ANUL XVIII
Nr. 27 (688)
Sîmbătă
5 iulie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

În bătălia cu apele

Digul de netrecut al solidarității umane, al voinței poporului

O singură inimă

E timpul în care ar fi trebuit să ne stringem recoltele liniștiți, mulțumiți de rodul muncii noastre. Sînt zilele în care, după un obicei născut din hărnicia părinților noștri, trimitem spre hambarele țării boabele de aur ale grîului. Anul acesta însă, drumul roadelor noastre a fost tăiat de o apă amară, deslănțuită și iată-ne obligați să ne apărăm munca, orașele, drumurile, cu tărie și luciditate.

Ca și în alte momente dificile, președintele țării ne-a vorbit ferm, exact, chemîndu-ne să fim cu fapta noastră acolo unde este nevoie de ea, să fim calmi dar foarte hotărîți.

Decretul prezidențial cu privire la instituirea stării de necesitate pe teritoriul Republicii Socialiste România este un document care conține în laconismul său expresia imensei energii umane a poporului nostru. Cuvintele sale, semnate de către președintele Nicolae Ceaușescu, sînt sinteza gîndurilor pe care le trăiește astăzi fiecare cetățean al patriei. Citindu-le și parcurgînd apoi știrile cu privire la evoluția evenimentelor din diferitele județe ale țării, simțim dintr-odată emoția și hotărîrea nestrămutată care ne stăpînesc inimile și mințile. Opunîndu-se furiei apelor, toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate formează un scut de conștiință în apărarea vieții, bunăstării și liniștii pămîntului românesc. Ziarele, radioul, televiziunea informează asupra dimensiunilor catastrofice ale revărsărilor. Dar, în același timp, aflăm că oamenii muncii sînt la datorie, că luptă zi și noapte, cu toate forțele pentru stăvilirea revărsărilor, pentru remedierea cît mai grabnică a urmărilor inundațiilor. Cu îndîrjire și înțelepciune cei din zonele calamitate restabilesc cursul normal al vieții. În această campanie de apărare a pămîntului, organele și organizațiile de partid, militarii forțelor armate, cei ai Ministerului de Interne, membrii gărzilor patriotice răspund prin fapte pilduitoare, eroice, la îndemnul președintelui țării de a-și îndeplini îndatoririle ce le revin în această stare de necesitate.

Însuși secretarul general al Partidului Comunist Român a controlat situația creată în unele dintre zonele calamitate. Pe un itinerariu de mii de kilometri, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a aflat în locurile cel mai greu încercate, stabilind măsurile ce se impun cu prioritate pentru ca efectele calamităților să fie îndepărtate cît mai urgent.

Sînt zile încordate, ore în care ne odihnim mai puțin, emoțiile nu sînt puține, dar avem motive temeinice să afirmăm că încercările la care ne-a supus din nou furia apei vor fi depășite. Într-un emoționant consens de conștiință oamenii țării își apără roadele muncii, orașele, cîmpiile, casele. Ei vor dovedi încă o dată că, așa cum s-au angajat, hotărîrile celui de-al XI-lea Congres vor fi îndeplinite.

Luceafărul

Dragi tovarăși și prieteni,
Cetățeni ai Republicii Socialiste România,

Doresc să mă adresez pe această cale tuturor într-o situație gravă, creată ca urmare a ploilor căzute în ultimele două zile. Datorită cantității mari de precipitații care au căzut — depășind în unele localități 180 de litri pe metru pătrat — cursurile mai tuturor riurilor și apelor interioare au crescut brusc, depășind cu mult cotele de atenție și de inundație. Ca urmare, s-au produs situații grave în multe județe ale patriei; au fost inundate zeci de localități — comune și orașe — unități industriale și agricole. Au avut de suferit grav căile de comunicație — drumuri, căi ferate — liniile de telecomunicații, precum și liniile electrice. Au fost afectate de inundații mari suprafețe agricole. (...)

După cum vedeți, dragi tovarăși și prieteni, ne aflăm într-o situație care impune măsuri hotărîte din partea tuturor cetățenilor patriei noastre, din partea fiecărui om al muncii, indiferent de naționalitate, pentru a asigura desfășurarea în cele mai bune condiții a activității productive, îndeplinirea planului în industrie și în agricultură, astfel încît să nu fie afectată cu nimic dezvoltarea economico-socială a patriei în urma inundațiilor catastrofale care au avut loc.

Îmi exprim convingerea că toate organizațiile de partid, toți comuniștii, toți cetățenii patriei noastre, toate unitățile militare și toate organele de partid și de stat își vor îndeplini în cele mai bune condiții răspunderile ce le revin, că, într-o strînsă unitate, întregul partid, întregul nostru popor vor acționa cu simț de răspundere, cu toată fermitatea și hotărîrea pentru lichidarea urmărilor acestor inundații catastrofale. Astfel vom demonstra, prin munca și activitatea noastră, că putem învinge orice greutăți, că sîntem ferm hotărîți și vom asigura înfăptuirea hotărîrilor Congresului al XI-lea, dezvoltarea economică, socială a patriei, ridicarea țării noastre pe noi culmi de progres și civilizație.

(Din chemarea adresată de tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU întregului popor)

Etica revoluționarului

Către jumătatea secolului al XIX-lea în Anglia și Germania exista un obicei ca tinerele fete să facă anumite chestionare pe care le dădeau celor mai apropiați membri ai familiei să le completeze.

Era desigur un joc copilăresc, un mijloc înduioșător de a comunica ; în ciuda aspectului uneori umoristic aceste chestionare prezentau surprize neașteptate.

Iată, de pildă, răspunsurile date de Karl Marx la chestionarul prezentat de fiica sa, Jennychen, la 1 mai 1865, cînd ea împlinea 21 de ani, vîrsta majoratului în Anglia și cînd Karl Marx se lăsase înduplecat să nu lucreze în acea zi la manuscrisul **Capitalului**, zi în care sărbători „în mod politic ziua de naștere a fiicei mele închinînd pentru ea și pentru Asociația Internațională a Muncitorilor".

Confesiunea exprimă sintetizate trăsăturile de caracter ale unei mari personalități.

ÎNTREBĂRI	RĂSPUNSURI
Calitatea pe care o apreciați cel mai mult.	**La oameni simplitatea, la bărbați forța, la femei slăbiciunea.**
Trăsătura dv. caracteristică.	**Concentrarea asupra unui scop.**
Ideea dv. de fericire.	**Lupta.**
Ideea dv. de nefericire.	**Supunerea.**
Defectul pe care dv. sînteți înclinat să-l scuzați.	**Credulitatea, încrederea acordată ușor.**
Defectul care să inspire cel mai mult aversiune.	**Servilitatea !**
Antipatia dv.	**Martin Tuffer (poet englez de succes între anii 1850—1855 pe care Marx îl considera „un pedant caraghios, de o sinistră platitudine").**
Mîncarea preferată.	**Peștele**
Ocupația preferată.	**Anticar, a ședea cu nasul în cărți !**
Poeții dv. preferați.	**Shakespeare, Eschil, Goethe.**
Prozatorul dv. preferat.	**Diderot.**
Eroii preferați.	**Spartacus, Kepler.**
Eroina preferată.	**Gretchen.**
Floarea și culoarea preferată.	**Laurul și roșul**
Numele preferat.	**Laura-Jenny.**
Dictonul preferat.	**Nihil humania a me alienum puto.**
Deviza preferată.	**De omnibus dubitandum.**

Confesiunile acestea sînt confesiunile unui om de acțiune, de creație, ale unui revoluționar. Și în mic și în mare ele cuprind idealul vieții unui erou adevărat care și-a asumat îndeplinirea pînă la capăt a misiunii sale. Iubea lupta pe care o considera ideea fericirii, iubea în acest sens eroi ca Spartacus, un luptător pentru care ideea de fericire a fost tot lupta, iubea ca erou pe astronomul Kepler, lupta lui pentru afirmarea ideilor sale, Kepler care dovedi primul că planetele se mișcă pe o elipsă. Și în a-

Gabriela Melinescu

Continuare în pag. a 6-a

A înfrînge apele

Mult încercată țară la cumpeni de primejdii,
Te ridicarăm totuși în culmile nădejdii,
Durîndu-ți mai statornic și limpede destinul ;
Vom ști acum să-nfrîngem și apelor veninul !

Popor al demnității și-al bărbăției, iată,
Nici astăzi nu ți-e fruntea a plîngere plecată,
E adunată-n sine puterea unei nații,
Să nu ni se clintească din temelii Carpații ;

Să ne rămînă casa, și vitele, și grîul,
Mocirlele greoaie să nu ne-necе riul,
Tot ce-am clădit și încă vom mai clădi în țară
Să nu ne spurce apa, azi cruntă și amară.

Izbelișteа piezișă, căzută la-ntîmplare,
Cel tare-ntotdeauna o trece și mai tare,
Cu punct înalt de sprijin în dragostea de țară,
În inima de veghe — mereu vizionară.

Grigore Hagiu

Starea de veghe

N-avem istorii cu coperți de aur
Dar grîul nostru care-aici s-a prins
E cel mai vechi și-ncăpător tezaur
În care chipul țării stă cuprins

Avem eroi în fiecare stîncă
Și-n fiecare frunză de stejar
În geana clipei neatinsă încă
Și-n veșnicia vetrelor cu jar

Purtînd în piept o stirpe legendară
Pentru hotarul stării de stăpîni
Noi nu ne-am dus poverile-ntr-o doară
Nici n-am căzut cu frunțile-n genuni

Nu ținem calea nimănui sub soare
Nici nu ne ungem doina cu venin
Și tot ce-al țării e, la fel ne doare,
Cînd îl atinge bruma din senin

Și dacă azi pășim pe drumuri demne
Și-n casa țării toate ne rămîn,
La suverane porți cioplește semne
Partidul nostru Comunist Român.

George Țărnea

JURNAL DE POET

Actualitatea lui Eminescu

O pildă vie pentru noi toți a fost Eminescu de la apariția sa pînă astăzi și va fi pînă cînd va fi acest grai și neam. Poetul de astăzi, cel ce simte că trebuie să bea din lacul ce te-nchină nemuririi trebuie cu necesitate să lucreze în același sens ca și Eminescu. Cu necesitate un poet după Eminescu trebuie să aibă sentimentul istoriei, să descopere ființa vie a istoriei patriei sale, să dea de acele persoane istorice care au întruchipat la un moment dat, la modul exemplar, geniul acestui neam în care istoria noastră în drumul ei s-a adîncit și primenit lăuntric pentru biruitorul ei drum pe mai departe. Apoi un poet trebuie să știe că fără asimilarea marilor viziuni, cosmogonii și spiritualități ale omenirii, fără biruirea lor, fără alegerea celor organic legate de ființa acestui neam, el încă nu și-a făcut datoria. El trebuie să știe din ce are lumea, ce este organic țesut în ființa noastră, mai mult, care sînt instituțiile organice și istorice din ființa patriei care slujesc propășirii poporului nostru cu precădere. El trebuie să încălzească cu ființa arzătoare a propriului său talent ziditor numai acolo unde arderea sa poate însemna viață pentru semenii săi. El trebuie să știe că fiecare lucru își are vremea lui și că-i foarte bine ca de tînăr omul să se statornicească, după ce a văzut mersul lumii de departe, în matca strămoșilor ; cu cît te întorci mai devreme acasă și intri în rînduiala părinților, cu atît mai bine. Eminescu a lăsat ca om de geniu al neamului nostru o ținută în istorie, pe care trebuie s-o purtăm cu toții de bună voie, dacă vrem să fim roditori, așa cum Goethe a lăsat un fel de a fi al germanului, așa cum Pindar un chip elinului. Toți care au venit după Eminescu la noi țin seamă de lecția lui Iorga și Sadoveanu, Pârvan și Goga, Blaga și Coșbuc pînă la cei tineri ce lucrează la redescoperirea izvoarelor patriei noastre. Eminescu apoi ne-a îndemnat să știm că a fi scriitori tre-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

La datorie!

Datele comunicate de stațiile meteorologice comparînd media precipitațiilor întregii luni iulie din ultimii 80 de ani cu cantitatea de apă din primele trei zile ale lunii iulie a acestui an sînt impresionante : în trei zile numai cerul a revărsat asupra pămîntului furia dezlănțuită a puhoaielor care puteau fi ploi mănoase și roditoare ale acestei veri. Ploile violente au umflat, peste valorile de inundație riurile Argeș, Dîmbovița, Ialomița, Sabar, Buzău, Tîrnava, Mureș, Arieș, Olt, riurile din Banat, Birzava și Caraș, Dunărea, fluviul legendei noastre, venind amenințătoare și ea, uriașă în urma ploilor teribile abătute asupra Austriei și Ungariei.

Chemarea adresată de tovarășul Nicolae Ceaușescu la posturile de radio și televiziune cum și Decretul prezidențial cu privire la instituirea stării de necesitate au mobilizat și organizat eforturile spontane ale populației, avînd în frunte pe cei mai buni fii ai săi, comuniștii. Imaginea panoramică a dîrzeniei eroice a oamenilor de pe tot întinsul țării depășește putința noastră de a revela gesturile, actele cele mai adînc semnificative, inițiativele cele mai prompte. Vom reține dintre multele

Cezar Ivănescu

Continuare în pag. a 6-a

Deasupra apelor, învingîndu-le

Și iată tocmai atunci cînd holdele își croiau, trebuiau să-și croiască drumul spre hambare, cînd combinele intrau sau trebuiau să intre în lanuri și lumina lor legănată și aurie să și-o schimbe în boabe de grîu, boabe în care se rotunjeau și pulsau zilele-muncă și dimineții-muncă și neștiutele nopți-muncă ale lucrătorilor ogoarelor, iată asupra țării s-a abătut această neașteptată, grea și absurdă încercare.

Ochiul mai reține, usturat dureros, imaginile răvășitoare de acum cîțiva ani cînd vrăjmășia vremii a făcut ca apele să nu mai fie ape, riurile să nu mai fie rîuri, lacurile să nu mai fie lacuri smulgîndu-le nebune și tulburi din albiile lor, făcîndu-le să muște și să miște malurile, spărgîndu-le băsicat oglinda calmă și albastră, schimbîndu-le cursul firesc, prieten omului.

Și atunci, ca și acum, țara s-a ridicat deasupra apelor, învingîndu-le, îngenunchindu-le, cuminții ndu-le și limpezindu-le.

Nicolae Velea

Continuare în pag. a 7-a

Matca

Întîmplările dramatice reîntîlnesc oamenii. Ora se dilată și apa își găsește dușman mai mare decît focul.

Sîntem cu toții acolo, constituind o nouă matcă, vie, din brațe și piepturi ce știu să-și apere munca și rodul.

O forță, în toate, stăpînește furiile și capriciile. E forța mătcii vii care iubește și ordonă, peste care nu se poate trece.

Astăzi, timp de iulie, sîntem aceiași, ca în alt timp, de mai, dar mai puternici și netemători.

Apa și-a luat tributul greu de sudoare și voință : matca brațelor e mult mai înaltă.

În Ilfov, Dîmbovița, Alba, Cluj, casele mai păstrează încă dunga aceea muncită, a noroiului zbicit din mai 1970.

Astăzi, acum, 5 iulie 1975 fapta ia locul gîndului, nu este loc pentru amintiri.

Oamenii stau drepți în fața apei tulburi obligînd-o la ascultare.

Copiii care în acel '70, de-abia se născuseră, învață acum, de la părinții strînși în maluri vii, lecția puterii și a vieții. Vor avea ce povesti și cui povesti, căci nu există carte mai

Sorin Tomșa

Continuare în pag. a 7-a

Pentru seninul zilei de mîine

Drumul se-nclină în dreapta porților de unde vin semnele bucuriei și ale brațelor plecate pe întinderea ochiului văzător, într-o nesfîrșire a grîului copt, dornic de soarele dimineților și al amiezelor fără de odihnă. Ziua își alungă cerul și freamătă din deasupra spaimei norului depărtării, al vînturilor grele și spicele — coaptele, ca niște suflete oricînd gata de freamăt, în horele liniștii se-ntoarnă către pămîntul înmuiat de revărsarea apelor. Drumul urmează spornic, trecînd cu grabnică ducere peste Argeșul tulburе și oamenii (aceleași brațe care au semănat grîul de aur dorindu-l cu îmbelșugare) au și început, cu mic cu mare, lupta cu puhoaiele înălțînd diguri, grăbind recoltatul acolo unde se mai poate socoti bob cu bob și aici, între Sabar și Argeș se poate spune că omul încă-i stăpîn pe holdele și pe lanurile de porumb. Dorul și mireasma zilelor de iulie se adaugă neodihnei omului care a smuls bălților pămînturi roditoare și dătătoare de culturi

Ștefan Pârvu

Continuare în pag. a 6-a

Constantin Dipșe : „Rodul pămîntului"

CE ESTE ȘI ÎNCOTRO SE ÎNDREAPTĂ POEZIA ?

Doriți să participați la dezbaterea noastră despre poezie ? Vă propunem, stimați cititori, următoarele întrebări :

1) În ce măsură urmăriți desfășurarea fenomenului poetic românesc actual ? Cum apreciați reflectarea fenomenului respectiv în revistele literare și în producția editorială ?

2) Asupra cărora dintre poeții contemporani se îndreaptă preferințele dv ?

Vă rugăm să indicați, eventual, volume și poezii ce v-au reținut în chip deosebit atenția.

3) În ideea că urmăriți critica dedicată poeziei actuale, vă rugăm să arătați în ce măsură aceasta vă ajută la receptarea și înțelegerea mai profundă a valorilor liricii noastre de azi. Care dintre cronicarii literari de poezie constituie pentru dv. un sprijin real în această direcție ?

4) În revista „Luceafărul" din 21 iunie a.c. a fost publicată dezbaterea intitulată Ce este și încotro se îndreaptă poezia ?

Ce opinii aveți în legătură cu aprecierile participanților la această dezbatere ?

cronica literară

Ion Lăncrănjan „Caloianul" (I)

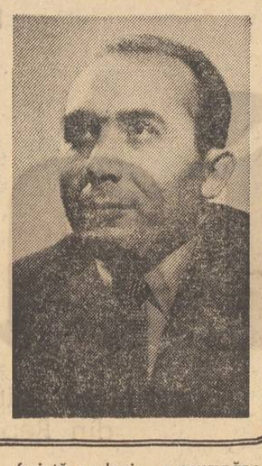

La capătul celor aproape opt sute de pagini ale romanului lui Ion Lăncrănjan, **Caloianul**, un om moare și moartea lui este proiectată în lumina evantaiului de înțelesuri pe care îl are obiceiul străvechi al Caloianului. „Lumea asta, pe care o iubise el atît de mult — o iubise dar o și urise, în măsuri greu de stabilit, măcinătoare, în orice caz devoratoare — arunca în apă, în apa nesfîrșită și veșnic vie a vieții, un mort mare, o întruchipare de lut limpezit". Întruchiparea de lut limpezit, asociată în proiecția pe care vrea s-o dea scriitorul sacrificiilor rituale, se numește Alexandru Ghețea și este un scriitor încărcat de păcate și remușcări.

Alexandru Ghețea trăiește o criză de creație care este și una de conștiință. Scriitorul își reexaminează trecutul și se confruntă cu realitățile despre care ar fi trebuit să scrie și pe care le-a lăsat fie doar schițate în file de carnet, fie într-un colț uitat al memoriei. Firesc proces psihologic de care însă autorul se servește pentru a introduce în țesătura cărții episoade numeroase a căror singură justificare în **Caloianul** e dată de fluxul rememorărilor lui Alexandru Ghețea. Romanul capătă pe această cale o amplitudine neobișnuită și capacitatea lui de cuprindere este excepțională. Alexandru Ghețea își rememorează viața, iar viața lui e plină de întîmplări de la sat și de la oraș, fie din țară, fie de pe meridiane exotice, întîmplări care au drept eroi țărani și muncitori, intelectuali și artiști, militari și turiști etc.

Mai importantă decît orice altă ambiție este în acest roman ambiția de a vorbi despre cît mai multe aspecte și cît mai multe fațete ale vieții sociale. Proza românească de astăzi suportă un adevărat asalt al realului în dauna ficțiunii și între alte cărți **Caloianul** resimte și el acest impact. Născut din dorința unei revanșe a prozei încărcate de fapte asupra unei proze descărnate și devitalizate, romanul lui Lon Lăncrănjan se fărîmițează în povestiri sau întîmplări autonome în care faptul de viață rămîne adesea materie brută, expunere reportericească de întîmplări. **Caloianul** cuprinde materia mai multor romane și dintr-un capitol cum este de pildă **Fiul secetei** se putea construi fără îndoială un roman autonom. **Caloianul** nu e romanul unui roman ci romanul unor romane. O puzderie de întîmplări și personaje foiesc, manevrate de scriitor, în paginile cărții și autorul se arată mai interesat de posibilitatea de a scrie romane, de materia posibilelor romane decît de romanul propriu zis. **Caloianul** se vrea în chip fățiș o carte de atitudine scriitoricească și trebuie să avem în vedere atît realizarea artistică a cărții cît și intenția polemică a autorului ei.

Numeroasele referințe literare pe care le cuprinde cartea, și pe care nu le mai trecem în revistă aici, ne indică și ele în **Caloianul** o carte de atitudine scriitoricească. Trec prin monologurile și dialogurile personajelor multe nume de scriitori mari, cu care autorul, prin gura eroilor lui, se solidarizează sau se desolidarizează. Ardentă pentru literatură i se pare scriitorului a fi viața din care pricină formulele literare livrești sînt respinse.

Rămîne să vedem ochiul cu care privește scriitorul realul, ceea ce nu este prea greu. Felul de a privi viața al lui Alexandru Ghețea, este rezumat de aceste rînduri «„Nu trebuie văzute culorile, trebuie văzute cariile dentare !"... „Culorile pier, se topesc în neant !"... „Dar cariile rămîn !..."» Este rezumată aici concepția despre rostul actului literar la Ion Lăncrănjan și **Caloianul** e croit pe această direcție o expoziție de „carii". Viața lui Alexandru Ghețea, de pildă, e un abis de josnicii. Amestecat în mișcarea de dreapta nu se sfiește să treacă în cea de stînga. Ghețea n-are nimica sfînt și vinde Siguranței pe singura femeie pe care a iubit-o cu adevărat. Seduce și abandonează o fată de la țară adusă în casă drept slujnică. Nu se sfiește să comită și alte gesturi detestabile. Ghețea nu este de altfel singura figură de pandemonium a cărții. Mai nu există printre prietenii lui cunoscut care să nu aibă la activ fie o trădare fie un șantaj.

O faună dezolantă circulă în paginile romanului și autorul ei o urmărește, cu un ochi neobosit, în țesătura ei de mîrșăvii cinice. Cine ar trece deci printre scriitorii idilici pe Ion Lăncrănjan ar face desigur o glumă. Refuzul idilicului e manifest și e greu de presupus că se pot găsi în paginile scrise de el împrejurări cu totul senine din care sămînța sau semnele unei încrîncenări să lipsească. Proza lui Ion Lăncrănjan este însă mai mult decît antiidilică, ea situîndu-se la polul opus idilismului. Ocheanul cu care autorul idilic zugrăvește lumea este întors pe dos și panorama pe care ne-o dezvăluie ocheanul răsturnat provoacă nu încîntarea ci spaima. Un fel de darwinism social simplificat la extrem guvernează aceste pagini. Ochiul cu care este văzută lumea în **Caloianul** este după cît se pare un ochi deprins să vadă numai josnicia din om. Acest ochi este extrem de suspicios și descoperă cu precădere trăsăturile și situațiile imunde. Zizania, vrajba sînt caracteristicile umanității prezentate.

Autorul nu are, deci, numai un program ci și o optică. Nu știm dacă optica a creat programul sau invers, dar rezultatele ne arată că între program și optică, în acest roman, nu există discordie. Umanitatea pe care ne-o dezvăluie Ion Lăncrănjan este minată exclusiv de instincte, pofte, interese. Autorul cărții pare prin acest unghi al privirii a face parte din lumea cărților sale. Pentru personajele lui Ion Lăncrănjan din **Caloianul** nu există sentimente înălțătoare ci doar intenții vinovate și intrigi meschine. După moartea lui Ghețea soția și fata lui discută asupra felului cum să mai scoată ceva din manuscrisele și gloria celui mort. Există, și nu numai în acest caz, o simplificare tendențioasă care face mai puțin credibile personaje și situații, altfel interesante. Tropii scriitorului sînt și ei grăitori. Un individ cu care Ghețea are un incident este o „vită încălțată". Altor personaje li se aplică epitetul de porci sau de ciini. Termenul de referință zoologic precumpănește iar la subsol autorul reproduce chiar un articol despre **Caii și porcii**. Viziunea e de bestiariu și o scenă petrecută în „sala cu oglinzi" înfățișează de-a dreptul porci travestiți în oameni. Animată de un patos sumbru scena e memorabilă, dar în celelalte cazuri abundența trimitere la zoologie e obositoare și fără funcționalitate artistică.

Problema care se pune este dacă lumea pe care încearcă să ne-o înfățișeze Ion Lăncrănjan cere imperativ aceste accente sau este vorba de un exces al „privirii". Înclinăm către a doua părere. Intelectualii și scriitorii înfățișați în roman sînt, de pildă, dăruiți de autor cu o mare goliciune de suflet. Tineri sau bătrîni ei sînt mai curînd preocupați de carieră socială decît de operă, participă la combinații, se agită în chipul cel mai steril și nu fac decît să întrețină o atmosferă irespirabilă în sînul breslei. E inutil să producem citate, cartea ne-ar oferi nenumărate, și nici nu se cade să insistăm pentru a afirma că un asemenea tablou aglomerează în chip neverosimil și complet inartistic tomberoane de murdărie inutilă. Aici nu funcționează numai acea conformație a ochiului, adevărat sistem de lentile deformatoare, de care vorbeam mai înainte, ci poate și prizonieratul unei cunoașteri limitate. S-a observat că scriitori stimabili nu pot depăși granițele singurei lumi binecunoscute și că de cîte ori încearcă să pășească dincolo de hotarele ei nu reușesc să dea cărți viabile. Liviu Rebreanu a eșuat ori de cîte ori a scris despre orășeni. Acționînd în afara lungimii lui de undă orice scriitor poate produce avortoni. **Caloianul** este neconvingător ori de cîte ori vorbește despre intelectuali și artiști. Limbajul pe care-l folosesc este de o mare trivialitate. Este, de altfel, de mirare că, fiu al Transilvaniei la fel ca și eroul său Ghețea, Ion Lăncrănjan nu este cîștigat de aura de martiraj pe care au avut-o nu de puține ori intelectualii aici, ca și în alte părți ale țării, și că zugrăvește cu obstinație figuri deprimante. Nu mai înțelegem atunci cultul autorului pentru Avram Iancu și Lucrețiu Pătrășcanu, mărturisit de mai multe pagini ale romanului, atîta vreme cît și aceștia au fost intelectuali și au acționat mînați de convingeri intelectuale.

Sînt și cîteva personaje pozitive în cartea lui Ion Lăncrănjan. Un inginer, Leanc, este un om extraordinar, dar moare asasinat. Interesant este Vasile Pozdare tînăr onest și curajos al zilelor noastre, dar care n-o termină nici el prea bine. Curat și promițător este tînărul scriitor care vrea să refacă traiectul intelectual al lui Eminescu și Blaga ascultînd de o mare chemare. Dar nici aceste personaje nu-s mai convingătoare decît celelalte. Cauza e una singură. Cartea e încărcată de monologuri și dialoguri, majoritatea nefirești, iar personajele propriu zise, abia schițate, n-au nici o consistență. Vorbim despre ele, dar vorbind despre ele facem o eroare de vreme ce ele nu există artisticește. În fapt, cartea are un singur personaj și acesta e autorul ei care se confruntă cu fapte, împrejurări, oameni.

Ion Lăncrănjan nu se îngrijește să dea eroilor săi din **Caloianul** mai mult sau mai puțin episodici fizionomie particulară, să-i diferențieze cu adevărat unul de altul. Peste tot funcționează aproape un singur personaj dominat de **indirjire, minie, suduială, injurătură. Caloianul** nu suferă, deci, numai de invazia documentului în teritoriul ficțiunii ci și de o lipsă de suplețe a expresiei care aduce mereu materia vieții la numitorul comun al unei optici uniformizante. Chiar dacă uneori Ion Lăncrănjan uită de pasiunea care-l animă și redevine romancier prin notarea unor detalii de viață care au forță și surpriza adevărului (să ne amintim că la îngropăciunea lui Ghețea părăsit de colegii lui vin oamenii simpli ai „întreprinderii neînregistrate") aceste ostroave de intuiție demne de un prozator adevărat nu salvează întreg edificiul.

În totalitate **Caloianul** seamănă cu fresca patetică a unui pictor naiv, incapabil, deși contaminat de subtilitatea picturii culte, să iasă din stereotipie ori de cîte ori desenează chipuri omenești, frescă în care culorile sînt puține și mohorîte, iar subiectele se repetă cu insistență. Ion Lăncrănjan ne propune o literatură a „cariilor" societății dar privirea sa e obstinat unidirecționată.

Calitățile prozatorului, evidente de mai multe ori, sînt înecate de o minie care nu are avantajul de a fi nici purificată, nici purificatoare. Proza lui I. Lăncrănjan are nevoie, pentru a-și pune în valoare virtuțile de un orizont mai senin.

M. Ungheanu

Actualitatea lui Eminescu

Urmare din pag. 1

buie să fim pedagogii acestui neam : la noi poezia, scrisul este morală și îndemn întru sfințenie : „Tu trebuie să te cuprinzi / De acel farmec sfînt / Și noaptea candelă s-aprinzi / Iubirii pe pămînt".

O ținută profetică trebuie să aibă cel angajat în grai, un apostolat social are de împlinit în istorie. Așa se explică arzătoarea activitate cotidiană în presa vremii întru educarea de zi cu zi a compatrioților, în corijarea erorilor. Pe linia aceasta au evoluat toți marii noștri înaintași din evul mediu încoace.

Apoi Eminescu arată cît de adîncă și caracteristică firii noastre este iubirea care poate lua proporții cosmice și atinge zone nebănuite ale sufletului omenesc. Eminescu este marele nostru poet care depășește firea zidirilor, atașamentul față de natură, intrînd în atașamentul față de om, față de firea omenescului văzînd întîiul în graiul nostru culmea ameițitoare pe care femeia ca fecioară mireasă viețuie exemplar în univers ca stimulent întru creație și moralitate și sete de puritate veșnică. Această caracteristică a poeziei eminesciene este neîntrecută pînă astăzi, orizontul deschis de el în această privință rămîne nemărginit.

Eminescu este întîiul apoi ca poet care atrage atenția asupra primejdiilor ce ne amenință ; este întîiul mare critic, din rîvnă pentru loc și oameni, care aruncă vorbe cutremurătoare nevrednicilor săi compatrioți — apologetismul imediaților săi înaintași nemailuîndu-l în seamă.

Știm din istoria altor neamuri, știm din vechime că numai popoarele care au fost foarte severe cu sine au supraviețuit barbarilor iar cele mușamalizînd metehnele proprii, rușinîndu-se de ele să și le arate au pălit fără urmă. Nici un neam exclusiv apologetic n-a rămas și asta Eminescu o știe foarte bine, cînd intră cu bisturiul gradiului său necruțător în carnea viciată a generației sale logoreice, neaplicată creator în realitățile patriei.

Acolo unde această notă critică din scris lipsește încă nu-i vorba de o natură organică aplecată asupra lumii. Eminescu trece cu bine și acest obstacol adesea de netrecut. Din aceste pricini lipsește în scrisul său orice notă idilică sentimentală, nostalgică paseistă, ci spiritul limpede, inima fierbinte înalță imn pur renăscător și de neuitat. Acolo unde alții se opresc la decor Eminescu vine dinăuntru și masca nu mai este necesară.

Un ultim chip în care Eminescu este mereu actual este simplitatea profundă a lucrării sale, adîncul legămînt cu poporul din care vine să-l reprezinte și poate că certitudinea cea mai firească a trăiniciei unei opere să fie tocmai măsura în care ea este expresia unei viețuiri milenare sau numai expresia unui temperament personal și firav fără legătură cu forța de durată ce se manifestă în firea unui popor de-a lungul drumului său către icoana unei patrii în care vrea vecinic să rămînă.

viața cărților

poezie

„Rotundul de dealuri amare"

Prezența lui Dimov într-un spațiu precum cel al poeziei patriotice nu este una obișnuită, de toată ziua, ci surprinzătoare, tocmai prin atît de cunoscutele și inconfundabilele caracteristici ale poeziei sale. Poet artizan, magician al nuanțelor, regizor de spectacole lingvistice de un baroc „desuet", punînd cu fiecare carte în fața cititorului său hărți imense ale unei lumi cu continente de scorțișoară și oceane de parfumuri amețitoare, **magister ludi** și „organizator de vise", Dimov este și maestrul mesajelor ambigue, profesînd un savant, rafinat joc al cadrului aleatoric. Iată de ce, prezența sa în poezia socială — ale cărei rigori sînt aproape opuse „fantazărilor" din poezia pe care o scrie Dimov — ni se pare de-a dreptul „insolită". Dar, poet de o mare experiență, Leonid Dimov reușește*) să-și apropie foarte bine noua ipostază, uneltele sale dovedindu-se apte să-l servească și în această situație. Bineînțeles, ca în cazul oricărui poet autentic, nu avem de-a face cu o simplă „adaptare", cu împrumutarea unui registru caracteristic poeziei abordate, ci cu o aplicare a datelor stilistice și temperamentale ale poetului asupra realităților subiectului respectiv. Așa cum o și mărturisește în predoslovie, Dimov a scris „o povestire în versuri". Dar aceste litanii închinate martirului din Albac se constituie într-o adevărată monografie în versuri. Nu una comentînd cu dezinvoltură unul sau altul dintre momentele răscoalei, ci o monografie urmînd traiectoria tragică a evenimentelor, interconditionarea lor. Altfel spus, deși există și poezii care sînt doar savante prelucrări în versuri a unor episoade mai mult sau mai puțin cunoscute ale marii mișcări țărănești de acum aproape două secole, ba chiar unele piese în care apar cam schematic perechile antinomice de tipul „rău" și „bun", nu anecdoticul, versificarea lui l-au interesat pe poet.

Amintind de tehnica unui bun dramaturg, Leonid Dimov reușește în prima parte a cărții să pregătească, să explice explozia revendicativă a moților. Pentru asta el recurge fie la indicarea cîtorva neglejuiri ale grofilor și soldaților lor — uciderea unui nevinovat, „Preludiu", stricarea unui tîrg, „Tumult", incendierea unei biserici, „Gestație" — fie la istoricele pelerinaje ale moților spre palatul „slăvitului împărat", „Audiența", „Solie", „Carnaval", ori sugerează tensiunea nevăzută care se acumulează în stări prevestitoare de nenorociri — „Prevestire", „Vis rău", „Stafia". Așa se face că, atunci cînd Crișan rostește îndemnul la răzmeriță, nimic nu pare neașteptat : **„În strana rostuită pe cinuri mari și mici / Aleluiesc alături și moți și mucenici. / Nu-i popa din Mesteacăn acela ce slujește / Nici cruce nu e spada ce-o ține între dește : / Crișan e popa. Zice : „Noroade olintare / Gătește-te o clipă, mă rog, de ascultare ! / Ne-au prins în pumn aceia și-n pumn ne tot încearcă / Ar da să stoarcă iarăși dar n-au ce să mai stoarcă. / Ci hai să merem dară, din vale și odaie / Zărandul să-l aprindem, să arză bobotaie : / Cînd numa-n lanț e omul el cată ca să-l rupă !" // Cu neguri crunte-n vine, la aste vorbe după, / Porni mulțime. Oare, i-a sta în cale, cine? / Cădelnițele-n clinchet au tămîiat a bine".**

Leonid Dimov a evitat și ispita „descrierii" momentelor „palpitante" ale luptelor. „Tabără" este mai degrabă un frumos „pastel". „Războinare" este de o exemplară zgîrcenie anecdotică iar „Cronică" — singura piesă amintind aspecte ale luptelor — rămîne departe de a face deliciul amatorilor de momente tari.

Din ritmurile care conturează sfîrșitul dureros al celor ce-au visat atunci la o dreptate ce s-a dovedit iluzorie, se reține „Balada crișmii din Albac", mai ales pentru final (**„Gîndul li se-ncleie : lut. / Mîinile le sînt de ceară. / Singele ce l-au vînduț / Arde roș și-i înfioară"**), „Din vînt", poezie în care Dimov dă o probă de mare virtuozitate în re-crearea sonurilor poeziei populare și „Primăvară", pentru lumina tristă care cade ca o cortină peste jertfa „înțeleptului din Albac" : **„În vale mai behăie iezi / Jucînd pe sub garduri în curte / Topitu-s-a-n umbre, nu vezi / Zăpada din sloiuri mărunte. // Ba poate bătrînii-au suris / Întrebați : „Bine-i sub cruce ?" / Ba poate prin cetini un ris / Sălțat-a sub ramuri uituce // Oracole, poate din fum / Un glas au ivit la poruncă. / Ori crucile toate acum / De-a valma lumină aruncă. // Căci iată, în soare suit / Rotundul de dealuri amare / Și-o țundră de colb răbufnit / Adus-a din zori depărtare".**

Dorin Tudoran

*) **Leonid Dimov, „Litanii pentru Horia", Editura „Dacia", 1975.**

proză

Un moralist discret

Afirmația clară : „Pentru mine sînteți toți la fel", așezată în primul rînd al romanului*, deși aparține unui personaj, pare a sugera atitudinea autorului și cadrul corect de lectură pentru cititor. Gabriel Gafița face efortul de a se distanța de faptele și întîmplările narate, dar fără a se „desprinde" total de ele. Relatarea, numai aparent neutră, se colorează deseori cu formulări persiflante sau selectează detaliul cu vădită intenție în context. Deci, *privire critică egală* și nu indiferență propune prozatorul !

Romanul este plasat în contemporaneitate și majoritatea personajelor au vîrste apropiate de studenție. Figura centrală, Dorin Badea, absolvent al unui institut de trei ani renunță la sport și la cariera de profesor datorită locului avantajos ocupat în cadrul unei comisii a Centrului universitar. Încorsetat în costume de culoare închisă și de principii ale unui cod personal al „conducătorului", personajul își asigură o siluetă respectabilă. Inteligent în perimetrul atribuțiilor ce-i revin, adică avînd inteligență practică, util prin zel și disciplină, Dorin Badea poartă de-a lungul întregului roman masca uscată a „seriozității" aplicată etanș pe vidul interior. Conștiința lui este acum conștiința funcției. Deferența cu care îl tratează studenții solicitanți îi alină complexele produse de un fizic neizbutit.

Existența aceasta bazată pe certitudini trece printr-o criză declanșată de moartea unui prieten din copilărie. Cu ajutorul caietelor de însemnări ale celui dispărut Dorin încearcă să-și stabilească partea de vină în complexul care a condus la sinucidere.

Romanul este de fapt povestea de-o vară a fluxului și refluxului unei conștiințe. Complexul culpabilității declanșează o serie de întrebări, luminează faptele din alte unghiuri, schimbă comportamentul protagonistului. Fenomenul este trecător. Insomniile conștiinței se sting prin revenirea la vechile certitudini și nu prin răspunsuri adecvate. Pentru Dorin Badea, ca și pentru Gertrud sau Ion, raporturile între oameni sînt reductibile la opoziția *învingători-învinși, puternici-slabi*. Cei ce se îndoiesc și gîndesc la presupusa lor nefericire sînt singuri vinovați de eșec, spune Dorin Badea „Aș obliga oamenii să fie fericiți" (p. 220). Lumea se reduce la responsabilități individuale și se transformă în viziunea eroului într-un mare ring. „Cea mai bună apărare e atacul", acest slogan oferă soluția ieșirii din criză. În cadrul unei importante întruniri, deplasînd responsabilitatea unor neajunsuri din viața de asociație pe umerii asistentului Eugen Mateescu — candidat pentru aceeași funcție la centrul universitar — Dorin Badea trece o probă de rezistență și forță în fața unui grup interesat de rezultatul disputei dintre cei doi. Lumina ce pare a se contura în zare pentru „cei singuri și care știu ce vor" este iluzorie. Primind-o ca trofeu al victoriei pe Gertrud Galeș după ce a trecut sub tăcere responsabilitatea ei în cazul sancționării lui Paul Godeanu „învingătorul" s-a încărcat cu povara greșelilor acesteia și, implicit, ale celor puse în seama lui Mateescu. Nepăsarea inițială se transformă în complicitate, însă rezultatul pare pozitiv căci situația socială rămîne neclintită. Lanțul slăbiciunilor își ascunde abil începutul. Mirajul puterii alterează conștiințele.

Prin însești premisele sale, romanul construit în jurul falsei conștiințe a unui personaj mediocru în toate planurile este sortit rezonanței limitate. Supralicitarea descrierii crizei generate de culpabilitate este neconvingătoare, iar personajul antinomic, Paul Godeanu se conturează vag. Introducerea tinerilor din „subsol" pentru necesitățile demonstrației apare ca artificioase. Personajele feminine, deși episodice, au suficient relief.

Autorul traversează teme generoase. Dintre ele, neglijată nedrept sau tratată inadecvat este aceea „a literaturii". „Scriitorul" ca observator atent, nepărtinitor și necruțător. „Scrisul" ca mărturie și acțiune morală. (Prezența lui Paul Căinuie prin cuvînt — însemnările zilnice care umplu temporar golul sufletesc al protagonistului sau scrisoarea despre spectacolul vulgar pînă la dezgust al „nunții cu dar" de la Fierbinți).

Gabriel Gafița face operă de moralist fără a fi moralizator. Observația este lipsită de maliție, tentată uneori de anecdotă. Întrebările deschise sînt adevărate și aparțin contemporaneității, iar romanul de față afirmă un scriitor.

Lucian Hanu

*) **Gabriel Gafița — „Lumină pentru cei singuri", București, Cartea Românească, 1975.**

Vă rugăm să vă reînnoiți abonamentul la revista „LUCEAFĂRUL"

- **Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții**
- **Vă rugăm să semnalați redacției orice neajuns în legătură cu primirea la timp și în condiții civilizate a abonamentului, precum și alte aspecte negative privind difuzarea revistei noastre**

5 IULIE 1975

In atenția D.E.P.

Primim din partea tovarășului prof. Valeriu Neștian, (Șoseaua Națională, 69, Podu-Iloaiei, județul Iași, Of. poștal Podu-Iloaiei) următoarea scrisoare pe care o adresăm, la rîndul nostru, celor vizați :

TOVARĂȘE REDACTOR ȘEF

La amabila și ademenitoarea dv. invitație, inserată pe pagina a 2-a a „Luceafărului", adresată cititorilor și referitoare la reînnoirea abonamentului la revistă, vreau să vă aduc la cunoștință următoarele :

Abonat fiind pe semestrul I, anul 1975 la „Luceafărul", numerele din luna mai (patru numere) nu mi-au parvenit. La repetatele mele sesizări adresate Oficiului județean Iași de difuzare a presei, în urmă cu cîteva zile am primit un plic „recomandată de serviciu", conținînd două numere din „Luceafărul", de pe 30 aprilie și 10 mai, exemplare rupte, iscălite cu alt nume, citite desigur de alții... În fața unui asemenea incalificabil act (am nevoie de revistă, la timp și cu regularitate) nu mi-am mai reînnoit abonamentul la „Luceafărul"..

P.S. Adăugăm doar : „Cititorii „Luceafărului" să nu renunțe la practica abonării, cel mai sigur mijloc de a primi la timp fiecare număr. Cazul de la Podu-Iloaiei, îl considerăm totuși, un caz izolat. Îl aducem la cunoștință celor în drept pentru a lua măsuri de satisfacere a dorinței altora de a citi revista prin abonarea lor.

Un dialog exemplar

● *După suita de emisiuni dedicate istoriei artelor plastice, criticul Andrei Pleșu a inițiat un „dialog al capodoperelor" prezentîndu-ne un fascinant schimb de replici imaginar „Giorgione-Dürer". Noua modalitate de inițiere a telespectatorilor în istoria plasticii ni se pare a fi de bun augur încît o putem socoti un autentic eveniment demn de atenție, capabil să întrețină prestigiul „Teleenciclopediei". Emisiunea lui Andrei Pleșu constituie și un model de ținută intelectuală pe care l-am recomanda tuturor emisiunilor de inițiere culturală și chiar al schimburilor de idei de la mesele rotunde găzduite de televiziune.*

Tot la teleenciclopedie ne-a fost prezentat un interesant medalion dedicat „Arhitectului Ion Mincu" realizat de studentul regizor Leonard Popovici din clasa profesorului Geo Saizescu. Difuzarea filmelor realizate de studenții de la clasele de regie film ale I.A.T.C.-ului ar trebui să se bucure în continuare de atenția televiziunii pentru că nu este vorba doar de un gest încurajator ci de o popularizare a primelor succese ale viitorilor noștri cineaști.

D. S.

Muzică și poezie

● *De cîțiva ani, revista* Flacăra *contribuie prin cenaclul său condus de poetul Adrian Păunescu la coborîrea poeziei în agora. Cenaclurile, care se află cel mai adesea sub egida unei reviste literar-artistice, se înscriu în tradiția noastră culturală și paralel cu rostul lor organic de lansare a noilor poeți, conferă o nouă dimensiune, subiectivă am zice, actului de răspîndire a versului în public. Mult apropiate de unele dintre modalitățile princeps de manifestare a fenomenului poetic, sînt recitarea artistică, scandarea versului ori chiar cîntarea lui. Este tocmai ceea ce face Cenaclul* Flacăra *într-un proces complex de receptare pe mai multe planuri a poeziei.*

Muzica folk, un nou gen muzical de audiență, își află o redimensionare estetică prin activitatea laborioasă a unei tinere generații de cîntăreți extrem de talentați, baladiști ai vremurilor noi, care își găsesc în Cenaclul Flacăra *terenul fertil, impulsul pentru reacordarea semantică a muzicii lor de la sentimentalismul exacerbat, ca formă particulară de protest a unei generații frustrate — cum a pornit folk-ul în țara de origine — la edificarea unui sens poetic militant, impus de poezia de valoare clasică ori contemporană. Succesul numeroaselor ședințe simple, de cenaclu ori al festivalurilor de iarnă, primăvară și acum, iată de vară, organizate de revista* Flacăra, *atestă viabilitatea noului conținut al acestei muzici. Fructificîndu-i atuul popularității și sporind-o și mai mult tocmai prin această activitate, Cenaclul* Flacăra *și festivalurile sale conferă folk-ului un nou statut, statutul unei arte angajate și angajante, patriotice.*

aqua forte

La Mamaia, Eforie Sud ori Nord, la Neptun, ori în mijlocul studenților de la Costinești, Festivalul Flacăra a probat, recent, în mod convingător, că acest fel de a gîndi și practica arta, într-o netă contradicție (și negînd) imaginea divertismentului banal, poate cîștiga adeziunea publicului, implicînd participarea lui directă, spontană și entuziastă. Autorii acestei performanțe : artiștii cenaclului, cîntăreții folk ca Mircea Vintilă, Doru Stănculescu, Dan Chebac, muzicienii pop ca phoenicșii, actori-recitatori ca Florian Pittiș, Mircea Diaconu, Gelu Colceag, Ioana Crăciunescu, Gabriel Iencec, Ștefan Sloboda ș.a.

Nicolae SPIRESCU

Noi traduceri din Mihai Eminescu

● *În 1974, Editura „Makedonska kniga" din orașul Skopje din Iugoslavia a publicat în colecția „Pleiada poeților" (colecție de prestigiu, în care au mai apărut nume de rezonanță din lirica universală ca : Pușkin, Lermontov, Goethe, Shelley, Pablo Neruda ș.a.) un volum de poezii din creația lui Mihai Eminescu.*

Selecția și traducerea poeziilor, precum și introducerea bine documentată aparțin lui Tașko Sarov, cunoscut poet și traducător neobosit din literatura română și popularizator al ei, autorul unor antologii de proză și de poezie în traducere, ca și al capodoperei lui I.L. Caragiale, „Scrisoare pierdută", care se prezintă cu succes pe scenele unor teatre din Iugoslavia. Volumul de față cuprinde 23 de poeme, dintre care menționăm : „Luceafărul", „Împărat și proletar", „O, mamă", „Scrisoarea a III-a", „Trecutau anii", „Criticilor mei" ș.a.

Poeme ca : „O, mamă", „Împărat și proletar", „Somnoroase păsărele", „Luceafărul" ș.a. și-au găsit transpunerea adecvată și corespunzătoare în limba macedoneană, datorită faptului că tălmăcitorul posedă „sensibilitatea limbii", imaginație și vastă cultură lirică. Notăm, de asemenea, că nu-i scapă din vedere tocmai elementele de bază care compun esența poeziei, acel fior emoțional, acea exaltare lirică, dinamica sensibilității, putînd „descifra", astfel, inefabilul poeziei.

Toate acestea fac ca din traducerea lui Tașko Sarov să aflăm, chiar într-o limbă mai puțin accesibilă, cum este cea macedoneană, acele echivalențe ritmice și sonore, care ne încadrează perfect în atmosfera atît de cunoscută a universului poetic eminescian. Poetul și tălmăcitorul dă dovadă de o profundă și subtilă înțelegere a coordonatelor sufletești eminesciene, element fundamental pentru o transpunere autentică a creației marelui poet român

Remarcăm, în același timp, valoarea introducerii, în care semnatarul ei îi informează pe cititori despre viața și activitatea literară a Luceafărului poeziei românești, în contextul social-politic și literar românesc și european, reliefînd specificitatea lirică eminesciană, unicitatea și perenitatea de netăgăduit a creației eminesciene. La începutul studiului scrie : „Creația lui M. Eminescu în literatura română reprezintă o sinteză istorică a tradițiilor populare și a culturii naționale, concentrată într-o genială personalitate". De altfel, pentru calitățile acestei traduceri și pentru contribuțiile remarcabile la popularizarea creației eminesciene în țara sa, scriitorului iugoslav Tașko Sarov, i s-a decernat Diploma Asociației Scriitorilor din Iași, *cu ocazia celei de-a IV-a ediții a Festivalului de poezie „Mihai Eminescu", care a avut loc anul trecut.*

Andreas RADOS

e c o u r i

Ce este și încotro se îndreaptă poezia?

Îndrăzneală și conținut

Se discută din nou despre poezie. Se discută de altfel și despre proză și despre critică. Revistele încearcă să învioreze atmosfera literară și inițiază anchete, colocvii etc. și bine fac. Uneori viața literară se lasă cuprinsă de un soi de rutină, își vede în liniște de „bucătăria" ei și totul pare a fi în ordine, pînă cînd un neastîmpăr, o neliniște pun stăpînire pe „demonul" critic din noi și acesta începe să chestioneze : ce se întîmplă ? Încotro se îndreaptă poezia (romanul, critica, teatrul etc.) ? Care sînt valorile momentului actual ? Care sînt șansele de afirmare a tinerilor scriitori ? Ce posibilități de a debuta li se oferă începătorilor ? Ce probleme frămîntă literatura ce se naște sub ochii noștri ? etc. Există o mulțime de întrebări care pot fi puse și e de preferat să le formulăm și să le supunem dezbaterii decît să le lăsăm să circule în așa-zisa „critică orală" care, după cum se știe, funcționează și ea, fie ca expresie a unei opinii publice mai largi, fie ca ecou al unor frămîntări mai restrînse.

Din colocviul revistei **Luceafărul** (din 21 iunie 1975), intitulat : „Ce este și încotro se îndreaptă poezia ?", am reținut o observație a criticului Lucian Raicu, observație ce relevă un aspect negativ dintre cele mai izbitoare în poezia noastră din ultimii ani : „Afirmarea impetuoasă a poeziei a dus la un sentiment excesiv de încredere a poeziei în ea însăși, în posibilitățile limbajului ei **specific**. Or, acestea nu trebuie supraevaluate. La originea insatisfacției e un tip de afectare „poetică", de abuz imagistic, de proliferare a limbajului poetic. Acest „limbaj" se extinde în dauna unui sentiment foarte simplu, de autenticitate. E o exagerare a elementului de invenție, care se izbește în cititor, în critic, de o anume rezistență interioară. Simplu spus, vrem să-i și **credem** pe poeți, nu numai să le admirăm performanțele". Cuvintele lui Lucian Raicu exprimă cu exactitate starea cronicarului (și bănuiesc, și a cititorului) care urmărește cu oarecare continuitate apariția volumelor de poezie sau poemele publicate prin reviste. S-a constituit într-adevăr, în general vorbind, un limbaj poetic modern, metaforic și obscurizat, excesiv de insistent și de încrezător în virtuțile sale intrinseci, și serii întregi de poeți îl cultivă cu dezinvoltură (cu nuanțările inevitabile), avînd constiința unei reale împliniri (sau „superiorități") numai pentru că se situează dintr-odată într-un limbaj gata constituit, de un nivel „intimidant" prin structura lui indescifrabilă. Desigur, poeții care debutează la un moment dat intră în literatură pe „poarta" unui limbaj moștenit, a unui limbaj care „pluteste în aer", cum se spune ; uneltele lor sînt deocamdată împrumutate din ceea ce le oferă moda, maniera sau „idolii" zilei. Maniera domihantă la noi în perioada din urmă a fost una ostentativ metaforizantă, mizînd pe toate îndrăznelile propuse de poezia modernă și astfel tinerii noștri poeți s-au trezit „moderni", pe urmă și-au făcut un blazon din acest modernism și au fost mulțumiți cu el, uitînd să-și mai pună întrebarea dacă ceea ce fac ei are o motivație mai adîncă sau reprezintă un simplu exercițiu de virtuozitate. Așa cum s-a mai observat, cei mai mulți dintre tinerii ce vin în poezie par buni, acceptabili, chiar cu unele accente inedite. Urmăriți însă în evoluția lor, la a doua sau la a treia carte, impresia noutății dispare adeseori și simți repetiția, absența mesajului propriu, constați adică un decalaj între promisiune și realizare. Experiența cronicarului literar devine în acest sens destul de neplăcută ; el observă că numeroase talente „strălucite" la început, stagnează pe parcurs, nu-și definesc o personalitate, nu spun ceva demn de interes. E drept că nu toți poeții se maturizează în același ritm și totdeauna pot exista surprize. Dar un păcat capital — să-i spunem așa — semnalat și altădată în poezia noastră (chiar în epoca interbelică) e acela de a privi poezia ca act „superficial" sau pur delectabil, de a nu-i

Victor Felea

Continuare în pag. a 7-a

Sentiment și expresie

Foarte binevenită și necesară, discuția revistei **Luceafărul** asupra poeziei de azi a urmărit o încercare de fixare a valorilor reale tinere, afirmate în ultima vreme, subliniind concomitent importanța pleiadei afirmate în jurul anilor '60 și aportul generației mature. Este o primă și incitantă premisă a dezbaterilor, unind un număr mulțumitor de condeie avizate, că opiniile emise nu au un ton restrictiv, că punctele de vedere nu sînt amorfe sau minate de prejudecăți. Desigur,. un autor catalogat este mai ușor abordabil, chiar dintr-un alt unghi, inedit, decît un poet aflat abia la prima sau a doua carte și prudența este în acest caz justificată, totuși omiterea noilor promoții nu poate fi și nu a fost ignorată. Fără a comite eroarea elementară de a opune un grup altuia, de a situa, deci, discuția sub semnul unei pledoarii pro-domo, critica a încercat, în cîteva rînduri, să distingă trăsăturile revelante ale autorilor debutînd după Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Cezar Baltag, Marin Sorescu, Ion Gheorghe. S-au spus multe lucruri și adevărate și nuanțate, chiar dacă fizionomia noilor imagini literare nu este pe deplin constituită. Nu dorim, nicidecum, să îndreptăm intervenția noastră **numai** în această direcție, absolutizînd arbitrar, crezînd că noii sosiți sînt, automat, și cei mai valoroși prin faptul că sînt ultimii și, deci, ar fi în posesia unui elan și înzestrări acumulate matematic. În literatură, se cunoaște, există numeroase, fecunde **recitiri** ale înaintașilor, se produce reluarea unor experiențe, asimilări la un nivel superior a poeților exemplari, Eminescu, înainte de toți, ca și Blaga, Bacovia, Arghezi, iar evoluția este imprevizibilă, greu de ghicit. Sînt noii sosiți sub valoarea celor anteriori ? Iată o întrebare greșit pusă. Ce au aceștia față de cei dinaintea lor (sau nu au) poate fi o interogație interesantă. Valorile nu se aleg decît după ce stadiul descriptiv-interpretativ a fost parcurs, chiar dacă aceste două faze sînt gîndite, oarecum, simultan. Este o eroare să lansăm însă verdicte înainte de a audia și **altera pars**, pe baza unei simpatii sau preferințe ale gustului critic.

Noii poeți s-au făcut remarcați printr-o stăpînire sigură a limbajului liric, printr-un echilibru mai pronunțat al expresiei, sînt mai cu seamă **implozivi**, le lipsește spectaculosul și forța debordantă, nu dau impresia de **originalitate** precum se întîmplase cu un deceniu în urmă. O parte a criticilor le reproșează chiar procentul prea mare de **literatură** existent în versurile lor. Lucru nu de puține ori întemeiat, dar insuficient explicat. Nu trebuie să uităm că un cîștig se vădește chiar prin acest fapt, nu doar un neajuns. S-a maturizat se pare **o conștiință a literaturii**, aparținînd unei evoluții firești a literaturii contemporane și preocupările pentru o exprimare cenzurată de cultură a elanurilor interioare sînt salutare, reflectînd o luciditate care se aliază sentimentului. Pe de altă parte nu vom ignora tentativa de **integrare** a poeziei mai noi, ea ambiționînd să convertească în poem o pluralitate de fenomene, stări, situații, enigme, fără a construi numai dinăuntru orgolioasă și impersonală. Un Mihai Ursachi, ironic și fantast, un Cezar Ivănescu, purificînd o tensiune existențială într-o simbolistică de efect, Mircea Dinescu cu tristețea ușor dezabuzată de copil teribil, Dinu Flămînd cu lirismul său confesiv unit cu o percepție frustă a naturii, dar și cu o imagine a zonelor „sublunare" sau astrale ale ființei, Virgil Mazilescu în sintaxa lui insolită, Horia Bădescu cu armoniile bine temperate, care sînt numai un mod de a îmblînzi tensiunile sufletești, Ion Mircea transcriind în poem stări de excepție ale cunoașterii și autocunoașterii, Dan Verona cu elegiile și imnurile unui eu contemplativ, Dorin Tudoran preocupat de un limbaj liric percutant, de șoc imagistic și mulți alții încă dovedesc că tendințele de diferențiere și individualizare nu lipsesc. Luarea în posesiune a **realului** se face însă cu o mai mare atenție, filonul meditativ precumpănește asupra jubilației și dezinvolturii. Violentarea este înlocuită de persuasiune.

La un nivel mediocru și submediocru persistă firește un aer cețos-oracular, secătuit de culoare, gust și miros, dar în cele cîteva reușite ale poeziei afirmate în jurul lui '70 se poate identifica un **puls** real al vieții văzute și nevăzute, trăite și imaginate, deopotrivă, nu un deficit, cum s-ar putea crede, de vitalitate. Expansiunea lirică are o înfățișare mai puțin declarată, urmărește niște itinerare secrete, subterane, caută să anexeze poeticului o diversitate de fenomene, senzații și obiecte aparent heteroclite, stări la prima vedere obișnuite, zone sufletești ascunse, într-o montură **unitară**, bine articulată, superior-artizanală. Ar fi impropriu și nedrept să-i negăm eforturile în acest sens, pentru că, evident, nici unul dintre cei amintiți nu practică sau nu sînt partizanii unui act literar suficient sieși, solitar, claustrat într-o convenție a literaturii ca formă moartă, abstrasă duratei, vieții imediate sau mediate (de cultură) a spiritului creator. Generația anilor '60 aducea moduri și tehnici mai specifice literare, într-o frăgezime imagistică și o revalorificare a resurselor lirismului, o reașezare a sentimentelor pe alte baze, descoperea marea poezie interbelică, **convertea** publicul cititor la o poezie veritabilă, deschidea niște apetituri pentru autentic, expresivitate.

Poeții mai noi apăruți chiar dacă nu au forța explozivă, spectaculoasă și demonstrativă a acestora nu pierd un bun cîștigat : refacerea contactului primordial cu miracolul existenței, sub semnul unui lirism care angajează întreaga ființă a scriitorului. Natura și cultura nu sînt din această perspectivă niciodecum văzute antinomic. Puterea neobișnuită, integratoare a poeticului care se validează în cîteva cărți ale noii generații le dă strălucire. Uneia prin alta. Nu cred că literatura care se face astăzi poate ignora această situație. Iar tinerii și foarte tinerii autori de versuri numiți și nenumiți aici nu evită contactul cu o realitate umană în plină metamorfoză sau cu învățarea unui limbaj al lucrurilor naturale. Desigur, dialectica emoție simțită — cod liric — emoție transmisă nu poate fi omisă. Dar invidiez un poet ce transmută, cu har și s-ar spune fără efort, existența lui în simbol al vieții spirituli, trăitul în proiecție imaginară, palpabilul în impalpabil, faptul de a fi în fapta de a scrie. Încotro se îndreaptă, de acum și dintotdeauna poezia dacă nu spre acest deziderat suprem ?

Adrian Popescu

Poezia structurilor contemporane

Interesantă, masa rotundă a **Luceafărului**, dedicată fenomenului poetic contemporan a lăsat, totuși, în afară — întîmplare inevitabilă — cîteva aspecte și situații ce ar merita atenție nu doar pentru că țin de cea mai strictă actualitate a poeziei românești dar și pentru că rezumă, unele, o mișcare mai largă în interiorul acesteia. Mă voi opri la unul singur dintre aspectele ce ar putea intra oricînd într-o discuție despre poezie, un aspect de ordin, ca să zic așa, tematic.

Permanentă a istoriei poeziei românești, de la începuturi (poezia populară, Dosoftei etc.) și pînă azi, tema patriotică a constituit pentru poeții de diferite voci și mărimi nu doar o temă interior necesară dar și o piatră de încercare, căci poezia patriotică e un gen dificil, prin complexitatea sentimentului ce o tutelează, sentiment în care se regăsește întreaga ființă spirituală a omului social. Exprimînd mereu un mod al sensibilității propriu epocii în care a fost scrisă și circumscriind, totodată, nuanțele pe care fiecare timp istoric le-a adăugat semnificației generale a patriotismului, poezia patriotică românească a dat, de-a lungul timpului, numeroase exemple de lirism autentic și iarăși numeroase exemple de versificație prozaică, fals lirică. Pe acestea din urmă istoria literaturii le-a uitat, în sensul că le-a consemnat fără să le propună drept valori modelatoare. Este limpede că mare poezie patriotică au făcut Eminescu, Goga, Blaga, iar nu o Maria Cuntan, sau un Ciurezu.

Se scrie astăzi la noi foarte multă poezie de inspirație patriotică și găsim printre contemporanii noștri, din toate generațiile, autori de poezie patriotică în sensul cel mai înalt al cuvîntului. Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Emil Botta, Ștefan Aug. Doinaș, Geo Dumitrescu, Ion Brad, Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Marin Sorescu, Nicolae Dragoș, Alexandru Andrițoiu, Constanța Buzea, Ana Blandiana etc. au scris și scriu astfel de poezie în „timbre" diferite și, firește, în proporții diferite. Problema acestor însemnări nu este așadar aceea a absenței poeziei patriotice profunde și valoroase ci aceea a **prezenței** unei poezii care nu are legătură cu sensibilitatea epocii noastre, cu modul nostru de a gîndi și de a înțelege patriotismul. Rețeta după care e scrisă poezia aceasta e și veche și extrem de simplă ; se iau mai multe substantive ce trimit cît mai înapoi în timp, în istoria veche și în protoistorie, cum ar fi : traci, Zamolxe, icoane etc., etc. Se adaugă altele de ordin geografic care evocă a doua mare diviziune socială a muncii, precum : păsune, transhumanță, oi, ciobani, cerbi, cu sau fără stea în frunte, și se combină astfel încît să rezulte o compunere în versuri arhaizante, prolixe din care se poate vedea orice, numai că trăim într-o epocă evoluată și material și spiritual, nu ; că poezia s-a modernizat și ea, lingvistic și semantic, iarăși nu ; că trăim, vorba poetului „printre fenomene" tot nu. Nimic din conținutul contemporan al patriotismului — participare la viața prezentului, la efortul constructiv al oamenilor, la edificarea unei societăți noi — nu se poate citi, fie și printre rînduri, în asemenea compuneri. Receptăm cu bucurie poezia ce-și întemeiază patriotismul pe evocarea istoriei dacă aceasta implică în vreun fel — așa cum s-a întîmplat cu poezia patruzecioptistă și unionistă — prezentul, dacă rezumă sensibilitatea contemporană și deschide orizonturi spre înainte. Numai că nu acesta este cazul producțiilor despre care vorbim ; dimpotrivă, exaltarea istoriei și geografiei naturale e pentru ea **un scop** iar nu **un mijloc**. Dincolo de anistorismul viziunii (refugiul obstinat în istorie de dragul istoriei, fără nici o legătură cu prezentul ce este altceva decît evitare a actualității ?) poezia aceasta este indebobste rudimentară și sub aspect estetic. Ca și cum ar fi uitat tot ceea ce ultimii cincisprezece ani, preluînd dinamic valorile tradiției moderne a poeziei românești, au adus nou în materie de gîndire lirică și limbaj poetic, autorii poemelor de această factură reduc poeticul la simpla înșiruire de fraze epitetice și exclamative, prozaizîndu-l depotrivă prin ceea ce numim schematism liric și prin extrema redundanță în care se maschează acesta. Fiecare epocă își are poezia ei, chiar un fel propriu de poezie patriotică dar comun pentru toate este adecvarea la spiritul epocii, adică exact ceea ce lipsește unora dintre autorii la care mă refer.

În fața istoriei poeziei românești și în fața timpului pe care-l trăim poezia anacronică nu are nici o șansă prin sine. Societatea noastră are nevoie de poezie patriotică adevărată și reprezentativă pentru înseși structurile ei contemporane, iar poeții noștri buni se cade să fie mai prezenți în paginile revistelor căci, cum bine se știe, atunci cînd valorile nu îndrăznesc să se afirme la reala lor dimensiune, nonvalorile proliferează. Se înțelege că nu critica determină poezia mare dar se mai înțelege că în raportul natural dintre poezia bună și poezia mediocră, dintre poezie și nonpoezie, critica poate interveni înlesnind accesul celei dintîi și îngrădindu-l pe al celeilalte. Nu însă prin neutralitatea consemnărilor narative-rezumative. În fapt, o șoaptă într-o încăpere cu bună acustică se aude mai bine decît un țipăt puternic într-un cîmp gol. De adevărul acesta se cade să ne reamintim — poeți și critici — măcar din cînd în cînd...

Poetul care spunea „Îmi sînt contemporan și mi-e de-ajuns" formula, în fond, un imperativ liric ce ține de chiar structura lirismului românesc. Ca să fie contemporană cu toate timpurile, poezia, de orice temă, trebuie mai întîi să fie contemporană cu ea însăși, cu timpul celui care o scrie.

Laurențiu Ulici

Modelul de receptivitate

Încotro se îndreaptă Poezia ? — deci. Întrebarea pare să fie retorică. Știm, adică, încotro se îndreaptă — rămîne doar ca răspunsul să confirme sau nu un punct de vedere unic. Felul însuși cum este formulată interogația ne obligă să ne reprezentăm Poezia drept un organism complex, cu legi specifice și despre care se poate spune că viețuiește într-o autonomie relativă față de celelalte moduri de manifestare ale spiritualității umane — hrănindu-se și din atingerile cu acestea, și din propriile resurse vitale. Nu vom lua în seamă, așadar, rezonanța de îngrijorare ce stăruie în jurul întrebării și vom spune că Poezia se îndreaptă spre împlinirea propriilor ei necesități de afirmare. Au fost momente cînd Poezia s-a aflat în expansiune, cînd s-a aflat în reflux, cînd s-a lăsat în exclusivitate pe mîna unor simpli versificatori, cînd s-a prefăcut că nu există, cînd a simulat că are ceva de spus, cînd a vorbit în dodii, cînd s-a ridicat împotriva ei înseși, cînd s-a împărțit cu generozitate unei întregi generații de creație, cînd a împovărat umerii unui simplu reprezentant al ei, pentru ca apoi să amuțească un lung șir de ani, respingînd efortul oricărui alt pretendent, oricît de înzestrat.

Cauzele acestor fluctuații trebuie să le căutăm, înainte de toate, în interiorul Poeziei — ca să ne devină limpede de ce, bunăoară, mesajul macedonskian a fost descifrat atît de tîrziu, deși acum ne este lesne să constatăm că, în plină recluziune a Poeziei, înconjurat de sumbra nepricepere a contemporanilor și de versificatorii nesansei, Macedonski a fost singurul care a izbutit să forțeze tărîmurile, dintr-odată, neprimitoare ale cuvîntului.

Contemporanii lui Eminescu au avut, după moartea acestuia, revelația unei prezențe pe care, dacă ar fi luat seama la timp, ar fi trebuit s-o recunoască drept copleșitoare. Recunoașterea acestei realități, cu toate că tardivă, a avut același paralizant efect pe care-l are, ca să dăm un exemplu, asupra unei persoane mature gîndul că, în copilărie, a cutreierat tiglele unui enorm edificiu, inconștient de primejdia prăbușirii. Post-eminescienii au versificat prudent, nu atît dintr-un respect excesiv față de marele înaintas cît dintr-o firească neputință — aceeași cu a persoanei mature de care vorbeam, incapabilă să repete saltul fulgerător de la o pantă la alta deasupra golului absorbant, ca în copilărie. Astfel, adică de la sine, s-a născut cultul Eminescu pe margine cu un număr mare de adoratori — și restrictiv. Poezia cîștigase un nume unic, altminteri spus, un **ideal de poezie** și nu **o înaltă idee despre poezie**. Macedonski a fisurat singur, și cu o încredere în sine — ce s-a dovedit și întemeiată — cultul Eminescu înapoia căruia își așteptă exegeții și adevărații urmași poetul însuși. Că protestul lui Macedonski n-a fost de ținuta sterpei înfatuări ci **necesitate**, o demonstrează începuturile unui Bacovia sau Arghezi. Prin el au izbutit ambii dezlegarea limbajului Poeziei. În plus, azi putem afirma că fisura lui Macedonski, atît de puțin pioasă în aparență, a înlesnit și ridicarea pecețiilor de pe strofa simetrică a lui Eminescu.

Cantitatea de versuri ce s-a produs în întreg deceniul al VII-lea nu trebuie să sperie sau să atragă priviri nedumerite. Este reflexul dintii al unei perioade de restrîngere a Poeziei. Bacovia, Arghezi, Blaga, Barbu, Pillat, Vinea și alți cîțiva au modelat un anume tip de cititor : atașamentul pentru arta lor s-a transmis și din motive extraestetice generațiilor de după al doilea război dar, ca să ne dăm seama de dominația, în epocă, a mai sus-amintitelor nume, este de ajuns să ne aruncăm o privire peste paginile debutanților din anii 30 și 40 : vom descoperi acolo un efort fățiș de lărgire a granițelor Poeziei, răsplătit de o expresie convulsionată, concludentă mai mult pentru intenția înnoitoare, și mai puțin pentru ivirea unui alt model de receptivitate. Nutrim incredințarea că și în absența motivației extraestetice situația poeziei ar fi rămas aceeași — căci de la șocul produs de apariția unei generații de creație pînă la familiarizarea cu mesajele acesteia și cîștigarea locului în istoria literară este nevoie de timp : dovadă că în deceniul al șaptelea de expansiune a Poeziei, s-a produs, dacă se poate spune așa, cel de-al doilea debut al poeților care au învins gustul părtinitor pentru interbelici, precum și cel de-al doilea debut al cîtorva talente remarcabile care, deși tributare, unui ideal artistic de împrumut, și-au redresat forțele pentru o întoarcere la sorgintea propriilor vocații. Același spectaculos deceniu a repus în discuție însuși conceptul de Poezie : a preluat unelte părăsite și le-a părăsit în scurt timp ; s-a desprins de modele ; a creat modele ; a făcut cu putință exercitarea unei înalte idei despre poezie ; deceniul acesta poate oferi oricărui istoric literar un argument de ceea ce înseamnă puterea de regenerare spirituală a unui popor.

Nu știm în ce măsură foarte tînăra generație va izbuti să întrețină un climat favorabil Poeziei. Ne îngăduim, însă, un îndemn adresat criticului și istoricului literar — acela de a-și verifica intuițiile cu privire la cărțile anilor 60, parcurse sub presiunea obligațiilor săptămînale : și, încă ; de a încerca să aplice instrumente de lucru asupra noului limbaj poetic altele decît acelea întrebuințate pentru înțelegerea versului minulescian. Pentru că nu ne putem întreba încotro se îndreaptă Poezia ? cîtă vreme nu am răspuns la întrebarea : Ce s-a petrecut cu însăși ființa Poeziei în anii ei de renaștere.

Mircea Ciobanu

dialog cu cititorul

• Combatanții din liga a doua

În prezenta intervenție ne propunem să facem cîteva observații asupra statutului poeziei tinere, mai precis, asupra poeziei aflate în preajma debutului editorial, aceasta „ligă a doua", ca să spunem așa, a poeziei actuale. Împrumutarea expresiei nu este întîmplătoare deoarece, la fel ca în întrecerile sportive, și în poezie, deși „clasa" este secundară, competiția este mai aprigă, condițiile mai severe, drumul spre afirmarea deplină fiind deschis numai de către o eventuală „privire atentă" din eșalonul superior, dispusă să investească un credit serios combatanților ce par să depășească valoric nivelul general al categoriei. Cum riscul unei vize pentru debutul în volum este prea mare, se procedează, în general, la supunerea probei revuistice, și este normal să fie așa, cu toate că formula de „concurs" pentru debutul în volum, preluată de mai toate editurile, oferă și posibilitatea unui risc oarecum „pe cont propriu". Rezultatele acestei formule însă (cu o excepție, poate Mircea Florin Șandru) nu sînt, evident, cele scontate. Cît despre metoda antologiilor, dat fiind amestecul de criterii și subiectivitatea celui ce se încumetă la antologare, critica s-a pronunțat la timpul cuvenit. Ne întrebăm doar de ce nu se solicită unor reviste literare, mai ales celor ce se ocupă frecvent de poezia tînără, aportul la întocmirea unor antologii dacă scopul lor este de a lansa talente și nu unul, să zicem, local, de justificare?

Așadar, singura posibilitate onestă de afirmare rămîne ucenicia în paginile revistelor literare. Aici, însă, se naște întrebarea : cîte dintre revistele noastre (și mai ales în ce mod ?) își consacră obișnuitul „colț de pagină" afirmării tinerilor ?

Urmărind cu atenție acest fapt, putem proceda la împărțirea lor în trei grupe, după modul de răspuns : o primă grupă fiind cea a revistelor care, cu consecvență, număr de număr, triază, orientează și propun „voci tinere". Trei mi se par a fi revistele care depun seriozitate, efort și competență în întreprinderea lor : „Luceafărul", „Familia" și „Convorbiri Literare", grație muncii pasionate a trei poeți distinși : Geo Dumitrescu, Ștefan Aug. Doinaș și Ioanid Romanescu. Urmează o a doua grupă, a revistelor care, sporadic, cu exigență însă, fac un tur de orizont în „liga a doua". Am numit astfel revistele „Tribuna", „Orizont" și „România literară". Ajungem, însă, la o a treia grupă, cea a revistelor care, în dialogul lor cu debutanții, folosesc minusculul colț de pagină, oferind răspunsuri lapidare, deseori evazive și indiferente, pătrunse de o falsă detașare „academică". În fapt, „maeștrii" acestor reviste sînt : Mihai Dușescu, Nicolae Turtureanu, Dan Rotaru, Nicolae Stroe, cărora li s-a acordat prea devreme un rol dificil.

Paradoxală este situația unor poeți tineri (unii deja autori ai primului volum) promovați de către unele reviste, infirmați la „poșta redacției" a altora. Un exemplu tipic este Viorel Varga.

Cele trei reviste, atente la „vocile tinere", au impus cîteva nume ce formează deja o „generație" în accepțiunea literară a noțiunii. Ne gîndim la Grigore Giorgiu, Ion Trif Pleșa, Gabriela Hurezeanu, Patrel Berceanu, Gabriel Chifu, Ștefan Cioacă, Valeriu Birgău, Gabriela Scurtu, Tamara Pintilie, Marian Dopcea, Nicolae Brînda ș.a., talente distincte ajunse, credem, la treapta artistică necesară debutului în volum.

Ne-am oprit doar la numele celor cîțiva poeți tineri aflați în „spalturi" editoriale, fără pretenția de a fi epuizat catalogul, cu convingerea că ei prezintă, de pe acum, însemnele certitudinii, vrînd să le subliniem încă o dată prezența ca semn al distincției dintr-un grup numeros care, pe bună dreptate, l-au determinat pe Eugen Simion să afirme că „se publică multe versuri, revistele sînt pline de poeme de toate felurile", multe fiind semnate de tineri. Observația noastră pledează pentru acordarea unor spații tipografice mai largi tinerilor talentați, în detrimentul falsității, mimetismului și impozturii literare. Credem că este de datoria revistelor de a acorda audiență valorilor, de a sprijini afirmarea lor și, în paralel, de a renunța la elementul numeric practicat nu o dată de dragul justificării. O poezie stingheră nu poate convinge asupra autorului ei. Ce ne spun, de pildă, următoarele versuri despre autorul lor, Iordan Alioanei : „Rezemat cu cotul pe masă / Am surprins / Degetele mele-nconvoiate /. Ce-ar fi vrut să stringă / O vioară", dar mai ales cui folosește această microscopică apariție ? Autorului ? Revistei în cauză ? Credem că nici unuia.

Afirmarea sau infirmarea unui talent nu se poate face lapidar. O demonstrează însuși climatul literar actual atît de nebulos încă în ce privește starea „ligii a doua".

Încheiem crezînd în posibilitatea unei reveniri cu o încercare de a răspunde la întrebarea : „Ce este și încotro se îndreaptă poezia antecamerei editoriale de azi ?"

Nicolae Mircea Ben

• Poezia tînără

Pentru că LUCEAFĂRUL a fost dintotdeauna revista celor tineri și va rămîne pentru totdeauna a celor tineri permiteți-mi să deschid sau să amplific o discuție pornită de la articolul lui Adrian Popescu din „L" nr. 13 a.c. și continuată cu eseul tovarășului G. Alboiu din nr. de simbătă 17 mai a.c. Nădăjduiesc să găsească înțelegere și tipărire rîndurile mele ce însoțesc prezenta. Am convingerea că dv. nu vă recrutați colaboratorii doar din aria Capitalei și numai dintre cunoscuți. Așa să fie ?

Scriu aceste rînduri pentru „L", pentru că sînt tînăr, mai sînt tînăr, pentru că îmi place linia critică a tovarășului M. Ungheanu impusă revistei și pentru că (orgoliu de ardelean ?) cred că știu să țin un condei în mînă și să întorc și desfac o idee.

Poezia rămîne de-a pururi tînără, altfel nu poate răzbate prin veacuri! Poezia prin însuși datul ei pe acest pămînt, este tînără. Poeții — săvîrșiți unii dintre ei demult, tare demult — rămîn în memoria celor ce lecturează poezia lor, veșnic tineri înfășurați în manta purității. Cine-și poate închipui un Eminescu cu sufletul bătrîn, un Lucian Blaga devastat de imperioase porniri sfătoase ?

A vorbi despre poezia românească de azi înseamnă a vorbi despre generațiile care produc această poezie. Corect ar fi fost — spre exemplu — ca Adrian Popescu să-și intituleze articolul din Luceafărul nr. 13 a.c. „Despre poesia generației tinere".

Evident citeodată s-a făcut cam prea mult caz de acest concept de generație. Am avut de a face cu negări obositoare prin nihilismul lor dezagreabil, cînd se ștergea cu buretele o întreagă constelație de astre ale poeziei românești. Cum generațiile se succed, cum vine o vreme cînd cei tineri odată devin maturi și se trec către o altă perioadă de unde întorci tot mai des privirea spre **înapoi**, cei tineri, cei **acum** tineri doresc să-și vadă mai repede crezul transformat în generală acceptare și aprecierea definitv dată.

Trebuie, vrînd, nevrînd, să-i dăm dreptate lui Adrian Popescu atunci cînd se întreabă: „dacă poezia tînără nu înseamnă astăzi, mai puțin Marin Sorescu și Nichita Stănescu — nume deplin și firesc omologate de critică și public — ci mai ales Cezar Ivănescu și Mihai Ursachi, Dan Verona și Nicolae Prelipceanu, Dinu Flămînd și Mircea Dinescu, Ion Mircea și Horia Bădescu, Emil Brumaru și Ioanid Romanescu, Dușan Petrovici și Dorin Tudoran, Dan Mutașcu și Ion Cocora ?"

Îi dăm dreptate adăugînd celor mai sus citate un cuvînt : generație. Așadar : poezia generației tinere...

Constatăm în înșiruirea de nume de mai sus, plutonul compact al unei generații. Generația aflată azi la cirma acelui imperiu numit tinerețe.

Și este firesc ca fiecare generație să-și ceară dreptul la ascultare și cuvînt și este și firesc și nefiresc ca fiecare nou venit să încerce să răstoarne o ierarhie, să se bată pentru întîietatea cîntecului său. Avem de a face în acest articol cu o general-obișnuită încercare de spargere a zidului de către un exponent al generației, pentru că la lista citată mai înainte neîngăduit este să lipsească numele autorului UMBRIEI.

Prin urmare poezia lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, chiar Adrian Păunescu reprezintă poezia generației de mijloc, după cum sîntem nevoiți să acceptăm că generația războiului ultim : Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Ben. Corlaciu ș.a. a intrat în rîndurile celor plini de tinerețe fără bătrînețe, să le spunem clasici uzitînd un cuvînt cam prea des folosit

Este necesară o mai justă orientare în hățișul realității — care de multe ori nu mai este așa cum o știm „de atunci, cîndva, cînd..." — realitate în continua transformare și reorganizare.

Această generație tînără, avînd valori ce impun neîndoielnic un sistem precum Cezar Ivănescu și Mihai Ursachi sau formîndu-și unul, trebuie să-și ocupe locul ce cu adevărat îi merită în configurația literaturii de azi.

Pentru că de la ea sau și de la ea, pornesc poate firele care duc spre instituirea — conform previziunii lui G. Călinescu — celui de al treilea clasicism în literatura română.

Ioan Avram

Ion Crânguleanu

Cred

Muncesc în duhul vieții cum îmi știu
De înflorire albă inima sortită ;
La gurile izvoarelor, ca din pustiu
Mă plec și lacom, beau ca-ntr-o ispită !
Pămîntul mă îngăduie, plural cîntînd
Prin toate sufletele gîzelor curate
Eu nu mai știu cît timp e sau pămînt
Acest tărîm de limpede cetate.

Cei morți sînt liniștiți, cu fața
Ieșită-n cer cu ierburi și izvoară ;
Un simplu cîntec trupul mi-l îngheață
Cînd știu că moartea-nvață să mă doară,
Nimic din ce-avem noi acum și-ntotdeauna
Mai mare strălucire nu-și găsește
Decît aici, sub Dunăre și munți pe unde luna
Răsare din străbuni și cîntă românește.
De cai și turme viscolite-n lina lor bălaie
Se umplu piscurile, iar pe jos
Aud orașe de metalice înverșunări, cum taie
Înverșunate drumuri, repezi, spre frumos.

Eu cred în tine draga mea, cum cred
În toată viața spusă din tăcere
N-am cum, cu palmele să te desmierd
Cum dusă ești și-ți caut înviere,
Acest pămînt ne ține pe-amîndoi
În veșnică, nescrisă, dulce legănare
Muncesc, iubind ca ploaia pe altoi,
Mă bucur cînd te știu și vie și-ntrupare.

Rod

Cui aparțin eu, zilele în care
Și fierul ruginit dă-n floare,
Cînd însuși muntele, e-n surdă
Petrecere în care fiarele necunoscute zburdă ?

Sus pe-un picior de plai, sub lună
De-atîta floare, universul tună !
Fîntînile aleargă izvorînd în ceruri pure
Din stele vrînd să beie și să fure ;
Cu glas celest albinele se-aud
Prin floarea teiului, ca într-un schit din sud
În care, însăși luna dacă vine
Se umple de cîntare și albine.

Cui aparțin eu, cînd de-atîta țară
Și Oltul cîntă dinspre seară ;
El trece ca un prinț știut de toate
Miresmele Carpaților în cerure purtate
...Se vede în păduri o gură de lumină
Grăbind în calea mea să vină
Au, nu cumva ești tu aceea, spune !
Vii și nu vii ! Pesemne ești minune.
Să cînt ca riul, ca albinele din floare ?
Bine, dar eu sînt umbră trecătoare !
Rodirea dulcelui pămînt
E tot ce pot să-ți dau cît sînt.

Brâncuși

Mă uit la spinarea timpului
Cum urcă în cer, și mă sperii !
Așa ceva n-au făcut nici fluviile,
Nici marile, deslănțuite imperii.

Hohotind sub furtună, apele
Se apucă una pe alta, se dărîmă sau pier ;
Nimănui, nici munților, nu le-a trecut
Prin minte să-și urce toată puterea la cer !

Trec turmele zilei, nourii. Trece Natura !
Această spinare urcată spre lună
Mă tot înflorește de frică și frumusețe
Și numai altarul cîmpiilor tună.

Iat-o, își freacă nesfîrșirea de stele :
Cine poate, cumva s-o înțeleagă
Ea, de piinea și trupul nostru, cu infinitul
Se ingemănează, se împarte, de, și se leagă !

...Întrebați-mă, dar, ce-i gîndul sau taina,
Sau cum plînge un copil cu mîna strînsă-ntre uși ?
Dar cui, sau unde, pe fața pămîntului
I-a venit să ridice timpul spre cer ca Brâncuși ? !

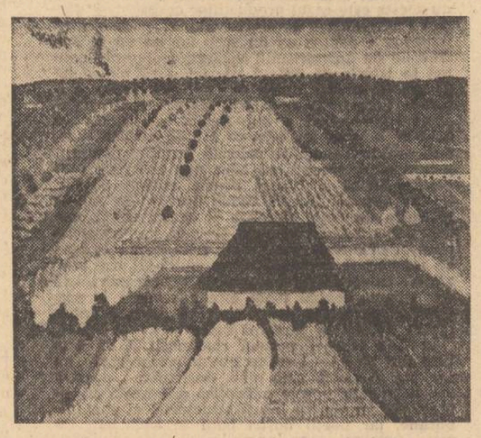

Constantin Dipșe : „Casa ceterașului"

Stelian Gruia

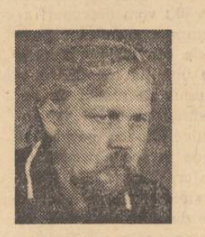

Stelian Gruia este lector la Facultatea de limbi slave din București, traducătorul Dumelor medievale ucrainene *în română, autor de cărți originale, proză și eseu și mai multe traduceri.*

Cartea sa de Balade *în spiritul și metrica unor Balade populare de la noi evocă practic satul natal al poetului, Arbora, din Moldova de sus, cu oamenii și natura locului, cu portul și obiceiurile lor. O monografie baladescă a unui sat, în vers limpede și îngrijit, astăzi cînd se cultivă adesea versul confuz evocînd ținuturi fără nici o contingență cu realitatea istorică spirituală a unui loc, este un lucru bun pe care îl consemnăm cu drag.*

Ioan Alexandru

Balada așteptării

În zilele aspre de arșiță,
În galbenul august de rapiță,
Chiteam din zare marele tropot
Eram cu timple de zvicniri și clocot,
Că se plecară codrii cu puieții,
Cu ochii minții vedeam călării ;
Veneau parcă pe coamă de vînt
Și cu auzul lipit de pămînt,
Îi vream în viltoare, virtej,
De veacuri ochii ne-am fost treji,
Iar ei veneau, așa ziceau părinții
Și noi ne bucuram cu ochii minții.
Vîntul aprig cu miros de foc,
Se muta dintr-un loc în alt loc,
Limpezindu-ne ochii sub pleape :
„Sînt aproape, șoptea, sînt aproape"
I-am văzut apărînd pe culmi,
Pe unde cresc semeții ulmi,
Pe cai struniți cu frîie de-argint,
Ochii minții nu mint, nu mint !
Văzduhul tău, Arboră, în răspăr,
Era tăiat cu săbii de-adevăr...
Și blînzi erau și aprigi călării
Li s-a-nclinat și codrul și puieții ;
Veneau de-a dreptul pe vechea lor cărare,
Cu chip de Ștefan, preslăvit Cel Mare.

Baladă cu povară

Drumurile noastre sînt cărunte,
Dedinvale, pînă-n pisc de munte
Și se trag înspre izvor de hrană,
Unde gem țiținile de rană,
Cu zvicniri de ferigi și de boare,
Prevestind o tainică coloare,
Cu luciri într-un anume loc,
Unde zace pasărea de foc
Cu penetul zmuls într-o viltoare,
Cînd sfințitu-s-a cuvîntul doare,
Cînd prin trupuri ne ardea cu jar,
Vaierul muierii de zidar,
Pe haizașul, leagăn de copită,
Cărunțeala fost-a răstignită,
În blagosloviri cu miez de vară,
Să ne fie veșnică povară,
Tot cu vis în așteptări de astru
Lîngă ctitoria în albastru.

Baladă cu cireș tîrziu

La vremea pîrgului de grîu
Ți-a înflorit cireș tîrziu,
Sădit de cine știe cine,
Pe la răscruce de suspine,
Pe unde tu, Arbora mea,
Erai în căutări de stea.
Privirile-ți cădeau în boare
Și-atîtea prisne de coloare
Se resfira prin depărtări,
Din ochii dorului de zări,
Atîta tremur de nesorți
Ne trimiteau zugravii morți ;
Cu foșnetul de ierbi uscate
Din țintirimurile toate,
Că văzul se făcea descînt,
Purtat pe aripă de vînt.
Să nu pici tu, măicuță sură,
Flăminzilor de-mbucătură,
Mereu ți-am pus lîngă cireș,
Numai bărbați, numai aleși,
Să stea de strajă în scrutare,
Tot peste jocuri de coloare,
Înspre răsadnițe de vrejuri,
Și născătoare de virtejuri,
Pe unde stă mereu la pîndă
Cătare dulce și flămîndă,
Visînd întunecări de colburi
Și codrul numai guri de scorburi,
Noi, maică-n gîndurile tale
Simțim doar zboruri de petale
Și jocul albului ne poartă
Înspre zidiri de prisne soartă,
Lîngă bărbații cei aleși
De sub coroana de cireș,
La vremea pîrgului de grîu,
Nu-i nici devreme, nici tîrziu,
Ne-o spun izvoarele-n țîșnire,
Că prisnele-i de nemurire.

O u l

Alexandra Târziu

Ne mai așteptînd altă explicație sau încurajare din partea bunului său prieten, Alfredo se oprește direct în Obor și după îndelungi căutări alege cea mai superbă giscă dintre toate giștele ; o vietate blondă, imaculată, cu ochii albaștri visători și cu un zuluf foarte interesant în creștet. E divină, își spune el privind-o în adîncul ochilor și, înconjurîndu-i talia, îi culcă pe braț gîtul mătăsos, de o desăvîrșită grație. Pentru că, nimic de zis, gisca grațioasă din tălpi și pînă-n creștet. Era deci, firesc, aproape obligatoriu ca lui Alfredo să i se înmoaie genunchii și privind-o s-o îndrăgească mai mult decît și-ar fi putut închipui. Ești o zînă, îi șoptește el. Și te rog să nu uiți că viitorul meu, întreaga mea viață sînt în mîinile tale. Fetițo, nici nu știi cîtă speranță îmi pun în intuiția ta. Să mergem zîna mea și nu uita că de acum încolo, fiecare gest contează, fiecare cuvînt. A-ți măsura cuvintele, iată ceva la care merită să reflectezi.

Și urcîndu-se în tramvai, Alfredo observă cum încă de pe scară oamenii se grăbesc să-i facă loc, taxatoarea vrăjită nu-și mai ia ochii de la giscă ; un domn în frac îi oferă locul ; un licean este gata să nimerească sub roțile unui vehicul, tot căscînd gura la frumoasa din tramvaiul 21. Coborînd, Alfredo este așteptat de un fotograf amator care îl roagă în genunchi să-i permită un profil, un zîmbet, atîta tot. Desigur, ar fi trebuit să se aștepte la asemenea publicitate, își spune el strecurîndu-se cu foarte mare greutate prin mulțimea de o curiozitate bolnăvicioasă. Și, cu chiu cu vai pătrunde în holul biroului de schimburi, pe care nici nu se gîndește să-l părăsească fără să obțină blestemata de aprobare. Dar, nici n-apucă să-și tragă bine răsuflarea, cînd, ca prin farmec, se pomenește înconjurat de cîțiva inspectori de serviciu. Toți, de o amabilitate înduioșătoare, nu mai știu ce să-i dea și ce să-i facă numai și numai să-l fericească. Pentru giscuța care-i sclipea în brațe ca o torță au numai cuvinte de laudă : ce creatură superbă, unde a descoperit-o, în Obor ? De necrezut ce poate ascunde Oborul ăsta ; e o splendoare, ce ochi și ce picioare, nu-i de glumit, domnule, cu asemenea picioare o să ajungă departe mititica, doar are cu ce ; și ce gît, ce conformație fericită, toată e numai puf, să te pierzi în el, de ce nu ? ; cîtă candoare, cîtă pudoare ! Doamne, nu ne ispiti, implorau bieții oameni și afurisita parcă știa, își rotea șoldurile prin fața lor își dădea ochii peste cap lăsînd totodată ciocul ușor întredeschis, îi atingea în treacăt cu vîrful aripei și asta era mai rău decît dacă li s-ar fi așezat pe genunchi. Făcea ravagii mari blondina, și toate erau din zbor, nimic forțat. Iar bieții oameni își pierduseră complet mințile, nici nu mai știau ce fac.

— Aș vrea să merg la Phil (șeful oficiului), spune Alfredo văzînd că se îngroașe gluma.

— Phil va fi încîntat să vă primească, îl asigură unul dintre inspectori.

— E un domn cu o giscă afară, anunță alt inspector.

— Să intre, ce mai stă ! se miră Phil și vocea lui are un timbru cald, ah ce timbru plăcut, își spune Alfredo, n-am mai întîlnit un timbru atît de prețios din copilărie. Atunci, însă, eram colecționar.

Phil îi oferă o țigare, dar Alfredo nu fumează. Atunci, o bere, orice, el unul, îi stă la dispoziție.

— Phil, nu știu dacă-ți mai amintești vechile noastre discuții, îi spune Alfredo stringîndu-și gisca la piept și aranjîndu-i ușor zuluful alb, perlat. Phil îi aruncă o privire scurtă, prudentă, apoi, irișii lui galbeni ca două cristale de bere alunecă discret spre pieptul pufos al giștii. Dar ea, plină de demnitate, îi trece cu vederea simpla curiozitate. La urma urmei, înțeleapta giscă aștepta de la Phil altceva, cu totul altceva. Și bietul Phil se înmoaie văzînd cu ochii, genunchii încep să-i tremure, jugulara i se zbate în mod vizibil ca și cum ar ascunde o veche dorință care acum, gata. Cu alte cuvinte s-a îndrăgostit ca un adolescent. Pînă acum, n-a fost om care să nu se îndrăgostească lulea de gisculița lui, meditează Alfredo, doar mulți au încercat s-o sărute cu forța, s-o pună pe genunchi, să facă din ea o ființă caldă, apropiată, devotată. Gisca, ingenuă, nimic de zis, dar asta nu înseamnă că nu știe ce vrea. E o lucidă, oricît ar părea de paradoxal. Își apleacă urechea spre biata inimă a lui Phil cu atîta nevinovăție, încît nu te poți gîndi decît la un infarct. Apoi, îi curăță penița de la stiloul cu care ar trebui să semneze actul de față, îi șterge discret stratul fin de praf ce acoperise acel act, în așa fel încît, Phil să poată citi dintr-o singură privire numai strictul necesar ; cu aripa stîngă îi măturî o scamă și cu dreapta îi atinge colăcelul de grăsime pe care-l purta tot timpul în jurul gîtului, fiind, poate, un colăcel de salvare. Oricum, cu tactul ei desăvîrșit, i-l sucește într-o poziție mai lejeră și Phil respiră cu adevărat. Ce mai, în scurt timp giscuța reușise să facă din el exact ce și-a propus.

Și acum, luînd un aer visător îi întorcea spatele uitîndu-se pe geam. În clipa aceea, lui Phil i se aprinde un bec : se ridică deodată de la biroul somptuos, își aruncă haina, cravata, ceasul, și pășind în vîrfuri se oprește exact în spatele ei (care, evident, nu bănuie nimic), o cuprinde brusc, o înlănțuie, și bine înțeles, vrea să o sărute cu forța. Nu-i nici primul și nici ultimul. Surprinsă, gisculița, nici nu apucă timp să protesteze. Sau, te pomenești că din delicatețe a lăsat această impresie ? Oricum, pusă în fața faptului împlinit, giscuța îl privește pe Phil ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, absolut nimic. Numai că, exact asemenea atitudine îl revoltă, îl complexează de moarte pe marele om. Mai bine l-ar fi pălmuit. Dar ei, nici prin cap nu-i trecea una ca asta, dimpotrivă, își întinde spre el gîtul de o frăgezime vegetală, ciugulindu-i totodată un năsturel descusut : și bietul om îi contemplă puful alb-roze care-i acoperă umerii pierzîndu-se nespus de subtil în dantelele aripilor.

— Asta nu mai e giscă, izbucnește Phil deodată, desmeticîndu-se și roșind pînă-n vîrful urechilor.

— E giscă, Phil, ce naiba, încearcă să-l liniștească Alfredo.

— Pe mine nu mă duci, băiete !

— Vai, Phil, ce copil ești ! Uită-te puțin la ea și-ai să te convingi.

— Dacă-i giscă, să-mi facă un ou, decide el cu dușmănie.

— Asta-i culmea, se crucește Alfredo.

— Altfel, nici nu discut, amenință Phil, bătînd cu pumnul în masă.

— Bine, Phil, ce vrei să faci cu oul ăsta, oare n-ai destule greutăți pe cap ? Și apoi, nu te gîndești că s-ar putea s-o jignești ?

— Nu-i cer imposibilul, să facă ceea ce a făcut și pînă acum.

— Poate că exact acest lucru o doare, o înhibă.

— Acesta, Alfredo, este testul de bază.

— La urma urmei, Phil, tot nu înțeleg ce vrei să faci cu oul ăsta ?

— Vreau să-l văd.

— De ce atîta încertitudine ?

— Dacă gisca ta naște puii vii și-i hrănește cu lapte din mamele ?

— Adică, să fie ea atît de evoluată ?

— N-ar fi exclus.

— Te pomenești, Phil, că noi o apreciem pentru una și cînd colo, ea alăptează pe furiș pui de vipere.

— Mă bucur că m-ai înțeles, Alfredo, și acum să mergem mai departe, să nu pierdem vremea.

Și Alfredo își ia gisca pe genunchi.

— Fetițo, îi spune mîngîindu-i zulufii blonzi, trebuie să-i faci un ou lui Phil, altfel, ne descalificăm și vom fi dați afară. Chiar degeaba am venit pînă aici.

Giscuța își întinde spre el gîtul alb ca faianța, își culcă obrajii pe umărul lui și-l privește în adîncul ochilor cu inocența ei albastră, pastelată, atît de reconfortantă, nu-i așa, și după care

Continuare în pag. a 6-a

Constantin Dipșe : „Flori din grîu"

Nicolae Prelipceanu

Vei desena

Întrebarea e dacă urcînd un munte
La zece ani după o altă dată
Mai pui piciorul pe-aceeași punte
Subțire punte și legănată

Nu-i nevoie să fie chiar muntele Golgota
Poate să fie un munte oarecare
Întrebarea care se pune
Rămîne aceeași întrebare

Nu sclipesc fosforescenți prin lume
Pașii cu care ai străbătut-o
Nu poți să-i spui însă lumii de-aceea
Nici regăsito și nici pierduto

Poate că piatra de care te-ai prins într-o zi
A căzut mai apoi cu urmele tale cu tot
Poate că urmele tale acum
Le calcă talpa lui Savaot

Du-te pe munte și numără stele
Numai acolo le poți număra
Numai acolo cu ele
Poate începe viața ta

Numai acolo se poate sfîrși
O viață care a și trecut
Numai acolo în altă zi
Din apa muntelui ai început

De ce sînt brazii atît de brazi
De ce e muntele atît de munte
De ce sînt zilele-atît de azi
De ce sînt anii numai o punte.

Bujor Voinea

Matinală

Ascultă, se-aud pe alei
Mireasma și floarea de tei
Și pașii de ploaie subțire
Și glas somnoros de femei.

E-o noapte pulsînd în ether
Cu valuri piezișe și clare.
O frunză coboară spre mare,
O umbră coboară spre cer.

Întoarce-te, timpul cuvinte
Așează pe țărm și le spală,
Pe stradă e-o ploaie fiebinte
Și-o oră puțin matinală.

Pierdusem noaptea

Pierdusem noaptea lunecînd ușor
În golul mării bintuit de sare,
Foșnea pe tine rochia de ninsoare
Și pulsul cald foșnea și era soare.

Pierdusem noaptea undeva în spate
Ca pe o frunză galbenă și clară,
Băusem mult amurguri retezate,
Pășeam pe chei încet și era vară.

O, ce departe. Totul ca nimic.
Sînt îngropate, mute, în vechime.
Pierdusem noaptea lunecînd pe mare
Și noi eram argint și-ntunecime.

Mircea Constantinescu

Sîmbătă,

De unde să mai știu tot ce-am făcut și zis aseară ! Eram rupt de oboseală. Mă priveau ai mei ca pe-o panaramă și nu le venea să-și creadă ochilor. E clar de ce : plecasem, ia, acolo, un puțoi de om și acum iată-mă-s ditamai flăcăul !... Maică-mea : nu și nu, că n-am eu vreo puicuță, că-i bal la căminul ăl nou, de, sîmbătă seara etici. Nici gînd, i-am zis — poate nițeluș cam repezit că, vorba aia, de-atîta amar de vreme nu m-a mai văzut la față, săraca... Întîi să dorm, am mai zis culcînd niște miere în glas — c-așa-s eu, repezit, da'apoi regret că-s repezit și-o dreg, adică o fac să iasă și mai și. Acum nu, mamă, mi-s tîrnosit de drum și d-altele, ce știi matale ! și d-altele... Ciugulisem pîine de țest cu jumările-alea de porc ca niște mameloane cînd alăptează, mîncarea mea preferată d-aciulea ! Ăl mare taman picase din armată și l-am aflat fix pe punctul de-a lua și el mai în serios băutura, ăl mare, zic, mă-nbia cu un Nicorești a-ntia, nu de-ăla de-l găsești din an în paște la expresurile de lîngă școală sau de pe șantier...

Și m-am culcat. Frate-miu s-a dus la bal, — să vadă și el mochetele-alea noi, zicea, și candelabrele sclipitoare și desenele-alea făcute numa de pionieri, zicea. Și-și tot umplea vîrf carafa și tot clămpănea ba una, ba alta, ca omul absent atîta de la ai săi părinți etici. O fi avînd și-o frumușică, altfel nu s'poate, că-n pat nu l-am mai simțit alături. Păcat c-am uitat să-i zic s-o anunțe p-Anița a lui Trifu, mecanicul, că mi-s venit și-o doresc... Așa că mi-am desțelenit oscioarele — de, ca acasă nu-i nicăieri, orice s-ar zice — e c-am dreptate ? Chiar așa-i spuneam lui Păsărin, șeful de lot, cînd se holba la mine ca la Pasvante-chiorul : că vreau să-mi văd babacii, **așa, deodată vreau să-i văd și gata !...** Păi ce-și credea mintea lui de pe urmă : după trei ani de profesională — și dacă el nu știe ce-i ucenicia la locul de muncă, cîn'naiba să mai știe ? ! — plus o vară, ieș cu totu-aproape patru ani, iar eu să-mi văd părinții doar între două trenuri, treabă-i asta ! Și-am turuit toț așa, preț de-un sfert de oră, că Păsărin își luase gîndul să mai prindă masa la cantină... Și luna ieșise agale dintre nori și ceațoasă, umbla razna pe cer, ca o cerșetoare. Iar eu turuiam naintea lui — și-apoi stelele, una cîte una, și-au ițit și ele pilpiiala ca niște inele de logodnă, peste noi doi... Și iată-mă-s acasă. Cocoțat în pat privesc pe geam. Au dres gardul. Cinstit, ai zice că-i unul nou-nouț... Poate c-așa și-o fi. Trandafirii în boschet pe stînga și pe dreapta aleii, acum fără flori... Da' las' c-or îmboboci ei în armîndeni, să te știi atunci buchete, buchete pentru fete, cum zice cîntecul...

Mi-amintesc, uite-așa, deodată, cum le duceam profesoarei de română — aia micuță, brunetă, Helena sau Helina și nu mai știu cum... Ce fericită era ! Eu, poate unde toată ziulica eram cu minoclu pe flori, n-avea haz să fiu în rezonanță cu-atîta bucurie. Păi nu mi-ar fi sărit toți gorobeții-n cap dac-aș fi uitat s-aduc buchetele la momentu-oportun, se făcuse tradiție, nu alta !... Ana — n-o chema așa, da citise nu s' ce roman de Tolstoi și ne montase-n clasă scenele de-acolo, toate și cu tot dichisu, altfel o ființă cu scaun la cap, rezon, acum e bine măritată și mersi... Ana asta se grăbea cu vasul cu apă iar diliul ăla din Sebeș — se pare că era conorășean cu inginerul ăl blond, Racoți, de și-a luat de curînd Opel de ocazie, — el, zic, pregătea teancul de ziare și reviste, (c-avea omul cîrlig la bibliotecară și ea ne-mprumuta ocazional revistele), așa că tezele noastre mergeau strună ! Vă dați seama cît-am căscat ochii cînd, la sfîrșitul anului, primul de profesională, Helina or Helena, bruneta de română ne-a trîntit-o pe tavă (pleca la altă școală, la noi fusese numai suplinitoare) : „Băieți, (— ce vorbă, zău așa, doar erau și fete-n clasă !) sper că ați reținut cîte ceva din materie. E păcat că de la toamnă nu mai vin aici, sînteți ultima serie care mai face română la nivelul ăsta. După voi, vor intra în anu-ntîi cei care-au absolvit 10 clase și se consideră că, mă rog, sînt suficient de informați. Aici nu vor mai face decît tehnologia me-

teatru

Mihai Viteazul — chipul unui personaj

Dramatizarea pentru televiziune „Marele vis" după romanul „Vulturul", semnată tot de romancierul Radu Theodoru, după două episoade, se constituie de pe acum ca o originală tentativă dramaturgică, succes decis nu numai de densitatea textului dramatic, ci și de talentul regizorilor N. Motric și Nae Cosmescu și excelentei echipe de actori pe care și i-a ales. Pentru cronica de față, am vrea să ne rezumăm doar la reușita aparte a unui actor și anume a lui Ion Marinescu în rolul principal al serialului. Cele două episoade de pînă acum, cuprinzînd ascensiunea lui Mihai pînă în preajma realizării „Marelui vis", unirea celor trei principate, reușesc să ne impună chipul unui domnitor genial prin viziune, călăuzit de o spontaneitate naturală, notă a unui caracter nedezbinzit, educat doar la școala unui adevărat cavalerism al luptei. Ceea ce reușește Ion Marinescu să evidențieze însă în jocul său pe lîngă accentele de naturalețe ale spontaneității e conștiința politică a domnitorului, capacitatea sa de trăire temperamentală a acțiunii politice, cu imprudență adesea, cu autenticitate totdeauna. Ca un adevărat gînditor politic modern, înțelegînd că gîndirea politică modernă începe de la faimoasa operă „Il Principe" a lui Machiavelli, domnitorul român judecă exact timpul și personajele sale și trăiește, fără sentimentalisme, obsesia timpului care-i stă împotrivă.

Constantin Dipșe : „Lada de zestre"

Conștiință tragică, dinamizată de viziunea *posibilului*, moștenitoare a unei glorii milenare care-l împinge adesea la chemarea unor orgolioase dar și justificate vorbe, Mihai Viteazul în interpretarea lui Ion Marinescu are și acea scînteiere seducătoare a puterii ; inteligența unită cu excelența îi creează acestui conducător acea aură specială a investiturii unui destin unic, într-o persoană. Nu știm dacă o mai atentă rostire a unor cuvinte latinești nu ar fi depărtat senzația de livresc ostentativ a cîtorva momente. Creație de excepție, chipul domnitorului Mihai Viteazul cîștigă în actuala reprezentare a televiziunii cîteva din notele care compun un personaj cu adevărat fascinant.

Cezar Ivănescu

film

Vocație și rutină

Situația specială pe care și-o revendică la noi cartea de film e dată — dincolo de oricare alte considerente — de caracterul sporadic și restrins al apariților. Se adaugă apoi statutul ingrat sub care încă se plasează — fie și aiurea — filmologia, aluviunile nesedimentate — în conștiința publicului, dar și a unora dintre specialiști — devenite impedimente în conturarea limbajului critic al celei de a șaptea arte. Menținerea unui punct de vedere estetic minimal, cultivarea direcțiilor exponențiale culturale exprimă o tendință reală, și în acest sens înclinăm să-i dăm dreptate lui Etienne Sauriau cînd arăta că „rolul unui estetician se reduce la căutarea celui mai mic procent de artă existentă în opera cinematografică". Deși, într-o atare tentativă, nu se poate absolutiza premisa precară și nefructificabilă a simplei detectări a filmicului de multe ori discursul critic cantonează numai în **zona evenimențială, preocupat să estimeze perimetrul de viață (de realitate) explorat, în defavoarea evidentă a analizării mizanscenei. Se menține în centrul atenției **faptul cinematografic** și mai puțin — tangențial, presupus ori chiar neglijat — **faptul filmic**, elementul care ar trebui să nu lipsească, înțelegînd prin aceasta **„organizarea estetică a imaginilor"** (Jean Mitry)**

Voind să scriem despre o carte am început printr-o observație de la care lucrarea **Filmul — vocație și rutină**, semnată de criticul din Iași **Ștefan Oprea** (autor perseverent, de o tenacitate programatică, cel puțin sub aspectul „temelor" și „profilurilor") nu poate abjura. Cele două volume apărute pînă acum (primul se intitulează „Statui de celuloid") sub semnătura criticului de la revista „Cronica" obligă la unele observații.

Ștefan Oprea manifestă o lăudabilă încredere în exercițiul de coroborare a datelor cu mărturisirile autorilor, regizori sau scenariști, fapt care și explică în bună parte preferințele pentru micromonografie și pentru eseul tematic. Sub acest aspect a doua carte o continuă pe prima. Îl preocupă și acum evoluția regizorilor, fluxul și refluxul valoric al manifestării lor. Centrul de greutate s-a mutat, în chip fericit, spre filmul românesc.

Aerul de temperatură și desăvîrșita confiență în propriile posibilități sînt notabile pentru genul de analiză practicat în cartea autorului ieșean.

Dar Ștefan Oprea nu dovedește că se teme de consecințele laboriozității. Adună observații, date, confesiuni, îl ia în seamă pe scenarist, dar și pe regizor, manifestă o excesivă bunăcredință în declarațiile acestora, polemizează sobru și elegant cu confrații, se autocitează, revine asupra unor observații, nu se sfiește nici o clipă să pară foarte hotărît în construirea opiniilor sale. Autorul lucrării „Filmul — vocație și rutină" e un exemplu de modul — decis — în care criticul ar trebui să-și asume travaliul documentării pentru scrierea unei cărți despre filmul românesc. În acest sens cartea lui Ștefan Oprea e un început cu o funcție polemică la adresa confraților, marcînd trecerea — ce-i drept, nu întotdeauna în formula nimerită — de la cronica de ziar la însăilarea, osificarea și direcționarea pe un făgaș comun a impulsurilor venite de la autor, de la operă și, respectiv, de la critică.

Deși nu singura, și nu întotdeauna cea mai de seamă, încrederea criticii în obiectul ei, constituie, pînă la urmă, una din condițiile primordiale ale oricărei exegeze.

Ion Lazăr

P.S. În coloana a doua a însemnărilor noastre la filmul **Hyperion** cititorul este rugat să reia lectura frazei pentru a evita o vizibilă eroare de corectură : „Dar, acesta **(realul — n.n.)**, nu trebuie înțeles neapărat ca forță de șoc, contrapunctică, antitetică — universul preocupărilor mărunte, cantonarea în culisele culinare ale existenței apar în film fără o coloratură ostentativă...".

Poezii de Gheorghe Pituţ

Semn

Din toate fiinţele îmi pare
că mai presus ar fi aceea
ce-o smulge pururea femeia,
nopţii atotcuprinzătoare.

Zeiţa, însă, cea din mare
ieşind cu spuma şi scinteia
lui Zeus albă ca ideea
de sine a cugetării, sare

peste această ierarhie
şi naşterea aceea pură
a Sfinxului din bucurie

şi rana şi egală ură
e semn c-artistul vrea să fie
etern ca El, fără aură.

Punct

Pe dinafară noaptea e albă ca o zi,
Există Sfinx etern spre-a o privi ?
Sau numai noi — mişcare în tenebris —
Ne-ncredem reciproc văzind ce negri-s
Şi ochii tăi şi ochii mei şi ochii
Acelui basm suav al zinei Dochii.
Dar cît să tot privim sperind a sparge
Etajele de noapte s-ajungem la catarge
Să fulgerăm o clipă ochiul ce ne priveşte
Atît de fix că noaptea n-a mai scăzut, dar creşte.

Constantin Dipşe : „Geneze"

Constantin Dipşe : „Explozie de lumină"

Sfinx umblător

Moartea nu vine zîmbitoare
deşi au scris maeştrii morţi
c-a fost văzută pe la porţi
în mii de chipuri de fecioare ;

lucrează şi ea că-i datoare
cu moartea propriei ei morţi
şi cu-mplinirea bunei sorţi
a orice viaţă călătoare.

Deci moartea vine ca o vie
făptură neinduplecată
că în atîta veşnicie

omul — fiinţă însemnată
a cutezat murind să fie
cînd nu fusese niciodată.

O, de-am pleca

O, de-am pleca la vînătoare
avem atît de mult nevoie
de animalele lui Noe
şi pămînteşti şi zburătoare ;

poate-am ajunge la izvoare
pe urma lor. Şi-n vechea Troie
să bem azur cît vrem în voie.
cu Priam tînăr lîngă mare.

spre galeriile oculte
Şi mai departe visle, valuri
furaţi de somn, pierduţi de maluri

pînă la insulele culte
unde cu Minos sub portaluri
Taurul speră să ne-nfrunte.

Poze

Convinşi că într-un fel nu mori
de tot, la bilciuri şi chermeze
vin tofografi să le pozeze
naivii-n două, trei culori ;

Mai bine-ar fi privit la nori
cum duc cetăţi, dormind sau treze,
în altă parte să-i serbeze
pe îngerii gladiatori.

Ca frunza poza rugineşte,
şi platina, şi diamantul,
ce-i pusă lumii ? Ea trăieşte.

Oare va fi de-acord savantul ?
La Sfinx pozind mai omeneşte-i
căci el păstrează şi neantul.

Alegere

Nu are Sfinxul vanitate
şi nici orgoliu, nici plăcere,
dorinţă tristă sau durere
şi e mai fix ca o cetate ;

trintiţi-l într-o zi pe spate
ca să vedem cu ce putere
va înfrunta acele sfere
din haosul de puritate.

Chipul de mort de nemişcare
spre-a-l umili cu dinadinsul
puneţi-i-l apoi la soare —

ar vrea el ca etern aprinsul
lumină să emită oare ?
Sfinxul vrea doar să fie Sfinxul.

Reanimare

Ce mulţumit e-un Sfinx privind
părerile ce se perindă,
la el dorinţa-i de oglindă
în care brusc trăieşti murind.

De ne-am putea hrăni cu ochii
la fel şi noi nimic dorind,
n-ai mai vedea un suferind
lacom de fructe sau de dropii.

O tremurare de argint
pe care-o iau din vînturi plopii
te va lovi cînd te apropii
de faţa primului venind ;

Rămîn cu el în labirint,
străin cu alt străin, caverne
Sfinxului, — stării lui eterne, —
săpa-vom să-l vedem scîncind.

„De ce să mă scrii, mă scrie pămîntu"

Vasile Versavia

Acest vers, care mă cumînecă parcă, l-am decupat din suflarea bătrînului. Aşa mi-a zis într-o zi cînd i-am spus că aş vrea să scriu despre el. „Să mă scrii în carte ?", m-a întrebat. „De ce să mă scrii, mă scrie pămîntu'. Dă-mi, de-ai putea, un strop de tinereţă, dar cum să-mi dai ? Ce poţi să-mi dai tu mie ? Ce dă tinereţea bătrîneţii ? Ce poate să dea ? Dă-mi o vorbă bună şi cita omenie. Cînd mor, degeaba mă pomeşti şi mă scrii. Cresc buiezi din mine".

Altă dată, fiind în vorbă cu mine, a zis : „Mă duc la tata !" A adăugat firesc „şi la muma". Îşi gîndea moartea atunci. Mărturisesc : N-am întîlnit în textele filozofice pe care le-am citit o mai omenească definiţie a morţii ca aceasta : „Mă duc la tata şi la muma". (Nu-mi explic însă de ce bătrînul zice mai întîi „tata", ordinea oare are un înţeles ?). Asta înseamnă — sper să nu fac speculaţie —, **mă întorc în naştere.**

Constantin Dipşe : „Octet"

Bătrînul, Moş Nichi adică, e un om drag. E sensibil şi judecat. Şi ideile lui sînt active, pentru că dincolo de comportamentul lui, în împrejurările vieţii zilnice, deslueşti gîndurile lui despre viaţă şi despre lume. El e un filozof naiv, ca grecul din antichitate. E filozof şi pe stradă, în mai toate dialogurile lui cu cunoscuţii, cu vecinii ori rudele, e filozof şi cînd lucrează, şi cînd mănîncă, — o să vedeţi. În raport cu eroii cărţilor, cu ficţiunile deci, el e un personaj care se scrie singur. Să-l înţelegi şi să-l cuprinzi în pagină e greu. E, fără îndoială, mai uşor să **născoceşti** un **bătrîn,** dar poate că niciodată o născocire deplină nu va avea dulceaţa şi sugestia vieţii.

Ca statură, bătrînul e mai degrabă scund, deşi într-un livret militar parcă, scria la **statură** : mijlocie. „Acum m-am mai împuţinat", îţi spune el, „dar niciodată n-am fost prea trupeş".

De vreo 15—20 de ani Moş Nichi „umblă în ţoale nemţăşti", are trei costume : „unu de moarte, două de purtare". Numai cel „de moarte" e cumpărat anume pentru el, celelalte două zice că le-a **moştenit,** le-a primit de la fiu-su, de la nepot, şi-s bune fiindcă, zice el, „mai pot primi un ortac în ele". Totuşi nu-s prea mari, fiindcă bătrînul, toamna, iarna şi primăvara mai poartă ceva pe dedesubt. Are şi ghete noi, şi pălărie nouă, neagră, păstrate în dulap încă de la operaţie, de acum vreo şapte, opt ani cînd era gata-gata să le îmbrace pentru prima dată şi pentru totdeauna. Ghetele şi pantofii de purtare sînt **moştenite** şi acestea. Noi, din prăvălie nici nu i-ar conveni să poarte fiindcă are un nod la rădăcina degetului mare de la picior şi ar avea dureri pînă s-ar „doda" (obişnui) pantoful cu nodul şi nodul cu pantoful. Pe cap poartă „clăbăţ" (căciulă) de miel negru, înalt, cu vîrful aplecat într-o parte.

Cînd îl priveşti întreg, bătrînul nu arată nici pe departe de aproape optzeci de ani. Numai în trei locuri arată bătrîn de tot : gîtul, mîinile şi gura. Pielea de la barbă în jos e zbîrcită, căzută. Pare desprinsă de pe gît, cam ca nişte rufe puse la uscat din vîrful bărbii pînă la nasturele din gulerul cămăşii. Şi pielea după cap e îmbătrînită, dar ridurile aici au altă formă. Pielea pare a fi de ceară. Şi în această ceară ţi se pare că cineva a apăsat, a presat nişte fire de iarbă, apoi le-a scos şi au rămas nişte şanţuri subţiri formînd o reţea haotică.

Gura e cam ca o ripă. Măselele i-au căzut : una în grădină, alta în cîmp, una la arat, alta la săpat. Dinţii nu i-au căzut, s-au „cotorît" însă, adică a rămas numai rădăcina îngropată în gingie, numai doi din faţă se mai văd puţin, ascuţiţi ca la iepure.

Mîinile, cînd le aşează pe masă, a odihnă şi a predare parcă, par de pămînt făcute. Sînt mîini ca două fiinţe chinuite. Milioane de fire de grîu au răsărit pe pămînt din pălmile acestea. Poate miliarde, cine mai ştie. Degetele şi întreaga mînă au o deformare potrivită cu coarnele plugului.

La încheietura mîinii drepte are un os ca un ou de golimb (porumbel), fiindcă i-a fost frîntă de două ori. „Aici am eu o boată, cu nodul ăsta o pocneam pe baba, fie iertată, cînd eu ziceam hăis şi ea trăgea cea !".

În rest, obrajii, fruntea, părul totdeauna tuns, mustaţa şi de forma şi de culoarea orzului, sînt vii. Dacă i-ai pune un prosop şi l-ai acoperi de la gură în jos, privindu-i partea de sus a feţei, bătrînul ar arăta de minune. Nările lui Moş Nichi au ceva din senzualitatea bronhiilor de clean ; sînt de carne elastică şi freamătă.

A fost un om iute şi îndeminatic şi încă mai e pentru vîrsta lui. La săpat, la cioplit, la orice muncă unde mîna, juca rolul principal, era neîntrecut. Dă cu toporul de cîte ori vrei în acelaşi loc. Cînd ridicau case, rudele îl chemau la cioplitul grinzilor. Scopea porci, tăia porci cu foarte mare pricepere. Orice lucru ieşea şi frumos din mîinile lui. Ridea citeodată de mirarea cuiva şi zicea că are crel, adică creieri, în buricul degetelor.

În relaţiile cu lumea e senin sau, foarte adesea, glumeţ. Între oameni e întotdeauna bine dispus. În singurătate numai e trist. În afară de oamenii foarte apropiaţi, de rude, nimeni nu cred să-l fi văzut trist şi amărît. Consideră, „după simţul lui" că e necuviincios, nu se cade, să fii îndurerat între oameni. De multe ori glumele lui trec într-o strălucitoare ironie.

Dau un exemplu. Astă-vară stătea în faţa casei, pe un scaun lîngă poartă şi s-a nimerit să treacă un sătean, care venea de la gospodărie cu un căpăstru în mînă. Omul îi dă bună ziua şi-l întreabă de sănătate, cu seriozitate în glas. Moş Nichi îi răspunde tot aşa, dar la un moment dat cînd omul trecuse cu cîţiva paşi din dreptul lui, continuă : „Auzi, Iovane, de ce eştu prost ?". Omul se întoarse, simţi că-i vorba de glumă dar era totuşi niţel contrariat. „Păi de ce ?". Întrebă. „Cum de ce ? Ce-i ăla la tine în mînă ?". „Un căpăstru". „Atunci de ce nu-i pui pe cap, la locul lui ?". Ridea. Celălalt preluă risul şi răspunse tot în glumă. „L-aş pune, dar n-am un prost să mă poarte!". Au rîs amîndoi, fără vreo supărare.

Bătrînul are mare grijă de cugetul lui. Se fereşte de remuşcări. Nu ştiu, poate că e moral nu atît din sentimentul datoriei, cît din dorinţa de a se feri de „vîpini", de ripi şi surpări interioare, adică. Expresia „tihnă" o foloseşte deseori în legătură cu cugetul. Compătimeşte sufletele prea zbuciumate, dar în acelaşi timp crede că în acestea „viermuie" multe gînduri şi sentimente negre. Poate de aceea îţi spune că nu se sfieşte să stea la soare, duminica, în loc să se ducă la biserică, cum fac alţii. Despre mulţi religioşi zice că au făcut rău în viaţă şi acuma se duc la biserică „să se mustre şi să-şi pună cenuşă în cap". Nu crede că e păcat să bei bere ori vin ori altă băutură „curată", dacă bei „cît poţi purta". Toate beuturile vin din pămînt, „o avea păcat cine le-o pus, nu eu". Despre cine bea prea mult zice că „se duşmăneşte singur" şi aici vede un mare dezastru. Mai foloseşte şi alte expresii despre acest lucru, cum ar fi : „bea de-i trecută vremea", sau „bea cît duce un prost pe boată".

Are un dispreţ absolut faţă de oamenii care lucrează superficial, fără drag, cum zice. Imensă e mîndria în el cînd îţi arată mîinile trudite. „Hă!" (uite)... şi îşi întoarce mîinile amîndouă pe toate feţele. „Hă", repetă. Peste tot vede muncă : şi prunul lucră, şi mărul, toate îşi mînă rîndul lor şi fac rod. Despre sătenii care au risipit ce-au moştenit zice că-s „nima-n drum, ca Brancu". Brancu a existat, şi-a vîndut totul pentru plăceri, „în căfană la Biserica Albă".

Cel mai mult îi place să se scoale devreme, „cînd nu-i do (tocmai) fătată lumea". Miraculul naşterii lumii în ziua următoare, în fiecare zi următoare... Atunci îşi începe munca şi poate că, sper iar să nu fac vreo speculaţie, are sentimentul adînc, mai mult presimţit, că aşa, a contribuit cumva la naşterea repetată a lumii, — el, un ţăran neînsemnat.

cînd ne întoarcem

talelor, chimie, fizică şi, firească, practică în atelier şi-n uzină sau direct pe şantier...".

A făcut o pauză. Apoi, uşor emoţionată : îşi pregătise glasul, am simţit de la o poştă asta, parcă se şi ridicase niţel, ai fi zis că-şi ieşise din tocurile pantofilor de lac încătărămaţi, numai d-aştia purta : „Ţin să se ştie că m-au impresionat tehnicile voastre naive de-a mă induce-n eroare cînd cu lucrările scrise. E-adevărat, iubesc mult florile, trandafirii mai ales... Dar nu v-aţi gîndit vreodată că, lăsîndu-vă să copiaţi din manuale, eram în felul acesta sigură că, atunci cel puţin, le deschideţi şi le răsfoiţi şi-aflaţi cîte ceva, dacă tot n-aveţi chef s-o faceţi la timpul potrivit, cît ţinea trimestrul ? !... Ceea ce, recunoaşteţi, tot era un progres faţă de-a nu şti nimic. Deşi sînt sigură, acum pot să v-o spun : voi sînteţi suficient de isteţi ca să vă aruncaţi ochii pe ceva şi să şi reţineţi esenţialul".

Parcă ne luase piuitul, tăceam ca nişte moace. Ne lăuda, de-acuma intrase şi directorul, Antonescu, şi inginera de la frezori, iar noi tot nu ne revenisem de parcă ne pocnise cu maiul şi ne lipise curajul de pereţii coşului de gunoi...

A ! Ia te uită, abia acum observ... Da orb fusei aseară : covor persan pe jos (ca-n biroul lui Antonescu), s-a dat dracului ! Vorba ia, televizor şi-au luat toţi, în rate sau cu banii gheaţă, da' persan, asta-i o treabă cu schepsis... Pe pereţi aceleaşi oluri şi farfurii, ba şi-o icoană aproape ştearsă de-atîtea pupături cite-o fi primit pe vremuri — halal decor. Da' pe jos, persan !... Şi-uite-aşa, deodată descoperă omul nişte gînduri ascunse. Parşivul de bătrînă-miu cică mergi bă, la şcoala aia cu calificare la locu' de muncă ; c-acolo prinzi şi nişte carte şi-n plus pricepi ce-i şi cu lăcătuşeria sau frăzoria aia... Multă carte nice că-ţi trebe că mintea nebună nu-ncape-n bătătură... Noi, cu colectiva, ne-om descurca...

Aşa care va să zică — ne-om descurca... Adică, ia s-o dreg cum mi-e felul : gard nou, alee de asfalt, televizor şi frigider, mă rog, toate astea provin de la colectivă, buun ! Da' de ce să nu fi rămas eu aici, iar el să mă expedieze ca şi cum la oraş mă aşteaptă laptele şi mierea pe toate uliţele, numai să le bag la ghiozdan ! ?... Asta-i... Vreau să spun că dacă babacii-mi plăteau garsoniera mea de la căminul de nefamilişti şi toalele-astea de-mi pică, uite-le colo, pe spătarul scaunului, başca parale de buzunar şi de-o foiţă super-long, pas' de mai cumpăr-atîtea-n casă ! şi-n oraş e criză de-aragaze cu patru ochiuri, da' ei au !... Noroc cu bursa mea — indemnizaţie, cum îi zice inginerul ăl blond, Racoţi... Spunea Păsărin că-i ciripise inginerul că-l iau cei de la centrala trustului nostru. S-a făcut, băiatul are vechime, are, le vede la scriptologie, le vede : pe vremuri cică scotea o fituică de şantier, undeva prin Maramureş, SPORUL AUTO sau AUTO SPORUL, cin' să le ţină pe toate minte ? !

Intră babacul ! Stop amintirilor !... Şi rămîn ca blegul, dezumflat, — uite-aşa, ca blegul, — cu ochii pe haina lui ; cu revere late, la două rînduri, mai la modă decît moda.... „Ce te uiţi, bă ?... Ei, cumu-i acasă, ai..." Şi alte marafeturi d-astea. Că de nu-l mîna de la spate mumămea, pas să deschidă el pliscul, doară-l cunoaşte băiatul, daa... Aşa că-i ofer o ţigară — mă deplasez pînă la haină, tare fain se circulă cu labele goale pe-o aşa mîndreţe de covor, ca la Antonescu-n-birou, ete-te, domnule ! Şi mă grăbesc să i-o iau înainte, prevăd cam ce-ar vrea bătrînul să mai afle de la mine. Aşa că m-apuc să-l pisez cu blondu. Racoţi, care a amenajat un teren de tenis : că m-a testat un pisicolog dacă-s corespunzător, aşa şi pe dincolo, că mi-a dat să fac calcule, să descopăr drum prin labirint şi să caut cifre şi linii, o mie şi-una de chestii...

Cînd se face de-a doua ţigară — pe stomacul gol mi se par şi Snagoavele tari, — mă pun să-i zic că vreau să mă-nsor, d-asta am picat acasă pe nevă. Crud-crud, băiete, ştiu, — şi dau s-o dreg, ce să mai dregi ? ! vii la ai tăi o dată-ntr-un secol şi le zici că vii dup-o muiere,

Constantin Dipşe : „Omagiu lui Blaga"

uite-aşa, crudule !... La care bătrînul, pe-altă pistă, se-ncruntă deodată ; „Putoarea dă Aniţa a lui Trifu Stoica a lăsat-o fo trei pîn-amu. Socotesc că nu se cade să hii tu, băiatu mieu ăl micu, al patrulea, ca să nu zic al şaptelea !".

Nu ş' ce mă face să rămîn în pasparol. Să vezi şi să nu crezi ! Iar eu care mă uşchisem ca un fraier cu cecul la piept, că nu mă despart de carnet cum nu lasă cartea de rugăciuni credincioşii... Eu, eu ăla fraierul, care o abandonează pe Mărcuţa, pe considerente aşa şi pe dincolo, cum c-a forţat-o odată cu uşa un student şi că pîn' să-l dea în judecată i-ar fi luat comoara şi ea, de ruşine, s-a retras la şcoala noastră, la ucenici, crezînd că n-o să se afle şi c-o să facă dup-aia liceul seral, aşa şi pe dincolo... Îmi vine să-mi dau singur palme, zău aşa ! Ce să-i mai zic tatei şi de chestia asta... Ei săracii, se bucură că-s tinăr, că mă văd iar pe-acasă, că am ceva bănişori puşi de-o parte... Care va să zică, aşa, Aniţo !... E clar, intru în priză. La ce-ţi trebuie frumuseţea dacă n-ai pic de onoare, de curaj !... N-o voi uita uşor, şi-asta-i clar. Atîţia ani de aşteptare, de dor şi de pregătiri aşa şi pe dincolo, şi de scrisori şi de pregătiri, numai şi numai să iasă treaba ca lumea, o dată şi bine... Că astea-s chestii pe care le faci o dată-n viaţă şi trebuie să iasă ca lumea...

Mă simt ca sub un clopot, n-aud, nu văd. Parcă mi-a pus cineva vată în urechi şi-n nări... Parcă-mi plouă-n suflet, cu broaşte parcă-mi plouă... Sec. băiete, sec, n-o lua razna, iarăşi din priză, hai, uşurel !... Ce urzeală ! Mă voi întoarce şi-am să-mi rontăi mai departe ceaţa, m-am obişnuit, nu ?... Şi-am să uit. Numai de-al naibii-am să uit cum îşi făcea Aniţa fular din păru-i lung pîn'la briu...

Şi din nou totul mi-e clar. Mai nasol e că ieri dimineaţă-am cam repezit-o pe Măcuţa. Z' cea să vină cu mine, să-mi cunoască şi ea părinţii etici. Şi deşteptul de mine-a dat cu oiştea-n gard : ca ce să vină ? cu ce drept ? ! Aşa şi pe dincolo. O luase plînsul. Muierile pling şi ne înduplecă. Noi ţipăm şi ridicăm pumnul ca să le înduplecăm. Asta-i... Aşa-mi trebuie. Voi pleca mîine cu primul tren, Să vezi risu' naibii pe şantier cînd m-or vedea solo !...

„Tată, adă nişte vin d-ăla d-aseară...".

„Aşa dimineaţă ? !" se miră bătrînul ; are şi el dreptate.

„Păi nu-ncepe viaţa noastră-n fiecare dimineaţă, ai ?" îi zic ; fac pe deşteptul cu generalizările, da' văd că-mi ţine şi-mi caut maieul printre ţoalele spînzurate pe spătarul scaunului, şi continui : „Ştii, bătrîne, — cu toate c-a ieşit şi nu mă mai poate auzi — ştii, bătrîne, trebuie să ai curajul să iei mereu viaţa de la capăt, în fiece dimineaţă !... Nu-i aşa ?...".

Din vol. „Aleargă pentru viţa ta".

televiziune

„Las' pe noi!"

Acceptăm cu „voie bună", aşa cum ni s-a cerut din partea televiziunii, festivalul comediei cinematografice oferit pe micul ecran. Dacă Mack Sennett declara în 1916 că „Devine din ce în ce mai dificil să satisfaci publicul comediilor cinematografie", noi declarăm că sîntem satisfăcuţi de comicul filmelor transmise în cadrul acestui festival, mai ales în comparaţie cu comicul pe care-l stîrnesc uneori unele emisiuni.

Filmele selectate ne-au purtat pînă acum (aşteptăm cu interes continuarea festivalului) prin genuri diferite de comedie, oferindu-ne posibilitatea să revedem mari comici ai ecranului, marile realizări ale celei de a 7-a arte în domeniul „rîsului". Comedia burlescă susţinută magistral de Bourvil şi Louis de Funés, în **Marea hoinăreală** e o adevărată cascadă de gaguri şi situaţii amuzante. **Braţul nedrept al legii** ne-a permis o reîntîlnire cu unul dintre subtilii interpreţi de comedie — Peter Sellers — într-o savuroasă intrigă poliţistă, un fel de „hoţii şi jandarmii" asezonat cu un umor spumos, de prima calitate. Improvizaţiile, de fapt atît de gîndite de regizor, ne-au cucerit şi ne-au obligat să rîdem. Iată un scop împlinit. Surpriza şi marea încîntare ne-au fost aduse de filmul **M-am căsătorit cu o vrăjitoare,** motiv de inspiraţie dar şi rival de temut al Samantei. Conceput romanţios şi atingînd mai poetic legenda, filmul ne face cunoştinţă cu două figuri seducătoare ale Hollywoodului de altădată : Veronica Lake şi Frederic March. Dar satisfacţia deplină am avut-o tot de la **Comedia fără vîrstă,** fragmente alese de Viorica Bucur şi Radu Cîmponeriu, doi redactori care dovedesc o seriozitate în selecţie, fineţe şi bun gust. Am avut astfel ocazia să admirăm acel aspect sofisticat al comediei (sophisticated comedy) în care dramaticul şi ilarul convieţuiesc, în care atmosfera sumbră, uneori de-a dreptul morbidă, explodează neaşteptat într-un umor nestăvilit. Admirabile scenele din salonul de spital în care Harry Langdon are un adevărat recital de măiestrie interpretativă.

Mulţumiţi de această „ofensivă" a rîsului, nu uităm să amintim că televiziunea, dintr-o lăudabilă onestitate ne-a anunţat că ideea ne aparţine „în mare parte", **nouă,** publicului. Dacă succesul emisiunilor TV depinde de **noi,** publicul, nu putem să zicem decît „Las' pe noi !". Idei avem... Aşteptăm să constatăm cît e de binevoitoare televiziunea în continuare. E o chestiune de „încredere pentru încredere".

Corina Cristea

plastică

Pictorul Constantin Dipşe

Avar în expoziţii personale (participînd cu cîte o pînză la bienale şi alte manifestări, prezenţe ce nu-l reprezintă, ba uneori îl calomniază de-a dreptul pentru că artistul are nevoie de **cantitate** spre a-şi defini structura), Constantin Dipşe se află cu ultima sa expunere din sala Simeza într-un punct înalt al artei sale. Cum nu sînt cronicar de artă plastică voi încerca, în cîteva rînduri (cu libertatea pe care ţi-o dă postura de diletant) să ordonez cîteva concluzii îngheţate după aproape două decenii de frecventare a tablourilor lui Dipşe.

De la început trebuie remarcat că Dipşe nu a **evoluat** deloc: felul său de a gîndi, unghiul de atac asupra lumii, peisajele, compoziţiile sale, culorile sale sînt aproape aceleaşi. Din prima clipă Dipşe a însemnat pentru mine : mov şi albastrul ultramarin identic cu cel ce înseamnă casele sătelor maramureşene. (Dipşe e originar din satul Surdeşti de lîngă Baia-Mare). Ultramarinul s-a modificat într-un roşu-gălbui, extrem de tensionat, apoi a apărut galbenul-limon (dacă ţiu bine minte) ieşind din fundal şi invadînd obiectele de prim plan şi-apoi din nou ultramarinul pînă la obsesie liniştită şi creatoare. Aceste cicluri de culoare (ca şi altele de compoziţie, de tratare a obiectelor pentru că aproape toate obiectele lui Dipşe sînt deformate — cum e în prezenta expoziţie „Lada de zestre" ajungîndu-se uneori la tente direct expresioniste, deşi totdeauna parţiale şi digerate de viziune) îmi dau mie, cum spuneam, senzaţia de **static,** de **imobil.** De **necăutare,** de adevăr găsit demult, din primele clipe ale lucidităţii artistului şi singura sa luptă a fost aceea, apoi, de a-l suporta. Observam cu mulţi ani în urmă că vasele de lut în care-şi ţine Dipşe florile sale de ulei (la fel de **noi,** de **vii,** ca cele ale lui Luchian) sînt mai importante, mai **necesare** decît florile înseşi ; **suportul** obiectului concentrează astfel aproape întreaga atenţie şi de aici apare acea deformare pe care am numit-o, poate greşit, tentă expresionistă. Ochiul lui Dipşe este bombat şi necruţător, aproape brutal : munţii calmi ai Maramureşului devin violenţi şi implacabili, florile devin plante carnivore care se mişcă pe un piedestal mărit, halucinat (suportul devine lucid de sarcina sa), iar în jurul **capetelor** lor apar chenare de tensiune şi romburi în ritmuri de artă populară, cerul peisajelor sale, de obicei îngust şi monocolor e invadat ca de o furtună necesară şi echilibratoare de motivele cergăi ca şi marea sau orice alt hiatus, iar soarele plutesc neverosimil între aceste **semne,** susţinut doar de propria sa forţă. O emanaţie de tensiune continuă este arta sa, o exaltare aproape rece, suspectîndu-se pe ea însăşi (de aceea nu lipsită de ironie) şi, ca orice artist mare, Dipşe rămîne agăţat de marginile firii sale, de pămîntul **său,** în timp ce substanţa sa e invincibil şi

Constantin Dipşe : „Flori"

Nicolae Breban

Continuare în pag. a 7-a

fragmente critice

Ioanide, curtizanesc și patern (I)

Ioanide domină în toate chipurile romanul, celelalte personaje nu există decît pentru a marca prezența sau absența arhitectului, definit de autor ca „un mistic patern". Mistic Ioanide nu este, iubirile sale sînt foarte lumești, singura lui credință transcendentală este creația pe care o realizează parțial în mici construcții utilitare. Arhitectul gîndește la monumente grandioase și e trist că nu găsește în țară comanda pentru un Palazzo Pitti sau Versailles. Lipsa de austeritate în plan moral s-ar datora acestei obligații de a face lucruri mărunte mai prejos de posibilitățile lui (un **chalet**, un cavou, reparații de case vechi) cînd fantezia lui imaginează orașe în ipsos construite în stil grecesc. Justificarea este curioasă, argumentele nu sînt totuși de ignorat. Arhitectul crede că orașele noastre nu au stil și că omul crescut într-un cartier mizerabil dominat de case cu o înfățișare barbară e mutilat spiritualicește. Nici casele țărănești nu plac lui Ioanide, totul fiind mic, improvizat, fără sentimentul duratei. De aici vine impresia unei civilizații precare : „Civilizația noastră e făcută pentru a fi purtată oricînd pe spinarea calului, nimeni n-are curajul de a pune piatră peste piatră și a întemeia ceva solid. Dacă mă născusem în Ilinois sau în Cambodge ai fi auzit de mine". Obsesia lui Ioanide e, deci, **stilul** și toate proiectele lui tind să sugereze sentimentul de forță și demnitate umană. Admițînd principiul „cetății radioase", contestă totuși pe Le Corbusier pentru geometrismul lui sever. Ioanide vrea să fie un „grec" nutrit (anacronism semnificativ) de spiritualitatea Renașterii. Cînd primește comanda unei primării într-un cartier bucureștean se gîndește s-o construiască în genul Campanilei din piața San Marco. Biserica însoțitoare e proiectată ca o construcție masivă de tendință neoclasicistă cu elemente de revoltă păgînă („joc gratuit de linii severe"). Personajul se definește astfel nu numai prin viața lui morală, ci, fiind om de artă, și prin gustul și concepțiile lui estetice. Pentru proza românească, timidă cînd e vorba de viața ideilor, modul acesta de a caracteriza individul este nou și profund. G. Călinescu a intuit bine că personalitatea omului modern nu poate fi separată de ideile pe care le cultivă și care-i ordonează, ca profesionist, existența. Curiozitatea în **Bietul Ioanide** e de a le afla în stare pură, netrecute, cum se cere de obicei, prin psihicul personajului. Ioanide gîndește și trăiește în lumea abstracțiunii ca într-un regim normal de viață, a emite un paradox, a complica mental adevărurile simple e modul lui de a fi. Mitică sau Costică discută politică la cafenea, întreaga lor individualitate se relevă în această conversație, Ioanide face în compania lui Butoiescu-Botticelli considerații despre stiluri și împarte oamenii în **metafizici** și **fenomenali**. E mai puțin personal, caracterizant modul acesta de a concepe existența și a te manifesta ca individ într-o lume plină de relații ? În romanul tradițional de analiză (de la **Adolphe** pînă la **În căutarea timpului pierdut**) personajele au timpul și mijloacele intelectuale de a se observa ; a descoperi adîncimile și complicațiile psihologiei e preocuparea lor esențială. Intelectul e un vehicul, rareori obiect de studiu. Pentru a pătrunde în roman, ideile trebuie să îmbrace totdeauna o haină morală și să stea, prudente, în spatele faptelor psihice. Proza modernă înlătură această vasalitate, spiritul poate trece în primul plan al analizei, drama ideologică e tot atît de semnificantă ca și o dramă de ordin moral. G. Călinescu nu separă total cele două planuri, lîngă **tema** creației el introduce și **erosul** ca formă de manifestare existențială a personajului. Însă și în acest plan punctul de vedere al creatorului triumfă. Dragostea e cîmpul unde se manifestă disponibilitățile omului de excepție, socotit din această pricină amoral de ceilalți pentru că se abate de la legi. Însă Ioanide (și, evident, autorul lui) judecă faptele estetic, **amoralitatea** nu e decît

Constantin Dipșe : „Flori"

atitudinea de detașare (libertatea) geniului. G. Călinescu reia aici formula prozatorilor **esteți** pentru care viața morală nu e decît terenul de experiență a frumosului refractar față de norme. Mișcarea epică a romanului conduce spre această idee. Ioanide nu e nici tînăr nici bătrîn, s-a fixat într-o fizionomie fără vîrstă și, fiind obsedat de monumentele pe care vrea să le ridice, nu ignoră frumusețile simple și trecătoare. E căsătorit și are pentru soția lui, Elvira, o stimă plină de cordialitate, ceea ce nu-l împiedică să trăiască mici aventuri în afara casei, cu justificarea că artistul caută în varietate un ideal unic și absolut. Spiritele cultivate simt o cutremurare cînd îl văd, modul lui de a se purta („patern și curtizanesc") face bună impresie, femei din generații diferite și-l dispută. Sultana, fiica lui Saferian, îl iubește focos și revendicativ, vrea să fugă cu el în Egipt, dar scandalizat de a fi îndepărtat de familie arhitectul refuză. Ioana-Indolenta e rece și pasivă, Erminia e logodnica veșnică, ea iubește și așteaptă 25 de ani fără speranță, în fine, Elvira, soția, are față de Ioanide o afecțiune transcendentă. Cînd un indiscret, Gonzalv Ionescu, dezvăluie infidelitățile arhitectului, Elvira e rău impresionată și expediază pe impru-

dent. Ea trăiește cu modestie în umbra bărbatului și-i iartă, dumnezeiește, abaterile. „Ce om superior", declară ea. Ioanide are, la rîndul lui, un sentiment statornic față de Elvira, simbol al familiei. Toate aceste aventuri în stil cam apaș (reluăm expresia unui personaj) nu constituie decît pretexte pentru studiul, în stil stendhalian, al psihologiei în raport (sau prin oglinda) unui sentiment fundamental. Prin Erminia, G. Călinescu dă, de pildă, o fizionomie a fetei bătrîne, fixată într-o pasiune ce se golește, odată cu trecerea anilor, de conținutul ei arzător, dezechilibrant. Logodnica mistică devine o confidentă care discută cu înțelegere aventurile bărbatului și-i pune, cu inocență, sub pat oala de noapte peste care a așezat o broderie fină. Sultana e ipostaza pasiunii agresive, ascendența ei arabă (G. Călinescu introduce aici ideea fondului temperamental al rasei), o împinge spre manifestări incontrolabile, de o mare ardoare, posesivă, după care, potolită, se căsătorește din interes și devine bisericoasă și inclementă moral. Prin Ioana, prozatorul exemplifică ideea lui Gide despre feminitatea amorală, atașată din interes sau din instinct, niciodată din pasiune. Cu ea Ioanide trăiește marital într-o locuință din incinta șantierului, însă aventura nu poate să dureze, Indolenta calcă pe nervi pe arhitect prin modul ei nesimțitor comod de a se purta. Despărțirea este iminentă și, fără dramă, femeia trece senină și indiferentă în brațele lui Pomponescu, adversarul lui Ioanide. Se poate deduce de aici că și pentru G. Călinescu femeile au numai temperament, nu și caracter. Elvira constituie o excepție, însă, să nu uităm, Elvira întruchipează pe Junona, adică familia, pasiunea conjugală. Pentru ea, instabilul Ioanide are un cult. Într-o discuție cu devotata Erminia, el face deosebire dintre femeie (iubită) și soție, relevînd rolul social și moral al celei din urmă : „iubita ca atare e imaterială, rostul ei e de a converti energiile spirituale ale omului, soția e altceva : ea e un sanctuar despre care bărbatul nu se destăinuie în public. Femeia de care îți vorbesc e totdeauna alta, e un eveniment viril profesional, un episod fulgerător. Un rapt, o inspirație, niciodată un fapt definitiv, pentru că formele din univers sînt inedite și ochiul e mereu solicitat de inedit...". Teoria mulțumește pe Erminia care acceptă și ea ideea că misiunea cea mai de preț a femeii este să respecte și să stimuleze pe bărbatul de merit fără să-l terorizeze cu obsesiile ei. E greu de dedus de aici o concepție mai profundă despre dragoste. Ideea familiei ca instituție sacră și a bărbatului care „caută mereu altceva" nu tulburâ prea mult tradiția, solidă și complice la acest punct. Nu trebuie luate, cred, prea în serios aceste disocieri în jurul erosului, rostul lor în roman e mai degrabă acela de a justifica latura lumească a creatorului, aproape auster, altfel, dacă judecăm faptele moral. Căci, cu excepția episodului Indolenta, nimic nu e scandalos în comportarea arhitectului. Infidelitățile lui sînt niște jocuri fără urmări grave, în raport cu romanele balzaciene, unde iubirile devastatoare nu țin seama de nici o normă, **Bietul Ioanide** e un roman aproape cast. Desstrăbălările acestui Don Juan al arhitecturii se petrec, în afara capitolului citat, pe plan spiritual, vorbele o iau înaintea faptei care, în forma vulgar comună este respinsă. Dragostea e pentru Ioanide o formă a vanității virile, o demonstrație de forță de seducție, necesară, crede el, creației. Teoria va fi larg expusă în **Scrinul Negru**, unde orgia erotică (imaginară) capătă alte dimensiuni. Un lucru este sigur : un observator rece și impersonal al sentimentului erotic, G. Călinescu nu este în **Bietul Ioanide**. Femeia e luată ca punct de plecare în studiul altor laturi ale psihologiei (celibatul, femeia care îmbătrînește, femeia în stare de erupție a simțurilor) sub forme de obicei negative. Indolenta e, în fond, o femeie ușoară și frigidă, copie deteriorată a feminității reci, nordice, Sultana e o negustoreasă aprigă, cu sîngele în flăcări, căzută repede în manii burgheze, totalitare. Romancierul o va discredita definitiv în **Scrinul Negru**, înfățișînd-o mare și diformă, cu mustăți care-i amenință buzele late și unsuroase. Alte femei, ca madame Farfara, Smărăndăchioaia, sau cele două Pomponescu, mama și soția, cînd nu intră în categoria fără speranță a babelor, cad cu siguranță în aceea a colportoarelor, foarte prolifică în cărțile lui G. Călinescu. Dar prozatorul tulbură încă o dată lucrurile aducînd în discuție un alt personaj, Pica, pentru a ilustra iubirea paternă, lîngă cea curtizanescă, exercițiu analitic și spațiu de recreație spirituală pentru creator.

Eugen Simion

profil

D. Matală

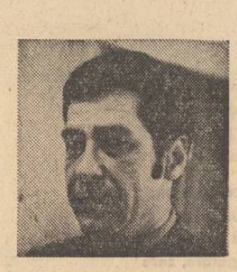

Născut la 30 august 1936, în Drobeta Turnu-Severin. Absolvent al Facultății de Filologie, secția de literatură și critică literară, în 1960.

Bibliografie : Locul, nuvele, 1973 ; Cele patru puncte cardinale, roman, 1974.

Cele trei nuvele cuprinse în volumul său de debut (**Locul**, 1973) indicau în persoana lui D. Matală un foarte dotat prozator, individualizat prin stilul alb și încordat analitic, precum și prin originalitatea materiei. Aflați în situații diferite, sumare totuși, sub raport epic, eroii nuvelelor lui D. Matală prezintă o deformație comună și caracteristică, fiecare dintre ei încercînd a-și păstra autenticitatea reacțiunilor și sfîrșind prin a ajunge, ca efect al preocupării excesive, la bizarerii de gîndire și comportament. Frica de stereotipie stăpînește existența acestor personaje, foarte atente totuși la convenții și meritul autorului este de a fi conturat o tipologie particulară a insului care se controlează în permanență, suspectîndu-se și suspectînd pe cei din jur spre a stabili hotarul dintre automatism și sinceritate. „Prietenii mei — zice un astfel de individ, înseamnă lumea mea. Întrebările pe care mi le pun mă rănesc însă. Sînt prea brutale ca să nu fie sincere, dar, în același timp, sînt prea sincere ca să mi se pară spontane. Mi-ar trebui o balanță exactă care să-mi spună cît anume din vorbele lor este sinceritate nealtoită și cît insinuare că între noi a intervenit, oricum, o distanță". Experți în descifrarea intențiilor nemărturisite ori exprimate indirect, mereu bănuitori, închiși în ei pînă la adoptarea unei măști sumbre de impenetrabilă zeitate orientală, acești eroi sînt, de fapt, niște victime ale propriei suspiciuni, construind din fragmentarul abuziv interpretat și din pură iluzie, ipoteze false care le macină existența. Cazul cel mai evident este în nuvela **Paznicul și păsările cerului** unde un inginer își abandonează a treia nevastă fiindcă primele două îl părăsiseră și are impresia că se îndreaptă din nou spre un astfel de deznodămînt, de astădată voind a strica fatalul mecanism prin asumarea inițiativei ! Mecanismul suspiciunii este astfel remarcabil demontat, eroilor lui D. Matală fiindu-le specific un „complex al neîncrederii", care devine, cel mai adesea, obsesivă atitudine bănuitoare. Bărbatul care, murindu-i soția, este exasperat de sfaturile directe sau ocolite ale cunoștințelor de a-și întemeia un nou cămin (**Strip-tease**) este, în fond, un astfel de ins bănuitor, văzînd în orice o aluzie la situația sa, după cum funcționarul disperat de a nu se hotărî pe care să aleagă dintre cele două femei între care oscilează (**Fericirea la domiciliu**) nu este decît o victimă a propriei închipuiri. Personajele lui D. Matală sînt, în fond, structuri liniare ce se complică în mod artificial prin trădarea naturii lor adevărate — căci au simultan conștiința necesității „rolului" și sentimentul că prin acceptarea convențiilor se falsifică, fără însă a renunța la ele. Suspiciunea este aici un produs al conștiinței mistificatoare.

Oarecum asemănător prin problematică, romanul **Cele patru puncte cardinale** (1974) înfățișează cu mijloace apăsat jurnalistice evoluția unui grup de patru prieteni sub latura efectelor încercării fiecăruia de a se „realiza" după terminarea facultății. Personajele nu sînt decît parțial interesante și par mai mult ipostaze ale unei singure personalități. Manole, personajul cel mai realizat, ratat, însă, prin reducerea la o singură atitudine, e născut pentru a fi „șef" ; Voicu e himeric și greu adaptabil la existența comună ; Șerban și Octavian, schematic desenați, par a fi simpli eroi de reportaj cărora, sub aparența unor trăsături negative (lipsă de energie la primul, superficialitate la celălalt) li se descoperă bune însușiri. Notabile sînt aici disponibilitățile autorului pentru ironia gravă, fără suris, direcție vizibilă și în prima carte. D. Matală rămîne un prozator „de așteptat".

Mircea Iorgulescu

Oul

Urmare din pag. a 4-a

lumea **se omoară**. Numai Phil o privește cu răceală.

— Hai, porumbițo, că n-avem timp de pierdut, o încurajează Alfredo. E penibil, știu, e umilitor. Hai, giscuțo, fii deșteaptă, lasă orgoliile la o parte și fă-le un ou care să-i împace pe toți.

Și uite așa, din vorbă-n vorbă, giscuța se cuibărise de-a binelea în brațele lui Alfredo, devenind mai palidă, ușor meditativă, suave cearcăne violet îi umbreau pomeții și ochii ei atît de pastelați altădată, se pierdeau acum într-un albastru rece, îndurerat. Totuși, în ciuda aparențelor, tocmai acum, gișca, potrivește în palma lui Alfredo un ou cald, fierbinte, ceva de toată frumusețea.

— Privește, Phil, exclamă el întinzîndu-i oul aburind.

Phil ia oul, îl privește cu atenție, îl sucește-l învîrtește, îl cîntărește cînd într-o mînă, cînd într-alta, oul greu, făcut cu chibzuială, să fi avînd două gălbenușe, n-ar fi exclus. Phil ar vrea, poate să știe, dar e periculos.

— Este mai bine să nu ne jucăm cu oul ăsta, îl sfătuiește Alfredo binevoitor.

— Poți să-l iei, spune el întinzîndu-i-l.

— De ce, Phil, nu ți-a plăcut ? Să știi că-i un exemplar rarisim, nu pentru că l-ar fi făcut gișca mea.

— Știu, Alfredo, dar acum te rog să-l pui la clocit.

— Glumești, de ce să-l pun la clocit, ce vrei să însinuezi ?

— Fiindcă acum vreau să văd bobocul.

— Ai dreptate, așa ar fi normal, ca după un timp să-ți aduc bobocul de la gisculiță.

— E o curiozitate legitimă.

— Totuși, ești sigur că dacă vin cu gisculița gisculiței, n-o s-o pui și pe aceasta să facă un ou ?

— Depinde, Alfredo, pentru că dacă mă gîndesc la sensul cronologic al situației, nu știu ce să-ți răspund. Fiindcă, așa mi s-a comunicat, că prima giscă n-a putut ieși decît dintr-un ou. Dar oul, de unde a provenit te întreb ?

— De la giscă.

— Care giscă, dragă, să fim serioși. Gisca nici nu exista atunci, ea s-a născut după aceea.

— Bine, Phil, și eu ce pot să fac ? Sînt într-o situație disperată.

— Ce vrei să faci ? Du-te și pune oul la clocit. Cînd o să ai bobocul o să mai stăm de vorbă, pentru că, zău, am îndoieli serioase.

O fi avînd și el dreptatea lui, își spune Alfredo plecînd. Oul pare într-adevăr cam greu, cam fierbinte.

— Proasto ! îi spune el gîștii care se demoralizase vizibil. Ce-ai făcut, ai făcut un ou de aur. Asta-i blestemăția. Că ți-ai și ales momentul. Așa se fac ouăle de aur ?... Nu puteai și tu să-l mai ții, ce, ne dădea aurul afară din casă ? De asta și Phil ne-o fi pus să-l clocim. Candido.

Și nenorocit, Alfredo nu știe nici el ce să facă cu bijuteria care-i dogorește în palmă.

Deși, există unii care scot aur din piatră seacă, alții se zbat ca peștele pe uscat. Și, adică, noi să nu reușim să scoatem un boboc din ditamai oul de aur ? Exclus.

Pentru seninul zilei de mîine

Urmare din pag. 1

și proaspete legume. Acolo unde mînia apelor a surprins timpul recoltei de mîine, a întîlnit și s-a izbit de oamenii lucrători ai ogoarelor, hotărîți să înlăture toate neajunsurile, pentru depărtarea și diminuarea efectelor inundațiilor. Stihia s-a lovit de oameni, priveghindu-și oboseala palmelor și nu vor trece clipele peste ei pînă ce nu se vor salva toate bunurile materiale, persoanele sinistrate și la aceasta își aduc contribuția toți cetățenii — fără de odihnă — cu simț de răspundere.

Și iarăși va răsări soarele peste holde și din lumină vor cînta peste noi paserile și zîmbetul va fi din nou în pragul dimineții și al serii. Și văd cum apele se retrag în matca lor, cum boabele de grîu sporesc în hambarele patriei, cum toate bunurile noastre — deși într-o parte a drumului afectate de urgia puhoaielor — au fost recuperate.

La datorie!

Urmare din pag. 1

chipul marcat de efort al primarului Dinu Nicolae din Tincabești, siguranța cu care Mărgărit Apostolescu de la serviciul județean de poduri Ploiești dirijează lucrările de redare în circulație a podului de la Albești, de peste Cricovul Sărat, trupul încovoiat de efort al lui Petre Vasile purtînd în același loc al lucrărilor un sac aburind cu pîine caldă în spinare ; buldozerele transportînd mereu balast pentru a umple fisura din capul podului ; figura tînărului aplecat peste volan, urnind cu greu autocamionul pe povirnișul învolburat de ape (șoferul Ion Ivan care lucrează neîntrerupt de 36 de ore), pe tractoristul Dumitru Ion luptînd să restabilească circulația ; sau faptul că apele dezlănțuite ale Prahovei au rupt șoseaua națională D.R. — 1 la km 103, — printre cei care împing prundiș spre a plomba spărtura din mijlocul drumului aflîndu-se strungarul Constantin Oprea de la Uzina mecanică din Breaza.

Și vom mai nota cu satisfacție știrea că dispeceratul energetic național comunică măsuri ferme pentru alimentarea normală cu energie, că la Titu și Dridu, la Făgăraș și Tîrnăveni, în județele afectate, Brașov, Sibiu, Alba, Mureș, Argeș, Vîlcea, Gorj, Mehedinți, Cluj, Timiș, Harghita, Covasna, Buzău, Dîmbovița, Hunedoara, Prahova, Caraș-Severin, Arad, în împrejurimile Capitalei, efortul echipelor formate din muncitori, militari, gărzi patriotice se îndreaptă spre crearea condițiilor de desfășurare normală a producției, de salvare a recoltei.

A participa la efortul întregii națiuni este pentru scriitor o cinste ; participare totală în aceste clipe alături de cei care privesc în față salvarea propriei lor munci. „Noi n-am avut noroc de prea mult somn" spunea poetul Adrian Păunescu într-un vers memorabil despre asemenea zile de nesomn și trudă, luptă și încordare.

„Sîntem de veghe", răspund într-un superb vers al voinței și al dăruirii zecile de mii de oameni angajați în bătălia cu furia apelor, cu urmările lor".

retrospective

Miticul în viziune heraclitiană

Propunîndu-ne, în această parte a introducerii în studiul postumelor lui Lucian Blaga (vd. „retrospectivele" noastre din nr. 23, 24 și 25, a.c. ale „Luceafărului"), să urmărim din perspectivă „tematică" cîteva din formele sub care se manifestă ceea ce numeam fenomenul de dezalienare a miticului în poezia autorului **Nebănuitelor trepte**, este nevoie să reamintim una dintre precizările făcute încă de la început. Anume, ne referim la faptul că tot ceea ce se întîmplă în postume constituie expresia unor metamorfoze interioare impulsionată de aspirațiile gnoseologice care declanșează continuu interogația lirică din antume. Așa se face că postumele nu renunță la privilegiul poeziei blagiene dintotdeauna de a-și asuma dimensiunea miticului cu prețul implicării propriei materii în „visarea poetică". Problema este de a sesiza notele diferențiale caracteristice visării poetice din antume și, respectiv, din postume. În acest punct, o atenție aparte solicită **tema somnului** în poezia lui Blaga, dată fiind împrejurarea că acest element este menit să ofere cadrul cel mai propice desfășurării visului poetic. Explicit tratată în poeme de factură programatică, în postume, tema în cauză invederează o caracteristică restructurare a suportului ideatic. Esențială este constatarea că în postume, spre deosebire de antume, aserțiunea lui Ion Barbu după care somnul în poezia lui Blaga „e o formă de existență mult mai completă ca existența diurnă" nu se mai confirmă. În definitiv, „somnia" din antumele lui Blaga reeditează, în alți termeni, în alt context problematic, și, normal, pe terenul unei sensibilități poetice profund originale, binecunoscutul stih eminescian : „Vis al morții-eterne e viața lumii întregi". În **Biografie**, poemul care deschide volumul „Lauda somnului" (1929), poetul ajunge la această concluzie : „Cu cuvinte stinse în gură / am cîntat și mai cînt marea trecere. / somnul lumii, îngerii de ceară. / De pe-un umăr pe altul / trecînd îmi trec steaua ca o povară". De altfel, întreaga culegere **Lauda somnului** propune, cum arăta Pompiliu Constantinescu în importantul său studiu din 1933, „Un univers aspațial și atemporal", în interiorul căruia „Experiența metafizică se-nchide într-un cerc mat, pe care nu se proiectează umbre terestre". Mișcîndu-se „într-un absolut creat de sine", mai arăta criticul, în volumul **Lauda somnului** Blaga imaginează „o succesiune de aspecte funerare ale lumii (...) care întregesc un univers în descompunere", pentru ca, la rîndul său, „presentimentul morții cosmice" să reprezinte „vibrația care își multiplică undele, printre peisajele evocate". Ideea centrală avansată de Pompiliu Constantinescu este aceea că „Elementele poetice din **Lauda somnului** au fost convertite într-o nouă valoare intimă". „Ca să reluăm expresia metafizică din **Cunoașterea luciferică** — încheie criticul — **misterul deschis** spre esența originară a lumii se întregește aici cu finalitatea ei spre neant".

Putem deci afirma că, în esență, visarea poetică, deturnată de la aspirația ei de a-și asuma tărîmul unei trăiri mitice conștientizate, active, se cufundă în somnul thanatic atotcuprinzător : „Noapte întreagă. Dănțuiesc stele în iarbă. / Se retrag în pădure și-n peșteri potecile. / gornicul nu mai vorbește. / Buhe sure s-așează cu urne pe brazi. / Întunericul fără de martori / se liniștesc păsări, sînge, țară și aventuri în care veșnic recazi. / Dăinuie un suflet în adieri. / fără azi, / fără ieri. / Cu zvonuri surde prin arbori / se ridică veacuri fierbinți. / În somn sîngele meu ca un val / se trage din mine / înapoi în părinți" **(Somn)**. O atare stare de somn, exercitîndu-și supremația fără opreliști, face ca existența însăși, în totalitatea ei, să poarte însemnele unui „paradis în destrămare", întrucît va similar cu acela prefigurat în lamentațiile din textele biblice : „Pretutindeni pe pajiști și pe ogor / serafimi cu părul nins / însetează după adevăr, / dar apele din fîntîni / refuză găleților lor. / Arînd fără îndemn / cu pluguri de lemn, / arhanghelii se plîng / de greutatea aripelor. / Trece prin sori vecini / porumbelul sfîntului duh, / cu pliscul stînge cele din urmă lumini. / Noaptea îngerii goi / zgribulind se culcă în fîn : vai mie, vai ție, / păianjeni mulți au umplut apa vie, odată vor putrezi și îngerii sub glie, / țărîna va seca poveștile / din trupul trist". **(Paradis în destrămare)**. Revenind la postume, să arătăm că funcția visării poetice circumscrisă temei somnului este cu totul alta decît cea din antume. Nu e nici un paradox cînd spunem că de data aceasta somnul este mediul ideal ce favorizează starea de trezie a spiritului. La polul opus „extazului pitagorician" de altădată, acuma, imaginea poetică a somnului, în plan ideatic, se structurează la modul heraclitian. Starea de „somnie" se pune în slujba formelor de cunoaștere dialectică, transformîndu-se efectiv într-o stare de veghe perpetuă. Aceasta din urmă, la rîndul ei, contribuie în măsură hotărîtoare la umanizarea fondului dilmeatic al poemului, potențîndu-i dramatismul : „Plăcut e somnul lîngă o apă ce curge, / lîngă apa care vede totul, dar amintiri nu are. / Plăcut e somnul în care / uiți de tine ca de-un cuvînt. / Somnul e umbra pe care / viitorul nostru mormînt / peste noi o aruncă, în spațiul mut. / Plăcut e somnul, plăcut" **(Cîntecul somnului)**. Se observă, așadar, că translația ce se produce de la antume la postume vizează procesul de subminare a „tristeții metafizice" în favoarea elegiacului existențial. De altfel, starea de veghe care guvernează acum visarea poetică se instalează în drepturile ei încă înainte de lunecarea în „somnie". Ochiul minții se vrea mereu treaz, tinzînd la cucerirea unui cîmp de percepție extins la maximum : „Iată-amurguri, iată stele. / Pe măsură ce le văd / lucrurile-s ale mele. / Lucrurile-s ale mele. Sunt stăpîn al lor și domn" **(Cîntec înainte de-a adormi)**. Iar regretul poetului de a nu-și putea menține la nesfîrșit spiritul în starea de veghe ce precede somnul constituie un indiciu semnificativ tocmai în această direcție : „Pierd o lume cînd adorm. / Cînd trec punțile de somn / îmi rămîne numai visul / și abisul, și abisul" (idem). Mai mult decît atît : în momentul în care, totuși, inevitabilul (adică alunecarea în somn) se produce, presiunea stării de trezie nu poate fi atenuată. Dimpotrivă, ea își exercită prerogativele cu și mai multă acuitate. Poetul nu acceptă în nici un chip riscul pierderii identității propriului eu nici măcar în somn. Starea de trezie a gîndului și a sufletului, transformînd somnul în **insomnie**, funcționează asemenea celui mai autentic antidot : „Sufletul mi-i treaz într-una. / Vede stelele în tindă. / Se privește-n tot ce este / ca-ntr-o magică oglindă. / Grav, lunatic, umblă gîndul / pe limanuri, ling-o apă. / Să se-nchidă, ca s-adoarmă, / nici un lac n-are pleoapă" **(Insomnii)**.

Conștientizarea visului poetic în sensul pe care am încercat să-l schițăm, în postumele blagiene, atrage după sine o spectaculoasă repunere în drepturile lor a categoriei timpului și a categoriei spațiului. În contrast cu situația din antume, indeterminarea temporală și spațială a „acțiunii" poemului dispare. Timpul și locul „acțiunii" poemului, de data aceasta, sînt **acum și aici**. Contemplarea misterului vieții și, firește, înțelegerea acesteia, sînt condiționate de adoptarea deliberată a noii poziții. Mutațiile anunțate de volumul **Nebănuitele trepte** prind contur deplin în **Poezii** și **Alte poezii**. Poate că cea mai revelatoare introducere în tema timpului și a spațiului din postumele lui Blaga ne-o oferă tulburătorul poem **Ulise**. În viziunea poetului, eroul războaielor troiene atinge treapta supremei înțelepciuni, implicit, treapta obținerii conștiinței de sine, în clipa în care izbutește să se detașeze de timpul biografiei sale revolute, cu alte cuvinte, odată cu renunțarea la mirajul fascinantei sale călătorii. Ideea este că orice amintire înșeală, mistifică adevărul vieții : „Catargul putrezește / la margine de timp / acolo între Hades / și-acele culmi în nimb. / Nu m-amăgește ceasul / să număr nestemate, / nici nu mă cheamă-n urmă / furtuni și vrăji uitate. / Vezi, orice amintire-i / doar urma unor răni / prin țări, prin ani primite, / pe la răscruci și vămi. / nu aștepta pățanii / să izvodesc, alese. / Deșartă născocire / e vorba ce se țese". Reducerea într-o măsură mai mare sau mai mică a citimii din „minus cunoașterea" care ne desparte de eternitate nu este posibilă decît în împrejurarea în care contemplarea „sinelui" se implică în irepetabilul și sublimul act al trăirii clipei prezente : „Dar pe liman ce bine-i / să stăm în necuvînt — și, fără de-amintire / și ca de subt pămînt, s-auzi în ce tăcere / cu zumzete și roi, / frumusețea și cu moartea / lucrează peste noi" (idem).

Fondul de umanitate pe cît de copleșitor tot pe atît de indicibil sub semnul căruia se consumă „trăirile poetice" din celelalte două cicluri ale volumului **Poezii (Mirabila sămînță** și **Vară de noiembrie)**, cărora li se alătură cele mai împlinite piese din **Alte poezii**, fără îndoială, își are originea tocmai în acest dat pe care poezia lui Lucian Blaga îl dobîndește de-abia în postume.

Nicolae Ciobanu

atelier literar

posta redacției

D. CERNESCU : Idei interesante (mai ales în „Corrida" și „Mingea"), dar exprimarea e încă greoaie, sumară, stîngace, lipsită de vibrație.

D. CARANFIL : Nu sînt noutăți hotărîtoare. Cite ceva (accente, fulgurații, promisiuni) prin „Noroc", „De dor mărunt", „Vină", „Anticamera".

VIVI ANGHEL : Semne grave de plafonare, sărăcie de idei, monotonie. Trebuie să acordați mai mult timp lecturii și studiului, pregătirii dv. intelectuale, lărgirii orizontului de cunoștințe și gîndire. Altminteri, talentul dv. va pieri (de inanație și suficiență), „întors din vrej". Ceva mai bine, în „Fiecare bob", „Invocație dimineții".

P. CERNAT : Nu sînt lucruri noi (nici măcar încercări, căutări, experiențe). Se pare că sînteți cu totul mulțumit de această formulă (despre bătrînețea, futilitatea, nonsensul căreia am mai vorbit și nu mai e cazul să revenim). Nu vedem cu ce veți umple paginile volumului proiectat (editura avînd și un profil specific !). Ceca mai înfiripate, parcă, „Auto-dar", „Fără nume", „Quasi una fantasia", „Secundă-Tu" (minus răsuflatele bancuri gen „tic-tacul meu tac-tic" etc., dar și, în altă parte, minus „măzgălim", care nu se scrie cu „î" din „â"). Amicii dv. nu ne-au convins deocamdată (ceva, parcă, într-adevăr, în „De ce-mi îngheață mina").

ȘTEFĂNESCU I. COSTEL : Aplicarea aforistică se îndreaptă vădit către manieră și producție de serie (cu inevitabile alunecări înspre platitudine, banalitate — v. „Umbra" etc.). Nimic de reținut din ultimul plic, îngrijorător de inconsistent.

C. PRICOP : E o primejdie incipientă în căutarea indiscretă a vorbelor și metaforelor, în lustruirea lor excesivă, cu efort exterior, de giuvaergiu. Ultimul plic ilustrează acest lucru, dar și o anumită stagnare într-un spațiu (restrîns și comod) de „mică duioșie" (în fiecare text e cite o „lacrimă pe obraz", „sub pleoapă", „de sub gene" etc.). Efectul, prin frecvență, devine minor, manierist, periferic (din cînd în cînd, ar trebui să mai lăsați lacrimile să izbucnească torențial, pînă la durere și urlet, ori să le ștergeți cu totul...). Paginile ceva mai bune : „Aici", „Duminică cu

tata", „Ea", „Mela" (dar fără „stada-agrafă"). În general, trebuie lărgită gama exercițiilor de respirație și practicată mai asiduu și mai studios „zăbava cărții".

D. J. K. COMAN : Le-am predat redacției spre a decide.

D. D. ARNEGA : Într-adevăr, nu mai e cazul la „poșta redacției", dar, în altă parte (ne vorbiți și de „alte reviste") nu mai depinde de noi în nici o măsură. Tot ce putem face e să le încredințăm secției de poezie care va hotări.

BODNAR MARTA : Nu e nici o condiție ; trimiteți manuscrisele (poate fi și teatru, firește) și veți primi răspuns în această rubrică (dar numai în această rubrică !).

D.V.L. : Eheu !... (ne amintim și noi, cu mai puțină precizie decît dv., dar nu și cu mai puțină plăcere și melancolie). Tulburător și poemul alăturat. Dacă, însă, corespondența cu noi vi se pare firesc încheiată, nu mai rămîne oare nimic de făcut, nu rămîneți cumva dator (să zicem cu o carte) față de dv. înșivă și față de cei ce vă citesc, ori v-ar putea citi (fie chiar și cu întîrziere ?...). Despre această întrebare și despre altele, sperăm să mai primim vești din partea dv.

D. MOCIOIU : Mai puțin reușită, finisată, „Ereditară" (cu finalul cam expediat). Ceva mai bună, „Fabula modestiei"(cu un punct șovăitor la „remarca, modest, **deseori**").

D. BORCEA, THEODOR VĂCĂRESCU : Sînt unele semne ; merită să insistați.

Asclepio, Blaga Lucian (vi s-a mai răspuns de cîteva ori), **Săgeată, Silviu Justinian, Dan Ștef, Ioan Mihuță, Martin Eden, Gașler Ștefan** (mai interesantă scrisoarea), **I. Teodorescu** (mai bine, în „Oraș medieval", „Sau monotonia"), **V. Drăgușanu** (mai bine, în „Ziua", „Soarele", „În fiecare noapte"), **C. Roman** („Un fel de celestă", „Frumusețea fără obstacole", „Noapte limpede"), **Rodica Marcu** („Virstă"), **Dănilă Dan, Ion Manea, T. Ghe. I., G.F. Papp :** Nimic nou !

Marius Dan, T. C. Cyrus, Vladimir Ștef, Adoni Vasile, Gheorghiu Teodor, George Constantinescu, Carmen Lăpușteanu, Sturnus Vulgaris, Aurel Băișăreanu, Catindatu Mihai, Ioan Dan Bălan, Gh. Chirculescu (ceva, în „Deci liniște"), **Geo Bar, Biatrisa N., Aron I. Pădureanu, Paul Dumitrache, Lăcătuș Ionică, Nelu, Pospai Gheorghe, Luc Thinescu, Rovența M. Lorelei, Dobre Ion, C. D. Van, Feri Cincolo, Ilie Lucia :** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Vă propunem un nou poet: Valeriu Pruteanu

Versurile lui Valeriu Pruteanu exprimă un suflet de adolescent, expansiv în mărturisirea afectelor, nerăbdător să comunice cu „dragii vecini contemporani", cărora le trimite, generos, „flori pașnice, necorozive". Elanul dăruirii, autentic, este ferit de accentele sentimentale datorită unui simpatic umor, de asemenea caracteristic adolescenței, poetul adoptînd un aer de teribilitate înapoia căruia se ghicește surîsul : „...nu aruncați cu pietre în grădina mea / nu-mi tăiați firul de la telefon / nu-mi împăiați ciinele de la poartă, / dragii mei vecini contemporani / dacă vreți să aveți flori, la / nuntă / înmormîntare și / botez".

Alt element definitoriu este obsesia plutirii, a zborului planat peste întinderi albe („o lebădă să fii plutind / peste amurguri de zăpadă"), motiv frecvent, aducînd sugestia imaculării, a dematerializării ca mod sufletesc năzuit („și iată părul meu abundent dăruit / ofrandă lumii acesteia / pentru ca totul să plutească din nou").

Cu toate acestea poetul coboară și în cotidian, e deschis aspectelor vieții banale, populărea bruscă a străzii în zorii unei noi zile de muncă prilejuindu-i lui Valeriu Pruteanu remarcabila imagine a înfrunzirii ușilor în ziduri : „...înfrunzesc uși în ziduri / de la cinci dimineața / prin care trec legiunile speranței / în văzduh mii de spori invizibili / le asediază sufletul".

Este de relevat aptitudinea transfiguratoare a noului poet, forța reală de a-și propulsa reprezentările în spații lirice.

G. Dimisianu

Dintre cuvinte

Cum fructele cresc nevăzute
din rădăcini,
dintre cuvinte se adună umbra mea
înaltă cît un cer de vară
din care păsările nu vor să mai cadă.
mi-au fost de iarbă ochii
în noaptea lor urcă
muguri ciudați de lumină —
din fîntînile iadului
sufletul meu a scos destul
apă sărată pentru setea fluturilor.
și cîntecul, elefant tînăr
pornește prin pădurile lumii
vreascuri strivind sub tălpi fragede
cercuri purtînd de aur împrejurul
acestor tălpi
pentru mai blînda-nțelegere a drumului
care duce nicăieri
decît acolo unde trebuie

În această noapte

În această noapte voi împărți la
trei melancolia
voi închide între paranteze
parfumul tău și păsările mării
și voi scoate rădăcina cubică a întîmplării
Nici o pasăre nu va scăpa
din această încercuire domoală
amintirile se întind alături pe pătură
și-ncep să dezmierde fulgerul sferic
din tîmple.
Nu va scăpa nici umbra nici soarele
de menghina cifrelor de gheață
caii visează trei iarba, deja
răni se deschid cu unghiile înecate de rouă
și țărmul fumuriu al sîngelui
adăpostește resturi de priveliști
În această noapte voi fi măcelarul savant
al iluziilor, ambalate frumos și
trimise pe adresa fiecăruia
Voi împărți la trei melancolia ca să V-o
dăruiesc toată
ca pe-un șarpe căruia îi rupi dinții
cu batiste albastre de frig.

Poem scris cu sufletul

Cei care-au scurmat visele
au observat la rădăcina lor poeme
lumea se răsfrînge în ele
luna e-o băltoacă galbenă
de sulf
dragostea noastră umblă
legată la ochi

și-atunci pax magna pentru firul ierbii
el devine aliatul nostru de preț
în jurul lui au
loc turnîruri și se topesc zăpezile

a fi soclul unei statui de aer
ce poate la un moment dat
să plîngă
să rupă cămășile de forță ale sentimentelor
și să plece spre necunoscut
(susurîndu-și lanțurile de apă)

cei care-au scurmat visele
știu că se poate-ntîmpla asta
în orice risipă
în orice poem scris cu sufletul.

Fără să mă doară

Va trebui să-mi mut casa într-un mugur
astfel ca fiecare clipă să fie o lampă
în care să nu răcnească triumfător
silabele iernii ;
va fi nevoie de mulți fluturi,
de mult suflet în lucrurile îndeobște
neînsuflețite,
ca să pot înțelege
de ce se-narmează iarba împotriva gîndului
și aerul împotriva păsării

va fi nevoie de multă frumusețe
și multe grădini vor trebui să miroasă a
dragoste,
ca să pot deveni frunză
în pădurile lumii

și va fi nevoie de multă lumină,
de mult cîntec
ca să-mi pot iubi drumul de la rădăcină
la ultima nervură,
fără să mă doară.

Taina păsării Phoenix

Într-o zi
mă voi scula foarte de dimineață
să-mi cer scuze de la flori
să arunc peste bord balastul senil al
amintirilor
să ruginesc din față orice sabie sau tun
Într-o zi
mă voi scula la 5 fix dimineața
să scriu un poem ce nu suferă amînare
să pun la punct un alfabet al miracolului
și să sucesc gîtul cîtorva îndoieli
Și mai ales
să dezleg odată pentru totdeauna
taina păsării Phoenix
ce-mi bîntuie sufletul, sufletul.

Deasupra apelor, învingîndu-le

Urmare din pag. 1

Zilele acestea împrejurările m-au silit ca, pornind dintr-un sat de lîngă Curtea de Argeș, să străbat cele patru județe : Argeș, Ilfov, Prahova și Dîmbovița pentru a poposi acasă. Am putut să văd locuri lovite și mai puțin lovite, dar încă amenințate de ploi și de ape. Am văzut ape înălțate pînă peste tocurile ferestrelor, lanuri culcate de rîuri, în care zvîrneau buimaci pești, buze de femei bătrîne ori mai puțin în vîrstă acoperite cu basmale ori cusute în rostirea și aruncarea unor blesteme mute. Dar am văzut mai ales, mîneci suflecate, priviri drepte și dîrze, încovoieri repetate la marginea lanurilor ale oamenilor care lucrau la diguri, la pompe de evacuare, la lucrări de readucere a apelor la firul lor firesc, muncitori din orașe veniți în sprijinul salvării recoltei. Astfel, oamenii, în frunte cu cei mai buni dintre ei, comuniștii, răspundeau imperativelor conștiinței, chemării partidului.

Pentru că bătălia pentru recoltă și pîine e, la urma urmei, cauza tuturor, spunea unul dintre ei.

Și această paradoxală și aprigă bătălie împotriva apei, pentru recoltă, trimite gîndul la încleștarea aprigă de acum cinci ani cînd omul a trebuit să se ridice ca și acum deasupra apelor, învingîndu-le, supunîndu-le și limpezindu-le.

Matca

Urmare din pag. 1

înțeleaptă mai pilduitoare ca acest iulie în care ne-am regăsit mai drepți și mai puternici ca oricînd cu forța celui ce știe, ce apără. Poate pentru unii această luptă cu apa pare o metaforă. Încordează-ți simțurile și vei simți pulsul oamenilor legați de maluri cu sapa în mînă gîndind acasă și la cei de lîngă ei. Este o metaforă adevărată și — deși prilejuită de o întîmplare nedorită — frumoasă a vieții.

Priveam în comuna Mogoșoaia, la oamenii îmbrăcați în costume kaki al gărzilor patriotice veniți de la Ministerul de Transporturi și Telecomunicații, de la C.I.L. Pipera ori de la alte întreprinderi din Capitală. Ei ceruseră acest lucru. N-a trebuit să discut cu ei, încordarea trupurilor și brațelor îmi spunea tot ce voiam să aflu.

În afara zgomotului de apă spartă de maluri întărite cu saci și pietre nu se mai auzea nimic. Cuvîntul își găsise deja sensul în mișcarea fibrelor umane încordate în gesturi ritmice, decise.

Într-un tîrziu munca a încetat. Aceeași liniște, aceeași încordare. Se făcuse tîrziu și nimeni nu plecase acasă. Se aștepta.

Pictorul Constantin Dipșe

Urmare din pag. a 5-a

mereu sedusă, atrasă, propulsată spre ceva pe jumătate intuit, pe jumătate înțeles, **respingător** poate în prima formă a apariției, dar vital, mai necesar decît existența. Această bipolaritate este și era evidentă din primele sale uleiuri, această luptă continuă, curajoasă și victorioasă. Numai cu „partea" sa originară, „maramureșeneasca" Dipșe ar fi fost un foarte bun, un excelent pictor **local**, așa cum mai sunt unii chiar dacă locuiesc în Capitală. Iar numai cu tentația **semnelor** și a iradiației culorii, a compoziției imprevizibile sau insolite ar fi devenit un la fel de excelent pictor la modă, necesari și ei poate, dar fără de care se poate trăi.

Trăind însă, rezistînd în această dublă gravitație, Dipșe și-a pus sigiliul său distinct, din ce în ce mai distinct pe patratele sale de pînză, ridicîndu-se greoi poate, dar copleșitor la orizontul picturii românești de azi. Cei care afectează a nu-i fi observat mărimea, catalogîndu-l elev al lui Ghiață, sau pur și simplu ca aducînd aerul și culorile nordului aici, la București, se înșeală sau vor să ne înșele. La o privire cît de cît atentă e uimitor cît de puțin frust e Dipeș, cît de ne-naturalist. Este chiar anti-naturalist, ajungînd la confinele expresionismului și abstractului, rămînînd însă integru, pe **margine**, rezistînd vertijului. Se discută mult azi ca și totdeauna despre realism. Dipeș respectă un anumit tip de proporții ale realului și corpul uman vizibil și întreg ca ax al gîndirii și, întocmai ca Van-Gogh (un maestru posibil ca filiație structurală) el e capabil de a ne pune într-o anume rezonanță : vibrăm sau nu, oscilăm sau nu în lungimea sa de undă, de la alb total la ultramarin. În definitiv, Dipșe e un realist, în sensul mare și cu el și încă cîțiva, puțini, pictura românească contemporană se regăsește din tot vacarmul și degradarea ei de aiurea și ne ajută și pe noi să fim. În fața exaltării calme, nobile, umane, ce vuiește din „patratele" sale de pînză ce sparg binefăcător pereții diurni, îi mulțumesc și mă bucur.

Îndrăzneală și conținut

Urmare din pag. a 3-a

acordă, ca autor, o valoare spirituală maximă, o valoare care să te implice ca individualitate originală și semnificativă, ca om al istoriei și geografiei tale, al unei anumite condiții umane. Acest păcat se perpetuează la mulți poeți ; aceștia își privesc fără tresăriri și neliniști calea ce-o urmează și care e pentru ei doar o **carieră** literară. Poate că nu sînt prea numeroși cei chemați să rostească lucruri esențiale, dar dezideratul de a lăsa o mărturie lirică de profunzime despre modul tău de a fi în lume și de-a o răsfrînge rămîne mereu de primă importanță. Orice poet trebuie să înțeleagă în cele din urmă că arta adevărată cere dăruire și responsabilitate, pretinde osteneala de a descoperi în continuare laturile inedite ale **omenescului**, acest inepuizabil **omenesc** legat de temporalitatea lui și totodată de impresionantul și tulburătorul „angrenaj" cosmic. Fără marile dimensiuni ale umanului, poezia și orice artă în genere sînt și se mențin caduce. Și nu e vorba de „proclamarea" pur și simplu a unor sentimente și atitudini generoase, valabile oricînd, ci de revelarea unui destin individual în timp, în condițiile care îi împrumută coloratura, însemnătatea și ecourile. Poetul veritabil aduce în confesiunea sa mai mult decît luminile sau umbrele unui eu, o pură intimitate ; el concentrează acolo ceea ce lumea i-a împrumutat și ceea ce el vrea să transmită lumii. În definitiv, poetul e plasat într-un loc și într-un timp anume și dacă nu le reflectă cu acuitate, cu dramatismul necesar, opera lui nu va interesa. Transfigurarea poetică și limbajul metaforic nu trebuie să eludeze adevărul vieții, autenticitatea trăirii. Poezia noastră are nevoie și de îndrăzneala conținutului pe lîngă aceea a expresiei.

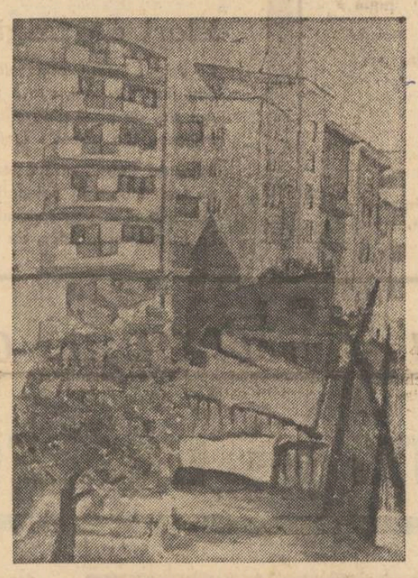

Natalia Tofan-Țepeș : „Contraste"

parodii

RADU CĂRNECI :

Erai din muzici toată construită

**Erai din muzici toată construită,
frumoasă ca un clopot de Bacău,
ca o comedie de Bernard Shaw
ce duce dramaturgii în ispită.**

**O, mina ta și amintirea, zău
și astăzi mă mai duce în ispită,
Sînt ca un pește mic ce se agită
prins în necruțătorul tău halău.**

**Unde te-ai dus cu-alaiul tău de vară
și m-ai rănit în suflet foarte rău
cu pururi nepăsarea-ți princiară.**

**Acum sînt stea ce tremură în hău,
mai trist cum poate fi un șef de gară
mutat de la Suceava la Țicău.**

Mircea Micu

CUVINTE RARE : clopote, imn, domn, domnițe, dulce, mira, undelemn, tron, mir, mireasă, mănăstire, fecioare, vechi, cantemira.

SELECȚIE METAFORICĂ : „Cînd clopotele-n frunze au să tune, / am să apar frumos și-nnoitor, / reînviind din fosta mea minune".

revista străină

● O TRECERE ÎN REVISTA ANUALĂ A STUDIERII ȘI REPREZENTĂRII OPEREI LUI SHAKESPEARE a fost publicată de Kenneth Muir sub titlul „Shakespeare Survey 27" la „Cambridge University Press". Cu toate că inițial acest volum a fost anunțat „Shakespeare's Early Tragedies", numai patru din cele douăsprezece lucrări mai importante au legătură directă cu acest subiect. Două din ele tratează despre **Titus Andronicus** care s-a bucurat de curînd pe scenele engleze de un succes și o critică remarcabile. Cea mai interesantă este comparația prof. G. K. Hunter între **Titus** și **Romeo și Julieta.** Alte articole de interes general sînt : „Shakespeare and the Puritan Dinamic" de Harold Fish și „The Prince of Denmark and Claudius's Court" de Juliet Mc'Lauchian. Volumul mai cuprinde și o discuție contradictorie asupra unor subiecte ca, data realizării lui „Timon din Atena" și analogii între „Henry V" și „Tamburaline".

● „LIBERTAD Y CRITICA EN EL ENSAYO POLITICO ERTORRIQUENO" (Libertate și critică în încercarea politică portoricană) este titlul lucrării de selecțiuni, note și biografie al lui Iris M. Zavala și Rafael Rodriguez, cu un studiu introductiv de Iris Zavala, volum apărut la Barcelona în editura Puerto. Cadrul în care au evoluat subiectele acestei interesante antologii sînt : „Colonialismul spaniol", „Independență sau anexiune ?", „Jos semnul imperialist", „Cultura și politica". Lucrarea marchează procesul istoric și ideologic al conștiinței naționale portoricane.

● CU PRILEJUL ÎMPLINIRII A 150 DE ANI DE LA NAȘTEREA SCRIITORULUI ȘI POETULUI RAINER MARIA RILKE, născut în 1875 la Praga, ca un omagiu adus operei și vieții sale, s-a deschis o mare expoziție la Muzeul Schiller din Marbach. Destinată comemorării scriitorului, care în peregrinările sale a fost, în timpul șederii la Paris, și secretar al sculptorului Rodin, această expoziție va fi deschisă pînă la 21 decembrie.

● CU OCAZIA CEREMONIILOR INCHINATE celei de-a treizecea aniversări a victoriei asupra fascismului regizorul Jerzy Passendorfer a realizat filmul VICTORIA. Această versiune a epopeii de război cuprinde două episoade : „Direcția Berlin" și „Ultimele zile". Filmul reprezintă faza finală a ofensivei poloneze în 1945, văzută prin ochiul unui simplu soldat. Rolurile principale au fost interpretate de Woyciech Siemion, Krzysztof Chamiec, Marian Lacz și Stanislaw Milski.

● O EXPEDIȚIE ARHEOLOGICĂ- POLONO-ANGLO-AMERICANĂ a descoperit în urma

săpăturilor efectuate în nordul Egiptului, numeroase papirusuri egiptene, grecești, nubiene și arabe. Printre cele mai prețioase sînt de menționat ; o colecție cuprinzînd resturile unor vechi arhive militare și diplomatice și ale unei biblioteci particulare care a aparținut probabil unuia din comandanții romani de la începutul erei noastre .De remarcat o serie de texte grecești dintre care 18 fragmente din Odiseea lui Homer, extrase din cărțile II și V, și între altele, descrierea ședерii lui Ulise în insula nimfei Calypso.

● ÎN EDITURA ITALIANĂ LA RUOTA a apărut un amplu studiu în zece volume al problemelor legate de contemporaneitate : **Civilizațiile, Nevoi și resurse, Viața și mediul înconjurător, Evoluția, Cucerirea spațiului, Timpul, Materia și Energia, Studiu științific.** Primul volum purtînd titlul **„Io e gli altri"** este cuvîntul de început al acestui document de susținere a democrației în școală și în societate, problemă discutată pretutindeni, în toate păturile sociale, de către părinți, profesori, studenți, cadre sindicale. Școala este nucleul principal de formare a tinerei generații, în spiritul antifascismului, al participării critice la viață, îndreptar istorico-științifico-tehnologic, respingerea atîtării la război și a rasismului, adeziune la egalitate și solidaritate între popoare și recunoașterea rolului muncii în societate.

● ÎN BIBLIOTHÈQUE DE LA PLÉIADE A EDIT. GALLIMARD a apărut primul volum al operelor lui Jules Vallès : **„Oeuvres (1857—1870)".** Acest prim volum al operelor lui Vallès, născut la Puy în 1832 și autor al romanului autobiografic **Jacques Vingtras,** în trei părți : **l'Enfant, le Bachelier, l'Insurgé,** nu conține decît texte scrise înaintea războiului din 1870 și Comuna din Paris, și înmănunchiază trei lucrări : **„L'Argent"** (1857), **„Les Râfractaires",** (1866) și **„La Rue"** (1867), alături de o serie de articole dintre care unele inedite. Textul a fost întocmit, prezentat și adnotat de Roger Bellet.

● O PRIMĂ EDIȚIE INTEGRALĂ A „CARNETELOR" LUI SAINT-EXUPÉRY, a căror publicare era preconizată într-o scrisoare a lui Albert Camus, (reprodusă în acest volum) a fost tipărită de editura Gallimard în coll. Blanche. Sînt prevăzute în total șase carnete, acoperind perioada 1936—1941 ; clasate în ordine cronologică, ele permit să se urmărească gîndirea lui Saint-Exupéry în fața evenimentelor epocii sale în afara oricărei considerații literare. Primul carnet este, în mod special, agenda scriitorului, utilizată pentru reportajul asupra războiului din Spania. Ediția integrală a fost întocmită de Nelly Vogüé și prezentată de Pierre Chevrier.

sport

Am scăpat de fotbal?

Campionatul de fotbal a luat sfîrșit și odată cu el poate și unele reacții deplasate ale comentatorilor lui mai mult sau mai puțin anonimi. Dar mai este cupa. N-am scăpat deci de fotbal ?

Clasamentul e cunoscut și vii comentarii stîrnește mai ales coada lui. F.C. Galați, Chimia Rîmnicu Vîlcea și Steagul Roșu Brașov vor juca viitorul campionat într-o divizie inferioară. Oarecari regrete a stîrnit Steagul Roșu Brașov pe care unii o consideră victima împrejurărilor. E în parte adevărat, victoriile de ultime etape în deplasare ale U. Cluj-Napoca și Poli Iași sînt curioase, dar Steagul Roșu a pierdut acasă un meci decisiv cu Farul Constanța și vina principală nu trebuie căutată neapărat prin alte părți. Veche echipă de divizia A e de presupus că Steagul Roșu se va reîntoarce destul de repede înapoi. F.C. Galați nu poate emite aceleași pretenții. Echipa s-a ridicat rareori la nivelul unei veritabile formații de A. Nu același lucru s-a petrecut cu echipa din Rîmnicu Vîlcea. Ea a pierdut 14 meciuri tot atîtea cît Steaua sau F.C.M. Reșița, de pildă, mai puțin cu unul decît U.T.A. și F.C. Argeș. De locul nouă o despart doar două puncte. Este foarte posibil ca prin echipa din Rîmnicu Vîlcea fotbalul nostru să cîștige un nou centru fotbalistic așa cum s-a întîmplat, mai demult, cu Pitești. Interesant este și că echipa a înfruntat rigorile diviziei A cu un lot care a păstrat pe mulți din vechii componenți și în care nici cei noi nu sînt cu vechi state de serviciu în prima divizie. E o situație care vorbește convingător despre posibilitățile încă nesondate ale sportului cu balonul rotund la noi. De altfel caracteristica este mai generală. Prin sporirea numărului de echipe, campionatul nostru trăiește o mutație căreia trebuie să i se dea o mai mare atenție. Dacă s-ar face o statistică a rulajului de jucători și a vechimii lor în divizia A s-ar constata că e foarte mare procentul de noi veniți în rîndurile diviziei prime. Echipe întregi au venit în divizia A cu totul pe care l-au folosit în mare măsură în B, întrebuințîndu-l și în divizia superioară cu excelente rezultate. Echipele cu loturi mai vechi și mai stabile s-au situat, e adevărat, mai în față (Dinamo, A.S.A. Tg. Mureș, Universitatea Craiova, Steaua). Dar ele sînt talonate puternic de echipe cu loturi fără o mare experiență competițională de A, dar cu o remarcabilă comportare în prima divizie. Ne gîndim la Sportul Studențesc, la F.C.M. Reșița, la Olimpia Satu-Mare. Cît de șubredă este afirmația că în divizia B evoluează jucători și echipe fără un real nivel de performanță, o arată foarte bine formațiile din Reșița și Satu-Mare unde majoritatea jucătorilor nu provin de la cluburi celebre sau de la formații încercate.

Fotbalul românesc trăiește în momentul de față un „schimb de ștafetă", o primenire generală de forțe și meritul e al ideii unui campionat cu mai multe echipe. Faptul că Rapidul revine în divizia A nu cu vechii jucători ci alții foarte tineri, este și el grăitor în aceeași direcție. Marea realitate a ultimului campionat este acest puternic și încă necristalizat val de noi veniți. Viitorul fotbalului românesc este în strînsă legătură cu viitorul lor. De altfel de cîte ori au pătruns în primele reprezentative ale țării reprezentanții acestui nou val și-au arătat forța și calitatea. Să lăsăm concluziile obosite de o parte și să conchidem că fotbalul românesc este într-o criză de creștere. Pe fondul acestei constatări acceptate toate celelalte observații critice capătă o altă dimensiune.

★

Dudu Georgescu a cîștigat Gheata de aur și acest succes nu este puțin lucru. Succesul lui Dudu Georgescu ne arată că avem jucători de fotbal cu valoare competitivă continentală. Lucrul acesta însă nu se înțelege, din păcate, și din filmul pe care i l-a dedicat televiziunea. Spectatorii europeni de fotbal vor dori să-l cunoască pe Dudu Georgescu în postura sa cea mai elocventă, de golgeter, dar filmul cu pricina evită tocmai esențialul : felul cum Dudu Georgescu dă gol. În cariera sa Dudu Georgescu a marcat goluri strălucite. Unul la Madrid în compania lui Atletico, altele în echipa națională, altele la Dinamo. Filmul e însă extrem de sărăcăcios. Dudu Georgescu fuge de colo colo pe o pajiște și face din cînd în cînd fiotări. E prea puțin pentru un glorios cîștigător al Ghetei de aur. Acesta să fie „secretul" ? Aceasta să fie fotbal ? Amintim realizatorilor filmului că Dudu Georgescu nu e atlet ci fotbalist și că fotbalistul era de prezentat în filmul victoriei lui. Iată o peliculă în care se vede că nu știm să slujim fotbalul românesc atunci cînd ocazia ni se oferă.

Addidas

c a r i a t i d e

matei gavril

Născut la 3 octombrie 1943 în satul Sălişte a Nouă — Cluj, termină liceul „Gheorghe Barițiu" în 1962, cînd debutează cu versuri în revista „Tribuna". Licențiat în filologie, la București. A publicat volumele : „Un copil lovește cerul", 1968 ; „Glorie", 1969 ; „Pur", 1971 ; „Împărăția", 1972 și „Între floare și fruct", 1974.

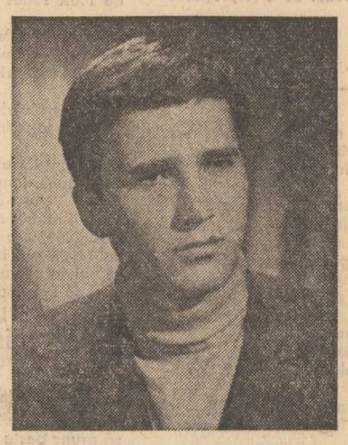

„Începînd cu versuri ce cîntau forțele dezlănțuite ale naturii într-un decor grandios rural, precum și copilăria ca stare firească de comunicare cu universul, Matei Gavril a evoluat, într-un fel, adesea nedumeritor pentru critică, spre o poezie de efecte artizanale din prețiozități și artificii (...). În culegerile ulterioare cadrul acesta elementar dispare, fiind înlocuit de reprezentări ale nașterii, ale vieții și ale morții ca acte fundamentale ale existenței văzute ca decurgînd din principiul unei iubiri devenită forță cosmică".

MIRCEA IORGULESCU

„Matei Gavril este adeptul, aproape programatic, al unui lirism de maximă concentrare, realizat însă nu prin ermetism și intelectualizare, ci prin surprinderea unor simple stări afectiv-încantatorii. Nu vrea să obscurizeze poezia, din convingerea că aceasta, prin însăși existența ei, este o taină."

PETRU POANTĂ

Fiorul vieții

Ești ca un cuib, ești ca o iesle
Ești ca o flamură din rai –
Lemn sfînt sculptat cu mii de tesle
Și obturat de putregai.
Ești ca o mie de miresme
Băute pure, cu un ceai –
Concert divin a mii de mierle
În primăvară, pe un plai.

Atît de firesc

Există un om învățat
Căruia-i place să trăiască singur în munți.
El scrie despre oameni și riuri
Care niciodată nu se vor stinge.
El scrie atît de firesc
Cum ar ninge.
Gîndurile lui te pătrund
Pînă-n sînge
El este un om înțelept,
Delicat ca un greier.
L-am întîlnit odată în cer și mi-a spus :
Omul ar trebui să își poarte creieru-n piept
Și inima în creier.

Pînă la vîrsta

Pînă la vîrsta mea,
De treizeci de ani,
Inima mi-a bătut
De un miliard
Cinci sute optzeci și patru
De milioane de ori,
Adică aproape o dată
Pentru fiecare suflet de om
În parte.
Cînd ea va termina de numărat
Toată populația globului
Se va-ntrista de moarte.

Pasărea primăverii

În fiecare primăvară
O pasăre
Își face cuibul
În dreptul casei mele
Apoi
Începe să cînte
Un cîntec ușor gîlgîit
Dar atît de frumos
Că inima mea
Se ridică
Și plutește în aer
Și începe să trăiesc
Fără inimă
Ca un lucru-mpietrit.

Augur

Amurgul
Cu o cîrpă
Albastră-mi
Învelește
Sufletul plin de febră.
Departe
În noapte
Se aud chemări.
Spre mijlocul lacului,
Vîslașii uită că seara sosește.
Mă cuprinde răcoarea.

Elegie

Tu,
Falnic codru și umbros,
Ce m-ai purtat în poala ta,
Cu ochii plini de stele sfinte
Voi adormi.
Și voi visa.

Fraților mei

În adevăratul înțeles al cuvîntului
Există numai oameni mai mult sau mai puțin
Poeții sînt regii pămîntului –
Stăpînitorii cerului divin.
Dintre toți aceștia, cel mai bătrîn,
Homer a cîntat războiul troian
Și peregrinările lui Ulise
Prin celălalt tărîm.
Dante a ridicat-o la ceruri
Pe cea mai neprihănită fecioară.
Eminescu a învățat toată viața
Să moară.
Eu nu știu dacă mă prenumăr printre ei
În adevăratul înțeles al cuvîntului,
Dar îi simt, uneori, frații mei.

carolina ilica

Născută la 19 martie 1951 în comuna Vîrfurile, jud. Arad. Absolventă a Facultății de filozofie din București. A publicat volumul de poezie „Neimblînzită ca o stea lactee", Editura Eminescu, volum distins cu premiul I la concursul de debut al acestei edituri, și albumul de 13 poeme „Cu împrumut mireasma tinereții", ilustrat de Marcel Chirnoagă. În pregătire un volum de poezie pentru Editura Eminescu.

„Autorul pare un suflet candid, posedînd o surprinzător de matură știință a versului, o forță de plasticizare cu totul ieșită din comun. Unele versuri sînt de-a dreptul memorabile, încît ai impresia că nu te afli în fața unui debutant. O atmosferă de mit, de poveste plutește peste stările de suflet și micile evenimente narate, sporind efectul liric".

ȘT. AUG. DOINAȘ

„Prin temperament, prin modul trăirii în iubire, prin rigoarea expresiei și consecvența sentimentului, prin combinația de fascinație și luciditate ce guvernează poezia sa, imn înălțat devenirii și consolidării erotice, Carolina Ilica promite să fie o Elisabeth Browning a noastră".

LAURENȚIU ULICI

Împodobit ca bolta

Manuelei

Prietena mea doarme ; supusă, răsuflarec
Tot mai rărit răzbate, ca seva-n fructe coapte
Iar aerul deasupra e un mormînt ușor
Îmbogățit cu fiecare noapte.

Prin geamurile sparte, răsfirat
Păianjenul visării urcă-n lună.
Și mi se face frică și mi se face groază
Că sufletul cu trupul nu-i este împreună.

Prietena mea doarme cum aș dormi și eu,
De-ar fi numai o șoaptă să mă-ndemne.
Iar aerul deasupra e un mormînt ușor
Împodobit ca bolta cu liniște și semne.

Floarea mîinii

Neîntrecută mîna-n mîngîiere,
Apasă fruntea să te răcorească
De arșița și zbaterea lumească.
În jur stau lucruri în îngenunchere :

Să le atingi măcar, deși ar vrea
Să ți se deie iar folositoare
(Și ciudă poartă pe această floare
Ce am deschis-o pentru fruntea ta).

Atît din preajmă-ți fac intimitate,
Că rugăciunea lor nici n-o mai simți.
Dar mie îmi arată colți și zîmți :

Căci degetele-mi moi, abia mișcate
Pe pleoape, către timple, în neștire,
Deodată mi te dau în stăpînire.

Flori de fragi

Pe dealul însorit, prin colb de frunze
Sînt flori de fragi, suavă puritate.
Am stat de pază pînă și-au întins
Mătasea din petalele umflate.

Fățarnici fluturi, gîze ostenite
Se lasă moale în polenuri moi.
Tulpinile abia tresar visînd
La fructul roșu, dulce, de apoi.

Mă-ntind ușor ca umbra peste ele
Și gene peste gene le înnod,
Să mă cuprindă blînda amețeală
A florii ce-a ascuns în pîntec rod.

Nici o rană

Pentru C. U.

Nu-ți mai aduce iubita acasă,
S-ar putea să n-o mai lași să plece.
Cînd doarme, părul ei se-ncolăcește
Alături, șarpe galben, șarpe rece.

Îi încălzești cu răsuflarea ruptă
Tot aerul din care să respire
Și cu blîndețe îi desprinzi de buze
Prunceasca rouă de împotrivire

Dar teme-te ! Prin colțuri ca în cuib
Năpîrcile bîrfelilor s-adună,
Iar după faldul de amurg lăsat
Pereții stau la pîndă să te spună.

Nu-ți mai aduce iubita acasă,
S-ar putea să plîngă și să plece,
Lăsînd în locul ei un gol ușor
Pe care nici o rană nu-l întrece.

Pasărea fără picioare

Te mîngîi de palmele mele
Ca rîul de albia sa,
Îmbogățindu-mă cu suferința
De-a ști alina.

Atingeri de aripă numai,
Mai mult să nu ceri :
Pasărea fără picioare, a fericirii,
Nu se poate-așeza nicăieri.

Focuri de primăvară

Mor larvele în gheme albe,
În leagănul, în ascunzișul lor
Și fumul se ridică printre ramuri,
Și tatăl meu se simte mai ușor.

Dacă-ar putea să-și curețe și el
De ramuri seci înfăptuita viață
(Cu viermi și hotărîri necugetate)
O, cît s-ar mai scula de dimineață !

Se-nalță focuri în grădina casei,
Mă ard în somn, dar nu mai știu să plîng.
Apleacă ramuri mere răcoroase,
Dar tata nu-mi dă voie să mănînc.

Un reportaj la Muzeul Militar Central

Cetatea inimii — hotarele țării

Muzeul istoriei militare a unui neam exprimă gîndirea militară a acelui neam prezentată prin ilustrarea unor lucrări de artă militară de-a lungul secolelor, poartă totodată tainele inimii și năzuințele spirituale ale acelui neam. Lăcaș demn de cinstire a tot ceea ce a apărat hotarele țării de-a lungul vremurilor, muzeul poartă ca pe niște veșminte și podoabe de sărbătoare semnele îndepărtatelor vremi înverșunate, sfidînd timpul, ajungînd pure, patetice și luminoase în simbolul lor spre pacea și lumina zilelor de azi. Sfinte hotare ale țării ! Le avem săpate în inimă din copilărie, întipărite în minte și gînd, trăiesc în noi, respiră cu noi întreaga viață.

Fiecare piatră ne vorbește, cu strălucirea ei mată, cu culoarea ei obosită, de existența și locuirea teritoriului patriei noastre din cele mai vechi timpuri. Fiecare unealtă-armă, vîrf filiform sau lance ne vorbește de un act de vitejie. Fiecare săgeată, acum liniștită în transparența coliviei de cristal, ajunge la noi, vibrînd cu zumzet, pornind din arcul rudimentar și ne atinge emoția la fel de puternic cum a lovit dușmanul. Sfinte hotare ale patriei !

Specificul tematic al Muzeului Militar Central îl constituie evoluția armamentului, a fortificațiilor și prezentarea principalelor evenimente din istoria noastră militară, apariția unei noi arme sau a unui nou element de fortificație. Panouri, vitrine, manechine, hărți, relicve, reconstituiri, fresce, obiecte de luptă, de recuzită războinică, obiecte delicate care vin să completeze sentimental epoca reprezentată, toate, unitar și sugestiv, scot în evidență evoluția artei noastre militare. Străbătînd sălile pardosite ingenios cu prundiș, dale de piatră, mozaic roman de marmură, grăitoare ele însele despre epoca pe

care o prezintă cu sobrietate și venerație între pereții lor, pașii noștri străbat timpurile, istoria glorioasă a neamului se rețese, ne reamintim paginile cărților de istorie, acel „deschid sfinta carte..." din care aflăm fapte vitejești, în care ne cuprindem cu mîndrie și evlavie și învățăm din nou, cu ochii, cu inima și cu mintea tot ceea ce a însemnat și înseamnă patrie.

Și după ce epocile bronzului și fierului rămîn în urma pașilor noștri, după ce geto-dacii din spațiul carpato-danubian rămîn în urma noastră — ei, bărbații superbi, cu privirea dreaptă, în straie care parcă vibrează ca și cum ar cuprinde ființe vii, după ce spadele cu lamă îngustă și cuțitele de luptă cu tăișul lor curbat ne-au scăpărat lumini în ochii minții, trecînd pe lîngă mărturii ale evenimentelor militare și ale acțiunilor de luptă ale dacilor pentru apărarea teritoriului strămoșesc — imagini proiectate pe un ecran uriaș — ajungem la cele mai prețioase mărturii despre războaiele daco-romane, fragmente de pe Columna lui Traian. Două personaje alegorice ne întîmpină : un soldat de legiune și un soldat din cavaleria romană. Sîntem față în față ; ne privim ; strămoși și oameni ai zilelor de azi. Aceiași fii ai patriei. O hartă uriașă din piele brun-aurie, sinteză a organizării militare romane în vechea Dacie ne fură privirea.

O veșnică luptă... Poporul format prin contopirea dacilor cu romanii a trebuit să ducă o luptă dîrză pentru a-și asigura continuitatea de viață și de ființă a sa, a trebuit să înfrunte migrațiile, sălbaticile migrații ale popoarelor. Apar voievodatele, nume cu rezonanță stranie, Menumorut, Gelu, Glad, Țara Maramureșului, Țara Hațegului, voievodatele lui Litovoi și Seneslau. Și trec și se petrec semințiile și locurile, Posada 1330, și tactica de luptă care va deveni tradițională în țările române de a distruge totul în calea adversarului, de a-l hărțui cu atacuri prin surprindere, de a-i opri orice posibilitate de aprovizionare. Apoi giganta umbră pentru veacuri ridicată amenințător asupra hotarelor, puterea otomană. Și Mircea. Mircea cel Bătrîn cu coroana-i de domn al Țării Românești, înconjurat de stele de aur. Un bătrîn atît de simplu, după vorbă, după port. „Eu ? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul / Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, riul, ramul, / Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este, / Dușmănit vei fie de toate, făr-a prinde chiar de veste; / N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid / Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid !" Vocea lui George Vraca, caldă și pătrunzătoare, vibrînd în aducerile noastre aminte, rostește versurile știute și iubite din fragedă copilărie. E unul din emoționantele momente ale acestei incursiuni în trecut — această imortalizare a celui ce-a deschis șirul **domnilor** care prin lupta și jertfa lor au dus la noi victorii în lupta pentru apărarea independenței. Șirul lor e lung și mîndru, viteaz și simplu, cinstit și iubitor de hotare și neam : Alexandru cel Bun, Vlad Țepeș — personalitate marcantă în istoria poporului nostru, Ștefan cel Mare, cel ce era „nu mare de stat", cu lunga-i și glorioasa-i domnie de 47 de ani, „Bărbat demn de memoria tuturor veacurilor pentru măiestria sa politică, pentru cunoașterea adîncă a lucrurilor militare și pentru războaiele fericite ce le-a purtat în contra turcilor, ungurilor, polonilor și tătarilor" — apreciere făcută de cronicarul Martin Cromer în DE ORIGINE ET REBUS GESTIS POLONORUM LIBRI, Bâle 1555, carte mare și albă, înnobilată de timp cu o vagă aureolă, chenar gălbui și prețios al paginilor ce vorbesc despre Ștefan. Petru Rareș, Ioan Vodă cel Viteaz, Radu de la Afumați, Petru Cercel. Gîndirea militară românească este prezentată prin ilustrarea unor lucrări de artă militară din anii lor de domnie. Șirul glorios ajunge la Mihai Viteazul, la cel mai de seamă eveniment din istoria feudală a poporului nostru, unirea țărilor române, exprimînd năzuințele poporului de a fi unit și de a scutura jugul otoman. 1595 — 23 august — zi memorabilă — „briliantul cel mai strălucit al gloriei românești", cum o numește N. Bălcescu. Dimitrie Cantemir, domn, savant, om politic și militar, istoric și poet. Poet și astăzi.

Și anii trec ca apa și pietrele rămîn. Apare nucleul viitoarei armate naționale : miliția pămînteană ; Tudor Vladimirescu ; zilele revoluției, 1821, 1848 ; documente-program, figuri de luptători, de gînditori ai acțiunilor ; Bălcescu, Kogălniceanu, C.A. Rosetti, Avram Iancu, Eftimie Murgu. Alături de noi, neînchipuit de aproape, sînt piese de artilerie din acele vremuri, inelul sigiliu — inelul lui Tudor Vladimirescu, decorații, scrisori, documente importante. Într-o sală ne așteaptă Alexandru Ioan Cuza, o reproducere după cunoscutul tablou pictat de Carol Pop de Szatmary, și marea înfăptuire a Unirii Principatelor la 24 ianuarie 1859. Primul drapel al Țării Unite ! PRIMUL DRAPEL ! Trei culori pe care fiecare român le cunoaște pe lume, roșu, galben și albastru. Patru manechine de mărime naturală, cu priviri aproape vii, echipate cu noile uniforme distribuite oastei în anul 1861, ne salută, ne transmit mesajul fierbinte al acelor zile. În vitrine dorm patinate de vreme arme albe și de foc, pistoale împodobite cu email, fildeș și filigran, tabachere de argint și alamă, tocuri de scris, pene de scris montate în os gălbui, toate trezind în noi, cu desenul lor fin, delicat, un sentiment nostalgic. Într-o vitrină, lucrată minuțios și priceput, parcă gata să înfrunte apele albastre se află macheta navei „România", unitate de luptă cu care a fost dotată marina militară română prin grija domnitorului Cuza.

Vin anii cei mari. Anii noștri de veșnică mîndrie. Anii noștri de ființă, de neam, de nume pe care-l vom purta cu cinste în eternitate. Anii războiului cel mare, pentru independență. 1877—1878. Grivița, Plevna, Rahova și Vidin. Cîmpuri de istorie. Vaduri pentru sîngele eroilor căzuți pentru independența statală. Pămînt hrănit cu speranță, sacrificiu, abnegație și conștiință de neam. Izvoare de nemuritoare veneranție. Îndemn spre curaj. Fluturare vie a celor trei culori : roșu, galben și albastru, victorioasă și liberă deasupra steagurilor dușmane capturate pe cîmpul de luptă. Tăcută și neagră, arsă și cucerită — una din porțile cetății Vidin, străpunsă de un proiectil românesc în timpul luptelor din ianuarie 1878.

Ani de glorie, ani de luptă amară, ani de jertfă. 1916, 1917, 1918. Nume de răsunet, nume trăite, simțite, plînse, cîntate, păstrate : Mărășești, Mărăști și Oituz. Ca norii sfîrtecați de neîmblînzite furtuni, drapele vrăjmașe, zdrențuite și arse, tremură, astăzi stins, deasupra noastră. Le privim cu mirare și curiozitate. Cum de-au îndrăznit să se abată asupra cetății inimii noastre ? Azi sînt capturate, piese de muzeu, cu culorile amorțite, deteriorate de timp și sentimente ; un grup alegoric — un cuib de mitraliere — ne redă sugestiv încrîncenatele lupte. Iar Alba-Iulia, nume de cetate, de domniță sau de zînă de poveste, se ridică memorabilă, 1 decembrie 1918, unirea cu patria mumă.

În 1893 se înființează primul partid politic al clasei muncitoare din țara noastră. Partidul Social Democrat al Muncitorilor din România. Urmărim de-a lungul istoriei și de-a lungul sălilor de muzeu efervescența luptei clasei muncitoare, treptele activității revoluționare în viață și armată, în viață și istorie, în acele multe PREZENTURI pentru VIITORUL care a devenit PREZENT.

1921 — 8 MAI — PARTIDUL COMUNIST.

Au fost mulți eroi, cunoscuți și necunoscuți, mereu prezenți în clipă, în întîmplare, în luptă, în faptă eroică, în istorie, împotriva exploatării, a terorii, a dușmanilor interni și externi, a uneltirilor de clasă, a uneltirilor puterilor străine, împotriva dictaturii militare fasciste, împotriva trupelor germane în țară, în numele patriei, în numele poporului și al integrității naționale. În numele strămoșilor. În numele urmașilor.

Viltoarea evenimentelor politico-militare din anii 1940—1944 cuprinde România. Lipsită de

orice sprijin extern, izolată pe plan internațional, trădată de josnicia cercurilor reacționare țara e umilită, aruncată pradă Germaniei hitleriste. Partidul Comunist Român se ridică hotărît împotriva acestui act necugetat, se pronunță răspicat împotriva războiului anti-sovietic deslănțuit la 22 iunie 1941. Anii grei ai războiului, dominația fascistă — nu pot opri în loc lupta comuniștilor, a patrioților. Primele ore fierbinți ale marii insurecții, primele clipe ale întoarcerii armelor. Sîntem într-o lume vie de obiecte, fotografii, documente inedite, afișe, hărți, grupaje alegorice, arme folosite, vestoane militare perforate de schije, tancuri și avioane, manifeste comuniste, mărturii materiale ale luptei eroice a armatei și formațiunilor patriotice din acele zile. „Înainte, lupta continuă !" „Totul pentru front, totul pentru victorie !". Strigăte din toate piepturile pentru o cauză dreaptă, pentru trupul unic al țării, pentru ideea de neam, pentru Ziua Victoriei, pentru conștiința înaltă a datoriei împlinite.

Ultimele săli ne vorbesc despre drumul străbătut de poporul nostru, de armata noastră de la sfîrșitul războiului pînă în zilele noastre. Cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu se adresează soldaților de azi : „Să nu uitați tovarăși militari că sînteți urmașii armatelor lui Mircea cel Bătrîn, ale lui Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, urmașii pandurilor lui Tudor Vladimirescu, ai armatelor care au luptat în 1877 pentru independența patriei, ai acelora care au luptat în războiul din 1916—1918 pentru apărarea pămîntului țării împotriva cotropitorilor, ai armatelor care au luptat împotriva fascismului. Acești înaintași ai voștri vă cheamă să fiți gata întotdeauna să serviți poporul, patria".

Sălile care cuprind cele trei colecții, de arme, de decorații și de uniforme completează imaginile acumulate în această incursiune făcută în trecutul glorios al armatelor patriei. Spade, săbii și scuturi, archebuze și muschete, carabine și pistoale cu cremene, arme de vînătoare, pumnale, stilete, baionete, arme albe și de foc, decorații strălucitoare bătute în aur, argint, email și pietre scumpe, uniforme din cele mai vechi timpuri, coifuri și căști, căciuli, berete și penaje, podoabe pentru sărbătorile militare ne dau senzația unei lumi de basm.

Muzeul Militar Central este un omagiu contemporan adus eroilor din toate timpurile pe teritoriul țării noastre, un izvor de profundă meditație asupra luptei de veacuri dusă pentru libertatea neamului. Ceea ce-l deosebește de alte muzee, în afară de tematică, este inspirata organizare și prezentare a materialului, folosirea unor metode originale de a capta atenția și a trezi emoția vizitatorilor, capacitatea alcătuirii globale de a fi istorie trăită nu simplu povestită, redusă la obiecte și date. Într-o clădire veche — fosta Școală de infanterie — o clădire impunătoare, ridicată în stil baroc, arhitectul Constantin Popescu reușește, prin organizarea și modelarea spațiului, prin crearea ambianței de culoare și lumină, prin preocuparea pentru găsirea unor soluții ingenioase de expunere, să realizeze un cadru modern și adecvat punerii în valoare a diverselor exponate, pentru a da viață mărturiilor documentare aflate în patrimoniul muzeului. Prezentarea grafică realizată de artiștii Niki Popescu, Aurel Stoicescu, Pavlin Nazarie, Ion Mițurcă, Petre Bedivan, Norocel Constantinescu și Paul Bortnovschi, nu se mulțumește să fixeze numai locul și dimensiunea imaginilor, ci prin variate soluții plastice creează tablouri sugestive care dau expunerii nu numai valoarea documentară, ci fac din aceasta o emoționantă lecție educativ-patriotică. Hărțile sugestive, frescele minunat realizate, suita de vitrouri, personajele alegorice sculpturale poartă iscăliturile unor artiști plastici apreciați : Florica Vasilescu, Mircea Coradino, Magda Ardeleanu, Val Munteanu, Ion Bișcu, Ana Mitrea, Lidia și Gir Rădulescu. Talentul și priceperea acestor colective au contribuit la realizarea unei instituții de prestigiu republican care oferă vizitatorilor vibrante lecții despre eroism și patriotism — Muzeul Militar Central. Nu e un simplu sarcofag al gloriei românești, ci un imn înălțat, din istoria de azi, în cinstea celor care au intrat eroic în istoria de ieri, un imn pulsînd fierbinte și sincer în destinul măreț al patriei.

Corina Cristea

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 28 (689)
Simbătă
12 iulie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

„Toți ca unul!" — răspunsul poporului la

Patrioticul îndemn al Partidului

Un mare exemplu, o prezență mobilizatoare

Țara a fost greu încercată în acest început de iulie. Multe din apele sale, cu nume de rezonanță sau trăind pînă mai ieri într-un anonimat desăvîrșit, au uitat blîndețea și generozitatea, au ieșit din matcă, rupînd fără milă tot ce au întîlnit în cale.

În jurul multor fabrici s-au înălțat diguri de protecție, pentru ca producția să se desfășoare normal, pentru ca utilajele să nu fie afectate. În multe locuri oamenii au izbutit să se împotrivească apelor dezlănțuite. În altele nu.

Mii de hectare, încărcate cu rodul pămîntului, bogat în acest an, au fost amenințate de năvala apelor. Oamenii s-au ridicat cu tenacitate, cu îndîrjire și calm bărbătesc să-și apere munca amenințată, înainte de cules. Multe hectare au fost smulse furiei apelor, dar și multe au fost inundate. Și ne-au obligat să privim grînele cum își încovoaie spicul în mîlul nemilos, ca pe niște lacrimi grele.

De la început, de cînd semnalul de alarmă al pericolului, al catastrofalelor dezlănțuiri de ape a fost dat, s-a situat în fruntea marei și încordatei bătălii cel de care își leagă numele multe pagini eroice din istoria timpurilor eroice ale patriei, tovarășul Nicolae Ceaușescu. A fost prezent ca un adevărat conducător, pretutindeni unde realitatea se înfățișa mai împovărătoare, unde apele se arătau mai înverșunate. S-a adresat încă din primele momente națiunii, chemînd toată țara să înalțe, ca un singur om, un zid de împotrivire și apărare în fața apelor stihinice. Și țara, ca un singur om, a răspuns la chemarea partidului, a Comitetului Executiv, la chemarea secretarului general al partidului.

Sînt nenumărate faptele de curaj și bărbăție, de eroism care au fost și sînt consemnate încă pe întreg cuprinsul țării. Oameni ai muncii, indiferent de naționalitate, virstnici și tineri, militari ai Forțelor armate și din Ministerul Afacerilor Interne, studenți și școlari s-au aflat laolaltă, într-o memorabilă solidaritate de voință și acțiune, au înălțat stavile în calea apelor, făcînd totul ca pierderile să fie cît mai mult diminuate.

Și totuși, pierderile, tributul plătit întîmplării oarbe a naturii, sînt incalculabile. Ne așteaptă o perioadă de încordate eforturi, de patriotică dăruire, pentru ca rănile adînci, lăsate în trupul orașelor și satelor, ale pădurilor și cîmpiilor, să fie cît mai grabnic înlăturate. Și așa va face țara. Stau mărturie miile de fapte de abnegație muncitorească, eforturile ce se depun în întreprinderile neafectate de trecerea apelor, responsabilitatea și dăruirea cu care colectivele de muncă din unitățile greu lovite acționează, pentru repunerea în funcțiune a utilajelor, pentru revenirea la normal. Stă mărturie participarea masivă a țărănimii, în condiții grele, aproape incredibile, la stringerea recoltei, la refacerea gospodăriilor, pentru ca viața să intre și aici cît mai repede în normal. Stă mărturie participarea oamenilor muncii de la orașe la stringerea recoltelor, pentru ca tot ce poate fi păstrat din roadele cîmpului să fie păstrat. Stă mărturie prezența unor specialiști și muncitori din întreprinderile neatinse de furia apelor, în cele care au avut de suferit, pentru a ajuta la revenirea lor cît mai urgentă în fluxul normal al producției.

Acum de-a lungul a sute și sute de kilometri este urmărit cu încordare și îngrijorare drumul Dunării. De-a lungul ei, zi și noapte, se înalță puternice diguri de protecție, se iau măsuri pentru apărarea orașelor riverane, pentru apărarea satelor și ogoarelor ce se întind pe tot cursul său pînă la vărsarea în mare.

Țara întreagă se află angajată eroic într-o necesară bătălie a refacerii. De pretutindeni se raportează realizări-record, expresie a unei înalte conștiințe civice. Țara răspunde astfel prin faptă chemării partidului, chemării conducătorului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a cărui prezență patriotică, pilduitoare în mijlocul populației, pretutindeni unde omul s-a confruntat cu dezlănțuirea naturii, constituie un mare exemplu și un vibrant îndemn. Îndemnul pe care îl vom urma toți ca unul.

Luceafărul

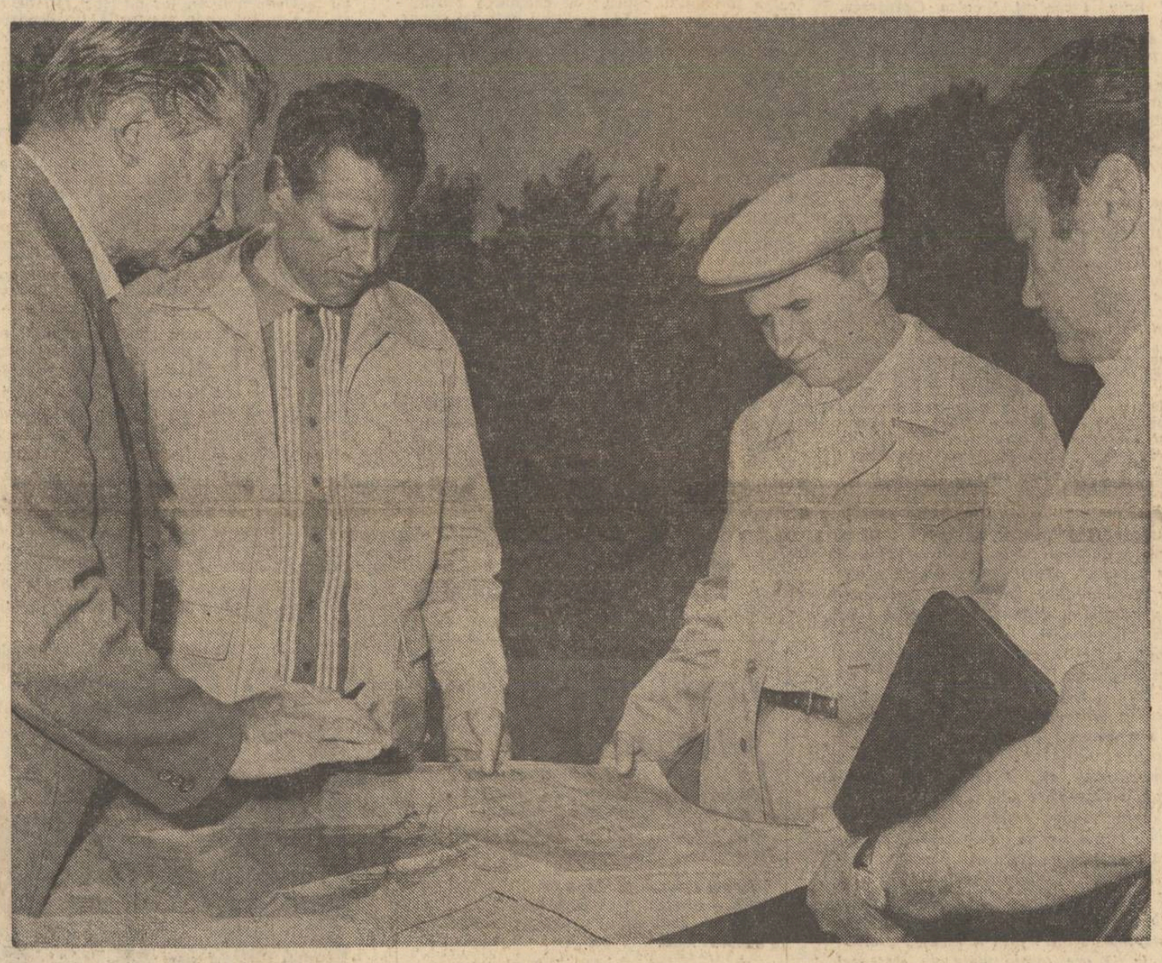

Comitetul Politic Executiv își exprimă convingerea că, acționînd în spiritul chemării tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, comuniștii, oamenii muncii din întreaga țară, toți cetățenii patriei, indiferent de naționalitate, vor face totul pentru înfăptuirea măsurilor preconizate în vederea prevenirii și combaterii inundațiilor, pentru salvarea recoltei și a avutului obștesc și personal, că, sub conducerea organizațiilor de partid, vor munci fără preget pentru recuperarea într-un termen cît mai scurt a pagubelor provocate de calamitățile naturale, asigurînd în fiecare unitate îndeplinirea întocmai a sarcinilor de plan și angajamentelor asumate privind realizarea cincinalului înainte de termen, progresul economico-social neîntrerupt al României socialiste.

(Din măsurile stabilite de Comitetul Politic Executiv al C.C. al P.C.R. în ședința din 8 iulie a.c.)

Solidaritatea responsabilă

În zilele grele ale inundațiilor m-am gîndit la adevărata solidaritate a oamenilor, solidaritate care nu poate fi decît totală. Și această totală solidaritate presupune sacrificii nelimitate.

Deci nu ne putem pune de acord cu propria noastră conștiință atîta timp cît ignorăm problemele colectivității, cauza comună.

Calea de a găsi o comunicare cu ceilalți oameni este calea unei solidarități responsabile și active.

Îi este specifică tinereții superbia, setea de bucurie și în altă ordine mai înaltă : onoarea, bunul sens, interesul superior al patriei, spiritul de sacrificiu.

În zilele în care apele au vrut să acopere pămîntul, apele pe care demult am uitat să le

Gabriela Melinescu

Continuare în pag. a 2-a

N-avem alt lucru mai de preț ca Țara...

N-avem alt lucru mai de preț ca Țara
ce poartă legenda nașterilor noastre,
ca țara-n care călătorim
dintr-o virstă spre alta
purtînd în brațele deschise
sublimul Adevăr.

N-avem alt lucru mai de preț ca Țara,
ca numele ce îl purtăm,
ca numele în care se oglindesc luceferii
și-acum, cînd apa
ca o lungă, nesfîrșită tăcere,
vremelnică durere a iscat,
ne-am adunat cu toții,
cu fruntea ridicată,
veghind din zi în noapte,
ca zestrea strămoșească, nimic să n-o
clinteacă.
Eu sînt aici,
Tu ești acolo. Noi sîntem pretutindeni
cu brațele deschise
de zile fără număr,
puternici și netemători
stăm drepți în fața apei
păzind tot ce-am făcut și vom mai face
și o nouă demnitate,
acum, în noi se naște,
cînd din viltoare, dintre ape scoatem
imaginea ștearsă a lacrimei noastre —
pagină nouă, nemuritoare-n istoria țării
pe care o cinstim
noi, toți, eroic.

Mihai Adrian Eres

Casa Patriei

Am învățat de mici, încă din manualele școlare în care am descifrat întîiile cuvinte-matcă ale existenței noastre, am învățat și am memorat, pentru totdeauna, cele mai curate silabe românești : unul pentru toți și toți pentru unul.

Aceste permanențe ale eticii și moralei românești definitorii sînt un fluviu subteran care ne poartă și ne păstrează în marea eternitate a lumilor. Fiindcă, din zadar, din convulsiile reașezării naturii, iată că apar, uneori, momente de o nebănuită forță dramatică, convulsii exterioare pulsului firesc al lucrurilor, cînd iarăși trebuie să ne conectăm la polul acestui mare adevăr : unul pentru toți și toți pentru unul. *A respecta acest imperativ înseamnă o necesitate determinată de însești evenimentele dureroase prin care curge ființa poporului nostru la această oră.*

Cine scrie istoria contemporană va apela, desigur, și la calendarul faptelor care ne adună astăzi, pe toți, și care ne așază pe redutele luptei de zi cu zi cu neașteptatul diluviu.

Evenimentele s-au precipitat cu o rapiditate proprie marilor bătălii care mobilizează întregul popor. Comunicate radiofonice intersectate cu imagini televizate, ori cu cele transcrise în paginile febrile ale ziarelor reconstituie cronica dramatică a unor lupte eroice.

Așadar, pulsul controlat al apelor din nou s-a spart. Ieșiți din matcă, uriașii cai de apă au călcat și au distrus sute de mii de hectare cu recoltă, au înconjurat casele și le-au sfărîmat, au încălecat trasee feroviare și le-au rostogolit, au inundat uzine, au smuls linii electrice — și desfrîul lor încă nu s-a potolit. Alarma a sunat în toată țara — și țara toată s-a ridicat.

Ne-a fost dat să retrăim dureri pe care nu le mai așteptam. Neadăpostiți de nenoroc, mereu am ieșit în fața luptei pentru nezdruncinarea neamului din temelia lui de milenii ; așa am ieșit și acum, înlănțuindu-ne, pentru a ne apăra casele și recolta de tăvălugul lichid și milos.

Ape, ori alte presiuni, oricum, cursuri de forțare istorică ne-ndeamnă să veghem la durerea acestui pămînt mult încercat de-a lungul existenței sale. Și, ca întotdeauna, oamenii, într-o singură respirație, au mutat fluviile în altă

Gheorghe Istrate

Continuare în pag. a 2-a

„Calmi, neînfrînți, la datorie!" — reportaje de pe frontul bătăliei cu apele în paginile II, III, V

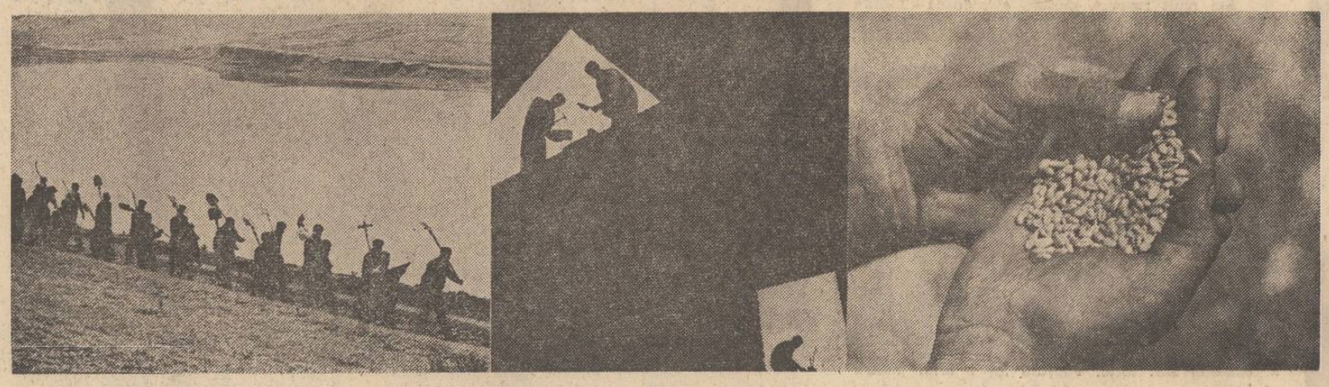

Calmi, neînfrînți, la datorie!

Nu martor

Nu martor
al timpului tău
Ci soldat,
combatant
În primele rînduri !
Nu-mi plătesc
cu poemele
strecuratul în cer,
În timp ce jos
oamenii vii
se confruntă !
Forța vieții
să ne apropie
pumnii !
Împreună,
o victorie am obținut
Deschizîndu-le
altora ușa.
Cită
istorie
va trece
peste umerii noștri,
Cite salve de vis
și speranță
Înspre un viitor comunist
Își vor lua
iarăși
zborul ?
Cetățean,
scriitor,
muncitor
Fiu
al patriei tale,
Nu doar martor corect
al timpului tău,
Ci soldat
combatant,
În primele rînduri !

Claudiu Iordache

Fișe pentru o posibilă definiție a tinereții

● *Marți dimineața (8.VII), la ora descinderii noastre în Crîngași, pe o vreme liniștită, deși nu e prea cald încă, lumina soarelui are ceva piclos și static, emanată parcă în dezacord cu atmosfera umedă pînă la saturație. De pe podul peste Dîmbovița din vecinătatea ștrandului Ciurel, se vede exact după umezeala pereților înălțimea la care a ajuns apa. De-a lungul Dîmboviței, în dreapta, în zona calamitată (600—700 de locuințe) se văd echipele de militari care lucrează ; ne îndreptăm către acel „punct culminant" al inundației, trecînd pe străzi a căror tăcere neobișnuită dă o frumusețe ciudată oricărei apariții : oameni care îndreaptă un fragil mușchi de floare într-o grădină, un șir de copii plecați după cumpărături, un om venind în întîmpinarea unei femei care sprijină un pat de lemn desfăcut, o fetiță în apropierea școlii generale, moștenitoarea unui imens păr bogat înelat.*

Ajungem la podul Ciurel, unde stăm de vorbă cu tovarășul Ciurel Ștefan, vicepreședinte al Consiliului Popular al Capitalei, care ne explică scopul lucrărilor care se desfășoară sub ochii noștri.

Lucrarea a fost începută de vineri noaptea (4) ca urmare a pericolului pe care-l crea posibilitatea de rupere a barajului de la Dragomirești. Cum s-a prevăzut, barajul a fost rupt pe o lungime de 26 metri. La Roșu-Nord s-a făcut practic un stăvilar care în urma căderii barajului de la Dragomirești a oprit viitura de intrare înspre stăvilarul Ciurel și în oraș. Lucrarea (transformarea unui apeduct în baraj) și-a dovedit eficiența.

Luni, 7 iulie, tovarășul Nicolae Ceaușescu, prezent la fața locului, a ordonat din nou transformarea apeductului în baraj ca măsură eficientă de prevenire. Ni se explică minuțios cum inundarea în această zonă nu s-a produs prin venirea Dîmboviței din sensul cursului ei, datorită măsurilor luate, și cum apa „s-a întors dinspre oraș". Măsurile de evacuare luate din timp au evitat punerea în pericol a vieților omenești, marți, cetățenii reintrînd, după caz, în casele lor, ori urmînd să primească locuințe la bloc.

Toate persoanele implicate în conducerea lucrărilor și-au făcut pe deplin datoria și efortul îndelungat necesitînd prezența lor la fața locului nu le-a marcat. Sîntem asigurați că nici un pericol nu mai persistă în acea zonă a orașului. Un autobuz transformat urgent în centru alimentar de desfacere, bărcuțele roșii liliputane din curtea școlii sînt ultimele imagini pe care le mai înregistrăm.

● *La uzina constructoare de mașini „Timpuri noi", interlocutorul nostru, tînărul inginer Virgil Ioniță, locțiitorul secretarului U.T.C., ne-a scuzat dintru început absența secretarului U.T.C., Ioan Mihai, tehnician C.T.C., care terminîndu-și schimbul se odihnește, după ce de simbătă (5 iulie) dimineața a stat încontinuu 24 de ore în întreprindere cu toți ceilalți tineri de altfel.*

În uzină apa a pătruns prin refularea canalelor de scurgere. Mobilizați de vineri seara (4 iulie) muncitorii au acționat mai întîi la salvarea „arhivelor tehnice", „inteligența uzinei" aflată la subsol. Apoi, după ce pericolul a fost îndepărtat, muncitorii au acționat în întreaga zonă de pe cheiul Dîmboviței, dînd ajutor și celor de la „Abator", unde Dîmbovița depășise nivelul cheiului și inundase. Îl întreb pe inginerul Virgil Ioniță care a fost în mod particular contribuția tinerilor din uzină.

Primul său răspuns e edificator : 60 la sută dintre muncitori sînt tineri sub 30 de ani. Apoi, cu un zîmbet franc, tînărul inginer îmi declară admirația sa colegială pentru absolut toți tinerii din uzină. Într-o întreprindere ca aceea prin care au trecut tinerii întreprinderii, au acționat fără o urmă de ezitare. Au participat duminică (6 iulie), la curățirea secțiilor, pentru ca, de luni (7 iulie) producția să fie reluată normal.

Îl întreb pe Virgil Ioniță cum va fi concretizată săptămîna-record : prin schimburi prelungite pînă la 12 ore (acolo unde nu sînt trei schimburi) îmi răspunde tînărul inginer, asigurîndu-mă în același timp că tinerețea acestei întreprinderi nu e doar cuvinte : ceea ce și facem urmărind în continuare eforturile muncitorilor angajați cu toată ființa, siguri pe forța lor care poate răsturna nepreväzutul ; în privirea copilăroasă a tînărului inginer, se citea nu numai francheța candorii ci și o dorință irepresibilă de a fi înțeles, dincolo de cuvinte.

Cezar Ivănescu

Solidaritatea responsabilă

Urmare din pag. 1

considerăm niște personaje vii, niște zeități ; deci pe cît de prietenoase pe atît de ostile, s-a dat una din luptele inegale la care mereu e supus omul și colectivitatea uneori, luptă în care s-a probat acea solidaritate totală.

Năvălirea apelor echivalează în închipuirea noastră cu un război pe care oamenii sînt siliți să-l ducă, o luptă în care trebuie să intre cu însăși natura care i-a creat, pentru a apăra ordinea lor, ritualurile vieții lor, lumea construită de ei.

Oamenii și mai ales tinerii, soldații mai ales, au intrat în această luptă inegală cu mare curaj, cu înalt spirit de sacrificiu să apere natura de natura însăși, ordinea în care ea ne-a obișnuit, legile în care ea ne-a crescut, legi pe care ea însăși le calcă uneori, le neagă cu înverșunare așa cum face și atunci cînd dispar în locul bătrînilor copiii sau tinerii.

Am mult respect, multă evlavioasă uimire pentru luptele inegale, de acest fel, în care eroismul omului este evident peste închipuire ; lupta cu fenomenele, luptă demiurgică.

Fiecare om tînăr are viața lui lăuntrică, în intimitate viața lui se desfășoară deosebit de viața comună. Dar fiecărei generații de tineri îi sînt date momente grele în care viața lui intimă debordează pentru o cauză comună. Și momentele de eroism fac vizibilă cea mai intimă fibră a personalității umane, esența ei.

În aceste zile s-au văzut eroi în carne și oase luptînd cu imposibilul. Lupta la care ne-am angajat este o luptă continuă pe care o purtăm fiecare zilnic, fiecare după rezistența sa morală. Zilele acestea am trăit pe viu metafora vieții.

Tinerii alături de bătrîni și maturi, au luptat cu apele și mi s-au părut la fel de desăvîrșiți.

A intra într-o luptă de acest fel, în lupta inegală, cu speranță, cu vigoare morală că vei cîștiga deșirîndu-te, că vei cîștiga semănînd cîmpul cu corpul tău, făcînd darul persoanei tale pentru a atenua suferința mulțimii. Căci oamenii sînt totul. Făptura lor e totul pentru viață.

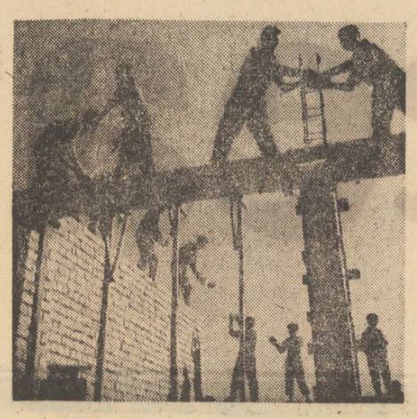

Lecția faptei

Este de neînchipuit această schimbare, această furie oarbă a Dîmboviței, o apă liniștită care se prelinge astfel pe lîngă bucureșteni pe nesimțite. O Dîmbovița liniștită în care, acum 40 de ani, la *poduleț*, în lunca abatorului, copiii făceau baie și prindeau pește. O apă care în decursul anilor nu a îndrăznit să-și părăsească matca. A îndrăznit acum, cînd nu ne așteptam, acum cînd sîntem în pragul unor realizări de însemnătate istorică, cînd din toate colțurile țării soseau vești de o importanță excepțională pentru destinul țării : terminarea cincinalului înainte de termen. Aceste revărsări ale Dîmboviței, datorită ploilor torențiale care s-au abătut pe teritoriul țării noastre, nu vor putea fi date uitării. Nu se pot uita uriașele inundații provocate județelor : Dîmbovița, Vîlcea, Teleorman, Olt, Ilfov, Prahova, Argeș, Timiș și municipiul București, inundații fără precedent.

Ceea ce se cere imediat adăugat este ridicarea întregului popor, la chemarea Partidului, în vederea apărării avutului național și particular periclitat de această calamitate.

Apele au început să se retragă dar nu înainte de a nu lăsa urme adînci.

La barajul din comuna Roșu s-a lucrat pentru consolidare zi și noapte, fără întrerupere. Oamenii au dat dovadă de adevărat eroism mutind un deal cît un munte la baza digului. Au fost angrenate în această bătălie titanică tractoare, buldozere, escavatoare, macarale de mare tonaj, fodroane. Muncitori ca Vină Florea, Verdeață Ion, Albu Dumitru ne mărturiseau că de la declanșarea stării de necesitate nu au mers acasă : „Mașinile se opreau numai cînd mîncam".

Datorită solidarității și inițiativei muncitorești în multe întreprinderi situate de-a lungul Dîmboviței pagubele au fost infime, procesul tehnologic nu a fost întrerupt. Veștile din țară, pe care le citim ne emoționează : absolut toate întreprinderile avariate vor reintra în producție cu capacitatea și în ritmul normal. Au fost rapid refăcute și unele tronsoane de șosele, căi ferate și rețele electrice avariate de puhoiul apelor. În scurt timp viața oamenilor și activitățile lor vor reintra pe făgașul normal al activității zilnice.

Oamenii muncii întîlniți de-a lungul Dîmboviței confirmă prin faptele și felul lor de a gîndi aceste adevăruri care ne exprimă.

Ilie Ruse

Lanul pîine va fi

Un lan aștepta să se facă pîine,
avea bobul greu, spicul mlădiu,
prietenia din vară cu soarele
îl făcuse auriu, auriu.

Un lan aștepta secerătorile,
încă o noapte, o zi, încă una,
foșnetul lui bucura stelele
bucura luna.

Un lan aștepta drumul spre casă
spre casa omului, nouă,
îi știa chipul, îi știa palmele
de cînd era sub zăpadă, sub rouă.

Un lan aștepta clipa rară
și frumoasă a culesului,
era-n el tot cîntul pămîntului
și văpaia de sunet a versului.

Un lan aștepta, stingher aștepta,
între cer și pămînt
cine-a trimis înloc de secerători
ploaia grea și vaier și vînt ?

Un lan aștepta, mii de oameni venind,
boabele sînt ochii deschiși către sat,
ochii acestui pămînt
roditor, fermecat și bogat.

Lanul pîine va fi, cum a vrut
va ajunge din cîmp, pe o masă
omul i-a deschis drum printre ape
să ajungă după datină, acasă.

Florin Costinescu

Omul pămîntului

Ziua, joi, 3 iulie, am traversat Valea Oltului cu ultimul tren ce-avea să treacă pe-acolo în următoarele zeci de ore. **Grumazul de spume** al Oltului devenise de o cumplită îndîrjire ; în cîteva locuri spintecase șoseaua, în altele amenința terasamentul căii ferate (în două porțiuni apa vuia pe sub traverse), la Govora amenința combinatul chimic, la Lotru șantierul, la Cozia lovea năpraznic zidurile vechi. Ploua mărunt, des. Ajungem, după multe opriri, la Sibiu. Coborîm spre Sebeș. În cîteva locuri atingem Valea Frumoasei, de fapt riul Sebeș (căci ea numai în munți se cheamă așa) și o vedem umflată. Conductorul ne anunță că trenul nu mai respectă programul normal, cei ce vor s-o ia spre Teiuș — Cluj să se mute în vagoanele din față, la Vîntul de Jos garnitura divizîndu-se. Sosim în Vîntul de Jos. Plouă mărunt, des. Garnitura se divide. Stăm „liniștiți" vreo zece minute în compartiment. În ultimul moment se anunță că ambele garnituri vor pleca spre Simeria — Arad. Cei ce se duc spre Alba Iulia — Teiuș — Cluj să coboare. Ploua mărunt și des. Se anunță că vine de la Hunedoara o cursă cu muncitori care va merge pînă la Teiuș. În sfîrșit, vine „hunedoreana", nu mai respectă „minutul" de staționare, ne ajutăm unii pe alții și urcăm. Cei aproape cincisprezece kilometri pînă la Alba Iulia îi parcurgem încet, parcă trenul ar fi fost împins de oameni și nu tras de o locomotivă Diesel. (Tot așa îi parcursesem și în 1970). Mureșul revărsat peste diguri ne dă impresia că traversăm o mare.

Ajungem în Alba Iulia. Aici nu ploua, doar deasupra Mamutului era un nor negru ca un balaur. Megafoanele anunțau adevărata viitură după orele 22. Gara era evacuată, la post fiind numai șeful și cîteva ajutoare. În spatele gării mașini cu militari ai forțelor armate, tractoare, buldozere, semn că pe aici nu se va trece ușor.

Puhoiul cel adevărat și negru a sosit abia a doua zi după orele opt. Experiența (n-ar mai fi fost !) le-a ajutat desigur albaiulenilor ; au fost evacuate în jur de cinci mii de familii, au fost transportate mărfurile din depozite, demontate și puse la adăpost utilajele fabricilor, astfel că apele au intrat în oraș încet, ca niște reptile uriașe și ciudate, nemaifăcîndu-și **jocul** de data trecută. Le-am urmărit, împreună cu zeci de mii de locuitori ai municipiului de la obeliscul lui Horea, Cloșca și Crișan, cum veneau încet, necurate. Eram pe un reazim bun, nu numai teluric, ci și istoric. „La casa mea a ajuns la ferestre", zise un bărbat. „La a mea, uite, acolo, pe strada Siretului — zise un alt bărbat — e la streașină". Fie-mi iertat, dar n-am citit niciodată în vreo carte un dialog atît de măreț. Oamenii, cîteva zeci de mii, priveau calmi, vorbeau încet, în cuvintele lor era un optimism superior. Ei nu așteptau decît retragerea apelor, **care încă veneau**, pentru a se așterne din nou pe lucru și a-și reface vetrele.

★

Unii, încrezători în masivele temelii ale caselor lor, nu le-au părăsit. Pentru orice eventualitate, amfibiile Forțelor Armate străbăteau **canalele** de pe străzi, gata oricînd să vină în ajutor. Oamenii s-au ridicat în poduri, au scos cîteva zeci de țigle, să aibe lumină și să cuprindă situația, s-au asigurat la dînșii cu mîncare, și au supravegheat de-acolo sinistru, gata, la prima clipă posibilă, să treacă la refacerea vetrelor. I-am văzut cu ochii și aparatele de fotografiat i-au imortalizat. Urmașii celor care trăiesc pe aceste locuri de peste două mii de ani, care au înfruntat atîtea urgii apărîndu-și cutezători vatra și stîrpea, aveau încredere deplină că urgia de acum le stă în putință de a fi depășită.

★

A treia zi tocmai asta am văzut : apele s-au retras în bună măsură. Oamenii scoțîndu-și fe-

restrele și ușile de la case spălau mîlul dinăuntru ; la moara republicană „Nicolae Bălcescu" se spălau utilajele pentru grabnica ei dare în funcțiune, la fabrica „Ardeleana" se și dăduse o secție în funcțiune, fabrica „Porțelanul" lucra din plin cu depășiri în producție, peste tot, de la mic la mare, se străduiau pentru ștergerea oricărei urme a groaznicului sinistru. Omul pămîntului nostru va învinge pentru că de peste două mii de veacuri a învins întru dreptatea sa. Ne stă în putință de a ieși victorioși și senini !

Gheorghe Suciu

Sînt aici

sînt aici
pentru că știu cît preț pune poporul meu
pe-ntoarcerea sa în liniște
la uneltele calde ale muncii
sînt aici
pentru că simt cu toată ființa cît de liniștitor
este să știți că nu există
aureolă mai meritată pe fruntea patriei
decît calea pe boltă a soarelui
de la răsărit la apus
sînt aici
pentru că știu ce-nseamnă pentru tinerii acestui pămînt
să numere deopotrivă petale și stele,
lanul de grîu să știu că-și poate aprinde liniștit
macii sub albastra streașină a zării
sînt aici
patria ne va privi iarăși cu macii.

Patrel Berceanu

Gherghița : 30 de ore de eroism

Pînă la Potigrafu consemnul pare a fi : nimic despre inundații. Peisajul se aglomerează abia spre Gherghița (județul Prahova). Primele informații sînt de fapt o imagine : „în fața puhoaielor de apă care năvăleau în crescătorie,

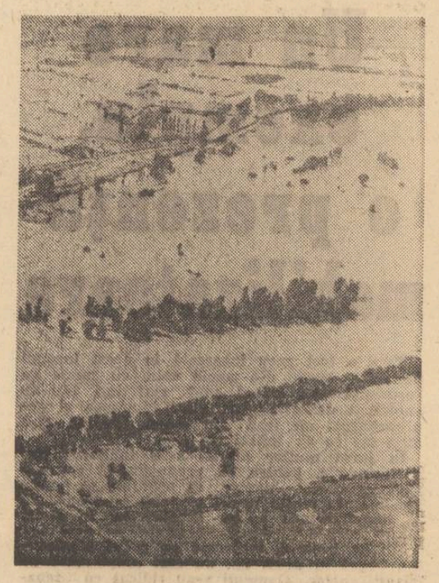

porcii se ridicaseră pe labele dinapoi în vreme ce cu labele din față se zbăteau să se prindă de grilajele ferestrelor". Titus Beleiu, medic veterinar, povestește : „Spre seară, soția și fetița mea de șase ani se aflau într-unul din birourile fermei. Pe ele le-am auzit primele strigînd : APĂ ! Le-am găsit cocoțate, soția pe un birou, iar fetița pe soba de teracotă. În cîteva minute, Prahova crescuse cu cîțiva metri. Ne-a salvat tractoristul Gheorghe Mocanu, ultimul care a părăsit ferma ; alți cinci lucrători, prinși de viitură în grajdurile din spate, au fost salvați abia spre dimineață de o șalupă militară... După aceea au apărut bărcile, s-au auzit strigătele oamenilor care se chemau ; satul s-a luminat de lanternele și lămpile grupurilor organizate. În cîteva minute, oamenii ieșiseră, cu ce a găsit fiecare la îndemînă, să salveze vitele, documentele, grajdurile. S-a lucrat toată noaptea și lucrul a continuat cu forțele noastre pînă spre prînz cînd au început să ne vină ajutoare de la județ, de la București, de la județele învecinate"...

Directorul Direcției producție de animale din Ministerul Agriculturii, Industriei Alimentare și Apelor, Stelian Dinescu, explică : „Este singura fermă de acest fel din județ, bogăția comunei, a județului și una dintre marile crescătorii din țară. Priviți numai concentrarea de forțe de pe șosea"...

Accesul pe șosea devine anevoios : autocamioane, buldozere, tractoare, automobile, militari, civili, elevi, femei. Operațiunile de salvare sînt conduse de secretarul Comitetului județean Prahova al P.C.R., tovarășul Marinov. Ferma Gherghița pare asediată din toate părțile, de autocamioane, militari, gărzi patriotice. Pe o întindere de mai mulți kilometri convoaie de mașini cu militari. Cineva anunță : „Apele încep să se retragă", dar nu-l bagă nimeni în seamă. Lupta nu se mai dă cu apele, ci cu orele, minutele, secundele. Geta Zincă, economistă la C.A.P. : „Am fost să mobilizez oameni ; satul este pustiu, au venit cu toții la salvarea animalelor. Pierderi umane ? N-avem... ceea ce reprezintă esențialul".

Cuvintele de ordine, după ce viețile oamenilor au fost salvate, au fost : „Fără pierderi materiale" sau „Recuperarea grabnică a pierderilor materiale". Echipele au lucrat la amenajarea canalelor de scurgere, dezinfectarea locurilor atinse de viitură și mîl, injectarea animalelor, transportul lor.

Ordine scurte, mașini, mașini și oameni, convoaie nesfîrșite de oameni și mașini ducînd-aducînd unelte, hrană pentru animale, alte mașini, animalele înseși agonizînd cu boturile deschise în mîl, în autocamioane, unul după altul, într-un șir lung spre Potigrafu și mai departe.

„Este ora șase, conchide primarul comunei, Gheorghe Irimia, puteți scrie că la Gherghița legăturile vieții au fost reînnodate".

Nicolae Cristache

Casa Patriei

Urmare din pag. 1

parte, au împins dealurile deschizînd alte trasee potopului de apă, și-au dărîmat, nu rareori, chiar propriile case, rezidindu-le în pieptul învolburat al stihiei. S-a dovedit, și acum, că o forță profundă, lucidă și neîntreruptă ne unește în permanența ei lumină. Am respirat cu toții prin gura patriei și, neclătinați, am așezat în vizoarele universului floarea roșie a destinului nostru colectiv, neintimidată de clătinarea zodiilor. Astăzi ne-am opus apelor, așa cum altădată ne-am opus zodiei războiului.

Mereu ne vom auzi numele rostit în gîndul națiunii, numele nostru care se identifică cu cel al Patriei — fiindcă toți avem vocația Patriei în sînge.

Și iată că apele se retrag pe potecile arătate de oameni, ne culegem pierderile și le înscriem în calendarul de recunoștință al eroilor, și trecem din nou la ștergerea rănilor de pe pereții patriei. Fiindcă, nu vom uita niciodată, Casa Patriei trebuie s-o păstrăm curată și întreagă.

viața la zi

Istoria ne-a dat această temă de luptă

„Și într-o zi a început să plouă"

Birocrația e un rău al vremii moderne. Asta o știm cu toții, chiar dacă unii dintre cei care o știu o și practică. Dar sînt momente în viață în care birocrația se poate vedea și în viața individului, în felul lui de a gîndi și de a reacționa, căci, obișnuit cu birocrația, el nu mai primește informații din lumea înconjurătoare decît birocratizate. Tot restul știrilor i se pare zvon, nu-l emoționează decît știrea trecută prin filtrul tiparului și astfel ajunsă în lume.

Ploua teribil, cînd a început să plouă în acest iulie în România, și mie nu-mi venea să cred — și mai erau oameni ca mine — că plouă atît de păgubitor.

Omul modern e într-o anumită privință mai dezarmat în fața apăsărilor naturii, pentru că s-a obișnuit cu ideea că e mai puternic decît ea, că-i stăpînește tainele și că de fapt totul e simplu în raporturile cu ea. Așa va fi fiind într-adevăr ? Atîtea cuceriri extensive cite s-au realizat în ultimul deceniu pot da iluzia nemeritată că — gata ! — noi cunoaștem lumea, ba chiar am terminat-o de cunoscut ; și acum, din această pricină a plictiselii pe Pămînt, ne căutăm un alt teren ca să ne invioreze ochii, găsim Luna și alte planete. Dar în aceeași măsură în care ne-am întins în Univers, noi uneori ne-am depărtat de esența noastră.

Cosmonauții știu și ne comunică și nouă — și avem și noi impresia că știm — ce e în craterul din Lună. Dar, iată, viața ne dă aspra pildă a erorii noastre, cînd nu știm ce este în fîntîna din curtea noastră. A ști să joci perfect o partidă de șah cu piesele albe nu înseamnă a stăpîni piesele albe în oricare din variantele de joc posibile. Mulți dintre noi se obișnuiseră cu ideea că — gata ! — natura e cunoscută și toate reacțiile ei sînt previzibile, atîta doar am mai fi avut de făcut, să-i învățăm și pe copiii noștri atîtea adevăruri incontestabile cîte știam și noi.

Și într-o zi a început să plouă.
Ploua frumos și dulce la-nceput,
Parcă ploua cu valuri dulci de rouă,
Ca pe acoperișul unui scut.

Ploua între sărut și mîngîiere
Și fulgera în cerul ploii scurt,
Ploua ca o dovadă de putere
Și dintr-o dată a plouat absurd.

Atîția dintre noi ar ști să ceară
Identitatea oricărui străin,
Însă cînd ploile intrau în țară
Noi le priveam nepăsător, senin.

Și mai ales ni se părea că plouă
Numai în locul unde ne aflam,
Că e un fel de scurt puhoi de rouă,
Numai pe-o casă, numai la un geam.

Instinctul însuși n-avea chef să strice
Vreo presimțire cu acele ploi
Că, tulbure, o veche cicatrice
De sinistrați se retrezea în noi.

Joi, 3 iulie 1975, ziarul „România Liberă" anunță : **„Record meteorologic : în București, în 24 de ore, ploile au totalizat 139 litri pe metrul pătrat, un sfert din cît plouă, în mod obișnuit... într-un an".** Mai jos : **„La Tîrgoviște — 128 litri, la Pătîrlagele — 126, la Cîmpina — 122, la Titu — 121 litri pe metrul pătrat".**

Așa cum se întîmplă, sub cuvinte reci stau realități calde și-n cuvinte mici stau realități mari. Cine știe să citească ziare înțelege. Sigur că întrebarea este : dar cine nu știe ? Dar, mai toată lumea știe să citească ziare. Și brusc, pe pagina a treia a aceluiași ziar, tot în ziua de 3 iulie 1975 : **„Precipitațiile mari, vîntul puternic din ultimele 48 de ore au determinat pe unele porțiuni perturbații în desfășurarea traficului rutier și pe căile ferate. Astfel, după cum ne comunică ing. Nicolae Erdely, de la Direcția de drumuri și poduri a MTTC, ca urmare a excesului de apă, s-a întrerupt în mai multe puncte circulația pe următoarele șosele : DN 1b (Ploiești—Buzău) ; DN-7 (Găești—Pitești și Rîmnicu Vîlcea—Veștem—Sibiu) ; DN-7-a (Voineasa—Baraj) ; DN-7c (Pitești—Curtea de Argeș) ; DN-54 (Corabia—Tr. Măgurele) ; DN-72 (Găești—Tîrgoviște—Ploiești) ; DN-72a (Tîrgoviște—Cîmpulung) ; DN-74 (Zlatna—Abrud). De asemenea, este îngreunată circulația pe tronsoanele : DN-7 (Pitești—Rm. Vîlcea) ; DN-7c (Curtea de Argeș—Căpățîneni) ; DN-66 (Petroșani—Hațeg) ; DN-67b (Drăgășani—Pitești) ; DN-67c (Obîrșia—Sebeș). În toate aceste sectoare, se lucrează intens la restabilirea circulației normale, prin evacuarea apei și a materialelor depuse, prin refacerea căilor de rulare și consolidarea lor".**

Cam multe întreruperi pentru o singură ploaie ! Dar de fapt și de fapt, lucrurile stau mai prost. Căci iată cuvintele mici care acoperă realitățile mari : **„Au fost afectate pe unele porțiuni și comunicațiile pe căile ferate, îndeosebi în județele Prahova și Argeș. Ing. Ioan Ghețu de la Direcția de linii și instalații a Departamentului C.F.R., arată că miercuri la ora 15 se consemnau întreruperi parțiale sau totale de trafic pe numeroase rute".**

În București ploua și multora ni se părea că ploaia e o confirmare a știrilor pe care ni le dăduse un ziar. Deodată, toată oboseala noastră de a primi informații a căzut. Deodată, realitatea ni s-a dezvăluit în întreaga ei amploare. Deodată, în aceeași zi de joi, 3 iulie 1975, posturile noastre de radio și televiziune au deschis ferestre mari spre țară și totul s-a știut, de la mic la mare.

„Mîna fermă a unui cîrmaci dîrz deschidea istoria..."

În ziua de 3 iulie 1975, a avut loc ședința Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. „Comitetul Politic Executiv se adresează organelor și organizațiilor de partid și de stat, tuturor cetățenilor să participe cu toate forțele pentru a preveni pagubele în zonele de deplasare a viiturilor, pentru a înlătura cît mai grabnic efectele inundațiilor".

Tot joi, prin Decret prezidențial, s-a instituit starea de necesitate pe teritoriul României. Întreaga țară, om cu om, a fost chemată la luptă. Bătrîni și tineri, muncitori, țărani și intelectuali se simțiră înrolați în bătălia pentru România.

Mîna fermă a unui cîrmaci dîrz deschidea istoria României la această pagină și din disperare făcea speranță, din frică făcea curaj, din panică făcea disciplină, unindu-i pe toți pentru a fi gata de luptă. Puțin după ședința Comitetului Politic Executiv, președintele Republicii a ieșit în țară. La bordul unui elicopter, el a survolat județele Ilfov, Ialomița și Prahova. Dificultățile meteorologice, ce ar fi pus în cumpănă pe orice om care ar fi vrut să zboare cu elicopterul pe sub o pătură de nori atît de joși, nu l-au împiedicat să meargă la muncă, pentru că locul unde țara suferă e locul lui de muncă, pentru că locul unde țara are nevoie de autoritatea fierbinte și omenească a celui mai puternic dintre români e locul lui de muncă. Istoria nu are nevoie în fiecare zi de curaj. Registrul acțiunilor omenești, în raporturile cu istoria, e larg. Nu în fiecare săptămînă și nici chiar în fiecare an un om curajos își manifestă în mod explicit curajul său. Uneori cinci ani de zile un bărbat îndrăzneț nu poate avea decît îndrăzneala de a-și conserva și de a-și susține, de a nu-și renega în nici un chip precedentul act de curaj. Chiar și pentru sceptici, președintele Ceaușescu este un exemplu de curaj. Doar că istoria nu i-a cerut — cum e și firesc — numai curaj, ci și înțelepciune, calm, acțiune zilnică și fără relief proeminent citeodată. Nu-n fiecare zi un gospodar își pune turnuri înalte la casă. Dar, iată, cînd de curaj avea nevoie președintele țării acesteia, pentru a lua în piept urgia, curaj găsit în conștiința sa. Și cu îndrăzneală, el trecu la luptă și prima faptă curajoasă fu aceea de a merge el să vadă adevărul, de a nu accepta să-l primească înfrumusețat sau uritît de nimeni.

Și, după ce, în trei județe ale țării, realitatea i se arătă în toată teribila ei tristețe, seara tîrziu, la ora 11, președintele Ceaușescu apăru la televizor, cu buzele arse, cu ochii obosiți, parcă răniți de ceea ce văzuse în cursul zilei și cu voce gravă, tristă, pătrunsă adînc de ceea ce spunea, le vorbi compatrioților săi. Vocea sa, nu mai era cea obișnuită la întîlnirile cu țara, iar țara avea nevoie de **această** voce, o voce a destăinuirii, a mărturisirii emoționate. Și chemarea la luptă a președintelui nostru izvori din acest ton jos, a cărui gravitate ne-a tulburat pe toți. Îl vedeam cum își caută cuvintele pentru a fi cît mai exact, n-avea nimic protocolar în felul de a veni în fața țării și în felul de a-i vorbi. Ținea niște hîrtii în mîini, a căror ordine, din cînd în cînd, o mai schimba și se afla în fața unui microfon pe care l-a și mutat o dată. **Și niciodată n-am văzut cît este de albit cirmaciul destinului nostru național ca în seara aceea : o torță aproape pe virful cel mai de sus al patriei !**

El, ca un gospodar, simțea toate bunurile gospodăriei în primejdie. Ca un cirmaci de vas, ca un părinte ! Și vocea sa la luptă chemă : **„Astfel vom demonstra, prin munca și activitatea noastră, că putem învinge orice greutăți".**

Într-adevăr, istoria ne-a dat această temă de luptă, aveam de rezolvat acest exercițiu dificil.

„Dăruirea nu se poate realiza decît într-un singur și neîntrerupt schimb"...

Pentru că iată, din ziar care era realitatea la Brașov : (Și voi spune aici că ziarele noastre, Scînteia, România Liberă, Scînteia Tineretului, Radioteleviziunea, au comunicat oamenilor adevărate pagini de istorie în aceste zile) : **„Ploaia de aproape 30 de ore încontinuu ; apele Oltului și ale riurilor locale sînt în continuă creștere. La Făgăraș, nivelul Oltului, ieri la ora 15, a ajuns la 556 cm față de 350 cm cotă de inundații. Au fost afectate două orașe (Făgăraș și Rupea) și 18 localități rurale (Hălchiu, Apața, Jibert, Sinca și altele). În agricultură se află sub ape circa 20 778 hectare, din care 10 322 arabile, iar restul fînețe și pășuni".**

Pentru că iată care era realitatea la Sibiu : **„Aproape fără întrerupere, în ultimele trei zile peste județul Sibiu s-au abătut ploi abundente. Ploile abundente au provocat și alunecări de teren, distrugeri de drumuri, poduri și rețele electrice, au acoperit cu apă terenuri agricole. Pagube a provocat și revărsarea riului Tîrnava Mare, care a inundat orașele Dumbrăveni, Mediaș, Copșa Mică și numeroase localități rurale. La Mediaș, față de cota de inundații de 400 cm, nivelul apei a atins 780 cm la orele 13, cu un metru mai mult decît în 1970".**

Pentru că iată care era realitatea la Alba : **„Pe unele porțiuni, Mureșul, Ampoiul și Tîrnavele au trecut peste maluri, provocînd inundații. Ieri, la orele 15, la Alba Iulia, Mureșul depășise cu peste 60 cm cota inundabilă. Mii de muncitori și cooperatori au lucrat ieri la întărirea digurilor de pe malul Mureșului. Comandamentul județean a mobilizat importante forțe pentru protejarea orașului Alba Iulia, pentru evacuarea unor oameni, bunuri și animale din zonele amenințate de ape. Specialiștii prevăd că azi, 4 iulie, apele Mureșului vor crește cu circa 1,5 metri față de cota atinsă ieri la amiază".**

Pentru că iată care era realitatea la Mureș : **„Au fost afectate de inundații localitățile Sighișoara — unde viitura a depășit pe cea din 1970 — Tîrnăveni, Luduș și cartierele de jos ale municipiului Tg. Mureș, unde s-au revărsat pîriurile interioare, 16 întreprinderi din județ, între care și Combinatul chimic din Tîrnăveni, au fost afectate de inundații. De asemenea, și 40 000 ha terenuri agricole aflate, la ora cînd transmitem, sub apă. Ieri, la orele 17.30, în orașul Sighișoara, în cartierele limitrofe riului Tîrnava Mare, apa avea un metru înălțime".**

Și aceleași vești îngrijorătoare vin de la Arges, de la Vîlcea, din numeroase alte zone ale țării.

Pentru că la Gorj era în pericol apa potabilă. La Mehedinți, la Cluj și la Timiș apele crescuseră brusc cu mult peste cotele de inundație. Pentru că la Harghita, la Covasna și la Buzău, zeci de mii de hectare erau sub apă. Pentru că orașul Găești era inundat, apele ajungînd pe străzi pînă la un metru și jumătate, cît să se poată îneca un om scund. Pentru că datoriță ploilor căzute în județul Hunedoara și în județul Caraș-Severin, apele ieșiseră instantaneu din albii. Pentru că în județul Prahova, de 41 de ani nu mai plouase atît de năprazic și țineți seama că în anul record 1924 căzuseră 117 litri pe metru pătrat, iar acum 217 litri pe metru pătrat. 15 întreprinderi industriale nu mai aveau apă și energie electrică în acest județ. Liniile de joasă tensiune fuseseră distruse la Valea Călugărească, Urlați și Colceag. 300 de oi au fost izolate pe riurile Prahova și Teleajen și nu se mai putea circula în județ.

Pentru că la Arad, deși pentru tîrziu se aștepta întîlnirea cu Mureșul, conform unui orar pe care-l învățaseră locuitorii, se înregistraseră totuși creșteri brusce ale debitelor apelor. Pentru că în orașul Titu, la Întreprinderea de aparataj electric și de instalații, directorul, inginerul șef, șefii de secții și muncitorii n-au părăsit întreprinderea 48 de ore, pentru ca să funcționeze stația de înaltă tensiune.

Pentru că prognoza hidrometeorologică anunța în continuare pericol !

Pentru toate acestea și pentru că avem conștiință, cetățenii Republicii Socialiste România au început cu toții bătălia pentru patria lor, bătălia pentru ființa patriei lor, bătălia pentru căile de comunicații ale patriei lor, bătălia pentru casele lor, bătălia pentru toate ale lor, din această patrie a lor.

Norocul nostru cel mai mare a fost că încercarea aceasta a găsit țara liberă.

Norocul nostru cel mai mare a fost că încercarea aceasta a găsit România stăpînă pe destinele ei.

Norocul nostru, în această încercare mare, a fost că la cîrma țării s-a aflat un om viguros și plin de tinerețe, un om de omenie, care a știut că, indiferent de starea lor materială, sînt oameni care o duc greu și lor le trebuie pîine, și zahăr, și ulei.

Norocul nostru a fost împrejurarea că nu avem, cum s-a întîmplat din păcate în istorie, un conducător de import, ci un român, un bărbat destoinic și încercat în dîrzele lupte ale clasei și ale țării, un om cu picioarele pe pămînt, un localnic, un cetățean român din tată-n fiu, un neam de-al nostru al tuturor celor 21 de milioane de români, un comunist curajos, care a știut și știe că grava responsabilitate a conducerii țării cere dăruire totală și că această dăruire nu se poate realiza decît într-un singur și nesfîrșit schimb, nu în trei schimburi, nu în două schimburi.

Și iată-l astăzi, joi, 10 iulie 1975, la ora cînd scriu, de opt zile el nu are odihnă, ba chiar mi-a povestit cineva că de atîtea ori s-a dus în zona Ciurel și la Urziceni, încît cei de pe-acolo, cînd aud un zgomot de motopompe, cred că e zgomot de elicopter și cred că vine președintele ; că, de exemplu, cînd s-a dus pe un șantier al metroului bucureștean pe neașteptate, pe nepregătite, portarul obosit, îngîndurat, s-a ridicat deodată în picioare și și-a îndesat cozorocul șepcii pe cap și președintele a făcut un semn cu mîna și a zis : „Lasă..."

Norocul nostru a fost că în aceste clipe grele ne-am aflat împreună.

„Solidaritatea cu țara, materia din care se nasc eroii"

Solidaritatea la bine nu e chiar așa de greu de realizat, dar să fii solidar cu țara ta cînd ea are nevoie de solidaritate, ei bine, asta-i mai greu și asta e materia din care se nasc eroii.

De atîta ploaie să nu uităm însă să mai avem și lacrimi de emoție cînd auzim că 40 de tineri din Vulcan au cerut să plece în zonele inundate ; că 14 elevi din București, aflați într-o excursie, au fost încercuiți de ape și salvați de un elicopter condus de locotenent-colonelul Nicolae Grigorescu ; că într-un sat rămăseseră izolați trei copii și că la cinci minute după salvarea lor apele au ras de pe fața pămîntului dîmbul pe care se adăpostiseră acei copii.

Cu lacrimi de emoție să ne bucurăm că mai există oameni pe pămînt și că mulți dintre ei trăiesc aici, la noi.

Iată ce povestește ziaristul Ion Pavelescu de la Tîrnăveni : **„Primul lucru la care ne-am gîndit** — îmi spunea tovarășul Teodor Spireanu, secretarul Comitetului de partid — **a fost să-i salvăm pe oameni". Printr-o înțelegere spontană, dar atît de grăitoare, în cadrul conducerii, lui, secretarului, i s-a repartizat din capul locului tocmai acest resort.(...) curate de urgență două bărci. Șase oameni — inginerul Vasile Cerchizan, Iosif Gornic, Iosif Dichel, Francisc Ekelesi, Carol Farcaș și Zaharia Herman — toți comuniști, au fost rînduiți să lopăteze prin valurile de trei metri pentru a culege pe cei izolați și ai aduce la loc ferit. Au fost momente de mare cumpănă. Într-unul din raidurile sale temerare, o barcă s-a răsturnat. Cițiva din cei ce se aflau în ea știau să înoate, însă unul nu. Carol Farcaș l-a salvat. L-a luat cu o mînă de mijloc și, înotînd cu cealaltă, s-a apropiat de un stîlp pe care s-au cățărat apoi amîndoi. Aproape 12 ore a durat — și noaptea la lumina farurilor și a lampioanelor — acest cumplit joc cu moartea. Tîrziu, a doua zi, s-a efectuat ultima cursă. Nu se înregistrase nici o victimă. Absolut nici una. În timp ce secretarul comitetului de partid veghea asupra vieții oamenilor, inginerul Boitan, inginerul Matei Hurubeanu și alții organizau alt flux — un flux menit să salveze bunurile unității. (...)**

Au fost, în orele grave ale Tîrnăvenilor, fapte care depășesc etaloanele folosite de obicei la măsurarea valorilor umane. Ele au fost determinate de situația grea în care s-au aflat doi lucrători răniți. Aduși cu barca la sediul combinatului, ei pierdeau sînge mult încît fără o intervenție rapidă viața lor devenea o acțiune de ore. În aceste condiții, s-a telefonat la Spitalul unificat. Medicii Coman și Mihaly s-au oferit imediat să vină să-i opereze. Propria lor clinică fusese însă inundată, singuri nu puteau ajunge să aline durerea celor loviți. A fost o clipă critică. Secretarul Comitetului de partid, Teodor Spineanu, a ieșit în drum și s-a adresat pur și simplu primilor întîlniți. Erau patru șoferi. Lucrează la „Gaz metan" — Mediaș. E singurul lucru care l-a aflat despre ei. Se știe că s-au dezbrăcat la iuțeală, că au intrat în apă și că i-au adus pe cei doi medici pînă la mașina care îi aștepta, aproape pe brațe. Incolo... Nimeni nu știe nici măcar cum îi cheamă. Medicii au dovedit la rîndul lor o tărie și o conștiinciozitate profesională ieșite din comun. Au operat la lumina lămpilor și a lanternelor timp de două ore. Să ne descoperim în fața omeniei. Datorită ei au fost salvați doi oameni. Doi capi de familie."

„Oameni care au muncit din greu la edificarea unei piini curate"

Și, dintr-o dată, în București — neliniște. Era și acesta un obicei păcătos al nostru, al bucureștenilor, de a ne crede în afara pericolului. Noi sîntem cei din Capitală. Cea mai mare durere a noastră ne obișnuisem să fie nu a avea o durere, ci a avea o compasiune pentru cei care au dureri sau sînt încercați de necazuri.

La primăria Capitalei e imposibil de găsit pe cineva. Primarul general, Gheorghe Cioară, prim-vicepreședintele Comitetului Executiv, Ion Gheorghe, secretarii Comitetului municipal de partid se află pe digurile dimprejurul Capitalei. Sînt în pericol bunuri de mare preț. De cîteva nopți, pe tăcute, se dă bătălia pentru Capitala țării. Nimeni nu doarme dintre responsabilii acestei bătălii.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu intră în lanul înnămolit, ia o seceră în mîini și seceră alături de țărani. E semnul limpede că urgența urgențelor e acum pîinea. Bătălia cea mare — cuvîntul bătălie ne-a venit tuturor pe buze foarte des în aceste zile — e salvarea recoltei. Tot ce au oamenii de făcut pentru reconstrucție se va putea face cu condiția ca ei să aibă pîine. Toate treburile mărunte gospodărești sînt posibil de realizat dacă pe masa fiecărei familii se va afla pîinea de care oamenii au atîta nevoie.

Se face gazetărie de front, oamenii își scriu pe genunchi însemnările, fotografii surprind cu aparatele lor încleștarea cu apele și cu spicele înnămolite. Unii oameni sînt supărați pe fotografi că doar fotografiază și nu pun mîna să facă treabă, dar diviziunea muncii există și aci și dupăce aceste clipe grele vor trece, munca gazetarilor se va fi văzut : ei vor depune mărturie despre marea luptă a acestei țări și vor cultiva ideea eroismului în inimile generațiilor viitoare cu mai multă forță de convingere, arătînd pe acești oameni care au muncit din greu azi, la edificarea unei piini curate.

„Glorie armatei române care și-a făcut din eroism condiția ei firească !"

E timpul să vorbim despre armata română. E timpul să-i recunoaștem marele merit național, de a se fi aflat în primele rînduri în bătălia pentru România.

Am văzut fețele ostașilor care săreau în apă **să salveze copiii noștri ai tuturor și lor, acestor bravi soldați, li se părea că fac un lucru firesc. Am văzut fețele soldaților care se băteau pentru recoltă și li se părea că fac un lucru firesc. Am văzut fețele soldaților care ajutau bătrînii să scape cu viață din puhoaie, de pe acoperișurile caselor, unde fuseseră izolați, de oriunde se aflau și acești soldați considerau firesc să salveze bătrînii. Am văzut fețele soldaților scoțînd din apele tulburi copacii care astupau stăvilarele și riscau să rupă diguri și lor li se părea firesc să lupte astfel.**

Cineva spunea că armata română care în 1975 a apărat patria este aceeași cu armata română care în 1970 a apărat patria. E, într-adevăr, aceeași armată, deși alții sînt soldații ei, dar e minunat să simți că armata română rămîne aceeași, că idealul ei rămîne același, că acțiunea ei e la fel de directă și de necruțătoare cu dușmanul.

Glorie deci armatei române, care și-a făcut din eroism condiția ei firească ! Glorie soldatului român, care, știind că pe tatăl său și pe mama sa, aflați în primejdie, îi apără la ei acasă un alt soldat român, intră în urgie ca să salveze pe tatăl și pe mama altui soldat, ca și cînd ar sări pentru propriii săi părinți !

Armata română reprezintă disciplina noastră interioară în lupta cu urgia. Pentru tot sacrificiul ei, pentru toată lupta ei neostenită, pentru toată dăruirea cu care, ascultînd ordinul comandantului suprem, a intrat în bătălie din prima clipă, armata română merită iubirea tuturor. De la soldat pînă la general, armata română și-a făcut datoria. De la soldat pînă la general, armata română a înțeles ceea ce a spus președintele Ceaușescu : „Astfel vom demonstra, prin munca și activitatea noastră, că putem învinge orice greutăți".

Ca pentru întregul nostru popor, pentru armata română înfrîngerea inundațiilor a fost o temă de luptă.

„Peste tot Patria e trează"

Dar iată : **„Începînd de vineri, viiturile Mureșului au intrat pe teritoriul județului Arad. La Săvîrșin, ieri a fost atinsă cota maximă de 590 cm față de 350 cm cît are cota de inundație. Unda se deplasează cu iuțeală spre Lipova, unde cota de inundație a fost depășită cu mai bine de un metru. În municipiul Arad unde viitura principală este așteptată pentru noaptea de luni spre marți, cotele Mureșului se apropie de 4 metri, cu aproximativ o jumătate de metru peste cota de inundație."**

Dar iată : **„Cartierul Oprișeni din Turda continuă să fie acoperit de apă".**

Dar iată : **„La Sighișoara cea greu lovită, mai greu lovită chiar decît în 1970, întreaga populație validă lucrează la înlăturarea nămolului".**

Peste tot, patria e trează.

Bătălia pentru București ia forme ascuțite. Dîmbovița e împiedicată să intre cu violență în București. Nu se mai poate circula pe cheiul Dîmboviței, iar podurile ei rezistă cu greu luptei cu apa.

Cine și-ar fi închipuit ? zic oamenii.

Ei bine, trebuie să începem să ne închipuim tot felul de lucruri, pentru a le preveni la timp.

Cine și-ar fi închipuit ? Nimeni. Căci Dîmbovița e de obicei o apă care nici nu prea se vede. Dar perfidia naturii, ca și perfidia omenească, nu ține seama de închipuirea noastră.

Deodată, Dîmbovița devenise rîu de mari proporții. În Piața Mihail Kogălniceanu nu se mai putea circula, căci Dîmbovița se revărsase, iar subsolurile clădirilor gîlgîiau de ape murdare. Din bronzul său, Mihail Kogălniceanu privea cu mirare petrecerea de apă care-l înconjurase.

La Operetă priveliștea era ciudată de tot. Saci de plastic plini cu pămînt, motopompe lucrînd și o așteptare din aceea care usucă inima, o așteptare fără nici o plăcere, așteptarea unei nenorociri : Trebuie să vină... Vine la patru... Vine la cinci...

La șapte seara, Dîmbovița venise cît putea să fie ea de urîtă și de mare. Tîrziu a început să scadă.

Dar peste țară ploile cădeau și e zadarnică liniștea unei părți dintr-un întreg, cînd toate celelalte părți sînt neliniștite. Zeci de mii de oameni se află pe diguri. Zecii de mii de oameni așteaptă muncind. De două ori e inundat orașul Făgăraș, iar nămolul aflat pe străzile Sighișoarei se pregătește să intre în legendă, cu grosimea lui de circa un metru.

„O știre despre cum va trebui să fie omul viitorului"

Și — iată ! — auzim și-o știre care ne vorbește despre cum va trebui să fie omul viitorului, despre puterea lui de a transforma și răul în bine :

„MEHEDINȚI : Energeticienii de la Porțile de Fier sînt pregătiți să transforme debitul sporit al Dunării în cantități suplimentare de energie electrică.

La Drobeta Turnu-Severin, Calafat și Bechet, nivelul Dunării crește, dar pînă la cota de atenție au mai rămas 95 cm, iar pînă la cea de inundații 185 cm. În așteptarea viiturii iminente, se lucrează intens la consolidarea digurilor de apărare, la strîngerea și evacuarea recoltei, a celorlalte bunuri din perimetrele amenințate de ape.

Energeticienii de la Porțile de Fier au luat măsuri și sînt pregătiți pentru a prelucra debitele sporite ale fluviului (120 000 000 kWh — producție suplimentară) și pentru a întîmpina cu mijloacele tehnice moderne puternica undă de viitură care se anunță din amonte".

Vasăzică, se va putea. Chiar dacă nu acum, se va putea să transformăm un rău în bine și situîndu-ne pe cursul firesc al naturii, să-i captăm energia și s-o transformăm în lucruri folositoare nouă. Dar pentru asta va trebui să întrăm mai adînc în tainele naturii noastre și ale naturii umane și, mai ales, va trebui să nu uităm după catastrofă învățămintele ei, sperînd că viitoarea catastrofă va veni foarte tîrziu. Această amnezie care ne cuprinde citeodată pe noi, oamenii, e una dintre fețele cele mai rele cu care avem de luptat. De îndată ce trecem de o durere, uităm intensitatea și ne închipuim că iar va mai veni cine știe cînd, dacă va mai veni.

Nu e timpul — desigur — să vorbim prea pe larg despre cauzele adînci ale dezechilibrului naturii. Dar în lumea de azi se scrie cu insistență despre arma meteorologică, despre distrugerea unor civilizații prin stîrnirea unor forțe oarbe ale naturii împotriva lor.

„Portretul unui om"

Lupta continuă. Mă impresionează să văd la televiziune sau, aflîndu-mă alături de locul unde aterizează elicopterul, la Comitetul Central, pe tovarășul Ceaușescu, venind direct din bătălie și scriu atunci : Portretul unui om :

Cu ochii-n veghea patriei deschiși,
La cîrmă a albit de-atîta griji,
Îi dă în spic în suflet primăvara
Și-i unduie pe sînge, dulce, țara.

El e mereu la primul orizont
Și, îmbrăcat de muncă și de front,
Coboară între-ai lui, ființă trează,
Și-i ocrotește și-i îmbărbătează.

Și ca împărțitor cinstit de pîini
Se-apleacă, prinde secera în mîini
Și-n brațul lui, dat nobilei strădanii,
Trăiesc pentru o clipă toți țăranii.

Tot neamul lui, neiubitor de frîu,
Ia-n mîini acum primejduitul grîu.
Lui ape tulburi îi mustesc în urmă,
Și cu pămînt pe mîini stă treaz la cîrmă.

Pe cîzme are urme de nămol,
E grav și trist, apoi se uită-n gol,
Rememorează tot, cu voce calmă,
Are pămînt și spic strivit în palmă.

Încet se-ntoarce de sub orizont
Ca un soldat ce vine de pe front,
Nu-l obosesc nici jalea, nici minia,
În bătălia pentru România.

Că țara l-a știut cu ea, mereu,
Sacru nesomn, cînd țării îi e greu,
Nimic din ce-i al nostru să nu piară,
De veghe, zi și noapte, pentru țară.

Între -ncordare, luptă și tumult
Istoria i-a dat de lucru, mult,
Cuvîntul — dat poporului — urmîndu-l
La cîrmă, treaz, își ține jurămîntul.

Adrian Păunescu

Continuare în pag. a 5-a

e c o u r i

Cu ce și cui ne adresăm?

1. S-a spus, și recunoaștem aici un adevăr de necontestat, că momentul actual este propice poeziei. Din 1960 incoace s-au afirmat multe nume în lirica românească, rostite cu mare promptitudine de oricine se referă la poezia din ultimii cincisprezece ani, o probă evidentă că de mult timp sînt acceptate ca certitudini. Mai mult, s-au stabilit și cîteva valuri în această revărsare de talente și se vorbește (afirmația mai trebuie însă verificată) tot mai insistent de un cititor de poezie matur, binecuvîntat de muza Erato, care a ridicat zăgazurile lirismului, mai mult decît de Caliope, patroana epopeii. Această redescoperire a poeziei lirice cu un limbaj propriu s-a făcut prin efortul unor poeți adeseori citați, reprezentînd, la rîndul lor, direcții multiple, cărora li s-au alăturat numeroși poeți mai tineri : de la Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ion Gheorghe, Cezar Baltag, Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, la Ioan Alexandru, Dan Laurențiu, Adrian Păunescu, Ana Blandiana, Mihai Ursachi, Cezar Ivănescu, Emil Brumaru, Ovidiu Cenaru și pînă la foarte tinerii Dan Verona, Dinu Flămînd, Dorin Tudoran, Mircea Dinescu și atîția alții. Lista este atît de bogată încît ne vedem de pe acum nevoiți să ne cerem scuze pentru multele omisiuni la care ne obligă nevoia unei ilustrări minime. Trebuie spus că fenomenul acesta de înnoire a liricii s-a făcut aproape în exclusivitate în cadrul unei experiențe naționale, cum rezultă foarte clar și din unele intervenții din recenta anchetă a revistei „Luceafărul", printr-o fericită revenire la Blaga, Bacovia, Barbu, Anghezi, Vinea, Pillat, în limbaj și la Minulescu, și printr-o lectură mai atentă a lui Al. Philippide, Eugen Jebeleanu, Dimitrie Stelaru, Virgil Teodorescu, Nina Cassian, Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Gellu Naum și alții, poeți reprezentînd, de asemenea, direcții novatoare foarte diferite. Cei mai tineri poeți s-au putut forma, nu ne știim s-o spunem, la o școală străluciță de poezie, ale cărei trepte le-am schițat aici. Avem deci o tradiție lirică valoroasă și talente autentice. De unde rezultă atunci insatisfacția pe care o produc unele din poeziile pe care le publică revistele și editurile noastre ? De ce se vorbește atît de insistent — și ancheta „Luceafărului" a dovedit-o cu atîta pregnanță — de epigonism și de manierism ?

2. Credem că explicația acestui fapt trebuie căutată într-o proastă înțelegere a poeziei de către creatorii înșiși în primul rînd. Ancheta „Luceafărului" lansează de fapt în dezbatere, în prima parte a întrebării sub care se desfășoară, o problemă crucială : „Ce este poezia...?". Nu ne facem deloc iluzia că vom reuși, în aceste puține rînduri, să dăm noi răspunsul cel mai potrivit. Cîteva clarificări pot fi însă utile. S-a văzut adeseori în metaforă, din antichitate și pînă astăzi, diferența specifică dintre poezia lirică și alte genuri literare. Utilă didactic, separarea este superficială, valabilă numai la nivelul epidermic, cum greșit este înțeles citeodată stilul. Cine cercetează, din punctul acesta de vedere, poezia lui Eminescu sau Bacovia nu găsește o figurație deosebită. Dacă ne referim numai la Bacovia, s-ar părea mai curînd că poezia nu este metaforă. Cînd se caută diferența specifică a poeziei, ar trebui să se vorbească în primul rînd de o gîndire poetică, de un mod particular de a recepta și restitui lumea, într-un limbaj specific, care funcționează ca muzica, fără să fie, cum observa G. Călinescu, muzică în sensul obișnuit al cuvîntului, adică, în cazul nostru, numai o încîntare de sunete. De la început se impune concluzia că nu sînt și nu pot fi poeți cei care nu gîndesc profund. Nu dovedesc gîndire poetică sîrguincioșii alcătuitori de versuri rămași în urmă, la o distanță atît de mare de ardoarea patriotică și socială a lui Eminescu, Goga, Jebeleanu, Geo Bogza sau Labiș. Cei care speculează la nesfîrșit cuvintele, într-un fel sau altul, lipsiți de o gîndire proprie și de o simțire profundă, sînt epigonii tuturor timpurilor. Ceilalți, în schimb, sînt adevărații poeți. Nichita Stănescu nu reprezintă, de aceea, după părerea noastră, o experiență poetică epuizată și, nici într-un caz, nu poate fi făcut răspunzător de marea mulțime a imitatorilor săi. Dintre cei mai tineri, dovedesc acest har rar, pe care preferăm să-l numim gîndire poetică, doi poeți : Mihai Ursachi și Dan Laurențiu. Ne mărturisim de aceea întristați mirarea că îi vedem atît de rar cu cărți în librării.

3. Există, într-adevăr, un număr atît de impresionant de iubitori de poezie încît problema educării gustului cititorilor să nu ne mai poată preocupa ? Din unele intervenții în dezbaterea inițiată de „Luceafărul" așa ar reieși. În ceea ce ne privește ne îndoim, și avem de partea noastră tirajul volumelor de poezie, aproape neînsemnat față de cărțile de proză sau chiar de critică literară. De ce rămîne poezia un bun doar pentru un cerc restrîns ? Ca și în cazul muzicii, socotim că educația gustului pentru poezie trebuie începută încă din școala elementară. Se întîmplă însă un fapt de-a dreptul straniu. Li se oferă adeseori elevilor să citească o poezie puerilă, facilități ritmate și rimate care le pervertesc gustul. Cu excepția citorva poezii de Eminescu și Arghezi, autorii mari sînt considerați dificili și lăsați pentru clasele finale ale liceului. Îndrăznim să spunem că poeții mari sînt ai tuturor virstelor. Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia, Nichita Stănescu pot figura în manualele ciclului elementar chiar și cu poezii ceva mai „dificile". Dacă deschidem manualul de clasa a V-a, Editura didactică și pedagogică, observăm că sînt cuprinși în paginile lui următorii poeți, pe care îi citățm în ordinea apariției în pagină : Victor Tulbure, George Coșbuc, Tudor Arghezi (*O furnică*), Dimitrie Bolintineanu, Tiberiu Utan, Ioan Nenițescu, Vasile Alecsandri, Gheorghe Tomozei, Mihai Eminescu (*Somnoroase păsărele*), Ion Brad, Șt. O. Iosif, Dumitru Corbea. Poezie în general onorabilă, și în cîteva cazuri chiar peste limitele comune, dar nu există, după cum se poate vedea cu ușurință de oricine parcurge manualul, nici cea mai slabă preocupare de a-i familiariza pe copii cu poezia modernă. Cît privește poeții contemporani citați în dezbaterea „Luceafărului" ca cei mai buni, aceștia nu figurează deloc în manual. Ne întrebăm, deci, cînd și cu cine se face educația gustului școlarilor pentru poezia modernă ? Nu cumva dacă auzim pe unii din concetățenii noștri lăudîndu-se cu o infirmitate spirituală, cînd afirmă că nu citesc poezie, aceasta se datorește și școlii ?

Al. Andriescu

Ce este și încotro se îndreaptă poezia?

Cunoaștere de sine și adîncire

De ce ne întrebăm ce e poezia și încotro se îndreaptă ? De ce nu ne mulțumim să o receptăm pur și simplu — sau să o scriem ?

Ca să ne cunoaștem pe noi înșine, generația tînără ; am vrea să vedem că nu sîntem ceva ce apare și dispare, că ducem ceva în noi, un adevăr trainic ; am vrea să ne căutăm singuri formula, spre a putea mai tîrziu s-o propunem și altora. Dar fără un pic de trudă lucrul nu e posibil : trebuie exersată voința, intuiția și rațiunea alături de talent ; apoi să lăsăm să sune în noi ceea ce s-a spus ; de aceea, cred că ne grăbim să vorbim despre „generația din jurul anului '70" care abia se constituie și care încă nu se cunoaște pe sine îndeajuns. E adevărat că există atît de mulți poeți la început de drum încît cerul pare luminat de o nouă plejadă ; totuși, cum bine spunea Goethe, nu se poate vorbi de ființa luminii, ci de culorile, faptele ei ; prin urmare, critica de poezie trebuie să vadă în perspectivă și de la înălțime.

Îmi lămuresc discuția despre un „epigonism" și a lipsei de „senzație violentă a noutății" tot datorită acestei grabe. Oare tînărul care nu vine să contrazică ceea ce s-a scris imediat înaintea lui cu ginduri și idei personale, nu prezintă interes ? Dar el trebuie mai întîi să le înțeleagă perfect pe cele din jur, să se scufunde în senzațiile, sentimentele, gîndurile celorlalți ; asemenea și poetul nu e vorba să scrie o poezie „mai înaltă", ci să redea aceleia care există adevăratul conținut. Să ducem grija acestui conținut, să nu se risipească ! Fiindcă pierzînd tonul gravității și al demnității față de marile probleme ale existenței, ajutăm la răspîndirea unei anumite nepăsări, în care impune doar senzaționalul.

Criticii, cărora poeții foarte tineri le-ar putea spune : „noi sîntem vechi, înrudite cunoștințe" — trebuie, în locul vînătorii de noutate, să incite la adîncire, la nerisipirea poeziei în versuri de suprafață. Fiecare poem, în om, e o putere, iar poetul ar trebui să scrie adînc, așa cum înțeleptul s-ar cuveni să scrie frumos ; ceea ce e înțelepciune să apară ca Frumos în chip de poezie. Mă gîndesc și la faptul că în unele culturi, în care poezia constituie domeniul esențial — cum ar fi arabii, la care proza în adevăratul sens al cuvîntului a apărut abia în zilele noastre — slăvit era cel care, asemenea unui făurar de aur și argint, știa să pună „piatra la locul ei și culoarea la cea potrivită", meșterind un șirag și mai frumos cu aceleași nestemate ; astfel dispărea și conceptul de plagiat, pentru că se imita pentru a depăși. Iar poetul — care era în același timp și profetul neamului său — știa că fiecare cuvînt rostit de el este asemenea mărcii unui fier înroșit asupra spiritului. Desigur, în zilele noastre nestematele pe care le putem minui sînt și mai numeroase ; există o mare diversitate de stiluri și valori, atît de multe direcții și puncte de plecare încît s-a îmbogățit însuși conceptul de poezie.

Generația noastră beneficiază de mai mulți înaintași, de mai multe căutări, eșecuri și izbînzi. Poeții clasici sînt priviți ca niște trepte, nu idoli sau exemple personale. Poezia nu se mai scrie „după ureche", pentru că există experiența celor care păreau foarte talentați și care de la a doua sau a treia carte s-au diluat, s-au pierdut. Nimeni nu-și mai închipuie că se pot crea versuri care să întreacă în trăinicie „piatra și dintele răbdătorului plug" numai printr-o cultură de șuete literare și cenacluri ! Numai un studiu sistematic și direcționat al marilor valori spirituale, al lumilor poetice de la Homer, poate salva de la manierism și secătuire. Pe lîngă acesta mai trebuie răbdarea de a construi o lume dintr-o distanță mare de timp și de volume. Mai trebuie un plus de sinceritate, adică înțelegerea sincerității ; mai multă aplecare spre folclor, mituri românești — mereu redescoperite și recucerite —, prin aceasta, deci, spre o poezie cu adevărat națională. Poezia patriotică, a cărei minunată menire e să reflecte toată gama sufletească a poporului român, devine astfel una din căile cu o profundă și complexă semnificație ce se deschid. Ea trebuie urmată de poeții zilelor noastre, alături de celelalte eterne „cuceriri" : starea de imn, epica imaginilor, metaforele de largă circulație, care tind spre parabolă.

Se constituie deci și caută să se cunoască pe sine o nouă generație de poeți ; va însemna însă poezia lor, mîine, mai mult decît azi, cînd se ivește ? Desigur, da, dacă mîine nu-și va repeta existența de astăzi, iar ființarea ei de atunci va fi efectul autocunoașterii, aprofundării de astăzi. Astfel, o asemenea discuție despre poezie ar trebui reluată ritmic, pînă cînd nu numai conceptul de tînără generație, ci și generația ca atare se vor întregi.

Grete Tartler

Armonia austeră

Se întocmesc din nou liste, pe diverse criterii, pe corporații și falange ; sîntem în plină numărătoare. Procesul îl cunoaștem destul de bine. Metoda a prosperat și în urmă cu cîțiva ani. Poeții au fost numărați și răsnumărați, critica a produs liste întregi, mai lungi sau mai scurte, urmate sau neurmate de binevoitorul **etc.** Locurile s-au permutat o vreme, a fost inventariată cu zel tînăra generație poetică a deceniului precedent, apoi listele au început să dispară, fiind înlocuite, pe ici pe colo, cu studii mai substanțiale. Cîtă hîrtie s-a consumat cu această numărătoare, era suficientă pentru un număr însemnat de studii critice consistente. Acum se pare că începe o nouă numărătoare, condeiele se agită, citim liste noi cu membrii „generației tinere", liste în formare, aflate în plin proces de triere. Numai că „tînăra generație" este destul de bătrînă, cam între 27 și 32 de ani. Fie ! Avem de-a face, poate, cu un proces mai lent de maturizare. Lucrul acesta reiese pînă acum, în felurite chipuri, și din discuțiile purtate sub genericul acestei anchete.

În general binevoitori, dispuși să recunoască existența unei poezii tinere în plină afirmare, comentatorii au relevat însă destule aspecte care dau de gîndit. Ar fi poezia aceasta mai puțin credibilă, ar fi parcă mai lipsită de experiența complexă a vieții, preferînd-o pe cea (necomplexă) a formelor estetice, ar mai fi ea tiranizată de anumite modele, îi lipsește, poate, „îndrăzneala conținutului" și așa (nu mult) mai departe. Nu pot fi respinse toate aceste obiecții sau, mai precis, nu pot fi respinse în bloc. Constatăm însă că discuția, menită inițial să răspundă poate la mai puține întrebări (prima dintre ele : dacă există sau nu o nouă generație de poeți tineri ?) și-a extins neașteptat de mult cuprinderea. Parcă de multă vreme critica literară nu a mai avut ocazia să teoretizeze cu patos, să-și pronunțe preferințele și să declare cam ce ar dori ea de la poezia contemporană. Ancheta produce așadar și extravertirea unor acumulări. S-a văzut cu această ocazie că este dorită o poezie mai directă, mai credibilă, pentru care să gireze sentimentul și emoția. Cu o precizare : dacă înainte sentimentul gîndit era crezut, acum i se cere să fie simțit, asta ca o garanție de autenticitate. Foarte bine, nimic mai pasionant decît să-ți formulezi așteptările, să afirmi un crez. Numai că acest lucru privește poezia în general, deci toată poezia contemporană. Este la mijloc o problemă de limbaj, dar și de mesaj. Generația deceniului trecut s-a impus în primul rînd cu o nouă experiență a formelor. Asta a însemnat o nouă realitate a poeziei și pentru poezie — poezia ca obiect al poeziei. **Cuvîntul, vorbirea, poezia, convenția poetică**, iată cîteva teme din care s-a scos mult. Aceste teme au constituit totodată și **realitatea** poeziei. Ele au emoționat, au impus adică un tip de emoție estetică.

Discuțiile de acum reproșează însă mai tinerei poezii excesul de literatură, literaturizarea. Fenomenul nu are nici pe departe proporțiile la care ajunsese el în perioada cea mai fertilă a deceniului trecut, dar iată că tendința este condamnată din față încă. Asta înseamnă că dorim o altă poezie, dar asta înseamnă și că estetismul unei părți din poezia anilor șaizeci se vede acum cu ochiul liber.

O bună parte din critica literară privește cu mare prudență, dacă nu și cu exagerate rezerve, la produsul liric mai recent. Ar fi acum un foarte indicat moment pentru cîteva clarificări estetice. Se observă ușor acest lucru. Aceleași volume de versuri **au și nu au**, simultan, aceleași calități și defecte. Aceleași citate servesc, în interpretări diferite, unor concluzii diferite. Poezia ba are, ba nu are un univers al ei. Poezia tînără pare pe cît de directă și de simplă, pe atît de complicată și de sofisticată. Cine citește totuși cu atenție cărțile cele mai cunoscute ale tinerilor, descoperă în ele o deosebită forță imagistică. Abstractivitatea este în general ocolită. Atunci de unde acuzația că poezia tînără se îndepărtează de realitate. Poate că ea are, mai degrabă, o realitate care nu a fost încă bine descoperită.

Poezia își impune realitatea ei. Problema tehnicilor poetice, problemele de stil vin **după** aceasta. Frapați însă de anumite aspecte formale, unii comentatori generalizează latura formală a poeziei tinere, alarmînd asupra lipsei ei de vitalitate. Cum vedem, obsesia formelor aparține criticii cel puțin în măsură egală. Dacă tot se revine pe ocolite la chestiuni stilistice, ar fi cazul să se aplice criterii adecvate și să nu fie amestecate criteriile. O discuție despre limbajul poeziei nu afectează și universul acesteia, cită vreme nu ne străduim să punem în lumină părțile specifice din care se compune el. Să mai spunem că simplitatea în poezie este de fapt un lucru complex? Știa aceasta pînă și Dionis din Halicarnas, care enumera tehnici poetice complicate, puse în slujba armoniei austere. În poezie, **haustera harmonia** este ea însăși un sentiment, și nu întîmplător dascălul grec o așează între caracteristicile stilului sublim. În poezie, simplitatea se cîștigă. Prin eliminare, prin maturizare. Putem afirma cu toată convingerea că tînăra poezie de azi e mai simplă și mai directă decît cu cîțiva ani în urmă. Ea se va limpezi și mai mult prin maturizare. Cînd atinge note curate, limbajul acestei poezii este frumos și auster.

Dinu Flămînd

dialog cu cititorul

• Încotro păşesc poeţii azi

1). Tînăr fiind și, în plus, student la filologie urmăresc, firește, revistele și aparițiile editoriale de specialitate. **Săptămîna, România literară, Tribuna, Luceafărul.** Adesea (după sumar) **Steaua, Argeșul, Convorbiri literare, Secolul XX** și, în ultimul timp **Ramuri.**

Iată însă că, intrînd adesea în librării și văzînd o grămadă de lume, alerg la standul de poezie crezînd că a apărut ceva. Nu, coada este la un volum din „Enigma" sau „Romanul de dragoste" ș.a.m.d. Goană după romane mai mult sau mai puțin desuete, goană după cărți de aventuri foarte des scrise înspăimîntător, într-un stil bont, agramate parafrazînd modelele clasice ale genului.

Fără o revitalizare, o scuturare din încheieturi a sistemului de predare în școală (unde elevii **acumulează date** despre un poet, învață obligat versuri pe de rost, fără a li se educa **simțul poetic**, perceperea **esenței actului creator)** fără constituirea unor cenacluri serioase pe lîngă reviste, care să circule mult, avînd o riguroasă selecție a textelor prezentate (cenaclul **Flacăra** rămîne în acest sens un permanent izvor de sensibilitate, avînd un rol creator aproape incredibil în rîndul tinerilor) fără sporirea numărului de anchete, cum este cea de față, în toate revistele literare ale țării — e greu de consolidat un adevărat public de poezie.

Revistele literare își îndeplinesc frumos și rodnic menirea. De laude prea multe n-avem acum spațiu și timp. Poeți mulți, grafică atrăgătoare **(Steaua** și **Luceafărul,** mai ales) grupaje bine alcătuite etc. Nu întotdeauna tinerii poeți sînt agrementat și nuanțat prezentați, evoluția lor nu este atent și constant urmărită, „mesele rotunde" în jurul creației lor sînt rare (se cam preferă discuțiile teoretice, **Tribuna** și-a uitat inițiativa excelentă de a reuni cîteva personalități critice în dezbaterea unei ultime apariții) criticii nu de puține ori își umplu formal rubrica, cu fraze stereotipe (concluzii de genul „X este un poe" sau „X promite" etc.) ocolind analizele temeinice, adesea numai răsfoind autorul comentat.

Deosebit de utilă ar fi publicarea unor dialoguri între critici și poeți sau prozatori și poeți, iar unele dezbateri publice în jurul unor creatori (nu vi se pare că apar extrem de rar în reviste opiniile cititorilor ?) ar fi, cred, interesante. Nu e destul ca un cititor să rămînă numai cititor.

Editurile ar putea să facă mai mult. În perioada 1960—1970 au apărut multe din cărțile de temelie ale fenomenului poetic românesc actual. Ele s-au epuizat. Reeditările în antologii sînt un lucru bun, dar nu totdeauna, cum știm, selecțiile sînt fericite. Titlurile ar fi prea multe pentru o exemplificare. În plus tirajele ar trebui mai atent stabilite. Cărți cum ar fi **Imnele bucuriei** și **Megalitice** s-au epuizat în cîteva ore. Alături de reeditări ale unor volume (sondajele în rîndul cititorilor sînt aproape inexistente) și de mărirea tirajelor (în cazul poeților consacrați) se impune publicarea poeților în colecții de popularitate, lucru cerut într-un recent interviu și de Marin Sorescu. Dacă **Moromeții** se află de mult în B.P.T., de ce n-ar beneficia de acest drept **și Necuvintele** *) sau cîte altele ! De asemenea, ar fi util să se comunice, fie în presă, fie prin alte „semnale", ziua precisă în care un volum intră în librării.

2). Iubirea și venerația mea se îndreaptă, de mulți ani, către Ioan Alexandru. Dezvoltarea sa triadică de pînă acum („Infernul discutabil" — „Vămile Pustiei" — „Imnele Bucuriei") este poate cea mai pasionantă evoluție din lirica noastră. Orice obiecții i s-ar aduce, Ioan Alexandru **rămîne** Poetul, ardere totală, poezia fiindu-i, la propriu și la figurat, aerul din jur, locul pe care calcă, ființa și viețuirea sa.

Apoi, preferințe destule: **N. Stănescu** („Elegiile" reprezintă pentru el cam ceea ce a însemnat Duino pentru Rilke: aștept nerăbdător stringerea în volum a textelor din România literară și nu pot uita acele „Învățături ale cuiva către fiul său"), C. Buzea (din „Agonice" și „Pasteluri", o poezie de răsfrîngeri, îmbinarea tremurului lăuntric cu vibrația spirituală), frumos dublată de **Daniela Crăsnaru, Ion Gheorghe** (și azi cred în deosebita valoare a „Zoosophiei" și azi trudesc asupra acelui „Maimultcaplînsul" ; mai puțin „Avatara" și „Nopți cu lună pe Oceanul Atlantic" și mai mult „Cavalerul trac" și „Megalitice". Refacerea acelui „pantheon autohton" e o minunație **din punct de vedere** poetic), **Grete Tartler** (dacă va ține seama de pertinentele observații ale lui **E. Barbu), C. Ivănescu** (acel „Bocet" de neuitat). **D. Verona** (mîgînd poate prea mult în „Nopțile"... sale), **A. Păunescu** (remarcabil actualul său chip poetic, un Whitman și Neruda, venind în „Sonetele" sale dinspre Bacovia și cu tonul lui „Dar mai avem...", unicat în felul său ; ce bine ar fi dacă, din cînd în cînd, și-ar aminti sufiul din „Fintina somnambulă"), **Florica Mitrof** (soră vitregă a Ilenei Mălăncioiu, „Cîmpia eternă" a lui **Alboiu** mă înfioară și acum. Glasul poetic al lui **Zaharia Stancu** rămîne un „cîntec șoptit" de mare... intensitate, „Tanit"-ul lui **Tomozei** mă face să-i regret poetului desele inegalități, despre „Poemele dramatice" ale lui **Stelaru** nu știu de ce nu se vorbește deloc, iar lui **Cezar Baltag,** cu care nu știu ce se-ntîmplă, îi aștept demult „Ideogramele" în volum și îi doresc o logodnă a „Șahului orb" cu „Madona din dud".

Dintre poeții mai virstnici Philippide și, în special Emil Botta (volumul său de „Versuri" din 1971 este și la figurat un volum antologic), iar dintre cei mai tineri **F. Miu** (recentul „Rostire în gînd"), M. Doprea (două, trei poeme în **România literară** și atît. Păcat !) Și citesc mereu cu plăcere pe L. Dimov, G. Pituț (bine apărat de Blaga în „Cine mă apără"). De curînd am descoperit un poet extrem de interesant — Aurel Șorobetea („Samuil Micu" în Echinox și „Cogeiou" în Steaua).

Poezia noastră de azi se îndreaptă încotro păsesc poeții ei și oamenii acestei patrii. Ea este acest pămînt, acest cer, acești oameni.

3). Critica poeziei ajută în măsura în care este citită, și, evident, în măsura în care convinge. Însă articolul de ziar, de multe ori formal și gratuit, nu are nici pe departe percutanța unei cărți de critică („Poezia unei generații" de I. Pop este egală, ca intenție și valoare, cu „Scriitori români de azi" de E. Simion. Bine puse la punct observațiile lui D. Vrînceanu și V. Felea). Lipsesc însă analizele adevărate, hermeneutica propriu-zisă, scrisul atent și profund. Din dorința, în parte legitimă, de a fi la zi se scrie rapid, fără a lăsa greutatea lucrărilor să pătrundă cugetul.

Se pare că ierarhia este aproape în totalitate stabilită și nimeni nu mai neagă o carte a unui autor deja cunoscut, ceea ce este o mare greșeală : evoluțiile există, fie în bine, fie în rău și ele trebuie discutate cu sinceritate (confreriile au și o latură primejdioasă), ca și cazurile de autopastișare. Mulți poeți sînt comentați doar cînd publică o carte nouă, ceea ce iar constituie o greșeală. Se lasă analiza „serioasă" pentru cărțile de critică, dar și cronica poate fi un prilej de studiere aprofundată.

Nu pot spune că mă influențează o anumită voce critică. Mă amuz să mă aflu mereu în contra-opinie cu M. Iorgulescu, L. Ulici, Al. Piru și F. Mihăilescu. Înfatuare juvenilă, bineînțeles. Visez la un E. Simion care să scrie despre poeții noștri de azi cum a scris despre Blaga, nu de mult în **România literară** și la un exeget eminescian pe care-l văd în persoana lui C. Noica.

4) Opiniile reies din ce am spus pînă acum. Observ însă că, dacă la laude se îndeasă exemplificările, la obiecții apar sintagme de tipul „mulți poeți", „unii autori" etc. Prietenia-i prietenie, dar... viitorul literaturii este pe adevăr.

Dan C. Mihăilescu
student la Facultatea de limba și literatura română, Universitatea București

*) **B.P.T. a alcătuit un astfel de volum care este probabil în librării.**

teatru

Hedda Gabler

Este ceva inactual în teatrul lui Ibsen, pricină pentru care nu avem prea des ocazia de a-l vedea jucat. Potrivit lui Erich Auerbach acest inactual își are sursa în chiar mediul zugrăvit, burghezia, a cărei față s-a schimbat complet între timp. Exactă, observația criticului german nu ne poate servi ca atare și drept explicație. Explicația însăși e de găsit, credem, într-o inadecvare ce ar trebui să preocupe teoria genurilor literare. Se pare că mediul respectiv este mai apt să fie înfățișat în roman, arătînd și în sine o propensiune specială către acest gen. **(Casa Budenbrook,** de exemplu, nu are de fel probleme de „actualitate"). În schimb, același mediu este mai puțin compatibil cu reprezentarea scenică. Mai pe scurt, am putea spune că „drama" burgheză s-a obiectivat mai complex și cu mai multă forță în proză decît în teatru. Ceea ce obosește în creația lui Ibsen este încetineala, mulțumirea detaliilor, greutatea construcției. Raportate la marea tradiție a romanului, toate acestea ar deveni — ciudat ! — calități. A nu se înțelege din cele de mai sus că tot ce e greoi poate deveni materie de roman sau că tot ce e profund se refuză scenei.

Există desigur o mulțime de motive care fac posibilă reprezentarea **Heddei Gabler** astăzi. Unele din ele au fost detectate cu pătrundere de Cătălina Buzoianu, regizoarea spectacolului. Cel mai important este felul patetic în care eroii luptă cu societatea. Pot fi identificate la Ibsen adevărate **cercuri** ale adversității, compunînd infernul său. În funcție de cercul în care au fost aruncate, personajele suferă astfel mai adînc ori doar superficial. Tesman, de pildă, resimte constrîngerea filistină, material-pecuniară, inferioară. Asesorul Brack îndură constrîngerea etică, pe care încearcă s-o spargă elaborîd teorii monstruos de ipocrite. Chinul cel mai mare revine însă Heddei, pentru care totul, pînă și anumite reacții proprii, reprezintă în raport cu o exigență de sine înnăscută, trădare, falsificare. Iluzia ei de absolut din care Brack va avea grijă s-o smulgă, este moartea. Desfăcînd textul cu răbdare analitică, acumulînd nuanțe, Cătălina Buzoianu clădește spectacolul bazîndu-se pe caractere, din unghi clasic, așadar, amintindu-ni-l sub acest aspect pe Liviu Ciulei. Chiar dacă o observație pedantă ar mai găsi necesare unele corecții, se poate afirma că tînăra regizoare și-a intuit exact personajele, implicit și interpreții. Pentru Gina Patrichi, Hedda Gabler pare un rol așteptat de mult. Din punct de vedere expresiv, actrița îi posedă toate datele : fondul dezamăgit, voința dominatoare, mîndria umilită unită cu uimirea înaintea propriilor porniri, ce-i rămîn necunoscute. Totuși, o anumită stîngherealâ pe care amînăm să ne-o explicăm s-a făcut simțită în unele momente. Alături de ea, Octavian Cotescu a fost un Brack deosebit de convingător sub aspectul perseverenței personajului, dar puțin prea jovial în latura lui sumbră. Interesantă ni s-a părut și creația Luciei Mara, care descoperă dincolo de masca inofensivă a doamnei Elvsted credibile accente de egoism, chiar de ferocitate. Virgil Ogășanu, Ica Matache, Emmerich Schäffer, s-au achitat remarcabil de rolurile ce le-au revenit, fără a fi făcut totuși risipă de mijloace în particularizarea lor. De asemenea, Ioana Rodica Dianu. O atmosferă autentic ibseniană îmbibă de la sine spectacolul, nu fără contribuția lui Dan Jitianu, autorul decorului.

Marius Robescu

film

Laureat la Cannes

În urmă cu doi ani, la Cannes, filmul cineastului american **Jerry Schatzberg** obținea distincția supremă demonstrînd un profesionalism desăvîrșit, aplicat unei formule epice destul de simple. **Sperietoarea** rămîne monografia camaraderiei celor doi bărbați însingurați, aflați pe undeva, pe la marginea societății de consum, porniți pe drumul, deloc nou, al făuririi unui rost în viață. Loc comun în literatura și cinematografia americană, tema prieteniei este analizată, aici, dintr-o perspectivă aproape neorealistă, în care obiectivitatea subînțeleasă a autorului integrează contextul social în motivația existenței și evoluției celor două personaje.

Max și Francis străbat o Americă cu un peisaj extrem de semnificativ pentru un periplu amar, care modifică psihologii și distruge iluzii. Mitul nostalgic al acelui **american dream,** ce însoțește și drumul celebrilor inadaptați din evocările lui Arthur Miller, îl regăsim într-o formulă ce presupune dobîndirea unui loc onorabil în societate prin realizarea unei afaceri, garanție a strălucirii false a bețșugului, a unei iluzorii stabilități. Evitînd cu eleganță capcanele melodramatismului, **Jerry Schatzberg** nu reușește, însă, în aceeași măsură, să atenueze și nuanțele umanitariste, care diminuează forța dramatică a unei bine alese felii de viață, reducînd în final ambițiosul sondaj psihologic la dimensiunile unui caz clinic.

Descoperind sensibilitatea umană sub masca durității și o profundă generozitate ascunsă de indiferența zîmbitoare, cineastul utilizează cu rafinament potențialul unui umor deloc complezent cu propriile personaje. Într-o peliculă care nu are nimic spectaculos, în afara refuzului canoanelor hollywoodiene, redescoperim funcționalitatea decorului și expresivitatea imaginii (autor : **Zsigmond Vilmos),** ce subliniază permanent prin lumină, culoare și cadraj, tensiunea conflictuală. Atmosfera apăsătoare în care se deplasează fostul deținut — Max și fostul marinar — Francis, se materializează într-un sugestiv și contrastant montaj al spațiilor ce prefațează prin deschidere sau delimitare reacții, impulsuri, temeri, îndoieli.

Un rol important în succesul filmului îl constituie contribuția celor doi principali interpreți : **Gene Hackman** (Max) și **Al. Pacino** (Francis). Imprevizibil și complex, laconic și sobru, jocul actorilor oferă reale momente de virtuozitate (secvența incidentului din bar, întîlnirea lui Francis cu copiii în parc).

Lucidă radiografie asupra unui anume mod de viață, peliculă polemică prin poziția intransigentă a autorului, **Sperietoarea** reprezintă una dintre cele mai interesante performanțe ale unui cineast ce obținea cu cel de al treilea film o prestigioasă consacrare mondială la Festivalul de la Cannes, al cărui juriu i-a acordat Marele premiu și Premiul O.C.I.C.

Mărturie realistă asupra condiției umane, **Sperietoarea** rămîne, în ciuda unor scăderi, filmul eveniment al unei stagiuni cinematografice destul de cenușii.

Călin Stănculescu

Angajaţi eroic în bătălia cu apele

De-a lungul Dîmboviţei...

„PĂI CE SĂ MAI AM? TOT ŞAIŞDOI DE ANI, CA ŞI-ACU' TREI ZILE".

Ulucile gardurilor sînt atît de umede, încît unele par niște pișcoturi înmuiate în șampanie. Ne-apropiem. Punem mîna pe cîteva, strîngem și, cu naivitate, așteptăm să mustească lemnul. „Măi flăcăi, lăsați-le-n pace. N-au nimic. Dac-o-ți fi aici pe la prînz, cînd dă soarele mai tare, atunci dați-vă pe lîngă ele. O să le-auziți cum se zvîntă. Sfîrîie ca socul pus pe foc".

Omul care ne vorbește ține o perie de scînduri în mîna dreaptă, are pantalonii suflecați și n-aș putea spune că e „drept ca bradul". Ba dacă mă uit mai atent, e chiar bine adus de spate. „Păi nici n-am motive să arăt altfel. Am în schimb discopatie, boala aia de te tot apleacă pînă rămîi strîmb de trebuie să-ți facă coșciug pe comandă". Și ce mai are Nea Aristică — „așa-mi zice tot Cringașul, deși mă cheamă doar Dumitru Anghel, ca pe tata, care-a murit la 93 de ani da' potop ca ăsta n-a văzut, să mă fi-nvățat și pe mine ce să fac în caz de-ăsta" —? Păi ce să mai am? Tot șaișdoi de ani ca și acu' trei zile, deși, parcă oleacă m-a-nbătrînit prăpădul ăsta; adică, nu știu dacă pe față se vede, că nu-s bărbierit de trei zile, da pe dinăuntru parcă am vo' șaișcinci". Și ce mai are Nea Aristică? „E, păi mai am și patul ăsta, și dacă m-o-ți ajuta să-l întorc și cu partea aflată la soare, poate la noapte oi dormi și eu ca pe vremuri". „Ca pe vremuri" înseamnă pentru Nea Aristică — vorbește liniștit — „ca pin'acu trei, patru zile". „Numai cu mirosul o să-mi fie mai greu, că de, cam miroase a baltă acu', și mie de-aia nu mi-a plăcut pescuitul și m-au lăsat mulți prieteni, că mie nu-mi place mirosul ăsta. E, și mai am covorul, după ce l-oi freca încă de două, trei ori, și dac-o mai rămîne ceva din el. Da rămîne, că mi-a fost credincios toată viața. Trebuie să-mi mai iau două, trei oale, că pe-ale mele le-a dus apa. Da nu-i nimic. Să fie pomană pentru biată Marioara, nevastă-mea. Am tăică, am și butelie, uite pe la trei mă duc s-o schimb. Pentru unu ca mine, singur, e de-ajuns. Am văzut multe. Trebuia s-o văz și p-asta". De ce e Nea Aristică așa liniștit? „Păi să nu credeți că nu mă doare că s-a-ntîmplat prăpădul ăsta și, că dacă-s bătrîn, nu mai îmi pasă. Da uitați-vă, măi flăcăi, și ceilalți mai tineri nu bocesc. Asta e; ne-au ajutat mult militarii ăștia. Unu săracu, de căra două covoare pe spate, tot zicea „Ce-o fi pe la noi, pe la Vîlcea?". Eu care auzisem la radio că e rău, îi ziceam „E bine taică, nu-ți fă grijă, e bine". Uite, dacă vă duceți la stăvilar la Roșu, la „ampeduct", cum îi zic ăi mai tineri, spuneți-le că le mulțumesc și eu. Îmi zise cineva că mai de dimineață le mulțumi și tovarășul Ceaușescu. De, dînsu, om gospodar, a văzut ce treabă prima-ntîi au făcut băieții. Așa zău, noroc bun și mulțumiți-le și de la Nea Aristică. Oi fi eu pensionar, dar am fost și gospodar. Hai să trăiți".

„PENTRU MULȚI DINTRE EI, BUCUREȘTIUL ERA UN ORAȘ PE CARE-L CUNOȘTEAU DOAR DE LA TELEVIZOR, DIN ZIARE ORI DIN PERMISII".

La Roșu-Nord urmele apei nu sînt mici, dar nici ale oamenilor. Cînd s-a rupt digul de apărare de la Dragomirești-Vale, apei i s-a opus cel de-aici. N-ar fi rezistat furiei viiturii nici Roșu-Nord. Și-atunci s-a întîmplat ceea ce știm cu toții. Mii de muncitori, soldați, membri ai gărzilor patriotice au ridicat un zid de pămînt și de pricepere în calea apei care amenința Bucureștiul. Astăzi, 8 iulie 1975, orele 11,15 aici nu mai lucrează decît un grup de cîteva sute de soldați ai unităților bucureștene ale Ministerului de Interne. La ora 12, așa cum a indicat tovarășul Nicolae Ceaușescu personal, lucrul va înceta și ultimii combatanți ai campaniei „împotriva furiei apelor" vor putea să se odihnească.

— Sîntem aici de pe data de 4, îmi spune colonelul Gheorghe Olteanu.

— Cînd vi s-a părut momentul cel mai dificil?

— În noaptea de 5 spre 6. Atunci, aflînd de pericol, ore în șir tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost în mijlocul nostru. Am văzut în viața mea mulți oameni prieteni, dar felul în care ne-a ajutat dînsul n-am să-l pot uita vreodată.

Colonelul Gheorghe Olteanu e de felul său din Tulcea, așa că îmi mărturisește, „pentru mine capriciile apei nu mai sînt surprize; am fost obișnuit de mic să le înfrunt. În '71 am fost în Insula Mare a Brăilei și pericolul n-a fost mic. Dintr-un moment într-altul Dunărea ne-ar fi putut mătura ca pe nimic. Dar acum mi s-a părut mai dificil". De ce? „Fiindcă bucureștenii nu sînt obișnuiți, din fericire, cu astfel de necazuri. Dacă Roșu Nord ar fi cedat, închipuiți-vă spaima ce s-ar fi produs la năvălirea apei în oraș. Numai ea, spaima, ne-ar fi putut costa foarte mult".

Mergem de-a lungul digului. Soldații au ceva mecanic în gesturi. Îi mărturisesc părerea mea lui Gheorghe Olteanu. Nu zîmbește, nici nu se încruntă. Îmi răspunde liniștit: „Știți cîte ore au dormit în aceste ultime patru zile? Dar nu asta e important". Dar ce este important? „Faptul că dacă ar mai fi nevoie, ar mai lucra încă o săptămînă fără să se vaite. Vedeți, pentru mulți dintre ei, Bucureștiul era un oraș pe care-l cunoșteau doar de la televizor, din ziare ori din permisii. Acum vorbesc ca despre satul lor natal ori ca despre grădina părinților în care au învățat să țină o lopată ori o casma în mînă. Nu e puțin lucru. Acuma sînt cu adevărat bucureșteni. Ce-au făcut ei pentru oraș, înseamnă mai mult decît «un buletin de Capitală»".

Ne întoarcem spre stăvilar. Un bărbat cu cizme de cauciuc și pantaloni kaki schimbă cîteva cuvinte cu Gheorghe Olteanu. N-are tunică și mă întreb ce grad o fi avînd. După vîrstă, aș zice maior. Îl întreb, totuși, să văd dacă am ghicit. Zîmbește. Mă simt puțin stînjenit. Observă și mă bate pe umăr. „Nu, nu sînt militar, dar nu contează, aici toți am fost. Militari, muncitori, mai tineri, mai vîrstnici toți am fost niște «ostași». Altfel nici nu se putea".

Vreau totuși să știu cine este. „A, sînt Iulian Cîrtină, șeful sectorului «Propagandă» din cadrul Comitetului municipal de partid". Mă invită să facem cîțiva pași împreună. La stăvilar ne oprim. „Uitați, malul acesta e făcut de mîna noastră. Sub ele sînt sute de dale, ca astea de aici. Fiecare are 400 de kilograme. Oamenii le-au cărat cu mîinile. Unii păreau că duc niște biscuiți mai mari. Pe primele le-a luat apa și le-a tîrît. Altele s-au înțepenit sub stăvilar, dar pînă la urmă malul a crescut. Acum, taluzat așa frumos parcă așteaptă să punem flori pe el. Vreți ceva cifre?". Nu. „Foarte bine, rețineți numai că ele au fost de ordinul miilor. Cît despre apă ceva în jurul a 4 milioane de metri cubi".

Privim spre casele inundate. Oamenii își curăță mobilele, hainele. „În curînd or să stea în

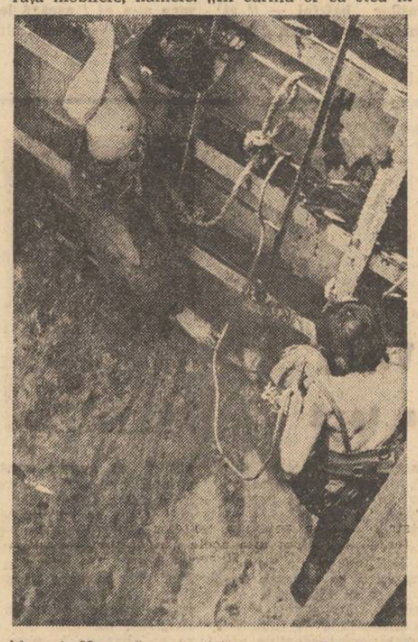

blocuri. N-or să mai aibă necazuri. De despărțit, nu cred că o să se despartă prea greu de locul ăsta. Și chiar aici se vor ridica blocuri, așa cum a indicat tovarășul Nicolae Ceaușescu. Aici vor rămîne numai urmele noastre, ale oamenilor. Cele ale apei se vor șterge".

Cîțiva copaci mi se par deosebit de frumoși. Zic c-ar fi păcat să fie tăiați. Poate constructorii or să aibă grijă să păstreze cîțiva din ei. Tovarășul Cîrtină zîmbește. Îl întreb de ce. „Vedeți nucul acela, ăla din dreapta?" Da. „Cînd erau apele mai învolburate și reușisem să evacuăm toate cele 39 de case inundate, cineva a observat în vîrful nucului un bătrîn. S-au dus cîțiva soldați, l-au luat în brațe și l-au scos la uscat. Ce credeți că bombănea unchiașul. «Care mă pirîși, mă. Care mă pirîși? E, poate scapă tocmai nucul. N-ar arăta rău printre blocuri».

„NU VĂ FIE TEAMĂ, TOVARĂȘĂ DIRECTOARE. DAC-O FI NEVOIE, O SORBIM, DAR APĂ TOT NU INTRĂ PESTE NOI".

„Atenție! Drum închis!". Trecem totuși și ajungem la malul Dîmboviței. În dreapta e „Abatorul", în stînga „Industria bumbacului A". Optăm pentru a doua „firmă" a cărei clădire este înconjurată de sute de saci nu numai din plastic, ci din multe și frumos colorate împrimeuri. Aveam să aflu mai tîrziu de la tovarășa directoare Constanța Terezian că materialul acela se numește cam așa „material tehnic rezultat în urma imprimării".

— Ați avut multă apă în întreprindere?

— Puțină, adică numai cea care „ne-a păcălit"; nu apă din Dîmbovița, împotriva căreia eram bine pregătiți, ci cea izbucnită, refulată prin canale.

— Ce înseamnă „eram bine pregătiți"?

— Noi sîntem întreprindere în care 80% din salariați sînt salariate! Adică sîntem foarte multe femei. Știam că dacă nu ne luăm măsuri din timp, ne va fi foarte greu, așa că ne-am apărat întreprinderea, care este și în curs de extindere, ca pe o cetățuie. Am auzit femei spunînd „Nu vă fie teamă, tovarășă directoare. Dac-o fi nevoie, o sorbim, dar apă tot nu intră peste noi".

— Vă supărați dacă vă spun că mi se pare că arătați foarte obosită? Cît timp ați stat acasă în aceste zile?

— Obosită? Poate nu l-ați văzut pe Ilie Stină ori pe inginerul Zamfir. Cred că nici nu mai știu bine cum se numesc de oboseală. Acasă? N-am prea fost.

— Producție deteriorată aveți?

— Nu. Dar alții n-au avut acest noroc. Uitați-vă, ieri am primit de la „Tîrnava" Mediaș 300 000 metri de țesături pentru recondiționare. Haideți jos să vedeți cam ce înseamnă asta.

Asta înseamnă, după cum am văzut, oameni stropind cu jeturi puternice de apă sute de baloturi de țesături înămolite. Mai înseamnă trecerea prin mașini de spălat, călcare, cusutul materialelor. O întreb pe Constanța Terezian dacă știe că la Mediaș a venit o nouă viitură? „Am aflat. Ne-au spus șoferii care au venit azi cu alte materiale degradate. Dacă va fi nevoie, îi vom ajuta în continuare pe colegii noștri". Ce înseamnă, ca timp, recuperarea acestor sute de mii de metri de țesături? „Înseamnă să ne facem schimburile noastre obișnuite și apoi alte multe ore suplimentare". Oamenii nu sînt obosiți? „Sînt, doar «oameni». Mulți dintre ei mi-au reproșat «Tovarășa directoare, pe mine nu m-ați pus la treabă. Nu merit?». Merită, cum să nu merite, dar îi mai protejez și eu pe cei mai firavi, mai obosiți. Acum ne-am făcut toți vaccinuri anti-tifice, să n-avem surprize. Sper că și cei zece lăcătuși-mecanici pe care i-am trimis să pună un umăr de ajutor la Mediaș se vor întoarce sănătoși. De, cam asta ar fi. Și ce-ați văzut prin întreprindere. Să nu uit, că n-aș vrea să facem figură de lăudăroase. Ne-am pregătit noi bine, am muncit cîte 15—16 ore în schimburi prelungite, dar ne-au ajutat și alții. «Automecanica» ne-a trimis oameni și ne-au mai scos din cîte-un necaz. Altceva, ce să vă mai spun? Dacă v-ați uitat bine, ați înțeles și singur".

— Cred că da. V-ar mira dacă v-aș spune că sînt chiar puțin emoționat?

— Ei, n-o luați chiar așa. Am făcut noi eforturi supraomenești, dar nu contează.

— Dar ce contează?

— Uite, că sîntem oameni, că ne-ajutăm unii pe alții. Contează că nu sîntem singuri.

„NU SÎNT EU TOVARĂȘUL PE CARE-L CĂUTAȚI, DAR PE APROAPE".

La „Timpuri Noi" nu intru pentru prima dată. Am cunoscut în ultimii ani oameni minunați care lucrează aici. Azi l-am cunoscut pe Corneliu Nedelcu.

— Nu sînt eu chiar tovarășul pe care-l căutați, dar pe aproape. Adică sînt responsabilul cu problemele organizatorice din cadrul biroului de partid. Dacă vă pot fi de folos, vă stau la dispoziție.

— Cum stați?

— Ca de obicei, adică la vreo 2 metri sub nivelul girlei. Lăsînd gluma la o parte, vreau să spun că dată fiind amplasarea noastră sub cota girlei, eram pregătiți, așa că multe necazuri nu ne-a pricinuit.

Aflu în continuare de la Corneliu Nedelcu amănunte despre zilele din urmă, despre schimburile de 12 pînă la 16 ore, despre muncitorii care s-au oferit voluntar să lucreze zi și noapte la întărirea malurilor Dîmboviței. Mai aflu că pînă acum de la „Timpuri Noi" n-au fost trimiși în alte întreprinderi să ajute la repunerea producției în fluxul normal decît 8 oameni la Mediaș, dar, că dacă va fi nevoie, zeci de muncitori sînt pregătiți să plece în orice colț al țării. „Chiar și în agricultură. Avem oameni și uneltele gata pregătite. E vorba de ființa noastră, a tuturora, așa că ne pasă, ne pasă foarte mult de ea".

Dacă are vreo idee, vreun gînd în legătură cu măsurile ce s-ar putea lua pentru scoaterea acestei părți de oraș de sub amenințarea „girlei"? Are, sigur că are. Nu e el, Corneliu Nedelcu specialist în asta, dar, oricum, își dă seama că nu se poate accepta să se mai facă poduri, cum a fost ultimul, sub nivelul Dîmboviței — îi zice așa, ca să mă convingă „n-are nimic de-mpărțit cu ea" — și că e bine, excelent și absolut normal că tovarășul Nicolae Ceaușescu a hotărît să nu se mai construiască nimic pe Dîmbovița fără aprobarea Consiliului de Miniștri și a Ministerului Apei și Energiei.

Dorin Tudoran

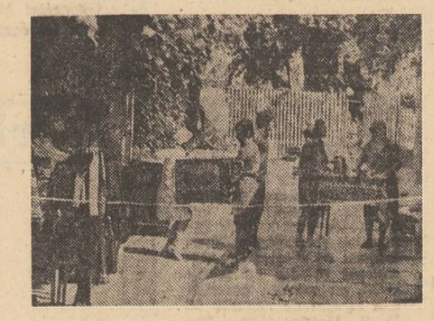

Istoria ne-a dat această temă de luptă

Urmare din pag. a 3-a

„Se apropie bătălia cu Dunărea"

Se apropie bătălia cu Dunărea. 24 de ore din 24 sînt date în fiecare zi pentru refacerea drumurilor, a căilor ferate, a podurilor. Fotografii ce pot concura toate la titlul de emblemă a eroismului înfățișează în fiecare zi țăranul român în luptă cu nămolul, pentru smulgerea ființii curate, aflată în spicele căzute la pămînt. Ar fi nevoie de mai multe seceri, dar oamenii lucrează și cu mîinile goale. Și dincolo de anumite defecțiuni, întregul organism național lucrează bine. Ca dovadă că țara rezistă la orice încercare.

De la Arad, poetul Ion Drăgănoiu transmite ziarului la care lucrează un reportaj tulburător despre orașul care a rezistat.

Proporția pagubelor de la Urziceni se vede mai ales după ce apele scad. Cad case, cîte trei pe oră, la Urziceni. Și militarii înoată în puhoaie, salvînd în continuare copii, bunuri și ființe.

Secretarul general al partidului vorbește din nou despre necesitatea mobilizării mai energice a tuturor forțelor. El critică locurile unde se acționează prea lent, spunînd: **„La nevoie să se scoată grîul fir cu fir din nămol, și să-l pună la uscat. Bobul e mare, frumos. Grîul nu e încă pierdut, trebuie salvat."**

În toate timpanele noastre se aude vuietul surd al Dunării care vine. Pe digurile ei, oameni trejți. Se muncește din greu pentru supraînălțarea digurilor. Lupta pentru recoltă cunoaște în acele zone o altă formă: grîul e culeș grabnic, pentru a nu ajunge să fie periclitat.

Miercuri, tovarășul Nicolae Ceaușescu vizitează șapte județe: Brașov, Covasna, Harghita, Mureș, Cluj, Alba și Sibiu. Peste tot, el acționează imediat pentru patrie, pentru oameni, pentru ființe.

„Vremea frumoasă pare a se instaura curînd"

Mai plouă, însă vremea frumoasă pare a se instaura curînd. Se așteaptă Dunărea și în inimile noastre cîntă un cîntec de țară. Căci niciodată nu ne e mai dragă țara ca în clipele în care o lovesc necazuri, zile grele și e supusă unor dramatice înfruntări.

Fii fericită, țară, în luptele pe care le dai!

Desigur, ne-ar fi plăcut și nouă să ne trăim vacanțele în felul roz în care le visează copiii sau le povestesc romanele sentimentale.

Dar înainte de aceasta, altfel mult prea posibilă dorință, să citim una dintre cele mai cutremurătoare mărturii despre acest iulie, aparținînd corespondentului „Scînteii" la Brăila, Mircea Bunea, pentru a nu uita și astfel ce avem de făcut: **„Mai întîi a fost amenințarea. O amenințare cumplită. Apoi a început lupta. Au pregătit absolut tot ce trebuia pentru o eventuală evacuare. Și, ca să fie mai siguri, chiar au evacuat. Paralel cu aceasta au înălțat diguri, decișî să reziste pînă în ultima clipă. O ultimă clipă care a venit totuși... De astăzi, 9 iulie dimineața, cele două sate nu mai sînt.**

Aseară am fost acolo.

Am văzut oamenii, satele lor, casele lor cu berze pe hornuri, hainele lor, școala lor, cimitirul lor, animalele lor, viața lor. Și apa lor. Extraordinar de marea lor apă. Extraordinar de multa lor apă. Apa din satele lor, din casele lor, din hainele lor. Am văzut rezistența lor.

Gura Girluței și Nicolești: 402 locuitori, 128 familii, 126 de case, 380 de animale. Oamenii nu s-au dat bătuți pînă în ultima clipă. Atunci cînd nu se mai putea face nimic, atunci cînd apa a înecat și a mistuit totul au plecat. Oamenii și-au cules dinainte cele 350 hectare cu orz, 300 hectare cu grîu și au plecat. Și-au căutat cu șalupa animalele pierdute în apă. Le-au găsit. La necazul lor a participat și primul secretar al județului.

Au plecat în ultima clipă.

Tractoriștii Nicu Manea și Lache Tigău au cărat pămînt la dig pînă în ultima clipă. Cota și clipa 620. Bătrînii Dobre Dumitru și Tudorache V. Niculai, ambii de 70 de ani, au bătut cu maiul în dig pînă în ultima clipă. Cota sau clipa 620. Doctorița Iordănița Boroș și echipa ei au dezinfectat apa din fîntîni pînă în ultima clipă. Doda Răducan și-a suflecat pantalonii lui de școlar în clasa a III-a, a pus caietele și cărțile în servietă și a plecat. Nevasta lui Vasile Nedelcu s-a uitat în barcă, a strîns rufele puse la uscat pe frînghie, și-a luat copiii și-a plecat. Mihaela Mogoș și-a pus fetițele în barcă și a plecat. Ionică Neculai a tras singur la rame să salveze două bărci cu lăzi ale cooperativei, lăzi, lăzi goale — și a plecat. Ion Duțu, primarul, și-a strîns satul și a plecat. N-a existat nici o pierdere de viață omenească. Oamenii au plecat ca să existe și să reziste. Își vor construi alte vetre în comuna Stănculița.

Satele Nicolești și Gura Girluței nu mai sînt. Le-au înghițit apele. Dar trăiesc prin oamenii lor."

Desigur, fericirea este iarăși pentru noi putința de a lupta și de a învinge.

Desigur că urîm aceste hărțuieli, aceste ofense, aceste dări înapoi la care sîntem supuși, însă iubim împrejurarea că ne aflăm împreună, într-o deplină solidaritate națională, români, maghiari, germani și de toate neamurile cîte compun omul exemplar al României de azi, iubim puterea noastră de a renaște și gîndul că sîntem întregi și treji.

Ne umilește faptul că vedem iar cozi la alimente și că trebuie să fierbem apa înainte de a o bea. Dar dacă tot ne-a pus în cale viața atîtea greutăți, să lăudăm puterea de a le învinge.

Să lăudăm pe omul care, fără să știe pe cine anume apără, sare în apă pentru o bătrînă sau pentru un copil știind că apără un om, și pe soldatul care și-a făcut din eroism profesiunea de bază. Și pe toți activiștii partidului nostru, care în aceste zile grele și-au dăruit munca și vocația politică apărării patriei și pe toți oamenii muncii care cu palmele, cu truditele lor palme din totdeauna și cu piepturile, uneori slăbite, s-au opus primejdiei. Să lăudăm omul!

Trăiască ROMÂNIA!

televiziune

Au fost cele dintîi

Noua concepție a conducerii tinerilor, a unei discipline riguroase întemeiate pe ajutor reciproc, nu exclude voința și nevoia de a fi considerați ca individualități bine marcate care să-și exercite personalitatea, să aibă gesturi mari, frumoase și nobile, să aibă concepții personale în diferite domenii de activitate și idei. Manifestările cultural-artistice organizate de tineret și pentru tineret dau posibilitatea ca el să-și exprime părerile care dau viață visărilor și entuziasmului său. Emisiunea **Teleșcoală** ține seamă de toate acestea, mai ales în această perioadă de vacanță, cînd timpul liber poate fi folosit în scop educativ.

Caleidoscopul școlar din această săptămînă, intitulat sugestiv și deosebit de atractiv **Real și Umanism,** a permis o discuție liberă și interesantă între cîteva invitate ale televiziunii, eleve ale liceului nr. 36 din București. Ținînd seama de faptul că anul 1975 este Anul Internațional al Femeii, emisiunea și-a propus o trecere în revistă a celor mai de seamă femei ale poporului nostru de-a lungul vremurilor, femei care s-au impus în istoria, viața, știința și arta românească, exemple emoționante și de neuitat.

Sub auspiciul unui titlu încărcat de semnificații profunde **„Au fost cele dintîi"** elevele de la liceul nr. 36 au evocat faptele de luptă ale dacelor care au luptat alături de soții lor pentru libertatea acestui pămînt, femei imortalizate în basoreliefurile de pe Columna lui Traian. Au dezbătut fapte de legendă, pornind de la realități istorice, oglindite în opere literare, cum a fost legenda despre mama lui Ștefan cel Mare, pe care fiecare copil o învață în anii de școală, așa cum apare ea în paginile lui Neculce și în duioasele versuri scrise de Bolintineanu. Ni s-au prezentat fapte povestite și portrete de epocă ale Anei Ipătescu, Pelaghia Roșu, Maria Putoianca, Ecaterina Teodoroiu, eroine ale luptei poporului nostru. Portretul Ecaterinei Teodoroiu a fost completat de cîteva secvențe filmate ale operei muzicale compuse de Emil Lerescu. Au fost citate primele femei-doctor din țara noastră — Ecaterina Margareta, Ruxandra Mavrocordat, Maria Cuțarida Crătunescu, Elena Densușeanu Pușcariu, primele matematiciene, fiziciene și chimiste ale acestor științe la noi — Vera Miler, Gabriela Charboschi, Ștefania Mărăcineanu, primele femei doctor-avocat — Sarmiza Bilcescu, Ella Negri, primele actrițe de film — Lucia Sturza, Jenny Metaxa. Secvențe din filmul „Războiul de independență", peliculă valoroasă în care Jenny Metaxa a interpretat rolul Rodicăi, iubita lui Peneș Curcanul, au completat documentar și sentimental evocarea acestei actrițe. De mare emoție a fost pătrunsă discuția despre primele reprezentante ale scrisului românesc, Matilda Cugler, Veronica Micle, Hortensia Papadat-Bengescu, Sofia Nădejde și Magda Isanos. Personalitatea Hortensiei Papadat-Bengescu a fost evocată cu mare respect și considerație. Numeroase fotografii și portrete, ediții ale operei acestei mari scriitoare, cît și un fragment din filmul excepțional realizat după romanul **Concert de muzică de Bach,** special pentru TV, au făcut ca acesta să fie unul dintre cele mai bune momente ale emisiunii. Versurile Magdei Isanos, recitate de Adela Mărculescu, „Veac mare, veac larg / Vestea se-apropie...", anunțînd epoca revoluțiilor viitoare, pe care azi le avem trăite, au încheiat această emisiune inspirată.

Aceste emisiuni demonstrează considerația și atenția ce se acordă oamenilor tineri, care judecă și discută cu seriozitate, animați de idealuri înalte, care au vederi largi și iubesc. Astfel de preocupări îi vor menține pe calea cea bună, cu ajutorul unei discipline rationale, făcînd apel la demnitatea lor. Să le admirăm sinceritatea, arta de „a se arăta", de „a fi mereu ei înșiși", cu părerile lor, cu respectul pentru părerile altora.

Corina Cristea

muzică

Nuanțe

Cînd închizi o stagiune se cuvine să-i arăți meritele, să-i șoptești neajunsurile, fără să uiți nimic, fără să strici ierarhia cuvenită. Dar poate mai adevărat este ca, fără program și însemnări, să trezești în memorie atmosfera acestei stagiuni, imaginea ei subiectivă, reală de fapt, căci o întreprindere artistică trăiește prin senzația pe care ți-o lasă după.

La capitolul prime audiții autohtone am aflat, cu siguranță, evenimente, dar acum cînd putem privi toată stagiunea, efervescența n-a fost atît de îmbietoare ca în anii din urmă. Sînt convins că intensitatea pulsului școlii noastre muzicale n-a scăzut, dar și-a făcut loc în vederile organizatorilor mai multe lucrări fals contemporane, către comercial, vogă, în dauna invenției ascetice. Sînt lucrări, unele, făcute la ureche și pentru ureche, vreau să spun că vizarea aceasta a efectului, a plăcerii auditive, care este certă în toată lumea acum, în dauna ideației, a mersului înainte a însăși noțiunii de muzică, aduce a epigonism. S-a trecut cam repede la țintirea hainei sonore mai repede decît a noutății structurale și densității de gîndire ceea ce dă compoziției mondiale la zi un statut de găselniță artizanală mai potrivit decît cel de contribuție la îmbogățirea ideatică a umanității. Clarificarea înainte de termen, adică de îmbibarea suficientă de descoperiri, aduce a simplitate, curățenia, pentru captarea imediată, a sărăcie intelectuală. De altfel a compune pentru auz este și o echilibristică periculoasă, percepția sonoră, s-a dovedit, este foarte subiectivă, compozitorul trebuie să ofere doar un cîmp dens de alegere, o sumă de idei coerente, căci, oricum am percepe noi faptul sonor, în acest caz convergența substanței, forța informației ne ajută să configurăm forme bine desenate pe materialul furnizat.

Cele amintite nu privesc numai, și nici cel mai grav, muzica noastră. Dar interesul publicului suferă imediat la orice rabat. S-ar cere mobilizat efortul inventivității și pentru formarea unor consumatori avizați ai muzicii noi. S-a făcut ceva, în anii aceștia, inițiativele cam lîncezeau, publicitatea a scăzut, entuziasmul publicului ocolește creația muzicală nouă nu pentru că n-ar fi interesați, desigur sînt medii în care problemele componisticii actuale ar rodi, fiindcă nu sînt numai ale muzicii, dar fără acel joc al inteligenței care să inventeze formule atractive nici un obicei nu poate deveni stabil, necesar. Ideile mai proaspete au venit în anul acesta din afara sălii de concert.

Să precizăm că numărul primelor audiții n-a scăzut, a pălit însă coloritul ambalajului, nivelul discuțiilor și atractivitatea lor prin numărul și ținuta invitaților. Nimeni, cred eu, nu este interesat ca muzica să se cînte doar între muzicieni, ca în jurul ei să fie un zid ce să împiedice comunicația și schimburile de oxigen, să rămînă o floare de seră ce s-ar ofili nehrănindu-se decît cu propriile ei idei. Și nu se poate să se strecoare măcar nuanțe de neîncredere sau dezinteres între muzicieni și ceilalți artiști ori cei ce frecventează orizonturi noi în diferite domenii de gîndire, căci, este fapt greu de contrazis, artele și științele de idei trăiesc azi o viață comună, bazată pe un schimb activ, pe o mobilizare reciprocă.

Costin Cazaban

cronica literară

Ion Lăncrănjan „Caloianul" (II)

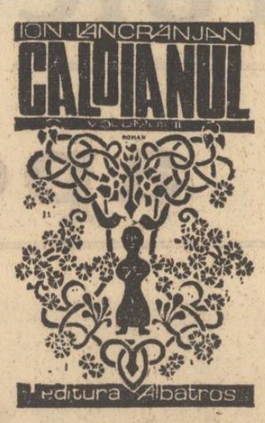

Dacă scriind despre **Caloianul** ne-am mărgini doar la observarea exceselor, am cădea și noi în eroarea autorului făcînd mai ales o critică a „carilor" cărții. **Caloianul** conține însă și pagini remarcabile care nu țin de formula literaturii „carilor". Undeva autorul afișează următorul deziderat: „Lumea de astăzi trebuie judecată cu puterea de cuprindere a lui Shakespeare și cu sinceritatea unui Dostoievski !" Nu putem trece cu vederea puterea de cuprindere a acestei cărți, adevărat caleidoscop epic inspirat din ultimele trei decenii de viață a României. Romanul devine în mîinile lui Ion Lăncrănjan un burete enorm care absoarbe mari cantități de real. Strins acest burete varsă în fața noastră o avalanșă de întîmplări și personaje, suficiente ele singure să susțină distribuția unei opere de mari proporții. Buretele de care vorbim nu este însă orb. Nu orice imprejurare își face loc în cartea lui Ion Lăncrănjan și, este cazul s-o spunem, un secret criteriu selectiv funcționează în spatele amplei defilări. Scriitorul are predilecțiile lui și se îndreaptă cu precădere către situațiile conflictuale. Romulus Leanc este un combatant ca și Vasile Pozdare, după cum și Alexandru Ghețea este tot un luptător. Deosebite sînt arenele de luptă, mijloacele, țelurile. Prin **Caloianul** Ion Lăncrănjan a tins să realizeze un roman de atitudine scriitoricească și semnul dezideratului său este și programatica cuprindere de excepție. **Caloianul** pare de multe ori a fi doar ciorna romanului ce putea fi scris, mai curînd o înșiruire de posibile teme, într-atît este de mare graba cu care sînt introduse în țesătura cărții fapte, întîmplări, personaje, fără o prealabilă prelucrare artistică. Sinceritatea lui Dostoievski e înțeleasă într-un fel personal și **Caloianul** amestecă situații reale cu situații inventate, personaje cu stare civilă reală cu personaje fictive. Ne mișcăm într-un univers cu hotare nesigure și nu știm cînd intrăm din reportaj în ficțiune și cînd din ficțiune în reportaj. De altfel, din felul în care folosește citarea unor documente oficiale privind cazul Lucrețiu Pătrășcanu și din felul cum este recapitulată pentru noi ultima parte a vieții lui Lucian Blaga și chiar o primă parte a posterității lui imediate și locale este vizibil că Ion Lăncrănjan pune pe picior de egalitate documentul cu ficțiunea și procedează în consecință. Plăcerea autorului e de a nu ocoli cazurile spinoase și revenirea insistentă la numele lui Lucrețiu Pătrășcanu și la acela al lui Lucian Blaga este suficient de edificatoare. Autorul **Caloianului** descrie ședințe în care Lucrețiu Pătrășcanu devine obiect de discuții acuzatoare, iar reconstituirea felului cum a fost înmormîntat Lucian Blaga prilej de a acuza mentalități și procedee anacronice. Nici atunci cînd se ocupă de personaje mai puțin ilustre Ion Lăncrănjan nu se dezminte. Romulus Leanc este un tehnocrat de valoare care sfîrșește în chip surprinzător și absurd. Asasinat sau sinucidere ? Autorul dă toate versiunile posibile între care și pe aceea că Romulus Leanc, complet nevinovat, ar fi fost suprimat pentru că știa prea multe. Funcționează în asemenea pagini un ochi critic atent, îndîrjit cum ar spune autorul cărții.

Către ce fel de literatură se îndreaptă Ion Lăncrănjan ne-o arată capitolul **Fiul secetei.** Vasile Pozdare e „fiul secetei" pentru că evenimentul decisiv al vieții lui este marea secetă și marea foamete de după război. Fără această calamitate soarta oropsitului de prin părțile Moldovei ar fi fost poate alta. Adus cu alți copii la București și pus în noi condiții de viață Vasile Pozdare evoluează cu totul altfel decît ar fi făcut-o poate fără această teribilă lovitură a destinului. În aparență ceea ce se întîmplă cu el este foarte firesc. Copilul care să meargă la meserie și este trimis alături de alții să învețe meserie. A intrat apoi în partid. A fost scos din producție și trimis activist. A ajuns un activist important, dar a fost dat afară din partid și trimis la „munca de jos". A învățat carte la seral, și-a luat liceul, a intrat apoi la facultate, a fost reprimit în partid, a ajuns din nou conducător, de instituție acum, și a fost, din nou, trimis la „munca de jos".

„Vasile eroul meu, zice autorul prin gura unui povestitor, **le-a făcut pe toate și a trecut prin toate".** Caracterul „complet" al traiectoriei lui Vasile Pozdare atrage pe scriitor. Vasile Pozdare nu este pentru început un om căre-și face singur viața ci unul căruia viața i se impune și-i dictează drumul. E izbit de nenorocirile postbelice, luat și purtat în trenurile cu sinistrați, adus într-un mediu pe care nu l-a ales. De aici Vasile Pozdare nu mai este ce putea fi, ci ceea ce condițiile fac din el. În personajul său autorul vede un exemplar uman în a cărui creștere se reflectă toate schimbările societății. Pus pe o pistă Vasile acționează fără să mediteze. Scuturat de imprejurări ajunge să-și pună probleme pe care nu le gîndise pînă atunci. Din cobai și instrument al imprejurărilor istorice el devine un ins decis să-și construiască singur destinul. Prin **Fiul secetei** Ion Lăncrănjan vrea să descrie un destin reprezentativ, ajungînd la cauzele care au făcut zeci și sute de oameni să se înscrie, fără a fi pregătiți, în direcții pentru care istoria cerea mereu cadre noi. Vasile Pozdare trece de la ură la acțiunea conștientă. Muncitorul care încearcă să se înscrie în învățămîntul superior este altul decît tînărul dezlănțuit în stare să maltrateze laș un speculant. Este vinovat acel Vasile Pozdare din tinerețe, că se lasă minat de violența instinctelor fără să realizeze că gestul său atinge aproape crima, sau nu? Întrebarea, polemică, stă în subtextul microromanului **Fiul secetei** și răspunsul ni-l dă autorul tocmai prin desfășurarea întregii evoluții a copilului înfometat de demult, care devine atît de tîrziu conștient de sine. **Fiul secetei** este schița unui bildungsroman polemic.

Polemic scriitorul colectează fapte ce par neverosimile, dar pe care viața le propune cu o forță care le face să treacă înaintea literaturii. Un președinte de colectivă găsește cu cale să-și ia un vehicul personal și profitînd de apariția taxiurilor pe piața orașului vecin își cumpără o trăsură cu care vine dimineața la birou și în care-și inspectează tarlalele. Alt președinte nu mai știe ce soluție să găsească pentru alungarea șobolanilor din hambarele cu cereale și, în disperare de cauză, apelează la practici străvechi invitînd două vrăjitoare să facă farmece. Experiența are însă un sfîrșit grotesc pentru că, dezbrăcate conform magicului ritual, cele două femei, încă tinere, intră în raza farurilor unui camion care începe o vînătoare excitantă, soldată în cele din urmă cu un proces neobișnuit. Unghiul neorealist de mare efect, este propriu lui Ion Lăncrănjan nu numai o dată. Altă mostră: un popă mulțeratic face undeva la țară un comitet de pace pentru a scăpa de invinuirile ce i se aduc și ajunge să fie delegat la un congres pentru pace ; un bătrîn activist, trimis acum la munca de jos, la o moară, se încăpățînează să conserve într-un fel cît mai evident amintirea fostei lui epoci de glorie. Interesat de imprevizibil scriitorul ne semnalează, procedînd astfel, că nici o dezvoltare nu ia înfățișări ce pot fi anticipate și că singura șansă a scriitorului e să se țină cît mai aproape de fluxul existențial. Folosind o expresie decedată, și primejdioasă pentru literatură la vremea ei, scriitorul e de acord să se confrunte cu viața, dar cu viața în formele ei necontrafăcute. Pentru că „dincolo de aparențe" (acesta e și titlul unui capitol al cărții), existența își găsește singură formele cele mai potrivite de manifestare care nu seamănă cu nimic din ceea ce știam. Talentul scriitorului e de a dezvălui microclimatele, felul lor specific de a escamota macroclimatul, mica instituție neoficială în sînul marii instituții oficiale. **O intreprindere neinregistrată** ne oferă surpriza de a-l cunoaște pe Ion Lăncrănjan ca explorator de universuri noi. O lume nouă stă acum în atenția autorului. E vorba de o categorie umană care mai trăiește încă la periferia societății, chiar dacă practic ea ocupă în metropole subsolurile sau mansardele marilor clădiri. Cu aceeași predilecție neorealistă, Ion Lăncrănjan se ocupă de o „intreprindere" clandestină de colectat și desfăcut butelii, girată și condusă de un personaj aparent neinsemnat, o femeie fără importanță, portăreasă sau cam așa ceva, la unul din marile blocuri ale Bucureștiului. Femeia și asociații ei, bine surprinși în condiția lor de lumpeni, învîrtesc o afacere prosperă în chiar inima orașului fără a trezi suspiciuni și fără a fi conștienți pînă la capăt de măsura în care contravin coordonatelor sociale curente. Episoadele pe care le numim neorealiste nu-s doar palide schițe cum este în cea mai mare parte **Fiul secetei** ci pagini de remarcabilă observație a socialului și umanului. Măsura adevărată a posibilităților lui Ion Lăncrănjan se pune foarte bine în valoare prin aceste „descinderi".

Evocarea unei vieți rurale străjuită de reguli și obiceiuri severe procură cărții cîteva pagini antologice. Un crîmpei din viața unei familii, dominată de bătrîna Mumă, e proiectată în dimensiuni mitice așa cum e privită o familie de țărani la cîmp seara în **Marele singuratic.** Definitoriu este însă că, spre deosebire de Marin Preda la care siluetele se scaldă în apa dulce a asfințitului, la Ion Lăncrănjan lumea, evocată nu fără o nuanță elegiacă, plutește la propriu în întuneric. Întîmplările esențiale se petrec noaptea și au un aer misterios și indescifrabil. Tot în **Intemeierea Romei** se află și o excelentă povestire dedicată cooperativizării. Un scriitor merge la țară în documentare și este purtat la o adunare de demascare : în fața satului e adus un podar care ar fi sfătuit pe alții să nu se înscrie. E ceva nefiresc în toată întîmplarea, notează undeva Ghețea, (el e scriitorul aflat în documentare) și tocmai acest nefiresc reușește să-l surprindă scriitorul prin o acumulare treptată de detalii care, totalizate, fac situația impenetrabilă pentru cel dinafară. Mult mai tîrziu cînd cooperativizarea se încheiase scriitorul află dedesubtul ciudatei „demascări". Zgură, în această scurtă și concentrată povestire, nu există. Scriitorul notează exact și economicos esențialul, (sînt și aici detalii stranii — o lupoaică păzește sfatul popular —) dar magistral sînt surprinse reacțiile din preliminariile ședinței, textul cuvîntărilor, care e simplificat la extrem pentru a i se sublinia desfășurarea mecanică. Ion Lăncrănjan merge către ceea ce este demn de parodie în luările de cuvînt și e justificat de dezlegarea tîrzie a misterului : „demascarea" nu era o demascare adevărată, deoarece omul nu era cu adevărat vinovat ci o inscenare bine condusă în care toți își jucaseră rolul cu o mare convingere.

Nu toate capitolele sînt însă de același nivel, și regretul nostru e de a nu-l întîlni pe autor la cea mai bună tensiune artistică pe toată întinderea cărții. Cauza poate fi și ambițioasa desfășurare pe orizontală, neobișnuita distribuire a atenției. Întîlnim mai multe personaje, dar nu întîlnim personajul, ni se oferă o pasionantă materie epică, dar nu romanul. Punctul în jurul căruia autorul a ținut să-și coaguleze scrierea nu rezistă solicitării. **Caloianul** stă pe o mare idee eșuată: „Și poate că eroul cel mai de seamă al acestei epoci necruțătoare — măreață dar tragică, cum i-ai spus tu undeva ! — este artistul care se macină degeaba, artistul mare și cinstit..." **Caloianul** s-ar fi cuvenit să fie în acest caz romanul unui roman ce nu poate fi scris, constrîns să rămînă în faza sa preliminară. Excelent pretext pentru formula pe care **Caloianul** o are. Dar Alexandru Ghețea nu este artistul „care se macină degeaba", „artistul mare și cinstit", iar ecuația pe care ne-o propune citatul nu e satisfăcută în întregime.

Caloianul ascunde în paginile sale un autor înverșunat, lipsit de tact artistic și, totodată, un prozator de reală forță. Preferăm la Ion Lăncrănjan această a doua fațetă a literaturii lui.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

„Buzele tremurătoare ale ironiei"

La o primă lectură, noul volum al lui Florin Mugur pare a fi — așa cum o sugerează — și titlul *) — o scriere ironică. Relectura însă, pe lîngă alte avantaje, ni-l oferă și pe acela de a ne arăta cît de **„plină-i de singe fața ironiei".** E ca și cum un astru, pe care ne închipuim că-l cunoaștem îndeajuns de bine, întoarce spre noi o față necunoscută, neașteptată și, nu în mică măsură, cutremurătoare.

Elegiile erotice din „Romanul" lui Florin Mugur se desfășoară ca niște fringhii de fum deasupra unui imens gol afectiv. Căci nu în voluptate ori frenezie, cum nici în melancolia cantilenei ori în resemnarea înțeleaptă își au sursele generatoare aceste poezii. Ci într-un gol absorbant, într-o plasmă nedefinită, ceva ca o ceață din care poetul încearcă disperat (ironic !) să remodeleze ființa pierdutei sale Euridice, cadrul iubirii ce se estompează din ce în ce mai mult ca sub blestemul unei amnezii a sufletului : **„Trăgeam în piept cu bucurie ceața / genelor ei / și-a dinților sonori // și înclinîndu-mă ușor înghițeam ceața / pletelor negre / căpcăun de nori // și ceața dulce-a gîtului subțire / și ceața violentă dintre sîni // ceața genunchilor uitați / suind rotundă / prin gerurile munților bătrîni — // și boltele se limpezeau pe rînd / luni ude / strălucind peste păduri // mari astre ude / lunecînd în golul / înaltei, fericitei mele guri".** Pedeapsa abătută asupra acestei iubiri, despre care poetul scrie **„Rău ne-am iubit, rău voi muri, voi scrie-o carte —",** pare a veni dintr-o desincronizare ireversibilă. Căci întrarea partenerilor în marea aventură erotică s-a produs, dacă nu la alte tensiuni, cel puțin — dar fatal — în registre deosebite. Poetul își amintește propria-i prezență ca învăluită în gesturi aproape extatice **(„Veneam în orașul confuz, mai înalt decît tine / cu-o carte a regilor palizi / ce-au fost și-au pierit — //Lunatic veneam / spre brindușile fumegătoare / sub norul provinciei lenește înmărmurit"),** în vreme ce imaginea iubitei este și acum incendiară : **„Ea vine înmărmuritor de palidă / cu gesturi iuți ca focul, risipite / în toate părțile, bibliotecă-n flăcări // și cărțile arzînd se smulg din rafturi / frunți pilpîind se prăbușesc cu zgomot — / sărut în aer plinsetul hîrtiei. //Nu-i pasă de nimic / ea mă iubește ea cîntă-ncet, uitîndu-se la flăcări".** Deși simte lama irevocabilei ghilotine care-i desparte — așa cum apare în excelentul final al poeziei ce dă titlul cărții **„...Vreau s-o sărut, o las să vie / dar cineva-ntre gura mea și ei / așează lent / o foaie de hîrtie"** — poetul, altfel de o luciditate dureroasă, mai are, din cînd în cînd, curajul să-și invoce iubita. Căci fără o iluzorie speranță, el își simte centrul de greutate afectiv risipindu-se pentru totdeauna : **„Și totuși prea ar fi urît să nu revii. / ... / Merg fără tine lent, cu greutate / prin milul gros de aur. Fără tine / decade capul meu regal, cobor // trist, într-un vis penibil. Fără tine / totul e tremur stins și dezonoare. / Redevin rău și asemănător".** Și în vreme ce poetul se îndreaptă spre o poezie a propriei evanescențe **(„Îmi înfășor fularul mai strîns, e tot mai lung / se răsucește-n jurul pieptului gol, în jurul / burții, genunchilor — și-ncet cobor în lut // învăluit în lungi fîșii. Sub ierburi / foșnesc familiar fulare dulci / se duce carnea, tinerelor oase // sînt crengi friabile. Întreg, dispar domol. / Fularul vechi păzind un spațiu gol / al trupului, țiparul meu veșnic, de mătase",)** retina sa nervoasă își amintește de Siheia, devoratoarea dovezilor, cea care mănîncă urma cernelii : **„Siheia dă tîrcoale / și în rafturi / cărțile scot un muget fin ca praful. // Nu mi se-așeze umbra ei în palmă. / S-ar face albă palma / și-ar foșni".**

Prin curajul autoironiei demitificatoare, acest foarte frumos **„Roman"** al lui Florin Mugur mi se pare și o replică subtilă, excelent gravată, la **„Romanul"** lui Rimbaud. O virstă divină este pusă sub reflectoarele lucidității tandre: **„Eram dintre toți cel mai tînăr pe-atunci / Purtam pelerină / Strigam printre lebede ave — // prinț palid de gloria inimii sale / fugind / spre marea iubire a unei brinduse bolnave. // Ziare nebune pocneau lîngă umărul meu. / Oprirea, așteptă / în strada Colina cu cai. // Ce blond animal / scotea răgete lungi, înflorite / fugind pe aleile — acelui Versailles ? / ... / Pe scara tramvaielor / prinții spuneau poezii. / O lună regească umplea strălucitul meu geam. // La granița-naltă a rozelor prinse de tremur / ce nobilă șansă / ce mit luminos apăram !".**

Dorin Tudoran

*) **Florin Mugur, „Roman", Editura „Albatros", 1975.**

proză

Viața la țară

Inspirată aproape exclusiv din mediul rural, proza Georgetei Mircea Cancicov își dezvăluie principalele caracteristici încă de la apariția, în 1938, a romanului **Poeni,** urmat la scurtă vreme de romanul **Moldoveni.** Denumirea de roman este însă improprie și aceasta datorită lipsei oricărei intenții de construcție epică. Cărțile sînt alcătuite dintr-o succesiune de tablouri cuprinzînd rememorări afective ale vieții la țară narate într-un stil ce se remarcă prin oralitatea și pitorescul său. Autoarea are un dezvoltat simț al limbii și un real talent de povestitor ce-i permit să se miște cu dezinvoltură în aglomerarea de situații epice grotești la care participă personaje fără adîncime psihologică ci numai portretizate fizic cu mijloacele unui umor cel mai adesea de bună calitate. Deși neimplinite în planul omogenității construcției și amenințate de pericolul lunecării în anecdota cultivată ca atare, aceste prime „romane" rezistă prin ritmul viu al discursului epic din care se pot izola scene remarcabile prin echilibrul interior și coerența scriiturii.

Din același univers țărănesc își extrag substanța și povestirile Georgetei Mircea Cancicov reeditate de curînd. S-a vorbit în legătură cu aceste povestiri despre efortul pe care-l face scriitoarea în direcția organizării materialului epic. Ceea ce este evident e că prozatoarea reușește mai bine pe spațiile reduse ca proporții ale „genului scurt". Un exemplu este nuvela **Pustiuri,** cu care se deschide volumul. Sub influența unor personaje malefice (Varlam și mai ales Anghel), oamenii din satul Izvoare se abat de la normele morale străvechi care le guvernează existența și parcurg etapele unei psihoze colective ce-i conduce la crimă. Echilibrul moral este astfel rupt. El se restabilește (ca în tragediile anticilor) prin pedeapsa ce se abate asupra satului. Este o scenă de apocalips ce se derulează într-o atmosferă terifiantă descrisă cu mare forță de sugestie. Demonicul Anghel îl ucide apoi pe șovăielnicul Varlam, dar colectivitatea va descoperi crima și-l va pedepsi pe vinovat. Ca o ultimă sancțiune, trăznetul lovește casa asasinului spulberînd astfel răul moral.

Nuvela are tensiune dramatică și autoarea știe s-o mențină pe tot parcursul narațiunii. Regăsim aici pitorescul verbal din scrierile sale anterioare precum și atracția către senzațional și grotescul convertit uneori în tragic. O noutate o constituie prezența personajelor simbol. **Străina** și **Străinul** reprezintă lumea pierdută a candorii și inocenței, replică la degradarea morală a prezentului. În relatarea scenelor macabre observația realistă care predomină în scrierile Georgetei Mircea Cancicov capătă unele accente naturaliste, așa cum se întîmplă și în nuvela **Copiii lui Moisă.** Aici, asistăm la reacțiile oamenilor din satul Toranca, înspăimîntați de iminenta apropiere a liniei frontului. Acest nucleu epic crea premisele unei evoluții dramatice interesante. Autoarea nu se arată însă preocupată de analiza profundă a stării de spirit ce dereglează mecanismele existențelor și aglomerează doar fapte după criteriul insolitului. Este vorba de o inadecvare a procedeelor la materia epică tratată, cu efecte deloc favorabile. La același rezultat conduce supralicitatea unui procedeu precum acela din care aflăm că țăranii din Toranca își etalează foarte aproximativ cunoștințe de „înglizește".

Darul de povestitor și talentul portretistic își află împlinirea și în narațiunea de factură clasică intitulată **Nunta lui Iorgu Pădure.** Peripețiile matrimoniale ale bătrînului avar Iorgu și ale babei Catinca, virtuala soție care folosește orice tertip pentru a deveni consoarta legitimă, oferă prilejul creionării unei întregi galerii de personaje și situații burlești străbătute de un comic savuros. Supralicitarea și sarja nu distonează aici, ele fiind elemente constitutive ale genului buf.

Celelalte proze din volum **(Îndrăgostitele, Turma spre Siret, Ochiul sur)** întregesc granițele unui spațiu epic original ce recompune un univers țărănesc scrutat cu mijloacele literaturii realiste.

Valentin F. Mihăescu

*) **Georgeta Mircea Cancicov : „Îndrăgostitele", Editura „Minerva", 1975.**

critică

Didacticism drapat

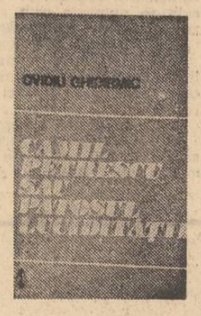

Camil Petrescu nu pare a se bucura de o posteritate critică prea fericită. Ca numeroase alte studii precedente, microeseul lui Ovidiu Ghidirmic *) nu aduce un punct de vedere nou, substanțial, în exegeza acestei opere.

Într-un „Avertisment", criticul ne informează că, deși nu pune „mare preț pe alegerea modalității tehnice de abordare a subiectului" s-a oprit, totuși, din necesități metodologice, asupra „eseului interpretativ". Ceea ce vrea să însemne un unghi de vedere inedit, o analiză personală trecînd peste rigorile impuse de o formulă sau alta.

Delimitîndu-se teoretic de cei care „povestesc sub formă de rezumate", conținutul, „ce se întîmplă pur și simplu", în cutare text „literar", autorul își propune „să nareze" idei. Este probabil o traducere a ceea ce Călinescu numea : istoria literară „ca știință inefabilă și sinteză epică". Dar aceste declarații de principiu nu sînt susținute întotdeauna de analiza propriu-zisă.

Studiul care ar fi trebuit să urmărească „patosul lucidității" în opera lui Camil Petrescu deci, revelarea avatarurilor în plan ideatic, stilistic sau estetic a unei teme cheie, structurante, ia aspectul unei monografii tradiționale. Se studiază în capitole distincte, fără a se urmări evoluția și organicitatea unei idei, articolele polemice (Polemicile), poezia (Lirism și organicitate), concepția estetică și activitatea dramaturgică (Modalitatea estetică a teatrului), creația romanescă (Condiția romanului modern), publicistica social-politică și critica (Publicist și critic).

Date fiind dimensiunile reduse ale volumului, în contrast cu vastitatea subiectului, autorul ne pune în față, mai degrabă, o unor schițe fragmentare, a unor afirmații situate inevitabil în sfera generalului. Iată cîteva exemple din capitolul dedicat poeziei. Uitînd cu desăvîrșire că scopul cercetării ar fi trebuit să fie acela al evidențierii unui complex al lucidității, Ovidiu Ghidirmic trece la o enumerare și descriere a poeziilor într-o manieră didactică : „Umanismul profund al versurilor de război ale lui Camil Petrescu stă în faptul că antagonismele umane se șterg prin vibrația comună în fața misterelor cosmice. Finalul din poemul „Primăvara" e de-a dreptul emoționant". Sau : „Nu se poate spune că lirismul cerebral al lui Camil Petrescu nu atinge valori de mare poezie. Ca, de pildă, aceste versuri delicate ca o japonezerie (!!)". De altfel, calificative pregnante de genul „mare poezie", „emoționant", „artă incomparabilă", „neîntrecut sarcasm" etc. constituind o caracteristică a stilului acestui gen „de eseu interpretativ".

Un capitol interesant, mai bine structurat este acela despre teatru, unde după o sumară expunere a concepției teoretice, sînt analizate urmărind de astă dată niște motive centrale — dramele autorului. Astfel, „Act venețian" nu este o piesă cu subiect erotic, ci mai ales un complex al lucidității cunoașterii, coroborat cu cel al demnității, al onoarei. Iar „Danton" ilustrează conflictul tipic din opera lui Camil Petrescu, contradicția ireconciliabilă dintre Idee și Viață.

Abordarea romanului este însă din nou fragmentară. O posibilă comparație cu André Gide care ar fi putut impune o nouă perspectivă în analiză este cu ușurință abandonată de critic pentru a se pierde în discuții cu privire la proustianism sau nonproustianismul autorului. Corectă dar insuficient de expresivă, eboșa descriptivă referitoare la activitatea publicistică și critică.

Paul Dugneanu

*) **Ovidiu Ghidirmic : „Camil Petrescu sau patosul lucidității", Editura „Scrisul românesc", Craiova, 1975.**

Revista revistelor

ERA SOCIALISTĂ nr. 13, iulie, a.c.

În cadrul rubricii **Pagini de istorie,** în acest număr al revistei „Era socialistă", este marcată trecerea a patru decenii de la înființarea Frontului Studențesc Democrat printr-un amplu studiu-evocare semnat de tovarășul Gheorghe Rădulescu. **Momente memorabile din activitatea Frontului Studențesc Democrat** — acesta este titlul studiului —, într-o viziune sintetic-cronologică, pune la îndemîna cititorului o mare și semnificativă suită de aspecte și date menite a evidenția în chip elocvent puternicele tradiții de luptă social-politică și ideologică ale tineretului studios din România.

În același număr al revistei de care ne ocupăm, la rubrica intitulată **Creația literar-artistică** se publică textul unei mese rotunde realizată la Cluj-Napoca, axată pe următoarea temă: **Cadrul principiilor eticii și echității socialiste și conștiința scriitoricească.** Participanții la dezbatere (în ordine : Ion Vlad, Ștefan Pascu, Adrian Marino, Constantin Cubleșean, Ioan Oarcășu și Dumitru Radu Popescu), cu multă sagacitate disociativă pun în lumină implicațiile profunde, de principiu, ale chestiunii, privită în conexiune cu viața și activitatea literară din România anilor noștri.

Premisa teoretică și social-umană a incitantului eseu **Limbaj și comunicare,** de Mihnea Gheorghiu, poate fi perfect dedusă din acest paragraf. «Acum ne interesează „semnul de recunoaștere al omului" și „găsirea unui limbaj comun" între cîți mai mulți oameni. Ne interesează să diminuăm treptat sfera incomunicabilului și s-o lărgim și s-o controlăm în mod democratic pe aceea a comunicabilului, pe baza unor adevăruri științifice, controlabile, contrare remarcei lui Bruce Parain că „istoria limbajului este istoria minciunii". Problema limbajului pătrunde astfel în aria teoriei valorilor.» În spiritul unui atare punct de vedere, caracteristic prin realismul său constructiv, autorul eseului desfășoară o deosebit de pertinentă demonstrație privind ceea ce el numește „relația actuală dintre **comunicare și civilizație",** cu (presa, radioul și televiziunea etc.) Suferind, poate de un anume exces speculativ și abstractizant, articolul lui Victor Ernest Maşek, readuce în discuție o atît de actuală și de complexă problemă cum este aceea a raporturilor dintre **Nihilismul artistic și libertatea iluzorie** (am reprodus însuși titlul articolului). Z. Ornea, în cadrul rubricii **Cărți și semnificații,** analizează cu obiectivitate și competență recentul volum al lui Ion Dodu Bălan **Artă și ideal,** axîndu-și demersul pe ideea „perspectivei ideologico-estetice a criticii literare".

Aristarc

Un poet uitat

● *A apărut nu de mult în Editura Militară volumul locotenent-colonelului Gheorghe Preda : „POETUL EROU SUBLOCOTENENT CONSTANTIN T. STOIKA".*

Căzut ca și colegul său de generație Mihail Săulescu în primul război mondial, în același an — 1916, Constantin Titus Stoika a făcut parte din cenaclul și apoi din gruparea revistei „Viață nouă" condusă de Ovid Densușianu. Traducător din clasicii latini, Lucrețiu și Virgiliu, ca și din cei mai autorizați reprezentanți ai simbolismului francez, Baudelaire și Verlaine, poetul Constantin T. Stoika a fost distins în 1914, alături de prietenul său Perpessicius, cu premiul Hillel pentru traducerea exemplară a unor fragmente din „Poemul naturii" de Lucrețiu.

Ardelean de origine, descendent al unei familii de moți, bunicul său Ștefan Stoika a fost multă vreme aghiotant al domnitorului Alexandru Ioan Cuza, iar tatăl, Titus Stoika s-a prezentat ca voluntar în armata franceză, Constantin a trecut Carpații înscriindu-se la cursurile universității bucureștene.

Discipol al lui Densușianu, atras de simbolismul care se opunea tranșant semănătorismului, poetul n-a pregetat să se înroleze în rîndurile participanților la luptele pentru apărarea pămîntului românesc.

Micromonografia lui Gheorghe Preda ne restituie biografia unui poet și patriot a cărui jertfă pe cîmpul de luptă îi perpetuează în timp o luminoasă amintire.

T. S.

aqua forte

Synthesis — o revistă de literatură comparată

● *Sub egida Academiei de științe sociale și politice, a apărut în zilele acestea o nouă publicație științifică destinată studiilor literare : „Synthesis", buletinul Comitetului național de literatură comparată al Republicii Socialiste România. Revista e condusă de un Comitet de redacție alcătuit din : Zoe Dumitrescu-Bușulenga (redactor șef), Alexandru Duțu (redactor șef adjunct), Mihnea Gheorghiu, Ion Zamfirescu și Doina Grecu (secretar al Comitetului). Ea apare în limbi străine, fiind menită să înlesnească pătrunderea contribuțiilor comparatismului literar românesc în circuitul internațional. Pentru început revista publică actele colocviului internațional de literatură comparată care s-a ținut la București între 13 și 15 septembrie 1974. Deschis printr-o alocuțiune rostită de Mihnea Gheorghiu, președintele Academiei de științe sociale și politice, colocviul la care au participat cercetători români și străini a avut în centrul dezbaterilor două teme majore :* Literatura comparată și cercetările interdisciplinare — *pe marginea cărcia s-au desfășurat interesante discuții despre principiile și metodele comparatismului și Luminile și romantismul : continuitate sau discontinuitate ? — prilej de fericite aplicări practice ale acestor principii și metode la studiul unei epoci culturale. Nu putem să reproducem aici titlurile celor 23 de comunicări prezentate în cadrul colocviului și nici nu vom încerca să comitem nedreptatea unei selecții subiective și parțiale. Să amintim că alături de specialiștii români au participat, ca oaspeți, cercetători străini de renume ca D. H. Malone (Los Angeles), D. F. Markov (Moscova), D. W. Fokkema (Utrecht), G. Dimov (Sofia), Z. Constantinović (Onnsbruck), R. Bauer (München), E. D. Tappe (Londra), A. Bhose (Calcutta).*

Să ne fie îngăduită, chiar de la primul număr al revistei și o observație critică. Pe cît de binevenite ni se par recenziile unor lucrări românești de literatură comparată prezentate pe această cale străinătății sau recenziile unor lucrări străine recente aduse astfel la cunoștința specialiștilor români iar uneori discutate critic, pe atît de puțin necesară ne apare introducerea în revistă a unor recenzii la traduceri românești de lucrări critice sau de istorie literară străine, devenite azi „clasice".

Demult așteptat, periodicul de specialitate pe care tînărul Comitet național de literatură comparată îl oferă comparatiștilor români va contribui, sîntem siguri, la progresul studiilor de acest gen în țara noastră.

NICOLAE-ȘERBAN TANAȘOCA

Vă rugăm să vă reînnoiți abonamentul la revista „LUCEAFĂRUL"

● **Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții**

● **Vă rugăm să semnalați redacției orice neajuns în legătură cu primirea la timp și în condiții civilizate a abonamentului, precum și alte aspecte negative privind difuzarea revistei noastre**

atelier literar

poșta redacției

ADAMEVA : N-avem, din păcate, oricît am vrea, suficiente justificări ca să vă îndeplinim dorința. Paginile sînt slăbuțe, improvizate printre picături, fără nerv, fără freamăt. Ici-colo sclipește cîte ceva („Metempsihoză"), dar e prea puțin. Poate altă dată...

G. DORIAN : După lunga pauză, plicul nu ne aduce vești bune, ci, dimpotrivă. Pagini nebuloase, șterse, invariabile litanii nesfîrșite, monotone, în care poezia e în vizibilă scădere, pînă la dispariție. Ce s-a întîmplat ?

I. CIOANCĂȘ : Mai slabe (prozaice, retorice) ca de obicei. Cea mai bună : „Întoarcere în cuvînt".

IANUS BIFRONS : Sînt, într-adevăr, unele semne, dar lucrurile par să fie abia la început. Promițătoare. „Oamenii", „Unui prieten" și, mai ales, „Ghicitoare". Să vedem ce mai urmează.

AL. HORIA : „Impresurindu-mă", „Principiul", „Un cal sălbatic", paginile mai reușite. Dar semnele unui progres decisiv întîrzie să apară.

B. MARIAN : S-a schimbat ceva în scrisul dv., dar nu în bine. Ultimele plicuri ne aduc pagini șterse, inexpresive, fade, în care poezia se zbate din greu să supraviețuiască (precar, clorotic, fără vlagă). Cîte ceva (dar mai puțin ca altă dată) în „Mass-media", „Întoarcere", „Rugăminte", „Privirea din frescă", „Pacea", „Înaintare".

C. OTESCU : Nu e mai bine. Aceeași vorbărie retorică, torențială, aceleași nesfîrșite șiraguri de metafore lăbărțate, pletorice, pompoase (dar fără aport) : „sînt desfrunzit într-o nefirească plîngere ca un flaut cerșetor" (? !), „podoaba neajungerii ruginită pe fața tăcerii" (? !), „Să nu se știe că astăzi a fost mîine și mîine va fi ieri" (? !) etc. Rarele texte care renunță la aceste artificii aglomerate și zgomotoase, cad, însă, într-o platitudine fără leac („Să fiu"). Ceva mai curată, dar nescutită nici ea de retorism, „Una cu pădurile".

PASCU BALACI : Sînt unele confirmări, mai ales în „Satul", „Sprincene așteptînd", „Vis", „Insula". Ciclul „Decebal" pare să anunțe și el lucruri mai bune, pe măsură ce condeiul va căpăta mai multă siguranță, experiență. Continuați.

ȘT. MĂDĂLINEANU : Se văd din nou semnele de poezie, dar versificația, insuficient controlată, vă impune dese concesii, aproximații, stridențe, care țin lucrurile, deocamdată, la oarecare distanță de reușită.

A. GURGĂU : E un caz tipic de mirare, de simulare a poeziei, cu ajutorul unor formule evazive, nebuloase, căutat-„poetice" (în realitate, vide) : „la marginea lumii brazii clatină timpul" (cu „efecte" de aparență, — dar se poate spune, cu același „efect", „la marginea timpului brazii clatină lumea", sau „la marginea brazilor timpul clatină lumea", ș.a.m.d.), sau „privește pămîntul cum coboară în pămînt" (? !), sau „dintotdeauna am avut drumurile. Și am avut singele, puterea, și înfringerile" (enumerarea poate continua nelimitat) și „alte drumuri înghesuie timpul în timp" (? !), etc. etc. În cîteva din piese, s-ar putea bănui, dincolo de aceste înșelătoare trucaje de „superficie" (cum vi se pare mai „poetic" să spuneți) oarecari aptitudini lirice („Iarnă", „Cîntec"). Dar încă nu se poate trage o concluzie. În orice caz, calea nu e bună și corectă ; căciula pe care vă căzniți s-o furați, vă aparține! Chiar dacă ați reușit (și veți mai reuși) să publicați cîte ceva pe ici pe colo. (Pe de altă parte, nu se zice „fastoase", iar accepția cuvîntului „Missă" sau „Messă" se pare că nu vă este prea clară). Să vedem ce mai urmează.

Mircea Lungu, Georgescu Gheorghe : Sînt unele semne ; merită să insistați. **C. Olaru — Slobozia, Ziraduș, E. Kotzbacher** (mai bine în „Capital"), **Popa Dan Mihail, A. Buzincu, Doru Petre, Vasile Caburgan, Nicolae Alexandru, E. M. A. Hainal, M. Bodea, Păstorel Frunză** (ceva mai bine, în „Teama visului"), **D. Hrenciuc Nicolescu Eugen, Mihai Moraru. Adrian Popa, Riman, Roată A. Mihnea (Rama), Paul Const. Mincu** (mai bine, în „Vom fi planta", „Ca să iubești o floare"), **Mircea N. Radu, Ionescu Mihaela Luminița, Halnyris** (mai bine, în „Tîrziu", „Metamorfoze"), **Em. Tarcoliu, Moldoveanul Timișorean, Dragoș Andrei, S. Doljerii, Treantă Iulian, Doru Juncu, Negrea Aurelia, Anghel M. Florea, Teodor Pîrvan, Dan Mucenic** (ceva în „Scrisoare", „Era o noapte"), **Al. Bălănescu:** Nimic nou !

Urucu Const., Dorin Spineanu, V. P., Geo Maxa, Popescu Șerban, Pon Petre Neaga, Inocențiu Corbu, Ion Dumitru Străjă, E. Bărăgan, Seccus, Cîrneanu Dan : Încercări modeste, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Virstă

inima
nu cunoaște
bătaie inversă

nu cunoaște somn
și nu cunoaște odihnă

inima
e un ținut liber
pe care să nu punem mîna
prăfuită de întuneric.

RODICA MARCU

Nu numai Pan

Lasă-mă să te strig,
prin somn,
pe dedesubtul cel mai ascuns
al ființei mele !
Lasă-mă să te strig
din cămările stinse ale lutului,
din tainițele unde zace blaga grînelor
și mierea albă a strugurilor !

Strigînd către tine
voi striga înspre patrie,
înspre marile ei taine,
spre durerile ei venite
prin vreme.
Voi fi fericit
ca străzile Bucureștilor noaptea,
eliberate de greutatea pașilor
și de masa moleculară
a zgomotelor

— De ce te ascunzi ?

Aerul devine greu
pentru plămînii aprinși de nesomn,
simt alunecînd cărările
într-un tărîm fumegînd
Povara e grea. Duc dragostea ta
de țară cu mine. Sorb izvoarele
bucuriei. Plumbul brațelor lumii
se topește zilnic
în brațele mele.
Inima mea bolnavă bate și pentru
statuile tale.

Nu numai Pan este stăpîn peste crînguri,
iată ! Vor armoi în curînd podgoriile !

ION ALEX. ANGHELUȘ

Numai Patria

Iubesc fumul
pentru că el este
prima și ultima
suflare a flăcării ;
dar nu-l pot iubi
cînd urcă-n văzduh
și imită atît de bine carul,
încît pînă și păsările
cad în eroare
și cu ochii închiși
zboară, lovindu-se
cu capul de lună.
Nu lăsați lumea
să se umple de fum,
căci atunci păsările
ar trăi în grop!
și cine ar mai umple
pustiul din copaci
și din cer
și din oameni ?
Căci dacă cerul
este lipsit de rădăcini
și de moarte,
cum îl vom urma oare
atît de departe ?
...Iubesc fumul
pentru că a fost
cîndva flacără,
dar numai pentru aceasta
Numai lumina este
eternă ca patria.
Numai lumina.
Numai patria !..

VIGDIS ALSEN

Principiul

Mișcarea mișcărilor trece
prin toate lucrurile ducîndu-le
ca un orb trăgînd după sine lumea
ca o locomotivă trăgînd vagoane
printr-un tunel fără capăt
și dacă închid ochii simt
cum călătoresc într-un vagon
iar viața se reduce
pînă la ultimul principiu
ca desenul făcut dintr-o singură
linie continuă
ce nu se sfîrșește nicăieri

ALEXANDRU HORIA

Locul din care începem

Locul din care începem
Mîinile mele
încep din vîrful
ramurilor acelea de brad,
prin care vîntul de seară
lasă acum
să plutească peste pămînt
o mare de liniște
Sufletul meu,
începe din vîrful
acela de munte,
pe care numai păsările
îl ating uneori
prăbușindu-se moarte.
Iar privirile mele
încep din locul în care lumina
plînge de neputință.
Noi sîntem o continuare
a tot ce poartă nume,
în această imensă
și teribilă lume.

COSTEL ȘTEFĂNESCU

Ion al Anei

Ion al Anei era orb.
Cu ceilalți bărbați tineri din sat
care-au început viața ca și el
de la lingură
în fiecare zi pregătea carul
pentru care tăiase lemnul de fluiere
să plece la Dunăre după pîine cu varul.

Ion al Anei ar fi vrut să meargă drept, în picioare,
să nu se scalde de două ori în aceeași apă
să urce în deal zilnic
și să-mpartă copiilor pîine și struguri
dar acasă plîngeau frații săi cei mai mici
și Ana văduvă de război
arătînd sabia și decorația
celui ce-a căzut în somn într-o zi fără anotimp
și Ion al Anei rămîne mai departe în prag
cu lingura lui de lemn și cu carul
într-o lume în care copiii rupeau săbii de lemn
în genunchi
bucuroși că pot ride fără să-și ceară iertare
și-n jocul lor fără învinși
Ion striga, striga tare
„trebuie să rămînem acasă, spunea
să săpăm via noastră și grîul
noi să culegem și strugurii
și copiii noștri să știe gustul de pîine"
și tot satul s-așeza lîngă ei jos pe iarbă
văzînd lumina din ochii lui blînzi.

C. DOCHIAN

mapamond

Poeme de Ștefan Raičiković

Baladă despre înserare

Ați plecat în înserare în afara orașului să vă liniștiți ochii
Și-ați rămas absolut singuri.
Nici n-ați știut cum tăcerea vrea să-i rănească pe cei necunoscuți cu arma nevăzută
Și-ndelung v-ați forțat ochii zadarnic
Să descifrați arhitectura păsărilor care zburau.
Prea mult și-n zadar ați fost încovoiați spre pămînt
Ca un arc fărîmat:
Ați vrut să apucați naiv tocmai acel strop de timp
Cînd neatinsul fir de iarbă se înalță c-un nou milimetru.
Ați plecat în înserare:
Nici n-ați știut că vă dor umerii de acoperișurile invizibile
Că mîinile vă sînt grele de nu prea naturale iubiri
Ați crezut că vi se întîmplă ceva în auz
Dar ați uitat să trageți în urmă zidurile unei străzi obișnuite.
Ați plecat în înserare:
Ați mers încet:
Și deodată ați înțeles că nu acesta vă este pasul chiar dacă picioarele vă aparțin întru totul.
Ați mers încet.
Numai că acum cu mult mai încet
Aproape ca și cînd n-ați fi mers.
V-ați oprit
Dar vi s-a părut că mergeți mai departe cu pasul care nu e al vostru
Ați plecat în înserare în afara orașului să vă liniștiți ochii
Și-acum vă tolăniți în iarbă
Chiar dacă știți că nu voiați decît să stați.
Lîngă urechea voastră
Un fir de iarbă destul de fosnitor a crescut cu un milimetru
— Nimic n-ați auzit.
În văzduh două păsări au desenat cu aripile o artă modestă
Nimic n-ați văzut
Ați plecat în amurg
Și-acum deschideți ochii pe furiș din iarbă
Și vi se pare că cineva tot vă mai țintește cu nevăzuta armă.

Cîntec de leagăn pentru un peisaj uitat

Acum lasă gardul pitic în putrezire să doarmă
Dacă încă mai există triunghiu-i neclar
Între doi plopi
Dintre care unul era mai mic
Și cîrlionțat în zadar. Aceasta
A fost pe lîngă calea ferată, care ia uită-te,
Nu m-a dus nicăieri. Ia uită-te
Cum stau cu mîna în buzunar rezemat de un zid
Pe-un mare desen de umezeală și de tencuială cenușie
Care se spulberă ca nisipul
Printre degete. (Au putrezit florile soarelui
De zăpadă și vînt.
Și de păsări puțin. Mlaștina cu apa murdară de humă
Ca un fluture tulburat a plecat în soare. Ridicola broască
A zburat sub penele
Berzei
Pe coș. Gardul l-au cărat în spinare
Cei gîrboviți
În întuneric. Aceasta
A fost pe lîngă calea ferată care, ia uită-te,
Nu m-a dus nicăieri. (Ia uită-te,
Cum stau cu mîna în buzunar rezemat de zidul vieții
Care se spulberă ca nisipul
Printre degete.)

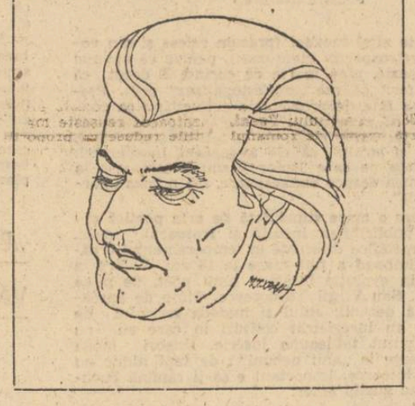

Pe o stradă

E un om pe o stradă
Care în fiecare dimineață la o anumită oră
Își deschide ușa cu uzatul arc de deasupra
Și o închide cu o singură și bruscă mișcare
Și se desparte de ea și pleacă.
Cu o asemenea expresie pe față și-n toate
Ca și cum ușa ar fi fost din întîmplare a altuia
Dincolo de care dintr-o greșeală sau din încurcătură
A rătăcit pentru o singură noapte.

Cîntec de leagăn pentru o scoică

Dormi
În leagănul de nisip dormi
Sub lumea oribilă a apei dormi
În alge în spirala mușchilor dormi
Dormi pe căpătîiul pietrei albe de riu pe care am aruncat-o
Dormi cu visul mai alb decît pietrele și sunetul
Fără cîntecele galbene ale soarelui dormi
Naufragiată fărîmă a tăcerii dormi
E noapte dormi
Dormi în cîntec de leagăn adormi
E ziuă
Sînt eu
Dor
mi.

Baladă pentru migdalul înflorit

Am vrut să văd de-aproape migdalul înflorit.
Era frumos și violet pe dealul golaș. Și neobișnuit,
Era ca stropul spumei, rotunu, stropul depărtărilor.
(De altfel: acesta era un cerc de frunze
Cu punctele risipite pentru abia trezitul ochi.)
Depărtarea rămînea depărtare pînă-n cine știe ce primăvară
Poate devenea încă numai amintire:
Ca și cum panglica migratoarelor se rupe și se împarte.
La jumătatea apropierii ochii s-au ridicat.
Exact cînd în văzduh pasărea de bătrînețe murea :
Această moarte mică și eu și migdalu-nflorit
Oare de ce-am alcătuit negrul triunghi la mijlocul luminii?
Așa mîinile rămaseră în dezordine.
Părul părea că-ncepe să se întunece.
Și-n zadar ochii căutau cel de-al cincilea sens.
Încet-încet tălpile mi se-ngropau.

Cîntecul ierbilor

Ierbile au un sens ca piatra de greu
Pentru că ele-mi spun: „Cîntecul tău nu-i necesar.
Întinde-te în noi. Și încrucișează-ți mîinile, oriunde, sub cap.
Și taci. Taci îndelung pînă cînd nu uiți să vorbești.
Și privește liniștit dealul cu totul îndepărtat și albastru
Care tace adînc.
Și ridică-ți încet ochii de pe deal
Spre norul atît de neliniștit și de alb, neoprit pe cer.
Și coboară-ți ochii de la noi înspre tine. Și oprit în tine însuți,
Întinde-te. Și taci, cu privirea în tine, sub norul de lîngă deal.
Încurcat de întunericul din tine, privește și înțelege simplu
(Simplu, ca și cînd vîntul din întîmplare ne leagănă):
Pe deasupra dealului nu este nor. Dealul tace singur și puțin întunecat de amurg".
Zac în iarba înaltă și gîndesc indefinit.
O furnică pe genunchiul meu, ca omul pe deal.
Neliniștită, furnica se oprește. Eu tac. Și ăsta e cîntecul meu.
Absorbit de gînduri, zac în iarbă. Ierbile fosnesc ca piatra.

În românește de Anghel Dumbrăveanu și Adam Puslojić

revista străină

● **REEDITAREA UNEIA DINTRE CELE MAI INTERESANTE OPERE A SCRIITOAREI POLONEZE HANNA MALEWSKA**, „Povestire despre șapte înțelepți", a fost o preocupare majoră a editurii varșoviene Czytelnik. Această operă, care de pe acum e socotită clasică, înmănunchează povestirile sau legendele marilor oameni ai Greciei secolului al VI-lea î.e.n. Atenția autoarei este concentrată asupra multor evenimente reprezentînd tot ceea ce determină ca omul să stîrnească admirația sau dezgustul, tot ceea ce face ca omul să înceteze să asculte de legile naturii transformîndu-se în făuritorul propriului său destin.

● **ÎN CADRUL UNOR MANIFESTĂRI COMEMORATIVE**, orașul Lübeck (R.F.G.) a instituit un „Premiu Thomas Mann" care urmează să fie atribuit din cinci în cinci ani. Primul laureat a fost desemnat de fiul lui Thomas Mann (profesorul Golo Mann) în persoana scriitorului münchenez Peter de Mendelssohn, care lucrează în prezent la o biografie a lui Thomas Mann intitulată „Magicianul". Pe de altă parte, orașul München unde scriitorul a trăit o perioadă de timp, a organizat un simpozion urmat de o expoziție care și-a închis porțile la 15 iunie și care a prezentat aproape o mic de documente din arhivele Thomas Mann din Zürich.

● **RELATAREA UNUIA DIN CELE DOUĂ MARI RĂZBOAIE ALE AMERICII DE SUD A SECOLULUI XIX** (după luptele de independență, **Războiul paraguaian din 1864—70**) a fost pusă la dispoziția cititorilor de limbă engleză de către editura londoneză Knight, sub îngrijirea lui Gilbert Phelps, cu titlul TRAGEDY OF PARAGUAY. În acest război au luptat forțe combinate argentiniene, braziliene și uruguaiene care în final au pus stăpînire pe această țară. Originea războiului este cuprinsă într-un lung și singeros drum semnificativ pentru țările care au luat parte la el. Dezastrul suferit, — pierdere de teritoriu și numai 28 000 de bărbați supraviețuitori — se datorează ambițiilor nețărmurite ale dictatorului Lopez. Autorul, cunoscut romancier englez, a realizat această mai puțin cunoscută istorie, bazat pe materialele și studiile izvorîte din literatura contemporană și de călătorii cît și din documente diplomatice.

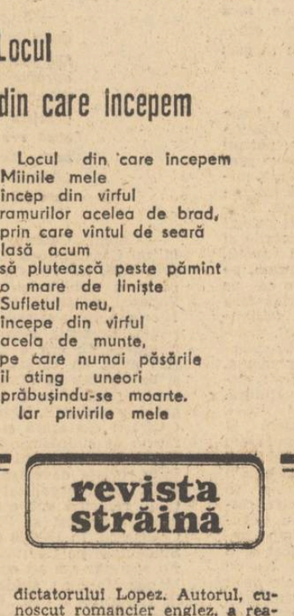

Desene de MIHAI GHEORGHE

● **EVA FOREST**, militantă în comitetele de solidaritate și luptă pentru Vietnam și America Latină, a fost, împreună cu alte cadre universitare, la originea Mișcării democratice a femeilor din Spania. Arestată în septembrie 1974 și deținută împreună cu alți tovarăși acuzați de complicitate la atentate cu bombe, procesul nu a fost încă judecat. Din închisoare, Eva Forest a scris un jurnal și scrisori pentru fiica sa, care au apărut de curînd în Franța sub titlul „Journal et lettres de prison" (Ed. des Femmes). Eva Forest a scris pentru fiica sa Eva, de doisprezece ani, pentru ca ochii ei negri să nu mai fie triști ; a scris pentru fiii ei de pretutindeni ; a scris pentru ca soțul ei Alfonso și tovarășii lui să o audă și să o urmeze în lupta pentru libertate și o viață mai bună.

● **ASOCIAȚIA „PRIETENII LUI PAUL VALERY"** care este consacrată problemelor poetice și poeziei marelui poet, a publicat în editura Gallimard (Bibliothèque des Idées) primul volum „Cahiers Paul Valery (I) Poétique et poesie". Acest caiet conține diverse studii ale celor mai moderni critici, extrase și scrisori ale lui Valery. Precedat de o introducere a lui Jean Le Vaillant, caietul mai conține și texte ale lui Todorov, J. Jallat, Michel Lechantre, S. Yeschuna, David E. Elder, S. Schon Pietri și M. Bastet.

● **ÎN COLLECTION LE MANTEAU D'ARLEQUIN** al editurii Gallimard a apărut volumul „Cahiers Jean Cocteau, 5". Acest al cincilea Caiet, consacrat în întregime legăturilor lui Cocteau cu teatrul său, conține texte de Robert Kanters, Mathieu Galay, Guy Dumur, Milord și Magnan, corespondențe inedite cu Edwige Feuillère și Jean Marais ; o revistă a presei din 1973, cu prilejul comemorării a zece ani de la moartea poetului, recenzată de Claude-Michel Cluny ; mărturii ale lui Rolf Badenhausen, asupra influenței lui Cocteau în Germania. În sfîrșit, găsim aici și un tablou complet al actualității lui Cocteau în S.U.A. întocmit de Arthur K. Peters.

● **SCRIITORUL YVES GANDON a murit la Paris, în vîrstă de 74 de ani. În urma lui rămîne o operă bogată — mai mult de treizeci de volume, care ilustrează o personalitate multiplă, — cea mai importantă fiind însă „Le Pré aux Dames", cronică în 12 volume a sensibilității femeii franceze din diferite epoci. Yves Gandon a scris de asemenea multe romane, poeme, impresii de călătorie. El a fost în fruntea Societății oamenilor de litere, a Pen-Clubului francez și a Sindicatului de critică literară.

sport

Ce se-ntîmplă cu Năstase?

Din pricina fotbalului am cam uitat de tenis. Ce se-ntîmplă cu Țiriac știam mai de mult. Daviscupman încercat Țiriac știe să se concentreze în marile partide. Dar ce se-ntîmplă cu Năstase ?

Ultima transmisie în care telespectatorii români au revăzut cuplul celor doi foști inseparabili mușchetari este cea din Cupa Davis cu echipa Italiei. Deși jucată pe teren străin acea fază a Cupei Davis nu ne lipsea cu totul de șansă. S-a mizat însă mult pe jocul de dublu, de altfel una dintre cele mai frumoase și pasionante partide de dublu pe care le puteam vedea, și s-a pierdut totul. Soluția întrebuințării lui Toma Ovici în partida a patra n-a mai fost posibilă. E în această imposibilitate o greșeală de orientare pe care antrenorul Gh. Cozbuc vrea s-o evite. Toma Ovici s-a arătat a fi un bun daviscupman. El a cîștigat meciuri decisive în Cupa Davis și oricît jocul său n-ar satisface pe unii, Toma Ovici e jucătorul român cel mai potrivit pentru partidele de simplu ale echipei României. E nimerit să ne întrebăm și ce face Toma Ovici. Toma Ovici n-a cîștigat nici un concurs și nici n-a făcut vreo figură care să-l transforme într-o mare vedetă. Dar a cîștigat la adversari la care nu i se dădeau șanse, ceea ce ne arată că Toma Ovici învață și știe să fie un bun luptător.

Dar, încă o dată : ce se întîmplă cu Năstase ? Știm că el a pierdut mult și că a cîștigat doar trei turnee. Fraza precedentă arată cît de mult vrem de la Năstase. Ceea ce a cîștigat el pînă acum nu cîștigă însă alți tenismani prestigioși într-o carieră întreagă. În dreptul recentului cîștigător de la Wimbledon, Ashe, nu s-au putut cita prea multe mari turnee cîștigate. Nu acesta ar fi fost cazul lui Năstase, dar pentru a auzi șiragul de titluri cucerite de el, Năstase, ar fi trebuit să ajungă în finala de la Wimbledon ! N-a făcut-o. Ziarele ne aduc despre el știri surprinzătoare. Nemulțumit de arbitraj, Năstase părăsește, alături de Roger Taylor, un turneu în Anglia. Nemulțumit de arbitraj este descalificat în R.F. a Germaniei. (N-am văzut episodul englez dar avem un reper : arbitrajul finalei de la Wimbledon în care Năstase a pierdut în fața lui Smith). Presa engleză a fost de partea celor doi foarte cunoscuți tenismani. Ar fi fost oare de partea lui Năstase dacă nu era vorba și de Taylor? Iată o întrebare cu rostul ei. Credem că nu. În concursul de la Bonn, Năstase a contestat cu îndreptățire o decizie a arbitrului de linie, dar nimeni n-a fost de partea lui. Năstase își are desigur scăderile lui, dar justețea trebuie să rămînă justețe. Dacă mai adăugăm și meciul cu Ramirez disputat în condiții speciale și pe cel de la Wimbledon (pierdut acesta la al 65-lea jucător profesionist din lume !), facem un total care nu ne poate face surîzători cum nu-l bucură, credem, deloc nici pe Năstase.

Bănuim că oboseala lui e mai ales una psihică decît una fizică. Efortul pe care i l-a cerut suita de performanțe pe care o etalează tîrzia lui carieră de mare tenisman se pare că își spune cuvîntul.

Nu tot ce se întîmplă în tenis e imaculat precum rochițele concurentelor de la Roland Garros sau Wimbledon. Întîlnirea de Cupă Davis cu Italia a cunoscut momente de o încordare neobișnuită și, din păcate, nu doar din pricina schimbului de mingi din teren. Nici la Bournemauth împrejurarea n-a fost idilică. Cînd doi jucători de clasă, dintre care unul englez, părăsesc terenul de joc nemulțumiți de ceea ce se numește eufemistic conservatorismul arbitrajului britanic în tenis înseamnă că acolo s-a petrecut ceva grav. Am văzut filmul incidentului de la Bonn. Nu decizia care a fost luată e îngrijorătoare. Ci rapiditatea ei. L-am văzut apoi jucînd pe Năstase la Wimbledon. Dexteritatea lui de super campion i-a rămas, dar îi lipsește ceva. Ceva care s-ar putea numi în diverse feluri și ar însemna de fiecare dată altceva : **voința de a învinge**, ambiția, pofta de joc, plăcerea de a juca tenis etc. Plăcerea de **a se juca** a lui Năstase n-a dispărut, dar nu e însoțită și de cealaltă plăcere, cea a loviturilor fără drept de replică cu care își anula pur și simplu adversarii. Pentru anglosaxoni desigur că „actoria" lui e deplasată, după cum e uneori și pentru noi, dar, repetăm, ceva se întîmplă cu Năstase.

Să sperăm că întîlnirea de Cupă Davis sub culorile românești îi va reda dorința de a învinge cu orice preț și-i va face să uite suita de incidente care ne arată în el un sportiv din păcate inadaptabil.

Addidas

biografia debuturilor

Invitatul nostru: Mihnea Gheorghiu

„Mentorul nostru de conştiinţă literară era critica lui Dobrogeanu-Gherea“

„BIBLIOTECA LICEULUI ERA OAZA SUFLETULUI MEU“

— Purcedaţi dintr-o Craiovă pe care profesorul Alexandru Balaci, prietenul şi colegul dumneavoastră, o numea „La Blanche“. Aveţi amintiri deosebite în legătură cu anii liceului absolvit în acest oraş? Ştiu că aţi debutat cu poezie încă în timpul liceului. Care erau autorii dumneavoastră preferaţi în acei ani ? De ce ?

— Pentru copiii de origine modestă, a „trece la liceu“ constituia un salt social nu totdeauna lesne de realizat. Efortul material pentru părinţi nu putea fi suportat fără privaţiuni, uneori grele, ajungînd pînă la reducerea standardului minim de viaţă, adică la îmbrăcăminte şi la mîncare. Greul îl ducea, ca pretutindeni, mama. Trebuia să învăţ mai mult şi mai bine decît colegii avuţi, ca să pot obţine şi menţine reducerile şi gratuităţile oferite puţinilor bursieri ai şcolii. Ţin minte ce problemă a constituit uniforma, pe care am purtat-o ani de zile, îngrijind-o ca pe un lucru de preţ. Tatăl meu, un meseriaş fără ambiţii de „îmburghezire“, membru al vechiului partid socialist, ar fi preferat să-l ajut, muncind în atelierul său (aşa cum făcusem în clasele primare, ca ucenic fără arginţi), dar mama, fostă învăţătoare rurală suplinitoare, a ieşit victorioasă şi m-a dat mai departe la învăţătură, insistînd necontenit să nu pierd, nici în liceu, poziţia de „premiant“ pe care o ocupasem la şcoala primară „Madona Dudu“, unde intrasem cu dispensă de vîrstă, fiindcă ea mă învăţase să scriu şi să citesc (citeam ziarul „Universul“) încă de la patru ani şi jumătate. Trebuia să scriu frumos şi curat, economisind fiecare colţişor de hîrtie. Maculatoarele mele erau confecţionate de ea, în casă, din hîrtie de împachetat, pe care o netezea cu fierul de călcat şi o cosea „artistic“ cu un ac de cizmărie. Nu-mi aduc aminte să fi învăţat pe alte manuale decît cele vechi, luate cu preţ redus de la anticărie, sau dăruite de şcoală, din lotul celor rămase de la absolvenţii de anul trecut. Biblioteca liceului era oaza sufletului meu. Citeam totul şi orice, pe apucate. În clasa a patra de liceu ştiam să citesc franţuzeşte şi învăţam singur engleza, după ce devorasem clasicii români. Trecînd la „contemporani“, m-au fascinat Ionel Teodoreanu şi Rebreanu şi bineînţeles Sadoveanu, mai ales „Baltagul“. Ştiam pe de rost mii de versuri din Alecsandri, Eminescu şi Coşbuc. Îmi plăceau Goga şi Ion Pilat. Ca să-i fac plăcere tatii, am învăţat şi cîteva poezii de Neculuţă, dintr-o cărticică cu autograful autorului, fostul său tovarăş de atelier dinainte de primul război mondial. Favoritul mamei era Topîrceanu. Dintre străini, nopţi întregi mi-au răpit romanele istorice ale lui Walter Scott şi plîngeam pe melodramele epice ale lui Dickens.

La „Fraţii Buzeşti“, liceu relativ tînăr şi cu elevi proveniţi îndeobşte din familii mai puţin avute, profesorii erau severi şi conştiincioşi. Învăţămîntul era luat foarte în serios. Cel puţin cinci dintre profesorii mei erau personalităţi deosebite, cu doctoratul de specialitate şi autori de manuale şcolare, de matematică, chimie, istorie, filosofie şi franceză. Profesorul de limba franceză M. D. Ioanid, era şi scriitor, un subtil prozator. Un spirit aplicat şi deschis, cu o putere de sinteză sclipitoare, era profesorul de limba română, Miti Teodorescu. Ironia lui fină era un real exerciţiu de inteligenţă pentru noi. Profesorul Fanu Duţulescu preda filosofia şi dreptul, cu o metodă analitică proprie, reuşind să traducă în scheme ciare o imensă cantitate de cunoştinţe enciclopedice. Preotul Marghescu, profesorul de „religie“, permitea să-i dezbatem în spirit laic lecţiile, părăsind stilul dogmatic al colegilor săi de sutană. Avea ceva din duhul răspopitului Arghezi. El ne-a ajutat să scoatem o revistă de liceu „For“-ul, în care am şi debutat. Cu ajutorul lui Miti Teodorescu am organizat un cenaclu pe care, la propunerea mea (citisem recent „Chira Chiralina“ şi „La famille Perlmutter“), l-am numit cercul literar „Panait Istrati“. Un cenaclu şi o revistă. Ce-şi putea dori mai frumos un debutant în literatură ? Era în anul 1935 cînd mi s-a publicat prima poezie, un pastel în stilul lui Macedonski, din care nu-mi mai aduc aminte decît obsesia culorii violet. Cred că-l citisem recent pe Minulescu.

Grupul nostru literar profesa o concepţie pe care aş numi-o democratică, fiindcă mentorul nostru de conştiinţă literară era critica lui Dobrogeanu Gherea şi toate referinţele noastre de autoritate purceau din cele scrise de el, despre Coşbuc şi Eminescu, despre Caragiale şi în general despre gîndirea social-politică a timpului său. A fost pentru mine prima „platformă ideologică“ spre ceea ce aveam să întîlnesc la universitate. Vacanţele de vară le petreceam în satul natal al tatii, la Cernăteşti-Dolj, unde ieşeam la munca cîmpului, cu neamurile lui, desculţ, ca toată lumea.

„FACULTATEA NOASTRĂ ERA UN VERITABIL BASTION STUDENŢESC ANTIFASCIST“

— În ce an aţi venit în Bucureşti ? Cu ce intenţii“ ?

— Am venit la Bucureşti ca să mă fac inginer. În cursul superior de liceu am urmat „realul“, adică partea ştiinţifică, cu garanţii practice mai bune decît literatura. Îmi asigurasem plecarea, cîştigînd ceva din lecţii particulare de matematică şi franceză. Dar, ajuns în Capitală, m-am gîndit să-mi încerc norocul la ambele examene de admitere : la Universitate şi la Politehnică. Reuşind în capul listei la Litere şi Filosofie, am rămas aici, riscînd fulgerele părinteşti. Era în anul 1937, anul morţii lui Alexandru Sahia, cînd viaţa politică era agitată de semnele viitorului război. Facultatea noastră era un veritabil bastion studenţesc antifascist, în care colegii de la ştiinţele sociale exercitau rolul liderilor de opinie. Unul dintre aceştia a fost regretatul Miron Constantinescu. Alături de alţi colegi, printre care şi Alexandru Balaci, — de care mă leagă o veche prietenie şi neuitate amintiri, — am participat la alegerile pe Facultate, contra candidaţilor dreptei şi la numeroase manifestări studenţeşti şi culturale dictate de împrejurările luptei în care mă încadrasem, cu tot romantismul revoluţionar al vîrstei.

— Sînteţi unul dintre tinerii studenţi bucureşteni care formau cercul „Cadranului“. Cum s-a produs apropierea dumneavoastră de „Cadran“ ? Dintre celelalte reviste progresiste la care aţi colaborat în acea vreme — „Azi“, „Cuvîntul liber“, „Ecoul“, „Lumea românească“, „Adevărul literar şi artistic“ — de care vă simţeaţi mai legat ?

— Cercul „Cadran“, îndrumat de Partid, prin Miron Constantinescu, a început să se constituie prin 1938, iar revista a apărut ceva mai tîrziu, păstrînd titlul celei dirijate de poetul Ştefan Popescu, pe atunci bibliotecar al seminarului de Istoria Artelor şi care a girat, în continuare, direcţia. Prezenţa mea la „Cadran“ n-a fost întîmplătoare ; era o sarcină de partid. „Redacţia“ avea un caracter de voluntariat entuziast şi bineînţeles că nimeni nu era retribuit ; dimpotrivă, adăugam din puţinul nostru avut, cîştigat din meditaţii, la bugetul revistei, susţinut de tovarăşii din afară şi din abonamente benevole făcute de simpatizanţi, printre care şi unii profesori democraţi, ca Al. Rosetti. Începînd din 1939, revista devenise un organ „nedeclarat“ al U.T.C.-ului, organizaţia revoluţionară a tineretului, refăcută sub conducerea unui tînăr şi încercat activist al P.C.R., tovarăşul Nicolae Ceauşescu. În 1939/40 eu făceam parte din Biroul Studenţesc pe Capitală al C.C. al U.T.C., al cărui secretar era alt colaborator al „Cadran“-ului, Manea Mănescu, student la Academia Comercială. Despre ce a fost „Cadranul“ am mai scris, cu alte prilejuri, în repetate rînduri. Au scris şi alţii din cercul nostru, nu demult. N-aş avea deci prea multe de adăugat, în afară de faptul că a fost singura revistă legală democratică, dedicată problemelor tinerei intelectualităţi din acei „ani negri“ — cum avea să le zică Geo Bogza. Apărută la un an după interzicerea „Cadran“-ului, revista grupului independent „Albatros“, deşi n-avea în program preocupări social-politice, a fost sprijinită de cîţiva „Cadran“-işti de la Litere, printre care şi eu. Mi-a apărut acolo un epilog din poemul *Anna Mad* (v. „Albatros“ nr. I. nr. 2,25, martie 1941). Debutul poemului fusese publicat în 1938, în revista „Dacia Nouă“, tot o publicaţie legală îndrumată de partid, sub un pseudonim. Acolo scriau şi Miron Constantinescu (tot cu pseudonim), Silviu Brucan, Corneliu Mănescu (cronica externă) s.a. După „căderea“ acestei reviste, apăruse „Cadran“-ul nostru.

Mi-aduc aminte cu ce bucurie am deschis, în prima duminică de aprilie 1939, „Adevărul literar şi artistic“ şi noua revistă a lui Zaharia Stancu „Azi“, văzîndu-mi numele în amîndouă la loc de cinste. *„Un poem pentru Expo“*, pe prima pagină a prestigioasei gazete din Sărindar şi o întreagă pagină în „Azi“, despre *Revoluţia chineză*. Eram student în anul II şi primeam drepturi de autor, ca oricare dintre scriitorii şi gazetarii consacraţi...

Am colaborat destul de des la „Adevărul literar şi artistic“ şi mai tîrziu la „Ecoul“ la pagina a doua ; aveau sediul în aceeaşi clădire. Am scris şi la „Universul literar“, unde spiritul din redacţie era mai curînd eclectic, şi desigur la multe alte reviste, unele doar scurte apariţii. Şi la „Timpul“, la suplimentul cultural făcut de regretatul Gheorghe Dinu. Era o atmosferă specială în viaţa publică din acea perioadă, pe care un coleg a descris-o recent foarte sugestiv. Pentru mine, ca tînăr scriitor, sincer şi profund angajat pe baricadele democraţiei, a fost o bună şcoală, mai ales o şcoală a prieteniei şi a demnităţii.

„CRITICII LITERARI ACORDAU INCEPĂTORILOR EGALITATE DE TRATAMENT CU COLEGII LOR REPUTAŢI“

— Care erau gazetarii pe care-i citeaţi cu cea mai mare plăcere în timpul studenţiei şi care erau scriitorii a căror literatură vă fascina ?

— Trăiam pe atunci din plin etapa de „acumulare“ şi n-aş putea astăzi trage concluzii pentru atunci. Eram acceptat cu multă simpatie în cercurile de avangardă şi mă simţeam solidar cu fiecare succes al tovarăşilor şi prietenilor mei, tineri sau „veterani“ : poeţi, gazetari, artişti plastici, critici învăţaţi şi cutezători. Primul meu volum, după debut, poartă dedicaţia „prietenilor mei, poeţii Brigăzilor Internaţionale“. Şi Stancu, şi Bogza şi Miron Radu Paraschivescu şi Virgil Teodorescu şi Gellu Naum erau acolo, printre coloanele noastre de plumb şi cerneală cu încărcătura lor de dinamită, cu elanul şi capriciile fiecăruia, şi Roll şi Macovescu şi Ivaşcu. Ce să scriu despre ei ? Are cine scrie.

Pe atunci scriam şi eu despre alţii. Cel mai mult dintre toţi, despre Walt Whitman. Baudelaire „îmbătrînise“ : eram fascinat de Lautréamont şi de Rimbaud şi ştiam pe de rost „Crail de Curtea Veche“ şi „Joc Secund“. Aşa eram, dacă asta vă spune ceva.

— Dintre colegii de studenţie, care credeţi că sînt cei care s-au realizat la nivelul „promisiunilor“ de-atunci ? Dar ceilalţi ?

— Nu ştiu ce să spun. Din punct de vedere social, politic ? Mă uit în jurul meu şi văd că mulţi dintre membrii „Frontului Studenţesc Democrat“, fac o treabă bună şi utilă acolo unde i-a pus ţara să lucreze. Alţii au căzut, la datorie, la post. Scriitorii ? Întrebaţi-i pe dînşii ! Noi, cei vii, nu mai credem în promisiuni. Faptele glăsuiesc, acum. Mai tîrziu, fi-vor şi ele puse sub alte semne de întrebare. Pentru cei ce cred că descopăr totul, dintr-un condei, îi invit să cugete la vorba lui Dickens : „old books to read, old friends to keep“. Cînd se vor conforma, afla-vor cum a dispărut „iarna nemulţumirii noastre“. Asta a spus-o altcineva, tot un scriitor. Eram într-o seară, la Capşa, la masa celor trei prieteni, după ce discutaserăm vreo cîteva ceasuri, în „Comisia Shakespeare“, pe marginea unei excelente versiuni din *Richard al III-lea*, cu Tudor Vianu, Ion Marin Sadoveanu şi Ion Barbu. Eram de o seamă cu dumneata. Restul e tăcere.

— Aţi fost colaborator al „Meridianelor“, caietul scos de Tiberiu Iliescu. Cum v-aţi apropiat de grupul acestei reviste ?

— La Craiova eram, totuşi, acasă. Nimic din ce se întîmpla în mişcarea culturală locală nu-mi putea fi străin. Poetul Tiberiu Iliescu fusese bibliotecarul Liceului „Fraţii Buzeşti“. Iată o altă explicaţie. Era un intelectual distins, cultivat, înzestrat cu spirit de iniţiativă şi mai ales cu umor. Poezia lui purta o încărcătură agreabilă

de imagism franţuzesc. Ca atitudine politică, democratismul său nativ primise un sprijin solid din partea unui prieten comun, mai vîrstnic, Petre Pandrea, cumnatul regretatului nostru tovarăş Lucreţiu Pătrăşcanu. Grupul revistei „Meridiane“ nu era unul omogen, cel puţin din acest punct de vedere. Dar poziţia directorului oferea un echilibru de centru-stînga, pe care l-am apreciat cu toată simpatia, împreună cu alţi prieteni care au răspuns apelului său. Ca şi „Cadran“-ul, revista „Meridiane“ era o reeditare într-o serie nouă. Grupul craiovean (cu „suporteri“ din restul ţării) a scris o nouă pagină în cartea literaturii noastre de avangardă. Eu am „debutat“ la acel meritoriu „caiet lunar de literatură“ (ai cărui editori nu i-am putut asigura mereu aceastâ periodicitate) cu o încercare temerară de a traduce *Le bateau ivre*, de Rimband. Era în anul 1941. Am colaborat după aceea, cu destulă regularitate, pînă la „sfîrşitul“ revistei, şi i-am păstrat lui Tiberiu Iliescu o fidelă afecţiune colegială şi... oltenească.

— Aţi debutat editorial în 1942 cu „Anna Mad“. Care este „istoria“ acestui debut ? Cine şi cum a scris despre „Anna Mad“ ?

— De fapt, în 1941. Aşa cum spuneam, manuscrisul *Annei Mad* era gata mai demult, dar era greu de aflat un editor pentru un debutant fără relaţii. A apărut, pe cheltuială proprie, la o tipografie a unui cunoscut, iar „editura“ (care nu exista, decît ca un titlu de glorie coborît dintr-o amintire) se numea, desigur, „Cadran“. Am datat-o MCMXLII, pentru că se apropia anul nou. A avut o difuzare restrînsă, în cercurile intelectualităţii tinere, dar s-a bucurat de o presă favorabilă, ca şi volumul fratern *Dolo-es* al lui Alexandru Balaci. Noi plecaserăm în armată, la Craiova, unde primeam, de la Ştefan Popescu (editorul prezumtiv) tăieturile din presă.

Pentru că m-aţi întrebat despre ecoul în presă al debutului meu editorial, să nu vă supăraţi dacă declar că astăzi avem critici literari mult mai numeroşi decît erau pe-atunci, dar că, — indiferent de poziţia lor critică, sau de prestigiul lor profesional, — aceia erau mai atenţi cu începătorii, acordîndu-le egalitate de tratament cu colegii lor reputaţi şi nu-mi amintesc o cît de mică apariţie în librării care să nu fi fost consemnată în vreun fel de cronicarii revistelor şi ziarelor. De aceea poate, ecoul neaşteptat de larg al volumului nu se datora exclusiv meritelor lui. Prima notă, elogioasă, a apărut la rubrica de cărţi noi a ziarului „Evenimentul“ şi era semnată de M. R. P. care, recunoscînd „semnul necontestabil al poeziei“, îi saluta apariţia, „pe marginea unei toamne de lacrimi şi singe“. Data : 8 noiembrie 1941. În obişnuitele-i foiletoane de „menţiuni critice“, recenzia lui Perpessicius (din „Acţiunea“, Perpessicius observa că autorul „stăpîneşte versul“ şi că „himerica-i trireme face escale fructuoase, oferindu-şi prilejul unei poezii, simplă şi totuşi înfiorată, cum se poate vedea din următorul mic poem, situat în atmosfera medievală a cetăţilor transilvane, pe care versul său iscusit izbuteşte să o evoce“ (şi urmează un lung citat). În „Timpul“ (17 XI 1941) a scris Gheorghe Dinu. El elogia printre rînduri grupul de tineri din jurul unei edituri din Bucureşti pe nume „Cadran“ care „trecînd peste vicisitudinile vremurilor de război, nu vor să migreze spre tăcerile şi indiferenţa în care au căzut cei mai mulţi, apoi subliniază aspectul citadin al poeziei lui M. G. care „încercînd să se desprindă de cîntecul pur, se orientează spre chemările ardente ale vieţii“. În ziarul „Curentul“ (1. I. 1942), Aurel Tita scria un întreg foileton despre acest „poem de dragoste, de tristeţe şi de moarte“ pe care-l caracterizează ca „un debut de frondă, care şi-a trecut examenul cu succes“. În „Viaţa“ din 15 XI 1941, recenzia începea astfel : „poemul d-lui Mihnea Gheorghiu pune din nou dirz problema elementului înnoitor în poezie“, „care încearcă o dinamitare mai mult sau mai puţin lentă a vocabularului“. S-a scris mult despre acest debut, încă ciţiva ani. De pildă, în „Universul literar“ din 20 II 1943, o recenzie elogioasă prorocoşte autorului acestui „cîntec pe strunele cele mai savant stăpînite de un autentic talent liric“ că „va ajunge departe“. La fel scria la 20 ianuarie 1942, recenzentul ziarului „Magyar Neplap“ din Timişoara. Un alt cronicar nota că „este o înţelegere nouă a poemului sub semnul unei existenţe reale a misterului poetic“, mi se pare chiar într-un ziar de dreapta. Timpul a trecut şi uitarea se aşterne repede peste o generaţie, mai ales una „de sacrificiu“ cum a fost aceea a războiului. Mi-a făcut plăcere să citesc în lumina avangărzii, cronicile scrise cu ocazia retipăririi acestui debut editorial, anul trecut, în volumul retrospectiv *Ultimul peisaj*.

„NUTRESC O MARE STIMĂ FAŢĂ DE ARTA POETICĂ ŞI-I DETEST PUBLICITATEA INCULTĂ“

— Activitatea dumneavoastră poetică s-a restrîns, cu timpul, în favoarea eseisticii, studiilor despre literatura română şi cea străină, teatrului şi filmului. Cum se explică acest transfer al centrului de greutate al preocupărilor dumneavoastră literare ?

— Este niţel inexact (precum reiese şi din volumul retrospectiv menţionat), pentru că am mai scris poezie, pînă foarte de curînd. E drept că m-am ferit să mă „profesionalizez“ poet. Preocuparea faţă de problemele culturii nu se poate numi o „restrîngere“ şi nici o îndepărtare de poezie. Eu am învăţat, de la toţi meşterii mei, români şi străini, că ele avansează inseparabil. În prefaţa pe care Tudor Vianu a semnat-o la cartea mea despre Shakespeare, mă numea „poeta doctus“.

Nutresc o mare stimă faţă de arta poetică şi-i detest publicitatea incultă şi trotuarul. Apoi, există specifice diferenţe în temperamentul creaţiei : Rimbaud a fost mare la 18 ani, Valéry la 40. Şi în evoluţia însăşi a unui poet, de pildă Aragon. Sau Virgil Teodorescu. Timp de aproape două decenii, stilul şi metoda scrisului de versuri au înregistrat cotituri în care eu nu m-am putut totdeauna înscrie. Uneori moda se întoarce la „anii nebuni“ : de fapt nimic nu se mai întoarce. Important e să-i rămînă bucuria, şi nu gustul amar.

Nici lupta cu somnul esteticii n-a fost uşoară, nici cu dogmatismul tuturor celor ce-l negau, acum 20 de ani, pe Bălcescu şi pe Eminescu şi pe Arghezi şi toată buna literatură străină. Într-o carte a mea de teatrologie, publicată în 1948, am cutezat să fac marxism autentic, aşa cum învăţase generaţia mea în focul revoluţiei. V-am povestit cum. Dar, închipuiţi-vă, că în revista „Flacăra“, pe atunci o publicaţie oficială de un vulgar sociologism (în direcţia căreia se afla, totuşi, un fost poet entuziast de la „Albatros“), a apărut o cronică destructivă, semnată de un tînăr proletcultist (care acum vorbeşte despre „libertate“ la un post de radio instrăinat) şi de la care aveam de învăţat că „aderarea la marxism trebuie să meargă în adîncime şi că ea nu poate fi decît integrală ; compromisurile acceptate de Mihnea Gheorghiu conduc la confuzii grave şi primejdioase, care ne îndreptăţesc să conchidem că lucrarea sa e dăunătoare“. Îndrăznisem să scriu despre Garcia Lorca, Eugene O'Neill, Giraudoux, O'Casey, Jean Anouilh s.a. Acestea era „compromisurile“. După Revoluţia Franceză şi căderea tragică a „echipei“ Danton-Robespierre-Saint Just, cronicarii ei scoaseră o vorbă de duh : „La révolution n'a dévoré que ses meilleurs enfants. Et les autres ont dévoré la révolution“. Butada nu era în întregime nejustă. Pînă cînd am reuşit să realizez revista „Secolul 20“, cu care vă mîndriţi şi dv. acum, am avut multe dintre acestea de tras. Între timp am lucrat foarte mult. Am scris, am tradus ; treizeci de cărţi. Şi filme, piese de teatru. Şi nici gazetăria n-am părăsit-o. Cum se explică ? Mă întreb şi eu...

— V-au preocupat foarte mult figurile lui Tudor Vladimirescu şi Dimitrie Cantemir ? De ce ? Ce credeţi că înseamnă ei pentru istoria şi cultura română ?

— Despre specificul culturii noastre circulă mai multe teorii, aşa după cum adversarii adevărului istoric despre fiinţa noastră naţională continuă să-şi facă de lucru pe seama noastră chiar în anii din urmă. E vorba deci, în primul rînd, de o contribuţie personală, ca om de cultură şi scriitor contemporan, la această dezbatere publică, mult mai importantă decît ne închipuim şi cu o miză mult mai mare. Pentru mine, Tudor Vladimirescu a fost conducătorul unei revoluţii tipic româneşti şi comandantul primei noastre armate populare, care n-a avut şansa de a fi destulă vreme şi conducătorul unui stat popular românesc, din cauza „situaţiei internaţionale“ în care ţara noastră s-a aflat, de cînd lumea. Cantemir a fost omul de cuget, principele nostru umanist, intelectualul hamletian pus în condiţia unui om politic cu cuvînt hotărîtor, dar depinzînd la rîndul său şi el de „situaţia internaţională“, căci (zice un personaj din filmul meu) „ne-a pus soarta ca pe un cui în papucul celor trei mari imperii“... Sfîrşitul lor tragic, — unul asasinat, altul exilat — le încununează o carieră exemplară pentru tipul de oameni la care m-am referit. Aceeaşi idee o urmăresc în ultima mea piesă de teatru, *Capul*, dedicată ascensiunii şi prăbuşirii lui Mihai Viteazul, care este cel dintîi visător al visului celorlalţi. Credeţi că acestea au fost simple coincidenţe ? Nu, de fel. Cu cît un scriitor a putut fi mai aproape de istoria trăită, de viaţa politică în autentica ei viltoare, a înţeles şi va înţelege mai uşor lucrul acesta.

— Aţi fost redactor al „Vieţii româneşti“. Aţi descoperit şi lansat autori în acea perioadă ? În general, aţi sprijinit debutul vreunui scriitor cunoscut astăzi ?

— Am fost la „Viaţa Românească“ în două rînduri, la distanţă de aproape un deceniu, înainte şi după Eliberare. Despre cea de-a doua mea experienţă prefer să vorbesc mai puţin, sau deloc. Ţin minte cum şeful redacţiei mi-a cerut să-i scriu „un material“ despre Shakespeare, ca să-l semneze dînsul, la aniversare. Venise o epocă a ierarhiei între colegi, din fericire trecută. La cealaltă, dinainte, erau directori M. Ralea şi G. Oprescu. Am fost redactor şi secretar tehnic de redacţie. Am amintiri de tot felul despre timpul şi oamenii aceia, fiindcă era şi o vreme amestecată. Terminasem facultatea şi n-aveam bani. Cei doi profesori ai mei mi-au dat de lucru acolo şi se pare că nu le-a părut rău. Era un fel de club al ultimei democraţii. Odată, Geo Bogza, era să-l bată pe Lazăr Iliescu, unul din traducătorii lui Baudelaire, fiindcă fusese amabil în presă cu un fascist notoriu. Toate culisele politicii vremii fluturau acolo, sub semnul unui socialism cu lavalieră ce avea să-şi piardă urma curînd. Mă atrăgea climatul acelui amestec de Ibrăileanu şi Gherea, din perspectiva căruia era privită actualitatea. A fost şi aceea o clasă din şcoala vieţii mele.

Nu vreau să fac paradă de „descoperiri“, cum se obişnuieşte pe-alocurea. Dar cei pe care i-am ajutat în cariera lor literară o ştiu şi asta mi-ajunge. Vreţi nume ? Ei bine, oricît ar părea de ciudat, — fiindcă autorul era mai vîrstnic decît „descoperitorul“ său de-atunci — eu sînt primul care a scris despre Radu Tudoran, debutant atunci cu volumul de nuvele „Oraşul cu fete sărace“. Tot la „Viaţa Românească“ sînt cel care a scris pentru prima oară despre un alt, mai vîrstnic, debutant, regretatul Uri Benador care venea atunci cu „Gilda“ şi „Subiect Banal“. Au mai fost şi alţii ; dar mi se pare amuzant să vă spun ce-aţi auzit, măcar pentru plăcerea anecdotei adevărate. Ambii au recunoscut-o, cu eleganţă şi simpatie. Cred că tot eu l-am adus în presa literară, — la „România liberă“ din 1944—45, — pe Paul Georgescu, care avea să treacă, mai tîrziu, la noua „Viaţă Românească“. Poate că a fost şi asta o întîmplare ; în presă se întîmplă multe.

„PE DRUMUL UNEI PRESE CU ADEVĂRAT NOI ŞI DEMOCRATICE“

— Aţi fost primul redactor-şef al „Scînteii tineretului“. Ce amintiri aveţi despre acea perioadă ? Care sînt lucrurile importante care s-au realizat atunci la „Scînteia tineretului“ ?

— Am scris despre aceste aduceri-aminte la „Scînteia tineretului“, la o aniversare. Nu e frumos să te repeţi. Cred încă vrednic de subliniat modul în care am constituit redacţia, atunci cînd, în toamna anului 1944, secretarul general al U.T.C.-ului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, mi-a încredinţat sarcina de partid de a scoate o revistă comunistă de tineret şi calitatea de redactor-responsabil. Lucram în două camere din clădirea fostului ziar „Curentul“, pe acelaşi palier cu „Scînteia“ cealaltă, „bătrînă“. Am chemat tineri, dintre studenţii utecişti şi cîţiva tineri scriitori, din cercul literar recent creat al Mişcării Tineretului Progresist, organizaţia noastră de masă. Dar am convocat şi pe toţi supravieţuitorii „Cadran“-ului. Dacă răsfoiţi colecţia gazetei îi veţi descoperi pe toţi. La pagina literară lucra şi Ion Caraion, care aducea o experienţă bună de la „Ecoul“. Am rămas prieteni. Eram, cu tot cu administraţia, o duzină de oameni. Fiecare articol, fiecare ştire, fiecare clişeu, constituia un efort continuu, — de la condei, pînă la rotativă, — continuînd cu participarea la „difuzare“, cu ajutorul brigăzilor de utecişti.

Pe străzi, în toamna şi iarna anului 1944, răsunau adesea focuri de armă. O ştiţi, acum, din filme. Odată, clădirea a fost atacată de bandele profasciste şi a trebuit să facem baricade, din bănci şi birouri, să ne apărăm cu ce puteam, pînă au ajuns la etajul V grupele muncitoreşti de luptă şi ne-au salvat. Dumitru Corbea mai ţine minte. A trebuit, după aceea, mult timp, să umblăm înarmaţi.

Tînărul nostru hebdomadar comunist era bine scris şi şi-a cîştigat un larg şi meritat prestigiu în rîndurile cititorilor, ajungînd în scurt timp la tirajul „Săptămînii“ de azi.

Am realizat atunci două sau trei lucruri de seamă pe drumul unei prese cu adevărat noi şi democratice : îmbinarea fericită a experienţei profesionale de bună calitate din trecut, cu elanul revoluţionar al cauzei slujite pe baricade autentice, apoi o înţelegere autentic marxistă, revoluţionară, a artei şi literaturii, fără inhibiţii şi idei fixe şi în sfîrşit o autentică colegialitate „în cuget şi simţiri“ care mă ajută şi astăzi să trăiesc şi să sper, în mijlocul atîtor „mutaţii“ la care se dedau unii dintre intelectualii noştri creatori, sau necreatori, de valori culturale.

— Care credeţi că este rostul revistelor pentru tineret în formarea şi afirmarea tinerilor scriitori ?

— Acestea : să informeze şi să formeze, cu conştiinţa împăcată.

Dorin Tudoran

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACŢIE
Redactor şef : Nicolae Dragoş
Ioan Alexandru, Teodor Balş (secretar general de redacţie), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct).

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff 10. tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 29 (690)
Sîmbătă
19 iulie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Partidul, arhitect și strateg al viitorului patriei

Se împlinesc azi zece ani de la începerea lucrărilor Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român. Un deceniu pe care — privind retrospectiv realitățile economice, sociale și politice ce le-a configurat — îl putem numi cu îndreptățire deceniul împlinirilor și certitudinilor, al multiplei perfecționări a edificiului social-economic al patriei. Ne amintim cu emoție legitimă lucrările istoricului eveniment care se înscrie cu litere de aur în biografia României contemporane, Congresul al IX-lea. Evocăm din deciziile sale istorice propunerea ca partidul clasei muncitoare să poarte denumirea de **Partidul Comunist Român,** denumire ce corespundea pe deplin schimbărilor petrecute în societatea românească, stadiului de dezvoltare a partidului, scopului său final — construirea comunismului, tradițiilor sale revoluționare, patriotice și internaționaliste, de luptă și activitate. Ne amintim, de asemenea, că la acest congres a fost adoptată propunerea ca numerotarea congreselor partidului să înceapă de la primul congres al acestuia, din mai 1921, reflectîndu-se astfel continuitatea activității partidului celor ce muncesc, de-a lungul întregii sale istorii. Adoptate în unanimitate, cu entuziasm, aceste propuneri se vor înscrie — prin semnificația lor deosebită, prin conținutul lor — ca momente memorabile în eroica istorie a partidului comuniștilor. În spiritul acestor opțiuni istorice, prin care se definea în fond o nouă etapă, superioară, în istoria patriei și a partidului, a fost prezentat Congresului, de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, Raportul Comitetului Central, prin care au fost trasate direcțiile principale ale dezvoltării viitoare a României, obiectivele fundamentale ale politicii interne și internaționale pentru următorii cinci ani, în vederea continuării pe o treaptă superioară a edificării construcției socialiste în toate domeniile de activitate economică, științifică și culturală.

Spunea tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU** în Raportul prezentat : **„Cel de-al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român va rămîne înscris cu litere de aur în istoria României"** precum și **„Ne exprimăm deplina convingere că muncitorimea, țărănimea, intelectualitatea și întregul popor vor munci cu și mai mult elan pentru traducerea în viață a politicii partidului, pentru înfăptuirea măreților sarcini trasate de congres. În următorii cinci ani poporul român va parcurge încă o etapă pe drumul vieții sale noi, se va apropia și mai mult de piscurile înalte ale civilizației, de societatea comunistă !"**

Un deceniu raportat la istorie, la milenara trecere a anilor, înseamnă foarte puțin. Dar acest deceniu pe care l-am numi — pentru dinamismul său, pentru multiplele sale înnoiri — **deceniul perfecționării,** va rămîne în istoria patriei noastre ca un moment de referință, în spațiul său fiind circumscrisă perioada în care mai mult ca oricînd partidul, poporul au dovedit a avea pe deplin conștiința virtuților lor, a tradițiilor progresiste ce le continuau, a perspectivelor fără precedent care urmau să devină, prin muncă energică și faptă nobilă, realități capabile să exprime vocația și demnitatea unei națiuni. Viitorul imediat sau mai îndepărtat, prefigurat în documentele Congresului al IX-lea, avea să-și afle durabile confirmări în acest deceniu. Prin Congresele al X-lea și al XI-lea ale Partidului, prin Conferințele Naționale care alcătuiesc, laolaltă cu alte evenimente majore din viața partidului și a patriei, un exemplu strălucit de gîndire revoluționară marxistă, de abordare creatoare a complexelor probleme ale construcției socialiste, de aplicare a legilor generale de dezvoltare a societății la realitățile specifice țării noastre, — proiectele de anvergură social-politică, înfățișate poporului în 1965, aveau să cunoască nu numai o deplină consacrare ci și o impresionantă îmbogățire, aducînd dovada capacității partidului de a conduce opera de făurire a noii societăți. Ar fi, desigur, cu neputință să schițăm măcar bilanțul bogat al realizărilor acestui deceniu. Vom menționa doar că în opera de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, în întărirea continuă a unității de acțiune și gîndire comunistă a poporului, în creșterea rolului conducător al partidului — arhitectul și strategul încercat al măreței bătălii creatoare pentru viitorul luminos al patriei, — acest deceniu aduce argumente edificatoare. Țara a cunoscut o puternică dezvoltare. Industria, agricultura, știința și cultura au înregistrat progrese fără precedent. A fost definitiv consacrat un nou climat de existență și de muncă, principiile democrației socialiste, normele unei etici superioare au devenit realități practice ale vieții noastre sociale și politice. Omul a fost și este considerat, nu numai teoretic ci și practic, valoare supremă a societății. Tot ce s-a întreprins și se întreprinde se face în numele omului, spre binele lui, pentru crearea condițiilor necesare afirmării nestînjenite a personalității sale, pentru punerea capacităților și calităților sale în slujba patriei, a înfăptuirii idealurilor comuniste. Prin realizările obținute, ca și prin consecvența principiilor în numele cărora a militat, atît pe plan intern cît și în viața internațională, România se bucură astăzi de un înalt prestigiu în conștiința umanității.

Sînt, toate acestea — acum cînd evocăm deceniul care a trecut de la deschiderea lucrărilor Congresului al IX-lea al Partidului — motive de puternică mîndrie patriotică, cetățenească. Poporul întreg este pe deplin conștient că datorăm aceste împliniri urmării neabătute a politicii partidului, aplicării ei în viață, mobilizării tuturor energiilor naționale pentru traducerea în faptă a cuvîntului partidului. De asemenea, avem cu toții convingerea că datorăm în cel mai înalt grad obținerea acestor rezultate remarcabile, rezultate care ne exprimă, faptului că în fruntea partidului și a țării s-a aflat și se află într-o perioadă istorică un revoluționar strălucit, un gînditor cutezător, adînc cunoscător al filozofiei clasei muncitoare, un gînditor ale cărui contribuții teoretice și practice sînt larg prețuite în țară și peste hotare, un comunist și patriot înflăcărat, un conducător cu alese virtuți, care de-a lungul multor decenii a dovedit, prin viața și faptele sale, că s-a identificat plenar cu năzuințele și idealurile supreme ale poporului, că este un mare „suflet în sufletul neamului său".

Iată de ce, acum, cînd scrutăm cu satisfacție înfăptuirile celor zece ani din noua etapă a construcției noii societăți, cînd privim cu încredere înfăptuirea istoricului Program adoptat la Congresul al XI-lea, știm că drumul acesta a început demult, încă de la crearea partidului, că el a fost presărat nu o dată cu jertfe și bărbățești sacrificii, dar că nimeni și nimic nu-l va putea împiedeca să meargă înainte spre viitorul comunist, spre ziua de aur a României. Acesta este drumul nostru, al poporului român, condus de Partidul Comunist Român.

Luceafărul

DOCUMENT ISTORIC PENTRU BIOGRAFIA PORȚILOR DE FIER, cutezător edificiu industrial înălțat în anii ce au urmat Congresului al IX-lea al partidului

Cu verbele frumoase, comuniste

Ferestre-n timp, o ! ce firești cristale !
Ai minții ochi și-ai inimii privesc,
prin ele, aurite intervale
ce limpezesc destinul românesc.

Și crugul spre zenit ca-n spre o creastă
de munți albaștri numai bănuiți
din care vezi mîndria vremii vastă
și-un semn prin care drumul nu-l greșiți.

Cu verbele frumoase, comuniste,
cu logosul purtînd partidul nimb,
li-e dat acestor gînduri să reziste-n
tiparele materiei, prin timp.

Înalte trepte ca de pas gigantic
la nostalgia vîrfului cu dor,
rîvnesc să lege-n noi un suflet antic
de lăudatul suflet viitor.

Partid deplin, al meu și-al tuturora,
după măsura ta, noi toți, acum,
ne potrivim și inima și ora
iar timpul pur ni-l convertim la drum.

Căci prin cristalul palid din ferestre
Noi ne vedem pe noi ca-n epopei
înnobilînd adînc muncita zestre
de pîine, de metal și de idei.

Să stăm cu viitorul față-n față
cu visul — dar pe care ni-l gîndim —
Partid al meu lumină prin viață,
prin secol, prin mileniu, — timp sublim !

Al. Andrițoiu

Constructori de lumină

Viața pe șantier este viață și nimic altceva. De la un timp ziua începe să se măsoare în nopți lumină, iar barajul prin ce oprește din curgerea lentă spre uitare.

Inginerul Panciu a venit pe șantierul de la Lotru de cițiva ani. E tuns perie, ca un elev ceva mai bătrîn. Povestește sadovenian, domol, despre galerii și nopți, despre alunecări de teren și nașteri în camion, petrecute pe alte șantiere, despre el, inginerul Panciu, uneori conducător și moașe comunală într-o mică fără cu drumuri gîtuite în care alimentele veneau cu o ladă de scînduri dintr-un helicopter. Într-o noapte (ce frumos o fi fost atunci prin București !) din trei locomotive defecte a făcut una, ca să se poată intra din nou în galerii. În altă noapte păzea apa cu bățul, să nu trezească oamenii obosiți, așteptă să se întîmple ceva pe o galerie sau să-l cheme nevasta ca să mănînce, nu cumva să facă ulcer. Pe marile șantiere toate minunile se petrec noaptea și țin pînă la ziuă cînd se pierd în viața de fiecare zi.

Un om care a intrat în munte precum pumnul în aluat poate pretinde că este o enciclopedie și că are dreptul la încă o definiție, a unui mod aparte de viață, oricît încearcă unii s-o urezinte ca normală, simplă, egală, obișnuită. La început, după Institutul de mine din Petroșani a poposit cițiva ani la Filipeștii de Pădure. Acolo a venit Panciu cel bătrîn și i-a zis : — „Ce-ai făcut mă tată, mă ? Ai tras patru ani în facultate și te-ai dus în vîrf de munte". S-a dus și dus a fost. Între timp el a schimbat muntele fără a se plînge de singurătate. Știe exact ce poate și ce vrea, dar mai ales că e prea de tot să ai și teatru, și soție frumoasă, și bani și peisaj și cai verzi pe pereți. Pe lîngă toate acestea să mai poți spune că ai făcut ceva. („Ori faci baraj, ori te plimbi pe Calea Victoriei").

Cînd merg părinții să-și întîlnească fiii, văd soarele, construcțiile, lacul, brazii cu zăpadă ca-n jurnalele TV. Mai sus oamenii umblă în șube și cu căciuli, urmăriți de avalanșe, privesc la termometre și injură, îi apucă nervii cînd văd cum mercurul coboară spre — 15 grade și betonul trebuie turnat. Atunci bărbații se strigă și se întreabă „Ce ne facem, fraților ?". Ce răspund devine lege chiar dacă ea cere să treci printr-un pietroi sau gaură de șarpe. În cițiva ani hărțile rămîn învechite, omit o localitate, o așezare de oameni cu statut aparte, fără cereri de eroism și ajutor. Cînd harta se completează începe migrația și constructorii au ajuns departe. Își mai trimit cîte o carte poștală de prin localități încă neconsemnate.

Construcția acestor zece ani se poate măsura prin ce-a lăsat în viața celor 18 mii de oameni plecați sau pe cale de a pleca de la Lotru. Iar ca să-i categorisești după formele obișnuite, e prea simplu, cînd fiecare duce cu sine o istorie distinctă, un adevăr, o personalitate și o parte din viața construcției. În dorința de a-l revedea pe inginerul Maricel Panciu l-am întrebat unde se va duce cînd lucrarea va fi terminată. Mi-a răspuns doar atît : „Undeva unde va fi un mare șantier". A dus sau va duce cu el o parte din memoria Lotrului, pe fiul său de trei palme și două degete, alături de alți oameni Panciu sau nepanciu, constructori. O galerie, un baraj, un Panciu, alcătuiesc o istorie vizibilă și una sentimentală, ultima refuzată mereu călătorului. De undeva, din munte, cineva a început să le facă semn și să aprindă lumini.

Cornel Nistorescu

Grîul, simbolul nostru

Am văzut ape înveninate. Și sînt aceleași ape pe care le știam din copilărie. Nu credeam să văd vreodată grîul opărit de ape.

Știam cum se stringe grîul. De copil mă uitam la cîmpul îngălbenit și mi-era teamă să intru în el cu acea armă care este și a morții — coasa. Încă nu citisem marile romane ale lui Tolstoi, dar știam ce înseamnă grîul în toată superba lui înflorire.

Grîul, această obsesie a tinereții mele, acum înundat de ape. Nu știam că în țara mea se poate cosi cu apa pînă la genunchi. Aceiași țărani pe care copilăria mea îi păstrează în icoană intrau în lan și cu același gest nobil, știut de mii de ani, — coseau. Și coseau alături de ei, oameni de la oraș, veniți de la strung ori de la catedra universitară ca să ajute ca piinea țării să nu fie micșorată de neverosimila întîmplare.

S-ar putea spune că nu noi ci însăși marea năpădea întinsul țării. Nu gestul de a acoperi o suprafață de cîmp cu toată gesticulația unor oameni convinși că piinea lor, a noastră, s-ar putea să rămînă pe cîmp, a nimănui, m-a convins de tot ce înseamnă dragostea noastră pentru acest pămînt.

Și nu coseau numai ei ci toată țara, zugrăvită cu albastru de Voronet, într-un singur efort, aproape ritmic, salvîndu-și piinea, adică simplitatea, geniul acestui popor.

Eram cu toții de față, într-un simplu elan al străvechimii, nu învățat, ci știut din sînge fără să fim mai mult decît noi înșine, într-o rememorare a vieții noastre.

Și ce poate fi mai frumos, mai eroic adică, decît să avem piinea chiar în condiții vitrege, dar cu aceeași simplitate pe care trebuie să o lăsăm și fiilor noștri ! Și aici, în această specială bătălie a recoltei ne-am dovedit puterea, solidaritatea. Grîul nostru, grîul țării privește acum spre lume ca un simbol al simplității și curajului unui popor, unit în adîncuri de idealuri înălțătoare.

Grigore Hagiu

Pentru om, pentru viitorul lui

Hotărîrea Comitetului Politic Executiv al P.C.R. privind majorarea suplimentară a retribuției tarifare și corectarea unor prețuri îndeamnă, după părerea mea, la înțelegere cu tot ceea ce înseamnă aceasta. Degeaba stiloul „Pelikan" va așterne pe hîrtie fraze despre „miracolul românesc", despre dezvoltarea spectaculoasă a județului Bistrița-Năsăud, dacă nu vom înțelege cu adevărat rigorile fenomenului economic. A trăi cu adevărat în viață — șansă a fiecărui scriitor — înseamnă, printre altele, a ști exact ce înseamnă materie primă și chiar cît costă. Și pentru că veni vorba : materia primă a scriitorului este omul. Către el se îndreaptă în aceste zile grija lucidă a conducerii de partid și de stat. Conform Hotărîrii, retribuția tarifară a fost majorată cu 60 de lei care, bine folosiți, pot să însemne destul de mult. Acest om astfel socotit în zilele acestea cînd avem de refăcut atîtea și de făcut restul, aparține deci unei țări stabile din punct de vedere economic, departe de fenomenele caracteristice ale lumii capitaliste cum ar fi inflația, ca să mă limitez la un exemplu, al unui om către care se îndreaptă grija partidului și statului nostru, a căror politică are drept țel suprem fericirea și bunăstarea întregului popor. Ei bine, acest om care lucrează în industrii pînă acum în parte nerentabile (hîrtie, lemn) sau în domeniul unor prestări de serviciu ce trăgeau a pagubă va fi primul care va beneficia de asemenea măsuri. Ce simte și ce gîndește el în aceste zile ? Fără îndoială că un om cu adevărat serios nu judecă asemenea unor reporteri superficiali. Faptul că s-a majorat prețul unor covoare nu are nici o legătură cu acela că îți cumperi un covor o dată la 5 ani sau o dată în viață. Unii reporteri, deci, caută justificări acolo unde de fapt există *rațiuni* economice serioase, de domeniul evidenței. Și omul acestei țări, ancorat în realitatea noastră și nu în alta, înțelege foarte bine

Eugen Seceleanu

Continuare în pag. a 6-a

IN NUMĂRUL DE AZI, IN PAGINA A 8-A

DECENIUL PERFECȚIONĂRII
10 ani de la Congresul al IX-lea al Partidului

Fluviul învins

În înserare trecerea patrulelor pe sub stele căpătase o nebănuită aureolă. Mi-am dat seama de asta mai tîrziu, cînd răsărise luna și cînd zgomotul bulboanelor, izbiturile erozive și infiltratorii ale valurilor Dunării se amestecau cu larma din lanuri. Atunci bărbați, femei și tractoare, seceri, combine primeau, la intersecțiile fascicolelor de la faruri, o lumină ciudată, animatorie. Erau flashurile unei mari montări, sudoarea rece a nopții curgea pe ierburi, înlocuind roua, iar greierii măcinau, în ritmul cantabil al preadotatelor mandibule, spații și secunde fecunde. În ciuda nelipsitului aer organizator o anume nuanță tensională, un fel de „cu-șufletul-la-gură" dădea fiecăruia sentimentul tulburător și totodată magnific al participării la un eveniment.

Proba acestei intuiții, cînd lucrurile îl obligă pe orice reporter să fie numaidecît exact, o aveam. Era seară, o zi fără o culoare deosebită — căci zilele lui iulie au văpăi și stau toate sub îndemnul de luptă — cînd s-a întîmplat ca la punctul Fătana apele să vină cu totul și cu totul neînțelese. Era o crestere absurdă, neclară. I s-a răspuns cu inteligență și calm, cu o secretă bucurie a gîndului că o vor opri. S-a muncit intens, repede, sigur, logic. Pentru muncitorii, țăranii, studenții și elevii acelor clipe a fost o angajare concretă, o îndeplinire de misiune. Se puteau întoarce apoi spre lanuri, și s-au întors, ca spre o piine imensă pe care va trebui s-o purtăm împreună în fața soarelui, ca pe un scut.

Tot aici, la Zimnicea, în acel oraș din sud, din cel mai sudic pămînt al României, există împrejurimi mirifice : vara aceasta ar fi arătat altfel dacă... Dar unde nu ar fi arătat altfel vara aceasta ?

Flancuri mamutice stau să înghesuie Dunărea într-un spațiu cedat, excedentar totuși : pari preistorici, fascine, saci, pămînt din care trebuiau să se ivească dalii, pămînt cărat în basculante iuți și zgomotoase, pămînt al țării, dig. Și pe dig oameni de veghe, într-o înălțime a

Ion Lazăr

Continuare în pag. a 6-a

„Numele **Gherea** avea ceva războinic, suna ca o trîmbiţă". Mărturia lui Vlahuţă ne vorbeşte despre fascinaţia pe care Gherea a exercitat-o în **epocă**. Polarizarea de personalităţi şi adepţi în jurul criticului socialist e un fapt pe care istoria literară ni l-a făcut de mult cunoscut. Importanţa unui autor e însă cu atît mai mare cu cît influenţa lui depăşeşte marginile epocii sale. Criticile lui Gherea au preocupat lumea literară şi după ce momentul primei lor explozii se produsese. Longevitatea unei opere dă şi ea seama de valoarea ei.

Criticile lui Gherea au fost urmate de un lanţ de reacţii pro şi contra, a căror suită constituie un spectacol pasionant. Cartea concepută şi întocmită de Mircea Iorgulescu e interesantă prin încercarea de a oferi cititorului tabloul unei dispute din al cărei focar se ridică liniile unui portret, cel al criticului Constantin Dobrogeanu-Gherea.

cronica literară

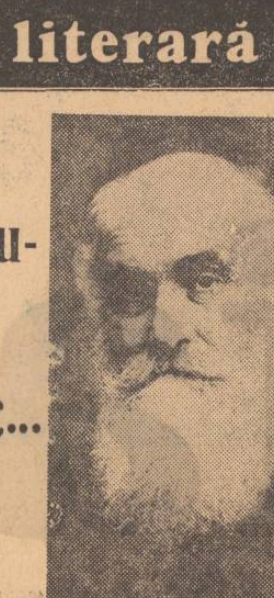

C. Dobrogeanu-Gherea interpretat de...

Antologie şi cuvînt înainte de Mircea Iorgulescu

Distanţa scursă de la apariţia primelor articole ale lui C. Dobrogeanu-Gherea şi pînă astăzi ne permite contemplarea cu detaşare a faptelor. Trecind peste multe chestiuni de detaliu putem spune fără posibilitatea de a fi contrazişi că Gherea a adus un unghi de vedere modern în analiza literară şi că primele studii ample ale operei unor scriitori români de valoare ne vin de la el. Nu calitatea, discutabilă, a acestor analize ne interesează aici ci punctul de vedere innoitor care a dat roade. Gherea a încercat să sincronizeze critica literară românească cu surorile ei din alte literaturi europene şi n-a făcut doar operă pasivă, de colportaj, ci s-a aplecat cu inteligenţă şi pasiune asupra unor scrieri necercetate niciodată pînă atunci decît în chip fugitiv.

Calităţile şi defectele criticii literare semnată de C.D, Gherea au fost însă exagerate şi de o parte şi de alta a preopinenţilor intraţi în joc. Cel mai nefast procedeu ale cărui ecouri le resimţim şi astăzi, a fost aşezarea în rivalitate directă a lui Maiorescu şi Gherea şi contestarea unuia în favoarea celuilalt.

Antologia întocmită de Mircea Iorgulescu evită să devină oglinda acestei dispute oţioase tinzînd să înfăţişeze mai ales deznodămîntul clarificator al posterităţii critice gheriste.

Autorul selecţiei lasă de o parte punctele de vedere colorate de extremism, fie ele de exaltată apologie sau de violentă contestare, fără a renunţa la reprezentarea dialectică a felului cum a fost primită critica literară a lui Gherea. Cartea este, de altfel, în bună măsură, nu o antologie de articole despre Gherea cît cartea receptării în timp a operei lui critice.

Ce ne spune antologia lui Mircea Iorgulescu? Că noutatea criticii lui Gherea a fost destul de bine înţeleasă în epocă şi că primii săi comentatori au despărţit destul de just apele de uscat. I.N. Roman recunoaşte de pildă că revista **Contemporanul** a dat o nouă direcţiune în critică şi în literatură, I.N. Roman asimilează, nu fără temei, curentul „naturalist" cu direcţia **Contemporanului,** dar obiectează criticului faptul că lasă **arta** pe planul al doilea. Fragmentat în chip excesiv articolul lui I. N. Roman nu beneficiază însă de spaţiul pe care l-ar fi meritat.

Ce însemnătate avea pentru literatura română apariţia criticii ştiinţifice a lui Gherea, conectarea literaturii române la cele mai moderne cîştiguri ale criticii literare europene ne-o spune N. Iorga cu multă pasiune în articolul său de tinereţe închinat lui Dobrogeanu-Gherea. El însă nu consideră sfîrşit rolul criticii judecătoreşti ci cere coexistenţa criticii de îndrumare maioresciană cu cea de sorginte gheristă. Nici Iorga, discipol de tinereţe al lui Gherea, nu trece cu vederea la 1890 „atmosfera politică ce se răsuflă pe alocurea" în **studiile critice** ale maestrului care deschidea „un drum nou", în critica românească. Traian Demetrescu unul din spiritele cele mai aclimatizate la sfîrşitul secolului trecut cu noutăţile mişcării literare occidentale găseşte că apariţia **Studiilor critice** ale lui Gherea sînt „începutul unei noi epoci literare, al cărei caracter cred, zice Tradem, că se va desluşi, încetul cu încetul, mai tîrziu".

Admiraţia nu împiedică însă pe poetul rozelor să nu observe că „o operă literară, în afară de fondul ei social şi psihologic, reprezintă şi o fizionomie estetică, peste care d-l Gherea trece întotdeauna cu indiferenţă" (1891). Citim aceste observaţii, pline de luciditate, pentru că ele nu vin din tabăra „metafizicilor", nume pe care-l dădea Gherea junimiştilor, ci din afara ei, cînd nu chiar din sînul cercurilor socialiste, cazul lui T. Demetrescu.

Alt discipol al lui Gherea, Raicu Ionescu-Rion, face în seria de articole **Gherea şi Junimea** (1893) cîteva ascuţite observaţii asupra lipsei de suport a unor teorii susţinute de Gherea. În fapt, Rion refuză judecarea literaturii dinafara ei şi falsele condiţionări pe care le propune criticul de la **literatură** şi **ştiinţă.** „Dacă a produs un nou curent literar, scrie Rion despre Eminescu, nu l-a produs pentru că era proletar intelectual, ci pentru că era scriitor de geniu".

În asemenea reacţii, insuficient servite de spaţiul antologiei, nu întîlnim contestarea înverşunată studiilor lui Gherea, proprie atacurilor din sfera junimistă, ci o critică exercitată din apropierea lui Gherea, Rion şi Iorga fiind un exemplu, partizani declaraţi şi convinşi ai gherismului. Reliefăm luciditatea acestor observaţii partizane cu atît mai mult cu cît într-o altă fază a posterităţii gheriste lipsa de luciditate a făcut din criticile de pionerat ale lui Gherea, asupra cărora autorul lor a revenit de mai multe ori, fie revizuind textul, fie completînd afirmaţiile vechi, un corpus de texte intangibile.

Adoptînd un criteriu istoric pentru retrospectiva critică pe care o întreprinde, autorul antologiei ne oferă un instrument critic remarcabil prin efortul de obiectivare. Se încrucişează spade în jurul numelui şi scrierilor lui Gherea, dar rezultatul este clarificarea meritelor scriitorului şi a locului şi rolului pe care-l deţine în istoria literaturii române. Cele mai profunde „revizuiri" de opinie care-l privesc pe criticul **Contemporanului** sînt cele semnate de E. Lovinescu şi G. Ibrăileanu. Primul, în plin proces de delimitare faţă de tradiţia critică românească, pune sub o lupă necruţătoare opera lui Gherea.

Concluzia este însă limpede: Gherea reprezintă „punctul de plecare al adevăratei noastre critici literare" (1915). Ibrăileanu nu se situează, ca Lovinescu, în opoziţie faţă de Gherea, al cărui discipol declarat a fost, dar revizuirea sa nu este mai puţin profundă decît cea pe care o înfăptuise Lovinescu.

Venind de la un fost discipol ea este chiar mai importantă: „Din opera lui Gherea, atît de îndrăgostit de teorii, nu mai rămîne aproape nimic din ceea ce e teoretic. Teoriile nu sînt ale lui, sînt ale lui Marx şi Taine. El nu are decît aplicaţii. Dar nu toate aplicaţiile lui pot sta în picioare, şi aproape nici una din ele nu e valabilă în totalitate". (1920). Ca şi pentru Lovinescu, Gherea este pentru Ibrăileanu un mare deschizător de drumuri, un mare pionier

În momentul apariţiei acestor „revizuiri" sămînţa aruncată de Gherea rodise, iar critica modernă era în curs de constituire, semn că organismul culturii şi literaturii române asimilase şi dăduse viaţă nouă iniţiativei lui Gherea de la sfîrşitul secolului trecut. Privirea care se îndreaptă, în perioada interbelică, către Gherea este, în ce-i priveşte pe unii comentatori, aceea care se aruncă adesea către manifestările desuete. Felix Aderca îşi îngăduie un articol fulminant împotriva corifeului socialismului, G. Călinescu optează pentru o maliţioasă tratare de sus în **Istoria literaturii române.** Nu lipsesc şi altfel de reacţii: Barbu Lăzăreanu duce mai departe ediţia de **Studii critice,** Petre Pandrea scrie un pătrunzător articol despre Gherea pe care, din păcate, antologia nu-l reproduce trecînd prea repede peste aceste manifestări.

Perioada care a urmat ultimului război mondial marchează o etapă nouă în posteritatea criticii lui Gherea, căreia Mircea Iorgulescu ţine să-i facă loc cu generozitate, dar nu şi fără spirit critic.

Sînt lăsate în afara cărţii toate acele false studii care făceau din Gherea singurul critic literar român, încercînd să şteargă în istoria criticii noastre contribuţia celorlalţi. Unii dintre aceştia şi-au revizuit parţial rigida viziune a vechilor studii şi o mostră de asemenea revenire asupra chestiunii ni se dă prin alăturarea a două articole de Ion Vitner scrise la date diferite. Semnificativ este de altfel că posteritatea rodnică a criticii lui C. Dobrogeanu-Gherea nu prin astfel de studii se asigură.

Comprehensiv este cel semnat de Perpessicius în 1946 în **Revista Fundaţiilor.** Un cuvînt important îl are în „reabilitarea" lui Gherea cea de a treia generaţie de maiorescieni: Perpessicius, Vladimir Streinu, Şerban Cioculescu, închină articole lui Gherea şi punctul lor de vedere e mai puţin restrictiv decît al lui E. Lovinescu. După Vladimir Streinu „o tînără şi numeroasă generaţie critică se îndrumează chiar fără să ştie, către sinteza deplină a celor două tradiţii ideologice, care susţin împreună istoria criticii noastre literare" (1967). Acest punct de perspectivă, cel mai înalt, este şi acela care pune problema în termeni mai nimeriţi. Dintr-un purism excesiv care acuză liniile directoare ale cărţii închinate lui **Titu Maiorescu şi posterităţii lui critice,** E. Lovinescu s-a făcut a nu vedea ceea ce tînărul său discipol, Pompiliu Constantinescu, văzuse în critica lui Ibrăileanu: apropierea acestuia de Maiorescu.

Ca şi maiorescianismul, gherismul s-a dizolvat în mişcarea critică modernă şi a-i reînvia înfăţişarea primă e un gest anacronic. Gherea este contemporanul nostru prin ceea ce face ca scrierile lui critice să consume cu epoca literară actuală. Adrian Marino acordă, de pildă, atenţia articolelor posterioare polemicii cu Maiorescu, şi găseşte aici dovezile unei orientări moderne literare la Gherea (1970). Atitudine caracteristică pentru lectura pe care cea mai nouă promoţie de critici o face studiilor lui Gherea.

Criticii din promoţiile recente îl privesc, de altfel, pe Gherea emancipaţi în bună măsură, de tensiunea partizană a vechilor dispute. Ei caută la criticul socialist trăsăturile prin care acesta poate fi revendicat de procedeele criticii moderne, fără a vedea în Gherea un model infailibil, cît o directivă literară fertilă prin ceea ce nu are caduc.

Autorul selecţiei, al cărei echilibru e demn de laudă, face parte dintre aceştia şi spiritul acestei antologii, contemplarea imparţială a „dosarului de probe" este unul superior. Ar fi de făcut, totuşi, o distincţie între opiniile despre Gherea ale criticilor propriu-zişi, adică ale celor ce scriu comentariu critic curent (recenzie, cronică literară), sînt la zi cu evoluţia literaturii şi cercetătorii de documente, istoricii literari, care scriu despre Gherea studii întinse.

De obicei, exagerările apologetice de la aceştia din urmă au venit. Dintr-un fragment închinat lui Gherea (Z. Ornea), aflăm că meritul lui e „remarcabil", disputa cu junimiştii devine „marea dispută", demonstraţia criticului — de-a dreptul „magistrală", „iar animatorul Junimii, **deşi reflectează asupra răspunsului timp de şase ani, nu poate ieşi din dificultate"** (s.n.), junimiştii sînt „denunţaţi" de Gherea etc. Chestiunea, nu e doar de vocabular, ci de viziune şi de „metodă".

Traiectoria opiniilor despre Gherea în dialectica ei reală, necontrafăcută de intervenţii simplificatoare, ne arată, aşa cum o face şi antologia pe care o comentăm, în Gherea un critic încă viu, de vreme ce ne poate preocupa şi astăzi.

M. Ungheanu

viaţa cărţilor

poezie

„Conştiinţa pădurilor"

Cu aceste meditaţii asupra destinului ţării, Dan Mutaşcu se află la cel de-al doilea volum * al său de lirică patriotică. În 1973 — „Stema din inimi" — poetul dovedea o certă preocupare pentru evitarea locurilor comune ale genului. Ocolind, în bună măsură, patetismul de paradă, gesticulaţia lipsită de mesaj, grandilocvenţa, versificarea unor enunţuri altfel stimabile, Dan Mutaşcu ne propune, şi de această dată, o poezie patriotică mai apropiată de rosturile ei fireşti.

Primul ciclu al cărţii — „Întoarcerile lui Zamolxe" — deşi monoton şi nu prea lesne de parcurs la o primă lectură, are meritul de a se centra în jurul descifrării semnificaţiei, uneia dintre ele, pe care o poartă „omul", „divinitatea" ori „legenda" cunoscută sub numele de Zamolxe, spirit tutelar al geţilor. Mai limpede decît altele, se desprinde ipoteza unei **prezenţe** incitatoare la faptă, la construcţie, posibilităţi cu mai mari şanse decît contemplaţia în ceea ce îndeobşte înţelegem prin lupta cu timpul: **„Nu poţi trăi în cuvînt / închis dulceag / ca într-un crin / nu poţi trăi în cuvînt / ca într-o casă a desfrîului / din Samos / plină de parfumuri şi iertăciuni // aşa spuse Zamolxe / şi se întoarse / şi nimeni nu ştia mai bine ca el / că bolta e un exerciţiu al speranţei / că-n chihlimbar / e un mausoleu de miere-al fluturilor / că un rîu / izvorînd încins din cer / curge pe sub umbra noastră, că pe un turn / ca pe o foarte mare mîndrie / timpul / acest Fiu din flori al destinului / aşează semnul surîsului fără teamă / semnul jertfei bucuroase din Kogaionon / al sîngelui ce se umple cu constelaţii / ca o copcă din rîu de păstrăvi // şi aceasta este a Opta Întoarcere a lui Zamolxe".**

„Ostaşi a spiritului", cea de-a doua secvenţă a cărţii, este încercarea de a proba prin destinele şi faptele cîtorva din iluştrii bărbaţi ai acestei ţări vocaţia noastră de a făptui în aşa fel, încît să putem înfrunta nu numai timpul, ci chiar momente ale istoriei pe care uneori le-am simţit impuse. Cantemir, Miron Costin, Bălcescu, Brîncoveanu, Avram Iancu, Pârvan, Mihai Viteazul, Bacovia devin astfel nume prin care se poate ilustra că atît faptele omului de acţiune, ale celui înscris sub zodia politicului, cît şi cele ale artistului sînt în aceeaşi măsură, atunci cînd se află în slujba tuturor, **Istorie.** Dintre aceste „portrete", preferinţa noastră se îndreaptă către cel numit „Profesorul Iorga (sau totul devine istorie)": **„Nu, profesorul Iorga n-a murit niciodată. / Nu poţi împuşca un fluviu, / nici o bibliotecă; el a întîrziat doar / în sinteza bizantină, ca-ntr-o poiană de măreţii, / cu picioarele în rouă, / pe urmele vreunui Cantacuzen şchiop. / Cînd i-a fost foame, a muşcat din cronici, / din zaharate descrieri de ospeţe, din acele / capitole cu miere şi unt în care / ducii Athenei deveneau vasalii bucătăriei / răsăritului, rîzînd. / Cînd i-a fost frig s-a învelit cu peceţi / cu salv-conducte-mpărăteşti, cu steaguri osmanliie, / cu diplome feudale şi urme-ncenuşate de cetăţi / desenate în grabă pe piei de viezuri. / Cînd i-a fost somn s-a culcat în hărţile sale / dormind cu genele către Antiohia / şi tălpile către Posada, pe sub un cer / plin de stele şi de potîrnichi, / privind cu ochi deschişi şi neţeluiţi / către iarba cerului scriind tratate despre vise. / Nu, profesorul Iorga n-a murit niciodată / N-avea timp pentru asta, îl aşteptau / la scară nori de cărţi ca mînjii tineri, / căci el era calea cea dreaptă pe care o lasă / litera P din cuvîntul patrie. / Nu, profesorul Iorga n-a murit niciodată".**

Cea de-a treia, şi ultima, parte a cărţii deşi este cea care dă şi titlul volumului ni se pare sub tensiunea secvenţelor anterioare. Poetul este mai puţin atent, aşa încît maniera începe să se facă simţită. Astfel, „localizările" din „Prin satele dulci ale Banatului", cu Pavel Chinezu care deschide un ochi din pămînt şi albinile închipuind forma bărbii lui Eftimie Murgul nu le putem lua decît ca pe nişte erezii nevinovate ale unui poet atît de atent în elaborarea imaginilor. Acest ciclu final are însă marele merit de a propune o poezie în care imaginile (ideile) se aştern foarte limpede (**„Noi nu ne-am născut într-o ţară / de forma unei mîini care apucă, noi ne-am născut într-o ţară / de forma unei inimi"**). Şi tot în acest ciclu se află nu numai cea mai bună piesă a volumului, dar şi cea care ne poate sugera structura spre care, probabil, se îndreaptă lirica patriotică a lui Dan Mutaşcu: **„Am visat azi-noapte c-au înviat pădurile / ce ne-au fost retezate de pecenegi şi avari. / Ieşeau din osuoare de crengi şi de cenuşă-nstrăinată şi-abia-ncăpeau pe sub luceferii severi şi rari. // Am visat azi-noapte c-au înviat pădurile / ce ne-au fost retezate de vizigoţi şi cumani. / Ieşeau din lemnul dulce-al maselor, din paturi de arme, / căci umbra şi răcoarea le fuseseră vîndute pe bani. // Am visat azi-noapte c-au înviat pădurile / ce ne-au fost retezate într-o văduvie de gînd. / Poienile şi psalmii ploilor depuneau mărturie / şi-am auzit conştiinţa pădurilor plîngînd".**

Dorin Tudoran

*) Dan Mutaşcu, „Ţara ca meditaţie", Editura Militară, 1975.

critică

Speranţa artei

Esteticianul Gheorghe Achiţei continuă prin eseurile şi articolele din noul său volum, **„Artă şi speranţă",** * seria problematică din „Ce se va întîmpla mîine ?" (1972). Raportarea nu este întîmplătoare, întrucît şi această culegere de studii, aparent eterogenă prin diversitatea subiectelor abordate, relevă ca şi prima carte o unitate de concepţie, o poziţie ordonatoare. Care este această poziţie ne-o mărturiseşte autorul însuşi în **Cuvîntul introductiv**: „Prezentul volum îşi propune, în primul rînd, să ofere tatonant o posibilă platformă de interpretare critică din perspectiva filosofiei marxiste şi lumina experienţelor noastre de cultură, a unor căutări specifice artei contemporane". De altfel, şi în **„Ce se va întîmpla mîine?"** un capitol era intitulat semnificativ **„Marx, filosoful meu inedit".** Nu sînt simple declaraţii de principiu, contrazise ulterior de materia cărţii, cum se întîmplă nu de puţine ori la mulţi critici, ci de o metodă consecvent aplicată. Problemele tratate sînt, toate, din sfera artei, şi dacă întrebările pe care le indică au devenit deja locuri comune — destinul artei în lumea contemporană, disoluţia sau „masificarea" artei, artă de consum sau nonarta etc. — răspunsul dat presupune o explicaţie modernă, complexă. Axa demersului o formează raportul de determinare reciprocă artă-societate, accentul căzînd, desigur, pe cel de-al doilea termen. Şi aici, Gheorghe Achiţei ia în considerare un factor mai puţin familiar lucrărilor româneşti, din acest domeniu, şi anume, publicul receptor. În acest sens, autorul întreprinde interesante incursiuni în sociologia gustului, în sociologia mentalităţilor, a grupurilor sociale etc. Articole precum „Obiecte, obiecte, obiecte", „De gustibus non disputandum", „Totul devine spectacol", „Limbajul de sărbători", „Arta — pentru ce, mă rog ?", „Iluzie şi prejudecată" ş.a.m.d., se înscriu în această categorie tematică, surprinzînd metamorfozele artei în raport cu mutaţiile gustului public, într-un anumit spaţiu socio-cultural. Cînd în multe părţi ale lumii echilibrul valorilor este tulburat, nu de puţine ori inversat, arta înseamnă pentru foarte mulţi o şansă, „o speranţă". De aici necesitatea de a distinge între manifestările autentice ale esteticului şi falsele valori care par „a invada" arta: producţiile Kitsch, extravaganţele avangardiste, obiectele gadget, afişul publicitar, reclama etc. Sînt analizate, astfel, o serie de concepte estetice, este reevaluat, dintr-o perspectivă diacronică, sensul unor termeni aparţinînd teoriei artei („Pelerinaj la surse", „Evul mediu necunoscut", „Trei secole de speranţă", „Moştenirea lui Socrate").

Bineînţeles, cartea se încheie printr-un studiu prospectiv în ceea ce priveşte statutul şi evoluţia artei, **Anul 2000,** care chiar dacă nu este în întregime pertinent, aminteşte o seamă de probleme menite să incite la reflecţie: „Anul 2000 se anunţă, e adevărat printr-o ciudată stare de grijă şi îngrijorare, care-l face să se asemene, uimitor, sfîrşitului celuilalt mileniu, ce l-a precedat. Ce poate să însemne, prin urmare, anul 2000 ? Pe lîngă speculaţiile care se fac la tot pasul, o abordare lucidă a viitorului, mai mult sau mai puţin îndepărtat, ne solicită pe noi înşine la un plus de reflecţie în legătură cu valorile vieţii pe care le-am promovat pînă acum, în legătură cu ceea ce noi recunoaştem ca achiziţii spirituale importante".

Subliniind încă o dată interesul volumului într-un domeniu în care cercetările româneşti de estetică prospectivă sînt aproape inexistente, regretăm totuşi caracterul prea expozitiv al discursului în defavoarea analizei.

Paul Dugneanu

*) Gheorghe Achiţei: „Artă şi speranţă" Ed. Albatros, 1974.

Vă rugăm să vă reînnoiţi abonamentul la revista „LUCEAFĂRUL"

● Abonamentele se fac la oficiile poştale, prin factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii

● Vă rugăm să semnalaţi redacţiei orice neajuns în legătură cu primirea la timp şi în condiţii civilizate a abonamentului, precum şi alte aspecte negative privind difuzarea revistei noastre

aqua forte

Cahiers roumains d'études littéraires

● Şi de astă dată Cahiers roumains d'études littéraires prezintă un sumar deosebit de interesant. Acest număr (1/1975) dezbate controversata problemă a „dialecticii vechi /nou". Al. Philippide („Tradiţie şi progres în literatură"), Zoe Dumitrescu-Buşulenga („Permanenţe în literatura română contemporană"), Al. Călinescu („Vechi şi nou în poetica românească şi străină a prozei"), Ion Pop („Tradiţie, inovaţie, avant-gardă română"), Ion Ianoşi („Dialectică: filozofia ca artă"), Mihai Nadin („Elemente vechi şi noi în relaţia dialectică: literatură — retorică") şi Adrian Marino („La izvoarele dialecticii semnatice vechi/nou") studiază evoluţia în multiplele ei forme şi manifestări literare — folosind expresia lui Marino — a dialecticii semantice vechi/nou.

Din rîndul acestor articole, toate de o ţinută superioară, ne oprim mai pe larg asupra contribuţiilor lui Al. Călinescu, Mihai Nadin şi A. Marino.

Primul cercetător, după ce stabileşte cele trei principale direcţii de evoluţie ale poeticii a) cele ţinînd de retorica şi lingvistica structurală, b) cele concrete elaborarea unei gramatici narative; c) cele vizînd preocupările semiologiei actuale, se ocupă cu studiile româneşti: Tudor Vianu, Sorin Alexandrescu ş.a., raportîndu-le în permanenţă la contextul european În final, criticul enunţă propria versiune, din păcate, mult prea sumar schiţată pentru a ne putea pronunţa asupra solidităţii ideilor avansate.

Mihai Nadin întreprinde o penetrantă analiză a cîtorva procedee referitoare la retorica dialogului, stereotipia, clişeul, într-o aplicaţie asupra teatrului (Conu Leonida faţă cu reacţiunea) şi asupra cîtorva schiţe ale lui Caragiale.

A. Marino, într-un eseu muştind de informaţie, cercetează originile, formarea polarităţii vechi/nou, perpetuată în nenumărate modalităţi definind-o astfel ca o „tipologie a tipologiilor".

O altă secţiune este afectată unor eseuri îmbrăţişînd alte sfere tematice: Jean Weisgerber („Noua lectură" a unei cărţi vechi: spaţiul în „Povestea lui Tom Jones, copil găsit"), Vasile Nicolescu (Henri Michaud sau permanenţa refuzului"), Romul Munteanu (Vocile criticii).

Şi, în sfîrşit, o surpriză mai mult decît plăcută, prezenţa lui Marcel Raymond, autorul fundamentalei cărţi despre poezia modernă De la Baudelaire la suprarealism Marele critic genevez face şi de astă dată, într-un articol despre formele visării, (Noutatea reveriei romantice) dovada subtilelor sale disociaţii estetice în domeniul poeticităţii textului literar.

Cahiers roumains d'études littéraires rămîne în continuare o apariţie de talia unor reviste specializate de nivel european, precum Poétique sau Littérature. Credem totuşi că lărgirea cercului de colaboratori este un deziderat ce nu trebuie amînat prea mult.

P. D.

Interferenţe

● Societatea literară „Relief românesc", care reuneşte cadrele didactice din Capitală dispuse a cocheta cu poezia şi proza sau chiar a risca studiile de istorie şi critică literară, a publicat recent volumul „Interferenţe". Circa două sute de pagini cu versuri, schiţe, nuvele, comentarii despre scriitori şi opere.

Secvenţa cea mai interesantă este aceea dedicată poeziei. Semnează peste douăzeci de autori, dintre care unii demni de atenţie. Gh. Burcescu alternează ritmurile populare cu versul liber, unificînd contrariile prin ton elegiac şi căldură stăpînită: „Un voal imens / de verde şi de alb / de ploaie, de lumină / şi miresme, / pluteşte-n zarea anilor / de-atunci" (Poemul Alb). Tristeţile şi nostalgiile lui Gh. Ierugan contrabalansează declaraţia lui Gh. Duţă Micloşanu („De vinul bun şi dragoste curată / Eu niciodată n-am să fiu sătul" etc.), după cum sensibilitatea Mirelei Mitrofanovici atenuează prozaismul discursiv al lui Emil Ciuraru („Iubirea de ţară ne-a dat pasiunea-nălţimii" etc.), iar concizia sugestivă a versurilor Cristinei Groner reduce din efectul freneziei verbale proprie lungilor poeme ale lui Marius Popescu. Formele fixe de versificaţie sînt slujite de Serafim V. Pislaru, autor de sonete şi rondeluri, iar epigrama beneficiază de ironia subţire a lui George Ion Ionescu: „Dom'profesor doar semnează / Asistenţii fac lucrarea, / Iar scumpul dom'profesor / E adînc precum e marea".

În proză, Tiberiu Vaida încearcă să se situeze în limitele prozei ardeleneşti, iar Ion Hinguleşteanu în „Începe lupta" evocă în manieră ultratradiţională figura unui învăţător din anii premergători primului război mondial.

Ne-am fi aşteptat să aibă dimensiuni mai ample, dată fiind calitatea colaboratorilor, capitolul de critică şi istorie literară. Este publicat însă numai studiul „Infernul rural din preajma lui 1907", aşa cum apare în opera sadoveniană. Metodic şi răbdător, cu introducere, puncte şi subpuncte, autorul (Constantin Marinescu) explicitează excesiv observaţii deja făcute asupra prozei lui M. Sadoveanu. Încercarea de sinteză poate interesa eventual doar pe elevii lipsiţi de curiozitatea de a citi textele fundamentale.

Utilă, o fişă de istorie literară despre Constantin T. Stoika, poetul mort în 1916 şi care scrisese în revistele prosimboliste.

Liviu Grăsoiu

CE ESTE ŞI ÎNCOTRO SE ÎNDREAPTĂ POEZIA?

DORIŢI SĂ PARTICIPAŢI LA DEZBATEREA NOASTRĂ DESPRE POEZIE ? VĂ PROPUNEM, STIMAŢI CITITORI, URMĂTOARELE ÎNTREBĂRI :

1) În ce măsură urmăriţi desfăşurarea fenomenului poetic românesc actual ?

Cum apreciaţi reflectarea fenomenului respectiv în revistele literare şi în producţia editorială ?

2) Asupra cărora dintre poeţii contemporani se îndreaptă preferinţele dv. ?

Vă rugăm să indicaţi, eventual, volume şi poezii ce v-au reţinut în chip deosebit atenţia.

3) În ideea că urmăriţi critica dedicată poeziei actuale, vă rugăm să arătaţi în ce măsură aceasta vă ajută la receptarea şi înţelegerea mai profundă a valorilor liricii noastre de azi. Care dintre cronicarii literari de poezie constituie pentru dv. un sprijin real în această direcţie ?

4) În revista „Luceafărul" din 21 iunie a.c. a fost publicată dezbaterea intitulată Ce este şi încotro se îndreaptă poezia ?

Ce opinii aveţi în legătură cu aprecierile participanţilor la această dezbatere ?

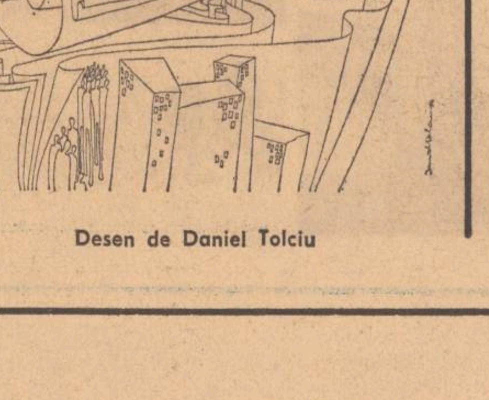

Desen de Daniel Tolciu

Revista revistelor

Viaţa Românească, nr. 6/1975

Trei scurte eseuri, netraduse pînă acuma la noi, publică „Viaţa Românească", în ultimul număr, cu prilejul centenarului Thomas Mann. Sînt trei texte care, deşi ocazionale, au capacitatea de a scoate cu strălucire în evidenţă universul etic al marelui scriitor, forţa sa de angajare morală, luciditatea opţiunii, perspectiva din care concepea misiunea artistului în lume.

Ce actualitate generos-umană, nu numai pentru vremea în care a fost scris (1941), dar şi pentru timpul prezent are, de pildă, eseul „Gîndire şi viaţă", demonstrînd răspunderea pe care o are gîndirea pentru consecinţele transpunerii ei în realitate !

„Filosofia, călăuza vieţii — scrie Thomas Mann — asta mai înseamnă viaţa luată ca punct de reper şi stea călăuzitoare a filosofiei. Preamărirea „vieţii" în dauna spiritului, nu de mult la modă, a fost o nerozie; nu mai mică neghiobie e autoadoraţia sterilă şi rece a spiritului, în dauna vieţii".

Publicarea unui volum din eseistica lui Thomas Mann ar fi, în concluzie, un fapt de înaltă cultură.

Interesante observaţii asupra lirismului civic se găsesc în cronica lui Cornel Regman la volumul de poezii al lui Adrian Păunescu, „Repetabila povară". Subscriem, nu mai puţin, la rînduri ca acestea: „...e sigur că prin Adrian Păunescu poezia cetăţenească — patriotică, lirismul civic, care la adevăratul poet nu e o „specialitate", alături de alte „priceperi", ci un mod organic de a trăi poezia, un chip personal, de necontrafăcut al gîndirii şi temperamentului, cucereşte valenţe noi şi se îmbogăţeşte cu un energic instrument de expresie cu modulaţie şi timbru inconfundabil" sau „...lirica angajată se face din optare; nu optare politicoasă, decorativă, nivel la care nu s-ar putea produce decît efuzii versificate, ci orientarea şi determinarea cursului unui întreg sistem de ideaţie mito-poetică, asemenea unei uriaşe tabere ce-şi pune în mişcare şi cele mai greoaie angrenaje."

Dar cum C. Regman se află „în acord şi în dezacord cu Adrian Păunescu", în dezacord sîntem şi noi, de asemenea, cu ideea criticului potrivit căreia volumul recent al poetului ar prezenta „cazul paradoxal al unei reclame extrem de ataşante atrăgînd cititorul spre cartea de versuri prin mijloace care nu ţin totdeauna de poezie". Nu se găseşte criticul, cu această nepotrivită idee de „reclamă", în dezacord cu însuşi nucleul de opţiuni pe care le presupune, de altminteri atît de fructuos, lirismului civic ? A atrage cititorul prin aceste cîteva opţiuni deschis exprimate, veştejind „abuzul, laşitatea, brutalitatea, ipocrizia", înseamnă, oare, a te folosi de „reclamă" ? În asemenea susţineri, C. Regman pare a fi în dezacord cu înseşi propoziţiile sale de mai înainte. O notă discordantă în foarte via, de altfel, rubrică „Cărţi. Oameni. Fapte" produce recenzia lui Florin Mihăilescu la cartea lui Al. Paleologu, „Spiritul practic". Nu prin observaţiile de amănunt, care, în genere, sînt corecte, ci prin invenţia de false premise. Revista noastră şi-a exprimat opiniile, foarte favorabile în legătură cu cartea lui Al. Paleologu. Dar de ce socoate Florin Mihăilescu că e mai atractiv de a-şi înscrie recenzia sa sub semnul „reabilitării eseului" ? Este eseul, la noi, o specie „compromisă", aşa cum apreciază Florin Mihăilescu. Este foarte simplu şi a devenit o modă, dimpotrivă, de a-ţi inventa obstacole fictive, de a te arăta nemulţumit de lucruri vag denumite ori generalizate pe seama tinerilor, vinovaţi aşa cum reiese din rîndurile lui Florin Mihăilescu de faptul că eseul e practicat cîteodată şi ca o expresie a comodităţii, căci iată ce scrie austerul supraveghetor al condiţiei eseului: „Deşi nu se poate dispensa de vocaţie, eseistul nu se naşte propriu-zis, precum artistul, ci devine, căci dacă celui din urmă nu-i lipseşte nici un moment materia experienţei, măcar interioare, celălalt nu poate dispune din primul moment de materia ce-i este proprie, asimilarea culturii necesitînd un timp pe care tinerii adeseori nu-l au".

Rînduri care, fireşte, n-au nici o legătură cu cartea lui Al. Paleologu, carte care nu reabilitează eseul, ci, se aşează, într-un mod convingător, alături de alte volume strălucite de eseistică. Multe din ele scrise chiar de tineri autori.

Aristarc

Pagini dintr-o operă vie de patriotism, de responsabilitate comunistă

La Sighişoara, viaţa curge înainte

Eram patru puncte fosforescente în maşina care tăia noaptea. Plecasem din Bucureşti aproape de miezul nopţii şi încă nu atinsesem Braşovul. Am încercat să nu adorm pentru a-i vorbi şoferului obosit şi el de alte cîteva sute de kilometri făcuţi în dimineaţa care abia trecuse, dar nea Vasile, om cu părul alb şi care „multe a văzut şi tot atîtea a făcut" — cum obişnuia să se recomande — mă bătu pe umăr : „Lasă tăticule, dormi ! Plăcerea mea e să vă văd pe toţi dormind şi la destinaţie să-i trag vreo trei ciacsoane. Scularea, am sosit !".

Sigur aţipisem, pentru că deodată am tresărit brusc la o oprire a maşinii. Eram la ieşirea din Braşov. Totul era pustiu, argintat de picăturile unei ploi care nu se mai vedea şi pe care n-o simţisem. Săgeata indicatoare a drumului spre Tîrgu Mureş era mutată din loc arătînd acum Bodul, iar numărul kilometrilor din virful plăcii albastre era acoperit cu hîrtie albă. Distanţele în nopţile şi zilele acelea deveniseră altele.

„Spre Făgăraş nu se poate trece, e rupt drumul. Să încercăm pe sus prin Miercurea Ciuc şi Odorheiul Secuiesc." Am pornit-o mai departe în noapte, avînd harta deschisă pe genunchi, trăgînd mereu din alte ţigări care apoi şi ele începeau să ne ardă degetele şi buzele. Fiecărui nume de pe hartă îi găseam un corespondent tăcut şi trist pe marginea şoselei, decupat parcă dintr-o revistă veche şi prost desenată.

Oltul, alt nume, alt blestem. Un torent lat de vreo trei metri spăla şoseaua venind de undeva, din munte, printre două case care se ţineau în picioare printr-o minune neînţeleasă. „Stăm aici de 50 de ore. Pe aici nu curgea decît Oltul, care n-a luat decît vreo două sau trei case mai în vale. Dar acum trei nopţi s-a prăvălit „ăsta" peste sat rupînd totul în cale : case, drum, cale ferată. Au venit ieri dimineaţă muncitorii din Miercurea, ne-au spus subofiţerii de miliţie care păzeau locul. Aici sus sînt vreo patru, cu buldozere, repară mereu drumul, iar restul sînt jos apără calea ferată. Era aproape trei noaptea şi deabia atunci am auzit venind de jos, dinspre Olt zgomote de tîrnăcoape şi lopeţi. „Credeţi că putem trece ? Da Ioşca baci !" Înţelegînd semnul unul din cei care păreau că dorm în cabina buldozerului porni motorul venind lîngă noi şi aşezînd uriaşul de metal între maşină şi ape protejîndu-ne încet, din mers, pînă trecurăm dincolo. „Nici nu ne-ai întrebat unde mergem, i-am spus strîngîndu-i mîna enormă buldozeristului. Apăi, dragă tovarăşe, cine bate drumurile în nopţile astea fără treburi ? Vă văd cu barba crescută şi cu ochii obosiţi. Sînteţi la fel ca noi". Era întuneric, şuvoiul urla în spatele nostru, drumul era nesigur în continuare, dar m-am simţit ciudat de puternic şi de fericit în clipa aceea. O să învingeţi ! ? am vorbit, lăsînd parcă în aer o coadă de întrebare. Păi cum altfel ? Hai noroc. Servus ! Am mai oprit la Miercurea Ciuc unde ofiţerul de serviciu al judeţenei de partid dădu cîteva telefoane, asigurîndu-ne că traseul este liber. Puteţi ajunge la Sighişoara. Am aţipit din nou în maşină trezindu-mă sunetul unui clacson. „Am ajuns".

Sighişoara. Oraşul pe care-l cunoşteam ca pe o bijuterie veche de argint şi piatră, curăţată des şi cu spor de mîinile unor proprietari vrednici, colcăia într-un nămol care în unele locuri atingea jumătatea de metru.

„Apa a venit miercuri noaptea la 2,30. Ştiam de apropierea viiturii aşa că am scos toţi oamenii din case. Unii nu credeau şi a trebuit să-i luăm cu forţa. Schimburile de noapte de la „Bumbacul", „Textila" şi „Stofe" cărau utilajele şi produsele la adăpost. Ce s-a putut căra ; restul a luat apa. Nici nu îndrăznesc să adun cît am pierdut în zilele astea.

În fiecare an apele au urcat la noi miercurea şi numai noaptea către orele 2, îşi continua povestea H. Schiroky unul din vicepreşedinţii municipiului. „Maică, apa e mai rea ca un război. Pe mine mă luase cu scara de la pod, că sînt bătrînă şi nu mai pot umbla ca înainte. Dar am avut noroc că nepotul e băiat voinic şi a prins-o cu capătul umbrelei ; m-a tras apoi de mîini în sus lîngă ei. Acum spălăm ce ne-a mai rămas" îşi termină bătrîna povestea aplecîndu-se peste ligheanul în care se aflau amestecate de-a valma într-o apă nu prea limpede : farfurii, furculiţe, o foarfecă şi vreo cîteva monezi vechi de argint.

În jur dărîmături, copaci scoşi din rădăcini, cercevele căzute, un frigider care-şi păstrase din vechiul email alb doar o pată, ciudată acum pe suprafaţa aceea de tablă ruginită. Pe noroiul care era scos din case şi curţi cu găleţile se întindeau la soare saltele, paturi, scaune, iar într-o fostă curte, aproape de apă, pe o masă orbitor de albă în negreala care mustea, o femeie spăla cu desnădejde cîteva sticluţe mici de medicamente care oricum nu mai foloseau la nimic. Exista un soi de disperare mută în fiecare chip, în fiecare gest al celor care treceau sau erau opriţi în faţa ruinelor.

„Podul ăsta de lemn are cîteva secole. A rezistat sute de ani la orice, iar acum într-o noapte a devenit o grămadă de surcele aruncate lîngă podul de beton", mi se plîngea un tînăr îmbrăcat în uniforma albastră a gărzilor tineretului.

„Eşti sighişorean ? Nu ! Eu mi-s maramureşan, din Baia Mare. Cînd am aflat de nenorocire, ne-am prezentat la U.T.C. la municipiu şi am zis că mergem să-i ajutăm pe oameni. Sîntem 30 de băieţi la Sighişoara. Ne-am luat concediile de odihnă şi am venit aici să punem umărul la treabă. La început nu ştiau ce să facă cu noi. Au vrut să ne dea bani, dar am bătut cu pumnul în masă şi am zis că plecăm în alt loc şi atunci s-a aranjat treaba. Sînt strungar la I.C.I.L. Baia Mare, dar aici era nevoie de lăcătuşi mecanici aşa că acum sînt lăcătuş". Ajunsesem lîngă poarta Întreprinderii „Bumbacul" cea mai aspru lovită din cele trei fabrici de pe malul Tîrnavei. „Eu sînt din Tg. Mureş, zise un bătrîn subofiţer şi cu băieţii ăştia trei de aici n-am pus capul jos de 50 de ore ; pînă la urmă tot o să-i venim de hac". M-am reîntors în cartierul Tîrnavei căutînd locul străzii Clujului, acum un morman de moloz şi nămol la marginea riului. În municipiul Sighişoara nu mai există strada Clujului. „Deşi lucrez în cartierul acesta de 25 de ani, mă învîrt de trei ore ca să pot da cîteva scrisori. Nu mai cunosc locurile şi oamenii. Parcă-i altă lume", îmi spunea un om între două vîrste pe care-l ghicisem poştaş văzîndu-i taşca de piele atîrnată pe umăr.

„Am dus în braserie, la etajul I cam tot ce am putut stringe în două ore, că pe urmă a venit apa şi a luat restul" vorbea o femeie care ţinea îndreptat jetul unui furtun către mai multe zeci de cratiţe năclăite de noroi. „Dar într-o singură zi am spălat vreo 3 000 de farfurii şi tăcîmuri iar băieţii şi fetele astea mai tinere au curăţat restaurantul. În două zile îi dăm drumul ; să aibă oamenii unde minca. Bărbatul meu e pensionar, e acela care spală firma „Steaua". Pînă la ea a ajuns apa. Unde locuiţi ? Aici. Ne-au dat o cameră la hotel că nu mai avem casă. Şi totuşi puteţi să vă gîndiţi şi la alţii ? Păi, mamă, viaţa curge înainte, dacă te opreşti şi te uiţi prea mult la urmă asta-i ca şi cum te-ai trage lîngă un gard să mori. Asta e ! La patruzeci şi trei de ani o luăm de la început". „Trebuie să nu ne lăsăm pradă durerii", îmi spunea o fată într-un halat albastru care împingea un cărucior pe care se afla un morman înform de noroi şi suluri de material tricotat. „Altfel nu se poate porni din nou la drum. Ţesăturile astea pleacă la Bucureşti şi Botoşani pentru recondiţionare. Am primit în ajutor oameni din toată ţara. Mare lucru să nu fii singur la necaz ; simţi că ai lîngă tine un umăr de care te poţi sprijini la nevoie. Stăm aici pînă la 3 şi pe urmă ieşim tot schimbul în oraş, pe străzi să curăţim noroiul. Acasă n-ai treabă ? am întrerupt-o. Acasă ? Nu mai am casă. Stau cu mama la o soră în cetate".

„La noi s-a oprit la poartă că am pus saci cu pămînt şi cărămizi. Am avut noroc, a intrat doar în pivniţă şi în curte, îmi spune colega care o ajuta la împinsul cărucIorului. Dar strada !... Stau pe 6 Martie. Aveam nişte copaci frumoşi, şi flori între trotuar şi marginea drumului. Acum nu mai există nimic acolo. Plecăm în cisme, venim în cisme. Eu lucrez la „Mătasea". La noi n-a fost apă, aşa că mai venim să-i ajutăm pe cei de aici de jos. Unii curăţăm stofele, spălăm motoarele, iar în timpul schimbului mărim producţia. Măcar să dăm ceva în plus şi pentru ei". Tot locul freamătă : sculurile de bumbac după spălare sînt risipite pe acoperişurile halelor şi ale caselor din jur ; la tot pasul, în tăvi mari, motorină ; sînt spălate piesele năclăite ale războaielor ; furtunurile spală pardoselile şi geamurile rămase întregi, iar electricienii înlocuiesc kilometri de cabluri. Din cînd în cînd se aude cîte un zumzet timid. A pornit un nou război, apoi încă unul şi încă unul. La 2 zile după retragerea apelor peste 100 de războaie erau gata pentru a fi puse în funcţiune. Şi atunci în zilele acelea am înţeles că miercurea la Sighişoara apele pot face să dispară un pod, sau o casă, pot lăsa în amintire numele unei străzi sau rupe copacii aceia dar nu pot lua şi distruge puterea şi credinţa, nu pot acoperi cu nămol sufletele celor de pe maluri.

Radu Th. Cristian

Odată pentru totdeauna

Popor al meu, nerăsfăţat de soartă,
Chiar de-ţi înalţi în vechiul Rîm Coluna,
În pieptul tău s-a spart ades furtuna,
Mai-mai să mi te şteargă de pe hartă.

De-oriunde-a năvălit, ţi-a fost totuna,
O-nţelepciune ai — şi nu-i deşartă —
Pe cei căzuţi puhoaiele nu-i iartă,
Înghite pentru veci de veci genuna.

Şi-această-nţelepciune-n noua cartă
Odată-am scris-o pentru totdeauna :
Sînt în acest colţ de lume-o poartă,

Dar curajoşi de ne-a-ndrăgit Fortuna,
Pe-aici străinul paşii nu-şi mai poartă ;
Pe fruntea noastră-i de steiar cununa.

Niculae Stoian

Mediaşul la ceasul reconstrucţiei

4 iulie.

Prima zi a bătăliei cu nămolul. Prima pîine, sosită abia, din Sibiu. Insule mari de ape în curţi şi pe străzi. Case şi pomi, ferestre. Ca vechiul Pompei, arată oraşul. Oraşul erou, oraşul în care viaţa respiră la fel. La fel şi altfel.

Gilgiie lin peste tot, motopompe. Maşini, macarale şiroiesc la tot pasul. Tăcut a început să renască cetatea. Tăcut a-nceput clocotul muncii.

Mă aflu încă din primele ore ale zilei într-o tipografie. Aici ca pretutindeni, oamenii n-au ştiut ce e somnul. Chipuri palide aşează spaltul. „Cetăţeni...". „Cetăţeni...". Să umple privirea, să umple auzul. Cu textul laconic al primelor ginduri. Cu gîndul cetăţii, cu grija ei pentru om.

Nopţi-muncă, zile şi nopţi-muncă. Pentru că oamenii stau drepţi în faţa timpului. Pentru că, soldaţii fac „un pas înainte". Evacuînd apa, luptînd cu rugina ca unul, cu miile. Lucrează civili, militarii lucrează. Alte nume, alte nume de ostaşi cu sînge eroic. 18 ore de muncă neîntreruptă. Cu frigul, cu foamea şi apa. Florea Bercea, Ion Trăistaru, Velea Traian, Teodor Anca.

O activistă, notează ea însăşi ora refacerii. Un secretar de partid transmite la radio, el însuşi, pulsul oraşului.

5 iulie — zi intensă de lucru.

Pînă departe mă însoţeşte mirosul benzinei. Miros de mîl şi plante, fetid. Lucru cu lucru, adună oamenii. Bob cu bob, ridică, din mlaştini, ţăranii. Dorinţa de a da lumină şi aer şi linişte oraşului.

Amiezi fără tihnă, seri fără tihnă. O forţă comună ordonă impulsul. Au venit ziariştii. Au venit militarii. Rînd pe rînd, holde şi fabrici reintră în freamăt. Pe străzi cu nume poetic, la muncă elevi. Sapă şi ei şi şterg în urma puhoaielor. Riuri şi riuri grăbite de oameni. Mături, lopeţi, cazmale-n tot locul. Prima noapte după „potop", dormită în pod. Prima apă cu gust de nămol prelungit. Uzina de apă şi-a reluat murmurul. Un biolog subţirel şi blond, Afrim Groza, l-a redat cu efort nespus oraşului.

Oră de oră, caut ziarele. Ziarele care să ne mai spună ceva. Ziarele-n care sînt ochiul şi inima ţării. Şi veştile bune — oglinzi ale muncii.

În plin centru, mă uit la militarii ce iau dejunul în picioare. Întîlnesc peste tot oameni veniţi să ajute. Printre ei : elevii militari ai şcolii „N. Bălcescu" din Sibiu. Militari şi civili.

Pe firul 1., Mediaş-Aţel, de-aseară se circulă. Zeci de tone de pietriş şi balast, din Orlat, sosesc, acum, pentru celălalt fir, de cale ferată.

Titus Andronic

Continuare în pag. a 7-a

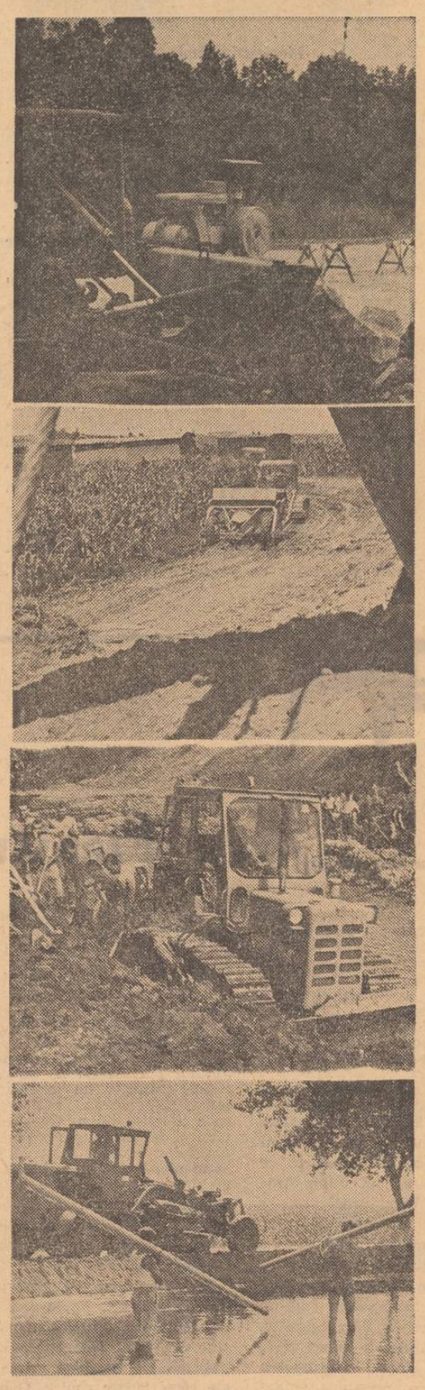

Faţă-n faţă două fluvii: Dunărea şi Oamenii

OŢEL UMAN

Cine ar fi crezut că, în 1975, Sighişoara — crunt încercată acum cinci ani — avea să fie şi mai necruţător lovită ? **Tîrnava !** Mi-amintesc şi astăzi de dunga, însemnată cu roşu (nivelul apei !) din gangul Liceului nr. 1 — cam cît un stat de om. Mi-aduc aminte şi de festivitatea, neobişnuită, la care am participat atunci : încheierea anului şcolar şi elevii, plus absolvenţii, în sala de spectacole, cu cizme de cauciuc şi lopeţi ; pe urmă ieşind în curtea liceului, la muncă, să înlăture mîlul, stricăciunile. Promoţia 1970. Cine-ar fi bănuit că şi promoţiei 1975 i se rezervă o asemenea teribilă amintire ? Şi n-am uitat nici de stăruinţa lui Otto Lurtz (tînăr care salvase de la înec peste 40 de sighişoreni, cu barca lui, dar nu-şi putuse salva tatăl), aşadar mi-aduc aminte de perseverenţa cu care Lurtz bătea apoi pe la toate uşile, insistînd să i se aprobe să-şi reconstruiască, tot pe vechiul loc, pe malul Tîrnavei, locuinţa distrusă ; nu i s-a aprobat, dîndu-i-se un loc „mai sus", unde să fie ferit de izbucnirile apei pe care, altminteri, mărturisea ciudat : „O îndrăgesc". Iar astăzi, cine-ar fi crezut că lovitura va fi şi mai dură, că aproximativ 60 la sută din oraş va fi — în iulie 1975 — sub apă, că 47 de străzi şi 2 380 de case vor fi inundate, 19 case distruse, 153 grav avariate, podul de lemn (monument istoric) mutat din loc, podul de fier — răsucit... Numai oamenii-s de neclintit.

MATCA APEI — MATCA OAMENILOR

În urmă cu exact 111 ani — vara anului 1864 — Dîmboviţa inundă Bucureştii. O stampă contemporană (păstrată la Muzeul de Istorie a oraşului Bucureşti) îl înfăţişează pe Cuza-Vodă cercetînd locurile inundate (călare, însoţit de doi aghiotanţi ; pe acoperişurile caselor sînt femei, copii, bătrîni, în atitudini desnădăjduite, fluturîndu-şi braţele, apa fiind pînă la jumătatea caselor fără etaj). „Dîmboviţa, apă dulce, cin'te bea nu se mai duce" (spuneau totuşi bucureştenii timpului).

Strănepoţii bucureştenilor de altădată — locuind fie în zona cîndva denumită a „zalhanalei" (Abatorului), fie în zona Ciurel — s-au zbătut să ţină piept Dîmboviţei în fel şi chip. Iată replici rostite, în cele mai inimaginabile împrejurări, în aceste zile (citez) :

● O sorbim şi tot n-o lăsăm să intre în fabrică ;

● Stăm la post cît o fi nevoie şi pe urmă dormim ;

● Au venit şi dispoziţii, dar noi am acţionat de cum am văzut primejdia, din proprie iniţiativă ;

● Cît am fost de veghe, la pod, cu tovarăşii, am pus la punct planul de bătaie, cum să facem şi ce să dregem ca să înlăturăm numaidecît stricăciunile ;

● Cînd ai o pagubă, îţi sufleci mînecile şi te apuci de lucru, oftezi şi te îndîrjeşti ;

● Cu Dîmboviţa asta a noastră am simţit ce-i aceea iubire şi ură la un loc.

Din casele amenînţate de primejdie (perfidă, apa nu iese din matca ei, dar răbufneşte, pur şi simplu, prin gurile de canalizare) fiecare se repede să pună la adăpost ceea ce i se pare a fi mai vital pentru existenţa sa. Am transcris şi **detaliile** acestei alegeri, excelent test într-un moment-limită :

● un muncitor de la „Dîmboviţa" (fabrica de încălţăminte, nu... riul) îşi umple servieta cu diplomele şi medaliile (opt la număr) de fruntaş în întrecerea socialistă (ţinute, altminteri, într-o vitrină meşterită de el în orele libere şi plasată deasupra noptierei) ;

● un băiat (clasa a VII-a) îşi ia în buzunar carnetul de note (medie generală în anul şcolar 1974/1975 : 8,89) şi fuge la descărcat saci de nisip ;

● o bătrînă dă jos din cui tabloul soţului, ucis într-un bombardament aerian, în perioada războiului ;

● un alt bărbat mută la iuteală, în ghivece, florile din curticică şi le urcă pe şifonier, în casă, cît mai sus cu putinţă ;

● o femeie se întoarce din drum, ca să-şi ia caietul dictando, din bucătărie, în care-şi însemnează, de la căsătorie încoace, reţete de mîncăruri.

Gesturi mărunte, însă revelatorii. Odată cu mîlul, Dîmboviţa readuce la suprafaţă şi bucurii sau necazuri trecute, tulburînd ceea ce părea de mult aşezat. Apoi lucrurile se limpezesc din nou, reintră în matca lor firească, împreună cu apele.

PIEPT-BETON

O conductă de alimentare cu apă — spartă din cauza inundaţiilor. Altădată, nimic excepţional. Sapi, sudezi, gata ! Dar acum ? Sapi — noroi — apa amestecată cu pămîntul te sculpă-n ochi, primejdia infectării persistă. La doi metri adîncime dai peste spărtură — cum s-o sudezi ? Aurel Sîrbu şi Ion Sîrbu — fraţi nu numai după mamă, ci şi după actul de bărbăţie pe care-l făptuiesc — stau cu piepturile lipite de ţeavă, pînă cînd, treptat, treptat, spărtura se micşorează, sudată. Apa-i rece, piepturile fierbinţi, mai fierbinţi decît flacăra de acetilenă, încît poţi avea convingerea că piepturile lor au sudat conducte. Acum apa e pură, docilă — la Alba Iulia (unde s-au întîmplat cele descrise) — iar fraţii Sîrbu se simt încă o dată definitiv legaţi, prin naştere, precum şi prin simetria curajului.

FAMILIE UNITĂ

Nimeni nu ştie numele inginerului (dar ce importanţă mai are ?) care, înotînd — de trei ori la rînd — pînă la o insulă din mijlocul Argeşului (unde se afla instalată balastiera Borleşti), a adus la mal, trei din cei cinci muncitori izolaţi în inima viiturii. Nu se lămureşte — din ştirea transmisă — nici modul în care inginerul-salvator a optat, de fiecare dată, pentru unul din cei primejduiţi : **de ce** l-a ales pe primul, **de ce** l-a ales pe al doilea, **de ce** l-a ales pe al treilea... Mobilurile, de regulă, se pulverizează în asemenea momente-şoc : criteriile de virstă, gradul în care ceilalţi — cei salvaţi — îşi dezvăluie spaima sau nu, ş.a.m.d.... Important ar mai fi fost de descifrat şi ce anume s-a petrecut, subtil, în sufletul celor doi rămaşi — pînă la un punct fără nici o altă şansă — pe insulă. Ei s-au căţărat, în disperare de cauză, pe acoperişul draglinei (Argeşul cotropise insula). Atunci, trei militari — la bordul unei amfibii — s-au îndreptat într-acolo. Semne, fiindcă strigătele nu s-ar fi desluşit, oricum. La douăzeci de metri distanţă, oprire ! Eşec ? Unul din militari sare în apă, ducînd un colac de frînghie şi un altul de salvare (improvizat — de fapt o cameră de cauciuc). Muncitorul nr. 4. are vestă pneumatică, aşa că-i suficient să fie legat cu frînghia şi tras pînă la amfibie. Muncitorul nr. 5 îşi datorează şi el viaţa frînghiei, dar şi camerei de cauciuc şi, înainte de toate, maistrului militar Petre Alexandru (de la Şcoala de maiştri şi subofiţeri „Basarab I"). Recapitulînd : cinci muncitori, un inginer, trei militari — o familie unită.

COPACII

Un confrate îmi povesteşte — şi omul e trecut prin toate, nu tresare chiar atît de uşor — c-ar fi vizionat, în dimineaţa aceea, „nişte metri de peliculă" (cum spune el, detaşat, însă ochii îl trădează complet, sînt umezi) : pe lîngă Buzău, într-o pădure, grupuri-grupuri căutînd adăpost în porţiunile mai înalte ; apoi, dintr-odată, ca într-o scenă trucată, copacii începînd să se clatine (apa le-a cuprins, pe dedesubt, rădăcinile) şi să se prăvălească peste oameni, la întîmplare, de jur-împrejurul operatorului.

SOLUL CERTITUDINILOR

Sînt aproape 15 ani de cînd, aflîndu-mă la Galaţi în chiar ziua inaugurării lucrărilor pe şantierul combinatului siderurgic (vara lui 1961), am găsit o lozincă scrisă cu creta pe peretele unei magazii : „Oţelul se căleşte la sute de grade — oamenii la o temperatură şi mai înaltă !" N-aş jura, cu mîna pe inimă, că textul era perfect caligrafiat, dar „caligrafia sentimentului" care-l provocase, categoric, era exemplară. După ani de zile abia, la Galaţi, pe platforma siderurgică, oţelul a dobîndit fiinţă. Oamenii călîţi — în atîtea încercări — i-au premers oţelului.

Acum consemnez altă lozincă : „Nici o palmă de pămînt sub apă !" Faţă-n faţă, măsurîndu-şi forţele, două fluvii : Dunărea şi OAMENII (peste o sută de mii). Un dig de beton armat (trei kilometri lungime, plus altul de pămînt, mai departe). Şi îndărătul lui, **muncă !** Oraşul care — înainte vreme — producea : halva, oţet, surogate, băuturi spirtoase, uleiuri vegetale, sîrmă ghimpată şi galvanizată, lacuri, apă gazoasă, săpun, luminări etc. — astăzi produce oţel, tablă, nave, textile şi, curînd, va lansa la apă prima platformă de foraj maritim construită în ţară. **Muncă !** Destinul Galaţiului este, firesc, legat indestructibil de apă, de Dunăre, de mare... Stăpînirea de sine vine însă

pt. conf. **Mihai Stoian**

Continuare în pag. a 6-a

Panorama tristeţii verii

Apele-au năvălit din cer in mine
in sulfine, —
ape de păcură vin.

Perdea de chin
mă-nvăluie pînă-n creştet.
Pămîntul e veşted
griul e-n căţuşi.

Apele deschid uşi
intră-n dulap
îşi fac de cap
în bucătărie.

Îşi pun tichie
dintr-un castron
in casa lui Ion.

Vechiul pat
s-a destrămat
şi el
ca un inel.

Găinile s-au înecat
cocoşii-s văduvi pe gard.

Stindardele ard
in cer de plumb
peştii pling in porumb.

In vie
anomalie.
In cerdac
un copac
din pădurea nebună

Ciinii muşcă din lună
din soare.
Apele-mi umblă-n picioare
le spală
de boală.

Mi-e frig.
Ridic un dig
mai nalt decit griul
decit riul
decit mine
decit ziua ce vine.

Ion Bănuţă

Lîngă diguri vom sădi crini

6 iunie orele 11,45

Nu cu metafore se clădesc diguri,
nici poezii cu saci de nisip,
cu amîndouă se clădesc însă obeliscuri orizontale
întru slava Puterii !

orele 14,10

Pe vechiul pod bucureştean Şerban Vodă
particip la întrarea în vocabularul limbii române
a unei preţioase sintagme : omul dig.

orele 16,45

Încep o scrisoare : „Dragă Paul Gruian,
aflu cu tristeţe, cu mihnire, cu înserare
că în cetatea Albei Iulii, în care-ţi duci existenţa ta de poet
prin lentilele tale enorme, minus nouă, dacă ţin bine minte
apele se văd largi, căutînd cu îndîrjire trotuarele
pînă ieri populate cu trupul de crini
al adolescenţilor urbei.
Sînt convins că dacă acest lucru ar servi la ceva
ţi-ai arunca ochelarii în amestecul de piatră al digului
fortificîndu-l cu o Idee.
Miopia ta ar creşte rapid,
minus 9 la puterea minus 9, la puterea...
dar dacă lucrul acesta ar servi la ceva,
ce limpede ai vedea
pînă la marginile profunde ale umanităţii !

orele 18,20

Nu le vom uri, nu le vom uri niciodată,
ele fac parte din parola noastră esenţială
dăruită de Luceafărul Ţării de Dor,
RIUL, RAMUL — pe care
o învăţăm încă din laptele mamei.
Sînt neclintit în convingerea mea
că nici ele nu ne urăsc, nu ne pot uri, ne-ndoielnic

orele 21,15

Ce mult le-am iubit, o, ce mult le-am iubit,
vorbele-acestea îmi vin straniu în minte
cînd pe sticla televizorului citesc furia
apelor invadînd Salcia,
satul celui ce cu glas tremurat ne-a-nvăţat
cum să ne ferim de primejdii.
Ce mult le-am iubit, gîndeam răsucit
în credinţa mea că le vom iubi şi de-aici înainte,
ce dragoste multă le-am purtat lor
dac-am dăruit copiilor noştri numele lor !
Altfel cum s-ar fi-ntîmplat ca pe acel caporal
să-l cheme Mureş — ce nume frumos !
şi el să se-mpotrivească apei al cărui nume îl cîntă
iubita sa într-un sat din Ardeal —
acel caporal gata pururi să-şi verse
viaţa în apele riului Tată
spre a ocroti viaţa Fiilor !

orele 22,30

Televizorul mă plantează în oraşul fascinaţiei pure
dominat de stînca violetă pe care
un liceu stă sudat parcă de cerul enorm.
De cîte ori m-am reîntors aici,
cu trupul, cu gîndul,
adolescenţa mea s-a redăruit focului
sacru al dorului, al înălţării,
pe care apele curgînd acum
prin Sighişoara sentimentală
nu vor izbuti să-l înăbuşe.

orele 23,46

Mîine ne vom spăla mîinile de mîl ;
mîine ne vom spăla cugetul de vise urîte,
mîine vom zidi crini pe marginea apelor,
ca un cordon purificator al momentului
lîngă diguri vom sădi crini,
albă memorie a solidarităţii !

Titus Vijeu

dialog cu cititorul

Ce este și încotro se îndreaptă poezia?

Publicăm în numărul de față o parte a răspunsurilor de la cititori, primite la redacție. Ele arată că poezia se bucură nu numai de audiență dar și de înțelegere. Totodată, scrisorile primite pot fi stimulatoare pentru poeți, aceștia aflînd în cititorii lor oameni pregătiți pentru receptarea poeziei. Deoarece numărul scrisorilor primite este foarte mare și textele lor adesea prea lungi (invităm, de aceea, corespondenții noștri la mai multă concizie), reproducem majoritatea răspunsurilor primite fragmentar, pentru a da posibilitatea unui număr cît mai mare de cititori să-și spună cuvîntul.

Autenticitatea mesajului

După ce a inițiat o discuție largă asupra prozei românești actuale, revista „Luceafărul" propune, de această dată, o dezbatere la fel de amplă și nu mai puțin deschisă asupra poeziei. Este semnificativ că asemenea întreprinderi sînt lansate de revista „Luceafărul", revistă al cărei spirit decis a dat ocazia, nu o dată, unor luări de poziție frontale față de literatura zilelor noastre. Faptul că opiniile, foarte numeroase, poartă semnătura creatorilor mai tineri sau mai virstnici, a criticilor, a cititorilor chiar, spune totul despre caracterul acestei inițiative. Prilej pentru o reafirmare și o reconsiderare nu numai a valorilor existente astăzi dar și a concepției despre literatură. Aceasta, deoarece spectacolul foarte divers și derutant al poeziei actuale poate, într-o anumită măsură, să producă unele confuzii în rîndul publicului, deja cîștigat de producția unei generații despre care un tînăr poet (Adrian Popescu) afirma, discutabil, că înseamnă, în momentul de față, mai puțin decît pleiada ultimilor 5 ani. Discuțiile au avut în vedere, tocmai de aceea, mai ales literatura generației din urmă, generație care s-a afirmat mai ales prin revista care astăzi încearcă să-i stabilească fizionomia.

Constat cu bucurie că „Luceafărul" și-a făcut un adevărat program din impunerea poeților tineri sau foarte tineri, din descoperirea de noi talente. În fiecare dintre acestea sînt tentat să surprind semnele excepției. Astăzi înțeleg mai bine nerăbdarea lui G. Călinescu de a descoperi într-un debutant un geniu posibil, recomandînd, mai în glumă mai în serios, „să încurajăm o mie de versuri proaste și foarte adesea nule" în această speranță.

Încurajarea tinerilor s-a făcut, totuși, cu destulă prudență, cu discernămînt, și așa se face că am asistat, în ultimii ani, la numeroase debuturi promițătoare, a căror medie valorică, e net superioară celei de acum 10—15 ani. Mulți dintre poeții nou afirmați sînt în posesia unui talent indiscutabil. Ei domină, cantitativ, peisajul poeziei, dar nu au forța și nici spiritul de generație prin care să se impună. Procesul lor de formare e mult mai lent, cărțile reprezentative sînt încă o problemă de viitor. Părerea că ei n-au învățat, încă „limbajul lucrurilor elementare" (E. Simion), că în producția lor se remarcă o „afectare poetică" un „abuz imagistic" care se extinde „în dauna unui sentiment foarte simplu de autenticitate" (L. Raicu) și alte păreri, înrudite, sînt cît se poate de exacte. Consider că majoritatea dintre ei trăiesc prea mult în cultul expresiei, de aceea lirismul lor e abstractizant, avînd o existență mai mult în sine. Această mentalitate îi distanțează vizibil de generația lui '65, mult mai responsabilă și mai conștientă de misiunea ei. Astăzi, poeți ca Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, George Alboiu, Ana Blandiana, Constanța Buzea și alții sînt la fel de activi și se afirmă și în alte domenii ale literaturii : reportaj, eseu, critică etc. Angajarea multiplă indică însăși concepția lor despre poezie, despre finalitatea socială a creației artistice. Ei au însemnat mult în formarea mea ca cititor de poezie. Sînt fericit să remarc, totuși, cîteva nume din noua generație, precum Mihai Ursachi, Mircea Dinescu, Horia Bădescu, Carolina Ilica, de care critica literară va ține, fără îndoială, seama. Alături de ei există, însă, un număr apreciabil de poeți, foarte activi în reviste, capabili să dea iluzia autenticității, dar fără respirație gravă, fără vocația existențialului. De aceea, cred că a sosit timpul ca acestei generații să i se cîntărească mult mai just valorile.

Nu se poate nega, în acest caz, rolul criticii. Ea e folositoare atît pentru scriitori, cît și pentru cititori. Salut, cu această ocazie, spiritul viu, mai puțin ceremonios, dar mai direct, tensionat în demersul ei, al criticii care se practică în revista „Luceafărul". Nu știu dacă se poate vorbi de cronicari specializați în critica poeziei. Dorin Tudoran și Dana Dumitriu o practică, însă, cu regularitate la revistele lor, și cu succes evident. În afara lor, critici de aleasă probitate profesională se exercită, sporadic, în domeniul poeziei și nu pot ocoli numele lui Eugen Simion, Mircea Martin, Cornel Regman, a căror tentație către opinia definitivă și critica de sinteză aduce un oficiu salutar cititorului. Același oficiu l-ar putea face și redactorii edițiilor (inclusiv „Litera"), refuzînd autori de vocație îndoielnică, sau publicarea din inerție a altora care nu mai au de adăugat nici un mesaj autentic poeziei actuale. Pentru că spre un astfel de mesaj se îndreaptă poezia, de la Homer încoace.

Marcel Bărăganu

Competiția afirmării

1. Dorind să particip la dezbaterea dv. asupra poeziei v-am trimis aceste rînduri mulțumindu-vă că ați făcut astfel posibile și părerile noastre, ale cititorilor.

Revistele, viața lor, a poeților m-au făcut desigur să bat și librăriile, să le caut îndelung cărțile, să le urmăresc atent orice apariție... Se publică foarte multă poezie, acum, ca niciodată, revistele literare sînt bombardate de începători și chiar de poeții publicați. E o competiție a afirmării unde trebuie stabilită ordinea. Se scriu poezii bune și poezii facile, cum remarca criticul Eugen Simion „în cel mai înalt grad". Cred, de aceea, că revistele literare și edițurile își fac într-un fel datoria, iar pe de altă parte, facilitează totuși niște debuturi neconvingătoare, care se pierd. Sînt destule nume de poeți tineri, promițători, despre care azi nu se mai aude nimic sau despre care se mai aude sporadic fără a stîrni un anume interes cititorului. Este desigur de preferat, ca revistele noastre literare să lanseze tineri. Există aici o muncă serioasă și în acest sens ar fi de remarcat și dragostea și pasiunea distinsului poet Geo Dumitrescu.

2. Preferințele mele pentru valorile poetice contemporane sînt și ele, aș zice, provizorii dar e fără îndoială că ele nu sînt părtinitoare și aici trebuie să existe o sinceritate acută a cititorului, numind aceste preferințe fără a avea pretenție că el poate ierarhiza valorile.

Poeții cărora le citesc orice publică, deci cei preferați sînt : Nichita Stănescu și pentru poezie și pentru eseu, Eugen Jebeleanu, Ana Blandiana, Gabriela Melinescu, pentru poezie și reportaj, pentru sinceritate. Citesc cu mult interes pe Ben Corlaciu, Geo Dumitrescu, în mod special pe Adrian Păunescu pentru îndrăzneală ca poet și publicist, pe Mircea Dinescu și dacă se poate peste acești poeți și un prozator, pe

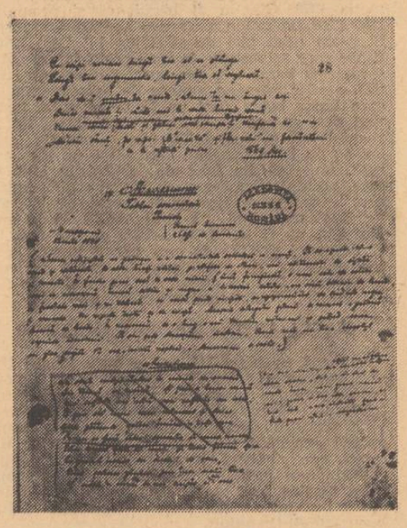

Fănuș Neagu. În ordine numesc volume (nu poezii) care mi-au plăcut și pe care le mai citesc : „În dulcele stil clasic", „Măreția frigului", „Elegii", „Cartea de recitire" și cam tot ce spune Nichita Stănescu... Din Jebeleanu — „Hanibal", „Riul pe obraz" și desigur „Surisul". Din cărțile Anei Blandiana numesc „Cincizeci de poeme". Din Gabriela Melinescu tot ce a scris, deși unele apariții în poezie parcă nu sînt ca cele cu care mă obișnuisem. „Jurnal de campanie", „Repatabila povară", „Invocația nimănui", „Gustul simburelui" de Dumitru Popescu sînt cărți cum ar fi de dorit să fie și altele și care îmi plac.

3. Sînt cîțiva critici literari care încurajează consecvent intrarea tinerilor în poezie și care ușurează prin comentariile lor prompte receptarea poeziei noi. „Spiralele" lui Eugen Barbu sînt un lucru bun, deosebit, un comentariu lucid, care poate edifica pe oricine, pentru o cunoaștere limpede a valorilor. Eugen Simion : critic omologat, care trebuie frecventat de cititor. Mihai Ungheanu este un alt critic preocupat să lucreze pentru cititor, să dezbată sincer, fără nici o afecțiune față de poetul propus. Chiar dacă e o valoare. Mircea Iorgulescu prin acele „profile" are o contribuție de un real sprijin, cu un comentariu critic în adevăratul sens. Critici care au prestanță dar care ies mai „tîrziu" la dezbatere cum sînt : Șerban Cioculescu, Ov. S. Crohmălniceanu... Cred că ar avea un rol deosebit, asemeni lui Alexandru Piru mai prezent în ultimul timp prin reviste.

4. Dezbaterea „Luceafărului" din 21 iunie '75 a fost într-un cuvînt ceea ce așteptam, iar criticii chemați nu m-au dezamăgit prin aria lor de cuprindere a întregii panorame literare. Am descoperit cu această ocazie noi valori tinere, formînd o generație, generată de alte nume. Deși poeți tineri, Dinu Flămînd, Dorin Tudoran, Adrian Popescu, Horia Bădescu nu au, cred, șansa de a reprezenta poezia noului cu mai multă strălucire ca un Nichita Stănescu ajuns mult mai departe. Dar cum spune Elie Faure, „trebuie să ne îndoim că au dat peste o soluție care ne scapă mereu. În cea mai neînsemnată schiță a unui maestru sau poate chiar a unui tînăr — se pot găsi mijloacele necesare pentru a dărîma un edificiu care reprezintă zeci de ani de meditație". În acest sens criticii care au făcut apropierea dintre generația lui Nichita Stănescu și generația tînără au desigur pe undeva dreptate. Nu se știe cum va fi poezia următorilor ani. În ceea ce privește valoarea celor două generații nu putem avea îndoieli. Și din dezbatere acest lucru este evident : Nichita Stănescu, Adrian Păunescu, această generație mai are multe de spus deși le-au apărut o serie de volume edificatoare, reprezentative.

Cu stimă !
Popescu Valentin

Pledez pentru poezia momentului

Dezbaterea revistei „Luceafărul" mi se pare excelentă, mai ales că obiectivul ei este îndreptat spre poezia de azi, spre acea poezie pe care o produc generațiile prezente în cotidian. Spre poezia generației tinere, căci acesta se pare că este și scopul dezbaterii. Ceea ce merită a fi subliniat dintr-un început rezidă în faptul că referiri la peisajul poeziei actuale se fac din păcate foarte puține.

Dezbaterii revistei „Luceafărul" ar mai trebui să-i fi fost hărăzit un rol : acela de a situa poezia actuală în contextul valoric al întregii poezii românești.

Fenomenul poetic românesc actual, adică acea „generație a deceniului 7", cum o numea plastic și sugestiv Mircea Florin Șandru, posedă un timbru liric nou, care-și face loc între preferințele poetice ale cititorilor. De multe ori reușește, de multe ori nu. Care este principala cauză ? Deși poate părea doar o apreciere personală, deci subiectivă, multe din poeziile apărute în revistele literare (și poezia este destul de bine reflectată în ele) suferă de un baroc al expresiei și de artificiozități inutile. În acest sens pot da o mulțime de exemple, dar spațiul fiind limitat mă abțin, indicînd neîncrezătorilor răsfoirea fugitivă a revistelor **Astra** și **România literară** din ultimii cinci ani. Ceea ce ar trebui să dea de gîndit tuturor celor care scriu versuri este că în România avem acum un public de poezie cum n-am avut poate niciodată.

Ce și mai ales cum scriem pentru a-l menține ? — Aceasta este întrebarea cu care trebuie să ne războim. În ultimii ani s-a scris o foarte mare cantitate de poezie „publicabilă" puțină însă de valoare maximă. În plus, cred că nu se publică selectiv, reprezentativ pentru creația autorilor.

Pledez pentru poezia momentului, **numai pentru poezia bună a momentului**, pentru poezia ancorată în realitate, pentru poezia patriotică, nu fals patriotică. Omenescul are laturi inedite nevalorificate încă în poezie, temporalitatea lui ar trebui să ne oblige a scrie despre ea. Poezia patriotică este însă o piatră de încercare, pe care foarte puțini reușesc s-o ridice într-adevăr. Unii cunosc zeci de rețete pentru a confecționa fad poezie patriotică și de aceea mai există încă nonvalori. Înclin spre trei poeți din generația ultimă care fac față cu succes unor termeni de comparație redutabili. Ei sînt Mihai Ursachi, ironicul, Carolina Ilica cu poezia sa frustă și „șeful de promție" Dorin Tudoran preocupat de bunul limbaj liric.

Pompiliu Comșa

Fără prejudecăți

1. E o bucurie pentru cititorul român să deschidă o revistă și să întîlnească poezie bună. E o sărbătoare cînd edițurile oferă volume care nu dezamăgesc. „Luceafărul", „Tribuna", „Familia", „Argeș" sînt adevărate centre de radiație a lirismului. Sigur, acest tablou nu e static. Nu tot ce publică revistele e fără cusur. Dar e o zi rară cînd citești în **Tribuna** o pagină întreagă semnată de Eugen Jebeleanu sau cînd îl întîlnești pe Șt. Augustin Doinaș în **Familia** ori în **Argeș** ; cînd Ion Caraion sau Geo Dumitrescu semnează un rînd undeva.

Faptul că o dezbatere („Ce este și încotro se îndreaptă poezia") este găzduită de revista tinerilor nu e, cred, întîmplător.

2. Dar să încercăm un răspuns la a doua întrebare.

Lectorul adevărat de poezie citește poeții fără prejudecăți.

Spuneam că lectorul se apropie de poezie fără prejudecăți. El citește și se simte fericit în fața a ceea ce e excelent. Dintre ultimele mari succese ale liricii noului umanism reținem : „Jurnal de campanie" de Geo Dumitrescu, „Hanibal" de Eugen Jebeleanu, „Deasupra deasuprelor" de Ion Caraion. Remarcabile sînt cărțile unor : Virgil Teodorescu (care de la „Blănurile Oceanelor" la „Sentinela aerului" ori „Heraldica mișcării" e un poet mare), Ion Gheorghe, Ovidiu Genaru (pe drept premiat !), Mihai Ursachi, Al. Lungu, Gellu Naum, Nichita Stănescu, Dan Mutașcu și atîția alții. În domeniul poeziei politice (autenticei poezii politice) Adrian Păunescu este nu numai o conștiință, ci și un poet adevărat. Lirismul lui este cel mai adesea dens și, în ciuda unui anume retorism, „Repetabila povară" e un volum remarcabil.

Poezia patriotică e poezia bună ! Dintre poeții cîntînd patria și poporul amintesc pe Grigore Hagiu, Petre Ghelmez, Gheorghe Tomozei sau pe Nicolae Dragoș. „Scut de etern" ar trebui să fie un exemplu pentru unii poeți tineri care s-au obișnuit să cînte evenimentele istorice monoton și prolix. Concentrarea din „Scut de etern" ca și din „Goana după fericire" a lui Ovidiu Genaru — ar fi de dorit să-i tempereze pe cei care și-au făcut un exercițiu din poezia momentului ! Din nefericire, (pentru voievozii și eroii cîntați) unele versuri zăngănesc strident și pentru Decebal și pentru Mihai ! Metaforita logoreică (mereu și mereu reluată), cititorului adevărat îi repugnă.

Un exemplu, din sutele care ne stau la îndemînă : cazul „Cavalerului trac", Manimazos. Cu poemele acestui ciclu — lirica rapsodică, gnomică românească se situează pe coordonate foarte înalte. Ion Gheorghe e, în poemele numite, „eminescian", deci foarte național. În această lume care i-ar fi fost familiară lui, Vasile Pârvan, înfrățirea dintre regnuri stă sub semnul unei dragoste profunde față de pămîntul care le-a dat naștere. Că în „Cavalerul trac" nu sînt înșirate vorbele pentru a face „poezie patriotică" este evident. Dar poezia patriotică vine firesc dintr-un adînc fertil al sufletului poetului. Inițial el nu știe ce fel de poezie va scoate din fîntînile imaginației. Ceea ce e sigur, este faptul că ne aflăm în fața poeziei !

După generația lui Nichita Stănescu și a lui Ioan Alexandru — am citit cu interes poeți remarcabili ca Adrian Popescu, Horia Bădescu, Mircea Dinescu sau Dinu Flămînd. Însă cu un interes crescut se poate vorbi și despre cei care bat la porțile de aramă ale poeziei, azi. Se reține încă de pe acum numele unor : Ion Alex. Angheluș, Gabriela Hurezean, Gheorghe Azap, Floriana Tei, Mircea Florin Șandru (premiat de Ed. Eminescu), Anca Pedvis, Carolina Ilica, Patrel Berceanu (premiat de **Luceafărul**). Valeriu Bârgău, Petre Vlad. Meritul lui Geo Dumitrescu (ajutat de cuvîntul confraților Cornel Regman, Gabriel Dimisianu etc.) este de a-i fi descoperit pe o bună parte dintre ei. Așa după cum datoria revistei „Luceafărul" este de a-i promova cu mai multă stăruință și de a-i impune.

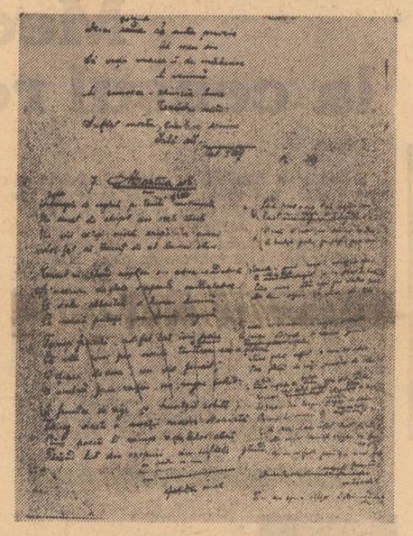

Manuscrise eminesciene

Aceasta pentru a asigura în condiții corespunzătoare schimbul de mîine al poeziei românești. Prin ei vom afla poate încotro se îndreaptă poezia română !

3. Ce face critica dedicată poeziei actuale ?

Foarte mult ! Critica românească de poezie este excelentă. Ea moștenește spiritul fin de interpretare cu care ne-au obișnuit comentatorii noștri de poezie de la George Călinescu pînă la Șerban Cioculescu. Ea are bunul simț de a nu impune valorile în mod tiranic. Ea știe că timpul rămîne cel mai necruțător decantator al valorilor !

Cronicarii unor reviste ca : „Ramuri", „Familia", „Convorbiri literare", „Luceafărul", „România literară", „Tribuna", „Steaua" — oferă comentarii pertinente, gust, intuiție. Cine nu urmărește cu viu interes cronica lui Al. Piru din „Ramuri" sau profilurile despre tineri din „România literară", „Luceafărul" ori „Săptămîna" semnate de același. Excelente sînt recenziile volumelor de poezie din „Convorbiri literare" (Daniel Dimitriu). Îmi plăceau în mod deosebit convorbirile lui Cornel Regman (cu Alexandru Protopopescu) în **Tomis** — așa după cum cronica sa literară din „Viața Românească" este de elevație (și de o fină ironie). Gheorghe Grigurcu la „Familia" exprimă un punct de vedere propriu ; chiar dacă sînt prea severe considerațiile sale pe marginea poeziei lui Nichita Stănescu, paginile criticii lui plac, sînt scrise alert, cu un simț al valorilor în continuă perfecționare. Sînt un îndreptar pentru cititor și cronicile lui Nicolae Manolescu, așa după cum subscriem la multe din aserțiunile lui D. Micu din „Contemporanul". O mențiune specială pentru însemnările pe marginea poeziei semnate de Constantin Ciopraga, acest eminent istoric literar și poet. Să mai adaug că în „Luceafărul" orientarea cititorului privind poezia este exemplară ? De la articolul de fond și pînă la dezbaterile în jurul **mesei rotunde** sau în cadrul „biografiei debuturilor" — se face totul pentru inițierea cititorului, pentru perfecționarea gustului său. N-o spunem cu nici un sentiment de adulație.

Dan Bogdan Anghel

Motive de încredere

1. Spre deosebire de studentul Dan C. Mihăilescu („L" din 12 07 1975), nu mă indignă constatarea că se manifestă o goană după romanele din colecția **Enigma.** Avalanșa de proză de acest gen scrisă „inspăimîntător, într-un stil bont" (D.C.M.) nu va îndepărta niciodată iubitorul de poezie de obiectul veneraței sale. Pentru că adevăratul cititor de poezie nu cred că este un cititor de toate zilele, obișnuit. Mai rar, poate. El este posesorul unui simț în plus.

Dacă problema debutului este fără îndoială inevitabil discutabilă, nimic și nimeni nu mai e dispus să treacă cu vederea editarea ușuratică a autorilor de la a doua carte în sus, care nu și-au acoperit prin valoare debutul ; istoria literară nu abundă în cazuri de autori mediocri sau submediocri la debut și care să fi „explodat" valoric la a doua sau a treia carte.

Nu se spune chiar fără îndreptățire că pentru unii prima carte este doar condiția subiacentă a viitorului statut de client nerefuzat al editurilor.

Editarea unor cărți de debut prin concurs a fost o inițiativă merituoasă a editurii Eminescu, dar proliferarea exagerată a metodei (Dacia, Junimea) tinde să uniformizeze rezultatele.

În ceea ce privește revistele literare, aceste oglinzi la zi ale fenomenului poetic contemporan. Merite mari în promovarea susținută a foarte tinerilor autori revin revistelor „Luceafărul", „Familia", „Convorbiri literare" (acestea două, handicapate oarecum de apariția mensuală) care beneficiază de o tripletă de „poștași" excelenți în poeții de prestigiu care sînt Geo Dumitrecu, Șt. Aug. Doinaș și Ioanid Romanescu. O uriașă muncă de selecție dintr-un material extrem de vast trimis de către cei mai tineri aspiranți la poezie duce de 5—6 ani poetul Geo Dumitrescu. Dacă e prea mult a vorbi despre o școală de poezie Geo Dumitrescu, nu mi se pare de prisos să afirm că sub grija sa s-a ridicat o pleiadă de voci tinere, curate, remarcabile : Gabriel Chifu, Mircea Florin Șandru, Teodor Vasilache, Valeriu Veliman, Gheorghe Azap, Tudor Cernăuțeanu, Anca Pedvis, Floriana Tei.

Cu „Luceafărul" în mînă cititorul nu duce nostalgia revistei deschise, vivace și (prin excelenta **Biografie a debutului)** instructive.

Beneficiind de o excelentă echipă de critică și poezie, revista sintetizează aspirantura în trei rubrici cvasi-permanente : **Atelier literar, Planetă de tinăr, Cariatide,** căutînd să surprindă plafonul valoric al celor publicați. Aș reproșa însă publicarea fragmentară a tinerilor talentați, care au nevoie acum de grupaje mai substanțiale care să dea pe de-a-ntregul măsura posibilităților reale.

O revistă care pare a-și părăsi excesivul conservatorism și academism este „Ramuri". Se încearcă aici să se deschidă ferestrele. Să vedem ce va fi.

2. Cititorul ancorat în portul poeziei și nu în portul unui singur autor sau al unei singure modalități lirice, are de ce să fie mulțumit. Este o șansă să poți citi pe Geo Dumitrescu alături de Ion Gheorghe, pe Adrian Păunescu alături de Ioan Alexandru, pe Nichita Stănescu alături de Marin Sorescu.

Nu știu cîte literaturi contemporane se pot mîndri cu atîtea deschideri în practicarea poeziei, pe cît de largi, pe atît de profunde și interesante.

Cărți de căpătîi : Vine iarba, Jurnal de campanie, Alpha, Repetabila povară, Vina. Dintre poeții tineri cu volume : Mircea Dinescu.

3. În general, critica de poezie nu mi se pare la înălțimea poeziei pe care o discută.

Cred însă că lipsește criticul-pilot, care să conducă cititorul spre adevărata poezie, indiferent de vîrsta autorilor.

Amintiți-vă ce lecție magistrală de critică deschisă, de generozitate validată ne-a servit G. Călinescu prin remarcarea modalității lirice inedite a necunoscutului, pe atunci, Marin Sorescu ! Cîtă plăcere, ce bucurie să fii în poezia adevărată, de-acum și de totdeauna, să-i pipăi structurile, să-i recreezi universul și motivele, să te așezi în unghiul propus de poet, să privești și să exclami : **„lumea e nouă !"**

Ceea ce nu e sesizabil în critica de azi. Și încă ceva. Efectul nefast (din fericire, caduc) al unui soi de critică confraternă, mai ales cînd în aceeași persoană vorbesc pe rînd criticul și artistul. Bunăoară criticul Adrian Popescu scrie (nu spun cum !) despre poetul Dinu Flămînd. Criticul Dinu Flămînd scrie la rîndu-i despre poetul Adrian Popescu. Și invers.

Patrel Berceanu

teatru

Dramaturgia românească

Unul dintre cele mai importante evenimente teatrale, premiera Naționalului bucureștean cu piesa „Danton" a lui Camil Petrescu, eveniment incomparabil cu vreun altul din întreaga stagiune care a trecut, reactualizează o situație specifică a evoluției teatrului nostru.

După momentele excepționale pe care le-au înscris în istoria teatrului românesc autori ca Alecsandri, Caragiale, Delavrancea, autori teatrali, jucabili prin excelență, o anume criză cunoaște dramaturgia noastră între cele două războaie mondiale. Elementul, de surpriză, care a obligat teatrul să devină altceva decît distracție pură, a fost apariția cinematografului ; „celei de-a șaptea arte" îi era relegat rolul mai ales de consum neproblematic. Teatrul, determinat și de cauze interne de evoluție, și desigur, de evoluția întregii literaturi române, recucerește teritoriul pur literar de unde, validat ca operă literară, încearcă să formeze, prin spectacol, un nou public. Lucian Blaga și Camil Petrescu, primul în formula teatrului magic profund original prin imersiunea într-o ancestrală mitologie românească, cel de-al doilea în formula teatrului „de idei" ibsenian, crează o operă acuzat „revoluționară" raportată la nivelul producțiilor medii interbelice.

Nici unul dintre cei doi autori nu a cunoscut un fericit destin pe scenele românești înainte de război. Abia montările din ultimele decenii au hotărît definitiv importanța capitală a acestor doi autori pentru teatrul românesc în general.

Este oricînd posibil, desigur, ca spectacolul teatral el însuși să producă marele autor, cazul lui I.L. Caragiale, atît de bine lămurit de I. Constantinescu, ultimul exeget important al autorului „Scrisorii pierdute", dar deocamdată preeminența literaturii, mai devreme ori mai tîrziu cîștigată ni se pare un element specific teatrului românesc. Dramaturgia lui Horia Lovinescu, Titus Popovici ori D.R. Popescu, indiferent cum manifestată mai întîi, se constituie, în mare, ca un **demers literar.**

Iată de ce ni se pare firesc să discutăm despre valoarea unor cărți de teatru la această rubrică în această perioadă de vară cînd oamenii de teatru, și ei, mai mult discută, dar nu mai joacă. E un moment grav, oricum și pentru ei, de bilanț lucid, de meditație.

Seriile ori colecțiile inițiate de edițurile „Cartea românească" și „Eminescu" au evidențiat cam tot ceea ce este activ în teatrul românesc de astăzi.

Resurecție literară, teatrul românesc se nutrește dintr-o bună tradiție, ambiționînd mai mult ca niciodată să fie un veritabil apel intelectual adresat unui public el însuși „revoluționat" prin educație socialistă. În ce măsură **textele** literare reușesc să fie veritabilă literatură, vom încerca să arătăm în continuare.

Cezar Ivănescu

film

Plonjeu

În legătură cu filmul lui Jean Georgescu „O noapte furtunoasă" (1943), reluat pe micul ecran, s-a observat valoarea montajului, veridicitatea reconstituirii atmosferei de epocă, vizualizarea povestirii, în consens cu universul operei lui Caragiale, interpretarea actoricească realistă, nesarjantă, subliniindu-se îndrăzneala viziunii, noutatea și oportunitatea soluțiilor regizorale.

Ne oprim astăzi asupra unui aspect mai puțin comentat : secvența finală, aceea a prinderii în cerc, a „încolțirii" lui Rică Venturiano. Montajul secvențelor anterioare — construit pe trei planuri : plecarea lui Jupin Dumitrache la rond ; Veta, pregătindu-se de culcare ; Rică intrînd în casa cherestegiului — are pe lîngă sarcina de a gradualiza acțiunea, o valență totalizatoare, dată de ordonarea tuturor compartimentelor întîmplării într-un sens unic, revelatoriu, transfigurativ. Deznodămîntul conține, în piesă și în ecranizare, o pistă falsă — prinderea vizitatorului nocturn, presupus amant al Vetei. Intenția subtextuală este de a-l integra pe noul venit în structura închisă, constituită după tipare verificate, a familiei de tip patriarhal, ceea ce ar reface — bineînțeles formal — calitatea de „pater" a lui Jupin Dumitrache.

În contextul lucrării dramatice, dar și în structura filmului, scena de care ne ocupăm are o funcție cheie. (Aurel Jiquidi pornea de la aceasta în realizarea afișului de premieră cinematografică). Ideea regizorală pentru care a optat Jean Georgescu acordă putere de sugestie fiecărui cadru. Aparatul e instalat sus : un **plonjeu,** un **semi-plonjeu.** (Succesiunea de primplanuri, apoi planurile detaliu cu picioarele lui Rică, cu potecile de pe podea, ușile care se deschid reducînd, anulînd șansele de salvare ale junelui rătăcitor).

De sus, imparțial, rezervîndu-și un ton obiectivant, de martor care asistă la un proces firesc, explicabil prin sine, aparatul înregistrează, ia act de cuprinderea lui Rică într-o lume spre ale cărei trepte aspira. O primă etapă a acțiunii s-a consumat în clipa în care Veta explică de cine e amorezat tînărul. Premisele examenului de exponent al unui clan, investitura lui Rică, nu s-a produs. Pînă aici am avut, însă, o fază pregătitoare, rezolvată prin plonjeu (sub raport dramaturgic — un „imbroglio" încheiat prin **identificarea** și respectiv **integrarea** tînărului care scria în „Vocea..."). Urmează al doilea moment : **planul detaliu** cu „legătura", încă neidentificată. Jean Mitry notează : „Groplanul modifică drama prin impresia apropierii, a vecinătății". Eisenstein observă : „Conținutul **dinăuntrul cadrului** în diferite scene se accentuează prin crescinda intensificare a acțiunii". (**„Montaj 38"**). Ne aflăm — cu detaliul menționat — iarăși în centrul temei principale : adulterul. Revenirea e bruscă, tulburînd acalmia instalată în secvența anterioară. În mod normal — admițînd ca atare vectorul denotativ al secvenței — se așteaptă „crescinda intensificare a acțiunii". Dar nu se întîmplă așa. Fidel spiritului operei, regizorul decide curmarea acțiunii — după revigorarea ei inopinată — printr-o „interpretare" nonșalantă a **identificării** legăturii (Chiriac).

Obiectele și oamenii au revenit astfel în matca universului lor. Noua achiziție — Rică — a și asistat la prima probă de cecitate. Abia acum se poate considera întrutotul „de-al nostru".

Ion Lazăr

mapamond

monet,

un clasic al impresionismului

Eseu de Vasile Nicolescu

Poet al **stării** luminii, al fluxului vieții și al cosmosului floral, Monet este un mare contemplativ, unul dintre cei mai puri pe care i-a dat sensibilitatea plastică europeană. Starea lumii este starea ființei surprinsă în încordarea primordială și inocentă cu elementele, într-o încordare trăită însă neagresiv, la nivelul intuiției și visului. Ceea ce era dramă propriu-zisă, sfîșiere, rupere lăuntrică și — ca o compensație — vizionară căutare, stare eliberatoare la Turner, la impresionistul Monet devine atitudine dinamic comtemplativă, voință de a structura prin destructurare, de a ridica realul la puterea tainică a esențialității lui. Smulgerea dramatică a luminii din culoare cu orice preț, ultima și cea mai profundă obsesie a întemeietorului de fond al impresionismului, Turner — obsesie dar și una dintre primele izbînzi ale picturii secolului trecut — la Monet devine un mijloc de construcție a lumii, de compunere a ei în perspectiva unei noi idealități. Scenografia teribilă a lui Turner e înlocuită aici cu scena vieții însăși, a unei vieți cu conture într-o deplasare insezizabilă, vibrînd de setea unei nașteri și renașteri permanente. Lumina nu mai e „damnare" ; cotropitoare prin vîrtejurile și hăurile ei hohotitoare de furtuni, adevărată Judecată de Apoi a spiritului. Pentru Claude Monet lumina tinde să fie, secundă cu secundă, magicul veșmînt care face transparentă carnea lucrurilor, **semnul** care conduce la înțelegerea simultană a genezei și a morții lor, puntea de pe care contemplăm circular lumile, stelele și neantul, pîlpîirile constelațiilor nenăscute și hăul presupus albastru, dintre noi și ele. Pentru autorul **Plopilor, Căpițelor de fin, Catedralelor sau Nuferilor,** lumina simbolizează totodată temperatura sufletească a tot ceea ce ne înconjoară, psihologia elementelor așa cum o vedem, cum o percepem și o trăim noi — trăindu-ne propria noastră existență. Monet sesizează mobilitatea dialectică a lucrurilor, curgerea heracliteană a acestora, într-un cuvînt percepe fenomenalitatea vieții cu ingenuitatea pictorului poet. Dialectică a aparențelor sau profunzimilor, pictura lui Claude Monet afirmă adevărul simplu și emoționant că el a trăit, cu un instinct exemplar al continuității, întreaga viață, mobilizat de credința în purul comandament al luminii, putînd să mărturisească asemenea lui Gaston Bachelard : „Toujours en brûlant, la flamme doit se réenflammer, maintenir, contre une matière grossière, le commandement de sa lumière. Si nous avions l'oreille plus fine, nous entendrions tous les échos de ses agitations intimes" [2]). Pîlpîirile „macilor" — acea apoteoză campestră a focului vegetal — ale „gladiolelor", pîlpîirile misterioase ale „glicinelor" sau nuferilor din „Nirvana galbenă", pîlpîirile steagurilor din pînza grandios festivă „La rue Montorgueil pavoisée" sau ale „Căpițelor de fin" — vîrfuri de con hrănind sugestia prezenței ireale a unor fragili meteori — sînt „ecouri" ale acestor agitații de flăcări lăuntrice, ale unei consumpții care nu va înceta decît odată cu moartea artistului. Indiferent de achizițiile tehnicii sale înnoitoare (funcția tușei divizate, transparente, cadrajul etc.) fundamentală pentru artist și definitorie totodată pentru personalitatea și chiar stilul său rămîne această capacitate acustică de a simți prin culoare mistuirea lucrurilor în căutare de noi forme, zbaterea moleculelor de aer în funcție de vibrația moleculelor de lumină. Impresia fugitivă traduce o esențialitate adîncă a realului : mișcarea neîntreruptă a acesteia și dorința noastră de a o percepe, de a o cuprinde în mod reflex.

Atent mai mult decît s-ar crede la lecția înaintașilor săi — în primul rînd Courbet, Delacroix sau Corot —, sensibil printr-o afinitate de structură față de peisagiștii englezi Constable și Turner, mai ales ultimul, Monet, chiar dacă e considerat un clasic al impresionismului e în primul rînd un pictor **total,** un pictor care prin complexitatea și ascuțimea simțirii sale, prin gravitatea nespectaculoasă și neostentativă a încorporării realului transcende propria-i formulă care l-a făcut șef de școală. Semnificativ e mai ales faptul că după efuziunile și retorica romantismului, într-o epocă în care se instaura cu austeră ținută catehismul esteticii baudelaire-iene proclamat de versul :

«Je hais le mouvement qui déplace les lignes».

— reverberație platoniciană a contemplării frumuseții absolute —, într-o perioadă în care un Lecomte de Lisle, Théophile Gautier sau José Maria de Héredia căutau inspirația mitologică sau cizelura de cristal a versului numit impropriu parnasian, Monet, și alături de el o întreagă și uimitoare constelație de pictori, căuta să exprime tocmai **mișcarea** fie sub aspectul depănării nesfîrșite a vieții, fie sesizînd latura dramatică a efemerității lucrurilor. E cu atît mai important de relevat faptul că spre deosebire de imageria livrească a prerafaeliților englezi — mișcarea inspirată de programul neoromanticului Ruskin, ca o reacție împotriva asaltului civilizației industriale și pozitivismului unei gîndiri care excludea autoritatea visului și a contemplației — reacția pictorilor numiți impresioniști și în primul rînd a lui Monet izvora nu dintr-o îndeletnicire de canonizare a unor precepte sau idei, ci dintr-o atitudine proaspătă de cuprindere și cunoaștere caleidoscopică a realului în nesfîrșita lui varietate de nuanțe.

Impresionismul, numit așa după gluma unui ziarist obscur de la Charivari care văzuse **Impression, soleil levant** al lui Monet, se impune ca o variantă în mers a realismului (Zola îi spunea **naturalism),** o variantă deschisă, lipsită de rigiditate. Noutatea revoluționară a formulei consta, pe lîngă lipsa desăvîrșită de prejudecată față de tehnicile sau mecanismele mai mult sau mai puțin rezistente ale picturii academizante, și în efortul de deteatralizare a tabloului, de epurare a regiei și tipicăriei conformiste și fatal abstracte care încerca inutil să anime personajele. Ultima caracteristică, dar nu cea mai lipsită de importanță a impresionismului, în viziunea lui Léon Degand — unul dintre autorizații interpreți ai fenomenului — este studiul în aer liber, cu condiția ca desăvîrșirea operei să se facă în atelier. Verticalitatea realismului courbetian, replică îndrăzneață atît sub raport compozițional cît și caracterologic înscrie o zonă dincolo de care se refractă orizonalitatea infinită a impresionismului, spațiul culorilor virginale, al metamorfozelor neîntrerupte, cromatica difuză din care se încheagă armoniile calme ale vieții. Monet, cel dintîi și cel de pe urmă, martor al apariției neoimpresionismului sau cubismului avea să slujească pînă la ultima tușă de culoare pusă pe pleoapa siderală a unui nufăr de la Orangerie același crez, aceeași atitudine sinceră față de om și natură. Cel mai **liric** dintre impresioniști, Claude Monet impune printr-o consecvență fecundă față de scopul artei sale, față de finalitatea și efectul ei estetic. Lîngă rigoarea muzicală a liniei lui Manet, lîngă solaritatea crepusculară sau matinală a nudurilor lui Renoir, între zborurile suspendate ale balerinelor lui Degas, și ritmurile și arhitecturile majestuos simple ale lui Cézanne, Monet introduce starea fundamental lirică a raportului om-natură.

Exersîndu-se, cu aptitudini care stîrnesc admirația unanimă, în caricatură, hoinarul plajelor de la Le Havre, sub influența care nu poate fi pusă la îndoială a lui Boudin, execută „marine", peisaje dezinvolt naive prin care încearcă să-și educe ochiul și mîna, să-și impună un stil al contemplației. Experimentează enorm. Printr-o îndrăzneală greu explicabilă azi, dat fiind ecoul ei în epocă, pictorul vine cu o replică foarte personală intitulată **Dejun pe iarbă** la **Dejunul,** deja

Monet : „Camille" (rochia verde)

celebru, chiar dacă osîndit de opinia oficială, al lui Edouard Manet. Asimilînd atît cît îi îngăduia temperamentul din metafizica de buzunar a faimoaselor cafenele pariziene ale timpului (Café des Martyrs, Guerbois etc.), cu un destin în care alternează succese spectaculoase cu dezastre morale de neînchipuit — dovadă tentativa de sinucidere din cauza mizeriei — Monet ascultă, mai presus de orice, de vocile lăuntrice ale sensibilității sale. Se confruntă cu toate saloanele de pictură ale timpului. Călătorește enorm. Întreține cu tandrețe de adolescent mari prietenii cu marii pictori contemporani, unii deja iluștri, alții pe cale de a deveni. Contemporan cu războiul franco-prusac căruia îi suportă consecințele rupîndu-se de familie și refugiindu-se la Londra, trăind emoția produsă de arestarea celui mai apropiat dintre maeștrii săi (Courbet) pentru că acesta participase ca un revoluționar de vocație la acțiunile Comunei din Paris ; înregistrînd lovitura de trăsnet produsă de celebrul J'accuse al lui Zola, Claude Monet este și contemporanul primelor fotografii, al decorului carnavalesc și nu prea al așa-numitei „La Belle époque", ascultă tiradele rostandiene, înțelege sinesteziile propuse de estetica simbolistă, percepe ecourile „romanțelor fără cuvînt" ale lui Verlaine, simte nostalgia care-l poartă pe Gauguin în Tahiti, vîrtejul amar care-l face pe Rimbaud să străbată **Une saison en enfer,** presimte tumultul muzicii wagneriene din Parsifal. În sfîrșit, cunoaște alchimia sonoră a verbului mallarméean din care Debussy va scoate frenezia difuz senzuală din **După-amiaza unui Faun,** e mișcat de demersurile romanești ale lui Huysmans ca și de vraja și știința aproape ocultă a autorului **Păsării albastre** de a vorbi despre **Inteligența florilor...**

Strălucit în compoziții în care figura umană **(Camille, Portretul doamnei Gaudibert)** dezvăluie virtuțile psihologice ale portretistului, Monet surprinde opinia contemporanilor cu trei vederi ale Parisului „luate" de pe acoperișul Luvrului, vederi în care tehnica impresionistă cedează derutant unei exactități mai apropiate de fotografia inspirată decît de pictura propriu-zisă. Performanța acestui stil o atinge cu imaginea riguros reprodusă a catedralei Saint-Germain-L'Auxerrois. Tabloul **Femei în grădină** care înseamnă oricum nu numai o vîrstă interioară a picturii lui Monet ilustrează prin caracterul feeric al ansamblului, prin alternanța tot mai subtilă a umbrelor și luminilor, dimensiunea statornică a pictorului, înclinația totală către **impresie.** Predilecția pentru culorile clare, contopite sau suprapuse triumfă, după experiențele fericite cu **Regatele** de la Argenteuil, prin **Macii** unde „verdele cîmpului ne oferă un exemplu spontan de culori disociate și de culori complementare contrastante ; textura îngroșată face parcă perceptibilă creșterea florilor, înfățișate mai mari decît cele din natură" (Jean Leymarie).

Lucru aparent curios, pictorul cel mai absorbit de natură, de elementele fugitive sau statornice ale acesteia, nu ignoră cîmpul de observație pe care i-l oferă orașul, frenezia umană, vitalitatea acestuia. Monet semnează capodopere impresioniste de inspirație citadină. Peisaje cu mulțimi exuberînd în ceasuri de carnaval, **Boulevard des Capucines** (în care case, arbori și oameni amintesc de densitatea extatică a unor pînze bruegeliene) sau seria pînzelor inspirate de Gara Saint-Lazare nu sînt simple pretexte de analiză a efectelor luminii, a variațiilor acesteia. Monet e un căutător de viață, de la aspectele cele mai insolite civilizatorii pînă la cele mai tainice, mai ascunse cute ale naturii. Peisajul gudronat, înecăcios, apăsător, cu atmosfera fumigenă a Gării Saint-Lazare. **Podul de cale ferată de la Argenteuil** sau peisajul încorsetat

Monet : „La Grenouillière"

de bare metalice, cu cîteva siluete umane din **Descărcătorii de cărbuni,** ilustrează compatibilitatea viziunii sale cu aspectele tensionate, dramatice ale existenței, complexitatea sensibilității sale.

Poet prin culoare al mării, al aerului, al norilor, al universului vegetal, Monet se exprimă cu o bucurie surîzătoare și amplă. Stăpîn pe reveria sa, el nu își propune să descifreze enigme. Transa lucidă a pictorului ține de perspectiva unui ideal de construcție sincer exprimat și înviorat de demnitatea unei participări totale. Artă „a retinei", a simplei „impresii trecătoare", cum s-a spus superficial despre impresionism, impresionismul în general și impresionismul lui Monet în special tinde să recompună lumea, cu uimire și laudă nedisimulată a frumuseții. Rareori — spune Tudor Vianu, într-un inspirat eseu de tinerețe [3]) — mai mult ca în vremea impresioniștilor, pictura a fost într-atîta însuflețită de un lirism fraged și nefalsificat. A înainta cu naivitate în mijlocul naturii, a te minuna de albastrul alburiu al cerului, de tremurul luminii deasupra pietrelor, de aurul topit în fiecare picătură de văzduh și în imensitatea spațiului întreg — nu e aceasta forma cea mai pură a lirismului ? Senzațiile nu pătrund în conștiința noastră reci, informative, dar se difuzează, își întovărășesc energiile și langoarea trupului nostru, ceva din lenea, din bisarea, din revolta lui, și în jurul acestui moment — care pentru o conștiință mărginită, incapabilă de a conduce impresiunea în adîncimi, rămîne o simplă senzație rece, informativă — el revarsă o lavă fierbinte de voluptății, de melancolii și de aspirații. Nimănui dintre impresioniști nu-i corespunde, ca lui Monet, atît de bine, această caracterizare. Lirism de trăire, de participare, de construcție, lirismul picturii lui Monet este și acela al tainei care sporește prin lumină. Lumina vibratoare care inundă pînzele lui Monet devine impuls de cuprindere al necuprinsului, al non-finitului. O asemenea intenție pare să fi prezidat declanșarea cunoscutului vers blagian :

„Eu cu lumina mea sporesc a lumii taină".

Taina nu e pecete a labirintului, a enigmaticului. Taina este ceea ce transcende obișnuitul, distanța dintre lucruri, invizibilul pe care se întemeiază ceea ce e vizibil, direct comunicant. Ce sînt așadar **Plopii** lui Monet, elaborați după marile experiențe ale tușei divizate, ale transparențelor cromatice, experiențe trăite și fructificate în pînze de cea mai pură rezonanță impresionistă cum sînt peisajele de la Borghidena, Etretat **(La manne porte, Etretat),** Estaque, Belle-Ile, Antibes, Londra, Fresslines — siluetele fremătătoare ale seriei la care începe să lucreze ca și la nu mai puțin valoroasele **Căpițe de fin** de prin 1890 ? Ce sînt acești „vivants piliers" dacă nu simbolice semne ale fuziunii cerului cu pămîntul, capiteluri — în partea superioară — care susțin vecia albastră, sau, văzuți la bază, răsfrînți în apă, rădăcini ale vieții însăși ? Universul reconstruit după simpla lege a privirii candid uimite devine sub penelul lui Monet un templu ale cărui coloane par tuburile unei orgi aeriene prin care cîntă toate duhurile vieții, ale materiei cosmice. Noutatea **Plopilor,** ne sugerează Rouault, ține de „stilizarea liniară decorativă, asociată mișcătoarelor ondulații ale luminii, atingînd o treaptă de rafinament și de puritate aproape abstracte. Cele mai subtile variații ale culorilor se deplasează după rețeaua de dreptunghiuri ușoare care compun în cer și în apă savanta și sensibila geometrie a acestei picturi. Cu seria **Căpițelor de fin** trăiește dilema exprimată de nevoia de instantaneitate — impusă de surprinderea obiectului într-o secundă privilegiată a luminii și mișcarea spontană, „inspirată" a pensulei pe pînză. Tehnica eclerajului atinge aici desăvîrșirea. Ceea ce este impresionant pentru oricare dintre cercetătorii lui Monet este faptul că alcătuirea simfonic-picturală a **Catedralelor din Rouen,** ilustrează, chiar dacă autorul e dispus să nege, rezonanța lecției uriașe a lui Willian Turner, Dar e o lecție asimilată cu geniul construcției. Arhitectul coloanelor gracile ale „plopilor" zidește acum catedrale asemănătoare unor munți plutitori sau a unor năluci de stînci crenelate din norii cărora surîd mai întîi zorile, cu toate nuanțele trandafiriului ; apoi simți înălțîndu-se miile de fire, auriu iridiscente, ale unor trîmbițe subțiri ca lumina și intonînd imnurile suverane ale soarelui. La alte ore, cînd soarele începe să scapete lin spre tărîmuri secunde și infinitul schițează nelămurit gestul de a învălui turnurile și portalurile în ceață albastră, auzi strigătul celui mai tăcut dintre poeți :

Il roule par la brume, ancien et traverse
Ta native agonie ainsi qu'un glaive sûr ;
Où fuir dans la révolte inutile et perverse ?
Je suis hanté. L'Azur ! L'Azur ! L'Azur ! L'Azur !

Piese de înaltă virtuozitate tehnică, **Catedralele** sînt totodată — sau așa ni se impun — mărturii ale unor profunzimi lirice pe care poezia epocii a atins-o și rar și destul de greu. Monet exprimă aici, datorită intensității trăirii, ca și Turner altădată, ceea ce s-a numit **impresia vizionară,** în forma cea mai pură. Ireale, la început **Catedralele** izbesc sensibilitatea noastră printr-o masivitate stihială, amenințătoare. Încarnări ale unei materii dense și dure ele se metamorfozează apoi subit, sub ochii noștri, în prezențe fulgurale, în fantasme ale absolutului. Acest joc al aparențelor, această suplă coregrafie a stărilor luminii ne îndreptățesc să credem că indiferent de limitele sau avatarurile impresionismului, „Catedralele" și nu numai ele, rămîn achiziții definitive și de netăgăduit ale marii arte și pot fi citate, fără sfială academică, alături de **Meninele** lui Velázquez, **Olympia** lui Manet sau **Noaptea înstelată** de Vincent van Gogh. Virtuțile profunzimii operei sale picturale au stîrnit admirația fără margini a unor Cézanne, Degas, Renoir sau Sisley.

Dar demersul picturii lui Monet atinge punctul cel mai înalt în ceea ce s-a numit Sixtina **Impresionismului** — seria cu numeroase variante **Nuferii (Nymphéas),** operă de mare îndrăzneală a imaginației încă de la primele schițe pînă la ultimele „mult mai îndrăznețe",

Monet : „Gara Saint-Lazare"

spune Malraux, decît cele care ornează interioarele muzeului Orangerie. Marele observator al naturii, trăind din interior drama și splendorile acesteia, Monet nu decorează, nu ornează. Pictorul simfonizează culoarea și atent mai mult ca oricînd la armonia ansamblului.

A „pîndit" pictorul vreodată ca simbolistul flamand Maeterlinck cununia tragică a hydrohărideelor, erotismul subtil al orchideelor, descriese în amintita lucrare **Inteligența florilor ?** Sau a trăit, cum sugerează Bachelard, „visul dialectic" al nufărului și apei eleșteului adormit ? Nufărul e o sinteză imaculată a firii și capătă în viziunea sa o funcție aproape emblematică. Figurativul transfigurat al „nuferilor" proiectează în noi viziunea unei lumi nemărginit frumoase. Materia, materia petalelor cîntă din toate tonurile luminii. Cel mai consecvent dintre impresioniști devine un impresionist realist liric : cosmosul floral de la Giverny, „panourile" din sălile ovale de la Orangerie afirmă infinitul visului dar și nesecata putere creatoare de frumusețe a omului. Cu cristalinul suferind, apoi bolnav de dublă cataractă, poate cu privirea mistuită de lumina orbitoare a constelațiilor sale florale, orb în ultima clipă, cred că pictorul a avut compensația stranie și privilegiată : a auzit modulația simfonică a nuferilor, oda fără cuvinte a bucuriei, extazul de apoi.

[1]) Dan Hăulică, **Turner,** Secolul 20, nr. 4, 1974.

[2]) Bachelard, **Colloque de Cerisy.** Union Générale d'Editions, 1974.

[3]) **Fragmente moderne,** Cultura națională,

Carmen Tudora

Întoarcerea marinarului

Voi rivni infinit inc-o zi
în absența iubirii
lumina e-o ardere lentă totală
pe oceanele lumii
voi rivni infinit încă-o zi

singuratecul val singurateca mare
ne apropie țărmul și

mă-mpresoară corăbii, drumuri
într-un pont euxin
ancora cade-n pămînt
e amiază
respirația soarbe
aburul Patriei.

Confesiunea lui Ovidiu la Tomis

Poți crede în mine cînd nu mai exist
decît într-o pagină îngropată în nisip euxin ?
Poți crede în mine puțin ?
O, secolii, două ființe
așezate la marginea mării,
între noi, o fișie îngustă de timp
locuită de alge și scoici infinite,
o imensă movilă de scoici și de praf,
prăbușită adînc spre adîncul pămîntului

Dar tu, cel de azi, vei veni ?
Între timp mai plutesc prin vocale;

iar cînd muntele-acesta de scoici va rodi,
lava lui mă va naște la capătul
de sus al pămîntului.

televiziune

Reportaje — lecție

Martoră neobosită a zilelor dramatice prin care a trecut pămîntul țării, Televiziunea Română a înregistrat pe peliculă, înfruntînd vitregia apelor, un exemplu mobilizator și de atentă informație pentru toți oamenii angajați în lupta de stăvilire a apelor, pentru reluarea la capacitatea normală a activității productive.

Transformînd activitatea întreprinsă într-o adevărată campanie de supraveghere permanentă a evenimentelor, reporterii televiziunii au realizat o imagine vie și tulburătoare a deslănțuirii apelor, un apel răscolitor adresat conștiinței și responsabilității oamenilor din întreaga țară, un sinopsis al eroismului și abnegației.

Solidari și întreprinzători, în ciuda situației tragice, oamenii muncii s-au avîntat în *Fapte de bărbăție, fapte de răspundere cetățenească* (un impresionant documentar TV).

În aceste zile de intensă mobilizare a tuturor forțelor patriei, acționînd cu dîrzenie, așa cum a cerut-o momentul, televiziunea a urmărit de aproape încleștarea cu apele, munca și eroismul cetățenesc.

Au fost prezentate acțiunile hotărîte pentru înlăturarea efectelor inundațiilor, secvențe din județele țării, inițiative ale organizațiilor de partid din comunele județelor Brăila, Buzău și Ialomița pentru încheierea stringerii recoltei de grîu, pentru reînsămînțarea terenurilor distruse de ape, numeroase participări, ample și emoționante, din campania agricolă, acțiuni exigente și urgente de recoltare și însilozare a furajelor, de îngrijire a animalelor.

La marea bătălie, alături de mereu eroica armată română, au participat tinerii din întreaga țară, elevii și școlarii, demonstrînd o înaltă și nobilă etică socialistă. Grăitoare în acest sens au fost reportajul filmat de Jeanei Gheorghiu *„Tineri în bătălia recoltei"* arătînd participarea a numeroși tineri, alături de țărani, în acțiunea de salvare a grîului, și agenda *„Aici muncim, aici învățăm"* — o culegere de aspecte din munca depusă de elevi pentru reamenajarea școlilor inundate. Deasemenea, televiziunea a înregistrat două reportaje de pe ogoarele micro-C.A.P. și cele ale C.A.P.-ului, *„Și noi ajutăm la stringerea recoltei"* și *„Membrii cercurilor Crucii Roșii în acțiune"*, reflectînd ajutorul dat de elevi bătrînilor și copiilor mai mici din zonele inundate.

Vom mai menționa, inițiativa ca recenta Revista literară T.V. să fie dedicată confruntării prin care a trecut țara. Poezii, eseuri, reportaje au dovedit vibrația sinceră, alături de întreg poporul, a oamenilor de litere, în fața dramaticelor situații create de inundație, a încleștatei bătălii pentru stringerea recoltei. Printre semnatarii emoționantei reviste scriitorii : Virgil Teodorescu, Paul Everac, Adrian Păunescu, Nicolae Dragoș, Ioana Diaconescu, Bodor Pal, Cristian Maurer, Radu Cârneci.

În sfîrșit, *„Mai tari ca apele"*, *„Partidul — glasul biruitor al României"*, *„De veghe zi și noapte pentru țară"*, iată cîteva titluri de reportaje-lecție urmărite de-a lungul acestor zile despre cei neînfrînți la datorie, exemple de eroism pe care televiziunea ni le-a trimis din impresionanta demonstrație de energie a oamenilor acestui pămînt și pentru care îi mulțumim aducîndu-i respectul nostru.

Corina Cristea

muzică

Repere muzicale

În vreme de stagiune timpul cronicarului nu acoperă adesea și alte componente ale vieții muzicale cum ar fi cartea de specialitate. Poate că ultimul sezon n-a fost prea îmbietor cu titlurile, deși domeniul este esențial, căci fără cărți de ținută, fără adîncire teoretică a sensurilor, fără luarea mereu în discuție a semnificațiilor exprimării prin sunet, simultane cu faptul concertistic, muzica rămîne, așa cum tendința multora este de a o plasa, o plăcere senzorială, hărăzită implicit unui loc inferior în ierarhia jocurilor frumoase, către agrement.

Dezavantajul dar și interesul cronicii este de a fi prima, grabnica reflectare în vorbă a întîmplărilor sonore, expusă la pericolul pripei, dar savurînd avantajele tensiunii imediate, a transcederii aspectului pur notional al cuvîntului înspre sugerarea atmosferei, înspre literatură. Această depășire a cronicii strict apreciative, recompunere a vrajei concertului, justifică și eventuala stringere în volum a cronicilor, tom ce ar deveni, o sumă de trăiri rememorate. Din acest unghi ne mărturisește a considera cronica Alfred Hoffman, al cărui volum „Repere muzicale" supune aprecierii cititorului, prin reunire, mai mult decît activitatea răspîndită în periodice a criticului de aleasă pătrundere pe care-l știam, mai mult în sensul contribuției la o „reconstituire a istoriei muzicale a anilor frămîntați și pasionați pe care îi trăim".

Între primele calități ale criticului se relevă acum promptitudinea și „flairul". Este interesul capitolului acordat muzicii noastre contemporane. Reacția imediată provine din considerentul că o operă muzicală este un organism cu viață proprie și pentru buna funcționare a metabolismului său adică a relației operă-pubuic, prima audiție este capitală atît în ceea ce ține de calitatea interpretării, cît și în instituirea unei atmosfere oarecum festive printr-o cronică adecvată. Stăpînind toate determinările operei, cele sociale, temperamentale, stilistice, Alfred Hoffman este autorziat îndrumător al publicului, este responsabil cu adevărat de multe succese meritate ale unor lucrări. Iar în ceea ce ține de intuiție, criticul a văzut clar personalitatea acolo unde ea se citea chiar în preajma debutului ; să amintim cronicile pertinente consacrate lui Tiberiu Olah cel din vremea „Cantatei pentru cor de femei", sau lui Ștefan Niculescu, pe timpul „Sonatei pentru clarinet și pian", ori lui Aurel Stroe cînd scrisese „Concertul pentru orchestră".

Cu aplecare știută către interpretarea muzicală, criticul acționează cu mare pătrundere în aprecierea vedetelor, dar și a debutanților. Aici Alfred Hoffman ajută într-adevăr, nu se mulțumește să acorde note, ci, psiholog al actului interpretativ, îl reconstituie contribuind la consolidarea punctelor slabe în eșafodarea atît de lunecoasă a personalității concertistului.

Aspectul literar se întregește în consemnările evenimentelor externe. Sugestivitatea observațiilor, vioiciunea ademenitoare și gustul evocării cadrului îndreaptă gîndul nostru spre genul atît de gustat al notelor de călătorie, fac, de fapt, din relatările critice un gen autonom cu valoare la lectură, și nu numai prin raport la concertul comentat.

Cu lista completă a materialelor publicate, volumul se recomandă ca o monografie. Reunite, cronicile capătă un relief particular, continuitatea ideilor și coerența aprecierilor leagă însemnări peste ani distanță, cartea nu este parcelată, ci se constituie într-un volum omogen. Critica de concert capătă astfel un argument ferm.

Costin Cazaban

fragmente critice

Ioanide, curtizanesc și patern (II)

Există, așadar, un Ioanide **curtizanesc** — adorat, solicitat de femei, conștient de puterea lui de seducție și, prin aceasta, narcisic și superficial senzual în limitele, totuși, unei decente funciare, și un alt Ioanide, al **subtextului**, bun familist, sentimental patern, îndrăgostit de Pica, fiica lui, imagine a juvenilității pure și eterne. Cel dintîi trăiește la suprafață rîndurile și umple romanul cu povestirile lui cam **mexicane**, simple scorniri cele mai multe, preocupat în orice caz peste marginile îngăduite unui creator adevărat de succesul monden. Erou fără virstă, fixat într-o fizionomie asemănătoare (notează prozatorul vrăjit de personaj !) cu aceea a lui D'Anunnzio, (sugestia atitudinii **estete** este și în acest chip sugerată), arhitectul vrea să excelеze în toate, simpla lui apariție în societate tulbură conștiințele și schimbă cursul conversației. Femeile de față se regrupează în jurul „impecabilului Ioanide", care, pentru a boicota moda și a evita complexul părului cărunt, se rade pe cap. Amănuntul nu diminuează forța de iradiație a bărbatului, prietenii ca și dușmanii îl găsesc remarcabil în toate. „Ce om original !" mărturisește Angela Valsamaky. „Ioanide epicureu — strigă cu o ciudă plină de admirație Panait Sufletel — Ioanide umblă după femei. El e Ahile în veșnică expediție erotică, filozoos, iubitor de viață"...

Paginile care narează toate acestea sînt cele mai superficiale din roman, o impresie stăruitoare de neautenticitate își face loc pe măsură ce citim, amuzați, fermecați chiar de limbajul superior metaforic al cărții, comentariile naratorului despre isprăvile erotice ale lui Ioanide. O ironie abil strecurată în text ar fi ridicat prestigiul acestor pagini și ar fi întărit nota de teatralitate (ingenuă sau voită) a personajului. Geniul este distrat, spune enormități pentru a stîrni protestul spiritului comun, geniul nu respectă eticheta, politețea, bunul simț burghez și, prin aceasta, el stîrnește ura unor îndivizi mediocri și disciplinați ca Pomponescu, geniul, pe scurt, **se joacă**, participă la un spectacol în care toți, buni și răi, iluștri și obscuri, intră în cele din urmă. Rolul lui este de a agita, prin contestarea locurilor comune, spiritele dispuse să la existența așa cum este, în spiritul unei comode fatalități. Un accident vestimentar (căderea unui nasture de la cămașă) este pentru Ioanide un prilej (prin disimulare și escamotarea adevăratei cauzalități) de protest cosmic : nu vrea să iasă din casă la ora cinci, pentru a participa la ceaiul de la Saferian, deoarece excesul de iarbă din curtea negustorului de covoare îi trezește imaginea extincției și, prin asociere, a cimitirului (geniul are oroare de expansiunea vegetalului, amenințare eternă pentru marile monumente) ; alt argument ar fi că Saferian servește totdeauna ceaiul în cești preistorice (geniul are teamă de lucrurile vechi, ele deșteaptă ideea dispariției civilizațiilor, idee, iarăși, inacceptabilă pentru un arhitect care construiește cu sentimentul eternității în față) ; întrarea cu coloane de tencuială nouă face, apoi, rău lui Ioanide ; aceasta vrea să spună că trăim în provizorat, sîntem mereu la început, n-avem tăria de a duce proiectele pînă la capăt, ridicăm numai pînă la acoperiș, ceea ce e demoralizant pentru un constructor care gîndește la marile stiluri revelate în opere finite, perfecte. Refuzul de a vizita pe Saferian e, în fine, justificat de arhitectul care construiește, deocamdată, în planul imaginației, de imposibilitatea de a contempla apusul soarelui. Crepusculul îi dă sentimentul că trăim pe o mărgea rotitoare, și ideea de a ridica monumente pe o planetă instabilă e pentru un arhitect de neacceptat. Supărările dintre Ioanide și Elvira au, tot așa, o notă de simpatică farsă. Ioanide observă îngrozit că mușchii au depus impurități pe un lampadar și trage la răspundere pentru această faptă pe M-me Ioanide prelungind supărarea săptămîni întregi după care, uitînd incidentul, trece la un regim normal de relații, pînă cînd, un nou amănunt derizoriu, solicitarea unei lămîi cumpărate cu o lună în urmă, de pildă, trezește noi valuri de suspiciuni. **Geniul**, vrea să spună autorul, e gratuit, iritațiile lui sînt neînțelese, cauze mărunte, ilare determină uneori fabulații enorme.

Cîtă vreme lucrurile rămîn pe acest plan imaginar personajul este simpatic, gesturile lui nefirești sînt acceptate de cititor, atras el însuși într-un spectacol de idei paradoxale, spuse cu o prefăcută ingenuitate. Faptele se tulbură îndată ce această complicitate dintre personaj și lector, lipsită de suportul ironiei, dispare. Autorul nu mai face nici un efort pentru a menține treaz acest interes, gesturile personajului devin din ce în ce mai puțin verosimile. O enormă acumulare de excentricități ridică un semn de întrebare asupra sensului și profunditățiii **spectacolului.** Creatorul (Ioanide) face gesturi nedemne de condiția lui, pasiunile lui lumești sînt prea facile, latura **curtizanească** a personalității începe să umbrească pe cealaltă, mai profundă, de ordin spiritual. Nu **amoralismul**, de care s-a scandalizat critica, supără în **Bietul Ioanide,** ci absența de la un punct al narațiunii a unei elementare coerențe psihologice și a unui spirit de verosimilitate în ordinea faptelor. S-a făcut observația că, fiind un roman de idei și nu un roman psihologic sau social, **Bietul Ioanide** nu implică problema obiectivității și a determinării psihologice. Eroare. Orice proză, chiar și cea fantastică, respectă o coordonare a planurilor și nu contrazice în chip absurd raporturile normale ale existenței (cazul literaturii absurdului este special). Nuvelele lui Poe sînt construite prin exacerbarea deducției raționale. Fantasticul modern **(Stăpînul inelelor,** capodopera lui Tolkien, e un exemplu) instalează un mecanism de determinări raționale într-un univers utopic. Nu e, apoi, adevărat că **Bietul Ioanide** e în afara preocupării de studiu psihologic, interesul pentru resorturile vieții interioare este la tot pasul subliniat în roman, și în acest caz o elementară coordonare între faptele aceluiași personaj trebuie să existe și ea există, realmente, în multe planuri ale narațiunii, dîndu-i coerență și soliditate. Impresia că **jocul** a devenit arbitrar și că prozatorul nu mai ține în nici un fel seama de legile epicii apare, încă o dată, în expansiunile erotice ale lui Ioanide. Ingenuitatea geniului dispare, spectacolul devine, prin juxtapunere de fapte bizare, incredibile, o bufonerie lipsită, prin absența spiritului critic, de subtilitate. Ioanide **curtizan** e, să spunem limpede, cam fanfaron, **geniul** ia fără voia prozatorului înfățișarea unui **miles gloriosus** rătăcit în saloanele bucureștene. Pe scurt, **creatorul** își trădează tema, geniul începe să fie suspectat de frivolitate, personajul pierde, prin acumularea de sublimități, identitatea literară atît de viu marcată la alte nivele ale romanului. Erosul, avea dreptate Schopenhauer, este și pentru geniu un adversar primejdios. El dereglează totul, răstoarnă ierarhiile valorilor și stimulează la om sentimente inferioare, ca trufia, narcisismul, frivolitatea. G. Călinescu dă însă mai multe accepții noțiunii și pune personajul său să treacă prin diverse cercuri ale erosului. Surprinzător este acela al paternității. Ioanide, curtizanul încercat de demonul vanității, e în realitate un părinte îndrăgostit de fiica lui Pica, în care concentrează toate nuanțele iubirii Sultana intuiește la arhitect „profunda rană paternă" și se retrage consolîndu-se cu pozitivul și mediocrul Demirgian. Introducînd această perspectivă, G. Călinescu readuce romanul la tema lui fundamentală, creația, și prin aceasta cartea revine la tonul ei profund. Arhitectul are doi copii, Tudorel și Pica, de a căror formație morală nu se îngrijește, considerînd că personalitățile se structurează singure în libertatea unei ambiante pozitive. Un creator nu se cade să umble cu nuiaua în mînă și să admonesteze la fiece pas abaterile copiilor. Copii cresc mari și sînt atrași în mișcarea politică de dreapta care contestă între altele generația lui Ioanide căzută în paralizie morală din cauza excesului de cerebralitate. S-ar profila, atunci, cunoscutul conflict între generații. G. Călinescu nu insistă, totuși, în acest sens, neînțelegerea dintre Ioanide și copiii săi implică o chestiune mai profundă. Tudorel a ajuns un complotist și se lasă bătut cu vergeaua pe spate pentru vina de a nu fi fost discret, participă la un asasinat politic (uciderea inofensivului profesor Dan Bogdan) și este trimis în fața plutonului de execuție. Pica se îndrăgostește de „un Mirobeau pe Dunăre", Gavrilcea, individ tenebros cu o față ciuruită de vărsat, căpetenie legionară. Pus la curent, Ioanide intervine, închide pe tînăra înflăcărată în odaia devotatei Erminia ; inutil. Pica fuge și se refugiază cu Gavrilcea într-un cavou la Bellu, nu altul decît acela construit de arhitect pentru Hagienuș. Fata cade răpusă de gloanțele poliției în timp ce Gavrilcea se retrage. Moartea copiilor trezește în Ioanide simțul paternității, și la temelia bisericii pe care el o construiește are sentimentul de a zidi, ca Meșterul Manole, umbra

CORNELIU BABA :
Ilustrație la „Bietul Ioanide"

Picăi și a lui Tudorel. Simbolul e străveziu și, cum procedează și în alte privințe prozatorul îl explicitează împletind sacrul cu profanul.

Lîngă mitul creației stă așadar din nou mitul erotic. Ioanide ar fi vrut să ridice un templu în onoarea Indolentei (simbol al amorului profan, curtizanesc) și sfîrșește prin a zidi, cu adevărat, o biserică în care îngroapă imaginea iubirii sacre și purificate pentru Pica. Substituirea tulbură și G. Călinescu, care nu lasă nimic nelămurit, face o trimitere la Freud pe care îl tratează de „mare dobitoc", „o fiică sărutînd pe tatăl său îl răpește de pe solul fiziologiei, aducîndu-l la sentimentul de gravitate paternă". Analogia neinspirată și judecata dură se opresc aici, romanul începe să fie dominat din nou de tema creației. Moartea nu schimbă, în fond, nimic în mentalitatea lui Ioanide, singura deosebire este că arhitectul, ratînd ca părinte, încearcă să se realizeze în planul creației. Aici îl așteaptă însă alte încercări. Biserica pe care o construiește trezește invidia și protestul lui Pomponescu și al grupului său și o broșură publicată ad-hoc (aluzie la reacția pe care a stîrnit-o apariția **Istoriei literare române** e limpede !) arată pe Ioanide ca un corupător al tinerei generații și profanator al spiritului național. Biserica este, totuși, ridicată și, culmea ironiei, ea devine fără voia lui Ioanide lăcaș de închinare pentru Centurioni. Portretele lui Hangerliu, Cioarec și Tudorel (asasinii lui Dan Bogdan) sînt așezate în biserică și tineri cu chipuri tenebroase, vindicative trec prin fața lor cu luminări în mînă. **Creația,** vrea să spună autorul, e îndepărtată de la menirea ei. Sacrul e profanat, dintr-un templu în cinstea unei iubiri sublimate și a unei dureri paterne, biserica devine loc de adunare pentru niște indivizi care cultivă pe față violența și moartea spiritului. Artistul concepe și circumstanțele decid asupra creației. Biserica mai suferă o metamorfoză, din mîinile centurionilor ea trece în posesia prințesei Hangerliu care o transformă într-o ctitorie personală. S-ar putea spune că Ioanide ratează și pe acest plan, (arhitectul se confesează în acest sens lui Tudorel în închisoare), dacă n-am ști că opera rămîne indiferentă de circumstanțele degradante, că sacru subzistă și în profan. Evenimentul nu zdruncină spiritul lui Ioanide și nu-i modifică modul de a fi. Singura schimbare este aceea de a deveni un „stareț sociabil", un însingurat care caută societatea. Aceasta vrea să spună că artistul se înstrăinează, fatal, de **opera** lui, că accidentele biografiei nu tulbură liniștea spiritului. Destinul operei începe să fie independent de acela al creatorului, supus, omenește, la alt fel de încercări. Aduși pe lume, Pica și Tudorel scapă de sub determinarea tatălui, construită — biserica devine un instrument de propagandă în mîinile unei formațiuni politice detestabile. **Bietul Ioanide** prefigurează astfel, prin mijlocirea unui epic adeseori precipitat, rocambolesc un itinerar spiritual : existențialul (drama paternă, erosul) se convertește în creație, iar creația capătă, sub presiunea evenimentelor, atribute sociale.

În privința erosului nu au trecut neobservate unele simetrii cu **Enigma Otiliei.** G. Călinescu însuși notează undeva că Ioanide corespunde lui Pascalopol, Tudorel lui Felix, iar Pica, printr-un sincretism îndrăznet, Otiliei. Tudorel e prea tînăr și nu înțelege, întocmai ca Felix, complicațiile sufletului feminin. El vrea să fie, de altfel, om al faptei, și-și disprețuiește în ascuns tatăl pentru slăbiciunile lui erotice. Singurul care prețuiește cum se cuvine eternul feminin e bărbatul matur. Ioanide, un Pascalopol obsedat de o operă ce întîrzie să se nască. Analogia Pica — Otilia este numai pînă la un punct posibilă. Otilia e simbolul feminității misterioase, imprevizibile, Pica e tinerețea dezorientată, în stare să înnobileze un gladiator, pretext în cele din urmă pentru o iubire sacră, paternă. Dintre aceste personaje, singurul care are o identitate literară mai precis conturată este Ioanide, Creatorul, intrat pînă la git în complicațiile vieții. Pica e un simbol necesar în schema narațiunii, chipul ei trăiește mai ales în amintirile tatălui. Tudorel figurează o rătăcire și o obstinație ideologică, fondul lui psihologic se întrevede greu prin zăbrelele unei doctrine aberante. Tatăl (Creatorul) își domină copiii și, ca mitologicul Cronos, îi devorează după ce îi naște.

Eugen Simion

profil

Nicolae Mateescu

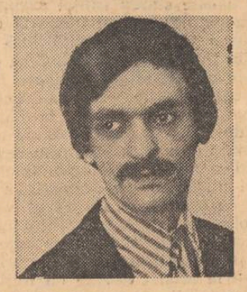

Născut la 22 noiembrie 1945
Bibliografie : Vedere de pe balustradă, Războiul piinii. *1974.*

Lentă, însă foarte sigură și promițătoare este evoluția lui Nicolae Mateescu, prozator preocupat pînă la inhibare de a scrie o epică metodic și perfect construită în detalii ca și în ansamblu, la firesc și naturalețe, ajungîndu-se printr-o grea și meticuloasă elaborație. După un debut editorial relativ timpuriu, la 23 de ani, cu un volum de schițe și povestiri neașteptat de mature sub aspectul tehnic, conturînd o atmosferă mai mult psihologică în ciuda interesului vădit pentru lumea satului, aflată în parte sub influența nuvelelor lui Ștefan Bănulescu din **Iarna bărbaților,** scriitorul s-a retras într-o exersare îndelungă, pregătindu-se încet pentru lucrări de amploare, cu o caracteristică lipsă de grabă în a face carieră bibliografică. Un fel de reportaj monografic, al comunei Rușețu din județul Buzău, volumul **Războiul piinii** este probabil de asemenea un exercițiu, de scriere „pe viu". Cartea are caracterul unei schițe de mare roman al unei așezări rurale, al destinului ei și al oamenilor de aici în momentul tranziției de la structurile patriarhale la cele ale agriculturii de tip industrial, impresionînd prin pătrundere și putere de observație. Personajele, reale, au conturul unor eroi de ficțiune, însuflețind episoade memorabile. Pentru a-i arăta autorului cît de mari sînt schimbările în sat, o învățătoare îl duce la bătrînul Nicolae Turculeț și-l pune pe acesta să relateze cum se trăia altădată. „Noi adevărul îl vrem de la dumneata, nea Niculae ! zice învățătoarea. Să știi ! De cîte ori i se pare că bătrînul greșește, că nu spune ceea ce ar trebui să spună, îl cheamă la ordine. Ar fi putut să-mi vorbească ea, dar i se pare că, povestite de altcineva, lucrurile acestea nu mai pot fi puse la îndoială.

— Așa..., face Nicolae Turculeț frecîndu-și bărbia. Mai aproape de Florii începeau să vină lipovenii de la Brăila. Veneau cu pește. Și începeau lipoveanul să țipe pe uliță din căruța aia a lui, lungă și adîncă : „Pește sărat, mă ! Tabanuri, mă !..." Știi la ce le zicea tabanuri ? La smochine. Mai striga : „Roșcove măăă ! curmale măăă !" — Dar cîte crezi că aducea ? intervine învățătoarea. Aducea un șir de smochine ! Îți dădea două smochine să vezi și tu ce-i aia o smochină. Îți dădea două curmale... Dar nu-ți dădea să te saturi ! — Apăi măi... veneau va să zică cu pește sărat și cu icre într-un butoiaș, așa... **Tarama,** așa le zicea icrelor. Mîncarea săracului. Apoi începuse lumea... — Ce făcea lumea, moș Niculae ? Că nici nu știa să facă icrele ! Da. Lua icrele, le mînca cu mămăligă... Tăia ceapă-n ele și le-amesteca și le mînca... — Ce știa lumea să facă ? Nimica. Ce, avea televizoare ? Avea lumea-n comună aragaze ? Știa ce-i aia **aragaz** ? Nici mașină de călcat nu era !", Nu „orașul" pătrunde în „sat", ci satul se urbanizează într-un ritm și în forme proprii. „Semne ale civilizației peste care, altfel, ai trece cu vederea, capătă aici personalitate — notează autorul. Patru manechine din magazinul universal sînt îmbrăcate ca pentru o expediție. Țin cumva o mînă întinsă ? De mîna aceea a fost atîrnată o sacoșă. Au capetele acoperite — care cu băști, care cu basmale. Sînt îmbrăcate, bineînțeles, cu trei rînduri de haine. Nu se vede, dar s-ar putea, în numele aceluiași principiu, să aibă și lenjerie de corp". Legăturile dintre țărani și pămîntul pe care îl muncesc s-au schimbat, „nu mai e o conviețuire tăcută în care țăranul se supune pămîntului cu evlavie, cu încredere, fără dorința de a cerceta" acum pămîntul este supus fără „sfială", se merge „cu motoarele duduind".

Conștiința forței a dus și la dispariția ceremoniilor ; acum, oamenii sînt „obișnuiți cu o campanie continuă" și neobișnuită este doar această deprindere cu starea de neobișnuit, cu sentimentul că „timpul nu mai contează". **Războiul piinii** dă printr-o dispunere în mozaic de secvențe uneori memorabile, imaginea vie a unui sat de astăzi ; Nicolae Mateescu a găsit o formulă originală pentru a face **literatură documentară** și după această experiență, sub toate aspectele remarcabilă, evoluția sa rămîne de așteptat cu un explicabil mare interes.

Mircea Iorgulescu

Față-n față două fluvii

Urmare din pag. a 3-a

din ceea ce-i dă omului pămîntul străbun, solul certitudinilor.

UN OM

Un locuitor din Urziceni, după ce-a stat, necontenit, 36 de ore în fabrică, apărînd-o de apele mereu crescînde, s-a reîntors acasă. Și-a găsit casa inundată, cu lucrurile toate urcate în pod (pesemne de către soție și copii). A aflat că ai lui sînt la adăpost — mutați într-o parte mai înaltă a orașului. Le-a lăsat un bilet scris cu creion chimic înmuiat în gură : „Sînt la lucru". S-a reîntors, în atelier și, înainte de a se apuca să-și repună în funcțiune mașina, și-a descălțat bocancii, și-a scos ciorapii — leoarcă — și, fiindcă n-avea alții uscați, i-a stors din răsputeri, cu năduf, după care s-a încălțat la loc și și-a văzut de treabă. Atît.

ALT OM, ALȚI OAMENI

Printre cele dintîi fapte diverse — anunțînd dezastrul — este și cea în care nu-i decît vorba de o „rupere de nori" și bătrînul acela aflat la prășitul porumbului (Dealul Vulturului — Satu-Nou, județul Bistrița-Năsăud). Bătrînul s-a trezit prizonier. Riul Budăcel ieșit — de necrezut — din albie. Disperat, strigă și se agață de un tufiș de răchită. Îl aude un cooperator tînăr (Gavril Ursa) : leagă între ele cîteva scînduri, ancorează pluta de cal, încalecă și cară-l pe mosneag pînă la mal. Bătrînul — încleștat de pluta improvizată — cu un ochi plînge, cu altul rîde.

BERZELE, ALBELE SPERANȚE...

Numai lacrimi într-o știre transmisă de un confrate : două sate rase de pe suprafața pămîntului (Nicolești și Gura Gîrlușei — confluența Călmățuiului cu Dunărea). Și o frază antologică : PRIMARUL ȘI-A STRÎNS SATUL ȘI A PLECAT. (Ion Duțu). S-ar zice că nimic n-au lăsat sătenii să se piardă sub apă : au cărat din timp, pînă-n ultima secundă, cerealele (recoltate), animalele (culese cu șalupa — care pe unde ajunsese), obiectele care marcau, tocmai, nivelul de trai atins... Și totuși, părăsindu-și așezarea — pur și simplu spulberată — oamenii și-au îngropat acolo amintirile de-o viață, și strămbunii, și o parte din speranțe. Satele renasc într-alt loc, mai sigur, în vatra comunei Stăncuța. Dar unde-au zburat berzele de pe hornurile caselor înecate ?

NUME DE EROI PENTRU NOU-NĂSCUȚI

Elicopteriștii sînt **la înălțime** și de astă dată : aterizare în comuna Chiciureni (județul Prahova) — două gravide transportate la maternitatea din Vălenii de Munte ; aterizare în satul Breaza (județul Ilfov) — șase oameni culeși din calea apelor ; aterizare la Boholt (județul Hunedoara) — o gravidă transportată la maternitatea din Deva ; aterizare în zona Sighișoara — 70 de locuitori salvați... Nu știu dacă vreuna din tinerele mame s-a gîndit, în tensiunea zborului și a nașterii, să dea băiatului — au fost, desigur și băieți ! — numele pilotului-salvator. S-ar numi băieții **Ștefan, Mihai, Ion, Mircea** — eroii din totdeauna ai acestor meleaguri.

Fluviul învins

Urmare din pag. 1

vigilenței, împodobind cu siluetele lor frontoanele.

Pomii au devenit geamanduri vii. Sînt arbori pe care eleganța și înțelepciunea nu-i mai favorizează alături de lucirea mată a fluviului. Sînt arbori dintr-un pămînt al fruntariilor și aici, în sud, ei înfloreau întotdeauna mai devreme, cuprinși de o maturitate solară, căci, socotind copilărește, stăteau cei mai aproape de astrul care ne ține pe lîngă el cum numai o patrie își poate îmbărbăta și tonifica fiii la ceasurile ei de mare dor.

Se aștepta în acea zi maximul viiturii dunărene. Era liniște — zburau porumbeii și lumina se lăsa pe pămînt în valuri. Anotimp și zile de seceră, vremea să crească știuleții cît doveleci. Oameni cuprinși de nerăbdare, oameni în războiul Dunării. Sarcini concrete : digul a fost împărțit în unsprezece sectoare, dotate cu instalații telefonice de luptă, cabluri, bobine și căști, elemente ale unei dîrzenii pe care singură bătălia, frontul, le fac înțelese.

În planul secund al acestui cadru de ansamblu se văd girafe metalice și lame grele de luptă. Grațioase dragline și buldozere încercate pe șantierele de hidroameliorații așteaptă ordinul de reintrare în luptă. Se întîmplă, în mod neîndoios, un eveniment. Și lucrul acesta va fi ținut minte de toți, de noi toți, căci copiii din aceste locuri care trebuiau să intre toamna asta în clasa întîi, nu se vor mai putea juca sau vor modela din lut, și nu din plastilină, dar tot flori, fiindcă florile cresc în primul rînd în suflete, și apoi în pămînt, și apoi în aer.

Fluviul nostru — scutul nostru. El s-a lăsat în această vară ochit de impunătoare dragline. Acestea stăteau, ca și privirile oamenilor, aplecate înainte, într-o așteptare încordată. Puteam să cred, și cred, că iubeam cel mai mult fluviul-matcă, cel mai mult în chiar acea secundă cînd l-am învins, pentru că l-am învins, pentru că ne putem înfringe propriile ape, noi, cei care le-am crescut și le-am zidit cu lacrimi, cu trudă, cu sfințenie.

ferestre

Soare sec

Așa pe la prinz, începea să mă doară capul,
Asta se întîmpla des, des,
— Ai soare sec, spunea țața Ioana lui Miai,
Fuga la fîntînă.

Cînd e cineva bolnav de soare sec,
Merge la fîntînă,
Se uită în urme de vacă, pline cu apă,
Și-și vede chipul în apă.
Ia apă și dă la cap și peste umeri.
Și zice :
„Soarele sec e aici în lac,
Nu la mine-n cap". Și-i trece.

Mie nu-mi trecea de-odată.
Și cînd ajungeam cu vitele la altă fîntînă,
Ori dacă eram pe cîmp, la buduroaie, ori
Tocmai la fîntîna din Dobreț,
Dădeam fuga și-n timp ce boii beau
La jgheab ori din găleată,
Eu mă uitam în urma copitelor lor,
Umplută proaspăt cu apă
Și așteptam să se limpezească chipul din rama copitei.
Și-acolo vedeam un copil cu ochi mici, tras la față,
Un copil pe care-l durea capul, că nici vorbele astea nu le mai
Nimeream : „Soarele sec e aici în lac,
Nu la mine-n cap".

Ei, pe toți oamenii trebuie să-i doară cîte ceva,
Altfel am sări toți în sus de bucurie,
De dimineața pînă seara.

Marin Sorescu

Pentru om, pentru viitorul lui

Urmare din pag. 1

aceste adevăruri. Fericirea se leagă și de bunăstare, iar aceasta din urmă de mersul economiei patriei. Dacă materiile prime din import, firește unele, s-au scumpit în ultimii ani de 4—5 ori este destul de limpede că trebuia să se ia măsuri. Dacă în atelierele de cismărie sau în acelea pentru schimbatul gulerelor, cu toate eforturile oamenilor nu putea fi evitată nerentabilitatea, sigur că trebuia făcut totul pentru a le revitaliza.

Așadar, înțelegere. Grijă pentru pătrunderea în profunzimea fenomenului economic care, știm, dar uneori uităm, este fundamental. Nu justificări ci rațiuni ; severe dacă așa trebuie. Oricît ar părea de ciudat pentru unii trăim în lume. Sîntem colegi de secol cu celelalte țări, unele dintre ele cu un nivel de dezvoltare înalt, sîntem oameni demni și serioși pentru a dori tot timpul să avem o viață cît mai frumoasă. Viața, știm, costă și ea. Majorarea retribuției în zilele de după inundații dovedește că sîntem puternici, dovedește vigoarea, structura sănătoasă a economiei noastre. Calculele simple făcînd relații între fondul alocat majorării salariilor și cheltuielile populației în condițiile noilor prețuri dovedesc cu prisosință sporul real ce se va înregistra în bugetul populației.

Dacă noi, cei care între o sarcină și alta ne zidim puțin în fiecare carte scrisă, înțelegem ce și cum judecă omul zilelor noastre, vom avea o șansă uluitoare. Aceea de a da pagini pure, autentice, despre viața unui popor mereu în luptă cu el însuși, dornic să-și apropie viitorul comunist nu numai cu speranță, ci mai ales cu certitudine.

spirale

Harta poeziei (I)

Profitînd de o vacanță mai lungă la această rubrică și de faptul de a fi încheiat o primă „panoramă" a poeziei române contemporane (în două volume ce vor apare la editura „Eminescu" încă anul acesta), autorul cronicilor ce apar sub titlul benign de „Spirale", vă propune o scrutare a momentului actual al liricii noastre.

Chiar pentru observatorul superficial al vieții literare românești este cu totul evident că un anumit moment de criză a fost trecut. **Modele** s-au stins, ultimele zvicniri ale celor ce au redescoperit surrealismul (vai, cu atîtea erori și pastișe !) s-au potolit și harfele sunt încordate din nou. Cei mai mulți poeți s-au reprofilat, au redescoperit Patria, timpul românesc, dimensiunile grave ale unei lirici tradiționale. Blaga tronează în călimările barzilor, dar, ceea ce-i mai rău, a apărut balada formală, sunînd fals, din coadă, lucru supărător dacă ne gîndim bine. Poezia patriotică, trebuie înțeles de către toată lumea, nu este un gen minor, formal, ocazional. Marea poezie slăvind patria are în Eminescu și în alți mari poeți români strălucite exemple pe care nu le vom mai aminti. A crede că numai „angajarea" este suficientă, că forma vetust-țipătoare poate acoperi lipsa de idei și de inspirație mi se pare o eroare grosolană. În ce ne privește am prefera ca revistele noastre să facă o triere mai severă a poemelor publicate pentru că nu rareori apar strofe de-a dreptul penibile, ca să nu le spun compromițătoare. Nu o să dăm nume, socotind că sentimentul manifestat chiar cu stîngăcie ascunde de fapt o adeziune sinceră și că numai graba sau îngăduința redactorilor au permis apariții cu totul regretabile.

Nu ar trebui însă trecută cu vederea nici încercarea de a minimaliza genul respectiv, numai pentru că, să zicem, poetul Ion Gheorghe are veleități de arheolog și teoretizează într-o carte recentă cu o naivitate dezarmantă. „Punerea la punct" întreprinsă de către Nicolae Manolescu este bine venită într-un fel, dar făcută la un ton din care se ghicește ușor o inaderență regretabilă la „visătoriile" unui N. Densușianu, Vasile Pârvan și, într-un anumit fel, ale lui Blaga. Atunci cînd închizi ochii la „invențiile" unor autori căzuți după genuri ce irită, străine de modelele noastre tradiționale, numai pentru a fi socotiți „moderni" sau „la zi" cu Occidentul, atacurile camuflate sub forma unor „proteste", destul de străvezii, dau de bănuit mai mult decît orice. Dacă fenomenul ar fi întîmplător, ilustrînd numai o „indispoziție" a unui cronicar destul de superficial la lecturi, scriind din mers sau numai semnînd ce i se spune de către „lectori" tocmiți cu ora, lucrul nu ne-ar jena deloc dar iată, că aceeași revistă („România Literară") sub pana Danei Dimitriu trece cu același dispreț peste poemele lui Paul Tutungiu. Și aici, pe sub cuvinte circulă un venin care nu are nimic a face cu **rigorile critice** de care se face atîta caz chiar în coloanele susnumitei reviste de foarte multe ori cînd e vorba de apărat vreun cal mort. Și înmulțind exemplele, ce a fost de fapt demolarea **zamolxismului,** persiflarea lui, într-o intervenție a lui Laurențiu Ulici, publicată de „Luceafărul" ? Suntem de acord că subpoezia n-are ce căuta în literatura noastră, chiar sub eticheta de **tracism,** dar nici zeflemeaua organizată, împingerea poeziei noastre numai spre modelele de aiurea, nu credem că este cea mai indicată, și cînd zic asta, să se țină seama că nu am spus decît un lucru blînd. Cei ce se adună la cafea sub acoperișuri fals primitoare și organizează cabale, ar fi bine să se mai gîndească înainte de a ajunge să li se spună ceea ce fac în fapt. Dacă nu ne mai plac Călinescu, Vianu, Iorga, dacă toți marii noștri poeți par unor imberbi fuduli, **depășiți de vreme, inactuali, buni de aruncat la gunoi,** noi nu putem tolera asta și cineva trebuie s-o spună, măcar într-o formă amabilă, deocamdată...

Așadar ce mai citim în revistele și în volumele apărute în ultima vreme ? La drept vorbind cele mai bune versuri au fost publicate de către Adrian Păunescu, nu demult în „Luceafărul". Febrilul liric ce răspunde comenzii sociale cu o spontaneitate demnă de invidiat, cel ce vrea cu orice preț să fie un comentator imediat în versuri al realității noastre, fie că e eroică, fie că străbate clipe grele, cum au fost ultimele săptămîni, ne surprinde de data aceasta cu cîteva poeme îngîndurate, de un profund răsunet în percepția cititorului. Iată acest „Echilibru" : **„Cînd ne uităm sau cînd ne pierdem chipul / Întîmplător sau din prea multă artă / Copiii chipurile noastre poartă / Ei sunt ultimul nostru echilibru / Iubirea care i-a născut e moartă / Între părinții lor s-așează timpul / Dar în copiii fragezi, sfînt și simplu / Ei încă se iubesc și se mai ceartă / Nimeni nu spune, toată lumea știe, / Greul de-a nu culege cînd tu sameni / Ciineasca luptă a cite doi oameni / Iubirea ce devine tragedie / Fii-n dughenele ce schimbă fețe / Reiau greșita noastră tinerețe".** Este de fapt mărturia tragică a unei erori de viață, o disperare cenzurată, o durere cutremurătoare, spusă pe un ton grav ce amintește **Sonetele** lui Shakespeare. Rareori în poezia română din ultimii ani am mai întîlnit un asemenea condei înecat în mîlul unei disperări ce cere înțelegere, umplînd ființa noastră de un vaer colosal, mișcîndu-ne pînă la lacrimă. Se dovedește încă o dată că artei adevărate, sinceritatea nu-i face decît bine și că durerea este și ea, ca și bucuria, autoare de sunete celeste... a murit în veacul nostru în care temele curente au rămas Istoria, Puterea, Disprețul, Ludicul...

Dar să mai vedem „Încă om" : **„Să mai găsești puterea blestemată / De conformismul tău a te desface / Și să mai poți iubi sub cer o față / E semn că pe pămînt e încă pace / E semn că de treizeci de ani încoace / Inima ta nu a uitat să bată / E semn că-n toate crizele buimace / Ești încă om și încă suflet, iată / Om pustiit, rămas-ai în ideie / Degeaba știi pe Shakespeare și pe Dante / De nu iubești o tinără femeie / Mai dulce ca faimoasele amante / Frageda ei lumină te sfișie / Cu-aproape șase secole mai vie".** Și unii care credeau că poezia de dragoste

La același diapazon grav, încărcat de fulgere abia stăpînite mi se par și „Talgerele": **„V-anunț o veste comică și tristă / Un paradox ce doare și ce minte / O desnădejde care mă cuprinde / Cîntar corect pe lume nu există / Nu că n-ar fi, dar cînd e drept se schimbă / În alteeva decît cîntar și-și spune / Cum cîntărirea e deșertăciune / Cînd nemișcată e nervoasa limbă / Cîntarul drept nu intră-ntre cuvinte / Numai descumpănit, cîntar se cheamă / Între înșelăciune, furt și teamă / Cîntarul e cîntar numai cînd minte / Pe-orice cîntar profitul se îmbată / Și chemă paguba la judecată".** Luați-o ca pe o fabulă această poezie, dar îndeminarea poetului, excelenta versificație, găsirea cuvintelor celor mai grele pentru a-și atinge țința, iată virtuți remarcabile...

Poate că sentimentul întunecat ce domină poemele să pară contradictoriu firii lui Adrian Păunescu, cunoscut ca un exploziv, ca un optimist, dar ce meșteșug poetic se află și în „Frați și cișmele" : **„De multă vreme n-am văzut un mort / nici pe acesta nu-l vedeam — trăia / Cadavrul suridea în fața mea / părea dispus în circă să il port / Unul pe altul ne priveam tăcînd / și semănam, probabil eram frați / de traversarea riului cel blînd / al lacrimilor-amîndoi umflați / Cred că nu-i moartea ci un fel / de neputință de-a vorbi ce vezi / priveam un mort, prin negrele zăpezi / și nu puteam vorbi nimic de el / Ca o cișmea pornind spre-altă cișmea / tăcerea lui peste tăcerea mea".**

Eugen Barbu

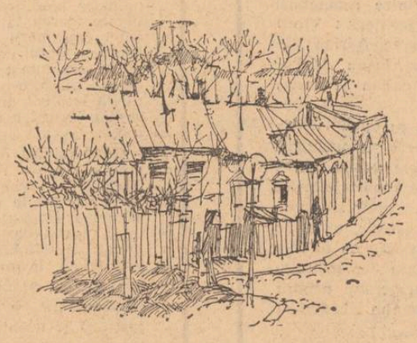

Desen de Liviu Russu

atelier literar

poșta redacției

NAN : Merge bine ; paginile de acum sînt mai cuprinzătoare, mai nuanțate, deși „economia", organizarea lor încă nu e prea sigură (episodul cu nemții, Robert etc. intervine cam intempestiv și confuz). Nu trebuie să vă grăbiți, însă, — un prozator se formează mai greu, odată cu experiența de viață (și de carte...). Țineți-ne la curent (dar fără surprize neplăcute gen „ce-s cu cărțile", „pentru ași admira opera", „sper s-o fi făcut un pas înainte" etc.).

IACOB N. BORIS : Toată analiza, atît de stăruitoare și minuțioasă, are un aer artificial, forțat, neconvingător. Textul e îmbicsit lipsit de fluență, greoi, plicticos.

GEORGE BAIA : Sînt destule nesiguranțe și stîngăcii, schematismul nu lipsește nici el și nici locurile comune ale temei. Dar nu se pot nega unele îndemînări ale povestitorului, care ar putea fi cultivate, în viitor, cu mai multă stăruință și cu mai bune rezultate.

ȘOC : Pare un fragment, destul de frugal și nu tocmai interesant. Și redactarea e ceva mai șovăitoare ca data trecută.

B. NORD : Ne bucură vestea pe care ne-o comunicați (semnătura, totuși, nu ni se pare inspirată ; mai reflectați). Dintre noile texte, „Toamna e în noi" se risipește prea mult în suprafață (prea multe amănunte, întreruperi, evocări etc.) în loc să adîncească episodul central. „Zi de vară", mai interesantă, suferă de neajunsuri similare, plutind oarecum în vag, avînd nevoie de o mai scrupuloasă selecție a elementelor, de o mai bună organizare (și de o redactare mai îngrijită !).

LORDU DANIEL : Paginile sînt rău scrise și nu dovedesc, deocamdată, existența unor aptitudini literare. Pare mai indicat pentru dv. să vă ocupați mai întîi, cu seriozitate, de continuarea studiilor și, în orice caz, de însușirea corectă a regulilor de gramatică și ortografie decît să vă aventurați în scrierea unui roman.

OVIDIU BUFNILĂ: Schița e șterearsă, banală, fără consistență și semnificație. Iar expresii ca „obscuritatea sălii începu să se destrame firav" (?!) arată că mai aveți mult de zăbovit asupra cărților.

LASCĂR ALAUZ: Sînt pagini scrise relativ îngrijit, iar lucrurile sînt forțate, nefirești, neconvingătoare (atît „discursul" copilului, cît și conversația celor doi din tren).

S. G. (BUCUREȘTI): Nu se pot trage concluzii din acest fragment, destul de șters și banal.

ADAM ALBERT: N-am putut înțelege mare lucru din acest delir confecționat (cu destulă stîngăcie, de altfel). Rareori, cîte un pasaj pare să indice existența unui anumit spirit de observație și analiză. Să mai vedem.

VIDRAN VRÎNCEANU: V-am răspuns de mai multe ori, citeodată mai pe larg și separat. Dar manuscrisele dv. nu aduc, din păcate, nici un semn de progres, nici un element nou față de cele trimise prima oară. N-avem, deci, nici un motiv să vă spunem altceva decît „nimic nou"!

V. NĂSTUȚĂ: N-ați reușit, cum ziceți, să publicați nimic, dar vă gîndiți să scoateți un volum și să vă faceți membru al Uniunii scriitorilor. Manuscrisele dv. stîngace și rudimentare nu îndreptățesc însă aceste ambiții. Pentru a deveni scriitor e nevoie, în primul rînd, de talent, lucru care, din păcate, vă lipsește.

Doru Timofte, Puiu [illegible]dea, T. C. R. (ceva, în „Cît ești tu de orb, Homer"), **Mircea Paul-Mareș, Desuboadeci Partin, Terzian Maria, Fr. Buzescu, George Străinu, A. Inoan, Const. Birjoveanu, Otiliu Mladin** (ceva mai bine, în „În loc de pasăre"), **Ioan Nerra, Ion Căstia, Bota Simion, Al. Dimbov, Vic-Lugoj, G. Popescu-Tăriceni, Jan Silgor, Telceanu Marius, Zgubea Mihai, Stelian Aldea, Laurențiu-Maria, Teodor Dorel Tătaru, Dică Cristian, Dobre Ion, Bîrlă Graziela, M. Cosmin, Mocanu Const.-Buzău, Valentin Mărgineanu, Gh. Voica, P. Florian, Emil Fabian, Sorin Danciu, Puha Vasile, Octavian Popescu, Dan Cristian** (mai bine, în „Jazz"), **Lațcu Bal, G. Manolache, Vasile Burleanu, Comșa Mihai, Dascălu Ion, Arpad Banffi, Eself Sico, Roman Mitică, Dumitru Boiciuc, Vasile Martinescu, Stanciu Vasile, Amantibus fidem, Szvetlik Dușan, Ion Albu (Timișoara), R. C. — Brad — Hunedoara, Constantin Bojescu, A. Mărgărit, Lucifer Afold, Nicuba, Adelina Camelia Olteanu, Iuliana C. Ionescu, M. L. Bețliu** (ceva mai bine, adică mai limpede, în „Și iar", „Credință rară"), **Stan Elena:** Încercări modeste, fără calități deosebite.

Interim

Dar cine știe dacă s-a-ntîmplat

S-a întîmplat ca să venim
cu înălțimi de brazi și mlădieri de plopi
și din ferestre lung să ne privească
mușcate verzi de după ele ochi
S-a întîmplat să luminăm cu propriul chip
și depărtările intimități s-aducă
S-a întîmplat ca noi să fim
cei ce deschidem zările cu gîndul
și-n zborul nostru nevrăjitorind
să fim cu toate acestea
noi copiii ce așteaptă un sfat
Așa s-a întîmplat :
să presărăm cuvinte
îngreunate de un sens adînc

NASTASIA MANIU

Copiii

Copiii hărțuiesc ora serii pe alei, printre blocuri.
Întind petice de lumină pe asfalt.
Zmulg gheme de umbră din baloanele
Zburătăcite printre antene, sus, pe acoperiș
Și își îngînă mituri și-și inventează jocul.
Copiii fac picioarele cai și brațele bici
și fac pămînii steag zdrențuit și ochii-i fac steag
și peticul de seară senină. Aleea întreagă
e cîmp de moarte și victorie.
Copiii beți de strigăt și de goană
cu gîtul ars de vinul soarelui apus
Rostogolesc nemuritori, pe caldarîm, copilării.

IRINA GORUN

Cîntec pentru mîini

lui Maiakovski

nu vreau nici o haină
peste cea arsă de soare
bătută de vînt sau udată
de ploaie
vin de acolo de jos
și mă amețește zborul
cerul acesta
făcut de mai multe mîini
îmi trebuie pîinea
ca să nu uit sudoarea
sînt un poet al mîinilor tari
dacă mîinile pot să cînte
ascultă

DAN CALIS

Adolescență medievală

Pe spada ruginită murea frumos o toamnă
Și prințul cruciat pierea atunci departe ;
Să nu-l bocim pe fiul vostru, doamnă,
Adăpostit sub bolțile abstracte.

Nu știu, nu știu de-am fost ori nu plecată
La un măcel eroic ori numai la turnir,
Pe glezna voastră lumina stă uitată
Ori numai amintirea condurilor cu fir.

Ostatecă la curte ori prețios zălog,
Doar eu, de bună seamă v-am slovenit subțire
Despre o vînătoare cu prințul inorog,
Un trist festin și un hieratic mire.

Cînd voi tînji la fastul acelor clipe moarte
M-adăpostesc în texte și clipe inegale
Dar nu mai cuget, doamnă, la vînători regale ;
Abstract e fiul vostru la bolțile abstracte.

ANCA SMARANDA DIGA

Peștele

Peștele acesta adus din ocean,
e prizonier acasă, la mine,
într-un borcan.
Mă-ntreabă neliniștit :
„Unde-i oceanul meu, unde-i casa mea ?"
nu știu ce să-i răspund,
nu știu cum să-l ajut,
îi despart de locul acela
aer, foc și pămînt
Tăcerea lui e-un repros,
drumul lui în cerc
de mult ar fi înconjurat planeta.
Îl privesc,
el, grațios, cu infinită muzicalitate
în gesturi,
pleoapele noastre n-au bătut niciodată
astfel.

BORIS MARIAN

Visul de dimineață

înainte ca lumina irisului meu
să se stingă în somn
las să lucească în ea fețele zilei
trecute în fragile amintiri
cobor pleoape de apă binefăcătoare
peste focul acesta de ierburi uscate
în urma căruia va rămîne cenușa
visului din zori ce se va adeveri.

VIORICA IONESCU

Se mai aude doar

În absența vîntului
liniștea statornicește
gelatinoasa mișcare
a ierbii...
...lebedele pilpîie
în oglinzile apei...
pescarii
și-au adunat uneltele
și pornesc
spre satul năpădit de stele ;
se mai aude doar
cum poetul
înaltă în jurul nopții
pridvor de casă bătrînească...

ION TEODORESCU

Autoportret

Uneori inima mea
E o imensitate orbitoare,
Alteori numai o
Biată ciocîrlie
Urcînd nebunește în
Armonia metalică
A memoriei.
Uneori inima mea
E un fluviu de somn,
Alteori numai
Fulgerarea străvezie
A unei lacrimi.
Uneori inima mea
E o corabie
Încrîncenată pe
Mările timpului,
Alteori doar o
Ancoră grea
Ce mă trage-n
Adîncuri.

LUCRIAN CODRIN MĂNĂILESCU

Quasi una fantasia

Tu îmi spuneai,
mai știu eu ce spuneai ?
Cuvintele tale erau o lungă tăcere
Tăcerea o lungă destăinuire

Liliacul ne auzea tăcînd
I se deschidea o floare după fiecare cuvînt

Eu mă împiedicam de pietre, tu de cuvinte
Ții minte ?
Soarele ni se topea pe chipuri
Vîntul ne-a purtat prin trei anotimpuri.

PETRICĂ CERNAT

Mediașul la ceasul reconstrucției

Urmare din pag. a 3-a

Zeci de tone de poame și zarzavaturi, vin dinspre sud, pe drumuri ferite. Nici acești șoferi n-au avut timp de odihnă.

Iulie, 6 — zi de duminică. O duminică altfel, desigur, ca altele.

O duminică, cînd în locul florilor pentru surori, mame, soții, cauți imaginea locului muncii. Cauți hainele, mobila, tablourile răvășite de ape ale vre-unui prieten pictor, în gardul vecinului.

A izbucnit prin ram, cu greu sigil de noroaie, și soarele... La „8 Mai", „Tîrnava", „Automecanica", „Emailul Roșu" — peste tot pe unde-au trecut cohortele tulburi ale viiturii, imaginea muncii eroice.

E ora inițiativelor celor mai prompte. Se spală, se curăță ; din mînă în mînă, trec ca pe bandă, piesă cu piesă.

Și iată orașul. Încordat, dar reluîndu-și cu tot ce îi este firesc pulsul și viața. Pe ușa cofetăriei nu mai văd acel afiș cu : „Nu avem apă". Dau telefon unei uzine și iată mi se răspunde. Obosiți de efort, „din mers", oamenii găsesc și timp să-și vorbească. Nici azi, nici mîine, aflu că la „Tineretului" nu mai rulează. A fost inundat. Deocamdată, important este să fie pîine și apă.

Scene impresionante auzi la tot pasul. Ar trebui cineva să le noteze și să le scrie. N-ar prididi să și le noteze. N-ar avea cum să le poată cuprinde. „Ați fost inundați", ți se pune-ntrebarea, cum altădată ți s-ar fi spus : „Ce mai faci ?" sau... poate dacă te mai supără reumatismul.

7 iulie.

O zi, cum se spune, la datorie. Se lucrează mixt, pe un front comun : militari și civili. Pentru ca peste 1 000 de abonați ai noului cartier Gura Cîmpului să-și poată auzi glasul copiilor. Al copiilor mai mari sau mai mici care participă și ei, solidar. O rețea care s-a rupt odată cu pietonalul. Notez iarăși un nume : Gheorghe Chirilă.

La biblioteci, cititorii aduc primele cărți inundate. De-ar fi luat, îmi zic, doar cărțile proaste, Dar, apa desigur n-a mai ales.

Aflu, prin telefon, vești despre case surpate. E liniște însă. O liniște și un zumzet, asociate muncii. În multe locuri viața își ia cursul firesc. În multe întreprinderi, timpul se cheamă iarăși producție. Mai multă sticlă, mai mult cristal, mai multe șuruburi. Peste 800 de abonați ai cantinelor afectate de ape, iau masa la cantina Consiliului popular municipal. Prin internate, oaspeților nepreveăuți — sinistrați, specialiști sau ostași, li se oferă paturi curate.

Cineva îmi povestește cum în propria-i pivniță, a găsit un crap cît un purceluș de lapte. Un crap însă viu. Nu trebuie desigur să-l cred, ca să am imaginea exodului peștilor. Al peștilor de aici, sau al peștilor din Loamneș.

Mai plouă și astăzi. După atîta potop, mai plouă și astăzi. Ud pînă la piele, ajung să găsesc un refugiu. Un refugiu, de altfel pentru cei veniți dintr-o țară a apelor. Bătrîni și copii ; să fie vreo 50 la număr. Au adăpost și ordine ireproșabilă. Li se dau gratuit medicamente, lumină, căldură și apă. Ochii mi se opresc brusc pe părul blond al unei fetițe pe care aș vedea-o mai la locul ei, pe-o plajă a mării. Bălan ca și griul și alături atîta albastru. Dar poate că față de briza mării albastre-nsorite, lecția acestui anotimp vitreg va face mai mult pentru maturizarea ei.

„Sînt Bandula Vasile". „Sînt Bandula Gaby", mi se prezintă. Tată și fiică. Văd pe fereastră, o canapea în curtea clădirii, întinsă la soare. Au adus-o cu ei aici să se usuce. Mă despart de ei. Îmi surid și în zîmbetul acela de o clipă citesc o speranță.

S-a oprit și ploaia. Vești aduceau zvon iarăși de ape în creștere. Vești mi-aduceau cifrele noi, vorbind de refacere. Numai riul curgea mai departe leneș și tulburie. Sătul ca un dinozaur cu solzii murdari.

Și trec, poate mai matur și trist, dar trec pe un pod. Un pod care a rezistat el însuși temerar.

8—9 iulie.

Cu găinile și iepurii, oamenii au mai dormit încă o noapte în pod. Cu pinzele și cărțile făurite de mîinile și sufletul lor. Am văzut totul. Am văzut totul sau aproape nimic. Am văzut într-un capăt de lan, o adevărată colivie de aur. Mii de păsări buimace, retrase aici, ciudat guruind. Am văzut sălcii cît niște baobabi seculari, încleiate sub poduri.

Ape cu nume istoric au inundat țara. Rostesc : Alutus, Marysis, Neajlovcum Bătrînul Danubiu se apropie și el amenințător de umbra anticului pod lăsat de Apolodor.

Zile întregi am căutat un carnet de reporter. Am să scriu în sfîrșit pe ce-o fi. Suferința și lupta au dat glas omeniei. Frăția a dat și ea glas omeniei. Copil fiind, descifram, cu un straniu fior, inscripții străvechi latine, pe temple calamitate. Matur fiind, eu însumi lupt la ceasul refacerii.

Am văzut totul, sau aproape nimic. Reține din ele încă o scenă emoționantă. Sute de vaci de import treceau prin strada Alexandru Vlahuță. Se înghesuiau, se loveau cu puteri de fiord. Nici înainte, nici înapoi și apa creștea. Țîșnea cu șerpi de argint din canale. Curgea cu șerpi vicleni peste linii. Se formase acolo o adevărată colină. Colină de carne și aburi. Colină de foc și de jar, în cutremur. Le-au împins oamenii-n sus, pe costișă. Sus, pe costișa cu ierburi grase cu miros de lapte. Căzuse doar una, doar una rămasă în urmă de pilc. Doar una : lovită, sleită de forțe, văzîndu-și sfîrșitul. Jur împrejur s-au strîns trecătorii. Cu frînghii și sfori, cu suflet s-au strîns, s-o ridice. Îi privea trist și placid stinca aceea. Efort inutil și apa crescuse. Linii de fier unduiau de-acum, ca de plastic. Iataganele verzi țîșneau pe sub saci din canale. Un singur om a știut s-o maseze. Un singur om al cărui nume va fi anonim, a știut s-o facă din nou să trăiască. Ca un taur străpuns într-o coridă, ca un bolid roșu a rupt-o grăbită spre coastă.

Viața continuă. Munca și lupta continuă, 7 autobuze noi au sosit să acopere linia lui 2, afectată de ape. Încă 22 de specialiști, la Întreprinderea greu încercată, „Tîrnava". Din Tg. Mureș, Sibiu, Brașov sau din Capitală, vin rînd pe rînd, cu gîndul și fapta. Dorm și mănîncă și ei unde pot. Cluburi, cantine înjgheabă deodată cazarea și prînzul.

Viața continuă. La cote fierbinți, oră cu oră, minut cu minut. Am văzut fotbaliștii „Gazului Metan", degajînd gazonul plin de glod și apă, încolor. Aceiași, în frunte cu Tudor Mihai — antrenorul echipei și golgeterul seriei a II-a, Moraru Mihai, salvaseră cu cîteva zile în urmă stocuri importante de materiale sportive.

Întreprinderea de Transport auto gaz metan (cu întreaga capacitate) ; cu secțiile de : încălțăminte, curele-pichere, mecano-energetic, Fabrica de încălțăminte „8 Mai" ; cu secțiile : turnătorie, sudură, pregătirea lucrului, reparații, strungărie, aparate gaz și compresoare, Uzina mecanică ; cu secția a II-a („Salam — Sibiu"), „Salvconserv" : cu secțiile de : sculărie, mecanic șef, debitare și turnătorie, Uzinele „Automecanica", au restabilit firul producției.

O producție, care este echivalentul a mii de perechi de încălțăminte, a importante aparate de gaz și compresoare, a cunoscutelor mezeluri de vară și iarnă, a uriașelor furgoane frigorifice, care să ia în piept toate drumurile lumii.

Pretutindeni, stavile apei, stavile timpului mort și inerent.

Mediaș — zile și nopți eroice. Mediaș — mijloc de țară, iar renăscut.

Și pentru că totuși lipsește un nume de stradă, să-mi scrieți, aștept, pe-o stradă cu nume de timp. Ea se numește : a... Viitorului.

parodii

FLORIN MUGUR :

Auzind prin odăi

Singurătatea auzind prin odăi
cum roade ca un șoarece mic
cărți și roze, bretele
și alte documente de epocă.

Singur ca un ren
speriat de propria-i umbră
eram verde de plîns
ca o mină de pix.

Era camera mea răvășită
patul, manuscrisele
și prăștia cu care trag în ciinele
vecinului meu gălăgios și apatic.

Timpul ca un șoarece rodea
și nu reușeam să-l opresc
lucra de dimineață
într-o hărnicie nebună.

Seară era, o sfîntă zi de luni,
evantaiul luminii scăpa sfîrtecat
sub roțile tramvaiului 7
și atunci am înțeles Veșnicia.

Sătul, iritat, răpus de zgomotul
dinților fini, am rupt plapuma
în fîșii subțiri de mătase
și-am început să scriu poezii
și-un roman despre ciinele Dingo.

Mircea Micu

CUVINTE RARE : Atta, gnu, Siheia, tomberon, abulic, sîrme, mandrili, colunul, vrabia, paradis, prinț, inocentă.

SELECȚIE METAFORICĂ : „Cum ți-ai petrecut ziua, bătrîne poet? / M-am sculat de dimineață / în patul suveran leoarcă de lacrimi / " ; „Ce mare, ce lesne vizibil / devine deodată / capul meu palid".

revista străină

● **NUMEROASE STUDIOURI CINEMATOGRAFICE DIN U.R.S.S.** au terminat turnarea unor filme închinate celei de a 30-a aniversări a Victoriei împotriva fascismului. Studioul Mosfilm a realizat un film după romanul lui Șolohov, „Ei au luptat pentru patrie" (regizor Serghei Bondarciuk) ; o continuare a ciclului de filme „Eliberarea", va fi epopeia cinematografică „Comuniștii", realizată de regizorul I. Orzerev. Despre eroismul și bărbăția partizanilor vorbește filmul regizorului I. Gostev, „Front fără flancuri". Una din cele mai importante lucrări ale Studioului Lenfilm din Leningrad este ecranizarea romanului „Blocada" de A. Ceakovski.

● **LA LICITAȚIA DE MANUSCRISE**, organizată de anticariatul Stargardt din Marburg, un manuscris de 116 pagini al lui Wolfgang Amadeus Mozart a fost vîndut la prețul de 250 000 mărci. Cumpărătorul originalului, al așa-numitei „Antreter Serenade", trăiește în Statele Unite. Un colecționar particular din R.F.G. a plătit suma de 64 000 mărci pentru o scrisoare a compozitorului, iar 6 400 de mărci s-au oferit de către anticariatul Haas din Londra pentru manuscrisul contractului prin care libretistul lui Mozart, Emanuel Schikaneder i-a asigurat cîntăreței Joseffa Hofer rolul reginei nopții din „Flautul fermecat". Alte piese deosebite au fost manuscrisul muzical al ultimei sonate neterminate a lui Franz Schubert, precum și o scrisoare a lui Beethoven în care acesta se plîngea de bucătăreasa sa care l-a părăsit.

● **L'ODEUR DU SOUFRE** (Mirosul sulfului) se intitulează volumul lui Harum Tazieff, apărut în editura Stock. Însuși titlul cărții ne îndreaptă spre neobosita activitate a vulcanologului Tazieff, care, în ciuda opreliștilor naturale și a capriciilor vulcanilor, pătrunde în regiunea vulcanică Afar din centrul Etiopiei, pentru a studia acele răni deschise ale Terrei. Acestea, prin aruncări de pietre, creșteri de lavă, emanații de gaze, acizi, erupții-surpriză și călduri neînchipuite, îndepărtează sau îi suprimă pe vizitatorii intruși. Ideea lui Tazieff, că vulcanii pot fi o sursă importantă de energie geotermică, a început să capteze bunăvoința și să îndepărteze superstițiile. Pasionat de vulcanologie, autorul descrie cu atîta entuziasm și meșteșug ceea ce înseamnă pentru el cel mai frumos parfum din lume — sulful, — încît pe lîngă latura științifică, emoționantă și documentară, volumul său întrunește sufragiile unei opere literare.

Desene de Vera Hariton

● **KENETH MUIR,** profesor de literatură engleză la Universitatea din Liverpool și autoritate recunoscută în studiul secolului XVII, a publicat în edit. Dent volumul „Three plays. Thomas Middleton". Această valoroasă editare a dramaturgului jacobit a fost tipărită într-o impecabilă limbă modernă, cuprinzînd textul inițial al pieselor : „A chaste Maid in Cheapside" (O fecioară neprihănită în Cheapside), cea mai bună comedie a lui Middleton, — „Women Beware Women" (Femei ferindu-se de femei), cea mai subtilă tragedie a sa, — și „The Changeling" (Copilul lăsat de elfi), cea mai bună tragedie scrisă în colaborare cu Rowley. Acest volum este o valoroasă luare de contact cu opera marelui scriitor, care nu a fost egalat decît de Shakespeare, de Webster și de John Ford.

● **A ÎNCETAT DIN VIAȚĂ LA LONDRA SIR JULIAN HUXLEY,** promotor al umanismului științific, fost director general al U.N.E.S.C.O.. Născut în 1887, fiul istoricului Leonard Huxley și frate al scriitorului Aldous Huxley, el s-a specializat în zoologie, dedicîndu-se biologiei ; publică în 1912 lucrarea „The individual in the animal kingdom" (Individul în regnul animal). Celebru în Marea Britanie pentru emisiunile radio și T.V. consacrate biologiei și zootehniei, nu a avut egal în metoda sa de a face accesibile marelui public teoriile științifice. Publicînd în 1942 lucrarea „Evolution, the modern synthesis", consacrată științei moderne a evoluției, volumul a fost considerat de unii critici ca unul din cele mai importante studii asupra acestui subiect de la „Originea speciilor" a lui Darwin, încoace.

● **LA MUZEUL DE ARTA VALONĂ DIN LIEGE** a fost inaugurată de curînd o expoziție consacrată lui George Linze și epocii sale. El a cîntat și descris cu mult entuziasm lumea modernă, și a ocupat un loc în literatura belgiană, reușind să dea între cele două războaie un adevărat elan vieții culturale din Liège. Expoziția a fost prezentată și la Bruxelles anul trecut. Documentele și piesele de artă adunate cu acest prilej fac să retrăiască marile etape ale septuagenarului George Linze care și-a încheiat cariera de dascăl ca director la Școala „Les Croisiers" din Liège.

● **PROFESORUL REMY CHAUVIN,** celebrul descoperitor al Hidrazidei, publică în editura Stock volumul „Les Surdoués". În lumea întreagă problema copiilor supradotați este de o actualitate stringentă. După îndelungi studii, autorul pune întrebarea : Din zece mii de noi născuți un singur copil supradotat ; totuși 33% din aceste fete, și 54% din acești băieți „geniali" eșuează cu totul în viața adultă ; pentru care motiv ? Profesorul Chauvin dă o serie de exemple de copii „minune" ale căror creiere, adevărate benzi de magnetofon, înregistrează totul cu o precocitate uluitoare, sau au un simț artistic prematur cu totul ieșit din comun. Sînt citate cîteva nume care au intrat în istorie și care ne demonstrează că problema nu e deloc nouă : Mozart, Mendelssohn, Borodin, John Stuart Mill, William Hamilton, Jeremy Bentham, Leonardo da Vinci, Newton, Einstein, Pasteur. Cultivarea talentelor precoce se dovedește a fi o necesitate pentru societatea modernă, iar crearea de școli speciale pentru aceste excepții a fost înțeleasă din păcate pînă acum în prea puține țări.

● **PREMIERA FILMULUI DE LUNG METRAJ AL LUI WINCENTY RONISZ, „DRUMUL SPRE PATRIE"** care a avut loc la Varșovia, reprezintă un eveniment al filmului documentar polonez, prin marele număr de documente și îndelungatul timp care a fost necesar autorilor pentru a aduna date asupra participării polonezilor la cel de-al doilea război mondial. Filmul prezintă evenimente ale epocii, văzute de simpli soldați în drumul lor de întoarcere spre patrie, trecînd prin cîmpurile de bătălie de la Narwik și Lenino, Tobruk și Varșovia, Faleza și Monte Cossino. Comentariul filmului a fost scris de istoricul Zbigniew Zaluski.

sport

Întrebări după finala Cupei

N-am scăpat de fotbal. Finala Cupei F.R.F. stîrnește controverse. Merita Universitatea să piardă ? Avea dreptul Rapidul să cîștige ? A fost justificată anularea primului gol al meciului ? A arbitrat imparțial N. Rainea ?

Capitolul goluri anulate. N. Rainea a anulat două goluri. Unul la începutul meciului, altul la sfîrșitul lui. Dacă primul a dezavantajat, în ochii suporterilor, pe craioveni, cel de al doilea le-a menținut șansa de a egala. După locul infracțiunii indicate de arbitru la primul gol, am tras concluzia că „englezească" săritură a lui Balaci a fost apreciată drept fault. Chiar dacă nu se considera intrarea lui ca incorectă, golul tot n-ar fi fost valabil. **Între înaintașul craiovean care a introdus mingea în plasă și portarul Ioniță nu se afla nici un jucător rapidist.** Jucătorul aflat dincolo de linia de fund a terenului, chiar în cadrul porții, este afară din joc. Apărătorul feroviar era în spatele portarului. Deci, gol marcat din ofsaid. Întîmplare sau nu. N. Rainea a făcut bine anulînd golul.

Universitatea Craiova era, după așazisul calcul al hîrtiei, echipa favorită. Dar meciul de campionat de la București cu Steaua ne-a arătat limpede fisurile ei. În ciuda lotului valoros echipa craioveană nu reușește să fie o echipă. Universitatea are prea mulți soliști, puțini executanți docili și nici un dirijor. Jocul din finală ne-a mai arătat că Universitatea nu știe să îmbine forța cu tehnica și, mai ales, că apelează la arme dintr-un arsenal nesportiv. **Echipa craioveană a pierdut pentru că a jucat rareori un fotbal curat, un fotbal adevărat.** Jumătate din jucătorii ei (Niculescu, Boc, Deselnicu, Berneanu, Balaci) au faultat și cu motiv și fără, unele din ieșirile lor fiind mai aproape de huliganism decît de sport. Cu o formulă atît de des întrebuințată, dar atît de potrivită în acest caz, nu **Rapid** a cîștigat cît **Universitatea** a pierdut finala. Atît timp cît pentru echipa craioveană diversele metode de antijoc vor fi la preț realele calități ale jucătorilor săi nu vor putea fi puse în valoare. **Atît timp cît nu sportivitatea lui Oblemenco, Țarălungă, Strîmbeanu, Ciupitu ci incorectitudinea lui Deselnicu vor da tiparul de joc al Universității performanța veritabilă nu va poposi la Craiova.**

Din acest punct de vedere, Rapid a cîștigat pe merit. Echipa fără pretențiile Universității, fără nume de anvergură, ea a jucat, în repetate rînduri, un fotbal mai curat decît cel al adversarei ei din finală, și în orice caz mai colectiv dovedind știința de a exploata nimerit calitățile jucătorilor pe care îi are. Extravaganța de a-l zvîrli în față pe M. Florin n-o credem însă de cea mai bună factură. Între două competitoare rău inspirate, mai aproape de fotbal a fost Rapidul.

Se acuză și arbitrajul lui N. Rainea. A favorizat arbitrul prin deciziile luate vreuna din echipele finaliste ? Chiar dacă a eliminat doi jucători de la Craiova și doar unul de la Rapid, nu credem că putem face din asta o dovadă de părtinire. **Sigur este că N. Rainea a fost depășit de ceea ce se întîmpla în teren și că a apelat la arbitrajul în compensație stricînd fața jocului.** A greșit nesancționînd grav faulturile care-l urmăreau pe Crișan. A greșit neintervenind la incorectitudini mai grave decît cea care a dus la eliminarea din joc a lui Deselnicu. L-a eliminat nejustificat pe Neagu, cînd ar fi trebuit să-l elimine, eventual, pe Pop, implicat în incidentul cu pricina. După cum a trecut cu vederea ieșirea lui Boc care s-a deplasat numai ca să lovească pe jucătorul rapidist aflat la pămînt. Arbitrajul lui N. Rainea a fost o colecție de erori. Adăugăm și faulturile în careu în număr de patru asupra atacanților Rapidului pe care N. Rainea le-a trecut iarăși cu vederea. Fault în prima repriză asupra lui Neagu în 6 m. Fault asupra lui Florin Marin, autor Niculescu, în repriza a doua. Din nou fault asupra lui Florin Marin executat de Boc. Același pune piedică în careu, din spate, lui Manea. Din totalul acestor fapte nu se poate scoate părtinirea lui N. Rainea, cît incapacitatea acestuia de a stăpîni un meci foarte dificil.

Un lucru e sigur. Dacă Universitatea va pune la bătaie în meciurile cu Steaua Roșie Belgrad mijloacele pe care le-a întrebuințat în finala Cupei nu va depăși primul tur. După cum e la fel de sigur că actualul lot al Rapidului e prea fragil pentru viitoarele confruntări din campionat și Cupa Cupelor.

Addidas

deceniul perfecționării

Dinamism și spirit novator

Primesc, azi 15 iulie, o carte poștală ilustrată, de la un reporter plecat de vreo săptămînă pe întinsele cîmpuri de ape, acolo unde s-au dat și încă se mai dau bătălii ale piinii, ale digurilor, ale reconstrucției, acolo unde condeierii susțin un veritabil examen de profesionalitate — și-au pus în pericol chiar viața — pentru a informa „de la fața locului" despre imensul și eroicul efort al întregului popor în luptă cu stihiile naturii dezlănțuite.

Zice trimițătorul : **„Simbătă am fost la Lotru. Și tov. Bolnavu și tov. Predoiu se plîng de Valentin că... i-a uitat ! Eu am plecat de la ei cu sufletul mare și plin. Te rugăm, pregătește propunerea de contract pentru „Lotru-cartea a II-a" ; Lotrul n-are sfîrșit... Familia Podhorodețchi a fost admirabilă".**

Stărui mult asupra rîndurilor acestea ; tocmai puținătatea și laconismul lor îmi dau dimensiunea reală a raporturilor stabilite în timpul anilor de documentare cu acei oameni minunați, semănători de lacuri sub streșinile cerului de la Bicaz, Argeș, Porțile de Fier și Apuseni, sfredelitori ai adîncurilor de piatră în care-au plantat mori de lumină, pentru ei, urmașii lor și urmașii urmașilor lor, acești „ctitori de civilizație", pentru care la sfîrșitul „Țării Lotrului" mi-am dat adresa, rugindu-i să-și continuie confesiunile ; încheiam cu orgoliu nedisimulat : „Promit să scoatem o carte cum nu s-a mai scris"... Nu-i uitasem, rarele lor epistole — n-au ei timp de așa ceva — ținîndu-mă înlănțuit de destinul celui mai mare șantier al țării, întins pe-o suprafață cît un județ, m-am mai și dus de vreo trei ori după apariția volumului, dar credeam că luați cu treburile punerii în operă a grandiosului program de electrificare, nu se mai gîndesc la ziaristul căruia i-au înmînat „Carnetul de brigadier" nr. 315, din 19.XI.1971...

...Acum, rememorînd totul, retrăind deceniul profesiunii mele, îmi permit, pentru prima oară, să alătur două cuvinte care înseamnă, de fapt, esența ființei noastre, simbolul devenirii ei : REPORTER-BRIGADIER. Fac parte dintr-o generație de publiciști, de tineri ziariști și scriitori, născută în cel mai fertil deceniu din istoria României, crescută odată cu „miracolul românesc" — al ritmului de sporire a avuției industriale cu 13 la sută, al celor peste 2800 fabrici, uzine, hidrocentrale, mari laboratoare și instituții de cercetări etc., vetre modelatoare de conștiințe, noduli de nouă permanență în spațiul carpato-dunărean, cutezătoare și nobile avuții care au însuflețit un întreg popor după Congresul al IX-lea al P.C.R. Ne-am aflat acolo unde s-a copt grîul, în blocurile care au înglobat de trei ori mai multe apartamente decît în deceniul anterior, pe schelele noilor școli și spitale, peste tot unde dinamismul și spiritul novator ce a caracterizat această etapă istorică cerea verb fierbinte, dezbatere francă, rapidă informare, pentru realizarea înaltei misiuni politico-educative și culturale puse permanent în fața ziariștilor și scriitorilor de către partid. „Presa — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, în Mesajul adresat cu prilejul împlinirii a 40 de ani de la apariția primului număr al ziarului „Scînteia" — trebuie să constituie un puternic instrument de dezbatere publică și de participare a maselor largi populare la elaborarea politicii interne și externe a partidului nostru, constituind astfel — dacă se poate spune așa — un puternic forum al democrației noastre socialiste".

Ideile și idealurile acestea au creat reporterii-brigadieri, sub zodia lor au apărut cărțile profundelor transformări social-politice și economice prin care trece o întreagă națiune, aflată într-un amplu și complex proces de edificare. Nimeni n-a putut cuprinde totul — nu s-a cerut și nici nu se poate așa ceva — dar din preferințele, pasiunile, atracția fiecărui tînăr scriitor în parte s-au conturat dimensiunile fără precedent ale societății noastre socialiste. Unii au scris mai mult despre locurile natale, alții au îndrăgit profesii și alții anotimpuri, alții s-au aplecat peste hrisoave și alții au dialogat cu omul de pe stradă, totul adunat însumînd o cuprinzătoare și reală imagine, cu lumini și umbre, cu necazuri și bucurii, cu incertitudini, căutări și împliniri a ceea ce se făurește pe pămîntul românesc. E o angajare socială a tinerilor scriitori, o prea plină nevoie de aliniere la nobilele trăsături de virtute și dăruire ale poporului nostru, prin tot ceea ce scriu cu verb fierbinte, tranșant, angajat.

Deceniul acesta m-a adus, mai mult ca oricînd, spre vatra străbunilor mei maramureșeni, unde anual se reintîlnesc, sub sceptrul Marei, Izei, Vișeului, Cosăului, Tisei și Someșului fiii care au plecat cu rosturi diferite în spațiul românesc. Am scris, poate, încă prea puțin, și voi mai scrie despre acest plai străbun, născător de haiduci viteji, mineri și țapinari neîntrecuți, vatră cu drumuri voievodale racordate acum la marile itinerare socialiste ale patriei...

Deceniul acesta m-a adus, pentru prima oară, pe valea Lotrului, acolo unde numiții „constructori de lumină" nu foloseau cuvintele epopee, grandios, eroism, senzațional ! Ei spuneau simplu „facem", la fel cum își ziceau, spre a se defini ca entități în contact, „clanul" (cei umblați prin stîncăriile Bicazului și Argeșului) și „brigadierii" (bobocii sosiți de pe bănci de școli profesionale și facultăți). Unii cu praxa și alții cu doxa ? Nici una, nici alta ; și una și alta ! ! O familie de aproape zece mii de minți iscoditoare, construind pe lîngă baraje, un palat subpămîntean și o mare cu stele foarte aproape, și orășele montane despre rosturile și frumusețea cărora se vor afla mai multe după plecarea lor. Dar cînd vor pleca ? Li se cam împlinise sorocul ! Au atacat însă Sebeșul și apoi Lotru-aval, „bazinul" lor electric aproape dublîndu-se. Vor mai rămîne, deci, în străvechea Țară a Lytiriei, Loviștea mai apropiată, încă o serie de ani, după un deceniu de la primele prospecțiuni, ce aveau să-i aducă aici pe împlinitorii celei mai mari hidrocentrale de pe riurile noastre interioare, care acum își formează salbă de lumini, neajungîndu-i cei 500 MW !

Deceniul ce se împlinește acum, de la lucrările Congresului al IX-lea al partidului este, cum am încercat să sugerez în aceste evocări, un deceniu al energiei, al industriei moderne, deceniul dinamismului economic, al spiritului novator.

Valentin Hossu-Longin

Comunitate de idealuri

Pentru că poverile vieții nu ni le alegem singuri, noi, românii, puși în fața atîtor încercări dramatice, a trebuit să acceptăm și gloria de a apăra libertatea atunci cînd ea era numai în sufletele noastre. Pentru că poverile vieții nu ni le alegem singuri, ne-am simțit solidari și în vremea cînd nu ne puteam identifica cu forța și prestigiul unor instituții puternice proprii, fiindcă nu le aveam. Istoria **românilor** este nesfîrșită, istoria **României** este regăsibilă încă în ochii și brațele părinților noștri. **România înseamnă unitate națională, stat național, structuri închegate.** Desigur, fiecare popor este el însuși răspunzător de istoria sa. Dar istoria fiecărui popor este în raporturi cu istoria lumii... O lume în care nu se poate spune că nu s-a renunțat, nu o dată, la rațiune și solidaritate, o lume care, nu o dată, s-a arătat incapabilă să intervină în favoarea principiilor morale, o lume în care s-au făcut simțite neliniștitoare erori de evaluare a valorilor și normelor morale, în care cei slabi n-au fost întotdeauna apărați, iar cei puternici n-au fost întotdeauna drepți. Abia cunoscîndu-ne aspirațiile de veacuri, aspirațiile de libertate națională și socială, îndelungata și sîrguitoarea lucrare de închegare a unor structuri ferme, capabile să răspundă nevoii de ordine, unitate și siguranță, abia, zic, cunoscîndu-le pe toate acestea, ne vom apropia de înțelegerea **dimensiunii prezentului.** Niciodată, ca în ultimii zece ani, nu s-a putut vorbi cu atîta îndreptățire despre **măreția și demnitatea României.** Niciodată, ca în ultimii zece ani, dinamismul gîndirii nu a dus la transformarea cunoașterii în valori politice. Instituțiile noastre naționale au devenit cu adevărat reprezentative, iar reprezentarea poporului în ele le conferă **legitimitate și competență.** Autoafirmarea, munca ordonată, claritatea și coerența năzuințelor și căilor de împlinire sînt, de acum, constante sociale ireversibile, precum a gîndi în categorii politice a devenit un mod de a fi al poporului. Este meritul istoric al partidului și al secretarului său general de a fi stimulat gîndirea noastră proprie și de a fi transformat legăturile mecanice rezultate din simpla activare a forțelor sociale într-o uriașă revoluție clarvăzătoare, în organizarea cu pricepere a perioadei de stabilizare, de consolidare a cuceririlor revoluției victorioase. Națiunea nu este suma unor indivizi priceputi doar în a se adapta situațiilor de tot felul, ea este cumulul de calitate al **personalităților** umane. În acești ani, zece ani, poporul a învățat mai mult ca oricînd că progresul este legat de existența convingerilor personale și profunde puse în slujba colectivității conștiente și în armonie și respect față de sine, inspirate de convingerea sinceră că numai așa devenim puternici, înarmați cu forța de neînvins în apărarea ființei naționale. Este meritul istoric al partidului și al secretarului său general de a fi configurat pe harta Europei o țară și un stat echilibrat. De a fi polarizat și de a fi dat un sens tuturor năzuințelor și aspirațiilor noastre, de a fi demonstrat prin forța argumentului și nu prin argumentul forței că unitatea de acțiune și comunitatea de idealuri, idealurile de veacuri ale poporului, idealuri împlinite azi, după secole de luptă, sînt chezășia victoriilor noastre viitoare. Din perspectiva timpului, ne vom da mai bine seama de importanța covîrșitoare a acestor zece ani de conlucrare comună în făurirea **Patriei** noastre, de conlucrare în vederea păstrării, apărării și prosperității ei, pentru că **Patria** sîntem noi, toți cei ce aparținem acestui pămînt, pentru că, în sfîrșit, am realizat-o în dimensiunile ei reale.

Zece ani care ne-au predispus la adîncă meditație asupra a tot ce este omenesc, a tot ce este **Țară**, a tot ce înseamnă lumea în care trăim. Zece ani în care chemările la ordine, bunăcuviință morală, fidelitate și credință în noi înșine, au devenit părți componente ale vieții noastre publice.

Măreția unei națiuni o dă măsura în care ea înțelege cît de scump este prețul libertății și măsura în care înțelege să plătească acest preț. **Demnitatea** unei națiuni o dă măsura exactă a modului în care înțelege că este ea însăși răspunzătoare de istoria sa. Poporul român a avut întotdeauna trează această conștiință ! Și o are astăzi mai trează ca oricînd.

Viorel Știrbu

O IMAGINE-DOCUMENT :
Tovarășul Nicolae Ceaușescu la înalta tribună a Congresului al IX-lea al Partidului

Congresul, Comitetul Central adresează eroicii noastre clase muncitoare, țărănimii cooperatiste, intelectualității, tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, o înflăcărată chemare de a-și închina energia și priceperea, elanul lor creator înfloririi continue a Republicii Socialiste România.

Poporul nostru, liber și stăpîn pe soarta sa, construindu-și în mod conștient propria istorie, își va consacra întreaga capacitate și putere de muncă țelului măreț al realizării programului adoptat de Congresul al IX-lea al partidului, grăbind și mai mult mersul patriei noastre spre zările luminoase ale comunismului.

NICOLAE CEAUȘESCU

(din cuvîntarea de încheiere a Congresului al IX-lea al partidului)

Prinos din plina cupă

Mi-ar trebui un cîntec fremătător, sublim
Ca un izvor carpatic cu melodia-n unde,
S-adun întreaga sevă din slove, să exprim
Aceste simțăminte ardente și profunde.

Ca brazii pururi tineri foșnind în vînt duios,
Ca păsările-n codru cu falnic corul lor
Așa să-mi sune versul — prelung și maiestos,
Pulsînd înalt sub soare de visuri și de dor.

Căci ritmul viu și rima sînt candidă cinstire,
Prinos din plina cupă a sufletului meu
Pentru acela care cu dreaptă cumpănire
Luminii și nădejdii stă pavăză mereu.

Da : ni-i partidu-n toate îmbold, măsură trează,
Voință, gînd și faptă ni le-mplinim prin el,
Cu el se-avîntă țara, în zbor deschis cutează
Spre piscuri de-nflorire, spre comunistul țel.

Mi-ar trebui, de-aceea, un cîntec demn, sublim
Ca un izvor carpatic cu melodia-n unde,
S-adun întreaga sevă din slove, să exprim
Aceste simțăminte ardente și profunde...

Ion Segărceanu

Mesajul artei

Cei zece ani care au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului nostru au însemnat o nemaiîntîlnită vreodată dezvoltare și pe toate dimensiunile a Patriei noastre socialiste. Marxiști fiind, vedem lucrurile în necesarele și multiplele lor interdependențe. Nu pe solurile aride, ci pe cele sănătoase se pot cultiva atît grîul cît și trandafirul. Știința, arta, născocirea de idei și sentimente, întregul care se cheamă cultură, nu se pot manifesta deplin decît acolo unde este prosperitate și pace. Muzelor le place climatul pașnic, laborios.

Etapa nouă în care a intrat România socialistă începînd cu cel de al IX-lea Congres al partidului a însemnat și o nouă descătușare de energii spirituale. Era și firesc. Cum în fața întregii națiuni s-au pus sarcini noi, spre binele și perpetua ei înflorire, o dezvoltare armonioasă a economiei, o democratizare din ce în ce mai profundă a relațiilor interumane, tot așa s-au ivit imperative noi pentru spirit. Lumea contemporană a investit știința cu atributul de importantă forță de producție. Artei, fiind geamănă cu știința, i se cuvine și ei un deosebit rol în consolidarea societății moderne, socialiste. Cine citește o carte, spunea cîndva un poet, face o lucrare de interes civic. Noi nu construim numai o lume exterioară nouă, cu toate binefacerile ei, ci și un om nou, conștient de cadrul în care trăiește, în deplină armonie cu el.

Tabloul descătușărilor și cuceririlor spirituale din ultimii zece ani e unul dintre cele mai măreț și greu de prins în rîndurile de față. De aceea trebuie să ne mărginim a-i surprinde doar cîteva trăsături — două în speță — dar, după gîndul nostru, dintre cele mai relevante.

Intîi, și de aici decurg foarte multe consecințe, a fost instituit un nou statut al omului de cultură, fie el savant, artist sau poet, s-a precizat un nou raport, mai complex și totodată mai responsabil, al lui cu societatea. Omul de cultură nu mai este deasupra celorlalți și nici dincolo de ei, ci în mijlocul lor, drumul de la idee și sentiment nu mai e unul mijlocit. Muncitorul vine și-și fundamentează cunoștințele la universitate, savantul se duce și-și verifică ipotezele sale în uzină. Și încă n-am spus totul. Căci e vorba de o conlucrare mult mai profundă : și unul și altul își pun aceleași probleme pentru că au același scop. Savantul nu călătorește pe areale închipuite, ci caută răspunsuri la practica zilei ; muncitorul nu rămîne la ceea ce a știut ieri, ci se înavuțește continuu. Și, artistul, fie el poet, prozator, om de teatru, s-a așezat într-o nouă relație față de cei care-i recepteză opera, trudind să le răsfrîngă chiar propriile lor frămîntări, eforturile lor, să le limpezească, prin specificul fascinant al artei, aspirațiile lor și să le dea sens înalt bucuriilor.

Au fost vestejite, pe bună dreptate și cu toată tăria, vechile viziuni proletcultiste și dogmatice, savantului și artistului li se cer astăzi în primul rînd să se ocupe de adevărul vieții, al realității, să înțeleagă necesitatea adevărului și să-l răsfrîngă în operele lor. Iată, ca să luăm un exemplu, în proza ultimilor ani, în cea mai bună parte a ei, nu mai întîlnim personaje fabricate după rețete în straniu laboratorii dogmatice, și nici conflicte ticluite, și nici atmosferă portocalie sau roză ; dimpotrivă, ne întîlnim cu viața așa cum este ea, înălțătoare și frumoasă, nu o dată, totuși, întunecată de greșeli, fie ale oamenilor sau naturii, dar avînd de fiecare dată un sens superior. Omul nu e nici bun, nici rău, omul, de la pruncul de o zi, e perfectibil și tocmai acest lucru li s-a cerut artiștilor să-l înțeleagă foarte bine. Faptul că l-au înțeles e bogăția de cărți netrucate, cu un acut simț politic în care cei despre care se scrie se recunosc și se perfectează.

Nu facem o cultură pe un teren gol. Spiritul are o istoricitate, o tradiție. E evident pentru oricine că mai cu seamă după al nouălea Congres problema tradiției, pe toate planurile, a fost pusă într-o lumină nouă. Nu putem renunța la voevozii noștri apărători de țară, nici la podoabele moștenite din epoca unui Ștefan sau Brâncoveanu ; nu putem neglija moștenirea științifică a unor Petru Poni, Babeș și Marinescu, Philippide și Densușianu, Țițeica și Miller, Xenopol, Giurescu și Iorga, Maiorescu și Lovinescu, Brăiloiu și Gusti și atîția alții ,fără a-i mai pomeni pe cei din domeniul creației artistice ; ei au fost ctitori, deschizători de drumuri, au dat cheag culturii noastre ; integrîndu-i lamurei noastre spirituale nu doar să ne facem datoria patriotică dar găsim în ei fundamente solide pentru creativitatea descătușată de astăzi. Cum spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, nimic din ceea ce au înfăptuit valoros înaintașii noștri nu trebuie să ne rămînă străin ; preluarea lor critică, îngemănată cu munca și propriile noastre căutări prezente, ne dau garanția izbînzilor.

Putem afirma fără nici o tăgadă că spiritualitatea românească e în acest ceas socialist al Patriei la un înălțător apogeu al ei, iar luciditatea cu care ne-am obișnuit în ultimul deceniu să ne scrutăm gîndurile, acțiunile și înfăptuirile ne dă certitudinea necontenitelor izbînzi viitoare.

Gheorghe Suciu

Pentru demna noastră libertate

Deceniu de belșug pe harta țării,
Un început de anotimp în glie —
Brat de bărbat la trudă dreaptă,
Stejar crescut în trup de Românie.

Îndemn ești și măsură pentru toate
Cetății îi alegi înaltul zbor,
Pecetea acestui bine spre mai bine
Gîndul și vrerea-ntregului popor.

Cu tine-n piept de zece ani încoace
Suim spre azi, ne profilăm pe zare,
Cioplim Carpații, Dunărea o oprim
Și ne cinstim cu piine și cu sare.

Și pentru demna noastră libertate,
Pentru ce dai și pentru ce ne ceri
Îți mulțumim bărbat între bărbați
Ca pentru rod o toamnă unei veri.

În veci de veci către norod întoarsă
Fie-ți credința pe această glie ;
Să urce națiunea spre comunism în zbor
Și Tu să-i fii de-a pururi temelie !

Viorel Varga

Răspundem de destinul țării

Pentru clasa muncitoare, a lua în stăpînire principalele mijloace de producție n-a însemnat numai a naționaliza, ci și a învăța să producă planificat, la nivelul cerințelor tehnicii mondiale. Tot așa, pentru țărănime, cooperativizarea agriculturii n-a însemnat doar o reașezare a relațiilor sociale față de producția globală, ci și efortul de-a cîștiga de aici înainte obișnuințele muncii în comun, în condițiile oferite de mecanizare.

Din această perspectivă, eveniment definitoriu pentru ultimul deceniu, mi se pare a fi dezvoltarea economică armonioasă a tuturor județelor țării ; semnificativ este faptul că s-a investit nu numai pentru înființarea de noi întreprinderi, ci s-a investit și pentru calificarea citorva milioane de oameni, s-a investit pentru a le da posibilitatea de a-și valorifica la un nivel mai înalt aptitudinile și dorințele. S-a definitivat în acești ani, ieșirea unui mare număr de oameni din circuitul producției agricole și angrenarea lor în marele circuit al economiei industriale.

„Socialismul, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, **trebuie să fie nu numai o societate în stare să asigure o viață materială îmbelșugată membrilor săi, ci și o societate capabilă să realizeze cele mai înalte aspirații de libertate și fericire a omului pe pămînt".**

O puternică bază materială generează, prin însăși existența ei, relații democratice în sînul unei societăți, dar acesta nu este decît un prim pas spre responsabilitate și conștiință, spre sentimentul unei reale luări în stăpînire a lumii în care trăim.

Nu e suficient să proclami o idee pentru ca ea să devină fapt. Practica social-istorică a dovedit că procesul democratizării vieții sociale este unul de durată, condiționat de mutațiile economice și implicînd mutații în conștiință.

Astfel, ultimul deceniu, deceniul prefațat memorabil de Congresul al IX-lea al partidului, poate fi caracterizat ca o perioadă de continuare și adîncire a democratizării structurilor și relațiilor sociale dar mai ales de democratizare a înseși instrumentelor prin care se înfăptuiește acest amplu proces. Larga și permanenta legătură a partidului cu masele, dialogul viu al secretarului general al partidului cu poporul, crearea Frontului Unității Socialiste, organizarea pe bază democratică a alegerilor pentru Marea Adunare Națională și pentru Consiliile populare, sînt numai cîteva exemple care confirmă existența în România a unui climat democratic, politica de continuă perfecționare a aparatului administrativ, politic și de stat, în sensul participării tot mai largi a oamenilor muncii la conducerea statului, a economiei, la viața obștească. Sentimentul responsabilității față de noi înșine, se împlinește astfel cu responsabilitatea față de faptele omului de lîngă noi, față de destinul țării întregi. A angaja masele la conducerea societății, înseamnă a obliga la conștiință, a obliga la răspunderi în plus, înseamnă angajarea unui număr tot mai mare de oameni în înțelegerea necesității social-istorice.

Pentru scriitorul român de astăzi, înțelegerea necesității social-istorice nu este numai un act de loialitate socială ci este, în aceeași măsură, un act de responsabilitate față de propria operă. Sîntem contemporanii unui vast fenomen social și datoria noastră nu este numai de a consemna sau de a marca festiv evenimentele pe care le trăim ci, în primul rînd, este necesar să ne asumăm sarcina de a înțelege acest fenomen, de a fixa în operele noastre nu aparențele ci esența sa profund progresistă.

Nicolae Mateescu

Prestigiu internațional

De la proclamarea sa ca stat independent și unitar, desigur că România a avut o personalitate distinctă printre țările europene. I-o confereau rădăcinile sale latine, precum și omogenitatea impresionantă a limbii și obiceiurilor. Poporul român avea blazon de vechime, întărit la intervaluri de cite un domn invincibil și gospodar. După ce nenumărate forțe le vinturaseră pămîntul, i s-a recunoscut cel puțin capacitatea de regrupare ; pe aceleași locuri, în aceleași condiții, cu o convingere ce ține aproape de miracol. Străinii, chiar, au recunoscut-o și nu totdeauna e un lucru inutil să cercetezi oglinda propriei tale patrii din ochii altora, fie ei reci ori lipsiți de bunăvoință. Dar dincolo de această personalitate intrinsecă ce rămînea oare ? Rămîneau petrolul, grîul și cheresteaua, întinsele terenuri de vînătoare, minți strălucite ca Iorga, ca Titulescu.

Și a venit noul timp al țării.

Mai întîi a fost insurecția și însemnata contribuție a armatelor române la zdrobirea nazismului, după ce acesta incendiase lumea. Înșiși învinșii, militarii germani, au numit printre cauzele dezastrului lor participarea României la războiul antihitlerist. A fost apoi încadrarea demnă, în conformitate cu aspirațiile maselor, în sistemul socialist ce devenea mondial. Și a fost Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român. Se poate spune că acesta reprezintă momentul cînd concepte fundamentale, cu care socialismul ne obișnuise deja, și-au înnoit și și-au adîncit conținutul, fiind apoi adîncite și dezvoltate la Congresele al X-lea și al XI-lea, la conferințele naționale ale partidului. Printre ele rămîne remarcabil modul cum a fost definit prestigiul existent al patriei, cum a fost el apoi consolidat și amplificat. Acest prestigiu a crescut necontenit, concentric, în unde tot mai largi, atingînd cinci continente. Străvechi arii de civilizație sau teritorii a căror cercetare exploratorii n-au epuizat-o încă, pronunță astăzi numele țării noastre în cunoștință de cauză, cu o considerație și o stimă din ce în ce mai mari.

Militînd pentru deschidere, pentru colaborare pașnică și egală între toate națiunile, pentru independență și suveranitate, protagonistă a unor acțiuni de larg ecou — să numim Conferința europeană ce va intra în faza ei finală în această toamnă — România a impus în arena internațională un stil propriu, bazat pe rațiune, pe dialog, pe suveranitate și independență națională. Personificarea, efigia acestui stil este președintele Nicolae Ceaușescu. Contribuțiile sale teoretice, amplu cunoscute și apreciate în lume, fructuoasele sale vizite, ale căror rodnice urmări sînt cunoscute, precum și vizitele pe care le primește — nicicînd Bucureștiul n-a cunoscut o mai intensivă activitate diplomatică — stau mărturie. În strînsă legătură, prestigiul economic de care ne bucurăm a atins și el cote necunoscute altădată. De curînd am urmărit la televiziune un reportaj despre constructorii români aflați în Libia. Acest reportaj se adaogă altora, unei serii întregi, dedicate firmei ARCOM, prezentă în multe țări dintre care unele cu tradiții excepționale în specialitate. Dar numai constructorii s-au afirmat peste hotare ? Drept răspuns ar trebui să intercalăm aici o listă fără precedent privind exportul nostru sau chiar ajutorul acordat altor state. O importanță egală în balanța cu care ne cîntăresc oamenii de pretutindeni are și cultura noastră, care în anii socialismului, în ultimii zece ani mai ales, a cunoscut o deosebită efervescență. Realizări reprezentative ale literaturii, ale artei de la noi, clasice și moderne, și-au vestit mesajul stîrnind admirație și interes. Prestigiul internațional al României, la care fiecare sector al vieții sociale contribuie, este un prilej de mîndrie pentru noi toți.

Marius Robescu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Bălș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 30 (691)
Sîmbătă
26 iulie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Spiritul revoluționar al gîndirii comuniste

Recent încheiata Plenară comună a Comitetului Central al Partidului Comunist Român și Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a României s-a desfășurat, printr-o fericită coincidență, în zilele în care se împlineau zece ani de la evenimentul de excepțională importanță istorică pe care l-a constituit cel de-al IX-lea Congres al partidului. Asemeni tuturor marilor evenimente ce au urmat congresului din 1965, PLENARA desfășurată între 21 și 22 iulie 1975 s-a aflat sub semnul unei exemplare preocupări, atît pentru problemele de imediată importanță în viața țării, cît și pentru cele de perspectivă. Pentru ca lucrările Plenarei, hotărîrile luate de ea, spiritul activ ce stă la baza deciziilor adoptate să fie cît mai bine cunoscute și cît mai rapid aplicate, Plenara a avut ca invitați membrii Comisiei Centrale de Revizie, șefii și adjuncții șefilor de secții ale C.C. al P.C.R., miniștri, membri ai conducerilor instituțiilor centrale și redactori-șefi ai presei centrale care nu sînt membri ai C.C. al P.C.R.

Dintre numeroasele probleme actuale ori de perspectivă abordate în cadrul Plenarei, aprobarea vastului proiect al Planului național unic de dezvoltare economico-socială a Republicii Socialiste România pe perioada 1976—1980 indică, în mod ferm, posibilitățile reale pe care le avem de a asigura un înalt ritm de creștere economică, resursele de a păstra și continua la parametri superiori progresul armonios al tuturor ramurilor și sectoarelor de activitate printr-o accentuată preocupare pentru laturile calitative ale acestei dezvoltări. Toate acestea convergînd cu fermitate spre ridicarea continuă a nivelului de trai al populației, în conformitate cu cele pe care și le-a propus Programul partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, așa cum s-a hotărît în cadrul Congresului al XI-lea al Partidului Comunist Român.

Informarea Comitetului Politic Executiv cu privire la inundațiile care ne-au afectat în prima jumătate a acestei luni, a avut darul, nu numai de a sublinia măsurile ce se impun a fi luate în continuare pentru a înlătura cît mai grabnic efectele nefaste ale acestor calamități, ci a reafirmat faptul că, la apelul lansat de președintele țării, în lumina activității sale exemplare în aceste momente de cumpănă, în urma hotărîrilor Comitetului Politic Executiv cît și a prevederilor Decretului cu privire la instituirea stării de necesitate, întregul nostru popor a acționat într-un front comun de eroism și devotament, pentru a diminua, pe cît mai mult posibil, efectele inundațiilor, spre a le preveni, acolo unde a fost omenește posibil.

Un alt moment de înaltă satisfacție al Plenarei a fost acela în a saluta activitatea internațională a partidului și statului după cel de-al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român. A fost încă un prilej de a se reconfirma justețea aprecierilor principalelor direcții ale evoluției vieții politice, evaluare pe care cel de-al XI-lea Congres a făcut-o cu clarviziune. Altfel spus, am avut bucuria și mîndria de a vedea, încă o dată, validate de însăși conținutul și sensul mutațiilor ce au avut loc la scară mondială, orientările și liniile de acțiune pe planul politicii externe ale României Socialiste, așa cum au fost stabilite de Congres. Am putut constata cu satisfacție că eforturile noastre de a participa la soluționarea problemelor de primă mărime ale lumii contemporane sînt necesare, rodnice și ne plasează în

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

„Viața a demonstrat încă o dată, cu putere, capacitatea partidului nostru, a clasei muncitoare, de a asigura mersul înainte tot mai accelerat al economiei, științei și culturii românești, progresul neîntrerupt pe calea socialismului și comunismului, a bunăstării întregii noastre națiuni."

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din cuvîntarea rostită la Plenara din 21—22 iulie 1975)

Puterea și-nălțimea unui popor

Se poate măsura-nălțimea și puterea unui popor
După numărul piinilor din care-i făcută o cîmpie
Cînd oamenii hotărăsc universul în piinile lor
Și piinea-i semnul nostru de statornicie.

Mirosul ei e singurul polen
Al florii care în timple ne crește
Și numai omul care cît o piine cîntărește
În balanța lumii, rămîne etern.

Poți ști cum arată o patrie, numai privind
Piinea care din oamenii ei vine,
Și după cum în ei vuind
Se-adulmecă istoria din piine-n piine.

Piinea-i semnul nostru de statornicie
Cînd oamenii hotărăsc universul în piinile lor
Și numai după numărul piinilor din care-i
făcută o cîmpie
Poți măsura-nălțimea și puterea unui popor.

M.N. Florian

TÎNĂR ÎN AGORA

O bătălie a păcii

Era în dimineața zilei în care a încetat starea de necesitate. Imediat după ora șase și jumătate, platoul din apropierea Observatorului astronomic din Cluj-Napoca s-a animat deodată. Pe ușile căminelor izbucneau, pur și simplu, grupuri de studenți ; sînt căminele Institutului politehnic. Erau fete în uniforme militare, erau fete și băieți în salopete ; și printre ei, unii pe care vîrsta-i trăda că au depășit anii studenției ; cadre didactice de la asistent și pînă la profesor. Fetele în uniforme plecau grăbite, spre terenurile de instrucție, probabil. Spre oraș mai plecau grăbiți și unii dintre cei în salopete ; mergeau spre locurile de practică, uzinele din oraș, șantierele nr. 4 și nr. 5 din cartierul Mănăștur sau atelierul de producție al Institutului.

Mulți, vreo patru sute la număr, au rămas, deocamdată, pe platoul din fața căminelor. Au venit aici, la această oră matinală, și studenți care locuiesc jos, în oraș ; unii dintre ei cumpăraseră **Făclia**, ziarul local. Grupați în jurul posesorilor de ziare, citeau **DECRETUL PREZIDENȚIAL**, apărut pe prima pagină.

Nu peste mult timp, au sosit mașinile. Îmbarcarea a durat doar cîteva minute. Apoi motoarele au început să duduie din nou și mașinile au străbătut orașul, oprindu-se, în cele din urmă, lîngă aeroportul Someșeni. Revărsarea

Radu Bădilă

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Luceafărul etern

Cu cît trece vremea cu atît strălucește mai puternic și apropiat astrul Eminescu pe cerul Patriei noastre. Nici o generație română de la apariția lui în istorie n-a scăpat neatinsă de vraja sfîntă a cîntării lui nemuritoare. Prin Eminescu graiul nostru, ființa noastră română a fost ridicată cel mai sus, simțămintele noastre, adîncul cugetului nostru au cunoscut o ascensiune amețitoare dincolo de tremurul blînd al luceafărului de seară în țările fără de veac în care vor rămîne cît vor fi lumile. Zarea deschisă peste noi prin Eminescu este uriașă, spațiul desfășat de zborul lui, nemărginit ; poeții care au venit după el și vor mai veni au rostul de-a popula, îmblînzi și viețui această nemărginire, de-a o rodi și crește în felul lor în casa firilor mereu alta, autentică și vrednică de-o nebănuită frumusețe și adîncime uneori, dar mereu circumscrisă focului vizionar eminescian.

În fiecare grai vrednic și neam pilduitor a apărut la un moment dat un asemenea astru vorbitor, geniu național în jurul căruia s-a alcătuit cu vremea ființa unei Patrii ce scînteie în istorie cu fior netrecător ; la elini geniul lui Pindar, Dante la italieni, Hölderlin la germani, Pușkin la ruși, Roman Melodul la bizantini, iar la noi Mihai Eminescu. Fiecare din aceștia au avut un destin excepțional, scurta sau mai îndelungata lor viețuire a fost un semn înflăcărat.

Eminescu apare vlăstar puternic într-o tulpină patriarhală din rădăcina milenară a neamului nostru ce-și întinde vrejurile subterane pe sub Carpați și fluvii din Maramureș pînă la mare și Istru sorbind puteri din izvorul de origine pe care se rotește cupola Patriei cu ramurile vinjoase în coroană amețitoare de stejar uriaș înmuiat în focul aitherului înălbăstrit.

Apare în Moldova strămoșilor, în această cosnița a hărniciei și însuflețirii noastre, în acest braț cugetător și inimă iubitoare, în cuibul vitejilor, în matca eroilor, în vatra luptătorilor, în această lacrimă scursă din capul osos al Maramureșului, limpezită pe drum, devenită iezer stelar peste care tremură bulboana clopotului nemuritor. Din acest trup, mădular în trunchiul Patriei, întins pe șes sub zidiri în adînc la Răz-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

viața la zi

O singurătate

Veneam de la mare în felul exuberant și nepăsător în care vin toți turiștii care-și închipuie că toată lumea e a lor numai pentru că au avut ei loc asigurat pe plajă și la hotel și pe unii îi ia moartea de-a dreptul din starea de exuberanță în care se află.

Veneam de la mare pe o șosea înfierbîntată de mașini și, deodată, șoferul cu care eram mă întreabă dacă putem lua o fată în mașină, o fată care ne făcuse semn. Și ea urcă. Stăteam în față, în dreapta șoferului, și cînd am întors capul mi s-a confirmat ceea ce cu coada ochiului întrezărisem : era o fată șchioapă, care purta două cîrje și, așezîndu-se pe scaunul din spate, se scuza că îi incomoda pe ceilalți cu cîrjele ei.

— Ce s-a întîmplat ? întreb eu, ca și cînd ar fi tușit, ca și cînd s-ar fi petrecut cu ea un lucru mărunt și trecător.

— Sînt șchioapă.

— Cum ?

— Era de Anul Nou și eu eram în clasa a XI-a. Ieșisem de la noi de-acasă, la Dorobanțu, împreună cu un băiat care era prietenul meu, cu surioara mea care avea 13 ani și cu încă o persoană. Ne luam rămas bun, cînd s-au ciocnit două mașini pe stradă. Mie și celeilalte persoane ne-au luat cîte un picior. Surioara mea, în vîrstă de 13 ani, și prietenul meu au murit.

— Vă luaseți rămas bun ?

— Cred că da.

— Terminaseți de vorbit ?

— Domnule dragă, îmi zice, și mie îmi place să cred că-mi zice „omule dragă", mi-am dat seama acum ce multe au oamenii să-și spună și ce puține își spun. Stăteam în pat, la spital. Piciorul meu sting se afla și el lîngă mine și doctorii mi-au zis : „Doiniță — pentru că pe mine mă cheamă Doina Olteanu, — ce zici, dacă n-o să se poată altfel, îți tăiem un picior ?" Dar piciorul era tăiat și eu știam asta, căci voiam să-mi mișc degetele de la piciorul sting, cu gîndul mă duceam pînă acolo, jos, la degete, dar ele stăteau țepene alături de mine. Și-am zis atunci — și cred că doctorii au rîs : „Tăiați-mi și mîinile și picioarele, dar lăsați-mi atita, să fiu în viață, să trăiesc". Și încet-încet m-am învățat să trăiesc privind. Mă uit la oameni și e ca și cînd aș face și eu ce fac ei.

— E greu ?

— E groaznic de greu.

— Nu te-ai gîndit că acea clipă putea să lipsească din viața dumitale ?

— Nu, pînă acum nu m-am gîndit la asta. Dar, dintr-o dată, lucrurile au devenit atît de serioase. Mama albise cînd am ajuns s-o văd și cît era de distrusă că surioara mea a murit, atît era de fericită că eu mai sînt în viață și asta în aceeași zi. Și zicea că nici nu mai știe cum trebuie să fie, veselă sau tristă. Și era albă. Am auzit că a albit chiar în primele minute.

...Cîrjele ordinare care țin umerii acestei fete de o mare frumusețe, cu trăsături armonioase și ochi curați și obraz parcă neîncercat de durere, cîrjele ordinare cu care se susține ea în drumurile la care e obligată prin lume s-au și dedat pe mîna ei, la felul ei de a le ține.

— Și cum îți petreci timpul ?

Adrian Păunescu

Continuare în pag. a 6-a

Elogiul cărții necesare

Se vorbește uneori, în zilele noastre, despre o viitoare moarte a cărții, despre un amurg al „galaxiei Gutenberg". Previziuni pseudo-științifice anunță retragerea și agonia lentă a cărții în fața mijloacelor de comunicare audio-vizuale triumfătoare. Este cert că în istoria comunicărilor umane au existat momente critice, treceri de la o structură la alta, de la un instrument predominant la altul. Dar nimic nu ne face azi să presupunem dispariția cuvîntului scris și adunat pe o carte chiar dacă omul a descoperit și va mai descoperi alte mijloace de comunicare a informațiilor, de înregistrare a cunoștințelor, de expresie a afectelor decît cartea, chiar dacă semnele pe care mai demult le săpa în piatră, le scrijila în lemn, ori le scria pe un pergament, au ajuns să fie filmate pe alte suluri moderne, și le auzim sau le vedem desfășurîndu-se pe ecrane. Cărțile pot să moară. Cartea ca o comunicare esențială a spiritelor trăiește.

Numeroase texte din recent apărutul volum **Artă și ideal**, de Ion Dodu Bălan, și am putea spune, întregul volum constituie un elogiu plin de fervoare al cărții. „Spre luminarea neamului sînt de lipsă cărți" — aceste cuvinte scrise, pe la 1821 de cărturarul Constantin Diaconovici-Loga sînt citate de Ion Dodu Bălan la începutul unei pledoarii pentru „Cartea zilelor noastre". Este, într-adevăr, nevoie de cărți, azi mai mult decît oricînd, căci chiar în zilele noastre, cartea participă la expansiunea manifestă a universului uman, la o lărgire a conștiinței umane. Avem nevoie de ceea ce autorul volumului **Artă și ideal** numește „cărți necesare". După el, acestea sînt : „prezențe vii care ne devin prieteni nedespărțiți, sfătuitori înțelepți, confidențe discrete, în stare să ne aline durerile, să ne sporească bucuriile, să ne dea forță și lumină, să ne ajute să ne recunoaștem pe noi înșine, să ne înalțe pe piscul înalt de unde se vede necunoscutul".

Cartea este, prin excelență cum spuneau bătrînii noștri, **opus hu-**

Nicolae Balotă

Continuare în pag. a 2-a

CE ESTE ȘI ÎNCOTRO SE ÎNDREAPTĂ POEZIA ?

DORIȚI SĂ PARTICIPAȚI LA DEZBATEREA NOASTRĂ DESPRE POEZIE ? VĂ PROPUNEM, STIMAȚI CITITORI, URMĂTOARELE ÎNTREBĂRI :

1) În ce măsură urmăriți desfășurarea fenomenului poetic românesc actual ?

Cum apreciați reflectarea fenomenului respectiv în revistele literare și în producția editorială ?

2) Asupra cărora dintre poeții contemporani se îndreaptă preferințele dv ?

Vă rugăm să indicați, eventual, volume și poezii ce v-au reținut în chip deosebit atenția.

3) În ideea că urmăriți critica dedicată poeziei actuale, vă rugăm să arătați în ce măsură aceasta vă ajută la receptarea și înțelegerea mai profundă a valorilor liricii noastre de azi. Care dintre cronicarii literari de poezie constituie pentru dv. un sprijin real în această direcție ?

4) În revista „Luceafărul" din 21 iunie a.c. a fost publicată dezbaterea intitulată Ce este și încotro se îndreaptă poezia ?

Ce opinii aveți în legătură cu aprecierile participanților la această dezbatere ?

ÎN ACEST NUMĂR:

● Tinerețea clasicilor : Ion Pillat ● Tineri poeți de Al. Piru ● „Casa de lîngă pădure" de Sorin Titel ● Versuri de Constanța Buzea, Alexandru Brad, Veronica Galiș, George Iarin, Ion Mărgineanu, Mircea Micu, Modest Morariu, Ana Mureșanu, Marin Constantin, Mara Nicoară, Dim. Rachici, Ștefan Radof, Mariana Urbanovici, Dan Verona ● Spirale de Eugen Barbu ● Fragmente critice de Eugen Simion ● Ferestre de Marin Sorescu ● Atelier literar ● Mapamond — Saint-Simon : Memorii

Omul acela — fratele nostru

La poalele cetății Sighișoarei, valea Tîrnavei era răscolită ca după o explozie, cînd praful se așează. Mari bucăți de asfalt fuseseră smulse din șosea ; pe malurile Tîrnavei, din lungi șiruri de case nu rămăseseră decît bucăți de pereți amestecate laolaltă cu copaci smulși din rădăcini, cu bîrne, cu tulpini de porumb aduse de cine știe unde ; și ai fi putut să te uiți la toate acestea fără să simți întrutotul demența unei asemenea răvășiri, dacă printre ele nu s-ar fi aflat și obiecte de-o dezarmantă intimitate, pe care ne-am obișnuit să le știm lîngă noi, în casele noastre : perdele cu dantela înțepenită de mîl, dulapuri cu furnirul înflorit de umezeală și ușile smulse, frigidere, lighene, covoare... ; aproape un metru de nămol viscos acoperea pămîntul ; și totuși, ceea ce vedeai de la bun început, era mișcarea neîntreruptă a oamenilor coborîți acolo, răscolind cu lopețile, cărînd cu tărgile și cu roabele, strigîndu-se unii pe alții, încercînd să refacă ceva din ceea ce fusese.

De data aceasta Tîrnava a venit mîloasă și a urcat, în numai cîteva ore, peste cota la care urcase în 1970. De data aceasta, vechiul pod de lemn, o schelărie imensă încheiată numai în cuie de lemn a fost smuls și purtat la vale, așa cum de sute de ani nu s-a întîmplat — s-a oprit undeva mai jos izbind podul de beton și sfărîmîndu-se. Podul de lemn însemna pentru oamenii Sighișoarei mai mult decît un simplu loc de trecere de pe un mal pe celălalt — însemna mîndria și istoria orașului, la care se gîndesc la fel cum se gîndesc și la casele lor ; așa se face că acum, în zilele acestea, sighișorenii s-au apucat să refacă podul.

Desen de Mihai Gheorghe

Asta se întîmpla sîmbătă cinci iulie, după ce apele care urcaseră pînă spre zidurile cetății dăduseră înapoi și între malurile rupte Tîrnava curgea tulbure, străină. Autobuzul dinspre Odorhei a intrat dintr-odată în forfota camioanelor care se încrucișau făcîndu-și loc cu greu printre grămezile de nămol adunate spre rigole. Cu cît înaintam spre cetate, dunga aceea care se prelingea pe sub streșini, de la o casă la alta, se apropia de pămînt, însemnînd, pentru a doua oară, în numai cinci ani, locul pînă la care urcase apa. În piața Lenin cîteva cisterne ale pompierilor distribuiau apă potabilă unui șir lung de femei venite cu găleți și crătiți.

Ce fusese în urmă cu trei zile, în noaptea în care apele au intrat în oraș, fiecare o spune altfel : prin

Mihai Ivanov și Nicolae Mateescu

(Continuare în pag. a 6-a)

cronica literară

Sânziana Pop: „Propuneri pentru paradis"

Doina Ciurea: „Schițe bucureștene"

După două atrăgătoare cărți de proză, care ne indicau în Sânziana Pop o scriitoare cu priză la universul diafan al copiilor, adolescenților și sentimentelor imaculate, autoarea **Serenadei la trompetă** s-a arătat foarte preocupată de gazetărie, mai exact spus de reportaj. Două cărți succesive, **Viața cere viață** și **Propuneri pentru paradis** ne-o înfățișează în ipostaza gazetarului care se deplasează febril la „fața locului" sau ține cu decizie în mînă condeiul reporterului care pune întrebări personalităților și așteaptă răspunsul lor cu ardoare. Autoarea evadează din cercul închis al unei ficțiuni personale de contur bine desemnat aidoma personajului din **Serenadă la trompetă** care părăsește incinta deranjantă a castelului de piatră pentru a se arunca în valurile vieții. Intrebarea pe care și-o pune cititorul după ce întoarce ultima filă a **Serenadei la trompetă** și-o pune și criticul literar observînd dezerțiunea autoarei din rîndul prozatorilor de ficțiune : ce rezultate va produce această schimbare de climat ? In roman, Pinella nu se mai întoarce în perimetrul casei de piatră unde o incomodau restricțiile conviețuirii organizate, dar nici dincolo de zidurile repudiatei temnițe viitorul eroinei nu e prea clar, după cum neclar este și viitorul scriitoarei Sânziana Pop în postura de reporter frenetic. **Viața cere viață,** titlul volumului de reportaje scris în colaborare cu Gabriela Melinescu, poate fi la fel de bine deviza fetei care plonjează dincolo de zidurile citadelei constrîngătoare. Ceea ce este caracteristic reportajelor de aici, este goana după întîmplări și oameni de excepție, fără a descoperi la capătul drumului noua personalitate a autoarei, ba uneori nici pe cea veche. Fidelă fiecărui caz în parte ea nu-și mai poate fi fidelă sieși. Reporterul nu reușește însă să distrugă cu totul prozatorul pe care vrea să-l trădeze, iar dovada ne-o fac paginile în care reportajul își iese din matca obișnuită și transfigurat de impulsul creator care refuză servituțile reportajului se revarsă în pagini de proză. Cel mai promițător reportaj din **Viața cere viață** este de altfel cel în care autoarea aflată în fața picturilor murale ale bisericilor nord-moldovene imaginează destinul probabil al neobișnuitului zugrav care le-a pictat. Ceea ce ne arată că între reporterii pe care-i transportă febrilul vehicul al meseriei lor se află un pasager clandestin.

Meritul, nu mic al volumului de interviuri **Propuneri pentru paradis,** care ne-o prezintă pe Sânziana Pop în postura reporterului înarmat cu o tolbă de curiozități, este că transcrie, cu un talent peste media obișnuită a reporterului, mărturisiri prețioase ale unor personalități la fel de prețioase. In această operație autoarea aduce intuiția și priceperea prozatorului arătîndu-se mai interesată să extragă, odată cu răspunsurile date, un portret final celui intervievat decît să epuizeze, să zicem, o problemă. Sânziana Pop este, în aceste cazuri, o ființă iscoditoare și incitantă care atrage de partea sa atît pe interlocutor cît și pe cititor. „Știi să iscodești, fata mea" îi spune măgulitor unul dintre iluștrii săi convorbitori.

Intr-un înțeles mai exigent și mai lipsit, pentru unii, de farmec aceste interviuri nu sînt veritabile interviuri. Reporterul trăiește în interviu prin întrebare. Față-n față cu cel chestionat întrebarea este personalitatea lui. In afara acesteia el nu se cade să mai aibă o alta. Adică întrebarea plină de miez, incomodă prin penetrație, provocatoare, chiar, dacă este nevoie. Interviul se cuvine să fie ciocnirea dinamică și rodnică a două inteligențe, o pasionantă confruntare de idei. Nu ideile o pasionează pe Sânziana Pop, ci sentimentele oamenilor și interviurile ei nu sînt decît în mod excepțional și trecător, dialogurile a două exigențe arse de febra aceloraşi probleme. Cele mai reușite din interviurile ei sînt lungi confesiuni, trîmbe de amintiri, ajutate de scurte întrebări ale reporterului improvizat, de fapt povestiri deghizate. Rolul reporterului aici, e mai ales cazul confesiunilor Miliței Petrașcu și V.G. Paleolog, este cel al copilului care mai spune din cînd în cînd „Și ?..." pentru ca bunica sau bunicul să continue să depene basmul. Formula aleasă, vizibil antireportericească, convine mai bine prozatorului din Sânziana Pop care găsește astfel prilejul să se defuleze.

Cînd însă interlocutorul obsedat de probleme nu se lasă atras pe panta declarațiilor intime, a se vedea interviurile cu Marin Preda și M. Berza, reporterul este cel magnetizat de starea lui de spirit și interviul se situează într-un spațiu al ideilor și problemelor, de un interes mai mare pentru noi decît pitorescul de natură memorialistică al unor pagini din **Propuneri pentru paradis.** Prezența dintîi și cea mai importantă este a întrebării pe care autoarea o pune, de cele mai multe ori scurt formulată, avizată, oportună, mergînd drept la țintă. In aceste cazuri Sânziana Pop lasă întrebarea să vorbească, nu se implică în țesătura răspunsurilor, adică lasă toată scena interlocutorului. Asceza acestei posturi nu-i convine însă întotdeauna și de mai multe ori ține să-și facă simțită prezența în chip mai apăsat prin intervenții de natură sentimental-apologetică (discuțiile cu Al. Rosetti și Eugen Barbu), intervenții care fac notă discordantă cu scopul interviului și cu ținuta interlocutorului. In schimb, reporterul absentează în momentele în care reacția lui e necesară. Faptul că Eugen Barbu declară în același interviu că s-a născut în două locuri complet diferite e privit de Sânziana Pop cu seninătate. Toate acestea ne arată și ele că nu ne aflăm în fața unui reporter adevărat.

Dacă aceste interviuri ar fi făcute de un ziarist de meserie am fi încîntați de ele. Ca operă de prozator ele sînt o lucrare secundă căreia trebuie desigur să-i acordăm o considerație mai mică. Nu pentru interviuri o prețuim pe Sânziana Pop ci pentru proza ei care-și cere ori de cîte ori poate drepturile și în cartea de față. Cînd realitatea e doar pretext și Sânziana Pop se poate plasa fără condiționare în cîmpul prozei de ficțiune pagina capătă altă temperatură și radiație. Intîlnirea cu micii pictori din comuna Vulturești e pretextul unor minunate dialoguri cu copiii în care franchețea și grația infantilă nu sînt de loc stînjenite de habitudini gazetărești. Aici Sânziana Pop se află pe un teren în care are puțini rivali. Autonomă ca o povestire scrisă pentru a fi citită în sine, fără raportări la realitatea care a inspirat-o, este falsul reportaj **Un nume nou.** Copilul de acolo e atît de frumos sufletește încît nu ne mai interesează dacă în realitate e astfel sau nu. Nu e un interviu ci o istorioară despre felul cum sufletul infantil poate să purifice ființele pe care le atinge. Nostalgia purității, prezentă în cele mai caracteristice pagini de proză al Sânzianei Pop, răsună intens și în **Un nume nou** unde prozatoarea se află la ea acasă într-una din cele mai potrivite toalete ale ei.

★

Excelent este în **Schițele bucureștene** ale Doinei Ciurea dialogul. Firesc și exact, fără exagerările naturalistice din opera uncr prozatori excesivi, și fără lipsa de intuiție a limbajului curent pe care o intîlnim în proza unor autori de reputație. O schiță, **Viața la înălțime,** se bizuie în întregime pe dialogul dintre lucrătorii unei binale, care sînt doar auziți, nu și văzuți, de o femeie bolnavă : „— Petre... la uită-te, mă, în jos ! — Cînd oi avea timp. Da' cine are timp ? — Erau să se ciocnească... — Cine ? — Două mașini. Da' știi cum ? Uite-așa a trecut una pe la botul alteia. N-am văzut de cînd sînt ! — Am văzut eu odată un B.M.W. care a ars. N-a rămas nici un fir din el, niciun fir, nimic. ! Bine că n-am bani, mă gîndeam, să-mi cumpăr motocicletă..."

Prin cartea Doinei Ciurea se perindă tot felul de personaje : gestionari, pensionari, comersanți originali, poeți, doctorițe, actori, femei de serviciu, muncitori, ingineri, elevi, dar întotdeauna autoarea găsește tonul și formula cea mai adecvată a dialogului. De reală virtuozitate dă dovadă Doina Ciurea atunci cînd încearcă să surprindă felul de a conversa al femeilor : „— Ai fost la nuntă ?

— Da. Ziceam că nu mă duc, dar am fost.

— Și mireasa ?

— Avea un fel de voal-capișon, foarte romantic.

— Cum ? Așa, scurt, pe cap ?

— Adunat și încrețit la gît, dar pe urmă lăsat să cadă pe umeri, să se reverse pînă la călcăiie. Un val... Un adevărat val de tulle alb.

— Doamna doctoriță la telefon !

— Purta mănuși ?

— Doamna doctoriță...

— Mireasa purta mănuși ?

— Purta.

— Lungi ?

— Scurte.

— Albe ?

— Stai să văd cine mă cheamă ! Se sculă se duse la telefon, se înapoie repede.

— De la dispecerat. Să se mărească la 1,4 clorul**a**." Etc.

Și mai interesant este că în **Schițe bucureștene** se mizează consecvent pe dialog și că nota lui nu e niciodată falsă. Credibilitatea personajelor și situațiilor vine, mai ales, din felul cum Doina Ciurea le surprinde felul de a intra în comunicare unele cu altele. Miza e îndrăzneață și calitatea, rară, foarte potrivită schiței în care personajele trebuie să capete un contur rapid și economicos. **Omul cu floarea** conține portretul unei ființe bizare sugerat mai mult de schimbul de vorbe cu stăpîna casei pe care o agasează.

Titlul volumului ne dă o indicație atît asupra ariei de observație cît și asupra direcției. Cartea cuprinde într-adevăr o suită de schițe din colțurile cele mai disparate ale unui București pe care autoarea îl vrea mai puțin cunoscut. De multe ori se face cu succes apel la instantaneul sugestiv, alteori schița adastă în planuri mai lungi ca în **Hamlet.** In intenția autoarei nu stă însă reconstituirea arheologică a societății bucureștene. Ochiul prozatoarei nu e cu alte cuvinte „balzacian". O interesează mai ales finele deplasări sufletești, doza de inedit psihologic pe care o ascund situațiile și împrejurările așa-zis banale.

Cele mai „bucureștene" schițe sînt **La hanul lui Manuc** și **Casa Melic.** In ele descoperim atracția pentru un București patinat de vreme, romantic și misterios, de proiecție mateină. Umbra lui Mateiu Caragiale plutește peste aceste două schițe, cele mai bune ale cărții, indicîndu-ne posibila direcție de evoluție a Doinei Ciurea. Pagini de amatoare, în înțelesul superior al cuvîntului, **Schițele bucureștene** ne oferă surpriza unui stil lucrat și supus pînă la a nu i se mai simți prezența.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

„Mă-ngăduie un cîntec..."

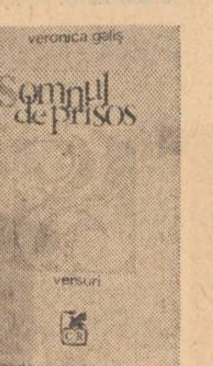

Un prim semn distinctiv al acestui debut*) de bun augur este acela că el nu-și reneagă izvorul, nu-și refuză ascendența, aflată într-o sensibilitate acut feminină, așa cum s-a întîmplat cu unele dintre cărțile poeteselor ultimilor ani. Dimpotrivă, Veronica Galiș pare a trăi o euforie fascinantă datorată tocmai accesului la zodia poeziei, teritoriu pe care — intuindu-i severitatea aproape medievală — poeta îl simte destinat interpretărilor masculine : **„Sub pagina întoarsă și chipul meu se pierde ; / Nu-i dragoste mai mare decît această vale / Unde cuvintu-i arbor etern și iarba verde / Unde te pierzi cu umbra-n lumini universale. // Nu-i dragoste mai mare decît aceste semne / Ce-mi luminează viața-n retortele-i de aur. / Mă-ngăduie un cîntec sub bolțile solemne : / Pe fruntea-mi feminină simt frunze mari de laur".** Odată conștientă de harul pe care-l are, poeta își umple, voluptuos, canavaua cu întinse broderii. Imaginile sînt cele ale unei integrări într-un decor aproape paradoxal : opulent și serafic, frenetic și discret, plin de parfumuri dar și transparent. De fapt, poeta, re-creează un vegetal paradisiac : **„Iubitul meu, pe lume-i parfum ca o durere / Și fluturii înoată prin arborii de miere — / Se-nchină ochiul limba la un tărîm de piersici / De struguri ca de tronuri trandafirii te-mpiedici. // In cosmice mătăsuri amurgul se-nfășoară, / Hai, să cărăm iubite saci cu polen la moară — / Să scriem rime rare cu-o creangă pe o filă / Și să intrăm în frunze în chip de clorofilă".** In acest cadru, în care gutuile luminează, mîncărurile sînt aduse pe „tave de flori", strugurii sînt lămpi ideale, Veronica Galiș, nu de puține ori, cochetează cu un panpsihism vizibil, căci i se pare că „totul este cu putință", și cu un simplu gest poate sensibiliza materia : **„Numai să întind mîna / Inmănușată în clorofilă / Și izvoarele s-ar auzi / Murmurînd în pupilă // Numai privirea să mi-o ridic / Aș învăța plopii să cînte / Și veverițele aurii / De mine să nu se-nspăimînte".**

Poezia de azi a Veronicăi Galiș este un imn închinat iubirii, fiindcă în aceasta vede poeta sentimentul primordial, rațiunea de a fi a poeziei. In lipsa dragostei, poezia — și implicit poeții — încetează să mai apară : **„In dragoste e secetă și vînt / Sub mări îmbălsămate ard pereții / Și lămpile se sting în miez de veac / Și-n umbra lor nu se mai nasc poeții".** Visul plin de flori, fluturi și parfumuri este întrerupt, din cînd în cînd, de secvențe aflate sub mai strînsul control al lucidității lirice. Poeziile acestea cîștigă în gravitate, luxul floral se atenuează, „cîntul" devine mai pur : **„Scăzu lumina. Din abis / Un fluture doar lumina / Ca o părere-n paradis / Și-am înțeles că-i umbra ta".** Poeta nu mai trăiește exclusiv sub vraja „glasului de miere" : **„Glasul ce toarnă miere în auz / E o eroare ce mereu ne fură / Chiar lîngă cerul tînăr al iubirii / Umblu cu frunze de argint pe gură".**

Deși bogată, imagistica poeziei Veronicăi Galiș se înscrie într-un registru temperat, poeta fiind mai mult preocupată de respectarea unui limbaj poetic moștenit, decît de eventuale încercări de a propune înnoiri în acest sens. De aceea, puținele acte de „curaj" nu sînt revelatoare, cu toate că o „Baladă în stil ștrengăresc", de exemplu, mai sparge din linearitatea volumului : **„Domniță, nu te-apleca peste geam / Cînd lupi se-aud lîngă apele lunii / Diligențele trec pe șosea / Și s-ar putea să-ți picure sînii".**

Deși scrise în cultul prozodiei clasice, poeziile Veronicăi Galiș — datorită unor fericite asimilări — trădează greu modelele inspiratoare. Chiar dacă, de pildă, în „Vor mai fi" poeta scandează în umbra versului eminescian ori, asemeni multor alți tineri poeți, Veronica Galiș folosește o „lumină" venită din blagiana „lumină lină", sau versuri ca **„O. e atîta pace că se-aud / Izvoarele pe sub pămînt cum suie"** trimit direct la memorabilul distih care deschide „Liniștea" lui Blaga : **„Atîta liniște-i în jur, de-mi pare că aud / cum se izbesc de geamuri razele de lună".**

Dacă ar fi să numim obsesia lirică a acestui notabil volum de debut, ne-am opri fără ezitare la o **temă a purității,** pe care, poate, cel mai bine Veronica Galiș o exprimă într-o poezie precum „Cînd noaptea" : **„Pe-o insulă departe să fim as fi dorit / Să învățăm iubirea de păsări și de plante / Să urmărim corăbii cum trec în infinit / Și focul pe colină cum arde mai departe // Prin crengile de noapte am desluși ades / Purificată-n ape chiar temelia lunii / Și flaute vrăjite cîntînd în univers / Și noi atît de singuri pe povîrnișul humii. // O insulă. Miresme de aur cad din cer / Și melcii duc în spate mari temple de lumină / Să așteptăm iubite cînd noaptea stele pier / Corabia albastră oricînd poate să vină".**

Dorin Tudoran

* Veronica Galiș „Somnul de prisos", Ed. Cartea românească.

proză

Romanul unei vîrste

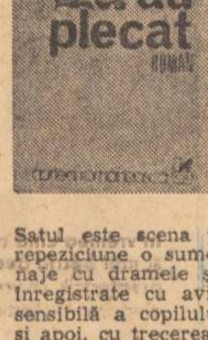

In romanul „Cei care au plecat" Romulus Fabian încearcă să refacă destinul unei familii de țărani bănățeni a căror existență se desfășoară pe fundalul evenimentelor legate de declanșarea primului război mondial. Scene de război nu există însă în carte, autorul fiind preocupat numai de efectele acestuia asupra comunității rurale, a cărei viață se reconstituie din relatările cu caracter autobiografic ale copilului Romulus Fabian. In absența bărbaților satului, plecați rînd pe rînd la „bătaie", copilul parcurge drumul către adolescență marcat de întîmplări obișnuite dar și de altele ce depășesc vîrsta și preocupările copilăriei. Peregrinările prin împrejurimile satului, plecarea tatălui și apoi a fratelui în război, o călătorie cu trenul la Timișoara și prima experiență erotică, muncile cîmpului și mîndria primului snop cosit, moartea bunicii Todora sînt „semne" ce punctează itinerarul maturității.

Satul este scena pe care trec cu repeziciune o sumedenie de personaje cu dramele și bucuriile lor, înregistrate cu aviditate de retina sensibilă a copilului, întîi martor și apoi, cu trecerea timpului, participant la evenimente. Evoluția eroului, implicarea sa tot mai directă are loc paralel cu o mișcare contrară, de desprindere. Astfel reacționează moș Micola, bunicul lui Romulus. Bătrînul nu mai vrea să muncească la cîmp, stă toată ziua la vie „culege strugurii care-s mai copți, îi bagă în putină, îi zdrobește, face must și vin și bea". Pasivității bunicului i se opune acuitatea percepțiilor nepotului. Fiecare zi din viața satului constituie pentru acesta o sursă nesecată de întîmplări, consemnate de autor cu fidelitate în credința obținerii unui spor de complexitate. Faptele nu se grupează însă în jurul unor idei generatoare de sensuri, ele nu răspund vreunei logici interioare ci proliferează dincolo de orice criteriu selectiv. In acest fel autorul reușește să-și compromită teme și personaje, altfel interesante. Ion, fratele mai mare al lui Romulus, încearcă să evite cu orice preț participarea sa la un război ale cărui scopuri nu-i aparțin. Simulează îmbolnăvirea, trece prin mai multe spitale, dezertează, este prins și retrimis la regiment. Repetarea, cu modificări neesențiale, de mai multe ori, a aceleiași situații epice sfîrșește prin a transforma dezertările lui Ion în delectabile îndeletniciri săptămînale pigmentate cu expediții erotice și ample libațiuni. Există desigur în roman fragmente notabile prin capacitatea de a surprinde detaliul semnificativ sau de a crea atmosferă. Scenele din primul capitol care descriu agitația satului la vestea începerii războiului precum și cele petrecute în garnizoana din Oravița sînt pagini de bună observație realistă. Astfel de reușite sînt frecvente în paginile cărții, dar ele nu suplinesc lipsa unei idei structurante care să justifice întotdeauna și să ordoneze materialul faptic. Angrenat în povestire, autorul colecționează întîmplările fără să le mai așeze într-o adevărată construcție romanescă. Alcătuită „pe orizontală" după metoda adiției, cartea poate continua la nesfîrșit. Din aceste cauze, din ceea ce putea fi interesantul roman al devenirii unei conștiințe, biografia unei vîrste într-un context social-politic frămîntat, rămîne doar o suită de întîmplări consemnate în pagini bine scrise.

Valentin F. Mihăescu

revista revistelor

„Manuscriptum" 2/1975

Din nou remarcabilă revista **Manuscriptum** în ultimul său număr (2/1975). Ilustrată admirabil, cuprinzînd materiale de istorie literară de primă importanță, paginile publicației îndeamnă la o lectură atentă nu doar pe specialist ci și pe cititorul obișnuit, fidel al operei marilor noștri scriitori. Din bogăția contribuțiilor se disting în primul rînd versurile, compuse în limpezimea senectuții, semnate de Vasile Voiculescu. De asemenea un fragment din proza autobiografică a lui Lucian Blaga. Evident un capitol inedit din **Hronicul și cîntecul vîrstelor,** acest fragment impresionează mai ales prin felul în care autorul (poet, dramaturg, filozof) stăpînește știința narațiunii fantastice. De un interes deosebit apar frînturile de jurnal aparținînd lui Mateiu I. Caragiale. Istorisind o călătorie în Italia pe urmele lui Titulescu (ales ca eventual protector, ministru pe atunci) mărturisind despre patima pentru onoruri și distincții a fiului lor Ion Luca, rîndurile jurnalului nu închid doar informații necunoscute pînă acum. Ele reînnoiesc, deopotrivă, bucuria admiratorilor verbului tainic și strălucit. Tradus de Tașcu Gheorghiu, încadrat de comentariile lui Petru Comarnescu și Barbu Brezianu, însoțit de fotografii inedite **Jurnalul** ne face să visăm la publicarea lui integrală (cînd oare ?).

Merită consemnată, în continuare, conferința lui Liviu Rebreanu (comunicată de Vasile Netea) ținută la Brașov în cadrul unui banchet al asociației ASTRA. Alături de întîmplări de tinerețe sînt evocate din nou, cu acest prilej, aspirațiile și luptele ardelenilor pentru unire. Un cuprinzător studiu — **Cuvînt pentru Hamlet** amintește de activitatea atît de bogată a distinsei profesoare care a fost Alice Voinescu. Revelator ni s-a părut și documentarul despre ascendența lui Tudor Arghezi elaborat C. Popescu-Cadem. Reproducînd o sumă de documente, adăugîndu-le un comentariu potrivit — **Legendă și adevăr în Biobrafia lui Arghezi** elucidează puncte rămase pînă acum în umbră privind viața marelui poet.

Lector

dialog cu cititorul

Un adevăr pentru poezia tînără

„E o culme a dizgrației ca teoria să fie superioară operei" sau, parafrazîndu-l pe Leonardo da Vinci (autorul aforismului), critica să fie cu mult deasupra producției literare. Impresia aceasta stăruie de mult în considerarea valorică a acestui raport și e reeditată, mai viu și mai concludent, de diversele colocvii, anchete, mese rotunde etc. inițiate de revistele noastre.

Oricum, discuțiile literare sînt întodeauna binevenite, animă viața literară și ascut simțul polemic fără de care revistele unei epoci mor de scleroză cerebrală. Ele sînt urmărite cu interes de public, amator de ebuliție și confruntare a opiniilor, dar — mai ales în materie de poezie — încearcă adesea sentimentul marelui florentin. Teoria și critica de astăzi sînt cert superioare poeziei la care se aplică. „Dizgrația" poate fi analizată și explicată, dar nu aceasta e tema colocviului în chestiune, care, meritoriu ca efort de clarviziune și obiectivitate, lasă în spiritul lui impresia ultimă că există azi poeți mari dar nu și o poezie mare. Chiar anchete amatoare în lumea cititorilor, cu întrebarea ce cred despre poezia de astăzi, recoltează adesea răspunsul că ea nu există, că nu este cea pe care ar dori-o, că e departe de a fi poezie.

Dar să urmărim „masa rotundă", a cărei dezbatere accentuează — cu toate valorile recunoscute ale poeziei tinere — sentimentul crizei poeziei. Lucrul e firesc cînd unanim se recunoaște că ea trece printr-un moment de „explozie", de „val", de „inflație". Devalorizarea lirică, facilitatea cu care se fabrică versuri a revoltat nu de mult chiar pe unul dintre poeții dotați ai tinerei generații, pe Ioan Alexandru, care — condamnînd mimetismul, afectarea, epigonismul poeziei contemporane — conchidea că : „Se scrie așa de mult pentru că acești colegi ai noștri și-au făcut meserie din ceea ce nu poate fi meserie" (subl. n.), îi admonesta pentru „lipsa de preocupări adînci spirituale".

Nu se poate nega că avem poeți reprezentativi, de o voce personală sau talente care vor evolua pe linia părăsirii „obsesiilor modelelor" pentru obsesii proprii, originale, cum ar fi : Daniela Crăsnaru, Dan Verona, Mihai Ursachi și alții, dar ceea ce este criticabil la tînăra poezie este afectarea unei vocații ce nu poate fi găsită pe toate drumurile și nici nu poate fi stimulată. E vorba de vocația absolutului, a trăirilor autentice, a marilor probleme existențiale, a meditației izvorîtă din contemplarea lirică a lumii. E și vina unor critici care îi ametesc pe tinerii autori cu vorbe mari. Un articol chiar în „Luceafărul", — 1972 — „Odiseea eului liric" de Ion Anghel ridica nu de mutl în analiza unui critic, în slăvi tînăra poezie pe care o considera metafizică la modul absolut, produsul unei „imaginații (a) înfometaților de absolut, de pur de etern", o „dramă a lucidității moderne", etc.

La o vîrstă încă fragedă, atîta experiență și atîta dezabuzare filozofică, atîta dincolo savant cultivat, într-o aspirație năvalnică spre o poezie a „inefabilului etern", a „comunicării incomunicabilului", a „realității absolute" etc. ? Ne vine atunci vorba din colocviu a unui critic atît de cumpănit și circumspect ca Eugen Simion : „sumbră metafizică dîmbovițeand" !

Incotro ar trebui să meargă tînăra poezie ? Credem că înspre ea însăși, înspre adevărul ei etern, acela că trebuie să se adreseze oamenilor, să poarte în mesajul ei un sunet sincer, autentic, să comunice ceva. Și-aici e aici — să găsească expresia personală, cuvîntul care cere pe lîngă inspirație și multă trudă, acea trudă animată de magicul și esențialul îndemn : „Sapă numai, sapă, sapă pînă dai de stele-n apă !"

MELANIA LIVADĂ

prezențe

Premiile de debut „Albatros"

Editura „Albatros" anunță că, în urma concursului de debut la poezie pe anul 1975, s-a hotărît publicarea următoarelor volume:

Lucian Avramescu: Poeme

Dan Damaschin: Intermundii

Doina Felicia Mihoc: Floare de sînger

Totodată au fost reținute 15 manuscrise pentru un volum selectiv al debutanților editurii „Albatros" pe anul 1975, volum care va apărea în cursul anului 1976.

In legătură cu ediția 1976 a concursului de debut, editura „Albatros" face cunoscut :

Manuscrisele de poezie se primesc la sediul din Piața Scînteii 1, începînd cu data de 1 august 1975 și pînă la 15 ianuarie 1976.

Sînt considerați debutanți toți cei care nu au publicat pînă la data închiderii concursului un volum de beletristică.

Manuscrisele, însoțite de un motto, vor fi trimise într-un plic închis, cu mențiunea: **Pentru concursul de debut.** Plicurile de control conținînd numele, profesia și adresa exactă a autorilor, vor fi deschise în prezența juriului după declararea premiilor. Manuscrisele neselectate nu se înapoiază.

Rezultatele concursului vor fi anunțate în presă pînă la 1 iunie 1976, volumele selectate urmînd să apară în cursul anului.

Informații suplimentare la tel. 18 11 25.

Elogiul cărții necesare

Urmare din pag. a 1-a

manum. Lucrare a omului pentru oameni. Ca atare, ea contribuie la formarea unui om adevărat, la proiectarea unui ideal uman. Insuși conceptul de humanitas — de omenire dar și de omenie — se leagă de unele mari lecții cărturărești. De aceea, idealul în sensul unui mănunchi al celor mai înalte valori spirituale, nu poate lipsi din orizontul ca și din opera cărturarului. Figurile unor mari cărturari evocați de Ion Dodu Bălan în **Artă și ideal** sînt cele ale unor oameni pentru care în secolul nostru ca și în veacurile îndepărtate, cartea a fost cea care a dat omenirii conștiința „umanității" ei, a participării ei la un destin comun într-un univers uman. Gheorghe Lazăr și lada lui cu trei sute de cărți, Dimitrie Cantemir, acea „primă coloană trainică și impunătoare a edificiului spiritualității românești", din stirpea umanistă a cărturarilor Renașterii sînt pilde peste veac ale iubirii de carte.

Tot ce ține de ceea ce a ajuns să se numească **galaxia Gutenberg** alcătuiește, de fapt, un univers spiritual în care și din care trăim. Fără îndoială, nu vom spune, după Borgès, că lumea noastră e, în ultimă instanță, o bibliotecă infinită. Labirintica lume-bibliotecă nu e decît o imagine parabolică a unui literat care a ajuns să trăiască o anxietate a cărților. Nimic dintr-o asemenea pierdere în labirintul cărturăresc în propria noastră trăire în contactul nostru cu cărțile. Ion Dodu Bălan vorbește despre cărți ca despre „punți ale prieteniei și ale înțelegerii între inimile noastre, între popoarele lumii". Scriitorul este, prin participarea sa la marile experiențe ale umanității, ca și prin mijloacele de expresie și de comunicare de care se slujește, **omul-punte.** Mijlocitor între trecut și prezent, între prezent și viitor, între trăirile individuale și experiența socială, între umanitatea din el și umanitatea însăși. Iar mijlocirea se face, înainte de toate, prin cuvîntul tipărit.

La sfîrșitul secolului trecut, s-a descoperit la Roma o lespede purtînd o veche inscripție latină, un fel de tăbliță indicatoare a unei biblioteci care se află printre platanii unui parc împodobit cu albe statui de marmură închipuind Muzele. Iar inscripția era aceasta : „Vestește că acest crîng ne este consacrat nouă, Muzelor, și arată cărțile de acolo de sub platani. Noi sîntem acelea care le supraveghem, și dacă vine unul care le iubește cu adevărat, noi îl încununăm cu iederă". Imi amintesc uneori această inscripție cînd pășesc, în orele proaspete ale dimineții, spre Biblioteca Academiei sub copacii din micul parc ce o împrejmuie. Desigur, Mitul Muzelor inspiratoare a apus demult. El își pierduse caracterul sacru încă din timpul cînd, în Roma tîrzie, se săpase în piatră acel epigraf. Dar cartea continua și continuă să pretindă o iubire adevărată.

Despre această iubire ne oferă mărturii paginile cărții lui Ion Dodu Bălan, fie că sînt închinate unor figuri și momente literare, unor cărți sau scriitorului — conștiință a cetății. Dacă un om de teatru — și încă cel mai mare dintre toți : Shakespeare — a dezvoltat, într-una din piesele sale ideea lumii ca o vastă scenă, e firesc ca unui om al cărții lumea să i se pară o carte a cărților. Vechilor gînditori și oameni de știință natura li se părea o „carte" în care se străduiau să „citească". Cu atît mai mult, istoria le apărea ca o „carte de învățătură". Natura, existența omului, universul întreg li se oferea ca un cosmos al semnelor **de citit.** Aceasta nu e doar o simplă metaforă. Omul, explorator al cosmosului ca și al propriei sale naturi și istorii, s-a obișnuit să depună rodul eforturilor sale cunoscătoare, ca și al tuturor marilor sale experiențe care l-au constituit, l-au făcut om, în cărți. Un mare iubitor al cărții care a fost Nicolae Iorga își mărturisea iubirea sa profundă pentru aceste monumente cuvîntătoare ale omenirii închinînd, în memoriile sale, un adevărat imn cărților sale : „O, sfintele mele cărți, mai bune și mai rele, pe care soarta prielnică mi le-a scos înainte, cît vă datorez că sînt om, că sînt om adevărat..."

Cu adevărat — orice scriitor o știe — ai nevoie de altceva decît de cuvinte pentru a-ți nutri cuvîntul, pentru a-i da ființă.... Ai nevoie de toate sugestiile unei vieți trăite plenar. O operă literară, o carte se întrupează din cuvintele unui om, dar și din acelea ale unui întreg popor. Noul umanism al zilelor noastre nu poate neglija nimic din tot ce privește existența omului contemporan. Nimic din ceea ce e realmente uman nu-i poate fi străin. Asistăm la o mutație a condiției umane și cartea (de filosofie, de știință ca și cea literar-artistică) este un instrument ca și un martor capital al acestei mutații. O carte care nu are nici o contingență cu existența omului din zilele noastre este o încercare sterilă, inclusă în ea însăși. De aceea referindu-se la cuvîntul amintit al lui Diaconovici-Loga din **Chiemare la tipărirea cărților românești,** Ion Dodu Bălan face elogiul cărții necesare. „Cartea cărturarilor patrioți — arată el — ne-a descifrat, în vremuri tulburi, originile, ne-a arătat de unde venim, cine sîntem și încotro trebuie să mergem : ea ne-a dezvăluit tainele ființei noastre naționale, ne-a păstrat limba strămoșească, ne-a definit profilul moral și ne-a făcut cunoscuți altor popoare, cu tot universul nostru **de gînduri și simțiri".**

tinerețea clasicilor

Ion Pillat — între oglinzi paralele

Pe Argeș în sus e o carte de întemeiere, un hrisov scris în numele poeziei și al regalității poetice. Este cartea unui nou Negru Vodă și a unui nou Meșter Manole, ce, unul prin blazon și celălalt prin vocație constructivă, înalță nu o construcție materială („Pe Argeș în jos"... începe legenda), ci una spirituală. Desigur, poetul își face biografia ; desigur, el oferă o „traducere imaginară" a pastelurilor lui Alecsandri, „regele tînăr și ferice" al poeziei românești. Pe multe pagini, Ion Pillat nu creează în afara „modelului" său poetic. Dar în acest volum vegheză, ca niciodată pînă acum, voința **cititoriii** poetice. **Ctitorii,** poezia ce inaugurează volumul **traduce** suficient intențiile poetului. Locul ales este „pe dealurile toamnei" (viitoarea cetate a poeziei pillatiene), simbol al preaplinului roadei dar și a fragilității vîrstelor, al pîrguirii dar și al apusurilor maiestuoase. La temelia **spațiului poetic** ctitorit se află **Bătrînii,** precum și aceea care a dat nume locurilor **(Florica :** „Azi de fetița moartă noi nu mai știm nimica ; / Dar cînd acuma Florica în soare aprilin / etern reînflorește..." etc.).

Pe Argeș în sus propune o întemeiere în spațiul poetic românesc. Este, conform legendei (inversate) „loc de pomenire", loc al unei geografii destinate nemuririi. Poetul ne oferă (conform programului) **echivalente** (ele vor fi reluate, cu mai puțină strălucire, în **Satul meu) :** le-am numi tablouri, dacă ele nu ar fi înălțate, în spiritual de omniprezența noului Meșter Manole, poetul. **Căci poetul oglindește** scurgerea vremurilor.

Pe Argeș în sus este cartea care stabilizează, în lirismul lui Ion Pillat tema **oglinzilor, a ecoului, a dublului.** Locurile îl **oglindesc** pe poet, îi aduc în față vîrstele de altădată, ecourile lor, așa cum, în versurile de mai tîrziu o vor face interioarele. Multe din versurile echivalențelor vor rămîne înscrise în cartea de aur a literelor române, precum acestea, traducînd insistența, bogăția, eternitatea rodirii : „Tot mai miroase via a tămîios și coarnă / Mustos a piersici coapte și crud a foi de nuc..."

Oglinzile lui Ion Pillat nu aduc în fața cititorului imagini transcendentale ; dimpotrivă. Nu timpul abstract, ci vîrsta sau vîrstele, nu golul temporal, ci vremurile sau vremea. **Măsura** pillatiană echilibrează nostalgiile, melancoliile, conform poeziei program „Închis-am fericirea în strîmtul ei hotar / De nuci bogați în umbră, umbrind o casă albă." Chiar în punctul maxim al abstractizării (Vezi **Toamna** și — **Amintirea** — surorile divine — „Cînd una ne sosește și cealaltă revine") personificările înlătură evadarea din cadrul prestabilit.

Evident, **Pe Argeș în sus e o carte** în sensul vechi al cuvîntului. Pentru poet. În organizarea ei, limpede azi nouă, există toate „oglinzile" ce-i deconspiră intențiile. Pînă și al modelului citat și răscitat („La lampă, și cînd ziua cu totul s-o umbri / Voi reciti **Pasteluri** de V. Alecsandri"). **Bătrînii,** amplu poem, replică blîndă **Epigonilor,** mult prea discursiv pentru a rezista într-o culegere selectivă, din opera poetului, citează fără reținere, închegînd, pentru uzul cititorilor volumului mai sus-numit, o întreagă istorie a literaturii române : istoria **cititoriii** ei.

Capodopera lui Ion Pillat, (recunoscută astfel), citată fragmentar sau integral de toți exegeții poetului, **Aci sosi pe vremuri** e tot o poezie a ecourilor, a oglinzilor, magistrală prin legănarea ceremonioasă a versului. În fond, nimic altceva în această patrie devenită a poeziei, decît această suavă inițiere, prin literatură, în universul cuplului : emoția capătă **un limbaj** aparte, prin reflectarea ei literară ; sentimentele intră în aceleași tipare ale versurilor, rostite precum textele sacre : „Nerăbdător bunicul pîndise de la scară / Berlina legănată prin lanuri de secară / Pe-atunci nu erau trenuri ca azi, și din berlină / Sări, subțire, — o fată în largă crinolină / Privind cu ea sub lună cîmpia ca un lac / Bunicul meu desigur i-a recitat **La lac.** // Iar cînd de-asupra casei ca umbre berze cad / Îi spuse **Sburătorul,** de-un tînăr Eliad."

Extraordinară reconstituire a cadrului, prin intermediul oglinzilor. Acel **desigur i-a recitat,** trădînd aproximația, sugerează calitatea ficțiunii, dar și calitatea unei lumi, acompaniată de cîntecul romantic al poeților. **De-un tînăr, Eliad,** împinge, printr-un efect de distanțare unic, înțeles doar de iubitorul de carte, „lumea amintirii" în urmă, într-un **timp** ce aparține unei anume literaturi. Literatura devine, ea însăși, un limbaj al istoriei și un limbaj al timpului. Negreșit, impresia de imobilitate, de repetiție, de oprire a trecerii, ne este (s-a observat) la îndemînă, dar cititorul atent mai poate observa cum, poetul consemnează și faptul (ilustrat mai tîrziu, în mărturii : vezi postfața semnată de Ion Pillat de la **Antologia poeților tineri,** editată de Zaharia Stancu : Mai apăsător ca oricînd dăinuiește astăzi pe soarta cîntărețului înalta chemare a poeziei. Într-o epocă... (...) care nu cruță nici măcar arta cuvîntului... etc.) că epoca modernă și-a pierdut inocența de altădată ; literatura nu mai **traduce** „fidel" sentimentul, nu mai reprezintă o cale a inițierii. Ea (literatura) singurul sunet dezacordat între aceste ecouri ce își răspund fără șovăire, singura imagine tremurătoare a oglinzilor : „Subțire, calci nisipul pe care ea sări. / Cu berzele întrinsul amurgul se opri... // Și m-ai găsit, zîmbindu-mi, că prea naiv eram / Cînd ți-am șoptit poeme de bunul Francis Jammes."

Și poezia se încheie oprind mișcarea incetinită a cuplurilor, oprind jocurile de umbre, sub cupola versului final. Tot volumul poate fi citit pornind și de la această poezie.

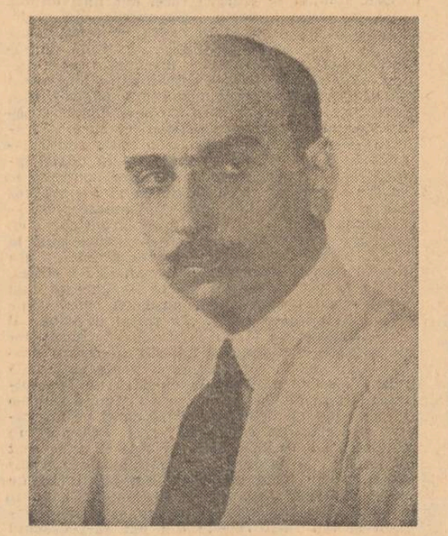

Carte a întemeierii, **Pe Argeș în sus** este o carte a **locurilor** în care istoria, compactă și densă, nu este fisurată de trecerea generațiilor ; persistența vegetalului, bogăția și armoniile lui, echivalează cuvîntul scris.

Inscripțiile **(Inscripție pentru nucul din vie, Inscripții pentru o fîntînă)** vorbesc despre eternitatea **naturii.** Eterne sînt nucii, via, zeități primordiale. Nimic panteist ; doar necesara figurație, într-un posibil dialog, în care **purificarea** ar fi legată de acceptarea, tutelară, a **semnelor** locului : Vorbește **nucul :** „Cînd toamna și amurgul își dezveleau tot gîndul / Și dezbrăcînd iar dealul de străluciri străine, / Mă înălțau pe-altarul colinelor latine / Străbunul și bunicul și tatăl lui, de-a rîndul, / Șuiră să se-nchine la umbra mea de zeu... / Oprește-ți pașii, vino, și tu cu darul greu / De struguri și-l agață de darurile joase : / Curat să-ți fie duhul și viile mănoase.

Satul meu continuă intențiile numite în **Pe Argeș în sus** însă versificarea („traducerea exactă") usucă lirismul. **Biserica de altădată,** carte a adecvării la programul gîndirist, izbindește mai ales în **Bocetul** din **Povestea Maicii Domnului,** în care calitatea transfigurării folclorului naște o capodoperă limpede, grea de sensuri, exterioară oricărei mistici. **Limpezimi** inaugurează poezia interioarelor : **Calendarul viei,** precum și **Elegiile,** prelungesc **„Pe Argeș în sus".** Fără a fi lipsite de piese antologice, **Limpezimile** mărturisesc mai ales eforturile poetului de a-și continua înălțarea cetății poetice. Vibrațiile din **Pe Argeș în sus** s-au clasicizat, poetul însuși clasicizează cu intenție. Sînt pomenite bucuriile exilului rural, al izolării și ale singurătății. Sînt absolut surprinzătoare aceste versuri ale lui Ion Pillat, fire sociabilă, om nedificil, apărînd de atîtea ori — încît faptul merită a fi analizat aparte — pe coperta cărților în tovărășie cu vreun confrate.

„Zîmbești la toți copacii — ei astăzi îți sînt frați // Să iubi de capitală, de genii, de confrați // La „Capșa", în localul de literatură / Stau — gogoșari — maeștri acriți de-atîta ură // Și — castraveți — discipoli verzui ca murătura : // Dat, picură oțetul în șvarțuri. (...)". După cum se vede, clasicul avea vocația epigramei, a pamfletului, a caricaturii. Dar cu toate că umorul, ironia și autoironia își vor mai avea locul în opera poetului, echilibrul, măsura le-au exclus din preocupările firești ale autorului.

★

Limpezimi (titlul acesta îl folosise și Albert Mockel, după cum **Caietul verde** e reluat după Maurice de Guerin) încheie a doua etapă a creației poetului, cea inaugurată de **„Pe Argeș în sus".** Dacă notăm că poetul și-a negat, ori renegat creația anterioară (cuprinsă totuși în primul volum al **Poeziilor,** din 1944, ediție definitivă îngrijită de autor), aceste volume ar fi, în unitatea lor, primele care l-ar reprezenta pe poet. Închise în volumul al II-lea al amintitei ediții definitive, ele **(Pe Argeș în sus, Satul meu, Biserica de altădată, Limpezimi)** îl reprezintă nu numai pe poetul satului, al lumii rurale, ci, poate, fazele unei întemeieri poetice. Ele sînt volumele în care poetul citează abundent, numește maeștri, confrați, dialoghează (direct ori indirect) cu Virgiliu, Alecsandri sau Francis Jammes, prelucrează peisaje sau interioare, dar, mai ales, oferă lirismului românesc imaginea unui posibil clasicism.

Criticul nu poate elimina comparația cu **Priveliștile** lui B. Fundoianu, scrise în anii 1917—1923, deci cam în anii primului volum al tetralogiei. atunci, cînd analizează modernitatea lui Ion Pillat.

În ciuda ritmurilor asemănătoare, în ciuda temelor ce se suprapun cu o obsedantă frecvență, distanțele sînt astrale.

Pe urme expresioniste (sau din voluptăți antisemănătoriste) Fundoianu e un poet al uritului rural, al satelor noroioase, ucigătoare prin monotonie, terifiante prin absența civilizației.

Există o răceală sadică în poezia lui Fundoianu, poet cu loc aparte în structurile lirismului modern, paragraful categorii negative. Iată, pentru exemplificare, un posibil revers la „Aci sosi pe vremuri" : „E ziua cea din urmă de calm, pe mușuroaie, / și cerul cade, moale, cum ar cădea o foaie. / / E cîmpul lins, și-i pace arată pe mușie, / și iepuri trag pămîntul cu ei în vizunie, / / și s-a pitit în țărnă cîrtița cîrnă, / pe undeva, în țară, turmele trec, de lînă. / / De-acuma cheia zilei se rupe din lumină, / de-acum te rupi din orzul cu pete de rugină / / de-acum te pierzi în orzuri, în ziuă și în toamnă, / și toamna-i cu fînețe, cu vin și poamă coarnă. // În zi nu cere nimeni să cadă oblic ploaia — / șoseaua duce numai din Herța la Fundoaia. // și toamna-n chip de bivol pe jos se culcă, pînă / s-apropie mai bine cu somnul de tărînă. // Vezi, cer și cîmp stau gata și azi să se sărute / cînd toamna e culoare de cai morți și de fructe. // E provizoriu cîmpul și timpu-i provizoriu — / bolnavii albi se uită în șes, din sanatoriu, // cum vite murdărite de așteptare cască / Va trebui să moară natura ca să nască, // vor trebui să moară iepurii-n vizunie / și să acrească mustul, ca soarele să vie // și ca pămîntul iară să-nceapă din iubire ; / dar cei ce-s storși din fire or să reintre-n fire, // și cei ce-s storși din toamnă or să reintre-n toamnă — / în toamna cu fînețe, cu vin și poamă coarnă."

Poezia se cheamă **E ziua cea din urmă** și e datată, (în antologia din 1965 a lui Virgil Teodorescu) 1917. E deci anterioară poeziei lui Pillat ; în atitudinea ostilă (de mai tîrziu) împotriva avangardismului trebuie să vedem o atitudine.

Măsura în care gruparea **Gîndirii** îl orientează pe poet, felul în care poeții grupați în jurul revistei îl stimulează într-o direcție sau alta trebuie încă analizat. Exagerarea sau minimalizarea lui e la fel de exterioară realității.

C. Ungureanu

opinii

Cultul limbii

O veche prejudecată vede în stil un element de adaos exterior, o aparență seducătoare și ineficientă, un vestmînt pur formal adăugat fondului. În ultimă instanță, el nu numai că nu ar exprima însăși experiența scrisului, fiind modalitatea literară de a expune o idee sau o realitate, ci, astfel conceput, ar fi chiar dăunător comunicării, mascînd prin căutate exerciții de limbă, ulterioare, importanța ori carența conținutului. Firește că există și o asemenea confuzie cu privire la stil, o dilatare artificioasă a exprimării, pe care Camil Petrescu, teoreticianul anticalofilismului, o incrimina sub denumirea de „dansuri în jurul cheștiunii". Dar același Camil Petrescu, pe care mulți îl aduc în discuție atunci cînd e vorba de a-și acoperi propriile deficiențe de expresie, pretindea, nu mai puțin, de la limba literară calitățile exprese ale corectitudinii gramaticale, ale flexibilității sintactice și ale preciziei, în sensul de proprietate a termenilor. A avea stil nu înseamnă, așadar, a-ți acoperi pagina cu frumoase floricele de... stil, ca un caligraf ; dar nici a ignora, pretinzînd un iluzoriu firesc al exprimării și o avalanșă ideatică, frumusețea limbii constituite, îmbogățite și revoluționate de travaliul artistic al atîtor generații de creatori.

Stilul rezultă din convenția literară, din partea de libertate oferită de limbă și din particulara îmbinare a celor două constante prin efortul de utilizare și adecvare personală. Este o copilărie a opune stilul bogăției de idei, considerînd că prioritatea acestora pune în umbră felul cum sînt exprimate, ca și cum realitatea gîndirii nu s-ar manifesta prin însuși faptul că ea apare formulată. Acolo unde ideile sînt abundente și stilul este pe măsura fecundității lor, și invers. Tot o copilărie e faptul de a concepe stilul compatibil numai cu exprimarea lirică, gîndind că proza sau critica, minuind realități de alt ordin, se pot dispensa de latura împlinirii formale, neglijînd, cu alte cuvinte, problemele de limbă. Nimic mai puțin adevărat : atît critica, cît și proza au nevoie de stil, ca și poezia și ca, de altfel, orice manifestare a spiritului uman. Stilul lui Rebreanu, luat de unii drept pavăză pentru justificarea propriilor neglijențe de redactare ? Iată-l, atît de pregnant definit de Călinescu : „Frazele, considerate singure, sunt incolore ca apa de mare ținută în palmă, citeva sute de pagini au tonalitatea neagră-verde și urletul mării". Orice mare operă își instaurează limba ei individuală, dar nu nesocotind sau stilcind limba comună, ci adaptînd-o pe aceasta, funcțional, la un mod singular de elocuție.

Toate acestea sînt, însă, în genere, lucruri foarte cunoscute. Nu, deopotrivă, și urmărite întotdeauna. Astfel, ca o lacună a criticii noastre actuale aș semnala puțina atenție acordată expresiei literare, altminteri zis felului **cum** vorbesc cărțile. Se uită, adesea, analizînd „profunzimea" unor viziuni lirice de ultim moment sau turnura „mitică" a unor poeme, de corectitudinea lirică a versurilor respective, de faptul, mai important bineînțeles, dacă ele sînt poezie ori reprezintă proză pur și simplu ; se uită, adesea, în focul demonstrațiilor de subtilitate interpretativă că poezia nu poate exista în afara limbii ei și nicidecum siluind, desfigurînd exprimarea poetică. Tocmai critica „imanentă", critica trăsăturilor obiective ale textului lipsește deseori, înlocuită de o interpretare, puțin spus, aventuroasă. Să se observe, de pildă, de către cei care întorc capul cu dispreț de la „minorele" probleme ale versificației de cît loc se bucură astfel de observații specializate într-o carte deloc învechită cum e „Istoria" lui Pierre de Boisdeffre. Aproape că din nici o prezentare de autor nu absentează discutarea aspectelor legate de folosința lingvistică, fie că e vorba de un poet, fie că e vorba de un prozator. „Geniul" limbii e relevat pretutindeni, cu o constantă grijă față de fidelitate ori de infidelitate.

Sigiliul individual al stilului nu e mai puțin important decît remarcarea mai știu eu cărei „viziuni" de anvergură, și dacă tema unifică, stilul desparte. Cite analize, la noi, se ocupă într-adevăr de stilul prozei, de stilul criticii ? de limba în care este scrisă o carte ? Nu cred că exagerez afirmînd că înainte de a afla aceste chestiuni, private, poate, a ține de „bucătăria" creației, afli de multe ori de înrudiri spectaculoase sau de influențe mirobolante. Nu e vorba nici pe departe de o exagerare a valorilor de ordin verbal. Dar cultul limbii, grija pentru expresivitatea, proprietatea și nuanțarea ei, plăcerea cărții, ca și plăcerea lecturii sînt lucruri care privesc, deopotrivă, și pe scriitor și pe critic. Plăcerea lecturii, astfel reieșită, e un indice al dragostei față de literatură.

Dan Cristea

George Iarin

Toamnă fiind

Toamnă fiind pe-aceste cîmpii, ca și-altădată,
pînă în golul fraged pe care îl ascund
în oase, porumbeii — în ceasul cînd se-arată
Pămîntul în adîncul fîntînilor, rotund —
ne ducem prin mireasma de fîn a pîinii calde,
înfășurați în calma lumină-a unui vers,
ca printr-o țară albă, sub stelele înalte
care — de-atîta pace — se coc în univers.

În vremea cînd

În vremea cînd mai tînăr eram decît un nor
și mai bătrîn decît un continent, sub soarele
preafericit, în vremea cînd nu știam să mor,
cînd mă iubeau și plantele, și oamenii,
și fiarele
în fiecare cintec credeam c-am tăinuit
ceva din frumusețea acestei lumi suave,
așa cum marinarul, în cufăru-i cojit,
printre cămăși, păstrează foșnetul unei nave.

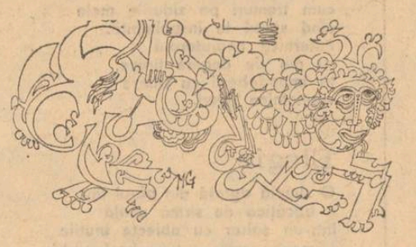

Acolo-n cîmp

Acolo-n cîmp, departe de timp și de oraș,
dorm satele ascunse în greieri uriași,
în ceasul cînd — rănite de un suav noroc —
sub zodiile toamnei, gutuile se coc...

Acolo-n cîmp, sub aștri bătrîni, care descresc,
pe sub pămînt, cu apa, fîntînile-și vorbesc;
din umbra lor se-nalță-n văzduhul cenușiu
cuvinte vechi, pe care, doar morții le mai știu.

Culori

lui Lucian Blaga

Ascultați cum se răcește roșul
vulpilor tăiate-n zori de coase
în trifoiul care mai miroase
a somn cald cînd țipă-n vînt cocoșul.
Ascultați cum se-nvechește-albastrul
florilor de cîmp, printre frumoase
nunți de fluturi și de nebuloase
peste care-și plimbă umbra astrul.
Ascultați cum moare violetul
orei de metal și de mătase,
prin al cărei foșnet, spre cețoase
lumi s-a dus — înmiresmat — poetul.

Spre nord se mută umbra

Pămîntul curge fumegînd în Soare.
Spre nord se mută umbra cu un joc.
În scorburile părăsite, mierea
albinelor sălbatice, ia foc
Doamne, ce dulce ni se duce vara
cu gîrlele, cu norii — nicăieri.
Ieri va fi astăzi... Astăzi este mîine...
Mîine a fost — sub alte stele — ieri. —

Din munți coboară vînturi

Din munți coboară vînturi cu aripi de zăpadă
spre șesul care doarme strivit de nori obezi...
Melancolia noastră lucește ca o spadă
pierdută-n iarba neagră și moale din livezi...
Se prăbușește vara — o insulă fierbinte,
cu tărmurile roase de greieri — în trecut...
Bolnavi de nemurire ne ducem prin cuvinte
ca prin zăvoaie albe, cu caii la păscut.

ecouri

Neutralitatea poeziei sau a criticii?

„Ce este și încotro se îndreaptă poezia ?" Luat stricto sensu, un asemenea titlu, cum e cel sub care s-a desfășurat remarcabila discuție din **Luceafărul** pe marginea fenomenului poetic românesc contemporan, ar putea însemna un serios avertisment vizînd un moment nu dintre cele mai fericite al liricii noastre. Sigur că siutația poeziei române la 1975 nu îndreptățește, cum însăși discuția o demonstrează, false alarme dar o asemenea întreprindere este din cînd în cînd necesară. Păstrînd proporțiile, colocviul revistei încearcă o maioresciană reconsiderare a forțelor poetice ale momentului actual și mai ales o stabilire a direcțiilor noi spre care se orientează fenomenul liric. Fără pretenții de exhaustivitate, considerîndu-se declarat „doar o prefață, o invitație la noi puncte de vedere", dezbaterea evidențiază cîteva idei care merită a se bucura de o atenție sporită.

Ne vom ralia mai ales uneia dintre aceste opinii, asupra căreia a existat un consens al participanților, și anume că momentul liric actual marchează, nu numai, dar mai ales prin cea mai tînără generație poetică, efortul de a smulge poezia din ceea ce noi am numi **neutralism metaforic,** de a orienta discursul poetic către supunere și nu către dispunere : altfel zis de a renunța la invazia metaforică în favoarea simplității și omenescului.

În mod evident există o mare masă de condeieri de toate vîrstele la care se manifestă pregnant abuzul imagistic sau cel de „mitozofie". El se manifestă la cei mai vîrstnici în vîrtutea unei inerții meșteșugărești grefate pe un prea subțire filon de talent iar la cei mai tineri a mimării unei mode literare în mijlocul căreia au făcut ochi. Este evident că „furia metaforică" de care ne împiedicăm astăzi a fost necesară unui anumit moment literar, că a fost chiar salutară pentru soarta poeziei românești, că i se datorează mult, dar că a persista în ocrotirea ei creează o situație literară fără perspectivă. Menirea ei de a subtiliza limbajul poetic, de a interioriza formal (fiindcă există și o asemenea situație poetică) s-a încheiat. Ni se pare concludent faptul că ceea ce s-a remarcat îndeosebi la cei mai buni poeți ai tinerei generații, încă de la debut, a fost perfecțiunea formală, gradul de cultură poetică dacă vreți. Dar, a semnala o înaltă știință a versului la o întreagă generație de poeți debutanți, sau la o mare parte din aceștia, duce la constatarea unui nivel general ridicat în această direcție, o situație în care a crea o sumă de metafore remarcabile nu mai reprezintă decît evidența într-o generalitate, un impas al formalismului. S-a spus nu de puține ori că a scrie bine nu mai înseamnă mare lucru, că gradul de modelare a limbajului poetic este atît de ridicat încît capacitatea mimetică a crescut și mediocrul, ba chiar impostorul poate arunca pe piață o maculatură credibilă la nivel imagistic. Ni se pare de neînțeles atunci inerția, unei părți a criticii în a discuta poezia exact la același nivel formal, fără a încerca să surprindă și să declare universul specific al fiecăruia nu numai în raport cu poezia, ci mai ales în raportul cu lumea prin poezie. Nu reminiscențele livrești, ci adevărul relației dintre poet și univers, trăirea intensă susțin și formează substanța liricii. Un asemenea mod care poate fi **neutralism critic,** vizînd discuția la nivelul formal al celuilalt neutralism, cel poetic, poate da cuiva senzația de stagnare sau de regres.

O privire spre interiorul universurilor poetice va remarca însă acea tendință, manifestă mai pregnant la tînăra generație, de a considera rosturile poeziei ca ținînd mai ales de **Ce** spui și abia apoi de **Cum** spui, de a sluji omul mai puțin prin impersonalizare și mai mult prin entuziasm și tensiune sufletească, de a trăi în sensul frumosului și nu de a înfrumuseța în sensul trăirii. Din ignorarea acestui lucru decurge neutralismul critic. Căci la nivelul limbajului foarte multă poezie proastă devine publicabilă. Or, pe bună dreptate remarca Laurențiu Ulici : „Se înțelege că nu critica literară determină poezia mare dar se mai înțelege că în raportul dintre poezia bună și poezia mediocră, dintre poezia bună și non poezia, critica poate interveni înlesnind accesul celei dintîi și îngrădindu-l pe al celeilalte".

Acum mai mult ca oricînd critica trebuie să-și spună cuvîntul. Pentru că acum mai mult ca oricînd poezia se cere a ieși din inerțiile formale pentru a intra în dinamica omenescului. Este timpul, în acest veac de singurătate tehnicistă, să încercăm găsirea celei mai simple, nu simpliste, punți de comunicare cu omul de lîngă noi, pentru că fără el nu există nici poezia. Este timpul să dăm versului căldura omenească pe care de foarte multe ori i-am refuzat-o de teama acuzei de afectare. Este timpul să reconsiderăm acel fundamental adevăr că măreția este extrem de simplă și că poezia înseamnă adevărul susținut de tensiunea și muzica dintre cuvinte.

Toate aceste adevăruri sînt conținute de momentul liric actual și ele cred că reprezintă direcțiile către care se orientează tot mai mult poezia. Pentru a-i ajuta însă limpezirea trebuie să ținem tot mai mult cont de spendidul paradox subliniat de profesorul Alexandru Piru și care ar fi putut sta în chip de concluzie a colocviului amintit : „Poezia nu-i decît metaforă și o recunoaștem ca atare unde o găsim. Metafora nu se face atît de simplu și e cu totul altceva decît excesul de cuvinte. Goala retorică nu duce niciodată la metaforă. Dacă controlezi nu poet la nivelul metaforelor, vezi că viziunea este cu totul superficială. Nu e bine să combați un poet cînd constați că are un suflet. Să-l lăsăm să spună ce are de spus"!

Este timpul să căutăm sufletul poetului mai înainte de a-i descoperi uneltele.

Horia Bădescu

poezia tînără

George Chirilă

Un poet insistent pe care critica nu-l observă este George Chirilă (n. 19 noiembrie 1941 în Buda — Bacău), autor a patru volume de versuri (Agora, *1968,* Orientalia, *1970,* Fiul, *1972 și* Semnul unei corăbii, *1973). Temperament trubaduresc, reținut, George Chirilă încearcă diverse modalități lirice, fără a ajunge la un timbru propriu, versificînd de multe ori mai mult decît onorabil, ispitit din cînd în cînd și de subtilități insuficient asimilate, cum ar fi mult discutata metaforă a lui Simion Stolnicu „Pe gene, eleatic, / doarme podul...") Sînt și reminiscențe din Blaga :*

„Vai mie, vai mie, / pentru greșală, / pentru potop, / pentru păcat !"

De reținut din Agora, *evocarea unei case părăsite : „Țipă-n pereții coșcoviți false orgolii, / covoarele-și prelungesc somnul în molii ; / șarpele de casă / doarme pe masă ; / acul ceasornicului refuză să se miște / între ora zero și niște / pantofi de damă uitați pe-un divan ; / alături o fantomă de motan / fără ochi și fără urechi, / venind din tablourile vechi / atît ; / și doi șoareci morți de urît".*

Se rememorează cetatea universitară Iași : „Orașul cu tei și „Bolta rece" / mă alungă și mă subjugă ; / peste tăceri se va petrece / punctul nostru de fugă / Viperă, pe umerii mei, / șoseaua de la Copou îmi lunecă, / orașul cu studente și derbedei / mă luminează și mă întunecă".

Poetul se înfățișează combătut de tendințe contradictorii, sfîșiat de contrarii : „Nu-i numai patimă : sînt nervii azi / desprinși de ei pentru idei de cremene ; / Între Hypnos și Thanatos, treaz, / cu fluviile mari mă simt asemene. / Dau norocului căldură dintr-a mea / pînă trosnesc ghețarii dedesubt ; / între a fi și a nu fi, a vrea și a nu vrea, / singele meu se mistuie abrupt".

Însă totul nu e decît mimat. Orientalia *nu e ceea ce s-ar putea crede după titlu, ci niște exerciții și pretexte, ca falsa baladă cu oculistul egiptean și un rege pers : „avea Amasis fiică lumină de ispravă / vreau să mi-o treci soție se răzvrăti Cambise / dar au plesnit la ziuă pocale cu otravă / și oculistul singur pe sub nisip fugise..."*

Mai departe George Ghirilă se dă drept fiul unui neam de agricultori cu năzuința ieșirii din lut : „Mi-i legat de tălpi lutul, / din el vin și văzduhul îmi / deschide fruntea, pînă acolo / unde, cel ce aș putea fi / mă întîmpină. Destulă trudă. / / Poporul meu ară și seamănă / ziua pe soare, noaptea pe lună. / Patimă veche, / osîndă bună. Fiul crește / înfășurat în mantia-i".

Timpul nu-i va consemna existența (Efigie), *el are totuși dorința de a intona un cîntec, indiferent de amplitudinea vibrației : „Un cîntec vast, asemeni unui disc / ce poartă în rotirea-i universul : / O, ce departe-i muntele de pisc / și cît de strîns e citeodată versul !"*

Cîntul nu ia proporții, rămîne, dimpotrivă, la tonalități minore, șoptite, într-o compoziție labilă, abia însăilată : „Dezghiocat de-nțeles, / țărmul tău se adîncește în seară, / octombrie a trecut, / o fiară, / pe lîngă bărbia îmblînzitorului. / / Te aștept încă, iubito, la capătul / zilei, o, cît de tîrziu, / sub vîslele roase / din somn cu meduze / și numai valul îmi încunună fruntea. / / Semnul unei corăbii sau nici un / semn. Ierburile au ațipit și cerul / a îmbrăcat cămașă mohorîtă. / Ciinele mării latră / văzduhul ce ne desprinde. / / Trimișii spun că va ninge / cu zăpadă fierbinte".

Notabilă e poezia Lîngă zăpezi *chiar dacă imaginea zăpezilor tinde a deveni clișeu, iar versul sună vetust : „O, cum se-arată lumii zăpezile de-acum / asemeni unor fete ce se gătesc mirese, / noi sărutăm cu pleoapa suavul lor parfum / robiți unor neliniști și chinuri ne-nțelese / E-atîta alb în lume și alb încă se cerne / din nevăzute straturi peste pămînt și cer / O, cît am vrea să fie zăpezile sterne / în amintiri crescînd adîncul lor mister, / Dar pururi vălurind, la liniștea, cîntată — / de-ai lumii mari rapsozi, încercuiți în fum, / nu le mai spună nimeni zăpezi de altădată, / ci, pradă purității, zăpezile de-acum".*

Oricît de palid, un suflet palpită în poezia lui George Chirilă.

Al. Piru

Dan Verona

Acum e soare blînd peste pămînt

Prietene, sfiosule cuvînt
De necrezut să fii în miez de vară
Să fie soare blînd peste pămînt
Şi tu să scoţi nămol din casă-afară

De necrezut să fie bărci pe străzi
Şi melci pe zid de casă înstelată
De necrezut să vezi peste nămol
Grîul plîngînd cu lacrimă curată

Prietene, sfiosule cuvînt
Noi mai visam un iulie de rouă
Adu-ţi aminte, plins cădea din cer
Şi noi sfioşi credeam că încă plouă.

Acum e soare blînd peste pămînt
Şi noi nu credem că acesta-i soare
De necrezut să fie după ce
A curs pe noi atît de multă mare

Dar sufletul nu s-a pierdut din trup
Şi rana se-nveşmîntă-n amintire
Dar grîul sună ca un clopot ud
Să-l încălzim de frig cu-o grea iubire

Alexandru Brad

Ţară

Povară sfîntă-i dragostea ce ară
Prin sîngele de neam şi de pămînt
Şi seamănă şi creşte rod de ţară
Sub frunţile ce-au fost şi vin şi sînt

Şi eu, vremelnic, cheltuind lumina,
Conştiinţei mele bun şi drept despot,
Port steaua ta în suflet, port şi vina
De-a nu-ţi fi dat, întotdeauna, tot!

Dim. Rachici

Învingătorii

Eu am văzut riurile prinzînd aripi,
ca nişte păsări hidoase zburînd
peste propriile maluri.
Am văzut riuri negre
ce umblau vertical prin oraşe şi sate :
striveau case şi albe speranţe,
smulgeau copiilor păpuşa din mînă.
Şi-am văzut oamenii punîndu-le stavilă,
curăţînd milul, secerînd un grîu noroios,
din care-acum aleg aurul
nemuritor. Nu plîngeau ;
sau plîngeau doar în adîncuri,
cu neodihna pe faţă,
cum plîng copacii pădurii cuprinşi de furtună.
Se lamentau numai copiii
după păpuşa prea brutal
smulsă din mînă.

Marin Constantin

Trăind aici

Ce tulbure priveşte înveninata apă !
Şi se repede-n maluri, şi îndrăcită sapă.
Ar înghiţi cîmpia înveşmîntată-n grîu
Dar oamenii sînt iarăşi cu mîinile pe friu.

De-ar fi să crape cerul cu apele lui multe
Din matca noastră nimeni nu poate să ne mute.
Nici vremea cea mai aspră, nici cei mai răi duşmani
Căci pe aceste locuri trăim de mii de ani.

Ion Mărgineanu

Scrisoare neterminată

iată harnică patria cum luminează spice
se întregeşte-n fructe iubire înţeleaptă
peste frunte alergînd cu braţele calde —
mireasă şi floare fiecăruia dintre noi
se-apleacă miezul zilei şi cuvîntul şi gura
într-o îmbrăţişare de inimă
patria primeşte bucuria lor
şi luminează harnică mai departe.

Ştefan Radof

Închinare

De-aş putea să adun această lume petrecută
ca dintr-o casă, ecouri, forfote şi umbre,
ca aburul, rămas după plecări dintr-o oglindă,
ori ceaţa joasă-a unor dimineţi
din vara mult blănoasă
cu iarba fiartă şi smolită pe islaz,
cu vite căpiate-n somnul gros al nopţilor de iulie,
gonind, gonind...

E-un vis ce-aţiţă focul alb
mult neliniştirii noastre şi sapă mai adînc,
o facere de cer, de aer şi de lume,
o stare aşezată-atunci.

Şi chipuri multe-apoi, mereu mai repetate
sau pieritoare alteori,

căzute-n sufletu-mi
ca un amurg,
ca o-nserare.

Curat am venit la strigarea aceea,
la casa aceea,
la ora aceea,
de femeia aceea.

M-a ridicat, ca pe-un lămîi, în braţe,
ca un abur, ca un gînd, lîngă ea.

Aşa am căzut pe gînduri
Aşa am fost întîi ; doar gînd.

Minunată era vederea ce întîmpina venirea mea
încît întîia strigare a fost de bucurie.

Eu am numit deci : Bucurii, vedeniile mele.

Se numiseră : cerul şi soarele, casa şi lumea
şi oamenii acelei lumi.

Într-o albie pluteam prin iarbă pînă la git,
funii de vorbe-mi legau primii paşi să nu cad
cînd am ieşit în lumina acelei prime veri
şi-am tras şarpele casei de coadă.

Am numit urşii acelor nopţi de păduri,
am legănat plătica şi crapul
atîrnat de mustaţa pescarului
Grigorie ;
Bunicul fugit cu-o ursoaică.

Apoi am numit toţi scuturicii
omoritori de balauri,
tot neamul din Mitra Dumitru ;
stăpîn peste codrii Vlăsiei.

Iar vouă : călăreţii fugari către Istru,
Dunăreni, de-ai lui Vodă Mihai zis şi Viteazul,
la pravila voastră de suflet, eu sînt o-nchinare.

Cine

Cine se îmbracă în om
şi vine din soare ;
coboară la noi pe pămînt
şi se face răbdare.

Cine vine din soare
şi se îmbracă-n cămaşa de singe ;
muntele îl laudă
şi valea îl plînge.

Cine se urcă în soare,
din om se coboară,
se face cîntec în lume
şi suflet de ţară.

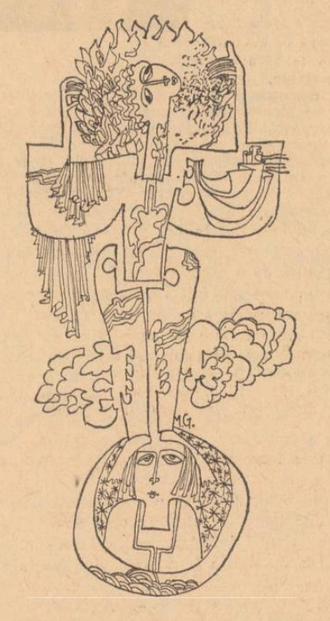

casa de lîngă pădure

Sorin Titel

Deschise ochii şi privi uşa întredeschisă — ea ieşise abia trăgîndu-şi picioarele de femeie bătrînă, lăsîndu-l singur — privi cireşul bătrîn din curte, frunzele lui roşcate în lumina sfîrşitului de septembrie. Văzu parcă furnicile alergînd încoace şi încolo pe trupul scorojit al copacului, ca odinioară purecii pe trupul tuciuriu al Evei Nada ; bătea vîntul, uşa se zbătea încoace şi încolo, frunzele copacului fosneau aspru, lumina se scurgea rece, dar încă blîndă, încă prietenoasă peste găinaţurile din curte, impiedicîndu-se parcă în capra de tăiat lemne uitată lîngă gardul de nuiele, absorbită de rumeguşul subţire ; mirosul de frunză uşor pălită de soarele verii şi cel al găinaţului uscat de acelaşi soare, precum şi cel al pădurii, încă proaspăt, al pădurii care nu era departe, pătrundeau prin uşa care se sbătea năucă. „Şi acum să-ţi povestesc cum o murit", spuse femeia care între timp se întorsese în odaie, lăsînd uşa deschisă, uşa aceea care continua să se sbată, acoperind cu mişcarea ei agitată vocea ei liniştită, calmă, aproape impersonală, — de parcă ar fi povestit o întîmplare străină ei. Căci aşa cum vîntul reuşeşte să usuce pînă la urmă bălţile făcute de lapoviţă şi ploi, aşa timpul reuşise să-i usuce durerea, să i-o stingă. „Pînă la urmă" — povesti ea — „ne-am luat după capul nostru prost, nu l-am ascultat pe Tisu. Că el ne-o spus : „la spital degeaba îl duceţi, numai vă faceţi cheltuială, de murit, tot moare, şi-i mai bine să-l lăsaţi să moară acasă". Dar mama, nu, că ea nu poate să-l vadă murind, să se uite aşa la el şi să nu facă nimica ! Bani nu aveam, noroc cu Meniţă că ne-o împrumutat el nişte bani şi tot de el ne-am rugat să-l ducă la spital la Lugoj, că noi în timpul ăla am rămas fără cai. Aşa că am plecat dimineaţa pe la trei, iar de ajuns, am ajuns seara. Şi eu toată noaptea n-am putut închide ochii ; şi să fi fost cocia lui Meniţă cam în dreptul casei lui Irimie, că am şi auzit-o venind şi am sărit repede din pat să-i deschid poarta. „Dar vi-s gata ?" o întrebat Meniţă şi o oprit în mijlocul ocolului. Părea tare grăbit, de parcă abia ar fi putut să plece şi mi-am adus aminte cum venea el întotdeauna de sfîntu Ilie să se ducă la Balta Caldă şi chiar, dacă nu venea aşa de dimineaţă, de grăbit tot aşa de grăbit arăta ; „Pînă ajungem noi termină popa slujba" zicea „căci a mea", zicea el de nevastă-sa," îi bisericoasă, ea pînă nu vede un comănac de călugăr, n-are pace, n-am linişte cu ea".

„Aşa mi s-o părut mie Meniţă atunci, grăbit şi plin de voie bună, de parcă la Balta Caldă s-ar fi dus şi nu la spital să-l ducă pe tata, de parcă nu pe văru-său, cu care a făcut împreună armata la honvezi, o venit el să-l ducă; „într-un an au venit în permisie amîndoi", povestea mama, „numai că-i văd că se apropie şi se ţineau de subţiori, era în Joia Mare şi eu eram la cimitir să îngrijesc morminturile, că pe a lui maica crescuseră nişte brusturi şi au stat amîndoi, m-au aşteptat pînă am terminat, s-or aşezat pe scaunul de lîngă biserică şi şi-or aprins o ţigară ; atunci l-am văzut şi pe al meu, pentru prima dată trăgînd din ţigară aşa că, şi l-am întrebat : „Da' tu cînd te-ai apucat de duhănit ?" şi el : „Cîte nu învaţă omul la armată şi bune şi rele" şi Meniţă o început să rîdă şi se uita aşa în pămînt ; acolo la honvezi s-o învăţat el cu băutura care l-o băgat în mormînt ; şi cum ţi-am spus, opreşte cocia în mijlocul ogrăzii şi începe să se foiască jur-împrejurul ei, să vadă dacă-i bine pus scaunul, că avea un fel de divan de box de care era tare mîndru şi-l probează cu palma să vadă dacă sînt bune arcurile, după aia se apropie de calul mai bătrîn, că celălalt era un mînz, şi cu capul tot în botul calului, să nu vedem noi că nici lui nu-i vine uşor să-l ducă pe taica la spital. „Vă mai învîrtiţi voi mult ? !" zice. „Ne prinde noaptea, ascultaţi-mă pe mine, aşa nu ajungem noi la spital" şi începe să tuşească de parcă s-ar fi înecat. „Am parcă o greutate pe piept" zice, „Nici eu nu-s prea sănătos" începe el să ni se plîngă şi tot îl căuta pe calul ăla beteag în gură şi săracu taica, parcă îl văd ca acuma, o coborît tare greu scările, mama l-a luat de un braţ şi Meniţă de celălalt. Mama şi-o adus aminte cum veneau ei aşa, ţinîndu-se de subţiori de la honvezi în permisie, în primăvara aia, (cît timp o fi trecut de atunci, se întrebă ea şi începu să numere în gînd) şi i-or dat lacrimile, dar nu s-o arătat. „Îi cam răcoare", o zis numai, — „s-aduc pătura aia a lui taica să te acoperi cu ea" — şi o fugit repede după pătură... — şi-n odaie se întunecase, chipul bătrînei abia se distingea învăluit în umbră, doar prin uşa întredeschisă care se înţepenise — se zăreau primele stele, palide în inserarea de început de septembrie, şi era vînt puternic, pădurea foşnea, aproape, gata să vină spre ei, ameninţătoare parcă, oarbă, incapabilă de a mai face vreo distincţie între vinovaţi şi nevinovaţi, pădurea, cu stejarii ei bătrîni, cu mirosurile ei tari de frunze putrede (în octombrie se va plimba prin pădurea asta, rătăcindu-se de citeva ori) de ciuperci otrăvitoare. Serile sînt încă foarte calde, ploile, care vor începe să cadă la sfîrşitul lunii, nu se porniseră încă. Vîntul aduce cu el mirosul otrăvit al pădurii, precum şi celălalt miros, cel al satului ascuns în vale, blînd, domestic şi liniştitor : miros de lapte cald la capătul fiecărei zile, miros de balegă şi de cînepă pusă la uscat de la un gard la altul, cel al fuioarelor, înecăcios şi uscat, atîrnînd în cuiele ruginite ale şoproanelor, miros dulceag de fiertură pentru porci (brusturi, făină de porumb, hălci uriaşe de dovleci galbeni fierbînd cu plescăituri leneşe în cazane uriaşe de tuci negre precum cele pline de smoală ale iadului) mormane uriaşe de porumb, zăcînd în mijlocul ogrăzilor în care trebuie să-ţi îngropi capul ca să-i poţi simţi mirosul şi cel al supei din carne de porc afumat ridicîndu-se, ca o ofrandă, în seara de septembrie, în timp ce nu se aud decît lingurile făcînd un zgomot aproape ritmat sau cîte un oftat de plăcere a lucrătorilor strînşi în jurul mesei şcunde din curte, sub părul uriaş, toate acestea ajung pînă la el (casa se află la un kilometru, sau cel mult doi, depărtare de sat) toată această prezenţă a satului, mai degrabă bănuită de el desigur mult mai real, mai adevărat, mirosul sălbatic al pădurii sau al cuţit briciul, cu pielea scorojită, un inel gros de aramă pe care cocleala verzuie desena tot felul de arabescuri, o carte poştală pe care se mai putea citi încă pe o parte „aflaţi despre mine că sînt sănătos, care sănătate"... iar pe cealaltă puteai admira clădirea impozantă a Parlamentului din Budapesta, o căciulă mîncată de molii şi, în sfîrşit un mosor de aţă cu două-trei ace, ruginite, înfipte în el — răspîndeau şi ele un miros greu, neliniştitor de parcă însăşi moartea şi-ar fi construit între cele patru scînduri ale cutiei o ambianţă care să-i fie favorabilă. În felul acesta casa, străină la început, încetă să-l mai intrige. Ca un orb el învăţă s-o cunoască luîndu-se după mirosurile ei. În acest fel adevărata ei istorie, trecutul ei bogat în evenimente i se dezvălui pe neaşteptate. Se obişnui cu toate aceste mirosuri grele şi neprietenoase, bătrînicioase şi pe jumătate funebre, care, lucru curios, reuşeau să creeze în jurul său o ambianţă nu lipsită de o anumită intimitate ; pînă la urmă încetă să mai fie un străin într-o casă străină.

„Cînd am ieşit pe poartă — povesti în continuare bătrîna — or început să cadă nişte stropi de ploaie, rari, da mari cît oul de bibilică. Meniţă o ţinea într-una că i s-o betejit calul, se făcea că nu bagă de seamă că tata îi mort — pierit, că pe el o rămas numai pielea şi osul. De tuşit tuşea, da nu rău, că nici putere să mai tuşească nu mai avea în el. „Putrezeşte ţarina dacă o mai ţine mult vremea asta", zice mama. „Anul ăsta nu cred să mîncăm noi pită, trecem şi noi pe mămăliguă, alta nu avem de făcut."

„Nevastă-mea" — zice Meniţă făcîndu-se că nici n-a auzit vorbele tatii — „o şi început să mănînce făina de pe fundul lăzii. Voi mai aveţi, cu voi nu mă pun eu, a mea în schimb îi tare risipitoare", îi spunea ei tatii de parcă făina care ne-o mai rămas nouă în ladă i-ar mai fi fost lui tata de vreun folos... Ieşim noi din sat şi numa văd că tata îşi propteşte o mînă în umărul lui Meniţă şi dă să se ridice, să se întoarcă într-un fel, ca să se poată uita înapoi. Şi cum se foieşte el aşa în căruţă e cît pe aci să cadă şi atunci Meniţă, ce să facă, opreşte cocia şi-l ia pe tata de subsiori, să se poată întoarce mai bine şi să se poată uita. „Vrusei să mă uit şi eu mă aciule — aşa îi zicea lui Meniţă de pe cînd erau copilandri amîndoi, că Meniţă era mai mare decît el cu vreo doi, trei, ani, — o dată înapoi, că n-o fi graba aia mare. Să văd dacă Monică şi-o pus acoperiş de ţiglă, cum s-o lăudat, sau tot cu ăla de şindrilă o rămas. Şi ploaia aia, care abia s-o pornit o şi stat numa că s-o lăsat aşa o întunericime şi cît o ţinut drumu pînă la Lugoj, Meniţă o tot vorbit cu tata de una de alta, nu i-o stat o clipită gura, măcar că nu-l ştiam prea vorbăreţ de felul lui, da tata parcă a amuţit, parcă i s-au înţepenit fălcile. Cam pe la prinz s-o înseninat şi cîmpul arăta mai frumos — prin părţile alea n-o fi plouat aşa mult ca pe la noi — şi într-un sat ne-am oprit, că Meniţă şi-o adus aminte că l-or rugat cei de-acasă să nu uite să cumpere feştila la lampă. Şi-am coborît şi noi să ne mai desmorţim picioarele şi-o coborît şi tata şi numai stătea aşa proptit de loitră şi nu zicea nimica, şi atunci s-or apropiat nişte oameni din satul ăla de noi şi-or întrebat-o pe mama unde mergem, la spital la Lugoj, le-o spus mama, numai să vă primească, or zis oamenii ăia, c-am auzit c-ar fi plin spitalul, că-n părţile alea din jurul Lugojului ar bîntui gripa spaniolă, facem şi noi o încercare, zice mama, aia îi bine, or zis oamenii ăia, că la Lugoj sînt doctori tare buni, e unul Fekete care are oglindă şi acolo la oglindă se vede ca tipărit ce şi cum îi cu plăminii omului, păi cu plăminii suferă şi al nostru, şi atunci îl aud pe tata şi m-am mirat pentru că nu l-am auzit niciodată să vorbească urît cu mama, sau s-o ocărască în vreun fel, numai că îl aud, da nu s-o întors spre noi, stătea aşa proptit de loitra căruţii şi se utia la Meniţă care chiar atunci venea cu feştile de lampă în-

Desene de
Mihai Gheorghe

Modest Morariu

Omagiu

Tu eşti o iederă dulce
cum tremuri pe zidurile mele
cînd vîntul te înspăimîntă.
Puternică neajutorată
cu mii de degete firave,
tu împodobeşti cu frunze
vremelnice ziduri.

Elegie

O simplă agrafă din părul tău
o bucăţică de sîrmă umilă
într-un saltar cu obiecte inutile
— peniţe rupte, o tabacheră cu blazon
(plină cu bolduri şi nasturi de sidef),
lame vechi, o tichie de ghindă (acum
poate că puiul de stejar a crescut înalt),
un lacăt cu cifru uitat,
şi închis pe totdeauna,
cărţi de joc desperechiate (care ghiceau
întotdeauna un viitor fericit-împreună)
gravura cu siucşi scalpind o faţă-palidă,
scoici portocalii (dar parfumul tot nu poate
înăbuşi vuietul mării din ele),
a labă de pasăre mumifiată (sacralizată
printr-un ciudat proces chimic natural)
discul ciobit cu formaţia The Platters :
„You are my destiny" şi „Only you",
cuţite din cristal încastrat în metal aurit,
fotografii în sepia (de necrezut : pe vremuri
bunica a fost o adolescentă),
piese răzleţe de Mahjong (nimeni nu ştie
cum se joacă acest joc)
o călimară cu gîtul întors pervers ca o capcană
şi resturi de cerneală închegată pe fund —
obiecte inutile, piramide insignifiante
de viaţă domestică, şi pentru ele
o simplă agrafă din părul tău,
rătăcită printre ele,
pierdută într-o zi
cînd degetele mele alunecaseră
prin părul tău ce aduna
frimiturile luminii....
Dar în ce zi ?
În ce an ?
În ce viaţă ?

Melancolia fericirii

„E prea frumos, închideţi fereastra !"*
Amiaza se clatină pe dunga copacilor
Încă o clipă şi se va răsturna în nadir.
Umflat de atîta lumină aerul s-a spart
şi o pulbere de oglinzi
pudrează frunzele şi iarba ;
încă o clipă şi izbit de o adiere
macul va singera pe marginea şanţului ;
încă o clipă şi plutirea păsării
va exploda în albe filfîiri.
O clipă, şi dorinţe încă fără nume
vor căpăta un nume şi-o moarte.
Închideţi fereastra, e prea frumoasă
această clipă nenumită !

*)Cuvinte rostite în clipa morţii de un prieten al lui Flaubert.

26 IULIE 1975
L4

teatru

Surprizele unui turneu

Recent teatrul **C. I. Nottara** a întreprins un lung turneu în R. F. a Germaniei, Franţa şi Portugalia. După turneu am adresat cîteva întrebări actorului Ştefan Radof interpretul lui Polonius.

— Ce a însemnat pentru artiştii teatrului C. I. Nottara **acest turneu ?**

— N-am mai întîlnit efervescenţa veche. Singura încercare mai vie pe care am văzut-o mi s-a părut cea a spectacolului lui Roman Bouteille în care se parafraza **Cartea junglei** cu adresă satirică contemporană. R. F. a Germaniei cultivă „teatrul de atac" prin Brecht. Portugalia încearcă însă un teatru revoluţionar interesant în genul trupelor agitatorice de la noi : actorii se grupează în celule comuniste de propagandă cu spectacole inspirate atît de Lorca cît şi de un gen specific portughez, (amestec de dans, cîntec, cuplet, un fel de brigadă agitatorică). În acest context teatrul românesc, prin trupa de la **C. I. Nottara**, s-a prezentat ca un teatru cu accent politic deschis, neostentativ, fapt care ne-a adus sufragiile publicului obişnuit, dar şi ale oamenilor de teatru.

— Ce surprize, dacă au fost, v-a adus turneul ?

— Surpriza în cel mai bun înţeles al cuvîntului a constat în faptul că punctul de rezistenţă al turneului au fost cele două piese româneşti semnate de Horia Lovinescu şi Radu Dumitru (respectiv **Arcadia** şi **A 8-a zi dis-de-dimineaţa).** A surprins la **Arcadia** preocuparea pentru o tematică profundă, universal umană şi în acelaşi timp înscrierea ei în realităţile socialiste româneşti. **A 8-a zi...** a fost întîmpinată cu o replică pe care o reproduc : „aşa se-ntîmplă la noi" care de fapt ţinea să sublinieze mesajul social-politic major al piesei. **Hamletul** a avut deplin succes în Portugalia. Interpretarea lui **Hamlet** s-a izbit însă în acest turneu şi de unele optici mai conservatoare. În Portugalia iniţiativa de a juca într-un parking de maşini a creat de la bun început ideea de spectacol popular şi ne-a adus totala adeziune a publicului.

— Ce fel de public aţi avut ?

— Cel mai entuziast în Portugalia. Rezervat la început, a fost publicul la spectacolul cu Hamlet la Köln pentru a fi apoi cîştigat. Eram de mult în cabine, dar spectatorii ne mai ovaţionau încă. Asta ne-a dat încredere. Următoarele reprezentaţii **au fost** asaltate de tineret. Virful primei perioade **a** fost marcat de piesa lui Radu Dumitru al cărei mesaj contemporan, antirăzboinic, a interesat mult publicul. Deşi am jucat în limba română am fost aplaudaţi la scenă deschisă. Ceea ce s-a întîmplat şi cu cîteva scene din **Hamlet.** Am avut însă ecouri şi de la actori şi directori de scenă străini. Atît oamenii de teatru germani cît şi cei din Portugalia şi-au exprimat dorinţa să ţină o legătură mai strînsă cu mişcarea noastră teatrală. Directorul teatrului din Köln ne-a spus între altele : „Am învăţat de la voi să fim mai calzi, mai umani...".

— Înţelegem că, una peste alta, bilanţul e pozitiv şi că propaganda făcută teatrului românesc a fost eficace. Cum a fost apreciată interpretarea actoricească despre care în România s-a vorbit mult ?

— Ne-a părut bine că, deşi eram doar **unul** din teatrele româneşti, am fost primiţi ca mesageri reprezentativi ai artei teatrale româneşti. A fost pentru noi o plăcută surpriză. Totodată s-a dovedit că ideile făcute de acasă trebuie mai bine verificate. Se crede că dramaturgia românească n-ar avea curs şi succes peste hotare. Dar piesele care au produs impresie au fost tocmai cele ale dramaturgiei româneşti actuale. Interpretarea lui Ştefan Iordache a atras peste tot atenţia, ca şi a Gildei Marinescu.

Rep.

film

De la imagine la regie

Rudolph Maté, autorul filmului *Înfrîngerea lui L. Wilkinson* a trecut la regie după o strălucită carieră de operator marcată de succese incontestabile, dintre care citäm *Procesul Ioanei d'Arc* (regia : Carl T. Dreyer) şi *Gilda* (regia : Charles Vidor). Formaţia de operator este vizibilă şi în westernul prezent pe ecranele noastre, realizat după un roman de Donald Hamilton. Calitatea luminii, a culorilor, funcţionalitatea cadrajului, dinamismul imaginii peliculei, turnate imediat după apariţia explosivă a cinemascopului (1955), nu sînt singurele atribute ale unui film care, deşi păstrează datele iniţiale ale genului are ambiţia de a-l îmbogăţi printr-o detaşare analitică faţă de termenii conflictului. Intenţiile demitificatoare ale autorilor, perspectiva critică asupra unui gen, caracterizat pînă în epoca postbelică, de valori rigide, de scheme precise, cu destul de puţine posibilităţi de nuanţare, de o mobilitate ce sacrifica, nu de puţine ori coerenţa naraţiunii şi credibilitatea unor personaje, sînt vizibile în abordarea unui subiect în care, nu deznodămîntul e important, ci cauzele sale.

Setea de pămînt, lupta violentă pentru stăpînirea celor mai bogate păşuni este o temă des întîlnită în filmologia western-ului. Maté descoperă însă în spatele acestui cadru mobiluri ce dezvăluie dimensiuni noi ale personajelor, subliniindu-le o complexitate ce depăşeşte obişnuitele dihotomii între valorile etice. Mai mult, condiţia femeii, marginală în peliculele tradiţionale ajunge aici în prim plan. Orgoliul Marthei Wilkinson, stăpîna ranch-ului Ancora, o dragoste vinovată, ce se dezvăluie în toată dezumanizarea ei dusă pînă la crimă, declanşează tragedia unei familii grăbindu-i distrugerea după o ciocnire sîngeroasă cu fermierii ce-şi apără drepturile asupra pămîntului. Succesul acestui western, în ciuda ambiţiilor autorului rămîne, astăzi, uşor demodat şi se datoreşte nu în ultimul rînd, interpreţilor : Edward G. Robinson, patetic în partitura lui Lew Wilkinson, fermierul înfrînt pe plan social şi uman, Barbara Stanwick, în rolul Marthei, capabilă să schimbe cu uşurinţă diverse registre dramatice, să convingă, deşi cu un uşor teatralism, într-un rol negativ, Glenn Ford, apărătorul dezinvolt şi atît de cunoscut al unor cauze aparent pierdute şi Dianne Foster, voluntară şi emancipată, propovăduitoare a păcii într-o lume a violenţei.

Filmul lui Rudolph Maté rămîne interesant prin orientarea existentă în perioada contemporană a westernului, orientare ce caută explicaţii lucide, acolo unde existau doar fragile formule romantice, corectînd sugestiv imaginea nu de puţine ori naivă, asupra eroilor Vestului.

Tendinţa fertilă în evoluţia genului, aflat într-o permanentă reînnoire, demonstrează tinereţea unui fascinant capitol de istorie a filmului. Ar fi fost, poate, mai edificatoare pentru această demonstraţie cîteva titluri din bogata filmologie a unor autori mai rar, sau deloc prezenţi pe ecranele noastre : Arthur Penn, Delmer Daves, Monte Hellman, Gordon Douglas.

Călin Stănculescu

tr-o mînă și cu o pachă de țigări în alta, taci, tu, proasto, îi spune, taci dracului din gură, nu mai trăncăni, atîta că m-ai amețit la cap, și oamenii ăia cînd or văzut că ce și cum, iute s-or îndepărtat și atunci mama a început să plîngă, da eu cred că nu plîngea ea atît de vorbele tatii, oricît de aspre or fi fost ele, numai că durerea aia care a stat pînă atunci în ea a ieșit deodată toată afară, n-o mai putut sta înăuntru și atunci o lăsat-o slobodă, pentru că ei i-o fost tare drag de tata, și-o știut că acum gata, moare, că dacă îl duce acum la spital tot nu mai e de nici un folos și tata nimic n-o mai zis, stătea acolo proptit de loitra căruții și Meniță de amestecat nu s-o amestecat, eu zic să plecăm, o spus el, să nu întîrziem chiar atît de tare, că în inima nopții dacă ajungem nu cred să ne primească ăia la spital, povestea bătrîna și dincolo de fereastră lumina asfințitului era de un roșu aprins, încît lui i se păru că e un adevărat incendiu, i se păru că pădurea care se vedea prin geamul deschis ardea cu flăcări uriașe, gata să se întindă ca niște limbi amenințătoare, spre hardughia lor. Pădurea ostilă, agitată tot timpul, foșnitoare și secretă, cu mirosuri grele și atîtătoare ! — „Arde pădurea !" îi spuse el bătrînei și ea se întoarse spre fereastră, calmă, cu acel calm imperturbabil pe care bătrînii doar îl au — „O ars odată", spuse, „asta o fost înainte de război. Două zile o tot ars, n-or putut în nici într-un fel s-o stingă". Și ea începu din nou să povestească : cum arsese pădurea și cum ea cu bărbatul ei, brigadierul, cu care pe timpurile alea abia se luaseră, se treziseră în miez de noapte cu o lumină mare în casă ; era cam pe la sfîrșitul iernii, la mijlocul lui martie și lumina aia era tare curioasă.

Neaua nu se topise și dimineața ne trezeam cu o lumină cum îi cleștarul : — Eram tînără

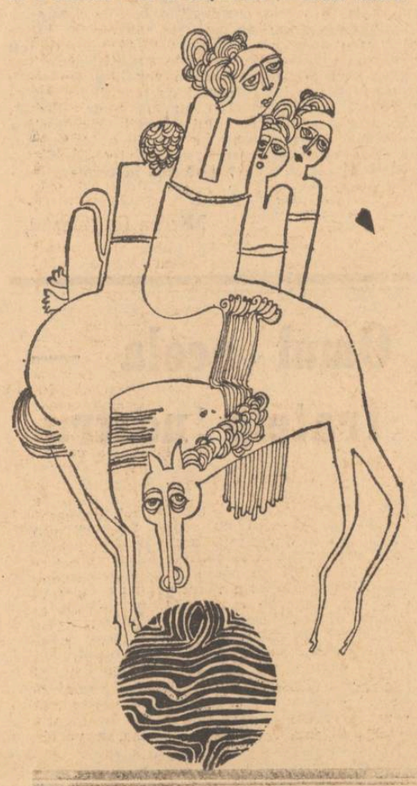

în vremea ala și pînă mă scula soarele dormeam neîntoarsă. Dar în noaptea aia, n-o fost, cum îți spusei, ceva obișnuit, și bărbatu-meu zise : „Scoală, tu, că mi se pare că s-o aprins Turcoanea !" Eu eram trezită de mult, da de spaimă n-am îndrăznit să scot nici-o vorbă ! Am sărit amîndoi din pat și am ieșit repede afară, așa cum am dormit noaptea, cu ce am avut pe noi. Al meu numai în izmene și eu într-o cămeșuță ; da de frig nu ne-o fost frig, că afară era cald de parcă ar fi fost vară ! Și nici să ne mirăm prea mult timp n-am avut, c-o și venit armata și atîția soldați or fost de parcă s-ar fi pornit războiul ăl mare. Or adus și mașinile cu ei, din acelea speciale de stins focul, da' ce să-l stingă, cu pădurea nu te joci, pădurea n-o poți stinge cum ai bate din palme. Și veneau soldații pe la noi, se rugau de mine frumos să-i las la fîntînă să se spele și să beie apă că erau tare setoși. Și ne-or povestit cum unul mai tinerel dintre ei, unu, săracu, orfan și de mamă și de tată, s-ar fi prăpădit. De dus la spital l-or dus, da nu l-or putut scăpa, că era pe jumătate ars, o și murit pe drum... Țin minte, parcă ar fi azi, eu mi-am scos un scăunel afară și de dimineața pînă seara tot mă uitam cum se chinuie soldații ăia să stingă focul. Și atunci am simțit prima dată cum se mișcă copilul la mine în burtă, l-o fi pripit și pe el săracu' vîlvătaia aia, i-o fi plăcut și lui, așa mi-am zis atunci și tare m-am bucurat, măcar că n-am avut parte de el, să fie vreo zece ani de cînd n-o mai trecut pe acasă, tare s-o înstrăinat... „Nu-i fu greu lui Andrei să și-o închipuie stînd pe scăunelul din mijlocul curții, cu mîinile în poală, pipăindu-și din cînd în cînd burta, atentă la mișcările copilului din ea, cu privirile îndreptate spre vîlvătaia pădurii incendiate, încălzindu-și trupul tînăr la acel cuptor uriaș... „Am avut un cireș lîngă poartă, l-o pus taica ăl bătrîn cu un an sau doi înainte de a muri, și ce să vezi, o înflorit cireșul ăla, măcar că iarna nu era de tot trecută. Numai că florile s-or acoperit toate de funingine, cum bătea vîntul venea tot fumul ăla către noi". „Nu v-a fost frică, întrebă Andrei, focul s-ar fi putut întinde ? „Că mari bogății am avut adunate" spuse ea și începu să rîdă. „Noi n-am fost dragu' meu prea stringători de felul nostru... Nici eu și nici bărbatu-meu, fie iertat acolo în pămînt, n-am fost prea stringători. Cînd o murit n-o rămas după el decît o pereche de cisme de piele și o pușcă din alea cu două țevi. Pușca am vîndut-o jandarului care o fost pe vremea aia. Numai că, ce să vezi, prostul de jandar și-o fi închipuit că pușca aia trage singură ! Oamenii or povestit că era să se împuște în picior cu ea, da eu nu pot să-mi bag mîna în foc c-ar fi fost chiar așa". În timp ce bătrîna povestea, el se întoarse spre fereastra larg deschisă : se vedea pădurea foșnind ușor în lumina strălucitoare a dimineții de septembrie. Își pierduse însă strălucirea. Semăna din ce în ce mai puțin cu o pădure cuprinsă de foc. Dispăru și teama lui Andrei... Avea pe atunci opt ani și primise un joc foarte ciudat, i-l făcuse cadou domnul Cîrstea. Nu îndrăznise să se joace cu el niciodată. Un joc în care era vorba de tot felul de incendii și despre pompieri, despre felul în care reușesc pompierii să stingă focul. Clădiri în flăcări erau desenate pe cele două cartoane ale jocului, precum și scări ale pompierilor ducînd spre ultimul etaj, acolo unde așteaptă să fie salvate de limbile nemiloase ale flăcărilor ființe neajutorate și înspăimîntate foarte : bătrîni invalizi sau chiar fetițe cu cîte o păpușă în brațe ! O clădire e pe jumătate arsă, un perete stă gata să se prăbușească ! O bătrînică încearcă să coboare o scară ajutată de un pompier ; părul ei e despletit, gura larg deschisă strigă după ajutor ! Din păcate, rochia lungă și neagră a bătrînei s-a prins, fără ca ea să știe, fără ca pompierul să observe, într-un cîrlig al ferestrei ! Și limba vicleană a unei flăcări tocmai se îndreaptă spre poalele rochiei agățate !... Pe acoperiș, în curînd și el pradă flăcărilor, se poate vedea o mamă cu un copil în brațe ! O vor salva oare — flăcările n-au ajuns pînă la ea ! — vajnicii pompieri care tocmai urcă scările ? ! Pentru că principala grijă a micuților pompieri de plumb este să stingă focul ! Sînt de culoare roșie și verde și fiecare pompier sare atîtea pătrățele cîte indică bilele aruncate. Numai atît. Oricît de imediată, de oportună este intervenția lor, ei nu pot merge mai departe, victime ale unor numere pe care trebuie să le respecte, servitori umili ai hazardului și ai întîmplării ! Soarta tuturor acestor bărbați și femei, bătrîni și copii amenințați de foc, e așadar în mîinile lor, manechine incapabile să asculte de imperativele necesității, căci dacă bila indică numărul trei, de pildă, pompierul sare numai trei pătrățele și în loc să urce pînă la fetița care strigă, cuprinsă de spaimă, după ajutor, el trebuie să se întoarcă, respectînd regulile jocului, pînă la picioarele scării. Orb, micul pompier verde de plumb, e gata să parcurgă traseuri inutile și absurde, urcînd și coborînd mereu, oarecum alandala, amintînd mișcarea deslinată a unor eroi ai filmelor mute. Doar că, în cazul său, nici un element hilar, sau ridicol, nu intervine spre a estompa în vreun fel indiferența sa feroce și inumană !... Un timp jocul s-a odihnit pe mica măsuță din sufragerie, odaie în care Andrei o vreme nici n-a îndrăznit să intre singur, jocul oribil punîndu-și parcă pecetea pe toate lucrurile din încăpere ; dacă se întîmpla, în timpul iernii aceleia, ca cineva să intre în sufragerie, curentul de aer rece care pătrundea prin ușa întredeschisă îi amintea lui Andrei dogoarea înfricoșătoare a flăcărilor unui incendiu... Nu-și trimitea în acest fel războiul, care se ducea undeva foarte departe și de care el abia dacă auzise — înspăimîntătoarea sa carte de vizită ? Fetițele cuprinse de flăcări de pe cartonașele jocului, nu erau ele copia înspăimîntătoare a unor ființe reale care poate chiar în acele clipe piereau — fără ca el să știe asta — în flăcările care ardeau de-adevăratelea pretutindeni în Europa ? Strigătul lor înspăimîntător, nu ajungea oare, ca printr-un telefon fără fir, pînă la el prin intermediul acestor cartoane nevinovate ? În cele din urmă jocul dispăruse din casă, tata reușise să-l schimbe cu un altul în care era vorba despre niște prinți foarte blonzi care trebuiau să ajungă pînă la un castel, plin, de asemenea, cu prințese blonde, prințese care purtau niște rochii foarte înfoiate pe care erau desenați trandafiri. Ei treceau, de asemenea, peste tot felul de obstacole, riuri de foc, munți acoperiți de zăpadă, sfătuiți de bătrîne înțelepte și pline de bunătate, luptau cu balauri fioroși și în cele din urmă reușeau să ajungă la castel, unde îi așteptau prințesele cele blonde. De data aceasta, întoarcerile absurde, ocolișurile nenumărate, prelungite la nesfîrșit uneori, acel labirint căruia trebuia să te supui după cum îți ieșeau zarurile, își pierduseră caracterul lor înspăimîntător. Iată însă că în colțul de jos al jocului era desenată o scară, o scară asemeni celor din jocul cu incendiul uitată, cine știe prin ce întîmplare, acolo. O scară care era de fapt din jocul cel vechi. O rase cu cuțitul într-o după-amiază — era pe la începutul lui martie și se auziseră streșinile curgînd și niște pisici în călduri mieunau undeva pe acoperiș. În noaptea următoare visă niște scări nesfîrșit de lungi, pe care urca mereu fără să ajungă la capătul lor — acolo unde, probabil, o fetiță aștepta să fie salvată. Se trezi în mieunatul strident al pisicilor și luna mare și roșie pe care o văzu printre perdelele geamului i se păru o uriașă minge de foc, gata să se prăbușească deasupra satului lor, incendiindu-l. Ascultînd mieunatul indecent al pisicilor o privi un timp cu frică. Abia după ce războiul se sfîrșise, ca un ecou tardiv al acestuia, apărură și incendiile, cele adevărate, nu cele din jurnalele de actualități, nu cele desenate pe niște cartonașe. Ai lui plecaseră să vadă focul și-l lăsaseră singur. Prin geamul pe care îl deschise, se simțise, mai mult decît se auzea, agitația satului, vinzoleala oamenilor în miez de noapte, era ger afară, așa că el închise repede fereastra dîrdîind de frig. Și stînd zgribulit sub plapumă, singur în toată casa, simți cum pătrunde în el, un fel de teroare inexplicabilă. Acea spaimă de care se lăsau cuprinși, probabil, părinții noștri în sălile de cinematograf în care rulau filmele lui Fritz Lang, sau bunicii noștri, cînd treceau prin preajma vreunui cimitir și caii începeau să sforăie. Acea spaimă a străbunicilor noștri, cînd se întîmpla să vină apele mari, cînd intrau lupii în sat sau cînd cerul se acoperea cu trăsnete în nopțile negre de vară ! Stînd singur în casa pustie, tremurînd de frică sub pătura caldă, își închipuia flăcările uriașe, care se ridicau spre cerul cu stele înghețate și reci și vedea limbile lor de foc înșurubîndu-se parcă în el, săpînd în cer tunele adînci și obscure. Gerul și flăcările, deopotrivă de aspre, de neprietenoase, de ostile acelei călduri blînde, neutre, spre care tinde sufletul lui înfrico-

Continuare în pag. a 7-a

Poezii de Constanța Buzea

Stivuitorul de goluri

Decît să-mi fi amintit,
Alături de fiarele strînse-n fantoma bolii
De care vor și muri,
Decît să fi fost în îngîndurarea ta precum
Sunt frumoși și vremelnici turturii în
Streșini,
Decît să te fi acoperit de bună voie în umbra
De chin a sufletului meu,
Mai bine veneam prea tîrziu și găseam
Cariul bătrîn lucrînd liniștit
Tunele în grindă.

Dar mi-am amintit, și sunt în îngîndurare,
Și trebuie să te jertfesc fiarelor din jurul meu,
Apărîndu-mă una de alta, amare și calde,
Numai jertfindu-te știu ce se-ntîmplă
Și-mi capăt trecutul
În grădinile mele bucuroase, fie că vii,
Fie că nu.

Și fie că vii, fie că nu,
Numit, nenumit, tu, dacă nu te-aș duce lin
Ca pe-un bolnav,
Și pînă la urmă ca pe-un sac de oase
Către un petec de țarină verde,
Tu, cum încerci să amîi, toate vin și toate
pleacă

De lîngă tine,
Tu simți șarpele mare grăbit să-și așeze pe
chip
Pielea lui, frigul lui de mătase,
Tu, îngălbenit în absență, tu, stivuitorul de
goluri

Fericită aș fi contemplînd o fereastră
Sus, lîngă ochii închiși,
Pe sub care să trec prea tîrziu și să aud
Cariul bătrîn lucrînd liniștit tunele în grindă.

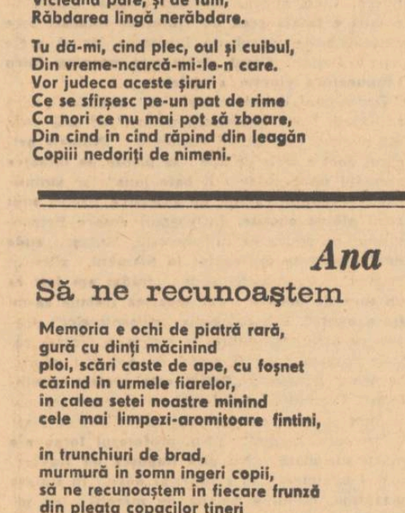

Cuvinte asurzitoare

Ca păsări mari și nemiloase,
Ca nori ce nu mai pot să zboare,
Cuvintele, asurzitoare
Privesc demult în sinea lor
Demoni cu mîinile pe piept,
Care păzesc pui reci de flăcări,
Și-un suflet mare le apasă,
Le umilește și le doare.

De-aș fi știut să nu mă tulbur,
Să nu cred, de-aș fi fost în stare,
Din turnul meu vedeam acum
Același munte gol și nins?
Vicleană pare, și de fum,
Răbdarea lîngă nerăbdare.

Tu dă-mi, cînd plec, oul și cuibul,
Din vreme-ncarcă-mi-le-n care.
Vor judeca aceste șiruri
Ce se sfîrșesc pe-un pat de rime
Ca nori ce nu mai pot să zboare,
Din cînd în cînd răpind din leagăn
Copiii nedoriți de nimeni.

Argint de lacăt

Și iarăși toamna se lovi de noi
Cu fiecare creangă care suie
Fără de foi ciudata ei statuie.

Și iarăși toamna se lovi de noi,
Și crengile, golindu-se în treacăt,
Nu pierd doar frunze, pierd argint de lacăt.

Mi-e teamă de cuvinte, de frigul lor sărat,
Mai mult decît de timpul meu pierdut.
Dacă auzi, ascultă-mă-n trecut.

Calul de praf

Și cînd va fi pe cline sufletul nostru-ntins,
Amenințat de bine, de rău vegheat și nins,
Vom da acestor tineri mesteceni albi răbdare
Să-și prevestească singuri făptura viitoare.

Visează dar. Știi calul de praf, acum primește
Din geniul mării negre mutenie de pește,
Aripile lui zboară în val adînc de ceară.
Ce liniște amară-i în șiruri, și ce seară!

Sub ramul înclinîndu-l pădurilor, ne țineți
Să ne întoarcem gîndul din viața morții
vineți.

Și, dacă ni s-ar face din cînd în cînd un semn
Să ne iubim în pacea pădurilor de lemn!

Noi să le spunem iarbă la toate cîte sunt
Păscînd cu foame oarbă al turmei vis mărunt,
Și setea, cum e zgura, pustiul ca o lavă,
Și nu ne umple gura cu vorbe de otravă.

Fățarnice cum norii îndepărtați și sterpi,
Ne vor hrăni fiorii ospețe verzi cu șerpi,
Și nu mai sunt cuvinte — oi blinde, cerbi
în goană,
Și ai, de-un timp, părinte, un cearcăn
în icoană.

Veronica Galiș

Chemarea țării

Nu este timp de-a plînge peste glie
Astăzi e greu dar fi-va bine mîine,
Grîul de aur de sub ape strîns
Va străluci frumos în dulcea piine.

Ne cheamă țara ca pe-un singur om
Să-l ridicăm din tină iar seninul
Că ne-a rămas în inimi cer curat
Pe care nu-l va-ntuneca destinul.

Ne cheamă țara s-așezăm din nou
Averea cîntecului pe coline,
Să limpezim izvorul ei adînc,
Cuvîntul ei din nou să ne aline.

Avem în suflet aurit azur
Să-l punem peste rană cînd ne doare
Ne cheamă țara ca pe-un singur om
Solia ei sîntem, nepieritoare.

Ana Mureșanu

Să ne recunoaștem

Memoria e ochi de piatră rară,
gură cu dinți măcinînd
ploi, scări caste de ape, cu foșnet
căzînd în urmele fiarelor,
în calea setei noastre minînd
cele mai limpezi-aromitoare fîntîni,

în trunchiuri de brad,
murmură în somn îngeri copii,
să ne recunoaștem în fiecare frunză
din pleata copacilor tineri
de gura nimănui rostite,
alunecă numele noastre
pe lespezi șlefuite
de visarea pămîntului.

Soroc

Aproape sunt iar de ziua rotundă,
m-a-ngăduit ceasornicul,
a cîta oară ! Avîntul acesta
deopotrivă
mă împlinește și mă destramă.
Sunt iar aproape de ploile mari
născătoare de lungi popasuri și drumuri
presimțite trufii
de a fi altfel umbrit
de inima mare a lumii,
în veșmînt de cuvenită răbdare
nerăbdătorul meu suflet
în cale vă iese
bucurînd clipa.

Întîmpinînd primăvara

Nimic nu îți pot dărui
în afara singurătății noastre.
De-atîtea ori am ascultat astfel,
tu la un capăt, eu la celălalt al cuvintelor
bătăile largi-liniștitoare ale zilelor,
pentru că pe tine te-am ales
cînd apa se preschimba în piatră
și viața în destin și nopțile venind
ne găseau luminînd doar
tăcutele întîmplări ale visului.
Iartă-mă dar, pentru vorbele
nerostite zăpezii și liniștii,
și încă pentru cele
neînginate în pîntecul mamei.
Auzul și sîngele azi să le plecăm
la spusa înfiorată a grădinii,
intrată în primăvară.

Rodnică toamnă

Sosit e ceasul. Bătrînii cu îngîndurare
așează în patul cald al grădinii
preafiravele verii flori.
Tăcut clădesc mîinile lor
tinere gropi
împotriva uritului.
Cu trupul întreg adunat
în umila lucrare,
cu blîndă și castă îngîndurare,
bătrînii rodesc.

Mariana Urbanovici

Vis translucid

Cum vin ploile repezi în dimineață
pe oameni îi port la judecată
să respire cu mine visul translucid
în firea lor alunecare,
ce nori dezbină fructul verii
de nu mai pot ieși din formă
să mă întorc iar la miracol
și voi să vă acoperiți fruntea
după întîmplarea dezlegată prin rostire.

Va bate un poem

Toți hiacinții te-au năpădit,
de la rădăcină spre creștet urcă marea
același fior necunoscut,
strigătul mă duce la începutul lumii,
pe trup ți-au înflorit toți hiacinții, iubirea mea!
Acum noi stăpînim pămîntul
în pieptul fiecărui fiu va bate un poem
în locul inimii.

Dimineața trezirii

Petrecerea își varsă dulcele-n pămînt
țin capul plecat să mi-l reteze roua
mai aproape de mine mă despart
cu urma somnului umed
și trece pe malul păzit de-un copac
dimineața trezirii în haine curate.

Copiii sub frunze au cerul în brațe,
privirile arse știu numai aducerea aminte a
liniștii lor.

Se va opri și vîntul, va tresări cîmpia,
suflarea cu suflare prinde rodul adîncului în
marea lumină.

Fără timp — frumoasa noastră certitudine
începe.

televiziune

Judicios și încîntător

În cadrul a numeroase emisiuni televiziunea și-a propus să abordeze tema **Artei și a tainelor ei**, în scopul informării publicului asupra celor mai importante momente din istoria artei universale. Lăudabilă intenție, de multe ori realizată. Dar cea mai izbutită emisiune în acest sens este cu siguranță **Capodopere în dialog** — parte componentă a interesantului sumar al **Teleenciclopediei** din ultimul timp, pe care redactorii Dumitru Udrescu și Ioan Ionel l-au alcătuit. Apreciem în mod deosebit inspirata invitație făcută criticului de artă Andrei Pleșu de a comenta picturile filmate, personalitățile pictorilor selectați pentru prezentare.

Ultima emisiune vizionată a susținut un dialog original și subtil între capodoperele lui Leonardo și Rembrandt, printr-un salt de un secol, salt pe care numai marile creații, devenite atemporale ca minune și valoare, îl pot face. Comentariul a fost amplu și doct, trecînd de la ansamblu la detaliu, de la concepțiile artistice diferite la aspirații estetice comune, de la o tehnică magistrală la altă tehnică magistrală. De la opera lui Leonardo — un discurs despre derizoriul monumentalității, la opera lui Rembrandt — un discurs despre monumentalitatea derizoriului. De la spiritualitatea distantă a lui Leonardo la spiritualitatea tandră a lui Rembrandt. De la severitățile impenetrabile ale lui Leonardo, de la conversațiile sacral moralizatoare, de la ordinea ierarhică, de la îndemnurile ezoterice, caracteristice lui Leonardo, la tablourile lui Rembrandt, care surprind precarul — precaritatea fiind o ipostază a eternității —, care monumentează „un baroc al zdrenței".

Criticul de artă Andrei Pleșu nu s-a mărginit la o expunere didactică și simplificatoare a temei, ci a aprofundat laturile cele mai delicate și mai impresionante ale dezbaterii propuse. Sensibil, cu o uimitoare capacitate de a se adapta spațiului restrîns oferit de timpul acordat în cadrul emisiunii, criticul a realizat un adevărat **eseu** în care utilul ideilor comunicate s-a împletit armonios cu plăcutul, cu încîntarea adevărurilor aflate. Frazele simple, directe, nesofisticate, au rezolvat ingenios și rafinat subiectul propus, neatingînd nici măcar pentru o clipă interiorul unor scheme estetice. Tonul deosebit de cald, sugerînd o participare sinceră și totală la comentariu, dicția perfectă, cuceritoare, au realizat nu numai o emisiune interesantă oricum ca tematică, ci una de-adreptul captivantă. Așteptăm cu nerăbdare următoarele **Capodopere în dialog**, mulțumindu-i criticului Andrei Pleșu pentru atenția acordată publicului telespectator în întocmirea acestor disertații.

Corina Cristea

plastică

H. Catargi

Îmi povestea cineva cum l-a surprins pe pictor în plină stradă, printre rarii trecători ai acelei ore de amurg bucureștean, contemplînd nemișcat dar cu degajare cerul. Inițiindu-și mai tînărul și grăbitul prieten, Catargi îi arătă în zare, acolo unde nimeni nu vedea decît vîrfurile arborilor, zboruri mărunte și rotite de păsări, pregătindu-se să migreze, în acel început timpuriu și nebănuit încă de toamnă. Postura firească de contemplator al naturii se dovedea secondată în adînc de o penetrantă putere de observație, de o logică a emoției capabilă să simtă fenomenele în timp. Scena amintește de Pallady cel din însemnările lui zilnice și este caracteristică.

Într-adevăr, mai ales cum se desvăluie în recenta expoziție de la galeria Iorga, H. Catargi se dovedește a fi un spirit îndrăgostit de natură, de aspectele ei în mișcare sau statice, sub firescul observației continui alcătuindu-se mereu caracteristicul, un anume dramatism conținut, redat pentru a crea legăturile nu întotdeauna sesizabile ale cadrului general. Frecvența notațiilor, decantarea lor păstrînd sensibilul dar favorizînd treptat construcția sistematică, calmă în cuprindere și adîncă în expresie, mărturisește nu numai o metodă de lucru ci și o concepție a cunoașterii, poate cea mai temeinică, devenită tradițională în istoria picturii. Ceea ce mai trebuie remarcat este, pe lîngă prospețimea mereu păstrată, căldura familiară cu care pictorul se apropie de temele sale, pecetea umană și umanizantă, însemnată mereu în ordinea naturală drept criteriu fundamental. Sentimental într-o oarecare măsură, astfel cum și-au permis să fie întotdeauna artiștii coborîți prin înțelegere, prin luciditate la rădăcinile realității imediate, văzute fără emfază dar cu stăruință, H. Catargi a priceput bine lecția marelui său prieten Pallady, pe care nu întîmplător l-am amintit, fructificînd consecințele unui raționalism romantic de mare valoare pentru pictura românească dintre cele două războaie.

Circumscris acestor dimensiuni, reținînd preponderența desenului în compoziție, colorist cu străluciri neașteptate, uneori punînd în evidență fața ascunsă și convulsivă a celor mai obișnuite și tratate și altădată imagini, H. Catargi, prin tot ce are opera lui mai bun, se alătură acelei pleiade de aur, în care strălucesc, stele de primă mărime, numele unor Pallady, Petrașcu, Ressu.

Grigore Hagiu

spirale

Harta poeziei (II)

Vorbeam despre facilitate cînd ne refeream la genul odelor de țară și, iată, careva mă desmint la un mod strălucit. În „Editura militară" care are mari merite în promovarea unei literaturi angajate, și asta de ani de zile, a apărut de curînd volumul de poeme „Țara ca meditație" al lui Dan Mutașcu. Apariția meteorică a acestui tînăr care a reușit în numai cinci ani să publice 7 volume de versuri (între care, două premiate de Academia R.S.R.) și un roman (foarte interesant, aș scrie eu aici, deși nu doresc încă să trec pe tărîmul prozei actuale) a surprins pe mulți, dar stupoarea a trecut repede și poetul numit s-a instalat solid în conștiința criticii, deși, paralel, s-au născut și antipatiile automate ce salută de regulă toate nașterile deosebite. „Țara ca meditație" (titlu duce la Blaga imediat, unde Mutașcu e demult campat prin formația sa filosofică) mi se pare una din cele mai reușite culegeri pe teme patriotice apărută în cei 30 de ani de la Eliberare. Lipsește din acest volum emfatica găunoasă, versul de ocazie, formal, lipsit de emoție, lipsește mai ales sforăiala obositoare a altor autori, rimînd silnic și strigînd în gura mare, dar fără talent.

Mutașcu privește iubirea de țară ca pe un lucru foarte grav, neminimalizîndu-l nici o clipă. În paginile acestei cărți apar figurile noastre cele mai strălucite din istorie și cultură și apropierea între domnii hrisoavelor și cei ai literelor mi se pare de o mare îndrăzneală, pentru că realitatea, asta e, vrea nu vrea cineva, istoria, fie ea istorie a faptelor sau a închipuirilor, își are eroii ei adevărați și timpul seceră multe glorii fără acoperire, după cum totul a fost dovedit pînă acum în atîtea ocazii. Prea fericita invențiune trebuie deci aplaudată, fără a mai recurge la avertismentul autorului că un Miron Costin este un „ostaș al spiritului" ca și Camil Petrescu sau ca Ion Vinea...

Dar placheta numită demostrează încă o dată puținele defecte (din păcate mari) ale autorului, precum și calitățile lui esențiale. O să mă explic prin exemplificări. Urmărit de metaforă, căruia Mutașcu îi este un rob credincios, dovedind o strălucită inventivitate, o lejeritate care-l duce și la o anumită dulcegărie, poetul scapă din cînd în cînd frîiele poemelor care devin numai inscripții, ideea de bază estompîndu-se. Mai precis fresca generală de „strămoși" intru spirit sau spadă este acoperită cu o peliculă din care lipsește contrastul, degradeul, adică ceea ce face excelența oricărei arte. El e inconștient linear, egalitatea de mijloace cu care-și tratează **subiecții** ducînd la monotonie. Poetul mă va înțelege mai bine cînd îi voi aminti că între Cantemir și Camil Petrescu, să zicem, structural vorbind, diferențele sunt mari. Aici cerneala trebuia să fie de două culori în orice caz, punerea în pagină deosebită, privirea din unghiuri diferite. Cel mai unitar ciclu al volumului rămîne cel dedicat „întoarcerilor lui Zamolxe", unde o anumită gravitate, un aer mitic bine întreținut dă acel abur esoteric necesar. Între modelul autorului poemelor despre Pan și distilarea lui Valéry se nasc grațioase, debussyene cantilene : Zamolxe vede cum **grădinarii fac să piară cu grație milioane de flori într-un superb măcel ; amiaza este ca un zid al tăcerii pe care doarme un papyrus sau o pisică sălbatică ori ca o tobă în care nu lovește nimeni** (supralicitare, credem noi). **O lacrimă ca și un sărut are nouă mii de încăperi ; apa este ca o femeie de treizeci de ani** sau **ca o căprioară hăituită întinsă pe prund, așteptînd vînătorii ;** la **Sarmisegetuza** (imagine colosală !) **zidurile sunt lehuze de trandafiri ; pădurile au o ureche nesfîrșită și păroasă ;** dar iată și reversul, iscat de ușurința de mînă a poetului : **cuvîntul Patrie e ca o livadă ; fulgerul e ca invidia unui neputincios,** deși virulența și bărbăția lui ar fi tocmai pe dos ; **nisipul și sarea Elladei** sunt **albe de ciudă.** Numai că Mutașcu se răscumpără imediat cu adevărate bijuterii : **„și se întoarse Zamolxe / ca Orfeus și Musaios / ca șapte jurăminte / ori șapte întîmplări sîngeroase în zori"**, legat de sensul lui ? el mai găsește cele **șapte mirări ale marmorei,** care mi se pare un lucru aproape miraculos ca poezie. **Chihlimbarul e mausoleul de miere al fluturilor ; Timpul, Fiul din flori al destinului ;** pe urmă diavolul improvizației iar îi joacă feste : **ambrozia noptatecă** (ceea ce e frumos, dar forțat prin lipsă de impact al regnurilor) **dreptatea tropăie ca un zimbru,** iar cînd **vîntul amenință noaptea, luna e gata să cadă în greșeală. Memoria are ochi de sare** (asta e foarte frumos însă), **un fluviu, culoarea nopților militare** (invenție mare), **vorba unui dac e ca o sămînță semănată-n flăcără ; Dacia e streașina lumii,** ca Tibetul (vezi Densușianu) ; **șase tinere sotii, scăldîndu-se într-o cascadă cîntă ca șase cratere de aur. Cerul și pămîntul împreunîndu-se în zori în fiecare zi nasc nori grei și orbi ca oile ;** pe urmă reversul medaliei : **peștii au o liniște udă** (hai să fim serioși !), în schimb (minune !) **cineva are ochii usori ca piraiele.** Apar și sentențe : **Viața e Doamna de onoare a adevărului.**

Și, pe neașteptate, cinci versuri uluitoare, demne de un mare poet : **„E primăvară și e ceasul cînd auzi / cum în pîntecele mamelor / pruncii deschid ochii mari / și genele lor foșnesc / de nesfîrșitul Dor al Lumii"** (dacă n-o fi nițel Ioan Alexandru pe aici, ba chiar Blaga ; „viteii îngenunchează în pîntecele mamei"). În alt loc apare **„masca de aur a singurătății" și în cer bat profetic cocoare ; cîmpia românească,** este, superb : **lingură de lemn îngreunată de miere.** Cînd apucă, Mutașcu mai și ciupește : **o iapă e lăsată grea de vîntul de miazăzi** care amintește de vîntul de Lusitania lăsînd grele iepele Italiei ; **Cerul strălucește noaptea într-o acupunctura vineție a stelelor.**

Dar numai despre imagistica poetului dacă am vorbi l-am nedreptăți pentru că, iată ceva din poemul dedicat lui Cantemir : **„Numele oricărui poet e scris pe ape / se pierde, se întoarce asemeni unui nufăr / îl bate luna"** iar **amintirile Voevodului călător de adjective** (făcut) **sunt aurii albine obosite.** În poemul despre Brîncoveanu, cu acuitatea lui specială, Mutașcu **aude cum încolțește putregaiul în Stambul,** sfîrșitul Domnului fiind astfel spus : **„trădat am fost ca un turn de moarte / dar moartea trebuie să-mi fie o nuntă".** Din categoria „serpentinelor" poetice pe care sus-numitul le scoate ca dintr-o pălărie magică apar și astfel de definiții proprii la urma urmelor : **„Patria este prefața semințelor".** Poemul despre Iorga mi se pare cel mai frumos compus, cu toate abțibildurile ce se ivesc la frecarea imaginii : **„Nu, profesorul Iorga n-a murit niciodată / Nu poți impușca un fluviu / nici o bibliotecă ; el a întîrziat doar / în sinteza bizantină, ca-ntr-o poiană de mărgăi / cu picioarele-n rouă / pe urmele vreunui Cantacuzen șchiop / Cînd i-a fost foame, a mușcat din cronici / din zaharate descrieri de ospețe, din acele / capitole cu miere și unt în care / ducii Athenei deveneau vasalii bucătăriei răsărîtului, rîzînd / Cînd l-a fost frig s-a-nvelit cu peceți / cu salv-conducte împărătești, cu steaguri osmanlîie / cu diplome feudale și urme-ncenușate de cetăți / desenate în grabă pe piei de viezuri / Cînd i-a fost somn s-a culcat în hărțile sale / dormind cu genele către Antiohia / și tălpile către Posada, pe sub un cer / plin de stele și de potîrnichi / privind cu ochi deschiși și neticluiți / către iarba cerului scriind tratate despre vise / Nu, profesorul Iorga n-a murit niciodată / N-avea timp pentru asta, îl așteptau / la scară nori de cărți ca minjii tineri / căci el era calea cea dreaptă pe care o lasă / litera P din cuvîntul Patrie / Nu, profesorul Iorga n-a murit niciodată".**

De un oarecare manierism suferă poemul „Cetățeanul Bacovia", chiar dacă l-am raporta numai la acest volum (pentru că tinerii poeți nu știu un secret de nimic, că poezia nu se face pe bandă, cît ar fi ea de spontană) : **„Bacovia dormea într-un pahar de vin roșu / într-un acordeon, într-o ploaie / Vorbea în dialectul melancoliei / și treizeci de cuvinte îi alcătuiau o odaie / Era un ochi de plumb, un ofticos / o geană lacustră lăsată peste viață / Credea în scîntei galbene, în violet / punea să patineze stanțe despre o provincie de gheață / Nu se temea de corbi, nu se temea de cazărmi / în fiecare noaptea-și punea o cămașe de moarte / Își îmbrățișa tristețea ca pe-o mireasă / și renăștea din umezeală cu fiecare carte / Frigul și ploaia îi țipau în amurg / despre singurătatea ca o dulce dărăpănare / I se făcea întuneric în plămîni / cînd ningea grozav, la abatoare / Bacovia dormea într-un pahar de vin roșu / știind că poezia lasă urme și doare".** Sfîrșitul didactic coboară poezia, altfel interesantă cu tot manierismul ei. Dar păcate există și în alte poeme. **Cărțile sunt înțelepte ca fetele bătrîne** (sic !), lucru răscumpărat cu **„venirea zorilor care e ca o mare inițiere în oglinzi",** în **Poema de August** găsim o **„tînără femeie grea de surîsuri". Poetul e o busolă de iarbă / un riu masculin și o clipă de crin** (ultima imagine este forțată însă), **poetul e trenul de tunete al verii** (superb). Subțire e spus și **„dimineața, fluidă garanție a amiezii".**

Cum am afirmat, acest ultim volum al lui Mutașcu reprezintă cel mai bun produs de poezie patriotică scris în acești ultimi ani, tocmai prin seriozitatea abordării subiectului, prin prospețimea versului și mai ales prin acel subtext care e foarte rar întîlnit în astfel de poezie cu temă.

Eugen Barbu

profil

Virgil Mazilescu

Născut la 11 aprilie 1942, la Corabia. Absolvent al Facultății de limba și literatura română, Universitatea din București.
Bibliografie : Versuri, *1968 ;* Fragmente din regiunea de odinioară, *1970.*

Fără evoluție aparentă este poezia lui Virgil Mazilescu, sub aspectele superficiale dintru început fixată în cadrele unei formule ce nu are totuși decît valoarea unui accesoriu primit integral, pentru că este indiferent și exterior ; prozaice în expresia imediată, mai mult discontinui decît eliptice, versurile nu forțează libertatea asociativă, remarcabil fiind un constant refuz al ingeniozității, efect al preocupării de a numi riguros exact : „cineva pe lume are nevoie de mine / dragostea mea dacă ai nevoie de mine / o dragostea mea dacă ai nevoie de mine / gîndește-te la mine". Această extremă simplitate are însă o tensiune lirică neobișnuită ; poemul există dincolo de cuvinte, ca o realitate invizibilă și cucerită greu, pas cu pas, într-o suită de înfrîngeri și biruințe, printr-un efort epuizant și eroic : „tu dormi dragostea mea, sînt singur am inventat poezia și nu mai am inimă". Confesivă în adevărata sa substanță, poezia lui Virgil Mazilescu se impersonalizează prin exprimarea acestei dramatice aventuri a creației. Poetul se desprinde de sine pentru a se regăsi într-o unitate superioară, fragilă aceasta și greu de păstrat : „ca să-și poată aminti mai bine el trebuie să învețe să uite. / să învețe pe ruptelea, zi și noapte — fără să se oprească, / doamne (își spune el de la o vreme) ce îndeletnicire caraghioasă / mai am și eu. ce meserie grea. la urma urmei : ce ruină doamne // și vine de departe ? păi vine de departe / vine plîngînd în hohote și se înăbușe / de-atîta miere dulce pe limbă, și nu are / nici înger care să-l păzească. și nu are / nici înger care să-l păzească noaptea // lacrimile lui seamănă cu niște mari cu niște foarte mari / alunecări de teren : cu niște mici cu niște infime — aproape invizibile / semințe colorate ale veaculuí". Oralitățile, exprimarea voit banală sau „nepoetică", dacă nu chiar hotărît „antipoetică", rezerva față de formulele „înalte" sînt menite să protejeze, prin imunizare, spațiul genuin spre care poemul se deschide neîncetat. Virgil Mazilescu, al cărui talent incontestabil a fost recunoscut de la întîiul său volum, este un poet de mare profunzime lirică ; singular prin conștiința realului poeziei, a făcut din ea elementul central al creației sale. Speranțele, nostalgiile, bucuria, nefericirile, toate sînt legate de această prezență, afirmată cu o certitudine pe care nimic nu o poate tulbura și cu o încredere netemătoare în destinul propriu crescută din faptul creației. Se poate vorbi însă, în legătură cu acest poet care scrie și publică puțin, și despre avariția fecundității ; dotat excepțional, el își „păzește", s-ar putea spune, harul, cu o dramatică abnegație : „după ce am inventat poezia într-o încăpere clandestină din adîncul pămînturilor sterpe — curajul și puterea (omenească) s-au topit ca aburul / și altceva în afară de faptul că m-am născut și că trăiesc și că probabil voi muri cutremurîndu-mă (ceea ce de altfel am vrut să spun și acum doi ani și acum trei ani de zile) deocamdată vai nu pot spune / îmi reiau prin urmare vechea limbă : începînd chiar din clipa de față. o succes o mingii o bat cu sete. dar sintagmele străniі în care (se spunea că) sufletul meu doarme ca într-o vizuină pierdută nu mă mai ademenesc. degetele subțiri care vor săpa canale-n pădure și se vor întoarce acolo mereu și se vor întra încetul cu încetul în putrefacție ? degetele subțiri nu mă mai tulburâ". În fondul său, poezia lui Virgil Mazilescu a evoluat de la luarea în posesie a teritoriului liric la ocrotirea acestuia, atitudini energic despărțite, pînă la a se transforma în termeni contrastanți.

Mircea Iorgulescu

ferestre

Un poet

Gerald Bisinger s-a născut în 1936 la Viena. Acolo a studiat psihologia și literele (secția limba și literatura italiană) și a lucrat între 1962—1970 ca redactor la revista de cultură „Neue Wege". Publică un volum de proză scurtă, obținînd premiul „Theodor Körner" al orașului Viena. Semnează apoi numeroase cicluri de versuri, eseuri în revistele „Akzente", „Neue Rundschau", „Manuscripte", „Literatur und critik". În 1968 îi apare volumul „7 poeme de citit cu voce tare". L-am întîlnit într-o zi la sediul „Colocviului Literar".

— Ce este în fond acest „colocviu literar" ?

— Colocviul literar din Berlinul Occidental funcționează din 1963. Publicăm cărți de versuri, antologii de proză ori eseuri, producem și mici filme documentare ori artistice. Am inițiat, cu cîțiva ani în urmă, o serie de filme, încercînd să desprindem profilul literar al unor orașe mari. În planul nostru au figurat : Roma, Praga, Berlinul Occidental, Stockholm, Londra...

— O omisiune : București.

— Sînt sigur că Bucureștiul ar putea oferi un profil cultural interesant spectatorului din vest. Din păcate, stăm destul de prost cu banii. Din orașele înșirate mai sus, nu toate au putut apărea pînă acum pe ecran, cu tot planul nostru. În general, executăm filme cînd accesul sînt comandate de televiziune. Așa s-a întîmplat cu Roma și Berlinul Occidental, la care am semnat scenariul. Cu literatura sîntem în pierdere. După cum știi, în vest se citește mai puțin. Mai ales literatura pe care vrem noi s-o promovăm, în tradiția literaturii de avangardă. „Colocviul" nu urmărește scopuri comerciale. În primii ani s-au publicat cîteva cărți destul de importante, după părerea mea, pentru noua orientare a criticii și gîndirii din Republica Federală a Germaniei. Aș cita ca exemplu volumul „A scrie proză" — un documentar despre modul în care se scrie azi proză. Acest volum a fost rodul a cinci colocvii, adică a cinci seri de discuții cu invitați din R.F.G., Elveția, Austria și Israel. Acești invitați (Peter Bichsel, Klaus Stiller, Nicolas Born, Hubert Fichte și alții) și-au petrecut patru luni în Berlinul Occidental participînd la ședătorile noastre. În volum se publică proza scrisă de ei și discuțiile asupra acestei proze. O altă carte : „Începuturi de roman".

— S-a plecat, probabil, de la cunoscuta idee a lui Valery despre surprizele pe care le-ar putea oferi o antologie a începuturilor de roman.

— Întocmai. 12 autori printre care Walter Höllerer, Klaus Reichert (traducătorul lui Joyce în germană), Karl Marcus Michel, Norbert Miller, analizează începuturile de roman de la Homer pînă la Thomas Mann, Joyce, Proust. Tot la acest capitol aș putea adăuga volumul apărut în 1964 intitulat „Literatura trivială". Dacă privești critic această, să-i zicem, literatură, — sensul e foarte larg, aici incluzîndu-se romanele lui Karl May, romanele foileton, cele de anticipație, romanul polițist, comicsul, romanul de familie, etc., etc. — poți afla foarte multe despre o societate, despre starea de spirit dintr-un anumit moment.

— După cîte înțeleg nu o analiză a lucrurilor fundamentale, ci a celor de la periferie, care fără a da tonul, sînt întotdeauna mai numeroase decît primele.

— Întocmai.

— Și despre poezie ?

— „O poezie și autorul ei". E titlul altei culegeri în care fiecare poezie publicată e comentată chiar de autor. Seria volumelor de versuri am început-o din 1968. Au apărut pînă acum : Heinrich Böll, Walter Höllerer, Reinhard Lettau, Thomas Tranströmer, Charles Olson, Ted Hughes și încă mulți alții. Dacă ai observat, astăzi nu se scrie prea multă poezie în R.F.G. Ori cel puțin așa mi se pare mie. Ea nu mai e la modă, nu se mai poartă. Unele din poeziile de prin reviste sînt destul de naive, sărace chiar și din punctul de vedere al limbajului. E o diferență între poezia austriacă de azi și cea germană.

— În ce sens ?

— Conștiința limbii. Pentru majoritatea germană limba e numai un instrument de comunicare, în timp ce pentru noi autorii austrieci, constituie și un material în sine. Un cuvînt poate avea mai multe sensuri. Trebuie să te adîncești în descoperirea lor, să găsești vorbele cele mai bogate. Pentru poeții austrieci limba germană e mai profundă, mai complicată. Aici acest instrument de cunoaștere este văzut, cum spuneam, cam simplist.

— O să-i întreb și pe poeții care nu s-au născut la Viena ! Să văd ei ce părere au.

— N-ar fi exclus să spună exact pe dos. Demne de atenție sînt în Germania Federală cercetările științifice care se fac în acest domeniu la o revistă de ținută ca „Die Sprache im technischen Zeitalter", condusă de Höllerer și Norbert Miller. Nu este o revistă propriu zis structuralistă, ci e deschisă tuturor cercetărilor și discuțiilor serioase despre problema limbajului.

— Ce crezi despre poezia concretă ?

— E terminată. Există aici poeți care se ocupă cu așa ceva, pot fi citați Helmut Heisenbütel de la Stutgart, ori Franz Mon. În general acei care s-au îndeletnicit cu poezia concretă au trecut la altceva. Poezie concretă în sensul „clasic" nu se poate face, căci totul s-a experimentat.

— Poeziile tale trebuie citite neapărat cu voce tare ?

— Da, dar nici prea tare. Nu sînt adeptul gesticulației prea largi. Le-am scris într-adevăr pentru a fi citite, „recitate", într-un cerc mai mult sau mai puțin intim. Eu însumi am făcut lecturi în Berlinul Occidental, prin diferite localuri publice — acum cîțiva ani erau în vogă întîlnirile literare din berării și cafenele. Desigur nu în orice fel de local, ci în acelea care organizau și expoziții de grafică, fiind mai mult galerii decît cafenele.

— Începuseși să vorbești despre poezia austriacă. Parcă aș mai dori să adaugi ceva. Și mie mi se pare — atît cît o cunosc — destul de interesantă.

— Din păcate, și acolo poezia se află în minoritate. Se scrie mult proză, teatru, s-a dezvoltat apoi acel gen hibrid numit „radiodramă". Poeții mai importanți : Ernst Jandl, H. C. Artman, Friederike Mayröckers. Dintre cei mai tineri l-aș numi pe Reinhard Prissnitz. Autorii austrieci sînt aproape toți publicați de revistele și editurile germane. Un centru important e la Graz. În jurul revistei „Manuskripte", care apare acolo, sînt grupate personalități care contează în noua literatură germană și austriacă : Peter Handke, Barbara Frischmuth, Wolfgang Bauer și alții.

Marin Sorescu

O singurătate

Urmare din pag. a 1-a

— Muncesc, mă uit, mă plimb.

— Te plimbi ?! Ce faci dumneata se mai cheamă plimbare ?

— Eu m-am închis în mine, m-am povîrnit de tot în mine și lucrurile care mă privesc sînt așa cum le cred eu, nu cum le cred alții. Cînd eu zic că mă plimb, mă plimb.

— Și te-ai obișnuit așa ?

— Eu m-am obișnuit atît de mult cu mine așa, șchioapă, că nici nu-mi mai aduc aminte, nici nu-mi mai închipui să fi fost eu altfel vreodată. Atîta am vrut, să trăiesc. Cît de puțin ar fi rămas din mine, am vrut să trăiesc, pentru că numai după ce te întorci de pe un trotuar unde te-au sfărîmat două mașini, numai cînd te întorci în viață dintr-o durere ca asta, îți dai seama ce minunată e viața.

— Și ești fericită ?

— Dar dumneavoastră sînteți fericit ? Eu măcar sînt șchioapă și se vede, dar alții sînt infirmi în partea în care ochii oamenilor nu pătrund. Nu sînt fericită. Dar nici nu sînt mai puțin fericită decît dumneavoastră, toți ceilalți. Atît că mi-e dor de surioara mea din cînd în cînd.

— Aici, la Dorobanțu, te iubește cineva ? întrebă unul dintre oamenii care se aflau în mașină.

— Nu mă iubește nimeni. Știu că nu mă iubește. Însă nici nu mai am nevoie. Sînt impiegat de mișcare, muncesc, citesc, mă gîndesc, mă uit și îmbătrînesc și eu odată cu toată lumea și încerc să-mi aduc aminte cum eram eu în clasa a XI-a și nu reușesc și mă gîndesc că poate visez și nu-mi închipui că se poate visa mereu la fel. Însă să știți că și cînd muncesc și cînd citesc și cînd mă uit nu sînt deloc tristă. Eu încep să fiu tristă în clipa cînd mă plimb, mă uit în jurul meu și-mi dau seama ce singură sînt.

...Oprim. Coboară, mulțumind și parcă surizîndu-ne stingher și sfidîndu-ne de la înălțimea morală a unei suferințe învinse, a unei infirmități acceptate și a unei singurătăți atît de adevărate, încît nici nu știe să se tînguie.

fragmente critice

O alegorie profană

Există la muzeul Prado un tablou de Tițian, copiat și de Rubens, cu tema biblică a ispitirii Evei de către diavol. Curiozitatea e că locul șarpelui e luat de un copil. Un copil bucălat, drăgălaș, întinde surîzînd tinerei lui mame un măr. Femeia îl primește sau e pe punctul de a-l primi fără nici o urmă de îngrijorare în privire. Toate elementele picturii exprimă liniște morală, nici un detaliu nu anunță tragedia ce va urma. Făcînd abstracție de legenda biblică, am putea crede că Tițian înfățișează o scenă banală de familie. O mamă se joacă într-un decor, e drept cam insolit, cu copilul său, în timp ce bărbatul preocupat de altceva se uită absent în altă parte.

Prezența copilului tulburâ, totuși, simbolurile pe care le știm și privirea noastră, neliniștită, avizată de lecturi caută să descopere secretele acestei substituiri. De ce copilul și nu șarpele cunoscut, mitizat de atîtea interpretări ? Soluția cea mai comodă, aceea care vine întîi în minte, e că diavolul a recurs la o stratagemă mai subtilă. Luînd chipul copilului, el caută o cale mai sigură și mai ușoară spre spiritul de înțelegere al femeii. Căci cine ar putea rezista gestului făcut de un copil atît de inocent, cine ar putea refuza fructul oferit cu atîta grație de mîinile dolofane ale unui prunc ? !

Socoteala Satanei e bună, totuși interpretarea nu satisface, nota realistă, polițienească contrazice în chip brutal lumea de simboluri spirituale care înconjoară pictura lui Tițian. Mă gîndesc, apoi, că șarpele n-a fost de la început un animal compromis, reputația proastă i-a venit mai tîrziu, după ce întîmplarea sacră s-a încheiat și a trecut, sub forma unei alegorii cam sofisticate, în texte și în interpretările lor infinite...

Pictorul s-a gîndit, probabil, la altceva mai profund, substituirea vrea să dea un înțeles nou unei alegorii vechi, dar întrebarea este, încă o dată, care ? Sigur e că pruncul nu poate fi decît un simbol al fecundității, mărul întins spre femeia care îl primește cu bucuria întregii ei ființe ar putea fi interpretat ca semnul unei vocații profunde. Eva ia cunoștință de puterea fecundității ei, și această revelație tulburâ toată geometria divină. Procreînd, omul imită, egalează **opera** divină și, odată acest fapt cunoscut, el scapă de sub puterea unor servituți misterioase. **Păcatul** are atunci alte rațiuni, **izgonirea din paradis** semnifică mai mult decît un act de nesupunere față de autoritatea creatorului absolut. Creația nu e o trufie, e o vocație ce ridică pe om deasupra condiției lui. Tocmai această descoperire a iritat sensibilitatea creatorului biblic, tiran absurd, bolnav de obsesia unicității...

O mică schimbare în figurația sacră, și pictura lui Tițian e asediată din toate părțile de simboluri profane.

★

... E miercuri seara, am terminat cursurile, plouă și n-am nici un chef să mă întorc acasă, în Strasbourg — Saint — Denis, cartierul **cald** al Parisului. Intru într-o cafenea de pe rue des Carmes, pe care a locuit și E. Lovinescu și alți scriitori români la începutul secolului (casa, la nr. 22, există și astăzi). Cafeneaua Ronsard e plină și, ca de obicei, zgomotoasă. Ploaia nu deranjează pe nimeni, nu strică tabieturile. Un bătrîn cu fața devastată de timp se uită absent pe stradă, o tînără cu alură de halterofil notează ceva pe o hîrtie, din cînd în cînd ridică ochii și privește intrigată în jur. De la altă masă un nord-african o privește cu atenție.

Sentimentul e, totuși, de singurătate, în ciuda acestei lumi pestrițe, care bea, vorbește tare, rîde din orice. Camus vorbește în **L'été** de „singurătatea populată pe care o găsești în orașele Europei". Pe unii natura îi înspăimîntă prin liniștea ei și caută aceste locuri aglomerate unde se pot simți izolați în gîndurile lor. Descartes scria bătrînului Balzac în acest sens : **liniștea nu-i posibilă decît în orașele zgomotoase,** și mergea, dacă nu mă înșel, la Amsterdam ca să poată scrie...

Pe mine acest gen de liniște, nu mi-e rușine să spun, mă deprimă, dar, nevoit să mă adaptez circumstanțelor, rezist, caut să-mi ordonez gîndurile, să prind ceva din misterul acestor oameni care intră într-un bistrou ca în propria lor locuință, se simt (cei care se simt !) bine, glumesc cu patroana, o femeie între două vîrste, ironică și autoritară... Tocmai am terminat de citit cartea unui filozof contemporan și, prin ce asociere nu știu, îmi vine în minte o propoziție întîlnită acolo : „Spania gravidă de dumnezeu" adică : fecundată de spiritualitate, obsedată, ca în pictura lui El Greco, de transcendent. Transcendentul care coboară pe fețele personajelor sale și le alungește. S-ar putea vorbi de un **simbolism ascensional** în pictura acestui grec identificat total cu spiritualitatea iberică și, negreșit, cel mai inspirat interpret al ei. Regii sau prelații cu veșminte negre și gulere albe, cu fizionomiile asimetrice, lunguiețe, prelungite dincolo de rama tabloului, fac toți parte din familia spirituală a lui Don Quijotte, cel care locuiește într-o iluzie sau se lasă locuit de ea...

Dar să revenim la moralistul care spune, în alt loc, că divinitatea începe acolo unde sfîrșesc desnădejdile noastre... Propoziție teribilă prin iconoclastia ei. Filozoful, pe care l-am cunoscut, are o rară violență în disperarea lui. Am petrecut o noapte întreagă cu el plimbîndu-ne prin Cartierul Latin și m-a uimit atunci, și mă uimește ori de cîte ori îi citesc eseurile, marea lui inteligență distructivă. El ia totul în deșert, negația e atît de puternică, încît de la un punct nu mai sînt sensibil la adevărul pe care îl contestă ci numai la jocul expresiei, la mecanismul paradoxului. Un spectacol de insolită inteligență. Întîi negația, apoi afirmația, după care aștept cu emoție propoziționea care o va dobori... Filozofia devine o gimnastică superioară a spiritului, indiferentă la obiectul ei. Mă gîndesc, totuși, că vocația și rațiunea filozofiei nu pot fi străine de adevăr. Frazele frumoase obosesc repede, cuvintele se ofilesc în imprecizia negației. [1973]...

Eugen Simion

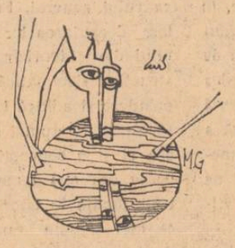

Omul acela — fratele nostru

Urmare din pag. a 1-a

apa care creștea mereu, veneau din urmă alții și alții cu copiii pe umeri, dar mulți din ei duceau în brațe primele lucruri care le căzuseră în mină. S-a salvat ceea ce s-a putut salva. Și ce poate fi spus decît că, de pildă, Ana Mathyas a văzut pentru a doua oară, după un răgaz de cinci ani, lucirea aceea de spaimă din ochii copilului ei în clipa în care a ieșit cu el din casă și în jur era numai o întindere cu apă ? Se poate vorbi însă despre faptul că toți oamenii aceștia care și-au părăsit casele în ultima clipă, au găsit un loc în care să se adăpostească — la rude, prieteni sau necunoscuți, acolo unde nu ajunsese apa.

La Sighișoara, în zilele acestea, a vorbi cu oameni necunoscuți pe stradă, a intra într-o casă și a da o mînă de ajutor, e un lucru obișnuit ; preocuparea pe care o vezi pe chipurile oamenilor nu e legată de ceea ce s-a întîmplat, ci de ceea ce trebuie făcut. Miroase a mil, a tencuială umedă, se distribuie cisme de cauciuc, apă minerală și piine, trec camioane cu alimente.

Din primele ore ale dimineții nămolul începe să fie încărcat în basculante ; ca să se desprindă de pe lama lopeții, trebuie să lovești de patru-cinci ori în marginea camionului ; motopompele aruncă din subsoluri șuvoaie de apă murdară ; în fața magazinelor se trece nămolul prin site de pe care se adună cravate, batiste, jucării... De-o parte, cîțiva copii adună din noroi jucăriile aruncate și ar fi cu neputință să-i convingi că există jucării cu care nu se mai poate face nimic. În fața librăriei, adunate într-o stivă, am văzut cărți umflate de apă, pline de noroi, cu coperți deslipite pe care cu greu se mai poate citi ceva ; și totuși, în jur se strînseseră oameni care le răsfoiau fără să citească ceva, deși începeau prin a-și șterge mîinile de pantaloni și a trece cu manșeta peste coperțile murdare. Cineva a cules un volum de Macedonski căzut deoparte și l-a așezat printre celelalte ; o basculantă dădea înapoi și oamenii au trebuit să se încumete să încarce cărțile în ea.

La prînz, în parcul din centru, oamenii mănîncă pe bănci, pe ziare întinse, ca într-un oraș care, pentru o vreme, le-a devenit străin ; dar se mănîncă în grabă, cu gîndul că de graba aceasta depinde ziua în care și-l vor apropia din nou.

Tîrziu, după-amiază, prin porțile larg deschise ale caselor, încep să iasă bărbați cu găleți de nămol, iar femeile scot pe pervazuri saltele și plăpumi umede — ei, aceiași care pînă atunci curățaseră mîlul din războaiele de la țesătoria de mătase, sau lucraseră în întreprinderile neînundate. De dimineața pînă seara ochii li se aținteau de nenumărate ori spre cer : „Numai de n-ar ieși soarele peste nămolul ăsta !..."

Emilia Butnariu avea în mîini două servicte pline cu situații privind aprovizionarea orașului ; după ce trecuse pe la cîteva magazine se oprise în fața casei ei, descumpănită ; a vrut să intre dar s-a oprit și a ridicat din umeri : „Și, dacă intru, ce să fac acolo ?" Parchetul se ridicase, totul zăcea vraiște ; rămăsese întreg, pe un dulap, un aparat de mărit fotografii. S-a întors și a pornit-o spre oraș.

Într-o altă curte, în apropiere, o bătrînă înfășurată într-un fulgarin lovea în neștire pămîntul cu o plasă îndesată cu haine : „Unde să mai duc și astea ? spunea. Că în pod nu mai e loc !"...

Nu puțini sînt aceia care, în zilele acestea, și-au adus aminte de Otto. Vă mai amintiți de Otto ? În 1970, tînărul acesta a salvat cu o barcă pneumatică zeci de oameni, dar a ajuns prea tîrziu pentru a-și mai salva și tatăl ; de cîte ori se întorcea cu barca goală, bătrînul, urcat pe acoperiș, îi mai arăta pe cîte cineva care cerea ajutor ; ultimul drum Otto l-a făcut pentru tatăl său numai că, sub ochii lui, casa s-a prăbușit.

„Știți, prăvălia pe care-o vedeți a făcut-o bunică-meu, spune Barner, pălărierul. Acum lucrez aici cu nevastă-mea, Hilde, în comerțul de stat... De mai mult de-o sută de ani noi am vîndut pălării, dar asta n-are importanță. Mă gîndeam la Otto... Cînd a venit apa, acum, am cărat la mine-n casă, că stau deasupra, toate pălăriile. Am salvat și noi lucrurile pentru care am trăit... Toți oamenii au făcut la fel. Sînt mulți ca Otto, dar eu vreau să vă spun cum sîntem noi, cei de-aici... Am citit cîndva un poem despre Uwe... Nu știu ce poet l-a scris : poate suedez, poate danez... În orice caz Uwe acesta era pescar și a sărit în ajutorul unei corăbii care se scufunda nu departe de mal, în furtună. Mama lui i-a strigat să nu plece : tatăl său murise tot așa, fratele său dispăruse pe mare... Uwe s-a dus însă. Cînd a ajuns la corabie, mai rămăsese deasupra valurilor numai catargul, și pe catarg, un om. L-a salvat. Cînd s-a apropiat de țărm, Uwe a strigat mamei : Mamă, omul acela e fratele meu... Frumos, nu-i așa ? Eu cred că omul acela, ori cine-ar fi fost el, nu putea să fie altul decît fratele său..."

Noaptea, detașamentele de pompieri spală străzile metru cu metru : tot acest pămînt smuls de cine știe unde, trebuie să-și găsească alt loc. Tîrnava curge acolo jos, fișiind, de parcă prin ea ar trece un cuțit.

atelier literar

poșta redacției

PĂVEL RĂTUNDEANU-FERGHETE: N-aveți de ce să cereți scuze „pentru scrisul dezordonat și probabil cu erori de ortografie". Sînt lucruri care se învață (cu puțină străduință și bunăvoință) și e elementar să dați curs, înaintea oricăror veleități literare (deocamdată, nejustificate, judecind după tot ce ne-ați trimis pînă acum) acestei preocupări pentru scrierea corectă și îngrijită a limbii materne.

CORNELIU VASILE: S-ar părea că există o perspectivă spre poezie, mai clar afirmată în „Puțină geometrie". Vom vedea ce va mai fi.

A. DUMITRĂȘCU: Nu e ermetism ceea ce faceți și nu e o cale favorabilă spre poezie. Exceptînd „La noi" și, oarecum, „Interior" și „Ochi", unde se spune sau se sugerează ceva (deși încă simplist și șovăitor) celelalte sînt niște jocuri de vorbe care mimează poezia, fără a reuși să treacă de niște uscate aparențe („Cărămida", unde pare să mijească o idee, nu face nici ea excepție). Rămîne, la urma urmelor, o problemă de exercițiu și studiu aprofundat, în preajma poeziei adevărate, de formare a unui gust artistic mai sigur („am mușcat din istorie — în ziua aceea mi-am făcut din dinți statui" sau „mîncam din tabloul trist demonii și culorile", etc., „am înfulecat dicționarele lumii, capetele omului", etc. — ca să nu mai vorbim de **„pensulele** cu care trebuie să vă **sculptați** mormîntul"!?, etc. — ridică grele îndoieli, nu numai asupra comestibilității lucrurilor, dar mai ales asupra acelui gust de care am pomenit...)

PETRE VLAD: Nu sînt noutăți. În afară de această strofă uluitoare, care întrece probabil tot ce se cunoaște în lumea largă în materie de... modestie.

Nu are-n univers asemănare
Miraculosul drum parcurs de mine,
Înalta-mi traiectorie conține
Splendori adînci, cu totul singulare... Etc

V. PRUT: Noile texte, în nota obișnuită. Într-adevăr, „dracul le știe pe toate" și îndoiala și temerile dv. sînt, din păcate, prea întemeiate. Demersul direct e, oricum, inevitabil și poate nu inutil. În ce ne privește,

vom proceda ca de obicei, dar n-am putea spune că eforturile noastre... ne-au acoperit de glorie. Chestiunea drepturilor o veți dezlega mai simplu printr-un telefon la secretariat. Ne rămîne să vă dorim succes (în toate sensurile).

V. VAL (M.T.): Ne pare rău, dar ne supraestimați puterile. Tot ce putem face e să propunem redacției versurile dv. Cu editurile n-avem nici un fel de relații și ele n-au ce face, de obicei, cu recomandările și sugestiile noastre. Singurul dv. atu în fața lor rămîn tot antecedentele proprii, de tipar și de mînă. Sperăm să cîștigați bătălia.

NEGREA A.: Ce vă putem spune altceva? Soluțiile sînt la îndemîna dv. Citiți, studiați, poezia mai veche și mai nouă, pînă cînd veți simți că înțelegeți mai mult din „tainele" ei, că vă puteți exprima mai deplin și mai personal propriile ginduri, pînă cînd veți simți că gustul dv., înnoit și ameliorat, nu vă mai îngăduie să depuneți pe hîrtie expresii ca, de pildă, „sortind spintecări tot mai drepte", etc. Noi nu vă putem corecta săptămînal manuscrisele, ca pe niște teme școlare (n-am avea nici spațiu), ci vă putem doar semnala dacă drumul e bun, e rău, dacă bateți pasul pe loc, etc.

E. ȘTEFOI: Ați tăcut destul, într-adevăr, dar fără a profita de această liniște pentru a încerca să ajungeți la rădăcina lucrurilor. Textele noi sînt trist de asemănătoare cu cele mai vechi. Aceleași potriveli de vorbe și aduceri din condei cu aparențe „poetice", „sunînd din coadă", dar nelăsînd să scape un sens, o idee, o structură sensibilă, neavînd, parcă, nimic a spune, clar, coerent, convingător. Exemplele unor formule care mimează poezia (fără vibrație și mesaj) le găsiți aproape în toate paginile. E obișnuitul drum „în dodii", în simulacre și în „efecte" prozodice, care nu mai spune nimic, care nu duce nicăieri.

H.I. Bociuț, Huciu Valentin: Sînt unele semne bune, merită să insistați. **Șerdnim Hanidul, V. Dum., P. Gentimir-Miulescu, Constantin Cotea** (manuscrise indescifrabile), **G. Popescu-Tăriceni, Doru Juncu, Victor Prelucă** (manuscrise indescifrabile), **M. Lău, Marian Vitiuc, V.P. Mărgean, Bogart W., Marin Dumitrescu, P. Const. Mincu, G. Străinu, E. Kotzbacher, Gall Gabor, C. Santidi, Niculescu Eugen, Octavian Soviany, Al. de Chamonix** (așteptați răspuns, înainte de a trimite un nou plic. Folosiți mașina de scris sau, în orice caz, o grafie mai îngrijită, și descifrabilă), **D. Petre:** Nimic nou!

Geo Dumitrescu

Melancolia zeilor

Cred tot mai mult
că sîntem curcubee,
dar ele lărgesc în noi
subterane melancolii...
Din triști răsar
iubirile, ca niște focuri
aprinse de ape
și tot în ele
se frînge nepotolitul
val
Și calea pietruită
de stele răsare
în caldă tristețe
și tot de ea ni
se deschid ochii
mari
Cred tot mai mult
că sîntem curcubee,
ele lărgesc în noi
subterane melancolii...
(dar nu tristețea amară
ca ziua închisă în giulgiu)
lacrima vie, limpede
aburind în noi unduirea
de cîntec și dor.

RODICA STĂNCULESCU

Despre sufletul meu

În fiecare sămînță
puzderii de flori,
așteaptă clipa solară
cînd totul va fi
un dans hipnotic
de parfum și culoare

În fiecare ou presimt
un cer de păsări
țipînd cu filfîiri
de aripi grăbite
către stele.

Iar tu, suflet al meu,
le crești și le duci pe toate
în tine sînt
cum nu se poate mai vii
pînă și cele plecate

COSTEL ȘTEFĂNESCU

Stare de trezire

Trezirea de dimineață
e ca un măr acru
în mîna unui bolnav
număr pînă la trei
și deschid ochii
soarele intră pe geam
ca un spărgător de ghiață
și toate par mai mari
prin lupta aerului.

ALEXANDRU HORIA

Căutăm întrebări

Măsuram dimineții cu un ram înflorit,
pe o rază de soare
trimiteam fluturi în cer
să-mi aducă albastru pur
atît de necesar viselor mele,
încă o lacrimă o cedam bucuros
ca ziua să-și poată da sfîrșitul,
izgoneam cuvintele din cameră
ca pe niște muște
nu știu de ce dar aveam impresia
că golesc lucrurile de sens,
e puțin ceea ce spun
căutam întrebări și-n vaza cu flori
în care se adunase toată lumina
și totuși îmi mai lipsea ceva să fiu copil...

VICTOR PETRESCU MĂRGEAN

Din adîncurile semințelor

Căutăm *mîngîiere*:
cineva își amintește
că lumina
de la început ne-a îngăduit
existența...

Prelung răsună în noi
clopotele de răcoare
ale zilei...
...grîul se înalță
din adîncurile semințelor..
aici
zborul păsării
aburește cerul.

ION TEODORESCU

Pădurarul

Tatăl meu era pădurar.
Deseori mă lua în pădure cu carul cu boi
tăiatul de lemne să-l învăț de copil
mai nainte de-a merge-n picioare

În pădure tata-ncerca fiecare lemn cu privirea
ducînd o linie dreaptă între umerii lui
și soarele la amiază
și numai arborii neparaleli cu umbra sa
îi tăia din rădăcini, cu loc cu tot
să rămînă pădurile drepte spunea

După tăiere împărțea mugurii pentru capre și cerbi
semințele pentru păsări
să nu rămînă-n țărînă vreo urmă de arbore strîmb
iar trunchiul
după ce mai întîi îl întreba dacă vrea să meargă acasă cu el
îl punea-n car cioplindu-l cît ținea drumul
pentru un pod, o fîntînă sau casă
În timpul acesta eu țineam boii de sfoară
ascultînd cum cresc pădurile drepte în brațele sale.

C. DOCHIAN

Luceafărul etern

Urmare din pag. a 1-a

boieni și Vaslui, Dumbrava Roșie sau Neamț, apare Eminescu în blinda Moldovă a Mușatinilor, Patria lui Ștefan și Dosoftei, casa lui Alexandru cel Bun și Petru Rareș, a lui Lăpușneanu și Varlaam și Dragoș, a lui Vasile Lupu și Neculce și Cantemir, tărîmul voievozilor și cronicarilor, tărîmul liber al răzășilor, această icoană a luptei și răbdării, a vredniciei plină de cetăți și de sate, între codri și sihăstrii, lemnari și iconari, pictori și țesători; o lume blîndă și nouă, mereu dreaptă și trează, cu o tradiție milenară din coarda trainică a acestei vițe vinjoase ce umpluse țara pe dedesupt cu mireasma tăriei ei a învățături acest prunc curat și sănătos în potirul vieții căruia a licărit o clipă toată roua slavei ființei noastre. Nicăieri ca în Moldova nu s-a păstrat atît legămîntul între natură și cititorii ieșiți din mina omului, cadrul încoronează așezarea omenească. În poieni, la locul luminilor, departe de așezări în valea însorită între zumzetele riurilor, se înalță inegalabilele ctitorii voievodale, de-o frumusețe și alcătuire unică în lume, în care odihnesc oasemintele voievozilor ctitori de Patrie și semințe.

Fără înțelegerea adîncă, din iubire, în context universal a făpturii lui Ștefan și a zidirilor lui, fără asimilarea mesajului păstorului din Mioriță, fără înțelegerea nunților din sat, fără înțelesul ctitoriilor, fără înțelegerea femeii în ochii moldoveanului, fără înțelegerea acestui ținut este greu să intrăm în graiul lui Eminescu. Și nu numai chipul Moldovei ci al României întregi din sînul căreia Eminescu va izvorî și va rosti. Căci de tînăr Eminescu este Poetul patriei Sale, de tînăr o va străbate conform destinului său, ce nu-i dădea astîmpăr să stea pe loc, ca semn în acest fel. Prunc încă va pleca prin țară, va ști cu creionul în mînă scriind căutările populare ale Maramureșului, va călca prin sate și vetre transilvane, va saluta cîmpia libertății și pe misionarii școlii ardelene, va ști de tînăr de Iancu și Horia, pe care-i va și cînta în poeme unice, îi va cunoaște pe Basarabi tot așa de bine ca pe Mușatini, și-i va iubi cu aceeași ardoare și înțelegere de la Neagoe la Brâncoveanu. Nimic din ființa istorică autentică nu-i va rămîne străin. Cu lada de scrieri rare după el, cu manuscrisele cronicarilor și zestrea întîiilor poeți atît de generos evocați în Epigonii, cu portul pe el, cu graiul în ființă, cu ochii plini de lumina și culoarea acestui topos în auz cu freamătul codrilor seculari înnoptînd la izvoare sub cerul spuzit de stele, atent la tot ce mișcă-n țara asta, de tînăr Eminescu se profilează ca mesager al acestei semințiri române cu trecutul ei milenar vrednic și pilduitor care este și va fi prin opera lui Eminescu și în grai, sufletul unui popor, o Patrie unică în Univers, Patria Română.

Spiritul revoluționar

Urmare din pag. I

prima linie a luptei pentru pace, conviețuire pașnică și bună colaborare între toate țările lumii. Căci nu putem fi decît mîndri că România a contribuit, într-o măsură importantă, la finalizarea cu succes a celei de-a doua faze a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa. Plenara a subliniat contribuția deosebită pe care și-a adus-o tovarășul Nicolae Ceaușescu în îndeplinirea planului politicii externe a României stabilite de Congresul al XI-lea. Vizitele președintelui Ceaușescu în diferite țări ale lumii, convorbirile sale cu șefi de state și de guverne, cu diferiți oameni politici au contribuit la afirmarea tot mai clară și fermă a năzuințelor de pace și bună înțelegere cu care înțelege România să se înscrie în viața politică a lumii. Bineînțeles, Plenara n-a putut decît să salute cu satisfacție convocarea la 30 iulie, la Helsinki, a celei de-a treia faze a conferinței europene la nivel înalt, cum, de asemenea, a afirmat hotărîrea partidului și statului nostru de a acționa în continuare consecvent pentru dezvoltarea relațiilor cu toate țările socialiste, cu toate țările lumii, înțelegînd ca în acest fel să-și aducă o contribuție cît mai mare la democratizarea relațiilor internaționale, la promovarea și susținerea unei noi ordini politice și economice, la făurirea unei lumi mai drepte și mai bune în care modul liber, independent al fiecărei națiuni de a-și făuri viața să nu mai poată fi amenințat de amestecuri din afară.

Analizînd structura organizațiilor de partid de la sate, Plenara a aprobat propunerile privind îmbunătățirea acesteia. Așa cum este gîndită această nouă structură, se va asigura o mai bună și eficace unire a eforturilor comuniștilor, ale celorlalți oameni de la sate pentru rezolvarea cît mai operativă și mai exactă a problemelor specifice, adică a celor ridicate de creșterea producției agricole, buna gospodărire și dezvoltarea economico-socială a localităților rurale.

Adăugînd că în cadrul recent încheiatei Plenare s-au mai stabilit atît măsuri privind creșterea rîndurilor partidului, pentru a se asigura întărirea continuă a organizațiilor de partid, cît și noi măsuri menite să asigure înfăptuirea neabătută a sarcinilor stabilite de cel de-al XI-lea Congres al partidului în domeniul politicii de cadre, putem spune, încă o dată, că Plenara Comună a Comitetului Central al P.C.R. și Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale a României, prin diversitatea și importanța hotărîrilor adoptate, se constituie într-un eveniment de reală și puternică importanță istorică în viața țării.

O bătălie a păcii

Urmare din pag. a 1-a

Someșului și ploile din ultimele zile nu le dădeau voie să treacă mai departe. **Cei patru sute** au continuat drumul pe jos. Podul a fost distrus și pentru trecerea riului au folosit o pasarelă. De aici încep terenurile **Stațiunii agricole experimentale**. Unora dintre ei locurile le erau cunoscute; au mai fost aici și în zilele anterioare. Alții veneau azi pentru prima dată aici; au fost însă prezenți și la practică în producție și pe alte ogoare — la strînsul inului, pe dealurile Chintăului, de exemplu — sau au participat la regularizarea albiei Someșului și a cursurilor citorva dintre afluenții lui; sînt și cîțiva studenți de la Facultatea de mecanică, întorși recent de la Valea Ierii. (Alte două brigăzi de cîte 40 de studenți urmează să plece în zilele următoare tot la Valea Ierii, localitate foarte grav lovită de puhoaiele dezlănțuite).

Exact prin acest loc, îndreptîndu-se tot spre dealurile aflate la Nord de Someș, cu aproape treizeci și unu de ani în urmă, trecea în pas alergător, trăgînd din mers, avangarda **Diviziei 18 vînători de munte**; era dimineața zilei de 11 octombrie 1944, ziua în care, în urma unui atac fulgerător, au fost alungate din Cluj trupele hitleristo-horthiste. Și drumul **Diviziei** îl parcurg acum **cei patru sute** — studenți și cadre didactice —, lansați într-o îndîrjită bătălie a păcii, bătălia recoltei anului 1975; este un răspuns cît se poate de concret la chemarea lansată de **Hotărîrea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. cu privire la măsurile ce se impun în continuare pentru înlăturarea cît mai grabnică a efectelor inundațiilor.**

E încă destul de devreme, dar soarele a început să dogorească. Va fi o zi frumoasă. Și rodnică. Pe versantul sudic al dealului, în spațiul ocupat de sectorul horticol, inginerul Lazăr repartizează parcelele. (Totalizează cam 15 ha.) și în citeva minute s-au și format echipele de lucru. La frunturile de lucru au fost aduse și bidoanele cu apă de băut și echipa de prim ajutor e și ea pregătită. Începe lupta cu dușmanii recoltei, buruienile; nimeni nu are chef de pierdut vremea și mișcările se adaptează repede, nu mai sînt stingace.

Înaintașul Coca, de la **Universitatea**, student în anul III la **drumuri și poduri**, Carmen Mureșan — anul I **construcții** —, Ion Căldare — anul II **instalații**, Jucan din anul III **construcții**, Dan Popescu din anul IV și toți ceilalți, studenți și dascăli (printre care se află azi și prof. dr. docent Ion Drăgan, prorectorul Institutului Politehnic din Cluj-Napoca și Tiberiu Cocheci, președintele Asociației Studenților Comuniști de la Institut) sînt constituiți acum în două lanțuri de trăgători ce înaintează ritmic și ferm în acest asalt al recoltei. La cota cea mai de sus de pe deal înaintează ritmic, în formație strînsă, studenții de la **arhitectură**; și printre ei îl recunosc și pe pictorul Ion Antoniu, asistent la studiul formei. Iar jos, la sediul fermei **șeful spatelui**, Nicolae Almășan, din anul II **instalații**, începe să pregătească gustarea de la ora 11...

(La poalele dealului, **la legumicol**, alte brigăzi, formate din elevele și elevii de la **sanitară** și de la Liceul Mihai Eminescu).

...A fost o zi cu soare dogoritor. O zi în care s-a mai cîștigat o bătălie. Și zilele următoare alte bătălii... ! (Peste o mie de studente, terminînd pregătirea militară, vor veni și ele aici, pe ogoarele din jurul municipiului Cluj-Napoca).

revista străină

● **O CULEGERE DE REPORTAJE ALE CUNOSCUTULUI GAZETAR POLONEZ KAPUSCINSKI RYSZARD**, a apărut în editura Czytelnik din Varșovia, sub titlul „Cristul cu pușca pe umăr". Aceste reportaje, fruct al călătoriilor autorului prin țările Americii de Sud, prin Africa și Orientul Mijlociu, sînt consacrate popoarelor luptînd împotriva violenței și dictaturii. Kapuscinski vorbește, printre altele, în reportajele sale, despre moartea lui Che Guevara, despre evenimentele din Chile, și despre executarea partizanilor din Salvador.

● **ALFRED SAUVY**, profesor onorific la Collège de France, a primit Marele Premiu al Fundației Franței (Premiul Paul Valery) pentru cartea sa „La fin des riches", publicată în edit. Calmann-Levy. Creat în vederea evidențierii operelor care permit o sinteză între culturile științifice și literare, acest premiu a fost atribuit în 1973 lui Georges Duby, iar în 1974 lui Georges Dumezil. Reamintim că lucrarea lui Alfred Sauvy, „La fin des riches" examinează noile raporturi care s-au instaurat între țările industriale și lumea a treia.

● **ÎN 1976, ORAȘUL BAYREUTH**, care evocă cele mai prestigioase nume ale muzicii, va celebra centenarul Festivalului Richard Wagner. Cei ce răspund de acest festival au hotărît să se restaureze „Haus Wahnfried", domeniul familiei Wegner, care a fost grav avariat de bombardamentele din 1945 și care este proiectat să fie transformat într-un Muzeu comemorativ Richard Wagner. Lucrările vor fi supravegheate de nepotul compozitorului, Wolfgang Wagner. În cadrul Anului patrimoniului arhitectural din R.F.G., Statul federal, Bavaria și orașul Bayreuth vor contribui cu sume importante, alături de Asociația prietenilor lui Richard Wagner, Fundația Franconiei de Sus și de însuși Wolfgang Wagner.

● **„LES FILMS DE MA VIE"** — de François Truffaut, apărută în Editura Flammarion, amintește publicului cititor că acest cunoscut regizor este și un gazetar pasionat, dublat de un scriitor de talent. Volumul, — culegere din cele mai frumoase articole ale sale despre Renoir, Chaplin, Orson Welles, Bunuel, Vigo, Elia Kazan, Ophuls, Resnais, Vadim, Chabrol — începe cu un eseu intitulat „La ce visează criticii", în care Truffaut analizează raporturile dintre cineaști și profesioniștii pe care sînt chemați să-i judece.

● **ÎN CURÎND POETUL CUBANEZ REGINO PETROSO VA ÎMPLINI 70 DE ANI.** Cu acest prilej, presa cubaneză închină „poetului proletar", cum îl numește, — numeroase articole în care trece în revistă viața lui, meseriile pe care a fost nevoit să le profeseze: muncitor agricol, în culturile de zahăr, vînzător de prăvălie, muncitor cu ziua, epocă în care a îndurat exploatarea și nedreptatea unei lumi nedrepte. Regino Petroso și-a hrănit poezia din acest climat, fiind în 1927 unul din promotorii poeziei sociale din Cuba. După ce în 1933 scoate volumul de versuri „Nosotros", în 1934 începe să lucreze la primul organ oficial al Partidului Comunist, „La palabra"; în 1935 este unul din editorii revistei „Masas"; în 1939 publică „Más allá canta el mar". în 1955 „Bolivar". „Simfonia de libertad". „El circuelo de Juan Pei Fu" și în 1966 o antologie de poeme, „China recuerdos".

Desene de Mihai Gheorghe

● **ÎNSUȘI PREȘEDINTELE R.F.G.** va înmîna la 3 noiembrie anul acesta la Bonn premiile Cărții pentru Tineret 1975. Din 321 de titluri propuse, juriul ales pentru a desemna pe laureați a optat pentru trei cărți: „Putem face încă multe lucruri împreună" de F. K. Wächter, „Iulia la lupi" de J. C. Georges, și „Ei construiau o catedrală" de D. Macaulay. Un al patrulea premiu care va fi remis cu aceeași ocazie volumului pentru tineret „Nu se primește nimic fără nimic" de Angelika Kutsch, a fost ales de un juriu special cu prilejul Anului Internațional al Femeii.

● **DAVID LODGE**, conferențiar la catedra de Literatură Engleză la Birmingham University, publică în editura Secker & Warburg volumul „Changing Places — A tale of The Campuses". În această „poveste a două universități", autorul imaginează doi profesori de literatură engleză, unul englez și celălalt american, schimbînd între ei catedrele, primul vizitînd Euphoria State University, pe coasta de Vest a S.U.A., al doilea vizitînd Rummidge, clădire tipic englezească dintr-un oraș industrial. Autorul imaginează acest schimb cu o logică perfectă, realizînd o satiră originală asupra sistemelor celor două universități, asupra vieții lor sociale, a metodelor de învățămînt, a intrigilor inerente și a relațiilor dintre profesori și studenți.

● **EDITURA GALLIMARD (Collection Blanche)** a editat de curînd volumul lui Roger Callois, „Pierres refléchies". Ca regn mineral, pietrele îi inspiră autorului o meditație semifilozofică, semipoetică pe care o definește astfel: „Pietrele, în acest volum, sînt uneori obiecte de contemplare, suport de exerciții spirituale... Ca și vechii chinezi sînt îndemnat să consider fiecare piatră ca pe o lume. Ca Blaise Pascal, presupun că de la atom la nebuloasă, modelele celor două infinituri coincid și, ca Paracelse îmi închipui bucuros că există specii de semnături ale lucrurilor". Notăm că un prim volum al acestui ciclu, intitulat „Pierres" (Pietre) a apărut în 1966.

Casa de lîngă pădure

Urmare din pag. a 5-a

sat! Abia a doua zi — fugind de la școală, Andrei s-a dus să vadă și el locul incendiului. Clăile lui Bantu arseră pînă la capăt și cele trei mormane de cenușă erau asemeni unor șiruri carbonizați. De jur împrejur zăpada se topise și de cîte ori se pornea cîte o ușoară adiere de vînt — un vînt înghețat și neprietenos — cenușa se răscolea împrăștiindu-se pe zăpada murdară, bătucită de picioarele celor care se străduiseră să stingă incendiul. Trase în piept mirosul proaspăt al zăpezii și cel inecăcios al fînului ars. Un cer de plumb atîrna foarte aproape de pămînt și copiii — Andrei nu era singur, ci împreună cu colegii lui de școală — începură să sară peste mormanele de cenușă, luîndu-se la întrecere. Cu un băț unul dintre ei răscoli cenușa care în adîncuri era încă fierbinte. Aruncară un caiet care începu să ardă cu o flacără mică. Un copil spuse c-a văzut un om legat la cap cu o căciuliță roșie și un furcer în mînă, uitîndu-se prin crăpăturile gardului din capătul grădinii, dar nu-l crezu nimeni.

sport

Tenis cu Spania, rugbi cu Australia

Deși vara e în toi, tenisul și rugbiul nu ne lasă să ne simțim în vacanță.

Jucătorul numărul doi al echipei române de tenis este Toma Ovici. Ovici nu este un jucător complet, dar a impresionat altădată printr-un joc de regularitate și decizie care i-a adus victorii importante în Cupa Davis. La Barcelona în ultimul meci de simplu, Ovici a fost copleșit de condițiile în care a jucat meciul decisiv și n-a reușit să cîștige. În nenumărate rînduri, prin eforturi lipsite de continuitate, Ovici a arătat că poate să-și adjudece gheme importante în fața unui adversar mai complet decît el din punct de vedere tehnic. Ovici se pare însă că nu are încredere în forțele proprii. Pentru un sportiv de competiție grea, cum este Cupa Davis, acesta e un neajuns foarte mare. Meciul cu Spania n-a fost neapărat pierdut de Ovici. El a făcut ce-i stătea omenește în putință. Singura lui vină, dacă vină poate fi, este că, la ora de față, e cel mai bun jucător român de simplu după Năstase. Trist e că acest jucător numărul doi al României e la o mare distanță față de maestru.

E momentul să spunem că Federația română de tenis e datoare să facă mult mai mult pentru tenisul românesc decît face. Țiriac și Năstase sînt jucători care s-au impus datorită mai mult talentului și perseverenței proprii decît vreunei tutele speciale a Federației noastre de tenis. E momentul să nu mai așteptăm ca totul să se facă de la sine. E adevărat că talentele nu se pot inventa, dar se poate face ceva pentru ca să nu le pierdem pe cele ce pot să apară și să le dăm prin urmare condiții de creștere și afirmare firească. Ovici a făcut ceea ce putea face. El e oglinda felului în care gîndește și pune în practică tenisul federația română de specialitate. Criticile pe care telespectatorii români i le-au adresat probabil lui Ovici, s-ar cuveni să fie îndreptate mai degrabă către această federație. Spectatorul român e învățat cu tipul de performanță realizată de Țiriac și Năstase. Nu toți jucătorii pot face însă minuni. Majoritatea dintre ei cresc încet și greu și cer o mare investiție nu numai morală. Mai mult fac pentru tenis la ora de față ziare ca **Scînteia tineretului** și organizații precum Consiliul național al pionierilor, decît forurile sportive în drept. Tenisul are nevoie de o largă bază de mase pentru a produce pe viitorii performeri. Aici trebuie dusă bătălia. Dar și aici ca și în alte sporturi nu talentele individuale lipsesc, ci condițiile care să le asigure selecția și evoluția cea mai bună. Vine vremea cînd ne despărțim de Țiriac și Năstase. Atunci după consumarea marelui eveniment care a fost apariția acestor doi mari sportivi de excepție, vom putea măsura cu adevărat valoarea neobișnuită a performanței lor. Cine le ia locul? Meciul de Cupa Davis cu Spania pune acut problema unei activități neintîmplătoare în materie de tenis. Nu e vorba numai de cine-i va lua locul numărului doi de azi, Ovici, ci cine-i va lua locul la dublu lui Țiriac și cine va fi viitorul numărul 1 al tenisului românesc. Nu se nasc în fiecare zi jucători de talia lui Năstase și Țiriac, dar într-o mișcare serioasă de tenis e necesar să apară jucători de forță și regularitate care să facă față cu succes competițiilor europene.

★

Rugbiul românesc se află în fața uneia din cele mai semnificative confruntări din întreaga sa istorie. Dacă pînă acum ne-am întîlnit la nivel de echipă națională doar cu reprezentativele continentale ale Europei și cu cea a Argentinei, de data aceasta jucătorii români, cîștigători de multe ori în fața unui XV francez celebru, are de făcut față unei suite de întîlniri cu puternicele echipe ale Australiei. Nivelul de performanță al rugbiului australian ne este binecunoscut. Rămîne să așteptăm de la reprezentativa română de rugbi un turneu demn, chiar dacă nu victorios. Întîlnirile de aici sînt totodată și o experiență nouă. Reprezentativă de rugbi de tipul anglosaxon națională noastră n-a întîlnit încă pînă acum. Știm doar ce pot jucătorii noștri în fața unor echipe ca acelea ale Franței, Italiei, Cehoslovaciei sau Argentinei. Turneul sud-american, neconcludent credem noi acum, ne-a luat prin surprindere. Să sperăm că noutatea turneului australian nu va avea o mare forță de șoc, și că rugbiștii români vor fi la înălțime. Le urăm succes. Victoriile asupra Franței trebuie onorate cu o comportare pe măsură.

Addidas

c a r i a t i d e

S-a născut la 3 decembrie 1948 în județul Mureș. Absolventă a Facultății de limba și literatura română, Universitatea București, în 1974. Volume : „Cuvintele, frumoase flori", Editura „Cartea românească", în 1972, și „Biciul albastru" Editura „Dacia" în 1974.

mara nicoară

Supremul lan

Iubitul meu coboară în adîncurile zilei
Cu lămpașe luminînd straturile de rubine
Înveșmîntată în faldurile amurgului îl aștept
Regină detronată a privighetorilor oarbe
În camera devenită brusc străină
Fiecare obiect are în jurul lui un teritoriu de iraționcl
Ca un riu rotund, auriu, în care nu e posibil să privești
Ceasul verde este un virtej care mă absoarbe,
un ochi ucigaș.
Oul lumii atîrnă de un fir de mătase
Oricînd libelulele rotind săbii transparente îl pot tăia.
Vino iubite mai repede, cu buzunarele pline cu
giuvaeruri și fructe dulci
Numai trecînd trupul meu prin fiecare moleculă
a trupului tău
Ca două roiuri de albine unindu-se în văzduhuri
Vom deveni supremul lan de crini, departe, sub stele.

În grădina cetății

În grădina cetății timpul putrezește în piatră
Și noi în iarba de ceară încet vom cădea
Aprinzînd toate stelele.

Sînt pești ce se scot din apă acoperindu-le vederea
Să nu se amărască de realitatea lumii

Fericită marea, își retrage corăbiile-n scoici
Fericit pămîntul, își retrage orașele-n adîncuri

Amar este sufletul meu de atîta adevăr
Amară este carnea mea de atîta adevăr

Dar lumea nu se poate număra, una este,
Numai lanul de maci sclipește blînd.

De dragoste

Sub geam așteaptă o trăsură
Urc scările ei cu ochii legați
Vizitiul nu are chip, nu are voce, iar ceața
Ca o apă duce trupuri de înecați
Străzile nu se mai termină, plouă în cai
Intestinele lor suave înconjoară o mașinărie complicată
Doamne, cum mișcă picioarele cu grijă să nu cadă
Înaintînd printre nouri cu fruntea plecată.
Poate vom merge spre insule
Unde fericiți vom crește asini și miei
Vizitiul sugrumă cu biciul păsări
Penele lor cad pe umerii mei.
Mergem și mergem, pînă la subsuori
Un riu galben ne ciugulește cu boturi reci
Poate sînt pești, poate stele fiăminde,
Poate n-o să ajungem în veci.
Cine a aprins focul vieții în subpămînturi
Cine ne-a învățat respirarea
Cine rotește galaxiile, suflă aer în păsări,
Cine a ridicat în două picioare marea ?

Există la Mara Nicoară o vitalitate excepțională, o explozie a cuvîntului și un suflu care o salvează de multe rele. Și în toată aglomerarea de cuvinte dure și de stări de amazoană apare cînd și cînd un duh lilial care frăgezește poemul ca umbra trandafirie a unui joc tandru.

EUGEN BARBU

Dar e tîrziu

Ating cu palmele rănile tale
Ca într-un somn cu ochii deschiși
Regina se plimbă printr-un salcîm, regele vinează
Cad pe cîmpiile mării albatroșii uciși.

Sînt închisă într-o sferă înghețată
Tu ești așteptatul, dar e tîrziu
Pe locul unde am fost trăit
De multe secole respiră grîu.

Cît mai am o speranță

Cît mai am o speranță rămîn lîngă tine
Altfel pe deasupra orașului adormit voi zbura
Scoicile se vor deschide ca niște scoici trandafirii
Luminînd pierzania mea.
În bolul din argint freamătă marea
Prin ape, înfrunzit de gînduri, iarăși treci
Cînd trupul, trandafir albastru, doarme
Sufletul meu arde, numerotat în biblioteci.
Spune ogarilor să nu mai alerge pe cîmpuri
Să se întoarcă în țeava puștii vechi.
Ride prin pomi porumbița raiului albă și nevinovată
A mai scăpat o dată, ultima dată.

Cînta flautul

Tu, cel care înveșmîntat în roșii șalvari de mătase
Într-o piață plină de cețuri melancolice gînduri sufli
În turla de aur a unei catedrale
Strălucitoare ca un flaut
Tu care spui : lumina e bună,
Iată, sufletul meu se îndepărtează pe ape
Fără putință de întoarcere.
Cîntă flautul această melodie scurtă
Înaintăm pe biciclete prin trandafiri, garoafe, salcîmi înfloriți,
Și numai steaua știe
Ce băutură își sclipește ochiul verde
Pe masa din ultimul han.

mircea micu

Născut la 31 ianuarie 1937 în comuna Vărșand — jud. Arad. Volume : „Nopțile risipitorului" (1970), „Teama de oglinzi" (1971), „Dracul verde" (parodii 1972) ; Versuri pentru copii : **„Izvorul" (1961), „Șoapte" (1970). „Memoria pergamentelor" (1971) — distins cu premiul „Albatros", „Țară de dor" (1972). Romane : „Patima" 1972 (premiul Asociației Scriitorilor), „Semnul șarpelui" (1974).**

Spre iarnă

Se va întuneca devreme
e ultimul, de toamnă, semn
al echinocțiului ce poartă
mila hristoșilor de lemn.
Pe cerul aburit ca pleoapa
pămîntului ocrotitoare
se-nșurubează luna ca o
enormă lacrimă de sare.
Se va întuneca devreme
acum, în seara fără sens
cînd trece-n aerul albastru
în zbor, un fluture imens.
Aripile acestui straniu
și nestatornic călător
îmi amintesc de mersul lumii
și mă-nspăimîntă și mă dor.
O, de-aș putea să-l țin o clipă
oprit din zborul delirant
să-i sting însingurarea albă
și ochii lui de diamant.
O, de-aș putea să-l fac să nu se
lipească strîns de cer, nebun
întunecînd lumina zilei
în care florile apun...

Seara

Vai, seara, cînd adorm candori,
secundele se sting și ard
ca niște puncte luminoase
pe trupul tău de leopard.
Se face liniște în flori
și spaima ca un brici de moarte
stă în odaie ca un semn
ce-ar vrea pe veci a ne desparte.
Să nu adorm prea mult, să nu
lași iarba serilor să crească
încet, ca un veșmînt de fum
pe carnea ta dumnezeiască.

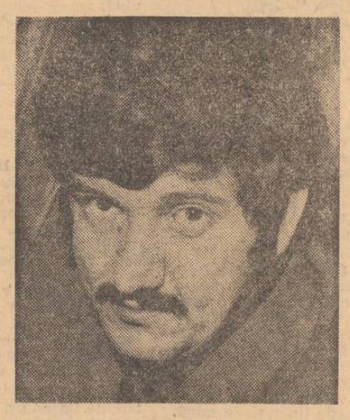

„Poezia autorului este impregnată de sentimentalism".

N. MANOLESCU

„Cele două dispoziții — robustul și arabescul — ale liricii lui Mircea Micu conlucrează fericit în ceea ce poetul numește fantezie".

M.N. RUSU

„Cînd se abandonează subiectivității, poetul e tinguios..."

D. MICU

Blaga

Un cearcăn sfînt și ce durere mută
pe chipul supt în agonia verii.
Sub tîmpla lui, o mină nevăzută
îngenunchiază îngerii tăcerii.

Arpegiu alb

Un viciu lent al toamnelor de ambră,
chinezării uitate-n plicul mic,
cînd se călătoresc din antișambră
cocori spre spațiul marelui nimic.

Acele ploi profund provinciale
de care, Doamnă, singur mă dezic
mi-au desfăcut durerea ca un spic
venit să doarmă-n degetele tale,

Acum e, Doamnă, alb și nu mai cred
și peste amintiri îndepărtate
trece cu pași tremurători un ied.

Cuvioșia iernii repetate
s-a-ntins pe cîmp ca un magnific pled
de lebede mințite și-nghețate.

Clipă tîrzie

Aud sunînd departe-n munți
plînsetul lupilor cărunți.

Bătrîne mori de apă cresc
în somnul meu copilăresc.

Pe degetul de mijloc port
inelul vechi al unui mort.

Mi-e dor de-un ied, de-un mînz nebun,
pe cîmpuri desenat cu fum.

Dintr-un copac mi-aș face-n somn
o aspră mantie de domn.

Eu numai noaptea stau și cînt
cu-n deget retezat de vînt.

Femei, din amintiri de fum,
m-ar căuta dar nu au cum.

Ascult zăpezi, aștept zăpezi
și de urît mă subțiez.

mapamond

Tricentenarul Saint-Simon

Memorii

Traducere de

TAȘCU GHEORGHIU

CAPITOLUL XXV

Împuterniciți cu puteri depline pentru pace. — Harlay, consilier de Stat. — Courtin, consilier de Stat. — Courtin, Harlay și ducele de Chaulnes. — Callières. — . . . . — D-na de Castries doamnă d'atour a D-nei ducese de Chartres. — . . . . . .

Regele, care-l ținea de cîtva timp în taină pe Callières în Olanda, îl făcu să se arate aici ca trimisul său de stat după neutralitatea Italiei, și nu întîrzie de fel a-și numi împuterniciții cu depline puteri în Olanda, spre a lucra pentru pace, Courtin și Harlay, consilieri de Stat, acesta din urmă ginere al Cancelarului, și Crécy ca al treilea : l-am făcut cunoscut pînă acum pe acesta din urmă. Harlay fusese de mult fără vreun folos pe fruntariile Olandei. Era un om de spirit și foarte de lume, care fusese vreme îndelungată intendent în Burgonia, și care iubea fastul. Judecata nu răspundea spiritului, și era fălos ca toți alde Harlay, dar nu semăna într-atît cu multe din toanele și moșturile lor. Îndeobște, ambiția lui îl făcea politicos și căuta să placă și să se facă iubit. Rămase curînd după aceea, și înainte chiar de a pleca, întîiul împuternicit, deoarece Courtin, care-și pierdea vederea, se scuză. Era un omuleț foarte mic, drăguț, cu o mutră destul de hazlie, dar plin de minte, de bun-simț, de judecată, de cumpănire și de farmec, care îmbătrînise în negoțieri, vreme îndelungată ambasador în Englitera, și care plăcuse și ieșise cu bine pretutindeni. Fusese prietenul apropiat al D. de Louvois. Regele îi vorbea ori de cîte ori îl vedea, și îl ducea chiar citeodată cu el la Marly, și era singurul om de robă care se bucura de această strășnicie, și de cinstea de a se înfățișa la Rege și pretutindeni fără mantie ca miniștrii. Peletier de Souzy, fratele ministrului, îi încălcă dreptul din clipa cînd Regele avu să-i dea fortificațiile, la moartea D. de Louvois, care îl îndreptățeau să meargă la Marly, dar ca să doarmă numai două nopți în zilele sale cînd trebuia să lucreze acolo cu Regele.

Pentru a-i face mai bine cunoscuți pe acești doi oameni care au înțiurit atît în afară, mai cu seamă Courtin, în trebile de căpetenie, vreau să povestesc aici două întîmplări din viața lor. Amîndoi erau prieteni cu D de Chaulnes. Courtin fiind intendent în Picardia, D de Chaulnes îl rugă să ție mare seamă de frumoasele sale moșii din Chaulnes, Magny și Picquigny, care sînt foarte întinse, și Courtin nu fu în stare să spuie nu ușurării ce i-o cerea. Odată făcută rînduirea micșorată a socotelii, D. de Chaulnes fu foarte încîntat, și trase nădejde că treaba o să meargă la fel și de-acum încolo : Courtin, însă, ajungînd să cerceteze dările, găsi că împovărase peste măsură alte așezări cu ceea ce scăzuse pămînturilor D. de Chaulnes. Asta ducea departe. Mustrarea de cuget îl cuprinse : n-o mai făcu a doua oară : dădu de la sine ceea se socoti a fi fost supunere la prea multe dări fiecărei parohii prin ușurarea pe care o făcuse celor ale D. de Chaulnes, și părăsi intendanța fără să-l poată împiedica. Regele avea atîta încredere în el pentru trebile păcii, încît stărui să rămînă împuternicitul său cu puteri depline, învoindu-se ca D-na de Varangeville, fiica lui, să aibă secretul și să scrie ce i-ar fi spus ; dar el nu se putu hotărî la călătorie nici la lucru. Odată cu vederea, îi pierea și sănătatea. Fusese foarte galant și își petrecuse întreaga viață în treburi și în lumea cea mai mare, în care era foarte plăcut, și-și dori neapărat să pună un răstimp între viață și moarte. Așa, nu se mai arată deloc de atunci și rămase foarte retras în sălașul lui.

D. d'Harlay, cu o figură de schelet și de strigoi era și el un om de lume. Cancelarul Boucherat, cumnatul său, era prieten foarte de-aproape cu D. de Chaulnes, și D. de Chaulnes, pe vremea acestei întîmplări era la cuțite cu D. de Pontchartrain, prim președinte al parlamentului din Rennes : amîndoi în Bretania, și amîndoi atîțînd unul împotriva celuilalt ce puteau la curte, care pe care îl va întrece în cele ce-și doreau cu închipuirea. Pontchartrain era și el om foarte de lume, și scria și primea la Paris scrisori de la o femeie cu care se avea foarte bine, și care avea știință în taină, incredințată de toate aceste șurubării împotriva D. de Chaulnes. Dracul făcu ca Harlay să se îndrăgostească de chiar această femeie, și că ea crezu că poate să-nnădească totul nearătîndu-se prea crudă față de noul amorez, spre a-l servi mai bine pe celălalt. Cancelarul avea cunoștință de tot prin D. de Chaulnes ; el era pe față de partea lui împotriva lui Pontchartrain. Tot ce se urzea pentru unul împotriva celuilalt trecea pe sub ochii lui Boucherat, și foarte adesea prin ministerul său. El o iubea la nebunie pe D-na Harlay, fiică-sa, și nu-i ascundea nimic lui Harlay, care ședea cu el. Amorul îl corupse pe acesta din urmă pînă la a-și preda prietenul în mîinile țiitoarei sale și a-i da socoteală de tot ce se petrecea mai secret împotriva lui Pontchartrain.

Aceste machiaverlîcuri durau abia de două-trei luni, cînd se ivi o chestie foarte importantă pentru amîndoi dușmanii, asupra căreia toate șurubările fură puse în mișcare dintr-o parte și de cealaltă. În toiul acestor intrigi, Harlay veni la Versailles să tragă la dama sa, căreia i se păru atît de grozav ce-i povestea, încît îi ceru să-i pună în scris tot ce descoperise, în timp ce ea îi va scrie aparte lui Pontchartrain spre a nu-i trimite o carte sub același plic. Harlay era obosit : trebui să asculte și să scrie la această femeie ; scrisoarea fu lungă și amănunțită, teasta se-ncinse, capul i se umplu de numele D. de Chaulnes, în așa fel și atît de bine încît își puse ceara pe scrisoare, scrie de-asupra numele D. de Chaulnes, în loc de cel al D. de Pontchartrain, și, cum era zi de poștă și ora îl zorea, se duce și-o dă unui lacheu s-o pună la poștă, și se culcă foarte ostenit. Se poate închipui părerea uimită a D. de Chaulnes care cunostea bine scrisul D. d'Harlay asupra prieteniei strînse și ajutorului căruia se bizuia cu toată încrederea și el și în ceea ce-l privea pe Cancelar, cînd se pomeni trădat în așa hal, și oftica lui Pontchartrain de a-i scăpa din mînă îndemnurile foarte prețioase de pază ale lui Harlay vestite de scrisoarea prietenei sale. Ei n-avură habar de ce se-ntîmplase cu scrisoarea ; dar Harlay își aduse aminte de greșeală, fu cătrănit dar nu îndrăzni să se dea pe față.

Iată-l dar, pradă unei prea puțin obișnuite spaime de îndreptățita mînie a D. de Chaulnes și de ce va face acesta în fața trădării sale. Se vedea pierdut în ochii lui socru-su și, față de lume, cu o faimă să-l înece, și totodată făcut de batjocură la vîrsta lui. Se hotărî să tacă și să aștepte bomba. D. de Chaulnes, de partea lui, știu să tragă folos dintr-o greșeală atît de grea, și nu se pricepu mai puțin în a se preface că nu știe nimic. Harlay, cu urechile ciulite, dîrdîia la fiecare poștalion din Bretania, și răsufla ușurat pînă la următorul ; dar îngheță cînd îl știu pe D. de Chaulnes în drum spre Paris.

Se obisnuiește, în zilele dintîi ale întoarcerilor sale la Paris, să dea să cineze Cancelarului și familiei sale, cu cîțiva prieteni din cei mai apropiați. Pînă atunci, Harlay se învîrtise cînd ici, cînd colo, spre a-l ocoli peste tot pe D. de Chaulnes și a se duce la el acasă numai cînd se încredințase bine că nu-l va găsi ; dar i se zbătea inima de cînă, dacă o să fie poftit ca de obicei, dacă se va duce fiind poftit, și, dacă se ducea, ce-o să fie cu el acolo, și ce scenă i-ar fi fost dat să îndure față de socru-su. Fu poftit, și se duse ca un om pe care-l duci la spînzurătoare. D. de Chaulnes pregătise șiret ca masa să cadă într-o zi de poștă pentru Bretania. Lumea sosește, e primită cu prietenia ce-i era în obicei ; dar nici un cuvînt d-lui d'Harlay. Înspre clipa cînd să se aducă la masă, D. de Chaulnes își privește pendula, se întoarce către Cancelar, îi spune că vor începe cina, că e zi de poștă pentru Bretania, că toate scrisorile lui sînt făcute, dar că îi cere îngăduința să treacă pentru un sfert de ceas în cabinetul său, pentru că obiceiul dintotdeauna e de a le vedea închise el însuși, și, privindu-l pe Harlay drept în ochi : și să pună adresa pe scrisori, spre a înlătura greșelile care se întîmplă uneori, și care pot fi supărătoare ; și numaidecît, zîmbind și privindu-l mereu pe Harlay, trece în odaia sa de lucru, Harlay, după cîte i-a spus mai pe urmă lui Valincour *), care mi le-a povestit, crezu c-o să leșine, și se simți într-adevăr îndeajuns de rău spre-a se teme : o ascunse totuși : la care naturala-i paloare de mort îl sluji de minune. Feciorul veni să-l poftească la masă. D. de Chaulnes, care ridea în cabinetul său și se veselea de răzbunarea sa, ieși, lăsă pe Cancelar și pe doamna să treacă înainte, îl luă pe Harlay de mînă și, mereu zîmbind : „Hai, domnule, și să bem împreună ; iată cum știu eu să mă răzbun". La aceste cuvinte, celălalt crezu că i se deschide pămîntul sub picioare : nu fu în stare să spună o vorbă : cină prost, i se păru că masa ține prea mult, și dispăru îndată ce putu fără să pară prea nelalocul lui. Niciodată D. de Chaulnes n-a mai adus vorba, de atunci, de această istorie, și Harlay nemaistiind cum să iasă din încurcătură cu un om atît de jignit și atît de trădat, și totodată atît de înțelept, atît de cumpănit, atît de stăpîn pe el-însuși, crezu că o să moară de rușine și de amărăciune. E o mare depărtare în sine, între acești doi plenipotențiari, și față de același duce de Chaulnes.

. . . . . .

Callières fu în sfîrșit numit al treilea. Era un Normand în tinerețea sa în slujba DD. de Matignon pentru care păstra mult respect și cinstire cît trăi. Tatăl lui fusese de-al lor. Avea multă cultură literară, mult spirit de afaceri și înzestrat în toate ; și foarte cumpătat și harnic, foarte de nădeide și cumsecade. Nu știu cine îl alese spre a se duce pe tăinuite în Polonia, cînd fu vorba de electiunea contelui de Saint-Pol. El se descurcă foarte bine, legă o mare prietenie cu Morstin, mare vistiernic al Poloniei, care era francez neoas, și lucrase mult pentru electiunea contelui de Saint-Pol, care nu izbuti decît datorită morții acestui pretendent, ucis la trecerea Rinului. Callières, care se avea bine cu Morstin, rămase cu el, și, cum acest senator era partizan al Franței, temeiul său îl hotărî să-l folosească pe Callières, foarte nimerit pe aceste tărîmuri, în mai multe negoțieri întunecoase în Nord, și chiar în Olanda. Fu mulțumit de socoteala pe care veni s-o dea de cîteva ori, și cîștigă mulți prieteni peste tot pe unde fusese. Morstin avînd încurcături și certuri în Polonia pînă la a se teme de libertatea sa, trimisese, cuprins de frica furtunii pe care o simțea născînd, mari sume de bani în Franța, și le urmă cu Callières, cînd socoti că a venit timpul. Se stabili la Paris ca un om bogat, și își aduse prietenul să locuiască cu el. N-avea decît un fiu de care am vorbit cu asediul de la Namur, unde fu ucis. Tatăl cumpărase moșii întinse, pe cele ale casei de Vitry printre altele, și căuta să-și proptească băiatul printr-o mare căsătorie. D. de Chevreuse, mai simțitor la marea pricină de fără zestre, în starea fără de hal a trebilor sale, decît la sila de a avea un proscris din Polonia căzut aici din nori, ca ginere, își plecă de bunăvoie urechea la tocmeală. Callières fu cel care tîrgui pentru Morstin, și, cum acesta nu mai avea altă grijă decît încuscrirea, treaba fu repede încheiată, și Callières își cîștigă bunele grații ale D. de Chevreuse. Moartea fiului, apoi a tatălui, urmară destul de aproape căsătoriei. Callières intră sub ocrotirea D. de Chevreuse, căruia îi plăcu prin cunoștințele sale în litere și spiritul său de afaceri și de chibzuință, și prin grija ce o avu de trebile celor două fiice pe care ginerele său le lăsase.

Era viața și îndeletnicirea lui Callières cînd întîmplarea îl făcu să întîlnească pe străzile Parisului un negustor olandez dintre prietenii lui cei mai buni și cu mare trecere în țara sa, venit la Paris pentru daraveri de corăbii și de negoțuri. Ei își reînnoiră cunoștința și prietenia, vorbiră de război și de pace, și sfătuiră atît împreună, încît negustorul îi mărturisi de bună credință, nevoia și dorința ce-o avea republica sa, de pace. Ei cumpăniră atît de bine, încît Callières crezu că trebuie să deie seamă de tot D. de Chevreuse. Acesta nu era decît una cu ducele de Beauvillier, cumnatul său, care era în Consiliu : i-l trimise pe Callières. Povestirea lui avu darul să placă : Domnii aceștia îi făcură vedere la Croissy, unchiul nevestelor lor, și la Pomponne, care era și el ministru : și, din toate aceste convorbiri, Callières fu în taină trimis în Olanda. Se întoarse după cîteva luni, și fu trimis încă o dată ; și, din această călătorie, el minui treburile în așa fel încît greutățile cele mai anevoie fură înlăturate la căderea iernii, și el primi poruncă să se înfățișeze deschis ca trimis al regelui în Olanda. S-a văzut cum și în ce fel Courtin se dezise de a fi împuternicit pentru pace și cum, colegul său Harlay, fiind fost ajuns, Crécy fu numit : era vroit pentru destoinicia și priceperea cîștigată, sprijinit de Părintele de la Chaise și de iezuiți. Seamănul unui om care nu era nimic, îl făcu pe Callières să treacă pe al treilea rînd, el care singur adusese treaba unde era și avea știre de toate în amănunțime.

Era un om înalt și slab, cu un nas mare, cu capul tras îndărăt, bine-crescut, la locul lui, respectuos, care, tot trăind printre străini le deprinsese toate apucăturile și căpătase o înfățișare neplăcută cu care doamnele și lumea simandicoasă nu se puteră obișnui, dar care pierea îndată ce vorbeai cu el de lucruri de seamă, și nu de fleacuri. Era, luat în tot, un om foarte bun, cum nu se poate mai înțelept și mai cu minte, care iubea Statul, și care era foarte învățat, foarte modest, și cu desăvîrșire lipsit de orice rivnire, și care nu se temea să-l supere pe Rege sau pe miniștri spre a spune adevărul și ceea ce gîndea, și pentru ce, pînă la capăt, și care îi făcea foarte adeseori să se întoarcă la părerea lui.

(fragment)

*) Jean-Baptiste-Henri Trousse (1653—1730). E prietenul lui Racine, autor al **Scrisorilor asupra Prințesei de Clèves** și al unei **Vieți a lui François de Lorraine duce de Guise.**

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 31 (692)
Sîmbătă
2 august
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CONFERINȚA PENTRU SECURITATE ȘI COOPERARE ÎN EUROPA

„Actul final" al unui istoric început de drum

Multimilenara istorie a continentului european se află într-un moment de deosebită semnificație. Șefii de stat și de guvern din 33 de țări europene precum și din S.U.A. și Canada s-au întîlnit la cea de a treia fază a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa și au semnat „Actul final".

Întîlnirea din capitala finlandeză este fără precedent, atît prin tematica abordată, prin amploarea participării cît și prin nivelul reprezentării. Europa, leagăn al unei prețioase civilizații, al unui valoros tezaur cultural și artistic, dar și continentul care a cunoscut atîtea frămîntări și neliniști, distrugeri și jertfe, focarul celor două conflagrații mondiale, a hotărît, prin cei mai înalți reprezentanți ai statelor participante la Conferința general-europeană să se preschimbe într-o zonă a păcii și înțelegerii, în care fiecare națiune să se poată dezvolta liber, după propria-i voință, într-o armonioasă și echilibrată cooperare cu celelalte.

Prezența la reuniunea finală a președintelui Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, constituie o expresie a importanței majore pe care țara noastră o acordă cauzei securității pe continentul european, eforturilor pentru făurirea unei Europe a păcii și conlucrării fructuoase. Urmărind cu satisfacție desfășurarea reuniunii Înalților Reprezentanți ai statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa, poporul român a luat cunoștință cu mîndrie de larga prețuire și stimă de care se bucură în țara gazdă, în viața internațională, secretarul general al partidului, președintele republicii noastre. Întîlnirile cu personalități ale vieții internaționale avute de șeful statului nostru au constituit încă o confirmare a ecoului amplu pe care-l are în lume politica României socialiste, a prestigiului principalului său ctitor și promotor. Eminentul conducător de stat, recunoscut pe toate meridianele globului ; ale cărui idealuri și aspirații se contopesc într-un mod atît de fericit cu cele ale întregii națiuni, tovarășul Nicolae Ceaușescu a dat glas la întîlnirea finală voinței României socialiste, subliniind totodată că semnarea „Actului final" va deschide o bună perspectivă pentru înfăptuirea unor relații noi între state, bazate pe egalitate, pe respectul independenței și suveranității, pe renunțarea la forță și la amenințarea cu forța. De asemenea, șeful statului român a subliniat că semnarea „Actului final" nu înseamnă și traducerea de la sine în practică a prevederilor pe care le conține, ci vor trebui și de aici încolo, conlucrînd într-un climat de deplină înțelegere și respect, depuse eforturi de către fiecare națiune în parte și de toate la un loc, pentru ca în Europa să domnească într-adevăr pacea, înțelegerea, conlucrarea între popoare.

La înfăptuirea întîlnirii la nivel înalt România socialistă, personal tovarășul Nicolae Ceaușescu, a adus o deosebită contribuție. Să nu uităm că lansarea ideii unei conferințe la nivel înalt a fost cuprinsă în Declarația de la București, din iulie 1966, semnată de către țările socialiste, între care și România. Apoi, în toate etapele dialogului de la Helsinki și Geneva, România a militat necontenit pentru abordarea multilaterală și lucidă a problemelor, pentru armonizarea punctelor de vedere, pentru un climat de deplină egalitate între toate țările, indiferent de mărimea lor.

„Actul final" abordează multilateral problemele securității europene în toate interacțiunile lor, afirmînd fără nici o ambiguitate principiile care trebuie să guverneze relațiile dintre țările continentului nostru : egalitatea suverană, respectarea drepturilor inerente suveranității ; nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forța ; inviolabilitatea frontierelor ; integritatea teritorială a statelor ; reglementarea pașnică a diferendelor ; neamestecul în treburile interne ; respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, inclusiv a libertății de gîndire, conștiință, religie sau de convingere ; egalitatea în drepturi a popoarelor și dreptul popoarelor de a dispune de ele însele ; cooperarea între state ; îndeplinirea cu bună credință a obligațiilor asumate conform dreptului internațional. Un capitol de mare însemnătate al „Actului final" prevede un Document privind măsuri de edificare a încrederii și anumite aspecte ale securității și dezarmării. **Un alt capitol se ocupă pe larg de** Cooperarea în domeniile economiei, științei și tehnicii și mediului înconjurător. **O altă parte a documentului se referă la** Probleme privind securitatea și cooperarea în Mediterana ; **de asemenea ,un capitol se referă la** Cooperarea în domeniul umanitar și în alte domenii ; **în sfîrșit documentul mai cuprinde un capitol privind** Urmările conferinței.

O dată cu semnarea „Actului final" de către cei 35 de șefi de stat și de guvern, problemele securității și cooperării în Europa vor intra într-o nouă etapă, aceea de traducere în viață a documentelor adoptate, de realizare în practică a securității și colaborării multilaterale între toate popoarele continentului nostru.

Poporul român, dornic de pace și colaborare, aprobînd pe deplin activitatea constructivă a partidului și statului nostru, își exprimă convingerea că semnarea „Actului final" va deschide o eră nouă în viața continentului, că toate statele semnatare vor depune și în continuare eforturi pentru ca în Europa să fie pace, înțelegere și conlucrare, aceasta constituind o contribuție de preț la instaurarea păcii, înțelegerii și conlucrării în întreaga lume.

Luceafărul

„Popoarele europene, întreaga omenire așteaptă să se treacă de îndată la aplicarea fermă în viață a principiilor și normelor consemnate în documentele ce le vom semna, demonstrîndu-se astfel în fapt că toate statele participante sînt animate de dorința de a asigura triumful noii politici în Europa."

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din cuvîntarea rostită la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa).

Columna lui Decebal

O, netrebnicul jind
al răstălmăcirilor
de-a-nmuia pana-n venin,
pingărind
sfinta țărînă a dacilor!

...De-a-ndruga de străbuni
că pe-aici își minară doar turmele
dar goniți de furtuni
c-au plecat în spre alte pășuni
unde și-au pierdut
și graiul
și numele!

Cît de zadarnică, stearpă
și-amară trudă de rîvnă
care-ar vrea, în neghiobia ei oarbă,
să dărîme
ceea ce nu se dărîmă!
Și ce rost
ar avea să-i asculți pînă la capăt minciuna!
Despre daci cum să spunem: au fost
cînd ei sînt?
...Și vor fi totdeauna!

N-au pierit niciodată.
De gli
s-au lipit, ca pruncii
de poalele mumii,
să nu-i zmulgă din răspintia
acestor stihii
uraganele lumii

Se ținură de stinci încleștați
pînă cînd
se făcură Carpații,
nălțînd în țărie
columna regelui dac
de cremene vie!

Dirji, viforoși,
munții noștri cărunți
nu-s ei numai munți
ci părinți
și strămoși.

Uneori,
din stinci, din strîmtori,
ei ieșeau
în aceleași opinci
și-n aceleași sarice

să astîmpere puhoaie la Podu Înalt
sau la Neajlovul cîmpiei dunărice.

Decebal
se mai numea, după veac,
și Horia
(ca orice țăran din Albac)

Sau Ștefan...
sau Bălcescu.

În catedralele codrilor
dacii se închinau
unui singur zeu:
Eminescu

...Pentru că biruind vijeliile
ei îndrăgeau foarte mult
poeziile
scrise cu plugul – în aspra țărînă,
sau cu dalta –
pe caietele de voronet
ale cerului, –
și murmurate, seara, la stînă
lîngă focul de dor al oierului.

Poeți și oșteni,
dacii au luptat lîă Călugăreni,
la Plevna,
la Mărășești,
la Doftana,
în Tatra,

slăvind Libertatea
și apărînd
Poezia
și Vatra.

Sînt
și vor fi daci
pe pămînt.

Unul din ei
a pornit din Scorniceștii săracl,
din România de ieri
către România de azi,
punîndu-și inima-ntr-o stemă
luminată de spice
și brazi.

Cu el vom rămîne
în veac
pe columnă
întîmpinînd slava
României Felix
de mîine !

Victor Tulbure

Lumina păcii

Istoria n-a fost blîndă cu poporul nostru. Războaie grele și pustiitoare s-au abătut de nenumărate ori asupra pămînturilor noastre din vechime pînă în urmă cu numai 30 de ani și filele cărților consemnează aceste cumplite încrîncenări ca pe clipe de restriște și ca pe momente de cumpănă prin care am trecut. Dar românii n-au iubit niciodată războiul și nu l-au provocat.

În țara noastră, intelectualitatea și, în sînul acesteia, scriitorimea — în deplin acord cu masele largi de oameni ai muncii, și ca o expresie a opiniei lor — au văzut dintotdeauna pacea ca pe cea mai înaltă realizare a umanității. Visul dintotdeauna nutrit de artist a fost să vadă grîul cum crește fără amenințarea șenilelor, pîinea cum se coace în liniște și cuvîntul cum înflorește liber, nepătat de pustiirea războiului. Nu o dată cărțile scriitorilor români au fost adevărate manifeste împotriva războiului, a atrocităților și a crimelor abominabile care-l însoțesc, nu o dată au fost adevărate pledoarii pentru pace, pentru înțelegere universală.

Și iată, trăim zile de mare însemnătate cînd, după mai bine de doi ani și jumătate de negocieri și discuții în capitala Finlandei, la cea de a 3-a fază a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, 35 de șefi de state și de guverne, reprezentînd state europene, S.U.A. și Canada, au semnat solemn în numele viitorului păcii. În sala „Finlandia" de pe malul lacului Toolo — unde s-a desfășurat și prima fază a Conferinței în iulie 1973 — s-a împlinit acest eveniment epocal, menit să sporească încrederea omenirii în viitor, în pace, în destindere internațională.

La această masă de idei a lumii, România a avut un cuvînt de spus și l-a rostit prin tovarășul Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii, prezent la lucrările Conferinței. De altfel, cu cîteva zile înaintea semnării „Actului Final", presa finlandeză sublinia într-un capitol special contribuția activă a țării noastre la pregătirea, desfășurarea și încheierea lucrărilor de pînă acum ale Conferinței, iar ziarul „Kansan Sanomat" și alte publicații reproduceau fotografii ale președintelui Nicolae Ceaușescu, ca o recunoaștere a contribuției sale deosebite la instaurarea unui climat de securitate și destindere în Europa și în lume.

Scriitorii români, artiștii români în general, văd în solia României la această Conferință, materializate înseși aspirațiile lor către progres, către înțelegere internațională. ARTA își vede exprimat idealul ei major și universal : PACEA. Pacea care să asigure liniște și armonie cuvîntului, care să asigure lumină vieților omenești.

N. Stoicescu

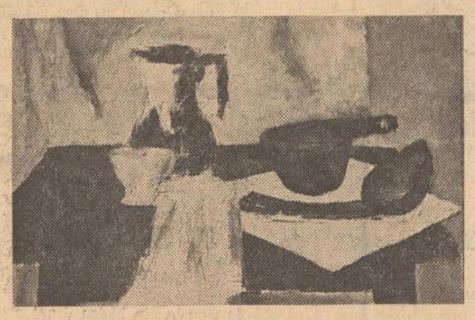

Lucrare expusă de H. Catargi în expoziția de la Galeria Nouă.
În pagina a 5-a, cronica dedicată acestui eveniment al vieții noastre artistice.

„Conștiința de cultură"

De cultura lui Eminescu s-a ocupat, cum bine se știe, G. Călinescu, consacrînd stufosului subiect un întreg capitol din **Opera lui Mihai Eminescu.** Dar, din dorința de a risipi exagerarea și prejudecata, ca și în cazul capitolului dedicat filosofiei, este aici mai degrabă o dezvoltare negativă a problemei, o încercare de a restrînge la dimensiuni controlabile și riguros fundamentate aria culturală a poetului care „n-a putut să fie și n-a fost un **monstrum eruditionis".** Concluzia se impunea tuturor acelora care aveau tendința de a ne înfățișa un Eminescu „a toate știutor", un Eminescu „cel mai mare filosof, cel mai de seamă filolog, cel mai cult individ", într-un cuvînt tuturor acelora care, cum foarte exact scrie, de astă dată, Constantin Noica, au aplecarea de a face din această devoțiune excesivă „un fel de odihnă a spiritului românesc întru Eminescu".

Controlînd aproape punct cu punct ceea ce știa și ceea ce nu știa Eminescu, ceea ce citise și ceea ce nu citise, ceea ce asimilase cu siguranță și ceea ce avea de gînd să asimileze, privirea lui Călinescu rămîne esențial ațintită asupra poetului („foarte cultivat ca poet"), din cultura și cunoștințele sale filosofice întocmindu-se un firesc și fecund cadru de mișcare creatoare personală. Călinescu ne lămurește cum această pregătire, considerată nepoetică, a putut fi rostuită, echilibrată și pusă la contribuție de opera poetică, înlăuntrul ei și în deschiderea sa de orizonturi. Din aceleași întinderi de cultură eminesciene, din același studiu al celor 44 de caiete manuscrise, Constantin Noica restabilește, însă, în foarte frumoasa lui carte, **Eminescu sau gînduri despre omul deplin al culturii românești,** o unitate. E vorba de unitatea care dă sens unei întregi culturi și anume de „conștiința de cultură". Ceea ce la Călinescu era privit a ține de domeniul eroicelor încercări de a pătrunde în toate zonele culturii umane, dar întru folosință spirituală proprie, devine aici o valorificare cu sensul universalului, o valorificare modelatoare, formativă, interesînd generalitatea spiritelor. Nu mai este doar exemplul unui mare poet care formează o sensibilitate, ci și exemplul unui **uomo universale** care formează o „conștiință de cultură". Comentată în întinderea reală și ca pregătire în anume scop, care e poezia, de către Călinescu, cultura lui Eminescu

Dan Cristea

Continuare în pag. a 2-a

opinii

Camil Petrescu „autor" și „povestitor"

În ciuda faptului că i s-a reproșat adesea o anume reticență și chiar neînțelegere a fenomenului literar modern, George Călinescu este primul care face observațiile cele mai pertinente în legătură cu „Patul lui Procust". La nici un deceniu de la apariția romanului, în capitolul dedicat lui Camil Petrescu în „Istoria literaturii române", scrie : „Prin el romancierii de mîine vor medita asupra tehnicii romanului" (p. 663) Așezindu-l alături de Rebreanu și Hortensia Papadat-Bengescu, romancieri „pe trepte diferite ce nu se pot încă determina", îi înțelege opera nu numai în contextul epocii, dar, mai important, prevede rolul ei în evoluția și destinul literaturii noastre. Tot G. Călinescu desparte hotărît tehnica romanescă a autorului român de proustianism, „nouă structură", pe care Camil Petrescu a analizat-o fără a se revendica drept proustian. S-a discutat mult în critica românească despre „proustianismul" autorului, dar superfluu, o bună parte a adevărului dezvăluindu-ni-l iarăși Călinescu. Creatorul „Patului lui Procust" este „o inteligență mereu în căutare de sisteme artistice", fapt care îl îndeamnă să experimen-

Maria Luiza Cristescu

Continuare în pag. a 7-a

viața la zi

Coborînd din baladă...

Cred că sunetul cel mai dulce pe care o ureche îl poate auzi în această parte de lume este sunetul taragotului lui Dumitru Fărcaș. În urmă cu ani, Maria Tănase plîngea aproape, într-o scrisoare, pe care i-o trimitea, și-l implora să rămînă el însuși, să nu se îngîmfe și să nu se răcească.

Taragotul lui Dumitru Fărcaș înnebunește privighetorile și seacă gușile cucilor. Mamc care își pling copiii morți prea timpuriu și nunți care își sărbătoresc mirii, se opresc în uimire să înțeleagă ce miracol se petrece cînd vre-o pală de vînt presară peste lume rumegușul celest și diafan al celui care duce arma sa dulce la gură și cîntă : Dumitru Fărcaș.

Între plins și ris, între șoaptă și țipăt, între lumină și amurg, Dumitru Fărcaș trece călare parcă, și închide ochii, da, închide mereu ochii, încît ai impresia că se teme el primul ca nu cumva acel cîntec sfîșietor să-i rănească ochii. L-am văzut pe Dumitru Fărcaș cîntînd în fața unor orășeni. Aceștia, oricît de orășeni ar fi ei, în memoria pasivă păstrează ceva din istoria acestui popor de țărani. Ei bine, o tulburare teribilă i-a cuprins cînd a cîntat Dumitru Fărcaș, pentru că omul acesta a reușit să răstoarne peste ei amintiri ce poate muriseră în sufletele unora și cîntecul lui a fost, pînă la urmă, ca

Adrian Păunescu

Continuare în pag. a 2-a

JURNAL DE POET

Izvorul poeziei

Numai cînd s-au adunat ape îndeajuns izvorul se revarsă. Isvorul își adună apele din adîncurile pămîntului și ale cerului. Așa cum crește stejarul crește și izvorul. O coroană imensă și o rădăcină de asemeni desfășoară izvorul ca și cedrii și gorunii.

Poesia își adună puterile din trecut, prezent și viitor din cer și pămînt ca și stejarul, tre-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

ÎN ACEST NUMĂR:

● Engels — ctitor al socialismului științific ● Tineri poeți americani ● Ce este și incotro se îndreaptă poezia ? ● Articole de Eugen Barbu, Marin Sorescu, Eugen Simion, M. Ungheanu, Mircea Iorgulescu ● Atelier literar ● Sport

Revenirea obstinată la aceleași teme, insistența revenirii la aceleași cuvinte este trăsătura care sare în ochi, în primul rînd, la poezia lui Cezar Ivănescu. Primul volum se numește **Rod**, cel al doilea **Rod III.** Multe poezii sînt intitulate și în primul și în cel de al doilea volum **Turn.** Proaspăta carte de poezie ne înfățișează și ea numeroase **Jeu d'amour.** Acestea sînt repetițiile cele mai bătătoare la ochi cărora li se pot adăuga și altele mai puțin evidente la prima vedere. Frecvența lor e prea mare pentru a fi vorba doar de o simplă predilecție. Sînt artiști care se mulțumesc toată viața să revină la același tablou, pictîndu-l de la capăt, sau să rescrie un poem, ajungînd la o operă nouă. Unei disponibilități care i-ar îndrepta către o evoluție artistică

cronica literară

Cezar Ivănescu: „Rod III"

pe orizontală ei îi preferă dezvoltarea pe verticală, concentrarea forțelor de creație în vederea unui singur scop. Aceasta pare să fie situația lui Cezar Ivănescu reținut și la a doua carte a sa de temele și obsesiile volumului de debut. În această aparentă staționare putem descifra o disciplină artistică și, în același timp, un refuz, de vreme ce orice disciplină e purtătoare de interdicții. Ceea ce-și interzice poetul este infidelitatea tematică, iar austeritatea poziției lui artistice se evidențiază și subliniază de către el prin revenirea neobosită la tema inițială. Monotonia lirică a lui Cezar Ivănescu seamănă, din această pricină, cu monotonia muzicii rituale în care fiecare nouă partitură nu e decît versiunea aceleiași teme limitată de un canon. Disciplină de creație care nu este însă — după cum ne-o arată chiar și acest volum — lipsită de riscuri.

În poezia lui Cezar Ivănescu trăiește durerea unei aspirații stînjenită în elanul ei ascendent. „Casă de lut", trupul e o colivie incomodă a sufletului. Omul încearcă să se vindece de imperfecțiunea de a fi prin dragoste. Înălțarea prin eros, purificarea prin dragoste, amintirea clipelor ei izbăvitoare revin adesea în versurile volumului : „Arde-or pin' la ziuă / Luminările — / Cine-mi amintește / Prima dragoste ? // De-ar ajunge ceara luminărilor / Cît să ardă trupul / Cel otrăvitor" **(Jeu d'amour, Alba).** Trecerea timpului, imposibilitatea de a spune clipei să stea procură poeziei lui Cezar Ivănescu grave accente elegiace : „Ai trecut rîzînd, femeie / gura eu ți-am sărutat / gura-ți roșie femeie / nici o urmă n-a păstrat. / Timpul dus n-o să mai vină / Tînăr eu n-am să mai fiu ! / Timpul mort mai lung se face / ca un mort într-un sicriu". **(Rod).** În acest univers, în care neagra melancolie e înlocuită adesea cu tînjirea inexplicabilă, femeile sînt prezențe tutelare izbăvitoare : „Și-n tăcerea-ți ca o apă sfîntă / M-aș înmormînta din nou adînc / Tu cu strălucirea-ți să mă aperi / Cît sînt roșu, Cît sînt mort. Cît plîng". **(Mariolatrie).** Ele sînt un fel de sacre preotese ale vieții, îndulcitoare ale „marii treceri" și un adevărat cult matriarhal își face loc în versurile lui Cezar Ivănescu : : „am întrebat-o : cine ești ? tu ești ? / și mi-a răspuns : eu sînt ! / cine ? cum așa, eu sînt, cine ? / eu sînt, mi-a răspuns din / nou, cu pudoare, și părul / ei lung și mătăsos spunea totul — / și de ce-ai venit tocmai / în această dimineață ? / n-ai prins o clipă bună. / acum mi-a trecut. / poate ceva mai înainte / încă te-aș fi urmat. / te-am dorit mult / încă de pe cînd iubirea / era pentru mine castitate. / atunci să fi venit / te uram fără pic de durere / la gîndul că această / însoțire a noastră / avea să fie de scurtă durată — / pe-atunci nu concepeam / iubirea fără moarte. / nu mi-ar fi dat o lacrimă / cînd, ajunși pe cîmpie / m-ai fi înfășurat cu / trupul tău / căutîndu-mi cu buzele, buzele / eram inviolabil, suava pereche / a gîndacilor de ceară. / acum du-te cu precauție / căci cel mult îți pot mușca umărul gol / dar nu te mai pot iubi : cine te-a oprit atunci ?... / și totuși nu-mi pot reține / un sărut care și-a descoperit / sînii încă neîmpliniți / pentru că totuși tu ești singura / care mă mai poți salva / dar — atenție — rolurile sînt inversate / căznește-te să mă ridici în brațe / și dă din picioare / ca o libelulă să te ridici cu mine orațului !" **(La Nimphet).**

O elocventă sinceritate a strigătului distinge poeziile lui Cezar Ivănescu și ceea ce atrage imediat atenția după neobosita întoarcere la aceeași temă este marea lor simplitate. Poetul folosește formele cele mai simple, cele mai directe de adresare, nu-și confecționează un vocabular special și satisfacția e de a vedea că tensiunea nu se pierde și că emoția nu se dizolvă ca aiurea, în complicate retorte sintactice. Chiar atunci cînd intră în competiție cu o capodoperă ca **Miorița** poetul reușește o versiune remarcabilă în metru popular a situației din vestita poemă : „Merg să-l cat pe frati-tu / Cari zace mort acu / Frați cu-ntunericu / Rupe-ți de pe ochi albeața / Și pogoară dimineața ! / Să mi-l caut prin sudori / De păduri de-i zic izvori / La surori fără durori / Și la frați neîntrebați / L-ați lăsat ca într-un laț ! / Soare, soare, dă lumină / Poate tu ești fără vină !". **(Baladă).** Cele mai bune poezii ale volumului nu sînt însă cele de lungă respirație. Cezar Ivănescu ține parcă să ilustreze opinia despre poezia lui Edgar Allan Poe care repudia poemul lung în favoarea celui scurt pe motiv că durata minimă e mai proprie intensității unui sentiment decît cealaltă. Poeziile scurte, directe, de o mare simplitate a tonului și formei, susținute și de o rară știință a refrenului, cantabile, fac din Cezar Ivănescu un poet memorabil. El cîntă adesea tristețea de a fi ieșit dintr-un paradis destrămat al purității și seninătății. „Mai întreabă iarba verde / Bolta cu albastru mur / De ce tot ce-a fost se pierde / Și la mijloc și-mprejur / De ce tot ce-a fost se pierde / Și la mijloc și-mprejur ?" **(Evlavie).** Capodopera cărții este **Amintirea Paradisului** : „Cînd eram mai tînăr și la trup curat / Într-o noapte floarea mea eu te-am visat : / Înfloreai fără păcat într-un pom adevărat / Cînd eram mai tînăr și la trup curat. // Nu știam că ești femeie — eu bărbat / Lîngă tine cu sfială m-am culcat. / Și dormind eu am visat, tu visînd ai lăcrimat / Cînd eram mai tînăr și la trup curat. // E pierdută noaptea-aceea de acum / Carnea noastră doar mai știe al ei parfum. / Poamele ce-n pomi azi stau, gustul cărnii tale-l au / Și cad toate (mîine) putrede pe drum. // Fă-l să fie, Doamne' sfinte, numai om / Pe acel care ne-a ispitit sub pom, / Și cînd pomul flori va da, fă-i să cadă carnea grea / Cum va cade după cîntec mîna mea !".

Noutatea, în context, a acestei poezii este dată de simplitatea ei. Un mare adevăr al sentimentului susține poezia lui Cezar Ivănescu care a avut printre puținii curajul de a se întoarce la simțirile fundamentale și de a ne vorbi în chip tulburător despre ele și despre om. Temele, la care revine obsedant poetul, sînt cele dintotdeauna ale poeziei : dragostea, moartea, feminitatea, fragilitatea omului, ireparabila trecere a timpului. În tăria de a se confrunta cu aceste teme decisive pentru unii poeți, în simplitatea cu care ni se confesează trebuie să căutăm secretul acestei poezii de un efect emoțional adînc și durabil. Disciplina poeziei lui Cezar Ivănescu este de a servi marile teme cu o mare umilință a formei și de a refuza aventura unui lirism de mari efecte verbale, dar golit uneori de sentiment. Dar tocmai încercarea de a se menține într-un singur registru tematic, de a-și evidenția statornicia poziției artistice prin frecvența subliniată a unor vocabule (între ele cuvîntul moartea — ocupînd un loc privilegiat) produce efecte neașteptate. Versurile se formalizează uneori, dau impresia de artificiu, par o coajă al cărui miez e de căutat în altă parte. Stilul unicord aduce cu sine pericolul limitării, chiar al autopastișei. El are însă și avantajul profunzimii și ceea ce ne arată pînă acum poezia lui Cezar Ivănescu este o limpede dovadă.

Bănuielii, pentru unii certitudine, că generația nouă n-a adus nimic nou în poezie cartea lui Cezar Ivănescu îi este un convingător răspuns. Dacă despre demersul liric al lui Nichita Stănescu — nume de primă referință în poezia de azi — s-a zis că a reintors poezia la poezie, despre Cezar Ivănescu se poate spune că încearcă să întoarcă poezia la izvorul ei prim. De la o poezie la alta se vede cum vorbelor le iau locul sentimentele, cum arborescenței imagistice, de luxuriant exercițiu, îi ia locul poezia de o teribilă simplitate a tonului și conținutului. Rătăcitor într-un „cosmos" inventat, le corespunde acum întoarcerea poetului către sine ca om, ființă muritoare, bîntuită de contrarii sufletești. Mutație complexă ale cărei roade le va arăta poate timpul.

Față de prima carte a poetului, **Rod III** este un volum derutant. Cartea de debut a lui Cezar Ivănescu era superioară actualului volum printr-o mai mare unitate de fond chiar dacă nu și printr-o deosebită elevație formală. Fidel temelor de aici, al căror registru îl îmbogățește acum, Cezar Ivănescu ne arată în **Rod III** și o limpezire a mijloacelor poetice. Dacă monotonia tematică a putut să dea aparența staționării, au dispărut în schimb de la primul la al doilea volum convulsiile și violența verbală. Limbajul poetului s-a epurat pînă la a da textului o fluiditate de cîntec. Ceea ce e nou în **Rod III** sînt poemele de lungă factură, de amplă desfășurare în care poetul dovedește un real simț al dramaticului. El refuză, desigur, exclusivismul lui Poe și abordează cu reală forță poemul de durată. Modelul mai adînc pare a fi Eminescu la care coexistă „cîntecul de lume" atît cu scrisorile cît și cu marile poeme cosmogonice". E greu de anticipat și de judecat o scriere după fragmentele ei. Ceea ce ne oferă **Rod III** în direcția poemului amplu pare a fi materia risipită și împuținată a unui mozaic de amploare. Prețuim tensiunea discursului în **Agamemnom** sau **Zile,** dramatismul conținut, elevația lui, dar credem că judecata trebuie amînată pînă ce cunoaștem întregul. Față de poezia cantabilă de elevată simplitate, care face, pînă acum, noutatea poeziei lui Cezar Ivănescu, poeme ca **Agamemnom** indică o altă direcție, demnă desigur, la vremea ei, de un interes aparte. De semnalat însă este că și aici răsună aceleași obsedante motive ale liricii lui Cezar Ivănescu și că poemele nu alterează „vocea de mare poet" pe care i-o descoperă Marin Preda.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

„Ca viața unui rubin erudit"

Gheorghe Grigurcu este un poet pur cerebral, regimul poeziei *) sale fiind dat de chingile lucidității, așa cum, pentru alții, regimul creației este asigurat de un permanent conflict — nu rareori incult — cu minimele restricții impuse de legile scrise ori nescrise ale poeziei. El are conștiința că „totul a fost spus", și că ceea ce-i rămîne de făcut, nu este decît să întărească liniile desenelor de dinainte : **„Vai totul a fost spus vai nu-ți rămîne / decît un rol ingrat : de-a repeta / accentul norilor ce-nvață cugetul / al florilor adaos de tămîie".** De aici și disperarea acestui gen de creator : **„Unde să ies la care colț de stradă / să descopăr semnul disprețuitor al infinitului ? // Ce floare să desenez pe această hîrtie / care țipă cu voce-atît de tare ? // Ce zi s-așez în călimară / ca și cînd n-aș mai avea nimic de scris ? // Cui să-i vorbesc ? Cui să-i explic / că încă mai exist ?".** Gheorghe Grigurcu se îndoiește de puterea cuvintelor, căci ele n-ar putea acoperi, cu adevărat, spațiile mult prea întinse pe care le sugerează : **„Între cuvînt și cuvînt / ironica cenușă-a sentimentelor / explică zilele. // Între cuvînt și cuvînt / ironica cenușă-a zilelor / nu mai explică nimic".**

Poetul rămîne în continuare fidel versului aforistic, acesta dîndu-i posibilitatea să-și exprime cît mai exact crezul estetic. Periferia este un „Chip al morților din care adie seceta", cîmpul este un cimpoi, pescărușii sînt „Ființe ce cred în absorbție", ziua nu e altceva decît „Răstimpul unei prăpăstii al lămpii ce-o devoră", broasca e „verde din pasiune", „coroană comprimată de copac", etc., etc.

Ca și altădată, Gheorghe Grigurcu este preocupat de surprinderea unor mecanisme, unor legi ce guvernează fenomenele, întîmplările pe care el le comentează : **„Nu-mi spui că te-ascunzi acolo unde te-ascunzi / (în simțuri în gînduri obscure / în perdelele obosite ca un grai pe care nu-l mai folosești / ori pur și simplu în grădina ta dezabuzată) / mă lași să ghicesc chipul în care / te-ai ascuns ca să te poți ascunde".**

Ca un convins adept al lirismului gnomic, Gheorghe Grigurcu își pune, nu de puține ori, atît problema poeziei (creației) cît și pe cea a condiției poetului (creatorului). Astfel, poezia poate fi ori „adîncul zbor al păsării pe-o foaie albă mototolită", ori, precum într-o „Gravură", o stare incertă, pendulînd între indiferență și o mișcare imperceptibilă : **„Indiferența acestei linii asemeni sofismelor / o insectă mișcă lacul o frunză / își imaginează fosgăitorul pămînt".** Dacă în „Nu te grăbi" putem afla o posibilă artă poetică (**„Nu te grăbi găsește densități ca o dragoste stinsă / alcătuiri spontane pe care le ofilește apăsarea privirii. // Nu te lua la-ntrecere cu șoimul / lespedea zborului său strivind evenimentele. // Redă-i soarelui lucrurile de odinioară / chiar dacă nu-ți va da în schimb o zi frumoasă"**) în „Poetul" găsim un excelent, chiar tulburător portret al creatorului : **„Parafa monstrului în hîrtiile-i misterioase / pe care nu le vede decît rar pe care nu le caută niciodată / poet al zilelor al zilelor ațîțate / de pofte candide / tulburate de-o lăcomie angelică. // Există unele dorințe — a spus — crescînd precum arborii / din puritatea de cristal a celulelor trupului / trup visător în nervii sonori / clinchet în mușchi estompați / există dorințe în mii de ochi".**

Deși, conform statutului său de poet al lucidității, Gheorghe Grigurcu refuză poezia „înflăcărată" (**„Prea multă flacără închisă-n aceste casete / din care iese o tihnă iluzorie / se eșalonează porumbeii asemeni calmantelor"**), atunci cînd poezia sa capătă un plus de căldură, ea este plăcut-ironic-senzuală (**„Stihia coapsei tale mă bîntuie și nu-mi / mai stăpînesc armura / de frunze și țînțari"**) ori însuflețită de mișcarea imperceptibilă, discretă a afectivului : **„Ah nici un grai n-a fost născocit precum grindina / perla ținutului tău / mormăitoare grăbită / se face cald în numele durerii // a speranței care-se-acordă c-un chip întîmplător / festilă care țipă".**

Apologiile acestea ne dovedesc, încă o dată, că în Gheorghe Grigurcu nu avem numai un poet „încăpățînat" în credințele sale artistice, ci și un remarcabil poet al lirismului lucid, inteligent și, nu în ultimul rînd, original. Parafrazîndu-l, putem spune că poezia sa este „ca viața unui rubin erudit".

Dorin Tudoran

*) Gheorghe Grigurcu, „Apologii", Editura „Dacia", 1975.

proză

Viață și animație

Asemănarea romanului *) lui Teodor Mazilu cu un film de desene animate este frapantă. Simplificare, schematizare, raționalizare, mecanizare (modalități), parodie, umor, ironie (atitudini exprimate) — iată o serie de note ale filmului de animație, care se potrivesc romanului lui Teodor Mazilu într-o măsură mai mare decît s-ar putea crede. Trebuie însă numaidecît precizat că analogia se referă la o anumită categorie a filmului de animație : aceea care construiește o povestire, recurgînd, în modalitățile amintite mai sus, la o serie de clișee consacrate, păstrînd din corpul viu al povestirii doar sistemul osos, transformîndu-l adică într-un schelet, ce se mișcă, folosind o convenție ridicată la pătrat (mai întîi admiterea faptului că o „ființă" poate să se miște pe pînza ecranului și apoi a aceluia că silueta sa mișcătoare poate fi reprezentată prin doar liniile ei esențiale). Sentimentele cui privește această convenție multiplicată cu ea însăși sînt contradictorii : admitem ca un actor filmat să vorbească pe un ecran, dar cum să ne reprimăm inocenta perplexitate ce ne apare atunci cînd auzim vorbele unui desen ?

Ceva asemănător simte cel care parcurge **Într-o casă străină,** acest geometric roman, ale cărui linii sînt îngroșate, și simplificate cu o asemenea rigoare și patetică vocație încît masivul text poate fi sintetizat sub forma unui desen nu prea complicat, un fel de arbore genealogic pe ale cărui ramuri atîrnă sentințe.

„Sînt oameni care au vanitatea nebună, plină de riscurile măreției și ale singurătății, de a căuta absolutul, iar alții, mult mai puțini, modestia de a se resemna cu fericirea. Se pare că în pofida a ceea ce sîntem ispitiți să credem, drumul spre fericire e mai complicat și mai puțin dureros decît cel care ne aruncă în brațele desăvîrșirii. Puțini oameni au curajul de a fi fericiți. Matei Alexandru încerca să se numere printre aceștia". Acesta este începutul romanului. Se află în el nu numai teza pe care apoi autorul o urmărește cu o nedezmințită tenacitate prin intermediul unor destine contemporane, dar și, mai mult decît atît, un desăvîrșit eșantion al modului funciar parodic în care scrie Teodor Mazilu. Apropierea sa de marile probleme ale existenței umane (fericire, adevăr, autenticitate) are loc întotdeauna în felul de mai sus, adică pe calea unei eseistici parodice, ce conține un incontestabil farmec, greu de trecut în noțiuni critice.

Romanul urmărește întîmplări petrecute în anii de după Eliberare în viețile unor intelectuali din București. Pictorul Matei Alexandru pare a fi singurul personaj simpatizat de autor, avatarurile lui perfecționîndu-l ca om și ca artist. Cele mai multe dintre celelalte personaje sînt construite cu obișnuita vocație satirică a lui Teodor Mazilu : apariții caricaturale, creionate cu deosebită vervă, ce evoluează în anii de prin preajma lui 1950, întrupînd un viciu moral sau altul. Din punctul acesta de vedere este posibilă o apropiere între cartea lui Teodor Mazilu și cele două mari romane postbelice ale lui G. Călinescu, **Bietul Ioanide** și **Scrinul negru.** Ca și marele critic, Teodor Mazilu vede literatura oarecum dinafară, înțelegîndu-i mecanismele și amuzîndu-se în eșafodarea unor construcții care exprimă și dorința de a recurge la posibilitățile literaturii, dar concomitent și situarea ironică față de ele. Din acest motiv analogia cu filmul de animație pe care o propunem este îndreptățită și relevantă : romanul lui Teodor Mazilu pledează (în spiritul fragmentului de început pe care l-am citat) pentru o viață morală, ironizînd feluritele aberații care pot greva existentele : în același timp însă formula literară pe care autorul a adoptat-o și o cultivă cu asiduitate conține o fundamentală ambiguitate, greu de descris într-o recenzie. Cea mai la îndemînă considerație asupra acestei formule, care îmbină fervoarea moralistă cu neîncrederea aproape tragică în posibilitățile literaturii, este, desigur, aceea privitoare la tendința contemporană a prozei de a părăsi imaginile în favoarea eseisticii. Constatarea acestei tendințe nu este suficientă în cazul romanului lui Teodor Mazilu, carte de o fascinantă și singulară rigoare, în care cititorul contemplă, printre altele, și tărîmul ciudat al graniței dintre literatură și retorică.

Voicu Bugariu

* **Teodor Mazilu,** Într-o casă străină, **Editura „Cartea Românească", București, 1975.**

revista revistelor

„Transilvania" nr. 7, 1975

Revista din Sibiu se prezintă din nou într-o impecabilă ținută grafică. Faptul acesta inculcă, de la bun început, cititorului un sentiment de stimă. Există, în acest număr, materiale întrutotul remarcabile. Dintre acestea cităm editorialul intitulat **Dezvoltare, unitate, acțiune ; O ipoteză asupra valorii estetice** de Mircea Braga, **Modalități narative ; Pronume și voci** de Silvian Iosifescu, **Orăștia dintr-o perspectivă culturală** de Vasile Netea. Interesante sînt și cîteva dintre scurtele eseuri (cele mai multe dintre ele fiind recenzii inteligent travestite) grupate la rubrica „Mișcarea literară". La această rubrică Mircea Ivănescu salută activitatea Editurii Univers, Titu Popescu comentează cartea lui Mircea Martin, **Critică și profunzime,** meditînd la ipoteza dispariției criticii prin intelectualizarea literaturii, iar E. Buceșan recenzează micromonografia lui Teodor Vârgolici dedicată lui Perpessicius, inventariindu-i minuțios ideile și neezitînd să-i arate limitele. Cîteva tablete interesante sînt grupate în rubrica „Ad usum"... Wolf Aichelburg se întreabă **Ce este o simfonie ?,** polemizînd, nu fără o anumită candoare, cu acei care nu știu cu precizie ce înseamnă „în formă de sonată". **Despre poezie** (autor G. N.), **Teatrul în cerc** (de Radu Basarab) propun disociații nu deosebit de originale dar utile.

Cronica lunară conține rezultatele unei atente lecturi a numeroase reviste actuale de la noi. Sînt inventariate titluri de articole, se rețin fragmente lirice socotite remarcabile, se enumeră documente apărute, traduceri etc. Doar de cîteva ori, însă, se trece la comentarii, rubrica rămînînd, de fapt, un repertoar generos de titluri.

Găsim și texte mai puțin reușite. **Sub scutul numelui** de Andrei Brezianu suferă de păcatul prețiozității. Proza lui Aurel Călinescu, **Bilet de papagal,** exprimă dorința autorului de a „îndrăzni" artistic, dar nu mult mai mult decît atît. Un **Memento Blaga** semnat de Ilie Guțan avansează cîteva idei valabile în formulări ce tind, prin tonul lor apăsat poematic, să anihileze mesajul noțional.

Lector

„Conștiința de cultură"

Urmare din pag 1

e văzută de Constantin Noica drept o deschidere cu funcție modelatoare față de viața spiritului. Mitul poetului e transformat într-un mit activ, practic al educației sufletești.

S-ar putea spune, firește, multe lucruri interesante despre această carte, constituită din frînturi de gînduri, abrupte ca și notațiile care au inspirat-o, și, mai ales, despre viziunea care o animă. Este, în esență, o viziune întru totul opusă adorației de cult care nu obligă la nimic, și de-ar fi s-o apropiem de o altă carte dedicată lui Eminescu am lega-o, în primul rînd, de aceea a lui Tudor Vianu, conținînd, nu mai puțin, în substraturile ei, imaginea unui Eminescu-model, exercitînd o magistratură spirituală, imaginea unui poet al „tineretului", descătușîndu-i acestuia energiile latente, extinzîndu-i enorm orizontul intelectual și moral. Există, astfel, și la Constantin Noica preocuparea de a construi mereu, dincolo de poet și creator, un Eminescu-pedagog în cel mai înalt înțeles al cuvîntului, educator al omenescului din noi, un Eminescu lucid, rațional nu numai în sine, ci pilduind, în același timp, luciditatea, pietatea față de cultură, desăvîrșirea interioară, după cum există, și autorul o recunoaște cu modestie, sugestii profunde provenite din proiecția lui N. Iorga, reprezentînd opera eminesciană drept „cea mai vastă sinteză făcută de vreun suflet de român".

Dar lucrul cel mai emoționant mi se pare altul, și anume felul cum primește C. Noica mărturia integrală a caietelor eminesciene, felul cum știe să le descifreze magia, căldura, sunetul inconfundabil al omenescului, pietatea cu care știe să răspundă pietății. Privite, în genere, ca sursă sau ca „moloz", iată că aceste caiete devin, în interpretarea sa, încărcată de vibrație, mărturia unui spectacol extraordinar al spiritului care vrea să se împărtășească din tot, un testimoniu al unei vieți de om, învălmășită, febrilă, haotică, doritoare însă de a destupa toate izvoarele ce pot s-o completeze și să-i ordoneze curgerea. „După o sută de ani — scrie, atît de convingător, autorul — poetul acesta îndărătul căruia stătea un om de cultură complet, încins de toate pasiunile spiritului și deschis către toate formele de cunoaștere, nu încetează să ne apară drept un om complet. Accentul pe care-l pune veacul nostru pe cultura științifică nu-i era de fel străin, iar timpurile moderne care au „sfărîmat în fragmente omul", într-alt fel decît pînă acum, pot găsi în demersurile cugetului eminescian — oricît de neîmplinite pe un plan ori pe altul, afară de cel poetic — un sens de totalitate umană".

Există firește un sens în aparența lipsă de sens cu care sînt umplute filele acestor caiete cu cele mai discontinui notații, de la frînturi de gînduri la copieri de tratate, de la versuri la traduceri de fizică ori chimie, de la litere frumos caligrafiate la însemnări de istorie, de economie, de filosofie ori filologie. Există un sens în modul cum Eminescu așterne pe aceleași pagini sentimente și resentimente ori copiază gramatici și traduceri, mereu cu aceeași extraordinară disciplină a scrisului. Există un sens în fascinanta nevoie de a scrie și de a supune totul treziei scrisului. Și e impresionant să-l afli sau să crezi că-l găsești : suferința de a nu ști tot. „Omul acesta a trăit cu suferința de-a nu ști tot", scrie C. Noica și cred că această ipoteză e printre cele mai frumoase ale cărții sale. E de prisos a spune că numai ea înnobilează pe omul de cultură.

Izvorul poeziei

Urmare din pag. 1

cutul sînt stelele cîntătoare din univers și viitorul sînt părinții, pămîntul natal.

★

În poesie se întîmplă ca în matematici — trebuie să alegi din toată știința ta cifra semnul algebric potrivit ca să deslege toată povestea. În poesie trebuie ales acel cuvînt și imagine cea mai potrivită care deschide drumul spre inima lucrurilor și a lumii.

Iată a vorbi firea stejarului în poesie trebuie să știi mulțime nenumărată despre acest arbore cum înmugurește el și cînd, cum dă în floare, cînd se așează ghinda în pămînt și ce se face din trupul său cine își află cuib în scorburile lui și cît viețuiește — ce legături are el cu cimitirele și locurile sacre de asemeni cu constelațiile și fulgerele, de cînd este el și ce-i cu stejarul de la Mambre și Dodona : Cum a fost el chemat în grai de alți poeți și meșterii de ce îl socot talpa și grinda casei sau însemn pe mormînt. Toate acestea știute despre stejar încă nu sînt suficiente.

Stejarul în firea lui devine grai poetic, devine ceea ce el este numai atunci cînd devine simbol adică însoțitor al omului cu dublă semnificație cu două deschideri la fel de profunde.

★

Un mare romanist Hugo Friedrich spune că în proză cuvîntul are un mers linear : radiază linear forță iar în poesie, cea mai adîncă formă de literatură, cuvîntul iradiază în toate părțile ca un astru : din această pricină poesia scapă oricărei interpretări cu pretenții exhaustive. Cuvîntul dintr-o poesie autentică readuce sunetul original aura stinsă în vremi ce sălășluie cu necesitate în grai ca vietate.

prezențe

Concursul de poezie pentru debut în volum al Editurii „Dacia"

În vederea stimulării și promovării tinerelor talente, Editura **„Dacia"** instituie concursul de poezie pentru volumele de debut.

Concursul are drept scop publicarea acelor poezii care, prin mesajul și ținuta lor artistică, exprimă realitățile contemporane ale patriei și contribuie la educarea cititorilor în spiritul ideilor nobile ale umanismului socialist, ale Programului Partidului Comunist Român, de edificare a socialismului și comunismului în țara noastră.

Manuscrisele vor fi expediate editurii în două exemplare dactilografiate, pînă la data de 15 octombrie 1975 și vor purta mențiunea **Pentru concursul de debut al editurii „Dacia".**

Manuscrisele vor fi trimise într-un plic închis purtînd un motto. Același motto trebuie să fie reprodus pe un alt plic, ce va conține numele autorului, adresa și cîteva date biografice, acest plic urmînd a se deschide numai după stabilirea cîștigătorilor concursului.

Redactorii de specialitate vor face o preselecție a acelor manuscrise care, prin calitățile lor, merită să fie propuse atenției juriului.

Juriul, alcătuit din critici și scriitori, personalități ale literaturii noastre de azi, va acorda trei premii, constînd în publicarea volumelor și plata drepturilor de autor, în funcție de valoarea lucrării, conform legislației în vigoare.

Rezultatele se vor anunța pînă cel tîrziu la data de 15 ianuarie 1976, iar volumele premiate vor fi publicate pînă la sfîrșitul lunii decembrie a aceluiași an.

Manuscrisele nereținute pentru publicare nu se înapoiază.

Adresa editurii : Cluj, str. 1 Mai nr. 23.

Informații suplimentare la tel. : 11.66.5.

Coborînd din baladă...

Urmare din pag 1

o biografie obscură restituită într-o nouă și însuflețitoare limpezime.

Acolo unde cuvîntul nu mai poate și gîndirea nu se mai vede , rămîne șansa cîte unei respirații de taragot. Taragotul lui Dumitru Fărcaș amestecă toată epica posibilă a unei realități și din încleștarea cu aerul reușește să scoată substanța pură a unui cîntec perfect. Te și miri aproape cum poate un om să dea un atît de straniu sens aerului pe care tu îl foloseai cu o clipă înainte doar ca să respiri normal și banal. Între istorie și clipă, între nunți și morminte se întemeiază un verb nou, și am putea spune că, uneori, la nunți și despărțiri aerul nostru taragotează.

★

Doctorul Curea de la Spitalul Brîncovenesc ne-a sunat acum cîteva săptămîni și ne-a spus un fapt uimitor : în vreme ce la ortopedie fusese internat un cioban în vîrstă de 70 de ani, cei doi cîini ai săi au venit la poarta spitalului și cu o neliniște ce nu îi mai cuprinsese, cred eu, de la Miorița încoace, refuzau să mănînce, refuzau să plece, căutînd mereu fereastra salonului în care se afla internat ciobanul bătrîn.

...Doi cîini, nu din cei pierduți la Mica publicitate care știu să-și găsească repede alt stăpîn, ci doi cîini de turmă, doi cîini ciobănești strică ordinea orașului nostru și comoditatea noastră de oameni care avem rude în spitale și uităm să le vizităm, doi cîini ciobănești, frumoși în îndărătnicia și credința lor, bat scările Spitalului Brîncovenesc și miros poarta și ferestrele, de dragul, de dorul și de grija stăpînului lor.

Cei care au uitat să fie buni pot trece pe acolo, dacă nu cumva ciobanul se va fi însănătoșit, să vadă pe cei doi cîini, două proiecte de statui ale milei și — scuzați-mi cuvîntul — ale omeniei, care au ornat zilele acestea o stradă din București.

Și mai este ceva : este de semnalat sufletul acelui doctor care și-a dat seama ce se petrece acolo, pentru că nu este exclus ca un indiferent să fi aruncat cu pietre în cei doi cîini neliniștiți.

Și mai este ceva : trebuie să fie un om minunat ciobanul în vîrstă de 70 de ani după care au venit la Spitalul Brîncovenesc proprii săi cîini.

Și, totuși, ar mai fi ceva : alte rude nu mai are ciobanul ?

Dar lucrul cel mai important este că un om bun se vede și în felul cum se poartă cîinii săi.

e c o u r i

Ce este şi încotro se îndreaptă poezia?

Doriţi să participaţi la dezbaterea noastră despre poezie? Vă propunem, stimaţi cititori, următoarele întrebări :

1) În ce măsură urmăriţi desfăşurarea fenomenului poetic românesc actual ?

Cum apreciaţi reflectarea fenomenului respectiv în revistele literare şi în producţia editorială ?

2) Asupra cărora dintre poeţii contemporani se îndreaptă preferinţele dv ?

Vă rugăm să indicaţi, eventual, volume şi poezii ce v-au reţinut în chip deosebit atenţia.

3) În ideea că urmăriţi critica dedicată poeziei actuale, vă rugăm să arătaţi în ce măsură aceasta vă ajută la receptarea şi înţelegerea mai profundă a valorilor liricii noastre de azi. Care dintre cronicarii literari de poezie constituie pentru dv. un sprijin real în această direcţie ?

4) În revista „Luceafărul" din 21 iunie a.c. a fost publicată dezbaterea intitulată Ce este şi încotro se îndreaptă poezia ?

Ce opinii aveţi în legătură cu aprecierile participanţilor la această dezbatere ?

Viaţa, profesiunea de credinţă a artei

Întrebare incitantă — încotro se îndreaptă poezia ? — temerară în acelaşi timp, dacă ne gîndim că producţia poetică din ultimii ani se împarte cu graţie între succes şi eşec ! Încotro se îndreaptă poeţii ? — ar fi mai rezonabilă întrebarea. Fiindcă problema nu e a poeziei ci a autorilor, a profesiunii lor de credinţă. Exerciţiul şi cultura talentului îşi spun cel mai adesea cuvîntul. Exagerarea stilului ca şi a lipsei de stil, manierismul de fapt, poetul devenit propriul său epigon, ca şi epigonismul în serie al multora dintre cărţile de poezie, clişeul, metafora comună, preţiozitatea, contorsionarea spre ininteligibil, — manifestări ale spiritului comod — ne duc cu gîndul la o altă întrebare şi poate că aici e vorba de chiar felul cum valorificăm experienţa poetică a înaintaşilor. De modul cum transformăm această experienţă într-o conştiinţă artistică a noastră, pentru a ne fixa în fond propria identitate. În miraculoasa şi formidabila ei existenţă, de-a lungul timpului, poezia a atins într-atît perfecţiunea încît culmile ei sînt tot mai rare, dar niciodată ultime, niciodată fixe. O mişcare generală, lăuntrică poeziei ne aduce din răstimp în răstimp ecourile ei simple şi firesti, ca o adevărată şi frumoasă sărbătoare. Cei ce-o creează trec adesea în umbra propriului lor demers, fenomen firesc dacă ne gîndim că arta, în concizia şi profunzimea expresiei sale, nu are altă profesiune de credinţă decît viaţa şi aceasta în sensul cel mai uman cu putinţă, cel mai responsabil.

Marele public judecă opera de artă şi-i dă deschiderea propriei sale inimi şi conştiinţe. Indiferent de vîrsta şi biografia autorului ei, indiferent de intenţiile sale mai mult sau mai puţin declarate. Mă gîndesc la toate acestea fiindcă, uneori, creatori şi cititori, trăim împreună paradoxul că avem foarte multe cărţi dar mai puţini poeţi şi invers, avem foarte mulţi poeţi, dar cărţi mai puţine. Trece autorul înamtea creaţiei sale, viaţa literară e mai puternică decît opera literară ? Uneori, da ! Critica vorbeşte adeseori despre poet şi nu despre creaţia sa.

În dezbaterile noastre — de multe ori ele repetă lucruri cunoscute, necesare altfel şi de neocolit mai ales atunci cînd ne referim la tinerii creatori — sînt invocate argumente care ţin de tradiţie, de moştenirea noastră culturală cea mai înaintată, încercînd să propulsăm cu ele iluminări şi clarificări de poziţie, angajări mai profunde în înţelegerea şi asumarea răspunderilor faţă de destinul şi configuraţia nouă a culturii. Pe măsură ce ne apropiem de creaţia la zi, vocea critică scade însă în intensitate şi cîştigă în toleranţă, îmblînzitoare de cuvinte, relaţii şi stări. Cui slujim dacă aşternem tăcere deasupra unei cărţi slabe ? A tăcea, în critica literară, e sinonim cu a nu citi. Ceea ce uneori se şi întîmplă. Se fac cronici din cronici şi colaje. Platitudinea e excelentă. Se evită analize ale fenomenului poetic şi se practică o critică de cenaclu după amiciţii, se evită creaţii şi se menajează autori. Se scrie mult şi prost, se afirma nu de mult chiar în această revistă şi era lucrul cel mai tranşant pe care-l auzeam. Dar se şi publică mult, debutul într-o revistă se realizează aproape mai greu decît debutul la o editură. Apoi, se publică autori uneori şi nu creaţii, presiunea mediocrităţii şi a impostorii fac adesea carieră, se abdică uneori de la criterii de exigenţă artistică deosebit de clare şi se încearcă fetişizarea raporturilor înseşi ale artei cu publicul. Sigur, poezia bună se detaşează singură de imitaţii, fie ele şi perfecte, şi îşi croieşte drum sigur către cititor. Puterea de creaţie a unei generaţii care nu mai este atît de tînără acum şi ale cărei cărţi sînt urmărite cu interes, mai are să ne procure încă multe revelaţii. Cele mai frumoase poezii fac operă patriotică de cel mai autentic fior. Datoriile poeziei nu sînt diferite de cele ale vieţii în general, ea este chemată şi îndreptăţită să participe la aşezarea omului într-o nouă conştiinţă şi vocaţie a sa. Ceea ce nu-i absolvă de efort pe autorii înşişi şi nici nu-i scuteşte de talent. Deţinerea perspectivei, în sens constructiv, profund umanist, este o datorie a artei şi a artistului. Poezia de autentică inspiraţie patriotică şi cetăţenească nu şi-a epuizat şi nu-şi va epuiza niciodată resursele, ea are a se lupta însă cu nonvaloarea şi pastişa de sentimente, cu seria de reţete şi clişee după care orice debutant se poate aşeza la masă şi confecţiona tomuri întregi. Poezia patriotică, poezia politică şi cetăţenească constituie proba de foc permanentă a talentului. Ea deţine puterea mereu vie a comunicării celei mai largi. Peste timp şi în timp, însoţind istoria şi transformîndu-se într-o aleasă geografie a spiritului, peste timp şi în timp, contemporaneizînd într-un fel însăşi permanenţa noastră. Şi cea mai frumoasă poezie de dragoste, scrisă în cea mai frumoasă limbă românească este tot o poezie patriotică.

Problema, deci, nu este a poeziei, ci a poeţilor. A responsabilităţii, a exerciţiului şi culturii talentului lor, a opţiunilor filozofice şi estetice, a puterii de a se realiza în spaţiul şi timpul marilor valori ale gîndirii şi creaţiei româneşti.

A. I. Zăinescu

„Poezia elaborată"

„Afirmarea impetuoasă a poeziei — spune Lucian Raicu în cadrul colocviului recent publicat de revista *Luceafărul* — a dus la un sentiment excesiv de încredere a poeziei în ea însăşi, în posibilităţile limbajului ei specific. Or, acestea nu trebuie supraevaluate. La originea insatisfacţiei e un tip de afectare poetică, de abuz imagistic, de proliferare a limbajului poetic. Acest limbaj se extinde în dauna unui sentiment foarte simplu, de autenticitate. E o exagerare a elementului de invenţie, care se izbeşte în cititor, în critic, de o anume rezistenţă interioară. Simplu spus, vrem să-i şi *credem* pe poeţi, nu numai să le admirăm performanţele."

Frazele mi se par deosebit de pregnante, poate şi datorită caracterului lor oarecum neelaborat ; nu sînt *scrise*, ci *spuse* şi dau acea senzaţie de viaţă grăbită, pe care o dău într-o discuţie numai cuvintele esenţiale ; răstimpul tatonărilor amabile s-a sfîrşit ; nu mai are nimeni chef de vorbe ; ori spui direct ceea ce oricum voiai să spui, ori renunţi. Să nu ne lăsăm amăgiţi de tonul aparent potolit, de limbajul prudent : avem de-a face cu afirmarea directă şi chiar violentă a unui adevăr. Dorinţa de a vedea ce se află dincolo de poezie, cît de autentică e pornirea care l-a hotărît pe autor să aştearnă versuri pe hîrtie a existat dintotdeauna la L. Raicu. Neîncrederea, nu. Era chiar, s-o spunem, unul dintre puţinii critici care, nici în ultimii ani, nu dădea semne să se fi îndoit vreodată de puterea poeziei : îi „credea" pe poeţi. Înţelegem că dragostea sa pentru poezie a rămas la fel de puternică şi nu ne speriem : în marile iubiri, îndoiala, contrar aparenţelor, nu subminează, ci întăreşte sentimentul esenţial. Dar schimbarea de atitudine (parţială, desigur) ni se pare deosebit de semnificativă.

Să nu uităm însă că am pornit de la ideea că trăim un moment de „afirmare impetuoasă a poeziei"; aşa este, iar procesul continuă; nu e cazul să ne arătăm prea repede plictisiţi de victorii. Se scrie astăzi tot atît de multă poezie bună ca şi acum cinci ani; ea este însă altfel receptată, nu ca un semn al unui permanent avînt, cum se întîmpla prin '70 chiar şi atunci cînd apăreau cărţi mediocre, ci cu un fel de oboseală fără motiv. Da, apare poezie bună. Da, povestea asta cu „inflaţia" de poezie nu e prea serioasă. Şi mai departe? Lipsa de entuziasm — care are motivele ei, desigur, dar nu ne ocupăm de ele — se manifestă uneori în forme dintre cele mai ciudate: de pildă, prin aprecieri extrem de elogioase, rostite pe un ton atît de plictisit, încît ai impresia că semnatarul strigă din cînd în cînd „bravo!", ca să nu adoarmă. E vinovat şi semnatarul respectiv: ar trebui să tragă un somn bun şi să renunţe pentru moment la scris. Dar, cu siguranţă, nu e singurul culpabil.

L. Raicu vorbeşte despre „sentimentul excesiv de încredere a poeziei în ea însăşi". Fără a contrazice decît aparent această opinie, aş pomeni ceva despre lipsa de încredere a poeţilor în capacitatea poeziei de a cuprinde *totul* — şi nu numai ceea ce este neapărat „poetic". Am citit de curînd un volum de poeme de dragoste. Autorul, prea hotărît(sau pur şi simplu neîndeminatic) întindea o punte spre înţelegerea cititorului şi spunea precis, într-un fel anume, că în cartea sa e vorba despre o mare iubire, despre povestea *completă* a unei mari iubiri. Volumul conţinea numai versuri, poezii elegante, strălucitoare, dar, repet *numai* versuri. Şi am cunoscut senzaţia bizară că greşeşte ; n-ar fi avut dreptul să procedeze aşa ; pentru a cuprinde, întreagă, imaginea acelei mari iubiri, ar fi trebuit să pună în cartea lui şi altceva ; doar alcătuind o construcţie „impură" ar fi izbutit. O carte plină de bilete false, de fragmente din jurnalele celor doi, de rînduri de proză ternă risipite printre versurile atît de elegante, răpindu-le parţial eleganţa, şubrezind temeliile acelei construcţii prea armonioase, deplasînd zidurile, silind măcar o fereastră să iasă din lăcaşul ei şi să zboare... M-am gîndit, cumpănind în palme acea frumoasă carte de poeme (ar fi tras la cîntar cît o vrabie) că, în ultimii ani, mi s-a întîmplat mai des să descopăr marea poezie „impură" (amestecată, imperfectă, scrisă cu senzaţia că se spun lucruri atît de importante, încît nu mai contează felul în care vor fi comunicate : ele vor forţa, singure, formele să li se supună) în cărţi de proză, în romane, în culegeri de nuvele. Dorinţa poeţilor de a scrie *cartea totală*, dorinţă însoţită de o relativă indiferenţă cu privire la mijloacele pe care le vor alege în grabă, după necesitate, năzuinţa nu de a scrie poezii, ci de a scrie cît mai exact ce simt şi ce cred mi se pare uneori prea slabă. Suverana indiferenţă faţă de codul manierelor elegante — pe care o încearcă, în momentele sale de culme, marele artist — o întîlnesc mai des în proză. Scena de dragoste din prima parte a *Delirului*, episodul cu care începe *În absenţa stăpînilor*, unele dintre nuvelele lui Nicolae Velea, Ştefan Bănulescu, Al. Ivasiuc, Radu Petrescu, Fănuş Neagu, D. R. Popescu, Radu Cosaşu, Sorin Titel sînt străbătute de o tensiune care nu este numai a marii proze, ci

Florin Mugur

Continuare în pag. a 6-a

Competiţia valorii

Cred că azi sînt tot mai mulţi oameni care se gîndesc la poezie ca la o sărbătoare continuă a sufletului. Nu numai cei care scriu, ci şi cei care citesc poezie gîndesc astfel. De altfel capacitatea permanentă de regenerare a liricii noastre trebuie căutată aici, în această sete continuă de poezie, atît de caracteristică spaţiului liric românesc. Aproape că nu putem vorbi de hiatusuri în poezia noastră, perioadele de mai mică altitudine a timbrului liric fiind de fapt momente de latenţă, de acumulare a forţei necesare unei noi eflorescenţe.

Se vorbeşte tot mai des de o nouă generaţie poetică, generaţia deceniului 70 şi este bine că se vorbeşte pentru că această generaţie poetică există, ea nu este doar o invenţie a celor care se ocupă de împărţiri şi clasificări. Cred totuşi că este impropriu să fie incluşi aici doar cei care sînt foarte apropiaţi ca vîrstă. (Scria cineva că generaţia deceniului 70 cuprinde poeţi născuţi între 1945—1950).

Înţeleg prin generaţia deceniului 70 pe toţi poeţii care în această perioadă (indiferent de vîrsta lor) au reuşit să ajungă cît mai aproape de calea, atît de greu de atins, care duce la Poezie. Sigur că majoritatea sînt abia desprinşi de adolescenţă, dar asta nu înseamnă că dacă se iveşte un poet adevărat, care „a tăcut" pînă acum el nu trebuie inclus în această generaţie, chiar dacă a depăşit media vîrstei celorlalţi.

Nu trebuie să uităm că de fapt întreaga poezie a deceniului 70 este cea care stă în atenţia cititorilor, că sistemul de referinţă este mult mai amplu, că tot acum scriu şi poeţii care au debutat cu 10, 20, 30 de ani în urmă şi că adevărata poezie se scrie în competiţie cu poezia acestora şi cu poezia dintotdeauna. Mi se pare copilărească stabilirea (iarăşi plăcerea unora de a face statistici) unor vîrfuri de generaţie. Sigur, este mai uşor să „decretezi" că X de 25 de ani scrie mai bine decît Y de altă sau aceeaşi vîrstă. Dar cui folosesc aceste ierarhizări ? Mai greu este să spui, cu argumente pe care timpul să le ratifice, că X scrie bine. Poeţii acestei generaţii ar trebui să se gîndească mai puţin la competiţia dintre ei şi mai mult la faptul că poezia lor trebuie să intre în competiţie cu Poezia dintotdeauna.

În ultima vreme sînt tot mai multe revistele care sprijină autorii tineri, la fel o parte din edituri. Mai sînt însă foarte multe lucruri de făcut în sensul acesta. Mi se pare inexplicabil faptul că criticii noştri, de la cei mai vîrstnici pînă la cei mai tineri fac exegeze pe pagini întregi cînd e vorba de poeţi consacraţi (şi uneori fără a aduce noi puncte de vedere) iar despre cei aflaţi la început de drum scriu nu numai cu exagerată prudenţă, dar şi cu multă superficialitate, articolele respective nefiind decît nişte consemnări succinte. Pledînd pentru analiza mai atentă a lucrărilor celor tineri nu pledez în acelaşi timp pentru elogierea lor necondiţionată, pentru abordarea acestor lucrări la un mod laudativ, ci pentru abordarea lor cu aceeaşi grijă şi responsabilitate în faţa calităţii.

Cred foarte mult în noua generaţie de poeţi. Mihai Ursachi, Adrian Popescu, Dorin Tudoran, Gh. Azap, Cornelia Maria Savu, Doina Uricariu, Carolina Ilica, Mircea Florin Şandru, Mircea Dinescu oferă nu numai promisiuni ci şi certitudini.

Cred în acei poeţi care îşi propun să scrie nu cărţi ci poezii, acei poeţi care se sfiesc de harul lor, dar îl cultivă cu grijă, delicateţe şi pasiune. Cred în acei poeţi care înţeleg că poezia este numele de sărbătoare al cuvîntului fior.

Daniela Crăsnaru

dialog cu cititorul

Ucenicia literei scrise

Consider că merită o atenţie aparte creaţia poetei Ileana Mălăncioiu, de asemenea, şprijin pe cel ce afirmă că George Alboiu „are ceva" de spus" în poezia noastră. Dacă ar lăsa deoparte o anumită poză, Dan Verona m-ar incinta pînă la sublim.

Reiau cu plăcere lectura unor cărţi de poezie ca „II elegii", „Necuvinte", „Oul şi sfera" de Nichita Stănescu, „Infernul discutabil" şi „Jurnalul de poet" (sic !) ale lui Ioan Alexandru, „Poeme" şi „Tinereţea lui Don Quijote" de Marin Sorescu. (la care se manifestă mai mult decît în alţii manierismul în momentul de faţă), „Călciiul lui Ahile" de Ana Blandiana, „Cîmpia eternă", „Cel pierdut", „Edenul de piatră" ale lui George Alboiu, „Repetabila povară" de Adrian Păunescu, volumele, în totalitate, ale Constanţei Buzea (n-am cunoscut printre poeţii de azi o mai egală cu sine însăşi evoluţie). „Firul risipitor" de A. E. Baconsky etc. Plăceri inestimabile îmi rezervă poezia lui : Ştefan Augustin Doinaş, Ion Caraion, Gellu Naum.

Eu urmăresc numai cronicari : Al. Piru, Ov. S. Crohmălniceanu (chiar dacă în ultimii ani apare rar), N. Manolescu, Eugen Simion, M. Ungheanu, Mircea Iorgulescu, Lucian Raicu, Mihai Drăgan, Nicolae Balotă.

Nu ştiu în ce măsură mă ajută cronica de poezie la „receptarea şi înţelegerea" valorii liricii noastre, deoarece o citesc numai cu scopul de a o folosi drept un dialog între mine şi un alt cititor de poezie. Vă rog să nu mă consideraţi lipsit de modestie, dar, asemenea muzicii, consider poezia, în sensul dat de Umberto Ecou, ca o operă de artă cu spectrul cel mai larg de interpretări. Citesc poezia pentru senzaţiile pe care mi le provoacă, pentru sentimentele diverse şi sublime pe care mi le produce mie şi nu pentru cele — probabil altele — pe care le răsfrînge asupra cronicarului. Ibrăileanu spunea că (citez din memorie) citind pe Eminescu, fiecare avem un Eminescu al nostru ; putem avea şi m-am convins că avem atîţia Eminescu în literatura noastră, cîţi cititori de Eminescu sînt.

Nu ştiu cum aş mai gusta deliciile POEZIEI, dacă ar trebui să mă ghidez după cineva. Am făcut afirmaţia de mai sus pentru că, aşa cum pentru a te delecta într-o expoziţie sau într-o sală de concerte ai nevoie de un anumit orizont estetic bine format, tot astfel pentru a cîti poezie cu adevărat, trebuie să faci multă ucenicie în faţa literei scrise. Aceasta nu înseamnă că nu profit enorm în urma „dialogului" meu cu cronicarul literar. Dacă ar exista (absurd !) reversibilitate în presă, s-ar putea să se profite şi invers.

Sava Roşu

Albia cea mare

Interesante ni s-au părut opiniile exprimate de Adrian Popescu în „Luceafărul" nr. 13 din 29 martie a.c. şi, respectiv, în dezacord cu opiniile sale, de George Alboiu în aceeaşi revistă nr. 20 din 17 mai. Discuţia porneşte de pe principiul generaţiilor şi continuă pînă la a se întreba cine a avut mai mare influenţă asupra poeziei tinere care se scrie astăzi. Întrebarea este justă pînă la un anumit punct, unde cei doi poeţi nu vor să recunoască unele lucruri esenţiale pentru poezia tînără. Găsesc ciudat acest lucru mai ales pentru că primul îşi intitulează articolul „Despre poezia tînără". Sînt citaţi şi omişi cîţiva dintre reprezentanţii generaţiei anilor '60 pentru a scoate în relief că aproape nici unul nu a adus ceva neapărat nou, un drum pe care să se poată merge înainte. Omisiunile mi se par edificatoare pentru faptul că Adrian Popescu nu găseşte ceea ce caută. Omiţînd cu bună ştiinţă un Ion Gheorghe şi un Dan Laurenţiu, nu face decît să-şi ducă articolul la bun sfîrşit numai în sprijinul ideii preconcepute că doar Nichita Stănescu a adus ceva nou, a deschis o direcţie „profitabilă".

Nouă, celor mai tineri, lucrul acesta ni se pare adevărat numai în parte. Ni se pare că Adrian Păunescu, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Constanţa Buzea, Ioanid Romanescu, Cezar Baltag, Ovidiu Genaru, George Alboiu, A. I. Zăinescu şi Dan Laurenţiu şi-au adus cu adevărat contribuţia la explorarea teritoriului liric al ultimului deceniu. Dar ideea acestor opinii a fost confirmată cu adevărat în articolul de fond — Retrospectivă — „Scriitorii de mîine", din „Luceafărul" nr. 23 din 7 iunie a.c. Revista celor tineri aruncă o privire în urmă (şi pe bună dreptate) descoperă că undeva la orizont se conturează o generaţie extrem de serioasă şi sănătoasă, o generaţie plină de forţă, din care se vor desprinde prin tot felul de sedimentări, scriitorii de mîine ai României comuniste. Interesant ni se pare în acest sens faptul că cei care vin astăzi nu se prea împiedică de imagistica lui Nichita Stănescu, nici nu întîrzie în jurul metaforelor şi cuvintelor frumos sunătoare. Ei vin din mijlocul vieţii de care sînt legaţi cu o mie de fire vizibile şi nu cred să fie o surpriză cînd îi voi numi : Cornel Brahaş, Claudiu Iordache, Ion Trif Plesa, Gabriela Hurezan, Marius Stănilă, Gabriel Chifu, Daniela Crăsnaru, Mircea Florin Şandru, Dorin Sălăjan, Gheorghe Azap, Carolina Ilica.

Desigur sînt mulţi şi intenţia noastră e să le spunem pe nume celor care deja au început să-şi sape asemeni soldatului locaşul individual în glia noastră generoasă şi aspră. Undeva, pe aici trebuie să intervină revistele literare (remarcabilă este în acest sens noua formulă a revistei „Luceafărul" ca şi dezbaterea aceasta despre poezie) editurile, care au menirea să canalizeze eforturile, talentul acestor oameni, forţa lor de a judeca viaţa şi lumea la puterea ei naturală, ca în final cei mai mulţi dintre cei enumeraţi (sau omişi din pură greşeală) să ajungă în albia cea mare a literelor române.

Valeriu Bârgău

În jurul generaţiei

Înainte de a discuta valoarea şi noutatea unei generaţii, critica este obligată să stabilească valoarea sau nonvaloarea unei poezii luată ca totalitate artistică şi aceasta nu după autor, interesant sau nu, amabil sau mai puţin, prieten sau om dificil. Unii critici sau autori de intervenţii (căci discuţia nu se poartă numai în perimetrul celor dotaţi cu instrumentele disocierii, ci angajează din ce în ce mai mult, uneori iritant, chiar membrii ai generaţiei în discuţie, puşi şi ei pe ierarhizarea confraţilor) se grăbesc să citeze nume cu toate că la apariţia editorială aprecierea în genul critico-foiletonistic s-a făcut cu rezerve, opoziţii sau chiar tăcere. Bunăoară situarea Carolinei Ilica în generaţia lui Mihai Ursachi, Dan Verona, Dinu Flămând ş.a. nu aduce nici un spor în stabilirea noului propus de poezia generaţiei, nici în legătură cu valoarea poeziei sale aflată de altfel într-o interesantă fază a căutărilor.

Dezbaterea ar deveni mai fructuoasă dacă ea ar fi purtată nu pe cine intră sau nu intră în generaţia actuală, (cum reiese din unele subtexte) ci pe ideea şanselor valorice pe care le au aceste puncte de vedere poetice, căutări mai puţin sau mai mult fructuoase. Un alt aspect al problemei în discuţie, implicat mereu, pare să devină manierismul. Confuzia între stil şi manieră ca pericol poetic nu pare a se limpezi, critica îl semnalează sporadic fără a ţine seama de el în evaluări. Dinu Flămând a fost avertizat de manierism. Dan Verona la fel, nici Mihai Ursachi nu e departe. Înainte de a discuta fenomenul în cauză cei amintiţi trec drept reprezentativi pentru noul val şi cînd vine vorba despre ei se aminteşte în cîteva cuvinte inovaţia poetică propusă şi pe cale de validare. Firesc ar fi ca înainte de clasificări dezbaterea să vizeze apartenenţa la un stil sau la manierism, altfel se poate înţelege că un atribut al noii generaţii (la unii se conturează deja) ar fi manierismul împrumutat cu generozitate de la unii reprezentanţi ai generaţiei precedente (Marin Sorescu).

Argumente pentru o generaţie poetică trebuie căutate deci în valoarea direcţiilor lirismului stabilite printr-o riguroasă exegeză a produselor lirice ale fiecărui poet, căci literatura înregistrează generaţiile prin poeţi luaţi ca individualitate şi nu prin includerea sau neincluderea în generaţia respectivă. Încadrarea într-o generaţie ar echivala cu sinteza şi orice înfăptuire a ei înaintea unei riguroase operaţii critice de analiză, este pasibilă de erori datorită unei elementare inversiuni metodologice. Altfel, tinerii practicanţi de poezie şi critici generoşi n-ar face atîta caz de conceptul generaţiei poetice, avansat mai mult polemic, în dorinţa de a transa valoric disputa cu generaţia '60.

Cornel Nistorescu

poezia tînără

Paul Tutungiu

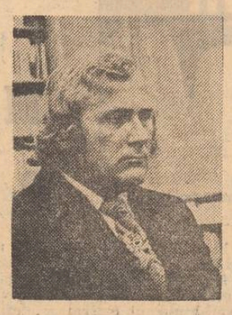

De poezia arhetipală, mitizantă, se lasă atras Paul Tutungiu (n. 6 mai 1941 în Cernavoda) în cele trei volume ale sale (Imperiul neodihnei, *1970*, Ordinea peşterii, *1971* şi Colindele din ţara lui Orfeu, *1974*).

Poetul îşi alege ca punct de plecare alegoria peşterii din Republica *lui Platon unde sufletul omenesc actual, unit cu corpul, este asemănător unui prizonier înlănţuit într-o cavernă cu spatele întors la lumină, deci neputînd vedea lucrurile din afară, ci numai umbrele lor proiectate în fundul subteranei. Această idee este dedusă de Paul Tutungiu printr-o* Algoritmie *de fapt prin anamneză : Duh spart în amintire, ceaţă vie / Somnului gest de piatră mă închin / O, peştera ne circumscrie / Trupul furat din sîngele divin !*

Naşterea e o degradare a substanţei, o cădere de astru în lut : Am coborît în puritate / Istovit de legi surpate / La stînga de izvoare / Mă strigă înecat în lut / Luceafărul ce m-o născut...

Fecioare bolunde receptează în amfore infinităţi ce urmează să se întrupeze ca pe nişte lacrimi, dar spirite nemiloase interzic naşterea neconformă cu ordinea lumii Chiar şi lacrimile care se încorporează, trec repede, sînt perisabile, deoarece „peştera / în haos îşi deschide porţile de moarte scinteind". O ipoteză finală este că pămîntenii sînt nelegaţi în peştera de aer, în vreme ce, dincolo de atmosferă, se află oamenii adevăraţi care ne-au uitat. O, dacă straniu peste noi / Un geologic strat e atmosfera / Mîlul gazos ne-a îngropat / Iar sus respiră lîngă soare / Oameni şi lumi ce ne-au uitat / Şi eu, mileniu viu, în subterană / Mă chinui şi mă zbucium şi mă zbat...

Cum conceptul de peşteră e încă insuficient materializat, poetul îl tratează epic în Balada pentru astre, *rămînînd, cu toate acestea, tot în registrul liric : Trupul lui Arhimede suna / Un număr necunoscut / Înota în palma zeului Ra / Prin lacrima ce l-a născut / Plutea ? (Oceanul nins / De geamăt inecaţii-şi cere / O, trupul său învins / Evaporat din durere ! / Marea statornică-n har / Timpul rămîne semn sfînt : În ce lichid să vislim / Spre infinitul cuvînt ?*

Poezia de cunoaştere reclamă metafora şi toată problema este să găsim corespondenţe, relaţiile oculte. În stare de increat, fiinţa este lacrimă sau stalactită, element feminin : În peştera cuvîntului cobor. / O, teamă mi-i de urşi albaştri ! / Şi de şerpatul duh surpat / În putrede trupuri de aştri / Grote de vis alături de venin / Pasul seineacă-n Tulburatul chin / Sufletul orb în ceaţa mingîiată / Capătă trup şi chip de fată.

Iată şi o elegie a „timpului nepierdut" : În riuri strîmbe, celălalt pe bivol / Şi în grumazul nopţii felinar / Stejarul licăreşte hoţi în sevă / Zăvoarele fiorilor tresar / Peştera mai departe fejuită / Să nu pierd steaua, singele-mi presar / În stîncă strigă o fecioară / Dar munţi de timp mă biruie hotar.

Dacă „timpul nepierdut" poate fi explicat ca un timp existent, mai greu de spus ar fi ce se înţelege prin cuvîntul biruie în ultimul vers.

Plecînd de la supoziţia admisă de unii că noi am fi un neam orfic, Paul Tutungiu imaginează într-un volum masiv Colindele din Ţara lui Orfeu *împărţite în* Colindele Lerului, Colindele călătorului Hogaş, *I—II, proze,* Colindele cu vulturi, Colindele tărîmului lui Arald, Colindele lui Făt Frumos, *cel născut din lacrimă şi* Lespezile sau cele zece vămi pentru Făt-Frumos. *Se pot decupa fragmente în versuri sau proză izbutite, în general însă volumul lasă o impresie de improvizaţie şi monotonie. Multe alcătuiri, mai ales, cele din ciclul* Colindele tărîmului lui Arald *sînt lungi parabalade, dacă se îngăduie cuvîntul, basme de o simbolistică greoaie şi confuză, cu nume proprii pornind dintr-un prototip răsucit (Arald, Dalar, Ralad, Drala, Ardal, Dabra, Laard, Daral). Acceptabile pînă la un punct sînt versurile populare dintr-un colind „străvechi", dunărean, cu viziunea unei fetelup : O fată sălbatică / Fiară singuratică / Fată alergînd / Cu sîni goi în vînt / Prin cîmp tropotit / Pe-un bivol hrănit / Prin Dunărea lină / Pe-o stîncă bătrînă / Prin văzduhul alb / Pe-un vultur codalb / O fată curată / Din scutec furată / De-un firtate corb / În munţi astăzi orb.*

La ciclul Lespezile sau cele zece vămi pentru Făt Frumos *vedem că „drumul poetului" se întoarce la mitul peşterii : Singur mă nasc încoronat / Şi văd prin apa cu secunde / Pustiul greu al lumii cuvîntat / Trupul întors în piatră / Cînd mor cămilele îndătinat / Şi eu trec lespezile speriat / De ochiul viu al Peşterii.*

Idealul lui Paul Tutungiu nu e pesimist, cum s-ar putea crede, ci viril optimist, cum rezultă dintr-un colind cu vulturi de inspiraţie summeriană :

„Un Enchidu curat vreau să naşti / Iubito pe tărmul Soarelui / Îţi dărui sfîntul semn / Din care să-nfrunzească trupul lui / / Un Enchidu cu iarba-n pubertate / Ca leul fumegînd pe strigăt / Îl port în bărbăţia mea mai blond / Decît întîiul zeu al lumii...".

Al. Piru

Florica Mitroi

Către Patrie

Nicicînd nu voi iubi războiul,
nici spiritul obscur al morții nu-l voi îndrăgi,
un calm total aș vrea,
cu palmieri de lavă și frunți prea mari,
aproape anormale,
în care prima treaptă a paradisului inferior
să se arate, cu șerpii ei de sticlă,
nefericiți,
stăpîni pe sine, umili și reținuți.

Descîntec de blîndețe

Ana, cînd vor veni să mă ia
tu să le spui că am murit
de blîndețe
și să le dai
sînge de porumbel în cupe de mătasă
Ana, și să le așterni să doarmă
pe blănuri de ciini omoriți cu furca
prin sac
o, tu care ai luna așezată
pe ochii tăi scunzi
să le spui
că am murit de blîndețe
că pe sub ape
cu leul pămîntului
m-am cununat
și astfel
eu la tine mă voi întoarce
și voi spune
lună ridică-te de pe ochiul ei sting
și așează-te
pe ochiul meu sting
și astfel
eu la tine mă voi întoarce
și voi spune
lună ridicăte de pe ochiul ei drept
și așează-te
pe ochiul meu drept
Ana
cînd vor veni să mă ia să le spui
că am murit
de blîndețe
și să le dai
pe cine ți-e ție mai drag
să-l ducă de mîini pe sub lună
ca pe o lebădă
să-l ducă de mîini pe sub lună
Ana și să le dai
sînge de porumbel în cupe de mătasă
Ana și să le așterni să doarmă
pe blănuri de ciini omoriți cu furca prin sac
Ana și să le spui
că am murit de blîndețe Ana
că pe sub ape
cu leul pămîntului
m-am cununat.

Antirăzboinică

Cercul, cercul clasic plin de noblețe
în care mîna mea finită ascunde
tremurul viclean a patruzeci și patru de bobi,
patruzeci și patru de feciori
trimiși la oaste,
fără nici o veste,
trimiși la moarte
fără nici un răspuns,
trimiși
fără fir de pămînt.

Descîntec de aducere

În noaptea inspicată
în noaptea morților muți și singuri
mi se face frică din nou
și te mai chem
ca o viperă
să-mi odihnesc coama
în mieorasa ta mușcătură
să vii
așa cum intră un astru
în casele pitice de pe fundul apelor
să vii
ca un glas aspru de foc
să vii
ca un bivol înaripat
cu coadă de pește
în noaptea nopților
minioasă ca o zee
te mai chem
să vii

Sărbătoare

Te aștept sub pămîntu-ntr-o rînă
plîngînd, dogorită de brusturi verzi –
pielea ta de aur, sufletul tău de sfinx
le voi săruta cu inima mea de os.

Te aștept, îmi ies aburi din ochi
ca smocuri de cenușă, ca sălbatici,
ca pantere ridicate în două picioare,
ca o molimă deșirată, cădelnițată
în blidele de sărbătoare.

Te aștept, dar mi-ar place mai mult
să nu vii sau să nu te aștept,
să mă rogi dintr-o dată să țin
morții plînși ca un fier peste piept.

Smicele galbene de rîs

Cum bunicul se tîra pe burtă
ca să prindă rațele sălbatice,
așa se tîrăște spre bărbat femeia șchioapă –
ea saltă sîrguincios
ca un boboc zglobiu
care se îndoapă cu fluturi.
O tristețe divină,
gîdilată cu smicele galbene de rîs.

H. Catargi : „Pădurea"

Corneliu Vadim Tudor

Zidind o minune

duioasă e Transilvania, iată
ard inimi în ea ca-ntr-un mare altar
veșminte de scump baigafir o-nfășoară
în roșu, în galben și-albastru stelar
pe-aici trece vina de iarbă a lumii
bogat e văzduhul în semne cerești
horinca din glajă frumos te-agrăiește
iți umblă prin sînge și-apoi înfloreși

curînd se va umple de bulbi primăvara
jivine vor bea din izvor stricorat
vedea-vom atunci aplecările firii
zidind o minune cum n-a existat
dar cum să nu cad în genunchi dinaintea
Ardealului cald ca un pîntec născînd
și cum ar putea muezinul meu suflet
să nu cînte slava acestui pămînt ?

Dora Cărbunescu

POEME DE ȚARĂ

Virtute

Presimt vinul bucuriilor ca o vioară
Roadele toamnelor cavalcadă
Cîmpia respiră puterea hrănitoarei sale meniri
An după an uriașul pămînt românesc
își sporește virtutea.

Stemă cu lauri

Fruntea acestei case este o stemă cu lauri din spice
Casa aceasta este o țară
Stîlpul bărbat arbore cu nume românesc
Nicolae, Ștefan, Mihai, Constantin, Matei.

Aripa de granit

Mierea codrului sălbatic, muzică din altă lume
Turma cerbilor din lună, versul de privighetoare
Cîmp al timpului de aur, al istoriei străbune
Stei al munților de vrajă devenind nepieritoare

Scut și armă laolaltă, om și pasăre măiastră
Poartă fruntea țării toată cu aripa de granit
Peste începutul vieții glasul românesc adastă
Împlinirea unei soarte care vine și-a venit.

Destinul stejarului

motto : E menirea-mi ; adevărul
Numa-n inima-mi să-l caut

Mihai Eminescu

Țara este icoana fericită a anotimpurilor veacului
Țara este fluierul de cleștar al apelor din soare.
Țara este binecuvîntarea mamei către fiul care pășește în viață
Țară, o țară, tu, țară ești destinul stejarului menit să poarte pe umeri fructele tuturor aștrilor.

Morărița din soare

Bob nemuritor lîngă bob muritor
Nesfîrșita dăruire a lutului
Vine pe vînt moara vrăjită
Belșugul pămîntului îl macină
O pîine cu sufletul cast acoperă lumea
Mama bătrînă îmi dă o frîntură
Aripa azimei îmi luminează mîinile
Dăruiesc prisosul necuvîntătoarelor gingașe.

Grigore Georgiu

Aniversare

Mori subpămîntene învîrtesc
somnul și sîngele părinților.
Ziua nașterii arde
ca o pajură în palma mea.
Îngenunchez în zodii
și lumină se pogoară în vorbele oracolului.

Nici o prevestire
nici o rugă.
Astfel nu mai rămîne nimeni.
De față e doar lucrul mîinilor noastre.

Nuntă

În casele de lut ne urca în sînge
zarva duminicilor de pradă.

Veselia ne îngălbenea obrajii
mireasa cu părul înghețat
surîsul ei ca o flacără vînătă pe fața mesei
și ochii-nnoptați
de truda extazului.

Și iată
vinul se tulbură
și-o toropeală înăbușă lumina
din capul mesei.
Străinul sosește
învolburînd oglinzile de spaimă
străinătatea-i atîrnă
ca o pînză de sac pe umeri.
Pucioasă arde-n ochii lui
și noi așteptăm un semn
din partea stelelor.

Urare

Ziua goală în fața oglinzii
după chipul întîmplărilor tale
te știu cuvintele singur
duhuri străine îți înnoptează în trup
și mai sus de poalele focului
numai înfățișările ireale umblă.
Pasărea arsă ca o lacrimă
zboară în cerul din lăuntrul ei
o așteptare cosmică năruie carnea
acum te poți naște tu
cel care îți sfat cu mine în somn
sub brațul destinului
incremenit într-o poruncă mai mare.

Ritual

Păzește femeie casa noastră
la răscruce de fulgere.
Eu voi sosi bătrîn
de la Vînătoarea de lei
voi fi dintre aceia care știu totul
despre lucrurile pe care le-au pierdut.
Vom cina împreună
turta de cenușă a nemuririi
și ne vom prăbuși grei
într-un somn adînc
atît de adînc
încît se va coagula timpul în noi.

H. Catargi : „Peisaj"

Două povestiri de

pedalînd pe șosea

Timpul va fi același — ne spuse bătrînul din fotoliu, pregătindu-și o țigară — indiferent dacă va fi măsurat de un ceas de mînă sau de clepsidră, timpul va fi la fel chiar dacă ți se va părea că pe un cadran de nisip minutele se scurg mai ușor, timpul va fi același, v-o spun eu, mai zise el și începu să fumeze. Plecă din cameră aproape pe vîrfuri, lăsîndu-ne mai departe în fața mesei, cu paharele care lăsau înăuntru dîre de vin roșu, cu sticlele așezate jos, în dezordine, lîngă piciorul scaunului, lîngă sticla din care sifonul se prelingea pe parchet (și nimeni dintre noi nu făcea nici un gest să-l oprească), cu farfuriile strînse una peste alta într-un fel de piramidă instabilă, cu tacîmurile lăsate între ele.

Timpul va fi același, repetam ieșind pe balcon, dar nu mă gîndeam de loc la timpul bătrînului și nici la al meu, ci la unul indiferent, rupt de noi. Am ieșit pe balcon, sprijinindu-mă cu mîinile de balustradă.

Lipseau storurile de la geamuri și-n fiecare seară aveam impresia, dezbrăcîndu-mă, că cineva se uită pe geam fără să fie văzut și fără să-l fi văzut niciodată, poate pentru că acest cineva putea foarte bine să fie nimeni.

Azi noapte cochetam c-un artist, avea părul sare și piper, era un bărbat de vreo patruzeci de ani, iar tu stăteai în aceeași cameră cu noi și erai încruntat nu știu de ce. De unde știi că era un artist și că avea patruzeci de ani? — m-ai întrebat absent. Sigur că era un artist, ți-am răspuns, ne uitam amîndoi peste balustradă privind la cei ce treceau, îi urmăream pînă la primul colț, acolo unde scăpau de privirile noastre, era un artist, o țineam eu morțiș, și plecîndu-mă îmi închipuiam ce s-ar întîmpla dacă vorbele ne-ar cădea din gură de la balcon și-am fi obligați să alergăm după ele.

Seara, cînd veneam, nu știam nici de storurile care nu existau și nici de faptul că, dincolo de balcon, cîteva case mai departe, era un hotel cu o înfățișare nepotrivită pentru un oraș de provincie sau poate tocmai de aceea, cu două turnuri mici și cu geamurile de sus sparte, prin care ziua se adunau porumbeii agățîndu-se de marginea zidurilor dinafară, iar în timpul nopții roiau fluturii mărunți împrejurul unui bec în cercuri din ce în ce mai dese, pînă se loveau de el și cădeau amețiți aiurea. Dar din camerele de sus, neînchiriate bănuiam, nu venea seara nici o lumină, perdelele rămîneau nemișcate, mute, grele, astupînd geamurile clădirii.

Lasă-le acolo, te-am rugat, călcam peste cioburile de lut și pămîntul împrăștiat pe balcon, în prima seară de la venirea noastră izbucnise furtuna și ghivecele prinse-n suporturi de lemn căzuseră. Fetele din oraș erau îmbrăcate în rochii scurte și albe de tenis și-n rochiile astea se plimbau toate la ora prînzului, împingînd străzile, și ochii te dureau de atîta alb scurt. Parc-ai fi trecut pe culoarele unui spital în goană, fără să te oprești, doar cu capul întors spre pereții despărțiți de tavan de-o dungă de bronz și dunga asta, din goană, mi se părea strîmbă ca dunga unui ciorap pus în grabă dimineața de o femeie obosită care nu-și terminase somnul.

Stăteam diminețile pe balcon, mai ieșiți și voi pe străzi, plimbați-vă prin oraș, ne spuneau ei, dar noi rămîneam mai departe fără să așteptăm ceva, uitîndu-ne pe stradă pînă ce soarele se muta de cealaltă parte.

Ce-ar putea fi de văzut în orașul acesta? Magazinele neschimbate cu bibelourile îngropate în plușul din vitrine, cutiile goale de bomboane așezate în diferite poziții, pentru reclama cine știe cărui sortiment de mult dispărut, și „Pegasul" dintr-o altă vitrină a unui magazin de sport, cu ghidonul nichelat și lucitor și copiii care se întrebau în fiecare zi, trecînd și oprindu-se în fața vitrinei, cine o va cîștiga? tombola se ținea abia peste cîteva zile...

Un infirm, se revoltase orașul — un infirm — e o nedreptate, spuneau femeile, e o nedreptate ca ea să aparțină unui infirm. Bicicleta dispăruse din vitrină și nimeni niciodată n-o mai văzuse prin oraș; se spunea că bărbatul acela de care nu prea știa nimeni nimic, ar învăța să meargă, alții dimpotrivă, susțineau că o ține ascunsă și refuză să o dea sau s-o vîndă cuiva.

Soarele trecuse de jumătatea balconului, puteam să stau în partea cealaltă, unde se lăsase umbră — și umbra asta îmi amintea de praful de pe mobile.

Voi sînteți fericiți, ne spunea coana Florica, vedeți toate înmormîntările de aici, stați în centru, nu există mort care să nu treacă prin fața blocului vostru — și ștergea mai departe praful oftînd. Oare de ce trăsurile alea sînt așa înalte, e prea mult spațiu în ele — și-și lovea palmele una de alta a mirare. Coana Florica nu prețuia decît morții care treceau în trăsurile înalte, și-apoi uita de ei și-și dădea mai departe pasienție. Cu cît se făcea mai vară, cu atît venea mai des pe la noi, nu putea să sufere praful de pe mobile și praf se găsea mereu, ferestrele dinspre stradă rămîneau toată vara deschise. Venea din ce în ce mai des, plîngîndu-se că nu poate suferi praful și-l ștergea încurcîndu-ne dicționarele din raftul de sus cu cărțile mai toate copertate ale tatei și cu albumele pline de timbre ale lui Mircea ; și nu era mulțumită decît atunci cînd rafturile erau șterse și toate cărțile scuturate din raftul de sus al vitrinei cu serviciile desperecheate. E prea multă dezordine, prea multă, se văicărea ea, și mama o lăsa în pace știind că furia îi trecea repede și ceva mai tîrziu o găsea iarăși singură, la masa din sufragerie, dîndu-și pasiențe. Pe noi ne trimitea afară, avea nevoie de liniște și rar tolera chiar și prezența mamei.

E un mort bogat, spunea repezindu-se la geam, are muzică, nu se poate să nu fie bogat, acum au trecut coltul, s-au oprit, o iau pe Strada Mare — și rămînea așa mult timp cu cîrpa de praf în mînă; pîndea de după perdea trecerea convoiului. Eh, vii cu vii, spunea ea, reluîndu-și pasiența la masă.

Coană Florico, trece un mort, îi strigam cîteodată mințind-o dar ea nu se scula din fotoliu și nici nu privea spre geam dacă nu avea muzică...

Păcat c-a murit coana Florica, se lamenta mătușa lui Mircea, ștergînd o farfurie cu servetul — păcat c-a murit, uite, eu zic că ea ar trebui să fie fericită c-am văzut-o trecînd cu doi cai și cu muzică... (Și mie mi-era greu să-mi închipui cum poate fi fericit un mort). Praful rămînea nesters aproape toată vara și husele acopereau fotoliile și vitrina. Pe rafturile de la bibliotecă ne transmiteam uneori mici mesaje: sînt plecat după scrumbii, vezi să nu uiți aragazul deschis... Cineva îi corectase lui Mircea greșelile de ortografie pe același praf întins din belșug pe rafturi. N-avea cine să ne certe, mama era plecată toată vara la băi și casa rămînea pe mîna noastră...

Îmi povesteai toate acestea coborînd într-o dimineață pe plajă. Era încă rece și vineți de frig alergam pe iarbă să ne-ncălzim. Nu trecem dincolo? m-ai întrebat. E nisip, se va încălzi și putem face plajă. Putem să rămînem pe malul acesta, nu crezi? m-am împotrivit uitîndu-mă în susul apei, undeva, destul de departe, se zărea bacul. Știi — mi-ai spus topăind mai departe pe iarbă și mișcîndu-ți mîinile prin aer — la noi, dacă nu treci pe malul celălalt și faci plajă pe ăsta, se va spune că nu vrei să dai bani și că nu ești în stare să-ți plătești drumul pînă dincolo. Aici, ai mai accentuat tu, arătînd spre iarba de pe malul pe care stăteam, nu rămîn decît copiii, sau poate că și ei trec înot.

Alergam acum pe nisipul, ușor încălzit, era încă devreme, îi simțeam răcoarea și densitatea. Bărbații se refugiaseră pe terenul de sport, femeile cu picioarele umflate de varice stăteau pe pături la soare, cu sacoșele pline de mîncare alături. Zgomotul zarurilor aruncate, uneori pierdute prin iarbă, îmi aducea aminte de-un cîrlig pentru pește pe care-l rătăcise un pescar; mă rugase să-l caut prin iarbă, îl găsisem, dar l-am lăsat mai departe acolo, și abia seara m-am strecurat cu lanterna să-l iau și mult timp, cu acul în buzunar, am avut sentimentul de vină, dar mă consolam că pescarul prinsese pești mai puțini fără el.

Vapoarele se lăsau în josul apei, aplecate într-o parte, fără motor, duse un timp de curent. Ne uitam la ele sprijinindu-ne bărbia în palme, ne lăsam pe nisip cuprinși de-o oboseală plăcută, cuibărită în trupurile abia ieșite din primăvară; pe-al meu îl simțeam desmortindu-se, simțeam brațele zbătîndu-se și lovindu-se de aer.

Refuzam să mai merg, ai început să-mi povestești la întoarcere (legasem barca de mal și ne-ndreptam spre casă cu vîslele pe umăr); ieșirile în oraș duminica sau în zilele de sărbătoare aveau o pregătire a lor care începea devreme, după-amiaza, și ora aceea pe care trebuia s-o petrec plimbîndu-mă lîngă oameni mi se părea de-a dreptul insuportabilă.

Au crescut copiii, doamnă, bună seara, domnule, și-ai dumitale s-au făcut mari, cresc copiii..., și mama mă strîngea de mînă, făcîndu-mi semn să dau mîna domnului și să sărut mîna doamnei, să spun ceva drăguț, dacă se poate să fiu spiritual (închipuiește-ți, spiritual la vîrsta mea, oh, și cît de spiritual aș fi fost dacă m-ar fi lăsat să mă așez pe marginea trotoarului și să rămîn acolo). Spune-mi ce e mai interesant decît să te așezi în hainele de duminică pe trotuar și să vezi defilînd prin fața ochilor fel de fel de pantofi. Dar, desigur, nu puteam să fac nimic din toate astea, ne plimbam mai

Continuare în pag. a 6-a

2 AUGUST 1975
L4

teatru

Pentru tineri

Cea de a patra ediție a „Festivalului spectacolelor de teatru pentru tineret și copii" — manifestare de amploare republicană organizată de **C.J.C.E.S.-Neamț** — ne prilejuiește, acum cînd premiile sînt cunoscute și pasiunile potolite, cîteva reflecții în imediata apropiere a semnalului de alarmă. Dacă avem în vedere faptul că în competiție s-a prezentat cam tot ce s-a realizat mai bun în ultimele stagiuni (13 teatre cu tot atîtea spectacole), va trebui să consemnăm că ambițiile repertoriale ne par destul de modeste. Regia, în ansamblu, s-a arătat preocupată să respecte textul literar, ceea ce nu e rău, e, însă, cazul de a reaminti că regia are și ea un „text" propriu. Nota generală ar fi aceea de profesionalitate, de onestitate, prin urmare salvare „in extremis" în linia unei corectitudini exemplare i am cita pe **Sergiu Savin, Adrian Lupu, Hans Pomarius, Szabó Iosif** (Teatrul de stat Oradea) și-a făcut simțită inteligența **(Noile suferințe ale tînărului W)** dînd textului literar ceea ce acestuia îi lipsea : **omniprezența tăcută** a tatălui **(Varga Vilmos)**, atrăgîndu-și **astfel** răspunderea evoluției lui Edgar. Remarcabile mișcarea economicoasă în scenă și jocul interiorizat al actorilor — în beneficiul sugestiei — realizate de **Emil Mandric** (Diogene, ciinele). „Recital" de fantezie, realizări excepționale ne-au adus regizorii spectacolelor pentru copii, adică **Margareta Niculescu, Constantin Brehnescu, Petru Valter.** În privința scenografiei, e de semnalat tendința de geometrizare excesivă, de construcții bizare ce ne duc cu gîndul la „roata" din „Colonia penitenciară". Doar despre **Vittorio Holtier** (Teatrul municipal din Ploiești) am zice că și-a folosit imaginația creînd decorul pentru specatcol și nu ca realizare pentru sine. Actorii s-au încadrat, desigur, în linia regiei, dar ei s-au și îndepărtat de ea, pe cont propriu — și bine au făcut ! —, străduindu-se să fie, într-o expresie consacrată (nu știm cît de riguroasă, însă), „actori totali". În afara celor premiați, am mai atrage atenția asupra unor nume : **Cornel Nicoară, Catrinel Paraschivescu-Blaja, Florin Zamfirescu, Alexandru Manolescu, Radu Gheorghe, Dionisie Vitcu, Ion Muscă, Paul Chiribuță, Constantin Cojocaru.** Festivalul, desfășurat sub genericul „Teatrul, factor de educație revoluționară a tineretului", a mai înscris la activ și un simpozion pe această temă. Discuțiile, în general de natură profesională au fost interesante și utile.

Spațiul nu ne permite să cuprindem destule alte aspecte importante ale unei manifestări atît de ample. De aceea ne vom rezuma la a face cîteva sugestii : organizator excepțional, **C.J.C.E.S.-Neamț** trebuie sprijinit de direcția de specialitate din București. Nu știm care alt județ ar putea suporta „povara" unui asemenea festival, căci este o treabă deloc ușoară să se realizeze nu numai competiția — altminteri ademenitoare —, **dar și un cadru general menit să impună ideea permanenței activității teatrale pentru tineret și copii.** Organizatorii nemțeni, pentru competența lor, merită, din partea noastră, un vot de încredere, iar din partea forurilor de specialitate, **un plus de încredere.** La actuala ediție, din partea organismelor centrale s-a primit sprijin efectiv și s-a manifestat real interes și înțelegere de la **C.C. al U.T.C., Consiliul Național al Organizației Pionierilor, Uniunea Scriitorilor și Radioteleviziunea**, prin studiourile din Iași și din Cluj-Napoca. Referitor la premiile acordate — numeroase și meritate, nimic de zis — am sugera ca toate forurile să-și unească bunele intenții și să se acorde un singur premiu colectiv, „Marele premiu" — și 2—3 premii individuale. Aceasta ar duce, credem, la un spor de exigență.

Viorel Știrbu

film

Mai mult decît o „propunere"

Se mai află încă în librării o carte *) pe care o recomandăm cu căldură oricărui iubitor de film. Momentul de „respiro" al premierelor cinematografice, canicula și conformismul estival alcătuiesc, una peste alta, un mediu nu întrutotul prielnic lecturării lucrării „Voci și vocații cinematografice", aparținînd profesorului Florian Potra. Ne gîndim, desigur, la necesitatea unui studiu, la aplecarea cu sîrguință asupra problematicii diverse, de acut și constant interes în materie, de majoră audiență la publicul larg.

Nu ne aflăm în fața unei lucrări, să-i zicem, digerabile. Mai mult, caracterul de „pionierat", subliniat de Mihnea Gheorghiu pe ultima copertă, nu poate fi un pretext pentru a considera volumul o „propunere de lucru". Aria investigației se subsumează unei idei totalizatoare, conținută în subtitlul sugestiv prin el însuși : „Național și universal în arta filmului".

Autorul procedează metodic, pregătindu-ne, în prima parte, prin abordarea unor noțiuni și concepte devenite operatorii în planul concret aplicativ al cercetării dedicate „elementelor de specific național în film" și respectiv „definirii unui stil național în cinematograful românesc".

Cititorul va aprecia rigoarea demersului critic, unghiul estetic, semnalat în permanentă raportare la valorile adiacente, în limitele axiomei „Filmul e artă, cinematograful e o industrie". În acest context luarea în considerare a „specificului filmic", în relație cu „specificul național" se dezvoltă, am putea spune, pe un teren arid, într-o îmbinare abilă de păreri critice autoritare, dar a căror sinteză se realizează brusc, cînd era de așteptat — dată fiind subtilitatea exegezei — o mai susținută argumentație în concret, o deschidere mai largă — între altele și prin aducerea în cîmpul discuției a observației lui Lukács (citat deja) cu privire la „obiectualitatea nedeterminată" în film. Ne place să credem că aceasta ar fi nuanțat considerabil atribuirea calificativului de „fundal generic și mai puțin revelator de esențe" acordat prim-planului și îndeosebi încadraturii, în comparație cu rolul fundamental al montajului.

Delimitările stabilite în intenția definirii conceptului de „școală națională", reliefate atît în diacronie cît și sincronic, impuneau o mai generoasă tratare a „elementelor constitutive", a termenilor semnalați poate printr-o posibilă triadă : *specific filmic — specific național — școală națională.*

Este nu neapărat un repros, ci un indiciu al efectului de contaminație pe care capitolele următoare îl cultivă prin verva asociativă, prin organizarea judicioasă a materialului.

Capitolul dedicat filmului românesc, structurat și acesta în ideea conturării elementelor de stil național, are între altele ca jalon, criteriul axiologic, făcînd imposibile confuziile manifestate pînă nu demult, eludînd compromisurile și falsa mărinimie în a atribui producțiilor autohtone note neomologabile.

N-am putea trece peste faptul că fie și numai cîteva din punctele de vedere propuse de Florian Potra ar îngădui unele corecții. Autorul însuși ne avertizează, ceea ce sporește coeficientul polemic al lucrării, validînd, în același timp, caracterul de unicat al acesteia.

Ion Lazăr

*) Florian Potra, *Voci și vocații cinematografice*, Editura „Meridiane", 1975.

Areta Şandru

adorm femeile spre ziuă

Va fi o noapte liniştită, îşi şoptesc femeile pe culoare, va fi cu siguranţă liniştită şi unele merg ţinîndu-se ca de propria lor umbră de pereţi. Poate va ploua, mai murmură vreuna, şi ferestrele au plasă la geam şi intră un praf roşcat şi nucii de afară îşi leapădă fructele, pălanjenii îşi fac casa sub coaja copacilor. Rufele sînt întoarse de vînt, cearşafurile stau întinse între duzi, un paravan alb care se ridică lăsînd să se vadă clădirea şi zgomotele se pierd undeva, în spaţiul închis între ziduri. Femeile se ridică pe vîrfuri să prindă colţurile rufelor, şi din nou vîntul...

Va fi o noapte liniştită şi praful se cerne pe plasa de la geamuri risipit pe culoare, sau se adună prin colţuri, ca un motan roşcat, aţipit. Geamurile rămîn deschise, undeva la etaj se aud uşile trîntite. Cîteva se plimbă pe culoar, împiedicate în cămăşile prea lungi, şi numai umbra lor pe ziduri, cea din spate se ţine de umbra celei din faţă, strecurîndu-se de-a lungul coridoarelor. Se sting comutatoarele prin saloane şi nu mai rămîne decît lumina vag albastră de pe culoar, şi uneori fulgerele întrate pe ferestrele deschise.

Se face finul, şopteşte una din salon, se face finul şi ploua în noaptea asta şi ăl mic se sperie de ploaie, şi acasă-i spuneam să tacă, ploaia-i bună...

Al meu e pe cîmp, zice alta, şi seara se lasă tîrziu, că veni băiatu' ieri cu tat-su, cum l-o fi adus bietul om, că era numai în tenişi. C-a trecut remorca prin dreptul casei şi-am zis să venim mai repede, să nu mai stăm la Rată. Am să-ţi spun de cîte ori se-mbată tata — mi-a zis

H. Catargi : „Fereastra"

băiatu' — şi tat-su a rîs mînzeşte, tu-ţi dumnezeii mă-tii, zicea el şi mesteca tutun, dar nu s-a supărat, aşa cum stătea lîngă mine şi mă odihneam cu piciorul întins lîngă el, şi-a trecut o pasăre şi-i bătea soarele sub aripi...

Băiatul era încălţat în tenişi, că i-am zis, cum mi l-ai adus şi tu aşa, de parcă nu l-ai îmbăiat de cînd sînt dusă de-acasă. Las' că-i luat de pe cîmp, să ştie şi el, mi-a zis bărbatu' că ce atîta carte, nu-i aşa mă ? şi parcă mi se făcu milă de băiat, uite, cum stau aşa şi-mi aduc aminte, îngăimă femeia.

Afară ploaia sălta pe geamuri, cea de lîngă perete îşi stringea genunchii la gură, cu părul despletit, şi numai umerii zguduiţi o clipă... Lasă tu, Mărie, nu mai plînge, că bărbaţii ăştia-s de vină, taci şi nu mai plînge, că poate vine sau poate pleci mîine acasă, că dacă n-ai febră îţi dă drumul, c-aşa a zis doctorul, da' el aşa zice mereu, că numai azi nu-i mîine şi mîine te las să pleci, pe toate vă las, şi mîine, cînd se face mîine, zice iar, numai azi nu-i mîine, şi ce mi-i azi, ce mi-i mîine, şi tot aşa te ţine cu vorba, şi se-mplineşte săptămîna de cînd sînt aici, oftă femeia.

Celelalte se întorc uşor în paturi şi cearşafurile cad într-o parte şi au picioarele moi şi dezvelite şi visează că sînt pe cîmp sau sus în grădină, că-i timpul cînd se fac roşiile cît roata carului ce le poartă dimineaţa la cîmp. Uite-aşa alergi dimineaţa, uite-aşa alergi...

Dar femeia nu se scoală de mai multe zile din pat. Uite aşa alerg dimineaţa cu găleţile pline de grăunţe şi copiii îţi dorm. Şi iar trec drumul la fîntînă, că-i nevoie de multă apă şi iarăşi port găleţile şi numai că mă trezesc că vine căruţa. Mai odihneşte-te puţin, îi zic căruţaşului, să nu-mi scol copiii, uite, mai am găleata asta, şi el mă aşteaptă, că vezi bine am căldarea plină, şi alerg iute în drum că-s caii prea odihniţi şi numai vezi că dau cu copita.

Şi mă-mbrac pe drum şi uit să mai iau şi pîinea, dar nu mă-ntorc, că-i semn rău şi nu se face finul...

Pe-afară tot plouă, lumina albastră de pe culoar se face violetă, femeile visează şi ard cămăşile pe ele, ard şi se fac scrum pînă spre ziuă. Iarăşi aveţi temperatură, şi sora intră în salon, zău Mărie, că ţi-am spus, să te mai lase bărbatul în pace, că n-o fi foc, că eşti femeie-n toată firea, că uite, vezi, eu nu-ţi zic nimic, dar termometrul ăsta îmi spune că iar se fac linii multe, ca ieri...

Lasă, soră, mai lasă şi dumneata, şi nu te mai lega de cămaşa mea, că tot o arunc pe foc şi nu pot să-mi las omul singur prea mult, că visează urît, şi-i salteaua goală, şi eu nu-s ca dumneata, că-s femeie miloasă şi am grijă de-al meu. Şi număr nopţile să nu mai viseze urît şi vorbesc cu el în somn şi-i zic, Ioane, să-ţi aduci aminte de ziua cînd am ţipat la voi în tindă, că era vară şi dormeam afară. Şi s-au speriat socrii şi-au ieşit să vadă ce se întîmplase, dar nu se-ntîmplase nimic. Mă Ioane, măi, uite-aşa-l chem noaptea pe-al meu, şi utie-aşa-l cert şi-i spun într-una, mă Ioane, măi, al ciorii să fii tu dacă nu m-aştepţi, adu-ţi aminte, măi, de ziua aia din tindă... Şi nu mă mai certa, soră, că am copii mari ca dumneata şi i-am trimis prin oraş să-nveţe carte, şi la bătrîneţe tot cu bărbatul te ţii, tot cu el te iei şi tot pe el îţi verşi focul...

Şi dă din umeri sora şi pleacă din salon. Am patru caişi acasă şi-or să cadă toate-n drum, şi cine-o să le adune, măcar de-ar mai veni al lui nepotu-miu Petre să le culeagă, că le-or lua vecinii şi n-are cine să le păzească...

Culoarul s-a mai luminat a ziuă, se albesc ferestrele şi parcă ţi-e frică să-ţi ţii respiraţia ; se mai aude o maşină la a treia casă, ba nu, mai departe, la prima, ba nu, la a doua stradă...

Mai dorm femeile cu genunchii aduşi spre frunte, cu picioarele dezvelite şi cearşafurile moi, cu obrajii transpiraţi pe colţul pernelor albe, cu braţele strînse împrejurul lor, ca şi cum ar îmbrăţişa trupul nevăzuţilor bărbaţi.

Noi, astea, operatele, ar trebui să fim paznice la vie, s-alergăm pindarii, nu numai ciorile, la cules, uite-aşa mă ia de-aici, din glezne, de parcă gleznele mele ar fi butucii din vie...

Şi-atunci m-a prins ploaia, eram la capătul viei, da nu m-am întors, şi-mi pusesem strugurii în cap şi ei alunecau şi-mi intrau în rochia subţire şi-i simţeam pe umeri, boabele încă verzi, şi reci de ploaia aceea. Şi m-am ascuns sub viţă şi rupeam ciorchinii şi mă-nveleam cu ei şi rîdeam de boabele reci din ciorchinii mari de pe braţe, şi rochia mi-era udă şi m-am dezbrăcat şi numai aşa stăteam şi aşa m-a găsit mama. Scoală, fată, de-acolo, c-o să răceşti, mă striga ea prin vie, şi numai cînd a văzut că i-am stricat strugurii prea verzi a-nceput să strige şi-a uitat de ploaie. Şi-a-nceput să mă certe de frunzele învălmăşite pe jos şi de-aracii stricaţi. Şi-a uitat mama că n-am haină pe mine şi-a uitat să mă-ntrebe cu cine am mîncat strugurii în vie, că ea-i ştia de verzi... Şi mi-e somn de parcă acuma aş veni de la sapă şi-oi ajunge acasă cînd s-or coace strugurii...

Şi iar îşi aminteşte una. Că era noaptea de Crăciun şi mi-am pus negreală pe faţă şi-am luat o căldare mare de aramă în mînă, şi mi-am despletit părul. Şi-am mers la taică-miu săracu' şi-i ziceam că-s ţigan. Şi-am vrut să-l sperii. Şi unde-a luat taica un par şi numai că-l văd că se uită aşa la mine... Hai să-ţi dau căldarea, i-am zis, hai că-i de aramă şi-o dau ieftin, şi-mi prefăceam vocea groasă. Şi tata începu să înjure şi stătea tot cu parul în mînă. Haide, Silico fată, a-nceput el să zică, că era să dau cu parul în tine, că-mi venişi aşa în casă în noaptea asta, că numai tu, fă, şi soră-ta ce mai aveţi nasul ăsta cocoşat, de parcă nu te-aş cunoaşte, aşa cum te văd, cu toată negreala de pe faţă...

În salon se făcuse uşor răcoare, femeile îşi apărau pîntecul cu mîna de fulgerele de-afară.

...Că n-am ajuns la nuntă în noaptea aceea, că mi-a zis Vasile hai fată cu mine, că trebuie s-anunţ satul pînă mîine că-i nuntă la alde Neculai, dar mie mi-a fost a somn, şi-a plecat singur şi a trecut prin ogrăzi şi-l lătrau cîinii şi nu ştiu cum s-a făcut că nici azi nu-şi aduce aminte. Da-mi povestea Vasile cum s-a trezit a doua zi într-un nuc laolaltă cu găinile. Ce cauţi vere acolo, poate ţi s-a făcut de păsări şi cauţi găina de ouă, l-a-ntrebat femeia, că Vasile era cu sticla în mînă şi nu ştia nici el ce caută sus, printre crengi. Şi-a rămas jumătate de sat neanunţată şi Vasile al meu s-a făcut de rîs la nunta aceea, dar el zicea că-i cîinele de vină, că de-aia s-ar fi urcat în pom. Dar s-a împrăştiat vorba — şi numai vară-sa-i de vină — că era beat de nu ştia ce-i cu el, şi cocoşul i se urcase pe-un umăr şi dormise acolo toată noaptea şi vară-sa rîdea de el şi-i zicea hai coboară, Vasile, că azi e nuntă la alde Neculai, ori te faci că uiţi... Şi uite-mi zic, trebuia să fi mers cu el, s-anunţăm satul de nuntă şi Vasile zice că eu sînt de vină, că el s-a făcut de rîs dormind în pom, dar dacă mie mi-era a somn...

Adorm femeile spre ziuă, adorm visînd la ştiuţii şi neştiuţii bărbaţi, cu cearşafurile moi căzute lîngă trupurile obosite de vise şi nesomn, şi numai undeva, pe culoar, o femeie îşi apleacă umbra sinului pe-un perete, ferindu-şi pîntecul de fulgerele de-afară. Şi abia spre ziuă lumina a ţipat, albă...

H. Catargi : „Flori"

Valeriu Bucuroiu

În Deltă

Egretele şi-au pus voalul de nuntă. Nuferii
cad în genunchi de uimire peste
aşteptarea
apelor.
Cerul stă lipit de pămîntul mişcător
unde sălciile domnesc liniştite.
Vîntul ca un pătimaş virtuos
se-aruncă-n bucuria
clapelor
Şi cîntecul zboară sub fulgere
de zări niciodată-mblînzite !

Şi veselă e astăzi grădina

Întunericul pleacă definitiv din casa mea,
din casa florilor.
Întunericul pleacă definitiv, el nu se mută,
întunericul nu trece din mînă-n mînă
cum trece lumina !
Ciorchini uriaşi de petale de crini flutură
sub ferestrele zorilor
Şi veselă e astăzi grădina !

Şi ţes războaiele

Şi ţes războaiele ! Înfloresc ii
prin fineţe cu rouă şi nectar arămiu,
Năframe unduiesc lîngă ascunse
cărări pe sub dealuri,
Scoarţe de rubin ard inmuiate
în apa soarelui nostru cel viu
Şi munţii bat cu narcise,
între poiene şi stînci, nemaivăzute
portaluri !

Şi ţes războaiele ! Covoare lucrate
de mîna nevăzută a florilor scînteiază sub
nori,
Bat necontenit vătalele
acestui pămînt.
Pretutindeni atîtea,
şi-atîtea comori.
Mă bucur că văd, mă bucur c-aud,
mă bucur că sînt !

Ion Nicolescu

Rămîn dator un zîmbet

Rămîn dator un zîmbet
un apostrof dulceag
că nu mi-ai fost mai dragă
decît ţi-am fost eu drag

cînd plopii or să sune
din frunze înapoi
vedea-vei cîte trepte
am coborît în noi

şi cine trista cupă
cu amintiri arzînd
ar mai putea s-o urce
la gură surizînd.

Din cît de mare-i universul

Din cît de mare-i universul
numai cărarea către tine
mi-a răsărit în cale albă
şi parfumată cu glicine
nimic nu ştiu decît ca-adie
în univers mireasma ta
de preferat ar fi un ciine
acolo unde-i inima

altminteri foarte melancolici
cînd tu femeie eu bărbat
glumim superb pe seama
mării
cît timp rămînem pe uscat.

Ambrozia nu ne lipseşte

Ambrozia nu ne lipseşte
ci paşii tăi unde s-au dus
creşteau prin odaie ca iarba
vai mie unde i-am pus

să pleci tu cu gîndul departe
de mine şi fără un semn
au eu n-am crezut niciodată
că eşti o fiinţă de lemn
te-am iubit ca pe-un codru
de pîine
am făcut pentru tine o sferă
paşii tăi mai există pe lume
că tu nu eşti şi nu o himeră.

Ieri m-am uitat în soare

Ieri m-am uitat în soare
de cum a răsărit
părea că ne cunoaştem
de-aici din infinit

purta coroană verde
şi se demachia
de parcă nime-n lume
pe dînsul nu-l privea

am să te bat cu ochii
în fiecare zi
să nu te temi iubito
în soare a privi.

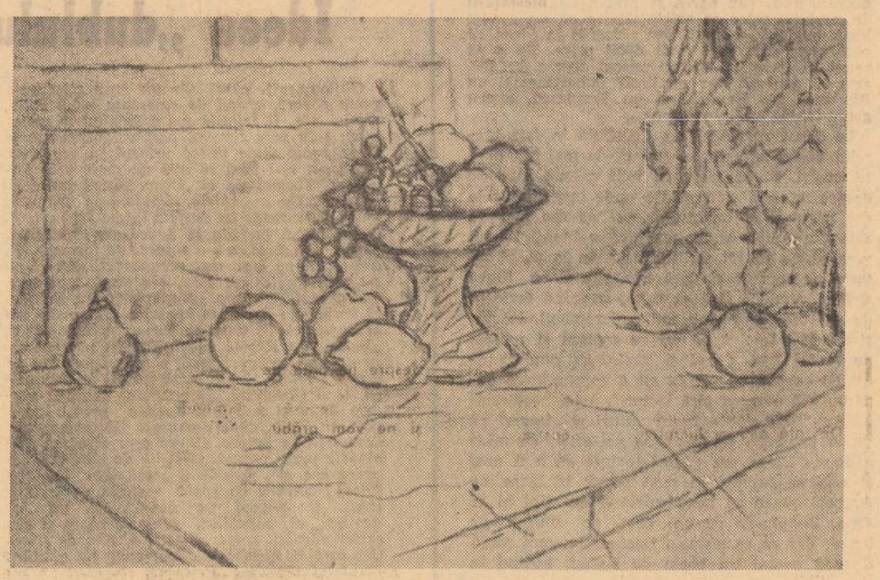

H. Catargi : „Natură statică"

Marin Lupşanu

În genunchi deasupra ierbii

Cum nu mai cresc ţigăncile pe salbă
şi se curbează parcă lumina în fierari
amiezile-s mai pline şi noaptea e mai albă
cu stelele scuturate în ochi de armăsari.

Mai rătăcesc bătrînii amurgul prin podgorii
cum marea-şi rătăceşte legenda în egretă
vîntul refuză totuşi să intre-n gura mării
şi iarna-i ruginită, zăpada e din cretă.

Cu pleoapa ruginită de stele şi polen
ochiul mai rupe încă sîngele-n femei
magnetul urcă citura-n eden
— înger sfios păcătuind în miei —

O, doamne cît infern în slovele scripturii
nu pot în noaptea nunţii luceferii să-i fring
cum nu pocneşte frunza în scorbura pădurii
de-aceea peste iarbă îngenunchez şi plîng.

Labirint

Rostogoleşte timpul cîmpia în pîndari
prin cimitire umbra şi-o pasc ultimii cai,
cresc lebedele ploii în ochii mei avari
cum spaima existenţei între infern şi rai.

Macii rămîn de-a pururi sălbatici ca şi vîntul
chiar dacă orizontul mai creşte peste struguri
de prea multă lumină se-ntunecă pămîntul
şi rid frumos copiii soarelui pe cîmpuri.

Noi aşteptăm să ningă şi aşteptăm să plouă
la rîndul nostru sîntem de dropii aşteptaţi,
într-un apus de soare cu frunzele de rouă
Mariile-n biserici duc dorul de bărbaţi.

Şi biciuiţi de stele ca ţărmurile de ape
noi lunecăm prin lucruri cu trandafiri în nări
cum lunecă odihna amurgului spre pleoape
şi labirintul vieţii-n pădurea de cărări.

Lucian Avramescu

În cuibu-acelor lucruri

durerea casei mele sub păduri
plînsul acela de uluci bătrîne
cînd mă jucam pe prispa de pămînt
şi nu ştiam ce corn o să mă sune

cei mari plecau cînd se crăpa de zi
sub covîltir cu pleoape-întredeschise
la fiecare mama dezlega
de peste noapte încilcite vise

eu mai dormeam în joasele odăi
icoana zilei înflorea-n pervaz
cînd mă trezeam în satul pustiit
şi mă durea lumina pe obraz

stam tolănit pe cîte un lemn în curte
păzeam ograda noastră de strigoi
păsări scurmau în vatra de cenuşă
din stupii tatei mai pleca un roi

podul cu fin, hambarul întinzînd
din umbra lui mîini gata să te prindă
nucul bătrîn în care am cioplit
rana adîncă-a numelui la grindă

în cuibu-acelor lucruri fără grai
mă cufundam întins ca-ntr-o fîntînă
fără să ştiu că sîngele-mi de-atunci
cu forma lor în mine-o să rămînă

Steaua

cînd steaua sapă-n ceruri rana ei
ţărîna nopţii şade neclintită
dar lacrimi mari se-adună către zi
şi strălucesc în urma de copită

nimeni nu ştie chinul greu al stelei
gheara veciei cînd îi dă ocol
şi sîngele ei singur care arde
cum arde-o lampă spînzurată-n gol

doar uneori coboară peste dealuri
şi sinii-i dorm în ierburi pînă-n zori
cînd o găseşte clopotul luminii
culcată lîngă fiice de păstori

cînd steaua sapă-n ceruri rana ei
ţărîna nopţii şade neclintită
dar lacrimi mari se-adună către zi
şi strălucesc în urma de copită

Cu trandafirii zilei

păsări de aur s-au oprit pe culmi
cu trandafirii zilei sub aripă
hirdaiele cu struguri s-au umplut
şi zodii primitoare înfiripă

de-acuma sărbători vor arde lin
la fiecare poartă pămînteaască
va curge-n humă lacrima de vin
pe osămîntul vechi să-l primenească

de-acuma fiecare va-mpărţi
pe la vecini ştergare cu bucate
din bucuria sfîntă-a muncii lui
şi morţii vor gusta-n singurătate

stejarii-şi pun cămăşile de-argint
îngroapă-n luturi ghinda de prăsilă
şi alţi stejari în zori vor răsări
cu spada-nfiptă-n ceruri fără milă

Sub coline

cad stele iubito pe umerii tăi
acolo în satul pitit sub coline
şi candela toamnei mai fumegă-n văi
şi pruncii adorm în poveţe de bine
pămîntul e ropot de cal neumblat

şi sună frumos a cerbi în răsură
acolo iubito m-am născut nu-n palat
sorbind însetat din iubire şi ură
n-am mîncat mereu din piine prea bună
borangicul sudorii m-a-mbrăcat uneori

de mic ştiam cum se sapă-n ţărînă
cînd spre vie urcam lîngă tata în zori
acolo iubito mi-e sufletul tot
şi tata acum şade blînd sub morminte
din lespedea vremii nu pot să-l mai scot
chiar dacă iubito eu merg înainte

televiziune

Poveştile oamenilor maturi

Domino e o vulpe argintie, una dintre cele mai simpatizate cunoştinţe prezentate de micul ecran. De multe ori poveştile pentru copii trezesc interesul oamenilor maturi şi tot de multe ori **poveştile** oamenilor maturi fascinează atenţia celor mici. „Aventurile lui Domino" este un film (producţie americană) care captivează deopotrivă lumea celor mici şi lumea celor mari. Nu e vorba de desene animate ci de personaje reale, filmate excepţional, în situaţii reale. Acest **real** al desfăşurării întîmplărilor impresionează cel mai mult, universul celor care nu cuvîntă fiind întotdeauna atracţios şi plin de inedit.

Intriga e plină de dramatism. Puiul de vulpe argintie, Domino, cu botul pătat cu argint şi negru, ia cunoştinţă de viaţa înconjurătoare. Lumea necunoscută şi plină de primejdii devine rînd pe rînd cunoscută. Instinctul şi presupusa „inteligenţă" o ajută pe Domino să evite capcanele naturii. Ea creşte armonios devenind o vulpe argintie de toată splendoarea, cu o coadă stufoasă, deosebit de valoroasă, apreciată, cum bine se ştie, în întreaga lume. Iată însă, că tocmai podoaba cea mai de preţ îi pune viaţa în pericol. Fermierul Jack, stăpîn al locului în care a venit pe lume Domino, o zăreşte şi o apreciază cu entuziasm la suma de 1 000 de dolari. 1 000 de dolari e o sumă cu rezonanţă plăcută pentru orice fermier, meşter în tainele vînătorii, priceput în punerea capcanelor. Şi aşa încep aventurile lui Domino, fuga de urmărirea lui Jack, — adevăratul duşman, veşnic însoţit de un cîine hăituitor şi puternic. Aventurile se ţes de-a lungul unui serial aşteptat şi urmărit cu emoţie. Viclenia vulpii — proverbială de altfel — întrece viclenia omului, iar simpatia noastră se îndreaptă de fiecare dată către isteţimea victimei urmărite, pentru că Domino nu e o vulpe oarecare ci un personaj pe care l-am îndrăgit şi pentru care ţinem pumnii strînşi să cîştige. Ingeniozitatea vulpii care se apără punînd adesea omul în situaţii ridicole ne stîrneşte hazul şi admiraţia. Dar Jack, fermierul şi vînătorul iscusit, e neîntrecut în capcane. Domino, încă tînără, cu experienţe limitate, se lasă atrasă de un miros ademenitor şi cade în sfîrşit în capcană, prinzîndu-şi o labă. Suferim cu ea, crispaţi de neputinţa de a o ajuta. Trece o căprioară cu puiul care se sperie de vulpe. Mama îşi apără puiul şi în lupta cu vulpea loveşte cu copita închizătoarea capcanei, eliberînd-o fără să vrea pe biata noastră Domino. Respirăm uşuraţi. Urmărim cu duioşie cum vulpea îşi îngrijeşte laba rănită acoperind-o cu pămînt. A scăpat. O aşteptăm în serialul următor, să cîştige din nou. Nu vrem ca Jack să cîştige 1 000 de dolari sacrificînd o vulpe atît de frumoasă şi isteaţă. Nu, nu sîntem copii, nici prea sentimentali. Iubim dreptatea sub acest simbol, în acest film pe care televiziunea l-a ales inspirat pentru difuzare.

Corina Cristea

plastică

H. Catargi

Odată familiarizat cu opera lui Catargi, cu expresia ei în mişcare, odată străpunsă imaginea de ansamblu, eşti izbit de o anume limitare a imaginaţiei, oprită doar asupra cîtorva forme. Predilecţia pentru studiu este înşelătoare. Repetiţia lucrează în adîncimea realităţii. Florile, peisajele, naturile statice mai cu deosebire, îşi relevă consistenţa printr-o simplitate devenită a esenţelor. Lumea prototipală, luînd naştere parcă de la sine, se instalează într-un joc secund mai stabil decît cel al abstracţiunii pure. Densitatea, palpabilitatea lucrărilor se înfăptuieşte dincolo de descriere, îngustînd-o, concentrînd-o pînă la simbol şi semn.

Din acest punct de vedere înţeleasă, compoziţia, piatra unghiulară a picturii, devine un pretext de organizare. Lucruri disparate îşi corespund, într-o armonie a genezelor mereu mai înalt descoperite, subliniind unitatea lumii concrete şi în acelaşi timp a sensurilor cuprinse în vasta ei disparitate. În acest domeniu, atît de drag şi de intim pictorului modern, Catargi îşi realizează opţiunile cu o mînă de maestru. Desenul şi culoarea fixează. Pînzele, în ciuda amintitei lor simplităţi, devin grele ca de o prevestire. Mecanismele ascunse sînt oprite o clipă şi privite de-a dreptul în miezul lor dens. Impresia de forţă gravitaţională, de apartenenţă a obiectelor, oricare ar fi ele, la o sursă comună de energie, tăcut iradiantă şi imperturbabilă, favorizează un altfel de climat al înţelegerii operei lui Catargi. Artistul intuieşte focarul iniţial al materialităţii. Supus acestei deloc uşoare investituri, în orice direcţie s-ar exercita harul său, el alege pentru a pune în pagină, reconstruieşte realitatea şi o corijează cu prudenţă, păstrîndu-i întreg farmecul sensibilizant prin artă. Structurile lui Catargi proliferează din ele însele. Acolo unde ochiul observă o nouă ordine posibilă, mai grăitoare, necesitatea armoniei devine constrast, a dislocării, echilibru, într-o dezlănţuire de energii pe care numai sufletul este apt să le surprindă pe toate şi dintr-o dată.

Firescul tonalităţii grave în opera lui Catargi mi se pare a proveni dintr-o demarcaţie netă şi totuşi cît de inefabilă între privitorul care este, se construieşte pînă la urmă pe sine, şi în pictor. O fereastră, un peisaj, cîteva obiecte se trădează în primul rînd prin a fi alese de un anume privitor, îndelung exersat, dotat cu o percepţie şi putere de echilibrare ieşite din comun. Pictorul se uimeşte cu inteligenţă, tact şi căldură de emotiile privitorului, i le face mai evidente, mai plauzibile, mai adînci. Lucrurile care şi-au corespuns odată, în universalitatea sentimentelor, au şansa de a se reîntîlni mereu, stabilizînd o tablă a valorilor întotdeauna la îndemîna omului. În modernitatea ei tîrzie, aş spune înţeleaptă, arta lui Catargi devine şi morală, semn al trecerii în perenitatea clasică.

Grigore Hagiu

spirale

Harta poeziei (III)

Brumoasa țară a liricii, explorată **au vol d'oiseau**, apare plină de lacune, de județe întunecate sau nedefinite, ceva între savană și pădure necălcată, în totalitate, o hartă ciudată, plină de sinuozități și în care precizia limitelor, a granițelor este cu totul improbabilă. Folosesc aceste detalii geografice pentru a defini mai bine ezitările ivite pe parcurs, și nu din cauza noastră, mai ales. Sigur că trebuie presupus că umorile nu sunt aceleași la lecturi, vremea sau insolențe sosite de aiurea degradează oarecum starea pură de recepție a poeziei, dar o cenzură severă îmi impune o obiectivitate ce nu poate fi fardată cu mici artificii. Pentru mine toți poeții sunt egali în grad, nu este vorba de insul diurn, ci de cel pregătit să scrie cu dragoste despre ceea ce e mai reușit în lirica noastră. Mă bucură o jumătate de vers frumos, o rămășiță de la un festin ratat, am simțul recuperării. Citesc de aproape zece ani texte neînchipuit de greu de străbătut în căutarea minereului poetic. Cronicele străbătute sunt și ele dificile, dar ce senzație superbă să găsești **„o grădină închisă"** sau o **„fîntînă pecetluită"**, ivite în zorii unei limbi ; cu atît mai mult, superbe reușite de mai încoace, vorbindu-mi despre minunata școală de poezie românească în care mulți au intrat, dar puțini au absolvit-o. N-am certificat de critic literar și asta nu mă înspăimîntă deloc. Mă bucur cînd pe ultima pagină a acestei reviste, la autoprezentările poeților sunt pomenit ca și „profesioniștii" care se simt ei singuri ambasadori ai studiului, crezînd că o diplomă sau o călătorie în străinătate le dau singure dreptul la judecăți de valoare (asta nu înseamnă că nu au acest drept !). În definitiv competiția este deschisă de mult. Suntem cu toții cei ce scriem despre alții, niște pariori. Vom vedea la urmă cîți cîștigători vom avea fiecare. Dar destul cu divagațiile...

Vorbeam despre harta poeziei la ora asta. Ea nu este încărcată. Cîteva nume care persistă, cum este firesc, adică numele celor mai seriosi. Se mai caută cîteodată să fie strecurați în Parnas și poeți fără acte-n regulă. Un critic ne propune un poet căutînd să ne convingă că versurile : **„cineva pe lume are nevoie de mine / dragostea mea dacă ai nevoie de mine / o dragostea mea dacă ai nevoie de mine / gîndește-te la mine"** au o tensiune lirică neobișnuită. Același poet este descris de către același critic ca **„un poet de mare profunzime lirică : singular prin conștiința realului poeziei, făcînd din ea elementul central al creației sale"** (creația sa numără două plachete ; una apărută în 1968, alta în 1970, restul, vorba uneia, **is silence...**). Citatele care urmează ne-ar ușura foarte mult demonstrația, dar preferăm să cruțăm spațiul. Este vorba, pur și simplu de reclamă și cu asta am spus tot.

Ceea ce mă sperie însă, nu la criticul literar care face din interes sau nu știu ce considerente apologia nimicului, ci la poetul în sine este lipsa de sfială în fața celei mai dificile arte, a poeziei. Oameni care au lăsat durabile opere în cultura țărilor lor vorbesc totdeauna despre meșteșugul propriu cu o umilință ce poate să pară ipocrizie, dar cu o umilință reală, în timp ce făloșii noștri cititori de traduceri rău alcătuite sau imposibil de realizat se și văd tronînd peste vechii barzi ce aveau înainte de toate **o ideologie poetică**, impunîndu-și rigori extraordinare, cenzurîndu-se cu sete și cedînd greu impulsului de a publica. Acolo unde e vorba de o reală absență a inspirației, de o secetă interioară fără speranță se vorbește despre recluziune, despre o adîncă cugetare.

Cazul invers este cel al abundenților, al grăbiților fioroși care confundă cantitatea cu calitatea. La drept vorbind îl înțeleg pe editorii ascuns în spatele unor concursuri care cel puțin au meritul de a mai frîna pe veleitari, asigurînd, oricum, prin juriul ales o obiectivitate cît de cît. Dar înainte de toate cred că ar fi mai bine să creăm redactori specializați în poezie, oameni de mult gust și de aleasă cultură ce pot fi consultați în materie și nu tineri ce-și închipuie că diploma Facultății de litere le asigură și o judecată adevărată asupra fenomenului literar. Eroare mai mare nu poate fi făcută ! Scaunul de redactor nu dă automat și competență. Mi s-a întîmplat recent să depun la Editura **„Minerva"** un imens manuscris al lui Al. Alexianu **„Analele poeziei române"**, rezultatul unor cercetări de 30 de ani, aproape 4 000 de pagini, reprezentînd strădania de a scoate din anonimat tot ce ar putea să semnifice ceva luminos în lirica românească de-a lungul timpului. După 8 luni de așteptare, a apărut un fitecine care a explicat fiului autorului acestei crestomații că manuscrisul nu reprezintă nici o valoare și i l-a restituit pe un coridor, fără altă explicație. Nu cunosc numele acestui redactor ce nu va fi citit în scurta lui viață nici măcar pe Eminescu în întregime și care-și dă cu presupusul asupra unei asemenea opere alcătuite cu atîta trudă, dar dacă are onoare, să poftească să și-l spună și să argumenteze de ce editura cu același nume, manifestă o asemenea rezistență suverană față de un manuscris despre care cred că reprezintă una din cele mai importante antologii întreprinse de către cercetătorii noștri ! Cu asemenea indivizi pe care nimeni nu-i silește să facă meseria asta, nu e de mirare că pot să apară volume peste volume în care un haos de imagini furate sau improvizate vor să constituie un corp liric definitoriu. Deci, înainte de toate, căutarea unor arbitri competenți și pe urmă trimiterea la tipar, după amiciții, după rudenii, după, nu știu ce alte considerente. Aflu cu stupoare că avem peste mia de scriitori (dintre care cele mai multe sute de poeți). Unde sunt acele opere numeroase după care tînjesc și pe care le-ar presupune această cifră uriașă, adevărat record mondial, raportată la numărul locuitorilor teritoriului românesc ? O spun cu durere, citesc săptămînal de la 5 la 10 volume de poezie și mă aflu des în situația de a nu putea scrie un rînd despre cei analizați.

Și-acum la obiect...

O scrutare generală a poeziei noastre la zi ar arăta că poeți foarte buni avem. Cultura, o prospețime a versului, bine întreținută îi salvează de la platitudine pe aceștia, dar golul lăsat de marii maeștri se simte de departe. Mă gîndeam la Arghezi care știuse să facă din dificilul moment 1907 o suită de poeme extraordinare, mă gîndeam la mica poezie „Bălcescu" a lui Ion Barbu, capodoperă fără îndoială, mă gîndeam la măiestria lui Bacovia pe care sfîrșitul vieții sale nu-l prinsese în cea mai bună formă, mă gîndeam la Blaga, dezamăgit de trecerea sa prin purgatoriu, dar cît de autentic cînd era vorba de poezia adevărată ! De la acești oameni ce nu mai sunt se pot învăța foarte multe lucruri și asta cu un folos foarte mare. O bună școală poetică trădează și alții, n-o să fac clasamente și liste lungi de nume după care sunt atît de dornici unii, dar parcă îi prefer pe **meseriașii** de cuvinte, celor ce zgîrie tăblița cu un condei bont, evident impertinent, numai la ideea că obrăznicia face mai mult decît orice. Nu o să reneg că impertinenții au mișcat poezia din loc, arta în general, dar pe lîngă impertinență, un Rimbaud, un Baudelaire, un Eminescu, aveau geniu ! Asta este chestiunea...

La drept vorbind lipsa de sfială în fața marelui mister al artei se resimte la mai toți poeții noștri. Ei bănuiesc cu toții că pot să scrie despre orice și oricînd. De unde inegalitatea la cei talentați și neantul la cei ce fac meseria asta din cauză că au auzit că e bine... Poetul vrea să fie ca tot scriitorul român la zi. El citește pe apucate și dacă mai știe și o limbă străină, traduce fără să ezite, semnînd (evident nu vorbesc despre toți scriitorii români). Mărturisesc că-i înțeleg pe cei ce copiază și sporesc un model bun, fie el și străin, cu condiția de a-i da semnăturii cît de cît o corporalitate autohtonă. Eminescu fără lecturile sale înspăimîntătoare, fără micile împrumuturi și „trageri pe limba noastră", ar fi rămas un artist de mîna a doua ; Blaga era filosof înainte de a fi poet și așa se resimte în mod fericit în lirica sa. Arghezi venea cu mirodeniile eclesiastice în ce scria, lăsîndu-ne cu un gust de smirnă pe limbă, dar cu ce efecte... Bacovia pe care mulți îl cred numai un boem de Bacău, scriind în tavernе, era un scriitor subțire care citise, cred eu, enorm. Ion Barbu, ce să mai vorbim, mulți spun că a fost un matematician genial și abia după aceea un poet de ocazie, de ocazie mare, am adăuga, indispensabil culturii noastre. Un fin cărturar era Ion Pillat, Vasile Voiculescu se apropia de autorul „Cuvintelor potrivite" ca formație, și așa mai departe...

Într-un cuvînt, poezie mare nu se poate face citind numai reviste literare sau fragmente din poeme traduse. Îmi plac indivizi literari, de genul lui Ioan Alexandru, poate diminuați de strivitoarea formare în curs, dar ambiționînd să nu rămînă **rimatori** numai, avînd adică o conștiință a meseriei lor. Sigur că lipsa de metodă la alții, citirea după ureche, absența unui sistem estetic dăunează foarte mult altora, dar măcar strădania de a vrea mai mult, merită osînda la care puțini poeți contemporani se supun. Nici o epocă nu a pus atîtea probleme adevăratului artist cum a pus epoca noastră. Nu este vorba aici numai de angajamentul social, este vorba de un angajament de conștiință și la capitolul acesta trebuie să meditățm mult. Știu un poet care se fărîmă după cultura cea mai deschisă, mimînd o sete de libertate pe care altă dată o ignora și prin opera pe care o producea, dar mai ales prin aceea că tot ce însemna om cultivat era strivit sub bațiocura sa în ședințe. Azi, dorește să fie recunoscut ca leader al celor mai năstrușnice idei estetice. Cînd a fost cinstit ? e întrebarea.

O să-mi spuneți că o conștiință poetică nu este o linie dreaptă și că fiecare individ are dreptul să creadă și să se îndoiască în forul său interior de cele mai sfinte idei pe care a vrut sau s-a prefăcut a le servi, dar se cere în toate împrejurările puțină decență, măcar.

Vine pe de altă parte un altul și bate cu joarda peste degete pe un coleg, dîndu-i lecții de onestitate politică, insinuînd că acest copil din Ardeal care s-a născut sub zorile Eliberării, ar vrea să facă nu știu ce în poezia sa. Cine spune asta ? Să nu încep să citez pentru că am o memorie feroce...

Dar iată că pornirea noastră polemică atît de mult temperată ne-a silit la divagări. Sper că vom reuși să reinträm în starea egală de comentator neturburat al poeziei. Așadar, ce mai e prin poezia noastră...

Eugen Barbu

profil

Angela Marinescu

Născută la 8 iulie 1941 la Arad. Absolventă a Facultății de filosofie din București.
Bibliografie : Singe albastru, *poezii, 1969 ;* Ceară, *poezii, 1970 (sub pseudonimul Basaraba Matei) ;* Poezii, *1974.*

Deși extrem pasionale, străbătute de o ardoare vibrîndă cu aparență vitalistă și senzorială („O, trup al meu, ca un triumf" este o exclamație caracteristică), poeziile Angelei Marinescu pornesc de la o contemplare sub regim abstract, noțiunile fiind invocate pentru a se provoca, întreține și inflama concretul afectiv. „Ideea" de dragoste are deci rolul magic de a declanșa, odată numită, iubirea, și, departe de a fi expansive și frenetice cîntece de virstă, poemele celebrează în abstract, cu o intensitate sporită tocmai prin eliminarea impurităților și reducere la esențial, o stare impersonală : „Atît de greu eliberată de-ntîmplare / O simt acum aproape muzicală. / De-atunci, orice cuvînt îmi stinge lungi fișii de carne / Și pier din fața mea pînă devin impersonală. / De atunci, trăiesc / Printre lucruri puține și net conturate / Prins în mreaja sensibilă-a lor, nu mai văd / Peisajul ars al lumii mele neînsemnate. / De atunci, rătăcesc / Și nu mai pot evada, nici fugi, dintre plase / De atunci, nu mă mai pot avinta dintre cuvinte / Și nu mai pot pleca, decît umilit, dintre fraze. / Atît de greu eliberată de întîmplare, / Nici nu mai știu cînd mă cobor în întuneric. / Uitarea, cînd din infernul meu mă trage / Eu nu mai pot să strig." **(Elegie).** Trăirea plenară, betia de senzații, voluptatea contactului cu lumea sînt transferate în închipuire, realizîndu-se ca proiecție : „Vreau să văd copaci cu coroanele verzi și grele de flori, / Vreau să aprind focuri mari pentru animale mici, / Flăcările lor să mă lumineze. / Să fie ca un colț în care arde o candelă. / Vreau să văd cum curge o apă. / Să-mi răstorn chipul singur și pur peste ea, / Pe malul fraged să-mi așternu un braț plin de frunze, / Să adorm cînd întunericul coboară încet peste mine" **(„O, chipul meu singur și pur...).** Cum a observat cu finețe Dan Cristea, regimul normal al acestei poezii este diafanitatea, „cuvintele se preling, ca de ceară, transparente, solemne ; tot ce ar fi fost în stare să indice vreo culoare vitală a fost scurs, eliminat din spațiul pur al versurilor, de o tonalitate extatică, tipic feminină". Contrar opiniei curente, lirica feminină (ca de altfel în genere literatura scriitoarelor) este „mai abstractă", așternînd peste real vălul închipuirii și reducînd clocotul vital la o „schemă" dacă nu știută, urmată totuși cu fervoare. În acest sens, și despre Angela Marinescu se poate spune că este „o dogmatică fără dogmă", asemenea tuturor autoarelor ; iar poeziile sale sînt expresia acestei deplasări într-un spațiu ferit de intruziunea concretului, „deasupra tuturor lucrurilor" : „Niciodată n-am să te pot iubi altfel / Decît așa : deasupra tuturor lucrurilor. / Viețile noastre se pierd timpuriu / Ca o adîncă rană care se vindecă. / Culorile noastre sînt vii, / Dar ele se pierd pe mari înălțimi. / Ca niște cruci de lemn pierim. / Niciodată n-am să te pot iubi altfel / Decît așa : deasupra tuturor lucrurilor." **(Strigăt).** Această „desprindere", care e altceva decît „dematerializarea" ca exercițiu purificator, constituie condiția însăși a împlinirii celei mai firești : „Corole de aur, mereu aceleași semne sfinte. / Mîini reci se întind să atingă valul. / Acolo, în străfundurile pustii, năvala peștilor lacomi. / Caut cu resemnare alunecările abia știute / Ale malului. Scoici sidefii — / Tinere răni ce răsfring culorile pure — / Frumusețea fiecărui lucru — o iubire plină de liniște" **(Semne).** Angela Marinescu face astfel o remarcabilă poezie a „transcederii" feminine ca formă de apărare a iubirii : „Vezi, de-acum lumina iubirii viața-mi / umple. Sunt mereu nesfîrșite lucruri / Blînde ce trec iar timpul pe toate-n van le / Arde în flăcări. / Vesnic chipul tău îl zăresc prin nouri. / Nu mai pregetă, chinul iubirii sfînte / Nici, tînjind, să-mi port bucuria și teama / Înfiorată" **(Amiaza).**

Mircea Iorgulescu

ferestre

Ideea „dublului" la cei vechi

Ghilgameș), care „Ca un taur stăpînește peste popor", aflînd de existența lui Enkidu, dublul său, îi trimite un păstor cu o curtezană, care prin simplul gest al despuierii, la izvor, acolo unde venea uriașul cu vitele să le adape, să-l facă să uite de toate cele sălbatece. Tocmai pe el „Care păștea iarbă cu gazelele, Cu animalele sălbatice se adăpa la izvor Cu cireada își desfăta inima lui în apă". Zis și făcut, metoda se dovedește infailibilă, pentru că „după ce s-a săturat de formele ei", animalele nu l-au mai recunoscut, nici el nu s-a mai înțeles pe sine, era altul, mai tare, dar și mai slăbănog. „Nedumerit era Enkidu, că trupul lui devenise încordat. Genunchii săi erau țepeni, în timp ce turma se îndepărta", „Enkidu își slăbise pasul, Enkidu nu mai era ca-naînte", se precizează, parcă pe melodie de bocet. Dar nu fusese atins numai la articulații, ci și sufletește. Pe scurt, se ia după vorbele dulci și iată-l în cetatea prea luminată, în Uruk, unde domnește Ghilgameș „cel desăvîrșit în putere, Ca un taur sălbatec stăpînește peste popor". „Gîlgiie de bărbăție, vigoare are el". Enkidu e creat din lut, ca Adam ; „Aruru își spală mîinile, frămîntă lutul, îl aruncă pe iarbă". E un fel de om al zăpezilor, greu de văzut și din cauza părului, uriaș, misterios, plin de forță. Cel care îl zărește o clipă, cade pe gînduri. Visul lui Enkidu : „Prietene, am avut un vis noaptea aceasta : Cerul bubuia, pămîntul vuia [...] eu stăteam singur [...] fața lui era întunecată. Ca a unui [...] era fața sa [...] ca pîntenii unui vultur erau ghearele sale [...] el s-a năpustit peste mine. [...] a sărit [...] m-a înecat". Aici se vede și cum lucrează timpul asupra lucrurilor de prisos. Le înlocuiește cu puncte, puncte. Tăbliețele sînt deteriorate, propozițiile se țin într-un cuvînt, cuvîntul într-o silabă. „El m-a prefăcut [...] încît brațele mele erau... ca ale unei păsări. / Privind spre mine el m-a dus în casa întunericului, locuința lui / Ircalla /, Către casa pe care nimeni n-o mai părăsește din cei care au intrat în ea, / Pe calea din care nu mai există întoarcere. / Către casa în care locuitorii sînt lipsiți de lumină /, Unde pulberea le este hrană, iar noroiul le este mîncare /. Ei sînt îmbrăcați ca păsările, cu aripi în loc de haine".*

Și Enkidu și Ghilgameș se dovedesc bolnăvicioși și vulnerabili. Remarcăm lirismul pur din discuția dintre Enkidu și ușă, vorbește cu ușa de parcă ar avea suflet, ori blestemele lui la adresa curtezanei : „umbra zidului să fie adăpostul tău". Blestemele le transformă apoi în binecuvîntări. Mișcător este dialogul dintre Ghilgameș și Enkidu, pe patul de suferință. Unul sănătos și voinic, celălalt pe moarte : „Să plîngă pentru tine Eufratul cel curat // Apă pentru burduf [din care am luat] / „Frații să te plîngă pe tine, ca și surorile / Și să-și lase să crească lung / Părul capului peste tine".

O jale care se măsura în luni, ani, pînă înecau amintirea în valul părului de doliu. Obiceiul e întîlnit și la noi, după moartea unei rude doliul înseamnă și netundere. Aici o imagine frumoasă : „Să crească peste tine" /. „Poporul cel bucuros îl voi umple de vatet pentru tine" / „Toate urmele lui Enkidu din / Pădurea Cedrilor să plîngă pentru tine, să nu tacă ziua și noapte / ...Și ecoul plaiurilor, ca și cum el ar fi mama ta. Să plîngă pentru tine / În mijlocul cărora noi... Să plîngă pentru tine ursul, hiena, pantera, / Tigrul, cerbul, leopardul, leul, bourul, căpriorul (țapul) / Și fățturile sălbatice ale stepei. Să plîngă pentru tine riul / Ula".

Un bocet bazat pe enumerare. Evocarea locurilor, animalelor, Ghilgameș are un temperament liric de mireasă, deși e ca un Hercule. El e zguduit de moartea prietenului său. Întotdeauna înaintea vreunei isprăvi, cei doi au cîte un vis, care e un fel de înaintemergătorul, face pe profetul. (În acea vreme biblia nu era creată). Astfel cele trei vise ale lui Enkidu, cînd se pregătește să se lupte cu căpcăunul : „Prietene, am avut un al treilea vis. / Norii s-au umflat, ploua moarte /, Apoi vîlvătaia s-a stins și tot ce plouase s-a prefăcut în cenușă". Împotriva lui Humbawa, zeul trimite vînturi turbate : „vîntul cel mare, vîntul din nord, / Vîntul furtună, vîntul ghiață și vîntul zăpușală". După victorie, Ghilgameș se spală și se împodobește, iar zeița Ișstar se îndrăgostește de el și-l vrea soț, ademenindu-l cu bunătăți de proveniență agrară : „Caprele tale vor naște cîte trei iezi, oile tale cîte doi miei". (Vezi „Un veac de singurătate" de Gabriel Garcia Marques, unde împerecherea dintre ființe stîrnește o înmulțire frenetică a turmelor). Ghilgameș un fel de bilanț, pe scurt, al amorurilor zeiței care iubise deopotrivă (1) animale : „un leu destul de puternic" un armăsar vestit în bătălii, (2) păsări : pasărea păstor, (3) oameni, : „apoi ai iubit pe paznicul cirezii" pe care l-ai prefăcut în lup, apoi pe grădinarul tatălui tău", căruia i-ai zis : / „O Ișulanu meu, hai să gustăm din vigoarea ta ! Întinde cu putere „mîna" ta și atinge „smerenia" noastră. (4) Și se mai culcă și cu zei, bineînțeles : cu Timuz, zeul vegetației, ce murea iarna și învia primăvara.

Furioasă Ișstar se duce la tatăl său și cere s-o răzbune, căci altfel : „Am să înviez morții la mîncare și viață". Asta e teribil. În încheiere, după intervenții, Ghilgameș obține în sfîrșit : „ca duhul lui Enkidu să iasă afară din infern / Și fratelui său să-i povestească drumul în infern." Sînt prefigurați aici Homer și Dante : „Spune-mi întocmirea lumilor de jos pe care tu ai văzut-o /. Eu nu-ți voi spune, eu nu-ți voi spune /, Căci dacă-ți voi spune întocmirea lucrurilor de jos / Pe care eu am văzut-o, / Tu ai să cazi jos și-ai să plîngi. / — Eu am să stau jos și-am să plîng". Cam ăsta e sfîrșitul. Sensul că după atîta sumeție urmează jalea. Cine plînge la urmă, ți se rupe inima, că știe el de ce plînge. Epopeea e plină de lacune, măcar că s-a păstrat în două versiuni — lacune de 2—3, pînă la 50—70 de rînduri, are pasaje ilizibile, e ca o coca, cu găuri prin care răsuflă un spirit extraordinar. Cînd dai de text neted, forța e parcă mai mare : „Am să înviez pe morții la mîncare și viață. Așa încît cei morți vor depăși pe cei vii". Spaima care bîntuia acum cîteva milenii era să nu învie și morții la mîncare și viață. Un fel de pustiire prin viață nesfîrșită. Și cu toate acestea, eroii caută nemurirea, luptă pentru ea, se chinuie pentru ea. Aici stă măreția.

*) Vezi „Gîndirea asiro-babiloneană în texte", excelentă ediție, studiu introductiv de Constantin Daniel, traducere și note de Athanase Negoiță.

Marin Sorescu

„Poezia elaborată"

Urmare din pag a 3-a

și a marii poezii. După părerea mea, cel mai bun volum de poezie (debut publicat) în ultimul an este *Despre purpură* de Eugen Uricariu. Încă un exemplu : un roman remarcabil *(Atrium* de Norman Manea nu este decît o „ilustrare" a unei poezii de Paul Claudel, iar versurile (versetele) acelei poezii intră perfect în țesătura cărții, cîteva dintre scenele romanului fiind la rîndul lor poeme, ale căror versuri (versete) pot fi luate de altcineva ca punct de pornire. Poezia : proză în rînduri mai scurte și care, la capăt, o iau puțin în sus.

Nu spectrul prozei e cel care ne poate speria, ci spectrul golirii totale de proză, de proza existenței, pe care se întemeiază orice operă de artă. Aș vrea să fiu bine înțeles : nemulțumirea pe care o exprim nu privește calitatea poeziei care se scrie azi la noi ; ea pornește poate dintr-o exigență exagerată sau chiar de la niște pretenții absurde : doar poezia nu poate fi altceva decît a fost totdeauna ! Dar mi-e teamă că dacă nici nu încearcă să fie, acea „rezistență interioară" care se naște în lector atunci cînd întîlnește un autor perfect mulțumit, împăcat pentru vecie cu sine însuși nu va ceda atît de repede. Spunea cineva că orice operă de artă este, așa-zicînd, „ratată", *Hamlet* fiind o piesă de teatru ratată de Shakespeare la înălțimea la care se scriu capodoperele. Senzația că, uneori, volumele de versuri sînt pur și simplu *reușite*, că nu sînt în nici un caz niște capodopere ratate, că poetul a vrut să facă exact ceea ce a făcut naște implacabil plictiseala. A încercat, a izbutit, felicitări ! Nu vom mai reciti cartea respectivă.

Ceea ce mă interesează în poezia autorilor care fac parte din generația lui Cezar Ivănescu nu sînt izbînzile, ci aspirațiile, dorința unora dintre ei (nu a tuturor) de a se situa într-un punct atît de înalt încît problemele cum ar fi aceea privind eleganța scriiturii (problemă importantă la alt nivel) să le apară neglijabile. Admir „cîntecele" lui Cezar Ivănescu, dar sînt încredințat că, într-o carte, ele nu ar putea fi puse în valoare decît în prezența unor fragmente din poemele lui ample, uneori confuze, învălmășite, cu albiile pline de rămășițele navelor scufundate ; poeme de o înaltă proză, spun, așa cum aș spune despre un roman că e de o înaltă poezie. Din același motiv urmăresc cu mare atenție încercările (sublim stingace) ale Floricăi Mitrof de a smulge adevăruri din propria sa existență, sau poemele lui Dorin Tudoran, ale lui Adrian Popescu (o revelație !), ale lui Paul Emanuel, Marius Robescu, Mircea Dinescu, Dan Verona, Miron Cordun, Horia Bădescu, Andrei Savu, Toma Roman, Radu Ulmeanu, Mircea Florin Șandru (nu citesc tot ce se publică și aleg numai dintre cărțile pe care le cunosc). Nu puține sînt volumele unor poeți la fel de tineri pe care le întîmpin cu o senzație de respect rece, datorat instrucției, elevației, științei lor de a scrie versuri. În primul lui volum, plin de prospețime, Ioan Alexandru dădea senzație că nu prea știe să scrie, dar că viitorul lui ne rezervă surprize extraordinare. Apar astăzi volume de debut elaborate de poeți care sînt, în toate sensurile cuvîntului, *epuizați* ; ei nu mai au de învățat nimic, decît, cel mult, să nu mai fie într-un mod atît de manifest „poeți" și să observe că poezia nu e în primul rînd artă, ci posibilitate de a trăi a unor ființi pe care numai într-un mod convențional îi numim poeți.

Am vorbit despre o anume „impuritate" a poeziei și am încercat să arăt la ce mă gîndesc. Pentru că nu de puține ori am exagerat, am să termin tot cu o exagerare, sper grăitoare. Poate că pagina unui volum de versuri de azi ar trebui să arate ca filele caietelor lui Eminescu. Citez din *Eminescu...* de C. Noica : „Manuscrisul 2276 începe cu numărătoarea în turcă, greacă și bulgară, după care vin exerciții de latină și cîteva pagini în latină (...) un fragment într-un roman sau dintr-o scrisoare către o ființă iubită : „Mi-e atît de frig înlăuntrul inimii, sînt atît de bătrîn, ai făcut să cază toată primăvara vieții mele la pămînt." (...) la fila 68 : Datorii : Moise, 100 ; Tata, 1200 ; Wachtel, 200, pentru ca imediat dedesubt, în dreapta, să apară versurile : „Cînd luminat / Și luminînd / S-au arătat / Din cînd în cînd / Al lunii disc / Ce trece lin / Pe orice pisc / Punînd senin..."

fragmente critice

Dacă Don Juan...

Eh, ce s-ar întîmpla dacă **Don Juan ar fi femeie ?** Pentru a mă lămuri văd noul film al lui Vadim. Film mizerabil, film comercial ca multe altele care trăiesc pe seama unei industrii murdare : industria sexului, foarte prosperă în societatea de consum. E suficient să faci într-o seară o plimbare de la Barbès-Rochechouart pînă la Place Clichy pentru a vedea cît de înfloritoare sînt aceste mici uzine de obscenități care atrag multă lume, în special turiști veniți să petreacă o seară în cartierul cu cea mai proastă reputație din Paris. Sîmbătă seară autobuzele companiilor străine de transport nu mai au unde parca, străzile din jur sînt ocupate pînă la ultimul loc. Valuri-valuri de turiști veseli, lacomi, pușI să recupereze totul în cîteva ore, năvălesc în sălile de cinema și în librăriile minuscule de la subsol unde o literatură pornografică bogată, variată, le stă la îndemînă.

Curiozitatea nu se oprește, evident, la literatură... Sînt ispite și mai mari pe care cei veniți să cunoască Parisul la sfîrșit de săptămînă nu le ocolesc. Să rămînem la literatura porno și la filmele care domină prin titlurile lor promițătoare **Curierul săptămînii.** Literatura este ajutată serios de grafică, fără desene efocvente cărțile n-ar putea interesa. Nimeni n-are timp de lectură mai serioasă, cititorul care a pășit pragul **librării erotice** vrea multe poze și explicații puține. Le are, le găsește. Oameni pricepuți lucrează în acest sens. Marii clasici sînt prezentați într-o ediție adecvată. Scenele erotice cele mai inocente capătă, sub această nouă înfățișare, dimensiuni barbare. Boccaccio e o sursă inepuizabilă, ca și Biblia. N-aș fi crezut ca textele sacre să stimuleze atît de mult fantezia graficienilor în direcția eroticului. Literatura medievală, născută dintr-un delir al ascetismului, e tradusă în același spirit incitant. Diavolii din viziunile sfinților părinți capătă înfățișări atletice, provocatoare. Îngerii coboară sub chipuri de hippy, cu semnele bărbăției bine puse în evidență. Acesta ar fi domeniul fantasticului. Literatura „realistă" este și mai bine reprezentată. Descrieri amănunțite urmate de ilustrații care nu lasă nimic în umbră desacralizează mitul concepțiunii. Literatura are, totuși, o rază limitată de acțiune. Puterile ei demistificatoare nu ajung acolo unde poate ajunge cinematograful. **Librăria** are, în consecință, și o anexă cinematografică unde, pentru zece franci, poate oricine pătrunde după orele 12 noaptea. Cinévérité-ul găsește, aici, o aplicație largă. Totul e filmat **pe viu,** fără trucuri, fără sublimări inutile. Omul modern trebuie, nu-i așa ?, să la act de condiția lui. Demistificat, desacralizat, omul rămîne, atunci, față în față cu imaginea lui „adevărată". Arta, religia, ideologiile, în fine **suprastructurile** l-au împiedicat cîteva secole să se privească în „oglinda adevărului". Cinematograful îl ajută acum să desprindă și frunza de viață care a mai rămas... În sfîrșit, omul este liber...

Dar să nu pierdem din vedere întrebarea lui Vadim. Ce s-ar întîmpla **dacă Don Juan ar fi femeie ?** Dacă femeia ar fi Brigitte Bardot, ea ar avea, firește, succes. Ar suci multe capete respectabile, ar seduce cu fermecător cinism cîteva generații de bărbați și și-ar părăsi fără scrupule victimele. Unul, cel puțin, s-ar răzbuna însă. Ar pune, ca Neron, foc unei case și Don Juan feminin ar pieri în flăcări, în timp ce mizerabilul Neron, abandonat, aproape nebun, va avea și el parte de o moarte atroce. Pînă atunci se petrec însă întîmplări care flatează gusturile noastre cele mai joase și încurajează viciile noastre cele mai subtile. Don Juan schimbă des costumele, fără a mai trece după paravan, și arată tot ce poate arăta o femeie coaptă, în bună condiție fizică, inclusiv o scenă de lesbianism. Don Juan, e după imprejurare, incintător, diabolic, impudic, suav, filozof. Ca să seducă pe un biet preot împrumută chipul remușcării. Don Juan se confesează, regretă faptele pe care le-a făcut, promite că va îmbrăca în viitor haina cucerniciei. Preotul este avertizat, știe pe cine are în față, ascultă totul cu oroare dar pe măsură ce dezgustul lui crește frînele morale cedează și, în cele din urmă, omul credinței se predă. Simțurile sînt mai puternice decît convingerile, vrea să ne facă a crede autorul filmului. Mizerabilul Don Juan triumfă încă o dată, spre satisfacția spectatorului... culpabilizat. Mă trezesc meditînd biblic : virtutea e o pradă ușoară în mîna păcătului. Mai ales cînd păcatul este atît de atrăgător și virtutea atît de puțin rezistentă. (1973).

Eugen Simion

Pedalînd pe șosea

Urmare din pag. a 4-a

departe, întîi pe trotuarul drept, apoi pe cel stîng, bună seara, doamnă, cît de bine arătați în seara asta, ce bătaie mare aveți, și mama zîmbea și mă strîngea de încheietura mîinii, și aproape că-mi venea să tip. Tăceam și mama se strîmba, dar nu știu dacă se strîmba la obrăznicia mea (eram obraznic că tăceam?) sau de durerea picioarelor obligate să rămînă în pantofi de lac și să suporte în continuare jumătatea de oră de plimbare prin centru, cu același surîs uitat pe față pînă la întoarcerea noastră acasă, cînd trupul ei obosit se lăsa pe marginea patului. Atunci ne ruga să-i aducem ligheanul cu apă. Gleznele i se umflau și rămînea așa, cu ochii închiși, fără să ne simtă. Tata își dădea cravata jos de la gît aruncînd-o pe spătarul scaunului, și-și lua ziarul să-l citească.

Plimbările acestea prin centru mă oboseau teribil, mai întîi trotuarul din stînga, apoi cel din dreapta, apoi pe mijloc, era rîndul nostru să ne lăsăm priviți, cu hainele cumpărate prea mari, așteptînd ziua în care urma să creștem cît să ne vie bine, dar nu știu cum se făcea că întotdeauna creșteam prea brusc și hainele rămîneau prea mici...

Am rămas mai multe zile în oraș. Seara mă dezbrăcam fără sfială în cameră, știind că de la geamurile hotelului nu poate să mă privească nimeni, dar scăpam greu de senzația că cineva m-ar putea privi pe fereastră.

Am luat-o într-o dimineață pe șosea, mergeam cu bicicletele pe amîndouă părțile, făcînd opturi. Aveam pîine și brînză la noi. Undeva jos, în dreapta șoselei, doi ciobani păzeau o turmă de oi; ce-ar fi să coborîm la ei și să le spunem: bună dimineața, domnilor ciobani, v-am adus gustarea, e drept că lipsește cafeaua, dar vă rog, poftiți la masă (făceam mai departe opturi cu bicicleta). Oricum, avem un fierbător la noi și vă servim îndată și ceaiul, unde e priza, priza vă rog?

Așa să crezi tu (m-ai ajuns din urmă și mergeam acum alături), ciobanii ăștia sînt mai domni decît tine; uite-al naibii, le-a dat drumul în grîu, și după o oră să vezi că le ia pe toate grămadă de-acolo și le bagă-n trifoi. Pe marginea șoselei, doi cai albi, împiedicați de picioarele din față. Am lăsat bicicleta în șanț și le-am dat pîine din palmă. Rămăsesem lîngă unul din ei și luîndu-l de după gît, mi-am lăsat capul pe grumazul lui. Calul nu mai mînca, îi atîrnau firele de iarbă din bot, uimit poate de faptul că niciodată vreun om nu-i îmbrățișase grumazul. Am plecat, lăsîndu-l pe aceeași parte a șoselei, și-am întors amîndoi capul, poate-n același timp. Calul încercase să-și înalțe picioarele subțiri din față, împiedicîndu-se-n sfoară, ca și cum prin protestul său mi-ar fi reproșat mersul meu liber pe șosea.

Unde-ai plecat, ți-am strigat, dar tu erai prea departe de mine. Pedalai repede, te zăream după vreun cot apărînd și dispărînd mereu pe serpentine, printre pomi, nu te-ai uitat niciodată înapoi. Pedalai aplecat în continuare pe șea, și-am rămas uitată de tine în mijlocul șoselei, lîngă o broască țestoasă strivită, care încercase poate, în timpul nopții să traverseze, ascunsă de noapte și neînțelegînd nimic atunci, în momentul cînd cine știe ce mașină o fi trecut pe-acolo, cu șoferul adormit la volan, neînțelegînd nimic, spuneam, din visul din urmă, și din faptul atît de simplu că dincolo de șosea era același cîmp aceiași copaci și sigur același aer. Rămăsese așa, sub lumina cine știe cărui far, trecut nepăsător pe carapacea ei, strivită acum, și doar o dîră roșiatică, înghețată și ea...

Oare ce i-o fi trebuit să știe ce e dincolo (mă întrebam îngenunchind lîngă ea, în mijlocul șoselei); pedalai tot mai departe de oraș, abia te mai zăream. Dincolo nu puteau fi decît aceleași lucruri — era prea tîrziu să înțeleagă și prea mare curiozitatea pentru o simplă broască țestoasă...

atelier literar
poșta redacției

G. CHIRCULESCU : N-am putut alege nici acum, din prea multele, inegalele texte (s-ar fi cerut din partea dv. o mai aspră, mai zgîrcită selecție), din care, nici de data asta, nu lipsesc, ici-colo, semnele poeziei (din nefericire, înecate într-o întinsă plasmă verbioasă, nediferențiată, amorfă). Precizarea dv. că nu sînteți „în nici un caz debutant" e prețioasă, dar ea face, după cît se pare, ca legătura dv. cu această rubrică — destinată, cum se știe, debutanților — să devie probabil inutilă.

N. MORARU : Nu sînt, din păcate, motive pentru un alt răspuns decît cel de data trecută. Cel puțin deocamdată...

V.P. GAJ : Am mai vorbit despre o anumită stagnare și plafonare. Lucrurile rămîn în continuare în acest stadiu, ceea ce va face din ce în ce mai dificilă o ieșire. Ceva mai bine (dar inegal) în „Cerul patriei", „Copacul din memorie".

RENE ESCU : Vă înțelegem suferința, dar nu reușim să vă descifrăm întotdeauna scrisul. Ce e de făcut ?

MARCELA CRISTEA : Ceva în „Contrarii", dar încă prea puțin.

CAMELIA MACSIM : E un început de drum, cu bune perspective, mai ales în „Învăluire", „Mîna ta — solie". Să vedem ce mai urmează.

DOANDEȘ NICOLAE : Sînteți abia la început. Textele trimise ne arată că mai aveți mult de învățat, că trebuie să vă apropiați mai mult și mai temeinic de poezia adevărată, de maeștrii genului, de ieri și de azi, de-aici și de-aiurea. Drumul spre poezie e lung și dificil. Mai scrieți-ne din cînd în cînd.

ȚINEL ALDEA : Manuscrise indescifrabile.

S. JUSTINIAN: Nu trebuie să vă plîngeți de lipsa unor „cunoștințe" care să vă recomande în revistă (ca pe alți debutanți). De cele mai multe ori, singura relație dintre prezentator și prezentat sînt manuscrisele acestuia din urmă, care vorbesc de la sine (fără alte „argumente" ajutătoare). Așa sînt, de pildă, toate cazurile citate de dv. (s-ar putea, firește, să existe și altfel de cazuri — nu băgăm mîna-n foc ! — dar ar fi o adevărată pierdere de timp să le căutați în chenarul „atelierului"). Ne-ar fi făcut, de mult, o reală plăcere să vă prezentăm (noi înșine, sau, cum procedăm de la o vreme, apelînd la sprijinul, mai competent și autorizat, al unor critici), dar manuscrisele pe care ni le trimiteți (cam de multă vreme) nu ne-au oferit destule temeiuri pentru un asemenea gest. Ele nu ni le oferă nici acum, în ultimele plicuri. Ne rămîne să sperăm că vom avea în viitor un asemenea fericit prilej.

EUGEN NICOLESCU : V-am răspuns de mai multe ori că așa-zisele dv. creații sînt niște încercări de nivel modest, fără calități deosebite. Era, de fapt, o formulă mult prea îndulcită și e firesc să ne reproșați că n-ați înțeles-o, după cum n-ați înțeles — ziceți — nici ce înseamnă „nimic nou". E firesc, ziceam, pentru că starea textelor dv., scrise, cum se spune, într-un hal fără hal, mîzgălite și agramate, nu indică numai lipsa unor calități literare, dar și lipsa, mai gravă (acum, cînd zicem că am lichidat analfabetismul !), a unei pregătiri școlare elementare. Cel mai bun sfat ce vi se poate da, așadar, este să renunțați la asemenea „creații", cel puțin pînă ce veți învăța să scrieți românește ca lumea. „Nimic nou" va însemna (ca și pînă acuma, de altfel) că manuscrisele (pe care eventual ni le veți mai trimite) au rămas la același nivel primitiv.

Iosif Cunic, Sandu Chiseleteanul, Ziradus, Horia Țâru (ceva mai bine, în „Rugăciune pentru florile primăverii", „Stare albă"), **Amantibus fidem, Al. Bălănescu, Boca Mihai :** Nimic nou !

Radu Vlaicu, I. D. Cireașă, Mircea M. Ghițescu, Duca Mihai, Adam Ștefan, Bădilă Constantin, Valentin Mărgineanu, Constantin Birjoveanu, Flore Carmen Rodica, Ripaș Ștefan (ceva în „Nedumerire"), **Dan Manu, Tutilă Mircea** (semnați-vă citeț manuscrisele), **Anton Cernat, Timofoine Vasile, Aurel Albu, Gh. Sion-Păstrăveni, C. Alex., Ghiță Mariana, Magda Fânăreanu, V. Doboș, Constantin C., Miroiu Vasile, Nikos Andriadakis, Sabău Teodor, Clinci Dumitru, Morar Ioan, Copernic** (manuscrise mai citețe !), **T. M. Biji, Cocoș Georgeta, Vira Maina, Muntenescu Branc Dumitru, Piperea Florin, Iuliu Mastan, Ninel Băluță-Craiova, Nicolae Căpățînă, Bălan Ion, Cutremur Disiman — Alexandria, Lucian Arminda, Șudihgrih Ion, Victor Sichitu, Victor Purcaru, Corneliu, I. Eug., Florian Dincă :** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

N R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Vă propunem un nou poet:
Victor Croitoru

O senzație de prea plin sufletesc, de tumult lăuntric abia stăpînit, de compresiune la limita exploziei, o astfel de senzație este de perceput peste tot în versurile lui Victor Croitoru, simbolic așezate de poet sub emblema solstițiului („și semnele zodiacului mă poartă într-un solstițiu al sentimentelor"). Trăirile sînt intense, febrile, activizate de imboldul simțurilor care „ard" impunînd inimii să învețe o altă „ordine a lucrurilor" decît cea știută : „...parfumuri dezmățate ne inundă / fiecare vis e-o amintire a nopții / fiecare noapte e un pas spre un viciu al minții, / mă ard simțurile, într-un balans fragil / inima învață o ordine a lucrurilor..."

Neliniștea poetului e în legătură cu eventualitatea epuizării resurselor de a se exprima liric, tulburat de perspectiva retragerii „harului". Dar dacă mîine glasul mi se frînge și zborul / început va fi doar de o clipă ? /.../ Dar dacă mîine nu mai am har iar verbul / nobilul între cuvinte mă părăsește..."

Astfel de interogații introduc un început de retorism ce-ar trebui jugulat. Victor Croitoru e încintat să filozofeze cam despletit, să invoce sonor noțiuni solemne („Numele istoriei, cel cu majusculă..." etc). Domeniul său nu e totuși reflecția în jurul temelor abstracte, ci tocmai coborîrea în concret, cîntarea materiilor palpabile, precum această frumoasă celebrare a apei, element primordial, detectabil în tot ce există : „e-o apă în apă și-o apă în pești, e-o apă în grîul de pe cîmp și e-o apă în soare / povara timpului se-așează pe trupurile noastre în forme întrezărînd materii vegetale / deasupra troenite, abisale zăpezi..." Cînd își domină tema, poetul obține, într-adevăr, efecte de reală expresivitate, convingîndu-ne despre vocația sa.

G. Dimisianu

O altă vîrstă

O stare nobilă a vinului mă-ndeamnă
în vene vii furtuni mi se agită
sub pleoapa albastră a alcoolului mor himere.
singurătatea încearcă somnul să plămădească
visul, să-l întemeieze.

Iată, n-am trecut de jumătatea vîrstei
beau vin din amfore cu miros de fecioare
și semnele zodiacului mă poartă într-un
solstițiu al sentimentelor.

Să-mi însemn trecerea cu urma soarelui pe
boltă

Semnele toamnei

Se cerne lumina prin frunza pădurii
clepsidra în care se mută un timp,
plopii împing cerul, ruginii
cariatide de templu părăsit.

Sălbatice culori se arcuiesc în ramuri,
pămîntul amețit sub ploi cotropitoare
semnele toamnei descifrate în zborul
păsărilor,
plutire amorțită sub cerul fărîme.

Se mistuie încet în frunzele bolnave
o clorofilă moartă, cangrenă minerală,
numai vietățile rătăcesc năuce
călcîndu-și urma în lutul jilav.

Sînt oare eu...

Sînt oare eu, acel în care sîngele învie,
din noapte cînd mă-ntorc sînt oare eu,
nu naște din piatră o altă, fiind cea dintîi
și alta ea însăși fiind ?
Culoarea trandafirului adoarme
sub noaptea brumei toamna, cînd tîrziu
florile aromesc pămîntul
cu miresmele de peste vară.
E îndeajuns lumina pentru un an întreg
solstițiului,
cînd astrele pe boltă își schimbă menirea.

Nisus formativus

Vin dintr-un loc stigmatizat de amintirea
nopții,
un loc în care luna se pleacă în fața
soarelui
întrupat din valul săgetător al mării.

De aici vin, de aici încep să bată vînturile
și tot de aici florile coboară, atunci cînd
schimbînd anotimpurile coboară pe pămînt.

Este un adevăr cu care ne naștem
un alt adevăr cu care ne primește țărîna
verbul mișcîndu-se între ele este însemnul
timpului.

Numai stelele deasupra troienindu-mi
simțurile.

Pacea istoriei...

I

Numele istoriei, cel cu majusculă, cel
petcetluit
cu sînge, cel pe care Pămîntul
l-a învățat din urmele peste care-a căzut
acoperindu-le cu uitare, numele istoriei
e poate zăngănitul armelor sau zgomotul
corăbiei
sfărîmată-n abordaj,
sub un cer pustiu croncănit prelung la miros
de
putreziciune, grele miasme —
e poate numele eroilor, cei azvîrliți din viață
adîhnindu-se în severe statui,
numele istoriei poate fi liniștea mamei
cînd în întîiul ceas îi suride pruncul,
e cerul poate, încununat de curcubeu după
ploaie.

II

În ce cuvînt poți să aduni iubire, strigăt de
naștere,
vorba cu care treci înspre moarte,
numai timpul lasă o cicatrice sub care ne
regăsim
și peste care istoria se așterne ca un val
peste urma altuia.

III

Să mistui pînă-n lut un ciob de amforă,
pămînt din Delos să-ți tresară-n palmă
oțelul ruginit să fie amprenta sîngelui,
fie pace peste ele și numele istoriei, ce-i scris
cu majusculă, îl vom însemna cu flori.

Visul metamorfozei

De naște noaptea visul, iubire naște ziua
se mută amintirea puiului în coajă,
înnobilind calcarul, vremelnic popas dintr-o
iubire.

Se umple un gol între astre cînd se
strămută noaptea către noi
heraldic, constelațiile își consumă drumul
rănind spațiul cu un timp, altul.

Sub floarea care moare, o alta stă
culoarea să-și reverse
asemeni firelor de nisip, atotmișcătoare,
purtînd deșertul cu ele,
urcînd în materii vegetale, respirația,
pămîntului e carnea luminoasă a petalei.

Camil Petrescu „autor" și „povestitor"

Urmare din pag. 1

teze și, „ca demonstrație tehnică cel puțin, Camil Petrescu a cîștigat lupta deocamdată pentru cei doisprezece oameni fini care formează conștiința estetică a unei epoci".

Tudor Vianu susține cu fermitate influența proustiană în acest roman, unde, spre deosebire de „Ultima noapte...", vede o aderență profundă la modul de a gîndi artistic al autorului francez, tradusă prin folosirea elementelor celor mai proprii acestuia în chiar organizarea frazelor, concretizare a unei simțiri comune. „De unde fraza în „Ultima noapte de dragoste...", scrie el, era mai scurtă adesea și nervoasă, întîlnim acum lunga perioadă proustiană, cu incidentele ei, cu acea acumulare de asociații în jurul unei impresii unice, **care face uşor de recunoscut modelul prestigios.** (s.n.). Cu „Patul lui Procust" pătrunde în literatura noastră prima influență identificabilă a artei literare a lui Marcel Proust." („Arta prozatorilor români", B.P.T., p. 279).

Nu este cazul să definim accepția ideii de influență nici în general și nici în cazul lui Camil Petrescu, autor aflat într-o configurație spiritual-estetică, în momentul literar al dezvoltării și cristalizării conștiinței artistice a vremii lui. Pe de altă parte, ne găsim în fața unei personalități de creator care nu ne permite să luăm literal nici chiar manifestul artistic, declarația nuanțată sau de o fermitate polemică, cu atît mai puțin să îi legalizăm admirația și înțelegerea artei unui autor ca modelul său.

Camil Petrescu este unul dintre primii oameni de cultură de la noi înzestrat cu luciditatea celui ce pătrunde în viitor. El are forța de a admira o capodoperă, dar și orgoliul și superbia propriului său talent. Chiar psihologic vorbind, o structură ca a sa nu putea fi „influențată" de o creație pe care o admiră pînă la a-i permite să-i invadeze personalitatea artistică. Nu este vorba de rezistență ci de răspunsul firesc al vitalității și unicatului gîndirii sale estetice. Un spirit novator va intui prin excelență alte spirite novatoare, va întrevedea valoarea și șansa lor de a-și pune pecetea pe o epocă, fără a se contopi cu ele, în ciuda faptului și tocmai fiindcă le acordă o mare încredere. Este încrederea cu care își privește propria operă. O asemenea psihologie (pe care în mai toate cazurile trebuie să evităm a o comenta) ne face să nu luăm drept literă de lege cuvintele teoreticianului.

Este, ni se pare, ușor de observat existența a trei autori în opera „Patul lui Procust" de Camil Petrescu. Unul este teoreticianul ce se apleacă asupra creației proustiene făcînd o expunere de principii ale „noii structuri", al doilea apare personajul faustic „Autorul" din subsolul „Patului lui Procust", incitatorul la cunoaștere prin literatură și creație, iar al treilea, romancierul însuși, creatorul și al personajului „Autorul". Relațiile dintre ei sînt foarte strînse, dar contradictorii. Uneori cad toți trei de acord asupra unui principiu literar, alteori teoreticianul enunță o regulă, iar romancierul nu o ia în seamă, în timp ce „Autorul" din subsol acționează ca o ființă vie, alături de celelalte create, cu prerogative de un tip special. Șirul de posibilități ale raporturilor dintre cei trei Camil Petrescu (preferăm această formulă pentru că nu ni se pare exactă o alta, „ipostaze ale") poate fi lungit. N-ar avea decît valoarea unei speculații facile între termenii : afirmație, negație, anulare.

A aplica „sfaturile" date de personajul „Autorul" personajelor îndemnate să se confeseze în „Patul lui Procust" ca pe niște reguli ale romanului de care ne ocupăm ar fi o tot atît de gravă eroare ca a considera aceeași carte scrisă după percepțele din conferința și apoi eseul „Noua structură și opera lui Marcel Proust".

În roman, un autor solicită unui bărbat și unei femei să-și noteze cît mai „firesc" evenimente și trăiri, le recomandă lipsa de „stil" și chiar de ortografie. „Îmi vei fi de folos, spune el, numai dacă îmi vei da material, cît mai mult, chiar dacă ți-ar pare încărcat or de prisos, fii prolix, cît mai prolix. Folosește cînd vrei să te explici, comparația. Încolo nimic." („Patul lui Procust", Ed. Facla, 1972, p. 51), sau „Firește că nu-ți cer decît o redare, însă e nevoie să fie cît mai amănunțită... Pe urmă eu voi preface totul într-un roman" (p. 50). „Autorul" cere să i se povestească „net, la întîmplare, totul ca într-un proces-verbal", instigîndu-și aleșii chiar cu asigurarea că „Nici unul dintre marii scriitori n-au avut talent", iar „stilul frumos" „e opus artei... E ca dicțiunea în teatru, ca scrisul caligrafic în știință". Dacă am atribui aceste cuvinte lui Camil Petrescu, ca teoretician al romanului din care le citățm, ar trebui mai întîi să remarcăm divorțul dintre unele noțiuni. Desigur că pentru un actor sînt însușiri mai importante decît dicția, dar adesea, în lipsa ei, un posibil mare actor de tragedie devine cel mult un mim sau un clown. Nu intenționăm să spunem că aceste păreri nu aparțin și lui Camil Petrescu, dar el, spre deosebire de personajul „Autorul" din roman, nu își permite să le azvîrle cu bravadă, știindu-se în fața unui public oarecare, inegal cu el, în imposibilitatea de a-i da replica, de a-l contrazice. Pe de altă parte, aceste „sfaturi" de maestru suficient, tonul nonșalant și puțin frivol urmăresc scopul de a desinhiba indivizii pe care și i-a ales ca subiecți de experiență, ca furnizori de documente. Și în cazul în care personajul „Autorul" vorbește de lucruri ce-l indică direct pe Camil Petrescu dramaturg sau ziarist, el rămîne personaj al romanului și nu-l putem confunda cu creatorul acestuia.

Ideea de mai sus ne eliberează de explicarea mai multor contradicții ce ni s-ar părea altfel evidente în teoriile lui Camil Petrescu. Nu o susținem însă din comoditate, ci pentru că ni se pare a oferi o posibilitate mai sigură de înțelegere a tehnicii romanului „Patul lui Procust".

Personajele importante rămîn aceleași, printre ele strecurîndu-se cel care în subsolul romanului alcătuit din mărturisirile celorlalte, intervine cu note lămuritoare, cu amănunte aflate prin investigații personale, cu mici eseuri despre teatru și literatură, cu documente din ziarele vremii, cu poeme atribuite unui personaj de care se ocupă.

În favoarea existenței personajului „Autorul" este și paradoxala lui intrare în scenă în finalul romanului, cu rolul de a rezolva (puțin cam dujos) dilema Doamnei T. Este ca și cum un om de bună credință a ascultat la ușa sufletelor altora, a făcut comentarii după ce „a redat" exact ceea ce a auzit, dar în același timp i-a incitat, i-a condus din umbră și apare la sfîrșit, cînd drama s-a consumat. Nici el nu știa la ce va asista. Declanșează un mecanism de confesie, adună declarațiile și scrie, de data aceasta ca autor, al doilea „epilog".

În fond rolul său este de a supraveghea și conduce totul. Dacă una dintre drame se petrecuse — moartea lui Ladima —, fără intervenția personajului „Autorul", în lipsa îndemnului adresat lui Fred de a scrie, și în acest fel să se clarifice, al doilea gest tragic, moartea lui Fred n-ar fi existat. Să remarcăm că sub raport uman, „Autorul" deține rolul malefic al celui ce îndeamnă la cunoaștere de sine, iar prin aceasta la gestul total al refuzului existenței care nu-ți poate oferi mai mult decît ai atins (cazul lui Fred Vasilescu). Nu e deloc întîmplător și nici într-o manieră senzațională faptul că dispariția (moartea sau sinuciderea) lui Fred are loc după ce și-a terminat confesia, după ce a încheiat procesul cu sine și depune mărturia în mîna celui ce i-a cerut-o, „Autorul". Acesta își urmărește cu insistență personajele ale căror dosare de existență le va alcătui : îi caută, îi întîlnește, **le cere să-și implinească promisiunea,** (a doua discuție cu Doamna T., întîlnirea cu Fred la curse.) Revenind, sfaturile sale despre scris ni se par încă o modalitate de **tentație** și nu un mod vag mascat al lui Camil Petrescu, autorul romanului de a-și expune „tezele". Pentru acest scop, scriitorul a folosit miiloace directe, manifeste, polemici. În roman, personajul amintit nu e creat doar cu rolul de a face o legătură artificială între celelalte personaje, un liant într-o construcție, ci un individ faustic ce își supune semenii examenului de conștiință. El le oferă posibilitatea revelației adevărului prin investigarea proprie a conștiinței, investigare feroce, superioară oricărui alt rechizitoriu. „Autorul" va scrie apoi despre dramele care s-au petrecut în pagini de roman. Prin espectativa în care stă, prin răbdarea cu care completează, oferă lămuriri se denunță ca individul din „subsol", cel ascuns, cel cu un neclar statut și o identitate umană neprecizată. Autorul ca demiurg a toate cunoscător se transformă în concepția lui Camil Petrescu în demonul incitator. Acesta își alege sediul nu deasupra, într-un nedefinit azur prin care ochiul lui vede, ci în chiar subsolul material al paginii, necunoscător, dar dornic de adevăr cu prețul distrugerii existenței pentru triumful ideii.

În această interpretare, tehnica romanului „Patul lui Procust" devine altceva decît teoria, întotdeauna mai rigidă a autorului. Atunci cînd „talentul" depășește dimensiunile mijlocii, scapă pur și simplu de sub tutela raționalist-logică. Marele talent, talent pe care personajul „Autorul" din roman îl condamnă la inexistență măcar pentru motivul că nu se lasă prins într-o definiție, ca o victimă, iar pînă acum s-a refuzat cîntăririlor de laborator, smulge pe teoreticianul propriei opere din terenul îngrădit cu sîrmă ghimpată al intenției, regulilor impuse și efortului de a se încadra în el.

A considera „Noua structură și opera lui Marcel Proust" ca îndreptarul exegetului în opera românească a lui Camil Petrescu ar face mai întîi inutilă exegeza. Am recunoaște că autorul a spus despre sine mai mult decît poate face altcineva. Pe de altă parte, am face o mai mare greșeală, confundînd intenția autorului cu realizarea ei în roman. Ni se pare că acest articol camilpetrescian trebuie privit așa cum l-a conceput inițial autorul. E vorba de o conferință cu tot ce derivă din specificul acestei modalități de expunere : o anume simplificare a ideii, recurgerea la exemplul, concret și referirea, pentru convingerea publicului auditor, la chiar persoana scriitorului ce conferențiază : „Ce voi face atunci (scriind o carte n.n.) ? În mod simplu voi lăsa să se desfășoare fluxul amintirilor". („Teze și antiteze", B.P.T., p. 34). Aceasta este tehnica unei conferințe ce se vrea eficientă. Autorul nu despre el vorbește în această situație ci se întreabă în numele lui Proust a cărui modalitate estetică o explică deductiv.

Reținem ca semnificativ pentru personalitatea artistică a autorului, căci îi verificăm aplicarea în tehnica literară, doar afirmația că „interesul semnificației dirijează fluxul amintirii", că „instaurarea concretului", evitarea dozajului „farmaceutic" țin de adevărata nouă „structură" românească. O adevărată descoperire pe care i-o relevă sau doar i-o certifică opera proustiană ni se impune : „Din trecut nu pot lua pentru că procedeul meu ar fi o abstracție insolită, viitorul e anticipare goală ; prezentul, dacă s-ar putea spune așa, căci nu e oprire, singurul imi oferă preaplinul existenței absolute..."

Așa cum dovedește Alexandru George într-o subtilă analiză („În jurul romanelor lui Camil Petrescu"), „cine e familiarizat cît de puțin cu scrisul său (al lui C.P.) va constata că el revelă în Proust aspecte care îi erau proprii și pe care le selecționează în examenul critic la care supune opera acestuia, pentru a le prezenta apoi ca însăși esența acestei opere" („Semne și repere", Ed. Cartea Românească, 1972, p. 95).

Putem spune că, novator ca și Proust, Camil Petrescu este cel care în literatura română inventă o nouă structură, cu atît mai mult cu cît sugestiile păstrate de la autorul francez, ca metodologie literară, sînt foarte puține.

revista străină

● **FOILETONUL POLONEZ DE DESENE ANIMATE „BOLEK ȘI LOLEK"**, urmărit pe micile ecrane de copiii din peste 80 de țări, realizat de Wladyslaw Nehrebecki, Albert Leding și Leszek Mech în Atelierul de desene animate din Bielsko-Biala, a însumat pînă acum peste 100 de episoade. Cele două îndrăgite „vedete" vor fi în curînd eroii unui lung metraj, în curs de turnare, al acelorași autori, intitulat „Înconjurul lumii în 80 de minute", inspirat după Jules Verne. Lolek și Bolek își încep astfel ascensiunea, atît în balon, cît și ca artiști de primă mărime.

● **PIERRE CHAVEL**, conservatorul Muzeului din Lunéville, a ales cîteva din operele lui Jean Cocteau și le-a comentat, într-un volum prefațat de André Fraigneau, apărut în editura „Chêne" și purtînd titlul „Jean Cocteau Poête Graphique", ducînd astfel la bun sfîrșit această interesantă lucrare despre opera grafică a poetului. Cocteau însuși a spus : „Poeții nu desenează. Ei desfășoară scrierea lor și o înnoadă din nou altfel". Volumul cuprinde 206 reproduceri, din care 12 în culori.

● **LA MUZEUL NAȚIONAL AL CERAMICII DIN SÈVRES** a fost deschisă o mare expoziție consacrată porțelanurilor de Sèvres din secolul XIX. Expoziția cuprinde perioada Empire (1804) pînă în momentul în care Emile Loubet devine președinte al Republicii (1899). Este interesant de văzut cum la începutul secolului XIX domina un stil rigid, apoi unității de inspirație îi succed varietățile modelor. Moda hieroglifelor a dus la crearea unui vas în maniera egipteană ; spre mijlocul secolului se produce o confuzie de orientare ; cupe inspirate din obiecte din sec. XVI, vase amintind originea antică. Evenimentele politice, schimbările de regimuri, înlocuiri în direcția Manufacturii apar prin piesele

arătate în expoziție, toate desfășurînd moda care a agitat un secol de schimbări.

● **LA SAINT IVES ÎN ANGLIA**, celebra sculptoriță Barbara Hepworth în vîrstă de 72 de ani, a murit carbonizată. Se presupune că a adormit cu țigara aprinsă, incendiul provocat — Barbara Hepworth fiind de multă vreme semi-paralizată — nemaiputînd fi stins. În perioada dintre cele două războaie mondiale, sculptorița a reprezentat, împreună cu Henry Moore și cu Ben Nicholson, istorica avangardă engleză în sfera sculpturii internaționale.

● **ÎN EDITURA SUGAR CO** a apărut cartea „Viața secretă a plantelor", a cercetătorilor americani Peter Tompkins și Christopher Bird. Lucrarea pare de domeniul științifico-fantastic, însă în realitate ea este pur științifică. În măsura în care plantele au sensibilitatea lor, ca animalele și ca oamenii, ele sînt ființe vii. Explorările sistematice în această direcție au dat cercetătorilor rezultate uluitoare. Autorii au adunat o serie de mărturii, în afară de proprile lor experimente, prin care se dovedește că, în ciuda neverosimilului, teza lor nu este o născocire. Una din aceste mărturii provine din laboratorul siberian de cercetări din Akademgorodok : un cercetător, asumîndu-și rolul de „om rău", tortura cînd și cînd o mușcată, găurindu-i frunzele, arzîndu-i tulpina cu chibritul sau alte asemenea cruzimi. Un al doilea, în postura „omului bun" îi îngrijea rănile cu medicamente și pămînt. Planta, care era legată cu electrozi, transmitea aparatelor sensibilități de vibrație diversă: „spaimă" — dacă putem spune astfel — pentru cel rău, și „afecțiune" pentru cel bun. Autorii trag concluzia că omul nu este singurul ginditor al acestei planete, pe care se găsește destul spațiu și pentru gîndirea plantelor, — „gîndirea verde".

● **ÎN PROGRAMUL SĂU DE EDUCAȚIE ȘI INFORMARE**, Editura Larousse a programat tipărirea unei noi enciclopedii, în pas cu actualitatea. Pînă în prezent au apărut treisprezece volume „La Grande encyclopédie Larousse", din cele douăzeci prevăzute, în ediție de lux, redactate pe înțelesul tuturor și bogat ilustrate în culori. Atîngînd toate domeniile din știință, literatură, artă, istorie, geografie, sport, medicină, fizică, psihologie, filozofie, politică, sociologie, — totul redat cu obiectivitate și precizie, editura Larousse se menține pe linia unei tradiții nedezmințite pînă în prezent.

● **ÎN CADRUL CELUI DE-AL 18-LEA PRIX DES VOLCANS 1975**, „Premiul Eseului" a fost decernat scriitorului Claude Michelet, pentru cartea sa „J'ai choisi la terre", apărută în editura Robert Laffont. Autorul, după ce a urmat cursurile Școlii de Agricultură din Lancosmeen-Brenne, s-a instalat la Marcillac, aproape de Brive, pe un domeniu de vreo douăzeci de hectare, găsit de el abandonat și în paragină. În cartea sa, nu de mult apărută, Michelet povestește viața sa petrecută aci, timp în care greutățile și eșecurile nu l-au împiedicat să lupte și pînă la urmă să izbutească să facă dintr-o paragină un adevărat paradis.

parodii

EUGEN FRUNZĂ : Aș vrea să fiu

Aș vrea să fiu un bard de
clasa-ntîi
să mă citească-mbujorat recrutul
și de-ncîntare, aripi la călcîi
să prindă, zdrumicînd sub el
trecutul.

Să zică : bravo, tata Eugen !
o, versul tău ce tare mă alintă
din ritmul dur din rima cu
antren
învăț să trag necontenit la țintă.

Aș vrea să fiu un pom spuzit de
nea
cu ramurile tari și veșnic treze
în ele să-și atîrne cînd or vrea
ostașii tineri, armele viteze.

Dar cel mai mult aș vrea să fiu
ostaș
să duc solemn o pușcă în
spinare
și ca un luptător cu pas abraș
să trec cîntînd în pas de
defilare.

Mircea Micu

CUVINTE RARE : obuz, rastel, flintă, spadă, baionetă, gamelă țintă, dum-dum, aeroplan, infanterist, drum, lung, repaus.

SELECȚIE METAFORICĂ : „Atîta vreau : să-l ascultați / Ca pe-un semnal cînd înnoptează / El sună să anunțe doar / Că santinela stă de pază".

sport

Numai fotbalul ?

Știm uneori, în materie de sport, o mulțime de lucruri inutile. Avem informații complete despre rezervele echipei Politehnica Iași — cine ar fi anticipat atunci cînd Dinamo pierdea la Poli Iași cu 2-1, că Dănilă va prefera echipa învinsă propriei lui echipe ? — și chiar despre echipe de fotbal din B dar nu știm cum arată și cum joacă componentele echipei feminine de baschet a României, după cum nu știm ce fel de meci a fost cel dintre Farul Constanța și rivala sa bucureșteană la rugbi. Ni se transmite prea mult fotbal pe ecranele televiziunii și nu întotdeauna meciurile cele mai indicate a fi transmise. Exces de atenție pentru balonul rotund al loviturii cu piciorul și neglijență totală pentru alte sporturi.

Întîmplarea care a făcut ca telespectatorii noștri să nu poată vedea pasionantul meci de rugbi care a decis actuala campioană a României la jocul cu balonul oval, este foarte grăitoare. Din motive, ni se pare, tehnice, meciul n-a putut fi transmis. Oare cărei dificultăți, de ce fel, au făcut imposibilă transmiterea importantei confruntări sportive ? Oare așa s-ar fi întîmplat și pentru fotbal ? Un anost campionat universitar de fotbal s-a bucurat de lungi telemisii de la Constanța. Văduviți, și pînă atunci, de transmisii de rugbi, am fost lipsiți și de vizionarea acestei ultime și spectaculoase manșe. Rugbiștii români pleacă la antipozi. Vor avea de înfruntat una din cele mai puternice mișcări sportive rugbistice din lume în bastionul ei. Vom primi știrea înfringerilor și, de ce nu, și a victoriilor lor, dar nu vom avea elementele cu ajutorul cărora să ne putem imagina disputa. Rugbiul românesc este pe micul nostru ecran un oaspete rar și numai cu prilejul meciurilor internaționale. E mai important pentru amatorul nostru de sport să vadă o jalnică întîlnire dintre Chimia Rîmnicu Vîlcea și F. C. Galați, să zicem, decît să urmărească o pasionantă întrecere sportivă în care calitățile tehnice și fizice ale rugbiștilor să fie la înălțime ?

Regimul acesta de preferință încurajează ideea, destul de neevoluată că sport e totuna cu fotbal. Telesportul nostru e prea mult telefotbal și adesea fotbal de cea mai proastă calitate. La handbal sîntem campioni mondiali dar transmisiile de handbal se fac cu o zgîrcenie surprinzătoare. Derbiurile interne ale campionatului de handbal nu par a fi existat pentru televiziune. Nici chiar o competiție cum este **Trofeul Carpați** n-a fost tratată cu mai multă atenție. Din suita de meciuri, care întruneau ceea ce handbalul mondial masculin și feminin are mai bun la ora de față, ni s-a dat o a doua repriză a meciului cu R. D. Germană, atunci cînd în concurs se mai aflau și Iugoslavia, U.R.S.S. Cehoslovacia. Așa se tratează un „minicampionat mondial" de handbal ? Cîștigătoare virtuală a trofeului, echipa României a făcut o partidă slabă și această avară transmisie mai are și defectul de a ne ajuta să ne facem poate o idee falsă despre posibilitățile de joc ale echipei naționale de handbal.

Știm, alături de toată lumea, că fotbalul e un sport foarte popular, dar popularitatea lui nu trebuie să conducă la adevărate injustiții față de alte ramuri sportive mult mai merituoase. După cîte știm la handbal masculin sîntem de ani buni, campioni mondiali. La rugbi ne batem de la egal cu o mare formație, cea a Franței. Sînt performanțe pe care fotbalul nu le-a atins și pe care nu le va atinge curînd. Să dăm cezarului ce e al său, adică sporturilor care știu să apere cu adevărat culorile patriei, ceea ce merită. Interesul televiziunii pentru handbal, mai ales că avem un campionat viu, pentru rugbi, unde iarăși forțele în joc duc la dispute pasionante, pentru tenis, prin Năstase și Țiriac, trebuie să primeze. O așezare mai echitabilă a programărilor emisiunilor sportive se cuvine făcută din timp acum cînd noul sezon bate la ușă. Se face prea puțin pentru propagarea rugbiului unde dotarea s-a văzut, nu ne lipsește. Televiziunea poate face mult pentru rugbi. Micile ecrane pot să ni-i aducă aproape, cît mai des, pe adevărații sportivi, pe veritabili campioni.

Addidas

80 de ani de la moartea lui Engels

Ctitor al gîndirii politice a clasei muncitoare, al socialismului ştiinţific

Un prieten pentru toată viaţa

Se împlinesc 80 de ani de la moartea lui Friedrich Engels, genial teoretician socialist, fondator al sociologiei muncii, cel care a descris şi analizat condiţiile de viaţă ale muncitorilor engleziei (1845) şi mai mult decît atît : prietenul, marele prieten al lui Karl Marx.

Prietenia lor a fost reciprocă şi a rămas în istorie exemplară precum prieteniile antice, solidă, necunoscînd întrerupere ; colaborarea lor a fost atît de intimă, atît de totală încît e imposibil să determini partea exactă a lui Engels din operele lui Marx.

Prietenii au scris împreună Sfînta familie (1845), Ideologia germană (1845-46) unde se găsesc explicate bazele materialismului istoric şi Manifestul Partidului Comunist (1848), măreţ document program al comunismului ştiinţific.

Întreaga viaţă a lui Engels a fost marcată de cea de a doua întîlnire (prima avusese loc în 1842 şi fusese rezervată de ambele părţi) cu viitorul prieten şi tovarăş de idei, la sfîrşitul lui august 1844, la Paris. Încercînd să-mi imaginez această mare şi hotărîtoare întîlnire a celor doi gînditori adeseori am comparat această întîmplare unică a vieţii lor cu marile conjuncţii astrale în care o planetă se apropie de alta şi asta în eternitate nu înseamnă nimic, dar pentru planete înseamnă totul: acel drum împreună, o secundă din timpul total.

Din tot ce am citit mi-a rămas în memorie marea emoţie a celor doi pentru momentul întîlnirii. Engels era foarte tînăr, o fotografie îl aminteşte cu ochii mari, cenuşii, puţin depărtaţi, o privire pătrunzătoare şi îndrăzneaţă de alchimist. Cu bastonul şi jobenul într-o mînă el sunase la casa în care îl aştepta Marx. Aşa îl revăzu Marx : un oaspete plin de inteligenţă şi bunătate, deosebit de perspicace în marea lui timiditate.

În ochii lui Marx prietenul se oglindi : elegant, înalt, cu umerii largi, zvelt, deosebit de zvelt, cu o faţă cu ten curat, cu nările largi, mobile, pasionale, cu gura mare de om bun, cu ochii albaştri, fixînd un gînd lăuntric, ochii aceia de alchimist dînd părului des şi blond o frumuseţe specială şi frunţii o amploare neobişnuită.

Engels care s-a considerat întotdeauna „vioara a doua" alături de Marx, idee exprimată în scrisoarea către Johann Philipp Becker în 15 oct. 1884 precum şi în articolul „Cu privire la istoria Ligii comuniştilor", văzuse în Marx, încă de la importanta lor întîlnire un inovator, un om cu idei, un teoretician de geniu ale cărui idei le va aprofunda devenind un colaborator strălucit, partener fără egal.

Din acea seară de neuitat în care Marx propuse să bea bruderschaft şi să-şi spună pe nume, Engels simţi o atracţie totală pentru forţa spirituală a ideilor prietenului său.

„Sîntem convinşi că proletariatul are înalta misiune de a transforma lumea şi omenirea. Victoria lui e inevitabilă."

Marx îi citise toată seara dintr-un caiet, ca un poet pasionat îi citise versurile sale înflăcărate şi atunci hotărîră să scrie prima lor lucrare împreună.

Părăsindu-l pe Marx în acea seară unică din viaţa lui, Engels se simţise fericit „Poate — se gîndea el — am găsit ceea ce am visat, un prieten pentru toată viaţa".

Şi ceea ce gîndise atunci fusese adevărat. Găsise un adevărat prieten pe toată viaţa. Prieten cu care a mers umăr la umăr. întreaga viaţă oglindindu-se ca Oreste cu Pilad, unul în altul, ca în eternele prietenii.

În 1847 lansară o lozincă „Proletari din toate ţările, uniţi-vă !" care proclama făţiş caracterul internaţional al luptei lor. Această lozincă străbătu lumea ca o chemare iar proletariatul din toate ţările a înscris-o sub stindardul său.

Împreună elaborară „Manifestul Partidului Comunist", primul document program al marxismului în care într-o formă concisă şi pregnantă erau abordate ideile fundamentale ale comunismului ştiinţific şi erau declarate ţelurile fundamentale ale luptei proletariatului.

Cu rezonanţe de veritabil poem, prin forţa negării şi a afirmării de noi idei, Marx şi Engels au dezvoltat o nouă concepţie despre lume : teoria luptei de clasă şi rolul istoric revoluţionar al proletariatului. Manifestul îi învăţa pe oameni să lupte şi să învingă.

Prietenii rămaseră fideli ideii lor de luptă. Toată viaţa ei îşi asumară consecinţele acestei mari îndrăzneli : de a gîndi ceva nou pentru societate. Nici un moment de criză nu a avut loc în prietenia lor. Ca şi dragostea lui Marx pentru soţia sa, Jenny, prietenia cu Engels a fost totală şi pentru toată existenţa sa.

După moartea prietenului său, Engels publică o parte din operele lui Marx (partea a doua şi a treia a „Capitalului"), în discursul său la moartea lui Marx spuse : „Înainte de toate era un revoluţionar. Lupta era elementul său".

Engels care îşi cunoscuse prietenul în cea mai mare intimitate în ideile sale, după 40 de ani de prietenie şi luptă, el, într-adevăr, putu să spună despre Marx : „Lupta era elementul său". Preluă conducerea luptei. După 1883 publică două remarcabile lucrări ştiinţifice: „Originea, familiei, a proprietăţii private şi a statului" şi „Dialectica Naturii". Aceste lucrări aduseseră în lume acelaşi spirit inovator în gîndire, profunzime, elan şi optimism ca şi lucrările scrise cu Marx. Modestia sa de a se considera „vioara a doua" alături de Marx nu-l părăsi pînă la sfîrşitul vieţii. Noblesa era totală ca şi prietenia care i-a unit pe cei doi mari gînditori într-o nesecată dorinţă de luptă şi de încredere în victorie.

Gabriela Melinescu

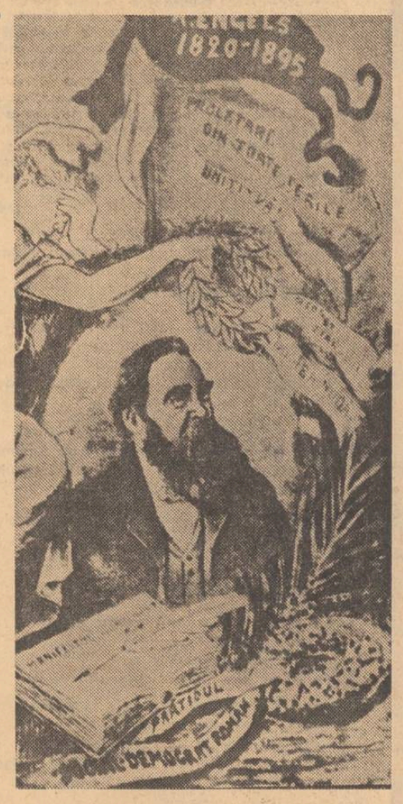

Detaliu din desenul care ilustrează coperta numărului editat la moartea lui Engels de revista „Lumea Nouă ştiinţifică şi literară"

Semnele istoriei în mers

Ca om al veacului său şi, desigur, al timpului de astăzi prin ceea ce a creat în domeniul gîndirii ştiinţifice, personalitatea lui Friedrich Engels este influenţată de modelul cultural al veacului al XIX-lea. Şi poate că în măsura în care el însuşi va ajunge să modeleze prin scrierile sale un nou tip uman, el a fost modelat mai întîi de personalitatea romantică a veacului trecut.

Engels se naşte cînd romantismul european instaurase noi dimensiuni culturale. Eliberarea de sub canoanele clasicismului, coborîrea formelor ideale pe pămînt, creaseră cultul şi doctrina libertăţii. Era o libertate care căuta în istoria mai apropiată sau mai depărtată modelul eroului salvator. Muzica şi pictura, de asemenea.

Engels, viitorul creator, împreună cu Marx, al socialismului ştiinţific, nu este străin de o asemenea tendinţă. Pentru tînărul Engels, eroul democratic este găsit în persoana lui **Cola di Rienzi**, (din piesa cu acelaşi nume recent dată la lumină), figură legendară a unei Rome ce uitase trecutul ei de glorie. Rienzi reprezenta dorul de libertate şi de umanitate al romanticului din primele decenii ale secolului al XIX-lea. Personajul lui Engels este însă mai mult decît atît. Nu numai că în datele sale fundamentale descifrăm trăsăturile veacului al XIX-lea, dar, dincolo de acestea poate fi întrezărită o anume filozofie asupra istoriei, pe care în scrierile sale viitoare, Engels o va desăvîrşi, la modul ştiinţific. Pentru coautorul **Manifestului Partidului Comunist, spiritul istoriei** nu trăieşte în afara **specificului istoric.** Cunoscător adînc al istoriei popoarelor europene, cum se va dovedi şi în ceea ce priveşte cunoaşterea istoriei poporului român în momentele revoluţionare din anii 1821 şi 1848, Engels alege pe Rienzi ca exponent al dorinţei de libertate socială şi naţională a unui popor — permanenţă de altfel care străbate întreaga istorie a omenirii. Deşi personajul său aparţine evului mediu, spiritul istoric al evenimentelor se aplică specificului istoric local, situaţiei sociale şi politice din Germania veacului al XIX-lea. Ca romantic, Engels nu putea deci să nu fie şi un cavaler al polemicii sau al pamfletului şocial. Avea, în spirit romantic, deocamdată, viziera trasă. **Cola di Rienzi** n-a văzut lumina tiparului decît anul trecut într-o excepţională prezentare grafică. Omul politic modern care se anunţa în literatul Engels renunţă la masca metaforei, dar păstrează toate datele acuităţii romantice. Întreaga sa operă va fi marcată de amprenta pamfletarului din epoca tinereţii. Pamfletul a fost arma politică a secolului al XIX-lea. O istorie a pamfletului european nu poate trece peste paginile polemice ale lui Engels (şi nici peste ale scrierilor de tinereţe ale lui Marx). Deşi sechestrată în sertarele autorului, stafia lui Rienzi face adesea să bată mai ritmic, să ajungă la ţintă mai repede, cuvintele celui care va polemiza cu filozofia contemporanilor săi, luptînd pentru instaurarea principiilor socialismului ştiinţific. Aceasta nu este un aspect formal al scrierilor lui Engels, ci dimensiunea profundă a temperamentului său cultural şi politic care va fi repede însuşită de către socialiştii români de la **Contemporanul** lui Nădejde. Rienzi nu este un motiv literar întîmplător în opera sa, ci expresia literară a unei convingeri politice înaintate, a unei previziuni filozofice exprimată şi la modul romantic. Cine altul decît Engels va demonstra în cărţile sale de filozofie politică marea sa pasiune pentru pamflet ca instrument de luptă ideologică ? În **Războiul ţărănesc german,** la distanţă de zece ani de la redactarea dramei **Cola di Rienzi,** Engels judecă gîndirea populară a lui Münzer sub specia eficienţei pamfletare. În acelaşi spirit al tipologiei romantice, Engels literatul vedea în cărţile populare vechi „în limbajul lor arhaic, cu greşelile lor de tipar şi cu xilogravurile lor proaste", „un deosebit farmec poetic", în poeziile populare pe care în anii bătrîneţii le comunica prietenilor săi cu voluptatea descoperitorului de pietre rare, vedea, zic, semnele istoriei în mers. Ele erau însă şi semnele romanticului de altădată.

M. N. Rusu

mapamond

tineri poeţi americani

Poezia americană actuală produce de la bun început impresia unei desăvîrşite dezinvolturi formale, dezinvoltură neostentativă pentru că a devenit ea însăşi o tradiţie. În genere, poetul american tînăr încearcă să se elibereze de toate inhibiţiile pentru a putea degaja, direct şi pur, sensul eului, sensul lumii. Poetul se opreşte asupra particularului, creaţia lui este, de multe ori, o juxtapunere de percepţii care trebuie să devină organic expresive fără intervenţia mecanică, a raţiunii. Ochiul priveşte cu indiferenţă disimulată, cu plăcere, oroare sau revoltă, oarecum de la nivelul lucrurilor, ancorat în clipa prezentă. Cel mai adesea, impresia este aceea de construcţie într-un material efemer. Acceptiunea aceasta aparent nesofisticată a experienţei şi obiectelor, tehnica narativă, fotografică, poezia concretă etc., sugerează, poate, o situaţie limită, în care poetul se adresează obiectului palpabil, se adăposteşte în propria sa fiinţă (atît de incomodă uneori) cu sentimentul că acestea sînt singurele certitudini. Există o predilecţie generală pentru stilul conversaţional de tip mediu, neutru, cu un ritm ce nu urmăreşte decît respiraţia intimă a materiei poetice. Tonul acesta se asociază uneori cu un obiectivism ascetic, alteori cu un subiectivism nespectacular — deci nu este vorba de fluxul verbal teribil al lui Whitman sau al beatnicilor.

Considerînd nivelul cantitativ al producţiei poetice americane, toată efervescenţa critică, lecturile publice, seminariile şi cercurile de creaţie, amalgamul etnic al autorilor, deosebirile naturale de temperament artistic, universul poeziei americane contemporane nu poate fi nicidecum unitar. Poeţii negri vin cu simţul lor muzical rafinat, cu o poezie de simplitate vitală, care tinde să sublimeze problemele rasei în forme de poezie autentică. Mulţi poeţi americani fac incursiuni în cultura ţării de origine a familiilor lor. Se traduce imens, literatură din toate colţurile lumii. Se disting rezonanţe ale tuturor experienţelor poetice începînd cu transformarea esenţială produsă de generaţia Eliot-Pound. Există manifestări avangardiste şi stridenţe de vocabular, se mai fac încă experimente grafice în genul Cummings, Appolinaire.

Poezia politică a avut un moment deosebit în anii şaizeci, cînd nume de prestigiu ale poeziei americane s-au unit în protestul lor împotriva războiului din Vietnam. Evident că în Statele Unite poezia politică are o tradiţie serioasă. Acum, politicul s-a infiltrat adînc în universul poetului american, apare ca o permanenţă, prins în textura poetică de profunzime. O mişcare de avangardă, poezia vizuală, de exemplu, este concepută să poarte cu sine ca pe o coordonată esenţială, implicită, angajarea socială.

Cu toate carenţele pe care orice considerare sincronă le înregistrează la fenomenul cultural în plină desfăşurare, este evident că poezia americană actuală se află într-un moment de maturitate a expresiei, cu experienţele estetice şi sociale bine asimilate şi îndrăzneala unei mari ingenuităţi artistice.

LOUISE GLÜCK

Gretel în beznă

Aceasta-i lumea pe care o voiam. Cei ce ne doreau moartea
Au murit. Aud ţipătul vrăjitoarei
în lumina lunii pătrunde prin vălul de zahăr :
Domnul plăteşte drept.
Limba ei se zbîrceşte, piere-n văzduh...

Acum, departe de braţele femeilor,
De amintirea lor, în coliba tatălui nostru
Dormim, nu ne e foame niciodată.
De ce nu uit ?
Tata zăvorăşte uşa, ţine răul
Departe de casă, şi sînt ani.

Nimeni nu-şi aduce aminte. Nici chiar tu, frate,
Vara, după-amiaza, te uiţi la mine parcă
ai vrea
Să pleci, parcă niciodată n-a fost. Dar eu
am ucis pentru tine.
Brazii înarmaţi, hornul cuptorului încins le văd
se întorc, se întorc —

Nopţile mă-ntorn spre tine să mă ţii şi nu eşti.
Sînt singură ? Iscoade
Foşnesc prin linişte, Hänsel, tot acolo sîntem,
adevărat e, adevărat
Codrul negru şi focul dinadins.

GREG KUZMA

Somnul

Are nume.
Numele tău, numele meu.
În unele nopţi, trec, rotund
prin somnul tău,
tu într-al meu.
Ne trezim împletiţi fără-ntoarcere.

În unele nopţi ne-ntîlnim
şi nu ne recunoaştem
unul pe altul.
În unele nopţi dormim
precum două scaune
alături.
O foaie se bate
încolo şi-ncoace
între locurile noastre.

În vizită la fratele meu

Fratele meu stă printre prieteni
speră ca eu să observ unde-i sînt umerii
goi.
Poartă o frumoasă mască a renunţării.
El a capitulat
în faţa a tot ce e slab pe lume
zicîndu-i binele
în faţa a tot ce e bun pe lume
zicîndu-i iubire.
Mintea sa a dat trupului
un nou peisaj
în care să se piardă.
El poartă măruntele veşminte
ale păcii,
Păsările cîntă mai tare aici.
Iarba le-nghite.
Eu păşesc înapoi, înainte
ca o nereuşită.
Şi nimeni nu se miră

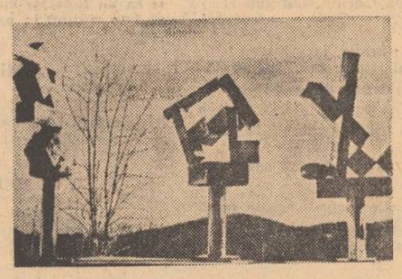

David Smith : „Cubi"

DIANE WAKOSKI

Invers

Pătrund în ochiul tău pe covorul de purpură,
ducînd tipsia de argint,
dar un camion trece cu larmă
lăsîndu-mi urma neagră de roţi pe picior
şi vechi imagini —
trîntit de glazvanduri în după-amieze
fierbinţi
o muscă bîzîind deasupra chiuvetei
sclipire, ca luciul feţei metalice

Intră, ai spus,
în picturile tale, în fabrica de sînge, în
vechile cîntece care-ţi brăzdează mîinile, în
ochii ce se schimbă ca fulgii de zăpadă, mereu,

în frunzele spanacului, unde rămîn pietricele
în mustăţile pisicii

în pălăria veche şi mai ales în gura ta unde
macini vopsele-ntre dinţi şi pictezi
cu o sticlă spartă podele şi pictezi
cu o pană de struţ luna ce se
rostogoleşte din gura mea.

Nu-mi poţi da voie să umblu mult prin tine
prin vinele-n care micile mele tălpi ating
prundişul.
Trebuie să cauţi înăuntru şi să mă tragi
ca pe un glonte de argint
din braţul tău.

MARK STRAND

Prezicerea

În noaptea aceea, luna plutea peste lac,
apa schimbînd în lapte şi pe sub
ramurile pomilor, pomii albaştri,
trecu o tînără femeie, şi pentru o clipă
veni la ea viitorul :
ploaia pe mormîntul bărbatului ei, ploaia
pe pajiştea copiilor, gura
cu aer rece i se umplea, în casă-i intrau
străinii

la ea în cameră un om scria o poezie,
luna plutitoare o umplea,
pe sub copaci trecea o femeie, gîndind la
moarte
la el gîndind, la ea şi vîntul se-nălţa
şi luna o lua şi neagră rămînea hîrtia.

Joseph Becker : „Tren în Sierra Nevada"

Mîncînd poezie

Din colţurile gurii îmi curge cerneală.
Fără de seamăn este fericirea mea.
Am mîncat poezie.

Bibliotecarei nu-i vine să creadă ce vede.
Ochii-i sînt trişti,
păşeşte cu mîinile ascunse-n rochie.
Poemele s-au terminat.
Lumina, slabă.
Cîinii jos pe scări sînt şi urcă.

Ochii îi se rotesc,
ca desişul le ard labele blonde.
Sărmana bibliotecară bate din picior şi plînge.
Nu pricepe nimic.
Eu îngenunchez să-i ling mîna,
ea ţipă.

Sînt alt om.
Mîrîi la ea şi latru.
Şi zburd prin bezna cărţilor, de bucurie.

LARRY LEVIS

Poemul pe care-l cereai

Poemul meu nu vrea să mănînce nimic.
Am încercat să-i dau apă
dar a zis nu,

ce-ngrijorat eram,
Zi după zi
l-am ţinut la lumină,

mereu l-am întors,
dar şi-a strîns buzele
mai tare şi-atît.

S-a încrîncenat, ca o broască
pe care o sîcîi.
I-am oferit toţi banii mei,

hainele, maşina cu rezervorul plin.
Dar poemul se uita nemişcat în podea.
În sfîrşit, l-am luat între

palme şi l-am dus încet
în dulcele aer, prin
circulaţia de seară, întrebîndu-mă

cum se va sfîrşi toată treaba.
Căci el începu să respire acum,
punea pe el mereu mai

multe inele tari de carne.
Şi poemul a cerut de mîncare,
a băut toată apa

m-a bătut, mi-a luat banii,
mi-a sfîşiat hainele decolorate
de pe spinare,

m-a înjurat
şi-a plecat fără grabă,
netezindu-şi părul.

Zicea că se duce
la tine.

Prezentare şi traducere de Ioana Ieronim

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACŢIE
Redactor şef : Nicolae Dragoş
Ioan Alexandru, Teodor Balş (secretar general de redacţie), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct).

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff 10. tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 32 (693)
Sîmbătă
9 august
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Cauza păcii

Actul Final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, semnat în prima zi a lunii august 1975, la Helsinki, de înalții reprezentanți a 35 de state, constituie încununarea constantei și sincerei aspirații nutrită de popoarele continentului nostru, precum și de lumea întreagă, de statornicire a unui cît mai eficient climat de pace, destindere, înțelegere și colaborare internațională. În preambulul istoricului document se accentuează tocmai asupra ideii esențiale că participanții la Conferință sînt animați de dorința ce decurge din politica și interesul propriilor popoare „de a contribui în Europa la pace, la securitate, la justiție și la cooperare, precum și la apropierea cu toate celelalte state din lume". Scopul final al Conferinței — se mai arată în preambul — rezidă în nobila dorință ca adoptarea **Actului Final** — „să lărgească, să aprofundeze și să facă continuu și durabil cursul destinderii".

Se poate afirma, într-adevăr, că prin structura sa complexă, logică, analitică și explicită, **Actul Final** al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa este, fără îndoială, o impresionantă Chartă a păcii, în spiritul căreia înțeleg să acționeze, cu înalt simț de răspundere popoarele continentului nostru atît de adînc încercat în decursul istoriei sale milenare de flagelul războaielor. Fie și numai simpla enumerare a principalelor capitole formulate (fiecare dintre ele detaliat expuse și analizate) în **Actul Final** ni se pare cu totul concludentă, în acest sens : **Probleme privind securitatea în Europa, Cooperarea în domeniile economiei, științei și tehnicii și mediului înconjurător, Probleme privind securitatea și cooperarea în Mediterana, Cooperarea în domeniul umanitar și în alte domenii.** În ceea ce privește multitudinea prevederilor incluse în cel din urmă mare capitol al **Actului Final** nu putem totuși, să nu evidențiem conținutul subcapitolului 3, intituat semnificativ **Cooperarea și schimburile în domeniul culturii.** Pornind de la preceptul adînc umanist potrivit căruia „schimburile și cooperarea culturală contribuie la o mai bună apropiere între oameni și între popoare și favorizează, astfel, înțelegerea trainică între state", iată, așadar, obiectivele circumscrise domeniului respectiv, în legătură cu care, în unanimitate, țările participante la Conferință au căzut de acord: a) să dezvolte informarea reciprocă în vederea unei mai bune cunoașteri a realizărilor culturale respective, b) să îmbunătățească posibilitățile materiale ale schimburilor și difuzării de bunuri culturale, c) să promoveze accesul tuturor la realizările culturale respective, d) să dezvolte contactele și cooperarea între persoanele care desfășoară o activitate culturală, e) să caute domenii și forme noi de cooperare culturală.

Să amintim cu legitimă mîndrie că țara noastră — fapt recunoscut și apreciat de întreaga opinie publică mondială — se numără între cei dintîi inițiatori ai Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa. România socialistă a participat în chip deosebit de activ și de fructuos atît la deschiderea Conferinței ce a avut loc la 3 iulie 1973, în capitala Finlandei, cît și la discuțiile care au continuat, la Geneva, de la 18 septembrie 1973 pînă la 21 iulie 1975. Participarea la **Actul Final** al Conferinței este marcat de prezența celui mai iubit și autorizat reprezentant al poporului nostru, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Ascultată cu viu interes și apreciată deosebit de elogios pe toate meridianele planetei noastre, Cuvintarea președintelui Nicolae Ceaușescu sintetizează în chip magistral dorința fierbinte de pace, de progres, de bună înțelegere și cooperare internațională a întregului popor român. „Se poate spune că prin semnarea acestor documente se încheie cu succes prima conferință general-europeană. Totodată, trebuie spus că aceasta nu este decît cea dintîi etapă, importantă desigur, a luptei pentru securitate și pace. Nu trebuie să se creeze iluzia că putem sta liniștiți și în siguranță; dimpotrivă, trebuie să fim conștienți că urmează o etapă nouă, hotărîtoare pentru viața popoarelor europene, aceea a realizării în fapt a păcii, bunăstării și libertății.

Popoarele europene, întreaga omenire așteaptă să se treacă de îndată la aplicarea fermă în viață a principiilor și normelor consemnate în documentele ce le vom semna, demonstrîndu-se astfel în fapt că toate statele participante sînt animate de dorința de a asigura triumful noii politici în Europa. Pornind de la interesele tuturor popoarelor continentului nostru și ale cauzei păcii, este necesar ca orice încălcare a principiilor și normelor adoptate în comun să fie considerată drept lipsă de bunăvoință, drept acțiune menită să pună în pericol securitatea, colaborarea și pacea în Europa."

Luceafărul

TELEGRAMĂ

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

Stimate și iubite tovarășe Secretar General,

Scriitorii din România, alături de toți cetățenii patriei noastre, au trăit în aceste zile puternica impresie pe care cuvintarea dumneavoastră la reuniunea de la Helsinki a trezit-o în opinia publică mondială. Sîntem mîndri că principiile pe care se întemeiază actul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa reflectă profund gîndirea dumneavoastră politică, exprimată atît de clar și de cuprinzător în dialogurile din ultimii ani cu conducătorii de partid și de stat. Prin glasul dumneavoastră au răsunat cu pregnanță și vigoare ideile generoase și de înaltă etică umană ale partidului nostru, ale întregului popor român.

Cuvintarea de inegalabilă ținută teoretică și clarviziune practică pe care ați rostit-o, constituind unul din momentele culminante ale reuniunii de la Helsinki, reliefează cu forță și convingere problemele cardinale ale epocii contemporane, reafirmă normele independenței și suveranității naționale, ale egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, ale excluderii forței și amenințării cu forța, în scopul deschiderii unor ample perspective destinderii, înțelegerii și colaborării internaționale, schimbului de valori materiale și cultural-artistice între națiuni. Pe baza acestor principii fiecare popor se va dezvolta conform propriei sale voințe, aducîndu-și contribuția la crearea fundamentului trainic al păcii în Europa și în lume.

Toată suflarea țării noastre a fost adînc impresionată de intensa și neobosita dumneavoastră activitate, de întîlnirile și rodnicele convorbiri pe care le-ați purtat cu șefii de state, partide și guverne întruniți la Helsinki, fiind mereu animat de năzuința nobilă a asigurării viitorului fericit al omenirii.

Împreună cu întregul nostru popor, scriitorii din România, activ angajați în crearea unor opere străbătute de spiritul patriotismului și umanismului socialist, vă transmit și de astă dată înaltă prețuire, entuziasmul și dragostea fierbinte pentru neobosita muncă și dăruire pe care le închinați generoaselor idealuri ale socialismului, ale întăririi păcii și colaborării internaționale.

**CONDUCEREA UNIUNII SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA**

TÎNĂR ÎN AGORA

Drum prin recolte

Ceva, nu pot spune precis ce înseamnă acest ceva, mă face să cred că ne dorim marea mai ales pentru suflet.

Poate pentru că ne oferă imaginea imensității de care avem din cînd în cînd nevoie, poate pentru că lîngă neodihna ei simțim mai aproape Natura, poate pentru că pe țărmul ei trăim copilărește legendele atît de castele de nisip, poate pentru că între ea și cer gîndul plăsmuiește cu ușurință, aproape de la sine, pescărușii fără vîrstă ai unor metafore, marea este dorită de noi și pentru bucuriile prilejuite sufletului.

Călătoria noastră, în vacanță, spre mare, este călătoria spre o bucurie întreagă, mereu inedită, spre o bucurie simplă și adevărată.

Dar însăși călătoria spre mare este o bucurie. Cîmpuri, oameni, așezări, tîn tovărășie călătoriei noastre. Graba de a atinge apa mării nu poate și nu trebuie să ne micșoreze bucuria de a descoperi în drum spre ea, chiar din goana trenului sau a mașinii, ipostazele frumuseții făurite de om.

Podul de la Vadul Oii, construcție care poartă însemnele desăvîrșirii, este

Florin Costinescu

Continuare în pag. a 2-a

Anotimp

**Oltul acolo, mai tînăr.
Puhoiul lăstunilor suind asfințitul,
apoteoză.**

**Pămînt de piatră, de os, de aur,
temelie și stelă —
drumul Oltului coboară prin țară,
solie ;**

**în vreme ce grîul e-n pîrgă,
se coace, se macină,
se face pîine ;
în vreme ce pîinea e dusă la gură,
e limbă dulce,
e limbă de taină,
sfîntă hrană
de la gură la gură.**

Florența Albu

ATITUDINI

Eminescu și vasalitatea opiniei critice

„Eminescu — scria cîndva Pompiliu Constantinescu — nu mai este un simplu nume, oricît de mare ar fi el, din repertoriul divers al literelor naționale ; el este însăși mărturia supremă a existenței noastre ideale, este una din marile justificări ale existenței de român, între atîtea entități etnice și spirituale care-și disputâ un loc sub soare". Și în altă parte : „Problema fundamentală a criticii, față de Eminescu, este încă aceea a caracterizării personalității lui, văzută în structura ei complexă și în valorile ei spirituale". **(Scrieri, 2, p. 569 și 553).**

O asemenea încercare de a cuprinde și sugera dimensiunile și natura personalității lui Eminescu, pornind de la **manuscrisele** sale, este cartea lui Constantin Noica, **Eminescu sau gînduri despre omul deplin al culturii românești,** recent apărută la **Editura Eminescu.** Autorul a adunat între coperțile aceleiași cărți, de proporții modeste dar de o densitate proprie scrisului său, un ciclu de articole publicate în pre-

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 7-a

RETROSPECTIVE

„Forme" ale baladescului (I)

Pentru un poet „de concepție" precum Ștefan Augustin Doinaș, problema așezării temelor-pivot ce-i străbat universul poetic în tipare prozodice cît mai adecvate capătă o importanță deloc neglijabilă. Fiind convins că are întotdeauna ceva de spus, poetul purcede de la certitudinea că nu poate fi suspectat nici un moment de mistica formelor. Potrivit cu programul său teoretic, de sorginte clasică, Doinaș nu se vrea niciodată un „formalist" și nici măcar un experimentator, în sensul curent al cuvîntului. Asemenea tuturor poeților de superioară vocație, el nu caută cu orice preț „originalitatea". De luăm bine seama, într-o direcție, aceea a motivelor tematice, Doinaș face „împrumuturi" masive, pe față, de la înaintași. Totodată, în altă direcție, aceea a structurilor poetice propriu-zise (eșafodaj metaforic, reguli prozodice, specii poetice etc), el nu se distinge prin nici o tentativă marcată de rupere a legăturilor cu tradiția. Dimpotrivă, la Doinaș sesizăm un cult constant tocmai pentru „formele" pe care mulți poeți contemporani dacă nu le repudiază, socotindu-le pe veci împietrite în arheologia literară, le practică extrem de sporadic și mai mult din cochetărie literară. Doinaș e un adept al baladei, al poemului liricoepic și al sonetului întrucît, la el, atracția pentru „formulă" se dovedește a fi o componentă restructuratoare, în sens larg, atotcuprinzător. Această atracție pentru „formulă" e chemată să particularizeze însăși „vocea" poetului. Calitatea de poet artifex *a autorului baladei* Mistrețul cu colți de argint *se relevă, așadar, la treapta cultivării unor „forme" ce își justifică prezența în așa fel încît, adesea, ele însele constituie, efectiv, rațiunea de a ființa a poeziei sale. Fapt cu totul paradoxal, originalitatea poeziei lui Doinaș se vădește mai ales atunci cînd marile tipare lirice propuse de tradiție sînt solicitate cu bună știință. Coincidență în toate privințele fericită, baladele acestui poet sînt în egală măsură emanația unei excepționale vocații pentru specia în cauză dar și a unei conștiințe estetice pe măsura acestei vocații ; o conștiință estetică fundată pe convingeri ce fac din exponentul lor un teoretician literar avizat, demn de toată stima. Din această pricină, a poposi, fie și pe scurt asupra punctelor de vedere formulate de Doinaș referitor la condiția estetică a baladei, ni se pare un fapt cu totul oportun. Din unghi istoric-literar, sînt bine cunoscute împrejurările (relatate mai ales de I. Negoițescu, Ovidiu Cotruș, N. Balotă și de Ștefan Augustin Doinaș însuși) în care s-a produs actul de „resurecție a baladei" în cadrul „Cercului literar" de la Sibiu, al cărui animator necontestat, a fost Radu Stanca. Articolul acestuia din urmă,* Resurecția baladei (Revista „Cercului literar", *anul I, 1945, nr. 5) pentru „cerchiști", iar cu timpul și pentru alți exegeți, constituie, pe drept, sursa teoretică fundamentală de la care se purcede în abordarea problemei. Firește, referirile la articolul lui Radu Stanca nu pierd din vedere împrejurarea că însuși autorul lui este un strălucit practician al baladei ; ceea ce face ca disocierile să fie cu atît mai captivante. Nu altfel procedează Ștefan Augustin Doinaș în articolul* Radu Stanca și formele baladescului *(vol.* Lampa lui Diogene, *ed. „Eminescu", 1970, pp. 79-85), în care deducțiile și formulările teoretice se îmbină inextricabil cu analiza pertinentă dedicată baladelor lui Radu Stanca. Printr-un fenomen de refracție previzibil, așa cum, de altminteri, chiar opera poetică proprie o confirmă, se poate spune că, în*

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

FRAGMENTE CRITICE

Fauni și mașini

Într-un cerc universitar se discută recent despre invazia faunilor în literatura română actuală, în defavoarea mașinilor, semne, totuși, ale civilizației pe care ne străduim s-o construim, aici, la gurile Dunării. De ce, zicea îngrijorat un confrate, atît de mulți fauni, duhuri ale pădurii, atîtea mituri neguroase în poezie și atît de puține simboluri ale existenței moderne ? Poetului român îi place să trăiască într-o iluzie. El stă într-un bloc modern, se bucură de confortul civilizației, călătorește cu mașina, merge la bar etc., dar cînd scrie începe să viseze fauni și cerbi. Conservatorism, incapacitate de a cuprinde sensul unei existențe în care s-a instalat, totuși, atît de solid ?

Spiritele tăgăduitoare cred că ar fi vorba de o ipocrizie specifică omului de litere care una vede și alta scrie. A fost citat cazul unui poet care, în fața Catedralei Notre-Dame din Paris, capodoperă a artei gotice, ar fi spus unui amic : „Frate, mi-e dor de prispa casei noastre !" Nu știu dacă poetul în cauză a spus sau nu aceste cuvinte și, dacă le-a spus, nu m-aș grăbi să-l suspectez de prefăcătorie. E posibil ca tînărul poet să se fi gîndit în clipa în care privea trufașa săgeată gotică la stîlpii modești de pe prispa casei lui din Ardeal. Aurel Vlaicu măsura cu privirea înălțimea aceleiași catedrale (E. Lovinescu povestește în **Memorii)** și, înjurînd de uimire, se interesa de costul, în **creițari,** al construcției. Și așa, zice memorialistul, a spurcat Vlaicu toate clădirile importante ale Parisului cu limba lui lată și groasă pe care se plimbau toate cîrcîile Ardealului natal... Aceasta nu l-a împiedicat însă pe păduraticul inginer transilvan să fie pionier în cea mai modernă disciplină a secolului nostru.

Lăsînd anecdota la o parte, să vedem fondul problemei. Ar exista, va să zică, în poezia tînără o tendință paseistă, manifestată prin interesul disproporționat față de semnele vechii civilizații agraro-păstorești. Pășunismul ar fi primit o nouă înfățișare prin imagistica îndrăzneață și încercarea de a da poemelor un conținut filozofic, mitic, dar expresia lui nu trebuie să ne înșele. Pășunismul filozofic sau neofilozofic, mitic sau plat retoric, constituie o abatere de la evoluția firească, sincronică a literaturii române. Critica se cade să intervină...

Eugen Simion

Continuare în pag. a 2-a

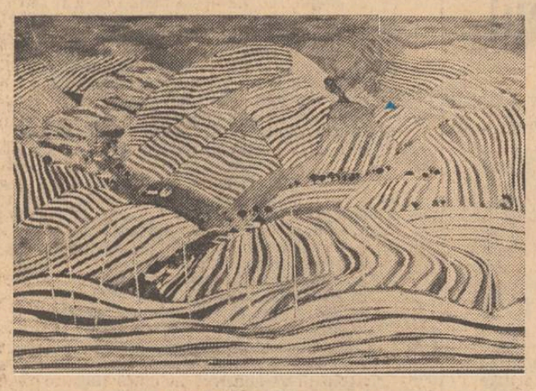

**Viorel Mărginean :
„Tineri din Lăpuș" (sus); „Podgorii" (jos)**
(Reproduceri din expoziția deschisă la Sala „Orizont".)

JURNAL DE POET

În preajma izvoarelor

Ce ne spune Eminescu ca poet național ? Care sînt realitățile ce ni le aduce în față adeverindu-l ca Poetul Patriei sale ?

În toți marii poeți naționali transpare o rînduială a universului. Acesta ar fi cadrul iar în acest cadru se înscrie realitatea unei Patrii cu ceea ce-i este numai ei specific. Cosmogonic poeții mari se asemuie dar cosmogonicul este numai un moment în evoluția marelui poet, momentul intrării în putere, în stăpînirea toposului în care trebuie să lucreze graiul. Prin acest moment trebuie să treacă marele poet cu necesitate. Ca să ajungă aici el trebuie să pună stăpînire pe univers prin cuget și simțire, prin cunoașterea care la marele poet este o necesitate absolută.

El trebuie să devină familiar în marile cosmogonii, să-i devină apropiate toate marile viziuni din graiurile cîte au fost și au lăsat semn în istorie, el trebuie să se simtă acasă în univers, să se miște în civilizațiile și culturile lumii ca la sine acasă.

Eminescu dă de simburul lumii, dă de slăvita Patrie trecînd cosmogonic prin viziunile cele mai profunde

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

ancheta «Luceafărului»

ÎN DEZBATERE: TEATRUL

Stagiunea de IERI despre stagiunea de MÎINE

1. În ce măsură a determinat repertoriul configurația întregului an teatral?

a) considerați echilibrat raportul între piesa originală și marele repertoriu tradițional ?

b) cît de autentic apreciați că au fost reflectate problemele actualității în lucrările dramatice originale ?

c) ce piese originale au prilejuit interpreților creații memorabile ?

2. Considerați că recent încheiatul an teatral a fost an de excepție sau numai unul obișnuit ?

a) la ce înălțime apreciați că se situează indicele de noutate realizat de spectacole ?

b) au existat spectacole care pot fi considerate drept puncte de referință în istoria teatrului românesc ?

c) au existat spectacole care să reprezinte pentru unii oameni de teatru (regizori, actori, scenografi) culmea carierei lor profesionale ?

3. Cum apreciați, în ansamblul activității teatrale, contribuția tinerilor regizori, actori, scenografi ?

a) numiți tineri regizori, actori, scenografi, cărora stagiunea trecută le-a conferit girul consacrării.

b) numiți tineri regizori, actori, scenografi care nu au onorat încă promisiunile, menționînd expres cauzele.

c) cum se împacă, mai ales la tinerii oameni de teatru, tendința către o anumită autonomie a reprezentației cu imperativul fidelității față de text ?

4. Ce puteți spune, în concluzie, despre momentul teatral actual și despre perspective ?

În pagina a 6-a :

Valentin Silvestru : „Perspectivă solară"

ÎN ACEST NUMĂR:

● **Biografia debuturilor : „Totul era esență la Bacovia, nu numai poezia"** ● **Eugen Barbu : „Harta poeziei"** ● **Rubricile noastre : Teatru, Film, Televiziune, Plastică, Sport** ● **Atelier literar de Geo Dumitrescu** ● **Dimos Rendis-Ravanis : „Reportaj dintr-un noiembrie fierbinte" — versiune românească de Ion Brad**

cronica literară

Radu Petrescu: „O singură vîrstă"

Mai interesante în aparență decît chiar nuvela care le conține sînt în **O singură virstă** opiniile literare ale scriitorului Alphonse. Iată ce spune acesta : „Dacă am căuta în opera lui Breughel un autoportret care să fie în același timp și o cheie a întregii lui opere, l-am găsi poate în acea indicibilă lumină de la etajul al doisprezecelea sau al treisprezecelea al **Turnului Babel**, nu lucrarea de la Viena, ci aceea de la Rotterdam, etaj privit frontal de la propriul său nivel, cu o privire, care prin ricoșeu, cade și pe măruntele evenimente din grădina casei de la picioarele clădirii sau în rada portului din dreapta. Sursa acestei lumini neputînd fi soarele, pînă la care construcția nici nu a-junsese, necum să-l depășească, nu rămîne a fi decît a ochiului care privește și ipoteza mi se pare singura posibilă. Este un **procedeu,** însă din categoria celor care definesc pe inventatorii lor și deloc improbabil la un artist aparținînd unui secol pe cît de profund în calcule, pe atît de sublim în concepție. Incercînd să **întregim acest tablou cu elementul pe care autorul l-a tăcut,** ar **trebui să înfățișăm,** în fața turnului, la oarecare distanță și situat **nu pe vîrf de munte,** căci orice munte afară de cel mitologic, ar fi meschin față de proporțiile legendarei clădiri, ci suspendat, așezat pe aer la o colosală înălțime, ca un arhanghel, un personaj cu paleta în stînga și pensula în dreapta, care își ascunde fața de privitor, întorcîndu-i spatele ca să poată proiecta asupra subiectului, întreagă iradiația ochiului său vizionar. Moisele lui Vigny ori Isusul justițiar de pe zidul Sixtinei nu sunt mai grandioși decît acest portret brueghelian rămas, în aparența lui materială, dincolo de cadru, **alături de cel care privește pictura.** Artistul creează astfel, concomitent, două spații, dintre care cel absolut nu este, paradoxal, cel al picturii, al ficțiunii, ci acela din care este privită pictura. Privitorul, situat în același spațiu și la același nivel cu pictorul, este investit cu demnitatea arhanghelească a celui din urmă". Important ar fi deci, ca în cazul fiecărei opere al fiecărei ficțiuni, cum spune Alphonse, să căutăm să distingem cel de al doilea spațiu, cel neaparent, dar legat prin fire nevăzute de primul, deoarece el e mult mai semnificativ pentru artist și pentru operă decît chiar cel dintîi. „Privirea creatorului" e cea care trădează cel de al doilea spațiu, ne dă indicația necesară pentru reconstituirea lui. Radu Petrescu găsește un mod ingenios și plastic de a reveni la o idee cunoscută. Materia în sine prezintă mai puțin importanță decît spiritul celui care o modelează și o face să transporte acel spirit. Există deci o pecete ascunsă pe care trebuie s-o căutăm și fără de care nu avem acces la substanța intimă a operei.

Căutarea substanței intime a operei este și tema centrală a nuvelei **O singură virstă.** Un ziarist, prieten al lui Alphonse, cultivă relația cu marele scriitor cu scopul, divulgat, de a lăsa posterității un document revelator despre creatorul Alphonse. Cu alte cuvinte, el se plasează chiar în biografia acestuia, scriitorul face prietenului său inteligente confesiuni de ordin biografic și artistic, pentru a putea contura acel „al doilea spațiu", despre care scriitorul vorbește cu prilejul uneia din întîlnirile lor. Emily, poetă genială, prietena stranie a lui Alphonse, moare în plină tinerețe și, din aceeași dorință de a căuta să smulgă mediului ambiant al poetei secretul celui de al doilea spațiu al existenței ei, cîțiva prieteni ai cuplului se deplasează alături de poetă, acasă la ea, în Scoția unde ea vrea să moară. Cu o figurație bine minuită nuvela lui Radu Petrescu pare a dezbate o chestiune de teorie literară: este sau nu importantă biografia atunci cînd considerăm un autor și o operă?

Programul ascuns în **O singură virstă** ne îndreaptă către cel de al doilea spațiu al prozatorului Radu Petrescu. **O singură virstă** e o nuvelă ale cărei personaje sînt mai ales scriitori, iar discuțiile lor gravitează împrejurul operelor de artă, într-o ambianță de cîrcei solară. Plăcerea autorului de a vorbi inspirat despre pictori și picturi celebre, despre scriitori și opere faimoase procură și tema și substanța nuvelei care pare uneori a nu fi altceva decît un dialog deghizat în jurul unor probleme privind arta și creatorul ei. Literatura lui Radu Petrescu ne amintește mereu că presiunea literaturii precedente asupra ei este mare și că autorul **singurei virste** își asumă în chip conștient acest asediu pe care-l trăiește cu luciditate. Ideea atît de modernă la vremea ei resimțită ca atare și astăzi a romanului care este de fapt istoria felului cum este scris romanul o regăsim și în **O singură virstă.** Aici însă romanul e înlocuit cu interviul și luăm cunoștință de interviul ce se ia marelui scriitor Alphonse pe măsură ce tentativa de a-l realiza e în plină desfășurare. Nuvela își incorporează în chip firesc moduri de a vedea și de a scrie, și, între altele, amintim aici pe cel al lui G. Călinescu atunci cînd e vorba de panorama Bucureștiului. O anume austeritate a descripției diferențiază pagina lui Radu Popescu de cea călinesciană : „Există pentru culoare, ca și pentru dimensiuni, un apriorism al locului. Intre griul cretos, de mucavale sfinte, al bisericii din dealul Patriarhiei, și cărămida veche, neatinsă de tencuieli și de var, a clopotniței sale, de sub care drumul coboară în pantă lung destinsă, se armonizează discret toate culorile Bucureștilor. Elegant fumurii pe blocuri cu alternanțe de sticlă, ca cele ale arhitectului Creangă, albe, prin care trece o fantomă de galben risipită îndată, ca la casa cu numărul 16 de pe strada Poetului, galben, gros, făcut să lupte cu vecinătatea frunzei de nuc, așa cum vedem pe zidurile lui Mincu din strada Verona colț cu Pitar Moș, un lut fin, palid în parcul Filipescu, alb crud, mănăstiresc, țărănesc, mai pretutindeni și, acum, pastelul fraged gîndit să răspundă sclipirilor mării, al noilor blocuri (în ce contrast poetic cu impunătorul efort de construcție desfășurat nu numai în București, ci în toată țara !) se desfac și se recompun pe cîmpul ca și fără accidente pe care e clădit orașul, într-o lumină clară și împăcată, de stampă veche. Rugina vreunui acoperiș pune din loc în loc necesarul accent și arborii sfere, în suluri, leagă zidurile, le ajută să urce spre cer ori să coboare în trepte și se transformă toamna tîrziu, după hemoragii de frunze, și iarna, în incomensurabile statui negre. Baudelaire a izgonit din urbanistica lui onirică vegetalul neregulat, după cum se știe, înlocuindu-l însă cu scări, arcade, cataracte de cristal, coloane, naiade de piatră, fluvii căzînd în prăpăstii diamantine, o neagră arhitectură irizată, iluminată nu de astre, ci de propria ei splendoare interioară Naiadele Bucureștilor sînt copacii". Asemenea pasaje ne dezvăluie în Radu Petrescu un remarcabil poet al Bucureștiului.

Dizertațiile, colocviile, descripțiile nu strivesc însă nuvela propriu-zisă care-și subordonează tot acest evantai ca pe niște necesare auxilii. In cele din urmă nu teoriile ne interesează în **O singură virstă** ci povestea stranie a unui scriitor pe care împrejurarea îl aruncă în brațele unei femei odioase pentru că apoi să-l conducă către o alta, poeta Emily, care sfîrșește în plină tinerețe. De cîte ori autorul ne întoarce într-adevăr cu fața către personajele sale simțim ca superflui toate precauțiile sale de scriitor saturat de literatură care nu vrea și nu mai poate să intre direct în subiect. Viața lui Alphonse, ceea ce ajunge la noi din ceea ce a fost viața lui, e suficient pentru a ne face să înțelegem că, nu putem da nici o explicație personajului și excentricității lui dureroase. Nici sclavajul erotic la care-l supune Aurélia, nici compania Emilyei nu dezleagă taina. Alphonse rămîne închis ermetic în misterul său. Ziaristul, care nu-și dă numele și care face eforturi de a destrăma misterul, nu ajunge nici el mai departe decît cititorul, care are, de altfel, la îndemînă aceleași date ca și acesta. Intoarcem ultima filă a **Singurei virste** cu același sentiment cu care întoarcem ultima filă a romanului **Patul lui Procust.** Avem în față dosarul unei existențe, dar cumulul de fapte nu face decît să întărească semnul de întrebare în loc să-l îndepărteze. Cu mijloace deloc teoretice autorul răspunde întrebării conținute de nuvela sa: biografia e mai puțin importantă pentru cunoașterea unui scriitor. Singura virstă a acestuia este cea a operei lui.

Mai puțin echilibrată și bine condusă este a doua proză a volumului **In Efes.** Atenția autorului este la început absorbită de conflictul dintre doi cumnați pentru o moștenire. Intriga, ar fi, deci, balzaciană și grija cu care autorul precizează fizionomia socială și morală a personajelor ne menține în cadrul acestei linii tradiționale. Se pare chiar că autorul intenționează să reconstituie înfățișarea societății românești din anul 1941, dar, la un moment dat, tribulațiile sentimentale ale cumnatului văduv, care punea în primejdie moștenirea, sînt părăsite pentru a face loc, fără o motivație precisă, unui personaj pînă atunci secundar, tînărul Mihai, nepotul adulților în dispută, aflat la vîrsta confuză a ieșirii din copilărie. Sondajul psihologic încercat în acest caz este plat. Cele două planuri ale nuvelei, concepute diferit ca formulă artistică nu fuzionează suficient și nuvela rămîne palidă. Radu Petrescu are o bună percepție a monstruosului, și puternice, și în această proză, sînt descrierile cerșetorilor din ușa bisericii. De la elevatul stil intelectual pe care-l arborează în **O singură virstă** scriitorul știe să treacă firesc la un substanțial limbaj al concretului.

M. Ungheanu

Editura „Cartea Românească"

anunță instituirea concursului anual de poezie pentru tinerii debutanți. Manuscrisele vor cuprinde între 700—1 000 de versuri dactilografiate la două rînduri, într-un singur exemplar. Fiecare autor va trimite prin poștă sau va aduce manuscrisul într-un plic nesemnat, pe care va scrie un motto ; în interiorul plicului, alături de manuscris, autorul va include un alt plic închis, purtînd pe el același motto, cuprinzînd numele și prenumele, adresa, profesiunea, vîrsta și cîteva date privind activitatea literară.

Manuscrisele vor fi trimise pînă la data de 1 octombrie a.c. Ele vor fi examinate de un **juriu** compus din scriitori și critici literari. Rezultatele concursului vor fi comunicate în luna noiembrie a.c.

Se vor atribui trei premii. Volumele premiate vor fi tipărite în Editura „Cartea Românească".

Autorii care au depus anterior manuscrise în editură și doresc să participe la acest concurs sînt invitați să se conformeze procedurii de mai sus.

viața cărților

poezie

Suavitatea poeziei

Un somn letargic, purificator pare a fi starea de grație din care izvorăște poezia *) lui Horia Bădescu. Deși cu auzul adormit, „atrofiant" — **„O, depărtare, dulci dimineți, / doarme în înserare auzul meu / visu-i / pe neclătinata golire / a lumii !"** — poetul se află într-o permanentă veghe albă, paznic al întinselor și tînguitoarelor imperii ale liniștii : **„Păsări de apă / culori lunecate în moarte / din nestiința vieții, / într-un lujer de vînt / stinse de țipătul trecerii / sub stele. / Prea mare, / o, mult prea mare / e liniștea mîinilor, / de mîntuirea patimii mele / sufletul lor întreabă / unde ? / Unde e geana / pleoapa ascunderii ? / Ochiul lor e plîngerea / mea impietrită / la hotarul privirii nesfîrșite / spre înlăuntru".** In acest priveghi, poetul este unul dintre cei urmăriți de vedenia Stelei Singurătății, prinzînd sunetele de neauzit ale boltei cerești : **„și auzind laptele urselor / zămislind neauzitul"** ; Plînsetul, lacrima sînt pentru Horia Bădescu calea fără întoarcere spre desăvîrșirea sufletului, spre purificarea lui : **„Eu sînt un plînset izvorînd / acolo unde mările se-nclină, / bolțește steaua lunecînd / din veac întunecata ei lumină** ; // **cad grele pleoape pururea de somn / pe tremurata ei veghere / sub care cerurile dorm / în visul visului tăcere // și se aude numai înghețînd / singurătatea care ți se-nchină / cum lin un plînset izvorăști / acolo unde mările se-nclină".** Singurătatea nu-l înspăimîntă pe poet, căci el o simte drept prag suprem al purificării : **„Doar clopot ascuns, / doar scoică la ceasul dintîi / cînd lacrimă zeii în ape / și-a pururi veghere / mi-s ochii albaștri ; / departe, / departe pe țărmul singurătății, / și eu numai liniștea / bănuitului plînset al stelelor"** sau **„Nici un vesmînt pentru singurătate, / așa de sfînt e astăzi trupul meu".**

Horia Bădescu este un împătimit al cîntului (**„Vorbesc de mine însumi ca de-o boală / din care tot mai rar mă voi întoarce : mai stărue lumina mea puțină / sub Orionul întomnat de parce. // Se-alungă noaptea stelelor pe mări / spre cine oare și spre oare unde ? / Bolnavă mi-e ființa de cîntări / și umbra lumii nu mă mai ascunde"**), gura îi este **„fără de somn"** iar sufletul, poetul și-l „descrie" ca pe o neobosită cutie de rezonanță, ca pe o „Scoică" în care se nasc și se acumulează veșnic ecourile din care mai apoi se împletește **cîntul : „Dar serile, auzul mi-l încarcă / de aer, sunet, fringere și-alint ; / mai înlăuntru se strecoară parcă / roirea către fluierul de-argint. / Ecouri numai ; ce ureche poate / pe-a gurii ei boltire să coboare / cînd spunere, de nu se știe încă, / am zămislit la ceas de luminare ? / Mai pure scoici, desfacerea în pietre / e aripă de spaimă pentru zbor, / cum plopii tremurați pătrund sub nouri / în patima înveșnicirii lor".**

Poet de o remarcabilă suavitate, cultivînd muzicalul diafan, Horia Bădescu scrie o poezie erotică pe care elegia o servește în chipul cel mai fericit, atît prin perfecta curgere a versului, asemeni nisipului dintr-o clepsidră (**„Iubește-mă cu moarte-n ochi ! / Iubește-mă cu ochii-n moarte ! / Se-aude vremea năruind / din veșnicia ei o parte, // se-aude-n goluri înghețînd / sămînța stelelor, departe. / Iubește-mă cu moartea-n ochi ! / Iubește-mă cu ochii-n moarte !"**), cît și prin știința evitării momentelor de crispare : **„Pe-atunci nu știam că numele tău e o insulă / cu păsări tăcute și cu flori colibri / în care nu va poposi niciodată draga mea, draga mea Annabel Lee. // Scoici reci de amurg, am văzut, numărai / înotînd printre sunete și / nici o lacrimă-n ele n-au picurat / ochii dragei mele Annabel Lee // și nici vînturi de spaimă n-am putut cum credeam / pe buzele tale să pot zămisli, / căci pe nici-un catarg nu fluturau / pletele dragei mele Annabel Lee /.../ și-abia-ntr-un tîrziu am aflat / că numele tău, unde cîntarea-mi sfîrși, / e insula-n care-i un trandafir răstignit / de mîinile dragei mele Annabel Lee".**

Dorin Tudoran

*) Horia Bădescu, „Nevăzutele urse", Editura „Dacia", 1975.

critică

O nouă teorie a fantasticului ?

Marin Beșteliu realizează primul studiu românesc de o mai mare complexitate asupra literaturii fantastice. *) Concepută ca o replică la teoria lui Tzvetan Todorov și, în general, a cercetătorilor de tip structuralist sau semiotic, teza de la care pornește autorul, judicioasă, este aceea a fantasticului înțeles ca o ipostază de excepție a realului. Punctul de vedere nu este tocmai nou și un eseu al scriitorului cubanez Alejo Carpentier se intitulează chiar **„Realul miraculos"** (secolul XX, nr. 1/1967). Dar ceea ce ne interesează nu este neapărat noutatea punctului de vedere cît mai ales coerența și veracitatea argumentației. Iar într-o primă fază demonstrația lui Marin Beșteliu este convingătoare. Și anume aceea a procesului genetic, a cadrului care favorizează și apoi validează apariția operelor fantastice : „Creația fantastică se justifică axiologic prin permanența unui climat afectiv specific, parte a conștiinței sociale, determinat de condițiile generale de existență și exprimată în artă de-a lungul timpului printr-o serie de pretexte (considerate soluții) al căror sens general este evazionist". Desigur, însă, că sensul general al literaturii fantastice nu este deloc „evazionist" ci de explorare prin imaginar a spațiilor aflate dincolo de limita normalității, a accesibilității. Pornind de la teoria marxistă a reflectării în varianta lui G. Lukacs, opera ca „descoperirea simburelui vieții și critică a vieții", Marin Beșteliu consideră că în relația de „oglindire", specific pentru mobilul creației fantastice ar fi „subiectivizarea" extremă a raportului cu obiectul. Dar acest fond este caracteristic și poeziei, impunîndu-se, deci, o nouă delimitare. Delimitare care transpare la nivelul limbajului. In timp ce pentru poezie accentul cade pe funcția metaforică, aici importanță este funcția reprezentativă a limbajului. Odată declanșat evenimentul insolit, scriitorului nu-i rămîne decît să urmărească cu exactitatea literaturii realiste întreaga serie de consecințe în planul imaginarului. Din păcate, autorul nu se menține pe acest drum și revine nejustificat în sfera generalităților, a teoretizărilor nesfîrșite referitoare la geneza procesului de creație. Chiar și într-un capitol intitulat : **„Formele istorice ale fantasticului"** care ar fi trebuit să constituie o radiografie a evoluției genului prin diferențieri specifice, nu asistăm decît la o înregistrare, o descriere a problematicii ridicată de acest tip de literatură. Numai datorită sondării doar în planurile genetice și ideatice ale operelor care, după cum se știe, pot fi comune mai tuturor formelor literare (abia acestea produc diferențierea), au fost posibile o seamă de mari confuzii și erori. Așa este, spre exemplu, introducerea literaturii absurdului sau a noului roman francez în cadrul genului fantastic. Dacă sîntem întru-totul de acord cu premisa potrivit căreia „expresia fantastică" este corolarul unei profunde și dramatice trăiri a „realismului uman" nu putem fi de acord, ca pe baza acestei identități inițiale cu alte domenii ale literaturii, să încorporăm fantasticului, expresii diferite. In nici un caz un poem ca **Memento Mori** sau ca cele cosmogonice ale lui Victor Hugo nu pot fi incluse genului fantastic, așa cum încearcă autorul.

Intenția era de a demonstra perenitatea literaturii fantastice, evoluția și prelungirea ei în contemporaneitate sub alte forme. Idee perfect valabilă — din nou în polemică cu Todorov pentru care fantasticul s-ar fi consumat odată cu secolele XVIII—XIX — dar care nu a fost slujită de exemplele cele mai adecvate. Nume precum Lovecraft, Tolkein, Gabriel Garcia Marquez, Stanislaw Lem ș.a., sau la noi D.R. Popescu, Vladimir Colin, veritabili autori de fantastic, nu au intrat în atenția lui Marin Beșteliu.

Abia ultimul capitol **„Fantasticul: gen literar sau categorie estetică"** tratează, mai îndeaproape, cîteva din particularitățile genului sau, dacă acceptăm concluzia autorului, ale acestei categorii estetice. Ne aflăm în fața unui eseu propunînd considerații interesante, deschizînd unele piste de interpretare, care însă nu le sintetizează și transformă într-o autentică teorie a fantasticului.

Paul Dugneanu

*) Marin Beșteliu „Realismul literaturii fantastice", Editura „Scrisul românesc", Craiova.

Contemporanul 1500

Contemporanul a ajuns odată cu ultimul său număr la o cifră rotundă care poate face mîndria oricărei reviste. **Contemporanul** s-a afirmat de-a lungul celor 1 500 de numere ale sale ca o revistă vie acordată la frămîntările și întrebările epocii. In egală măsură revistă științifică, artistică, dar mai presus de orice o revistă politică, **Contemporanul** a publicat în cele 1 500 de numere ale ei articole de prezentare și analiză competentă a fenomenului științific, artistic și politic devenind o revistă de largă audiență. Apelînd la colaboratori de recunoscută autoritate pentru toate domeniile sale de activitate, revista **Contemporanul** și-a cucerit un bine meritat prestigiu. Ne face plăcere să amintim că în paginile acestei reviste au semnat scriitori ca Tudor Arghezi, G. Călinescu, Tudor Vianu, Zaharia Stancu, Al. Philippide, Geo Bogza și alți prestigioși reprezentanți ai artei și culturii românești.

Prin ferma sa orientare științifică, prin consecventa susținere a ideologiei marxist-leniniste, **Contemporanul s-a** aflat în primele rînduri ale presei noastre comuniste. La al 1 500-lea număr al său îi urăm să fie la înălțimea demnelor sale tradiții.

„L"

In preajma izvoarelor

Urmare din pag 1

ale orientului cu care se aseamănă și din care se va întoarce după ce a văzut originile, acasă.

Iată-l în umbra originilor asistind la nașterea lumilor :

Umbra celor nefăcute nu-ncepuse-a se desface
Și în sine împăcată stăpînea eterna pace !...
Dar deodată-un punct se mișcă... Cel dintîi și singur. Iată-l
Cum din chaos face mumă, iară el devine Tatăl.

Acesta este la origina lumilor și prin el ființează toate, însuși cîntul poetului.

El singur zeu stătut-au nainte de-a fi zeii
Și din noian de ape puteri au dat scînteii
El zeilor dă suflet și lumii fericire
El este-al omenimei isvor de mărturie :
Sus inimile voastre ? Cîntare aduceți-i
El este moartea morții și învierea vieții !
Și el îmi dete ochii să văd lumina zilei
Și inima-mi împlut-au cu farmecele milei
In vuietul de vînturi auzit-am al lui mers
Și-n glas purtat de cîntec simții-i duiosul viers.

In aceste versuri și în puterea acestei descoperiri ce-i umple inima cu farmecele milei, în declanșarea acestui plîns lăuntric la originile lumii, se deșteaptă în poet dorul Patriei spre care va veni cu nor tămăduitor izbăvindu-și semenii de teroarea morții.

Aș fi ferice, de-aș fi încă odată
In Patria-mi iubită în locul meu natal
Să pot a bine zice cu mintea-nflăcărată
Visările juniei, visări de-un ideal
Chiar moartea ce răspînde teroare-n omenire
Prin vinele vibrînd ghețoasele-i fiori
Acolo m-ar adoarme în dulce liniștire
In visuri fericite m-ar duce către nori.

Odată întors acasă, în valea natală, în coliba de trestie cum spune, va lua parte la marele pelerinaj, la cohorta nesfîrșită a ființelor care îi vor fi trecute prin față ca prin fața unui nou Orfeu sau Adam pentru a le da nume și a le pătrunde realitatea. Prin fața lui Eminescu trece toată slava acestui topos român din cele mai vechi vremi pînă astăzi. Sînt deșteptate la viață aproape toate făpturile ce au viețuit aici din vremea geților pînă acum, voievozi și cititori, zei și zeițe, temple și rîuri, codri și animale, zimbri și bouri, oi și albine, gîzele toate din universul acesta, fagi și stejari, frunze și flori, busuiocul și teiul, trestia și păpădia, crinul și garoafa, trandafirul și nufărul. Nimeni pînă la Eminescu în graiul român n-a auzit trecerea vremii, perindarea firii lucrurilor lumii vremelnicia lor și misterioasa lor frumusețe, farmecul lumii în extaza clipei în care-i este dat să licăre :

Acolo, lîngă izvoare, iarba pare de omăt
Flori albastre tremur unde în văzduhul tămîiet
Pare că și trunchii vecinici poartă suflete sub coajă
Ce suspină pintre ramuri cu a glasului lor vrajă
Iar prin mîndrul întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare zărumicate peste pietre licurînd
Ele trec cu harnici unde și suspină-n flori molatic
Cînd coboară-n ropot dulce din tăpșanul prăvălatic
Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace
In cuibar rotind de ape, peste care luna zace.
Mii de fluturi mici albaștri mii de roiuri de albine
Curg în rîuri sclipitoare peste flori de miere pline
Implu aierul văratic de mireasmă și răcoare
A popoarelor de muște sărbători murmuritoare
Lîngă lacul care-n tremur somnoros și lin se bate.

Un cîntec vechi pe care Eminescu îl știa prin Dosoftei spune că dincolo de izvoare, în preajma izvoarelor, se află temelia lucrurilor, rostul lor, acolo se văd originile, acolo sînt temeliile. De tînăr ca băiet Eminescu va cunoaște drumul într-acolo, singur tînăr fiind va adormi ades lîngă izvor unde Teiul, element de origine în poezia lui Eminescu își află viețuirea.

In mijloc de codru-ajunse
Lîngă teiul nalt și vechi
Und-izvorul cel în vrajă
Sună dulce în urechi

Nimeni pînă la Eminescu la noi n-a auzit atît de limpede originile atît de organic, n-a străbătut cu atîta ardoare drumul spre originile lumii în firea lucrurilor.

Fauni și mașini

Urmare din pag. I

Oricine recunoaște în această nouă îngrijorare (fenomenul citat n-ar fi străin nici prozei !) vechea teză a lui E. Lovinescu și Camil Petrescu despre necesitatea sincronizării literaturii cu evoluția civilizației moderne. Teză, inutil să mai spunem, actuală oricînd în literatură, pentru că literatura se cade să fie în pas cu spiritul timpului și să reflecte, într-un chip sau altul, condiția omului în circumstanțele unei istorii precise. Problema este în ce măsură poezia română s-a abătut de la această linie și dacă fenomenul semnalat este, cu adevărat, real și, deci, primejdios azi, așa cum era cu o jumătate de secol în urmă. De la acest punct discuția iese din sfera vagă a sociologiei și intră în cîmpul criticii literare, singurul, în fond, care ne interesează acum. Nimeni nu poate ignora faptul că, pe urmele lui Blaga, se cultivă azi în poezie, mai des de către tineri, un mitologism țărănesc nu întotdeauna profund, original. In **Scriitori români de azi** am pus această poezie sub semnul unui expresionism rural, avînd în vedere oroarea ei de retorica mai veche și preferința pentru simbolurile unei existențe naturale. Unele poeme au un conținut social mai precis, altele cercetează miturile cîmpiei sau ale muntelui și încearcă să impună o viziune nouă. **Temele** în sine nu aduc noutatea ; **spiritul** în care ele sînt tratate dă însă nota de modernitate sau anacronism acestor versuri născute, ca oricare altele, dintr-o experiență biografică sau experiența unei lecturi (ambele pot fi profunde sau superficiale). Judecata nu se poate face decît în funcție de poem, orice altă abordare a lucrurilor riscă să cadă într-un dogmatism tot atît de insuportabil ca și acela care neagă putința poetului de a scrie o operă mare din contemplarea civilizației industriale. Urbană sau rurală, opera trebuie să dea sentimentul unei existențe adevărate și, cum am scris și altădată, să sugereze o filozofie de viață specifică, singura în măsură să dea romanului sau poemului universalitatea la care toți aspirăm. De altfel, observ că ecuația **urban-rural,** care terorizează ciclic critica română, nu e deloc actuală în alte culturi. Nimeni nu impută lui Faulkner că scrie despre un sud conservator și că are despre civilizația nordului părerile pe care le are. Romancierii sud-americani de azi au cîștigat o mare reputație scriind despre rezistența populației autohtone, în majoritate țărani scoși cu brutalitate dintr-o structură socială tradițională și, fatal, din spațiul unei culturi. **Bat tobele pentru Rancas** de Manuel Scorza, tradus recent și la noi, este un exemplu ce se poate da.

Cu atît mai mult trebuie să fim circumspecți în judecățile noastre cînd e vorba de poezie, unde **corelativii obiectivi** (cum numește T. S. Eliot evenimentele și obiectele prin mijlocirea cărora liricul exprimă o experiență senzorială sau o viziune) nu decid soarta poemului. Spiritul care le animă, atitudinea estetică față de ei fac ca opera să se înscrie în sensul evoluției generale a literaturii sau să i se opună.

Nu vrem, prin aceasta, să ignorăm importanța temei în literatură și nici să încurajăm cărțile care repetă, la nesfîrșit, același tip de conflict și aceeași tipologie (anacronică, în primul rînd, prin neautenticitatea ei estetică), vrem numai să spunem că prezența unor date obiective nu constituie, ipso facto, un indiciu pentru orientarea și profunzimea unei literaturi. Nu știu dacă, azi, avem mai mulți fauni decît mașini în literatură, dar dacă mîine raportul se va inversa n-aș putea jura, dinainte, că situația literaturii va fi mai bună. Mașina e un obiect ca oricare altul. E în putința prozatorului sau poetului ca el să devină simbolul unei opere fundamentale sau, dimpotrivă, un simplu amănunt de decor. Al. Philippide scria odată că **mașina** nu poate fi un obiect tot atît de poetic ca **cerul** sau **floarea** pentru că ea nu ascunde nici un mister. Misterul, imprevizibilul nu sînt încă atribute ale obiectului, ci ale aceluia care îl contemplă. Mașina poate intra, deci, în poezie. Suprarealiștii de felul lui Paul Eluard și Desnos au făcut cu ostentație o poezie a lucrurilor nepoetice.

Să nu încurajăm, așadar, invazia faunilor în literatură (de altfel, fenomenul este izolat, poezia tînără fiind orientată, prin forțele ei cele mai vii, spre alte domenii), dar nici să nu ne grăbim să legăm de existența lor semnul unui anacronism funciar, paralizant. Dacă, în viitor, în literatura română vor circula mai multe mașini decît fauni sau unicorni nu e deloc sigur că ea s-a sincronizat și a intrat, purtată de aceste vehicole mai rapide, în universalitate.

Drum prin recolte

Urmare din pag 1

nu numai o realizare tehnică utilă. El este, datorită locului unde a fost înălțat, un prolog fericit la ceea ce înseamnă frumusețea unei întregi părți a pămîntului românesc, Dobrogea.

Podul de peste Dunăre, iată, aripa unui pescăruș năzdrăvan rotindu-ne spre mare, aripă care s-a născut dintr-un vis și care, pentru sute și mii de oameni ce i-au dat forma, a însemnat muncă și eroism.

Nu mai vorbim de mult despre pămîntul arid al Dobrogei vechi, tradiționale. Cîte decenii au fost suficiente oamenilor pentru a-l smulge unei faime triste. Nu mai vorbim pentru că dobrogenii, cei din orașe și din sate, cei care sînt gazdele călătoriei noastre spre mare, ne-au făcut, prin forța minții și brațelor lor, să uităm sau, oricum, să ne depărtăm incredibil de repede de ceea ce a fost, pentru a ne apropia de ceea ce este, și, mai ales, de ceea ce va fi prin aceste locuri.

Drumul spre mare este un drum printre recolte, un drum al frumuseții care are culoarea verde sau galbenă, pe rînd, verde sau galbenă, care are mirosul pîinii proaspete și frăgezimea știuletelui de porumb. In cîmp sau la marginea lui, oamenii. Oamenii care zorind poate nu au timp să ne vadă, dar pe care noi, în drum spre mare, în vacanță, îi vedem și le sîntem recunoscători. Ceea ce privim este opera lor, această frumusețe care înseamnă grîu, care înseamnă porumb, care înseamnă munca cîmpului beneficiind de civilizația tehnicii. Nu ne mai întrebăm „ce a fost cîndva pe aici ?", ci ce a fost cu cinci ani în urmă, cu doi ani în urmă sau cu unul în urmă, pentru că transformările au azi un ritm al lor, un ritm strîns, dictat nu numai de nevoia de a munci mai bine, de a realiza mai mult, ci și de conștiința de a face totul mai repede.

Iată satele dobrogene, cu case arătoase, ce vorbesc despre starea materială și sufletească a oamenilor. In fiecare curte, o grădină. Drumul spre mare printr-un asemenea peisaj făurit de om nu poate fi decît tonic. Nu facem comparații, ci simple constatări. Și vedem mîinile acestor oameni mîinile care au înălțat poduri și fabrici, care au semănat grîne, care au condus aici timpul spre frumusețe și rodnicie și au înălțat case durabile și au zidit pomi fructiferi de-a lungul șoselei, a acestei șosele care se termină la mare, în fața hotelurilor elegante, pentru a ceda apoi locul nisipului fierbinte.

Vacanța la mare începe, am acest sentiment, de îndată ce calci pe pămîntul Dobrogei.

biografia debuturilor

Invitata noastră: Agatha Grigorescu Bacovia

„Totul era esență la Bacovia, nu numai poezia"

Poeta Agatha Grigorescu Bacovia m-a primit înconjurată de trandafiri galbeni, imenși, culeși din grădina care-i înconjoară casa-Muzeu. Masa de lucru este încărcată de foi încă albe, caiete, cărți, reviste. Lucrează la un volum de memorii, din care a scris 260 de pagini. Răspunde la toate solicitările, se deplasează în diferite orașe ale țării, spre a cinsti memoria Poetului.

„L-am văzut pe Caragiale"

— Cititorii cunosc cele două cărți despre poetul Bacovia pe care le-ați publicat. Am dori ca de această dată să vorbiți mai ales despre dumneavoastră.

— Am să încerc să o fac, deși, sincer să vă spun, îmi este greu... Am stat mereu în umbra poetului Bacovia. Așa am fost văzută de toți cei care au scris despre poet și despre mine.

— De cînd ați început să scrieți ?

— Scriam de la 13 ani, pe unde nimeream și mai ales fără să știe nimeni, nici chiar surorile mele. Poezia era ostracizată pe vremea aceea. Aveam o mătușă care „comitea" totuși versuri, naive fără îndoială și care iubea foarte mult poezia. Ne recita nouă, copiilor, poezii, atît de frumos, încît ne fermecau. Era preferat Bolintineanu. Și tatăl meu scria fabule pentru fetițele lui fără să se gîndească să le publice vreodată. Acestea au fost primele mele întîlniri cu poezia.

— Înțelegem că adversarii poeziei se aflau mai ales în afara familiei.

— Tata scria poezii, e drept, numai pentru noi, dar se ducea și la un cenaclu la... Mizil. Aici Gr. Tocilescu, George Ranetti, Leonida Condiescu înființaseră un cerc de literatură. Venea și Caragiale din cînd în cînd. De la el i-a rămas cenaclului porecla de „ciurda literaturii". Și în casa tatei venea adesea Caragiale (cumpăra vin de la via noastră) venea și căpitanul Matei Eminescu, care era căsătorit cu o soră a lui Condiescu. Îmi amintesc o întîmplare legată de Caragiale... Eram elevă, la 6 ani, și în fiecare zi vedeam în fața școlii noastre din Mizil un bragagiu ; purta căciulă și mustăți după moda balcanică. Asta m-a făcut într-una din zile, cînd Leonida Condiescu venea către noi însoțit de cineva, să mă grăbesc să-l anunț pe tata că vine domnul Condiescu însoțit de... bragagiul din fața școlii. Tata s-a mirat, dar și-a dat seama curînd despre ce era vorba : „Lighioană, dar e domnul Caragiale !", mi-a spus. N-am să uit niciodată cuvîntul **lighioană**, deși Caragiale a încercat să mă consoleze mîngîindu-mă pe păr.

— Chiar dacă precar, un climat literar, putem zice, că exista. S-a prelungit el și mai tîrziu ?

— La Institutul de educație integrală pe care l-am frecventat după moartea tatei. Aici făceam franceza, germana, baletul, lecții de comportare dar și... contabilitate. Loc pentru literatură rămînea foarte puțin. Citeam și scriam pe ascuns, dar nu fără riscul de a pierde „cordeluța" (distincția acordată internelor), pînă cînd am inventat un sistem de a piti cartea cu ajutorul unui buzunăraș cusut de mine sub șorțul de uniformă. Așa am putut să citesc în continuare, și să iau mai departe și „cordeluța".

— Ar fi interesant să știm ce citeau pe atunci tinerii de vîrsta dumneavoastră ?

— Știu ce citeam eu. Citeam enorm și la întîmplare. Începusem cu cărțile tatei din biblioteca de acasă. Între cărțile citite atunci se aflau și cele scrise de Al. Dumas, tatăl și fiul, dar și „Ce-i de făcut" de Cernișevski sau „Crimă și pedeapsă". Gustav le Bon m-a atras îndeosebi către lecturile filosofice, ceea ce m-a determinat să urmez Facultatea de filozofie. În genere am o cultură literară romantică. „Meditation poètique" a lui Lamartine m-a reținut pînă tîrziu. Am cumpărat și citit tot ce apărea de Victor Hugo. Mi-a plăcut mai ales „Mizerabilii". Cartea de poezii a lui Alfred de Musset o am și acum. Între alte lecturi : Balzac, Alphonse Daudet și mulți alții. Cartea cea mai citită a fost poate „Souvenire d'enfance et de jeunesse" a lui Tolstoi.

— V-aș întreba, totuși, care au fost autorii preferați ?

— Am numit o parte dintre ei. Iubeam pe simboliști mai ales : Mallarmé, Baudelaire, Samain, pe Verlaine, din care am și tradus „Colocviul sentimental", Rimbaud și alții. Cunoșteam toată poezia românească de prestigiu începînd cu Bolintineanu, Alecsandri, Heliade, a căror poezie aproape o știam pe dinafară... Pe Macedonski îl știam pe de rost. Chiar și pe cei mai tineri, Maniu, Iacobescu, Pillat. Cîți erau, pe toți îi citeam. Dar Eminescu și... Bacovia au rămas poeții mei preferați. Trăiam în singurătate și citeam tot timpul.

— Cum ați debutat ?

— Nu e vorba de un debut spectaculos. El a fost pregătit în timp. Lucram mult. Așa s-au născut poeziile din **Armonii crepusculare.** Asta în epoca 1915—1923. Volumul a fost bine primit. N-am strîns ce s-a scris despre mine, totuși mai păstrez cîteva ziare din vremea aceea. Uite, și acum primesc toate revistele și publicațiile literare care apar, nu mă culc pînă nu le răsfoiesc...

— La epoca începuturilor literare nu numai scriitorii fascinează pe începători ci și revistele. Ce reviste de prestigiu v-au atras atenția ?

— „Flacăra", încă din 1913, cînd a apărut. Aici l-am citit pe Iacobescu, care a murit de ftizie la 20 de ani, pe Petică în „Literatorul" care, de fapt, mi l-a relevat pe Bacovia — „Fecioara în alb", „Cînd vioarele tăcură". Apoi „Neamul românesc", „Universul literar", cîteodată „Convorbiri literare", „Viața nouă" a lui Densusianu. Mă interesa orientarea literară, pe atunci modernă, a revistei „Falanga" a lui Dragomirescu. La „Izbînda" am publicat chiar o poezie.

— V-aș ruga să ne întoarcem cu cîțiva ani în urmă, în 1916, cînd a avut loc debutul dv. la „Scena".

— La revista „Scena" am publicat poezie și proză. Începuse războiul și Bucureștiul era ocupat. Atunci am scris „Balada cetății Bucureștiului". Cenzura prusacă nu a admis publicarea poeziei. Deci un „debut" amînat. Apoi am publicat „Cînd n-oi mai fi", poem în proză, semnat Agatha Gr. Semnam așa din cauza cenzurii germane dar și din modestie.

O lume în care literatura se făcea cu pasiune

— E interesant pentru scriitorul de azi, mai ales tînăr, să cunoască ambianța culturală a unor decenii care au pregătit marea explozie literară de după primul război mondial.

— Mi-e teamă că n-am să vă pot ajuta. Eu nu mă prea duceam la redacții. Nu mă duceam nici la cenacluri. Nu mă atrăgea atmosfera cenaclurilor, de laude reciproce. Adevărul e că n-am avut veleități de viitor mare scriitor ; am scris din prea plin sufletesc. M-am descoperit ca poetă, în anul I al Facultății de litere, cînd mi-a apărut primul volum „Armonii crepusculare".

— Ne-ați putea ajuta, totuși, să reconstituim atmosfera literară a acelui timp ?

— Cînd am debutat nu se putea vorbi de o atmosferă literară. Începuse războiul. Revistele apărute aveau un aspect provincial. **Convorbirile** erau în amurg. După primul război mondial, în 1919, la „Viața românească" o descoperisem însă pe Hortensia Papadat-Bengescu. Publicase „Ape adînci". Eram o sinceră admiratoare a literaturii feminine. Pe Sofia Nădejde, mare feministă, am cunoscut-o odată cu prilejul apariției „Robiei banului", roman pe care l-am citit cu interes. Pe Maria Cugler Poni am cunoscut-o mai tîrziu la Iași, în familia Meissner, unde fusesem invitată. Am făcut o recenzie la volumul său de „Poezii" pe care mi l-a trimis cu dedicație. Nu se pătrundea ușor în reviste. Totuși, surprinzător, odată, la „Ramuri", la Craiova, revistă în care o urmăream pe Elena Farago, îmi apăruse o poezie deși nu trimisesem nimic acolo.

Cum se debuta ? Se debuta și se lansa prin cenacluri, unde eu n-am prea fost. Am avut totuși norocul să mă bucur de aprecierea poetului Eugeniu Speranția care spunea : „Dintre poetele colaboratoare la revista „Viața nouă", deși nu le cunosc personal, remarc pe Agatha Grigorescu și Cornelia Buzdugan. Versurile Agathei le admiram pentru originalitatea lor". Era o lume în care literatura se făcea din dragoste, cu pasiune. Ibrăileanu n-a publicat, dintre moderni, de pildă, decît pe Minulescu și mai tîrziu pe Arghezi.

— Pentru că sîntem la „Biografia debuturilor", ne puteți spune ceva despre condiția debutantului, despre vechile „Poște ale redacției" de reviste. O „poștă a redacției" de atunci semăna, să zicem, cu cea de acum, de la „Luceafărul", de pildă ?

— Desigur. Am fost, pentru un număr doar, pentru că a început războiul, „poștașul" colaborator al „Cronicii Moldovei" și totul se petrecea foarte simplu. Primeai vraful de scrisori și manuscrise, le citeai și le răspundeai, fie în paginile revistei, fie trimițînd corespondentului o scrisoare. Se dădeau sfaturi, se comenta, așa cum face acum, la dv., Geo Dumitrescu. Și eu am trimis, spre publicare, la „Iașul literar", o poezie, „Amurg", scrisă în 1916, în timpul războiului, din care reproduc pentru că cel care mi-a răspuns a fost Topîrceanu. Iată o parte din poezie : „Valul de rubin / Apune, / După creasta / Munților. / Înc-o noapte / Se depune / Peste cuta / Frunților // Raze de safir, / Pălite, / Pe de-asupra / Apelor, / Dorm în gînduri / Ostenite, / Sub miragiul viselor... //".

Pe Topîrceanu îl urmăream de la „Flacăra" — el era umoristul, opusul lui Bacovia — și iată ce mi-a răspuns : „Stimată domnișoară, nu vă răspund la poșta redacției fiindcă poezia merită o scrisoare. Noutatea, imaginile ei ar fi îndreptățit publicarea, dar nu a depins de mine..." etc. Era scrisă cu cerneală roșie. Iată o mostră de relație caracteristică pentru vremea aceea.

„Densusianu, Iorga, Dragomirescu mi-au fost profesori"

— E de presupus totuși că legăturile cu viața culturală, cu viața literară nu s-au făcut doar prin scrisori.

— La facultate îl aveam ca profesor pe Ovid Densusianu, pe care-l apreciam foarte mult. Ținea cursuri inteligente. Era și poet... De la Litere, cursurile cele mai interesante erau cele ale lui Densusianu, de aceea m-am înscris și la doctorat la el, cu teza : „Simbolismul în lirica noastră", intrînd în conflict însă cu Mihail Dragomirescu. Împrejurările au făcut să nu termin doctoratul. Între timp profesorul a murit, apoi au intervenit greutățile familiale, catedra. Mi-a rămas însă bine întipărită în minte prezența profesorului meu. Înfățișarea lui impunea printr-un cap de o rară expresivitate spirituală. Era mereu foarte îngrijit, impunea respect studenților. Prelegerile lui erau întotdeauna desăvîrșite. Recurgea rar la notițe. Captiva prin timbru, prin căldura vocii. La filologie era mai arid, la literatură, în schimb, avea o voce adîncă, în surdină, adăuga melodiei versurilor una personală. Întotdeauna perfect informat. Ne-a predat suprarealismul în trei prelegeri. Ajungea la cele mai noi curente literare ; opere reprezentative din care informa foarte concis. Plecam de la cursuri impresionată. Îmi amintesc cum, în timpul cursului, ochii studenților erau atrași de briantul prins mereu la cravată. Avea o ținută impecabilă, purta numai haină neagră și totul era de o eleganță discretă. De remarcat delicatețea cu care se adresa studenților.

Am fost o singură dată la redacția „Vieții Noi" din strada Colței. Am intrat să las un manuscris. Nu știam că Profesorul este acolo. Cînd mi-a deschis ușa era foarte jenat. L-am găsit și l-am lăsat îngropat în maldăre de șpalte, ziare, reviste, cărți, caiete. Îl „prăfuise timpul, dormind peste hîrtii", cum spunea Bacovia. Profesorul ducea tot greul redacției, toată bucătăria, cum se spune. N-a recurs niciodată la ajutorul studenților pentru culegerea documentației necesare cursurilor sale.

— Este un plăcut și nimerit serviciu pe care-l faceți memoriei lui Ov. Densusianu, care a adus un suflu înnoitor în înțelegerea limbii și literaturii române. Ați mai avut profesori la fel de mari ?

— L-am avut pe profesorul N. Cartojan, la Istoria literaturii. Un cărturar distins. Pe D. Caracostea, pe Ion Dianu, de care nu am fost încîntată : era bătrîn și irascibil. Probabil că eram prea tineri ca să-l înțelegem. M. Dragomirescu era un bonom. La Filozofie, am avut ca profesori pe Rădulescu-Motru ; ne preda psihologia. Nu improviza niciodată nimic. P. P. Negulescu preda „Enciclopedia filozofică". El ne transmitea tot ce era mai nou în știință și avea o mare putere de sinteză. Era mai detașat de clasă, doar și materia era de așa natură, însă nu distanțat de studenți. Pe Tudor Vianu l-am avut la Estetică. Era tînăr pe atunci, suplinitor, abia venise. Studenții îl iubeau pentru că era bine pregătit. D. Gusti, la Filozofie, preda „Etica, politica și sociologia". Se ținea după cursuri „ad literam" și la examene își repudia cursul. Au mai fost prof. Murnu pentru Istoria artelor, profesorul Samurcaș, profesorul N. Rusu, la Istoria românilor. Cursurile lui Iorga le-am audiat puțin, doar între 1916—1917.

— Ați amintit numele lui Mihail Dragomirescu, nume aflat în actualitate astăzi, și despre un conflict. Despre ce era vorba ?

— Cu volumul „Muguri cenușii" am avut o disensiune de estetică literară, ca să nu zic conflict, e prea mult, cu profesorul meu Mihail Dragomirescu. Propunea unele titluri cu care nu am putut fi de acord. „de ce **Muguri cenușii**" ? — zicea profesorul, „**Mugurii bătuți de brumă**" îmi sugera (pesemne că nu-i plăcea acel cenușiu asociat cu **muguri**). Iar poezia „Iris violet" căpătase titlul „Speteze violet". La propunerea lui ar fi trebuit ca poezia să se termine cam așa : „Cine oare vă va stringe / În cununi de-mpodobire / Pentru jertfe de iubire, / Sau ce suflet de poet, / Din înfiorarea voastră / O să smulgă visul lumii / Încrustîndu-și nemurirea / În „speteze violet" în loc de „Într-un iris violet". Propunerea a stîrnit ilaritate în sală, vă închipuiți. Mi-am luat totuși licența cu profesorul Dragomirescu : „Cei doi dioscuri ai liricii noastre, D. Anghel și St. O. Iosif", a fost subiectul tezei mele de licență, la care am obținut o bilă albă.

— Mihail Dragomirescu conducea un cenaclu. Ați participat la ședințele lui ?

— I-am frecventat de 2—3 ori cenaclul, dar, am mai spus, nu m-a atras atmosfera cenaclieră. Nici la Lovinescu, pe care l-am cunoscut mai tîrziu. În acest caz mă apropii de Bacovia, care la rîndu-i, nu frecventa cenaclurile.

„Nu sînt de acord cu romanul dumneavoastră", i-am spus lui Lovinescu

— Ați pomenit numele lui Lovinescu. Spuneați că nu i-ați frecventat cenaclul, dar l-ați cunoscut totuși ?

— Cînd a apărut volumul „Terase albe", în 1936, volum ce cuprindea „colocviul" meu cu poetul, mă aflam pe Coasta de Argint. Nu mult după apariție am primit un telefon la redacția „Revistei Scriitoarelor și Scriitorilor Români", revistă care, menționez, a durat 18 ani, și la care eram membră fondatoare. Aici am primit un telefon de la Lovinescu. Scrisesem o recenzie despre volumul „Mite", de care autorul a fost foarte încîntat. Mi-a oferit volumul cu dedicație și m-a invitat la el, în Cîmpineanu. Deși făceam pe atunci naveta Bacău—București, mi-am găsit totuși timp să merg la întîlnire. „Ce ați făcut doamnă în volumul acesta ?" — mă întrebă, foarte teatral, Lovinescu. M-a speriat, m-a nedumerit... „Poezie, numai poezie. Cine mai scrie azi poezie pură ?" a continuat. I-am răspuns : „Dar Marea însăși e numai poezie, domnule Lovinescu". Avea pe birou statuia „Bălăuchii". îmi amintesc perfect. „Despre **Bălăuca** n-ați scris nimic, doamnă Bacovia !" — „Nu, n-am scris, pentru că nu sînt de acord cu romanul dumneavoastră. Îl socotesc o denigrare a memoriei Veronicăi Micle, care a rămas pentru mine aceea pe care Eminescu o imortalizat-o în poezia lui". M-a privit intrigat. Am continuat : „De unde ați scos epitetul — **„Die dierne"** pe care, la Viena, portarul îl atribuia, în cartea dumneavoastră, acelei frumoase femei ?", „Un romancier își poate permite orice ficțiune", — „dar nu la adresa unei ființe care a existat", i-am răspuns eu. Nu știu dacă m-a privit cu plăcere. Am fost prea severă, dar și prea sinceră. „Cenaclul nu e de aceeași părere. Iată, mi-a oferit statuia Bălăuca". „Și acest titlu peiorativ m-a întristat. N-am putut să o recomand elevelor mele". Acesta a fost „conflictul" meu cu Lovinescu, dacă se poate numi conflict.

— E. Lovinescu obișnuia să-și noteze astfel de întîlniri. Pentru că nu se află în memorii sau „Aqua forte" am vrea să-i știm sfîrșitul.

— La urmă m-a întrebat : „De ce nu veniți la ședințele **Sburătorului**, nici dumneavoastră, nici Bacovia ?" — „Pe Bacovia îl obosesc asemenea ședințe iar duminicile, după lungile navete Bacău — București, preferăm să rămînem împreună". Am stat o oră la Lovinescu. După asta nu ne-am mai văzut. Am asistat, după ani, la incinerarea lui. A fost o figură mare, un mentor important pentru mulți poeți, cu competență, cu mici scăderi, cred, în descoperirea unor talente care nu erau cu adevărat talente.

— Nu v-au atras cenaclurile, nu v-au atras redacțiile, totuși ce v-a atras cel mai mult ?

— Catedra. Am predat literatura română 32 de ani. Profesie pe care am practicat-o cu multe sacrificii. Ministerul îmi refuza transferarea în București, trebuia să fac naveta aceea obositoare. Mi se spunea că Bacovia nu ocupa o ierarhie în învățămînt, sau în societate, așa că...

Catedra a fost pentru mine antidotul atîtor vicisitudini, nedreptăți, atîtor ofense aduse poetului. A fost un supliciu ! Îmi aduc, totuși, aminte cu plăcere de anii petrecuți la catedră. Odată, la o inspecție, predam „Apus de soare" a lui Delavrancea. Inspectoarea, după terminarea lecției de la clasa a 8-a, a spus elevelor : „Regret că nu sînt eleva doamnei Bacovia".

„Am stat mereu în umbra poetului Bacovia"

— Ce impresie a făcut Bacovia asupra tinerilor ?

— L-am predat ca pe toți poeții. Elevele mele erau surprinse de unicitatea versului lui Bacovia. Clasele mari îl urmăreau din reviste. Odată descoperit poetul capta. Intuiau că au întîlnit ceva original.

— Pe cine a ajutat poetul Bacovia dintre poeții tineri ?

— Pe Gh. St. Cazacu, și mai ales pe elevii lui. Un tînăr, Bogdan Amaru, cu care lucra la „Orizonturi noi". Mai tîrziu, Bacovia avea trei prieteni, cărora poetul le spunea că sînt ca și copiii lui spirituali : Jebeleanu, Cicerone și Baconski.

— Cum a sprijinit poetul Bacovia pe tînăra poetă Agatha Grigorescu ?

— Nu l-a solicitat. El era foarte reținut. Mă citea, dar era discret. Totuși, la apariția volumului „Muguri cenușii" Bacovia mi-a făcut o recenzie în revista „Căminul" în care spunea, printre altele, că „Agatha Grigorescu și-a fixat un loc meritoș în lirica noastră". A mai scris doar două recenzii, despre „Talasa" și „Flori sacre" ale lui Macedonski și despre St. Cazacu.

— La începutul interviului v-am rugat să ne vorbiți numai despre dv. Vă rog acum, totuși, să ne spuneți ceva despre Bacovia pictorul, muzicianul.

— Da, Bacovia poetul era un sensibil muzician. Cînta foarte frumos la vioară. Ceaikovski, Chopin. Afară de clasici cînta lieduri, romanțe și improvizații compoziționale proprii. Bacovia era și un talentat desenator. A luat chiar un premiu pentru desen. Îmi amintesc cum, cu puțin înainte de moarte, poetul, care parcă presimțea apropierea eternului care-l va învălui, trăia cu multă sensibilitate fiecare clipă. În orice moment, parcă spre a ne lăsa cît mai mult ceva de la el, surprindea imagini, figuri, portrete, ale mele, ale fiului, (de care cu greu se va despărți), parcă spre a le lua cu el, spre a le eterniza. Din 2—3 linii, schița. Totul era esență la Bacovia, nu numai poezia. Păstrez aceste desene. Chiar și cîteva caricaturi, un portret în peniță al meu, al băiatului...

— Poate ne ajutați să aflăm cîteva amănunte despre portretele ce urmau să ilustreze „Istoria culturii oltene", și din care nu se cunosc decît cîteva, ale lui Traian Demetrescu, Al. Macedonski, Rădulescu Motru.

— O, asta este o poveste nu prea veselă. Cartea nu a apărut. Autorul era un fin al nostru. Bacovia naș pentru prima oară ! Se numea Stelian Mețulescu, era într-un timp cercetător la Academie. A și publicat cîteva broșuri. El l-a rugat pe Bacovia, prin 1953, să deseneze pe marginea textului lui, portretele celor despre care scria, pentru ilustrarea cărții. Poetul a lucrat vreo patru ani, uneori chiar îl obosea munca asta. Făcuse un album — textul și portretul. Moartea i-a oprit munca. Stelian Mețulescu a venit la mine, deși înainte ne ceruse, în scris, o convenție să nu solicităm drepturi de autor. Dar după un timp a venit și mi-a cerut 2 000 de lei, ca să-mi vîndă desenele făcute de poet. Erau 130 în total. Eu, deși eram foarte strîmtorată, atunci, i-am plătit suma în rate. Dar desenele fiind decupate fără textul explicativ nu se pot identifica. Le-am dat Academiei, unde se află și acum la secția Stampe. Toate poartă autograful și data scrise de autor. În toamnă, la „Junimea", va apare un volum, „Gînduri și imagini", precum și unele desene intercalate. Se mai află și în posesia mea cîteva.

— La ce lucrați acum ?

— Continui memoriile, volumul III, „Poezie sau destin". În acest an s-au împlinit 18 ani de cînd ne-a părăsit Poetul. Urmăresc să redau ascensiunea postumă a creației Poetului. Și mai am o datorie față de poetă, volumul aflat la „Cartea Românească", „Efluvii", ce urmează să apară chiar în acest an.

Cornelia Djigola

spirale

Harta poeziei (IV)

Gh. Grigurcu, un binecunoscut critic literar, produce întîmplător și la termene decente cîte un volum de poeme. Pe acest teritoriu el nu face nici gaură în cer, dar nu apare nici ca un amator. Ultima sa carte, **„Apologii"**, apărută la **Dacia** din Cluj-Napoca, această editură atît de serioasă, ca și „Eminescu" de altfel, e o culegere de **haikaiuri**, gen în care s-au ilustrat și alții, de la Blaga la Pillat, dificil prin economia de mijloace cerută, artă a sugestiei în vers alb, singur sau însoțit de alte scurte și rare rînduri. Un asemenea volum se judecă, evident prin aura pe care o lasă în memoria cititorului, prin efectele secundare create cu bună știință. Este o artă a amînărilor, o artă a pașilor mici. Cînd Grigurcu spune : **„părul tău orbitor"** sau **„părul tău muzical"** **(Îți trebuie un păr orbitor / o pleoapă s-alerge)** este convingător, ba chiar îmi impune. Dar ce facem cu **„o grădină dezabuzată"**, unde construcția livrescă se simte. Cum **„o pleoapă care să predice"**, iar este o construcție silnică, să mă ierte autorul. Un poem straniu și tocmai de aceea frumos, este stricat de versul ultim. Iată-l : **„Acest mare gol obrazul tău / pe care lunecă-ncăperi / gesturile spionează / Destul s-a copt în adînc / viața / neînsuflețite ridurile ei / Cîndva aveai un surîs răcoros / o foame calmă și liberă / ca o piatră / Cîndva erai tînăr și geniu asemeni dulapului"**. Teribilismul, după cum se vede joacă feste chiar unui critic de poezie ! Poemul „Aceste dimineți" este perfect, într-un fel, în schimb (ca gen) : **„Aceste dimineți cîntătoare, însumări / de acțiuni minuscule / ca viața unui rubin erudit"**. Un rubin erudit, clar este o făcătură, dar ceva îl absolvă pe poet și asta nu mai știu să explic.

O stampă realizată economic, dar nu mai puțin pregnantă : **„Tremurătorul neant patron al miresmelor / o groapă compusă din bucăți / o butelie cu lumină alcoolizată / haosul nereparat"** (nereperat, aș fi spus...) Barbisme în „În loc de decadență" : **„La nesfîrșit lepădîndu-și toate acestea / ne-a făcut un semn mort / un suspin ca o siglă"**. În schimb, „Toamna" este destul de plată și iremediabil pierdută : **„Fără teamă de vis / deșerturi cinematografice / o împlinesc așa / cum cred de cuviință"**. De o precizie rece, fixînd într-o ramă glaciară un sentiment gingaș se dovedește a fi „Copilul" : **„Fără moarte e doar un copil / (patul său vrea să-l izgonească) / fără moarte e doar un copil / (jucăriile vor să-l ucidă)"**. De o melancolie nobilă se arată și „Am întîlnit", valoroasă mai ales pentru final : **„Am întîlnit infinita melancolie a pîinii / goarna de sulf a orelor / necunoscutele din cărțile de joc / străzile pe care atît de lent se tocește vecia / umbrele înțepate de viespi / ale unei inexistente dimineți"**.

Pline de zgură, încărcate de banalități, pe alocuri, scurtele inscripții lirice scot la iveală singular și cîte un vers memorabil : **„Se expune urii străvechi ca un lup / așa de desfrunzit abia izbutind să adulmece / glumele ieftine neorînduiala oglinzii"** (Copacul) „Poetul" e și el un frumos poem : **„Parafa monstrului în hîrtiile-i misterioase / pe care nu le vede decît rar pe care nu le caută niciodată / poet al zilelor al zilelor ațițate / de pofte candide // tulburate de-o lăcomie angelică / Există unele dorințe — a spus — crescînd precum arborii / din puritatea de cristal a celulelor trupului / trup visător în nervii sonori / clinchet în mușchi estompați / există dorințe cu mii de ochi"** „Cîmp", în schimb, pe cît e de scurt pe atît e de nepotrivit acestui volum de o ținută bună : **„Ca un cimpoi acest cîmp final / în care suflă vrăbiile"** (vers final absurd) „Pescărușii", tot pe stilul strîns mallarmean : **„Ființe ce cred în absorbție / ca și cînd o bucurie ar fi / sugative ale mării"**. Japonezeria continuă în „Șarpele" : **„Desenează o indecizie, o formă a vîntului / pe care l-a colonizat / (veninul său plutea pe-un nor)"**, cu bune efecte, ca și „Ziua" : **„Răstimpul unei prăpăstii al lămpii ce-o devoră / al unui arbore justițiar al unui ac / al unui gest ce-nroșește peretele pudic"**. De o bună factură, în genul său mi se pare poemul „Între" : **„Între cuvînt și cuvînt / ironica cenușă-a sentimentelor / explică zilele // Între cuvînt și cuvînt / ironica cenușă-a zilelor / nu mai explică nimic"**. Inegal e „Trup", dar cu o mare imagine : **(„poftă mijind în gîtlejul nopții")** : **„Trup în care murmură acordul furtunos al cîmpiilor / plăgi în care zumzăie cuvinte obscure / surîsuri toxice țesînd înecații / Și te voi lua de mînă te voi duce / să te predau vrăbiilor / poftă mijind în gîtlejul nopții / eter suav / ce se pierde cu firea / intact precum cei ce-au așteptat"**. „Semn de carte" putea fi și mai mult, are un parfum care-l salvează : **Vai totul a fost spus vai nu-ți rămîne / decît un rol ingrat : de-a repeta / accentul norilor ce-nvață cugetul / al florilor adaos de tămîie"**.

În totalitate, ultimul volum al lui Grigurcu atestă un poet de cameră, muzical, sagace, solfegiind cerebral.

★

Cu Florin Mugur (Roman) se întîmplă un lucru și mai dificil. E de asemenea un livresc, un constructor de poeme, dar la el metafora e mai plată, vine mai greu, deși uneori apar versuri memorabile, fără adiacențe cu restul. În „Descrierea fetei" apare **„o școlăriță leneșe a fricii"** care **„deschide lent bricege de mătase"**, ea însăși e **„o sticlă-n care ninge / căzută-n miez de noapte / dintr-o căruță grea"**. O grațiozitate și o imensă delicatețe stăpînesc poemul : **„Fata la marginea unei povești citește din cărțile străvechi, parc-ar dansa"**, ea e **„lucidă și plină de forță ca zăpada"**. În întregime un bun poem este **„Roman"** cel ce dă titlul volumului : **„Lasă hîrtiile, îmi strigă pieptănîndu-se / O noapte plină de băieți trosnind chibrituri** (extraordinar vers !) **părul ei lung muncit de dulci trufii / Iar eu mai scriu un vers și încă unul / în timp ce-mi pun cămașa alungîndu-mi / din mîneci un neam leneș de stafii / și verbele înfulecă grăbite / zgomotul părului, băieții, pieptenul / de tablă gri. Vreau s-o sărut, o las să vie / dar cineva-ntre gura mea și-a ei / așează lent / o foaie de hîrtie"**. În cantitatea mare de flori ale cuvintelor, cum spuneam, își fac loc versuri singulare rezistînd inerției celorlalte : **„Spuneam te iubesc — tremurai fericită ca apa atinsă de gura copiilor"** sau : (Prințul) **„cade mereu în locul misterios / / dintre cele două accese de nervi ale zilei"** (excepțional !).

Dacă vreodată cineva a batjocorit așa numita **„poezie intimistă"** înțelegînd prin asta sentimentele cele mai curate ale individului, îl invit să citească un poem cu destul lest prozaic, dar de o mare puritate interioară : **„Ea este doar un fum dumnezeiesc / învăluindu-mi trupul un punct de aur / alunecînd pe vechea mea oglindă / distrată, prinde fluturi cu gura și-i mănîncă / cele o mie de țigări aprinse / le uită-n bezna bibliilor mele // uitat de ea, sub patul scund / un foc / mărunt și verde ca un cuib de vipere / Vine tîrîndu-și leneșă sandalele / din buzunare-i curge lin cenușa / poemelor, plină de ciocuri tari de vrăbii / Ea vine înmărmuritor de palidă / cu gesturi iuți ca focul, risipite / în toate părțile, bibliotecă-n flăcări / și cărțile arzînd se smulg din rafturi / frunți pîlpîind se prăbușesc cu zgomot / sărut în aer plînsetul hîrtiei / Nu-i lasă de nimic / ea mă iubește / ea cîntă-ncet, uitîndu-se la flăcări"**. Acum trei versuri din „Dinți" în care e vorba despre un banal telefon, de unde se vede că despre orice se poate scrie poetic :„**Un telefon tăcut cuib de nervi rupți / un telefon plin de pămînt uscat / greu ca un mort. Cu cine-a plecat prințul ?"** și finalul : **„Și tot cu dinții taie firul telefonului / Lumină ! Mai păstra un ultim fulger / micul, bătrînul animal electric"**, punctînd o stare de extremă gelozie. Și el înscriindu-se pe linia reușitelor lui Florin Mugur, „Peretele cu ceasuri" mi se pare de o bună ținută : **„Sînt orologii cu un fluture zbătîndu-și / aripile gigantice pe clipe / pendule de bătrîni, sînt ochi umflați / guri încleștate de inși palizi, ceasuri / care miros a bani vechi de hîrtie / ceasuri de aur, de lemn moale, de mătase / Sălbatic e peretele păzind / patul tău pururi nupțial, fată nebună / la miezul nopții sună șaptezeci de ceasuri / și brusc, de frică, patului sălbatic / îi crește pe spinare / păr de lup / De frică, o sudoare vineție / alunecă fără sfîrșit, sclipind / pe lungile-i picioare de cristal / Și cerul / e-un perete tremurînd / cu toate ceasurile de argint holbate"**. Subsemnatul ar fi terminat poezia cu două strofe mai devreme.

„Globeii" scoate efecte barochiste destul de interesante : **„Globeii puri cutreieră grădinile / glu-glu, spun ei, dar ochii voștri limpezi / cum o mai duc ? / Dar muzele ? / Pe seară / tronul prințesei scîrțîie la fel ? / Și trec nostalgicele lor iubite / ele bat noaptea la mașină, ele fură / eșarfa de la gîtul antilopei / ele ascund în sîn / cu gesturi triste / urechi catifelate de asin / și duc molatice-n valize de mătase / coamele blonde / ale mînjilor bolnavi / Adoarme leul plictisit, se umflă / de somn ca luna, cască-n somn, visează / savane, flăcări, mucuri de țigări / Pe cerul gurii leului aleargă / globeii speriați / cu ochelari"**.

De la jumătatea volumului se cade în verbalism curat cu rare sclipiri : **„și vii scuipînd pe caldarîm unghii de lună"**, sau : **„pisici nebune, capete de nervi"**, ori : **„sau poate inventam nebuni un rîu"** sau : **„înaintează caii aristocratici ca o zi de primăvară"**, sau : **„orașele voastre de aer copilăresc"**, cum foarte frumoase sunt aceste versuri de început și de sfîrșit din „Ceară" **„Rău ne-am iubit rău voi muri, voi scrie-o carte... / Rău ne-am iubit, e întuneric, frig e-n sobe / Trece fantoma unei cărți barbare"** sau : **„soldați ostili, cu părul blond, arzînd"**....

Eugen Barbu

Florentin Popescu

Menire

Să te scoli dimineaţa,
să-ntimpini lumina
să ţii şi să mingii soarele-n palme
ca şi cum un sculptor ai fi
şi cu miinile tale-ai da la o parte
materia inutilă a nopţii
spre-a putea să-şi deschidă petalele galbene
deasupra cimpiei, floarea luminii.
Să te scoli dimineaţa,
să-ntimpini cu privirile tale
clopotele ierbii inundind cetatea
cu sunet de rouă,
s-auzi culoriie cum iscă frumos
neasemuitei ore un imn
şi imnul acela ca pe-un ecou trecind
dintr-un suflet in altul
prin ţara cu chip şi cu nume de pasăre

Ioana Proca

Lampa nr. 11

Copii hipnotizaţi in joacă
de circuitele electrice şi zgomotele
automobilelor in rodaj,
opriţi-vă, din această falsă copilărie
şi ascultaţi-mă :

Eram copil cind in sat mai ardeau lămpile
cu gaz şi felinarele
ţinute-n joasă inflorire pină in toiul nopţii
ca să adormim noi, copiii,
să nu ne speriem de pilpiitul acela mic
al fitilelor de mărimi diferite,
după starea fiecărui om.

Ştiam să-mi scriu numele,
cu litere de tipar, de-o şchioapă,
pentru că altfel nu vedeam hirtia
şi chiar dacă incercam să scriu de mină,
lumina pilpiia şi codiţele literelor
se strimbau, părindu-mi-se astfel
că ori de cite ori incercam acest scris
literele plingeau.

Şi, cind in sat s-a mai lăţit curentul
ai mei au hotărit să stringă bani
şi au plătit dreptul nostru la lumină.

Bucuria a fost la fel de mare ca a voastră
cind vă cumpăraţi jucării electrice,
inchideam şi deschideam lumina

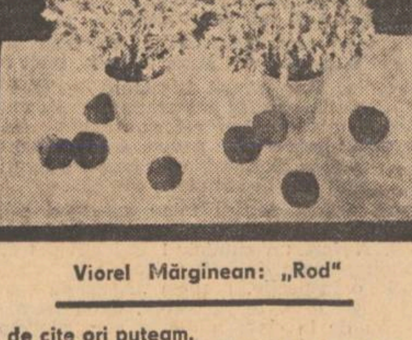

Viorel Mărginean: „Rod"

ori de cite ori puteam,
pentru că, după cum ştiţi, nu totdeauna
poţi face ce vrei tu, cind eşti mic.

Imi făcusem, pină la urmă un obicei,
săream din pat şi deschideam
cum aş fi deschis uşa unui musafir,
bucurindu-mă că pot aprinde lumina
fără să mai fiu obligată
să şterg sticla innegrită de fum
pe care, de atitea ori o spărgeam.

Viaţa mea a durat cit o jucărie,
literele alfabetului le-am invăţat cu codiţe,
nu ele plingeau
ci ochii mei mici şi negri,
slăbiţi de fum şi de pilpiitul
fără oprire
al fitilului lămpii nr. 11.

Mihai Traianu

Nu se pierd

nu se pierd râurile patriei muntele câmpia
nu se pierd
în patrie nu se pierd clopotul grâul copacul
de sol nu se pierde
vrerea de mai bine nu s-a pierdut cum nici
de ţărm marea verde
nu se pierde o limbă maică ce ne-a născut
ce la sânu-i ne-a strâns
jertfa luptelor nu s-a pierdut prin istorie
trecând nu ne-am plâns
fiii de patrie nu se pierd crezul unui popor
nu se pierde
nimic în patrie nu se pierde doar în evoluţie
adâncă pot fi toate
piatra polenul iarba nu se pierd cum nici dorul
de libertate
nu se pierd imnul pasărea cerul cum osiile
patriei nu se pierd
in pămint nu se pierd acei care păminteni in
patrie cred

neliniştile principelui

Marian Vasile

Marele hatman Lupu Bogdan era un bărbat tinăr şi frumos. Nu trecuse mult de treizeci de ani şi cum la o asemenea virstă dobindise una dintre cele mai mari dregătorii in Ţara Moldovei, pe chipul lui sănătos cu ochi căprui, sclipitori şi cu o barbă neagră, virilă, se mai citea o siguranţă de sine şi o expresie de voinţă incrincenată. Voinţa a fost una din calităţile lui moştenite de la taică-său, marele setrar şi jitnicer Gheorghe Bogdan, care complotase impreună cu Gheuca impotriva lui Gheorghe Duca. Constantin-Vodă, domnul şi socrul său il iubea mult pe Lupu Bogdan, nu numai pentru că ii era ginere, dar pentru că-i verificase deseori virtuţile sufletului şi ale caracterului. Atunci cu ani in urmă, in 1680, după ce complotul fusese descoperit, iar cei trei conducători omoriţi, Lupu, fiul lui Gheorghe Bogdan jitnicerul, in virstă de şaptesprezece ani e inchis şi el de către Duca, bătut, schingiuit, amendat să plătească zece mii de taleri, sumă pe care n-avea de unde s-o scoată. Bătrinul, hapsinul şi vicleanul domn Duca il cheamă atunci inaintea sa şi-i spune că va fi iertat dacă va mărturisi că in complotul urzit de taică-său era implicat şi Constantin Cantemir.

— Niciodată, măria ta ! — i-a răspuns tinărul cu sufletul tare. Mai bucuros aş fi să mor decit cu strimbătate să-l invinuiesc pe cel drept !

A fost din nou schingiuit, lovit, i s-au cerut bani... Pină la urmă Duca a zis că-i dă drumul dacă vreun boier se oferă să-l ia pe chezăşie, dar in acelaşi timp i-a ameninţat pe toţi boierii să-i refuze chezăşia. Singur Constantin Cantemir, vorbeşte cu buluc-başa să-l elibereze şi se angajează să-i achite el banii intr-o săptămină. Lupu iese, işi scoate moşiile la vinzare, dar nimeni nu i le cumpără decit tot Constantin Cantemir, care puţin după aceea i le inapoiază şi-şi mărită fata, cea mare, pe Ruxandra, cu acest tinăr plin de virtute. Lupu va mai avea mult de suferit incă trei ani sub Duca, pină-n 1683, cind fuge impreună cu socrul său in Ţara Românească, apoi şi sub Dumitraşco Cantacuzino prigonitor şi acesta al lui Cantemir.

Trebuie să se fi petrecut ceva, o răsturnare, in sufletul tinărului in anii aceia de suferinţe şi pribegie, incit, mai tirziu, fără să-şi piardă tăria firii, a devenit cam rău şi cam violent. A văzut de mic, poate, că viaţa nu-i o glumă şi că virtutea fără forţă nu face nici un ban. De aceea, cind socrul său e numit domn, iar el pus mai intii aga, apoi mare spătar, iar din 1689 mare hatman, nu pregetă să-şi vadă cit mai mult de interesele proprii, să stringă moşii, s-adune bani mulţi, şi nu se dă inapoi de la şantaje şi violenţe, mijloace prea obişnuite in veacul său, pe care le simţise pe pielea lui incă din fragedă tinereţe. Il invăţase la acestea şi vistiernicul Iordache Ruset, care-i arăta o mare prietenie, şi care se pricepea la toate, fiind şi un grec invăţat, dar şi un om mai practic decit oricine. Altfel Bogdan Lupu era un fiu şi slujitor devotat al domnului, se ingrijea şi de oastea necesară războiului şi de liniştea dinlăuntrul ţării. Ca agă mai prinsese unele procedee de urmărire a celor nesupuşi domniei, şi le folosea acum din plin pentru depistarea duşmanilor lui Vodă. Lucra aici, mină in mină cu Iordache vistiernicul, a cărui inteligenţă şi experienţă nu ştia cum s-o aprecieze mai bine, şi s-o laude in faţa lui Constantin Cantemir.

Dumitraşco beizadea, la rindul său işi iubea cumnatul şi pentru rudenie, dar şi pentru firea sa puternică, activă, devotată familiei Cantemir. Işi da seama că in pofida tuturor defectelor lor, Bogdan Lupu şi Iordache Ruset erau singurii oameni ataşaţi domniei, şi care aveau şi puterea şi priceperea să-i apere pe Cantemireşti. Dar Lupu era şi-un om cu destulă invăţătură, căpătată in parte de la dascălii pe care tatăl său jitnicerul ii adusese in casă pe cind era copil, in parte la Academia de la Trei Ierarhi. Mai ciupise ceva şi de la Ieremia Cacavelas, pe cind acesta ii instruia la palatul domnesc pe cumnaţii lui mai mici, Antioh şi Dimitrie. Citise ca mai toţi boierii letopiseţul lui Grigore Ureche, din care se aflau de-acum o mulţime de copii, Cazania lui Varlaam, mai citise letopiseţe slavoneşti, unele din vremea lui Ştefan cel Mare ; apoi la Trei Ierarhi invăţase pe lingă aritmetică şi istorie, limbile slavonească, grecească şi ceva latineşte ; multă religie şi oarecare filozofie. Era insă unul din acei mulţi boieri din vremea lui care ţineau să nu amestece viaţa cu ştiinţa. Acasă uneori, seara, mai citea cite ceva inainte de culcare, ori la o ptrecere, discuta cu unul cu altul fapte din istorie, despre Ştefan, despre Rareş, despre Mihai Viteazul, despre Traian şi Decebal. Ziua insă gindul ii era la treburi, la intrigi şi la căpătuială. Se pricepea destul de bine şi la discursuri cu ocazia primirii unor solii, ori a plecării lui in solie, cum se intimplase nu mai mult decit cu două luni in urmă cind fusese la curtea lui Constantin Brincoveanu cu o misie dintre cele mai delicate.

— Vezi Lupule — ii zisese Constantin Vodă — că te duci acolo intr-un cuib de vicleni bătrini şi pe deasupra putrezi de ştiinţă ca stolnicul Constantin, Mihai spătarul, şi ceilalţi Cantacuzini, alături de care Brincoveanul nu e nici el ur vulpoi de rind. Ia-l pe Iordache Ruset, că-i ştie pe dinafară (sint doar rude !) şi pe Dumitraşcu beizadeaua şi pregăteşte-ţi de-aici un discurs in care să pui tot felul de treburi politiceşti, filosoficeşti şi istoriceşti... Dar pe de altă parte nici să nu mi te sperii, ci să te ţii cu fruntea cit mai sus ca un ginere de domn şi mare hatman al Moldovei ce eşti.

Cel mai greu a fost să ajungă la formula de introducere, a discursului pe care Iordache Ruset o propunea intr-un fel care să fie adresată numai domnului, lui Brincoveanu. (Ruset işi iubea ca sarea-n ochi rudele Cantacuzineşti din Ţara Românească, şi-ar fi vrut să nu le dea nici o atenţie in această cuvintare). Dumitraşcu ar fi vrut să-l cuprindă in fraza de introducere şi pe stolnic, pentru care avea in taină un sentiment de admiraţie. Vodă insuşi fu de acord să se găsească un chip in care să-i cuprindă şi pe marii sfetnici, pentru că, zicea măria sa, Brincoveanu o fi el domn, dar acolo hoţul cel bătrin al afacerilor e stolnicul Constantin, şi auzind inceputul, parcă il şi vedea cum i s-ar impăienjeni ochii de nemulţumire, cu toate că, altfel, nu s-ar mişca un muşchi pe faţa lui ca de marmură. Cantemir ii ştie prea bine pe Cantacuzini, i-a păscut indestul, pe vremea lui Grigore Ghica, apoi cind a pribegit la Şerban Vodă, in 1683 şi-n 1685.

— Ei, da — făcu ironic Iordache — neam de impăraţi, măria ta ! — la care ceilalţi zimbiră şi nu prea. Pină la urmă ajunseră la concluzia că fraza trebuia să sune astfel : — Mărite domn Io Constantin Basarab de Brancovan şi slăviţi intru toată lumea dascăli... Mai departe Iordache strecură o combinaţie cu sens ambiguu, la care nu se mai opuseră căci le conveni la toţi — e o cinste rară pentru noi să venim in solie la luminăţiile voastre... (aici trebuia o pauză)... din partea prea viteazului şi prea cucernicului domn Constantin al Moldovei.

Lupu Bogdan, a invăţat discursul pe de rost, tocindu-l mai multe zile la rind, apoi şi-a intocmit un alai luxos şi-a luat cu pompă mare drumul Bucureştilor.

Cum s-o fi prezentat Lupu in timpul discursului nu se putea şti prea bine, dar se zice că fusese foarte lăudat de Brincoveanu şi mai ales de stolnicul Constantin şi că-i intorseseră lui Cantemir Vodă numai vorbe de dragoste şi de adincă prietenie ; sigur e că marele hatman işi făcuse din plin datoria urmărindu-l pe Gheorghe omul Costinilor, pe care dinadins il luase cu sine la Bucureşti să vadă cum intră in casele Cantacuzinilor şi ce scrisori va primi de la ei pentru Velicico. La inapoiere, Lupu ii relatase cu de-amănuntul lui Constantin Vodă despre toate convorbirile avute de Gheorghe cu stolnicul şi-i adusese plocon şi scrisorile pe care i le scosese pe ascuns din căptuşeala hainei in care erau cusute.

Spre mirarea lui insă, care se aştepta ca socru-său să-l imbrăţişeze şi să-l blagoslovească pentru asemenea bune treburi, văzu că Vodă se incruntă, cade pe spate in jilţ şi-i spune să-l lase singur. A plecat, uimit, aşteptind să-l cheme a doua zi pentru lămuriri suplimentare. Dar nu l-a chemat şi atunci Lupu s-a dus el să-l caute pe domn ; cum nu era neprevăzător, a trecut mai intii prin apartamentele beizadelei Dumitraşco. Au vorbit de una, de alta, despre Ruxandra şi despre copiii lor mici ; Lupu s-a uitat prin cărţile beizadelei lăudindu-le sincer, ca şi armele atirnate pe pereţi, dar gindul ii era tot la „treburile ţării".

— Dumitraşcule, cumnate — izbucni el — dar ce face măria sa, de nu ne chiamă la poruncă ?

— Măria sa tatăl nostru se roagă singur de două zile ; nu vorbeşte şi nu primeşte pe nimeni ! — spuse beizadeaua şi chipul lui deveni palid de ingrijorare.

— Hm ! — făcu nemulţumit Bogdan, care prins de tot felul de treburi se gindea cam rar la Cel de Sus, dar care mai tirziu va deveni şi el un om religios şi va ctitori printre altele Schitul din Fătăciuni-Tutova.

— Ţara e la mare ananghie, iubite frate ! — strigă el cu vocea-i groasă şi puternică, fără să mai ţină cont de politichia cerută in prezenţa unei beizadele. — Ţara arde şi Vodă, tatăl nostru se roagă ! E vremea s-apuce buzduganul, buzduganul, da ! iar nu să piardă vremea cu rugăciuni ! Tilharii vor să-l ucidă in scaunul domnesc iar Vodă şade zile-ntregi in faţa icoanelor !

Tăcu, văzind că şi-a dat prea mult drumul la gură. Dumitraşco păli şi mai tare, nu de grosolănia pe care şi-o permitea Lupu, n-avea timp acum nici s-o observe, ci de adevărul celor ce le spunea. Intr-adevăr, domnul se afla in mare pericol şi intirzia să ia măsurile cuvenite. Şi el Dumitraşco, deşi in alt chip, gindea că tatăl său ar trebui să fie mai hotărit intr-o asemenea imprejurare. Nu atit din ură pentru Costini, care-l mina pe Lupu Bogdan, ci din convingerea lui bine şi lucid judecată dinainte, şi justificată cu exemple din istorie, că un principe trebuie să se poarte mai ferm şi mai dur cu supuşii săi. Ajunsese, cercetind faptele şi intimplările din istoria contemporană la concluzia că domnii ar trebui să devină mai puternici in Moldova ca şi in Ţara Românească, şi să mai slăbească din tăria boierilor, care prin uneltirile şi trufia lor aduc prea des ţara la primejdie şi menţin o atmosferă de nelinişte şi de nesiguranţă. Aşa cum e sultanul la turci, impăratul la nemţi şi ţarul moscalilor.

— Nu ştii ce-a hotărit inspre partea Costinilor ? — il mai intrebă Lupu.

— Vodă se mai gindeşte ! — răspunse scurt beizadeaua.

— Se gindeşte, se gindeşte ! — izbucni iar Lupu hatmanul. Se gindeşte pină s-o pomeni cu sabia sub nas, şi pină cind ne-o vedea pe toţi cu capetele răstignite-n virful cetăţii !

Marel hatman ieşi furtunos şi fără să-şi ia rămas bun ; Dumitraşco ii auzi mult timp paşii repezi şi zgomotoşi pe coridoarele palatului.

Viorel Mărginean: „Rod"

Era in luna decembrie a anului 1691. Peste Iaşi incepuseră să cadă fulgi mari de zăpadă, ca nişte stele albe, impletindu-se şi dansind in aer. Nu prea ninsese pin-atunci, dar pămintul era ingheţat şi uscat din cauza vinturilor şi a frigului care totuşi nu lipsise. Şesul ce inconjura Iaşul ca o semilună incepuse deja să se albească. Mai departe, pe deal, un cerc lat de vii, acum desfrunzite şi părăsite. In mijlocul lor se ridicau cele opt mînăstiri puternic zidite ale călugărilor greci, cu turlele inalte şi zvelte străpungind norii ameninţători deasupra văilor şi dealurilor Moldovei. Beizadeaua văzu deodată ceva ciudat, ca două pete negre, largi care se apropiau prin vii, din două laturi inspre cetatea Iaşului. Erau, mirare, două corpuri de oaste ce veneau incet şi parcă mascindu-se, pină ce, apropiindu-se se răsfirară ca un cerc in jurul oraşului. Puţin după asta auzi din stinga palatului, unde era o poartă a cetăţii bătăi, parole şi un glas aspru de soldat :

— Am o veste pentru marele hatman !

— Sint aici, aici căpitane Ignat ! Intră mai degrabă !

Lupu Bogdan, pindea şi el pe geam, dintr-o altă latură a palatului domnesc. „Ceva trebuie să se intimple ! — işi zise beizadeaua. — N-a chemat Lupul oştile degeaba".

Un fior ii străbătu trupul şi-l făcu să tremure. Simţea că se apropie un eveniment, o intimplare grozavă, in care el, Dumitraşco e atras de o forţă necunoscută, cum nu mai văzuse pin-atunci, şi pe care n-a avut cum s-o ştie nici din povestiri şi nici din cărţi. „Viaţa e un lucru incilcit şi greu de descifrat !" ii spusese de multe ori părintele său Constantin-Vodă.

Peste noapte zăpada căzuse neaşteptat de multă, incit străzile Iaşului se infundaseră, locuitorii rămăseseră inchişi in casele lor cu uşile zăvorite, o linişte pustie stăruind pretutindeni. Beizadeaua Dimitrie ar fi vrut să facă o plimbare cu sania prin Iaşi şi chiar prin afara oraşului. Căpitanul de slujitori Ignat, care fusese desemnat de Vodă să stea mereu in preajma beizadelei, dădu ordin să se scoată sania domnească, să se croiască drumuri prin curtea palatului şi pe străzile pe care urmau să se indrepte Dumitraşco insoţit de o suită de boieri tineri şi de slujitori ; ieşi din palat, cobori treptele cele multe de la intrare şi se urcă in carita acoperită care avea de o parte şi de alta două geamuri mici, iar inăuntru era construită cu scindură fină de brad, bine lăcuită şi frumos impodobită cu picturi.

Era imbrăcat intr-o haină albă din blană de soboli, iar in cap avea turbanul, tot alb, căptuşit cu vulpe argintie. Faţa ii era palidă de nesomn, iar ochii, negri, umezi şi vioi, aveau acum in jur cearcăne largi, vineţii. Frigul il cam stringea, dar aerul era plăcut şi inviorător.

Tinerii boieri, tretipostelnici, tretistolnici, tretipaharnici, veneau in urma lui călare pe cai şi bine infofoliţi, dar plini de veselie.

— Faceţi loc ! Trăiască beizadeaua ! — strigau ei şi chiuiau cind sania alunecă in goană şi dispăru pe poarta cea mare a cetăţii domneşti.

Oraşul era cufundat in linişte, şi strigătele alaiului răsunau puternic pe străzi, făcind să se ivească pe la geamuri chipuri curioase de femei şi copii.

Se spune că in anul 1686, cind Ioan Sobieski, craiul Poloniei a intrat in Iaşi jefuind casele, palatele, pină şi bordeiele ţiganilor, vrind să pătrundă in aceste mînăstiri foarte bogate, a trebuit să renunţe din cauza rezistenţei armate cu care se opuneau călugării vasilieni.

La una din aceste minăstiri opri alaiul beizadelei Dumitraşco şi slujitorii săi bătură in poartă să-i deschidă.

Stareţul Teofil il primi cu multă bucurie şi smerenie, ii arătă curtea minăstirii, clădirile in care se aflau chiliile numeroşilor călugări, ii arătă interiorul bisericii bogat impodobite cu picturi şi cu odoare de mare preţ, il duse in biblioteca plină de manuscrise şi de cărţi tipărite, care-l interesa in chip deosebit.

Dumitraşco il intrebă dacă n-are in bibliotecă un volum de Teophil Corydaleu, de care auzise că numai aici se află, din toate bibliotecile Iaşului. Beizadeaua nu prea iubea cărţile lui Corydaleu, teolog de influenţă apuseană şi care făcea prea mult uz de teoriile filosofilor păgini ca Aristotel, dar care acum ii trebuia cartea lui pentru a-şi lămuri o problemă la care se gindea şi care privea raportul unui inţelept cu lumea inconjurătoare.

— Il avem, măria ta şi e o cinste pentru noi să vă indatorăm cu această carte. Dar să ne ingăduiţi un sfat, din slaba noastră ştiinţă... Corydaleu, precum ştiţi e afurisit de dreapta biserică a lui Hristos. Se hrăneşte mai mult decit trebuie din invăţătura papistaşilor şi chiar a păginilor antici. Incit să-l citiţi cu mare grijă şi să nu vă lăsaţi atraşi in mrejele false ale logosului său frumos pre dinafară dar putred pre dinlăuntrul.

— Cunoaştem părinte hibele acestui invăţat, şi noi inşine nu sintem un adorator al său. Ne trebuie doar pentru un lucru de amănunt ! — răspunse Dimitrie, constatind că bunii călugări erau mai porniţi decit el impotriva lui Corydaleu. Pe de altă parte ii trecu prin minte că aceste lupte dogmatice sint prea inverşunate şi consumă prea mult vlaga filosofilor, care ar trebui să-şi indrepte gindul şi spre viaţa cea lumească a oamenilor din vremea lor. E atita distanţă, e chiar o prăpastie intre ştiinţa ce se predă in şcoli şi faptele pe care le vedem in viaţă. Apoi, ei sint călugări, dar el Dumitraşco e fiu de domn şi viitor principe, şi vede cu mihnire cum toată invăţătura lui, adunată cu sirg şi cu multe nopţi pierdute, nu-i foloseşte cu nimic la rezolvarea crincenelor probleme ce se ivesc zilnic in faţa unui domn. Hotărit lucru, va trebui să caute a-şi gindi in viitor propria sa filosofie, care să-i fie nu numai o podoabă a minţii dar şi un sprijin in viaţă.

La ieşire din minăstire ii atrase atenţia un fapt, că peretele din stinga avea pe toată lungimea, una lingă alta, o mulţime de uşi mici de metal, inchise, cărora nu prea la inţelegea rostul.

— Acestea, măria ta — il lămuri părintele Teofil — sint sipete, in care bunii noştri boieri şi negustori işi adăpostesc averea la nevoie, in faţa năvălirilor barbare, şi altor urgii de care avem parte zilnic. Chiar azi, dimineaţă, marii dregători Velicico hatmanul, Gheorghe Apostol, Vasile Gavriliţă ne-au rugat să le ingăduim a-şi găzdui banii lor in sfinta noastră biserică, din ce pricini nu ştim, căci invăţătura noastră nu ne lasă să ne amestecăm in treburile lumeşti. Să aibă noroc şi să vină să le ia inapoi. Din custodia noastră nu s-a furat şi nu s-a pierdut niciodată nici măcar un fir de aţă.

Beizadeaua Dimitrie păli la auzul acestor veşti. Zvonurile deci sint adevărate, Velicico şi Gavrileştii se pregătesc pentru fapte periculoase.

— A fost o mare cinste pentru noi, sărmani călugări, vizita măriei sale, beizadeaua ! — ii spuse stareţul la plecare. Dar Dimitrie urcă in sanie, palid şi speriat, şi ceru să fie dus in goană la palatul domnesc.

Afară se mai luminase, şi oamenii ieşiseră in stradă, să-şi croiască drum şi poteci prin zăpada abundentă, in jurul caselor şi curţilor.

— Faceţi loc ! Trăiască măria-sa beizadeaua ! — strigau tinerii din alaiul lui Dumitraşco, dar el nu-i mai auzea ; era cuprins acum din nou de acel simţămint nelămurit de teamă in faţa unei intimplări ca o mare furtună ce se anunţa să vină. In pofida frigului de afară simţi că se infierbinta, că obrajii ii ardeau, şi se desfăcu la haină, apoi işi dădu şi turbanul mai pe ceafă, dezgolindu-şi fruntea arzindă.

(fragment din romanul „Tinereţea Inorogului")

Virgil Mazilescu

există semne

de cite ori se deschide vreo uşă inima
singuratecului
tresaltă. ori de cite ori plouă mă ridic şi
ascult
muzica unui vis călătoria unui vis prin singe.

există semne — şi pe o vreme ca asta
in adoraţie se pierde. in fericită amintire.

kavafis

fără teamă — fără uimire. am nădăjduit o
clipă
că zidarul nu-şi cunoaşte meseria. că salahorul
va fi ultimul
care să pună umărul aici... fără teamă şi fără
uimire

ziceau. trandafirul-ziceau. am ris şi (astfel)
am plins: după natura imprejurărilor. am vrut
să trec neobservat. sacru. nădăjduisem o
clipă...

o, noapte!

in ochii celui ce priveşte şi priveşte fără să ne
vadă

in călătoria cu un bici de aramă ca o trompetă
lungă
in depoziţia ca o bătaie de aripă ca un fum
peste case
in gustul şi in pipăitul acestui act insondabil
indură-te
indură-te de mine o, noapte !

in şiretenia vulpii in suma tuturor strigătelor
in noaptea senină in palida groapă cu resturi
in tot ce inaintează o, noapte !

vîrstă

ca razele de dimineaţă ale soarelui este
muzica
din jurul meu. proaspătă şi vioaie. şi bestială
cu măsură.

stau şi mă gindesc in linişte la cele ce am
făcut.

ca razele de dimineaţă ale soarelui este
muzica
din jurul meu. proaspătă şi vioaie. şi bestială
cu măsură.

stau şi mă gindesc in linişte la cele ce am
făcut.

teatru

Teatru al colectivităţii

Volumul de teatru publicat de D.R. Popescu in seria iniţiată de Ed. „Cartea Românească" nu cuprinde toată dramaturgia autorului „Vinătorii regale", piese ca „Aceşti ingeri trişti", „O pasăre dintr-o altă zi", „Pasărea Shakespeare", neincluse in sumar, indiscutabile reuşite scenice, adăugindu-se celor patru, de valoare inegală, reprezentind, deocamdată, literatura dramatică ce face obiectul cronicii de faţă.

„Baladă pentru nouă cerbi", piesă intr-un act, un fel de „mister" al paternităţii, speculind sugestiile magice ale incantaţiei şi simbolisticei folclorice, este un text mai mult „de auzit", nota finală in care autorul aminteşte de „Cantata profana" a lui Bela Bartok, inspirată tot de „Balada de lingă Reghin" este absolut necesară pentru inţelegerea acestei compoziţii aparent stranie, folosind asociaţia aleatorie, ludicul, creind senzaţia gratuităţii, pentru ca in final să fim surprinşi de un inţeles tragic, ascuns, neclar descifrabil.

„Pădure cu pupeze", piesă vizibil derivată din Beckett, cu toată sinceritatea mărturisim, nu credem a fi un text viabil, cu toată virtuozitatea, ades surprinzătoare, risipită de autor intru descripţia decrepitudinii şi-a imbobinării „tainei".

„Piticul din grădina de vară" e una dintre piesele care aduce o nouă viziune şi un nou limbaj, necomplexat de puritanism, in evocarea unui moment de luptă comunistă ilegală cu puţin inainte de 23 August. Umanizarea, pină la abjecţie, a personajelor acestei drame eroice, poezia profundă a unor replici ale personajului central Maria, ritmul halucinant, amintind de o dramă cam cu acelaşi subiect a lui Lorca, reuşesc să dea senzaţia de *autentic* : rezultat enorm, căci trebuie să ţinem seama de faptul că „tema" ilegalistului in faţa morţii a fost tratată superficial de mulţi autori şi nu numai de la noi, şi autorul atacind o asemenea temă are de invins, in plus, o prejudecată nu fără fond. Violenţa verbală a acestui text nu e doar o violenţă cu scop artistic ci şi o incercare de a trezi persoanele care dorm in sală, vezi simfoniile lui Haydn.

Cele spuse mai sus se potrivesc şi ultimei piese a volumului, „Pisica in noaptea Anului nou", una dintre cele mai puternice drame sociale scrisă in cele trei decenii de nou teatru românesc.

Unei realităţi sociale, identificabilă net, autorul ii adaugă patetismul febril al celui care nu acceptă că viaţa e făcută cu happy-end de rezervă pentru orice ocazie. Existenţa şi conştiinţa unor personaje ale zilelor noastre ne sint revelate brutal fără menajamente „ca la teatru", şi aria omenescului ne apare deodată infinită : infinit cimp al posibilului, in care grandoarea ca şi abjecţia apar ca fireşti date ale persoanei umane, nici bestie, nici inger, ci persoană reală. „Teatrul politic", dacă vrem ca această formulă să nu fie vidă, trebuie să fie chiar ceea ce sintagma spune : teatru al lucrurilor care se intimplă la toată lumea, teatru al colectivităţii, cum această admirabilă piesă a lui D.R. Popescu reuşeşte să fie, şi nu reiterată ispravă năzdrăvană a cite unui „cefalobil" născocit in serie după moda western. Trei din cele patru texte ale cărţii lui D.R. Popescu pot fi socotite intii de toate literatură de bună calitate, ele pot fi citite ca atare, ceea ce ne incredinţează că nu greşim socotind demersul literar ca esenţial in dezvoltarea dramaturgiei româneşti.

Cezar Ivănescu

film

A fost odată...

Aniversarea unei jumătăţi de secol de activitate cinematografică a prilejuit firmei Metro Goldwin Mayer realizarea unui interesant şi instructiv film de montaj, ce include cele mai reprezentative momente ale comediei muzicale şi cinematografice prefaţate de blindul răget al leului mascotă.

Printre prezentatorii secvenţelor transpuse pe ecran panoramic intilnim nume celebre — Frank Sinatra, Mickey Rooney (faimosul Andy Hardy al anilor '40), Elisabeth Taylor, Fred Astaire, James Stewart (cu umorul său nedezminţit), Gene Kelly, Liza Minnelli, Leslie Caron — interpreţi care evocă, amintesc, comentează principalele etape ale dezvoltării unui gen ce a făcut faima studiorilor californiene, participarea unor actori prezenţi azi in orice istorie a filmului muzical (Ginger Rogers, Judy Garland, Clark Gable, Jean Harlow, Cyd Charisse). Deşi tonurile complezente şi, pe alocuri, ironice sint preponderente in comentariu, spectatorul contemporan poate uşor sesiza marea aventură a musical-ului in diversele sale mutaţii calitative.

Depăşind criza impusă de innoirea mijloacelor tehnice datorată revoluţiei sonorului, cineaştii de la M-G-M au imbogăţit permanent spectacolul cinematografic cu multiplele valenţe ale comediei coregrafice şi muzicale. Este momentul cind exodul vedetelor de pe Broadway către uriaşele studiouri ale firmei a consacrat celebra formulă publicitară conform căreia „la M-G-M sint mai multe stele decit pe cer". De la predilecţia manifestă pentru montările spectaculoase prin numărul figuranţilor, opulenţa decorurilor şi strălucirea costumelor, ce schiţau firave şi naive suporturi epice interesul se deplasează spre comedia integrală, mai mult sau mai puţin sofisticată, unde dansul modern, conceput de virtuoşi coregrafi ca Fred Astaire, Gene Kelly, Stanley Donen primează prin inventivitate şi poezie, insoţit fiind şi de partituri inspirate, semnate de prestigioşi compozitori (George şi Ira Gershwin, Cole Porter, H. Mancini, E. Bernstein). Cele mai importante momente ale montajului rămin secvenţele realizate de novatorii genului — S. Donen, G. Kelly, G. Sidney, V. Minnelli. Ne reintilnim, astfel, cu **Un american la Paris**, unde muzica şi dansul sint complementare intr-o acţiune dramatică, definită ca un omagiu adus picturii franceze, cu eroii din **Cintind in ploaie**, intr-o coregrafie ce evocă cu umor pe Busby Berkeley, autorul marilor spectacole de balet de la inceputul sonorului, cu **Corabia spectacol**, in care strălucesc meteoric Kathrine Grayson şi Ava Gardner, cu **Gigi**, evocare a Parisului la inceput de secol cu concursul avizat al lui Maurice Chevalier.

Reprezentativ prin multitudinea de secvenţe selectate in montajul aniversar, **A fost odată un Hollywood** subliniază, alături de treptele evoluţiei unui gen deosebit de popular, care şi-a cucerit indiscutabile calităţi estetice, şi limitele musical-ului, care au impiedicat, in lupta cu televiziunea şi serialele, repetarea strălucitoarelor succese din anii '50—'60. Totuşi perenitatea cintecului şi dansului pe ecran a fost demonstrată şi de succese mai recente ca **My Fair Lady, Hello, Dolly !, Sunetul muzicii, South Pacific.** De altfel, Gene Kelly se pregăteşte să comenteze, de astă dată singur, seria a doua din **A fost odată un Hollywood.**

Călin Stănculescu

Smaranda Jelescu

Floarea soarelui

Uneori noaptea stelele sună
Dinspre Orion, cum zice magul.
Marea e departe
Acolo toate pietrele sînt albe
Și nu moare nimeni
Niciodată vîntul
Și nu doarme nimeni.
Am să mă duc pe cîmpul cu morminte
Să floarea soarelui
Am să încerc și eu să apun
Sub cîntecul sălbatic, viforos
Sunat de Orion.

Cocorii

Subțire, ca o coajă de ou nenăscut
Vîrsta aceasta a mîinilor palide.
Noaptea cutreeră fiecare început al absenței
Și ecoul lung al somnului tău
Ca o veghe.
Acolo sînt, într-o geană de singe albastru
La capăt,
Cu genunchii căzuți în anotimpul tăcut
În care cocorii țîșnesc cutremurați
De uruitul toamnei care vine.

Alcoor

Mi-a zis să zbor
Și eu ce să fac, cum eram
Sub raza stelei Alcoor
Sub clinchetu-i ca un balsam ?
Mi-a zis să mă nasc și m-am născut
De ce împiedică acum galaxii
Și despuiată să fiu de început
Și tremurînd, ca un colibri căzut ?
Astăzi s-a limpezit luna mai
Și cine nu crede în ea să se teamă
Vine soarele ca un tăvălug și ucide
Arde cîmpul gravid și mă cheamă.
Astăzi s-a limpezit luna mai și-i fierbinte
Pielea mi-a înflorit fără lege.
Vino, iubitul meu somnolent și cuminte
Cine-i ucis nu mai poate culege.

Al. Dumitrache

Dor

Spuneți-mi : dacă clopotele
bat sau nu bat,
de dorul cuvintelor
bronzul e vinovat ?

Este o taină-n amurg
care le trage de limbă,
sau eu am uitat
viețile încotro curg?

Mută-mi, lună, pe umărul drept
liniștea celui sting,
sau cade din obișnuință pămînt
acolo unde te-aștept ?

Ion Drăgănoiu

Zîmbetul

Ei vin cu flori multe în mîini
prin păduri, pe drumuri de țară
arta e de mîncare
par să ne spună
mușcînd cu dinții lor tineri
din covrigi colorați.
Ei vin cu flori multe în mîini
și orașul întreg e-o pădure
pajiște verde de ceară
asfalt înflorind
sub ochii lor tineri mirați.
Ei vin cu flori multe în mîini
și ei sunt primăvară
arta e bună pentru sănătate
par să ne spună
cioplitorii aceștia vinjoși
din munții Carpați.
Ei vin cu flori multe în mîini
deasupra orașului zboară
cu zîmbet ironic
de-o pasăre mare ouați.

Poveste

Să ascultăm, așadar, păunii în media nopții
lăsînd să ne intre adînc în plămîni
aerul verde și crud
din mahalaua celestă Țicău
și aducîndu-ne aminte o întîmplare
cu minunata doctoriță Cornelia Vulpe
de la dispensarul din Buhalnița
să exclamăm :
Atît de fragedă numai prietenia
poate să fie, niciodată
ea nu se cumpără cu doi ludovici.
Apoi să privim spre Constelația Crinului
să șoptim „o oară să fi fost amici"
să ne regăsim aceiași
de la începutul lumii
pe stil vechi.

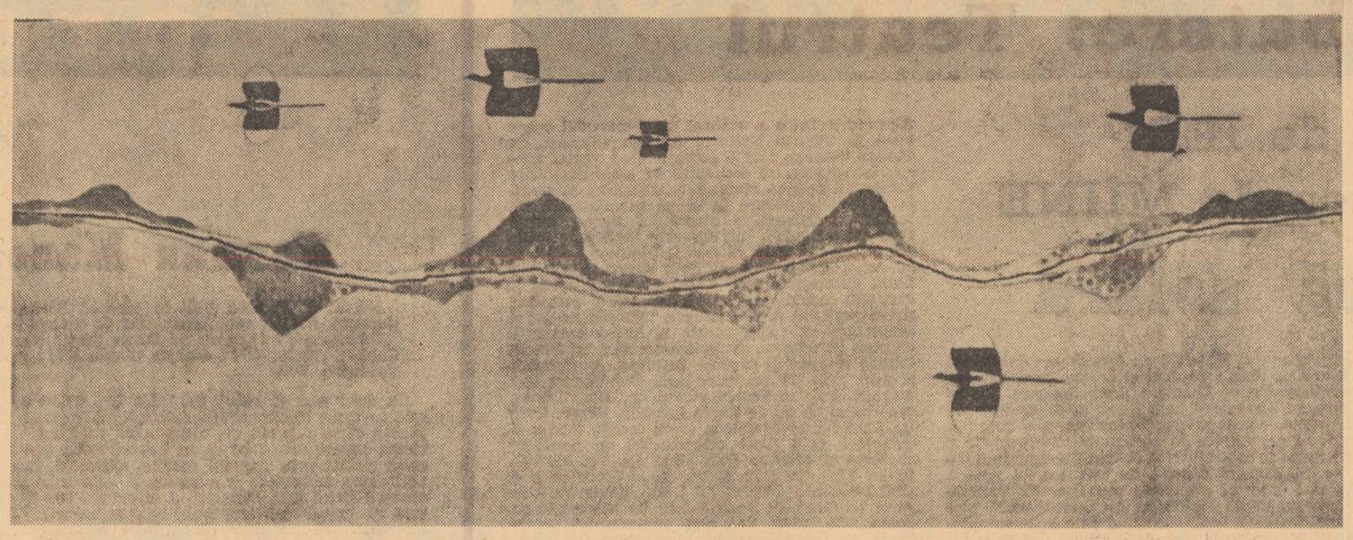

Viorel Mărginean: „Peste culme"

Leonid Dimov

Țicău

În memoria lui Ion Creangă,

Din amintiri : nici o urmă !
Dau examenul cel de pe urmă
Cu niște palide învățătoare
Aduse ad-hoc, din întîmplare.

Precum acesta, asamene,
Mai dădusem examene :
Dimineața, la trezie,
La oboseală : în seara tîrzie,
La cinci, la șapte,
Chiar în miez de noapte,
Acum însă, pe coridoare
Lunecau drăgostiri rătăcitoare
Cu mărgele, cu pivnițI, cu țuici,
Precum ca să mi se strecoare fițuici
Și să trec și eu
În grădina lui Totmereu
Unde-nfloriseră caișii :
Acolo se cam plimbau admișii
Pe subt umbrare, mai dînd cu coatele,
Mărturisindu-și, unul altuia, păcatele...

Ștefan M. Găbrian

om în mers

Am intenționat să încep povestea ta într-un chip pașnic și omenesc, dînd la o parte tot ceea ce ar aduce a truc literar, toate acele nevinovate compromisuri sau tertipuri la care scriitorul modern este obligat să se dedea pentru a-l convinge pe cititorul veșnic în criză de timp că, deschizîndu-i cartea, trebuie neapărat să continue lectura pînă la capăt, deși aceasta ar fi o altă ambiție deșartă.

Dar cum te poți descotorosi de obsesii ? Și de ce vrei să le afli mecanismul ? „Om în mers", aș fi preferat ca imaginea aceasta, de asemenea cu aparențe de împrumut livresc, să nu-mi submineze relatarea de la primul pas și, în special, amintindu-ți de tatăl tău care la fel te-a întîmpinat, și te-a mîhnit, cu un titlu de roman, să nu-ți stîrnească rîjetul. Să nu crezi că n-am vrut să pornim la drum, așa cum se obișnuiește, dintr-un punct de repaus, sau dintr-un punct mort, sau să refac călătoria noastră începînd, de pildă, dintr-o răscruce în care te-am găsit bolnav, deznădăjduit, dezarmat, pustiit, delirînd într-un pat de spital, cu patruzeci de grade febră. Mi-ar fi fost poate mai lesne să scriu despre renașterea păsării din propria-i cenușă. Este însă imaginea aceasta obsedantă, de care cu nici un preț nu mă pot descotorosi — „om în mers". Nu te văd și nu te pot înțelege altfel decît într-o permanentă hăladuire, mereu alergînd dintr-o parte într-alta într-o continuă neodihnă, mereu în căutarea unui drum și a unui urcuș care să te obosească într-adevăr, pentru că niciodată nu te-am descoperit cu adevărat obosit, deși adeseori erai frînt de osteneală. Și atunci nu-mi rămîne altceva mai bun de făcut decît să desfășor harta pe masă și să-ți urmăresc cu lupa trecerea de la un jalon la altul. De la înălțime, imaginea nu este suficient de clară și se întîmplă cîteodată să am impresia că acolo jos nu se află un om, ci o biată lăcustă care se deplasează în salturi mari, comice, lipsite de sens, și piere pentru totdeauna, anonimă, în păienjenișul ierburilor ; și nu o dată, înainte de a te prinde perfect în focar, judecîndu-te exclusiv după iuțeala cu care parcurgi distanțele, trecînd cu ușurință dintr-un patrat într-altul, am fost gata să te confund cu un simpatic oltean, trepădînd în tenișI, alergînd cu pași mărunți, cocoșat sub povara unor papornițe legate cu sfoară, spre o destinație secretă, numai de el știută. Dar potrivesc lupa mai atent și iată-te dintr-o dată înaintea ochilor mei net conturat, în mărimea naturală, zdravăn și sănătos, debarcînd în gara Burdujeni dintr-un accelerat sosit din Transilvania prin Bucovina. E o dimineață frumoasă de iulie, dincolo de linii cîntă păsările cîmpului în mirIști, s-a secerat de curînd și mirosE intens a moară țărănească, a boabe de grîu zdrobite cu pisălogul, pentru colivă. În înaltul cerului un stol de rîndunele (?) atacă un uliu șorecar, e o luptă pe cît de caraghioasă pe atît de inegală, cel puternic însă nu e pasărea aceea greoaie, planînd calm în volute largi, ci stolul micilor păsărele ; țipetele lor ascuțite au alarmat toată cîmpia, niște precupețe agasante, îți aprind paie în cap !, și uliul își strămută pînda scîrbit, n-o să-și pună mintea cu niște mușculițe obraznice, nu e de demnitatea lui... Fabula îți trezește surîsul, dar nu ai timp de reflecții, întrebi un ceferist cum poți ajunge în Suceava, pe unde să apuci. Este primul mo'dovean pe care îl auzi solticăind cuvintele, și îți place atît de mult vorbirea lui încît te-ai înșira la povești, afli însă cu regret, „bre", că n-ai nimerit-o chiar bine, „pintru Suseava si coboari din tren în Iței, acoló sînt multi autobuzi, pisti vreun șeas vini di la vali un personal", ei drăcie ?, dar cum naiba să te întorci !, și-l afurisești în gînd pe neoricopsitul de conductor care te sfătuise să cobori aiurea. Mai este și drumul ăsta din fața gării, dar este închis acum pentru reparații, de asta au pus bariera acolo, „vezi bariera ?, undi ti uiti, bre !, acoló între plopii șeia !", vor să-l asfalteze... Nu mai stai pe gînduri, te înhami la bagaje și pornești întins, căutînd să profiți de iluzoria răcoare a dimineții și de umbra rară a pomilor, ale căror frunze prăfuite sînt arse de căldura verii și la cea mai mică adiere fosnesc ca păstăile. Destul de curînd ești nevoit să-ți dezbraci haina și să-ți deschei nasturii cămășii. Soarele începe să dogorească, iar bagajele, cele două valize și ranița, sporesc în greutate cu fiecare sută de metri ; degeaba ai învelit în batiste mînerele de fier și degeaba te străduiești să schimbi mereu poziția curelelor — palmele se bășică, umerii te dor, sudoarea te năpădește, nesomnul și oboseala prelungitei călătorii se adaugă oferindu-ți de acum. Și, zîmbind cu superioară înțelegere, aștept ca din moment în moment să-ți dai în petec, să te văd trîntind tarhatul în mijlocul drumului și, pentru că ești absolut singur (și n-ai să întîlnești picior de om pînă la capătul drumului) să te aud înjurînd o dată de mama focului : ceasul în care ți-a căsunat s-o iei leanca prin holdă sau căldura nebună sau nepriceperea conductorului din tren. Sau dacă nu chiar înjurînd, să te văd manifestîndu-ți într-un fel nemulțumirea : ești totuși obosit, ți-e și sete și după cîte toate nu se pare deloc că te apropii de oraș și n-ai idee cît ar mai fi de străbătut... Observ însă că nu vrei să-mi oferi ocazia de-a te auzi cîrtind. Ci mergi mai departe în același ritm susținut. Te supraveghez foarte atent și mărturisesc că acum, cînd în mod practic fac cunoștință cu tine, ceea ce mă uimește și mă sperie, dar mă și dezorientează, este îndîrjirea sălbatică pe care ți-o deduc în primul rînd din încleștarea fălcilor. Indiferent care ar fi cauza ei, ce pot să-ți spun e că nu-i a bună, atita îndîrjire, te va duce adeseori la orbire și se va întîmpla atunci să nu poți discerne, ci vei da, cum se zice, cu bita în baltă. Pe de altă parte, cei prea dîrji nu vor fi întotdeauna și cei mai puțin dezamăgiți, dimpotrivă. Ți-aș dori ca învățătura aceasta s-o afli cît mai tîrziu cu putință, căci de aflat nu se poate să n-o afli.

Și mergi mai departe, cu îndărătnicie, și admit că la capitolul condiție fizică, deși nu prea ai o musculatură de boxer, ești bine pus la punct. Chiar mă gîndesc o clipă că am sărit peste cal și că, în realitate, dîrzenia ta are premize mai simple, oare nu-i vorba de cinstita convingere a sportivului că efortul de astăzi îl ajută la dobîndirea performanței de mîine, din care cauză nu se menajează ?

La un moment dat te hotărăști, în fine, să poposești. Dar în locul scontatei satisfacții, mătăluță ieși în marginea drumului și, știind că nu sînt spectatori, te dedai la un gest spectacular, îți desfaci brațele ca pentru o mare dezmorțire și strigi cît te ține gura : „Deci asta e Țara lui Ștefan cel Mare și ăsta e drumul care duce la cetatea lui de scaun !". Abia imi stăpînesc hohotul de ris, ce te-a apucat, frate ! ? Pornești însă mai departe și am impresia că viteza de mers, în loc să mai scadă, crește... Sînt cu ochii în patru. Ai o față osoasă și de-o paloare suspectă de adolescent prost nutrit, sau asfixiat de lecturi nocturne, sau ruminat de neliniștitoare febre ; cînd îți mai stringi și fălcile, pe lîngă faptul că nu ești deloc plăcut la vedere, mai pari și îmbătrînit și, în plus, aspru, adaug deci la îndîrjirea de mai sus : și asprime, deși poate că n-ar trebui să am scrupule și să ocolesc atita cuvîntul : răutate !

Știu că multe probleme ți le-ai rezolvat și multe planuri ți le-ai pus la cale nu stînd în liniște, singur la masă, cu capul în palme, eventual adoptînd atitudinea clasică a **pensierosului,** ci umblînd, „în mers", sau în decursul unei munci fizice oarecare. Sînt curios să știu ce ginduri macină moara ta acum, pentru că de injurat, pînă în prezent, slabe speranțe... Te pomenești că pentru tine tot ceea ce a început de săptămîna trecută, de cînd ți-ai băgat în portofel repartiția și de cînd ai pornit-o încoace și ai coborît ca fazanul într-o gară pustie și, în continuare, de cînd te-ai avîntat ca orbetele pe drumul acesta interzis circulației, totul este o agreabilă excursie ! Mă faci să cred că de data aceasta n-ai nici un fel de necazuri, nu-s nici neliniști, nici exaltări, și nu te tulbură nici o întrebare, singurul tău scop fiind să constați în cît timp poți transporta, după o zi și o noapte de călătorie într-un vagon de clasa a doua, acele infecte bagaje, pe căldura aceasta nebună, pe un drum numai piatră și hîrtoape (evident, perspectiva asfaltării nu intră în discuție), din frumoasa gară a Burdujenilor, pînă în orașul nevăzut, necunoscut numit Suceava.

Perfect, am luat cunoștință că în sufletul tău a existat o foarte alambicată... sfîșiere ?, te întreb, însă, crezi că ești unicul om de pe fața pămîntului care nu și-a putut iubi părintele ? Dar tu îți iubești mama (și ea are nevoie de sprijinul tău !) și îți iubești fratele (abia aseară sau alaltăseară te-a condus la tren și, despărțindu-vă, ați plîns amîndoi ca și cum v-ați fi despărțit pentru o veșnicie) și o iubești pe surioara ta. Ar fi fost destule fire care să te lege de ai tăi. Și ca să fii departe, să te depărtezi de un om pe care îl dușmănești, chiar de un dușman veritabil, nu e deloc necesară distanța ! Înțeleg, nu pentru asta ai plecat de acasă, am bănuit !

Viorel Mărginean : „Iarnă liniștită"

O fi poate la mijloc Marcela, vechea ta dragoste epistolară ? De ce tresari ? Te-ai gîndit, desigur, la ea, da, dar nu acum, mai demult, după examen, cînd ai hotărît să-ți alegi localitatea cea mai îndepărtată, te-ai uitat atunci pe hartă și ai văzut că din Suceava pîn' la Iași — nice douăzeci de pași, poate să te repezi cumva, cîndva, poate nu-i cu totul hazardată ideea unei reîmpăcări. Dar povestea aceea s-a sfîrșit demult, da, cu toate sfintele ei jurăminte. După ce ai fost exmatriculat din liceul militar și i-ai comunicat că lucrezi ca muncitor necalificat într-o fabrică, dumneaiei nu ți-a mai răspuns la scrisori. Simplu și clar. Iar tu ai suportat destul de ușor despărțirea, ți-ai spus că nu te merită, ai făcut haz de necaz și ai reflectat că n-are sens să ajungi la tragedie, căci prima iubire, cea curată, eternă, îngerească e făcută să se piardă (și nu peste mult timp vei adăuga acestui panseu infantil ; iar a doua iubire e făcută să **ne** piardă, ești isteț !)... Nici Marcela n-are amestec în hotărîrea ta de a pleca pe alte meleaguri, cît mai îndepărtate !

„Cum o să aibe, zici tu. Un bărbat (dar exagerăm puțin : tu, cel care, de la cincisprezece ani știi să meșterești scrisori de dragoste mortale, cel care mărșăluiești acum ca un soldat bătrîn pe drumul acesta nenorocit, încă nu o ai cunoscut pre femeie și aveai insomnii cînd vecina de-acasă își înșira chiloții pe sfoară, la uscat, și-i lăsa peste noapte să fluture în vînt, dincolo de ferestre) un bărbat mai face cîte-o prostie pentru o femeie (dar exagerăm puțin : Marcela din scrisorile voastre pline de jurăminte era mai castă decît Fecioara), își mai pierde cîteodată capul, dar nici chiar așa, să-și ia cîmpii !"... Da ? Vom mai vorbi noi... Pînă una-alta îți propun să lăsăm problema în suspensie...

Atunci dară pentru ce ? Să nu-mi spui că așa ți-a venit, că nu te cred. Mediile obținute la examen îți dădeau dreptul să optezi pentru un post mai pe lîngă casă. Sau, luîndu-te cu turma, puteai foarte bine începe obișnuitul pelerinaj, mai întîi pe la un medic cunoscut care să-ți elibereze certificatul din care să rezulte clar că suferi de-o extrem de gravă anemie pernicioasă și de-o debilitate fizică avansată, pe urmă, știi tu, pe la cutare care îl cunoaște pe cutare, care va aranja cu cutare, care cutî, cutá, mutare, lîngă ma și mama-mare. Adevărul e, lăsînd scălimbăiala la o parte, că mai mult de jumătate dintre colegii tăi au rămas pe lîngă vetrele lor, deși în regiunea S. nu s-au repartizat absolvenți, dar pentru tine chestiunea nu prezenta interes, nici nu putea să prezinte vreun interes.

„Într-adevăr, zbaterea lor mi s-a părut meschină, dar n-am să pot explica pentru ce și nu sînt sigur deloc că, pornind pe un alt drum, eu aș proceda mai cu cap... Dumneata te pretinzi scriitor, cu toate că pînă acum ți-ai tipărit o singură carte, de fapt o cărțulie de care nimeni n-a prea auzit ; dumneata faci mereu caz de conștiință, și îmi place lucrul acesta, dar în realitate poate că habar n-ai cu ce se mănîncă aia ; îți înțeleg curiozitatea profesională și, pînă la un punct, accept să mă spionezi, să mă tragi de limbă după exemplul tatălui meu și să-mi pui întrebări incuietoare... Dumneata zici că, la douăzeci de ani, citi am, citești pe fața mea „o îndîrjire sălbatică". În același timp declari că nu umbli la capitolul trucuri și, în plus, te străduiești să mă convingi că ești un om onest și că îmi dorești, în mod dezinteresat, cum se spune, prietenia, mă rog... Va trebui să te dezamăgesc : „îndîrjirea" dumitale este o aparență, dîrzenia presupune deliberare și calm, or eu am motive suficiente să afirm că sînt un caracter slab, fluctuant... Recunosc că o iau întotdeauna pe drumul care pare mai greu, dar nu știu de ce, nu mă gîndesc și adeseori, dîndu-mi seama că am greșit și că m-am expus unor greutăți inutile, total gratuite, mă lamentez ca o babă și regret profund... Care ar fi cauza acestor alegeri, nu știu, de dragul aventurii ?, pentru că am o oroare înnăscută față de șoselele asfaltate ?, dar cunoaștem la perfecție că acestea te duc la țintă mai repede și mai sigur. Nu-mai un imbecil, în loc să le utilizeze, își irosește vremea bătînd coclaurii, ocolind rătăcitor pe toate meandrele. Cred că ești de acord..."

Mereu fandări și eschive ! De ce nu ești corect, Mihai ? De ce îmi arunci praf în ochi ? Ce ascunzi ? De ce încerci să-ți minimalizezi personalitatea, cînd știi și tu, ca și mine, că destule valențe ale sufletului tău te separă iremediabil de semenii tăi. E o diferență între tine și vecinul tău care și-a băgat în cap să-și procure pe orice cale, cu orice chip automobilul ideal. Între tine și vecinul tău care crede că l-a apucat pe dumnezeu de picior pentru că a putut, în fine, s-o facă pe madam Fistic să-i zîmbească. Între tine și vecinul tău care visează o casă cu balcon și cu terasă spre grădină cu flori. Sau între tine și colegii tăi care se zbat să obțină un post lîngă cuibul părintesc... Ți-am citit de-a fir a păr toate însemnările, diversele acte, copiile proceselor-verbale, mă rog, mormanul de hîrtoage, întreaga arhivă cu care, de ani de zile, îmi bombardezi masa de lucru și mă oprești de la treburile mele. Ți-aș aminti că de curînd am răscitit din scoarță în scoarță caietul pe care chiar acum îl cari în valiza din dreapta, care acum e absolut gol, dar pe care încă din după-amiaza acestei zile vei începe, încet-încet, filă cu filă să-l umpli. Știu în amănunt aproape tot ceea ce va urma de aici înainte. Iar din investigațiile de teren pe care le-am efectuat deja (am discutat mult cu părinții tăi, tatăl tău mi-a spus despre tine niște lucruri îngrozitoare) sau sînt pe cale să le efectuez, voi putea reconstitui la milimetru aproape tot ceea ce s-a petrecut pînă acum. Între aceste două perioade există însă un hiatus peste care nu pot să trec. Apelez la prietenia ce ne leagă și, sper, ne va lega și mai mult în viitor ; nu-mi fă greutăți, nu-ți pune măști, Mihai ! Renunță la rolul timpitului modest ! Spune-mi ce s-a întîmplat și de unde îndîrjirea sălbatică de pe chipul tău !

(fragment din romanul „Colivia")

televiziune

Enciclopedie pentru tineret

Enciclopedia — o lucrare de mare întindere, care cuprinde cunoștințe amănunțite dintr-un singur domeniu sau din toate domeniile, ansamblu al cunoștințelor omenești organizate metodic, cunoaște o reeditare interesantă pe micul ecran, într-o emisiune realizată special pentru tineret de Val Tebeica și Ion Simion Pop. Sumarul fiecărei emisiuni întocmit cu atenție, ca să răspundă celor mai importante și interesante probleme de știință, cultură și artă, încearcă să informeze tineretul prin filme realizate special pentru temele propuse, prin comentarii docte și documente adesea emoționante.

În cadrul rubricii „România pitorească", în ultima emisiune, au fost prezentate vîrstele Hunedoarei, de la majestuoasele vestigii ale trecutului la majestuoasele cetăți industriale ale prezentului, de la castelul Huniazilor la combinatul siderurgic, monumente ce trăiesc într-o pașnică și impresionantă vecinătate. E vorba de un istoric al marii citadele de oțel, loc cu tradiție în prelucrarea fierului, de pe vremea dacilor, apoi a romanilor pînă la primul furnal, apoi pînă la laminoarele conduse astăzi de un calculator electronic.

Ideea prezentării unor **Memorii și documente literare** și-a găsit ilustrarea, de data aceasta, în mărturisirile scriitorului Ion Pas, înregistrate înaintea morții acestuia (1973) de către televiziune. Interviul, credem însă că nu a fost bine ales, chiar dacă s-a apelat la filmoteca de aur a televiziunii, deoarece nu reprezenta o profesiune de credință, și nu aducea nici amănunte inedite despre creația scriitorului. Vrem să spunem, cu alte cuvinte, că această emisiune are nevoie de interviuri concepute pentru ei. Au fost simple informații, de factură mai mult sentimentală, necorespunzînd intenției și necesității de a aparține unei rubrici din ceea ce înseamnă o „enciclopedie". Fiind vorba de tineret e bine să se apeleze la opere esențiale, la lecturi majore, la concluzii certe, prezentate metodic, așa cum o cere tema.

Informatica pentru toți — o scurtă istorie a calculatorului românesc din Cluj-Napoca, calculatorul Dacia 200, care se află la Academia R.S.R., cît și ilustrarea unor pagini de vitejie din istoria neamului în monumente din țară, de data aceasta prin filmarea monumentului **Griviția, 30 august 1877,** ridicat în 1897 de sculptorul Ioan Georgescu la Ploiești, monument bombardat și refăcut la 23 august 1952, au constituit puncte pline de atracție ale acestei emisiuni.

Cea mai izbutită realizare a fost însă cea **Despre frumos,** în care frescele egiptene și statuile antichității ne-au dat o adevărată lecție despre frumusețea, proporția și armonia corpului omenesc, imortalizate de-a lungul secolelor în artă.

Sperăm ca emisiunile viitoare să realizeze un salt calitativ prin care să se demonstreze că într-adevăr utilul se îmbină cu plăcutul.

Corina Cristea

plastică

Viorel Mărginean

Toate lucrările lui Viorel Mărginean, fără excepție, respiră o puternică liniște interioară. Și, ceea ce este mai important, ea se transmite cu de la sine putere, într-o ordine a evidenței, fără ocolișuri, nefiind nici mai mult nici mai puțin decît își propune să fie. Există la acest pictor o delicatețe, o armonie a confesiunii, dublată, observi, după o oarecare familiarizare cu opera lui, de un sentiment al grandorii, al măreției spațiale. Dimensiunile sincronizează într-un ritm parcă de baladă străveche. Motivele revin, cu centre iradiante, cu încrengături mereu altele dar aceleași în fond, decantînd în imagine esențe suave dar cu efect fulgerător. Izbește alcătuirea propriu-zisă a pînzelor, cu închegări de forme văzute de la mari distanțe, puse sub semnul unificării, ritualizate. Arbori și dealuri înalte, domoale, case mărunte la cap de ogrăzi neîmprejmuite, ascunzîndu-și geometria liberă, căpițe ascuțite de munte, identice aproape cu magica formă în triunghi alungit a brazilor, oameni dispuși asemenea florilor sau pomilor într-o vale de frumoasă și rodnică melancolie, totul concură la a defini o matrice spirituală, în realitatea căreia pictorul se regăsește pe sine cu vigoare mereu împrospătată. Imaginea locurilor natale, cu acele depresiuni largi și domoale, cu satele acelea împrejmuite de munți, cu acele poteci legînd în plasa lor o desmărginire de vis, cu lumina aceea cu totul specială, luminoasă și iernatică, știută celor care au văzut măcar o dată peisajul ținuturilor nu întîmplător numite Alba, domină și este dominată în arta lui Viorel Mărginean. În galeria pictorilor, numiți încă tineri dar tinzînd să devină direct maeștri pentru cei care vin după ei, citeva din pînzele lui Viorel Mărginean, cum ar fi cele intitulate „Iarnă liniștită", „Iarnă gri", „Iarnă mică" și „Ritmuri" (îmi vin la îndemînă aceste pînze aflate și în recenta expoziție de la Orizont) trebuiesc înglobate cu certitudine. M-am referit mai pe larg la o dimensiune a picturii lui Viorel Mărginean, pe care o cred centrală, perfect edificatoare. Ea descrie singularizînd. Uneori poate chiar mai pregnant decît am reușit să spun pînă acum. În „Negura" și mai apoi în „Călăuza" am putea găsi puncte de referință. Metafora poeticii, a legăturii dintre plin și gol, dintre real și oglindit, dintre munte și vale, fără început și fără sfîrșit dar cuprinzînd ținta în însăși desfășurarea ei calmă și încrezătoare, ne îndreptățește să-l redefinim pe Viorel Mărginean drept un pictor, în primul rînd, al grandorii. Viziunea lui, detașată și integratoare, se cuprinde de amplitudinea meditativă a omului obișnuit să privească de la înălțimea munților seculari. Desfășurarea compozițională trădează o astfel de privire de sus. Micșorarea se datorează imensului spațiu absorbit de privire. De la asemenea distanțe rosturile existenței transpun fără îngrădiri. Ordinea cosmică prezidează în cele mai mărunte dar, tocmai pentru asta, semnificative priveliști, intrate într-o natalitate secundă a întregului. Atît cît este el cuprins, și se cuprinde în nemărginire. Pecetea omului care-l privește și îl știe tot atît de bine de aproape, se însoțește, și înnobilează de o mare liniște interioară, cealaltă dimensiune definitorie pe care o amînteam, la începutul acestor rînduri, drept caracteristică lui Viorel Mărginean.

Grigore Hagiu

În dezbatere: Teatrul

Stagiunea de IERI
despre stagiunea de MÎINE

Perspectivă solară

1. Pentru a răspunde la întrebarea dv. primă, îmi pun, în prealabil, o altă întrebare, anume aceea dacă anul teatral încheiat are o configurație. Ce ar putea configura o stagiune ? Probabil, o puternică afirmare a dramei românești contemporane, sau reevaluarea amplă a pieselor noastre uitate ; ori deschiderea concludentă spre actualitatea dramaturgică a altor literaturi ; o suită de spectacole de înalt carat artistic ; o competiție republicană, relevînd talente și idei puțin ori deloc cunoscute. Cum a existat cite ceva din toate acestea, dar nici o dominantă categorică, e anevoie a se vorbi de o configurație, sau de trăsături distinctive ale anului teatral. Repertoriul — divers, destul de cuprinzător, cu plusuri, minusuri și momente de egalitate în raport cu alți ani — nu a constituit, după părerea mea, un vector al activității teatrale, decît în măsura generală în care, în mod obișnuit, literatura reprezentată orientează munca de creație în universul scenic. Aceeași piesă poate avea ponderi diferite în existența unor teatre : **Azilul de noapte** la București a generat un spectacol care a ridicat la cea mai înaltă cotă națională emblema Teatrului „Bulandra". **Azilul de noapte** la Pitești a prilejuit un spectacol destul de bun, dar care n-a modificat cu nimic identitatea instituției. O piesă admirabilă a lui Dumitru Radu Popescu, **Piticul din grădina de vară**, care-i adusese Teatrului din Tg. Mureș un binemeritat premiu la un festival, a fost palid, neconcludent jucată la București de Teatrul „Nottara". Au figurat în repertoriu mai multe piese considerabile de-ale lui Shakespeare dar nu s-a născut nici un spectacol shakespearian considerabil. Teatrul e o artă independentă care, bizuindu-se esențial și hotărîtor pe literatură, se impune prin modul propriu în care propagă ideile și imaginile literare, adresîndu-se nemijlocit unui public ce-l frecventează ca să audă și să vadă omul viu reprezentîndu-se pe sine.

Efortul dramaturgiei românești de a opina asupra problemelor actuale ale existenței noastre individuale și sociale, cetățenești și morale, asupra gîndirii și acțiunii noastre a fost notabil. Notabilă e și străduința scriitorilor ce se dedică teatrului de a formula această opinie într-un chip personal și de a extinde aria expresivității spre zone inedite. Am însă sentimentul că, spre deosebire de atitudinea față de proză, coeficientul de toleranță față de intențiile declarate dar neîncorporate artistic și chiar față de inautenticitate e, aici, mai mare. Statistic vorbind, numărul pieselor tipărite și jucate e destul de important. Dar tot statistic vorbind, numărul pieselor de ecou restrîns, ori pur și simplu mate, și care trăiesc, ca efemeridele, doar o singură stagiune (uneori într-un singur teatru) e și el destul de important. Nu sînt de părerea celor care se plîng de inflația poeziei, fiindcă explozia liricii românești a favorizat statornicirea unor repere de prim rang — și, probabil, că o va favoriza în continuare. În aceeași ordine de idei consider și cantitatea de literatură dramatică o posibilitate fertilă pentru apariția și discernerea unor opere capitale. Problema particulară a teatrului e însă aceea că numărul reprezentațiilor anuale posibile cu piese românești e totuși limitat și dacă abundă, la un moment dat, sub semnul celor mai felurite transingențe, lucrări subnutrite literar și dramatic, de factură banală și mai ales cu idei mici și puține, ori fără, rămîne neîndestulător timp și spațiu pentru lucrul asupra scrierilor realmente originale, închinate cu autenticitate dinamicei realități materiale și spirituale a țării.

Cele mai puternice prezențe literare de pe afișele anului 1974-1975 au fost drama ontologică **Matca** de Marin Sorescu și drama etică **Pasărea Shakespeare** de Dumitru Radu Popescu. Una a conturat cu putere „omul român în mediul său natural" — cum spunea Tudor Vianu — preamărindu-i capacitatea de a înfrunta vicisitudinile și a salvgarda continuitatea de ființă a neamului și a speciei, cealaltă afirmă, de asemeni cu putere, idealul etic al societății noastre, sancționînd sever un șir de contrarieri ale acestui ideal, vorbind, implicit, despre aceeași idee a responsabilităților reciproce ale generațiilor. Ambele lucrări sînt de inspirație socialistă certă și se înscriu, în modalități diferite, în realismul modern, care face labilă liziera dintre reflectarea directă, transparentă a realităților și refracția lor în alegorie, în simbol, în mit.

Firește, mai pot fi notate unele lucrări meritoase — **Ultima cursă** — de Horia Lovinescu, **Tovarășul feudal și fratele său** de Al. Mirodan, **Judecata de la miezul nopții** de Gheorghe Vlad și altele —, debuturi nu chiar lipsite de însemnătate — Radu F. Alexandru cu **Umbrele zilei** și Corneliu Marcu cu **Comoara din deal** — dună cum se poate face și un inventar, nu prea redus, de prezențe zadarnice și evanescente. Dacă se consideră numai ceea ce s-a reprezentat, atunci n-avem motive de exultanță. Dacă se adaugă și ceea ce s-a tipărit (și nu s-a reprezentat încă — piese de Teodor Mazilu, Ion Băieșu, Dumitru Solomon, Leonida Teodorescu) anul teatral n-a fost tocmai pauper ca dramaturgie originală.

2. Nu, anul teatral încheiat nu poate fi socotit excepțional. Nu-l pot numi nici **obișnuit**, întrucît nu-mi dau seama ce acoperă acest termen. Aș afirma că el a înfățișat ceva mai vizibil decalajul dintre uriașele potențe ale teatrului românesc de azi — unul din cele mai bogate și mai originale din lume în ce privește actorii, regizorii, scenografii, autorii, starea creatoare, situația instituțională, teatralitatea contemporană — și realizările sale efective.

Dacă luăm ca indice al acestor potențe **Danton**, memorabilă operă scenică a Teatrului Național din București cu piesa lui Camil Petrescu, semnată regizoral de Horia Popescu și **Azilul de noapte**, răscolitoare montare novatoare a vechii piese a lui Gorki, semnată regizoral de Liviu Ciulei la Teatrul „Bulandra", atunci sîntem în măsură a sesiza mai lesne anvergura posibilităților noastre. Iar faptul că putem situa la cel mai înalt indice doar două realizări dimensionează, oarecum, și decalajul evocat.

Nu pot susține despre nici una din înfăptuirile anului că ar fi culmea carierei profesionale a vreunui om de teatru. Fiecare creație a lui Radu Beligan sau a lui Toma Caragiu, ca să folosesc doar două exemple, mi se pare o culme — și iată că ei ne oferă mereu alte culmi, absolut nebănuite de noi. Am auzit-o pe Aura Buzescu, la 80 de ani, rostind la radio un poem eminescian cu o modernitate tulburătoare. Cînd ajunge deci pe o culme de neîntrecut un artist teatral ?

Iarăși, e dificil a se da o sentință de consacrare în cazul unor tineri artiști, deoarece în universul scenei, laurii nu se cîștigă cu titlu definitiv, consacrarea e, ca să zic așa, un proces continuu, fără încheiere. Există însă temeiuri ca să-l considerăm, în continuare, pe regizorul Alexa Visarion — pentru spectacolul **Pasărea Shakespeare** de la Teatrul Giulești — drept unul din fruntașii tinerei generații regizorale, prin curajul ideilor, robustețea compoziției scenice, echilibrul formelor, prinderea de a da unitate artistică reprezentației și capacitatea de a dezvălui filoane neștiute ale talentelor actoricești, Alexandru Tatos a realizat un remarcabil spectacol, la Teatrul Național din Cluj-Napoca, cu **Mutter Courage** dînd o accepție acut tragică piesei, într-o manieră deosebită de toate montările românești de pînă acum. Sergiu Savin a asigurat, la Brașov, o punere în scenă esențializată, de formulă baladescă, a piesei lui Blaga, **Anton Pann**, îngemănînd, într-un chip inefabil, efigiile celor doi mari poeți. Mircea D. Moldovan a făcut, la Arad, un frumos și liric spectacol O'Neill **Luna dezmoșteniților**. Aurel Manea a creat o versiune scenică amuzantă, insolită a comediei shakespeariene **A 12-a noapte**. Olimpia Arghir a conspectat cu spirit politic și într-o ambianță oportun pamfletică, satira dramatică a lui Brecht **Capete rotunde și capete țuguiate**. A debutat, printre alții, cu fantezie, încă dezordonată dar fecundă, Bogdan Berciu, elevul lui Mihai Dimiu, construind un fel de feerie juvenilă, **Regele Cerb** (la Studioul Institutului). N-au trecut, fără a fi observați, prin filele calendarului de premiere absolute și relative Dan Micu (la Tg. Mureș), Iulian Vișa (la Baia Mare, nu la Sibiu unde e angajat), Anca Ovanez (la Iași), Alexandru Colpacci (la Oradea), Petre Bokor (la București) și, poate, alți cîțiva. Cea mai proeminentă personalitate a tinerei generații de scenografi s-a vădit a fi Florica Mălureanu, a cărei invenție artistică pare inepuizabilă și al cărei stil se bizuie pe hiperbole constructive și plastice provenite dintr-o lectură directă a textului și, aș spune, dintr-o foarte personală viziune regizoral-scenografică asupră-i. Alături de ea, Dan Jitianu, Helmuth Stürmer, Vittorio Holtier sînt, desigur, printre artiștii tineri solicitați legitim, și solicitanți. Numărul actorilor care au impus personaje e mare ; enumerarea lor s-ar cuveni să înceapă, neapărat, cu Mircea Albulescu în **Danton** — dar cine știe unde s-ar putea pune punct unei atari enumerări ?

Subliniez existența unui detașament de regizori tineri capabili, serioși, cultivați, pentru că evoluția actuală a teatrului, la noi ca și în lumea întreagă, e condiționată de existența personalităților regizorale.

Din acest unghi privind lucrurile, ne putem întreba de ce, în stagiunea expirată, unii tineri regizori ce cîștigaseră reputație sau fuseseră observați chiar de la debut, au lucrat puțin ori n-au lucrat deloc, ori au iscălit afișe evazive (Ion Ieremia, Magda Bordeianu, Nicoleta Toia ș.a.) de ce sînt, în genere, atît de parcimonios folosiți regizorii tineri de către majoritatea instituțiilor bucureștene. Dv., redacția, doriți să fie numiți artiștii tineri care nu și-au onorat încă promisiunile **și să fie menționate expres cauzele.** Nu e însă atît de simplu să fie menționate cauzele, chiar și expres, deoarece unele sînt necunoscute, iar în cazul altora coeficientul de presupunere e prea mare. Prin urmare, nici numirea tinerilor ce n-au onorat o făgăduială nu e lesnicioasă. Cum profesia de regizor (care altminteri se studiază la Institut) nu are nici un statut, regie putînd face, în teatre, oricine (ca să fii actor, scenograf, regizor de culise, mașinist, electrician, pălărier trebuie să-ți dovedești priceperea cu un atestat și să dai un examen ; ca să fii regizor nu-ți trebuie decît ambiția și o bunăvoință limitrofă) e cert că afluxul de ambuscați (care au dat și în acest an un număr menționabil de eșecuri și platitudini) îngustează posibilitatea de afirmare a regizorilor tineri.

4. Momentul actual e caracterizat de o așteptă excepțională a publicului românesc pentru arta teatrală, de o dorință tot atît de excepțională a celor mai buni scriitori și artiști de a da curs cerințelor socialiste pentru făurirea unei culturi teatrale moderne, pe măsura intelectualității, gustului și sensibilității publicului actual și de o comprehensiune excelentă a criticii teatrale valide (dominantă, acum, în peisaj) față de fiecare realizare autentică.

Cu atîtea virtuți artistice, dispunînd de atîtea talente și de un mediu propice, teatrul românesc are o perspectivă solară. Desigur, nu depinde exclusiv de oamenii de teatru cîte și ce fel de umbre mai pot scarifica luminozitatea acestei perspective. Dar ceea ce s-a făcut pînă acum, în condiții foarte diverse, și comparația lucidă cu alții legitimează un optimism funciar.

Valentin Silvestru

profil

Norman Manea

Născut la 19 iulie 1936, în comuna Burdujeni, județul Suceava. Absolvent al Institutului de construcții București. Bibliografie : Noaptea pe latura lungă, *povestiri, 1969 ;* Captivi, *roman, 1970 ;* Atrium, *roman, 1974 ;* Primele porți, *povestiri, 1975.*

Cu greu s-ar fi putut prevedea în primele sale povestiri ulterioara îndreptare a lui Norman Manea către o proză ce, abandonînd ca insuficientă narațiunea, coboară în instabilitatea fluxului psihic prin imagini mobile, neîntregi, în schimbare neîncetată a cursului și aspectului ; esențial lirică prin material și atitudine, urmărind să vizualizeze tensiunile secrete ale vieții interioare, să lumineze obscuritatea ascunselor virtejuri pe care, departe de a le conține, exprima sau rezuma, „evenimentele" din exterior înregistrabile ale unei existențe mai mult le mistifică, această proză își găsește în romanul de construcție complexă, cu o amplă orchestrație, posibilitatea cea mai firească de împlinire. Diferența dintre povestiri și cele două romane publicate pînă acum de scriitor nu este așadar de natură strict „tehnică" : „biografice" și „documentare", în sensul fixării atenției pe **faptele** relatate, pe termeni și nu pe relații, povestirile păstrează încă, sub forme diverse, comentariul autorului, în romane acesta fiind cel mult deductibil, niciodată însă formulat ori sugerat, mobilul fiind realizarea unei identificări totale cu conștiința personajelor. Cu toate aceste deosebiri, există în proza lui Norman Manea o vădită unitate problematică, izvorînd din permanența unor teme și motive ce revin statornic indiferent de registrul compozițional. Se remarcă, în primul rînd, prezența unei adevărate „obsesii a începuturilor", expresie în fond a „obsesiei vieții", a preocupării de viu. Interesul pentru momentele genetice este cel mai adesea retrospectiv și are sensul unei căutări a autenticității, scriitorul încercînd a delimita trăirea primară și deplina participare de repetiția care mortifică și degradează. Exemplară este **Discursul**, reluată în volumul **Primele porți** sub titlul **Nunțile**, o proză antologică și probabil cea mai împlinită scriere a lui Norman Manea. Povestirea poate fi citită și ca o parabolă a alienării. În alte texte, caracterul oarecum tezist și artificial al desfășurării narative și stilul uneori înflorit indică doar natura înzestrării lui Norman Manea. Febril, speculativ, ironic adesea, de un patetism stăpînit prin luciditate și inteligență, scriitorul a evoluat în chip sensibil, făcînd în cele două romane, **Captivi** și **Atrium**, dovada stăpînirii mijloacelor artistice prin care marcata preocupare de „origini" capătă o înfățișare nouă, renunțarea la narație și interesul pentru realitatea psihologică datorîndu-se unui efort de surprindere a esențialului și a necontrafăcutului. În **Captivi** mai ales, fiindcă **Atrium** are în parte caracterul unui exercițiu de virtuozitate, sînt de semnalat știința configurării misterului lăuntric și încercarea de a se soluționa într-un fel inedit determinațiunile sociale ale individualității ; proiectîndu-se în două relatări despre ființe care îi intersectează existența, personajul central realizează imposibilitatea de a se confesa atît numai prin alții, cît și exclusiv prin sine însuși, reușind să se definească abia cînd se privește simultan ca obiect și ca situare. Norman Manea a îndreptățit astfel speranțele descoperitorului său, Miron Radu Paraschivescu, ale cărui însemnări despre povestirile din **Noaptea pe latura lungă** par astăzi profeții împlinite : „Scrisul lui Norman Manea e [...] al acestei epoci nu numai prin timbrul și psihologia proprie autorului, dar și [...] prin integrarea lui unui timp istoric anumit, cu pecetia lui".

Mircea Iorgulescu

ferestre

Moșia

Avea pămînt mai mult
Și-n deal și-n vale,
Și cînd se certa cu alte femei
Mai sărace, nu ca ea — păi, cine era ca ea ? —
Striga la Florea, tare, ca să-l audă
Alea și că crape de necaz :
— Florea, hai de ține scara,
Să mă sui eu colo pe casă.
Să-mi văd averea.
Să-mi văd eu averea mea,
Din Dobreț pînă-n parchet, toată cureaua,
Pe treizeci de stînjeni.

Florea era băgat la ei
Și ne povestea seara, rizînd.
— I-auzi ce mai făcu aia,
Zise să-i țin eu scara,
Să se suie ea pe casă să-și vadă moșia,
Pe la Alești, pe Ursoaia, pe Racu-n deal
„Floreo, hai de ține scara, să mă sui eu pe casă".
„Ți-o țin, cocoană de ce să nu ți-o țin ?
Da ziceam să mai așteptăm pînă-n de deseară,
Cînd se-ntoarce părintele de la păresimi
Vă suiți amîndoi,
Că moșia nu se mișcă de-acolo pînă deseară,
acolo rămîne".

Marin Sorescu

confecții în rate

CONFECȚII ÎN RATE vă oferă magazinele Ministerului Comerțului Interior
Dintr-o mare varietate de modele și țesături puteți alege :
Pentru bărbați
Costume, pantaloni, sacouri, pardesie, paltoane ș.a.m.d.
Pentru femei
Rochii din tergal, lină și bumbac ; costume taior din aceleași țesături ; pantaloni, bluze, fuste, compleuri (pantaloni și bluză) ; capoate ; șorțuri de bucătărie ; rochii de seară din mătase naturală ; costume de baie ; pardesie ; paltoane etc.
Pentru copii
Uniforme școlare din tergal, lină sau bumbac, costume, rochițe, pantaloni, fuste, cămăși ș.a.m.d.
Condițiile de vînzare a acestor mărfuri cu plata în rate către personalul permanent în organizațiile socialiste, membrii cooperativelor meșteșugărești, pensionari sînt următoarele :

Retribuția sau pensia lunară netă	Acont minim	Numărul maxim de rate
— pînă la 1 000 lei	20%	6
— de la 1 000 — 2 000 lei	30%	6
— de la 2 000 — 3 600 lei	30%	6
Muncitori și militari		
Retribuția sau pensia lunară netă		
— pînă la 1 000 lei	20%	8
— de la 1 000 — 2 000 lei	20%	6
— de la 2 000 — 3 600 lei	30%	6

retrospective

„Forme" ale baladescului (I)

Urmare din pag. I

cele din urmă, criticul-poet, în acest articol, întreprinde o pledoarie pro-domo. Adeziunea sa la programul poetic al lui Radu Stanca în ceea ce privește justificarea uman-estetică a resurecției baladei nu comportă niciun dubiu. Două sînt argumentele principale avansate în pledoaria sa de autorul baladelor Trubadurul mincinos, Lamentația Ioanei d'Arc pe rug *și* Buffalo Bill, *asupra cărora se oprește atenția lui Doinaș, îmbrățișîndu-le : refuzul exclusivității estetice, în favoarea semnificației axiologice a poeziei, și punctul de vedere goethean potrivit căruia balada reprezintă „suprema formă a poeziei lirice". Contribuția efectivă a lui Radu Stanca la elucidarea problemei, afirmă Doinaș, este aceea de a fi redefinit conceptul clasic de* baladesc. *Drept care este citat acest pasaj din articolul* Resurecția baladei : *„Părăsindu-și modalitatea sa lirică baladescul așează peste conținutul pur, amplifică ecoul, îl lansează ca un propulsor, îi dă, prin puterile sale dramatice, entuziasm în zborul spre înălțimi. În definitiv, dramaticul nu e un element mai puțin artistic ca liricul. Și după cum modalitatea lirică a limbajului nu se restrînge cu exclusivitate la domeniul poeziei lirice, ci se infiltrează și în celelalte moduri poetice, tot astfel nu am vedea de ce epicului sau dramaticului i-ar fi interzisă comunicarea fecundă cu modul liric.* Baladescul *se constituie tocmai din această comunicare, din această prezență a dramaticului în interiorul poeziei lirice" „Rezultă de aici — comentează în continuare Doinaș aceste opinii — că* baladescul *cuprinde toate acele forme ale poeziei în care liricul — refuzîndu-se ca simplă expresie directă a unei stări afective — recurge la forma indirectă a unei travestiri : travestire care așează continuu poetul îndărătul personajelor sale, înlocuiește confesiunea prin narație, și — utilizînd toate efectele expresiei lirice — le organizează într-o desfășurare dinamică, bazată pe conflict și replică".*

Dacă în latura existenței lor generale, baladele lui Doinaș se circumscriu în chip elocvent cadrului teoretic delimitat de Radu Stanca, să precizăm numaidecît că, în ceea ce privește structura lor artistică intimă, ele invederează o seamă de particularități frapante. O primă constatare, menită a proba faptul că și de data aceasta poetul înțelege să fie credincios naturii talentului său, este aceea că el tinde mai peste tot la supunerea eposului baladesc necesităților cerute de reflecția lirică mai mult sau mai puțin directă. Cu alte cuvinte „poezia de idei" își cere și acum drepturile. Spațiul mitic-baladesc imaginat de poet are principala menire de a sprijini efectiv punerea în ecuație poetică a unei problematici ontologice aproape pe față enunțată. „Amanta fără patimă, Ideea", care „...mă bintuie cu voluptate / punînd pe fruntea mea stigmat și mir" (vd poemul Amanta, *cu care se deschide ciclul* Poeme) *se dovedește, așadar, a fi însuși pivotul întregului demers baladesc. În raport cu „poza" romantic-vagantă, ironic-sentimentală a lui Radu Stanca sau cu aceea violent pamfletară, frecvent îmbibată în licori vituperante a lui Ioanichie Olteanu — ceilalți doi baladiști ai „Cercului literar" —, Ștefan Augustin Doinaș preferă postura contemplației ideatice. Aici se află sursa tensiunii lirice a baladelor sale. Asemenea anticului Diogene, personaj ce exercită asupra sa o fascinație constantă, poetul apare însoțit de „lampa" inteligenței sale scrutătoare, tinzînd neabătut la identificarea adevărurilor supreme încorporate în miezul materiei mitice a baladei. Hotărîtoare pentru încărcătura dramatică a acesteia este dilema ontologică inculcată textului, respectiv „fabulei". Modernitatea conținutului ideatic al baladelor lui Doinaș tocmai aici e de căutat, în citimea de adevăr revelat de spațiul mitic imaginat. Întrebarea e una singură : cît și cum se dovedește a fi apt acest spațiu pentru a smulge incomunicabilului adevărul, transformîndu-l în materie comunicabilă. Ceea ce explică într-totul teama inițială a poetului : „Castelul sur pe care-l port aici / avea un nume vechi din opt silabe. / În turnul nalt erau firide mici / și-o cățelușă ce dormea pe labe. / Domnița aștepta un prinț păzit. / Dar glasul meu, fiind străjer în schimb, a / țipat, și cățelușa s-a trezit, / și astfel, vai ! tăiatu-mi-s-a limba... / / Dacă-aș putea să spun măcar atît, / castelul mi-ar ieși vibrînd din git"* (Mitul și legenda). *Adept al unui punct de vedere cu totul modern în legătură cu capacitatea și incapacitatea cuvîntului — adică a poeziei — de a-și asuma sarcina de mediator al absolutului — în sens mallarméan —, poetul speră a rezolva această dilemă apelînd la serviciile baladescului. Acesta, prin natura sa, ar fi capabil, după opinia lui Doinaș, să creeze situații poetice noi și astfel să faciliteze accesul la înțelegerea supremă a lucrurilor. Cum ar spune Mallarmé, „ros de demonul analogiei", în ale sale balade, poetul caută peste tot „intimplarea" exemplară, de anvergură mitică. Aceasta, prin pregnanța conținutului ei dramaturgic și narativ este singura în măsură să ne reveleze cite ceva din tainele firii umane. Beneficiare ale unei substanțe baladești mai mult sau mai puțin inventată, poemele aspiră la statutul narațiunii de tip parabolic pusă în slujba meditației poetice cu finalitate axiologică. Reluarea unora dintre marile întrebări ce constituie obsesia „poeziei de idei" din totdeauna nu comportă, astfel, niciun dubiu. Ca atare, să încercăm cîteva sondaje :*

În Trandafirul negru *se gloseză în jurul ideii de vis himeric decurgînd din cutezanța gestului de a înfringe legile firii, de a străpunge limitele — lor însele suficiente — proprii acestor legi. Acesta ar fi sensul inculcat sumbrei legende medievale în care este povestită nebunească faptă a grădinarului din „Țările de Jos" hotărît să obțină „un straniu trandafir cu floare neagră". De luăm însă bine seama la subtextul baladei, observăm numaidecît că în chip deosebit de subtil pe fondul ideatic așa-zicînd originar se structurează un altul de o modernitate tulburătoare. În punctul de plecare, și el un alchimist fantast ce aparține unui ev-mediu gotic bine conservat de legendă, grădinarul din Țările de Jos imaginat de Doinaș este însă străin de orice spirit utilitarist. El, spre deosebire de congenerii săi, reînviați, spre pildă, de proza romantică germană, nu e un lucrativ, ci, dimpotrivă, un idealist și, poate chiar, un homo aestheticus. Laboratorul înnărăviților întru îmbogățire pe calea zadarnic rîvnitei obțineri a metalului prețios este înlocuit cu grădina, obiectul cercetării excluzînd orice gînd și orice posibilitate de înavuțire. Sublimitatea faustică a eroului rezidă în „gratuitatea" estetică sub semnul căreia se desfășoară efortul menit a-i facilita — figurat vorbind — descoperirea „pietrei filozofale". În acest punct, deschiderea alegorică a baladei vizează, fără îndoială, cîmpul cunoașterii artistice. Grădinarul din Țările de Jos prefigurează, prin destinul său, însuși destinul dilematic al artistului modern, traumatizat de limitele cunoașterii artistice. Răsplata sacrificiului suprem de care este capabil personajul — departe de a fi aceea scontată de el : apariția „trandafirului negru" — e aceea a intrării sale în legendă, în mit :*

„Acum, cînd bate vîntu-n echinocții,
în șapte fortărețe un nebun
vestește despre el la miezul nopții.
Iar oamenii se-nchină lung și spun
că-n Țările de Jos, în vechiul burg
încins cu holde arse de pelagră,
fantoma lui se plimbă-n ceasul murg
și poartă-n loc de ochi o floare neagră."

Prin alte cuvinte, șansa gnoseologică a actului de creație stă în capacitatea acestui act de a prefigura noi spații poetice, apte să contribue la îmbogățirea memoriei mitologice a umanității. Ceea ce nu e posibil decît cu prețul totalei dăruiri, cu acceptarea necondiționată a oricărui sacrificiu. Dealtminteri, sub acest raport, simbolistica elementelor epice ale baladei e cît se poate de explicită. De pildă, să ne întrebăm, de ce obsesia grădinarului din Țările de Jos e tocmai aceea de a obține un trandafir cu floarea neagră și de ce acțiunea disperată a eroului se încheie odată cu reintrarea sa în neființă, fiind înghițit de mediul subacvatic, care, generos, își proiectează victima în legendă.

parodii

Florica Mitroi : „Tăierea cocoșului"

Pling, doamne, fiindcă azi se taie
cocoșul rubiniu și fastuos
cel care ne vestește dimineața
cucurigind foarte frumos.

Era măreț, miracol viu de pene
viril, etern, grifon înaripat
gîtul de șarpe veninos
pentru găini gătit cu păcat.

Jumulit, sfîrtecat, parcelat
pe aripi și membrane
va fi scufundat într-o oală de tuci
simplu și fără fasoane

E o cruzime desigur să fie astfel
aruncat ca o frunză pe Rin
împintenatul frumos ca o lacrimă
de călugăr virgin.

Nu-l tăiați, voi striga,
coapsele lui ca niște crini de coral
se vor face scrum în curînd
nu-l tăiați, e un biet animal.

Dar era prea tîrziu
auzise rotundul și el
și săltînd într-un spasm
se opune. Dar foarte nițel...

Mircea Micu

Cuvinte rare : priculici, foc, focă, clovn, pirogi, coroi, tipsie, Tristan, Isolda, cuc.
Selecție metaforică : „Trocile necoapte sînt prea verzi / vitele se bat și se rănesc / în răni se înșurubează viermi / soarele e dud nefiresc".

atelier literar

poșta redacției

E. OANĂ : Ne așteptam la mai mult, după această pauză. Ceva mai bine, în „Printre gînduri", „Cenușa — semn că am ars", „Stări".

MIRCEA LUNGU : Ceva mai înfiripat, mai limpede, în „Drumul spre lumină", „Destin". Dar e încă multă nesiguranță, inconsistență, locuri comune.

S. VINĂTORU : Sînt vizibile reperele unui drum liric, care ar putea îndrăzni mai mult, o înfruntare mai directă, la lumina zilei, cu ideea, simbolul, semnificația. De semnalat, deocamdată, „Amiază", „Ceremonie", „Delfin", „Priviți-mi mîinile".

I. DAN BĂLAN : Ne pare rău că nu vă putem spune nici de data asta lucruri mai bune referitor la manuscrisele dv. Ne pare și mai rău, însă, că în toată scrisoarea dv., cam sforăitoare și demagogică, amestecați lucrurile legate de profesia dv. demnă de toată stima și prețuirea) cu cele referitoare la lucrările dv. literare. Aprecierile noastre („încercări modeste, fără calități") se adresează în mod clar, pentru cine privește lucrurile cu bună credință, acestor lucrări literare pe care ni le-ați trimis, atunci și acum, și nicidecum activității dv. profesionale, despre care de altfel nu știm nimic, dar în care sperăm — vorba colegului dv. Lupeanu — „să fiți mai bine pregătit" și să obțineți rezultate mult mai bune decît în literatură.

D. HRENCIUC : E ceva mai bine, de data asta. Piese ca „Libertate", „Pentru cai", „Chiar dacă", „Perpetuum", arată că ucenicia dv. trebuie să continue cu și mai multă ambiție și studioasă rîvnă.

ANTON ANA : Nici de data asta manuscrisele dv. nu depășesc nivelul celor trimise anterior. E foarte frumos și adevărat ceea ce spune T.S. Elliot. E, de asemeni, cît se poate de adevărat, cum ziceți, că „e mare lucru pentru un poet să aibă suflet".

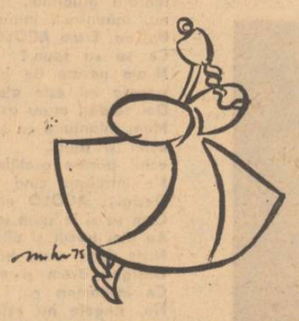

Dar trebuie să fiți și dv. de acord cu noi că, pe lîngă suflet, un poet, pentru a se putea numi poet cu adevărat, are nevoie și de un pic de talent.

A. GIRDAP : Tăietura trimisă — o spunem cu toată modestia — ni se pare o bună caracterizare și pentru paginile de acum. „Lumină ne-ncepută" e parcă mai echilibrată și limpede. Pe aproape, interesant, și „Cîntec înnăbușit", cu un semn de întrebare grav, însă, asupra acelui „porumb" (hulub, cucuruz ?) care ar vrea să spună parcă mai mult decît reușește (poate veți găsi o soluție mai fericită). Celelalte rămîn (și mai mult decît cele pomenite anterior) sub semnul a ceea ce numeam atunci îndeminare tehnico-meșteșugărească (inclusiv filigranul barbian), fără a izbuti să „decoleze" decisiv. Desigur, explicațiile dv. din scrisoare nu sînt lipsite de temei, dar poezia, după cum știm cu toții, trebuie să cuprindă în sine — și nu în anexă toate explicațiile posibile pe care le implică ideea și fluxul ei liric. Sperăm să primim vești din ce în ce mai aproape de acest elementar (și esențial) deziderat.

G. GHIOCEL : Sînt, printre compuneri „tehnice" și eforturi de epatare, ușor haotice și verbioase, unele semne promițătoare (care vor spori, desigur, în viitor, printr-o cristalizare mai deplină, mai densă) : „Depășirea", „Poem pentru toate timpurile", „Lacul I".

GRIGORE POP : Mai bine, de data asta : „Cîntec în Carpați", „Odă la Maramureș", „Pictură I", „Sufletul poetului".

A. DAN : Mai multă aplicație, concentrare, seriozitate și, ca urmare, mai multă adîncime, semnificație, omogenitate. O serie de lucruri bune, care par să anunțe mult așteptata cotitură spre o maturitate profesională : „Cine-a vrut vreodată", „De n-ar mai fi", „Nici n-am pornit", „Îngăduie-mă", „Cireș de-o noapte", „Și-am înțeles", „Să nu-ți înghețe palmele", „Și-așa am învățat".

B. IORDAN, ANTONIE AUREL, DANIEL CĂRĂMIDĂ : Inegalități și șovăieli, dar și lucruri de bun augur : „Rugă", „Ce făceai pe pămînt", „Alfa și Omega", „Sonet", „Ierusalimul eliberat", „Sfat". Sînt de așteptat rezultate și mai bune.

A. DERLEA : (ceva mai bine, în „Călăreții de plumb", „Doar numele rămîne deasupra", „Om al cîmpiei"), **Daniel Bozga, Neaga P. Ioan, N.M. Ciucașu, Pavel Rătundeanu-Ferghete, I. Băjenaru, G .Străinu, Marian Vitiuc :** nimic nou !

Condrat Burlacu, Baltag Gheorghe, Ciupureanu Ionel, Paul Gruian (ceva, în „Cimp deschis", „Ancoră"), **Iosif F. Drăgoiescu, Marina Ram, Vasile Marcu, Strîmbu Laurențiu, Roșca Viorel, Buzatu Aida. Mircea Paul Mareș, D. Bălinteanu, Alexandru Manea Delaseaca, Bărbos Ana, Barbu Victor, Marian Zamfir, Nicolae Sava** (ceva mai bine, în „O, dacă ați ști", „Geneză"), **George Stiianu :** încercări modeste, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Cireș de-o noapte

Îmi plîng palmele
după scoarța copacului retezat
cireșe-triple nu-mi voi pune, de-acum,
cercei cu netezime răcoroasă,
și nici o coamă verde,
fruntea n-o să-i mai ridice-n vînt
răsună-n sîngele ce-mi urcă-n tîmplă,
seci lovituri de ascuțit tăiș
nu mai e umbră
și nu știu
nu știu deloc cum se întîmplă
că palmele-adormite-mi plîng
și în neștire degetele toate,
își frîng
cu gesturi mici
albastrul gînd :
c-a fost și nu mai e
cireșul lor de-o noapte.

ANCI DAN

Alfa și omega

Fratele meu soarele
Mi-a șters lacrimile
și mi-a spus
printr-o rază încandescentă :
— Pornește de la afla,
omega ești tu.

AUREL ANTONIE

Cenușa — semn că am ars

Ce dacă am văzut
luna jumate
minată de dragoste,
iarba
culcată și rușinată
de șoapte,
vîntul amețit
și uscat prin salcîmi ?
mîinile mele
s-au scris cu cenușă
— semn că am ars —
și abia își amintește
drumul
de mine
și nu mi se mai strigă
numele-n fîntîni.

EMIL OANĂ

Chiar dacă

Chiar dacă peste
Pietrele astea
Rotunde sau aspre
Au trecut anii
Ca niște cirezi nepăzite
Și oamenii cu
Tălpile murdare
De cer ;
Am să-mi lipesc
De ele obrazul
Și-am să le spun
Despre
Ce-ar fi putut
Să fie...

ALEXANDRA HRENCIUC

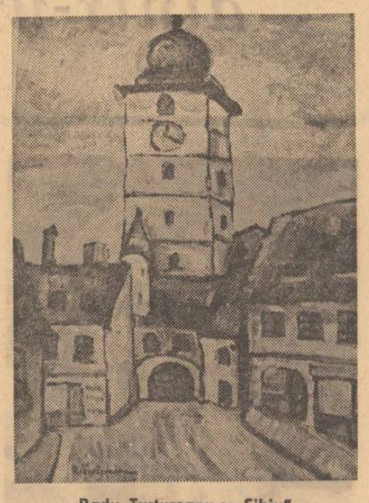

Radu Turtureanu : „Sibiu"
Din expoziția deschisă la Biblioteca tineretului

Sufletul poetului

Să nu pui mîna pe sufletul meu
s-ar putea întîmpla să mi-l strici
cum praful de pe aripile fluturilor
și-atunci ar rămîne
doar un schelet transparent
prin care ai vedea lumea
doar așa cum este ea.

Cîntec în Carpați

În țara
unde oamenii i-au zis lumii dor
a crescut frunză nouă
pentru zicerea doinei
și-a căzut rouă
pentru jocul luminilor,
pentru jocul culorilor :
roșu, galben, albastru...
În țara
unde lungă eternitate
trece prin fluier de lemn
s-a făcut lumină
și locul acesta se numește
gură de rai.

GRIGORE POP

Lumină ne-ncepută

Cînd de-alboarea ei mi-e dor,
Sub pleoape-i chem de zor
Nurii — șapte drăgănele,
Cite-n curcubeu vopsele —,
Albă s-o alcătuiesc
Din mișmașul lor ceresc.
Și vin toți, de la mușcată
La violetă-ntunecată.

Planul meu e să o isc
Pironindu-i-ii pe-un disc
Și-nvirtindu-l necurmat —
Turf de călușei smălțat.

Și-ncep nuri pe disc să bat.

Bat cu-a inimii bătaie
A naramzelor văpaie
Jucăușă ; orzu, -n cox
Strîns cu spelci de busuioc ;
Lacurile-n care eu
Pescuiam pe dumnezeu
Frînt în ele siniliu ;
Și sigiliul vinețiu,
Irmilic al gurii mele
(Ban coclit de timp, azi, el e !)

Roș și violetă bez,
Cinci căluți înșeuez ;
Șapte feți pornesc la drum
Pe tipsia mea de fum.

Iată-i, cavalcadă mută !
Și — lumină ne-ncepută —
Te ivești din nurii șapte,
Galatee, albă lapte.

ASAN GIRDAP

Eminescu și vasalitatea opiniei critice

Urmare din pag. 1

să în ultimii ani. Scopul lor fusese de a pleda pentru editarea facsimilată a celor 44 de caiete ale lui Eminescu, după exemplul ediției caietelor lui Paul Valéry realizată în Franța sub auspiciile Centrului național pentru cercetarea științifică. Autorul trăgea un adevărat semnal de alarmă, prevenindu-ne asupra faptului că tezaurului național inestimabil reprezentat de aceste caiete suferă un fatal proces de degradare prin trecerea timpului și răsfoirea cerută de necesitățile studiului, iar pe de altă parte că numărul celor cărora laboratorul eminescian le este accesibil devine tot mai mic, tocmai din cauza deteriorării filelor asupra cărora s-a așternut scrisul poetului. Or, crede și încearcă să ne convingă autorul, **nici un creator român ce năzuiește să se ridice la înălțimea marilor înaintași și a imperativelor ceasului de față nu poate ocoli experiența întîlnirii față în față cu acest tezaur.**

Ce înseamnă pentru un tînăr creator român de azi accesul la caietele lui Eminescu, despre care i se vorbește mereu, care i se dau drept exemplu, dar la care nu are acces ? Înseamnă, după C. Noica, o extraordinară școală a culturii majore, o lecție de conștiință artistică unică în felul ei, și o dovadă că geniul și opera făcută să înfrunte veacurile au la bază o uriașă muncă asupra propriei personalități.

Ce înseamnă pentru cultura română în întregul ei acest măreț spectacol al strădaniilor, șovăielilor și izbînzilor lui Eminescu ? Înseamnă convingerea dobîndită **intuitiv** că poetul era un om de o forță spirituală și o sete de instruire ce-l așează alături de spiritele cele mai mari ale lumii, între care un Goethe și un Leonardo. (Comparația cu Valéry căruia i se rezervă un capitol întreg, urmărește — cu riscul de a irita anumite prejudecăți — tocmai să ne întărească în convingerea că valorile românești pot fi așezate fără complexe, alături de cele mai admirate valori universale).

Suita de articole rînduite acum într-o carte nu se vrea o demonstrație riguroasă, pentru care ar trebui de zeci de ori mai multe pagini, ci o pledoarie în care se dau exemple caracteristice, se sugerează, se deschid perspective. Demonstrația nu o poate oferi decît refacerea, de către fiecare, a drumului parcurs prin universul caietelor eminesciene, univers departe de a fi epuizat prin eforturile lui Perpessicius sau G. Călinescu. Autorul recentei cărți despre Eminescu vrea să ne tulbure, să ne trezească la realitatea că nu vom cunoaște niciodată cu adevărat pe Eminescu dacă nu vom parcurge caietele.

Și încă ceva : dincolo de această pledoarie pasionată și patetică, C. Noica vrea să pună, prin această carte, în mîna tinerilor culți de azi (și ei sînt acum milioane !) un fel de oglindă în care să se recunoască (mai exact, să-și măsoare ambițiile, să-și judece la sfîrșitul fiecărei zile truda depusă pentru a atinge acele piscuri la care are dreptul să aspire o cultură ce a dat lumii pe Eminescu. Autorul se luptă îndirjit, prin această carte, cu lenea, mediocritatea, orgoliul fără acoperire, incultura sau semicultura, cu toate relicele ce pot ține o generație în creștere la stadiul eternelor promisiuni nemonumentalizate. În subtext, cartea sa este o polemică, o imagine propusă ca model în raport cu care multe stele pot păli. „Nu există poet mare care să nu fie și un mare om de cultură, unul al vredniciei, nu numai al învrednicirii... Din caietele lui Eminescu, care-l scot din mit, pot naște oameni și creatori. Nouăzeci la sută din poeții noștri își vor da probabil demisia din calitatea de poeți, văzînd ce este în laboratorul unui mare creator, iar orice om de cultură se va rușina de puținătatea intereselor și mijloacelor pe care le-a pus în joc, în comparație cu fervoarea pentru cultură a unui tînăr fără titluri și fără specialitate".

Sînt cuvinte care nu pot face, evident, plăcere celor ce s-ar putea simți jenați în fața acestei oglinzi, dar care sînt deplin îndreptățite.

Iată motivul pentru care am fost surprinși să citim în paginile „României literare", sub semnătura lui Nicolae Manolescu, o cronică ce se constituie mai de grabă în replică, dată nu numai cărții, dar însăși ideii majore pe care o conține ea : **dimensiunile excepționale ale personalității spirituale eminesciene, izvorîte dintr-o uriașă sete de cultură servită de o egal de mare forță de muncă sistematică și consecventă.** Printr-una din acele caracteristice „lecturi infidele" autorul cronicii ajunge să dea cititorului care nu cunoaște textul lui C. Noica o imagine cumplit de sărăcită, și mai ales astfel regizată încît să îndreptățească superioara repudiere a tezei centrale. „Cartea lui Constantin Noica — scrie N. Manolescu — urmărește tocmai a ne convinge de vastitatea acestei culturi și de profunzimea acestei conștiințe. Reluînd o frază a lui N. Iorga, Eminescu din caiete ar fi „expresia integrală a sufletului românesc". Față de Maiorescu ce vede în poetul Luceafărului, odată cu secolul său, mai ales geniul romantic și marele bolnav, N. Iorga încerca să dezvăluie pe omul de carte, învățat în numeroase domenii, capabil de o sinteză neegalată de nimeni. Constantin Noica se întoarce oarecum la perspectiva entuziastă pe care G. Călinescu o combătea în studiul său ca pe o exagerare necritică (...). Personal cred că G. Călinescu e mai aproape de drumul drept și-mi displace în cartea lui Constantin Noica tonul encomiastic de idolatrie". De aceea, mărturisește mai departe autorul cronicii „spiritul nostru critic se află, la lectura cărții, într-o stare permanentă de alarmă". Iar ceva mai la vale criticul repetă celebra aprecierе călinesciană asupra inteligenței lui Eminescu scoțînd-o din context și păstrînd doar cuvintele „inteligență mijlocie".

Să fie oare aceasta realitatea ? În primul rînd, o impresie generală asupra cărții lui C. Noica nu dă nicăieri loc sentimentului că avem de a face cu opera unui idolatru. Nimic din exagerările ridicole combătute cîndva de G. Călinescu în capitolul „Cultura" din vol. II al **Operei lui Mihai Eminescu** nu se poate întîlni aici, afară de cazul în care întreaga idee pe care și-a făcut-o C. Noica despre Eminescu, și pe care ne-o propune, este socotită neconformă cu realitatea și întîmpinată într-o stare de „alarmă a spiritului critic". Problema nu mai este dacă C. Noica a reușit sau nu să ne convingă, ci dacă sîntem sau nu dispuși să acceptăm un alt Eminescu decît acela cu o „inteligență mijlocie" și o cultură excepțională pentru un poet, dar destul de relativă cînd îl privim pe același om prin unghiul unor specialități științifice. Este tocmai problema ridicată de G. Călinescu în capitolul citat, la care N. Manolescu subscrie, dintr-o mai veche înclinare spre vasalitate față de decretele marelui critic, respingînd încercarea lui C. Noica de a revizui această imagine care tinde să capete autoritatea unei dogme. Și dacă este așa, atunci este de datoria culturii noastre de azi să-și asume cît mai repede și mai sistematic sarcina de a examina critic și a revizui substanțial o perspectivă care, deși semnată de un genial critic, suferă de unilateralitatea oricărei scrieri polemice și este pasibilă, în consecință, de numeroase corectări.

Problema culturii lui Eminescu și a cunoștințelor sale este departe de a fi rezolvată în capitolul respectiv din „Opera lui Mihai Eminescu" și condiția principală pentru a putea duce la capăt o asemenea sarcină este ca acela care se simte îndrituit să judece și să cîntărească știința lui Eminescu, să posede el mai întîi pregătirea solidă cerută de o asemenea delicată întreprindere. Nu vom aștepta de la un literat să judece cîtă matematică știa Eminescu, și nici de la un filosof să ne dea verdicte asupra informației sale istorice. Atunci însă cînd un Maiorescu numește pe Eminescu „suprema încorporare a **inteligenței** române" punînd accentul, în caracterizarea geniului eminescian, tocmai pe **inteligență** și cînd același om, care l-a cunoscut personal, nu prin deducții, subliniază uriașa cultură a poetului, este cazul să ne întrebăm dacă nu mai există și o altă judecată, venind de la un om nu mai puțin inteligent decît G. Călinescu ! Și nu mă pot împiedeca să citez aici o mărturie asupra culturii și **inteligenței** istorice a lui Eminescu, semnată de cea mai înaltă instanță la care ne-am putea adresa în acest scop: Nicolae Iorga. **„Eminescu** — scria N. Iorga în 1934 — **stăpînea cu desăvîrșire cunoștința trecutului românesc și era perfect inițiat în istoria universală ; nimeni din generația lui** (care este și a lui A. D. Xenopol ! n. n.) **n-a avut în acest grad instinctul adevăratului înțeles al istoriei, la nimeni el nu s-a prefăcut ca la dînsul într-un element permanent și determinant al întregii lui judecăți. E uimit cineva astăzi, la capătul atîtor cercetări minuțioase și pline de răbdare, după adăogirea unui imens material de informație și atîtor sforțări ale criticii, cînd constată cît știa, cît înțelegea acest om, și ginditorul politic trebuie să admire ce mare era puterea lui de a integra faptele mărunte și trecătoare ale vieții publice contemporane în maiestoasa curgere a desvoltărilor istorice.** Nu e de mirare că un asemenea limbagiu care ar fi onorat orice țară de veche cultură n-a fost priceput de contemporani cu o pregătire așa de slabă, a căror minte nu se putea ridica la recunoașterea acelorași adevăruri eterne". **(Istoria literaturii românești contemporane,** vol. I, p. 281).

Cît de necesară este o revizuire a ideilor despre cultura și inteligența lui Eminescu ne-am dat seama personal atunci cînd am încercat să evaluăm cunoștințele sale în materie de literatură română veche, pornind de la studiul fundamental al profesorului Alexandru Elian, **Eminescu și vechiul scris românesc** (Studii și cercetări de bibliologie, I, 1955, p. 129—160). Am demonstrat, cred, în articolul nostru **Eminescu și literatura română veche (Luceafărul,** aprilie 1964, retipărit în **Studii și articole de literatură română veche,** 1967) că Eminescu citise **absolut tot** ce se tipărise pînă în 1883 din textele vechi românești, cunoștea întreaga literatură de specialitate, avea o foarte întinsă cunoaștere a manuscriselor, ceea ce nu se poate spune despre nici unul din contemporanii săi cu excepția lui Cîpariu și Hasdeu, maeștri și înaintemergătorii săi. Egal în erudiție cu ei sub acest aspect, Eminescu posedă însă un element în plus : formidabila sa **inteligență artistică,** adică acea știință de a aduna, folosi și transfigura sursele livrești pentru o operă de creație unică și epocală. Cunoașterea desăvîrșită a literaturii noastre vechi a fost pentru Eminescu însoțită de acea uluitoare capacitate de înțelegere, admirată de Iorga în domeniul istoriei. Din ea a ieșit înnoirea fundamentală a limbii române și o „școală" a comunicării cu geniul literar al veacurilor trecute, din care vor ieși apoi Sadoveanu și Arghezi.

Surprizele se acumulează însă la fiecare nouă cercetare. Recent Mihai Gafița a reluat într-o veritabilă monografie (dimensiunile studiului din **Fața ascunsă a lunii** depășesc pe ale multor „volume" eminescologice) problema personalității eminesciene, din unghiul activității sale ziaristice, demonstrînd strălucit că, departe de a fi un visător abulic, Eminescu a fost un om cu un dar organizatoric remarcabil, un om de **for,** capabil să-și exercite influența asupra unei bresle întregi. Ochiul invidios și rău al lui Anghel Demetriescu întrevăzuse, de altfel, încă de mult, în Eminescu **voința lui de acțiune publică,** ambiția de a juca nu rolul unui simplu poet, ci pe acela de cîtor al vieții întregi a neamului său. Cît știa și cît înțelegea Eminescu din pedagogie o știu cei ce au examinat rapoartele revizorului școlar. Cît înțelegea din politică și-a luat sarcina să ne-o arate întreaga dezvoltare ulterioară a istoriei și societății românești. Înfrînt în imediat prin biruința liberalismului cosmopolit, Eminescu și-a luat revanșa după moarte, devenind însăși albia în care a cuprins și curge geniul românesc de aproape un secol.

Problema **culturii** și a **inteligenței** eminesciene are deci toate șansele să fie rezolvată într-un sens diferit decît acela pentru care pledează N. Manolescu dintr-o exagerată supunere față de ilustrul modern. Supunere care, din păcate, nu funcționează și atunci cînd, surprins de comparația cu Valéry, se desparte de cel ce ne-a strigat cu atîta patos, cuvintele lui Miron Costin : „Nasc și în Moldova oameni !".

revista străină

● **UNUL DINTRE CEI MAI CUNOSCUȚI CRITICI LITERARI AMERICANI, IHAB HASSAN,** profesor de limbă engleză și literatură comparată la Universitatea din Milwaukee statul Wisconsin, a publicat în editura new-yorkeză „Frederick Ungar Publishing Co.", volumul „CONTEMPORARY AMERICAN LITERATURE 1945—1972", o trecere în revistă a literaturii Statelor Unite din 1945 încoace, restrînsă la acei scriitori ale căror opere aparțin pe de-a-ntregul sau aproape, perioadei de după război. După o introducere succintă, cartea este împărțită în trei mari capitole — roman, poezie și dramă — precedate de o vedere de ansamblu și urmate de o prezentare a operei și vieții scriitorilor, în funcție de importanța acestora. Fiecare capitol este încheiat cu discuții asupra genului și tendinței genului respectiv. Un capitol final prezintă considerente ale autorului asupra direcției dezvoltării literaturii americane în viitorul apropiat. Notăm cîteva nume de scriitori, în ordinea marcată de autor : roman : Saul Below, Norman Mailer, Wright Morris, Bernard Malamud, J. D. Salinger ; poezie : Robert Lowell, Theodore Roethke, John Berryman, Allen Ginsberg ; dramă : Tenessee Williams, Arthur Miller, Edward Albee.

● **REVISTA DE LITERATURĂ ȘI GRAFICĂ ZET,** care apare la Heidelberg, editată de Wolfgang Rothe, își deschide paginile numărului 10/1975, cu un grupaj substanțial din lirica românească : Ion Caraion, Marin Sorescu, Nichita Stănescu și Petre Stoica.

● **COLECȚIA DE MANUSCRISE A BIBLIOTECII NAȚIONALE AUSTRIECE** a fost îmbogățită cu o achiziție senzațională : un manuscris pe hîrtie datînd de la începutul secolului XVII, cuprinzînd biografia împăratului Maximilian I (1493—1519), manuscris obținut la o licitație publică de la Heidelberg. Biografia este redactată în latinește și nu ține decît pînă în anul 1485, adică perioada căsătoriei viitorului împărat cu Marie de Bourgogne. Manuscrisul, dedicat Arhiducelui Maximilian, și care a făcut popasuri prin diferite colecții, cuprinde 150 de pagini de text, completate cu 31 de ilustrații acuarele și un minunat portret al împăratului.

● **PROBLEMA PERSOANELOR ÎN VÎRSTĂ,** ajutorul dat femeilor-mame care au o activitate profesională, organizarea nașterilor și multe altele legate de viața de familie, sînt cuprinse în volumul Barbarei Lobodzinska, apărut în limbile poloneză, engleză și germană, editat de **Interpress** din Varșovia. În acest eseu sociologic autoarea încearcă să răspundă întrebării : în ce măsură transformările modului de organizare, dezvoltarea urbanistică și industrializarea țării au influențat asupra structurii și misiunii familiei poloneze ? Se arată necesitatea rezolvării unei serii de probleme grele și controversate pe care le-au lăsat moștenire perioadele trecute, sau care au luat naștere în noile conditii de viață.

● **CU OCAZIA A 85 DE ANI DE LA NAȘTEREA PREȘEDINTELUI HO ȘI MIN,** revista ilustrată „Vietnam" din Hanoi publică o serie din poemele sale, o scurtă povestire și cîteva din caricaturile pe care Ho Și Min le-a publicat în „Paria", tribună a populațiilor din

colonii, condusă de el în Franța din 1922 pînă în 1924. Redăm cîteva din titlurile poemelor sale, apărute ulterior: „Noapte", „Fără titlu", „În barcă pe riul Day", „Pe munte", „Întoarcerea la Pac Bo", „Improvizație" și „Cele unsprezece milițiene din Hue"

EDITURA ITALIANĂ GARZANTI, anunță tipărirea capodoperelor poeziei în traducere, în paralel cu textele originale. Pînă în prezent au fost tipărite poeziile lui Charles Baudeleire, opera poetului latin Catull, și de curînd întreaga operă poetică a lui Garcia Lorca, în traducerea lui Carlo Bo. În continuare, sînt așteptate să apară volumele lui Thomas Stearns Eliot, poet și eseist englez (Premiul Nobel, 1948), tradus de Roberto Sanesi ; William Shakespeare — **Romeo și Julieta** — tălmăcită de Antonio Meo ; poetul latin Lucretio — **De rerum natura** — în viziunea lui Olimpio Cescatti, și **Balade** de Wolfgang Goethe, în traducerea lui Roberto Fertonari.

● **PREMIUL FRANCOIS VILLON 1975** a fost atribuit tînărului poet Frank Holden, pentru culegerea sa de poeme „Souffles", apărută în editura José Millas Martin. Volumul cuprinde patruzeci de poeme scurte, care se înscriu în descendența lui Jean Follain, sau a lui Georges-Emmanuel Clancier. Poezie „picturalistă", cu economie de cuvinte, care își atinge ținta datorită spiritului și penei incisive a autorului.

● **CU OCAZIA COMEMORARII NAȘTERII LUI RAINER MARIA RILKE,** Schiller-Național Museum din Marbach a organizat o expoziție care va fi deschisă pînă la 21 decembrie. Exponatele urmăresc în mare, ordinea cronologică a vieții scriitorului, de la naștere pînă la anii petrecuți la Praga, Rusia, Worpswede, Paris și Rodin, castelul din Duino și München. Expoziția subliniază cu osebire ceea ce pînă acum fusese cu bună știință trecut sub tăcere : atitudinea lui Rilke, pacifist hotărît din vremea primului război mondial, entuziasmul lui pentru Revoluția din Octombrie, solidaritatea lui cu Ernst Toller și Kurt Eisner care proclamaseră Revoluția Sovietelor din Bavaria. Cu prilejul centenarului, s-a turnat un film în culori, titrat în limbile germană, engleză, franceză, spaniolă și portugheză, despre viața și opera lui Rike, iar un altul, se află în pregătire.

● **ZIARUL TURC „CUMHURIYET"** din Istanbul anunță că premiul literar „Orhan Kemal" pe anul 1975 a fost atribuit tînărului prozator turc Erdal Oz pentru romanul său „Ești rănit". Erdal Öz, a spus cu prilejul primirii premiului : **„Mă simt extrem de onorat de această distincție ce poartă numele unui Om care s-a dedicat trup și suflet poporului său".**

● **JOHN HEMMING,** în urma unor interesante călătorii de-a lungul Braziliei Centrale și Perului, unde se găsesc vestigii ale civilizației incașe, a scris o carte (edit. Collana Storica Rizzoli) intitulată „La Fine degli Incas". Lucrarea, care nu are caracter arheologic ci istoric, a fost scrisă, declară autorul, pentru a-și satisface înainte de toate propria sa curiozitate. Studiind istoria „Conquistadorilor" el relatează fapte aproape de necrezut : o mină de oameni conduși de legendarul Pizzaro, au fost în stare să execute un oribil masacru, în anul 1513, în dauna unui popor care ajunsese la cel mai înalt grad de evoluție, un popor pașnic, care era preocupat numai de ideea de a construi și nu de a distruge. Lăcomia după aur a invadatorilor lipsește generațiile următoare de patrimoniul de civilizație de care ar fi putut beneficia omenirea astăzi.

sport

Fără calcule

Echipa de polo a României a terminat pe locul cinci la campionatul mondial la care a luat parte recent. Performanța e meritorie, poate unul din cele mai bune rezultate ale noastre, mai ales dacă adăugăm că la ora de față numărul echipelor de polo s-a dublat. A fi a 5-a echipă de polo acum 10 ani înseamnă infinit mai puțin decît a fi a 5-a astăzi, cînd între primele patru clasate n-a mai intrat, de pildă, Iugoslavia. Careul celor 4 mari puteri în polo a suferit o singură modificare : alături de U.R.S.S., Ungaria, Italia a apărut în locul Iugoslaviei numele Cubei. Este Cuba o echipă atît de puternică încît să treacă înaintea echipei noastre ?

Saltul valoric pe care-l face la ora de față sportul cubanez la mai multe discipline sportive ne arată că nu ne aflăm în fața unui fenomen izolat, a unei întîmplări, ci în fața unui rezultat meritat. După unele opinii locul echipei cubaneze ar fi trebuit să revină românilor care, de la un timp, se afirmă, mai mult decît înainte, ca o forță de temut în polo-ul mondial. „Calculele", tristele uneori calcule, ne-au privat, se pare, de un loc pe podium. Echipa României care se considera exclusă, ca și echipa Cubei, de altfel, din competiția pentru primele locuri a renunțat să se bată pentru victorie în meciul seriei preliminare, preferînd să cîștige meciul cu Cuba în întîlnirea pentru locurile 5—8. Dar o împrejurare neobișnuită a dat peste cap totul. Poloiștii iugoslavi, vechi și puternici competitori ai marilor întîlniri de polo, au fost excluși din competiție. În locul lăsat liber s-a calificat deci echipa de pe locul 3. Aceasta a fost formația care n-a făcut „calcule" ci a cîștigat meciul din grupă cu noi, adică echipa Cubei.

Rezultatul cubanezilor e remarcabil și, în ciuda împrejurărilor favorabile, meritat.

Ce s-a întîmplat cu echipa noastră ? Învinsă de iugoslavi cu 8—4 ea a stins în mod deliberat motoarele privindu-se de un loc printre primele patru echipe ale lumii la polo. Dar situația ne mai spune ceva. Dopajul iugoslavilor s-a făcut în meciul cu echipa României. Ceea ce ne arată încă o dată că adversarii cunosc mai bine forța de joc a echipelor românești decît o cunosc înșiși jucătorii acestor echipe. Anticipînd un meci foarte greu de cîștigat, ba chiar un meci ce putea fi foarte bine pierdut, jucătorii marii echipe iugoslave de polo au acceptat un procedeu nesportiv. Descoperirea lui i-a scos din competiție pe sportivii vecini dar și pe ai noștri, avantajîndu-i pe cei cubanezi. Concluzia nu este greu de tras. Lupta sportivă se cîștigă mai ales în teren și mai puțin cu calculele de pe tușă. Performanța poloiștilor români este meritorie, dar fără „calcule" ea ar fi fost foarte bună.

★

L-am văzut pe Năstase jucînd. Năstase și-a confirmat marea lui clasă în meciul cu Orantes. El știe să învingă în același stil de mare campion și felul cum a obținut victoria în fața numărului 1 spaniol este o dovadă grăitoare. Nu, Năstase nu este un jucător mai puțin mare decît înainte. Semifinala turneului de la Louisville în care Năstase a înfrînt pe cîștigătorul actual al Wimbledonului, Ashe, ni-l arată în stare de performanțe pe măsura valorii lui sportive. Indiferent dacă va cîștiga sau nu cu Vilas (ultimele știri ne arată că argentinianul a cîștigat în două seturi) această semifinală face cît o adevărată finală de mare turneu. Să nu uităm că șansa lui Năstase de a figura printre cei 8 mari ce-și vor disputa Premiul F.I.L.T. e nealterată și că atunci vom putea discuta despre adevărata lui valoare. Pînă acum Năstase e pe locul 4 în F.I.L.T. Îi urăm succes.

★

Rugbiștii români au debutat cu o victorie în Noua Zeelandă. Mai sînt de jucat 7 meciuri.

Addidas

Dimos Rendis-Ravanis

Reportaj dintr-un noiembrie fierbinte

— fragmente —

Recidivist

„Printre cei uciși se află Diomidis Comninos, ani 17, recidivist".
(Comunicatul Ministerului Ordinii Publice

Desigur,
era recidivist Diomidis.
La cinci ani, pe umerii tatălui,
striga pentru libertatea Ciprului,
la zece ani, desculț,
cu o felie de piine în buzunar,
se-ncolona în Marșul Păcii,
la doisprezece ani, cerea Democrație.
La șaptesprezece
purta în miini o placardă
Piine — Cultură — Libertate

Un noiembrie fierbinte

...și dintr-odată
s-au năpustit căldurile-n Noiembrie,
vara
în inima iernii.
Respirațiile tinerilor erau
una-ntr-alta
ca o singură răsuflare
și respirațiile celor de la ferestre
una-ntr-alta
parcă Atena era un singur balcon,
și focurile ce ardeau gunoiul
unul într-altul
ca un incendiu imens,
și mai erau gloanțele
și mai era singele.
Dintr-odată
s-au năpustit căldurile-n Noiembrie,
o vară încinsă
în mijlocul iernii.

Așteptări

Politicienii așteaptă evaluările,
intransigenții așteaptă
pînă și intervenția NATO,
poeții așteaptă premiile,
comercianții așteaptă clientela,
cei cu mașini așteaptă weekendul.
Studenții așteaptă un sprijin.

Pînă dimineață

„Țineți-vă pînă dimineață" !
(Tinerii așteaptă soarele...
Soarele e aliatul lor,
soarele e tinăr totdeauna).
„Rezistați pînă dimineață ! Noaptea va trece" !
(E miezul nopții.
Să mergem, mai ascultăm și la radio :
1050 lungimea de undă.
Cineva cască : a fost o zi foarte obositoare).

„Țineți-vă pînă dimineață ! Puțin a rămas" !
(Dimineață mai avem treburi.
Lacătul e pus pe prăvălie.
Mașina are nevoie de reparație.
Mai sînt și niște rate de plătit).
„Rezistați pînă dimineață ! Dimineață, totul altfel va fi" !
(Ne-am desfăcut paturile.
Adevărat, nu putem dormi.
Rușinea circulă prin încăperi
cu pași de pisică.
Citeva clopote încă mai bat.
Dintr-un balcon cintă magnetofonul :
„Hai, sus băieți" !
Un domn în pijama
care s-a culcat decuseară,
nepricepind ce s-a-ntîmplat, protestează :
„Tăceți odată ! Altfel chem Poliția !")

„Țineți-vă pînă dimineață ! Acum e ora două" !
(Cearceafurile sînt negre și reci.
Nu, cearceafurile sînt roșii
și înghețate.)
„Rezistați pînă dimineață ! Curaj pînă dimineață" !

(Ei ne dau curaj.
Cearceafurile sînt reci,
dar mai sigure ca trotoarele.
Un singur clopot mai bate
„Haidem acasă ! Mi-ai promis
că vom merge pînă la a patra stradă.")
„Țineți-vă pînă dimineață ! Pînă dimineață,
Elinilor, pînă dimineață"
(La ce oră se face ziuă ?
Un glonț a spat geamul.
S-a oprit și ultimul clopot.
„Închide fereastra, se trage" !
Ar vrea să zică : „Îl impușcă". Dar i-e rușine.
La intrările de marmoră ale caselor
s-au stins toate luminile.
„Haide, culcă-te !..."
„Sărmanii copii... acolo..."
„Hai, culcă-te !... O să mai vedem dimineață")
„Rezistați pînă dimineață ! Pînă răsare soarele" !
(Tinerii așteaptă soarele, cred în soare,
au cultul soarelui.
Soarele e totdeauna tinăr,
e marele lor aliat.)

Veste bună

„În clipa asta, Elinilor, în clipa asta,
în fața porții s-a oprit un tanc !
Căpitanul a ridicat mina și ne-a salutat !
În clipa asta, Elinilor, în clipa asta
armata e-a noastră !
N-o să tragă în noi !
În clipa asta a ridicat mina și ne-a salutat
un căpitan. N-o să tragă în noi !
Numai fierul mai este al lor,

În românește de
ION BRAD

inimile sînt ale noastre ! N-o să tragă în noi !
În clipa asta
se-nfrățesc pe străzi
civilii cu soldații.
N-o să tragă în noi"
...dar s-a ridicat o altă mină
și-a ordonat : foc !

Un băiat povestește

Da, vin ACOLO.
În ce zi sintem ?
Am intrat Miercurea.
Ce să vă spun ?
Pe grilajul de fier, lume multă,
pe stradă, în curte,
miini inlănțuite pe grilaj,
miini și placarde, capete, arme,
ce să vă spun ?
Da, eram ACOLO.
Ce zi e azi ?
Desigur, era singe.
Joi dimineața...
Nu cumva aveți o țigară ?
Mi-am lăsat ACOLO țigările,
multe țigări
și-un castron de mincare adus de-o bătrină.
Nu cumva aveți un calmant ?
Nu, mai bine-o țigară.
Desigur, da... Am fost ACOLO.
Ce să vă spun ?
Două mii ? Trei mii ?
Fără să-i socotim pe cei dinafară...
Nu, singele nu este al meu.
Desigur, eram ACOLO
Încă de Marți. Sau de Miercuri ?
La grilaj, miini inlănțuite, chipuri, lozinci,
au adus o fată pe targă.
Nu, nu știu cîți ani avea.
Nu, nu i se vedea fața.
Nu, v-am spus, singele nu-i al meu,
era al lui Diomidis.
V-am vorbit despre Diomidis ?
Nu, nu-i cunosc numele.
Ce spuneam ? Da, despre fată.
Da, am fost ACOLO.
Nu știu cîte zile,
Ce zi e azi ?
N-aveți cumva o țigară ?
Nu voia nimeni să plece.
Tancurile pîndeau la intrare,
înafara grilajului,
nu, înăuntru... înafară...
Ba, da. Eram ACOLO.
Ce să vă spun ?
N-am nevoie de bandaj,
singele nu este ale meu.
Doi soldați m-au ascuns într-o ladă de gunoi.
Miini inlănțuite cu șenilele tancurilor,
ochii și părul,
ochii printre gratiile grilajului....
Ne intrebam cînd va fi ziuă.
Desigur, ACOLO eram.
Cum să vi le spun toate pe rînd ?
Au mai trecut și alții pe-aici ?
Niște fete, niște băieți...
Desigur, avem și morți.
Ce inseamnă cîți ?
Nu, singele nu este-al meu,
nu vreau bandaj...
Iertați-mă, trebuie să plec,
maică-mea, altfel, e neliniștită.
Ce să vă spun ?
Nu știu nimic....
Ba, da...
am fost ACOLO...

Misiune

Intîi și-ntîi, spală-te bine,
să se ducă singele,
să nu se sperie cînd o să te vadă.
Bate în ușă și spune...
Dar, mai intîi, spală-te de singe.
Ești încă palid,
încearcă să-ți revii.
De ce faci fețe-fețe ?
Bate în ușă și zi...
Mai intîi, întreabă vecinii.
Maică-sa era, mi se pare bolnavă.
Nu știu dacă va rezista la o asemenea veste.
Dar mai intîi, spală-te bine,
rade-te și, mai ales, să nu plingi.
Dacă nu poți, să meargă altcineva.
Găsești tu un fel s-o anunți ;
știți... despre Ana...
O spui tu cumva...
Dar mai intîi, spală-te,
rade-te și schimbă-ți costumul.
Și-n niciun caz să nu plingi.
Ochii-ți sînt roșii, spune-le,
din cauza bombelor lacrimogene.
La inceput să-i spui că-i rănită...
Dar, spală-te, rade-te și schimbă-ți costumul.
Și-n niciun caz să nu plingi.

Dacă nu poți, să meargă altcineva.

Bazarul nemuritor

Note de călătorie de
VICTOR VÂNTU

În „Chrysler"-ul care m-a adus noaptea de la aeroportul internațional din Teheran, la prima cafea băută cu colegii de la trustul de presă „Ettela'at", după profesionalul „good morning, sir !" rostit de cocheta funcționară de la recepția „Kings Hotel"-ului, mi s-a adresat aceeași imperativă invitație rezumată într-un cuvînt declinat în toate felurile posibile : **bazar.** Bazarul, neapărat, bazarul. Bazarul înainte de orice. Am acceptat politicos, dar în sinea mea intrigat.

Intrarea în bazar se face pe nesimțite. Sintem în vechea vatră urbanistică a Teheranului, dispusă în jurul pieței centrale, Meidan-e-Sepah, unde se înalță impozanta statuie ecvestră a lui Reza șah, întemeietorul actualei dinastii Pahlavi. În această scoică de piatră răsună întreg tumultul marilor bulevarde care omagiază prin numele lor două dintre astrele poeziei persane, Ferdousi și Saadi, se adună vinzoleala spre Lalezarul flancat de magazinele sale moderne, precum și fremătul oriental, nedisciplinat, al sudului orașului.

Umăr la umăr, înghesuiți și înghesuindu-se, oamenii se privesc fără să se vadă, ametiți ca fluturii de roiurile de lumini, orgie electrică, care flanchează culoarul fără capăt. Larma frenetică, uruit de cascadă umană, atițată de rafalele vocale ale negustorilor de pe margini, zăpăcește auzul și sporește confuzia simțurilor. Asaltată, biciuită de spectacolul comercial din acest templu al lui Mercur, mulțimea excitată de pofta de marfă se încarcă, pas cu pas, de toată electricitatea negoțului posesiv.

Deocamdată nu mă pot fixa la nimic, vîrtejul e prea puternic și nici nu-mi dau seama ce se tirguiește, mărfurile îmi alunecă prin fața ochilor ca peisajele de prim plan la fereastra unui tren rapid. Abia am răgazul să înregistrez prima surpriză : bazarul nu este, cum îmi închipuisem, o piață în aer liber, o Piață Mare la cub, ci o incintă acoperită, un șir de culoare-străzi cu plafon înalt, curbat, spart pe alocuri de luminatoare ca niște frînturi de bolți suprapuse, reproducînd unghiurile ovale din arhitectura clasică islamică. Dar lumina zilei pătrunde zgircit, insesizabil : tenebrele acestor locuri închise sînt împrăștiate de ghirlandele becurilor desfășurate deasupra capetelor, ca într-un carnaval, și de kilowații risipiți cu o dărnicie nebună prin vitrinele suprasaturate ale prăvăliilor. Ciudat, bazarul este o realitate cu totul opusă imaginii de largă piață persană, solară, toropită, așa cum ne-o sugerează, peste meridiane, lentele ritmuri de caravană. Este o gură de metro, un labirint de culoare subterane invadate la ora marilor fluxuri și refluxuri umane.

Un oraș în oraș. Un oraș nebănuit de-afară, neanunțat, parcă ferit de priviri, accesibil doar inițiaților, presimțit dar și mascat de concentrarea comercială din jurul intrărilor sale întunecoase, neatrăgătoare.

...În centrul Isfahanului, în apropierea somptuosului hotel „Șah Abbas", construit după modelul tradițional al caravan-seraiului, a cărui bogăție și rafinament îl recomandă drept unul dintre cele mai celebre hoteluri din lume, se deschide o galerie destinată cu precădere clientelei milionare descinse să guste, pe bază de carnet de cecuri, din farmecul celor 1001 de nopți. Este cel mai luxos bazar iranian și cel mai artificial. Atît de luxos încît a sterilizat orice urmă de bazar. Magazinele care flanchează galeria au aerul aristocratic de butică de pe Champs-Elysée, morga financiară a unui birou de bancă particulară. Prin vitrinele de cristal, de acvariu scump, veioze de porțelan răspîndesc discrete, lenețe lumini portocalii și albastre. Vînzătorii în costume de stofă englezească par niște amfitrioni surprinși acasă și practică un soi de amabilitate reținută, cultivînd cu predilecție confuzia umilitoare dintre inventarul magazinului și mărfurile propriu-zise („Vă place această scrumieră ? Mă onorează gustul dumneavoastră" — și-și strivește degajat țigara de tip King size în farfurioara de argint filigranat, admirată de client. „Știți — continuă cu o candoare asasină — este scrumiera mea de lucru. Nu preferați să vă arăt obiectele de vînzare ? Avem piese incomparabile, unicate...").

...Dar un bazar stăpînit de liniștea crispată, a cazinourilor unde se mizează pe sume mari, vidat de mulțimea pitorească, de plăcerea omului de a se simți domn chiar și cu cîțiva tomani în buzunar, un bazar unde sarea și piperul tocmelii sînt înlocuite prin dansul tăcut, expert, al peniților de aur în jurul carnetelor de cecuri deschise... ce mai rămîne din bazar ? Pînă și nelipsita, populara ceainărie, **kahvaneh,** are aici aerul cosmopolitizat al unui night-club, frecventat în exclusivitate de turiștii cu parale care vin să probeze specificul, atrași de invitația firmei „comme chez vous", pentru a se chinui apoi, sub zimbete silite, să-și ia consumația jos pe covor, în poziție musulmană.

...Sub aceeași derutantă titulatură de bazar, aveam să întîlnesc un alt taica Lazăr, mai spilcuit și cu pretenții, pe malul Golfului Persic, în toridul Abadan, bizar amestec de centru industrial petrolifer și port aluvionar. „Veți vedea un bazar de contrabandiști. Singurul. Aici se vînd mărfuri mult mai ieftin decît oriunde. Vine să cumpere lume din tot Iranul." Bazar de contrabandiști ! O carte de vizită care mi-a pus în alertă simțurile. Vitrine și tejghele acoperite la centimetru pătrat, crescute ca ciupercile de-a lungul unor culoare strîmte, abia să te strecori și să poți cădea parcă mai lesne pradă invitațiilor insinuante, mieroase de a cumpăra „marfă de la Paris mai ieftină ca la Paris". Comerț de gang, în spații care amintesc culoarele de tren. Dar unde este bazarul ? Unde sînt forfota, pitorescul, tocmeala mărunță și incitantă, măgărușii cu poveri în spinare, micii meșteșugari plămădind continuu obiecte, tipsii și ceainice, și narghilele, și pandantive, parcă fără să le pese dacă le vînd ori nu ?

Niște tipi pe care nu ți-ar face plăcere să-i întîlnești în locuri mai slab luminate, cu mutre viclene, părînd a ascunde boxuri în fundul buzunarelor, stau plantați lîngă toate aceste chilipiruri scurse de prin subsolurile cu solduri greu vandabile ale marilor „universale" europene și lasă impresia că micul comerț este doar o fațadă pentru ochii naivilor și un paravan pentru poliție. Aici, la graniță, în cîmpul magnetic al Koramsharului, unul dintre cele mai mari porturi ale Orientului, fluxul necontenit al vapoarelor este pompa vitală a unui comerț mai mult sau mai puțin la vedere. De la cupoanele de stofă englezească la brichetele de aur „Ronson", de la parfumurile „Dior" la tranzistorii japonezi, totul este adus aici de la mii de mile marine. Și totul trăsnește a contrabandă. Dar nici polițiștii stagiari nu-și fac iluzia că ar putea descuraja, în vreun fel, această evaziune fiscală la lumina zilei. Tipii cu mutre viclene sînt unși cu toate alifiile din filmele cu gangsteri, au registre contabile ca lacrima și nu fac un singur pas fără să-și consulte avocații. Cine ar putea acuza un biet negustor de șosete supraelastice că se ocupă cu plasarea sau transbordarea hașișului ? Nu e însă deloc recomandabil nici măcar să pui o asemenea întrebare în spațiile strîmte și obscure unde bintuie, aduse din port, toate patimile lumii.

...Un adevărat bazar nu este numai locul unde se vinde și se cumpără. Aici se și produce. Adesea m-am oprit în pragul cîte unei prăvălii, să urmăresc spectacolul artizanilor. Așezați pe vine, meșteri și ucenici bat argintul și arama abia scoase din foc cu lovituri scurte de ciocan. Alături, năclăit de sudoare, fierarul încinge foalele iar jerbele de scîntei îi dau o aură stranie de Hefaistos rătăcit în veacul nostru. Loviturile repezi și precise ale uneltelor ritmează melopeea aparent moncordă a străvechilor cîntece persane ce însoțesc imaginea vizuală a genezei artizanale. Arabescurile, detaliile filigranelor de o rigurozitate fenomenală, executate pe dinafară, fără model, par o artă miraculoasă, țișnită nu se știe cum, de-a dreptul din venele nervoase ale degetelor-țipari, de sub unghiile îmbibate de pulberea metalului. Asemeni marilor preoți, păstrători ai unui ritual inițiatic, lucrătorii din bazar recreează misterul fără a-l devoala ; nici o altă mînă decît a lor nu ar putea continua o singură literă din nesfîrșitele fraze decorative incrustate în metal, pornind din instinctul unui alfabet artistic ce se transmite ca o taină, din generație în generație.

...Străzi întregi din bazar, sute de prăvălioare de giuvaericale și covoare adăpostesc cea mai formidabilă concentrare de artiști, cărora nici nu le trece prin minte că truda lor și harul mîinilor s-ar putea numi cumva altfel decît meșteșug. Artiști modești și anonimi. Un anonimat relativ însă... La Isfahan am asistat la următoarea scenă. Un european care cumpărase în ajun un mic obiect de podoabă, venise acum să-l schimbe. Nu mai nimerea, nu mai recunoștea, din puzderia magazinelor de același fel, locul unde făcuse cumpărătura. După îndelungi căutări, la capătul răbdării, intrase la întîmplare într-una din micile giuvaergerii, o prăvălioară, ca toate celelalte, de mărimea unui dulap ceva mai încăpător. A pus obiectul pe tejghea și și-a spus pe englezește necazul. M-am așteptat să-l aud pe meșterul întrerupt de la lucru : „I am sorry". Dar omul, așezînd pe mescioară lupa și penseta utilizate pînă atunci, a luat în palmă amuleta de ambră și a examinat-o cu răbdare. Văzusem zeci și sute de amulete asemănătoare, avînd gravate niște cuvinte din Coran, obiecte de largă răspîndire prin bazare. După cîteva clipe, spre stupefacția mea, meșterul i-a dat nefericitului căutător al acului în carul cu fîn, adresa exactă a prăvăliei pe care o căuta. „De unde știți ?" l-am întrebat într-un tîrziu pe meșterul smead, după ce îi răvășisem o întreagă colecție de peruzele. „Nu există două mîini omenești care să lucreze la fel", mi-a răspuns cu aerul cel mai firesc. „Bine, dar cum se vede asta ?" am vrut să mă inițiez. Politicos dar reținut, ca unul căruia i-ai fi cerut să-ți furnizeze amănunte de viață intimă, meșterul a adăugat ceva despre faptul că „noi, cei din bazar, ne cunoaștem bine între noi" și „nu știu cu ce vă ocupați, stimate domn, dar sînt convins că și meseria dumneavoastră își are «amprentele digitale» specifice", apoi și-a reluat lupa și penseta.

Ciudata lume a bazarului trăiește ca un Turn Babel al unor îndeletniciri ce se juxtapun și, în același timp, se intercondiționează, aliate și concurente. Ce lume ! Artizani de geniu, cărora op și pop-artiștii de aiurea, impotenți și zgomotoși, săltați pe valurile publicitare ale snobismului conjunctural, n-ar merita nici să le mănînce modestele ateliere ; angrosiști de covoare persane, livrate pe bază de cont în bancă marilor magazine occidentale, știind că e „șic" să ai sucursale în bazar ; mici negustori de stămburi și băcani cu șorțuri și scafe uleioase plimbate aproape simultan prin sacii cu orez și stafide ; vînzători de ceai fierbinte și tarabagii încropind gogoși sub nările fremătătoare ale multimii pofticioase ; misiți, comisionari, telali ; bătrîni hamali cu fesuri negre minînd de la spate măgărușii docili și bine orientați în meandrele comerciale ; cărăuși ai tuturor mărfurilor imaginabile, deprinși să poarte în spinare încărcătura unui întreg magazin (o dată, de departe, mi s-a părut că zăresc un vînzător de baloane ; de aproape, cînd l-am fotografiat, baloanele nu erau altceva decît niște oale de aluminiu, cîteva zeci, legate miraculos între ele și ascunzînd cu totul silueta omului).

Toți aceștia, sătui sau flămînzi, patroni sau slugi, sînt actorii marelui spectacol „non stop" al bazarului. Rolurile se transmit din generație în generație, odată cu prăvălioara sau slujba la prăvălie, cu furnizorii și clientela, cu speranțele și capcanele unui negoț încropit pe nisipurile mișcătoare ale concurenței.

...De-a lungul mileniilor (cine poate spune dacă această instituție nu este mai veche decît însuși imperiul persan ?), bazarul a cizelat nu numai artizani de geniu, ci și negustori de geniu, care au supraviețuit celor mai crîncene năvălitori, și-au salvat capul de sub iatagan și au făcut să renască bazarul din propria lui cenușă. Nu sînt ei strămoșii, pionierii comerțului modern ? Ce altceva sînt **supermarket**-urile de azi, ca structură, diversitate, concentrare, decît o transplantare a bazarurilor la realitatea societății de consum ?

Oamenii bazarului intră în bazar înainte de răsăritul soarelui și-l părăsesc după apus. Se nasc, trăiesc și mor în bazar. Aici e toată viața lor. Nu există mai mare tragedie decît părăsirea micii vetre comerciale, a prăvăliei părintești, prin faliment sau deces, similară cu tragedia țăranului desrădăcinat, care și-a pierdut pămîntul sau i-a ars din temelii gospodăria. Pînă și sentimentul religios se pliază, se adaptează legilor nescrise, perene ale bazarului nemuritor. Concurenți în negoț, oamenii bazarului se asociază, pun mînă de la mînă și-și construiesc mici moschee chiar în incinta comercială, pentru a putea sluji, în același timp, și Profetului și Zeului comerțului. De trei ori pe zi, străsi magnetic de vocea tărăgănată a muezinului, își lasă pentru scurt timp ocupațiile și se regăsesc în extazul camerei de rugăciune. La Tabriz, într-o zonă a bazarului, populată de cei mai umili neguțători, bazarul sărăcimii, mi s-a îngăduit să pătrund într-o astfel de moschee, la ora inserării, la ceasul rugăciunii. Mi-am lăsat pantofii într-o tindă, printre alte cîteva zeci de încălțări, scîlciate și rupte, și am pătruns cu pași de pisică într-o încăpere slab luminată în care abia puteam să deslușesc siluete șterse, bătîndu-și frunțile de dușumea. Era cea mai simplă moschee din toate cîte le văzusem, departe de străfulgerarea și somptuozitatea capodoperelor arhitectonice din Isfahan sau Șiraz, și totuși mi-am simțit tălpile cufundate într-un covor ca o pajiște. M-am aplecat să-l examinez mai îndeaproape; cunoscusem palatele Versailles și Schönbrunn ; covorul din acea modestă moschee a Tabrizului, călcat de calicimea bazarului, era demn să figureze în inventarul lor.

Ce mai știm despre Persia de odinioară, care și-a risipit tainele odată cu devastarea mormîntului lui Cirus, de la Passargade, care și-a vînturat strălucirea odată cu cenușa palatelor de la Persepolis, incendiate, se zice, de minia tulbure de după o noapte de chef, a lui Alexandru Macedon ? Oricît de impunătoare sînt urmele vechilor imperii — Iranul de astăzi este unul dintre cele mai fabuloase depozite ale memoriei antichității — ele sînt, fatalmente limitate, oferă mult prea puține elemente pentru a se putea reconstitui sau măcar întui formele vieții neceremonioase, cotidiene ale acelui trecut pierdut pentru totdeauna. Bazarul însă, ca instituție, ca formă de viață socială, s-a dovedit mai rezistent decît zidurile cetăților, a supraviețuit. S-au topit, anonime, generații de artiști și negustori, au ars și s-au refăcut incintele, li s-au adăugat alte elemente și stiluri arhitectonice, mărfurile și banii au trecut prin infinite metamorfoze, ceva totuși rămîne nemuritor în ochii celui capabil să scruteze dincolo de spectacolul zilei, de convulsia comercială, pitorească. Nemuritor este spiritul bazarului : mișcarea de profunzime a acestei forme de viață specific orientală, habitudinile și filozofia, dăinuirea din această imensă albie continuu drenată de talentele unui popor tenace și semeț ca munții ce domină și apără misteriosul, înfricoșătorul podiș iranian.

E de ajuns o clipă, o singură clipă, pentru a plonja aici în atmosfera de legendă a basmelor orientale fără virstă.

(Din volumul în pregătire „LEUL ȘI OLIMPUL")

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 33 (694)
Sîmbătă
16 august
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Literatura și marile evenimente

Cînd un părinte vrea să sădească în chipul cel mai plăcut și cel mai adînc conștiința patriei sale în inima fiului său el adesea nu-i mai vorbește ci scoate din raft o carte, pînă atunci necunoscută viitorului său cititor, și i-o înmînează. Citi dintre noi n-am trecut prin acest moment? Din filele unei cărți s-au ridicat pentru prima dată pentru noi figuri neașteptate, au crescut sentimente pe care nu le bănuiam, am admirat, gesturi despre a căror existență nu ni se vorbise astfel pînă atunci.

Fiecare patrie își are cărțile ei de căpătîi. Citind Cei trei mușchetari lectorul francez, și alături de el cel european, a luat cunoștință de eroismul francez. Dacă volumul scos din raft era semnat de Walter Scott el ne vorbea despre istoria Angliei și eroii ei. Unul dintre primii Tolstoi ne povestește istoria cneazului Serebreanii și odată cu el renasc din trecut așezămintele epocii de sînge a lui Ivan cel Groaznic. Alt Tolstoi, cel mare, ne va vorbi despre tragedia Rusiei în timpul invaziei napoleoniene. În rafturi ne așteaptă și Kenilworth de Walter Scott și Quatre vingt treize de Victor Hugo și Michael Kohlhaas de Kleist și Cele 30 de zile de la Musa Dagh de Freuz Werfel și Petru Întîi de Alexei Tolstoi și Marele Război de Richard Huch și Prăpădul lui E. Zola. Sînt cărți care contribuie stimulator la imaginea pe care ne-o facem despre trecut, despre evenimentele, tensiunile și eroii lui. Istoria este o uriașă cantitate de date, mai mult sau mai puțin prelucrate, care zac în muzee, pinacoteci, biblioteci, rar cercetate, memorii care se uzează. Creația, literatura, fac vie istoria, o restituie maselor largi de cititori. Fără Iliada un mare eveniment de natură mitică al lumii antice n-ar mai fi ajuns pînă la noi, după cum fără vestitele gesta franceze proiecția eroică a lui Rolland s-ar fi pierdut complet. Sînt cărți care se leagă indestructibil de destinul unui popor, care fac corp comun cu existența lui, care influențează chipul cum ne facem o idee despre viața lui cum ne reprezentăm eroul său tipic. Cite cărți ale literaturii polone ne vorbesc atît de concentrat, de fapt, și de sugestiv despre existența și destinul poporului polonez cum o face Sienkiewicz în Cavalerii teutoni? Astfel de cărți contribuie hotărîtor la constituirea conștiinței de sine a unui popor. Vorbind despre evenimentele decisive din viața unui popor, adoptînd un punct de vedere pe care l-am numi popular și deloc în afara adevărului istoric, ele se constituie în opere de referință ale unei literaturi și ale unei colectivități.

Unii depreciază romane de felul celor scrise de Walter Scott, Al. Dumas, Sienkiewicz dar rolul lor în formarea conștiințelor și în consolidarea unei literaturi este imens. Prin ele, prin forța cu care creatorul privește în față evenimentele trecute, le retrăiește și le recreează un popor se poate apropia într-un mod mult mai fecund de esența lor ascunsă, pe care expunerile documentare, adesea aride, fără flor, n-o relevă în plenitudinea lor. Noi avem săditâ adînc în straturile afunde ale memoriei trepidația cumplită provocată de marile migrații care au cutremurat necontenit în toate sensurile pămînturile de la Dunăre și Carpați. Dar numai o operă artistică ca Vremuri de bejenie poate reactiva amintirile căzute în adînc, aproape pierdute, și poate restitui tragismul unic al acestor momente de mare răscruce în viața poporului nostru.

Tudor Vianu făcea afirmația că marii artiști solidarizează în jurul lor spiritele, că ei devin mari repere ale conștiinței naționale. Ceea ce pune în mișcare spiritele este creația lor. Asemenea cărți provoacă cristalizări spirituale care pe altă cale sînt imposibil de obținut. A disprețui, deci, o astfel de literatură e un nonsens. Marea ei răspîndire nu se datorează în rare cazuri concesiilor pe care multe din cărțile care vinează succesul de public le fac. Există o noblețe a acestei literaturi care o așează deasupra gestului de refuz al moftangiului modern. Opere de acest fel vorbesc despre evenimente datate în manualul de istorie, despre întîmplări cruciale, despre oameni care le-au trăit și au încercat pe măsura puterilor lor să soluționeze numeroasele dificultăți în care i-a pus istoria. Este aici o sete față de un anume tip de literatură și față de un anume tip de erou. Cititorul are nevoie de el, îl caută și îl ia de unde-l găsește. Obiecția citată nu mai are nici o valoare în fața acestei alegeri. Iată de ce cînd tatăl vrea să pună în mîna fiului său o carte în care să se vorbească despre abnegație și despre eroism, despre iubirea de patrie, trebuie să aibă la îndemînă cît mai multe cărți de acest gen, inspirate din istoria patriei noastre. Peste doi ani se vor împlini 100 de ani de la războiul de neatîrnare națională, război care stă la temelia dezvoltării României ca stat modern. A fost un război just, îndreptățit de peste patru sute de ani de războaie, conflicte și ocupație otomană, un război în care ostașii români s-au distins prin acte de curat eroism, prin faptul că au înclinat în chip fericit balanța luptelor acolo unde au participat. Pictorul Nicolae Grigorescu s-a deplasat atunci în linia întîi și grație lui cîteva din memorabilele aspecte ale campaniei de neatîrnare sînt salvate de uitare. În rest, despre acest război ne vorbesc doar poeziile lui Alecsandri și Coșbuc, cîteva povestiri de Emil Girleanu și altele ale lui Mihail Sadoveanu, un roman al lui Duiliu Zamfirescu și alte cîteva lucrări. Nu este totuși prea puțin?

La această întrebare firoscoșii pot răspunde că nu se scrie la comandă, ceea ce e pînă la un punct adevărat, pentru că adevăratele comenzi sînt ale conștiinței. Tot ei ne pot spune că literatul român trebuie să se „sincronizeze" și că n-are nici un rost să scrie despre niște țărani, care se știe că n-au nici un fel de psihologie, și care pe deasupra au mai avut și lipsa de inspirație să moară pentru patrie! Dar Heinrich Mann a scris Henric al IV-lea în plină mișcare literară modernă și nu este singurul exemplu.

Istoria, Evenimentul sînt o hrană majoră pentru literatură. Ea trebuie să găsească însă autori la dimensiunea ei de responsabilitate și forță. Sincronizanții nu pot scrie, putem fi siguri, un Război și Pace. Țintele lor sînt mult mai minuscule. Marile evenimente ale istoriei României își așteaptă scriitorii contemporani, chemați să continue actele artistice și patriotice ale unor prozatori ca Mihail Sadoveanu, Duiliu Zamfirescu, Camil Petrescu, Liviu Rebreanu, ale unor poeți ca Eminescu, Alecsandri, Coșbuc sau Goga. Sîntem încredințați că asemenea scriitori vor înnobila noua noastră istorie literară.

Luceafărul

Istorie

Un om visează alt om,
Iar visul său devine istorie,
Fericită această zilnică glorie
Pe care veșnic slăvi-o-vom !

Un om visează o pasăre,
Zborul ei îl visează, frumos,
Ochii ei — neostenite lasere
Ducîndu-ne spre muntele victorios.

O tîmplă visează altă tîmplă,
Un ochi, pe alt ochi îl visează,
Și nu știu cum, dar mereu ni se-ntîmplă,
Că visurile noastre adeverează.

Am fost visați din generație în generație,
De dincolo de Decebal și Traian am fost visați,
Altminteri, de unde atîta putere și grație
Fără două mii de ani consumați ?

O mînă o visează pe alta,
Și-un semn, dacă fac eu acum, îmi răspunde
Un alt om, modelînd lumea cu gîndul, cu dalta,
Dintr-un timp viitor,
Care, cu ochii lui calzi, mă pătrunde.

Priviți aceste chipuri și încă,
Privîndu-le iar, veți putea să aflați
Că lumea e mult mai adîncă,
Și mult mai înalți, și mai drepți,
Munții noștri Carpați.

Priviți și citiți bucurii fără seamăn...
Și dureri uneori... Nu doar cu miez auriu
Fructele orelor grave ne-ncearcă !
Dar omul, lui însuși, și timpului-geamăn,
Știe, spre luminișuri, să le petreacă.

Astfel, trăind biruințele noastre-mpreună,
Și urgiile toate, dinspre izvor,
Ne-am prefăcut într-o vie și incandescentă columnă
Om cu om, gînd cu gînd — un popor

Rădăcinile noastre — în adînc de istorie !
Ramurile noastre — spre nemurire înaltă un pom...
Fericită această zilnică glorie,
Pe care veșnic, slăvi-o-vom !

Petre Ghelmez

C. Grozea: „Arta și înțelepciunea"

TINEREȚEA CLASICILOR

Slavici — destinul operei

Multă vreme ignorată sau respinsă, opera lui Slavici s-a impus încet dar durabil, ca o piatră de temelie a literaturii române. Destinul ei se aseamănă aidoma celui care a creat-o: modest dar temeinic, cam greoi dar profund, incapabil să-și facă publicitate, dar ferm în opinii, scriitorul s-a impus și cu inevitabile excepții, era considerat, încă în viață, „un scriitor adevărat" — cum spunea Sadoveanu. A avut și șansa de a fi receptat la cea mai autoritară instanță literară a vremii care era cenaclul Junimea și de a fi prețuit de Titu Maiorescu.

Și, cu toate acestea, în raport cu situația unor confrați, Slavici ne apare, cu siguranță dezavantajat. N-a fost niciodată un scriitor „en vogue" precum Vlahuță sau Delavrancea, n-a constituit subiect de dispute literare și nici n-a fost distins cu epoleți academici sau parlamentari, rămînînd toată viața dascăl și gazetar. Motivele care se invocă adeseori pentru explicarea ostilității față de el, și anume faptul că nutrea opinii politice dezagreate, se dovedesc, la un examen mai riguros, insuficiente, cauza adevărată, ținînd de structura operei sale. În primul deceniu al afirmării scriitorul (1880—1890) Slavici era un autor oarecare. Chiar Iorga unul dintre cei care au militat pentru afirmarea lui, făcînd în 1893 o comparație între Slavici și Nicu Gane, stabilea că cel de-al doilea „ar fi mai durabil" (Doi nuveliști

Pompiliu Marcea

Continuare în pag. a 3-a

50 DE ANI DE LA MOARTEA LUI IOAN SLAVICI
Articole de Corina Cristea, Dan Cristea, Gheorghe Suciu
(Pagina a 3-a)

JURNAL DE POET

Bucuria creației

Starea de sărbătoare a omului este creația. Creează mai mult și mai adînc cel ce se bucură mai mult, cel ce-și poate începe fiecare zi cu bucuria cu care soarele își începe drumul său pe fața cerului, sau izvorul, drumul său din munți proaspăt și luminos pe fața pămîntului sau cu bucuria cu care se deschide floarea în fiecare dimineață, cîte zile are ea de viețuit în lume, sau cu bucuria păsării din tei ce-și aduce prinosul său de slăvire odată cu ivirea zorilor. Și mai mult decît toate acestea trebuie să se bucure însă omul, ființa aceasta grăitoare și îndelung viețuitoare, mai îndelung decît toate ce sînt, mai profundă și mai înzestrată cu toate harurile și dăruirile. Sînt creatori, oameni în arte și științe de acest fel, și despre unii dintre ei aș vrea să vorbesc pentru că ei sînt pildele de preț în omenire și în sensul lor trebuie să lucrăm în istorie, mereu indiferent de loc și timp de viețuire. Acolo unde este viețuită plenar condiția omului, măreția și

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

TINAR IN AGORA

Pe cîmpiile inundate de soare

Otava e numele dulce al fînului cosit a doua oară. Untișor, cosiță, șovar, cinteiuță, tremurătoare, ovăzcior, trifoi, umbra iepurelui, zmeoaică, roua cerului, omag. Ierburi amestecate, nume duioase, plante de fin. Pe cîmpii, pe dealuri, prin poiene și prin rariști a început cositul otavei, iarba moale și blîndă, cu fir subțire și înmiresmat. În aerul zilei se aud iar coasele lucrînd la rădăcina ierbii tinere, cu linia lor de oțel. Un cosaș pe fața cîmpiei e un arc încordat, omul și coasa, uniți într-o pendulare continuă și strălucitoare, lasă pe întinderea cîmpului brazde egale, regulate de iarbă, poloage dese ca niște rînduri pe o coală verde întinsă. Un om cu o coasă pe culmea unui deal e un brat de pendulă vegetală: îndeletnicirea lui îl face să urce și să coboare pînă ce dealul rămîne golaș și limpede, înecat de mireasme și de liniște, ca omoplatul unui zeu care se odihnește în soare.

A început cositul otavei pe dealurile Mehedințului, la nord lîngă Năsăud, în Harghita, pe Obcine și pe dealurile Maramureșului. Iarba vălurită prin toate cutele pămîntului, pe cîmpii, pe marginea drumeagurilor, pe lîngă pîlcuri de pădure nu poate fi tăiată de la pămînt decît de coasa eternă, obișnuită să taie oricum, și pieziș și curmeziș, prin toate cutele pămîntului, unde iarba a năpădit ca o mană. Acolo unde mașinile grozave nu pot pătrunde a rămas coasa, cu forma ei barbară și plăcerea acestui obicei milenar, cositul.

Mircea Florin Șandru

Continuare în pag. a 5-a

Știința „stării lirice"

Se știe de mult că, din toate genurile literare, românul relevă propensiunea cea mai accentuată către lirică. Acest truism nu mai necesită nici o demonstrație. Ceea ce, însă, îmi pare revelator se arată a fi răsfrîngerea unui atare fenomen și în planul teoretic al esteticii, al criticii și al istoriei literare. Lirica este genul căruia i s-au consacrat cele mai numeroase studii în cultura noastră. Ea prezintă deci aceeași întîietate și pe planul interpretării literare, nu numai al creației. În aceeași măsură în care se arată liric, românul se dovedește și interpret al lirismului. Să luăm numai un singur exemplu din trecutul cel mai apropiat. Din multiplele și luminoasele monografii literare de oarecare proporție, pe care ni le-a lăsat Tudor Vianu nici una nu este închinată vreunui romancier sau dramaturg, ci numai lui Eminescu, lui Macedonski, lui Arghezi, lui Ion Barbu. Chiar în **Arta prozatorilor români**, se vede solicitat, în mare parte, de o proză lirică, de la Bălcescu pînă la Sadoveanu, iar pe Creangă îl și ordonează grafic în versuri. Este poate și una din rațiunile pentru care la noi problema Eminescu se află la un stadiu vizibil mai avansat decît problema Caragiale, deși, în fond, ultima nu implică atîtea dificultăți ca prima.

Edgar Papu

Continuare în pag. a 2-a

viața la zi

Închiriez copilărie

E iarăși primăvară pe pămînt,
O, frații mei de stirpe țărănească,
Acum sînt vii și cei ce nu mai sînt
Și iar se nasc cele ce stau să nască

Ați mai îmbătrînit și voi cu-n an,
Pătulele vi s-au umplut de carii,
Virsta făină zvîrle pe țăran,
Pe timpla lui parcă se bat morarii.

Costică al lui Maca e mai mic,
Se ține de chisăr ca să nu cadă.
Mărin Cringuș de vrut nu vrea nimic,
Doar niște scînduri pentru-o tristă ladă.

Femeile pe care le-am privit
Și vă invidiam că-s ale voastre,
Îmi par acum un cor bătrîn, strivit
De țesturile nemiloase, aspre.

Mă uit la voi, nu mai aveți nici ciini,
Dar telefoane vă și puneți unii,
Pămînt voi încă mai purtați pe mîini,
Cu palmele ați dat contur furtunii.

Băieții vă sînt mari și au plecat,
Iar fetele vi-s grase și neveste,
Voi înșivă, trecînd acum prin sat,
Nu știți cine mai e, cine nu este.

Sînt un burghez ce vine uneori
Cu gînduri moarte și cu simțuri treze,
Prin fostul sat al primei lui cărări,
Copilăria să și-o-nchiriere ?

Spuneți-mi, frații mei truditi, n-aveți,
Acum, cînd vărui parcă vin Paștii,
N-aveți prin triburile de băieți
Vreunul blond și trist, cu ochi albaștri ?

Nu vi s-a rătăcit prin amintiri
Vreun Adrian se seamănă cu mine ?
Vreun pușți care rîvnea la cai subțiri
Și la o șa und-să se simtă bine ?

N-aș vrea să fiu — cum nici nu sînt — burghez,
Ce se admiră dar se și devoră,
Atîta mai dorec, să-nchiriez
Copilăria mea pentru o oră.

Să-i văd pe toți acești bătrîni iubiți
Cu capetele de pămînt și pastă,
Cum dintr-o dată, tineri, fericiți,
Pe-acel copil ar vrea să-l ia în gazdă.

Adrian Păunescu

A cunoaște lumea și rosturile ei

În ultimele sale romane *), D. R. Popescu apelează la mijloace artistice asemănătoare: intriga polițistă, abundența insolitului și a simbolicului, enormul apetit al personajelor — cele mai multe fiind prezente în fiecare volum — pentru istorisire și dialog, fenomen observat cu promptitudine de către critică și considerat, de către unii drept o înclinare spre virtuozitate, spre manierism.

Recitirea integrală a seriei de romane elimină însă în cea mai mare parte ideea jocului steril cu stilul, făcînd evidentă existența unui tărîm propriu, a unui univers specific, în care volumele, fără a-și pierde autonomia, și-o relativizează în favoarea ansamblului.

Efortul procurorului Tică Dunărințu de a elucida împrejurările dispariției tatălui său, învățătorul Horia Dunărințu, declanșează un **flux al prezentului spre trecut**, și nu invers, așa cum se întîmplă în orice investigație de acest fel. Romanul polițist își intemeiază seducția pe stimularea curiozității cititorului, o curiozitate vecină cu spiritul competitiv, căreia lectorul se abandonează participînd astfel la o iluzorie aventură, bogată în surprize și complicată voit de către autor, dar la capătul căreia trecutul va fi reconstituit integral, fiecare fapt avînd o justificare deplină în construcția povestirii. O regulă a genului obligă la **anularea enigmei** în final.

D. R. Popescu creează numai iluzia unei astfel de tehnici polițiste; el nu se află în posesia rezolvării enigmei și nici nu propune limpezirea ei explicită. Finalul fiecărui volum rămîne întredeschis, pentru

Lucian Hanu

*) „F", „Vînătoarea regală", „O bere pentru calul meu" și (mai puțin) „Cei doi din dreptul Țebei".

Continuare în pag. a 2-a

În pagina a 8-a: Colocviile „Luceafărului"

România culturală în lume

MASĂ ROTUNDĂ ORGANIZATĂ DE REDACȚIA REVISTEI „LUCEAFĂRUL" ÎN COLABORARE CU CLUBUL ZIARIȘTILOR DE CULTURĂ AL UNIUNII ZIARIȘTILOR

Obiectul mesei rotunde publicată în pagina a VIII-a: dezbaterea prezenței României culturale în lume, enunțarea unor sugestii și propuneri menite să sprijine înfăptuirea unuia dintre obiectivele pe care partidul nostru, în această direcție, și le-a propus în Programul său, în documentele Congresului al XI-lea.

Este o preocupare statornică a conducerii de partid și de stat, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, crearea condițiilor pentru ca arta și cultura românească să fie mai bine cunoscute în lume.

Din documentele de partid se desprinde adevărul că, așa cum se întîmplă în toate domeniile, și în ceea ce privește politica de popularizare, de răspîndire în lume a valorilor noastre culturale, partidul manifestă o atitudine creatoare, o atitudine dinamică, din care reiese cu limpezime faptul că realizările de pînă acum evidente în toate sectoarele, nu trebuie să nască nimănui un sentiment de automulțumire pretimpurie.

Iată tema mesei noastre rotunde, la care participă:

- ȘTEFAN AUG. DOINAȘ, redactor șef adjunct al revistei „Secolul XX"
- ION HOBANA, secretar al Uniunii Scriitorilor
- VASILE ILEASA, director al Direcției Relații Externe din Consiliul Culturii și Educației Socialiste
- ION ROȘIANU, director adjunct în Ministerul Afacerilor Externe
- ȘERBAN STATI, redactor responsabil la Revista română
- dr. VASILE TOMESCU, secretar al Uniunii Compozitorilor
- ANTON VÂRLAN, director adjunct la ARIA

IN ACEST NUMĂR: ● „Harta poeziei" de Eugen Barbu ● „Negația creatorului" de Eugen Simion ● „O precizare" de Dan Zamfirescu ● Proză de Ion Murgeanu ● Două debuturi: Dumitru Augustin-Doman și Gheorghe Băjenaru ● Cronica plastică de Grigore Hagiu ● Cronica literară de M. Ungheanu ● Ferestre de Marin Sorescu ● Atelier literar ● Sport ●

cronica literară

Dan Zamfirescu: „Istorie și cultură"

Doina Curticăpeanu: „Orizonturile vieții în literatura veche românească"

Comentatorii literaturii vechi sînt socotiți de multe ori în afara criticilor literari. Cauza e o solidă prejudecată după care scrierile vechi ar sta în afara literaturii artistice, ar fi adică o colecție de manuscrise sau tipărituri din care ar lipsi atît intenția cît și consecința artistică. Altă pricină e că rareori acești comentatori de literatură veche s-au ridicat peste nivelul unor simpli minuitori de informație fiind și lipsiți de pretenția de a judeca textul discutat într-o rețea de relații estetice potrivite. Incursiunea lui G. Călinescu în teritoriul literaturii vechi, în urma căreia s-a văzut pentru prima dată că acesta nu-i lipsit de frumusețí artistice autentice, n-a rămas însă fără urmări. Există și un „călinescianism" al cititorilor și interpreților de literatură veche după cum există și unul al criticilor literaturii contemporane.

Afirmația poate să pară aventuroasă celor ce înțeleg restrictiv călinescianismul, dar privite fără prejudecăți faptele ne conduc și către această concluzie. Dan Zamfirescu, care s-a exprimat rareori pe larg despre G. Călinescu, închinînd în schimb lungi articole lui N. Iorga, este din perspectiva pe care o abordăm aici un „călinescian". El citește textele vechi cu intenția de a le reconsidera din punct de vedere valoric și, totodată, atitudine tipic călinesciană, le așează în relație cu scrierile surori de aiurea pentru a le defini comparativ mai bine și uneori, mai avantajos. Deviza sub semnul căreia G. Călinescu trece în revistă operele întregii literaturi românești este și deviza sub semnul căreia Dan Zamfirescu examinează literatura română veche. Se poate spune că pentru porțiunea literară căreia i s-a dedicat cu neobosită pasiune. Dan Zamfirescu și-a însușit exclamația polemică a lui E. Lovinescu „Există o literatură română!" El recitește pe Dosoftei, Cantemir, Budai-Deleanu, Hașdeu nu cu ochiul arhivarului ci cu al cunoscătorului literaturilor moderne și concluziile lui sînt dintre cele mai interesante. „Fără a pune la îndoială un moment profunzimea religiozității sale (e vorba, precizăm noi, de mitropolitul Dosoftei), lectura integrală a psalmilor ne așează totuși în fața unui fenomen straniu: cea mai formală, mai mecanică, mai rutinieră, mai „neinspirată" parte dintr-însa o reprezintă cea strict religioasă, circumscriind dialogul dramatic om-Dumnezeu. Din acest punct de vedere, iconoclastul Arghezi a înfuzat în psalmii săi moderni o încărcătură „mistică", superioară celei din psalmii lui Dosoftei, dintre care nici unul n-ar putea fi selectat pentru o antologie a misticismului poetic". Superioară, artistică este traducerea lui Dosoftei, observă Dan Zamfirescu, atunci cînd înfățișează peisaginile biblice pe care le investește cu o colorătură românească, localizîndu-le. „Nimeni nu trăise mai «sadovenian» această Moldovă, pe care o iubește nu numai pentru trecutul și oamenii ei, ci și pentru dulceața revărsată de natură în toate cotloanele sale. Puse cap la cap, versurile de această factură ne dau o creație de o autenticitate românească a peisajului și a faunei pe care n-o va mai egala decît un singur autor al vremii: Cantemir". Iată temeiul pentru care Dan Zamfirescu proclamă pe Dosoftei ca pe întiiul poet național adevărat, poet pe de-a întregul, de valoare artistică reală.

Nouă e mereu perspectiva criticului atunci cînd face raportări la cultura și literatura timpului. El judecă, de pildă, importanța operei lui Dimitrie Cantemir nu numai în cadrele literaturii române ci în ale celei europene care a cunoscut opera distinsului domnitor. „Se poate vorbi despre Cantemir ca despre cel dintîi român care exercită asupra conștiinței culturale europene, reprezentată de oameni ca Voltaire, Byron, Hugo, o influență reală, deloc neglijabilă". Privind mereu faptele în peisajul lor de origine, Dan Zamfirescu ne aduce un alt tel de a înțelege lucrurile. Pe această cale el se desparte, din punct de vedere metodic, de G. Călinescu servind principiile acestuia cu un aparat mai sistematic. Istoria culturii este văzută dramatic și patetic în felul în care o proiectau pașoptiștii, dar, desigur, cu avantajul de perspectivă al timpurilor moderne. În **Hronicul vechimii româno-moldo-vlahilor** al lui Dimitrie Cantemir, Dan Zamfirescu vede cartea profetică ce a stat la temelia gîndirii marilor generații de mai tîrziu.

Un adevărat program stă la temelia acestor cercetări și afirmații. Dan Zamfirescu este convins că ne subapreciem contribuțiile culturale și literare din epoca noastră de pionierat și cere o revizuire a acestui punct de vedere: „Pentru a putea scrie istoria civilizației europene, este obligatoriu să părăsim atît ideea unei Europe văzute exclusiv de la Paris, Londra sau Berlin, cît și tentativa de a răspunde acestei perspective cu una exclusiv răsăriteană". **Cultura română — sinteză europeană** face un tablou al culturii și literaturii românești din acest unghi neînfeudat judecăților curente și trebuie să remarcăm că ipoteza rămîne seducătoare. „Accidentul" domniilor fanariote a întrerupt după opinia lui un curs strălucit al literelor și spiritualității românești. El a putut crea pentru spiritele neavizate impresia unei culturi și literaturi române în afara Europei, de unde la unii nevoia de europenizare. În linie călinesciană el conchide: „Obsesia «sincronizării» și «integrării» în Europa au fost, pentru cultura română modernă, false probleme. În realitate am fost totdeauna o cultură europeană". În polemică permanentă cu punctele de vedere tradiționale, Dan Zamfirescu încearcă să ne convingă de adevărurile sale ori de cîte ori are ocazia. Articolele sale sînt pledoarii pasionate și avizate ale fenomenului românesc dintr-o perspectivă dinamică. Dar credem că aceste idei, care alcătuiesc un adevărat program renovator, pot fi mai bine servite în contribuții de amploare care să depășească volumul și semnificația unor trecătoare „colaborații". Unei idei nobile îi sîntem datori cu o lucrare pe măsură.

★

O lectură adesea cu totul nouă a literaturii române vechi face Doina Curticăpeanu într-o carte intitulată **Orizonturile vieții în literatura veche românească.** Prima întrebare căreia încearcă să-i răspundă autoarea este dacă textele literare vechi sînt literatură cu bunăștiință sau nu, și dacă pot fi citite ca un text de literatură intenționată ca atare.

Operația esențială a lecturii pe care o întreprinde cercetătoarea este însă să scoată la lumină încărcătura de subiectivitate a acestor scrieri și să ne arate că prin ele cei ce le-au alăturat au meditat la condiția omului în epoca în care au fost scrise. De fapt, cea mai interesantă demonstrație a cărții este sublinierea elementului de intenționalitate existent mai peste tot în scrierile de care se ocupă, intenția de a face literatură cu o țintă precisă. Prețioasă e deci relevarea unei conștiințe artistice a epocii crezută opacă sub aspectul conștiinței estetice. Dovezile sînt indiscutabile. La Costin este evidențiată dorința de a da pe limba românească „stihuri", adică de a introduce un regim estetic al scriitorului. Tot la el se pune prima dată problema lecturii ca atitudine față de text. Dimitrie Cantemir este și el un consecvent al întreprinderii literare propriu-zise. Faptul că modelele literare ale lui Cantemir nu sînt cele actuale, nu anulează semnificația gestului său. El pune, între altele, chiar problema raportului dintre artă și realitate. Admirația celor doi scriitori savanți, Costin și Cantemir, față de marii scriitori ai antichității este rodul unei dorințe și voințe de artă indiscutabilă. Amîndoi, și nu numai ei în epocă, se decid să scrie, dar nu oricum. Acești scriitori au modele și vom vedea că nu modele întîmplătoare. Nicolae Costin traduce **Ceasornicul domnilor** de Guevara, și Doina Curticăpeanu încearcă să dezlege resortul mai adînc care a dus la alegerea romanului de către tălmăcitor. **Ceasornicul domnilor** descrie o societate în care stăpînitorii se complăceau în compania învățaților și oamenilor de litere. Nu o dată Dimitrie Cantemir prețuiește în a sa **Istorie a Imperiului Otoman** pe sultani după felul cum la rîndul lor prețuiau pe artiști și învățați. Nostalgie semnificativă în ambele imprejurări. Este în aceste două cazuri vizibilă o atitudine care nu poate fi izolată.

Preocuparea autorilor literaturii vechi de a supune limba, de a face din ea un instrument mlădios care să le servească intențiile, este și ea pusă în balanță. Mărturisiri din epoca veche a literaturii române despre dificultățile limbii încă neacordată vreunei scrieri sînt multe. Antim Ivireanu vorbește, de pildă, despre necesitatea ca voroava „ritorului" să îndulcească auzul ascultătorului. Literatura română veche dă o primă bătălie pentru expresia literară, insuficient analizată încă, și acest fenomen nu scapă cercetătoarei. Pentru Doina Curticăpeanu cronicarii nu sînt scriitori involuntari, ci dimpotrivă scriitori prin tentativa deliberată de cucerire a unui limbaj apt să exprime ceea ce era de exprimat și mai ales „conținuturi de oarecare elevație". Epoca veche afirmă un ideal expresiv, crede autoarea, și pentru a-l înțelege trebuie să vedem pe creatori în orizontul lor de viață caracteristic. Intelectualitatea veacurilor trecute a trăit un sentiment de mihnire și tristețe, surprins acut de Miron Costin și acesta le marchează, dacă nu le modelează, decisiv opera.

Sînt cronicile o însiruire oarecare de fapte în care mina și personalitatea autorului lor n-au intervenit în nici un fel? Este **Psaltirea** lui Dosoftei o simplă traducere fără participarea intenționată a traducătorului? Iată întrebări la care răspunde clarificator studiul Doinei Curticăpeanu. Una din cele mai bune lecturi care s-a făcut vreodată cronicii lui Grigore Ureche se află în această carte. Faptele nu stau narate în cronică pe firul indiferent al cronologiei. Există o structură ascunsă care modelează cronica și care este opțiunea secretă a cronicarului. Motivul **luptei** revine cu o mare frecvență, iar **modelul eroic** care domină cronica este cel întruchipat de Ștefan cel Mare. Opțiune care este reacția polemică a scriitorului vechi la stările de lucruri pe care le trăia Moldova epocii lui. La el apare cu insistență observarea „neașezării" țării. Capacitatea de a reconstitui plastic viața, este remarcabilă în cronica lui Ureche, care nu pleacă de la evenimente trăite, ci de la izvoare. Autoarea dă citatele semnificative pentru a sublinia plasticitatea deliberată a textului, unghiul observației care aduce faptele în imediata apropiere a cititorului. Un sentiment și o idee modelează și cronica lui Costin care dă, primul, glas suferinței veacului în care „omul îmbla ca fără sine". Că nu poate fi vorba de simplă întîmplare e dovadă și faptul că scriitorii vremii sînt mobilizați de aceleași stări de fapt și că reacționează destul de asemănător la ele. În psalmii traduși de Dosoftei studiul descoperă o adresă contemporană, lucru observat și de Dan Zamfirescu, comună cu a celorlalți mari scriitori ai literaturii vechi. Textul biblic devine în traducere vehicolul unei încărcături sufletești proprii. „Între cărțile veacului al XVII-lea, **Psaltirea** are valoarea acelora foarte puține, care depun mărturie pentru trăirea imaginată a suferinței". Semnificația specială a traducerii este și ea precizată „Versurile trădează, e adevărat, imensa sete de liniște a unei întregi epoci; în același timp ele vorbesc de libertatea traducătorului față de textul originalului. Căci Dosoftei insuflă traducerii sale spiritul unui om al veacului; de aceea traducerea sa are semnificația unui gest politic". În același sens sînt cercetate și cronica lui Neculce și scrierile lui Dimitrie Cantemir, **„Arhipelagul baroc"** al autorului **Istoriei ieroglifice** procură cercetătoarei o materie convingătoare în favoarea tezei că literatura veche este artistică atît prin intenție cît și prin rezultate.

Cu astfel de studii cercetarea literaturii vechi se ridică la o treaptă nouă dînd scrierilor românești de început demnitatea și semnificația pe care acestea le merită. Ele ne arată cum trebuie citită literatura veche și, totodată, prin revers, mai ales cum nu mai trebuie citită.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Despre menirea poetului

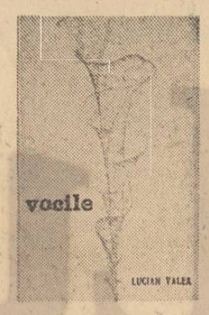

Mai cu seamă în ciclul ce împrumută titlurile volumului *), Lucian Valea se arată preocupat de menirea poetului. Vocea acestuia din urmă n-ar fi nimic altceva, decît o sumă a „vocilor lumii" iar poetul o fermecată cutie de rezonanță ori o orgă ce captează „vocile" pentru a le prelucra și reda: **„Aceasta e menirea poetului: să primească, / în inima lui, toate vocile lumii. Timpul / ne cerne pe toți prin site subțiri: / ce e străin numai ia vîntul cu el, / tot ce-i sfințit se preschimbă în cîntec. // Poetul știe că minunile lumii / se-ntîmplă-n orice clipă-n cinstea lui — / pe cuvintele lui își pun zilele fruntea / și se odihnesc; pe tăcerile lui, / munții așteaptă sosirea zăpezilor; pe viselе lui copacii întind umbre / de argint și iarba foșnește-nțeleaptă. // Nimic de la dînsul nu spune poetul ci toate / îi vin de la lume; sunt vocile lumii / cele ce murmură în propria-i voce / sfîntîndu-i rostirea!"**. Pentru a-și merita o voce personală, poetul trebuie să afle tăria sacrificiului. Lucian Valea spune acest lucru într-o invocație către Ioana D'Arc: **„Soră Ioană / mistuită de flăcări, / rugul tău s-a stins / în alt veac, / dar ce sfîntită cenușă / în inima franței! / Soră ioană / frații tăi suntem, frați, în oricare parte a lumii / ne-am născut, poeții. / Pentru mine / orice zi e un rug — / din inima patriei mele / urcă voci în auz; / de străjă stau cu credința mea: / ce ele-mi șoptesc, / spun. // Soră ioană / dă-ne liniștea ta / din ceasul acelui incendiu; / învață-ne să știm a arde / pentru vocile noastre: / sfîntă cenușă rămînă din noi, / cenușă de cîntece / în inima graiului"**. Chiar și atunci cînd în centrul preocupărilor sale se instalează probleme ale universului domestic, poetul reflectează tot prin prisma îndatoririlor față de adevărul, puritatea pe care trebuie s-o aibă **cuvîntul**. Iată, de pildă, poezia „Și totuși": **„Și totuși cu aceste cuvinte / el va trebui să învețe și bucuria și speranța / și mîndria și încrederea; vai, / cu aceste cuvinte scîlciate / de poeți, murdărite de / oameni de afaceri, trădate / de îndrăgostiți; cu / aceste cuvinte-lup și / cuvinte-uliu și cuvinte — / șacali și cuvinte maimuță, / va trebui să-l facem / pe copilul nostru / să descopere frumusețea — // Cu aceste cuvinte puternice, / și îndrăznețe și ne-ndduplecate / și nepieritoare... // Cu aceste cuvinte!"**.

Din cel de-al doilea ciclu — **„Cel mai de preț"** — se reține o credință în legătură cu poezia (**„Poezia ar trebui să înflorească întocmai / ca acei cactuși ciudați, numai o dată / la șapte ani!"**) și ușurința cu care poetul se confesează în legătură cu propria-i creație, cu o anume obsesală: **„S-a făcut tîrziu și nu pot / pleca din cuvinte; așa mi se / întîmplă întotdeauna după / ce se sfîrșește poemul: trebuie / să mă curăț de resturi, să / îndepărtez amprentele lui / de pe fiecare idee și totul, / de fiecare dată numai cu / aceeași perie, tocită și / cheală, a lucidității"**.

Ultimele două cicluri ale cărții — **„Grotesca tragică"** și **„Joc de doi"** — ni-l arată pe poet într-un con de tristețe. Măștile detașării nu ne pot înșela nici atunci cînd Lucian Valea se disimulează „galant" (**„Cîneva mă cutreieră seară de seară — / intră solemn, prin pupile, la șase; / servim împreună o cafea, o țigară / și-un desert din fluturi subțiri de mătase. // La nouă, cînd începe să se facă tîrziu, / își scoate cu eleganță discretă, mănușile, / se pudrează pe obrajii amîndoi cu pustiu / și-mi cere cu distincție să-i deschid toate ușile"**) nici prin abia murmurata neliniște: **„De mină mă iei / și mă duci în grădină: auzi, / îmi șoptești, / cum curge pămîntul / prin crengi / în sus? / E-o neliniște în pomi / cum e-n păsări / înainte de zbor — / dintr-o clipă în alta / grădina / s-ar putea prăbuși / cu noi / în albastru!"**. Cu greutate și discreție, poetul recunoaște că **„vine un ceas / de singurătate / cînd nu ne putem sprijini / decît pe dragostea noastră"**.

Fără a depăși cote ale unui lirism onorabil, poezia lui Lucian Valea are o anumită distincție și etalează o certă siguranță a meșteșugului. Cu atît mai mult, parafrazele unui stil ușor frivol, nu-l prind nici în **„Basm"**, nici în **„Opinie"**, ca nicăieri unde sînt vizibile aceste tentative.

Dorin Tudoran

*) Lucian Valea, „Vocile". Editura Junimea. 1975.

proză

Vocația povestirii

În ultima carte apărută *, Corneliu Ștefanache revine la schema construcției și la tipul de personaje din primul său roman. Eroii sînt intelectuali al căror echilibru interior se strică datorită unor întîmplări tragice ce le tulbură existențele, determinînd criza de conștiință pe care autorul o analizează cu minuțiozitate. Evenimentul decisiv era, în „Zeii obosiți" (1969), moartea enigmatică a tinerei și frumoasei Anca, nefericită în mariajul cu profesorul K și victimă a propriei neputințe de a trăi adevărat. În „Miezul și coaja" (1975) dereglarea este produsă de sfîrșitul în condiții rămase misterioase al Flaviei, tînăra, frumoasa și la fel de nefericita soție a directorului general Mihai Pustianu. Urmînd acest fir epic, cartea oferă premisele unui veritabil roman polițist în care vinovatul urmează să fie ales dintre cei trei suspecți: soțul victimei cu a cărui armă se comite crima, scriitorul Victor Varlam cu care Flavia consumă o romanțioasă poveste de dragoste și Paraschiv, nebunul din satul în apropierea căruia are loc drama. Cel desemnat să elucideze cazul, procurorul Mircea Varga, poartă o ură nestinsă bătrînului Pavel Pustianu pe care-l consideră direct răspunzător de moartea lui Ion Varga, tatăl său. Intriga polițistă își pierde însă din importanță. Moartea Flaviei este doar pretextul pentru o serie de rememorări și de confruntări între personaje ce-și dezvăluie o identitate nebănuită. Flavia crede în aparența de blînd familist a viitorului ei soț pentru ca apoi acesta să se dovedească a fi un amestec de egoism și lașitate, iar Varga — omul legii — se lasă dominat de o irepriimabilă dorință de răzbunare și numai circumstanțele îl abat de la săvîrșirea unei nedreptăți. Autorul vrea să demonstreze (și titlul cărții este elocvent în acest sens) că dincolo de „coaja" lucrurilor, dincolo de aparențele înșelătoare, de cele mai multe ori, există un „miez" adevărat ce trebuie descoperit înainte de a fi prea tîrziu. Aceasta ar fi ideea centrală și în același timp mesajul cărții. Impactul între aparență și esență este resimțit cu intensitate de personaje. Procedeul prin care autorul pătrunde în viața lor lăuntrică este monologul interior, comentariul subiectiv al evenimentelor „din afară" sau proiecție în viitor a unor obsesii. Tehnica este bine însușită iar rezultatele, în acest sens, sînt notabile.

Corneliu Ștefanache se arată însă, în acest roman mai puțin preocupat de introspecție decît în celelalte. Interesul său merge mai cu seamă către manifestările exterioare și de aici atenția acordată dialogului. Dorința autorului este de a da schimbului de replici dinamism și firesc. De aceea el fragmentează foarte des textul încărcîndu-l cu puncte de suspensie sau intercalînd interjecții care prin repetiție devin supărătoare. Autorul consemnează cu înverșunare forma grafică a risetelor personajelor sale. Ele rîd ironic, vesel, trist dar cel mai adesea stupid: „— Eu, dur!? Ce ai dumneata în cap? — Formule, procurore, formule chimice, dar nu le poți aplica la viață, vreau să zic în relațiile dintre noi **doi, tu, hi-hi-hi... eu, ha, ha, ha!**".

„Caracterizate" cu astfel de mijloace, personajele pierd din complexitatea cu care autorul vrea să le investească. Prozatorul încearcă să compenseze monotonia structurală a personajelor prin construirea unei intrigi polițiste. Cele mai bine realizate pagini sînt — ca și în „Așteptarea aproapelui" sau în „Speranța care ne rămîne" — cele de povestire. Corneliu Ștefanache are cert vocația povestirii.

Valentin F. Mihăescu

*) Corneliu Ștefanache — „Miezul și coaja", Editura „Junimea" — Iași — 1975.

Știința „stării lirice"

Urmare din pag. 1

Am mai spus că lirica prezintă, în diferite feluri și obiectul cel mai frecvent al unei generale priviri estetice, George Călinescu, Tudor Vianu, Liviu Rusu, Vladimir Streinu, Aurel Martin, Șt. Aug. Doinaș, Ștefan Cazimir, și încă mulți alții, care, în fuga condeiului îmi scapă, au avut, într-un mod sau altul, tot exclusivul lirism în vedere. Dacă privim cu luare aminte **Dicționarul de idei literare al lui Adrian Marino**, — idei literare selectate — ne dăm seama că cele mai multe sînt în legătură cu fenomenul liric sau cuprind, ca punct de plecare, acest fenomen. De altfel, autorul **Dicționarului** a închinat singurul său studiu monumental tot unui poet, lui Macedonski. Faptul poate fi pus în legătură și cu expresiile teoretice fundamentale din alte literaturi dominate de lirism. Concepția asupra artei literare ca esență lirică la Croce nu poate fi străină de acest fapt. Printr-un asemenea paralelism se poate mai temeinic confirma ceea ce s-a constatat la noi.

Fenomenul se confirmă și prin ultima carte a lui Vasile Nicolescu, **Starea lirică**. Este încă un adaos la seria pe care am schițat-o. Faptul ne interesează cu atît mai pronunțat în cazul de față, cu cît luăm cunoștință de considerațiile unui poet de mare finețe. Cartea vine să-mi întărească o intuiție mai veche, pe care nu știam cum să o formulez fiindcă îmi era încă nedeslușită. În această epocă a computerelor prea se dă ușor calificativul figurilor de „atitudine impresionistă" unei critici de ultrafină sensibilitate. Ar fi formula pe care o doresc să o adaptez la **Starea lirică**. Această „stare lirică" nu trebuie în nici un fel să se confunde cu „genul liric", deoarece se extinde pe un cîmp cu mult mai vast. Vasile Nicolescu cuprinde, de aceea, și structura integrală de „homo universale" a lui George Călinescu, și pictura lui Turner sau aceea a lui Monet. În tot ansamblul de preocupări al cărții, împărțită în trei ramuri, **Constelația modernilor, Întemeierea ființei prin cuvînt** și **Condiția umanismului**, autorul știe să pună în corelație unele noțiuni din a căror atingere scapără idei neașteptat de interesante. Așa ar fi, bunăoară, legătura dintre **intuiție** și **simultaneitate** sau dintre **analogie** și **creație**.

Dar toate acestea sînt relatări incidentale. Altceva voiam să spun în fond, și anume că un critic de o ascuțită sensibilitate nu este un simplu senzorial voluptos din categoria interpreților impresioniști. Vasile Nicolescu ne dă o neîndoielnică demonstrație că în exegeza literară antenele sensitive ale unui poet autentic pot atinge, în formulări, o exactitate matematică.

Faptul, de pildă, că la Eminescu, cuvîntul devine „un Demiurgos de cosmogonii verbale" îmi apare de un adevăr amețitor. Și intenționez o asemenea judecată nu într-un presupus sens curent. Nu numai vastitatea sau adîncimea, ci și **exactitatea** te ametește atunci cînd se vede aplicată asupra unor lucruri, despre care nu bănuiai a le ști vreodată exact. Un asemenea efect de voluptate a minții îl produce și intuirea acelei „cosmogonii verbale" create de Cuvîntul eminescian.

Nu mai puțin m-a izbit, cu privire la George Călinescu, „judecățile sale definitive, uneori sublim capricioase". Se poate spune ceva mai exact despre Călinescu? Autorul **Stării lirice** pătrunde sensitiv prin porii lucrurilor, și face să rezulte, astfel, efectiva lor exactitate, iar nu aceea în mare, practicată de spiritele comode și mărginite. Spre a observa că noțiunea uriașă de **sublim** intră în cea măruntă de **capricios**, și spre a formula precis acest paradox din ființa lui Călinescu — marele, imensul, care încape în **mic** — îți trebuie o aparatură sensibilă din cele mai fine.

Îmi permit să mai ofer un exemplu: „M. Sadoveanu e un Walter Scott declamat la orgă de un cantor-poet". Nu vi se pare ademenitoare această transpunere a lui Walter Scott într-un registru amplu de orgă cu recitative și coruri pentru a-l avea integral pe poetul Sadoveanu? Numai un poet poate fi atît de exact, oprindu-se atît de direct chiar în inima lucrului pe care-l definește.

În sfîrșit, un ultim exemplu, cred că este în măsură a contura definitiv aria obiectului căutat. Mă raportez acum la interpretarea **Orei fiintinilor** a lui Vinea. În acest ansamblu liric, după Vasile Nicolescu, „cuvintele aleargă... într-o panică a durerii, amenințîndu-se parcă unul pe altul"... Ilustrarea este o continuare peste etape a primului exemplu, acela legat de Eminescu. Cuvîntul este acolo un Demiurgos care creează o lume tot a Cuvîntului, o „cosmogonie verbală"... ca orice „lume", și aceasta urmează a fi vie, cuprinsă de emoții, de afecte, cu un cuvînt, de viață. La Vinea ceea ce însufletește această lume a cuvintelor este panică, alarma care le face parcă să se amenințe între ele. Numai poetul, cel ce din adînc convins cultivă viața afectivă a cuvintelor, îi poate pătrunde atît de exact pe alți poeți.

Faptul că această operă a lui Vasile Nicolescu apare aproape concomitent cu o altă carte, **Scripturile române** a lui Vasile Diaconescu, ne face atenți asupra unei probleme deosebit de cuprinzătoare. Cartea lui Diaconescu este o adevărată istorie în versuri a virfurilor literaturii românești. Ca să scrii o asemenea istorie a literaturii, de la Coresi pînă la Urmuz sau George Călinescu, și numai în o sută de pagini, și acelea scurt versificate, trebuie să acționeze aceeași exactitate ultrafină în măsură să lovească direct lucrul în tot ce are mai esențial. O atare calitate critică nu poate avea decît un poet, așa cum dovedește cu prisosință Vasile Diaconescu. Dar nu l-am invocat decît pentru a întări prin cazul său similar calitățile de critic-poet ale lui Vasile Nicolescu din **Starea lirică**. Sînt replici venite comasat, la timp, ca să demonstreze strălucit că precizia, cunoașterea fără vagi aproximații, **știința** chiar, pot proveni și din ceea ce se etichetează fals ca **impresionism**, adică din inspirație, din poezie.

A cunoaște lumea și rosturile ei

Urmare din pag. a 1-a

că nu se poate limita spectacolul unei realități secunde ce ne-a parvenit prin intermediul povestirii (inclusiv dialogul) sau al monologului interior (ca soliloc și nu ca flux liber al gîndirii). Scriitorul — cum afirmă el însuși — e conștient că „nu se mai poate suporta ambalajul exact al faptelor", convenția aceasta fiind depășită. Datele exacte nu mai spun nimic. Afirmația: „Da, Ilie Manu este mort" este la fel de valabilă ca și negația ei: „Ilie Manu trăia", dar la fel de lipsită de importanță. „Spectatorul de fotbal nu vrea acum numai **adevărul realist**, ci **întregul adevăr**" (s.n.). De aci o artă poetică bazată pe relativitatea povestirii (deci a subiectivului). Adevărul personajelor va constitui o aspirație, mereu neimplinită în limita paginii de carte, apropierea de el realizîndu-se printr-o complicată **tehnică a fandării**, la care obligă perspectiva ciclopică. „Chipul" adevărului, ca mozaic, se va ivi în conștiința lectorului după ce va parcurge întregul drum și-și va apropia universul romanelor.

Prin natura îndeletnicirii sale, procurorul Dunărințu are privirea întoarsă spre trecut: „procurorii nu trăiesc în prezent, ci reconstituie clipa", munca lor vizează reviviscența memoriei martorilor. „Singura formă care este eternitatea e povestirea", afirmă Don Iliuță, însă ea presupune contribuția coordonatoare și valorizatoare a povestitorului. Numai memoria nebunilor este „o bandă exactă și inutilă într-un creier mort", povestitorul (martor, spectator sau participant la evenimente) va deforma, voit sau nu, trecutul. Se explică, astfel, gustul manifestat pentru fabulos, macabru, grotesc etc. Într-un spațiu relativ limitat la patrulaterul Pătîrlagele — Braniștea — Cîmpuleț — Turnuvechi și plasat într-un timp pentru care nu sînt definite decît limitele: al doilea război și prezentul, se organizează un univers pentru care repere sînt numai evenimentele lui interne, nu rareori relativizate sau plasate în suite repetabile. Realul, visul și imaginarul se intersectează ca zone ale conștiinței.

„La început a fost cuvîntul", — iată cheia de boltă a întregului edificiu. Moise mistifică adevărul, iar „poveștile" lui schimbă și destinele mortilor; mătușa Maria, înainte de a muri, se reintîlnește cu lumea copilăriei, prin rostirea numelor celor de atunci, ființe și lucruri. Există o rigoare nestirbită în delimitarea zonelor „umanului" (inclusiv „lumea de dincolo") de celelalte forme de existență a materiei. Permanent, lumea logosului ce respectă normele morale se delimitează de subuman (insuflețit sau numai materie, fără viață). Libertatea conștiinței, chiar în fața morții este miracolul pe care Don Iliuță, pictorul, îl surprinde în momentul săvîrșirii din viață a mătușii Maria. Nu resemnarea, ci demnitatea unei existențe ce urmează calea firii admiră el. Vacile și boii pictați înseamnă viață nesfîrșită...

Orice hybris răpește ființei calitatea sa umană, tulbură echilibrul unui sistem riguros, modifică ciclul normal. Celor străini de colectivitate nu li se va acorda dreptul de odihnă și de pioasă aducere aminte, Ieremia și Ică nu au mormînt și rămășițele lor sînt împrăștiate pentru ca amintirea lor să se șteargă: „Ieremia a fost prea mare porc ca să-l putrezească pămîntul". Alții, așa cum spune Sevastița, nu sînt primiți în lumea de „dincolo" și vin să-i chinuie în continuare pe cei în viață, iar Celce, bărbatul Ilenei, cel stăpînit de o nesfîrșită foame pentru nimic, o foame exasperantă, nu poate muri, fiind condamnat să se descompună, avînd încă viață în el. Moise, vinovat și el cu gîndul și cu fapta, încearcă să ascundă adevărul, însă există permanent cineva care îl cunoaște și îl transmite făcîndu-i imposibilă moartea firească. Cel care îi salvase viața (Nicolae acceptase această minciună ca să nu fie socotit nebun, deci din lașitate și conformism) își asumă uciderea lui Moise (crimă tot la fel de falsă ca și salvarea vieții) tocmai pentru ca uitarea să nu se aștearnă peste numele lui. „A uita, înseamnă a te obișnui". Moartea violentă este împotriva firii, e un eveniment care îl condamnă pe Moise la viață veșnică prin povestirile despre faptele lui ce nu trebuie uitate.

Fiecare element are o funcție precisă în cadrul acestui univers. Pămîntul este investit cu puteri regeneratoare, el fiind forța primordială, unificatoare, pentru întreaga colectivitate. Regnul animal are și el funcții simbolice precise; cîinii sînt semnul violenței, al urii dezlănțuite, feroce, șobolanii, șoarecii și porcii însoțesc ideea de voracitate iar caii prevestesc moartea, sînt mediatori între acest tărîm și cel de „dincolo" (cadavrul lui Haralamb este chiar ascuns într-un cal; Moise se plimbă în văzul lumii cu calul pentru a demonstra că face ce vrea el, că poartă semnul „trecerii", că nu este o rotiță într-un mecanism și că moartea lui nu ascunde nici un mister; calul alb al lui Ucsint Sădescu este prezent la moartea mătușii Maria dar și la cea a procurorului Tică), dar sînt mediatori și între subuman și conștiință.

Mai devreme sau mai tîrziu, aberația va fi corectată de sistem, individul va fi sancționat atîta vreme cît memoria colectivității e sănătoasă. Pînă acum nu ne aflăm decît la nivelul destinelor individuale. Absurdul și odată cu el un întreg lanț de victime și vinovați apare odată cu descoperirea lui Moise: „Puterea e totul..." De aici universul romanelor se deschide spre istorie și abia de acum este necesară investigația lui Tică Dunărințu. Egoismul lui Moise se manifestă în nesfîrșita lui plăcere de a influența destinele celorlalți. Istoria este un șir de pași iar lui îi place să cînte și să privească la ceilalți cum dansează după vola sa. Procurorul își pune deseori întrebarea: cum a fost posibilă moartea atîtor oameni?, pentru că există dispăruți, dar și oameni care nu au dispărut, trăiesc, și sînt tot morți. Reconstituirea climatului, așa cum afirmam, se face cu mari dificultăți, pentru că, în patima sa, Moise anulează trecutul, șterge detaliile și elimină martorii. Pentru a-și justifica faptele și pentru a oferi o acoperire iluzorie complicilor săi, el proclamă: „Trăim întîmplări paradoxale, într-un timp paradoxal", deci „Totul e posibil. Fiindcă totul e imposibil". Adevărul se dizolvă, piere; însă numai pentru un timp pentru că „din cînd în cînd un om este Hamlet" și vrea să afle cum a dispărut tatăl său și din cînd în cînd un cal află adevărul și se găsesc oameni care să-i spună în numele lui. Oamenii mor, dar adevărul nu moare, este unul dintre mesajele importante.

Lungul drum către adevăr înseamnă, în cazul nostru, a afla, a înțelege și a ține minte pentru a zădărnici repetarea tragediilor, înseamnă o luptă cu uitarea și resemnarea. Demersul în trecut al „fiului" degajă o exemplară valoare existențială.

Mesajul cel mai profund al scrierilor discutate pare a fi concentrat în gîndul tînărului Dunărințu: „Eu vreau să înțeleg lumea și rosturile ei..."

dreptul la replică

O precizare...

Confirmînd impresia că, dincolo de presupusa „idolatrie" a lui Constantin Noica față de Eminescu, criticul Nicolae Manolescu este în dezacord cu însăși încercarea de a pune în lumină dimensiunile reale ale celui mai mare poet al nostru, un P.S. enervat din ultimul număr al „României literare" conține, în plus, reproșul că am fi subscris integral la doctrina politică a lui Eminescu, absolvind-o de orice erori.

Autorul acestui P.S. ignoră cu bună știință faptul că în pasajul incriminat rezumam și comentam, așa cum se anunță foarte clar, amplul studiu dedicat de Mihai Gafița lui Eminescu, în Fața ascunsă a lunii, studiu în care se face tocmai delimitarea strictă a ceea ce rămîne fundamental valabil în gîndirea lui Eminescu — ziarist politic, de ceea ce era greșit, caduc sau exagerat, încă din vremea sa.

Ceea ce istoria și dezvoltarea ulterioară a societății și culturii noastre au confirmat în opera politică a lui Eminescu — și pare a ignora N.M. — este lupta sa pentru salvgardarea valorilor naționale, pentru demnitatea și libertatea poporului român, pentru ca „limba lui, înclinările lui oneste și generoase, bunul lui simț, c-un cuvînt geniul lui să rămîie și pe viitor norma de desvoltare a țării și să pătrundă pururea această desvoltare" (M. Eminescu). Dacă a subscrie la acest crez poate fi taxat drept „demagogică iresponsabilitate" în revista ce poartă titlul „România literară", rămîne să judece adevărații cunoscători ai operei și gîndirii eminesciene.

Dan Zamfirescu

ioan slavici

50 DE ANI DE LA MOARTE

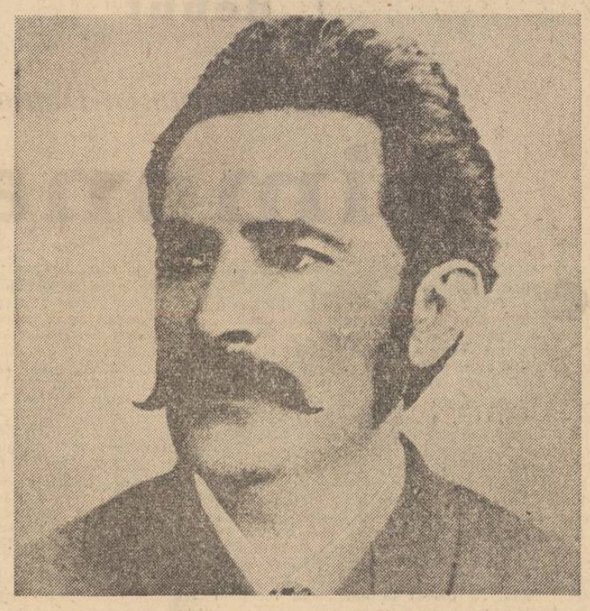

Modernitatea scriitorului

De la Titu Maiorescu încoace mai tuturor scriitorilor ardeleni li s-au făcut imputări privind aspectul stilistic. Ioan Slavici, mai ales el, nu putea scăpa de asemenea acuzații. I-a fost acuzată limba întortocheată, incilcită, stilul greoi. Acuzația, pînă la un punct întemeiată, a fost în așa măsură generalizată încît a pus în umbră toate celelalte virtuți ale scrisului său. Ba, mai mult, operele lui Slavici au fost trecute multă vreme cu vederea, dintre criticii noștri mai de seamă doar puțini referindu-se la proza scriitorului din Șiria. Iar cînd au făcut-o, unii dintre ei nu s-au sfiit de formulele cele mai drastice : „Cît despre arta portretisticii, ea cere incisivitate, personalitate, pe care greoiul povestitor ardelean nu le-a avut ; stilul lui e dincolo de orice condiție estetică modernă, tardigrad și mucegăit". E drept, Slavici nu îndeplinea **condiția estetică modernă**, pe care o cerea Lovinescu, dar de aici și pînă la a-i reproșa celui care i-a creat pe Lică Sămădău, Mara, Persida, Popa Tanda, Nați și atîția alții că nu folosea **arta portretisticii** e prea mult

În 1925, cînd trebuia să se acorde al doilea Premiu Național pentru proză (în 1924 îl luase Sadoveanu), cu toată quasiunanimitatea de opțiuni pentru Slavici, expresie mai ales a adeziunii creatorilor — între alții T. Arghezi, L. Rebreanu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, I. Agîrbiceanu, V. Eftimiu — scriitorului aproape octogenar i se refuză marii lauri. Dovadă că opera lui era la acea dată foarte puțin cunoscută și cu atît mai mult asimilată.

Neașteptat de dur cu Slavici a fost, puțin mai tîrziu, T. Vianu criticul socotit de regulă atît de comprehensiv : „Imaginația sa este cenușie. Ochiul său nu vede bine nici oamenii, nici peisajele". Totuși T. Vianu concede : „Compoziție epică sobră, **Mara** este primul roman obiectiv al Ardealului". Să reținem această observație.

Și în cazul romanului **Mara**, G. Călinescu vede lucrurile într-o lumină mai aproape de adevăr : „**Mara** a trecut neobservat, ba mulți au socotit romanul neizbutit. În realitate, e aproape o capodoperă". Dar, mai înainte de Călinescu singur Iorga, cenzurînd, nici nu se putea altfel, opiniile politice ale scriitorului arădean, vorbește totuși de „un Slavici cu ale lui romane bizantine, **de o puternică structură**" (s.n.). Nu e pentru prima oară — s-a și făcut această dovadă — cînd G. Călinescu a dezvoltat sugestii din Iorga. Un gînd îngăduitor despre Slavici va mai avea și Perpessicius și cu aceasta, în linii mari, pînă la epoca noastră, se încheie bilanțul aprecierilor critice.

Astăzi, la șaptezeci de ani de la apariția **Marei** se impune o viziune nouă asupra acestui tulburător roman. Ca de altfel și asupra întregii opere a lui Ioan Slavici. Trebuie să afirmăm, fără tăgadă, că romanul este nu **aproape**, ci chiar o capodoperă. Aprecierii de manual școlar, care vedea în **Mara** doar dezbaterea temei **arivismului, a îmburghezirii** unei femei aproape inculte dar cu o tulburătoare frămîntare sufletească (despre care manualele vorbesc, mai puțin), trebuie să-i adăugăm altele țintind profunzimea inepuizabilă a cărții. În acest roman complex avem dezbătute mai multe teme. Cea mai mare desfășurare o are cea erotică — iubirea dintre Persida și Nați — care ne amintește, fără nici-o exagerare, de Romeo și Julieta. Și aici ca și acolo doi tineri se iubesc de la prima vedere ; și aici ca și acolo cei doi aparțin unor lumi deosebite. Numai că aici se mai adaugă și o inadecvare sanguinară. Lasă, vorba lui Slavici, că între ei era și una de ordin social. Persida și Nați, **posedați** de dragostea lor, neputîndu-și-o în definitiv numi, fac tot ceea ce li se pare fiecăruia în parte posibil pentru a o trăi pînă la capăt.

Cînd relațiile dintre Persida și Nați **par a** intra într-o zonă umbroasă, apare Simeon Burdea, figură mefistofelică. Iată doar cîteva linii ale portretului său, care numai în afara artei nu sînt : „Dl. Burdea, un om scurt și lat în spate, aproape cocoșat, rău îmbrăcat, cu părul lung și lățos, cam spin și cu nasul turtit, nu se mișcase din loc după ce Corbul coborîse scările ; cînd însă Persida se ivi în cerdac, el se uită la dînsa cu niște ochi de dihor, care intrau parcă în carne și străbăteau prin oase, încît Persida se opri speriată în loc. (...) Burdea se apropie pas cu pas ca un paianjen, de Persida...". El îi va face Persidei, cum îi făcuse altăoară și lui Nați, teoria activității nocturne : „Pe înserate însă, după ce trupul s-a obosit, începe sufletul să se ridice deasupra, și noaptea e ziua sufletului, pe care lumina soarelui îl întunecă. Acum ne simțim mai ușori, mai fără de grijă, ca scăpați din o grea robie, și nopțile petrecem clipele de veselie, nopțile avem cele mai plăcute ceasuri din viața noastră. Și dacă e adevărat, că ziua, după o noapte nedormită sîntem obosiți, cu atît mai bine, căci repaosul nu-l cere sufletul, ci trupul cel nemernic...".

Apariția lui Burdea în roman, liant între eroii cuplului, e similară cu cea a lui Vautrain din **Moș Goriot** și, în cu totul altfel, **determinînd destinul**, cu a Savistei din **Ion** a lui Rebreanu. În alt loc, mai încolo, Burdea pune diagnosticul pe conflictul dintre Persida și Nați : „Parcă de la bunul vostru plac atîrnă ! grăi Burdea, **rizînd în bătaie de joc** (s.n.) : V-ați văzut, pentrucă trebuie să suferiți și vă veți mai vedea cîtă vreme nu s-a împlinit măsura suferințelor". Sîntem chiar la jumătatea romanului, cînd făgașul ulterior al conflictului nu poate fi nici măcar bănuit ; și totuși, Burdea îi prevede deznodămîntul !... Nați va rosti într-o clipă de iluminare : „... însoțirea noastră (a lui cu Persida n.n.) n-ar putea să ducă decît la moarte de om...". Încă o dată ne aducem aminte de construcția romanelor lui Rebreanu pe care viziunea lui Slavici le anticipează. Dar nu doar ca precursor e mare Slavici. Romanul lui e desăvîrșit în sine. Și încă o dată cum spunea un critic din generațiile mai tinere, C. Stănescu, Slavici e un scriitor modern. Dacă ne credem **moderni**, trebuie să facem și lecturile noastre în această lumină. Dintr-o nebuloasă sufletească, caută să se desprindă Persida și Nați, tînzind, tenaci dar orbi, încrezători dar neajutorați, neputincioși, dar dîrzi, izbăvirea pe care le-o prezise mefistofelicul Șimeon Burdea. Multă vreme, ei, oameni puri, îndrăgostiți petrarchian de la întîia privire, sînt **siliți**, să se zbată și să lupte pentru a ajunge la limanul împăcării. Zbaterea și lupta îi vor face senini. O vreme, ei, întruchipînd puritatea, au fost obligați să fie victimele unor erori săvîrșite de strămoși. **Moralistul** Slavici, trăsătură pentru care a fost iarăși amendat și în consecință trecut cu vederea, e un artist mult mai adînc, viziunea lui asupra lumii și destinului uman avînd rădăcini profunde fiind astfel mai aproape de noi, modernii".

Gheorghe Suciu

Ioan Slavici
văzut de Marcel Iancu

Memorialistul

Cine citește, pe de o parte, scrisorile lui Slavici și, pe de altă parte, amintirile sale, are toate șansele să rămînă descumpănit în fața a două imagini aproape opuse. Cîtă nuditate există în epistole, cîtă viață și, strînse la un loc, amănuntele care dau îndeobște culoare vieții, în bine sau în rău, în platitudine ori în entuziasm ; cîtă prospețime de impresii se revarsă, cîte stîngăcii și ingenuități se împreună, cîtă veridicitate, incomodă uneori, răzbate din detaliile de existență pe care oamenii preferă, în genere, să le lase nemărturisite sau de abia sugerate ; și, în schimb, cît control în memorii, cîtă zgîrcenie în exprimare și în autoexprimare, ce impresie, în definitiv, de puținătate a memoriei, a interpretării faptelor și oamenilor. Un Slavici cu calitățile și defectele sale în scrisori ; un Slavici care l-a făcut pe Călinescu să creioneze figura unui om „văietăreț", cu un chip iritant de plîngător, dar un Slavici care trăiește, capabil de zguduiri, de fantazări, de schimbări și de vertije, impresionabil la culme și știind să-și comunice cît mai patetic impresia. Asta pe de o parte ; pe de alta, un Slavici care, în memorii, nu mai trăiește, ci idealizează, nu mai are impresii, ci convingeri, nu se mai implică, ci se explică. Firește, lucrurile se lămuresc, atît cît se pot lămuri, prin caracterul imediat al scrisorilor și prin caracterul mediat al amintirilor ; prin cauzele ce au generat scrierea unora și scrierea celorlalte ; prin depărtarea în timp a compunerii, prin adresa diferită și mai presus de toate, prin condițiile speciale, binecunoscute în care s-a produs redactarea paginilor memorialistice. Și, cu toate acestea, nu te poți împiedica să gîndești că ți se oferă prea puțin față de ceea ce te-ai aștepta să întîlnești la o asemenea experiență și la o astfel de existență pe care n-au ocolit-o nici cele mai favorabile împrejurări, nici cele mai crunte amăgiri ; nu te poți împiedica să gîndești că acest trecut pe care autorul „Marei" îl retrăiește și-l relatează, în loc să-l individualizeze cu pregnanță, căci trecutul este, în primul rînd, acela ce ne scoate mai bine în evidență personalitatea, pe el îl sărăcește într-un fel. Existența bănuită, în parte transmisă de scrisori, suferă aici o indiscutabilă reducție.

„Aproape fără excepție — scrie Thibaudet — memoriile unui autor sînt partea cea mai bine scrisă din opera sa, din opera în proză dacă e vorba de un poet". Și este firesc să fie astfel de vreme ce, stilul fiind omul și viața omului, originalitatea lui cea mai deplină e legată de capitolul operei în care tocmai viața și omul primează. Mai mult decît în alte locuri, în memorii stilul este un fapt al individului, este felul particular în care el își posedă propria viață, propriul trecut.

Să ne înțelegem : în momentul în care Slavici se hotărăște să-și scrie amintirile este, cum nu se poate mai bine, în condițiile în care, îndeobște, se naște impulsul de căpetenie al memorialisticii. Importanța experienței personale îl autorizează. Viața i-a scos înainte, cu prisos, una din satisfacțiile pe care le socoate a fi majore ; aceea de a putea întîlni oameni care „prin lucrarea lor au hotărît desfășurarea vieții noastre naționale" ; aceleași curs al existenței sau hazard al ei l-au făcut martorul și participantul activ al unei epoci tumultoase cum puține au fost în istoria noastră politică și culturală. L-au făcut prietenul și colaboratorul unor mari personalități. Este el însuși o personalitate, are în spate o operă și o „lume prin care am trecut". Este la vîrsta înțelepciunii, aproape octogenar, și, mai cu seamă, este și se simte singur, părăsit, blamat, decepționat, răzleț într-o generație care nu numai că nu-l mai ascultă, dar care s-a dezis de el, „rămășiță a unei lumi care-ncetul cu încetul se stinge". Într-un cuvînt, cunoaște oameni, pentru că „una din marile mulțumiri ale vieții e să fii om și să stai în toată tigna de vorbă cu alt om" ; cunoaște evenimente, ba, mai mult, a luat parte la ele, le-a pricinuit sau le-a influențat într-un fel desfășurarea ; cunoaște împliniri și cunoaște, mai ales, eșecuri, hrana cu sucul cel mai dulce pentru memorialist. Iată, prin urmare, materia din care au ieșit mai totdeauna memoriile remarcabile, mai sensibile la defecte decît la calități, mai impresionabile înaintea decepțiilor decît a satisfacțiilor existenței, mai mult revanșe ale învinșilor în viața publică decît revelații ale învingătorilor ei.

Cu toate astea, nimic în amintirile lui Slavici care să semene cu pasiunea revanșei ; nimic care să indice un grad mai înalt de temperatură sufletească ; nimic care să dea senzația comunicării unor adevăruri numai de el știute, deși „sunt astfel de lucruri pe care nimeni nu poate să le spună mai bine ca mine".

Nu încape îndoială că amintirile sale au un eminent merit documentar pentru istoria literară. Dar odată cunoscute aceste detalii, odată parcurse paginile ce le conțin ele te emoționează apoi prea slab prin latura lor propriu-zis artistică. Sînt, într-adevăr, ceea ce crede autorul lor despre ele : „Eu nu viața mea o descriu, ci icoana mai frumoasei lumi de atunci imi dau silința să le-o pun în față celor de azi și celor de mîne". Adică, o retrospecție nostalgic-melancolică avînd valoare pilduitoare. Nu mai departe portretele sînt de tot sărace și prin viața amănuntelor numai acela al lui Eminescu iese din pasta cam uniformizatoare a fundalului. Ochiul lui Slavici, obișnuit să vadă atît de pătrunzător în lumea țărănească, vede aici cu neascunsă strîmtorare. Monumentalitatea cu care sînt investite unele personaje fictive din proza sa lipsește personajelor reale. Oamenii sînt, în genere, atunci cînd i se impun mai acut sensibilității, „o grădină de frumusețe" și amintirile despre ei, epurate de laturile contradictorii, par, astăzi, convenționale. Hotărît lucru, dacă memoriile sînt de obicei partea cea mai bine scrisă din opera unui autor, Slavici face excepție de la această regulă. Sînt, însă, ele mai puțin caracteristice astfel pentru individualitatea autorului „Morii ca noroc" ? Oare nu tocmai această relație a scriitorului cu trecutul său e revelatoare ?

Sînt, în amintiri, două impulsuri ale autorului care, prin repetiție, atrag imediat luarea aminte. E, mai întîi, pornirea de a izola cîteva momente privilegiate ale existenței și de a face din ele treptele cruciale ale unei experiențe de viață. Este atît de clară situarea lor în timp, decuparea din fluxul memoriei, încît nu mai încape nici o îndoială că aceste experiențe, aceste imprejurări au devenit convingeri intime, păstrate pe tot parcursul vieții. Pare că nimic nu s-a schimbat în devenirea scriitorului, că retrăindu-și trecutul el își retrăiește convingerile, împrospătîndu-se din regăsita lor vigoare. A doua pornire ține de satisfacția luării în posesiune a trecutului, de încîntarea cu care acesta este recuperat prin actul scrisului. „Am căutat totdeuna partea luminoasă a lucrurilor", scrie Slavici, dar ceea ce se înțelege mai degrabă, subtextual, ține de partea luminoasă a trecutului, de refugiul în amintirea zilelor fericite ale unui timp revolut. Experiența comunicată de amintiri, experiența cea mai izbitoare, este pasiunea eudemonică de care sînt însuflețite. „Aducîndu-mi aminte de cele trăite de mine, cel mai covîrșitor dintre simțămintele de care sînt cuprins este că pretutindeni pe unde trecusem m-am bucurat de multă bunăvoință din partea oamenilor cu care am avut a face..." Iată vocea fundamentală a amintirilor lui Slavici și poate că lor li se potrivește cel mai bine definiția dată de Thibaudet memorialisticii : „combinarea unei vieți ad usum Delphini, adică pentru uzul generației care crește și căreia trebuie să i se dea socoteală".

Dan Cristea

Pădureanca

Umbrită de cunoașterea amănunțită a nuvelelor învățate în școală, de epicul masiv social al romanului **Mara**, nuvela **Pădureanca**, în ciuda înaintării specific greoaie (unii zic specific ardelenească) a relatării — primă trăsătură a scrisului lui Slavici — surprinde prin finețe psihologică, printr-o observație comparabilă cu lucrătura filigranată. Lungimile și insistențele inutile sînt estompate de descifrarea exactă, analitică a conflictelor de conștiință, chiar dacă ele nu ating închipuirea creatoare ci rămîn permanent în vadul ilustrării unor precepte moralizatoare.

Lumile urmărite în raporturi opozante sînt întotdeauna în număr de două ; această simplificare făcută în scopul ilustrării unei legi etice are persistență, înfruntînd compoziția, adesea deslînată, atingînd, paradoxal, tot adesea, schema basmului popular, poate neinteresantă pentru Slavici, dar infiltrată filosofic în conștiința personajelor pe care le urmărește. Lectorul nu e captivat de acțiune (permanent saturată de comentarii pline de sfătoșenie, de concluzii aproape didactice) ci de somațiile făcute la modul imperativ, chiar cînd ele au ca scop ilustrarea fatalității, de sondările psihologice în care Slavici rămîne un maestru.

De la psihologia individului pînă la psihologia colectivă, Slavici se dovedește un scriitor tenace, atent mai ales la momentele grave ale trăirii umane, dar atent și la momentele intime, de solitudine ascunsă ale individului (ascunsă prin forța impusă a comportamentului specific unei colectivități dominate de rigoare). Claritatea unei situații, claritatea definirii unui personaj, claritatea unei elucidări, unei rezolvări de intrigă sînt vocații cărora Slavici le datorează cele mai izbutite momente din opera sa dar și cele mai reproșabile, căci claritatea — clarificarea a tot ce se întîmplă în nuvelele sale — e scopul în sine, punctul forte la care trebuie neapărat să ajungă. Slavici impune un univers în care imaginația cititorului n-are ce căuta, nici afectivitatea, nici reacția specific individuală. **Așa** se întîmplă faptele, cum simte autorul că se întîmplă, **așa** cum ni le povestește : **De auditu, De facto, De jure, De te fabula narratur, De visu, Dicitur, Distinguo, Dixi**, un fel de **Dura necessitas** la care Slavici, urmaș al Școlii Ardelene, a vibrat întotdeauna cu simțire și elocvență.

Opera lui de artă fiind o expresie socială directă, lipsită de enigmă, rămîne totuși incomplet realizată, pătrunderea și perseverența pătrunderii în filonul social, neatingînd desăvîrșirea unui autor de inspirație ci ambiția unui scriitor care-și propune desvăluirea condițiilor materiale ale vieții sătești, desvăluirea legăturii permanente și implicite, existentă în lumea sătească ardeleană, între viața sufletească și modul de a trăi, între determinarea economică propriu-zisă și existența individuală determinată.

Pădureanca reprezintă de fapt un aspect bine conturat al complexității sufletești pe care Slavici a demonstrat-o în orice scriere, în care instinctul său de explorare a psihicului uman a demonstrat corespondența cu înălțimea acestei riscante întreprinderi : cunoașterea unității individuale sau colective prin abordarea analizei mișcărilor interioare și contradictorii, deformate față de eventuala mișcare logică. În **Pădureanca** oamenii sînt primitivi, înzestrați cu caractere tari, ciocnirile dintre ei ar putea fi violente dacă n-ar exista acel „bun simț" inhibator, iar atmosfera devine impresionantă prin descrierea nuanțată și viguroasă a întîmplării zugrăvite, de altfel perfect banale, chiar dacă textul solicită delicatețe și complexitate. De la formula introductivă, fatalitatea se continuă în expunere prefigurînd morala pe care se înalță nuvela : „...căci lumea din întîmplări se alcătuiește, iar întîmplarea e noroc ori nenorocire, și nimeni nu știe dacă e rău ori bun ceasul în care a pornit, nici dacă va face ori nu ceea ce-și pune în gînd".

Simțind apropierea timpului de secere, pădurile se pun în mișcare colibă cu colibă ; imaginea e realizată fără cusur, un tablou grăitor despre existența oamenilor din locurile descrise, minunat transpus artistic în cîteva cuvinte. Nimic greoi, nimic banal nu aglomerează relatarea, totul este adînc, poartă amprenta unor emoționante continuări în timp. Surprize de acest fel vom mai avea în tot timpul lecturii.

Primul capitol al nuvelei, poate cel mai izbutit ca meșteșug scriitoricesc, schițează intriga, caracterele, apartenența socială. Excepțional e introdus Sofron, ca o sămînță a conflictului ce va crește : „Doamne ajută ! grăi și Sofron, sluga, care nu se gîndea decît să facă treaba în care-l trimisese stăpînul său". Tema iubirii, dezvoltată amplu, îmbibată din plin cu problematică socială, susținută de caractere puternice ce se chinuie pe sine și reciproc, se caută și se înfruntă, atinge în **Pădureanca** momente înalte. Iscusința rămîne însă vădită în sondarea psihicului uman în situațiile propuse, determinate de intrigă și de desfășurarea subiectului. Sofron într-o stare de fericire, își dorește o manifestare primitivă, naivă „...ar fi vrut să-și stringă într-o clipă tot ce are, să-și cumpere paie, multe paie, și să le deie foc paielor și să rîdă încît să se prăpădească". Primind vestea nenorocirii lui Iorgovan, Simina exclamă : „Nu-i adevărat ! El minte și acum ! Și-a făcut el însuși nenorocirea", dovedind nu numai intuiție ci și înțelegerea mai profundă a gestului lui Iorgovan. Dorind să-și recapete banii dați în păstrare lui Busuioc, Sofron sfidează eventuala judecată, amenință cu judecata pămîntului, a omului care nu crede în eficacitatea justiției ca instituție ci în judecata lui : „Iară eu îți spun, și s-o știi, că n-am să umblu cu judecata : ori te înjunghii, ori îți dau foc. Odată tot o să ies eu din închisoare". Dragostea dintre Simina și Iorgovan schimbă coordonatele simțirii : „...nici ison nu le țineau celor ce cîntau, nici de glume nu rideau, nici la minciuni nu ascultau, nici prepelițele din zbor nu alergau ca să le prindă : ei își trăiau ziua lor albă". Caracterizarea e subtilă : „Sofron nu era vesel pentru că nu știa să fie trist". Filonul meditativ de introspecție filosofică e subminat întrucîtva de dorința de acțiune trepidantă.

Simina, pădureanca cea frumoasă, femeie fatală, mobil al conflictului, e un personaj de mare grație și feminitate, capabilă de o intensă suferință, reținută și demnă, dovedind multă înțelegere față de slăbiciunile umane. Ea are voluptatea vinovăției, i se pare că tot ce se întîmplă se datorează ei și suferința că e vinovată o înnobilează. „Și asta tot eu am făcut-o ! Nu uită Busuioc, nu iartă ! Dar Iorgovan ?! — ...lui cînd o să-i vie rîndul, el unde o să mă lovească ?!". Această voluptate a vinovăției nu e streină nici celorlalți eroi.

Patima ce-i aruncă pe cei trei într-o vîlvătaie care transformă totul în scrum, atinge maladivul, Simina, Iorgovan și Sofron devenind simple manechine puse în mișcare de această patimă. Întreaga lor dramă are loc în cadrul vieții cotidiene a satului, încărcat de ritualuri (înmormîntarea nevestei lui Martin), de întîmplări tragice, de calamități independente de voința oamenilor, ce se înalță apocaliptic (holera), de activități specifice și tradiționale colorate cu obiceiuri străvechi (secerișul, treieratul, măcinatul la moară) și verosimilul acestor evenimente, atît de obișnuite face ca patima celor trei, mișcările lor, felul lor de a gîndi, simți și vorbi să atingă morbidul, latura contradictorie — neverosimilul —, uneori ridicolul.

Umorul nu lipsește însă nici în abordarea temelor tragice, se infiltrează fie în portrete, fie în comentarii, fie în descrierea relațiilor dintre oameni. „Iorgovan era, ce-i drept, mai tînăr decît taică-său" ; logica lui greoaie, în trepte, construită aproape didactic, nu e lipsită de savoare : „dacă îl întreb știu că n-are să voiască ; dac-o fac, știu că are să-i pară rău odată, iar dacă aștept pînă ce s-o mai gîndi și el, mă tem că o să-mi treacă pofta" ; conversația lui Sofron cu caii are naturalețea conversațiilor banale dintre oameni și tocmai prin aceasta trezește ilarul ; cei doi rivali se înfruntă în lărgimea ogrăzii, plimbă caii cu o ținută pașnică, gospodărească, pe care și-o impun, discordantă cu sentimentele ce-i aruncă în competiție.

Slavici nu e atras de idilic, tentație existentă la scriitorii ce explorează în epoca sa mediul rural, pentru el atracțioase rămîn ciocnirile violente, caracterele tragice, torsionate, în întocmirea lor și a atmosferei cuprinzătoare dovedind un condei viguros, chiar dacă uneori neatent la nuanțe.

Corina Cristea

Destinul operei

Urmare din pag. 1

în „Schițe din literatura română"), Novelele din popor, din 1881, ce s-au dovedit a avea, pentru proza românească, importanța pe care au avut-o Poeziile lui Eminescu din 1883 pentru poezie sau Teatrul lui Caragiale pentru dramaturgia noastră, s-au retipărit de abia după unsprezece ani, așteptînd pentru o nouă retipărire încă cincisprezece ani. Aceasta în timp ce nuvelele lui Delavrancea, hotărît inferioare, se bucură de vreo zece ediții, ca și proza lui Vlahuță. Chiar la moartea scriitorului, Viața românească, *prin Octav Botez, susținea că* Mara *ar fi inferioară lui* Dan *și, evident,* Vieții *la țară. Criticii de frunte, cu excepția lui Maiorescu (deși într-un studiu cu altă destinație :* Literatura română și străinătatea*) nu s-au arătat interesați de Slavici. În mod aproape inexplicabil, nici Gherea și nici Ibrăileanu, pentru care cel puțin tipologia rurală ar fi putut fi provocatoare de reflecții fertile, nu s-au ocupat de el. Indiferența lui Lovinescu ar putea proveni din faptul că Slavici a scris o literatură cu țărani, dar această literatură răspundea, cu toate acestea, deziderateloi criticului cu privire la obiectivizare și adîncime psihologică. Este, de aceea, surprinzător că, ocupîndu-se, în 1920, de romanul românesc și făcînd ample referiri la Filimon, Vlahuță și Duiliu Zamfirescu, nici nu pomenește de* Mara*, apărută cu paisprezece ani înainte de sinteza criticului. În 1926, în* Viața literară *Pompiliu Constantinescu, critic tînăr pe atunci, ocupîndu-se de volumul al IV-lea de* nuvele *editate de Cartea românească, are convingerea că proza lui Slavici „e menită să rămînă simplu document de istorie literară". Și mai neașteptat este destinul unei capodopere unice a prozei românești cum este* Moara *cu noroc care nu știu să fi trezit un interes aparte sau să fi provocat un comentariu mai extins nu numai la apariție, dar nici mai tîrziu. În peste o jumătate de secol de la publicarea ei, în* Novele din popor, *nimeni nu-i reținuse valoarea cu totul ieșită din comun. Prețuirea valorii artistice a literaturii lui Slavici este foarte tardivă, merite speciale revenind lui Nicolae Iorga, I. Breazu și, cu deosebire, lui G. Călinescu.*

Credem că nu există, în întreaga literatură română, un scriitor atît de greu receptat ca Slavici. Explicația ar putea consta în aceea că generația contemporană scriitorului era familiarizată cu romantismul sentimental și melodramatic, așa de bine ilustrat de proza lui Vlahuță, sau de naturalismul crud din nuvelele lui Delavrancea, în timp ce realismul obiectiv a lui Slavici, de factură modernă, era mai greu de înțeles și de gustat. Pe de altă parte, o anume psihologie plină de tenebre a unora dintre personajele sale putea trece drept dificultate la lectură.

Dar cum se explică lipsa de interes a generației de la începutul veacului, exersată în asemenea lecturi ? Evident nu putem exprima certitudini dar, în ce ne privește, considerăm că primele decenii ale veacului nostru, stînd sub semnul estetismului postsimbolist n-au putut descifra mai adînc valorile unei opere care nu răspundea semnalelor unui frumos în sine, dovedindu-se chiar refractară unui asemenea gust. Căci, cu certitudine, scrisul lui Slavici n-are străluciri stilistice, limbajul prozei sale este, în genere, lipsit de coloratură, sărac, „nepreluerat" frust. Autorul lui Budulea taichii *este, sub acest aspect, deficitar, mai ales dacă-l raportăm la Creangă sau Caragiale. Tudor Vianu, care a analizat, cu înțelegere larg㠄arta prozatorilor români" apreciază că Slavici „n-are imaginație vizuală și nici imaginație lingvistică", iar vocabularul său e „limitat", ceea ce duce la o „ucigătoare monotonie" pentru ca în* Istoria literaturii române *din 1944 să conchidă în același spirit: „După fastuosul banchet al lui Eminescu, al lui Caragiale, al lui Creangă, Slavici ne invită la un ospăț mai sărac". Lucrurile, sub raport stilistic, stau, evident, așa, și nu e cazul să i se ia apărarea scriitorului acolo unde el însuși n-ar fi putut, cu modestia și bunul simț ce-l caracterizau, să emită pretenții.*

Căci lăsînd la o parte situația specială a limbii române literare din Transilvania, viciată de etimologismul latinist, ceea ce ar putea crea circumstanțe atenuante autorului, Slavici era, în mod premeditat, un anticalofil, avînd conștiința că face literatură utilitaristă. Terminologia generală a vocabularului său, neparticularizarea cu orice preț sînt mai degrabă consecința viziunii moraliste și filozofice decît artistice. Observațiile pe care le-a făcut scriitorul cu privire la limba literară, în lucrări special destinate, nu țineau de sonoritatea cuvîntului sau de armonia frazei, ci de înțelegerea cît mai deplină și mai exactă. Ceea ce însemnează că nu există fraze frumoase, exprimare adecvată în scrisul lui. Mai ales în Mara, Moara cu noroc, Pădureanca, Gura satului. *Dar nu aceasta e virtutea principală a operei sale.*

Dar dacă sub raportul expresiei stilistice opera lui Slavici pare insuficient finisată ea impune, dintr-o dată, prin adîncirea analizei psihologice, prin descifrarea extrem de nuanțată a mișcărilor afective. Mai puțin interesant cînd ne înfățișează cadrul exterior, prozatorul intră în elementul său cînd luminează resorturile lăuntrice. Să ne amintim un gest al Marei care a fost adus ca argument decisiv în sprijinul ideii că personajul ar fi „un avar incorigibil" din familia lui Harpagon : e vorba de momentul în care eroina, lîngă patul de naștere al Persidei, își aduce aminte c-a lăsat ușile casei deschise, și pleacă repede temîndu-se să nu fie jefuită. Dar autorul este mai complex decît bănuiam : plecarea pripită a Marei, într-un moment în care Persida scăpase de pericol, este un gest de ordin tactic. Simțind cît de mult îl urăște pe Nați, care-i adusese fiica pe marginea prăpastiei, simțind că nu se poate stăpîni în momentul în care ginere-său tocmai intrase în casă, pe de altă parte nefiind total convinsă că tinerii trebuie sau pot să se despartă, preferă să plece ca să nu se dea în spectacol. Motivul cu ușile care au rămas deschise ne apare mai degrabă un truc menit să justifice gestul plecării bruște față de cei din jur și față de Persida. Urmărind cu atenție textul, vom observa că, înainte de a invoca motivul plecării, Mara era într-o stare fără precedent, extrem de agitată, care putea duce la gesturi necugetate, ireparabile : „Mara își puse mîinile în cap : îi venea să-și smulgă perii din cap, să-și smulgă hainele de pe trup, să se dea cu capul de perete". Și atunci i-a venit ideea salvatoare cu ușa deschisă. Un alt moment din care s-a dedus „avariția" Marei este acela în care, la botezul nepotului, ea se eschivează să ofere suma de bani pe care o adusese deja. Generozitatea orgolioasă a văduvei, dragostea pentru nepot, amestecate cu grija față de bani, provoacă un joc psihologic plin de nuanțe pînă ce încurcătura Marei este salvată de ginere care-i spune, dealtfel cu toată convingerea, că la ea banii sînt „mai bine păstrați". Ce provoacă ezitarea Marei ? Zgîrcenia ? Evident, într-o anumită măsură da, pentru că banii strînși atîta vreme, cu o trudă numai de ea știută, întraseră oarecum în viața ei și despărțirea devenise dureroasă, ca de un ceva apropiat. Este, aici, ceva din psihologia avarului în genere. A intrat însă, în aceste ezitări, mai ales convingerea Marei că tinerii, care nu se dovediseră din cale-afară de stringători, vor risipi repede agoniseala și că este mai înțelept să păstreze tot ea, în continuare, banii care erau ai lor. Și avea, în fond, toată dreptatea. Alăturarea Marei de familia avarilor ni se pare nu numai o exagerare, dar și o denaturare. În realitate, eroina nu este decît extrem de chibzuită, ceea ce e în firea lucrurilor. Văduva sărmană, cu doi copii, fără spiritul de chiverniseală ce o conduce, ar fi putut deveni cerșetoare. Simțul său de prevedere nu este, în fond, decît o reacție de apărare la un mecanism social de care dacă n-ar fi ținut seama, s-ar fi pierdut. Această precauție economică o poate împinge, uneori, spre manifestări reprobabile. Ceea ce este în firea lucrurilor, în contextul social și etic în care-și mișcă personajul ar fi căzut în convenționalul și neverosimil. Mara este exemplară ca personaj tocmai prin complexitatea ei umană, cu alte cuvinte, prin adevărul psihologic.

Am insistat asupra acestui personaj pentru a proba printr-un exemplu edificator și nu în general în spațiul inevitabil restrîns al unui articol, disponibilitățile lui Slavici în direcția sondajului sufletesc de adîncime, incompatibil cu etichetarea grăbită și superficială. S-ar fi putut aduce și alte exemple, din Moara cu noroc, Budulea taichii, Vatra părăsită, Pădureanca *etc.*

Căci, în mod surprinzător scrisul lui Slavici nu și-a epuizat înțelesurile și ne provoacă, la lectură, neașteptate reflecții. Sub crusta, uneori colțuroasă și „inestetică" a textelor sale, dăm de un scriitor substanțial și, prin urmare, durabil, gata oricînd să ne incite. Ceea ce reprezintă o recompensă supremă pentru cel care, bătrîn și sărac se stingea, aproape nebăgat în seamă, acum o jumătate de veac, și care, e unul dintre marii scriitori ai neamului său.

Valeriu Bârgău

A asculta de viață

A-ți intoarce fața de la veselia muncitorilor
e o rugină așezată in ochi.

De pretutindeni scoțind apa pe scripeții
de argilă
se adapă mulțimea cu poezia vieții
metalele cresc fioroase pînă la orizont
– și-l acoperă
muntele ridică in mîini munte de cuvinte.

A izbucnit lingă merii pădureți singele
poeților
tineri,
a ieșit și a aruncat cenușa zgrunțuroasă
afară
scalda in singele tinăr e o ramură
infiptă de-a dreptul in viață.

Despre care timp vorbește poetul

Odată și odată apa stătută pe toate
canalele
lumii
va curge cu uimire
și poezia va fi chipul pur al muncitorului
crezind
in puterea nebănuită a plantelor
in douăsprezece porți de stejar ca in
doisprezece frați
lungiți pe pămint ajutind coacerea finului –
Cuvinte puse la căpătiiul orașelor tinere.

Viața în salopete

Alergăm vara pe schelării metalice
ore de noapte cu febră
– veniți – vă pot arăta cum se
invinovățesc stelele
deasupra noastră –
a muncitorilor mărunți la pulberării
cu omoplații descoperiți
udați de transpirația oxizilor
ascundem in mîini brazi ninși.

Viața udă in salopetele de duminică
curge prin venele zeului.

Victor Nistea

In inima pămîntului să cobori o lumină

In inima pămintului să cobori o lumină
Din lumina ta și din lumina Patriei.
Pe galbene oseminte părintești
să aprinzi trandafirul
de aur
cu mare dragoste :
neinfricat să ardă steaua
ce-a răsărit in cerul luptătorului –
in frumusețe să strălucească
fața lovită de iubire.

Da, cel dintii s-a legănat cerul cu vulturii
Și s-au legănat apoi ierburile prin care pasul
ciutei
era flacăra lin tremurind
pe mormintul mamei :
inima El !

Pe buturuga nopții arde lampa buhei
Fără de flăcări și mai mult stins!
Pe-o vale severă printre sfinte morminte
și flori negre
In risul clopotului latră lupoaica nopții –
cuprinsă de teamă
și moarte.
Masca de ceară de pe fața mea, cineva,
hulind
o biciui cu AUR
și Pace !
Acolo in marea cea mare : unde
străbunii mei
își așezară corturile –
Intr-o peșteră de nesomn – incuiată –
Au fost retezate aripile păsărilor
albe :
am privit in Valea cea Mare
și mi-am văzut străbunii vii :
și năzuința din clipa
cind beat de iubire credeam in
eternitate,
mai străluci o dată
peste mine !
Da, străbunii trăiau in mine – in bujorul
ochilor mei :
cum cerul cu stelele ca marea
cu pietrele și munții cu vulturii.
Ah, de-aș putea: in inima pămintului
aș cobori o lumină :
O lumină din lumina mea și din lumina
Patriei.
Aș da celui căzut pentru libertate
focul din inima vulturului
iubirea din inima mamei
puterea poetului
și mananliile dimineții
și-acea flacără cu petale de singe
ce-a ars prin Carpați pentru
FIII
ROMÂNIEI !

debut

Dumitru Augustin-Doman

simona

E multă lumină afară, cred că e zece ceasul, dar nu, e numai opt, ce e cu liniștea asta in curte ?, e o dimineață frumoasă, va fi o zi minunată. Pe zidul galben al casei de alături se leagănă umbra unei ramuri dintr-un pom, cred că e din corcoduș după cit văd eu prin colțul de fereastră neacoperit de perdea.

Dar e liniște și nu înțeleg ce e cu această liniște, e ora opt, e duminică dimineața in mijlocul lui aprilie și nu înțeleg ce e cu liniștea asta, am scurte momente cind cred că s-a petrecut o catastrofă generală, generală și totuși eu am făcut excepție. Din toți ai noștri din curte n-a ieșit nimeni pină acum, cred că nu s-au trezit. Dar poate că s-au trezit, poate că au plecat in oraș, de unde să știu eu că nu s-au trezit, iată că intră pe poartă, ca o confirmare a ultimelor gînduri, tanti Paulina cu o plasă plină de verdeață și cu două găini, probabil și Mihuț a plecat la meci, are meci in deplasare astăzi.

Ies intr-un tirziu in curte, îmi inving cu greu moleșeala de după somn și mahmureala care mă ține mult timp nervos, ies in mină cu o pereche de pantofi plini de noroi uscat, mă așez lingă cișmeaua din curte, mă așez pe-un bolovan și-ncep să dau noroiul jos cu o perie tare și să fredonez un cintec intitulat „Prietenul meu, vintul". „Mă, prin ce mocirle ai umblat azi-noapte, mă lovește vocea Simonei din pragul casei de alături, n-ai mai găsit dans pină la Șimian ?" Nu-i răspund Simonei, e tactica mea de luptă, continui să fredonez și să frec noroiul uscat de pe pantofi, o privesc pe furiș pe Simona, aparent neinteresat, mă pătrunde cu niște ochi tot mai aprigi, mă amuză nespus privirea ei. „N-ai s-ajungi bine, mă...", mă opresc din fredonat și din frecatul pantofilor, mă opresc și o privesc cu seriozitate pe Simona, „îi închid gura" și-mi văd de treabă apoi.

„E o fată ciudată Simona asta", mi-au spus mulți prieteni care au venit pe la mine și care au cunoscut-o. Poate că e, din prima zi cind am venit in gazdă la mătușă-sa mă tratează cu o grijă maternă gratuită, îmi vorbește multe nimicuri și chiar lucruri grave, ea nu face diferență intre ele. Chiar din prima zi îmi vorbește intim ca și cum m-ar cunoaște dintotdeauna, am acuzat-o la inceput, in sinea mea bineințeles, de falsă naturalețe, de o naturalețe ce și-o impune. Dar mi-am făcut imediat mustrări totdeauna am fost repezit și de multe ori am dat greș, bine că nu i-am spus ce gindesc, mi-am zis, am văzut repede că era sinceră in tot ce spunea. „Hai la stadion, mi-a zis ea in prima zi cind m-am instalat in casa mătușă-si, tu ce sport faci ?" Mă intreba cu tonul cu care m-ar intreba „tu unde trăiești ?", mă intreba de parcă ar trebui neapărat să fac un sport. „Eu nu fac nici-un sport", i-am răspuns mirat, ea nu s-a mirat, ei totul i se pare firesc, și a fi și a nu fi. Ea joacă baschet in echipa liceului. „ce dacă nu-s inaltă, a replicat ea la observația mea, nici Napoleon n-a fost inalt dar era impunător".

A intrat in casă acum, nu e supărată pe mine, ba chiar e mulțumită și liniștită că a reușit să-mi spună ce avea de spus, ea ține totul in ea să mocnească, il ține mult și cind reușește să-i de-a drumul se simte mulțumită indiferent de efectul care-l produc vorbele ei ce au totdeauna caracter de sentință. A auzit cu trei zile in urmă că mă duc la dans la Șimian, a auzit cind i-am promis lui Niki in curte dar nu mi-a făcut nici-un reproș pină acum deși de mult o „minca limba".

Am terminat cu pantofii dar iată că acum mă apucă iar o moleșeală, imi place să stau aici la soare, totdeauna mi-am zis in sinea mea că sint leneș, și acum cred că sint leneș deși pe șantier nu am „timpi morți", cum a zis Brumaru cind m-a propus pentru intrarea in partid. Dar cred că a fost cam făcută discuția lui Brumaru, el nu s-a gindit la zilele obișnuite de lucru, el a generalizat acele zile de pomină cind am rămas cu ceilalți trei zidari pe șantier pină am terminat turnarea unei fundații. După ce se termina de săpat, la citeva ore după incetarea lucrului totul se dărima, se dărima ca-n „Meșterul Manole". Și-atunci s-a făcut apel la noi patru, eram echipa „de șoc", abia ne-o-nființaserăm după un adevărat război cu Martin, șeful de brigadă și cu șeful șantierului. Am rămas trei zile pe șantier, lucram ziua și noaptea, lucram și dormeam cu schimbul, cite doi-doi, ne montasem acolo un far mare pentru schimbul de noapte. Am lucrat pină s-a făcut sudarea acelei porțiuni la fundația centrală, ni s-a făcut mare publicitate, „mă, zidarii ăștia patru au speriat lumea", zicea inginerul Bora, s-a scris o notiță și in ziarul județean. Și Brumaru cum e el, a vorbit repede despre zilele acelea dar mai apoi a venit și a spus că-mi place comoditatea, că am fost singurul om din șantier care și-a căutat o gazdă in cartierul din marginea orașului, că nu-mi place să dorm in barăcile de pe șantier.

Știu eu, poate nu e comoditate, in armată m-am obișnuit foarte greu cu dormitoarele și cu masa la cantină, acum am găsit o cameră și s-au uitat toți urit la mine, „nu face ăsta purici pe șantier", zicea Martin. „Mă, imi spunea el altădată, omul de șantier nu e boier, aici ai găsit o gazdă că e șantierul aproape de oraș, dar dacă ai de gind să mergi pe alt șantier după incheierea lucrărilor de aici, acolo să te văd, unde e șantierul la treizeci de kilometri de oraș."

Arde al dracului soarele ăsta, mă duc in casă, aș vrea să vină și Simona, poate o să vină, dacă mai are ceva să-mi spună o să vină... Eu nu mă duc s-o chem, niciodată n-am chemat-o, totdeauna vine cind are ceva să-mi spună, citeodată e și ea repezită, abia așteaptă să vin de la lucru ca să-mi spună noutățile zilei, mari sau mici, ea nu face diferență. „Simbătă avem meci cu liceul Industrial, vii și tu să mă vezi cum joc ?"... sau „Mihuț ăsta n-a fost trei zile la lucru, imi spune in șoaptă, parcă văd c-o să-l dea afară și din lot..." Dar nu vine Simona, nu e supărată pe mine, știu că nu e supărată dar nu mai are nimic să-mi spună. Nu știu unde să mă duc, e una din puținele duminici pe care le mai stau aici și nu știu unde să-mi petrec această duminică. Cind se apropie sfirșitul unui eveniment omul scrupulos se gindește imediat la inceputul acelui eveniment și-l parcurge apoi etapă cu etapă, nu sint scrupulos sau nu-mi place să recunosc că sint scrupulos dar prima duminică de-aici mă tirăște la ea și mă las furat.

In prima duminică de-aici aveam trei zile de cind locuiam la tanti Paulina, era un noiembrie mohorit ca oricare noiembrie cu fața brăzdată de ploi calme și „uitate de dumnezeu", vorba mamei, era prima zi cind făcusem căldură, „să-ncercăm soba, a zis tanti Paulina, anul trecut a fost o sobă bună, să vedem acum". Era bună, n-a scos fum, am umplut-o cu cărbuni. Aveam bilet la film dar nu m-am dus, nu puteam pleca de la căldură, ar fi fost o nebunie să ies in acea ploaie rece cind in casă aveam căldură. Și-a venit Simona, a venit cu-o carte in mină, „dacă pleci in oraș rămin aici să citesc ,la mine in cameră incă n-am pus sobă, stau la căldură pină vii tu". Nu, nu plecam in oraș dar nu mă deranja cu nimic, s-a așezat pe pat și-a citit citeva pagini. M-am așezat lingă ea, am citit citeva fraze de pe una din pagini, cind a intors pagina i-am luat brusc capul in mîini, am privit-o scurt, „te-ai supăra dacă te-aș săruta ?", am intrebat-o și n-am mai așteptat răspuns, am sărutat-o brutal, avea buzele umede și reci, am avut pentru moment senzația că am atins cu buzele o ciupercă scoasă din apă rece. Sint repezit, am spus-o doar, m-a privit Simona cu niște ochi in care nu se citea nici mirare, nici reproș, bineințeles de dragoste nu putea fi vorba, da, e o fată ciudată Simona, recunosc și eu acum, nimic nu se putea citi in ochii ei, privirea ei exprima zece sentimente și nici-unul. „Ești prost", a zis scurt, a zis cu o voce senină, am suferit mult din cauza acelei seninătăți. Am fost derutat, totul a fost contrar așteptărilor mele, n-a plecat din cameră, și-a aranjat bluza, a deschis cartea și-a continuat să citească. Mi-am luat balonul din cuier, „plec totuși in oraș", am zis, „stai să-ți dau umbrela", ar fi zis ea dar eu ieșisem in ploaie și-o luasem de-a lungul străzii in jos spre centrul orașului deși la film nu mai ajungeam, incepuse de mult.

E una din ultimele duminici asta și nu știu unde s-o petrec, unde să mă duc, e una din puținele duminici pe care le mai stau aici dar nu mă duc nicăieri, iată c-o să stau acasă, soarele mă arde prin fereastră. Stau acasă și-n cap mi se amestecă cuvinte, mi se amestecă imagini, imagini văzute și inchipuite, imaginea mi se face cumpănă intre Simona și necunoscut, intre șantier și Simona, intre cartierul de blocuri de la marginea orașului și un șantier al tineretului la o mie de metri altitudine, intre a hoinări, intre... și intre...

„A venit ziua să punem capul la contribuție", vor da mîine sentința pe șantier, vor da-o cei vechi, Martin și Brumaru vor da-o bătind apropo la „minji", la cei care „nu știu ei ce vor pe lumea asta, la ei totul e incă intimplător"...

Vor fi zece oameni la masa lungă, in formă de T, din biroul inginerului Marteș, vor fuma și vor bea cafea, se vor consulta unii cu alții, pe ușă vor intra și vor ieși oamenii șantierului care vor fi loviți de o intrebare ce va fi intre celelalte ca o impușcătură intre bătăi anemice cu degetul in masă. Nu va fi o intrebare surprinzătoare dar își va atinge scopul, scopul de a inmărmuri. Ca la concurs : „Mergi mai departe sau rămîi ?"

Mă trintesc pe pat, soarele imi inundă camera, Simona n-are nimic să-mi spună, nu-i supărată, sint sigur că nu-i supărată, imaginea mi se face cumpănă intre... și intre... Simona Simona și necunoscut.

Sint timid din fire, mi-am pregătit ce să răspund mîine dar nu știu dacă voi putea spune totul așa cum imi spun acum in gind, dar de fapt nu contează dacă spun comisiei sau dacă imi spun mie. Mă acuz de faptul că pot fi repede influențat, a zis Martin o vorbă și-l văd acum ca-n vis. „Păi ție totul ți se pare grozav, și a merge și a sta...", imi reproșează Niki, cam așa e, recunosc după ce mă gindesc bine dar nu e păcat prea mare acesta și poate că acum chiar am dreptate cind îi spun lui Niki și-mi spun și mie că toți constructorii, mai mult sau mai puțin, toți sint nepoții dorului de ducă.

Georgeta Boruzs : „Ritmuri"

Lehel Domokos : „Tineri oțelari"

Anais Nersesian

Purtăm în dorul nostru

Purtăm in dorul nostru
răcoarea și arșița ta,
diminețile in care intrăm
strălucind a miere de stea
și rana plăieșului dintr-o
legendă-ncordată
pecete vie pe crenelul cetății de piatră.

Intru sărbătorirea celor rămași in hrisov
lauda noastră fie curată, fără istov.
Cu gestul de iubire ce-n timp a străbătut
să așezăm conturul luminii de-neput
peste umerii lor de piatră și lut.

Cu inălțarea noastră
de la ei spre nesfirșit
cind le atingem trupul
prin veac incremenit
sună prelung a bucium
marmora din mit.

Prinde-mă vineri

Cite ferestre in trunchiuri subțiri
mici cit un lacăt pe inima albă !
Să ne jucăm peste cer rostogol
prin pajiști cu piersici
prin zboruri de iarbă.

Prinde-mă Vineri, cu-n arc răsucit
din care săgeata să plece vibrind
Dac-o să șchiopăt ai să mă-nvingi
și-am să rămin pe ostrovul flămind
plinset și gind, riset plingind.
Prinde-mă Vineri. Joi a murit.

Euridice

Cimpul măslinilor e pururea verde.
Pentru tine am strins vechile cintece.
Le-am innodat intr-un colț de basma.
Prețul pentru care pot trece
prin Infern, inapoi
cind Orfeu va veni să mă ia
pentru a mă pierde.

Dumitru Bălăeț

Acestor vești

Acestor vești fii, suflete, oglindă –
cum doar in vis un abur, o părere
răsare dinspre simburii de lucruri,
s-apropie de tine, te inconjură,
vorbindu-ți despre lumi uitate-n stele,
apoi in sperioasă-nvălmășeală
coboară prin lucioase suprafețe,
țignale de cocoși numai de ele auzite,
inchid in urmă-le porți grele cu zăvoare.

Rămine ochiul văduv in lumină,
izbindu-se de lucruri in neștire,
c-o aripă se-ntoarce către sine
căzind mereu unde se văd izvoare
intunecind o seară de cuvinte.
Acolo parcă-o amintire pune semne,
pe aburite zări, un pas, o mină,
ochiul tresare, le-a văzut aievea
intr-o superbă, sfintă bucurie
venind spre el din simburii tăcerii.
Acestor vești fii, suflete, oglindă.

Zborul semințelor

Străbătută de zborul semințelor cintă
noaptea aceasta de primăvară ;
sunetul vintului dinspre munți
trece prin lyră, ies mai intii rădăcinile
să-l asculte, se prind in tăpșan
cu puterile visului moștenit din strămoși ;
clopote sparte apoi de razele stelelor
cojile de semințe vibrează ; din ele
primele frunze s-arată-n miracolul pur,
bat din aripi plăpînde, somnul lor prăbușit
stă alături și Glia-l absoarbe in sine
visindu-l ; semințele zboară acum,
stoluri de aripi ies mereu din adinc,
se caută, se adună in lanuri ;
multe vor fi de văzut ; de departe luminile
stelelor, vintul venind dinspre munți,
soarele răsărind, lacrimile de mintuire-ale
ploii...

Se-adună acum, se-ntretaie in zvon și
descintec
temeri, bucurii și elanuri
și străbătută de zborul semințelor cintă
noaptea aceasta de primăvară.

George Nimigeanu

Statornicie

Intrebați-mă cuvintul imi va fi inmugurire
beat de adincime ochiul singele-nflorind
o vamă
inspre Patria de miine aplecat vă dau
de știre
că din veac intunecimea mersul nostru
o destramă
că-n adaos viu durerea spală, pragurile
roase
cite le-am adus in lume cite le-am
trecut in moarte
și că semnele vieții ni s-au scrijelat pe oase
fiii drept și fără teamă singele străbun
să-l poarte

Negre cumpene de jertfă din fintini
ne-au furat apă
aripi ne-au furat din ceruri și din singe
cite-un riu
dinspre Patria de miine ziua ne-a bătut
in pleoapă
și ne-am traversat durerea cu luceferii
la briu

Dinspre Patria de miine griul pe cimpii
răsare
rezemați cu fruntea-n steaua neamului
ne prelungim
rosturile și credința intru părinteștii izvoare
dinspre Patria din miine fără moarte ne
iubim.

Intrebați-mă ființa-mi zori să semene in lume
să deschid in munți adincul și nesomn
de riu să fiu
dinspre Patria de miine coborindu-ne in
nume
lemn de preț e viața noastră hrănind
focul pururi viu.

Dacă ați ști

Dacă ați ști
In mine vremea spală aurul sfint
și vieții mă deschid
iluminat in spații tutelare de cintecele
singelui torid

Din lemnul nopții imi cioplesc un flaut
cu el trezesc rivnitele fintini
dau nume bucuriei mele
caut și-adun ciopoare stelele la stini
in zori mai sparg o amforă cu soare
deasupra lumii
rouă pun pe flori
culoare dau și mai adaug zare
cerului scurs in aripi de cocori
și samăn doar in cimpurile zilei
potecile durerii să le șterg
trag la edec solara mea ființă
și-n calea adevărului aleg
incing mijlocul cast al dimineții
cu-al tinereții mele sincer briu
și semenii mi-i chem la sărbătoarea
din neodihna bobului de griu.

film

Cum se scrie un scenariu?

Dacă am fi notat **Cum se scrie un roman ?** sau **Cum se scrie o poezie ?** ne-ar fi fost mai greu, dacă nu imposibil, să luăm in serios intrebarea. Fiind vorba despre scenariul de film — nestudiat in școală, ca și filmul — orice discuție se incarcă de un interes special, și aceasta, intre altele, și pentru că lectura scenariului e incontestabil inaccesibilă unei largi categorii de cititori.

Dar scenariul, ca și filmul, trebuie făcut, trebuie totuși scris. Ajungem — poate prea repede și nu indeajuns de riguros — la ceea ce a oferit pretextul acestei insemnări : ancheta „Dialogul filmului cu viața", găzduită in nr. 31 al revistei **Contemporanul.** Participanții la dezbatere — regizori, scenariști, critici (Andrei Blaier, Petre Sălcudeanu, Constantin Stoicin, Lucian Bratu, Călin Căliman) — au pornit de la premisa că „filmul românesc, care a parcurs in ultimii ani un drum fertil de maturizare politică și artistică, are incă multe indatoriri față de prezentul efervescent al vieții sociale". Bunul cel mai de preț cîștigat de cinematografia noastră e, fără indoială, apropierea de viață, de adevărul ei. Faptul are o explicație in orientarea consecventă către temele și subiectele propuse de actualitate. Grăitoare prin sine, o asemenea atitudine nu duce automat la succes. Dar, un bun scenariu — observație subliniată adesea — conține germenele conflictual in măsură să sugereze o **ipoteză filmică** adecvată.

Dincolo de relevarea aspectelor tangențiale, nu și insignifiante, legate de transpunerea cinematografică a textului de construcție specială care este scenariul, s-a subliniat, printr-o pledoarie transantă uneori, subtextual in alte locuri, necesitatea creșterii **scriitorilor pentru ecran.**

Dezbaterea inițiată de **Contemporanul** nu și-a propus să abordeze condiția tinărului scenarist. Tocmai de aceea — adăugindu-ne opiniilor consemnate — avem de reamintit că resurecția reportajului la noi e, in bună parte, consecința apropierii tinerilor de viața trepidantă a țării. Iată un prim punct cîștigat, am zice. Transpunind ideea in perimetrul cinematografiei nu e greu să vedem că numărul tinerilor scenariști stă in mai puțin decit degetele unei mîini. Situația favorabilă la care s-a ajuns in ceea ce privește debutul regizorilor, și chiar al operatorilor, nu e oglindită și de prezența pe generic a tinerilor autori de scenarii. Și aceasta impotriva evidenței care atestă conlucrarea scenarist-regizor in virtutea unor afinități de viziune, temperament, generație.

Astfel, dacă filmul românesc își poate scrie deja cu majuscule un evantai de tineri regizori, e de neințeles pasul pe loc in problema lansării de nume noi de scenariști. Dar, iarăși, dacă avem in vedere că in scurt timp casele de filme și-au făcut colaboratori dintre ultimele promoții ale I.A.T.C. e de așteptat ca revirimentul să se producă și in compartimentul supus aici atenției.

Observația o facem in coloanele unei reviste a tinerilor scriitori. Motiv pentru care, zimbind, cineva ar putea să o ia drept perorație „pro domo" (!) Nu ne știim s-o recunoaștem.

Ion Lazăr

muzică

Enescu și Baieruthul de la Bacău

Era prin 1929...

Enescu se nimerea la noi, la Bacău, venind de la București sau Tețcani. Atunci, spre seară, vara mai cu seamă, luam o birjă, amindoi și ne duceam la Fintinele, la Sophia de Wied. Se bucura cind ne vedea.

Incăperile casei gazdei de la Fintinele erau intunecoase, dar mai ales datorită salonului cu lumini discrete și zurgălăului iți făcea impresia unei nebunii copilărești totuși plină de mister. După o bună dispoziție, pe la 11 noaptea, Sophia de Wied inhăța trombonul, Enescu se așeza la pian și incepea „bairothul" cu „Tristan și Isolda".

Sophia, in spatele lui Enescu, sufla in trombon cu mult curaj. Enescu cinta și din gură imitind diferite instrumente din orchestră. Atit de convinși, transportați și transpirați erau — incit cum era să nu iau parte la această gălăgie „clasică" — inhățam atunci și eu un clopot, care era pe masă, și incă două tablale, pocnindu-le una de alta, completind orchestra. Din cind in cind sunam și clopotul de care se folosea de obicei Sophia cind urlau ciinii in jurul castelului. Deschidea fereastra și suna. Ciinii surprinși tăceau.

Sophia de Wied era inaltă, slabă, cu fața roșie și părul negru. Avea cam cincizeci și unu, cincizeci și doi de ani, extrem de deșteaptă, bună, fermecătoare mai cu seamă, de o mare și plăcută originalitate. O muziciană desăvirșită. Ii plăcea să cinte, glasul ei era departe de a fi strălucitor, insă nu cinta fals. Cunoaștea partiturile operelor lui Wagner și nu o mai puteai opri cind incepea...

— Pauză ! striga ea veselă, și iar ridicam paharele. Nu trecea mult și incepeam să aplaudăm — chipurile lumea ne aclama ! că intram iar pe scenă. Enescu și Sophia de Wied o dădeau in „Parsiphal". Trombonul era atit de gălăgios că se mișcau lucrurile pe etajere și măsuțe, iar flacăra de la luminări se apleca parcă suflată de vint. Sophia se pasiona strașnic și, deodată, incepeam cu toții să ridem bolnăvicios. Enescu, incălzit de muncă și succes, cind acompania își desfăcea cravata, azvirlind-o peste umăr in odaie.

Pină la urmă, pe la două noaptea, plecam cu trombonul in lunca Bistriței. Acolo nu se mai auzea decit trombonul pe care Sophia il ridica spre cer fără să biruie intotdeauna glasul lui Enescu. Și, in fine, după atita zbucium, se așeza și Sophia lingă noi pe nisip, ascultind vietățile nopții.

Extenuați, spre zori, de atita muzică și risete ne intorceam spre casă. Ajunși, Enescu spunea cuvinte de rămas bun și luindu-și o atitudine gravă, solemnă, zicea cu mucalealea lui neintrecută :

— Doamnă, adevăratul Baieruth este acesta de aici, acela de acolo a degenerat, nu mai sint voci. Iar in orchestră, tromboniștii sint prea timizi.

— Sint de aceeași părere, dragă Enescu, păcat că nu sintem auziți amindoi de marele public. Ce succes am avea !

Georgeta M. Cancicov

(fragmente de memorii)

Ion Murgeanu

nunta arhitectului

În același an, pe la sfîrșitul lunii februarie, Dan Perța ne povesti la fel, cu unele amănunte, nunta în oficiu a celor doi originali de la anul nou. Aceasta n-a avut loc, cum s-ar crede, la „moșul Heric". După cum știți Iuliu Cosmin reprezenta deja o figură în orașul nostru. Mulți și-au pus nădejdi nelimitate în proiectul lui. La începutul oricărei administrații, doar se știe, oricine vrea să apară mai original decît alții, în fața lumii. La noi teoria „orașului de vacanță", în acest colț uitat de lume, neatins pe-atunci de excesele industrializării, a circulat pînă la un punct și în gura publicului, fiindcă, se înțelege, era mai întîi pe buzele celor mai oficiale persoane. Proiectul tînărului arhitect n-a fost de la început socotit „o greșeală politică" așa cum am auzit că s-a exprimat mai tîrziu cineva ! Andru, chiar Serghei, puteau fi auziți după aceea și ei : „Bineînțeles, mai trăia Niță Cozmin, la București". Nu cred totuși că așa stau lucrurile. Și pentru că am adus vorba despre Niță Cozmin, fostul deputat din partea Frontului Plugarilor, să ne-abatem puțin și în biografia acestor Cozmini, din numele cărora nepotul refuză, ca fiind prea zornăitoare, consoana „z" la care unchiul ținuse !

Tot în apropierea orașului nostru, la și mai puțini kilometri decît Orleanu, în partea dinspre nord-est, și așezat pe o coastă, în apropierea codrului Iepureni, se află și astăzi, desigur, satul Răchiți. Sat răzășesc altădată, cu o istorie clară. Nu trebuie în acest caz să mai insist de ce se numise Răchiți. Un iaz și un rimnic la mijloc, la vremea aceea, cu un clin de răchiți, iată cum și-au botezat locul strămoșii. Acum nici țipenie pe-aici, de răchite, din vechiul iaz la intrarea în sat mai rămîne un smîrc, și probabil pe locul acelui rimnic e podul de pămînt cu cele șapte cișmele pe margini, pe unde se intră în sat. Codrul începe la cale de-aproape o oră, pe partea din deal. Cozminii sînt rasă veche în sat, și, și mai mult, umplu valea și-a altor sate din împrejurimi. Mă voi ocupa de-o întîmplare ivită în viața unui atare Cozmin, de la Răchiți, cu numele de Gherase, care a fost ca să-i fie și tatăl eroului nostru. Mai tîrziu veți vedea cum o întîmplare de-aceasta, dinainte vreme, care s-a petrecut în codru, îi scurtă viața unuia, îl făcu pe un altul ministru, și indirect, pe eroul meu l-a adus la oraș în fruntea generației sale. Întîmplarea e grațioasă. Poate a avut loc prin anii '33—'34, cunoscuții ani de criză ai burgheziei și de avînt revoluționar a clasei muncitoare. Gherase Cozmin din Răchiți tocmai se însurase nu prea demult timp, dar îi și trintise nevastă-sa doi plozi ; două fete ; cum spuneau ei în batjocura sărăciei lor de pe-atunci, „anul și cîrlanul" ! Era om evlavios, asta știa despre el tot satul Răchiți, de pe coastă ; singurul mai evlavios din toată rasa lor de Cozmini, cam zădarnici la fire și petrecăreți pe la iarmaroace, în tîrg. Într-o seară mai de sfîrșit de vară, cînd Gherase ieșise la drum, din codrul Iepurenilor, după ce își făcuse niscavai interese, sau cine știe altfel de ce, fata unui ciocoi numit și el Iepureanu — care avea conac și acareturi în marginea de sus a pădurii noastre — înfundată prea mult în pădure de călușul pe care-și făcea, bineînțeles, plimbările ei de domnișoară cu educațiune, se prăbușise din șa, și acum trăgea disperată de hăț călușul care nu mai vroia s-o asculte, și plîngînd, cu sughițuri, pentru că animalul, simțind prin apropiere bărbat, i se împotrivea, mai ales că mofturoasa care se prăbușise, avusese, se vede, imprudența să-l fi și lovit ! Însurățelul apucă frîul din scurt, dar apoi prinse călușul de sub bărbie, pînă cînd îi viri două degete-n nări, imobilizîndu-l, astfel, ca să-i așeze șaua ce-i alunecase odată cu prețioasa povară a Iepureanului. Privind dintr-o parte cam galeș, evlaviosul o întrebă pe cuconică puțin în bătaie de joc :

— Da'matale a cui ești și de ce bați caii ?

— Uite așa, i-a răspuns fata, și mai ridicolă, și a dat să se suie singură în șa, însă Gherase Cozmin o susținu cîntărind-o puțin în aer cu plăcerea lui de om uriaș, dar cu palma între pulpele fetei.

— Lasă-mă, scînci ea.

Bărbatul o răsuci tot ținînd-o călare pe palma lui zdravănă și privind-o cu răbdare în ochi.

— Lasă-mă ! și ridicînd aprigă cravașa îl lovi peste obraz pe țăran, în timp ce călușul se răsuci pe cărare din nou, aruncîndu-și iar îndărătnica povară în iarbă.

Ridicînd-o, de data asta Gherase o pălmui ca la carte, apoi luînd-o pe umerii lui mari ca pe un sac, o cără pînă la marginea dinspre conac a pădurii și așezînd-o mai sănătos în șa îndemnă călușul : „Ii-haa !".

L-au hăituit toată toamna argații, cu fata în frunte, care venise în curînd în sat la Răchiți, să-l recunoască. Apoi l-au scos din sat cu jandarmii.

★

Nu cred în povești mistice. Povestesc totuși una pe fugă, auzită de la un bucovinean, cunoscut astăzi, care și-a făcut din propria-i casă un fel de altar și muzeu de antichități naționale. Petrecuse primul război, ca Apostol Bologa al lui Rebreanu, român fiind, la austrieci, împotriva neamului său. Și în timpul unui popas sub un zid de cetate (mereu numai cetăți peste tot în povestirile ostașilor noștri întorși din războaie, chiar și din cele moderne) „cumpania" lui s-a pierdut toată sub zidul acela cutremurat de bombardamentul nepreväzut dintr-un moment de tihnă. Din toți a scăpat numai el, cine știe ce fel, și atunci ce s-a gîndit : că a fost ales ca să dea pildă cînd s-o întoace-n sat la el ce se poate-ntîmpla cu aceia care subt orice formă se războiesc împotriva propriei lor țărișoare ; pasămite, „cumpania", după zicerea lui, era toată alcătuită din români înregimentați la drăgutul de împărat ! Lăsat deci la vatră după ce partea noastră de glie s-a alipit totuși patriei mume, bucovineanul a adunat în casa lui pietre vechi de subt arături, și i-a atîrnat pe pereți pe toți voievozii noștri, în tablouri zugrăvite de el, și uite de ce, între ei și pe Eminescu și Creangă, căci își sfătuia consătenii, astfel : „Iàcà așa suntem noi vechi de neamul nostru mai tare ca Israil. Da'în loc să-l avem pe Avrum noi l-am avut pe Boribista ; în loc de Moisă pe sfîntul Ștefan a Moldovii...". „Da'aiștea, cumătre, mai bărgheriți pe obraze ?" îl întreba cite cineva. „Aiștea ne-au adus pînă mai antărî dovedirea din grai. Ei sunt sfîntul Iminescu și popa Creangă din Ieși".

★

Cel mai „rău" din cei vreo opt, frați cu Gherase Cozmin din Răchiți, era socotit pe la vremea aceea unul Niță. Nu umbla pușcăriile, nu lăsa nici femei grele prin sate, dar el își vinduse partea lui de pămînt moștenirea lui tată-său, fiind, cum zicea citeodată, aflîndu-se beat, „împotriva proprietății", fapt pentru care nici cu nevasta n-a mai avut după aceea zi bună. N-au făcut însă act de divorț. Ea era croitoreasă. Pur și simplu Niță trecu „la o meserie" și el, trăgînd mai întîi un gard rău cîrpit din leațuri putrede pe dinaintea casei, cam din dreptul ușii, să fie „totul egal", și trăiau despărțiți cam de ochii lumii. N-aveau copii. Pe „Gherase" și el îl ridea : „Părințele", căci era glumeț foc, și avea boala petrecerii, numai o dată pe an, cu lăutari, să-l aducă țiganii acasă cu alămuri, din tîrg de la iarmaroc. Ori Gherase nici nu i-a răspuns serios niciodată, că și el îl vedea cam deoparte de toți, și-i făcuseră și pe toți frații de ris cu „împărțeala" lor, dintre el și muiere... Dar acest Niță Cozmin avea gură rea și era cam fudul. „Mă, vă calc peste biblie în curînd..." Doar chiar el răspîndise zvonul că fratele lui, „Ghilase", era adventist ! Dincolo de șosea, de la crișmă în jos, tot pe marginea gîrlei care-i săpa lui Niță Cozmin locul de casă, el își ridică la un timp o șandrama și la portița nouă agață următoarea firmă : FRIZER, aut. nr. 23 rurală. Cădeau toți bețivii pe capul lui, ca să-i bărbierească, și-n primul rînd discuta cu ei despre ne-

Nicolae Groza : „Tineri mecanizatori"

vastă și fratele său „Ghilase". Despre nevastă spunea că-i roșă la față ca-n dos și că-i rudă cu burghezia. Noaptea, uneori, sărea gardul la ea și se împăcau. N-a știut nimeni dacă tot teatrul ăsta a avut vreo legătură cu ce s-a-ntîmplat mai tîrziu cînd Niță Cozmin plecînd din Răchiți urcase în anii din urmă destul de sus ! După moartea năprasnică a lui Gherase, cînd multe s-au deslușit, i-l luă pe feciorul acestuia la dinsul la București, și așa i-a și spus cînd simțise la urmă că moare. „Eu m-am făcut comunist din pricina tatălui tău. El a fost credincios cauzei și mai tare". Viitorul arhitect, altfel, fusese ținut prea departe încă, de multe lucruri adevărate. Ori de cîte ori ajungea la Răchiți, deci, în anii aceștia, căci o mai avea doar pe maică-sa tot acolo, Iuliu Cosmin își amintea cum plecase din sat pe la cinci ani. Venise moș Niță atunci, într-un camion de agitatori, cînd era seceta, și vorbise cu maică-sa-n tindă, dar el și surorile l-au auzit cum i-a spus să nu-l roage de cote și daravele în fața tuturor, și mai bine de n-ar veni și ea „la camion". Pe băiat l-a scos însă „prin fundul grădinii". Poate nici nu trebuia să se știe ce rude erau ! Și-n timp ce mama nu-și ținuse vorba și venise și ea ca tot satul „la camion", băiețelul stătea fericit în cabină, fără să-i pese prea mult de ea, cu-n covrig într-o mînă și-n alta cu-n hopa-Mitică, căci așa îl luase cu el moșul Niță, ademenindu-l cu-n altfel de viață. Alături de ei și de șofer, în cabină, mai mergea o tovarășă care nici nu prea știa ce-i pe-atunci un copil, își văzu de problemele ei, că nu-l dezmierdă...

— Măi, nepoate, i-a spus moșul Niță, uite cum ne petrece lumea cu lacrimi în ochi, lasă că ne-or mulțămi mai la urmă...

Cu muierile din sat mai greu o scoase la capăt Nițișor, gemeau toate într-un cor nădușit, buluc peste camion, nu ne lăsa, însă el le-a împins într-o parte cu vorbe, dînd poruncă șoferului să pornească. Era transpirat și acesta, dăduse la manivelă „ca vreun sfert de ceas cu tovarășa", și uite că minunea de Ziss tot nu pornea...

— Măi femeilor, se ridică Niță Cozmin pe scara mașinii, nu mai bociți doamnelor, dați Cezarului ce-i al Cezarului că și Dumnezeu n-o să-și ia el ochii de pe voi tomna la iarnă ș-o să rămîneți iar grele...

★

Cele mai rele au ris că le fuseseră drag Niță și-n sat ; altele însă-au scuipat a năduf. Erau anii grei, se făcuse recoltă puțină. El se sui în mașină la loc luîndu-și nepotul din nou pe genunchi și așa duși au fost, căci motorul pornise... Prea puțin mai venise și în vacanțe apoi Iuliu Cosmin la Răchiți. Maică-sa îl tot mîngîia cînd îl vedea, peste creștet, propriu-zis nu ca pe un străin, dar cu temere de-acest copil curat, bine îngrijit și ținut bine, parcă ar fi ieșit înger din ea ! Nu i-a zis mulți ani nici o vorbă nici de rău nici de bine, se bocea într-un fel numai al ei cu un cîntecel parcă atunci cînd Iuliu venea foarte rar „Scoală Ghilase să-ți vezi băiatul" și s-a supărat numai cînd auzise c-a lăsat grea o fată și nu vrea s-o ia. Deci i-a zis : „Vă trageți din sămință zădarnici. Vezi să-ți ajute Dumnezeu ; ai să rămîi singur dacă umbli așa !" Această vorbă cu usturimi trebuia ca s-o simtă el mai tîrziu. Încă la liceu fiind moșu Niță îi închiriase o cameră în oraș nepotului. Unchiul era foarte rar de văzut...

La moartea unchiului său, Iuliu Cosmin a lipsit. Era prea departe de București pentru o scurtă perioadă chiar atunci ! Altfel, i-ar fi folosit acest trist prilej, căci și-ar fi văzut propria-și mamă blestemîndu-l pe binefăcătorul său, chiar peste mormîntul jilav : „Tu l-ai ucis pe Ghilase și i-ai înstrăinat băiatu... Viermii să te mănînce...". Cîțiva tovarăși, care țineau discursuri, abia au putut să oprească blestemele din gura acestei femei în timpul mitingului de doliu... „Ptiu !" a scuipat ea peste mormîntul lui. Atunci, cineva, a mers de-a luat-o din locul pîngărit, arătîndu-i că i s-a rezervat un loc la rapid, încă la clasa întîi, în aceeași după-amiază. „Cine-i femeia asta, tovarăși, chiar nu știe nimeni ?"... Dar poate nu se știa ! Oamenii s-au risipit și ei, n-ai fi avut cui să-i prezinți cel puțin condoleanțe ; roșa nevastă n-a fost de față, și nici cele două fete, surorile lui Iuliu Cosmin, măritate la București, căci învățaseră și ele tot aici, și cu sprijinul „unchiului Niță"... „Ptiu !" mai scuipă, așadar, încă o dată pe mușuroiul de țărnă jilavă, femeia care venise străină de undeva de la țară... Și cînd, mai ales cineva deveni insistent, vrînd să-i ofere tot atunci și biletul de tren, femeia se răsti și la el : „Las că mă-ntorc cum am venit, n-oi fi cucoană...". N-a primit deci biletul... Surorile i-au spus fratelui mult mai tîrziu că s-a purtat înțelept lipsind și el „de acolo" ; mama lor i-ar fi compromis ! „Și ce sensibil ești, Iuliu" ; spunea sora mai mare, „totuși pe mama o înțeleg", adăugă ea. Ceva apăsa greu în trecutul familiei lor cu acest unchi ieșit parcă așa din pămînt, deodată... Iuliu Cosmin mai tîrziu voia ca să afle :

— De ce, mamă ? o întrebase el, cînd venea tot mai des, după moartea unchiului Niță, la Răchiți...

— Așa !

În afară de faptul că punea multă ciudă în orice referire la fostul ei cumnat femeia aceasta tăcu după ce l-au îngropat, și ea, ca mormîntul. Doi frați să-l ucidă unul pe altul ! Așa crezuse pesemene femeia, căci ea nu știa, n-avea chef de justificarea istoriei ! Cînd venise cu lăutari după miezul nopții la poarta lor și în frunte fusese cumnatul Niță ! Era greu s-o lămurești cum scăpărase cu-n cartuș după el și „cumnatul Niță" din întîmplarea aceea... și ei i se tulburau vederile numai cum îl vedea.

★

Cam în același timp, cînd am adus noi această poveste cu tandrele griji de mire ale lui Iuliu Cosmin, ori poate imediat după nuntă, aflîndu-se la Răchiți într-o zi, noul bărbat însurat văzu în fața căminului cultural agitație ; lume, mai multă întrînd, și doar trei patru oameni nu mai încăpuseră, și se îndepărtau, dînd din mîini a pagubă, de locul acela. Arhitectul se băgă-n vorbă cu doi din aceștia mai de pe urmă. Era o ședință cu cineva de la județ. Și pe ce temă ? i-a întrebat orășeanul. Cum ai zis matale ? Sătenii s-au uitat unul la altul neînțelegînd îndată cuvîntul „temă". În ce problemă ? i-a mai întrebat tînărul... A, da... făcu unul dintre cei doi țărani. Da' matale de-a cui ești și de ce-ntrebi ?... Atunci arhitectul se grăbi mai direct către autobuzul din față care pleca numaidecît în oraș. Dumneatale nu știi ? cedă un sătean, apropiindu-se iar de străin să nu-i pară rău apoi că n-a stat de vorbă cu-n om mai deștept ca el... Judecata Partidului... că de cînd îi Partidul, îi bine, măi omule, i se uită el și mai tare lui Iuliu Cosmin în ochi ! Acesta știa că putea fi, astfel, vorba și de unchiul său. Procesul unor greșeli, a unor abateri... Cunoștea ; dezbaterea pentru ei avusese loc la sediul județului... Noi n-am mai încăput, deveni dintr-odată, sfătos, sătenii. Cică ar fi vorba și de-alde Cozmin... apăi, de, domnule, noi amu, cîțiva am flecăit împreună... odată ne-a tuns pe degeaba... colea'șa... era gîrla... n-oți fi din partea locului... i-am rămas dator o bumașcă. Așa băi Gheorghe? Așa, nene, făcu celălalt țăran, mai tînăr decît sfătosul. Auzise și el cum dădea de beut Niță Cozmin pe izlaz la Sulă... Era un crișmar de la noi, domnule...

Iuliu Cosmin se uită din autobuz cum mergeau cei doi țărani unul lîngă altul poate acasă poate la Mat să mai cinstească ceva și să-l pomenească „pe-alde Cozmin"... Uite, de tatăl lui n-au spus nimic, deși el fusese eroul adevărat al celor mai adevărate întîmplări din acei ani de la-nceputul noii puteri... Ho, ho ! istoria deci ! Nu se ia chiar din gura a doi țărani care... nu mai încăpuseră ! Unchiul Niță era săpunit ca să-i iasă curat după moarte măcar cugetul... Se uită pe fereastra autobuzului, Iuliu Cosmin, însă dînd la o parte cocheta perdeluță, s-a gîndit cum a și scris mai tîrziu cineva, uite ce cîmp ciudat la vremea aceea... Dar sări peste groapa singurătății sale parcă el însuși s-ar fi uitat ca țăranul acela, tot în ochii săi însă : va fi bine, e bine...

Își aminti mai departe ceremonia nunții sale, cînd intrase, deci, și în legalitate civilă, cu Iana, și faptul că-l conduseseră ca nași oameni de vază ai județului... Cîte nu s-au vorbit : că o femeie ca Iana n-ar fi tocmai de nasul lui... O dansatoare ! Dar numai un erou ca Iuliu Cosmin i-a putut cere mîna... Fiul unui erou, mai spuneau alții. Oricum, nu era o greșeală, și asta... Cei vii au oricînd șansa să mai devină eroi, dacă nu sînt încă...

(fragment din romanul VIA)

Mihai Buculei :
„Proiect pentru monumentul tineretului"

(În paginile 4–5 lucrări din expoziția republicană de artă plastică „Tineretul – puternică forță socială, viitorul însuși al națiunii noastre socialiste", care se va deschide astăzi la Ateneul Român)

Ion Iuga

Independență

Sufletul meu n-are opreliști
trupul țării prin morți eliberat
griul patriei mereu furat
Aurul-graiul-cuvîntat
pașii mei nu mai găsesc opreliști

cerul veșmînt
graiul riurilor semnul sfînt
nebotezat
copilul cu capul tăiat
nu mai pluti în mormînt
cămașa culcată în iarbă
riuri
și dor
clopotniță peste coline –
cine-mi întoarce dor
am călcat pe arbori pe hotare
capul lîngă umeri să rămîie pară...
pară străvezie
înspre-o Românie
prin bărbați să fie
sufletul n-are opreliști
Grivița-Plevna și Tatra
picioarele mele îngropate
picioarele bunicului
picioarele lui tata.

debut

Gheorghe Băjenaru

Afirm și neg

Afirm un zvon de aripă sub cer,
Semințele pocnind în primăvară,
Lumina soarelui în care cred și sper,
O inimă ce bate pentru țară.
Afirm ce-i drept, ca bradul din Carpați
Și clocotirea sevei din stejari,
Unirea dintre ramuri ca dragostea-ntre frați,
Înlăcrimarea frunzei și trunchiurile tari.
Neg haita care iese la colnic
Amenințînd viața unor cai,
Pe omul ce nu crede în nimic
Și-așteaptă ca să-i pice dulci merele din rai.
Afirm statornicia din arborul semeț,
Care înfruntă moartea făr-a cădea-n genunchi,
Albastrul fermecat de Voroneț
Și clopotul lui Ștefan, ce-mi sună-adînc în trunchi.
Afirm trecutul de legende plin,
Prezentul, orizonturile-albastre
Și răsăritul dimineții noastre
Purtînd în raze anii care vin.
Și neg incendierea stupilor ce țin
Un cîmp de flori în fagurii de miere,
Sămînța scuturată de ciulini
Ori primăveri lipsite de-adiere.
Afirm tăcerea-naltă de statui,
Coloanele cetății, coloanele de timp,
Pe cel ce-nvață a muri în schimb,
Făr-a trăi în umbra nimănui.

În patru anotimpuri

Cînd bate primăvara din aripi și străbate
Inima noastră vie de două mii de ani,
Noi sîntem cei de dincolo de moarte,
Ca unda de lumină din Transfăgărășan.
Cînd ploile de vară sporesc în greutate
Fecundul miez al piinii cît roata de la car,
Noi sîntem cei de dincolo de moarte
Ca unda de lumină din unduiri de lan.
Cînd toamna grea de cîntec mustește în cetate,
Prin fructele rotunde ca zborul de cocori,
Noi sîntem cei de dincolo de moarte
Ca unda de lumină ce trece printre nori.
Cînd iarna viscolește încremeniri de ape
Și griul germinează ca dorul în frunzar,
Noi sîntem cei de dincolo de moarte,
Ca unda de lumină, ce trece prin ghețar.
Purtăm în noi făclia din care-am început,
În patru anotimpuri ducînd-o mai departe,
Noi sîntem cei de dincolo de moarte,
Precum lumina țării în care ne-am născut.

Tu ești Patria

Griul străbate în valuri inima mea
Anotimpul trecînd mă adie în suilet.
Iată-mă, am venit, sînt o pasăre-stea,
Însetată de cîmp, însetată de umblet.
Te-am găsit limpezind prima ie în riu.
Tu ești Patria, piatră ce nu se clintește...
Numai dorul trimiți, ca un cal fără friu
Și aștepți ascultînd tot ce e pămîntește.
Lacrima ta e ca bobul rotund...
Noi aici am șezut și am plîns în tăcere.
Ai știut să rămîi precum stratul de prund.
Pasărea în cuib niciodată nu piere.

Nevoia de liniște

Vin munții spre noi, iată, cu pasul în ecou
Și noi uităm de toate și toate sînt în noi.
De liniște-nsetați, ne-mbrățișăm din nou
Și parcă am pierdut auzul amîndoi.
— Hai, vino lîngă piatra albită de izvor,
Unde suspină timpul cel junghiat de timp
Și picură tăcerea ca liniștea din dor...
Să bem, să bem clipita și să murim puțin.

Pe cîmpiile inundate de soare

Urmare din pag 1

A început din nou cositul și odată cu el toate ritualurile legate de tăierea ierbii de la pămînt. Aceleași gesturi de pipăire și ascultare le are țăranul atunci cînd încearcă o coasă nouă cu degetul cel mare. Aceeași solemnitate o degajă coasa bătută pe parul de lemn, udată cu apă și ascuțită cu gresie adusă din muntele detunat. Aceeași semeție o are tocul din corn de animal, pus la șold să se odihnească în el gresia scăldată în apă. Același tablou mișcător se derulează în liniștea cîmpului cînd cosașul șterge coasa cu iarbă, o udă și-o bate : taca ! taca ! taca ! taca ! Are lîngă el ulciorul : se oprește și bea ; are lîngă el traista cu merinde : să oprește și mănîncă.

Cea mai dulce otavă se cosește în rariștea pădurilor. Acolo crește iarba necălcată de om ; uneori cosașii o caută zile în șir. Trec drumuri ascunse printre copaci și o găsesc acolo, verde-intens, deasă ca peria, dulce și fragedă. Se spune că iarba de pădure e cea mai bună pentru caii iuți. Cea din lunci e bună pentru vitele de lapte.

Așa am primit veste că a început cositul otavei. Cosașii în șir sînt niște alergători, pe cîmpiile inundate de soare. A început cositul ierburilor răsărite a doua oară : șopîrliță, plesnitoare, pieptărariță, fetică, oiță, mohor, tăpoșică, lămiță, tilișcă, sîncrică, scîrțîitoare, nume de ierburi, toate căzute la un loc sub șuierul coasei.

Se cosește otava, soră dulce a finului.

televiziune

Ultima întîlnire

Cei care au rămas în fața micului ecran vineri 8 august după telejurnal, au avut prilejul unei vizionări neobișnuite. Filmul transmis în premieră pe țară, producție a studiourilor sovietice, anunța doar un nou element dintr-o serie, remarcabilă de altfel, reprezentată prin peliculele **Monolog, Tandrețe, Dragostea lui Serafim Frolov.** Înrudindu-se într-adevăr cu acestea prin efortul de împrospătare artistică și tematică **Ultima întîlnire** (titlul filmului de vineri) le depășește însă constituind una din cele mai plăcute surprize cinematografice din ultimul timp în sine procedeul e cunoscut : cel al flash-back-ului, al întoarcerii în amintire. Însotit de un prieten recent, tînărul scriitor Pavel Snegh rov revine în locurile unde și-a petrecut adolescența. Nu o simplă nostalgie constituie chemarea (deși ar fi fost suficient chiar numai atît) ci un proces complex din care sentimentul vinovăției nu lipsește. Căci adolescența eroului n-a fost nici ea una oarecare. Orfan, el a jurat să restituie patriei întregul preț al existenței sale. Reîntoarcerea îi prilejuiește lui Pavel întîlnirea cu Klim, vechiul camarad de la casa de copii care, acesta, fanatic al legămîntului făcut, a înțeles să nu-și schimbe în nici un fel viața. A rămas deci brigadier pe pămînturile sovhozului întemeiat cîndva cu entuziasm de ei toți, copii crescuți de stat. Revederea celor doi are caracterul unei înfruntări. Cine, în definitiv, a avut dreptate ? Pavel, care a socotit că omul își face pe deplin datoria numai urmîndu-și neabătut vocația proprie ? sau Klim cel dîrz, gata să renunțe în numele datoriei la orice îndemn personal ? Cine are, acum, dreptate ? Meditativul Pavel și prietenul său inginerul — „o personalitate armonioasă" — care amîndoi afirmă dreptul individual, sau Klim, apărătorul crîncen al principiului ? Acestor întrebări, atît de patetice, atît de actuale, filmul nu le răspunde, se înțelege, în chip direct sau unilateral. O înlănțuire de episoade poetic-realiste, începînd cu goana cumplită a mașinilor încărcate de copii, mitraliate din avion, continuînd cu scenele din lagărul prizonierilor japonezi, cu balurile sărace la care dansau orfanii și cu dragostea diafană a nevîrstnicului Pavel, ne pun în situația de a nuanța și de a discerne. O mențiune cu totul specială merită finalul tragic al filmului. Cei doi prieteni, reuniți pentru atît de scurtă vreme, mor. Mor în chip absurd, din pricina unui șofer leneș, a unui ticălos îndolent care-și petrece viața dormind și bînd. Pe moment, acest sfîrșit pare a-i da dreptate lui Klim : violența e uneori necesară, spre binele omului. Doar stăruind mai mult desprindem sensul profund al întîmplării : calea către desăvîrșire e lungă și încă presărată cu victime. Dar în ciuda acestui fapt, ea trebuie urmată cu spirit încrezător și deschis.

Marius Robescu

plastică

Dipșe

Ultima manifestare publică a lui Dipșe s-a bucurat de o foarte caldă și bine întemeiată apreciere unanimă. Mai mult decît o maturitate artistică, pe care vom încerca s-o definim, observăm în pînzele lui Dipșe o mai calmă acordare a sinelui său căutător, tumultuos, aspru ca o posibilă, mereu imperfectă, perfecțiune, armonia de spirit și-n numele spiritului reprezentîndu-l în adevărata lumină. Rănile vii, cu carnea și carapacea scoicii cu tot, au intrat în domeniul amintirii Piața prețioasă își creează și se conservă în propriul ei orizont. Sau, pentru a folosi o imagine mai modernă, arta lui Dipșe s-a ales, s-a lămurit pe noianul propriilor ei încercări, asemeni gramelor de metal prețios într-o fantastică uzină construită pe terasamentul de stîncăriș spart de-alungul vremii pentru o ultimă și de preț extragere. Departe de a nega prin asta ceea ce a realizat pictorul pînă acum, vrem doar să atragem mai apăsat atenția asupra unei munci tenace, abnegante, pătrunzînd în țesutul intim al operei, modelînd-o cu o stăruință care nu stă decît în firea creatorilor adevărați.

Este mai limpede acum la Dipșe acceptarea artei drept unică posibilitate pentru sine de existență demnă, împlinită. El nu creează prin firea lucrurilor, ci, aș spune, conform unei idealități organice. Pentru asta trebuie mare puritate de suflet și tărie de caracter. Surprinderea realității în punctul ei maxim de concordanță cu o sete specific umană de organizare mai rapidă și concentrantă și concludentă poate părea uniformă dacă nu s-ar cuprinde în universul ei de o perpetuă tensiune. Dipșe o are din plin și marele lui merit este de a o drămui, de a nu o pierde în inutilități, configurînd-o într-un spațiu redus care nu mai poate pierde nimic din sine, dăruit cu consistența și claritatea simbolului. Iradiația puternică a munților maramureșeni, parcă ritmicizați în străvechi sanctuare, sculptați înăuntru de invizibile coridoare, după capricioasele vine de aur, se extinde asupra tuturor peisajelor, florilor și rarelor naturi statice pictate de Dipșe. Materialitatea picturilor lui Dipșe, evidentă din începuturi, atestă, pe lîngă evidenta observație directă, frecventarea unei surse mediatoare. Desenul și culorile lui Dipșe, parcă au mai fost o dată spuse, pe o poartă sau pe o ladă de zestre, pe o strachină smălțuită sau pe o cergă luminînd în semiobscuritatea caselor. Sînt desene și culori așezate în timp, verificate de sufletul nostru milenar, redate unei mai noi și proaspete eternități.

Spiritul împlinit în sine sfîrșește prin a geometriza. Senzația de nemărginit, de reverberare în cosmos, de desmărginire pornind din punctul fix, din focarul prezentului, a căpătat la Dipșe, mai ales în ultima vreme, o deosebită pregnanță, subliniindu-i dubla ipostază matură. Compoziția devine mult mai solidă, mai material strălucitoare și, în același timp, reușește să convorbească mai liber cu întregul din care face parte, intuindu-l fără greș. O aură degajată de obiecte, la fel de intensă mereu, deși aparținînd unor spații de consonare mai adînci, pune în evidență puterea, atît de rară, de geometrizare prin încetinirea treptată a însăși mișcării. E un curcubeu de culori, cu mii de nuanțe presupuse, avînd în centrul de greutate al emoției, al emoției conceptuale, întotdeauna soarele. Imaginea solară, cel mai adesea corespunzînd și canonic, își pune o pecete definitivă pe lumea născocită de Dipșe Într-un superb tablou, de geneză, soarele și pămîntul au aceeași incandescență, de roșu care devine aproape alb mai mult privit, fascinînd similitudinea. Pămîntul nu poate fi întunecat, sau chiar albastru cum ne spun cosmonauții, ci luminos și arzător ne sugerează Dipșe, și eu îi dau dreptate Însemnul solarității, un ultim și complex simbol, de imemorabilă tradiție, apare nu întîmplător în arta de trainică închegare a lui Dipșe, unul dintre pictorii contemporani într-adevăr reprezentativi.

Grigore Hagiu

spirale

Harta poeziei (V)

Dorin Tudoran cu : **„Cintec de trecut Akheronul“** își continuă drumul său liric în același limbaj elevat, lipsit de metaforă, cultivînd o poezie a stărilor, livrescă. Practicînd în paralel critica de poezie cu delicatețe și aplicare, poetul se arată totodată preocupat de demnitatea expresiei sale lirice. Deocamdată două exemple ilustrînd calitățile despre care am pomenit : **„aștept la malul apei urmărind-o cu ochi de pămînt mihnit / vînătoarea mi-a îndulcit pielea mi-a otrăvit fruntea / sîngele meu e pregătit pentru spălarea armelor dușmane / dar cine dintre voi cine-mi va cumpăra o rană ? // aștept la malul apei să fiu aruncat din trup / dar urmele tale nu vor să se șteargă de pe mine / m-ai lăsat ingenuncheat într-o poiană bolnavă / dar cine va veni să-mi cumpere o rană frumos mirositoare ? // aștept ocrotit de nunta ierbii aștept / pieptul îmi sfîrîie de-atîta luminâ / și mirosul armurii topite bate ca un crivăț subțiindu-mă / aștept vino să-mi speli ochiul de pămînt neprihănit // aștept piciorul de prune să-mi arăte cărarea / aștept piciorul tău marie să-mi lumineze locul / aștept pierderea aripilor și mărturia lacrimei negre / aștept războiul dintre inimă și sînge aștept / parcă se-aude cineva cu palmele înflorite de rana ce mi-o aduce“** (Așteptare), în care versul : **„dar cine dintre voi, cine-mi va cumpăra o rană ?“** e memorabil. Iată acum și **Abia murmurata zăpadă : „gloria și orgoliul nopților mele zăbrelite cu trestii / akheronule tu nu vrei să-mi tai încă preatimpuria cale / din cînd în cînd vocea ta mă impresoară ca pe un vinat : / „rămii ! rămii ! rămii ! akheronul e mereu lîngă tine, întimpinarea florilor de gheață trebuie s-o faci fără durere, / chiar dacă sîngele nu va mai avea putere să-ți inmiresmeze / trupul, chiar dacă fratele te va vinde ca pe un inel, / chiar dacă iubita nu va înceta să te urască pentru rănile tale / frumos mirositoare iar pasărea lyră te va prăda / de toate cintecele neprihănite cu care-ai amăgit cetățile !“ // gloria și orgoliul nopților mele zăbrelite cu trestii / copacii hohotind în juru-mi cu fructe purpurii și pîntecul / care m-a născut umplîndu-se cu abia murmurata zăpadă / în vreme ce glasul tău mă ajunge din urmă : / „încotro te îndrepți impovărat / de-atîta trup peste care mîinile oamenilor n-au zăbovit vreodată, / încotro, cînd pieptul tău nu a cunoscut / sărutul cucutei iar fiul tău mai poartă încă în sînge / amintirea pămîntului din pămîntul mihnitului său tată ? / întoarce-te, cită vreme cel de-al doilea trup al apei nu l-ai zărit, / iar corzile lyrei îți mai pot răni degetele pînă la cîntec“.**

Victoria Ana Tăușan cu **Cartea zilelor** practică o proză poetizată căreia îi lipsesc totuși virtuțile poemului, deși frazarea e nobilă, strînsă, trădînd practicarea hai-kai-ului. Undeva, aceste mici schițe amintesc și de **poemele într-un vers** ale lui Pillat, fără a avea sugestia acestora. Trebuie reținută încărcătura lirică totuși : **„Vînturi au trecut, înroșite de frunzele toamnei, ascuțind încă o dată semețiile munților. Inițiate în cîntec, atotștiutoarele ierburi au înmiresmat trei anotimpuri cu tainele lor. Nu despre iubire vorbesc, ci despre lungimea vegherilor“.** Sau : **„Iscodind fîntînile, ne bucurăm de o stea, luerătoarea tăcerilor. Un ciclu cunoașterii încheagă oricare astru, trecînd dintr-un cer într-alt cer. O nouă stare încearcă verbul poemului care din patria sa întrupează flăcări prelungi pentru noi. Și o nouă demnitate se naște, stîrnind cenușa a tot ce e stingere, cînd din viitoare scoatem imaginea soarelui pur — lacrima dragostei noastre“.** Ori : **„Cu mîinile arse mingiiem crizanteme, incandescente privilegii de toamnă. Și mai mult decît cei din vechime știm despre patima noastră potolită doar cu bronzuri de virstă sunînd un sfîrșit de izbinzi sufletești“.** Sau : **„Să ne amintim dubla imagine: suntem oameni și zei în oglinzile cărților. Să ne amintim orgoliul : șoimii flămînzi și săgețile toamnei țipind spre un punct luminos, cînd albastru de vremuri sorbea tencuiala legendelor noastre. Nu despre iubire vorbesc, ci despre datoria vrăsărilor“.** Ori : **„Nimic mai de preț decît un limbaj înfrunzit pe vreme de secetă. Îndrăgostiții își regăsesc astfel o ambianță de stele și un gust de iasomie pe buze, iar adolescenții își rafinează auzul recunoscînd după foșnet nuanțele gîndului : milioane de păsări printre ramuri, fiecare cu zborul său, fiecare cu țintă precisă. Astfel învață metafora că zborul nu-i întîmplare, ci esență de vis“.** Sau : **„Să nu împrejmuim nici podgoria dulce, nici partea noastră de cer. Nu despre iubire vorbesc, ci despre rădăcina care scoate lacrimi dulci din pămînt și despre mărinimia vremii culesului“.** Ori : **„Dublu ochean este orișice vîrstă : în urmă, departe, sentimentale priveliști micșorîndu-le cristaluri de inimă vrînd a uita. În față, viitorul își apropie lumea sa de planete și astre. Și cît de încet învățăm universul, căci asemeni iubirii soare din soare se naște, lărgind veșnicia cu toate virtuțile sale“.** Sau : **„După săvîrșirea faptelor mari, postfațatorii aliniază în rînduri de aur teoriile lor. Dar poeții, cînd închid cărțile lor, văd revărsîndu-se fluvii și munți în afară, și stelele pocnesc împrăștiind semințe pentru noi universuri. Încet obișnuindu-vă, veți vorbi tot mai des despre dragostea lor pentru voi, însemnînd veșnicie“.** Sigur că acest gen de poezie are virtuțile sale, după cum o certifică și textele citate, dar poezia trebuie să conțină și acel simbure secret iradiant de care **cartea zilelor** cam duce dorul.

În bună formă poetică se află Mara Nicoară pe care am citit-o recent în revista care ne adăpostește și în **Vatra** unde, găsim un poem publicat a doua oară, cu titlul schimbat : **Poem neterminat** în **Vatra** și **De dragoste** în **Luceafărul**, foarte frumos de altfel. În aceste ultime produse lirice există o incandescență și o tensiune de bună calitate. Poeta se menține la înălțimea pe care a luat-o încă de la debut, publicînd rar și alegînd cu grijă exponatele. Iată acest **Suprem lan : „Iubitul meu coboară în adîncurile zilei / Cu lămpașe luminînd straturile de rubine / Învesmîntată în faldurile amurgului îl aștept / Regină detronată a privighetorilor oarbe / În camera devenită brusc străină / Fiecare obiect are în jurul lui un teritoriu de irațional / Ca un riu rotund, auriu, în care nu e posibil să privești / Ceasul verde este un vîrtej care mă absoarbe, / un ochi ucigaș. / Oul lumii atîrnă de un fir de mătase / Oricînd libelulele rotind săbii transparente / îl pot tăia. / Vino iubite mai repede, cu buzunarele pline cu / giuvaieruri și fructe dulci / Numai trecînd trupul meu prin fiecare moleculă / a trupului tău / Ca două roiuri de albine unindu-se în văzduhuri / Vom deveni supremul lan de crini, departe, sub stele“.** Aici farmecă beatitudinea, starea de vag, surprinsă pe un canafas fluid de mătase. Pictura lirică se face cu o pensulă subtilă, emițînd engrame ca urma piciorului de furnică pe o frunză. Fina țesătură de versuri dă o melodie suavă, o încantare de mare calitate. Iată acum și **În grădina cetății : „În grădina cetății timpul putrezește în pietre / Și noi în iarba de ceară încet vom cădea — Aprinzînd toate stelele. // Sînt pești ce se scot din apă acoperindu-le vederea / Să nu se amărască de realitatea lumii // Fericită marea, își retrage corăbiile-n scoici / Fericit pămîntul, își retrage orașele-n adîncuri // Amar este sufletul meu de atîta adevăr / Amară este carnea mea de atîta adevăr / / Dar lumea nu se poate număra, una este, / Numai lanul de maci sclipește blînd“.** Ceea ce era bărbătesc în poezia Marei Nicoară s-a estompat, cel puțin în aceste două poeme pe care le-am citat pînă acum. Versurile sunt picturale, au o fluență, o ceață ca în tablourile lui Turner sau Manet. Iată și al treilea exemplu care, în linie picturală, dacă am luat-o așa de-acum, merge către Iser : **„Tu, cel care învesmîntat în roșii șalvari de mătase / Într-o piață plină de cețuri melancolice ginduri sufli / În turla de aur a unei catedrale / Străluciitoare ca un flaut / Tu care spui ; lumina e bună, / Iată, sufletul meu se îndepărtează pe ape / Fără putință de întoarcere. / Cîntă flautul această melodie scurtă / Înaintăm pe biciclete prin trandafiri, garoafe, salcîmi înfloriți, / Și numai steaua știe / Ce băutură își sclipește ochiul verde / Pe masa din ultimul han“.** (Cînta flautul).

În aceeași tonalitate, cred că mai poate fi citat **Să nu mai pleci**, și mai ales **Poemul neterminat**, cel mai reușit din acest dublu ciclu : **„Sub geam așteaptă o trăsură / Urc scările ei cu ochii legați / Vizitiul nu are chip, nu are voce, iar ceața / Ca o apă duce trupuri de înecați / Străzile nu se mai termină, plouă în cai / Intestinele lor suave înconjoară o mașinărie complicată / Doamne, cum mișcă picioarele cu grijă să nu cadă / Înaintînd printre nouri cu fruntea plecată. / Poate vom merge spre insule / Unde fericiți vom crește asini și miei / Vizitiul sugrumă cu biciul păsări / Penele lor cad pe umerii mei / Mergem și mergem, pînă la subsuori / Un riu galben ne ciuguiește cu boturi reci / Poate sînt pești, poate stele fîlminde, / Poate n-o să ajungem în veci. / Cine a aprins focul vieții în subpămînturi / Cine ne-a învățat respirarea / Cine rotește galaxiile, suflă aer în păsări / Cine a ridicat în două picioare marea?“**

Eugen Barbu

ferestre

Cine mai trece pe drum

Al lui Flețu,
Ai lui Fleașcă,
A lui Girlă,
Al lui Tiugă,
Ionete-al lui Făsui,
Al lui Deșca,
Burticioaica,
Apoi Coadă a lui Ceapă,
Sandu lui Burticel,
Tăgărilă,
Ai lui Mitrofan,
Ai lui Modîrlan,
Al băiatului Măriei lui Didu,
Trașcă,
Ai lui Corniță,
Brînzanii,
Roască,
Ai lui Ghirea,
Ai lui Bîrău,
Delieștii,
Fata lui Dincă Giscă,
Ai lui Patentă.
Mițăle.
Petrică și Catalina lui Cășănete,
Ai lui Zgoidea,
Nătărău ăl bătrîn.
Și ăștia sînt.
— Ei,... Dar Nătărău parcă murise.
— Atunci nu fu el. Atunci mi se păru.
Atunci cine-o fi fost ?
— Acum n-o să fug după el.
Și unde se duc toți ?
— Unde să se ducă ? Trec pe drum...

Marin Sorescu

„Forme“ ale baladescului (II)

Cum e și firesc, circulația temelor pivot — altminteri, nu tocmai numeroase — atrage de îndată atenția în baladele lui Ștefan Augustin Doinaș. Iată, poate cea mai cunoscută dintre ele — **Mistrețul cu colți de argint** — se înscrie în contextul ideatic delimitat în **Trandafirul negru**. Apelînd la terminologia metaforic-filosofică a lui Lucian Blaga, am spune că eroul splendidei balade **Mistrețul cu colți de argint** — himericul „prinț din Levant“ — este victima cutezanței de a crede în posibilitatea străpungerii „cenzurii transcendente“, spre a putea ajunge, astfel să-și supună „marele mister“. Și de data aceasta, simbolistica „scenariului“ e cum nu se poate mai explicită și spre a o descifra cum se cuvine este nevoie să fie îndeplinită doar o singură condiție : evitarea, la lectură, a riscului de a ne lăsa cu totul captivați de vraja epic-dramaturgică a textului baladesc. Căci, într-adevăr, prin curgerea sa majestuoasă, guvernată de o solemnitate crispată, **Mistrețul cu colți de argint** este un autentic model al genului.

Schimbarea rolurilor — a vînătorului în vînat și a vînatului în vînător, departe de a fi un simplu pretext într-o fabulă moralizatoare, în **Mistrețul cu colți de argint** se constituie în ax de susținere a unei dezbateri moral-filosofice de amplitudine tragică.

Parafrază tragic grotescă a „mitului“ donquijottesc, **Acela-care-nu-se-teme-de-nimic** reia în alți termeni și, plasînd-o într-un alt spațiu poetic, dihotomia cunoaștere absolută — cunoaștere relativă. Sminteala sublimă a eroului de aici rezidă în eroarea de a pune sub semnul egalității, să spunem așa, cunoașterea empirică cu cea autentic filozofică ; concret, de a crede că între ceea ce e dat omului să obțină prin puterea brațelor e totuna cu ceea ce aparține puterii minții. Absența conștiinței limitelor în planul cunoașterii, iată sursa donquijottismului sui-generis de care suferă eroul lui Doinaș.

Din această pricină, sancțiunea pe care „marele necunoscut“ o aplică himericului războinic nu se lasă prea mult așteptată, fiind, în același timp, de o cruzime totală. Condiția tragi-comică a eroului cervantesc este reeditată întocmai :

„În zori, cînd umbra e la fel,
nu și lumina bolții însă,
zăceau pe jos și cal și el ;
zdrobit sta coifu de oțel
iar platoșa ardea, desprinsă.
Într-un avînt nemărginit
cu brațu-ntins spre-al zilei astru,
ca spre-un vrăjmaș închipuit,
el odihnea neînsuflețit
scăldat de sînge gros, albastru“.

Dacă în **Acela-care-nu-se-teme-de-nimic** parafraza baladescă se realizează doar la modul aluziv, prin contaminarea discretă a structurii epic-problematice, într-o întreagă serie, baladizarea surselor livrești se produce pe față. În fapt, de data aceasta, poetul se angajează la efortul direct de potențare moralistă a materiei de la care purcede. Artistic, contribuția sa e de căutat în procesul de reconceptualizare a acestei materii nu prin interpretarea disociativă, ci prin sensibilizare epicizantă, baladescă.

La rigoare, în funcție de sursele la care se apelează, în cazul acestei categorii, pot fi delimitate cel puțin două subserii. Prima ar fi seria **baladelor genezei : Forma omului. Soarele și scoica, Vița de vie la paralela 80°.** A doua ar fi seria **baladelor antichizante : Balada schimbului în natură, Funeraliile lui Demetrios, Alexandru refuzînd apa, Luculus pe ruinele cetății Amisus.**

Scrutate în substanța lor intimă piesele incorporate celor două subserii învederează particularități de mare pregnanță. În timp ce **baladele genezei** hipostaziază nostalgia romantic-eminesciană pentru paradisul originar, **baladele antichizante**, de un moralism continut, sînt — împrumutînd o fericită formulare a lui Tudor Vianu — veritabile pledoarii pentru „idealul clasic al omului“.

În cele trei **balade ale genezei**, solemnitatea cosmicizantă, menită a sugera imaginea de început a ieșirii din haosul primordial, probează — precum la Al. Philippide, de exemplu — deplina asimilare a „sonurilor“ poeziei eminesciene :

„În ziua cea dintîi, pe cînd lumina
țîșnind în mari mănunchiuri de văpăi
nu limpezea nici dragostea, nici vina,
nici umbre noi cum presăra pe văi“, etc.
(Forma omului)

Iar plăcerea pentru metafora luxuriantă — domeniu în care poetul se dovedește un adevărat virtuoz — nu exclude ipoteza unei ideale simbioze eminesciano-macedonskiană, citeodată trecută prin filtrul poeziei barbiene. Cele trei balade, considerate împreună, reprezintă, astfel, trei momente dialectice prin care este trecut obsedantul precept platonician vizînd disjuncția primordială a ființei umane, precept dat drept motto baladei **Forma omului** : „Și astfel după ce ființa omenească a fost tăiată în două, fiecare jumătate de om, dorind pe cealaltă, se duce după ea“. Constituindu-se mai ales în premisă a dezbaterii moral-filozofice căreia poetul își propune a-i da curs, prima piesă a tripticului baladesc — **Forma omului** — reține atenția prin

retrospective

severitatea solemnă a reconstituirii peisajului primordial, populat de cei dintîi oameni, reconstituire menită a baladiza amintitul concept platonician.

Unica formă de regăsire a jumătății pierdute din ființa sa, în fond, posibilitatea depășirii îndoielii pricinuite de drama cunoașterii de sine, pentru eroul lui Doinaș, rezidă însă nu în contemplația narcisiacă și nici în orgolioasa închidere în sine, ci în redescoperirea celui primordial prin iubire ; o iubire în așa fel trăită și înțeleasă, încît, în clipele de supremă împlinire, sentimentul „tăierii în două“ a ființei omenești să fie pe deplin învins.

Soarele și scoica, a doua piesă a tripticului ce cuprinde baladele genezei, implantează tema filosofică de extracție platoniciană într-o construcție poematică tipic eminesciană. De data aceasta, demersul baladesc oarecum retoric și sentențios condus în **Forma omului**, face loc unei sublime „povești“ de iubire ai cărei protagoniști stranii sînt soarele și scoica. Acum, mitul genezei se raportează la legile eterne ale fecundității cosmice, poetul fiind preocupat — pe acest plan — de a revela un aspect al interconditionărilor de anvergură cosmică ce guvernează existența în curgerea ei veșnică. Tentația viziunilor lirice cosmogonice — ca și în alte locuri — în poemul **Soarele și scoica** este vădită. „Povestea de iubire despre care aminteam, în datele ei originare, tinteste amendarea dichotomiei platoniciene apelîndu-se la argumentul intercomunicării dintre cele două forme fundamentale ale existenței cosmice : astralul și telluricul.

Înțeleasă, cum e și firesc, ca o alegorie baladescă, „povestea“ de iubire din **Soarele și scoica** invită la stabilirea unei captivante succesiuni de sensuri moral-filozofice, tutelate, toate, de cel general cosmogonic. Atragem, astfel, luarea-aminte asupra subtilei interferări dintre motivul **procreației** și acela al **creației**, fenomene situate sub semnul aceluiași impuls primordial și orientat spre aceeași finalitate moral-filozofică. Ieșirea din sterilitatea milenară a scoicii „princiare“ și „virtuoase“, care, închisă „în smalț de albastru și sidef“, își cultiva, imperturbabilă „penumbra, ca o pînză de gherghef“, se produce odată cu necruțătoarea dar și binefăcătoarea pătrundere a soarelui în lumea ei abisal suboceanică. Episodul „nuntirii“, grație organicului amestec de gravitate romantică și de disimulare bonom domestică, este, în toate privințele, memorabil.

Cu deschideri spre tema nostalgiei pentru paradisul boreal, **Vița de vie la paralela 80°** se axează pe ideea convertirii himerei romantice a evaziunii în realitate palpabilă, în mod de existență real, odată cu ieșirea din claustrarea în imaginar și trecerea la acțiunea directă de cunoaștere și umanizare a naturii.

Din păcate, filonul ideatic, altminteri, atît de generos, nu se bucură de o transpunere baladescă pe măsură. Descripția, pe cît de încărcată pe atît de „nefuncțională“, nu izbutește să creeze acel spațiu poetic ideal, apt să redimensioneze totul din unghiul unei necesare transgresiuni în mit.

În subciclul **baladelor antichizante**, plăcerea poetului de a „repovesti“ întîmplări extrase direct din sursele clasice (operele marilor istorici ai vremii) e suverană. Pasiunea „dubletului“ baladesc este atît de mare încît introducerea în miezul „povestirii“, de cîteva ori, se realizează prin trimiterea directă la sursă. (Plutarc și Herodot, de exemplu). Procedînd în acest fel, baladistul se simte mai în largul lui, căci el, pasămite, n-ar face altceva decît să repovestească fapte de mult cunoscute, intrate în circuitul curent, demne de toată crezarea. Asemenea trubadurilor de altădată, datoria sa ar fi aceea de a reda viață unor asemenea întîmplări de demult, povestindu-le cît mai frumos și, în același timp, căutînd să atragă atenția asupra tîlcurilor morale ce se desprind de aici. E de remarcat, în cazul acestor balade, simplitatea clasică în spiritul căreia sînt rezolvate exigențele a ceea ce am numi ritualul demersului baladesc. Lecția legendarilor aezi e perfect asimilată : „Plutarc ne spune jalnica poveste. / Murind Demetrios în Kersonez, / un sol cernit aduse trista veste / iar Antigonas, cunoscînd aceste, / porni cu flota din Peloponez“ etc.

Firește, simplitatea demersului baladesc, dată fiind menirea ei de a ritualiza povestirea, e, să spunem așa, o simplitate savantă, obținută, cum se vede, grație unei subtile cunoașteri a tehnicii și tainelor versificației. În fapt, aceste balade pot fi privite ca mici romane alegorice în versuri, în interiorul cărora legile compoziției epice sînt satisfăcute pe deplin iar mijloacele de expresie proprii genului se află la loc de mare cinste. Un atare cadru epic se dovedește atoateîncăpător, capabil să facă loc celor mai diverse procedee narativo-baladești.

De pildă, autorul este vădit interesat de caracterologia personajelor aflate în situația limită ; precum în excepționala baladă **Alexandru refuzînd apa**, unde dialog, reacție morală individuală și peisaj (un peisaj imaginat în spiritul situației tragice la a cărei declanșare contribuie efectiv) sînt chemate a reînvia fascinantul chip legendar al eroului. Să reținem astfel, cele două momente cheie ale magnificei reprezentații. Mai întîi, acela în care Alexandru, pîrjolit de sete, este „ispitit“ de unul dintre soldații săi să bea apă, iar după aceea, momentul final al baladei în care eroul, cu prețul unei supraomenești stăpîniri de sine, învinge ispita de a bea apă ; gestul, avînd semnificația unei strategii morale de amploare mitică, atrage după sine pilduitoarea ieșire din impasul tragic a lui Alexandru și a soldaților săi.

Spre a da o imagine completă asupra baladelor doinașiene, să mai arătăm că în cîteva rînduri spiritul didactic-moralizator se manifestă excesiv în dauna creației poetice autentice. Obstinația de a propune cititorului o anume „încărcătură“ de idei, o ia cîteodată, înaintea efortului de edificare a unui spațiu baladesc sieși suficient (în compuneri precum **Regele fiului copacului, Strajă zadarnică, Balada celor trei puncte de vedere** sau **Marea**). În schimb, nu trebuie să ne scape din atenție **Balada întrebării lui Parsifal**, discretă și percutantă satiră la adresa angoasei drapată în falsă suferință metafizică, și **Sf. Gheorghe cel Fals** ; aceasta din urmă cuceritoare prin măiastra gradare și regizare a materiei epice, după cum și prin hitroșenia atent disimulată în spiritul căreia se procedează, precum în poezia lui Arghezi, la „desacralizarea“ inhibițiilor ezoterico-demoniace prin care trecea, „acum vreo cîtiva secoli, într-o seară“, călugărița Cecilia, fecioară „albă și subțire / cea pentru Domnul plină de iubire / iar pentru lume plină de dispreț“.

Nicolae Ciobanu

Fragmente critice

Negația creatorului

Prin Tudorel, Pica, Pomponescu firele romanului duc la realitatea politică a vremii. În ciuda convingerii lui G. Călinescu („politicul în intenția mea lipsește cu desăvîrșire“), **Bietul Ioanide** îmbrățișează materia actualității și pune spiritele intelectuale abstrase de genul lui Ioanide să se confrunte cu ea. Ioanide disprețuiește viața politică, ignoră cu obstinație evenimentul (află cu întîrziere de căderea Varșoviei și nu cunoaște harta politică a Europei), sistemul lui de relații ocolește combinația măruntă, profitabilă. **Creatorul** se ferește, deci, să stea prea mult în zonele joase ale vieții pentru a nu-și pierde lumina (simbolul îl aflăm tratat pe larg în **Șun**). Însă politicul se manifestă acolo unde arhitectul s-ar aștepta mai puțin : în relațiile dintre el și copii. Tudorel intră într-o formație politică extremistă **(centurionii)**, conspiră, ia parte la un asasinat și lasă un **testament** unde toate valorile în care Ioanide crede (cultul artei, prestigiul rațiunii, imperativul etic etc.) sînt contestate. Tudorel are oroare de cărți și recomandă trăirea directă, aventura, **fapta**, umilința în uniformitate („voluptatea noastră e de a trăi cu numere de ordine“), verificarea curajului prin experiența morții. Natura nu-i spune nimic și, din această pricină, detestă pe romantici, care au exaltat-o. Dus la țară, se închide în cort pentru a consulta ziarele. Ignoră femeia pentru că femeia e un spirit inferior, subaltern, plumb pe aripile deschise spre actul bărbătesc, eroic. Bătut, medieval, cu vergeaua pe spate, Tudorel suportă fără a protesta, pedeapsa corporală fiind în concepția lui un act pedagogic salutar.

Regăsim aici idei din eseiștii din deceniul al IV-lea traduse, epic, într-o narațiune poliștistă cam tenebroasă. Conjurații asasinează cu stilete furate dintr-un muzeu, se întîlnesc în cavouri, umblă deghizați în sutane și fac presiuni morale asupra unor indivizi slabi și inofensivi ca Sufleț, Hagienuș, Gavrilcea, căpetenia „centurionilor“, are o biografie cu multe puncte obscure, intelectul lui elementar fascinează, inexplicabil, spirite mai fine, ca Pica și Tudorel de pildă. Carababă, actor fără talent, vrea un teatru **adevărat, trăit** și bagă pumnalul într-un pașnic profesor de fizică pentru a se revela prin forță. Pus mai tîrziu cu adevărat în fața morții se poartă lamentabil. Reputația altui conjurat, Max Hangerliu, vine din imensa lui grosolănie. Aristocrat, Hangerliu impușcă francul prin redacții și înjură țigănește în saloane. În fața plutonului de execuție sfidează, cere un antiseptic pentru o sgîrietură la deget și se arată scandalizat că nimeni nu se oferă să-i bată cuiul din pantof. Modul lui de a se remarca e acela de a fi, cu voluptate, mitocan. Prin el și Hangerloaica, G. Călinescu face psihologia aristocrației neaoșe (există în **Bietul Ioanide** intenția de a surprinde psihologia mediilor profesionale și a claselor !) și dă o idee despre complicitatea ei politică. Max, moștenitorul ipoteticului tron voevodal, se lasă condus din umbră de fanaticul Gavrilcea și participă cot la cot cu Carababă și Munteanu, indivizi rudimentari, la săvîrșirea unei crime odioase. În sistemul de simboluri al romanului, el ilustrează, dimpreună cu Tudorel, Gavrilcea etc. categoria **„oamenilor faptei“**, opuși în toate privințele omului **metafizic**, creator, abstras în liniștea spiritului, ca Ioanide. Primii înțeleg existența numai prin întîmplările zilnice, văd fenomenal și nu judecă niciodată din perspectiva universalului. Recomandă „spiritul de corp“ care justifică violența împinsă pînă la formele ei extreme, asasinatul. Aceștia, în accepția lui G. Călinescu, sînt, deci, o negație a **creatorului** care judecă lumea din perspectiva absolutului și cultivă, în existența imediată, toleranța și ideal ul vieții active („a ridica terme, **a face diguri, a** vedea piese de teatru, a discuta sisteme de filozofie, aceasta e viața oamenilor superiori“). Ioanide și Tudorel, tatăl și fiul, întruchipează două moduri de a înțelege existența și, ca expresie superioară ei, arta : unul construiește cu sentimentul că **opera** înfruntă neantul, celălalt vrea să distrugă totul grăbind opera neantului. Tatăl pune spiritul geometriei la temelia vieții (geometria simbolizînd rațiunea și dorința de perfecțiune !), fiul crede în puterea instinctului și, confruntînd crima cu eroismul, își creează o morală odioasă. A apropia revolta lui Tudorel de spiritul omului revoltat de tip existențialist (operație pe care cite un condei subțire face eroarea de a o repeta) mi se pare a contrazice sensul real al cărții. E îndoelnic, de exemplu, că G. Călinescu s-a gîndit să sugereze prin aventura **legionarilor** „ideea de trăire spirituală“. Tendința e, dimpotrivă, de a o caricaturiza. Gavrilcea „fanatic al ideii“, „filozof al neliniștii existențiale“, cum, iarăși, s-a spus ? Greu de imaginat. Căpetenia **centurionilor** reprezintă prin elementaritatea intelectului său o negație principială a spiritului și, înfățișîndu-l străin de orice preocupare speculativă, brutal și obstinat în rău, G. Călinescu a voit să dea o idee despre înfățișarea morală a unei doctrine politice. Nimic nu înnobilează ființa morală și fizică a lui Gavrilcea (portretul fizic e mai de grabă grotesc) și a citi în actele lui neliniștea unui filozof al existenței este, cum să spunem ?, totuna cu a considera că monstrul Caliban rezumă o filozofie superioară de viață cînd mintea lui nu face încă distincție între lucrurile elementare. Tudorel indică o altă nuanță, spiritul lui e mai aproape de meditație, însă oroarea de cultură și fanatismul politic fac din el un criminal, asemănător lui Carababă și Gavrilcea.

La apariția romanului s-a adus lui G. Călinescu învinuirea că manifestă îngăduință față de acest personaj, Tudorel părînd unora simpatic tipologic. Reprosul ascunde o confuzie inacceptabilă de planuri. Tudorel e fiul lui Ioanide și, privind lucrurile din perspectiva celui din urmă, G. Călinescu s-a ferit să ridiculizeze trăsăturile tînărului. El face din Tudorel un exaltat rătăcit pe un drum primejdios. **Testamentul** rezumă o orientare spirituală și politică și, în termeni generali, vrea să indice o concepție eronată privitoare la moarte, dragoste, viață. E, totodată, documentul unei „psihoze juvenile“, cum notează undeva prozatorul, care, privind lucrurile în adînc, a evitat să scrie un pamflet. Pamfletul, desenul grotesc intervin în celelalte cazuri. Prin Tudorel, G. Călinescu intenționează să sugereze și ideea de culpă a creatorului dezinteresat de opera lui lumească (copiii). Dialogul dintre Ioanide și Tudorel în încheierea duce spre această încheiere : „Amîndoi ne-am născut cu impulsul de a forța cursul naturii : tu cu fapta imediată, eu cu proiecte de edificii. Tu ai eșuat brusc eu eșuez cronic. Am fost aruncați amîndoi în condiții deosebite și aceeași energie fundamentală s-a tradus la tine într-o prostie, la mine într-un miraj continuu...“

Ca personaj literar, Tudorel nu-i, totuși, memorabil, studiul psihologiei lui este sumar și, în comparație cu alte nume care trec prin carte, figura lui se pierde repede din vedere. El reprezintă, ca și Pica, un punct de referință pentru Creator (Ioanide) și, în schema socială a romanului, e simbolul inteligenții juvenile care se subordonează lamentabil spiritului elementar agresiv.

Eugen Simion

confecții în rate

CONFECȚII ÎN RATE vă oferă magazinele Ministerului Comerțului Interior

Dintr-o mare varietate de modele și țesături puteți alege :

Pentru bărbați

Costume, pantaloni, sacouri, pardesie, paltoane ș.a.m.d.

Pentru femei

Rochii din tergal, lină și bumbac ; costume taior din aceleași țesături ; pantaloni, bluze, fuste, compleuri (pantaloni și bluză) ; capoate; șorțuri de bucătărie ; rochii de seară din mătase naturală ; costume de baie ; pardesie ; paltoane etc.

Pentru copii

Uniforme școlare din tergal, lină sau bumbac, costume, rochițe, pantaloni, fuste, cămăși ș.a.m.d.

Condițiile de vînzare a acestor mărfuri cu plata în rate către personalul permanent în organizațiile socialiste, membrii cooperativelor meșteșugărești, pensionari sînt următoarele :

Retribuția sau pensia lunară netă	Acont minim	Numărul maxim de rate
— pînă la 1 000 lei	20%	6
— de la 1 000 — 2 000 lei	30%	6
— de la 2 000 — 3 600 lei	30%	6
Muncitori și militari		
Retribuția sau pensia lunară netă		
— pînă la 1 000 lei	20%	8
— de la 1 000 — 2 000 lei	20%	6
— de la 2 000 — 3 600 lei	30%	6

atelier literar
poșta redacției

ANIELA MARBĂ : Din ceea ce poate spune un fragment, lucrurile se prezintă destul de bine. E vorba de un condei indemnatic, cu oarecare experiență, e vorba de un „ochi" pătrunzător, sensibil la nuanțe și subțirimi psihologice. Într-un cuvînt, se pare că aptitudinile vizibile pînă acum constituie tot atîtea promisiuni. Să vedem ce mai urmează.

V. MĂGIRESCU : Lucrările dv. pornesc de la teze bine cunoscute, judecăți de bun simț, adevăruri elementare, pe care le conspectează modest, școlărește, desfășurînd în jurul lor un comentariu greoi, prețios, lipsit de contribuții personale, interpretări noi, puncte de vedere inedite etc.

V. CONDOR : „Apa de rașchetat" atacă o problemă interesantă și dificilă, reușind în mare măsură să evite riscurile (inerente acestei teme) ale schematismului și ale perorației vulgar-sociologice. Un surplus de vorbe (explicații, reveniri etc., ușor încîlcite și nu tocmai inteligibile) există totuși și e sigur că o „perie aspră" ar putea ușura și limpezi textul. Problemele stilului — cam nesigur și impestrițat de inexactități și aproximații — se pun și mai acut în cealaltă piesă, „Denigrare" (șubredă, inconsistentă, neinteresantă), unde spovedania eroului antrenează un „dicționar" bălțat și torențial oscilînd între performanțele pompos — „intelectuale" ale lui Rică Venturiano și cele curat mitocănești ale lui Girimea și compania. Dacă ați intenționat cumva să vă profilați personajul între aceste repere — deși textul nu acreditează lămurit o asemenea supoziție — trebuie, în orice caz, să obțineți o omogenizare mai plauzibilă a „hibridului". Despre textele anterioare, de care vorbiți (dacă n-ați primit răspuns în rubrica noastră) trebuie întrebați cei cărora le-au fost adresate.

I.L.V. (Cungrea) : E un „fapt divers" simplu dar plin de semnificații, transcris cu acuratețe și îndeminare. Poate va merge — să vedem. Dar de ce vestile dv. sînt atît de rare ?

OV. BUFNILĂ : Lucru superficial, schematic.

ILIE COROAMĂ : Trebuie să vă ocupați, deocamdată, în primul rînd, de școală, să învățați să scrieți corect, îngrijit.

A. MARIA BACIU : Sînt niște pagini haotice, incoerente, în care vorbele se îmbulzesc anapoda, din care nu se înțelege aproape nimic. Înainte de a vă

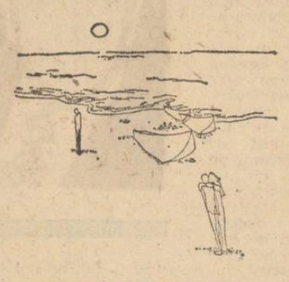

lansa în experiențe hazardate de așa-zis „modernism", e bine să încercați să povestiți simplu, direct, lămurit, ceea ce credeți că aveți de povestit. Numai după aceea vom putea ști ce perspective există.

I. C. MIROUX : Aceleași extravaganțe ieftine, periferice, care încearcă, fără succes, să mascheze niște banalități sadea (mai ales în „Biografie").

MARTA LUCIA : Piesa (cu multe și puternice ecouri din teatrul rus) e stîngaci scrisă, personajele sînt fantomatice, dialogurile sînt false, nefirești, „ca din carte". Povestirea, ceva mai îngrijit scrisă, rămîne, însă, și ea, la un nivel modest (plină de „clișee" și banalități).

LASCĂR ALAUZ : „Întîlnirea" ne-ați mai trimis-o o dată ; n-avem nimic de adăugat. „Norocoșii" aduce un plus în ce privește spiritul de observație, cursivitatea, naturalețea. Dar lucrurile rămîn, totuși, cam la nivelul „faptului divers" gazetăresc.

M. V. PANTAZI : Schița e nesemnificativă, afectată, „literaturizată" și, probabil, nu exprimă măsura posibilităților dv. Să mai vedem.

MIHAI ȘTEFAN : E clar că aveți ce căuta în treaba asta, cu proza. Cele două pagini, dense, de compoziție riguroasă, sigură, dar nu mai puțin subtilă și discretă, reprezintă o promisiune din cele mai bune. În plicul următor, spuneți-ne și cîte ceva despre dv. și dați-ne și iscălitura definitivă.

„UN TÎNĂR FĂRĂ NOROC" : Nu se văd lucruri noi. De aceea, nici noi nu vă putem spune noutăți. Vă putem semnala doar (dacă n-am făcut-o pînă acum) că anii dv. tineri sînt cei mai potriviți pentru învățătură, lectură, studiu, atît în domeniul care vă atrage îndeosebi, cît și în celelalte care trebuie să alcătuiască orizontul de cultură al unui adevărat intelectual. Ar fi păcat să pierdeți acest timp, lăsîndu-vă furat de ambiții literare pentru care (chiar dacă unele aptitudini incipiente nu lipsesc) încă n-aveți pregătirea și experiența necesară. Mai dați-ne din cînd în cînd cîte o veste.

T. P. ȘTEIANU : Povestire cursivă, scrisă curat, cu ochii la numeroase modele clasice. Poate fi, totuși, un punct de plecare pentru viitoare pagini mai reușite și mai personale.

Cozara, Dom Petric : Nimic nou !

Palade D. Ioan, Miloși Mihaela, Alexandru Iulian, C. Santidi : Încercări modeste, fără calități deosebite.

Interim

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Cerul Patriei

Am dat drumul
tuturor păsărilor tinereții mele
în aer
am susținut soarele
prin livezi și cîmpii
cu bătăile proaspete
ale inimii mele,
o, cerul patriei nu-mi va uita
culoarea ochilor
precum libertatea
nu-i uită
pe cei care o iubesc.

VICTOR PETRESCU MĂRGEAN

Delfin

Se subțiază linia de lumină
linsă de viteza nemărginirii
într-o clipire de ochi
oricît am vrea să fim
izvor și estuar
e numai umbra noastră gonindu-ne
fragezi sîntem
— fulger disperat sub presiunea strălucirii.

S. VÎNĂTORU

Și de-am știut rămîne

Noi am rămas cum piatra știe să rămînă
Să-și poarte drumul aspru în vitrege șuvoaie
Să crească munți de cremeni pe zarea ei stăpînă
Să nu clintească-n vreme, nici să se încovoaie.

Cu-ntreaga ființă-stemă și-ntregul nostru nume
Am fost dintotdeauna acel de peste mîine,
Din adevărul aspru de sare și de pîine,
Răzbătător prin timpuri și drept cinstit în lume.

Pe drum de luptă dîrză, pe viață și pe moarte,
Opinci de-oțel călite în fără de popas,
Cum dăinuie lumina, aevea am rămas,
Cum sîngele culoarea curată să și-o poarte

Sînt aripile noastre mușchiate-n aur-soare
Din care nici o rază nu fuge înapoi.
Și de-am știut rămîne în veci de veci izvoare,
Din ele izvori-vom nestăviliți, tot noi !

LILIANA POPESCU

Nu-i de-ajuns

nu-i de-ajuns să trăiești în cîmpie pentru a fi un om al cîmpiei
nu-i de-ajuns să-i străbați în fiecare zi nemărginirea
ci trebuie să te naști în ea
să crești în ea: mereu cu cerul pe umeri
frumos boltit
ca la prima silabă și la primul pas
trebuie să-ți umpli ochii și gura cu praful ei
și cu iarba ei atît de vastă
altfel cîmpia nu te recunoaște
vesnic peregrin
printr-o pustietate de ne-nțeles
singur
și neajutorat în fața calmelor ei furii

ADRIAN DERLEA

Fiecare bob

Fiecare bob de grîu
are o stea a lui
proprie
în care își purifică încolțirea.
Fiecare bob de grîu
are un trup
și o inimă
clar tremurînd în amiază
precum aerul învăluind coacerea pîinii.
Fiecare bob de grîu
e un luptător
pentru libertatea cîmpiei
purtînd
răsăritul deasupra
ca o lance de lumină.

VIVI ANGHEL

Întoarcere în cuvînt

De pe toate potecile, din toate durerile
Mă-ntorc, în cuvînt ca lebăda-n cîntec,
Se-mprăștie-ncet durerea călcîielor,
Ne-mplinirile ard cu scrîșnirea în dinți
Și refuză uneori, întîia oară,
Locul pentru o scurtă aminare,
Într-un colț de pulbere stelară
Din bucurie cad tot în cuvînt
Ca roua cu umerii încărcați de lumină
Ca să poată ajunge
În clocotul sevei din rădăcină.
Ca-n altă viață mă-ntorc în cuvînt
Și popasul meu nu e nicicînd aminare
Ci condiția de-a păși printre lucruri
Numai cu ochii grei de vis și mirare.

IOANA CIOANCĂȘ

Aici

Să dai bună dimineața ierbii
să strîngi mîna soarelui
bărbătește
în fiecare dimineață cînd păsările
pleacă din cuibul pleoapelor
și cerul e ochiul limpede al unui țăran
cu mîinile crăpate
ziua e-ntreagă
istoria se-nvață de pe scoarța
stejarilor
acoperită de răni
Amurgul vine cu trandafiri
despicați
pe deal
un ostaș ține soarele în palme
ore și iarba soldații ei —
arcierii
de aceea
prin iarba noastră, înaltă
au trecut doar cei
cu-o vioară în piept
Aici,
soarele e-o medalie atîrnată la
pieptul eroului necunoscut
și luna agrafa cu care femeile tinere
își prind părul
ploile au arcuri subțiri ca
ostașii lui Ștefan
înserarea coboară
din munți
cu picioare de iasomie...

CRISTINEL PRICOP

Ar avea loc

Opriți-vă
vă dau înapoi zilele
sînt ale voastre
nu ar fi drept
să le iau cu mine
nu aș ști unde să le pun
aici e loc destul
și printre degete
se vede cerul

DAN CALIS

Ghicitoare

S-a născut pentru că
Fur și simplu aveam nevoie de el.
A trăit pentru că
Pur și simplu avea nevoie de noi.
A murit întîia oară pentru ca
Să se convingă de dragostea noastră.
A doua oară a murit pentru că
Teiul era în floare
Și Luceafărul la loc de cinste.

STELIAN BRĂCEANU

România culturală în lume

Urmare din pag. a 8-a

eficiența acestor schimburi ar fi mult mai evidentă.

Problema traducătorilor mi se pare și mie că este realmente esențială. Sigur că trebuie să căutăm traducători. Dar mai întîi pe cei care au dovedit că iubesc literatura română, să-i stimulăm. Cred că stimularea acestor traducători care se ocupă de literatura română și de cultura românească, trebuie să fie mai diversă. Să ne gîndim, eventual la premii, care uneori pot fi și de altă natură decît premii bănești.

Am discutat, acum doi ani cred, la Consiliul Culturii, un foarte frumos plan de traduceri pe care să le facă editurile noastre. Erau o seamă de opere valoroase care, prin consens unanim, sînt considerate opere de bază ale literaturii românești. Dar nu prea s-a realizat acest plan. S-au făcut doar cîteva antologii pe care le cunoaștem și care sînt binevenite.

Pentru a putea realiza saltul calitativ absolut necesar în ceea ce privește pătrunderea culturii și literaturii noastre peste hotare, este necesară o mai bună coordonare. Facem fiecare cîte ceva, fiecare cu forțele lui. Uneori nu știm prea bine ce fac alții și, în felul acesta, posibilitățile noastre nu sînt puse pe deplin în valoare. O asemenea coordonare ar putea să aibă o vedere de ansamblu, să vadă unde sînt punctele sensibile și mai slabe ale propagării culturii românești, pentru a se lua măsurile necesare.

Ion Roșianu : Ce să facem pentru viitor ? Mi se pare că promovarea principialității și obiectivității în aprecierea a ceea ce merită să reprezinte România socialistă peste hotare poate să fie realizată printr-un dialog și o conlucrare mult mai apropiată, prin cooperarea activă în aplicarea politicii culturale a țării noastre. Pentru că, în fond, politica culturală în ceea ce privește relațiile internaționale nu este altceva decît selecționarea a ceea ce este mai valoros și folosirea acestor valori pentru ca ele să poată cuprinde mase cît mai largi de public. Al doilea lucru care cred că trebuie avut în vedere este de **a ține seama de specificul zonelor în care noi dorim să facem popularizarea valorilor noastre culturale.** În sfîrșit, este deosebit de important ca noi să manifestăm mult **mai multă solicitudine și operativitate în a satisface interesul publicului, al opiniei publice, și în fond în a satisface în practică ceea ce este prevăzut în programele de schimburi culturale, în acorduri-le, în înțelegerile noastre cu alte țări.** Avem în perspectivă foarte multe antologii de poezie, antologii de proză. Ne vom întîlni din nou peste nu știu cîtă vreme și vom evoca aceleași lacune dacă nu vom analiza și nu vom lua măsurile pe care le putem întreprinde împreună.

Pe bună dreptate se spunea că problema calității traducerilor este o problemă esențială. Nu este nici un fel de secret că în alte părți se face mult pentru cultivarea și stimularea unor traducători de nivel. Desigur, ar fi ideală permanentizarea unor colocvii, a unor simpozioane, a unor seminarii. Ele trebuie nu numai făcute dar să vedem și cu cine le facem, pe ce bază le facem. Poate nu întotdeauna cei mai reputați scriitori, poeți, cei mai valoroși critici literari din alte țări sînt disponibili — vorbesc de timp — pentru a cunoaște literatura, specificul creației noastre, specificul poporului nostru etc. Iată de ce consider rațional să ne preocupe acei tineri care manifestă un interes deosebit, în lectoratele noastre din străinătate, pentru teme din literatura noastră ; să-i stimulăm și să-i sprijinim, să le creăm condiții pentru ca să vină aici, la Uniunea Scriitorilor, la Consiliul Culturii, la alte instituții culturale și științifice. Este firesc și normal că ei pot deveni nu numai niște cunoscători buni ai culturii noastre, ai poporului nostru, ci și niște propagatori ai realităților noastre, ai literaturii noastre, ai artei noastre. Avem 120 de lectorate în străinătate. Aceasta reprezintă o forță Sînt țări ca Italia și Franța unde avem 5—7 lectorate. Avem oameni care și-au ales ca temă de doctorat : „Literatura română între cele două războaie mondiale". Alții și-au ales ca temă pentru o disertație sau pentru un congres internațional subiecte din viața literară și culturală a țării noastre...

Ștefan Augustin Doinaș : Acestia vor fi oamenii de mîine din cultura respectivă care, o dată captați, vor avea un cuvînt de spus peste 10—15 ani !

Ion Roșianu : Cred, de asemenea, că este deosebit de important să gîndim cu toții — și mai ales să întreprindem în comun — măsuri care să determine o mai bună organizare a activității pentru cultivarea unor traducători în toate limbile. Sigur că în ultimă instanță problema este o problemă a calității. Vedeți, avem biblioteci românești în cîteva țări. Vom deschide în curînd și altele, alte centre culturale. Este important ca programul acestora să fie emanația tuturor instituțiilor noastre culturale, a uniunilor de creatori, a instituțiilor de știință, Academii și alte foruri, în așa fel încît să avem acolo o activitate cît mai diversificată.

Prezența unui scriitor, de pildă, în America, prezența unui scriitor în Italia, trebuie să se facă simțită nu numai prin niște contacte pe care el le are cu colegii săi, nu numai prin niște aranjamente pe care le face la niște edituri pentru el și pentru cîțiva colegi, dar prin prezența lui la biblioteci cu comunicări, cu participarea la dezbateri, cu contribuții în cadrul unor manifestări mai largi. Spun toate acestea pentru că noi am experimentat în ultimul timp o seamă întreagă de manifestări cu efecte pozitive, care au dovedit tocmai necesitatea și posibilitatea conjugării eforturilor mai multor instituții la realizarea unor acțiuni complexe de popularizare a realităților românești. Există posibilități deschise pentru a fi prezenți în diverse țări cu artă, cu literatură, știință, opere cinematografice. Stă în puterea noastră să organizăm cît mai bine aceste prezențe românești. Depinde de noi dacă vom fi reprezentați cu lucrări care să ne exprime, să ne reprezinte.

Este timpul să trecem mai hotărît de la discutiile de principiu la niște discuții foarte concrete. Criteriul suprem de popularizare a unei opere peste hotare trebuie să pornească de la ideea că dacă ea este considerată demnă de aceasta atunci în primul rînd ea trebuie să fie valoroasă pentru publicul nostru. românesc. Numai o operă valoroasă pentru publicul nostru se va putea bucura de un real succes în străinătate. Cred că putem să fim la înălțimea interesului opiniei publice mondiale, a prestigiului pe care îl are țara noastră astăzi pe toate meridianele lumii, să răspundem în fond sarcinilor trasate de Congresul al XI-lea al partidului, de secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, creației literare și artistice, științei, creației cinematografice și altor domenii, numai dacă vom fi preocupați de selecționarea cu mai multă grijă, după criteriul valorii, dacă vom întări colaborarea și cooperarea dintre toate organismele și instituțiile ce pot și trebuie să spri jine îndeplinirea cu succes a unei misiuni patriotice : înfățișarea în lume a României culturale de azi, a tradițiilor ei spirituale, cu tot ce are mai valoros, mai demn să reprezinte poporul nostru, creația și idealurile sale. Orientările date de Congresul al XI-lea al partidului călăuzesc luminos înfăptuirea unei asemenea îndatoriri spirituale. Cele spuse la această dezbatere vin să confirme hotărîrea noastră, a tuturor, de a contribui și pe această cale la creșterea prestigiului patriei noastre în lume. Nici un efort nu e de prisos în această direcție.

Bucuria creației

Urmare din pag 1

frumusețea lui, cu necesitate fapta lui creatoare este una bogată și neîntreruptă, începută de timpuriu. Din familia acestor oameni ai bucuriei, creatori în grai și arte, trebuie să-i amintim mai întîi pe cei știuți de toată lumea — Bach, Rembrandt, Giotto, Michelangelo și alții. Bach a scris mii de cînturi ; în fiecare zi se scula cu zorile și începea să cînte. Cine-i cunoaște lucrarea îi recunoaște cu ușurință pacea eternă, acordurile blînde și limpezi, bucuria lăuntrică fără seamăn, pe care acest om a făcut-o cunoscută lumii. Cînturile lui se aseamănă căci vin de la aceeași persoană dar putem noi socoti manieră ceea ce este bucurie ? Putem noi spune că ciocîrlia este manieristă repetînd zilnic același ritm ? Căldura, arderea de sine cu care se dăruie ea cîntării fac din fiecare zi a ei, cîntînd pe pămînt, un unicat. Bucuria zilnică, a avea puterea și norocul să fii pătruns de bucurie în fiecare zi înseamnă a fi apt pentru creație, iar ceea ce spune omul din această zare pătruns de bucurie, este de fiecare dată inedit, viu și cald, poți da de ființa sufletească vie ce-i stă la temei și asta-i cel mai important.

Noutatea care ne încîntă este bucuria de fiecare dată, este dăruirea ce transpare din aceste cîntări, prospețimea sufletească, acea norocoasă împăcare, mulțumirea necesară fiecăruia dintre noi pentru a putea dura o patrie și o istorie.

Creația cheamă creație, bucuria aprinde bucurie așa cum zi pe zi cheamă și slava nopții se transmite nopții care urmează.

Om al bucuriei creatoare la noi este Neagoe și Brâncoveanu, Ștefan cel Mare și bunicul său Alexandru cel Bun. Oameni-cititori care au vorbit, luptat și înălțat ziduri de apărare împotriva atacurilor întîmplătorului și nepăsătorului.

Bucurie zilnică spun zecile și zecile de cărți ale lui Sadoveanu, acest mare urmaș al seninilor noștri părinți. Cîntări de bucurie sînt poeziile lui George Coșbuc și Voiculescu, bucurie sînt pînzele lui Luchian și Grigorescu și vioara lui Enescu, inscrisul în piatră sau aur al lui Brâncuși, și bucuria dramatică a lui Tucu-lescu. Bucuria creației spun porțile Maramureșului și portul părinților noștri. Cîtă seninătate și măreție în mersul lor, în nunțile și sărbătorile lor de milenii păstrate și lăsate mereu ca cea mai de preț moștenire.

O patrie se păstrează și îmbogățește mereu prin cîntările de bucurie ale viețuitorilor ei, prin creația lor ziditoare. Sînt locuri la noi, și oameni, și evenimente fără seamăn, încă neatinse de cuvînt, neatinse de penel și de vioară. Trebuie să pătrundem mereu în aceste locuri și evenimente și prin căldura bucuriei noastre să le înălțăm din uitare ca pilda în ochii și auzul și conștiința contemporanilor.

Nu de tristețe, nu de pesimism, nu de purism și puritați căznite, nu de estetisme psihologizante, nu de chipuri hidoase și abstracțiuni în sine, nu de zmuciturî și bruftuluieli și aristocratism steril are lumea nevoie ci de bucuria, mărturisită de obrazul curat al cîntării bucuriei noastre. Sîntem oameni și viețuim de îndelungă vreme în lumina atît de nepieritoare frumuseți ce nimbează drumul nostru prin istorie.

Istoria, și graiul, și natura noastră au nevoie de bucuria noastră ziditoare și de fiecare zi, de creația noastră în arte și științe, fiecare unde avem talentul, în fiecare zi, în fiecare ceas.

revista străină

● EDITURA ITALIANĂ ARNOLDO MONDATORI a tipărit, sub îngrijirea lui Marco Forti „Almanacco dello specchio". Almanahul cuprinde poezia lirică și metafizică a perioadei 1900, o mare parte a poeziei angajate ; ultima parte cuprinde poezia în continuă căutare și cercetare, o poezie experimentală a formării limbajului liric. Volumul se deschide cu o amplă introducere a Marianei Cvataeva „Arta în lumina conștiinței", și este îngrijit de Giovanna Spendel. Găsim în paginile almanahului versuri de Eugenio Montale, Hölderin, Novalis, extrase din Rilke, Trakl și Benn, Mario Luzi, Francesca Tentori și mulți alții.

● TATIANA ALBERTINI, nepoata marelui scriitor rus Lev Tolstoi, care locuiește în Italia, a dăruit statului sovietic o mare arhivă care a aparținut fiicei scriitorului ; arhiva este compusă din 700 de scrisori și multe documente, care au fost predate Muzeului de Literatură „Lev Tolstoi" din Moscova. Printre autorii acestor scrisori se numără I. Repin, F. Șaliapin, A. Kuprin, I. Bunin, M. Țvetaeva și alți cunoscuți reprezentanți ai artei și literaturii ruse. Un mare interes prezintă și manuscrisele cărților scrise de fiica scriitorului, Tatiana Lvovna. Dînd curs dorinței mamei sale, ca aceste cărți să fie publicate numai în Rusia, Tatiana Albertini a predat manuscrisele muzeului și s-a și început elaborarea lor în vederea publicării.

● ÎN EDITURA ALLEN LANE a apărut volumul „Cicero a Portrait" de Elisabeth Rawson. Descoperindu-se în timp o mulțime de scrisori ale lui Cicero către familie și prieteni, eseuri politice, literare și filozofice, numai între anii 1966—1971 au apărut trei lucrări biografice ale marelui Cicero în limba engleză. În baza unor noi și laborioase

Desene de Daniel Tolciu

cercetări, autoarea volumului de față dezvoltă pe larg activitatea acestei mari personalități a antichității ; se știe astfel nu numai ce a făcut, dar și de ce a acționat așa la timpul său. Astfel, cariera lui a dominat epoca lui Marius, Sulla, Pompei și Iulius Caezar iar în Evul Mediu și în Renaștere a fost respectat ca unul dintre marii oameni ai culturii clasice. Portretul conturat de Elisabeth Rawson îl arată depășindu-și contemporanii și lărgind frontierele gîndirii romane.

● SCRIITORUL DE LIMBĂ FRANCEZĂ EDUARDO MANET, născut în Cuba, publică în editura Gallimard (col. Le Manteau d'Arlequin) piesa „Madras, la nuit où..." (Madras, noaptea în care...). Acțiunea se petrece în timpul războiului civil, cu personaje care trăiesc în trecut, afectați de tarele burgheziei ; el încheagă un spectacol de ceremonial și psihodramă, în care își desfășoară bogata sa imaginație. Eduardo Manet, cineast și profesor de artă dramatică, este și autorul pieselor : „Călugărițele" (1969), „Ei, sau luarea puterii" (1971), „Holocaustum" (1972) și „Celălalt Don Juan" (1973).

● ROBERT STOLZ, ultimul compozitor care menținea vie tradiția operetei vieneze, a încetat din viață în vîrstă de 95 de ani. El a compus vreo 50 de operete printre care : „Două inimi într-un vals" și „Parada Primăverii". Dintre numeroasele sale valsuri amintim : „În Prater înfloresc din nou copacii" și „Adieu mein Kleiner Gardeoffizier". În timpul ocupației, compozitorul a trăit în exil, la Paris și în Statele Unite, pînă în 1946 cînd s-a reîntors în Austria.

● LUCRĂRILE PREGĂTITOARE pentru realizarea unui film despre scriitorul polonez Joseph Conrad, în regia lui Andrzej Wajda, sînt în plină desfășurare, urmînd ca la începutul lunii septembrie să se dea primul tur de manivelă. Scenariul acestui film leagă elementele biografice ale scriitorului cu pasaje din opera sa. Acțiunea cuprinde o lungă perioadă din viața sa, de la tinerețe pînă la o vîrstă înaintată. Producător al filmului este Atelierul Cinematografic „X".

● PRIMUL TÎRG INTERNAȚIONAL AL ARTELOR SECOLULUI XX se va desfășura la Viena, în Palatul Liechtenstein, între 19—23 februarie 1976. Selecționarea operelor care urmează să fie expuse va cădea în sarcina unui consiliu compus din experți de reputație internațională. De pe acum au fost înregistrate cereri de înscriere din partea a șapte țări, în special a celor mai mari galerii de artă din R.F.G., Anglia, Franța și Italia.

parodii

GEORGE BOITOR — Testament definitiv

Vă las, mă duc, adio deci
Rămîneți voi să faceți rime,
Eu n-am cerut talent la nime
Cum au făcut mai mulți colegi.
Sortit prin arbore să am
O moștenire cam nefastă
Las edituri un roman
Și soacrei mele, o nevastă.
Precum bunicul meu, răpus
În nouăsute nouăștrei,
Mă duc și eu acolo sus
Unde nu-i vin și nici femei.

Să nu mă plîngeți. Lacrimi nix !
Să cînte tobele și naiul
Căci am plecat exact la fix
Să văd cum mai arată raiul.
Salut, bonjur, ciau-ciau, orvoar,
Plec spre o zare mai zbanghie.
Puteam s-ajung în sat primar
De nu umblam la Poezie.
Morala :
V-ar conveni să crap acum
Și să vă las un nou volum.

Mircea Micu

Cuvinte rare : mălai, cal, paște, iarbă, verde, apă, muiere, navetă, sărutare, soare, bai-bai.

Selecție metaforică : Vecinii mei au cap pătrat, / L-au căutat pe Hipocrat, / O zi întreagă într-o școală / Să-ntrebe pot minca din oală ?

sport

Promisiuni, surprize, speranțe

Balcaniada de atletism începe să devină o competiție tare. Finalul ei ne-a prezentat, într-o cursă umăr la umăr, două echipe dispuse să nu se cruțe pentru a termina pe primul loc. Disputa dintre sportivele române și cele bulgare, dintre care unele de faimă mondială, ne-a arătat cît de frumos poate fi atletismul. Este însă cazul să ne întrebăm dacă n-ar trebui să cruțăm forțele unor atlete pe care le folosim excesiv în concursurile pe echipe. O bucurie ne-a procurat echipa masculină a României învingătoare detașată. Nici una din celebrele echipe ale competiției n-a putut să-i pericliteze anul acesta primul loc. Și ceea ce e cu adevărat îmbucurător este că rezultatul nu e doar al întîmplării. Echipierii români au luptat cu seriozitate și pricepere pentru acest rezultat. Ei au avut în față concurenți excepționali, dar nu și echipe echilibrate. Iugoslavii s-au ilustrat mai ales la alergări. Bulgarii au contat rar în competiția pentru primele locuri. Surprinzător de bine s-au prezentat sportivii greci cîștigători în cîteva probe de mare prestigiu atletic. Victoria la femei și bărbați în această Balcaniadă este un rezultat meritoriu și promițător. Pe acest drum atletismul nostru își poate recîștiga spectatorii și — de ce nu ? — își poate descoperi și viitorii campioni.

★

Cupa orașului București la fotbal a fost una dintre cele mai bizare. Au participat trei echipe de A **(Dinamo, Sportul studențesc și Rapid)** și una de B **(Progresul).** Bizareria constă în faptul că întrecerea a fost dominată de echipele care veneau în această cupă cu un campionat de B în picioare. **Progresul** a eliminat pe **Sportul studențesc, Rapid** pe **Dinamo.** Cu alte cuvinte lidera seriei I din B, **Rapid,** a învins pe campioana Țării la fotbal, iar echipa de pe locul doi al aceleiași serii din divizia B — echipa de A clasată pe locul 4. Nu ne grăbim să tragem nici o concluzie, ci doar să prezentăm faptele. Dacă mai adăugăm că echipa **Rapid** n-a jucat cu toți titularii în fața unei echipe campioane care a adus în teren formația sa de bază, misterul devine și mai adînc. Să fie această cupă bucureșteană la fotbal prefața viitorului campionat care începe astăzi ? Revelația competiției e echipa **Progresul** pe care am văzut-o și apreciat-o și în meciul de campionat cu **Rapid. Progresul** a cîștigat competiția învingînd și de data asta pe Rapid. Se pare că această echipă și-a găsit un antrenor capabil s-o conducă din nou către plutonul echipelor de A. Îi urăm succes. Nu uităm că de la **Progresul** se trage Dudu Georgescu și cîți alții risipiți pe tărîale unde nu s-a semănat la vreme. Îi mai urăm să nu-și piardă noii jucători. E sigur însă că ceea ce are acum echipa **Progresul** nu mai poate pierde cu una cu două : un superior joc de echipă. Cît despre **Rapid** să mai vedem. Echipa e tînără și ambițioasă, dar asta nu e încă totul.

★

Deplasată la antipozi, jucînd în birlogul unor temute pe plan mondial formații de rugbi, XV-le românesc a reușit două victorii de bun augur. Este bine că echipa României de rugbi a renunțat la mărginitele ei contacte sportive. Valoarea rugbiului românesc era de probat în întîlniri cu adversari cît mai diferiți. Numai cu Cehoslovacia, Spania, Italia și Franța rugbiul românesc nu-și putea asigura confruntări la nivelul posibilităților sale reale.

Turneul din Argentina, luat cam ușor de reprezentativa noastră, ne-a dezamăgit, urmează să vedem ce ne aduce pînă la urmă turneul austral. Pînă acum echipa României ne dă speranțe. Ziarele din țara cu cel mai bun rugbi din lume, Noua Zeelandă, comentează cu interes aceste victorii. Dar să nu uităm că n-am jucat toate meciurile și mai ales n-am întîlnit încă selecționata Noii Zeelande. Turneul, foarte greu, se află abia în prima sa parte. Pasul făcut cu dreptul ne bucură. El confirmă cota de performanță a rugbiului românesc și dă o replică semnificativă eventualelor pesimisme. Al treilea meci a fost pierdut la scor de băieții noștri. Se pare că au fost luați în serios și că turneul abia de la al treilea meci începe.

Addidas

colocviile «luceafărului»

România culturală în lume

Vasile Ilească : În ultimii ani mai ales, politica externă a țării noastre a făcut, ca rezultat al succeselor obținute de poporul nostru în construirea socialismului, progrese uimitoare și în cunoașterea realităților românești în lume. Și în acest an, în primul rînd lucrările tovarășului Nicolae Ceaușescu, publicate în zeci de țări ale lumii, au dus peste hotare multe, foarte interesante și actuale informații despre cultura poporului nostru și despre dezvoltarea ei. Totodată, literatura beletristică și științifică românească este tot mai mult cunoscută în străinătate. Mai ales în ultimii ani a sporit interesul pentru cunoașterea acestor domenii ale activității oamenilor de cultură și știință din țara noastră. În perioada 1945 pînă la 1973, de pildă, peste 2 300 de titluri de carte românească beletristică și științifică au fost traduse și publicate în străinătate. Un număr de aproximativ 60 de titluri și uneori mai multe, de artă și de literatură se tipăresc anual în țările socialiste.

Domeniul colaborării culturale este vast. Instituțiile care colaborează în domeniul relațiilor culturale cu străinătatea, s-au străduit, după părerea mea, să organizeze diverse manifestări și acțiuni culturale tocmai acolo unde era prezentă, pe un plan mai larg, politica externă a țării noastre, urmînd și contribuind în mod efectiv la realizarea acesteia. Vizitele președintelui statului nostru au fost precedate, însoțite sau urmate, pe cele mai diferite meridiane ale Europei și globului, de acțiuni culturale românești valoroase : fie că este vorba despre organizarea de expoziții de artă sau foto-documentare, fie de formații artistice sau de prezența în presa diferitelor țări a unor articole din domeniul culturii și artelor.

Cîteva exemplificări : În America Latină, de pildă, au fost, în ultimii ani, organizate mai multe prezențe românești : expoziții, artiști instrumentiști, soliști, traduceri de cărți etc. Aș menționa faptul că aici a apărut, cu mai mulți ani în urmă, o interesantă antologie de poezie românească sub redacția lui Pablo Neruda, „44 poeți români". Avînd în vedere prestigiul poetului chilian și participarea sa directă la publicarea acestui volum, cred că putem nota o veritabilă reușită.

În alte zone, în Africa, eram prezenți doar în zonele din nordul Africii : de pildă, în Egipt, cu diferite acțiuni culturale, iar din anii 1960 și în zona Magrebului. O dată cu căile deschise de politica noastră externă spre centrul, apusul și estul Africii, prezențe românești culturale au fost semnalate în ultimii ani tot mai multe și în aceste zone. Au fost organizate expoziții de artă, „Zile ale filmului", spectacole ale formațiilor artistice, folclorice și de revistă. Despre teatru cred că este bine de arătat și aici ; cu toată dificultatea traducerii, anumite piese din dramaturgia românească clasică și contemporană au fost traduse în multe țări ale lumii, în special din Europa dar și în alte părți, și prezentate acolo cu succes. Caragiale a fost prezentat la Buenos Aires și la Tokio, la emisiunile de radio din țările respective. De asemenea, a fost jucat în multe alte țări Mihail Sebastian. Dintre dramaturgii contemporani, aș aminti pe Aurel Baranga, Ecaterina Oproiu, cu „Eu nu sînt Turnul Eifel", sau Al. Mirodan cu „Celebrul 702", Marin Sorescu cu „Iona" etc.

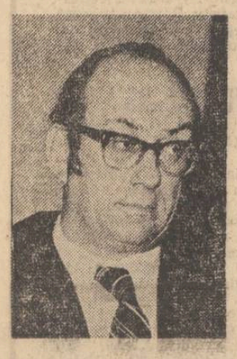

Aș vrea să menționez de asemenea, o inițiativă fertilă — „Festivalul dramaturgiei românești" organizat în Uniunea Sovietică, în 1973. Cu acest prilej au fost jucate 22 de piese românești în peste 50 de teatre din Uniunea Sovietică. La noi, în cadrul Festivalului dramaturgiei sovietice s-au jucat piese ale dramaturgiei ruse și sovietice în toate cele 44 de teatre dramatice. De altfel, în 1977 va fi organizat în Republica Federală Germania „Festivalul dramaturgiei românești". S-ar putea ca în 1977, pe bază de reciprocitate, să se desfășoare în Polonia o acțiune similară. Deci, în mod perseverent ne preocupăm de „exportul" valorilor noastre cele mai bune și, bineînțeles, de „importul" celor mai autentice valori străine. Cred că aci ne-am putea referi și la domeniul muzicii. Am organizat în R.D.G., în 1973, „Zilele muzicii românești", peste 60 de formații simfonice din R.D.G. au executat, au interpretat muzică scrisă de compozitori români. „Zilele muzicii românești" din R.D.G. sau din R.P. Polonă au evidențiat și ele caracterul generos al unor asemenea forme de colaborare. Evident, cu acest prilej au fost popularizate valorile de seamă ale muzicii românești, care s-au bucurat de o largă audiență.

Sînt și alte domenii prin care prezența românească se face mult mai mult cunoscută în străinătate. În 1974 au fost organizate peste 110 expoziții de artă plastică și foto-documentare, iar, dacă ținem seama și de expozițiile de carte, vreo 130. Expozițiile care au fost organizate, atît anul trecut cît și în anii precedenți, au dat bune rezultate cînd au fost într-adevăr de autentică valoare, fie că este vorba despre retrospective ale artelor din țara noastră, fie despre expozițiile de artă contemporană. **Tezaurul de artă** prezentat în 1970—1971 la Paris, Londra, Stockholm și Gotteborg, unde aproximativ 600 de obiecte de artă din cele mai vechi timpuri au dat o imagine retrospectivă de mare anvergură a realizărilor poporului român în decursul secolelor și mileniilor s-a bucurat de unanime aprecieri. Cu ani în urmă, în Republica Federală Germania și în Italia a fost organizată expoziția „Romanii în România".

Din pictura românească, din sculptura românească, au fost prezentate de asemenea expoziții deosebit de interesante. O expoziție comună organizată de Muzeul de artă al țării noastre, din București și de încă unele muzee din țară (din Craiova mai ales), împreună cu Muzeul Guggenheim din New York și Muzeul de artă modernă din Paris, expoziția Brâncuși, a fost prezentată la București, New York și Amsterdam. Au fost organizate, în anii trecuți, expozițiile Luchian la Varșovia și la Viena, expozițiile Petrașcu la Roma și Köln, expoziția Pallady la Moscova și Paris, expoziția Ciucurencu în Grecia, iar mai înainte expoziția Tuculescu. Într-un cuvînt, expozițiile de artă plastică și-au adus o contribuție esențială la cunoașterea valorilor noastre peste hotare.

Ion Roșianu : Este indiscutabil prestigiul de care se bucură astăzi România în lume, prestigiu bine meritat, lucru care constituie o realitate și creează condiții prielnice pentru o mai bună cunoaștere a realităților românești, a succeselor noastre, a promovării gîndirii noastre politice, culturale, științifice și, bine înțeles, a unei mai bogate activități în lume pentru cunoașterea acestor realități.

Desigur, este firesc să ne punem problema dacă prezența noastră culturală în circuitul valorilor culturii universale, este la nivelul prețuirii de care se bucură România în lume, dacă am făcut și facem totul pentru ca aceste noi realități să fie cunoscute, pentru ca arta și literatura noastră, cultura noastră să fie cunoscute în lume. Și cînd spun „cultura noastră" mă refer nu numai la artă și literatură, dar aș îngloba aici și gîndirea politică, aș îngloba ginditea științifică și toate acele elemente care compun, într-un fel sau altul, noțiunea de cultură. În acest sens, cred că putem vorbi de rezultate reale, incontestabile. Este important de a sublinia că o dimensiune nouă a prezenței literaturii românești în lume o reprezintă creșterea interesului pentru literatura social-politică, pentru creația noastră științifică. Interesul editorilor străini pentru cărțile politice românești sau despre România reprezintă, fără discuție și un ecou al interesului larg al opiniei publice mondiale, care urmărește realitățile din România, realizările noastre, politica noastră internă și externă, promovată cu exemplară dăruire de președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu. În ceea ce privește literatura în general, dar în mod special literatura beletristică, poezia, alte genuri, în 1974 s-a făcut un pas important. Însă este incontestabil că aceasta nu exprimă decît parțial diversitatea, originalitatea și valoarea literaturii noastre.

Șerban Stati : Mi se pare deosebit de stimulatoare întrebarea : „Cum folosim ceea ce există ca instrumente de difuzare a culturii românești în lume ?" Am să mă refer aici la un capitol care îmi este mai bine cunoscut și anume : cum folosim organele noastre de presă, specializate, pentru străinătate. Cred că se poate spune cu ochii în ochii cititorilor „Luceafărului" sau ai altor publicații că s-au făcut progrese, progrese — aș zice — de sistem. Însuși al acestor publicații destinate străinătății a fost lărgit în ultimii ani și a fost îmbunătățit calitativ.

M-aș referi, de pildă, la apariția tinerei publicații scoasă de editura „Univers", „Cahiers roumains d'études litteraires", o publicație care, deși foarte tînără, beneficiind de o bună lansare (se știe că Adrian Marino este un om priceput în acest domeniu și un entuziast), are deja un prestigios ecou în țară și peste hotare, diverse instituții din străinătate remarcîndu-i seriozitatea conținutului. În acest sistem a intrat în ultimii ani și revista Asociației România, „Tribuna României". Aș adăuga și contribuția, în ultimii ani, a publicației la care lucrez, „Revista Română" (Revue Roumaine) care apare în patru limbi, unde redacția cu ajutorul colaboratorilor, a făcut un notabil efort de înnoire, mai ales prin orientarea din ultimul timp spre numere tematice, axate pe o problemă sau pe un grup de probleme care au, prin ele însele, valențe deschise spre dialogul cu străinătatea, cu cultura din alte țări. Aș aminti numerele de revistă dedicate legăturii dintre artă și știință, teatrului și contemporaneității, artelor și ambianței. Numărul dedicat comediei, satirei, umorului în literatura română din trecut și de azi, sau cel dedicat contribuției culturii românești la întărirea ideii păcii și colaborării între popoare, anului internațional al femeii etc., etc. Sînt exemple care ilustrează dorința de a pătrunde în concertul internațional al revistelor de acest tip, de a trezi interesul prin abordarea problemelor care se pun azi în întreaga lume.

Ion Hobana : Orice discuție în legătură cu felul în care este prezentă cultura românească în lume trebuie să pornească de la două coordonate esențiale : prima este aceea a succeselor incontestabile ale culturii românești în anii socialismului ; a doua este o creștere a prestigiului țării noastre în lume pe toate planurile. Deci, în raport cu aceste coordonate, trebuie să judecăm dacă propagarea culturii românești este sau nu la înălțime. Mi-aș permite să dau răspunsul mai la sfîrșit.

În primul rînd cred că nu se poate în nici un caz nega faptul că eforturile care se fac de diferiți factori în acest domeniu au dat rezultate apreciabile. Nu vreau să mă refer decît la Uniunea Scriitorilor unde cunosc lucrurile mai bine și unde pot să vorbesc fără teama de a greși, cel puțin în ceea ce privește faptele concrete.

Eforturile Uniunii Scriitorilor au crescut în ceea ce privește propagarea literaturii peste hotare, an de an. Ele s-au concretizat într-o seamă de aspecte, începînd cu relațiile existente între noi și alte uniuni ale scriitorilor din țările socialiste și din alte țări ale lumii. De asemenea, prin participarea scriitorilor, în cadrul acordurilor culturale între țări, la schimburile culturale pe care România socialistă dorește să le adîncească pentru a înlesni schimbul de valori reale de cultură și pentru a face cunoscut punctul nostru de vedere în această privință. În ultima vreme am încercat, de asemenea, să facem cunoscută literatura românească și printr-o seamă de traduceri pe care le-am trimis în mai multe țări ale lumii. Aș aminti, pentru ultima perioadă, că am trimis grupaje de poezie, proză scurtă, articole, în Uniunea Sovietică, Republica Democrată Germană, Iugoslavia, Anglia, Finlanda, India, R.F. Germania, Statele Unite ale Americii, Suedia și în alte țări. Am încercat să propagăm literatura și cultura noastră și prin invitarea unor personalități ale culturii europene, în așa fel ca să le trezim interesul pentru ceea ce se face în România.

Ca și prin participarea scriitorilor români la numeroase manifestări internaționale, unde au dus cuvîntul nostru și au afirmat valorile literaturii noastre clasice și contemporane.

Revistele Uniunii Scriitorilor (și mă refer nu numai la Secolul XX a cărei valoare este cunoscută și recunoscută în țară și peste hotare, dar și la revistele noastre în alte limbi și care sînt citite și în alte țări) au publicat numeroase opere literare, făcînd în felul acesta posibilă cunoașterea lor de către cititorii din diferite țări.

Vasile Tomescu : Putem spune astăzi că muzica românească ar putea să suscite interesul și prețuirea egală cu aceea pe care le suscită școli muzicale care au o tradiție multi-seculară. Aceasta ar fi, fără discuție, potențial, calitatea muzicii românești de azi. Dar dacă examinăm exigent lucrurile, trebuie să tragem concluzii cît se poate de diferite pe fiecare plan și, respectiv, să propunem măsuri corespunzătoare. Cred că am putea aprecia, vorbind de muzica populară, că ea cunoaște și în țară și în afară, o viață importantă. În țară, de pildă, ansambluri de frunte care continuă viața acestui tezaur pe care l-am moștenit, și soliști cunoscuți în anii noștri, ca de pildă Gheorghe Zamfir și foarte mulți alții, pe care i-ați văzut cu multe prilejuri și la televiziune sau în săli, ați citit despre succesele lor în lume ; aproape nu există festival folcloric în lume la care să participe formații și soliști români care să nu ia premii de frunte, ceea ce dovedește atît înflorirea mai departe a talentului acestor creatori cît și viabilitatea nestinsă a folclorului, originalitatea sa, consacrată ca atare în toate prilejurile, de specialiști și de publicul larg. Apare însă chiar aci una dintre probleme. Nu este încă suficient de bine reglementat, nu există încă un statut în ce privește modul de prezentare al acestei muzici. De exemplu, în momentul de față au apărut probleme care merită toată atenția noastră, legate de faptul următor : în ce măsură acest aport este unul de transmitere a unei bogății naționale sau este o treabă particulară. Din păcate trebuie să spun că există artiști — și nu din cei de mîna a doua — care își însușesc la modul personal aceste valori naționale și înțeleg să profite cîteodată de răsplată materială în mod excesiv și nelegitimat de acest fapt. Unii specialiști străini au înregistrat monumente nepieritoare ale folclorului, comercializîndu-le. Există și cazuri fericite cînd mari artiști străini au apelat la expresii ale artei noastre străvechi ; amintesc, de pildă, faptul că Paolo Passolini a pus, alături de „Oedip", călușari, colinde, mioriță, bocete, demonstrînd și confirmînd ideea noastră că folclorul are o vechime, are o continuitate care îi permit să fie înscris printre valorile de cultură cele mai puternice din lume.

Arta de amatori, care este o realitate, aparținînd în mod specific culturii socialiste, pe acest plan al folclorului, a dat de asemenea foarte frumoase rezultate, ca și arta profesionistă, deopotrivă. Muzica ușoară, în ultimii ani a cunoscut mutații în sensul cel mai lăudabil al cuvîntului și anume din zona unei tematici sau unei estetici de foarte eterogenă obîrșie și de foarte discutabil sens și finalitate, în zona unei arte pătrunse adînc și specific de etica societății noastre și de marile teme ale actualității și ale istoriei. Cine a ascultat cîntecele care s-au născut la Mamaia a văzut cît poate de mult muzica ușoară să se pătrundă de valori morale și estetice foarte înalte. Participarea compozitorilor la concursuri internaționale de creație s-a împlinit prin acordarea unor premii internaționale întîi : de pildă, Pascal Bentoiu a participat la un concurs de operă în Italia și a luat premiul I cu „Hamlet" care a fost montată în premieră în aprilie trecut la Marsilia. Tot așa cum alte lucrări, de Anatol Vieru, Wilhelm Berger sau Tiberiu Olah și alți compozitori s-au bucurat de aprecieri.

Uniunea Compozitorilor are o contribuție activă pe planul răspîndirii în lume a unui material util de propagandă privind muzica românească. În această privință au fost tipărite lucrări importante, unele în limbi străine, care privesc tezaurul foarte vechi al culturii noastre. Pe planul manifestărilor muzicale propriu-zise în ce privește țările socialiste putem face mult, și facem destul de mult, în cadrul convențiilor reciproce care ne dau posibilitatea să facem un schimb foarte larg de membri ai Uniunilor respective și deseori să inițiem și să participăm la festivaluri de muzicologie. Participăm activ la festivaluri cu caracter periodic din țările socialiste : Polonia, R.D.G., Uniunea Sovietică etc.

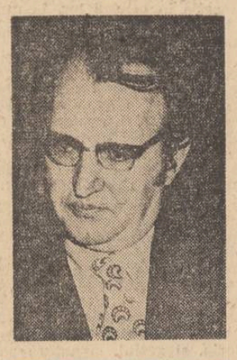

Anton Vârlan : Lucrez în domeniul foarte concret al schimburilor de impresariat; am făcut primii pași importanți și în acest domeniu, și va trebui să muncim și mai mult pentru că prin documentele de partid avem sarcini deosebite în ce privește schimburile de valori spirituale. Ne-am propus în acest sens să extindem atît numărul participanților cît și aria participărilor. În anul trecut am avut peste hotare trimiși prin impresariat peste 2 900 de artiști și formații, în 37 de țări. Dintre acești artiști și formații n-au lipsit artiști de frunte și formații de frunte. Pentru prima dată am avut un turneu al corului de copii Radio în Japonia. De asemenea, în Anglia a avut loc turneul Filarmonicii „George Enescu". Nu mai vorbesc de turneele corului Madrigal în Austria, în Italia. În Suedia, am prezentat, prima oară pe plan mondial, opera „Oedip" cu rezultate excepționale. În afară de artiști de frunte trimitem formații camerale, Filarmonica „George Enescu" și filarmonici din provincie.

Ștefan Augustin Doinaș : Am să mă refer la un domeniu pe care-l cunosc mai bine, acela al poeziei, dar cred că o parte din afirmațiile pe care le voi face să fie valabile și asupra altor domenii ale culturii. Eu aș zice că, în materie de cunoaștere a României culturale în lume, nu am făcut tot ce eram datori să facem. De ani de zile, în materie de politică externă, România este prezentă, este implicată în circuitul internațional, contribuția ei este reală, pozitivă, recunoscută, unanim apreciată. În diversele părți ale globului, mai îndepărtate sau mai apropiate, România este cunoscută prin acțiunile ei de politică externă și de către oameni care s-ar putea spune chiar că nu au în mod deosebit vocația politicului. Mi se pare că luînd acest termen al politicii noastre externe ca un ideal în materie de politică culturală externă, avem mari datorii de onorat pentru că dacă acum cîteva decenii ne mulțumeam cu bucuria să constatăm că un nume de scriitor sau de artist, o personalitate românească a fost amintită undeva, astăzi o asemenea situație nu mai poate să ne bucure. A fi implicat în circuitul internațional de cultură înseamnă a fi implicat și valoric, nu ca o simplă prezență, ci ca o valoare cunoscută, integrată, asimilată, față de care se ia poziție, pozitiv sau negativ, dar care este dezbătută. Fără asemenea implicație axiologică, de valoare, ecoul va fi unul trecător. Or, pentru domeniul despre care o să vorbesc, despre poezie, situația este puțintel mai delicată. Aici, o valoare poetică nu se comunică în mod mecanic, automat, dincolo de hotarele țării noastre, deoarece o valoare poetică este condiționată, se realizează în structura materială și spirituală, a unei limbi. Pentru ca să fie cunoscută, ea trebuie să fie transportată dincolo de granițele spirituale ale limbii noastre, deci re-creată într-o altă limbă. Or, aceasta desigur că este o problemă mai specială.

Care a fost situația pînă acum, adică în ce stadiu ne găsim ? Știu că s-au făcut o mulțime de contacte culturale oficiale. Fără îndoială că asemenea contacte sînt de dorit să se dezvolte cît mai mult, să fie aprofundate, să capete chiar un anumit ritm, o anumită periodicitate.

Dar pentru domeniul la care mă refer, vreau să reamintesc unele lucruri : în 1968 apărea la Paris o antologie a poeziei românești. Această antologie este, după mine, un spectaculos eșec. Sumarul ei este absolut neconcludent, ea oferă o neconvingătoare imagine a valorilor noastre poetice, cuprinde multe texte nereprezentative. Aceste afirmații sînt valabile nu atît pentru poezia noastră contemporană — unde recunoaștem că valorile trebuie să fie cernute de timp, — dar este vorba de poezia noastră clasică. Antologia e foarte mare, ea merge de la începuturi pînă astăzi. Or, indeosebi valorile noastre poetice clasice din secolul trecut sau marii poeți ai noștri dintre cele două războaie, este regretabil că au fost traduși așa cum au fost traduși.

Au existat de asemenea contacte semi-oficiale. Dar aici se poate ivi pericolul unui amatorism din partea anumitor străini. Apar solicitări care vin din partea nu atît a unor oameni de cultură, ci eu aș utiliza un termen mai drastic, a unui fel de „turiști culturali".

Nu de mult timp o antologie de poezie românească a apărut în Anglia și a stîrnit nedumeriri în cercurile engleze de cultură, cele care se interesează de poezia noastră contemporană. Ecourile despre care vorbesc eu sînt, firește, ecouri culese din anumite pături sociale. Știm că în Occident nu există interesul față de poezie care există la noi unde revoluția culturală a operat o radicală schimbare de atitudine a marelui public față de poezie. Acolo poezia circulă în anumite zone. Dar aceste zone dau tonul cultural din țările respective ; or, acolo, această antologie de poezie românească a stîrnit nedumeriri, și cum oamenii nu știu ce se găsește, au emis următoarea ipoteză : poate că această poezie a acestei limbi pe care n-o cunoaștem este intraductibilă, dar așa cum e aci ea nu spune nimic ! Departe de mine intenția de a nega inefabilul poetic. Există, fără îndoială, ceva ce nu poate fi tradus. Nu e mai puțin adevărat însă că atunci cînd cel care traduce este el însuși o personalitate literară, are el însuși talent și este el însuși poet, există foarte multe șanse ca traducerea aceea să se apropie de ceea ce este textul, ca talent și valoare, original, în limba în care a fost scris. În poezie nimic nu se poate face, cînd este vorba de traduceri, în mod mecanic. Trebuie să existe o consonanță spirituală, trebuie să existe o intuiție a valorilor pe care vrei să le preiei dintr-o limbă și să le perfectezi în limba ta. Poți să fii poet foarte mare în limba ta și să nu fii bun traducător, și poți invers, să fii mai puțin poet în limba ta, dar să fii mai bun traducător.

Au existat, de asemenea, contacte directe între scriitori. Fără îndoială că aci intervine interesul personal, de înțeles atunci cînd el nu ia forme excesive. Dar dacă vedem ce anume s-a tradus datorită unor asemenea contacte directe, vedem că unele rezultate s-au înregistrat ; în orice caz cantitatea de neizbutit în ele nu se răsfrînge asupra unei instituții, asupra unui organism cultural, ci îl privește exclusiv pe cel care a realizat acest contact. Dar, de pildă, o traducere ca aceea de care a beneficiat Eugen Jebeleanu în italiană și care i-a adus premiul Etna-Taormina este o traducere care realmente a stîrnit interes italienilor pentru un poet român. Deci, rezultate se văd.

În sfîrșit, al patrulea mijloc este acela al unor traduceri făcute în țara noastră, publicate în țara noastră sau în străinătate, făcute de către români care cunosc limbi străine sau de către străini care fiind de foarte mult timp în România aproape că au ajuns să-și facă din aceasta profesiunea lor de bază. Mărturisesc că noi, la „Secolul XX" am publicat foarte multe asemenea traduceri. Totuși, părerea mea este că oricare dintre noi, oricît ar ști de bine o limbă străină, nu e capabil să-și dea seama dacă o traducere în această limbă este realmente o traducere de valoare sau nu. Pentru asta e nevoie de o intuiție a limbii, care să vină dinăuntrul acestei limbi ! Nu de mult, un poet francez a fost în țară. Am avut prilejul să-l întîlnesc, era foarte interesat de poeții români. I-am vorbit cu mare entuziasm despre Ion Barbu și fiindcă tocmai apăruse traducerea în franceză a lui Ion Barbu i-am arătat-o. Am apărut ca un copil entuziast care vrea să arate :

—„Uite ce nemaipomenit de mare lucru am realizat noi !" Însă rezultatul n-a fost pe măsura așteptărilor. Omul mi-a spus : „Bine, dar asta e ceva rizibil ! Nu numai că nu mărturisește valoarea poetului Ion Barbu, dar efectele sînt hilare. E imposibil !" Și mi-a dat niște exemple pe care eu însumi le citisem înainte și mie mi se păreau că erau „lucruri care merg !" Dar e cu totul altceva dacă lucrul acesta este citit de un francez și cînd, în plus, mai este și scriitor, în speță, poet.

Iată, deci, de ce mi se pare că aceste traduceri făcute la noi de către români care știu o limbă sau de către străini care sînt de ani de zile în țara noastră sînt, nu o dată, tentative infailibil sortite eșecului.

Cu totul altceva este atunci cînd traducerile sînt făcute într-o limbă străină a unor scriitori din România care sînt scriitori în limbile naționalităților conlocuitoare. Un scriitor german de la noi, un scriitor maghiar sau sîrb de la noi fără îndoială că va putea traduce cum trebuie aceste lucrări.

Ion Roșianu : Și noi, la Direcția culturală a Ministerului de externe, am dori să facem mai mult în această privință, să contribuim mai mult la cunoașterea acestei literaturi, a valorilor noastre, a creației noastre literare. S-au făcut referiri la cîteva lacune în ceea ce privește activitatea pe acest tărîm. Desigur sînt lucruri reale. Există și unele cauze obiective. Dar mi se pare că sînt și foarte multe elemente de subiectivism. În primul rînd, noi avem creat un cadru, să zic așa, juridic, prin acordurile culturale care le-am semnat cu peste 80 de țări. Foarte multe instituții, inclusiv uniunile de creatori, au înțelegeri directe cu alte uniuni de creatori și cu alte instituții. Avem programe, protocoale și planuri ale altor instituții, ale Radiodifuziunii și Televiziunii, de pildă, unde de asemenea se promovează valorile literare și artistice românești. Avem un cadru juridic care permite difuzarea largă a acestor valori ! Esențial este ca noi să folosim acest cadru și să-l folosim cu grijă, cu răspundere, să vedem împreună ce ar trebui făcut pentru acest lucru. Există, firește, și posibilitatea de a realiza acțiuni în afara acestui cadru. Dar cel mai important este să folosim în primul rînd acest cadru.

În primul rînd să realizăm o selecție riguroasă, preocupată de calitatea și conținutul lucrărilor, propuse spre popularizare. Nu este pentru nimeni un secret că nu numai în domeniul de care a vorbit tovarășul Doinaș, dar și în alte domenii nu se realizează întotdeauna selecția cea mai riguroasă, după principiile valorilor autentice. Așa, de pildă, la festivalurile de filme nu totdeauna noi am prezentat filmele care efectiv sînt valori ale creației noastre cinematografice.

Șt. Augustin Doinaș : Cred că pot fi mai activ facilitate prin mijloacele și metodele care stau la îndemîna diverselor foruri, contactele între scriitori. Cred că pot fi întărite reprezentanțele noastre culturale din străinătate. Sînt oameni care pot face mult, care sînt în stare să facă mult și îndeplinindu-și obligațiile ce le au în calitatea lor de reprezentanți ai României. Adică să fie în același timp și oameni de cultură și buni funcționari, căci este vorba de o muncă responsabilă, de o activitate culturală necesară de îndeplinit într-o capitală străină.

De asemenea, de un real sprijin poate fi activarea bibliotecilor românești care se află în diverse orașe din străinătate, chiar dacă nu neapărat în capitale, activarea centrelor de cultură, a asociațiilor noastre de prietenie între țări.

Pe de altă parte, organismele specializate ar putea să lanseze cu maximum de exigență invitații pentru personalități de frunte ale culturii străine (mă refer la poezie dar nu numai la ea), acele personalități care pot să îndeplinească un dublu rol : să se intereseze direct de literatura noastră și să cîștigăm în ei niște eventuali traducători, sau să aibă o poziție care poate să determine acolo o anumită acțiune, menită să preia niște traduceri ale noastre. De asemenea, s-ar putea ca, în acordarea burselor, să se aibă în vedere tineri studenți eminenți care studiază în diverse capitale și orașe străine limba română și care au înclinație spre literatură, sau pentru tineri scriitori din străinătate, burse de o lună, două, trei, șase sau chiar de un an, care să le înlesnească studierea limbii noastre și să-i facă interesați de traducerea prozei, poeziei, teatrului nostru în limba țării lor.

În întreaga acțiune de popularizare a literaturii să se aibă mai ferm în vedere faptul că numai preluînd, ceea ce este autentic, ceea ce este specific, ceea ce reprezintă o valoare spirituală cu rădăcini adînc înfipte în realitatea poporului, adică numai realizînd întîi de toate valori de mare specific național, numai acestea vor fi capabile să ne ducă pe noi și să ne înscrie în circuitul valorilor universale. Noi nu putem face deliberat literatură pentru străini, pentru universalitate. Aceasta e o poziție axiologică falsă. Nu putem face decît literatură pentru noi. Să facem o adevărată literatură românească, crescînd din realitățile noastre, din trecutul și din prezentul nostru cît și din aspirațiile noastre de viitor, realizînd întîi tot ceea ce avem specific. De abia atunci limba devine altceva, este o bază solidă care ne ajută să circulăm în afara granițelor țării noastre. Numai aceste valori autentice care se inspiră din specificul nostru național pot să fie receptate cu atare și să interezese pe străini, să fie discutate și dezbătute, să stîrnească ceva în sufletul lor. Aceste adevăruri trebuie să fie transformate într-o realitate dinamică, stimulatoare, într-un act de patriotism luminat.

Ion Hobana : Ne-a vorbit tovarășul Roșianu despre cele peste 80 de țări cu care avem acorduri culturale, și acest lucru — după cum știm — reflectă tocmai creșterea prestigiului țării noastre, a intrării noastre depline în concertul internațional etc. Schimburile de creatori să fie folosite mai bine decît se face acum — și este un element autocritic în ceea ce spun — pentru propagarea culturii noastre. Cînd trimitem asemenea oameni în străinătate, ei să aibă obligația de a vorbi despre cultura românească, în general, despre literatura românească, în fața nu numai a oamenilor de cultură, dar poate și în fața unui public mai larg. În felul acesta

Continuare în pag. a 7-a

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Boiș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 34 (695)
Vineri
22 august
1975
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Sărbătoarea Patriei

Există în istoria unui popor evenimente de maximă trăire și semnificație, atît prin suma fenomenelor care le-au premers, prin forțele pe care le-au pus în mișcare, cît și prin consecințele ce decurg din ele. Astfel de evenimente marchează istoria popoarelor și-i dau sens. Nouă, românilor, popor pașnic și muncitor, modest dar încrezător în puterile și destinul său, ne sînt scumpe și prețuim cum se cuvine asemenea momente de înaltă rezonanță istorică.

Insurecția națională armată antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 a constituit începutul unui drum nou în istoria patriei, a trecerii poporului român la făurirea în mod liber, descătușat, a propriului său destin. De aceea, între atîtea multe evenimente de deosebită rezonanță ale istoriei noastre pe care le ținem la mare preț, acesta ne este unul dintre cele mai scumpe. Aniversarea lui constituie și sărbătoarea națională a României socialiste. Anul trecut, la Sesiunea jubiliară a Marii Adunări Naționale consacrată celei de a XXX-a aniversări a eliberării României de sub dominația fascistă, tovarășul Nicolae Ceaușescu a făcut o amplă și profundă expunere asupra însemnătății și semnificației actului insurecțional de la 23 August 1944. Răsturnarea dictaturii militaro-fasciste și ieșirea României din războiul dus de Germania hitleristă împotriva Uniunii Sovietice s-a realizat în condiții istorice deosebite. Trebuie să spunem, fără nici o putință de tăgadă, că în fruntea luptei împotriva cotropitorilor fasciști s-a aflat Partidul Comunist care, în colaborare cu alte forțe progresiste, sprijinindu-se pe masele largi populare și organizîndu-le au dat, încă de la începutul ocupației, lovituri grele fascistilor. Acțiunile de partizani, sabotarea mașinii de război hitleriste, ura poporului român față de ocupanți, starea de spirit generală creată în țară au permis să se organizeze cu succes acțiunea de înlăturare a dictaturii fasciste, de alăturare a țării noastre armatelor sovietice, coaliției antihitleriste. Izbînda acestor acțiuni a fost posibilă, desigur, și datorită condițiilor internaționale favorabile determinate de strălucitele victorii obținute în lupta împotriva Germaniei hitleriste de armatele sovietice, de coaliția antihitleristă. **„Este un mare merit** — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — **al Partidului nostru comunist că a știut să folosească în mod corespunzător această situație, să organizeze activitatea sa proprie, a celorlalte forțe, inclusiv a forțelor militare, pentru înfăptuirea insurecției naționale armate, antifasciste și antiimperialiste".**

Poporul român a considerat drept o sacră datorie a sa nu numai să lupte pentru izgonirea hitleriștilor de pe teritoriul întregii țări, ci să contribuie și la eliberarea altor țări de sub ocupația fascistă, la zdrobirea definitivă a Germaniei hitleriste. Jertfele de sînge depuse atunci, paginile de eroism și abnegație înscrise de ostașii și voluntarii români pe fronturile luptei antifasciste, contribuția umană și materială adusă la înfrîngerea agresorilor dovedesc că poporul nostru și-a făcut pînă la capăt datoria față de sine și față de istorie.

În cei treizeci și unu de ani care au trecut de la glorioasa insurecție din August 1944, România a parcurs drumul victorios al noii sale istorii, al noilor sale împliniri. Fiecare an, prin munca entuziastă a întregului popor sub conducerea înțeleaptă a Partidului Comunist, a dus la minunatele izbînzi și realizări cu care pe drept cuvînt ne mîndrim. Țara s-a transformat din temelii, socialismul a învins definitiv la orașe și sate. Mai cu seamă după cel de-al IX-lea Congres al partidului s-au obținut realizări remarcabile în toate domeniile — în industrie și agricultură, în cultură și știință, în consolidarea unui nou climat social și spiritual, în afirmarea în viață a principiilor democratice și echității socialiste. În mod legitim, într-un asemenea climat, omul de artă și-a aflat sensul faptei sale de creație, toți slujitorii frumosului făcîndu-și un țel civic și estetic din făurirea unor opere inspirate din viața poporului, dăruite poporului.

Evenimente istorice în viața partidului și a poporului. Congresele al X-lea și al XI-lea ale Partidului Comunist Român s-au constituit prin semnificațiile lor social-politice, prin hotărîrile lor, prin strălucitele documente adoptate, în călăuze sigure ale muncii, eroismului și nobilelor eforturi la care poporul român se consideră angajat cu toată ființa sa. Însuflețite de o unanimă devoțiune, numeroase colective de oameni ai muncii de pe întinsul patriei au raportat cu mult înainte de termen îndeplinirea sarcinilor actualului cincinal.

Cu legitimă mîndrie trebuie să remarcăm creșterea prestigiului României socialiste în lume, a rolului statului nostru în promovarea noilor principii în relațiile dintre țări și popoare, bazate pe egalitatea în drepturi, respectului independenței și suveranității, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, nerecurgerea la forță sau amenințarea cu forța în raporturile intestatale. Contribuția adusă de România la statornicirea acestor principii în viața internațională a fost recunoscută recent și cu prilejul semnării **Actului final** al Conferinței la nivel înalt de la Helsinki, unde prin glasul celui mai autorizat fiu al poporului nostru, președintele Nicolae Ceaușescu, poporul român și-a afirmat voința de pace și colaborare, încrederea în triumful rațiunii și păcii.

Poporul întreg, strîns unit în jurul partidului, pășește în acest august aniversar, în coloanele marii sărbători, cu demnitate, cu satisfacția de a se ști autorul unor măreț înfăptuiri, avînd în față un program lucid și măreț în îndeplinirea căruia toți oamenii muncii, de la orașe și de la sate, — români, maghiari, germani și de alte naționalități — își vor aduce contribuția patriotică entuziastă, profund responsabilă.

Luceafărul

Desen de Sabin Ștefănuță

23 AUGUST 1944 — 23 AUGUST 1975

31 de ani în viața unui popor înseamnă istorie. O istorie cu evenimente și fapte atît de numeroase și de bogate în semnificații încît cercetătorului contemporan îi este cu neputință să le cuprindă pe toate deodată. Care din anii care au trecut pînă la realizările de astăzi ale socialismului în România este mai apt să fie distins pentru contribuția sa la transformările care s-au petrecut? Ce semnificație se cade a nu atrage luarea aminte cu dinadins?

Împărtășind convingerea și satisfacția că istoria de 31 de ani a României socialiste este aptă integral a fi remarcată de cel ce o cercetează, revista „Luceafărul" — prin semnătura a 32 de scriitori, din toate generațiile, care au desprins din agenda bogată în fapte și evenimente semnificative ale anilor doar cîteva, năzuind spre cele esențiale — aduce prin paginile de față un cald omagiu realizărilor excepționale pe parcurs de 31 de ani ale întregului nostru popor.

Drum prin istoria Patriei

TREIZECI ȘI DOI DE SCRIITORI EVOCĂ CEI TREIZECI ȘI UNU DE ANI AI NOII VIEȚI A PATRIEI

Semnează : ● Victor Tulbure ● Traian Iancu ● Ion Hobana ● Radu Bădilă ● Ion Bănuță ● Dumitru Honciuc ● Alexandru Balaci ● Nicolae Dragoș ● Nicolae Ciobanu ● Ștefan Iureș ● Ion Țugui ● Petre Ghelmez ● Petru Vintilă ● Ilie Tănăsache ● Maria-Luiza Cristescu ● Dinu Flămând ● Mihai Stoian ● Florin Mugur ● Niculae Stoian ● Matei Gavril ● Nicolae Velea ● Valeriu Râpeanu ● Mircea Radu Iacoban ● Platon Pardău ● Florin Costinescu ● Mihai Beniuc ● Barbu Cioculescu ● Mihail Cruceanu ● Corneliu Vadim Tudor ● Radu Dumitru ● Virgil Teodorescu ● Dan Zamfirescu

PAGINILE 2—3—4

PORTRETE CONTEMPORANE

Omul prezentului

Ne-am obișnuit să vorbim despre transformările prin care trecem ca și cînd altcineva le-ar înfăptui pentru noi : se îndeplinește, se realizează, se face, s-a obținut, se va îndeplini. Un anonim genial pare — după asemenea expresii — să fie autorul vieții noastre, iubit de toți dar neștiut de nimeni, asemenea creatorului popular.

Nu știu dacă s-a încumetat cineva vreodată să-l afle pe blîndul stăpîn al Mioarei și dacă drumul spre el n-a dus în cele din urmă la stelele de pe cer. Drumul pe șoselele asfaltate ale lumii de astăzi nu duce, oricît ar părea de ciudat, nici mai drept nici mai repede spre acel om ales între alții și de numele căruia să se lege frumoasele zidiri dimprejur. Toți oamenii în egală măsură înalță azi ceea ce trebuie să se înalțe, așa că reporterului nu-i rămîne de ales decît să vorbească de milioane de eroi de-odată sau, să accepte că o persoană a treia, un anonim genial, un EL care poartă în sine o semințe întreagă de oameni este autorul a ceea ce s-a făcut, se face și se va făuri.

Este peste măsură de frumos și de greu să zugrăvești în litere pe hîrtie un asemenea erou al lumii de astăzi, în toată puterea cuvîntului — anonim genial. Îl găsești la cîrma bunului mers al cîmpiei române, îl afli cu gura pe gura de foc a furnalului veșnic și să vedem, din gigantica lui acțiune, ce se poate alege pentru un portret ? Ce alegem din curgerea unei ape ca să vorbim despre apă și din trecerea soarelui peste lume ca să vorbim despre soare altfel de cum este el ? Munca oamenilor muncii, contemporanii noștri, este o întîmplare definitivă cum este natura : nimic n-o împiedică să fie cum este ,nimic n-o poate stăvili.

Ne-am pus adeseori această grea întrebare : cum este cel ce se află în fața ochilor noștri, cel ce tocmai în clipa aceasta cu modestie, bunăcuviință și bucurie acceptă să-și șteargă cu palma bătătorită numele de pe temelia zidirii care tocmai s-a terminat ? Este mărunt și aprig ori este înalt și năvalnic ? Tăcut din cale afară, tenace ori, dimpotrivă, deschis către lume ca odăile pregătite să prindă în ele soare și vînt ? Cum este el ? Deplin conștient de menirea pe care o are, de fapta pe care o face, de locul pe care îl are într-un întreg, ori atît de îndrăgostit de petecul de pămînt care-i stă sub picioare încît din iubire curată poartă în timpul recoltei ramuri și fructe întocmai ca arborii ? Un om pe care țara în care trăiește îl sprijină cu un umăr de mare nădejde tocmai cînd omul are nevoie de sprijin ca să lucreze spre binele ei ? De unde răsare această putere ca un om al cîmpiei care devine un om al uzinei să șadă acolo, în mijlocul industriei constructoare de mașini, utilaje și unelte, de parcă acolo s-ar fi și născut ? Cum dobîndește atît de rapid conștiința unei munci de altă natură și cu alt fel de răspundere ? Unde aruncă ancora un om al țării de astăzi pentru ca transformările prin care trece să nu-l fure-n larg și să nu-l amețească de virtejurile dimprejur ? Cum fac greul și binele o astfel de cumpănă încît adevărul să iasă victorios ?

În căutarea genialului creator anonim al țării noastre de astăzi care trăiește aproape în fiecare din oamenii atît de modești pe care îi întîlnim, chiar sub titlul acesta de PORTRETE CONTEMPORANE, revista „Luceafărul" își face o datorie de onoare să țipărească și de aci înainte imagini literare cît mai îngemănate cu profilul modelelor.

Sânziana Pop

O primă secvență a acestei noi inițiative publicistice a revistei o propunem cititorilor noștri prin reportajele-portret publicate în pagina a 10-a

VIAȚA LA ZI

Alături, totdeauna

În toate momentele grele prin care a trecut patria noastră — și istoria a fost generoasă cu noi, în această privință ! — lucrul care ne-a tulburat și ne-a bucurat poate cel mai mult între toate, a fost să-i vedem pe toți compatrioții noștri uniți, solidari, descoperindu-și împreună forțe noi de răspuns la toate solicitările la care erau supuși. Ne-am spus, atunci, unii altora, și noi înșine ne-am văzut confirmați de realitate, că e minunat acest moment de unire a tuturor, că, iată, oamenii sînt alături unii de alții și la bine, și la rău. Dar de îndată ce amenințarea, de o natură sau de alta de care erau amenințați oamenii trecea, ne-a fost dat să vedem cu stupoare că, în unele locuri, randamentul oamenilor era mai mic în condiții de seninătate decît în condiții de primejdie. Nu e greu de înțeles că omul se mobilizează mai grabnic și mai profund pentru a scăpa de un rău, decît pentru a face ca o situație bună să ajungă să fie foarte bună. Pentru o bucată de pîine, într-un moment de foame, un om e în stare să răstoarne și munții. Pentru două pîini frumoase și proaspete, aflate în camera cealaltă, e posibil ca un om sătul să ezite să se ridice din pat.

Momentele grele prin care a trecut patria — și istoria a fost generoasă cu noi în această privință — ne-au învățat să fim alături și la rău și ne-au arătat de multe ori că noi știm să fim alături unii de alții.

Dar viața nu e compusă numai din momente grele. Și oricît de generoasă s-ar fi dovedit istoria cu noi în a ne oferi momente grele, în care noi am știut să fim solidari, păstrîndu-ne intactă disponibilitatea de creație, am trăit și multe momente fericite. Paradoxal, dar în asemenea momente s-au ivit și oameni care s-au purtat ca niște analfabeți morali, nereușind să fie alături ei între ei la bine.

Trebuie spus că uneori invidia, alteori nepăsarea, alteori necinstea încearcă să întărîte oamenii unii împotriva altora și să vopsească nimicnicia în culorile mărinimiei, mințind un timp cu ea. Prieteni vechi nu s-au mai suportat unul pe altul cînd au ajuns în situații mai bune. Oameni care împărțiseră frățește aspra și nobila bucățică de pîine a unei situații vitreae, reușind să se satur amîndoi din acea biată bucățică, n-au mai reușit să împartă la fel de corect și de mulțumitor pîinea, cît roata carului, a unei situații bune.

Să fim deci alături la rău și la bine. Să nu ne iubim unii pe alții doar în clipele de mobili-

Adrian Păunescu

Continuare în pag. a 9-a

JURNAL DE POET

Recunoștință și datorie

Sînt bucuros ca scriitor la lampa mea înaintea zorilor, să mă știu angajat în patria mea cu ceilalți truditori pentru propășirea ei, pentru luminarea și înfrumusețarea vieții de zi cu zi a contemporanilor mei din țara mea pe care o iubesc și căreia îi aparțin cu tot ce am mai bun. Dragostea de Patrie este prilejul înnoirii neîntrerupte pentru fiecare dintre noi, este generosul avînt care ne poate însoți în fiecare zi în efortul nostru creator și păstrător de tradiție ducînd mai departe istoria noastră milenară de oameni pașnici și harnici și echilibrați.

În aceste zile cînd se pune temeiul economic al următorilor cinci ani ai țării noastre, noi scriitori trebuie să știm că și de scrisul nostru depinde împlinirea acestui temei. Căci este vorba de creație, de ani pașnici, de trudă chibzuită și continuă, nu de grabă și lucru de mîntuială, ci de febră întins creatoare, acea seninătate zvîcnind, acel echilibru al omului sănătos care-și aduce roada la vremea potrivită.

Scrisul nostru trebuie să fie cerul senin și ocrotitor, cupola de azur sub care fiii țării noastre împlinesc prin munca lor asupra naturii elementelor unealta necesară înfăptuirii unui climat ocrotitor creșterii și împlinirii geniului nostru național în condițiile istorice-sociale în care trăim.

Mîna noastră trebuie să fie mai blîndă și adîncă pe hîrtie păstrînd căldura inimii pînă în casele concetățenilor noștri truditori, pînă în inimile lor și ale copiilor lor

Noi trebuie să știm că scrisul nostru are menirea de a-l face pe om mai bun, mai moral și mai liber, mai apt pentru comuniune, mai ge-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 9-a

Țara cea veșnică

În toate alveolele acestor dimineți tonice, din țara veșnic tînără, pătrunde mereu un aer sănătos iscat în lumea carpatică de suflul nou ce a trezit, cu peste trei decenii în urmă, poporul nostru la realitatea eliberării de exploatare și servituți, la demnitatea muncii, a străduințelor, a rîvnei și a fecundării valorilor reale și punerea lor în serviciul binelui general.

Ideea de demnitate s-a plămădit definitiv cu ființa poporului, din clipa cînd, luîndu-și arma în mînă odată cu soarta și-a făcut dreptate, curățînd pămînturile de buruiana cotropirii și a devenit stăpînul tărîmului, al colinelor, al munților și al apelor, într-un spațiu propriu, căruia i-a asigurat etapă cu etapă o ascensiune nemaipomenită în istoria lui, capabilă să uimească acum prin performanțe de renume, neamurile acestei planete.

Smulși din cătușele unei oprimări seculare, oamenii noștri au descoperit sensurile profunde

Eugen Teodoru

Continuare în pag. a 9-a

Spre mîine

Mai firesc decît să te bucuri în august
ce poate fi — nu știu;
în august totul e-nalt, omenesc, este viu.

o întrebare cerului — de ce este albastru și pur,
o întrebare lanului — de ce aurește ora-n cadrane;
în august iubirea naște în piept infinite coloane.

o întrebare gîndului — de ce atît de mult cu fapta se aseamănă,
o întrebare palmei — de ce e cuib pentru rouă și pîine ;
în august ideile rotesc planete spre mîine.

o întrebare rîului — de ce-și urcă neodihna în cîntec,
o întrebare pădurii — de ce frunza e pleoapă fără somn, în veghere ;
în august visul ne cheamă, frumusețea ne cere.

o întrebare omului — și omul răspunde,
cuvîntul desenează în aer al țării contur
hotărît de partid ;
august — idee
arde perpetuu și pur.

Florin Costinescu

TINAR IN AGORA

Culoarea bucuriei

August a fost pentru mine întotdeauna o lună enigmatică. M-a uimit rotirea statornică a constelațiilor spre ținuturile hiperboreilor, punînd întîiele semne zeilor tutelari ai mareelor albe.

M-a uimit lumina. Uneori aspră și sticloasă asemeni auritelor boabe de grîu ; alteori obosită, dospind în ceața după-amiezilor tomnatice fermecătoare ploi.

M-a uimit pămîntul năuc de sete zvîrlind din minuscule borte legiunile țîrîitoare de grelieri și lăcuste și otrăvita mireasmă a ultimelor flori de cîmp.

Dar mai cu seamă m-a uimit absența macilor.

Horia Bădescu

Continuare în pag. a 9-a

IN ACEST NUMĂR : ● Poeme în August ● „Într-un oraș de miazănoapte" de Platon Pardău ● „Un soldat își strigă numele" de V. M. Basarab ● Spirale de Eugen Barbu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Cronica literară de M. Ungheanu

drum prin

Treizeci şi doi de scriitori evocă cei treizeci şi unu de ani ai noii vieţi a patriei

O zi pentru eternitate

1944 Mergeam pe ulițe ocolite, eu înainte, urmat la doi pași de comandantul gărzii, elevul sergent Pîrjol, cu arma în cumpănire, de parcă ar fi dus un deținut, de la un arest la altul. Încetinirăm pașii în dreptul casei colonelului de manutanță, pe care oricît am fi dorit nu o puteam ocoli pentru că numai la doi pași era și casa unde mama și sora mea așteptau întoarcerea mea de pe front cu atîta nerăbdare.

Tot ce a urmat s-a petrecut aproape ireal, ca în filme. Nici mie, nici lui Pîrjol, nu ne venea să credem. Ne frecam la ochi, ne mușcam degetul pînă la durere, ca să ne dăm seama că nu visăm.

Geamul la odaia colonelului era luminat și deschis. Dinăuntru răzbătea vocea crainicului de la radio. Se difuza proclamația care anunța țării ieșirea din axă și sfîrșitul tiraniei fasciste. Luna imensă, fantastică, suia peste Zimbru, peste Ardeal, peste țară. Am fost dintr-un salt în brațele mamei și ale sorei. Lacrimile nu erau numai ale revederii. Erau lacrimile bucuriei nestăvilite, erau lacrimile unei întregi națiuni ieșită din întunericul cumplit al istoriei sale la marea lumină a izbăvirii.

Întîlnirea cu ai mei a fost pe cît de duioasă, pe atît de scurtă ! Au trebuit să plece de îndată cu primul tren care se forma în gară. În următoarele clipe goarna (care abia cu două ceasuri înainte sunase stingerea) avea să sune deșteptarea. Magaziile de muniții erau golite. Armele încărcate. Batalionul de elevi ai școlii de ofițeri de infanterie de rezervă nr. 2 se afla gata de raport în clipa cea mare a Istoriei. Conform ordinelor Statului Major al insurecției armate, pozițiile de luptă fuseseră deja ocupate. La cererea comandantului de batalion, ca o grupă de zece oameni înarmați să se prezinte voluntar pentru a dezarma Comandamentul German al Școlii, au răspuns, făcînd un pas înainte, elevii întregului batalion. Epopeea dezrobirii începuse. Mulți din camarazii mei aveau în curînd să cadă la Sebeș, la Prunișor, la Rodna, la Păuliș, la Ineu, la Răpsig, la Pîncota, la Arad.

Aceeași lună plină, imensă, fantastică lumina nopțile noastre în tranșeele și pozițiile noastre de luptă de pe Valea Crișului Alb.

Dar noi nu din cauza ei nu dormeam. Oricum, ziua aceea care ne-a părut a fi la început o zi obișnuită, ne-a fost dat atunci să aflăm că era ziua de 23 August 1944. O zi pe care nimeni, nicăieri și niciodată nu o mai poate uita.

Victor Tulbure

Victoria democrației

1945 Îmi amintesc bine că în primăvara lui 1945, ne bucuram de un soare nou, care a învins definitiv în România, în toamna lui 1946. Pădurile renășteau covoarele lor de brînduși albastre, încrezătoare și frumoase, ca și oamenii ce creșteau, frumoși în mijlocul evenimentelor. Poporul român, condus de partidul comuniștilor, dînd jertfe grele de vieți omenești jandarmilor generalului Rădescu, mitralierelor prefecților de județe și moșierilor, procurorilor militari ce ordonau focul în prefecturi, poporul cel mare al României dorea și avea dreptul să respire o atmosferă pură, de cură și de încredere în propriile sale forțe eliberate. Demnitatea cerea luptă, libertatea cerea luptă. Și lupta s-a dat.

Masele populare, muncitori, țărani, intelectuali, pături mijlocii de la orașe, făceau poduri naturale, urcîndu-se unii pe spatele altora, ca să ajungă la ferestrele de sus ale prefecturilor — cum s-a întîmplat la Craiova ; suportînd gloanțe, cum s-a întîmplat la Caracal și la Brașov ; dar reușind să instaleze, la începutul lui martie 1945, în 52 din 58 de județe ale țării, prefecți ai poporului.

În ziua de 12 februarie 1945, în Capitală, s-au desfășurat pe străzile și bulevardele Bucureștilor scene de neuitat, în care entuziasmul și voia bună, dorința de luptă hotărîtă s-a manifestat în peste 50 de demonstrații, în diferite cartiere ale orașului.

Valul acestei mari bătălii sociale de amploare fără precedent în istoria țării, a culminat în ziua de 6 Martie 1945, cînd, pe la prînz, un număr de circa 800.000 de cetățeni, s-au adunat în Piața Națiunii și au ascultat vestea victoriei luptei pentru cucerirea puterii politice, dusă de clasa muncitoare din România, prin care se anunța că regele Mihai a fost silit să semneze lista noului guvern, de largă concentrare democratică, sub președenția Dr.-lui Petru Groza, înflăcărat patriot și eminent bărbat politic și de stat.

În acel moment însorit al primăverii soarelui ce-a biruit în alegerile parlamentare din toamna lui 1946, a fost scandat de mulțimea tumultuoasă, în Piața Națiunii, următorul legămînt : „Noi, opt sute de mii de cetățeni din București și plugarii din satele județelor Ilfov, Ialomița, Vlașca și Teleorman, reprezentînd toate categoriile sociale precum și exponenții autentici ai Armatei, ofițeri și soldați, întruniți astăzi 6 Martie 1945, în Marea adunare cetățenească, salutăm, instalarea guvernului Groza, guvern de concentrare democratică, și ne angajăm să-l sprijinim din toate puterile noastre, pentru stirpirea fascismului și refacerea țării".

Cu acest entuziasm, pe care l-am văzut și l-am trăit și eu, se anunța țării întregi victoria istorică și memorabilă a forțelor revoluționare antifasciste din România. Acesta a fost semnalul că începe în România o democrație în folosul celor mulți, printr-o istorică victorie a maselor populare conduse de partid.

Traian Iancu

Soarele din inima memoriei noastre

1946 Ne întorsesem din refugiu în bătrînul oraș moldovenesc de care mă legau amintirile proaspete ale copilăriei. Îmi regăsisem prietenii cu care exploram podurile misterioase și grădinile năpădite de tufe de liliac. Regăsisem salcîmul — corabie din înaltul căruia descopeream în fiecare zi noi pămînturi. Clădirile vechi dormitau ca și altădată sub cupola tremurătoare a văzduhului verii, grădina publică mă întîmpina cu știuta ei răcoare vegetală și vînzătorii de semințe din centru își lăudau marfa cu aceleași strigăte ciudate. Dar străzile nu mai erau cele pe care le cunoscusem. Fluxul și refluxul zilei de muncă și învățătură, pustietatea după-amiezii, ritualul plimbărilor de seară, totul se preschimbase într-o agitație continuă, în aglomerări și desfaceri spontane, în ciocniri pătimașe de cuvinte — și uneori nu numai de cuvinte. Tumultul acesta crescu sub ochii mei, trecînd în celălalt anotimp. Toamna tîrziu, gardurile, pereții dinspre stradă ai caselor, vitrinele de pe bulevard fură acoperite cu semne al căror înțeles nu mi-era străin. Părinții mei, primii cărturari iviți cu eforturi și privațiuni din sinul unor familii sărace, discutau despre ce va fi după alegeri. Știau, cu o certitudine calmă, că țara pornise pe un drum fără întoarcere, un drum care era și al lor. Înțelegeam desigur mai puțin sensurile profunde ale acelei zile de noiembrie, dar soarele zugrăvit pretutindeni era și pentru mine simbolul unei prefaceri nelămurite pe deplin, dar în acord cu setea de ideal și generozitatea adolescenței căreia abia îi trecusem pragul. Triumful acestui simbol mi s-a părut deci firesc, asemeni apariției cotidiene pe boltă a astrului pe care-l întruchipa. Și mulți ani după aceea tresăream, întîlnind pe drumurile țării semnul victoriei din noiembrie 1946 : ploaia și vîntul nu izbutiseră să-l șteargă, așa cum timpul nu l-a șters din inima memoriei noastre.

Ion Hobana

Mesajul nou al unui An Nou

1947 Răsfoiesc din cînd în cînd teancurile de hîrtii — unele îngălbenite de vreme — rămase de la tatăl meu ; și multe dintre ele îmi redeșteaptă amintiri din anii copilăriei, din cei ai adolescenței. Pe o asemenea bucată de hîrtie, format carte poștală, tipărit ultimul text din istoria României care începea cu **„Mihai I-iu Prin grația lui Dumnezeu și voința națională Rege al României..."** — datat 30 decembrie 1947, actul de abdicare ; pe cealaltă parte, o fotografie cu cinci bărbați mai în vîrstă, plini de demnitate : Constantin I. Parhon, Mihail Sadoveanu, Ștefan Voitec, Gheorghe Stere, Ion Niculi — **Prezidiul Republicii Populare Române.**

Se înserase cînd tatăl meu (pe atunci purta uniforma vînătorilor de munte și avea gradul de maior) a sunat la telefon și a rugat-o pe mama să-i pregătească un **schimb**. De vreo cîteva zile, tatăl meu trecea pe acasă doar în fugă, mînca ceva repede, se spăla, se schimba (era cînd militar, cînd în civil), ne săruta pe mama și pe mine și pleca din nou. Atunci, a intrat grăbit și emoționat ne-a spus că „e gata cu regele !" ; și-a luat uniforma **groasă**, i-a mutat în buzunare acte, hîrtii și pistolul și-a plecat în fugă ; am alergat după el pînă la poartă și țin minte că șoferul nu oprise motorul. La șase seara, **Radio România** a făcut cunoscută vestea abdicării regelui. Nu mult mai tîrziu, dinspre Piața Unirii au început să se audă cîntece și urale ; a doua zi, ajunul Anului Nou 1948, mă aflam cu mama, pe la ora nouă și ceva, în fața sediului P.C.R. (localul unde azi se află Banca Națională). Se strînsese o imensă masă de oameni, se strigau lozinci, se cînta, se dansa ; oamenii purtau pancarde și pe pancarde citeam : **Trăiască Republica Populară Română.**

În noaptea aceea, n-am vrut să mă culc și-am stat și eu cu **cei mari** (erau și niște prieteni de-ai familiei la noi) să ascult și eu la radio ceea ce ei așteptau cu nerăbdare : **mesajul de Anul Nou.** Îmi dădeam seama, după fețele celorlalți, că se spun lucruri deosebite — și a căror importanță am înțeles-o abia mai tîrziu. Atunci am înțeles doar că s-a schimbat ceva fundamental, că abolirea monarhiei și proclamarea republicii erau un motiv de fericire reală pentru toți cei din preajma mea.

Radu Bădilă

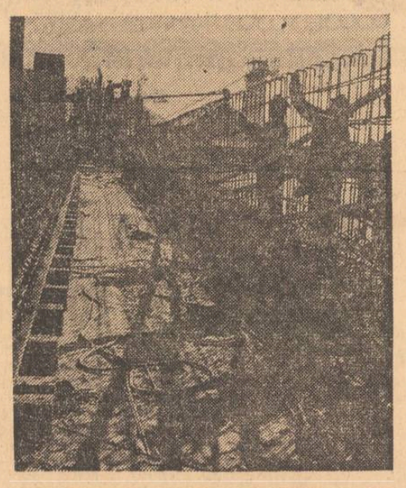

Încununarea izbînzilor

1948 În România, la 23 August 1944, libertatea deschisese, în modul cel mai limpede, toate ferestrele către marele viitor. Ieșeam din închisoare încărcat de toate visurile mele, de toate visurile lumii. Victoriile repurtate de Partidul Comunist Român se înscriau, unele după altele, în istoria cea nouă. Se știe — de la începuturi, dar cu și mai precis contur de la Cuza încoace —, că „Unirea face puterea". De aceea, proletariatul român pune, în focul luptei, capăt sciziunii din sînul clasei muncitoare realizînd, la 1 Mai 1944, Frontul Unic Muncitoresc. De atunci mîinile făuritoare de minuni se string tot mai puternic, inimile luptătorilor bat la unison. Ca o încununare a acestor izbînzi consecutive, în zilele de 21-23 februarie 1948, la București, are loc congresul care a dus la făurirea Partidului Muncitoresc Român, unind Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat, pecetluind unirea cea mare a proletariatului, deschizînd larg porțile altor victorii.

Astfel, la 11 Iunie, în același an, se înfăptuește un alt act revoluționar : „Naționalizarea întreprinderilor industriale, bancare, de asigurări, miniere și de transporturi". Eram în București. Lucram în conducerea departamentului de căi ferate. Vestea naționalizării a electrizat pur și simplu masele, masele care o așteptau. Bucuria era de nedescris. Nu mai văzusem o astfel de explozie de la 30 Decembrie 1947 cînd regele, incolor și inodor, precipitat, fugise în neunde. Strada devenise un vuiet frumos și incomensurabil. Oamenii se îmbrățișau, cîntau și visau. Ei, robii marelui vis, faurii dintotdeauna, deveniseră proprietarii mijloacelor de producție, deveniseră proprietari acolo unde ei salahoreau de o viață. Maiestatea-Sa Munca trona, în sfîrșit, pe tronul ei de aur. Industriașii, bancherii, misiții, stîlpii de fier ai mișcării aurului și argintului intrau în conul de umbră al istoriei, bîntuiți foarte de spaime și de derută. Visurile de vecii întregi ale faurilor de bunuri materiale și spirituale deveneau realitate. Dar, pe firmamentul istoriei în marș, alte visuri se nășteau, fiindcă, în urcuș, odată cucerit un pisc, alte piscuri se arată în zare. În locul făbricuțelor meschine, insalubre, mizere, ei vedeau uzinele uriașe ale viitorului.

Era, la 11 Iunie 1948. În București, Strada devenise un vuiet frumos și incomensurabil.

Ion Bănuță

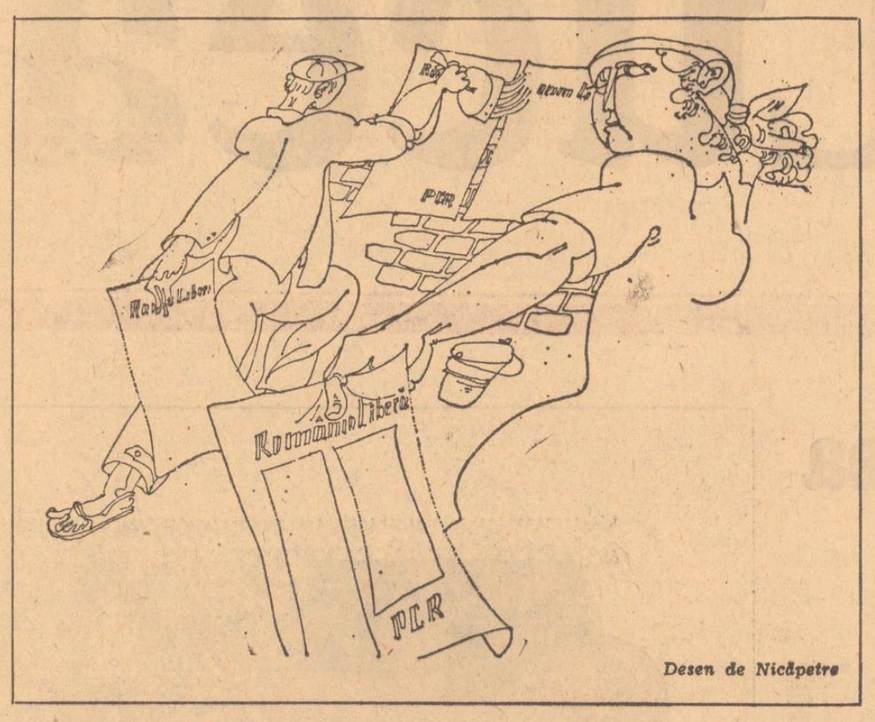

Desen de Nicăpetre

Drumul fertilității

1949 Întîi — chiar în vara lui '49 — s-a întîmplat în Săveni, dar memoria mea de copil n-a înregistrat decît festivitatea, serbarea. Venise lume din toate satele, unele grupuri cu steaguri și la sfîrșit unii au plecat îngîndurați, alții rizînd, unii făcînd din mînă a nimic, cum că pe ei nu-i privea adică, dar sămînța fu aruncată. Începutul era făcut. După vreun an sau doi, tata nu-și mai găsea locul, începu să iasă în sat de cîte cinci, șase ori pe zi și mama nu-l întreba nici unde-a fost. Din Săveni veneau vești că unii depun cereri, dar că alții se retrag, ceea ce întărea îndoielile, aminările, așteptările. Și-apoi, nu exemplul lor, al tîrgoveților, îl socoteau ei cel mai bun, așa că după doi ani, cînd 81 de familii din Vlăsinești au depus cererile, tot restul de sat se uitau la ei ca la niște îmbarcați pe o arcă ciudată despre care nu prea se știa unde și cum va ajunge.

Dar hotărîrea partidului de a trece la cooperativizarea agriculturii a dat repede roade. Cooperativizarea a fost o necesitate, o soluție, unica soluție și o revoluție căci nu numai între oameni a existat sărăcia ci și între pămînturi și au trebuit și acestea stîrnite, reînviate. La cîțiva ani după înființarea colectivei, veneau camioane încărcate cu bărbați și femei din alte părți să vadă și să se convingă.

Anul acesta, în iulie, am fost în sat. Ne-am urcat pe cel mai înalt deal din sat, cu vărul Ion : pe Steag, de unde se văd alte dealuri și sate care ca și în copilărie rămîn din cauza depărtării încărcate de mister. Vorbeam de pămînt, de recoltă.

— S-o îndreptat pămîntul, spunea Ion. Prea slăbise, se vlăguise. Așa n-o mai ducea mult !

Și nu pot să nu rețin semnificațiile felului acesta de-a vorbi despre pămînt ca despre un bolnav căruia trebuia să i se facă numaidecît ceva, pentru însănătoșire și i s-o făcut. Așa a însemnat Hotărîrea de socializare a agriculturii : un drum al fertilității.

Dumitru Honciuc

Nemuritorul poet

1950 Revistele noastre au apărut în numere festive pentru marea sărbătoare a poporului român care a fost cinstirea centenarului nașterii lui Mihai Eminescu. Sărbătorirea lui Mihai Eminescu are o semnificație care trece dincolo de persoana poetului. Înlăturarea fardului cu care burghezia a mascat tot ce era înaintat în operele marilor noștri scriitori, preluarea în mod critic a operelor trecutului, este o sarcină primordială a creatorilor culturii socialiste.

În editorialul revistei „Contemporanul" intitulat **După o sută de ani,** se scrie : „Noi îl sărbătorim pe Eminescu pe care niciodată statul burghezo-moșieresc nu l-a sărbătorit așa cum se cuvenea, pentru că ar fi însemnat să-și facă propriul său proces. Noi îl sărbătorim pe Eminescu căruia regimurile burghezo-moșierești i-au strîmbat cugetul și cuvîntul, pentru că noi știm și avem nevoie să alegem tot ce în opera sa aparține poporului nostru și este rodul împlinit al gîndirii și geniului său artistic".

Întreaga țară a fost cuprinsă de un entuziasm nețărmurit pentru marea sărbătoare a celui mai iubit poet al său, și evenimentul acesta, fără precedent, constituie o etapă importantă a revoluției noastre culturale.

În același timp, cuvintele delegaților veniți din țara socialismului și din țările de democrație populară au arătat că acolo unde se dezvoltă cultura în spiritul internaționalismului proletar, marea operă eminesciană este prețuită și socotită ca aparținînd patrimoniului cultural al omenirii progresiste.

O înaltă cinstire adusă operei poetului s-a făcut și în presă. Au fost reproduse aci zeci de mărturisiri de adîncă prețuire și de justă înțelegere a operei eminesciene, din partea scriitorilor, din partea reprezentanților oamenilor muncii, însetați de cultură, îndrăgostiți de versurile nemuritoare. Ele subliniază toată iubirea și înțelegerea cu care poporul înconjoară opera poetului și încearcă să valorifice opera eminesciană de pe pozițiile criticii științifice, împotriva interpretării generată de idealismul estetic.

Poemele emise și publicate în zilele acelea au fost calde imnuri înălțate marilor înaintași, poetului nemuritor care este invocat să meargă alături de întregul popor, către noua lume.

Alexandru Balaci

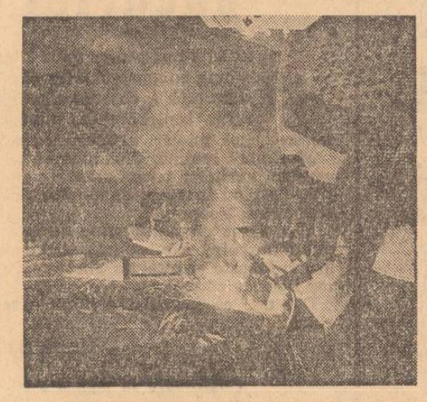

La drum, cu soarele

1951 Pe vremea aceea, în acel an, alergam sub soarele verii, cu obrajii învăpăiați ca flacăra cravatei roșii pe care o purtam ca pe o distincție supremă a tinereții. Pe vremea aceea porneam să înțeleg lumea. Apropiind-o pe cea concretă, a satului meu, de cea abstractă, cuprinsă în pagini de carte sau în ziare.

Și ce aflam din ziarele citite în acel an ?

Că poporul, condus de partid, a înfăptuit insurecția din august, că a instaurat un guvern democratic — primul din viața țării, că pămînturile moșierești au fost împărțite țăranilor, dîndu-se o replică istorică acelui tragic măcel de la 1907, că monarhia spre care s-au îndreptat violentele pamflete ale marilor noștri scriitori a fost abolită, că uzinele și fabricile au devenit proprietate a poporului, că țara a pășit definitiv și ferm spre un nou destin.

Și ce aflam din cărțile nescrise ce alcătuiau viața satului meu, un sat din nordul Olteniei ?

Că satul mărunt, dintre dealuri mărunte începea să iasă din anonimat. Că întîmplările lui erau asemănătoare altora, din alte sate, relatate în presa vremii. Că drumul spre învățătură nu mai era un vis utopic. Cîtă inteligență formidabilă nu s-a irosit în satele țării, de-a lungul deceniilor trecute, făcînd calcule simple pentru amăgirea zilelor împovărate de neajunsuri ? Oameni săraci, din satele sărace, încercate de colții războiului și ai secetei, discutau, nu fără candoare și temeri, despre un drum pe care urma să pornească.

La cooperativă se vindea pînză de bumbac ! Era, pe atunci, un eveniment. Începeau să se schimbe cămășile groase de cînepă cu cele de bumbac. Oamenii hotărau să-și cumpere cîte o pereche de pantofi pe care să nu-i mai păstreze pentru „ultimul drum". Tot atunci, au apărut primele radiouri iar pe peretele alb al școlii — care ținea loc de ecran — cu uimire, cu greu de descris curiozitate — se vizionau filmele caravanelor cinematografice. Sînt pline de haz, azi, scenele provocate de contactul spectatorilor neinițiați cu imaginea cinematografică. Dar cît sublim în acele reacții !

— „Ferește-te, mă !" striga vreo femeie mai fricoasă cînd o mașină invada literalmente ecranul . Sau :

— „Nu se poate să nu mai fi rămas vreunul dintre oamenii ăia de pe perete înăuntru, în școală..."

Așa încît, pe neobservate noul — cît de timid pe atunci ! — pătrundea în viața oamenilor satului. La șapte ani de la eliberare, devenise tot mai puternic sentimentul libertății. Oamenii descopereau demnitatea faptei lor și începeau să învețe că hărnicia, priceperea vor deveni unități de măsură ale existenței lor.

Pe pereții curților, ai școlii, se păstra viu, roșu simbolul soarelui, pe care ei își puseseră votul — primul lor vot adevărat — cu cîțiva ani în urmă. Ei de la **soarele ăsta,** pentru care votaseră, așteptau lumina. Și ea venea. Și avea înfățișări simple. Cum ar fi să spunem acesta : „Orice copil de țăran era obligat să urmeze șapte clase elementare". Poate, de aceea, într-o zi de-neuitat de mai, în jurul unui foc de tabără pionierească, s-au strîns nu numai copiii, ci satul întreg. Și s-au recitat, cu stîngăcie și emoție, poezii despre patrie și partid. Și s-au cîntat cîntece pentru partid. Sărbătoream astfel într-un colț de țară trei decenii de existență a Partidului Comunist Român. Dar cît de mărețe erau aceste gesturi prin care am pornit spre zilele împlinirilor epocale de azi !

Nicolae Dragoș

Constituția construirii socialismului

1952 Autorului însemnărilor de față, la acea dată student în anul întîi la Filologie, îi este și acum adînc întipărită imaginea surprinsă „pe viu" a împrejurărilor social-politice în care, la 28 septembrie 1952, Marea Adunare a tinerei dar viguroasei noastre republici a adoptat Constituția Republicii Populare Române. Cititor avid de ziare, studentul de acum 23 de ani își amintește, astfel, că, la dezbaterea proiectului noii constituții, publicată în ziua de 18 iulie 1952, au participat milioane de cetățeni, cum arată statisticile. La rîndul ei, expresia de mare circulație ani de-a rîndul, „Constituția construirii socialismului" — prin lapidaritatea și simplitatea ei, de o pregnanță pe care numai inscripțiile memorabile ale istoriei o pot vădi —, desigur, nu poate fi nici ea uitată. Nu poate fi uitată pentru că atît pentru cei care, să spunem astfel, au trăit-o, cît și pentru cei foarte tineri care, astăzi, doritori să cunoască trecutul apropiat al țării, o întîlnesc în manualele de istorie, în enciclopedii sau în tratate de specialitate, deci pentru noi toți, expresia „Constituția construirii socialismului" sintetizează în chip cum nu se poate mai exact și mai elocvent însăși natura social-politică, implicit umană, a acelui eroic timp istoric. Pornind de la ea, de la complexitatea înțelesurilor pe care le conține, sîntem, pur și simplu, în posesia marei șanse de a retrăi, în toată grandoarea lor dramatic-revoluționară, acei ani de început de epocă.

Actuala constituție a statului nostru este expresia juridică atotcuprinzătoare a etapei de construire în România a societății socialiste multilateral dezvoltate. Ea consemnează adîncile schimbări istorico-politice și social-umane ce au avut loc în intervalul de timp care a trecut din 1952 și pînă în prezent. Căci, în această privință, iată de pildă, ce se spune în art. 13 al Constituției Republicii Socialiste România : „Întreaga activitate de stat are drept scop dezvoltarea orînduirii și înflorirea națiunii socialiste, creșterea continuă a bunăstării materiale și culturale a poporului, afirmarea multilaterală a personalității umane".

În fond, este vorba de însuși credo-ul sub semnul căruia cetățenii patriei noastre întîmpină a XXXI-a aniversare a sărbătorii de la 23 August.

Nicolae Ciobanu

Semn tineresc de bun augur

1953 S-ar fi zis că, deasupra creștetului bucureșteanului, cerul acelei veri din 1953 își dădea silința să adopte exact nuanța de albastru imprimată pe mîile de afișe, pancarte, panouri, fluturași, insigne, cocarde etc., etc. Toate inspirate de cel de al IV-lea Festival Mondial al Tineretului și Studenților, toate închinate acelui eveniment. De cînd se aflase că, după Praga, Budapesta și Berlin, Bucureștii aveau să devină, pentru două săptămîni, capitala tineretii lumii, timpul fusese „cravașat" fără cruțare. Cu ale sale 80 000 de locuri, stadionul „23 August", — care pentru un tînăr „microbist" de astăzi există de cînd lumea — se ivise pe harta Capitalei în mai puțin de o jumătate de an ; ca și el gata de inaugurare, Teatrul de Operă era efectul unei alte performanțe de uriașă viteză. Două miracole pe bază de entuziasm colectiv — cum ar suna în '75 replica vreunui erou de factură mirodaniană...

Ne pregătisem, da, să ne întîmpinăm oaspeții de pe cinci continente. Ne pregătisem nu numai traducînd voiosul **Bine ați venit** în franceză, engleză, germană, rusă, chineză, spaniolă, nu numai reeditînd și iarăși epuizînd instantaneu, cu o adevărată „sete a muntelui de sare", toate dicționarele apte să spună lumii ceva despre sufletul nostru ; dar și cu o nemaivăzută, pînă atunci, intensificare a forței de acțiune, a capacității de dăruire, a bucuriei cunoașterii, a altor nenumărate latențe. Să nu supăr pe nimeni dacă-mi frunzăresc amintirile. Ce aflu ? Prin mai '53, împreună cu alți membrii ai organizației U.T.M. de la Uniunea Scriitorilor, îmi făceam orele de muncă patriotică pe șantierul stadionului ; prin iunie, publicam o broșură intitulată „Așa va fi la Festival", program întrucîtva liricizat al manifestărilor dezvăluite reporterului de către multinaționalul comitet de organizare ; prin iulie, un croitor îmi executa și mie cuvenitul retuș la costumul de delegat, gabardină culoarea nisipului, cu stema Republicii Populare Române ornamentînd stînga reverului sting ; în august, împrietenit cu un poet belgian de 19 ani, Philippe Franck, tălmăceam în românește și făceam să apară în „Scînteia tineretului" niște versuri apărute cu puțină vreme înainte în „Le Drapeau Rouge" din Bruxelles...

Da, îl țin bine minte pe delicatul Philippe, mi-amintesc de discuțiile noastre cînd ieșeam împreună de la spectacolele festive, seara, cupola cerească, stelele geloase pe artificiile multicolore, bucuria noastră comună pentru că în Coreea armistițiul fusese proclamat exact în ajunul deschiderii Festivalului, la 1 august, așa că șarjele pe care le admiram aveau șansa să fie altceva decît replica timidă a exploziilor de șrapnele nimicitoare. Au trecut 22 de ani, cu lungi, sinuoase și dificile evoluții ale vieții internaționale, cu mult sînge tînăr cheltuit în conflicte, dar principiile înțelegerii și cooperării între națiuni și-au croit drum, totuși, iar tineretul țării gazdă a celui de-al IV-lea Festival Mondial al tineretului și-a realizat din ce în ce mai bine, la nivel superior în ultimul deceniu, vocația sa de artizan al păcii și prieteniei. Zilele și nopțile dintre 2 și 16 august 1953 au rămas să marcheze simbolic imensa horă a speranțelor tineretului : cîte o fată îmbrăcată în fotă și iie le arăta pașii periniței unor surori de departe, înveșmîntate — ele — în sari sau poncho, în tunică sau în mantilla. Din perspectiva acum istorică, fluturînd naivelor batiste albe, sub norii războiului rece încă groși pe atunci, se dovedește a fi fost un semn tineresc de bun augur. Poate că batistele albe salutau, deși de foarte departe, marea întîlnire a șefilor de state, la Helsinki, și semnăturile lor de la 1 august 1975.

Ștefan Iureș

Un simbol ca multe altele

1954 Îmi aduc aminte că materia nobilă a marilor șantiere a năpădit an după an periferiile marilor orașe ale țării, mai toate intrările pe consacratele străzi ale **Centrului** urban s-au făcut pe sub cupele pline de ciment sau grumazul țeapăn al macaralelor, iar semnele acestea s-au mutat mereu dintr-un loc în altul pînă cînd a trebuit să ne deprindem memoria cu itinerarii ce n-au mai fost, cu onomastica unor cartiere proaspete. Camioanele acelor ani de început sînt utile și „proprii" doar studiourilor de film, pentru cadre, eventual, vorbind despre o vechime ce depășește cu un an două decenii. Imaginația noastră rămăsese în urma faptelor. Dacă în 1954 nu aveam grade de comparație pentru puterea de muncă și creativitate decît în elanurile romantice, peste numai doisprezece ani, de pildă, reprezentările făurarilor camionului românesc de la Brașov realizaseră un raport între materie și spațiu : Camioanele produse la „Steagul Roșu" în numai doisprezece ani acopereau cu ușurință distanța dintre Brașov și Arad cam de două ori. Era poate întîiul însemn al puterii unei mari uzine înălțate, cum zic cronicile nu prea îndepărtate, „pe locul unei fabrici oarecari". Un simbol ca multe altele ale acestor ani.

Despărțite de calea ferată, uzina de camioane și cartierul nou par primul element al unui arc de triumf spre Transilvania. Înainte de-a fi autocamioane, pe drumul Codlei sau în amfiteatrul uzinei stau parcă roiuri de insecte metalice, nervoase. Cunoscusem uzina pe cînd se lucra cu „calapoade" și cu ciocanul în numele spectaculoasei deveniri de peste numai un deceniu. Calapoadelor le-au luat locul matrițele și s-a ajuns, în scurt timp, ca manual să se execute doar îmbinarea pieselor. Uzina este în realitate un imens metronom, un ceasornic ciudat ; pe parcursul a o sută de minute, fiecare echipă oficiază un ritual neobișnuit, formele definitive ale alcătuirii metalice în incinta halei de montaj, apoi, primele înghițituri de benzină și brațele care cuprind volanul pentru cursa dintîi ; pneurile tipăresc pe drumul Codlei certificatul de viață al camionului românesc...

În mai bine de două decenii, aici, la Brașov, s-au inițiat și inspirat atîtea vocații tehnice. Puțini dintre noi știm că banalul mijloc de transport, așa cum îl întîlnim astăzi pe toate drumurile țării a consacrat oameni fructificîndu-le harul creativității tehnice și, și mai puțini dintre noi știm că există astăzi creatori de caroserie — un fel de hipersensibilitate a vehiculului, că idealul acestor oameni s-a împăcat cu ei înșiși cînd s-a ajuns la un fel de paradox al lucrurilor : micșorarea greutății unui camion, și sporirea sarcinii pe care o poate purta.

O mare uzină reprezintă un timp fructificat din plin. După ce orașul Brașov a cîștigat un oraș cu numele „Steagul Roșu", prin marea uzină-oraș purtătorii de diplomă tehnică au îmbrăcat halate albe, semn al liniștii obligate în fața planșelor și creioanelor, al hîrtiei de calc și compasurilor...

Ion Țugui

istoria patriei

Treizeci şi doi de scriitori evocă cei treizeci şi unu de ani ai noii vieţi a patriei

Sub înalta cupolă a O.N.U.

1955 Pentru a-i înţelege pe alţii, un popor trebuie să se înţeleagă mai întîi pe sine însuşi. Nu poţi cuprinde aspiraţiile de libertate, de dreptate, de independenţă şi suveranitate ale altor popoare, jertfirea de sine în numele acestor idealuri, dacă, măcar o parte din lumina lor biruitoare n-a fulgerat prin sîngele propriei tale naţiuni. Istoria, de două ori milenară a poporului român, este ea însăşi o mărturie de o uimitoare elocvenţă în acest sens. Vocaţia internaţională se naşte dintr-o adîncă înţelegere a propriei fiinţe naţionale care, printr-o puternică considerare a conştiinţei de sine, poate, la rîndu-i, să considere şi celelalte naţiuni, este în stare să le înţeleagă fiinţa, visurile. Cine a iubit — ştie ce-i iubirea. Cine a plîns — ştie ce-i plînsul. Cine s-a bucurat de propriile-i zidiri — ştie să se bucure şi de zidirile altora. Ştefan cel Mare, principele atît de neînfricat şi de generos, adresîndu-se principilor lumii, pentru a-i ridica împotriva primejdiei otomane, nu voia să apere numai Moldova, ci toate celelalte ţări ameninţate. Tragicul voevod Mihai Viteazul — asemenea, nu doar pentru sine îmbrăcase cămaşa morţii, ci pentru apărarea însăşi a ideii de neatîrnare. Şi nu doar pentru eliberarea României s-au jertfit cei 170 000 de soldaţi români în cel de al doilea război mondial, în lupta împotriva hitlerismului, ci pentru a aduce pacea în lume pentru copiii, părinţii şi fraţii lor, dar şi pentru cei din întreaga lume, care, asemenea celor ce le erau copii, părinţi şi fraţi, suferiseră urgia asupririi.

Iată cu ce zestre morală şi umană intra România în toamna anului 1955 sub înalta cupolă a Organizaţiei Naţiunilor Unite. Naţiune între naţiuni — ea învăţase să se respecte şi să-i respecte şi pe ceilalţi, din suferinţele şi împlinirile propriei istorii. Naţiune mîndră şi liberă, ea se angaja în acelaşi timp să militeze pentru înflorirea propriei libertăţi şi pentru libertatea celorlalte popoare egale în drepturi cu sine. Şi oare nu acest lucru îl dovedeşte politica externă a României, în fiecare oră, atît de încandescentă, de la sfîrşitul acestui veac douăzeci ?

Cînd preşedintele Nicolae Ceauşescu chema, de curînd, de la înalta tribună a Conferinţei de la Helsinki, la veghe şi la acţiune pentru zidirea unei păci durabile în lume, făcea acest lucru în numele unui popor care şi-a cucerit pacea şi libertatea cu jertfirea propriului sînge. O făcea în numele vocaţiei internaţionale multiseculare pe care poporul român o are şi, într-o supremă îngemănare — însuşi preşedintele ţării, reprezentantul cel mai autorizat al acestui popor, în faţa naţiunilor şi în faţa istoriei.

Petre Ghelmez

O oglindă pentru ţară

1956 În anul acela s-a petrecut un eveniment care mi-a stîrnit cea mai aprinsă nerăbdare şi curiozitate : recensămîntul. Mai trăisem unul asemănător, în preajma războiului, şi din el rămăsesem cu o idee globală descurajantă, că eram o ţară eminamente agricolă. Cuvîntul „eminamente" era de fapt eufemismul cel mai nepotrivit, de vreme ce în ţară nu se găseau decît cîteva combine automate, şi un număr insignifiant de tractoare vechi, demne de un arhaic cimitir tehnic. În fostul judeţ Constanţa erau cele mai multe tractoare : 117 !

Al doilea recensămînt pe care urma să-l trăiesc avea să consemneze în primul rînd lecuirea rănilor profunde produse de război, refacerea economiei naţionale, deceniul cinci fiind de fapt o perioadă terapeutică. Statistica venea nu numai să numere aritmetic lungi coloane de cifre şi victorii, ci şi să parafeze legitimitatea, oportunitatea şi viabilitatea unei serii de acţiuni revoluţionare fără precedent în istoria ţării noastre : naţionalizarea mijloacelor de producţie, cooperativizarea agriculturii care se îndrepta spre laborioasa ei încheiere, şi, în sfîrşit, alfabetizarea şi rapida dezvoltare a culturii şi a nivelului de trai.

Era pusă sub examenul sever al matematicii statistice avuţia naţională care pentru prima oară în istorie era în întregime a poporului stăpîn şi făuritor de bunuri şi, orice conştiinţă patriotică onestă şi despovărată de prejudecăţi trebuia să constate cu imens orgoliu că în toate domeniile odinioară albe şi inaccesibile, putem trage în linişte o linie şi putem număra repere inedite, româneşti, nu numai ca posesiune, ci şi ca idee şi construcţie : tractoare şi combine, nave maritime şi fluviale, strunguri şi utilaje industriale, instalaţii de foraj şi de minerit. Fuseseră construite primele termocentrale şi hidrocentrale electrice de la Tîrnăveni, Ovidiu şi Bicaz, primele oraşe noi se prefigurau pe hartă : Lucăceşti, Năvodari, Victoria, Uricani, Bicaz.

De atunci pînă în clipa de faţă au trecut 19 ani. Rezultatul oricărui recensămînt pare să fie, azi, un volum de proporţiile unui incunabul plin cu cifre. Observaţia aceasta aparentă trebuie imediat corectată în sensul că în universul sec al statisticii noi sîntem datori sufleteşte să vedem, mai presus de orice, uriaşul tezaur de energie creatoare descătuşat de partid, adevărul verificat strălucit în patria noastră că sub conducerea partidului şi numai sub îndrumarea sa clarvăzătoare este posibilă dezvoltarea armonioasă a economiei naţionale într-un ritm şi într-o amploare absolut fără precedent, într-o dăruire de forţe şi energii fără egal.

În ciuda aparentei sale frigidităţi aritmetice, statistica este o oglindă în care o ţară frumoasă, un popor vrednic şi un conducător înţelept îşi pot descoperi imensa, nesecata lor vocaţie de a construi o lume dreaptă şi mai bună, extraordinara capacitate creatoare a unei naţiuni libere şi independente.

Petru Vintilă

„În direct" cu viitorul

1957 O insolită provocare : Poate că astfel s-ar cuveni să însemnăm aici intrarea anului 1957 în existenţa noastră. A venit purtat de prima imagine românească de televiziune. Numărătoarea virstei lui am început-o acolo, în faţa ecranului învăpăiat de razele argintii. Aureole cu o anume cantitate de indescifrabil şi astăzi, călătorite parcă pînă la noi de undeva, foarte departe, prin nemărginirea cosmică.

Nu s-au rotunjit nici măcar două decenii de la eveniment şi uite, în acelaşi halou argintiu iscat de cele aproximativ 2,5 milioane de televizoare din casele noastre, avem Luna „în direct". Avem „în direct" adîncurile „continentului albastru", incursiunile în fantasticul univers biologic. Şi, tot „în direct", nu mai puţin extraordinarele călătorii în umanitatea planetei cu numele Pămînt.

Astăzi se poate spune cert că prologul anului 1957 s-a săvîrşit sub o zodie de noroc. Pentru că a urmat a doua, şi poate cea mai fascinantă provocare a acestui an şi a acestor ani ! După miercuri, 31 iulie 1957, orele 15,53, am putut spune cu mîndrie : România, fostă ţară a plugului de lemn, produce energie atomică. Reactorul atomic românesc, ciclotronul românesc şi toate instalaţiile care au urmat, au înfipt o bornă de căpătîi în cîmpul ştiinţei noastre şi al lumii, în efortul de a stăpîni acest copil minune al timpurilor prezente şi viitoare : energia nucleară. Izotopii radioactivi s-au implicat atît în viaţa noastră încît azi îi ştim aliaţii omului în cercetarea structurii barajelor, a vetrelor fierbinţi de furnal, în metalurgie şi chimie, în geologie şi agricultură, în medicină şi arheologie. Şi reacţia în lanţ, în folosul omului, a formidabilei energii se află încă la primii ei paşi.

Aşadar, 1957 începe cu două „vîrfuri de lance" în ştiinţa şi tehnica de vîrf ; superbă „provocare" adresată ctitorilor României socialiste de a face şi năzuri mai mult.

Ilie Tănăsache

Egală în număr şi muncă

1958 Trăim într-o lume a speranţelor. La ele visăm, pentru ele luptăm. Luptăm fiecare cu armele pe care le avem, luptăm împreună cu acei cu care ne împărţim aspiraţiile şi cu care ne unim eforturile.

Trăim într-o lume realistă în care speranţa nu e o utopie şi poate deveni, dacă nu încetăm o clipă să o urmărim, să facem eforturi pentru realizarea ei, o stare de fapt. Nu e o lume comodă şi confortabilă, căci clocotul străduinţei noastre nu îngăduie lenea şi aţipitul. Mai intens ca niciodată în istorie oamenii aspiră spre drepturile fiinţei lor spirituale, spre împlinirea unei condiţii fundamentale, cea de om. Şi omul nu poate fi decît egal cu omul, iar fiindcă nu a fost de la început aşa, a trebuit să lupte să legifereze ceea ce trebuia să fie un dat aprioric. Lumea însă n-a putut fi atît de înţeleaptă de la început. A învăţat să fie, cu sacrificii şi grele încercări. Trăim astăzi într-o lume a înaltei civilizaţii economice şi sociale şi trebuie să luptăm încă pentru a deveni oameni adevăraţi, egali. Întrecîndu-ne cu un om mai frumos şi mai bun decît noi, devenim mai buni şi mai frumoşi. Trebuie doar să avem dreptul de a ne întrece.

Şi iată, femeia, egală în număr şi muncă, în puteri şi inteligenţă, în iubire şi slăbiciune cu bărbatul, capătă într-o lume a arderilor spirituale dreptul de a fi ea însăşi, egală fiinţei asemenea ei, om. Nu e un privilegiu, nu cere îngăduinţă şi nici rabat. Vrea doar dreptul de a putea da tot ce are mai bun, pentru ca la încheierea socotelilor, făcînd atît cît poate, să ştie că a învins sau că a pierdut, şi oricare ar fi verdictul, a cîştigat cu siguranţă. A cîştigat recunoaşterea de om capabil să muncească, să aspire şi să realizeze, capabil să fie, atunci cînd se întîmplă, mai bună, mai puternică, mai dreaptă.

Conferinţa naţională a femeilor din anul 1958 reprezintă din acest punct de vedere o recunoaştere superioară a eforturilor de om ale femeii, a succeselor întregii ei personalităţi.

Maria Luiza Cristescu

Unirea din inimi

1959 La 24 ianuarie 1959 se împlinea un veac de la Unirea Principatelor. Eram copil pe atunci şi fusesem adus pentru un răstimp la Cluj, unde mi-a fost dat să asist, în stradă, la un formidabil spectacol de bucurie colectivă, pe care abia tîrziu aveam să-l înţeleg. Nu mai ştiu cum mi se păruse Clujul, pe care-l vedeam, cred, pentru prima dată, nu ştiu dacă era multă zăpadă, dacă oraşul strălucea noaptea, dacă m-a uluit sau nu ; dar imensa mulţime ieşită în seara acelei zile pe străzi o văd şi acum. Toată lumea cînta cunoscuta melodie a unirii, mulţimea se aduna treptat spre statuia din centrul oraşului, mulţimea venea în valuri de pe toate străzile, întreaga piaţă se umpluse. Credeam că aşteaptă ceva, credeam că urmează să se întîmple ceva, nu ştiam ce eveniment trebuie să se producă. Se distingeau mai cu seamă studenţii, în grupuri compacte, venind braţ la braţ, în valuri, ca nişte falangi, urmînd un traseu care începea undeva către clinici şi se termina în faţa Universităţii. N-aş fi fost mirat dacă s-ar fi urcat cineva pe crupa calului de fier al statuii să înceapă o cuvîntare. Dar aşa ceva nu s-a întîmplat, cuvinta numai cîntecul acela colectiv şi bucuria aceea spontană. Evenimentul se consuma şi el încet, secolul unirii se rotunjea şi el pe nevăzute, în vreme ce eu aşteptam să se întîmple ceva care se întîmplase cu un veac în urmă. Impresionantă mi s-a părut la Cluj şi în anii următori amploarea pe care o lua de fiecare dată această zi de ianuarie, culoarea ei festivă, aerul ei sărbătoresc. Şi mă convingeam de fiecare dată, tot mai mult, că în Transilvania, la Cluj, 24 Ianuarie reprezenta, prin extindere, pentru toată lumea, şi un prilej de a serba Marea Unire. marele eveniment, de mai tîrziu al întregirii României.

Dinu Flămând

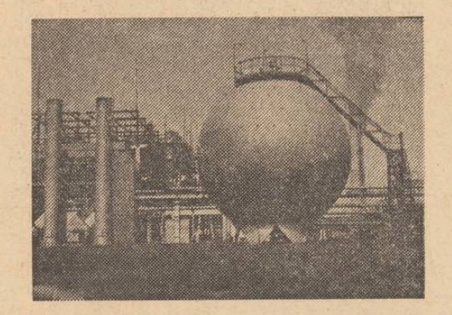

Copacul numit România

1960 Răsfoindu-mi „jurnalul", am găsit următoarea însemnare la fila datată **simbătă 21 mai 1960 :** „Arghezi vorbit televizor : «Socialismul aduce îndreptăţire, aduce dragoste de om şi de muncă, aduce bună-credinţă, aduce încredere în sine, încredere în semenii tăi, aduce bucurie şi frumuseţe în viaţa tuturor [...] Să fim simpli, să fim cinstiţi, să fim de bună-credinţă şi după puterile noastre, că nici nu ni se cere mai mult, mînă în mînă şi umăr la umăr să punem fiecare din noi, însufleţirea de care sîntem în stare, pentru bucuria noastră, a fiecăruia dintre noi şi a năpăstuitului nostru pînă acum popor. Nici un om, oricît de mic, oricît de slab, nu e de prisos în gigantica noastră opinteală de înnoire»"... GIGANTICA NOASTRĂ OPINTEALĂ DE ÎNNOIRE ! Era anul în care se încheia cincinalul 1956—1960 şi astfel de ştiri vedeau lumina tiparului : Noi sate electrificate în comunele Reci, Moacşa (Sf. Gheorghe) şi Dumbrăvioara (Tg. Mureş) ● Azi (20 mai 1960) ora 13 a intrat în noua gară a oraşului Constanţa primul tren de călători, condus de mecanicul Ştefan Lungu, Erou al Muncii Socialiste (ieşit de peste un deceniu la pensie — n.n.) ● În comuna Militari din Capitală se construieşte un mare combinat de produse lactate ● Sucursala adaugă anul acesta încă 464 apartamente la zestrea ei edilitară (11 blocuri de 3—4 etaje) ● În judeţul Galaţi gata clădite 132 de săli noi de clasă, pînă la sfîrşitul anului urmînd să mai fie construite 150 ● La Braşov se află în faza de lucru un spaţios magazin alimentar cu autoservire (avantajele sistemului) ● Continuă cu succes fabricarea, la „Electroputere"-Craiova, a locomotivelor Diesel-electrice de 2 100 CP, intrate în producţie anul acesta ● Balta Albă şi Drumul Taberei, două noi cartiere bucureştene etc. etc. etc.

Dacă arunci astăzi o privire peste umăr, către cei 15 ani scurşi de-atunci, şi dacă aşezi, paralel cu timpul, toate cîte s-au realizat, ai simţămîntul c-ai străbătut un secol, nu doar un deceniu şi jumătate. Căci **cincinalele** sînt asemenea cercurilor, numărînd virstele buneistări în copacul numit Patrie, ROMÂNIA : **„Planurile cincinale 1951—1955, 1956—1960, 1961—1965 au asigurat crearea bazei tehnico-materiale a societăţii socialiste în industrie şi agricultură ; acest obiectiv a fost realizat odată cu încheierea cooperativizării şi a organizării activităţii cooperativelor agricole de producţie. În cursul cincinalului 1961—1965 în România s-a realizat economia socialistă unitară, care a marcat victoria deplină a socialismului în toate sectoarele de activitate, lichidarea pentru**

totdeauna a claselor exploatatoare, abolirea exploatării omului de către om, afirmarea principiilor socialiste în viaţa socială" (din „Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism" — adoptat de Congresul al XI-lea).

Alte cercuri ale prosperităţii vin să se adauge : cincinalul 1966—1970 (consolidează construcţia socialistă, baza tehnico-materială a noii societăţi) ; cincinalul 1971—1975 (deschide o nouă fază a dezvoltării socialiste a ţării : perioada făuririi societăţii socialiste multilateral dezvoltate — etapă ce se va întinde, după cum s-a arătat la Congresul al X-lea, pe parcursul cîtorva cincinale). Copacul numit Patrie, ROMÂNIA, devine din ce în ce mai robust.

Mihai Stoian

Timpul cărţii

1961 Pagina e plină de cuvinte abia lizibile, în şiruri strîmbe ; îmi aduc aminte că scriam, ţinînd carnetul pe genunchi, în trenul „cursă" care mă aducea de la C. Fusesem timp de trei ani profesor de limba română acolo, la ţară. De cîteva ore ziarele anunţaseră generalizarea învăţămîntului de 8 ani. Descifrez : „Viaţa mea, o definiţie incompletă a poeziei". Dedesubt : „A-ţi reface viaţa interioară". Cuvîntul „viaţă" revine : „Cîte vieţi poate să trăiască un om ? Bicicletele. Amestecîndu-mă în existenţele ţăranilor, prezent dar implicat numai pe jumătate, reuşind să fac binele. O posibilitate de a fi fericit ?" Şi din nou : „Bicicletele".

Două roţi înalte, elegante, cu ceva demodat, înduioşător... Bicicletele începeau să circule în zori, făcînd să troznească uşor, ca zahărul sub tălpi, pămîntul alb de brumă. Părăseau casele ţărăneşti şi se îndreptau spre punctele risipite pe dealuri ale schelei petrolifere. Ajungeau repede într-un moment de cumpănă, la trecerea micului rîu. Pe puntea îngustă nu se putea merge decît cu vehicolul în circă ; cei mai mulţi, pierzînd minute preţioase, alegeau calea aceasta. Ceilalţi treceau direct cu bicicletele prin apa fără adîncime, primejdioasă, totuşi, într-un mod ocolit : era sărată şi plină de acizi, venea dela sonde. Rîul, care nu îngheţa şi continua să curgă chiar şi în toiul iernii, rîul violent şi fără cruţare, în ciuda înfăţişării lui şterse, ardea încet anvelopele ude : după cîteva zeci de astfel de traversări, bicicletele deveneau inutilizabile. Dar se trăia o viaţă rapidă în satul cu ţărani deveniţi peste noapte şoferi şi era greu să vezi ce pericole ar putea ascunde un rîu neînsemnat, în care nu se putea îneca nimeni.

Bicicletele aşteptau rezemate de copaci ora cînd se termina schimbul. Apoi începeau să coboare spre satul din mijlocul văilor, iar şcoala avea la intrare două rasteluri în care se odihneau, cît timp durau cursurile liceului seral, cel puţin cincizeci. Între ele se afla, albastră, cu coarnele răsucite în sus, bicicleta mea.

De unde luaseră atîta putere ? Dar la această întrebare se poate răspunde. Ceea ce nu înţeleg nici astăzi este cum găseau timp. Calculez : se deşteptau pe la cinci, aveau de străbătut un drum de cel puţin o oră, pînă la locurile de muncă, ieşeau din schimb la trei şi jumătate, veneau la şcoală (îmbrăcaţi curat : unde-şi ţinuseră hainele ?), stăteau la lecţii pînă la ora zece seara, apoi plecau. Nu ajungeau acasă înainte de unsprezece. Cînd îşi „făceau temele" ? Pentru că şi le făceau, iar vechea expresie şcolărească dobîndeşte, atunci cînd se referă la aceşti şcolari, dintre care cel mai tînăr avea şaisprezece ani, iar cel mai în virstă patruzeci, un sens neaşteptat. Elevul O avea un băiat şi o fetiţă. Amîndoi erau elevii mei, „la zi". Băiatul nu era prea silitor, iar în caietul lui de teme descopeream din cînd în cînd scrisul tatălui. Cum era posibil ?

Mă gîndeam la toate acestea în tren ; lîngă mine, doi bărbaţi jucau tabinet. Îi cunoşteam, aveau să coboare la Titu. Îi aşteptau lîngă gară, la un om care locuia acolo, bicicletele. Bicicletele acelor ani, bicicletele pe jumătate ţărăneşti, pe jumătate muncitoreşti, trecînd cu anvelopele prin cursul jos al rîurilor, mergînd în spatele autocamioanelor pe şosele, transportînd în portbagaje pîini mari şi cărţi de şcoală, bicicletele ale unui deceniu grăbit, înlocuind caii, înlocuind căruţele, mirosind a ulei, dar şi a fiinţă omenească, numai pe jumătate maşini, ducînd, în cele din urmă, la şcoală...

Florin Mugur

Deplin şi definitiv

1962 Un scriitor care, potrivit unei expresii încetăţenite în rîndurile noilor generaţii, a crescut odată cu ţara şi din cei mai fragezi ani s-a găsit în miezul de foc al romantismului revoluţionar al epocii, este pus într-o mare dificultate cînd, în cadrul unei anchete, trebuie să opteze pentru o anume treaptă a spiralei, urcînd vertiginos din acel August 1944, început de noi calendare. Nu uit însă că, atît naşterea mea biologică cît şi cea literar-socială sînt intim legate de lumea din care, mai de curînd sau mai de demult, ne tragem cu toţii. Fiu al satului, care abia încheiasem ciclul şcolar elementar (fosta şcoală primară şi gimnaziul), aveam să public — semnătura fiind însoţită de precizarea „tînăr ţăran muncitor" — primele versuri ocazionate de înfiinţarea primei cooperative agricole de producţie de pe meleagurile copilăriei mele.

Ce an aş putea alege, aşadar, din cei treizeci şi unu ai calendarului aniversar al libertăţii dacă nu acela în care, aşa cum s-a înscris în istoria noastră contemporană, socialismul a învins deplin şi definitiv la oraşe şi sate, anul cînd pentru întîia oară grîul s-a înfrăţit nu numai sub puterea germinativă a naturii, ci şi a marii uniri de conştiinţe, a ţărănimii. ANUL 1962 ! Cooperativizarea totală a agriculturii, încheiată în primăvara atît de efervescentă şi impetuoasă sub raport social, înainte de a fi un act istoric revoluţionar săvîrşit la scara întregii naţiuni a fost un act de conştiinţă, o inegalabilă victorie interioară a milioane de oameni asupra unor mentalităţi adînc înrădăcinate în însăşi fiinţa lor, o victorie obţinută în urma unei îndelungi confruntări de ordin social-politic, psihologic, spiritual, prin care s-a consfinţit instaurarea şi la sate, ca urmare a aceleiaşi lucide şi perseverente politici a partidului comuniştilor, a modului de viaţă propriu orînduirii socialiste.

Cronica imediată, istoria la zi a acelei formidabile împrimăvărări de cugete marcată de aproape zilnica încheiere a cooperativizării în cîte un colţ de ţară poate fi recitită şi astăzi nu numai cu emoţie, ci şi cu mîndrie. O seamă de romane, cicluri întregi de versuri pe această temă reluate de autori în volumele selective, paginile publicaţiilor noastre literare — între care nu în ultimul rînd „Luceafărul" acelor săptămîni şi luni de amplă emulaţie revoluţionară — stau mărturie că anul 1962, anul cînd socialismul a învins deplin şi definitiv la oraşe şi sate — străluceşte cu putere în Constelaţia lui 23 August.

Niculae Stoian

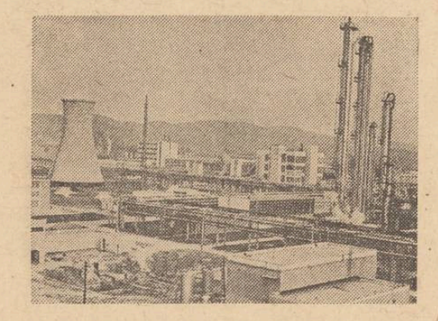

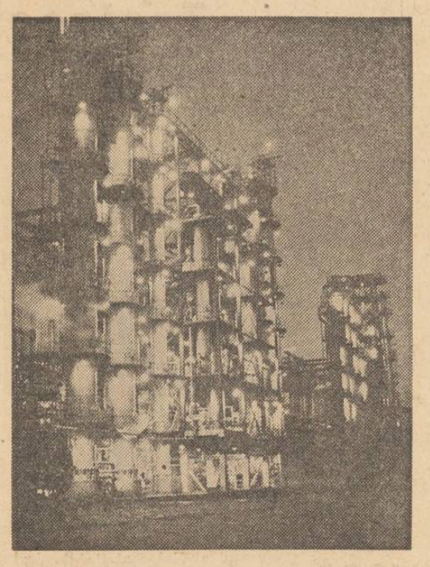

Schimbul de mîine

1963 În februarie 1963, cînd a avut loc cea de-a 4-a Conferinţă pe ţară a U.A.S.R., prilej de analiză temeinică a activităţii organizaţiilor studenţeşti, eram student proaspăt al Facultăţii de Filologie din Cluj, coleg de an cu Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Gheorghe Pituţ, Ion Papuc şi cu atîţia alţii care îşi au azi locul şi rolul lor, mai mare sau mai mic, în cadrul vieţii noastre literare sau al altor sectoare, culturale, politico-ideologice.

Serile de cenaclu de la Casa de cultură a studenţilor, nopţile de lectură în comun din marii poeţi români sau universali, cursurile şi seminariile, studiul individual în sălile înalte şi luminoase ale bibliotecilor, constituie cea mai frumoasă şi instructivă perioadă din viaţa mea.

Mîine e ziua care urmează celei de azi. Ea este viitorul. Ziua ce vine. Speranţa. Certitudinea.

Schimbul de mîine în toate domeniile vieţii social-culturale îl constituie tinerii de azi. A fi tînăr înseamnă a fi un viitor om politic, scriitor, medic, savant, inginer etc. A fi tînăr înseamnă a fi un om de mîine.

Tinereţea este virsta de aur la care s-au ales drumurile în viaţă şi urmează să fie aprofundate. Virsta la care au loc marile cristalizări ale personalităţii. Prin tineri pătrund cel mai bine ideile viitorului în prezentul nostru. Prin ei vine ziua de mîine. Ei sînt schimbul de mîine al societăţii.

Speranţa cu care am intrat în facultate nu mi-a fost înşelată : sînt mulţumit că am devenit scriitor. Dacă voi reuşi să las zilei de mîine şi-o carte cu adevărat valoroasă, aceasta va fi cu-atît mai mult o mare realizare şi o fericire în plus pentru mine. Sper cu cea mai mare încredere să fac parte din schimbul de mîine.

Matei Gavril

Drumul petrolului

1964 Căile nevăzute ale pămîntului poartă tezaure pe care numai munca tenace a omului le poate scoate-n lumină spre marele lui folos. Bătălia pentru petrol cunoaşte în istoria economiei noastre naţionale pagini dramatice pe care memoria peliculei le-a fixat pentru eternitate. Cine nu ştie imaginile cumplite ale anilor 1930 cînd mizeria se putea ilustra în gazete cu acele portrete de oameni-fantomă, „găzarii din Prahova" leşinaţi de foame pe jumătate, pe jumătate asfixiaţi ? Dar iată că din dragoste pentru bogăţia naţională, petroliştii din Prahova au avut destulă putere ca să facă din trupul lor baricadă pentru a salva de ameninţarea fascistă sondele de petrol. Şi înainte, şi imediat după 23 August 1944, Valea Prahovei a fost apărată cu arma în mînă de către muncitori.

20 de ani de istorie nouă au bătut în marele orologiu al timpului pînă în dimineaţa de vară cînd presa cotidiană a anunţat cu majuscule medalierea de aur la Tîrgul Internaţional de la Leipzig a unei instalaţii de foraj românesc. Marea tradiţie a muncii petrolifere din România şi, mai ales, marea tenacitate şi forţă a muncitorilor petrolişti, iubirea de ţară şi de bogăţie a ţării care singură poate duce către victoria de prestigiu, a hotărît ca ţara noastră să se impună pieţii tehnice mondiale cu produse ale industriei petroliere de cel mai înalt nivel. S-a dovedit că forarea spre adîncuri a gliei a însemnat totodată o forare a conştiinţei umane, o străpungere pînă în punctul unde hotărîrea, perseverenţa şi disciplina determină marile izbînzi ale muncii, sărbători de suflet şi fiinţă ale întregului nostru popor.

Nicolae Velea

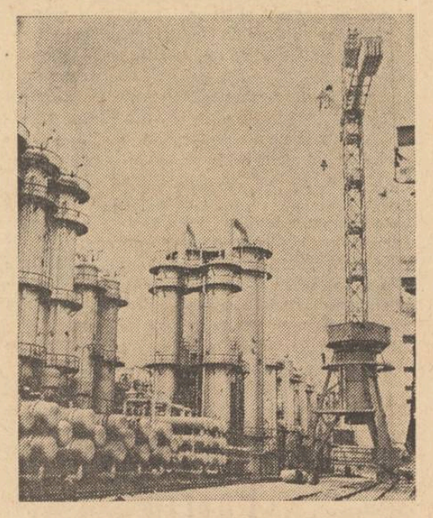

Opţiunea supremă a comuniştilor, a poporului

1965 Dimineaţa, în faţa aparatelor de radio am ascultat lucrările şedinţei de închidere a celui de-al IX-lea Congres al P.C.R. Şi atunci am simţit că în inimile noastre vibrează satisfacţia împlinirii unei mari dorinţe a poporului român : alegerea tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU în fruntea Partidului Comunist Român. Era un moment care avea să se înscrie în istorie şi pe care istoria îl confirmă acum ca pe una din treptele afirmării demnităţii şi voinţei naţionale. Era o zi de vară, cu soare plin, vestind un anotimp plin, era o zi de vară care anunţa roade bogate pe toate planurile vieţii noastre aşa cum ele au şi fost. De aceea ziua ni s-a şi întipărit atît de adînc în memorie, de aceea ţinem minte tot ce e legat de ea pentru că simţeam atunci nu numai bucuria realizării unei dorinţe a întregii suflări româneşti, ci faptul că acea alegere va deschide noi perspective dezvoltării ţării noastre. Faptul că cel ales să conducă destinele partidului era unul din cei mai tineri oameni politici ai lumii, faptul că din adolescenţă numele său se identificase cu acela al mişcării revoluţionare din ţara noastră, era un adevărat simbol : acela al tinereţii revoluţionare pe care ţara întreagă avea să o trăiască în cel mai glorios deceniu al existenţei sale.

Creatorii de frumos care se întîlniseră în luna mai cu tovarăşul Nicolae Ceauşescu, cei care ascultaseră îndemnurile sale înţelepte de a merge spre izvoare cei care văzuseră în el un preţuitor al tradiţiilor româneşti, a tot ceea ce a dat mai bun acest popor de-a lungul veacurilor erau fericiţi să vadă cum orientarea nouă, îndrăzneaţă a literaturii şi artei noastre are în gîndirea noului conducător al partidului rădăcini adînci în conştiinţa naţională. Evoluţia culturii noastre, avea deci să fie o evoluţie organică iar roadele acestei evoluţii se văd în cărţile, spectacolele, operele de artă care în acest deceniu au marcat înflorirea culturii noastre socialiste.

Iată de ce anul 1965 rămîne pentru noi simbolizat de ziua de vară în care Congresul Partidului Comunist Român a ales în fruntea partidului pe tovarăşul NICOLAE CEAUŞESCU.

Valeriu Râpeanu

drum prin istoria patriei

Treizeci și doi de scriitori evocă cei treizeci și unu de ani ai noii vieţi a patriei

Omagiu eroilor

1966 Se află, la Putna, o candelă și-o urnă. Candela-i nestinsă, urna neatinsă. Cea dintii veghează somnul marelui Ștefan ; urna de argint străjuiește amintirea voievodului-poet Mihai, rege în țara poeziei și Luceafăr al simțirii românești.

1504 : dălțile mușcă piatra. Lespedea geme. Meșterii lăcrimează. Una cite una, cioplitorii descoperă frunzele de stejar — semn al puterii — pentru intiia oară dăltuit. Literele s-aștern cuminți, în chenar potolit. Și ce vor, doamne, să-nsemne ? Au nici Matei de Murano n-a izbutit, cu leacul cel crincen al fierului înroșit ?... Piatra s-așează sub candela ce va fi neadormită vreme de patru secole și mai bine. Iar de-atunci, nu-i român care să nu se-nfioare citind : **Binecinstitorul domn, io, Ștefan voievod, din mila lui Dumnezeu domn al Țării Moldovei, fiu al lui Bogdan voievod, ctitor și ziditor al acestui lăcaș, care s-a mutat către veșnicele lăcașuri în anul 1504, luna iulie 2, și a domnit ani 47...** De citeva ori, piatra cea sfintă s-a răsturnat cu de-a sila, pentru ca tirziu, miini pioase s-o ridice și s-o reașeze — atunci cind emoția și înfiorarea ajunseseră pină-n crucea bolților, iar bătrinul Iraclie Porumbescu, tatăl lui Ciprian, nota pentru **Gazeta de Moldavia** : „Moldovă, Moldovă, veche și nouă, iată eroul tău !" Și la ivirea domnitorului, așezat pe 13 lănci, **mirarea** — scrie Iraclie — **fu foarte extraordinară**, iar tăcerea atit de adincă, incit se auzea **cum bate inima în fiecare piept...** Aceleași inimi și-au iuțit bătăile peste ani, cind au răsunat acordurile „Horei Unirii", au incuviințat reformele lui Cuza și și-au potolit, o clipă, bătăile infiorate, atunci cind pe mormintul lui Ștefan a fost așezată urna cu țărină adusă din toate colțurile pămintului românesc. Urna atinsă de mina lui Mihai.

Se află, la Putna o candelă și-o urnă. Anul 1966 le-a reamintit întregului popor. De 500 de ani cu neintrerupere candela-i nestinsă, urna neatinsă. Amindouă știu a vorbi despre popor și țară, despre unitate și neatirnare, despre braț și cuget neinfricat.

Există la Putna, în acest colț sacru al României, două cutremurătoare simboluri alăturate, într-un etern dialog peste vremuri și vreme.

Mircea Radu Iacoban

Rodul imaculat din decembrie

1967 De-a lungul acestor treizeci și unu de ani, puțini și mulți în același timp, mulți prin densitate, prin concentrare, prin marea lor greutate specifică în eveniment, o imagine parcă se constituie, prinde contur, poate altfel pentru fiecare dar, în esență, aceeași pentru noi toți : am văzut alcătuindu-se chipul cel nou al țării. În multele lui ipostaze, chipul cel nou al țării. La sfirșitul unui an greu de ginduri, de căutări, adesea luind infățișarea unei mese de lucru la care era instalat intreg poporul, am văzut concentrindu-se una din ipostazele noii infățișări a României. Era un decembrie bogat în zăpezi albe, prevestitoare de recolte, și în sala forumurilor partidului se întrunise Conferința Națională a P.C.R. din 1967. Conferința Națională, în al cărei amplu program de luptă figura un obiectiv de mult devenit năzuință, de mult reflectind cerința unor realități : îmbunătățirea administrativ-teritorială a țării. Au trecut pe la tribuna Conferinței, muncitori și țărani, ingineri și medici, savanți și oameni ai artei și culturii, configurind în cuvinte adinc gindite, o nouă hartă a României. Din matematica acelor proiecte ale viitorului, investite cel mai adesea cu forța exemplului unor emoționante fapte omenești, se detașa o idee care avea să fie miezul incandescent al configurației țării acolo jalonată. Era vorba, în tot și în toate de a oferi sol fertil valorii, de a „instala" țara pe temelii din care să rodească și griul dar, în primul rind, omul ; să fie stăpină pretutindeni calitatea umană, să fertilizeze inițiativa, spre binele de obște și spre binele fiecăruia. Acea întrunire din decembrie 1967 a trimișilor acelor două milioane de comuniști, vorbea cu investitura de drept și de fapt a douăzeci de milioane de oameni care sigilau sfirșitul de an cu voința unei Românii pornită pe treptele unui urcuș din ce în ce mai grabnic.

Platon Pardău

Patria se construiește gîndind

1968 Mă aflam, la începutul anului 1968, la Alexandria, oraș care avea să devină, peste puțin timp, capitala județului Teleorman. Urma împreună cu o echipă de gazetari, să scoatem peste puțin timp primul număr al ziarului județean. Oamenii trăiau cu adevărat în preajma unui eveniment deosebit. Se vedea asta din discuțiile lor marcate de un interes profund, de o participare puternic afectivă, de preocuparea pentru a anticipa cu cit mai multă luciditate viitorul lor și al meleagurilor lor natale. Evenimentul era noua împărțire teritorial-administrativă a țării, împărțire care relansa, intr-un nou context social-politic, după dorința lor, un nume de tradiție pe harta patriei : Teleormanul. Țin minte : oamenii discutau cu harta în față și cu creionul în mînă. Simțeau nevoia de a discuta asupra întregului și a amănuntelor : care vor fi hotarele județului Teleorman, cum se va dezvolta viața localităților, viața lor economică, socială, politică. Era un mod, modul lor de a primi și a aproba măsurile luate de partid și de stat pentru continua inflorire a patriei socialiste, modul lor de a participa la viața social-politică a intregii țări.

N-au trecut de atunci decit șapte ani... Județul Teleorman și-a configurat o puternică personalitate. Pe teritoriul lui au apărut noi unități industriale, unele de interes republican, printre care se află la loc de frunte Fabrica de tablouri de comandă. Aceasta intr-un spațiu considerat, cindva, doar „bun pentru agricultură". Teleormanul n-a renunțat, se înțelege, la agricultură. Dimpotrivă. Și-a dezvoltat agricultura într-un ritm susținut deschizind larg spre ogoare porțile științei și tehnicii avansate. Fața orașelor s-a schimbat mult : Alexandria tinde să devină, de la un an la altul, un oraș modern — blocuri noi de locuințe, spații comerciale moderne, o viață culturală infloritoare ; Turnu-Măgurele întinerește odată cu oamenii săi ; la fel Roșiorii de Vede, Zimnicea, Videle.

În 1968 a fost un nou început. Anul 1968 a devenit un an de referință. Da, din 1968 încoace oamenii Teleormanului, asemenea celor din celelalte județe ale țării au adunat în calendarele lor proprii multe fapte de viață și de muncă.

Au visat mult și au înfăptuit mult.

Florin Costinescu

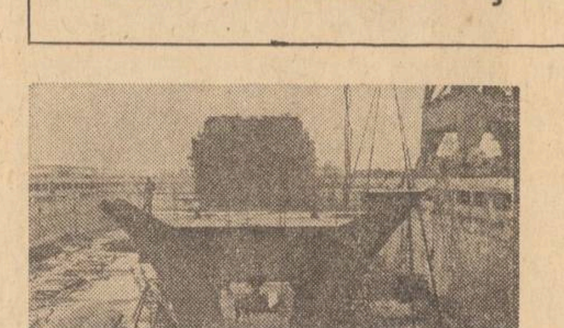

O strălucită cartă a omeniei

1969 Congresul al X-lea al P.C.R., de la a cărui tinere s-au implinit în aceste zile 6 ani, a fost, prin lucrările și documentele sale — mă refer în primul rind la „Cuvintul de deschidere a Congresului" rostit de tovarășul Nicolae Ceaușescu — o strălucită cartă pentru socialismul multilateral dezvoltat în România, privind toate domeniile de producție, creație și organizare, în centrul cărora se găsește omul cu conștiința sa în necontenit curs ascendent de formare și lărgire a orizontului ei. Caracterul materialist dialectic al analizelor multiple făcute de secretarul general al partidului situației naționale și internaționale, făcute cu precizie și sobrietate și clarviziune nu putea să nu convingă prin forța justei argumentații a oricărei afirmații făcute.

Recitind după 6 ani acele documente și dorind să scrii ceva despre ele, aproape că nu-ți vine să pui mina pe condei, pentru că mai limpede, mai răspicat, mai concentrat și mai convingător nu vei scrie.

Acele documente dau însă, recitite, prilejul la noi meditații și la un examen riguros al propriilor acțiuni sociale, a propriei conștiințe și, în general, o privire atentă la dezvoltarea socialismului la noi în țară. Pe cine ar putea lăsa indiferent aceste cuvinte de permanentă valoare stimulativă pentru toți cetățenii : „Ținind seamă de faptul că modul de gindire al oamenilor este determinat în mare măsură de contribuțiile lor de viață și de muncă, de nivelul forțelor de producție și de caracterul relațiilor de producție ale societății, este evident că preocuparea pentru bunul mers al economiei, pentru progresul material al țării și perfecționarea organizării sociale constituie parte integrantă a intregii activități de formare a conștiinței socialiste a maselor". E datoria fiecărui om al muncii fizice sau intelectuale să se întrebe în această privință, după 6 ani : oare am făcut tot ceea ce trebuia și puteam ? Mai firesc este, însă, în calitate de om al scrisului, să mă refer nemijlocit la ceea ce se spune în documente referitor la artă și literatură. Se apreciază just apariția unui mare număr de lucrări, fără menajamente, însă, la faptul că unele lucrări literare sau artistice sint considerate cu atit mai elevate și mai valoroase cu cit sint mai puțin accesibile și mai neînțelese publicului, maselor largi, cu cit se îndepărtează mai mult de problemele vieții, de realitățile lumii în care trăim. Se cere creatorilor să pătrundă în adincul existenței poporului și înțelegind năzuințele sale, eforturile și lupta sa eroică, să înfățișeze grandioasa frescă a României socialiste. Partidul este adeptul obiectiv, partizanul înfățișării veridice a realității, atit cu luminile cit și cu umbrele ei.

Astfel de adevăruri, reamintite la a 6-a aniversare a Congresului X și după 31 de ani de la eliberarea țării de sub jugul fascist, trebuie să devină pentru toți atit de proprii ca inima, ca singele și ca propriul creer, ca să se traducă în fapte și gesturi artistico-literare pe măsura timpului nostru. Căci documentele Congresului X al P.C.R., constituie o strălucită cartă a omeniei.

Mihai Beniuc

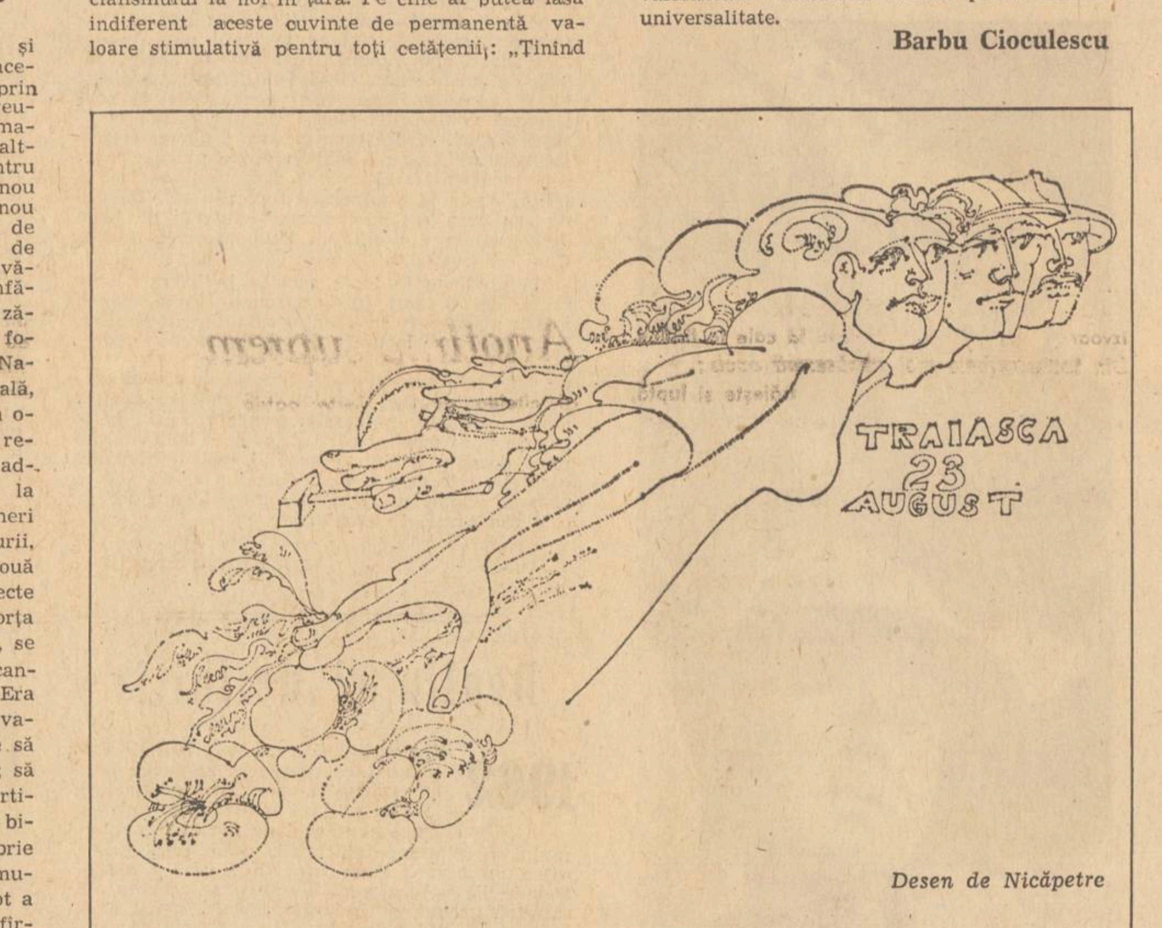

Desen de Nicăpetre

Creșterea limbii românești

1970 Deoarece dezvoltarea științelor sociale nu cunoaște limite maxime, edificarea unor instituții caracteristice poate jalona etape în istoria cercetării, trepte de maturizare, căi noi de abordare a unor probleme care nu-și pierd actualitatea. Constituirea, în 1970, a Academiei de științe sociale și politice a Republicii Socialiste România a corespuns, unei asemenea necesități de a promova și mai hotărit materialismul dialectic și istoric, de a asigura și mai ferm orientarea teoretică și ideologică a muncii științifice din țara noastră, pe baza marxism-leninismului. Educația estetică, receptarea artistică, valorificarea tradițiilor estetice progresiste românești, iată probleme care au figurat în atenția noului for, în rindurile căruia au fost aleși intelectuali de frunte ai patriei noastre, devotați „creșterii limbii românești".

Putem, de pe acum, aprecia realizările obținute în valorificarea patrimoniului literar național, prin elaborarea acelor cunoscute lucrări de sinteză menite să integreze acest patrimoniu în contextul viu al culturii noastre socialiste, putem arunca o privire asupra instrumentelor de lucru fundamentale, specifice metodologiei moderne de cercetare, făurite în acești cinci ani de bucuroasă trudă luminată, dar și de încercare a capacităților. Tratate, ediții critice, monografii ale marilor noștri scriitori, arhive documentare sistematice, bibliografii, repertorii, volume de documente, aceasta este partea ce revine cititorului. Dar cercetătorul ? El a învățat să lege mai strins munca sa — supusă perspectivei, dar implicind efortul cotidian — de viața politico-ideologică a țării, de cerințele multiple cărora trebuie să le răspundă intelectualul preocupat în permanență de confruntarea muncii sale cu practica socială, cu acele elemente ale noului ce dau o și mai adincă rezonanță documentului vechi, limpezind nu numai drumurile aspre ale continuității, ci esența însăși a unei tradiții culturale a cărei valorificare înseamnă tocmai pasul nostru în universalitate.

Barbu Cioculescu

Sub steagul Partidului

1971 Anii trec atit de repede încit, de la o vreme, se încurcă, seamănă unii cu alții și cad grămadă în trecut. Dar anul 1971 — care a devenit și el trecut ca și ceilalți — duce pentru Țara noastră, steagul unei jumătăți de veac, evocind, evenimentul care a schimbat cursul istoriei noastre naționale. Masele muncitoare în luptă veșnică pentru libertate au hotărit să înfrunte sclavia, să-și făurească altă viață, scutită de jaf, de războaie și ținută în ignoranță, formind partidul lor de clasă, așa cum făcuseră și alte popoare, insuflețite de apelul marelui Lenin și conștiința lor proprie, Partidul Comunist Român.

Trecind peste orice primejdie ce știau că-i amenința, dar urmați cu hotărire de masele doritoare de lumină și libertate pentru poporul întreg, tovarășii mei din acele timpuri, s-au adresat mulțimilor de muncitori și țărani, le-au vorbit cu insuflețire, le-au deșteptat conștiința chemindu-i la luptă, au inlăturat pe cei ce șovăiau, au infricoșat pe susținătorii regimului parazitar și au pornit să lupte. Ei și-au dăruit toată ființa lor, sacrificindu-și familiile pentru atingerea acestui măreț ideal social. Azi, cei mai mulți din cei ce au contribuit la nașterea Partidului nostru comunist, în jurul anului 1921, nu mai trăiesc. Ei au îndurat închisori, schingiuiri și batjocură din partea regimului parazitar. Unii din ei au închis ochii din cauza bolilor, sau a virstei, sau asasinați de călăii regimului trecut.

Peste acest an, 1971, evocator de fapte mari, de jertfe mari, de năzuințe mărețe, vor urma mereu alții care vor evoca aceleași fapte ale tovarășilor noștri, cărora timpul le va da o strălucire tot mai mare. Devotamentul acestor tovarăși dovedește încă o dată însușirile minunate ale poporului nostru, dragostea lui de patrie și firea lui neînfricată. Iar tovarășii care și-au dăruit viața în lupta lor revoluționară, au rămas în mijlocul nostru, nu ne-au părăsit și vor rămine nemuritori.

De aceea mă adresez vouă, tovarășii mei de atunci și de acum, voi ați făurit prezentul măreț de astăzi, în neintrerupt progres pentru țară condus de Partid, în frunte cu secretarul său general, și nimeni dintre tovarășii voștri de azi nu poate uita exemplul dat de viața voastră demnă, pentru toți urmașii.

Mihail Cruceanu

Porțile de Fier

1972 Evenimentul central al splendidei noastre realități socialiste mi se pare a fi fost, în anul acesta, inaugurarea hidrocentralei și a sistemului de navigație de la Porțile de Fier. Vreme de 7 ani, 8 luni și 9 zile aceste veritabile porți dunărene ale sărutului i-au contopit pe constructorii români și iugoslavi intr-un uriaș efort colectiv, ale cărui dimensiuni au impresionat întreaga lume. Într-o posibilă fișă biografică a acestui vlăstar smălțuit în glorie, stau scrise : realizarea unui lac de acumulare de 150 km în amonte, 50 000 tone de furnituri tehnice, una dintre cele mai mari ecluze din lume (36 m diferență de nivel între două trepte !), un debit de apă de 5 460 m.c./s., apă care ar putea alimenta 500 de orașe de mărimea Bucureștilor, ș.a. Firește, și cifrele au farmecul lor, dar ele nu vor putea reda niciodată, la adevăratele sale dimensiuni, dăruirea de sine a eroilor-constructori. Aici, la Porțile de Fier, întreaga țară a pus umărul : Reșița a dat turbine, Craiova transformatoare, Brașovul ciment, Galații oțel, Călărașii prefabricate, etc. Am trecut intr-o noapte pe acolo, cu trenul, avind cerul inimii survolat de mindrie. L-am întrebat pe un prieten sirb cum se spune în limba lui la Porțile de Fier. „La fel, mi-a răspuns, Jelezna Vrata". Așadar, cele două neamuri și-au țesut pinzele prieteniei lor încă din vechime, prin cuvinte. Treceam pe acolo, spuneam, gindindu-mă că nu poate exista pe pămint o constelație de lumini, de cleștar și de ape mai tulburătoare. Făptura ei ireală plutea ca un ostrov în fluviul de necuprins al nopții de vară, iradiind aerul cu striații de marmoră inefabilă.

Corneliu Vadim Tudor

Memoria istoriei

1973 Istoria înseamnă pentru cultura unui popor tezaurul său cel mai de preț, o sursă veșnică de inspirație și meditație. Continuitatea ei este punctată mereu de mari evenimente și fapte de seamă ce lasă urme de neșters în existența unei națiuni.

Cind în 1840 Kogălniceanu definea în „Dacia Literară" Programul cultural, el cerea cărturarilor o literatură cu puternic caracter național, inspirată din trecutul istoric.

Teatrul de oriunde a adus în fața spectatorilor istoria, chiar și atunci cind jocul intimplărilor era țesut de personaje ale prezentului.

Forța sa de influență este atit de mare tocmai pentru că el se produce în fața mulțimii, iar personajele sale sint atit de vii pentru că ele pot face sau au făcut istoria.

Spațiul teatral își pierde dimensiunile geometrice, devine nesfirșit, pentru că el poate cuprinde pentru două ore o lume-ntreagă, o lume cu ideile și faptele sale.

În 1973 s-au comemorat 125 de ani de la marele moment 1848. La Iași și București, în Piața Unirii și la Islaz, serbări populare au cinstit acest eveniment. Au fost spectacole memorabile. Mulțimea venise pentru a-și cinsti istoria și a reînviat-o. Spectatorii deveniseră personaje vii ale acelor ani legendari ai trecutului.

Era un mare spectacol politic în care personajul principal, unicul personaj era poporul cu aspirațiile, faptele, trecutul și prezentul din aceeași clipă. Emoția ce am simțit-o atunci mi-am explicat-o prin spontaneitatea transferului personaj-spectator, trecut-prezent, Bălcescu, Tell, Eliade Rădulescu, Bolliac, Bolintineanu, Rosetti, Goleștii, Magheru, Alecsandri, Negri, Russo, ieșiseră pentru o clipă din legendă intrind din nou în prezent. Se mișcau din nou în marea mulțime care veniseră să-i vadă și să-i audă. Teatrul devenise fapt, faptul teatru.

Radu Dumitru

Congresul al XI-lea — eveniment epocal

1974 Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român rămine gravat cu litere fosforescente pe frontispiciul României moderne. Documentele adoptate, de o valoare intr-adevăr istorică, dovedesc intrarea noastră intr-o etapă hotăritoare a luptei pentru desăvirșirea socialismului, ele fiind Carta fundamentală a prezentului și viitorului patriei, ca invățămint derivat din înțelegerea științifică a trecutului și actualității imediate, ca perspectivă lucidă și radioasă a zilei de miine pusă sub semnul certitudinii.

Rigoarea științifică a ideologiei marxist-leniniste și umanismul socialist străbat aceste texte esențiale, iluminate de zborul grandioaselor perspective și al crengilor încărcate de roade, la temelia cărora stă gindul cel mai înalt și cea mai nobilă dăruire.

Știm că pentru fiecare rînd al documentelor Congresului al XI-lea, pas uriaș al țării spre împlinirea visată, s-au consumat, consfințindu-le trăinicia în durata istoriei, mii de ore de studiu sobru și totuși plin de fervoare, știm că ele cuprind reprezentări concrete și ordonate ale capacității inepuizabile și geniului poporului nostru, hotărit să fie pînă la capăt constructorul propriului său destin, cunoaștem cu toții aportul excepțional și decisiv al tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Triumful gindirii creatoare, lucrările Congresului al XI-lea al partidului, sint un exemplu de clarviziune și consecvență revoluționară, atit prin fixarea, adincirea și proiectarea în viitor a obiectivelor aparținînd tuturor domeniilor de activitate, cit și prin faptul că intregul partid și întregul popor au reales, intr-o atmosferă de înălțător entuziasm, în funcția supremă de secretar general al partidului, pe cel mai iubit și devotat fiu al patriei — tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Dăltuim chipul României de miine, chipul României comuniste, prin participarea întregului popor la acțiunea comună în vederea făuririi conștiente a destinului patriei.

Dar pentru că viitorul e întotdeauna conținut de prezent acest chip admirabil se dăltuiește AZI, prin munca noastră fără rezerve, prin preluarea, cu spirit de responsabilitate, a sarcinilor pe care Programul și celelalte istorice documente ni le încredințează.

Prima noastră datorie este de-a apăra integritatea patriei și cuceririle revoluționare ale poporului, independența și suveranitatea României, de-a acționa cu hotărire împotriva lipsurilor și deficiențelor care mai dăinuie în societatea noastră, de-a ne fortifica și spori puterea de înțelegere a noilor raporturi și noilor relații, determinate de edificarea socialismului, prin ridicarea nivelului politic și ideologic, inclusiv al educatorilor, adică al celor care au misiunea de a contribui, în sfera spirituală, la formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste.

Chipul României de miine este dăltuit de munca noastră de fiecare zi, indiferent în ce domeniu se exercită, de loialitatea și eficiența efortului nostru, integrat în marea voltă a progresului poporului și al omenirii, fiind pe deplin conștienți că în acest fundamental travaliu cotidian nimic nu trebuie să fie întîmplător, ci totul trebuie să asculte de o disciplină liber consimțită și de-o armonie superioară, pe care le decide, în ultimă instanță, năzuința de a transforma în realitate visul cel mai îndrăzneț și mai înalt, visul de aur al omenirii : comunismul.

Virgil Teodorescu

Superioritatea rațiunii

1975 Mi-am exprimat nu o dată în scris credința intr-un destin universal al poporului și culturii române, al geniului făcut din înțelepciune, dirzenie și încredere în triumful dreptății, specific poporului nostru, călit de-a lungul mileniilor. Cred în implacabila inserare a acestui geniu în marea urzeală a istoriei mondiale contemporane, fiindcă el și-a aflat Omul în ființa căruia tot ceea ce s-a adunat de milenii, tot tezaurul de gind, simțire și luptă al strămoșilor, a căpătat chip și glas, spre a rosti vremii noastre **mesajul poporului român.**

Acest mesaj a devenit an de an tot mai limpede, mai bogat, mai departe văzător, tot mai ascultat și tot mai fecund pentru sufletul unei contemporaneități intregi, pînă cind el a răsunat în istorica simfonie beethoveniană, unică în felul ei în viața umanității, care a fost Conferința pentru pace și securitate în Europa, (de fapt **în lume**), de la Helsinki. Împletit în zecile de voci ale acestei mărețe simfonii a speranței și increderii în ziua de miine a omenirii, dar totodată distinct, puternic individualizat, glorios și **esențial** pentru fizionomia și rezonanța întregului.

Istoria omenirii este plină de conferințe, de congrese, de reuniuni, de tratative la lumină sau în penumbră. De fiecare dată s-au adunat cei ce aveau ceva de **împărțit**, sau porneau să-și împartă ; cei victorioși, spre a hotări soarta celor învinși ; cei mari și puternici, spre a-și cintări în procente, în „sfere" sau în „zone", apăsarea și exploatarea celor mai slabi. Pentru intiia oară în istoria umanității, cea mai mare, cea mai strălucită reuniune de șefi de state pe care o cunoaștem, a avut loc nu spre a nedreptăți, nu spre a împărți, nu spre a tirgui, ci **spre a-și mărturisi credința în superioritatea istorică a rațiunii și dreptății asupra violenței și arbitrariului. Spre a-și lua angajamentul solemn, în fața popoarelor, că vor lucra în viitor credincioși acestei convingeri, că evoluția istorică ne-a adus în acel punct de unde vechiul drum bătut, vai, de atitea amare veacuri, nu mai are în față decit prăpastia. Și că lumea trebuie, poate și vrea să se angajeze pe o cale nouă.**

Așezată la o răscruce de ere istorice, Conferința de la Helsinki va data, miine, pentru tot mai multe conștiințe, începutul unei ere noi. Pînă acum, erele istorice ale Europei s-au cuprins între catastrofe : căderea Romei, căderea Constantinopolului, primul război mondial, al doilea război mondial. Pentru prima oară o eră istorică s-ar putea să înceapă cu un uriaș forum al speranței. În pregătirea, în definirea țelurilor și în stabilirea procedurii acestui forum, țara și poporul român au adus o contribuție, fără exagerare, hotăritoare. Conferința de la Helsinki este punctul în care drumul lung, încercat, dar curat, al poporului nostru prin istoria Europei a intilnit, a răzbit în magistrala largă a **istoriei universale** în cel mai deplin înțeles al cuvintului ; s-a confundat, și nu numai pentru o clipă, cu ea. La Helsinki, România, la capătul a trei ani de eforturi, și intr-o atmosferă de înaltă stimă pentru Cel ce-i rostea mesajul, a deschis lumii, alături de toți reprezentanții popoarelor

europene și ai popoarelor Americii și Canadei, ERA SPERANȚEI, după trei decenii de obsesie a „inevitabilului" apocalips.

Rolul țării noastre și al președintelui ei în configurarea a ceea ce va rămine, poate, cel mai tonic eveniment al secolului, consacrind vocația universală a poporului nostru în lumea contemporană, marchează totodată un apogeu al istoriei naționale.

Conferința de la Helsinki este primul mare forum în care România nu intră pentru „a fi auzită, dar nu ascultată" (celebra formulă a lui Bismark la Congresul de la Berlin) ci pentru a pune bazele înfăptuirii unui vis croit pe aceste meleaguri, cu o jumătate de mileniu în urmă, de străbunul Neagoe Basarab ; pentru a participa la proclamarea solemnă a adevărului că numai din întemeierea **politicii pe** normele **responsabilității, echității** și **omeniei** se poate naște o lume a păcii în locul unei catastrofe universale. În efortul continuu, de zi cu zi, pentru traducerea în viață a celor semnate la Helsinki, efort la care șeful statului român a chemat pe toți cei ce cred în putința omului de a face să triumfe idealurile nobile ale umanității i se deschide țării și poporului nostru un istoric și măreț rol, de care trebuie să incepem a fi conștienți încă de azi, spre a ne arăta demni de el.

Locul pe care această misiune îl conferă României în lumea contemporană, măsoară uriașa distanță ce ne desparte de momentul cind țara noastră, sub conducerea Partidului Comunist Român depășea o conjunctură catastrofică și pășea, acum 31 de ani, în noul ei destin.

Dan Zamfirescu

Poeme în August

Era în august...

Al doilea rînd e de pui în cuibul rîndunicii,
Mai bîntuie năvalnice furtuni de vară
Prin arborii ce-ntreabă : Ce e asta ?
August. Prin văzduh bătălii de demult
Cu tunuri, avioane, incendii
Și morți în lacuri de sînge.
Apoi se face liniște de seară
Și vine tăcerea în platoșă de plumb.
Țipătul bufniței amintește vaiet de rănit uitat pe cîmp.

Patrafir cu prapur și fir de aur
A-mbrăcat asfințitul
În amintirea celor căzuți.
Ei dorm sub vegetația sălbatică
A anilor. Floarea soarelui
Își pleacă talgerele :
Capete negre cu aureole de sfinți.
Un om pe gînduri străbate poteca din țarini.

Pădurea s-a întunecat în depărtare,
Doar izvorul gîngurește ca un prunc
În leagăn. Auzi cum tac morții ?
Poate ascultă și ei. Erau așa de tineri
Cînd au căzut ca niște flori timpurii
Doborîte de ger. Și era vară fierbinte
În acea lună a lui August
Măcar că trecuse ziua
Mamei-Pădurii
Și cerbul se îndepărtase de apă.

Iar tu acuma ești bătrîn
Și-n loc să-ți aduci aminte
Auzi clocotind infernul acelor lupte
Și clopotele catedralelor morții,
Și-n loc să vezi blocurile cu multe etaje,
Fumul uzinelor și toată tehnica modernă
Ți se năzare cite-o băltoacă de sînge
Și-ți apar cadavre-mprăștiate,
Incendii ori floarea de pămînt măcinat
Amestecat cu flăcările bombelor
Și gropi de obuze,
Și-n loc să-ți miroasă a levănțică
Simți fum de praf de pușcă,
Și plouă, plouă cu schije
De la artileria antiaeriană !
Bătrînul aiurează — spun copiii.
Și totuși acum treizeci de ani și unu...
Da, precis era-n August.
Aici bătrînul nu greșește.

Mihai Beniuc

Sărbătorile noastre

Cînd prin tulburi vremuri, la Posada,
Sau Rovine, sub încinsa zare,
Brațul se-nfrățea semeț cu spada,
Ni se lumina a sărbătoare.

Cînd la Podu-Nalt, precum un zimbru
Aprig biruia Ștefan cel Mare
Steagul țării ne-nfricat păzindu-l,
Ni se lumina a sărbătoare.

Cînd intra la Alba-n demn alai
Ca un sol al vrerii seculare
El — Viteazul, falnicul Mihai,
Ni se lumina a sărbătoare.

Cînd sfidînd la Plevna moartea cruntă,
Ori la Mărășești, în grea-ncleștare,
Ne-nălțam triumfători prin luptă,
Ni se lumina a sărbătoare.

Cînd în zori de August, temerară
A sunat prin val de foc chemare
Și-a trezit, unind, întreaga țară,
Ni se lumina a sărbătoare...

...Astfel, chip și gînd și suflet ni se
Luminară-n timp de-atitea ori,
Sărbători au înflorit cu vise,
Visele-au rodit cu sărbători...

Ion Segărceanu

Cîntec

O, dacă muntele ar putea vorbi,
Despre azi, despre mîine, multe cărți s-ar zidi
Codrul dacă ar putea vorbi despre inima României,
Desigur crengile lui nu ar putea s-o încapă.

Dacă toți poeții ar cînta acest prezent măreț
Cîntecele lor nu ar ajunge să-l cuprindă întru totul.
Singurul cîntec, e cîntecul muncii acestui popor minunat
Pe care nici un poet nu-l poate cuprinde întru totul.

Dumitru Stancu

Același cer

Același cer de august zboară-n văi
Și stele cad în ochiuri de izvoare
Stejarii ard încă în rumene văpăi
Visînd la porțile-nflorite-n soare.

Părinții au săpat fîntînile-ntr-o parte
Cu sălcii dulci și piatră peste piatră,
E-un gest și strămoșesc și fără moarte
Zidirea-n timp de răcoroasă vatră —

Semințele le-aud cum vin să cadă
Peste culorile din trupul țării mele
Partidul e steaua din baladă
Arzînd în inimi de eroi și în drapele !

Sterian Vicol

Cresc focuri visătoare

trecem prin August preschimbați în izvoare
și mai senini ne risipim în toate
se-aude cum eroii visează-n calendare
din fiece sămînță țîșnește o cetate

cu sufletul cu sîngele să-l ajutăm acest pămînt
caii scot nori de trandafiri pe nări
soarele înmugurește-n ciocîrlii grîul se joacă
în palmele noastre mari cît niște țări

în loc de pleoape-acum avem petale
sîngele nostru tînăr e-un zbor nemuritor
umplem cu miere clipele și limpezim lumina
sîntem legați cu rouă de-acest pămînt de dor

și numai cu sufletul nostru umplem toate urmele
lăsate-n cer de cei care-au trecut înainte
aerul respiră istoria din nou
mereu ard ochii țării ca două stele sfinte

ferestrele sînt sparte cu bulgări de miresme
pe mesele poeților cresc focuri visătoare
numele țării ne e cea mai blîndă cămașă
o trecem prin August preschimbați în izvoare

Rodian Drăgoi

Triumful nou

Era în România un timp vestea, —
stele de cărbune îmi creșteau în creștet.

Floarea florilor se-ofilea-n apus, —
omul-Om din noi visa sus, tot mai sus.

Zăbrelele se îndoiau de mijloc, —
cavalerii dreptății intrau în foc.

Focul se-ntindea pe-aici cît e vara, —
se-aprindeau Carpații, Dunărea, Țara.

Eram în armata celor ce iubesc, —
dar am înfipt drapelul în nimb ceresc.

23 August, libertate, —
soarele lumii intră în Cetate.

Triumful nou se aude departe, —
Victoria intră în marea carte.

Ion Bănuță

Mîndrie

Pe lumea-aceasta, Țară,
Doar un orgoliu știu :
Norocul că mi-ești mamă,
Mîndria că-ți sînt fiu.

În tine sînt livada
Cu mere-mpărătești —
Nădejde-ascunsă-n sîmburi
Și veghea mea tu ești.

În tine sînt izvorul
Cîntînd deschis pe prund.
Tu, matca mea și-azurul
De care mă pătrund.

Dim. Rachici

Inscripție

Nu vom osteni niciodată
Patriei să-i rostim imn de laudă,
Zestrea ei s-o păstrăm și sporim
Cu statornică iubire și rîvnă.

Nu vom osteni niciodată
Să dăm cinstire premergătorilor noștri,
Visele lor spre-mplinire purtîndu-le,
Jertfei lor aducîndu-i prinos peste timp.

Nu vom osteni niciodată
Prezentului să ne dăruim cu ardoare,
Lucrînd încrezători și tenaci
Pentru o lume mai dreaptă, mai bună.

Nu vom osteni niciodată
Să ne încredințăm, în faptă și gînd,
Urmașilor și urmașilor urmașilor noștri,
Cu brațe deschise întîmpinînd viitorul.

...Și astfel, vremelnicele noastre destine
În nemuritoarea vîrstă a României se-adună,
Contopîndu-se într-o curgere unică,
De vieți înflorind comunismului.

Corneliu Șerban

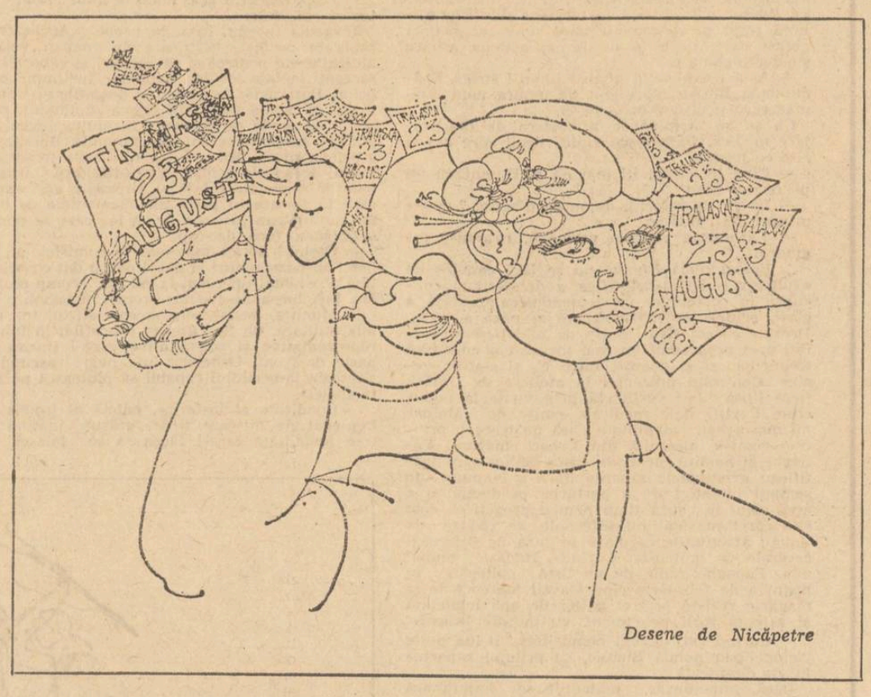

Desene de Nicăpetre

Slavă eroilor

În o mie nouă sute patruzeci și patru începe anul unu,
istoria a ieșit în stradă cu tot ce are ea.
Eroii noștri pe timp de ploaie au acoperit cu haina lor tunu'
și-au arătat că din calendare timpul mai are unde pleca.

Eroii noștri, ei au curățat ochiul acestui popor
nu cu colțul batistei ci cu altăceva.
Ploaia curată a primit loc de casă în nor
apoi orașele au prins să-și arunce cărămizi unele altora.

Nu întrebați limba ceasului că nu știe să spună,
timpul despre care vorbesc nu poate fi măsurat.
Eroii noștri au purtat șapcă și-au ținut sapă sau ciocan în mînă
Iar numele pe care-l poartă nu poate fi încovoiat.

De-atita cap-plecat pămîntul avea fața suptă,
izvoarele pe furiș ceva puneau la cale în fîntîne.
Din toate verbele mai rămăseseră două : trăiește și luptă,
eroii noștri de față cu copiii erau numiți acasă : române.

Le-am cules urmele toate și le-am pus la răspîntii,
brațele lor îmi înconjoară pămîntul ca un inel.
Ei încap în numele lor simple, ei sînt cu toții vii
și lupta lor, s-o vadă urmașii, o păstrăm în culoarea din drapel.

Ion Trif Pleșa

Imn

Ideea de Patrie este ideea întîi învățată
de fiece poet comunist,
ideea cea mai apropiată de soare, de noi
atunci cînd privim țărmurile roditoare
și albastra zare spre care navigăm
în întîmpinarea altor orizonturi.

Ideea de Patrie poate fi asemuită cu ideea de zbor,
ideea de zbor sălășluiește în noi
și-n cuvintele noastre ca într-un cuib.
În ideea de Patrie găsim toate bucuriile
și toate faptele născute Din și Pentru
ideea de Patrie, găsim cîmpia și rodul,
pădurea, izvorul și zarea,
găsim chipurile celor ce-au învățat ca și noi
ce înseamnă ideea de Patrie asemenea iubirii de Țară.

Mihai Adrian Eres

Destin

Istoria acestui popor nu am scris-o
Din afara luptei, din afara durerii
Brațele noastre au sîngerat din belșug
După fiecare înfrîngere,
După fiecare victorie.

Destinul unui popor nu rezistă
Numai cu niște tratate
Dacă nu le-au pecetluit
Vieți omenești.

Căci, iată,
Timpul acesta înalt aparține
Luptătorilor din primele rînduri,
Celor ce știu mînui și condeiul, și strungul, și sapa,
Celor ce vin cu dovezi !

Marin Constantin

Focul din unelte

Are nevoie de dragoste pînă și pămîntul ce sub tălpi îl călcăm,
Toate bucuriile lumii sonorizează-ndelung și unit;
Puneți-vă aripile, oameni și veniți prin noi să zburăm
Pentru că-i nedrept ca zborul numai de păsări să fie trăit.

Au florile patriei miros de comete,
Bucuriile i se nasc ca un statut
Al gingășiei piinii care vede
Hrănind eliberarea din care ne-am născut.

Dar focul din unelte nu mai cu viață-l poți stinge ;
E insurecție-n om și sub fiorul țărinii albastre,
Patria-ntotdeauna învinge
Pe cîmpul de luptă al brațelor noastre.

M. N. Florian

Anotimp suprem

al cîtelea anotimp este patria
mereu singele cel mai apropiat
poartă pe dinlăuntrul lucrurilor
prin care ne zidim nașterea de bărbați

al cîtelea anotimp este patria
mereu simțul cel mai apropiat
splendoare a miinilor reîntoarse
altfel de frunte prin echilibrul luminii

al cîtelea anotimp este patria
mereu soarele cel mai apropiat
și trup dizolvat în dulcele grai
cumpănă și erou prin noi semănat

Ion Mărgineanu

Partidul

Cîrmaci neînfricat al celor care vin
Și-al celor care au țîșnit spre Tine
Cu gînd curat cu imn de grîu pe buze
Rostit în dimineți noroase ori senine

Indemn ești și de-a pururea măsură
Scut al Cetății ți-e credința ;
Durăm prin Tine ctitorie nouă
Cum roșul își durează biruința.

Și adunăm în suflet pilda ta —
Sămînță încolțită, mărturie
A neamului coborîtor din doine —
Durăm prin Tine noua ctitorie.

Viorel Varga

Adolescent, cu genele foșnind...

Adolescent, cu genele foșnind în văzduhul lumii
stă poetul printre eroi
și, ca o tînără albină, moștenește
un stup împresurat cu flori
prin ale căror tije
cîntările urcă spre mierea luminii,
și visează poetul un fagure pur —
o limpede coroană de ceară,
așezată pe inima caldă
a fiecărei dimineți.
Adolescent, cu genele foșnind în văzduhul lumii
stă poetul printre eroi —
tăcut, el plivește grădinile de-nvățătură
ale copiilor, de toate cuvintele moarte,
cum ar fi-uitare și nerecunoștință.
Adolescent, cu genele foșnind în văzduhul lumii
stă poetul printre eroi
și, înmuind poeme curate în apele patriei,
el răcorește pe buzele lor fierbinți
însîngerate strigări de biruință.
Adolescent, cu genele foșnind în văzduhul lumii
stă poetul printre eroi
și-asemeni unei candele cu lacrimi,
la cumpăna de august a verii,
el arde fericit în bucuria
de-a fi o frunză curgătoare
prin cerul minunat al libertății.

Valeriu Pricină

Născuți sub steaguri...

Binecuvîntă, țară, pruncii mei,
născuți sub steagurile triumfale,
nălțate-n august douăzeci și trei
sub cerurile libertății tale!

Ei limpezi glasuri au de ciocîrlii,
azurul dimineții îi răsfață
și au la git cravate purpurii
și-un viitor de aur au în față!

Tu spune-le să știe ei, de mici,
ce bezne-au fost, ce vînturi te bătură,
spinarea cum se gîrbovea sub bici, —
a celor care dorm sub arătură!

Ce glas avea zăvorul ferecat
în temnița robiei și-a restriștii!
Și neînfrînți în luptă cum au stat,
în viforele vremii, comuniștii!

Binecuvîntă, țară, pruncii mei,
cîți cresc voioși în mîndra ta ogradă,
ca mîine-n fiecare dintre ei
pe-ai săi oșteni Partidul să și-i vadă!

Victor Tulbure

A fost mai întîi o dimineață

Sînt diminețile patriei atît de curate încît
se aude cu claritate de vis
zefirul cum apleacă o floare
ca pe un catarg înmiresmat
pe marea liniștită a ierbii,
soarele, auziți ?, cum îngroapă
fără de greș dulceața-n livezi
și-această murmurare de izvoare de pus
pe rana celei mai aspre singurătăți.
Sînt diminețile în care ridicați în lumină
un strugure ca pe propriul vostru prunc,
cînd respirați cea mai curată fărîmă
din cerul planetei,
sînt diminețile-acestea — poemele noastre curate
(eu pot să cred, cu poemul acesta
puteți ilumina un lac de munte)
dar nu uitați : să fie toate acestea
a fost mai întîi o dimineață fierbinte de august
cînd am cîntat cu sînge
pe toate registrele iubirii de lumină.

Patrel Berceanu

Cum despre-un fruct triumfător

pentru cele treizeci și una de dimineți ale lui August.

Iubito, despre libertate-ți vorbesc
cum ți-aș vorbi despre un munte de-al meu,
înflorind sub albine și sub petalele aburite ale dimineții ;
vino să-ascultăm împreună cum tac lucrurile,
amintindu-și acel August cu fructe fierbinți,
amintindu-și sîngele adunat în pocalul verii —
eu să rămîn salcîm încremenit în pragul înfloririi
cum pe buza unei prăpăstii de mireasmă
și-n vîrful degetelor să simțim
cum crește și cum ne-acoperă țara...
Dimineața se zbate la ușă —
să deschidem larg înainte-i cuvintele,
să deschidem oglinzile larg înainte-i,
trupul nostru înmiresmat să se desfacă
umplînd ceasornicele cu rouă proaspătă
și cu miere.
Despre libertate, Iubito,
cum despre-un fruct triumfător îți vorbeam,
căci libertatea e dimineața aceea,
dizolvîndu-se-n respirația oamenilor.

Dinu Adam

Odihna din meri

Congresului al XI-lea al partidului

Toamnă de lumină.
Zori luminînd peste cîmpuri brumate.
Crengi de meri aplecate pînă ieri sub poverile rodului,
după cules, se-nalță iar către boltă.

Toamna e masa întregului an.
Piinea noastră cea de toate zilele-i pe ea așezată
și certitudinea noastră.
Această vară n-a fost nici o clipă zadarnică,
n-au fost zadarnice zilele-i pline —
cu sudoare, cu brațe-ncordate în muncă.

E-o masă a timpului toamna.
Zilele mele de trudă și rod
le-aștern și eu pe fața-i curată
lîngă piine și vin.

Iar odihna pămîntului, odihna din meri
îmi cuprinde tot sufletul.

Molnos Lajos

In românește de Dim. Rachici și Csire Gabriella

Patria în august

Ard iarăși steaguri-păsări cu aripi vii de falduri,
Acum cînd grîul țării ca aurul e la miez ;
Și-n ciocîrlii pulsează tot cerul din înalturi,
Și-n inimi bate ora de cîntec și de crez.

Atîtea constelații de brațe peste țară
Fac mult mai rodnic rodul în inimi ca în gînd ;
Cînd pe această vatră de stirpe legendară
Săpăm fîntîni solare mai multe ca oricînd.

Recoltelor dăm vîrstă și-amiezelor dogoare,
Și orele se lasă zidite în cuvînt ;
Cînd în lumina țării atotcuprinzătoare
Apropiem cu mîna azurul de pămînt.

Atîtea steaguri-păsări sub soare poartă nimb,
La ora cînd lumina ca mierea e la miez ;
Și patria în agust e-un singur anotimp,
În care arde ora de cîntec și de crez.

Luca Onul

Ca fulgerul

E România țara atotcuprinzătoarei aripi
și-n spirit arde pururi liliacul. Lumină dă omul descoperit
ca fulgerul crapă și schimbă destinele
ploii. Sub ori ce piatră bătrînă deșteaptă
un curcubeu adormit.
De turnul vremii generații stau rezemate ca treptele scării
atît de proaspete înainte. Pe nume te cheamă.
Și creieru-mi visind în flăcări
e însăși răsăritul de Carpații cristalini lovit !

Ovidiu Genaru

Lucian Cociuba : „Mulțimea"

Doar împreună

Îmi iubesc țara și cînt
Pînă fibrele cărnii îmi devin incandescente
Ca o torță amintitoare îmi iubesc țara
Ca o uriașă stea de aduceri aminte

Îmi iubesc țara
Din limbile șerpești cobitoare fac bici
Pentru pedepsirea uitării, pentru pedepsirea fricii
Adevărata iubire începe de-aici

Cuvîntul trebuie să fie strigăt
Cuvîntul să fie o lume a soarelui
O infinită putere de libertate
O inimă de pace cît pacea universului.

Dora Cărbunescu

Iorgos Ilzopols : „Codruța"

Ziua cea mare

Primăvara se temea să intre în tranșee
Prea multe flori ucisese războiul
Voia să le arate ucigașilor
Că soarele răsare
Oricît ai trage cu tunul în el...

Pe cîmpul gol șerpii șenilelor se tîrau agonici
Ciocîrlii mute visleau prin curcubee de fum
Mormintele — sinistre borne kilometrice
Amenințau din fiecare margine de drum.

Osia războiului scîrțîia greu, tot mai greu
Pînă cînd neputincioasă s-a oprit.
Venise ceasul să numărăm morții și satele
Peste care ciuma și-a revărsat pocalul.

Ziua Victoriei, ziua cea mare
Ne-a înconjurat ca un zbor
de pasăre urmărit îndelung.
Lăcrimînd, am rememorat în tăcere
Drumul spre Pace, atît de greu și lung...

Florian Dincă

într-un oraș de

Platon Pardău

Primul nucleu număra zece oameni neîncrezători dar aflați la începutul îndoielii și față de posibilitățile singurătății lor de a ajunge la limanul războiului. Printre ei era Corbilă, cu capul lui de lemn, lipoveanul de la cărbuni, un sculier neamț meșter în lucrări de precizie, pe nume Herman Gustav Buksbaum, care nu se simțise destul de demn să răspundă chemării führerului, și cîțiva adolescenți, proaspăt ieșiți din ucenicie dar încă poposind în curajul inconștienței. Expediția lor fu spectaculoasă și sparse liniștea care se instaurase după decretarea stării excepționale prin ploaia de hîrtii roșii și verzi amenințînd cu moartea. La patru kilometri înainte de a ajunge în N., unul din trenurile care veneau cu armament în refacere dinspre front, deraie atît de perfect încît, opt zile, circulația nu putu fi restabilită. Toate cercetările rămaseră fără efect. Impasul căpătă proporțiile superstiției pe care specialiștii aduși din ordinul regionalei C.F.R. și la insistențele lui Bursuc o traduseră în termeni științifici punînd totul pe seama efectelor unui magnetism nefast care, în timp de iarnă, acționa asupra șinelor înghețate.

— Asta-i explicație pentru idioți ! strigă Epaminonda Bursuc, conștient de umbra unui dușman care-și pusese ochii pe el.

Ca să se mențină în atmosfera de descurajare mistică, Panaitescu ridică ochii spre cer și zise cu tristețe :

— Cînd te clatini îți mai dă și Dumnezeu un picior în fund.

— La ce vă referiți, domnule director ? spuse printre dinți Bursuc.

— La ultima victorie germană, răspunse inginerul....

... Epaminonda Bursuc nu se lăsă convins de explicația mistico-științifică a deraierii și constitui, în colaborare cu comenduirea militară a gării, echipe de supraveghere și pază a liniei. Drezine cu ceferiști însoțiți de soldați se străcurau prin programul tot mai încărcat al mersului trenurilor, zi și noapte, între N. și stațiile vecine. Controlul prezenței la ateliere se întări, fiece lipsă fiind verificată prin vizite la domiciliu. Certificatele medicale emise de Molnar nu mai aveau valabilitate dacă nu treceau printr-o comisie alcătuită din Lucaci, majurul Fanaghe și Samuil Șiclovan. Lista bolilor care justificau eventualele absențe, fără a le pune sub semnul intenției de a perturba producția și a crea celui în cauză timp pentru pregătirea cine știe cărei mașinațiuni infernale, se reduse la două : afecțiunile cardiace în fază de infarct și accesele de epilepsie. Curînd rămase numai una. Fanaghe radie de pe listă epilepsia în noaptea de februarie cînd Gavril Marcoci de la magazie rezistă la trei găleți de apă înghețată și așteptă zorii pe ciment, cu mîinile la spate.

— Curînd veți deveni nemuritori ! îi luă peste picior Epaminonda Bursuc, cu prilejul raportului de dimineață.

Dacă, într-adevăr, maladiile se împuținară pînă la dispariție și numărul locurilor goale lîngă menghine se reduseră complet, ceva era totuși bolnav. Persoane necunoscute, acționînd la adăpostul nopții, sparseră două vagoane sigilate care aduceau de pe front resturi de echipament german. Urgent luă naștere și se dezvoltă un comerț cu rămășițe de la morți. Noaptea femeile frecau crustele de sînge închegat, cîrpeau găurile cele mai ciudate și croiau. La mare preț erau mai ales cismele, bocancii, curelele pentru pingele și tălpi. Raritatea încălțămintei de piele făcuse ca trei sferturi din oraș să umble cu bocanci cu talpă de lemn care aveau dezavantajul că nu se îndoiau și cauzau fracturări de picioare. Burlacu primi din partea lui Porumbielu și a comandantului german misiunea de a zăgăzui diseminarea prin N. a dovezilor că pe front lucrurile nu stăteau pe roze, dar percheziționile nu avură efect. Foile de cort germane apărură prin oraș sub formă de pantaloni scurți care, odată udați, se făceau ca lemnul. Copiii nu puteau fi arestați, nici lăsați în pielea goală. Controlul pingelelor se dovedi imposibil, atîta vreme cît oamenii nu umblau cu tălpile în sus. Preventiv și cu totul inutil, Burlacu organiză o instruire a cismarilor, care aveau datoria să semnaleze poliției materiile prime de piele susceptibile de legături cu scăderea faimei armatei germane. O adunare asemănătoare organiză cu croitorii, puși să raporteze orice comandă de întoarcere pe dos, pe față sau altcumva a mantăilor, pantalonilor, șepcilor, vestoanelor de aceeași provenință, sub pedeapsa ridicării autorizațiilor de funcționare.

— Lăsați pe noi, răspunseră și unii și alții, nu vrem să pierdem pîinea.

— Asta înseamnă că mi-am bătut gura de pomană, îl informă Burlacu pe Porumbielu. Toți au să tacă.

Dar comandamentul german află că se lucra cu rîvnă la apărarea prestigiului trupelor care o sfecliseră pe Volga și priveau apropierea noii ierni cu groază, și fu mulțumit.

Se înmulțiră și vagoanele cu armament destinat atelierelor. Echipele care opreau noaptea în căutare de îmbrăcăminte le ocoleau cu fler.

— Dacă ar subtiliza cineva și gioarsele astea..., îi spusese Panaintescu lui Mihail. Depling această lipsă de interes a populației. Pe vremea strămoșilor noștri nu era casă fără armă după grindă.

— La noi în Deleni, unul avea în podul grajdului un tun din primul război mondial, întări Mihail. Îl găsise pe cîmp și-l strînsese pentru vremuri grele.

— Da, istoria nu se repetă, zise cu prefăcută tristețe Panaitescu. Și, ridicîndu-se de pe marginea mesei, adăugă iluminat : Dar se poate corecta.

Puseră la punct un plan de reparații care să distrugă și de experiențe care să nu ducă nicăieri. În aparență era mult mai simplu dar, în esență, mult mai complicat. De data asta nu mai aveau să acționeze pe teritoriul specialității lor — șine de cale ferată și locomotive ori vagoane bolnave —, ci pe cel al lui Bursuc : aruncătoare ușoare, mitraliere și Z.B.-uri. Întîi se folosiră de nucleul existent, apoi atraseră și alții, care socotiră cu cale să răspundă astfel măsurilor de desființare a bolilor, controalelor la domiciliu și prelungirii rapoartelor de la ora șase.

— Vom porni o întrecere pentru patrie, pentru front, îi comunică Panaitescu lui Bursuc. Program intensiv.

— Nu pot decît să vă doresc succes. Contați pe orice sprijin din partea armatei, răspunse locotenentul.

Telegrama expediată în chiar acea zi regionalei informă despre laudativa acțiune și-l punea într-o lumină favorabilă pe Panaitescu. „De astfel de oameni avem nevoie", preciza Bursuc, și numai prudența lui forjată în școlile din preajma Berlinului îi cenzură avîntul gata a vorbi despre posibile decorații. Ritmul reparațiilor crescu vertiginos. Atelierele ajunseră să dea într-un schimb un număr dublu de pușți și aruncătoare față de lunile precedente. Inovații care aminteau de imaginația lui Ieremia fură validate în număr sporit, încît pînă și capul de lemn al lui Corbilă produse un sistem de recuperare a percutoarelor uzate. Bursuc nu se putu abține :

— Dacă mergem așa, luăm ordinul Mihai Viteazul cu spade.

Tragedia începu, însă, la probe. Aruncătoare reparate perfect, verificate de comisii volante alcătuite din controlori de sabotaj și caporali și sergenți la fața locului, explodau în timpul probelor. Pușți puse la punct se descalibrau iremediabil la prima salvă. În cîteva săptămîni, poligonul de probe de pe malul Siretului deveni cimitirul speranțelor lui Epaminonda Bursuc, de a primi ordinul Mihai Viteazul. Primi, în schimb, vizita aceleiași comisii civilo-militare înjghebată de regionala C.F.R. și dispusă a găsi explicații în fiecare în parte din elementele de bază ale naturii sau în toate la un loc care se porniseră să-și facă de cap.

— Oțelul ! hotărî mai marele comisiei, un colonel cu buze subțiri și părul negru dat cu briantină. Costumul lui cusut la cel mai scump croitor din Iași lucea de nasturi frecați cu sidol.

— Muniția, decise solemn specialistul în chimie militară, un fost grefier reprofilat în funcții reprezentative și consultative care-l ținea departe de front. Ochelarii lui negri ascundeau șiretenia imbecilului capabil să plutească pe toate apele.

— Condițiile atmosferice, edictă al treilea, un impiegat de mișcare tînăr, grăsun, înotînd într-o jovialitate care-l făcea să se foiască de zinca, dar varia de la caz la caz și în funcție de programarea verificărilor. Fiecare făcea cît putea, încît dorul de casa din satul îngropat în copilărie, de cerul albastru și mirosul de fîn proaspăt cosit se topi în renașterea unui sentiment similar cu acel avut de strămoșii lor cînd otrăveau fîntînile, abia propteau copacii din Codrii Cosminului ori pregăteau cumpenele pe care să alunece bolovanii de la Posada. Intrară atît de perfect în acest joc cu primejdia și cu moartea, încît reușiseră să izoleze controlorii de sabotaj cu măiestria albinelor care leagă în ceară trîntorii. Prinseseră gustul secretului absolut. Șoțiile sau copiii care le surprindeau în ochi licăriri bizare primeau cele mai năstrușnice explicații. Prezența comisiei le confirma această organizare a sabotajului care punea în discuție însăși legile fizicii, chimiei, dinamicii, efectele paralelogramului forțelor și le spori încrederea. Victoria era generală, cu unele accente individuale. Gavril Marcoci, de exemplu, plăti procedeele lui Fanache pentru vindecarea epilepsiei printr-o încărcătură dublă care nu numai că făcu țăndări aruncătorul aflat în probă, dar și smulse majurului două degete.

— Merge atît de bine, încît mă apucă frica, zise Panaitescu după plecarea comisiei care, și de astă dată înclina spre explicații privind influența micilor schimbări de temperatură asupra metalelor și a faptului că peste pușțile în cauză trecuseră ierni cu frig, sub minus 30 de grade...

Frontul nu mai dansa pe undeva prin stepe și cîmpii, ci, pur și simplu, zură trei bombe care alte victime nu făcură decît că atinseră podul turnant de învirtit locomotive și-l scoaseră din uz. Din clipa aceea, spre apus sau spre sud, multe din trenurile formate în N. aveau locomotiva cu tenderul înainte. Se petreceau lucruri de neînțeles. Cuprins de un curaj nepreväzut de prezicerile țigăncii care-i atrăsese atenția asupra primejdiei din cauză de mulțimi înfuriate, Porumbielu părăsi apartamentul-birou și, fără a se folosi de cupeul blindat, apăru în stradă. Nu atentă nimeni la viața lui. Dimpotrivă. Plimbîndu-se prin mahalale, fu asaltat de oameni care-i cerură sfatul dacă să se evacueze, cum circulau zvonurile, ori să rămînă locului. Răspunsurile lui erau asemănătoare cu ale Pithiei.

— Nemții aruncă atelierele în aer, îl vesti Panaitescu pe Mihail. Ne-am ras. Tu cu ăia ai tăi, deștepții, ce aveți de gînd ?

— Acum ne-ar trebui un om ca Ieremia, răspunse Mihail. El ar găsi ceva.

— Lasă, domnule, trebuie că mai sînteți careva comuniști pe acolo.

— Eu unul nu știu, zise Mihail. Dar mai poți să știi !

Pregătirea aruncării în aer a atelierelor era marea și abila operă a lui Epaminonda Bursuc. Ordinul de minare a principalelor secții fusese dat de mult, dar locotenentul răspunsese că o descoperire timpurie a minării ar fi facilitat, la o adică, neutralizarea ei.

— Eu lucrez aici cu bandiți și tilhari, precizase în telegrama cifrată prin care cerea aminare sau mînă liberă ca să aleagă el momentul potrivit. Primi ambele aprobări, ceea ce servi excelent pasiunii lui pentru experimentele baroce. Renunță la afișe și obligații semnate. Păstră controalele severe, rapoartele, carcera, comisiile de sabotaj și sancțiunile la leafă stabilite arbitrar și cuprinzînd cîte o secție întreagă, atîta timp cît n-avea în mînă omul vinovat. Într-o dimineață, după raport, muncitorii auziră zgomot de perforator pneumatic. Fanaghe, în fruntea unei grupe de soldați, porni să sape găuri în temelii.

— Ne-aruncă în aer ! dăduse încă de pe atunci alarma Marcoci.

— Nu-i nici o grabă, îl liniști Corbilă. Au nevoie de noi.

Aceasta era părerea generală și toți socotiră minarea ca un exercițiu de război, frate bun cu instruirile apărării pasive și obligativității umplerii podului casei cu nisip. Epaminonda Bursuc avea o tenacitate inteligentă și sinistră, iar drumurile lui duceau la Berlin. Operațiunea minatului, începută în anul 1943, dură toată vara, iarna următoare și intră în primăvară. Perforatoarele rupseră zeci de găuri în temelii, în rămășile de vizitare din depou, sub strung, la cazane, sub șinele macaralei celei mari și oriunde putea fi bănuit un punct care, dărîmat să atragă pagube cît mai mari. Apoi, aceeași formație condusă de Fanaghe, absent doar cît durase vindecarea monturilor degetelor, astupase un sfert din găuri, micșorase jumătate din ele, redeschisese primele, săpase încă o serie, umpluse cu pietre o treime, căutase alte locuri, și tot așa, pînă atelierele avură o structură internă de șvaițer. La montarea încărcăturilor de dinamită se procedă la fel, băgîndu-se și scoțîndu-se, mutîndu-se și transplantîndu-se cît era ziua de mare tuburile învelite în hîrtie cerată și întinzîndu-se cabluri verzi, galbene, albastre și roșii. Reperele cu adevărat explozive din acest arhipelag comparabil cu cel al Indoneziei, Bursuc le trecu pe-o schiță într-un singur exemplar și al cărei păstrător unic era. Dimineața aruncării atelierelor în aer Panaitescu o mirosise din ziua în care îl surprinse pe Bursuc, în biroul lui auster, golindu-și faimoasa casetă purtătoare de afișe și angajamente.

— Deci ne-am dus dracului, domnule locotenent, îi spusese atunci. Sic transit gloria mundi. Sau mai bine zis : sauve-quipeut.

— Încă nu-i nimic pierdut, mîrîise locotenentul. Și mai ales trebuie să ne rămînem credincioși nouă înșine.

Cu un fanatic nu se putea trata. Dimpotrivă. În condițiile acelei scurtări verzi și noroioase către apus era de-a dreptul periculos. Mihail comunică noutatea nucleului care, tacit, îl acceptase ca șef. Corbilă numi dilema, care, în capul lui greoi, se copsese probabil de mult ca să ia o formă fixă :

— Nu știu unde-s mine și unde nu. Iar cu soldații nu ne putem pune.

— Ce ne facem, domnule director ? întrebă Mihail, fără ca de fapt, să fie o întrebare. Fugim în codru ?

— Dau un regat pentru o idee, răspunsese Panaitescu, ajuns la capătul inventivității sale.

Nu trebui să dea regatul. Fiindcă doctorul Hans Berghendorf nu lua onorarii. În noaptea care urma semnalului de alarmă dat de director, cu toate îmbunătățirile aduse de Ana patului său, cu toată salteaua de lînă, cearșaful scrobit și pernă de puf veritabil, Mihail dormi prost și-l visă pe doctorul Hans Berghendorf care se întrupase în ființa lui Marchitan cauzîndu-i o suită de satisfacții apoteoza pătrunderii în lumea cealaltă prin mijloace proprii. Persoana care i se înfățișă lui Mihail cu o insistență diabolică nu avea nimic din barbetele chezaro-crăiești ale defunctului doctor, nici din alura de japonez jerpelit a lui Marchitan. Era un bărbat tînăr, cu părul lung, negru, care vorbea pe nas, purta pantaloni scurți și redingotă verde. Se părea că erau amîndoi pe ogorul cărbunăriei, se învirteau printre movilele de lemne arzînd înăbușit, întrau în baraca pentru lopeți și-l descopereau pe Marchitan spînzurat cu-o sîrmă. Făceau mereu turul acesta, ca un ritual, și, de fiecare dată, în baracă, tînărul care era doctorul Hans Berghendorf îi arăta cum se produsese moartea, prin ruperea vertebrei și nu prin asfixiere. Se învîrtiră atîta, încît la urmă nu se mai știa cine cui explică asta, care era doctorul și care Mihail, cine purta redingota și cine deschidea ușa magaziei, într-un amestec de noapte și zi, de gravitate și glumă, de fum de cărbuni și pămînt afînat, mocirlos, puturos, plin de viermi și broaște rîioase.

Mihail se trezi istovit, flămînd și cu capul cît o baniță din cauza acelei idei îngrozitoare pe

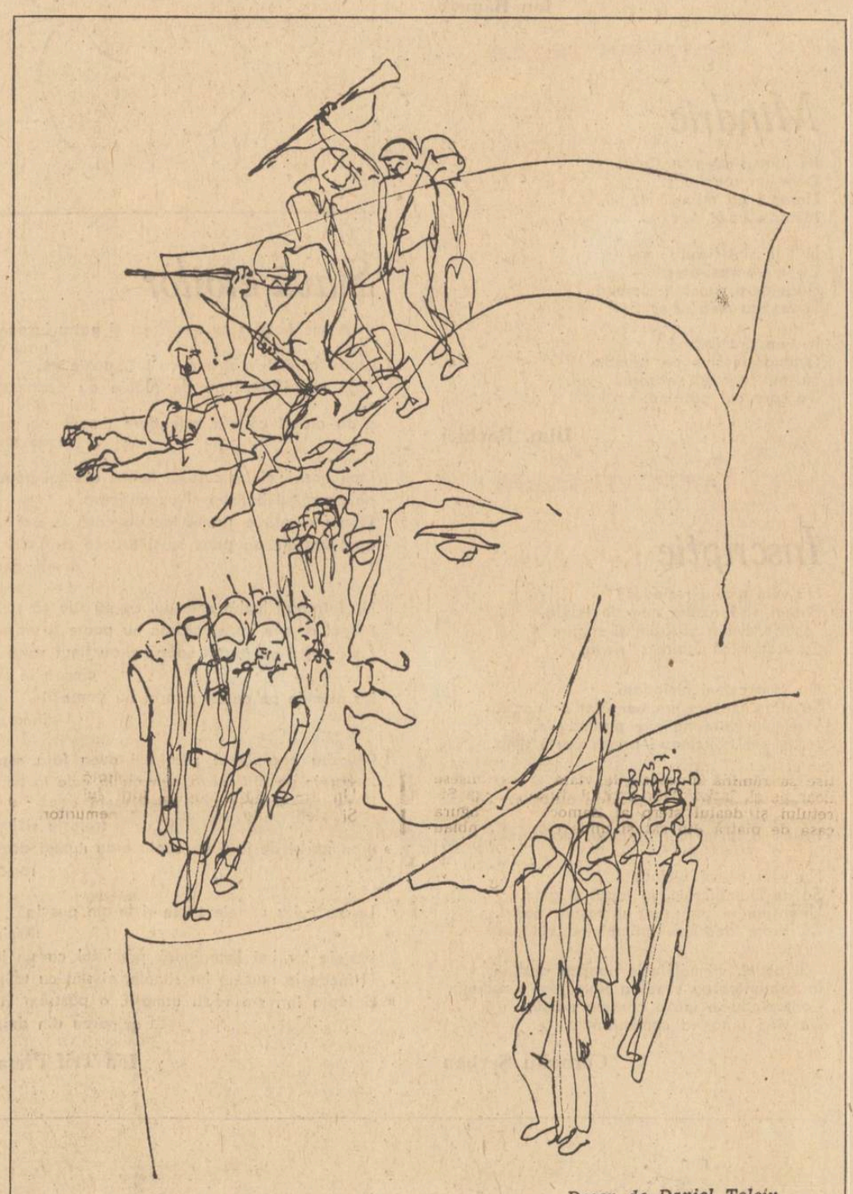

Desen de Daniel Tolciu

colo-colo și să împrăștie pietricelele cu pantofii lui de cioc de rață.

Epaminonda Bursuc făcea eforturi supraomenești să nu-i scuipe între ochi. Scuipă, în schimb, o concluzie :

— Banditii și sabotorii !

Dar probele de oțel erau bune, pulberea uscată, vremea favorabilă.

Verificările se repetară la paroxism. De fiecare dată, din cinci cauze posibile, eșecul era determinat de-a șasea. Aruncătorul socotit că se va face praf în următoarele secunde rezista. Pușca jurată perfectă bătea aiurea. Știința acestui sabotaj purta pecetea zeflemelii lui Panaitescu și cîinoșenia încăpățînării lui Mihail.

— Fraților, unul bun, șase proaste ! era loatinse cu limba lui de foc apele Siretului, care, pe o primăvară secetoasă, erau curate, puține și incapabile de orice protecție. Evenimentele îi luară atît de pe neașteptate pe cei mai mulți, încît trebuiră să li se explice de către poliție, primărie și pompieri care țineau adunări peste adunări, că ceea ce făcea să le salte capurile pe perne erau chiar bubuiturile tunurilor, iar gloata îmbrăcată în verdele fumului noroiului, încărcată în camioane, automobile, autoșenilate, autoamfibii, motociclete, căruțe trase de cai mari cu copite cît roata carului, era tot armata germană, în sens invers și fără răgaz de a mai cînta „Rose Marie" în circiuma „Gana Galilei". Ca faptele să fie cît mai clare, în plină lumină a zilei, peste gară că-

teatru

Teatrul și vocația socialului

Teatrul imită viața oamenilor cu oameni. Un poet cu desăvîrșire singur, cîntîndu-și imnurile numai sieși e un fapt nefiresc, practic imposibil, dar imaginabil. Astfel este privighetoarea. Teatrul însă nu poate lua naștere decît în mijlocul unei colectivități și nu poate avea alt conținut decît relațiile dintre oameni. Vocația socială a teatrului se cuprinde în definiție, ca și caracterul lui educativ, de școală. Nu există moment din evoluția sa (teatrul popular, tragedia antică, drama romantică etc.) care să nu confirme cele de mai sus. Nu există modalitate viabilă în contemporaneitate care să nu le confirme, de asemenea. Asupra a ce se poate discuta este gradul diferit de implicare în social, ca și gradul de realizare artistică, al teatrului care se scrie și se reprezintă acum la noi. În acest sens trebuie să ne amintim, pentru a le refuza încă o dată, prejudecățile ce au condus, în urmă cu ani, la cenușii copii după natură (o natură de altfel generoasă, saturată de conflicte apte de a fi transfigurate). Piesele românești de astăzi sînt elocvente replici date acelor prejudecăți și trebuie privite ca atare. Dar ele au totodată și o voloare în sine, garantată de aspirația către permanent și universalitate. Desigur, tocmai precisa lor situare în timp și spațiu mărturisesc despre această aspirație, precum și mijloacele de tratare mai suple și mai evoluate. O completă trecere în revistă a piesei românești contemporane se înțelege că nu putem face în cadrul acestei rubrici. Vom evidenția doar cîteva titluri, reprezentînd stiluri și tendințe diferite, comunicînd însă subteran, la nivelul realităților care le-au hrănit. Un asemenea titlu este **Puterea și Adevărul** de Titus Popovici, dezbatere amplă, desfășurată, asupra destinelor în istorie. Despre aceeași temă tratează și recenta lucrare a lui Iosif Naghiu **Valiza cu fluturi**', compusă într-un registru mai redus, preponderent liric. D.R. Popescu — **O pasăre dintr-o altă zi, Pasărea Shakespeare** și Teodor Mazilu — **Acești nebuni fățarnici, Tandrețe și abjecție** — se recomandă ca adevărați moraliști, ambiționînd să schițeze un portret al omului dincolo de aparențe, proiectîndu-l pe acesta în împrejurări crude. Un caracter mai abstract, de parabolă, vădesc piese ca **A opta zi dis-de-dimineață** de Radu Dumitru sau **Chițimia** de Ion Băieșu, ambele evidențiind sensul social. Diferite aspecte ale vieții, foarte multe semnificative, preocupă autori precum Horia Lovinescu, Paul Everac, Leonida Teodorescu, George Genoiu, Paul Cornel Chitic, Aceste nume — spațiul nu ne mai permite să continuăm enumerarea — și încă altele, susțin în chip merituos piesa originală pe afișele teatrelor din toată țara. Spiritul critic ne obligă să recunoaștem că nu totdeauna temele importante se bucură și de o investitură estetică pe măsură. Dar spiritul de onestitate ne îndeamnă să privim cu ochi favorabil emulația dramaturgilor. Și să le apreciem, împreună cu publicul, realizările.

Marius Robescu

film

Omagiu Eliberării

Istoria reprezintă o constantă permanentă a filmului românesc. Încă de la începuturile acestuia **Războiul Independenței** inaugura în 1912 o bogată listă de filme închinate evenimentelor cruciale trăite de poporul nostru. Printre acestea, peliculele ce evocă Insurecția armată și răsturnarea dictaturii fasciste se constituie într-un capitol aparte în filmografia națională.

Omagiul adus de cineaști poporului român aflat într-un moment de răscruce al existenței sale se înscrie într-o paletă diversă de modalități ce demonstrează disponibilitatea filmică a unui subiect major. Pregătirea Insurecției, desfășurarea acesteia împreună cu luptele duse pentru eliberarea teritoriului, precum și bogatele implicații pentru dezvoltarea ulterioară a societății noastre au fost reflectate în filme de război, de acțiune, în pelicule, în care a predominat fie spectaculosul reconstituirii, fie dramatismul existenței eroilor anonimi, care s-au sacrificat pentru triumful ideii de libertate. Ne-a fost relatat în filme spiritul revoluționar ce-i anima pe militanții comuniști în ilegalitate, cu patos autentic, fără scene dure sau violente în pelicule de referință pentru filmologia Eliberării : **Valurile Dunării** (Liviu Ciulei) și **Duminică la ora 6** (Lucian Pintilie). Apreciate și încununate cu prestigioase premii internaționale aceste opere cinematografice au reliefat cu pregnanță atmosfera premergătoare Insurecției, calitatea umană a eroilor ei, dimensiunea tragică a contextului istoric devenind exemple, încă nedepășite din punct de vedere al calității artistice de creațiile ulterioare ale altor cineaști. **Zidul**, realizat de Constantin Vaeni, prin imagine și metaforă cinematografică, se înscrie în aceeași arie tematică constituind prin admirabila intuiție a creionării destinului acelui tînăr, care a tipărit România liberă, un succes ce invită la optimism. **Pe aici nu se trece, Stejar, extremă urgență** și **La porțile albastre ale orașului**, realizate de Doru Năstase, Dinu Cocea și Mircea Mureșan reprezintă cronica momentelor fierbinți ale încleștării militare, ale faptelor de arme, în același timp măsuri ale inteligenței și eroismului în lupta cu un dușman bine pregătit și echipat, superior numeric. Depășind stadiul unor pelicule (**Tunelul, Sfînta Tereza și Diavolii, La 4 pași de infinit, Runda 6**) cu subiecte asemănătoare, în care însă falsul spectaculos, dinamismul artificial și rețeta comercială nu susțineau emoția și forța de convingere, aceste filme au demonstrat posibilitățile depășirii dramatismului facil și tensiunii exterioare cu concursul unor scriitori de prestigiu : Titus Popovici, Marin Preda, Horia Lovinescu. În fine, fără a menționa toate reușitele filmologiei Eliberării, (printre acestea : **Setea, Serata, Procesul alb, Întoarcerea lui Magellan**), în ultima sa secțiune s-ar putea înscrie dipticul excelent **Puterea și Adevărul** (autori Manole Marcus și T. Popovici) și serialul inaugurat de **Cu mîinile curate** (autori M. Marcus, T. Popovici, P. Sălcudeanu și S. Nicolaescu) ; primul un adevărat examen de capacitate în filmul politic, unde ideii de libertate i se adaugă dialectic aceea de dreptate și adevăr, iar al doilea o reconstituire dinamică, în cadrul unui gen popular ,a anilor imediat următori Insurecției.

Amplu panoramic asupra istoriei imediate, capitolul filmologic dedicat actului insurecțional de la 23 August se cere îmbogățit și în viitor cu opere pe măsura evenimentelor și oamenilor care au modificat radical destinele României contemporane propulsînd țara și conștiințele ei pe traiectoria ascendentă a înnoirilor revoluționare.

Călin Stănculescu

miazănoapte

care, în prima pauză, i-o comunică lui Panaitescu.

— De ce nu ? zise directorul. Atita timp cit mai am un strop de coniac, să-l bem. Dar asta se plătește greu, dragă prietene.

Prezența lui Mihail în apartamentul directorial la micul tête à tête consacrat discutării viitorului, Epaminonda o sesiză abia cînd mîinile care ridicaseră ghiulele lui Franz erau colier de moarte la gîtul lui.

— Lista sistemului de minare, spuse Panaitescu.

Obrazul locotenentului avea culoarea soarelui vestind vîntoasă. Clătină din cap a refuz. Mihail închise ochii și strînse mai tare.

Se auzi pocnind o vertebră.

— Lista, zise glasul brusc asprit al lui Panaitescu. Nu ne obliga...

Locotenentul își goli străfundurile de venin și li-l împroșcă din ochii bulbucați.

— Lista, repetă Panaitescu.

Planul minării nu era în casetă. Ultimul compartiment al portvizitului, care adăpostea o legitimație nouă-nouță de locotenent german, pe numele Fritz Ascher, prevăzută cu fotografia lui Epaminonda Bursuc, conținea și foița de pergament călăuzitoare prin arhipelagul găurilor cu și fără dinamită. O oră mai tîrziu, cînd Bursuc atîrna de lampa de fier forjat a încăperii care-i adăpostise ultima glorie și decăderea definitivă, directorul, cu aceeași voce riciită în gitlej, îi comunica primarului :

— Omul dumitale s-a spînzurat.

— Mulți nebuni își pun capăt zilelor la ora asta, răspunse Porumbielu și închise telefonul fără măcar să întrebe despre cine era vorba.

Urmă o nebunie generală la care Mihail avu timp să se gîndească abia cinci luni mai tîrziu, într-un bot de tranșeu în marginea de răsărit a Delenilor, privind cadavrul lui Dionisie Păduraru și micul pistol de damă, cu plăsele de sidef pe care picurau sîngele și firimiturile de pămînt uscat. Atunci, la capătul acelor cinci luni, îl încercă a treia oară, și adînc, precum un cuțit înfipt pînă la os, simțămîntul rău că-i bătrîn. Prima oară îi încărcase umerii de fericirea dragostei cu întîia femeie adevărată din viața lui. A doua oară îl împinsese, în vîrful unei dimineți cînd lumea se tîra, necunoscută prin mlaștini. A treia oară avea asprimea pămîntului pe care-l bătuseră ciocanele soarelui și șenilele tancurilor.

... Lăsînd în biroul îngust cu podele de-un galben dezgustător care-l făcea să-și găsească stomacul în cerul gurii, trupul legănător al lui Bursuc, Mihail nu se gîndea decît la jungla firelor albastre și roșii și galbene și verzi care năpădiseră atelierele, la încărcăturile adevărate de dinamită și la găurile false. Memoria sa înghiți planul minării. Timp de o săptămînă apoi, în schimburile de noapte, separară traseele vii de cele moarte și retezară cabluri. Asul acestei indeletniciri era Marcoci care continua astfel să-i plătească lui Fanaghe noaptea de tratament antiepileptic. Frontul tăie atelierele de comisia militaro-civilă a constatărilor, azvîrli în anonimat sinuciderea lui Bursuc, îngropat cu mare grabă lîngă Marchitan, în sicriul înjghebat dintr-o carcară, amînă fără termen sosirea noului comandant al atelierelor, care luni trebuia să fie general, miercuri colonel, vineri căpitan, pînă ajunseseră pe mîna lui Fanaghe. În virtutea inerției și comandați de căprari și sergenți, soldații continuară să facă pază de zi și de noapte, dar, pentru orice eventualitate, fără muniție de război. Fanaghe era un majur uns cu toate alifiile și avea miros de lup. Cît timp mai treceau nemții spre apus, stătu la vedere, iar cînd comenduirea germană, făcîndu-și bagajele, dădu ordinul aruncării în aer a atelierelor, apăsă pe butonul detonatorului. Eșecul total îi determină un gest înțelept. Soldații făceau minuiri și răspundeau comenzii formale „aviația înamică !" fără să știe că rămăseseră fără acest din urmă comandant. Era o situație ambiguă și nu mai puțin primejdioasă, pe care o sesiză Mihail.

— Să nu cadă nemții pe noi, îi spuse lui Panaitescu.

Păziți de astă dată de căprari și sergenți, ajutați de controlorii de sabotaj, muncitorii făcură ceea ce făcea tot tîrgul : își îngropară averea. Arătura cărbunăriei primi în tăcerea pămîntului ei menghinele, lăzile cu scule, curelele de transmisie, polizoarele, electromotoarele macaralei, strungul de la sculărie. Demontară tot ce putură demonta, astfel încît în acea dimineață de august cînd un detașament german irupse din ceață cu graba fugii și intenția de a corecta liniștea care se așternuse peste ateliere, nu-l găsi decît pe Panaitescu privind visător halele goale.

— Was ist hier ? se holbă la el feldwebelul bătrîn, semănînd cu un balon alungit, însărcinat cu conducerea operației. Apariția personajului cu mustăți romantice legate de favoriți, cum va purta peste ani o vedetă a tenisului mondial, i se păru de domeniul irealului.

— Alle sind... toți au furat și-au fugit, zise visător Panaitescu.

— Und du ? întrebă complet aiurit feldwebelul, care acasă la el probabil făcea parte dintr-o asociație a celor care pricep greu și pun întrebări timpite.

— Ich bin der Direktor... Vă așteptam, spuse flegmatic Panaitescu, scoțînd din buzunar legitimația de ofițer german pe numele de Fritz Ascher, pe care figura propria-i fotografie. Feldwebelul zvîrli un salut și făcu spre haltă un gest care exprima supunerea prin intenția de a o umple cu grenade.

— N-are nici un rost, îl opri plictisit Panaitescu. Să mergem. Bagajele-mi sînt gata.

În timp ce Panaitescu se lăsa dus de arabescurile destinului său care, cinci minute mai tîrziu, funcționa pe bază de benzină germană, Mihail apăru în Deleni, prin ceața ca laptele și mirosul de praf de pușcă. De astă dată nu-l mai arestă nimeni, nu-l mai opri nimeni, nu-l mai întrebă nimeni de unde vine și unde se duce. Satul trăsese obloanele, dăduse drumul la ciini ori se băgase în pivnițe. Iar Dionisie Păduraru era și el ocupat să corecteze istoria. Cu o mitralieră „Maxim", nu se știe de unde procurată, urmat de treisprezece adolescenți sub optsprezece ani, înarmați cu puștile jandarmilor dispăruți în taina deghizamentului de țărani moldoveni în izmene și cămăși albe, hotărîse să țină piept inamicului. Dealul Zămocăi era redutа. Tranșeea spartă în buza de piatră îi dovedea cerbicia. Focul acelei mitraliere răgușite li se păru soldaților informați de lipsa în zonă o oricăror trupe germane, iscat de fantome. Constatarea aviației de recunoaștere, că-i vorba de cîțiva indivizi în cămașă și izmene îi derută. Ziua de 22 august se consumă în consfătuiri privind modul de a trata cu acest inamic nemaiîntîlnit.

Mihail găsi satul așteptînd, cu sufletul la gură, proiectilele katiușelor care nu mai veneau. Părinții celor treisprezece adolescenți își terminaseră lacrimile în adîncul pivnițelor. Dana, fiica primarului uzurpat, plînsese ce plînsese pentru Dionisie Păduraru, pînă ce sufletul ei poetic se lipise de confuzia generală care domnea în eter. Radioul cu galenă nu-i mai aducea zvon de liturghii. Află, în schimb, vestea. Aceasta trecu din pivniță în pivniță, dar nu scoase satul din pivnițe nici nu legă ciinii. Urmărit mereu de senzația acelei bătrînețe grave și instantanee, Mihail tăie ceața de-a curmezișul, în zorii zilei de 23 August, spre dealul Zamocăi, lîngă casa de piatră a lui Jan Dașchievici, polonezul.

Nu-l trimisese nimeni, dar exprima dezideratele rațiunii scînteind în întunecimea pivnițelor. Aurel Cioată, primarul, aproape nu-l recunoscuse pe lunganul neras de-o săptămînă, trist și uitîndu-se undeva înapoia capetelor lor. Ciinii îl uitaseră demult. Dezlegați din lanțuri, rămăseseră legați în aceleași ogrăzi de teama libertății neașteptate și pustii și mîriiau neliniștitor printre garduri. Valeria și Calistrat Petreanu îi arătaseră în tăcere un loc pe-o grămadă de paie, rezemați de cărbunele pămîntului din care, cu mulți ani în urmă, lopețile retezaseră viermii. Rătăcise singur, toată după-amiaza, urmărit prin binocluri și lunetele închise ale trăgătorilor de elită.

Cei din tranșeu îl primiră cu miros de urină și îndoieli. Dionisie Păduraru nu credea și nu voia să creadă.

— Voi muri îngropat sub zidul cetății mele, elev Petreanu, zise el.

— Dar satul va fi ras de pe suprafața pămîntului. Și satul nu-i al dumneavoastră.

Mihail se așeză pe scobitura pentru muniții. Pe puști unsoarea se amestecase cu pămînt. Adolescenții îl priveau cu ochi arși de șovăiala nesomnului. La asta nu se gîndiseră.

— Vom rezista pînă la unul. Așa sună chemarea țării, spuse clănțănînd din dinți Dionisie Păduraru. Mîna lui de ceară stringea sideful revolverului. Ochii îi muriseră în orbirea care-l scosese în afara lumii.

— Dar auziți ce spune Mihail, îndrăzni un adolescent negricios cu părul creț, bubos și deplin flăcău, pe nume Pavel Andronache. Țara vrea să...

— Eu știu mai bine ce vrea țara, elev Andronache. Imediat te execut pentru insubordonare ? Sîntem în război.

Mihail avu o secundă revelația că ziua aceea cînd el trăise culmile gloriei în fața primăriei, cu ghiulelele lui Franz istovite la picioare, nu se născuse.

— Va trebui să ne executați pe toți, domnule învățător, zise abătut Mihail. Toată clasa... Toată școala...

Priviți împrejur. Prin ceață și miros de urină deslușiră aprobarea care, odată cu frica, își făcea loc în treisprezece perechi de ochi. Treisprezece pușți se îndreptară spre Păduraru, țintindu-l cu murdăria unsorii grele și singura lecție exact asimilată. Mihail se va întreba cîndva, aducîndu-și aminte de fața de teracotă a învățătorului, dacă fusese deziluzia, frica ori nebunia cea care dusese la tîmplă pistolul de damă cu plăsele de sidef... Sau toate trei împreună și tăvălite în umezeala de sînge a acelei dimineți în care ochii lui bătrîni nu mai vedeau decît buricele întărite după icoană și legate cu fir de in, ale unei întregi lumi. Petreanu nu izbutise să rămînă dincoace de viață și-l trimisese doar pe el, întîrziat, în spațiul dintre dunga Siretului și dealul șters al Zamocăi cu singura casă de piatră din sat și unde caprele umblau cu ochelari verzi spre a nu deosebi iarba de stîncă.

Ion Isăilă : „Studii pentru chipul victoriei"

Flori la ferestrele pămîntului

A venit timpul să ne privim
în apa limpede a fîntînii.
Acum, deschidem larg porțile
așezînd pîine nouă în prispă
să vie toate pasările cerului la ea.
Am fost frumoși dintotdeauna —
de aceea ne-a iubit
și ne iubește Pămîntul.
Oasele neamului le-am păstrat cu noi
în traista cu zile
zidind pentru ele la răspîntii
cele mai frumoase fîntîni —
flori la ferestrele pămîntului.

Ion Tudor

De veghe zi și noapte

Pornit din zori
Pe-o vreme dușmănoasă
Precum prin spațiul nopții
Toamna un cocor
Un încercat corăbier
Pe-a vieții mare agitată
Cu iscusință corabia conduce
Spre țărmul unui timp măreț
De neam și vremi răscolitor.

La cîrmă zi și noapte
Fără odihnă stă de veghe
Și iscusit, spre infinite zări
Tot mai adînc corabia conduce —
Și tinăr e la cîrma cea bătrînă
Și-ndrăgostit de marea agitată
Un steag înalt înalță țării lui
Și vieții sale — un cînt nemuritor.

Emil Vora

Un soldat își strigă numele

I s-a părut îndeajuns de tîrziu poate și pentru că mai era umedă țărîna de la poartă, poate și pentru că rostul nu fusese cîtuși de puțin rostuit. Cu o zi mainainte, mingiiase, la arie, griul puțin și creștetul cald al copilului fotodată și se uimise de puterea pămîntului de a scoate din adîncurile lui culori și miresme.

El și ceilalți ar fi vrut să se întoarcă în sat, Mărie-Mă, și chibzuiseră totul pînă la bucuria și lacrima piinii, da' uite ce-a fost, mai înaintea gîndului, întîmplat să se întîmple acolo. Erau mai mulți și se știau pînă în părțile ascunse ale sufletului și locurile fiindu-le cu oarecare bunătate-blîndе, da de unde să știe care era prețul sfios al crengilor care se mai uimesc din cînd în cînd de aerul mirat ? Zic, erau mulți care nu mai văzuseră pămînturi și rîuri, și arbori, și oameni străini și, poate, de aceea tocmai, le era o sete prelungă, știi, ca o chiuitură purtată prin horele noastre pustii. Și au mai văzut sate albe, ca ale noastre, da' nu ca ale noastre, și știau că merg să moară, de ce li s-ar mai fi părut albe ?!...

Unu', sergent Ion Anghel Dumitru chiar a zis către sublocotinentu' ăla care plîngea „De ce plîngeți, să trăiți ?" „Că o să mor", ar fi răspuns ăla sughițînd ca o fată d'alea, „Păi, d'aia am venit, ca să murim cu toții", acu, nici sergentu' n-avea dreptate, da' îmi plăcea mai mult ; Ce, ați venit aici ca să trăiți ? Alălaltu' : i-i-i-i-i-i. Sergentu' ăsta era dat dracului de deștept și murea după caș și avea o ținere de minteee ! Dacă el, mult încoace-mult, că făcuse și războiu' ăl mare știa să-ți spună toate satele prin care trecuse și apele și gradații și negradații, fă-ți idee. Tot el mai spusese că moartea, ce-i trecuse prin minte, este ceva care seamănă, în dreaptă măsură, cu iubirea. O fi fost știind el ceva că nu părea a vorbi vorbe viclene.

Și vezi, Mărie-Mă, ei, ăștia toți, nu aveau și timp să se uite cum și din ce parte bat vînturile, cum și de unde se rostesc vorbele, cine le spune și ce chip dobîndesc ele cînd sînt și adevărate... După înfățișarea arborilor mai cu deosebire, deslușeau ei anotimpul vorbelor. Eu care am văzut atîtea, am deprins un anume meșteșug în a crede atît cît se cuvine, vuietul pădurii. Vreau să spun că deosebesc un cer de celălalt.

Odată, parcă ți-am mai povestit eu de ziua aia, a fost vorba să se prefacă morți și să treacă focu' peste ei, și, dacă se va întîmpla chiar să nu mai poată vedea și după aceea, adică dacă n-o să se prefacă prea înadins morți, se cheamă că vor avea destulă vreme cuvenită pentru bucurie. Adică dizertori ? s-ar fi întrebat. Nu ! le spusese cineva, poate chiar sergentu' de care zisei, și au înțeles, și s-au învoit mai mult că nu aveau ce să mai aleagă. Și treceau pe lîngă ei, pe lîngă trupurile lor, oameni neprefăcuți, cai și căruțe și sunau peste ei, ca niște ploi, văzduhuri aprinse. Și mai aveau vreme să se și socotească, așa, cam cît le-ar fi de trebuință, spre o pildă, calu' ăsta care și-a lățit copita grea lîngă umărul lui drept, își zicea al tău că la grădină, la roată ar fi bun. Și atunci lui i-au venit în minte aproape toți anii din marginea lungă a satului, auzise el că așa se întîmlă oricui mai înaintea morții și nu s-a mirat.

Și altădată se aflau într-o luncă, nu putea ține minte numele apelor — de la o vreme, parcă e mai bine să nu mai îți minte nici un nume, treci așa și abia dacă mai deosebești culorile și zici, e toamnă, e vară, e iarnă. De, dacă noi n-am intrat într-o casă de oameni atîta vreme, îți închipui — și era dimineață de lapte și parcă se bucurau din afara unor întîmplări și unor cuvinte, o să fie pămînt pentru toți, Or veni zăpezi.... Vara o să trecem peste cîmp cu părere de bine. O să ne bucurăm de case și de copii...

Mulți care au auzit acestea, au înțeles, n-au înțeles, s-au prăpădit, mi se pare că la Oarba, cînd a fost a patra oară. Adică, din prefăcuți-morți ei au scăpat ca printr-o minune și după o lungă vreme au auzit gîndurile acestea și după o și mai lungă vreme zic eu că s-ar fi prăpădit.

A venit apoi o ploaie și nu s-au mai știut, nu numai unul pe celălalt nu s-au mai știut, ci nici așa, înde ei, că au început să plîngă arbori și au început să viseze mirese... Tu, Mărie-Mă, așa cred că s-a gîndit al tău, să aibi liniștea să grijești nu atît de sufletu' meu cît de copii că numai ei or măsura sîngele meu și or ști, nu se poate și nu se cuvine să nu ne știe copiii care și pe unde am rămas.

Acum, al tău, Mărie-Mă, încă mai avea un gînd de nuntă negîndit. Zicea că să-l caute pe la Tisaloc, pe la Serenczi, pe la Banca Bistrița, mai zicea că s-ar putea să-l afli prin zăpezile Tatrei — Tu nici nu știi ce albe sînt zăpezile Tatrei, ce albă e Tatra, ca un vișin în aprilie, vișinul ăla din bătătura bătrînilor noștri...

Din al tău, Mărie-Mă, pe cum îmi zicea chiar el mai înainte. Că o să rămînă numai dudul de la poartă din mine. A rămas numai dudul de la poartă și s-a cutremurat în el. Ar fi vrut să te mai întrebe ce mai face bălatu' într-o dimineață ca asta și mai spunea că Voi nici nu vă dați prea bine seama cum arată un oraș ca Debrețin, Că nici n-aveți cum să știți și de unde, pentru că voi nici pe la Turnu n-ați ajuns decît cînd cu bilciu'. Dar primul lucru de care se mai bucură un om cînd e să umble după nume, este trecerea prin minte a șirului întreg de rude și putința de a se mai întreba Ce-or mai face, S-or gîndi la mine întrucitva ?

Și dacă nu se gîndesc, eu degeaba mai trec

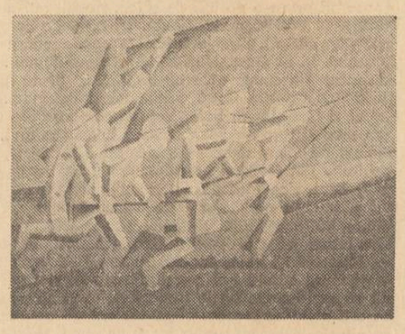

Florin Frendino : „Insurecție"

prin niște locuri. Da' prin cîte locuri n-a trecut și el, Mărie-Mă ; în clipa aia uiți Că ți-e gîndu' numa' la numele tău, Dacă din el mai rămîne cevașilea, dacă nu mai rămîne, e mai greu, dacă mai rămîne, nu știi ce să mai alegi. Dacă e să te prăpădești în munții Tatrei, atunci e bine să știi că numele tău se poate preface într-un arbore dar în cimp ? Dacă tu te-ai născut într-o margine de luncă și dacă lunca asta nu este oareșcare, ci a Oltului, rămîne un fel de bucurie că în luncă poate să fie priveghi lung ca săpărea unei fîntîni pentru sete, pentru setea urmașilor.

Aici, era un cîmp și el căuta să se ascundă bine, cît mai bine, cît o putea să se mai ducă, Poate lîngă o tufă de salcîmi pitici, Sînt multe asemenea tufe într-o cîmpie, dacă le innumeri numai pe alea de la capu-locului și tot... Lîngă una zicea că o să se ascundă nu de vreo teamă alta decît de păsări flămînde că au mers odată cu noi, Unele s-au oprit, altele s-au dus și mai departe, Ne invecinăm mereu și ne împrietenim, Ele ne pîndesc și ne adulmecă — și păsările adulmecă — și ne iubesc numai cînd nu mai sîntem, Cît sîntem, ne vestesc cu țipătul lor că prin unele locuri au fost oameni și cai, La Lidice am trecut printre păsări prea sătule și nu ne-am dat seama dacă unele nume de oameni mai pot pluti prin aer sau nu...

Noaptea se aud păsările, eu nu le-am deosebit prea bine niciodată, al tău, Mărie-Mă, le știa, Asta e corb sătul, putem să fumăm, pe aici a trecut, asta e flămînd, urmează că o să fie singe și chiar găseam într-o mărime de deal bărbați și femei și copii și ciini grași presărați și noi ne gîndeam la floarea de salcîm, La floarea de salcîm și la numele strigat pe bătătură că este, între cele două fapte, întotdeauna o legătură pe care o simți limpede mai cu seamă cînd ești singur. Și al tău, Mărie-Mă, s-a întîmplat de a rămas singur într-un asemenea cîmp. Eram destui acolo și deasupra noastră, păsările. Frontul trecuse și noi ne-am mai fi putut bucura dar, deodată ne-am trezit ca într-o după-amiază cu soare prea puțin și munții erau departe, al tău îmi spusese, Dacă ajungem în munți, o să putem intra în vreo casă-ceva și o să ne putem aduna gîndurile despre ai noștri.

Pe urmă, am mai văzut cum din al tău mai rămîne abia numele și cum el întindea mîinile parcă să-și cheme alături, cît mai alături acest nume și nu am mai putut citi nici eu că mi s-au împăienjenit ochii de oarecare ceață. Ce mai puteam desluși era numai cu auzul și din locul acela, pe-al tău, Mărie-Mă, îl ascultam printre atîția Ion și Gheorghe și Marin și... și de-aia zic eu, uneori, că nu se poate să fie cineva în lumea asta chiar de tot necunoscut, că altcineva tot l-a strigat odată și odată, dacă nu chiar mai mult, tot l-a văzut odată și odată, măcar în clipa în care el își țipă numele printre păsări negre și numele se înfiorează în văzduhuri ca o bucurie de după aceea, ca atunci cînd ne-ai așteptat tu cu bălatu' în gară la Turnu, de nu ne-am mai întors toți cîți plecaserăm că n-aveam cum.

Și dacă te duci vreodată spre zăpezile Tatrei sau spre salcîmii de la capul locului...

Victor Marin Basarab

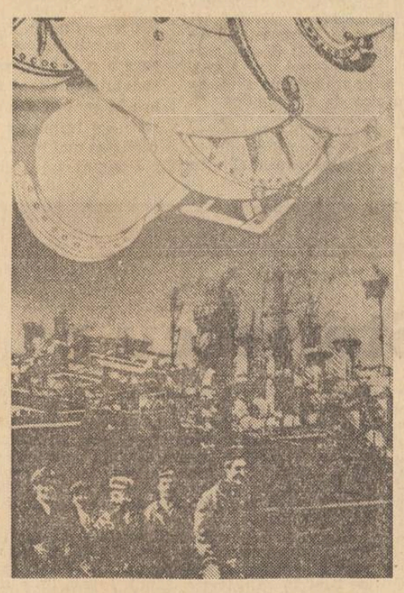

Georgeta Borusz : „Schimbul III"

Marin Niculae : „Zece tineri care au mutat valea pe deal"

Dan Cioca „Nostalgia plecării"

televiziune

Vreți să cunoașteți poezia adevărată ?

La munte și la mare, o mulțime de tineri se odihnesc, se bucură și petrec sub cerul albastru al vacanței. Și cum pasiunea tinereții pentru frumos și pentru prietenie nu are vacanță, e mereu vie și plină de chemări, și de imbolduri, CLUBUL T, printr-o emisiune excelent realizată de Elisabeta Mondanos și Luminița Dumitrescu-Suciu, ne-a invitat într-o excursie la munte.

Cucerirea tăpșanelor verzi a fost ușoară și plină de cîntec căci *Cîntecul e-un bun prieten la drum ;* chiar dacă nu voiam să credem în eficacitatea lui am fost nevoiți să recunoaștem. Angela Similea, Aurelian Andreescu, Cezar Tătaru și grupul folk „Corona" ne-au convins cu cîntecele lor.

Răzvan Ștefănescu, un adevărat „maestru de ceremonii", mereu vesel, mereu fără astîmpăr, a fost un ghid perfect al acestei excursii estivale, în care cîntecul, poezia, gluma, dansul, priceperea și odihna s-au îmbinat armonios. A fost un ghid exemplar care pe lîngă entuziasm a demonstrat și competență spre deosebire de eroul din savuroasa scenetă jucată în aer liber *O glumă cu sau fără... urmări.* Nu-l cunoaștem pe tînărul interpret al speologului, dar vrem să-i aducem aplauzele noastre sincere. De la factorul real care a inspirat această „glumă", la ficțiune și interpretare, tinerii au dovedit humor de bună calitate și o ironie de reală finețe.

Vreți să cunoașteți poezie adevărată ? Urcați în Bucegi. *Poezia în Bucegi* vă va măguli sensibilitatea, vă va satisface așteptările așa cum a făcut-o în cadrul emisiunii.

CLUBUL T s-a gîndit să ne ofere o surpriză și ce surpriză putea fi mai plăcută decît aceea de a revedea pictură semnată de Van Gogh ? Dacă vrem să căutăm un exemplu de viață care n-a fost decît un urcuș spre lumină, drum către o stea strălucitoare, etern sclipitoare amintindu-ne că există, acela va fi al vieții lui Van Gogh. Toate actele sale, toată opera sa, nu sînt decît eforturi de a depăși realitățile umane, de a înălța omul, de a-i exalta grandoarea. S-a spus despre el că a fost „uman, prea uman...." în patosul și forța cu care a pictat pămîntul, iarba și cerul, el „Vincent Olandezul", el care a ajuns stea înfruntînd în timp mizeria atroce a vieții sale. Și cum noi, telespectatorii, sîntem lacomi de surprize plăcute, mai cerem, mai așteptăm.

Se pare că nu e ușor să ridici un cort în vîrful muntelui mai ales cînd e vorba de un concurs de măestrie și rapiditate. *Cine înalță primul un cort,* chiar dacă nu ne-a convins că trebuie să încercăm, ne-a amuzat, căci graba altuia, privită dintr-un fotoliu confortabil, poate fi amuzantă.

Trebuie să recunoaștem că ne-am îmbogățit simțitor cunoștințele învățînd dintr-o singură emisiune trei dansuri : madison, jenka și bostella chiar dacă nu vom reuși niciodată să le dansăm la fel de „expert" ca Victor Vlase.

Regretăm că n-am participat „în carne și oase" la această excursie dar, cum ne-a încîntat, mulțumim CLUBULUI T că ne-a invitat s-o urmărim la televizor. Am simțit din plin lumina rară, unică a tinereții sub cerul albastru al vacanței

Corina Cristea

plastică

O expoziție a tinerilor

Expoziția republicană de artă plastică dedicată Congresului al X-lea al U.T.C. și Conferinței a X-a a U.A.S.C.R. găzduită în rotonda Ateneului, se impune mai ales printr-o anumită prospețime tematică, specifică eforturilor tinerilor creatori de a se integra armonios în viața, arta și cultura socialistă. Apropierea firească de temele majore ale realității noastre se realizează, cel mai adesea, fără prejudecăți, cu curaj și dăruire. Munca și roadele ei, figura umană și mediul în care ea își profilează virtuțiile sînt surprinse din interiorul dinamic al existenței lor imediate. Sînt mai rar proiectate stări de spirit și de sentiment asupra unor imagini, ele fiind deduse mai direct din însuși sensul lucrurilor descrise, evitîndu-se astfel cu succes o șablonizare încă la modă. În sfîrșit, faptul cel mai demn de remarcat este implinirea unui dialog nemijlocit, de la tineri la tineri, în decorul și diversitatea construcției moderne, socialiste, proces fecund de verificare a plasticei în ceea ce stă în puterile ei cel mai adînc : individualizarea celor care construiesc viitorul patriei construindu-se și pe sine, ei înșiși fiind acest viitor asimilat cu toată energia ființei.

Un merit esențial al expoziției și care trebuie subliniat în înlănțuirea lui dialectică, îl constituie, aproape fără excepție, știința construcției. Sigur, fiind vorba de artiști tineri, chiar foarte tineri, unii dintre ei, lucrul apare drept normal. Începi prin a desena, prin a echilibra volume și abia mai tîrziu te preocupi de culoarea compozițională, de expresivitatea structurilor, cînd ceea ce faci coincide cu ceea ce ai învățat să spui. Nu este vorba aici însă de o simplă normă a uceniciei. Dinamica vieții pare să-și fi pus pecetea. Mișcarea, impetuozitatea organizîndu-și formele, apariția unui cadru formalizat prin muncă, o prezență umană impunînd lumii contururi mai precise, reclamă rigoarea construcției artistice, dacă ea vrea să fie și este fidelă realității, adevărului ei profund. Dar tot în acest punct important al posibilităților de realizare apar și primejdiile. Trebuie spus din capul locului, graficizarea externă a picturii, la ea referindu-ne mai cu deosebire, poate duce, și nu puține lucrări din această expoziție o atestă, către banalitate țipătoare, pur și simplu de afiș la-ndemîna oricărui artizan. Din acest punct de vedere, nu întîmplător, grafica apare mai puțină, deși sînt destui cei care ar fi putut, declinîndu-și pretențiile picturale, să se exprime mai concludent în spațiul alb-negrului. Nu avem nevoie de pictori cu tot dinadinsul ci de artiști.

Se resimt încă unele influențe nedigerate. Sînt lucrări care pot trece drept schițe părăsite de nu știu ce autor de notorietate și prestigiu. Și mai nefericite sînt cele care, mimînd în aceleași fel stîngaci maestrul, ajung să semene chiar între ele. O modă trecătoare este și refugiul într-o temă generală. Pentru somptuozitatea costumelor, astfel, corul Madrigal este pictat în mai multe pînze din față, din profil. Șantierul industrial, fără nume fără localizare plastică, are și el un loc frecvent schematizat. Unele titluri par puse peste noapte, compozițiile justificîndu-le mult prea vag. Și e păcat mai ales în cazurile unor lucrări de certă valoare. Cu mai multă imaginație, lucrări de sculptură altfel bune, ar fi putut să se deosebească măcar prin titlu dacă nu și prin temă și preocupare. Temeinică în ansamblu, departe însă încă de a fi unitară în esență și semnalînd cîteva prezențe mai demult recunoscute, despre care am mai scris, recenta expoziție a tinerilor certifică un progres vizibil, propune cîteva moduri de cristalizare viabile.

Grigore Hagiu

cronica literară

Sadoveniana

Apa morților, trecut din inerție în rîndul romanelor de inspirație orășenească, este un tipic roman semănătorist preludînd viitoarele romane ale lui Cezar Petrescu. „Sînt vinovat că mi-am dat copila în tîrg, străinilor..." zice bătrînul Dumbravă și va face totul să-și repare greșeala. Nu față de fiica moartă acum, ci față de nepoată pe care o ia sub protecția lui. Maria va merge la țară în răzășia bunicului, raiul copilăriei ei și al lui Panait, frățiorul atît de bolnav acum. „Erau lucruri neînsemnate, — însă își făcuseră cuib în sufletul ei și din cînd în cînd răsăreau trimițînd o undă de lumină asupra necazurilor vieții. Își aduce aminte cum într-un rînd, pe cînd venea cu Panaite în căruța bunicului, caii s-au oprit la o fîntînă în marginea unui sat... Era un soare fierbinte și orbitor. Și la umbra unui gard de cătină dormitau niște purcei... Și-un băiețel în durligi, c-o nuia de răchită îi tot gîdila... Și ei își ridicau boturile și grohăiau încet, parcă îl întrebau ce vrea, de ce le turbură liniștea amiezii".

...În exilul ei voluntar la Adîncata viața la țară îi apare Mariei ca un tablou de Alecsandri : „Toți plugarii sînt veseli. Trec dimineața oamenii la prășit, și le-aud zarva veselă pe drum, dincolo de gard..." Alteori idilismul are parte de pasagii mai lungi : „Ah ! Dragii mei, cît de frumoasă e viața în șesul Moldovei, la Adîncata — nici nu vă puteți închipui. Satul, la sfîrșitul primăverii, e o grădină care se întinde departe pînă-n prundurile bălții și pînă către codrul care îmbracă dealurile. Și o liniște ca-n apropierea somnului plutește în aerul cald ; mișcarea aproape a contenit către amiază ; ciinii dormitează la umbră pe subt garduri ; s-a ogoiat și colbul fierbinte al ulițelor ; ici colo se arcuiește o boltă de nuci peste trecător, de la o gospodărie la alta ; umbra lor înflorește drumul. Peste gardurile joase ori printr-o portiță deschisă, zărești într-o grădiniță ruje drepte, uriașe cu flori roșii dezvăluite. Ici bagi de seamă că te pîndesc doi ochi strălucitori, dintr-o tufă. Un cap neclintit de fată, la linia zăplazului. Îți zîmbesc. Nu l-ai văzut pînă-acuma. În clipa următoare a dispărut. Un cîntec adie de departe..." Și nu este numai optica unei orășence transplantate, ci e chiar a autorului. Cînd vorbește de tînărul și atrăgătorul boier Voinea comparațiile sînt semnificativ luate din mediul rural. Voinea „venea liniștit la față, ca un plugar sculat înainte de răsăritul soarelui". Bătrînul Matei Dumbravă, care anunță pe Mihu din **Neamul Șoimăreților** („sînt răzeș și știu cum se poartă un proces, zice Matei Dumbravă"), preferă pe Voinea, fiu al cîmpului și alungă pe maior Stahu. Edificatoare este și întîlnirea ultimă dintre bătrînul Matei și fostul său ginere, Vasile Popazu. „Bătrînul Dumbravă nu mai putu răbda, izbucni într-o mînie formidabilă : — Iertare ? Ai venit să ceri iertare ? Ai venit să ceri iertare de la mosneagul căruia i-ai nenorocit copila, și copii copilei lui ?... Ai venit să ceri iertare de la țăran ? Ai venit să ceri iertare de la cel de care ți-ai bătut joc și l-ai purtat ani pe degete ?... Tu ai fost otrava care ne-a înveninat : mi-a murit un copil, mi s-au nenorocit și-acești-lalți doi, mi-a murit bătrîna din pricina veninului tău... Mi-ai luat copila, spurcatule, și-ai dus-o în tîrgul vostru ! Mi-ai vîndut nepoata, ticălosule, unui alt învechit în rele ! Și-acu vii să ceri iertare ! (...). Du-te, pleacă ! răcni bătrînul, du-te între cei cu care ai înșelat, ș-ai răpit, între toți primarii tăi, și consilierii tăi ! Să ieși din casa asta, să ieși din cealaltă, am să te urmăresc pînă în pînzele albe, ere să-mi dea Dumnezeu putere, și n-am să te las... A venit ziua socotelii !" Nimic mai clar pentru teza ascusă în roman decît acest discurs al răfuielii ultime. Orășeanul e un bicisnic, iar omul de la țară, al cărui nume : Dumbravă e și el sugestiv, un ins superior moralmente.

Din comparația cu orașul, satul și oamenii lui cîștigă întotdeauna în acest roman. E chiar cazul să ne întrebăm dacă **Apa morților** mai e în vreun fel un roman al orașului, de vreme ce țința lui e de a demistifica orașul în comparație cu depozitul de valori umane al ruralității.

Ca roman al orașului, **Apa morților** e și el un roman al decepției, al deziluziei. Semnul sub care e văzut orașul în acest roman al scriitorului este **alterarea :** nimic nu mai e întreg și autentic în urbea aceasta, nici sentimentele, nici idealurile. Puritatea primelor și înălțimea celorlalte nu mai există. Săveni conține o biată umanitate vidată de pasiuni și elanuri, mobilizată doar de vana competiție politică. Scriitorul ni-i prezintă deliberat ca pe niște marionete, ca pe niște ființe curioase, descărnate, caricaturale, dezechilibrate, agitîndu-se într-un potop de vorbe. E comedia nimicului din Caragiale, a vorbelor care tîrăsc după ele personajele, a golului sufletesc care încearcă să-și caute împlinirea dar nimerește o substanță cu totul nepotrivită sufletului. Semnul acestei lumi care și-a pierdut rostul este **risipirea, ruina.** Ele anunță un **sfîrșit :** „Palatul justiției crapă, și amenință cu pedeapsa surpării și pe judecători și pe judecați ; primăria arată geamurile lipite cu hîrtie, ca niște ochi de orbi ; în școli, în timpul ierni, suflă vîntul și bieții copii tremură, iar profesorii reumatici se plimbă prin clasă în paltoane, cu căciule în cap și tușesc...".

Sadoveanu își privește personajele din apropiere și atunci descoperim fățuri descinse direct din **Suflete moarte** al lui Gogol sau din povestirile lui Dostoievski. Un individ trăind automatic și inconștient ca atîția alții din sudoarea țăranilor se indignează și se înduioșează de soarta lor contrazicîndu-și semenii pentru a reintra repede în tipicul vieții lui ticăloase : „Da' noi ca niște oameni cumsecade, întîi ne punem la ospătat disdedimineață, la răsăritul soarelui și mîncăm repede, și bem cîte un păhărel de vin, și veselie și vorbă pe pajiște, între sălcii, — și pornesc niște discuții, dragul meu, phe ! niște discuții cumplite... Iar cositorii se duceau pe dealuri, la iarbă, șirag, și se uita prefectul, văru-meu Ghiță, după dînșii și rîdea cam a batjocură... „Ei vezi, zice, ei sînt mai boieri decît noi !" Și începe să se supere, că el, ca prefect are necaz cu proprietarii, că toată lumea strigă că țăranul, domnule, e leneș, și umblă numa cu rachiu-n cap... Și vorbă, și strigă, că țăranu-așa, că țăranu pe dincolo... Măi, mă gîndesc eu, ce dracu, cînd are să se sfîrșească harhatu ista ? Și-ncep să mă-nfurii, și-mi umflu eu pieptul și pornesc... Acu, mie, drag nu mi-i țăranu... De ce să-mi fie drag ? Nici de-a face cu el ! Da' mă gîndesc eu : toți cuconașii ceia ce-mi fac ? Ce-mi umblă ei și-mi întîrzie cu vînătoarea ? Și mă minii cumplit, bre, cumplit mă minii !... și unde nu încep a boncălui la ei ca un taur, pe onoarea mea ! „Ce, zic. Acela-i leneș ? Bine. Leneș să fie ! O primăvară, o vară, o toamnă, muncește de-a valma cu dobitoacele lui : și-i leneș ! Dacă muncește una, vă întreb cînd bea ?

Dar hai să zicem că bea ! Da' noi, bre, zic, noi cumplit muncim ! Noi, bre, sîntem oameni strașnici ! Strașnici oameni sîntem ! Și urlam tot mai păgîn. — Strașnici sîntem ! Dimineața, zic, după ce răsare soarele crăpăm un ochi numai și prindem a căsca : Haaa ! și ne întoarcem pe ceea parte și mai tragem un somn. Într-un tîrziu, ne deșteptăm adică, ne întindem și iar prindem a căsca : Haaa ! și strigăm să ne vie cafeaua. Bine ! Vine cafeaua ! bem cafeaua ! și iar ne pălește căscatul ! Și abia-abia ne îmbrăcăm ; și după ce ne îmbrăcăm, mai gustăm ceva și ieșim la plimbare. Ieșim ! Ne întîlnim cu unii, ne întîlnim cu alții. Hai să bem o țuică. Te duci. Bei, bre, o țuică, mai bei una, mai mănînci un peștișor c-o franzeluță și mai dai pe git un păhărel, pe urmă, bre, ți-i foame. Și după ce mai guști ceva, te duci repede la masă — ș-acolo te-așezi și începi, mă-nțelegi, și dăi, și dăi ! Înghite un fel de mîncare, pe urmă încă un fel, și trage-i vin, și ia o bucățică de brînză ș-un măr, și iar o leacă de vin, pe urmă o cafea... Și pe urmă o leacă de somn după masă, ha ? și hor-hor ! hor-hor ! Și pe la toacă te scoli, și simți așa un fel de lene... Și te scoli încet și pornești să iei o leacă de aer...

Și te oprești, colo cu prietenii, și bei o bere, două, joci **carambol ;** pe urmă mai bei o bere... Și-ntr-un tîrziu, bre, iar te abați pe la o țuică și iar ți-i foame, și-abia aștepți masa de seară... Și la masa de seară, dragul meu, iar trei, patru feluri de bucate, mă-nțelegi ; și vin, și lichior, — și pe urmă te pălește așa o lene, măi, o lene te pălește... și parcă-ți vine să te culci nu știu cum... Da, da, bre ! așa-i, lasă-l să fie leneș, zic. Tare-i leneș, zic. Bine că-i leneș !" zic. Și ei se tăvăleau pe iarbă și făceau haz ! Nimenea nu mai putea să mai vorbească."

Prezența acestor coconași în mijlocul naturii are un caracter profanator. Oratorul alături de ceilalți intră în baltă și împușcă în neștire păsările bălții. „Și oamenii intrați în iaz cu luntri și cei de pe maluri, gonașii, au început a chiui cumplit, a șuiera din toate părțile și a zvîrli cu bolovani în stufării, și era o larmă ! și era, bre, o larmă ! și s-au ridicat în sus mii de rațe, bre, mii de rațe ! mă-nțelegi ? Și treceau îngrozite peste opust. Și noi de ici poac ! poac ! poac ! trăsneam din toate părțile. Și ele treceau și noi trăgeam. Și cădeau una după alta. Care pe iezătură, care în stuh, care pe baltă, nimenea nu le-a mai știut numărul... Cite-au rămas prăpădite, cine știe ! S-au strîns oamenii, le-au cules. Au umplut o jumătate de haraba. Și ne-am suit, dragul meu, în trăsuri. Gonașii s-au așezat iar, din coada iazului de-al doilea, iar noi ne-am dus la celălalt opust. Și iar ne-am înșirat. Și iar au pornit urlete și fișciituri, și rățele iar au înnegurat cerul, și iar buluc asupra noastră, și iar pocnete după pocnete, și iar cădeau, care aripate, care moarte, cădeau, bre, parcă era o minune... Și veneau și le culegeau de prin apă, de prin papură, de pe drum... Măi ! se opriseră țăranii din coasă pe dealuri și stăteau de se uitau ca la o minune... Măi, și era un ris, ca la o comedie era, pe onoarea mea !"

Vorbitorul devine cu această mărturisire sinistru. Literatura română mai cunoaște un personaj și un monolog de aceeași factură : **1 aprilie** de Ion Luca Caragiale. Ambii mărturisesc cu ușurință și amuzament lucruri grozave. Și peste monologul lui Caragiale și peste vînătoarea de la opust plutește umbra asasinatului. Exterminarea fără rost a păsărilor intră tot în seria crimelor. Sadoveanu notează cu finețe repaosul mirat al țăranilor în fața măcelului fără nici o justificare. Dar profanatorii continuă cursa asasinatului colectiv într-o inconștiență deplină. „Măi, și era un ris, ca la o comedie era, pe onoarea mea !" Nimic din tragismul situației nu ajunge la petrecăreții care au găsit înfiorătorul amuzament. Sadoveanu prezintă ființe dizgrațiate fără acces la misterul adînc al vieții, care e misterul naturii veșnice. Scriitorul îl continuă într-o direcție interesantă pe Caragiale, ale cărui personaje intră de nenumărate ori în povestirile ori romanele sadoveniene. El le pune în condiții care evidențiază pînă la capăt vidul lor interior, înspăimîntătoarea alterare umană. Sacralitatea lipsește din viața acestor oameni. Ei reprezintă un principiu de infecunditate, un principiu profanator. Roman al decepției, al deziluziei este **Apa morților** tocmai pentru că locuitorii lui sînt oameni lipsiți de inițierea în sacru.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Redescoperirea naturii

Inegală și, nu de puține ori, derutantă această cea de-a treia carte*) de versuri a Emiliei Căldăraru. Fragilitatea echilibrului valoric nu este detectabilă doar la nivelul întregului volum, ci chiar în ansamblul unora și acelorași poezii. Iată, de pildă, în „Pisc", după un început, dacă nu remarcabil, oricum vădind o bună știință a desenului liric — **„Colină nisipoasă, tîrîșe ponoare, / Și lingă acoperișul cîrpit / Cu albastru subțire / Al înaltului : / Un tors în verde țîșnire..."** — urmează o colecție de versuri pline de neinspirate alăturări ale cuvintelor : **„Cu genunchi înmuiați în sudoare, / Contrariind aromele subtile, / Stîrnind un dezacord între reptile, / Violentind spusa mierlei pe claviatură, / Bufoneria gîzelor vandale, / Pe scoarțele crăpate în fină scriitură, / Urc în extaz".** Dealtminteri, această ciudată plăcere pentru împerecheri gratuite ale cuvintelor, de genul **„Violentind spusa mierlei"**, **„Contrariind aromele"**, punctează și alte versuri ale cărții: **„păsări conversative"**, **„rezonante denii"**, **„gemene ceremonii sisifice"**, **„plînsul azimut"**, **„Iele de ninsoare / În jocuri arbitrare / Se reciclă"** etc.

Ceea ce-i reușește cu adevărat Emiliei Căldăraru este un mod propriu, interesant, de redefinire a pastelului. Avînd o certă aptitudine pentru surprinderea pulsului inefabil al naturii, poeta ne dă frumoase „tablouri", în care elementele **nu prind ci au viață : „Transfuzie de noapte / În vinele grădinii. / Se-apropie de streșini / Suburbiile glicinii. / Napii, smeriți, se bulbucă, / Rodii se-ating, înclinate, / Cu enigmatică intimitate".** Plăcerea de a numi apăsat elementele „tablourilor" sale se poate simți într-o poezie ca „Nou-născut", traversată de o reală febră a rodirii : **„Mirosuri grase încarcă seara stinii — / Cum n-a știut acea pustietate. / Sînt blănile și țițele-atîțate, / Untoasele arșițe se-ntețesc, / Se clatină țițînele țărinii ! — / Și-i fată oaia stearpă, în țarcul ei ghimpos, / Berbecului negru-dogoritor / Întîi-născut, sclipind de-un alb lăptos. / / Cu negru-i corn străpunge el un nor / Și-i scutură pe vale burduful ciobănesc. / Și ea, lăuză, bea de insetare, / Stîrnind în sine susur de izvoare. / Și-adoarme-n vis de șipot, sub lună de omăt, / Spre care-alergă fătul logofăt".**

Chiar în poeziile erotice sînt declanșate tot de elemente ale unor peisaje, devenite intime resorturi afective : **„Nu știu iubite, nu știu dacă / Aceste-ncetinite sentimente / Și-aceste evazive conversații / Munți nelegitimi, munți îndepărtați, / Plutind în cețuri roșii-le provoacă. / Sau, poate, chiar, aceste cupole-arborescente, / Din care se coboară pe tainice vibrații, / Al toamnelor păianjen, cerșindu-ne de frați : / ...În timp ce-n cîmpuri, vara, / Ce încă nu abdică / mai scapără o dată / În țipăt de ciuvică".** Atunci cînd acest cadru al naturii dispare, eroica Emilia Căldăraru devine stranie, se crispează, capătă luciul dur al mineralului : **„De lîngă amintirea ta, / Om blond și cenușiu, / Seară a mea de tîrziu / Din grădina cu greieri, / Încep niște unghii sfîșietoare. / De trei ori — sperînd o renaștere / Am dat ocol să aflu / Punctul inert prin care / Ți-aș întinde cu-neredințare / Unghia mea de cremene, / Pătimaș lăcuită, / Tocmai bună pentru cunoaștere. / Astfel am înțeles / Cu durere / Amintirea ta fără semene / Și fără repere".**

Atunci cînd se încearcă în lirica de amplă deschidere, Emilia Căldăraru o face fără rezultate notabile, adăugîndu-se unui ritual poetic plin de locuri comune — vezi „La confluența sentimentelor".

Chiar dacă scrie o poezie monocordă, Emilia Căldăraru o face, deseori, convingător, cum ar fi în această sinceră și frumos-sentimentală evocare a copilăriei : **„Copilăria unsuroasă, / Mirosind a peste prăjit, / Forfecată de foarfecii racilor, / Ancorată-n năvod de mahună, / Alergată-n ceaiere / După cai fără frîu și zăbale, / Rătăcită pe plaur...".**

Dorin Tudoran

* Emilia Căldăraru „La confluența sentimentelor", Editura „Dacia", 1975.

proză

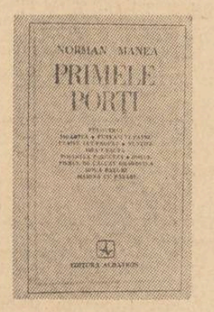

Copilărie rănită

Pornind de la constatarea unei „relații necesarmente inadecvate" între eroul romanesc și realitate Georg Lukács (în **La théorie du roman**, trad. fr., Éditions Gonthier, 1963, p. 109) precizează că, în ceea ce privește romanul secolului al XX-lea, „inadaptarea constă în faptul că sufletul este mai larg și mai vast decît orice destin pe care viața poate să i-l ofere". Această afirmație definește în mod remarcabil și personajul care străbate toate prozele din cartea lui Norman Manea*).

În ceea ce privește natura și specificul relației de inadecvare a acestuia la realitate sînt interesante cîteva considerații provenite dintr-un profund eseu, a cărei configurație îl situează la limita dintre investigația științifică și literatură. Iată ce arată Eduard Pamfil și Doru Ogodescu în **Nevrozele** (Editura Facla, 1974, p. 161) despre psihastenie : „...psihastenul se simte, se consideră, se trăiește pe sine în ipostaza veșnică de a nu putea să realizeze o dinamică de progres, echilibrînd și completînd facultatea de întrebare și răspuns din mintea proprie. Din această cauză el este un deficitar în capacitatea de a transa hotărît și de a-și dirija etapele mintale așa încît întrebarea să fie urmată de un răspuns corelativ [...] De aici derivă o trăsătură fundamentală a incapacității existențiale a psihastenului : egalizarea între probabil și posibil [...] psihastenul simte că tot ce se poate întîmpla supărător și rău în sinea noastră și pentru intimitatea fiecăruia devine pentru el probabil. Și astfel, se apleacă sub chinuitoarea resemnare că nu are puterea să se ferească sau să ocolească o asemenea situație [...] Conștiința acestei balanțe diabolice în destinul său generează o existență speriată, o continuă «tremurare a sufletului și minții»..." Aceste considerații, cărora nu le lipsește, după cum se poate observa, o anumită energie de tip literar, nu ni se par deloc superflue în contextul de față, ele constituind o excelentă sintetizare a profilului psihologic al personajului pe care **Primele porți** îl are în centrul său, o sintetizare pe care noi înșine nu am fi reușit s-o realizăm mai bine.

Desigur, un comod clișeu critic spune că literatura începe acolo unde se termină patologia. Lucrurile nu stau însă atît de simplu. Cartea lui Norman Manea o dovedește. Acest personaj, care trăiește o copilărie nefericită, mutilată de război (el este constrîns să-și consume cîțiva dintre cei mai frumoși ani ai vieții într-un lagăr de concentrare în a cărei organizare recunoaștem cinicul tipic fascist) și trece printr-o tinerețe dureros de contrariată, înspre o maturitate apăsată de spectrul unui invincibil eșec, este un reprezentant al umanității. Autorul încearcă (pe urmele unor precedente ilustre) să analizeze un bolnav o cărui umanitate rezidă tocmai în suferința sa de hipersensibil.

Care sînt rezultatele ? Iată o întrebare la care vom da un dublu răspuns. Mai întîi, trebuie arătat că **Primele porți** este o carte a cărei tulburătoare autenticitate impune (exceptînd unele dintre textele dedicate psihologiei infantile, ce alunecă spre prețiozitate și spre artificialitate). Desenul psihologic atinge adesea o precizie, ce devine, într-un mod greu de explicat, ritmică, muzicală. În cele mai bune momente ale sale prozatorul este în adevăr iluminat de un har al preciziei, ce nu poate să nu încînte. Apoi, însă, meditînd asupra ansamblului acestei cărți scrise cu o reconfortantă profesionalitate, încercăm un anume scepticism. Sînt într-adevăr semnificative tribulațiile acestui personaj suferind ? Este el mai uman decît cei pe care îi acuză de „normalitate" ? Aceste dubii aruncă asupra cărții un abia perceptibil văl de desuetudine.

Voicu Bugariu

* Norman Manea, „Primele porți", Editura Albatros, Buc., 1975.

prezențe

Hans Cristian Andersen

● Acum o sută de ani, în luna august, se stingea din viață la Copenhaga, în vîrstă de 70 de ani, cel mai îndrăgit povestitor de basme din lume, Hans Christian Andersen.

Fiu al unui cizmar sărac, începe să scrie basme, — „Klaus cel mare și Klaus cel mic", „Prințesa și mazărea" și „Florile micuței Ida", care s-au tipărit în 1835. Printre multele sale călătorii, ajunge și în România, descriind apoi în „Bazarul unui poet", cu un remarcabil pitoresc, o plimbare pe Dunăre, între Constanța și Turnu Severin. Fizicianul danez H.C. Oersted susține că Andersen va rămîne, prin basmele sale, nemuritor, ceea ce se și dovedește prin a-

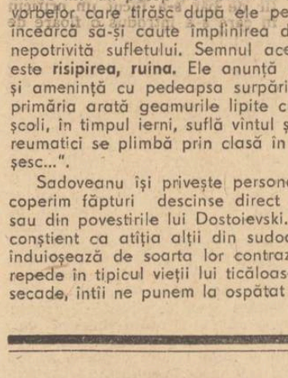

ceea că opera sa a fost tipărită în peste o sută de limbi. Viața lui Andersen s-a desfășurat între două extreme : de la treapta obscurității pînă la strălucirea gloriei mondiale, el fiind singurul scriitor în țara lui provenind dintr-un mediu proletar. Încercările sale de a lucra în teatru nu-i reușesc ; lecțiile de canto și dicțiune le-a întrerupt din lipsă de mijloace. Pentru a-și completa cultura primită la „Școala săracilor" este ajutat să urmeze liceul din Slagelse și Elseneur, între 1822—1827. După bacalaureat reia scrisul care pînă atunci suferise din lipsa de cultură. După o serie de insuccese, întreprinde o călătorie în Italia și în 1835 cucerește gloria mondială cu prima culegere de „Povești spuse pentru copii" și romanul „Improvizatorul". În 1840 are succes răsunător cu tragedia „Mulatrul". Își reia seria de călătorii în Germania, Italia, Grecia, Turcia și de-a lungul Dunării, Viena și Danemarca. În 1842 îi întîlnește la Paris pe Victor Hugo, Lamartine, Alfred de Vigny și Alexandre Dumas-tatăl. Din Franța pleacă în Norvegia, Anglia (unde a fost oaspetele lui Dickens), de aici în Spania, Africa de Nord și Portugalia. Autobiografia sa „Povestea vieții mele", apărută în 1855, începe cu următoarele cuvinte, rămase celebre : „Viața mea este o poveste frumoasă, atît de bogată și atît de fericită..." În timp ce pentru majoritatea romanticilor povestirea este un joc al imaginației, pentru Andersen însemna însuși realitatea : sărăcia, adversitatea, lupta neobosită, gloria, — toate punctate cu ironia care îl caracteriza. Tulburările și agitația care zdruncină Europa în mijlocul secolului XIX nu lasă urme în povestirile lui Andersen. Pentru el universul este minunat, viața însuși este un miracol pe care nu obosește să îl slăvească în scrierile sale. Cînd evocă valorile vieții, el se oprește la trei noțiuni : binele, adevărul, frumosul. Cu o viziune pătrunzătoare asupra realității vieții, în ciuda curentului romantic de la începutul secolului, el anticipează literatura realistă de la sfîrșitul secolului. Stilul poveștilor lui este voit simplu și direct. Din anul 1835 pînă în 1872 a publicat mai mult de o sută de povești, care cu timpul au fost adunate și publicate în mari colecții. Pe lîngă acestea, a scris șase romane și cîteva cărți de călătorii. Cetățean de onoare al orașului Odense, Hans Christian Andersen, căruia i se mai spunea „părintele ironiei", se stinge din viață la Copenhaga la 4 august 1875, lăsînd în urma sa minunatul tezaur al unei opere nemuritoare.

E. C.

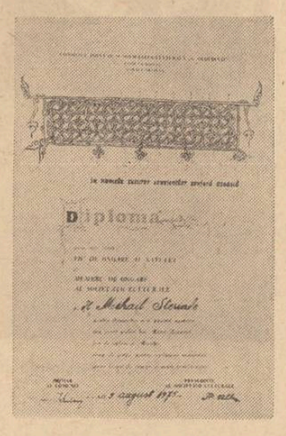

● În comuna Soveja, județul Vrancea a avut loc festivitatea înmînării Diplomei de „Fiu de onoare al satului și membru de onoare al Societății culturale Simion Mehedinți" lui Mihail Steriade, directorul Centrului Cultural Român de pe lîngă Universitatea din Louvain, aflat în țară la invitația Ministerului Educației și Învățămîntului.

Numele lui Mihail Steriade este legat de Soveja prin volumul său de poezii originale și traduceri din Tudor Arghezi, Ion Barbu și Adrian Maniu, tipărit în 1930 în ed. L. Beresniak din Paris, intitulat „Soveja ou le retour du coeur", cît și prin răspîndirea graiului și culturii românești peste hotare, prin înființarea în 1956 a unei edituri cu același nume la Bruxelles, transferată din 1970 la Louvain.

Au participat tovarășul Laurențiu Fulga, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, scriitoarea Agatha Bacovia, prof. dr. Gh. Bulgăr de la Universitatea din București, conf. dr. Mihail Drăgan din partea Universității și Asociației Scriitorilor din Iași, cercetătorul științific Gh. Gană și multe alte personalități.

Festivitatea a fost urmată de un program folcloric. Vernisajul expoziției documentare „Aspecte din viața și opera lui Mihail Steriade" au încheiat această manifestare culturală.

spirale

Nichita Stănescu (I)

Editura **„Minerva"** a scos recent de sub tipar în **„Biblioteca pentru toți"**, volumul antologic al lui Nichita Stănescu **„Starea poeziei"**, cuprinzînd selecțiuni din volumele : **„Sensul iubirii"** (1960), **„O viziune a sentimentelor"** (1964), **„Dreptul la timp"** (1965), **„Unsprezece elegii"** (1966), **„Obiecte cosmice"** (fără dată), **„Oul și sfera"** (1967), **„Roșu vertical"** (1967) **„Laus Ptolemaei"** (1968), **„Necuvintele"** (1969), **„Un pămînt numit România"** (1969), **„În dulcele stil clasic"** (1970), **„Belgradul în cinci prieteni"** (1971), **„Măreția frigului"** (1972), poetul lucrînd strins, dovadă absența unor poeme care puteau figura cu succes și în această culegere.

Reintîlnirea cu Nichita Stănescu — asupra poeziei căruia ne vom pronunța într-o suită de foiletoane — a fost un prilej de verificare a intuițiilor noastre în ce-l privește, precum și confirmarea că ne aflăm în fața unuia dintre cei mai înzestrați poeți contemporani, poate cel mai talentat, mînat pe alocuri de slăbiciuni lirice ce vor fi semnalate, dar dovedind continuu o formă fără fisuri.

Ajuns la vîrsta cînd nu mai încap scuzele tinereții sau ale acordării lirei, Nichita Stănescu a renunțat la multe din giumbușlucurile permise altă dată, aplaudate la scenă deschisă de critici gata la orice, ceea ce dovedește un control foarte sever. Autoantologia sa e străbătută de o gravitate a tematicei ce nu era evidentă în volumele predate succesiv tiparului, coloana operei închegîndu-se, vertebră cu vertebră, sporind în valoare pe măsură ce timpul a trecut și ușurințele vîrstei l-au iertat de foamea de aplauze. Nemărturisit, el e un blagian, disimulat subtil într-o lirică aeriană, aparent ludică, dar de structură filosofică, așa cum se va vădi pe parcurs.

Care ar fi **leitmotivele** acestei poezii ? Obsesia pietrei, a autodevorării și chiar obsesia ugolinică. Poetul e persecutat de anatomia trupului văzut dinăuntru, nu a ecorșeului ; nu lipsește jocul absurd al cuvintelor și silabelor care-l duce ades la un verbalism bufon și la calambur. Foarte des apar metafore ale inimii. Un sentiment de culpabilitate străbate toată opera sa, o fină și permanentă percepere a nuanțelor, a infrarealului trece peste poeziile sale ca un **vernis,** dînd strălucire versului. O altă temă ar fi aceea a ereditații, uneori mitologice. Apar elemente zoharice : **Ochiul** sau Nichita Stănescu folosește de mai multe ori simbolul freudian al Calului. Întîlnim numeroase trimiteri la filosofia indică, la poemele potopului sumerian. În panoplie există portretele lui Kant, Leibnitz, Platon, Hegel, Eminescu, Blaga. Toate aceste ecouri livrești sunt metabolizate, fiind filtrate printr-o prismă personală. Poezia lui e conceptuală, fără a fi rece, apoftegmatică, numai un mod de a ne introduce într-un tărîm al reveriei sau al cosmarului. Poetul e stăpînit de viziuni incantatorii, ori de halucinații romantice de tip Reiner Maria Rilke. Nu rareori Nichita Stănescu lasă impresia că-și trăiește poezia într-un vis furtunos și nostalgic, de cele mai multe ori convingător, deși uneori tentația autoironiei îi joacă feste. Există în **„Starea poeziei"** multe poeme ce ne dezamăgesc din punct de vedere al discursului, dar tocmai imperfecțiunile pe care autorul nu și le corectează ne apar ca o dovadă de autenticitate. Nichita Stănescu este un poet pur, deschis, neapărat de vreo platoșă, receptiv, vulnerabil deci, cu toate acestea salvînd totdeauna poezia cu o prospețime care nu exclude savantlîcul liric.

În primele poezii, influențele sunt mai evidente, găsim construcții teribiliste cum ar fi cuvîntul **„căscăund"**, poetul permițîndu-și probe de banc în ce privește ritmul. Poezia lui e anecdotică în această fază, cu stranii repetiții mecanice, barbiene. Iată cîteva versuri care ne amintesc de Caraion sau de poeții ruși de război : Simonov, Pasternak, Block : **„Ardea orașu-n depărtări de fum / ardea sub avioane rugu-i rece / noi doi pădure, ce făcum ? / De ce te-au ars, pădure în fald de scrum / Și peste tine luna nu mai trece"** (Pădure arsă).

Iată și un final tonegarian în **„Dimineață marină" : „Mă ridicam scuturîndu-mi lin undele / apele se retrăgeau tăcute, geloase / plopii îmi atingeau umerii, timplele, cu umbrele lor melodioase".** Alteori, cum se întîmplă în **„Marină"** apar ecouri din Eminescu și chiar din Bolintineanu (este uluitor cum acesta din urmă a exercitat o influență atît de mare în poezia noastră tînără de după 23 August, vezi Păunescu și Labiș). De altfel dragostea pentru poetul „Luceafărului" e o constantă la Nichita Stănescu, cum o dovedește și poezia **„O călărire în zori"**, dedicată marelui înaintaș : **„Tăcerea se isbește de trunchiuri, se încrucișă / se face departe, se face nisip / mi-am întors către soare, unicul chip / umerii mei smulg din goană frunzișe / cîmpul tăindu-l pe două potcoave / calul meu saltă din lut fumegînd / Ave !, mă întorc către tine, cu. Ave ! / Soarele a isbucnit peste lume strigînd / / Tobe de piatră bat, soarele crește / tăria cu acvile din fața lui / se prăbușește în trepte de aer, sticlește / Tăcerea se face vînt albăstrui / Pintenul umbrei mi-l crește / în coastele cîmpului / / Soarele rupe orizontul în două / tăria își năruie sfîrșitele-i carcere / suliță albastre, fără întoarcere / privirile mi le-asvîrle pe-amîndouă / să-l întîmpine fericite și grave / calul meu saltă pe două potcoave / Ave ! maree a luminilor, Ave ! // Soarele saltă din lucruri strigînd / clatină muchiile surde și grave / Sufletul meu il întîmpină, Ave ! / Calul meu saltă pe două potcoave / Coama mea blondă arde în vînt".**

În volumul **„O viziune a sentimentelor"**, publicat patru ani mai tîrziu, meșteșugul lui Nichita Stănescu nu pare să fi făcut un pas înainte. Întîlnim multe pasaje frumoase nostalgice dar și unele apropieri neplăcute de lirica lui Sorescu, accesi contagios Topîrceanu al zilelor noastre cu momente de adevărată puritate și fericite găsiri plastice. O mostră sorescianâ : **„Mîinile mele sunt îndrăgostite / Vai, gura mea, iubește / Și, iată m-am trezit / Că lucrurile sunt atît de aproape de mine / încît abia pot merge printre ele / fără să mă rănesc".** În aceeași poezie, un vers desinvolt și imprudent, demn de **„După amiaza unui faun" : „E un sentiment dulce acesta / de trezire, de visare / și, iată-mă fără să dorm / aevea văd zeii din fildeș / îi iau în mînă și / îi însurubez rizînd în lună / ca pe niște minere sculptate",** pentru ca aceeași poezie să fie terminată à la Steuermann Rodion **(„eu n-o mai iubesc, dar mă-ndeamnă / o urmă de vechi obicei / să trec în amurgul de toamnă / prin dreptul ferestrelor ei").** Imprevizibilul Nichita zice : **„Pînzele sufletului... pieptul mi-l string și mă dor"** Uneori în acest volum supără rima calamburistică : **„Și deodată în jurul meu, natura / se făcu un cerc de-a dura",** care nu e urîtă în ultimul ei efect și pe care o întîlnim într-o poezie onorabilă, amintindu-ne de **„Epoda de aur"** a lui Macedonski și unde găsim metafora **leoaicei** ce va mai apare și în alte locuri la Nichita Stănescu. Nu lipsește, cum mi se pare firesc, Arghezi în această fază : **„cînd ne-am zărît aerul dintre noi / și aruncat dintr-odată / imaginea copacilor indiferenți și goi / pe care o lasă să-l străbată // oh, ne-am svîrlit, strigîndu-ne pe nume / unul spre celălalt și atît de iute / că timpul se turti între piepturile noastre / și ora lovită se sparse-n minute".** Poemul nu e rău, dar e terminat catastrofal : **„și să te îmbrățișez cu coastele-aș fi vrut".** O frumoasă poezie, **„Poveste sentimentală"** ilustrează propensiunile metafizice de mai tîrziu ale poetului : **„Pe urmă ne vedem din ce în ce mai des / eu stăteam la o margine a orei / tu la cealaltă / ca două toarte de amforă / numai cuvintele sburau între noi / înainte și-napoi / virtejul lor putea fi aproape zărit / și deodată / îmi lăsam un genunchi/ iar cotul mi-l înfigeam în pămînt / numai ca să privesc iarba înclinată / de căderea vreunui cuvînt / ca pe sub laba vreunui leu alergînd / cuvintele se roteau între noi / înainte și-napoi / și cu cît te iubeam mai mult cu atît / repetau într-un virtej aproape văzut / structura materiei de la început".** Dar să vedem ce ar fi simbolul **„Leului"** ? După cum știe toată lumea el întruchipează forța, suveranitatea, este, deasemenea o marcă a soarelui, a aurului, a forței penetrante a luminii și a verbului, ipostază în care pare mai plauzibil în poezia lui Nichita Stănescu.

Privit într-o estimare contextuală, leul ar simboliza impetuozitatea apetitului irascibil, a forței instinctive, incontrolabile, sau cum notează sfîntul Hippolyt ar avea un dublu aspect, luminos și obscur. În poeziile populare bretone, leul este paznic al unui castel misterios, el sugerează uneori elementul foc. Forța simbolizată de leu poate marca un tip herculean sau apolinian. În cazul lui Nichita Stănescu, el e mai mult un element decorativ, baroc, introducînd un factor exotic în poem.

Poetul nu-și ascunde candorile, cum ar fi în următorul fragment din poezia **„Oră fericită" : „Parc-am căzut din ore / și a rămas din mine doar / o mirare visătoare".** Eminesciană este și **„Dansul"** din care citîm ultimele două strofe : **„O, pe un pat de nouri negri / stă întinsă o femeie / trup de aur, sîni de aur / stă întinsă o femeie // nourii plutesc aproape / și ea dormea împietrită și împing pe boltă norul / cu bătaia inimii",** dar în aceeași perioadă, Nichita Stănescu ni se relevă ca un poet de notație inteligentă demonstrînd un joc savant de nuanțe, comunicînd mai curînd **„stări"** decît idei sau fapte.

Eugen Barbu

atelier literar
poșta redacției

B. MARIAN : Un buchet interesant, de data asta, în cele două plicuri : „Purtăm în noi", „Omule, în tine", „Mai puțin tandru", „Inima, ca un", „Cineva a trecut pe lîngă un zid", „Muzica", „Întîmpinarea zilei", „Coșmar", „Ca un bătrîn inorog".

C. ROMAN : Sînt într-adevăr, cel puțin unele, ceva mai limpezi, mai comunicative (ca și scrisoarea, de altfel, care nu e deloc „polară", ci numai lucidă și curajoasă). „Muntele albastru", de pildă, dar și „Casa fulgerului", „Cei nenumiți", „Rezumat", „Caută-mă" (nițel mai ușoară). Nu sînt, desigur, schimbări mari, dar e un început foarte bun, iar corăbiile sînt departe de a fi scufundate... (Poate că e timpul să ne comunicați și semnătura adevărată).

I. BIFRONS : E limpede că nu prea vă prieste locul unde vă aflați. În unele pagini, se simte o scădere a „substanței nobile", condeiul pare uneori amorțit (et pour cause !), căznind din greu la niște înjghebări zgrunțuroase, „la rece", lipsite de „marca înregistrată" a autorului. Sînt și probleme interesante, prețioase, „dificile", care merită o nouă abordare : „Al treilea", „Nu-i nimic", „De e adevărat", „Anul acesta am avut o iarnă blîndă". Mai sînt și o serie de miniaturi reușite, gen P.B., ca „Unghi", „Odă vieții", „Orfeu" (oarecum), „Somn", și cîteva lucruri remarcabile, ca „Dor", „În schimb" și poate chiar „Amiaza". Nu știm nimic, din păcate, despre grupajul pomenit. Vă dorim succes și sperăm să reușiți, pînă la urmă, fără pierderi ireversibile de fizionomie.

ZEN : Mai bune, mai echilibrat structurate (dar nescutite, încă, de unele asperități și „goluri" — v. finalul tern, neputincios, din 27) : 28, 27, 29 (cu un final scăzut, „în coadă de pește"), 14 (mai retoric și atins de banalitate), 17 (cu o „umflătură" greoaie, nedigerată, între versul 5 și 11 și cu finalul convențional, șters). În rest, mult retorism, descărcări de elocvență pedestră, fără vibrație lirică (chiar dacă uneori ideile interesante nu lipsesc).

D. BOSOANCĂ : Nu sînt lucruri noi, deosebite, din păcate, față de rezultatele anterioare și, oricum, nu sînt temeiuri pentru ideea unei cărți. Cîteva pagini, mai înfiripate (pare-se, din ciclul „Don Quijotte") rămîn totuși la un nivel mijlociu și sub aripa tutelară a lui Arghezi („Noapte, pe riu", „Stau copiii

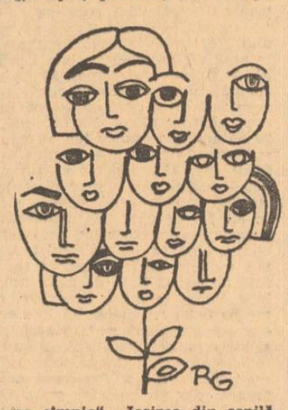

pe cîmpie", „Ieșirea din copilărie"). Cele din „Jocul Phytic" sînt prea sforăitoare și lozincarde, cîteva, doar, apropiindu-se întrucîtva de nivelul decenței și măsurii („Ca un țăran român", „Țară", „Noapte pe Fulga").

J. ZIEMSSEN : Nici acum, din nefericire, nu apar progresele hotărîtoare (poate ar fi necesar un efort deliberat, îndrăzneț, insistent, de înnoire, de explorare a unor zone și modalități noi, de evitare, oricum, a monotoniei și plafonării). Din ultimele plicuri, ceva mai răsărite, parcă: XXXVI, XXXVII, XXIX, XX, XIX, XVIII.

I. TEODORESCU : Încercări interesante în „În loc de poezii" (dar prea uscată, prozaică, seacă) și mai ales în „Despre mine", ceva mai aproape de poezie.

L. C. MĂNĂILESCU : În toate, aceeași orientare, din ultima vreme, spre o mai bună, mai limpede organizare și expresie. Nu lipsesc, însă, ezitările și disarmoniile, niște hiaturi și niște „piruete" îndoielnice, care opresc lucrurile la oarecare distanță (variabilă) de împlinire. Mai clar, „Iubire", „O să obosești". Mai bine, „Arlechinii", „Oglindă" și poate chiar „La polul opus". Dar rămînem la convingerea că sînt de așteptat de la dv. pagini mult mai bune (pe măsură ce artificiile și „fartițiile" marginale vor scădea, lăsînd loc mai mult, mai liber, gravității creatoare a actului de conștiință).

Emil Tarmiliu, Sorin Doljerii, C. Popescu-Tăriceni, Ioan Nistor, Maria Lica Bețliu, Aurel Dumitrașcu, Negrea Aurelia, Corneliu Vasile, Vidran Vrînceanu, G. Chirculescu, S. Justinian, Szvetlik Dușan, Dan Cernescu, Stoica Alecsandru, Ioana Cioancăș, M. Bodea: Nimic nou !

Stelian Diaconu, Stoica Niculina, Eusebie Cunescu, Petrescu Nicolae, Popa Adrian, Irina Enescu (ceva mai bine, în „Ca indienii"), **Alexe M.-Vaslui, Oprea Elena, Radu Poeni, Ion Sava (I.S.), Ionel Cârstina, Eliade Solomon, V. Movileanu, M. V. Sivan, B. Nord, George Constantinescu, Mălin Cămîrzan** (ceva mai bună, proza), **Aron I. Pădureanu, Raia Lev Pamna, Eugen Blaj, Miheia, Cosmița Lefter, Mihuțiu Ion, Nițu Nicolae, Mihai Lormin, Georgică Gem Manole, Const. Popescu, Escu Otilia, Astor Chim, Clipici Dan, Dacian Rafael :** Încercări modeste, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Problema istoriei

Patria, dragii mei
nu vine de la un pămînt oarecare
nici din vreo lucrare a cîmpului
patria nu e un obiect abstract
patria e pămîntul în care au coborît (rînd pe rînd)
strămoșii
cu sufletul înrourat
patria e pămîntul întărît de oasele
lui Mircea și Ștefan
(altfel, oameni simpli și buni)
ca niște tije de nufăr
patria nu se ascultă cu urechea
nu se vede cu ochii
dar se vede și se pricepe
prea bine
cu inima.

CRISTINEL PRICOP

Baladă pentru zidar

Asemenea dresorului șerpilor
hipnotizîndu-i cu fluierul,
sirme mai groase ca degetul
zidarul încolăcește în armături
zidindu-le în locul nevestei
sale sau a unuia dintre ei
să nu se surpe zidul, astfel
nasc grinzile și stîlpii de susținere
purtînd cariatide-n mijloc,
golul rămas să-l umple, vin cărămizi
purificate în flacără mai întîi
de a spori ariditatea palmelor
ce se vor cărămizi
în fagurii de mortar
(vor fi, desigur, și cărămizi
în viitorul de pe acum
legendă) apoi
păienjeniș de țeavă ramificat
sub tencuieli ca vasele sanguine
într-o carnație diafană
pe unde va urca riul, vor cobori fulgere
rodind fructele luminii,
străveziul nisip în foi tras
îl înrămează ca pe un heleșteu
drept fereastră
înăuntrul căreia stelele
văd oamenii ca peștii-n acvariu,
cu mîinile-i
aducînd mai degrabă a rădăcini
zidește case
cum Ștefan Vodă din
nevoia de a-și spori
avutul pe care să-l apere,
zidea biserici
după fiecare din bătălii.

ERICH KOTZBACHER

Ca un țăran român

Nu știu de unde mierla cîntă-n cring
și florile răsar în primăvară
și ninge uneori peste Paring
de parcă cineva ne-naște iară

nu știu de unde duc poveri de tril
în glasul meu nebănuit de dulce
și mă destram copil lîngă copil
îmbălsămat de slova lui Neculce

Nu știu de unde port această veche
patimă grea de a mă nunti frumos
că legănat de slova lui Ureche
destinul meu se face măr gustos

nu știm să-ți mulțumim floare de crin
dar noi te ridicăm prin timp frumoasă
cum își ridică un țăran român
de la Hobița, peste lume, casă !

DAN BOSOANCĂ

Pictură

La mijlocul lanului de grîu
o fîntînă cu fața ovală
și cerul de jos
albastru de Voroneț
cum e cerul sfînt al Moldovei.
Un secerător se apleacă
și-și umple ulciorul de lut
cu apă
peste care trec
umbre de păsări în zbor.

Odă la Maramureș

Peste mireasma pădurii de brad
alunecînd
în țara ta
unde păsări și arbori
au rămas pentru totdeauna
în stîlpii porților,
unde oameni din toate veacurile
au ieșit din pămînt
și stau verticali
în ploile tuturor anotimpurilor.
Peste mireasma pădurilor de brad
alunecînd
oricînd se cade
chiar și să mori.

GRIGORE POP

Floare de colț

Eu nu am trăit
pe vremea războaielor
dar știu că atunci istoria
stătea cu sufletul la gură
și veștile erau reci
— ca săbiile ieșite din umbră
atunci libertatea creștea sus de tot
ca o floare de colț
la care nu ajungea nimeni.
Eu nu am trăit
dar port la butonieră
o floare de colț
încă udă de sîngele celui
ce mi-a adus-o

ALEXANDRU HORIA

Simplitate

Îmi apropii mîinile
de pămîntul cîmpiei
viața devine atît de simplă
atît de simplă
încît aud cum se face cald
în semințe
o, viața devine atît de simplă
încît aud cocoși
cîntînd în ierburi,
răsare soarele.

V. PETRESCU MĂRGEAN

Invocația dimineții

Am ascultat
crescînd
fiecare bob de grîu
diminețile surpate în mine
puternic luminează drumul spre
inima macilor
teafăr din luptă
soarele
pe marginea ferestrelor
își zidește turnuri de veghe,
la porți femei
uitîndu-și pruncii în prag
de mii de ani scrutează cerul
în așteptarea ploii
dar cine
șuierul coasei ascute cu un
ban de aur ?
În caii răscolind pămîntul
boabele de grîu
dau bice amiezii.

VIVI ANGHEL

Țara cea veșnică

Urmare din pag 1

ale cuvîntului **libertate.** Apoi au închinat patriei-mamă întreaga lor forță spre a-i crește aripi să urce continuu spre culmile visate de înaintași, de martirii istoriei și ai clasei muncitoare. De o jumătate de secol și mai bine prin crîncene bătălii ne-au condus pașii către victoriile de ieri și de astăzi comuniștii. Ei au sădit după eliberare în sufletele însetate de frumos toată înțelepciunea agonisită de știința marxistă în acțiune aplicată pe aceste meleaguri, menită să deschidă mințile, să le întregească și să le orienteze către vastele insule de lumină, unde egalitatea în drepturi și obligații răspundea unui deziderat unic, ridicarea din beznă spre strălucire a unei țări lăsate în paragină de către clasele parazitare ce au socotit-o drept moșia lor și au jefuit-o și au secătuit-o de vlagă și au pus-o la mezat. Au fost destinate să aducă la judecata istoriei pe inconștienții diriguitori burghezi care ne împinseseră la marginea prăpastiei, iar aceasta a fost clasa muncitoare și partidul ei comunist cu inegalabilul lui spirit de echitate. El a insuflat maselor credința neabătută în izbînda truditorilor, ce și-au cîștigat, pînă la urmă, puterea lor, statul lor.

Și au venit apoi anii dimineților învolburate de avîntul unei străduințe imense, pentru ca fața României să se scalde în culorile vii și optimiste ale construcției socialismului.

Nu ne-am propus să facem istorie pură, evocînd momentele însemnate ale acestui parcurs ci vom spune, că avem toate temeiurile de a afirma că fiecare om cinstit al acestei țări este un izvor de istorie, poezie și biruință. În fiecare conștiință trăiește impulsul împlinirii și al năzuinței de a cîștiga o zi sau două în cîteva ceasuri, săptămîni în zile, șlefuind materia și mintea și cutezanța, fiindcă orice dimineață, în această țară a creației, ne inspiră și ne entuziasmează și ne dă îndrăzneala să gîndim fără opreliști cum putem fi mai fericiți azi, decît ieri și mîine mai mult decît astăzi. Privind orașele cu ingenuitatea ce o trăiesc în fața minunilor, căci minuni se numesc cele ce cad sub simțurile lor zilnic, slujitorii cuvîntului se simt transportați către metafore și poeme cu ușurința zborului unei păsări măiestre. Cîte pagini de admirabilă vibrație și de elan autentic n-am întîlnit în prodigioasa noastră literatură contemporană făurită sub zodia socialismului ! Cîte personagii demne de timpul plenar, trăit acum, aci în spațiul românesc al ultimelor decenii merită elogiul nostru ! As desfășura cu dragă inimă o antologie cuprinzătoare al cărei ecou ar ajunge din nou la cititorul, care le-a parcurs odată cînd cărțile s-au aflat la prima lor ediție în librării. Conștiințele scriitorilor noștri se identifică definitiv cu ale celor ce clădesc orașe, implantează stîlpi de înaltă tensiune, sondează adîncurile, aruncă poduri peste rîuri și munți, înalță uzine, cultivă pămîntul, îl apără de urgia apelor dezlănțuite și de văpaia secetei. De fiecare din ei, scriitorii români se simt legați indisolubil, ca de proiecțiile eului lor multiplicat în eroii despre care scriu cu talent și dăruire, căutîndu-i mai întîi în viață, la locul lor de muncă admirîndu-i ca pe niște zei tereștri. „Pentru ca să creeze, spiritul are nevoie de entuziasm", scria undeva Călinescu. Și eu cred în acest deziderat al iubirii omului creator de valori spirituale, pentru cel care în fond creează la rîndu-i valori materiale într-o realitate a aspirației către perfecțiune, a patimii generale pentru frumos.

Și, în cadențele acestei vremi cu dimineți prolifice, inima scriitorului bate la unison cu a țării care l-a născut și căreia îi ascultă la rîndu-i cu pasiune pulsul, cîntecul, freamătul și i le întoarce îndărăt în operă, ca o tălmăcire a iubirii sale.

toare, specifică firii locului și omului de la noi.

Două mi se par cerințele fundamentale ce apasă pe umărul omului de bună credință angajat în societatea noastră de astăzi : întîi, trebuie să-și filtreze geniul său creator acolo unde personalitatea lui ageră și inițiatoare poate atinge maximul de eficiență spre propășirea comunității și apoi să nu-l părăsească spiritul critic, posibilitatea de înnoire și autodepășire continuă, rămînînd generos deschis înnoirilor, dîndu-se la o parte cînd o fire mai aptă și mai profundă își cere drept la cuvînt făptuitor.

Scriitorul trebuie să pună în lumină prin harul sufletului lui această atmosferă sănătoasă pînă la austeritate, pe acest om generos și istoric, această făptură milenară în stare să asimileze

Desene de Raluca Grigorcea

noul, să facă față noului context istoric prin care trebuie să răzbată cu plus de experiență ființa noastră autohtonă.

De aceea socot că în contextul istoric actual societatea noastră captează și trebuie să capteze în continuare geniul creator național, ființa istorică a acestui popor în vederea împlinirii ei cu fiecare generație, în efortul ei de perfecționare morală și spirituală.

Noi, scriitorii avem menirea de-a rosti prin scrisul nostru datoria ce ne revine în acest ceas al istoriei, aici și acum, de a sprijini acele forțe pozitive cărora li se dă curs de către istorie pentru a ocroti o Patrie. Prin oameni se face istoria și depinde de calitatea acestor oameni cum se face acea istorie, de înalta lor moralitate, de profunzimea și tăria caracterului lor ; din această pricină socot că fiecare om de caracter și în plină putere creatoare și asimilatoare trebuie să se știe angajat în făurirea istoriei pe mai departe a poporului nostru păstrînd toate virtuțile și credințele generatoare de forțe morale și spirituale ale trecutului, înnoindu-le și tăindu-le vad către albiile viitorului. Tăria unui om nu constă în a respinge istoria ci în a o asimila, a ieși din mătcile ei mai puternic și liber în vederea înfăptuirii menirii lui.

Sîntem, în măsura în care sîntem acum și aici, pentru acești oameni vii, părinții, frații și copiii noștri care, ei, persoane vii, trebuie să se realizeze plenar în istorie.

Alături, totdeauna

Urmare din pag. I

zare generală ci și în mai numeroasele clipe firești ale păcii, în monotonia vieții de fiecare zi, în binele relativ al fiecărui destin.

În aceste zile de sărbătoare nu pot să nu îmi pun problema ce anume sărbătorim și nu pot să nu văd că sărbătorim nu numai marile noastre realizări ci și marea noastră disponibilitate de realizări. Sărbătorim deci existența și rezistența acestei patrii libere și demne care e Republica Socialistă România, sărbătorim pe oamenii care fac zilnic țara aceasta și sărbătorim și unele dintre lucrurile pe care le vom realiza mîine, spre exemplu acea stare de plenitudine morală a tuturor, în stare să le asigure mereu un potențial de solidaritate și de unire-n cuget și-n simțiri, și la bine și la rău, și la rău și la bine. Pentru că ființa omenească e atît de capricioasă, citeodată, încît doi oameni necunoscuți se ajută unul pe altul să scape din amenințarea unei vîltori neiertătoare, dar doi frați sînt uneori incapabili să se ajute unul pe altul cînd, de exemplu, baia unuia curge și amenință să-i înunde casa. E adevărat că omul nu trebuie să fie măreț în fiecare zi. Nici nu s-ar putea, și s-ar toci și măreția prea des purtată. Dar, resurse de eroism și de solidaritate omenească omul trebuie să aibă mereu în sufletul său, în conștiința sa.

Adică totdeauna. Ziua de 23 August 1944 ne-a învățat să fim alături în momente grele, cînd țara avea nevoie de unirea noastră pentru a-și cîștiga dreptul de a fi bine. Atîtea dintre celelalte zile de 23 August, care au urmat, zile în care ne-am sărbătorit izbînzile obținute, avînd în frunte noastră partidul comunist, ne-au dat înalta lecție a solidarității noastre la bine.

Iată de ce mă gîndesc azi că Țara e Una, întemeiată pe iubire patriotică, pe coeziune morală și pe unitatea de ideal a noastră, a tuturor.

Culoarea bucuriei

Urmare din pag. I

Poate pentru că nu-mi puteam închipui o lună a jertfelor și a bucuriei fără simbolica lor culoare. Poate pentru că nu pot concepe o statornică sărbătoare a libertății fără de ochii aceștia întunecați tiviți cu purpură cu care ne privesc din adînc neștiuții morți.

Ne-ar trebui o legendă despre șirurile nesfîrșite de eroi și violența cu care roșul lor îți biciuie ochii. Poate un grădinar bolnav de istorie va zămisli într-o zi maci de august.

Totdeauna cînd visez în această lună, lumina înaltă, sticloasă îmi acoperă pămîntul cu tăcuta ființă a florilor acestea roșii ca sîngele.

În August bucuria are totdeauna culoarea singelui și a macilor. Pentru că în August s-au ridicat și s-au jertfit eroi pentru Victorie. Culoarea jertfei lor este culoarea steagului nostru în care credem, pe care-l urmăm.

Recunoștință și datorie

Urmare din pag. 1

neros și mai jertfitor, mai liniștit și mai profund. Arta are darul să ajute omul să descopere înalta sa menire în istorie ; bînd din acest nectar înmiresmat, omul trebuie să se vadă cît este el de minunat și de puternic, cît este el de fragil și de unic. Scrisul trebuie să-l ajute pe acest om al zilelor noastre să-și pună în lumină toate virtuțile ce sălășluiesc în firea lui în stare latentă, să devină suveran peste ființa lui. Acea operă își împlinește menirea care face din omul ce-o atinge un fiu al patriei lui, un părinte desăvîrșit în casa și familia lui, un mădular drept și cinstit al comunității în care lucrează și crește.

Patria noastră are nevoie mai mult ca oricînd acum de fiii iubitori și truditori, de patrioți înflăcărați și generoși, de toți vrednici, cu familii închegate și sănătoase, oameni morali și perseverenți, angajați cu toată ființa în spiritul istoric al acestui popor, în captarea noului universal ce trebuie ctitorit cu grijă în ființa autohtonă, în păstrarea tradiției vii și hrănitoare, specifică firii locului și omului de la noi.

Două mi se par cerințele fundamentale ce apasă pe umărul omului de bună credință angajat în societatea noastră de astăzi : întîi, trebuie să-și filtreze geniul său creator acolo unde personalitatea lui ageră și inițiatoare poate atinge maximul de eficiență spre propășirea comunității și apoi să nu-l părăsească spiritul critic, posibilitatea de înnoire și autodepășire continuă, rămînînd generos deschis înnoirilor, dîndu-se la o parte cînd o fire mai aptă și mai profundă își cere drept la cuvînt făptuitor.

Scriitorul trebuie să pună în lumină prin harul sufletului lui această atmosferă sănătoasă pînă la austeritate, pe acest om generos și istoric, această făptură milenară în stare să asimileze

Desene de Raluca Grigorcea

noul, să facă față noului context istoric prin care trebuie să răzbată cu plus de experiență ființa noastră autohtonă.

De aceea socot că în contextul istoric actual societatea noastră captează și trebuie să capteze în continuare geniul creator național, ființa istorică a acestui popor în vederea împlinirii ei cu fiecare generație, în efortul ei de perfecționare morală și spirituală.

Noi, scriitorii avem menirea de-a rosti prin scrisul nostru datoria ce ne revine în acest ceas al istoriei, aici și acum, de a sprijini acele forțe pozitive cărora li se dă curs de către istorie pentru a ocroti o Patrie. Prin oameni se face istoria și depinde de calitatea acestor oameni cum se face acea istorie, de înalta lor moralitate, de profunzimea și tăria caracterului lor ; din această pricină socot că fiecare om de caracter și în plină putere creatoare și asimilatoare trebuie să se știe angajat în făurirea istoriei pe mai departe a poporului nostru păstrînd toate virtuțile și credințele generatoare de forțe morale și spirituale ale trecutului, înnoindu-le și tăindu-le vad către albiile viitorului. Tăria unui om nu constă în a respinge istoria ci în a o asimila, a ieși din mătcile ei mai puternic și liber în vederea înfăptuirii menirii lui.

Sîntem, în măsura în care sîntem acum și aici, pentru acești oameni vii, părinții, frații și copiii noștri care, ei, persoane vii, trebuie să se realizeze plenar în istorie.

revista străină

● **AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL** și îndeosebi ocupația hitleristă în Polonia fac obiectul unui amplu volum semnat de Josef Witkowski, apărut în Editura Ossolineum sub titlul LAGĂRUL HITLERIST DE CONCENTRARE PENTRU COPII, DIN LODZ. Autorul, fost prizonier al lagărului, a scris această monografie științifică la sfîrșitul unor neobosite cercetări în Polonia și în alte țări, a dovezilor și documentelor autentice care l-au ajutat să reconstituie istoria lagărului, a organizării și funcționării lui, cît și pentru a reaminti tragedia miilor de copii închiși în condiții inumane, într-o atmosferă de neîncetată teroare și spaimă. Lucrarea este bazată pe relatări ale unor vechi prizonieri și este ilustrată cu fotografii inedite.

● **CUNOSCUTUL SCRIITOR SOVIETIC KONSTANTIN SIMONOV,** laureat al Premiului Lenin și multe premii de stat, este laureatul unui nou premiu, instituit de constructorii hidrocentralei de pe Nurek, care se înalță în munții Tadjikistanului. Muncitorii au acordat premiul lor jurnalului personal al scriitorului, care a apărut într-o revistă literară sub titlul „Diferite zile ale războiului". Este vorba de notele strict personale scrise de Simonov în cursul întregului război pentru Apărarea Patriei împotriva Germaniei hitleriste (1941—1945). Părerile scriitorului despre evenimentele acestor ani, observațiile lui personale de pe front au cucerit repede cititorii care au și înțeles să-i răsplătească munca.

● **ÎN EDITURA SEUIL** a apărut de curînd volumul poetului marocan Mohammed Khair-Eddine, „Ce Maroc" (Acel Maroc). Format în cultura franceză, poetul este socotit printre cei mai actuali. Deși venit din altă țară el a știut să-și valorifice cunoștințele adaptîndu-le la specificul locului. În această culegere întîlnim o succesiune de „explozii" gen Lorca, pagini admirabile, atingînd o densitate care nu-și găsește egal decît în viața însești.

● **CEL DE-AL 24-LEA FESTIVAL MOZART** va avea loc între 6 și 14 septembrie la Schwetzingen, localitatea cunoscutelor festivale muzicale care și în luna mai ale anului viitor vor sta sub semnul lui Mozart. Manifestarea urmează să se deschidă cu o reprezentație a cantatei „Acis și Galateea" de Händel, în teatrul în stil rococo, de curînd renovat. Inițiativa o are „Societatea Mozart din Fundația internațională Mozarteum".

● **EDITURA ENGLEZĂ RIDGE PRESS, COLLINS** publică doi autori americani, Anthony Saidy și Norman Lessing cu volumul THE WORLD OF CHESS (Lumea șahului). Unul din marile avantaje ale șahului, în comparație cu alte sporturi, este permanența lui. De-a lungul atîtor secole de evoluție, de la formele primitive pînă la jocul modern, fiecare element nou apărut a fost marcat de literatura care a luat naștere pe marginea eșichierului ; partidele susținute de generații de jucători, supraviețuiesc prin jocurile meticulos înregistrate. Această lucrare, completată cu 150 de ilustrații originale, cercetează cele mai interesante fațete ale evoluției șahului, de la originea lui și pînă la Bobby Fischer.

● **ÎN COLECȚIA BIBLIOTECII UNIVERSITĂȚII DIN LODZ (POLONIA)** a fost descoperit un cîntec necunoscut al compozitorului polonez Stanislaw Moniuszko, „Cîntecul Anei". Compozitor din secolul XIX, părinte al operei naționale poloneze, Moniuszko a compus, se presupune, acest cîntec împreună cu un al doilea, pentru drama lui J. Koscielski, „Wladislas cel Alb, Prințul Gniewkowski". „Cîntecul Anei" se afla într-un supliment de note la primul e-

xemplar al acestei drame care a fost editată spre sfîrșitul sec. XIX și pînă în prezent fusese considerat dispărut.

● **LA FERTÉ-VIDAME,** capitala departamentului francez Eure et Loir, unde celebrul memorialist Saint Simon și-a scris cea mai mare parte a operei sale, va fi comemorat în zilele de 6 și 7 septembrie tricentenarul nașterii scriitorului. Începînd de la 1 august s-a deschis o expoziție evocînd sfîrșitul domniei lui Ludovic al XIV-lea, regența și începutul domniei lui Ludovic XV, viața la curte și casa lui Saint Simon. La 6 septembrie în parcul vechiului castel a avut loc o reconstituire a sosirii sciitorului, apoi în interiorul halelor din secolul XV, transformate în hale de cărți, va fi proclamat cîștigătorul premiului literar Saint Simon. Manifestările vor fi urmate de o paradă a gărzii republicane, un spectacol de sunet și lumină și un bal în aer liber.

● **LUMEA MINUNILOR** se numește expoziția care a fost inaugurată de curînd la Institutul Politehnic din Moscova. Exponatele prezente sînt atît de mici încît nu pot fi văzute decît la microscop și toate încap într-o singură palmă. Astfel, într-un fir de păr s-a făcut un orificiu în care s-a introdus o floare de trandafir cu petale de 50 microni. O bobiță de mac a fost tăiată în două jumătăți, iar pe fiecare din ele au fost instalate geamuri mate. Pe unul din aceste geamuri este gravat portretul compozitorului rus V. Andreev. În cealaltă jumătate, sub geam se află o balalaică cu tocul ei. Strunele instrumentului sînt mai subțiri decît firul de păianjen. Toate aceste lucrări sînt executate de N. Siadristîi din Ucraina. Expoziția sa personală cuprinde 10 microminiaturi. Printre ele se numără și un pur ice potcovit cu potcoave de aur, un electromotor sincron de 800 de ori mai mic decît gămălia unui chibrit, un castel în bulbul unui fir de păr. Anul trecut expoziția lui a fost prezentată la Praga, Paris, Drezda. O altă secție a expoziției aparține lucrărilor lui E. Kazarian din Armenia. Ea cuprinde, printre altele, un portret al lui Paganini executat pe un bob de orez și o copie a unei viori Stradivarius care nu poate fi văzută fără lupă.

● **LA PRAGA** s-a deschis cel mai tînăr muzeu din Cehoslovacia — Muzeul Corpului Securității Naționale și al trupelor Ministerului de Interne. Solemnitatea deschiderii a avut loc cu ocazia celebrării celei de-a 30-a aniversări a Corpului Securității Naționale. În aprilie 1945, guvernul și Frontul Național Ceh și Slovac au adoptat la Kosice un important document, „Edificarea serviciilor naționale de securitate". Printre obiectele expuse în muzeu nu lipsesc armele, posturile de emisie, aparate fotografice de spionat confiscate și multe alte obiecte ale agenților străini. Printre obiectele care atrag atenția în mod deosebit se află și un program audiovizual care permite în 18 minute furnizarea ultimelor informații. De asemenea, un mare interes îl suscită tehnica cea mai modernă utilizată în criminalogie.

sport

Băieții diviziei B

Vacanța fără fotbal a fost scurtă. În timp ce rugbiștii români dau un greu examen în Noua Zeelandă campionatul primei divizii naționale A de fotbal a început, Scorurile sînt cunoscute și le mai reproduce n-are rost. Interesantă este victoria în deplasare a mureșenilor și faptul că jucînd pe teren propriu două din cele trei echipe provenite din B au cîștigat în fața unor formații de mijlocul clasamentului. Rapid n-a reușit decît un meci nul în fața formației care nu se dezminte, Olimpia din Satu Mare. Din 8 puncte posibile echipele bucureștene au luat doar trei. Provincia este la înălțime.

Mult mai semnificativ a fost meciul de la Cluj-Napoca dintre echipa campioană și fosta candidată a diviziei B — C.F.R. Cluj-Napoca pe care întîmplarea a făcut să-l putem vedea pe micul ecran. CFR a învins pe Dinamo și victoria ei cu 3—1 putea fi mai rotundă. Moga a ratat copilărește de două ori. Dar nu scorul interesează ci faptul că echipa noastră campioană a pierdut fără drept de apel în fața unei formații alcătuită în covîrșitoare majoritate cu jucători proveniți din divizia B. Antrenorii echipei clujene au reușit să alcătuiască din acești jucători de liga doua o echipă tehnică în stare să joace relaxat cu prima echipă de club a țării. E prea devreme să tragem concluzii privitoare la echipa din Cluj-Napoca, dar putem trage alte concluzii mult mai interesante. Nu vom zice că echipa Dinamo a jucat slab. Ea a jucat destul de bine, dar nu s-a putut descurca în fața unei echipe tinere, decise, pusă pe un joc fără viclenniile rutinei.

Ce s-a petrecut la Cluj-Napoca sub ochii noștri ne arată încă o dată cît de neinspirat este uneori ochiul cu care privim fotbalul românesc. Pentru ca o echipă de A să-și poată alcătui aproape numai cu jucători promovați din divizia secundă o formație capabilă de victorie într-un meci de asemenea uzură înseamnă că divizia noastră B este mult mai demnă de atenție decît o credem de obicei. Noul fundaș central al clujenilor, Ciocan, a jucat fără greșeală, deși înfrunta înaintași ai selecționatei țării. Tinerii atacanți ai echipei clujene au jucat fără inhibiție în fața jucătorilor care practic alcătuiesc apărarea primei noastre reprezentative. De altfel Boca și Becoș au și marcat primele două goluri clujene. Nu e vorba de un miracol ci de o realitate peste care se trece adesea cu vederea. Avem materialul uman din care se pot scoate excelenți jucători de fotbal. Foarte buni ni s-a părut de pildă Boca din inexperimentata formație clujeană și ca el mai sînt acolo și alții ale căror nume le vom reține cu vremea. Nu de jucători devotați ducem lipsă. Dar pretenția de a găsi peste noapte sportivi perfect pregătiți pentru marile competiții zace prea de multă vreme în capul unora. Dar e mai de perspectivă a șlefui pe tinerii dotați decît să facem racolaje lipsite de perspective. Nu putem anticipa ce se va întîmpla cu tinerii aduși din B în divizia A, dar o echipă de băieți inexperimentați care abordează meciul cum l-au abordat ei pe cel cu Dinamo merită toată atenția.

Situația e de altfel mai generală. La Bacău victoria echipei locale a fost decisă de golurile marcate de doi debutanți în divizia A : Chitaru și Berceanu. Primul are doar 16 ani. Avem fotbaliști de mare talent, totul e să-i știm cultiva și menține la linia unei conduite sportive de performanță. „Fondul" există, dar „forma"-i adesea necorespunzătoare. Deci dacă am voi un titlu de senzație am zice că o selecționată cu oameni din B învinge campioana. Ceea ce spune mult.

★

O întrebare privind arbitrajul ridică și acest meci inaugural. Există arbitri specializați în a conduce anume meciuri ? Brașoveanul Ghiță a fost delegat pentru a patra oară în scurt timp să conducă meciul de la Cluj-Napoca, dintre C.F.R. și Dinamo. N-am pune întrebarea dacă ar fi vorba doar de acest caz. Dar arbitri specializați în anume meciuri mai sînt și alții. Și o mai punem și pentru că la Cluj-Napoca a fost de cîteva ori al doisprezecelea jucător al echipei Dinamo. Golul acestei echipe a fost obținut de altfel cu largul său concurs. E cazul ca arbitrii să se specializeze mai ales în corectitudine. Din acest punct de vedere campionatul nu începe sub cele mai încurajatoare auspicii.

Addidas

portrete contemporane

Calculele electricianului de automatizări

...Ceea ce se cheamă, în „bucătăria genului", biografie liniară : născut (1951, august 13 — comuna Bucșani, jud. Ilfov), părinții (cooperatori agricoli), școală (elementară — în satul natal, profesională — „Galvani-Tei" în București, cu practică și repartizare la „Automatica"), intrat în muncă (1969), stagiu militar (omul tace, îmi arată tatuajul de pe brațul drept : o ancoră și-o cîrmă, plus datele 1971—73 ; așadar, notez, marină), căsătorie...

— Mai am loc pe braț, dac-o să-mi tatuez anul, cînd o fi cazul, și numele fetei, poate.

Glumește. Dar nu suride. L-am luat de la lucru. Dialog descărnat, pînă ating chestiunea **urbanizării** (el nu cunoaște termenul strict și, în fond, nici că-i pasă). Adică individul este încă un hibrid, jumătate rural, jumătate urban (sau cît o fi procentual) ? Dacă ceva adevărat se ascunde în textul : „Ia să ne gîndim, de pildă, la un om care vine de la țară și care își avea toată viața lui de muncă reglementată pe anotimpuri și după mersul soarelui. Dar iată că deodată îl trecem într-un oraș în care răsăritul soarelui de-abia se mai vede, în care noaptea totul este luminat cu neon, tot timpul fiind terorizat de mersul ceasornicului cu care nu avea de-a face pînă acum. Munca ce i se cere este de cu totul altă natură decît cea veche ; el intră în tură de zi și de noapte, într-un ritm ce i se pare nefiresc. El suferă de o dare peste cap a întregului echilibru pe care și-l găsise în rural. Acolo trăia în ritm cu mersul timpului, cu mersul naturii, pe cînd aici în oraș el intră într-un loc în care totul e artificial" (H. H. Stahl).

Rep : La ce te uiți mai des : la soare sau la ceasornic ?

MIRCEA MARIN (secția a IV-a electrică) : Aici, la lucru, ceasornicul ține loc de soare. Timpul e măsurat.

Rep : Ți se pare mai grea viața la oraș ?

M.M. : Dimpotrivă ! Ai mei muncesc în arșiță, o zi întreagă, din zori pînă-n seară, fără muzică ușoară la difuzor, fără cantină ,fără concediu de odihnă. Clar că-i mai grea munca lor !

Rep : Și greutatea de-a descifra o schemă complexă, de instalație de automatizare, nu contează ; numai **sudoarea** să conteze ?

M.M. : Nu zic asta, dar cînd merg pe-acasă și dau mîna cu taică-miu, alea bătături, eu parc-aș avea puf în palmă.

Rep : Și creierul ăsta al dumitale, care, cînd lucrezi **cu mîinile**, arde cu toate becurile aprinse, nu-l pui la socoteală ?

M.M. Așa-i, parcă punem mai mult la bătaie capul...

Treptat, discuția cîștigă în profunzime : ajungem să atacăm frontal problema ștergerii diferențelor dintre munca fizică și intelectuală — interlocutorul meu ține să precizeze că același fenomen se produce, simetric, și la țară (exemplu concret : tatăl său a urmat, într-o iarnă, cursuri de agrotehnică — cu maculator în regulă, cu examen final). El a absolvit profesionala calificat electrician, a cîștigat cîteva trepte-remunerație, e deplin mulțumit, minus...

— **Prejudecățile** unora îți fac viața amară. Noi, ăștia de la țară, ne căsătorim de obicei devreme. Majoritatea băieților cu care am fost coleg în școala elementară, acum sînt la casa, lor, ba au și un copil, doi. Mă și întreabă dacă aștept „ziua de ieri" sau ce naiba aștept. Iar eu, sincer să fiu, mă bat cu toate prostiile care mai umblă prin capul bucureștencelor. Adică : nimerești într-o adunare de băieți și fete, toate bune și la locul lor, dar cînd vine vorba de ocupație, dintr-odată simți că fetele ciulesc urechile și devin mai atente. Orice funcționăraș cine știe pe unde, are șanse mai mari decît un electrician de automatizări. **De ce ?** mă întreb. Fiindcă își tocește coatele la un ghișeu, pe un birou ? N-am de gînd să nedreptățesc pe nimeni, însă, jur, avem **probleme** dintr-astea... Cunoști o fată, te plimbi cu ea, mergi la cofetărie, la cinematograf, apoi te poftește acasă, să-i cunoști părinții, te îmbraci la patru ace, mă rog, faci față, dar te iau părinții fetei la descusut : bei ? **nu beau !** fumezi ? **nu fumez !** cîte costume ai ? **trei !** cămăși, etc ?... Și profesia ? **ELECTRICIAN DE AUTOMATIZĂRI** — spui cu mîndrie, dar pe obrazul gazdelor trece așa, un fel de **nor.** Pesemne visează la vreun inginer, neapărat cu mașină, la vreun doctor, la vreun arhitect... În cel mai bun caz, fata lasă privirea în jos, că-i totuși altă generație și înțelege, i-o fi rușine. Și-atunci ? Mă lupt cu morile de vînt, fiindcă nimeni nu-ți zice nimic, n-au curajul, știu că, pe dreptate, meriți respect. Ce îți iese din mîini și din cap funcționează perfect, n-au decît dumnealor, cei rămași în urmă cu mentalitatea, să-și cumpere bilet prin O.N.T., un „circuit", și oriunde-ar cobori din autocar, ar da peste produsele noastre de la „Automatica". Și-n străinătate, pe glob... Nu-i destul ?

Da, sînt „probleme" !... Sociologii le explică astfel :

● în alegerea partenerei de viață, contează (la subiecții proveniți din mediul rural) mediul de rezistență al viitoarei soții (de regulă, miresele sînt alese tot din lumea satului) ;

● printre explicații — „Restructurării claselor, categoriilor sociale actuale îi corespunde în bună măsură pe plan spiritual și comportamental un amestec între ceea ce este moștenit în condițiile altui status (cel originar) și ceea ce este însușit în condițiile noului status dobîndit. Atare situație implică contradicții, conflicte, rămîneri în urmă și salturi dar în toate acestea se afirmă, în ultimă instanță, **altceva, alt produs social,** pe care continuăm să-l numim muncitor, sau intelectual (sau țăran) dar care nu mai este sinonim cu vechiul muncitor, cu vechiul intelectual (cu vechiul țăran), nu numai pentru că practică alt tip de relații, în contextul altui tip de bază economică și altei suprastructuri — ceea ce este esențial — nu numai pentru că trăiește și se formează în epoca unui progres tehnic și științific extrem de rapid, ci și fiindcă **el însuși a fost produs altfel decît înainte, el este produsul unui transfer social : este o dezrădăcinare masivă din obîrșii și transplantarea în alte situații sociale" ;**

● „în trecut era «o trecere a ruralilor spre slujbe mărunte: servitori, argați, personal de serviciu, hamali în gări și porturi, gunoieri etc. sau salahori în șantierele de construcții». În astfel de slujbe foștii țărani nu aveau posibilități de calificare iar standardul lor de viață era dintre cele mai scăzute. Astăzi traiectoria profesională a migranților din rural în urban este de obicei spre industrie sau spre sectorul construcții de unde se îndreaptă ulterior spre industrie; posibilitățile de calificare, standardul de viață și accesul la valorile culturale sînt superioare".

Rep : Și cum ai ajuns tocmai la profesiunea aceasta ?

M.M.: Mai am un frate, Ilie, mai mare, sîntem doi băieți cu totul la părinți, el s-a băgat la meserie, acum e controlor mecanic la „Electroaparataj". Așa am simțit amîndoi, copii fiind, că **locul** nostru-i altul, sau poate că m-am luat eu după el și el nu mai știu după cine s-o fi luat, dacă s-a luat după cineva. Familia noastră numără acum doi țărani cooperatori — părinții, și doi electricieni — copiii.

REP. : Urmează la rînd copiii copiilor...

M.M. : Păi am făcut și calculul : dacă nu mai zăbovesc mult cu căsătoria, primul meu copil s-ar putea să aibă vîrsta mea — 24 de ani — exact în anul 2000.

Un mod nou de a înțelege ierarhia valorilor

„Reușita mea începe cu un eșec. Am terminat liceul, la „Mihai Viteazul", secția umanistă, m-am pregătit de medicină, am dat, am căzut. Altul s-ar fi prăbușit, dar nu-i cazul cu mine. Nu știu ce m-a salvat. Am mai încercat marea cu degetul și la o școală tehnică dentară, zic așa fiindcă acolo erau și mai mulți candidați pe un loc. Tot eșec. Carevasăzică dublu eșec. Asta, într-un sens, m-a și îndirjit, poate, fapt este că m-am băgat numaidecît la o autobază, împegat de mișcare eram, patru luni am stat, pînă a venit stagiul militar. Am făcut stagiul militar la transmisiuni, așa că, să zic, acolo mi s-ar fi deschis gustul pentru tehnică. De fapt nu-i adevărat, căci eu construiam chestii tehnice și cînd învățam la liceu, adică aveam așa, un fel de atracție, cumpăram truse și montam aparate de radio, singur, după schemă. Tîrziu mi-am dat seama că-i bine ca omul, la tinerețe, vreau să spun în copilărie, în adolescență, să aibă două pasiuni dintr-odată. Cum să fiu mai limpede : fiecare om se căznește, cînd e în școală, să-și aleagă o profesie, un drum, nu ? Dacă alegi două, gata, ești neserios, nehotărît, plouă cu mustrări ! Mai ales cînd pe de-o parte zici „Mă fac doctor" și pe de altă parte zici „Mă fac electrician"... Așa că am avut norocul să știu și altceva decît anatomie, fizică și chimie. Acum să nu se înțeleagă că, după ce-am căzut la admitere — la două admiteri — am rămas indiferent, nepăsător. N-a fost deloc o defilare și nici măcar o simplă plimbare pe bulevard. Cum am terminat armata, la 15 zile de la lăsarea la vatră, mă aflam aici, unde m-ați găsit, la „Automatica", înscris la cursul postliceal. Școală serioasă, intensivă, cu examene și așa mai departe. De ieșit am ieșit cu **categoria II bază,** iar la șase luni distanță, gata, poți da alt examen pentru o categorie superioară. După care, an de an, ai dreptul să mai obții, dacă meriți, se-nțelege, încă o categorie. Adică, ți se asigură perspectiva. Cui îi place să bată pasul pe loc ? Și, ca să mă întorc la momentul de impas, iată cum am procedat : învățînd la postliceală, îmi tot ziceam că, la urma urmei, parcă electrotehnica și electronica nu-s un „sistem nervos" prin care se transmit comenzi ? Asta pe de-o parte. Pe de altă parte, mi-am înăbușit tentația de a-i ocoli pe foștii mei colegi care, unii, reușiseră la vreo facultate, alții zăceau pe-acasă, pînă la anul cînd să încerce iarăși și iarăși... De ce zic „tentația" ? Mi-ar fi fost mai comod să nu-i văd, să nu le citesc în ochi compătimirea pentru eșecurile mele... Aș fi putut să-mi dau aere față de ei mai cu seamă în ziua chenzinei, să-i invit în oraș, să trag plicul din buzunar, să se vadă cine trăiește, la 20 de ani, din munca lui, și cine trăiește din păcăleli pe care și le trage singur, și — în plus — pe spinarea părinților. N-am făcut așa. M-am decis să țin pieptul oricăror neajunsuri. Ei, adică numai unii dintre ei, hoinăreau, tăiau frunza la cîini, eu cînd veneam acasă citeam, cît de mult, pînă tîrziu noaptea, fel de fel de cărți. Ce urmăream ? Să-i întrec în cunoștințe, deoarece asta băgasem de seamă, că primejdia aici se ascunde, cînd tu, om la locul tău, cu meserie la bază, cu banul tău muncit, cîștigat, începi să ai complexe de inferioritate față de cine ? Față de niște tipi care știu să învîrtească mai bine limba în gură, fiindcă și consumă mai mult timp cu treaba asta, cu șueta. Vă dau cuvîntul meu de onoare că, la ora actuală, dacă sînt în societatea lor, mă consider cineva, și ei la fel mă consideră, observ că aerele alea ale lor, neîntemeiate pe cine știe ce, s-au topit, acum zic că prost au făcut c-au lăsat anii să le treacă printre degete, vor să intre la muncă, dar se hotărăsc greu. Obișnuința e a doua natură... Cum ? Dacă nu-mi pare totuși rău de medicină ? Am ales-o cînd am ales-o fiindcă-s migălos de felul meu, am mîini bune pentru munci delicate și ziceam c-o să mă realizez în profesiunea aia. S-a dovedit că-s bun și într-asta. Am curajul să zic că s-a dovedit, la 23 de ani ai mei, după ce acum, în luna mai, am fost primit în partid. Adică, zic, nu-i îmens lucru să-ți ai locul tău cîștigat pe merit, pe cinste și muncă, într-un colectiv de oameni toți unul și unul ? Eu zic că un eșec, chiar două, cum am avut eu, poate, pot să ducă la un succes. Sigur, ca să nu fiu ipocrit, sună grozav cînd dai mîna cu cineva și spui : „Îmi dați voie, **doctorul** Marian Ionescu" (ăsta-i numele meu). Dar nici așa nu mă încurc cînd e vorba să mă prezint. Cred că am o carte de vizită cum trebuie să aibă tînărul. Totul e să renunți, în sinea ta, adînc, la niște ecouri care vin din alte vremuri, cînd ierarhia de valori se întemeia pe alte criterii și titlul răsunător trăgea citeodată mai greu în balanță decît faptele omului. Adevărul acesta eu l-am învățat din viață, nu din cărți. Se învață enorm din cărți, dar se învață enorm și din viață, din practică. Etica și echitatea socialistă aici le înveți, unde se mănîncă. Asta-i".

Mihai Stoian

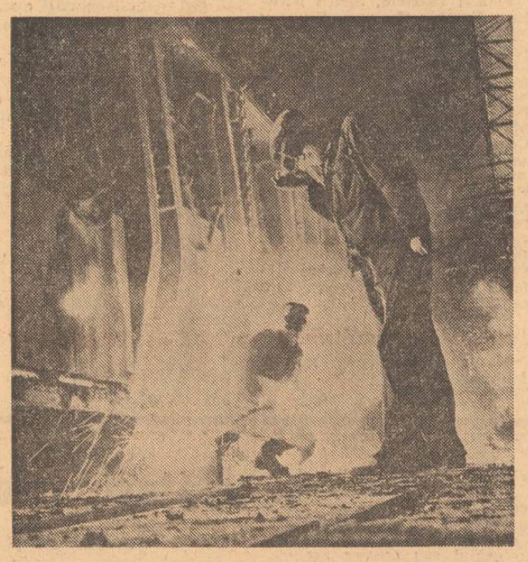

Trei tineri lucrează pentru viitorul energetic al țării

În România, în cel de-al 31-lea an de la eliberare, energetica este o știință de vîrf. Poziția prioritară pe care ea o ocupă în planurile noastre de viitor se află, de altfel, în strînsă relație cu intențiile noastre de a lărgi baza energetică dar și de a economisi și de a folosi rațional energia, avertizați fiind încă de pe acum că zăcămintele de cărbune, gaz metan și petrol pot avea un sfîrșit previzibil, în condițiile unei exploatări lipsite de economie și de raționalitate.

Progresele energeticii românești în anii care au trecut de la eliberare sînt de mari dimensiuni. Nu e vorba de dezvoltarea bazei energetice, de dotarea tehnică a unor centrale impresionante cum ar fi cele de la Porțile de Fier, Lotru, Rogojelu, de dimensiunile impresionante pe care le cunoaște sistemul energetic național ci și de amploarea și profunzimea pe care le-a cunoscut în ultimii ani cercetarea în energetică, devenită o știință de anvergură, de mare penetrație în esența fenomenelor de producere a energiei, saltul pe care baza de cercetare științifică l-a făcut în acest sens în cele peste trei decenii fiind comparabil cu distanța dintre cele două instituții care se ocupau de baza energetică a României, la cele două capete ale perioadei de timp 1944—1975 : bătrîna „Societate de gaz metan și electricitate" și prestigiosul „Institut de cercetări și modernizări energetice", ale cărui cercetări reprezintă exact antidotul și anihilarea efectelor crizei de energie.

În imediata vecinătate a termocentralei București Sud, cu înaltele sale turnuri de răcire și cu forța tectonică a cazanelor sale de abur, clădirea spectaculoasă a ICEMENERG-ului confirmă, încă de la început, prin această apropiere spațială, relația nemijlocită a cercetării cu producția. Căutările acestui adevărat „trust de inteligență", așa cum este supranumit în lumea științifică ICEMENERG-ul, vizează aplicarea imediată în producție a rezultatelor cercetării, menite să aducă la economisirea de energie și la lărgirea bazei energetice. Oamenii care lucrează aici sînt preocupați la slujbă, acasă și în tramvai, cum să avem energie mai multă și mai ieftină și ce trebuie făcut ca să nu mai risipim în univers energia pe care cu trudă o sublimăm din apă, din pămînt și din aer.

Stau de vorbă la ICEMENERG cu trei eminenți tineri cercetători, Vasile Barbu (n. 1948), Dan Dumitriu (n. 1948) și Mihai Pop (1949). O statistică de la ICEMENERG evidențiază, de altfel, că majoritatea cercetătorilor noștri în energetică sînt tineri. În domeniile noi, prioritare ale dezvoltării energetice colectivele de cercetare sînt alcătuite aproape în totalitate din tineri. Energetica este, în general, o știință a puterilor uriașe.

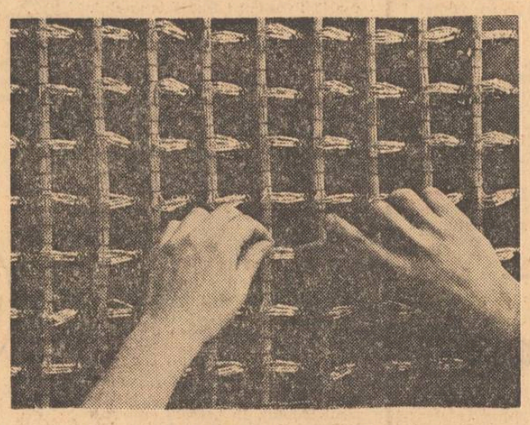

Responsabilitatea cercetătorului în energetică este serios argumentată de consecințele nefaste pe care le pot avea greșelile în timpul încercărilor și experiențelor. O termocentrală electrică cu puterea de 330 MW pe grup produce 1 035 de tone de abur pe oră la presiuni foarte înalte și la puteri geologice. Responsabilitatea cercetătorului în timpul experimentărilor, de pildă, îmi explică cei trei tineri interlocutori, este ridicată pînă la gradul cel mai înalt al încordării, mai ales că experiențele și măsurătorile în centrale și în sistemul energetic se fac „pe viu". Interlocutorii mei îmi vorbesc de maturizarea foarte rapidă a tinerilor cercetători la ICEMENERG („de la început am fost aruncați în groapa cu lei", își amintește Mihai Pop, referindu-se desigur la responsabilitățile concrete încredințate tinerilor cercetători, imediat după absolvire, contrar tuturor aserțiunilor din teoria profesiunilor, care apreciază că durata medie a formării unui cercetător este de 8—10 ani). La ICEMENERG sarcinile nemijlocite în cercetare încep încă din primul an, subliniază Dan Dumitriu, pentru că interesul nostru este de a ne forma cît mai repede. D.D. rememorează cu o mare putere de sugestie prima sa lucrare mai mare, executarea unor probe „pe viu" la regulatoarele de tensiune pentru generatoarele unei centrale electrice. Îmi dau seama cam ce putea să simtă el atunci, în acele clipe de încordare, cînd impresionanta putere a circuitelor în care se făceau măsurătorile puteau să „cadă", dialogul febril și neîntrerupt cu dispeceratul energetic, posibilitatea unei avarii și a unei mari „pene de curent", consecințele păgubitoare ale unei deconectări fiind tot atîtea motive de veghe și de încordare. Cam acestea sînt condițiile de experiment în care sînt obligați să lucreze cercetătorii în energetică pentru ca singele alb, pulsatoriu, al luminii electrice să ajungă la noi în bune condiții, pe masa de lucru, în veioza cu abajur și în frigiderul care ne prepară nouă bucățile de gheață.

Fiecare din interlocutorii mei și-a însușit și se conduce în viață după un adevărat decalog al cercetătorului,. care trebuie să aibă curiozitate, îndrăzneală, spirit de observație, oroare de rutină, tenacitate și putere de muncă, entuziasm, să fugă de tipare, să citească mult și să fie nemulțumit mereu de el însuși. Vasile Barbu, Dan Dumitriu și Mihai Pop, absolvenți excepționali ai Institutului politehnic din București confirmă acest decalog, fiind considerați încă de pe acum printre cercetătorii de frunte ai Institutului, prin acest criteriu de reprezentativitate explicîndu-se și interesul pe care întîlnirea cu ei mi l-a stîrnit. Vasile Barbu este o adevărată „bancă de informații" pentru laboratorul de rețele și stații electrice, Dan Dumitriu este un cercetător de mare răspundere în laboratorul de utilizarea energiei electrice iar Mihai Pop este unul din „capetele" laboratorului de surse și tehnologii noi. Pentru toți trei, cercetarea înseamnă de acum pasiune și vocație, obsesie și odihnă, preocupare continuă și gînd fără sfîrșit, tot așa cum în mintea poetului versul nu se oprește și răsună necontenit, ca într-o peșteră. Mă uit la ei cum vorbesc scăzut în această incintă încărcată de aparate, tineri din generația mea, cu gîndirea iute ca tăișul cuțitului. Dovedesc nu numai că-și stăpînesc profesia dar că știu să gîndească viitorul. Nu mi s-a vorbit numai despre anii de afirmare științifică, despre eforturile deosebite pe care trebuie să le facă un absolvent pentru a ajunge un cercetător cu o conștiință de sine, un creator, ci și despre viitorul energeticii ale cărei contururi optimiste se întrevăd de pe acum. Ca să-mi dau seama de progresele înregistrate în acest domeniu mi se sugerează să compar o fabrică de negru de fum cu o farmacie ca să aflu diferența dintre o termocentrală pe care o ridicam în 1955 și una intrată în funcțiune nu demult, de pildă, Rogojelu, pentru a lua ca exemplu numai unul din aspectele importante : automatizarea. În 1955 aveam centrale electrice de 20 MW pe grup, astăzi instalăm pentru un grup turbina generator de 1 330 MW. Consumul mediu de electricitate pe cap de locuitor al României este superior mediei mondiale încă de pe acum, indicator incontestabil de civilizație și de progres, ceea ce arată că la acest capitol ne aflăm deja înaintea multor țări. În 1960 aveam 1 779 MW putere instalată, în 1974 atingeam deja cifra de peste 10 000. Sînt date și cifre ale progresului pe care interlocutorii mei le citează din agendele lor încărcate cu cifre ale perspectivei, orice cercetător fiind un istoric dar și un planificator al viitorului. Iată că vom avea mari hidrocentrale la Cernavodă (2 000 MW), pe Olt (460 MW), pe Sebeș (380 MW), Riul Mare (380 MW). Iată că în 1990 consumul pe cap de locuitor va ajunge la 8 000—9 000 kWh (cifră impresionantă !). În 1990 întregul potențial hidroenergetic al rîurilor interioare va fi amenajat și se va fi trecut la producerea uzuală a energiei electrice pe bază nucleară.

Pînă atunci îi vom întîlni pe Vasile Barbu, Dan Dumitriu, Mihai Pop fie în laboratoarele institutului, fie călători prin centralele electrice ale țării ori pe liniile sistemului energetic național, căutînd soluții bune pentru ca energia să fie mai multă și mai ieftină.

Mircea Florin Șandru

Călătorind spre o scrisoare

Plecase din sat minat de trei gînduri mai răsărite pe care, de altfel, nu se sfiise să le mărturisească tuturor celor care, în orele de apăsătoare plictiseală, se hrăneau cu mărturisirile altora. Țăranul din el învățase și nu uitase niciodată un lucru : minciuna cea mai bună e adevărul. Într-un an de zile trîntise o casă din chirpic în marginea orașului, taman pe buza Dunării, pe drumul care duce spre cherhanaua de la Mila 35, într-un colț al fostei grădini Stoian. În iulie '57 i-a terminat cerdacul, în '58, mai către boarea verii, nevastă-sa i-a spoit cu **pămîn' gri** și i-a dat un oarecare lustru de „hardughie orășenească". În anul următor, casa a fost din nou văruită pe dinafară, dat jos acoperișul din stuf și schimbat cu unul din țiglă cenușie. Spre toamnă, gîndul de desăvîrșire al stîlpului familiei era cît pe ce să se împlinească. Un pas mai lipsea și intrarea lui în viața materială a orașului s-ar fi terminat cum nu se poate mai bine.

— La ce dracu ți-o trebui ție cocoșu ăsta, nu înțeleg, i-a spus cu două ore înainte de asta Ana, nevastă-sa.

— Taci naibii din gură, orașul are și el legile lui.

A plecat după asta la fabrica de cherestea și i-au croit ăia pentru un pol un cocoș din lemn. Dar singurul gînd care-l ținuse în tot acest răstimp cu fruntea sus, a fost intrarea fiică-si, Sorica, la Școala medie.

În ianuarie 1960, activistul care se ocupa de dosarul lui a întocmit un scurt referat, bătut apoi în patru exemplare la mașină, prin care se declara de acord cu angajarea lui în postul de șef depozit ambalaje la Fabrica de conserve „Dunărea". Două săptămîni mai tîrziu, nu înainte însă ca referatul să fi fost citit și în cancelaria profesorilor, Sorica a fost aleasă secretară de U.T.M. pe clasă.

În ziua de 1 februarie 1960, Vanghele N. Vanghele și-a luat postul în primire : 700 de lăzi **omnia,** 300 de **gratare,** 1 800 **deuri,** 3 500 **de lădițe** pentru marmeladă.

În toamnă, cam pe vremea mustului, au plecat cu toții pentru cîteva zile, la țară. Casa era în paragină. Singurul ei locatar, o soră de-a lui Vanghele, culegea gogonele de mărături. Grădina era mare, vastă, pierdută într-un lan de bălării ecuatoriale.

— Te-ai dezlipit dracu de tot de țară. N-ai mai trecut pe aici, n-ai mai dat nici o veste.

— Deh, a oftat musafirul, orașul te fură al naibii. N-ai nici timp de tine. Slujbă, casă, copii. Răspundere mare, auzi ? Răspundere mare.

— O fi mă, zise Teodora, soră-sa, o fi. Da și aici e răspundere. Poate mai mare, poate chiar mai mare.

— Taci mă, că nu știi nimic.

— Asta-i vorba ta de cînd te știu. Cum te afli la colț, cum scoți furca din paie ș-o asmuți la oameni : „Taci mă, că nu știi nimic".

— Ți-am spus io că nu-i a bună plecarea noastră din sat, se trezi Ana vorbind.

— Și tu mă, și tu ești împotriva mea ? Fă bagajele, îmbracă copiii, și marș la oraș !

În toamna lui '61, Ion, copilul mijlociu al familiei Vanghele N. Vanghele a intrat la școala profesională de mecanici agricoli din Tulcea. Faptul nu numai că l-a surprins pe tartorul familiei, dar i-a turnat pe suflet și o stare de nesiguranță nelămurită.

Tot în toamna acelui an, clasa Soricăi a fost trimisă la cules de porumb. „Unde ?" — a sărit ca ars bătrînul Vanghele, cînd a aflat că locul în care a fost repartizată fiică-sa ține de Gospodăria agricolă colectivă Mahmudia. La o săptămînă după asta, într-o duminică, s-a dus s-o vadă. Avea palmele julite de coceni, iar picioarele, pe care sandaua nu i le putea decît iluzoriu ocroti, pline de zgîrieturi. „Las' că fac eu ce fac și te-aduc înapoi acasă", i-a spus înainte de a lua autobuzul de întoarcere. „Vezi-ți de treburile tale a sărit fie-sa, vin cînd s-o termina practica". Se urcă mohorît în autobuz și gîndi : parșivă ființă soră-mea asta, vrea să mă aducă la locul de unde am plecat.

Duminica cealaltă a venit Ana în sat. Sorica era la Tudora. Culegeau gogonelele din grădina înecată în bălării ecuatoriale.

— Ce i-ai zis lu tac-tu de-a venit așa de cătrănit ?

— Ce să-i zic ? are el niște gînduri care nu se-mpacă cu ființa lui.

— Teodora. și tu ce i-ai zis, că și pe tine te-njura de mama focului ?

— Eu nu i-am zis, eu i-am arătat că locul lui e aci. N-are pic de inimă pentru casa și pămîntul din care a plecat. S-a ajuns șef, auzi ? șef. Pe ce dracu e șef el acolo ? pe o mie de lăzi goale fluierate de vînt.

În anul 1963, familia Vanghele a trăit, diferențiat, două întîmplări importante : cruciale chiar. Sorica a intrat la facultate la București. Asta a fost una dintre ele. Tartorul știa că facultatea e de chimie industrială. Sorica a avut grijă să-l tot ducă de nas cu asta, pînă cînd, într-o bună zi i-a spus-o : facultatea la care a dat, și la care a reușit pe unul din primele locuri, e cu specific agrar, facultatea care pregătește adică oameni care seamănă, îngrijesc și cultivă pămîntul. Și, a doua întîmplare, pe care Vanghele a trăit-o la modul cel mai profund cu putință, a fost aceea că Dorina, mezina familiei, a intrat la liceul pedagogic să se facă învățătoare la țară. După aceste două drame, care l-au îmbătrînit cu zece ani pe șeful depozitului de ambalaje, viața de familie a intrat într-o cu totul altă lumină, pe niște legi altfel întocmite. Primul din cele trei gînduri mai răsărite, pe care Vanghele le destăinuise cîndva cu atîta candoare, s-a realizat. Copiii au apucat-o pe drumul școlii. (Sorica i-a spus-o cu ani în urmă că lucrul ăsta s-ar fi putut realiza și dacă ei ar fi rămas la țară.) Cel de-al doilea gînd nu-și avea rostul pentru că Ana scăpase de umezeală la plămîni încă de prin '55, adică înainte de a veni la oraș. Cît privește cel de-al treilea gînd, Vanghele l-a pierdut încă din prima zi de după fuga lui de la țară. Dar, tartorul era un orgolios, unul din ăia care nu suportă să fie călcați pe coadă, chiar dacă coada nu-și mai are rostul în anumite chestiuni care țin de adevăr de-acuma.

Dacă astea trei gînduri au căzut tot e ceva. Primul pas l-au făcut copiii. Al doilea, spre surpriza și chiar stupoarea dictatorului, nevastă-sa. Ana a scris Teodorei să aibă grijă de casă, s-o țină cît de cît pe picioare, că, în cîțiva ani vine Sorica la Mahmudia. „N-ar fi esclus — scria femeia — să pice și Ion pe-acolea. Cu meseria lui, te poți aștepta la multe". Teodora, ridicată, cumva, la mîndria că n-a renunțat niciodată la un adevăr esențial, i-a răspuns în săptămîna următoare : „Mare dreptate am avut cînd am spus că un-te naști, acolo tragi cu mintea. Pe Sorica o primesc cu dragă inimă. Pe Ion, pe Dorina și pe tine, la fel. Cu Vanghele mă mai gîndesc eu. Mi-e că-i iau șefia și-o să mă bojească toată viața".

În anul următor, Ion a fost repartizat în satul de unde plecase cu opt ani în urmă. Vanghele n-a venit nici de-al naibii să-l vadă. Ana însă, a stat cît a stat și, într-o bună zi, s-a pomenit în autobuzul de Mahmudia cu un cufăr în brațe.

— Vine și bărbatu-tu ? a făcut Teodora.

— Naiba știe, l-am lăsat singur cuc. Dacă se **singurește,** vine, dacă nu, lasă-l în plata domnului.

— Ei, las că-l aduc eu. Dacă i s-au urcat orgoliile la cap, i le scobor eu.

Tot anul acela, Vanghele a stat ca pe ghimpi. Trimetea colete Anei și lui fiu-su și-și număra lăzile goale din depozit. Către primăvara lui '65 l-a adus Sorica în sat. Tot cu ea sa întors la oraș să-și rezolve ultimele treburi. În gară, cînd fata pleca spre București, i-a zis șoptit : „Dacă te întorci la Mahmudia, vin și eu să am grijă de casa voastră".

În toamna lui '69 fata s-a întors și l-a adus cu sine și pe bărbat-su, medic veterinar, cu repartiție într-o comună apropiată. Pe 1 septembrie, înainte de începerea școlii a venit și Dorina.

În iarna lui '70, cînd treburile păreau limpezite, Vanghele ăl bătrîn i-a scris actualului șef de depozit de ambalaje, unul din satul Beștepe : „Stimate frate Geambașule, nu m-am înșelat cînd ți-am spus că singele la singe trage, iar pămîntul își caută pămîntenii. Și, tot căutîndu-l, îi găsește el pînă la urmă. Du-te frate acasă și culege-ți ogorul pe care și l-au semănat taică-tău și maică-ta. Iar dacă poți să-l culegi mai bine decît l-au cules ei, fă-o mai repede. Te salută, al tău precedent, Vanghele, 12 a II-a, 1970".

Pavel Perfil

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 35 (696)
Sîmbătă
30 august
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Încrezători în viitor

Țara lui August și-a sărbătorit cea mai vrednică de laudă zi a ei.

Prin acest 23 August 1975, am ieșit încă o dată în spațiile vaste ale istoriei pentru a celebra un moment inconfundabil în destinul patriei dintotdeauna, momentul în care, sub imboldul dorinței arzătoare de libertate și independență poporul nostru a înfăptuit, sub conducerea directă a Partidului Comunist Român, actul de adîncă demnitate : insurecția națională armată antifascistă și antiimperialistă. În marea cronică a contemporaneității pe care o scriem cu toții am gravat, frumos și cu temei, cifra treizeci și unu.

Treizeci și unu de ani — identitatea fremătătoare a unei vîrste de țară nouă ; treizeci și unu de ani — viața unei idei de amplă rezonanță socială ; treizeci și unu de ani — oglinda fidelă a patosului popular declanșat de chemările unui înalt ideal uman — iată o cifră ce s-a înfrățit în acest august cu pămîntul românesc, cu apele, cu munții și cu pădurile lui, cu omul acestor meleaguri.

Pe treapta de rodnic timp a acestui 23 August 1975 națiunea noastră socialistă și-a făcut unul dintre cele mai strălucite și impunătoare bilanțuri. Ea a intrat sub cupola acestei zile aducînd cu sine ritmul trepidant al muncii pline de avînt din fabrici, uzine, de pe șantiere, cîntecul neîntrerupt al vieții de zi cu zi. Alături de steaguri și flori, cifrele — aceste nedespărțite prietene ale omului, ale faptelor sale — au conferit sărbătorii un relief puternic, o mare expresivitate. Ziua de 23 August 1975 a purtat din plin amprenta perioadei istorice pe care o trăim, perioadă de intensă, laborioasă activitate politică, economică și socială ale cărei rezultate bucură omul și țara, deopotrivă. Imaginile acestei zile au fost imaginile caracteristice, încetățenite de mult, ale patriei noastre socialiste, aura sărbătorii mărindu-le puterea de seducție. Au fost imaginile acestui prezent pe care îl edificăm cu mintea și cu brațele în zile și ore de sublimă dăruire cetățenească, imaginile muncii și eroismului, mîndriei și satisfacției.

Toți cetățenii patriei — muncitori, țărani, intelectuali, indiferent de naționalitate au trăit această sărbătoare cu sentimentul profund că luminile lui August, amplificate de la an la an de politica clarvăzătoare, științifică a partidului — au însemnat pentru fiecare un drum sigur spre împlinire, spre fericire și bunăstare. Impresionanta demonstrație a oamenilor muncii din Capitală, masiva participare la sărbătorirea Zilei naționale a României socialiste a locuitorilor din celelalte localități din țară au stat sub semnul angajării hotărîte a întregului popor pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate și comuniste prefigurat cu claritate în marele Program al comuniștilor români. Emoționante, grăitoare prin semnificațiile lor, au fost gesturile de dragoste și profund respect pe care coloanele de demonstranți le-au făcut la adresa secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, aflat la tribuna din Piața Aviatorilor din Capitală. Oamenii muncii au rostit numele conducătorului, iubit și stimat alături de cuvintele popor, țară, comunism, subliniind încă o dată marele adevăr al acestui timp : numele secretarului general al partidului a devenit cel mai înalt simbol al României de azi — al României prospere, deschise spre nou, al României demne și independente care și-a cîștigat un imens prestigiu în arena internațională. Aflîndu-ne în coloanele lui 23 August și trecînd prin fața tribunelor, participînd la adunările populare ori aflîndu-ne la locurile noastre de muncă, sentimentul pe care l-am trăit a fost același : sentimentul unității în jurul partidului, al secretarului său general. Încrezători în viitorul comunist al patriei, întemeindu-ne cele mai adînci certitudini pe propriile fapte am sărbătorit acest 23 August gîndind asupra realizărilor de azi și de mîine cu matura responsabilitate a constructorilor noii societăți.

Luceafărul

Ce vroiau să spună poeții români atunci

ce vroiau să spună poeții români în jalea publică îndurată
în flăcările sarmizegetuzei atunci
ce vroiau să spună poeții români în masacrul carpatic
vroit la posada atunci
ce vroiau să spună poeții români hăituind un zimbru
cu pajură în țara de jos în țara de sus atunci
ce vroiau să spună poeții români ziditi în măduva
slovelor mume din codicele maramureșene atunci
ce vroiau să spună poeții români în viforul pădurilor
planificat la rovine atunci
ce vroiau să spună poeții români în lumina igrasioasă
a tiparnițelor din mănăstiri atunci
ce vroiau să spună poeții români în medievala vălmășeală
strategică pe un pod de lemn la vaslui atunci
ce vroiau să spună poeții români în doliul național
priveghind în cîmpia turzii atunci
ce vroiau să spună poeții români trași pe roată
în dimineața dureros de senină la alba-iulia atunci
ce vroiau să spună poeții români în proclamația
adunării de pe cîmpia islazului atunci
ce vroiau să spună poeții români sub zbaterea steagurilor
tricolore în noaptea ploioasă la blaj atunci
ce vroiau să spună poeții români în piatra sfîntă
și fluierul nebun din apuseni atunci
ce vroiau să spună poeții români în dangătul fierbinte
al clopotelor din iași atunci
ce vroiau să spună poeții români ciuruiți de plumbi
pe redutele din balcani atunci
ce vroiau să spună poeții români în noroiul
sfîrtecat de trupurile țăranilor la flămînzi atunci
ce vroiau să spună poeții români în vacarmul
mitralierelor la mărășești atunci
ce vroiau să spună poeții români pe caldarîmul ud
de sîngele muncitorilor din piața palatului atunci
ce vroiau să spună poeții români sub cătușele
represiunii grevei generale atunci
ce vroiau să spună poeții români în iernile rănite
din zăpezile tatrei atunci
ce vroiau să spună poeții români în zorii
aprinși ai insurecției din august atunci
ce vroiau să spună poeții români în salopete albastre
vizionari la salva-vișeu atunci
ce vroiau să spună poeții români în zumzetul
rotativelor casei scînteii atunci
ce vroiau să spună poeții români în congresul
istoric dintr-un noiembrie însorit la București atunci
ce vroiau să spună poeții români în pămîntul răul
și ramul piatra și iarba și duhul patriei atunci și atunci.

Mihai Traianu

JURNAL DE POET

Elogiu

Poporul român are o fire a lui conform căreia și-a creat o spiritualitate și o civilizație unice între celelalte neamuri. Intîi sîntem unul dintre cele mai statornice popoare din Europa. Originea noastră cea mai străveche ne găsește tot aici. N-am venit aici, n-am descălecat de nicăieri ; acest topos îl ocroteam ca geți în epoca Miceniană ; aici ne-au găsit grecii cînd au venit încoace după lîna de aur ; despre înalta spiritualitate a strămoșilor noștri s-a vorbit la modul superlativ de către străini, seninătatea geților, setea lor de nemurire ca închinători ai luminii sînt virtuți antice pe care le-am moștenit și îmbogățit și statornicit ca legi și obiceiuri în popor și grai și în care vom rămîne cît vor fi veacurile de vom viețui cu aceeași sobrietate și bărbăție ce ne-au animat sufletește pînă acum.

Cum era acest om de la noi transpare în cîntările străvechi ce-l povestesc. Păstorul din cîntecul mioarei este unul dintre cele mai nobile chipuri omenești din cîte cunoaște omenirea. Seninătatea viețuirii întru dreptate și hărnicie îl ridică pe om dincolo de întîmplare și soartă în zodia creatoarei contemplativități, dincolo de silnicia fricii de moarte ce caracterizează multe culturi.

Arta noastră veche așa cum o avem pînă astăzi concretizată în arhitectura sacră, în portul popular este solară, expresia unei viețuiri în rînduiala luminii și seninătății. Strămoșii noștri, așa cum apare și după ultimele cercetări asupra sanctuarului de la Grădiștea muncelului, erau închinători luminii și cerului senin, conuscători în amănunt ai firii lucrurilor, mari medici sufletești și trupești, asceți și astronomi — îndeletniciri care le-au permis să-și alcătuiască un popor de-o înaltă ținută morală, mari luptători, cei mai viteji dintre traci cum s-a spus, inițiați în cele

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

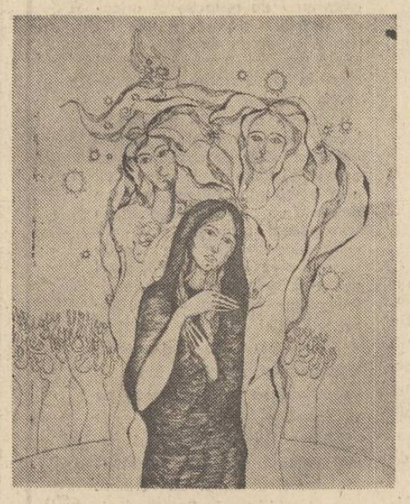

Gravură de
Germaine Sterian

Poezie și opțiune politică (I)

Una dintre disocierile importante pe care le propune orice estetică a poeziei este aceea între elanul individual al poetului și determinările obiective care străjuiesc actul său creator. În ce măsură poezia este un rod subiectiv și întrucît ea este generată de fapte practice sau ideologice ?

Adepții „poeziei pure" au încercat să creeze și să teoretizeze o poezie absolut independentă de contextul social al vieții creatorului ei și sieși suficientă. Însemnările de față nu intenționează să se ocupe de această ipostază lirică extremă, pe care am amintit-o doar pentru calitatea ei de a constitui punctul final al unei serii teoretice. Vom urmări posibilitatea lirică situată prin structură, într-o considerabilă măsură, la antipodul „poeziei pure". Creatorii care s-au ilustrat în această direcție poetică s-au caracterizat tocmai prin marea lor audiență față de evenimentele istorice, politice și sociale care au avut loc în timpul existenței lor, au conceput poezia ca o formă de opțiune politică. Propensiunea unanimistă, dorința și vocația de a simți pe seama tuturor este o altă notă specifică acestor creatori. Chiar dacă poezia nu are propriu zis „subiect", acestei familii de spirite i se potrivește în bună măsură definiția pe care Thibaudet o dădea, într-un articol din 1921, unanimismului literar : „Unanimismul este forma de artă care la drept subiect viața colectivă, viața unui grup". **(Réflections sur la littérature,** Gallimard, 1938, p. 140). În cazul poeziei pe care o urmărim, unanimism înseamnă situarea în centrul atenției poetului a marii și distinctei colectivități a întregii patrii, cu întreg cortegiul ei de determinări istorice, lingvistice, etnice, culturale. În contextul de față acceptăm, deci, conceptul de unanimism mai mult în sensul său de determinantă psihologică a unui anumit tip de creator.

Este de menționat faptul că într-o cercetare recentă dedicată poeziei lui Miron Radu Paraschivescu (unul dintre creatorii reprezentativi în poezia noastră ai direcției pe care o urmărim) se caracterizează ansamblul creației acestui poet prin „unanimismul impenitent" (Ioan Adam în **Postfața** la volumul Miron Radu Paraschivescu, **Poezii,** editura Albatros 1973).

Alături de o tendință conștientă spre cunoașterea și asimilarea poetică a marilor concepte și evenimente simbolice ale istoriei îndepărtate și recente, acestor autori le este caracteristică, deci, dimensiunea psihică a empatiei unanimiste.

Semnificativă este, din acest punct de vedere, creația unor poeți români protestatari, care s-au ilustrat în perioada pașoptistă și prepașoptistă, sau aceea a celor care au militat în epoci istorice mai apropiate pentru împlinirea unor deziderate sociale ale românilor. În aceste cazuri sîntem îndreptățiți să vorbim despre opțiune politică într-un sens parțial metaforic : aderînd la ideile progresiste ale epocii în care au trăit, poeții respectivi nu făceau din adeziunea lor un act precis de aliniere la o ideologie politică, ci exprimau un democratism funciar, o sincronizare progresistă la deziderate fundamentale ale maselor oprimate de alcătuiri sociale lipsite de echitate. În poezia protestatară și de elogiere a ideii de patrie a unor mari poeți clasici

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 5-a

VIAȚA LA ZI

Pînă la vatră...

Aceeași masă mică ne adună
În jurul dumitale, maică mare,
Pe scaune de lemn cu trei picioare
Ne stringem, maică sfîntă, maică bună.

Și dumneata ești dusă pin-la vatră
Parcă să iei un tuci cu mămăligă
Și parcă o vecină te și strigă
Și parcă și un ciine te tot latră.

Și numai vii și am uitat cu toții
Ce vrem aici și ce va fi să fie,
O, maică bună, maică pămîntie,
Ca pe-o-ntîmplare te-au uitat nepoții.

Plecăm prin sat s-aflăm, neplinso încă,
Pe cineva, cu plată să te plîngă.

Adrian Păunescu

ÎN ACEST NUMĂR :

● Biografia debuturilor : Din confesiunile lui Romulus Dianu ● Versuri de Daniela Crăsnaru, Cezar Ivănescu, Dan Mutașcu ● Proză de Octavian Stoica ● Spirale de Eugen Barbu ● Fragmente critice de Eugen Simion ● Atelier literar și poșta redacției de Geo Dumitrescu

ÎN PAGINA A 8-A

● Ancheta „Luceafărului". În dezbatere : Teatrul. **Stagiunea de «ieri» despre stagiunea de «mîine». Semnează Aurel Bădescu și Ion Cocora**

Căldura omenească a grîului

În nord grîul se coace mai greu, în nordul Transilvaniei grîul se coace mai tîrziu. Harta grîului nu urcă pînă spre Dorne, nici la Borșa, nici la Cavnic.

Harta grînelor ajunge numai pînă în șesul Birgaielor și spre Năsăud, după care încep ierburile. Acolo în nord șerpuiește o nevăzută graniță între grîne și ierburi. Pînă acolo ajunge un grîu păduros, pînă acolo răzbește un soi friguros de secară coniferă, pînă acolo se întinde și acel ovăz de mîngîiere numit „coamă de cal". Ar trebui să desenăm pe hărți marginile acestea cu un verde mai întunecat, cu un verde geros. Cu verdele înălțimilor și al verii tîrzii. Cu verdele copt al verii în declin.

Lanurile urcă în pilcuri pe dealuri, pînă sub cetina bradului, lanurile urcă pe coaste pînă la poalele munților. Privești un lan din depărtare și îți pare că vezi o armată de săgeți înfipte piezîș în pămînt. Spicul pare că atinge pămîntul în pantă, o verticalitate geologică îl cere așa, drept, suitor în pantă. Lanul urcă în pantă cum urcă și alunul, și molidul și pinul. Îl seceri stînd aproape în picioare, îl seceri numai cu secera și cu mîna ta. Apleci o mînă de fire, cît cuprinde palma ta stîngă, apoi deodată zvicnești ușor și învăluitor cu mîna dreaptă. Secera se eliberează, fulgerul ei îți amenință pentru o clipă pieptul, suflarea ta se oprește pentru o clipă. O rădăcină de fir de grîu, apoi o secară, iar mai sus mîna stîngă ținînd în strînsoare cîteva fire. Aceasta este o pîrghie de grad etern ! Secera intră în spice cu perfidie. Secera imprimă și mersului tău o înaintare rotată, o înceată înaintare în voltă. În aceste zile de secerat se schimbă și mersul tău cel obișnuit. Parcă tragi piezîș, iar noaptea parcă visezi drumuri sinuoase care te abat ritmic dinspre dreapta spre stînga. Noaptea mergi secerînd.

Cînd grîul de nord se adună în baniță, are în el o căldură omenească. Cînd boabele ajung în saci, lasă din ele căldură. Pare că bobul se desface și se risipește, pare că grîul trece de la rece la cald și din nou la răcoare. O mînă îngropată pînă la cot în grîu simte succesiv un întreg spectru caloric. Cu cît împingi mîna mai adînc, cu atît simți mai răcoroase straturile din afund ale grîului. Grîul e ca pămîntul. Undeva, în cel mai mare sac din lume, tot înaintînd cu mîna și apoi cu tot corpul tău spre adînc, vei da de miezul geologic al grîului.

Îl treieri cu batoza acolo în nord. Pînă nu demult încă se mai vedeau batoze cu cai. Patru cai se roteau toată ziua în cerc împingînd o cruce, pămîntul se bătătorea sub copitele lor într-un larg ocol, apoi se încheia treieratul și batoza umblătoare trecea pe aria vecinului.

Cînd își vede tot grîul treierat gata, orice om se lasă cuprins de o senină uitare de sine. Sacii stau frumos rînduiți în fața casei. Bate un soare cam tomnatic spre seară, te faci că uiți sacii acolo și nu-i iei în seamă. Ai dus ati-

Dinu Flămînd

Continuare în pag. a 2-a

TINAR IN AGORA

cronica literară

Sergiu Pavel Dan: „Proza fantastică românească"

O literatură se definește și prin întrebările pe care și le pune. Și, desigur, și prin răspunsurile pe care le dă. Prin întrebările formulate, conștiința de sine a literaturii capătă un impuls special și nu de puține ori avem prilejul să constatăm că de nu i s-a răspuns cu adevărat întrebarea revine după o vreme cu aceeași intensitate. În capacitatea unei literaturi de a-și reasuma vechile dileme căutînd pentru ele rezolvarea nimerită putem vedea o dovadă de continuitate și nu mai puțin de justă perspectivă a fenomenului literar. Între cele două războaie mondiale, Mihai Ralea ridică pentru literatura română întrebarea: „De ce nu avem roman?". Pentru epoca în care scria Mihai Ralea chestiunea era crucială, și criticul încerca să dea o explicație lacunei și, indirect, să sugereze o soluție. Orice discuție despre roman azi n-are șansa de a fi cu adevărat implantată în solul problemelor specifice ale literaturii române dacă nu ia chestiunea de acolo de unde au lăsat-o Mihai Ralea și colegii săi de campanie literară. Un semn de întrebare a fost pentru intelectualii și scriitorii aceleiași generații literatura de tip fantastic.

Este scriitorul român capabil de o literatură fantastică autentică sau ne aflăm în fața unei specii literare greu de transplantat la noi? G. Călinescu a făcut o experiență interesantă, n-o credem și concludentă, propunînd cititorilor **Jurnalului literar** să contribuie la realizarea prin colaborare nedirijată a unui roman foileton de inspirație gotică. Candidații nu s-au ivit, romanul a rămas doar început și G. Călinescu și-a tras concluziile sale. Dar ea arată preocuparea de fantastic la unul din cei mai proeminenți creatori ai vremii. Chiar pesimismul unor concluzii ca cele ale lui Al. Philippide care nu consideră sufletul românesc apt să se dedice literaturii fantastice își au reversul lor asemănător. Literații români încep să fie preocupați în mod conștient de o specie de ficțiune, gen pentru unii, care e socotită o dificilă, dar necesară încercare a puterilor creatoare.

Întrebărilor mai vechi și mai noi încearcă să le răspundă Sergiu Pavel Dan într-o carte intitulată **Proza fantastică românească** și care se vrea certificatul de existență al prozei fantastice în literatura română. Cu alte cuvinte autorul ei scrie o carte polemică în care vrea să probeze, nici mai mult nici mai puțin, existența în timp a unor opere caracteristice pentru literatura de tip fantastic și să infirme astfel seria de prejudecăți care interzic pe creatorul român de la fantastic limitîndu-l la o arie ficțională de resurse mai sărace. Apărută în climatul unor noi idei literare cartea lui Sergiu Pavel Dan profită de clarificarea noțiunilor și pleacă la drum mai înarmată decît orice alt demers anterior. Autorul încearcă desigur definirea obiectului și apoi trece la discutarea lui de fapt. De un mare interes în astfel de cazuri este definiția care se dă fantasticului, termenul fiind de regulă întrebuințat într-o accepție prea largă. Sergiu Pavel Dan se înscrie alături de cei care vor să definească fantasticul prin restrîngerea sensului și nu prin lărgirea lui. Nemulțumit de felul în care condiționează literatura fantastică Țvetan Todorov, care mizează prea mult pe **ezitarea cititorului,** autorul **Prozei fantastice românești** își propune să mizeze pe **ambiguitatea autorului.** Definitoriu este, ni se spune, felul cum **normalul** suportă presiunea **supranormalului.** Iată și o definiție: „Ținînd (în filiație gotică) de însăși esența fantasticului, evenimentul supranatural se conturează ca o **surpriză** intolerabilă, „pregătită" prin acumulări abia perceptibile, prin insidii și ambiguități menite să dea impresia **veridicității".** Sergiu Pavel Dan consideră că scriitorul român a dovedit în nenumărate rînduri că are resurse reale pentru fantastic și că multe proze românești satisfac cerințele genului. În consecință distinge cîteva situații tipice pentru proza fantastică (miraculosul mitologiei autohtone, fantasticul, ca revers inacceptabil al verosimilului, fantasticul doctrinar, fantasticul „voinței de mister", fantasticul absurd) și trece la analizarea prozei românești din punctul de vedere al fiecărei categorii enunțate.

Există însă o vizibilă diferență între felul în care este **conceput** și **simțit** fantasticul în această carte. Autorul lucrează cu precise criterii și alcătuiește tablouri savante cu împărțiri și subîmpărțiri de teme, dar practic atunci cînd scrie despre o proză sau alta circumscrie fenomenul cu ajutorul unor criterii mai subiective. Adică armătura obiectivă e invinsă de o impresie mai puternică decît orice teorie. De cîte ori vorbește de proze autentic fantastice autorul lucrării folosește cuvinte care definesc mai ales neliniștea, teroarea, etc. E aici o tensiune între subordonarea programatică și o involuntară mișcare a opțiunii intime pe care de-ar fi rezolvat-o cartea ar fi fost mai personală și desigur mai interesantă. Adică traversarea distanței dintre cercetătorul studios și critic.

Trecerea la analiza propriu-zisă e marcată însă de o inconsecvență. Autorul ne avertizează că în literatura română nu avem autori de proză fantastică ci opere. Cu alte cuvinte nici un scriitor român n-a servit sistematic și cu fervoare genul, ci a dat cîteva mostre, împărțindu-se în egală măsură și altor formule literare, lucru de altfel lesne de observat și acceptat. Dar analiza nu se face pe opere, ceea ce ar fi favorizat un studiu aplicat al tipurilor de fantastic, ci pe autori, ceea ce dispersează atenția autorului și cititorului în alte direcții. Dacă analiza efectuată s-ar fi oprit la opere și nu la curba atitudinii prozatorilor față de fantastic, teza cărții, existența unei veritabile proze fantastice românești, ar fi fost mai convingător servită. Ce aflăm de pildă din capitolul **Miraculosul mitologiei autohtone?** Că atît Gala Galaction, cu realizări notabile însă în aria fantasticului, cît și Ion Agârbiceanu și Mihail Sadoveanu sînt scriitori indeciși și nerealizați integral în materie. Autorul vrea să privească contribuția fiecărui scriitor român din interiorul operei fiecăruia, să definească cu alte cuvinte specificitatea fantasticului fiecăruia, operație însă de un interes secundar față de acceea a evidențierii subliniate a operelor cu adevărat fantastice.

În ciuda acestor obiecții partea cea mai interesantă a cărții este cea în care Sergiu Pavel Dan părăsind terenul teoretic trece la discutarea pe viu a literaturii fantastice. Selecția lui schițează posibilul sumar al unei antologii de proză fantastică românească. De la Galaction sînt reținute **Moara lui Călifar** („tip baladesc de narațiune fantastică") și **În pădurea Cotoșmanei.** Ion Agârbiceanu e menționabil în cele din urmă doar cu **Duhul băilor** în care fantasticul nu mai e atît de cenzurat de o conștiință antifantastică. Aproape nimic nu se reține din proza sadoveniană, unde se au în vedere mai ales elemente de fantastic risipite ici colo în operă. Sergiu Pavel Dan se oprește totuși la **Furtuna** din **Cocostîrcul albastru** și la preliminariile romanului **Nunta domniței Ruxandra** pe care le consideră o nuvelă fantastică autonomă. **Copil schimbat** de Pavel Dan este considerat „unul din cele mai reprezentative produse ale fantasticului românesc". Inclus la capitolul **miraculosul mitologiei autohtone,** Ștefan Bănulescu este autorul de vîrf al seriei cu **Dropia.** Capitolul fantasticului propriu-zis se începe cu Nicu Gane și cu istorisirea **Vinătoarea,** continuă cu I. L. Caragiale pentru **La hanul lui Mînjoală,** capodopera genului la noi, și **La conac** prețuită de autorul **Prozei fantastice românești** mai mult decît au făcut-o alții, trece prin Ion Minulescu, Cezar Petrescu, Ionel Teodoreanu, Victor Papillian și Al. Philippide. Cu rezerve este acceptată în șirul narațiunilor fantastice tipice **Cravata albă** a lui Minulescu. Sergiu Pavel Dan insistă asupra romanului **Baletul mecanic** de Cezar Petrescu deși consideră că singura scriere „realmente fantastică" a acestuia este **Aranka, știma lacurilor.** Elogios este autorul cu calitățile de fantasticitate ale romanului **Golia** de Ionel Teodoreanu. Reiese apoi că Victor Papillian nu este un autor autentic de proză fantastică. Numeroase sînt titlurile din opera lui Mircea Eliade, dintre care reținem aici **Domnișoara Cristina** și **La țigănci,** pe care Sergiu Pavel Dan le analizează în linia **fantasticului doctrinar** alături de **Sărmanul Dionis** al lui Eminescu, **Adam și Eva** de Liviu Rebreanu, **Cimitirul Buna Vestire** și **Ochii Maicii Domnului** de Tudor Arghezi, povestirile lui Voiculescu (mai ales **Viscolul** și **Lipitoarea)** și nuvelele din **Straniul paradis,** semnate de Laurențiu Fulga. **Voința de mister** este căutată la Mateiu Caragiale, Adrian Maniu, V. Beneș, Oscar Lemnaru, A. E. Baconsky, iar **fantasticul absurd** la Gib Mihăescu, Urmuz, Ion Vinea, M. Blecher, Emil Botta. În ultimele cazuri nici nu mai este evidențiată opera caracteristică ci ilustrată numai tendința autorilor.

Cartea lui Sergiu Pavel Dan face o muncă de pionierat și-și are vizibilele ei merite. Nu i-ar fi fost însă în dezavantaj un mai acut simț al valorii. Tratamentul didactic are mai întotdeauna drept consecință că nivelează faptele și valorile. Un simț apreciativ mai puternic ar fi diferențiat capitolele dedicate fiecărui autor în parte. O operă nu e doar material de studiu. Oscar Lemnaru intră alături de Creangă sau Slavici din motive de formulă estetică, dar arta nu este aceeași. Am ales un singur exemplu. E necesar să avem sentimentul la lectură al diferenței de importanță și valoare artistică dintre Ion Minulescu să zicem și I. L. Caragiale. Latură sub care volumul lui Sergiu Pavel Dan ne rămîne dator.

Evident orice selecție se poate discuta sau poate fi atacată din diverse unghiuri. Discutabilă la Sergiu Pavel Dan nu este însă selecția, care atunci cînd se operează este fermă, cît absența ei în unele cazuri. Lungi capitole nu ne propun în cele din urmă, nici o operă fantastică viabilă. Sînt autori analizați în capitole separate care nu pot fi incluși în categoria autorilor de fantastic cu nici o operă. **Proza fantastică românească** nu este numai o încercare de a prezenta produsele românești de vîrf ale speciei cît și apetența, disponibilitatea, indecizia creatorului român pentru fantastic. Din încercarea de a da o replică completă prejudecăților privind frigiditatea literaturii române la fantastic, autorul cărții încearcă o dublă demonstrație din care una din laturi este păgubită. Există și o disponibilitate românească pentru fantastic, există și o proză românească fantastică, spune autorul. Masiv este susținută mai ales prima afirmație, convingător, dar fără întreaga anvergură posibilă, este susținută și cea de a doua. **Proza fantastică românească** de Sergiu Pavel Dan încearcă să răspundă unei întrebări importante privind literatura română.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

„Întîmplări fragile"

Așa cum ne lasă să înțelegem din prima poezie a acestui volum *, unul din crezurile lui Miron Georgescu ar fi acela că, singură, cunoașterea nemijlocită, dureroasă îți dă accesul la creație: „cine? **și numai cine a ascultat / cîntecul pietrei de diamant cu inima / șlefuită în nopți de cărbune, / cine? și numai cine a simțit / vibrația săgeții de iarbă cu virful / ascuțit în nopțile vegetale, / cine? și numai inima străpunsă / de săgeți și numai copilul dintîi, / copilul de iarbă și diamante, numai / copilul acela cîntînd: și de săgeata / ierbii, inima doare".** De altfel, Miron Georgescu se arată a fi stăpînit de o nostalgie a stării de puritate care-l poate aduce mai aproape de pulsul magic al creației: **„amintire de copil mai pură decît / uitarea, / de copil zburător pe aripile morilor / de vînt, de copil cu dinți de porumb între / a fi și să moară, de copil între praf și / pulbere cu dinții tociți de cuvinte, de / copil așteptînd încolțirile și asprimea / vîntului; / numai această pură și neînclinată / aducere-aminte și morile de vînt umilite / în fața uitării".** Întregul volum se caracterizează printr-o **stare de pîndă,** poetul așteptînd fie la umbra unor „presimțiri" **(„la pîndă aer pur, nedovedit de / sunete piezișe, / și starea de ninsoare, și viscolul cel bun, / și ard ninsori la rădăcina dintelui / de lapte și bea ninsoarea vîrsta ruginită / și dorm ninsorile în palma castității, / și ninge, va ninge cu aer")** ori înfruntînd, într-o năuceală accentuată, hățișuri infinite de întrebări: **„cum să se piardă și cine să-și / piardă tăria căderii de verdele toamnei / cu frunzele fixe? / cum să se piardă și cine să-și / piardă tăria sfîrșitului pe zilele / numai amiază și fără amurg? / cine să-ndure doar ziua-n privire / și pleoapele toamnei mereu înverzite? / și nimeni nu-și pierde căderea / și nimeni nu-și pierde sfîrșitul / și ziua nu moare dar frunza nu cade, / și dacă se pierde tăria durerii?".** Există în poeziile acestui volum ceva asemănător stării de imponderabilitate. Nimic nu se poate așeza, totul este supus unei levitații continue, cînd stările încep să se încropească, să prindă contur, elementele se tulbură din nou și poetul reîncepe o vînătoare care-l poate amuza, dar pentru cititor lucrurile devin obositoare. Miron Georgescu scrie în „Întîmplare fragilă" exact „jurnalul" acestui fel de poezie: **„întîmplare fragilă cu o inimă de / sticlă căutîndu-și îndoirea în pieptul / niciodată îndoit, cu o inimă de sticlă spartă de / întîmplări, ridicată din cioburi pînă / la înălțimea poetului, / cu o inimă căutîndu-și îndoirea / în tăietura cuvintelor".** „Topită de limite" poate exprima ideea de poezie în concepția lui Miron Georgescu: **„topită de limite vine la pragul / uimirii și se spune cum se vine, / și se vine culoare umezită în roua / febrei senine, / și se vine cioplire de ceață / îndelung și mereu șlefuită, / și se vine, / laudă formelor și voua degetelor / amorțite de lumina volumelor, / și se spune cum se vine, / și cum se pleacă, tăcere la arderea zilei".**

Dintre cele cîteva poezii care lasă să se vadă încercări de surprindere a eroticului, mai sigură mi s-a părut „Și era o lovire": **„și era o lovire de inimă pentru / cele pierdute și arse de nerostire, / pentru cele ascunse în jocul atingerii, / și era o lovire de buze pentru / rostirea prea dură și pentru șoapta / bolnavă, / și era o lovire de mină atunci / cînd mîngîierea prea aspră și istovitoare / atingea cuvîntul".**

Încă prea tulbure, plină de bolboroseli, poezia lui Miron Georgescu are neapărată nevoie de-o minimă limpezire, spre a putea visa la ceea ce frumos numește poetul printr-o imagine ce se reține cu plăcere: **„...cerul mai limpede sprijinit cu privirea".**

Dorin Tudoran

*) **Miron Georgescu, „Sunetul odihnei", Editura „Albatros", 1975.**

proză

Spectaculos și semnificație

Titlul neutru și ușor desuet pe care Tudor Ursu îl așează în fruntea volumului său de povestiri*) poate induce ușor în eroare pe cititorul aflat în căutarea unei lecturi palpitante. Fără a fi în întregime ceea ce ne-am obișnuit să numim „roman de aventuri", cartea cuprinde numeroase situații limită, capabile să capteze atenția amatorilor de senzații tari. O coborîre nocturnă pe schiuri („Răzbunarea"), un urcuș dramatic pe creasta muntelui („Zbor"), amintirea unui tragic accident („Căderi arse"), spaima unei nopți de singurătate în decor alpin („Noaptea"), iată cîteva circumstanțe epice care asigură relatării un ritm trepidant. Spectaculoasele întîmplări se desfășoară într-un cadru natural de o măreție sălbatică, evocată de autor cu economie de mijloace stilistice, fără afectări și prețiozități inutile. Muntele — spațiul periculos, generator de drame („N-a auzit nimeni") dar și sursă de incomunicabile trăiri jubilatorii („Muntele în vis") — devine, cu sau fără voia autorului, „personajul" principal. Aceasta și pentru că, în povestirile din prima jumătate a cărții, oamenii (singurele personaje posibile, dacă renunțăm la metaforă) sînt doar palide și silnice reprezentări ale unor nobile concepte. O excepție ar fi putut fi bătrînul pădurar Ștefan din „Salt în alb", personaj cu o interesantă biografie interioară, ratat, din păcate, într-un comod final poetizant. Prozatorul selectează elementele spectaculoase ale unei situații epice și ni le prezintă într-o succesiune gradată ce reușește să mențină tensiunea lecturii la cote înalte. Așadar, compuneri bine ritmate, fără personaje memorabile și, implicit, fără semnificații profunde, ce prilejuiesc cititorului o agreabilă și deconectantă lectură de vacanță. Dar nu o astfel de literatură vrea să scrie Tudor Ursu. Intențiile sale se deslușesc și capătă relief abia în „Virful", povestire de dimensiunile unui micro-roman ce încheie volumul. Trama este îndeajuns de simplă pentru a fi rezumată în cîteva cuvinte. Din căutarea de la poalele muntelui, o dată la cîțiva ani pornesc să escaladeze peretele de stîncă grupuri de turiști în căutarea unui vîrf „înfricoșător de frumos", cu o existență himerică, niciodată văzut sau atins. Tentativele eșuează de fiecare dată iar temerarii plătesc uneori cu viața îndrăzneala lor. Atitudinea personajelor față de ideea unei ascensiuni spre iluzoriul vîrf definește moduri diferite de asumare a existenței. Hangiul crede într-o ordine prestabilită a lucrurilor. Sensul vieții este pentru el conformarea și de aceea plecarea spre vîrf a soției sale împreună cu învățătorul reprezintă un act ce-i depășește puterea de înțelegere: „Tu, Elena, femeie să fii la casa ta, la bărbatul tău și la gospodăria ta, Lucian să învețe copiii să citească și să scrie și altele cite trebuie să-i învețe, și preotul să se roage și călăuza să ducă oamenii, și ciobanul să aibă grijă de oi". Pentru Lucian și Elena, cei doi eroi ai povestirii, expediția către intangibila înălțime constituie o experiență necesară dictată de nevoia unei justificări superioare a propriei existențe: „Și dacă nu ajungem? Dacă nu-l găsim? Dacă nu există? Lucian se ridică de pe scaun. — Elena! Noi credem că există. Ce dacă nu ajungem?... Ce dacă nu-l găsim?!" Încleștarea dintre om și munte nu are drept cauză spiritul competitiv ci își găsește o mai adîncă motivație în plan existențial. Seducția pe care o exercită muntele semnifică aspirația permanentă spre autodepășire și, de aceea, simbolicul vîrf nu va fi niciodată atins. Povestirea — deși concepută pe un pretext epic excesiv exploatat dobîndește, totuși, sensul unei tulburătoare meditații asupra condiției umane. Spectaculosul faptelor — exterior și decorativ în celelalte povestiri — se integrează aici într-o construcție unitară susținută de forța unei reale semnificații. Implinirile artistice din „Virful" îndeamnă să credem în destinul literar al lui Tudor Ursu.

Valentin F. Mihăescu

*) **Tudor Ursu: „Povestiri de pe munte". Ed. „Cartea Românească."**

critică

Estetica filozofică

Ion Ianoși propune, într-un sintetic studiu de estetică,*) definirea sau mai bine spus redefinirea conceptelor de frumos și artă, pornind de la identitatea de structură a celor doi termeni. Un prim capitol aproximează descriptiv conținutul noțiunilor, aria în care mai sînt operante într-un moment cînd arta modernă tinde să se dizolve în domenii auxiliare: design, estetică industrială, obiecte artizanale și de serie, arhitectura funcțională cu veleități estetice etc. De aici se iscă o altă categorie de probleme, cum ar fi acelea ale unicității și originalității, ale statutului artistului și muncitorului artizan, adică făuritor de obiecte frumoase în serie ș.a.m.d. Se naște deci necesitatea unor determinări mai stricte ale domeniului, a unei definiții care să țină seama de raportul, considerat fundamental de autor, **unicitate-serie.** Capitolele „Valori estetice" și „Frumosul" schițează tocmai o astfel de teorie ce încearcă să țină seama de această dialectică a contrariilor, specifică esteticului. Pentru Ion Ianoși, frumosul se constituie dintr-o însumare de tensiuni aflate la poluri opuse: „Vom spune că frumosul (înțeles din nou ca fiind sinonim cu valoarea estetică) nu ne apare drept altceva decît concretul semnificativ, cu condiția ca maximala semnificație să fie perfect contopită **cu** și topită **în** (accentuăm, implicată, absorbită, dizolvată în) maximala concreteță. Cu alte cuvinte „scînteia" frumuseții o declanșează interconectarea supratensională între polul însemnătății majore și polul sensibilității majore". Această definiție se întîlnește înlăturînd diferențele de limbaj cu cea a cunoscutului semiotician I.M. Lotman pentru care frumosul înseamnă maximum de informație cu un minimum de procedee artistice. Sînt analizate, în continuare, alte raporturi, alți factori caracteristici fenomenului estetic, și anume: **exterioritatea obiectivă — interioritatea subiectivă, materialitate-idealitate, aparență-esență, singularitate-totalitate.** Din această perspectivă, valorile estetice sînt interpretate și ca rezultanta unei materialități ideal-iluminate de subiectivitate, a cărei interioritate a fost cu necesitate exteriorizată. Odată stabiliți acești parametri, și avînd la dispoziție o definiție operantă, autorul trece, în capitolele „Arta ca unicat" și „Serierea artelor", la determinarea specificității artei ca expresie integrală a frumosului. „Într-adevăr, arta a devenit nu întîmplător, modalitatea preferată de a ființa și de a se exprima a frumosului și frumusețea s-a constituit istoric, nu fără temeiuri intime, în suprema virtute doveditoare a artei: alianța între pătrunderea și suprapunerea lor le justifică natura genuină, comună celor două expresii estetice". Constatările sînt, în general, plauzibile și susținute de o demonstrație subtilă, convingătoare. Atributele distinctive ale artei ar fi deci, forma, imaginea — concret sensibilă, apetența pentru real, și, am adăuga noi, în aceeași măsură, cea pentru imaginar. Dintre acestea, de o analiză nuanțată se bucură conceptul — fundamental de altfel în orice teorie a artei — de formă: „Suprapunerea formei și a conținutului fiind totală în situația reușitelor artistice majore, putem spune că, la modul principial și ideal, fiecare element de formă exprimă toate componentele de conținut, și fiecare secvență de conținut se imprimă în toate manifestările de formă. (...) Forma rămîne oricum un statornic punct de referință, fără de care nici arta, nici valoarea estetică în ansamblu, nu vor putea fi înțelese".

Ultimul capitol, „Filosofia artei", exprimă opțiunea metodologică pentru abordarea filosofică marxistă, incluzînd o pluralitate de planuri: axiologic, ontologic, gnoseologic, social și psihologic. Demers complex, singurul capabil de a surprinde totalitatea fenomenului.

Paul Dugneanu

*) **Ion Ianoși: „Schiță pentru o estetică posibilă", Ed. „Eminescu", 1975.**

revista revistelor

„Revue Roumaine"

Remarcabilă inițiativa publicației **Revue Roumaine** de a scoate numere al căror sumar este structurat de o unică axă tematico-problematică. Apare astfel evident faptul că acțiunea de răspîndire peste hotare a valorilor culturii și artei românești capătă un spor de eficacitate, în sensul aprofundării și nuanțării unui anumit aspect fundamental. În nr. 1 din 1975 al publicației se acordă o atenție specială umorului, satirei și comediei în literatura și arta noastră din trecut și de azi. După o succintă și instructivă introducere în temă, datorată lui Romul Munteanu **(La Littérature et l'Art de rire),** cititorul este solicitat să facă cunoștință cu o bogată suită de texte clasice, moderne și contemporane, nelipsind nici cîteva de origină folclorică. (Anton Pann, Grigore Alecsandrescu, George Topîrceanu, Urmuz, Marcel Breslașu, Aurel Baranga, Nina Cassian, Emil Brumaru, la capitolul dedicat poeziei, I.L. Caragiale, Gheorghe Brăescu, Tudor Arghezi, Urmuz, Tudor Mușatescu, Valentin Silvestru, Mircea Horia Simionescu, Ion Băieșu, Teodor Mazilu, la capitolul dedicat prozei, selecțiuni din ciclul **Păcală și Tîndală,** din epica populară). Sigur, ca orice selecție, fatalmente, și aceea propusă de **Revue Roumaine** este susceptibilă de unele amendamente. De exemplu, în ceea ce privește poezia de inflexiune comico-satirică, nu credem că ignorarea lui Arghezi sau a lui Minulescu se justifică în vreun fel. Cît despre proză, un Creangă, un D.D. Pătrășcanu sau un G. Călinescu nu pot nici ei absenta dintr-o posibilă antologie a genului. Subminate de un oarecare spirit comun ni se par comentariile pe tema umorului, satirei și comediei, mai ales cele semnate de Florin Mihăilescu.

Al treilea număr pe anul acesta din **Revue Roumaine** este conceput sub „genericul": **Le femme — visages actueles.** Numeroaselor mărturisiri și eseuri (semnatare: Nina Cassian, Maria Groza, Ecaterina Oproiu, Ana Blandiana, Margareta Pogonat și altele) li se alătură o compactă selecție din poezia românească „feminină" actuală: Florența Albu, Ursula Beduers, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Ileana Mălăncioiu, Gabriela Melinescu, Veronica Porumbacu, Violeta Zamfirescu etc. Sînt publicate, de asemenea, două fragmente de proză avînd în centrul atenției conflictul și personaje feminine, semnate de Al. Simion și Dana Dumitriu.

Tot în nr. **3** a.c., **Revue Roumaine** sărbătorește 125 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu, publicînd trei articole, semnate de Edgar Papu, Constantin Ciopraga și Valeriu Râpeanu. În același context, notabilă tentativa Anei Bentoiu de a transpune în limba franceză poemele **Ce te legeni. De cîte ori, iubito...** și **Mai am un singur dor.**

Cronicar

Manuscrisele (și desenele) nepublicate nu se înapoiază.

Mircea Popescu

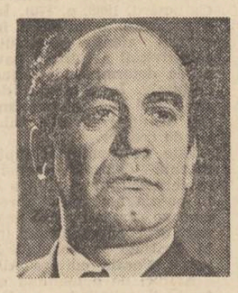

E foarte greu să scrii despre un om a cărui prezență o simți încă atît de apropiată. De Mircea Popescu îmi pare a mă fi despărțit doar de cîteva clipe. Aștept să-i aud vocea baritonală la telefon, să-l întîlnesc în biroul redacției sau seara tîrziu, cu paginile proaspete ale revistei de mîine.

De ani de zile, la Gazeta Literară, România Literară și Luceafărul, Mircea Popescu lucra cu o abnegație rară, mereu la postul său, în acea sală clocotitoare a mașinilor care este secretariatul de redacție al oricărei reviste, plutind în fum de țigară, pătat pe degete de cerneală tipografică, agitat și totuși calm în toată obișnuita vinzoleală.

În toate redacțiile la care a lucrat, nedespărțit zi și noapte uneori de foile pe care macheta articolele, făcînd mii de socoteli pe file separate, Mircea Popescu devenea un om de neînlocuit, în care găseai sprijin și o siguranță mereu nedesmințite. În redacție și mai ales în tipografie, totul putea să se aranjeze pînă în ultima secundă, cînd Mircea Popescu, altfel un om agitat și plin de neliniști rareori divulgate, stăpînindu-și nervii, îi făcea și pe ceilalți să se regăsească pe ei înșiși.

Mircea Popescu n-a fost numai colegul nostru, al scriitorilor, dar și al miilor de cititori, care deschideau în fiecare dimineață revistele înfrumusețate de mîna, de gîndul și de viața lui.

Grigore Hagiu

Căldura omenească...

Urmare din pag. 1

tea zile și atîtea nopți grija aratului apoi grija holdei, grija ploilor și a secetei, grija neghinei și grija tuturor grijilor. Acum te-ai liniștit, acum pare că nu-ți mai pasă de grîu. Lași sacii plini în fața casei în căruță. Abia pe înnoptate te apropi de unul, îl arunci cu greu în spate, te încovoi puțin sub povară, apoi te înalți cu el cu tot și începi să urci scara podului. Scara de lemn scîrțîie, auzi scîrțîitul, simți cum se îndoaie scîndura groasă sub dubla greutate, a ta și a grîului. Fiecare scîndură, fiecare fuștel de la scară scîrțîie în felul lui. După trei drumuri auzul tău cunoaște pe de rost întreaga scară. Din saci iese un praf de făină care se lipește pe obrazu tău asudat. După al treilea sac urcat, al patrulea începe să se ude puțin de la cămașa asudată. Sacul ia forma spinării tale. Numai sacul de grîu ia forma spinării omului. Aburești a grîu și urci din nou, și cobori respirînd sacadat, și apoi iarăși urci, cu inima zvîcnind, cu inima bătînd pînă-n trupul cald al sacului cu grîu. Iar grîul se așează încet în lăzi mari de lemn și în pod miroase a pucioasă și a sudoare și a grîu ierbos.

CONCURSUL EDITURII „JUNIMEA"

Editura „Junimea" anunță organizarea CONCURSULUI PENTRU DEBUT în proză și poezie ediția 1976.

Adresîndu-se tinerilor aflați la început de drum în literatură și avînd drept scop selectarea și editarea celor mai valoroase creații reprezentînd scrisul angajat, cu un bogat conținut de idei, inspirat din realitățile construcției socialiste, CONCURSUL este deschis tuturor autorilor care nu au publicat pînă acum volume. Selecția lucrărilor prezentate în concurs va fi efectuată de un juriu prezidat de prof. dr. doc. Const. Ciopraga. Manuscrisele (în două exemplare), purtînd un motto în plic închis, vor fi expediate pînă la data de 15 decembrie 1975, pe adresa EDITURA „JUNIMEA", str. Gh. Dimitrov Nr. 1, Iași, cu mențiunea „pentru concurs". La cerere, Editura va trimite celor interesați regulamentul detaliat al CONCURSULUI PENTRU DEBUT, ediția 1976.

biografia debuturilor

Din confesiunile lui Romulus Dianu

„Nici adevăr fără frumuseţe, dar nici frumuseţe fără adevăr“

1. „Nu este meritul cuiva de a avea strămoşi ; greul este de a fi noi înşine — nişte strămoşi“

— Deşi într-un preambul al acestei convorbiri îmi mărturisiţi că vă displac declaraţiile cu un caracter mai mult sau mai puţin intim, invitîndu-mă, din acest punct de vedere, la o conversaţie cît mai „albă“, vă rog, stimate Romulus Dianu, să acceptaţi în această discuţie măcar un „minim necesar“ de asemenea întrebări. Asta pentru că, mai tinerii noştri cititori — ca şi mai tinerii dumneavoastră colegi — ştiu, din păcate, mult prea puţine lucruri despre autorul „Adoratei“. Şi-apoi, rostul „Biografiei debuturilor“ este, cel puţin în ceea ce mă priveşte, nu doar de a urmări o „biografie a creaţiei“, ci şi acela de a lumina cîteva momente mai importante din viaţa autorilor. Căci, oricît de convins aş fi la rîndu-mi că opera nu este explicată prin viaţa autorului, cred, totuşi, că anumite momente biografice pot, dacă nu să explice, să justifice opera, cel puţin să se constituie în repere preţioase pentru descifrarea „biografiei creaţiei“.

— „Biografia debuturilor“, în forma inteligentă şi sobră care va distinge truda, va furniza o materie preţioasă la elaborarea istoriei contemporane a literaturii. Chestiunea pe care am ridicat-o este aceasta : nu cumva vom exalta mai multă biografie decît operă ? Nu cumva riscăm de a ostenta persoana, în dauna creaţiei propriu-zise ?

— În documentarea prealabilă acestei convorbiri, mi-a fost imposibil să aflu data naşterii scriitorului Romulus Dianu...

— Şi suferă cineva din cauza asta ? M-am născut la echinoxul de primăvară a anului 1905, la 21—22 martie, în Bucureşti, într-o familie ardelenească. Mama era născută Maiorescu. Nimeni dintre noi nu mai ştie tot atît de bine latineşte şi greceşte, ca străbunicul scriitor Petru Maior, dar toţi am moştenit predispoziţia la tuberculoză şi la clasicismul umanităţilor ! Nu este meritul cuiva de a avea strămoşi ; greul este de a fi noi înşine nişte strămoşi.

— Despre ascendenţa din partea tatălui, ce-mi puteţi spune ?

— Ramura păstorească a «mărginenilor» carpatini... a păstrat din transhumanţă spiritul aventurii. Unul dintre soţii bunicii mele paterne a făcut avere, într-o mină de diamant din Africa de sud, şi a fost ucis, din greşeală, de un miner din tribul „bantü“, care l-a confundat cu un englez, la Pretoria. Tata, care se înrudea cu vasta familie transilvană a compozitorului Dima, a fost un modest ceferist, a pus pe lume şapte copii, apoi s-a reinsurat ! Ce este de agrafat aici, la arabescurile biografismului literar ?...

— Numele Dianu unde îşi are originea ?

— Păstorii din Carpaţi au dezvoltat un comerţ prosper, de lînă, de carne şi de brînză, cu Cetatea Romană din Dii, (Cetatea dintr-o Zi), care astăzi se numeşte Vidinul. „Diienii“ (cu doi i) semnificau numele unei meserii păstoreşti, care a contribuit la prosperitatea Brăilei şi, desigur, la faima hanului Vlăsiei, din Tîrgul de Lînă, unde mama lui Mihai Viteazul a trăit ca hangiţă. Carpaţii n-au fost niciodată un obstacol pentru români. Mulţi profesori braşoveni şi-au avut catedra în Muntenia, iar Anton Pann, care era născut dincolo de Dunăre, a fost dascăl-cîntăreţ la biserica Sf. Nicolae din Scheii Braşovului.

— Ce amintiri aveţi din anii copilăriei ?

— Ce-aş putea să vă spun ? Regret că în incendiul de sub bombardamentele aeriene de la 7 mai 1944, am pierdut caietele manuscrise, copiate de mîna mea, după cărţi întregi din Iliada, Odiseea, de Klio, de Herodot, Hecuba de Euripide, cărţi greceşti şi latineşti. Poate, totuşi, asta ar spune ceva, azi, cînd învăţămîntul este nu numai obligatoriu dar şi gratuit. Generaţia mea adesea n-a avut în ghiozdane decît caiete, fiindcă lipseau cărţile, sau erau excesiv de scumpe, ca şi taxele şcolare. Aşa s-au format — copiind cărţile în caiete — latiniştii şi heleniştii de la Colegiul Sfîntul Sava, din anii aceia : Athanasie Joja, Ion Filionescu, N. Toma, G. Nica, Corniv şi alţii. Dacă mai aveţi nevoie de argumente în această direcţie, întrebaţi-i pe colegii noştri George Macovescu, Mircea Grigorescu, Tiberiu Ricci şi pe toţi aceia care onorează ţara prin hărnicie şi modestie, deprinse încă de pe atunci, de pe băncile de la colegiul Sf. Sava. Am fost o generaţie greu încercată, care s-a salvat exclusiv prin muncă. Cei răsfăţaţi s-au risipit ca pleava. Trebuie să spun însă, că tot ce era copiat de mînă era, implicit, şi bine învăţat. Chiar şi azi vă pot recita versurile lui Homer, **despre drama expatriatului,** care este Odiseea sau texte de artă politică primitivă, în limbajul lui Xenofon, în „Anabasis“. Asta, poate şi pentru că la secţia clasică, la Sf. Sava n-am avut colegi !...

— Cum adică ?

— Adică aşa : în clasă, patru ani de zile, ne aflam doar doi — profesorul şi eu. Exista şi un avantaj : fiind singurul elev în clasă, eram şi cel dintîi !

— Reîntorcîndu-ne în timp, aş vrea să vă întreb ce vă mai amintiţi de primele lecturi ?

— Mama avea un singur demon : pe mine. M-a „supraalimentat“ cu lecturi. Aveam impresia că se întreabă : „Oare ce va citi mîine băiatul acesta ?“. Învăţasem limba franceză, încă înainte de a merge la şcoală. Asta mi-a dat posibilitatea să am acces, nu numai la literatura franceză, dar la tot ce găseam tradus în limba lui Voltaire. Marea mea fascinaţie a fost, fără îndoială, literatura rusă : Dostoievski, Tolstoi, Kuprin, Gorki. Mai tîrziu, cînd am ajuns la „Rampa“ am tradus şi publicat **„Spovedania lui Stavroghin“**, în foiletonul ziarului.

— Dintre scriitori români, spre cine se îndreptau preferinţele dumneavoastră ?

— Avînd marile repere ale literaturii europene, încă de la o vîrstă fragedă, preferinţele mele, cum le numiţi, pentru scriitorii români, erau mai restrînse. Îl iubeam pe Eminescu ; el era cunoscut ca „tatăl nostru“. Citeam cu veneraţie pe Coşbuc, Goga, şi întreaga creaţie literară a secolelor de suferinţă naţională.

2. „Nicolae Titulescu, profesorul meu de «propria causă»“

— Ceva mai înainte spuneaţi că, mai tîrziu, cînd aţi ajuns la „Rampa“... Cum aţi ajuns la „Rampa“ ?

— Am trimis trei strofe, în total douăsprezece versuri, la acest ziar de teatru, literatură, artă plastică, muzică, sport etc. Directorul Scarlat Froda, care tocmai publicase cronica cea mai poetică pe care am citit-o vreodată, despre „Heidelbergul de altădată“, m-a invitat să mă cunoască. El însuşi mi-a mărturisit că se aştepta să fiu o poetesă, o fată ! Mă rog, nu trebuie să brodez prea mult în privinţa asta ! Dar, pe atunci, se zicea : „În presă intră cine vrea, şi rămîne cine poate“ !... Am cunoscut, la „Rampă“ spirite fermecătoare, pe : N. D. Cocea, Porsena, Tudor Muşatescu, Vasile Timuş, Ion Massof ş.a. Primele mele convorbiri duminicale, cu oamenii excepţionali, în „Rampa“ le-am publicat, începînd din 1926, «De vorbă cu X, despre el şi despre alţii». Astfel, am trăit în anii aceia sub vraja unor oameni ca Al. Davila, Iacob Negruzzi, T. Arghezi, M. Sadoveanu, George Enescu, Panait Istrati, Minulescu, Leon Feraru, Adrian Maniu, Ion Pillat, Horia Furtună... Tudor Muşatescu a deschis o breşă înspre teatru, şi astfel convorbirile noastre duminicale s-au înfrumuseţat cu un alt curcubeu.

— Aveţi şi alte amintiri din perioada aceea ?

— Într-o bună zi a venit la redacţie un domn Teodorescu, pe care-l cunoşteam de mai bine de zece ani. Băiatul lui, Eliazar, îmi fusese coleg de promoţie, iar domnului Teodorescu îi purtam plăcute amintiri : domnul Teodorescu dîndu-ne dulceaţă, domnul Teodorescu povestindu-ne, etc. Şi, în acea zi, la „Rampa“, domnul Teodorescu venea spre a-mi face o surpriză : să-mi ofere un volum cu poeziile sale, intitulat **„Cuvinte potrivite“** ! Era Arghezi !

A doua amintire se leagă de un alt ilustru şi mare bărbat : Nicolae Titulescu. Scrisesem despre cartea unui craiovean ; nu ştiam că e prieten cu Titulescu. Citind cele scrise de mine, Nicolae Titulescu mi-a transmis că vrea să mă cunoască şi m-a invitat la el. Primul lucru pe care m-a sfătuit să-l fac a fost acela de a-mi satisface stagiul militar. Cînd m-am întors din armată, mi-a spus : „Trebuie să lucrezi la o gazetă politică. Ce să faci la „Rampa“ ? Să te-nfunzi într-un cotlon, care nu te poate duce decît, cel mult, spre culisele teatrului ?“. Aşa am ajuns la „Curentul“. Pot spune că Nicolae Titulescu a fost profesorul meu de „proprie cauză“. Am început să lucrez cu el, l-am însoţit în marile sale călătorii de lucru de la Londra la Geneva, de la Paris la Roma, pînă la Ankara. Am fost acreditat la Societatea Naţiunilor, pînă la izbucnirea războiului, cînd nimeni n-a mai fost liber.

— Ce fel de temperament era Titulescu ?

— Olteanul acesta genial avea ceva reavăn, curat ; era uneori copilăros, ca orice om superior. Cînd lucra însă, devenea de nerecunoscut. Privindu-l, îţi dădeai seama că într-adevăr te afli în faţa unui mare om. Dar atît despre el, cît şi despre Arghezi, despre Sadoveanu şi Galaction am să încerc să public o carte inedită, despre oamenii de atunci, sub titlul **„Portrete neverosimile“**, pe care mi le-a copiat recent soţia mea. Am lucrat în presă cu talente dintre cele mai alese : T. T. Brăniştе, Gala Galaction, Cezar Petrescu, Gib. Mihăescu, N. Tonitza, Eman Ciomac, I. Vinea şi alţii. Toţi erau personalităţi reputate. Eu aveam vîrsta de 25 de ani! Mare lucru este de a avea acest capital. Nu existau gratuităţi, nici generozităţi. Scriam mici articole „de coloare“, pentru pagina a doua.

— Ce înseamnă articole „de coloare“ ?

— Scriam despre evenimente marginale, nişte articole în care expresia scrisului, spiritul, documentarea întreceau importanţa faptului comentat.

— De cine aţi fost mai apropiat ?

— De Vinea.

— N-aţi vrea să-mi spuneţi cîteva lucruri despre el ?

— Era un scriitor atît de talentat, încît i se ierta de a fi şi un bărbat frumos, foarte atrăgător, de o educaţie desăvîrşită, neostentativă, un coleg ideal. De altfel, lui îi datorez trecerea mea de la pagina a doua la pagina întîi.

— Cum s-a produs această „avansare“ ?

— Într-o vară, el era din nou îndrăgostit, şi zor-nevoie, trebuia să se ducă, împreună cu noua lui ispită, două luni la Paris ! Dar el n-avea concediu decît o lună ! Mi-a spus : „Mi s-au aprins din nou călcîile. N-am să pot reveni după o lună de la Paris. Începînd cu data de..., ca să nu am nici un conflict cu patronul, scrii articolele politice pentru pagina întîi, mă semnezi şi le duci la redacţie“. Aşa am şi făcut !... Cînd s-a întors, mi-a cedat întregul său salariu — care era de vreo trei ori mai mare decît al meu — dar m-a şi dat de gol ! Într-o conferinţă de presă a spus : „Scrie Romulus al nostru la pagina a doua, dar e foarte bun şi-ntra-ntîia, cînd semnează... Vinea“ !...

3. „Generaţia mea a fost o MARTORĂ de briliant — secunzi între două lumi fundamental deosebite“

— În această vreme, în care făceaţi gazetărie, scriaţi şi literatură ?

— Nimeni nu-şi ostentează primele încercări. Eu m-am născut în literatură, ca melcul în coaja lui !... I-am arătat cîteva lucruri lui Arghezi şi i-am povestit că am nişte insomnii cumplite. M-a învăţat următorul lucru : „Uite ce e, dragă : pune-ţi ceva pe noptieră, ceva care-ţi place. Lapte, de exemplu. Şi cînd te trezeşti, noaptea, în loc să-ţi tot zici „de ce n-oi fi putînd dormi“, bei o gură de lapte şi zici „ce bine că m-am sculat să beau o gură de lapte“ ! Şi uite aşa o să te linişteşti“. Era paternal şi blînd Arghezi, în anii aceia... Revenind la literatură, dar rămînind la Arghezi, vreau să-ţi spun că el mi-a scris o prefaţă pentru „Adorata“, dar mi-a trimis-o prea tîrziu. Am publicat-o într-o revistă care se numea „Cronicarul“. În prefaţa aceea a evocat el tripla noastră prietenie : domnul Teodorescu, Eliazar şi eu !...

— Cum aţi debutat ?

— Debutăm în fiecare zi. Niciodată n-am mai avut vîrsta de azi. Folosim experienţă veche, la împrejurări absolut noi. În artă nu există „profesionalism“, nici „homo faber“, nici artizanat. Zaharia Stancu a ales din paginile „Contimporanului“ (pe care-l publicau Ion Vinea şi Marcel Iancu), cîteva poezii publicate de mine, şi astfel, graţie „Antologiei“ sale, Lovinescu însuşi m-a apreciat ca poet, în lirica cea mai nouă de atunci. În realitate, pentru mine, marea poezie se află în proză, unde metronomul, rima, ritmul şi metrica nu debilitează viaţa. Dacă vorbele n-ar rima, cunoaşterea poetică ar fi incomparabil mai legată de activităţile umane. Vrînd-nevrînd, cîntăm la o orgă de aer vibrant, prin fiecare frază ! Veţi fi surprins aflînd că am publicat cîteva poezii chiar în revista Dv. la „Luceafărul“, una despre „Delta Dunării“, alta „Alăuta“, cu aluzie la eroul constructor, foarte actual : **„Cînd am fost la ceasul greu, / Alăuta mi-am fost eu“.** Am scris un singur volum de lirică, încă nepublicat. Ca să produc plăcere tuturor, l-aş intitula : **„Nu mai fac“** !...

— N-aţi publicat primele versuri chiar în revista elevilor de la Colegiul Sf. Sava ?

— Da ! Revistele elevilor au un rol educativ remarcabil. Este mai înţelept ca un tînăr să diavolească alfabetul şi să flirteze cu Muza, decît să vegeteze în mireasma de doagă a bodegilor ! Generaţia noastră nu avea nici costume, nici bani, nici nu ştia să danseze. Unica ei salvare era de a se cufunda în cărţi.

— Aş vrea să trecem la debutul propriu-zis, adică la „Viaţa minunată a lui Anton Pann“, publicată în 1928, în colaborare cu Sergiu Dan.

— Bucuros. Sergiu Dan a fost, chiar de la debut, de o inteligenţă seducătoare. Istoria ne situează prin vîrstă, între rîndurile soldaţilor din primul război mondial. Războiul a lăsat în urmă trei mari categorii : morţii, invalizii şi... decoraţii ! De la generalul Averescu, pînă la mareşalul Antonescu, scriitorii, artiştii, pictorii n-au putut fi mai mult decît un cimitir de idealuri, sub piatra tombală a conservatismului. Tinerii n-au acceptat situaţia de subalterni, şi găsim tineri democraţi în mai toate redacţiile, martorii epocii şi briliantii-secunzi, între două lumi fundamental deosebite.

— Cum aţi scris „în doi“, „Viaţa minunată a lui Anton Pann“ ?

— Arghezi a fost omul care a reînviat figura lui Anton Pann, cel mai mare poet român, înainte de Eminescu. El a presimţit just rostul boemului dascăl — Anton Pann, într-o societate nepregătită pentru a-l primi şi preţui. Am discutat cu Sergiu Dan, în mizeria aceea rezervată scriitorilor. Prînzeam împărţindu-ne porţiile pe din două, şi ne schimbam cravatele între noi, ca să părem a avea mai multe ! Simulam bunăstarea, aşa cum alţii simulau mizeria !...

Ne-am împărţit cu amănuntul timpul liber, pentru a studia, la Academie, documentele referitoare la Anton Pann, pe urmele lui Theodorescu G. Dem. Am găsit atunci valoroase manuscrise tăiate cu foarfeca, pentru a se face din ele capace la „gavanoase“ de dulceaţă, am constatat că „dulcii“ noştri liberali tăiaseră cu acul şi cu lama de ras unele articole politice ale „conservatorului“ Eminescu !... Dar unde să scriem cartea ? Am scris-o prin localuri, unde beneficiam de lumină electrică gratuită ! Cînd totul a fost dus la bun sfîrşit, şi am fost întrebaţi, ca şi azi, cum am reuşit să evocăm împreună fresca unei epoci, Sergiu Dan, care părea a fi mai puţin emotiv decît mine, a răspuns cu umor amar : „Eu am scris consoanele, iar Dianu vocalele“ !...

— Tot nu rezultă clar cum aţi scris-o !

— Noi am contopit documentarea, iar la transcriere, fiecare a dictat celuilalt capitolul respectiv din planul cărţii.

— Exact acest moment mă interesează. Oricît de prieteni eraţi, oricît de comun era planul după care vă documentaseţi, îmi vine greu să cred că puteaţi avea, chiar tot timpul, aceleaşi păreri despre viaţa, unele dintre momentele ei, a lui Anton Pann, despre opera lui. De fapt vreau să vă întreb care este secretul colaborării în cazul scrierii unei cărţi „în doi“ ?

— Am avut, cum să nu, „discuţii“, mai ales cînd am ajuns la momentul 1848. Eu aveam unele păreri mai puţin realiste, cu privire la acea perioadă. Nu eram sigur dacă era o revoluţie făcută, cu sau fără popor. Mi se părea mai mult că fără. Gîndeşte-te, Bibescu îi arestase pe toţi cum şi cînd a vrut. Magheru îşi rostea discursurile pe butoaie şi multe dintre cele scrise de el, citite, păreau ridicole. Vasile Alecsandri era „bolnav diplomatic“ !...

În ceea ce priveşte secretul scrierii unei cărţi în doi, cred că el nu stă într-o ciocnire de rivalităţi, ci într-un spirit de permanentă dar superioară şi, mai ales, reciprocă stare de înţelegere. Aşa cred că au făcut-o şi fraţii Grimm, şi fraţii Tharaud şi mulţi alţii. În ceea ce mă priveşte, „Viaţa lui Anton Pann“ nu a fost o carte scrisă, în nici un moment, «à contre coeur», ci mereu cu iubire şi stimă pentru suferinţele poporului.

— Cum a fost primită cartea ?

— Extraordinar ! Pe banderolă, cartea a fost recomandată de Goga !

— Cine a scris despre ea ?

— Cezar Petrescu, Perpessicius, Călinescu, Cioculescu, Vinea, Şuluţiu, Aderca, Lovinescu. Vaste capitole ale cărţii au fost publicate de Camil Petrescu, în „Universul literar“, al cărui director i-a fost, înainte de 1928.

— Care vi s-au părut a fi cronicile cele mai exacte ?

— Cele ale lui Cioculescu şi Perpessicius.

— Pentru că aţi pomenit aici nume ilustre, mai ales de critici, vreau să vă reamintesc ce scria G. Călinescu despre dumneavoastră, la pagina 712 a „Istoriei...“ sale : „Ar fi nedrept, într-o literatură încă restrînsă, a nu cita romanele lui Romulus Dianu, romane de magazin ilustrat, ce-i drept, croite şi înseilate rapid, dar dovedind o tehnică franceză şi un umor de blazare, superioare adesea industriei lui Cezar Petrescu“. Cum vi s-au părut atunci şi cum vă apar azi cele scrise de Călinescu despre literatura dumneavoastră de pînă la acea oră ?

— Atît Călinescu, cît şi Cezar Petrescu, după 1945, au fost membri ai Academiei. Dacă absolutizăm ceea ce aţi citat din critica lui Călinescu, rezultă că cel puţin unul dintre cei doi scriitori nu şi-ar fi meritat onoarea de academician ! Părerea mea este că Toată-Lumea este mai inteligentă decît domnul de Voltaire ! „Enigma Otiliei“ şi „Scrinul Negru“ dau măsura geniului de prozator al lui Călinescu şi l-am admirat totdeauna. Dar cînd el a scris pentru teatru, sau poezie lirică, sau cînd a bombardat cu prăjituri cu frişcă, la „Capşa“, pe bravul critic N. Davidescu, el n-a fost tot atît de rezonabil ?

— Pentru epoca aceea, găsiţi un critic cu o vocaţie mai mare decît a lui Călinescu ?

— Călinescu are în scrisul lui un „vino-ncoace“ irezistibil, de artist, dar nu şi o inimă rece, de magistrat. Pentru mine, romancierul Călinescu este mai strălucit decît criticul. Vocaţia de judecător, care n-a cedat altor veleităţi, a fost Şerban Cioculescu, care a muncit ca un eremit, ani de zile, în presa de stînga, harnic în brazdă, sagace în prezentarea operei lui Caragiale, critic de vremuri grele, primul care a analizat cu adîncime opera lui Arghezi, sub bombardamentul de foc al lui N. Iorga. Ca un viteaz cal de tun, Cioculescu nu s-a intimidat de nimeni şi de nimic. Nu şi-a arogat stilul elegant al lui Emile Faguet, n-a făcut dantelărie critică. El şi-a păstrat faţă de opere şi scriitori probitatea intelectuală a lui Ibrăileanu, a lui Perpessicius. Acestea zicînd, nu scad întru nimic fastul de talent al lui Călinescu.

— Care au fost raporturile Dv. cu Lovinescu ?

— Lovinescu era o comoară, ca şi Camil Petrescu, sau ca G. Călinescu, dar eu n-am frecventat cenaclul din strada Cîmpineanu, fiindcă mi se părea un lux de timp, o risipă de mărunţiş inteligent, cu mult cuconet guraliv sau monden. Din condiţia socială în care m-am născut, eu n-am ieşit decît prin muncă continuă şi grea. Timpul meu însemna bani, singurii mei bani ! Cu puţin înainte de moartea lui, l-am întîlnit pe Lovinescu, ne-am plîmbat şi i-am explicat ce mă ţinuse departe de el. „Domnule Dianu, nu prea m-ai iubit“, mi-a reprosat. Dacă mi-ar fi plăcut fanfara succesului imediat, m-aş fi făcut actor sau balerin, sau sportiv de performanţă. Am fost şi am rămas un om sfios, şi am oroare de orice cabotinaj. Lovinescu a înţeles. Din istoria lumii ador două umbre feminine liniştite : Hellene Keller, surdă-mută-oarbă, care a scris totuşi trei cărţi geniale, şi compozitoarea Thereza Paradies, care, oarbă fiind, a învăţat totul, în afară de arta contrapunctului !... Tăcerea începe să fie de aur, totdeauna cînd e prea tîrziu !...

4. „A trebuit să trăiesc o viaţă, pentru a-mi înţelege propria viaţă“

— După doi ani de la apariţia „Vieţii lui Anton Pann“, aţi publicat „Adorata“. De data aceasta o semnaţi singur, aşa încît mi se pare adevăratul dumneavoastră debut. Are vreo „istorie“ deosebită ?

— „Adorata“ este un roman-cîntec al adolescenţei. Toţi eroii „Adoratei“ sînt nişte îngeri ultragiaţi de societatea burgheză, mutilaţi, învinşi. Aşa cum am spus şi altădată, „libertatea“ aceea era de fapt destrăbălarea indiferenţei partidelor şi guvernelor faţă de problemele viitorului. De ruşinea realităţii, stratul social de mijloc (Mittelstand-ul) lipsit de bunuri concrete, îşi cumpăra aparenţe. Burghezia era ca un tramvai care ducea mortul-sănătos, pînă la cimitir, cu preţ redus !... Romanul a avut un succes nesperat. S-au vîndut fulgerător, în 50 de zile, două ediţii, dintre care una era ilustrată, pe hîrtie „chamoix“, de artistul-pictor Sin. „Adorata“ este un portret care suspină, mai mult decît „Nopţi la Ada-Kaleh“, sau „Tîrgul de fete“.

— Cine a scris despre ea ?

— Cam tot cei care scriseseră şi despre prima carte. Şi „Adorata“ a fost excelent primită. Camil Petrescu mi-a spus „Ai ratat pe puţin o carte genială“, dar cam exagera Camil !

— Vorbiţi puţin despre Camil Petrescu !...

— Era adorabil, de o inteligenţă extraordinară, un solist al conversaţiei, iritabil, avea numai fulgere şi cartuşe în gură ! Era artăgos, şi sărea, din te miri ce. Mi-amintesc de o iarnă cu zăpadă mare. Împreună cu Vinea şi Camil am intrat la restaurantul „Élysée“. Camil i-a strigat „garcon“-ului : „Mie să-mi dai o ţuică fiartă !“. Un necunoscut, care intrase imediat în urma noastră, a spus : „Şi mie una“. Camil a sărit ca ars ; „Dumneata, dacă vrei o ţuică, spune : Dă-mi, te rog, o ţuică, nicidecum : Şi mie una, că nu eşti cu mine“ ! Şi pentru că a venit vorba de acea seară, hai, să-ţi mai povestesc ceva. Uite, n-am înţeles niciodată cum nişte oameni atît de dotaţi, cum erau Camil, Vinea (şi nu numai ei), pot discuta la nesfîrşit pe o „temă“ de ...nediscutat. În seara aceea s-au ciondănit pe chestiunea „Cine e mai mare ? Stendhal sau Proust ?“. Vinea „ţinea“ cu primul, Camil cu cel de-al doilea. La un moment dat, Camil m-a întrebat „Tu ce crezi ? Stendhal ori Proust ?“. I-am răspuns : „Gîsca e bună ca gîscă, peştele ca peşte“. El s-a enervat cumplit şi mi-a spus : „De mîine nu mai scrii la „Cetatea literară !“. Omul acela eminent şi desfătător, deraia, citeodată, ca o jucărie stricată. Avea calităţi şi defecte admirabile !

— ... Să trecem la altă întrebare : Regretaţi vreunul dintre lucrurile pe care nu le-aţi realizat ?

— Regret, printre altele, de a nu fi tradus, în anii tineri, un roman „ORO“ (Aurul), de Blaise Cendrars. Iată-l, în rezumat : În timpul Reformei, în Elveţia, un oarecare Suter, (un fel de „escu“ elveţian), s-a despărţit de soţie, şi a trebuit să se expatrieze, de la Basel, în America. Pe noul continent, el s-a tocmit ca slugă. După trei ani, cu ardoarea elveţiană, el economisise bani şi-şi cumpărase pămînt, pe care l-a acoperit cu plantaţii roditoare, avea şi turme de cornute, în California. Într-o zi, la nişte socoteli cu ciobanii lui, pe un tăpşan de iarbă, pe malul unui riu, Suter a ricilit o stîncă, cu un tîrnăcop, iar stînca s-a rostogolit spre apă : era o enormă pirită auriferă. El a rugat pe ciobani să nu trădeze acest secret nimănui, că îi va îmbogăţi grabnic. Unul însă nu şi-a ţinut gura, şi a vorbit prea mult de aurul perimetrului lui Suter. Mii de emigranţi au năvălit pe plantaţia elveţianului, au tăiat pomii, au instalat corturi. Suter i-a chemat la judecată. Un judecător integru i-a dat cîştig de cauză. În noaptea ce a urmat, tribunalul a ars pînă la temelii. Înainte de altă judecată, Suter şi-a adus în California pe băiatul care era avocat, la Basel. Acesta a fost imediat asasinat. Al doilea băiat, pe care l-a chemat din Elveţia, a trecut de partea invadatorilor. Într-o dimineaţă, a fost găsit, pe treptele tribunalului, cadavrul unui bătrîn care avea doi desagi, de gît : într-unul se aflau nişte resturi de mămăligă, iar în celălalt, Suter avea acte care dovedeau că el este proprietarul oraului San-Francisco (se clădise oraş, pe pămîntul lui !), dar nu exista nici un judecător în lume, care să-i dea dreptate, **fiindcă raţiunea socială este mai puternică decît raţiunea de drept.** Editorii au respins oferta mea de a traduce acest roman. La scurtă vreme, a izbucnit al doilea război mondial. Mi-a trebuit să trăiesc o viaţă întreagă, pentru a înţelege bine fortele naturii, la care m-am referit în cărţile mele de mai tîrziu, „Trandafiri de octombrie şi alte surîsuri“, „Fauna Bufonă“ şi alte scrieri uitate.

Reporter

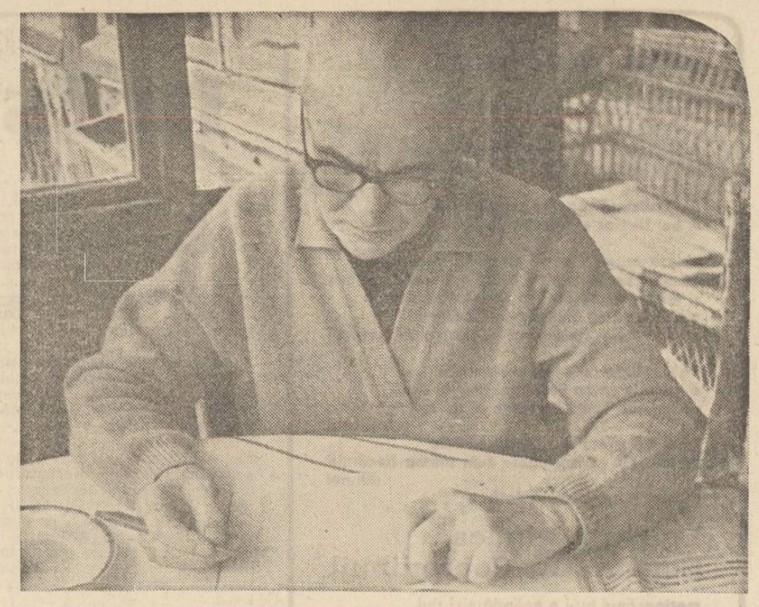

Prietenul de departe

Cu prea puţine zile în urmă, în compania poetului Dorin Tudoran, ascultam fermecaţi, sub umbra paşnică a pomilor stranii şi singulari de la Mogoşoaia, destăinuirea tulburătoare a unei experienţe. Ceremonios şi delicat, Romulus Dianu ne istorisea înfăţişarea multor decenii ale vieţii noastre spirituale pe care a cunoscut-o îndeaproape.

Speram în secret că interviul colegului meu avea să redescopere multora personalitatea marcată de o profundă intelectualitate a scriitorului Romulus Dianu. Nu aş fi scris aceste rînduri despre Romulus Dianu pe care l-am îndrăgit spontan, pentru totdeauna, întîi de toate, nu le-aş fi scris din pudoare, dar un destin incontrolabil ne-a urmărit cu o fatalitate care nu poate să nu ne trezească mînia. Moartea ne-a răpit mereu bătrînii noştri frumoşi, Părinţii, Maeştrii, Prietenii, tocmai în clipa în care mintea şi sufletul nostru îi realiza ca pe o adevărată prezenţă plină: prietenul dispărut acum, ne rămîne prietenul de departe; regretul înlăcrămat pentru această despărţire neconformă inimii ne lasă numai speranţa unui cult : al prieteniei.

Cezar Ivănescu

poezia tînără

Vasile Igna

Acuitate a senzaţiei şi elevaţie intelectuală, dar şi o anume sofisticare a emoţiei trădează cele două volume de poezii Arme albe *1969 şi* Fum şi ninsoare, *1972, de Vasile Igna (n. 4 martie 1944 în Ardusat — Maramureş). Autorul îşi presară cărţile cu epigrafe din Rimbaud, Max Jacob, S. John Perse şi T.S. Eliot cu care nu are totuşi înrudiri, deşi unele versuri sînt livreşti sau reprezintă parafraze, precum* O amintire a lui Robinson : *„Preabunul Vineri mi-a uitat grădina / sădită dintr-un singur bob plăpînd / crescută din neliniştі şi din vina / de-a nu uita că aerul e flămînd, / Preabunul Vineri azi sădeşte în nisip / cărări ce ocolesc ciudata-mi casă / îmbogăţind tăcerile din rit / cu ierbi nesărutate-n veci de coasă, / Preabunul Vineri mi-a uitat cărarea / şi pietrele îi plîng absenţa înăbuşit, / albastre racle pregătеşte marea / Preabunul Vineri şi-a sărbătorit / în veci neterminata lui călătorie. / Întreaga insulă plîngea înăbuşit. / Preabunul Vineri a uitat să fie“.*

Va să zică un poem pe tema absenţei. Iată şi unul asemănător pe tema iluziei (Fata morgana) : *„Încercat, călăreţul a prins pustiul să-l uite / cu apa luată e drumul acesta puţin străbătut / cămila ascunsă în propriul singe-a uitat să ajute / stăpînul ce-i este povară plăcută şi scut, / cu propriul drum în deşert e mai aspră sosirea / de mult aşteptată la gîndul ghicitului rost, / cu fiece pas se apropie mut risipirea-mplinirea / nimbată continuu de-o Fata morgana ce nu e şi-a fost, / creolul perete al lunii zadarnic îşi cearcă / puterea în raze ascunse hoteşte în zi, / petrecem miraţi în atavica, veşnica barcă / eu — zeul solar ; eu — Fata morgana a nu fi şi-a fi“.*

Trecem peste poemul Ciclul doi *cu imaginea unui „peşte-far ireal şi absurd... frate morţii de mal“ din care nu se înţelege mai nimic, pentru a cita viziunea apocaliptică din misterioasa poezie* Domesticum : *„De vom fi revenit din marginea cetăţii / ne fie ceasul inscrustat cu apă vie / de va lipsi oglinda jumătăţii / va creşte drumul paşnic sub cimpie / şi vor muri proorocii înainte / de-a fi aflat venirea noastră aici. / Un vînt va bate cu sclipiri de fulger / peste nevoia gîndului-arici. / Vom fi, poate, slugarnica bătaie / a toacei transformate în ecou / livada aurită sub văpaie / de flacără întemniţată-n ou / ori muget întrerupt al vacii sacre / hrănind cu trupul călător străin, / ori pragul spre domnia unei racle / cu vrajbă-nmormîntată în stăpîn. / De vom fi linşi de flacără la poartă / Zidul cetăţii s-ar surpa cu ură / Legendă trează în convoi şi zgură / cernută singular peste cetatea moartă“.*

Aerul enigmatic, ocult, învăluie şi poezia de cunoaştere, modelul fiind aici Lucian Blaga (Felix qui potuit rerum cognoscere causas) : „Cine va veni după noaptea de înţeleaptă glorie / să despletească părul tău de ceaţă / ochi să aibă şi să nu vadă / urechi să aibă şi să nu audă / pasul să-l potrivească cu mersul / înghеţat al stelei ? / / O, aceste neînsemnate lucruri / muţenia lor o laud / muzica lor o ascultă / lor mă închin / în albe catedralele frigului / / fericit cel ce cunoaşte cauza lucrurilor ; / / într-o îndepărtată patrie a cristalelor / imnul din cuvinte drepte se alege“.

Reîntîlnim aceeaşi poezie a absenţei provocatoare de neliniştі în Fum şi ninsoare, *Blaga constituind modelul constant : „Un Duh deasupră-ne se plimbă / ori încotro fugim ne e în preajmă / Am vieţui desigur în umbră grea de fapte / dar unde eşti ? / Îmi zic nu vede poate ochiul... / şi trec prin roi de viespi / petrec un roi de fluturi / semn că ai fost găsesc / dar nu ştiu semnul / şi rege sunt poporului de cuci“.*

La tema absenţei putem trece şi poezia Înalte teritorii, *cu proiecţia unor ţinuturi stranii, cu prosimiani ca în eocen, împinse în septentrionul glacial, sub stăpînirea unui nervalian prinţ palid : „E ger în Atlantida, palide prinţ şi domn / trec sănii de-ntuneric şi elanii / pasc încă iarba ce-a rămas din anii / amurgului de secul şi de somn / lemurieni gingavi şi trişti arici / ne stau de pază-n preajmă, şi alături / nu mai e loc, o nu mai e aici / dar cărei lumi poţi oare să te-alături / sfînt* care-i din ogivă să-ţi răspundă / semn că în frunză clorofila moare / cînd vieţuieşti în înghеţata undă / şi-n ochiul păsării necălătoare / noi stăm în frig preapalid prinţ tăcut / şi-ncet ne stingem ca o pleoapă arsă / zăpezile ne-nmormîntează şi revarsă / lumina lumii semne vechi pe scut“.

Alteori dăm la Vasile Igna de un peisaj mai senin, bucolic, căruia poetul îi murmură din flaut de jad sau îl contemplă solemn ca în marile poze romantice : „Cît de înaltă a crescut gentiana / frumoasă fată rătăcind / prin fiorduri ! / totul aici a rămas neschimbat / copacul e mai sigur / cîinele bătrîn a murit / sufletul lui o altă patrie străbate / / iată limanul acesta plin de verdeaţă / limacşi melancolici îl locuiesc / pe deasupra incineratelor liniştі / poetul tace tînăr înfăşurat în amurg... / / apoi această patrie de grîne / far stins la marginea vieţii / ochi mai verde decît începuturile lumii : / fluier de jad la fîntînile serii / poetul / cîntec de laudă murmură“.

Vasile Igna nu e un epigon, ci un descendent vrednic al lui Blaga, urmat şi în exerciţiile de stil folcloric : „Plin ciorchin de lîn pelin / peste creste fără veste / dar alin şi chin închin / din poveste mult mai este... / ochi nu-i fie de deochi / veacul fericit priveşte / dezbrăcînd sute de rochi / solzii biblicului peşte / oare cui să-i spun şi cui / plînsul lumii să i-l dărui ? / Lume zic şi lume nărui / pling de dorul nimănui“.

Al. Piru

Dan Mutaşcu

Într-o după-amiază

riul gîndeşte păstrăvi şi-i face să plutească
parcă printre pulpele fecioare parcă pînă unde
coceşii cîntă cerul se prăpădeşte
şi aer frumos e peste mare

cineva spune în coşul pieptului meu poeme
despre căsătoria între soare şi un bob de linte
şi nimic despre asediul Constantinopolului
nici uzurparea Siciliei ochii ibovnicei
ard ca jocuri de artificii în cinstea singurătăţii

un vînt legat la ochi se-mpiedică
şi cade în calea Fecioarei tocmai cînd
cerăbii de Tunix borţoase şi de seftiene şi de untdelemn
într-n Bosforul cel de toate zilele
făcîndu-ne să înţelegem cum mama fiecărula din noi
se face ner odată şi odată

La ce se gîndea Constantin Copronimul

mesteacănul nu-i o oglindă nici riul
dar albă-n bătaia lunii e memoria
de nimic încorporată de nimic recunoscută
ca şi cum urechea n-ar fi auzit
şi ochiul de rumeguş n-ar fi văzut curcubeul

aşa că memoria-i ca o carne lichidă
mai subţire decît somnul
e un moloz de stele şi un răspuns
ca un grăunte de muştar

memoria surîde cu obrajii ca doi prinţi consorţi
egali şi nobili proşti şi fericiţi
iar cerul e asemeni frunzelor
înlăturînd răul şi alipindu-se binelui

şi eu nu trebuie să plec pînă în Antiohia
spre a putea afla că nucile dau somn
că izul vioarelor alungă greţurile
iar soarele — a slăbit ca un cărăbuş

şi-n toată vremea asta de comploturi şi de cruciade
marea invidiază ţărmul
şi cine-ar putea jura că nu-i aşa?

Pavel Silenţiarul

singur cînd toţi te cred acoperit de aplauze
ca un chiparos de vrăbii
cînd armura ta strălucitoare ca un paradox
e atît de uşor de străpuns de lăncile longobarde

singur de sus pînă jos şi în rouă
cînd te simţi asemeni unui cerb alb
căzut într-un riu îngheţat
şi îngheţînd şi el pînă-ntr-atita
încît la mal trăgîndu-l oamenii îşi fac
(tăindu-l cu topoarele) oglinzi din el

singur într-o splendoare şi-ntr-o tristeţe
pînă cînd Sfînta Sofia începe să-njure
pînă cînd toţi luceferii: sînt duluri de argint

a scrie un poem
a sparge un ou în fruntea
unui cal deocheat
iată ce-nseamnă să fii Paul Silenţiarul.

Iosif Genesios despre mai multe lucruri

despre liniştea sufletului vorbeşte floarea
şi-n vremea asta strălucitoare-i sarea orei
cum numai casca unui călăreţ bizantin
coborînd panta unui vulcan albastru
mai poate fi

despre liniştea sufletului vorbeşte ploaia
şi amintirea
acest prun de cenuşă
înflorit

despre liniştea sufletului vorbeşte vîntul de după-amiază
şi pune întrebări la care nu pot răspunde ţinţarii
şi pacea are picioare de aur
călcînd pe scorpii şi pe şerpi ca
pe file de hronic

despre liniştea sufletului vorbeşte riul
care se face din răspuns întrebare
şi curge înapoi

Georgios Monachos

nu sunt vă jur nu sunt
filosoful care
văzînd un măgar mîncînd smochine
şi bînd vin a murit de ris

şi dacă scriu despre Josephus şi Platon
ori despre cer cuarţ vînt
o fac fiindcă ştiu că-nţelepciunea
nu durează decît pînă devine comerţ
nu sunt nici gata să rid
că linia cea dreaptă-i un triunghi
triunghiul cerc
iar cercul sferă
ori să aud că-n ţipetele de dragoste
ale cocoşilor sălbatici
accidentul e substanţă corpul spirit
iar măduva fierbinte-a cimpului
se umple de răcoare.

liniştea aceea sălbatecă

Octavian Stoica

Stere era acum altul, mai subţire părea şi mai legat, doar ochii îi avea stinşi parcă în apă ca pentru deochi, încercăraţi, dar nu mai tăcea închis în el şi trist muiereşte ca mai-nainte, căpătase nu ştiu cum un ris anume, scurt şi gîlgîit, cu buzele răsfirinte de i se vedeau dinţii. spunea cui voia să-l asculte că de bani nu-i pasă, că o viaţă are, nu două, şi se purta numai cu cămăşi albe de ginere, credeai că-i mire, inelu-i mai lipsea şi cravata în dungi vişinii ; cei doi, Scarlat şi Mitu, îl vedeau de departe, prea vesel era ăsta ca să nu-nsemne asta ceva ; paceaura lui Mitu care venise într-o dimineaţă la hale să-şi ia tainul şi-l văzuse rizînd, — Stere i-a zîmbit doar, cum dracu s-o uite, — le-a zis chiar că nici ăstuia n-o să-i mai sufle mulţi în borş deacum înainte, parcă are busuioc uscat în sîn, parşivul, n-are mers de venetic, n-o să mai plece de la Dunăre decît atît cît îi ţine apei mirosul, pînă la fîntînile acelea cu miros sălciu din cimp şi cu o tigvă de cal bătută în cuie lungi pe lemnul cumpenii şi care poartă în fundul lor adînc, încolăciţi, ţipari negri şi lucioşi, groşi cît braţul, s-a făcut Stere curea de şarpe, îi prieşte umezeala.

— Mă, ăsta-i pornit să vă-ngroape, ascultaţimă pe mine că ştiu ce spun mă, vă numără boabele, albanezu, nu poate să ierte, îi întors de la ţiţă, are de toate, sfîrşeşte ea, cu un fel de lăcomie, cu glasul dintr-odată ud şi răguşit.

Adevărat e că Stere muncea de se desnoda şi ciştiga, nu se mai sfia să se spurce cu al altuia, iar la Frosa fusese chiar a doua seară, aşa cotonogit cum era, nici pe el nu-l lătrau ciinii, şi-o iubise ca-n Teleorman, făcînd-o să-i mulţumească cu cruci mari maică-si ce-a adus-o pe lume ca să nu trăiască degeaba. Doar lăutarii, care nu ştiau măsura ca toată sluga, unde-l vedeau acolo veneu şi-i băteau geamparalele ; ţambalagiul înnebunise de tot, din otreapă nu-l scotea, îi lua paharul de dinainte şi i-l bea, hai să-ţi fie de bine, acesta, ai scăpat ieftin şi-ţi merge moara, să aprinzi o luminare de trei lei la icoana lui Sîntul Pantelimon, săracul, că am auzit că ajută necăjiţii şi iertaţii dinspre partea aia, ştii tu care, ori îl cinsteau ei cu cite-un ţoi de tescovină, de secărică, mă rog, cînd se-ntorceau de la vreo nuntă şi erau cu chef şi în paralele, că altfel ce agoniseau mîncau, ce furau puneau deoparte, îl credau la mina lor cu toată cămaşa lui scrobită, albă şi scorţoasă. Aşa a fost pînă în toamnă, devreme, pînă în prima zi cu brumă a lui septembrie, prunele de prin curţi căpătaseră puf ca piersicile dar albăstrui, cînd l-au pescuit cu cîrlige pe Mitu puţin mai încoace de gura Siretului. Dunărea era miloasă şi cărea lemne putrede, Mitu era mort fără apă-n el, alb şi pătat ca o burtă de crap, tăiat de cuţit în pintece, de jos în sus, o singură dată, dar de-a doua nici nu mai era nevoie. Era încă frigul de peste noapte, soarele abia creştea din stufuri ca o bubă dulce şi spre balta Brăilei zburau raţe. Îl întinseseră pe cîteva scînduri de brad luate dintr-o stivă din port într-un capăt al cheilui, către depozitele societăţii **Distribuţia** pe gadrul cărora scria mare, cu galben VEGA-OIL şi OSIN-OIL ; de sub sacul cu care-l acoperiseră îi ieşeau picioarele slabe, fără culoare, cu unghiile negre, iar dintre buzele deschise îi curgea, la răstimpuri, ca un vin, o zeamă ; în jur se adunaseră haimanalele şi ciţiva funcţionari de la N.F.R. şi Scarlat care se uita la fratele său, fără vaiet, cu mîinile

în buzunare, ca lovit de dambla, rezemat cu spatele de firma de tinichea **Trandafirul alb,** OSIN-OIL, **pentru iluminat gătit şi încălzit, produs superior, dublu rafinat, dă lumină vie, arde fără fum şi fără miros,** VEGA-OIL ; fuma numai, şi ţigara-i frigea buzele, dar asta ajută de obicei. Atunci, înainte de-a veni popa să-i citească deslegările şi-a făcut loc printre oameni şi Stere şi s-a oprit la căpătiiul lui Mitu, dar parcă fără să ştie că e acolo, cu ochii pe Scarlat care şi el privea, şi-au stat aşa amîndoi, cu Mitu între ei, învelit în ruptura aceea de sac, chiştocul lui Scarlat se stinsese de mult şi Stere a ris. rîsul lui rînjit, în cele din urmă.

— Să nu fii prost, n-am făcut-o eu, a şoptit el şi nu mai ridea, n-am avut cînd, am aşteptat prea mult şi iar n-o să am linişte... dar noi doi am rămas, adăugă el. S-a întors şi-a plecat tot fără să-i pese de Mitu care mustea, bălţind roşietic sub el, pe lemn şi pe piatra cheiului, ca de lucru care de-acum nu-i mai folosea, aşa cum arunci într-o ladă rochiile de lînă veche ale mamei şi le uiţi chiar dacă ai iubit-o, fratele mai mic a rămas mai departe cu mîinile-n buzunarele pantalonilor de doc albit, pătaţi cu unsori, urmărindu-l cum se pierde-n susul străzii, deşi pricepuse, ori tocmai de aceea. Un căruţaş, omul lui Mitu, se-ajutaseră, c-un cal roib înhămat cu şleauri de fringhie scămoşate, gura de ham doar era nouă, aştepta şi el mai la o parte mîncînd nişte ţiri care puteau, plescăind absent, mai văzuse din astea, nu-i stricau tabieturile. Stere nu s-a uitat în urmă, dar nici nu se grăbea, nu se gîndea la nimeni şi la nimic, se scuturau doar încă o dată în el, parcă aievea, florile de iasomie ale verii trecute : **la ce am primit, pentru ce, pentru cine, trupul acesta adînc şi degeaba, astăzi cînd pot să mai dau doar celor ce au, cînd pe braţele mele, pe piept, veşnicie de lut e iubirea... pentru aceasta voi plînge, doar eu o ştiu, o, cum mai vreau să mi se cutremure umerii, cum singur, cum palid, cum neputincios...**

Lîngă Mitu rămăsese numai Scarlat, Frosa care venise şi ea şi-i aşezase mortului între degetele moi o cruce din prune uscate înşirate pe două beţe de salcie cojite, tot n-aveau să-i împleteaască colaci, şi căruţaşul care întepenise aşteptînd şi-i era şi lui lehamite de toată povestea asta în care intrase pentru doi poli şi-un litru de vin după ce sfîrşea, brinza-i pe bani, ce-a fost s-a dus ; întreba mereu din umbra căruţii sub care se lungise ca să-şi termine în tihnă şi la răcoare, ţirii şi piinea şi ceapa, întinse pe un ziar boţit :

— Unde închinarea mă-sii umblă popa ăla, doamne iartă-mă ?

Mirosea a petrol verde pentru tractoare şi a bălegar proaspăt. Dunărea plumburie începea să fie frumoasă. După-amiază, tîrziu, au plecat şi ei, venise şi preotul, un bărbat între două vîrste cu o barbă lipovenească, încărunţită timpuriu, neîngrijită, zorit şi el să isprăvească.

A doua zi Stere se trezise mahmur. Îl sculase Slavu Mauzoleu să-i spună cu glasul lui fonfăit, mustea cuvintele ca pe-o alviţă, cleioase, că o să mai aibă cu el în odaie pentru cîteva zile doar, nu multe, pe un cumnat de-al lui de la Găieşti, lucrase la silozuri, la grîu, număra baniţele şi le trecea în registre, dar îl dăduseră afară că prea era mototol, prea era moale cu ţăranii care-l cîntăreau din ochi, şireţi şi răi, copilăriţi în Bărăgan, rupeau şi ei de unde apucau, n-alegeau; îşi căuta, zicea el, o piine aici, măcar că nici Slavu nu credea c-o să găsească, dar lasă să-ncerce, să bage şi el deştul în apă după peşte dulce. Nu-i convenea, nici aşa nu era larg la el, dar o lăsase baltă. Slavu era băiat bun, o să se mai stringă cumva, atîta doar că nu-l răbda pe ăla în pat cu el, zisese, nu suferea sudoarea străină nici dacă-i scădea chiria, se-ncruntase el, dar pietrarul îl liniştise, ăluia îi ajungeau două capete şi-un aşternut, astea nu-i lipseau şi era liniştit, nu bea, nu fuma şi nu umbla după muieri, parcă era jurat.

— Doar n-o s-o-nşele pe soră-mea chiar în casa mea, ce dracu', are atîta obraz, domnule... dacă-l prind îl sui într-un tren de marfă şi-l trimit legat înapoi pînă n-apucă să facă copii şi pe-aici, că Sevastei i-a pus în poală opt, opt, auzi dumneata, şi cu asta s-a plătit la dumnezeu de păcate, dacă a avut, zimbise Slavu subţire, dar numai pentru braga pe care-o bea şi pentru că-i calic n-are de ce să tocească icoanele, nu ? !

— Se-nmulţise lumea, era oraşul pestriţ ca un batic cu flori, nu mai încăpeau, dădeau peste margini, mai ales acum cînd după ce leşia fierbinte a verii trecuse, peste cîmpie mai treceau doar hoţii de cai dinspre Rîmnic şi căruţele cu peşte uscat, un om şi-un cline, stîrnind cu duhnetul lor vulpile adormite în paiele goale. Chiar răcoare nu era peste zi dar oricum, începuseră să crape strugurii, dacă dormeai noaptea în vie îi auzeai, iar graurii puri şi sătui, de septembrie, se lăsau puzderie pe haturi, ca lăcustele ; veneau către Galaţi pipite şi-n gară plutea un miros de oaie udă de la baloturile de lînă murdară, descărcate pe rampe, şi a sfeclă, acru, dulceag şi greţos. Mustele verzi amorţeau în zori pe ferestre, bezmetice de umezeală rea. Era o vreme de negustorie cu pricopseală. Nu mîncase, iar Mitu, aşa cum îl văzuse, îi dăduse o spaimă şi-o îndirjire, prea era tînăr ; aşa se-ntîmplă întotdeaua, îţi aminteşti de vorbe care te seacă. **deci, plecîndu-ţi genunchii, lăcrămează, ca cel ce şi-a dat sîngele pentru mine să se plece la rugăciunile tale şi să mă cheme pe mine, amin ;** de obicei nu pricepi ce-nseamnă asta, dar cu Mitu era altceva, ăla căzuse ca un mal de nisip într-un riu, la amiază, cînd nimic nu mai mişcă, nu se stinsese ca o lumină firavă, nu era cuviincios ce i se-ntîmplase, de aceea poate nici nu-l privise decît o clipă, peste umerii celorlalţi, la-nceput, un bărbat sau ce mai rămăsese dintr-un bărbat, ceva lipicios şi împuţinat. Îl ştia pe Scarlat temindu-se şi-i venise atunci aşa, ca o ameţeală cruntă, foamea, voia să se sature şi să iubească după aceea, ar fi muncit apoi pînă la durere şi-ar fi uitat, credea, ar fi dormit, sleit, aşa cum mai făcuse şi altădată, dar îi era foame cum nu-i mai fusese vreodată, era dreptul lui să mănînce şi încă o dată, era flămînd şi era viu, toate celelalte erau palavre. Soarele stătea deasupra, doar pe lîngă ziduri dacă mai aflai o umbră părelnică. Stere cobora către piaţă agale, sunîndu-şi mărunţişul şi citind fără să vrea afişele colorate ale cinematografelor, filme franceze, unul american, **Vocea singelui,** cu Gary Cooper, — actorul semăna cu un cunoscut de-al lui, student fugit de la seminarul teologic din Sibiu — şi ordonanţele primăriei, îngălbenite, tipărite cu litere negre şi unsuroase ; strada parcă se scălda într-un abur de varză şi-ntr-un altul, iute, de griu încins, încolţit ; afişe mari lăudau pe hîrtie verde, groasă şi lucioasă, grafitul **Zebra,** berea **Bragadiru,** tocurile de cauciuc **Palma.** Sub castanii mari cu trunchiurile lor plinse spoite cu var alb, pe băncile înguste, nişte muncitori de la pavaje, ardeleni după straie, îşi întinseseră pe bucăţi de ziar desfăcute, altfel curate, piinea ruptă cu mîna şi slănina groasă de-o palmă şi-şi tăiau cu grijă în felii, roşiile prea coapte, mustoase şi pline de seminţe, iar băieţii de prăvălie cu ochii mari şi negri, traşi la faţă, cu şorţuri dinainte, pătate, stropeau trotuarele ca să se mai potolească praful ; în vitrine, după sticla uşor verzuie a geamurilor, se vedeau şiruri lungi de salamuri şi de alte mizilicuri, pastramă de capră, şunci afumate, tobă, cîrnaţi subţiri de Buzău, borcane cu compoturi de piersică, **Stirbey,** putini cu scrumbii albastre şi cu telemea de Brăila, cutii cu brînzeturi fermentate **Pont l'Evêgue, Cemembert, Brie.** Stere îşi aminti iarăşi de Mitu, de Scarlat şi injură îndelung, cu gura plină de salivă, de toţi sfinţii ciţi îi avea cerul ăsta alburiu ca o izmană, al Dunării şi de zilele lui, prea treceu atitea prin sufletul lui ca printr-o poartă a închinărilor. Ocoli pe partea dreaptă speriind cîteva vrăbii care se lăsaseră toropite pe trotuarul de lespezi, tocit, pe Spiru Haret şi apoi printr-o ulcioară îngustă şi cotită ajunse în piaţă lîngă ceasul aşezat pe un stîlp de fontă

cu tot felul de zorzoane şi îngeraşi de metal surizînd sub cadranul rotund, care de altfel arăta mereu ora unsprezece şi trei minute. Ceasul îl oprise cu vreo doi ani mai înainte un giuvaergiu beat pe care-l lăsase nevasta, fugise la Tulcea după un marinar şi rămăsese acolo, la neamurile ăluia. Nu-l mai reparase nimeni de atunci, însă cel care-l stricase, giuvaergiul, îl chema Mavros, un grec puţintel şi dat naibii, care mai încercase femei în zilele lui, de cîte ori îi mai venea aşa, să se-nsoare, om şi el, trecea pe la halele vechi, se uita la rugina aia încremenită, scuipa amărît şi nu-i mai trebuia, spunea că el l-a plătit să stea şi aşa era, într-un fel era al lui, îi folosea. Aici era birtul cu grădină **la Arhanghel ;** grădina mică era cuprinsă între trei coloane oarbe de zidărie şi avea doar cîteva mese printre care erau hirdae cu pămînt în care se ofileau oleandri şi lămîi pipernicîţi, bolnavi. **La Arhanghel** se minca numai pescărie şi se bea doar vin alb sau roşu, şi venea tot felul de lume, căci afară erau scoase două grătare cu mangal pe care se prăjeau obleţii, albitura frecată cu ardei roşu şi cu sare şi tăvălită prin mălai, de te-nnebunea fumul, nu răbdai

— Ieftin şi frige şi n-are gură să strige, se auzea de departe, grataragiul vindea albitura în cornete ceruite ; cumpărau mai ales spălătoresele tinere, cu sînii tari sub bluzele de mătase lucioasă, simbăta se plimbau pe Corso ţinîndu-se de mînă cîte două, perechi, perechi, iar cînd se-nsera se-ntorceau de pe faleza ripoasă şi se umflau, însetate de sărătură, cu limonadă îndulcită cu pastile de zaharină şi cu bere blondă, la halbă. Pe Stere forfota asta îl aţiţa, se aşeză şi chelnerul care-i căra se mira cînd îl văzu mîncînd nesătul ca scăpaţii din pedeapsă, plachii, borşuri şi marinate de crap şi bînd două sferturi de vin negru fără sifon, aşa că-l întrebă dacă are cu ce plăti, temător ca tot păţitul şi priceput la din ăştia. Stere nu-i răspunse îndată, se gîndea oarecum înveselit că-i acum la pomana mortului, între luminări şi crengi înflorite de măr şi crizanteme, a Albanezului, taică-su merita, a lui Mitu, a tuturor pe care-i mai ştia el, văzuţi şi nevăzuţi apoi îşi ridică ochii spre el, chelnerul se-aplecase, pe ţeasta lui părul rărit strălucea de briantină, avea obrazul uscat, erau rău, trecut prin multe şi-i arătă banii, avea.

— Peştele-i ieftin, jupîne, auzi, şopti el ca pentru-o taină mare, vinu-i scump.

Se umpluse, nu mai putea, îi era cald în cămaşa lui albă, cînd, la masa lui se aşezase fără să-l întrebe un bărbat slab, măsliniu, cu ochii de tătar, alunecoşi, care-şi pusese pe un scaun pălăria tare, împletită de pai de orez, cu panglica neagră, uzată ; ceruse un pahar de vin, ca la domnu', arătase el spre Stere, şi-un rasol de şalău cu cartofi fierţi şi cu unt. Avea să-i spună mai tîrziu nea Aurică chelnerul, dar îl cunoştea şi el, doar nu dejugase ieri în tîrg şi nu trăise între fete mari, era comisarul Ghenade, un poliţist vechi pe care-l şperţuiau toţi, mahărul portului, băgăreţ, rupsese grumazul la mulţi, degeaba-i dădeai, de luat lua, mai mult însă nu se plătea, îl nenorocise pe un grefier care-l intrase în birou, la prefectură, şi-l luase ca pe un prieten de şpriţ, ce mai faci mă, Gicule, venit să-l roage pentr-un hatîr. Se-nverzise Ghenade atunci, nu răbda de astea. Îşi desfăcea încet peştele, mesteca fără să se grăbească, parcă în silă, terciuind cartofii şi turnînd deasupra lămîie, cercetindu-l cu ochii lui mici şi neaşteptat de apoşi pe Stere care acum îşi bea a treia litră de vin, urmărind peste gardul jos de zăbrele ; trăsurile şi tramvaiele şi maşinile puţine : amiaza trecuse şi se desfundau mahalalele de petrecăreţi :

— Auzi, zisese deodată Ghenade cînd isprăvise carnea albă a şalăului, ai avut noroc de Frosa.

— Domnu', l-a privit Stere.

— Domnu' pe naiba, dragule. Îţi spun numai c-ai avut noroc. Ar trebui să-mi mulţumeşti.

— Şi ei...

Bărbatul, dacă nu-l ştiai, arăta atît de cenuşiu, prea cenuşiu, şi de obosit încît Stere ar fi vrut să-i facă cinste, s-o fi ameţit şi-ar mai bea ceva, căuta vorbă. Tăcu totuşi. Ghenade avea întocmai înfăţişarea aceea a pensionarilor statului, îmbătriniţi, care-şi astimpărau ulcerul c-un rachiu, ar fi băut două dar nu-i ţineau cureaua şi rămîneau aşa, la un colţ de masă, cu ţoiul pe jumătate plin de care nu se-ndurau şi cu nişte hamsii scofîlciţi în farfurioară, aşteptînd ore întregi un prieten cu care să se salute, fumînd într-una **Funcţionar** din ţigarete scurte de cireş, gîndindu-se la femeile lor care-i aşteptau, şi care-i bucuraseră cîndva cu tot ce poate da o femeie şi slavă domnului, dar astea trecuseră, se mai îndrăgosteau citeodată de fete, de eleve de liceu pe care nici nu aflau măcar cum le chemă şi atunci purtau garoafe roşii la butoniera hainei de dril, o zi, două, trei, patru, pe care încet le uitau pe acelaşi colţ de muşama mirosind a ţuică fiartă şi a pelin, tabietgii, alt drum nu mai aveau cînd se afla şi nici putere în ei, veneau şi plecau, ceasul acela vechi le atîrna deasupra, îi se acriseră maţele de atîta tescovină, oftau şi mai beau. Ce zăcea însă în ăsta era altceva. Mai ceru deci, în nota lui, încă două sferturi, cu sifon, ca la cumătrie, adăugase Ghenade, ne facem neamuri.

— Aşa, zise Stere, ce-i cu Frosa ?

Celălalt tăcea, clătinînd doar vinul în pahar cu mişcări uşoare, unduloase, făcîndu-i cu palma desfăcută semn lui Stere să aibă răbdare, să nu-l întrerupă, vinul era vineţiu şi uleios, se lipea de sticla subţire, doamne, cît era de slab, nu ducea, ăsta n-avea cum, la muieri pieptoase, late-n băiere, se gîndea Stere amintindu-şi de noaptea aceea şi de Frosa care-l primise rizînd, cu o frică ascunsă, dinţii ei albi erau umezi, sclipeau.

— Habar n-ai, urmă Ghenade, parcă citindu-l, carte deschisă, habar n-ai. Pentru de-al de astea nu eşti făcut tu, n-ai în tine vina aceea de sînge negru care se subţiază la beţie, la furie şi la iubire pe care-o au cei de-aici, ai fost crescut cu piine, nu cu carne. Nici lapte de mamă cred că n-ai avut destul... Nu spun că n-ai vrea, n-ai putea odată, dar ar fi altfel, ca un fel de boală care ar ţine puţin, cîteva zile, sau nici atît, cît să lovşti o singură dată doar, asta se cunoaşte şi ai rămine cu un gust de baltă pe cerul gurii tale... pe tine, dragule, aşa ceva nu te poate linişti... Partea proastă este că nu după ce-ai putea te judecă oamenii, ci după ce cred ei că poţi, după pricină... Vorbea şi continua să roteaască paharul şi vinul din el în cercuri largi, mereu aceleaşi, ca şi cum asta ar fi fost o treabă, iar el ar fi trebuit s-o facă fără să greşească, pe faţa de masă mai erau încă farfuriile cu resturi zăcînd în untura care se răcise şi coji de franzelă, pe primul îl băuse cu înghiţituri mici, dar cu lăcomie stăpînită, acesta era al doilea pe care i-l turnase Stere care şi el ştia să tacă, omul din faţa lui, hotărît nu era pensionarul stătut pe care-l bănuise, nici vreun iubeţ din cei întîrziaţi, era altceva, mai blajin şi mai primejdios, vinul nu însemna nimic pentru el chiar dacă avea nevoie de aşa ceva ; pe sifonul prăzuliu scria cu litere în relief **Societatea Oituz,** fir-ar să fie, prea le-amesteca, iar peste ei, în pătratul de ziduri de cărămidă se-nsera cu blîndeţe şi cu stele albe ca nişte oase de peşte.

— Te căutam şi-am găsit-o pe Frosa, ţi-am luat urma cum se zice, chiar dacă niciodată nu mi-a plăcut să vorbesc cu femeile, au în ele ceva care îmi scapă, ceva din afara lor, un fel de leşin care le apără şi, al naibii să fiu, dacă nu simt asta şi la puştance, mucoase din alea care n-au înnoptat în viaţa lor c-un bărbat întreg într-un pod cu fîn, să le fie bine, şi-aşa a fost şi cu asta, deşi nu mai era nevoie... Îl privi dar Stere nu-i mai vedea ochii umbriţi, pălise şi-ar fi vrut să plece, era livid, chelnerii aprindeau lămpile **Petromax** care dădeau o lumină chioară, ţigănească, circiuma avea să arate ca o biserică proaspăt spoită, veselia ei era silită ; chivuţe cu muşcate roşii după ureche, desculţe, vindeau printre mese seminţe de bostan şi nuci prăjite cu sare, veneau negustorii cu neveste, macedoneni fălcoşi şi nişte ofiţeri de marină, osteniţi şi mahmuri, cu o plictiseală galbenă pe chipuri, altfel spilcuiţi, cu uniforme albe şi mănuşi la fel, căutînd să se răcorească după ce moţăiseră peste zi cu fetele prin hoteluri cu storurile trase.

— Frosa s-a jurat pe fericirea ei c-ai găzduit la ea miercuri, că trăiţi amîndoi şi că te-a alintat şi te-a ţinut pe brate, le fel a spus şi mocanul ei care era acolo, deşi sînt sigur că nu erau înţeleşi şi-a bătut-o după ce-am plecat eu ca pe hoţi, cu fringhia udă, dar tu n-ai fost la ea... nu, nu-l nevoie să-mi spui că-i aşa, ce m-a dat gata a fost chestia asta a ei... eu oricum ştiam că nu l-ai spart tu pe Mitu, alţii... Ei, dar chiar aşa fiind, eu slujba mi-am încheiat-o, ştii, hîrtiile, actele, meseria... uite ce-i, parcă tot nu cred că-ţi mai prieşte oraşul ăsta, zău, aşa, ar cam fi bine s-o-ntinzi... Vezi tu, Scarlat se teme de tine, mocanul acela pe care-am auzit că nu-l latră ciinii şi care-o să vrea să ştie, ca şi mine, de ce-a zis Frosa ce-a zis, ca să te scape, şi ăla-i încăpăţînat, vine rar prin Galaţi şi tocmai de aia-i rău de pagubă... Frosa n-are ce să-i spună şi atunci o să te caute, ăsta nu-i Mitu... Mai este şi Scarlat, nu-mi trebuie panoramă... dragule, tare-aş vrea să nu te mai întîlnesc şi nici voi între voi, încearcă în altă parte, dă cu zarul, poate-ţi iese cu baftă. Ghenade a lăsat paharul, nu-l băuse, şi a plecat, la fel de cenuşiu cum venise, cu paşi moi de ciine sur, dacă Stere pricepuse sau nu era treaba lui, fiecare face ce vrea cu puţinul pe care-l are, şi aşa irosise prea mult pentru un străin sau mai degrabă de aceea, îl învăţa locul, haida-de, ajungea pentr-un deştept, iar dacă bărbatul acesta voinic nu era n-avea decît să crape ; aşa-s ăştia, îşi spunea, ca Stere care astăzi mîncase şi el odată cît îi cerea trupul, dacă o mierleşte ca prostul măcar moare sătul, hrăneşte Dunărea, se-nveseli Ghenade. Stere rămăsese cu un zîmbet care putea să însemne orice, nici vesel, nici trist, îi trecuse, avea sub zgîrcenia lui la vorbă ceva adînc, acoperit şi mocnit, nu-l cumpărase comisarul degeaba. Sigur că avea să-l asculte, dar peste citva timp, la sfîrşitul lunii ori mai tîrziu...

teatru

O posibilă evoluţie

Reputaţia de dramaturg original pe care şi-a cîştigat-o Paul Cornel Chitic e justificată, pînă acum mai mult de textele dramatice publicate prin reviste ca şi în volumul de „Teatru" editat de „Cartea Românească". Paul Cornel Chitic pare a fi preocupat în clipa de faţă de formula unui teatru politic-document, cum colajul realizat de Naţionalul ieşean o atestă şi cum noul spectacol anunţat în pregătire la Naţionalul bucureştean promite să fie.

Cele trei texte adunate în volum, „Restaurarea hainelor Sfîntului Augustin", „Bunicul şi Arte cu litere de platină" şi „Panta Rei", încearcă o viziune polemică îndreptată mai ales împotriva unor clişee literare, clişee falsificînd desigur realitatea asupra căreia se aplicau. Astfel în „Restaurarea hainelor Sfîntului Augustin", piesă într-un act, pulverizînd prin îngroşare melodramatică şi printr-un anume soi de replică vulgară chipul aşa-zisului „erou", finalul piesei rămîne comod şi artificial.

„Bunicul şi Arte cu litere de platină", farsă tragică în două părţi, excelent scrisă, este o farsă a existenţei banale, redimensionată, tratată în registrul sublimului jurnalistic. Locurile comune ale unei dramaturgii fără profunzime sînt reluate cu încîntare de autor şi supuse unei „rostiri" ironice. Scopul imediat pe care acest text îl atinge este senzaţia netă a verbiajului care falsifică existenţa : „citatele" livreşti, morga personajelor care practic nu fac nimic, amintesc de un anume bovarism al mic-burghezilor imitînd o „etichetă" aristocratică. Această piesă, deriziune a ceremonialului sublim, dincolo de absurdul unor replici, ascunde însă şi o realitate psihologică : „închipuirea" care naşte monştri. Regilor şi reginelor, deţinători de fapt şi de drept ai „rolurilor" le iau locul în teatrul modern (Beckett) personaje comune dar care îşi trăiesc şi îşi debitează replicile cu solemnitatea unor monarhi universali.

Importanţa pe care şi-o acordă acestei personaje, vehicule ale nimicului, constituie prilejul eficace al revelării „golului" existenţial. În umbra celebrei comedii caragialiene, „Conu Leonida faţă cu reacţiunea", Paul Cornel Chitic îşi scrie farsa tragică inteligent, vizînd „omul fără realitate", găunos şi stupid, spectacol al vanităţii într-o lume a realelor schimbări şi transformări revoluţionare.

Pantomima „Panta Rei" e doar un exerciţiu fără tensiunea beckettiană la care autorul aspiră.

Într-o posibilă evoluţie spre un nou limbaj teatral, Paul Cornel Chitic este autorul de la care aşteptăm un veritabil spectacol de teatru angajat.

Cronicar

film

Al 24-lea

Judecînd după lista de titluri alcătuind filmografia rezistenţei antifasciste şi a insurecţiei din august 1944 — publicată în nr. 5—6 al Caietului de documentare cinematografică din 1974, — exceptînd, desigur, serialul de televiziune „Un August în flăcări", dar adăugînd „Pe aici nu se trece", **Evadarea** (scenariul — Francisc Munteanu, regia — Ştefan Traian Roman, imaginea — Octavian Basti) ar fi al douăzeci şi patrulea film realizat în cei 31 de ani, mai precis din 1957 pînă azi.

Desigur, o asemenea temă poate oferi nenumărate subiecte, devenind un examen obligatoriu pentru toate contingentele de cineaşti. Este lesne de observat însă că majoritatea peliculelor se înscriu în aria filmelor de acţiune şi abia cîteva (între care remarcabilul „Duminică la ora 6", „Canarul şi viscolul", „Atunci i-am condamnat pe toţi la moarte", „Pădurea pierdută", „Serata") încearcă formule scenaristice şi regizorale mai complexe.

Noua producţie a Casei Unu, **Evadarea,** aduce un plus de noutate prin plasarea întîmplărilor într-un timp ce a urmat actului de la 23 August şi într-un spaţiu al frontului din afara graniţelor ţării (Munţii Tatra). Acţiunea la care participă eroii evidenţiază contribuţia armatei române într-o operaţiune ale cărei semnificaţii nu ne pot lăsa indiferenţi. E vorba de oprirea unui transport de utilaje (aparţinînd Uzinelor Skoda) în Germania.

De la început linia scenariului apare simplă, directă, desfoliată de meandre şi subtilităţi pretenţioase. Deşi a înţeles tonul tranşant al dramaturgiei scenariului şi s-a achitat în general cu succes, de transpunerea sa în imagine, regia a căutat cîteva — după părerea noastră, neavenite — elemente de compensaţie care să aducă o notă de picanterie. Astfel, linia comică se insinuează nu întotdeauna fericit în terenul dramatic al naraţiunii, o abate uneori de la sensul fundamental, tensionat, întreţinut de premisele acţiunii : imposibilitatea detectării naturii manevrelor întreprinse de armata germană în careul supus cercetării. Naraţiunea se dilată ca apoi să-şi regăsească dimensiunea, estompînd efectul plat al cîtorva clişee, şi reconectîndu-ne la ritmul imprimat din generic, reuşită neegalată de secvenţele următoare.

Gheorghe Dinică a intuit pericolul tangentei din teritoriul hilar, atît de favorabil lui Jean Constantin, ceea ce a făcut ca jocul său să caute nu atît un timbru de etalare a partenerului, cît măsura de contracarare a căderii în facilitatea estradistică. Emmerich Schäffer, Emanoil Petruţ, Ion Bog au creionat (primul cu intuiţie, al doilea cu simplitate, al treilea cam otova) personaje schematice, ca şi eroul interpretat de Ion Marinescu. O parte, şi nu oarecare, de vină o are aici regia care a dat un preţ nemeritat spectaculosului, uitînd alteori să schimbe mai des, dacă nu şi mai inspirat, locul şi unghiurile de filmare şi să reducă din lungimile unor cadre.

Intentînd un proces locurilor comune care îşi caută aerul de supravieţuire în perimetrul unei teme primordiale, destinele făurite în August pot, preluînd succesele în această direcţie din filmele amintite, să-şi găsească şi sensul reciproc al înţelegerii, acela pe care generaţiile tinere îl acordă evenimentelor de atunci ; altfel spus lumina pe care actualitatea românească o proiectează pe ecranul trecutului, redimensionîndu-l. Am putea sublinia astfel mai puternic efortul de prospectare, de atingere, în adînc, a sensurilor care ne reprezintă.

Ion Lazăr

Daniela Crăsnaru

Freamăt

Cum a pătruns tulburarea aceea?
Despre mantia ei sunătoare pragul casei
nu știe nimic
Simt aerul invelindu-mă ca o rece maramă
pe care nu mai pot de pe ochi s-o ridic.

Desigur, veghea aceasta s-ar mai putea numi
liniște...
Freamătul pe care-l aud e al singelui meu
tulburat
Mi-e teamă, de parcă în dreptul inimii mele
s-ar fringe umbra subțire a unui trup de
băiat.

Sînt mîinile grele ca de arome
și-mi tremură umerii sub neprețuitul
uleiul împărătesc.
De ce nu mă lăși, atît cît mai e vreme,
cu această firavă pleoapă să te invelesc?

Umbra amară a păsării

Nu trecuse demult
umbra amară a păsării.
Continente cu margini de sare
desena ea pe nisip, liniștit.
Totul strălucea încă de o lumină curată
cum clopotul
pe care ultimul sunet a adormit.
Volute calme, cît mai aproape de stinci,
din ce în ce mai subțiri liniile
închipuind geografii fără sens,
din ce în ce mai mult umbra ei
mirosea a cer
și a albastru intens.
Sălășluia în lucruri o mișcare înceată,
sufletul lumii se lăsa în jos
greu ca un nisip aurifer...
La ceasul acela
eu eram pasărea
și uitasem limba
pre care aș fi putut ca să pier.

Balada îmblînzitorului de fluturi

Cavaler erai
al dispărutului Ordin al Inocenților
și al Preatăcutului Crin.
Cît ochii păunițelor strălucea roua pe
gleznele Tale.
De atît de departe veneai
Tu veneai dintr-un ținut levantin...
Nimic nu semăna din tot ce știam despre
taine
Alte Legi rostuia trupul Tău în mișcare.
Tu desfăceai bolțile Florii,
tăcutele ei pavilioane
cu atîta durere și înfrigurare
îmblînzitor de fluturi erai
și turme de stele ascultau de zvicnetul
biciului Tău argintat.
Toate ceasurile acestei lumi se desfăceau
în petale.
Ninsoarea lor crudă
pînă peste măsură m-a îngropat!
Spada Ta era un lujer înalt.
Umbra ei, pe gîtul meu cădea, totdeauna
cu sclipăt prevestitor.
De ce porți cavalere spada aceea de
iarbă?
Mi-e frică,
Eu știu că de umbra ei am să mor.
Tu nimic nu spuneai niciodată
Erai cavaler al dispărutului Ordin
al Inocenților
și al Preatăcutului Crin
dar treceai pînă la mine mările
și deșertul lumilor toate
Tu veneai de atît de departe
dintr-un ținut levantin...

Aproape de cer

Nu mă privi. Sînt doar o luntre cutremurată.
Apa care mă poartă, o țes eu singură-n vis.
În viața aceasta voi vorbi pentru tine numai
o dată
restul va fi doar un cîntec, o punte înaltă
peste abis.

Ai fi putut cobori dintr-o spărtură a nopții,
cu lumină amară, amară, venind către mine.
Eu am spălat, așteptîndu-te, podelele lumii
pînă s-au făcut de argint
ca să te-ntîmpin cum se cuvine...

La mine aici iedera a cuprins parapetul
și poarta,
de o apă verde crenelurile se lasă surpate.
Atît de singură sînt și atît de aproape
de cer.
Într-o zi, din plictis, umbra mea mă va ucide
încet, pe la spate

La mine aici oglinzile au margini imprecise.
În sala armelor sînt plante carnivore.
În delicatul lor caliciu stau închise
lumina, aerul și prețul nemăsurat al unei ore.

Nu mă privi. Sînt doar o luntre cutremurată.
Apa care mă poartă vine dintr-un tărîm
depărtat.
În viața aceasta voi vorbi pentru tine numai
o dată.
Și atunci într-o limbă care n-a existat.

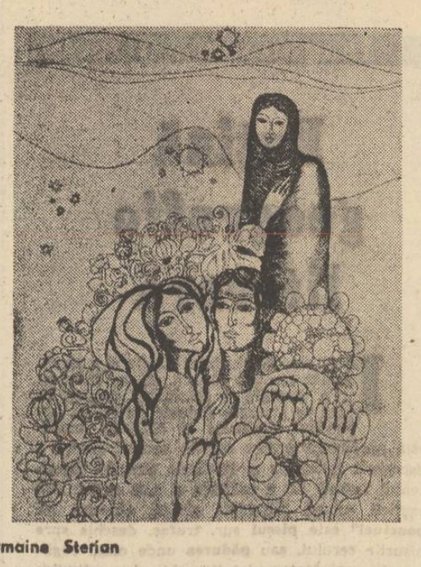

Gravuri de Germaine Sterian

Recent, într-o casă din mijlocul Bucureștiului am găsit zeci de lucrări de grafică și pictură aparținînd pictoriței Germaine Sterian; erau păstrate cu grijă, așteptînd parcă să iasă la lumină.

Germaine Sterian s-a născut la Vaslui în anul 1945; a absolvit Institutul de arte plastice „Nicolae Grigorescu" în 1971. Participă cu lucrări de tapiserie la expozițiile studențești, iar în 1970 deschide singura sa expoziție personală de grafică.

Un accident de mașină a smuls-o pe foarte tînăra plasticiană dintre eroii pînzelor sale, dintre cerneluri și culori, dintre oameni.

Imaginile cu care ilustrăm acest număr sînt lucrate de artistă fără divagații imprevizibile, sînt ancorate în luminile miraculoase ale folclorului; o autentică vibrație interioară le străbate; gamele cromatice creează adesea un spațiu de vis și de intensă poezie.

Sorin Postolache

Poezie și opțiune politică (I)

Urmare din pag. 1

(Alecsandri, Eminescu, Coșbuc) urmărim deci mai întîi atitudinea progresist-umanistă, atitudinea de opțiune politică stabilind-o în punctul de convergență al trecutului cu ideologia clasei muncitoare, format din conștiința de sine a românilor și din fizionomia lor spirituală, al cărei pivot este de natură etisă.

După apariția ideologiei clasei muncitare, condusă de partidul comunist, în poezia noastră apare expresia unei opțiuni politice clare, avînd o osatură conceptuală distinctă. În cadrul unui fenomen observabil în întreaga cultură română umanismul doritor de echilibru etic, caracteristic spiritualității românești, își află o fericită continuitate în ideile cardinale ale ideologiei clasei muncitoare condusă de Partidul Comunist Român. Fiind o sinteză a asipirațiilor poporului nostru, înglobînd aspectele cele mai reprezentative pentru profilul istoricește constituit al românilor, această ideologie care stă la baza politicii partidului nostru, se înfățișează ca o consecință firească a unei evoluții multiseculare. A opta pentru politica a cărei osatură principială are o asemenea bază umanistă înseamnă deci a te sincroniza la toate marile momente ale afirmării de sine a românilor. Este unul dintre argumentele care scot poezia opțiunii politice din zona ocazionalului și o statuează istoric. Metaforic spus, o poezie patriotică scrisă cu o sută cincizeci de ani în urmă de către un poet român este contemporană cu o creație a unui poet de azi, care pornește de la același sentiment cardinal.

Apare astfel o simultaneitate generatoare de forță emoțională. Invocînd acest argument (pe care îl vom dezvolta) putem să justificăm titlul cercetării noastre.

Cercetătorii poeziei au constatat în repetate rînduri o serie de note specifice. Astfel, preponderența unor motive, existența unor procedee de obținere a persuasiunii specific retorice, postura oraculară, ce duce spre captarea afectivă a maselor, sentimentul poetului că, paralel cu lansarea unor îndemnuri și convingeri de natură politică, creația sa depune mărturie asupra unei inedite stări afective: aceea generată de sentimentul evoluției de la o postură individuală spre una empatetică, nu numai cu un eveniment trecut și deosebit de semnificativ, dar și cu sufluI transindividual al unei întregi națiuni.

Pentru stabilirea regimului estetic al poeziei politice (în cadrul acestor considerații teoretice pornim, desigur, mai ales de la literatura noastră clasică și modernă) avem în vedere două analogii revelatoare. Prima dintre ele, privește poezia mai ales din punctul de vedere al retoricii și, în consecință, îi descrie procedeele, construiește o listă de **topoi** (locuri comune) epidictici sau nu, folosind metoda din strălucita lucrare a lui Ernst Robert Curtius, **Literatura europeană și Evul Mediu latin.** În această lucrare aflăm modele de analize a unor poeme din punct de vedere retoric, care pot fi aplicate cu partial succes și unor creații recente, în măsura în care acestea recurg la procedee ale persuasiunii retorice. Panegiricul adresat unui înaintaș ilustru sau unui eveniment simbolic, supralicitarea hiperbolică, imprecația îndreptată după o gradație de tip retoric împotriva unei stări de lucruri socotită intolerabilă — iată cîteva dintre elementele care caracterizează din punct de vedere formal poezia politică.

Mult mai interesantă este însă o analogie care, după cîte știm, nu s-a făcut încă în critica noastră. Este cea dintre poezia opțiunii politice și o anumită patre din poezia populară. Există o serie de apropieri a căror evidențiere contribuie în mod remarcabil la înțelegerea exactă a unui concept dintre cele mai semnificative pentru epoca noastră.

Prima asemănare constă în finalitatea tranzitivă a poeziei politice. Poetul se adresează unor ascultători, unor cititori, versurile sale sînt în primul rînd transmitere a unei emoții sau a unui mesaj extraemoțional și de abia în al doilea rînd reverie subiectivă. Situația este perfect analogă aceleia din eposul popular eroic. „Se înțelege mai întîi că natura povestitoare a cîntecului bătrînesc este direct și strîns legată de caracterul prin excelență «social» al acestui gen de cîntec care, întonîndu-se mai mult decît «pentru sine» (pentru propria desfătare a cîntărețului), «se zice» mai cu seamă pentru a fi ascultat și urmărit de către alții. Aceasta deosebește fundamental rostul expresiv al eposului în cadrul vieții folclorice, de acela al cîntecului liric spre pildă, prin natura sa de cîntec oricum «intim» și individual". **(Istoria literaturii române, I** Editura Academiei R.S.R., 1964, p. 111). Și mai convingător încă (prin frecvența elementelor lirice) se manifestă caracterul de mesaj adresat comunității într-o altă specie folclorică, în cîntecul istoric: „Cîntecul istoric (...) circulă sub forma unei poezii scurte, în care întîlnim — ca o condiție sine qua non nume de personaje și locuri istorice, fixate în povestirea unor evenimente reale sau idealizate; o altă caracteristică e și frecvența elementelor lirice. Cîntecele istorice se deosebesc de baladele vechi prin faptul că aproape totdeauna se ocupă de eroi ieșiți din popor, care s-au ridicat prin lupta lor pentru libertate, devenind exponenți ai maselor (Horia, Avram Iancu, răsculații din 1907 etc)". (Ibidem, p. 163).

Această analogie este însă mult mai profundă decît stratul similitudinilor tematice, la care ne-am referit mai sus. Însuși spiritul poeziei populare este cel care trebuie invocat pentru a înțelege cu exactitate entitatea poetică pe care o urmărim. Despre acest spirit al poeziei populare excelente considerații, care își păstrează în bună parte întreaga valabilitate, a emis estetica romantică. Iată, de pildă, cîteva dintre afirmațiile lui Jakob Grimm, pe care le reținem pentru metafora „întregului" pe care o conțin: „poezia e ceea ce trece direct din suflet în cuvînt... poezia populară izvorăște din sufletul întregului, iar ceea ce numesc poezie artistică izvorăște din sufletul individului. De aceea, poezia nouă își știe poeții după nume; cea veche nu poate să numească pe nici unul: ea nu a fost făcută de unul, doi sau trei, ci reprezintă suma întregului... Mi se pare de neconceput să fi existat un Homer sau un autor **al Nibelungilor.** Istoria dovedește deosebirea [dintre aceste două tipuri de poezie] de exemplu prin aceea că, în ciuda tuturor strădaniilor, nici un popor civilizat nu poate, și n-a putut niciodată, să producă o epopee". (apud R. Wellek, **Istoria criticii literare moderne,** II, Editura Univers, 1974, p. 276). Trecînd peste conceperea mistică a poeziei vechi, reținem, după cum am arătat, expresia sentimentului că poezia populară reprezintă o entitate transindividuală, care înseamnă mai mult decît însumarea aritmetică a unor sensibilități.

Cezar Ivănescu: „Baladă"

Și-am plecat la vînătoare,
Domniță Ileană,
Să vînăm o căprioară,
Domniță Ileană,
Căprioară n-am vinat,
Domniță Ileană
Și-am vinat un jun bărbat,
Domniță Ileană.
Vin' la poarta cea de brad,
Domniță Ileană,
Noi de-acuma l-am vinat,
Domniță Ileană
A țipat cu gura sa,
Gura sa e-o rană,
Că-i drăguțu dumneata,
Domniță Ileană,
Lupilor să nu-i lăsăm
Carnea, dulce hrană,
L-am adus, ți-o trebui,
Domniță Ileană
Cerem plată să ne dai,
Domniță Ileană,
Părul galben care-l ai,
Domniță Ileană,
Dă-ți șuvița de pe cap,
Domniță Ileană,
C-o să-ți crească altul alb
Domniță Ileană
Dă-ne pîne, dă-ne sare
Neam sintem nevoii,
Ca tot ce din morți răsare
Și din voia ploii
Și-am pornit-o la vinat,
Domniță Ileană,
Prin pădurea cea de brad,
Domniță Ileană,
Am umblat cît mai umblat
Domniță Ileană,
Căprioară n-am aflat
Domniță Ileană,
Așteptați la case mari
Domniță Ileană,
De nuntași și lăutari,
Domniță Ileană
Am ajuns într-un huceag,
Domniță Ileană,
Unde v-a fost voună drag,
Domniță Ileană,
Printre flori să odihnim
Domniță Ileană
Ca-ntre cruci de țintirim
Domniță Ileană
Am dormit și am visat,
Domniță Ileană,
Că la curți de împărat
Domniță Ileană,
Vom nunti și vom minca,
Domniță Ileană,
Căprioară de-om vina,
Domniță Ileană
Numai cînd ne-am fost sculat,
Domniță Ileană,
Și de drum ne-am fost gătat,
Domniță Ileană
L-am văzut că singera,
Domniță Ileană,
Singele pe noi era
Domniță Ileană,
I-am strigat: Radule, scoală
Cine te-o tăiatu
De-ți dă singele năvală
Radule ca bradu?
Ne-am zis singuri: am visat,
Domniță Ileană,
Că junghiam la stînă-un țap,
Domniță Ileană,
Și-am trecut pădurea mare
Noaptea, ca moroii,
Să ne dai pîne și sare.
Neam sintem nevoii
Dă-ne pinza cea de in,
Domniță Ileană,
Trupul să ni-l invelim,
Domniță Ileană,
Că ne-nvălurim amar
Minurile-n ceață,
Dă-ne tot ce ai cusut,
Perină și scoarță
Și-apoi iar cînd s-o zări
Dinspre dimineață,
Dă-ne cai cu ciucurii,
Caii buni de hartă
Ți-l aducem înfășat,
Domniță Ileană,
Tot în borangic curat,
Domniță Ileană,
Carnea lui s-a curățat,
Domniță Ileană,
De durere și păcat,
Domniță Ileană
În apa izvoarelor,
Domniță Ileană.
Carnea căprioarelor,
Domniță Ileană
Numai mierea soarelui,
Domniță Ileană,
I-a fost hrană gurii lui,
Domniță Ileană
Vin' la poarta cea de brad
Domniță Ileană,
Noi de-acuma l-am vinat,
Domniță Ileană
Cît se-ntinde zarișteа
Dragostea-i departe
Nu se-ncinge dragostea
Cu buzele moarte
Ți-am grăit și am plecat
Pregătește-ți patul
Negru ca un cimp arat
Să ți-l culci pe Radu
Vine-ți ziua și uritu
Domniță Ileană,
Noi de-acum l-am omoritu,
Domniță Ileană
Vine-ți ziua ca zioa,
Domniță Ileană,

Vineți ochii tăi o a
Aurită rană,
Și-am plecat la vînătoare,
Domniță Ileană,
Lăsăm Soarelui-Răsare
Fața ta de rană
Ți-am grăit și am plecat,
Domniță Ileană,
Trup de bocete crăpat
Ca lemn de icoană!

Unde-i dus, unde s-a dus,
Domniță Ileană,
Cel care-l priveai în sus
Domniță Ileană,
Cel care-l priveai în jos,
Domniță Ileană,
Mingiios pînă la os
Domniță Ileană?
Cel care-l priveai în ochi
Pînă l-a-nchis ochii
Ochii tăi albaștri-au fost
Ca ai zînei Dochii
Și ți-a fost cosița ta
Cum e griul vara
Pielea cum e cicoarea
Pintec alb ca ceara
Dar de-acuma te-i negri
Ca frunza-n pămîntu
În sicrii cu greierii
Trei meteri de-a fundu
Unde-ai fost, unde te-ai dus?
Dragoste departe
Pe ce plai picioru-ai pus
Dragoste departe?
Mai dă gurii tale grai

Dragoste departe
Cum fără folos știai
Dragostea-a-ți imparte
Nu da grai ca scincetu
Dragoste departe
Că mă-njunghe pintecu
Dragoste departe
Și nu-ți nasc pruncuț-prunca
Dragoste departe
Grea-s numai de Moartea ta
Dragoste departe!

Coboriți-l coboriți
Bradul de la munte
Dragi părinți preaamăriți
Cu roua pe frunte
De picioare îl purtați
Și de subsuoară
Verde-ai fost tu, bradule,
Săcurea te-omoară
Ai fost drept și-acum ești drept
Te-oi face sicriu
Tămîiet și alb pe piept
Rece și morțiu
Tot pe rouă te-au tăiat
Pe rouă și ceață
Cum suspină fecioare-
le în dimineață
Am pornit să te primesc
Mi-ai venit adusu
Roua mi te-a curățat
Te-a-mbrăcat și plînsu
Minurile mele nu
Nu mai au vreo treabă
Ai ieșit din pintecu
Care ți-a fi groapă
Pe la uși, pe la ferești
Mai lasă-mă, mamă,
Bradule, unde pornești?
În atîta grabă?
Bradule, la munte, tu,
Tu mi-ai fost de-o samă
Pe la uși, pe la ferești
Mai lasă-mă mamă,
Nu-i pune măicuță giulgi,
Pune-i strai de nuntă
Te-am nuntit la munte, brad,
Cu mulțime multă
Te-am nunti cu pădurea
Și cu păsările
Te-am tăiat cu săcurea
Să te-aduc la mine
Dusu-s-a la munte, sus
Drăguțu' s-o dusu:
Am venit să mi-l primesc
Mi-o venit adusu!

Taci și azi și taci și miini
Și învață de la miini,

Cum să taci cu mai mult spor
Minurile tac ușor
Mă omori cu bocetu
Care-mi trage sufletu
La pămînt, la pămîntul
De pămîntul meu sătul
Mă omori cu plingerea
Imi ații calea cu ea
Mă acoperi cu părul
Tot de mine nesătul
Prin ce țară-oi colinda?
Mă apasă lumina,
Soarele cucernicul
Și tot întunericul
Mă apasă bocetu
Mă-ngreiază sufletul
Și mă ține-n flacără
Fiecare lacrimă!
Nu mai plînge, soro, mult
Nu-ți mai rupe părul ud!
Udat cu lacrimile
Că la morți mai mult rău e!
Părul pînă la călcîi
Cum te-am cunoscut întîi
Spală-l precum cinepa
Care ne-am culcat în ea
Și așterne-l la uscat
Ca pe-o scoarță cu păcat
Cu păcat și singele
Ce la morți otravă e!
Și clătește-ți coapsele
Ca macul cînd vinăt e
Și ține-ți în sus sinul
Tot de mine nesătul
Îmbăiază-ți gleznele
Cu toate miresmele
Și mingiie-ți pulpele
Cu dorință umple-le
Unde-i codru pintecu
Unge cu untdelemnul
Unge-ncheieturile
Încheiate singure
Și adormi în cinepă
Pînă ziua minecă
Și-amintește-ți cum a fost
Cea dintîi moarte cu rost
Oh, dacă am fi știut,
Dacă, Maică, ne-ar fi spus
Am fi stat acolo, mult
Vecinic nu ne-am mai fi dus!
Dar așa ne-am ridicat
Eu departe am plecat
Departe departele
Cu morții și moartele
De ce doamne, n-am murit
După ce ne-am fost iubit
Steaua-Apocalipsului
Înroșită ca un cui
Ne-a ars toate oasele
Și ne-a spart vederile
Ne-a lăsat doar plînsete,
Pe pămînt ca umbrele!
Știu că-așa va fi, așa
Și în cer ca-n carnea mea
S-or aprinde cerurile-n
Toate mădularele!
Răsuflînd angelice
Se vor stringe bolțile
Cum te stringeam de mijloc
Draga mea, cu miini de foc
Și în cer va fi așa
Mîndro, ca în carnea ta
S-o răspindi flacăra
Care-n farmec ne ținea!
Pînă-atunci-aminte-adu-ți
Cum am fost noi doi crescuți
Muntele și pajiștea
Soarele venit în ea
Soarele cu razele
Unde-am pus obrazele
La închinăciune stînd
Soarelui, cel despot sfînt,
Pe spițele Soarelui
Sus pe munți la cetățui
În lăcase singerii
Coboriți ca singerii
Si-n ivirea unor astri
Blînzii, ochii tăi albaștrii
Mi-au grăit ca într-un vis
Cînd era cerul deschis
Untdelemn de aloe
Picurînd pe suflete
Cu tăcere geruia
Pe făptura ta și-a mea
Ca o mină de sfîntă
Mîna ta mă alintă
Ca zăpada de albă
Ce pre morți cuminecă!
Suflet uns cu aloe
Pîn-la tronul tău mai e
Desi-ajuns, deși ajuns
Îmi rămîi tot nepătruns
Suflet, mergi prin sufletul
De blîndețe nesătul
Cată suflete în sus
Tu la șapte bolți ajuns!
Nici în gînd nici în cuvînt
Umbră nu-i de-acel pămînt
Rădăcina inimii
De unde sfios venii
Taci și azi și taci și miini
Și învață de la miini
Cum să taci cu mai mult spor
Minurile tac ușor
Nici în gînd, nici în cuvînt
Umbră nu-i de-acel pămînt
Taci mai bine cum tăcea
Țîța suptă maică-ta!
Nici în gînd nici în cuvînt
Umbră nu-i de-acel pămînt
Taci mai bine cum tăcea
Pintecul ce te ținea!

televiziune

Lumea copiilor

Inegalabilă în farmec, mereu curioasă să afle, mereu dornică să cunoască, mereu capabilă să invente, mereu nerăbdătoare să crească, să ajungă „mare", există în toate timpurile, în toate locurile, lumea fascinantă a copiilor. E o lume **firească** ce se dezvoltă sub pecetea unei minuni, a unei minuni **firești** ce pulsează în fiecare întîmplare, în fiecare gest, în fiecare zîmbet, în prima sau ultima poezie învățată, într-o notă bună sau o notă rea primită la școală, în bucuria unei excursii sau a unei cărți de povești.

Fiecare clipă e o descoperire, o descoperire **firească.** E o lume pe care o simțim prezentă în casele noastre, pe străzi, în parcuri, în școli, în tabere, la televizor și în grija noastră zilnică. E o lume în care domnește sinceritatea, reacția spontană, fantezia fără egal, setea de cunoaștere. Totuși duminică la ora 19, în cadrul emisiunii special întocmite pentru copii, s-a reușit să se facă din această lume una total nefirească, o lume artificioasă, de o stîngăcie supărătoare în care fantezia n-a lăsat nici măcar urme vagi. De la mult promisa și visata „Cetate ca-n povești" (care s-a dovedit a fi de o evidentă banalitate) pînă la „Calea Griviței" (subiect interesant, efectiv ratat) emisiunea LUMEA COPIILOR, adresîndu-se cu siguranță mai ales copiilor, a fost o înșiruire de imagini televizate, de o egală și acuzată platitudine.

Dacă tonul declamator, falsificat, al dialogurilor poate fi scuzat de stîngăcia protagoniștilor, de eventuala lor emoție în fața obiectivului, textul dialogurilor, mesajelor moralizatoare transmise nu pot avea nici o scuză, mai ales cînd există atîtea exemple demne de urmat în ceea ce privește reflectarea preocupărilor universului infantil.

Ca o încununare a acestei emisiuni neinspirat realizate, „filmulețul" din **cele 1001 de seri,** „filmulețul" acela așteptat în fiecare seară cu nerăbdare, cu ochii măriți de dorința de a înțelege, de a mai căpăta o învățătură despre viață, a fost sub orice critică. S-a terminat sacul cu povești? S-au terminat desenele animate care să reprezinte totuși ceva, să transmită sub o formă plăcută, accesibilă celor mici, o idee importantă? Cu siguranță că nu. Lumea copiilor trebuie însă respectată așa cum se cuvine, cu atenție, cu dragoste, cu pricepere, așa cum televiziunea a făcut-o în atîtea rînduri. Să folosim și în emisiunile pentru copii nu numai un strop de imaginație ci cît mai multă. Imaginația este de altfel un dar al copilăriei. Să fie deci, în emisiunile pentru copii, imaginația creatoare, personajul mereu prezent.

Corina Cristea

plastică

O expoziție a tinerilor

Vorbind despre recenta expoziție a tinerilor, dedicată Congresului al X-lea al U.T.C. și celei de a X-a Conferințe a U.A.S.C.R., ar trebui numiți în primul rînd premianții. Ei reprezintă, nu numai valoric dar și într-un plan mai general, pasibil de raportări, cîteva direcții sesizabile în contextul de față.

Astfel, lucrarea lui Augustin Costinescu „Centrala industrială Titan", premiată de U.G.S.R., un peisaj dinamic deși tratat în culori pastelate, respirînd forță interioară cu o anumită modestie a mijloacelor, luminează o întreagă serie de artiști tineri pentru care modernitatea picturii noastre contemporane a devenit de pe acum tradiție. Trebuiesc amintiți, în aceeași ordine de idei, și alții. Peisajele lui Benone Șuvăilă, Lucian Cioată, Constantin Ritivoiu, îmbogățesc, prin experiență proprie, bine asimilată și urmărită, cum este cazul lui Benone Șuvăilă, pe parcursul mai multor ani, această integrare în pictura de esență. Fenomenul trebuie privit cu luare aminte dacă ne gîndim la posibilele noi căi de dezvoltare care, poate, nu vor întîrzia să apară. Demarcîndu-se către o pictură mai simplificată, mai conținută în datele ei primordiale, Ioan Ciobanu, Margareta Popescu și în special Adrian Șuștea izbutesc peisaje convingătoare. Ileana Szasz, Dimitrie Gavrilean și Ion Neagoe-Tuluz interpretează chipul uman cu emoție și căldură. Ion Neagoe-Tuluz asociază, cu multă putere de convingere, portretul său visării ca stare proteică. La Doru Rotaru, Mihai Mircea Ciobanu, Sorin Dumitrescu, pregnanța desenului se impune. Percepția analitică, în „Votiva eroului" de Sorin Dumitrescu, tinde să se monumentalizeze. Același lucru, deși în altă tonalitate, remarcăm și în lucrările lui Zamfir Dumitrescu. Geometru subtil al emoțiilor, cum îl cunoaștem de mult, rămîne în continuare și François Pamfil.

Premiul U.A.P. a fost acordat lui Florin Codre. Sculptor viguros, știind să alterneze migala cu gestul expansiv, monumental fără ostentație, Florin Codre pare să se realizeze, cel puțin deocamdată, mai bine în portretul istoric. „Mihai Viteazul" său are distincția și măreția necesară. Ne putem bizui pe cîțiva monumentaliști tineri de viitor. Stadiul meșteșugului, absolut implicit sculpturii, se transformă în viziune. Ecvestra lui Florin Codre, spre exemplu, avînd toate datele monumentului, desfășurînd volume în mișcare, din orice direcție l-ai privi, împietrește în același timp și în uniplanuri de relief, de medalie, mai izbutit de a sugera eternitatea eroului. Reținem, poate mai pregnant acum, lirismul epic al lui Mihai Buculei. Proiectul său de monument este și un portret de sine stătător. Horia Flămîndu, pe care ne obișnuisem a-l remarca în structurarea lemnului, prezintă o „Victorie" cu certe valori monumentalistice. Nu știu de ce, lucrarea lui Costel Badea este trecută la arte decorative. Sculptura lui monolitică atestă și astăzi un artist de mare vigoare, indiferent de genul în care este ea încadrată, ba poate cu atît mai mult.

Sobri, cu aplicație la tușa puternică, atenți la procesul muncii, la definirea omului, graficienii subliniază și ei, o dată în plus, virtuțile artei românești contemporane. Lui Adrian Dumitrache, Vandei Mihuleac, premianții C.C. al U.T.C., de indiscutabilă valoare, mai putem să-i adăugăm pe Simona Runcan, Victor Feodorov, Georgeta Boruzsz etc.

Exemplificînd prin cîteva nume direcțiile și sensul artei angajate a tinerilor nu facem altceva decît să subliniem și reușita unei expoziții în ceea ce are ea mai reprezentativ, felicitîndu-i pe organizatori.

Grigore Hagiu

spirale

Nichita Stănescu (II)

În volumul **„Dreptul la timp"**, apărut în 1965, întîlnim o impresionantă poezie, intitulată **„Basorelief cu eroi"**, trădînd o tehnică a repetiţiilor din care se naşte o senzaţie de ameninţare. Poemul e evident elaborat, angoasa se naşte din imitarea mecanică a vieţii, moartea pare că maimuţăreşte viaţa. Vom cita numai un fragment din prima strofă : **„soliştii cei tineri s-au aşezat în vitrină / chiar aşa cum au fost găsiţi, împuşcaţi în frunte / ca să fie văzuţi s-au aşezat în vitrină / respectîndu-şi întocmai mişcarea lor ultimă / profilul, braţul, genunchiul, mişcarea lor ultimă / cînd au fost împuşcaţi pe neaşteptate în frunte / sau între omoplaţi cu acea flacără mai subţire / decît un deget de copil care arată luna".**

Un amplu poem inspirat din „Ghilgameş" ne oferă reuşite, dar şi cîteva rateuri: **„mă voi face depărtare ca să-ţi încap în ochi / ori cuvînt cu sunete de mărimea furnicii / ca să-ţi încap în gură"** sau : **„ca să fie între noi, altcineva — sau eu / însumi, /, am botezat ceea ce însumi eu făcusem / rănindu-mă / mereu împuţinîndu-mă, mereu murind / cu vorbe de buzele mele spuse / şi pentru durerea cea mare, albastru i-am zis / tot fără pricină, ori numai pentru că aşa mi-au / surîs buzele".** Mai apoi însă, poetul strică poemul, comparînd trecerile obiectelor în univers cu **„caprele tîrîte seara de funie"**. Tot în „Enghidu", remarcabile versuri: **„O, prietene, asemenea fiind altcuiva / eu nu voi mai fi, căci un lucru asemenea altuia / nu există"** sau, în acelaşi stil : **„ceea ce nu e fără margini, este / pretutindenea călătoreşte, pete mari întîlnind / cărora Timp le spun".** Culminaţia poematică ne apare în strofa a şasea pe care o cităm în întregime pentru frumuseţea ei": **„eu mor cu fiecare lucru pe care-l ating / stelele rotitoare ale cerului cu privirea / fiecare umbră pe care o arunc peste nisip / sufletul mai puţin mi-l rămîne, gîndul / mai lung mi-l întinde; fiecare lucru / îl privesc cum aş privi moartea rareori / uit aceasta şi atunci din nimic fac dansuri / şi cîntece, împuţinîndu-mă şi smulgîndu-mi / bătaia tîmplelor, ca să fac din ea coroane de mirt".** Avem impresia că cu această poezie încep gagurile lexicale: **„mă dor, te dori".** Nu mai e mult pînă la celebrul său: **„haide să ne haidem"!** Nu lipsesc inutile marivodaje filosofice, dar şi o poezie metafizică în fragmente, uneori cu ceva din fricile şi pîndele lui Chirico. Eliminînd cîteva detalii, **„Enghidu"** rămîne un poem de mare elevaţie.

Se iveşte apoi o stranie şi excelentă producţie, intitulată **„Geneza poemului"** cu un cuprins dramatic, o adevărată lovitură de teatru, care ne obligă s-o cităm în întregime: **„se sgilţîie învelişul, se modifică într-una / rîde şi plînge în acelaşi timp / întipăreşte cerul şi mai jos copacii / se lasă privit pînă cînd el însuşi / devine privire / se preface mort numai ca să-şi poată da duhul / în linişte, deasupra lui, păsările lovite / şi sufletele bătrîne sortite pieirii / se face elice, rotindu-se înnebunitor / îndepărtînd spre propriile lui margini / tot ce-i mai neînvins în el, mai tare, / mai solemn / sau, transparent, se lasă străbătut / adîncit în străfunduri miraculoase / prin care frumoase cuvinte / ca nişte peşti de platină / dau elegant din coadă / oho, dar deodată totul dispare; rămîne numai papirusul, hîrtia, piatra / soldatul execută ordinul sergentului / rigida mînă ascultă din rigidul suflet".** Credem că este cea mai tristă „Ars poetica" întîlnită în poezia contemporană...

Am mai cita o poezie pe care am subliniat-o şi altă dată, cam rilkeană, dar de tot frumoasă, de o nobilă tensiune, **„Quadrigă"**. **„Şueră / o quadrigă pe cîmpia / secundelor mele / are patru cai, are doi luptători / unul e cu ochii-n frunze, altul / cu ochii-n lacrămi / unul îşi ţine inima înainte, în cai / altul şi-o tîrăşte peste pietre, în urmă / unul strînge frîiele cu mîna dreaptă / altul tristeţea în braţe / unul e neclintit cu armele / celălalt cu amintirile / şueră o quadrigă pe cîmpia / secundelor mele / are patru cai negri, are doi luptători / unul îşi ţine viaţa în vulturi / altul îşi ţine viaţa în roţile rostogolite / şi caii aleargă pînă sparg cu boturile / secunda / aleargă în afară, aleargă în afară / şi nu se mai văd".**

Trecem peste cîteva poeme nerealizate ca „Savonarola", despre care avem impresia că poetul n-a mai avut răbdarea să-l termine, precum şi alte două, intitulate, **„Cîntec"**, pentru a ajunge la o a treia, tot **„Cîntec"** numită, remarcabilă, o poezie care dovedeşte că Nichita Stănescu evoluează în sfere înalte, înnobilate de o tristeţe conceptuală, pentru poet filosofia fiind un adevărat tărîm al tristeţii, al **„melangholiei"**, cum zice **Antim Ivireanu**: **„amintiri nu are decît clipa de acum / ce-a fost într-adevăr nu se ştie / morţii îşi schimbă tot timpul între ei / numele, numerele, unu, doi, trei / există numai ceea ce va fi / numai întîmplările neîntîmplate / atîrnînd de ramura unui copac / nenăscut, stafie pe jumătate / există numai trupul meu înlemnit / ultimul, de bătrîn, de piatră / tristeţea mea aude nenăscuţii cîini / pe nenăscuţii oameni cum îi latră** (vezi Sonetele lui Shakespeare) **/ O, numai ei vor fi într-adevăr / noi, locuitorii acestei secunde / suntem un vis de noapte svelt / cu o mie de picioare alergînd oriunde".** Poemul este în totalitate extraordinar!

Din altă poezie reţinem un fragment care ilustrează o frumoasă şi esoterică idee, zaharică, insuficient finisată: **„şi ne-ntîmplîn, pierim, ne stingem / pe irisul în contemplare / dar nu-ţi suntem priviri, ci ningem / în iarna ta, ochi mare, tu, ochi mare".** Dar cum simbolul **Ochiului** apare des la Nichita Stănescu să-l descifrăm: **Ochiul** trebuie înţeles ca un organ al percepţiei intelectuale. Iernile poetului se înfăţişează într-o viziune dualistică, un ochi fiind îndreptat către **Timp**, celălalt către **Eternitate**. Ochiul unic, fără pleoape este simbolul **Esenţei** şi al **Cunoaşterii divine**. La egipteni întîlnim **ochiul fardat**, simbol sacru care era o sursă de fluid magic şi reprezenta **Ochiul-lumină**, purificator. În tradiţia esoterică, **Ochiul** simbolizează pe plan fizic, **Soarele** vizibil, de unde emană viaţa şi lumina; pe plan astral, **Verbul, Logosul, Principiul** creator; pe plan spiritual sau divin, **Marele Arhitect al Universului.**

„Adolescenţi pe mare" ne sugerează prin aerul ei clasic, elenistic cîteva din celebrele statui de efebi, rămase din antichitate, cum ar fi **„Astragalizontes"** (cei care joacă arşice) sau **„Conducător de qvadrigă"**. O cităm în întregime pentru graţia şi imprudenţa ei: **„Această mare e acoperită de adolescenţi / care învaţă mersul pe valuri în picioare / mai rezemîndu-se cu braţul de curenţi / mai sprijinindu-se pe o rază ţeapănă de soare / eu stau pe plaja-ntinsă, tăiată-n unghi perfect / şi îi contemplu ca la o debarcare / o flotă infinită de yole. Şi aştept / un pas greşit sau să văd o alunecare / măcar pin' la genunchi în valul diafan / sub lenta lor înaintare / dar ei sunt svelţi şi calmi şi simultani / au şi deprins să meargă pe valuri în picioare".** Există aici nostalgia horaţiană din **„Persicos odi"** („urăsc, copile fastul perşilor / nu voi încununate împletiri / să nu mai tai tîrziii trandafiri / ce-n parcuri mor"). De altfel, nu e un secret pentru nimeni că Nichita Stănescu, horaţionizează cu voluptate...

Iată un breloc, frumos şi simplu ca un intars: **„spirala albastră, sfîşietoare / zidind aerul acestei seri / şi ce dulce-amară ninsoare / stîrneşte prezenţa ta în încăperi / sar paturile, trăgîndu-şi pe ele / un anotimp nocturn, european / o, violentă mişcare de stele, pe bolta ce-abia o visam / de aer eşti, de aer sunt / unul prin altul ne-ndepărtăm spre poli / abia ducînd o frunză lipită de vînt / ca pe braţul unor înotători".**

Nu lipsesc experienţe suprarealiste pe care poetul le exercită cu nobleţe ca în poezia **„Trist cîntec de dragoste"**: **„Numai viaţa mea va muri pentru mine într-adevăr / cîndva / Numai iarba ştie gustul pămîntului / numai sîngelui meu îi e dor într-adevăr / de inima mea cînd o părăseşte / aerul e înalt, tu eşti înaltă / tristeţea mea e înaltă / vine o vreme cînd mor caii / vine o vreme cînd se învechesc maşinile / vine o vreme cînd plouă rece / şi toate femeile poartă capul tău / şi rochiile tale / vine şi-o pasăre mare, albă / care ouă pe cer luna"** (putea să lipsească).

În 1966, Nichita Stănescu publică volumul **„Unsprezece elegii"**. Din păcate, inegalitatea mijloacelor îl minează pe poet, încît, în întregime, n-ar putea fi citate decît elegiile **Hiperboreană** şi cea a **Oului.**

În prima elegie a volumului găsim o imagine a poetului, explicată de Blaga în **„Cunoaşterea luciferică"**, însă poemului îi lipseşte tensiunea cu care ne obişnuise: Elegia a doua, **Getica** este o nereuşită. Din cea de-a treia cităm un fragment bizar, nu lipsit de o ciudată iradiaţie: **„nici nu mai pot sta drept / ci doborît peste pietre fluorescente / mă ţin cu braţele de stîlpul unui pod / arcuit peste ape inexistente / fluviul de păsări înfipte cu pliscurile una-ntr-alta se agită / din spinare mi se revarsă / spre o mare îngheţată, neînnegrită / fluviul de păsări murind / pe care vor lansa bărci ascuţite / barbarii migrînd mereu spre ţinuturi / nordice şi nelocuite".** Imaginea păsărilor migrînd ni se pare grandios-paroxistică, amintind de scenografia infernală a lui Dante. Mai departe, un alt fragment din aceeaşi **Elegie**, de o misterioasă ameninţare: **„ca şi cum s-ar sparge o frunză / şi-ar curge din ea / o gîrlă de ochi verzi // suntem fructificaţi. Atîrnăm / de capătul unei priviri care ne suge".** Mare poet...

Următoarele **Elegii, a patra, a cincea, a şasea şi-a şaptea** ne reţin atenţia în afara gongorismului confuziei, prin obsesia propriului trup şi o violenţă verbală, notabile. Uneori, hiperbolizarea este remarcabilă: **„întind o mînă care în loc de degete / are cinci mîini / care în loc de degete / au cinci mîini, care / în loc de degete / au cinci mîini // totul pentru a îmbrăţişa / amănunţit, totul / pentru a pipăi nenăscutele privelişti / şi a le sgîria / pînă la sînge / cu o prezenţă".** E un mod fericit de a arăta nevoia de cunoaştere în acest poem peste care nu se poate trece.

Dar să ne oprim aici, înaintea **Elegiei a opta Hiperboreana** despre care sunt mai multe de spus ca şi despre cea următoare...

Eugen Barbu

fragmente critice

Puţină geografie literară

Lîngă mutaţia gustului estetic şi a structurilor literare, există, să se observe, şi o mutaţie a spiritului creator în ceea ce priveşte formele de relief. Literatura secolului al XIX-lea manifestă preferinţă pentru **munte**, secolul nostru a descoperit mitologia şi tipologia **cîmpiei**. Sentimentul naturii nu e uniform şi nici static. Romanticii cultivă mitologia alpină, obiectul lor **„ponctuel"** este **piscul** sur, trufaş, deschis spre abisurile cerului, sau **pădurea** unde omul regăseşte în vecinătatea vieţuitoarelor şi a arborilor sentimentul completitudinii. Eroii lui Chateaubriand se refugiază în pădurile virgine ale Americii, poezia şi proza lui Eminescu sînt dominate de simboluri silvane. Magii, strigoii, îndrăgostiţii lui caută locurile umbroase, înalte, departe de lumina şi insecuritatea cîmpiei.

Proza din secolul al XX-lea coboară la spaţiile întinse şi îşi propune să înfăţişeze existenţa omului ne-poetic, deschis, întreprinzător. Literatura s-a golit de cerbi şi unicorni, oaia, cîinele şi calul şi-au pierdut din măreţie, în locul înţeleptei Mioriţe, înzestrată cu darul previziunii, apare o oaie terorizantă, Bisisica. Bradul şi stejarul sînt înlocuiţi cu specii mai profane, ca salcia şi salcîmul. M. Preda face ca existenţa unei întregi familii ţărăneşti să graviteze în jurul unui salcîm, unul dintre personajele cele mai importante (deloc remarcat de critică) în **Moromeţii.**

Cînd miturile muntelui vin în discuţie în această proză aspră, lipsită de limbaj metaforic, ele sînt sistematic discreditate. Un ţăran face o călătorie la munte şi, întors acasă, povesteşte ce a văzut. Aproape nici un detaliu pitoresc, nici o tresărire în faţa sălbăticiei frumoase a naturii. Spiritul ţăranului este acaparat de **întîmplare**, el observă şi judecă numai ceea ce a păţit el. Simbolurile naturii nu intră în orizontul lui, ceea ce nu înseamnă că personajul e lipsit de sensibilitate şi n-are simţul cosmicului. Spiritualitatea cîmpiei se bazează pe alte mituri, şi în primul rînd pe unul de ordin existenţial. Proza muntelui este în cea mai mare parte **mitică, poetică**, omul este strivit de natură sau, în orice caz, existenţa lui depinde într-o măsură considerabilă (ca la Sadoveanu) de existenţa unor lucruri din afara lui. Proza cîmpiei este, prin excelenţă, **existenţială**. Avînd deasupra capului un clopot de cer mişcător şi în faţa ochilor un şes fără capăt, omul îşi caută securitatea în el însuşi, în tot ce se întîmplă el se implică, existenţa este pentru el o stare perpetuă de risc. M. Preda, Z. Stancu, F. Neagu, D.R. Popescu, Ştefan Bănulescu constituie în proza de azi revanşa cîmpiei faţă de proza anterioară, esenţial montană, dominată de simbolurile ascensiunii şi ale solitudinii.

Sadoveanu este în această mutaţie de reliefuri un caz special. Literatura lui prelungeşte preocupările şi miturile din literatura secolului trecut, în primul rînd mitul naturii securizante, paradisiace. Desfacerea prozei româneşti de sub fascinaţia prozei lui Sadoveanu înseamnă, implicit, şi o mutaţie de geografie spirituală.

Eugen Simion

profil

Dumitru Mureşan

Născut la 21 ianuarie 1941, la Bucium-sat (jud. Sălaj).
Absolvent al Facultăţii de matematică, Universitatea din Cluj-Napoca.
Bibliografie : Nebuloasa Crabului, *1968 ;* Orologiul din oglinzi, 1975.

Căutînd expresia directă şi simplă, Dumitru Mureşan retorizează uneori naiv în prima sa culegere de versuri (*Nebuloasa crabului*, 1968), încordarea patetică dizolvîndu-se într-o înşiruire de facile interogaţii : „vorbesc ca prin somn / în răgazurile nemaipomenit de scurte / pe care mi le lasă nişte valuri. / Ce resort a declanşat / această febră creatoare / pe care ani în şir am reţinut-o, / încît îmi părea că distilez neant ? / De cîţiva ani mă cutremură / acest focar aprins pe buzele crăpate. / Şi nerăbdarea uneori uitînd / m-a rătăcit printre / cuvinte seci, întortocheate" (*Febră creatoare*). Descriptive, de o sugestivă nuditate imagistică, poeziile sînt artificializate prin finaluri „savant" meditative, prin căutarea de sentinţe care în realitate sugrumă avîntul liric abia înfiripat : „Valurile aduc din larg / în strălucirea stinsă, / coji de lună. / În ultimele zile, / cu răsuciri de nebuloasă, / scoici mărunte au înaintat pe plajă. / Văd limpede, ca ziua, pînă departe, / trotuarul lor alb / cotind odată cu marea. / A mai trecut cineva pe aici ? / După urmele mici, de sălbăticiune, / ştiu că a fost o bătrînă femeie. / Aud un zgomot surd. Tresar. / Parcă s-au izbit două lemne ; / apa sună încă speriată. / De ce sînt valuri numai în larg / iar în apropiere apa se-nconvoaie nemişcată ? / Ocolesc acest loc primejdios. / Cine mai poate rămînea puternic / dacă varietatea de prisos a lucrurilor îl consumă ?" (*Trotuar pe scoici*). O fantezistă „natură moartă cu peşti" devine, la fel, pretextul unor „reflecţii" lipsite de strălucire : „În fiecare zi ţin în mînă / schelete delicate de peşti. / Nisetrul poartă stelele pe spinare, / seamănă cu un stol stufos de cocori ; solzii peştilor sînt luminoşi, / înfloriţi mărunt, adeseori. / Se lipesc de mîini, de ziare, / zale strălucitoare, rotunde ; / fibre roşii fulgeră crapii, / în chefal sînt foi de indigo. / Somnul îmbracă piele de şarpe / de culoarea marmurei fine. / care îmbină alb şi negru / în ţesături cristaline. / Nu poate despărţi marea — / lumea peştilor de oameni, / nici tăcerea. / Prin intermediul morţii reci / viaţa / îşi împrăştie adînc frumuseţea". (*Frumuseţea peştilor*). Alteori acest efort de „poetizare" duce la un limbaj preţios, compromis de inflorituri greoaie („Ne-am iubit / în golfurile adînci ale aşteptării" ; „Un satelit interior mă colindă" ; „îmi voi sădi sufletul / între culori"). În schimb, poetul devine aproape de nerecunoscut în cuprinsul celei de a doua cărţi (*Orologiul din oglinzi*, 1975) ; Dumitru Mureşan este aici un liric meditativ, interiorizîndu-şi patetismul în calme tablouri tulburate în adîncuri de un fior elegiac, într-un echilibru remarcabil al versiunilor, nu însă fără o notă de monotonie, ca o condiţie a supravegherii atente : „Ploi nesfîrşite, viscole şi moine / în mine se deşteaptă în neştire / fără vreun semn stîrnite, fără voie / ca o întunecată moştenire / Cînd vremuieşte înlăuntrul meu / în mine însumi mă îngrăd ; / nu văd cu ochiul cenuşiu şi greu, / nimic n-aud. Şi totuşi, văd." (*Ploi nesfîrşite, viscole şi moine*). Întîmplător sau nu, Dumitru Mureşan se află însă în cîmpul de influenţă al elegiilor lui A. E. Baconsky : „Mişună umbrele în sufletele noastre, / al tău şi al meu. Nu mai întîmpină / frunze în cale crizantemele albe / şi se amînă miracolele... / Cine va şti c-am fost cîndva / vecini acestor umbre cu mănuşi negre ? / (...) / Frunze cădeau la picioarele crizantemelor, / trecătorii miraţi ne vedeau printre crengi, / arborii se jucau sub fereastra cu umbrele" (*Printre crengi*). Ca o anticipare, poetul vrea să invoce cuvîntul aspru : „Timpul rămas afară l-am gonit / şi înlăuntrul timpului colind / în jur ochii lui albi s-au înnegrit / s-a înnegrit uşorul lui veşmînt. / Dar amintirea nu se domoleşte / a semănat anume surîsuri peste tot / şi trebuie să chem cuvîntul aspru / prohod naivităţii, visărilor prohod" (*Timpul rămas afară*).

Mircea Iorgulescu

Elogiu

Urmare din pag. I

mai profunde mistere ale lumii vechi. Eonul cel nou i-a găsit pregătiţi întru cele spirituale în aşa fel că au putut primi perceptele morale de dreptate şi iubire întru umanizarea desăvîrşită.

Poienile şi satele au înflorit în case şi sanctuare de lemn sau piatră mai modestă adesea dar de-o mare fineţe şi precizie, ceasornicele cosmice în jurul cărora se alcătuia toată suflarea veacului nostru de mijloc. Satele, cu arhitectura lor blîndă şi simbolică, erau un fel de temple pentru fiecare, unde apăreau pruncii şi omul deprindea căldura şi gustul dulce al unei Patrii slăvite.

Între Păstorul din Mioriţa şi Neagoe Basarab sau Nicolae Bălcescu sau Luchian ori Coşbuc există o undă de lumină care face din ei acelaşi blînd suflet al locului, o Persoană ce o recunoşti de departe ca fiind una păstrătoarea aceleiaşi comori de frumuseţi. Toţi marii noştri înaintaşi se aseamănă între ei în cele fundamentale. Toţi apar dintr-un trecut imemorial, au un mare respect faţă de trecutul neamului lor, sînt făpturi istorice înainte de-a acţiona în istorie, fanatismul destructiv fiindu-le străin celor mai buni dintre ei ca şi spiritul de aventură. Un duh al dreptăţii şi privegherii, al înţelepciunii şi echilibrului, o adîncă seninătate cînd nu era la ce mai nădăjdui.

Poporul nostru s-a format în vălmăşagurile istoriei ; o Istorie sbuciumată ce ne-a întărit şi din care am ieşit teferi. Puţine popoare au avut parte de atîtea frămîntări provenite din afară. Numai ştiind această istorie putem vedea adevărata măreţie a acestor fără seamăn ctitori de neam şi spiritualitate, aceşti Mihai şi Ştefan, de la Decebal şi Deceneu la eroii României contemporane, voievozi şi poeţi, istorici şi zugravi, arhitecţi şi lemnari, ţărani şi dieci, învăţători şi oameni de drept, diplomaţi, martiri şi eroi din munte şi de pe şes, din Maramureş pînă la Mare, oameni ai locului, mii de nume unul mai frumos decît celălalt, unii jupuiţi de vii, decapitaţi, traşi pe roată, aruncaţi în ocne şi-n prăpăstii prin temniţele imperiilor sub paloşul gîdelui, oriental sau occidental, nebuni pentru ideea Dreptăţii, cu manuscriptele în desage, priveghind şi luptînd cu spaima şi stihiile, cu foametea şi lăcustele, cu propriile lor slăbiciuni, oameni care în ciuda răzmeriţelor şi nepotrivirilor au avut răgazul să înalţe pe aceste locuri un Voroneţ dumnezeiesc şi o Curte de Argeş, un Trei Ierarhi şi o ţară de lemn precum Maramureşul, o Moldovă cu oameni fără seamăn pe pămînt în căldura inimii, o lume a dreptăţii şi statorniciei precum curăţia moţilor, aceşti Ioani milioane şi aceste Ane şi Marii, leagăn în războaiele de ţesut. Cîte nu-s de spus despre Mihai Viteazul şi Alexandru cel Bun, despre Neagoe, despre răzeşii lui Ştefan.

Să-i vorbim de bine pe aceşti strămoşi, să le păstrăm veşnica aducere aminte, să-i chemăm cît mai des în grai, să le cîntăm numele şi faptele, să-i strigăm pe slăvitul lor nume pe pînză şi-n sclipetele trompetelor, pe fluiere şi imne, să ne bucurăm de ei aşa cum s-au bucurat şi ei de slava înaintaşilor lor, vieţuind pe măsura lor, în vremi de burniţă şi vreme bună, prin noroaiele şi mlaştinele istoriei, în luptă cu oşti ce erau de zeci de ori mai numeroase decît ei şi pe care le biruiau datorită marii lor credinţe în dreptate, şi lumină, şi adevăr.

E un duh al locului, al poporului nostru şi pentru un scriitor descoperire mai vitală decît a acestuia nu poate fi. În acest duh au lucrat toţi marii noştri înaintaşi păstrînd legătura cu tradiţia noastră milenară, cercată de timp şi adeverită valabilă pentru toate veacurile. Continuăm să vieţuim în zodia Păstorului din Mioriţa, în mesajul de înaltă moralitate şi spirit creator al lui Neagoe şi Brâncoveanu, în spiritul de jertfă şi luptă al lui Bălcescu, în setea de perfecţiune a lui Eminescu, în arhaica şi blînda aşezare Sadoveniană, în lăcrimarea lăuntrică a unui Goga şi farmecul imaculat al lui Luchian ; dacă toate acestea n-ar fi nici noi nu am mai fiinţa pe aceste locuri căci numai acolo unde-i spirit creator omul este de nebiruit iar la noi aceasta înseamnă spiritul tradiţiei noastre bimilenare ce s-a adeverit mai puternică decît toate vitregiile istoriei. Şi această tradiţie este matca izvorului cu apă vie din care se adapă fiinţa poporului nostru cît vor fi veacurile.

Carolina Ilica

Presimţire de toamnă

**Lumina ce leagănă fructele
E ochiului grea, nu mai ştie s-o-ndure...
Galben incendiu, coadă de vulpe,
Se va întinde rugină-n pădure.**

**Nopţi de mătasă : răcoare întinsă.
Stele puternice se aprind şi se sting :
Precum răsuflarea de tînăr bărbat
Mă-nvăluie, dar nu mă ating.**

**Grădini se-mplinesc şi femei se-mplinesc
După acelaşi prea tainic fior.
Călători depărtaţi desena-vor în vis
Conturul de aur al Patriei lor.**

Lászloffy Aladar

Tinereţea brazilor

**Se-adună toamna la margini de drumuri
pe munţii bătrîni, cum trecutul reînvie-n
memoria luptătorilor vîrstnici :
şi-această vară, recent traversată,
li s-a-nscris în istorie — pădurile lor
ce mult au crescut ! Sînt acum
ca nicicînd mai înalte, sînt aproape de nouri ;
şi pădure spre altă pădure s-apleacă,
din amintire
un cîntec de mult înfiripă
abia murmurindu-l. În nopţi de august,
chiar şi-n munţii străvechi s-aude un cînt
al brazilor tineri.**

În româneşte de DIM. RACHICI

Dan Rotaru

Certitudine

**Nu, Patria nu se poate împrăştia cu pleoapele,
chiar dacă uneori se pare că-i din polen făcută.
Patria este oraşul, cu suflete şi străzi
cu numere de case, o mie sau o sută...**

**Patria e gîndul nostru, e fiul nostru
purtîndu-ne de grijă de-aproape, de departe.
E vîntul care ne curge în nervi, ce-ndepărtează
uneori,
dar care niciodată-n istorie nu desparte...**

**Patria este un ornic al trupurilor noastre,
el ne măsoară viaţa, el ne măsoară gîndul.
Este un cîntec Patria, pe care-l îngînăm
în acelaşi grai cu Oltul, de mii de ani de-a
rîndul...**

ADMINISTRAŢIA ASIGURĂRILOR DE STAT

Necesitatea încheierii asigurării facultative pentru avarii în condiţiile aplicării asigurării de răspundere civilă auto a cetăţenilor deţinători de autovehicule

După cum este cunoscut, începînd cu anul 1972, despăgubirile pentru prejudiciile de care asiguraţii răspund în baza legii, faţă de terţe persoane păgubite prin accidente de autovehicule, care au loc pe teritoriul R. S. România, se plătesc de către ADAS, care, în temeiul prevederilor „Decretului nr. 471/1971 cu privire la asigurările de stat", a preluat asupra sa obligaţiile financiare — de plată — ale deţinătorilor de autovehicule vinovaţi de producerea accidentelor.

Prin asigurarea de răspundere civilă auto deţinătorul de autovehicul este apărat de consecinţele financiare ale pagubelor pricinuite altor persoane ca urmare a unui accident de autovehicul produs din culpa sa, nu însă şi pentru avariile suferite în accidentul respectiv la propriul său autovehicul. De asemenea, nu este acoperit pentru pagubele produse autovehiculului său : prin accidente de care nu răspunde un deţinător de autovehicul cuprins în asigurarea prin efectul legii ; prin accidente în care nu sînt implicate alte autovehicule ; prin alte accidente decît cele de circulaţie ca urmare a unor calamităţi naturale.

Pentru ca proprietarii de autoturisme să poată beneficia de despăgubiri de asigurare şi pentru pagubele la propriul autoturism — ce nu sînt acoperite prin asigurarea de răspundere civilă auto — este necesar să încheie la ADAS o asigurare facultativă pentru cazurile de avarii, în baza căreia ADAS plăteşte despăgubiri în următoarele cazuri :

a) Autoturismul a fost avariat datorită faptului că în timpul circulaţiei s-a ciocnit, s-a lovit sau izbit :

— din culpa conducătorului auto respectiv, cu un alt autovehicul sau cu orice alt fel de vehicul ;

— din culpa unei terţe persoane, cu orice vehicule, altele decît cele cuprinse în asigurarea prin efectul legii de răspundere civilă ;

— de orice corpuri mobile şi imobile aflate în afara autovehiculului asigurat.

b) Autoturismul a suferit avarii ca urmare a faptului că în timpul mersului a derapat, s-a răsturnat, a căzut în şanţ sau prăpastie ori în apă sau a fost lovit de orice corpuri cum ar fi copaci, blocuri de gheaţă, bolovani, pietre etc.

c) Autoturismul aflat în staţionare a fost ciocnit, izbit, lovit sau zgîriat fie de un autovehicul neidentificat sau de alt fel de vehicule, fie de pietoni, ori prin căderea pe autovehicul a unor corpuri.

d) Autoturismul aflat în mers a fost avariat ca urmare a defectării unor piese ale acestuia, care a pricinuit un accident prin răsturnare, ciocnire, derapare etc.

e) Autoturismul a fost avariat ca urmare a :

— incendierii lui ori a clădirii în care se afla garat autoturismul ;

— exploziei, urmată sau neurmată de incendiu, cum ar fi explozia rezervorului de carburanţi sau a rezervorului de aer comprimat ;

— trăsnetului — urmat sau neurmat de incendiu ;

— inundaţiei — care poate produce pagube şi prin acoperirea cu un strat de apă a locului unde se află garat sau parcat autoturismul ;

— altor calamităţi naturale, cum ar fi : ploaia torenţială, grindina, furtuna, uraganul, prăbuşirea de teren, efectul mecanic al greutăţii stratului de zăpadă, gheaţă sau al avalanşelor de zăpadă, care pot produce pagube direct autoturismului sau indirect cum ar fi dărîmarea acoperişului unei construcţii pe acel autoturism etc.

La asigurarea facultativă a autovehiculelor pentru cazurile de avarii, pe lîngă cele arătate mai sus, ADAS mai acordă despăgubiri şi pentru :

— cheltuielile de transport al autoturismului la atelierul de reparaţii cel mai apropiat de locul accidentului, care poate face reparaţia sau la locul cel mai apropiat de adăpostire a autoturismului, dacă acesta nu poate fi deplasat prin forţă proprie ;

— pagubele produse autoturismului de avarieri sau distrugeri prilejuite de măsurile luate în timpul producerii evenimentului asigurat, pentru salvarea autoturismului sau a construcţiei în care se afla acesta, precum şi cheltuielile făcute în vederea limitării pagubelor, dacă acestea sînt necesare în urma unor pagube produse de cauze cuprinse în asigurare.

De reţinut este şi faptul că, prin condiţiile de asigurare, se conferă asiguraţilor numeroase avantaje referitoare la :

— posibilitatea plăţii primelor anuale de asigurare în 3,4 şi 7 rate, iar în cazul reînnoirilor de contracte, în 10 rate subanuale ;

— obţinerea unor reduceri progresive la plata primelor, corespunzătoare anilor de vechime în asigurare, în situaţiile în care sînt îndeplinite condiţiile prevăzute de regulamentul de asigurare.

În asigurarea auto pentru avarii pot fi incluse prin asigurări suplimentare şi pagubele produse autoturismului asigurat ca urmare a furtului sau tentativei de furt al autoturismului, al unor părţi componente sau piese ale acestuia, ori al unor bunuri din autoturism, precum şi cazurile de pagube produse autoturismului în momentul în care acesta era condus de altă persoană decît asiguratul, plătindu-se suplimentar prime de asigurare.

Asigurările pot fi încheiate prin împuterniciţii ADAS, inclusiv prin filialele A.C.R., sau, direct, la oricare unitate ADAS.

atelier literar
poșta redacției

AL. HORIA : În plicul cu „Floare de colț", lucruri frumoase, aproape toate. Și considerațiile din scrisoare sînt cu totul judicioase : firește, nu se pune problema de a pierde nimic din ce s-a cîștigat, dar, după părerea noastră, există — în ce vă privește — și posibilitatea unor noi cîștiguri fără riscul unor daune. Celălalt plic, surprinzător de slab ; singurul lucru de semnalat (oarecum) fiind „Poetica". (Căutați în dicționar cuvîntul **lutier**, căruia îi dați o întrebuințare improprie).

D. BORCEA : Promisiunile se întrevăd și acum (mai ales în „Neșansa de a nu fi uitat" și „Înțelegeți voi"), dar nu se poate spune că, față de paginile anterioare, s-au ivit lucruri noi, mai împlinite, mai consistente. Rămînem în așteptare.

G. FELDER : Amănuntele din scrisoare făgăduiau mai mult decît oferă paginile, inegale, mai de grabă mijlocii, inexpresive, șterse. Ceva mai înfiripate, parcă, „Portret", „Talisman", „Numai zvon" (ultimele două, din păcate, cu finalul în scădere). Să sperăm că data viitoare va fi mai bine.

V. P. GAJ : Lungimi discursive, fără aport, „fără acoperire", alterează aproape fiecare pagină (uneori, pînă la nimicire). Aceste metehne reduc considerabil și prețul unor piese pornite pe un motiv interesant, promițător, ca „Vis" și „Numele poetului".

GELLU DORIAN : Sînt încă prea multe „cuvinte fără noimă", cum ziceți undeva, e încă prea mult joc mimetic, „după ureche", la umbra „necuvintelor" și a altor modele din ultima vreme. Există o anume creștere în paginile dv., dar ea rămîne totuși un fenomen de suprafață, de vocabular, și nu angajează, din nefericire, orizontul sensibilității, al gustului artistic, al ideației. Situația sugerează niște studii întrerupte (dacă nu chiar abandonate cu totul), stingerea timpurie a curiozității intelectuale și receptivității, a spiritului de investigație, studios, neliniștit, mereu nemulțumit de sine, sugerează o anumită stare de suficiență și comoditate. Ceva mai bine întrucîtva, în „Imperiul neatins" 4, „Starea în doi" (dar foarte „nichitistă").

M. BOTOȘĂNEANU : S-ar putea vorbi de un început de drum, încă nesigur, șovăitor. Pagini inegale, unele invadate de banalitate și convenționalism, dar și pagini marcate cu stele, în care tentativa de zbor pare

justificată și nu lipsită de sanse. Dintre acestea din urmă : „Poem cu muguri", „L-am numit tata", „Alerta", „Cînd au plecat cuvintele", „Nevoia de contur" (mai retorică și uscată), „Fintîna de piatră" (cam greoaie, mai puțin fluidă). Să vedem ce mai urmează.

ASCLEPIO : Încercarea dv. de înnoire e foarte binevenită, chiar dacă explicațiile și considerațiile din scrisoare nu sînt întotdeauna „în miezul problemei" și chiar dacă rezultatele sînt, deocamdată, la un nivel scăzut. „Glasul" dv. nou n-are încă modulațiile necesare, mijloacele fiind restrînse, sărace, expresia fiind redusă aproape cu totul la o retorică zornăitoare, uscată, apteră, lipsită de orice freamăt. Așa se întîmplă mai ales în „Judecătorii", dar nu mai puțin în „Păsări de pradă" și „Reclamă" (unde există dealtfel niște idei interesante, fecunde, — compromise, însă, cu totul, din pricinile arătate). Un început de vibrație (dar scurt, retezat) pare să fie în „Despre mine". Ucenicia dv. trebuie să continue deci și căutările studioase să se intensifice în întindere și adîncime (între Whitman și Mallarmée, pe care-i citați, poezia are încă o mie de chipuri și sunete, care nu trebuie să vă rămînă străine, care vă pot ajuta să vă îmbogățiți registrul, sensibilitatea, „tehnica" și să vă găsiți înfățișarea proprie). Dealtfel, vîrsta dv. — a receptivității și asimilării — recomandă tocmai această prioritate esențială, a lecturii și studiului (fie chiar cu creionul în mînă) și nu febrilitatea grafomană și ambițiile premature. Din cînd în cînd, mai trimiteți-ne cîte o veste și cîte o pagină.

Buțea Jenica, Laura, Ana Maria Baciu, Constantin Ionescu, Onel Petre Ion, Ion Petre Neaga, Traian Cristea, Oliviu Burada, Dinu I. C., Alexandru Dora, Artenie Nicolae, Lorelei (manuscrise mai citețe !), **G. S. Proscrisu, Tinel Gh. Papa, Olivotto Antonio, Maria M., Florin Covui, Victor Teișanu, Urucu Constantin, Gavrilaș Ioan, Libavio Gecarba, Georgian, Eșelf Sico, Ghiță Mariana, Doru Firican, Paraschiv Ion, Vasile Dumitru, Tinel Aldea, George Dorian, Geo Laru** (ceva mai bine, în „Caii noștri albi". „Drum"), **Girel Gh. Barbu, Mihai Gentimir, Mircea Duca** (mai bine, în „Avram Iancu") : Încercări modeste, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Fintîna dintre noi

Fiecare din noi cu pușcă-ncărcată
stam de-o parte și alta-a fintînii neutre
de cumpăna dreaptă.
Ei trăgeau în căciulile noastre de oaie lăsate
acasă
noi în opincile lor rupte amîndouă-n același
picior.
Pe la prînz, cu ulcioarele, cînd plecam după
apă
la singura fintînă dintre noi
ca la un semn se lăsa liniștea peste pușile
moarte
alungînd tăcerea din noi.
Ne-întîlneam la fintînă, ne-ntrebam de copii,
de neveste
și citeam împreună scrisori de acasă, de
dragoste
apoi iar trăgeam cu pușile noastre-ncercate
noi în căciula lor desfundată
ei în opincile noastre amîndouă-n același
picior
trăgeam ca la nuntă
știind că ni-s gloanțele oarbe.

C. DOCHIAN

Trandafiri pentru mîine

Eu plec de-acasă cu toți trandafirii
poate mîine un pustiu îmi va suride
ca un șarpe,
poate mîine vor rugini toate stelele
și nu voi avea ce pune în loc

port pe inimă acești trandafiri albaștri
și zeul (un mister popularizat de
privirile orbilor) îi rivnește —
poate mîine se va ivi o prăpastie suavă
în suflet (dragostea), și-atunci voi
avea cu ce-o umple, astfel ca gîndul
să rămînă întotdeauna rotund

poate mîine voi înota spre o insulă
pe care întîlnești doar un vechi pian
și-atunci trandafirii mei vor fi
exact ceea ce trebuie : un vast amfiteatru
pentru sonatele lumii

VALERIU PRUTEANU

Stare

Sar gardul casei
să văd cum e lumea
strada e un cîmp
de înaltă tensiune
și-mi scrîntesc picioarele
ca un infirm fugit din spital
mă port stîngaci
fiindcă sînt văzut
din toate părțile
ca o radiografie luminată
și mi se face rușine
să umblu singur prin oraș
de parcă îmi port libertatea
ca un loz cîștigător
lipit de frunte.

ALEXANDRU HORIA

Bal

S-ar putea spune — cînd vrăjitoarele
se-ntorc topite de dragoste nocturnă,
Pe unde copitele faunilor scormone
Frunziș și unde, pe sub gînd, întinderile
se-nchid într-un unghi al tînjirii ;

mă tem că s-ar putea spune ; din umbre
ar ieși ele ; cu înfățișări gingașe,
cu uleiuri aromind în jurul coapselor ;
cineva șoptește că nu se mai poate,
că s-au închis izvoarele sublimelor
năluciri ; lumea poeților gravitează
în jurul citorva limpezi canoane ;

apoi totul intră în ceață ; în munte
miroase a fum ; vrăjitorul dă o reprezentație;
aleargă trupuri de berbeci decapitate,
dansează zvelte zînele nopții ;
pe mături trec bărbații chipeși și lingă
iezer cîntă ceata lăutarilor ;

în dormitorul vecinel,
voci fanate repetă surizînd :
— veniți, privighetoarea cîntă !
veniți ! e balul început !

ION ALEX. ANGHELUȘ

Îngăduie-mă

Îngăduie-mi alături
de corola Albului-de-Crin
nehotărîrea de-a privi
spre cerul tău
cu părul împotriva brizei
chagallian, aproape de neprihănire
îngăduie-mi alături
de iubirea pentru soare
spaima că de-oi porni
nu mă așteaptă nimeni
la sosire
îngăduie-mă, lut, așa cum sînt
și nu o floare

ANCI DAN

Ca un bătrîn inorog

Nu voi porni spre orizont,
nefiind corabie și nici faeton,
nefiind pasăre și nici vagabond,
voi rămîne aici, în mine
ca într-o scoică
sub un cer de sidef,
pe un pămînt de sidef
lunecînd
ca un gînd.
Veți trece pe lîngă mine
în limuzine,
ca niște cărăbuși
fără ferestre și uși,
n-am să vă chem, n-am să vă rog.
ca un bătrîn inorog
stăpînit de ispita
să-i trag sorții undeva
cu copita.

BORIS MARIAN

Doar numele rămîne deasupra

pe ziduri vremea rămîne tînără
ori cenușie pe ruine
și vînturi fluieră interminabil
prin ferestre
din case doar hornurile mai rămîn
să umple aerul cu tandrețe
așa cum norii umbresc nepăsători
pămîntul
dar cine întoarce clepsidrele în noapte
scuturînd cerul de fulgere ?
cine aleargă prin noi
sărind de pe o planetă pe alta ?

ADRIAN DERLEA

Turcia: Poezie tînără

Despre cineva care admiră frumusețea unei lucrări a naturii ori zămislite prin meșteșug uman, care încearcă să extragă dintr-o trăire sensul filozofic al existenței, se obișnuește să se spună la turci : „șair ruhtu", în traducere liberă „cu suflet de poet".

Un asemenea simțămînt te încearcă atunci cînd răsfoiești paginile unor reviste literare turcești și întîlnești Tînăra Poezie scrisă de Oamenii Tineri.

Sînt multe numele acestor poeți. N-avem decît să amintim de Șevket Yücel, Șinasi Özdenoglu, Türkan Ildeniz, Cun Arpaç, Subutay Karahasanoglu, Sabih Șendil, Ozdemir Ince, Süreya Cemal, Engin Aşkin, Melih Erçin, Yüksel Pazarkaya, Halil Uysal ca să enumerăm pe cei mai frecvenți dtintre aceștia, întîlniți în paginile revistelor literare turcești.

Șevket Yücel, cunoscut poet și scriitor din tînăra generație provine din marea masă a învățătorilor turci de la țară. Cînd a pus mîna pe condei, în 1967, avea deja la activ 7 ani ca învățător de țară. Lumea cunoscută, în imagini, transfigurată în volumul său de poezii „Umbra păsării". La fel de talentat, activînd însă în mediul citadin — și de aci o altă tematică, un alt limbaj poetic — este Șinasi Özdenöglu. Este un poet filozof. Formația sa de bază îl explică în mare parte : este absolvent al Facultății de științe politice din Ankara,autorul volumelor, „Consolare", *și* „Omul din vîrtej".

Türkan Ildeniz, este o poetă, duioasă, caldă, înclinată spre emoția iubirii și a apropierii de alesul inimii. Încă de pe băncile liceului de fete „Kandilli" din Istambul și-a făcut cunoscut numele în paginile unor reviste literare printre care „Varlik", „Pazar Postasi", „Dost", „Yelken". A publicat două culegeri de poezii „Întîmplările unei fete din provincie" *și* „Fundătura Havva".

Doar trei nume, doar trei biografii. Din dorința de a delimita cîteva perimetre lirice, cîteva vocații poetice, de a sugera diversitatea liricii tinere din Turcia.

ȘEVKET YÜCEL

A trăi în ochii copiilor

În grădinile din ochii copiilor
Iubirile se îmbracă în mantia florilor.
Mă gîndesc la lumea ce se perindă prin sufletul
meu.

Ori unde privesc, soarele păcii
Încălzește munții durerilor mele.
Perdelele se întrețin cu geamurile,
Pereții cu ușile.
Strîng și desfac degetele,
Mîinile capătă culoarea azurului.
Cîte un porumbel de pe streașina genelor
Își ia zborul în tăriile cerului vieții,
Desenînd cercurile bucuriei.
Cîtă voioșie în vocile copiilor,
Asemenea nunților și a sărbătorilor !
Copiii,
Mai senini, mai înălțători decît noi
Privindu-i, mă cutremur cît de mari sîntem.
Ei însuflețesc caii din bețe,
Șoptesc pietrelor, cutiilor de chibrituri.
N-au aflat de revolvere, de cuțite, de bombe.

MELIH ERÇIN

Eminönü

Nu există nuntă fără naș.
Așa, nici Haliç fără ceață
Piața de pește — fără de praf, îngrășăminte,
sudoare, sudalme
Piața de vechituri — fără mirodenii, tămîie și
găuri.
Podul — fără samovarul încins.
Cornul de aur — fără vîntul unduios
Grădina Gülhane — fără miresmele sale
cotropitoare
Erenköy — fără albul imaculat al primăverii

Eminönü, Haliç, Gülhane, Erenköy — cartiere ale
Istanbulului

Demir Anadol : Gravură

TÜRKAN ILDENIZ

Apropie-mă de o speranță...

Apropie-mă de o speranță, iubitul meu,
la-mă lîngă tine.
Poate nu e chiar speranța rîvnită
Iubitule, bravule, nu mai sta.
Adu un pic din lumina zorilor ferecate,
Fă ca norii să ne inunde
Adu la lumină gîndurile întunecate
Să zburde nestînjenite, păsările
Pe fața mea ca două diademe
Urmele gurii tale
Apropie-mă de o speranță, iubitul meu
la-mă lîngă tine.
Apropie-mă de o speranță iubitul meu
la-mă lîngă tine.

SUBUTAY KARAHASANOGLU

Diurnă

Dimineața
Lumea e ca un fulg în palme
O port ușor, delicat, visător
Seara,
E ca plumbul cel greu !

ȘINASI ÖZDENOGLU

Ai să iubești oamenii

Pentru că nu te înțelege această patrie,
Ai s-o lași și ai s-o părăsești ?
Pentru că nu te înțeleg acești oameni
Ai să torni benzină și ai să-i arzi ?
Așa îți este soarta, să nu fii înțeles
Ca un castel în nouri, departe, dar veghind
Deși printre semeni, retras și-ndepărtat
Imposibil de urcat,
Cine știe cîte generații.
Asemenea ostașilor
Ai să reziști în ciuda gloanțelor
Ai să stai pe meterez
Și după moarte.

La Cebeci *, ori la Turnul din Sinop **
Cînd înflorește primăvara în toată splendoarea
Tu, între patru pereți
Ai să-ți întinzi pieptul ca pînza corabiei
Ca și cum acești oameni te înțeleg
Ca și cum acești oameni cred în tine și în gîndul
tău.
În ciuda înjurăturilor și a nerecunoștinței lor
Așa cum iubești primăvara
Așa ai să-i iubești veșnic.

Chiar dacă acești oameni te vor arde de viu
În fața prietenilor falși
A dușmanilor ce-și zic prieteni
Tu, crezînd în oameni
Ai să stingi ladul din tine
Și ai să-i iubești.

Prezentare și traduceri :
Erem Melike Roman

*) *Cebeci — cartier din Ankara.*
**) *Sinop — oraș la Marea Neagră.*

revista străină

● **DUPĂ UN SCENARIU AL SCRIITORULUI SOVIETIC STANISLAW GROȘOWIAK, „ZORI DE PLOAIE"**, atelierul de televiziune Pol. TEL. a realizat un film pe care l-au intitulat „Casele de ploaie". Aparatele de luat vederi care au înregistrat pe peliculă împrejurimile Varșoviei, și-au încheiat activitatea. Acțiunea filmului se desfășoară în 1944, departe de front, într-o mică localitate de pe malul Volgăi. Regia este semnată de Ryszard Ber, iar rolurile principale le dețin actrița sovietică Larisa Kadotknikova și actorul polonez Wladyslaw Kowalski.

● **PROBLEMA SALVĂRII** de la distrugere a vechilor monumente și a amplasamentelor îngropate de timp, face obiectul lucrării lui Philip A. Rahtz, „Rescue Archaeology", apărută în ed. engleză Penguin. Această problemă a atins crize de proporții, și fiecare țară încearcă să găsească cele mai eficace mijloace pentru a salva cît mai mult din moștenirea culturală. Cei 20 de colaboratori ai documentatului studiu dezbat probabilitatea înființării în Anglia a unei organizații neguvernamentale, „Rescue" (Salvare) care să pornească activ la efectuarea lucrărilor și la realizarea unei publicități cît mai ample în acest sens. Volumul, viu ilustrat, a fost scris în intenția de a capta și interesul altor țări, pentru ca acțiunea de salvare să capete un caracter de colaborare internațională.

● **URMÎND PROBABIL UN CURENT AL MODEI,** care își numără din ce în ce mai mulți adepți, — aceea a publicării „din viață a memoriilor", — cunoscuta actriță Elizabeth Taylor, duce discuții cu editura W. H. Allen pentru încheierea unui cantract în vederea publicării volumului „The Story of my Life". Data publicării nu a fost încă fixată, tratativele continuînd pînă la predarea manuscrisului.

● **SCRIITORUL CUBANEZ SERGIO CHAPLE,** născut în 1938, a fost distins, — pentru povestirea „Hacia otra luz mas pura" (Spre o altă lumină mai pură) cu premiul pentru proză scurtă a concursului Uniunii Scriitorilor și Artiștilor din Cuba. Această povestire face parte dintr-un volum inedit care în curînd va vedea lumina tiparului.

Gravuri de Germaine Sterian

● **BILANȚUL COMPETIȚIEI „ZILELE FILMULUI DE SCURT METRAJ"** de la Oberhausen, la care au participat, după selecție, 86 de filme din 25 de țări, s-a soldat cu succes în lumina sloganului acestui al 21-lea festival — „Trăsătura de unire cu vecinul". Marele premiu a fost atribuit filmului elvețian, bazat pe documente autentice, „Greva nu este un exercițiu de duminică" realizat de soții Hans și Nina Stürm și Mathias Kanauer, cărora li s-a decernat și premiul criticii internaționale de film. În cadrul anului internațional al femeii, s-au distins două scurt-metraje : „O zi cu constructorii" al regizorului indian C.J. Paulose, și „Nu avem de așteptat ajutor decît de la noi înșine" al lui Gardi Deppe. Olanda, Norvegia, Canada au prezentat documentare interesante despre handicapații fizici și mentali. Remarcăm canadianului Marty Gross, scurt metrajul „...as we are" (Așa cum sîntem), încercare de educație artistică cu trei copii handicapați, film care a obținut premiul Ministerului educației din Renania Westfalia. Principalele premii au fost atribuite unor filme din Canada, Danemarca, Elveția, Jugoslavia, Olanda, Polonia. R.D.G., U.R.S.S. și S.U.A.

● **ÎN EDITURA SIGLO XX** (Secolul XX) din capitala peruviană Lima, a apărut volumul lui Genare Carnera Checa, intitulat „Corea : arroz y acero" (Corea : orez și oțel). În cartea sa, autorul se ocupă în ansamblu despre ceea ce se petrece în Republica Populară Democrată Coreeană, despre trecutul poporului corean, lungul drum de lupte, dezvoltarea actuală a țării și despre multe alte probleme, Genare Carnera Checa subliniază, punctîndu-și ideea, că „Pentru Peru și America Latină în general, exemplul Republicii Populare Democrate Coreene este cel mai important".

● **LA UNIUNEA REGIONALĂ** a artiștilor plastici din Moscova, a avut loc o seară consacrată pictorului român Ion Anreescu, cu prilejul împlinirii a 125 de ani de la nașterea marelui artist. La această manifestare au fost de față membrii ai Ambasadei Române din U.R.S.S., iar Mariana Kuzmina, candidat în istoria artei, membru al Conducerii centrale a Asociației de prietenie sovieto-române, a vorbit despre opera și viața artistului.

parodii

AUTOPARODIE

**Să adormim, e ceasul înșelător de dulce,
departe, în mansarde, poeții se-nmulțesc.
E ora zero. Veacul se duce să se culce
cu tot ce are dinsul urît și nebunesc.**

**Cît se mai poate încă. Atît cît se mai poate
să ne ferim de zgomot, de vin și de mașini.
Reinventa-vom birja de tîrg cu patru roate
și cînd vom fi pe mare vom înhăma delfini.**

**Cît se mai poate încă să aruncăm țigara,
tutunul e o boală ce duce la deces.
Nu e păcat sub bolta de floare primăvara
noi să fumăm trabuce și pipe mai ales ?**

**De-aceea beau doar ceaiuri și îmi cultiv umorul
să nu mă înspăimînte canicula și nici
mișcarea care-o face în vînt aspiratorul.
Sînt fericit în viață și aprig la servici !**

Mircea Micu

CUVINTE RARE : mustață, radeberger, voce, Candrea, umor lipsă, amici, girlă, Borsec, dumdum, testament.

SELECȚIE METAFORICĂ : „Cine n-are dor pe lume / e-angajat la Uniune. / Cine are dor prea mare / îl poți omorî cu-o floare / sau cu un baston mai tare".

sport

Performanțe și performanțe

Nu de mult ne întrebam ce mai face Năstase. Clasamentul F.I.L.T. ne arată ce face. Deși cu un sezon incomparabil inferior marilor sezoane care l-au consacrat ca supervedetă a tenisului mondial, Năstase se află astăzi pe locul 3 avînd înainte doar pe Vilas și Orantes, iar după el pe Borg. Infailibilitatea acestuia din urmă începe să slăbească și suedezul s-ar putea să plătească în finalul de sezon prețul efortului de excepție pe care l-a depus pînă acum. Interesant mai e și altceva : între clasații de vîrf ai premiului F.I.L.T. aproape singurul care se menține dintre fostele glorii este Năstase. Ashe nu se menține ci a revenit după mulți ani de absență.

Locul pe care-l ocupă acum Năstase, în urma unui sezon repetăm slab pentru el, este semnificativ pentru valoarea lui, tîrziu și de puțini recunoscută în mod plenar. Mult timp lui Năstase i-a fost opus Stan Smith, încercîndu-se acreditarea ideii că ne aflăm în fața celor mai buni doi jucători din lume. Imperechere din care oricît ar părea de ciudat cel care a avut de cîștigat a fost Stan Smith, jucător inferior ca tehnică și talent românului, dar de un stil competitiv anglo-saxon fără rival. Deruta tenisului nordamerican, care mai trăiește astăzi la nivelul marilor performanțe doar prin Ashe și Connors, derută de care nu e străină apariția lui Năstase pe marile terenuri de tenis, e bine exprimată de situația lui Stan Smith. Să nu uităm că echipa de Cupa Davis a S.U.A. învingea foarte greu în competiția trecută pe Chile în S.U.A. și termina prin a fi eliminată în deplasare, lucru care s-a întîmplat și în recenta competiție. Suprasolicitat și supralicitat Stan Smith n-a rezistat. Nu știm care e locul lui în actualul premiu F.I.L.T., dar sigur este că Stan Smith nu e printre concurenții de seamă ai premiului, iar calificarea lui în Turneul maeștrilor rămîne problematică. Timpul face deci lui Năstase o dreptate pe care mulți ochi care n-au știut să vadă nu i-au făcut-o. Rivalitatea dintre tenismenul român și cel american capătă astăzi o înfățișare concludentă. Singurul care rezistă „noului val", cu toate meciurile avute în picioare anii trecuți, este Năstase.

★

După șapte meciuri în Noua Zeelandă XV-lea românesc de rugbi a cîștigat de patru ori și a pierdut de trei ori. Una din înfrîngeri, de notat, a fost la limită : 0—3. Cine i-a văzut jucînd pe neozeelandezi, și micul ecran ne-a ajutat s-o facem, știe ce rugbi rapid, spectaculos, nemilos și eficace joacă sportivii de la antipozi. Chiar dacă victoriile noastre sînt obținute în fața unor echipe de club ele ne arată că rugbiul românesc nu este o forță oarecare pe eșichierul mondial al sportului cu balonul oval. E prea devreme pentru concluzii dar pînă acum rezultatele ne spun că rugbiștii români n-au traversat degeaba ecuatorul. Ei mai au de jucat ultimul meci cu o selecționată de tineret neozeelandeză...

★

Performanțele fotbalistice se limitează la ora de față la campionatul intern. A.S.A. înfrînge la scor pe rețiteni. Echipa din Tg. Mureș pare pusă pe fapte mari. Meciul dintre Rapid și Steaua, deși încordat, s-a jucat cu prea multă prudență. Echipele noastre realizează adesea faze agreabile, jucătorii dovedesc talent, dar stilul e, din păcate, amatoristic. Fotbalul de angajament și randament total lipsește. Pentru niște amatori este, relativ, bine. Preocupați de anihilarea lui Manea și Leșeanu steliștii au jucat fără relaxare. Rezultatul a fost și un mare număr de faulturi la activul echipei steliste. Zona Anghelini a fost o adevărată zonă a faultului. Rapidul nu joacă încă la fosta sa valoare de A, dar jucătorii ei știu să se mobilizeze. Echipa giulești eană are ceea ce puține echipe au : un portar exact. Cam atît despre joc. Misterios ni s-a părut motivul pentru care Constantin Petrea a dat un cartonaș galben lui Florin Marin, la o intervenție de ultim moment a acestuia, fără să sancționeze la fel repetatele ieșiri asemănătoare pe care le comisese pînă atunci echipa Steaua (chiar și Iordănescu !). În schimb la un fault grosolan și fără minge asupra lui Petcu, autor Răducanu (Steaua), decizia a fost doar cartonaș galben ! Enigmatic mod de a arbitra un meci de asemenea pretenții. În concluzie : arbitraj inechitabil. Și sîntem abia la a doua etapă...

Addidas

ancheta «Luceafărului»

Ceea ce rămîne

1. La o privire de ansamblu asupra repertoriului, fie că aceasta e extinsă la scară națională, fie că se limitează la o scenă anume, vom observa că încă din start, datorită unei riguroase direcționări și așezări pe principii ideologice ferme, teatrul românesc e orientat consecvent spre un repertoriu de conținut, cu o configurație despre care se poate spune că a ajuns de acum la un echilibru în ceea ce privește raportul dintre piesa originală și marele repertoriu tradițional. Între cele șapte-opt premiere pe care le realizează în condiții optime un teatru într-o stagiune, vom întîlni întotdeauna două spectacole cu piese originale, unul-două cu piese din dramaturgia românească clasică și restul cu piese din dramaturgia universală și aceasta contemporană și clasică. Dacă există unele abateri de la schemă, și există totuși, în nici un caz ele nu sînt decît de mică însemnătate. Căci primejdia formalizării în acest raport nu provine dintr-o respectare fidelă a lui, ci din modul cum înțeleg să-l aplice teatrele atunci cînd își alcătuiesc repertoriul. Se neglijează deseori cu prea multă ușurință cîțiva factori fundamentali, dintre aceia ce țin în primul rînd de posibilitățile de transpunere în scenă (regizori, actori etc.), care fac repertoriul viabil, justificîndu-i creator configurația. Au devenit titluri de referință, cu alte cuvinte, pentru anul teatral 1974—1975 (și vor rămîne în timp ca atare) piese precum **Danton, Azilul de noapte** sau **Mutter Courage** nu numai pentru că reprezintă în sine valori dramaturgice sigure, ci și datorită calității spectacolelor care ni le-au propus atenției, datorită acelor interpretări regizorale profunde și preocupate mereu să descifreze și să redea un mesaj contemporan. Dacă **Pasărea Shakespeare** și **Matca**, de pildă, nu au rămas doar veritabile pagini de literatură dramatică, doar două piese de gravă problematică actuală, ci au intrat cu succes în competiție cu cele trei titluri din literatura clasică, dovedindu-se la fel de importante pentru realizarea unor evenimente teatrale, nu găsim altă explicație decît aceea că ele au beneficiat de spectacole pe potriva valorii lor. O piesă cum e **Un tramvai numit dorință**, în schimb, care în urmă cu ani s-a soldat cu un moment de artă teatrală de rezonanță, făcînd parte dintre ceea ce lasă urme în configurația unui an teatral, montată pe scena Naționalului clujean chiar și dintr-o intenție generoasă, aceea de a oferi un rol de amploare actriței de recunoscut prestigiu care e Silvia Ghelan, a rămas fără ecou. La fel s-a întîmplat și cu **Femeia îndărătnică** și **Poveste de iarnă** care, cu toate că au înscris pe afiș numele lui Shakespeare, s-au consumat fără consecințe pentru configurația anului teatral. De altfel, un repertoriu ideal, alcătuit în exclusivitate din capodopere, dacă nu se întîlnește cu personalități regizorale de marcă nu e în măsură să determine o configurație. Astăzi fără regizor, fără temeinicia și profesionalitatea lui teatrul de valoare este greu de conceput. Textul și actorul de mare vocație pentru a se pune în evidență au neapărată nevoie de talentul și gîndirea regizorului. Cu atît mai mult se impune, așadar, ca această gîndire să fie prezentă în spectacolele cu piese românești de actualitate, să înnobileze, pe cît posibil, lucrări scrise cu talent, cu pasiune pentru adevăr, și nu în ultimul rînd pe cele semnate de autori debutanți. Stim că în recentele ieșiri peste hotare ale teatrului românesc, piese ca **Matca, Și eu am fost în Arcadia** și **A opta zi dis-de-dimineață** au trezit un legitim interes. Sigur e că piesele semnate de Horia Lovinescu **(Ultima cursă)**, Sütö András **(Florile unui geambaș)**, Iosif Naghiu **(Valiza cu fluturi)**, Mircea Radu Iacoban **(Noaptea)**, Mircea Bradu **(Noaptea albă)** și George Genoiu **(Drumul spre Everest)** fac parte dintre acele opere destinate scenei care nu riscă munca regizorului.

2. As fi gata oricînd să consider excepțional anul teatral în care toate forțele cu care este înzestrat teatrul românesc în momentul de față (mă refer mai ales la cele dramaturgice și regizorale, dar nu pierd din vedere nici pe cîțiva mari actori care joacă rar sau în roluri neconcludente) ar fi prezente pe afișe, realizînd, cu exigența proprie celor cu har, acele mari spectacole atît de mult așteptate de public. Într-o asemenea situație ideală, desigur, indiferent de cît de numeroase ar fi inegalitățile sau lucrurile comune, nu încape nici o îndoială că indicele de noutate ar fi dominant, că acea **repetare** pe care Peter Brook o considera că „generalizează întotdeauna elemente mortale" ar trece în plan secund, că spectacolele care să reprezinte drept punct de referință în istoria teatrului românesc (cum stagiunea recent încheiată reține pe **Danton, Azilul de noapte, Mutter Courage** și **Tragedia omului**) ar decide într-adevăr o configurație, că nu puțini oameni de teatru ne-ar obliga să-i aplaudăm în culmi ale creației lor. Așa însă am avut un an teatral de **excepție** dacă ne gîndim că între protagoniștii lui se numără Liviu Ciulei, Toma Caragiu, Horia Popescu, Radu Beligan, Leopoldina Bălănuță, Gina Patrichi, Silvia Ghelan, Vasile Nițulescu, Victor Rebengiuc și Gheorghe M. Nuțescu, dar am avut și un an **obișnuit** dacă ne gîndim, la fel de obiectiv ca în imprejurarea de mai sus, că imperativul așa-zisei fidelități față de text se împacă pentru mulți cu platitudinea, cu lipsa oricărui spirit creator.

3. Este un lucru știut, astăzi, că teatrul românesc dispune de regizori tineri de autentică vocație, inteligenți și temeinic pregătiți profesional pentru a deveni personalități artistice proeminente, de actori tineri excelenți, cu aptitudini și înțelegere pentru un limbaj teatral modern, de scenografi tineri (între care inepuizabila Florica Mălureanu și Helmuth Stürmer sînt niște veritabili eseiști) inventivi, cu simț al spectacolului. Nu e nimic neobișnuit, deci, în faptul că tinerii creatori, pasionați de teatru și gata să-i înfrunte dificultățile, apar în bilanțul stagiunii cu realizări remarcabile, că lor le datorăm, poate, căutările și tendințele cele mai fecunde pentru arta spectacolului. **A douăsprezecea noapte** (Teatrul Național Cluj-Napoca) ne descoperă, astfel, un Aureliu Manea de un mare rafinament, caligraf riguros al demersului dramatic, cu un stil artistic atent elaborat. În **Pasărea Shakespeare** (Teatrul Giulești) Alexa Visarion continuă și ca viziune și ca soluții scenice experienta din **O pasăre dintr-o altă zi**, excelentul spectacol realizat acum cîțiva ani la Cluj-Napoca, limbajul și scriitura însă i se esențializează substanțial, apelează la mult mai puține semne complementare, confruntările sprijinîndu-se aproape în exclusivitate pe o stare tensională specială, epuizantă pentru interpreți. Dan Micu în **Tartuffe**, plecînd de la o interpretare inedită a textului și o tratare pronunțat caricaturală a personajelor și situațiilor, abandonează oarecum rigoarea și simplitatea din **Piticul din grădina de vară** și se întoarce iarăși la mizanscena metaforică practicată în **Prințesa Turandot** și **Molière** de Bulgakov. În **Ploșnița**, și mai ales în prima parte a spectacolului, Alexandru Colpaci e neașteptat de incisiv, realizează un act teatral plin de fantezie, cu violente accente satirice, amintindu-ne de nivelul bunelor sale spectacole cu **Acești îngeri triști** și **Disparița lui Galy Gay**. Un regizor tînăr nedreptățit atît timp cît a fost angajat al Teatrului Național din Timișoara, fie că a fost obligat deseori să lucreze pe texte slabe, fie că nu i s-au recunoscut montări de real interes **(Appassionata** de Aurel Gheorghe Ardeleanu e un exemplu), l-am numit pe Sergiu Savin, se impune realmente în atenția publicului și a criticii. **Anton Pann** de Lucian Blaga devenind spectacolul cel mai lăudat în ultimii ani al Teatrului dramatic din Brașov. Nu este exclus, de asemenea, ca Olimpia Arghir în **Capete rotunde și capete tuguiate** (Teatrul „Ion Vasilescu"), Mircea Marin în **Trei surori** (Teatrul de Nord Satu Mare) sau Adrian Lupu în **Năpasta** (Teatrul dramatic Baia Mare), regizori cu montări promițătoare la activ, să fi realizat lucruri demne de luat în seamă. Întru totul notabil a fost, pe scena Institutului de specialitate, spectacolul de examen de diplomă al lui Bogdan Berciu cu **Regele Cerb**, structura fantastică a dramaturgiei lui Carlo Gozzi dovedindu-se, ca și în cazul lui Dan Micu **Prințesa Turandot**, de bun augur pentru un debutant. Recunoscînd însă această suită de reușite ale regiei tinere, cu un aport valoric incontestabil pentru ținuta stagiunii, se cuvine, totuși, să observăm că nici Alexa Visarion, nici Aureliu Manea și nici Dan Micu, adică regizorii de la care se așteaptă foarte mult, nu și-au exploatat la maximum posibilitățile, că ei ne-au dat numai spectacole **normale** pentru talentul și experiența lor. Or, dacă un Grotovski la 30 de ani era o personalitate de prestigiu internațional, avem tot dreptul să le pretindem realizări care să-i situeze alături de Liviu Ciulei și Horea Popescu. La o astfel de situare, în stagiunea recent încheiată, este îndreptățit doar Alexandru Tatos. În **Mutter Courage**, Alexandru Tatos este regizorul tînăr care s-a afirmat cel mai puternic, cu evoluția cea mai surprinzătoare. Iată de ce cred că **Mutter Courage** nu numai că i-a conferit tînărului regizor gîrul consacrării, dar stă ca noutate și anvergură alături de **Danton, Azilul de noapte** și **Tragedia omului** în regia lui Gheorghe Harag. Cum e și firesc, în spectacolele menționate au jucat cu strălucire și mulți actori tineri. Iar în mod deosebit s-au remarcat Ion Caramitru, Dorel Vișan, Melania Ursu, Ovidiu Iuliu Moldovan, Ștefan Sileanu, Ana Maria Dominic, Ion Fiscuteanu, Jéjja Sándor și Mihaela Marinescu.

4. Important cu adevărat e faptul că momentul teatral actual contribuie prin ceea ce a oferit mai reprezentativ la consolidarea prestigiului teatrului românesc în lume. Nu este la îndemîna oricui, în fond, să-și înscrie la capitolul restituiri scenice o capodoperă ca **Danton** sau să realizeze cu **Azilul de noapte** un spectacol de valoare și noutate mondială. Or, dacă numai aceste două reprezentații ar aspira la **ceea ce rămîne** din anul teatral 1974—1975 și tot am putea spune că el ocupă în conștiința noastră un loc privilegiat. Mă mai gîndesc, apoi, fiind vorba de perspectivă, că Festivalul de teatru pentru tineret și copii de la Piatra Neamț nu ar fi rău să devină, fără să renunțe însă la profilul său tematic, și un festival al tinerilor regizori.

Ion Cocora

ÎN DEZBATERE: TEATRUL

Stagiunea de „ieri" despre stagiunea de „mîine"

1. În ce măsură a determinat repertoriul configurația întregului an teatral ?
a) considerați echilibrat raportul între piesa originală și marele repertoriu tradițional ?
b) cît de autentic apreciați că au fost reflectate problemele actualității în lucrările dramatice originale ?
c) ce piese originale au prilejuit interpreților creații memorabile ?

2. Considerați că recent încheiatul an teatral a fost an de excepție sau numai unul obișnuit ?
a) la ce înălțime apreciați că se situează indicele de noutate realizat de spectacole ?
b) au existat spectacole care pot fi considerate drept puncte de referință în istoria teatrului românesc ?
c) au existat spectacole care să reprezinte pentru unii oameni de teatru (regizori, actori, scenografi) culmea carierei lor profesionale ?

3. Cum apreciați, în ansamblul activității teatrale, contribuția tinerilor regizori, actori, scenografi ?
a) numiți tineri regizori, actori, scenografi, cărora stagiunea trecută le-a conferit gîrul consacrării.
b) numiți tineri regizori, actori, scenografi care nu au onorat încă promisiunile, menționînd expres cauzele.
c) cum se împacă, mai ales la tinerii oameni de teatru, tendința către o anumită autonomie a reprezentației cu imperativul fidelității față de text ?

4. Ce puteți spune, în concluzie, despre momentul teatral actual și despre perspective ?

Responsabilitate și originalitate

1, 2, 3. Cred că a fost un an teatral care și-a căutat chipul. S-au văzut cîteva trăsături bine accentuate : uneori nu cele mai importante, cel mai adesea acelea necesare. Și totuși, imaginea de ansamblu nu a avut consistența unui portret, ci mai curînd aerul unei eboșe (nimic peiorativ în acest termen : cunoaștem și eboșe geniale...). Adică s-au deslușit, în linii mari, subiectul, personajele precum și ceea ce vrea să spună tabloul, fără însă ca el să fie terminat.

Aș numi această caracteristică : de tatonare. S-a tatonat, astfel (a tatona = a face diverse încercări), în zona repertoriului de piese românești de actualitate ce compun, în fiecare an, imaginea pe care teatrul românesc e chemat să o ofere despre munca și aspirațiile, despre bucuriile și necazurile noastre de zi cu zi ; despre mulțimea și diversitatea problemelor cu care sîntem confruntați ; despre rapidele și complexele mutații petrecute pe planul vieții sociale și individuale ; despre împlinirile și momentele de cumpănă însoțind aceste procese. Pe scurt, despre dinamismul, efervescența vieții din România de azi. Rezultatul căutărilor a fost apariția la rampă a unui apreciabil număr de asemenea piese. Adăugînd titlurile de ieri și de azi care nu sînt pe teme de actualitate ci pe alte teme, obținem imaginea unui repertoriu românesc abundent, aflat într-un just raport cantitativ cu repertoriul universal jucat de-a lungul stagiunii. Mai puțin mulțumitoare mi s-a părut structura calitativă a acestui repertoriu. Teatrele au promis o mai atentă prospectare a cel puțin două perioade semnificative din istoria dramaturgiei românești : cea clasică (avînd un netăgăduit rol educativ) și cea interbelică (de mare interes al problematicii). Promisiunea a rămas, stagiunea a trecut... De asemenea, ar fi fost momentul revalorificării mai insistente a unor piese aparținînd dramaturgiei noastre de acum 15—20 ani, peste care timpul a trecut confirmîndu-le calitățile. Critica literară a revalorificat aceste texte, scenele încă nu.

În sfîrșit, pentru a reveni la punctul de plecare, anume la premierele pieselor pe teme de actualitate, trebuie remarcată, în primul rînd, varietatea subiectelor abordate și a mediilor de viață surprinse. Spre deosebire de stagiunile precedente am putut urmări și piese despre viața de fabrică sau uzină, și piese despre viața la sate, azi, și piese despre savanți, și piese despre alte categorii de intelectuali, și piese despre lucrătorii de miliție și securitate, și piese despre copii sau tineri, și piese despre sportivi, ba chiar, pentru prima oară în dramaturgia noastră, și o piesă despre marinari. Nu toată această „recoltă" de titluri a corespuns însă exigențelor de adevăr, de plauzibilitate. Realizări la acest capitol există, dar ele sînt, în genere, de ordinul secundarului. Nu vreau să spun că am văzut piese false în substanța lor. Vreau să spun doar că am văzut destule piese care nu își preluau (din cotidian) substanța, ci o inventau. Nuanță sesizabilă. Sau piese care, într-adevăr, aveau o substanță născută, iar nu făcută, numai că, artistic vorbind, o tratau schematic. Dramaturgii noștri (unii, desigur, nu toți...) s-au lepădat de schematismele la nivel de construcție a personajului sau la nivel de replică. Nu însă (unii, desigur, nu toți...) la nivel de situație și mai ales, la nivelul tratării artistice. A fost depășit stadiul conflictului dintre (cum zicea cineva) bine și mai bine, dintre roz și expresiv mai roz. S-a înțeles că un conflict, o problematică, pentru a fi realmente expresive, aparținînd în egală măsură vieții și artei, trebuie să includă valori de opoziție, din „familii" opuse. S-a înțeles, de asemenea, că e imposibilă revenirea la maniheismele violente, trase cu linia, de altădată.

Și, totuși, piesele de actualitate ale stagiunii '74—'75 au rămas, multe din ele, datoare : deși au abordat probleme de interes, semnificative teoretic în ce privește oamenii de azi și de aici, nu o dată au ratat imaginea artistică finală convingătoare, sigură pe ea în revelarea unor adevăruri de viață complexe, pe măsura complexității realității noastre.

Pasărea Shakespeare de D. R. Popescu, **Matca** de Marin Sorescu. **Într-o singură seară** de Iosif Naghiu — iată momentele majore ale dramaturgiei de actualitate în stagiunea încheiată.

O propoziție sau două și despre repertoriul universal prezent pe scenele noastre în sfîrșita stagiune, chiar dacă, din cît mi-am dat seama, discuția inițiată de „Luceafărul" nu l-a avut decît fugitiv în vedere : a fost un repertoriu „obișnuit", adică propunînd capodopere și lucrări de interes, dar avînd, de asemenea, și un obiectiv grad de toleranță pentru titlurile din „mica" literatură dramatică. Posibile obiecții în contextul acestei liniștite imagini de ansamblu : insistența cu care, stagiuni de-a rîndul, sînt preferați cam aceiași dintre „cei mari", în detrimentul celorlalți (chip de a spune că, de pildă, se joacă prea puțin sau de loc din clasicii antichității, din Molière, Shakespeare chiar, Schiller, Pirandello — ca să nu amintesc decît cîteva nume ilustrative pentru o serie de „direcții" fundamentale) ; cvasi-absența unei imagini (prin spectacole) adecvată asupra tendințelor și aspectelor definitorii pentru dramaturgia contemporană, socialistă și occidentală.

★

S-a tatonat, cu alt cuvînt s-a încercat și în materie de artă a spectacolului, rezultatele fiind asemănătoare cu acelea din domenul repertoriului : o serie de lucruri împlinite (mai puține, să recunoaștem, decît ne așteptam), altele (destule) stînd sub zodia neinteresantului. În total, un an al artei spectacolului calm, așezat, fără surprize. Momentele de excepție — care s-ar putea numi **Azilul de noapte** în regia lui Liviu Ciulei, **Danton**, în regia lui Horea Popescu, **Pasărea Shakespeare** în regia lui Alexa Visarion, **Matca** în regia lui Dinu Cernescu — au evidențiat, în contextul ansamblului, o tendință interesantă și perfect explicabilă : aceea a căutării formale novatoare desfășurată însă cu precauția de a nu obtura canalul prin care se scurge spre spectator substanța textului. Dincolo de aceste amintite momente „de forță", stagiunea a fost guvernată, sub raportul artei spectacolului, de corectitudine, răspunzînd întocmai așteptărilor. Activitatea regizorală s-a desfășurat fără seisme și tulburări, preocuparea generală a regizorilor fiind aceea de a se „ascunde" în spatele lucrării. Uneori împrejurarea se justifică. Alteori însă, fenomenul a fost pur și simplu expresia comodității sau a lipsei de inspirație. „Vedetele" stagiunii au fost în primul rînd actorii...

★

Cum s-a desfășurat în materie de spectacol „mișcarea generațiilor" ? Iată încă o chestiune, demnă de toată atenția. „Consacrații" (mă refer și la regizori, și la actori, și la scenografi) nu au oferit în linii mari lucruri „peste" ceea ce dăduseră mai bun pînă la începutul stagiunii. Altfel spus, nu s-au depășit, ci doar au confirmat, majoritatea din ei. Faptul că generațiile mature de profesioniști ai scenei își reconfirmă unele calități (după ce, de-a lungul anilor, au avut ocazia să se autodepășească) este îmbucurător. Nu mai puțin îmbucurătoare s-a dovedit constanța întru valoare și seriozitate profesională a unor tineri „validați" de cele cîteva stagiuni precedente (Alexa Visarion, Al. Tatos, Cătălina Buzoianu, Olimpia Arghir, Anca Ovanez, Helmuth Stürmer, D. Sbiera — dintre regizori și scenografi). Deși observ că tineri precum vă aminteți mai sus nu s-au autodepășit nici ei în stagiunea '74—'75 ci, asemenea consacraților, „doar" au reconfirmat ; deși mai observ că alți tineri (Aureliu Manea, Dan Micu, Laurențiu Azimioară, Petre Bokor, Ioan Ieremia, — dintre regizori) nu au izbutit în linii mari să reconfirme, lucru explicabil fie prin faptul că nu au ales sau nu li s-au oferit piesele care să-i solicite cum se cuvine, fie prin sterilitatea efortului lor spre originalitate ; deși mai observ că sfîrșitul an teatral nu poate fi numit, spre deosebire de alții, anul care a lansat convingător cutare sau cutare tînăr regizor, actor sau scenograf — cred totuși că a fost un an echilibrat sub raportul contribuției fiecărei generații în parte. Tineri, maturi sau virstnici, oamenii scenei românești au slujit-o cu mețesug și cu bune intenții. Nu am avut (din partea celor mai mulți) revelații, e drept, am dobîndit însă din partea celor mai buni (și nu au fost rare cazurile) certitudinea că se poate mereu conta pe ei. Din acest punct de vedere granițele de virstă s-au șters parcă de la sine.

Nu pot încheia aceste cuvinte despre generațiile stagiunii '74—'75 fără a aminti numele cîtorva din cei mai tineri dintre actorii teatrului nostru, cei care la toamnă își vor face debutul pe scenele din țară, absolvenții din acest an ai I.A.T.C. : Horațiu Mălăele, Tatiana Olier, Rozina Cambos, Maria Dumitrașcu, Maria Ploae, Cătălina Popescu, Ileana Iurciuc, Gheorghe Radu, Mircea Jida, Gheorghe Dănilă, Radu Vaida, Ion Chelaru, Vlad Rădescu, Dan Condurache. Ei s-au dovedit — după opinia mea — cei mai talentați dintr-o promoție talentată. Prin ei și prin colegii lor teatrul românesc primește ca în fiecare an o nouă infuzie de tinerețe. Avem toate motivele să sperăm că într-o probabilă dezbatere asupra stagiunii '75—'76 numele lor vor figura în dreptul reușitelor.

Aurel Bădescu

---

c a r i a t i d e

cornel brahaș

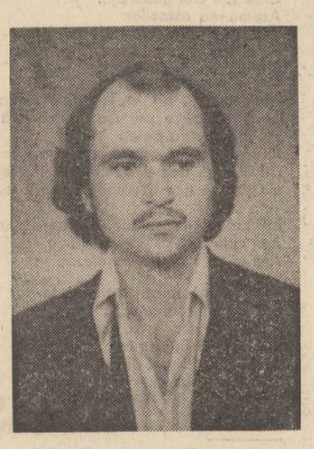

Născut în anul 1950. Debut în revista Luceafărul — ianuarie 1972. În același an apare volumul de versuri „Întors" (Ed. Cartea Românească). Are predate volumele „Zguduitorul calm" și „Căderea Constantinopolului", la aceeași editură.

„Este în poezia lui o cuprindere și o viziune a cosmosului în mișcare, o jubilație a ființei de-a participa ca element component al universului. În această largă deschidere se plasează poemele politice și patriotice, cu un timbru de absolută autenticitate, dovedind că adevărata poezie politică e totdeauna, în germenul ei, poezie de dragoste."

AL. PALEOLOGU

„Păcat că nu sînt destule instrumente în viața literară, pentru a detecta rapid și eficient acest caz de poet tînăr ce poate fi, pînă la urmă, un exemplu pentru generația sa".

ADRIAN PĂUNESCU

Marea oprire

Cred că patria se confundă cu iubirea
cea
de toate zilele, zeii noștri nu putrezesc
în propriul mit și sînt continuu
una cu pămîntul, vechile boli s-au
închis
în fiole de aer și nu mai pîndesc pe
nimeni
cred (patria emană atîta putere /
necesară
la drumu-nceput / de-a ne iubi și-a lăsa
ca avere / tot ce sîntem — viitor
și trecut / răspîndiți atîta credință
în geniul ce lasă tuturor să-nțeleagă /
că un
tot unitar înseamnă biruință / înseamnă
România
— istorică vlagă) auziți ? se cufundă
foșnetul
de luptă al istoriei în sănătatea noastră
faceți puțin loc ! victoriile lumești ale
celor
ce-au dispărut purificate s-au întors
în ele, iată că zeii și războaiele ne-au
înapoiat lutul patriei din care-am făcut
ce-am vrut, iată că strămoșii ne roagă
să nu dăm lut pentru orice. Avalanșă :
trece
patria în noi paralelă cu ea însăși,
ducerea ei
neîndoirea ei, neîntoarcerea ei
e spațiul abrupt la intrarea în aștri,
iată, zeii și războaiele ne dau înapoi
eroii — singurii care-au înțeles lupta,
iată
toți barbarii s-au retras chiar și ca idee
de la granițele noastre interioare
și exterioare
patria,
stă aplecată acum
doar spre interioarele sale
de muncă și dragoste
m-ați înțeles ?

Neîntîrziind

unde vrea să rămînă lumea cînd eu
îmi divinizez patria (marșuri celulare
vestind mari
reîntoarceri) unde vrea să se
odihnească lumea
cînd eu ridic statuie păcilor române
dăruiesc tălpile de trecere închegării
de bază
a frunților. Dăruiesc lumea simplu
prin fibre simple sîngelui de bază (eu,
imensă
forță de orientare necesară oricărei
frunze
oricărui adînc, imensă hartă de
orientare
a fiecărui văzduh, fiecărei bucurii
fiecărei dureri)
alături guri învolburate de setea
patriei

Culoare însingurată

Singur în pilniile adîncului, lipsesc
palatelor sufocate
de hărți lipsesc amintirilor împrăștiate
în tablouri,
blazonului împrăștiat de secole rarefiate,
lipsesc iubirii mele
care poate să subjuge morțile, să toace
morțile, să treacă
uciderea cuvîntului în viața cuvîntului
o să mă culc așa cu ploaia pe tîmple,
ploaie tot mai rece
din beciul stelelor, din beciul păsărilor,
o să-mi scriu
sămînța în carierele peștilor, o să beau
pruncii păsărilor
din colivii terestre și pruncii cailor din
galop înlănțuit
cu orizont
...dar unde-i verde frunzele se lasă
privite, unde-i roșu
sîngele soarbe izvoarele, unde-i joc și
plins se pătrunde
unul în celălalt, atît. Lumile dispar
într-o culoare
însingurată la margine de lacrimi.

Izbucnire carnală

deschiderea ochilor (eveniment zeesc,
n.n.) mă
înspăimîntă, mă condamnă la un blestem
de soare împrăș-
tiat în vremi dușmane. Cum îmi voi re-
contura trecutul
și slujitorii lui în statornicia deschiderii
ochilor,
în ce mod voi îndepărta cîrtițele clan-
destine din talpa cosmică
a astrului meu ? ochii, da ochii, grabă
fără seamăn
sînt ochii aceștia, ciini turbați, pași făcuți
pe-alături...
și te-arăți și toată lumea simte că începe
dragostea,
că începe întrecerea carnală (boală de
vraci îndrăzneți
născocită, întrecerea
aproape de accidentele zilnice din
ierburi sperioase
din coregrafia arhitecturilor înconjură-
toare
aproape de inimi uitate în balans peste
scufundările
goanei fantastice, boală de vraci
îndrăzneți născocită)
vreau să mă odihnesc totuși în obrazul
tău —
rană a unei neliniști interinimale, ar fi
ceva
neîntîmplat în alte tîritoare, Și m-aș
rușina
și s-ar face ziuă, și m-aș înțelege
și s-ar face noapte așa ca-n timpuri
străvechi
dar știi cît de greu învață înfirmii
ceva extrainfirm, de-aceea strig : ce
caut
ce caut ce caut toată lumea este învinsă
la dragoste
caut drumuri neîmbălsămate
cu eroi, ovaționînd : să nu obosiți, să
nu obosiți
la sfîrșitul secolului o să omor toți caii,
numai ei
m-au învățat acest fel de antrenare, să
nu obosiți
muzica ! pentru marșuri accidentate

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 36 (697)
Sîmbătă
6 septembrie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Tradiție și inovație

Intrăm în prezent cu tot ce este valoare în trecutul nostru și niciodată nu putem face abstracție de el. Gîndirea materialist-dialectică are în vedere rolul pe care-l au determinările subtile în viața omului. Fenomenul cultural nu poate face nici el abstracție de trecut. Orice cultură adevărată are o istorie sau tinde să-și constituie una. Prezentul cultural se întrepătrunde cu trecutul și adesea faptele de azi se regăsesc în cele de ieri. O cultură care-și ignoră experiențele riscă adesea să forțeze uși deschise nu fără riscuri.

O elastică relație între prezentul și trecutul cultural este o necesitate a oricărei culturi. Cine urmărește istoria culturii noastre nu poate să nu observe efortul ei de constituire, prețul pe care l-au avut pentru pionierii ei tradițiile culturale ale poporului. Întoarcerea către popor a pașoptiștilor era un gest sincronizator cu Europa. Descoperirea, sublinierea valorilor de artă și literatură populară era atunci o problemă a tuturor naționalităților atinse de suflul veacului. Pașoptiștii au conectat viața spiritualității românești la cultura europeană și au deschis drumul unei dispute care va reveni, nu o dată, la primii termeni în care a fost pusă. Înnoirea în toate laturile vieții românești era atunci problema de bază a tinerilor veniți de la studii cu noile idealuri sociale și politice. S-au găsit însă și printre ei spirite care nu s-au lăsat cu totul furate de spectacolul prefacerilor totale. Alecu Russo scria, de pildă, cu nostalgie despre pierderea inevitabilă a unor obiceiuri și stări de spirit. Se desemnează în acest moment cu claritate o dispută între ideea de tradiție și ideea de inovație care va străbate ca un fir roșu întreaga istorie a culturii românești. Mai toate marile personalități ale culturii și literaturii române s-au înscris de o parte sau de alta a acestei dezbateri. Pozițiile n-au întîrziat însă să ajungă extreme. Partizanii noului au exaltat înnoirea chiar cînd ea era de suprafață. Partizanii vechiului au exaltat vechiul chiar cînd acesta nu mai era de nici o utilitate vieții spirituale în plină mișcare. S-a operat, mai ales de criticii literari, și o disociere falsificatoare care a făcut mult rău ideilor în curs de clarificare. Satul, civilizația și cultura lui au fost considerate ca exclusive purtătoare ale vechiului, deci nocive piedici ale noului. Orașul, civilizația urbană au fost considerate ca unicele posibilități de existență și progres. Și de o parte și de alta nu se simțea, atunci cînd se făcea afirmația, că se înfăptuiește o ruptură neinspirată între două tipare de viață care pot coexista și pot să se influențeze benefic reciproc. În istoria literaturii și culturii românești, N. Iorga figurează ca marele apostol al unei literaturi de inspirație și expresie rurală, iar E. Lovinescu ca marele mentor al unei literaturi de extracție și factură orășenească. Nu mai trebuie să adăugăm că în această opoziție există o mare doză de exagerare și că se pot afla, atît la Iorga cît și la Lovinescu, teze, afirmații care să ne arate că ei nu vedeau de fapt atît de exclusivist problema pe cît li se pune în seamă. Nu putem prelua acum atitudini exclusiviste și credem că cea mai fericită soluție e cea a sintezei.

Reactualizarea unor poziții depășite n-are nici un rost astăzi. A face alergie la valorile pe care le exaltau unii sau alții ar însemna să renunțăm la examenul critic. În sine nimic nu poate fi compromițător. Valorile, miturile, indiferent cine apelează la ele, au calitatea de a rămîne neștirbite în ciuda întrebuințării lor într-o direcție sau alta. Nici satul, elogiat peste măsură de unii, nu-și pierde rostul său uman adînc, nici orașul, idolatrizat de ceilalți, nu se descalifică prin actul idolatriei. Trebuie să descojudeț însă de povara inutilă noțiunile și să le așezăm la locul lor. Polemica sat-oraș la care se referea Eugen Simion, într-un recent articol apărut în revista noastră, a avut neîndoielnic, dar de a încărca cele două noțiuni cu sensuri suplimentare, care dilată semnificația lor firească. Modernii, sau așa-zișii moderni, manifestă reținere la unele noțiuni și valori tradiționale. Tradiționaliștii tratează și ei cu reticență valorile și noțiunile modernilor. Sînt însă situații în care nu mai e vorba doar de simplă reținere ci de un tratament inadecvat al valorilor moștenite. De ce adică tot ceea ce ar fi nou ar fi mai prețios și tot ce ar fi vechi nu e decît imprecis, noros, cețos, învechit ? Un extremism mai vechi pare a voi să-și facă loc în forme noi. Deceneu, Zamolxe, dacii, orizontul agrest, sînt privite de către unii critici cu mefiență și devin puncte de sprijin în favoarea unor judecăți negative cînd este vorba de opere literare. Miturile autohtone devin pentru cîte un condei circumscris la cultura de ultimă oră, elemente nocive ale tradiției, uitîndu-se că ele înseamnă în mare măsură chiar tradiția. Există critici care vor să scrie despre Sadoveanu ignorîndu-i specificitatea, iar despre Eminescu se scrie ignorîndu-i-se adevărata dimensiune spirituală. Nu trebuie să uităm că miturile autohtone au un loc important în opera lor și că acești mari creatori le-au dat o strălucire unică. Faptul că autori minori se agață de pulpana marilor mituri, tratîndu-le într-o răscroială meschină și neinspirată, nu poate să afecteze cu nimic valoarea generală a acestora. Se întîmplă însă uneori să citim recenzii la cărți slabe în care ni se pare că de multe ori cărțile n-au fost alese pentru a fi respinse din pricina imperfecțiunilor, ci pentru că prin ele pot fi persiflate valori și noțiuni impuse de tradiție. O cultură nu se face de azi pe mîine și în cuprinsul ei își au loc toate elementele care au contribuit la constituirea ei, dîndu-i durabilitate. Putem înțelege opera lui Lucian Blaga în afara mitului satului și arhaității? Ne putem raporta la cronicari fără să le înțelegem orizontul de viață caracteristic care nu e, desigur, cel al literaturii române moderne ? Rezumăm proza românească numai la Blecher și Holban ? Nu putem renunța peste noapte la o bună parte a operelor literaturii române de dragul iubirilor noastre recente. Cine citește o istorie a literaturii noastre își dă seama ce importante sînt pentru literatura română valorile și miturile pe care le socotim de obicei în bagajul tradiției și pe care unii se grăbesc să le conteste, sprijinindu-se pe cărți neizbutite. (Recent, am întîlnit într-un articol chiar afirmația că „recurgerea la mitologii străvechi poate fi și o fugă de real, o mărturie a unei neputințe". Dar și recurgerea la „mitologii" mai noi poate fi o mărturie a neputinței. Depinde de talentul și puterea de a semnifica a autorului). Istoria literară semnată de G. Călinescu n-ar fi fost posibilă dacă autorul ei ar fi ignorat sau disprețuit valorile autohtone de profundă și specifică înrădăcinare. G. Călinescu nu se sfia, în plină epocă modernă, să-și termine istoria literară cu un capitol închinat specificului național, plin de altfel de rezerve la adresa exclusivismelor aventuroase, și să-și înceapă scurta istorie a literaturii române cu un capitol închinat geților. Împotriva ideii că sîntem popor recent, care am avea, deci, multe de învățat de la alții, G. Călinescu conjugă întreaga constelație de argumente posibilă între care cele imemoriale au valoare de ax : „De altfel mitologia noastră religioasă întemeiată pe cultul lui Zamolxe, care așa nebuloasă cum este stă alături de marile religii străvechi, a Olimpului și a Walhallei, atestă înrudirea oficială cu lumea elină prin elementul dionisiac și pitagoreic". În fața privirilor suspicioase pe care unii le aruncă în direcția valorilor autohtonității noastre ne aducem aminte de această frază călinesciană. Și dacă o oarecare intensitate a acestei suspiciuni pare a se profila în spațiul critic nu vedem de ce n-am redeschide o discuție care pentru mulți pare închisă. Valorile autohtone există, ele trebuie cunoscute, respectate, cultivate.

Luceafărul

Istorie

lumina grea înmugurind pe cer
ulcioarele cu aur în cîmpie
și trunchiu-acestor zimbri-ngenuncheați
făcînd țărîna caldă să învie

voievodală patrie în noi
cu flamura deasupra pururi trează
în matca ta ne-aduni ca pe un roi
și pruncii-n apa vieții se-mbăiază

totul în tine-i primenit acum
steaua pe cer străluce-n libertate
ramura nopții se apleacă-n drum
cu jarul copt al fructului în spate

lumina grea înmugurind pe cer
ulcioarele cu aur în cîmpie
și trunchiu-acestor zimbri-ngenuncheați
făcînd țărîna caldă să învie.

Lucian Avramescu

OPINII

Personalitatea caracterului imaginat

Particularitatea ocupă în reflectarea estetică locul central alcătuind o realitate în care se desfășoară **caracterul** ce poartă o semnificație universalizată a individualității unor oameni, întîmplări, situații, fapte. Puterea artistului de a înțelege viața, de a iubi viața, la fel de necesară ca talentul, conștiința de creator, forța de muncă, va depăși limitele individuale și va da forme literare „vitale", puternice, al căror conținut va întrece în consistență realul care le-a stimulat. Caracterul creat va întruni astfel însușirile general umane dar va fi în același timp și tipic și singular ; va fi un ansamblu alcătuit din datele definitorii pe care i le-a imaginat artistul, date necesare, rezultate din voința artistului, pornită din ideea creatoare dar și din caracteristicile proprii artistului — spirit de observație, capacitate de analiză urmată de spirit sintetic, spirit critic, imaginație asamblatoare ținînd seama de toate relațiile adaptative ale omului la ambianță, la mediul real, o înaltă moralitate față de procesul social din care a fost receptat stimulul pentru personaj, o înaltă concepție artistică raportată la felul în care trebuie transmise datele definitorii ale personajului.

Personajele unei cărți — iubiri esențiale pentru cel ce le plăsmuiește — sînt obligate în procesul existenței lor de personaje să corespundă anumitor dimensiuni psihologice și psihosociale ale personalității în ansamblul relațiilor sociale.

Imaginarea unui personaj „adevărat", a unui **caracter** ce se impune indiferent de opțiune sau respingere, se reduce de fapt la valorificarea potențialului specific fiecărui scriitor, specific înscris în existența social istorică a unei ambianțe date care include neapărat patosul și experiența psihică a nenumerate generații precedente. Acest caracter capătă personalitate prin angajarea într-o activitate în cadrul relațiilor sociale determinate (alese de scriitor) prin însușirea cerințelor și valorilor epocii în care a fost creat.

Marx considera că termenul de personalitate implică și cota de valoare, însemnătatea, contribuția omului în raport cu mediul său. Pornind de la această considerație se naște necesitatea pentru creator de a imagina **caracterul** în unitate cu mediul său chiar dacă are însușiri caracterizatoare contradictorii mediului său (legea unității contrariilor e indispensabilă oricărui act estetic) pentru că numai astfel va fi cu putință dotarea lui cu ceea ce se cheamă personalitate. În procesul de realizare a acestei personalități a caracterului vor participa în egală

Corina Cristea

Continuare în pag. a 7-a

ATITUDINI

Setea de perfecțiune

Se discută despre poezia mai nouă ; care poate fi nota ei distinctivă ?

Simpla înlocuire a unui șir de nume cu altul nu înseamnă o schimbare reală în peisajul poetic ; este nevoie pentru aceasta de o modificare în mecanismul intim, în inima însăși a poeziei. O înnoire a ideii poetice și a ideii despre poezie.

Oricît de nesuferite ar fi unora „ideea", „conceptul general", „doctrina" în materie de poezie, totuși acestea disting în ultimă instanță o școală de alta, iar istoria culturii nu cunoaște nici o mișcare literară și nici o personalitate poetică marcantă care să nu fi avut în considerație un sistem cît de cît articulat, o „concepție generală" ; este inutil să amintesc că pînă și suprarealismul, mișcare ce a pretins totala emancipare de sub tutela oricărei determinări, dispune de o doctrină discursivă cuprinsă în cunoscutele și pentru noi acum atît de bătrînesc-naivele „Manifeste". Desigur că relația idee-poezie, sistem de idei-operă poetică nu trebuie înțeleasă în mod primitiv : Eminescu nu și-a constituit mai întîi doctrina pentru ca apoi, pe acest fundament să-și clădească opera ; dar în textura operei, și chiar a fiecărei poezii, „sistemul Eminescu" este mereu implicit și recognoscibil. Dacă luăm ca exemplu școala romantică, putem observa relația subtilă, atît de complexă și niciodată univocă dintre „sistem" și poezie, dintre filosofie și poem.

În deceniul 60—70 poezia română a cunoscut un moment de salutară regăsire de sine ; privind acum în urmă putem deslușI cam care au fost principiile ce au declanșat și întreținut, explicit sau nu, acea mișcare poetică. Nu este locul să discutăm pe larg chestiunea, e necesar totuși să spunem că studiul lui I. Negoițescu despre poezia lui Eminescu conține o seamă din ideile care, într-un fel sau altul, au guvernat poezia generației, zisă a lui Nichita Stănescu. Antumelor lui Eminescu, simboluri ale perfecției statuare și pietrificate, le-au fost opuse postumele sale, o frumusețe nebuloasă, cu adîncimi insondabile și

Mihai Ursachi

Continuare în pag. a 7-a

Sabin Ștefănuță : Ceramică

TINAR IN AGORA

Destinul porumbului

Porumbul a fost și rămîne subiect de literatură pentru că a reprezentat o problemă pentru oameni. De altfel, e ușor de văzut că scriitorii care s-au ocupat în trecut de problema țărănească au vorbit mai întîi de porumb și după aceea de grîu, pentru că în acele timpuri triste mămăliga trecea pe masa țăranului înaintea pîinii. Situația era generată, desigur, de lipsa de grîu, pîinea albă și bună fiind o sărbătoare, tocmai pentru că grîul era scump și trecea în hambarele marilor latifundiari. Din aceste motive porumbul, ca aliat vegetal al omului, intră în tradiție înaintea grîului. Și tot în această privință porumbul trece înaintea grîului ca personaj literar. Aura porumbului, perpetuată de tradiție, și de literatură, desigur, pînă în acest timp cînd grîul e deja în hambare mare, frumos, și îndeajuns pentru toată lumea, e sporită de momentul culesului, o sărbătoare care o egalează pe cea a grîului.

În septembrie, zodie a balanței, frunza porumbului se usucă și se întărește ca pergamentul. Cînd trece vîntul, sunetul frunzelor lovite una de alta e mai subtire și mai melancolic, tulpinile lui sînt mai palide și lumina săracă a verii pătrunde mai ușor de la un capăt la altul al lanului. Firele albicioase ale mătăsii sînt acum arse de soare și din boabele somnolente ascunse sub pănuși nu mai țîșnește laptele vegetal atunci cînd apeși cu unghia. Toată puterea tulpinii, uscată acum, a trecut în boabe, coapte, smălțuite și dese ca o încrustație regulată de diamant. În spațiul răcoros dintre rînduri, acolo unde vara se ascund viețăți de cîmp iar bostanii își învăluie simburii într-o carne galbenă și secretă, au rămas numai aerul toamnei și sunetul uscat al frunzelor care se lovesc una de alta. Intimitatea lanului verde, în care copilul de la țară se strecoară ca într-o pădure, e spulberată și lanurile mai înalte decît omul își petrec ultimele lor fluturări pentru că a început cea de-a doua bătălie agricolă a anului.

În județele mai calde din sud a început culesul porumbului. Vestea se asociază imediat cu imaginea tradițională a culegătorilor care înaintează de-a lungul rîndurilor și aruncă în coșurile de răchită știuleți îmbrăcați în pănuși ; mîna omului face un gest de rotire și apoi de rupere, pînă cînd coceanul încărcat de boabe, mare cît bratul, se desprinde cu pocnet. Ne vine în minte apoi ritualul legat de culesul acestei plante de aur, cărutele încărcate, serile de clacă la „desfăcat" pe prispe la lumina focului, grămezile de știuleți urcate în poduri pentru a se usca printre grinzile afumate. Între imaginea de mai înainte, devenită clasică (și arhaică) și imaginea unei combine care înaintează în lan și aruncă boabele direct în remorcă este desigur o distanță care ține de esențe, dînd ea însăși măsura schimbărilor în destinul de azi al porumbului. Și cu toate că îl vedem căzînd prin gura unei mașini infernale, porumbul ne rămîne la fel de drag și la fel de încărcat de har; acum, cînd mareea lui vegetală se retrage sub tăișul combinelor să ne aducem aminte de el încă o dată.

Mircea Florin Șandru

VIAȚA LA ZI

Notații

Mai lasă pitpalacul niște ouă,
Să le clocească leneș pitpalaca,
Un cuc aprinde cu un cîntec craca,
Pe satul de arșiță stă să plouă.

Ca un pendul își bate omul coasa,
Ce dă mireasma finului în două,
În fin uscat și-n înverzire nouă,
În vie stafidește tămîioasa.

Copiii cresc, bătrînii mor prin sate,
Dă soarele deodată foc miriștii,
Prin fierbințeală umblă navetiștii,
Mireasma finului în nări ne bate.

Eu îngenunchi lîngă secata groapă.
Dă-mi lume de pămînt un strop de apă !

Adrian Păunescu

Poezie și opțiune politică

II

Formulări importante pentru contextul de față a emis Hegel : „...cu toate că în cîntecul popular poate fi exprimată interioritatea cea mai concentrată a sufletului, totuși nu un individ singular este acela care se face cunoscut aici cu particularitatea sa subiectivă prin mijlocirea unei creații artistice, ci ni se comunică numai un simțămînt popular pe care individul îl poartă întreg și nu pe deplin în sine, întrucît el încă nu are pentru sine însuși o reprezentare interioară și simțire rupte de națiunea sa și de existența și de interesele ei. (...) Această nemijlocită originalitate îi conferă cîntecului popular, desigur, prospețimea lipsită de reflecție a unei concizii robuste și a adevărului care impresionează, producînd adesea cel mai mare efect..." (G.W.F. Hegel, *Prelegeri de estetică*, II, Editura Academiei, 1966, p. 524).

Și în altă privință analogia cu poezia populară este operatorie. Iată cîteva afirmații revelatoare ale lui Edgar Papu : „Exemplele portugheze implică într-însele cele mai convingătoare demonstrații ale ideii formulate la început, anume că poezia cu caracter popular ar fi o sinteză între vechiul lirism al fazei tribale și evoluatul lirism individual, ivîndu-se ca o alcătuire specială, la confluența lor. Din lirica începuturilor, această poezie păstrează forța de contagiune subită, virtutea de-a se propaga fulgerător în masă, înlăuntrul căreia fiecare își însușește spontan simțirea poetului respectiv. Pe de altă parte, însă, niciodată în poezia tribală nu s-a propagat o asemenea simțire, care este tipic individuală. (...) spiritul unei asemenea poezii prezintă și alte caractere fundamentale decît cele arătate pînă acum. Ea (această poezie) nu realizează numai o sinteză, ci aduce și contribuții cu totul noi, inexistente la cele două elemente constitutive, care-și marchează confluența într-însa. Această contribuție derivă din amintita degajare sau libertate morală, pe care primul nu *tribul*, ci *poporul* și-o însușește". (*Evoluția și formele genului liric*, Editura tineretului, 1968, pp. 225—226). Este vădit că notele poeziei populare, pe care autorul le scoate în evidență corespund, analogic, și tipului de poezie pe care îl urmărim.

În fine, pentru a adăuga un ultim element analogiei pe care o avem în vedere, vom reproduce o altă remarcă a lui Hegel. Deși este rostită de către filozof *cu reproș*, observația conține un element deosebit de important al demonstrației pe care o construim. Referindu-se la particularitățile poeziei populare, Hegel constată că „nu poți simți cu totul decît cîntecele propriei tale națiuni..." (ibidem, p. 523). Este constatată aici existența unui anumit regim de receptivitate. Acest regim există și în legătură cu poezia politică. În aprecierea ei trebuie deci să intervină și un criteriu de evaluare extraestetic, care ia în considerare anumite caracteristici istorice concrete ale unui popor, ale unei națiuni.

Poezia politică românească nu este deci o entitate care poate fi receptată mulțumitor prin analizarea ei estetică, la rece. În înțelegerea ei critică există în mod necesar un coeficient de subiectivitate, ce ține de faptul că cei care o citesc sau o ascultă cîntată sînt în primul rînd români.

Sintetizînd rezultatele analogiei pe care am întreprins-o, putem constata că asemănările dintre poezia populară și cea politică țin în mod esențial de structură și nu de formă. Poetul modern nu împrumută forme de versificație, ci se află într-o ipostază pînă la un punct analogă creatorului anonim. Personalitatea sa creatoare intervine convingător (și analizele noastre ulterioare vor încerca să dovedească acest fapt), dar un coeficient de anonimizare este incontestabil. Exprimînd sentimentele unui popor, poeții, indiferent de specificul personalității lor creatoare și de preferințele lor prozodice, tind spre o ipostază comună, analogă aceleia a poeziei populare.

Tocmai această tendință de dispariție patetică a poetului în plasma atotcuprinzătoare a poporului care l-a născut nu este înțeleasă de către campionii poeziei pure. Obsedați de propria personalitate (adeseori doar dorită) ei nu cunosc și nici nu reușesc să conceapă posibilitatea empatiei cu realitatea totală și vibrantă a unei entități uriașe, infinite, pe care doar intuiția fulgurantă a unui mare artist poate s-o cuprindă și să-i surprindă respirația de ocean în permanentă mișcare.

Poezia opțiunii politice, al cărui concept l-am schițat în aceste sumare însemnări, și pe care îl vom clarifica progresiv pe parcursul cercetării noastre nu este nici pe departe deci egală cu acele ipostaze publicistice facile pe care unii autori le confecționează în grabă. Doar făcînd această apropiere *eronată* unii au putut să-și facă o reprezentare simplificată. Poezia politică, așa cum se înfățișează ea în întreaga istorie a literaturii noastre, este o realitate importantă, definitorie pentru spiritualitatea unui popor eroic a cărui existență a fost și este un etalon de demnitate și de putere de a fi. Poeții ale căror creații le vom analiza mai jos depun convingătoare mărturii în acest sens.

★

În preajma actului istoric de la 23 August 1944 cîțiva poeți de primă mărime presimt și apoi celebrează prin creații poetice memorabile marea mutație din viața poporului român.

Încă din cartea sa de debut (*Cîntece de pierzanie*, 1938), Mihai Beniuc aduce în peisajul poeziei românești o voce distinctă. O subtilă observație a lui Octav Șuluțiu referitoare la acest volum merită să fie reprodusă. Criticul îl consideră pe Beniuc „mai mult poet decît artist", sesizînd astfel patosul spontan cu care poetul înainta spre confluența cu idealul comun, tinzînd să treacă peste amănuntele artizanale, pășind vehement spre un viitor prezis și dorit cu ardoare. Mai mult decît arta sa, poetul convinge prin existența pe care o proclamă, o existență legată indestructibil de poporul care l-a născut. Poetul este pătruns de durerile neamului său : Poeți, poeți / Vă puneți urechea pe inima țării / Și-i ascultați bătăile neregulate. / Spuneți-mi ce e aceasta ? / De ce-i bolnavă țara noastră ? / A putrezit stejarul românesc ? *(Poeților tineri)*

Interesantă este și expresia îndoielii (mărturie a sincerității poetului), care însoțește contopi-

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 5-a

IN ACEST NUMĂR : ● Un alt Arghezi ? ● Cronica literară : M. Ungheanu despre „Straniul paradis" de Laurențiu Fulga ● Ecouri la masa rotundă „Ce este și încotro se îndreaptă poezia?" Semnează : Florența Albu, Daniel Dimitriu, Nicolae Ioana, Nicolae Prelipceanu, Doina Uricariu ● Poeme de Mircea Dinescu, Alexandru Grigore, Valeriu Pantazi ● Proză de Ion Lazăr ● Planetă de tinăr : Gabriel Chifu ● Spirale de Eugen Barbu ● Ferestre de Marin Sorescu ● Atelier literar ● Retrospective : Proza lui Bacovia, „un jurnal al eșecurilor" ? de Nicolae Ciobanu ● Tinerii critici Sultana Craia, Artur Silvestri, Valentin F. Mihăescu despre Tudor Arghezi, Marin Preda și Eugen Barbu ● Mapamond ● Revista străină ● Parodii ● Sport.

cronica literară

Laurențiu Fulga: „Straniul paradis"

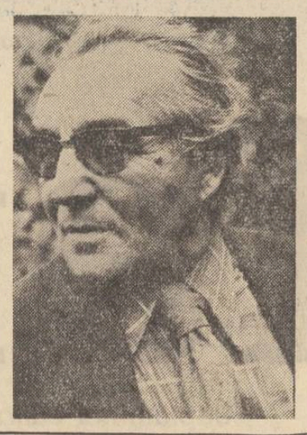

Surprinzătoare ca fotografia din tinerețe a unui bărbat pe care-l știam doar în ipostaza nejuvenilă este **Straniul paradis,** cartea de debut a lui Laurențiu Fulga. Autorul este același și totuși altfel. Patetismul cărților ulterioare își află desigur rădăcini adînci în cartea dintîi, dar nu e vorba doar de atît.

Ceea ce este surprinzător în **Straniul paradis,** prin comparație cu romanele de război ale lui Laurențiu Fulga, este sfidarea obișnuitului din viață și literatură. Întîmplările din cele cinci nuvele ale volumului sînt dintre cele mai neobișnuite, dar autorul nu-și propune nici un moment să le dea o justificare comună. **Straniul paradis** contrasta puternic și cu majoritatea cărților de proză ale vremii aflîndu-și puncte de contact mai evidente în **Adam și Eva** a lui Liviu Rebreanu. Cu alte cuvinte **Straniul paradis** nu se înscrie într-o linie comună de proză și nu e de mirare că a fost categorisită drept o culegere de nuvele fantastice. Dacă aceste nuvele sînt fantastice sau nu e desigur o problemă interesantă, dar ea prezintă și primejdia de a ne arunca într-o discuție a purității unui gen greu definibil. Elementele care să dea impresia fantasticului există incontestabil. Nuvelele conțin întîmplări de excepție, fapte senzaționale cu substrat magic, o mare doză de stranietate, elemente de fantastic curat. Ele au însă o tează mai mult sau mai puțin ascunsă care le face ostentative și destul de puțin interesate de credibilitate, de verosimil. Nu aceasta este condiția prozei fantastice într-o accepție mai canonică.

Tipică pentru fantasticul veritabil este **La hanul lui Minjoală.** Caragiale ne spune acolo o istorie extrem de obișnuită cu un tînăr și cu o hangiță, femeie al cărui subtil „nu știu ce" îi încurcă drumurile. La analiză atentă nu putem fixa nicăieri elementul fantastic. Scriitorul evită cuvintele care l-ar putea numi în mod evident și cu toate astea sugestia unui univers ascuns, mai puternic decît cel aparent, se degajă fără dubiu. Secretul constă tocmai în absența oricărei ostentații, în aerul indiferent al naratorului la ceea ce poate semnifica, „involuntar" primul plan de semne al narațiunii sale. Caragiale nu are nici o teză și nu vrea să ne convingă de nimic, dar povestirea are mreje nevăzute care ne imobilizează într-o lume a fantasticului. Prin tezismul și ostentativitatea lor, dusă pînă la alegorie, nuvelele lui Laurențiu Fulga nu sînt propriu-zis fantastice. În ele nu se petrec fapte comune care se dovedesc mai tîrziu fantastice ci, mereu, fapte de excepție a căror singularitate și semnificație ocultă autorul o subliniază sistematic.

Prima nuvelă a cărei eroină este domnișoara Ruth ne avertizează încă din titlu, **Strania domnișoară Ruth,** că ne aflăm în fața unui personaj ieșit din comun. Hăituit de neliniști obscure personajul care ni se confesează debarcă la întîmplare într-o gară tenebroasă și nelocalizabilă unde un personaj sardonic, șeful gării, îl avertizează că de vreme ce a coborît va rămîne prizonier al acelei localități. Tînărul bate străzile și aude un cîntec de vioară care-l fascinează. Nu mai poate pleca, dacă nu-l ascultă din nou, și află că tot orășelul acela necunoscut, robit de aceeași fascinație, este plin de bărbați care învață să cînte la vioară același cîntec. Muziciana este o femeie pe care nimeni n-a văzut-o la față, dar de a cărei frumusețe nimeni nu se îndoiește. După cîte vedem autorul nu se intimidează în fața neverosimilului. Dacă pot exista gări cercetate doar de un singur tren pe zi e mai greu de admis, în planul realului, că poate exista un oraș a cărui populație să se arunce în întregime în brațele desfrîului din deznădejdea de a nu fi văzut o femeie necunoscută. Conștient de tipul de literatură pe care l-a adoptat, Laurențiu Fulga nu cochetează cu proza mimesisului ci se înscrie deliberat într-un plan al liberei ficțiuni care să-i slujească cît mai bine ideile. Interesant este tocmai refuzul tiparelor, disponibilitatea și voința de a întocmi ficțiuni pline de riscul unor trăsături exacerbate.

Mult mai definitoriu decît fantasticul este pentru aceste nuvele romantismul. **Strania domnișoară Ruth** este de fapt o istorie romantică de dragoste într-un decor tenebros și paroxistic. Un muzicant de geniu își găsește perechea ideală și se logodește. Un accident de cale ferată — întîmplare sau glumă sinistră — o lasă pe logodnică neconsolată. Ea se închide în casa celui mort, învață să cînte pe vioara lui după obloanele trase și vrăjește întreaga așezare. Ea aparține deci perechii ideale și nimănui altcuiva. Singurul ei fel de amor e cel mistic și un amant mistic, care n-a văzut-o niciodată, există în poveste. Acesta se sinucide la apariția în scenă a personajului povestitor, semn, ne sugerează autorul, că a apărut amantul pămîntesc al domnișoarei Ruth. O necunoscută răpitoare apare amantului nemistic și dragostea lor carnală are drept urmare moartea domnișoarei Ruth, necunoscuta era ea, cu alte cuvinte despărțirea de noul amant și întoarcerea alături de logodnicul celest. Fantoma frumoasei moarte își vizitează din cînd în cînd trecătorul amant și-i spune: „Aici, în moarte, nu sînt singură, iubitul meu este cu mine, pentru el am murit ! Pentru ceea ce el a știut să nu trădeze niciodată : puritatea visului !". Romantică este atenția pe care scriitorul o acordă forțelor ascunse. Dragostea este în aceste nuvele predestinare și nu prozaică întîlnire întîmplătoare. Ea are harul de a ridica pe om într-un spațiu de idealitate pe care viața cotidiană i-l răpește adesea. Motiv pentru care alcătuirea cuplurilor are întotdeauna ceva fatal și suprafiresc. **Dubla crimă a sorei Diana** reia în registru propriu tema din **Adam și Eva,** tema eminesciană de altfel. Sora Diana și Alexandru Platon sînt perechea eternă care retrăiește în toate încarnările aceeași experiență, cu același tragic sfîrșit. Orb și bolnav, amantul Dianei are, prin vis, revelația unei vieți anterioare în care își citește actualul destin. Diana este cauza morții lui și în vremea revelată a strămoșilor săi și va fi și acum. Există determinări ascunse, mai puternice decît orice realitate și din chingile lor nu se poate scăpa ne spune autorul prin narațiunile sale. Determinările fatale și implacabilitatea adevăratei iubiri sînt urmărite și în **Magdalena și visul.** Oamenii sînt și aici controlați de forțe nevăzute care scapă puterilor și înțelegerii omenești. Funcționează în această nuvelă o **ursită,** dar o ursită tragică. Tradiția orală spune că toți urmașii familiei Panu vor muri de tineri, ca urmare a unui blestem. Cineva din familia lor un strămoș despre care se știau puține, a fost îngropat de viu și damnarea întregului neam dintr-acolo vine. Ultimii descendenți ai Panilor sînt Magdalena și Mihai și ei trebuie să moară, conform tradiției, de tineri, așa cum a murit și tatăl lor. O pată întunecată apare pe piele și prevestește dispariția Panilor. Moare întîi fata nu înainte de a fi alcătuit un cuplu erotic celest cu tînărul Luca. Ea lasă cu limbă de moarte iubitului să nu-și găsească liniștea pînă cînd ea, moarta, nu va veni să-i închidă cu mîna pleoapele. În continuare sînt descrise urmările blestemului strămoșesc și erotic. Mihai, fiul, fuge de-acasă încercînd să sfideze destinul, dar vagabondajul îl conduce către așezarea de baștină a neamului său, unde află de la un istoric al locului că despre stirpea Panu acolo nu se știe nimic. Dar savantul mai știe că locuința în care stă și în care este primit oaspete Mihai Panu a fost ridicată pe trupul unui om îngropat de viu pentru o vină care nu era a lui ci a unuia din ai săi. Eliberat, Mihai poate să-și accepte destinul și moare. Luca așteaptă apariția Magdalenei aruncîndu-se într-o viață de petreceri — din acest punct de vedere nici unul din bărbații nuvelelor **Straniului paradis** nu are prea multă imaginație — vecină desfriului. Amintirea Magdalenei îl conduce către vechea locuință a Panilor, unde are surpriza să afle o Magdalenă vie, la fel cu cea veche, care este însă altă Magdalena. Pentru a putea aparține celei noi el sfîșie cu cuțitul tablourile vechii Magdalene, gest magic, și noua întruchipare a Magdalenei dispare. În locul ei se află o femeie bătrînă și detaliile unui univers casnic obișnuit. Dar duhul celeilalte Magdalene îl cheamă, și Luca va sfîrși în brațele ei care îl vor trage în fundul lacului ca brațele unei Rusalce. Fel de a spune că destinul este implacabil și că perechea eternă nu se desparte nici dincolo de moarte.

Nuvelele lui Laurențiu Fulga din **Straniul paradis** sînt poematice și romantismul lor coboară uneori pînă la romanțiozitate. Regimul de coincidențe și aglomerarea întîmplărilor decisive conduc narațiunile și în această direcție. Alteori fraza grandilocventă trădează și ea, temporar, fluxul principal. Dar tensiunea aspirației are în aceste bucăți de început un patos purificator care le păstrează la o temperatură înaltă. **Vînt de noiembrie fatal** — titlu caracteristic — se dedică și ea acelorași determinări misterioase. Mai curînd alegorică decît fantastică nuvela vrea să figureze expresiv drama creatorului. Arta pictorului, personajul de aici e un pictor, este singura lui iubire, vrea să ne spună autorul. În momentul în care, deznădăjduit de nereușita lui pe toate planurile, pictorul își distruge opera hotărît să se dăruiască vieții, femeia visurilor lui, Solitara, este găsită moartă într-un parc. A-și distruge opera însemna a-și distruge de fapt iubirea. Relația dintre creator și opera lui este, deci, un amor la fel de mistic ca orice iubire celestă.

Foarte aproape de tiparul prozei fantastice propriu-zise se află Laurențiu Fulga în **Taina în care s-a pierdut Sonia Condrea.** Aici autorul acumulează treptat și cu arta gradării o sumă de mistere de familie de natură neliniștitoare. Regimul ostentativ fantastic din celelalte nuvele nu există. Ceea ce ni se narează este perfect verosimil. Dacă scriitorul ar fi rămas fidel pînă la capăt lipsei de ostentație, am fi avut în **Taina în care s-a pierdut Sonia Condrea** o remarcabilă nuvelă fantastică a prozei românești. Dar finalmente autorul și personajul său vor să explice și să invinuiască, pricină din care enigma își trădează condiția.

Țelul scriitorului nu era să facă însă proză fantastică, să se înscrie cu deliberare într-un gen, cît să contrazică o mentalitate și să propună altceva. Acordăm deci și o intenție polemică acestei cărți de tinerețe a scriitorului. **Straniul paradis** exprimă o credință despre om, cu mijloace literare nu o dată superioare, și ceea ce place la această carte este franchețea credinței și înălțimea mesajului. Nonconformismul dă mai multe șanse unui scriitor de a fi personal decît subordonarea la rețeta literară. În **Argumentul pentru a doua ediție** Laurențiu Fulga mărturisește oarecari îndoieli față de cartea tinereților sale. Dar ceea ce cucerește în **Straniul paradis** este tăria adeziunii la o idee, superioritatea ei care anulează imperfecțiunile pomenite.

M. Ungheanu

viața cărților

proză

Hiperluciditate

Romanul*) lui Vasile Andru este o construcție ambițioasă; ce folosește un nucleu epic doar pentru a broda în jurul lui o horbotă complicată de analize și de viziuni. Personajul principal, cel căruia îi aparține vocea ce narează, este un tînăr intelectual plasat de întîmplare în rolul insolit de mire într-o nuntă postumă, dintr-un sat al zilelor noastre. Ca și în **Ce mult te-am iubit** de Zaharia Stancu, întreg romanul se petrece în timpul desfășurării înmormîntării. De data aceasta însă, se pleacă de la o stare inițială de indiferență, personajul principal nefiind legat de tînăra fată care îi este mireasă simbolică decît de întîmplare și de curiozitatea sa de om interesat de natura umană. Drumul către cimitir este punctat de reflecțiile acestui hipersensibil și hiperlucid intelectual, pentru care întoarcerea la izvorul natural al tuturor lucrurilor nu poate să se petreacă decît pe o cale foarte complicată și chinuitoare. În cele din urmă, prin intermediul unor interminabile raționamente și observații profunde, acest tînăr se simte vindecat de tribulațiile sale și contopit cu oamenii din jurul său, în chip de conștiință, ce a reușit să iasă din receptaculul său individual și să se dizolve în toți oamenii : „Stăm amîndoi, Ana și eu, presărați în retinele lor, și de acolo, în făptura lor întreagă. Acestea sînt porțile spre ei. Mă încumpănez în ochii lor, fără încetare : fisii desprinse din mine vor rămîne în ei ; și mă îndrept neîncetat spre ei, spre viitorul lor. O însămînțare cu melopeea trecerii care va supune trupul lor la o tensiune transformatoare".

Romanul are, de fapt, un singur personaj, celelalte apariții fiind convenționale, estompate într-un fundal îndepărtat. O pasiune devoratoare pentru numirea celor mai infinitezimale trăiri îl animă pe acest intelectual, pentru care cea mai importantă este numirea, trecerea tuturor lucrurilor în cuvinte, într-un mod cît mai precis. Fragmentul pe care îl vom cita este ilustrativ pentru această tendință : „Privesc fix capetele aplecate. Îmi strecor privirea prin materia rarefiată a craniului. Sub ochii mei devoratori, cutii craniene se desfac, cad fără zgomot, pulverizîndu-și calcarul din care se compun. Rămîn doar mase cerebrale, omisfere dezvelite, de un alb fascinant : în ele sînt incizate circumvoluțiuni, le urmăresc liniile complicate, mă pierd printre ele. Albul cerebral mă tulbură, strălucește orbitor. Cortexul adună, ca o lentilă uriașă, zone de cosmos. Sub apăsarea razelor siderale, sub impulsurile venite din spații, circumvoluțiunile se zvîrcolesc ca niște șerpi uciși mult înainte de răsăritul soarelui". Autorul este absorbit pînă la durere nu de ceva din afara conștiinței sale, cum ar putea să pară la prima vedere, ci de ecourile pe care chiar și propriile viziuni le stîrnesc în conștiința sa. Nu este deci vorba atît de o hipersensibilitate, ci mai ales de dorința nețărmurită de a fi lucid cu orice preț, pînă la urmă. Imaginile și observațiile pe care sensibilitatea le obține și le construiește sînt doar puncte de plecare pentru exercitarea lucidității și a dorinței de raționalitate. Sfîrșitul romanului, oarecum contradictoriu, dar convingător poate tocmai din acest motiv, îl înfățișează pe acest lucid depășindu-se, într-o sforțare dramatică și reușind să renunțe parțial la tribulațiile lui de om damnat la o perpetuă tentație a explicării tuturor lucrurilor.

Mirele este o carte frumoasă pe care autorul ei a gîndit-o însă prea rigorist. Din acest motiv, o anume răceală prețioasă nu reușește întotdeauna să se integreze ansamblului, rămînînd în chip de zgură, alături de cursul viabil al romanului.

Voicu Bugariu

*Vasile Andru, **Mirele**, Editura Eminescu, Buc. 1975.

critică

Construcție și rigoare

Ambiția lui Adrian Marino este aceea — și de ce să nu recunoaștem, realizată — de a elabora un sistem critic propriu, o metodă riguroasă de cercetare și interpretare a literaturii în parametrii ei specifici*). Întreprinderea este complexă, implicînd probleme deosebite și ar necesita o discuție mai amplă.

În limitele spațiului ne vom opri doar asupra cîtorva etape și sugestii din numeroasele pe care le cuprinde. De altfel, această carte nu a stîrnit ecoul necesar în rîndurile criticii, trecîndu-se cam ușor peste noutatea punctului de vedere.

Ne-am fi așteptat la o discuție vie, în spirit critic care să fructifice bogatele ei sugestii sau să indice cu argumente temeinice eventualele puncte nevralgice.

Metoda pe care Adrian Marino o propune este aceea a hermeneuticii ideilor literare și cuprinde, în mare, trei etape : ideea literară — modelul literar — interpretarea și creația hermeneutică, acest din urmă etaj incluzîndu-le, într-un act totalizator, și pe celelalte două.

Baza întregii construcții critice o constituie conceperea literaturii, în ciuda aparenței proteice, ca un sistem de constante literare, invariante și recurențe. Și astfel de constante sînt desigur ideile literare. Fără a eluda evoluția istorică, ci, din contră, implicînd-o, absorbind-o într-o înțelegere superioară, autorul demonstrează convingător aspectul structural reiterativ, circular, al literaturii. Un exemplu îl reprezintă chiar ideea de aliteratură, care, evoluînd printr-o negație din sfera literaturii, se transformă, în final, într-un alt gen de literatură. Procesul este întrucîtva asemănător celui metaforic — de altfel A. Marino operează deseori analogii între actul creator și actul hermeneutic — așa cum apare descris de Jean Cohen în „Structure du language poétique". Se pornește de la o realitate, parcurgînd un traiect al asociațiilor pentru a se ajunge la aceeași realitate, dar cu semnificații substanțial îmbogățite în urma migrației sensurilor. Lucru nu îndeajuns de clar evidențiat în studiul de față. Deci, ideea literară cuprinde o realitate semantică diversă, care se cere structurată și formalizată potrivit unor principii pivot : „Ideea literară se prezintă deci observației sub forma unui sistem constituit dintr-un «nucleu», sensul său central, pragmatic, de maximă densitate și potențialitate semantică și o grupare de sensuri convergente derivate, asociate sau marginale tot mai elastice, în expansiune". Se trece astfel la cea de-a doua etapă, cea de selecție și sintetizare a constantelor ideii, într-un model care să se regăsească în toate metamorfozele istorice. Acest proces se realizează deja prin actul hermeneutic, care înseamnă explicare, interpretare, dar și recreere a ideii literare dintr-un unghi personal. Pentru că nu ne aflăm doar în fața unui sistem abstract, arid, ci și a unei necesare aderente la obiect, a unei „simpatii" cu ideea. Sau, cum subliniază autorul, în sensurile ideii este introdus propriul sens al criticului care ordonează și selectează modelul.

Rezultatul acestei întreprinderi îl constituie clarificarea conceptelor criticii și istoriei literare, bază considerată indispensabilă pentru orice alt sistem critic. Rămîne totuși să ne întrebăm dacă hermeneutica ideilor literare reprezintă chiar o „metodă a metodelor". De asemenea, am reproșa autorului, în ciuda logicii impecabile a construcției, o anume redundanță în limbaj, datorată tocmai excesului de precizări. În speranța că vom putea reveni asupra unor probleme importante ridicate de această carte, subliniem încă o dată modernitatea și soliditatea științifică a acestei contribuții românești în contextul noii critici.

Paul Dugneanu

*) Adrian Marino, **Critica ideilor literare**, Editura Dacia.

repere

Fragmente tolstoiene

Jurnalul a ajuns în zilele noastre una din speciile favorite ale cititorului de literatură. Diagrama vieții sufletești este mai captivantă decît ficțiunea, după cum absența unei existențe spectaculoase și bogată în evenimente poate fi suplinită prin confundare în sine și investigarea de stări incerte. Cutare scriitor mediocru devine celebru după moarte, prin jurnal ! Pe de altă parte, libertatea formei jurnaliere a tentat pe scriitorii nemulțumiți de convenționalizarea atitudinii românești și de facilitatea eseului. Marie-Louise Kaschnitz spunea că jurnalul va ajunge specia literară a viitorului, deoarece permite aventura estetică liminară. Din acest punct de vedere, cred că jurnalul a devenit modalitatea similară pseudoevenimentului din gazetărie (termenul nu are nimic pejorativ, se știe!). Cum se întîmplă cu interviul, de exemplu, care nu presupune neapărat un eveniment, ci doar interlocutori abili. Specie modernă prin excelență, jurnalul se împărtășește din setea de senzațional a cititorului de foiletoane. Unde mai pui că în paginile sale se poate bîrfi în voie și nepedepsit ! Există însă și o formulă descinsă din memorialele marilor înțelepți, a celor care și-au urmărit dialectica interioară, pentru a măsura culmile atinse și adîncimea eșecurilor, în vederea unei viitoare concentrări de energie. Jurnalul este, în acest caz, o mărturisire tulburătoare, o carte supremă, adeseori cu funcția mutagenă, capabilă să schimbe umanitatea din noi și să-i amplifice dimensiunile. Recenta publicare, la editura Univers, a unor extrase din jurnalul lui Tolstoi *), relevă cititorului de la noi o asemenea experiență spirituală. Ea nu este importantă atît pentru că vine de la un mare romancier, (pentru mine, de exemplu, este cel mai mare !) cît pentru voința extraordinară de ameliorare a condiției umane pe care o incorporează. Omul din paginile jurnalului lui Tolstoi este acoperit de toate păcatele, prizonier al tuturor slăbiciunilor, însă chemat de un ideal de umanitate cu atribute ca iubirea și binele suprem. De altfel, nu arareori scriitorul este în conflict cu omul. Iată ce scria Tolstoi la 26 mai 1890 : „M-am gîndit la ceva : noi mîncăm sosuri, carne, zahăr, bomboane, ne ghiftuim și ni se pare că nu-i nimic. Nici prin gînd nu ne trece că ar fi rău. Dar iată, catarul stomacal este o boală generală a modului nostru de a trăi. Oare nu aceeași dulce hrană estetică sînt și poemele, romanele, sonatele, opera, romanțele, tablourile, statuile ? Același catar — al creierului. Incapacitatea de a digera și chiar de a primi o hrană sănătoasă și — moartea". Sînt scrupule izvorîte din neliniștile omului ce își ridică privirile în sus, iar nu din exigențele cenzorului țarist, cu care avusese adeseori de a face.

Ne întrebăm de multe ori cum își duce viața un „scriitor mare". Răspunsul lui Tolstoi se găsește ușor în paginile selectate, în acest prim volum, cu multă finețe și traduse de Janina Ianoși. „Am arat", „am cosit", „am cîtit", „am cusut cizme", „am scris" sînt probabil activitățile cel mai des menționate de autorul **Annei Carenina.** Sînt ocupațiile obișnuite ale unei umanități definitorii. Ele reprezintă reușita lui Tolstoi. Scrisul, aratul și cositul, rukodelia au fost victoriile sale, pentru care îi purtăm de generații atîta admirație. Dialectica lui sufletească a tins uneori spre culmi și mai greu de realizat, iar nereușita consemnată în paginile jurnalului este totuși o pildă monumentală de încordare către binele moral. O dovadă că de cele mai multe ori este chiar mai greu să fii un om mare decît un mare scriitor.

Aurel-Dragoș Munteanu

*) Lev Tolstoi, **Jurnal**, Editura Univers, 1975.

Manuscrisele (și desenele) nepublicate nu se înapoiază

revista revistelor

STUDII DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ (XVIII)

Ultimul număr al revistei **Studii de literatură universală (XVIII)** este consacrat, cu două excepții, (Sorina Bercescu — **Ronsard, Poet Umanist,** Ileana Verzea — **Byron al vremii noastre),** studiilor de poetică. Trecem peste omagierile, și cu asta am definit și caracterul articolelor, aduse celor doi mari poeți pentru a ne opri asupra contribuțiilor românești într-un domeniu al teoriei și științelor literare care nu poate fi ignorat și anume, Poetica. Cel mai interesant eseu il reprezintă, fără discuție, **„Sistemul rimelor în sonetele lui Mallarmé",** aparținînd lui Mihai Pop. Autorul își propune, pornind de la principiile lui I. M. Lotman pe care le dezvoltă într-un demers propriu, abordarea semiotică a sonetelor mallarméene pornind de la sistemul rimelor. Stabilind, mai întîi, un model logic, abstract, Mihai Pop demonstrează apoi, prin analize aplicate pe text, că acest model al rimelor este relevant pentru structura semantică a poeziei. Contrar opticii tradiționale, rima nu mai este privită ca un accesoriu, ca un element ornant, ci ca principiu structural al semnificației textului. În schimb, studiul Luciei Vaina-Pușcă **„Opoziții între limbajul științific și limbajul poetic — Referențiabilitate"** este confuz, trădînd o neasimilare corectă a literaturii de specialitate. Amestecînd semantica cu logica simbolică și naratologia lui Greimas autoarea nu reușește, nici pe departe, elucidarea scopului inițial, raportul limbaj științific — limbaj poetic. Nicolae Bârna își propune, în articolul **„Poezia și noul roman"** să analizeze transformările prozei în sensul poetizării treptate a textului. După o scurtă incursiune cu caracter diacronic referitoare la relația proză-poezie, cercetătorul se oprește la noul roman francez, modalitate a prozei care se apropie cel mai mult de funcționarea textului poetic ; adică, accentul pus pe polisemia structurilor lingvistice care devin propriul lor obiect. Ideea nu este tocmai nouă și s-ar mai fi cerut nuanțată.

După cum se știe, neoretorica și stilistica modernă încearcă o reanalizare și redefinire a tropilor. În această direcție se înscrie articolul Antoniei Constantinescu, **„Comparație și metaforă în perspectivă modernă".** Figurile sînt analizate la diferitele nivele ale limbii : semantic, sintactic, raport paradigmă — sintagmă, precum și la nivelul axei emițător-receptor. În **„Poezie sub Zodia Centaurului"** Al. Ronai schițează și nimic mai mult, o utilă introducere în peisajul poeziei concrete, ale cărei caracteristici ar fi invariantele joc-artă, formă-conținut, timp-spațiu. Nu lipsite de interes sînt analizele dedicate unor poeți precum Ștefan George și Federico Garcia Lorca, aparținînd Zamfirei Popescu **(Ștefan George : De la evaziune la negație)** și Cristinei Maria Hâncu **(Recurența unui model poetic oriental în Divan del Tamarit de F.G. Lorca).** Semnalăm, de asemenea, eseul lui Livius Ciocîrlie, **„Contradicția ca principiu al structurării textului la Valéry"** încercare personală de a defini, pornind de la un principiu intern, caracterul prozei lui Paul Valéry, precum și articolul lui Mihai Nasta **„Mimesis ca tensiune spirituală la Dionisos din Halicarnas".**

Cronicar

aqua forte

Un alt Arghezi?

● Reproducem aici pentru interesul său real, un concludent, credem noi, articol asupra paternității poetului Arghezi publicat în numărul din 30 august 1975 al **Gazetei Gorjului** de Vasile Gh. Șega, profesor la Liceul **„Tudor Arghezi"** din Tg. Cărbunești.

ARGHEZI NU ESTE OLTEAN ?! *Sub titlul „Document în replică", cu subtitlul „Legendă și adevăr în biografia lui Tudor Arghezi", Constantin Popescu-Cadem semnează în* Manuscriptum, *nr. 2/1975, un material documentar, extins pe 6 pagini (157-162), convins că „face lumină definitivă și nouă asupra biografiei argheziene".*

Ignorînd orice confesiune a lui Tudor Arghezi privind obîrșia sa gorjenească, pe motiv că „poetul avea sumare cunoștințe despre familia și ascendenții săi" C. Popescu-Cadem scrie, negru pe alb, la pag. 162 din Manuscriptum *nr. 2/1975 : „Din consultarea actelor, urmărind ascendența scriitorului pe ambele ramuri ale familiei, reiese că poetul era originar din București, nicidecum de pe meleagurile gorjene".*

După opinia noastră, actele consultate, între care și un certificat de naștere eliberat de Escadronul de jandarmi al Capitalei, sergentului major Nicolae Theodorescu (de ce nicăieri și nicicînd marele poet n-a amintit că tatăl său a fost de carieră militar ?! — n.a.) l-au condus pe C.P.-C pe un drum vis-à-vis a adevăratei obîrșii a lui Tudor Arghezi.

În urma lecturii celor 6 pagini din amintitul număr din Manuscriptum, *observînd că, în loc de „o nouă și definitivă lumină asupra biografiei argheziene", este vorba mai degrabă de o confuzie de nume, în ziua de 10 august, a.c. m-am deplasat la Pitești și, de aici, în comuna Mărăcineni, la casa colonelului pensionar Nicolae Theodorescu, frate, numai după tată, cu poetul Tudor Arghezi.*

Aflînd din Manuscriptum *că tatăl său și al poetului „a fost sergent major în jandarmi călări în București", colonelul pensionar Nicolae Theodorescu a replicat : „Tata, așa cum spune și poetul, s-a ocupat cu munca la cîmp. Nu avea pămînt, dar lua în arendă, cum era pe atunci, cîte o moșioară, așa cum a avut într-o vreme, în comuna Martalogi și în alte sate din apropiere de Costești (Argeș), iar mai spre bătrînețe a fost mic funcționar de bancă, în Pitești. La această bancă el conducea o secție de comision care se ocupa cu probleme agrosilvice. Știu, de asemenea, că această bancă avea o moșie și pe la Piciorul de munte de lîngă Găești" (Vezi vol. 20, Scrisori, Tudor Arghezi, pag. 17 — n.a.).*

De altfel, nu este lipsit de importanță să arătăm că interlocutorul nostru scria în „România liberă", din 20 octombrie 1972 : „Tatăl lui Tudor Arghezi (Nicolae Tudor, devenit ulterior Nicolae Theodorescu) s-a născut la Craiova. Bunicul lui Arghezi a trăit tot în Craiova. Dintre ascendenții noștri, el este cel ce s-a născut în Cărbunești de Gorj, sat pe care l-a părăsit încă de tînăr. Se numea Tudor Cojocaru, adoptînd mai tîrziu un patronimic inspirat de la locul natal și devenind Theodor Cărbunescu". Colonelul pensionar Nicolae Theodorescu ne-a pus la dispoziție și certificatul de naștere al tatălui său și al poetului Arghezi, certificat scos după mitrica bisericii Sfîntu Ilie din mahalaua Sfîntu Gheorghe vechi, din Craiova, pe anul 1859 din care transcriem : Nr. 2 / Născut la 7 ianuarie 1859, / Declarat nașterea în 15 ianuarie / parte bărbătească. / Numele dat la botez Nicolae, / Tatăl Tudor Cojocaru, / Mama Bălașa, / Domiciliu Sfîntu Gheorghe Vechi / Naș Tudorița Ion, / Preot Protopop Ilie.

Datele respective sînt înregistrate, într-adevăr, la nr. 2 curent din „Condica pentru botezați, cununați și morți din orașul Craiova, Mahalaua Sf. Gheorghe Vechi a bisericii cu hramul Sfîntul marele proroc Ilie", inventar nr. 2135 pe anul 1859.

Așadar, Nae Theodorescu, „sergentul major din jandarmi călări din București", considerat de C. Popescu-Cadem ca fiind tatăl poetului Tudor Arghezi este un alt Theodorescu.

Mai avem la îndemînă și un alt document, privind cea de-a doua căsătorie a lui Nicolae — Nae Theodorescu, tatăl poetului, din care a rezultat fratele vitreg al lui Tudor Arghezi. Transcriem : „Primăria comunei Martalogi plasa Pădureți, județul Argeș. Actul nr. 4. Registrul stării civile pe 1907. Din anul una mie nouă sute șapte, luna februarie, ziua 25, orele 11 din zi. Act de căsătoria domnului Nae Theodorescu în etate de 48 ani, văduv, de profesie agricultor, domiciliat în comuna Martalogi, fiu major al decedaților Theodor Cărbunescu și al Bălașei Theodor, ambii foști domiciliați în comuna urbană Craiova".

Cele două documente, precum și mărturiile colonelului pensionar Nicolae Theodorescu au, după opinia noastră, o strînsă legătură cu ceea ce Tudor Arghezi spunea în interviul lui Horia Oprescu, publicat în Tînărul scriitor, nr. 12/1956 : „Tata se ocupa cu munca cîmpului. Dar fiind deștept (olteanul), la bătrînețe a fost funcționar într-o mică bancă. Pe bunică-meu îl chema Toader. Era de meserie cojocar și căciular. A trăit peste o sută de ani..."

Ce este și încotro se îndreaptă poezia?

Poezia contemporană nu mai este la vîrsta naivității

Se discută un fenomen viu, se discută pe viu, se discută despre poezie — despre ce este, ce va deveni poezia.

Unii dintre noi, obișnuiți cu asemenea „arene", au la îndemînă argumentele, verdictele, numele și ordinea citării lor. Alții discută mai puțin — scriu. Și acesta este esențialul, că se scrie poezie, că nu s-au istovit limba, filonul acestui pămînt, acestui timp; că poeții se maturizează, indiferent de generația căreia aparțin. În timp ce unii și alții mai fac caz, își atribuie meritele cutărei generații, se scuză sau se consolează cu apartenența lor la nu știu ce generație poetică, în ciuda evidenței — rămînerea la unica vîrstă a promisiunilor debutului...

Meritul fiecărui timp, fiecărei perioade vii, este, cred, acela de a lăsa generațiile, rînd pe rînd, să se descifreze, să se maturizeze; să fie.

Îmi amintesc un meșter cioplitor de porți din Maramureș : spunea că mîna trebuie să urmeze cercurile copacului, semnele creșterii, legăturii lui cu pămîntul și cerul ; dalta să le descifreze doar și să le lase să fie. Acest **să fie** cuprinde un adevăr, un imperativ al fiecărei arte, al fiecărui artist, cred ; să fie.

Ești poetul care te zbați să fii tu însuți, în această creștere, legătură cu pămîntul și timpul tău. A invoca mereu generația, promoția, „leatul", este o naivitate. Or, poezia contemporană nu mai este la vîrsta copilăriilor, naivității. Cărțile care apar, o dovedesc. Fie și ultimele, ale verii acesteia: ale începătorilor sau ale consacraților, ale celor recunoscuți de unii, negați de alții. Atîta vreme cît sînt vii litera, cerneala, hîrtia, sensul ; atîta vreme cît, iată, se discută despre ce este, ce va deveni poezia.

Poate de aceea nu a trăit nici ideea apariției unor volume de tineri poeți, în devălmășie : pentru că fiecare poet, chiar la debut, vrea să fie, să creadă că este el însuși. Să răspundă el însuși, cu mesajul lui, vremii sale.

Există un spirit al veacului, în primul rînd. Și există artiști care îl reprezintă, mai mult sau mai puțin. Există o maturitate a unor epoci ; există poeți și suflu și distanțe de străbătut. Cu ștafeta sau flacăra, sau nimicul în mînă, pergamentul scris sau alb — purtat mai departe, să-l scrie alții mai bine.

Există poeți, există un spirit al epocii — veacul impune majuscula. Și dacă facem caz — cum se face — de generații, și dacă aplaudăm startul și linia de sosire, de ce nu am lărgi sfera termenului, de ce să nu înțelegem atunci asemenea generații de poeți, muzicieni, pictori ? Generații contemporane. Este, tocmai în spiritul epocii, posibilitatea comunicării între arte. Un limbaj comun, contemporan, trebuie să existe. În fond, căutările sînt aceleași, zbaterile să fim (în sensul descifrării, maturizării, diferențierii) ne aparțin în egală măsură, indiferent de limbajul devenirii poeziei, muzicii, picturii, sculpturii. Există o realitate unică, o participare, o atmosferă, o gravitate și o răspundere — indiferent de limbajul fiecărei arte, sensul contemporaneității este același ; trebuie găsită doar posibilitatea comunicării în climatul artistic al cetății — încă un cuvînt des folosit în înțelesul superlativ.

Și, în acest tot comun, solidar, de ce nu am întreba, de ce nu ar participa la acest dialog și oamenii de știință, tinerii oameni de știință — cum văd ei poezia, ce va deveni poezia în viitor ? Care va fi limbajul comunicării, cifrul sentimentelor, ideilor, în poezia secolului viitor ?

Securitatea și pacea planetară, urbanistica, ecologia, sînt realități, imperative, probleme contemporane, iradiante în egală măsură.

Care va fi poezia căutată de cititorul acela care s-a și născut ? Și care vor fi atunci cărțile vii încă, și care măsura duratei, valorii, universalului ?

Și acestea sînt, poate, întrebările și neliniștile tuturor generațiilor de poeți, indiferent de steaua mai mult sau mai puțin norocoasă sub care s-a născut fiecare.

Florența Albu

Trezirea la gravitate

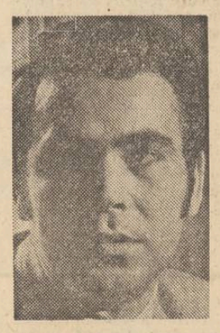

Lăudabilă intenția revistei „Luceafărul" de a organiza această anchetă, dar întrebarea : „Ce este și încotro se îndreaptă poezia ?" este prețioasă, ca o definiție la care, parafrazîndu-l pe Croce, am putea răspunde : poezia e poezie. Nu cred, de asemenea, că într-o atare întreprindere nu se poate strecura și o vagă intenție apologetică. Deși la un moment dat aria poetică se poate reduce la un grup de conștiințe — dar cine știe cu precizie care sînt ! — nu cred că se poate ignora un poet atita vreme cît el nu se ignoră. Atîta timp cît și-a bătut capul să lege un vers. Este o gratificație a poeziei de care trebuie să ținem seamă și despre a cărei însemnătate și „povară" putem citi în marii poeți. Iată una dintre cele mai elevate și nude exprimări dată de Ezra Pound : „O, doamne, O, Mercur, patron al tîlharilor / Împrumutați-mi o mică tutungerie / Sau dați-mi o meserie oarecare / numai de n-ar fi această meserie de scriitor / unde trebuie să-ți storci creierii într-una". Aici nu e vorba de vreo subestimare a acestei meserii, cum am fi tentați să credem, deși dincolo de cuvînt putem identifica o ironie amară. Este vorba de un destin în care trebuie recunoscut poetul și nu autorul glorificat, cu o chibzuială arhaică.

Ideea care se reține și spre care tinde întrebarea și buna intenție a inițiatorilor, mult discutată în ultimii ani în presă și a cărei revenire se impune, credem, este aceea a *fertilității poetice, a măsurii în care poetul a reușit să fie autentic, să exprime și să scoată poezia din zonele presupuse inerte, în sensul trezirii la gravitate și concepție*, precum și prejudecata în receptare, idolii sau idolatria incomunicabilității, lipsa conturului și clarității rostirii, adică probleme care supun discutarea poeziei din interiorul ei. În această ordine de idei, poezia își reclamă simplul și elementarul drept de a fi privită în cărți. Acesta este „datul", dacă poate fi vorba de așa ceva, asupra căruia, concentrîndu-ne, cu generozitate, îi putem surprinde configurația. Din păcate, această privire de ansamblu, serioasă și profundă, se lasă așteptată sau este făcută pe fragmente, lăsîndu-ne antrenați în alte zone mai puțin importante, cum este și aceea a întocmirii clasamentelor, diagramelor critice de ultimă oră, cărora neprevăzutul ariei poetice le relevă mai întotdeauna efemeritatea. Și între timp apar alte cărți, alte nume care ne sugerează ideea de a compara poezia cu vuietul unei mări...

Nu știu de unde ar trebui să pornească acest studiu, de la care poet și de la care perioadă. Dar trecînd peste coduri misterioase, ambuscade verbale, prejudecăți de oricare ordin ar fi ele, vom urmări configurația deceniului trecut, fundamental după cum e știut în revenirea la poezie ; vom observa că noii poeți vin dintr-o continuare a motivelor transcrise atunci. Acest deceniu, lipsit aproape de manierism dar plin ca orice moment bogat în elemente care ar putea produce, se poate vedea la unii poeți, apăruți mai tîrziu, este considerat „bătrîn" sau, în cel mai bun caz, o hrană copioasă, aș adăuga, pentru cel în curs. Se face în acest sens un efort de decantare a cărților izbutite spre prezent nu numai în scopul fixării, dar și pentru că există

Nicolae Ioana

(Continuare în pag. a 6-a)

Spre esențial

Ne-am întrebat, ani de-a rîndul, fiecare generație în parte și toate la un loc, dincotro vine poezia română. Am căzut de acord că dinspre „Miorița" și dinspre Dosoftei și, mai ales, în ultimă instanță, dinspre Eminescu. Firesc este și frumos este, ca niște oameni prevăzători ce ne aflăm, să ne întrebăm și încotro se îndreaptă ea. Și asta nu putem face fără a vedea mai întîi, sau mai al doilea dacă ținem seama de primele propoziții ale acestei propuneri de articol, care este, acum, starea poeziei române (mînunat titlul antologiei lui Nichita Stănescu, — *Starea poeziei !*).

În literatură, prea adesea, ne întîlnim cu oameni de diferite vîrste, autori excelenți sau numai autori, care, uitînd că vîrsta trece și doar opera, cită e ea, rămîne, dacă rămîne, își absolutizează propria și prezenta (atunci) vîrstă. Adesea vedem autori maturi sau chiar vîrstnici care neagă orice posibilitate a vîrstei tinere (cînd ei înșiși se trag încă din această vîrstă) și autori deosebit de tineri care neagă orice posibilitate a vîrstei mature sau venerabile (cînd ei înșiși sînt atrași de ele ca de un magnet). N-am să vin chiar eu să spun răsnicat și cu hilară, prezumțioasă încredere în forțele mele, puține și proprii : asta e bine, asta e rău. Dar prea adesea noi, tinerii de tot, uităm ce datorăm maturilor și vîrstnicilor (Eugen Jebeleanu și Geo Bogza) din poezia pe care o producem și prea adesea noi, maturii, uităm ce datorăm (da !) celor mai tineri, cu care în concurs, într-un fel, mai sîntem.

Prin contribuția tuturor poeților, atît tineri de tot, cît și mai puțin tineri, cît și tineri deloc, **poezia română se îndreaptă spre esențial**, cred eu. Și esențialul în zilele noastre nu mai este chiar esențialul de altădată, precum și poezia din zilele noastre nu mai este chiar poezia de altădată. Desigur că fiecare individ răspunde în mod diferențiat stimulilor exteriori, știm asta încă de pe băncile primei școli, cea propriu-zisă. Tot așa și generațiile, ele răspund în mod diferențiat realității care se impune, a acestui secol și acestei părți de lume. Cearta între vechi și moderni este, așadar, o ceartă care ține doar de formă. Dar forma, în fond, nu ține și ea de interior ? De interiorul ei ? Iată o întrebare la care am mai răspuns și o să mai răspundem de cîteva ori în viața noastră. Literară.

Faptul că poezia română de astăzi are multe, destule, individualități evidente, nu trebuie să ne facă, precum pe unii, să ne speriem, ci dimpotrivă. Este un semn de liniște, de echilibru. De oameni care acționează, contemplă și care, din nou, acționează. Există un mod grav de a spune lucrurile grave și există un mod mai puțin grav de a spune tot lucrurile grave. Să nu ne grăbim a-l lua pe acesta din urmă drept semn al superficialității, căci noțiunile se schimbă (ar trebui să spună un vers) și s-ar putea să rămînem în scurtă vreme fără acoperire în aur, adică idee valabilă, condamnînd prea definitiv și prea fără apel un mod sau altul de a face poezie. Parcă am și citit undeva „căci noțiunile se schimbă / și în văzduh tresar idei".

Un fel de tînără generație se grăbește să înlăture din jurul ei orice „obstacol"... cu cîțiva ani mai virstnic, biologic vorbind, uitînd că Ileana Mălăncioiu și Mihai Ursachi și Marius Robescu și Virgil Mazilescu și Ion Drăgănoiu și Cezar Ivănescu sînt tot tînără generație... Și pentru că, la urma urmelor, nici nu are vreo importanță mai mult decît în stabilirea caracterului personal al fiecăruia ce stabilește el despre poezia de astăzi și de mîine.

De fapt, starea de astăzi a poeziei române este o stare a diversității, a multiplelor întrebări care sînt puse, în multiple feluri, lumii și multiplelor răspunsuri poetice care se dau. Mie, cutare individ, poate să-mi placă sau să nu-mi placă poezia cuiva, nu eu sînt acela chemat să dau verdictul asupra ei. Eu pot emite numai o opinie strict personală, și de aceea limitată, poezia românească va alege, ea, din sine, ceea ce îi convine, ceea ce i se potrivește mai bine pentru calea ei inexorabilă spre esențial.

Iar faptul că, în diverse articole, de diverse opinii, generațiile se alcătuiesc după bunul și personalul plac al autorului, precum la dans perechile, asta iarăși nu spune că poezia română, privită de un ochi necruțător și din afara ei, arată chiar așa. O, aș vrea foarte mult, uneori, să fiu omul acela care se poate goli de pasiuni și de părtiniri și de orice participare, cît de mică, personală, pentru a privi poezia română de azi din cu totul alt unghi, din afara ei. Dar singura frază pe care o pot pronunța fără să mă îndolesc, în ceea ce privește poezia română de astăzi, este că ea vine dinspre Eminescu și că ea se îndreaptă spre esențial și că acest esențial va trebui, și de data asta, să capete un nume, vorba lui Marin Sorescu. Nume care deocamdată nu ni s-a revelat sau nu l-am observat noi.

Nicolae Prelipceanu

Lectura monografică

Discutarea și rediscutarea statutului și traiectoriei poeziei poate fi considerată o expresie a **vitalității poeziei** și gîndirii estetice și nu o dovadă de criză. Nu poate exista o remodelare a unității de măsură în afara unei realități artistice vii, de valoare. Imperativele acestei discuții sînt impuse de o experiență interioară și ilustrează **trecerea de la o perspectivă de inaugurare la una de statuare și interpretare.** Mi se pare firesc ca generația tînără de poeți să nu mai beneficieze de explozia de entuziasm a criticii, adică de o critică exclamativă, prin interjecții. Nu cred că această „obosire" a laudei ar fi determinată de faptul că poezia tinerilor s-ar caracteriza printr-o „acumulare nesemnificativă" (care, dialectic vorbind, e imposibilă), printr-un „epigonism" sau o „tiranie a modelelor" sau că ea ar fi un lucru „deja auzit". Această atitudine vine dintr-o maturizare a climatului critic ; dintr-o mutație a instrumentelor și a gustului, ce reflectă însuși statutul actual al poeziei, deci valoarea obiectului cercetat.

Or, aceste instrumente, odată rafinate de obiect, dar și de distanțarea de el, au modificat imaginea actuală despre poezie, au operat și operează reconsiderări și infirmări astfel că poeții anilor șaizeci sînt studiați „cu exigență, dintr-un punct de vedere diferit de cel ce le-a prezidat consacrarea". Fiind vorba de statuare, nu cred că propunerea unor liste de poeți tineri de valoare sau reducerea unor liste deja existente poate fi semnificativă. Ierarhizarea nu se face prin enumerare ci printr-o fixare a nivelurilor și o aprofundare a lor.

Discutarea poeziei (ce este ea, cum este, cine sînt poeții, ce a fost și ce a devenit) prin fiecare nouă carte, în evoluția criticii și a gustului, pornește de la premisa că poezia nu este încă un obiect cunoscut, ci un obiect spre care trebuie să tindă cunoașterea.

Într-adevăr „singura cale de elucidare este tocmai discuția la obiect", ceea ce nu înseamnă doar o raportare la autori sau la opere ci o definire a lor, a vocii lor și în primul rînd a universului pe care-l impun, mult mai greu de simulat decît stilul sau așezarea frumoasă a cuvintelor. Originalitatea pe care o stabilim între generații sau poeți există printr-o **diferențiere intrinsecă** și nu printr-una adăugată. Idealul deceniului șapte nu poate fi și nici nu este nuanțarea și perfecționarea celui anterior, ci implicarea lui ca o necesitate alături de libertatea tinerilor poeți de a fi ei înșiși și de a crede în substanța și limbajul propriu universului lor. Poezia generației tinere poate și trebuie să conviețuiască alături de mari modele, dar niciodată cu un eu fals. Poezia nu suferă de frecventarea unui model ci de cameleonismul expresiei, de lipsa consecvenței și a demnității față de vocea proprie. O generație de poeți poate introduce un limbaj nou în poezie sau poate, ca aceea a anilor șaizeci, să repună în drepturi limbajul poeziei. În acest sens generația anterioară a avut un rol fundamental ținînd seama și de faptul că la noi a existat și există o educație a criticii prin poezie. Ea a avut deci și un merit mai larg, cultural și istoric, implicit polemic. A impus însă și o prejudecată atît la poeți cît și la critici. E vorba de căutarea obstinată a șocului, a noului. Evoluția tinerei generații se înscrie **în alt context**, în care acest tip de expectativă este inadecvat. Tinerii poeți nu se impun ca cei anteriori, prin distanțare deliberată de generația precedentă, printr-o forță a evidenței și a contrastului. Evoluția lor are ca fundal o **maturizare a conștiinței literaturii și limbajului.** Dificultățile sînt altele. Generația tînără nu se mai reliefează prin distanțare și negare, prin dezacord față de generația precedentă ci manifestă adeziune față de aceasta. E mai puțin explozivă și zgomotoasă, e într-un fel supusă de la început răbdării și chiar suspectării de monotonie sau calofilism. Climatul ei e unul al rigorii și al disponibilității reflexive, al restructurării și calmului. Cele mai bune volume de debut ale poeților tineri au fost de la început mature, impunînd nu numai o știință a comunicării, ci și o experiență comunicabilă. Dacă poezia anilor șaizeci s-a născut și dintr-o luptă exterioară, cea de acum duce în primul rînd o luptă lăuntrică. Nu putem să nu legăm repunerea în discuție a anumitor poeți de ceea ce este astăzi poezia nu numai ca limbaj, ca stil sau ca specie, ci ca univers. Cred că putem vorbi deja de contribuția mai multor poeți tineri la **configurarea statutului actual al poeziei,** ca impunerea unor universuri lirice noi, în fața cărora o serie de categorii (ca senzorial, meditativ, ironic, acvatic, erotic, nocturn sau ermetic) devin inoportune sau inoperante. Ceea ce nu înseamnă pulverizarea universului liric prin proliferare ci o deschidere a lui. Această schimbare de statut a poeziei și a receptării ei, mai puțin ca o **victorie** și mai mult ca o **cunoaștere** și o **autocunoaștere,** impune nu numai interpretarea unor generații anterioare ci și a celei în curs de afirmare, văzute nu numai ca bloc sau ca echipă ci și ca autori, ca operă, ca universuri și substanță poetică. Lectura monografică, polivalentă, poate fi una dintre căile cunoașterii și interpretării **intensive** a poeziei, ea fiind frapată mai puțin de noutatea teritoriului, și mai mult de structurarea lui.

Doina Uricariu

Deschisă către istorie

Mă bucur de ceea ce este azi poezia românească, acest **ce este** neexprimînd o medie, ci contribuția unor vîrfuri care, printre altele, ispășesc păcatele onestității abundente și chiar pe cele ale nechematilor, și ei foarte numeroși. Vîrfurile, numai ele, determină configurația unui moment, ceea ce se află dedesubt sînt doar forme de relief intermediare de unde, scrutată, perspectiva apare în bună măsură deformată. Nu o modă de ultimă oră, convenabilă sau nu, insolită sau nu, determină configurația unui moment, ci efortul conjugat al tuturor poeților importanți, legați puternic prin existența lor civică și artistică de momentul respectiv. Ceea ce este azi poezia românească e o realitate palpabilă, în cele din urmă, este o seamă de volume a căror dată de apariție poate fi, în multe situații, împinsă mult înapoi, pînă în spre perioada războiului și chiar mai înainte.

Motivele pentru care consider momentul actual al liricii noastre drept unul dintre cele privilegiate sînt următoarele : în primul rînd, lirica românească de azi calcă pe sol ferm, e un organism de o vitalitate excepțională, surprinzătoare dacă avem în vedere ceea ce se întîmplă în alte părți (în discuția din nr. 25 (686) al „Luceafărului", Eugen Simion a punctat foarte bine această idee) ; în al doilea rînd, în ansamblul poeziei noastre de azi coexistă modalități de expresie bine delimitate, de o fecundă divergență și (în al treilea rînd) care sînt justificate, în direcțiile lor principale, de unul sau chiar mai multe nume mari, de referință, în istoria poeziei acestui secol. Am întîlnit în ultima vreme, în vitrinele librăriilor, cu volume care se impun atenției — nu neapărat prin versuri noi — pe Eugen Jebeleanu și Geo Dumitrescu, pe Zaharia Stancu și Mihai Beniuc, pe Virgil Teodorescu și pe Gellu Naum, pe Ion Caraion și Emil Botta, pe mai tinerii (debutanți în deceniul trecut, unii dintre ei veritabili reformatori ai poeziei postbelice) Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Marin Sorescu și Ion Gheorghe, alături de ei pe debutanții din ultimii patru, cinci ani, de la Mihai Ursachi pînă la Mircea Florin Șandru. Forța și vigoarea de care aminteam au dat consistență și nouă strălucire acelui filon nesecat al poeziei larg deschise către istorie, al poeziei responsabile nu numai față de eternul uman ci și față de destinele colectivității umane dintr-un anume spațiu și dintr-o anume epocă. Poemul politic al acestor ani a purtat semnătura unor personalități artistice de primă mărime — Eugen Jebeleanu ori Geo Dumitrescu îmi vin din nou în minte — pentru a găsi printre cei mai tineri talente remarcabile, care se exprimă exploziv și contaminează prin suflul năvalnic al expresiei lor. Mă gîndesc în primul rînd la Labiș, apoi la Păunescu și, dintre cei în continuă afirmare, la Ioanid Romanescu.

Lirica cea mai tînără, care, eventual, ar putea să ne dea imaginea unui mîine, este destul de omogenă îndeosebi ca viziune, ca viziune a poeziei, în primul rînd. Debuturile din ultimii ani au fost în număr mare la un nivel destul de ridicat, oarecum uniforme ca stil, dar, în orice caz, aplicate și grave, unele dintre ele de frapantă profunzime, pline de respect pentru virtuțile înnobilatoare ale îndeletnicirii. O notă manieristă (care nu înseamnă în nici un caz evaziune estetizantă), notă comună mai multor volume din această categorie, creează senzația unei uniformizări, ce-i drept o uniformizare într-un bun gust și instrucție aleasă. Probabil (avem datoria să sperăm), vocile își vor face mai pregnant timbrul propriu pe parcurs. Cînd mi se cere un nume reprezentativ, nu reușesc să fac departajarea necesară și, vrînd nevrînd, rostesc mai multe. Această solidaritate vorbește de la sine.

Deși nu gustul trebuie să prezideze rostirea judecății critice, îmi permit să-l invoc totuși în momentul de față și să spun că preferințele mele strict subiective (pe care, inerent, le voi motiva tot subiectiv) nu merg spre acest gen de poezie, între ale cărei cusururi este și acela că nu are cusururi evidente, că apare egal impecabilă. Pentru mulți autori, seismele, gesturile radicale, chiar excesive, afirmarea în forță, dramatică și riscată a eului poetic nu mai fac bine dimpotrivă, ele zdruncină calmul meditației și al unei oficieri fastuoase prin cuvînt. De aici, impresia unei alintări într-o solemnitate și rafinament. Regia uneori de superproducție a spectacolului dă senzația că acea ardere intensă care este creația s-a transformat într-o feerie dilatată, într-un prilej de agrement voluptuos unde se prelungesc la nesfîrșit focurile de artificii. Avem de a face, cu siguranță, și cu o reacție întîrziată la uniformitatea plată, fără nici un stil, a enunțurilor versificate care abundau într-o anumită perioadă și al căror ecou îl mai percepem și azi.

Întrebările pe care mi le pun adesea referitoare la ceea ce este poezia de azi, micile sau marile îndoieli pe care le pot avea la un moment dat, îndoieli insuflate de o cantitate apreciabilă de versificație corectă (și de-ar fi numai asta...) sînt, din fericire, înlăturate de apariția unei cărți-eveniment, capabilă să ne apropie de ceea ce este cu certitudine marea poezie. Astfel, toate vorbele mele de bine spuse în aceste însemnări au fost stimulate, printre altele, de recitirea poeziei lui Nichita Stănescu, editată de curînd la „Minerva" într-un volum, care vorbește mult despre (bună)**starea poeziei** românești de azi.

Daniel Dimitriu

poezia tînără

Cezar Ivănescu

Un poet ciudat este Cezar Ivănescu (n. 6 august 1941 în Birlad). filolog, baladist și șansonetist oral, cunoscut mai mult din volumul de versuri Rod, *apărut în 1968, în care sînt șaisprezece poezii cu titlul* Rod *și cinci poezii cu titlul* Turn *(maniera va fi reluată și de alții). De sînt adevărate mărturisirile sale lirice, Cezar Ivănescu ar fi produs prin naștere moartea mamei, fiind așadar cel puțin metaforic, un rod în același timp al vieții și al morții : Cînd m-am născut, mama, / pe-o masă întinsă, cumplit suferea, / pe-o masă ; / dar pe cealaltă / mama mea moartea, / goală, lungită, suridea, / căci copilul ei mă nășteam / fără ca ea să sufere.*

Această inedită venire pe lume dă poetului o conștiință bipolară a damnării și ca Iov el se umilește în fața monstrului Leviathan, înfricoșat de spectrul neființei, serafic și totodată animalic : Cade zăpada, signor Leviathan, / Pe morții tăi cu lucitoare unghii, / Și fără ochi, / Cade zăpada, signor Leviathan, / Ca un angelic ban cuminte, / Căzînd pe clapele unui pian.

Cezar Ivănescu scrie voit neglijent în versuri albe sau libere cu rime sărace, prefăcut naive, afectînd stîngăcia și întreținînd în chip conștient monotonia.

„Vorbind despre moarte, mă simt mai puternic și mai viu" mărturisește poetul într-un epigraf la Baaad, *compunere curioasă în proză și versuri, soi de meditații thanatologice emise de un personaj cu numele Or, amenințat de cancer :*

„Vino, Mil, în cîmpie, să fii de față la conversația mea cu doctorul radiolog. Intru, îmi ciocănе pieptul cu degetul și-mi zice : scumpe Or, treci în țarc, să te văd pe dinăuntru ! Mă vede și-mi zice : nimic, scumpe Or, nimic, Moartea e-n gîndurile dumitale. Cum în gîndurile mele-i, zic, privește din nou, orbule, ce ești hoț de drumul mare ? Nu mă jefui de-această revelație ! Privește expectativ și mă trimite c-un semn din ochi spre soră să-mi deie fițuica ; pe ea era scris :

„Printre roze, printre crini, cresc îngerii cei senini
„Din marmură dăltuiți : vino la noapte să ne lovim în dinți !

Am ieșit cu doctorul pe sală ; popor, soldați, femei, și-un trup înalt (cu părul negru) armonios și plin de forță, mai înalt cu un cap și decît mine și decît doctorul, se-ncheia la bluza de flanel care-i descoperea în spate, în triunghi, cite-o margine-a omoplaților fascinanți. I-am lipit doctorului o palmă peste gură și i-am țipat pipăind cu mîna tremurînd pielea fină, dezgolită: uite-o, doctore, n-o găseai, uite Moartea : am făcut semnul crucii atent și buzele roșii-n atingere dăduseră sărutul". Așadar, umor negru. Iată acum și fragmente în versuri din Baaad :

„Nu va fi vremea să-ți ucid (ființa, căci eu cobor la nunta sacr-a mea cu mine). Cînd n-aveam suflet iar Regina Morții / Era virgină și-amîndoi ca două flori / sugînd esența vremii ne bucuram / O, suflet care locuiește în mine / Nu va fi vreme să-ți ucid ființa..."

„Voi începe zicînd că mă simțeam atît de singur (Asemeni acelui prinț al trandafirului / O, da trandafirii sînt singele prințului / Care moare la pragul revelației unei realități, / Și din acel cîmp de trandafiri am plecat / Mă simțeam atît de singur fără sînge / Ca un corp defunct de sfîntă..."

Poetul a revenit în 1975 cu Rod III *în care sînt trei poezii noi cu titlul* Rod *și numai două cu titlul* Turn. *În schimb, avem acum diverse pretexte muzicale, șase cu titlul* Jeu d'amour *și șase balade din care una pe un motiv de blues. tema principală rămînînd cîntecul elegiac, romanța : O, mai singur e ca moartea / trupu-mi gol frumos și viu / Timpul mort mai lung se face / os de mort într-un sicriu ! / Ai trecut rizînd, femeie / gura eu ți-am sărutat / gura-ți roșie femeie / nici o urmă n-a păstrat. / Timpul dus n-o să mai vină / tînăr eu n-am să mai fiu ! / Timpul mort mai lung se face / ca un mort într-un sicriu.*

Se cîntă cu mijloace simple, studiat naive ca în compunerile folk, regretul după timpul trecut în chip ireversibil : Cînd pomii înfloreau în Baaad / Atunci iubita mea m-a întrebat : / De ce moartea te îndrăgește mereu / Și nu vezi ce frumos e sînul meu ? / ...Oglinda mea de aur minunat / Timpul s-a dus și pomii-au lepădat / Fără căință trupul lor cel sfînt / Și-acum îi pleacă toamna la pămînt.

Aspectul de text muzical e izbitor într-un alt Jeu d'amour, *bizuit pe obsedante repetiții : Așa, așa mă vrea / De cînd sînt rob la Maria / Așa, așa mă vrea / De cînd sînt rob la Maria / Sărac, urît și prost / Să nu-mi găsească alta rost...*

Se deplînge moartea unui „baladin" : Chitara lui și-a luat Kitinam / Și a lungit-o în val Kitinam / Ca într-un sicriu s-a culcat Kitinam, / Mult vei rămîne de-acum Kitinam !

În fine, Cezar Ivănescu zice un Adio Baaadului : A Dieu, à Dieu / Paște calul iarbă verde / Ca să-mi uit mîhnirea grea — / Baaadul ce se pierde !

Al. Piru

Poeme
de Mircea Dinescu

Viața de artist

eu te-am inventat
și-acuma-ți rupi frumusețea ca pe o piine
în fața tuturor,
eu te-am inventat — și iată-mă agrafă măruntă
în părul tău aducător de toamnă.
Odinioară locuiau în tine iepuri de casă
închideai ochii și mi se făcea somn
astăzi călătoresc în tramvaie
aproape mi-e rușine că scriu poezii
și de mi-aș putea impacheta viața în lăzi
le-aș abandona la marginea orașului
fericit ca un biciclist tinăr.

Și iată ca-n basme îmi bate la ușă cititorul în stelele
contuarului electric
amintindu-mi că trăiesc
ca o certitudine vine contabilul
amintindu-mi că trăiesc
tu nu vii
și parcă zîmbetul prostesc din oglindă
îmi strigă-n locul tău : „trăiești nătărăule ? trăiește..."

Polemica trandafirului

trandafirul nu mai are miros
în schimb el poate toca un kilogram de carne
tot atît de bine
virit sub limba oceanelor va înota
cu șuvița petrolului între dinți
Și cum în cele mai proaspete manuale de anatomie
inima e prezentată ca o tumoare
la ora amurgului contagios
vă rog, nu mă mai sărutați — mă podidește singele
tăiați-mi venele mai degrabă — să pot respira.

Cuplu perfect

în seara asta automobilul îmi intră în haine
plinge ca un copil
pînă i se aburesc geamurile
un val de căldură schimbă oamenii
în firimituri de cozonac fericite
florile ca niște bujii ale cîmpului scot scîntei
săruturi pun în mișcare turbine
fluturi trec prin pămînt spre grădinile fierului
acolo eu te aștept iubito să privim marea
nu voi mîngîia părul tău înghesuit în saltele confortabile
ci tăcuți sub cazanele reci vom face dragoste
pînă vaporul ajunge la destinație
și mecanicul îmi va ciocăni genunchii
și altul mă va curăța de fumul iluziei
gata pentru noua călătorie îmi vei da
răsuflarea ta de benzină iubito

Pe limba mea

încă de cînd eram în pîntec
arterele mamei mele au fost deschise
grăbitelor plutoane de execuție.

Dumnezeu își trăsese pălăria peste urechi
în locul aureolei avea un ceainic sub presiune
cu „domnule urs" trebuia deranjat
pentru ca-n toiul marilor bătălii să ne răspundă :
„hibernez".

Pe atunci eroii răsăreau ca iepurii din jobenul circarilor
în salturile entuziaste
ale celor decapitați.

Din sila de-a nu fi forțat
m-am născut,
pe limba mea se pot aprinde chibrituri
știu atît de multe
încît unii mi se uită în gură ca la un rug vorbitor

în rest beau ceaiul călduț ca toți ceilalți
urc de trei ori pe zi și dau bună seara.

Toboșarul

Salcîmii renunță la floare și clar
vorba o zvîrl ca pe-o armură rece
precum copilul toboșar
sătul de bătălii de prăzi de rege
lăsînd în văduvie un măcel
pentru-a dansa pe-un cîmp pudrat cu fete
o coasă zveltă într-un fin la fel
pulpele-s rouă, inima lui — sete
ce bîntuie prin cer rostogolind
merele dulci din rai înspre cazane
încît copilul se trezi iubind
femeile armatelor dușmane

Piața unde plîng mașinării

Voi confundați norocul meu olog
cu mînzul beat în ieslele divine
dar undeva se moare de rușine
și se consumă piinea ca un drog.

Aș vrea să ies cu plugul prin oraș
cît este veacul bun de arătură
dar mă izbește zilnic peste gură
mîna de ghips din somnul celor lași.

Și dacă nu m-au alăptat statui
și nu mi-a nins în vorbe fard de clawn
de ce-aș cînta un cîntec fals de faun
să am pe cruce mai puțin un cui

și-n loc de lacrimi boabe de săpun
care se sparg de sîrma lor ghimpată ?
E timpul să cobori bunule tată
nu lebădă ci călărind un tun

și-n piața unde plîng mașinării
și avioane cu dureri de uger
vinde-le tu veninul tău de înger
și aurora la măcelării

și dovedește-le cît sînt de sfinți
înțepeniți pe crucea socială
acuma cînd istoria își spală
cu neștiuți eroi frumoșii dinți

Duminică spartă

Cum ai țîșnit tu în viața mea delirantă șampanie
pulpele tale prelungi loveau cartierele mărginașe
patul aluneca pe spinările îngerilor ca o sanie
în salcîmi înfloreau poftele-mi ucigașe,

trupul tău iradia ca mireasma prin ziduri
topea tacîmul din mîna sfîntului costeliv
pietrele se-nroșeau de emoție marea scăpa de riduri
minunile durau fără motiv,

lanuri de floarea-soarelui își răsuceau anume
invidia lor galbenă bătînd în dumnezeu
pînă s-a spart duminica de început de lume
și-ai auzit în tine curgînd singele meu

Adorm pe cîmp

Pune-n lumina lămpii lumea aceasta doamne
ca pe un ou impur și fără foc
dă-i veri tîrzii și obosite toamne
și-o cloșcă văduvită de noroc,

că s-au retras păunii pe turle de biserici
ca vocea bunătății pe-o limbă de copil,
mieresmele ne mină ca niște ciini eterici
zăpezile-s blindate-n septembrie-april,

și parc-aș fi un arbor cu nervii dați în mugur
adorm pe cîmp iar macii mă pipăie obscen
ca pe-un eretic care se bucură de ruguri...
Stau anii tunși în mine precum recruții-n tren

În cușca azurului

dacă poeziei nu i-ar fi milă de mine
și mi s-ar așeza pe față
cu piinea înecaților m-ați căuta în lacrimi.

Dar moartea nu-i o garoafă strivită-ntre ochi
după festin cineva trebuie s-adune gunoaiele aurii :
cortina îmbracă un zid
regele căptușește o scorbură
cerșetorii peticesc orașul...

Numai masa de brad șade verde în munți
așteptîndu-mă
numai eu știu că se cîntă fără prieteni
în cușca azurului
ca un cobai sinucigaș

Omagiu lui Garcia Lorca

meseria poetului e la fel de rentabilă
ca o vînătoare de bizoni
adică rozi ciolane de fluturi
adică poza ta e așezată în cușca unui tigru înfometat
și-n timp ce-și clămpăne lăturile
două gloanțe te vizitează acasă
ca un omagiu al ochilor săi visători

Răzuie așadar zîmbetele copiilor de pe geamuri
să privești moartea ca un lux al săracilor.
Și filmul zorilor pe fața ta schimonosită
rulează :
bătrînul profesor plimbă bidonul cu gaz
într-un cărucior de copil
femeii care se piaptănă
îi cad bancnote fierbinți din păr
(la fulgerul lor sotul albește ca un cobai
căruia i s-au transplantat creierii savantului răzvrătit)
bice electrice mină tineri fericiți
spre abatoarele cîntecului.

Auzi atunci cum în stomacul maimuței
putrezește mărul iubirii
iarba fluierînd zgura de pe creștetul bunului dumnezeu
rufele murdare ale zilei de ieri
migrînd ca berzele spre insoritul inconștient.
Numai risul iubitei mai păstrează un clinchet ciudat
ce face să cadă emoționate
mîinile orbilor în pălării.

Valeriu Pantazi

De veghe

Noapte și zi umere tari, milioane de mîini
și dacă n-ar fi treaz mereu un gînd
s-ar scutura grăunțele din piini
într-un adînc de noapte lunecînd !

Pădurile din frunze s-ar desface
în corn bourii umbra să le-o are
la ceasul cumpenei, uitat de pace
dezrăsucit a jale și uitare.

Dar forța crește — umăr lîngă umăr
sub mingîieri de stele se veghează
și amintirea îmi rămîne trează
ca o săgeată-n pieptul meu mai tînăr !

Acest mare front

Azi îmi arunc pe umeri mantia unei veri
și-un fir de argint îmi samănă în părul meu bogat
O, anii Țării, tineri — mai tineri decît ieri
mi-am apărat Cetatea, să lupt am învățat !

Am învățat cu fața să stau mai sus în vînt
și să cuprind în brațe a cerului tărie
Azi, coborînd seninul pe strămoșesc pămînt
aș vrea cu ochi albaștri — toți oamenii să fie !

Am învățat că toate ce împrejuru-mi cresc
le înalță iar Poporul — din marea lui iubire
eu sunt doar o sămînță din marea moștenire
de-aceea vă spun astăzi : Voi oameni, vă iubesc !

Dă-mi mîna Românie puternică — ascult
cum toți pornim spre-un singur orizont :
și mîndru merg în rîndul acestui Mare Front
cu pieptul meu să-ți apăr pămîntul — ca un scut !

Solar seceriș

Solar seceriș de semințe sub stele
în mătcile străvechi orînduială este !
cînd strigă rădăcinile-ntre ele
Semănători de veac ne dau de veste !

O masă lungă punem să încapă
a celor treji, cu vorbele de lut
și ei vorbesc din piatră — peste apă
auzi cum încolțește cuvîntul început !

și afli drept — cu inima, de ce asuzi
și mîna ta prin vreme se cunoaște :
de-acolo vine tihna pentru porumbii cruzi
și bucuria-n ochii femeii care naște.

Auzi cu inima, cu umărul ce crește
— stă ceru-ntors peste priviri senine —
cînd dedesubt sămînța iar sporește
pe frunțile măiastre Ideea ce se ține !

Ion Lazăr

întîlnire tîrzie

Se insera și crengile se mai îndoiau încă deasupra geamurilor, la nesfîrșit, fără grabă, ca într-un joc lipsit de sens. Era acolo, în cadrul ferestrei, o femeie. Stătea dreaptă și tristă în semiîntuneric. Trebuia să se fi întîmplat ceva neplăcut : privirea ei se risipea în ceața de afară în timp ce omul care intrase pe ușa deschisă de vînt se oprise la cîțiva pași, neîndrăznind să o tulbure, așteptînd. Se înșelase însă crezînd că n-a fost văzut. Prin oglinda așezată sus, deasupra ramei de la fereastră, ea îl urmărise întrînd vesel și friguros, pășind apoi speriat, oprindu-se deodată în loc, ca într-un vis.

De atîtea ori femeii i se păruse că pe ușa mereu deschisă a intrat, în sfîrșit, omul așteptat dar acum ea nu se mai putea înșela. Se întoarse și vorbi încet, aproape șoptit, cu imputare în glas :

— Cît de tîrziu ai mai putut să vii, omule, cît de tîrziu.

El nu avu vreme să răspundă, mai avea încă nevoie de timp să o privească și să-i înțeleagă vorbele. De altfel era grăbit și caraghios, în pufoaica lui mare și unsuroasă, nebărbierit, obosit. Rămăsese în picioare, lîngă pat ; lăsase urme mari cu bocancii plini de noroi.

— Trebuia de săptămîna trecută. Trebuia să ajungem, dar ploaia asta ne-a ținut în loc. Altfel...

— Altfel n-ai fi venit niciodată.

— Nu, asta nu. Așa s-a hotărît.

— Dar șezi. Ia loc, nu-i nici o grabă.

Afară se porni ploaia : o răpăială măruntă. Curînd deveni monotonă și răcoarea pătrunse și mai puternic în camera mare, cu pereții albi și tavan înalt. Peste puținele lucruri dinăuntru se lăsă tăcerea, o tăcere grea, neclară, cei doi rămaseră un timp nemișcați, ploaia le oprise gîndurile ori le alungase. Priveau în gol, fiecare în altă direcție.

— Au plecat toți. Satul e aproape pustiu.

Se apucă apoi și povesti pe nerăsuflate : îngustimea ulițelor și gardurile înalte din lemn ori din pietre, bolovanii așezați unul lîngă altul, între care crescuse iarba subțire și mătăsoasă

spre sud, pipernicită și amenințată de straturile de mușchi înspre nord ; cîțiva ciini hămăind cu voce tabacică, neverosimilă, ieșind din stomacurile lor goale ca dintr-o gură de tun ; îl uimise tocmai acel vaer al cîinilor speriați de zgomotul tractorului ; și hardughia, înaintînd încet și sigur pe șenile ; i se păruse nemaipomenit chiar și licărul apei în fîntîni, acel susur al izvoarelor știute de acasă, de demult, din copilărie, și prin care se regăsea acum cu această lume muzeală și prăfuită, dinaintea dispariției...

În timp ce povestea, se înfierbînta, își răsucea între mîinile mari, noduroase, căciula soioasă, cu pete mari de motorină, privind prin cameră — la început străin, indiferent și oarecum grăbit, fiindcă uitase, uitase să întrebe unde stă... Sigur, sigur, de mîine se dărîmă tot, toate casele, își desfăcu însă șuba și femeia se întoarse pentru că ea privise tot timpul pe fereastră sau oricum se uita undeva afară, dracu știe de ce, poate așteptă pe cineva — și atunci, dîndu-și seama că începe să devină caraghios, el se ridică brusc în picioare voind să întrebe de casa pe care o căuta. Dar nu mai avu vreme pentru asta : femeia se întoarse cu fața la el. Stătu o secundă, sau poate mai mult, lui i se păru foarte lungă secunda aceea cînd, încremenind cu ochii în ochii lui, femeia își scutură părul lung :

— Terminăl.

Sigur, fu contrariat, i se mai întîmplase însă să fie repezit, și apoi era la mijloc situația asta : să vii cu buldozerul și să dărîmi o casă, mai multe case, un sat, ca și cum ai veni la o nuntă... Dar întîi și întîi el venise la o nuntă, chiar la o nuntă, și acum trebuia să plece dar nu înainte de a-și fi luat rămas bun ; de fapt nu întrase decît pentru a afla unde era să fie o nuntă. Drept pentru care se uită de sus la femeie lăsîndu-și întreaga greutate a corpului pe un singur picior :

— Era să fie o nuntă, în seara asta sau mîine. Învață-mă drumul pînă acolo.

— Ha-ha-ha, tot neîndeminatic ai rămas și tot așa de prost, Zamfire.

„Ei drăcie, se înfurie el. De unde știe muierea asta numele meu, și dacă îl știe de ce o la gura pe dinainte ?"

— Te faci că nu mă mai cunoști, văd eu...

Îl luă de mînă și îl trecu dincolo, în camera alăturată. Sări înaintea lui, se strecură pe ușă, după aceea în pat, de unde, ridicîndu-se pe vîrfuri, trase dintr-un raft din lemn scorojit o poză veche „la minut" și o viri imediat sub nasul bărbatului pe care îl numise Zamfir, convinsă că nu putea să greșească.

— Nu ești tu ăsta frumosul din poză ?

Bărbatul căruia i se spusese pe nume stătu atunci cu ochii, cu nasul, cu tot corpul peste poza aia — ai fi zis că o acoperă să n-o mai vadă lumina. Se uita ca și cum atunci vedea prima lui fotografie, de parcă nu s-ar fi recunoscut. Se uita la ea, la fotografie, așa cum cineva se uită într-o oglindă : mirîndu-se la nesfîrșit de cît de frumos poate să fie. Or, poate el nu se gîndea la așa ceva, mai degrabă altul era adevărul fiindcă, fără să spună măcar o vorbă, dădu poza înapoi, mototolind-o în mîna instinctiv întinsă a femeii.

Zamfir, după numele dat de femeie, avu imediat o tresărire și se temu atît de tare să nu fi fost observat de femeie că încordă gîtul și, cu el devenit țeapăn, rămase pironit locului. Arăta în acea clipă ca un stejar secular trăsnit chiar pe mijlocul trunchiului scorburos. Dinaintea ochilor lui, peste dealul din zarea purpurie, treceau acum regimente în neorînduială. Tunurile bubuiau în subpămînt iar pădurea ardea ca un cazan de aramă. Aerul era o imensă văpaie leneșă, pe cer nu treceau decît avioane, nici urmă de păsăre. Era soare înalt, vara se ridica în zeniturl, nepotolită.

...Din faldurile unei explozii, ca de sub o ciupercă miraculoasă, răsărise o căsuță, două căsuțe, fiecare cu cîte o femeie în pridvor. Erau femei tinere dacă nu fete nedate la îmbrățișări de bărbați : zîmbeau cu tot sufletul, senine, uitînd de liniștea care coborîse pe nesimțite, neluată în seamă nici chiar de urechile lor, mult prea deprinse cu zăngăniturile de arme.

„Stamate, minunează-te Stamate !"

„E ?", făcu cel strigat, care mergea cu capul aplecat, uitîndu-se fix în călcătura pașilor de dinaintea lui.

„N-auzi tu, Stamate ? N-auzi ?"

Camaradul se uită, în sfîrșit, ducînd leneș mîna la ochi și dînd buzna peste omul care îi vorbise. Dar acela se oprise demult în loc.

„Da, da. Ca și cum ai grăi : să vezi și să nu crezi".

„Dar nu vezi ?"

„Ba eu văd..."

„Și nu dorești ?"

„Nu, nu știu".

Între timp fetele se apropiară de porți, le deschiseră și rămaseră pironite în cadrul lor, ca două icoane la înrămat.

Zamfir nu mai așteptase răspunsul lui Stamate. Smuci capul în sus, scuturîndu-l apoi la stînga și la dreapta, ca atunci cînd vrei să scapi de un gînd nu tocmai plăcut, și se și repezi, atras de o forță nevăzută, spre una din fete. La mijlocul drumului se opri descumpănit și privi la cealaltă : îi plăcu mai mult. Oricît de rău i-ar fi părut, de acum nu mai avea ce face. Alesese. Înaintă, așadar, urmărit de vecină, și cînd să se adreseze femeii tinere dinaintea lui duse mai întîi mîna spre fruntea acesteia să se convingă dacă e de-adevăratelea ceea ce vede, ori dacă nu cumva aiurează din cauza mersului îndelungat pe jos. Rămase cu mîna întinsă, oprit de un gînd care-l străbătu de sus pînă jos, ca un curent electric.

...După douăzeci și mai bine de ani, Zamfir executase mașinal — invocat de o voce neștiută a subconștientului — gestul de atunci dar nu realiză ce se întîmplă cu el decît în clipa cînd, insinuîndu-se dinaintea ochilor lui, femeia îl admonesta :

— Te-am blestemat să nu mă uiți și-ai să vezi și tu că nu m-ai uitat. Ca să-ți aduci aminte că eu te voiesm pe tine încă de cînd ieșiserăți de sub poalele pădurii. Am zis : „Cel care păsește în față are să fie al meu iar acela care se zărește înapoia lui e pentru tine", și cînd colo tu te-ai dus ca orbul spre ea. Ai ales, adică, tu după ce fusesești ales. Acum, ține minte ce-ți spun, acum a venit rîndul meu să te aleg eu înainte ca tu să înțelegi ce se întîmplă cu tine. Te-am pus la încercare mare, Zamfire, destulă pentru cît poate să cuprindă o viață de om. Și tu nici nu știi, nu știi la ce ai venit și ce te așteaptă.

Vocea aspră a femeii se multiplică surprinzător în ecouri prelungite, iar acele reverberații stranii fură primite de bărbatul încă nemișcat, ca o stană de piatră, cu un suris blînd, venit de departe. Arăta ca un părinte al lucrurilor știute și neștiute, chipul îi luase deodată o expresie senin cuprinzătoare a tuturor înțelesurilor. Ochii se făcuseră mici și priveau undeva înăuntrul ființei lui atît de adînc încît femeia se sperie de rigiditatea nelumească a acelei luciri reci și străine. Îi păru rău de vorbele ei, prea aspre și prea pătimașe, desigur. Nu așa trebuie să-i vorbești unui om pe care nu l-ai văzut de ani de zile și pe care îl iubești, de care încă îți este dor și-ți bate inima în piept mai tare cînd îi rostești numele. Nu, nu așa se cuvine să se poarte o femeie cu un bărbat. Dar anii mulți și grei prin care ea răzbise ? Nu erau ei de-ajuns ca s-o schimbe și să-i acrească puțin cîte puțin inima, s-o înrăiască ? Nu cumva iubirea aceea prea puțin împărtășită pentru el, lacrimile vărsate după moartea bărbatului ei — a lui Stamate, cel care se învrednicise să-i facă numaidecît, cît ai bate din palme, un plod — și ura din ochii vecinei, și vorbele ei amenințătoare **(„L-ai alungat, numai tu mi l-ai îndepărtat. Crezi că nu știu, crezi că n-am băgat de seamă, încă de atunci, cînd ei au adăstat la noi și cînd Zamfir s-a căit de mine aproape înainte de a mă alege ? Crezi că nu știu ? Știu, știu, și să nu uiți că eu știu, da-da așa ceva să nu uiți...")** toate astea la un loc, și cîte altele, nu pot să facă din om neom ? Nu, pentru că l-a așteptat, urmărind-o pe ailaltă pas cu pas, cu convingerea că odată și odată pe el l-ar putea apuca dorul de niște clipe ale tinereții și atunci nu va mai putea răbda și va porni neîntîrziat să revadă acele locuri în care el petrecuse cîndva cu o femeie, spunîndu-i (mai bine-zis mințind-o, la multele rugăminți ale acesteia) că va rămîne cu ea, că nu o va părăsi, că o va lua de nevastă.

... Au trecut însă ani după ani, verile s-au risipit ca și atunci în omătul de frunze al toamnelor, soarele s-a împuținat, și apoi a crescut mai aprins pe cer dar în lungul răstimp și în zbuciumata de vreme care a înghițit și a lăsat în urmă atîtea întîmplări și schimbări nimic nu-i mai putea da ei speranța că odată el tot are să vină, darmite că va apărea pe neașteptate, făcînd să se trezească în ea veninul blestemelor

muzică

Chipul omului

O admirație uimită te cuprinde fără greș dacă răsfoiești corespondența, adunată cu pricepere și sîrg de muzicologul Viorel Cosma, a lui George Enescu. Obișnuiți, în fine, să-i respectăm opera, trebuie să ne învățăm, mai presus de orice pildă didactică, să urmăm exemplul neprețuit al omului, așa cum se relevă el, nu pe soclul citatelor sentențioase, ci în fapta de zi cu zi a unui spirit vertical și constructiv, găsindu-și timp, între neobositele ore de studiu și migala lucrului cu portativele, să trăiască model, îndreptat spre tot ceea ce-i părea pozitiv, civilizator, îndeosebi spre reușita constituirii unei școli componistice adevărate, definite stilistic și, mai ales, solidare.

În sprijinul acordat confraților se vede noblețea dintîi a celui pe deplin realizat față de sine însuși și societate. O premisă a altruismului, a spiritului constructiv, este să lucrezi, să faci totul pentru a-ți savîrși înzestrarea, satisfacția se răsfrînge atunci în grija către ceilalți, nu poți fi folositor decît cînd ești din mijloc și în mijloc, iar îndrumarea presupune autoritatea persoanei. Așa se face că în Enescu se îmbină la ultima exigență activitatea artistică și cea socială.

Aria sprijinului său se reflectă în numărul neașteptat de mare al scrisorilor de intervenție și recomandație : pentru reducerea prețului biletelor (căci este foarte important să se cînte muzică universală mai puțin cunoscută), pentru executarea neîntîrziată a lucrărilor românești, protestînd pentru vreo cronică în doi peri la adresa vreunui coleg, cerînd instrumente și știme pentru orchestre, apărînd drepturile de autor sau soarta compozitorilor progresiști internați în lagărul de la Tîrgu-Jiu. Simpla enumerare arată în ce măsură acest ales se simțea răspunzător în fața conaționalilor pentru talentul și notorietatea sa. Obligat de la opt ani să fie om de lume, diplomat, Enescu a rezistat ofensivei administrativului și blazării, a păstrat prospețimea omeniei și solicitudinea. Și-a trăit viața cu o artă deosebită.

O reconstituire de farmec a vieții maestrului am găsit-o în spectacolul de sunet și lumină ce i l-a consacrat Filarmonica. Scenariul (Radu Gheciu) surprinde, în ritmica succesiunii imaginilor, în monotonia evocatoare a citatelor, o curgere specifică a trăirii, căci același ritm lent, degustînd amănuntele, Enescu l-a avut și în viață, trecînd molcom și grijuliu pentru superioara bucurie a inițiatului. Condițiile tehnice să fi fost puțin mai prielnice, reușita ar fi deplină, căci la cele spuse mai sus se adaugă ambianța și acustica neobișnuită a Rotondei Ateneului și un mic concert Bach—Enescu, de aleasă ținută. Am reascultat maeștri (Ștefan și Valentin Gheorghiu, Martha Kessler), am remarcat cu plăcere pe tinerii George Georgescu (violoncel) și Florin Chiriacescu (orgă).

Costin Cazaban

film

După 21 de ani...

Într-un repertoriu estival sărac în premiere spectaculoase sau măcar interesante **Omul din Laramie** vine să ne completeze imaginea operei unui autor, considerat astăzi drept un clasic al cinematografului american — Anthony Mann **(El Cid, Steaua de tinichea, Cimarron, Căderea Imperiului roman, Eroii de la Telemark).**

Rigoarea aproape schematică a structurii epice, acuratețea unui stil epurat de tonurile moralizatoare și de stereotipia unor truvaiuri formaliste, refuzul pitorescului gratuit caracterizează peliculele cineastului, care a abordat o mare diversitate de genuri. Personajele sale din seria de westernuri coboară de pe piedestalul cavalcadelor legendare distanțîndu-se prin firesc și umanitate de eroii tradiționali, integrați, de multe ori, fără relief și culoare în singura justificare a existenței lor — acțiunea. În același timp, personajele lui Mann se îndepărtează și de interpretările „moderne", unde angoasele transformate ad-hoc în probleme morale, mai mult sau mai puțin evidente, distrug noțiunea de spectacol prin false analize psihologice duse, uneori, pînă la limita cazului clinic.

Omul din Laramie întruchipat fără eleganța eroilor Vestului, fără duritatea specifică unei lumi violente, cu umor și detașare de un actor de excepție, James Stewart, păstrează ritmul neașteptat al cotidianului, cu alternări de tempo, ce nu favorizează prea mult spectaculosul, contribuind, în schimb, la stabilirea mai precisă a adevărului dramatic. Numai în acest context ideea răzbunării poate fi înlocuită de toleranță, iar licența morală este, în final, sancționată fără didacticismul bine știut al canoanelor genului. Anulînd o falsă premisă, și anume aceea a contrastului moral între indienii, vicleni și cruzi, și albii, cavalerii fără „prihană" ai unui drept al forței, filmul demonstrează că cei din urmă pot fi lași, mînați la crimă de obsesia reușitei sociale, nejustificîndu-și prin nimic pretinsa poziție dominantă într-o ierarhie a valorilor etice. Calificat de Jean Luc Godard drept „cel mai virgilian dintre cineaști", Anthony Mann își justifică, doar în parte, seninătatea presupusă, atras fiind mai degrabă de urmărirea sinuozităților drumului eroilor săi către armonia dintre acțiune și aspirație.

Aflat la una dintre primele pelicule turnate în cinemascop, Charles Lang, autorul imaginii exploatează la maximum plastica peisajului transformîndu-l, ca și în alte pelicule datorate lui A. Mann, dintr-un simplu decor într-o mărturie elocventă a raporturilor afective stabilite între om și natură. Un montaj eficace, concizia unor planuri ce reiau laitmotive ale genului dau ritm unei narațiuni a cărei spectaculozitate se citește printre rînduri, nefiind evidentă, nici măcar în rarele confruntări purtate cu arma în mînă.

Decepționant pentru amatorii de împușcături, instructiv pentru cunoașterea unui gen și a unui autor, **Omul din Laramie** este urmat pe ecranele noastre de singurul western, realizat în același an, 1954, de Otto Preminger, posesorul unei interesante filmografii **(Laura, Bonjour tristesse, Aviz și consimțămînt).** Capete de afiș : Marylin Monroe, într-un rol ce-i relevă calitățile de artistă și nu cele de cover-girl, și Robert Mitchum, al cărui nonconformism corosiv ascunde o viață particulară din care nu lipsesc poemele esoterice și compozițiile muzicale clasice.

Călin Stănculescu

șoptite în nopțile de veghe cînd ea îi purta de grijă neagră.

Ca și atunci, în ziua plecării lui, cînd Stamate a zis :

„Nu, eu aici rămîn, acasă nu mai am pe nimeni, tu te du la sărăcia ta de pămînt, uite acu 'că războiul e pe ducă, orișicît mult n-are el să mai ție, mergi la ogorul și la via ta, și mergi la mama ta că-i bătrînă și poate că te-o aștepta...".

„Hai, mă, nu mai fi așa mămăligă. Nu te mai gîndi la dulceața de muiere, hai, c-or să dea ăia de noi și nu știu cum avem să scoatem cămașa", îl rugase iarăși Zamfir.

„M-am hotărît, nu merg, nu" a ridicat deîndată tonul Stamate, cel care venise în urmă, străbătînd agale pădurea plină de vulpi și de mistreți și în care nu se mai auzise demult nici o pasăre cîntătoare.

Atunci ea s-a ridicat de la locul ei, de lîngă fereastră, de acolo de unde îl putea urmări mai bine pe Zamfir, ca să-l audă vorbind și suduind, și a venit în altița ei cea brodată și cu o floare roșie în coada lungă dată pe spate, a venit încet, strecurîndu-se pe ușă și s-a lipit nu de pieptul bărbatului ei, cum ar fi fost de așteptat, ci de al lui Zamfir, care, fermecat, neliniștit, apoi nervos, a mai strigat o dată batjocoritor — înainte de a se întoarce pentru a pleca — tare, să se audă bine :

„Hai, bă nătărtolule, că d-astea ne mai pică nouă pînă la Dunăre, hai, nu fi năting".

Femeia a primit cuvintele bărbatului care o și luase din loc (de parcă îl mîna din urmă o presimțire periculoasă) cu un zîmbet, da, zîmbea uitîndu-se aiurea pe cerul gol, apoi a alergat să-l ajungă, și l-a ajuns, i s-a așezat în față ca acela să nu mai poată trece cu mersul lui mîndru, de bărbat puternic și frumos, l-a privit în ochi, ca acum, și nici una nici două, i s-a aruncat de gît ținînd într-un plînset sperios, cum știm că fac țărăncile ori de cîte ori simt că trebuie să se despartă pentru totdeauna de cineva drag. Întocmai se uitase ea la Zamfir, cînd el nu mai era (atîta timp cît se hotărîse să plece), ea descoperea cu uimire cît de mult îl mai iubea.

În secunda aceasta, ca și atunci, era gata să-i sară de gît și să-l stringă la piept, uitînd că îl apostrofase, uitînd că îl blestemase, uitînd.

Și ar fi făcut așa cum îi dicta inima în acel moment de intensitate a aducerii aminte dacă dinspre riu nu s-ar fi auzit, acompaniat la două țambale, un cîntec vechi, zis de o voce leșinată, despre o mireasă cu piele de draci :

Mireasa care-i fudulă
Fă-o seara murătură
Și așeaz-o pe vătrai
Ca să știe de, mălai
De mălai și de surcea, de aluat
Și de frica de bărbat
Cînd se-ntoarce-acasă lat...
Ta-ga-ri-gi-tgtg — tgtg — tgtgt-ta...

Cînta unul din țigani, cel mai în vîrstă, plesuvul, care pășea primul, la cîțiva pași în urma flăcăului tomnatic, a cărui tăcere nu părea să-i liniștească în nici un fel pe bieții țambalagii. Din clipa cînd băiatul îi descoperise într-o văgăună a riului — dînd pe rînd cu banul încotro s-o apuce fiindcă pe semne se rătăciseră în drumul spre ultima lor nuntă tocmită în satul părăsit, înainte ca acesta să fie acoperit de ape — au presimțit că românașul nu e taman în toane bune și s-au pus pe cîntat și de atunci nu s-au oprit nici măcar ca să-și tragă răsuflarea.

Cîntecul se risipea peste tăcerea nefirească a nopții, auzit de departe de ciobanii de la stînile dinspre poalele pădurii și la fel de bine de cei șapte buldozeriști rămași cu înțelegere în urma lui Zamfir, cu motoarele oprite ca să prindă la timp semnalul de apropiere pentru a intra toți în formație în sat, cînstind, credeau ei, printr-o asemenea trăsnită ceremonie, nunta prietenului lor care acum uite că, din cine știe ce pricini, se întorcea mohorît și tîrziu acasă, unde în mod normal petrecerea ar fi trebuit să fie de multă vreme pornită ; abătut și fără chef, dar asta n-ar fi fost mare lucru, gîndeau lăutarii. Problema e, își făceau cei doi socoteala, problema e, de ce ginerică e singur. Unde să-i fie miresica ? Lăutarii hotărîră, numaidecît, printr-un consens tacit, să schimbe cîntecul. Așa că o luară mai rar și pe două voci, trecînd însă cu nebănuită ușurință, de la una la alta :

La apa neîncepută
Nu te du cu buza friptă
Nu te du cu buza friptă
Că-i păcat și că-i durere
Cînd un sat din lume piere
Cînd un sat din lume piere
Fiindcă omu-i trecător
Trecător și pieritor...

Tonul deveni cu vremea prea săltăreț cînd de fapt trebuia să fie mai grav, în orice caz nu așa-l gîndiseră cei doi...

În vremea asta buldozeriștii își ocupaseră locurile între manete. Se aflau la „Zidul morții", un loc de care sătenii își aduceau și acum aminte cu spaimă dar și cu o secretă satisfacție la gîndul că apele vor năvăli curînd și aici, și încă înainte ca valurile să șteargă urmele pașilor lor de pe ulițele satului, ducînd cu ele tot ce era legat de viața acestora.

„Zidul morții", zise la un moment dat un glas străin, de nerecunoscut. Vorbise buldozeristul din stînga, acela care ar fi trebuit să pornească întîiul motor. Ceilalți întoarseră capetele mirați de glasul schimbat care pronunțase cele două cuvinte lipsite pentru ei de vreun înțeles mai deosebit. El, care, fiind din partea locului, trebuia să cunoască împrejurările, se uimi la rîndul lui cum de nu și-a dat seama unde au făcut popasul. Dar ce vină putea să mai aibă de-acum, mai ales că niciodată nu ajunsese aici, nu era îngăduit nimănui, lumea toată se ferea de locul ăsta, bătrînii care apucaseră războiul se îngrozeau la gîndul priveliștii acelei stînci alungite, diforme și zgrunțuroase, aducînd de departe cu un clonț.

Stătu o secundă, două, trei, cu ochii în sus, fascinat de alonja bucății de piatră de care erau legate atîtea amintiri triste, și al cărui mister părea să se piardă în negura nopții.

Buldozeristul nu-și mai putea lua ochii de acolo, ar fi vrut să se dea jos și să pîpăie cu mîna lui faldurile spongioase ale pietrei dar de-acum era prea-tîrziu. Buldozerele se-nșiruiră pe drumul ce ducea spre satul apropiat, așezat ca într-o găoace, la întretăiere de văi.

Alexandru Grigore

Patria

E timpul să-ți vorbesc despre patrie
și-o adîncă sfială ca somnul
copilăriei mă cotropește
și dacă nu mi-ai cunoaște
cutezanța și harul
cu care-mi apropii taina cuvintelor
ai putea crede că o rană ascunsă
îmi amenință sufletul
o, dar cum altfel decît
în tăcere decît în genunchi
să-ți amintești propria naștere ?
așa cum tu aștepți dinaintea mării
incoruptibilă și vie ca acest
cearcăn grozav acest duh
care nu-și mai regăsește izvoarele
decît în mișcare.

Așa cum tot ce e viu și statornic
îmi amintește patria.

Veghe subt inimi

Mare e vina atîtor seri
dar tainic ca un cutremur aurul
care veghează subt inimi și veghea sa
o, cruciade ale tăcerii și-ale cărnii
pe cînd roua părea nesfîrșită
și fîșnetul gleznelor tale
vorace și candid alunga zorile.
Și somnul pieziș al privighetorilor
ce-ar fi putut aduce decît somnul
acestor ziduri care se cheamă neliniște
acestor răni care se cheamă ceilalți
acestui frig al ochilor care se cheamă mîine.

Primăvară ciudată

Dincolo de respirația zidurilor
e o primăvară ciudată
și-așa cum dormi ca apele
după suveranele nașteri
tu n-ai de unde să știi
dar e o primăvară ciudată.

Subt cerul vast ca ochiul
prietenului rătăcitor
toate clopotele își picură aripa albă
toate privighetorile își leapădă
sufletul blind

și pe pragul casei învie duhul ierbii

o, toată noaptea mi-am visat
chipul rugindu-se subt roua
oglinzilor mai frumos
și mai palid.

Binecuvîntare

Țară bună țară sfîntă
ochiul viu binecuvîntă
Și subt lespezi pe morminte
e aducere aminte
de copite și de jale
și de veacurile tale.
Și subt cetini și subt sorii
se trezesc colindătorii
lăudîndu-ți apele
mi-or învinge pleoapele
stelele și munții
lîngă frigul frunții.
Și ne-om duce rînduri-rînduri
ca și seceta pe prunduri
vecinic luminîndu-mi-va
somnul meu și lacrima.

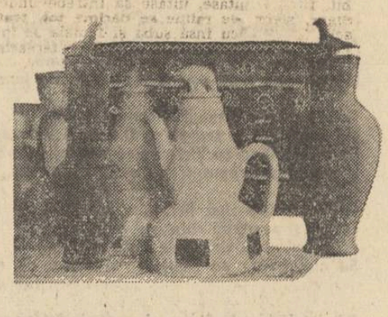

Anotimp mai înalt

Un anotimp mai înalt și mai pur
mie să-mi amintească chipul de-a purcri
și conjurația mugurilor înfiorînd
ochiul canalelor seara așa cum
cerul senin e semnul patriei tale
iată ce închipui pentru tine iubito
eu care-am iubit mai presus de orice aripile.
Și altă armă nu am decît gîndul
decisiv ca o pedeapsă a roților ca o orbire
ca un astru nenăscut încă în așteptare
pe colinele unde frigul amenință
morții și deopotrivă harul
seminței amuțind subt copite
pe țărmuri unde toate fîntînile
sînt scăpărări ale sufletului
și însoțirea nisipului tînăr
îmi amintește cum cade seceta
pe o mare și-așa întunecîndu-se
sau mai aproape : pe pragul casei
ca pe lespezile de somn ale ierbii
unde fericit capul meu care arde
ca un țipăt la picioarele tale.

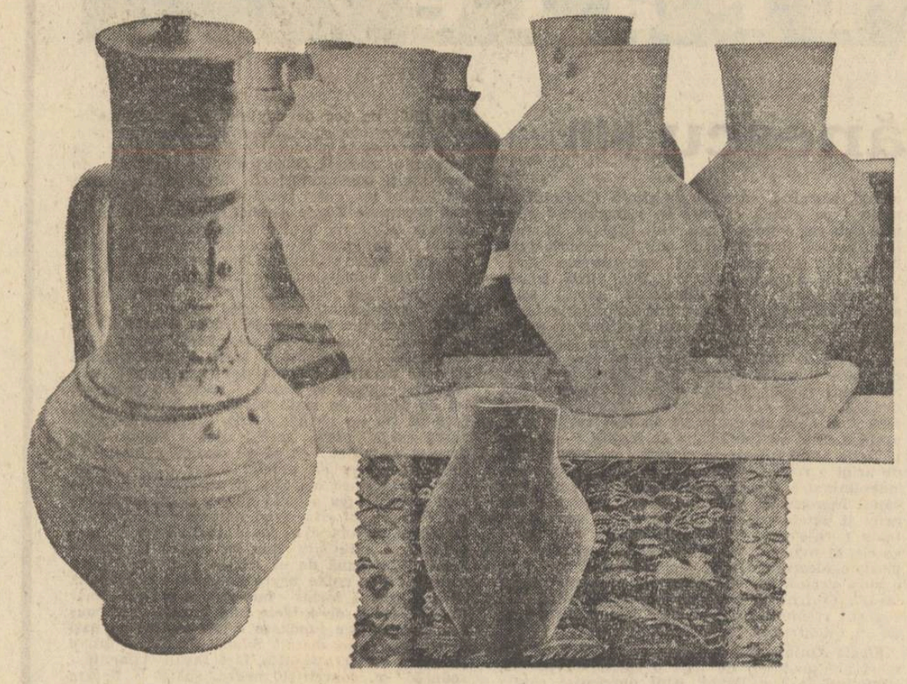

Ilustrăm numărul de față cu lucrări de ceramică purtînd semnătura pictorului Sabin Ștefănuță. În loc de alte explicații la imagini, publicăm această confesiune a artistului

Red.

Clinchetul toitanelor

Roata olarului poartă în vreme gînduri de lut preamărind prefigurarea lumii în paradis. Cîntecul ei naște în spațiu înălțarea pămîntului cuprins între degete înginînd legenda trecerii prin apă și foc. Din bobul mic de lut mîngîiat cu palmele ude cresteam ascultînd liniștea, pădurea de frumusețî a pămîntului. Trupurile dezvelite ale toitanelor stau nemișcate în adierea vîntului cu urechea îndreptată spre șuerul șarpelui înălțat spre cer și iscă-n preajma lor minunate dansuri de melci așezați în văpaia limbilor de foc.

Mîntea și sufletul împietresc gologotul de lut ivind între volburi de foc suave trunchiuri cu sunete de cristal. Iată, că între smalțuri ce despart pămîntul de pămînt, sub haina caldă și primitoare a lumii se nasc neasemuite frumusețî trecute prin mîngîierea degetelor, cresc văzînd cu ochii toitanele și în jurul lor plutesc cele mai pure cîntece ale pămîntului.

Necuprinzătoare, vatra străbună domnește în sufletul ascuns al bolților de lut pălind în cupola vremii răscolirea pămîntului, smulgînd din fundul luminii frumusețea de care sufletul nostru are nevoie. Apoi, umblă prin ele lumina și începe să cînte odată cu pămîntul, așa cum plopul freamătă în bătaia vîntului. În trupul rotund al toitanului vuiește clinchetul pămîntului în tăcere de melc — spirală a liniștii și a echilibrului, copleșind cu tandrețe cîntece născute de lumină. Bobul de lut capătă din mîna olarului dragoste și sunet de cristal ce împlinește marea iubire a mîngîierii pămîntului.

Roata olarului se va înnoi ; cîntecele care le va cînta vor părăsi matca gravă a gologotului de lut sub aceeași albie caldă și primitoare a luminii. Toitanele născute pe roata cea nouă adună sub bolți umflate și încăpătoare veșnicia timpului grăbit care nu mai are vreme să spună povești iar dacă se încumetă totuși, deapănă în grabă o întîmplare mult mai adevărată decît ar trebui să fie. Roata olarului va purta în vreme gînduri de lut preamărind nouă prefigurare a lumii. Cîntecul lutului va naște în spațiu înălțarea pămîntului trecîndu-l prin apă și foc. Necuprinzătoare, lumea domnește în sufletul ascuns al bolților de lut. Toitanele, înălțătoare de bobi de lut spre cer, asemeni sirenelor m-au vrăjit cu clinchetul lor, m-au vrăjit cu poezia luminii și cu căldura minunată a culorilor calde. Vraja pămîntului dăinuie pretutindeni mîini măestre. Sub această vrajă cîntă din roata lui, olarul Dumitru Șchiopu din Vlădești, comună aflată pe Valea Govorei, la cîțiva kilometri de casa lui Anton Pann din Rîmnicu-Vîlcea.

Sabin Ștefănuță

Poezie și opțiune politică

Urmare din pag. 1

rea cu sentimentele și aspirațiile celor mulți. Pornit să cînte un ideal unanim de dreptate socială, poetul se întreabă, la un moment dat, dacă nu cumva vocația sa era totuși aceea a poetului tradițional, aplecat asupra propriilor trăiri. Este semnificativă din acest punct de vedere poezia intitulată *Cu fruntea răzimată-n cer* : Cred citeodată că mă-nșel, / Că toate nu-s decît un vis. // Dar să mă-ntorc nu mai e chip, / Vin dindărăt urmașii mulți, / Setoși, flămînzi, bolnavi, desculți / Prin așteptarea de nisip.

După Eliberare, poetul trece printr-o scurtă etapă de tranziție (ce exprimă dificultatea practică a adoptării unei noi arte poetice) pentru ca în scurt timp să dea la iveală numeroase volume în care noile realități politice și sociale ale țării sînt cîntate avîntat. Prin remarcabile realizări lirice închinate patriei, partidului, poetul sesizează împlinirea unor deziderate seculare ale poporului. Partidul este pentru poet idealul împlinit și în același timp acela care conduce spre viitorul de aur. Accente elegiace intervin în contexte festive, aducînd note de autenticitate. Fără să manifeste o preocupare specială pentru latura strict artistică a scrisului său, poetul se află în ipostaza unui vulcan liric, a cărui creație impresionează mai ales prin ansamblul ei dorit de comuniunea cu idealurile colectivității. Nici nu s-ar putea, de fapt, să fie altfel. Scriind mult, dînd la iveală și texte nereușite, dar fiind și autorul unor poezii politice antologice, poetul se situează în permanență pe pozitia unei existențe spontane, neelaborate, „naturale", întocmai cum este colectivitatea care dă naștere poeziei populare. Poetul simte că poeziei sale îi este dat să participe la rapida modificare a lumii.

Înțelegerea exactă a poeziei lui Beniuc trebuie să se sprijine pe postulatul că în constiința poetului realitatea socială deține o preeminență netă asupra celei subiective. Încrederea în forța poeziei (unul dintre straturile adînci ale liricii lui Beniuc, de care aminteam mai sus) se sprijină pe acest adevăr. Vocea poetului din multe poeme scrise la persoana întîi pare a deține, într-adevăr, mărturie asupra unui „egocentrism liric". Ansamblul creației probează însă că, deși se referă uneori la sinele poetului, poezia tinteste tot timpul realitatea obiectivă și evenimentele din care aceasta este formată. Iată, de pildă, cîteva versuri din *Inima bătrînului Vezuv* : Alții s-or nălța cu strălucire / Din al vremii frămîntat vulcan / Ca un fum de sus, ușor, subțire, / Numai eu m-oi stinge an de an (...) / Omenire fără de-mpărați / Crește peste somnu-mi temporar, / Dar băgați de seamă, nu mișcați / Că-n străfunduri mai mocnește jar / Liniște-i, tăcere-i, e și pace / Și e nea pe creștetul pleșuv / Însă-n miezul muntelui mai zace / Inima bătrînului Vezuv !"

„Inima bătrînului Vezuv", despre care poetul spune că este încă vie, reprezintă tocmai tendința funciară a poeziei de a se integra în realitate, de a participa la modificarea acesteia. Da aici și imensul număr de versuri scrise de Beniuc : o aspirație irezistibilă dictează un neîntrerupt avans al poeziei spre realitatea obiectivă. Acest efort cantitativ, specific poeziei lui Mihai Beniuc, tintește echivalarea infinității de aspecte a realității obiective. Modul concret în care poeziile urmăresc „atingerea" realității este de multe ori acela al elogierii unei alcătuiri sociale perfecte, ideale. Aceasta se poate sesiza și în poeziile unde se acuză, sau acolo unde este presimțit un viitor corectiv, ce va veni în cele din urmă pentru a vindeca toate rănile și pentru a îndeplini toate aspirațiile. Pornită de la evenimentele realității, poezia se întoarce printre ele, în chip de act uman esențial, ce participă la perfecționarea lumii.

Menționam mai sus existența unor poezii în care este exprimată autentica pendulare a artistului între ipostaza individuală și aceea a exprimării sufletului unanim. Un aer elegiac plutește pe deasupra ansamblului creației autorului *Mărului de lîngă drum*. El nu derivă însă numai din motivele tradiționale (iubirea pierdută, tinerețea ce trece, timpul ce se prăbușește inexorabil). Există și o elegie (pe care critica nu a sesizat-o) avînd consistența unui suflu abia perceptibil : ea derivă din sentimentul contradictoriu al dizolvării personalității poetului în nesfîrșita mare a colectivității. Poet autentic, Beniuc a exprimat-o, dînd poeziei sale politice (prin acest contrapunct elegiac) o și mai mare pregnanță și demnitate.

planetă de tînăr

Gabriel Chifu

Pasărea aflîndu-și cuibul

În văzduhul de deasupra valurilor
s-au refugiat cîțiva
inorogi, în noaptea aceasta
marea seamănă cu un trandafir
nestăvilit — privesc și deodată
înțeleg : nu, nu mă înșel —
fruct fără coajă, ființă fără piele — marea
are chiar forma golului din
trupul meu, ah, golul care
de atîta vreme își caută
locuitorul ! — și iată brusc
marea se înalță, se
îndreaptă spre pieptul meu, e
un moment de mare echilibru, se
aud cuvintele respirînd, se
aud pescărușii cum sînt arși
de razele lunii, marea firesc,
deplin intră în pieptul meu
ca mîna într-o mănușă, vai,
mă îndepărtez rotund, cutremurat —
mi-am găsit fiul, și-a găsit părintele,
sînt ușor, aș putea să plutesc, să
dispar fără urmă, încep
să mă ocolească anii ca pe
soare ca pe lună.

Sunet și ecou

Minate de timp
oasele mele vîslesc prin zile și nopți
fără întoarcere...
Copil fiind priveam Dunărea supremă ca o
scrisoare de la eternitate,
copil fiind în liniștea cîmpiei ascultam
cum bate inima luminii, a lumii —
astăzi
anotimpurile acoperă oasele mele cu
greaua, firească alcătuire — o, dar
nu trebuie decît să mă gîndesc la
lumina copilăriei, în care
mă pierdeam ca într-o pădure grozavă,
pentru ca orice vînt să devină
o armonioasă garoafă, prieteni.

Teiul

Adeseori n-am avut ochi pentru el
fascinat de himerele de aur ale marilor orașe,
adeseori l-am sacrificat în drumul
spre o eternitate mîncinoasă — dar acum,

în această oră sedusă de frig, cînd
liniștea și-a făurit și în mine un parc
prin care îi place să se plimbe,
acum cu evlavie mă întorc la rădăcina teiului.

Zile și nopți îi mîngîi scoarța și frunzele,
aștept de la el tămăduirea —
știu, curînd
o floare de-a lui se va deschide
și lumea întreagă duios, ca-n vis va aluneca
în adîncul teiului,
cum o corabie se scufundă în oceanul
puternic
cum pruncul se întoarce în pîntecul mamei.

Acolo, pe coridoarele de arome, se va
intemeia
încă o dată universul —
va răsări soarele, vor licări stelele,
se vor naște pruncii ocrotiți
de armura nemuritoare a teiului.

Bob de grîu

În fiecare vară mă duc pe cîmp
să privesc grîul
Iau în palmă un bob de grîu —
În jur liniștea sudică,
ploile sudice ca niște dropii tinere,
cîte un plop, o fîntînă — porți ale
unei enigmatice catedrale...
Mă gîndesc — o, dacă
aș sparge bobul acesta de grîu
ar ieși din el toată lumina
pe care o ține ferecată. Ar veni
peste pieptul meu ca un uragan,
m-ar dobori și m-ar înecа,
fericită stingere.

Niciodată

Poate moartea crede că i se cuvine orice ?
Gloanțel
ar vrea să facă din trupuri
un bulevard al lor
noaptea ar vrea să vadă intrate
în buzunarul său de la spate și
ultima garoafă ultima
ghitară — O, dar niciodată nu

va ajunge noaptea să întrebe oglinda :
„cine e mai frumoasă decît mine" sigură
de dispariția Albei ca zăpada — auziți-l

pe Orfeu cum într-o clipă de neatenție
a morții de-a pururi se coboară
printre noi ne troienește cu blindețe
și ne îndeamnă veniți
să dezgropăm azurul

televiziune

Părinți și copii

Nu este o noutate afirmația că unele emisiuni TV nu au stil, că le lipsesc precizia și finețea (caracteristici esențiale ale unei gîndiri opuse confuziei sau emfazei) calități ce le-ar mări funcționalitatea.

Marea pondere acordată în ultima vreme anchetelor sociale ar trebui să-și găsească o rezolvare practică (găsirea unui **stil**) în structurarea și prezentarea lor. Este interesant nu numai ce se dezbate ci și cum. Apoi, aceste anchete ar trebui să fie prezentarea (dezbaterea) publică a unei riguroase munci anterioare a reporterului. Pentru că ne punem întrebarea : ceea ce se prezintă este un fapt singular, este o tendință sau a devenit fenomen ? O anchetă socială ar trebui în primul rînd să se intereseze de tendințe și fenomene justificîndu-și menirea. Luni seara, Ion Dumitrașcu a semnat o anchetă socială „Pînă cînd sîntem copiii părinților noștri ?" Titlul foarte promițător, nu a acoperit decît în parte semnificația și acuitatea unei astfel de problematici. Ceea ce am văzut n-a însemnat mult mai mult decît prezentarea unor cazuri de relații între părinți și copii, relații care au fost reduse la două atitudini : de ajutorare sau de abandon.

Au fost lucruri care au plăcut, au fost lucruri care n-au plăcut. Au plăcut puterea de apropiere a reporterului de oameni, iscusința lui de a-i ajuta să fie firești, prezența lui discretă. N-a plăcut pierderea pe drum a ideii : **ce și cît datorăm părinților ?** De patru ani niște copii nu și-au văzut părintele. El, părintele, nu-și găsește nici o vină : i-a crescut, le-a dat tot ce-a avut, a muncit pentru ei. Cum își justifică copiii absența ? Ce se întîmplă sau ce s-a întîmplat acolo, în locurile în care au plecat de nu-și mai amintește de părintele lor, pe care, mai mult, îl poartă timp de 7 luni pe drumuri pentru o pensie și-așa modestă. Cum s-a ajuns aici ? Reporterul n-a știut să răspundă sau nici n-a avut intenția. Știm că nu aceste cazuri sînt specifice societății noastre, dar nu este mai puțin adevărat că atunci cînd apar trebuie analizate în toată complexitatea de factori ce concură la prezența și, uneori, la menținerea lor.

Aceeași carență am semnalat-o și la ancheta „Dimineți ratate", de joi seara. „Eroii" emisiunii : tineri fără nici o ocupație, paraziți care sar repede, îngrijorător de repede, din copilărie direct în baruri și cafenele pentru a sfîrși pe banca acuzaților. Nu este prima emisiune de acest fel. Ce-și dorește reporterul : numai o înfierare a faptelor lor antisociale sau și o cercetare a rădăcinilor ?

Aici, în domeniul social, o anchetă nu se mai poate realiza empiric, ci științific. Statisticile, chestionarele ar aduce argumente edificatoare și pentru cei vizați și pentru cei care asistă pasiv, uneori zilnic, la „spectacolul" nedorit al parazitismului.

Cine sînt acești oameni ? Ce-și doresc ? Ce fac ? Ce citesc ? Ce gîndesc ? Acestea să nu fie întrebări doar de complezență, fie ele și puse cu patos în fața camerei de filmat, întrebări la care cei anchetați, de cele mai multe ori, răspund cu tăcerea. Oricît de semnificativă ar fi ea, sîntem convinși că mai semnificative ar fi răspunsurile lor pe chestionare, că doza lor de sinceritate ar fi infinit mai mare în fața unei foi de hîrtie.

Aceste cîteva sugestii, generate de vizionarea a două emisiuni de altfel de real interes (iar în spațiul anchetei sociale Televiziunea a realizat în ultima vreme veritabile performanțe publicistice) au doar darul de a ilustra interesul nostru maxim pentru asemenea emisiuni care, nu o dată, concurează realmente filmele și piesele de teatru prezentate.

Constantin Stan

plastică

Prin expoziții

Portretistica reprezintă una din cele mai viguroase dimensiuni, caracteristică, a picturii ruse și sovietice. Actuala expoziție de profil, găzduită de Muzeul Republicii, întărește această convingere. Vocația pentru portretul caracterologic, puternic, expresiv se manifestă din începuturi. Autorii necunoscuți de la începutul secolului al XVIII-lea și pe care trebuie să-i punem capi de școală știau să deseneze cu măiestrie. „Portretul unui necunoscut în costum al Armatei Patesnih", spre exemplu, este edificator. Pictat după model el reușește să reprezinte o epocă. Stilistica medalionului, îmbogățindu-se, se va perpetua. „Portretul unei necunoscute" de Nicolai Iaroșenko, unul din cele mai frumoase tablouri din expoziție, sondează adîncimi psihologice, cu gravitație lirică. Nu cunosc un alt portret, din perioada romantismului clasicizat, în care misterul feminității să fie surprins cu mai multă finețe. Portretele lui Valentin Serov, dedicate pictorilor Korovin, Semeonovici și Ostrouhov, folosind deci modele apropiate, bine știute, interiorizează o gamă bogată de sentimente. Expresia se nuanțează, culoarea cade mai aproape de sursele de lumină, desenul se bucură de mai multă libertate, există o autonomie mai fecundă în raport cu datele realității. Portretul dedicat lui Tolstoi de Repin, atît de departe de canonizare, de academizare, plasează personajul într-o natură revelatoare, senzația de odihnă măreață îmbinîndu-se, filtrată, în reflexivitate. Plasarea personajului în prim plan, cu personaje concentrate la orizont, insistența individualizării, sînt cuceriri ale picturii moderne sovietice. Celebrele portrete ale lui Isaak Brodski și Alexandr Gherasimov, dedicate lui Gorki și Lenin, respiră această anvergură și lărgime de spirit. Este un stil pe care îl putem recunoaște, mai direct sau mai puțin direct, același însă în esență, și la Salahov Tair, Galina Neledva etc. Un bun prilej, această expoziție, de a medita la virtuțile perene ale portretisticii.

★

Una din marile probleme pe care și le pune arta contemporană este de a ne înfrumuseța viața în aspectele ei cotidiene. Cele mai simple obiecte pot și trebuie să devină în același timp și frumoase. De cuceririle și limitele design-ului vorbește și recenta expoziție finlandeză, deschisă în sala Teatrului Național. De veche tradiție, design-ul finlandez, apărut și constituit în școală națională printre primele din lume, beneficiază, în primul rînd, de cîteva puncte solid interferate și avînd drept izvor arta populară, artizanatul popular. De aici, acordîndu-se la prezent, arta covoarelor numite ryiiy, a mobilelor de lemn încheiate cu o neobișnuită măiestrie, a bijuteriilor și podoabelor de tot felul. Materialele sînt însă acum altele. Nu întotdeauna. Și dacă ne place metalul alb inox, lemnul industrializat, cînd nu se poate altfel, respingem invazia firului sintetic și mai ales a plasticului. Nu se poate trăi numai într-o lume de cutii pe care te simți tentat să le zvîrli la gunoi în fiecare dimineață. Dincolo de această remarcă, privind desigur nu numai design-ul finlandez, trebuie să remarcăm în această expoziție, indiferent de material, înalta ținută artistică, niciodată dezisă, fapt care ne face să optăm, chiar și în design, tot pentru lucrarea de atelier, unicat dacă se poate. Serializarea rămînînd încă o problemă deschisă pentru viitor.

Grigore Hagiu

spirale

Nichita Stănescu (III)

Elegia a opta, Hiperboreană, preia o temă scumpă celor care încearcă să recompună din vechi relicve o mitologie autohtonă, ca Ioan Alexandru sau Ion Gheorghe, cum nu departe de aceste obiective se află și mai tinerii, Beldeanu și Mutașcu. Aceste ipoteze poetice oricît ar părea de hazardate unora, nu sunt altceva decît un mod de a te declara solidar cu întreaga istorie sau protoistorie a culturii acestor locuri. Să nu uităm că în secolul trecut indivizi plătiți au emis ipoteze prin care se afirma că noi și nu popoarele migratoare suntem musafiri în aceste locuri, lucru dovedit în prezent ca nefondat și aberant. Cînd o revistă ca „România literară" poate să acrediteze în continuare idei învecinate prin protestul unor critici literari care se fac a uita istoria patriei noastre de dragul de a fi socotiți mai degrabă **„europeni"** decît români, nu putem lăsa la infinit să se afirme, cum scrie G. Dimisianu în numărul de joi, 14 august al acestei reviste, că **„s-au înmulțit peste măsură poemele ce ne cufundă cu mari voluptăți în epoci neguroase, imemorabile,"** ajungîndu-se la o **„excesivă, obositoare cultivare a miturilor agreste".** Și aceasta deși popoarele trace, după ultimele descoperiri ale unor arheologi și istorici, constituiau în aceste locuri nuclee de civilizație și cultură ce au fost copiate și de alte popoare.

Cu critici repetenți la istorie, robiți curentului dadaist (altfel spus inventat tot de români), nu avem chef să polemizăm, dar trebuie să le amintim că cultura noastră nu începe la Zürich sau în lăptăria lui Ghiță Dinu, cît mi-a fost mie de simpatic și l-am lăudat, ci mai curînd cu **„tabletele de la Tărtăria",** mai vechi decît Sumerul, cu **„Ginditorul de la Hamangia",** cu **„Decebalus per Scorilo",** cu **„Șarpele cu cap de miel"** de la Constanța și cu alte mii de dovezi în piatră găsite pe teritoriul României.

Aceste lucruri amintite de noi au stat desigur la baza inspirației lui Nichita Stănescu atunci cînd a recompus în plan imaginar Țara Hiperboreilor în **Elegia a opta.** Să nu fi auzit criticii sus numiți de Nichita Stănescu pe care atît se prefac a-l înțelege de această **Elegie?** Sau e vorba mai curînd de confirmarea, dragă mai ales unora, că ne-am născut ieri? Iată ceva la care ar mai trebui cugetat, dar să-l lăsăm pe poet să ne conducă în acest tărîm pe care-l definește astfel : **„Hiperboreea, zonă mortală / a mai marilor minții / loc al nașterilor de copii de piatră / din care sculptați sunt doar sfinții".** Pentru cine își închipuia că Hiperborea era un teritoriu precis delimitat în timp sau spațiu, strofa citată sper să constituie o reevaluare a acestui punct de vedere. Dar să citâm și-o frumoasă imagine boreală: **„Aș vrea să fugim în Hiperborea / și să te nasc viu / urlînd, alergînd, sdrobită de zimții / cerului vinețiu / pe ghiață crăpată în iceberguri / risipite sub cer vinețiu"** sau, mai departe, în mijlocul acestei imensități de ghiață, prezența poetului se detașează prin următoarele două versuri de o mare puritate : **„togă virilă, tristețea mea aspră / cu o fibulă de ghiață mi-o prind".** Dar ceea ce constituie culminația lirică surprinzătoare în acest poem e ultima sa parte, marcată de o mare originalitate, un tablou ce amintește de Dali sau Bosch și pe care Nichita Stănescu îl preia parțial din **„Elegia a III-a".** Să citâm finalul **Elegiei a opta : „Ea-și ridică deodată capul / deasupra ei aleargă globuri albe / și norii se destramă în fișii verzui / se arată o sferă cu întunecimi ca munții / pe care păsările stînd înfipte în ciocuri / cu pocnet greu de aripi o rotesc / / desigur idealul de sbor s-a îndeplinit aici / putem vedea / vulturi imenși cu capul îngropat în pietre / bătînd asurzitor din aripi și putem vedea / o pasăre mai mare decît toate / cu ciocul ca o osie albastră / în jurul căreia se-nvîrte / cu patru anotimpuri sfera / / desigur idealul de sbor s-a îndeplinit aici / și o aură verzuie prevestește / un mult mai aprig ideal".** O frumoasă poezie deschisă, plină de sugestii și implicații filosofice, am putea spune de un autentic cutremur liric.

Elegia Oului, a noua este una din reușitele mari ale poetului, de fapt o splendidă poemă, trimeținînd la Ion Barbu **(Oul dogmatic)** căreia ni se pare a-i fi superioară. Dar să citâm modelul mai întîi : **„E dat acestui trist norod / și oul sterp ca de mîncare / dar viul ou, la vîrf cu plod / făcut e să-l privim în soare / / Cum lumea veche în cleștar / înnoată în subțire var / nevinovatul, noul ou / palat de nuntă și cavou / / din trei atlazuri e culcușul / în care doarme nins albușul / atît de galeș, de închis / ca trupul drag surpat în vis / / dar plodul? / de foarte sus / din polul plus / de unde glodul / pămînturilor n-a ajuns / acordă lin / și masculin / albușului în hialin / sărutul plin / / om uitător, ireversibil / vezi duhul sfînt făcut sensibil? / precum atunci și azi întocma : / mărunte lumi păstrează dogma / / să vezi la bolți pe Sfîntul Duh / veghind vii ape fără stuh / acest ou simbol ți-l aduc / om șters, uituc / / nu oul roșu / om fără saț și om nerod / un ou cu plod / îți vreau plocon acum de paște / îl urcă-n soare și cunoaște / / și mai ales te înfioară / de acel galben icusar / ceasornic fără minutar / ce singur scrie cînd să moară / și ou și lume. Te-nfioară / de ceasul galben necesar / a morții frunte-acolo-i toată / în gălbenuș / să roadă spornicul albuș / durata-nscrie-n noi o roată / întocma-dogma / / încă odată : / e oul celui sterp la fel / dar nu-l sorbi. Curmi nuntă-n el / și nici la cloșcă să nu-l pui / îl lasă-n pacea întîie a lui / / că vinovat e tot tăcutul / și sfînt-doar nunta, începutul".** Mărturisim că acum, după atîția ani, această poezie nu ne mai entuziasmează, ea părîndu-ni-se mai mult un joc de cuvinte, o poezie ocazională, ilustrativă, cu o simbolistică convențională, de o cursivitate condusă mai mult de rimă. Să comparăm această celebră poezie barbiană, în care mulți comentatori au văzut o quintesență a filosofiei autorului poemului **„După melci",** cu mai proaspăta **Elegie a noua, Elegia Oului** a lui Nichita Stănescu, pentru a ne da seama cum a lucrat o jumătate de secol asupra sensibilității poeziei noastre : **„Intr-un ou negru mă las încălzit / de așteptarea sborului locuind în mine / stă unul lîngă altul nedesțipiți / sinele lîngă sine / sentimentul unei aripi îmi curge-n spinare / senzația de ochi își caută o orbită / o, tu întuneric mare / Tu, desgustată naștere încremenită / s-a așezat pe mine o ideie / și mă clocește maternă / acum, tot ceea ce este, e / rotundă căldură și fermă / sare din mine un fel de plisc / în toate părțile și deodată / refuză să fie un obelisc / șira intimă, curbată / sparg coaja pielii mele, arsă / lipită de-a dreptul pe suflet / ca să-mi rămînă neîntoarsă / întîia încercare de umblet / sar cojile negre, oho / mai mare mă aflu și nesburat / lipit de acel încotro / cu o boltă de jur împrejur adăugat / scot ochi cu priviri nereale / la dreapta, la stînga, în sus și în jos / născînd șir de regi animale / care știu cum se moare frumos / întind și o pană de os irizată / atinge negrul concav / sar cojile negre deodată / și iată-mă iarăși suav / închis într-un ou / mult mai mare / clocit de-o ideie mai mare / gălbenuș jumătate pasăre jumătate / într-un joc cu pași pe furate / ou mare! Silabă răcnită / într-o perpetuă creștere smulsă, fără tavan stalactită / sedusă / o, concetrice, negre, sparte / fiecare pe rînd și în parte / pui de pasăre respins de sbor / străbătînd ou după ou / din miezul pămîntului pîn la Alcor / într-un ritmic dilatat ecou / „sinele" încearcă din „sine" să iasă / ochiul din ochi și mereu / însuși pe însuși se lasă / ca o neagră ninsoare, de greu / Dintr-un ou într-unul mai mare / la nesfîrșit te naști, nesburată / aripă. Numai din somn / se poate trezi fiecare — / din coaja vieții niciunul / niciodată".** Este evident că în cazul lui Ion Barbu simbolul oului este privit exterior, ceea ce la Nichita nu se întîmplă, el oferindu-ne o metaforă dramatică a unei permanente ecloziuni în sfere din ce în ce mai mari, ideie pe care și Marin Sorescu a preluat-o cu succes în **„Iona".** Dar, pentru cititorul mai puțin avizat, să dezlegăm simbolistica **Oului.**

Oul ca purtător al germenului vieții, este un simbol universal care se explică prin el însuși și pe care Ion Barbu l-a folosit ca atare. El trimite la **Geneza lumii,** la realitatea primordială care conține în germene multiplicitatea ființelor. Nenumărate sunt Cosmogoniile care încep printr-un Ou cosmic. Nichita Stănescu pune la originea fiecărei individualități un astfel de simbol, care recompune un întreg univers. De asemenea se poate spune că pentru el diferitele trepte ale cunoașterii sunt tot atîtea renașteri. După Mircea Eliade, **oul** joacă rolul unei imagini, clișeu al totalității, dar el succede în general haosului, ca un prim principiu de organizare. Este interesant că la Nichita Stănescu acest simbol nu circumscrie un spațiu odată delimitat pentru totdeauna, ci delimitează doar o etapă, precum cercurile unui copac, dincolo de care drumul spre cunoaștere este în permanență deschis. Oul participă, de asemenea, la simbolismul unor valori de repaos, precum casa, cuibul, cochilia, sînul mamei. La Ion Barbu repaosul este luminos și festiv, la Nichita Stănescu este un repaos tragic, minat, de neliniște. Desigur se află la îndemîna oricui si apropierea de oul filosofic, dar nu e cazul să insistăm, deși o descriere pe scurt a acestuia nu strică nimănui (vezi **„Dicționarul de simboluri" — Laffont).**

Oul filosofic, deci, este un focar al Universului, el închide în cochilia sa, elementele vitale, după cum vasul ermetic conține Marea **Operă.** Din produsele acestuia trebue să nască copilul filosofiei, adică **Aurul,** adică **Înțelepciunea,** implicații de care Nichita Stănescu, evident, nu este străin.

Eugen Barbu

retrospective

Proza lui Bacovia, „un jurnal al eșecurilor"?

Printr-o formulare într-adevăr expresivă, în studiul său monografic despre Bacovia, Mihail Petroveanu consideră proza marelui poet drept „un jurnal al eșecurilor". Însă, cu toate observațiile pătrunzătoare ce o susțin, socotim această formulare amendabilă din nu puține puncte de vedere. Mai presus de orice, aspectul asupra căruia se cuvine să insistăm vizează raporturile dintre semnificația existențială și acea circumscrisă judecății de valoare implicată în formularea avansată de exeget. Or, în acest punct, Mihail Petroveanu pare a privi lucrurile dintr-o perspectivă fals unificatoare. În viziunea sa, ideea de „jurnal al eșecurilor", în ordinea problematicii intelectual-psihologice ce străbate proza autorului **Bucăților de noapte,** s-ar suprapune, în esență, cu aceea de eșec mai mult sau mai puțin complet în planul valorii artistice. Fraze precum cele ce urmează nu lasă nici un fel de dubiu în privința faptului că, pentru critic, întîia accepțiune a noțiunii o asimilează pe a doua : „La Bacovia, poemul în proză își anemiază substanța, poetul apropiindu-se mai curînd de maniera timidă a primei generații de simboliști, strînși în jurul lui Macedonski, (Ștefan Petică, Cezar Săvescu) și a precursorului Traian Demetrescu. El cultivă, ca și aceștia, notația de atmosferă vagă, pendulînd între sentimentalismul limfatic al ființelor zdrobite de viață și nevrozele căutătorilor de experiențe senzoriale rare. Poemul în proză se dizolvă, la el, într-o proză poetizată prin rotiri de planuri, suspensii de frază, osteneala generală a unei singurătăți de **poet minor** (s.n.) : „Bacovia în **Bucăți de noapte** este Bacovia din viață, însă traversat de atîtări puternice însă fugare. Aspectul fragmentar al proceselor, lipsa de pregnanță a viselor, reduse la stadiul de eboșă, comentariul timid al stărilor de spirit, — **simple inserări, note azvîrlite în treacăt** (idem) — diminuează valoarea acestui ciclu". Concluzia ultimă a criticului este aceea că proza lui Bacovia „trebuie apreciată prin prisma unui condei extenuat".

Evidentă, în această suită de aprecieri, ni se pare continua pendulare a interpretului între serviciile percepției critice intrinseci și vicisitudinile unei optici grevată de prezumție. De fapt, chestiunea este următoarea : ceea ce în general poate fi motiv de respingere a epicului, la un examen atent, în cazul particular al prozei bacoviene constituie însăși rațiunea ei de a ființa artistic. Sigur, într-un plan mai larg, proza autorului **Scînteilor galbene** aderă la specificul prozei poeților, mai ales a acelora de orientare simbolistă. Dar, a rămîne exclusiv în acest perimetru ni se pare cu totul insuficient. Ca și în poezie, prozatorul Bacovia propune imaginea unui neosimbolist sui-generis. Ne aflăm în fața unei opere care, la prima vedere, creează impresia unei aproape complete epuizări a formulelor proprii mișcării artistice ce-i prezidează geneza, dar care, în chip miraculos, exercitîndu-se tocmai pe un atare teren cvasineantizat, îl fertilizează într-un asemenea grad încît ceea ce se zămislește acum stă efectiv sub semnul celei mai surprinzătoare ingenuități creatoare. Performanța genului bacovian constă în puterea de a-și asuma, într-un asemenea mod experiența modelelor tutelare, încît chiar ultimele reziduuri lăsate de acestea sînt pur și simplu pulverizate, făcîndu-se loc celei mai descătușate inspirații artistice. Bacovia este un **mare primitiv modern** pentru care miticul ancestral se insinuează în structurile spirituale, așa zicînd, decadent-edenice, specifice civilizației burgheze ajunsă în faza ei crepusculară. Tensiunea tragică a operei bacoviene se trage din naturaletea umană cu care scriitorul tinjește la împlinirea visului de fericire supremă localizîndu-și căutările într-un atare timp social-istoric inadecvat. Ceea ce aduce esențial nou poetul nostru, în cadrul marii literaturi „decadente" universale, constă în autenticitatea tulburătoare pe temeiul căreia sînt trăite temele-obsesie, de constantă circulație, din opera maeștrilor de la care el însuși se revendică. Toate acestea, însă, nu confirmă nici pe departe punctul de vedere al lui E. Lovinescu, potrivit căruia „ea (poezia lui Bacovia n.n.) e expresia celei mai elementare stări sufletești, e poezia cinesteziei imobile ce nu se intelectualizează, nu se spiritualizează, nu se raționalizează cinestezie profund animalică, secrețiunea unui organism bolnav" etc. Frumos spus, dar cît de adevărat? În realitate, E. Lovinescu sintetizează cum nu se poate mai bine eroarea de fond a criticii interbelice care, aproape fără excepție, acreditează ideea că fenomenul bacovian reprezintă **un caz,** în cea mai mare măsură de neexplicat prin apel la criterii ce țin de fenomenologia creației. Este punctul de vedere care a barat multă vreme că recunoașterea faptului că autorul **Lacustrei** acționează în virtutea unei poetici implicite, de mare și subtilă coerență, transpusă în practică într-o manieră atît de originală încît senzația că se purcede de la zero se copleșește într-u-totul, împiedicîndu-ne a mai detecta complicatul laborator subiacent ce contribuie la edificarea infrastructurii poematice sau narative. Și în cazul lui E. Lovinescu confuzia de planuri este frapantă : produsul finit, adică poemul sau în cazul de față, narațiunea scurtă, în forma lui palpabilă, producătoare de efecte precum cele evidențiate de critic, este tot una cu cauza, care, din această pricină, estetic, pare că nici nu există. Ceea ce, dintr-o dată, îngustează nepermis de mult unghiul de percepție critică, făcînd imposibilă situarea operei lui Bacovia în contextul valorilor de prim rang, ale epocii și nu numai ale epocii. Anvergura mitică de un fel cu totul special a lirismului bacovian, privită în sine, cu nimic mai prejos decît, spre exemplu, aceea a poeziei argheziene, ori blagiene, chiar și în momentul de față, este încă departe de a fi relevată în suficientă măsură. Operațiunea poate fi întreprinsă numai prin completa desprindere de avatarurile interpretărilor tributare concepției după care, cum s-a văzut, opera bacoviană ar fi exclusiv expresia unei sensibilități artistice de tip primar, maladiv. Căci în nici un caz nu trebuie pus semnul de egalitate între **impresia** (la lectură) de naturalețe, de simplitate impresionantă și ceea ce E. Lovinescu numește „elementare stări sufletești", „cinestezie inabilă, profund animalică" etc. Dacă, totuși, aceste trăsături există — și într-adevăr există — ele cer să fie privite ca mijloace de expresie ce vădesc o neobișnuită și, poate, o indefinibilă pregnanță în direcția cunoașterii poetice. Ele fac parte integrantă din angrenajul metaforic, constituind ceea ce am numi bagajul de artificii poetice. Admitem astfel că Bacovia este un scriitor al „contrafacerilor" de geniu, iar la nivelul stilului un calofil obsedat și monocor, prin aceasta raliindu-se multora dintre reprezentanții simbolismului românesc și universal.

În ultimă instanță, problema este aceea a sesizării **noilor structuri integratoare** pe care opera bacoviană le propune atît în ceea ce privește raportul dintre filonul materiei conceptuale și acela al trăirii poetice inefabile, cît și — simplu spus — în ceea ce privește raportul dintre conținut și formă. A urmări, în ambele direcții, dinamica atît de ascunsului „joc" dintre text și subtext în opera scriitorului, iată deci premisa care trebuie avută în vedere înaintea oricărei alteia. Dacă în analiza poeziei, sub acest aspect, s-au înregistrat, totuși, progrese remarcabile (ne gîndim, firește, și la studiul lui Mihail Petroveanu), cînd este vorba de proză (același studiu stă mărturie), lucrurile se prezintă exact invers. Trecută cu vederea de critica interbelică, proza lui Bacovia, în prezent, este victima recidivării insuficiențelor de recepție manifestate de amintita critică în legătură cu opera poetică a scriitorului.

Indiscutabil, proza autorului **Bucăților de noapte,** mai mult poate decît a lui Macedonski sau a lui Dimitrie Anghel, autori din a căror familie de spirite face și el parte, reține atenția prin desăvîrșita absență a tendinței de detașare față de „eul poetic" al plăsmuitorului ei. Proza bacoviană este, în egală măsură, un document autobiografic și un pandant al operei poetice. Se ivește, totuși, întrebarea dacă evaluarea critică a unui asemenea gen de scrieri se poate numai la urmărirea acestor două funcții, oricum subordonate. Altfel spus, ne întrebăm dacă, în pofida respectivelor funcții, proza lui Bacovia cristalizează sau nu în structuri epice de sine stătătoare. Opinia noastră este aceea că cele 20 de titluri cîte cuprind moștenirea epică bacoviană (ceea ce, din unghi cantitativ, în comparație cu poezia, nu-i nici prea mult dar nici prea puțin) sînt pe deplin apte pentru o analiză critică metodică, menită a da un răspuns concludent întrebării de mai înainte. Iată de ce, pentru un spor de sistematizare, a analizei, în cele ce urmează, ne îngăduim chiar să propunem o clasificare a celor 20 de titluri.

Nicolae Ciobanu

ferestre

Ghilgameșu

Epopeile sînt ca vinul : cu cît mai vechi, cu atît mai bune. Fiindcă-s mai aproape de barba lui Cronos, cînd timpul vorbea în barbă și se auzea, nu se rosteau cuvinte-n vînt ca mai tîrziu. Mai lîngă poezie. În ele s-au lăsat la fund filosofia, cunoștințele empirice, teologia, cosmogonia, totul e acolo — dospind, decantîndu-se. Și simți buchetul de la distanță. Eu îl simt — tu îl simți? Mesopotamia apare în zorii istoriei ca Fata Morgana frecîndu-se la ochi — lung somn am mai dormit, ani și ani și ani și ani, în care răstimp au apărut și-au dispărut milioane de specii. O Fata Morgana călare pe-un butoi, cu cercuri de lumină: Tigrul și Eufratul. Ape leneșe, șerpi de cîmpie, otrăvite de ierburi bete, string moale acest petec de pămînt în care se perindă civilizațiile, ca la ușa cortului.

Cum să explici de ce tocmai aici au înflorit proto-sumerienii — sub civilizația sumeriană, ca o frescă originală sub tencuiala mai nouă, apoi splendidul strat sumerian — el însuși suficient sieși, („Istoria începe la Sumer", afirma Kramer). Și în sfîrșit explozia asiro-babiloniană?

Ce calitate a solului, ce calitate a luminii, ce adîncime, lățime or fi avut aceste fluvii binecuvîntate? Și deodată butoiul se sparge, fluviile string în brațe, în apropiere de era noastră, niște doage, care sună a gol. Totul a fost și s-a vărsat. Vrei să vezi cetăți, statui fabuloase, cu ziduri groase, ornate cu kilometri de scene bine coapte și zmălțuite, statui înfățișînd tauri înaripați cu chip de rege — te uiți pe cer. Vrei să-l contempli pe celebrul Gudea din Lagaș, în înțepeneala sa extatică — te uiți pe cer. Veșmîntul îi e plin de cuneiforme — ca un șorț de tîmplar, zgîriat cu cuie. Carul lui Asurbanipal trece prin nori și bagi de seamă că regele are aceeași barbă, tricotată cu dalta, ca și taurul înaripat. Sculptorii babilonieni erau specialiști nevoie mare în combinații. Vulturul cu cap de om care își desfășoară aripile peste doi cerbi, împacă într-un echilibru perfect păsărimea, bestiile și omul. Te uiți în sus, pentru că, în zilele toride, încă mai apar, acolo la locul lor, deasupra Mesopotamiei — straturile de civilizații, zburătucite de vînturi dar păstrîndu-și intactă imaginea în ideal. Acolo sus. Acolo departe. Căci, ne învață filosofia asiro-babiloniană : tot ce este a fost și va mai fi, identic, „tot ce e pe pămînt e și-n cer". Aici a apărut mai întîi ideea veșnicei reîntoarceri, ca și teoria ideilor reluată de Platon, ca și majoritatea, dacă nu chiar toate miturile, cum au susținut unii orientaliști. Vezi și prefața lui Constantin Daniel, la volumul „Gîndirea asiro-babiloniană" în texte. Ed. științifică, 1975). Secretul lui Dumnezeu îl avea regele, care era și preot, intermediarul principal între Dumnezeu și oameni. „În multe state-cetăți accadiene numele zeului-protector al cetății este ținut secret, nefiind cunoscut decît de regi și unii apropiați ai acestora. Zeul este numit în acest caz „Bal, Baal", sau cu alt termen ce are același sens de „domn, stăpînitor, suveran". Și la alte popoare semite și chiar nesemite se constată aceeași păstrare tainică a numelui divinității. La vechii evrei numele lui Dumnezeu nu era cunoscut decît de marele preot, care îl pronunța în șoaptă în ziua de Yom Kipur (ziua iertării păcatelor), în partea cea mai tainică a templului din Ierusalim, Sfînta Sfintelor. La romani, numele zeului protector al cetății Roma nu era cunoscut și Titus Livius relatează că un tribun a fost condamnat la moarte, fiindcă a descoperit poporului numele tainic al zeului-protector. Chiar numele Romei, numele „real" ținut ascuns, nu se cunoaște nici azi" (op. cit.). Mi-a reținut atenția faptul straniu că asiro-babilonienii n-aveau voie să pronunțe nici numele zeilor cunoscuți.

Poeții, care se izbeau mai des de ei, să nu zicem la fiecare pas, au găsit rezolvarea : i-au înlocuit în imnurile lor, prin cifre. Te închini, lauzi și cînți cifra 60, și asta înseamnă că l-ai proslăvit pe Anu. Înalți osanale măreței cifre 50 și te-ai pus bine pe lîngă zeul Enlil iar dacă te atrage mai mult 40, înseamnă că ești adorator al lui Ea (nu al ei). Ce-au întreprins americanii cu străzile New York-ului, realizau, cu milenii în urmă, vechii locuitori ai Mesopotamiei cu zeii lor, inițiind o urbanistică a divinului. Ei se considerau servitorii zeilor, măcar că identici cu dînșii ca înfățișare, moravuri (minus problema durerii și longevitatea). Și cu toate acestea fac ordine în zeime (tăblițele menționează peste 2 500 de zei), geometrizîndu-i. Geometria preeuclidiană aplicată la divinitate — iată o idee generoasă, care poate fi dezvoltată.

Mania vechilor epopei de a-ți da la început cuprinsul, făcînd rezumatul celor ce vor să fie mai încolo, mai la vale, nu era rea. Căci nu se știa, dată fiind lungimea epopeilor, dacă vei mai apuca să auzi în detaliu, toată tărășenia, cu oameni și zeițe, uriași, animale fantastice, căpcăuni. Putea să-ți cadă ceva în cap, o oaste străină, cum s-a întîmplat chiar cu Babilonul, cetatea cea mai măreață, distrusă de Cirus, ca nimica. Și cum să mai asculți pînă la capăt Ghilgameșu, cînd înflorirea Babilonului n-a durat decît foarte puțin — iar epopeea străveche, înșirată ca o urzeală pe gard (gard de generații), era mult mai lungă? E drept generoasă : Marele An. Marele An e ceva mai lat decît istoria omenirii, cea cunoscută. El se desparte de Marele An următor printr-o catastrofă, potop de foc de preferință, după care totul regenerează identic și nou ciclu e ca și vechi, spre a zice astfel — căci toate au mai fost, la fel. Deci poți asculta în continuare Ghilgameșu de la locul unde-ți prinsese deștiul între pagini. Între tăblițe. Căci e scrisă povestea pe 12 tăblițe, păstrate în cea mai mare parte în biblioteca lui Asurbanipal, care ținea locul bibliotecii din Alexandria, pînă una alta. Pe lîngă versiunea aceasta, accadiană, mai există o versiune hitită, pentru confruntări. Ambele însă așa de ciuntite!

Marin Sorescu

Nicolae Lupu

Voroneț

La Voroneț, colina e-un munte înflorit
Și cerul apei pare pămînt de plugărit.
Din zidurile-nalte safir aprins ivind,
Strămoșii ies în soare, cu brațe de argint.

Fîntîna strigă Ștefan și straiul de pe clopot
Alunecă pe cumpeni și floarea dă în clocot,
Lumina e-o mireasă ce voalurile-și sună
De vin prin timp oștenii învăpăiați de lună.

Roiesc de slavă merii și spuma, alăută
De marmură, se scurge pe fruntea zării mută,
Strămoșii-ntind cu Ștefan cină bogată-n iarbă
Și munții la izvoare-ncep de dor să fiarbă.

La Voroneț e ziuă fierbinte, nesfîrșită,
De vis și nemurire curată și gîndită ;
Albastrul viu e doină de viață și țărînă
Să crească-n ea sămînța și-n veci să ne rămînă

Pămîntul chip de Ștefan și somn de Ștefan are
De-aceea grîu-i vatră de corn în revărsare,
De-aceea din Moldova și pînă-n țărm de mare
Un Voroneț e cerul acestei patrii clare.

Imnul pămîntului

Bun ești, pămîntule, cînd tot ce se culege
Întocmai prinde viață precum fu,
Sămînța duce-n miez o pură lege
Și cel ce-o dă luminii ești doar tu.

Ce vină ai că te-au spălat cu sînge
Oameni cinstiți și oameni puși pe moarte?
Tu ai rămas același trup ce-și stringe
Lumină-n roadă, chipul să ți-l poarte.

Potop de flăcări a mușcat din tine
Și ai gemut cînd te-au lovit cu oase,
Dar grijă ai avut să le învălui bine
Să nu se piardă și să nu miroase.

Surd ești, pămîntule, la tot ce se întîmplă
Fie că-i frig, fie că-i cer fierbinte.
Aceleași flori frumoase-ți pui la tîmplă
Și florile-s la fel și pe morminte.

Tu veșnic fii cum ești dintru-nceput :
Bogat și dătător de viață.
Sînt fericit că m-am născut
Să ies cîntînd din noapte-n dimineață.

Consecvența artistului

Expoziția organizată de revista Tribuna pictorului Sabin Bălașa în galeria sa, de a Cluj-Napoca, galerie care a început să devină prestigioasă, a fost încă o confirmare a virtuților universului artistic — uman, pur și fascinant — aparținînd acestui creator. Bălașa este inventatorul unei lumi inundată de emoțiile sale, a unei lumi noi cu adevăruri proprii, altfel construită, cu o sensibilitate ca roua, lume în relații neobișnuite cu spațiul, cu timpul și cu esențele. O lume neînfeudată nici observației directe, nici, mai ales, picturii altora, cele două surse de inspirație recunoscute pictorului de către Wolfflin. El a născocit o lume din substanță esențializată, absolvită de efemer și de accesorii, lume ridicată nu din împreunarea unor ruine, ci împotriva ruinelor și a cauzelor acestora.

Bălașa crede, contrar părerii lui Musil, că o artă poate dobîndi măreție și durabilitate fără să aibă inclusă în ea vreo teorie. El invocă, dimpotrivă, numeroase exemple, de la futurism pînă în vremea noastră, care dovedesc în general neaderența oamenilor la orice creație contrafăcută. E drept, dacă am spăla pictura modernă, în apa din baie ar rămîne numeroase nuclee de teorie în jurul cărora s-au organizat viziunile artiștilor plastici de vreo sută de ani încoace. Matricea lor intimă au fost programul, reflexiile directoare, sistemul estetic. Iată de ce mare parte dintre operele picturii moderne necesită comentarii însoțitoare pentru a fi înțelese. Explicații care să lumineze și să umple drumul de la program la tablou. Ochiul nu mai ajunge. Încetează să mai fie suficient ca poartă de intrare, tot așa cum urechea începe să se arate neindestulătoare pentru receptarea muzicii moderne. Ochiul și urechea cer ajutor. Strigă după cineva sau după ceva care să completeze opera. Acest ceva sau cineva este textul lămuritor, el arătînd pe ce bază teoretică s-a construit realitatea optică ori sonoră avută în vedere. Bălașa nu pictează programe estetice, ci șirul neîntrerupt al inspirațiilor sale, liber de orice norme fixate dinainte. Desigur, tot ce e încantatoriu în pictura lui se sprijină pe un canon propriu îmbibat de hieratism, pe semnificații filozofice, pe sensul uman al eternității. Numai că felul inedit în care Bălașa intuiește lumea, structurile spiritului său n-au nevoie, pentru a fi pricepute sau consacrate, de ajutorul cuvîntului scris sau vorbit. Limbajul lui e valid, nu trece prin fața oamenilor atîrnat de un alt limbaj de susținere.

Sabin Bălașa pictează în cultul culorilor, convins de uriașa lor capacitate de iradiere, de puterea lor vastă de a tulbura sufletele, de rolul culorilor în procesele de cunoaștere, rol din care nu pot fi retrogradate fără pagube pentru om. Vlaminck a denunțat culorile încercînd chiar să le abandoneze, i se părea că începuseră să îngreuieze înțelegerea universului. Bălașa, dimpotrivă, revitalizează funcțiile primordiale ale culorilor, le ajută să se manifeste, le împinge la enorme aventuri, le desleagă de frică, le încarcă de sensuri fundamentale, le susține să-și redobîndească măreția, să evoce, să redevină echivalentul vizibil al unor mari acorduri interioare.

Dacă desenul este probitatea în artă, cum spunea cineva, desenul pictorului Bălașa, armonios echilibrat, purtător, ca și culorile sale de semnificații, aflat în consonanță cu ele aleargă cu siguranță, fără imperfecțiuni, trăind o viață calmă, adevărată, discretă și grațioasă. Hărăzit deopotrivă pentru culori și pentru linie, artistul păstrează desenului un respect profund, considerîndu-l alfabetul grație căruia se pot articula înțelesuri spirituale adînci atît în pictură, cît și în sculptură. **„Renunțarea în serios la desen ar fi o atitudine nebunească. Desenul e chiar totul. Culorile în pictură au aceeași importanță ca și în natură. Ele n-ar avea ce colora dacă n-ar exista forme, formele însemnînd, în primul rînd, desen. Un pictor care nu desenează, pictează tot așa de mult cît un orator care nu deschide gura. Singurul grai e desenul. Mi se pare ridicol cînd aud, „cutare e colorist". Nu se poate colora fără desen. Cum vor fi colorate anumite forme, depinde de cum arată acele forme. Mai ales cînd este vorba despre creație, liberul arbitru nu încape. Artele plastice cresc sau descresc într-o epocă sau alta, în funcție de grăirea lor, adică de desen".**

Bălașa nu propune oamenilor, zei, propune oamenilor, oameni și zeilor, oameni, propune ceea ce e hărăzit să supraviețuiască, nu ceea ce e sortit să se descompună. Bălașa celebrează specia umană, nu un individ anume. Vine cu acest punct de vedere plastic, încă un punct de vedere plastic inconfundabil. Artei lui i se potrivește pe deplin afirmația lui Picabia : **„un tablou este hipersensibilitatea unui om care se exprimă în fața naturii".**

Bălașa nu e un inconsecvent, nu se contrazice, nu merge împletindu-se pe nenumărate cărări. Evoluție la el a însemnat trimitere mai departe, pe aceeași direcție, a propriilor sonde de explorare, nu lepădarea periodică a unor credințe vechi și veștede în favoarea altora apărute ca niște curtezane vremelnice la răspîntii de curente și de mode. El avea să ajungă la acest sistem de gîndire artistică trudind și reflectînd, în timpul proceselor de elaborare și de execuție a picturii. De la propria lui regolistică, nu l-a abătut nimic. A probat-o din plin și expoziția de la Cluj-Napoca, și marele succes de public.

Romulus Balaban

Trezirea la gravitate

Urmare din pag. a 3-a

la unii critici în mod expres credința că acum am asista la o incununare de izbînzi. Este vorba de aceeași evidență clară a oscilațiilor în fond, prezente în domeniul liricii. Greșeala de a crede că acolo unde apare o noutate, se mută și centrul poeziei. Deși trebuie să recunosc dificultatea alegerii și cîntăririi, nu consider această atitudine intemeiată, mai ales în prezent, cînd dorința de realizare și exprimare a determinat o mai mare formalizare și estetizare în poezie, astfel încît, în unele cazuri, s-ar putea vorbi, după opinia mea, de un gust pentru manierism. Și, într-adevăr, este de recunoscut astăzi o ușoară inclinație spre speciosul poetic, spre o avangardă a binelui estetic, spre o poezie interesantă de o sorginte stranie dar, după opinia mea, nu poezia care ar trebui să ne preocupe întîi. Voi supăra, poate, o serie de autori cu această observație dar ea vine din intenția acordării unei înțelegeri mai mari particularității poetice.

De asemenea, încercînd să formulezi un răspuns la întrebarea „ce este și spre ce se îndreaptă poezia?", nu poți uita dimensiunea marilor poeți în cîmpul cărora ne mișcăm, nu poți trece peste autorii în viață, maturi și bătrîni, uneori prea modești față de rolul jucat. Nu pot crede că poezia se poate îndrepta undeva fără ei și nu-mi pot închipui că au încetat să gîndească la soarta ei. De ce trebuie să auzim, cînd se vorbește despre poezie ca întreg, fie chiar în revista tinerilor, numai despre tineri sau aproape numai despre aceștia, talentați, evident, și să nu facem mai mult apel la nume de referință dacă ne-am pus întrebarea „spre ce se îndreaptă poezia?". Bănuiesc că este vorba de întreaga poezie românească. Nu poate fi vorba de absurda și șubreda idee de împărțire a gloriei, pe care nici măcar profesorul Al. Piru nu poate s-o facă, ci de o privire a sensului pe care-l urmează poezia.

Aș putea cita o serie de nume, atît din poezia „bătrînilor", cît și din cea a „tinerilor", lucru pe care l-am făcut în unele cazuri, dar ocolesc acum această tentație pentru a mă păstra la nivelul de ansamblu al poeziei, reclamat de însuși rostul anchetei. Mă rezum la a sublinia ideea de poet care își construiește poezia circumspect în fața tăriei timpului. La gîndul că nimeni nu are dreptul să sporească întîmplător, cu stările sale, starea unui secol dramatic — iar dacă ar trebui să mă gîndesc la ceea ce ar putea propulsa poezia, m-aș opri la ansamblul care formează permanențele unei culturi. Acestea sînt punctele de greutate ale marii poezii care adună energiile prime într-un punct a cărui existență totală ne justifică prezența.

atelier literar
poșta redacției

ION ZĂVOIANU : „Întoarcerea“ e lucrul cel mai bun, mai serios, scrisă curat, sobru, fără risipă de vorbe. Risipă care e vizibilă în celelalte două și mai ales în „Surisul florilor“, scrisă neglijent, improvizat, cu lungi dialoguri banale, în jurul unei banale aventuri. „Dealul“, nebuloasă, întretăiată (vorbăreață și ea)nu reușește să-și comunice înțelesul, semnificațiile.

A. TRANDAFIR: Lucruri vechi, melodramatice, desuete.

FLORIN MĂGUREANU : Ceva mai bine, în „Revelionul“, dar încă nu la nivelul necesar. Celelalte două, foarte slabe, schematice, superficiale.

EM. GV. : Lucrurile încep bine și merg așa pînă pe la pag. 18, înscriind o imagine frumoasă și convingătoare a purității adolescentine, cu o aripă în fantastic (poate nițel cam insistentă, prelungită, această plonjare în „mister“, dar nu chiar supărătoare). După aceea, însă, se produce parcă o ruptură, și în desfășurarea faptelor, și în psihologia eroilor (în primul rînd, a fetei) și lucrurile merg în jos, după un scenariu abracadabrant, strident, incredibil, de gust dubios (cu aer de parodie, pe alocuri) presărat cu tirade și discursuri deplasate (de p., pag. 22). Redactarea, „lucrul literar“, sînt și ele într-o izbitoare scădere față de prima parte, contribuind și ele la compromiterea acelui zbor pur, de romantism suav, care devine acum un fel de zbor domestic, mărunt, de ogradă.

ȘOC : Fragmentul e slab, de data asta, schematic, inconsistent, personajele vorbesc ca la carte (mai ales lunga tiradă pompoasă și teribil de „literară“ a lui Ilisiie, de care, pe bună dreptate, se arată „neîncrezătoare și nedumerită“ și Anastasia). Transcrierea (cu un anumit exces de zel) a limbajului dialectal — care a fost atuul principal și al piesei precedente — e acum numai din cînd în cînd convingătoare, lăsînd mult loc, de data asta, improvizației șovăitoare, artificiale.

I. DAFIN : Oarecare vervă imagistică, dar sensul acestor miniaturi rămîne foarte îndoielnic, obscur.

FLORIN DIMA : Schița e destul de firavă și șovăitoare ; nu putem trage o concluzie, deocamdată.

P. R. VASAS : Dacă n-ați primit răspuns în această rubrică (acasă nu trimitem răspunsuri), e semn că manuscrisele dv. n-au ajuns la noi.

B. NORD : E un fragment, pare-se, dar n-are unitate și e destul de expeditiv, și în conținut, și în redactare (nu tocmai îngrijită — **„spera cu disperare“**, de pildă, nu e o formulă din cele mai fericite...). Firește, problema semnăturii vă privește în exclusivitate.

A. DAN : E un lucru bun, echilibrat, substanțial, care marchează, se pare (ca și ultimele versuri), sfîrșitul unui prelungit diletantism. Îl vom propune redacției.

B. PERG : Nu e încă la nivelul publicării, dar nu se poate spune că nu există unele premise care ar putea ocaziona, în viitor, manuscriselor dv. și eventualitatea tiparului. Deocamdată, portretul e cam prea „monografic“, linear, simplificat. Și redactat cu destule ezitări și cu prea multe eforturi (desuete) de „literaturizare“ (într-un context incompatibil, personajele „grăiesc“ la tot pasul, în loc să vorbească firesc, ca oamenii, etc.). Rămînem în așteptarea unor pagini mai convingătoare.

BOGART W. : E un lucru care aduce a proză pe alocuri (adică, pe unde șovăielile ortografice, rîndurile indescifrabile, dar și unele clișee, locuri comune, sînt mai puține), justificînd noi încercări și eforturi (pe viitor, texte dactilografiate).

Pavel Rătundeanu-Ferghete, Tezeu, M. Lău, D. Petre (ceva, în XXXVII) : Nimic nou !

Mangalia, A.C. Trădat, Șerd Hanidul, I. Băjenaru, Dan Delaboiești-Drăgănești, Traian Bradu, Mihaela D. București, Gene, G. Baia : Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Interim

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Patrie

Te chem
înghinînd cîntecul nesfîrșit al apei.

Te chem
rostogolind din munte în munte
ecoul numelui tău.

Aevea,
pe unde nu pot fi
decît știindu-te că ești,
vii din mine,
din afara mea,
de peste tot, dintotdeauna,
Lumină.

LILIANA POPESCU

Via din deal

Pămîntul mustește de tinerețe pe dealuri
și noi creștem vița de vie din tată în fiu
ca pruncul în scutece
via noastră de toate zilele și de struguri

Mulți au vrut să ne scoată via din deal
trimițînd boli și insecte și secete
ca să usuce rodul în pîntec
dar noi purtam fiecare via înfășurată
în inima noastră
totdeauna ascunsă de urși și altfel de fiare
iar cînd a fost nevoie mulți meșteri Manole
și-au zidit pe Ana și pruncii
la rădăcinile viei și-n struguri.

C. DOCHIAN

Purtăm în noi

Purtăm în noi,
indiferent cum ne numim,
doi părinți.
Unul a fost împușcat
în al doilea război,
altuia, iată, acum îi slăbește vederea,
trupul nostru nu poartă glontele vechi,
ochii noștri văd zarea limpede.
Sîntem așa cum sîntem,
firi împletite,
suciți uneori, blînzi,
cruzi, isteți,
știm să călcăm apăsat
sau
abia atingem cărarea,
părinții ne-au dat ce-au putut,
două vieți.
Și oare-i atît de greu
să fii om întreg ?
Și oare-i atît de greu
să găsești drumul drept ?

BORIS MARIAN

Și-am înțeles...

Atît de rar
aerul dintre noi
albăstrit
lasă să se-ntrevadă
sfiosu-mi gînd
umila-mi tăgadă
că te-am mințit
cafeaua aburea aceeași privire
furișată spre neunde
și-am înțeles
cum mare și întunecat
cuvîntul „niciodată“
te va ascunde.

ANCI DAN

Nimic

Pot pricepe orice,
sau, oricum, aș putea să încerc.

Dar cuvîntul NIMIC
îmi rămîne străin.

NIMIC NU EXISTĂ.

In rotundul semnului zero,
cresc toate rădăcinile cifrelor.

Nu-mi pomeniți de vidul
teoretic.
Vidul este plin de timp
și de privirile noastre.

D. V. LUCA

Un trup aproape perfect

Lăsați cerul așa cum este
lăsați pămîntul așa cum este
să fie pămînt
lăsați păsările
să vestească numai furtuna
să nu se lovească de geamuri
ziua
lăsați soarele
trupul acesta e aproape
perfect

are nevoie de dragoste
să trăiască

DAN CALIS

Chipul

Aud cum alunecă
pacea în sufletul neamului
lin,
tot mai lin
decupînd din liniște chipul
așa de aproape
încît
peste veacuri îl simt
atingîndu-mă.

IOAN VEZA

Numai lîngă izvoare

Numai lîngă izvoarele și iarba acestui pămînt
Aud cum vorbele celui drag
Îmi străbat sufletul de la un capăt la altul
Așa cum stropii mari de ploaie
Aleargă prin pămînt
Căutînd înălțimea văzduhului și albăstrimea cerului
Pînă cînd izbucnesc în izvoare
Iar vorbele calde îmi limpezesc sufletul
De-i cresc în fiecare zi aripi de cîntec

IOANA CIOANCAȘ

Rotund

Rotundă ne este cîmpia
și rotund e bobul mușcat de lumină
rotundă ne e vorba
și rotundă vatra
în lutul tresărind în palme
rotund ne este cerul și rotunde
ne sînt porțile încrustate
de fum
rotund ne este pumnul
și rotund e ochiul deschis în
sămînță
rotund e aerul cînd frunțile
ne sînt rotunde
rotunde sînt fructele și rotunde păsările
căci apele ne sînt rotunde
aici unde piinea e rotundă ca
bobul descîntat în oale rotunde
rotundă limgura și rotundă
secera
și cobza și flacăra
rotund e pasul și rotund
zborul de dropii
și pe la cruci rotunzi sîntem
rotund minerul plugului și — al spadei
rotundă e fîntîna
și soarele din ea
rotundă ploaia și rotundă iarna
aici
unde piinea ne e rotundă.

VIVI ANGHEL

Setea de perfecțiune

Urmare din pag. I

neliniștitoare, în care forma însăși e uitată ori sacrificată pe altarul unei indefinite zeități. Iar în practica poeziei a corespuns renunțarea la orice restricție și canon. Această completă liberare a devenit curînd regulă și de la regulă la noul canon restrictiv nu e decît un pas, pas care a fost făcut. Și iată că antimanierismul cel mai declarat a devenit manieră, o teorie a generalei toleranțe s-a arătat, față de „corpii străini“ tot atît de intolerantă ca oricare alta. Valoarea doctrinei precum și valoarea operelor pirguite în lumina sa pot fi astăzi cu destulă degajare apreciate ; ele nu sînt, din multe puncte de vedere, nicidecum neglijabile. Se pare că studiul amintit și opera poetică a lui Nichita Stănescu (apariția recentă la B.P.T. constituie confirmarea și definitiva consacrare a acestei poezii) pot fi considerate ca principale centre de sprijin într-un eventual efort de sinteză. Dar însăși putința unei priviri degajate e semnul îndepărtării ; semnul trecerii pe nesimțite din prezent și a intrării din ce în ce în domeniul în care oamenii, pasiunile și imprejurările nu mai pot schimba nimic.

Spuneam că printre ideile cele mai fructuoase ale acelei generații a fost eliberarea de restricțiile formelor poetice tradiționale în favoarea unui „conținut“ fierbinte și alerant, surprins în starea sa genuină, așa cum o fac unele din postumele lui Eminescu ; dar odată această emancipare obținută, majoritatea tinerilor poeți de atunci s-au găsit în situația absenței oricărui „conținut“ ; atunci s-a recurs la negarea utilității acestuia în poezie și exaltarea formei vide ; iar aceasta nu s-a dovedit inepuizabilă, ci din contră, tot atît de săracă în posibilități ca și tiparele încriminate puțin timp mai înainte. Așa au apărut pe de o parte o poezie fals „conținutistă“, care se vroia emisie vulcanică a unui subconștient prea plin de o lavă informă și ardentă, și uneori a fost așa ; dar de cele mai multe ori o simplă pletoră verbală, aglomerare haotică și ilizibilă de cuvinte fără nici o acoperire. Poeme cu pretenții de a cuprinde în ființa lor hibridă infinitul, și care nu izbuteau decît să fie nesfîrșit de lungi, indigeste și rebarbative în primitivismul lor ostentativ. Dacă adaugi o parte dintr-un astfel de poem la altul, sau invers, sau tai cîteva pagini sau inversezi titlurile sau rîndurile, nimic nu se pierde, nimic nu se cîștigă și chiar nimic nu se observă ; căci lipsește orice structură și necesitate internă. O poezie nu numai „leneșe“, ci lăbărțată și obeză.

Pe de altă parte o poezie sterilă, farmaceutică, forme clorotice lipsite de orice sprijin în altceva decît în propria-le paupertate. O poezie leucemică.

De aici deruta, indecizia, incertitudinea și sentimentul de insatisfacție și decepție care au urmat eflorescenței inițiale.

O nouă orientare poetică a devenit nu numai posibilă, în sensul că a apărut dispoziția potrivită manifestării și audierii ei, ci și necesară. Sentimentul de frustrare, tot mai manifest, din partea publicului și a criticii à propos de poezie este unul dintre ponoasele pe care, alături de multe și însemnate beneficii, ea trebuie să le preia ca moștenire. Orice lecție, în literatură ca și în istorie, se plătește.

Există acum o asemenea orientare ? Ceea ce pare sigur este că un reviriment este pe punctul de a se produce sau în curs de desfășurare în poezia română de azi. Unii critici, ca Mihai Ungheanu, Mircea Iorgulescu, Laurențiu Ulici, Gh. Grigurcu și alții par a fi sensibili la acest fapt. Mircea Iorgulescu distinge, tocmai în legătură cu procesul în chestiune, termenii de „poezie nouă“ și „poezie a tinerilor“.

Dacă există acea mișcare intimă în inima însăși a poeziei, dacă s-a acumulat un nou fond de forță ideală aptă de a se actualiza, persoanele și vîrsta protagoniștilor sînt de importanță secundară. Or, sînt motive de a afirma că o asemenea deplasare există, și un asemenea fond ideal poate fi presupus ca existent, de vreme ce tot mai multe fapte poetice neasimilabile sistemelor sau „antisistemelor“ (care sînt tot sisteme) precedente intră în conștiința literară, de vreme ce asemenea fapte, anterioare „noii orientări“ sînt reevaluate ca atare și li se recunoaște originalitatea ce înainte scăpase criticii și publicului.

S-au adus, pe lîngă meritate elogii, destule critici, din diferite direcții, eseului lui I. Negoițescu „Poezia lui Eminescu“. Noi, nefiind „în specialitate“ nu ne-am permite nici una nici alta (deși materia ne îndeamnă la amîndouă) dacă lucrul n-ar fi inevitabil. Orice scriitor român trebuie, vrînd-nevrînd, cînd e vorba de chestiunile centrale ale literaturii române, să fie „în specialitate“.

Distincția între antumele lui Eminescu și postumele lui, în favoarea celor din urmă, ca și aceea între un Eminescu neptunic, apolinic și clasicizant și unul plutonic, abisal și dionisiac nu are decît o valoare convențională și de exercițiu. Ea înseamnă introducerea unei sciziuni în personalitatea spirituală și în opera eminesciană, pe care nici una și nici cealaltă, așa cum se prezintă ele astăzi contemplării, nu ne îndreptățesc s-o presupunem. Dimpotrivă ceea ce înțelegem azi prin „Eminescu — poet total“ este prin excelență o structură, care tocmai exclude fractura și discontinuitatea. Ca personalitate Eminescu a ajuns, printr-o tensiune proprie geniului, la integrarea și armonizarea ființei sale spirituale, fapt care i-a conferit perfecțiunea și puritatea ce singure sînt capabile a lăsa urmele pe care acest om le-a lăsat. Personalitățile duble și operele scindate nu au niciodată acest privilegiu. Și este o oarecare nuanță de blasfemie, pe de o parte, și o subtextuală deșertăciune pe de alta, a presupune că gustul poetic al lui Eminescu a fost inferior aceluia de care dispun eu, criticul, încît poetul s-a înșelat publicînd cutare poem și lăsîndu-l în lădiță pe celălalt. Povestea cu lipsa de gust a geniilor este o simplă poveste și una mai verosimilă spune că geniul nu e nimic altceva decît o imensă cantitate de bun gust. Eminescu e modelul aspirației exacerbate și integrale către absolutul poetic în integritatea sa ; poeziile publicate i s-au părut desigur mai aproape de acest ideal și avem motive să-l credem pe el, căci știa probabil mai multe despre poezie, cel puțin despre a sa, decît știm noi ; din punctul lui de vedere ceea ce numim azi postume conțineau imperfecțiuni și s-a abținut de a le da pentru moment tiparului ; pentru noi, acum, unele din ele sînt capodopere, altele „capodopere ratate“ a căror desăvîrșire imaginabilă ne umple de nostalgie. Imaginabilă în raport cu desăvîrșirea capodoperelor realizate și finite de gigant. Dar dacă pentru Eminescu „capodopera ratată“ nu era demnă de tipar de ce poetul român de azi s-ar grăbi să dea tiparului și chiar și-ar face un ideal din „opera“ sau poate „capodopera“ ratată, așa cum cineva scria recent în această revistă ? Imperfecția programatică este suspectă de a ascunde neputința ; cu rare și stimabile excepții ea a dus, în timpul încă apropiat de noi, la cele două tipuri de poezie pe care le-am numit. Această sete de imperfecțiune, sprijinită de altfel doar în aparență, printre altele, pe modelul postumelor eminesciene, s-a asociat sporadic cu renegarea lui Eminescu nu numai în antume, dar în totalitatea lucrării sale. Căci postumele nu denotă refuzul perfecțiunii, ci tocmai din contra, o dramatică aviditate de ea. Postumele, întocmai ca și antumele, constituind un întreg poetic, o structură inseparabilă, sînt tot ce poate fi mai opus poeziei „obede“ sau celei „leucemice“ care, astructurale și hibride, formează corpul comun al poeziei inepte.

Abdicarea de la idealul perfecției poetice este o soluție comodă și susceptibilă de multiple și specioase pledoarii pro domo ; e mult mai ușor să scrii „poezii ratate“ sau „antipoeme“ decît poezii frumoase și poeme bune. Cînd cineva laudă „capodopera ratată“ în raport cu capodopera, prima imagine ce se prezintă este aceea a vulpii cu strugurii. „Hamlet“ nu e o capodoperă ratată ci o capodoperă, „Luceafărul“ la fel ; de capodopere ratate e plină lumea, de capodopere mai puțin.

Poezia mai nouă este o poezie care a regăsit gustul perfecțiunii, urmînd lecția poeziei bune dintotdeauna. Ambiția ei se cere să fie nemărginită, și nu succese imediate, laude sau poziții să constituie aspirațiile sale. Poezia totală și opera perfectă (și aici putem fi de acord că o anume imperfecțiune voluntară poate servi poezia), poesis perennis, iată ce se cere să-și propună această poezie ca ideal. Căci după atîtea căutări și „experimente“ care au îndepărtat omul de poezie, doar poezia integrală, cu totul nouă și totuși arhetip neschimbător ar putea sluji comunicarea. Prea mult am căutat, e vremea să mai și găsim.

Personalitatea caracterului imaginat

Urmare din pag. 1

măsură frămîntările afective, lăuntrice ale artistului cît și cele din lumea exterioară, ambele fiind în egală măsură „reale“, lumea lăuntrică, spirituală, cu toată bizara ei individualitate, fiind la fel de reală ca lumea manifestată și desemnată cu termenul de „colectiv social“.

Constanța caracterului imaginat depinde de capacitatea artistului de a depăși lumea frămîntărilor sale lăuntrice și de consecvența sa în ceea ce privește viziunea artistică.

Caracterele literare au voința lor proprie (chiar dacă această voință e un produs al imaginației scriitorului sau al filtrării datelor receptate din mediul social existent prin spiritualitatea, morala și angajarea scriitorului la viață) dar forța voinței caracterului imaginat este variabilă depinzînd impresionant de valoarea scopurilor propuse, de capacitatea integrării personalității artistului în efortul voluntar de a crea o personalitate nouă, străină lui. Balzac a pornit desigur de la realitate cînd și-a construit caracterele, personalitatea lor poartă personalitatea autorului necopiind-o ci retușînd-o, devenind ceva specific numai „lumii balzaciene“. Natura propune niște elemente, artistul dispune de ele.

Relevant pentru acea forță specifică indestructibilă a fiecărui caracter este exemplul celui putem găsi în teatru, formă directă de manifestare a lumii create. În fapt, teatru re-creează permanent într-un univers limitat material o lume mai degrabă sugerată. Personalitatea caracterelor odată eliberate din lumea interioară a creatorului lor își asumă o independență care rezistă oricărei filtrări regizorale sau interpretative. Spre deosebire de literatură unde receptorul este forțat să atribuie el însuși niște date de ordin fizic caracterelor, în teatru el este forțat să le accepte dar aceste date sînt și ele dependente de încercarea de desăvîrșire pe care fiecare regizor sau actor o face fără încetare, cu riscul știut de a se lăsa absorbiți și uneori învinși de idolul sau dușmanul care este personalitatea caracterului imaginat.

Bogăția stimulilor din lumea înconjurătoare, prospețimea izvoarelor și obiectivitatea istorică formează o unitate perfectă din care scriitorul trebuie să extragă elemente și să le recladească într-o altă unitate ce tinde spre o nouă perfecțiune. Tolstoi notează în „Jurnalul“ său descoperirea pentru sine, ca artist, a unei condiții a frumuseții unei opere : „conturarea precisă, claritatea caracterelor“.

Raportul complex și controversat între artist și personajul său, obiect sau subiect, s-a manifestat și se manifestă în mod diferit cunoscînd diverse faze de la autor la autor, de la epocă la epocă. Interesantă și reprezentativă este tratarea acestui raport în romantismul englez, de exemplu. Obiectul creat care putea fi un nor sau vîntul de la apus la Shelley își absorbea creatorul pînă a se confunda cu acesta, exprimîndu-se cu glasul eu-lui poetic. Artistul se retrăgea voit sau nevoit în creația sa atribuindu-și simțirile acesteia și aflîndu-se, de acolo, într-o permanentă și subtilă contemplare a sa și a universului. El își asumă rînd pe rînd personalitățile caracterelor sale, el este omul fără personalitate, ceea ce dă destinului său o impunătoare măreție.

revista străină

● **SUBLINIIND ANUL INTERNAȚIONAL AL FEMEII** și pledînd teza egalității femeilor cu bărbații, Editura Mercure de France publică volumul de reportaje semnat de Michèle Manceaux, „Les Femmes du Mozambique“. În urma unei călătorii, autoarea a întocmit un jurnal în care a inserat impresiile și discuțiile purtate cu militantele mozambicane în întrevederile înlesnite ei de către un membru al Frontului de Eliberare mozambican (FRELIMO). Paginile acestui volum sînt pline de admirație în fața optimismului, însuflețirii și puterii de convingere a combatanților care susțin că nu există revoluție demnă de acest nume fără egalitate deplină între femei și bărbați.

● **CELE DOUĂ PREMII LITERARE „PIETAK“ 1975** (care poartă numele cunoscutului poet polonez) au fost decernate scriitorilor : Marian Grzeszczak pentru volumul de poezii „August, zvicnire“ și Jerzy Pluta pentru volumul „Frînturi dintr-o epopee“. Cu ocazia înmînării premiilor, Președintele Uniunii Scriitorilor a insistat asupra deosebitelor calități literare ale acestor două opere.

● **PABLO ANTONIO CUADRA** publică în editura costaricană „Universitaria Centroamericana“ volumul „Tierra que habla“ — (Pămîntul care vorbește). Antologia de „cantos nicaragüenses“. Cartea reunește poeme care, într-o formă sau alta, iau naștere din rădăcina unui popor, a unei națiuni preamărite de poeții ei. Această selecție de poeme ale lui Pablo Antonio Cuadra, își deschide paginile cu „Poemas nicaragüenses“, „Canto temporal“, „El jaguar y la luna“ versuri populare pline de lirism și dragoste de patrie.

● **SĂPTĂMÎNALUL POLONEZ SOCIAL-CULTURAL „KULTURA“** a început publicarea în fragmente a unei noi cărți a lui Jaroslaw Iwaszkiewicz, purtînd titlul „Călătorii în Italia“. Decan de vîrstă al breslei scriitorilor polonezi, Jaroslaw Iwaszkiewicz care a împlinit 80 de ani, Președinte al Uniunii Scriitorilor din Polonia, este cunoscut ca poet, romancier, biograf, nuvelist și dramaturg ; cu ocazia publicării primului fragment din noua sa carte, el a declarat că în urma atîtor plimbări și călătorii făcute atît prin țară cît și în străinătate, și-a notat cu meticulozitate impresiile și a dorit, de cît îi stă în puteri, să redea o sinteză a întregii sale creații, a amintirilor cu deosebire notate în plimbările prin Ucraina, Rusia, Danemarca, Franța și Italia.

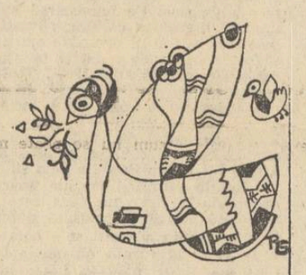

Desene de
Raluca Grigorcea

● **EDITURA ENGLEZA ROUTLEDGE** a tipărit de curînd volumul „Aldous Huxley, — The Critical Heritage“. Editat sub îngrijirea lui Donald Watt, volumul include recenzii, scrisori și eseuri de Cyril Connolly, T.S. Eliot, L.P. Hartley, D.H. Lawrence, George Orwell, Bertrand Russel, C.P. Snow, Virginia Wolf, Angus Wilson, Scott Fitzgerald, Ernest Hemmingway, Edmund Wilson, André Gide, André Maurois și Thomas Mann. Propovăduitor al nonviolenței în timpul nazismului, Huxley a atins culmea celebrității în 1928, odată cu apariția volumului „Punct și Contrapunct“.

● **CELE DOUĂ RĂZBOAIE ALE SIKH-ILOR**, care s-au terminat cu anexarea Punjabului la India engleză în 1849, sînt obiectul cărții lui Hugh Cook, apărută în editura engleză Leo Cooper, intitulată „The Sikh Wars — The British Army in the Punjab 1845—1849“, în care sînt evocate cele mai mari, mai violente și mai îndîrjite bătălii ale englezilor în India ; autorul, el însuși ofițer, încearcă în acest studiu, bazat pe documente de arhivă, să stigmatizeze flagelul războaielor și în special al urmărilor lor.

● **INSTITUTUL CUBANEZ AL CĂRȚII DIN HAVANA** în colaborare cu Direcția Generală de Literatură și Publicații a Consiliului Național al Culturii a publicat volumul „Cultura, ideologia y Sociedad — Antologia de estudios marxista sobre la cultura“, o selecție de articole adnotate și prezentate de Desiderio Navarro. Această culegere reunește lucrări remarcabile ale cercetătorilor din Polonia, Cehoslovacia, România, Bulgaria R.D.G., U.R.S.S. și Ungaria.

● **CUNOSCUTA ACTRIȚA AUDREY HEPBURN** s-a hotărît să-și reia activitatea cinematografică, după o absență de aproape șapte ani ; noul film în care o vom revedea este inspirat din lumea fabuloasă a lui Robin Hood și-l va avea ca partener pe Sean Connery. Filmul va fi regizat de Richard Lester.

parodii

PAN IZVERNA. „Rondelul faetonului“

„Cu faetonul, la plimbare
Poate merge cine-l are“

Mi-e dor de-un tragic faeton
(Relicva vechiului Levant)
La care, calul Abandon
Să tragă trist și ezitant.

Să urc în el ca un cocon
Și el să scîrțîie șarmant,
În timp ce calul Abandon
Să tragă trist și ezitant.

Vor suspina la unison
De după geamuri, epatant,
Învesmîntate-n roz bombon
Fecioarele cu ochi galant,

Trăgînd spre calul Abandon.

Mircea Micu

Cuvinte rare: tivilichii, chimion, Erivante, Rhadamnate, Ixion, Ron, Pucă, sifon, aspirină, cubanez, diagnostic, Hades.

Selecție metaforică: „Sigur să știi că nu-i smintită / Clipirea ta pulsînd în zare... / Albastrei coame, ca-ntr-o sită / Să-i cerni un gest, cînd îți năzare“.

sport

Nu terenul are importanță

Concursul internațional de handbal de la București a fost cîștigat de juniorii bulgari. Din ce în ce mai activi în întîlnirile internaționale, handbaliștii bulgari încep să se afirme, și acest titlu obținut la București în fața juniorilor români este poate prima lor performanță de prestigiu. Este adevărat că ei au prezentat o echipă mai virstnică și mai experimentată decît cea românească (care a avut în schimb o mai bună mișcare a mingii și un portar extraordinar, Valentin Solomon), dar victoria lor este meritată pentru că în handbalul jucat de ei s-au îmbinat în mod egal forța și tehnica.

Dar ceea ce ne-a impresionat cu adevărat la acest concurs de juniori, disputat într-o arenă sportivă oarecare, a fost demonstrația din pauză a foștilor maeștri ai handbalului românesc. Nu știm cine a cîștigat întîlnirea dintre foștii coechipieri ai clubului Steaua și Dinamo, nimeni n-a numărat golurile, dar este impresionant să vezi strînși într-o arenă mică și prăfoasă, în fața unui public de copii, atîtea mari glorii ale handbalului mondial, I-am revăzut pe Gruia, Redl, Oțelea, Hnat, Nodea, Covaci, Cezar Nica, Samungi, Goran și alții, jucînd cu o plăcere pe care numai marile iubiri pot să ți-o procure. Pentru ca să vii pe terenuri lipsite de faimă, cu privitori puțini, și să joci din tot sufletul un meci demonstrativ după ce ai fost de mai multe ori campion mondial pe marile arene ale lumii, în lumina glorioasă a sute de reflectoare și în rumoarea suitoare a mii de spectatori, trebuie să iubești foarte mult un sport. Poate că secretul forței handbalului românesc în această neobișnuită pasiune se află care aduce din nou pe terenurile de zgură pe admiratii campioni mondiali de altădată. Atîtea vedete și supervedete la un loc în dreptunghiul roșcat al unui teren de handbal ca atîtea altele... Poate acesta este într-adevăr secretul și n-avem decît să le mulțumim foștilor mari campioni și campioni mondiali pentru modestia și dragostea lor sportivă.

★

Turneul național român de rugbi în Noua Zeelandă a luat sfîrșit. Din Țara cu cel mai bine cotat rugbi din lume jucătorii români se întorc cu trei înfrîngeri din 8 meciuri, 4 victorii și un meci egal. Ultimul rezultat (10—10) a fost obținut în fața unei reprezentative de tineret cu jucători sub 23 de ani, sperantele rugbiului neozeelandez.

Confruntarea, ne gîndim la întreg turneul, a fost pe măsura puterilor rugbiștilor români și rezultatele lor îi arată capabili să se bată de la egal la egal la ele acasă cu solidele echipe zeelandeze. Turneul neozeelandez confirmă rezultatele obținute de națională română în întîlnirile cu reprezentativele continentale și mai ales pe cele obținute în compania Franței. El ne arată că turneul din Argentina al XV-lui românesc de rugbi n-a fost pregătit cum trebuia și-i infirmă rezultatele. Totodată ne încredințează că dorința presei sportive străine exprimată mai de mult ca românii să joace în **Turneul celor 5 națiuni** nu era nejustificată.

Analiza acestui turneu e de făcut de acum încolo. Aceste rezultate sînt doar un început de drum. Sporirea întîlnirilor XV-lui românesc de rugbi cu mari formații străine de valoare este o obligație de primă urgență a Federației de specialitate. Pînă atunci să-i felicităm pe sportivii români pentru fructuosul lor turneu ca și pe cei care l-au organizat și pregătit atît de bine.

★

Fotbalul jucat de cele două echipe promovate în competiții continentale, Universitatea Craiova în turneul U.E.F.A., Sportul studențesc în Cupa Balcanică (pe care n-am mai cîștigat-o de mult) a fost plăcut dar nu de notă mare. Mai decisă și mai pregătită pentru înfruntările care o așteaptă pare echipa craioveană. Sportul plimbă prea mult mingea și așteaptă golul numai de la Mircea Sandu. Urmarea : studenții bucureșteni au primit două goluri valabile. De unde se vede că „terenul“ n-are importanță. Arbitrul a validat doar unul. Prin eroare de arbitraj Sportul a obținut, acasă, un punct. Craiovenii au de ce să nu fie mulțumiți. Dar astfel de „tragedii“ sînt curente în fotbal. Și totuși nu pot fi nici măcar rărite ? În restanța cu Dinamo Sportul studențesc s-a reabilitat în fața publicului, cîștigînd clar meciul cu actuala noastră campioană. Dinamo se află acum pe un ciudat loc 17 pe care nu credem că-l va putea părăsi nici etapa viitoare. Preocupați de echipa de fotbal a clubului dinamovist mai ales atunci cînd se află în fruntea clasamentului, comentatorii de fotbal ar trebui să consume și acum tot atîta cerneală. Putem vorbi de cazul Dinamo în noul campionat ?

Addidas

tineri critici

O imagine purificată a lumii

Ceea ce în nuvele, Marin Preda descria cu virtuozitate însă lapidar devine în romane o lume unitară încheiată în toate cuprinderile ei. O halucinație, o provocare la trîntă, „o adunare liniștită", „moartea și jupuirea unui cal", răzmerița unui țăran — iată evenimente care, adunate, pot cu ușurință alcătui un univers. Și într-adevăr, e în „Moromeții" toată această umanitate rurală pe care prozatorul, mai înainte, o prospectase în nuvelistică.

„În cîmpia Dunării, cu cîțiva ani înaintea celui de-al doilea război mondial se pare că timpul era foarte răbdător cu oamenii. Viața se scurgea aici fără conflicte mari. Sîntem așadar în Teleorman, într-o localitate aproape aeriană, abstrasă pe moment din temporalitate, în care oamenii viețuiesc încă în ritmuri patriarhale. Și totuși „Moromeții" nu e un roman țărănesc chiar dacă personajele prin ocupație sînt agricultori. Cum s-a și observat umanitatea întîiului volum respiră un aer de cetate grecească în care Agora e poiana lui Iocan, loc de convorbiri politice (id est asupra polisului). Moromete ar fi vasăzică un cetățean de Atena valahă, tare la sofistică, expert în chestiuni economice și de militărie.

O parte de adevăr e în toate acestea. Satul din „Moromeții" e însă în planul realității nu departe de o utopie. Călătorii oamenii nu fac ci se stabilesc cu entuziasm în localitatea natală pentru o veșnicie. În afara satului nu mai există nimic notabil pentru locuitori. Ei n-au bovarismul capitalei, suferind mai degrabă de un soi de acedie. Satul e pentru ei o imagine purificată a întregii lumi.

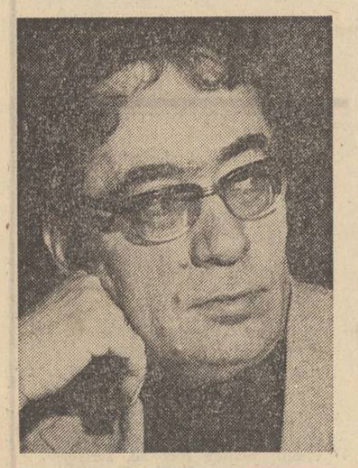

Totuși, un mic elan cosmopolit există : Cocoșilă citește „Dimineața" și comentează știrile politice denigrînd pe Iorga și vorbind despre Brătieni ca de niște rude ignorabile. Adunați în poiana lui Iocan, țăranii „fac politică" numai spre a demonstra superioritatea lor. Nici o propoziție din jurnal nu scapă fără un comentariu. Moromete rîde gîlgîitor de cîte o știre. Cocoșilă „reflectează" adînc lămurindu-i pe toți în cele mai neînsemnate amănunte. Iocan are și el știri sigure despre stilul de a mînui plugul al regelui.

E o viață de insularitate, extrasă momentan din contingent. Oamenii privesc evenimentele lumii ca niște inițiați, fac prognosticuri, analizează în chip savant toate problemele omenirii. Nu altfel se purtau vechii greci pentru care alogenii erau niște barbari întîmpinați cu ironie și cu un surîs al dominației propriu popoarelor civilizate.

Aceasta e și ideea țăranilor din poiana cu filozofi : o sete de civilizație, însă, în spiritul lor, țărănesc nu impusă extraneu printr-o mișcare de conquistă. În mintea lor, înfierbîntată de planuri mărețe, mica proprietate devine un enorm latifundiu. Toți sînt niște himeriști pentru care istoria e o abstracție fără viață, un mecanism gol și veșnic rezumat la transmiterea pămîntului din tată în fiu. E aici o adîncă idee a lui Marin Preda. Pretutindeni, din mitologie pînă în datele istorice, există această sete de construcții stabile, de civilizație vasăzică. Fiecare om ar fi voit să fie un întemeietor, să își întipărească urmele personale în nisipul eternității, să ctitorească o mînăstire, să păstreze o fișie de pămînt, să mențină în viață un salcîm.

Nu s-a întîmplat așa, prin vicisitudinile unei istorii necruțătoare. Într-un simplu gest, de neplată a „foncierii" stă întreaga prudență față de viitor provenită dintr-o istrie milenară. Moromete întîrzie cu bună știință un proces normal care se desfășura în sfera umanității lui insulare visînd pentru o clipă la o utopie în care satul să se prefacă din localitate obscură în cetate durabilă schimbîndu-și numai locuitorii, ca niște măști, nu însă și conținutul.

Ce poate fi „Moromeții" decît o ieșire din iluzie și din utopie, în fața istoricității cu incertitudinile ei și cu legile care merg pe deasupra puterilor omenești ? „Timpul nu mai avea răbdare", și sub această repeziciune a vremilor se ascundea scufundarea unei lumi și a unui vis.

Nu aci se oprește însă urechea sufletească a romancierului. El închipuie construcții enorme, ascultînd voci de aici și de aiurea într-un spirit care e al lui Tolstoi. Vremile turburi, de reconstrucție în care un pas greșit poate întuneca o conștiință, anxietățile creatorilor (ca în „Marele singuratic"), războiul, imoralitățile, iubirea, viața și moartea — totul preocupă pe romancier. E la Marin Preda un energetism aproape balzacian de a închipui în marginile acute ale realității chipuri, înfățișări sufletești, gesturi istorice sau ignorabile — o panoramă a lumii în desfășurarea ei tipică. Lapidaritatea de stil este indiciul acestei priviri esențiale care sparge vraja superficială a lucrurilor tăind drept în ideea fundamentală. Ceea ce altii descriu în douăzeci de pagini, Marin Preda intuiește acut într-o unică expresie.

E momentul să mă întreb în ce raport stau documentul și ficțiunea în această operă romanescă. E neîndoios că prozatorul a folosit de nenumărate ori date ale propriei experiențe, s-a documentat în chip conștiincios după cum a făcut în „Delirul". Însă evenimentul pur biografic nu interesează decît pe istoricul literar avid de amănunte scandaloase. Ce importantă are din unghiul literaturii că Marin Preda e un personaj sau altul din „Moromeții", că a fost secretar de redacție la o publicație oarecare în anul 1943 ? Toate acestea nu fac decît să nască literatura din biografie transfigurînd incidentalul în planul legității sau al destinului. Documentul de viață în sine e o simplă colecție de știri moarte. Marea artă a lui Marin Preda e de a ști să învie lumile amintirii sau ale visării îndreptîndu-le către un sens care nu e niciodată același pe măsura complexității nesfîrșite a vieții și a oamenilor. E la el o adevărată obsesie a totalității românești. Romane lungi, în mai multe volume, continuate în diverse epoci, rescrise sau prefăcute cu totul — iată un tablou al unei trude, așezată în dorința de a exprima oamenii cu complicațiile lor și părțile nevăzute ale istoriei. De la iluzie la lucidităte, de la stabilitate la cele mai complicate stări de conștiință — acesta e drumul lui Marin Preda urmînd mersul unor vremi ale cărei cărări sporeau indefinibil, făcînd omul și mai complicat.

Artur Silvestri

Tensiunea poeticului

Se impun mai presus de toate, în poezia primelor volume ale lui Tudor Arghezi, două zone ale tensiunii lirice, două dintre numeroasele ipostaze ale ființei sale poetice, aflate într-o relație de opoziție, avînd configurații proprii, elemente comune dar și contrare. Există, întîi, acea sferă aridă a sfîșierilor sufletești, a cerebralității superioare, a cărei stare predominantă este chinul, zona pe care, de pildă, în poemul *Morgenstimmung* o definesc termenii *sus* și *morți*. Semantic, această zonă este caracterizată prin frecvența termenilor simbolizînd ariditatea, non-fertilitatea : *gheață, stei, spini, bolovani*. Este zona dominată de imaginea simbolică a *piscului*. Se creează, astfel, un peisaj aspru și ostil, a cărui valoare simbolică anulează concretul, în pofida materialității grele a cuvintelor. Este zona steiului și a metalului, a scrumului, locuită

de vulturi. Luminile care o străfulgeră sînt halucinantele „focuri sfinte". Fiecare element al acestei zone are un corespondent în zona cu care se află în relație de opoziție. Această sferă a poeziei argheziene generează poate cele mai intense arderi. Poetul resimte „recea (...)-ncruntată suferință" ; „o neliniștită patimă cerească / Brațul mi-l zvicnește, sufletul mi-l arde", îl apasă și-l aprinde „suferința cerului". Tensiunea poetică se naște din relația ce determină această zonă, relația dintre divinitate (D) și poet (P). Relația este de ostilitate, conflictul electrizînd poezia. Ostilitatea, însă, nu apare ca o relație simplă, ea comportînd diferite ipostaze, trei în esență : 1. D ostilă lui P, care îl adoră : „Că-n Paradisul Evei, prin pădure, / Ca și în vecii triști de mai tîrziu / Gura ta sfîntă, toți Părinții știu / Nu s-a deschis decît ca să ne-njure" *(Psalm)*. Această ostilitate implică și interdicția : „Ți-am auzit cuvîntul zicînd că *nu se poate*". 2. P ostil lui D, pe care îl adoră, „Cercasem eu, cu arcul meu / Să te dobor pe tine, Dumnezeu / Tilhar de ceruri, îmi făcui solia / Să-ți jefuiesc cu vulturii Țăria" *(Psalm)* ; „Te drămuiesc în zgomot și-n tăcere / Și te pîndesc în timp ca pe vînat (...) Pentru credință sau pentru tăgadă / Te caut dîrz și fără de folos / Ești visul meu din toate mai frumos / Și nu-ndrăznesc să te dobor din cer grămadă" *(Psalm)*. 3. D *indiferent* față de P care se sfîșie între elanuri contradictorii : „De cînd s-a întocmit Sfînta Scriptură / Tu n-ai mai pus picioru-n bătătură" *(Psalm)*.

Relația dintre D și P este în această zonă poetică numai de ostilitate — preponderent — sau adorație. *Inexistența* lui D nu este concepută ca posibilă, deoarece poetul simte nevoia să se *afirme* în raport cu o entitate opusă lui *). Stările care determină tensiunea din sfera astfel definită, care este termenul unei opoziții, se află la rîndul lor într-o relație internă, tot de opoziție, verva tensiunii.

Ca termen al unei dualități, zona cerebrală este structurată exclusiv pe relații interne de opoziție. Trăirile poetului și atitudinile sale formează dublete convergente ca sens : 1. umilință-trufie : „M-aș umili și m-aș ruga" *(Psalm)* ; „Cînd mă găsesc în pisc / primejdia o caut și o isc" *(Psalm)*. Sînt, de altfel enunțuri poetice în care umilința și trufia coexistă în subtext : „Sînt vinovat că am rîvnit / Mereu numai la bun oprit / Eu am rîvnit la bunurile toate" *(Psalm)*. 2. adorație-răzvrătire. Asemenea dublete sînt numeroase și pot fi abundent ilustrate, dar sensul lor fiind convergent, ele se structurează în esență pe opoziția *credință-tăgadă*.

Ponderea celor doi termeni ai dubletului nu este însă egală, pentru că dominantă (ca frecvență și intensitate) este atitudinea de răzvrătire : „În blidul meu ca și în cugetare / Deprins-am gustul otrăvit și tare / Mă scald în gheață și mă culc pe stei ; / Unde dă beznă eu frămînt scîntei ; / Unde-i tăcere scutur cătușa, / Dobor cu lanțurile ușa" *(Psalm)*. Uneori, obosit, ars prea tare de „otrava gîndirii și-a vegherii", P se îndepărtează față de D : „Vreau să pier în beznă și în putregai / Nencercat de slavă, crîncen și scîrbit / Și să nu se știe că mă zmeierdai", sau îi solicită retragerea : „De-a fi-nflorit numai cu focuri sfinte / Și de-a rodi metale doar, pătruns / De grelele porunci și-nvățăminte / Poate că, Doamne, mi-este de ajuns !" *(Psalm)*.

Ființa poetică a lui Tudor Arghezi sălășluiește și în zona opusă, zona germinației și a înfloririi, zona definită în *Morgenstimmung* prin termenii *jos* și *vii*. Imaginea dominantă este aceea a șesului „blajin și gras" *(Plugule)*. Peisajul simbolic este înverzit opulent, populat de vietățile blînde ale bucolicelor, scăldat în „lumină lină", lumina caldă pe care o pasc și o rumegă vitele, cu nopți calme : „Noaptea pe șesuri se desface lină / La nesfîrșit, ca dintr-un vîrf de caer / Urzit cu fire de lumină" *(Belșug)* ; „Pe cîmpul palid, în sulfină / Vitele pasc și rumegă lumină / Ramurile, poamele / Fac mierea, smirna și toate aromele" *(Dragoste)*. Specificul acestei zone este opulența „Herghelii, stoluri, turme, cirezi / Toate ale mele sînt și de mine țin", ca și cum, izgonit din Paradisul arid și chinuitor, poetul s-ar regăsi proaspăt în lumina „Rece, fragilă, nouă, virginală" *(Vînt de toamnă)*, copleșit de toate bucuriile vieții pămîntești. Mitul izgonirii din Paradis este astfel răsturnat. Noul univers se arată bogat și înflorit. Conflictul dintre D și P se stinge. Transcendentul coboară, umanizat : „E tăcere de-nceput de leat / Tu nu-ți întorci privirea-napoi / Căci Dumnezeu, pășind apropiat, / Îi vezi lăsată umbra printre boi" *(Belșug)*. Osînda se schimbă în bucurie *(Plugule)* și sufletul limpezit al poetului îl primește cu tandră ironie în poema *Har* și în poema *Haide !* „Din perinile munților, la riul lat / Dumnezeu și-a așternut pat / Și s-a culcat". Se anulează — mai departe — și opoziția masculin-feminin. Cei doi termeni se contopesc *(Logodnă, Mirele, Mireasa, Dragoste, Înge-nunchere)*. Unirea se produce acum sub semnul fertilității : „Vrei tu să fii pămîntul meu / Cu semănături, cu vii, cu heleșteu / Cu păduri cu izvoare, cu jivini ? / Vacile ne vor aduce ugerii plini" *(Logodnă)*.

Poetul se simte cuprins de misiunea de semănător („Cuvîntul meu să fie plug") și este animat de noi elanuri : „Să luăm cenușa stinsă pe vechile altare / Să-i dăm din nou văpaia și-un fum mai roditor / Să-mprăștiem sămînță pe șesul viitor" *(Poate că este ceasul)*.

Dintre ipostazele spiritului poetic arghezian structurat în primele sale volume, acelea care se integrează celor două zone fundamentale ale spațiului său poetic — sesizate în însemnările de față — ni se par esențiale. Din ele derivă, credem, toate celelalte aspirații ale poeziei lui Tudor Arghezi.

Sultana Craia

*) În ciclul *Cîntare omului* poetul îi substituie termenului D pe omul-demiurg.

Jocul amăgirii și al mirajului

Deși subiect de aprige dispute și controverse la data primei ediții, „Princepele" lui Eugen Barbu a reușit să se impună atenției criticii atît datorită prestigiului autorului cît și — bineînțeles — valorii sale intrinseci.

Calitățile stilului lui Eugen Barbu, conturate încă în „Balonul e rotund" și în „Unsprezece" și evidente în „Groapa", se regăsesc și în ultimul său roman. Același ochi iscoditor ce înregistrează cu satisfacție orice detaliu, același văz neobișnuit ce sfîrșește prin a deforma contururile obiectelor și situațiile potrivit unei sensibilități de excepție. Eugen Barbu creează în „Principele" imagini policrome de un pitoresc aparte, construite după procedeul aglomerării și mizînd pe un material lingvistic extrem de bogat. Tehnica este stăpînită la perfecție. Odată declanșat mecanismul, asistăm la un adevărat festiv verbal, la o superbă risipă lingvistică.

Cu acest gen de „nebunie" colorată ne întîlnim nu o dată în paginile romanului. În acest sens memorabilă este scena înțepării fluturilor ce precedă izbucnirea ciumei, din primul capitol al cărții. În astfel de pagini, cuvîntul vechi cu „miroasne" de hrisoave sé întîlnește cu

neologismul, pentru a crea în cele din urmă o limbă — e adevărat, artificială, dar cu putere de evocare neștirbită. Meșteșugul poate fi asemuit cu cel al autorului „Crailor de Curtea Veche", dar nu are limpezimea și finețea acestuia.

Interesul romanului nu stă însă în detaliul lingvistic și nici în documentația imensă etalată cu minuțiozitate în fiecare secvență a romanului. Erudiția epatantă aparține de altfel personajelor și este absolut necesară pentru a le defini.

Pentru că, în ciuda încercărilor de modernizare a construcției (structură circulară, inversarea cronologiei evenimentelor, rememorării), „Principele" rămîne un roman tradițional, un roman ce trăiește în primul rînd prin personaje. Iar destinul acestora este exemplar.

Drumul lor este drumul spre obținerea puterii, o putere nelimitată, discreționară, care să le dea măcar pentru o clipă iluzia unei libertăți totale. În jurul acestei teme de o mare modernitate — prin care romanul lui Eugen Barbu se aliniază altor valoroase opere contemporane — gravitează destinele eroilor.

Pentru Evanghelina, mama Principelui, puterea înseamnă momentul în care fiul ei a fost desemnat domnitor. Pentru a ajunge aici orice sacrificiu a fost făcut, orice mijloc a fost folosit.

Același drum al perseverenței îl urmează și Principele atunci cînd coboară treptele nimicniciei, ale trădării și lingușelii pentru a urca pe tronul Valahiei în ziua înscăunării, acea „sărbătoare a puterii ce-l îmbătase ca un vin de Hios".

El știe că pentru menținerea puterii și deci pentru prelungirea domniei, datoriile către Înalta Poartă trebuie respectate cu sfințenie, iar eventualii uzurpatori înlăturați. De aceea acceptă climatul de corupție, iar discuția, cu rezonanțe caragialiene, dintre Principe și Ahmet este sugestivă și amintește de disputa Cațavencu-Tipătescu. De data aceasta se joacă însă pe viață și pe moarte: „Principele se așează alături și începu să scoată din largile buzunări ale halatului de casă, inelele pregătite din vreme, care mai de care mai scump. Schimbul de vorbe dintre ei se iuți : — Să cadă capul vreunui vrăjmaș ? — Dacă mi-l aflu... — Luarea vreunei averi fără încuviințarea sultanului ? — O să vie și acea vreme — Arenda altor ocne de sare ?... Cel mai frumos inel, ultimul, împodobea acum lacoma mînă a turcului — spune !".

Puterea Principelui se dovedește dacă nu iluzorie, oricum mult limitată. Ajuns în scaunul domnesc, străin de poporul pe care-l stăpînește și ale cărui datini le ignoră, înconjurat de curteni gata să-l vîndă oricînd și oricui, el trăiește drama însingurării și în mod paradoxal — a neputinței.

Întîlnirea cu Ottaviano, amestec bizar de geniu și nebunie, devotament și mîrșăvie, erudiție și farsă, va modifica existența Evanghelinei și a Principelui. Aspra și rigida mamă de domnitor redevine femeie în fața frumosului italian care cu o impresionantă capacitate de persuadare reușește să se facă necesar. Evanghelina se teme de el dar nu-l poate alunga și-l acceptă fascinată de ideea că l-ar putea folosi pentru binele domniei.

Messerul rîvnește și el la putere dar la una de tip superior. Este vorba de puterea suverană a spiritului iar în fața inteligenței sale diabolice, Principele nu este decît o victimă sigură. Ottaviano lucrează în fapt la pierderea acestuia. Pentru că Principele nu poate parcurge drumul inițierii pe căile esoterice propuse de slujitorul său dar nici nu mai poate ieși din joc ; „El îl otrăvise cu cuvintele sale, cu acea prezență vizionară în care intrau închipuiri despre omul arhetip, despre Adam Kadmon primordialul cel ce-l precedase pe Adam Protoplastis. În loc să-l lase să socotească cu pămînteasca lui mamă, Evanghelina, casele cu miere adunate în curtea Mogoșoaiei la strîngerea dajdiei, messerul îi vorbise despre corespondențele omului ceresc cu omul pămîntesc".

Messerul știe ce înseamnă exercitarea puterii și tocmai de aceea propune Principelui un plan de construcții irealizabil, într-un ținut fără speranță. După trei ani de muncă istovitoare rezultatele sînt nule. Principele nu înțelege nici de această dată că pactul său cu messerul este deosebit de periculos, însemnînd recunoașterea supremației neconditionate a imaginației demonice. El nu înțelege de altfel nici condiția esențială a unei puteri de tip monarhic.

Deși cu vistieria secată și cu datoriile neplătite față de noua stăpînire de la Poartă, Principele nu se poate rupe de acest joc al amăgirilor și al mirajelor. În zadar Ioan astrologul — un fel de sfînt din popor pentru care puterea este cumpătare și înțelepciune, personaj construit ca o replică a diabolicului Ottaviano — vrea să-l aducă pe calea cea dreaptă încercînd să-l apropie de suferințele mulțimii și să-l facă să înțeleagă. Ottaviano face parte din ființa sa iar uciderea acestuia — săvîrșită într-un moment de clarviziune amestecată cu gelozie — nu face decît să-i sporească forța. Cu mințile rătăcite Principele va încerca să reînnoade pactul cu Maestrul său, sanctificîndu-l. Dar „Capigiul" otoman vine să curme o existență care nu se putea încheia altfel.

Senzația zădărniciei se insinuează în acest final moralizator. Dar jocul se va relua. Tentația puterii dăinuie. În Bucureștii ciumei și ai stăpînirii fanariote un alt Principe este înscăunat. Și nu după multă vreme „un messer de la Orient" intră în oraș...

Valentin F. Mihăescu

mapamond

din lirica bulgară

HRISTO CERNEAIEV
Steaua verde

Cum tot mi-e dat copacii să îi cînt
le simt, în suflet, crengile-nflorite.
Cînd cad ori mă ridic de la pămînt,
îmi nalț spre ei privirile-mi uimite.

Ce forță tainică în trunchiul lor
răzbate din semințele ușoare,
pînă să-și urce-n vîntul foșnitor
coroana verde și cutezătoare ?

Cu încleștate rădăcini ei țin
pămîntul nostru de la prăbușire
și fiecare ram li-i un cămin
de păsări, de cîntări și de iubire.

NIKOLAI ZIDAROV
Liliacul timpuriu

E și un ceas al cumpenelor drepte
cînd numai legea vieții ne-ncălzește,
cînd farmec au și zorii, și amurgul,
și orice anotimp, și orice vîrstă.
Priviri îmbietoare de femeie
aduc pe străzi de toamnă primăvara,
Dar ce mă tulbură mai mult e tufa
de liliac sub cerul de octombre.
Ce meșter iscusit i-a pus altoiul
de-a înflorit, acum, a doua oară ?
O, dac-aș fi eu grădinaru-acela !
Aș transplanta supreme sentimente
ca să redau fiorii tinereții
oricărui suflet care întomnează...
Dar dacă-n schimb, aș fi eu liliacul ?
Cum aș trăi, în parcurile toamnei,
nesărutat de ploaia primăverii
și fără nici un curcubeu de-asupră-mi ?

În românește de Victor Tulbure

LIANA DASKALOVA
Alchimie

Arde-n cămin ca o ființă vie
focul iernei adiind a miere.
E stranie această alchimie
ce se consumă-n sumbra-mi încăpere

O, foc al iernei, — Midas-rege, —
misterul vrăjii tale-adînci
strălucitor și-atît de rece,
preschimă-n aur tot ce atingi.

Vrăjită-s de-arabescul umbrei,
de fonta nopții-n vilvătae,
de fresce vechi, de steaua tundrei,
ce-mi tremură azi în odaie.

O, cît mă tulbură obiectul,
și enigmatica-i structură,
și acea dintru-nceput ascunsă
cu viața-mi, oarbă legătură.

De mii de lucruri sînt legată,
de poleiala lor discretă

Viorel Mărginean : Peisaj buigar

ce-și varsă licărirea-n mine
ca într-o stranie casetă...

Și acest foc de alchimie
ce haosului îi dă formă,
și face umbrele făclie,
în mine arde — torța vie
și în cuvinte se transformă.

IVAN ȚANEV
Albina

Îmi pui în suflet zumzet, neobosite faur
Gingașu-ți nume nu e polenul ce-l sărut ?
Strîngi pulberea din care faci miere lucrul mut ;
Te văd cum scrii prin hora de frunze crug de aur.

Un fir fragil ne leagă, și sînt vrăjit de tine,
Te-nalți înspre zenituri pe treptele de flori,
În urmă lași pădurea cuprinsă de fiori
Și dai înconjur zilei pe lungi cărări alpine.

Aduni comori ca nimeni în stupul tău de lemn
Și setea ta nu știe nici margini nici odihnă.
Știu sărbătoarea-ți mare : e ziua fără tihnă
Cînd pui în via coaptă al trudei tale semn.

Aripa ta-i mireasmă de faguri și durere.
O, soră-a rîvnei mele, te-ajung acum mai greu ;
De vreau să te mîngîi, scoți tristă acul tău
Ce naște-n tine cîntul de lebădă-n cădere.

În românește de Alexandru Ivănescu

MIHAIL BERBEROV
Monologul bărbatului

— fragmente —

Încă nu știi nimic
licurici
zgribulit în scorbura inimii tale.
Acum ești întruparea dragostei depline
și dragoste e pentru tine lumea întreagă.
De aici începe universul tău,
din mingîierea mîinilor mele spre seară.
. . . . . ;
Acum ești întruparea dragostei depline.
Ești adevărul absolut.
Dar încă nu știi totul...
Și te cauți în mine
ca picăturile de ploaie în palma mea prelinse.
Ca o sămînță măruntă pecetluind începutul.
Cu un surîs prelungit te adîncești în sine,
și alergi grăbită, alergi,
fără să știi că astfel mai bine de mine te apropii,
cu surîsul tău luminîndu-mi obrazul.
Cauți buzele mele,
nădăjduind că astfel, după obositoare gînduri,
buzele tale vor cunoaște odihna.
Odihnește-te prin tăcere.
Odihnește-te !
Acolo unde dragostea iarăși se-nfiripă
ca un nor alb strălucitor
sub arcuitele sprîncene.
În cuta pleoapelor fierbinți, întunecate,
vei întrezări patru elemente din care ai fost zămislită :
apa — curată și repede,
focul — viu și perfid,
pămîntul — cald și moale
aerul —
transparent și nestatornic.

În românește de Mihail Magiari

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 37 (698)
Sîmbătă
13 septembrie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Școala

În fiecare an, în luna lui septembrie, în viața țării are loc un eveniment care, repetîndu-se, aduce mereu noi semnificații: deschiderea anului școlar și universitar. În fiecare an, în luna septembrie, milioane de tineri pășesc în sălile de clasă, în amfiteatre pentru a începe sau a continua drumul desăvîrșirii profesionale, pentru a se pregăti să devină cetățeni de onoare și nădejde ai patriei.

Un popor poate fi definit și prețuit și în funcție de modul în care a rezolvat problema accesului la cultură, al generațiilor tinere. Putem avea satisfacția de a constata, azi, cînd învățămîntul din lumea întreagă se află în fața unor întrebări grave și hotărîtoare, că datorită politicii partidului în domeniul învățămîntului, datorită contribuției strălucite pe care a adus-o secretarul general al partidului, școala românească a adoptat soluții științifice, concordante cu realitățile sociale, cu perspectivele dezvoltării națiunii, soluții ce vădesc o receptivitate dialectică la tot ce au produs știința și gîndirea mondială. Cînd în documentele de partid există aprecierea că știința devine, în condițiile actuale, o veritabilă forță de producție, școlii românești de toate gradele i se prefigurează în fapt un nou destin. Preluînd tradițiile progresiste ale învățămîntului nostru, avînd în vedere specificul poporului, calitățile native ale fiilor săi, estimînd cu judiciozitate condițiile de care dispunem, precum și posibilitățile de multiplicare a lor în anii ce vin, noile orientări privind conținutul și structura învățămîntului, integrarea sa activă în viața economică și spirituală a țării, se constituie într-o remarcabilă operă de construcție a viitorului.

Să evocăm, acum, în preajma unui nou moment de sărbătoare a școlii, pe toți cei ce, de-a lungul deceniilor, au gîndit întru binele școlii românești, pe toți cei ce au considerat cultura, știința, ca bunuri fără de care nu este de imaginat progresul pentru popor ; de la un Gheorghe Lazăr, Asachi sau Eliade Rădulescu pînă la gîndurile despre răspunderile învățămîntului ale marelui Eminescu, ale lui Sadoveanu, ale lui Spiru Haret, acest remarcabil ctitor în domeniul școlii, pînă la contribuția contemporană destinată a conferi învățămîntului dimensiuni de netăgăduit. Drumul spre realizările de azi atestă voința unanimă, unică a tot ceea ce poporul nostru a întruchipat mai de valoare între fiii săi, de a face din știință, din cultură o armă puternică în slujba progresului, în slujba afirmării idealurilor umaniste, constructive, pentru care s-a dovedit în atîtea rînduri că avem o vocație statornică.

Practic, azi, în România socialistă toți tinerii au deschise larg porțile învățămîntului. Sînt numeroase și ușor identificabile, în fiecare familie, înlesnirile pe care statul le face pentru ca accesul la învățătură să fie posibil pentru toți cei ce se află la vîrsta școlii în orașele și satele patriei. Măsurile inițiate în ultima vreme, izvorîte din orientările de principiu ale Congreselor partidului, din analizele ample și minuțioase în plenare ale partidului dedicate special perfecționării învățămîntului își arată de pe acum roadele. De pe băncile școlii ies tineri tot mai pregătiți, cu o instrucție ce îi face apți în fața cerințelor și exigențelor sporite ale construcției naționale. Cadre didactice, cu o formație politică, științifică și culturală luminoasă și armonios pusă în valoare de concepția filozofică marxistă, contribuie cu un neobosit devotament, și competență la formarea noilor generații de specialiști, la formarea oamenilor de mîine ai patriei. Sute și mii de edificii școlare se adaugă la zestrea bogată a școlii românești.

Un semn elocvent al prețuirii ce se acordă învățămîntului, al grijii față de tînăra generație îl descifrăm cu emoție în prezența, an de an, în diferite centre de învățămînt, a tovarășului Nicolae Ceaușescu care, în cuvîntări memorabile, a subliniat direcțiile de acțiune pentru perfecționarea activității în acest domeniu, a chemat tînăra generație să facă totul pentru a fi la înălțimea răspunderii și încrederii ce i s-a acordat, pentru a se pregăti cu temeinicie atît în ceea ce privește profunzimea convingerilor politice, cît și în ce privește pregătirea de specialitate. Viziunea generoasă, înalt umanistă asupra constructorilor de azi și de mîine care trebuie să fie purtătorii unor calități moral-politice și profesionale de înaltă ținută, viziune ușor identificabilă în orientările învățămîntului românesc cuprinse în documentele programatice ale partidului, în cuvîntările secretarului general constituie, alături de condițiile concrete create școlii, o garanție că țara va avea specialiștii, constructorii de care are nevoie și pe care îi merită cu prisosință.

Iată de ce, acum, în această lună a lui septembrie, cînd întoarcem o nouă filă în calendar, întîmpinăm cu emoție și satisfacție cetățenească evenimentul deschiderii școlilor și universităților, eveniment în care descifrăm momentul inaugural al scrierii unei noi pagini de lumină în noua viață a patriei.

Luceafărul

Pentru voi

sînt poetul unor adevăruri simple
într-un veac în care
între un petec de iarbă și un altul
nu ne mai ajunge
o singură viață.
Vă pot vorbi despre lună în măsura în care
după o zi de arșiță
poate ține locul
unei fîntîni răcoroase iar
luceafărul nu v-ar fi spus nici vouă prea mult
dacă n-ar fi trecut prin inima unui om
nu-mi cereți cîntînd să înalț bunăoară
o piatră-n văzduh
poemul meu e mîna spre care cată pruncii
ce-nvață mersul în picioare
pentru voi
sînt poetul adevărurilor simple
cînd numărați petale și stele
și lanul de grîu e-un zeu minunat.

Patrel Berceanu

Aptitudinea de luptător

Citind scrisorile din închisoare aparținînd Rozei Luxemburg, luptătoare socialistă germană, asasinată imediat după participarea ei la Revoluția din 1919, rămîn mereu cu un impuls proaspăt în memorie și optimismul acestor scrisori mă determină la un minuțios examen de conștiință în legătură cu cele mai apropiate gînduri și fapte. Luptătorii adevărați au fost însuflețiți mereu de o adîncă cinste, de o profundă moralitate. Ei urmăreau mereu, în orice loc s-ar fi aflat, realitatea socială și nu căutau niciodată s-o înlocuiască cu propriile lor dorințe egoiste. Ei își impuneau adevărul cu seninătate, aspirau la echitate cu seninătate. Zelul lor lăuntric, entuziasmul era starea lor perpetuă de spirit. Căci omenirea a fost mereu împinsă înainte de acești indivizi de excepție. Umanitatea n-ar fi cîștigat atît de mult numai din efortul mulțimii dacă n-ar fi existat aceste pasionate ființe umane desăvîrșite, prin faptul că viața lor unică de pe acest pămînt nu le-a aparținut lor însile, ele nu s-au bucurat ca majoritatea semenilor, nu le-a fost comod în viață, nici dulce, căci viața lor a fost dăruită mulțimii pentru ca aceasta să prospere.

Este aproape un miracol acest înalt simț moral care îl face pe luptător să-și sacrifice viața personală pentru binele celorlalți. În istoria noastră, în afara multor figuri de luptători, m-a tulburat mereu figura Anei Ipătescu pe care o găsesc asemănătoare Rozei Luxemburg : o înaltă conștiință, o solidă moralitate.

Deviza Rozei era „omul să fie ca o luminare care trebuie să ardă la amîndouă capetele." Omul trebuie să fie o jertfă totală și nu una parțială, incompletă. Omul, adică luptătorul, să se sacrifice pînă la mistuire, să dea toată lumina din el unei cauze majore.

În cele mai grele situații Roza Luxemburg nu și-a pierdut această stare de spirit specifică luptătorului. Din închisori ea condamna tot timpul lașitatea, adresa încurajări categori-

Gabriela Melinescu

Continuare în pag. a 2-a

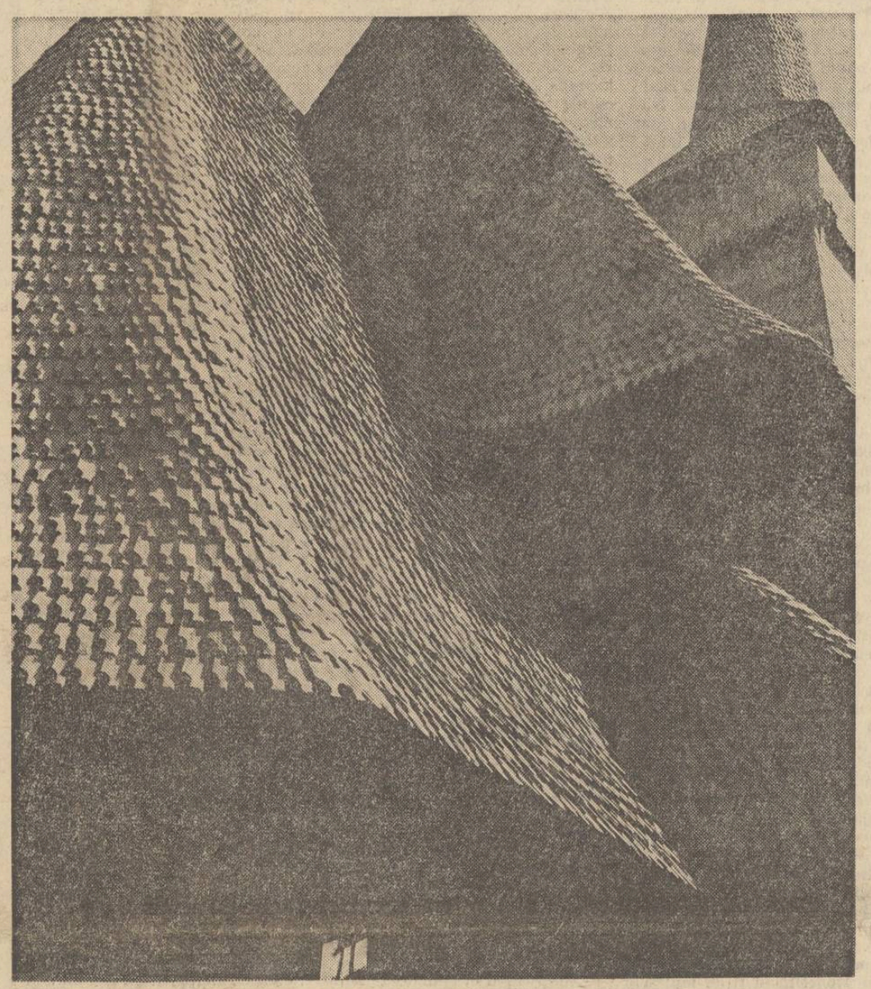

OPINII

Realitatea cărților

Un aer derizoriu îmbracă în ochii scriitorului demersurile unor comentatori literari. La ce bun să vorbești despre cărți ? Ce poate însemna „un roman izbutit" ? Dar o carte de geniu ? Aceste cuvinte sînt dinafara oricăror preocupări ale autorului. În mod paradoxal, nici un scriitor adevărat nu va mărturisi că vrea să scrie o carte „bună". Termenul va fi însă ușor de găsit în gura oricărui veleitar.

Cu atît mai dificil este să spui despre cărțile definitorii că sînt „bune". Există chiar o imposibilitate a judecății de valoare estetică în legătură cu marile opere literare. A discuta din punct de vedere pur „estetic" **Ana Carenina** sau **Război și Pace** te arată iremediabil nepriceput. Fenomenul artistic este incomparabil mai adînc și mai uman decît estetismul. Articolele apărute în legătură cu întîia ediție a acestor cărți sînt astăzi pline de ridicol, tocmai din cauza predominanței unghiului de vedere literar. Marii autori spun adevăruri esențiale despre om, ceea ce întreprind ei ne privește în umanitatea noastră, și nu se oprește în zona superficială și relativă a gustului estetic. Oamenii de gust sînt întotdeauna minori.

Există de altfel culturi străvechi care nu cunosc determinarea estetistă. Monumentele literare ale Indiei sînt fenomene de spiritualitate, iar nu produse ale conștiinței estetice. A citi **Ramayana** lui Valmiki sau **Ramayana** hindusă a lui Tulsidas ca pe opere literare ar fi sinonim cu o blasfemie. Ele sînt cărți de învățătură, cum a fost și **Iliada** pentru greci. O deprindere modernistă a despuiat această mare operă a umanității de înțelesul său adînc și a transformat-o într-o povestioară cu zeițe și eroi. Dar nimic nu ne-ar urîți mai tare decît să ne închipuim că sîntem superiori grecilor, numai pentru că mergem în automobil și am reușit să aruncăm un pietroi pe lună.

Iată în cultura noastră un exemplu semnificativ : marele G. Călinescu. Criticul avea apetituri monumentale și îndemna la creația de durată. Cu toate acestea, propria lui structură era opusă idealurilor sale. Călinescu avea vocație parodică, el transforma în grimasă tot ceea ce atingea. Relativismul estetic reprezintă din păcate un mediu impropriu operei clasice, ca și „privirea de sus", atît de obișnuită la autorul **Bietului Ioanide.** În cazul său, această antinomie profundă s-a tradus într-o intensitate neobișnuită a operei, pentru că geniul salvează totul, și l-a ridicat adeseori peste prăpăstiile sensibilității sale. Atunci cînd îl admirăm atît de mult, se cade să ne întrebăm însă și asupra adevărurilor discernabile în tentativa sa, iar nu numai asupra exactității unor judecăți, discutabile și ele, ca tot ce ține de sensibilitate.

Autorul trebuie deci să-și asume acest paradox insuportabil : a fi scriitor, fără a fi literat, ci un simplu artist, un creator de lumi. Este o formă de respingere a propriei condiții intelectuale, tocmai în numele principiului adînc al operei. Eu definesc mai bine literatura, cu cît îi aparțin mai puțin ca scriitor, cu cît sînt însă mai artist. „L'Homme de lettres" este o figură cu care adevăratul scriitor nu are nimic comun. Sînt sigur că Tolstoi a fost contemporan cu mulți băieți mai inteligenți și mai scăpărători decît el, care populau saloanele literare ale Petersburgului și erau adorați de cucoane, făcînd glume pe seama contelui cu idei narodnice. Deosebirea dintre ei se vădea în împrejurarea că Tolstoi scria **Război și Pace**, greoi și răbdător, în timp ce „băieții" ceilalți erau inteligenți și „culți". Un critic pe care-l știu eu l-ar fi acuzat de lipsă a conștiinței estetice, pentru că bătrînul conte se dezinteresa de „literatură". M-a surprins de asemenea să constat că un autor atît de modern cum e Dostoievski, atît de la mare cinste în rîndurile contemporanilor, era foarte puțin preocupat de probleme estetice, în favoarea celor politice, morale și religioase. M-a pus pe gînduri, după ce am parcurs **Jurnalul unui scriitor.** Am fugit să caut atunci „manifestele literare" ale unor autori din secolul nostru. Cîtă sărăcie de preocupări ! Erau niște băieți literați obsedați de necazurile meseriei... Niște virtuoși neputincioși... Mi s-a făcut deodată dor de un analfabet glorios, care știe ce-i doare pe oameni și ce-i înspăimîntă, chinuit de gîndul morții și ars de dorință animalică, lipsit de ipocrizie, pe care să nu-l preocupe cît de bine scrie, ci doar ce scrie, ce strigăt țipă cuvintele sale și cît adevăr adevărat există în ele.

Să mă ferească dumnezeu să ajung un „rafinat" ! Iată rugăciunea mea zilnică. Toată lumea

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 2-a

JURNAL DE POET

Educația

Omul este ceea ce devine învățînd — spune un vers vechi elin : asta înseamnă că omul este rodul educației, cum este educat așa va rămîne. Popoarele vechi care au însemnat ceva pentru omenire știau toate acest lucru. De mic pruncul era luat în grija învățătorului. La trei ani începea tatăl, întîiul învățător, inițierea fiului. Cînd pruncul putea murmura îndeajuns și graiul îl stăpînea cît de cît începea rînduiala inițierii în cele de durată și necesare vieții unui om pentru a deveni mădular vrednic într-o patrie. De la trei ani pruncul nu mai era slăbit din ochii învățătorului-părinte pînă în ziua cununiei cînd își întemeia el cămin devenind la rîndu-i părinte-învățător pentru prunci săi.

De mic pruncul trebuie să știe că el este făptura ce nu se împlinește pe sine decît printr-o muncă încordată : munca și privegherea sînt cele două atribute fundamentale ale omului.

Nimic nu rodește fără trudă iar pentru a deveni un om al răbdării cerute de muncă, omul trebuie întărît de mic pentru a putea face față greutăților ce urmează : trupul său plăpînd trebuie crescut îngrijit, scăldat în toate apele și miresmele tari ale virtuților morale și etice care-i pot lumina chipul și înzdrăvenì mersul : cea mai fragilă alcătuire este el, această trestie cugetătoare ușor înclinată de vînt și fiecare cuvînt ce i se spune ca și fiecare faptă bună sau nepotrivită se imprimă întocmai în firea sa, numai atenție și priveghere. Istoria omenirii, a popoarelor vrednice care au populat fața pămîntului înaintea noastră, ne aduce nenumărate pilde cum trebuiesc crescuți fiii unei patrii pentru ca aceștia să-i poată dura statornicia mai departe. Dacă Grecia veche a fost o patrie meritul dintîi revine marilor săi pedagogi, marilor învățători-părinți ce socoteau casele lor cuiburi pentru viitorii eroi. O patrie a pedagogiei a fost Egiptul vechi și lumea semită de la care ne provin cărțile de înțelepciune și poezie înălțătoare, pilduitoare pentru toate vremile : o școală fără seamăn a fost Bizanțul în milenara-i viețuire pentru toate popoarele cărora le-a dat naștere, carte de învățătură sînt cele mai vechi manuscrise ale graiului nostru ca și ale tuturor graiurilor europene, ca învățător ne-a rămas chipul unuia dintre cei mai pilduitori oameni ai acestui pămînt Neagoe Basarab ; învățători au fost toți corifeii școlii ardelene, toți cronicarii, pedagog al neamului s-a socotit Bălcescu și Eminescu, Coșbuc și Goga, Galaction sau Agîrbiceanu, Ioan Heliade și Lazăr alături de voievozii ctitori și pedagogi a căror viață personală a fost una cu învățătura lor așternută în grai.

Scriitori, oameni de stat, muncitori și țărani, toți cei care ținem în brațe un copil sau dorim să ținem cu toții trebuie să știm în patria aceasta ce o viețuim și creștem zi cu zi prin truda și privegherea noastră, că sîntem învățători înainte de toate, că tot ce făptuim prin brat sau cuvînt este o pildă, o patrie de ochi și urechi sînt țintuite asupra noastră.

Ioan Alexandru

Memorialistica — formă a conștiinței active

Dintr-un anumit punct de vedere s-ar putea spune că substanța literaturii este în cea mai mare parte memorialistică.

Ne preocupă însă, în principal, acele scrieri memorialistice care păstrează caracterul speciei, așadar sînt în mod predominant reconstituiri autentice, în viziuni proprii, ample documentare sau reportaje, relatînd fără deghizament de gen literar, despre fapte și personaje reale, cunoscute direct. „Scrisori", „Amintiri", „Memorii" — sau variante ale lor — acestea sînt titlurile cele mai frecvente ale lucrărilor din acest gen „de frontieră" al literaturii, cum îl numea un critic.

În travestiurile mai mult sau mai puțin transparente, nici literatura „cu cheie" din Calvarul *lui Rebreanu, din ciclul* În preajma revoluției *al lui Stere, din capitolele „Jurnalului lui Eulampie" al lui Zaharia Stancu* (Rădăcinile sînt amare), *nu pe acestea le avem în vedere — și nici construcțiile similare speciilor epice constituite, cum sînt* Scrisorile *lui Ghica,* Amintirile din copilărie *ale lui Creangă,* Amintirile unui băiat de familie *de I. Petrovici, sau* Cele mai vechi amintiri *de Sadoveanu ; nu ne referim nici la însemnările de călătorie, și acestea înscriindu-se de drept în spațiul memorialisticii, deși compuse cu eseul socio-politic*

Mihai Gafița

Continuare în pag. a 6-a

Poezie și opțiune politică

III

Încă puțin cunoscută și comentată, poezia Magdei Isanos gravitează în jurul evenimentului covîrșitor al celui de al doilea război mondial. Grav bolnavă, poeta a avut puterea să nu se lase dominată de primejdia morții, ce plana asupra ei. Această victorie a conștiinței a avut consecințe poetice fericite. Un umanitarism generos, o capacitate de a intra în rezonanță cu suferințele și cu aspirațiile celor mulți, un ton responsabil și în același timp vaticinar — iată notele principale ale acestei poezii, în care feminitatea reușește să se cristalizeze dincolo de frămîntările personale.

O direcție principală în poezia politică a Magdei Isanos este aceea a militantismului antirăzboinic, antifascist, dar și îndreptat împotriva inechității sociale. Remarcabil este în acest sens poemul intitulat **În pădurile țării mele** care a fost asemănat pe bună dreptate cu poemul **Chivără roșie** al lui Mihai Beniuc și unde elanul pamfletar al poetei capătă accente memorabile. Iată un fragment din poem : „În pădurile țării mele, / trăiește balaurul, / care ne-nghite fierul, arginul, / grîul și aurul".

Demnă de relevat este și evoluția care poate fi întrevăzută în ansamblul creației acestei poete : de la patetismul feminin cu nuanțe mistice, spre militantismul constient, sprijinit pe o ideologie apropiată de aceea a proletariatului și dominată de sentimentul solidarității. Iată un fragment dintr-un poem caracteristic pentru lirica

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 2-a

Muzeul Satului — toamna
(Ion Cucu)

IN ACEST NUMĂR : ● O nouă rubrică a revistei noastre : Arhiva «Luceafărului» ● Vasile Nicolescu : „Opt cîntece flamande" ● Eugen Barbu despre Nichita Stănescu ● Ferestre de Marin Sorescu ● Eugen Simion despre Teodor Mazilu ● Două traduceri inedite din „Corbul" de Edgar Allan Poe ● Viața cărților ● Atelier literar ● Revista străină ● Parodii

ATITUDINI

Sincronismul contra sincronismului?

Ideea sincronismului a constituit, justificat, obiectul unor discuții ample în presa literară din ultimul deceniu. Și e unanim recunoscut că termenul a fost unul dintre cei mai productivi în dezvoltarea gîndirii axiologice românești. Sensurile lui nu sînt însă epuizate. Implicațiile, vaste, acoperă tot domeniul civilizației și culturii române moderne, fapt ce provoacă azi, alternativ, clarificări într-o ramură (și la unii critici), confuzii în alta și chiar tălmăciri tendențioase.

Ce e în fond sincronismul ? Este mai întîi un termen și un concept din sistemul lovinescian al valorilor, chemat să numească o realitate (un aspect sub care s-a dezvoltat cultura română și, extins prin abuz, și cea universală). Cu valențe deci științifice, descriptive. În altă latură este însă un termen imperativ. În concepția lovinesciană el venea și cu veleități de directivă și chiar, oricît ar părea de straniu, de normare.

Sincronismul, apoi, mai este și o atitudine socială și culturală. Din acest unghi privit, el e mai vechi decît renumele și e un fenomen specific culturilor din estul Europei, puse în contact cu rezultatele revoluției franceze. De la 1848 toată discuția politică și culturală s-a dus pe terenul sincronismului. E vorba de polemica lungă și celebră dintre liberali și conservatori, pentru introducerea formelor progresiste de viață socială creată de revoluția din 1789. În acest plan și în acest secol atitudinea e comună întregii Europe nefranceze, Italiei ca și Germaniei, Austriei ca și Rusiei.

Procesul de sincronizare însemna așadar procesul de eliberare socială și națională. Bălcescu, Rosetti, Kogălniceanu, Brătienii susțineau sincronizarea în numele libertății. Mai tîrziu conflictul se mută din politică (unde nu-și mai avea rostul) în domeniul spiritului. Apar acum opozițiile : cultură-civilizație, conștiință-tehnică etc. Faptele s-au desfășurat similar și în alte țări. În Rusia, de pildă, din aceiași ani, deceniul pașoptiștilor, se ivește un curent „occidentalist", reprezentat de nume ca Belinski, Herzen, Turgheniev, Cernișevski, Dobroliubov, mai tîrziu de

Marian Vasile

Continuare în pag. a 7-a

George Bălăiță: „Lumea în două zile"

Povestirile de început ale lui George Bălăiță, nu lipsite de un anume schematism, nu anticipau acest roman amplu și aparent lejer în desfășurarea lui complicată. Nici **Conversind despre Ionescu,** volum care il nega ferm pe cel anterior îmbrățișînd cu naturalețe o nouă formulă a epicului, nu se poate spune că prevestea acest roman. Mult mai aproape de **Lumea in două zile** este o carte dedicată de George Bălăiță copiilor, **Intimplări din noaptea soarelui de lapte,** proză care are puține elemente comune cu istorioarele pentru copii.

Volumul acesta, care a trecut aproape nebăgat în seamă, soarta cunoscută a presupusei literaturi pentru cei mici, il reprezintă însă, pînă la **Lumea in două zile,** în modul cel mai inalt pe prozatorul George Bălăiță. O seducătoare capacitate de a fantaza nelimitat dă semnul particular al **Intimplărilor din noaptea soarelui de lapte.** Eroul e un copil care „scormonește", imaginează intr-un decor cu totul prozaic pe care-l proiectează în fabulos dar predilecția, nu este greu să observăm, este și a autorului. El se lasă în voia disponibilității asociative și imaginative de tip infantil creind peste lumea reală o lume nouă, necunoscută, surprinzătoare, care n-are aproape nimic terifiant în ea. Că prozatorul nu s-a plasat intimplător la nivelul acestui unghi de observație al lumii — al copilului dar și al adultului care și-a păstrat candoarea infantilă — ne-o arată prezența în volumele anterioare a unor proze cu copii în care universul este văzut prin lentilele virstei lor. George Bălăiță n-a perseverat în această direcție — victimă, poate, a prejudecății comune — deși literatura pentru și despre copii își depășește, atunci cind nu este simplă manufactură, granițele în care este circumscrisă. Nu este **Aventurile lui Hucklebery Finn** de Mark Twain o carte iubită de copiii tuturor meridianelor și în același timp unul din cele mai bune romane ale prozei americane, o carte în care își vor afla rădăcinile cele mai bune opere ale prozei moderne americane ? Ca mulți alți scriitori români mai puțin dispuși să-și urmărească inclinațiile firești, George Bălăiță are ambiția unui destin literar construit. Această frază conține, principial cel puțin, în același timp o critică și un elogiu. Scriitorul satisfăcut de sine, poposit definitiv în hotarele cunoscute ale propriei facilități de a alcătui bucăți literare nu este o poștură recomandabilă. După cum nici scriitorul care, lipsit de luciditatea structurii sale, se obligă să intre în tipare străine. Este George Bălăiță un astfel de scriitor ? Răspunsul ni-l va da în mare măsură ultima sa carte care seamănă și nu seamănă cu cele precedente. Mai curind cred că putem defini pe George Bălăiță ca pe un scriitor care ține să depășească o condiție literară pășind către una nouă. El nu și-a propus numai să scrie un roman, incercare grea pentru cine are intuiția esenței romanului, ci și un roman care să impace formula veche cu cea nouă, adăugindu-i o fluiditate inimitabilă a textului, care este sigiliul personal al scriitorului.

Un roman trebuie să atragă printr-un personaj central care să absoarbă atenția lectorului și în **Lumea in două zile** acest personaj există. El se numește Antipa, este simplu funcționar de primărie, undeva în provincie, și în același timp un ins de excepție pentru puținii săi prieteni. Facem cunoștință cu lumea lui Antipa prin simțurile lui Antipa. Il privim pe Antipa prin ochii soției lui, Felicia, prin ai lui August pălărierul, ai lui Pașaliu, ai lui Viziru, ai Silviei Racliș. Ochii acestora devin un sistem de oglinzi care trimit către noi imaginea lui Antipa, același Antipa și totuși altul, altul și totuși același Antipa. Procedeul e cel al prozei moderne care privește un singur fapt, o mulțime de fapte, aici un personaj, din unghiuri diverse la care se adaugă unghiul propriu celui în cauză și peste toate cel al naratorului. O sumă de adevăruri subiective care puse cap la cap ne dau sugestia singurului, dar încă indoielnicului, adevăr posibil. **Lumea in două zile** este roman și pentru că în el **se intimplă ceva,** ceva de natură să modifice viața celor din jur — viața Feliciei, a Silviei Racliș, a lui August pălărierul, a judecătorului Viziru etc., ceva care produce o mutație neașteptată. Antipa are calitatea de a fi imprevizibil și cuceritor prin felul cum privește lucrurile — nu e cumva prea îndrăgostit scriitorul de personajul său ? — un „mincinos" cum zice Felicia simplificind totul, o manieră lejeră de a trata chestiunile serioase, care intrigă și seduce. Acestea sînt calitățile care antrenează în jurul lui Antipa personajele implicate și personajele martor. Antipa, salariat al primăriei Dealul-Ocna se angajează cu colegii lui în pariuri care par a-i dezvălui o trăsătură mai adîncă și mai gravă a ființei. Are cumva Antipa darul prevestirilor, se întreabă amicii lui de la Moiselini ? Cineva, opus cu totul Feliciei, Anghel, crede în harul lui Antipa, în puterea de prooroc a modestului funcționar și credința acestui nebun, pînă atunci blînd și de fapt și după aceea, îi va fi fatală tînărului funcționar talentat și indolent, intrat (— dintr-o intîmplare ? — dubiu pe care ni-l insinuează autorul) într-o competiție a cărei dimensiune spirituală o ignoră. Cine este cu adevărat vinovatul ? Anghel, Antipa, Felicia ? Nimeni ? De fapt scriitorul nu vrea să ne ofere nici un vinovat, George Bălăiță nu scrie o carte polițistă, ci vrea să ne facă să plonjăm în plasma vie a fluxului existențial.

In Antipa, George Bălăiță a făcut vădite trăsăturile unui personaj memorabil, un Oblomov român, ins incapabil să fie ceea ce marile lui daruri îi impun obligația să fie și prin asta autorul propriei sale dispariții. Cartea nu-și propune să fie o judecată, ci numai atît cît spune titlul său : „lumea in două zile", de fapt lumea în două înfățișări, una vizibilă și alta mai puțin vizibilă. Antipa, chiar personajul central al cărții, are o viață dublă : unul e Antipa din Albala, tînăr cu aspect de șoarece de bibliotecă, altul cel de la Dealul-Ocna, viu, decis, inspirat, autoritar chiar. Unul e cel știut de Felicia, altul cel din fața colegilor de agapă. Dedublarea este însă și mai subtilă. Omul comun, cel aparent, cetățeanul Albalei, este dublat de un altul ascuns : Antipa în proiectul lui se ascunde o ființă misteri- curge un fluid necunoscut, fer- să-l scăpăm, spune mereu romanul. După cum o altă idee a cărții este că ceea ce se află dincolo de coaja existenței este mult mai puțin obișnuit și liniștitor decît am crede. In aceste puncte ale cărții, destul de numeroase, George Bălăiță cochetează cu fantasticul pentru care are o firească disponibilitate într-o discuție dintre doi căței, personaje și ele ale romanului, cu statut uman, scriitorul dă un posibil rezumat al cărții : „Poemul meu filozofic intitulat Mondo Cane cuprinde după cum ți-am mai spus două părți : prima parte, numită Domestica, se ocupă de lucrurile calme, sigure, caraghioase dar lipsite de primejdie pe care ciinele le caută cu infrigurare și spre care ultimul vagabond ca și marele conducător de oști aspiră mărturisit sau nu : spaima de provizorat și singurătatea ne mină într-acolo. Dar ce facem odată ajunși acolo ? Dacă ajungem ! Și aici începe partea a doua a poemului meu : Infernalia. Ea se ocupă de lucrurile tulburi, întunecate, iraționale." Prima parte a cărții, prima zi, pentru ale cărei lucruri „calme, sigure, caraghioase" George Bălăiță lasă în deplină libertate a expresiei un neobișnuit dar al evocării lucrurilor și imprejurărilor, este „ziua" Feliciei, adică Domestica ; a doua parte a romanului, a doua zi, dacă n-ar fi mai corect s-o numim noaptea lui Anghel, este Infernalia. Declarația lui Argus, cățelul de sub scară, (nici un nume de personaj nu pare a scăpa de o intenție subtextuală) schițează un proiect în care constatăm că George Bălăiță își definește, semn al maturității artistice, fără exagerări romanul.

Lumea in două zile este o carte în care lirismul e ubicuu fără să supere. Bucătăria care, în citeva piese contemporane în vagă, devenise sediul prozaismului și uritului existențial este un laborator al marilor efluvii poetice. Vorbindu-ne despre realitate scriitorul ne dă mereu sentimentul unei suprarealități.

George Bălăiță e un poet al stărilor ambigui. Realitatea capătă la el forme neașteptate, obiectele se însuflețesc sau capătă alte destinații, un peisaj devine brusc altceva, o banală scenă din tîrg se metamorfozează deodată, strada devenind scena unei mișcări supranaturale ca în **Iarmarocul din Sorocinsk.** Deplasarea de la firesc la suprafiresc se face însă cu atîta naturalețe încît n-o resimțim niciodată ca pe un accent greșit. Atrăgător este romanul și pentru felul în care, folosind termeni desueți dar operanți, creația conviețuiește cu analiza. Scriitorul pendulează cu siguranță și grație între cele două posibilități ale prozei stăpînindu-le convingător pe amîndouă și nelăsîndu-se stăpînit de niciuna. Cartea poate fi citită și ca o parabolă. Cine este de fapt Antipa în dimensiunea lui suprafirească și de ce moare el ? De ce se numește Anghel ultimul om pe care-l întîlnește ? Iar dacă așezăm față în față „prima zi" cu cea de „a doua zi" nu obținem un interesant paralelism și corespondențe neașteptate ? Nu gîndește la un moment dat Felicia ceea ce Anghel va realiza cu adevărat mai tîrziu. Deci, cine este Anghel și cine este Felicia ? Substanțială, inteligentă, plină de fantezie — calitate în care se întîlnește în **Intimplări din noaptea soarelui de lapte** — cartea lui George Bălăiță ne procură și astfel de întrebări. Prozatorul a avut ambiția artistică a unei scrieri ample, deci greu de condus, plină de subtext și supratext pe care s-o ducă victorios la bun sfîrșit, ceea ce a reușit. Il credem însă pe scriitor mai aproape de sondajele psihologice și de fantasticitatea gogoliană, la care revine adesea în roman, decît de moderna formulă a romanului-anchetă care-i dezvăluie și incapacitatea de a inventa în planul epicului propriu-zis, carență divulgată și de prozele anterioare. Chiar dacă romanul său are o mai mare fluență decît multe altele apărute înaintea lui, chiar dacă e mai adevărat decît ele, mai roman, în creația epică identitatea de situații și de rezolvări este resimțită ca o lacună.

Cartea de remarcabile însușiri scriitoricești, **Lumea în două zile** il readuce pe George Bălăiță între prozatorii noștri de prim interes.

M. Ungheanu

proză

O privire ironic — moralizatoare

La apariția, în 1971, a volumului „Provinciale", critica remarca cu plăcută surprindere la Valentin Șerbu siguranța deplină și eleganța frazei, desigur rodul unei îndelungate elaborări creatoare. Această impresie este confirmată de lectura volumelor care au urmat debutului, „Expediția" (1972), „Dezacorduri" (1973), „Figuranții" și „Baltazar" (1975) definitivează imaginea unui prozator preocupat indeosebi de aspectul stilistic, îndrăgostit de cuvinte, așa cum sînt și „eroii" cărților sale. Personajele lui Valentin Șerbu sînt stăpînite de o nepotolită nevoie de exprimare. Oricînd ele sînt în stare să înalțe, cu risipă de argumente, adevărate edificii filozofice, să rostească convingător pledoarii în favoarea celor mai năstrușnice idei. Astfel, Baltazar dezvoltă neabătut teoria importanței capitale a ceaiului pentru progresul omenirii, iar August-Claudiu (din „Figurantii") are o viziune cu totul personală asupra structurii atomice a universului, actul cunoașterii fiind pentru el rezultatul firesc al climatului de înțelegere stabilit între atomi. Cei reuniți în „Casa Vesper" — locul de desfășurare al acțiunii din „Figuranții" — oferă tabloul dezolant al decrepitudinii morale. Incapabili de muncă, trăind din mărunte expediente, ei își consumă existențele în elevate dar inutile discuții. Ridicolul acestor „figuranți" ai vieții provine din dezacordul între capacitatea de speculație teoretică și inconsistența soluției practice. Prăbușirea casei peste locatarii ei, din finalul cărții, sancționează cu asprime un mod de viață anacronic. Construcția romanului este oarecum rigidă, urmind îndeaproape schema clasică. După descrierea cadrului urmează prezentarea succesivă a personajelor care apoi sînt confruntate în limitele spațiului închis reprezentat de Casa Vesper. Disputele dintre suspicioșii membri ai eterogenului grup aduc pe rînd în primul plan scene de mare efect comic (cap. XXI, XXIII) sau portrete groteși (cap. XIX) adecvate ciudățeniei personajelor. Același tip de erou, caracterizat prin bizareria comportamentului, ne întîmpină și în „Baltazar", cel de-al doilea roman din volum. Există totuși aici o diferență de nuanță și ea ține de atitudinea autorului. Violența necruțătoare a satirei din „Figuranții" este înlocuită de subtilitatea ironiei, îngăduința se substituie intransigenței. Baltazar, apologetul miraculoaselor virtuți ale ceaiului, și companionul său Panait alcătuiesc un cuplu ale cărui întîmplări stirnesc risul dar și compasiunea. Ei au ceva din inocența și tristețea eternului învins. Sfidînd parcă bunele lor intenții, orice inițiativă sfîrșește prin a deveni un lamentamil eșec. Situațiile hilare predomină, dar o undă de duioșie este mereu prezentă, avertizînd că dincolo de modul coricatural de tratare al personajelor, autorul îi acordă lui Baltazar cel puțin circumstanțe atenuante. Și pentru acesta, ca și pentru ceilalți, conversația este singurul „modus-vivendi" posibil. Pentru că, deși înarmate cu informații din cele mai varii domenii, personajele lui Valentin Șerbu sînt inapte pentru acțiune. Existența lor devine un șir de iluzii construite și anulate doar la nivelul limbajului. Autorul nu scoate de aici o tragedie a comunicării ci exploatează mai ales comicul situațiilor burlești, găsind, de cele mai multe ori, accentele potrivite. Privirea ironic-moralizatoare pe care o îndreaptă asupra lumii personajelor desprinde elementele necesare alcătuirii unor portrete ce se reține prin precizia desenului.

Păcatul cel mare la acest interesant prozator este acela că expresia strălucitoare îmbracă, uneori, o substanță nesemnificativă. O echilibrare a acestui raport ar elimina senzația de artificios și ariditate, dînd prozei lui Valentin Șerbu vigoarea a cărei lipsă o resimte.

Valentin F. Mihăescu

critică

O monografie tradițională

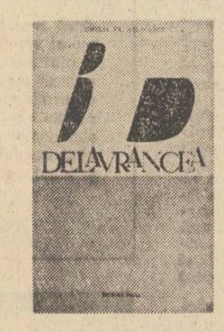

Monografia Emiliei St. Milicescu este, fără indoială, una de tip tradițional, înțelegînd prin aceasta o abordare pozitivistă, ipoteza critică corectă, fără deosebită adîncime, însă, fiind susținută de o informație abundentă pînă la pedanterie. Autoarea inventariază și descrie pe larg utilizînd și bogate informații paraliterare — documente, scrisori, interviuri, mărturii ale prietenilor etc. — motivele și temele operei lui Delavrancea. Cercetare utilă pentru istoria literară, nu suficient de convingătoare însă pentru critica literară. Deoarece se pare că ambiția autoarei era aceea de a readuce în actualitate printr-o imagine nuanțată, complexă, un scriitor care nu a beneficiat de o posteritate critică prea fericită.

Un prim capitol, „Puncte de vedere contradictorii", este menit tocmai a prezenta receptarea scrierilor lui Delavrancea în epocă și apoi în interpretările ulterioare. Este un traseu destul de sumar, punctînd doar cîteva repere, ce-i drept esențiale din evoluția exegezelor dedicate lui Delavrancea.

Autoarea incearcă în spirit polemic să demonstreze că în general critica a fost destul de superficială și de nedreaptă în judecățile sale. Fiind în parte de acord cu afirmațiile sale, trebuie să subliniem totuși că argumentele aduse în discuție, menite a susține pledoaria, sînt mai mult de ordin afectiv, autoarea nereușind să se detașeze suficient de subiectul cercetării, pentru a impune o analiză în spirit obiectiv, critic.

Următoarele capitole „Rădăcini ; orizonturi" și „Primatul capodoperei", prospectează universul formativ al scriitorului, dualitatea personalității sale oscilînd între rafinament, trăsătură evidențiată și de Călinescu, și manifestări sentimentale de o mare intensitate. De asemenea, sînt expuse concepțiile estetice ale lui Delavrancea, aprecierea deosebită pe care o avea pentru folclor, pentru limba populară, pe care de altfel a prelucrat-o nu de puține ori în basme sau în unele din nuvele. Interesantă de asemenea ideea sa cu privire la operă, ca produs elaborat controlat de inteligența artistică și nu ca zvîcnire spontană.

Capitolul cel mai cuprinzător, „Oglinzile operei", studiază în mod descriptiv universul artistic : nuvele, poeme în proză, dramaturgie. Sînt analizate, astfel, „Elementul fantastic și simbolul în funcție realistă", „Peisajul și funcția sa în ansamblul imaginii artistice". „Lumea eroilor lui Delavrancea", „Dragostea și moartea", „Zona subconștientului și a oniricului" etc. Ce-i drept, uneori titlurile sînt cam pretențioase și ușor exagerate, atît pentru modelul critic cît și pentru substanța operei lui Delavrancea. Astfel cu mare greutate s-ar putea vorbi de fantastic în sensul corect al termenului în proza sa, iar abordarea „subconștientului și oniricului" este, de fapt, o cuminte înregistrare a motivelor în ciuda cărții lui Bachelard și Pöe. Se conturează totuși o imagine mai complexă și mai completă a unui scriitor care s-a identificat prea mult cu autorul doar al lui „Hagi Tudose" sau „Domnul Vucea".

O necesară incursiune într-un domeniu mai puțin cunoscut al scriitorului, oratoria, „Structuri stilistice în elocința lui Delavrancea", încheie această monografie care, fiind concepută ca o replică la tendința unor critici de a minimaliza creația lui B. Șt. Delavrancea (a se vedea Al. Săndulescu, „Delavrancea" 1970) supralicitează uneori valoarea lui estetică. De asemenea, ar fi fost de dorit o evaluare în contextul literar al momentului 1900.

Paul Dugneanu

aqua forte

Nici legendă, nici adevăr

● *Mult apreciata revistă „Manuscriptum" a publicat în cel de-al doilea său număr din 1975, un pretențios studiu semnat de C. Popescu-Cadem, menit, după părerea autorului său, a face lumină deplină într-unul din capitolele discutate ale biografiei lui Arghezi și anume : locul nașterii și părinții marelui poet.*

Calificînd părerile cîtorva biografi drept mostră de „impresionantă credulitate", semnatarul articolului opune, în urma unor cercetări migăloase, o altă ipoteză, pe care o și demonstrează într-o manieră absolut impresionantă.

Se afirmă că Tudor Arghezi ar fi bucureștean get-beget, că nu a avut olteni în familie, că este fiul legitim al lui Nae Theodorescu — sergent de jandarmi călări — și al soției sale Maria, iar ziua nașterii nu ar fi 21 mai 1880, ci 23 mai 1880. In ce privește posibila existență a Rozaliei Arghezi, ea este negată cu desăvîrșire prin documentele fotocopiate ori transcrise de autor pe cîteva pagini. Numai că, prins în vîrtejul descoperirilor, Popescu-Cadem cade victimă bunelor sale intenții sau goanei după o rapidă celebritate. Iată cum :

In presupusul act de naștere al poetului se poate citi clar : „Din anul una mie opt sute opt zeci, luna mai, ziua 24, la ora 12 și jumătate din zi. Act de naștere copilului Ion de sex masculin, născut în București, ieri la ora 6 a.m. în casa părinților săi din suburbia Icoanei, strada Țărani nr. 46, fiul legitim al domnului Nae Theodorescu de ani 31, comersant și al doamnei Maria, de ani optsprezece (s.n.) etc.,

Deci două lucruri „lămurite" : Ziua nașterii și părinții. Iar Popescu-Cadem merge mai departe, cercetînd registrul stării civile, pentru căsătoriți din care transcrie cu seninătate : „Din anul una mie opt sute șapte zeci și cinci. (...). Act de căsătoria domnului Nae Theodorescu, în etate de 25 ani, flăcău, sergent major în jandarmi călări (...) cu domnișoara Maria Iliescu în etate de șase spre zece ani trecuți, etc.

Acum se naște o întrebare care anulează eforturile autorului : dacă Maria Iliescu avea în 1875, 16 ani, cum a fost posibil ca în 1880, cînd s-a născut fiul ei Ion, să aibă doar... 18 ?

Dar Popescu-Cadem merge mai departe. El descoperă alte documente și deci, dacă pe o pagină „mama" lui Arghezi se numea Maria Iliescu, pe următoarea pagină o cheamă Maria Niță, iar din lecturarea celeilalte rezultă că numele adevărat ar trebui să fie Maria Birjaru. Pe scurt, nimeni nu poate înțelege nimic ; ba, mai mult, înseamnă că poetul habar nu avea cine îi erau părinții și bunicii, că nu avea strop de sînge oltenesc în vine și că nu știa nici măcar cînd s-a născut din moment ce spunea că a văzut lumina zilei „la 21 mai (Sf. Constantin și Elena)". Păcat că această „descoperire" n-a fost făcută mai devreme ca să afle și bietul Arghezi de unde purcede și cine i-a fost mamă.

Evident, articolul cu pricina pornește de la o confuzie, oferind cititorilor date despre un oarecare Ion Theodorescu, așa cum a subliniat în „Luceafărul" din 6 septembrie 1975, cu alte argumente Vasile Gh. Șega.

LIVIU GRĂSOIU

prezențe

Gong la „Rotonda 13". Evocare G. Bacovia

Muzeul literaturii române reia, la 15 septembrie 1975, la sediul său (orele 19) cunoscuta seară de amintiri și evocări literare „ROTONDA 13". Subiectul inaugural : G. BACOVIA, cu prilejul împlinirii a 94 de ani de la nașterea scriitorului. Participă Acad. Mihai Beniuc, Radu Boureanu, Al. Piru, Romulus Vulpescu, Petre Pascu, precum și Agatha Grigorescu-Bacovia. Prezidează : Acad. Șerban Cioculescu.

Realitatea cărților

Urmare din pag. 1

în jurul meu vrea să devină subtilă, dar eu mă tem de subtilitate mai tare decît de ciumă. Aș vrea să fiu timplar, agricultor, contabil, gazetar cu ziua, șofer, dar nu literat. Am văzut, în Franța, un ocnaș cum a ajuns peste noapte scriitor celebru, dar nici un literat n-a putut deveni vreodată artist. Nimic nu m-a umilit mai tare, în urmă cu cîtiva ani, decît o cerere a lui Bacovia, aflată la casa memorială din Bacău. Marele poet își făcea autobiografia și așternuse pe hîrtie toate ocupațiile sale mărunte, de o viață, ultind să adauge că a scris versuri. Abia în ultimul rînd pomenește că a publicat „ceva" prin ziare și la edituri. Sigur că da, Bacovia a fost contopist și avocat fără practice, a lucrat prin birouri de ministere, fiind umilit de orice șefuleț. Poet se născuse prin însăși umanitatea sa, n-a devenit niciodată, și această calitate nu-și avea locul în autobiografie, decît poate pe fișa medicală.

Există la noi o spaimă de a fi altceva decît scriitor, poate și datorită relațiilor dificile cu revistele literare și cu opinia critică. Un scriitor care nu frecventează cercurile literare este neglijat, de obicei, este privit de sus și nu rareori i se pomenește numele în contextul batjocoritor al ocupației lui, care poate fi dintre cele mai umile. In anii șaizeci l-am cunoscut, de pildă, pe Constantin Știrbu din Brăila. Fiind la Oradea, poetul Alexandru Andrițoiu mi-a dat niște coli mari, pe care tremura un scris halucinat, cu caligrafia stranie. Erau vreo douăzeci de poeme tulburătoare, cum nu mai citisem de mult, cu un pathos de om care privește în absolut. L-am și întîlnit apoi pe autor. Era mai bun decît noi, mai sincer și mai curat. Infirmitatea îi dădea o acuitate extraordinară a lucrurilor și în același timp o îngăduință cum nu cred să fi avut nici înțelepții din vechime. A publicat o carte cu care am mers eu însumi prin redacții, rugînd pe cîtiva critici să o citească. Nimeni n-a vădit nici cea mai elementară curiozitate. Nu mai știu ce s-a întîmplat cu el, iar de curînd Laurențiu Ulici mi-a spus că ar fi murit. A scris cineva despre el ? Unde îi sînt poemele rămase ? Aș vrea să rămîn contemporanul lui Constantin Știrbu. Sînt mîndru că am dat mîna cu el și că am fost dintre cei care i-au citit versurile și l-au iubit.

Scriitorii adevărați par mai ușor de suportat în istoria literaturii. Se întîmplă citeodată să avem contemporani incomozi, a căror operă nu se supune „sistemei" critice obișnuite. Ion Lăncrănjan este unul dintre acești autori. Aș putea să dau dreptate criticilor : scrie greoi, nu are stil, este uniform, brutal ș.a.m.d. Puteți să continuați cît doriți lista atributelor negative. Cred totuși că are un har incomparabil, care definește dintr-o dată o realitate majoră. Citești cartea și spui că așa este și începi de aici discuția. Nu este ăsta semnul valorii ? Nu mai interesează dacă autorul scrie bine sau nu, ci interesează ce spune cartea respectivă. Simplitatea narațiunilor lui este atît de mare, încît îți trebuie forță numai ca să ți-o asumi. Subiectele acestea elementare sînt, de asemenea, apanajul creațiilor monumentale. Iar un critic, spunea că asemenea povești îl fac să rîdă !... Așa stînd lucrurile, sînt sigur că va muri de ris, dacă i se va întîmpla să citească **Hamlet.**

Sper să nu fiu înțeles greșit ! Nici nu-mi trece prin cap să mă refer la criticii literari, la persoane, între care există de altfel cetățeni stimabili, ca în orice întreprindere omenească. Am în vedere o atitudine față de realitatea literară, o privire superficială, care nu își asumă cartea ca pe o formă de viață. Din păcate, s-a generalizat, printr-un fals, o familiaritate joasă cu opera literară, un fel de sos cultural, din care lipsește cultul solemn al faptului artistic, înțeles ca expresie esențială a vieții. De aici o formă a criticii curente, un mod superficial de a discuta despre ceea ce „ți se pare" în cartea respectivă. In ceea ce-l privește pe scriitor, am în vedere o etică fundamentală a gestului creației, în afara căreia nu se poate naște nimic. Autorul **Istoriei literaturii române** a fost uneori greșit înțeles, pentru că mișcarea pură pe care o contempla de sus însemna la el tocmai „conținutul" vieții, era esența realității. Știu că epigonii nu citesc cu atenție, nu asta mă surprinde, ci faptul că falsul se întinde. Autorul de cărți vrea un singur lucru : să fie crezut. Gloria cea mai mare la care poți visa ca scriitor este să ajungi la fel de popular ca Dumas, ca să nu mai spun ca Dickens sau ca Tolstoi, care sînt culmi de neatins. Dau toate cărțile de critică pentru o singură pagină din **Oliver Twist !**

La ce bun să vorbești despre cărți ? mă întrebam adineaori. Ele trebuie trăite, atunci cînd le scrii, ca și atunci cînd le citești. Numai așa reprezintă ceva important în viața noastră. Dar astfel încetează de a însemna fenomen pur estetic. Eroarea de a sublinia în mod conștient ficțiunea, de a ști că nu este adevărat, a devenit chiar de bon ton. Este considerată adevărată trăire estetică, demitizare. Ei bine, nu ! Pentru mine cărțile există, în realitatea lor. Pe mine mă interesează ce spune **Iliada** și cred în ceea ce se petrece acolo. Și nu mă rog de nici un om de gust să mă ierte pentru asta.

Aptitudinea de luptător

Urmare din pag. 1

ce prietenilor, argumentate cu o rară forță intelectuală și persuasiv afectivă, de parcă spiritul ei nu-i locuia corpul ci era pretutindeni, acolo unde era nevoie de el ; ca în libertate din închisoare se ridica deasupra temporalului, continua misiunea sa istorică de care se simțea chemată.

In Utopia sa, Thomas Morus spunea un adevăr vechi, foarte vechi dar valabil și astăzi : „niciodată societatea nu va deveni bună dacă indivizii ei, în mod individual, nu vor face eforturi ca ei înșiși să se desăvîrșească".

Ideea aceasta există în conștiința oamenilor, dar mai ales a luptătorilor, e darul lor, al naturii lor bune, ca un revers la ordinea realului, ca un paradox menit să demistifice relațiile false de pe lume. Roza Luxemburg din tot ce făcea dădea impresia că e o natură deosebită : avea imaginație, bunătate, compasiune, mare discreție. Un simț al vieții care o făcea să trăiască din închisoare chiar evenimentele cosmice. Iată ce-i scrie ea prietenei sale, Luise Kautsky, din închisoarea Vronke în anul 1917 : „Nici nu știu dacă voi cu multiplele voastre griji ați prins de veste că în cursul anului trecut s-a făcut o descoperire epocală : englezul Walkey cică a descoperit „centrul Universului", și anume steaua Canopus în constelația vasului Argo, în emisfera de sud, care se află la o depărtare numai de cinci sute de ani lumină de noi, fiind cu circa 1 1/2 milion mai mare decît Soarele."

Ideea inegalității sociale o obseda, ideea dreptății o lumina. Era inspirată ca un artist, ca un om de știință : prevedea din închisoare, muncind la opera ei (căci nu găsea nicăieri că e lungă sau imposibilă viața), momentele viitoare ale luptei sale, prevedea chiar mistuirea ei rapidă în focul acestei bătălii, era oricînd pregătită să-și asume riscul ideilor sale.

„Revoluția e un act de anvergură istorică mondială, ale cărei urme nu se vor șterge nici după milenii. Mă aștept la evenimente mari în anii ce vor urma. Draga mea, fii calmă și dîrză și fii veselă orice s-ar întîmpla." Intr-adevăr ea răminea dîrză, calmă și veselă în toate împrejurările grele ; pînă la moarte așa a fost. Era mereu mulțumită că globul pămîntesc se mișcă, avea momente cînd îi mulțumea ca și cînd ea însăși s-ar fi aflat la înălțime stelară comunicînd de acolo cu planeta. Această stare de spirit rămîne mereu ca un etalon de moralitate, de trăire a vieții, pentru ființa excepțională care s-a stins ca un adevărat martir al ideilor care o animau.

Poezie și opțiune politică

Urmare din pag 1

Magdei Isanos (poezia face parte din volumul **Cintarea munților — 1945**) : „Aștept anul unu. / Anul păcii între popoare, / Ale isoriei mari abatoare / vor fi dărîmate. (...) / Frate, să nu mai avem amintiri / și visuri șovine. / Tu făurești unelte ca și mine. / Lucrezi pămîntul. Poate scrii cărți. / Sunt vetre sărace și-n alte părți / de lume, și eu te cunosc după față / că-n fiecare zi te scoli de dimineață, / și seara te culci tîrziu" **(Aștept anul unu).**

In altă poezie este înălțat îndemnul patetic la luptă, poeta exprimînd dorința jertfei de sine, metaforă caracteristică a dorinței de contopire cu masele aflate în mers spre o altă etapă istorică : „Oameni, porniți ! / După pilda șuvoaielor revărsate, / porniți ! / Știu că nu vi-i teamă de moarte, / căci moartea pentru voi e-o laudă. / Atunci de ce stați ? / Iată : dac-aș ști că, murind eu, / ați porni mai degrabă, / pumnalu-i gata. / Oameni dați-mi drapelul". **(Nu pot înțelege de ce...)**

Vizionară, poeta construiește și imagini ale viitorului de aur : „Ți-am împletit steaguri și minuni / pentru ziua cînd te vei ivi, / mirată, pe creștetul munților, / printre steaguri și minuri". **(Testament pentru fata mea).**

Francheța opțiunii unită cu sensibilitatea feminină dau liricii Magdei Isanos un prestigiu aparte. Moartea prematură a poetei adaugă lecturii actuale a poeziilor acestora simple și sincere o aură în plus.

Intr-un remarcabil eseu intitulat **Fapt istoric, fapt literar** (în **Secolul XX**, nr. 6—7/1971), Ștefan Aug. Doinaș propune cîteva disocieții în legătură cu relația dintre eveniment și literatură. Astfel, evenimentele sînt împărțite în două mari categorii : trăite și asumate, iar atitudinile scriitorului în fața evenimentului istoric sînt considerate a fi de participare sau de păstrare a distanței (reale sau morale) : „Dacă evenimentul biografic, încorporat artistic, respiră prin toți porii autenticitatea trăirii lui mediate sau imediate, evenimentul istoric asumat conferă operelor ce-l zugrăvesc o pronunțată pecete ideologică : autorul recurge la trama unor evenimente din trecut pentru a exprima, și uneori a soluționa pentru sine și alții, prin intermediul lor, o problemă ardentă a timpului său. Prezentul istoric în care se desfășoară acțiunea este incendiat de văpaia prezentului în care trăiește autorul".

Aceste considerații sintetizează cu precizie și una dintre ipostazele principale de întîlnire cu evenimentul istoric ale poeziei românești contemporane.

★

Trecerea fulgurantă prin poezia românească a lui Nicolae Labiș conține poate în modul cel mai semnificativ această relație dintre eveniment și literatură. Patosul adolescentin, capacitatea de a vibra afectiv în fața unor idei și evenimente politice — unice în poezia lui Labiș — provin tocmai dintr-un impact cu evenimentul. Un eveniment covîrșitor este războiul (a cărei extraordinare conține și alte forme ale răului social). Iată un fragment din **Blestem** (din volumul **Primele iubiri, 1956**), ce încheie pe un ton înalt rememorarea morții bunicului la Mărășești și schilodirea tatălui în cel de al doilea război mondial, condamnînd inumanitatea fascismului : „Eu vă blestem în numele durerii / Ce-a ros din noi cu asprii ei acizi. / Vă pălmuiască minecile goale, / Zbătute-n vînt, a mii de invalizi. / Bucatele vă singereze-n gură / Și groaza să vă ciocănească-n uși ! / Să vă frămînte visele, cu ură, / Scheletele flăcăilor răpuși !"

A doua mare coloană de susținere a poeziei lui Labiș o constituie evenimentul revoluției (afirmînd aceasta, lărgim accepția conceptului de eveniment : nici războiul și nici revoluția nu pot fi localizate strict, ele ocupînd un spațiu istoric întins ; simbolistica lor este însă echivalentă cu aceea pe care un eveniment concentrat pe spațiul unei singure zile o conține). Ca și războiul, în poezia lui Labiș revoluția este simplificată în sens mitic, rolul ei fiind acela de perpetuu catalizator liric, o permanentă relație legînd sensibilitatea poetului de ea. Revoluția, comuniștii sînt concepte centrale, în jurul cărora poetul își înalță construcțiile sale lirice. Sentimentul dominant al lui Labiș este — corelativ evenimentului atoatemodificator al revoluției — unul al transformării rapide, al drumului vertiginos spre atingerea idealului. Romantic, dar fără să fie atins de titanism orgolios, poetul exprimă crezul său comunist, contopindu-se cu vremea vertiginoasă pe care o trăiește : „Sîntem în miezul unui ev aprins, / Să-i dăm a-nsufletirii noastre vamă, / Cei ce nu ard dezlănțuiți cu noi / In flăcările noastre se destramă". **(Era entuziasmului).**

Citeva poeme memorabile sînt închinate comuniștilor, oamenii care au înfăptuit revoluția : „Bucurie, durere, în tine se-mbină — / Blîndă lumină — tăioasă lumină — / Naltă vibrație împrăștie-n fire / Și pentru crestere, și pentru pieire, / Vibrație pentru zidiri de granit, / Vibrație pentru un om obidit, / Vibrație pentru visare, / Inimă, lacrimă, floare, / Pentru greșeală, pentru păcat, / Pentru speranță, vibrație, / Pentru ale dansului ritmuri și grație, / Pentru dansul de flăcări și roți — / Nimic pentru tine, tot pentru toți". **(Comunistului).**

Ca și la alți poeți din aceeași familie de spirite, la Labiș, apare, alături de contopirea tumultuoasă cu aspirațiile colectivității și sentimentul specific al pătrunderii într-un regim existențial și creator care pretinde o atenuare a propensiunilor subiective ale propriei personalități. Este o sursă lirică inepuizabilă, ce se adaugă retorismului imanent al poeziei politice și îl înnobilează în sens artistic.

arhiva «Luceafărului»

Deoarece multe texte ale scriitorilor români iluștri stau risipite prin presa provincială a vremii încercăm aici să atragem atenția asupra a ceea ce se pierde în colecții ignorate, nerăsfoite de nimeni. Convingător în acest sens a fost **Centenarul presei ialomițene,** sărbătorit în mai la Slobozia, inițiativă care a avut ca urmare imediată descoperirea unei vii activități de presă acolo unde puțin s-ar fi așteptat, și care a evidențiat bogăția sumarului unei reviste de cultură și literatură intitulată **Pământul,** care apărea la Călărași între cele două războaie mondiale. În genere, istoricul literar se adresează atunci cînd reconstituie viața spirituală a unui scriitor mai ales publicațiilor centrale, și de mare prestigiu și de mare audiență. Iată însă că într-o revistă mărginașă descoperim o vie dinamică a ideilor, un spirit superior în punerea problemelor, colaboratori dintre cei mai prestigioși. Cîți știu că în această neconsultată, dar impozantă revistă, **Pământul,** sînt tipărite opinii de un interes literar nealterat semnate de Mihail Sadoveanu, E. Lovinescu, Panait Istrati, Gala Galaction, Cezar Petrescu și cîți alții ? Facem loc aici acestor texte ca și inedite încercînd să sugerăm prin ele o direcție de cercetare. **Red.**

Anchetele „Pământului"

Apărut la Călărași – Ialomița –, între anii 1932–1943/44, periodicul „Pământul" a încercat să reunească în paginile sale aproape întreaga suită a personalităților culturale românești, cu deosebire scriitori, dintre cele două războaie mondiale. Numai această informație lapidară, credem, poate stîrni interesul asupra periodicului pomenit. Mulțumind revistei „Luceafărul" pentru găzduirea acestor rînduri, vom prezenta cîteva fragmente din revista „Pământul", încercînd să ilustrăm prezența ei pe drumul cărții, fragmente pecare le dorim argumente menite a semnala tomurilor de specialitate activitatea literară a revistei în perioada interbelică. Cu atît mai mult cu cît, anul acesta, presa ialomițeană, împlinește o sută de ani de la intemeiere.

Ne-am oprit, la anchetele „Pământului", anchete declanșate în două direcții : condiția scrisului literar românesc și a scrisului publicistic. Din considerente lesne de înțeles, vom alege prima direcție, firește, selectînd răspunsurile, întrucît acestea acoperă zeci de pagini, cu sentimentul că valorificăm documentele de istorie literară.

Inițial, voiam să ne oprim numai asupra anchetei privind condiția romanului românesc, anchetă prilejuită de sărbătoarea cărții, ocupînd 5 din cele 6 pagini ale numărului 101—102/12 mai 1935, prelungindu-se și în numărul următor din 27 mai, același an. Cum însă ancheta respectivă succede pe cea din anul 1934 (nr. 68–69/12–19 mai), intitulată „Scriitorii despre ei și despre carte" și precede o alta, din 1936 (nr. 133–135/mai), sub același titlu : romanul românesc, vom reuni răspunsurile, cu indicația anului respectiv, separînd numai întrebările formulate de către redacție.

I. A.

1934

1) Care vă este cea mai dragă (lucrare n.n.) din opera dv ?
2) Cine a omorît nuvela : scriitorul, publicul sau războiul ?
3) Dacă și în ce măsură gustul publicului v-a influențat în creația de artă ?

PANAIT ISTRATI

1) „Nu importă preferințele pe care un scriitor le are pentru una sau alta dintre lucrările sale, ci nota dominantă ce se degajă din întreaga sa operă. O carte poate fi foarte reușită din punct de vedere artistic și nulă din punct de vedere al tendinței de desăvîrșire sufletească a omului.

Pe mine nu mă interesează decît această din urmă latură a operei de artă. Nu concep frumosul în artă independent de atitudinea artistului și a operei lui față de cruda, nedreapta și umilitoarea stare a omului strivit de societate.

Așa că nu-mi e „dragă" decît aceea dintre lucrările mele în care am reușit mai mult să dovedesc cît de revoltătoare și degradantă e înjosirea omului de către om. Cititorul poate să aleagă el singur.

2) Nu numai „nuvela", ci arta în general a fost ucisă de citeșitrei acești factori : publicul, artistul și războiul. Cum ? Dezvoltînd în omenire instinctele bestiale și nimicind sentimentul de justiție și de generozitate.

3) Gustul publicului (zis mare) în materie de artă n-are absolut nici o influență asupra creației mele literare. Nu trebuie uitat că aveam 40 de ani cînd, în 1924, publicam **Kyra Kiralina.** Eram deci un suflet format, știam ce voiam. Și de atunci nimic nu m-a putut schimba, nici succesele, nici amărăciunile din ce în ce mai mari.

GALA GALACTION

1) „Scriitorul seamănă foarte mult cu un părinte cu numeroși copii. Îi iubește pe toți. Ba se întîmplă uneori fenomenul cunoscut : iubește mai mult pe copilul venit pe lume mai dezarmat și mai slăbuț decît ceilalți — așadar, cartea care a fost mai puțin înțeleasă și mai puțin sărbătorită decît alte surori ale ei.

2) Este o iluzie a vremii noastre. Nuvela trăiește și va trăi de-apururi. Astăzi, orice scriitor, fiindcă trăim sub zodia romanului, își supraalimentează subiectele de nuvelă pe care le are și le scoate în tîrgul cărților grase și camuflate. Dacă te uiți bine, multe din romanele de azi (cu ceva reduceri și regim sever) sînt tocmai nuvelele de altădată. Nuvela **Paraziții** a lui Delavrancea sau **Sultănica,** dacă s-ar fi născut azi, ar fi fost supuse la regimul nostru de supraalimentare și ar fi ieșit romane.

Este cu neputință să fixezi pe unde trece granița dintre nuvelă și roman. Nuvela este o răzeșie. Romanul este o răzeșie, ridicată pînă la întinderea unei moșii...

În ceasul de față, pentru cuvintele multe și greu de descurcat, toată lumea vrea romane, în frunte cu editorii. Bieții scriitori și-au pus nuvela la îngrășat ! Mîine, împrejurările vor fi altele. Favoarea publică se va întoarce iarăși spre svelta nuvelă. Și scriitorii vor începe din nou să adore simplitatea și sobrietatea ultimului dintre **Abenceragi.**

3) Mi se pare că, tratînd întrebarea a doua, am răspuns, în general, și la întrebarea a treia. Și scriitorii și toată lumea se află, în mii de chipuri, solidari și întrețesuți unii cu alții. Scriitorul este la fel cu teiul și cu bradul. Acești copaci culeg din pămînt și din atmosferă elementele hrănitoare, ca pe urmă să dea atmosferei parfumul lor specific, iar pămîntului despuetura lor anuală. Scriitorul este înrudit de ambianța socială și înrudește apoi această ambianță.

Eu unul socotesc că scriitorii puternici trebuie să se ridice deasupra lumei lor și să dea cu generozitate mai mult decît au primit. Deși, știu bine că mă deosebesc din acest punct de vedere de mulți confrați, eu cred și predic neîncetat că scriitorul trebuie să-și depășească mediul și să facă din literatura lui o torță binefăcătoare, pentru întunericul din suflete.

Gustul publicului — oricît de puternic — trebuie înfruntat și disciplinat. Dacă la o masă cu lăutari, comeseni, încălziți de vin, pot să ceară bieților cîntăreți și cîntece decoltate — și, sărmanii, se vor executa — nu tot așa trebuie să fie cu scriitorul, care are, a avut, va avea de-apururi, în societatea omenească, chemarea și vrednicia vechilor poeți-profeți".

1935

1) Credeți că literatura românească suferă de inflație de romane ?
2) Literatura noastră a realizat tipul romanului de mare circulație, care să poată fi exportat ?
3) Poeții se plîng că romanul a omorît poezia. Care este opinia dv. asupra acestei probleme ?

MIHAIL SADOVEANU

La ancheta „Pămîntului", marele prozator de la Iași a răspuns cu scrisoarea de mai jos, cu care deschidem coloanele acestui număr închinat în întregime romanului românesc :

Stimate domnule Cialic

La întrebările pe care mi le pui cu privire la roman și poezie am răspuns întrucîtva altei publicații, ce urmează să apară tot de „Săptămîna cărții", așa încît îmi vine greu să reiau chestia, ca să spun aceleași lucruri. Aș putea să adaug că poezia va avea iarăși timpul său, cînd va veni iarăși vremea și se va potrivi să fie și poetul ; că pretenția de a exporta romane nu o găsesc întru nimic justificată, deoarece produsul trebuie să rămîie o marfă națională ; și ca să se ivească în străinătate curiozitatea de a-l cunoaște, ar trebui să expediem în primul rînd griu și porumb, petrol și pește, și să creem aici în țara nouă o putere vrednică de interesul oamenilor. Cînd vom fi interesanți și redutabili prin altele, atunci curiozitatea lumii va veni și către manifestarea artistică ; căci nu trebuie să voim noi, ci trebuie să voiască alții, să cunoască atare manifestări și chiar atunci, în mare măsură lucrul se va produce din curiozitate ; căci nici englezii, nici francezii nu sufăr de deficit, nici calitativ, nici cantitativ, în materie de romane și se pot mulțămi foarte bine cu ceea ce au. Un cititor englez nu simte, cu drept cuvînt, nevoe de un roman francez. Tot așa de puțină nevoe are un francez de literatură engleză. Tîrgul literaturii străine în Franța — cu rarisime excepții — e deosebit de modest. Pentru puținii cititori de elită curioși, din străinătate, va veni și timpul romanului nostru, concomitent cu alte afirmări serioase în alte domenii.

Adaug cîteva rînduri închinate memoriei prietenului Panait Istrati :

„Împrejurările au făcut să nu fiu lîngă Istrati la eliberarea lui definitivă din suferință sau, mai curînd, la evadarea lui dintr-o lume în care a căutat dreptate pentru cei obijduiți, din care se trăgea. (...)

Noi, românii, avem cusururile și calitățile sentimetalismului nostru și prin acest sentimentalism Panait Istrati a fost fratele nostru cel mai bun. Istrati avea și calitatea sau defectul de a nu fi discret ; din pricina asta și-a atras dușmanii și prietenii care s-au răsucit și s-au contrazis ; el, însă, a rămas statornic, credincios impulsurilor inimii și sincerității.

Aș fi vrut să-i string mîna și să-i spun : la revedere. La revedere, într-o creangă, într-un sbor de pasăre, într-un zîmbet de floare din locurile pe care le-am văzut împreună, cînd el s-a întors din pribegia lui din străini. Atunci îl întîmpinau pretutindeni urletele celor care nu-l cunoșteau și nu-l înțelegeau. A venit la Iași, unde-l chema primul cuvînt frățesc : cu scriitori și prieteni de aici a făcut cea dintîi expediție în pămîntul părinților lui, cînd s-a produs în el apelul mistic către ai săi.

Aș fi vrut să-i pun mîna pe frunte, ca să nu plece dincolo neliniștit. Într-o mie de veacuri lumea va fi ceva mai evoluată în înțelegere și iubire. Vom avea timp să așteptăm asta împreună, în somnul cel mare, pe cînd zîmbetele și ochii noștri, în forme noi, în generațiile de atunci, se vor desfăta la aceleași soare.

I-aș fi spus, în clipa odihnei : ai iubit mult, trebuie să ți se ierte. Iartă-i și tu pe cei care te-au îmbrățișat întîiu, ca să te lovească pe urmă ; și pe cei care te-au lovit fără a te cunoaște și ți-au întins după aceea mîna, cunoscîndu-te tot așa de puțin. Iartă-i, pentru că sînt și ei oameni și nu știu ce fac. Cum Dumnezei nu pot fi, vor rămîne totdeauna așa. Iartă-i și pe cei care se bucură de lucrurile lumii pe nedrept, în dauna umilitilor și ofensaților, căci în noaptea asta sau în alta va veni asupra lor îngerul negru și li se va opri bucuria. Iartă-i pe cei care nu guvernează bine, căci și ei vor trece. Iartă-i pe toți ; uită toate ; adă-ți aminte numai de acea clipă cînd, umblînd pe drumurile Moldovei, ne-am oprit subt un încîntător picior de plaiu, în luciri de aur și azur, în preajma Ceahlăului, și cînd, cunoscînd în sfîrșit ceea ce este inefabil și fără scădere în viață și-n moarte, ai îngenunchiat cu ochii în lacrimi și ai îmbrățișat pămîntul. Cu această imagine în ochiul înghețat poți trece dincolo, ca să-ți rămîie argument și apărare. (...)

Felicitîndu-te pentru frumoasele numere ale „Pămîntului", te rog să primești cele mai distinse salutări".

Mihail SADOVEANU

CEZAR PETRESCU

„O inflație a romanului românesc există. Nu mai încape îndoială că e dăunătoare în primul rînd scriitorului tînăr, ademenit de gen, înainte de a căpăta cuvenita maturitate. Căci romanul nu presupune numai talent. Mai are și un complex de experiențe umane, psihologice și sociale. Se pot număra cel puțin doisprezece mari poeți ai lumei, care au intrat și au rămas în universalitate, cu o operă poetică realizată înainte de a fi împlinit treizeci de ani. Cîți romancieri s-au bucurat de același privilegiu ?

Cred că există cel puțin cinci-șase romane românești care ar merita să fie traduse în una din limbile cu mare circulație : engleză, franceză, germană. Au toate însușirile pentru aceasta. Un specific etnic și, dincolo de acest specific, îndestule caractere ale permanentului omenesc. **Ion** al lui Liviu Rebreanu, bunăoară, întrucît e mai prejos de **Țăranii** lui Ladislau Reymont, premiul Nobel de acum cîțiva ani ? **Venea o moară pe Siret,** romanul lui Mihail Sadoveanu, întrucît stă mai prejos de unele romane ale lui Knut Hamsun sau John Boyer ?

Nu cred că romanul a ucis poezia. Disproporția de lecturi a existat întotdeauna și pretutindeni. Edițiile de versuri ale lui Verlaine s-au epuizat în 15—20 ani. Și erau ediții franceze de 7—800 exemplare. În vremea aceasta, romanele lui Zola se tipăreau în 10—15 000 exemplare anual. Înseamnă oare aceasta că romanele lui Zola au omorît poezia lui Verlaine ? Adevărul

e că romanul a ucis nuvela. Adică a atras spre un gen străin de ei scriitorii care ar fi rămas admirabili nuveliști și povestitori, în loc să devină mediocri romancieri. Aci s-a produs într-adevăr un hiatus în istoria literaturei noastre. Nuveliștii și povestitorii au dezertat de pe front. Li s-a părut prea sărac și nevrednic. Inutil să subliniez că a fost o mare eroare. Nuvelistul Cehov, povestitorul Maupassant, Andreiev și Katherine Mansfield au trecut ca atare în universalitate. Și ce prozatori avem noi mai mari decît Caragiale, autorul **Momentelor** și Ion Creangă, cu ale lui simple povești și amintiri ?"

G. MIHAIL-ZAMFIRESCU

„Tare sîntem nestatornici și nu știm ce vrem ! Trăim o epocă a romanului, mai precis, a începutului romanului românesc, așa cum am trăit o epocă a nuvelei și a poeziei. O inflație a romanului ? Dar cîte romane **bune** au apărut, în ultimii zece ani, de pildă ? Firește, s-au scris foarte multe cărți de proză cu minimum 300 de pagini, dar vina o poartă, în primul rînd editorii, cari au ajuns — nu știm prin ce calcul — la concluzia că orice carte se vinde, dacă menționăm pe copertă cuvîntul magic. Dar tocmai această preocupare unică a editorilor și, implicit, a scriitorilor tineri și bătrîni, pentru un gen literar așa de complex și foarte rar realizat, a încurcat cetitorii și, prin urmare, a prejudiciat vînzarea romanului bun. Să nu uităm că, îndeosebi în ultimul an, negustoria a mers cam prost. Va merge și mai prost dacă vom continua pe acest drum. Vom compromite pentru mult timp cea mai complexă și mai cuprinzătoare exprimare literară și atunci iar se va găsi un deștept dispus să afirme că noi, românii, nu sîntem „copți" pentru roman sau că „nu avem calitățile de rigoare" — așa cum se afirmă azi că suferim de o inflație a romanului. Suferind de ușurința cu care lansăm ori sîntem dispuși să acordăm seriozitate unei opinii destul de neserioase. Fapt cert e că nu orice roman apărut poate fi o capodoperă, dar nu-i mai puțin adevărat că dacă editorii ar fi tipărit, cu atenție egală, romane dar și volume de nuvele, nu am fi întîlnit scriitori dispuși să umple o nuvelă cu toate nimicurile posibile și imposibile, pentru atingerea numărului regulamentar de pagini ce ni se pare că asigură oricărei întîmplări (unele din ele admirabile subiecte de nuvelă) prestigiul de roman. În ziua cînd editorii nu vor mai ocoli nuvela, cînd se va face — așadar — o distincție a genurilor, nuveliștii de talent vor ști ce au de făcut, romancierii veritabili vor respira nestînjeniți în munca lor, iar cetitorii nu vor mai șovăi în fața unei cărți, cu frica pe care o au acum de formula magică și falsă a așa-zisului roman...

Da. Au și fost traduse cîteva, din Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu, M. Sadoveanu, Victor Eftimiu, Carol Ardeleanu — ca să nu mai vorbim de Ion Creangă. Lipsește, însă, inițiativa inteligentă, acel ministru al propagandei, capabil să promoveze și să valorifice romanul românesc contemporan și, în genere, orice operă literară de talent. Dar problema aceasta, a tuturor factorilor de propagandă pe care îi avem în străinătate și nu fac absolut nimic din acest punct de vedere, e prea serioasă ca s-o putem lămuri în cîteva cuvinte. Să ne împăcăm cu gîndul că rămînem o rezervă a culturii universale de mîine, cînd apusul falimentar va binevoi să ne caute...

Nu văd cum a putut romanul să sugrume poezia. Pe timpuri, nuvela era în mare cinste la noi și totuși poezia a putut să se manifeste în toată voia. Tot așa de liberă ar fi și acum să se realizeze, dacă ar voi. Faptul că numai romanul s-a vîndut pînă acum în librării, nu cred să aibă o importanță prea mare. Poezia a fost întotdeauna gustată în adevărata ei frumusețe de cei puțini și aleși — prin cultura și sensibilitatea lor — să aprecieze parfumul tare și rar al imaginei sau al abstractului armonizat. Romanul, care se adresează cititorilor comuni, nu i-a putut în nici un caz converti pe acești puțini cu înclinări pentru lectura versului sau a prozei poetice. Pe de altă parte, critici ca E. Lovinescu, Șerban Cioculescu sau Perpessicius, Tudor Vianu sau Pompiliu Constantinescu, pînă la cel mai tînăr dintre ei, Lucian Boz, nu a lăsat niciodată poezia la o parte, ca să se ocupe, în criticile sau în cronicile lor, numai de roman. Dimpotrivă !"

VICTOR ION POPA

„Între cele mai de seamă semne ale veacului nostru, creșterea romanului deasupra tuturor genurilor literare e o dovadă mai mult că ochiul, mintea și sufletul omului nu se mai mulțumesc cu peisagii și acțiuni restrînse. Fiecare vrea să cunoască mai mult, iată, tot. Iar acest îndemn e și el o arătare firească a vastei acumulări de graniți pe care a adus-o noianul invențiilor și descoperirilor din vremea ce-o trăim. Avionul, telegraful, cu și fără fir, telefonia, cu și fără fir, mașina rotativă, cinematograful și televiziunea nu sînt altceva decît o formidabilă armată pentru încălcarea vămilor. Cînd omului i se dă un asemenea larg cuprins al lumii — și i se dă ușor, firesc, zi de zi — vrei să-l mai restringi la conținutul îngust al unei întîmplări mărunte ? Și încă o întîmplare mică, petrecută numai în preajma lui, fără să aibă rădăcini ori răsfrîngeri ?

Editorii sînt negustori necesari literaturii, nu numai prin fondurile cu care ajută creația particulară, cît prin aceea ce banul lor riscat [se] poate descoperi în ținuta și nevoia cititorului. I-aș numi termometru al literaturii. Sau al publicului cititor — ceea ce ar însemna aproape același lucru. Căci e un fapt neîndoios că toată reclama bine susținută a unei cărți nu poate schimba cîtuși de puțin sensul arătărilor ei, alături de vecinele care îi merg cot la cot.

Deci, tiparnițele sînt romane, fiindcă romanul e genul literar al veacului, după cum arhitecții toarnă buildinguri în beton și fier, fiindcă aceasta e forma ultimă a locuinței, iar nu căsuța patriarhală, cu straturi de flori și umbră reavănă de copaci.

Poezia nu are de ce se plînge. Și-a avut destule veacuri limpezi și mari. Îi este timpul de odihnă și — mai ales — de lămurire. Dovada o dau chiar poeții cari încep a-și spune ce au de spus, în tomuri grele, de roman.

Dealtminteri, cum poezia nu-i doar neapărat strai de vers, cel care-i poet își poate cheltui în de prisos viziunea lui aparte în tot ceea ce îi răsare din condei".

ȘERBAN CIOCULESCU

„Netăgăduit, trăim în zodia romanului. Sunt cîțiva ani de cînd m-am ridicat împotriva primatului ordurier al romanului. N-a fost vorba de o campanie de durată sezonieră. E o atitudine statornică de protestare contra mediocrizării ce amenință a înăbuși aspirația maximalistă a creatorilor și contra coruperii gustului public (prin răspîndirea banalității, în cel mai bun caz, cînd nu e vorba de-a dreptul de specularea stupidă a eroticei, în care se poate distinge sursa dominantă a interesului așa-zis literar).

Prin cîteva foarte demne excepții, sîntem pe cale de a realiza „tipul romanului de mare circulație europeană". Mă gîndesc la literatura bogată în intuiții și semnificații omenești a d-lor Camil Petrescu, G. M. Zamfirescu, Anton Holban, Mircea Eliade, Sergiu Dan, a D-nei Hortensia Papadat-Bengescu și a D-rei Henriette-Yvonne Stahl.

Cred că prin acest nou nivel ne vom integra cît mai curînd în cultura europeană, după ce ne vom fi descătușat cu totul de spiritul sămănătorist, de la care se trag atîtea tiranice erori rutiniere.

Nu știu dacă poeții se plîng de faptul că „romanul a omorît poezia". Ei înșiși dezerteză de pozițiile necontingente ale frumosului, momiți de cîștigurile grase, realizabile prin tirajele romanelor.

Am atras atenția asupra acestui pericol, mai acum doi sau trei ani, și nu am de gînd să mă desmint.

De fapt e o îmbulzeală unanimă în jurul Vițelului de Aur, unde se desfășește și majoritatea criticilor, doritori de a deveni peste noapte un fel de „nonveux-riches" ai literaturii.

Benda a stigmatizat trădarea intelectualilor, în folosul politicei. La noi s-ar cuveni înfierată trădarea bănoasă a poeților și a criticilor.

Romanul este tipul prin excelență comercial al producțiilor literare... cu prețul sacrificiului inteligenței, al frumosului și al eticei."

SERGIU DAN

„Totdeauna moneda bună gonește pe cea rea. Romanele vor goni așa-zisele romane, scriitorii adevărați pe așa-zișii scriitori.

Sînt cel puțin 20 de romane românești care pot oricînd apare la Paris, la Berlin, la Londra sau la Moscova.

Poeții se plîng într-adevăr că romanul a omorît poezia ? Eu cred că marii poeți (sunt cîțiva) nu se plîng, fiindcă ei sînt departe de-a crede că poezia a fost asasinată !"

1936

1) Cum se explică fenomenul dezvoltării romanului românesc în ultimul deceniu ?
2) Dacă avem critică ?
3) În cazul cînd nu avem, romanul românesc suferă din această lipsă ?

E. LOVINESCU

1) „Explicația e foarte firească. Romanul e un gen de maturitate și e natural ca la capătul unei evoluții să găsim, în sfîrșit, primatul epicului. Mai curioasă e reacțiunea nu atît a publicului cît a publiciștilor. După ce l-am dorit și regretat atît, publiciștii se lamentează azi de supraabundența romanului, ca de o primejdie națională...

2) După ce am scris cîteva zeci de volume de critică, las pe seama altora de a aprecia dacă există sau nu critică.

3) Critica n-are un rol efectiv în **provocarea** și **dezvoltarea** (s.n.) genurilor literare."

ANTON HOLBAN

1) Totul e relativ, să nu exagerăm.

2) Nu. Criticii perfecți n-au existat nicăieri.

3) Publicul nu citește pe critici, așa că soarta romanului ar fi rămas aceeași.

Grupaj realizat de Ion Alecu
redactor la „Tribuna Ialomiței"

poezia tînără

Adrian Popescu

În descendența lui Blaga, a neoromanticilor și expresioniștilor germani (de pildă a lui Georg Trakl) trebuie pus și Adrian Popescu (n. 24 mai 1947) din cercul revistei studențești clujene Echinox. *Volumul său de debut* Umbria (1971) *nu este o evocare a provinciei italiene unde a trăit Sf. Francisc, nici a văii Clitumnului cîntat de Carducci, împrumută însă grațiile picturii unui Fra Angelico sau Perugino, maestrul lui Rafael, pentru un autoportret serafic, pur :*

„Prin pulberea lumii, copil, cu părul plin /
De viespi mari de aur și fluturi de noapte / Cît ai mers stirnind praf alb cu tălpile / Pînă la steaua în care te-ai aprins. / Din vale urca un fum albăstrui / Și se simțea dulceața unui nor de rășină / Ca și cum acolo un sat de dulgheri / Și-ar fi făcut sălaș tăinuit / Sau subțiri pastori de albine / Ce te-au rugat să șezi cu ei la cină..."

Aceeași diafanitate și morbideță a liniei surprinde în altă efigie suavă, desprinsă parcă dintr-o frescă de Piero della Francesca : „Trupul meu întreg este o luminare / Dar eu sînt flacără într-un cer străveziu / Ca pasările, mort / Voi cîntări mai greu decît viu / Ochiul arzînd se hrănește din ceară / Și face un strop de rouă fierbinte / Odată am știut să zbor, odată / Dovadă n-am dar îmi aduc aminte. / Trupul meu întreg este luminare / După ce se va fi scurs toată în țărînă / Și flacăra se va topi în albastru / Veți mai simți o arsură pe mînă."

Poetul explorează un trandafir, perlă ivită dintr-o scoică bolnavă, și se descoperă fără să vrea pe el însuși, ca într-un vis : „Un bulb negru adus din miazăzi / Înfășurat într-o tunică subțire / De miresme străvezii / Stins colorate. / Deasupra un pieptar de zale / Desfoliate noaptea dintr-o stea / Numai din zvonuri foarte argintoase / Prin care acul de albină nu trecea".

Imaginea e rilkeeană. La Adrian Popescu poezia e totdeauna proiecție exterioară a eului și Umbria nu e provincia cu acest nume, ci tărîm văzut doar în închipuire, „depărtarea mea", transcendent : „Umbelifere / la marginea drumurilor tale / dire de spumă / în urma roților / te fac mai ușoară printre / lucruri aeriene : / această prezență a naramzelor / mai îmbietoare ochiului / decît femeia însorită / pe care o mai zărești / la ultimul val de șosea / fierbințeala dulce a miezului / și / dintr-odată acel gust de cenușă / penet de lebădă / simun peste grădinile după-amiezii / licărul preferat licorii. / Provincie a Umbriei, Umbria, / îți presimt străzile și terasele / seninul și stelele ce stau deasupră-ți / o ploaie strălucitoare te limpezește / o mireasmă lincedă te acoperă / purpuriu norul picură peste tine / Umbră și Ambră, Umbria, / de care buzele mele nu sînt străine."

Universul se constituie din cîteva elemente vegetale, animale și minerale : plante umbelifere, naramze, penet de lebădă, licăr preferat licorii, ambră (chilimbar).

Se adaugă la acestea, în cel de-al doilea volum, Focul și sărbătoarea *(1975), numeroase altele, precum zmeura, finul (din pod), mînătarca, fagul, sicomorul, lemnul ciinelui, margaretele naive și lianele lacome (dintr-o grădină botanică), lumina, diamantul. Unele poezii sînt adevărate laude.* Zmeura *e un pandant la poezia rodiei din* Nuriturile terestre *ale lui André Gide : „Cea din urmă zmeură din munți / Ultimul pîlc din Vara decimată / Cînd rugurile de mure cedează / Furișîndu-se între pietre, pîlpîind / Luminoasă dintre spini se arată / Între degetele fratelui meu, suavă arzînd / Ne cheamă, ne ceartă, ne iubește plîngînd. / Zmeura ca o luminare de seu / La poarta închisă a lui Dumnezeu. / Între flori pestrițe și candide nalbe / Zmeura ca o luminare arde."*

Podul cu fin trezește amintirea copilăriei trecute : „Un pod cu fin ce întîmplare minunată / din vreme-n vreme se presimte-o boare / arhaică, un iz de lucru vechi și neucis / un abur sacru suie, ca în vis, / aici, unghi pur de altădată / ungher suav, albastra sa răcoare".

La Adrian Popescu toamna nu e anotimpul tristeții, ci al nostalgiei : „Toamna în munți, într-o pădure de fagi, / cînd de țărînă te desfaci, / mirosul de lemn, de ciupercă, de strugure, / cum poate de mult să te bucure. / căpriorii, negrele grinzi afumate, umila iască / într-o casă cum e argintul vechi, / înnegrindu-se, luminînd, părintească".

Acerbă la acest poet al purităților e o apostrofă la adresa hippilor căutători de paradisuri artificiale :

„Cum faceți, voi, autostopul / cum stați, în piețe rotunde / îngrămădiți de zgîriie nori / cum așteptați la marginea șoselelor / continentale, cum visați pe scările ce duc în golul metroului / Pe cine așteptați, tineri limfatici, / cu sînge de crin / și chipuri de îngeri căzuți, / mai neajutorați decît porumbeii, / în stoluri gureșe, cu penele înfoiate, / murdari, cu coamele năclăite, / de fum și funingine, în piețe cenușii, exhibînd talismane ridicole, amulete / sparte, toalete bovarice, vai vouă, nici o corabie nu vine din Bangladesh..."

Voluptățile îi vin lui Adrian Popescu mereu din Umbria, Golconda sa : „O splendidă oglindă de cuarț / De care eu duceam atîta lipsă / Sosi din Umbria spre marți / Cînd luna scăpătase în eclipsă. / Un velier fantomă acostă la țărm / Părea un cuib pietrificat în mare / Oh, eram gata, gata, să mă sfărm / Cînd se ivi sub turnuri și ceru intrare / Lăzi cu miresme, fructe mari și plante / Din miazăzi în vrejuri delirante / O însoțeau. Era un dar de preț. / Alcoolul cel mai pur, mai genuin / Se revărsa în palidu-i inghef".

Adrian Popescu e una din marile speranțe ale liricii noi.

Al. Piru

Anghel Dumbrăveanu

Acord

De la apus ne priveau ulmii și mierlele.
A trebuit să fugim pe lacuri, în moara de vînt,
Iubindu-ne flăminzi în cuiburi de stele.
Cînd cineva a ridicat în cer felinarul
Să ne caute urmele, am trecut în zbor peste păduri
Și ne-am ascuns în odăile nopții, chemîndu-ne
Cu mingiieri de păsări în ore de taină.
Acum, în răsuflarea amiezii, izvoru-ți sărută călciiul,
Fluturii îți joacă pe trupul leneș destins
În spicele ierbii, în timp ce eu te feresc
De privirile soarelui
Trimis să afle fugarii.

Orga de vînt

Am cîntat oamenii, munții și fluviile
Și mai ales marea. Duhul ei vine mereu
Cu cețuri și spaime și mă întreabă
Pe unde-mi risipesc anii de nu mă întorc
Lîngă orga de vînt. E un adevăr că tot ce-am visat
Cu miracolul și forța-nceputului
Au fost sursele soarelui pe neîmpăcatele valuri,
Legănarea cîmpiei de clopote, lumina de mit
În care mai așteaptă și astăzi femeia adusă cîndva
Pentru un drum părăsit înainte de vreme.
Fără leac m-au fost otrăvit zeitățile apelor,
Încît noapte de noapte mă trezesc derutat
De chemări ne-nțelese. Și ies sub stelele lumii
Atras de-nșelătoare umbre, de glasuri
Ce-amintesc jurăminte arse de mult.
Sînt tot mai departe de ziua în care-am suit
Pe coverta unui vis cu pînzele-n cer,
Pregătit pentru un drum părăsit înainte de vreme,
Dar în orga de vînt mă mai strigă și azi
Femeia cu ochii aprinși de scînteierile largului
Poate iluzia unui timp din care-am plecat.

Steaua sub care veneai

Se ruinează vremea pe dealuri
Iar eu ascult cum cade din crengi
Vorba rotundă a verii,
Cînd aș voi să-ți mîngîi gîtul extatic
Și gîndul.

Se înserează în mine,
Te caut și nu te găsesc.

Niciodată n-am fost mai singur,
Niciodată nu te-am strigat
Mai dureros și mai pur
În neliniștea lumii.

Și nici o spărtură în întuneric
Să văd steaua sub care veneai.

Lumina de vară

În aceste zile cînd poeții se-ntrec
Să adore curgerea fluviului
Sau ocupațiile nobile, cum ar fi călăritul
Pe vergele de salcie,
Vînătoarea de fluturi ori știința
De-a trece pe sirmă
Între malul unei iluzii și-o iubire-n ruină,
Așadar în timp ce ei învață asiduu
Cum poți culege nuferi în visul unei femei,
Cum poți decide în favoarea ta o alergare de cerbi
Sau o călătorie în vremi boreale,
Dar să-i lăsăm în silințele lor
Și să ne-amintim cum ședeam tolăniți
La umbra unor corali desenați,
Plănuind o vizită la vecinii de la mansardă
Care știu să prepare cafeaua
În cupe de crin.
Poate ne mai destupă o sticlă
Cu lumină de vară.

Veronica Galiș

Document de veșnică tinerețe

Tineri sîntem chiar dacă singele cîntă
În unii dintre noi de un veac,
Pentru iubirea neprihănită de țară
Nu se găsește pe lumea aceasta vreun leac.

Tineri sîntem și privim țara cu ochiul curat
În preajma ei învățăm înțeleapta rostire
Și pătrundem sensul ei cel mai adînc
Ce nu se arată la simpla privire.

Și încă și încă mai învățăm
De la măr, de la păr să alegem ce-i sărbătoare ;
Pentru noi Dunărea este cel mai pur document
De veșnică tinerețe sub soare.

Două povestiri de Letiția Vladislav

Pentru o lungă fericire

m-a privit ciudat ; un amestec de curiozitate și spaimă. Apoi a deschis fereastra. Era vopsită cu alb, lăsînd să pătrundă în cabinet o lumină lăptoasă.

„În curînd va veni primăvara..."

Nu se vedea mare lucru. Doar spatele unui bloc, cu tencuiala crăpată, doi castani goi și negri și verdele unei bănci de lemn...

Cînd s-a întors spre mine avea aerul unei școlărițe. Aproape că-mi venea să rîd.

„Sigur vine primăvara... O simt... Cred c-am să merg la Șosea".

Apoi și-a scos ochelarii și i-a trîntit pe birou.

„Treci peste o lună de zile..."

★

M-am trezit hohotind. L-am căutat pe Alex, pipăind perna ca un orb. Plecase. Era trecut de cinci. Alex pleca întotdeauna la cinci. Altfel ar fi întîrziat la condică. Visasem c-am murit. Simplu, fără dureri. O moarte frumoasă. „De invidiat, șopti cineva aprinzînd o luminare galbenă și subțire, să mori așa ușor..."

Eram moartă ; auzeam totuși glasurile celorlalți. Grave, șoptite...

Numai mama tăcea. Mă privea, cu un colț al basmalei trecut peste gură, încremenită pe scaun. Cineva adusese flori. Crizanteme albe, bogate. Mă enerva prezența lor peste mine. Erau grele și miroseau îngrozitor.

„Nu-i plăceau crizantemele", zise soră-mea, aplecată deasupra candelei. Probabil turna ulei în ea.

„Mai taci și tu, țipă mătușa Adela, îi plăceau, nu-i plăceau, tot un drac !"

Căutam glasul lui Alex. Lipsea. Era un gol insuportabil în jur. Alex ar fi știut sparge liniștea aceea cu mîrîe de crizanteme și ceară.

„Alex unde-i ?", șopti mătușa Adela.

„A plecat... pentru totdeauna..."

O durere surdă îmi apăsa pieptul. Deci plecase. Cineva adusese capacul galben, cu inițialele mele deasupra. Și un pumn de cuie mari. Sclipeau în bătaia luminii.

„Cheamă-l pe Jannus, spuse, trebuie să închidem sicriul..."

Am țipat. Un hohot prelung îmi zgudui trupul. Apoi sună ceasul, ca în fiecare dimineață.

Am lăsat lumina să pătrundă în odaie. Era înnourat. Nu se vedea nici urmă de soare. Auzeam mașinile trecînd spre centru. Făceau un zgomot infernal. Nu mai era cafea.

Am pus de ceai. Un plic subțire, chinezesc, cu miros delicat.

„Shanhai, am spus tare, ținînd plicul între degete, sau Pekin..."

Un soare de aur scălda dragonii. Cu siguranță era o zi frumoasă în partea aceea a lumii.

„Doamne, mi-am zis, și eu, care mă visasem moartă..."

Am pus telefonul pe pat și-am cerut centralistei interiorul lui Alex. Era acolo. Colora o hartă. Un deal, o vale, cîteva case... Era speriat. Nu-l căutam decît în cazuri speciale. L-am liniștit. Nu aveam nimic. Mă gîndeam la dragonii Chinei... și la el...

În birou era o atmosferă de înmormîntare. Luizei îi plecase bărbatul. Cu o colegă. Venise plînsă și nedormită.

„Crezi că mi-l aduce înapoi ?"

„Cine ?"

„Miliția".

Își șterse ochii încetișor, apoi trase sertarul.

„Nu mă simt în stare de nimic", zise.

Nu-i răspunse nimeni. Mă simțeam prost. O clipă, crescu în mine frica. Mă și vedeam singură în cele patru camere, cu un telefon care nu suna niciodată. Tînără și singură. Era destul și atît. Dar în ciuda faptului că mă vedeam în situația asta nenorocită, pe cînd căutam un creion mai bun, m-am gîndit fără să vreau la Alex ; o amărăciune plăcută mi se prelinse din creștet în tălpi și n-o puteam îndepărta sub nici un motiv. Se întorcea în același loc și cu aceeași intensitate.

★

Mai eram sub impresia visului. Am mers pe cîteva străzi lăturalnice.

Era călduț. Undeva, un loc de joacă pentru copii dormea sub soarele amiezii. Pe-o altă stradă niște băieți înnebuneau un tranzistor. Demis Roussos. O voce subțire, tremurătoare ca o frunză. Am încetinit pasul. Mă lăsam legănată de melodie. Într-o clipă uitasem de visul meu sinistru. Eram tînără și puternică. Ieșisem din cochilia aceea întunecoasă. Le-am zîmbit băieților. Ca între prieteni. Îndrăzneala mă făcea de nerecunoscut.

„Îți place, ai ? !"

Glasul lui, dogit de timpuriu, m-a speriat. Într-o clipă s-a ivit în mine locul acela pustiu. „Dacă Alex..." Am grăbit pasul, lăsînd în urmă colțul străzii. Făceam un pas și mă uitam în urmă. Instinctul de conservare era cît se poate de bine dezvoltat. Odată, cu ani în urmă, mă bătusem cu un coleg. Fără să vreau i-am spart capul. Mă urmărise, cu o grămadă de băieți, multă vreme. Și atunci întorceam capul la cel mai mic zgomot.

Alex era indiferent la cei din jur. Nu-l interesau decît persoanele cu care avea de-a face. Și acelea într-o mică măsură.

„Tu ai vocația nenorocirilor", îmi zicea.

Am ieșit pe bulevard. Aici nu-i mai puteam auzi pe băieții aceia. Ceea ce mă scîrbise și înspăimîntase acolo, aici mă amuza. Cineva trecuse pe lîngă mine cu un casetofon. Vocea tremurătoare a lui Demis Roussos veni iar lîngă umărul meu.

Nu mă mai speria. Roussos era un tînăr gras, cu plete și barbă, avea o cămașă lungă, de un alb imaculat și o cruce grea, de monah.

Viața lui, ca și crucea aceea întunecată, mă mîhneau, nu știu de ce, lăsîndu-mi totuși dreptul de-a rămîne indiferentă.

★

Era acolo, în spatele biroului ticsit de dosare și carnețele albastre. Cafeaua aburea în ceașca de pămînt. Îmi gîdila nările.

„Dacă ții neapărat să știi... Faci analizele astea".

Scrise cîteva rînduri pe o hîrtie. Mi-o întinse, așa cum ar întinde un vînzător pachetul de telemea.

„Mergi chiar acum la laborator. Spui că-i urgent"...

Întîi am vrut să fug, dar pe urmă am urcat un etaj fără senzația că fac ceva nepermis. Dimpotrivă. O liniște ciudată a pus stăpînire pe mine, treptat, făcîndu-mă să mă simt altfel în propriii mei ochi.

„Oare și alții reușesc să se vadă altfel ?", m-am întrebat, coborînd scările cu rezultatul în mînă. Am așteptat puțin în fața cabinetului. Cînd s-a deschis ușa, a ieșit o femeie subțire, fără vîrstă, cu batista la ochi. N-a spus nici o vorbă.

M-a privit doar. O clipă. Apoi a chemat liftul.

★

Am răsucit cheia în broască încet, ca un hoț. Credeam c-a venit Alex și doarme. Nu era acasă. Uneori venea după patru. Mereu avea cîte ceva de lucru.

Am deschis fereastra. Aerul călduț pătrunse în odaie, aducînd cu el mirosul castanilor, încă negri, din stradă.

Vedeam, undeva în spatele retinei, Șoseaua și Herăstrăul mustind de vegetație. Am găsit cu greu o coală de hîrtie ; mare și albă, ca o pată de lumină pe fața de masă.

„Am ieșit să mă plimb. Voi fi mamă..."

Creionul l-am lăsat acolo, pe marginea mesei. Am închis ușa și am ieșit în stradă. Undeva, la marginea orașului, suna o sirenă. Era ora patru...

Trecuta iarnă tîrzie

Cînd am primit telegrama era zi de tîrg. Nu știu cum m-o fi văzut poștașul în mulțimea aceea pestriță. Cred că veniseră oameni din șapte sate. „O telegramă, mi-a zis, îmi pare rău..." Am citit-o în fața lui, deși, se vedea clar că nu are de ce să fie curios. O citise cu puțin timp înainte. „Mătușa moartă. Te așteptăm".

Din cîte îmi amintesc, n-am mai primit niciodată o asemenea telegramă. Am rămas cu ea în mînă, neștiind ce să fac. Dacă aș fi știut că la așa ceva se varsă un potop de lacrimi, sînt sigură că aș fi plîns în hohote impresionînd nu numai sufletul bătrînului poștaș, ci întreg tîrgul ăla pestriț. Pentru că, la drept vorbind, semăna mult mai mult cu un carnaval montan, decît cu un tîrg de vaci, și porci, și pieptene de păr, și turtă dulce în formă de inimioară, cu oglinjoară la mijloc și „te iubesc", țîșnind albastru și bădăran din roșul aprins al aluatului.

L-am privit pe poștaș. Își muta greutatea corpului de pe un picior pe altul, probabil era grăbit să ducă și altora scrisori și telegrame, în parte cenzurate la poșta comunală. „Regret și eu, i-am spus, apoi m-a pufnit rîsul, un rîs ce nu prea poate spune nimic bun, și l-am bătut pe umăr, prietenește, „nu-i nimic, toți ne ducem, nea Gheorghe...".

★

M-am întors acasă imediat. Nu la mătușa. La Jannus, fratele tatălui meu, unde locuiam de cîteva luni. Am deschis fereastra. Un val de aer cald țîșnise în încăpere, dislocînd masa de aer rece, reținută atît de fereastra închisă pînă atunci, cît și de pereții sută la sută piatră de rîu.

„Mergi, nu ? i-am zis bătrînului Jannus, ți-e soră"..... Nu mi-a răspuns. S-a întors cu spatele la mine și a rămas cîteva clipe așa. „Mă duc să rînesc la vaci", mi-a zis, mai apoi, ieșind cu capul descoperit în soarele de mai. I-am urmărit gesturile. Nimic, dar absolut nimic, nu trăda groază sau spaimă. La un moment dat nu l-am mai văzut. Era în grajd. Țîșnea afară doar lopata plină cu bălegar aburind, apoi se retrăgea în întunericul grajdului pentru a țîșni din nou....

...Alex, cu mînecile cămășii suflecate pînă la cot, arunca bălegarul afară, sub soarele palid al sfîrșitului de iarnă... Podul era plin cu fîn, încă proaspăt, încă mirosind a culme muntoasă, încă înnebunitor, ca atunci cînd era iarba verde la poalele Retezatului... Alex se făcea noapte adîncă și întram în fîn acoperiți doar, de un strat de țiglă roșietică, din loc în loc crăpată, prin care se vedea un cer îndepărtat, cu lămpile agățate în dezordine ; pufoaica vătuită rămînea aruncată cît colo și Alex se făcea dragoste și ne iubeam pînă tîrziu, cînd cocoșii cerului strigau întîiul ceas de ziuă... atunci coboram din șură. Alex întîi, eu urmîndu-l și se făcea singurătate pe lume și în patul meu de fată, unde mă găsea bătrînul Jannus la șapte fix...

Și totul se repeta noapte de noapte, Alex, podul, finul, patul adînc, din lemn de fag, diminețile lui Jannus, totul... Ca și cum aș fi tras ceasul, socotind fiecărei ore un anumit destin, peste care n-ar fi putut trece niciodată, totul curgînd normal, între 0 și 24, fără intervenții dinafară, nu numai nedorite, dar și fatale.

„Ei ?"

„Pregătește-mi hainele, am tren la patru..."

Hainele lui Jannus miros ciudat ; poate a stătut, închise fiind tot anul într-un dulap zidit în perete, poate a primăvară, atunci fiind purtate mai mult, numai și numai datorită sărbătorilor de Paști... Le-am scos afară, în tinda însorită, mirosind și ea a primăvară, scuturîndu-le, nu de praf, că așa ceva nu era în dulapul-minune, ci de prea multă ședere. Apoi Jannus le-a îmbrăcat, în fața oglinzii, era dintr-o dată schimbat, nu se mai recunoștea nici el în țoalele lui negre, de ocazie. A scos un pieptene din sertarul mesei și l-a trecut prin părul negru și des, prea negru și prea des pentru cei șaizeci și opt de ani ai lui.

„Ca un mire", am zis, dar m-am oprit imediat, văzîndu-i chipul în oglindă. Palid, mai mult alb decît galben și îngrozitor de singur pe acest Pămînt. Cînd a întors ochii spre mine am văzut că erau roșii. Plînsese. Poate o făcuse acolo, în grajd, în vreme ce primenea culcușul Joianei ; sau în odaie, sub ochii mei, în vreme ce se îmbrăca în costumul lui de zile mari.

„...mireasa are coasă", mi-a răspuns, ferindu-și privirile de ale mele. Mi s-a făcut rușine. Un fel de rușine amestecată cu milă și spaimă.

În odaia asta l-am văzut, odată, pe Jannus, cu foarte mulți ani în urmă, rezemat de spătarul scaunului, cu ochii pironiți în pat, Iuli, nevastă-sa, zăcea paralizată de mai bine de cinci ani și, nu știu dacă, bătrînul Jannus, ateu convins, nu și-a inventat un Dumnezeu numai al lui, la care să se roage ; ori s-o vindece pe Iuli, ori s-o ducă dincolo de glie, unde toți ai lui, începînd cu Eduard-Bătrînul și sfîrșind cu Anna cea Tînără, au intrat pe rînd, fără nici un fel de rezistență.

„...ai grije de casă..."

„Bineînțeles..."

„Îmi pare rău că nu poți veni și tu. Mătușa Ilca te iubea mult... Înțelege... eu sînt frate... tu... ai grije de tot, bine ?"

„Sigur, i-am zis, mergi liniștit... Regret și eu..."

A ieșit fără un cuvînt. Am mai auzit poarta de la stradă și lip-lip-ul pașilor lui, o vreme, apoi s-a făcut liniște.

★

Nici n-am auzit cînd a intrat Alex. Mă întinsesem pe patul bătrînului lăsînd aerul și soarele, destul de zgîrcit, să mă atingă din cînd în cînd, atunci cînd vîntul răscolea o fracțiune de secundă rufele întinse în tindă. Nu m-am gîndit la nimic. Sînt clipe, uneori chiar minute întregi, chinuitoare și obositoare, în care nu pot trece dincolo de mine, rămînînd într-un gol imens, destul de agreabil, de vreme ce pot rămîne în el.

„Singură ?"

Întrebarea m-a atins, fără să vrea și fără să știe, Alex a lovit exact acolo unde trebuia, trezindu-mă ca dintr-o beție fără seamăn. Eram singură așa cum Jannus descoperise cu uimire și groază, în fața ciobului de oglindă, că este singur pe fața Pămîntului.

Eu nu eram decît ceva mărunt, o anexă oarecare în mecanismul rotirii perfecte, da care puteai sau nu puteai ține cont, totul fiind atît de lipsit de sens și importanță.

„Alex, noi doi..."

Am dorit din toată inima să fiu ceva mai tare, să scap de tarele copleșitoare, agățate de mine, cu bună voia mea și nesilită de nimeni. Era un simțămînt nou, pentru prima dată mă confruntam cu el, eram față în față cu puterea și umilința, sau curajul și umilința.

„A murit mătușa, Alex, unica soră a bătrînului Jannus..."

„Regret..."

...vîntul răsucește în dreapta și în stînga rufele întinse în tindă, încă din seara trecută (cearceafuri și cămăși de-ale bătrînului, încă mai mirosind a sudoare), lăsînd soarele să pătrundă în odaia răcoroasă, apoi trăgîndu-l îndărăt, de parcă ar fi fost legat cu un elastic de unul din degetele vîntului.

„Suferi, nu ?"

„Nu cred... adică nu știu..."

În mine nu era decît un gol, provocat nu de moartea sărmanei mătuși Ilca, ci de faptul că mă descoperisem singură pe lume.

Golul acela îl puteam popula, era atît de simplu să fac așa ceva, de vreme ce eram stăpînă pe ceasurile mele interioare, bine unse și trase la timp.

„Astăzi sîntem singuri, i-am spus, singuri de tot..."

Afară bătea un vînt călduț și soarele fugea spre dealuri, apoi spre poalele Paringului, apoi spre cine știe ce hău, populat cu alte chipuri, geologii mai spectaculoase, cu straturi dispuse într-un mod bizar... Păsările zburau care încotro, presimțind noaptea, le puteam zări chiar și printre cămășile lui Jannus.

„Nu cred că sufăr, am spus, nu pot, ceva mă reține, nu știu ce, este foarte ciudat, dar am o poftă de viață..."

Am îmbrăcat un pulovăr mai gros și am ieșit, făcîndu-i semn lui Alex să mă urmeze. Acum soarele era o pată roșietică întinsă pe cer, iar lumina părea ireal de frumoasă. Am urcat poteca spre pădure, printr-un șir lung de salcîmi, deocamdată mirosind numai a clorofilă, am tăiat cimitirul în două, închizînd ochii în dreptul crucii mari de piatră cu Eduard, Anna, Victor, Iacob și Iulia zăcînd sub ea, în neuitare, am urcat sus, spre Valea lui Ion, acolo unde țiganii fac linguri de lemn pentru cina noastră cea de toate zilele.

Acolo am rămas. Casele se scufundau încet în întuneric, așa cum s-ar scufunda niște bărci pescărești în adîncul mării. Numai presimțirea că acolo jos, în vale, respirau cîteva zeci de suflete, închise între patru pereți din piatră de riu... încolo nimic.

...Alex cuprinzîndu-mi umerii cu brațul și întorcîndu-mă cu fața spre el, brusc așa cum ai întoarce un clișeu spre lumină pentru a vedea negativul... Alex lăsîndu-se încet, pe vine, apoi căzînd peste firele crude de iarbă, și eu odată cu el, ca o umbră subțire și albă, apropiindu-mi buzele de părul lui... și șuvița de sînge, cu un gust ciudat, care a trezit în mine o beție fără margini, aruncîndu-mă în gesturi, atît de necontrolate și de fără egal...

„Nu se poate..."

Am crăpat un colț de întuneric, atît cît să pot vedea ochii lui Alex. Dar n-am văzut decît o mirare neînțeleasă, atîrnind în fața mea, ridicîndu-se și înaintînd în sens invers, pe cărare, spre sat...

Buimac și nedumerit, sîngele alerga prin mine, silindu-mă să pornesc pe urmele celuilalt, cu fața împietrită, ca un idol alb în altarul bisericii.

...lampa arsese toată noaptea, singură și indiferentă, îmbîcsind odaia cu mirosul înnecăcios de petrol... Mi-am oprit respirația, atît cît să pot auzi lîngă mine respirația lui, apăsată, ca și cînd ar urca un deal ; dar era liniște în lume și locul lui tăcut și gol.

Ceva mă sugrumă ; m-am ridicat, mișcîndu-mă de pe un picior pe celălalt, încurcată, neștiind dacă trebuie să-l chem sau trebuie să mă obișnuiesc cu ideea că a plecat pentru totdeauna.

Umbra se mișca odată cu mine, cînd spre dreapta, cînd spre stînga.

Am auzit ușa trîntindu-se, și l-am văzut pe Jannus intrînd în ogradă, în costumul lui de zile mari, cu umerii lăsați înainte, ca unul foarte obosit și singur. Și-a scuturat picioarele, apoi vesta, ferindu-se să atingă cearceafurile și cămășile din tindă.

„Ninge, mi-a zis, văzîndu-mă lungită în patul lui, auzi, tu, ninge..."

Apoi a stins lampa și s-a dus dincolo, în odaia mea, să-și pună costumul în dulapul-minune și să doarmă puțin, întins ca un mire bătrîn, rămas singur pe lume, în patul din lemn de fag, cu miros crud de fîn și femeie...

Mihai Minculescu

Surîsul deșertului

Mireasa mea îndepărtată
n-o ajunge gîtul cămilei
și sfere de foc
s-aprind de ziuă în golul orbitelor
și n-are cine
să trimbițeze lauri spre soare
cînd încă mai mișună
armele pustiului nevăzute,
ascultînd de zeii pustiului,
florile sacre ale cetii ;
înainte de-a fi fost nisip,
înainte de-a fi soare,
înainte de-a rivni surîsul deșertului
era Artemis — nepriviță goală —
boicot al fetelor urite.

teatru

Personalitatea unui dramaturg

Leonida Teodorescu, universitar, traducător („Jurnalul Mariei Dostoiewskaia"), eseist erudit („Dramaturgia lui Cehov") și autor de texte dramatice originale, face parte din acea categorie de autori preocupați mai puțin de prezența în viața literară imediată și mai mult de realizarea unor ambițioase planuri intime al căror efect de durată e de urmărit apoi în timp. Așa se explică și faptul curios că, deși nu a înregistrat cu textele sale dramatice vreun eșec, nu a reușit, totuși, să-și cîștige o adevărată notorietate de autor dramatic jucat (cazul unui Marin Sorescu, ale cărui piese, Iona și Matca, dincolo de inevitabilele controverse, marchează evoluția teatrului românesc, ca mari **evenimente** scenice).

Volumul de teatru „Podul fără felinar" (Ed. „C.R.", 1974) însumînd piesele „Evadarea", „Dialog nocturn" și „Podul fără felinar", e remarcabil mai întîi prin actualitatea sa tematică, fie că e vorba de o situație limită („Evadarea") din istoria luptei ilegaliste a comuniștilor, ori de violenta încercare de realizare a unei vieți pe deplin morale (ca în „Alex", ori „Podul fără felinar").

Ceea ce constituie calitatea acestui teatru e tehnica dramatică ireproșabilă, eficiența replicilor tensionate.

Ceea ce îi dă o notă bizară totuși e aerul vagant al personajelor, absența preciziei detaliilor și, desigur, unele trucuri care țin de teatrul de bulevard (prezența agasantă a revolverelor, spre exemplu).

O întărire a elementelor „realiste" nu poate decît să-i concretizeze teatrului lui Leonida Teodorescu personajele prea ales misterioase. Conflictele obnubilate și „neutre", fără accent social exact pot să se clarifice astfel, autorul fiind, sîntem siguri, capabil să ofere acel text scenic, actual, menit să-i însemne prezența de profunzime în configurația teatrului românesc.

Cezar Ivănescu

film

Elixirul tinereții

Ne amintim că sfîrșitul stagiunii de primăvară a adus pe afișe „Toamna bobocilor". Sîntem abia acum în anotimpul cînd se numără bobocii și astfel constatăm că șirul comediilor continuă cu un film despre tinerețea-fără-bătrînețe, înțeleasă ca vis, stare de spirit, aspirație spre eternitate. Scris de Al. Andrițoiu, Nicolae Ștefănescu și Beno Meirovici, noul film al lui Gheorghe Naghi, **Elixirul tinereții**, se înrudește cu „Hyperionul" semnat de Mircea Veroiu. Desigur, nu numai prin temă — căci, ca și acolo, personajele își retrăiesc amintirile, „Elixirul... avînd în plus o rotunjime care dă traiectoriilor visătoriei un sens riguros sub raport uman, dintr-un unghi mai generos, nelipsit de sentimentalism — ci, în primul rînd, prin reliefarea universului științific ca pretext, dar și ca suport al proiecțiilor umane.

În acest al doilea film al Casei pentru tratamentul comic e adecvat subiectului, iar tot ceea ce ține de cadrul științifico-fantastic apare mult mai bine motivat, încît schimbările de registre nu devin frapante. Aceasta, firește, și pentru faptul că momentul de întinerire se petrece pe pămînt, în același nelipsit perimetru al indeletnicirilor cotidiene, personajele neavînd mari obsesii, nici drame ridicate la scară cosmică.

Dar cine sînt, fericiții septuagenari ? Un savant, specialist în geriatrie (Florin Piersic), un alt cercetător (Ștefan Tăpălagă), căsătorit cu o femeie mai tînără, brusc devenită bătrînă (Stela Popescu), o dansatoare fără diplomă (Melania Cîrje), un mester de viori (Mihai Fotino), un fost elev piricios care își petrece noua tinerețe la miliție (Marin Moraru), un fotbalist de clasă (Aurel Cioranu), un postaș (Ștefan Mihăilescu-Brăila). Întîmplările prin care trec personajele sînt inventive sub raport scenaristic, dacă ne este îngăduită această disociere, fără a fi „egalate" de soluțiile regizorale.

Filmul avea nevoie de un alt ritm al montajului, dar și al mișcării în cadru. Autorul mizanscenei se lasă furat de deliciul anacronic al unor trucuri de pe vremea lui Méliès, încercînd astfel gustul evoluat, chiar și în materie de comedie, al spectatorului de astăzi.

Lungimea unor cadre și filmarea fără suspense (meciul de fotbal) au o explicație de ordin subiectiv. (După Teodor Mazilu, remarcat cu un rol episodic în „Tată de duminică", avem pe ecran prim-planuri cu Eugen Barbu și Fănuș Neagu, microbiști notorii). Dincolo de calități ce țin de interpretarea actoricească (simpla enumerare a numelor e grăitoare) filmul se susține prin caracterul universal, acut și permanent al temei.

Preocupată de atmosfera interioarelor și mai puțin atentă la detaliul comic, imaginea (Ion Anton), ca și muzica (Vasile Vasilache jr.) sînt marcate de tonalități excesive a căror cenzurare ar fi adus acuratețe și, desigur, fidelitate față de linia lirică a situațiilor. Unele dialoguri sînt cam lungi, și adesea filozofarde. Simplitatea și economia lingvistică ar fi imprimat un alt nerv întregului.

Nu putem să nu observăm însă locul pe care comedia începe să-l aibă în preocupările cineaștilor noștri și nu putem încheia înainte de a menționa numele Anei Szeles, într-o evoluție consistentă și de valoare, mai aproape decît în ultimele roluri, de interpreta Ilonei din filmul de debut al actriței.

Ion Lazăr

Vasile Nicolescu: „Opt cîntece flamande"

Pasărea albastră

În sfirşit iat-o : albastră şi pură.
Cu penele ca genele unei ondine.
Umbră de trandafir şi răsură.
Fagure tainic brodat de albine.

Ride ca zorii printre mii de potire.
Ride ca zahărul printre cleştare.
Nirvană albastră plutind in neştire
Clopoţeii stelelor sună pe mare.

În sfirşit iat-o : şlefuită de vise.
Bate cu-o aripă-n cer şi tresaltă
Pe dinăuntru cu pleoape deschise.
Cu-o aripă bate in lumea cealaltă.

Beguinage

Din iarba rotindu-se galben, rotindu-se verde
cresc arbori verzi pină la cer ;
trece un cortegiu de lebede
sub zidul-mucegai de tăceri.

Smochinul sălbatec işi cerne staminele.
Fiacrele plimbă luna prin seară.
Melisande mă strigă din toate fintinile
şi strigătu-i mă rupe ca o gheară.

Întemniţatul de ceară

Cine să ştie ; cit şi cum ?
Cine să ştie : cit şi cind ?
Sint temnicerul meu acum
şi-ntemniţatul cel mai blind.

În galaxii de nervi proscris
ca-ntr-un intunecat chenar
lunec cu-n ochi către abis,
cu altul către-un cer amar.

Cind am murit ? Cind am surpat
timpul cu secole-napoi ?
Şi ce a fost adevărat
că mie mi-am rămas strigoi ?

Noaptea prin singe mi-a trecut
cu lama unui aprig foc.
Ziua se mistuie-n trecut.
Nu mai e timp. Nu mai e loc.

Cine să ştie : cit şi cum ?
Cine să ştie : cit şi cind ?
Nimic n-a mai rămas. Nici scrum
Şi zorii pleacă şchiopătind.

Oriunde

Intr-o nevăzută sferă de aur plutea
– nălucă de lumină-a unei balerine –
îngerul cu-o trimbiţă de lună subţire.
Oriunde mă-ntorceam, oriunde mergeam
el se rotea după mine.

Suna apocalipsa? Geneza? Nu mai ştiu.
Aur topit era trimbiţa lui.
Sunetul ei prăbuşea munţii de aer
şi-n alba fugă deveneam statui.

Clopotele din Bruges

Ceaţa sugrumă copacii. Burează.
Noaptea atirnă negrele-i steaguri de case.
Doar ornicul cu dangăte de culoarea stelelor
anunţă răsărituri deasupra, de mătase.

Ceaţa ingroapă creneluri, canale.
Noaptea se uită in ochii statuilor moarte.
Doar ornicul cu harpoanele lui de cristale
ţine pămîntul de toarte.

Noaptea

Un ciine uriaş de piatră
din toate părţile mă latră.

Tyl Buh-Oglindă

Et quand il a fui-tel qu'un écureuil
Son rire tremble à chaque feuille
RIMBAUD

El a fugit în moarte? Nu se ştie.
El a fugit in valuri? Cum să ştim ?
El a fugit călare pe-o scrumbie
cu-o halbă-n mină drept in ţintirim.

În mori de vint s-a strecurat zănatec.
Pe-aripa lor s-a strecurat in cer
şi stele bind, in cer suind ostatec,
presară jar in nopţile cu ger.

Veselul Tyl, tiptil mergind pe-o dună
copil cu moartea faţă-n faţă stind
ii pune morţii-n palmă-un ciob de lună
oglindă-n care moartea moare-arzind.

Şi guarzii ei la ruguri fumeginde
trist trupul Flandrei aprinzind nebun
cad impietriţi. De crime şi osinde
cad impietriţi şi-i spulberă furtuni.

Şi risul lui răsună prin ecluze,
în gulere de bere, revărsat,
in nunţi de violete şi pe buze,
in vechiul sat, in Damme, ştrengarul sat.

Flaut de dor

Să simţi Vasul-Fantomă-n fereastră
vrind să-ţi ia cu asalt nacela de cristal a visului,
să simţi dulăii sărind din afişe,
luna ca o iguană umblindu-ţi prin pat,
norii compresind arborii care-şi scot de durere unghii de ţurţuri,
să simţi in epidermă, ace de-ntuneric, ţinţarii,
şi ceaţa, dantelă cenuşie-acoperind
canalele, vertebre de umbre, lichide,
să simţi ca un écorché tristeţea
de-a nu fi lingă strigătul soarelui
cind trezeşte Carpaţii...

Bruges, septembrie 1975

Constantin Abăluţă

Baladă

În camera cu perne umplute cu talaj
in camera cu broderii de cocoşi pintenogi
in camera cu hirtie violetă la ferestre
in camera in care am dormit o noapte
cu o fată urită şi oasele-i reci
imi alungau somnul şi ploaia de-afară
ciocănea in pereţi se legăna pe văi
spre ora de metal a nopţii explodau duşumelele
lanuri de apă se izbeau de geam
marele grohotiş cobora de pe culmi
frontul de avalanşă exact pe direcţia sinilor tăi
şi pletele tale alergind pe ziduri
şi luminarea scuipindu-şi lumina-ntr-un colţ
şi orologiul astmatic hrănindu-se din răbufniri de vint
o cine sint eu să-mi amintesc toate astea
şi cine eşti tu să adaugi zăpezi dealului prea-nsingurat.

Noaptea

Noaptea fotografiam un şopron pe un deal
lumina mă ţinea la depărtarea promisă
demult in copilărie cind culegeam fructe căzute
şi le-ascundeam in sobă nimeni
să nu le vadă acum am prieteni
pe care-i pierd pe neumblate văi
şi-n orice seară intind sub copaci
o pătură pentru păsări stinghere
şi-n vint dizolv lătratul ciinelui
şi dinţii mi-i ciocnesc de o rază de lună
Mamei ii scriu din foişorul putred
şindrila lăstăreşte şi pe miini
mi se coboară infoiat văzduhul
e-o candidă intrecere de-oglinzi
şi boabele de griu plutesc peste platouri
şi labele ursului adulmecă ploaia
apa pe care n-o mai găseşti a doua zi
oricit ai căuta-o pe pietre pe tulpini.

Regăsiri

Casă la ţară cu pereţi transfiguraţi de laptele varului
cu un godin de fontă imbrăcat in stambă
aici se-nvaţă sensul de deschidere al laptelui al soarelui
viteza cosmică a ierbii iţi smulge răsuflarea
frinezi cu apa ingheţată din fintină
şi-ţi căptuşeşti limba cu flori de ismă
Aici cel ce culege mărar intr-o şapcă decolorată
cel ce se spală cu rouă din florile norului
cel ce umple cu paie două perne şi unge lanţul la bicicletă
se poate intinde pe seară lingă leagănul prunului
licărind o ţigară
Iată lăcustele taie clopote mari in văzduh
ascultă se-aud solfegii pentru dezlipirea pămintului de ape
un număr şi un nume un val şi o punte
incoronează deplinătatea iubirii tale
aburul din lună şi crengile copacilor sint acum rune
cercetate de fluturi visători
iar silueta celui ce adorme in odaia albă şi nemărginită
botează blind macatul din perete.

Eugen Seceleanu

Aritmetica sau Ţara de Foc

Nelu şi tatăl său intrau pe poarta şcolii ca de fiecare dată larg deschisă. Tatăl îşi dăduse cu apă pe cap şi freza îi era netedă, lucioasă; băiatul îşi făcuse tenişii cu cretă şi dînd uşor din cap se gîndea la melodia preferată a lui tanti Jeni, mătuşa sa, la care se vor opri niţel mai mult. Apoi va începe serbarea de sfirşit de an la care el, Nelu, va lua, desigur, premiul al doilea Înaintea sa va fi şi în acest an DOINA TUNSOI, fiica directorului şcolii, o elevă timidă, care de fiecare dată, în recreaţii, uita că 7 înmulţit cu 3 fac 21. Fiindu-i ciudă pe ea, Nelu se gîndea la ea cu litere mari. De la tanti Jeni ştia că în lume au importanţă oamenii mici şi îşi închipuia că numele lor se scriu cu litere la fel.

Tanti Jeni era acasă. Avea un pat de fier, perdele de tifon la ferestre şi un dulap atît de gol, încît Nelu se putea ascunde în cazul că ar fi copiat la teză. Dar el nu făcea asta, deoarece mama sa, Maria, îi spusese într-o zi că aceia care procedează aşa nu ajung departe. Şi el voia să ajungă în Ţara de Foc, să se împrietenească repede cu un băiat negru şi împreună să înveţe algebră înaintea DOINEI TUNSOI şi întorşi în oraş să treacă direct în clasa a patra.

Tanti Jeni era bine dispusă din moment ce fredona „Ne-am cunoscut la Capri într-o seară". Nelu credea că acolo, la Capri, stă ascuns un bărbat care a părăsit-o pe tanti Jeni, un bărbat urit care fură din autoservirea oraşului. Cînd mă voi face mare şi voi ajunge maior, se gîndea Nelu, îl voi găsi, îl voi duce în Ţara de Foc şi-l voi lăsa acolo. Singur nu se va descurca şi va apela la tanti Jeni, dar degeaba. Acolo nu există poştă şi deci vederile sale nu vor ajunge în oraş.

— Ce faci măi Arhimede? zise tanti Jeni către Nelu. Apoi, către tatăl său: Bea şi tu un pahar cu vin —. Îl meritam din plin. Am obţinut azi aprobarea contestaţiei! Trebuie ca Nelu să obţină premiul întîi. Tanti Jeni aprinsese o ţigară, tatăl său băuse deja o jumătate din paharul cu vin şi asculta şi el ceea ce îi era adresat lui Nelu: Nu trebuie să te laşi niciodată! Eu aşa m-am purtat toată viaţa şi atunci cînd voi muri îţi voi lăsa stiloul meu care nu a scris vreodată scrisori anonime. Ştii ce înseamnă anonim? La care, tatăl său a spus: Dragă Jeni, nu-l obosi! Deşi a înghiţit untura de peşte şi a mîncat lapte praf, este destul de firav. Şeful meu de secţie, văzîndu-l ieri, a ajuns pînă într-acolo încît mi-a promis că îmi va mări retribuţia cu condiţia ca Nelu să devină gras pînă la sfîrşitul trimestrului, atunci cînd va intra în funcţiune noua secţie de fenoli.

— L-ai refuzat, nu-i aşa?

— Dragă Jeni, tu mă cunoşti de ieri, sau de o viaţă?

— De o viaţă şi încă de una plină de greutăţi pe care le-am învins de fiecare dată singuri, dar ştiuţi de toată lumea corectă din oraş.

De Nelu, parcă, uitaseră. El a afirmat totuşi: Anonim este acel om care stă la Capri, nu iubeşte pe nimeni şi fură obiecte de la autoservire.

Tanti Jeni s-a dus la geam şi a stat mult. Cît o recreaţie. Cînd s-a întors din cadrul geamului, avea, parcă, ochii spălaţi de ploaie şi faţa mamei sale atunci cînd se deplasa la singurul ei frate de la Buhuşi. Nelu nu-l văzuse niciodată, dar aflase că e bolnav şi că o mare calitate a sa era aceea că îşi plătise toate datoriile la timp. Tanti Jeni s-a dus lîngă dulap, l-a deschis, şi apoi a pus în mîna lui Nelu stiloul. I-a spus: Nu trebuie să te laşi niciodată! Azi tu şi cu Doina Tunsoi veţi sta în aceeaşi bancă şi va trebui să rezolvaţi o problemă. Abia după aceea se vor acorda premiile! Ai înţeles? Şi acum du-te!

În clasă era cald. DOINA TUNSOI îşi ascuţea creionul, iar la catedră stătea un profesor necunoscut. Nelu a spus „bună ziua" şi profesorul a răspuns şi după aceea a zis tare: Aşezaţi-vă în aceeaşi bancă şi scrieţi ce vă spun eu. Şi a spus aşa: Doi copii au împreună 14 mere. Primul are cu 4 mai mult decît al doilea...

Nelu scria, dar problema nu-i plăcea deloc. De ce adică băieţii din dictare nu au împărţit merele cinstit? Cel care de la început are 4 mere mai mult seamănă cu DOINA TUNSOI. Şi în acele clipe, profesorul a spus: Şi acum, împărţiţi foaia în două şi faceţi socoteala! A împărţit foaia în două, s-a murdărit pe mîini cu cerneală de la stiloul primit şi a scris : 14—4 este egal cu 10. Apoi: Arhimede este un om bun. El stă în Ţara de Foc şi va veni în oraş cu vaporul. Atunci, tata va lipsi de la servici şi mama va face plăcintă cu mere. Arhimede o iubeşte pe tanti Jeni .Lui Arhimede nu-i place oraşul Capri. Cînd va veni el, tanti Jeni nu va mai cînta niciodată. Tanti Jeni nu moare.

Pe foaie, a mai desenat un băiat trecut dintr-odată în clasa a patra. S-a dus la catedră, a predat foaia a spus „bună ziua" şi a apucat să vadă că DOINA TUNSOI stătea fără să scrie ceva. În cameră, tatăl său şi tanti Jeni beau vin şi se uitau pe geam.

— Ce-ai făcut Arhimede? Aşa este că nu te-ai lăsat?

A dat din cap, adică nu. Apoi s-a gîndit că peste o oră tatăl său îl va bate, dar el, Nelu, nu se va supăra deloc. Tanti Jeni nu îi va lua stiloul înapoi pentru că în bancă nu se lăsase iar cînd se va face mare şi maior nu se va lăsa niciodată.

În paginile 4, 5, 6 reproducem lucrări de S o f i a U z u m din expoziţia „Omagiu femeii"

Valeriu Bârgău

Muntele—patrie

Unica lor existenţă muntele – patrie
din care s-au născut crescind pină in timple
au inflorit şi rodit odată cu argila armindenilor
eroii noştri cu miinile pină la coate in istoria lumii.

Eroi tineri – eroi de iarbă amară şi dulce
crescută pe Carpaţi pe Cimpia Română
stă să se culce soarele pe urma noastră de români veşnici ;
cum ploaia atirnă colierul recoltei la gitul ţăranului
plecat de atitea veri către soare răsare.

Peste lumea armindenilor vine o noapte de necunoscut
adulmecă pe cimpie plantele crescute din singe
sparge crusta lăsată de copaci pe drumurile patriei
şi samănă cimpul cu săminţă mare pietroasă...

Iustin Moraru

Pămîntul eroilor

Calc pe covorul de şoapte al morţilor tineri
Ce tulbură liniştea ierbii perene de-acasă.
Pleoapele lor nu mai au prospeţimea petalelor
Dar poartă sub ele potirul luminii din flori ;
Miinile lor nu sint crengi dar e plină
Privirea oriunde de fructelor lor ;
N-au trăit intr-un trup de copac dar statornici
Coboară-n pămintul din noi rădăcini.
Prin ei sintem patriei rude de singe.

Ioana Diaconescu

Imn

Tu m-ai lăsat, dar, marii nopţi ce vine,
pielea de trandafir mi se făcu
şi mai frumoasă decit m-am arătat pe lume
desprinsă de-amintiri m-arăt acum;
străină, dar, de teamă şi de umbre
cu braţul orb încerc să te cuprind,
ascultă cum se zbate această libelulă
cu solzii netezi peste capul de argint.

O, de n-ar fi amurgul

Dar fie-mi această înţelegere
şi pedeapsă şi uitare,
pe pleoapa fricii să alunec încet
ca pe-un acoperiş cu solzi lucioşi,
eu să aud glasul bun al prietenului
care vede dincolo de mine
un zid mai alb şi mai luminos
decit ziua.
Răsare dimineaţa şi din somn tresar,
începe-o nouă zi – îmi spun – şi iată
nemărginiţii ochi ai copilului cercetindu-mă
cu o grozavă încredere
şi ce-aş dori mai mult decit
această jumătate a zilei lipsită de taină
o, de n-ar fi amurgul, cum ar adormi
în sinul meu neprihănita spaimă...

Clar

Iubirea mea de humă şi de clar
de ce te-nalţi pe-aceste pietre rare
şi în amurg, pe cind găsesc cărare
de ce te pierzi in ierburile-amare?
Înconjurată-i timpla ta de-o apă
pe care o iubeşti cu-nflăcărare,
triumf al meu şi morţii noastre riu,
prilej de pace şi de-nfiorare;
o, pielea mea-nflorită de magnolii
să nu te subţiezi mai mult decit atit,
o, carnea mea, cum te topeşti in suflet
şi stărui pe sub coastele de-argint...

O, nu visa

De-aş crede-n tine mare vint,
tu cel ce-mi acoperi ochii cu alge prea severe,
tu cel ce mă intuneci şi mă luminezi deopotrivă
şi pe rind, cu o calmă şi obscură teamă...
Nu seminţele tale răsfirate pe flori,
nu florile acestea cu miros inecăcios
ci vindecă-mi rana tulburată
ce m-a cuprins pină la os,
fă-mă să cred numai ceea ce se cade,
intre doi gemeni arbori leagă-mă,
rădăcinile mele cu iubire
către tine înalţe-se
şi fi-voi un arbore japonez
cu o rotundă coroană neclintită în nemărginirea sa,
o, nu visa, nu mă indurera,
o, nu visa...

Să nu fi decît

Inserarea a mea, inserare,
timplă aurită şi încărunţită
nu te las pedepsei să mă dai
nici uitării să mă faci ursită.
Umilinţă a mea, dulce neştiinţă,
aplecare pentru aplecare,
să nu fii decit suflet de columbă
intr-un trup de fiară,
dar îndepărteză-mă, triumf
de acele sclipitoare jerbe
care stele par, sau ierburi par
intilnite pe un cer amar.

---

televiziune

Filele unui dicţionar

Filele de dicţionar pe care le răsfoieşte Dan Petroiu în fiecare săptămînă alcătuiesc fără îndoială cea mai interesantă emisiune a micului ecran în ceea ce priveşte captivanta şi mereu atractiva lume a filmului. Filmul — artă directă cu publicul, care-şi propune fără încetare dezvăluirea a numeroase şi importante raporturi dintre oameni — are un caracter dinamic şi un sens involuntar publicitar, fiind legat astfel foarte strins de timp. De aceea tentaţia revederii filmelor, reinterpretării lor ca mesaj, explorării mesajelor şi regăsirii de noi sensuri, morale sau estetice, este permanentă. Există, de asemenea, tentaţia stabilirii unor legături esenţiale între diverşii realizatori de film, între filmele aceluiaşi regizor, între regizori şi artiştii interpreţi.

Istoria filmului este o istorie mondială în care realizările naţionale îşi aduc contribuţia şi specificul îmbogăţind-o. Urmărirea în evoluţie a unui singur realizator nu pierde din vedere raportarea la ceilalţi dar sesizează fluctuaţiile, ciştigurile subterane sau evidente ale unei creaţii.

Antonioni spune că „actorul este unul din elementele imaginii. O modificare a atitudinii sau a gesturilor sale modifică imaginea însăşi". Deci actorul este un element indispensabil al imaginii, al însăşi comunicării prin imagini. Relaţiile ce se stabilesc între regizor şi interpret sint de multe ori hotăritoare pentru amindoi dar în egală măsură şi pentru întreg filmul. Aceasta poate fi explicaţia folosirii unui actor de către un regizor în majoritatea filmelor sale. Este aspectul care-l atrage pe Dan Petroiu în izbutita emisiune de vineri după-amiaza

Sensibilitatea, competenţa şi bunul gust al comentatorului reuşesc să formeze „medalioane" sugestive, să înfăţişeze „portrete" grăitoare din activitatea şi realizările marilor artişti. Formula găsită este merituoasă, comentariul fiind exemplificat cu secvenţele cele mai expresive şi mai specifice din diversele filme ale actorilor aleşi pentru discuţie. Un film redat integral încheie emisiunea înglobind cel mai bine ceea ce este caracterizator pentru actor sau regizor.

În numeroasele emisiuni am avut ocazia să intilnim pe actriţa favorită a lui Ingmar Bergman, pe Bibi Andersson cea din **Fragii sălbatici**, **A şaptea pecete**, **Noaptea saltimbancilor**; pe Cibulsky din **Cenuşă şi diamant**, pe Daniel Olbrjczky din superba **Pădure de mesteceni**, toţi demonstrind că actorul „este ceva. Adică este el însuşi pus în situaţia pe care o indică rolul" ; pe însuşi Andrzej Wajda într-un excepţional „medalion" dedicat regizorului polonez, cu o exemplificare dintre primele lui filme, **Fermecătorii inocenţi**.

Ultima emisiune vizionată şi-a propus un omagiu adus lui Grigore Vasiliu Birlic, printr-o incursiune în strălucitoarea sa carieră de interpret de film, în **Două lozuri**, în **Băieţii noştri** — filmul lui Gheorghe Vitanidis apărut pe ecrane în 1959 —, în savurosul **Bădăranii** din 1960, realizat de Sică Alexandrescu şi Gheorghe Nagy, în **Post-Restant** şi **Steaua fără nume** — film în care Birlic a avut o adevărată creaţie interpretativă în rolul domnului Udrea, valorificind o întreagă gamă de nuanţe cu acel „fără corn englez sint mort" —, şi în filmul **Telegrame**, în care „dovedeşte încă o dată a fi interpretul desăvirşit al personajelor lui Caragiale".

Alegerile făcute de Dan Petroiu sint întotdeauna reprezentative atit în ceea ce priveşte concepţia regizorală, cit şi cea interpretativă, el oferindu-ne cazurile dorite de orice realizator de film, în care viziunea regizorală şi destinul personaj-interpret se suprapun. Urmărind modurile distincte de evoluţie cinematografică, realismul şi tendinţa de stilizare, Dan Petroiu realizează o adevărată lecţie de educare a gustului public spre ceea ce înseamnă artă cinematografică majoră.

Corina Cristea

---

plastica

Atelier 35

Nu ştiu dacă a stat în intenţia organizatorilor şi a componenţilor actualei expoziţii de la „Orizont", intitulată „Portretul", ilustrarea ideii de devenire a portretului, de la modalitatea neoclasică către expresia modernă, sau invers, amîndoi polii, cel puţin ipotetic fiind, în linii mari, deopotrivă de fructuoşi. O organizare prea rigidă poate să obosească. Ne vom mulţumi deci să spunem, despre actuala expoziţie, încadrată cum am mai fost obişnuiţi în manifestările de „Atelier 35", că adună cîţiva dintre cei mai talentaţi pictori tineri, exersaţi atent, perseverent mai ales în arta portretisticii, fapt demn de luat în consideraţie.

Remarcam în numerele trecute, pe marginea unei alte expoziţii, mai ample, tot a tinerilor, buna preluare a meşteşugului pictural, înţeles în esenţa lui creatoare. Într-adevăr, tinerii ştiu să deseneze, să organizeze cu forţă chiar uneori, în virtutea unui ţel care nu poate fi decît acela al pătrunderii cît mai adînci în realitatea contemporană. Platformă comună tot mai nuanţată, de la expoziţie la expoziţie, şi pe temeiul căreia nu vor întîrzia, cred, să apară tot mai multe realizări de prestanţă. Dacă lucrările de faţă, reprezentînd faze de atelier, cum indică însuşi genericul, sînt mai mult decît atît, rămîne să vedem. Certă este însă, la nivelul general al manifestării, orientarea de substanţă. Chipului uman i se aduce incontestabil un omagiu, în imaginile lui găsindu-se, mai mult decît altădată, tensiunea interiorizării.

Există un punct al expoziţiei, într-un fel, prin problemele pe care le pune, centrul ei de greutate, alcătuit din portrete care duc mai mult sau mai puţin direct la ceea ce am putea numi „şcoala Baba". Nu ştiu dacă tinerii expozanţi la care mă refer au fost chiar şi elevii maestrului, oricum, prin felul în care înţeleg să-şi atace temele, ei se dovedesc în fapt a fi învăţat să picteze avînd drept model portretele lui Baba. Portrete expuse ori de văzut numai în atelierul pictorului. Direcţia poate fi profitabilă numai în măsura unor afinităţi de substanţă, cînd ruperea de marea lecţie iniţială înseamnă în acelaşi timp dezvoltarea ei, conformă unor dialectici interioare, nu numai a artiştilor în cauză dar şi a artei respective. Radu Dărîngă, Vladimir Zamfirescu, Cornel Antonescu, Sorin Ilfoveanu, Viorica Bente (portretul ei este frumos, ieşit din comun), s-au angajat pe un drum destul de spinos, şi este de aşteptat să-i vedem în continuare evoluînd cu mai mult curaj, dacă le permit resursele.

Într-un avans vizibil de meşteşug, se află Sorin Dumitrescu, portretist monocord şi monumental, viguros în desen şi detaliu, concentrat în culoare, Florin Ciubotaru, pictor de concepţie, alcătuind portretul din apropierea, tot mai irizată, a propriilor lui contururi, într-o dezvoltare uşor geometrizată, cu perspective volatile dar adînci. Csaba Zemlènyi, cu întreitul ei portret, vădind totuşi o parcă prea timpurie manierizare. Şi mai puţin convingătoare este scheletizarea cu orice preţ şi cam naivă practicată de Gh. Mazilu.

Litografia lui Ion Grigorescu, gen fotografie expusă, atestă un stadiu încă al căutărilor. Un fel de fotografie în fotografie prezintă, într-un tablou de dimensiuni, Wanda Mihuleac. Tehnica simplă, a creionului pe fond de ulei alb, rămîne totuşi inconsistentă. Preferăm portretul modest dar sensibil, izvorît din aceeaşi dorinţă de luminozitate, al Mariangelei Vlădulescu. Mai puţin reprezentată, sculptura nu ne reţine atenţia decît prin două lucrări, semnate de Alexandru Marchiş şi Pavel Bucur. De real interes, pentru public dar mai ales pentru artiştii tineri care expun, „Atelierul 35" merită a fi consemnat. Şi mai ales dacă ne gîndim la posibilitatea de a revedea pe cîţiva dintre pictorii prezenţi acum în viitoarele lor expoziţii personale.

Grigore Hagiu

spirale

Nichita Stănescu (IV)

După **Elegia a noua, a Oului**, poezia lui Nichita Stănescu pălește. **Omul fantă**, deși închinată lui Hegel, este o simplă proză, **Elegia a zecea** pare cam la fel, deși conține o idee interesantă și anume: perceperea lumii, a absolutului, înțeleasă ca o boală. Tot aici găsim embrioane pe care mai tîrziu le-au folosit cu destulă pricepere, un Marin Sorescu și chiar Nichita Stănescu, autopastișîndu-se: **„Sunt bolnav. Mă doare o rană / călcată în copite de cai fugind, invizibilul organ / cel fără de nume fiind / Neauzul, Nevăzul, Nemirosul, Negustul, Nepipăitul“**, paradoxuri negative pe care autorul „Stării poeziei“ le-a reluat în **„Necuvintele“**. Mai departe se ivesc sursele lui Sorescu de mai tîrziu: **„Iată-mă stau întins peste pietre și gem / Organele-s sfărmate / Maestrul, ah, e nebun / Căci el suferă / de întreg Universul“ („Ziua mă doare soarele, noaptea luna și stelele“)** Și ca să nu mai rămînă nicio îndoială, ce mai găsim? **„Mă doare diavolul și verbul / Mă doare cuprul, aliorul / mă doare cîinele și cerbul / copacul, scîndura, decorul / centrul atomului mă doare...“** și așa mai departe. Apoi, ecouri argheziene: **„Sunt bolnav, nu de cîntece, ci de ferestre, sparte“** („sunt bolnav de cîntece, mamă“) **Elegia a unsprezecea** ne amintește de un mare poet, l-am numit pe Lucian Blaga: **„inimă mai mare decît trupul / sărind din toate părțile deodată“** („dați-mi un trup voi munților, mărilor“) Poemul e, totuși, onorabil, autorul dedîndu-se la o speculație subțire, dar lipsită de fiorul liric. El ni se prezintă ca un fel de Purușa, într-un panteism vedic: **„dar mai nainte de toate / noi suntem semințele, noi suntem / cei văzuți din toate părțile deodată / ca și cum am locui de-a dreptul într-un ochi / sau în cîmp pe care în loc de iarbă / cresc priviri — și noi cu noi înșine / deodată duri, aproape metalici / cosim firele, astfel ca ele / să fie aidoma tuturor lucrurilor / în mijlocul cărora trăim / și pe care / inima noastră le-a născut“**. Aici revine obsedant metafora **Ochiului**, destul de inteligent prelucrată, însă insuficient transfigurată. **Leitmotivul pietrelor** revine într-o interesantă poezie intitulată **Raid în interiorul pietrelor** din care nu vom reține simbolul tematic, ci mai curînd invocația către plictiseală, un fragment frumos și nobil care se detașează net de celelalte pasaje ale poemului: **„mă rog pentru plictiseală, pentru spleen / de mine însumi mă rog pentru plictiseală / neștiind niciodată cum să-mi înlătur / inima, planetă streină din mine / în jurul căreia mă închid ca un aer pietrificat / raid în destinele fixe / în structurile nemișcătoare / mă rog pentru plictiseală, pentru spleen“**.

Tema adolescenților înnotători e reluată în poezia „Grup de înnotători“: **„ei vin în șir, albi și verzi / rupți de lucruri, rezemîndu-se doar / în propria lor inimă și ea-svîrlindu-se / și prăbușindu-se în sine, neclar // liberi, suspendați, albi și verzi / vin tulburînd aerul static / ochii de noapte, întredeschiși / îi contemplă, apatic // să-i lăsăm, să le dăm voie / ei cresc unul din altul, noroși lenți / și descresc sub ochii ficși ce-i înconjoară / sferic / și indiferenți“**. Asemeni filosofilor antici, Nichita Stănescu pare înduioșat de contemplarea trupurilor de efebi cărora le împrumută semnificații metafizice.

Explorator al unui univers văzut chiar din interiorul materiei poetul nu ocolește simbolul ochiului, cum am mai spus, care revine obsedant, adesea dînd impresia de manierism, totuși poezia „Suprafață“ cu cadențele ei înalte, merită să fie amintită în întregime: **„Pentru că merg pe tine / tu ești acoperit cu urme de picioare / eu am tălpile tocite // numai dacă sar nu ne atingem / sau numai dacă tu te surpi / unde mă termin eu, începi tu / alb, sticlos, cu vedenii // se arată: o pogorîre de îngeri / o ridicare de cristale de cuarț / o coborîre de zi și de seară / un răsărit continuu / de diferite planete // nu știu dacă este cald sau dacă este rece / nu știu nici măcar dacă suntem singuri / trece ceva, dar nu știu ce anume // îmi ridic ochii deasupra / identic tu și suspendat mi te arăți / întinzînd mîinile și merg pe tine în palmi // unde mă sfîrșesc, te ridici tu / atîrn de tine ca un fruct prelung / dedesubt, foarte jos, aleargă cai biciuiți // dacă-mi dau drumul voi cădea într-o șea / dar nu-mi dau drumul // dacă rămîn mai departe cum sunt / voi îngheța sau mă voi aprinde / dar nu rămîn așa cum sunt / închid ochii se arată numai peisajul interior / adică negru, adică vînăt / îmi închid pleoapele pînă jos la picioare / ca și cum aș fi un ochi / desigur sunt un ochi / dar în orbita cui ?“**. După cum vedem, discursul poetic e destul de tern, filosofia destul de transparentă. Ideea însă pare interesantă și Nichita Stănescu o urmărește de fapt de-a lungul întregii sale opere, ca orice adevărat mare poet, el intuiește că universul ontic este o sugestie asupra unei alte realități extatice care nu poate fi surprinsă decît cu uneltele poeziei adevărate. Într-o căutare febrilă de corespondențe, autorul realizează uneori pe această temă veritabile analize, îmbinate cu un lirism de bună calitate.

Ne oprim o clipă la poezia **„Miza pe nenăscuți“**: **„Sunt nenăscut. Ceea ce se vede / de jur împrejur nu sunt decît părinții părinților. Roșu și verde / Roșu și verde se aprind faruri pe cerul urît // protoplasme cu măști fluturătoare / se întretaie înaintea mea / și-apoi dispar în vînăta înserare / noroasă, grea // disperate fumuri urcă spre cer / eu bat trotuare de amurg / idoli la volane galbene, apar și pier / destrămînd fantoma lui Licurg // sunt nenăscut, ceea ce se vede / de jur împrejur nu sînt decît / strămoșii copacilor: zeul de iarbă verde / păscut de strămoșii cailor“**.

Aceeași poezie a infrastructurilor, a spațiilor dintre lucruri, a informalului și chiar a informulatului, o găsim în **„Ciudata lipsă de părinți“**, temele fiind reluate și mai tîrziu în volumul mai amplu intitulat **„Necuvintele“**: **„Ciudată lipsă de părinți / cu mult înainte sfîrșiți / cu mult petrecute morți mai dinainte // fiii li se nasc singuri / la o mare distanța de moartea părinților / iată-i, stau cu gurile lipite de frunze / ca niște omizi / apoi vine cuvîntul și copiii devin fluturi / ei nu sunt la fel / niciodată nu sunt la fel / o aură sau un nimb care le apare deasupra creștetului / îi vestește că a venit ora mesei // se adună toți unul într-altul / ca să se facă la cald / însă frigul acesta al absențelor / nu încetează deloc / se moare din doi în doi, astfel că / numărătoarea se face pe sărite / ei cresc încet, se despart în sexe / se împreună și mor chiar în aceeași seară / locurile rămîn pustii și dintr-odată / după cîțiva ani / se nasc nenumărați copii / ai căror părinți au murit de mult / ei stau cu gurile lipite de frunze ca niște omizi / apoi vine cuvîntul și-i desparte / și devin fluturi“**.

În altă parte ne dăm seama că pentru poet ființa omenească apare după un cunoscut model spencerian sau gnostic ca o constelație, iar universul ca un imens furnicar ori ca un animal tragic. Autorul „Stării poeziei“ intuiește și alte universuri: **„Pînă cînd și culoarea albastră / are o capitală a ei / unde mișună ai albastrului / viețuitori, înghesuiți unul într-altul“** (în poezie „Elogiu“) și tot aici spune: **„n-am unde să mor, moartea este populată de ființe“** sau: **„gîndesc un loc pustiu / dar pustiul / e plin de ființe pustii / frunzele sunt pline de ființe înfiorate / privirile pline de ființe polare/lumina de ființe luminoase“**. Acest atomism umanizat îl găsim adoptat cu fervoare mai tîrziu în toată opera lui Sorescu.

Oricît de prozaice ar fi unele poeme ale lui Nichita Stănescu el nu va putea fi niciodată judecat pentru ataraxie, deși nu rareori aspirația sa către contemplație este autentică. Întîlnim ades fragmente în care poetul izbucnește cu patos, lăsînd chiar să se vadă o voluptate în arătarea sacrificiului, o voluptate a victimei, cum se întîmplă în poezia „Gladiatori pe frunze“: **„Așteptam niște forțe necunoscute / cu gurile în strigăt le așteptam / frunze înfipte în undiți coborîte / spre de noi de-a dreptul din Aldebaran / deci să mușcam nervurile dedate cu cerul gurii grav rănit / de fierul nemilos al undiței legate / de lancea înclinatului zenit / și smuiși să fim în sus și smuiși / din apa norilor și-a aerului tare / să ni se svîrcolească pe sub stele-n vid / ca peștii trupurile-n sufocare / și doar scheletul nemîncat și asvîrlit / să răsipească-n juru-i coaste / iar capetele duri meteoriți / să dea cu tîmpla-n liniștile vaste“**.

O scenografie spectrală, rezultată din incantația pe care o cultivă poetul o aflăm și în „Descălecare“, poem pictat în maniera Klee: **„Și plopii se acopereau cu trupuri de copii / ținînd de frîie trupuri lungi de cai / și cîte-o pasăre trecînd le turbura / plasma verzuie, amestecîndu-i între ei / iar cînd se-ndepărta țipînd în zbor / cu penele încleiate de un sînge ireal / fapturile din plopi alunecau / pe jumătățile de cai rămase / o, șanțurile pline de-un fum verzui / se înnecau și-abia mai distingeam / în fumul răsucit deasupra lor / cîte un frîu alunecînd din cîte o mînă“**. Pictural, în continuare, poetul găsește corespondențe și cu alți maeștri ai penelului: **„somnul fierăstraie în el / taie capetele cailor / și caii aleargă nechezînd cu sînge / ca niște mese roșii, fugite pe străzi de la Cina cea de taină“** (iată-l pe Jeronimus Bosch), pentru ca mai departe să dăm și de Dürer: **„și caii aleargă-n aburi roșii / clătinind umbre. În șăi, fantome / frunze se lipesc de gîturile lor / sau se prăbușesc de-a dreptul în ele / cum se prăbușește umbra copacului în fîntîni“** (mai ar încăpea aici și Altdorfer). Poezia din care am citat se intitulează în mod fericit: **„Somnul cu fierăstraie în el“** și e o mostră de stil compozit căci, iată, într-o altă strofă, îl găsim și pe Constantin Nisipeanu: **„Aduceți găleți, aduceți căni mari de sticlă / aduceți căni și pahare / aduceți căștile vechi rămase din război / aduceți-i pe toți cărora le lipsește un ochi / sau în loc de braț au un loc liber / care poate fi umplut“**. Această poezie mozaicată se încheie, spre surprinderea noastră în mod burlesc: **„peste tot sînge de cal decapitat / curge în voie / și eu cel care am văzut primul / aceasta / povestesc că am și băut din el / și că e / foarte bun“**. Finalul de farsă alungă vraja stabilită pînă atunci...

Eugen Barbu

profil

Florica Mitroi

Născută la 15 februarie 1944, în Rîmnicu-Vîlcea. Absolventă a liceului din localitate.

Bibliografie: Rugăciune către Efemera *(1969)*; Diapazon *(1973)*.

Frenezia poetică declanșată prin emulație și ajungînd la un remarcabil uneori dinamism verbal, mai mult abuziv totuși decît excesiv, este reprezentată în primul rînd de Florica Mitroi, în versurile căreia un patetism de sinceră vibrație, cu adesea foarte pure accente lirice, mișcă totodată și o masă de cuvinte incredibil tescuite în alăturări barbare și violente sugerînd o nesigură stăpînire a materialului verbal: „Halucinatul bulb de absolut cu vătămare / un glas de rază înăbușitor atinge într-un punct pămîntul / născînd sahare de pelin / în care-și zbate visul de aramă vîntul. / În care-și zbate visul de aramă vîntul / rugind potirul transcendent, satanic și toropitor / inveșmîntat în in, Flamingo, a dormit pe stele dense / și sîngele schelet strălucitor“, aici un vers prețios *(sahare de pelin în care-și zbate visul de aramă vîntul)*, fiind nemilos îngropat. În prima sa carte, foarte ezitantă, poeta invocă de asemenea „cărămida botezului, computată“ (? !), „un gîjîit de flaut lacom“, „praporii de pulberi indiferențiale“ (? !), apoi niște „fuselaje solare“, precum și „bătrînețea castată (? !), inertă și nemuritoare“, tot aici găsindu-se și ceva cu totul de neînțeles — „și-n golurile ochiurilor gulgurează (?!) protuberanțe solare“. Tonalitatea avîntat energică este respinsă în aceste situații de aspectul imediat al versurilor: „Din raiu-n contemplare, pe corzile de fugă, / ce fără sat e valea plîngerii în noi, / cu aripi fără sînge și moi de bocitoare sure, / încăpute terestru, în glodul dulce și-n ploi ! / / Vin bocitoarele, abstracte, senile și avare, / și violent primare, cu idol smălțuit, / hoațe și leneșe, nefecunde dar pline de soare, / ca niște cămări de faguri de infinit“. Mai mult decît despre un lirism aluvionar se poate vorbi, probabil, despre o aluviune lingvistică avînd adesea aspect liric, așa cum întîmplător vîntul și ploile sapă în munți bizare alcătuiri ce par intenționate, și sub acest titlu citez în întregime un frumos poem din cuprinsul celei de a doua cărți a autoarei: „Vară-toamnă tulburată / o grabă frenetică îmi taie trupul / mi-e groază să cuget, sunt un lup de delir, și mușc de plăcere nisipul / / Ce bine îmi vine pămîntul, îmi este mantie fluturătoare / merg prin pămînt, de-o parte și de alta am aripi de pămînt care mă îmbată / tăiș prin ierburi, înghit o coasă păioasă / cocoșul indolent al cerului cu fața colorată / / Trec prin ulm ,prin frunza lui străvezie / îmi văd capul în ulm, în trunghiul lui gura mea cere apă / sărut strugurele, cum aș săruta spatele gol al unui bărbat / culcat pe burtă în iarbă“. De altfel întreg cel de al doilea volum al poetei păstrează urmele unui acerb efort de disciplinare, ale cărui rezultate rămîn însă de așteptat ca o promisiune.

Mircea Iorgulescu

DOUĂ NOTE. 1. Citind, la întoarcerea din vacanță, revistele apărute între timp, observ că perzentarea pe care am făcut-o în luna iulie la această rubrică poetului Virgil Mazilescu a trezit vehemența unui coleg de pagină: într-un număr ulterior al „Luceafărului“ (31/2 august a.c.) comentariul meu analitic este combătut spunîndu-se că aș face *apologia nimicului*, și că încerc *să strecor în Parnas poeți fără acte-n regulă, din interes sau nu știu ce alte considerente.* Cum asemenea aprecieri se recomandă singure aș fi socotit intervenția colegului meu de pagină drept o simplă opinie de artist, în care demonstrația este înlocuită doar prin afirmații și argumentelor li se substituie atribuirea de intenții; cum însă drept probă unică a întîmpinării e invocat faptul incontestabil că în șapte ani poetul Mazilescu n-a tipărit decît doar „două plachete“, mă simt dator să aduc aminte că în literatură criteriul cantității este un numai inutilizabil, dar și primejdios de folosit: fiindcă nu în șapte ani, ci atît cît au trăit, Eminescu, Ion Barbu și Mateiu I. Caragiale, de exemplu, nu și-au văzut mai mult de una sau „două plachete“ publicate. Să-i înlocuim cu prolificii Mircea Dem. Rădulescu și Petre Bellu ? !

2. Rog pe autorii născuți după anul 1935 despre care nu am scris încă la rubrica „Profil“, să trimită redacției, cu specificația de rigoare, datele bio-bibliografice necesare prezentării.

ferestre

Citindu-l pe Rembrandt

Opt personaje și niciunul nu se gîndește la cadavru. Și, la urmă, sînt toți prea în vîrstă, ca să mai aibe chef să învețe. Mai bine pozează c-ar învăța. Cine e mortul ? De ce-a murit ? Niciunuia nu-i dă prin gînd să se gîndească de ce-a murit răposatul. Toți scrobiți la maximum. Gulerele de dantelă au culoarea și înțepeneala cadavrului. Mustăți (toți), și barbișon. Profesorul are pălăria pe cap și-o atitudine de explicație. Cu mîna dreaptă ține foarfeca înfiptă în locul unde-a făcut incizia. Sînt scoase la iveală fîșii de mușchi. La picioarele mortului o carte groasă, deschisă. Ca o biblie, dar e desigur un tratat. Mortul pare că stă cu picioarele pe capitolele despre viața de apoi, dacă-ar fi biblie. Dar e tratat și a ajuns, e clar, la autopsie. Numele profesorului e Nicolaus Tulp. După ce ai aflat toate acestea, după ce ai contemplat marea operă a lui Rembrandt, zicîndu-ți că trebuie să fie ceva de capul ei, din moment ce toată lumea o laudă, treci mai departe. Mai vezi două autoportrete ale pictorului, unul matur, celălalt adolescent — le compari unul cu celălalt, dai din cap, dau din cap și ele unul la celălalt, amîndouă la tine, și treci mai departe. Un bătrîn. Nu mai pozează, e exact așa cum l-a surprins tramvaiul, da, tramvaiul, întunecos al vatmanului Rembrandt, care i-a spus „urcă“ și abea l-a așezat acolo pe pînză, lîngă fereastră. O femeie în vîrstă, mama artistului, stă și ea alături. Rembrandt coboară la prima și se suie prin spate, așa că dai de un alt Autoportret, cu turban (credea că n-o să-l recunoaștem ?). Treci mai departe și te împiedici de-o pînză mare, o scenă regizată de vechiul testament. Cineva cîntă la harfă. Doi negri mititei. Mergi mai departe, dar vezi că ai ieșit din Rembrandt și te întorci la **lecția de anatomie.** Ți-a venit o idee. Dacă-ar învia ? Să stai acolo pînă la Paști și să-i vezi pe ceilalți ce fac, atunci cînd va învia mortul, care ar putea fi și Cristos — pe tot ce pune mîna Rembrandt e sfînt — și-ar zice: „Pace vouă“. Ce-ar face profesorul Tulp ? Ar mai fi el atît de sigur pe denumirea latinească a cutăror striațiuni ? Domnii veniți să pozeze, încep a se foi sub privirea ta insistentă. Ce vrea ăsta ? De unde-a apărut ? Multe lucruri se pot spune despre **Lecția de anatomie,** dar nu te lasă doctorul Tulp. Te înclini respectuos, e totuși doctor, o somitate, și treci mai departe. După un interior de catedrală semnat de E. Wite (1616—1692), șovăi puțin și te întorci. Ce-ar fi — mutatis mutandis — dacă tu ai fi cel care — doamne ferește ! — ai sta întins pe... ia fugi cu gînduri de-astea de-aci... ce e ăsta, catafalc ? Masa de disecție, desigur. Dacă, la Milano, te-ai simțit tentat să te amesteci printre apostolii la Cina cea de Taină a lui Da Vinci, de ce nu și aici.. dacă e să urmezi o logică... Privirea îți scapă în geamul tabloului — da, da nu ești nici tu chiar atît de tînăr, nu mai ai roșeața aia în obraz ! Parcă auzi foarfeca doctorului, hîrș !

Cum or fi putînd cei opt să rămînă atenți — vorba vine, fiecare se gîndește la ale lui, fără să se cutremure de drama care se petrece sub ochii lor.

Ori se gîndesc poate că și tu pozezi ? Păi dacă era așa ți-ai fi ales o poziție mai convenabilă, și oricum îmbrăcat, ce tu ești de nuduri, tu cu burta ta zbîrcită ? Îl întrebi pe unul dintre ei cum îl cheamă pe răposatul, ca să confrunți spusele lui cu buletinul tău... Nu te-a auzit, e, chipurile, concentrat... Treci mai departe... tabloul acesta e tulburător, ți-a spus cineva că e tulburător și n-ai crezut, iată, ți-a luat mințile... treci mai departe... te oprești în colțul sălii și iar îl privești... Slavă domnului, mortul nu s-a luat după tine, e acolo.

Marin Sorescu

fragmente critice

Nuveliști: Teodor Mazilu

Cu un deceniu, două în urmă se cultiva intens la noi nuvela, schița, povestirea, azi toată lumea scrie roman sau tinde spre roman. Printre puținii care perseverează în proza concentrată e — alături de N. Velea, Radu Cosașu, I. Băieșu, — Teodor Mazilu, autor în același timp de piese de teatru și romane primite de critică în chip diferit. Unii văd în Mazilu un autor satiric extraordinar, alții îl trec în rîndul foiletoniștilor umoriști, contestîndu-i pe față sau în subtext profunzimea invenției comice. Nehotărîrea criticii traduce ceva din spiritul literațiunii lui, construită pe o adițiune de fapte, pasiuni care în viața de toate zilele se unesc ca apa și focul. Proștii din cărțile lui Mazilu filozofează sub clar de lună despre sublim, tipul abject are complexul tandreței, escrocii sînt iremediabili sentimentali, fanatacii sînt corupți. Toți sînt, în fond, niște bovarici și originalitatea lui T. Mazilu iese din faptul că la vechea sursă a comicului (discrepanța între esență și aparență) el adaugă dimensiunea lucidității. Personajele sale pun multă voință și inventivitate în a fi altceva decît sînt în realitate, viciul și virtutea asociază conștiința, individul nu-și mai ascunde intențiile, dimpotrivă, marea lui plăcere este să le dezvăluie și să le supună judecății cuiva. „Eu urăsc întunericul — zice un personaj... orice să fie, dar să se petreacă în lumină“. — Există la T. Mazilu o cruzime a confesiunii, eroii lui simt imperios nevoia de a relata o porcărie, o înfrîngere, o scădere morală. S-ar spune că fericirea lor e direct proporțională cu numărul de eșecuri și slăbiciuni de caracter. Un compozitor trece printr-un moment penibil, închis într-o cameră cu o femeie frumoasă, rămîne inert. Normal ar fi ca el să se rușineze și să treacă sub tăcere întîmplarea. Dimpotrivă, imposibilitatea de a fi bărbat îl face fericit pe compozitor. Dezastrul erotic este sărbătorit cu icre negre și vinuri franțuzești. Unei tinere i se cultivă ideea că ar avea talent muzical. Altcineva, un bărbat, îi sugerează după oarecare trecere de vreme, că talentul ei ar fi minor. Ne-am aștepta la o dramă, la o zdrobire a nervilor. Dar de unde, tînăra, bucuroasă, eliberată de o povară, recunoaște: „N-am pic de talent“.

Mecanismul clasic al satirii, fundat pe ideea ascunderii, substituirii adevărului, este în acest chip răsturnat. Luăm cîteva exemple din ultima lui carte: **Iubiri contemporane** (Ed. Eminescu, 1975), variații inteligente pe teme deja tratate în volumele anterioare. Toate povestirile au ca temă centrală erosul, privit în oglinda unor deformări morale. **Pelerinaj la ruinele unei vechi pasiuni** pare o parodie a nuvelei clasice. Schema narațiunii este, în orice caz, aceeași: un individ se întoarce după un număr de ani într-un oraș unde a trăit o mare pasiune și încearcă să reconstituie și să înțeleagă ce s-a petrecut atunci. **A ști** e preocuparea lui esențială: „admit orice în viață, și boala, și moartea, și nedreptatea, dar nu admit să nu înțeleg ce se petrece cu sufletul meu. Căci pentru mine ignoranța înseamnă primul pas al destrămării“. Însă voința de a elucida faptele se izbește de caracterul dezechilibrant, irațional al pasiunii. Un intelectual oarecare, mediocru, corect, iubise o actriță talentată, Ana, femeie autoritară și capricioasă. Ana, venită din capitală, nu poate suferi oamenii cu personalitate, visul ei este să găsească un bărbat cît se poate de modest, ascultător, de care să nu se poată îndrăgosti. Marile pasiuni se desfășoară pe scenă, în viață oamenii trebuie să aibă ambiții modeste. Cel care narează toate acestea îndeplinește condițiile, și actrița îl acceptă avertizîndu-l, în prealabil, de totala ei indiferență. „Nu-mi place de tine“, spusese ea, cu siguranța și pasiunea cu care ar fi făcut o declarație de dragoste. „Tu faci parte din categoria acelor bărbați minunați de care nici o femeie nu se poate îndrăgosti... Asta e farmecul tău...“ Bărbatul își acceptă condiția, mediocritatea pare a fi vocația lui cea mai profundă. Îndrăgostiții din proza **normală** comunică între ei, își descoperă și își cultivă gusturile, pasiunile comune. Personajele lui Mazilu sînt atrase de ceea ce îi deosebesc. Distanța sufletească, imposibilitatea comunicării stimulează sentimentul. Actrița umilește cu voluptate pe adoratorul ei, dispare mai multe săptămîni și-i trimite telegrame pline de înțeles: („Măcar tu să fii cuminte“), refuză să se ducă la spectacol, obligîndu-l, în același timp, să suporte costul întregului spectacol etc. Umilința însă favorizează pasiunea, victima își iubește cu disperare călăul. Ironia, care însoțește reconstituirea acestei drame, e pe punctul de a dispare, tragedia iese la suprafața textului și, pentru o clipă schema se umple de viață. Suferința bărbatului umil, conștient și mîndru de umilința lui, amintește de eroii timizi și răbdători, robi ai unor pasiuni mărunte și nimicitoare, din proza lui Cehov. Însă T. Mazilu nu lasă ca lucrurile să ajungă prea departe, ceva se întîmplă totdeauna și curmă suferința personajelor sale. Bărbatul se roagă de actriță să-l ajute să n-o mai iubească și actrița îl ajută, îndepărtîndu-l cu fermitate și tandrețe. Din reconstituirea dramei reiese însă că Ana iubise cu adevărat pe omul pe care îl disprețuia cu atîta convingere, plecările ei de acasă erau niște nevinovate, prelungite vizite la o prietenă... Narațiunea se termină tot atît de incert cum începuse.

T. Mazilu ține deliberat proza lui la granița dintre ironie și tragedie. Un gestionar de 45 de ani, cu gust pentru filozofie, om altfel tihnit, la locul lui, e agresat (la figurat) de o fată de 17 ani, Manuela, vînzătoare într-un magazin, cu aspirația de a deveni aviatoare. Gestionarul are o biografie imposibilă, mama fusese o grecoaică bogată, nepoată de bei de Samos, tatăl — vizitiu. Manuela vrea să știe totul și, ca toate personajele lui Mazilu, urăște ceea ce nu înțelege: „Tu vorbești serios ? Liniile paralele se întîlnesc la infinit ? Nu-mi vine să cred“. Ironia se întîlnește aici cu plăcerea autorului pentru echivoc. Nu se știe exact natura relațiilor dintre gestionarul-filozof și bovarica vînzătoare, linia de demarcație între sentimente este desființată. În alte scrieri, frontiera este mai sigură și ironia merge spre sarcasm. Tipologia tradițională a literaturii comice (ambițiosul, demagogul etc.) e pusă într-o ramă epică nouă, cu un accent special pe eseul moral. Salomeea Vaitoianu, studentă eminentă, austeră, disprețuiește distracțiile, bucuria vieții este pentru ea un semn de mediocritate. Absolvind facultatea, merge în provincie unde cunoaște pe Oswald Damian, geolog ca și ea, crai arhicunoscut în mediile boeme. Salomeea îl transformă în sclavul ei, însă ușuraticul Oswald nu suportă autoritatea sălbatică a femeii și pleacă spre disperarea și ura Salomeei care își caută un aliat în persoana unui lector universitar, Ștefan Mușat. Invenția epică este aici minimă, narațiunea este, de fapt, un eseu pe o temă gîndită aprioric. Se vede limpede că T. Mazilu, care a făcut și face curent publicistică, trece portretele de acolo în literatură, cu puține elemente de intrigă și cu multe considerații morale (Mazilu este, ca orice ironist, un moralist). **Ascensiunea,** altă narațiune din volum, introduce tema **substituirii,** reluată și în alte schițe. Angela, muncitoare onestă, cu simțurile și gîndurile sănătoase, se îndrăgostește de Andrei Melinte, instructor C.G.M., tînăr obsedat de autoperfecționarea morală. Iubirea nu poate să dureze pentru că Andrei nu admite ca Angela să nu pătrundă esența fenomenelor. El îi dă toată ziua sfaturi, îi pune în mînă broșuri de specialitate, afișează în baie, în bucătărie lozinci mobilizatoare, iar cînd tînăra femeie dă semne de încăpățînare în inerție o părăsește. Exigentul instructor e, în fapt, un demagog și un carierist cam păgubos. Îndrăgostit la început din orgoliu și calcul de Irina, intelectuală cinică, Andrei sfîrșește prin a deveni un spirit casnic, fermecat de condiția lui de victimă. Neîncrederea și disprețul femeii îi sporesc sentimentul de iubire. În altă parte **(Soarele și ambianța)** femeia împrumută pasiunile și viciile bărbatului, iar bărbatul se instalează în ambianța care-l terorizase pînă atunci. Olga Viziru are patima curățeniei, casa ei este un bibelou. Adrian Botez e, dimpotrivă, un boem dezordonat, pasiunea lui e pescuitul. Urmare este că Olga capătă viciul pescuitului, iar Adrian Botez pe acela al scuturatului și al bucătăriei. Proza lui Mazilu e plină în astfel de treceri de la o stare la alta complet opuse, viciul devine ușor la el virtute și invers, întărind ideea exprimată odată de un moralist cu simțul ironiei: **viciul de azi nu este decît virtutea de ieri.** Schimbul acesta de regim între călău și victimă e, în orice caz, inteligent speculată de Mazilu, interesat să sugereze o fragilitate morală în aparențele celei mai solide structuri. Mai slabe, sub raport literar, sînt **O divină iubire ridicolă** și **Logica amurgului,** unde teza moralizatoare și mecanismul satirei semnalat înainte, se văd prea limpede.

Proza lui T. Mazilu este agreabilă la lectură, inteligent scrisă, cu o tipologie originală, ieșită dintr-o autentică și nu o dată profundă sensibilitate la absurd și grotesc.

Eugen Simion

Erată: În articolul nostru: **Negația creatorului** (Luc., 16 aug. 1974) se va citi (col. II, rîndul 13): „A apropia revolta lui Tudorel de spiritul omului revoltat de tip existențialist (operație ce s-a făcut în critică) mi se pare a contrazice sensul real al cărții“.

Memorialistica — formă a conștiinței active

Urmare din pag. I

și economic, cu excursul științific din diverse domenii. Nu includem nici sfera amintirilor politice sau militare, ci rămînem strict în perimetrul literar, al scrierilor aparținînd literaților și despre lumea lor, începînd cu circumstanțele formației lor, mediile umane cărora le-au fost martori sau chiar le-au aparținut, grupările, cenaclurile sau redacțiile prin care s-au purtat, alți scriitori sau oameni de cultură cu care și-au împletit drumurile etc. Obiectul considerațiilor de față este deci memorialistica *declarată ca atare și fiind efectiv retrospectivă documentară, avîndu-și drept prototip, de exemplu,* Amintiri de la Junimea *de Iacob Negruzzi,* Amintiri de la Junimea din Iași *de Gh. Pann,* Lumea prin care am trecut *de I. Slavici,* Memorii *de Lovinescu,* Ani de ucenicie *de Sadoveanu, pînă la marele număr de volume care se publică în anii noștri și care tind parcă să obțină o recunoaștere mai autoritară, sau cel puțin o dezbatere mai adîncă, multilaterală, a categoriei acestor tipărituri.*

Memorialistica propriu-zisă, orice s-ar spune și oricîte dovezi contrare strălucite s-ar invoca drept excepții, este în principal o zonă a creației cînd capacitatea producției literare își începe declinul. E o operă de bilanț, de către sfîrșitul carierei contemplarea unei vieți și a unei activități duse, a unei lumi care începe să nu mai fie, sau chiar nu mai e, a unui peisaj dispărut, a unor realități lichidate. Firește, sînt și reconstituiri ale unor fapte care continuă să se desfășoare, însă memorialistica lor e, oricum, pentru partea lor devenită trecut, intrată în istorie. Memorialistica este un prag al istoriei, o analiză, o așezare sub microscop a ceea ce istoria condensează în mari panorame, sinteze, sau în legitățile ei. A citi istoria numai în ceea ce prinde a deveni expunere obiectivă, depășind oameni individuali și grupurile sociale mai mici sau mai mari, e tot mai mult cu neputință; ea trebuie cunoscută și în țesătura incomensurabilă de întîmplări, unde omul care-o creează dobîndește autenticitate, e profil propriu, sentimente și stări. Dacă pentru istoria propriu-zisă acestea au o importanță mare, totuși nu totdeauna hotărîtoare — pentru istoria literară, unde analiza e indispensabilă, ele sînt materia primă a studiului, determinată foarte adesea, dacă nu totdeauna, și în sfera judecăților estetice.

E util, prin urmare, ca tipărirea formelor analitice, individuale, de explorare a vieții social-literare a individualităților — a celei sociale în influența ei asupra celei literare — să continue în toate felurile. Epoca noastră, cu excepționala ei prospectare a omului în afara spațiului intim, cu năvala de fapt social în viața proprie, nu are nici răgazul, nici formele pentru a consemna avatarurile existențelor care vor deveni biografiile viitoare ale marilor oameni. Jurnalele acestora — adesea nu există. Și chiar cînd există, ce consemnează ele ? cît izbutesc să adune din ceea ce îngrămădește viața asupra unui om ? Apoi, Kafka pare să fi distrus finalul Jurnalului *său, la Camil Petrescu avem mai curînd considerații despre lume și cultură decît propriu-zis* Jurnal, *iar Liviu Rebreanu, după ce stabilește un termen de 30 de ani pentru aducerea jurnalului său la cunoștința publicului, prevăzînd și eventualitatea că soția sa are dreptul de a-l distruge — se ocupă, în ultimele luni ale vieții nu cu întregirea sau corectarea lui, ci cu amendarea, exclusia unora din pagini — cum operase și Maiorescu asupra* Însemnărilor zilnice.

Esențial e că, pentru un cititor din rîndurile celor mulți, amintirile sînt mai ispititoare decît biografiile — de unde și răspunderea celui ce le scrie și ale celui ce le tipărește, față de adevărul acestor mărturii memoriale, care pot uneori confunda sau amesteca faptele fără intenție — atunci cînd corectarea lor convenabilă (memorialistului sau faptelor) nu se face cu intenție ! Riscul e, totuși, mai mic, decît acela al unei preocupări de a crea reguli în domeniu. Scrisorile lui Ghica nu respectă aceleași canoane cu Amintirile *lui Radu Rosetti, ambele adevărate tezaure despre panorama secolului XIX ; nici* Bucureștii de altădată *ai lui G. Bacalbașa nu se constituie ca* Iașii de odinioară *ai lui Rudolf Șuțu, dar substanța lor este incontestabil una din sursele prime ale contemporanilor în evocarea celor două metropole din „vechiul regat“.* Memoriile *lui Iorga și cele ale lui Lovinescu sînt atît de diferite între ele, dar sînt, nu mai puțin fiecare, esențiale pentru viziunile autorilor. Claudia Millian* (Cartea mea de aduceri aminte) *a dezvoltat și capitolele direct memorialistice din romanele autobiografice ale lui Minulescu, dar a și adus o amplă materie proprie, în tablouri epice. Agatha Bacovia, Fanny Rebreanu și, recent, Gerda Barbilian evocă în cărți întregi, constituite ca ample memoriale, viața și adesea laturi ale operei literare a scriitorilor lîngă care au trăit. Fiica lui Liviu Rebreanu scrie o carte despre părintele său ; Constant Ionescu reconstituie adolescența și tinerețea lui Camil Petrescu ; Ionel Teodoreanu* (Masa umbrelor) *; Mihail Sevastos și alții realizează pînze unitare despre școala de viață și sociologie a* Vieții românești, *Eugeniu Speranția, Camil Baltazar, I. Peltz, Barbu Solacolu, Ion Th. Ilea, Mihail Șerban, I. M. Rașcu, Ionel Dobrogeanu-Gherea, Demostene Botez și o lungă pleiadă de scriitori adună icoanele lumii cunoscute de ei. în cele mai felurite ipostaze și viziuni. În perioada interbelică premiul național de proză se acorda și unui memorialist ; Ion Petrovici.*

Așadar, e o veritabilă mișcare în favoarea amintirilor, în care inevitabil se amestecă și industria. Contrafacerile nu lipsesc și n-au cum să lipsească, dar cînd a fost lipsită amintirea de toată gama erorilor, de la falsa memorie, pînă la neadevărul intenționat ? De aceea, dacă Vinurile lor... *de Vintilă Russu-Șirianu au fost suspectate de prea multă invenție, valoarea lor poate scădea în planul strict al memorialelor, dar spori în acela al schiței literare pure.*

Acest gen în care eroul întîmplărilor e, strict, autorul, chiar cînd se ascunde într-o distantă persoană a doua ca în paginile memorialistice ale lui Tudor Vianu, sau ca în eseul lui Idei trăite *; chiar cînd dispare aproape total dincolo de relatări ca în evocările lui Iacob Negruzzi, C. Bacalbașa sau R. Rosetti ; acest gen e al celei mai directe implicări în materia narată, cel mai subiectiv, mai apt așadar să deformeze, dar și să reveleze, dacă nu despre cei evocați, cel puțin despre cel ce evocă. Dar și informația eronată — în acest sens, al maximei subiectivități, care ajunge pînă la deformare — chiar și atunci istoria literară e în profit, căci e pusă pe urmele unor fapte, care altfel nu o dată i-ar scăpa. E treaba istoricului literar să aducă faptele la dimensiunile lor reale ; a memorialistului se salvează totdeauna prin apartenența genului la literatură, deci la implicarea fanteziei în forma ei cea mai atenuată, care e subiectivitatea. Istoricul literar e obiectiv, sau poate fi, căci el examinează mai multe perspective și le confruntă ; memorialistul e absolvit, căci el o are numai pe a sa, în orice caz, nu e obligat să-și ia toate precauțiile științifice, de care trebuie să țină seama istoricul literar. Va fi suficient ca el, memorialistul, să se plaseze dintr-un unghi strict literar. Adesea această plasare, dificilă în principiu, limitativă, îi dă cea mai largă libertate de mișcare.*

Pledăm, prin urmare, pentru o cvasi-absolută multitudine de formule ale memorialisticii. Pledăm, în fapt, pentru genul însuși. Epoca trecută, solicită mai puțin pe scriitor, din punctul de vedere al tehnicii comunicării, astfel că viața lui devenea lesne cu putință de consemnat în presă, transmisibilă în corespondență etc. Memorialistica era solicitată să întregească pentru urmași participația socială a scriitorilor, viața lor din afara strictelor acțiuni de la masa de lucru. Epoca noastră îl solicită într-atît, încît îl risipește, nu-l mai poate aduna din mulțimea solicitărilor. Memorialistica devine instrumentul prim al reconstituirii istoriografice, deși avem telefon, cinematograf, radio, televiziune, magnetofon, etc., ca să reținem imaginile și vocile. Apoi, epoca e atît de diversă, încît scriitorul se și tăinuiește, nu numai se comunică ; trecerea lui prin societate e atît de variată — căci multiple sînt fețele lumilor prin care trece — încît „depozițiile“ diverșilor martori sînt indispensabile. Nu numai o viață, dar și un fapt, o figură, o atitudine ne apar altele dacă le privim din unghiuri diferite. Avem nevoie, deci, de cît mai multe icoane, și din cît mai multe unghiuri, ale epocii noastre, de judecăți diverse asupra noastră a predecesorilor, pentru ca să lăsăm urmașilor și documente, dar și dovezi că, prin unii dintre noi cel puțin, am fost sau am vrut să fim lucizi, drepți, severi, cu noi, cu contemporanii și cu epoca.

atelier literar
poșta redacției

NICOLAE NORD : În caiet, printre multe lucruri inegale, șovăitoare, sînt și o serie de pagini interesante, mai mult sau mai puțin reușite, în real progres : „Moștenire", „E noapte de vise", „Am adunat", „Despre ea", „Ea a trecut pe-aici", „Lasă-mi", „Din aceste creioane", „Azi", „Cînt" (ordinea enumerării este întîmplătoare). Drumul e bun și perspectivele asemenea, dar ochiul, mîna, gustul, n-au dobîndit încă siguranța, maturitatea necesară. „Lucrul cu cartea", studios, avid, scormonitor, rămîne încă pe primul plan. În ce privește pluralele unor noțiuni absolute, ca **întunerice** sau **necuprins**, ele nu ni se par convingătoare : ar fi nevoie, în context sau în subtext, de o uriașă forță, demiurgică, pentru a clinti aceste înțelesuri supreme, pentru a le face să vibreze mai mult sau mai altfel (cînd spunem **întunerice și necuprinse**, lucrurile se degradează, parcă, ajungem la mărunțiș și la artificiu neconvingător). Deasement, nu e o notă bună nici aderarea la „clepsidromania" generală, care bîntuie furios de la o vreme în poezia noastră. Trebuie să vă alcătuiți, prin eforturi și „sevă" proprie, arsenalul liric, timbrul, însemnele și „ticurile" personale. Țineți-ne la curent (deocamdată, nu e necesară o călătorie).

DAOS : Vom încerca din nou (am mai făcut-o repetat, dar, după cum știți, fără cine știe ce rezultate. Omul propune...) Așteptam o veste (mai bună) de la dv. și o dezlegare (dar numai în ce privește chenarul „Atelierului", unde începe și se termină „jurisdicția" noastră). Scrisoarea e dezolantă ; desigur, tristețea e hrana și azurul poetului, dar, din cînd în cînd, mai iese și soarele (sau măcar luna) și devine util, poate chiar necesar, cîte un urlet în șoaptă care să semene a „sus inima" !

JIM — BUCUREȘTI : Plăcută surpriză a unor versuri limpezi, cu un freamăt sincer, deschis (într-o vreme a tuturor trucajelor „poetice" neputincioase și a „ingălării" sensurilor), cu o problematică bărbătească, prin ale cărei ferestre se zărește această floare rară ce s-a numit **conștiință**. Cele mai reușite : „Poetul", „Luciditate", „Curat c, în fața unei pietre", „Să ne facem iluzii", „Spre o insulă", „Cuvintele" (cu un pasaj obscur — transcris greșit ? — de la versul „Că o rană care cireșul"...). Pe ici, pe colo, unele amenințări potențiale de uscăciune și retorism. Reveniți (și cu o mică prezentare și cu o semnătură valabilă).

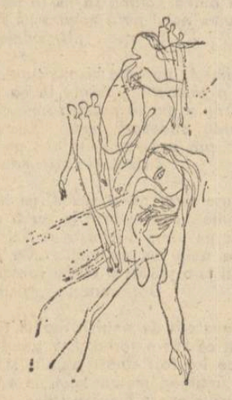

P. RĂTUNDEANU-FERGHETE : Sînt și lucruri adevărate în „Confesiunea" dv., în considerațiile despre tinerețe, care, firește, e și energie, și viitor etc. Dar tinerețea nu trebuie să fie și analfabetism și incultură, lipsă de gust și logoree pompoasă, așa cum apare, într-o tristă evidență, în paginile dv., fie vers, fie proză. „Scînteia din mine — ziceți — mă vrea înmugurind (sic !) să izbucnesc ca un vulcan în floare". „Scînteia" dv. ar face bine să vă îndemne mai întîi să puneți mîna serios pe carte, să învățați să „înmuguriți" corect în ce privește limba română, să stabiliți mai firesc, mai decent, distanța logică și estetică între „înmugurire", „vulcan" și „floare" (astfel încît să nu le mai viriți de-a valma în aceeași oală), să căpătați un început de sfială și respect față de înțelesul și rostul vorbelor, și așa mai departe. Altminteri, tinerețea dv. nu va însemna decît o moară stricată, măcinînd, nu numai vorbe alandala și kilograme de hîrtie nevinovată, dar și, odată cu ele, o vîrstă teribil de scumpă și, vai !, prea trecătoare, și, de bună seamă, în consecință, o viață întreagă, pusă de timpuriu sub semnul ușurinței și inutilității.

SAMOSCHI DĂNUȚ : Răspundem tuturor scrisorilor, dacă ajung, bineînțeles, pînă la noi. Poate n-ați scris adresa cum trebuie (e bine să precizați pe plic : pentru „Atelier literar"), poate s-a rătăcit la poștă, cine știe... Ceea ce ne-ați trimis acum sînt lucruri slabe, fără perspective.

„VINERI 13" : Lucruri inegale, multe pagini mimetice, dar, uneori, și cîte un sunet care dă speranțe. Insistați și reveniți.

Constantin Viorica Elena, N. Murgășanu, Constanța Popescu (ceva, în „E primăvara salcimilor"), **Florica Dumitru, „Rădăcina lui Grigo 75", Xenia Bonaparte. Constantin Adrian, F. Rădăuceanu, Nicolae Sava, Vasile Dumitru, Gabrielescu Lucian, Elena Neagu, Rădulescu Florin, P. Valiga** (sau **V. Paliga ?), O.N.St., I. Baba Fiscuțeanu, Maxim Toma, Nițu Maria, Doru Dorian, Viorel Andreescu, Titi Rotsin, N. Zvoianau, Grigore Grigore, Leoana, Doina Boian, Argus G., Alisa Voinea, I. Bucur, M. Juncănaru, Carpen C. Ion :** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Interim

Vă propunem un nou poet: C. Dochian

Încă un poet, dintr-o promoție ce începe să atragă atenția, în climatul de exigență și bună profesionalitate, întreținut de Geo Dumitrescu. Și trebuie spus mai limpede că laborioasa participare discretă a încercatului meșter al poeziei române moderne în configurarea acestei promoții se face simțită, prezidînd la constituirea unui stil, foarte pe placul tinerilor și în acord substanțial cu propria lor responsabilitate.

C. Dochian înțelege să profite din plin, cu vizibilă dexteritate, dar și cu destule semne de înzestrare „personală" de litera și de spiritul modelului ce i se oferă. Tentativa sa merge în sensul ambițios al reconstrucției unui spațiu moral autohton, și al unui spațiu moral pur și simplu, o reconstrucție întreprinsă cu mijloacele liricii mai noi, adică într-un limbaj de toate zilele, exact și prozaic, cenzurînd orice emfază, lăsînd emoția (care e veritabilă) să acționeze numai în straturile ascunse, în zonele de subtext ale poemului. În realizarea acestei tentative, inteligența critică, și nu numai lirică, a noului poet, joacă un rol de prim plan.

Lucian Raicu

Căutînd explicația creșterii fructelor

Cîte neamuri de corbi au căzut în somn prea sătui
de fructele jefuite din arborii noștri de la margini de drum
resturi rămase le aruncau
de teamă c-o s-avem și noi ce mînca
în timp ce ne vorbeau despre trufia lor
și de viața de dincolo fără moarte.
Dar noi simțeam cum murim de foame-n copii
și-n femeile blînde prăsind vița de vie desculțe
și noaptea-n bordeiele noastre de lut
căutînd explicația creșterii fructelor așa de rotunde
așa de frumoase
lîngă lampa cu gaz abia licurind
cu tîrnăcoape, cu sape, coase și greble,
cum am fi putut să-i îndurăm, batjocoritorii de clipe,
de cai de plug, vaci bune cu lapte și de oglinzi,
le dam foc
la Giurgiu, Podul Înalt sau la Rovine
și-ndreptam la întoarcere iarba rănită pe unde dormiseră.

Altfel eram vînători

În fiecare noapte plecam la vînătoare toți bărbații din sat.
După ce dam la vite, culcam copiii și-ncuiam casele
ne luam puștile și plecam la vînătoare
în zadar ne implorau nevestele tinere
că-i vreme rea
că rămîn singure cu omul negru,
noi plecam la vînat
dar să vînăm vreodată un cerb sau un iepure ? I...
Ne dezvățasem de carne
de mult hrana noastră erau rădăcinile
doar cartofi și porumbi
vecinii nu mai credeau în armele noastre cu cremene
iar copiii nu ne mai chemau pe numele de vînători.

Ce să-i facem, spuneam, nu e norocul cu noi,
dar plecam la vînătoare fie lună sau ploaie.
Vorbind despre copiii noștri ce-ncercau să meargă-n picioare
despre dragoste, despre neveste, întotdeauna
ajungeam la femeia-ndrăgostită de lună,
de un luceafăr sau cam așa ceva
și noi eram tineri și-o dam dracului de vînătoare
trăgînd cu puștile în lună.

Într-o iarnă, în martie

Imediat după naștere
mama-a plecat într-o pasăre
fără s-audă cum barca se sparge de margini

Mi-amintesc, era iarnă în martie
pe la porți ciinii lăsau urme-n zăpadă
iar eu ieșisem desculț
după martori la nașterea mea.
Căutînd un bărbat pentru numele meu
de gen bărbătesc
începusem să strig, tată, tată,
dă-mi un nume să-l port
dă-mi numele meu pentru trupul acesta

Ca un orb care stoarce privirile zeului
să se adape
trupul meu mă durea din pleoapele unei garoafe.

În-această permanentă-aproape stare

Numai regula jocului o păstrăm
în-această permanentă-aproape stare
să nu ne ia umbra-nainte
nimeni să nu fie învins

Eu schimb poarta casei cu fiecare plecare
cu fiecare întoarcere
tu pietrele de hotar după fiece pas
ca pasărea care-și depune ouăle tot în alt cuib
cu fiecare împerechere
păstrînd numai specia arborilor
ne lepădăm haina purtată o singură dată
precum o mireasă.
În așteptarea duratei
tata ducea viața lui și-a bunicului totodată
noi însă ajungem în lună repede, ca acasă

Numai regula jocului o păstrăm
regula mîinii drepte
să nu ne ia umbra-nainte
nimeni să nu fie învins.

Mielul din ținutul zăpezii

În ținutul acela de iarnă
o zăpadă imensă acoperea cîmpul
și liniștea nopții domnea pretutindeni

Arareori ieșea cineva după lemne-n ogradă
sau după un litru de gaz pentru lampă
cine se ducea după apă, mergea prin zăpadă o zi
de la casele cu flori mari de gheață-nflorite-n fereastră

Acolo s-a născut totuși un miel
un miel timpuriu de culoarea zăpezii
cerînd lapte și iarbă
dar nimeni nu cunoștea aceste cuvinte
nici nu citise vreunul în cărțile lor
scrise pe cărămizi
și-au plecat după iarbă
și moșii uitați în căciulile lor
și mama cu pruncul
mergeau pe sub zăpadă săpînd galerii
în trei schimburi
și beau apă din același ulcior în orele de odihnă
fumînd o aceeași țigare din tutunul de foi.
Poate sîntem și noi tot dintre ei
săpînd pe aceste meleaguri
cu piine și struguri în mîini.

Sincronismul contra sincronismului?

Urmare din pag. I

socialiști. Linia conservatoare era de asemenea puternică și printre reprezentanții il avea pe Dostoevski. Pretutindeni această polemică a fost progresistă și productivă.

Ideile fundamentale, odată realizate, sincronismul începe însă să-și cam piardă rosturile și e chiar de mirare că teoretic s-a închegat într-un moment cînd nu mai avea pentru ce să lupte. Vechile deziderate deveniseră autohtone, literatura română însăși avea deja o tradiție și valori moderne constituite. E drept că se năștea, în același timp, un curent care cerea culturii o împlintare mai adîncă în spiritul autohton, ca o reacție la abuzuri de sincronism. Această tendință era prin natura ei exclusivă și ca replică sincronia devenea și ea dogmatică. Așa se explică polemicile acerbe de după 1900. Dar, ciudat lucru, sincronismul (căci de sincronism e vorba) devine acum o manieră de gîndire aplicată cu sau fără necesitate. Și schematic, el înseamnă acum : nou=progres. Ultima noutate venită din exterior devenea etalon al valorii în artă și literatură. Și noutățile erau acum numeroase și ele făceau să se uite marile idei ale trecutului. Voltaire căzuse de mult, cădeau acum pe rînd Byron, Hugo, Balzac, Vigny, Caragiale, Creangă... De dragul noutății se neagă valorile fundamentale ale veacurilor. Criticul devine și el atent la ultimele metode și teorii estetice. În fine nici astăzi tendința sincroniei nu e o faptă de repudiat, căci e firesc, un critic trebuie să fie la curent cu mersul ideilor în materie. Rău e însă că ultimele invenții se opun sistematic marilor și vechilor principii ale culturii europene și române. Se uită că noutatea poate fi, din unghi axiologic, bună sau rea, profundă sau superificială. Dar, în fine, artistul e liber să aleagă, să adere, dator e numai să creeze. Iar creația este, dincolo de sincronizare, invenție proprie, nu invenția altuia. Sau cum spune Călinescu „actul creator are îndărătul lui tot sufletul individual și ca atare ceea ce este aproape și adînc și numai apoi ceea ce este general și accidental". De imitat e ușor, de creat e mai greu. Nu e suficient să iei culoarea lui Dufy, mai trebuie să adaogi și substanța aceluia. Sau mai exact spus, substanța trebuie s-o ai. Artistul care n-o are, n-o va primi de nicăieri.

Ce e valabil în artă e și în critică. Nu e rău să traduci o idee, o metodă nouă, dar mai greu e să disociezi între idei mai noi sau mai vechi. Cineva e liber să judece după Moréas, sau după Breton, după Freud sau după Bremond, după Goldmann sau după Barthes. Mai greu e însă, dacă nu să creezi idei, (acesta fiind într-adevăr lucrul cel mai greu), atunci să alegi, să ierarhizezi. Și asta măcar pentru interesul criticului, al recenzentului, dacă nu pentru scopuri mai înalte și mai generale. Căci are nevoie, ca judecător într-un domeniu atît de complex cum e arta, de puncte de sprijin solide și consecvente. E vorba de nevoia criticului de a se întemeia pe un sistem propriu. Iar un sistem de idei, fie și numai unul estetic sau critic, nu se face cu ultimele noutăți în materie, ci trebuie să asimileze marile principii ale gîndirii universale, chiar de la Maiorescu, chiar de la Boileau, chiar de la Aristot. Criticul fără sistem poate să se sincronizeze cu ultima metodă apărută aiurea, dar nu va putea să pătrundă în adîncimile fenomenului artistic. El poate să primească, dar nu să și „dea".

Apoi, criticul și artistul român nu crede că are și datorii față de cultura lumii ? Nu judeca mai înțelept, și tot sincronist, G. Ibrăileanu cînd spunea că e mai util pentru literatura universală „să avem pe lîngă un France și un Proust, nu încă un France și un Proust, ci un Creangă și un Sadoveanu, și chiar scriitori mai mici, numai să fie o notă originală în literatura lumii ?" Ce-ar fi să vedem într-o zi minunea că scriitorii și criticii occidentali încep să imite pe scriitorii și criticii noștri contemporani, că, de pildă, Roland Barthes, părăsește „noua critică" și devine un fanatic al „teoriilor" lui Laurențiu Ulici ? Într-un peisaj literar normal o asemenea întrebare n-ar trebui să provoace hazul.

Apoi s-ar putea examina mai atent și raporturile sincronismului cu teoriile autarhice în care s-a văzut numai autohtonismul, primitivismul, „țărănismul", „naționalismul". Dar naționalitatea, independența, sînt tot concepte moderne elaborate tot în epoca revoluției franceze. Nu întîmplător s-a legat eliberarea socială de eliberarea națională și de unire, ba s-a reușit și realizarea lor la 1859 și 1877. Iar „țărănismul" a fost confundat cu „moșierismul" și calificat, printr-o eroare inexplicabilă ca element conservator. Or, țăranul, ca factor social și spiritual, a primit emanciparea tot de la revoluția franceză și reformele de bază, s-au făcut în favoarea lui. Era chemat deci să-și spună cuvîntul, liber, în viața socială și în cea culturală. Ceea ce nu putea face înainte de revoluția burgheză, în feudalism, cînd, socialmente era redus la condiția de sclav, iar spiritual, din cauza monopolului clasei feudale asupra culturii și din cauza limbilor universale în care se scria : latină, slavonă, greacă. Iată că în parte curentele autohtone (minus exagerările) erau, chiar din unghiul modern, previzibile și îndreptățite. Așa se face că de la un punct încolo sincronismul s-a rupt în două, s-a dedublat. Și asemeni personajului dostoevskian a început (de ce oare ?) să se bată cu sine însuși. Dar, concluziile vin de la sine, faptele au alunecat încă mai alături. Purces din ideea eliberării individului, sincronismul se întoarce, la un moment dat, în mod paradoxal, împotriva individului însuși. Căci promovînd o altă valoare decît cea pe care poate s-o creeze artistul de aici abia în epoca modernă eliberat, te ridici în contra celui mai modern și adevărat principiu creator, acela că actul creației aparține individului.

Astfel se petrece cu sincronismul o „schimbare la față" : din principiu de emancipare vine ulterior să propage universalitatea superficiei, în contra spiritului individual și național. Se pare că pentru a salva ideea, cea veche, de sincronism, ar trebui aplicat pe o anume față a sincronismului actual un „banal" dar sănătos principiu de moralitate.

parodii

GHEORGHE PITUȚ

Aș vrea să plec

Aș vrea să plec decis la țară
să sap, să ar, să scriu sub nuc
să fiu pe lume singur cuc
în liniștea totalitară.
Tăcut, ca într-un stup de ceară
de-agricultură să m-apuc,
să nu consum nici vin nici suc
și să presimt cum mă-nconjoară
rudele toate : frați, nepoți,
logodnicele de antărt
(avînd acum copii și soți)
să beau vinars și să joc cărți,
să spintec firu-n patru părți
uitat de colaboratorii toți.

Să plec aș vrea

Mie să-mi dați numai o vară
cu alintări de eunuc,
să stau sub cerul vast, năuc
s-aștept porumbul să răsară.
Dintr-o ambiție precară
povara versului s-o duc
să nu uzez de nici un truc
cînd cetitorii mă imploară.
Să trag cu praștia în hoți,
să-mi mut mihnirile în cărți,
să-mi fac căruț cu patru roți
și prins de mari singurătăți
să circul seara în saboți.

Mircea Micu

Cuvinte rare : năpraznic, șosea, Săliște, mașină, piese, butuci, Tutancamon, relicvă, ostro-got, trib, stop, infernal.

Selecție metaforică : „.... altfel de ce n-aș vrea să mor / acum, aici în acest pat / ori poate lîngă un izvor / în cel mai vechi și sfînt decor".

Din lirica vietnameză

HO ȘI MINH

Primăvara 1967

Ca limpede urare, cînd vine primăvara,
Poporului, din suflet, voiu face o cîntare :
Vrem Nordul și cu Sudul să-și recunoască țara
Victoriei ce vine cu prospețimi de floare.

Primăvara 1968

E primăvara asta mai sus cum celelalte,
Ne înflorește țara călcînd peste dezastre
Să-ngenunchem vrăjmașul din Sud, pe trepte nalte.
Victoriile toate sînt numai ale noastre.

Primăvara 1969

Trecutul an victorii ne-a dat, nenumărate
În anul care vine, — victorii mult mai mari!
Pentru neatîrnare și pentru libertate
Să nimicim dușmanii șemeți și tutelari !
Și mercenari — păpușa cu mintea lor fierbinte.
Compatrioți, cu toții, în luptă, înainte !
Din Nord și Sud, în vîntul de primăvară, tari !

NGUYEN XUAN SANH

Lacul lui Eminescu

Un lac absent. Nu se văd oameni. Se vede numai poezie.
Ci pașii lenți ai cui răsună și cînd răsună pe cărări ?
Chiar și acum ei fac poteca, de sălcii care pling, mai vie,
Parfumul ierbii mai adînc e decît o mie de visări.

România 1959

În românește de Al. Andrițoiu și Liliana Blajovici

revista străină

● SCRIITORUL FRANCEZ MICHEL DÉON, născut la Paris în 1919, autorul romanelor „Le balcon de Spetsi" (1961) (Spetsi este o insulă grecească în Marea Egee), „Un parfum de jasmin" (1967), „Les Poneys Sauvages", care a obținut premiul Interallié în 1970 și „Un taxi mauve" (premiul Romanului Academiei Franceze în 1973) — este prezent în librării cu un nou roman (Ed. Gallimard, Col. Blanche), „Le Jeune Homme vert". Eroul, copil găsit și adoptat de grădinarul unui domeniu situat undeva în Franța, trăiește în intimitatea părinților lui adoptivi și a stăpînilor domeniului. Aventurile și toate întîmplările la care eroul ia direct parte, prin Franța și Europa, fac din acest nou roman, scris în tradiția franceză, o adevărată frescă istorică.

● ÎN EDITURA POLONEZĂ DIN VARȘOVIA „NASZA KSIEGARNIA" a apărut volumul „Oameni iluștri și necunoscuți" de Rojek Tadeusz și ilustrat de Marian Stachurski, cuprinzînd detaliate biografii ale oamenilor de știință din diferite discipline, ilustri dar necunoscuți, din secolul XIII pînă la începutul secolului XX. În completare, fiecare personaj este prezentat, pe lîngă preocupările și pasiunile lui, de anole și documentate note biografice.

● REGIZORUL POLONEZ TOMASZ POBOG-MALINOWSKI a realizat filmul „Autobuzele albe" în care devine publică o acțiune mai puțin cunoscută a Crucii Roșii suedeze, la acea epocă destinată salvării deținutelor poloneze din lagărul de concentrare de la Ravensbrück. Filmul (cuprinzînd fragmente documentare și fotografii realizate „pe viu" de către operatorii Crucii Roșii suedeze, care au surprins crimele hitleriste) este obiectul unor amintiri ale fostelor deținute poloneze care au reușit să scape din lagărele morții.

● EDITURA GALLIMARD (COLLECTION L'AIR DU TEMPS) publică volumul „L'Inflation au coeur" de Michel Rocard și Jacques Gallus, doctor în științele economice. Analizînd fenomenul inflației pe care îl consideră ca fiind ceva „mult mai mult decît creșterea prețurilor", autorii trag concluzia că acest fenomen este simptomul cel mai important al maladiei economice occidentale. A sosit momentul — socotesc ei — de a se înjgheba o societate fără inflație, care să înceteze să devalueze viitorul, căci șomajul, proastele condiții de lucru, de transport, de locuit, vandalismul urbanistic și degradarea naturii, nu sînt atributele fatalității. O nouă creștere a inflației este posibilă, și nu ar fi deloc prea tîrziu să se acorde o mai mare atenție oamenilor în general.

● NOI PERSPECTIVE ÎN CE PRIVEȘTE STUDIUL ISTORIEI MODERNE A FRANȚEI sînt deschise de către scriitoarea engleză Olwen H. Hufton în lucrarea sa „The Poor of Eighteenth — Century France 1750—1789" (Săracimea Franței secolului XVIII 1750—1789) apărută în editura Clarendon-Press : Oxford University Press. Sărăcia și relele care o măcinau erau problema socială cea mai importantă în Franța Secolului XVIII. Ele rezultau în mare măsură din doi factori : rapida dezvoltare demografică, fără o creștere corespunzătoare a productivității agricole. Cîștigurile țăranilor și plata scăzută a muncitorilor, din care cauză nu-și puteau hrăni familiile și nu-și puteau procura strictul necesar de trai. În deceniile dinaintea Revoluției situația atinsese proporții de criză. În interesanta sa lucrare, autoarea pune o sumă de întrebări, cum ar fi : o treime, sau o jumătate din populația Franței de atunci, care trebuia să depindă de starea vremii, de recoltă și de dezvoltarea industrială, cum și-ar fi putut oare menține un nivel de trai, o rezervă de supraviețuire ? care era măsura în care reușeau să supraviețuiească ? care era relația între sărăcie și crimă ? Încercînd să răspundă acestor întrebări și analizîndu-le, realizează una din importantele lucrări apărute în ultimii ani.

● CU PRILEJUL ÎMPLINIRII A DOUĂ SUTE DE ANI de la prima expoziție a artei pictorului englez J.M.W. Turner, unul din primii adepți ai impresionismului, muzeul „Tate Gallery" din Londra a publicat un catalog întocmit de Martin Butlin, John Gage și Andrew Wilton, intitulat „Turner 1775—1851". Acest catalog este o introducere în opera, viața și epoca celui mai mare pictor pe care l-a avut vreodată Anglia ; completat cu o serie de schițe, desene, acuarele, gravuri și în final pictura în ulei „Norham Castle, Sunrise" (Castelul Norham, răsărit de soare). O parte foarte interesantă este consacrată vieții și epocii lui Turner, care include discuții despre alți artiști ale căror lucrări le-a admirat, energicele sale încercări de autoeducare, pregătirea sa, călătoriile, legăturile cu „Royal Academy" etc.

● FUNDAȚIA MAEGHT găzduiește pînă la 28 septembrie, la Saint-Paul de Vence expoziția de pictură „Pierre Bonnard dans la lumière". Înscris la academia de pictură Julian, pentru a se eschiva carierei juridice hotărîtă de părinții săi, Bonnard îi întîlnește pe Paul Sérusier, Maurice Denis, Gabriel Ibels și pe Edouard Vuillard, adepți ai curentului „Nabi", din care el însuși a făcut apoi parte. Considerat de Matisse ca „cel mai mare dintre toți", Bonnard, care picta fără șevalet, pe pînze prinse în cuie pe pereți, și la care în permanență mai schimba un detaliu sau o culoare a fost privit ca autor al unor capodopere ale post-impresionismului. Mort în ianuarie 1947, șase sute dintre pînzele sale — unele din ele neexpuse vreodată — au stat închise într-un depozit, în așteptarea rezolvării drepturilor succesorilor săi. După douăzeci de ani, pînzele „maestrului tuturor luminilor" au fost expuse la Luvru, pentru ca acum, datorită lui Aimé Maeght să aibă loc această expoziție în care, pe lîngă ultimele sale lucrări pot fi admirate și trei pînze uluitoare „Le Train et les Chalands" (1909), „Le Matin de Paris" și „Le soir de Paris" (1911) care pînă acum nu au fost văzute decît la Leningrad, și a căror prezență la vernisaj se datorește conservatorului șef al Muzeului Ermitaj.

● ÎMPLINIREA A O SUTĂ DE ANI DE LA MOARTEA CELUI MAI MARE SCRIITOR DRAMATIC POLONEZ, ALEXANDER FREDRO, a cărui operă este comparată cu cea a lui Molière, va fi celebrată în 1976. Cele mai cunoscute comedii ale sale, „Răzbunare", „Dorința fetei", „Maria și femeia", „Rentă viageră" au fost scrise la începutul carierei sale literare. Ultimii 30 de ani i-a închinat activității publice și și-a scris cu pasiune memoriile. Cu mulți ani înainte, editura Ossolineum a început editarea operelor sale. Cu ocazia centenarului, aceeași editură va tipări un volum omagial „Opere complete" ale lui Fredro, cu un cuvînt înainte de Kazimierz Wyka, istoric și critic literar.

sport

Schimbare la față în divizia A?

Deși ne-ar fi interesat în egală măsură ceea ce s-a întîmplat la Forest Hills și ceea ce declară rugbiștii români după frumosul lor turneu în Noua Zeelandă ne oprim la fotbal.

Televiziunea s-a arătat din nou „pe față" și ne-a oferit după meciul dintre C.F.R. și Dinamo în prima etapă, un meci de semnificație : Steaua-F.C. Argeș. Alte programări neinspirate sînt răscumpărate de astfel de transmisii. Pe stadionul Steaua am văzut că fotbaliștii noștri știu și pot să joace cu adevărat fotbal. De ce n-o fac cu regularitate este o chestiune pe care am dori-o și noi lămurită. Dar ceea ce ne-au arătat fotbaliștii celor două cluburi a fost un angajament fizic, tehnic și tactic remarcabil. Merite mari revin echipei piteștene care deși „pusă la podea" după golul lui Stoica, a știut să revină și să contracareze jocul steliștilor fără să se lase intimidată de diferența de stil de joc. Echipa piteșteană a fost una dintre puținele formații românești cu aplomb competitiv (să ne amintim meciurile cu Ferencsvaros și pe cel cu Real Madrid) și a știut să și-l păstreze. F.C. Argeș nu se pierde cu firea și cînd reușește asta avînd în echipă tineri, nu se știe de unde scoși, lucrul e cu atît mai demn de atenție.

Piteștenii fac și ei experiența feroviarilor clujeni: cu o echipă împrospătată cu tineri necunoscuți, dar plini de calități (Dumitrescu, fundașul central a jucat impecabil, iar Moisescu, deși vădit pus în dificultate cu excelenta extremă Zamfir, s-a dovedit un fundaș adevărat). F.C. Argeș a luptat, dirijată cu brio de Dobrin, de la egal la egal cu o echipă astăzi dintre cele mai bune, Steaua București.

Am zis echipă pentru că acum Steaua este într-adevăr o echipă în care toți jucătorii luptă în egală măsură și nu se poate face deosebire între avîntul lui Zamfir și impetuozitatea lui Dumitru, între prestația tînărului Stoica și promptitudinea și rigoarea lui Vigu. Ceea ce a modificat în mare măsură fața Stelei este renunțarea la vechea linie de fundași centrali, hazardată și lipsită de randament (Smarandache, Sameș) și înlocuirea ei cu una nouă în care Vigu aduce o necesară clarviziune a jocului, iar Agiu o mai mare siguranță. Jocul apărării e acum limpede și întreaga echipă are un punct de sprijin serios. Manevrele lui Dumitru sînt astfel mai bine acoperite. Prin Stoica și Zamfir, Steaua lansează doi jucători despre care se va mai vorbi. Definitoriu este că întreaga echipă muncește și că oricît ar părea de surprinzător stilul de joc îl propun și celor vechi noii veniți. Între care așezăm, desigur, și pe proaspeții antrenori ai Stelei.

N-am stat să numărăm cîți jucători tineri au avut în alcătuirea lor cele două echipe, nici cîți sînt debutanți în A, nici cîți sînt proveniți din B, deși această mică statistică ar fi grăitoare. Realitățile fotbalului nostru sînt mai puternice și mai explozive decît lasă să se înțeleagă comentariile blazate ale unor specialiști.

Addidas

P. S. : Arbitrajul e încă în suferință. Pe Sever Drăgulici, obiectiv în prima parte a meciului, l-a apucat o ciudată miopie într-a doua. Nu se poate spune că arbitrul amintit n-a intervenit în viața acestui meci.

Edgar Allan Poe: CORBUL

Două traduceri inedite

1.

Într-un tîrziu de noapte, odată, cum m-aplecam trist și-obosit
pe-o carte veche, cam ciudată, a unei științe-acum uitată
— ca și-atipit — parcă-auzii bătînd ușor la ușa mea.
„Vreun musafir" — eu am șoptit — „ce bate-ușor la ușa mea",
„vreun musafir ce vrea să intre, ce poate vrea să-l și ascult."
„Asta e tot, nimic mai mult !"

2.

Ce bine-mi amintesc și-acum de noaptea-aceea din decembrie,
de focul meu tinjind în fum, de-acei tăciuni ce-oftau ușor,
jucînd fantome pe covor. Cum așteptam — ca niciodată ! —
lumina zilei, întîrziată. — Zadarnic încercasem s-aflu
în cărți vreo urmă de-alinare durerii mele adîncă, mută
pentru Lenore-a mea, pierdută. Pentru prea luminoasa fată
acum de îngeri răsfățată. Ce doar în cer mai e chemată
„Lenore". Aicea — niciodată !

3

Și purpuriile perdele ce trist și mătăsos fîșneau
de-o groază rece mă umpleau cum nu-ncercasem niciodată.
Și-atunci, ca să mă liniștesc, eu repetam în sinea mea :
„Vreun musafir mai întîrziat ce mă imploră să-i deschid",
„vreun musafir ce mă imploră și mă așteaptă-acum de mult."
Asta e tot, nimic mai mult.

4.

Cu inima mai liniștită eu n-am mai șovăit mult timp :
„Domnule" — am spus — „sau doamnă, sincer vă implor
iertarea".
„dar eu eram ca și-adormit și ați bătut așa ușor",
„bătut-ați prea incetișor la zăvorita ușă-a mea",
„c-aproape nu v-am auzit". Spunînd am și deschis larg ușa
oprit în prag ca să-l ascult. Acolo-un zid de întuneric.
Atîta și nimic mai mult.

5.

Scrutînd adînc în întuneric, am rămas nemișcat pe loc
pradă-ndoielilor și fricii, înjghebînd vise ce nicicînd
nu îndrăznise mintea mea să le viseze vreodată.
Dar întunericul zăcea. Ca smoala. Liniștea tăcea.
Și singurul cuvînt rostit a fost chemarea mea : „Lenore !"
Eu am fost cel ce l-a rostit și-un slab ecou chemă : „Lenore !"
Dar cine să fi auzit cînd eram singur ca s-ascult ?
Ast-a fost tot, nimic mai mult.

6.

Întors iar în odaia mea cu inima arzînd în mine,
curînd am auzit din nou bătînd mai tare ca-nainte.
„Desigur", — am spus eu — „desigur, bate-n obloanele
ferestrei".
„Să văd o dată ce-i acolo, să lămuresc acest mister",
„să explorez ce este-acolo. Să mă mai liniștesc o clipă"
„cînd lămuresc acest mister ; nu poate fi nimic ocult".
„E vîntul și nimic mai mult !"

7.

Atunci am și deschis fereastra cînd cu un zbîrnîit de aripi
țîșni-năuntru, maiestos, un corb din vremuri de demult.
Nu făcu nici o plecăciune și nici o clipă nu se-opri
ci cu-aer de senior sau doamnă s-a așezat pe bustu-Atenei,
s-a cuibărit pe bustu-Atenei, deasupra ușii-odăii mele
și-acolo-a stat. Nimic mai mult.

8.

Ținuta-i gravă și severă ce mie șuie îmi părea.
smulse-un surîs tristeții mele o „Bizare corb bătrîn", —
i-am spus —
„deși orfan sau chel, de creastă desigur tu nu ești un laș",
„Tu zămislire-a nopții oarbe, ce nume de senior îmi porți"
„în țara nopții plutoniene, în țara ta întunecată ?"
Corbul răspunse : — „Niciodată".

9.

Deși răspunsu-i nu avea nici sens, nici nu se potrivea,
încremenii s-aud ce clar ciudata pasăre vorbea.
Să recunoașteți că nicicînd nu-i fu dat unui om în viață
să vad-o pasăre sau altă sălbăticiune, cocoțată
pe bustu-Atenei, sus pe-o ușă, și să mai fie botezată
așa ciudat ca : „Niciodată".

10.

Dar corbul cuibărit pe ușă nu scoase nici un alt cuvînt
ca și cum doar cu un cuvînt mi-ar fi spus tot ce-avea în gușă.
El nu grăi nimic mai mult, nu-și flutură nici o aripă.
Eu stam așa, pierdut în gînd, pînă ce singur m-am surprins
vorbind ca-n vis, cu mine însumi : „Cîți prieteni ai avut,
s-au dus",
„spre ziuă va sbura și el ca vechile-mi speranțe care"
„sburat-au toate — mprăștiate în zarea cea întunecată".
Dar corbul spuse : — „Niciodată !"

11.

Speriat de liniștea tăiată de-acest cuvînt cu miez și tilc,
„Fără-ndoială !" — am spus eu — „cuvîntul care-l
croncănește",
„e tot ce știe, tot ce are, e tot ce o fi moștenit"
„de la stăpînu-i hăituit de-o soartă crudă-nemiloasă —"
„ce l-a lovit înverșunată pînă ce cîntecele lui"
„n-au mai găsit un alt refren în inima lui dezolată"
„decît amarul :" — niciodată !"

12.

Cînd imi mai smulse un suris, am tras grăbit în fața lui,
în fața lui și-a ușii mele, un jilț cu perini moi de pluș
și îngropindu-mă în ele căutam să aflu ce voia
lugubrul corb de altădată să-mi spună-n croncănitul lui
cu-același „Nicicînd, niciodată !"

13.

Privind în ochii lui de foc, ce-acum m-ardeau adînc în suflet
căutam mereu ca să ghicesc ce-o fi vrînd pasărea să-mi spună?
Căutam mereu ca să ghicesc, cu capul odihnit în voie
pe moalea perină de pluș, pe catifeaua cea violetă
scăldată de lumina lămpii, pe care capu-i drag de fată
n-o să se-aplece-niciodată !

14.

Atuncea aerul deodată deveni dens, ca-mbălsămat
de o cădelniță cerească ce legănată-era de îngeri
și să mă credeți că nu mint, am auzit chiar pașii lor
ce-n ușor clinchet de argint călcau ușor, ca pe-un covor.
„Tu obiditule !" — am strigat — „de dumnezeu ești dăruit !"
„Prin acești îngeri ți-a trimis răgaz, balsam și alinare".
„durerii tale — adîncă, mare. Tu soarbe-această alinare",
„ah, soarbe, soarbe-acest balsam și poate vei uita odată"
„c-a ta Lenore pe vecie, din lumea asta e plecată".
Dar corbul spune : — „niciodată !"

15.

„Profet !" — am strigat eu — „Sau demon ! Piază cu limbă
necurată",
„tu, pasăre sau demon, totuși. — Dar totuși și profet
deodată !" —
„Fie c-ai fost trimis de diavol sau aruncat de vreo furtună"
„pe țărmu-acesta dezolat, pe-acest pămînt pustiu, sălbatic",
„în casa asta blestemată, spune-mi acuma — mai există"
„în Galaad un alt balsam ? Hai, spune-mi, spune-mi-o
odată !"
El spuse : „Nicicînd, niciodată !"

16.

„Profet !" — am strigat eu — „Sau demon ! Cobe cu limbă
blestemată !"
„Tu pasăre sau demon, totuși. — Dar totuși și profet
deodată !" —
„Pe acest cer ce se boltește nepieritor deasupra noastră",
„pe dumnezeul nostru, acesta, pe care noi îl adorăm",
„tu spune sufletului meu ce-mpovărat e de durere",
„dacă-n Edenu-ndepărtat o să mai poată-mbrățișa"
„o luminoasă, sfîntă fată, o rară fată ce de îngeri"
„este numită-acum Lenore. O va îmbrățișa vreodată ?"
Dar corbul spuse : — „Niciodată !"

17.

„Să fie semnul despărțirii, minciuna ce ai cuvîntat ?"
— strigai și m-am și ridicat : — „Întoarce-te-n furtuna nopții"
„din țara ta întunecată, te mistuie din nou în iad !"
„Să nu-mi lași nici o pană neagră ca sufletul tău condamnat !"
„Te-ndepărtează de-a mea vatră ! Nu-mi viola singurătatea !"
„din biata-mi inimă curată, tu smulge-ți ciocul blestemat !"
Dar corbul spuse : — „Niciodată !"

18.

Și corbul stă, el stă mereu, el stă și-acum deasupra ușii,
stă neclintit pe bustu-Atenei și ochii lui aprinși, de foc,
par ochi de demon ce visează. Și umbra lui ce-i proiectată
de palida lumină-a lămpii, pe covor zace ca o pată.
Iar sufletu-mi atras de ea, n-o să se poată ridica,
din pata asta, — niciodată !

În românește de
Ovidiu Bogdan

Într-un lugubru miez de noapte, cînd, frînt și plictisit de moarte,
Eu meditam pe pagini stranii dintr-o știință azi uitată
Și moțăiam, mai atipit, aud de-odat-un ciocănit,
La ușă parc-un ciocănit. „E-un musafir venit să bată
La ușă, murmurai eu singur, venit la ușa mea să bată.
Aceasta-i taina toată".

Era-n Decembrie. Frig. Pustiu. În mine totul și-azi e viu.
Murind, cărbunii parcă-și scriu pe scînduri umbra fantasmată.
Doream viu ziua. Cu-ncordare în cărți căutasem alinare
In van. De pierderea Lenorii mi-era viața-nnegurată.
Doar îngerii pot să mai cheme copila-n raze-nveșmîntată,
Noi însă — niciodată.

Orice foșnire mătăsoasă-a perdelelor de purpur lasă
Fiori în sufletu-mi. M-apasă o spaimă încă ne-ncercată.
Și inima-mi, bătînd grăbită, s-o stîmpăr vrînd necontenit,
Repet mereu : „Un mosafir să intre vrea în casă-ndată,
A-ntîrziat și vrea să intre în casa mea cea întristată.
Altceva nu s-arată".

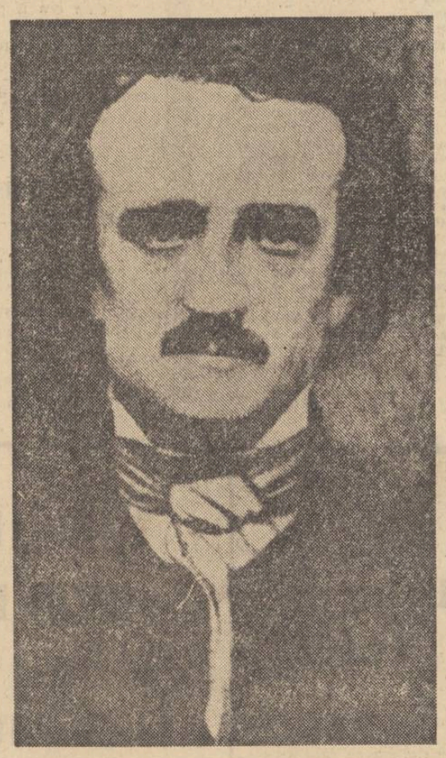

Simțind mai multă hotărire și fără nici o șovăire
Zisei : „Iertare, domn sau doamnă ! Eu sigur n-am fost
de-astădată
C-am auzit bătaia voastră la ușă, ciocănirea voastră.
Eram cuprins de toropeală și ciocănirea voastră-nceată
De-abia se auzea". Deschis-am larg ușa : se uita-incruntată
Doar noaptea-ntunecată.

În besna neagră-apoi privind, uimit și-nfricoșat fiind
Visam cum nici un muritor n-a îndrăsnit vreo altădată.
Tăcerea însă neștirbită domnea mereu desăvîrșită
Și-o vorbă doar, abia șoptită : „Lenora !" vocea-mi înnecată
Rosti. „Lenora !" și ecoul răspunse-apoi și el îndată.
Atît și de-astădată.

Și m-am întors iar în odaie cu inima vilvătaie,
Dar iar se-aude o bătaie, mai tare ca intiia dată.
„Desigur, la fereastră-mi bate ; un mosafir ce cată, poate
Hai să vedem ce e în noapte, că taina trebuie aflată.
Să tacă inima-mi o clipă, că taina trebuie aflată.
E vînt : a prins să bată".

Și am deschis oblonul. Falnic, în filfiit de aripi grabnic,
Un corb măreț intră în casă, un corb din zile de-altădată.
De loc el nu m-a salutat și nici o clipă nu a stat,
Ci zborul mîndru și-a purtat spre ușă, unde-i așezată
O statuă mică a Atenei, deasupra ușii așezată
Incremenind pe dată.

Și pasărea de abanos, cu aer grav și maestos,
Întoarse spre suris gîndirea-mi cea tristă și întunecată.
„Lugubru corb bătrîn, deși tești ți-e capul n-aș gîndi
Că ai putea poltron să fii. În țara pururi înnoptată,
Ce nume nobil porți în țara lui Pluto, pururi înnoptată ?"
El zise : „Niciodată !"

Mă-uimește pasărea bizară cu vorba ei așa de clară,
Deși prea multă potrivire în ea nu poate fi aflată.
Doar nu e om să poată spune că a văzut cîndva pe lume
O ființă oricîndecare nume, de-asupra ușii așezată,
De-asupra ușii-nțepenită sus pe o statuă sculptată,
Zicîndu-și : Niciodată.

El spuse doar acest cuvînt, pe bust stingher acolo stînd.
Tot sufletu-i se revărsa în vorba asta neașteptată.
Nimic pe urmă n-a rostit și nici o pană n-a clintit
Pîn-ce abia am mormăit : „Ca alți prieteni, altădată,
În zori m-o părăsi și el, ca speranțele-mi de altădată..."
Dar corbul : „Niciodată !"

Răspuns atît de potrivit rupînd tăcerea,-am tresărit :
„E tot ce știe-n vorba asta, zisei, ea-i e comoara toată.
Cel ce i-a fost cîndva stăpîn, strivit de-un nenoroc păgîn,
Ce-l urmărea mereu hain, în vorba asta repetată,
Ca-ntr-un refren funebru strîns-a într-un cuvînt tristețea-i toată.
„O, nu, nu, niciodată !"

Dar corbul înc-ademenea spre ris melancolia-mi grea,
Și-atunci, în fața lui, a ușii, și-a bustului trăsei pe dată
Un jilț. Pe perna lui căzînd, am prins să mă întreb în gînd,
Să spună oare ce-o fi vrînd sinistrul corb de altădată,
Grozavul corb spectral ce vine din zilele de altădată,
Cu vorba-i : niciodată !

Așa stam să ghicesc voind, o vorbă însă nerostind,
Cînd ochii corbului ardeau în inima-mi înfiorată.
Cum multe să ghicesc voiam, în voie capu-mi rezemam,
Pe-a pernii catifea-l culcam, de raza lămpii desmierdată,
Ea n-o mai sta vreodată.

În aerul parcă-ngroșat credeai c-ar fi cădelnițat
Un serafim cu pași ușori mireasmă neasemănată.
„Vezi, Dumnezeu, atunci mi-am zis, prin îngerii lui ți-a trimis
Nepenthes. Nu-ți mai vină-n vis Lenora ta cea neuitată.
Ah, soarbe-uitarea și o uită pe Lenora cea neuitată".
Dar corbul : „Niciodată !"

„Profet, strigai, profet ori diavol, tu, pasăre profet ori diavol,
El te-a trimes înșelătorul ori vijelia-nfricoșată,
Nenorocit, dar ne-mblînzit, pe țărmu-acesta urgisit,
În loc de groază bîntuit, ascultă-mi ruga-ndurerată :
E vreun balsam în Galaad ? Ascultă-mi ruga-ndurerată".
El zise : „Niciodată !"

„Profet, strigai, profet ori diavol, tu, pasăre profet ori diavol,
Pe Cerul ce-i boltit de-asupra, pe adoratorul nostru Tată,
Tu gîndului meu chinuit îi spune : -n raiul fericit
Voi întîlni, vis împlinit, pe cea de îngeri doar chemată,
Scăldată-n raze, pe Lenora acum de îngeri doar chemată ?"
El zise : „Niciodată !"

Atunci sări în sus țipînd : „Să pleci de-aici cît mai curînd !
Te-ntoarcă vijelia-n țara lui Pluto pururi înnoptată.
O pană neagră nu lăsa ca semn că sufletu-ți mîntea.
Redă-mi singurătatea mea. Fugi de de-asupra ușii-ndată,
Din inima-mi îți scoate ciocul și părăsește bustu-ndată".
Dar corbul : „Niciodată !"

Și neclintit pe loc rămas-a. El nu-mi mai părăsește casa.
Pe alba statuă-a Atenei, de-asupra ușii așezată,
Rămas-a. Ochii-i scînteiază ca-ai unui demon ce visează,
Și-n auria lămpii rază pe scînduri umbra-i stă culcată,
Iar sufletu-mi din umbra-i care pe scînduri stă mereu culcată
Nu iese niciodată.

În românește de
P. P. Stănescu

Culorile Bratislavei

„Prima impresie contează" — iată o formulare care trage cugetul spre sentiment, îl îneacă în vitaminele fluide ale unei axiome pur-sînge. Un oraș, asemeni omului, se poate cunoaște fie brusc, și-atunci te aștepți ca marja de eroare să fie ridicată ; fie eșalonat, și-atunci demersul capătă încrederea specialiștilor, ca și a educatorilor. Personal, poate și forțat de împrejurări, am optat pentru contactul frust, predestinat tuturor surprizelor care însoțesc călătorul lipsit de-un ghid tradițional și de orare prestabilite.

Bratislava este și rămîne un oraș istoricește nou. Nu pentru că ar lipsi monumentele : biserici, palate, ruine sau castele vechi, muzee, terase și ziduri conservînd megalitici pași voievodali. Nu de asta. Ele, pecețile istoriei, sînt în vigoare, chiar dacă nu pretutindeni, cum te-ai aștepta într-un oraș bimilenar. Ci pentru că aceste peceți s-au armonizat perfect cu un peisaj, cu o atmosferă omenească atît de nouă în vechimea ei, încît elementele cu adevărat noi pot părea, aici, deja știute, iar cele realmente vechi, mișcă sufletul, deplasează gîndul, încît ele își merită singure dreptul la o istorie contemporană. Este numai o părere, sau poate doar o impresie, căreia îi prefer savoarea și parfumul, iar nu exactitatea de enciclopedie turistică.

Culorile frecvente ale clădirilor, ale vestmintelor refuză pe Rafael. Ele trag pe un El Greco către Rembrandt și Rubens. Chiar Dunărea, cînd se crapă de ziuă, plimbă printre maluri un fel de cafea cu lapte pentru neliniștitele păsări nocturne ; dar și, la fel, la ora amurgurilor, cînd toți îndrăgostiții, călcînd în picioare fusele orare ale mapamondului, sărută umbre și mîini iubite, încastrate în căușul palmelor, brusc stinghere, brusc agonice pe cîte-o filă, pe cîte-o frunză sau scrișoare. Nu-i oare ciudat că slovacii numesc cu-același cuvînt, **list**, atît frunza, cît și fila, scrisoarea ?...

Cîmpia slovacă este dusă de colo-colo pe umerii vlăjganilor și ai silfidelor diafane care unduie trotuarele, aerul, cheiurile și stațiile cu staturile lor juvenile, trestii blînde arcuindu-se spre orizonturi de camaraderie francă. Cerul slovac e darnic pictat în irișii acestor trecători, irișii avînd în mobilitatea lor sveltețea din privirea unor lincși melancolici. Poate și aici e o acuratețe tăiată pe-un suflet puternic, păstrător de limbă și conduită și cutume strămoșești. În această parte a lumii, femeile slave țintesc infinitul mic, cotidian cu ochi gricenușii ce amintesc de platina lustruită sau de sortul Müller-Thurgau, struguri rari cu cercei de boabe sidefate ; la unison coloristic cu spicele pletelor care înțeapă umerii bronzați deoarece, ca pretutindeni, și aici femeile, îndrăgostite ori nu, își leagănă în soare trupul de-a lungul verilor dunărene. Spre seară, ele poartă turbane simple, păstrînd cromatica bluzelor. Stilul de asortare mi se pare balcanic.

Bratislava are multe blocuri, cvartale întregi ridicate recent, ca pretutindeni azi în lume. Dar Bratislava are numai blocuri ridicate recent. Este paradoxul semnalat anterior — pentru că nu consider vreo construcție veche, să zic: de cinci-șase decenii, ca fiind veche, cît mai norocos plasată. Sau, cum ziceau latinii : mai central, mai aproape de vaticanul dorințelor, păsurilor tuturora. Aici barocul și rococoul coexistă, nu în întîlniri extravagante, ci mai cu seamă ordonat, geometrizat. Proporțiile se conjugă armonic, ca obținute cu concursul computerelor. Culorile viază în puține nuante, mai curînd sînt degradeuri ale carminului, ale galbenului englez, ale cenușiului austriac. Icicolo, fațadele își trag peste pleoape obloane vopsite într-un dulce-cafeniu sau maron moale, ca al strugurelui de Burgundia, perfect conservat la Weinbau Museum. Mă gîndesc că s-ar putea scrie o sociologie a habitatului și în funcție de decorația fațadelor. Mă refer îndeosebi la Palatul Primăriei (Primaciálneho Palác), la muzeul central, la edificiul Teatrului național slovac — toate etalînd sculpturi externe modelate tradițional, însă de un tradiționalism care — pentru a respecta paradoxul de mai sus — nu poate fi opus modernității, așa cum nu se poate opune omului lucrul făurit de el. Celebrele gobelinuri din interioarele Primăriei mărturisesc despre alte vremuri, cînd chiar englezii

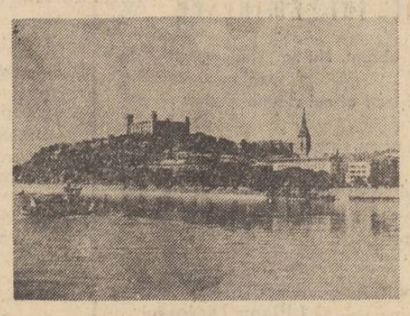

mai țineau să semneze o artă nemuritoare a țesutului. Ca subiecte, alegoriile amoroase sucombă azi, totuși statutul de unicat al acestor tapiserii, rivnite și obținute cum se știe de însăși Maria Thereza, le salvează. Să mai adaug și alegerea culorilor, vădind originalitate supremă, bun gust și rafinament simbolizant, cu atît mai plăcut privitorului de astăzi, ai cărui ochi doritori sînt deseori brutal închiși de o reclamă excesivă.

O inițiativă locală a dispus ca, în timpul verii, concertele de cameră să aibă loc într-un atrium găzduit de zidurile medievalice ale muzeului bratislăvean. Alt paradox, deci, întrucît asculți un Mozart cameral, un Boccherini, un Mysliveček (important compozitor clasic slovac) într-o piațetă avînd cerul drept acoperiș. Cerul acesta al Bratislavei ca o velă întinsă, uneori scămoasă : cîțiva nori foarte rar dornici să spele neașteptat vestmintele.

La nu mulți kilometri este plasat Devinul. Aici, unde Morava se îneacă în Dunăre, turiștii au la îndemînă privelești care pot șingera frumos memoria oricărui om de cultură. Umaniștii Chiril și Metodiu, tipografi cu trupul și cu sufletul, și-au ridicat în acest loc lăcaș de nemurire. Din niște stînci care „stau să se prăvale" ies, ca proiectile savuroase, de bilci, porumbei și lăstuni. Grănicerii își odihnesc privirea urmărindu-le dansul aerian. Poate că-i vorba de-un ritual amoros. Poate de un dialog, e bine să nu fii prea sigur că zburătoarele nu-și vorbesc.

Secvență de western : am văzut un vaporaș cu zbaturi alunecînd pe Dunăre, și molcom, și zvicnind sacadat, nervos. Bizarerie tehnică. Clăbuci de spumă care ivesc alți clăbuci, un fel de reclamă neomologată pentru șampoane. Pe unde taie valurile danubiene înscenează o furie a apelor amintind de scocul unei mori. Deci o moară lingînd țărmul asemeni unui vis frumos ; un nor singuratic pe cît de zornăitor; o șarjă de cavalerie medievală...

Toate generațiile conversează într-o rețea de parcuri minione, veritabile adăposturi de verdeață, aer curat și suave arabescuri sentimentale (deseori sugerate chiar de linia fîntînilor ce ondulează grupuri statuare picante). Și asta la orice oră. Statuile, discret amplasate, etalează — alături de busturi sau moderne replieri cubiste-constructiviste — amorași deghizați. Un vertij copilăros și, iată îmi imaginez acești amorași procurîndu-și plicuri cu limonadă și bînd-o tacticoși cu paiul, asemeni pușlanilor. E clipa cînd simți că le-ai putea vorbi, iar ei ți-ar putea răspunde — cîte-n lună și-n stele —, ca niște zeități din piatră brusc umanizate.

Nu sînt multe capitale unde omul de pe stradă este dispus să-ți explice atît de afectuos cum poți găsi un hotel anume, un magazin, un muzeu, ba chiar să-și lase treburile pentru a te însoți o vreme... Cu niște pălăriuțe (ori capișoane) roșii, acoperișurile leagă cerul de zidurile clădirilor, multe ținînd fațadă galbenă ca sucul de lămîie sau ca bronz-aluminiul. Unele străzi, foarte vechi, dispuse labirintic și în pantă, permit balcoanelor să-și dea mîna pe deasupra trecătorilor. E o intimitate străveche și, iarăși, simultan atît de contemporană. Pe aici caldarîmul a fost șfichiut de pașii lui Mozart, Haydn, Napoleon... Într-un muzeu local contrar etichetei curente, am atins clapele clavecinului mozartian. Tentație inconoclastă ?...

Ca peste tot în Slovacia, și aici bisericile au un perete care îmbracă orga, nelipsita orgă, perete opus altarelor. Este poate unicul instrument muzical complet. Concertele la orgă, chiar și în fragment, interzic treptat orice amintire, orice gînd lumesc, orice făptuiri anterioare. Firea te părăsește, rămîi doar cu sinea ta. Nu poți șușoti, nu poți suride, nu poți chicoti sau izbucni în rîs ascultînd orga. Ești țintuit locului, sub mrejele acestui năvod cu sonuri măiestrit dozate, combinate, și calde și șiderate și năvalnice și monotone și electrice și unsuroase. Cred, nu : sînt sigur că orga nu poate fi niciodată veselă... Ascultasem o melodie la clavecinul lui Mozart : cîtă voioșie în clapele creponate ale acelei parfumate relicve care-ți corupe gîndul mai către o fată bătrînă englezoaică din epoca elisabethană...

Cunoscutul local Velki Františkáni păstrează subsoluri amenajate intim. Am mîngîiat aici pereți și bolte venețiene jilave ca o plasmă originală. Pereții boltiți reverberează cîntece populare slovace. Participă vocal aproape toți consumatorii. Pe mese, flăcările luminărilor se unduiesc, cînd frenetic, cînd languros, pătînd clarobscurul restaurantului cu ritmizate melodii luminoase. Este spațiul unde redescopăr axioma după care „cine știe să muncească știe și să petreacă". Merită cu prisosință să-i vezi și să-i asculți pe bratislăveni cîntînd aici. Orchestanții (cu excepția cymbalistului) își părăsiseră estrada, sînt acuma totuna cu publicul. Nu-i permis să n-ai voce, sau barem ureche muzicală. Comuniunea pare desăvîrșită — precum în acele piese de teatru reușite care fac faima happening-ului.

Mircea Constantinescu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 38 (699)
Sîmbătă
20 septembrie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Permanențele istoriei

a devenit o tradiție încărcată de semnificații sărbătorirea, în țara noastră, a jubileelor unor evenimente memorabile legate de istoria patriei, de existența unor localități de-a lungul vremurilor. După ce, în ultimii ani, au fost sărbătorite jubileele orașelor Drobeta-Turnu Severin, Cluj-Napoca, Alba-Iulia, a altor localități, după ce evenimente de epocală însemnătate pentru destinul poporului, între care Revoluția de la 1848, actul istoric al Unirii din 1859 și 1918 sau aniversarea creării Partidului Comunist Român, a trei decenii de la eliberare au polarizat emoția și participarea cetățenească a tuturor locuitorilor patriei, recent, într-o vibrantă adunare populară, la Craiova, a fost sărbătorită împlinirea a 1750 de ani de la prima atestare documentară a acestei așezări, în timpul statului daco-roman, prilejuind o însuflețită evocare a tradițiilor istorice înaintate, o emoționantă și mobilizatoare înfățișare a sarcinilor dezvoltării social-economice a țării în anii cincinalului următor. Printr-o semnificativă coincidență, jubileul municipiului Craiova a avut loc în același timp cu o sărbătoare a noilor ani din viața României socialiste, deschiderea anului de învățămînt. Prezența la manifestările prilejuite de aceste două însemnate evenimente a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, împreună cu alți conducători de partid și de stat, întîlnirile cu oamenii muncii, cu specialiștii din unități industriale și agricole, din școli și facultăți a conferit evenimentului sărbătoresc, desfășurat la Craiova, o semnificație aparte. Încă o dată a fost exprimată prețuirea statornică pe care partidul nostru, prin politica sa patriotică, materialist-științifică, o acordă trecutului progresist de luptă al poporului, tradițiilor multimilenare ce s-au edificat pe meleagurile nepieritoare ale patriei. Cuvîntarea secretarului general al partidului a pus puternic în lumină una din trăsăturile distincte ale politicii noastre care, pornind de la estimarea a tot ceea ce este viguros, înaintat, progresist, în istoria țării, trasează generațiilor de azi nobila îndatorire de a duce mai departe aceste tradiții, de a face totul pentru afirmarea multilaterală politico-economică, spiritual-științifică a României socialiste. Încă o dată s-a dovedit, cu prilejul acestei impresionante evocări istorice, că permanențele istoriei sînt soclul de pe care se înalță statuia viguroasă a prezentului.

Evocînd momentele legate de veacurile de existență ale Craiovei, faptele istorice ale unui trecut care atestă că pe teritoriul întregii țări s-a dezvoltat continuu, de milenii, o civilizație avansată pînă la civilizația socialistă de azi, edificată într-o solidaritate unanimă de întregul popor, sub conducerea partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : **„Fără îndoială că toate aceste momente, tot acest trecut de luptă pentru eliberarea națională și socială, pentru progres, constituie o mîndrie pentru locuitorii din această parte a țării, pentru întregul nostru popor. El constituie, totodată, și o obligație, obligația de a face totul pentru ridicarea la un nivel tot mai înalt a activității de construcție economico-socială, pentru sporirea contribuției Craiovei, a Doljului, la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, la ridicarea bunăstării și fericirii întregului nostru popor“.** Asemenea sentimente au trăit, asemenea convingeri au toți cei ce au participat la vibranta sărbătorire a jubileului Craiovei, la impresionanta inaugurare a noului an de învățămînt. Cinstind istoria, cinstind trecutul glorios de luptă și gîndire progresistă, fiii patriei, indiferent de naționalitate, au în cel mai înalt grad conștiința nobilelor îndatoriri față de prezentul socialist, față de viitorul ei comunist iar manifestările de prețuire și dragoste exprimate în diverse chipuri, de către oamenii muncii, pentru partid, pentru secretarul său general, constituie un argument semnificativ, pe deplin convingător al acestui adevăr, el însuși istoric, al poporului nostru. Neîndoios, îndemnurile adresate tineretului țării și-au aflat — acum în pragul unor evenimente importante din viața tinerei generații, Congresul al X-lea al Uniunii Tineretului Comunist și Conferința a X-a a Uniunii Asociației Studenților Comuniști din România — o adîncă rezonanță. **„Știu, dragi prieteni, că drumul acesta nu este ușor, că el cere eforturi, chiar sacrificii,** spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, referindu-se la răspunderile față de patrie, față de propria devenire ale tinerei generații. **Dar nu există semnificație mai mare pentru un tînăr decît aceea de a ști că este stăpîn pe tot ceea ce a creat mai bun civilizația națională și universală, că poate privi demn, atît la colegii lui, la tînăra generație, cît și la înaintașii săi, spunînd : «Da, m-am pregătit ; am făcut totul ca să folosesc condițiile create de partid, de stat, și sînt gata, în orice moment, la orice loc de muncă, să îmi servesc patria, poporul, partidul !»“.**

Ca revistă a scriitorilor tineri consemnăm cu mîndrie un asemenea îndemn, cu convingerea că și creatorii tineri sînt animați de hotărîrea de a răspunde acestor îndemnuri prin faptele și opera lor, de a face totul pentru a fi la înălțimea încrederii poporului și partidului, ca fiii adevărați și de nădejde ai patriei socialiste.

Luceafărul

Natură dinamică

Trecînd pe sub arcade eu m-am oprit să număr
Ghirlandele juvenței și veștede petale,
Podoabele victoriei finale
Făgăduite armei ce spinzură de umăr.

A dus spinarea multe, de toate, pînă cînd,
Împinsă de-o putere suverană,
S-a înălțat vibrînd ca o coloană,
Ca alba fulgerare-a unui gînd.

Articulații altădată frînte
De rațiuni de trese și de rang,
Se-ntorc prin aer ca un bumerang
Ca să izbească inerția-n frunte,

Eliberînd mișcarea ce urcă spre zenit,
Perfecta formă-a idealei sfere
De oameni locuită în miezu-acestei ere,
Și într-un colț de lume fericit.

Virgil Teodorescu

ÎN PAGINA A 8-A
CRAIOVA — 500
„Leagăn falnic de speranțe strălucite“ —
reportaj de Mihai Pelin

JURNAL DE POET

Statuia poetului

Poetul este memoria unui popor. Fără această memorie un popor nu există, sau existența lui este efemeră, minoră ; o spune Bălcescu clar, fără drept de apel : „O națiune fără istorie este un popor încă barbar și vai de acel popor care și-a pierdut religia aducerilor aminte“. Poetul stabilește acea legătură tainică între oameni, acea familiaritate și îndrăzneală necesare unei comunități, acea bună cuviință și adîncime care-i dau acelui popor gravitate și chip deosebit între celelalte neamuri. Lumea în general înclină mai degrabă spre cele ușoare, poetul este ochiul necruțător care trebuie să țină trează conștiința eroică, profundă a înaintașilor, spiritul lor de jertfă și de sărbătorire, de lucrare neîntreruptă și priveghere.

Dacă privim istoria oricărui popor din vechime sau de astăzi, întîi care apar de departe ca niște vulturi rotind peste stejari sînt poeții ce stau de veghe asupra neamului lor :

Homer, Pindar și Sofocle țin Elada în spate, Dante și Shakespeare, Goethe, Eminescu și Hölderlin și toți care au urmat vrednice nume, mulți și minunați unul mai frumos și mai profund decît celălalt. În vremi de răstriști ca și de bucurie cîntările poeților sînt piinea zilnică, augustă, a unui popor. Cîți soldați n-au murit la noi întregindu-ne neamul cu versurile unui Goga sau Coșbuc la piept : Goga și spunea că granițele unei țări se apără nu numai cu arme și soldați ci și cu statuile poeților, înțelegînd prin aceasta tocmai curajul și bărbăția pe care poeții trebuie să le deștepte în poporul lor. Avem un popor minunat, cărțile noastre în mii de exemplare se epuizează imediat din librării, trebuie să fim prin scrisul nostru la înălțimea sufletului acestui eroic și pașnic și înțelept popor. Ei vor sufletul nostru tot, ei nu vor să ne jucăm cu ei, ei ne vor întregi, sinceri cu toată ființa să fim fiii lor, să fim părinții lor, să scriem cîntecul și istoria nemuritoare a acestui popor milenar și statornic în sîngele căruia licăre noblețea Păstorului din Mioriță și pe fruntea căruia umezește roua Luceafărului de ziuă.

Ioan Alexandru

TRADIȚIE ȘI INOVAȚIE

Literatura și sensibilitatea contemporană

Am putea considera că primul moment notoriu al unei dezbateri privind raportul dintre cele două noțiuni puse în discuție în cultura noastră îl constituie apariția simbolismului. Evident, și pînă atunci se produseseră intervenții interesante care ar merita luare aminte și am cita în primul rînd pe Titu Maiorescu prin studii ca : **În contra direcției de azi în cultura română** sau **Direcția nouă**, pe C. D. Gherea cu puțin cunoscutul articol **O problemă literară**, sau pe A.D. Xenopol cu studiul **Despre cultura națională**. Mai înainte nu putem merge, pentru că în cultura noastră întîlnirea dintre clasicism și romantism, care a provocat atîtea discuții, violente și programe literare renovatoare în alte părți, s-a produs în mod pașnic și cu o mare toleranță reciprocă. Intervențiile lui Maiorescu sau Gherea nu vizau însă atît raportul dintre tradiție și inovație cît mai ales, cel puțin în cazul primului, ofensiva împotriva unor anomalii și a confuziei valorilor. Astfel încît considerăm că apariția **Literatorului** trebuie apreciată ca fiind întîiul moment al unei înfruntări autentice de poziții literare opuse. Studiile lui Macedonski : **Logica poeziei, Poezia viitorului** sau **Simțurile în poezie** au constituit o adevărată provocare la adresa tradiției care, la rîndul ei, a dat replici prompte prin Caragiale, Slavici, Coșbuc, Vlahuță, N. Iorga, Ibrăileanu ș.a. Presa ardeleană, mai ales, s-a solidarizat cu apărătorii tradiției, iar ardelenii care trecuseră munții : Slavici, Coșbuc, Chendi, O. Goga, I Scurtu, Șt. O. Iosif, Rebreanu, Zaharia Birsan, A.C. Popovici ș.a. combăteau, de pe pozițiile tradiției, pe moderniști, ceea ce era de înțeles pentru că tradiția, în Transilvania mai ales, era un factor puternic al individualității naționale amenințate de tendințele asimilatoare ale stăpînirii austro-ungare. Ideile lui Macedonski, foarte îndrăznețe pentru vremea aceea, formulate adeseori cu o prea mare doză temperamentală și de aceea vulnerabile, au fost preluate de unii dintre discipolii și partizanții săi : Traian Demetrescu, Cincinat-Pavelescu, Ștefan Petică, Ion Minulescu, Al. T. Stamatiad, Emil Isac, Horia Furtună ș.a. Dar cel care aduce contribuția cea mai importantă în această dezbatere teoretică este, dinspre aripa modernilor, Ovid Densușianu prin **Conferințele „Vieții noi“** apoi prin cele două volume ale cursului universitar despre simbolismul francez : **Sufletul latin și literatura nouă** (2 volume, 1922) în care capitolul despre **Poezia orașelor** este antologic. Densușianu combătea pe semănătoriști care reduceau inspirația literară la viața rurală și cerea dreptul de încetățenire în literatură a vieții citadine. În principal, prin urmare, lupta lui Densușianu se ducea, mai ales, pe linia lărgirii ariei tematice în timp ce precursorul său Macedonski milita pentru renovarea structurii poeziei și pentru o altă înțelegere a noțiunii de artă. Între Macedonski și Ovid Densușianu trebuie neapărat luat în discuție Duiliu Zamfirescu prin **Poporanismul în literatură**, din 1909, care constituie o dată importantă pentru istoria noastră literară. De obicei, cînd se fac referiri la discursul de recepție al autorului **Vieții la țară**, acest moment din biografia scriitorului este echivalat cu o eroare fiind tratat fie cu severitate, fie cu îngăduință aducîndu-se mereu argumentele expuse, atunci de autoritarul său preopinent, Titu Maiorescu. Rezolvare simplistă însă și profund nedreaptă pentru că acest discurs atît de detestat și atunci și după aceea a fecundat o mare parte din gîn

Pompiliu Marcea

Continuare în pag. a 2-a

Mărturia devenirii noastre istorice

Constituind secțiunea cea mai pură a spiritului dar și cea mai discutată, poezia este de multe ori ceea ce nu este și nu este ceea ce este. În fața poeziei, Lorca încrucișase brațele murmurînd : nici tu, nici el... nimeni nu știm ce este poezia. În încercarea de a descifra sistemul de volute al verbului poetic alții au preferat tăcerea. Dialog cu invizibilul, dialog cu necunoscutul (poezia este înainte de toate act de cunoaștere și simultan act de trăire existențială) în viziunea noastră contemporană, în viziunea umanismului epocii noastre ea este sau năzuiește să fie ceva mai mult : cuprindere, îmbrățișare de la uman la astral, coerență sublimare a latențelor de vis și speranță ale omului, în perspectiva construirii celei mai omenești dintre lumi. Poezia adevărată se acordă întotdeauna cu marile idealuri ale patriei și umanității : Eminescu, Leopardi, Petöffi, Puşkin. Poezia noastră contemporană, cu atît mai mult, indiferent de căutările, formulele, expresia ei variată asimilează organic aceste idealuri, asimilează lucid și responsabil perspectiva acestei nevoi de perfecțiune a omului. Nu împărtășim ideea că omul modern, trăind într-un mediu tehnicizat și raționalizat, ar avea mai puțină nevoie de poezie, Dimpotrivă. Reveria e specific umană. Dar tot atît de adevărat e faptul că omul care a deprins chiar intuitiv ceva despre mecanica cerească sau la modul științific adevăruri despre legile sociale, trebuie să se familiarizeze — în cîmpul cunoștințelor sale generale — și cu mecanica inefabilă a poeziei, cu legile nescrise ale acesteia. Poezia a devenit și este o realitate, o realitate ținînd de ordinul elementelor esențiale și viitorul ei mă acoperă de speranțe.

Instrument al golului acoperit — ca să parafrazez o sugestie argheziană — o parte a criticii noastre (nu cea mai lipsită de temperament și emfază, de lectură și exercițiu, hermeneutică după ocazie, fenomenologică după ureche, stilistică acolo unde miroase lipsa de stil) folosește toba însoțitoare de marșuri spre neant a unor talente care îndemnate cu un sentiment mai înalt al răspunderii ar evolua cu totul altfel.

Trăim un mare anotimp al poeziei și indiferent de cecitatea sentimentală a unor editori sau critici în fața nesfîrșitei cascade de plachete de versuri, poezia românească de azi și de mîine, prin ceea ce are ea mai vibrant, mai expresiv, mai original, reprezintă mărturia delicată a devenirii noastre istorice, morale și estetice. Conștiința poeziei va deveni și mai mult un atribut al conștiinței umane.

Vasile Nicolescu

George Apostu : „Structuri“
(Tabăra de sculptură Măgura-Buzău, ediția a VI-a)

Poezie și opțiune politică

IV

Pe Miron Radu Paraschivescu un comentator l-a numit, în mod inspirat, „herald al demnității“ (**Ioan Adam**, în textul citat). Într-adevăr, poetul **Declarației patetice** a fost o voce cîntînd pe seama tuturor și dominată de sentimentul fundamental al demnității umane. O mîndrie amplificată pînă la disparița notelor ei individuale se ridică din aceste poezii, poetul face să se audă un orgoliu al umanității, el este un agitator sublim, cutreierat, ca o imensă cutie de rezonanță de trăirile maselor. Printr-o semnificativă hiperbolă, însuși glasul poetului tinde să se transforme din unicitatea unei voci umane într-o emisie simfonică, ce folosește cuvintele doar pentru a le transforma într-un mesaj copleșitor prin vibrația lui generalizată. Este semnificativă o însemnare de jurnal a poetului (citată în postfața amintită) : „O poezie în care cînt lupta, fără să fi dat această luptă, mi se pare nevalabilă. Cred, anume, în necesara unitate și verificare dintre acțiune și gîndire, dintre viață și operă“. Opera literară este înțeleasă deci ca o formă de viață, ca formă a unei existențe în care elanul unanimist este definitoriu : „Viu acum în fața voastră, oameni, / în îndoita misiune de agitator și duhovnic“ scria poetul în poemul **Calea virgină** (din volumul **Declarația patetică**, 1960). Alături de mesajul ei militant, poezia lui M. R. Paraschivescu exprimă și o autocelebrare. Cuvîntul poetic devine exemplar pentru posibilitățile omului de a modifica lumea, dar și pentru empatia care este o condiție a atingerii idealului : „Ritm adunat prin cazne milenare, / Al unui singe care nu-i al meu, / Fragilă confluență la hotare / De seminții, răzbînd prin lutul greu, / / Tu împlinești secreta împăcare / Între amurg și zori abia deschise / Spre firmamentul mîndrei frunți în care / Veghează constelația de vise“. **Inima** din volumul **Ultimele**, 1971).

Mai ales în ultima perioadă de creație poetul înalță cîteva memorabile imnuri patriei. Iată **Slăvitele zile:** „Ce limpede, Patrie, crești / Acum, cînd vara e-nvinsă, / Cînd, liberă, lumii dai vești / De lupta și truda nestinsă, / Cînd fiii tăi cearcă noi culmi / În fabrici și-ntinse ogoare. / / Cînd vara mai freamătă-n ulmi, / Tu pilpăi o nouă dogoare / Și pacea și munca slăvești / În cîntece largi și largi schele / Cînd liberă lumii dai vești / Prin sîngele nalt din drapele“.

★

Într-un text liric intitulat **Zăpada**, care prefațează primul volum de **Scrieri** ale lui Eugen Jebeleanu se află o profesiune de credință caracteristică pentru una dintre preocupările importante ale poetului. Este celebrat un vis de atomizare, un vis al pătrunderii, în chip de particulă insesizabilă, în nesfîrșitul ocean al umanității :

„Nu pot decît să cad, să mă aștern pentru voi, să fac trepte din creșterea propriei mele căderi. (...)

Tremur, căci sînt o harfă în mîna vibrînd de frig a omenirii (...)

Culege-mă în pumnul tău, strînge-mă tare, dă-mi focul singelui tău, fă-mă bulgăre incandescent, mai fierbinte decît o grenadă care ia foc, și aruncă-mă în inimile oamenilor nepăsători, ticăloși, inconștienți sau lupi.

Și dacă în inimile acestora se va mai găsi o sămînță cu aripi, oricît de ascunsă, — voi face să izbucnească, poate, un bujor“.

Acest text programatic nu exprimă doar tentația contopirii cu umanitatea, ci și o nuanță specifică pentru ansamblul creației lui Eugen Jebeleanu. Este vorba despre înclinația poetului de a sesiza primejdiile care pîndesc umanitatea, de a condamna, în tonul unui profet, care descifrează viitorul privind în trecut, actele îndreptate împotriva umanității. Se naște în felul acesta efectul inedit al afirmării idealului comunist prin negarea a tot ce îl contrazice.

Întinsul poem **Surisul Hiroshimei** (1958) una dintre creațiile cele mai cunoscute ale lui Eugen Jebeleanu își extrage forța emoțională tocmai din capacitatea poetului de a vibra în fața unui eveniment a cărui exemplaritate negativă a rămas pentru totdeauna în istoria umanității ca un prototip al acțiunii iraționalului și al pericolelor incalculabile pe care invazia acestuia le păstrează. Construind un vast oratoriu și folosind contrapunctul de factură cinematografică,

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 4-a

IN ACEST NUMĂR : ● Biografia debuturilor — Georgeta M Cancicov : „Trecutul mă face să scriu o literatură modernă, ceea ce nu este un paradox“ ● Sonete de Adrian Păunescu ● Rubricile noastre : Teatru, film, t.v., muzică ● Spirale de Eugen Barbu ● Marin Sorescu : „Nordul, pe scurt“ ● Eugen Simion : Fragmente critice (Ion Vinea I) ● Cartea de debut de C. Stănescu ● Cronica literară de M. Ungheanu ● Profil ● Mapamond : Sylvia Plath ● Atelier literar ● Sport ● Parodii.

cronica literară

Dorin Tudoran: „Cîntec de trecut Akheronul"
•
Adrian Popescu: „Focul și sărbătoarea"

Cîntec de trecut Akheronul nu e decît în aparență o culegere de poezii. Cartea conține un mic și amplu poem condus fără ezitare de la început pînă la sfîrșit. Citit mai ales astfel ceea ce atrage atenția la Dorin Tudoran este caracterul elaborat al liricii. Există o idee și un proiect atent executate. Poemul se poate și povesti, dar cu sărăcia de mijloace cu care se poate povesti orice poem și nu ceea ce se petrece de fapt strict exterior este important. Nu mișcarea propriu-zisă e urmărită de autor ci un sentiment dominant, covîrșitor, **Cîntec de trecut Akheronul** este poemul „cîntărețului fără de frică și fără prihană" angajat într-o călătorie fără sfîrșit : „Dar văd că a sosit încă o dată vremea plecării / și eu nesocotind faptele zac de boala poeților melancolici". Drumul trece prin ținuturi indeterminate, iar țința este și ea nesigură. Cîntărețul fără prihană caută ceva, fără a găsi ce caută și mai ales fără șansa de a găsi vreodată misteriosul lucru pentru care a pornit la drum. **Așteptarea** și **departele** sînt cele două stări predominante în poemul pentru trecerea Akheronului. „Așteaptă-ne, clipă, așteaptă-ne, / avem ochii legați cu proaspete fire de iarbă / și pașii noștri prea tineri / tremurau încă în urma glasului de taur / ce vestește nașterea noului an ; așteaptă-ne, clipă, / fără sîngele nostru nu poți trece dincolo / chiar dacă n-ai avea de întîlnit / decît trupul pierdutului fluviu, / așteaptă-ne clipă, așteaptă-ne ! / numai așa vei putea trece : păzită / de cîntecul fiului nostru / cel fără de frică și fără prihană". / **Trupul pierdutului fluviu / Așteptarea** este însă mai ales așteptarea revelației care întîrzie, iar **departele** este spațiul ireal care se așterne mereu între călător și misterioasa-i țintă. „Departe și pereții de aer ce ne despart se înroșesc / n-avem atita zăpadă pe frunte pentru a scăpa teferi / urmele apei nu se mai văd". Și : „Departe și nu-i nici un păcat de care să mă bucur / nici frunză după care să înțeleg cît mai e pînă la poarta cetății". Cetatea imaginară e intangibilă și chiar atinsă ea rămîne... străină de călător. Dorin Tudoran dezvoltă aici una din temele caracteristice poeziei moderne care prin **depărtare** vorbește condiția aspirației omului. „Și era această călătorie ca și cum aș fi descoperit / necunoscuta distanță la care trebuie să mă aflu totdeauna / de propria-mi viață pentru a putea simți că există ea și / cealaltă ! cealaltă ! cealaltă !".

Nu numai tema ci și atitudinea poetului în fața mijloacelor sale este modernă. Dorin Tudoran stilizează totul și poemul său ne vorbește într-un limbaj din care naturalul lipsește în cea mai mare măsură : „orbul cîntăreț nu-și mai amintește nimic / poate murmurul unei visle de argint", „frunzele transparente ale eternității" se uimesc, Akheronul are „flori de frig", izvoarele „silabisesc formele necunoscutului anotimp", ochii sînt „de porțelan", vulturul are „aripi de borangic", poetul aude apa și „plînsul ideilor golite de suflet", cimitirele sînt de fluturi, rănile sînt frumos mirositoare, șoldul este „argintat și melodios", „șerpi bîntuiți de patimi îmi luminează calea cu sferice meninge", pămîntul are o „inimă de diamant", există sărbători cu „copite de fier fără virstă", țărmul înflorește, zăpezile sînt cîntătoare. Stilizarea la Dorin Tudoran nu înseamnă însă un conflict antagonic cu naturalul, triumful total al artificiului, dar ea ne arată voința de a spiritualiza lirica, de a o transporta într-un univers fictiv, un univers liric propriu, în care nimic nu mai este frust. Evident poetica lui este la antipodul celei a teluricilor, „vulcanicilor" etc, care pun sentimentul nud, sinceritatea imediată, emoția nepreluerată, inspirația, cu alte cuvinte, pe primul plan. Paradoxal este că tocmai o astfel de poezie, epurată de țipete primare, vorbește mai convingător despre starea de neliniște a omului. Este ceea ce reușește Dorin Tudoran într-un poem fluid de o voită monotonie și de o hotărîtă situare în sfera lirismului de control intelectual. O întrebare însă, al cărei răspuns îl vom avea poate mai tirziu, este de pus : nu este această elevație stilizată modernă într-un chip prea programatic ?

★

O poezie a depărtărilor scrie Adrian Popescu în **Focul și sărbătoarea** : „Îmbarcat pentru Capul Bunei Speranțe, / detestînd negoțul în floare cu miere asiatică. / Alegîndu-și cu grijă căpitanii de cursă lungă / potriviți pentru orice anotimp // Nume agrest și proletar, Martinson, / iubit de alizee, norocos ca Ulise". Dar nu de teritorii exotice este vorba în poezia lui Adrian Popescu, ci de o „țară inexistentă". Nava lui Martinson e un vas fantomă, al cărei jar strălucește în „cuptoare spagirice", iar continentul visat este dispăruta Gondwana. Poetul e călător într-o Țară a imaginarului, al cărui stăpîn absolut este Faulkner : „Faulkner l-ar fi iubit, desigur, / el care iubea filozofii rătăcitori, / „per rura vagantes..." / și caii de rasă. / Cel care scrisese pe spatele unei biete / roabe cu frunze / un roman. / Nu pe spinarea unei broaște țestoase. / Dimineața era pentru nisip cu cărbuni, noaptea pentru pămînt din Y. / Amîndoi au mîinile pline de funingine, / sare și nisip în sprîncene / ochii albaștri". Creatorul e călător deci într-o țară imaginară care este propria sa ficțiune.

O „țară" de aspect singular și de parfum propriu a creat și Adrian Popescu a cărui poezie are cîteva note distinctive foarte personale. „Din mine înflorește o pînză / de albă corabie" este deviza posibilă a poeziei lui. Adesea această corabie ne întoarce înapoi în trecut către o copilărie pe care poetul o evocă nostalgic și grațios : „Numele vostru cine-l mai murmură / cine va ține minte / numele mic / prieteni de altă dată / prieteni din altă virstă, / cînd stăpîneam numai cu arcuri de alun / toată întinderea grădinii?" **(Grădina botanică).** În aceste diafane amintiri Adrian Popescu este un poet al evanescentului așa cum este și în evocarea unui delicat moment erotic : „Terasa, iubito, cu glicine, / unde o carte ți se odihnea / pe genunchi: / un fluture cu aripile desfăcute / pe o corolă. / Scîrțîitul șezlongului și pinii răcoroși / la o palmă deasupra noastră / trimițîndu-ne răcoare și acrișoare ace de mentă. // terasa aceea, iubito, unde / citeodată / un sturz stîngaci / ciocănea cu ciocul / în ciment / căutînd boabe / de mei". Adrian Popescu excelează în poeziile care vorbesc despre efluviile ierbii, pădurii, toamnei într-un aer purificat care este aerul amintirii : „Toamna în munți, într-o pădure de fagi, / cînd de țărină încet te desfaci, / mirosul de lemn, de ciupercă, de strugure, / cum poate de mult să te bucure, / căpriorii, negre grinzi afumate, umila iască / dintr-o casă cum e argintul vechi, / înnegrindu-se, luminînd, părintească". **(Toamna în apuseni).** Memorabilă în această direcție este **Zmeura** : „Între degetele fratelui meu, suavă arzînd / Ne cheamă, ne ceartă, ne iubește plîngînd. / Zmeura ca o luminare de seu / La poarta închisă a lui Dumnezeu. / Între flori pestrițe și candide nalbe / Zmeura ca o luminare arde." Registrul poetului este însă mult mai larg și, pentru a da o idee despre posibilitățile lui, amintim aici și **Fata armurierului,** poezie de conținut baladesc în care „fata armurierului cu părul blond cît o livadă cu viespi" provoacă imposibilă desuete și pure drame amoroase.

Focul și sărbătoarea ne dă prilejul să recunoaștem în Adrian Popescu un poet adevărat.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Siguranța orașului

Elegiacă, sentimentală prin structură, originală în spațiul poeziei noastre de astăzi prin puterea cu care-și acreditează mediul citadin drept univers poetic, poezia lui Mircea Florin Șandru a recomandat de la bun început **un poet.** După **„Elegie pentru puterea orașului"**, premiul de debut al editurii Eminescu pe anul 1973, poetul revine cu un volum *) care, chiar dacă nu mai are darul de a impresiona așa cum a făcut-o **„Elegie..."**, reconfirmă autenticitatea unei vocații lirice sigure. Faptul nu poate fi trecut cu vederea, știut fiind, că mulți dintre poeții care au debutat în ultimul deceniu au infirmat, cu cea de-a doua ori și cu cea de-a treia carte, miza pe care critica o pusese pe poezia lor.

Sub un titlu sentimental și nu ironic — **„Luminile orașului"** — împrumutat de la atît de tandrul film al lui Chaplin, Mircea Florin Șandru continuă, de fapt, jurnalul liric început cu primul său volum, jurnal în care — într-un fericit amestec de real și fantastic — își notează etapele „aventurii" sale de a descoperi sufletul inefabil al orașului. Dar, poetul nu este nici provincialul ironizîndu-și urbea natală și visînd marele, din ce în ce mai marele oraș, nici locuitorul metropolei sastisit de hărmălaie. Mircea Florin Șandru este fascinat pur și simplu de **oraș,** locul în care se poate înregistra maxima comprimare pe metru patrat de real, fantastic, liniște, singurătate etc. Poetul simte acest amestec — format din frenezie și absență, muzică și zgomot, culoare și erori cromatice, social și individual — drept un combustibil magic, ce dă unicitate acestui univers care este **orașul,** ce-i asigură mai ales **puterea.** Mai transant spus în primul volum **(„Și să înțelegi orașul și marea lui siguranță de a se trezi / În lumină"),** reluat în multiple variante în cel de-al doilea (De ex. **„A văzut orașul departe, căldura lui, / Fumul, siguranța, străzile, amintirile..."**) motivul obsesiv al poeziei lui Mircea Florin Șandru este tocmai puterea, **siguranța orașului.** Pierzînd din spontaneitate — dar nu pentru asta! — poeziile de-acum vădesc un plus de gravitate: notațiile cîștigă în reflexivitate. Bineînțeles, nu acolo unde poetul — bănuiesc, ironic — pomenește de cutele ce i-au apărut pe frunte, ci în poeme ca „Pasărea" : **„De ce-nțelegi să vii spre mine numai atit cît se cuvine, / Cum ploaia vine înaintea orașului și se oprește ? / Un gol se face împrejurul conturului purtat de tine, / Precum ruina unei mame prin viața fiului sporește / Sînt voci bolnave și sînt oameni care îți trec peste retine / Și sînt copaci care respiră în aerul acesta rar, / Orașul rotitor și straniu fărîmițîndu-se în sine / Și gesturile descompuse care se urcă și dispar. / Iată că bate înc-o dată în învelișul minții tale / O mină muritoare, albă, rugîndu-te să te trezești / Că ai lăsat deschisă ușa și-o pasăre năucă, moale / De bună voie vrea să intre în colivia care ești".** Orașul, ne spune poetul, poate fi iubit fie și numai pentru că în el locuiește cineva drag („Nume"), pentru serile sale liniștite **„în care se-nțelege ce ne vorbește un străin / Numai prin fluturarea mîinii sau prin culoarea din veșminte",** pentru mașinile care **„duc mireasma benzinelor pe lîngă case"** ori pentru că vreodată îl vei părăsi : **„Dacă cineva odată te va opri / La marginea unei străzi necunoscute / Și va flutura mina îndemnîndu-te să mergi, / Așa cum o vietate oarbă ascultă de linia lunii / Pornește. Ascultă cum forfotește orașul, / De deasupra, ca și cum ai privi / Dintr-un avion. Mișcarea lui ca o roată de / Lumini. Oamenii lui înfrigurați retrăgîndu-se / În case. De multe ori ai vrut / Să pleci. Așteptînd un semn. Un semn frumos / De oriunde. Din toți anii așteptai numai / Această plecare. Această întîlnire / A acestui necunoscut. Mai privește odată orașul / Și pleacă".**

Dacă mulți dintre tinerii poeți sînt preocupați de **conceptualizarea** poeziei lor, la Mircea Florin Șandru se poate vorbi de o **senzualizare a imaginii.** Discursul poetic deși simplu — calitate nu tocmai obișnuită la mai tinerii poeți — este în același timp, dens, „cărnos". Am putea spune că la Mircea Florin Șandru avem de-a face cu o adevărată **voluptate a concretului.**

Erotica, în schimb, ne dovedește că poetul poate lucra și într-un regim de „transparențe" : **„Atinge frunzele cu palma / Și-ascultă doamnă cum ne-mbie / Să trecem cîmpurile toate / Această pasăre tîrzie. / Mai clatină încet spre mine / Argintul care-ți stă pe față / La Marea Bering cad pe plajă / Strălucitoare flori de gheață / Și uite griul cum respiră / Încet sub talpa ta de ceară / Pe zare luminează caii / Frumoși, a nu știu cîta oară / Privește, — acuma scade iarba / Plutesc naiade peste vie / Să trecem cîmpurile toate / Cu-această pasăre tîrzie".**

Dorin Tudoran

*) **Mircea Florin Șandru. „Luminile orașului", Editura Eminescu, 1975.**

repere

Povestea lui Nala și a frumoasei Damayanti

Mai presus decît o simplă epopee a clanului Kuru, **Mahabharata** este o carte de învățătură, adevărata enciclopedie morală a hindușilor, cum o numește venerabilul savant sanskritolog din Madras, Dr. V. Raghavan, traducătorul în engleză a textului în devanagari, îngrijit de panditul A. M. Shrinivasachariar. Cea mai mare greșeală ar fi să rămînem la satisfacția minoră a povestirii. Însuși textul lui Vyasa spune că tot ceea ce privește adevărul și dreptatea se găsește aici, iar ceea ce nu poate fi aflat în **Mahabharata** nu există nicăieri în altă parte. În orice caz, am văzut în Benares un fel de cîntăreți ambulanți care intonau versetele din cele două epopei hinduse, în fața unui grup de ascultători așezați în **padmasana,** poziția meditativă a hindușilor, aceea în care se primesc marile adevăruri și au loc revelațiile. Povestea devenea pentru ei sursă de adevăr absolut și era urmărită cu veneratia cuvenită. Așa stînd lucrurile, trebuie să înțelegem că interpolările din text, episoadele numeroase, care exasperează pe european și-l fac adeseori să renunțe la aventura lecturii, sînt de fapt mijloace de apropriere a adevărului, formule de exhortație, cînd nu devin pilde moralizatoare, cum este și aceea oferită de episodul **Nala și Damayanti,** transpus de curînd în românește și publicat de Ion Larian Postolache și de Charlotte Filitti la editura **Albatros.** Cred că orice efort de a comunica textele marilor cărți de înțelepciune trebuie evidențiat ca un eveniment cultural. Traducerea minunatei povești de dragoste a regelui Nala beneficiază și de două mici studii complementare, semnate de autorități intelectuale cum sînt orientalistul Constantin Daniel și profesorul Mircea Malița. Cel din urmă, cunoscut îndeosebi ca entuziast al dezvoltării societății moderne, de data aceasta în ipostaza de iubitor al cărților vechi, cărora le proclamă modernitatea. Opinia noastră este că adevărul nu are nevoie de atributul modernității pentru a fi valabil, el este ceea ce este, cum ar spune bătrînii înțelepți. Remarcăm însă textul profesorului Malița pentru frumusețea lui poematică, un diamant în cununa acestei ediții.

Ion Larian Postolache a tradus în ultima vreme din poemele vechi indiene, probabil prin intermediul unor ediții de autoritate în limbi moderne. Harul său de poet l-a ajutat de cele mai multe ori, și nu i-am obiecta decît fluența cosbucianâ a versului și rima. **Nala și Damayanti** seamănă uneori cu **Nunta Zamfirei,** ceea ce devine o actualizare cam forțată, după cum este imposibil să ne imaginăm în sanskrită ceva asemănător cu rimele noastre. Textul este prelucrat apoi și multe referințe au fost lăsate pe dinafară. Dar dincolo de aceste scrupule de prea mare iubitor al poemului sanskrit, **Nala și Damayanti** în viziunea lui Ion Larian Postolache și a Charlottei Filitti este o adevărată sărbătoare de poezie, aducînd în grăiul nostru dulceața poveștii de dragoste și fidelitate a celor doi eroi. În cadrul poemului, episodul Nala și Damayanti are o valoare edificantă, el este menit a întări energia morală a lui Yudisthira, cel robit de pasiunea jocului cu zarurile. Nala pierduse și el totul, regatul și averea, rămînînd gol și urgisit, ca răzbunare a zeilor, pentru că o luase pe Damayanti în competiție cu nemuritorii. El reușigă ceea ce-i fusese răpit, datorită generozității sale și fidelității absolute a soției. Puterea speranței, a încrederii în facultatea omului de a se reface, chiar după evenimente teribile și neașteptate, iată ce voia înțeleptul să-i transmită mai intîi lui Yudisthira prin intermediul exemplului lui Nala. Calea cea mai dreaptă este acest fel de yogă a desăvîrșirii într-un domeniu, cum este stăpînirea cailor de către Nala. Pe orice pisc, oricît de îngust, dacă te-ai ridicat, poți contempla absolutul. Cel mai bun vizitiu, dacă este într-adevăr cel mai bun, realizează o umanitate mai adîncă decît un rege mediocru. Cei desăvîrșiți se reunesc în același spațiu sacru, cuceresc același cer, indiferent de profesia sau casta lor. A doua trăsătură cerută este fidelitatea, ascultarea absolută, o calitate pe care înțeleptul din vechime nu o subliniia parcă niciodată îndeajuns. Una din temele cel mai tratate în cărțile sapiențiale indiene este ascultarea și solidaritatea cu clanul tău, după cum era față de **guru,** cum se numea directorul de conștiință, maestrul inițierilor treptate în adevărurile lumii. O credință în autoritatea celuilalt a existat în toate fazele de realizare deplină a umanității vechi. Chiar în Europa, ea a fost pierdută tîrziu, în suta a optusprezecea. Înțelepciunea era dată de la maestru la discipol, iar acesta din urmă era dator cu supunere. Dante este condus prin infern de către Virgiliu, ș.a.m.d. Cu atît mai mult celula de bază a umanității, cuplul, se baza pe autoritatea sotului și pe fidelitatea absolută a celor doi. Credința unuia în celălalt nu se constituia în funcție de atribute ca frumusețea, cumpătarea, etc., ci constituia însuși principiul ordonator al familiei, realitatea absolută, supraumană în esența ei. De la raporturile între soți pînă la armonia cosmică, totul în concepția indianului de demult se baza pe credință în celălalt și pe supunere. A respecta porunca pe care o și, a-i fi credincios, iată ceea ce trebuia să afle Yudisthira din povestea lui Nala și a frumoasei Damayanti, lecția supremei supuneri. Aceste două căi, desăvîrșirea unei trăsături și supunerea, dau cheia eliberării supreme. A te identifica, a te supune nomei tale, reprezintă și adevărul revelat în altă parte celebră a **Mahabharatei,** în **Bhagavad Gita,** unde Krishna îl îndeamnă pe Arjuna să ucidă cînd trebuie să ucidă, fiind în acest fel mai aproape de natura sa, decît dacă ar fugi de pe cîmpul de luptă, în numele unei caritați, care n-ar fi decît lașitate. Porunca lui Damayanti este să-l urmeze pe Nala, iar ea este fidelă principiului său. Frumusețea descrierilor, splendoarea sau caracterul terifiant al decorului, nu fac decît să ajute la dezvăluirea adevărurilor subliniate mai sus.

Aurel-Dragoș Munteanu

revista revistelor

● Remarcabil este articolul pe care Adrian Marino îl semnează în **România literară,** nr. 37, a.c., la rubrica **Probleme ale criticii contemporane** și care se intitulează **Ignorarea criticii noastre ?** Adrian Marino se ocupă de un aspect privit cu neglijență de obicei : bibliografia studiilor critice actuale și proporția referințelor românești în ele. Observația pe care o face Adrian Marino este că în multe din studiile critice care apar astăzi referințele la contribuțiile românești sînt ori fugitive ori inexistente deși de multe ori ele ar fi obligatorii. Obiecția pe care o aduce autorul citatului articol este că de multe ori bibliografia românească este neglijată în favoarea uneia străine deloc superioare. **„Dar cînd același clișeu, loc comun sau principiu fundamental, se regăsește atît la un autor român cît și la unul sau mai mulți scriitori străini, de ce autorul român (oricare ar fi acesta și el nu trebuie deloc supralicitat) ar fi sistematic ignorat în favoarea unor la fel de banale și uneori chiar și mai banale referințe streine ?"** Fără a intra în chestiuni de fond, Adrian Marino semnalează nu un aspect oarecare ci unul care vorbește despre o orientare în critică. E vorba de același vechi complex de inferioritate pomenit și de G. Călinescu, cînd nu de-a dreptul de snobism. **„Din dorința, de altfel pe deplin legitimă, chiar salutară, de a fi cît mai bine informați", „la zi", se cade uneori în excesul contrar și se citează cu religiozitate chiar și cele mai banale texte străine, articole foarte oarecare, eseuri de mina a doua, a treia, investite doar cu prestigiul unei mari culturi și limbi de circulație. În timp ce studii românești de calitate uneori egală, alteori superioară acestora, sînt trecute cu vederea sau combătute prin simple referințe străine de duzină, de către „eseiști" speriați de ultima apariție a editurilor franceze".** Ignorarea contribuției românești nu trebuie făcută, adevărata soliditate a unei culturi stînd în schimbul de idei de la o generație la alta, în continuitate.

● Mult mai lucid decît în alte recenzii care s-au făcut cărții Ilenei Vrancea, **Confruntări în critica deceniilor IV—VII,** se arată Cornel Moraru care semnează în **Flacăra** (13 sept., a.c.) un scurt articol **Critica și ideologia** despre această carte. Lectura comentatorului din **Flacăra** este mai puțin sedusă de ceea ce promite să fie cartea și mai atentă la ceea ce este de fapt. Absența unui unghi obiectiv și totalizator este, după Cornel Moraru, carența principală a întreprinderii altfel meritorii. Autoarea îngroașă unele trăsături în dauna altora ceea ce ar falsifica tabloul general : **„Pentru a contura cît mai apăsat această contradicție (desigur, cea mai radicală atunci),** — Cornel Moraru se referă aici la opoziția lovinescianism — trăirism postulată de autoare — **Ileana Vrancea le sacrifică pe celelalte : îi pune de acord pe Maiorescu și Gherea, eludează cu prea mare ușurință reacția antimaioresciană din perspectiva semănătoristă și poporanistă** etc." Se observă apoi că nu se dau nume în cazurile în care era nevoie să se dea, amintindu-se în schimb neconvingător numele lui Al. Piru și Cornel Regman ceea ce e de natură să influențeze greșit opinia cititorului. În sfîrșit, este observat procesul de intenție și fatal recrudescența unei metode de care cartea se resimte. **„Sub paravanul lovinescianismului ne vedem dintr-o dată aruncați înapoi la nivelul conflictelor din deceniul IV !"** scrie Cornel Moraru. De unde se vede că tinerețea nu este un impediment pentru privirea lucidă și judecata realistă a cărților.

Cronicar

aqua forte

● **Cele două traduceri din englezește ale poemei** Corbul **de Edgar Allan Poe, publicate de revista noastră în numărul trecut (Luceafărul, nr. 37, 13 sept. a.c.) ne-au fost inminate de acad prof. Șerban Cioculescu de la care avem și cîteva sumare informații asupra traducătorilor Ovidiu Bogdan și P.P. Stănescu. Primul face parte din familia istoricului Ioan Bogdan și era în materie de poezie și traducere, un amator. Cel de-al doilea e un traducător mai experimentat. A încercat și o interesantă versiune a poeziei** Anabell Lee. **P. P. Stănescu a lucrat în învățămînt avînd nesansa unui superior sicanator. Am reprodus aceste traduceri, care pe alocuri n-au ajuns la ultima șlefuire, pentru că ele, alături de altele, (Iuliu Cezar Săvescu, A. Luca, A. T. Stamatiad, Emil Gulian, Paul Sterian, Luca I. Caragiale, Dan Botta, Mihu Dragomir, Marcel Breslașu Cassian-Matasaru ș.a.) arată extraordinarul interes pe care l-a produs asupra literaților români faimosul poem al lui Edgar Allan Poe. Complete sau fragmentare, se pot număra aproape 15 versiuni în limba română ale celebrului poem. Cum efortul tălmăcitorilor este real și nu fără interesante soluții artistice, credem de aceea, că și versiunile lui Ovidiu Bogdan și P. P. Stănescu își merită locul în prestigiosul șir de tentative ale traducătorilor dificilului poem în românește. Lucru pentru care le-am și pus în circulație.**

Red.

Desenul animat nu e doar Disney

● *Sumara socoteală pe care o făceam în momentul în care începeam să scriu la această rubrică, arată că, dacă am sta numai în fața televizorului, ne-am consuma în jur de 93 ore săptămînal, ceea ce impunea selecției materialul vizionat pentru comentare.*

Acum telecronicarul se află în imposibilitatea de a-și alege singur emisiunile în funcție de gusturile sau preferințele sale, dar rămînîndu-i oricum timp suficient de a viziona principalele teleevenimente. Minusul de timp este, în bună parte compensat de posibilitatea de testare, la modul empiric desigur, a gusturilor unui public mai larg.

În afara „Teleenciclopediei" sau „Telejurnalului" care dețin probabil unanimitatea opțiunilor, o altă emisiune așteptată cu cel mai mare interes este „O mie și una de seri" cu simbolul ei animat Mihaela.

Se pot face desigur multe speculații în jurul acestui interes manifestat de adulți pentru o emisiune a copiilor. Ele, speculațiile, se cam cunosc : amintirea copilăriei, nevoia de risul ei pur etc.

Altceva ne interesează însă. De curînd Corina Cristea deplîngea soarta acestei emisiuni ce se află într-o criză de inspirație, desigur la alegerea filmulețelor. Și noi îi dăm dreptate.

Joi seara în cadrul festivalului comediei cinematografice la TV am urmărit „Ritmurile animației" adică o selecție din cele mai frumoase desene animate muzicale. A fost o emisiune de excepție. O emisiune pe care toți cei care au urmărit-o o știau de la început pe dinafară, o emisiune cu toți eroii cunoscuți și cu toate peripețiile lor, o emisiune în care nimic nu era nou dar nimeni n-a putut fi clintit din fața fascinantului spectacol.

S-a ris cu acea dezlănțuire a primelor întîlniri, eroii din carton fiind mai vii decît omonimii lor reali. Nici un moment nu am avut senzația a ceva deja știut, prospețimea fiind, fără îndoială, semnul cel mai sigur al talentului în artă.

Comicul, ca temă a esteticii, de o maximă universalitate, funcționează cu eficiență în cadrul tuturor virstelor și în orice situație.

Iată pentru ce propunem realizatorilor emisiunii „O mie și una de seri" ca în locul filmulețelor „de serviciu" să fie preferate reîntîlniri cu eroii cunoscuți, deoarece chiar și filmele de animație mai lungi pot fi fragmentate pentru intervalul de timp acordat, fără ca logica proiecției să aibă cumva de suferit.

De fiecare dată copiii, și nu numai ei, vor privi altfel, vor rîde altfel, dar vor avea totdeauna cîte ceva de învățat.

Este vorba bineînțeles de o programare judicioasă, de o reactualizare și nu de folosirea marilor realizări din acest domeniu ca ultim refugiu.

Și încă o problemă, care nu există nici un personaj care să reușească să devină preferatul copiilor noștri, să nu se încumete oare nici un realizator român la crearea lui ? Dacă ne reamintim că Mihaela lui Nell Cobar a fost pe la înființarea ei destul de entuziast primită de publicul preșcolar și avansat dar ea nu a revenit pe platouri decît sporadic.

Nu de alta dar următ rînd seară de seară emisiunile, am observat cu toții că desenele animate nu se reduc doar la eroii lui Disney.

Constantin Stan

prezențe

ANTOLOGIE DE POEZIE ROMÂNĂ CONTEMPORANĂ

Joi 28 august a.c., a fost deschisă la Hunedoara prima Antologie de poezie română contemporană. Inițiată de un grup de tineri poeți hunedoreni, această acțiune constă în invitarea la Hunedoara, lunar a unora dintre cei mai de seamă poeți contemporani. Prima filă din această antologie a fost oferită poetului Iv Martinovici. Pînă la ora deschiderii primei ediții și-au anunțat participarea la această sărbătoare a poeziei românești poeții : Geo Dumitrescu, Nicolae Dragoș, Adrian Păunescu, Florin Costinescu, Ovidiu Genaru. În luna septembrie, Hunedoara va primi vizita poetului Virgil Teodorescu, Președintele Uniunii Scriitorilor. Cu această ocazie se citesc cel puțin 10 poeme inedite, precum și alte poezii din volumele poetului sărbătorit, se recită de către actori, se face o scurtă prezentare biografică. Deasemeni, se prezintă publicului o parte din cele mai competente texte critice despre opera poetului respectiv.

Urmează apoi un dialog cu sala, în care se pun întrebări despre poetul invitat, se discută probleme ale poeziei românești contemporane. Atît recitalul susținut de poet, cît și discuțiile pe marginea poeziei contemporane sînt înregistrate, constituindu-se astfel o fonoteca a Antologiei de poezie română contemporană.

În încheierea primei file a Antologiei... a cîntat Grupul Folk „Pietre de Hotar".

Valeriu Bârgău

Literatura și sensibilitatea contemporană

Urmare din pag. 1

direa scriitorilor și criticilor moderniști. Ideile de obiectivitate în atitudine, de modernizare a scriiturii, de lărgire a ariei tematice prin cartarea peisajului și vieții urbane, de adîncire a psihologiei, întîlnite la Lovinescu, Ovid Densușianu, Camil Petrescu, Paul Zarifopol, ș.a. sînt, într-o primă formă, enunțate în **Poporanismul în literatură** iar în privința opiniilor despre folclor și a aprecierii lui Alecsandri chestiunile nu sînt, nici pînă azi, limpezite, astfel încît blamul la adresa lui Duiliu Zamfirescu nu-și are o temeinicie serioasă.

O atitudine de echilibru între tendințele tradiționaliste și cele moderniste, o întîlnim la Eugen Lovinescu, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Camil Petrescu ș.a. care valorifică, în mod judicios, tradițiile autentice și definitorii pentru spiritualitatea românească și propun asimilarea, în corpul valorilor naționale, a cuceririlor obținute de viața modernă. Se cuvine amintit apoi momentul dinspre finele deceniului al treilea al veacului nostru, în care se afirmă avangarda, cu crezul ei iconoclast și anarhic și care, fără a fi produs valori de rangul capodoperei a jucat, totuși, un însemnat rol maieutic, mai cu seamă prin inovațiile în limbajul poetic. Aici rolul unor animatori ca : Ion Vinea, Geo Bogza, Ilarie Voronca sau Urmuz, mai ales, se cuvine menționat. Este evident însă că excesele, atît tradiționaliste, opace la inovare, cît și cele moderniste, dezlipite de solul atît de solid al tradiției și-au limitat acțiunea datorită marilor personalități care au lucrat sub semnul sintezei : Rebreanu, Arghezi, Blaga, Pillat, Vianu, Călinescu, iar în vremea noastră Zaharia Stancu, Al. Philippide, Marin Preda, Eugen Barbu ș.a Pentru că pînă la urmă dezbaterile, oricît ar fi de animate și de adînci nu-și justifică interesul decît în funcție de valorile pe care le produc. Sterilitatea, chiar pitorească, nu rămîne decît ceea ce este. Ceea ce nu însemnează că dezbaterile, ca atare, n-au un rol important. Din contră, ele aruncă lumini fecunde asupra creatorilor, modelîndu-le nu numai meșteșugul ci mai ales conștiința. Permanența dezbaterilor, mai ales în societatea contemporană, caracterizată printr-un înalt ritm al dezvoltării și al schimbării structurilor sociale și economice, este un fapt firesc și necesar. Pentru că independența relativă a faptelor de cultură trebuie totdeauna coroborată cu interdependența fenomenelor în ansamblul lor.

În contextul relațiilor socialiste raportul dintre tradiție și inovație capătă o importanță ideologică și artistică deosebită. Căci socialismul cultivă respectul față de valorile progresiste ale trecutului și, în același timp, aspirația de a îmbogăți și a dezvolta patrimoniul valorilor naționale prin crearea de opere noi, legate de spiritul actualității, de necesitățile și deziderate le omului contemporan, constructor al socialismului. Distingînd între tradițiile avansate și elementele nocive, retrograde ale moștenirii trecutului, scriitorul contemporan creează un larg cîmp de acțiune ideilor și sentimentelor noi, îmbrăcate în veșminte contemporane, pe măsura sensibilității omului de astăzi, care a realizat atîtea miracole în domeniul cunoașterii naturii și cunoașterii de sine.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, în „Cuvîntarea la adunarea generală a scriitorilor" spunea cu claritate : **„Astăzi societatea s-a schimbat din temelii, omul a fost eliberat de povara amarului, a exploatării, în țară s-au instaurat egalitatea socială, demnitatea umană. Poporul își făurește în mod liber și conștient propriul destin, pregătind viitorul de aur al comunismului. Datoria scriitorului de astăzi este ca pe fundamentul sănătos al tradițiilor marii noastre literaturi clasice să înalțe și mai sus arta poporului român, hrana spirituală a omului nou, constructor al socialismului".** Ideea de bază ce se desprinde din cuvintele secretarului general al partidului nostru este aceea că un scriitor trebuie să simtă pulsul contemporaneității, să cunoască realitatea actuală, să fie receptiv la noile valori morale care se creează în socialism pentru a le înfățișa, în adîncime, în opera sa. Nicicînd, în istoria culturii noastre nu s-au creat asemenea condiții pentru aspirația spre sinteze spirituale, în sensul armonizării tradiției cu inovația, ca astăzi. Iar realizările nu lipsesc. Crearea, în circa două decenii, a unor opere devenite clasice, ale unor autori ca : Sadoveanu, Arghezi, Blaga, Philippide, Zaharia Stancu ș a. este revelatoare. Evident, peste cîteva decenii vom fi în stare să apreciem și mai obiectiv epoca pe care o parcurgem, dar, de pe acum, putem găsi motive serioase de satisfacție.

Așa cum se întîmplă totdeauna, în istoria culturii, apar și fenomene negative în înțelegerea unuia sau altuia dintre termenii relației tradiție-inovație, fenomene de epigonism, venite dinspre tradiție și de servilism, venite dinspre inovație. Asemenea fenomene se produc datorită, mai totdeauna, înțelegerii superficiale a lucrurilor. Fenomenele de imitare a modei, mai cu seamă, adevărate „forme fără fond" actuale, se pot explica nu atît prin snobismul unor autori, care are, totuși, rolul său negativ, cît mai cu seamă prin ignorarea sau necunoașterea rădăcinilor puternice ale tradiției. Ideile anarhiste sau nihiliste au fost colportate totdeauna de oameni insuficient instruiți, fără simțul valorilor temeinice, tentați să nege sau să claifice ceea ce nu cunoșteau. Nu e, de aceea, de mirare, că mai toți revin, după o perioadă de avangardism, la sentimente mai bune față de tradiție. Dar tradiția, singură, nu e viabilă fără a fi fecundată de sensibilitatea și de conștiința contemporană. Iar acestea din urmă nu se pot cunoaște și obține decît pe calea cunoașterii vieții, a psihologiei contemporane, a principiilor morale actuale, a idealurilor ce animă pe omul de azi. Mutațiile în conștiința oamenilor sînt puternice, noțiunea de „om nou" este o realitate foarte complexă și a o ignora echivalează cu o infirmitate artistică. Altfel spus, inovația artistului contemporan trebuie să pornească dinspre conținut, de la viață, în aspectele ei atît de fascinante, urmînd ca vestimentația artistică să fie o urmare firească a abordării conținutului. Calea inversă, de la formă, produce rateuri și avortoni. Acest lucru este înțeles mai greu de cîte unii scriitori sau artiști ale căror personaje apar costumate „en vogue" dar sînt trădate prin gesturi și mișcări stîngace și comit gafe elementare pentru că n-au fost pregătite pentru noua ipostază.

20 SEPTEMBRIE 1975
L2

biografia debuturilor

Invitata noastră: Georgeta M. Cancicov

«Trecutul mă face să scriu o literatură modernă, ceea ce nu este un paradox»

Autoare a mai multor volume de proză, Georgeta M. Cancicov se află într-o continuă activitate, nebiruită de ani. La masa de lucru (care, în paranteză fie spus, este un adevărat univers, un suport al amintirilor adunate cu evlavie pe tăblia-i) prozatoarea scrie, corectează neobosit zi și noapte. Văzînd-o acum, mă întorc la cele scrise de Izabela Sadoveanu prin 1938, despre prozatoare : „Gingașă și subțirică, doamna Cancicov posedă o putere de muncă nebănuită de nimeni dintre cei ce-i cunosc numai aparența (...). Printre telefoane, vizite, cereri... își revede corecturile, dictează dactilografei, care abia scrie de rîs..." Deosebirea dintre vechiul portret și imaginea pe care o am în față acum în 1975, este foarte mică...

— Aș dori să mă ajutați ca, prin cele ce-mi veți spune, să străbatem timpul înapoi și să ajungem la începutul carierei dvs. de scriitoare. De cînd scrieți, și care a fost cauza, îndemnul, poate, de a o face ?

— Scriu cam din 1927, dar am publicat abia în anul 1938. Aveam 36 de ani la debut ! Dar chiar la vîrsta ceea gîndul meu era mult mai tînăr. Eu nu pot spune că am fost vreodată copilul minune, care scrie versuri pe genunchi, în unghere, ca să nu fie descoperit. Am început să scriu pentru mine. Îndemnul ? Îmi erau foarte dragi amintirile copilăriei. Îți spuneam că am scris pentru mine la început, nu am crezut că am să fiu luată în serios.

— Am în memorie, și chiar în față, cărțile publicate de Georgeta Cancicov : „Poeni", „Moldovenii", „Dealul Perjilor", „Pustiuri", „Amurg", „Călătorul", și recent „Îndrăgostitele", pe care nu pot să nu le iau „în serios".

— Mai poți adăuga „Un vis", primul poem publicat în cîteva ediții rare, apoi a urmat „Poeni" cu subtitlul „din viața satului meu" pe care vreau să-l notezi, adaugă și „Cîntarea timpului", cuprindea douăzeci și opt de poeme, poeme în proză desigur, legate tot atît de mult de trecut și de amintiri ca toate cărțile mele.

— Deci, nu numai prozatoare ? !...

— Doar cu atît am greșit. Eram doar tînără !

— Debutul dvs. petrecut la „maturitate" a avut totuși pregătit mediul literar artistic încă din adolescență ?

— O, desigur. Mama mea, Eleica Donachi, de fapt Elena Crăiescu, dar am numit-o așa în cărțile mele ca să fac plăcere memoriei ei, a fost o mare artistă, și în preajma ei mișunau tot felul de oameni de calitate intelectuală, iar noi copiii ne bucuram de succesul ei, ba chiar și profitam. Pe urmă, bunicul meu, tatăl mamei, a fost fiul natural al lui Conachi, Costache Conachi, adică. Se știe că acest Conachi a avut mai mulți copii naturali și nu a adoptat decît unul, pe Negruzzi. Tatăl mamei a studiat la Torino. Apoi a fost aghiotantul lui Cuza. Nu l-am cunoscut. Bunica bunicii din partea mamei era o Racoviță. Familia Racoviță a luat-o pe mama să o crească, să o educe. Unchiul Emil a avut grijă de noi mai tîrziu, așa cum tatăl lui, Gheorghe Racoviță, avusese grijă de mama. Îți închipui ce a însemnat familia pentru mine, copilul de atunci.

— În „Amurg" faceți un portret foarte pitoresc bătrînului Gheorghe Racoviță, pesemne e vorba de impresia de atunci a copilului. Spuneați : „el purta întotdeauna o pelerină neagră. Părea un vultur urias".

— Bătrînul Racoviță, moș Lică, era chiar ca un vultur. Eu îl iubeam mai ales pentru că el era cel care-l dojenea cel mai mult pe „oncle Emil" cînd o făcea pe mama să sufere...

— Cînd ați început să publicați, ați publicat în reviste sau direct în volum ?

— Am publicat mai întîi poemele în volum, apoi am publicat în reviste fragmente din „Poeni" și „Moldovenii". Am publicat unde mi se cerea, la „Universul literar", la „Viața Românească", sub direcția lui Ralea, la „Revista Fundațiilor" și la revistele din Transilvania. Prima oară am publicat un fragment din „Issa", care acum se numește „Marea fantezie". „Issa" un nume cunoscut și de Enescu... Îmi amintesc o întîmplare legată de primele mele povestiri. Am primit o scrisoare de la cineva din Transilvania, cineva care îmi oferea „domeniul" lui ca eu să-i dau în schimb Poenii, locul acela descris în cărțile mele și socotit de el ca un colț de rai... Îți închipui cîte scrisori am primit ! Crede-mă că îmi făceau o mare plăcere și bucurie, îmi erau mai dragi decît toate comentariile elogioase din presă. Aici regăseam oamenii pe care i-am surprins în cărțile mele, aici eram dojenită de unii care se recunoșteau în vreun personaj și îmi reproșau faptul că nu am îndulcit măcar puțin adevărul despre ei, pentru gura lumii... Înseamnă că prozele mele erau citite, și asta e foarte mult. Cînd mă gîndesc că, la început, eu vroiam să scriu numai din spirit de contradicție, și numai pentru mine.

„TOTUL ESTE ADEVĂR, NUMAI ADEVĂR ÎN CĂRȚILE MELE"

— După cîte știu, Călinescu a acordat foarte mult spațiu comentării scrierilor dvs. Cine a fost, de fapt, primul dvs. comentator în presă ?

— Eu la început nici nu cunoșteam ce-i aceea o recenzie, o cronică, un cenaclu. Așa că am aflat de la alții că se scrie despre mine și ce se scrie. Au semnat articole frumoase Izabela Sadoveanu, Cella Delavrancea, Elena Văcărescu, Martha Bibescu, Vladimir Streinu, Perpessicius, Petru Comarnescu, Crohmălniceanu. Înainte nici nu mă gîndeam că trebuie să țin seama de ele, sau să-mi amintesc de dînșii vreodată... Acum însă, citesc și rețin totul, și sînt recunoscătoare pentru tot ce se scrie despre mine.

— N-am pus întrebarea fără un scop anume, pe care o să mi-l iertați. Dar, ca și în alte cazuri, Călinescu nu descoperă, ci consacră. Alții sînt cei care au scos prima exclamație de surpriză cînd v-au citit proza. Am să citez, pentru că, vrînd nevrînd facem istorie literară și e bine s-o facem pe cît posibil exact. Iată ce zicea în „Adevărul literar", din 1938, Izabela Sadoveanu : „Atingerea vieții de la țară cu orașul și cu ceea ce noi numim civilizație provoacă reacțiuni foarte variate în viața satului și d-na Cancicov nu numai că le prinde just și cu accentul lor propriu variat, dar le redă cu un umor pe care nici Creangă nu l-a prins în această nuanță".

— Ascultă, nici n-am știut atunci că a scris asta despre mine. Ești o mare „descoperire" pentru mine...

— În același an „Universul literar" prin C. Fîntîneru...

— Cum îl chema ?

— Deci, prin C. Fîntîneru vorbește despre romanele de un „suav primitivism" ale doamnei Cancicov. La „Cuvîntul" cartea dvs. de debut este „minunata carte", (semna Cella Delavrancea). Șerban Cioculescu remarca în „Lumea românească" : „notația crudă și pitorească a sectorului rural", Vlaicu Bârna elogia capacitatea autoarei „Moldovenilor" de a se sustrage modelor uniformizatoare, Sanda Movilă aștepta „cu o vie curiozitate viitoarele manifestații literare" ale noii colege.

— Ia te uită, cine să le mai țină minte...

— Trecem peste alte multe semne de interes pentru a ajunge la Perpessicius care, în „Acțiunea" din 1942, găsește „dantesc în scenele de pedeapsă dumnezeiască, micul roman al d-nei Georgeta Mircea Cancicov" care, „e tot atît de izbutit în pătrunderea cu care surprinde fața neagră a idilismului rustic". Dintre toate comentariile singur Perpessicius scrie după apariția Istoriei literare călinesciene. Citatele, chiar dacă nu cuprind tot ce a apărut atunci, vă amintesc zarva publicistică produsă la debutul dumneavoastră, care nu putea să-i scape nici lui Călinescu. Care este explicația acestui interes general pentru o carte a unui scriitor care nu venea din ambianța vieții literare ?

— Așa, bine ai zis. Foarte bine. Asta-i un lucru „la verité". Succesul m-a ocrotit și mi-a dat sentimentul valorii. A fost ca o lecție de înot. Cu timpul a mers din ce în ce mai bine. Dar, socotesc eu, cărțile mele au avut un prea mare succes. Asta, poate, pentru că tot ce am scris eu era ceva nou, era ceva parcă scris cu lut. Nimeni nu m-a învățat să scriu. Fără să vreau m-am ferit de „modele" literare. Ba chiar m-am ascuns. Îmi era rușine de ce fac eu „acolo". Să spui cuiva cum să creeze !? Am scris ce am trăit și ce am gîndit. Eu controlez și pot să schimb acolo unde este nevoie. Și nu sînt absurdă deloc. Foarte multe nuvele am rupt. Dacă îmi place mie ceva, știu că o să placă și cititorului.

— Reiese că aceste cărți sînt un rezultat spontan, fără legătură cu stilul literar al vremii. Cu toate acestea, un imbold v-a venit totuși de undeva. Într-un interviu, de prin 1939, mărturiseați : „odată cineva a cunoscut aceste rînduri, a rămas încîntat, entuziasmul lui mi-a dat curaj și atunci le-am dat la tipar". Cine este misteriosul personaj ?

— Am mai spus că nimeni nu mă lua în serios cu scrisul meu, chiar mie îmi era într-un fel rușine. Dar, odată a venit la noi acasă, la Bacău, Rebreanu, îl căuta pe soțul meu. S-a uitat peste cîteva „hîrtii" de-ale mele, a citit și, parcă a spus : ...„îmi plac, merită să fie publicate". Atît am așteptat, că am început să public.

— Asta înseamnă că a existat și un altfel de îndemn decît cel lăuntric amintit la începutul interviului. Un îndemn avizat.

— Stai puțin, în viața mea am mai avut ocazia să primesc asemenea „elogii", care ar putea însemna mai tîrziu îndemn pentru a scrie. La școală ni s-a spus : cine vrea să facă o compunere cu tema ...„O rață". Am făcut-o și am luat premiul întîi. Asta în clasa a doua. În clasa a treia am mai avut de făcut o compunere despre ce simte un copil cînd se întoarce din vacanță. Fiecare a făcut o filozofie. Eu am încercat o compunere simplă, cu o întîmplare inventată de mine, despre un elev plecat în vacanță la țară. Compoziția mea mirosea a pămînt. Era de o simplitate pietroasă, frustă. Am luat și de astă dată premiul I — eu cea mai slabă elevă a clasei ! Ha ! ha ! Știi, toată viața mea nu am avut decît aceste două compoziții notate cu notele cele mai bune : **assez bien** și **bien**, și mai aveam notele astea la... gimnastică. Școala nu și-a pus însă amprenta prea puternic. Am fost cea mai insuportabilă elevă. Nu știam cum să fac ca să fiu dată afară de la internat și să plec la mama. Mă gîndeam tot timpul la țară, la satul meu natal, Poeni. Țara și vioara erau totul pentru mine. Dar toate acestea se găsesc și în „Amurg".

— Natura autobiografică a romanelor dvs. n-a scăpat nici cititorului, nici criticii. De altfel, o declarați chiar dvs. Ce este real și ce este ficțiune într-un roman ca „Amurg" ? Mă refer, îndeosebi, la prezența lui Tonitza și a lui Enescu în cartea amintită ?

— O, și nu numai a lor. Sînt atîtea personalități ale vremii care mi-au luminat copilăria și a căror amintire am respectat-o în romanele mele. În cărțile mele există numai adevăr. Totul a pornit ca un vulcan. Nici n-am avut timp ca să invent. O complicație care n-avea sens. Poate am înfrumusețat unele lucruri, sau poate nu am pus îndeajuns, dar totul e adevăr.

— Și totuși, sub ce nume se ascunde, în cărțile dvs., Georgeta Maria Jigur de atunci ?

— Sultana din „Amurg" sînt eu, copilul cela răsfățat. Nu mă menajez în roman, sînt niște lucruri teribile aici. „Călătorul", refăcut cu cîteva bucăți rupte din „Amurg" este de sine stătător, și aici mă cheamă Raluca. Mă mai cheamă Iordana, în „Poeni". De fapt Maria, așa mă cheamă în buletin, fiindcă fiecare fată se cheamă Maria.

„AI SĂ DAI CONCERTE CU MINE, SULTANO, CU MINE, AI SĂ VEZI !"

— Permiteți-mi să citez un fragment din „Amurg", pentru că acesta mi se pare romanul autobiografic cel mai închegat : „Enescu mergea pe marginea șoselei, cu capul nițel plecat într-o parte, părînd istovit. Avea în mînă cutia de vioară dublă..." așa îl descrieți pe Enescu, așa cum ne apare și nouă, celor ce nu l-am cunoscut, cu capul mereu „plecat" parcă într-o parte. Despre Enescu, ați spus dvs., doriți să scrieți o carte, dar pînă atunci, v-am ruga să ne mai spuneți cîte ceva despre marele muzician.

— Pe Enescu l-am cunoscut la Paris, apoi ne-am reîntîlnit în casa Cantacuzinilor de la Tețcani, la noi la Poeni, mai venea la noi la Bacău, unde își scria „Oedipul". L-am cunoscut de cînd eram copil. Mai tîrziu am studiat vioara cu el la Paris. Am și acum vioara. Un Amatti, uite-o colo ! Unul dintre profesorii mei de vioară a fost Socrat Baruți, elev al lui Enescu. Max Costin, marele prieten și profesor al meu de vioară, a fost cel care mi-a pus vioara-n mînă. Aveam 5 ani și jumătate. Dar Enescu a rămas marele meu Profesor, și odată, copil fiind, l-am dezamăgit interpretînd o bucată de Mozart lamentabil. Atunci m-a amenințat că vom avea un concert împreună. Mi-a spus : „Ai să dai concerte cu mine, Sultano, cu mine, ai să vezi !" Dar toate astea sînt spuse și în „Amurg".

— Totuși, concertul în public, alături de Enescu, a avut loc ?

— Cu Enescu cîntam împreună doar în fața invitaților de-acasă și de la Tețcani. Mama cînta adeseori cu el, ea era o mare muziciană. Un concert adevărat nu am avut, deși îi eram cea mai bună și mai entuziastă elevă. Totuși, împreună cu surorile mele și cu Enescu am dat un „concert" la Roman pentru Crucea Roșie. A fost prima apariție în public alături de Enescu. Apoi a venit războiul, eu m-am măritat, așa că... elanul a fost de atîtea ori rupt.

— Ce ne mai puteți spune despre Enescu ?

— Că m-am amorezat de el încă din prima clipă. Eram ca sufletul lui. Enescu era un bărbat frumos, avea 25 de ani, iar eu 7. Mama a fost dezolată de caracterul meu. Am fost o viață întreagă prietenă cu el pînă a plecat la Paris. Ce păcat că nu mai am corespondența și arhiva Marucăi Cantacuzino, soția lui Enescu, care mi-o încredințase. Dar, oricum, eu doresc să termin cartea despre Enescu.

— Dar despre Tonitza, ce vă mai amintiți ?

— Pe Tonitza l-am văzut prima dată la noi la Poeni, avea cam tot 25 de ani, cît și Enescu. Venise de la Bîrlad împreună cu Bacalu, Alfred Alexandrescu. Pe atunci picta biserica din sat, din Poeni. Era un pictor încă necunoscut. Apoi mai venea la noi și în timpul războiului. Știu că o iubise mult pe sora mea mai mică, Janetta, de fapt Ioana. Există chiar o fotografie la Academie cu Ioana pe genunchii lui Tonitza. A fost foarte impresionat de ochii mereu mirați ai Janettei, de ochii aceia rotunzi și negri pe care „îi are" în tablourile lui ca o obsesie. Spuneam că el a pictat plafonul bisericii din Poeni, numai că peste pictura lui s-a așezat o alta, acoperind-o. Dacă s-ar face o reconstituire și s-ar curăța plafonul cred că se mai păstrează pictura lui Tonitza.

— Ce alte personalități ale vremii ați mai cunoscut ?

— Toate sînt în „Amurg", și n-aș vrea să mă dezic. Totuși, îmi reamintesc cu o mare plăcere de Emil Racoviță, vărul mamei și de bătrînul lui tată, Gheorghe Racoviță, moș Lică, care au avut grijă de cele patru fete ale mamei, despărțită de Petre Jigur încă de pe cînd noi eram foarte mici. „Oncle Emil", cum îi spuneam noi lui Emil Racoviță, a crezut tot timpul că va face din cele patru fete ale mamei patru socialiste mari.

— Să revenim la personalitățile pe care le-ați cunoscut ?

— Nu mai spun de cele cunoscute la Paris în anturajul mamei, Monet, Manet, Rodin, pe care îi vedeam pentru că ne făcea plăcere să ne învîrtim prin saloane și să ne dăm importantă. De fapt nimeni nu ne băga în seamă. Eram mici și mai mult îi încurcam. I-am reținut cu ochiul meu avid de a ști. Dar, stai oleacă, mă întrebi mereu de cei de care îmi reamintesc, de acei artiști de clasă, personalități, cum vrai mata (de care o să mai vorbim !), fără să mă lași să-ți spun eu de ce îmi amintesc cu plăcere și durere în același timp, și e altceva. Uite aici, pe peretele odăii, am avut, unu, doi... patru, da, patru firmate din timpul lui Petru Rareș, așa le aveam, în sul, autentice, și care au ajuns la o familie Chițescu din Colentina. El cismar și ea, Natalița, era mama fetei măritate cu un nepot al lui Macedonski. Ce zici de asta ? ca-n romane, nu ? Nu știu ce mai este cu aceste minunate firmate... tare aș dori să aflu. Cel puțin documentul, manuscrisul, se află depus la Iași în siguranță. Vezi, și aceste firmate sînt legate de viața și amintirile mele și-mi este imposibil să nu-mi reamintesc de ele acum cînd vorbesc despre mine. Era doară o moștenire de familie la care eu țin foarte mult. Dar să revin la „personalități". Îmi amintesc cu plăcere de Martha Bibescu. O femeie amabilă, de o mare inteligență și un mare rafinament. Am cunoscut-o la Paris, apoi am petrecut multe nopți împreună la ea acasă. Eu veneam de pe front, lucram la Crucea Roșie, și veneam aici ca să uit ororile războiului, dar ea nu mai era cu noi. A murit acum doi ani în Elveția. L-am cunoscut și pe Anton Bibescu, un om absolut adorabil, era vărul Marthei și prieten cu Proust. Prin el l-am cunoscut pe Proust. Îmi amintesc de Iorga, care a dorit să-mi fie naș, de D. Gusti, care a vrut să-mi acorde un premiu — dar soțul meu s-a opus !

— Ați cunoscut-o și pe Izabela Sadoveanu, fosta ieșeancă formată la tinerețe în cercurile socialiste, una din „elevele" lui Ibrăileanu. Cînd scria despre cărțile dvs. nu mai era, desigur, foarte tînără. A fost un personaj viu al vieții literare și publicistice ale vremii. Ce ne puteți spune despre ea ?

— Da ești sigură de cele ce-mi spui cu Ibrăileanu ? Am uitat toate astea. Știu că era cea mai bună prietenă a lui Stere.

Pe mine m-a cunoscut după ce a scris despre cărțile mele. E drept că era mult mai mare decît mine, aproape cu 30 de ani, dar era o neobosită lucrătoare. A fost o femeie care a suferit mult, nu a cerut niciodată ajutor de la nimeni. A murit îngrozitor. Ea avusese doi fii de care nu mai știu nimic. Da, Izabela Sadoveanu născută Morțun.

— Apariția cărților dvs. v-a facilitat pătrunderea în anumite cercuri literare, precum și cunoașterea unor scriitori. Odată intrată în viața literară, vă preocupau cenaclurile, le frecventați ?

— Întotdeauna am scris pentru mine. Nu mă sfătuiam cu nimeni. Poate o excepție, Ducici, era pe vremea aceea ministru, și cel mai mare prieten al nostru, al meu și al soțului meu. Ducici, un fel de Eminescu al Iugoslaviei, era singurul care mă mai citea în manuscris. Mai tîrziu Mimi Vlahuță, Cella Delavrancea și Izabela Sadoveanu. Un loc special revine lui Paul Marrand. Nu suportam comentarii. Nu frecventam cenaclurile, nici nu știam de fapt ce-i aceea. Odată, Cella Delavrancea m-a luat de mînă și m-a dus la cenaclul lui Lovinescu. Așa l-am văzut pe Lovinescu.

— Chiar dacă n-ați cultivat lumea literară sînt semne că ea v-a cultivat. Un anunț din presă, în anul 1939, vă arăta alături de Hortensia Papadat-Bengescu, Cella Serghi, Liviu Rebreanu, Ionel Teodoreanu, Octav Dessila dînd autografe. Lumea literară v-a înregimentat, și ea cuprinde oameni ce meritau să fie cunoscuți.

— El da, dar nu m-am dus. Îmi amintesc de ziua aceea. Mă îmbrăcasem cu o rochie superbă, îmi pusesem tot felul de zorzoane și pe deasupra o frumusețe de pălărie. Mă admirasem în oglindă ca să văd efectul... cînd m-a văzut soțul meu mi-a spus „Să nu te duci. Acolo sînt scriitori prea importanți. Ce cauți tu acolo ? Și ce te-ai gătit așa ? Parcă ești o reclamă din vitrinele din strada Lipscani". Păstorel Teodoreanu, care era la intrarea de la Soccec, m-a zărit și-mi făcea semne să vin, dar eu cînd am văzut atîta lume m-am urcat în odaie la mine și m-am uitat încă o dată în oglindă, admirîndu-mi pălăria și toaleta care n-au putut fi văzute...

— Erați la curent, totuși, cu mișcarea romanului românesc, știut fiind că în 1919 debutase Hortensia Papadat-Bengescu, că Rebreanu era în apogeul creației, că Ionel Teodoreanu și Dessila erau „foarte la modă".

— Nimeni nu m-a învățat să scriu sau nu m-a influențat în scrisul meu. De cunoscut i-am cunoscut pe Păstorel și pe Ionel Teodoreanu, care mă poreclise „leoaica literaturii". Pe Sadoveanu poate l-am văzut și eu de două ori. Mi-a trimis o scrisoare chiar, care, ce crezi, conținea o poezie. «„Autoarea Moldovenilor": „Ce s-alegi din toate cele / Ce cu-atîta măestrie / Ai descris ? / Să alegi Prisaca, Târgul / Moștenirea sau Pomana. / Aho, his ! // Nici în Face țața Ioana, / În ocol sau La prășit, / N-ai greșit. // Iar ce-ai scris în Remușcarea, / Sufletul îl zugrăvești / Măgărițel boierești. // Făr'să fie deloc rău, / Dragostea lui Bădărău / O fi, este după mine / Cea mai bine", (M. Sadoveanu).» Și Arghezi, care, deși nu m-a cunoscut personal, mi-a rezervat un stih, într-o carte cu „Stihurile" celea ale lui, era cam așa... „Un stih mic pentru Poeni / și un stih fără sfîrșit pentru Domnițe". asta era prin 1938—39. Pe Profira Sadoveanu nu am cunoscut-o, dar a scris frumos despre mine.

„CEA MAI FRUMOASĂ ZI DIN VIAȚA MEA, ACEEA A FOST"

— Se pare că soarta v-a oferit încă un prilej de a primi o scrisoare de la un mare critic, pe care să nu-l cunoașteți. Este vorba de George Călinescu. Vă rog să-mi permiteți să transcriu scrisoarea lui Călinescu care vă este adresată : „Stimată doamnă Cancicov, știți cît prețuiesc scrisul dumneavoastră. Am citit jumătate din manuscris și mi-a plăcut foarte mult. Cîteva observații tehnice îmi rezervam să vi le comunic personal... Din nefericire sînt foarte, foarte bolnav și mi-e interzis să stau de vorbă. Vă cer iertare din tot sufletul și vă urez cele mai bune succese și gînduri de ziua dumneavoastră. Vă sărută mîinile al dumneavoastră devotat G. Călinescu, 23 ianuarie 1962".

— Pe Călinescu nu l-am cunoscut personal. L-am văzut doar pe catafalc. Dar ziua cînd am primit scrisoarea de la dînsul a fost una din cele mai frumoase zile ale mele. Trimisesem prin sora mea manuscrisul „Amurg"-ului lui Călinescu. Trecuse mai mult de o lună și nu aveam nici un semn de viață. Am rugat-o pe sora mea să se ducă la el acasă și să-i ceară manuscrisul. Pe atunci aveam mare nevoie de un cuvînt, de un ajutor venit din partea cuiva, iar venit din partea lui Călinescu ar fi însemnat foarte mult pentru mine. O așteptam cu nerăbdare pe sora mea și cînd s-a întors cu manuscrisul și cu scrisoarea de la Călinescu mi-a marcat ziua aceea pentru toată viața.

— Și dacă răsfoim „Istoria" lui Călinescu aș dori să vă citez un fragment : „Surprinzător este, în literatura Georgetei Mircea Cancicov, pentru cine s-a obișnuit cu moldovenimea moale în graiu și pînă la un punct convențional idilică a lui Creangă, să dea de niște țărani moldoveni cu un limbaj de un aspru și baroc pitoresc. Procesul de orășenizare a răzbit și aici, precum a pătruns în satele muntene descrise de Damian Stănoiu, fără să altereze fondul etnic. Sîntem la un nou nivel istoric al limbii (...) Tabloul central din această serie etnografică este „Face țața Ioana" de un pitoresc african". Ce părere aveți despre felul cum a înțeles Călinescu proza dvs. ?

— Curios, Călinescu a început cu Măndița și Vasilca. Două toante din sat care cereau ploaie, nu a început cu „Dealul perjilor". Dar a scris frumos.

— Exista o modă atît de puternică, atît de uniformizatoare, pentru a folosi unul din cuvintele recenzenților dvs., încît o carte cum a fost „Poeni" să producă o atare reacție ? Știm că Izabela Sadoveanu s-a angajat chiar într-o polemică pornind de la unele comentarii ale primei dvs. cărți, în articolul intitulat sugestiv „Țăranii..." din care cităm : «Cartea doamnei Georgeta Cancicov a stîrnit o mare vîlvă printre sclivisiții noștri moderni, ca și printre prețioșii noștri intelectuali...» Să fie naturalism, nu se poate (...) căci nu e nici sămănătorism nici populism a la André Therivé... domnia sa povestește ce a văzut în sat... adică face o geografie cordială a satului, redusă numai la spațiu și suprafață"... Și bietul tînăr, din ce în ce mai nedumerit, reflectează cu obidă (...) „De aceea are dreptate doamna Cancicov cînd nu se lasă turburată nici de fumul tămîiei, nici de clănțăneala celor fără de chemare și fără de competință". Cei ce au înțeles-o așteaptă cu interes și seriozitate operele ce vor urma». După cum observăm Izabela Sadoveanu vă apăra.

— Ea m-a admirat sincer pentru tot ce am scris și pe urmă, sigur că eu am jenat multe urechi cu „Poeni" și „Moldovenii". La mine nu era nimic idilic, nimic fals și parfumat, iar sămănătorismul era în floare, de naturalism ce să mai zic, o modă, iar eu cu realismul meu...

— Astăzi cărțile dvs. sînt tipărite în tiraje mai mari, difuzate într-o mai mare măsură decît la epoca debutului dvs. Am putea vorbi din acest punct de vedere de un al doilea debut. Care a fost ecoul la cititor al cărților tipărite după război ? E o înțelegere nouă, superioară celei vechi sau nu ?

— E drept că acum am petrecut un al doilea debut al meu. Acum cînd am formată conștiința valorii cărților mele, cînd nu îmi mai este rușine că scriu, cum se întîmpla odinioară. Cărțile mele au avut succes, poate un prea mare și nemeritat succes. Unele au fost primite mai timid, „Amurg" de pildă, dar „Călătorul" a avut ceva mai mult succes, iar „Îndrăgostitele" a avut și ea un ecou... frumos. Desigur că este o altfel de așezare și de înțelegere a cărților mele astăzi și e și firesc să fie așa. Nu ți-a plăcut „Amurgul" ? și nu mi-ai spus că și „Călătorul"... ? Eu iubesc copiii mei — copiii mei sînt cărțile mele...

— La ce lucrați acum ?

— Am în primul rînd o datorie față de „Amurg", pe care doresc să o redau cititorilor în întregime, și lucrez la „refacerea" ei. Apoi am predat un volum de nuvele „Marseilleza" și mai lucrez la romanul „Pacea de la Buftea" care v-a continua „Amurgul", primul volum e gata, al doilea merge ceva mai greu. Păstrez alte două cărți la care mai trebuie să lucrez puțin. Este vorba de „Cliff-saide", (care am scris-o aproape în englezește, dar mi-a tradus-o admirabil buna mea prietenă Lilly Teodoreanu) și „Insula țapilor". În sfîrșit, cartea despre Enescu, un fel de memorii despre marele Enescu, Pinx eroul din „Amurg".

— De ce, sau de unde Pinx ?

— Pinx, adică „le grand sfinx", așa l-a poreclit Maruca Cantacuzino.

— Încheiem tot cu o amintire legată de Enescu ?

— Nu. Enescu va reveni în „Amurgul" meu întregit, și în cartea ce i-o dedic. Dacă vrai, încheiem cu „Marea fantezie", care va fi o splendoare. Eminescu văzut într-o „la grande fantésie" în atmosfera Junimii de la Iași. N-am cunoscut-o, dar am auzit de ea de la moș Lică Racoviță, Petre Carp, Roznovanu, familia Drosu și alții. Isa Isani m-a determinat să retrăiesc perioada aceea. Manuscrisul a fost bătut la mașină de 38 de ori și de tot atîtea ori refăcut și încă nu pot spune că e gata.

— Lucrați mult, zi și noapte, cum îmi spuneați la începutul interviului. Există totuși un program, sau scrieți dintr-o disponibilitate anumită, sufletească poate ?

— Din nenorocire nu scriu cu program. Poate asta m-a ajutat să scriu spontan, pentru că eu vreau să scriu, eu vreau s-o fac. Și asta din 1936 încoace. Și noaptea dacă am ceva în gînd scriu. Aici, în această odaie care-mi este foarte dragă. Cu mare plăcere am scris „Insula țapilor". Este o fantezie izbucnită între realitate și ficțiune.

— Reveniți la cărțile la care lucrați. Ele pornesc din același trecut sau își au izvorul epic în prezentul pe care îl parcurgeți alături de tinerii scriitori, cu o parte de ei chiar ați fost comparată, ținînd cont de noutatea stilului dvs., de epica parcă anticipată de cărțile dvs. ?

— Trecutul mă face să scriu o literatură modernă, ceea ce nu este un paradox. „Insula țapilor" vă va demonstra asta. Iar „Pacea de la Buftea", este continuarea declinului surprins în „Amurg", și care sper să aibă și un interes istoric. În cărțile mele m-am ferit de idilic. Nimic nu e mai superficial ca idilicul. Cred că am reușit să fac o literatură autentică, aproape un document.

— Înainte de a încheia acest interviu, care grație dvs. s-ar putea prelungi ca nopțile și zilele pe care le-am petrecut împreună pentru a-i da de capăt, înainte de a vă mulțumi pentru amabilitatea de a ne ajuta și răspunde, v-aș ruga să-mi permiteți să-l citez pe Călinescu care prin cele scrise subliniază tocmai acest lucru, valoarea de document a cărților dvs. și nu numai atît : „Simplu document ? Nicidecum. Îndemînarea la scris a autoarei este invederată și impresia generală e de ceva care depășește mult realitatea. E un realism fantastic, demonic, de un sălbatic humor".

Cornelia Djigola

Incidența luminii

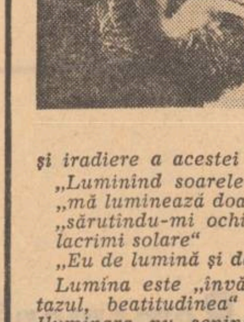

Îmblînzirea cosmosului și a eului prin intrarea lor într-o durată fascinată de cîntec. O voce a înduplecării și restituirii prin contemplare. Cuvintele — „vorbe de aur", „vorbe de lumină pe cer" — te fac întîi să devii și apoi să le înțelegi.

Calea urmată de poezia lui Dan Laurențiu se identifică astfel cu o pasiune a luminii interioare și cu o permanentă incidență și iradiere a acestei lumini în universul poetic :

„Luminînd soarele cu raza ochiului tău"
„mă luminează doar gîndul"
„sărutîndu-mi ochii / care te luminează cu lacrimi solare"
„Eu de lumină și de suferință"

Lumina este „învățătura inimii / bucuria ,extazul, beatitudinea" și iradierea, reverberarea. Iluminare nu seninătate. Mod de viață și nu retorică. Articulațiile poeziei lui Dan Laurențiu sînt date de lumină și de iradiere. Memoria este aureolată după cum expectativa se află sub unghiul luminii. Această aderență, de fapt fuziune prin lumină impune o cunoaștere prin iubire. Lucrurile cunoscute astfel primesc o aură, diferențiindu-se nu prin dimensiuni și tonalitate ci prin apropierea sau distanțarea de lumină. Ordinea lumii neexterioară este înrădăcinată în suflet. Valorizarea lucrurilor și a relațiilor se face printr-un fel de exponare, printr-o punere în lumină Portretul și peisajul lipsite de orice urmă de pitoresc sau decorativ sînt văzute de un ochi spiritual ce le reduce la o pată de lumină, la o iluminare.

„pe flacăra sfîntă a gîtului"
„lacrimi aurii
pe sînii tăi tresărind"
„Și dacă fulgerul
e mîna întinsă
care-și cere iertare"
„Și fluturii luminii izbindu-se de porți
eliberează somnul șoptit în portocale"

Metafora, rară ca fragment, e permanent prezentă, continuă E o textură, o împletitură, adică expresia modului în care lumea întîlnește și dăruie lumina. Transparența și strălucirea sînt atributele cosmosului, opacitatea, întunericul sau rigiditatea nu pot determina universul supus medierii, purificării și cunoașterii. Sferele sînt luminoase, penumbra e de aur, pielea, pulberea, stîncile, fortăreața, trompetele și norii sînt de aur.

A fi de aur înseamnă la Dan Laurențiu a exista în toată splendoarea existenței, a fi sublim prin faptul că exiști, a-ți manifesta legea interioară, a fi legat de totalitate. Talpa e radioasă, ochii luminează cu lacrimi solare, strigătul e un tunet auriu, iubita e strînsă la piept ca o rază nemuritoare și contemplată în „aurita pace a somnului", viața e un nor de aur, marea se luminează ca un templu. Poetul iubește mai „presus de orice pacea și înțelepciunea / unui tei luminînd pe fundul mării" focul luminii este sfînt.

„Dar sfînt este jocul
vinovat al luminilor din întuneric".

Sentimentul unității și perceperea totalității au la bază o mișcare iradiantă într-un timp iradiant. Spațiul, văzut aureolat, se modelează prin pulsarea luminii.

„Dar acest pămînt stă de veghe
la căpătîiul meu
ca o blîndă aureolă".

Lumina este deci proiectată de ochiul interior, de suflet. Poetul, precum Orfeu „aduce la lumină iubind și cîntîndu-și iubirea". Lumina reprezintă la Dan Laurențiu o formă esențială, o paradigmă benefică.

„acolo este inima jubilînd mai puternic
decît preafericitul soare și denunță o
paradigmă de aur".

Poezia impune „pacea respirabilă". Cuvintele sărbătoresc consmosul fără vrajbă și contraste, fără suspiciune, fără ierarhie și delimitare. Ordinea interioară e identică cu sine. Este rostită de cineva implicat și destinat ei, care nu simte nevoia dedublării și a explicației, după cum nu poate fi indiferent, detașat sau neutru. Dan Laurențiu, dacă își respectă această literă și dacă va crede în continuare în ea nu poate scrie arte poetice, nu poate specula sau mima, nu poate fi, adică spectator în poezia lui. Nu poate înlocui cîntarea inimii cu orgoliul confesiunii. Tăcerea pe care o auzim în poemele sale nu este o poză la modă de infirmare sau suspectare a rostirii ci o interiorizare a ei, o vorbire cu sine. Poezia lui Dan Laurențiu este lipsită de negația și interogația explicită, se naște dintr-o afirmare continuă pe care invocația o esențializează. Monodică și imnică ea este o „artă a păcii". S-a spus despre această poezie că s-ar afla sub pericolul monotoniei. Pericolul acesta există cînd monotonia este o convenție, o formulă exterioară. Dar neaderența contemporanilor la formulă sau canon, venită dintr-o prejudecată barocă ce reduce fenomenul estetic la neprevăzut, iar originalitatea la invenție nu poate fi măsura acestei poezii. Pentru că există în ea o mare încredere în limba învățată, în ordinea iubirii și a luminii spiritului, o voință de a nu uita, uitarea fiind un fel de ignorare. Dacă există formulă în poezia lui Dan Laurențiu, dacă există recurență, acestea trebuie raportate la un poet care celebrează și binecuvîntează cosmosul și nu la un poet constructiv, făuritor. Putem oare vorbi de monotonia imnurilor sau a adorației, de monotonia extazului sau a splendorii și este oare săracă desăvîrșirea despre care Hölderlin scria că-n ea nu-i loc pentru plîns și pentru bocet ? O percepție unilaterală poate confunda idealizarea cu monotonia dar... nu putem idealiza divers.

Poezia lui Dan Laurențiu transformă familiarul iubit, fie el lucru sau idee, în mirabil, printr-o terapie a suspendării, sub semnul deci al duratei. Își alege ca timp al rostirii amurgul în care lumina și întunericul fuzionează pentru a deveni ziua nocturnă și noaptea diurnă imaginate de romantici. Amurgul este spațiul în care realitatea virtualului și virtualitatea realului se întîlnesc, opusele coincid. Atunci memoria poetului visează și visul își aduce aminte. Crepusculul este ambivalent și mediator. Cuprinde întunericul și lumina, moartea și viața. Este un „repaos al luminii", un timp în care bănui „gloria soarelui din umbră". Se opune „soarelui feroce", orbitor, vastului întuneric al zilei, oboselii din raze ce-ntunecă vederea, ca timp și spațiu necesar unui „impecabil extaz". Legat de reverie, el este „clipa amintindu-și izvoarele". Amurgul unește în același timp evanescența și durata, veghea și visul, trezia și somnul, rigoarea și imaginația. Poezia lui Dan Laurențiu devine cîntec despre și pentru incidența luminii rostit dintr-o perspectivă încetinită, suspendată ca o uimire.

Nu putem să nu amintim și accelerarea perspectivei din unele poeme ce ține de o ironie naturală sau vine dintr-o viziune grotescă. Imaginile sînt aglomerate, stereotipizate, realul este fragmentat și supus colajului. Incidența luminii este dezordonată, exterioară, explozie de artificii Lucrurile își pierd aura și individualitatea, amestecîndu-se, suprapunîndu-se într-un vîrtej lipsit de transparență, deci în starea de grație.

Această cale ni se pare, pînă acum, mai puțin semnificativă în comparație cu cea urmată de poezia ce afirmă nedisonanța dintre eu și lume. Bucuria rostită în „Poziția aștrilor" (1967), „Călătoria de seară" (1969) și mai ales în „Imnuri către amurg" (1970) este manifestarea unei lumini căreia diurnul sau nocturnul îi sînt indiferente a unui sentiment orfic al plenitudinii esențiale.

„Ascultă în acest amurg sunetul
tunetul fără de moarte al mării
acolo este inima jubilînd mai puternic
decît preafericitul soare și denunță
o paradigmă de aur".

Doina Uricariu

Mihai Ursachi

Cîntec pe țărm

Ofrandă albă flori în adorare
cu bunătate și blîndețe
și-n tot amurgul este ca o floare
lumina-nlăcrimatei tale fețe

Fu dat acestor oarbe molecule
ca-n vaerul adîncei rătăciri
de ochiul tău adînc să se-ndestule
la țărmul unei mări de hidrargir

Serbări crepusculare sub bolțile de viță
o lume ametită se grăbește-n jos
eu împletesc cununi de tămîiță
la chipul tău cel pururea frumos

Ofrandă albă flori în adorare
cu îmblînzire și cu bunătate
la țărmul unei ape rotitoare
acum întotdeauna niciodată

Miosotis

În cuirase de aur — conchistadori ai albastrului :
roze pe umeri, povară de roze pe brațe
și miosotis, ochii albaștri ai
Mnemosinei. La milioane de leghe visează
tărîmul înecat în vreme.

Ne amintim de o viață a noastră, în ochii
adînci și albaștri, departe de tot, am trăit.
„În flăcări albastre, în flăcări albastre..."
Ce cruciadă nebună pornisem, Isolda, Isolda,
spada mea e un crin, cuirasa

un văl de fecioară. O, de departe
paserea bine prevestitoare anunță
rug violet, nesfîrșire. „Pe fundul oceanului
crește planta aceea. Spinii ei, frunza ei
îți dau viață eternă."

În dragoste fără sfîrșit...

Ion Lotreanu

Somnul

Solitarul care-am fost e-n mine
adormit în umbra unui nor.
Cînd și-a pus sub tîmplă perne fine,
l-am lăsat, spunîndu-i somn ușor.

Și-am continuat să scriu pe file
ce-mi trecea prin minte mai frumos :
ce simțeam în miezul sfintei zile,
ce gîndeam sub vălul nopții gros.

Uneori se răsucește-n vise —
și mi-e teamă, vai, că s-a trezit !
Țin un timp cuvintele nescrise
și aștept să doarmă liniștit.

Numai peste chipul lui e noapte,
veșnic peste vers se face zi...
Dacă voi putea vorbi în șoapte,
cel ce doarme nu se va trezi.

Arbori solitari

Ne place să citim biografii,
E ca și cînd în vis o mînă calmă
ne-ar dărui monede argintii,
și ne-am trezi cu frunze stinse-n palmă.

Închidem ochii. Oare un destin,
cînd aerul se schimbă, se repetă ?
Pe scene, în fundaluri, din senin
nu cad zăpezi, ci prafuri seci de vetă.

E minunat în cărți subțiri să ari,
să răscolești pămîntul nu e bine !
O, arborii-n pădure-s solitari,
pe ape sînt cărările puține...

Moartea peștelui din acvariu

Umbra serii s-a întins ușor
și a frînt o fulgerare sură...
Prin oglinzi, departe de izvor,
lin plutește-o albă geamandură.

Scapără cei vii în cerc ascuns
și-i trimit prin unde temenele,
dar rămîn mereu fără răspuns
aripile celui mort sînt grele.

Și mă cere ochiul veșnic stins.
peste ape ierburi reci se-nclină...
Chipul sumbru iată-mi-l cuprins
de un nor căzut pe-a lui retină.

Stea în lacrimi, mica geamandură
scaldă-n neguri cubul străveziu ;
ochiul stins aruncă flori de ură
din acvariu — luminos sicriu.

Pavel Perfil

musura

„Bătrîne prieten, vîntul ăla mirosea a toamnă. Auzi ? ! vîntul ală mirosea a toamnă. Am smuls din spatele casei un pumn de țărînă pămîntului și l-am purtat un timp în buzunare, apoi, cînd s-a aprins din nou amurgul, iar în tingirile bălții s-a auzit pocnet de pași, am dus palmele la gură. Și palmele și pămîntul miroseau a toamnă".

Mă strecor tiptil, tiptil în spatele acelora care-și povestesc vechi amintiri. Nu mă vad, nu mă vede nici tata, care stă cu ochii pironiți în jar.

— Măi băieți, dar pe Ivanco unde l-ați lăsat ?

„E ceva care nu merge", îmi zic șoptit. „Prea repezită a fost vocea tatii. Prea nedumerită e fața bărboasă a pescarului Vanghele. E ceva care nu merge", îmi zic șoptit.

Abia într-un tîrziu mă simt cum îi ascut, mă simt cum le dau tîrcoale. Mă văd abia atunci cum mă aproprii.

— Lazăre, unde l-ai lăsat pe Ivanco ?

— Era pe-aici, l-am văzut nu demult cu o pereche de vîsle în mînă.

Toți coc niscaiva gînduri în preajma focului. E toamnă și nimănui nu-i e somn. Fumul se revarsă peste capetele noastre, mîngîie iarba pîrjolită, apoi se prelinge mai departe, înspre linia verde, întunecoasă a stufărișului.

— O fi plecat la oraș, încep eu.

— Aș, de unde, ăsta nu-ți iese decît sîmbăta, cînd e bal la Sulina. Du-te și strigă-l careva. Du-te tu, Leonte !

De cînd cu mutarea lui Penciu la Sfîntu, tata e șeful nostru aici. Avem o cabană smolită, cu două caturi, strînsă între doi plopi înalți și drepți ca luminarea. Avem lotci și taliene cătrănite și avem Musura asta zbîrcită ca pruna, pe care plutim în fiecare dimineață să culegem fructele mării.

— Eu zic să-l mai așteptăm, poate vine, fac spre tata.

— Treaba lui dacă vine sau nu vine, adaugă într-un tîrziu tata, dar noi trebuie să știm unde e acuma. Apoi, după o scurtă pauză : Dă-l în mă-sa dacă vrea să zacă **acolo**, noi, însă, tre' să știm unde-i **acolo** ăsta.

— O fi poate în cabană și doarme dus și n-are rost să-l mai căutăm ca proștii, mă trezesc vorbind.

— Chiar, ia vezi nu-i p'-acolo ? mă repede din nou tata.

Focul pilpîie încă, învălmășindu-ne umbrele într-o horă ciudată. Vîntul s-a domolit, dar valurile mai plescăie în trupurile negre ale bărcilor. Una din ele lipsește, observ ; e barca în care am plutit de atîtea ori împreună cu Ivanco. Abia atunci încep să înțeleg un gînd care s-a revărsat mai demult în mine, un gînd pe care l-am uitat însă repede, aidoma apei care uită riul cînd se strecoară în nisipuri. Dar, în seara aceea plină de nechemate întrebări, gîndul acela tulbure și rece mi-a revenit din nou în minte. Și, iată că acum, semințele sale sînt mai amare decît am bănuit. „Bătrîne, mi-am șoptit atunci înfiorat, bătrîne prieten nevăzut, știu că Musura e femeia mereu învesmîntată în doliu. De aceea nu m-am atins de ea și nu am ieșit în nopțile fără lună s-o văd dezbrăcîndu-se în fața mării. Am înțeles-o și nu i-am cerșit niciodată plăcerea. Căci valurile ei, fiorul acela sub care orice pornire spre nimicnicie prinde trup de faptă, mi-au dat a înțelege că, în această faptă stă pierzania cutezătorului. Tu, păzitor al tainei, ție îți vorbesc. Tu insulă pustie, tu, ostrov părăsit, știu, pe spinarea ta roiesc jivine, necunoscute nouă, celor care ne hrănim tălpile crăpate cu pulberea pămîntului. Îndură-te dar de cel plecat și nu-i tăia copilăria cutezanței. Trimite-l spre ai săi. Va fi primit cum se cuvine".

Faldurile Musurei ard. Vîntul s-a pornit din nou să bată. Fac cîțiva pași pe digul din bolovani și cuburi de beton și strig spre cei trei bărbați strînși în jurul focului :

— Ivanco a plecat în larg, dracu să-l ia, a ieșit în Musura ! Auziți, bă ! și-a luat barca și a ieșit în Musura.

— Ce să caute la ora asta acolo ?

— Știu eu...

Vîntul se întețește. Valurile încalecă digul jos și se revarsă pînă spre picioroangele din lemn putred ale cabanei.

— Ce să caute el în Musura la ora asta ? mai aud. Nu vede ce-i afară ? Măi Lazăre, ia du-te tu pînă la căsăria lui Anghel. O fi pe-acolo poate.

— N-am mai văzut căsări de vreo două săptămîni pe-aici.

„S-au strecurat și ei ca zerul prin sedilă, îmi vine să zic. I-a luat toamna și i-a dus odată cu măciuliile de stuf".

— Hai atunci pe Musura, face tata. Poate l-om dibui cumva. Dacă nu, naiba să-l pieptăne.

Ceilalți se deșiră greu din jurul focului, așa, ca după o mare și cumplită oboseală.

Vanghele își tot trage cu un gest domol pălăria veche, pleoștită. Lazăr se scormone în buzunar după ceasul acela vechi, șters, mare cît un covrig împletit. Îl găsește și-l îndreaptă cu cadranul spre ultimile pîlcuri ale focului.

— E opt și jumătate, zice ; nu știu dacă mai e cazul să-l căutăm. Ș'-apoi, dacă s-a dus, dus rămîne. Musura-i beată criță la ora asta. Nu vezi ce spinare zburlită are. Ne răstoarnă cu bărci cu tot.

Tacă-ți dracu' fleanca ! strigă tata. Tre' să știm și noi unde și de ce a plecat. Dacă ți-e frică să ieși în larg, ia-o cu Leonte pe sub stufărișuri. Eu cu Vanghele tăiem Musura de-a dreptul. Dacă vedeți ceva, faceți semn cu felinarul.

Cu o mare, mereu sporită neliniște, ne depărtăm de țărm. Plutim totuși încet, abia simțit, ca-ntr-o poveste. Apa toarce ca un motan lenes sub trupul bărcii. Noaptea se ridică încet-încet din ape, cu aceeași pleoapă deschisă, cu același ochi încețoșat, plin încă de așchia nevăzută a lunii. Vîntul se furișează în fuioare subțiri printre sălcii și stufărișuri. Nimic nu pare să tulbure ținutul acesta de ape, cu maluri joase, galben-arămii de toamnă.

— E prima mea noapte petrecută în felul ăsta, face cam după o oră de drum celălalt.

— Și cu mine se întîmplă același lucru. Ia strigă-l pe Ivanco, îi mai zic.

„Bătrîne, mă rog în șoaptă, ajută-ne pe noi, cei care mai vrem încă să păstrăm taina Musurei. Nopțile vor fi și de acum încolo ale tale. Nimeni nu-ți va trece marginea verde a stufului, nici un vînt, a cărui tărie va fi în firea noastră, nu-ți va fura zîmbetul de pe buzele tale sărate".

— Ce tot morfolești acolo ?

— Mă rugam să ne apară Ivanco în față.

— Prostii, prietene. Ăsta s-a dus și dus rămîne.

— Nu se știe. Ia mai strigă-l o dată.

— Ivancooooo ! urlă Lazăr.

Strig și eu atunci. Strigă și tata cu o voce care seamănă — așa moale și străină cum ne învăluie de departe — cu filfîitul unei păsări de noapte.

— S-o fi dus la Cardon, îi spun celuilalt după încă o oră de plutit. Are el vreo femeie pe acolo, nu se poate.

— Ce să caute la Cardon pe vremea asta ?

— Ai dreptate, ăsta-i un țărm care tot moare de vreo sută de ani.

Tata ne cheamă, vînturînd felinarul deasupra capului. Alături, lipită de barca tatii, e barca mică a lui Ivanco. Cel după care am venit stă acum gheboșat pe sidelcă, cu coatele proptite

Sergiu Săliște : „Meditație"

în genunchi. E ud din cap pînă-n picioare, cu părul umed și răvășit, cu șuvițe de apă lipite de chipu-i ascetic.

— Vîntul a tăcut, parcă a zis într-un tîrziu. Duceți-vă acum. Pot să mă întorc și singur.

Și totuși marea mai bolborosește surd, undeva, înspre marginea pămîntului. Sunetul ei căzut în necunoscute adîncuri pare că intră încet, încet și în noi. Cu tăria, cu solemnitatea, cu înfricoșătorul geamăt al marilor întinderi.

Ivanco s-a ridicat în picioare. Are fața trasă, colțuroasă, asemenea hăituiților. Ne privește pe toți, ne mîngîie pe toți cu căutătura lui rece, străină și întăritată.

— Ce-i, mă, te-ai îmbolnăvit de ducă ? face tata. Dacă te-ai îmbolnăvit spune-ne că te lecuim noi acuș. În chestii de astea, crede-ne, sîntem ăi mai buni vraci.

— Zău ?

Asta l-a aprins, asta l-a izgonit din starea aia de oarecare toleranță, asta l-a izbit cu capul de un perete nebănuit, asta l-a întors pe dos ca o cumplită beție cu vermut. A început să țipe, dar, fiindcă țipătul l-a sugrumat, totul s-a sfîrșit printr-un horcăit sinistru care, în noaptea aia nebună, mi se păru că a umplut pînă la refuz întregul ținut de pămînturi și ape înconjurătoare. Tîrziu de tot a tăcut. Pe față însă îi puteam citi tot zbuciumul, toată acea ardere răscolitoare pe care o descopeream pentru prima și, probabil, pentru ultima oară.

— Ce faaaci, nu vii cu nooi ?... De mîine să-ți iei tălpășița. Auzi ? tălpășița. Să nu te mai prind pe aici, pui de nimic.

— Zăăău, nea Toadere... Toate astea sînt prostii, auzi ? prostii. Apoi către noi toți : Așteptați-mă mîine dimineață pe cheu și am să vă aduc o sirenă. Țineți minte ? mîine dimineață. Să mă primiți ca pe un adevărat erou. Ai înțeles, nea Toadere ?

— E nebun de-a binelea. Hai, băieți, la cabană că n-o scoatem la capăt cu ăsta. Facă ce-o vrea, dă-l în măsa.

— Duceți-vă, duceți-vă, nimeni nu vă ține cu de-a sila. Doar Leonte, dacă vrea, poate să mai rămînă.

— Cine mă, fiu-miu ?

Tata mă privește încruntat pe sub sprîncene. Din nou, tot vulcanul ăla din carne și oase pare să-i încarce pînă la refuz privirea.

— Lasă, lasă asta, zice Lazăr. Orele sînt tîrzii, iar băieții pică de somn. Ia-i și cară-i la cabană. Doar tu Leonte, dacă vrei, mai poți rămîne.

— Du-te dracului, vierme de putregai ! Nu-i nici o sirenă în partea asta de lume.

— Hm... ce știi tu, am văzut-o chiar aseară în locul ăsta.

— Zăăăău, fac eu, răutăcios, de data asta. Ivanco, rămîi cu bine și vezi ce faci cu sirena aia. De-o prinzi ad-o la cabană că facem o masă pe cinste.

— Timpitule ! n-ai înțeles nimic din toată lumea asta în care te învîrți.

— Hai să mergem, ne spune tata, și mai lăsați-l dracului în pace, că vine el și singur.

Spre seară, tata a ieșit în larg cu șalupa căpităniei. A adus barca lui Ivanco, a tras-o pînă în dreptul cabanei și a legat-o de mica bornă a digului. Nu, nu lăsase nici un semn, nu ne scrisese nici un cuvînt de rămas bun.

Iarna, cu gîndul la crivăț, am început să uităm aproape cu toții întîmplarea. Dar, cînd s-au pornit gerurile, cînd vîntul bătea să răstoarne pînă și crucile din cimitirul mereu inundat de ape al Sulinei, cînd ne-am săturat de întunericul mucegăit al cabanei, am ieșit cu sania pe Musura. Gheața era de o ciudată sticlire verde-albăstruie. L-am căutat pe Ivanco, dar n-am găsit nici o urmă. Noaptea tîrziu, o noapte cu cer limpede și înalt, ne-am întors în oraș. În spate, departe, înspre marginea sinilie a bălților, unde folarea de nufăr se preface în mici sloiuri mișcătoare, am simțit doi ochi ațintindu-mă. „Nevolnice străjer, i-am șoptit atunci în gînd paznicului Musurei, nu mai cred în tine și nici în Musura, femeia mereu cernită". Nu mi-a răspuns nimeni bineînțeles, dar, de atunci am început să-l uit și pe Ivanco ; am început să-i uit pe toți încetul cu încetul. Doar arareori, cînd privirea mi se împleticește în trupul vaporos al vreunei sălcii, sau în oglinda verde-albăstruie a vreunei ape revăd, cu o din ce în ce mai adîncă indiferență, chipul în care am citit cîndva durerea, plăcerea și zbuciumul omului în fața marilor întinderi...

Poezie și opțiune politică

Urmare din pag. 1

poetul reușește să reînvie liric un episod întunecat din istoria recentă a umanității și să-l transforme într-un avertisment înscris în cuvintele artei. De deosebit efect este acumularea detaliilor, într-un crescendo semnificativ, dramatic. Evocarea exploziei nucleare încununează un lung șir de notații pregătitoare, contrastante : „Urlînd, încovoiat, împotrivindu-se, / văzduhul zămislește / sicrie de cenușă, mari dricuri ce se surpă, / flăcări și cenușă, / și leagă cerul și pămîntul / cu stîlpi de flăcări și cenușă. / Plouă cenușă pe orașu-n flăcări."

Finalul poemului aduce o lumină : „(...) lumini cu căști înalte de văzduhuri, / urmate de-amintirile desculțe, / de nevinovățiile ucise. / lumini ce-n bezne dind, înaintează. / lumini ce-naintează surizînd..."

Trecutul de suferință este o permanentă sursă de emoție. Iată cîteva versuri caracteristice din volumul **Cîntece împotriva morții** (1963) : „Mă-nclin în fața / marilor monumente, / pe care amintirea le ridică / eroilor, martirilor, / celor care-au căzut pentru ca / din palele-oseminte să se-nalțe / puternicele colonade-mbrățișate / de iedere șuierătoare a vieții." **(Întrebări).**

Adresarea retorică lasă să se ivească intermitent imagini de deosebită pregnanță.

Volumul **Hanibal** (1963) este poate cel mai semnificativ pentru poezia politică a lui Eugen Jebeleanu. Se află îmbinate aici, într-un aliaj inedit, tendința, evidențiată deja, a vorbirii oraculare, ce are în permanență în vedere un viitor purificat de greșelile trecutului, cu o înclinație elegiacă. O tristețe se ivește și coexistă cu discursul despre condiția umană, împrospătîndu-l. Este caracteristic, de pildă, din punctul acesta de vedere, poemul ce dă titlul volumului. Lapidar, poetul îl pedepsește prin cuvinte pe acela care s-a făcut vinovat de trufie : „Nimeni n-avea ce el avea / superba lui trufie / și elefanții / și labele lor sfărîmînd vertebrele /acestor Alpi albiți de spaimă. / / Călca, de-abia să se audă, peste stînci / și s-auzea în lună, și / nimeni nu mai văzuse trîmbițele / de piatră ondulîndă ale acestor fiare. // Și n-au învins."

Se află în acest memorabil poem nu numai tonul oracular, ci și o sugestie politică inaparentă: cei care n-au putut fi învinși de către războinicii cartaginezi au fost strămoșii românilor de azi.

Viorel Farcaș : „Dinamism"

Cîțiva dintre reprezentanții unei generații poetice recente sînt autorii unei poezii politice de mare intensitate, ce preia temele tradiționale, aducîndu-le la incandescență prin imaginarea unui patos ale cărui elemente se nutresc din realitățile eroice ale vremurilor socialiste pe care le trăim.

★

Adrian Păunescu, debutant în 1965 cu volumul **Ultrasentimente**, s-a ilustrat încă de la primele sale poezii printr-un lirism tumultuos care pe drept cuvînt a fost apropiat de prodigalitatea hugoliană. Energia lirică revărsată pe care poetul o cheltuiește în lungi poeme, ce se rostogolesc nestăvilit, natural, întocmai ca valurile unui fluviu, s-a canalizat în poeme ale opțiunii politice de o vibrație deosebită. Adrian Păunescu are capacitatea de a se apropia de marile simboluri ale patriei românești cu îndrăzneală adolescentină, dar și cu naturalețea celui pentru care a scrie versuri este echivalent cu a respira. Această funciară spontaneitate poate să ducă și la texte neconvingătoare, dar se transformă adesea în creații care probează strălucit vitalitatea poeziei opțiunii politice în contemporaneitate. Nu numai exclamînd în legătură cu un eveniment simbolic pentru vitalitatea românilor, ci și meditînd prin metafore care pleacă de la ceea ce am putea numi stilul politic al românilor dintotdeauna (stil care traduce la nivelul acțiunii istorice a națiunii fizionomia spirituală, dominată de echilibru și de respectarea unor concepte etice fundamentale). Poeme excepționale, care reflectă această orientare se află în volumul **Istoria unei secunde** din care citățm : „Fii, țara mea, așa cum spui, și-ascult, / fii cum voiești și te ascult mai mult, / du-ți soarta sub strepezitoare stele,/ du-ne pe toți, eroi, poeți, lichele, / du-ne, păstrează-ne și ne ridică, / fii, dacă trebuie, voce mai mică, / fii, dacă trebuie, cuvînt mai larg, / fîntînile strămoșii le despică / din cînd în cînd, și liniștea ne-o strică, / atuncea sînt nemulțumiți adică (...) / Fii, țara mea, așa cum simți că poți, / du-ne pe toți, hrănește-ne pe toți, / eroi, poeți, plugari, / jertfește-ne, alege-ne, cum poți, / la faptă și la rang, mai mici, mai mari, / du-ne pe toți, așează-ne pe toți / la jugurile propriului destin, / pe cei ce-au fost, pe cei ce sînt și vin, / o, țara mea, dumnezeiescul nostru / pămînt, cuvînt, miraj și chin." **(În lunga noapte).**

Patria apare ca o navă cosmică, ce străbate spații, imaginea conținînd un perceptibil îndemn la cooperare între membrii acesteia.

Rezultate remarcabile obține poetul și atunci cînd preia simboluri istorice, integrîndu-le în destinul istoric actual al României, actualizîndu-le prin intermediul unei imagistici surprinzătoare. Marele Decebal se transformă într-un astru ce străjuiește destinele contemporane ale patriei : „Răsare soarele-n cîmpia românească / De mii de ani prin faldurii de rouă / Capul lui Decebal nu conținește să vorbească / Dunării și Carpaților și nouă. / / Răsare soarele în orizontul de baladă / Capul lui Decebal plutește peste noi / Să ne pătrundă, să ne însoțească, să ne vadă / Prin primele-nfrunziri, prin ultimele ploi." **(Cîmpie românească).**

Pia Olaru

Ne primeau arborii

Cu strigăte de victorie ne primeau arborii,
înalții,
Își spuneau unul altuia atîtea întîmplări de
sub pămînt și din cer,
Nesățioși și tandri se aplecau deasupra unor
vinovați
Goniți din depărtare, șingerii constelații...
Cît de multe cuvinte se ascund într-o creangă
de iasomie,
Cît de multe cuvinte ai aruncat după porțile
ierbii,
Iar acum, fără spaimă,
Îmi voi zidi inima sub coaja stejarului, unde
vibrează
Carnea de lemn unduită în cercuri.

Amarii faguri de ceară

Pleacă berzele și spune în somn pămîntul o
rugă
Spre mîndre săgeți poleite de vară...
Mi-e frică de cîntece, dar trupul mi-e cîntec
și fugă,
O, voi găsi la capătul verii amarii faguri de
ceară ?

Atunci, de prea multe cuvinte spălate de
ploaie,
De prea multe cuvinte crestate în nori și nisip
Tăcută voi fi, iar creanga ce-n vînt se înfoaie
Va-nchipui geamănul, mereul tău chip.

Cui voi întinde piinea și sarea și vinul,
Cine-mi va vinde amăgiri, brățări de smaralde?
Fie-vă milă, chemați din culise-arlechinul
Cînd ceasul de toamnă la porțile voastre va
bate.„

teatru

Proiecte

Perioada de odihnă a teatrelor — nici prea lungă, nici scurtă de tot — se apropie de sfîrșit. Curînd vom asista la primele spectacole ale noii stagiuni. Cum vor fi ele ? Ne-am ocupat peste vară cu analiza trecutului an teatral. Concluziile ce s-au desprins par limpezi : reprezentații multe, premiere numeroase, dar relativ puține realizări de vîrf. Mișcarea teatrală românească se găsește, după opinia majorității comentatorilor, într-o nouă fază de complexe acumulări. Tendințele ce o caracterizează nu s-au cristalizat încă pînă la capăt. În această bogăție de culori, liniile sînt în curs de definitivare. Am greși, desigur, supralicitînd propriul nostru discernămînt, dacă reținînd șansele unora am forța consacrarea altora. Mizăm tocmai pe surpriza care, ca totdeauna în artă, nu va întîrzia să apară. Însă cîteva accente, absolut necesare, sîntem obligați să punem de pe acum. Socotim, de pildă, că meritul spectacolului **Danton** este, dincolo de calitățile sale subliniate, faptul că a spulberat prejudecata nereprezentabilității acestei superbe tragedii. Tot așa **Azilul de noapte**, fără a fi un strigăt de noutate, a dovedit profunzimea și egalitatea cu sine a unei vocații de mult recunoscute. Cît despre cealaltă față a medaliei, cunoaștem cît e de primejdios a specula, în teatru, pe marginea unor nereușite. Totuși ne asumăm răspunderea să nu recomandăm întreprinderi precum **Peripețiile bravului soldat Svejk.** Insuficienta înțelegere a textului și-a dat mîna, în acest caz, cu predispoziția pentru efectele groase, ridicolul personajelor transmigrînd pe fruntea unora dintre interpreți.

Ne găsim așadar în pragul unei noi stagiuni. Luăm cunoștință din gazete de proiectele viitorilor protagoniști. Acestea nu ne apar nici extravagante, nici cuminți. Cuvintele sînt măsurate, nimeni nu se grăbește să-și facă publicitate. Șoapte senzaționale în legătură cu ce va fi cutare spectacol nu-și fac drum. În asemenea condiții cronicarului nu-i este permis să anticipeze. Răbdător, el trebuie să se constituie într-o așteptare calmă, încrezătoare, gata să se transforme în entuziasm cînd ceea ce se întîmplă pe scenă justifică această stare.

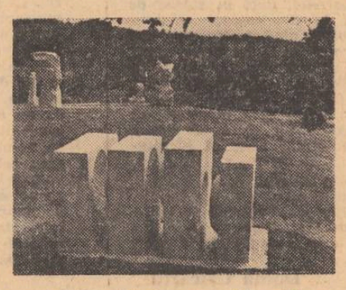

Vasilica Marinescu : „Timpul"

Marius Robescu

film

Rememorări

Ca și alte filme semnate de Wajda, „Canalul" (difuzat mai demult la Telecinemateca) este o parabolă. Autorul nu ne-o spune direct, așa cum o face cu privire la caracterul de tragedie al povestirii. Dar ce tragedie nu îndeplinește funcția implicită a abordării semnificațiilor general-umanului? Sîntem avertizați de moartea iminentă a eroilor, sîntem introduși fără menajamente (vreau să spun fără tonul sentimental, de altfel cu totul străin stilului regizorului), dar nu și fără patos într-o situație-limită. Ei vor muri, asta-i tot. **„Ei"** care — așa cum se subintitulează filmul — **„...iubeau viața".**

Comentariul de la început se substituie corului antic : a formulat concentrat, detașat, sensul acțiunii. Un travelling lent, agasant și impersonal, panoramează în planurile de început, cînd compania e trecută în revistă și cînd datele despre oameni se reține din firescul lor, prin aceea că nu se rezumă niște existențe ci doar se colorează referințele, se particularizează. Nu se insistă nici mai tîrziu, cînd personajele sînt privite de aproape. Se discută tangențial despre iminența morții, dar adevărul ei devine palpabil cînd peste un sărut ca și peste o frază muzicală cad bruiajele de schije. Se speră în viață dar fereastra canalului e încorsetată de un grilaj de fier.

Relația interor-exterior nu este, cum s-a afirmat, una de opoziție. Nicidecum. Raportul e de determinare reciprocă : nu se potențează o dramă prin opoziție, ci prin asigurarea complementarității. Marile seisme ale sufletului nu se produc în afară, ele sînt emanația interiorității : comandantul se va întoarce în canal, consecvent sieși, acolo unde el greșise atîta timp cît nu-și supraveghease îndeaproape tovarășii. Exteriorul comportă o dublă valență : soare, aer, viață dar și cizma cotropitorului, adică moartea, sacrificiul. Sinteza acestora o dă înțelegerea, evidența implacabilității situației.

Sîntem, așadar, în spațiul unei tragedii : **unitate de loc** (canalul, itinerar labirintic, parabolă a vieții) ; **unitate de acțiune** (traversarea lui, echivalent al vieții) ; **unitate de timp** (concentrat, cît mai redus). Eroii **trebuie** să înfrunte moartea : situarea lor între aceste delimitări îi arată așa cum sînt în adîncul ființei. Tema prieteniei e prezentă și în acest film, dar perimetrul ei se amplifică — în sensul conștientizării numitorului comun al condiției umane. Se impune să fim solidari în suferință, întru realizarea destinului nostru umanist.

Cadrele întunecate din hrubele canalului, gîndurile colcăind de teamă nu compun totuși o atmosferă de coșmar. Există o mare și violentă speranță : toți „vor să trăiască", cred prea mult în dorința aceasta ca să-i intereseze altceva decît victoria. Lumina albă, neîndurătoare, există mai întîi înlăuntrul ființei, suficientă sieși. Lumina este aceea care stîrnește întunericul și-l face să vibreze mai mult decît chiar lumina. Fata răspunde la o rugăminte a băiatului : „Dacă m-aș apuca acum să povestesc viața mea nu aș avea timp, e mai lungă decît acest canal" Și aici Wajda subliniază încrederea nețărmurită în puterea vieții, dar și conștiința limitelor artei, imposibilitatea de a cuprinde totul.

Viața, această temă imensă, asimilează în „Canalul" tema eroismului. Arta lui Wajda e o lecție clasică despre eroismul înțeles la nivelul condiției umane angajate.

Ion Lazăr

Sonete de Adrian Păunescu

Fîntîna vorbitoare

Ne dăm acestui cimp, în libertate,
Țărîna, care ne-a născut, mai este,
Peste copii mai fulgeră poveste,
Peste bătrîni un vînt de sare bate.

Originea în fibra noastră urlă,
Ca o fîntînă care-ar prinde voce
De-ar vrea s-o-ngroape și să o sufoce,
Vreun lut cu temniți sau vreun turn cu turle.

Sîntem aici, oriunde ne-am tot duce
Ne dor aceste guri uscate, știrbe,
Dar sîntem fiii, pururi fără cruce,

Făcuți mereu aminte a-și aduce,
Și-a nu se mai întoarce, punînd știr pe
Adîncul os, amintitor de stirpe.

Voce din lumea nouă

Moto : *neofasciștii au atacat mai multe sedii ale Partidului Comunist Italian, devastîndu-le* (ziarele)

Ard cărțile în temnița comună,
În care o iluzie se-ncheie,
Rămîn cenuși de os violacee,
Pe care sfîrîie un clar de lună.

Spun mulți, cu sfînt orgoliu, vorba bună
Că nu-i posibil, n-are cum să steie,
În temniți nici-o nobilă idee,
Ard cărțile, cu lumea împreună.

Peste biblioteci — aprinse grîndeni,
Se-abat, cînd spune partea lumii dură.
Că decadența vine din cultură,
Că omul nu e om decît sub pinteni,
Că-n cărți s-au limpezit cei ce se-ndură...

Salvați-vă, poeți de pretutindeni !

Piatra vie

Un arbore cu frunze mici să fii
Și să te bată vînturile-n ele,
Să fii un arbore urît de stele,
Iubit numai de păsări și copii.

Să n-ai răgaz decît de zile grele,
Privind în ochi de oameni vii, pustii,
Nici numele nici vîrsta să nu-ți știi,
Lumea, cu întrebări să nu te-nșele.

Iar cînd se-arată vînturile reci,
Lor să te dai, prelndînd și crengi și trunchiul,
Rănit de toamne, de cocori, cu unghiul,
Din nou în ceasul mineral să treci

Sever privind pe cei care te latră,
Tu viu să fii, dar să miroși a piatră.

Așezări cu părinți

Tu omule ce știi să taci, să minți,
Și treci acum prin așezări în goană,
Privește defilarea lor sărmană,
Și stăpînește-ți pleoapele fierbinți.

Eu știu că și tu ești acum o rană,
Stîrnită de suave suferințl,
Într-o tristețe dulce, suverană,
Că-n toate-aceste case sînt părinți.

Mai mult decît orice — părinții vii !
Părinții noștri fără alinare,
Pe care orice zvon absurd îi doare,
Cinic pămînt, părinți fără copii.

Pe lacrimile lor de-atîta jale,
Vor lua-o așezările la vale.

Însîngeratul autoportret

Lucra la un tablou cum încă nu e
Culorile ardeau cînd să le pună,
Lucra de-o viață și-i crescuse-n mînă
Un mușchi de fiară rea și de statuie.

Nimeni n-aflase unde ajunsese,
Toți așteptau pe pictor să termine,
Odaia lui fierbea, el sta în sine,
Zidit între culori neînțelese.

Și, într-o noapte, cîțiva fii ai ciumii,
Forțîndu-i ușa casei cu încetul,
L-au omorît lovindu-l toți cu pumnii,
Să-i afle cu de-a sila, ei, secretul.

El și-ncepuse autoportretul
Dar sîngele-l făcea portret al lumii.

George Apostu : „Structuri"

Acuzat de crimă

O, acea zi, mai bună decît toate,
O, acea zi, acum încă secretă,
Cînd la un tribunal de pe planetă
Jurații, în deplină libertate,

Vor fi în stare, cu nepă[illegible]ire,
Să judece, și-n merit să condamne
Pe autorul crimei lumii, doamne,
„Ins căutat de-ntreaga omenire"

Va fi nu prea tîrziu și lumea-n care
Nu vor trăda jurații pentru-un pepsi,
Și vor decide cu premeditare
Cota vinovăției și-a pedepsii.

Cu el se va-mplini dreptatea primă
Aurul lumii, acuzat de crimă.

Cîntecul total

Și n-aș mai vrea nimic, decît un sunet,
Un sunet ca o ardere de torțe,
Un cîntec murmurat, un cîntec-morse,
Un sfîrîit, cum dă pămîntul umed.

El să se nască doar privind la mine,
Și singele să-mi stoarcă de cuvinte,
Să fie vocea cărnii suferinde,
Și-a sufletului meu numai ruine.

Eu să rămîn în miezul lui, să sîngur,
Și gura mea nimic să nu mai zică,
El să-mi cuprindă inima cu frică,
Să fie demon el, eu să fiu înger.

Să fiu durerea, viața fără mască,
Ce nu mai are timp nici să vorbească.

Ioana Bantaș

bunica

bunica a murit de mult. Nimeni nu-și mai amintește de ea. Numai eu o mai știu și aș vrea să-i semăn. Uneori, cînd sînt tristă sau cînd lucrurile îmi scapă din mîini și nu pot să le prind, îmi amintesc de bunica. Ea nu semăna cu nimeni. Trăia cu lucrurile ca și cum ar fi fost ființe vii. Masa rotundă de lemn, cu trei picioare, avea sufletul ei nevăzut, un suflet galben, auriu, ca grîul și în timp ce o spăla și o limpezea în bătătură, bunica îi înviora sufletul, i-l pregătea pentru ceremonia cinei. Oalele de pămînt, în care fierbea ciorba în jarul vetrei, aveau sufletul lor de culoarea inului și bunica le îmbărbăta cînd jarul se aduna lîngă ele și le cocea. Apuca lingurile albe de lemn, cu grijă, și le culca pe laviță ca pe copii în paturile lor, ferindu-se să nu le lovească ochii ascunși și nevăzuți pentru lume. Știa să vorbească cu flăcările focului și îmi povestea ce zic umbrele flăcărilor dansînd pe peretele vetrei.

— Ce mult aș vrea să am o bunică vrăjitoare, îi spuneam uneori.

— Vrăjitoarea are suflet de lup, îmi răspundea bunica.

— Locuiește un lup în ea ?

— Are suflet de lup. Ea mănîncă lucrurile.

— Cum le mănîncă ?

— Le soarbe puterea. Să te ferești, Ană, de vrăjitoare și să le ocolești casa. Ochii de vrăjitoare sînt niște guri lacome ; dacă se uită la tine îți iau puterea și te lasă moale ca mătasea uscată a porumbului.

— Mama e vrăjitoare ?

— De ce întrebi ?

— Ea mă descîntă cînd mă doare capul ori cînd îmi intră soarele în oase. Pune o lingură de lemn în brîu și mă dă ei. Zice de trei ori „Lingura ți-e mamă, eu nu ți-s mamă" apoi cîntă un fel de cîntec cu vorbe de blestem împotriva soarelui ori a vîntului.

— Nu e vrăjitoare Măria nu știe ce face, ea se leapădă de puterea ei și ți-o dă ție ca să te vindece. Măria desface gurile lacome de pe trupul tău ca pe niște lipitori. Le bate și le alungă...

— Cînd e tristă, mama se duce în pătul, alege un porumb cu toate boabele pe el, îl strînge în palme, îl poartă în sîn și cînd crede că n-o vede nimeni, îi curăță boabele și le așează pe pămînt ca niște desene. Se uită la ele, murmură ceva, apoi le strînge și le îngroapă în grădină.

— Nu e bine s-o pîndești.

— N-o pîndesc. O văd tristă și după ce dă în bobi e mai liniștită.

— Nici asta nu e vrăjitorie, Ană.

— Dar ce face mama ?

— Se roagă. Îi e teamă. Are sufletul greu și se roagă de boabe s-o lumineze. Se roagă să-i ia durerea și s-o ducă în pămînt.

— Cum de o ascultă bobii ?

— Pe toți ne ascultă, numai că nu toți știm să înțelegem ce ne spun.

— Mama cum știe ? Aș vrea să știu și eu să vorbesc cu bobii.

— Maică-ta, Ană, a trecut prin multe și a rămas curată.

— Eu nu sînt curată ?

— Ba ești, Ană, ești ca raza de soare dar n-ai trecut încercările și n-ai născut.

— După ce voi naște voi ști să citesc în bobi ?

— Nu știu, Ană. Măria a născut zece copii. Și a trecut peste încercarea cea mare.

— Care încercare ?

— A născut trei gemeni și i-a alăptat. I-au murit șase copii și a rămas vie. N-a blestemat, n-a afurisit soarele, n-a spurcat apa. Și-a legat sufletul cu iarbă și s-a vindecat.

— Și eu am să nasc trei gemeni.

— Asta nu e după voia noastră, Ană. Dacă mă uit la tine văd că n-ai să naști gemeni.

— De ce bunică ? Vreau să înțeleg și eu ce spun bobii.

— Tu ești prea iscoditoare, Ană. Te uiți la iarbă cu ochii. Și în soare te uiți. Îți faci palmele căuș și vrei să prinzi înăuntru vîntul ca să te uiți la el.

— De ce să nu mă uit ?

— Să te uiți dar nu cu ochii.

— Cu ce să văd, bunică ? De ce am ochi ?

— Să vezi cu degetele, Ană.

— Ca orbii ?

— Ca orbii. Să vezi soarele cu degetele. Și iarba și pămîntul.

— De ce avem atunci ochi, bunică ?

— Ochii sînt pentru întunericul din noi, Ană, să te uiți cu ei în apa sufletului.

Alexandru Pușkaș : „Cap de țărancă"

— Atunci de ce nu ni s-au pus ochii undeva înăuntru, să nu privească în afară ?

— Ești prea mică, Ană. Ochii sînt numai niște porți prin care intră lumea în noi.

— Ce să fac cu ei ?

— Să te uiți în apa din tine și să vezi ierburile și peștii care locuiesc în ea. Cu cît te vei uita mai mult, apa va deveni mai curată și peștii vor deveni de aur.

— Vrăjitoarea se uită în apa ei ?

— Vrăjitoarea nu are apă. Sufletul ei e ca o albie uscată. Suge puterea lucrurilor ca să se adape dar cum intră înauntru, în frigul ei, lucrurile mor și rămîne numai cenușa lor.

— Eu am să mă fac vrăjitoare.

— Dacă mă uit bile la oasele tale cred că n-o să fii vrăjitoare.

— Ce vezi în oasele mele ?

— Văd că sînt de ceară de albine. Au țesătura plină și sună a căldură.

— N-o să fiu vrăjitoare ?

— N-o să fii. Tu plîngi, Ană, și vrăjitoarele nu cunosc sarea lacrimilor.

— De ce plîng eu, bunică ?

— Plîngi de milă.

— Vrăjitoarea n-are milă ?

— N-are.

— E bine că n-o să fiu vrăjitoare.

— E bine, Ană. Numai să te uiți în apa ta. Cînd o vezi că seacă sau se întunecă să te rupi în două și să nești.

— Dar femeile nu nasc pînă nu se mărită.

— Nasc, Ană. Nasc copaci, ori flori, ori pești. Și bărbații nasc.

— N-am auzit de bărbați vrăjitori.

— Bine că n-ai auzit. Vrăjitorii sînt cei mai răi, Ană.

— Mai răi ca vrăjitoarele ?

— Mult mai răi, pentru că un bărbat vrăjitor suge soarele și îl îngheață. Lumea rămîne pustie și oile sterpe.

— Ce să fac dacă voi găsi un bărbat vrăjitor ?

— Să-l nești.

— Cum să-l nasc dacă e gata născut ?

— Să-l înveleștl în miere și să-i iei puterea. Nouă ani să-l ții adormit și să-l hrănești cu carnea ta pînă îl vindeci.

— O să mor.

— O să mori, Ană. Apoi o să-l naști curat.

— Și eu ce-o să fiu ?

— Umbră.

— O umbră nu e vie.

— O umbră care naște e vie.

— Și o să mai văd ?

— O să vezi cu degetele, Ană. Și pămîntul va înota în sufletul tău ca un pește de aur.

— Dumneata, bunică, ești o umbră ?

— Nu sînt.

— De ce vorbești cu lucrurile ?

— Sînt în drum spre ele.

— Le vezi cu ochii ?

— Nu, dar le văd în somn.

— Cum le vezi ?

— Le văd marginile.

— Și nu e bine ?

— Nu e bine.

— De ce nu e bine ?

— Pentru că nici un lucru nu are margine. Să ne uităm la girlă.

— Girla din grădină ?

— Girla din grădină.

— Are apă puțină, e galbenă, are lipitori și broaște și lintiță.

— Are, dar de unde vine ?

— Din pămînt.

— Și pămîntul ? De unde vine ?

— Cum de unde vine pămîntul ?

— Frunzele putrezesc și se fac pămînt.

— Și frunzele de unde vin ?

— Din salcim.

— Și salcimul ?

— Salcimul crește din pămînt.

— Ai văzut vre-un salcim în pămînt ?

— N-am văzut.

— Atunci de unde vine salcimul, Ană.

— Poate vine din aer.

— Soarele se uită în apă. Apa ia sămînța soarelui în ea și se face aer, aerul face salcimul.

— Salcimul face pămîntul, pămîntul apa.

— Și apa e pămînt și soare și salcim. Ce vezi, Ană, cînd atingi cu degetele gîrla din grădină ?

— Văd salcimi.

— Cînd intri în apă și te scalzi, ce vezi, Ană, cu șira spinării ?

— Văd o răcoare și un fel de ușurare.

— Ai putea să plutești.

— Aș putea.

— Ai fi o frunză.

— Aș fi o frunză.

— Frunza putrezește și se face pămînt.

— Aș putea fi pămînt.

— Pămîntul se hrănește cu soare.

— Aș putea fi soare.

— Ce simți, Ană, în umărul stîng ?

— Simt apa gîrlei.

— Unde e marginea gîrlei, Ană ?

— Lîngă coastele mele.

— Unde e marginea pămîntului, Ană ?

— Lîngă gîtul meu.

— Unde e marginea soarelui ?

— Lîngă ochii mei.

— Cînd o să fie toate lucrurile în inima ta, Ană, atunci ai să mergi fără tălpi, ai să auzi fără urechi și ai să vezi fără ochi.

— Atunci pentru ce le am, bunică ?

— Le ai pentru suflet, Ană. Să călătorească sufletul tău prin lumea soarelui.

— Și dincolo de el cu ce ajung, bunică ?

— Dincolo de soare ajungi în somn, Ană.

— Cînd dorm ?

— Nu. Cînd visezi, Ană.

— Acuma visez ?

— Nu. Acuma înveți să mergi spre lucruri.

Nistor Moțu : „Ceasul"

Ginette Santha : „Ritmuri florale"

Marin Constantin

Peisaj după Van Gogh

Să te privesc tăcut și să mă doară
Lumina ochilor, și să ascult
Cum izbucnești în mine ca o vară
Dintr-o copilărie de demult.

Și să nu știu, să nu întreb nimic
Din tot ce-ar fi să ne preschimbe-n ură
Și largi furtuni să bîntuie prin spic
Și s-amuțim cu vorbele pe gură.

Și părul tău să ardă ca ovăzul
Dezlănțuit în liniștea de seară
Și viscol aprig să ne-ncingă văzul —
Să ne privim adînc și să ne doară.

Gheorghe Băjenaru

Pe caii de metal

Noi sîntem timpul proaspăt venind în goana mare
Să întreținem torța aprinsă în furnal.
Iubind atomii pașnici din calme reactoare,
Ne așezăm cetatea pe caii de metal.
Aducem veri și toamne, și ierni, și primăveri,
Cînd saltă colțul ierbii pe cer să ne privească,
În circă ținem toate relicvele de ieri,
În mînă, veșnicia pe vatra strămoșească.
Deschidem porți prin care trec nervi pe magistrale
Pecetluind pe boltă un șir de constelații
Cu fluvii de lumină trecînd pe la Cazane,
Tablouri de comandă în brațe au Carpații.
Noi sîntem timpul proaspăt al cronicii de foc —
De care se uimește și Dunărea bătrînă, —
Un ornic viu, de strajă, cu soarele-n mijloc,
Secundă cu secundă bătînd ca să rămînă.

---

televiziune

Cartea de literatură

Cartea de literatură contemporană își face tot mai simțită prezența în emisiunile televiziunii, fie prin anchete privitoare la exigența cititorului și vocația de martor și participant al scriitorului, fie prin comentarii susținute pe baza unor cărți noi apărute care au atras în mod deosebit atenția, fie prin expresive „antologii lirice" care grupează recitări din cei mai importanți poeți ai zilelor noastre, fie prin spectacole în care inima, versul și cîntul se împletesc, fie prin recomandări și informări din actualitatea literară, fie prin emisiuni special întocmite pentru școlari și tineret abordînd teme interesante din cultura noastră, urmărind tradiția și inovația deopotrivă.

Cele mai importante fenomene culturale contemporane își găsesc astfel oglindirea în numeroase emisiuni urmărite cu interes și atenție, emisiuni ce slujesc arta și tainele ei în numele unei merituoase intenții. Săptămîna care s-a scurs a fost bogată în poezie, căci toamna a fost întotdeauna bogată în poezie, de la **Marile repere :** de data asta, George Topîrceanu, la **Prefața lirică,** semnată de Nichita Stănescu, mărturii vechi și contemporane despre demnitatea omului, frumusețea naturii, sentimentul adînc al patriei, — avuții spirituale ale fiecărui om, ale fiecărui creator de frumos, avuții pe care fiecare artist le descoperă și redescoperă neobosit, cu emoție.

În regia artistică aparținînd lui Laurențiu Azimioară, adaptat pentru televiziune de Nae Cosmescu, am urmărit în interpretarea lăudabilă a colectivelor reunite ale teatrelor din Constanța, poemul dramatic **Descoperirea României,** mesaj de înaltă spiritualitate pentru vremurile prezente și viitoare, prilej de mîndrie pentru poezia contemporană, poem compus de Adrian Păunescu.

Poezia a devenit un subiect de seamă al dezbaterilor, stimul subiectiv dar în același timp obiectiv al unor cercetări critice minuțioase, căci **Ce este și încotro se îndreaptă poezia ?** constituie nu numai tema **Revistei literar artistice** ci și a numeroase opinii publicate în numeroase reviste. Ne interesează **Cei ce vin,** poeții tineri, poeții zilelor de mîine care trebuie să-și mențină prin poezia lor tinerețea în timp, acea tinerețe fără bătrînețe, atît de cunoscută nouă.

Lumea cărților este un univers impunător, cuprinzător de toate — căci este univers, ne lăsăm cuprinși de el cu emoție, cu emoție mereu crescîndă. Este emoția pe care filmul documentar realizat de studioul Alexandru Sahia și-a propus și a reușit să o trezească în telespectatori, **Emoțiile au crescut.** „Cine va asculta fără înfiorare" versurile care au constituit un fel de fundal al filmului : „Prin rîpi și gropi adînci / Suite de bătrînii mei pe brînci / Și care, tinăr, să le urci te-așteaptă / Cartea mea-i, fiule, o treaptă ?". Cărțile pătrund în sufletul omului, în conștiință. Se citește cu aviditate, se pătrunde în universul cărților cu aviditate. Cărțile au pătruns în uzine, în bibliotecile caselor de cultură. Am aflat că într-o uzină se citește cît într-o universitate, că mai mult de 2 000 de volume au fost traduse în ultimii ani, din literatura noastră, în 49 de limbi. Fiecare cuvînt poartă înțelesul epocii sale, fiecare carte devine „o treaptă", emoțiile au crescut într-adevăr, și cresc, și cresc.

Corina Cristea

---

muzică

Ideal

Cum nu se poate mai adevărat, în comentariul din emisiunea T.V. închinată recent dispărutului Dmitri Șostakovici, era ideea că trebuie să vedem în marele compozitor un profil moral și un destin caracteristic creatorului angajat, încrezător, din anii dintîi ai construirii societății noi.

A crezut, dintru-nceput că noutatea mesajului ideatic se articulează în noutatea limbajului, așezîndu-se într-o galerie de frunte a artei sovietice, alături de Maiakovski, Meyerhold, ori Kozințev și Trauberg. Dacă nu este depreciator să judecăm o operă sub aspectul utilității, atunci muzica lui Șostakovici este indispensabilă unei anumite etape în lărgirea orizontului de meloman către sonoritățile inedite. Cuceririle de limbaj sînt sprijinite pe un ilustrativism literar-cinematografic care le potențează acțiunea penetrantă, micșorează timpul de acomodare a urechii cu inovația. De aici și potrivirea, sprijinul reciproc dintre muzica sa și arta filmului. (Situație de care a profitat emisiunea cu pricina, căci multe din emoțiile abil suscitate spectatorului se sprijineau pe partitura filmică utilizată — „Hamlet" de exemplu — ceea ce era, de altfel, în specificul canalului de transmisie. Dar simbioza cea mai deplină a unei muzici programatice și a unui film literar am aflat-o în fragmentul dat din „Simfonia Leningradului", peliculă cu răsunet în epocă. Cu totul vibrant să vezi și să crezi că oamenii se mai puteau gîndi la muzică între două bombardamente, între două prînzuri sărite, între morți și dărîmături, puteau iubi și vedea în muzică tămăduirea, înfruntau gloanțele pentru a asculta vorbirea sunetelor și a-i recunoaște forța.)

A crezut apoi că noua concepție etico-filozofică se acordează limbajului bine întipărit în auzul oamenilor și a învățat afecțiunea pentru tradiție. S-a înscris ca urmarea cea mai logică în descendența școlii muzicale ruse din sec. XIX, iar salturile tinereții le-a numit, față de sine însuși și față de societate, teribilisme, simțindu-le limitate, în timp ce respirația sa cerea mult oxigen. Redescoperindu-le azi, în contextul muzicii universale interbelice, operele „Nasul" și „Katerina Izmailova" nu sînt reușite mai palide decît șlefuita, clasica Simfonie a V-a ce a însemnat primirea definitivă a lui Șostakovici printre gloriile culturii sovietice. Schimbarea de stil nu poate dăuna în sine, nici uneia din virtuțile unui compozitor de o neobișnuită capacitate de expresie. Și aici Șostakovici își găsește repede drumul. În limbaj domolit (intensitatea trăirii compensează informația) el poate drămui lungi construcții comentative, în spiritul unei admirabile credințe în forța denotativă a sunetului, în putința de a fi încărcat cu simțire, de a comunica stări regizate pe arcuri enorme. Muzica nu mai este literatură, ci însăși limba sa maternă pe care o folosește discursiv, silogistic.

Viața și opera muzicianului se compun după aceeași lege, de aceea capătă pînă la urmă același relief. Am revăzut deci, odată cu inspiratul nostru ghid, ce urmă a lăsat în cultura universală opera și ce învățătură emană viața unui compozitor eminent, trăind într-o epocă ce l-a ales ca reprezentant tipic, l-a făcut emblemă.

Costin Cazaban

fragmente critice

Ion Vinea (I)

De la Ion Vinea (1895—1964) ne-au rămas două romane **(Lunaticii, Venin de mai)** dintre care ultimul e cu siguranță început înainte de cel de-al doilea război mondial. Ceea ce surprinde la lectura lor este gustul lui Vinea pentru o formulă literară pe care în tinerețe o detesta în chipul cel mai hotărît. Poet în avangardă, el considera literatura „iremediabil antipatică" și arăta cea mai adîncă mefiență față de romanul realist. Manifestul din 1924 publicat în **Contimporanul** cerea moartea „romanului epopee și a romanului psihologic", scoaterea din literatură a anecdotei, dramei sentimentale, a exotismului și, în genere, a romanescului. În romanele scrise mai tîrziu tocmai gestul pentru epopee, anecdotă, intrigă sentimentală se observă deîndată ce îți arunci ochii pe aceste pagini scrise suspect de îngrijit (ne referim la **Lunaticii**), cu o preocupare specială pentru muzica și culoarea frazei, adică pentru literatură în sens tradițional. Evoluția nu este singulară. Reventrea spiritelor nihiliste la convențiile literaturii e un fenomen mai larg în veacul nostru. Mai curioasă este preferința lui Vinea pentru un tip de roman amplu în care realismul obiectiv se unește cu memorialistica și notația lirică. **Lunaticii** și **Venin de mai** (acesta neterminat) însumează aproape 1500 de pagini și pun în mișcare cîteva sute de personaje scoase din mediile cele mai variate și observate la virste diferite. Camil Petrescu, G. Călinescu și alți scriitori din generația lui Vinea arată spre sfîrșitul carierei lor același interes pentru construcțiile epice vaste, din dorința, poate, a unei generații (martora unei istorii agitate) de a spune cît mai mult în niște cărți fundamentale. Rezultatele nu sînt totdeauna pe măsura intențiilor, proiectele acestea grandioase eșuează uneori în reconstituiri istorice aride ori în compoziții baroce (barocul e un stil comun) numai parțial interesante estetic.

Vinea nu face excepție de la regulă. Ultimele sale cărți de proză nu au unitatea și concentrația literară pe care le așteptam de la un spirit exasperat de anomaliile vechii literaturi. **Lunaticii** și **Venin de mai** suferă de dilatație verbală, limbajul, deși ingenios metaforic, e vetust. Spiritul nostru le străbate cu sentimentul de a trece printr-o casă veche, nelocuită de mult, cu mobile și tapiserii de epocă. Substanța epică nu este, cu toate acestea, lipsită de originalitate. **Venin de mai** (apărut în 1971) pare a fi scris înaintea **Lunaticilor** (1965). Cei care au studiat cronologia operei semnalează un proiect, intitulat **Reportaj sentimental**, din 1927. Proiectul e reluat, sub titluri diferite, **(Escroc sentimental, Lunaticii)** și abandonat în cel din urmă pentru a face loc unui alt roman, **Lunaticii**, cu o problematică asemănătoare. Editorii au încercat să ordoneze fragmentele publicate în presă cu cele rămase în manuscris, și din această adițiune a ieșit o carte, evident neîncheiată, cu multe părți obscure, și din această pricină greu de citit. Cele mai bune pagini din proza lui Vinea le găsim, totuși, aici și nu în **Lunaticii**, narațiune prea monotonă, cu un stil lins ca pietrele de rîu de apa fanteziei.

Cartea reia teme tratate deja în **Descîntecul și flori de lampă** și **Paradisul suspinelor**, cum este aceea a ratării prin dragoste. Darie, Axel, Lia din **Paradisul suspiciunilor**, legate printr-un conflict tipic freudian (tatăl și fiul iubesc aceeași femeie, de unde sentimentul frustării, complexul părintelui **castrator**) prefigurează tipologia din ultimele romane. Ea ar putea fi definită printr-o atitudine mai generală de trîndavă detașare față de existență. Andrei Mile din **Venin de mai**, Lucu Silion din **Lunaticii**, Darie în **Paradisul suspinelor** sînt niște indivizi inteligenți, **jucați** de viață, incapabili să se desprindă de determinismele existenței. Prozatorul îi numește **lunatici** și face considerații despre psihologia lor, zicînd, în esență, că un lunatic este un individ superior dotat, în neputință de a întreprinde ceva pozitiv din cauza unei inerții structurale, victimă a concupiscenței femeilor. Categoria este nesigură, termenul de lunatic ne duce cu gîndul la tipologia romantică, definită prin conflictul dintre real și ideal. Personajele lui Vinea nu disprețuiesc însă bucuriile lumii comune, dimpotrivă, trăiesc numai printre ele și eșuează fără a avea conștiința tragicului. Emil Botta a mai încercat să surprindă la noi această psihologie a **trîntorului** modern în cadrul unei proze situate la frontiera fantasticului. Vinea nu părăsește teritoriul realismului, literatura lui unește analiza cu lirismul, folosind o tehnică epică combinată.

Venin de mai începe cu reproducerea unei scrisori (tehnica jurnalului) pentru a continua la persoana a treia pînă ce un nou rînd de documente (scrisorile Daliei Pabst) întrerupe șirul narațiunii obiective. Naratorul devine el însuși ca în **Crații de curtea veche** un personaj, din loc în loc drama lui (insuccesul erotic, nostalgia copilăriei pierdute etc) își face loc în text. Romanul debutează matein prin evocarea unei întîmplări „de demult", totuși I. Vinea nu se confundă, cu voluptăți de om sastist de istoria imediată, într-un timp îndepărtat. Reînvierea trecutului e făcută mai degrabă în sensul ideii proustiene. Rememorarea nu este o evaziune, ci o retrăire. Nu există decît un singur timp, prezentul etern. Pe marginea unei scrisori primite de la Andrei Mile, vechi coleg de școală, naratorul reînvie o adolescență contestatară și **amorală** ca aceea din romanele lui Gide și Mircea Eliade. Liceenii sînt organizați într-o societate („Generația care se ridică") în scopul de a-și impune idealurile care, evident, se izbesc de opacitatea părinților și a profesorilor. Programul este confuz, ce se reține este sugestia de criză morală a adolescenței, manifestată prin mici acte de inconformism. Un școlar fumează în fața unui profesor sbir, alții merg în cartierul deochiat al orașului și se fălesc, apoi, cu succesele lor erotice. Șeful grupului e Dinu Pleșa, zis Rascolnicof sau Rusco, după numele unei femei stricate, Roua, al cărui amant este. Rusco vrea să inițieze în tainele erosului pe Andrei Mile, îndrăgostit fără speranță de prințesa Nicolae din familia Mavrogheni. Intenția eșuează la început, apoi Andrei se impune și ia locul lui Rascolnicof devenind „noptașul" prostituatei Roua. Paginile ce urmează înfățișează cu lux de amănunte viața de bordel. Eroul se înfundă în camera Rouei, nu mai iese de acolo timp de mai multe zeci de pagini, după care trece într-o cameră de hotel, iar de aici într-o garsonieră din Cotroceni. Educația sexuală a tînărului se desăvîrșește în aceste dure condiții, cu urmarea că el își neglijează școala și se îmbolnăvește. Alți liceeni au de înfruntat și privațiuni de ordin material. Călin, poet baudelaireian, în curînd ofticos, mănîncă o dată la două zile din ceea ce îi dă ibovnica lui, Jeny, lucrătoare la fabrica de săpun. Jeny are și un alt amant, Mișu, mai bine situat și din ceea ce primește de la acesta împarte cu poetul famelic. Dialogul dintre Călin și Jeny e de un umor involuntar : „Spune-mi (.....) ai suit cu el pe culmile vieții, peste abisurile morții (...) ? Uiți și cu el de viață și de moarte cum uiți în brațele mele ?"

— „Hai noroc! îi ură Jeny".

Nu există o idee mai profundă care să unească aceste momente epice. Sugestia revoltei morale și a libertății simțurilor se pierde în mulțimea amănuntelor de viață, interesante, autentice altfel. Nouă poate fi considerată sugestia blazării estete, a moliciunii care cuprinde de timpuriu aceste spirite tineri. Ele nu cunosc, în fond, altfel de revoltă decît aceea prin sex. Revelația erosului pare a fi esențială pentru destinul lor. **Venin de mai** e un roman erotic de la un capăt la altul, toate dramele (și nu sînt puține) care se petrec aici sînt legate de sexualitate. Un critic psihanalitic ar putea descoperi ușor toate complexele puse în circulație de Freud și de elevii lui : complexul derivat din concurența erotică dintre tată și fiu, complexul mamei autoritare, mitul **caïnian** (Pierrot care se substituie fratelui său, Andrei) etc. Din aceste preocupări proza cîștigă o schiță de tipologie inedită într-o oarecare măsură, în literatura română. Roua, femeia decăzută, îndrăgostită de-a binelea de un tînăr de familie bună, în stare de mari umilințe pentru acesta, pare desprinsă din literatura lui Dostoievski. Tînărul cuprins de febră erotică încearcă să se elibereze de condiția penibilă de băiat de familie și trăiește în văzul lumii cu o prostituată. Tatăl, Pavel Mile, e plecat de acasă de mult timp, stă la Vadul Istrului, un loc îndepărtat în baltă, acolo unde ajung cei care au eșuat în viață. Pavel e îndrăgostit de Anca Ștefăniță, femeie fatală, păguboasă. De ea se îndrăgostește și Pierrot, al doilea fiu al lui Pavel, tînăr timid și amant disprețuit. Fiul moare (accident, sinucidere ?) și tatăl se închide în singurătatea casei pînă cînd Anca, piază rea, femeie-vampir, folosind practici magice, e pe punctul de a-l otrăvi. Aceasta este istoria complicată a familiei Mile, căci Ion Vinea, cîștigat de formula prozei estete, nu ignoră tehnica realistă. Casa Mile, casa familiei Pabst, casa, în fine, a lui Adam Gună, sînt descrise cu o meticulozitate de portărel, după care prozatorul trece la istoria proprietarilor, a musafirilor etc. Rezultă de aici un număr mare de istorii bizare și crude, în maniera lui Barbey D'Aurevilly din **Diaboliques**. Anca e o fată frumoasă, apariția ei în oraș provoacă o adevărată revoluție a moravurilor. Cu veniturii modeste, ea vrea să se căsătorească avantajos, respinge propunerile venite de la bărbați fără avere, ceea ce duce la adevărate drame. Un ofițer se sinucide, alții sînt pe cale de a-și părăsi familiile. În ascuns, ea cedează prințului Mavrogheni cu care are și un copil, născut mort. Mort sau omorît ? O servitoare are o criză de nebunie, vine în centrul orașului și mărturisește crima. Anca e închisă, reputația prințului e amenințată, dar intervine un medic tomnatic, Ștefăniță, care o scapă luînd-o de nevastă. La Vadul Istrului unde o duce, Anca se plictisește de moarte și, solidară cu destinul ei, aduce în continuare nenorociri : Pavel Mile își părăsește familia, Pierrot, fiul, moare în circumstanțe neclare, moare, în fine, și doctorul Ștefăniță...

Femeie tragică și diabolică fără voința ei, purtătoare de nefericiri, vine din proza așa zis **decadentă**, cultivată și la noi de simboliști. Numele unui personaj care revine în text e Dorian Graÿ. **Estetismul** ca atitudine de viață, e și idealul tinerilor cinici și blazați din cărțile lui Vinea.

Eugen Simion

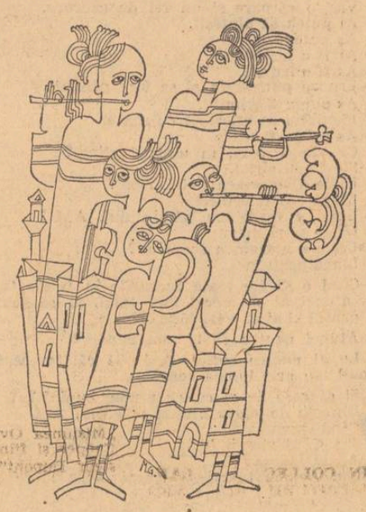

Desen de Mihai Gheorghe

Nichita Stănescu (V)

Și fiindcă a venit vorba de C. Nisipeanu suntem aproape nevoiți să constatăm că Nichita Stănescu a citit cu destulă atenție **„Femeia de aer"** și că lectura acestui volum l-a atras, ca și pe noi de altfel. Engrame se află în poezia **„Creierul scotea din el miini"** în care nisipeanizează evident : **„Creierul scotea din el miini / foarte multe miini, de toate mărimile / de toate virstele // astfel lovea cu pumnul, apuca / o găleată sau / lipea o palmă albastră de copil pe ziduri / ca să alunge duhurile rele // creier cu nenumărate miini / miini diverse cu mai multe / sau mai puține degete / după trebuință / deget inelar, deget pentru amprentă / deget unghie pînă la steaua galbenă Arcturus // Creierul putea să umble în miini / se putea agăța de ramurile / mai groase / putea asvîrli o piatră, mai multe pietre / sau foarte multe pietre deodată / creierul scotea din el miini / creier de om singur / creier de om înstrăinat"**. Observăm că aleatorismul discursului este numai aparent, autorul complăcîndu-se în a învălui sensul într-o gestică bufonă, paradoxală care ne amintește de celebra **„foaie verde de albastru"**, nici aceasta lipsită de o intenționalitate valabilă.

Dacă l-am uitat cumva pe Rilke, Nichita Stănescu își ia sarcina să ni-l amintească într-o, altminteri frumoasă, poezie, intitulată **„După luptă" : „îmi lăsam tîmpla pe-o frunză de nuc / aproape călătorind cu ea pe curenți / spre acea parte melancolică a zilei / cu steaguri înclinate, cu bărci scufundate / cu lacuri muribunde și reci , îmi apăsam gura pe-o scoarță amăruie / aproape căzînd prin rădăcini sub pămînt / ca un înotător cu repezi mișcări / printr-un fluviu de sevă înaintînd / împotriva unui dușman nevăzut îmi apăsam umărul de umbra jilavă / care încerca tot timpul să fugă / îndrăgostită de laba iepurilor după iepuri / departe de mine într-o cîmpie / plină cu luptători întinși pe spate"**. Poezia evocă și frumosul vers al lui Crama : **„soldat în iarbă adăstînd"...**

Ar fi fost cu totul nefiresc ca la risipa și generozitatea lui Nichita Stănescu, remarcabilul poet care este Adrian Păunescu să se arate indiferent. Îl întîlnim și pe el sugerat într-o poezie de proporții reduse (și nu numai în ea), intitulată **„Menhir" : „Poate să-mi afle chipul, coasta / cînd vrea, cine vrea / și calul și ciinele și nevasta / îngropați în preajma mea / și ploaia ce-o duc meteorii / spre cîmpul înverzit pîn' la os / sub botul de lup singuratic al orei / învățînd cum se moare frumos- / numai să aibe atîta sabie / și în dinte tremurătură de stea / și o cu totul altă corabie / dacă vrea, cine vrea..."** Parșivă poezie...

În **„Oul și sfera"**, Nichita Stănescu pare constant în eterna sa inconstanță. Piesele profunde, alternează cu produse calamburistice, bijuteriile cu produsul de serie, sugestii de bună calitate, cu ecouri din M. R. P. și Tudor George. Din **„Plonjeu"**, reținem pentru început un frumos catren de încheiere : **„o, totul se asvîrle spre Nord să facă loc / în jurul nostru, liber, sub sori iconoclaști / iar eu voi sta în mijloc / la plete dîndu-mi foc / să fie luminată casa în care ai să naști"**, o poezie cuminte, de factură clasică în care imaginea lui Hyperion ne amintește de dulcele stil al înaintașilor. O alta, **„Douăsprezece noaptea, cu dor"** poate cu puțin Arghezi în ea și cu puțin Esenin, onorabil asimilați, fără ca să altereze personalitatea proprie a poetului, ni se pare excelentă, drept care o prezentăm în întregime : **„Coridor de aer, timp pierdut / frunze sburătoare, țări de toamnă / străzile pe care am trecut / în gîtlejul amintirii se răstoarnă / trec secundele gravide ; nasc urlind / picături de ploaie repetate, vorbe ce s-au spus își caută guri / să se lase în pereții lor fixate / bate o oră sus, dar pînă ajunge / sunetul la creier, se-nserează / dorm pavilioanele urechii, fuge / pe timpane o stafie trează"**. Dar să-l vedem pe partea cealaltă : **„A mirosi o floare"** ne oferă niște mostre de mare neglijență, frizind dezagreabilul : **„a mirosi o floare este / un fapt de mare rușine / e ca și cum de propria ta mamă ți-ai apropia nările"** sau, puțintel mai departe, tot la modul oripilant : **„tată și fiu / se-nmulțesc prin miros / ei înșiși violează sacra / matrice a mirosurilor"**. Noi înțelegem că toată această experiență are loc în regnul vegetal, dar implicațiile umane sunt riscate. Iată și-o formulare, aproape ilariantă : **„a te afunda cu nările într-o floare e o / faptă / atît de demnă pentru trupul lor privat"**. Straniu pare cum astfel de „spectacole" care nu-l slujesc pe poet alternează cu tablouri ample, de o mare cadență lirică, cum este cea intitulată în mod fericit **„Ritual de iarnă" : „mereu cîte-o cupolă / alta, mereu / ridicînd ca de sfînt o aureolă / sau numai un curcubeu / trupul tău drept. Trupul meu drept / ca la o ceremonie de nuntă / un**

spirale

preot de aer, înțelept / cu două verighete de aer ne înfruntă / tu ridici mîna stîngă, eu brațul sting : / ne suridem unul altuia ca-n oglindă / prietenii tăi, prietenele mele plîng / cu lacrimi silabice, de colindă / ne sărutăm. Suntem fotografiați chiar atunci / Fulger. Beznă. Fulger Beznă / Mă las pe un genunchi, cad în brînci / te sărut melancolic pe gleznă / te iau de umăr, mă ieî de mijloc / și solemn intrăm în iarnă / prietenii tăi, prietenele mele ne fac loc / o tonă de zăpadă peste noi se răstoarnă / murim înghețați. Din nou numai pletele / în primăvară ne-mpodobesc scheletele". Aici se găsește adevăratul Nichita Stănescu, Nichita Stănescu pe care-l iubim și pe care-l preferăm fără să înghită flăcări în mijlocul unei arene de talaș.

După aceste superbe versuri, iată și reversul : **„Și-am zis verde de albastru / mă doare un cal măiastru / pe care mă țin călare / cu capul la cingătoare / cu călciiul la spinare / și cu ochiul în potcoave / și cu inima-n silabe"**. Să nu ni se spună că aici există o **Ars poetica** deghizată pentru că nu credem... În plus, ne împiedică cîteva versuri mai la vale de M.R.P. de care nu se simțea nevoie : **„mă doare un cal măiastru / potcovit pe lună plină / cu miros de la sulcină"**. Hai să ne mai disträm puțin : **„Și-am zis măr ca să zic simburi / și-am zis pom ca să zic scînduri / și-am zis Nord ca să zic Suduri"** (curat : **mort-surd** ca în Gellu Naum ?) Mai departe, tot în același diapazon : **„și-am zis inimă la piatră / și cîntec la tot ce latră / și potcoavă la octavă / și uscată la jilavă / tot le-am potrivit pe dos / pe un fluieraș de os / din osul de la picior / care-mi cîntă cu fior"**.

Cită diferență între această poezie cu care poetul a distrat onor publicul și o alta : **„Text pe o piatră"** în care găsim grandoare și profunzime : **„Vietate nedăruită, păstrată în sine / adunată în jurul centrului ei singuratic / lăsîndu-se acoperită de ierburi streine / plantate de crivățul atic // încerc să pătrund, să m-adaug, să fiu / eu, rănitul acela întins pe timpanul / secret arămiu / unde-și odihnește lunile anul // dar nu izbutesc să m-apropii, nu pot / sunt prea mult în afară / piatră cu dinți și cu bot / din care alte pietre mușcară"**.

Un adevărat manifest oniric — epurînd acest cuvînt de sensul său peiorativ pe care critica noastră i l-a conferit în ultimii ani și înțelegînd prin el numai lichidul amiotic, absolut necesar stării de poezie — îl aflăm în amplul poem intitulat **„Către Hypnos"**, poem care ne dovedește o dată mai mult că autorul este posesorul unei intuiții miraculoase, că evoluează pe tărîmul minunat al poeziei fără să șovăie, cu o siguranță care îi este naturală : **„Ei dormeau. Ei se nășteau dormind / Strigăt prin somn dădeau cuvintele / născîndu-i din ultima silabă / creșteau dormind, se-ndrăgosteau / dormind și nunta / și-o celebrau în somn // întemeiau așezări de cuvinte în somn / femeile lor nășteau în somn / iar ei cu toții îmbătrîneau / în somn / și mureau astfel // tineri dormind le luau locul / în vis / noi și sfîșietoare cuvinte adormite / înlocuiau / vechile profund adormitele / cuvinte // dar să se trezească / aceasta / nu o voia niciunul // ei trăiau în somn pentru că / numai în vis / trăiau cu tot trupul deodată // păsările lor zburau dormind / peștii lor înotau dormind / caii lor galopau în somn / și toamna / în vii se făceau struguri de vis // nimeni și / nici unul nu voia să se trezească / pentru că numai astfel / forma lor le aparținea / în întregime și toată / deodată // ei urau pe cei treji / spuneau că cei ce sunt treji / nu trăiesc în ei înșiși // spuneau că cei treji nu sunt altceva decît / privirea atunci cînd privesc / auz atunci cînd aud / durere atunci cînd se îndurerează // ei îi urau pe cei treji / spuneau că cei ce sunt treji / nu sunt în stare să-și locuiască / tot trupul deodată / ci / ca și cum ar fi goi / pe dinăuntru / ei, cei treji, aleargă tot timpul / în ei înșiși / fiind rînd pe rînd / numai o gleznă / sau / numai o tîmplă / sau / numai un braț- / restul trupului azvîrlindu-și-l / rînd pe rînd în tenebre // ei îi urau pe cei treji / numindu-i / cei fără de trup // dar ura lor / din cînd în cînd devenea colosală / pentru că, spuneau ei/ înșiși privirea se poate trezi / și-atunci în ea nu mai trăiesc / toate culorile deodată / însuși auzul se poate trezi / și-atunci în el / nu mai trăiesc / toate sunetele deodată // și însăși culoarea se poate trezi / și-atunci în ea / nu mai trăiesc / toate vibrațiile deodată // și însuși sunetul se poate trezi / și-atunci în el / nu mai trăiesc / toate amintirile deodată // și însăși durerea se poate trezi / și-atunci în ea / nu mai trăiesc / toate amintirile deodată // ei dormeau ; Ei se nășteau dormind / se înmulțeau dormind / mureau dormind / dar tot timpul erau identici , cu trupul lor / ei trăiau în vis / și chiar și arborii / ca să-i adumbrească trebuiau / mai întîi să adoarmă / putînd numai astfel să-și zvîrle / peste trupurile lor întregi / și umbra rădăcinilor lor"**.

Aici există o mare acuitate a senzațiilor deși poemul mi se pare stufos. Autorul, de fapt, ne propune o identificare a eului cu ființa. În metafore de o mare gracilitate se folosesc nuanțele cele mai pure deși, uneori cadențele sunt voit uscate. O vrajă secretă care se naște din repetițiile obsesive, incantatorii, rostite ca într-un descînt, de o mare valoare poetică ne cucerește chiar dacă pe alocuri avem impresia că se supralicitează.

Acest manifest oniric, cum l-am numit la început, nu este, cum ar crede un interpret dogmatic, o invitație la o fugă din real, ci mai curînd un îndemn la descifrarea propriilor esențe, la coborîrea în acea realitate care se află în interiorul nostru, o realitate fără de care umanismul nostru n-ar fi decît un gest exterior, matematic.

Eugen Barbu

profil

Florin Manolescu

Născut la 11 ianuarie 1943 în București. Absolvent al Facultății de limba și literatura română, Universitatea din București

Bibliografie : Poezia criticilor, *Editura Eminescu, București, 1971. Colaborări permanente la „România literară" (1969—1970) și la „Argeș" (1971—1972).*

Unul dintre cei mai înzestrați critici tineri, în publicistică prezent cu intermitențe în parte și datorită unui scrupul moral dus pînă la scepticism, evoluînd către o eseistică elegantă și precisă în care finețea disociativă și expresia de o grațioasă naturalețe feresc de ariditate și didacticism, Florin Manolescu a comentat cu pătrundere și franchețe în concentrate articole încă nestrînse într-un volum scrierile multor poeți contemporani, aducînd puncte de vedere noi în privința celor consacrați și delimitînd cu siguranță „înnoirea" poeziei de apariția unor poeți noi. Fără a impresiona prin cantitate și consecvență, ca și aceea a lui Mircea Martin și a Magdalenei Popescu, foiletonistica sa determină, prin seriozitatea aplicației și adîncimea observărilor mereu fixate pe un fond principial dar netrădînd concretul materiei analizate, o vie participare intelectuală dacă nu întotdeauna o adeziune integrală. Verva speculativă de bună calitate ascunde însă adesea o maliție fără obiect, expresie mai mult a detașării prin controlul inteligenței ; printr-o răsturnare paradoxală, criticul urmărește nu surparea judecăților definitive, a opiniilor fixate și a categoriilor stabile, ci restabilirea lor în defavoarea relativismului, a cochetăriilor gustului și a dorinței de inedit. Atitudinea lui Zarifopol, de a cărui eseistică se apropie critica lui Florin Manolescu prin aspectele imediate, este astfel inversată, termenii de raportare rămînînd aceiași. Predominanță a inteligenței asupra gustului, „dogmatism" sau exces de disciplină intelectuală ? Un răspuns categoric deocamdată nu se poate da, mai ales fiindcă Florin Manolescu își alege căi întotdeauna suprinzătoare prin inedit spre a demonstra trăinicia unui adevăr cunoscut. Eseul despre poezia criticilor este exemplar în acest sens : sub pretextul de a analiza producțiile poetice ale criticilor români începînd cu Radu Ionescu și pînă la contemporani, Florin Manolescu susține în realitate teza fidelității și a subordonării acțiunii critice față de textul literar, în plan secund făcîndu-se și o succintă „istorie" a poeziei autohtone. Originalitatea punerii problemei se găsește astfel într-un contrast de efect cu sentențiozitatea de fond („spre deosebire de scriitor, un critic trăiește întotdeauna în trecut și... această continuă subordonare, această veșnică substituire de identități face ca, în «creație», lipsa de noutate a criticilor să fie izbitoare" ; „în timp ce calitatea superioară a poetului — sau a prozatorului — este aceea de a putea crea, calitatea criticului este aceea de a fi inteligent. Poetul inventează (creează), criticul descoperă" ; „indiferent de iluziile noastre, în critică totul depinde de fidelitatea față de obiect" ; criticul înțelege astăzi că în critică el nu se poate exprima pe sine. Dar aceasta este condiția de existență a criticii literare..." etc.), ilustrîndu-se de altfel unul dintre principiile descoperite — **„Drumul** spre judecata de valoare s-a transformat într-un spectacol pur, pentru că, dacă nu putem schimba mărimea unei valori, putem modifica în schimb, calea de acces spre această valoare"

Mircea Iorgulescu

ferestre

Nordul, pe scurt

Digul și spaima de furtună. Spaima **subnivelului.** Olandezii înaintează în mare în șir indian. Recuperează nisip, gunoaie. Nisipofagi. Talazofobia lor.

Amsterdamul. Fosta primărie, acum palat regal, în care nu locuiește nimeni. Pescărușii vin și cer pîine. Vezi iarbă verde iarna. Casele în alb și negru. Austeritate. Amsterdamul — o Veneție săracă, fără palate. Poduri modeste de lemn, peste canale. Înțelegi obsesia podurilor la Van Gogh.

Poetul Lambert, mare amator de artă, mă cară prin cîteva galerii. Reținînd o expoziție, foarte viguroasă, pe bază de șoareci. Naștere cosmică — un șobolan. Șobolani spintecați, răstigniți. Pictorul trece, evident, printr-o criză de deratizare. Mai figurează în expoziție o femeie cu trei capete și alte tablouri, unde domină monstruosul. Cîli, peri, șoareci ieșind din găuri. Galerista ne servește c-o țuică tare, de porumb, care face foame și dracul nu e chiar așa de negru. „Dacă ne mai dă una, o să mîncăm un șoricel", îi spun doamnei Lambert.

În cartierul deochiat nu strică să-ți arunci un ochi, pentru cultură generală. Altfel, destul de curat, nici n-ai crede. Nici nu se compară cu Rue Pigalle. Femei în vitrine. Una, trecută demult de o anumită virstă. Oraș liniștit. Fără criminali. Se fură pașnic. Băncile care distrug vechiul oraș. În timpul războiului evreii au fost evacuați, apoi s-au instalat nemții care au rezistat în Harlem și, cum iarna era geroasă, au pus pe foc case întregi din birne. Impresia de austeritate (am mai spus). Majoritatea caselor sînt construite după 1600. Pe la 1650 în Amsterdam se lucra de zor. Anul îl vezi scris sus, pe fronton, alături de emblemă. Pe una zăresc o pălărie, emblema breslei. Olandezii au construit o bună parte din Stockholm și Copenhaga.

Probleme cu vărsarea Rinului, pe care, (după ce trece prin trei țări, face pe grozavul cu Loreley, mă rog) cînd intră în Olanda îl apucă un somn ! Se lățește, se lățește și nu vrea să se verse. Trebuie împins în marea nordului. Fumul Rotterdamului poluează Suedia, cu scrisul său negru pe alb. Suedia protestează. Nemții mi se pare că au construit un lasser detector de guri de poluare.

La Amsterdam casele sînt foarte siluetice. Au două ferestre înguste. În ele nu poți să naști decît prin cezariană (bazinul strimt). În vîrf au un cîrlig, pentru urcat mobila, cu scripetul. Orice casă are o oglindă-spion, ca să vadă ce e pe stradă. Nu poți înțelege orașul, dacă nu știi că e pe nisip. Mai mult în apă, pe birne care trebuie cufundate total în lichid, ca să nu putrezească. Clădirile nu trebuie să depășească o anumită greutate, anunțată și știută de constructori. Deci spaima caselor, să nu ia în greutate, ca femeile care dorm lîngă cîntar și nu mănîncă pîine, se mai abțin. Canalele amenințate cu astuparea cu nisip, adăpostesc vechi ambarcațiuni. Unele sînt transformate în locuințe pe apă, cu mușcate la fereastră și cu fotolii pe punte. Muzeul lui Rembrandt, adăpostit în propria-i casă. Viața lui — ce dramă ! Era un om viguros. S-a căsătorit c-o femeie bogată, dar ofticoasă. Trei copii i-au murit mici, apoi decedează Saskia, apoi ultimul copil. Casa e a unui bogătaș. Rembrandt făcea comerț cu tablouri și gravuri — unele din colecția sa le mai poți vedea aici. Pictorul decade după moartea Saskiei, trăiește cu servanta, nu se putea recăsători, ca să nu piardă averea fostei soții. Se ruinează încet, cum se scufundă un bac în nisip. Rubens, Picasso-ul vremii. Cum se explică atmosfera biblică din tablourile lui ? Evreii expulzați din Spania și Portugalia vin aici unde doresc să constituie un nou Ierusalism. Casa lui Rembrandt era aproape de centrul lor, trăia în plină atmosferă biblică. Cum acestora religia le interzicea să picteze, el le-a creat tablourile. Rembrandt cel impregnat de vechiul testament ! Atmosferă din cîteva linii, în desenele sale. Ieși din casa cu etaj a meșterului și iar te rătăcești pe străzi înguste ale vechiului oraș, cu case la fel, ca tăbliile unui pat. Constructorii au folosit mult cărămidă, nu piatra. Lemnul vopsit în alb și negru ți-a sugerat poate ideea cu tăblia patului.

★

Într-un desen al lui Rembrandt, Amsterdamul îți apare ca un loc jos, aproape mlăștinos, cu o samă de mori de vînt pierzîndu-se în zare după legile perspectivei. În prim plan o clădire masivă, două săgeți de catedrală și, evident, canalul străbătut de vase.

Un alt desen se intitulează „Sinagoga", cu bătrîni în halate largi, bărboși, cu capetele înfundate în adevărate acoperișuri, cum desenează copii acoperișurile de case, călduroase — totul îți dă senzația de zgribuleală, ca și cînd ar fi frig, de data asta, în casa lui Dumnezeu. Reținem din cele două desene : că era vînt, curent al naibii în Olanda, de unde mori, și oameni zgribuliți.

★

O acuarelă a lui Cornelis Springer din 1852, ne înfățișează casa în care a locuit Rembrandt între 1639—1658, cu silueta înaltă, scară înaltă, ogive, în culori vărgate : roșcat cu alb. Prin apropiere o catedrală și lume în față, amestecată, în costume care nu s-au îndepărtat prea mult de pictura de epocă (flamandă). Acum peisajul e oarecum schimbat.

★

Madame Taussend în Amsterdam. E muzeul figurilor de ceară, unde m-am plimbat cîteva ore printre somități : Henric al VIII-lea, Winston Churchill, John F. Kennedy, Rembrandt, Van Gogh, Mahatma Gandhi, întîrziind mai mult în fața misterioasei Mata Hari, care m-a primit goală pînă la briu, doar cu un sutien de perle, sălbă grea, cercei imenși, un fel de diademă pe cap și cu zîmbetul acela complice pe care l-a avut toată colecția de femei celebre, frunzărită de mine febril în liceu. Mă așteptam, e drept, la mai mult. Nu era înaltă Mata Hari. La despărțire i-am spus pe moldovenește: șezi mata acolo că eu mă duc direct la Napoleon. Dar unde e Napoleon ? Nu e Napoleon. Iată un muzeu al figurilor de ceară care a sărit peste eroul de la Waterloo. În schimb ni-l arată, tot în mărime naturală, pe Henric al VIII-lea. Dar n-am fost niciodată tare în Henrici, îi încurc pe rupte.

Văzuți de aproape, toți oamenii mari te dezamăgesc. Van Gogh, e de-a dreptul urît, prea roșcat și tare ponosit, în ciuda geniului, prea pătat de culori pe veșminte. Părul e o vilvătaie, n-are pielea fină — ai zice e o paletă de culori pe care s-a pregătit un roșu. Culorile ies din el. E un mediu al culorilor etc. Mi-au mai venit și alte gînduri, dar deodată m-a apucat frica, eram singurul în carne și oase la Madame Taussend și-am părăsit imediat muzeul.

Expresia românească : a avea nasul de ceară. Un început de muzeu în aceste vorbe. Mă pipăi. Fug. Sînt viu.

Marin Sorescu

Umanitatea personajului

Nu sînt un reprezentant tipic al lumii care se lasă cucerită de puterea imaginii. Cititor uneori adînc, mi-e greu să mă consider altceva.

Din această perspectivă, doresc să formulez unele opinii în problema mimetismului și originalității, problemă, mai presus de orice, vitală pentru o literatură. Pînă la un punct, desigur, pentru că, aceste două stări de fapt, fiind incompatibile, ele pot continua spre singurul drum care există, acela al valorii autentice. La urma urmei orice discuție pusă de către literați, scriitori, cititori etc., trebuie să vizeze și singura problemă limpede și de neevitat, aceea a valorii artistice. Este o chestiune de nuanță, ca, în virtutea acestei idei să comentezi ca fiind două lucruri diferite, aceea a originalității și a valorii autentice sau a mimetismului și a nonvalorii.

Oricum, o puternică originalitate este mai viabilă pe plan social, decît artistic. Nu înseamnă că un mimetism abundent există cu mai multe șanse de supraviețuire în artă decît în societate. Dimpotrivă. Dar valoarea artistică nu presupune atît de mult originalitate, cît forță spirituală, putere de a tinde spre idealitate, spre un spațiu ideal unde lucrurile se petrec după niște legi mai aspre și mai adînci, mai simple și mai aproape de adevăr.

Și dacă ceva se pretează la o apropiere de spațiul ideal despre care vorbeam, atunci acela este **personajul.** Cînd cîntăresc valoarea unei cărți, numai personajul poate fi acela care mă incită. Abundența de fapte, de gînduri, de gesturi, înfrageșturi etc., nu fac decît să ne releve, să ne pună în lumină personajul, singurul vinovat de existența cărții respective. Și, iată, că punctul nevralgic, și toate punctele nevralgice îmi par a fi unul singur, este acela că multe personaje din cărțile noastre suferă de o lipsă de vigoare spirituală, de o forță care să le facă viabile într-o literatură ce se vrea europeană, sau universală, ca valoare.

Să mă explic. Nu există nici o echivalență între explozia de vitalitate (care la noi, nu știu de ce înseamnă cînd vizionarism, cînd originalitate, cînd forță poetică) și puterea spirituală. Un personaj cu un spirit viu este în primul rînd în stare de **sacrificiu,** el este în stare să se piardă în anonimat, fără ca drama lui să fie mai puțin intensă și autentică. De cele mai multe ori, el este **tragic,** tocmai din cauza trăsăturilor pe care le-am amintit. Liviu Rebreanu nu este mare, dacă îmi este permis să judec, numai prin masivitatea și temeinicia construcțiilor sale impecabile, cît și prin modernul, tragicul și anonimul Apostol Bologa. Dar cîte personaje atît de vii rămase în conștiința noastră, ca și Apostol Bologa avem în literatură: aș aminti doar pe Călin Surupăceanu.

Iată-l pe Ulysse cutreierînd lumea pentru a o regăsi pe Penelopa, pe Don Quijote tronînd peste secole, pe călușul său, colcăind însă de spirit și de umanitate, pe Dante ridicîndu-se mereu către o Beatrice ideală, pe regele Lear înebunit de suferință, pe prințul Bolkonski renunțînd la Natașa, la prima ei cochetărie de fetiță, pe Swan rătăcind însingurat printre amintiri, pe Hans Castorp murind în război, nu pentru că, așa cum am citit undeva, aceasta insemna, simbolic, ratarea și moartea unei burghezii, mici și obosite, ci pentru că personajul acesta a întruchipat modestia și cinstea și onestitatea intelectuală a omului și abia prin moartea lui banală și adîncă ele au primit contur și semnificație.

Am adus, aici, în discuție, niște personaje care au rămas și au justificat o literatură sau alta, nu pentru a epata și nici pentru alte motive asemănătoare. Toate aceste personaje m-au făcut să mă gîndesc la forța lor spirituală, la frumusețea lor deplină, la umanitatea lor înaltă, la setea lor de adevăr și de bine.

Cînd noi ne mîndrim cu o capodoperă ca „Moriță", cu un poet ca Eminescu, cu un om ca Avram Iancu, atunci avem dreptul să așteptăm un personaj pe măsura valorii lor.

Angela Marinescu

atelier literar
poșta redacției

AUREL DUMITRAȘCU : Ambiția dv. e un lucru bun, numai că nu e aplicată în sensul just, creator. Cum am putea vorbi despre progrese, cînd în paginile dv. găsim asemenea delirante șuvoaie de vorbe și imagini, certate nu numai cu poezia, dar și cu bunul gust elementar ? : **„La masa pămîntie, cu grandoare / mîncam fi-catul plopului căzut (?!) / mîncam și ochii unui orb bătut (?!) / și delicioasa ciorbă dulce / de lipitori crescute-n singe, / mîncam. Mîncam și coji de creier / în spasmul nebuniei, / mîncam în culmea agoniei / și beam doar singe, / singe de viață de boem"** (?!)... etc. În alt text, **„broaștele senile mîncau ciumă"**, iar dv. personal scoteați **„inima fragedă și o mîncam la prînz"**, sperînd, în final, **„să-mi mai mănînc o dată inima decapitată"** (?!)... etc., etc. Ce se mai poate adăuga acestor citate de spaimă, care vorbesc de la sine ? O singură recomandare : exercitați-vă ambiția, în primul rînd, în confruntarea, atentă și serioasă, cu poezia bună, mai veche și mai nouă, de-aici și din larga lume.

M. TUTILĂ : „Muncă" și „Mișcarea vieții", încă prea aproape de simplism și banalitate, reprezintă, totuși, de data asta, o bună alegere a drumului. Să vedem ce mai urmează.

M. BEICU : Scrisoarea dv., deși plină de „taine", fie chiar provizorii, („nu vă spun acum", etc.) e frumoasă, plină de sensibilitate și culoare. Din nefericire, versurile nu sînt tot atît de interesante și reușite. Totuși sînt, printre ele, și unele (mai ales „Recunoștințe", „Neconcordanțe"), în care parcă se simte un început de vibrație și de făgăduială. Fireste, vom primi și în viitor cu plăcere și interes veștile și manuscrisele dv. Dar, spre regretul nostru, din lipsă de timp (și spre a nu face nici o excepție de la o regulă pe care am enunțat-o adesea) nu vă vom putea răspunde acasă, ci tot în această rubrică (pentru care, de altfel, vă puteți alege un pseudonim „de lucru", ca atîția alți corespondenți).

M. LUNGU : Ceva mai bine, în „Jocul", „Icoane", „Pod peste gînduri" (aceasta din urmă, prea discursivă, lungită prea mult). Dar, pînă la „lumina tiparului", mai e ceva cale de mers...

V. HUCIU : Se confirmă unele înclinații, dar jocul vorbelor (cam puține la număr !) e încă mai mult la suprafață, mimetic, monoton, fără suport, un fel de „clăbuc" de cuvinte... Într-adevăr, cum atît de oribil vă exprimați, „semințele cuvintelor cer să fie prăjite mai bine".

P. DELUN : Aceleași caligrafii prețioase, livrești, printre care, cu un mic plus de spontaneitate și vibrație, „Movies", „Oră", „Poezie" (încă dominate de ambiții prozodice, de virtuozități exterioare). Se poate bănui, însă, că aveți mai mult de spus și mai altfel (adică mai firesc, mai simplu, mai liric).

P. CERNAT : Ceva nou, într-adevăr, în „Avioane", „La cumpănă-calul", „Hoinar", care par să încerce, în mod real, o comunicare, deși uneori alunecă în simplism și uscăciune (mai ales ultima citată). Cînd vorbiți de spiritul epocii și de cerințele actuale, aveți în vedere, desigur, un sens mai larg, și nu manifestările înguste și dogmatice. Tocmai în raport cu un asemenea mod de a privi lucrurile (și nu altfel), poezia dv. de pînă acum (și cîteva din paginile de azi) ni s-a părut veche, anacronică și într-adevăr, cum ziceți, obosită. Avem în față acum tentativa unei experiențe noi ; sperăm să fie consecventă și fructuoasă.

ADINA A. : „În ce constă de fapt talentul unui poet, ce înseamnă să aibă un poet talent" ? — iată întrebarea pe care ne-o adresați. Întrebare veche, obsedantă, care străbate întreaga istorie a poeziei, a esteticii, a culturii, și la care s-au dat nenumărate încercări de răspuns (firește, nu la modul „dosar de cadre", cum vă așteptați dv. să vă răspundem aici). De fapt, răspunsul vi-l puteți da singură, printr-un „test" simplu : luați o poezie bună (acreditată ca atare în mod competent) și una proastă, citiți-le, comparați-le și trageți concluziile (pentru o edificare mai profundă, mai complexă și mai... teoretică, e necesar, însă, să zăboviți ceva mai mult prin biblioteci !). În ce privește textele dv., comparate cu niște poezii adevărate, ar obține o cotă destul de slabă. Dar nu vom trage încă toate concluziile. Să vedem ce mai urmează.

Ion Petre Neaga, Silviu Justinian, Amantibus fidem, Titi Șerban, Pârvan Teodor, Anghel M. Florea, G. F. Papp, D. D. Sandu, Adrian Alui Gheorghe, Dom Bade, Raia Lev Pamna, D. I. Dumitru, Negrea A., Ionescu Luy Darien, George Berdan, Ema Hainal, Mihai Borșoș, Marian Vitiuc, F. Piperea (ceva mai bine, în „Neîndurător") : Nimic nou !

Interim

Coșmar

Am avut un coșmar, se făcea
că o ființă slabă,
provenită din lagăr,
o ființă cu oase gelatinoase,
și transparente
se zbătea în convulsii, gemea
și n-o puteam ajuta.
M-am trezit, deasupra patului
luna palidă și holbată
îmi cerea ajutor.
În casă dormeau ai mei fără griji,
m-am întors la ființa străvezie din vis
și ceva din dragostea pentru ai mei
se revărsa și asupra ei.
La temelia unor case
se zbate un spectru fără oase.

BORIS MARIAN

Viituri

Catarguri frînte,
bărbații cu bărbile în piept,
cu privirile deșarte peste apele galbene
strivesc în scrîșnet de măsele zeii,
semințe de floarea soarelui,
floarea soarelui care-și rotea discul
ca un reflector pînă în amurg,
cînd adormea lebăda cu capul sub aripă,
semințe seci, semințe amare.
Ciinii, uriașe momeli pentru duhul apelor,
plutesc înecați și opriți în lanțuri.
Respirațiile noastre au iz de nămol
și nimeni nu îndrăznește
să elibereze ciinii înecați.
Îi priveam ca pe un semn al statorniciei
ca și păsările care zburau sus de tot
în cerul greu și cenușiu
în semn de curaj.

PETRU APETREI

E noapte de vise

E noapte, o noapte rece, cînd amintirile
nu mai vin și nimeni nu-mi rănește sufletul
e noapte de august, o noapte a împăcărilor
cuvinte în alcooluri profetice se năruiesc
în camera întunericelor
e noapte de vise de planuri rămase
în stare de vis.
Femeile mai dorm în cîte-o coastă de bărbat
e noapte de dragoste
se aud bufnițele trebăluind în cutia cu amintiri.

VIOREL VLADIMIRESCU

Avioane

Mă culcam
într-un pat moale și cu perne mari
și tataia începea să-mi spună povești
ca să adorm. Dar nu povești cu Feți-Frumoși.
Îmi spunea tataia povești cu avioane, bombe, morți
și la cinci ani știam istoria războiului mondial.

Nu apucam să adorm și deasupra orașului
se auzea cîte un avion.
Tataia îmi spunea : Asta-i cursa de Frankfurt,
asta de New-York.
Abia trecusem de copilărie
și voiam să ajung la New-York, Paris
să-mi înec privirea în „zgîrie-nori", în Sena.
Mă uitam la ceas și spuneam :
Asta — la Londra, asta — la Moscova. Și visam.

Tataia a murit de mult
și vreau să scriu o poveste
nepoților acelora care au inventat o poveste
cu avioane, bombe, morți.

PETRICĂ CERNAT

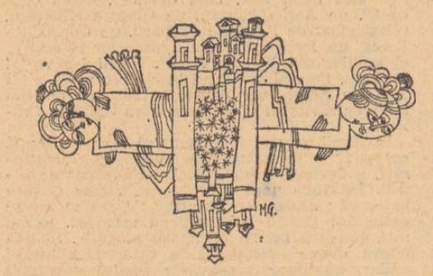

În zbor...

Înaintea fringerii-n litere,
albul acestei pagini
mă oglindea
cum oglinzile apelor, cerul, fără imagini,
răsfrîngînd adîncul, fără adînc, orizontul
și nesfîrșitul,
în sfîrșitul și începutul de mal.

Desprinzînd din tăcere cuvintele,
cînd am vrut să le scriu,
începură să cadă ca ultimele frunze,
din ramuri, tîrziu, pe zăpadă,
în zbor fără zbor, tremurat
și pe albul hîrtiei
parcă sînt cicatricele cerului
învins de pămînt și păcat.

D. V. LUCA

Casa fulgerului

Un lucru necunoscut, un lucru familiar
și nestăpînit
se balansează în sufletul meu :
un plop preatînăr, flexibil
dau o rază sau poate un bici,
un lucru arzător, dureros,
în mișcare perpetuă
imprevizibil ca fulgerul.
Din cînd în cînd, o rană se adîncește ca un lac.

Pune-mi mîna pe frunte. Acum e bine
și nu-mi mai pun întrebarea
dacă trebuie să mă tem
sau trebuie să mă bucur.
Pune-mi mîna pe frune, pune-mi pacea

ca o cunună de lotus în părul meu răzvrătit
fără să știi ce adăpostesc
o casă a fulgerului, un templu fragil.

CĂTĂLINA ROMAN

Vers de toamnă

Culoarea liniștii din frunze, se înnobilează
toamna, arzînd sub brume cu tărie de rachiuri,
omizile lehuze trec în scoarța arborilor, mistuindu-se,
doar lucrurile care trăiesc se pot bucura de moarte
e de ajuns un gest și țărîna, spaima cea mai sublimă
va trece peste urma ta.
Sloboadă-se din struguri lumina, în căzi
se distilă licori pentru gustul iernilor viitoare
păsările își găsesc nestatornicia spre marile delte,
înspre zăpadă se mută insomnia ierbii
așteptînd trecerea Lunii, a Soarelui, mutarea
astrelor pe boltă pînă a căpăta demnitatea minerală.
Păianjeni lăptoși și-au deșirat arămături în colțuri
de poduri, dinspre întinderi năbădăioase turme
de vînturi se războiesc, dar noaptea
fetișurile iernii stăpînesc străzile orașului,
dimineața găsim trupurile florilor cu gîtul retezat
ca într-un însemn apocaliptic.
Potrivim ziua și noaptea după un ceas de vrere
singurătatea, catenă către un alt tărîm.

VICTOR CROITORU

cartea de debut

Gabriela Adameșteanu: „Drumul egal al fiecărei zile"

La prima vedere avem de-a face în „Drumul egal al fiecărei zile" cu romanul unei mari aspirații căreia provincia nu-i oferă șanse de realizare. Aspirația eroinei, destul de neprecizată, acea dorință de a ieși din „drumul egal al fiecărei zile", este amplificată de cazul unchiului său : un om superior, înzestrat cu calități reale dar care, totuși, nu ajunge la succesul meritat. Încît, mai mult chiar decît ceea ce s-ar putea numi aspirație, ceea ce mină ambiția tenace a eroinei este spaima de a nu repeta o asemenea tristă experiență. Este în ea o violentă dorință de emancipare de sub tutela unor persoane și medii care nu-i spun nimic, sau care-i spun ceea ce ea vrea să evite. „Mediatorul" dorinței este desigur acest unchi a cărui experiență „negativă" precipită energia nepoatei sale care întrevede chiar în manuscrisele rămase nepublicate un prim mijloc de a se emancipa și de a se impune într-o altă lume. Deși nu are chiar un mandat de executor testamentar, eroina va proceda ca și cînd respectivele manuscrise ar face posibilă o reabilitare sau o glorie postumă. În realitate, însă, este vorba de un mijloc și nu despre un scop : mijlocul de a intra, forțînd cu timiditate reală dar și precauție calculată, în lumea refuzată unchiului. Dacă dăm la o parte pinza subțire și înșelătoare de generozitate ne vom afla în fața unei acțiuni lipsite de prea multe scrupule. Eroina știe bine ce vrea și în ciuda feminității delicate își trădează o conformație ce o apropie de rasa „cuceritorilor" inteligenți, a parvenitilor superiori, capabili să desfășoare pentru a-și atinge ținta un program complicat. În panoplia armelor destinate pătrunderii în lumea și cadrul năzuite, un mare rol revine manevrării orgoliului, științei de a cuceri prin umilință și supunere. Căci noutatea acestui interesant roman „construit" pe o situație cu adevărat banală constă în strecurarea într-un subiect la îndemîna oricui a unui program subtil de amortizare a sensibilității. Dorința de emancipare este reală însă, ce curios, ea se produce nu prin nonconformism dar prin conformarea la norme ; aspirația nu este propriu-zis de a ieși dintr-un cadru rigid, normat, constrîngător în care ea de fapt trăiește, ci de a intra, prin cucerire sau efracție, într-unul unde norma, stilul prescris al comportamentului și relației posedă autoritatea investiturii sociale. Abia o asemenea „cucerire" a dreptului de supunere la alte norme poate face probabilă emanciparea, „liniștea" libertății interioare. Un drum lung și complicat, un adevărat război în care nu se știe cu adevărat cît se cîștigă și cît se pierde și dacă nu cumva prețul victoriei reprezintă, pe alt plan, un veritabil eșec. Fiindcă, într-adevăr, spre finalul romanului eroina pare să-și fi atins țința, cîștigă iubirea celui în stare să-i asigure accesul în lumea rîvnită și aparent sustrasă fatalității moștenirii, lumea manuscriselor publicate, de astădată, ale nefericitului său unchi. Însă e îndoielnic dacă mijloacele puse în joc pentru o asemenea dificilă victorie i-au lăsat intacte resursele puterii de a trăi cu adevărat liber și nestînjenit. Experiența la care s-a supus, a constrîngerii și umilinței voluntare, s-ar prea putea să-i fi lăsat urme mai adînci decît ar fi dispusă a recunoaște. Destinderea în urma luptei de atingere a țelului cu asemenea, dar singurele mijloace este mai mult o nouă dorință decît o realitate. Paralizia resurselor reprimate, stînjenitoare în executarea programului de ascensiune, poate constitui abia de aici încolo o nouă dramă a personajului, în virtutea adevărului banal că

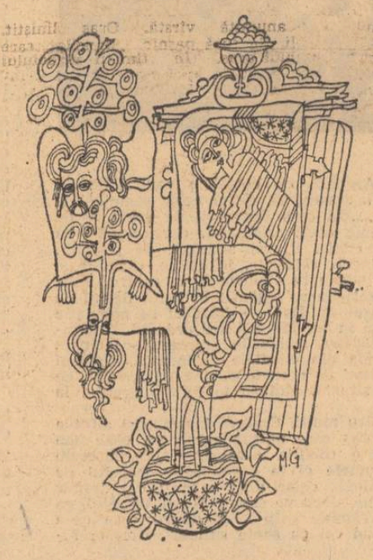

„obișnuința devine o a doua natură". Oricum, dacă inteligența este „supunere la obiect", eroina a procedat prin singura formă de inteligență permisă de condițiile moștenite, reale ori simbolice. Ce rezultă de aici va fi fiind poate un „caz" de studiat în alt roman.

Spre sfîrșit ea doar își imaginează că „prin fereastra deschisă spre întunericul brăzdat de lumini, am să recunosc brusc, cu uimire, vuietul nesfîrșit, vuietul de mare al orașului. Dincolo de ziduri, dincolo de ochii mei închiși am s-aud pentru prima oară, uluită, respirația lentă a apelor, a străzilor forfotind de noapte". La fel, își imaginează că-și va aminti afecțiunea „pe care pînă acum i-am smuls-o lui Petru" printr-o luptă „cu golul rotitor al speranței ce-mi va șopti că încet, încet am să-i intru, milimetric și neobservat în viață". Romanul acestei amintiri imaginate ar fi interesant. A cîștigat exclusiv prin „prudență și calcul", dînd iubirii și persoanelor o destinație precisă : un eficace mijloc de parvenire în cursul căreia, firește, mobilul se poate înpăca și cu modul de a-l atinge. În orice caz emanciparea de care am amintit își creează din iubire un instrument, iar procedeul — ne amintește metoda „clasică" a personajului stendhalian.

Forța de acaparare a timidei eroine nu este deloc expresia unei naturi menite să impresioneze fulgerător ci efectul unei acțiuni bine calculate asupra singurului punct vulnerabil al partenerului, tratat, în fond, ca un adversar. La prima vedere inaccesibil, închis, conformat rigid unei reguli sociale, care-i asigură succesul, personajul de care ar depinde „soarta" manuscriselor acelui unchi fără succes, aduse spre reabilitare de tînăra provincială, oferă o fisură prin care poate fi făcut vulnerabil. Vulnerabilitatea „adversarului" asigură posibilitatea utilizării lui. Lupta se dă pentru dezarmarea acestui important personaj prin trădarea (divulgarea) chipului său „uitat" însă părăsit în vederea unei ascensiuni încununate, ce-i drept, de succes.

Oamenii de acest fel țin prea mult la succesul la care au ajuns spre a putea fi cu ușurință dezarmați neacceptînd să li se arate chipul vulnerabil dar mai omenesc prin slăbiciune decît masca tăriei și îndatoririlor inevitabile. Tocmai această direcție de atac a ales eroina și strategia ei este o combinație de pîndă, răbdare și agresiune mascată în umilință. Învinge cu infinită răbdare neatenția agasată a lui Petru, se face că nu vede ironia colegelor de cameră față de îndrăzneala propriei ei aspirații, într-un cuvînt, își reprimă cu luciditate orice urmă de orgoliu. Împrumutînd termenii lecturii propuse de René Gerard (în „Minciună romantică și adevăr romanesc"), am spune că „mediatorul", cel care trezește și stimulează dorința de a imita, este el însuși „exploatat", utilizat nu doar ca model ci în același timp și ca instrument în asediul întreprins asupra obiectului dorinței. Mai mult, încă, iubirea ce pare că se confundă cu obiectul aspirației este și ea aliniată simplelor (!) mijloace de obținere a „emancipării". De fapt, este vorba de un întreg maraton al parvenirii în care fiecare nouă apariție este convertită în instrument sau relegată într-un univers ignorat, neinteresant sub aspect practic. Citit în acest sens, romanul este pe cît de obișnuit, în linia lui generală, pe atît de insolit prin ceea ce am putea socoti drept subtextul său. Este desigur o situație ce pretinde și sporește un anume fond subteran de îndirjire a sensibilității amuțite în urma unui program constrîngător. Reprimată, ea va trebui să țîșnească pe alte căi și în alte forme. Romanul însuși nu cultivă revărsările lirice, elanurile necenzurate. Epicul este monoton, o anumită tendință de sufocare a stilului chiar, par să corespundă situației. „Exploziile" sînt interzise și se poate vorbi de o valorificare lucidă a unei sentimentalități reprimate în cursul „experienței" pe care o conține și o ilustrează romanul. Această proză nu ne șochează, stilistic vorbind, cu agresivitatea pe care de fapt o conține. Mi se pare că autoarea a reflectat asupra oportunității patetismului literar și a ajuns, probabil, la concluzia că epurarea stilului, a modului comunicării de reflexe întîrziate ale conținutului sufletesc „patetic" se impun. În orice caz „experiențe de viață" asemănătoare, ca să nu spun chiar tema emancipării în genere, au produs lucrări de o „sinceritate" indiscutabilă dar lipsite de gîndire originală și de premeditare. De aici „proza feminină". Nu este cazul cu romanul de față unde impresia elaborării atente predomină, efectele sînt calculate dar fără a ne da sentimentul unui preparat artificial. Naturalețea este efectul inteligenței artistice și nu al așa-numitei sincerități. Autoarei i se poate reproșa excesul de „documentare" descriptivă asupra unor medii și în primul rînd lipsa de semnificație a paginilor dedicate „romanului" căminului studențesc, caracterul anodin al relatării unor întîmplări. Această parte, destul de lungă, este slabă ca un reportaj insistent dar banal.

„Drumul egal al fiecărei zile" ne relevă un nou prozator, înzestrat, foarte promițător.

C. Stănescu

revista străină

● **ÎN EDITURA PHAIDON/BRITISH MUSEUN PUBLICATION** a apărut volumul **„THE PARTHENON FRIEZE"** de Martin Robertson și Alison Franz din Princeton cuprinzînd minunatele fotografii ale lui Alison, care ilustrează lespezile marei frize de la Panatenaios, în ordinea presupusă în care ar fi fost ele așezate pe latura de la Vest la Sud a Partenonului, — la care adaugă 18 fotografii mărite ale detaliilor mai importante. Textul introductiv și comentariile scrise de Martin Robertson, profesor de arheologie clasică la Universitatea din Oxford, — în comparație cu alte studii anterioare asupra Partenonului, accentuează unitatea esențial artistică a acestei unice construcții din secolul lui Pericle.

● **ÎN COLLECTION BLANCHE A EDITURII GALLIMARD** a apărut de curînd romanul Elisabethei de Neyrat, **„LES BADAUDS DE L'ENFER"**. Acești hoinari ai infernului, combatanți — englezi, canadieni, americani ai celui de-al doilea război mondial, revin în Normandia, pe urmele tinereții lor. Un aviator din Quebec, al cărui avion fusese doborît deasupra unei coline normande, petrecuse în această provincie opt zile, pentru el de neuitat, marcate de dragostea pentru o fată, întîlnită aci între ruinele unui castel. După douăzeci și cinci de ani își retrăiește amintirile, confruntîndu-le cu prezentul : o evocare fără menajamente a realității și a urmărilor nefaste ale războiului, în paralel cu iluzia unui vis de dragoste. Autoarea, care a obținut în 1963 Premiul „Le Bec et la Plume", a trăit în Normandia în timpul războiului — dar precizează că nu e vorba de un roman autobiografic.

● **LA CEL DE-AL 25-LEA FESTIVAL INTERNAȚIONAL AL TINERETULUI DE LA BAYREUTH** au participat aproape 500 de tineri veniți din Franța, Anglia, România, Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia. Artiști de renume internațional, printre care Pierre Boulez au contribuit la strălucirea festivalului. Ca un omagiu adus celei de-a 25-a manifestări, s-a cîntat în premieră drama muzicală „Der Ausbruch" după libretul realizat în 1974 de Walter Jens, pe muzica compozitorului grec Arghyris Kunadis, precum și un concert electronic acompaniat de balet. În cele trei săptămîni ale întîlnirii de la Bayreuth unsprezece autori africani și nouă europeni au citit din operele lor, serile consacrate schimbului de idei fiind dintre cele mai solicitate de publicul auditor. Drept urmare, ca o prelungire a acestei întîlniri a tineretului din toată lumea, s-a luat hotărîrea de a se crea un centru cultural internațional al tineretului, care urmează să funcționeze tot anul.

● **MARELE PREMIU AL CELEI DE-A 25-A EDIȚII A FESTIVALULUI FILMULUI DE LA BERLIN, „URSUL DE AUR"**, a fost acordat filmului artistic maghiar „Adopțiunea" de Marta Mezaros. Un „Urs de argint" pentru regie a fost decernat realizatorului sovietic Serghei Soloviev pentru filmul „100 zile după copilărie". Cu premii speciale ale juriului au fost distinse pelicula engleză „Misiunea Overlod" de Stuart Cooper și filmul francez „Monsieur Dupont" de Yves Boisset.

Desene de Mihai Gheorghe

● **ÎN CADRUL CONSILIULUI NAȚIONAL AL CULTURII DIN HAVANA** s-a editat volumul III și ultimul din „La crítica literaria y estética en el siglo XIX cubano" cu un cuvînt înainte și selectare a materialelor de Cintio Vitier. În acest volum sînt incluse pagini din opera lui Manuel de la Cruz, Julián del Casal, Aurelio Mitjans, Emilio Bobadilla, Nicolás Hereida. José de Armas y Cárdenas încheie volumul cu o excelentă și pătrunzătoare analiză a scrierilor actuale cubaneze. Introducerile lui Cintio Vitier la cele trei volume apărute — după părerea presei de specialitate — ar putea constitui singure un volum, ele fiind bazate pe o bogată documentare, pe o amplă expunere a părerilor contradictorii și o profundă cunoaștere a Cubei secolului XIX.

● **ÎN EDITURA „CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS"** a apărut volumul **„QUALITY AND PLEASURE IN LATIN POETRY"**. Tony Woodman și David West, membri în conducerea Universității din Newcastle upon Tyne, care au redactat și îngrijit această lucrare, au făcut apel la o echipă de șase colaboratori, realizînd astfel împreună acest volum de eseuri de o considerabilă valoare. Poeții cărora criticii încearcă să le analizeze operele sînt : Lucretius, Catullus, Virgil, Horatiu, Tibullus și Propertius. Fiecare eseu este dedicat unui poem sau unui fragment din opera poetului discutat, iar textul latin este redat în întregime, de cele mai multe ori în paralel cu traducerea. Lucrarea este completată cu note explicative, bibliografice și index de selectare.

● **PETER DIAMAND,** directorul Festivalului Muzical din Edimburg, a organizat anul acesta cel de-al zecelea festival care și-a închis porțile la 13 septembrie. În timp ce la Salzburg și Bayreuth manifestările se limitează la Mozart și Wagner, la Edimburg gama a fost mult mai cuprinzătoare, captînd astfel un interes larg al publicului amator. Au fost prezente șapte orchestre celebre printre care Filarmonica din New York, cea din Israel și Orchestra Națională din Paris, dirijate de cele mai prestigioase nume din lumea muzicii, ca : Abbado, Barenboim, Boulez, Gibson, Giulini, Mehta, Prévin. Lucrările prezentate au aparținut de la autorii clasici la cei contemporani, susținînd astfel un permanent interes.

● **PREMIUL GEORG BÜCHNER,** instituit de Academia Germană pentru limbă și literatură din R.F.G., va fi decernat în acest an scriitorului francez Manes Sperber. Născut în 1905 în Galiția de Est, stabilit la Paris, Sperber este, din 1970, membru al Academiei din Darmstadt și, din 1974, membru al Academiei Bavareze a Artelor Frumoase din München. Printre lucrările sale cele mai cunoscute se numără : „Alfred Adler sau mizeria psihologiei" și memoriile intitulate „Sacagiul lui Dumnezeu" din care urmează să apară în cursul lunii septembrie volumul al doilea intitulat „Avertisment zadarnic". Premiul va fi înmînat scriitorului la 18 octombrie cu prilejul sesiunii de toamnă a Academiei Germane pentru limbă și literatură.

parodii

VIRGIL CARIANOPOL

Simplă stratagemă

În orice seară cînd vroiesc să scriu
(și credeți-mă, scriu în orice seară)
cobor în sinea mea ca în sicriu
și nu mă las de nimeni tras afară.

Mă caută amici, vecini, nepoți
strigînd în seara cu sclipiri viclene
— Unde te închiseși de nu ești, nene
și ne provoci înspăimîntări la toți ,

Eu tac și-ascult cum bate simplă luna
ca o gutuie verde la fereștî
și fluturii de noapte zboară-ntruna
cuprinși de presimțiri nepămîntești.

Rar cade cîte-o stea în scînteiere
și-o pun în vers, o broșă de noroc
și-o înrămez în jur cu busuioc
așa cum datina din vechi o cere.

Și cînd e gata ce-am avut de scris
ferindu-mă de toți, cu pasul rar,
ies din adîncul unde m-am închis
și plec cu poezia la ziar.

Mircea Micu

CUVINTE RARE : amintiri, muntele, codru, suiș, mierlă, toamnă, olteni, plic, manuscrise
SELECȚIE METAFORICĂ : „Ninge strașnic, ninge-n vară, / Cum a nins și-n primăvară / Precum ninge-așa, din greu, / De vreo cîțiva ani mereu".

sport

Revanșa morală a echipei Dinamo

Rezultatele din primul tur al cupelor europene ne arată că nici o echipă românească de fotbal nu mai are solide șanse de a continua competiția. Ceea ce înseamnă că știința și posibilitatea de a închega echipe puternice ne lipsește. Cea mai clară situație e cea a **Universității Craiova** care a pierdut pe teren propriu la un scor edificator. Mureșenii mai pot spera, dar speranța lor e firavă, după acel 2—2 obținut acasă. Oarecari speranțe rămîn **Rapidului** care putea cîștiga însă mai concludent. E de presupus însă că **Anderlechtul** va ști să anuleze avantajul de un gol al **Rapidului.** Nu sîntem pentru subaprecierea echipelor românești în comparație cu cele străine, dar nici pentru inexactitate. Concepția care pare a prezida fotbalul nostru ne pune adesea într-o situație de inferioritate față de formațiile străine pe care le întîlnim. Nu talentele individuale ne lipsesc ci acele condiții statornice care să le ducă la înflorire și la marea performanță. Dramatic a fost meciul echipei **Dinamo** la Madrid pentru că s-a disputat în condiții neobișnuite. Mai întîi echipa **Dinamo** avea cîțiva titulari suspendați. Apoi, înlocuitorii erau jucători tineri lipsiți de o minimă experiență internațională. La acest dublu handicap se adaugă jocul în deplasare. La aceste trei adversități s-a adăugat nu numai, cum era și firesc, rivalitatea sportivă din teren, ci și arbitrajul nesatisfăcător. Putem adresa echipei și clubului **Dinamo** multe cuvinte critice meritate, dar atunci cînd discutăm întîlnirea nu putem face abstracție de felul în care a intervenit în viața acestui meci arbitrul. El a tolerat intrările excesiv de dure împotriva atacanților români, a fluierat infracțiuni imaginare pentru **Real,** a acordat madrilenilor lovituri de pedeapsă ce se cuveneau românilor. A terorizat pur și simplu echipa oaspete prin felul cum a condus jocul acordînd și două catonașe galbene, fără o justificare serioasă. Influențînd decisiv jocul, el este și coautor al golurilor spaniole. Mult timp unica sa preocupare a fost de a da cît mai mult timp mingea echipei **Real.** Gugulovici a acordat golul doi obținut de Martinez printr-un fault grosolan asupra portarului și golul al patrulea la care s-a ajuns printr-o lovitură acordată cu ușurință după scurgerea minutelor regulamentare de joc. A găsit echipa **Dinamo** replica potrivită în fața unei echipe și unui arbitru atît de decis ? Dacă excepțăm primele 15 minute, cînd echipa bucureșteană a fost paralizată de jocul spaniolilor, credem că în limitele de joc date, și în acest caz expresia este la locul ei, dinamoviștii n-au făcut un joc rău. Dar... Fundașul Lucuță, gafeurul din meciul cu **Atletico** Madrid, nu are clasa necesară unei confruntări atît de importante fiind un jucător de mijloace elementare. Ion Marin n-a putut suplini întotdeauna pe titularii absenți. Mulțumitoare a fost evoluția tînărului Vrînceanu de la care a și pornit golul. Bună evoluția lui Cheran, Sătmăreanu și, mai ales, Sandu Gabriel. Acesta din urmă a înțeles cel mai bine meciul și a și impus respect înaintașilor adverși prin jocul său. Chiar dacă în echipa **Realului** recunoaștem valoarea unor **meseriași de** marcă, nu putem să nu observăm că ea a etalat, sub protecția arbitrului, toată gama de obstrucții existente, atît în apărare cît și în atac, într-o manieră care e în afara ideii tradiționale de lealitate sportivă. S-a consumat multă neagră cerneală pentru a se vorbi despre proastele obiceiuri ale sportului profesionist, dar iată că avem prilejul să vedem că treaba nu s-a făcut fără justificare. **Real** Madrid n-a cîștigat cu superioritate și eleganță și acest lucru nu este deloc neglijabil. Returul va avea loc la București. E probabil că atunci echipa **Dinamo** va avea întreg lotul la dispoziție și că nu va mai fi pusă să joace în condiții dramatice. Calificarea este grea, dar nu imposibilă. Cred că echipa în maxima ei formă sportivă și mai ales în maxima ei formă morală poate să învingă la trei goluri diferență și pe **Real** Madrid. Dar nu despre calificare este vorba aici ci mai întîi despre o revanșă sportivă și de o, mai ales, revanșă morală. **Dinamo** are ocazia să pregătească moralmente viitoarea întîlnire România — Spania și are toate posibilitățile s-o facă. E de datoria ei.

Addidas

„leagăn falnic de speranțe strălucite"

Scaunul de Bănie al Craioveștilor a sărbătorit 500 de ani de la prima atestare documentară, conținută într-un hrisov semnat „cu inimă curată și luminată" de Basarab Laiotă cel Bătrîn și „io, Tudor, care am scris în anul 6983 (1475) luna iunie o zi". Unul dintre martorii care pecetluiesc documentul destinat a se „va cinsti și va înnoi și va întări" și sub domniile ce au urmat, a fost jupan Neagoe de la Craiova, din neamul mai sus amintit, a cărui lucrare în timp, cu gîndul și cu fapta, va marca pentru totdeauna destinul unei așezări de oameni care a avut multe cuvinte de spus în istoria românilor. Originile orașului de astăzi, însă, urcă dincolo de această jumătate de mileniu, spre Pelendava geto-dacică, rezidită apoi de romani, despre care întîlnim o primă mențiune, în urmă cu 1 750 de ani, în celebra Tabulă Pentingeriană ; și mai departe, de data aceasta într-o istorie nescrisă, spre rădăcinile din neolitic — recent atestate arheologic — ale unei salbe de așezări întărite cu șanțuri, valuri și palisade de apărare.

Să ne întoarcem, însă, la acel Tudor care a caligrafiat hrisovul lui Laiotă, știutor de carte într-un timp în care gîndul, mai mult decît slova, îl împlineau armele și, pe firul urmașilor lui întru îndeletnicire, să coborîm spre Craiova de astăzi, spre municipiul înfloritor al unui ev nou, socialist, spre orașul zecilor de mii de elevi și al miilor de studenți, al instituțiilor culturale generate de o veche și statornică tradiție spirituală, potențată în ultimul deceniu prin ctitorii de o remarcabilă modernitate.

După o sumară statistică, un cuvenit semn de exclamare...

„Numele orașului — afirma N. Iorga, în 1940 — se leagă mai probabil, decît de vreun crai oarecare, de cuvîntul **crainâ**, care înseamnă, cum se știe, hotar"... Dar, în ciuda rezo-

nanțelor etimologice ale acestui nume, întîmplarea, cum nu o dată în istorie, face jocul necesității și, la 29 aprilie 1729, sub temporara ocupație austriacă, se înființează la Craiova întîia școală, latină, cerută încă în urmă cu un deceniu de „tipăritorul de cărți Damaschin" și egumenii Ion de la Bistrița, Ștefan de la Arnota și Pahonie de la Govora. Cu mult înainte, prin al doilea deceniu al secolului XVII, se bucura de o mare prețuire aici un Mihai Dascălul ; apoi, pe la 1650, un Udilă Grămăticul, iar pe la 1705 un alt dascăl Tănăsic. Iar zapisele care le consemnează existența, treptat, treptat, încep să amintească numele școlii românești de la Obedeanu, istituită din august 1759 de biv vel spătarul Ioniță, pe lîngă biserica ce-i purta numele și un „așezămînt spitalicesc" aferent. În sfîrșit, această școală își află apogeul în primele decenii ale secolului următor, cînd domnitorul Caragea, stabilindu-i cheltuielile la 5 846 de taleri, acordă „2 000 dascălului elinesc cel dintîi", Care, însă, s-a putut înfrupta din acești 2 000 de taleri și din bucuria de a fi „cel dintîi" numai vreo cîțiva ani, între 1816 și 1921...

În acest an furtunos, dominat de statura neobișnuită a personalității lui Tudor Vladimirescu, școala de la Obedeanu își încetează activitatea, iar cei ce, aici, ar mai fi vrut să se împărtășească din lumina pe care o iradiau slovele, își aținteau cu speranță privirile spre București, spre Sf. Sava, acel „cuib al dracului — cum blestemau boierii veliți, după spusele lui Eliade —, unde s-au clocit ouăle Satanei". De aici, totuși, descind în Bănie, în primăvara anului 1826, Stanciu Căpățineanu și Grigore Plesoianu, „cei dintîi dascăli români ai Craiovei și unii dintre cei mai harnici și mai vrednici — după N. Iorga — slujitori ai școlii românești". Ei au așezat piatra de temelie a „Școlii naționale de limbă română", a cărei dată de naștere — 20 mai 1826 —, fixează în timp debutul învățămîntului modern la Craiova. Și, de-a lungul anilor, cele cîteva institute particulare — „Dimitrie Serghiade", „Athanasiade" —, sau pensioane — „Margot", „Globaridis" — nu au izbutit să-i eclipseze importanța. În schimb, i-au consolidat prestigiul, mai ales după 1831, cînd devine „Școala centrală", un Aaron Florian, un Grigore Mihăescu, recomandat de Petrache Poenaru, un Constantin Lecca, un Ioan Maiorescu, „inspector și revizor al școlilor din Valahia Mică". Elevii lor vor fi cei care, imortalizați fiind în celebra pînză a lui Theodor Aman, vor dansa, în 1857, cu doi ani înaintea săvîrșirii ei ca atare, hora Unirii la Craiova...

În sfîrșit, ar mai fi de spus că vechea „Școală centrală" a Craiovei, prin succesive restructurări, a devenit liceul „Nicolae Bălcescu" de astăzi. În ciuda unui avertisment, rămas celebru în epocă : „...dacă se va urma tot așa să învețe carte toți țăranii o să ajungă vremea... să nu mai găsească boierii slugi sau plugari". Și iată cîteva dintre personalitățile care, de-a lungul anilor, au absolvit cursurile acestui prestigios focar de cultură : diplomatul Nicolae Titulescu, George Constantinescu, creatorul științei sonicității ; geograful George Vîlsan ; matematicianul Simion Stoilow ; sau : Ștefan Voitec, acad. Ilie Murgulescu, acad. Ștefan Milcu, C. S. Nicolăescu-Plopșor și Corneliu Baba.

Desigur, în rîndurile de mai sus am rezumat numai cîteva dintre filele cronicii învățămîntului craiovean, în note sumare. Alte file ale acestei cronici privesc visul înființării unei Universități la Craiova, vis devenit realitate abia în urmă cu un deceniu. Iată două din secvențele lui : „credem că este oportun — scria inimosul C. D. Fortunescu, în «Arhivele Olteniei» nr. 41—42, din ianuarie-aprilie 1929 —, acum mai mult ca oricînd, să se înceapă o acțiune de revendicare pentru capitala Olteniei a unui învățămînt superior : o Facultate de litere or de drept și o Academie Comercială". „Chestiunea unei Universități a Olteniei se pune din nou la Craiova, cu prilejul dezbaterilor în jurul destinației ce se va da Palatului I. C. Mihail" — revine același C. D. Fortunescu, în aceleași „Arhive ale Olteniei" nr. 95—96, din ianuarie-aprilie 1938. Și continuă, cu amărăciune nedisimulată : „Poate că, de data aceasta în mod serios, împrejurările fiind schimbate. Căci în anii din urmă înființarea unui învățămînt de grad superior în Oltenia ajunsese doar subiect de operetă și final pentru discurs la banchetele politice...".

File de cronică și, dincolo de amărăciune, speranță... După 23 august 1944, „împrejurările fiind schimbate" cu adevărat, existența învățămîntului universitar la Craiova, din aspirație se transformă în realitate. S-a început, în 1947, cu o facultate de îmbunătățiri funciare. În anul următor, și-a deschis porțile Institutul agronomic. Acestuia, peste cîțiva ani, i s-a adăugat un alt institut, de mașini și aparate electrice. În sfîrșit, în 1965, la numai o lună de la încheierea lucrărilor celui de-al IX-lea Congres al partidului, apare hotărîrea C.C. al P.C.R. și a Consiliului de Miniștri privind înființarea Universității craiovene. Acea „școala superioară pentru Oltenia", pe care, încă de la începutul secolului XVIII, o visase Damaschin al Rîmnicului. Acel așezămînt de cultură care figurase, ca un deziderat important, în Proclamația de la Islaz a furtunosului an 1848...

Iar astăzi, primarul municipiului, Vasile Bulucea, poate afirma cu mîndrie : „Pentru copiii și tineretul Craiovei, rețeaua de învățămînt preșcolar, școlar, mediu, de specialitate și superior dispune de 67 grădinițe, 49 școli generale, 14 școli profesionale, 5 licee de cultură generală, 16 licee de specialitate, 4 școli de maiștri și 7 facultăți de profil. Numărul elevilor și al studenților întrece cu peste 10 000 numărul total al locuitorilor Craiovei antebelice". Să așezăm, după această sumară statistică, un cuvenit semn de exclamare...

Craiova și „libertatea de idei..."

Închidem frumosul „Tetravanghel" slavon din 1580, transcris la Craiova de Ioan Sîrbul, cu titluri, inițiale și frontispicii în mai multe culori... Ne desprindem apoi privirile de cererea prin care pictorul Constantin Lecca, la 27 iulie 1837, cere domnitorului Alexandru Dimitrie Ghica permisiunea de a deschide o tipografie la Craiova, prevalîndu-se de „înaintarea ce necontenit fac toate lucrurile obștești"... Și reținem o dată memorabilă, 3 octombrie 1838, cînd apare primul periodic craiovean, „Mozaicul", salutat cu entuziasm de Eliade, în „Curierul românesc", și de Gheorghe Asachi, în „Albina românească". „O foaie nouă a literaturii — scria cel din urmă — a răsărit pe orizontul României...".

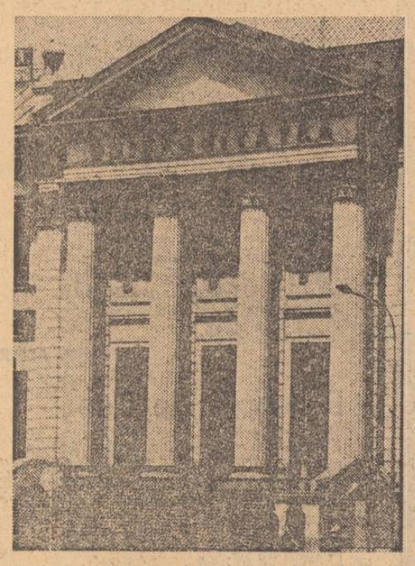

„O, Craiovă, leagăn falnic de speranțe strălucite !" — ritma, parcă înginînd-o pe marele cărturar din Moldova, poetul N. Nicoleanu, peste numai două decenii. Între timp, între 24 august și 13 septembrie 1848, apăruse la Craiova, în șase numere, „Naționalul", cu frontispiciul marcat de deviza „Dreptate—Frăție". Apoi, în 1857, „Vocea Oltului", care, peste cîteva săptămîni, își schimbă numele în „Oltul". Sau, după cuvintele de bun augur ale poetului Nicoleanu, ziarul „Oltenia", din al cărui comitet de direcție a făcut parte și Gheorghe Chițu. Și revista „Vocea română", cu ciudatul subtitlu : „Organu allu globului professorale den Craiova". Și primul cotidian craiovean, „Mozaicul", salutat cu entuziasm de Eliade, în „Curierul românesc", și de Gheorghe Asachi, în „Albina românească". „O foaie nouă a literaturii — scria cel din urmă — a răsărit pe orizontul României...".

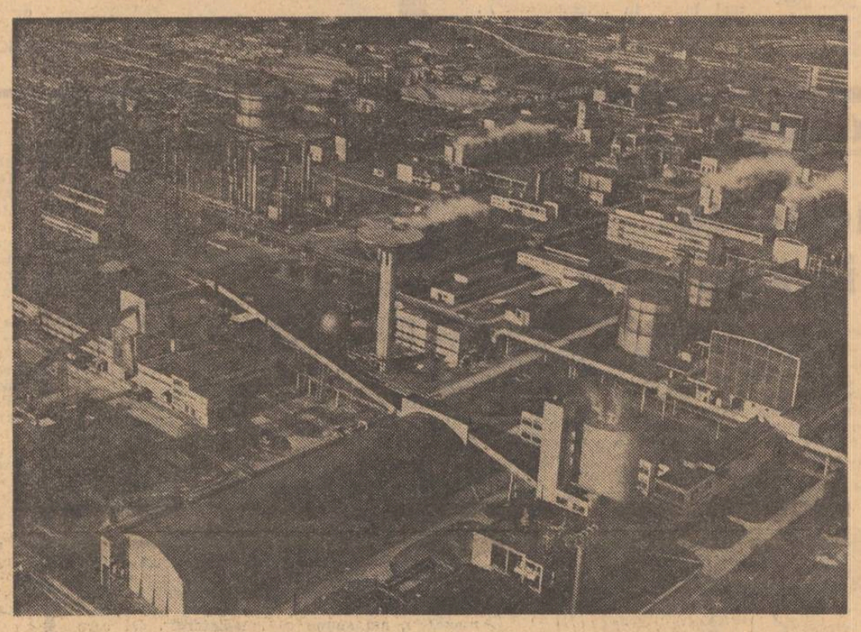

Pe cînd Arghezi, cu nostalgie controlată, ne transmite o stampă în genul celor semnate de Preziosi : „...Un oraș București de acum 50 de ani, mai mic decît originalul, dar compus, ca și el, din cîteva tîrguri adunate, de prăvălii. Bicele, opincile, căldările, fringhiile, căciulile și ițarii se vindeau în Craiova și în centru, unde brîiele și saricile se legănau în aerul destul de liber la răspîntii. Dacă te întrebai ce populație deasă putea să servească atîtea prăvălii, răspunsul ți-l dădeau mărfurile spînzurate la uși : Craiova trăia din clientela țărănească. Oameni întregi agățați de o ceafă de lemn încovoiat, de o cobiliță șireată, pluteau în ulițele tîrgului la rînd..."

Dar, pentru mulți, Craiova însemna și altceva decît un oraș care pătrunde într-un veac nou agățat de o cobiliță arhaică. Unora, precum Coșbuc, numele ei le reamintește trecutul de glorie. Craiova, chiar dacă n-ar fi dat „nimic altă pe lume, decît pe singur Mihai Viteazul, ea tot ne-ar rămîne cuib sfînt dintru care ne-a ieșit viteazul cel cu șapte suflete". Nicolae Filimon are două măsuri pentru Bănia de altădată : pe de o parte, în „Nenorocirile unui slujnicar", ea este urbea în care liberalii „își fumau țigările și își sorbeau ceaiul la otelul Minerva" ; pe de altă parte, Craiova este localitatea de baștină a marelui ban C., cel ce nu concepe să-și căsătorească fiica după postelnicul parvenit Andronache Tuzluc. Mai apoi, orașul „primi strălucit pe Kogălniceanu, după fapta mare a legii rurale". Al. Odobescu a petrecut la Craiova „două zile foarte plăcute". Revenind la Caragiale, este demn de semnalat faptul că, după unii cercetători, evenimentele din „O scrisoare pierdută" s-ar fi petrecut la Craiova, precum și mențiunea despre Craiova din nuvela „Kir Ianulea". Delavrancea, la rîndul lui, dedică nuvela „Iancu Moroiu" unui craiovean. Și, peste toate aceste cuvinte **despre** Craiova, se impune în literatura română, nicidecum pe neașteptate, un cuvînt **din** Craiova : cel al poetului profund atașat cauzei socialiste, Traian Demetrescu.

Asta, într-un timp dominat de profunde restructurări sociale, ce-și află prompt ecoul în publicațiile vremii : în 1897, apare la Craiova „Almanahul socialist" ; în 1898 „Revoluția socială", revistă social-democrată, care, odată cu numărul 37, își schimbă titulatura în „Reforma socială", „pentru a nu se mai speria puternicii zilei de titlul **Revoluția...**" Cu alte cuvinte. Craiova pătrundea într-un ev în care locul mîndriei de a-l fi dat pe Mihai Viteazul îl luau alte temeiuri : primul club socialist al muncitorilor a fost fondat aici în decembrie 1891 ; în împurpuratul an 1921, la primul Congres al Partidului Comunist din România, au participat și delegați din Bănie, semnînd cu entuziasm actul de naștere al forței politice conducătoare a societății noastre de astăzi ; în sfîrșit, după dramaticul proces al luptătorilor ceferiști și petroliști, rejudecat în acest oraș, în vara lui 1934, după gloriosul august al anului 1944, la 24 februarie 1945, masele populare din Craiova iau cu asalt prefectura municipiului, simbol al reacțiunii interne românești, manifestîndu-și hotărîrea de a făuri o societate care să fie cu adevărat a poporului, pentru popor.

„O zonă a tradiției sensibile"

Undeva, Mihnea Gheorghiu consideră Oltenia modernă „o zonă a tradiției sensibile". „A urmări continuitatea acestei tradiții sensibile — continuă eseistul, de altfel originar din Bănie —, în tot ce se ridică azi durabil la noi în țară, este mai mult decît un act de restituire în drepturi cîștigate, pentru că e și un atribut al duratei celor ce vin la rînd". Și, evident, vin la rînd instituțiile culturale ale Craiovei contemporane — Teatrul Național, Editura „Scrisul românesc", revista „Ramuri" etc., etc. —, care, toate, își află antecedentele în linia tradiției, în prestigiul așezămintelor premergătoare : teatrul perpetuează în timp, la un nivel calitativ superior, gloria fondatorilor și, apoi, a familiei Theodorinilor, care l-au condus spre întîia lui strălucire ; editura — 85 de titluri de cărți și aproape un milion de exemplare în mai puțin de trei ani de activitate — ne restituie amintirea „Scrisului românesc" antebelic, care a introdus în circuitul țării celebra colecție de „Clasici români comentați" ; revista, reapărută în seria ei nouă în august 1964, continuă, atentă la deziderate timpului nostru, preocupările culturale ale unei ctitorii inaugurate în urmă cu șapte decenii. Numai istoria Teatrului Național din Craiova, înzestrat recent cu unul dintre cele mai moderne edificii de gen ale țării, ne oferă substanța unei monografii...

Să nu uităm, însă, pe pictori : Carol Valstein, Constantin Lecca, Theodor Aman, Grigore Negoșanu, Ion Țuculescu... Cinci pictori au privit lumea și au retransmis-o, în contur și culoare, prin prisma unei mentalități profund obliterată de spiritul Craiovei. „Pictura istorică a început, în Țara Românească, cu Valstein" — afirma N. Iorga. Era un „priceput în cultură" și trebuiesc dojeniți cei ce au lăsat să se piardă schițele sale „cu însemnătate măcar istorică", pentru că, într-adevăr, fusese martorul unei istorii furtunoase, care, pentru el, încetează odată cu petrecerea sa din viață, la 24 decembrie 1859. Din istorie s-a hrănit și arta lui Constantin Lecca, precum și aceea a lui Theodor Aman, care a nemurit entuziasmul cu care craiovenii, în 1857, au întîmpinat actul Unirii. Destinul lui Grigore Negoșanu poate fi asemănat, prin discreație, cu cel al altui artist al locului, Anghel Chiciu, consumat în umbra apăsată a lui Brâncuși, despre care va fi vorba mai jos. În schimb, Ion Țuculescu, născut la Craiova, la 19 mai 1910, revasă în privirile noastre, postum, valuri de culoare și stranii ipostaze ale imaginației plastice, în care întrezărim o vie pasiune în descifrarea esențelor de sensibilitate și frumos ale artei noastre populare. Singur, Ion Țuculescu hrănește cu pînzele sale un vast capitol al picturii românești, asupra căruia istoricii artelor plastice reflectează și astăzi, precum în fața unui miracol.

Și, cum spuneam, alături de toți umbra meteorică, dar compactă și apăsată, a sculptorului Constantin Brâncuși. Pe care Craiova nu-l revendică, dar îl explică, dacă nu în toate detaliile artei sale, cel puțin în secvențele debutului.

Mihai Pelin

mapamond

sylvia plath

Sylvia Plath (1933 — 1963), autoarea volumelor de versuri The Colossus **(Colosul în 1960),** Ariel **(în 1965),** Winter Trees **(Copaci de iarnă 1971),** Crossing the Water **(Trecînd apa 1971) și a romanului Bel Jar în 1963, este considerată astăzi de către critică una dintre cele mai importante apariții în poezia engleză postbelică.**

Versul Sylviei Plath a surprins în dublul ei caracter : pe de o parte prospețimea și puritatea directă a impresiei poetice atît de rară, dacă nu unică, considerînd fenomenul poetic contemporan ei caracterizat în special prin căutare și exprimat de cele mai multe ori abstract, în pierdere față de concretețea naturală poeziei ; în al doilea rînd înscrierea pe linia oarecum „tradițională" a metaforismului, împins într-o culme a expresiei sale de către Dylan Thomas.

Deși timbrul poeziei Sylviei Plath este profund personal și aparte, totalitatea operei sale se situează în continuarea directă a celei mai bune poezii clasice engleze. Luxul metaforic la Sylvia Plath acoperă, fără să ascundă totuși, sentimentele fundamentale și sensibilitatea secolului nostru.

Copaci de iarnă

Își dizolvă albastrul cerneala umedelor zori
Pe sugativa ceții, copacii
Par un desen din cartea de botanică
Inele concentrice, amintirile cresc
Și nunta din nuntă.

Mai feciorelnici decît femeia,
Ei nasc sămînța fără durere
Îmbrățișînd vînturile, cele fără de brațe
Și stînd pîn-la briu adînciți în istorie.

Ei aparțin altei lumi, înaripați
O Ledă par a fi acestei lumi.
Mamă a frunzei și a mirosurilor
Cine sînt aceste rugăciuni ?
A porumbeilor sălbatici umbră, nemingiietoare.

Maci din iulie

Maci mărunți, mărunte flăcări de iad,
Nu vătămați pe nimeni ?

Voi fluturați. Dar nu vă pot atinge.
Pe flacără pun mîna. Nu mă arde.

Mă ostenesc văzîndu-vă,
În dansul nou unduit și limpede
Ca pielea gurii surizînd.

Însîngerată gură
Însîngerate țoale !
Miasme de nerespirat,
Ah, unde este somnorosul vostru somn ?

Dacă aș putea de sînge, dac-aș putea dormi !
Și gura mi s-ar logodi cu rana !
Sau în butelii cu licoarea voastră
Înțepțoșat aș curge și liniștitor.

Ah, fără de culori. Neculoare.

Trecînd apa

Lac negru, barcă neagră și doi oameni negri
tăiați din hîrtie
Unde se duc copacii negri, cei care se adapă
aici ?
Umbrele lor lungi desigur acoperă toată
Canada.

O rază se filtrează prin nuferi
Nu ne urează să ne grăbim, frunzele lor
Rotunde și plate și pline de cuvinte umbroase.

Se scutură din vîslă universuri reci
Spiritul negru e în pești și este în not.
O buturugă ridică palma galbenă de bun rămas;

Stele se deschid printre crini
Nu te-au asurzit sirenele palide ?
Aceasta e tăcerea sufletelor uluite.

Copil

Ochiul tău limpede e singura frumusețe clară.
Aș vrea să-l umplu cu verde și cu pui de rață,
Cu o altă grădină zoologică
Al cărui nume tu îl hotărăști.

★

Zăpadă a mieilor din Aprilie,
și fluier Indic, suav
Lujer curat
Și eleșteu în care minunat
Vederea lumii ar trebui să ți se arate.

Hai nu, acestor febrile
Mîini întinse, nu, acestui tavan
Fără de stele.

Cuvintele

Topoare
Sub care sună speriat pădurea
Ecouri
Ecouri nechezînd, cercuri cercuri
În toate direcțiile fugă îndepărtată de cal,

Sevă
Cu fîntîna în nori, ca lacrima
Ca apa luptînd
Să-și nespargă oglinda
Deasupra de stîncă și de sus

Ah ! și asvîrle și izbește,
O țeastă albă,
De bălăriile verzi
Ani și ani
Ca să se-ntîlnească pe același drum

Cuvinte costelive, fără călăreț,
Neobosit tropot de copită de cal.
În timp și-ntre timp ce din străfund
De pe fundul ierbos al elești
Stelele fixe țin viața.

În românește de
Rodica Melania Culianu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 39 (700)
Sîmbătă
27 septembrie
1975
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Cultură și educație

Pentru oricare om de cultură ca, de altfel, pentru fiecare cetățean al patriei, devine evidentă preocuparea statornică și activă a partidului nostru, pentru dezvoltarea artei și culturii, pentru ca bunurile spirituale, naționale și universale create de-a lungul veacurilor și mileniilor să se afle la îndemîna tuturor oamenilor muncii. Accesul la cultură s-a realizat în mod optim în țara noastră. De la vîrstele de început pînă la senectute, cetățeanului României îi sînt create posibilități multiple pentru a se instrui, pentru a se afla într-un permanent contact cu tot ce au creat mai valoros gîndirea și sensibilitatea umanității. Cultura este considerată, teoretic și practic, o pîrghie importantă în opera de educație patriotică, cetățenească, estetică. Oamenii de artă sînt înconjurați cu atenție de întregul popor iar operele cu adevărat valoroase cunosc o răspîndire fără precedent, autorii lor fiind încorporați cu stima plină de noblețe a cititorilor și spectatorilor. Concepția privind cultura, activitatea culturală, perfecționîndu-se necontenit, corespunde, azi, într-un grad înalt, cerințelor și posibilităților actuale, obiectivelor de perspectivă ale edificărilor social-umane. Respectul față de tot ce s-a creat valoros de-a lungul secolelor în literatura și arta noastră, față de tradițiile progresiste, revoluționare ale culturii românești, receptivitatea amplă față de valorile artei și culturii universale, conștiința că dezvoltînd aceste tradiții, aceste cuceriri spirituale, creația de azi este chemată să slujească prezentului și viitorului națiunii, călăuzește profund politica, în domeniul culturii, a partidului nostru. Îndrumarea creației de către partid a aflat, în ultimul deceniu, expresii și modalități superioare, menite să stimuleze activitatea scriitorilor, oamenilor de artă și să o canalizeze către o problematică majoră, izvorîtă din realitățile și întrebările grave ale contemporaneității, să determine lucrări de artă pătrunse de spirit umanist, revoluționar, care să înfățișeze viața și aspirațiile poporului, tradițiile sale prestigioase de muncă și luptă. Desigur, așa cum s-a afirmat în repetate rînduri, în importante documente de partid, în procesul vast al perfecționării economice și sociale există răspunderi sporite și în domeniul creației spirituale ale artei și culturii socialiste. Dezvoltîndu-se în deplină concordanță cu tradițiile patriotice, umaniste alte literaturii și artei românești, răspunzînd exigențelor majore ale timpului contemporan, creația artistică se dovedește, prin ceea ce are ea mai de seamă, din ce în ce mai puternică, la înălțimea epocii în care trăim.

Asemenea tuturor creatorilor din țara noastră, a iubitorilor literaturii și artei, am remarcat recent, cu prilejul primirii la tovarășul Nicolae Ceaușescu a participanților la lucrările Consfătuirii miniștrilor culturii din țări socialiste, aceeași atenție și preocupare față de destinele culturii noastre, față de dezvoltarea colaborării culturale cu țările socialiste, față de înscrierea literaturii și artei românești în circuitul literaturii și artei lumii. A fost exprimată, și în această împrejurare, consecvența principială care călăuzește politica partidului în domeniul culturii. Circumscriindu-se problemele culturale în contextul problemelor generale, umanitare s-a subliniat, în cuvîntul adresat oaspeților

Nicolae Dragoș

Continuare în pag. a 2-a

Florica Cordescu : Pace
Ilustrație la unul din numerele
de început ale revistei Luceafărul

„Creșterea limbii românești și-a patriei cinstire"

Viața ziarului e scurtă. Ea ține o zi. atît cît ține și viața unei efemeride. Viața unei reviste e poate mai lungă. Dar soarta lor se aseamănă, în fond. Sînt făcute pentru a fi citite la zi, urmează apoi trecerea numărului la colecție, acest respect distant pentru o publicație care este înlocuită mereu de cea următoare. Dar ziarul, gazeta, revista au rolul sau misiunea lor și cei ce le fac au și ei orgoliul lor, îndeobște orgoliul ziaristului adevărat, al publicistului de marcă face publicația mai bună decît este nevoie. O parte din viața lui trece în pagina impregnată cu tuș doar pentru o zi sau pentru o săptămînă. O foaie tipărită nu este adesea doar o hîrtie bună de aruncat sau de depozitat ci o viață de om.

Cine răsfoiește colecțiile publicațiilor rămîne uimit de cîtă viață cuprind ele. Lectura lor e pasionantă. Colecția unei reviste pe un an de zile este un roman posibil. Trebuie să știi doar să citești dincolo de aparența imediată. O revistă e foaia de temperatură a unui moment. E în ea atîta sensibilitate, sentiment, atîta iubire, atîta energie, atîta pasiune cîtă i-au transmis cei ce au făcut-o. Viața unei reviste este, deci, o ardere și combustia autorilor ei se transmite paginii.

Pe frontispiciul revistei **Luceafărul** stă scris numărul 700. La această cifră un ziar ajunge în doi ani. Pentru o revistă bilunară sau săptămînală, cum a fost și este revista noastră, 700 înseamnă peste 17 ani de continuă activitate. Răsfoim numerele de început ale revistei și ceea ce ne surprinde este generozitatea și entuziasmul care-i caracterizează paginile. Orice se poate spune despre formula de început a revistei **Luceafărul** (numărul 1 a apărut la 15 iulie 1958) dar nimeni nu poate spune despre această publicație, care se adresa încă de atunci tinerilor că ar fi fost inertă «**Această epocă se cere consemnată, declara** „Prologul" primului număr. **N-am scris decît cîteva din paginile ce ne sînt rezervate de istorie. Printre filele albe ce ne așteaptă sînt și cele ale „Luceafărului". Toți cei ce vor să contribuie la „creșterea limbii românești și-a patriei cinstire", toți cei ce trăiesc din plin neasemuita poezie a construcției socialiste, sînt așteptați și în această nouă casă a lor. Ne adresăm în primul rînd tinerilor, celor care s-au afirmat de pe acum, sau se vor afirma. Nu este nevoie, credem, să mai demonstrăm pentru ce credem în tinerețea ideilor și sentimentelor, în tinerețea cuceritoare care pregătește schimbul de mîine al literaturii**».

Cea mai vie probă a spiritului viu, deschis, tineresc al revistei este rubrica, lungă vreme susținută de Mihu Dragomir, **Dintre sute de catarge**, în care semnatarul ei se apropia cu o atenție și înțelegere, greu de egalat chiar de concurenții prestigioși de mai tîrziu ai genului acesta de dialog cu începătorii, asupra mesajelor pline de speranță, trimise revistei din necunoscut.

Mii de plicuri au trecut prin mîinile acestui neobosit prospector de texte, sute de răspunsuri a semnat în revistă la rubrica cu un titlu atît de sugestiv în nădejdea că din acest misterios conținut al plicurilor închise poate să răsară noua stea a literaturii române. Munca tenace și inteligentă a primului mentor al **Luceafărului** n-a fost zadarnică. Revista publică, fie la rubrica debutanților fie în corpul revistei, scriitori tineri pe numele lor Constanța Buzea, Gabriela Melinescu, Adrian Păunescu, Cezar Ivănescu, Mihai Elin, Victoria Ana Tăușan ș.a.

„Treceți pe la redacție" — era propoziția care închidea ca o acoladă decisivă multe din răspunsurile lui Mihu Dragomir. O echipă de entuziaști a pregătit marea audiență de mai tîrziu a revistei care în timpul cît a fost pilotată de Eugen Barbu a știut să valorifice potențialul literar descoperit de înaintașii săi. Acum revista face loc unei generații de poeți care va lăsa un semn în lirica românească. Locul cititei rubrici alcătuite de Mihu Dragomir îl ia un cenaclu de mare efect, cenaclul revistei **Luceafărul**, care polarizează majoritatea talentelor tinere ale momentului.

Acțiunea revistei s-a desfășurat tot timpul atît în planul descoperirii de valori literare cît și în planul îndrumării literare a celor ce urmăreau ideile și viața revistei. O înaltă responsabilitate a dat revistei, în cele mai bune momente ale ei, o linie de conduită superioară. Sentimentul tradiției literare românești a legat pe scriitorii tineri de izvoarele și de îndemnul dinăuntru. Afișînd un larg orizont literar revista a publicat producții de diverse stiluri condiționîndu-le, mai ales, valoric. Desigur cei care au făcut-o și cei care o fac, sînt conștienți de dificultățile și de riscurile unei reviste cu destinația pe care o are revista **Luceafărul**. Aceste lucruri sînt bine spuse în **Prologul** primului număr al revistei din care citām din nou : **„Nu întreținem nici iluzia deșartă că vom publica numai lucrări sau comentarii antologice. Vom căuta însă să ne cerem nouă înșine și colaboratorilor noștri cît mai mult. Cu sau fără voia noastră, noi, scriitorii de astăzi, vîrstnici sau tineri, răspundem de soarta literelor românești. În posturile în care au stat odată Eminescu, Creangă, Alecsandri, Caragiale, Ibrăileanu, Coșbuc, stăm noi. Și tocmai pentru că prieceperea noastră literară e mai puțină, numai în răspunderea colectivă a întregului front scriitoricesc putem găsi marea și adevărata noastră forță de a ne crea capitolul de istorie literară ce ne revine"**.

Astăzi, acest capitol de istorie literară este intrat, cel puțin teoretic, în istoriile literare și el este un capitol prestigios. Nu se poate scrie istoria literară a ultimilor douăzeci de ani fără a avea în vedere **Tînărul scriitor** și **Luceafărul**, partea lor de contribuție la viața literaturii contemporane. Prima echipă redacțională a **Luceafărului** a avut o bună busolă literară și politică. Pentru actualitatea lor am amintit aceste mari, dar și responsabile cuvinte în cel de al 700-lea număr al revistei **Luceafărul**, în acest moment aniversar pentru colectivul redacțional, cînd, mai adînc ca oricînd, avem conștiința unor mari datorii față de tradițiile progresiste, patriotice ale literaturii românești, față de prestigiosii nostri înaintași, avem de edificat o literatură deopotrivă receptivă la experiența literară a lumii, care să fie la înălțimea responsabilităților cu care partidul a investit pe creatorii României socialiste, încrederii și exigențelor cu care cititorul de azi întîmpină literatura zilelor de azi.

Luceafărul

Poezie și opțiune politică

V

Aflat, nucleu ferm, în centrul poeziei lui Dumitru Popescu, idealul comunist al omului generează vibrații moraliste de o rară intensitate. Primul volum **(Pentru cei ales**, 1968) începe printr-un avertisment semnificativ. În el poetul arată că versurile sale sînt trepte spre un om ideal, aparținînd viitorului. Este o viziune ce conține ideea continuității cu generațiile următoare, exprimînd și un elan spre situația privilegiată a obiectivării, a depășirii condiției de om individual. Vibrînd cu mare intensitate, poetul reușește să iasă din sine, să se contopească în viețile și în idealurile celorlalți. Cel ales este, deci, însăși umanitatea, aceea pe seama căreia vibrează emoțiile poetului. Și în următorul volum **(Un om în agora**, 1972) aceste aspecte pot fi remarcate. Îndemnuri fulminante vizează întreaga umanitate, în ceea ce aceasta are sublim. Tribun, care a renunțat la retorică, poetul lansează metafore ale răzvrătirii, se ridică împotriva oricărei forme a stagnării. Simple, fără artificii superflue, versurile acumulează treptat o tensiune debordantă : „Scuturați-vă umerii gîrboviți / Aruncați străvechea povară : / tenebrele reci, geologice ; / apele fără semn de hotar ; / orizonturi multiplicate la infinit ; / poarta nevăzută a tărîmului de năluci ; / mintea posedată isteric / de duhul nebuniei ; / semnul de întrebare mut / întipărit pe pergamentul galben al frunții ; / sceptrul mîniei de foc a lui Jupiter ; / mîna descărnată a destinului / ridicîndu-se pentru verdict ; / tronuri, ghilotine, lama lată a fierului ascuțit. / lanțuri ; / steagurile umilinței, praporii cerșetorilor ; / cohorta leproasă a păcatului ; / duhoarea din cazanul Gheenei ; / genunchii roși de pocăință ; / ochii bovini, lăcrimoși, implorînd îndurarea [...] Destul ! / Destul cu tirania, cu ispita, cu frica ! / Destul cu iluziile și minciuna ! / Destul cu zeii, cu regii, bufonii ! / Destul cu mîntuitorii puși pe răzbunare ; / cu lupii în piele de oaie ! / Cu paranoicii înflăcărînd / în duruit de tobe !" **(Destul !)** Un sens similar îl au și alte poeme din **Un om în agora**, în care omul-ideal este cîntat în diferite ipostaze ale sale. Umanității îi este recunoscută o sensibilitate, ce nu trebuie ultragiată și ale cărei sinuozități se cuvine a fi respectate. Elanul spre viitor nu este numai concentrarea forțelor tuturor spre îndeplinirea unor idealuri, ci și reverie, adîncire în apele subiectivității, cîștigare a energiei prin unicitatea omului individual. Omul-ideal nu este numai cel aliniat fără preget, ci și cel capabil să viseze de unul singur la ceea ce va fi, la drumurile pe care el împreună cu semenii săi le va parcurge în viitor. Modul în care poetul revine din elanul său de obiectivare spre o celebrare a virtuților omului care simte și gîndește singur ține de o dialectică specifică.

Aceste orientări sînt potențate de către cel de al treilea volum al poetului **(Gustul simburelui**, 1974). Persistă aici un acut sentiment al schimbării, al alunecării vertiginoase spre noi ipostaze ale dezvoltării. Poetul este un seismograf al evoluției, sensibilitatea sa înregis-

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 2-a

Pălmaș de drepte hărți

N-a fost Mihai Viteazul omul care
Să fure de la alții din ogrăzi,
Neiubitor de temenea și prăzi,
El, din istorie, și azi ne doare.

De n-ar fi fost, cum s-a-ntîmplat, la cîrmă,
Era, desigur, un plugar român
Din cei ce prin tăcerea lor rămîn
Și prin copii cinstiți ne lasă o urmă.

Întreaga noastră Țară Românească
Cu calendarele pline de plîns
Într-o supremă Mumă s-ar fi strîns,
De nu era născut ca tot să-l nască.

El n-a furat, el a sădit cu singe
Hotarul țării noastre pe pămînt,
Hotar, prea des și prea cu ură, frînt
De ulii vechi și năvăliri nătînge.

Pe cel mai drept și mai viteaz urmîndu-l,
Noi știm, simțim și credem nendoit
Că pe noi toți ne are de lovit
Cine-i atinge cu vreun tîlc mormîntul.

Istoria dă zestre furtunoasă
Celor ce merită a fi eroi
Ea de aceea-n patrie la noi
Dă lui Mihai Viteazul loc de casă.

Tu ești în toți românii, Voievode,
Și-n Cel Dintîi ești glas și braț și gînd,
A țării libertate apărînd
Și steagul ei curat ce-n veci nu cade.

Prinții rămîie în povești cu prinții.
Ci tu rămîi cu noi, că ne-ai fost Domn,
Că Europa ai trezit din somn,
Că-n cinstea-ți luda și-a băut arginții.

Din glasul țării ți se-aude glasul
Cu care ne alegi, ne stringi, ne chemi,
Bat aspre vremi și bat măreațe vremi
Ca dintr-un turn din sceptrul lui Viteazul.

Dă Voievode, azi, a multa oară
Lumina ta să ardă false cărți,
Tu, bun oștean, pălmaș de drepte hărți,
Nu prinț orgolios, ci fiu de țară.

Adrian Păunescu

Cenaclul revistei „Luceafărul"

● În curînd își va reîncepe activitatea cenaclul revistei „Luceafărul". Tinerii autori care doresc să citească în ședințele de lucru ale cenaclului sînt invitați să se adreseze redacției pentru a putea fi programați.

În acest număr : ● **BIOGRAFIA DEBUTURILOR** — răspund Florența Albu, Grigore Arbore, George Bălăiță, Mircea Dinescu, Gabriela Melinescu, Sânziana Pop, Sorin Titel, M. Ungheanu, Dan Zamfirescu ● **PLANETĂ DE TINĂR** —poezii de Lucian Avramescu, Valeriu Bârgău, Gheorghe Băjenaru, Patrel Berceanu, Marin Constantin, Dan David, Ștefan Dincă, M. N. Florian, Ioana Ieronim, Ioan Ivan, Marin Lupșanu, Ion Trif Pleșa, Liliana Ursu ; **proză** de Areta Șandru, V. M. Basarab, Constantin Stan ● **COLOCVIILE „LUCEAFĂRULUI"** — semnează Al. Andriescu, Ștefan Aug. Doinaș, Al Piru ● **Spirale** de Eugen Barbu ● **Ferestre** de Marin Sorescu ● **Fragmente critice** de Eugen Simion ● **V. Voiculescu** — inedit ● **Retrospective** de Nicolae Ciobanu ● **Tinerețea clasicilor** ● **Rubricile noastre** : Teatru, film, t.v., plastică ● **Cartea de debut** de C. Stănescu ● **Atelier literar** de Geo Dumitrescu

Menire

Revista care m-a sprijinit cel mai mult și statornic în anii afirmării mele în literatură și, mai apoi, este aceasta în care scriu aceste cuvinte.

Cînd am venit din Transilvania la București, acum 10 ani buni, în podul casei de pe Ana Ipătescu, proaspăt director al **Luceafărului** era acest mare și generos scriitor român contemporan care este Eugen Barbu. În cenaclul său fără seamăn de la Casa Scriitorilor mi-am citit primele trei cărți în auzul unei săli arhipline, al cărei ropot de aplauze însoțea paginile întregi de poezie ce ni le acorda cu încredere această revistă, tuturor acestor poeți care alcătuiesc o nouă generație lirică în cultura noastră.

Fără acest sprijin și îndemn acordate din toată inima de revistă prin cenaclul său și un suflet de om în fruntea ei, drumul meu și, îndrăznesc să spun, al mai tuturor poeților de prestigiu din generația tînără ar fi fost mai anevoios și poate mai nerodnic.

Cu aceeași căldură și înțelegere a pornit mai apoi Ștefan Bănulescu la drum, lăsînd o urmă memorabilă în istoricul acestei publicații.

Nici astăzi rostul revistei nu trebuie să fie altul : menirea ei este de a ajuta formarea scriitorilor de azi și de mîine ca oameni culți, serioși, de a le acorda spațiu celor cu grai profund și promițător, de a nu fi, apoi, zgîrcită cu un cuvînt cald și ocrotitor din partea unor oameni cu inimă, critică părintească.

Noi sîntem un popor vechi, cu o cultură arhaică populară fără seamăn. Dar literatura noastră cultă este destul de tînără, iar civilizarea, formarea morală și spirituală a unui popor astăzi, se întîmplă mai ales prin artă cultă și cu atît este mai mare datoria unei reviste literare formative în societatea actuală a cărei menire principală este de a edifica această patrie pe mai departe, în toate privințele.

Ioan Alexandru

„Atelierul literar"

În 1930, în „Vremea", răspunzînd, scrisorilor primite de la cei care încercau pentru prima dată porțile poeziei, neobositul Călinescu, scria : „Este o indeletnicire dintre cele mai melancolice. Ți se trimite fum, abur inconsistent de nor, goana nestatornică a visului și n-ai uneori să dai un cer de protecție acestei nebuloase. Am înaintea mea două sute de scrisori. Două sute de zvîcniri de inimă au fosnit acolo la început, în așteptarea sentinței". Mi-am amintit de cuvintele lui Călinescu în acest moment de aniversare rotundă pentru „Luceafărul" gîndindu-mă, în mod special, la o rubrică pe care revista o găzduiește de mai multă vreme în penultima pagină colțul din stînga sus, pentru că de această rubrică își leagă autorul acestor rînduri primele sale încercări poetice. Desigur, nu din considerente personale îndrăznesc să vorbesc aici despre „atelierul literar" al poetului Geo Dumitrescu, către care s-au îndreptat în ultimii ani, cu o nemărturisită evlavie și speranță, plicurile atîtor băieți și fete. Nu din considerente de ordin personal, zic, scriu aceste rînduri, la atîta timp după ce cu înfrigurare și ascunsă speranță trimiteam către „atelierul literar" primul plic cu poeme, ci pentru că scriind rîndurile acestea încerc să mă fac ecoul întîrziat al acelor care au găsit în rubrica ciudatului „Index" căldura, înțelegerea și îndrumarea către desăvîrșirea poetică și cea omenească. În spațiul magnetic al acestei rubrici unice în felul ei s-a cernut ani de-a rîndul nisipul strălucitor al poeziei mai mari sau mai mărunte, s-au împărțit bucurii și tristeți, s-au legat prietenii între băieți care nu s-au văzut niciodată, ca între ucenicii anticului Liceu din „Lysis-ul" lui

Mircea Florin Șandru

Continuare în pag. a 8-a

Tinerețea „Luceafărului"

Cu multă vreme în urmă am susținut, timp de patru ani de zile **Cronica Revistelor**, săptămînal, la radio. Am rămas de atunci cu obiceiul de a citi cu atenție toate periodicile, și nu numai literare, care apar în țara noastră. Am asistat, în cadrul Uniunii Scriitorilor, la multe analize care consemnau succese sau deficiențe, relative la conținutul și orientarea presei culturale. Fac aceste precizări pentru a-mi justifica dreptul de a transmite, în cunoștință de cauză, felicitări călduroase colectivului redacțional al revistei **Luceafărul**, cu prilejul apariției celui de-al 700-lea număr al său.

Urcînd treptele spre această cifră rotundă, revista a căutat totdeauna să-și manifeste personalitatea creatoare, individualitatea, vocea și timbrul propriu, în diversificarea presei literare, fenomen atît de caracteristic al culturii românești contemporane.

Luceafărul s-a dovedit a fi, ca și celelalte periodice literare, un laborator de creație, un atelier, seminarul scriitorilor, în care se înfruntă idei noi, căutări artistice, în care se transmit și se recepționează semnale estetice și experiențe. Revistele înregistrează în primul rînd, ca cele mai sensibile instrumente de detectare, noi direcții, noi concepții, noi metode și stiluri, din care apoi se pot dezvolta mișcări și orientări spirituale care dimensionează și determină viitorul literaturii și artelor. Revistele literare tind să devină tot mai mult, tribune ale experiențelor înaintate, promotoare a tot ce este nou, contribuind la realizări de construcții armonice și de echilibru estetic între căutările de metodologii literare și investigarea unor noi zone în care este prezentă și se transfigurează conștiința omului contemporan.

Dar revista **Luceafărul** are și caracteristica de a se adresa tineretului, avid de cunoaștere dar și doritor de a se bucura de frumusețea lumii, a vieții și a artelor. În țara noastră tineretul este caracterizat prin gustul de concret și sensul activ, prin atracția pentru știință și tehnică, prin voința de a se educa permanent, în sensul orientării primordiale a umanismului românesc care postulează o ființă armonioasă, modelată psihofizic sub egida unei înalte sinteze între etică, știință, cultură, sport și arte.

Revista **Luceafărul** a promovat dezbateri interesante, preocupată permanent de înviorarea paginilor sale, de aturarea precisă a unui adevărat profil, demonstrînd inventivitate și în-

Alexandru Balaci

Continuare în pag. a 2-a

cronica literară

Constanța Buzea: „Ape cu plute"

Poezia Constanței Buzea n-a încetat de a fi esențialmente erotică indiferent de înfățișările ei aparente. In **Ape cu plute** o **Rariște de pini** pare a fi un pastel. In miezul ei se ascunde însă o tensionată poezie de dragoste. „Atît de rar ne este dată starea / De calm curat, cînd ninge și împrejur e / O rariște de pini, ori o fi pădure, / Ca fumul ne-nconjoară și ca marea. // Cînd printre trunchiuri țapii trec să-și mute / Puii și mingiiatele lor ciute / Incremenind de teamă cînd se-aude / Umbra mișcîndu-și marginile ude, // Cînd mult iubindu-te, aș vrea prosteste / Să te indemn, să-ți poruncesc : Privește, / Acum, nu mai tîrziu, și nu pe fugă ! // Cînd mult iubindu-te, răspund la rugă, / Trădez rănita noastră stare rară / De blind vinat adulmecat de fiară". Perechea nu mai reacționează armonic și misterul erotic este spulberat. O senină melancolie plutește pe deasupra mai tuturor poeziilor de dragoste din **Ape cu plute**. Melancolia e de altfel în viziunea poetei o condiție de neînlăturat a sufletului : „Dar, fără suflet nu avem contur, / Suntem săraci fără melancolii" **(Înfășurat in aripi de mercur)**. Condiția femeii îndrăgostite este aici nu fericirea, ci nefericirea : „Nefericită ca un vas / Cu apă rece în pustiu / Aș vrea să facem un popas / La temerile ce le știu, / Cînd neputînd să le dau glas, / Cu nevăzute lacrimi scriu". **(Aș vrea să facem un popas)** In aceeași notă e și poezia **Alb ca zăpada** în care poeta imaginează o nuntă ciudată al cărei rost e să-l ferească pe mire de inevitabila înstrăinare : „Nu te mai risipi în umbre / Care oricum se mișcă bine, / Nu-și vor înapoia din turnuri / Decît mormane de ruine / Pline de păsări noctambule, / De corbi ce-și colorează frigul. / Pe acel născut-poet din timpuri / Cu deznădește mare strigu-l // Te-aș așeza-ntr-un pat de sticlă, / Și patul ți l-aș pune-n iarbă, / Deasupra ta un măr în floare, / deasupra mărului să fie / cerul curat, cerul de aer / ca o făptură încă vie, / Și tu să dormi, să dormi un secol / Și-n vremea asta munți să fiarbă".

A surprins gravitatea acestei erotici, nivelul ei reflexiv rezultat al unei mari suferințe. In poezia Constanței Buzea ne vorbește un personaj feminin rănit atît de dragoste cît și de duritatea existenței. Privirea se înalță pe deasupra lucrurilor și devine contemplativă. In acest punct al evoluției sufletești, versurile poetei intră în contact cu universul liric eminescian. Este o sete de liniște și de repaos în poezia Constanței Buzea care ne trimite fără dubiu către marele model : „Aceleași drumuri și aceleași țînte, / Aceeași porumbei pe-un blid de lînte, / Naivul răsplătind pe cel ce minte. // Mi-e dor de tihnă și de lucruri sfinte, / De-o lacrimă întreagă și fierbinte".

Poezia română contemporană a făcut loc mai ales setei de puritate, glorificînd imaculatul. Zăpada e unul din elementele cele mai cîntate, și Constanța Buzea nu face excepție, pentru sugestia de pur pe care o conține. Dar poeta se întoarce adesea către o formulă și un ton care vorbesc despre puritate în alt chip. Acesta e eminescianismul poetei, despre care s-a mai vorbit, și care nu este doar simplă imitație. Cînd întîlnim astfel de versuri : „Și va dormi pînă sus / Somnul uitării de sine, / Sus, unde îngeri s-au dus / Un minut să se-nchine / E un minut cît o oră, / Ora, cît mielul mileniu, / Cît nebunia devoră / Mintea de geniu" **(Doarme tinăra mască)**, nu putem spune decît Eminescu. Nu este încă vorba doar de copierea exterioară a marilor sonorități. Autenticitatea fiorului eminescian se poate simți și în distihul următor : „Mai grea decît povara albastrului Atlas, / Mai grea decît o moarte e viața ce ți-o las" **(Cuvintele sint umbre)** Poeta se ridică deasupra epigonismului dînd în linie eminesciană versuri memorabile : „Și teii sfîrși-vor curînd, / Timp de popas. // Deschisă e poarta, de vînt, / Spre ce a rămas. // Senină, rece avarie, / Viața-ntr-adins. // La cină așteaptă carli / Cu cleștele nins. // Răbdare în pas, / Pe gresia roasă de oră. // Cu ochii pe ceas, / Neliniștea mea il adoră. // Secetă amenințată cu apă, / Cu nori împrejur. // Somn rănit de pleoapă, / Hipnotic azur. // Mă chinui născînd reversul, / Nu Fll. // Seninu-i ca psalmul, ca versul / Tăiat pe tipsii. // Dar poți tu să nu te asameni / Mie, tirziu !/ Pustiul din oameni / Nu-ncape în nici un pustiu" **(Și teii)** Mulți au refăcut complicata mașinărie a versului eminescian fără a reuși decît să ne dea simulacrul lui, adică un instrument perfect pe dinafară ale cărui țevi nu se lasă înflorate de nici o suflare. Melancoliile, nostalgiile, setea de repaos din poezia Constanței Buzea pătrund ca un fluid nou în țevăria unui nai uitat, făcîndu-l să cînte. Autenticitatea și gravitatea sentimentului arborat este ceea ce-i dă acest privilegiu.

S-a spus despre Constanța Buzea că în loc de a vorbi se exprimă prin scris, fel de a spune că poezia este modul ei de existență. Ea n-ar fi decît în parte a lumii imediate aparținînd în cea mai mare măsură poeziei. O spune, de altfel, și poeta într-una din poeziile volumului **Ape cu plute** : „Stăm impăcați rănindu-ne de toate, / Și serile vin parcă mai devreme. / Te însoțesc numai pe jumătate, / Pierdută jumătate în poeme" **(Nucă verde)**. Această comuniune este însă mai puțin idilică decît pare, poezia e posesivă și devoră pe poet care-i e victimă. Insoțirea devine insuportabilă : „Tu m-ai hrănit cu păsări blinde, / Tu de pe oi pustii / Veșminte mi-ai tors, / O, poezie, panoplie de osînde, / Una din noi fața să-și fi întors ! / / Abia mișcîndu-ne de dor, / Să ne fi prefăcut că n-avem stare, / Eu să te fi ucis, / Tu să fi pus pe cineva să mă omoare ! / / ...De ce cînd m-am născut tu mi-ai fost umbră ? / De ce cînd te-ai născut, eu am surzit ? / De ce în patru mîini de-atuncea umblă / Ființa noastră pură ca un schit ?" **(O, poezie)**. Că arta e devoratoare și că artistul mare încetează să-și mai aparțină, fiind mai ales al creației, s-a mai spus. Ceea ce impresionează aici este autenticitatea strigătului, retrăirea plenară a vechii și dureroasei experiențe. Izbitoare la Constanța Buzea este capacitatea de a trata motive consacrate fără a ne da sentimentul vasalității față de marile precedente ale temei.

Noutatea parțială a acestui volum, pe care încearcă să ne-o sugereze chiar titlul, **(Ape cu plute** ne trimite către un peisaj fragil și ambiguu) o dau pastelurile care ocupă majoritar partea a doua a cărții. In ritmuri cunoscute ni se oferă o poezie a anotimpurilor nu o dată mai senină decît mai vechile poezii de dragoste crispate ale poetei : „Pe-acoperiș, în pomi, în tufe tunse, / Pe brazda cu mărar care răsare, / Vin vrăbii, și porumbi, ciocănitoare. / De unde vin, și unde-au stat ascunse ? / / Incepe jocul umbrei să-nfășoare / Piciorul alb al plopului cu frunze / Ce seamănă c-un vas înalt cu pinze / Mimînd apropiere, depărtare. / /Viața primăverii e o stare / Cu taine noi la fel de nepătrunse. / Din cît ne place nu știm cît ne doare / / E cald, și parcă pleoapele ni-s unse / Cu miere de miresme și visare / Care unor chemări din noi răspunse". **(Umbră)**.

Constanța Buzea nu întîrzie însă prea mult în asemenea grațioase jocuri a căror perfecțiune formală este însă demnă de toată atenția. Poeta nu uită că peisajul e o stare de suflet și nu întîrzie să-l umanizeze încărcîndu-l cu un sens dureros pe care natura nu-l poate face văzut niciodată cu propriile-i puteri : „Toamnă-n grădină, toamnă pe deal, toamnă pe șes. / Toată lumina prinde rugină, frunzele ies / Să se-nfășoare pe răsuflare și pe vedere / Intr-o cădere ca o culoare fără putere. / / Ea ne ajută, sufletul nostru e împăcat. / Vara e mută ca o greșeală în care-am stat. / Cum suntem azi, am fost și ieri, alții, tot alții. / Marea ne uită, uită-ne munții, înalții. / / Fie că stăm de-aci-nainte puri în lumină, / Frunze aduc înspre pămînt urme din vină. / Totuși, ce preț necunoscut se pregătește / Pentru livezi, și pentru vii, pentru nădejde, / Pentru un cer încă senin, pentru schimbare, / Pentru toți simburii care devin lacre de soare ?" **(Ca o greșeală în care am stat)**.

Critica a fost cîștigată din vreme de poezia Constanței Buzea, poeta scrie și publică, oricît ar părea de necrezut, de aproape douăzeci de ani, și i-a urmărit cu atenție evoluția. A fost frapată de la început de concentrarea și gravitatea acestei poezii, sesizată de obscurităților ei pe care n-a întîrziat să i le reproșeze, ca și de inegalitățile dovedite uneori în chiar cuprinsul aceleiași poezii. Acum aceste observații încep să devină de domeniul trecutului. Ceea ce i s-ar putea reproșa astăzi este că se lasă furată de muzica și mecanica versului prelungindu-i viața și dincolo de sfîrșitul firesc. Dar piesele de o remarcabilă perfecțiune poetică sînt cele ce dau tonul în recentul volum și oricîte reticențe ne impune experiența trebuie să vorbim de traiectoria posibilă a unei mari poete. Semnele acestei dimensiuni de excepție sînt ultimele ei cărți. Incheiem cu o poezie ce pare ruptă din **Visul unei nopți de vară** făcută parcă pentru a fi spusă de Puck : „Intoarce lin perechea ta de cai. / Cu sceptru verde vine luna mai, / Plin de polen și dulce ca un nai, / Cu grîu alunecînd înalt în rai / / Sub înlemnitul ramurilor strai, / Iluzia că poți un timp să stai / Ca-n poarta unui nestatornic rai, / Primit în dar, la rîndul tău il dai. / / Strălucitori și negri și bălai, / Cresc trandafiri alături de scai, / Cu gemeni ghimpi urmîndu-se-n alai. / / Il cruți, il lași să-ți semene în grai, / Măcelul lor demult gîndit-l-ai / Venind încet, să-i seceri și să-i tai". **(Intoarce lin perechea ta de cai)**.

M. Ungheanu

Exigențe

Numărul 700 al „Luceafărului" aduce a 700-a posibilitate de a se bucura cititorilor revistei. De-a lungul apariției sale revista a coagulat în jurul ei diverse prietenii, grupuri de scriitori, opinii dar mai ales a promovat literatura scriitorilor tineri, citită cu entuziasm de mii de oameni. Prin tineri nu trebuie înțeles, cum nici nu s-a întîmplat, numai o anumită vîrstă, ci acei scriitori și tineri și vîrstnici a căror poezie este bună, adevărată.

Contactul meu cu „Luceafărul" s-a produs pe vremea cînd revista era condusă de Eugen Barbu, care patrona și neuitatul cenaclu „Labiș". Îmi amintesc asidua publicare a tinerilor Ion Gheorghe, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Constanța Buzea, Gabriela Melinescu, Adrian Păunescu, care erau foarte legați de revistă, dar și a lui Nichita Stănescu, Ana Blandiana și a altor poeți. Consider că poezia cea mai bună publicată de reviste în acea perioadă a apărut în „Luceafărul". Cititorii și scriitorii își amintesc de acest lucru și nu uită că revista avea un tiraj frumos iar ședințele cenaclului se bucurau de o participare într-adevăr de zile mari. Important însă rămîne faptul că poeziile acelor tineri constituie azi o literatură matură.

În 1965 am luat primul I pentru poezie al revistei „Luceafărul". Fiind singurul premiu obținut de mine mi-ar place să mă consider în fiecare an premiant al „Luceafărului", deși acum sunt bătrîn și neatent ca toți bărbații. Mi se pare fericit prilejul de a putea mulțumi în mod public lui Eugen Barbu pentru onoarea cu care am fost distins atunci, în 1965.

Revista a fost și a rămas principalul organ de afirmare al celor mai talentați tineri. Selecția celor mai buni însă a fost de multe ori ambiguă și înceată datorită numărului mare de debuturi, care cu toate acestea sunt necesare.

Seria prezentă a revistei promovează o literatură elevată, un număr de tineri dotați, cei mai buni dovedind maturitate artistică. Sub figura echilibrată a lui Nicolae Dragoș se ascunde un entuziast. Consider că revista ar trebui să publice **mai consecvent** cîțiva tineri facilitînd formarea unei opinii critice responsabile și, desigur, consacrarea lor. Îmi fac o datorie colegială din a atrage atenția și asupra unor poeți care deranjează atît de rar redacțiile : Viorel Horj (Oradea), Radu Ulmeanu (Satu-Mare) și Nicolae Brânda (Beiuș). Sunt convins că acești poeți sunt tot atît de îndrăzneți ca și autorii consacrați în ultimii ani, dar sensibilitatea lor se consumă departe de „centru".

Cel mai bun poet consacrat de „Luceafărul" în ultimii ani consider a fi Mircea Dinescu.

Cuvintele emoționante potrivite la acest număr 700 îmi lipsesc pentru că existența revistei mi se pare la fel de normală ca binefăcătorul ciclu al anotimpurilor, ca florile, ca ploaia și zăpada. Cum va arăta poezia numărului 70.000 ?

Gheorghe Pituț

Cu ochii corectorilor

Emoțiile începutului te însoțesc pretutindeni și fără întrerupere pe drumul împlinirii unei munci care te prinde — mai devreme sau mai tîrziu — în mrejele ei. Uneori drumul e neted și te-mbie să crezi într-o străbatere ușoară, dar alteori sinuozitățile lui te țintuiesc parcă în cumpăna nesiguranței, încît n-ai timp să cugeți cît a trecut de la acest început și nu-ți dai seama în ce punct al lui te afli. Călăuzit însă de dorința de a-i ajunge limanul, nădăjduiești că vei reuși să-i învingi greutățile și opreliștile.

Calendaristic pot număra anii, dar — mulți sau puțini — mă trag înapoi către acel ianuarie 1958 cînd, în redacția fostei reviste „Tînărul scriitor", munca tuturor căpătase ceva din bucuria noului : se lucra la mult-așteptata revistă „Luceafărul".

Am intrat cu deosebită rezervă în biroul redactorului-șef — pe atunci Mihu Dragomir — cu speranța că mi se va îngădui să lucrez în munca de corectură, cu toate că nu cunoșteam mai nimic din „tainele" ei.

Deși ocupat — aglomerat chiar — cu multiplele probleme ale primului număr al revistei, omul Mihu Dragomir m-a primit, m-a ascultat și m-a întrebat dacă am mai făcut corectură. I-am răspuns că am lucrat cu ani în urmă — pentru scurt timp — la o revistă militară fără să fac corectură, la care secretarul de redacție, Ion Popovici — de asemeni dispărut prea devreme — mi-a spus : „Știi cum este corectura. E ca o piatră de moară : dacă n-o poți duce, cazi sub povara ei". Mihu Dragomir a zimbit : „Lasă, Ionuț, nu speria omul chiar de la început".

N-am uitat cuvintele lui Popovici. Dacă nu m-am prăbușit sub această povară, am cunoscut însă de nenumărate ori gustul amar al greșelilor de tipar, în pagina pe care o lucrasem.

N-a fost ușor ; n-a fost deloc ușor, dar — fiind martor la rîvna celor din jur — m-am străduit să fiu la înălțime.

Revista urma să apară în 16 pagini de două ori pe lună : la 1 și la 15. Depășindu-se însă 15 februarie, s-a fixat data apariției la 25. S-a strîns material, s-a dat la cules, în paginație revista era încheiată, dar... Greutățile începutului — așa cum am mai spus — au împiedicat apariția, amînîndu-se pentru 15 mai. S-au schimbat articole, „s-a lucrat" pe unele, au fost înlocuite altele, dar exigența conducerii revistei, dorința de a da o formă cît mai nimerită și un fond de calitate superioară, a făcut ca nici la această dată revista să nu apară.

Altă muncă, alte articole, alte lecturi, în ideea că la data de 15 iulie 1958 totul va fi terminat cu bine. Într-adevăr, la 15 iulie a apărut revista.

Răsfoiesc emoționat primele trei formule ale revistei și abia acum îmi dau seama de deosebirea dintre ele. Pe prima pagină din 25 februarie, un foarte frumos desen al Ligiei Macovei intitulat **Primăvara**, dar care la 15 iulie — nemaiputînd să apară cu acest titlu — se numește **Tinerețe**. Articolul **Pornind la drum** de Mihu Dragomir apare ca editorial sub titlul **Prolog**. Fragmentul din actul II al piesei **Aici se repară ieftin roata norocului** de Camil Petrescu este înlocuit cu fragmente din **Lacrimi de primăvară** de Marin Preda, iar reportajul lui Radu Cosașu, **Noaptea, în ger, pe locomotivă** se schimbă la 15 mai în **Noaptea, frig, pe locomotivă** pentru ca la 15 iulie nemaifiind deloc frig să fie înlocuit cu un alt reportaj. Mijlocul revistei, **Eminescu la București** de Augustin Z.N. Pop este înlocuit cu **Cartea noastră de-nceput** al aceluiași autor și cu articole de Tudor Arghezi, Tudor Vianu, I.D. Bălan ș.a. Grupajul de șarje a lui Neagu Rădulescu este schimbat cu grupajul lui Gion. **Mențiunile critice** ale lui Perpessicius și **Cronica literară** a lui Aurel Martin sînt de asemenea schimbate. În colegiul de redacție apar în final nume noi față de prima formulă, îmbunătățindu-se și pe această cale structura revistei.

Munca neprecupețită, timp de șase luni, a redactorilor, exigența firească a conducerii și calitatea materialelor scrise de colaboratori s-au împletit într-o cunună de succes la 15 iulie 1958, cînd primul număr al revistei „Luceafărul" putea fi văzut în mîinile cititorilor.

Retrăiesc clipele frumoase ale sărbătoririi acestui succes, luînd din nou cele trei formule și așezîndu-le una lîngă alta. Îmi reamintesc toate articolele și le recitesc parcă prins de teamă și acum că voi găsi strecurată vreo greșeală de corectură. N-am găsit. Spun **n-am găsit**, pentru că nu pot spune **nu este** nici o greșeală. În munca de corectură n-ai voie să spui : la numărul de astăzi **n-am lăsat** nici o greșeală, ci la numărul de astăzi **nu mi s-a descoperit** nici o greșeală.

Mă revăd la masă făcînd corectură, în tipografie alergînd cu perlile de pe șpalt sau de pe pagină, îmi amintesc începutul cu nostalgia celor șaptesprezece ani care s-au scurs de la primul număr, și mă întreb: „Am reușit să-mi țin făgăduiala dată lui Mihu Dragomir ?".

Poate am reușit, poate nu.

Sigur este însă că de atunci, de la apariția revistei, pe rînd, ceilalți douăzeci și cinci de corectori care și-au făcut ucenicia la „Luceafărul", mă-au zis „rămas-bun, neaGelule !", după o perioadă mai scurtă sau mai lungă de lucru, lăsîndu-mi doar mie neasemuita plăcere de a spune: **Am citit 700 de numere din revista** LUCEAFĂRUL.

Gelu Stoicescu

Cultură și educație

Urmare din pag. 1

de secretarul general al partidului, că esența acestora o constituie condițiile generale de viață ale clasei muncitoare, ale țărănimii, ale intelectualității, lichidarea inegalității, făurirea unor relații de echitate, de dreptate socială, realizarea unei democrații noi, bazată în primul rînd pe egalitate economică. S-a văzut, și cu acest prilej, spiritul științific, materialist-dialectic, revoluționar care caracterizează politica partidului nostru în toate domeniile, implicit în cel cultural. „În cadrul activității generale de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate — a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu — punînd pe primul plan dezvoltarea și modernizarea forțelor de producție, ne preocupăm totodată de formarea omului nou, de dezvoltarea conștiinței sale, punînd la baza educației sale concepția revoluționară materialist-dialectică, despre lume și viață. În general sîntem satisfăcuți — ca să nu spun mulțumiți — de felul cum se desfășoară această activitate. Pentru a fi mulțumiți trebuie să realizăm prevederile Programului adoptat acum un an de Congresul partidului și principiile eticii și echității socialiste ; aceasta necesită însă, fără îndoială, timp mai îndelungat. Fiecare dintre dumneavoastră știți bine că problemele educației sînt strîns legate de dezvoltarea forțelor de producție, de lărgirea cunoștințelor generale ale maselor populare, de activitatea de învățămînt, de promovarea științei în toate domeniile, activitatea cultural-educativă, artistică constituind o parte a acestui complex larg de factori care contribuie la educația omului nou".

Sînt sintetizate, în aceste cuvinte, orientări fundamentale privind politica noastră culturală, rolul tot mai activ pe care literatura, arta le au de îndeplinit în nobila operă de educație a omului nou. Perspectiva unei analize ample a felului cum s-au înfăptuit hotărîrile Plenarei din noiembrie 1971, a unui veritabil congres al activiștilor din domeniul culturii care să dezbată problemele active, educative, să hotărască măsurile destinate perfecționării ei viitoare pentru ca prin întreaga activitate de creație, de educație să se afirme spiritul revoluționar, concepția superioară despre lume și viață, constituie și pentru presa de cultură un adevărat motiv de estimare a realizărilor, a stadiului de dezvoltare a creației socialiste, de confruntare principială, profund animată de dorința de a crea climatul și condițiile prielnice valorificării tuturor talentelor, punerii operelor de artă în slujba educării și afirmării omului nou, a constructorului socialismului, în slujba poporului.

Cultura și *educația*, iată două cuvinte care nu pot fi gîndite decît alăturîndu-se, în cazul unei țări îndreptată definitiv cu fața către făurirea unei orînduiri menită să sprijine afirmarea multilaterală a omului, să ducă nu numai la edificarea unei economii noi dar și a unei creații revoluționare, oglindă vie a vieții și spiritului poporului.

revista revistelor

● **Riguroase, beneficiare** ale unei singure raportări la principii teoretice viabile, sînt ultimele cronici dedicate de Ion Vlad, în „Tribuna", unor cărți de proză recent apărute. Astfel, comentariul la **Blocul de marmură**, ultimul roman al lui Al. Simion, debutează cu o suită de considerații ce se înscriu indiscutabil în unghiul a ceea ce am numi perspectiva istoric-literară imediată asupra fenomenului epic actual : „Sînt în romanul românesc contemporan teme devenite tradiționale și conservarea le-a venit de la semnificația lor social-istorică, neuitînd că proza și, în special, romanul **documentează** prin reprezentări specifice, prin semne convertibile în evenimente ale cunoașterii. Spunem „evenimente ale cunoașterii", întrucît reprezentările produse substituie, estetic vorbind, realități cărora romancierul le dă o altă amploare, alte dimensiuni (generalizatoare) și o profunzime proprie unei comunicări de tip narativ. O astfel de temă (i-am spus tradițională, dat fiind numărul mare de cărți inspirate de faptele și cronicile anilor de după eliberarea României) este reluată în romanul lui Al. Simion, **Blocul de marmură**, un comentariu epic la anii 1944—1948, perioada agitată și tulburată cu convulsii sociale și politice cu repercursiuni decisive pentru istoria ulterioară a țării".

Asemenea considerații de interes larg teoretic nu-l împiedică însă pe cronicarul „Tribunei" să formuleze diagnostice cît mai exacte cînd este vorba de valoarea în sine a romanului comentat : „Dar, interesul cărții rezidă (...) în schițele tipologice, în fișele lor psihologice, unele extrem de nuanțate, recomandînd personaje cu o structură și o evoluție de fel supuse clișeelor și vechilor reprezentări. Diversitatea caracterelor, destinelor și comportamentelor regizate de scriitor dă romanului fundalul necesar pentru a susține meditația eroului principal despre istorie și despre condiția ființei care-și asumă istoria" etc. Remarcabilă este și analiza consacrată volumului **Straniu paradis** de Laurențiu Fulga, în care reținem, mai ales, perspicacitatea cu care se fac raportările la condiția prozei fantastice în general. Cît despre cronicile lui Ion Vlad pe marginea volumelor **Săptămini de dragoste** de Vasile Sălăjan și **Noaptea** de Mircea Marian, trebuie să spunem că se caracterizează și ele prin aceeași sobră obiectivitate.

● In cadrul interesantei sale dezbateri, **Spiritul critic și spiritul de generație**, „Scînteia tineretului" din 22 septembrie a.c. publică răspunsul lui Edgar Papu. Și de data aceasta, opiniile prestigiosului critic și estetician se impun prin coeficientul lor de participare afectivă dar și prin acuitatea, prin spiritul tranșant ce le traversează. Fiind vorba, în speță, de condiția debutului în poezie, iată așadar, cîteva din „sfaturile" cărora fără îndoială, tînărul scriitor de azi se cuvine să le acorde maximum de atenție : „N-aș vrea să descurajez pe nimeni, dar nici să creez iluzii pentru ca pe urmă decepția să fie cu atît mai mare. De fapt, ce înseamnă „a încuraja" în sens cu adevărat constructiv ? Nu înseamnă a lăuda sau numai a aproba pe un poet tînăr, ci a-l învăța să-și sporească exigența față de sine, pentru a putea să răzbească prin valoare artistică" ; „Ca și pe plan economic, cu cît numărul ofertelor este mai mare, cu atît și calitatea lor se cere a fi mai înaltă. Numai în vremurile de criză și de sărăcie te mulțumești cu orice fel de marfă. De aceea, în zilele noastre, am situat accentul cu atîta insistență asupra exigenței față de sine, de care trebuie să se lase convins tînărul debutant în poezie".

Cronicar

Poezie și opțiune politică

Urmare din pag. 1

trează instantaneu infinitatea de puncte pe care mișcarea le parcurge și le depășește fulgerător. Stagnarea este respinsă cu repulsie. Existența umană este înțeleasă, în primul rînd, ca un prilej de provocare a mișcării, de accelerare a ei în sensurile aspirațiilor fundamentale ale umanității. Cuvîntul ne este dat, spun versurile lui Dumitru Popescu, pentru a mișca lucrurile lumii, pentru a le determina să evolueze, să se schimbe. Un sens similar îl au și imprecațiile pe care poetul le aruncă diferitelor forme de oprire a timpului, fie că este vorba despre lașitate (o ieșire fricoasă din tumultul evoluției), fie despre brutalitate (păstrare violentă a unei ordini neconforme cu evoluția realității). Evoluția este asimilată, fiind vorba despre oameni și despre destinele lor, cu puritatea morală, cu respectarea fanatică a adevărului, indiferent de riscuri. Celebrarea ideii de adevăr cunoaște concretizări vibrante, ce răsună în tonuri joase, de o nedezmintită gravitate.

Alteori versul își încetinește apriga rostogolire, sentimentul arzător al evoluției lasă locul reveriei morale. Poetul meditează, pe seama tuturor, la echitate, la raportul care trebuie să existe între individ și colectivitate. Patosul raționalist al adevărului răsună convingător, amplificat parcă de bolțile unui imens edificiu.

In ansamblul poeziei lui Dumitru Popescu, **Gustul simburelui** accentuează orientarea despre care am amintit : exprimarea unei tensiuni între capacitatea de a vibra pe seama tuturor și inclinarea elegiacă spre rostirea unor adevăruri, ce țin nemijlocit de intimitatea omului individual. Puritatea opțiunii politice și morale nu este de fel alterată de incursiunile în sinuozitățile subiective. Dimpotrivă, pe un drum contradictoriu, dar în cele din urmă convingător, apare un mod funciar optimist de a privi lumea. Trecînd peste durerile melodioase ale eului, poetul găsește puterea de a-și arunca privirea asupra mulțimilor, asupra realității pure reconfortante. Este deosebit de caracteristică din acest punct de vedere poezia intitulată **Spre cei ce vin** : unde după un interludiu elegiac, elanul unanimist triumfă : „E clipa / cînd pe lume nu-i / nici întuneric, nici lumină, / cînd cerul și pămîntul / au rămas fără stăpîn. / Din mers / zmulg de pe mine / frunzișul fosnitor, / îmi apăr aripa / de culori, de steme și de pulberi / și străveziu / pornesc spre cei ce vin".

In poezia lui Dumitru Popescu opțiunea politică apare pe calea filozofării patetice.

Tinerețea „Luceafărului"

Urmare din pag 1

drăzneală creatoare. A exercitat în același timp, o preocupare constantă pentru continua înnoire și perfecționare a mijloacelor de exprimare artistică, pentru diversitatea stilurilor. Revista a publicat cu un sigur discernămînt lucrări valoroase în domeniul creației literare, scrise de tineri și talentați debutanți, alături de nume prestigioase ale frontului cultural românesc. Ea se remarcă deopotrivă și prin varietatea rubricilor permanente și tipărirea unor excepționale reportaje generate de actualitate, prin operativitatea imediată în consemnarea, comentarea și analiza critică a diferitelor evenimente culturale din țară și de peste hotare. Este remarcabilă strădania colectivului redacțional în direcția afirmării unui spirit onest, de cercetare obiectivă a fenomenelor examinate și înlăturare a subiectivismului, de abandonare a sentimentelor și etichetelor, aprecierile fiind întemeiate pe o solidă argumentare logică. Revista se preocupă nu numai de problemele creației ci și de problemele construcției culturii socialiste, de particularitățile, specificitatea și originalitatea noului său umanism. E meritorie activitatea colectivului redacțional care și-a lărgit necontenit cercul de colaboratori, antrenînd numeroase personalități în discutarea unor probleme ca cele pomenite mai sus. Revista acordă spații tot mai largi fenomenului cultural concret și îndeosebi, diferitelor aspecte legate de răspîndirea patrimoniului culturii și artelor în rîndurile maselor celor mai largi.

Iată, așadar, tot atîtea puternice argumente care demonstrează că revista **Luceafărul** este un factor activ, un germene viu, stimulator, în climatul de efervescență creatoare pe care îl cunoaște cultura României contemporane.

aqua forte

Măștile bucuriei

● *Regizor și desenator de mare talent, Bob Călinescu este cunoscut publicului prin filmele sale de animație dar și prin mulțimea de obiecte întîlnite de multe ori la magazinele Fondului Plastic. Printre aceste obiecte se află și măștile sale despre care aș putea spune, acum cînd îi cunosc chipul, că sînt chiar artistul însuși multiplicat de nenumărate ori, pentru a-și reconstitui adevăratul chip pe care nu i-l știe nimeni ; egalul tuturor chipurilor sale, cel care adună în esența sa lucrurile asemănătoare.*

Prilejul de a vorbi acum despre măștile lui Bob Călinescu vine de la succesul deosebit pe care l-a avut în Cuba cu expoziția sa de măști inspirate din folclorul românesc, alături de costumele desenate de pictorii scenografi : Horia Popescu și Ileana Oroveanu, expoziție deschisă la Havana. Cel mai mare cotidian cubanez, organ al C.C. al Partidului Comunist Cubanez, GRANMA, face aprecieri elogioase la adresa artiștilor români ; și alte ziare cubaneze consemnează această expoziție ca pe un fapt deosebit din viața culturală. Măștile create de Bob Călinescu vin din măștile vechi, aparținînd unei culturi mitice a poporului român. Ele conservă prin subtila lor expresie ritualuri străvechi, păstrate mai ales în : Moldova, Bucovina, Maramureș.

Poate că în zilele noastre s-a păstrat numai funcția decorativă a măștii ; s-a pierdut în uitare funcția ritualică a măștii populare, dar un artist ca Bob Călinescu, poate într-o inspirație ancestrală, mărturisește că el face măști pentru a se simți fericit și pentru a-i face și pe alții fericiți. Căci măștile lui colorate sînt făcute să bucure. Culorile vii, materiile calde care compun aceste chipuri ale nimănui și ale tuturor : lînă, mătase, blană, semințe, sînt o esență a ideii de fericire pe care o au bătrînii și copiii și chiar zeii care primeau drept ofrandă ceva viu colorat !

Măștile cuprind esențioane din toate universurile, din toate cosmosurile mici.. Măștile lui Bob Călinescu sînt compuse din mii de amintiri despre lume făcute tocmai pentru a exalta memoria sa, de a trezi în om sentimentul ascuns, îndepărtat al originii, al primordialității. Din același dor de primordial copiii compun o lume a lor din toate materiile lumii, ei visează cel mai mult izvorul lumii tinjind să iasă din temporalitate, consumînd măștile temporalității. Măștile create de artist tind să facă auzit din nou acel cîntec care se odihnește în toate lucrurile, în toate materiile.

G.M.

Arta trubadurilor

● *Compozitor și exeget erudit al fenomenului muzical românesc și universal, Doru Popovici a publicat de curînd o carte „Arta trubadurilor" (Ed. Muzicală a Uniunii Compozitorilor, București 1975) epuizată rapid, firește, și care ne-a trezit numai regrete pentru prea neînsemnatul ei ecou în presă. Este o carte cu adevărat importantă pentru cunoașterea unor momente fundamentale ale evoluției artei europene. Căci dacă în prima sa parte cartea lui Doru Popovici se adresează mai ales înțelegerii muzicienilor, capitolul „Portrete" (Trubaduri, Truveri, Minnesängeri) însumează cele mai cunoscute și nemuritoare nume ale poeților medievali.*

Pagini de poezie aproape intruvabile reactualizează personalitățile poetice care au stat la baza înfloririi renascentiste. Nici Dante, nici Pleiada franceză nu se pot înțelege fără cunoașterea acestor incomparabili poeți care au fost : Jaufré Rudel, Bernard de Ventadour, Bertrand de Born, Adam de la Halle, Walther von der Vogelweide ori Wolfram von Eschenbach.

Dacă adăugăm farmecul persuasiv al frazei tensionate a lui Doru Popovici, credem că vom reuși, măcar în parte, să convingem prezumtivul lector că e bine să lecturezе (dacă o mai găsește) această carte.

C. Iv.

biografia debuturilor

Florența Albu:

„O bună parte din biografia mea literară"

— Faceți parte dintr-o mai veche promoție de debutanți ai revistei, cea cu care Luceafărul **a pornit la drum. E o etapă mai puțin cunoscută. Revista al cărui spirit director era Mihu Dragomir a impus o linie și un stil. Remarcabilă în vechea revistă este rubrica „Dintre sute de catarge" susținută de Mihu Dragomir, superioară din multe puncte de vedere prin lărgimea de vederi, spirit pedagogic, comprehensivitate, majorității rubricilor similare pe care revistele noastre le-au promovat după aceea. Vorbiți-ne despre acest** Luceafăr **mai vechi și mai puțin cunoscut.**

— Nu răspunsuri, mai potrivită mi se pare confesiunea ; închipuindu-mi toate generațiile revistei adunate, simbolic, la o masă rotundă, fiecare cu amintirile, succesele, amicițiile ; fiecare avîndu-și „Luceafărul" ei !

În urmă cu 17 ani, apărea primul număr. Debutasem de fapt în paginile „Tînărului scriitor" sub oblăduirea lui Mihu Dragomir, entuziastul „maestru", prietenul începuturilor noastre, cel căruia atîția îi datorează măcar cîteva rînduri de bun venit în Poezie ; măcar cîteva sfaturi inimoase, măcar cîteva însemnări pe filele mizgălite cu versuri și iar versuri — o, entuziasta, sublima lor imperfecțiune, admonestată cu înțelegerea, cu exigența celui mai mare !

Prin ani, apoi, am căutat revista „Luceafărul" nu ca pe o piață de desfacere a op-urilor, ci ca pe un loc familiar, favorabil amiciților literare, dezbaterilor patetice — pentru că și atunci se discuta tot despre ce este, ce va deveni poezia, despre romanul contemporan sau despre probleme asemănătoare... Și tot de aici au pornit atîtea șezători prin țară, atîtea drumuri de documentare, toate contribuind, prin ani, la înfiriparea unui climat foarte special, foarte tînăr, foarte poetic. Aici am căutat întotdeauna nu numai redactorii, ci și prietenii, prietenii începuturilor rămînînd prin ani, prietenii confruntărilor și deciziilor, mă gîndesc la Teodor Balș în primul rînd. Ce a însemnat, pentru mine, revista „Luceafărul" ? Cred că o bună parte din biografia mea literară. Anii mei de șantiere, reportaje și drumuri, poezii — ba cred că și o încercare de proză ; vîrste și îndrăzneli de tot felul, cu scăderi și creșteri, cu succese și insuccese ; și tot aici mi-au fost discutate volumele apărute, bucurîndu-mă de critici drepte și nedrepte și iarăși drepte.

Astfel, ajung să îmi amintesc cu aceeași bucurie, colaborarea la revista „Luceafărul" din timpul lui Mihu Dragomir, Eugen Barbu și Virgil Teodorescu, sau la aceea de azi — și cred că important este ce a însemnat revista pentru literatura contemporană, pentru climatul acestor ani, pentru curajul opiniilor sau promovarea tinerilor. De-a lungul celor 700 de numere, „Luceafărul" a publicat pagini de publicistică, interviuri și reportaje care rămîn, încă, un mare succes al revistei ; a susținut „bătălii" care și-au avut partea de tinerețe, responsabilitate, îndrăzneală ; a contribuit la consacrarea a zeci de poeți, mai ales poeți, prozatori, critici ; a fost o prezență vie, ceea ce mi se pare esențial.

Omagiu altor consecvenți, celor care vin, celor care vor trece prin aceleași furci ale începutului, celor care vor putea să-și amintească, la o altă aniversare, de tinerețea „Luceafărului" și de tinerețea lor ; ori, „Luceafărul" de azi este revista cu o adevărată tradiție consecventă unui program, prețuită, așteptată, asaltată de alte sute de scrisori din țară — competiție continuă ! Și ce i se poate ura mai frumos, decît această continuitate, acest renume, acest drept la istoria literară, peste un secol ?

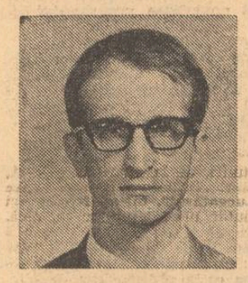

Grigore Arbore:

„Și-a făcut din noutate un mod de a exista"

1. Ce ne poți spune, Grigore Arbore, despre revista Luceafărul, **revistă în care ai debutat ?**

În anii debutului meu **Luceafărul** era singura revistă care în mod constant se preocupa de promovarea debutanților. În bună măsură, ponderea ei în viața culturală de acum 10—12 ani era determinată de prezența unui grup de tineri scriitori dintre care nu puțini au un loc deja fixat în literatura contemporană.

La alegerea pentru debut în revista **Luceafărul** au mai contat, ca să spun așa, și alte fericite constante, cum ar fi, printre altele, și existența unei redacții foarte comprehensivă față de stîngăciile debutanților și dispusă să le tolereze, fiind conștientă că sînt fructul unei inexperiențe, pe de altă parte ducerea, de către conducerea revistei, a unei politici redacționale coerente. Fără nici un dubiu, **Luceafărul** a fost între anii '60—'70 cea mai interesantă revistă de literatură, deoarece și-a făcut din noutate un mod de a exista.

2. Odată găzduit în coloanele revistei, ce a făcut aceasta mai departe pentru proaspătul debutant ?

Majoritatea poezilor mele au fost publicate în această revistă, față de care am rămas afectiv extrem de legat pînă în ziua de azi. **Luceafărul** mi-a pus în circulație nu doar numele. A făcut mai mult : a publicat unele dintre cele mai corecte articole critice asupra poeziei mele, lucru extrem de important pentru un scriitor obișnuit nu numai să scrie ci și să reflecteze asupra celor ce scrie. Unei publicații nu i se poate cere mai mult în raporturile ei cu un autor.

3. Faci parte dintr-o promoție de tineri poeți care și-au pus semnătura în paginile revistei cam de-odată. Ce relații sau afinități te leagă de aceștia ?

Noțiunea de generație poetică m-a lăsat de multe ori perplex. Mai nou, ea mi se pare că s-a născut din necesitatea de a asigura locuri proeminente, în sectoare limitate ale literaturii, unor persoane cărora cu greu le putea fi atribuită aceeași poziție într-un ansamblu mai cuprinzător. Cu colegii mei de vîrstă, și de preocupări într-ale poeziei, nu am avut și nu am afinități elective. Am preferințe pentru unul sau altul, în funcție de propriile mele criterii, care sînt rezultatul unei formații culturale ușor diferite. Nu dau nume, căci aprecierile mele pot fi subiective și, de altfel, asta e sarcina criticii.

Oricum, un an înaintea mea, cred, s-a născut un mare poet, care se numește Ioan Alexandru, pe care-l citesc cît mai rar, deoarece e singurul care mă tulbură și ca atare nu-l pot citi obiectivat. Caz rar, el nu a debutat la **Luceafărul**. Pentru destinul său literar faptul acesta nu are nici o importanță.

Mircea Dinescu:

„Prima apariție poartă în sine un risc"

1. A fost o vreme în care Mircea Dinescu trecea timid ca un licean pragul redacției. Era totodată și un prag al debutului...

Din puținele examene prin care am trecut pînă acum, nici unul nu mi s-a părut mai ireal ca acela de-a păși pentru prima oară într-o redacție literară. Parcă și astăzi păstrez nostalgia scărilor spiralate ce duceau spre redacția mansardată a „Luceafărului", scări pe care cu spaimă le-am urcat în vara anului 1967 după ce, timp de o săptămînă, patrulasem prin fața clădirii din Bd. Ana Ipătescu fără a avea curajul unui pas decisiv. Sosisem dintr-un orășel de provincie cu mireasmă de praf și flori de salcîm, și cum „un țăran cînd vine în București caută alt țăran" am avut norocul ca primul poet în carne și oase întîlnit de mine să fie Ion Gheorghe. Mi-a citit versurile înghesuite într-un caiet de matematică, dînd verdictul pe loc. M-am întors între salcîmii din Slobozia ca un mare învingător : adică în revista „Luceafărul" o poezie purta semnătura mea. Astfel s-a întîmplat întîiul „botez". În primăvara lui '69 redescoperit de Ana Blandiana și „luat în primire" de Mihai Ungheanu am fost din nou publicat în „Luceafărul" la „cei mai tineri autori", după ce de doi ani suportasem mustrările familiei și ale profesorului de română pentru îndrăzneala de a scrie versuri. Odiseea debutului meu nu se sfîrșise însă întru totul. Spre toamnă, o scrisoare trimisă la poșta redacției a aceleiași reviste avea să mă readucă la suprafață prin cuvintele atît de calde ale poetului Cezar Baltag.

2. Ai fost unul din copiii de suflet ai revistei Luceafărul. **Pe vremuri locul acesta îl avea Adrian Păunescu. Ce a însemnat revista** Luceafărul **pentru tine ?**

Cum nu e de-ajuns să te naști, tot așa nu e de-ajuns să debutezi. În literatură prima probă de foc e cea mai simplă și de obicei cea mai plăcută. Meseria de scriitor pare atunci o înlănțuire de succese continue și de stringeri de mîini colegiale ca și cum pielea celui mai frumos cîine n-ar putea fi așezată pe tobă. Realitatea se va dovedi pe parcurs mult mai spinoasă și numai naivii și rău intenționații pot invidia pe cei ce și-au asumat această meserie. Revenind la așa zisa „perioadă trandafirie" amintesc aici cu emoție numele prozatorului Ștefan Bănulescu. Autorul pe care-l studiam în manualul de română de clasa a XII-a m-a tratat dintr-un început ca pe un coleg, ceea ce nu-i puțin lucru. Publicat cu consecvență și cu aproape nefiresc curaj, căpătam într-un fel datorită revistei „Luceafărul" încă dinainte de-a scoate o carte, statut de scriitor. Și cum pe vremea aceea norocul încă mai lucra pentru mine „botezul" ultim al intrării mele în literatură avea să beneficieze de generozitatea recunoscută a lui Fănuș Neagu. Pe vremuri circula zvonul că cine nu debutează la „Luceafărul" nu va purta aura poetului adevărat. Dar prima apariție include în sine un risc în care atît revista cît și autorul sînt implicați. În listele (la modă și atunci) cu tineri poeți în care figuram și eu erau nume de care azi nu se mai știe aproape nimic. Poate că unii mai debutează încă, poate alții vor reveni spectaculos, dar, deși nu vreau să îmbrac toga unui bătrîn înțelept, fac totuși afirmația că numai cine va ști să-și cultive răbdarea va ajunge să-și suporte numele într-o literatură adevărată.

Gabriela Melinescu:

„Trebuie să știu să pierd dacă vreau să fiu un om adevărat"

1. Ai debutat la revista Luceafărul, **și se pare că articolul, intitulat „Evrica", găzduit de revistă și semnat de Demostene Botez, care anunța descoperirea unui autentic talent, a atras atenția tuturor asupra Gabrielei Melinescu.**

Am debutat la **Luceafărul** condus de poetul Mihu Dragomir la rubrica „Dintre sute de catarge" și apoi la rubrica „Steaua fără nume" prin 1959, cred. Era redactor Teodor Balș, căruia îi port și astăzi nespus de mult respect pentru că nu m-a iertat niciodată cînd poeziile mele erau proaste și pentru că a avut multă răbdare să-mi explice pentru ce nu sînt publicate. Argumentele lui erau bune, niciodată nu m-am întristat, n-am plîns, n-am făcut scandal așa cum fac unii tineri cînd încerci să le spui adevărul. Am învățat însă de atunci că trebuie să știu să pierd dacă vreau să fiu un om adevărat, să știu să primesc și lucrurile care nu-mi convin, nu numai pe cele plăcute ! Îi datorez dumnealui debutul adevărat la „Steaua fără nume".

Mai era în redacție și Ion Gheorghe care a fost drept, cu înalt simț moral ; nu mințea niciodată pe nimeni, nu flata pe nimeni Cînd recunoștea talentul cuiva o făcea sobru, grav, serios, fără să-ți lase impresia că împarte cu tine favoarea de a fi poet. Era, ca și astăzi, un om de caracter întru-totul !

Deci, articolul lui Demostene Botez a venit tîrziu, după ce eu înțelesesem că adevărul despre mine este de preferat minciunii. Am fost fericită că poetul a scris : EVRICA ! Trebuie, în poezie, să fii nu o dată bun, ci tot timpul, ca în viață, de altfel, trebuie să fii nu o zi bun, ci tot timpul, dacă ai tărie.

De atunci și pînă în zilele noastre mă străduiesc să-mi fac persoana cît mai aproape de modelul care nu există pe nicăieri decît în eroi, în idealitate ! Aș îndrăzni să spun acum că te ajută să devii bun nu numai prietenii care ne laudă dar mai ales dușmanii care au un înalt și exagerat simț critic care ne pune pe gînduri.

2. Cum se explică faptul că așa de mulți tineri se adresau revistei ?

N-aș vrea, vorbind cu această ocazie festivă, să exagerăm importanța unei reviste care este o abstracțiune și să uităm faptul că importanți au fost acei conducători ai revistei care formau atunci ceea ce s-a numit **Luceafărul**.

Deci, important a fost faptul că cei mai mulți scriitori de atunci veneau la **Luceafărul** pentru că acolo era redactor șef Eugen Barbu, care a fost pentru mulți dintre noi ca un părinte. În sensul că, indiferent că alții ne-au debutat, propriu-zis el ne-a făcut scriitori, ne-a dat posibilitatea să publicăm enorm, el ne-a dat premii aproape la toți poeții importanți de azi, de pildă.

Într-un interviu, luat mai tîrziu, întrebîndu-l despre talentul său de a descoperi poeți, dumnealui, rizînd, mi-a spus că a fost nu atît meritul său ci, mai ales, meritul poeților că au existat atunci pentru ca el să-i publice și ei au continuat de atunci să existe într-una pînă astăzi.

Sânziana Pop:

„Aproape toți scriitorii generației mele au debutat și au fost consacrați în paginile revistei Luceafărul"

1. Știm că ești legată de revista Luceafărul **într-un chip mai direct decît alții, înainte încă de debut. Totuși, cum a avut loc debutul?**

Am urcat în mansarda revistei „Luceafărul" pe două scări complet diferite. Una ducea la secția de corectură, cealaltă la proză. Făceam corectură de noapte la una din gazetele care se tipăresc în Casa Scînteii, cînd nea Gelu Stoicescu, corectorul șef de-atunci și de azi al „Luceafărului" m-a anunțat că la ei s-a ivit un post vacant : poetul Ion Gheorghe tocmai promovase de la șpalt în redacție. Pe urmele unui atît de ilustru predecesor m-am grăbit să solicit postul și perioada aceea îmi apare și astăzi în minte ca cea mai năvalnică din viața mea : cît zel și cîtă strădanie am depus atunci pentru a descoperi greșelile de corectură ! Dar postul de corector la revista „Luceafărul" însemna pentru mine o punte către corabia mult visată. Și ce corabie era atuncea „Luceafărul", și ce pasageri purta la bord ! Aproape toți băieții aceia care fluturau către mine batistele albe sînt autori ai literaturii române de azi.

La secția de proză a revistei am ajuns după un vis pe care întîi l-am visat și pe urmă l-am scris. Cum singurul om de litere pe care îl cunoșteam pe atunci era Ion Dodu Bălan, fostul meu profesor de la filologie, am alergat la el, la „Luceafărul". Textul s-a tipărit chiar în numărul din săptămîna aceea și „tutorele" meu literar m-a prezentat celui ce spusese „DA" : în penumbra odăii ședea un bărbat fără față dar cu o privire ca lama unui cuțit. Era Ștefan Bănulescu. Am avut norocul acesta, ca un mare scriitor al literaturii române să-mi spună, înclinîndu-și făptura ca fumul : AVEȚI TALENT !

2. Ce a însemnat revista Luceafărul **pentru începătoarea în ale literaturii Sânziana Pop ?**

Am debutat la revista „Luceafărul", am publicat la revista „Luceafărul", am fost premiată de „Luceafărul", proza mea a găsit înțelegere și chiar îndrumare în revista „Luceafărul", m-am format profesional în redacția „Luceafărului". Am avut șansa excepțională de a ajunge la „Luceafărul" în perioada cînd revista era condusă de Eugen Barbu. Nu știu pe nimeni altcineva care să fi descoperit și promovat cu atîta pricepere, entuziasm și răbdare talente tinere. Aproape toți scriitorii generației mele au debutat și au fost consacrați în paginile „Luceafărului". Toți am fost omagiați în minunatele seri ale cenaclului „Labiș". Tuturor ni s-a înfuzat încrederea necesară pentru a merge în literatură pe picioare proprii. Entuziasmul care domnea în incinta redacției era perpetuu și era de natură să contamineze fulgerător pe orice începător. Fiecare număr al revistei însemna participare, muncă asiduă, creație efectivă. Eugen Barbu avea talentul de a stimula perpetuu și de a solidariza.

Despre colegii de la revista „Luceafărul" se poate scrie o carte. Oare pe care dintre scriitorii de astăzi nu-i cunosc de atunci ? De Ion Gheorghe mă leagă cea mai veche, mai mută și mai statornică prietenie, comunicăm foarte bine prin anotimpuri atunci cînd nu ne vedem. Lui Ioan Alexandru și Marin Sorescu le-am citit primele pagini și ei mi-au fost de atunci pînă astăzi cei mai de seamă susținători. Cu Grigore Hagiu și Cezar Baltag am fost colegi chiar din primele timpuri. Pe Suciu și pe Ungheanu îi știu de cînd semănau, îi vedeam frați de singe, blonzi, ambii, ca grîul, tunși cu breton rotund, ca elevii de școală. Romică Vulpescu nu-și lipise barba atît de năvalnică pe atunci. Dan Zamfirescu era, dacă cineva poate crede una ca asta, firav din cale afară și timid ca un crin. Nicu Velea a sosit și el ca ursul la mierea redacției. Iar pe deasupra noastră, ca fulgerul sau ca steaua cea căzătoare, Nichita Stănescu, luminos ca un înger și prea plin de har. Frumoasă tinerețe a noastră de atunci, călătoare de-a pururi spre timpuri tot mai departe de noi.

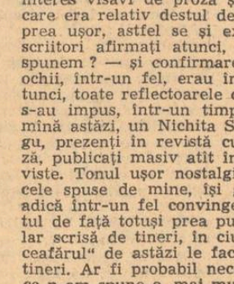

Sorin Titel:

„Mai ales redactorul de la secția de proză"

1. Care e „povestea" debutului lui Sorin Titel ?

Am debutat la „Tînărul scriitor". La scurt timp după debutul meu, revista s-a transformat în „Luceafărul". Povestirea se chema „Drumul" și era vorba în ea despre un șofer care are revelația propriei lui singurătăți. În vremea aceea vedeam multe filme neorealiste și eram probabil foarte influențat de ele. Era prima povestire pe care am scris-o în viața mea. La redacție a ajuns prin intermediul unui coleg, mai introdus ceva ca mine în lumea literară. Am uitat însă s-o semnez. Peste cîteva zile m-am dus să mă interesez de ea și atunci, în toamna anului 1956, am urcat pentru prima oară treptele clădirii de pe Ana Ipătescu. M-a primit Gica Iuteș, căreia îi datorez în mare măsură „cariera" mea de scriitor. Ea mi-a citit primele povestiri, verdictul ei a fost pentru mine literă de lege mult timp. Colaborarea mea la revista „Luceafărul" s-a realizat, ani de zile, prin intermediul ei. Dacă mulți debutanți de astăzi ar avea șansa să întîlnească un redactor ca Gica Iuteș, sînt convins că evoluția lor literară s-ar desfășura firesc, fără prea multe accidente. Gica Iuteș era un redactor care a știut să se bucure ori de cîte ori i-am adus sau i-am trimis din comuna Cîrpa, unde eram profesor suplinitor, o nouă povestire, un om franc, în stare să-mi refuze o proză proastă fără să mă jignească. Iată pentru ce, pentru mine, revista „Luceafărul" a fost mai puțin redactorii șefi care s-au perindat la conducerea ei, ci mai ales redactorul de la secția de proză, Gica Iuteș om pe care îl stimez și iubesc. Mai tîrziu, Ștefan Bănulescu mi-a oferit cu multă generozitate „spațiu" în revista pe care a condus-o într-o anumită perioadă, aceasta întîmplîndu-se cînd nu mai eram un debutant.

2. Se poate afirma un scriitor fără „asistența" unei reviste ?

Un scriitor nu se poate afirma fără să fie sprijinit, lansat și „susținut" de o revistă și, din acest punct de vedere, bineînțeles că „Luceafărul" — și mai tîrziu „Tribuna" și „România literară" — au „partea lor de vină" în ceea ce privește afirmarea mea ca scriitor. Din fericire am debutat într-o perioadă în care critica dădea dovadă de un deosebit interes visavi de proza și poezia celor tineri, o perioadă în care era relativ destul de ușor să te „lansezi", poate, uneori, prea ușor, astfel se și explică dispariția pe parcurs a unor scriitori afirmați atunci, dar în același timp, de ce să n-o spunem ? — și confirmarea, în timp, a talentului altora. Toți ochii, într-un fel, erau îndreptați spre scriitorii tineri de atunci, toate reflectoarele criticii erau îndreptate spre ei și așa s-au impus, într-un timp relativ scurt, scriitori de prima mînă astăzi, un Nichita Stănescu, D. R. Popescu, Fănuș Neagu, prezenți în revistă cu pagini întregi de poezie sau proză, publicați masiv atît în „Luceafărul" cît și în celelalte reviste. Tonul ușor nostalgic pe care îl simt strecurîndu-se în cele spuse de mine, își găsește, cred, o explicație : nutresc adică într-un fel convingerea că revistele publică în momentul de față totuși prea puțină proză în general, și în particular scrisă de tineri, în ciuda eforturilor pe care revista „Luceafărul" de astăzi le face oferind cît mai mult spațiu celor tineri. Ar fi probabil necesară o mai mare curiozitate și, de ce n-am spune-o, mai multă generozitate și din partea celorlalte reviste. Problema tinerilor scriitori nu privește la urma urmei exclusiv revista „Luceafărul" ! Fac această paranteză gîndindu-mă la debutul meu, la cei care au citit atunci cu deosebită atenție încercările mele, la generozitatea pe care ei mi-au arătat-o, la seriozitatea cu care m-au îndrumat. Și nu numai numele Gicăi Iuteș îmi vine în minte, ci și cel al lui Dumitru Micu, Mircea Zaciu, S. Damian precum și al altora.

Prozatorul pe care mi l-am simțit cel mai aproape — și nu numai în perioada debutului, ci și astăzi — este George Bălăiță. Numele noastre au fost adeseori alăturate în presă, prilej de bucurie pentru mine și sper că și pentru bunul meu prieten, a cărui carte minunată, **Lumea în două zile**, confirmă atît de strălucit părerea absolut superlativă pe care o am despre talentul său.

M. Ungheanu:

„Luceafărul a fost un fel de ucenic vrăjitor"

1. Ce te-a adus către revista Luceafărul ? **Cum te-a primit și cum era atmosfera degajată de ea ?**

Nu mi-am pus niciodată întrebarea. **Luceafărul** era o revistă mai puțin rezervată față de tineri, mai deschisă în general. Pot spune că redactorii acelui **Luceafăr** pe care l-am cunoscut eu aveau marota descoperirii și lansării de tineri. Revista mă atrăgea și mă respingea în egală măsură. Era o publicație efervescentă, plină de semnături promițătoare, astăzi unele din ele prestigioase, dar generozitatea ei se învecina adesea cu lipsa de spirit critic. Se publica orice tînăr talent, indiferent de formulă, orientare etc. O larghețe care s-a întors, la un moment dat, împotriva revistei, după cum și revista s-a întors, la un moment dat, împotriva unora din cei pe care i-a lansat. **Luceafărul** a fost un fel de „ucenic vrăjitor" care a știut doar să declanșeze un mănunchi de forțe literare dar nu să le și îndrume. De altfel, nu e întîmplător faptul că revista strălucește mai ales prin ceea ce a lansat și susținut în materie de poezie, decît în materie de critică sau de proză, chiar dacă nici aici debuturile nu sînt neglijabile. Paradoxal, revista era condusă, în acea perioadă, de un prozator ! Istoria literară din '58 încoace, nu se poate face fără a ține seamă de contribuția **Luceafărului** care a promovat cîțiva dintre scriitorii cei mai cunoscuți și iubiți de astăzi.

2. Din debutant ai ajuns de două ori cronicar literar al revistei. Care a fost drumul pînă aici ?

Punctul de plecare — descoperirea unui climat de încredere față de noii veniți. Pe atunci răspundeau de secția de critică Ion Dodu Bălan, Alexandru Oprea, Marin Bucur. Țin minte unul din articolele mele publicate atunci : **Debuturi și poncife,** în care semnalam cum poncifu se plimba ca o ștafetă dintr-un volum de debut în altul. Din păcate, al doilea articol, pentru care primul nu era decît o pregătire, **Poncifele consacraților,** a părut inoportun revistei și am fost sfătuit să nu-l mai scriu. L-am scris totuși fără a reuși să-l public vreodată undeva. Revista își avea și ea fatalele ei limite, care erau, cred, ale epocii. Munca la prima revistă de provincie a acelui moment, e vorba de **Ramuri** și cea, nu mai puțin acaparanta, din redacția **Scînteii tineretului,** m-a absorbit apoi și m-a îndepărtat de revista **Luceafărul.** Era vremea în care revista se lupta cu propria ei progenitură. O experiență completă mi-a oferit **Luceafărul** în anii 1968—1969 cînd am lucrat chiar în redacție și am ținut cronica literară a revistei. Eram de părere că ceea ce are de recuperat revista după multele critici ce-i fuseseră aduse era o mai dreaptă poziție a sectorului ei de critică. S-a optat însă în schimb pentru o revistă devălmașă, numai că devălmășia angaja mai puține persoane decît înainte și revista devenise cu mult mai puțin generoasă decît fusese. Dintr-o revistă „deschisă" a devenit o revistă „închisă". Încercarea de a cultiva constant o echipă de tineri critici, Magdalena Popescu, Dana Dumitriu, Florin Manolescu, Mircea Iorgulescu, Dan Cristea, Ion Madoșa, Mihai Vornicu și alții s-a izbit de o rezistență nebănuită, iar echipa a fost pulverizată. Și iarăși m-am îndepărtat de revistă.

3. Un critic poate pecetlui soarta unei cărți, și, implicit, a autorului ei. Ți-ai pus gîrul semnăturii deasupra unui nume necunoscut încă trecîndu-l la rubrica „Debut" ?

La ora de față există un fel de pilnii imense, cum sînt cele făcute să capteze energia razelor solare, pentru a depista persoanele cu talent literar. Mă refer la diversele poște ale redacției, la rubricile de debut etc. Cred că se exagerează. Debutanții nu trebuie căutați. Nu e nevoie de o industrie a debuturilor. Ei vin singuri. Deviza junimiștilor e valabilă și pentru ei. Parafrazînd, în literatură vine cine vrea și rămîne cine poate. Am ajutat pe mai mulți tineri de talent să publice. Nu e neapărat un titlu de glorie, ci o datorie. Talentul trebuie însă confirmat, iar promovările sînt un risc și un rău necesar. Am ținut mult la publicarea lui Mircea Dinescu în **Luceafărul,** ceea ce s-a și făcut, dar n-am mai avut posibilitatea să-l urmăresc din apropiere. Nu cred în lansările orbești, ci în cultivarea consecventă a celor descoperiți.

George Bălăiță:

„Fiecare a continuat pe cont propriu"

1. Cum a debutat începătorul George Bălăiță, unul din premiații Luceafărului ?

Cu **Luceafărul** am avut mai mult noroc decît alții. Am ajuns aici singur, adică nu m-a dus nimeni de mînă, cu toate că o schiță (țin bine minte ?) a ajuns pe masa unui redactor înaintea mea. A apărut într-o jumătate de pagină printre alte texte din provincie. Cenacliști, lumea e plină cu umbrele lor ! Povestea a fost apoi jumulită rău de tot la **Steaua.** Ce rețin, este înălțimea enormă de la care un cenaclist, oho, ce cuvînt, poate fi privit de către un recenzent cu ora. Îi înțeleg pe amîndoi. Am învățat asta. Acum, pentru mine, pilula din **Steaua** de atunci are un sens sentimental : este singura dată cînd numele meu apare în revista asta. Între timp am primit în fostul **Iașul literar,** un răspuns la poșta redacției. Se constata primirea unei povestiri și eram sfătuit să nu mai folosesc prea des gerunziile. Sînt lucruri plăcute de pe vremea cînd în loc de cap aveam un nor. Dar într-o zi m-am pomenit publicat în **Luceafărul,** invitat să citesc la **cenaclul Labiș** (cum a fost cum n-a fost, cenaclul ăsta e singurul care se ține minte de mulți ani încoace), încondeiat cu premiul de proză al revistei pe anul, parcă, 1964.

Toată povestea asta a pus-o la cale un om care nu mă cunoștea decît din textele trimise de mine la redacție, se înțelege, Eugen Barbu, care a și scris frumoase și loiale cuvinte despre ce încercam eu atunci. Cînd trecea pe sub bolțile mansardei din Ana Ipătescu, Barbu avea un aer de stăpîn care nu-mi plăcea, dar **Groapa** lui îmi plăcuse al dracului cînd o citisem la Bacău în urmă cu vreo 3 ani, eram și nu eram student pe atunci, și nu prea convins că literatura ar fi cel mai bun lucru pe care aș putea să-l fac. La revista bucureșteană veneam cu trufia și timiditatea provincialului.

Da, am avut ceva noroc, fără îndoială. Atmosfera de redacție nu mi-a fost deloc ostilă. Erau, dacă pot să spun așa, cu toții de partea mea, e drept, dădeam și rar pe acolo.

Sînt ani de care îmi aduc aminte cu plăcere. Ce lipsă de grijă ! ! Trebuia găsit un alt final „introdus" undeva, de adăugat, de tăiat ? Foarte bine, se face pe un colț de masă. Nu-mi amintesc nici una din „problemele" tinereții mele literare, ale primei tinereți literare. Nici una ! Întîlneam pe scara de piatră în melc abrupt, care ducea la mansarda **Luceafărului,** tineri cam de vîrsta mea, păreau furioși, nemulțumiți, arși de neliniște, suferinzi. Mulți dintre ei erau plini de talent. Așa știam atunci. Problematizau la nesfîrșit, se lamentau, unii se uitau urît la mine ; Ce-i cu ăsta așa vesel ? ! Unde sînt ei ? Unde este opera lor ? Acum știu că n-au avut destulă răbdare.

Pe atunci îi priveam cu nepăsare. Acum mă uit la amintirea lor cu un sentiment de vinovăție, cu smerenie. De ce ?

Ar fi multe de spus. Nu e locul. Dar **Luceafărul** de atunci, pentru mine cel puțin, a făcut destul. A făcut cît a putut pentru mai mulți, cred. În rest, fiecare a continuat pe cont propriu.

Dan Zamfirescu:

„A fost un întreg climat și o școală"

1. Am dori o scurtă „istorie" a propriului debut critic în revista Luceafărul.

1. În toamna anului 1962, unul din redactorii șefi adjuncți ai „Luceafărului", Ion Dodu Bălan, inițiase o amplă discuție despre cursurile universitare, fixîndu-și atenția, pentru început, asupra a două apariții recente : **Literatura română veche** de Al. Piru și **Istoria literaturii române vechi. Partea I-a** de I.D. Lăudat. Pentru cel din urmă nu se găsise un recenzent dar, cum redactasem o recenzie fără să știu dacă va avea șanse să apară, i-am vorbit despre ea unchiului meu, Dragoș Vrînceanu, redactor, pe atunci, la „Luceafărul". Prezentînd manuscrisul, a fost imediat acceptat și a apărut în numărul din 15 noiembrie 1962.

2. Un vechi coleg de la revistă, poate cel mai vechi, mi-a destăinuit faptul că, odată, Eugen Barbu, pe atunci redactorul șef al revistei, a spus, printre altele : „Se ridică doi critici tineri care promit : M. Ungheanu și Dan Zamfirescu. Să-i solicitați cît mai mult...", se pare că încrederea lui Eugen Barbu n-a fost desmințită, a fost o bună intuiție..

În ce-l privește pe Mihai Ungheanu cred că profeția s-a împlinit. În ceea ce mă privește, direcția în care cred că am reușit să aduc unele contribuții este **istoria literară.** De fapt am fost premiat de „Luceafărul" pentru două studii de istorie literară : despre **Învățăturile lui Neagoe Basarab** și despre Nicolae Iorga. Pentru mine „Luceafărul" condus de Eugen Barbu ca redactor șef și de Ion Dodu Bălan și Alexandru Oprea ca redactori șefi adjuncți a fost un întreg climat și o școală la care am învățat arta de a putea scrie ce gîndesc în forma cea mai potrivită. Ceea ce m-a integrat imediat colectivului în mijlocul căruia am devenit un familiar, deși nu funcționam în redacție, a fost vibrația patriotică profundă și autentică a mănunchiului de energii concentrate la cîrma revistei ; a fost sentimentul că tot ceea ce adunasem în ani de lecturi și meditații solitare este privit cu interes, este ajutat să iasă la lumină.

3. Ce se mai poate spune despre revista Luceafărul, **revistă care a găzduit în paginile sale o promoție de debutanți promițători. Ce a însemnat și ce a făcut revista pentru aceștia ?**

Nu cred că există o revistă din ultimele decenii care să fi contribuit atît de direct, de sistematic, de eficient și de pasionat la modelarea unei întregi generații de scriitori, cum a făcut-o „Luceafărul". Intenționez să pun pe hîrtie cîteva „Amintiri de la **Luceafărul".** În redacție, la cenaclul de pe Calea Victoriei, pe stradă, se țeseau destine, se proiectau dezbateri pentru reușita cutărei sau cutărei creații noi a lui Nichita Stănescu, Sorescu, Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Ana Blandiana, Constanța Buzea și mulți alții.

Cine va scrie istoria acestei reviste va fi obligat să țină seama și de faptul că poeți sau prozatori ce au debutat în alte reviste și-au cucerit originalitatea și locul în literatură la „Luceafărul". Cazul lui Ioan Alexandru mi se pare cel mai caracteristic. Printre prozatori, Ion Lăncrănjan și Sânziana Pop, printre critici M. N. Rusu, Marian Popa și M. Ungheanu (în ordinea intrării în scenă) și-au luat avînt de pe această platformă de lansare. Premiile „Luceafărului" au fost pentru noi cartea de vizită cu care ne-am deschis drumul la edituri spre a tipări prima carte. Și chiar dacă spre sfîrșitul acestei etape cel ce ne suflase tuturor în aripi devenise cu unii irascibil, cu alții rece (îl comparam cu Cronos ce-și mînînca propriii copii), avîntîndu-se în unele polemici și acțiuni în care nu-l mai puteam urma, pînă azi am rămas cu toții datori acestei vîrste decisive a formării și afirmării noastre, pentru un lucru neprețuit : de a fi putut să ne adunăm laolaltă și să ne hrănim din acel lucru atît de greu de definit și atît de esențial unei literaturi, care este confreria spirituală. Cei ce au venit după aceea, uneori, într-un stil personal, această tradiție, în elementele ei autentice și perene, „Luceafărul" a fost și rămîne una din acele reviste care au știut să dobîndească o viață proprie, să devină un adevărat „personaj" al istoriei culturii noastre, să propună idealuri și valori și să lupte pentru o cauză a cărei izbîndă atît de clară îi este suprema răsplată la acest popas.

Grupaj realizat de
C. Djigola

Poeme de
Ileana Mălăncioiu

Cineva bate cuie într-un stejar

din nou acea chemare de totdeauna
din pădurea de-aici în cea din spațiul pur
încep să văd copacii fără virstă
cu bureți nebunești împrejur.

doamne ce pălării roșii stau
cite trei cite trei ca-n poveste
ca pe trei capete care au fost
și-a căror nebunie nu mai este
decît în miezul acesta ireal
pe care îl smulgem fără măsură
și ne jucăm cu el și-nfometați
începem să-l ducem la gură

cum o să fie oare în pădurea aceea umbroasă
o mare neliniște bintuie pînă tirziu
cineva bate cuie într-un stejar
încet ca-n acoperișul unui sicriu

A mai trecut o zi

stau pe un lemn pe jumătate putred
cu bureți crescuți la capete
și mă uit la tristețe cu soarele
care-ncepe să șcapete

a mai trecut o zi, se apropie
aș vrea să mai rămîn dar nu mai pot
o, dacă măcar aș spera că atunci
sufletul meu va fi liber de tot

acum e-nchis fără să vrea în sine
și plînge cum n-am mai văzut
și smulge-n tăcere bureții
crescuți pe copacul căzut

Restul este tăcere

restul este tăcere, spunea printul
atita ține minte bine despre el
și mai ține minte cele patru morți
din ziua de duel

în care l-am cunoscut mai bine
pe el și pe celălalt care a pierit
de aceeași sabie cu el
nainte de a ști pentru ce au trăit

și pentru ce se duc și pentru ce
l-au citit ei pe montaigne și l-au răstălmăcit
și l-au înălțat ca pe propria cruce
pe culmea disperării pe care au suit

din clipa în care aerul crimei dintîi
a fost respirat ca o dulce otravă
restul este tăcere spunea prințul
căzînd pînă departe cu mintea lui bolnavă

Am un șarpe în os

am un șarpe în os am strigat
umblă încet pe golul din femur
săltîndu-și capul pînă la șold
și încercînd să-l rotească în jur

cel puțin de trei ori pe zi
liber și cu încredere ca pe cheia
cu care se va deschide deodată
golul nesfîrșit de după aceea

am un șarpe în coapsă am strigat
dintr-un adînc instinct de apărare
și am simțit cutia de os cum se desface
și cum vă-ndepărtați și cum apare

singurătatea cea fără de margini
și clipa-n care nu mai e nimic de spus
și-un gol nesfîrșit peste care șarpele
se-ncolăcește liber ca sufletele celor ce s-au dus

Daniela Crăsnaru

Transparență

Pădurea de aramă, iat-o, aevea.
Mai poate sufletul atita frumusețe să-ndure ?
Fără pas lunecînd, fără cuvînt, fără umbră
Vietățile ei, în somnul lor să te fure.

Septembrie, cămările tale de rouă
le colind, bolnav de pace și de atita galben amar.
Transparent, transparent, în fringhii de sfială
zvîcnește singele, rar.

Gîndul urmează mișcarea frunzei în toamnă
urmează culorii și umbrelor sale.
Septembrie, în templul tău fumegos
sufletul cunoaște doar legi muzicale !

E unsă cu miere osia lumii.
Pădurea de aramă
ne cheamă la ea și ne-mbie :
Acolo-n adînc e-o poartă albă
cu timpla aproape de veșnicie...

Păduri în septembrie

Pădurile acelea de mătasă !
Mai lasă-mă un ceas să le contemplu
să simt cum pe retină crește templul
cu bolțile din umbra lor aleasă.

Aș alerga, aș trece de hotarul
care oprește mersul lor spre cer
aș trece peste dunga de mister
din care, crenelat, se-naltă clarul.

Privirea, știu, le vatămă. Alene
puterea lor de vedere se destramă.
În depărtarea dintre noi e-o vamă
pe care-o trec ușor, cum trec de gene.

O, de-aș putea vederea să mi-o-ntunec !
Se-ntorc încet din mine pădurile, livide
în timp ce ca-ntr-un sipet ființa mea închide
mișcarea lor curată prin care toată lunec.

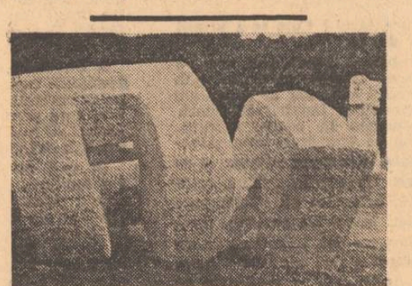

Marcel Grosu : „Vis"

Ioanid Romanescu

Pîine și poezie

În nopțile de vară prin satele române
sînt leagăne care atîrnă de copaci —
prin frunze curge Luna, abia adie vîntul,
cei mari șchimbă-ntre ei numai cuvîntul taci !

cresc unii doar cu ploile din Lună
și au cucuie-n cap de merele prea coapte,
sînt fericiți că biiguie în vis
și asta li-i de-ajuns în loc de lapte

că sînt hrăniți sau nu, ei nu pling niciodată
— plutesc pe vînt, vezi cerul prin aripile lor —
se stinge-n fașă unul, dar cel care rămîne
poet ajunge, pururi visător

nu-i vina nimănui că ei renunță,
că mor și-n culmea gloriei săraci —
nu din orgoliu, dar așa se-ntîmplă :
în orice lan de grîu mai cresc și maci

adeseori nici nu-i vedem sau credem
că s-au pierdut aiurea, vrăjiți de o fantomă —
și totuși ei dau semnul recoltei noi de grîu :
se-nalță din pămînt o flacără enormă

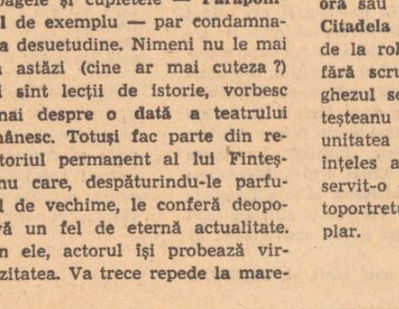

Dumitru Cușa : „Compoziție"

Constantin Stan

vara păpușei

Despre S. G. se puteau spune cu certitudine numai două lucruri : că o iubise (mai tirziu se va vedea sensul, consecințele și, mai ales, cauzele acestei iubiri pentru Liana) și, al doilea, nu de neglijat, ba dimpotrivă, au afirmat cu toții, gustul său artistic, mai precis, inclinația spre literatură. Din incrucișarea acestor două temerare activități avea să se nască intreaga personalitate a acestui bizar personaj. De aici însă, totul devine tulbure. Începutul se poate plasa sub zodia Păpușei, (mai tirziu are să se numească Liana A.) ceea ce pe vremea copilăriei însemna în primul rînd niște ochi mari, verzi și tulburători și, mai puțin, formele în care se presimțea viitoarea femeie. Tulburările aveau să înceapă poate și de la ochii săi dar în mod sigur de la vara neobișnuită, vară în care S. G. nu mai era nici copil, dar nici adolescent, adică, așa cum se spune, virsta incertă, a căutărilor, a punctelor de sprijin, a intrebărilor mari și nelinistite, toate fundamentale, cărora pe parcurs timpul le găsește răspunsul cel mai potrivit și, spre părerea de rău a tuturora, singurul posibil.

S-ar putea, desigur, să se fi intimplat și altceva, acel altceva pe care nimeni nu-l cunoaște în amănunt, ci numai în forma lui generală, faptul imediat fiind doar reflexul unor evenimente anterioare. Dar despre aceste evenimente anterioare cartierul păstrează foarte puține amintiri. Ele se pot localiza în cele citeva puncte centrale : școala (adică, pentru a păstra adevărul, terenul de zgură al școlii), biserica (nopțile de inviere și nucii plini de tentații laice) și nocturnele străzilor (a se înțelege furatul de cireșe, lalele, zambile, aruncatul lemnelor din curtea unui vecin în a altuia, motiv de certuri și chiar de trecere prin fața comisiei de judecată a sectorului, și alte mici și nevinovate delicii ale copilăriei). Pînă la acea dată, așadar, S. G. se asimilase cetelor de copii ai cartierului său, copii lăsați de capul lor pe maidanele și locurile de agrement (pădurea și lacul), din apropiere. Notațiile sale din jurnal (un caiet de dictando de 100 de file, cumpărat, așadar, cu mari sacrificii, pe care scria „Strict personal — interzis persoanelor străine" lucru ce nu a prea impresionat mai tirziu) confirmă opinia generală.

Iată ce scria S. G. la o virstă la care alții mai păstrează amintiri plăcute despre rățușca veselă :

„Am aproape paisprezece ani și ieri nu m-am putut duce la G. la spital pentru că nu am avut pantaloni lungi. Deși e vară mi-e rușine să mai ies în oraș cu pantalonii scurți".

Apoi după citeva luni :

„A inceput școala și eu încă nu pricep cum se rup tenișii (pentru cei care nu cunosc cuvintul atragem atenția că în terminologia clasică această incălțăminte poartă titulatura : pantofi de tenis). Mama imi spune că ar fi de vină zgura. Înclin să-i dau dreptate. Și cit mai e pînă la leafa lu' tata !".

Surprinzătoare au rămas versurile rătăcite printre notațiile faptelor și frinturi de scrisori. A mirat, mai ales din perspectiva, dublă, din care a fost citită, această poezie intitulată, provizoriu, după parantezele ce însoțesc titlul, „Sinuciderí repetate", iar mai jos : din ciclul „El mundo al revés" (lumea de dos). Iată poezia : „Asear ! s-a sinucis un cal / Fugind un drum pe o mașină / Lovi o firmă de spital / Sunind a arbore fără benzină / La miezul nopții, același cal / Își trase fără să clipească / Un glonte-n inimă. La mal / Îl traseră cînd începu să ruginească //".

Dacă ar fi să restabilim acum adevărul trebuie spus că, de fapt, foarte tirziu s-a știut de această pasiune, iar și mai adevărat că de ambele pasiuni ale lui S. G. nu s-a prea știut. Oricum însă, bizareria lui purta amprenta oamenilor din cartier, adică a atitudinii obișnuite față de reacțiile de asemenea obișnuite ale acestora. Cu atit mai mult au fost luate în discuție citeva elemente ce, altădată, în mod sigur, ar fi fost trecute cu vederea. Și bineînțeles tură se intoarce cu gîndul spre acea vară (notată în „Jurnalul" lui S. G. : „3 iulie — 21 septembrie, vara Păpușei").

Eram, așadar, în iulie și zilele lui cuptor dau la noi impresia de totală dezagregare : nimeni nu mișcă, nimic nu se intîmplă, rar vezi pustani străbătînd cartierul spre balta din apropiere. Trebuie că S. G. să fi fost încă de dimineață acolo, știindu-se amator de pescuit (treabă la care nu era indeminatic, dar nici profan) și astfel să fi participat moment cu moment la tot ceea ce s-a intimplat. Avea să se înece în acea zi un om (așa cum se mai înecaseră și alții în alte veri), dar într-un mod foarte ciudat. Versiunile chiar și ale celor de față au fost multiple. Individul traversa balta (altfel liniștită și fără surprize, dar foarte lată pentru un incepător) printre o sumedenie de alți tineri (el, inecatul, abia terminase examenele de diplomă) care tineri, la rîndul lor, nu sînt ageamii în ale înotului odată ce-și permit luxul de a se instala pe mijlocul apei și a o domina de-acolo, urmărind, între timp, pe ambele maluri și junele fâpturi ce se expun soarelui. Omul a trecut neobservat printre aceștia, fratele lui era cu o cameră mare, de tractor, bine umflată în apropiere insoțindu-l se pare (sau neștiind nimic, spun alții), a dat din mîini și s-a dus la fund. Fără să țipe, fără să facă agitație. A fost primul element ce-a atras atenția asupra lui S. G. pentru că, deși mai erau atîția pe baltă, a fost primul care a sesizat și a dat alarma. S-au scufundat cîțiva, nu l-au găsit. Nu se va ști niciodată ce s-a petrecut acolo sub apă, dar după citeva scufundări S. G. (foarte bun înotător) a ieșit la mal și a spus : degeaba îl mai caută.

Afirmația lui a fost luată în seamă abia spre seară, cînd incercaseră alte și alte operațiuni măcar de recuperare, și cînd, în liniștea sinistră a dealurilor ce inconjoară balta, dealuri acum pline de oameni silențioși și gravi, a răsunat o melodie tristă, sfîșietoare, notată și ea în „Jurnal" „Apune soarele" în interpretarea lui A. Celentano, și S. G. a pornit-o de-a lungul băltii (vreo 2—3 km), traversînd sub privirile ingrozite și scîrbite ale celor de față de vreo 3—4 ori, făcînd o veritabilă demonstrație. Nu știu cît timp ar mai fi continuat, dacă noaptea nu l-ar fi scos afară. A ieșit din apă calm fără să dea vreo importanță vociferărilor (necuviință, prostie etc. etc) și îmbrăcîndu-se s-a așezat pe mal. A rămas acolo timp de trei zile, adică pînă în dimineața în care niște pescari au zărit ceva alb deasupra apei.

Pe „Jurnal" zilele acestea nu sînt cuprinse decît sub două însemnări : 3 iulie „un tip spune : tristă duminică îmbrăcată-n flori", 4 iulie „de la același tip, tot beat, un refren : și sărea din bucă-n bucă / ca pisica pe ulucă".

Abia peste doi ani, dacă e să dăm crezare datelor din „Jurnal" găsim o povestire care ar putea să însemne reflexul celor două nopți petrecute pe malul apei. Ea, povestirea, se numește „Moartea e un pește de argint" și descrie atracția pe care o apă o poate avea, prin reflexele ei, asupra unui om. Povestirea nu-i deloc limpede și cum este vorba de două personaje din ea nu rezultă dacă este chiar o atracție a adincurilor sau o crimă. Iată povestirea :

„Tăind în două apa, incapabilă de altfel de unde, o barcă își plimbă oamenii pe deasupra. Nu în plutele îndărătnicilor pescari se va afla peștele de argint. Chiar dacă luna albește acum dealurile, scoborînd în pas agale spre țărm. Cu-

Remus Dragomir : „Victorie"

rînd se va auzi încă o dată țipătul păsării de baltă. O impușcătură va vesti braconierilor din crescătorie trecerea rondului. Barca va îngheța un moment. Ușoara fișiire a papurei va da să înțeleagă că e miezul nopții. Adică singurul moment în care apa se va despica, adevăr adevărat, în două pînă la izvoare primindu-și ofranda. Luna se va afla exact deasupra celor doi albindu-i. Peștele de argint își va rosti chemarea. Ei doi stau în barcă și tac. Încă o dată țipătul păsării. Să mă duc ? întreabă. Nu, mai e timp, răspunde, luna nu s-a ridicat. Barca mai alunecă un timp, luna e deja ridicată, peștele de argint e pindit în zadar de plutele îndărătnicilor pescari. Acum ? acum, spune și celălalt. Nu zice, el. De ce ? De aia. Apoi noaptea se lasă pradă somnului, apa își reface (trebuie, zice) incetul cu incetul suprafața (nu, zice) și luna îngheață un alt moment (trebuie, zice) pe cer exact deasupra (nu, zice) celor doi, repetîndu-se astfel mișcarea, invers (nu, zice încă o dată) spre cealaltă parte a lumii."

Din „Jurnal" nu rezultă foarte clar de ce se numește acea vară, vara Păpușei. Scris destul de criptic, uneori numai din citate, alteori numai din dialoguri, este foarte greu de refăcut povestea începutului de dragoste pentru Liana A. Ceea ce se știe cu certitudine, este faptul că amindoi intraseră la liceu (licee diferite), că, deși nu era de la noi din cartier, Păpușa avea să frecventeze, cu mici întreruperi, balta noastră (un adevărat șirand în zilele călduroase și duminica) cu o rîvnă ce nu scăpase nici unui bun privitor și admirator al ochilor mari și verzi. Nici S. G. nu scăpase vreo zi, doar o perioadă cînd se știe că a fost într-o tabără (la munte), tabără ce-i adusese destule necazuri, mai ales la intoarcerea acasă. Despre ce-i vorba ? Ca orice copil din cartier avea pasiunea (la el această pasiune îmbrăca forme mari) porumbeilor. Avea fără discuție, nu numai cei mai frumoși porumbei din tot cartierul, dar și cei mai deștepți, întorcîndu-se ori de unde le-ar fi dat drumul acasă și reușind pe înserat să întoarcă din zbor un stol întreg (motiv continuu de certuri cu vecinii). Paradoxal, dar cel mai mult iubea o rasă inferioară, albi-voltați pe care nu-i dădea decît foarte rar la zbor, dar pe care-i obișnuia să stea pe lîngă el și să se bată, sub supravegherea lui, cu pisica (un alt animal la care ținea enorm). Pe înserat îi arunca în aer și ei, porumbeii aceia albi-voltați, își puneau coada în cap și-și dădeau drumul cu bolovanii pînă aproape de pămînt. Cum nu costau nici scump, nici așa frumoși ca alte rase nu erau, pasiunea lui a rămas de neînțeles. S-a intîmplat însă ca părinții, nu se știu cauzele exacte, să-i vindă sau să-i taie în cele două săptămini toți porumbeii. La intoarcere a găsit hulubăria goală. A desfăcut-o bucată cu bucată și a ars-o fără să dea nici un moment impresia că gestul lor l-ar fi afectat în vreun fel. A plecat apoi de acasă.

„1 august, Unde te duci ? La colț. Să nu stai mult. Nici nu mă gîndesc." Așa se consemnează plecarea de acasă.

Alertați, părinții l-au căutat cu disperare. Nu l-au găsit și au anunțat miliția. S-a întors însă singur după zece zile și a spus foarte liniștit : am fost să mă plimb, clar, nu ? fără întrebări inutile. Nu se știe ce concluzii au tras părinții, adevărul e însă că vecinii au interpretat în fel și chip (pro sau contra) plecarea lui și lumea a devenit brusc mai atentă la acest copil ce dădea evidente semne de ciudățenie. Tot atunci a fost pusă în circulație și o poveste care la rîndul ei, deși stirnise zarvă, fusese uitată între timp. Gestul de atunci căpăta acum alte semnificații și de unde atunci se vorbise în gura mare despre nemaiauzita intîmplare, acum ea era spusă în șoaptă și asupra ei planau indoieli dintre cele mai metodice. Ca unuia dintre cei mai străluciți elevi ai școlii, i se incredințase, în faimoasele grupe de ajutor între colegi, fiul unui căruțaș pe care reușí, e adevărat, în scurt timp, să-l îndrepte la învățătură, ba, mai mult, să-l facă să devină al doilea cap la matematici. Dar, comportarea lor lăsa din ce în ce mai mult de dorit : chiuluri sistematice, obrăznicii la ore, în sfîrșit toată panoplia. Pînă cînd au fost chemați la cancelarie de director căruia amîndoi, nu se știe din ce considerente, îi spuneau nea Gică. S.G. a fost scos de la o oră și trimis după colegul lui ce făcea o demonstrație ecvestră pe terenul de zgură al școlii. Cum s-au hotărît ei să bage calul în holul școlii și să-l lege de clanța cancelariei n-au explicat. Tropăiturile calului au atras atenția profesorilor ce-și țineau orele în acea parte a școlii. Consecințele : o profesoară de chimie a leșinat, directorul a tras o sperietură zdravănă, diriginta clasei a refuzat chiar în pauza următoare să mai intre la vreo oră de-a lor, singur profesorul de rusă și-a păstrat umorul rugîndu-i să aducă altădată măcar un elefant. Întrebat fiind în fața corpului profesoral pentru ce a adus calul în școală S. G. a răspuns cu destul umor : „Era singura posibilitate de a-l convinge pe Tomadini să vină la cancelarie așa cum mi se ordonase"...

Ce-a făcut S. G. în cele zece zile se poate urmări foarte exact în „Jurnal". A lucrat la un depozit de lemne ca încărcător (după cîte se știe aici se iau banii la fiecare sfîrșit de zi) pentru 90 de lei pe zi (o sumă imensă totuși pentru vremea aceea), iar noaptea fie că a colindat pînă tirziu prin oraș, fie că a dormit chiar acolo, în depozit, prin vagoanele trase la descărcat. Ce a făcut, sau ce avea de gînd să facă cu acei bani nu se spune nicăieri.

Revenind totuși la cele întîmplate atunci, în vara Păpușei, reținem din însemnările zilnice un fapt ce ar putea clarifica. Pe 23 iulie se află o scurtă însemnare intitulată „Nufărul" în care aluziile, deși învăluite în metafore, par azi destul de transparente și conduc la concluzia că întîlnirile lor nu sînt absolut întîmplătoare și că, fără să-și vorbească, se căutau. Apare încă o dată ideea chemării peștelui de argint, ce transformă ofrandele primite în nuferi. Poate și de aceea nuferii sînt așa de frumoși și delicați cu adevărat numai pe luciul apei.

Spre toamnă însă Păpușa avea să cedeze (?) insistențelor unui chitarist de pe baltă și astfel să fie văzuți mai des împreună. Nu se află nici o aluzie în „Jurnal" (în care se consemnează boala unui cunoscut, o incursiune peste pădure la furat de struguri și mai multe frînturi de scrisori către un bun amic al său), dar peste citva timp (ani, adică) avea să fie probabil punctul central al povestirii „Păpușa care spune da", o delicată miniatură, scrisă parcă numai cu virful peniței.

Mai interesantă decît povestirea propriu-zisă este reacția oamenilor, la apariția ei într-o revistă cam obscură și care a declanșat un val de proteste din partea celor ce veneau din aceeași lume cu autorul, pe vremea aceea elev de liceu. O reacție curioasă avea să stirnească mai ales în rîndul cartierului (unul dintre colegi o arătase aici), oamenii împărțindu-se în două tabere (ca totdeauna, de altfel) : unii ce susțineau că povestirea nu are nici cea mai vagă legătură cu Liana (a cărui alintare, Păpușa, fusese demult uitată), alții mergînd pînă acolo cu similitudinile încît au găsit de cuviință să-i atragă atenția. Din toate acestea S.G. avea să se aleagă nu numai cu scrisorile de amenințare ci și cu o bătaie (în care nu se dovedise prea lesne de convins nici cu argumente decisive : unul contra mai mulți) motiv pentru care se va certa ulterior definitiv cu cel care arătase revista și care, poate, o făcuse neintenționat, dar împrietenindu-se cu cei care săriseră la bătaie. Dar pînă la această poveste (și ea destul de încărcată de mistere) mai e mult timp.

Vara trecînd, disidențele fiind uitate, cel puțin în aparență, S.G. se pregăti conștiincios pentru începerea școlii și așa cum o dovedește și „Jurnalul" avea s-o uite pe Liana A. pentru citeva întîmplări mărunte printre care una plină de umor la vizita medicală. Plin de enervare pe un coleg care se mișca de-ar fi fost alcătuit numai din sticlă îi înnodase cămașa tocmai cînd sora îi dădea afară : trebuia să între fetele. Este printre puținele evenimente narate clar, amănunțit, determinată fiind și de starea specială în care se găsea la acest început de an școlar.

Cu acestea vara Păpușei ar trebui considerată încheiată. Dar data de 21 septembrie este notată foarte clar și subliniată. Deci, parcă vrea să spună „Jurnalul", aici se încheie. Ce s-a întîmplat în ziua de 21 septembrie este foarte greu de presupus. Referirile la această dată sînt multiple, dar nici o indicație. Oricît am incerca, nici versurile, sub care e notată data de 21 septembrie, nu par a spune ceva : „O apariție bizară născută-n lume prin păcat / Bătrîna Doamnă demodată / Cu rumeguș curgînd din gură / E trecerea domoală-n cercuri / Spre-eternul vis de catifea / Din trupu-nteg : nisip și hulă/".

Amintindu-l pe S.G., aici și acum, nu fac nimic altceva decît să adun și să pun în legătură. S-ar putea chiar ca acest „Jurnal" nici să nu-i aparțină, după cum s-ar putea ca eu să-i atribui alte evenimente decît cele întîmplate, deși foarte multe date coincid. E o datorie pe care mi-am asumat-o cu toate riscurile de rigoare și, cred eu, S.G., chiar dacă în felul lui ciudat, merită aceste riscuri.

(fragment din „Singurătatea n-are plural")

---

teatru

Un autoportret

Recunosc încă din copilărie, de la radio, o voce cu modulații specifice, născută să interpreteze personaje-vulpi. Acelei voci i s-a adăugat mai tîrziu un chip rotofei, cu priviri lucioase și lunecoase, menținute smerit mai mult în pămînt. S-ar zice că Ion Fințeșteanu (căruia emisiunea de teatru a televiziunii i-a consacrat recent un autoportret) este unul din ultimii actori de școală veche. În orice caz personalitatea sa îmi evocă marele actor ambulant, gata să joace orice pentru semenii lui, pe scenă și în viață. Singură această personalitate mai poartă astăzi trăsăturile „paiației" de pe vremuri, ajutîndu-ne să ni-l închipuim pe Matei Millo. Pe de altă parte, considerînd și profesiunea de credință mărturisită („fără talent se mai poate face teatru, fără inteligență nu") trebuie să admitem că Ion Fințeșteanu e un interpret modern, ce-și construiește personajele distanțîndu-se de ele, critic și lucid. De cincizeci de ani galeria acestor personaje sporește întruna, preferința însăși a actorului ordonîndu-le și totodată definindu-l pe el în sensul propus mai sus. Monoloagele și cupletele — **Paraponisitul** de exemplu — par condamnate la desuetudine. Nimeni nu le mai reia astăzi (cine ar mai cuteza ?) căci sînt lecții de istorie, vorbesc numai despre o dată a teatrului românesc. Totuși fac parte din repertoriul permanent al lui Fințeșteanu care, despăturindu-le parfumul de vechime, le conferă deopotrivă un fel de eternă actualitate. Prin ele, actorul își probează virtuozitatea. Va trece repede la marele repertoriu clasic, la Tartuffe și la Farfuridi. În acest din urmă rol, mai ales, este prodigios. Avocatul stupid de provincie se urcă la tribună cu aere de părinte al națiunii. Își pune mîna în șold, se dispune oblic față de adunare, se întoarce apoi brusc și, fluturîndu-și-o, dă drumul unui răcnet îngrijorat de avertisment. Întrerupt se sufocă, bea din paharul cu apă. E făcut de rușine, întors din proiectul inițial, silit să sară peste decenii întregi. Se preface însă că și-a pierdut numai pentru o clipă firul și, ca să-l reia, aruncă mulțimii superba interpelare : „ce ziceam dar ?". Acestei pietre de incercare a vocației le urmează apoi compoziții în piese mai noi, **fiziologii** precum Grigore Bușcan din **Ultima oră** sau bătrînul Dragomirescu din **Citadela sfărîmată.** Schimbîndu-se de la rol la rol, de la industriașul fără scrupule, implacabil, la burghezul senil și înfricoșat, Ion Fințeșteanu evidențiază de fiecare dată unitatea unei vocații. Felul cum a înțeles această vocație și cum a servit-o — ne-o demonstrează Autoportretul său — rămîne exemplar.

Marius Robescu

---

film

Zanussi

Autor, și de data aceasta, al scenariului care stă la baza filmului său **Rătăcire** (prezentat în cadrul „Zilelor filmului polonez"), Zanussi se dovedește fidel temelor și structurii peliculelor anterioare : aceleași proces sever al căutării, aceeași tensiune a iluminărilor, aceleași cupluri ce refuză, printr-un pol sau altul, conformismul, și, s-ar părea, aceeași ariditate a mediului. Semnul identității nu exprimă însă un nivel rectiliniu și nici unul de regres, ci doar constanta perimetrului obsesiv al inspirației, ceea ce, gîndindu-ne la fluctuațiile tematice ale unor regizori de la noi, merită un rînd în plus în acest chenar.

Avînd în vedere, pe de altă parte, virsta progresivă a personajelor sale, am înclina să vedem în Zanussi un Balzac al perechii umane, al dualității genetice în haină contemporană, adusă la zi : de la tatonările și decepțiile „pasive" din „Dincolo de zid" la procesul — construit de o metaforă — al înțelegerii sensurilor activ al existenței, iar acum la rătăcirile nu cu tot dinadinsul sentimentale, în gamă minoră.

Ultimul film al lui Zanussi ni se pare mult mai riguros, și, fără indoială, desfășurat pe un schelet simplu, subtextualizat în ideea sublinierii bipolarității ființei umane. Cele patru personaje (doi bărbați și două femei) par a fi, iarăși, elementele unei demonstrații. Prietena Martei — prin siguranță, cinismul disimulativ și răceala în plan afectiv — ne duce la schema de care aminteam, prin nevoia de ajutor pe teren social sugerează complementaritatea ființei omenești, multidimensionarea. Dar Zanussi știe să păstreze măsura, mai mult, de teama de a nu imprima povestirii un ton pejorativ, sub semnul acumulatoriu al probelor, ambiguizează relațiile, construind cu rafinament parabole ale existenței, repere în evoluția cuplurilor (moartea mamei lui Jan la spital, exercițiul sportiv pregătitor al Martei, un fel de antrenament pentru rodajul pe cărările vieții, dar și un contrapunct la asumarea „exterioară" a responsabilităților).

În „Iluminare" regizorul era mai direct și mai necruțător, preocupat — un spirit cartezian — să nu-și submineze argumentația cu motivații de ordin sentimental. Se înregistra însă o anumită frecvență a planurilor — detalii (cu funcția de avertizare), care nu mai abundă acum, nejustificîndu-se în viziunea unor ansambluri arhitectonice și a unei accentuate ancorări în cotidian, în perimetrul căruia se confruntă susceptibilitățile celor doi soți.

Filmul e rotund, încheindu-se cu „regăsirea" celor doi, dar urmărind de fapt doar tribulațiile femeii, nu și ale bărbatului, dovedit constant. Ideea de bază se pierde pe parcurs. Este vorba de restabilirea unui echilibru intim, dar, nu putem uita, filmul lansase o tangentă mai generoasă, un arc voltaic, către existențele care nu ne privesc direct, dar a căror tensiune dă altruismului sensul nobil, umanitar, epurat de bravade și capricii. Să nu scăpăm totuși din vedere un lucru : Zanussi e constant în a-și sonda teritoriile proprii. Pe orizontală ori pe verticală, sensul are întotdeauna percuția adevărului, și acesta e un lucru de la care se poate porni.

Ion Lazăr

V. M. Basarab

dialog

Eu, dac-am făcut la transmisiuni, să nu-ți închipui că mă sperii de un telefon, da', mai-nainte, dădeam, la o nevoie, de la primărie și parcă dădeam de-acasă, ședeam pe scaunul lu' Gicu al lu' Mostofilcă-secretaru, dacă vream puneam și un picior peste altu, și să fumez puteam, ce mai ! De cînd ne-a făcut urbană, afară de altele, s-a zidit și poșta. N-are ea nici un chichirez, dacă te uiți mai bine, da' dacă zice lumea că e bună, eu nu mă pot opune să zic altcumva. Dă-mi pălăria nouă, îi zic nevesti-mi și mi-o iau singur și mă duc. Ezact la cinci să fiu acolò că și văru-mio Guță o aștepta dincolò și să nu-l fac să stea ca prostu... Și mă duc în față să dau chitanța și să-i spun feti-âleia Cu Bucureștiu, nu vezi, cu văru-mio Guță, sau nu-l cunoști, Se poate să nu-l cunoască dacă o fi vreuna din Turnu, adusă aici cu serviciu, și atunci îi mai zic Âla care lucrează la construcții, Nu cu taxă cum ziseși că n-o fi el dracu, e funcționar la pază, de ce să zic ca al lu' Bibițoi sau ca altu că nu știu ce treburi învirtește și el să nu fie ce zic eu, zic ce este, ce ? Și ea, fata să mă cam repeadă că De ce nu stai la rînd domnule, iar eu o să mă uit numai la ea, sau nu o să mă repeadă, pe cum că sînt bătrîn.

O să fiu acolò pe la trei-trei jumate că, dacă vine el mai dinvreme, să termin și cu lucru âsta pe ziua de azi ca să mă duc la grădină să văd și p-acolo ce mai e. Dacă văru-mio Guță o să

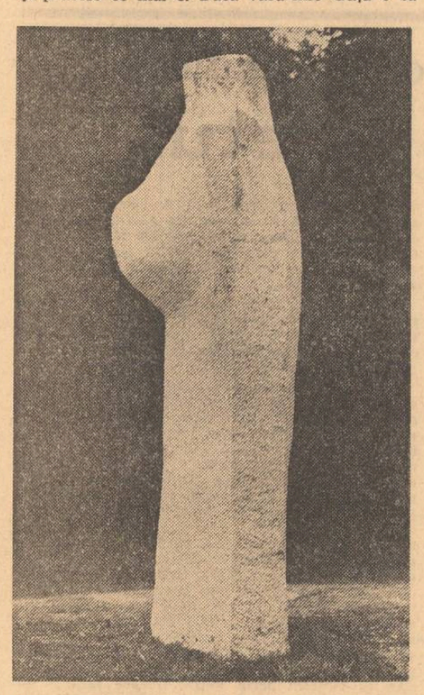

Sculptură de George Apostu

mă întrebe de purcei, o să-i zic vreo două, da' n-o să mă-ntrebe că eu l-am chemat, pe cheltuiala mea și, dacă vroia să mă întrebe, m-ar fi căutat el, prin rată, că lui nu prea-i vine la socoteală cu telefonu' că e cam gingav. Eu o să-l întreb de fete, de nevastă, de ape c-am auzit că au venit și pe la ei și așa, ca și cum nu m-ar privi pe mine, o să-i zic de Gheorghe ce și cum e cu fata, Asta, numai așa, mă vere Guță, de-o vorbă, că poate că o fi venit cu ea pe la tine. Și văru-mio Guță să se întrebe Cum să vină, mă Nistore, Gheorghe al tău cu fata lui pe la mine, ce să vadă ? Am zis și eu, de ! am zis, vere Guță. Sau n-o să-i spun la telefon asta că nu se poate, o să fie lume acolò și, după aia, o să știe toți că am eu nu știu ce griji cu băiatu'. Vezi, mă, vere Guță, o să-i mai zic, Să te îngrijești să treci simbătă, cum ar fi nu mîine, peste o săptămînă să-ți iei cevașilea, și-ți mai puse nevastă-mea ceva ouă, păi, la rata de după prînz, prin al lu' Robiban, Și zici că la voi e bine ? El o să zică De, e bine, cum altcumva, da' de ce mă chemași așa, de-o urgență, mă Nistore-vere, îți veni ție ? Îmi veni mie o să-i zic și Zici că Gheorghe al meu nu veni pe la tine să v-o arate pe fată ? Nu ! Lasă, mă vere că nu se ține el mîndru...

Auzi, mă vere Guță, (Trebuie musai să vorbesc mai tare că Bucureștiu nu e acolea și pe fir se mai încurcă vorbele, de !) Și cînd ziseși că vii, mă vere, că noi ne-am socotit să fie cam pe la începutu' lu' septemvre, am vorbit și cu președintele, de camion, da, cu prelată că nu se știe, și dacă venim, d-aia zisei să te-ntrebăm și pe tine dacă putem să stăm vo trei zile, cît o ține nunta, la tine, că știm noi ? ! Cum să mă duc la socru-meo, mă, cum să mă duc, ce-l cunosc eu ce om e ? El, văru-mio, o să se mire că Nu ziceai mă Nistore că are casă mare și o să-i zic mai răstit Ce dacă ziceam eu că are casă mare ! D-aia ziceam să te întreb, de ! Nu mă vere, n-am văzut-o. Zice Gheorghe al meu că e dă neam cu ceva stare, Acu', chiar cu stare sau numai cu oareșcare dare de mînă, nu știu... (o să-mi șterg mîna de pantaloni că ibonita asta îți nădușește palma de nu se vedé, una-două). La-

să, mă, vere Guță, da numai spune-i Aritinii că să veniți și voi, că cum să fiu eu singur-singur acolo, că Gheorghe n-o să aibă neam vreme de mine...

O răcoreală în poștă și plus o elice d-aia de mai mult se bălăngăne decît să se-nvîrtească și te cam la așa, cu frig. Mă și miram eu să fie lume aici, ce să vorbească âștia la telefon, nu e lucru la îndemîna oricui, Cînd zic eu că e ceva să faci la transmisiuni ! Nimeni aici. Fata asta croșetează de parcă i-ar fi cerut dirigintele și stă cu galenele alea pe cap ca altceva și se pițigăie din cînd în cînd Turnule, ai Roșiorii, Roșioriile, ai Alexandria, 442 șepte, cu Zimnicea te rog, Turnule oficiu, dă-mi Saelele sfatu' ...Și altele afară de Beșteleanca, La Beșteleanca nu vorbește nimeni ce să vorbească ! Ceasu' âsta merge fără arc, am mai văzut, e cît o pălărie și merge fără arc, trece curentu' prin el și el arată ora și nu țăcăne. E patru și ai zice că e prînz, La iarnă să te văd cum te chiorăști la flanela aia...

Cu Bucureștiu' domnișoară, te rog frumos, uite chitanța. Fata zîmbește, așa, de să cred eu că cine știe ce am vorbit apoi, E cam aglomerat, Unde o vedea ea că e aglomerat, Sau o fi că ea știe mai bine cu firele-alea ale ei, că d-aia le are. Îmi ia chitanța, zice că e aviz, O fi și că Mai e vreme pînă la cinci, veni-ți pe capu' omului, luați loc, ce mai ! Și mă așez și mă mai gîndesc la ce să-i mai zic lu văru-mio Guță. Oi vedea eu la fața locului ce mi-o mai veni să-i spun. Să nu uit ce zise nevastă-mea de niște orez că La noi nu se prea găsește. (Nu se găsește, pe dracu, se găsește, da a prins cheag âsta al lu' Repez, da' să-i zic măcar) Mă, vere Guță, și vezi, spune-i Aritinii de un chil-două de orez că aici e lipsă Sigur că prin rată, mă, vere Guță, ce poștă... Și mă mir că nu mai vine nimeni (că fata asta e singură în tot palatu âsta, așa o sta ea toată ziua, la ce s-o gîndi ea toată ziua, la ce să se gîndească și nu e în stare să-mi dea Bucureștiu âla o dată), că tot așa așteptam și la primărie. Și aș fuma o mărășească da' mi-e frică să nu care cumva să nu vină Bucureștiu taman cînd oi fi eu afară. Uite că trece și al lu' Bibițoi, ce să vie el aici, că are acasă și cere la ce oră vrea el, Bucureștiu...

Uite că țiriie, âsta e că țiriie încet, e de departe sau e o atingere că se mai întîmplă și așa darmite acum cu apele astea. Au fost ape și la București, auzi, ape acolo, ce nu s-a pomenit, da a fost că am citit eu, d-aia o întîrzia văru Guță, da' nu e decît patru jumate. Să mai stau, ce să fac, dacă se boierește omu' se boierește, nu mai trimite vorbă, zice pe fir ce-are de zis și chiar mai mult că, Ce poți să-i faci âluia de dincolo dacă te scoate din sărite cu ceva ? Nimic. Acu fata asta se mai odihnește și ea că i-au biziit galenele-astea de au zăpăcit-o, săptămîna trecută cînd fu cu apele, săraca. N-a plecat opt zile că n-avea cum și cu ce. Și Gheorghe âsta al meu, numai pe drumuri mă pune. O fi frumoasă, de, el știe. O să trec casa nouă pe numele lui, ce altceva ? Or vrea ei să-și facă alta, să-și facă, cine-i oprește. El, dacă l-o duce capu', cu vremea, o să ajungă director, c-o să se facă și la noi liceu, la liceu. Ea, dè ! Pe ea o cheamă Teodora, numele e frumos, chiar poți să-l strigi, Tudoriță-fată, dacă vrei, Și ea să spună, Da, tată-mamă...

Bucureștiule, alo, Bucureștiule... Da ! Bine, tu ! Nu, altceva nu mai am. E ceva cu Bucureștiul? o întreb pe fată că s-a făcut cinci și ea îmi zice că Nu s-a prezentat chematu' Cum să nu se prezinte văru-mio Guță, ca ce ? Da să fi venit Aritina, Ce? o durea picioarele? Nu se poate și fata, acu bag eu de seamă că e bălaie, îmi dă ceva rest-mărunțiș și eu zic Să mai așteptăm că nu se știe Ea că Se prea știe și croșetează mai departe cu galenele alea degeaba.

. . . . . .

Vorbiși, Nistore, cu văru-Guță ? Vorbii, îi spui nevesti-mi și mă uit spre cosare să-mi fac ceva treabă și p-acolò că se lasă noapte și dè...

Două povestiri de Areta Șandru

sub ierburi apele cresc mari

Cînd vine copilul pe lume i se-ngroapă casa. Moașa o-ngroapă. La mine n-a mai avut timp să vină moașa că nu știu pe unde umbla, pe la ce cumpărături era dusă în satul vecin. Că nu știa nimeni că pe mama o s-o apuce așa devreme. Numai că ea știa ce știa, ori poate avea semnele ei, ori poate presimțise. Că i-a spus tatei, mai stai omule pe-acasă că eu zic că nu se face noapte și-ți vine feciorul pe lume. Acum de unde știa mama c-o să fiu băiat, nu știu. Dar ti-am spus, semnele ei de femeie. Și tata a rămas desi avea treabă pe cîmp și prin grădini și abia avea el timp să mă aștepte să vin pe lume, dar să mai și cresc și să-l mai și ajut.

Și-a rămas el, tata, și cînd s-a făcut seară, a luat cazmaua și mi-a-ngropat casa în spatele grădinii. Și mi-a rămas casa acolo, pe lîngă răsaduri și-ngropată a rămas ca melcii. Și poate de-aceea să n-am astîmpăr. Cum se face vară, m-adun pe lîngă ai mei, pe lîngă casă și tata-mi spune, hai să-ți arăt, Nicolae, semnul în care-ai locuit înainte de-a te naște. Și mă duc cu el în grădină. Și nu-i tremură mîna și dă cu cazmaua-n pămînt. Și, hai Nicolae-mi spunea, hai să-ți faci casă ca Marin sau ca Ion, casă de piatră pe-aici, pe la noi.

Și-i promit tatei că la anul, cînd o fi anul acela. Dar poate c-o fi într-o zi, că mai am ceva treburi pe la oraș, și-o fi și timpul cînd oi veni să stau lîngă tata.

Și-am fost în concediu la Cosereni. Că aveam bilete la mare dar mi-am zis că mai bine-i pe lîngă bătrîni. Și-am luat-o și pe Zoia cu mine.

Și-ntr-o noapte au venit apele. Că ce le păsa lor că era noapte sau ziuă. Dar tot am zis că glumesc și că poate s-or retrage. Și-ncepuse și ploaia. Că era un timp cînd stăteam să văd cum plouă. Numai că ploaia nici nu glumea, nici n-avea timp să steie, și-am ieșit la șosea. Unul își trăgea vaca de funie, altul porcul, altul ce animale mai avea prin ogradă și le duceau înspre costișă. Dar unde plecați măi, oamenilor, le-am strigat. Dar n-aveau timp de mine. Păi dumneata ești în concediu, bre Micsane, dar casa noastră e-aici. Adică eu, Nicolae, eram vezi bine, în concediu, puteam să fug oricînd. Adică să mă pun la adăpost cu hainele pe mine.

Dar casa mea de naștere era îngropată acolo, lîngă răsaduri, în grădină, lîngă floarea-soarelui și tutun și oamenii știau bine asta. Oamenii mă cunoșteau, că doar le-am fost președinte unspe ani la ceapc. Bine măi Sava Marine, Franguleo Constantine, Stănică Marine, bine mă Aristică și Gheorghe, da casa mea-i aici ; că n-o fi de piatră sau lemn, e altceva, dar tot casă se cheamă că-i. Și uite așa le spuneam oamenilor și ei treceau pe șosea pe lîngă mine, și trăgeau vaca de funie s-o urce pe costișă.

Și m-am dus la dig. Și veneau apele mari. Și rămăsese digul necompletat pe-o porțiune de mai multe zeci de metri. Și m-am întors pe șosea și le-am strigat oamenilor, haideți mai bine la dig și lăsați vaca c-o știi să fugă și singură.

Păi ce să facem ? m-a-ntrebat Frangulea. Păi ce să faceți ? ! — le-am spus. Cum ce să faceți mai Franguleo ! Ai roabă ? Am ! Ai lopată ? Am ! Ai cazma ? Păi, o fi vreuna prin pod ! Păi coboar-o dracului jos că ruginește pe-acolo și veniți cu ele toate-ncoace. Cu lopata, cu cazmaua cu căruța, cu roaba. Punem pămînt. Și nisip. Și ce-om mai găsi. Și uite așa... Apa creștea cu 5 cm, noi îl urcam cu zece și eram mereu înaintea apei cu digul.

Și curgea apa de sus... Schimbam pălăria pe-o sapcă, sapca pe-o pelerină. Intra apa și-o schimbam și pe-asta, pe-alta. Dacă aș fi lăsat cazmaua din mînă ar fi lăsat-o și ei. Și mai venea cîte-o muiere la soții angajați cu lupta, măi Ioane, haide mă' acasă, că uite, ai lui Marin urcă pe coastă și au luat și purceaua. Unii plecau, alții... Vasilico, du-te fată acasă. Du-te ! Păi cum... Eu ce fac singură acasă ? Hai să urcăm toalele în pod. Lasă-le dracului de toale... Nu vezi că mai are două palme și trece ? Păi stăm noi aici, îi răspundea bărbatul. Păi ce dacă, pleacă apa cu voi cu tot. Păi cum să plece, Vasilica tatii, dacă sîntem noi aici ? Adică înțelegi, dacă era omul ei acolo, apa nu putea trece...

Mai întreba cîte unul, tovarășul președinte e aici ? n-a plecat ? Și n-am plecat fireșe că atîta curaj n-am avut în viața mea. Poate și frontul sau poate și activitatea mea politică, cine știe...

Știu doar că dacă fugeam eu, fugeau și ei. Și încă mai tare ca mine. Și n-am plecat pînă în ultima secundă. A venit și Zoia la mine. Că mi-o fi foame m-a întrebat. Numai de sete nu mă întreba nimic. Și mi-a adus și niște brînză cu piine. Dar n-am putut să înghit nimic că tuica o urcaseră nepotii prin pod nu mai știau în podul cui, și îmi stătea brînza în gît și piinea mustea de atîta ploaie.

Și m-am dus să-i văd pe bătrîni că nu dormea nici unul. Și erau amîndoi cu ochii deschiși și făceau mîncare pe lîngă vatră copiilor din vecini. Dacă nu te brodeai pe acasă, plecam toți, mi-a zis tata. Păi de ce, le-am zis. Ce, eu v-am apărat ? Oi fi cărat și eu vreo 10—20 de m.c. de pămînt. Na, poftim ! Dar nu puteam să-l car pe tot. Și l-ați cărat voi oamenii. Păi nu? ? Și a ieșit bătrînul după mine și le-a zis oamenilor, bă, duceți-vă acasă și ieșiți toți cu luminări pe dig, cu colaci și pupați digul făcut de voi, că âsta ne-a apărat, că dacă nu era el eram toți sub apă... Nimeni nu ne-a apărat mai bine ca voi. Și-au mai rămas o noapte oamenii lîngă pod și apa ducea tot ce vrei și steiul din pădure și butoaie, și poduri frînte, și tot ce a găsit și-a întîlnit, a luat. Și venise și o căprioară și n-au mai putut-o salva. Doar puii l-au prins pe lîngă pod. Că apa poți s-o pupi, să-i stai în genunchi, degeaba. Și-au dat oamenii seama și au pus mîna pe casma.

Și nu s-a stins nici lumina electrică, că așa era consemnul să se stingă cînd o intra apa în comună. Și nici clopotele n-au bătut și n-au ajuns să bată că pusesem pe unul călțăreț care alerga de la dig la biserică să vadă dacă se prăvale apa.

Și așa au ajuns oamenii să salveze comuna. Dar poate-i muit mai mult de spus și eu zic să te duci pe la oameni că nu puțini din comună au fost cei care au apărat digul...

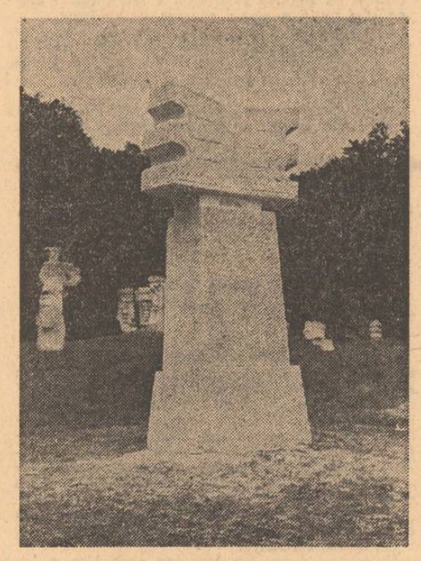

Constantin Ion Popovici : „Pasărea dimineții

banda de magnetofon

Nu știu de ce m-am repezit atunci la telefon, dar melodia asta nu putea fi ascultată decît în doi. Așadar mai trebuia să existe cineva. Și-atunci a apărut Emil. Că-l chema așa am aflat mai tîrziu. Putea foarte bine să-l cheme și altfel, putea foarte bine ca numele lui să fie fictiv, sau dimpotrivă, să fie cel real. Asta n-o știam atunci. Atunci n-am făcut altceva decît să formez un număr de telefon. M-am grăbit. pentru că melodia începuse. Era un număr, indiferent care, luat absolut la întîmplare, nu mă gîndeam că... Un număr care nu știam dacă se va reține ușor sau greu. Și cineva a ridicat receptorul și n-a mai închis. A spus doar ceea ce se spune de obicei : Alo. Putea foarte bine să însemne și : Da. Am apropiat receptorul de aparatul de radio. Celălalt asculta, poate nedumerit de melodie, poate de faptul că fusese trezit la ora aceea, sau poate că nu dormea, dar știam că melodia nu putea lăsa indiferent pe cineva. Apoi am închis. Nepoliticos și aproape brusc, smulgînd receptorul de lîngă radio. Începuse un buletin de știri. Vroiam ca celălalt să rămînă numai cu muzica. Poate fusesem nepoliticoasă — sigur fusesem — poate străinul se supărase, poate că în clipa aceea fusese deranjat, poate trebuia să-mi fi cerut scuze. Poate, dar uitasem numărul. Trecuse o săptămînă, aproape că nu mai țineam minte întîmplarea, melodia a revenit într-o după-amiază, fără s-o aștept. Poate, fără s-o vreau. În seara aceea am aflat că-l cheamă Emil. Sau poate că-l chema altfel și numai îmi spusese că-l cheamă Emil. Nici astăzi nu știu. Am încercat să-mi schimb vocea și să-l conving că a fost o glumă și că melodia mi-a plăcut și că nu-l cunosc și că nu știu cine e și să mă ierte. Mi-a spus că n-are de ce, că asta era melodia lui, și că puteam să-l cred și că puteam să nu-l cred, dar că lui i-a făcut plăcere, și că într-o zi a iubit o fată cu care acum era certat — sau poate n-am înțeles bine — că n-a mai văzut-o de mulți ani, de foarte mulți ani, de cînd a plecat, dar n-a vrut să-l spună unde și că-i plăcea și ei muzica mea și a crezut în seara aceea că e ea și vrea să se întoarcă, deși... Și a tăcut și i-am spus că n-am să mai fac, dar n-ai făcut nimic, nimic rău, și celălalt a zîmbit și m-a întrebat cum mă cheamă. N-am vrut să-l mint și i-am spus că n-are importanță, omul acela putea să creadă ceva rău despre mine, nu, mi-a spus, despre tine nu pot gîndi nimic rău, te cunosc doar de atîta timp, l-am întrebat de cînd, lucrul acesta nu se întreabă, principalul e că ne cunoaștem, spune-mi atunci cum mă cheamă, l-am întrebat, vezi, asta ar fi mai greu, dar ar putea să te cheme Dana și pe mine să zicem Emil, de ce să zicem, să presupunem că ne cheamă așa, de ce să presupunem, să hotărîm să ne cheme așa, cînd o să mă mai suni, Dana ? atunci cînd o să-ți pun melodia la telefon să știi că sînt eu, dar asta ar putea fi niciodată, Emil. Mă obișnuisem cu numele. Asta însemna că mă cheamă Dana. De azi înainte. Am imprimat melodia. De-atunci l-am sunat de mai multe ori pe Emil, uneori poate prea des, l-am simțit că zîmbește, ce fel de radio oi fi avînd tu, că la mine n-o găsesc pe nici un post. Un timp am păstrat tăcere. Încercam să par misterioasă. N-are nici un rost, poate te plictisesc, îți promit că n-am să te mai sun — dar nu eram prea convinsă...

Nu m-a întrebat niciodată cine sînt și ce e cu mine. Învățam, i-am spus într-o zi, după cîteva săptămîni, și m-am gîndit să-ți dau telefon. Pur și simplu ? Da, să te-ntreb ce mai faci și dacă ți-e dor de melodia aceea și că ar trebui să-ți spun într-o zi la mulți ani, deși nu știu cîți ani ai și cînd îi împlinești. N-are importanță. Dana, poți să-mi spui asta într-o zi, cînd vrei tu, poți să-mi spui și azi... Doar nu vrei să spui că azi ? Eu știu, să zicem, din întîmplare. Dar nu era prea vesel. Și atunci : cîți ani ai ? Dar nu mi-a răspuns. Ai un pahar lîngă tine ? Aveam. Și vin ? Să zicem. Dar nu m-am mișcat de lîngă telefon. Adu-l, mi-a spus. Și toarnă-l în pahar. De ce ? eram gata să-l întreb. Dar nu-mi place vinul. Și parcă îmi venea să plîng. Și nu știam de ce. Sînt un om bătrîn, Dana, foarte bătrîn, mă asculți ? Am pus receptorul lîngă mine. Cineva, la celălalt capăt al firului, își turna vin în pahar. Ascultă-mă, Dana. Îl ascultam. N-are să-ți pară rău ? De ce să-mi fi părut ? Acum ai să bei paharul. Tot ? Da, absolut tot. Dacă e nevoie... Nu trebuie să fie nevoie. Ai să-l bei nu pentru că-ți spun eu, pentru că vrei să-l bei pentru mine. Să te-ntreb dacă vrei ? Nu, Emil, pentru tine îl beau oricum și va trebui să-ți urez ceva frumos, pentru că așa se obișnuiește... În ce ești îmbrăcată, Dana ? În albastru. Pentru că în albastru imi stă cel mai bine. Și stau într-un fotoliu și nu știu ce cadou să-ți fac. La asta te gîndeai ? De ce taci? Atunci pune-mi melodia aceea. Am deschis radiou, știi, văd că n-o transmite azi, poate mîine. Celălalt tăcu. Mînteam. Melodia fusese ștearsă de pe bandă cu o zi înainte. Fără să vreau. Fără să-mi fi dat seama. Dar nu puteam să-i explic asta lui Emil. L-ar fi durut. Bine, Dana, lăsăm pe altă dată, dar să nu uiți. Cum aș putea să uit, Emil ? Nu mi-a răspuns nimic Am crezut că dincolo cineva spărsese — sau mi se păruse mie — un pahar. Iartă-mă, Dana, sînt puțin obosit...

Au trecut cîteva săptămîni. Nu l-am sunat. Cîteva luni. Cîțiva ani. Melodia fusese din nou imprimată. Mai știam numărul. Am sunat. Emil, uite melodia. Pe cine căutați ? Pe... Emil. Nu locuiește nici un Emil aici. Imposibil, doamnă, mi se pare că am spus. De ce vi se pare imposibil ? ! Vă repet că aici nu locuiește nici un Emil. Ce număr ați format ? Numărul era același. Stați să-l întreb pe soțul meu. Am așteptat. Mîna mi se încordase nervos pe receptor. Da, aveți dreptate. A locuit cineva aici, cu numele acesta, dar fiica acestui Emil, Dana, după ce i-a murit tatăl, a plecat la...

Nu mai auzeam nimic. Nu știu cine a închis telefonul. Nici nu știu dacă i-am spus ceva acelei femei. Melodia aceea, pe care o ascult în fiecare seară, aceeași melodie, imprimată de zece, de douăzeci de ori, pe-o singură bandă...

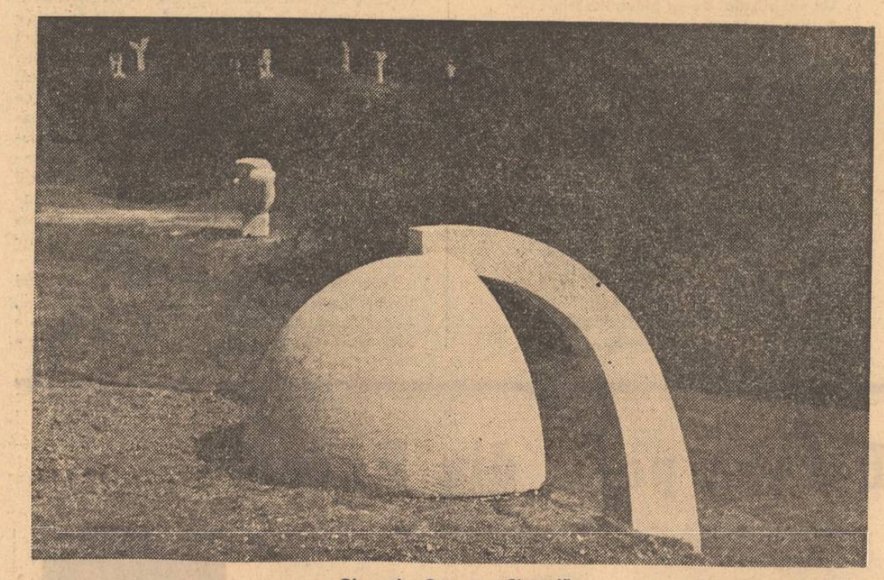

Gheorghe Coman : „Șipotul"

televiziune

Nunta de aur

Cîntecul de nuntă, pornit din fluiere, viori și clanarete ajunge vesel pînă la noi, din valea Clujului, din satul Tretea. E o nuntă de aur, nunta lui Badea Ion și a lelei Maria, o nuntă la care participă întregul sat pentru că pentru întregul sat e un prilej de bucurie. O nuntă la care a fost și redactora Cornelia Rădulescu. De fapt o poveste pilduitoare, un adevărat roman al unei vieți în doi la care s-au adunat atîtea vieți, o lecție de viață, legămîntul a doi oameni care pînă la adînci bătrînețe n-au uitat și n-au întinat nici o clipă acel „DA" spus de mult, silaba marelui angajament în drumul căsniciei.

Mîinile mirilor sînt arse de soare și de muncă, deformate de timp, îmbrățișarea lor e însă la fel de încrezătoare și tainică, trezind respectul copiilor și nepoților numeroși care îi sărbătoresc. Mirele ne mărturisește cu mîndrie că a început să muncească la vîrsta de cinci ani ca slugă, apoi de colo pînă colo, „în stînga, în dreapta" pînă cînd a reușit să se angajeze la calea ferată. „La calea ferată am umblat să întru de-aici pînă-n Brașov, pe-atunci nu era ca pe-acum... Am muncit că munca am deprins-o de mic copil. Niciodată, pe unde am fost, nimeni nu m-o criticat. Acum m-am întors în sat că sînt la pensie". Vorba e ușor tărăgănată, cu accent ardelenesc, dar nu obosită. Mireasa, învesmîntată în negru, e mîndră de copii ei, care au ajuns la casele lor și și-au făcut un rost.

— De ce v-ați însurat bade Ioane ?

— Mi-o plăcut încă înainte de-a face stagiul militar.

— De ce v-ați căsătorit lele Marie ?

— Mi-o plăcut de dînsul, ne-am căsătorit să avem un viitor bun.

— Ce dă fericirea într-o familie ? Ce face un bărbat și o femeie să meargă împreună o viață întreagă ?

— Dragostea și... dragostea copiilor, răspunde mireasa.

— O crescut copii, am scăpat odată de unu, odată de altul, și așa, răspunde mirele.

Și copii, cu copii lor alături, sînt mîndri de această încununare de aur, tradițională, mărturisesc cu convingere că ceea ce i-au unit cel mai mult pe părinții lor „a fost faptul că s-au înțeles reciproc", că i-au învățat să muncească și să se poarte frumos în viață.

Printre oaspeți sînt mulți bătrîni, așezați la masă bogată, cu bucate alese, ca la nuntă. Longevitatea satului e renumită și sătenii sînt convinși că asta se datorează așezării satului în valea Clujului : „Tretea nu e departe de Vlădeasa, un munte care aduce aer bun".

E o tradiție frumoasă această nuntă de aur, o „tradiție pe care ți-ai ales-o cînd ai fost tînăr. Badea Ion și lelea Marie s-au luat din dragoste și respect. În satul nostru nu și-au uitat declarațiile de cînd au fost tineri" ne spune învățătorul. Poate de aceea această nuntă e nunta întregului sat, dovedește armonia, iubirea și stima dintre săteni. Poate de aceea această nuntă de aur e expresia felului lor de a gîndi, trăi și simți. Poate de aceea această nuntă ne-a impresionat atît de mult și ne-a făcut să cerem permisiunea să nuntim și noi alături, să urăm fericire mirilor și tuturor celor ce au ales același drum, să ascultăm cu emoție cîntecul ardelenesc de nuntă, pornit din fluiere, viori și clanarete, ajuns din satul Tretea pînă la noi, triumfător.

Corina Cristea

plastică

Măgura la cea de-a VI-a ediție

Este imposibil să scrii despre sculptura de la Măgura fără a nota în prealabil puternica impresie pe care ți-o lasă acest meleag de străveche vatră strămoșească (în treacăt fie spus, foarte pe-aproape, Ion Gheorghe a descoperit, „pietrele" lui, betoane arhaice, de o vîrstă imemorială și de o fascinantă frumusețe). Există aici un văzduh a cărui lumină nu se poate condensa decît în piatra albă, fragilă și trainică în același timp, consumată pe dinăuntru de blînde tensiuni. Poate fi de vină și această toamnă, mai mult vară tîrzie și cu atît mai dulce, cu pădurile atinse în streșini de o primă și palidă rugină, cu mireasmă inefabilă de clopot și sunet de stînă, tresărind mai mult din amintire. E destul să muști dintr-o fructă sălbatică de pădure și toată mierea și iuțeala acestui pămînt-gurăderai te iluminează cu intensitatea acelui dor pe care îl credeai pierdut pentru totdeauna. Încă o dată, și aș îndrăzni să spun, mai mult decît oriunde, fapta de artă își redobîndește grația primordială în raport cu mediul înconjurător, prin acea putere de a stabiliza, pe măsura puterilor deocamdată ale omului, cosmosul. Omul și-a creat limite pentru a nu fi orbit de prealargul văzut și mai ales nevăzut. Limite însă pe care, și nu în ultimul rînd, frumusețea le salvează de la uscăciune, puncte luminoase într-o curgere infinită. Am fost izbit de la început în această tabără-sanctuar de la Măgura, de senzația acută a unei prețiințe în materie de artă, însoțind gestul și mai ales sufletul artiștilor care i-au dat viață. Și dacă au împrumutat unii de la alții motive, teme, idei, este mult mai adevărat să spunem că însăși ambianța, însăși vigoarea acestor locuri le-a modelat, le-a adecvat printr-un consens general creația. Zestrea de viață cu care au venit ei aici, netransmisibilă dar esențială în punctele ei înalte, a fost stimulată către acea spiritualitate comună atît de proprie poporului nostru, prin care am rezistat de veacuri, permițîndu-ne astăzi mai mult decît oricînd să ne deslănțuim într-o superbă înflorire. Meșterii pietrari, descendenți ai acelor vechi cruceri de pe aceste meleaguri nu i-au ajutat numai pe sculptorii de la Măgura, ci le-au stat îndemn mut spre cucerirea unei realizări altădată numai de domeniul visului. Nu se pierde nimic din tot ce a fost bun cîștigat dacă răbdarea nu este altceva decît o nouă înfruptare de la matcă. În această a VI-a ediție de la Măgura, setea de verticală și de limpezime mi s-a părut a fi mai vizibilă și lucrările celor șaisprezece participanți, nu ultimii probabil, se impun în acest sens. „Structuri" de George Apostu, „Pasărea dimineții" de Constantin Popovici, „Șipotul" de Gheorghe Coman, „Compoziție" de Ion Iancuț, „Coloane" de Roua Stoenescu mi s-au întipărit cel mai bine în memorie. „Școala de la Măgura" trebuie însă, mai presus de orice, omagiată drept o operă colectivă, un monument comun întrunind amploarea și puterea de viziune grăitoare a momentului și timpului pe care îl trăim, un exemplu dăinuitor de solidaritate de breaslă și de ideal.

Grigore Hagiu

v.voiculescu-inedit

Un caracter

După Teofrast

În legenda ce-şi făurise el însuşi despre sine, se spune că fusese şi slab. Ba chiar gingaş. Cînd l-am cunoscut eu era întreg căpătuşit şi înzdrăvenit în grăsime. Dar mai ales egoismul lui căpătase trei rînduri de guşi şi personalitatea lui înaltă ajunsese la al treilea cat de burtă... Nu ştiu dacă trecuse prin egoismul îngeresc al copilăriei, nu cunosc dacă străbătuse pe cel svelt, aprins destrămat al tinereţii. Eu l-am aflat oprit în egoismul aşezat şi prosper al maturităţii. Un egoism gras, grav, masiv, solid înfipt în temelii neclintite. De pe acum monumental... Mă fascina... Ca o piramidă vie, la picioarele căreia, eu, un infim turist, cu gîtul întins şi gura căscată, rîvneam, visam. Una din cele puţine — şapte — minuni ale firii. Nu era nevoie să călătoresc în pustiile Egiptului să admir : era el, aici, la îndemînă, crescut, statornicit între noi, de jur împrejur cu tot nisipul sterp ce se cuvenea. Egoismul lui avea forţa sacră, teribilă a zeilor şi a demonilor : mă vrăjise, mă încremenise în oroare sfîntă. Ah, mai ales acel desăvîrşit simţ al posesiunii : totul era al lui, de fapt, de drept, prin legea firii lui — nu punea nici un fel de hotar între ce este al său şi al celorlalţi. Nici o deosebire între al tău şi al lui. Te anexa, te încorpora, te înghiţea fără să aibă habar de ce săvîrşise, dacă îi făcea trebuinţă numai o fărîmiţă din tine. Întindea mîna şi îşi lua, îşi însuşea, storcea şi apoi zvîrlea orice poftea. Fără patimă, fără gînd, simplu dar cu poftă. În el era numai o formidabilă, imensă poftă, care culegea şi îngrămădea în el, cu acelaşi lacom deliciu, zaharicale şi dulciuri, desfătări sexuale, rafinate senzaţii estetice, cele mai gustoase prospături culturale. Creerul lui era alt organ supus, tot un pîntec destinat să-i satur apetiturile intelectuale.

Capacitatea de întindere şi cuprindere a egoismului său n-are un capăt nici sfîrşit. Cu el nu rupeai, nu isprăveai niciodată. Uitat ani şi ani, ca o batistă mototolită în buzunar, să fi avut numai o cît de mică nevoie te căuta şi te scotea să-şi sufle nasul.

Tinuse şase neveste... Citeşi şase se spulberaseră pe rînd în lume, luptînd părăsite, neştiute, singure, în mizerii. El hăpătea pe cea de-a şaptea. Dar dacă întîlnea una din cele vechi, egoismul lui se înduioşa, pînă la o îmbrăţişare grasă, ceea ce îi pricinuia, o plăcută amintitoare gîdilare. Cumpăra atunci un pachet de ciocolată, rupea, îi da ei un baton şi pe celelalte cinci le mînca el. Chiar dacă citeşi şase femeile i-ar fi ieşit în acelaşi ceas întîmplător în drum, ar fi mîncat bucuros cu ele şase pachete, bineînţeles păstrînd nesmintit proporţia de batoane.

În privinţa asta avea măestrii şi virtuozităţi care mă sileau să-l admir cu stupoare : i se părea că simte un vag junghi ? A doua nevastă, smulsă ca o păsărică din cuib, de privirea magnetică a şarpelui (în imprejurarea de faţă înlocuită cu soneria insistentă a telefonului) alerga să-i pună ventuze, muştar, cataplasme.

Se zgîria cu maşina de ras, se rănea cu foarfecele la unghia încarnată a degetului mare de la piciorul sting ? A patra aciuiată la Crucea roşie, da fuga cu tot materialul trebuitor să-l panseze.

Avea nevoie de o carte, de o traducere, de un citat ? Cea dintîi, scormonită şi trasă dintre cusisele teatrului unde o oploşise venea, ca o fantomă, la inexorabila chemare a magului.

Arderile de tot ale devotamentelor se urcau pînă la el ca fumul jertfelor la nasul idolului impasibil. Prietene de o zi aruncate la coş, amante de o noapte lepădate (...), cheltuite ce-l slujeau la birt, gustate şi date înapoi la bucătărie, vînzătoare de cărţi de prin librării răsfăţate o clipă şi trintite la loc în raft, la porunca egoismului său irezistibil, se sculau ca din morţi şi veneau să-l slujească pentru un moft, pentru un fleac, pentru o toană.

Într-o necontenită, extatică admiraţie, nu mai mă înduram să-l privesc, studiindu-l cu toată fervoarea. Pentru mine el era modelul, arhetipul ...Şi mă căzneam, mă ingeniam să-l prind măcar cît de slab şi palid într-o întîmplare, într-o povestire, ca un roman care să-i pună în toată lumina somităţile lui de genial egoist.

Şi nu găseam nimic. El nu îndurase dureri, n-avea drame, nu suferise tragedii, nenorociri, fericiri, nu ştia de soartă, slăbiciune, căderi... Prin cuirasa egoismului nu pătrundea nimic. Aluneca tot.

E drept că şi el ca şi oricare total egoist pătimea de o uriaşă constipaţie. Egoismul lui avar nu se îndura să dea afară nimic din ceea ce apuca : creerul lui doldora de lecturi, ca şi maţele ghiftuite de bunătăţi. Dar din asta nu putea înjgheba un roman, nici măcar o nuvelă cumsecade. El şi le rezolva singur, lunar, cu un purgativ, cu o splendidă conferinţă, ori articolaş. Ce aş mai fi putut face eu ?

Avea o singură gîdilică la platoşă, pe unde m-aşi fi putut strecura la sacrosancta-i piele. Un singur clenci, de care l-aş fi apucat : Dumnezeu.

El care privea de sus toată creaţia — fără consideraţie şi nici descosideraţie — ci o îngloba în el ca pe o mîncare, se purta cu Dumnezeu, ca, aş zice, cu un partener — cu mănuşi fine. De la egal la egal. Făţiş chiar cu oarecare condescendenţă, deşi el însuşi se socotea un sfînt... nu se botezase de la sine, cu toată autoritatea, anticipînd asupra hotărîrii sinoadelor, — sîntul ?

Ei bine. El care nu se ducea în casele altora decît poftit la ospeţe, intra în locaşul Domnului neinvitat, bine înţeles tot cu aceeaşi călcătură, rară, apăsată ca pe stradă, cu acelaşi pas îngimfat, fără sfială, cu aceeaşi legănare levantină de paşă cu trei tuiuri a dinapoiului, tot cu capul sus, pieptul înainte, privirea cutezătoare, strecurată printre pleoapele strînse uşor arogant în dosul ochelarilor reprezentativi, cum intra în cafenele sau în biroul lui de mare dregător.

Dar, oricum, în casa Domnului făcea o sută de mari cruci, privind în cerul boltei, să-l vadă gazda şi să-i înnumere luminările închinate tacticos de cîte trei ori şi avrînse la fiecare icoană.

Atunci făcea cu stăpînul locului înţelegerea reînnoită des... însă donnat-donnat : îl ruga ceva, plătea un pomelnic, îl angaja, încheia pactul trăgînd, ca nişte iscăliturі peste piept, alte cruci şi ieşea, uitîndul şi uitîndu-şi angajamentul ceidialt. Bun din fire, nu-l trăda, îl primea, îl suferea, îl ajuta, zimbind la toate uimirile şi nedumeririle rele. Cred că-i plăcea şi acestuia, ca un antipod dialectic al universului său altruism. Aşa că m-am lipsit să pun, cum mă gîndisem, egoismul lui — un dumnezeu —, în conflict închipuit, cu un adversar demn de el, cu Dumnezeu adevărat. Şi să scriu apoi peripeţiile acestei drame, în care aş fi desfăşurat toate ascuţimile, avînturile, înălţimile, viltorile, strategiile, capcanele, coturile, chichiţele egoismului său la trîntă cu divinul Adversar.

Mi-a fost frică să mă vîr între două pietre de moară, amîndouă tari şi m-am lipsit. Am auzit însă că marele meu amic a început să şi-l scrie singur lămurind diavoleasca-i sfinţenie, pentru posteritate.

Încît, de totdeauna şi astăzi, totul i se îndeplineşte, regulat, egal, cu exactitate. Regi, preşedinţi, miniştri, înalţi dregători, sînt unelte care se cuvine să-i ude, să-i sape, să-i gunoiască, să-i cultive nemaiîntîlnitu-i, extraordinaru-i egoism, punîndu-i la îndemînă toate înlesnirile, salarii, pensii, palate, vilegiaturi prielnice, ca acest supraomenesc egoism să se dezvolte slobod.

Aşa că neavînd motivul unei znoave, măcar al unei anecdote, cel puţin al unei istorioare de care să mă agăţ, — simbure al unei fabulaţii unde să-l prind, să-l cuprind şi cu pana înmuiată în culorile minunii lui vii să scriu o viaţă ilustră peste toate veacurile, dincolo de Plutarch, am înjghebat acest sarbăd, spălăcit portret în alb şi negru. Poate chiar în prea mult alb şi-i cer iertare.

RETROSPECTIVE

«Cubul negru»

Că Bacovia a tins în cîteva rînduri să depăşească limitele prozei de notaţie disparată, circumscrisă direct fluxului confesiv, în maniera jurnalului intim, o dovedesc, în primul rînd, bucăţile **Cubul negru, Ninsoare, Valuri, Cîntec tîrziu** (cea inserată în ciclul **Dintr-un text comun**) şi **Amăgire.** Elementul comun al acestor veritabile proze scurte rezidă în voinţa autorului de a se privi pe el însuşi ca pe un posibil personaj „romanesc". Resortul moral chemat să susţină trecerea în ficţiunea epică a personajului stă în aspiraţia acestuia de a-şi depăşi condiţia strict autobiografică şi de a se înscrie, astfel, pe traiectoria unor experienţe existenţiale revelatoare. Dorinţa intimă a personajului, implicit a scriitorului, este de a fi protagonistul unor forme de viaţă sublim-ezoterice, pe măsura „drepturilor" ce decurg din situaţia sa privilegiată de poet „decadent". În punctul lor de plecare, tentativele personajului sînt expresia unui nevinovat şi patetic veleitarism, nutrit de „mitologia" statornicită odată cu trecerea prin viaţă a boemei artistice din epoca simbolistă. Modelul tutelar, al cărui nume scriitorul însuşi îl evocă în cîteva rînduri, este, mai ales, Paul Verlaine. Adoraţia pentru autorul **Serbărilor galante,** pentru destinul de poet „maudit" al acestuia, se ştie, străbate şi în poezia bacoviană.

În poezie, cel mai adesea, reţinem „poza" realizată cu mijloacele comparaţiei directe, totul stînd sub semnul unor lamentaţii, în acelaşi timp voluptuoase, resemnate şi melancolice. Starea de spirit dominantă, în poezie, este aceea a unui continuu regret pricinuit de ireversibila intrare în nefiinţă a „epocii de aur" de care avusese parte marea boemă simbolistă cu nu puţine decenii în urmă. Extraordinara tensiune a versului bacovian, privit dintr-o atare perspectivă, are drept sursă patetica pendulare a poetului între dorinţa de a se dărui cu totul modului de existenţă propus de „mitologia simbolistă" şi conştiinţa eşecului continuu cu care se soldează această dorinţă. Nota definitorie a acestor căutări, menite a declanşa sensuri moral-filozofice implicite de o modernitate acaparatoare, trebuie căutată în finalitatea sisifică, ingenuu aberantă, a demersului existenţial inculcat poemului. Spre deosebire, spre pildă, de Minulescu, Bacovia îşi apropie zonele lirismului „pur" tocmai prin capacitatea sa inegalabilă de a respinge orice formă de evaziune, din modul liric originar, orice disimulare criticistă faţă de acesta. De aici decurge absenta detaşării prin autoironia superioară, precum la Minulescu : o ironie drapată în exotismul persiflant sau în romanţiozităţile de aceeaşi factură. Bacovia are geniul de a lua în serios pînă la divinizare ceea ce altora (îndreptăţit din punct de vedere practic, dar nu şi din punct de vedere poetic !) li se pare demn de cele mai tranşante rezerve.

În naraţiunile la care ne referim acum, scriitorul are naivitatea de a crede în posibilitatea luării pe cont propriu, în sensul reeditării lor, a experienţelor perpetuate de legendele ce idealizează modul de viaţă al marei boeme simboliste şi postsimboliste. Ceea ce salvează demersul epic bacovian de capcana deriziunii mimetice şi a puerilităţii livreşti este, însă, candoarea dramatică şi lucidă cu care eroul se dăruieşte jocului de-a viaţa propus de experienţele, pentru el cu valoare de mit, care îl obsedează neîntrerupt. Impresionează autenticitatea senzorială, psihologică şi intelectuală în virtutea căreia eroul se dăruieşte imaginarului, potentat fie pe cale onirică, fie cu mijloacele somnambulismului spontan declanşată, fie, pur şi simplu, prin intermediul halucinaţiei cu intenţie provocată.

Cea mai cunoscută din seria prozelor de ficţiune scrise de Bacovia, **„Cubul negru,** şochează prin francheţea cu care, chiar în primele rînduri, ni se explică cauza aventurii onirice al cărei protagonist este eroul-narator :

„Enervat de această lungă agonie a unui veac suspect ; umilit, mai mult ca totdeauna, de ironica reflexiune a unui poet din veacul viitor al frumuseţii, veneam spre casă într-o noapte, tîrziu, înnebunit de mizeria şi mîncîuna în care am apărut. Eram pierdut, inutil, mai ridicol ca niciodată."

Într-o stare de spirit disperată, urmărit de propriul destin blestemat, scîrbit de viaţă şi revoltat, ajungînd acasă, eroul-povestitor nu mai speră, firesc, în nici un fel de schimbare a decorului. Iată, însă, că, în virtutea privilegiului său de artist „decadent", o întîmplare stranie face ca tocmai în acest moment de cumplit impas să se ivească posibilitatea evadării neaşteptate din chingile prozei mizerabile a vieţii reale :

„Acasă, un plic alb, la aprinsul lămpii, apăru pe podea, lîngă uşă, în tăcuta odaie, unde stau de mult fără să fi avut nici o corespondenţă, de nicăieri.

Am deschis plicul, şi pe cartonul negru-mat era scris cu alb :

— Vino pe podul de fier, mîine la ora 3, d.m.".

De aici încolo, cititorul face cunoştinţă cu bizara aventură a personajului, desfăşurată în interiorul „cubului negru". Trecerea în ficţiunea de extracţie onirică se produce fără prea multe preparative. Considerat, conform esteticii simboliste, mai adevărat decît realul, imaginarul este întru-totul îndreptăţit în tentativa lui de a re-crea, prin denunţarea aparenţelor, însăşi imaginea acestuia. Printr-o ciudată contaminare, „locul acţiunii" din **Cubul negru** trimite cu gîndul la acela din **Avatarii Faraonului Tlá,** reproducîndu-l, parcă, „în mic". Estetic, însă, procedeul narativ al abstragerii într-un spaţiu imaginar etanş, nu este pus în slujba unei teme metempsihotice, precum la Eminescu. Fascinaţia exclusivă a scriitorului nostru este aceea exercitată de „paradisurile artificiale", în accepţia psihologico-filozofică şi functional-artistică definită de estetica simbolistă, de pildă, prin Baudelaire. Prezent, a doua zi, la locul şi la ora fixate în misterioasa scrisoare, eroul din **Cubul negru** este întîmpinat de „un domn si o doamnă în negru", care îl invită de îndată într-o trăsură, îi pun pe faţă o mască, „prin care nu vedea nimic", şi, împreună cu cei doi străini însoţitori, se trezeşte „într-un salon larg, vechi, dar bine luminat", în timp ce „afară era noapte".

Aici are loc pregătirea pentru marea iniţiere. Readuşi la condiţia adamică, odată cu lepădarea de tot ceea ce ar fi putut să-i mai aservească „unui veac suspect", cei trei, aşadar, pot, acum, să se abandoneze rafinatelor voluptăţi administrate de „paradisurile artificiale", pătrunzînd (după ridicarea „unui oblon secret, tăiat în podele, într-un colţ al salonului") în interiorul „cubului negru". Cum este şi de aşteptat, de un interes aparte se bucură descrierea încăperii subterane :

„Un cub negru, subsol, capitonat cu catifea neagră ne înconjura între podele, plafon şi pereţi ; nici o fereastră.

În plafon ardea un lampion care lăsa o lumină violetă în acest cub al uitării, iar într-un colţ al cubului o sobă ascunsă în zid alinta nudurile noastre cu o căldură molesitoare...".

Recuzita descripţiei morbid-rafinate, cum se vede, se află la loc de mare cinste. Ceea ce surprinde este naivitatea trucată a desenului, aerul firesc cu care sînt prezentate elementele unui decor altminteri super-artificial. Ceremonialul marii iniţieri decurge în aceeaşi manieră, ca într-un magnific spectacol de sunet şi lumină. Cei trei stau culcaţi pe catifeaua neagră, sorbind „arome negre din trei pahare negre". Apoi, femeia este îndemnată să cînte. Acompaniindu-se „la o ghitară neagră", şi „cu o voce stinsă", ea începe „poema corbului de Edgar Poe". Sub privirea celor doi bărbaţi care, mai încape vorbă, continuă să bea „arome negre din trei pahare negre", după aceea, femeia dansează.

Să reţinem şi descrierea acestui moment : „Ea se ridică în lumina pală, violetă... o frumuseţe de linii arată o cuminţenie naturală... dansa frenetic, leneş, decadent...

Printr-o spirală, ea căzu lîngă noi, ca o stea în clubul negru...".

Şi acum, sfîrşitul neaşteptatei „şedinţe" de iniţiere în tainele „paradisurilor artificiale".

„Noi beam în cubul negru, în fumul ţigărilor, ce ne învăluia, iar lampionul arăta sfîrşitul unui veac.

Eram şi mai tăcuţi...

Deodată, lumina fu stinsă, şi umbra lui Karl Marx apăru în noaptea cubului negru, cu ajutorul unei lanterne.

Un ţipăt isteric ieşi din piepturile lor. Cu braţe nervoase mă încleştară şi o ploaie de sărutări bizare ne adormi profund în acel cub negru al uitării".

Conform unei rigori de compoziţie, perfect echilibrate, cu vădite repercusiuni la nivelul ideii tematice, povestirea nu se încheie însă înainte ca eroul să revină la viaţa reală :

„Cu aceeaşi mască fui condus, a doua zi ; la acelaşi pod ne-am despărţit.

Spuneau că mine vor pleca pentru totdeauna, şi că veacul nostru s-a sfîrşit".

Evident, prin stil şi, în genere, prin atmosferă, atît de bacoviană, **Cubul negru** explicitează, în mod revelator, din unghi genetic, nu puţine dintre elementele constitutive ale poeziei autorului **Scînteilor galbene** şi al **Comediilor în fond.** Cu adevărat surprinzător, însă, este modul în care această scurtă povestire cumulează, dezinvolt, asumîndu-şi-le integral, procedee şi viziuni narativ-descriptive ce păreau de mult istovite. Miracolul genezei perpetui, trăsătură congenital proprie operei bacoviene, spulberă şi acum orice senzaţie de spirit desuiet.

Nicolae Ciobanu

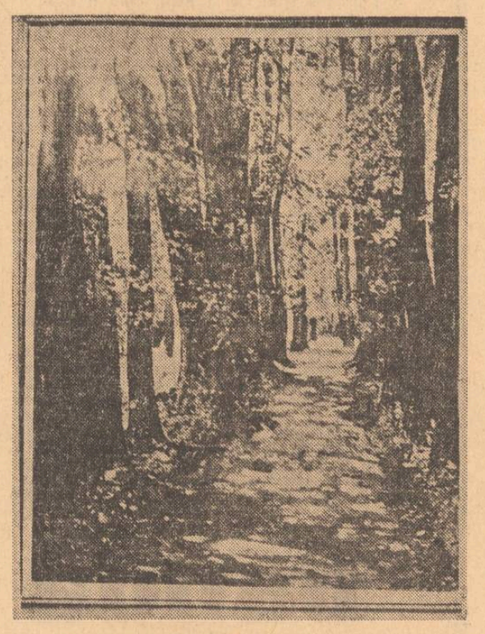

Anton Davidescu : „Toamna în pădure"

Ion Segărceanu

Miraj

Un sat mijind printre salcîmi, în zare,
Şi sufletu-mi tresare şi îl ştie,
I-aduce vîntu-n falduri de răcoare
Miresme tari de crîn şi iasomie.
Un sat ca un miraj fără de veste
Albind de varul caselor în soare
Sub tremurul eşarfelor celeste
De-azur şi nori în lină lunecare.
Un sat brăzdat de-un blînd, nostalgic riu
Bolborosind în scocul vechi al morii,
Străluminat de lanuri mari de grîu,
Slăvit de greieri, fluturi şi prigorii.
Un sat — o Mecca al iubirii mele
La care eu, robit, mereu revin
Să mă cufund în raiul său de stele
Împătimit de cîntec şi de vin.
Un sat — un colţ de tihnă şi-mpăcare
Vegheat de duhul celor de-altă dată,
Tărîm în care zburdă, visătoare,
Copilăria mea, nicicînd uitată...
...O, sat al meu, din margine de zare,
Tu, insulă de mit şi veşnicie,
Noi una sîntem : sfîntă-ngemănare
De nume, dor, şi vis, şi poezie...

TINEREŢEA CLASICILOR

Neagoe, poetul

„Învăţăturile", acest manual destinat unei etice întîmpinări a existenţei şi pe care Neagoe îl oferă fiului său, este şi creaţia unui poet. Într-un număr al «Luceafărului» (nr. 4, 23 ianuarie, 1971) Edgar Papu îl consideră pe Neagoe «şi poet» citînd exemplificativ un fragment din poemul asupra căruia vom reveni şi noi mai jos. În dezvoltarea gnomicii sale, Neagoe lasă uneori pauze neprozastice, golite de concepte teologale, pe care le socotim poeme, deşi cititorul textului nu-i prevenit pentru aşa ceva. Euritmia intonaţională şi poeticul Oraţiei către Petru nu pot duce bunăoară la o ordonare cam în felul acesta : «Pentru acela, / cu multă umilinţă şi cu mare jale şi dor / grăiescu şi către tine, fiiul mieu Petru, / că tu erai stilparea mea cea înflorită, / de carea pururea să umbrea / şi să răcorea / ochii miei / de înflorirea ta ; / iar acum stilparea mea / s-au uscat / şi florile ei / s-au veştejit / şi s-au scuturat, / şi ochii miei au rămas arşi şi pîrliţi / de jalea înfloririi tale. / O, iubitul mieu fiiu Petru, / eu gîndeam / şi cugetam / să fii domn, / să veseleşti / bătînţele mele / oarecînd cu / tinereţele / tale / şi să fii / biruitoriu pămîntului. / Iar acum, / fiiul mieu, / te văzu zăcînd / subt pămînt, / ca un trup al fieştecăruia sărac. / Într-o vreme îmi erai drag, / iar acum eu te-am urît ; / într-o vreme îmi era milă de tine, / iar acum nu-mi iaste milă şi / n-ai nici o dragoste de la noi. / Într-o vreme erai bogat, / iar acum tu eşti sărac. / Într-o vreme, / fătul mieu, / te vedeam pre pămîntu, / iar acum eu te văzu suptu pămîntu. / Şi în puţinea vreme / te-arătaşi ca o floare / frumoasă înaintea ochilor miei, / iar apoi numaidecît te supusesi / supt pămîntu. / Că eu pohteam să vezi tu pre mine / supt pămîntu, / iar acum, / dragul mieu fiiu, / eu văzuiu pre tine îngropat. / o, fătul mieu, de ce / nu acoperi mai bine pre mine / pămîntul / decît pre tine ? / ce mă lasă / la bătrîneţele / mele.» (Ediţia Minerva, pag. 239—240).

Ceea ce ar pleda odată mai mult la definirea fragmentului rostuit mai sus ca liric este prezenţa, în întreaga Prerenaştere răsăriteană, epocă ce îl include şi pe Neagoe, a subgenului Jelaniilor.

Din 1970, de la redescoperirea lui Neagoe ca scriitor, (iniţiată de trei cercetători D. Zamfirescu, G. Mihăilă, F. Moisil) două au fost modurile de abordare a operei lui şi amîndouă semnalau copilăria încă a receptării : modul perifrastic, descriptiv, cu reluări de aserţiuni din Hasdeu, Iorga ş.a. pînă la clişeizare şi, cel de-al doilea mod, de-al căuta pe Neagoe referenţial, prin paralelisme, distincţii etc. Dacă primul mod e plictisitor şi va involua neapărat, al doilea — comparatismul — deşi îl eludează pe Neagoe cel profund, are cel puţin meritul că, prin similitudini şi disimilitudini, îi favorizează însumarea între nişte Nume care sînt mai de demult ale noastre.

Chiar cu preţul unui atentat la **în-sinele** operei au ne putem reţine să spunem că, referenţial, Neagoe aparţine unei arborescenţe culturale constituită şi din Dante, Boccaccio sau Petrarca (adică dolcestilnoviştii) şi din Spenser sau Donne şi din Epifanie Preainteleptul sau Rubliov şi din picturile murale exterioare ale Moldovei etc. Ceea ce îi ţine coparticipanţi la acelaşi arbore cultural este nu un axis valoric „egal", ci ideatica neoplatonică.

Vom încerca în cele ce urmează să configurăm teoretic Oraţia către Petru, anterior acestui demers existînd un altul — reflexia asupra poemului fără axiomatizarea lui, deci dincolo de prim-planul lui.

Dacă ţi-e dor sau jale după cineva înseamnă că acel cineva nu e o prezenţă efectivă, că s-a depărtat de tine. Depărtarea lui Petru se măsoară nu spaţio-temporal, ci ca între uman şi non-uman. Către acest fiu petrecut în limbul neomenescului, în moarte, vorbeşte Neagoe : «Grăiescu şi către tine, fiiul mieu Petru». Şi către el pentru că imediat mai înainte făcuse memorialul mamei lui, memorial care este tot un asemenea poem. Dacă am explica didactic această grăire monologală cu Petru, de fapt un **absent,** am dirija numaidecît eseul spre constatarea unei simple figuri retorice. Deşi estetica implicită a vremii era compatibilă cu ornatusul retoric, ne întrebăm dacă nu cumva starea subiectivă a poetului a fost acea ingenuitate de a crede că graiul „are putere" (atît de mare încît un mare poet va numi unele cuvinte — vulnerante, iar pe altele — mortale). Un dialectician al culturii scria astfel despre familia de spirite care îl cuprindea şi pe neagoe : «Isihaştii vedeau în cuvinte fiinţa fenomenelor indicate de ele», iar ingenuitatea omului vechi de care pomeneam era convingerea că «exprimarea verbală produce aceeaşi atmosferă, aceeaşi stare de spirit ca fenomenul însuşi». Deci, de o referinţă tot nu am scăpat. Cînd Neagoe îl plînge pe Petru, Petru e în preajmă şi îl ascultă. Oraţia către Petru îşi creează ea însăşi destinatarul. Mai e nevoie să remarcăm modernitatea unui asemenea subînţeles ?

Cu «tu erai stilparea mea cea înflorită» observăm iniţiativa unei alegorizări a tatălui-capom (tacit) şi a fiului-ca-stilpare. Alegoreza reperată adaugă un plus de siguranţă desemnării lui Neagoe şi ca poet. Ceea ce se petrece obiectiv ca de la tată la fiu, se petrece alegoric ca de la pom la stilpare (ramură), ca de la natura naturantă la natura naturată. Stilpare, da la latinescu stirparia, înseamnă ceea ce-i generat, produsul, zămislitul. Alegoria evoluează mai departe. Stilparea e însă înflorită. Trădăm eseul şi ne alegorizăm şi noi puţin ; cercetarea preistoriei cuvîntului **floare** ne scoate înainte sensuri ca : a se umfla la vînt, a sufla, foaie, foale, Physis=fire, natură, Phylon=plantă etc. şi fiu ceea ce ne şi interesează. De altfel totul s-ar reduce în ultimă instanţă la onomatopeea «fiuuu !» care mimează una din sonorităţile vîntului. Aşadar am interceptat relaţia analogic-alegorică dintre **fiu şi înflorire.**

Poetul îşi creează şi un climat poetic, o ambianţă a «umbrei» şi a «răcorii», două corelate care trimit la odihnă, pacificarea interioară a lui Neagoe, o stare în care se simte perpetuat şi omenesc-fizic şi politic-voevodal de fiul său. Identitatea afectivă a lui Neagoe-poetul ne-o dau ochii. Ei sînt emblemele externe ale afectului interior. Sînt ochii lui Neagoe **anume** care să răcoresc la umbra înflorescenţei lui Petru. Este o imagine ce mai revine de multe ori în «Învăţături» : Şi eu tot supt umbra lor şi a florilor lor m-am răcorît şi ochii miei să răvenea de roaoa şi de veselîia florilor lor» (Ed. cit. p. 253, rînd. 39—40). Neagoe-poetul era un vizual, însă nu ca Bacovia, ochii lui nu erau nişte senzorii pentru perceperea acestor membrane care înveleau lumea înconjurătoare numite culori, ci erau o extravertire a inimii umane. Sub acest din urmă aspect pot nişte ochi să se «răcorească» sau să rămînă «pîrliţi». Psihologia ne spune că pe lîngă semnificaţiile mai mult sau mai puţin neoplatonice de mai sus avem şi o sinestezie aici, mai precis, cazul vizualului solicitînd tactilul.

În amîndouă Oraţiile din «Cuvîntul al şaselea» al «Învăţăturilor» observăm evanescenţa ontoteologicului în favoarea ontologicului. A compărea în faţa morţii «ca un trup al fieştecăruia sărac», a privi jocul tragic dintre o existenţă «pre pămîntu», şi o alta «suptu pămîntu», a-ţi uri fiul defunct pentru că e defunct, a întreba : «O, fătul mieu, de ce
nu acoperi mai bine pre mine
pămîntul
decît pre tine ?»
oare nu ţin toate de gravitatea discursului despre existenţă ?

Unghiul atitudinal al poetului este tragicul personalizat, al autorului gnomic-tragicul impersonal (Paul Anghel), al voevodului — expectativa reflexivă. Strict vizînd persoana, oare nu-i tragică inversarea ca un părinte să-şi plîngă fiul mort, cu atît mai tragică, gîndindu-ne că Neagoe îl rememorează pe Petru nu ca pe un simplu **alter,** ci ca pe un **alter-ego** consangvin lui, dar mai durabil decît el, cel puţin «într-o vreme», într-un timp subiectiv iniţial. Neagoe este ca poet existenţial o intersecţie a tragicului ; murindu-i mama îi moare originea — ceea ce-i încă firesc, murindu-i fiul — îi moare o şansă de a fi nemurit fizic, ceea ce-i inimaginabil pentru el.

Toate cele pomenite mai sus ne-au întîmpinat pe noi în fundalul poemului, eseul de faţă iscîndu-se din convingerea că tot ceea ce-i poetic, toate «poezîile» din «Învăţături» ar putea fi proeminate atît de o **Poetică,** cît şi printr-un demers de **istorie a culturii** concomitent ei.

Dan Arsenie

Note la „Balada popii din Rudeni"

„De la tîrg la Vadul Mare
Taie drumul prin poieni,
Legănîndu-se călare
Popa Florea din Rudeni."

În biografia poetului George Topîrceanu etapa argeşeană Văleni-Şuici-Nămăieşti, deşi scurtă, este plină de semnificaţii. Printr-o decizie ministerială cu numărul 1941 din 11 aprilie 1894, Paraschiva Topîrceanu, mama poetului, era numită „maestră a atelierului de ţesătorie de la Mănăstirea Văleni, jud. Argeş, în locul d-rei Emilia Şuţu, demisionată" şi astfel familia Topîrceanu ajunge la Văleni, unde rămîne pînă în 1905, an în care mama, tot în calitate de **maestră,** se mută la Nămăieşti. După absolvirea celor două clase primare la Bucureşti, George Topîrceanu este înscris în clasa a III-a la şcoala rurală din Şuici — plasa Loviştei, la care va urma şi clasele a IV-a şi a V-a. Tot aici, este elevă şi sora poetului, Alexandrina I. Topîrceanu. În clasa a III-a, îi citeşte colegului Stănciuc, plătit cu cîţiva nasturi ca să-l asculte, primele versuri ; de acum încep şi micile necazuri ale viitorului poet. Îndrăgostit de peisajul plin de farmec al văii Topologului elevul, care cîştigase prietenia renumitului baci Toma, priceput şi într-ale vînătorii — evocat în **Balada munţilor** — cutreieră împrejurimile, zăboveşte, absentînd de la şcoală, printre virstnici la hanul lui Gheorghe Ionescu, unde poposea adesea şi popa Florea din Rudeni. Tradiţia locală a înregistrat multe dintre **poznele** şcolarului. Severul director I. Cuprianu, care transmisese părinţilor date despre comportarea elevului său, la o oră, observînd că Topîrceanu nu este atent, îi atrage atenţia să nu mai doarmă. Elevul răspunde ironic :

— Nu dorm, mă doare capul.

— Dacă te doare capul, de ce ai venit la şcoală ?

— La şcoală am venit pe picioare, nu pe cap...

Caracterizarea directorului la finele anului şcolar este aspră : Conduita — bună ; Atenţia — mijlocie ; Silinţa — mijlocie, contrastînd cu concluziile excelentului dascăl, directorul I. Grigorescu, de la sfîrşitul clasei a V-a : Conduită — foarte bună ; Atenţia — susţinută ; Silinţa — mare.

La mănăstirea din Văleni, unde se angajase să supravegheze caprele (v. schiţa **Focurile,** publicată în **Viaţa românească,** nr. 1 din 1921) se hîrjonea zilnic cu maicile, scrijela cu briceagul în stîlpii chiliilor (crestături vizibile şi astăzi) atrăgîndu-şi repetatele observaţii ale preotului Florea. De altfel, popa Florea din Rudeni (1849—1930) va supraveghea străşnic în vacanţe pe liceanul de la „Sf. Sava", care, după relatările lui Gheorghe Schiţelea, ginerele popii (născut în 1879) „iscase patima iubitului printre maicile tinere". Acest amănunt oral are corespondent în poezia **Păcatul** — publicată în **Revista noastră,** nr. 15 din 1906 — în care Epifania, o tînără şi frumoasă călugăriţă, încălcînd legile aspre ale chiliei, cunoaşte fiorul dragostei.

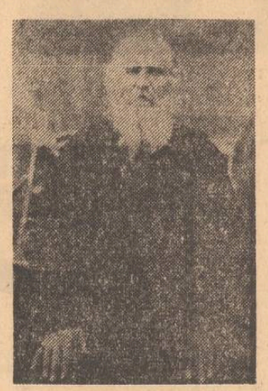

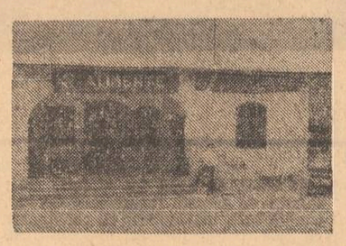

Stînga :
Popa Florea din Rudeni (1849—1930)
Sus :
Clădirea hanului de la Vadul Mare
Dreapta :
Gheorghe Schiţelea, ginerele popii

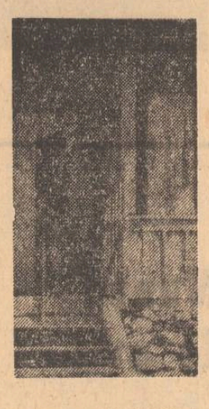

Interesante sînt relatările localnicilor despre eroul uneia dintre cele mai izbutite poezii ale lui Topîrceanu. Originar din Ardeal, popa Florea Popescu, care şi-a luat numele de Rudeanu de la satul Rudeni în care se stabilise, păstra şi în a doua parte a vieţii deprinderile tinereţii. Cu barbă şi plete prinse în cozi, călărea un cal mare şi vînăt, purtînd la şold o ploscă goală pe care o umplea prin contribuţia enoriaşilor în desele opriri la hanul de la Vadul Mare unde vindea mai mult hangiţa. Alcoolul strîns, ne-a spus ginerele, îl ducea la Văleni „unde avea oameni la pădure. Şi apoi popa Florea nu bea decît lapte şi livej din fructe". Pe cîmpul Bretculuі, despre care sătenii spun că „are stele mari, vînt şi ger cum nici c-au văzut, nici c-au pomenit", şcolarul — pe jos şi popa Florea — călare s-au întîlnit de numeroase ori schimbînd vorbe tăioase.

Imaginea popii l-a urmărit pe poet şi, în 1910, publică în revista **Viaţa socială** condusă de N. D. Cocea **Balada popii din Rudeni,** iar în numărul 12 din 1911 al **Vieţii româneşti** o republică sub titlul **Frig** cu dedicaţia „Domnului Mihail Sadoveanu". Apariţia baladei l-a supărat pe popă, a generat printre săteni numeroase glume şi a determinat forurile superioare preoţeşti din Curtea de Argeş să deschidă o anchetă. Spre dezvinovăţire, popa depune o întîmpinare la primărie prin care cere acţionarea în judecată a autorului, dar înainte de a se deschide procesul este mutat la o parohie din Şuici...

Balada popii din Rudeni, despre care G. Călinescu spunea că este „cea mai lustruită, cu un aer nemişcat de dioramă, ca în scenele de iarnă din picturile olandeze şi remarcabilă prin acelaşi mister al singurătăţii" izvorăşte, din solul Argeşului, alături de **Balada morţii, Balada munţilor, Păcatul** etc., de remarcabila schiţă **Focurile** în care se prezintă, după opinia lui Nicolae Iorga, „plaiurile argeşene cu acea revărsare a codrilor de fag, prin adînciturі de văi, pe dealuri cu spinări posomorite, pînă la poala munţilor din zare şi oamenii de acolo, aspri munteni, fiecare cu **hiba** lui..."

Eugen Marinescu

tradiție și inovație

Permanențele literaturii române

Se discută adesea despre raportul dintre tradiție (ansamblul creațiilor trecute transmise) și inovație (înnoire, producerea unei noutăți). Dialectica marxistă a atras atenția că ambii termeni, bine înțeleși, au valoare egală într-o cultură și că numai din conjugarea lor rezultă progresul. Nici supralicitarea tradiției, nici fetișizarea inovației nu sînt menite să ofere creatorului de valori o bază sigură, un punct de plecare favorabil.

Privite de obicei ca antinomii, cele două categorii nu sînt în realitate radical opuse și, la o considerare mai de aproape, ne apar chiar complementare. Tradiția s-a constituit inițial dintr-un număr de inovații, acestea fiind la rîndul lor posibile numai ca schimbări față de vechi. Inovațiile modifică tradiția, aceasta la rîndul ei absoarbe inovațiile. Ce era nou ieri, devine vechi mîine, reclamînd înnoirea, proces continuu al oricărei culturi.

Evident, în literatură lucrurile nu sînt chiar atît de simple, fiindcă aici marea creație e unică și irepetabilă. Un nou Eminescu nu mai se naște, dar poate să apară un Arghezi, o nouă mare creație. Eminescu a absorbit creația anterioară și a făurit un nou limbaj liric care a devenit din inovație tradiție pentru urmași. Eminescianismul poate fi încă recunoscut în unele poezii de Arghezi, dar limbajul său diferă esențial, reprezentînd inovația secolului, tradiție și ea pentru generațiile noi. Termenul de tradiție în cazul marilor poeți trebuie înlocuit prin permanență. Arghezi schimbă limbajul poetic eminescian, dar nu-l înlocuiește, coexistînd mai departe cu el. În literatură tradiția se deosebește prin faptul că poartă mereu individualități.

Prin tradiționalism s-a înțeles în literatura noastră acea direcție care cultiva uneori necritic și în contradicție cu cerințele progresului, creațiile specifice vremurilor apuse, rezistînd oricăror tendințe de renovare. Există însă poeți tradiționaliști, numiți ca atare, inovatori sub aspectul formei, de exemplu Adrian Maniu, pentru care epitetul de tradiționalism e de fapt necorespunzător, simplă etichetă de istorie literară născută din nevoia acesteia de clasificări. Lovinescu și Călinescu aveau dreptate să-l considere modernist. Noțiunea de tradiționalism nu e aceeași pentru toți. Lovinescu consideră tradiționaliști pe Ion Pillat, V. Voiculescu, D. Ciurezu și Radu Boureanu, pentru Călinescu sînt tradiționaliști — dintre aceștia, numai Ion Pillat și D. Ciurezu, V. Voiculescu fiind ortodoxist, iar Radu Boureanu manierist. În schimb tradiționaliști sînt la el B. Fundoianu și Ilarie Voronca, trecuți de Lovinescu la curente extremiste cu specificarea însă că inspirația lui Fundoianu e tradițională, Ilarie Voronca fiind, cum se voia singur, integralist.

Care este categoria opusă tradiționalismului ? În literatură s-a admis termenul de modernism, prea larg și imprecis, tot atît de exclusivist. Și aici clasificările istoricilor literari diferă. Pentru E. Lovinescu moderniști sînt Arghezi, Adrian Maniu, N. Davidescu, Claudia Millian, D. Iacobescu, Luca I. Caragiale, Emil Isac, Lucian Blaga, Aron Cotruș, Demostene Botez, Al. Philippide, Ion Barbu, Camil Baltazar, Celarianu, Valerian, Sanda Movilă și Simion Stolnicu, pentru G. Călinescu, N. Davidescu e simbolist ca și Emil Isac, D. Iacobescu și Luca I. Caragiale, în vreme ce Blaga e ortodoxist iar Ion Barbu și Simion Stolnicu ermetici.

Tudor Arghezi este neîndoios un modern, dar epitetul de modernist nu-i corespunde în întregime, poezia sa fiind, dimpotrivă, nu exclusivist novatoare, ci însumînd în același timp, în chip firesc, tradiția, pe Eminescu și pe Macedonski, de care se desparte, desigur, cu timpul, pentru a se individualiza, pentru a lansa ceea ce pe drept cuvînt s-a numit „fenomenul arghezian". Modernismul ca și tradiționalismul sînt formule de trecere, ceea ce rămîne este sinteza lor, iar Arghezi mi se pare exponentul cel mai reprezentativ al sintezei tradiție — inovație în poezia contemporană. Sinteze asemănătoare fac în poezia lor neoromanticul expresionist Blaga, ermeticul baroc Ion Barbu, romanticul și clasicul Al. Philippide, modernii, ori, dacă vreți, marii clasici ai secolului XX, permanențele poeziei românești.

Al. Piru

Trecutul ca prezent

Poate că una din cele mai pertinente afirmații ale lui T. S. Eliot în faimosul său articol „Tradiția și talentul personal" din 1919 este următoarea : „(Tradiția) nu poate fi moștenită și dacă vrei s-o ai, trebuie s-o dobîndești printr-o grea străduință". Și marele poet englez continuă : „Ea presupune, în primul rînd, un simț al istoriei de care aș spune, cu greu s-ar putea lipsi cineva pentru a rămîne poet dincolo de vîrsta de douăzeci și cinci de ani ; iar simțul istoriei presupune perceperea trecutului nu numai ca trecut, dar și ca prezent ; simțul istoriei te obligă să scrii avînd nu numai generația ta în sînge, dar și sentimentul că întreaga literatură europeană de la Homer și, în cuprinsul ei, întreaga literatură a țării tale au o existență simultană și alcătuiesc o ordine simultană. Acest simț al istoriei — care este simțul atemporalului și al temporalului totodată și, de asemenea, al temporalului și al atemporalului în unitatea lor — este ceea ce îl face pe un scriitor să fie legat de tradiție. Și ceea ce face, totodată, ca scriitorul să fie pe deplin conștient de locul lui în timp, de propria lui contemporaneitate". (Eseuri, Ed. Univers, 1975, p. 22-23).

Raportul dintre tradiție și actualitate este imposibil de înțeles în mod creator fără această istoricitate, adică fără conștiința de a fi înscris într-un flux neobosit de valori, de a participa organic la cultura națională. E vorba de o participare pe care o afirmă, fără voia lor, chiar personalitățile cele mai rebarbative, chiar „originalii" cu orice preț, și anume — atunci cînd încearcă în mod obstinat să se delimiteze, să se diferențieze față de înaintași : voința de diferențiere implică necesar un reper istoric, se afirmă pe fondul unei continuități, hrănește involuntar un dialog cu trecutul ; mai mult — cu un trecut viu, adică trăit ca prezență, care le propune propria sa imagine inversă. Dincolo de actele de singularizare creatoare, dincolo de orice exhibiționism al „personalității", se află un substrat organic și omogen, care constituie specificul însuși al unei culturi, și care e dat — înainte ca necategorialul individual să se manifeste — în chiar structura și materialitatea limbii : limbă care, departe de a fi un simplu instrument de lucru, sau o simplă materie moartă, înculcă oricărei opere un anumit mod de a vedea și de a trăi lumea și valorile. Pentru un adevărat creator tradiția nu are niciodată un caracter muzeal, ea nu constituie un **corpus** de idei și procedee literare desuete, un inventar uscat de subiecte și tropi. Dimpotrivă, tradiția este hrana spirituală care întreține metabolismul actual al vieții literare, adică procesul prin care o cultură națională continuă să trăiască, să producă valori. Dacă nu disociem, în mod abuziv, **actualitatea** de **creație**, adică fenomenul **nou** de **valoarea** care-l consacră, inserîndu-l în fluxul istoric, — mi se pare evident că orice creație actuală sporește zestrea unei culturi, deci afirmă vitalitatea unei tradiții. Pentru ca o asemenea realitate să se impună ca un adevăr la îndemîna tuturora nu e nevoie decît de perspectivă, de lucrarea inevitabilă a timpului.

Cel mai adînc element al tradiției naționale îl constituie folclorul. Oare, pentru poezia noastră actuală, în care nici o „școală" literară nu s-a declarat programatic pentru întoarcerea la sursele populare, mai are acest element un rol creator ? Dacă prin tradiție folclorică înțelegem versificarea sprintenă și simulat naivă, în cadențe metrice mai scurte de 9 silabe, pe care o practică astăzi mulți veleitari în ale scrisului, răspunsul e, desigur, negativ. Dar dacă ne gîndim la lirismul paremiologic, acela care — în ultimă perioadă poetică a lui Zaharia Stancu — se alimentează din savanta utilizare a proverbelor și zicătorilor ; la întreaga structură poeziei lui Emil Botta, de la sinteza lexicală inimitabilă pînă la adhortațiile care-i dau tonul specific ; la rezolvările verbale ale lui Ion Gheorghe din **Zoosofia** și, în general, la propensiunea spre eresuri a acestui poet proteic ; ba chiar la unele accente din lirica lui Dimitrie Stelaru ori Nichita Stănescu, — ne vom da seama că tradiția folclorică e mai vie decît s-ar părea. Ca toate realitățile fertile ale unei culturi, această tradiție nu e un repertoriu de teme și forme, ci o zonă de inspirație adîncă, cu care unii creatori se întîlnesc spontan, înafara oricărui „program" literar conștient.

La fel, tradiția istoriei naționale și a mitologiei naționale românești nu trebuie înțeleasă ca o întoarcere retrogradă spre legendele lui Alecsandri, baladele lui Bolintineanu sau viziunile grandioase ale panteonului eminescian. Vitalitatea poeziei noastre de azi nu constă în repetarea temelor de inspirație istorică sau legendară, ci în capacitatea de a da carne și formă nouă unor adevăruri care ne definesc. În sensul acesta, evocările unor poeți ca Eugen Jebeleanu sau Mihai Beniuc, arhaismul pictural al unui Radu Boureanu, „fabulosul discret" al unui Dragoș Vrînceanu, șarjele lui Geo Dumitrescu, capacitatea de invenție mitologică a lui Ion Gheorghe, imnele patriotice semnate de Ioan Alexandru, ditirambii bubuitori ai lui Adrian Păunescu etc. — toate aceste glasuri poetice fac un imens coral împreună cu marile voci ale unor înaintași, fără a-și pierde timbrul propriu, fără a lăsa nicidecum impresia unui epigonism festiv.

Raportul dintre tradiție și actualitate se aseamănă, într-un fel, cu raportul dintre universalitate și specific național ; cu precizarea că primul se înscrie pe verticală, al doilea pe orizontală. Să mă explic. În legătură cu opera marilor noștri poeți dintre cele două războaie — Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu și alții — cercetarea literară a stabilit, fără drept de contestație, o serie de influențe din cultura poetică europeană : baudelaireianismul, parnasianismul, simbolism, hermetism, expresionism etc. — toate **ismele** unei anumite epoci au fost pronunțate. Această arie atît de eterogenă de influențe nu i-a împiedicat pe acești creatori de a fi considerați astăzi, și pe drept cuvînt, ca unii dintre cei mai de seamă reprezentanți ai poeziei românești în ceea ce aceasta are mai specific, mai personal, mai valoros. Tot ceea ce a fost temă ori procedeu străin, lecție învățată conștient ori reminiscență de lectură substanțială, voință de împrumut ori dorință de afirmare a originalității, — toate aceste ecouri adunate din aria poeziei europene s-au disolvat, s-au unificat, ca într-o scoică, în vuietul particular și general totodată al graiului poetic românesc, datorită capacității lor de a asimila personal și de a însuma național niște date ale spiritului epocii în care au trăit. Ca într-un mare și genial athanor alchimistic, substanțele străine au fost convertite la o stare de grație ce aparține exclusiv rostirii poetice românești, afirmate ca valori naționale. O întreagă arie culturală europeană a fost condensată în spațiul nostru spiritual, grefată pe ființa neamului nostru, rodind într-un mod specific, inalienabil. Prin rădăcini subterane, nevăzute dar identificabile, copacul uriaș al culturii noastre poetice a supt sevele străine, realizînd transmutațiile organice necesare pentru a ne oferi, ca niște fructe inestimabile, operele lor atît de personale. Valoarea lor, strict națională, a devorat, și continuă să devoreze, tot ceea ce era străin, pentru a se afirma pe sine, și numai pe sine. În cazul raportului dintre poeții actuali și tradiția națională, acest proces oarecum geografic, care se înscrie pe o hartă a culturii europene, devine un proces istoric, care se înscrie pe o verticală : evoluția prooriei noastre poezii. Eminescianismul lui Al. Philippide, ecourile din Goga care răsună la Mihai Beniuc, cele din Anton Pann identificabile la M.R.P. sau Nichita Stănescu, macedonskianismul lui Adrian Păunescu, barbismul lui Cezar Baltag, cromatismul pillatian ce licărește uneori la Virgil Teodorescu, asemănările cu Blaga ori Voiculescu ce se pot găsi la Ioan Alexandru etc., etc. — toate aceste influențe, mai pronunțate ori mai vagi, conștiente ori nu, dorite sau involuntare, nu sînt decît elemente chimice ale unei culturi poetice în care toți acești poeți se află implicați, un context inextricabil din care niciunul dintre ei, și niciunul dintre noi, nu se poate sustrage. Departe de a-i **marca** (în sensul peiorativ al acestui cuvînt) asemenea elemente, prezente în structura operei lor, confirmă „perceperea trecutului nu numai ca trecut, dar și ca prezent", cum spune Eliot.

O tradiție e moartă, atunci cînd elementele ei devin un subiect de cercetare exclusiv pentru istoricii literari, cînd ajunge să fie doar obiect de studiu științific. Dimpotrivă, ea este și rămîne vie și activă, atunci cînd e implicată în procesul vieții literare actuale, fie ca dat de continuitate, fie ca reper de delimitare. Pentru a fi viu în contemporaneitate, nici un element al tradiției poetice nu se oferă de la sine, ci se cucerește. Discipolii fără har imită, poeții adevărați asimilează. Un punct de fericită convergență se declară în orice creator. Fără asemenea „serii" istorice, care impun constiința noastre actualitatea ca o formă nouă, trăită **acum**, a unei tradiții vii și inepuizabile, omogenitatea unei culturi, spiritul ei specific și inalterabil, ar fi de neconceput. Un mare scriitor — așa cum afirma, aparent paradoxal, Borges — își inventează predecesorii. Aceasta înseamnă a-ți asuma o parte a culturii, a o face vie din nou, și a fi însumat ei.

Ștefan Aug. Doinaș

Elementele perene ale culturii

De mult timp, sub diverse titluri și alăturări, raportul dintre tradiție și inovație în literatură a format obiectul unor dezbateri largi și întotdeauna fructuoase. Nobila „ceartă dintre vechi și moderni" se însuflețește periodic și lasă mereu impresia că se plasează în actualitatea cea mai fierbinte. Dacă au existat, din secolul trecut, de la primele reprezentări ale unei drame naive ca **Hernani**, care anunța însă marile prefaceri romantice, și pînă astăzi, atitea **schimbări, multe spectaculoase**, în poezia, proza și teatrul modern, singura legătură dintre curentele, foarte disparate, care se reclamau ca inovatoare părînd a fi protestul împotriva literaturii tradiționale, se poate vorbi totuși, oricît ar părea de șocantă formularea, și de un curent tradițional deloc static. Ciocnirea permanentă dintre elementele vechi și cele noi face ca hotarele dintre „tradiționalism" și „modernism" (sau oricum am vrea să numim cele două realități confruntate) să se deplaseze mereu, pînă ce devin cu totul nesigure din cauza numeroaselor pătrunderi atît dintr-o parte cît și din alta. Înnoirea este o necesitate obiectivă în poezie ca și în orice domeniu de activitate omenească, încît asistăm mereu la o generalizare a elementelor propuse de curentele și direcțiile inovatoare în cadrul celor tradiționale. Nu este vorba, în astfel de contacte, de un proces de preluare și imitare, după filtrarea exceselor, ci de unul de adaptare și de perfecționare continuă, cu eliminarea tuturor stridențelor și asperităților. Caracterul oarecum experimental, care apare necesar în momentul cînd fronda și inovația se confundă în evoluția literaturii, se șterge, nu se mai poate justifica odată înfrînte anumite bariere întotdeauna generatoare de excese. Iată de ce fronda suprarealistă pare desuetă după epuizarea experimentelor care au cîștigat pentru poezie zonele umbrite ale conștiinței, lărgind nemăsurat de mult sfera analogiilor. Luminile străinii, șocante, farmecul și, în unele cazuri, pericolele cuprinse în mișcarea lor continuă, cîștigă pînă și zonele cele mai tradiționaliste ale poeziei. Perechea „tradiționalism" și „modernism" cuprinde, într-un anume sens, doi termeni ai aceluiași proces dialectic. Cum prin tradiționalism nu se înțelege numai ceea ce este vechi în poezie și prin modernism ceea ce este nou, problema este însă ceva mai complicată.

Tradiție înseamnă, după cea mai simplă definiție, transmiterea și păstrarea elementelor perene ale unei culturi sau literaturi. Se poate vorbi, așadar, de un tradiționalism într-un sens foarte general, care să cuprindă totalitatea elementelor care se transmit. În acest punct tradiționalismul se confundă cu tot ceea ce este recunoscut ca general valabil, acceptat, perfect, o operă literară care poate fi oferită ca model, clasică. În același timp, se poate avea în vedere și un sens mai limitat, care pune în evidență o foarte precisă intenție, exprimată programatic, de selectare a elementelor transmise, așa fel încît în centrul atenției să cadă întotdeauna tradițiile, obiceiurile și credințele unui popor. Specificul național devine, în felul acesta, elementul fundamental pe care se întemeiază tradiția. Dezvăluirea rădăcinilor pentru a pune mai bine în lumină elementele specifice unei colectivități, așa cum se manifestă ele în cultură, nu proclamînd întoarcerea la trecutul în care s-au ivit — imposibilitate istorică de altfel — ci pentru a recomanda un punct de plecare, într-un cuvînt racordarea tradițiilor la cerințele epocii, aducerea lor în prezent, în vederea unor soluții de viitor, sînt factori care au putut genera momente de mare efervescență creatoare. Orientarea aceasta se ivește chiar la începuturile literaturii noastre, dacă ținem seama de data cînd ea devine un act conștient și nu un rezultat mai mult sau mai puțin întîmplător.

Cel dintîi care a formulat un program tradiționalist, deși de acest curent se vorbește mult mai tîrziu, a fost Mihail Kogălniceanu, în prefața „Daciei literare". Cînd se recomanda, în „Dacia literară", valorificarea tradițiilor noastre, se formula, cum observa G. Călinescu, pentru prima dată teoria specificului național. O mare poezie nu se poate spune că a răsărit imediat, în cadrul acestui curent. Abia Eminescu, un poet deci legat ca nimeni altul de tradițiile naționale, dar deschis culturii universale, receptiv la inovații și el însuși creator, de o genială inventivitate, va da glas artistic acestui program, în epoca imediat următoare. Cu „Semănătorul" poezia tradiționalistă cunoaște un reviriment cantitativ mai ales, dar nu se afirma un program substanțial modificat. Ideile lui Kogălniceanu, din „Dacia literară", urcă direct în programul „Semănătorului". Aceeași teamă de pericolul imitației ca în epoca lui Kogălniceanu, dar în alte condiții, cu totul deosebite, pentru că în urmă exista acum o literatură națională consolidată de un șir de mari scriitori, iar „decadența" de care se putea vorbi se limita doar la cele cîteva încercări simboliste, care nu dăunau, ci înviorau, în mod necesar, viața literară. Din ruralismul stagnant, profesat de semănătoriști, nu putea rezulta decît un conservatorism cît se poate de dăunător. În literatură, el a fost remarcat și condamnat de îndată. Receptarea tradiției este reluată din alt unghi și cu alte soluții de „Gîndirea". În paginile „Gîndirii" se va vorbi de „tradiționalismul nostru", opus celor anterioare. Originalitatea consta, după gîndiriști, mai ales în îngroșarea unor elemente autohtone, desprinse de istorie, sustrase evoluției pentru a-și arăta o față arhaică, neschimbată.

Un loc aparte ocupă, în această considerare a tradiției ca izvor de permanentă regenerare a literaturii, G. Ibrăileanu. Poporanismul pleacă tot de la „Dacia literară", cu deosebire că încearcă să se pună de acord cu toată evoluția istorică de-a lungul unor decenii de prefaceri profunde. Ibrăileanu, subliniind în „Viața românească", întocmai ca predecesorii de la „Dacia literară" sau de la „Semănătorul", necesitatea culturii naționale, va aborda în cu totul alți termeni problema fundamentală a specificului național în literatură, manifestîndu-se polemic față de semănătorism și, fapt curios, mai aproape de Lovinescu în ceea ce privește receptarea influențelor străine, deși îl desparte de acesta întreaga sa concepție estetică. „Viața românească", propunîndu-și să contribuie la fundamentarea „culturii naționale", se anunța chiar din primul număr deschisă culturii universale : „Dar foarte mulți nu-și dau seama că noțiunea de **cultură națională** nu e în contrazicere cu cea de **cultură universală**, omenească. Mai mult : că un popor nu-și poate justifica dreptul la existență distinctă în sînul popoarelor civilizate, decît dacă poate contribui cu ceva la cultura universală, **dîndu-i nota specifică a geniului său**". Care este această notă specifică și unde își are izvoarele ? Răspunsul lui Ibrăileanu, în **Cronica literară (Scriitori și curente)** din același prim număr al revistei este foarte asemănător cu cel pe care îl dădea „Semănătorul". Dacă satul este păstrătorul acestei specificități naționale — idee centrală în semănătorism și, mai tîrziu, în gîndirism, dar cu punctul de plecare tot în curentul „Daciei literare", între sat și popor producîndu-se automat o identitate deplină încă de la Al. Russo —, direcția „Vieții românești" abandonează orice poziție conservatoare și, din nou mai aproape de spiritul de la „Dacia literară", are în vedere plasarea satului într-un orizont modern. Tradiția nu este împovărătoare pentru că sprijină nevoile concrete din perioada respectivă, nu un ideal revolut. La un an de la apariție, se vorbește la „Viața românească", în termenii de la „Dacia literară" și de la „Semănătorul", dar cu adaosuri și cu revizuiri substanțiale, determinante pentru un nou curent, de cultură națională „izvorîtă din firea poporului nostru, potrivită cu împrejurările istorice în mijlocul cărora el s-a dezvoltat și cu nevoile lui concrete de astăzi, în același timp incompatibilă cu «zidurile chinezești» împotriva ideilor și aspirațiilor ce frămîntă toată lumea civilizată". În acest punct „Viața românească" se delimitează fără umbră de echivoc de „Semănătorul". Tradiția este concepută ca un tezaur deschis, capabil de creștere. Ea se revarsă binefăcător în afară, dar și primește din afară. Ibrăileanu se află, cu teoria specificului național, la mijloc între două exclusivisme, contestat și dintr-o parte și din alta : tradiționalismul îngust de la „Semănătorul" și sincronismul lovinescian.

Sincronizarea tradițiilor cu progresul literaturii universale se face, în concepția lui Ibrăileanu, în vederea sporirii posibilităților de afirmare a specificului național în plan universal. Acest punct de vedere se verifică mereu ca valabil și nu necesită o ilustrare prea bogată. Opera lui Ion Barbu satisface, în altă epocă, în cadrul unei experiențe noi și originale, mai profund decît a lui Alecsandri această cerință. Alecsandri este un calofil care transcrie cu peniță cultă folclorul, pe cînd Barbu îl explorează zonele adînci, plasîndu-se creator în puritatea lui originară, nediscursivă, într-o lume de ingenuități care restituie cuvintelor poezia inițială. Poeți mai apropiați de noi — și vom pomeni doar cîteva nume, Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Cezar Ivănescu ș.a. îmbină fericit, astăzi, tradiția cu cele mai îndrăznețe inovații poetice.

Al. Andriescu

FRAGMENTE CRITICE

Ion Vinea (II)

Venin de mai mișună de desfrînați fără culoarea și rafinamentul crailor lui Matei Caragiale. Psihologic ei trăiesc la frontiera dintre un dandism de orient și patologie. Un medicinist infirm, Clovis, procură femei prietenilor, plăcerea lui este să trăiască în preajma păcatului. O studentă, Claudia Doran, e îndrăgostită de Andrei Mile, dar întrucît acesta face ironii asupra virginității ei, se dă lui Clovis. Devenind doctoriță, se ocupă cu avorturile avînd o sadică plăcere să tragă de limbă pacientele asupra vieții lor intime. O prințesă, Nicole, e nebună, un ospătar morfinoman, Mișu, are crize de isterie, fiul unui bancher, Demos Marvus, disprețuit de o soție cu fumuri nobiliare, ține calea femeilor ușoare pe Lipscani, marea lui plăcere este să-și dea pe față, la urmă, identitatea de infante al finanței. Plăpîndul Toma Chiru trăiește cu statuara, baudelaireiana Lucreția Mincu, poetă și codoașă în slujba unui bancher în veșnică stare de rut. Ea însăși nu are ezitări, practică amorul liber, o dată se oferă ca trofeu într-un concurs nautic. O altă femeie, pictorița Michaela Dărăscu, e o nimfomană de un cinism insuportabil. Bărbatul îndrăgostit de ea, Ieronim Șerbu (?!), o crede însă sfîntă, și suportă umilințe grele, între altele aceea de a fi bătut de fiul amantului. Un crai se cheamă Rossini și privirea lui ia mințile femeilor, o actriță, Ventuza, are o reputație primejdioasă pentru bărbați.

Memorabilă este figura lui Adam Gună, **estetul** de la București (nume sub care se ascunde, e limpede, Bogdan-Pitești). Gună e la început un tînăr anarhist și mag itinerant sub numele de doctor Copesius cu oarecare reputație în mediile mistico-contestatare din Paris. Cînd un alt anarhist acuzat de crimă, Vaillant, este decapitat, Gună străbate îmbrăcat într-o mantie somptuoasă cordonul de polițiști, ridică spre mulțime capul celui ucis și apoi sărută spectaculos fruntea însîngerată. Întîmplarea produce vîlvă, ziarele reproduc fotografia lui Gună, iar acesta, după un scurt arest, este expulzat. La București, face de toate, pune la cale șantaje, e descoperit, arestat, apoi scapă, se îmbogățește și ține casă deschisă, frecventată de o lume pestriță, de **la miniștri la poeți ratați. Iada, nevasta lui** Gună, e o fostă cîntăreață prin circiumile deocheate din Brăila. Ea are o manie teribilă : aceea de a spăla morții. Îndată ce i se semnalează un muribund, Iada se urcă în trăsură și ajunge la locul indicat cu o clipă înainte ca mortul să intre în mîinile spălătorilor de cadavre. Iada e, și în alte privințe, o ființă bizară. Trăiește cu servitorul Ambrozie și, împreună cu acesta, pîndește moartea lui Gună. Ființa crudă și calculată are însă momente de tandrețe, în brațele lui Ambrozie ea se alintă copilărește : „fetissa te e mosn"... Adam Gună, presimțindu-și sfîrșitul, face un testament în care o clauză împiedică pe Iada să se apropie de cadavrul lui : „Elle ne m'aura pas". Toate aceste fapte de un pitoresc sinistru au fost narate și de alții. Bogdan-Pitești a fost cîteva decenii eroul cafenelei literare bucureștene și mulți dintre cei care au trăit în preajma lui l-au trecut în memorii. Anecdote pe seama lui circulă și astăzi. Vinea, în orice caz, le folosește și **Venin de mai** are în unele capitole caracterul unei memorialistici deghizate. Se presupune că în roman ar fi intrat și elemente din biografia scriitorului. Andrei Mile ar fi, așadar, Vinea într-o fază a experienței lui. Acest lucru nu-l știm și n-are, de altfel, nici o importanță. Mile e o ficțiune ce trebuie judecată prin forța ei de a exprima o stare de spirit, o idee mai profundă despre o generație în derivă morală.

Fragmentară, formată prin juxtapuneri de episoade, cartea nu urmărește sistematic acest proces și nu aduce toată documentația epică în sprijinul temei centrale, abandonată adesea în favoarea amănuntului pitoresc. Unele capitole narează, de pildă, viața personajului principal la Paris. Ce face el acolo ? Nimic revelator. Andrei **Mile e un prețuitor** al eternului feminin, lucru pe care îl știm de mult, și un admirator al sculptorului gorjan care „tolstoiază" într-o fundătură din cartierul Montparnasse. Se înțelege ușor că e vorba de **Brâncuși**. Episodul n-are nici o legătură cu romanul, ca multe altele îngrămădite în carte ca obiectele într-o debara. Mai interesant este episodul Dalia, de care fusesem avertizați încă din **prologul** romanului. Dalia este o pianistă talentată, fiica unui muzicant elvețian **Pabst, acum senil**, aproape nebun. Mama, Maria Hildebrand Pabst e pe moarte și, întrucît Dalia și-a îngăduit libertăți pe care ea nu le acceptă, între mamă și fiică este un conflict împins pînă la ură. Despre iubirea dintre Andrei Mile și Dalia luăm cunoștință din scrisorile Daliei către **o imaginară Cora**, și din relatările obiective ale personajului-narator. Din ele aflăm, în fine, și profesiunea eroului. Andrei este arhitect și pictor în avangardă, cunoscut, apreciat în mediile moderniste din țară și străinătate. Însă despre preocupările profesionale și, în genere, despre viața lui spirituală va fi vorba foarte puțin în roman. Erosul îi acaparează existența. Andrei face portretul Daliei și-n minte îi vine numele lui Dorian Gray. Sărind peste etape descoperim pe Dalia la fabrica „de îngeri" a doctoriței Claudia, fostă amantă a aceluiași insațiabil Andrei Mile. Pianista avortează, și istoria convalescenței e tratată pe larg. În fine, eroii călătoresc la mare, prilej pentru Andrei de a descoperi pe Roua, prostituată în port. Scena în care arhitectul privește prin fereastră împerecherea dintre Roua și un marinar voinic și păros e de o violență expresionistă.

Un alt episod se consumă la Vadul Istrului, unde Andrei ajunge fugind de Dalia. Dăm aici peste o notație care ar putea **sugera tema mai intimă a romanului : „Așteptarea** ei puternică și necontenită îl sorbea ca o ventuză uriașă, nevăzută". E vorba de Dalia și forma pe care o ia dragostea ei după faza de rezervă și sfidare de început : o servitute agresivă, acaparatoare. Așteptarea ei este, în fapt, o veșnică pîndă care măgulește și, în același timp, înspăimîntă pe bărbat. El caută o salvare în fugă, dar prins în joc, revine și pînda absorbitoare reîncepe. Analiza acestei stări de nesiguranță este fină în **Venin de mai**, asemănător prin problematica lui sentimentală cu romanele lui Anton Holban. Metafora **ventuzei** nevăzute revine sub diverse forme. Ea sugerează un mecanism al ratării și o stare de a fi a personajelor. Andrei, Pierrot, Călin, Demos Marvus, Ieronin ș.a. dau mereu impresia de a trăi în gura unei ventuze uriașe, pe punctul de a fi absorbiți, destrămați. Femeile îndeosebi joacă rolul acestor aspiratoare teribile, chiar și acelea care suferă, ca doctorița Claudia, de complexul femeii urîte. „Firea ei zveltă și gelatinoasă, ca a meduzelor care năpădesc toamna plajelor" — n-o împiedică să selecteze apoi să îndepărteze, fără scrupule, bărbații ce-o interesează. Pe unul îl scoate în puterea nopții pe fereastră, pe altul (Andrei) nu-l primește din orgoliu. Poeta Lucreția e și fizic, nu numai moral, o făptură de-o constituție strivitoare. Anca Ștefăniță are puteri magnetice, forța ei vine dintr-o frumusețe rece, disperată. Pictorița Michaela arată o insațiabilitate cinică, ea epuizează într-un sezon un ziarist care, în disperare, se droghează cu eter, și un general-ministru. Prozatorul vorbește, în legătură cu raporturile dintre personajele sale, de „nepăsarea ermetică a lunaticilor". Ermetismul e, totuși, fragil, lunaticii cedează ușor, meseria lor **este să fie victime angoasate. Andrei, cu reputație de cuceritor cinic, ajunge să fie gelos, Dalia** umilă și suavă dă semne de frivolitate. Dînd un concert, ea are succes și mulți dintre „leoparzii" orașului (categorie despre care va fi vorba și în **Lunaticii**) și-o dispută, între ei prințul Șerban Mavrogheni și bancherul Mavros — tatăl. Pregătirea concertului amintește de epica Hortensiei Papadat-Bengescu, studiul geloziei (sumar) are, iarăși, o tradiție în proza românească. Vinea nu merge prea adînc în această analiză, preocuparea lui este să sugereze o ambianță morală. **Șacalii, leoparzii** care trăiesc prin cafenele, avînd drept scop „uciderea timpului și sinuciderea prin timp, în comun privesc cu ochi răi pe cei care dezertează prin căsătorie. Legătura lui Andrei cu Dalia durînd, stîrnește nemulțumire, și leoparzii organizează un blocus : seducerea, cucerirea Daliei. De aceste uneltiri nu e străin nici Adam Gună, modelul și binefăcătorul leoparzilor. Cel care are șorți de cîștig e prințul Mavrogheni, și scena vizitei pe care Dalia și Andrei o fac acestuia este antologică. Lucrurile agravîndu-se, Andrei vrea să dea o lovitură prințului : cucerește pe slaba de minte Nicolae, sora prințului și sub amenințarea căsătoriei și a luării averii, Andrei vrea să silească pe Mavrogheni să părăsească pe Dalia. Faptele se precipită și romanul se încheie printr-un duel pe marginea unei prăpăstii, cu victoria lui Andrei Mile și moartea prințului (senzaționalul nu lipsește din rețeta literară a lui Ion Vinea). În roman se sugerează și faptul că Andrei are o dragoste neîmplinită pentru o femeie suavă, inaccesibilă, Tanit, care, mai tîrziu, se dovedește a fi una și aceeași persoană cu pictorița Michaela, deloc suavă și foarte accesibilă. Însă prozatorul nu insistă în acest posibil conflict, tratat de altfel și de alții. **Venin de mai** rămîne o carte neîncheiată, cu pagini excelente de analiză și notație poetică, cu o tipologie care prelungește atitudinea de estetism și depravare cultivată de proza de la 1900.

Eugen Simion

spirale

Nichita Stănescu (VI)

Despre „Laus Ptolemaei", volum apărut în 1968, din care autorul a selectat în afară de poemul care dă titlu întregului volum și poemele: **„Cosmogonia sau Cîntec de leagăn", „Axios, Axios"** și **„Cercetarea lui Euclid"**, diverși comentatori au scris numeroase articole, în general laudative. Să vedem și noi dacă au avut dreptate sau nu.

Deși armătura filosofică a poemelor citate este destul de bine închegată, mărturisim că recitirea poemelor ne-a produs o mare decepție. Mai întîi, atmosfera generală este aceea de proză, pură și simplă. Iată o mostră : (din **Laus Ptolemaei**) : **„Mă aflam pe o terasă de pierdere / în timpul nopții, sub luna acoperind jumătate / de cer / dacă nu s-ar fi văzut oarecari constelații / noaptea, cerul ar fi fost un omoplat / roșu / linia mării, Un tun trăgînd / împotriva nu știu cărei năvăliri barbare / și cartea mea care nu apăruse încă și consolarea mea de a fi coautor/ al marelui Ptolemeu".** Să trecem peste **omoplatul cerului roșu** dar peste **„loteria femurelor"** nu putem trece. Ajungem iarăși la C. Nisipeanu: **„și tunul se aude singur, trăgînd în noapte / și-mi cade o dulce lumină roșcată pe mîini / și mîinile mi le las să-mi fie mușcate de înfometații cîini / punîndu-mi fiecare pe deget un inel / de arsură / smulgîndu-mi de durere un cîntec".**

In continuarea poemului găsim o avalanșă de truisme cu aparență de filosofie: **„două sunt felurile firii de a fi: / starea belșugului de timp la îndemînă / adică starea contemplării / și starea lipsei de timp, adică: / starea crizei".** Iată un alt exemplu, care ne întristează: **„firile lipsite de timp / au lăsat pămîntul în mijlocul universului / și asta-i bine / pentru că acesta e adevărul".** Formulările prozoase ale poetului se continuă cu tot felul de afirmații gratuite: **„ideile sunt un fel de piatră / deci contemplații"** sau, tot aici **„zic: carne și os / zic bun simț și zic criză de timp".** Credem că un cititor serios nu se poate lăsa înșelat de aceste scamatorii verbale. Acum, un exemplu de galimație care deși sună bine, tot galimație rămîne : **„o, tu ființa mea pătrată / secundă smulsă virginal / cortul privirii verzi arată / steag mare peste regnul animal".** Și mai departe, verbalismul continuă: **„și iarăși ard un pod și încă / un pod și încă unul / timp, timp mandibulă de stîncă / cu dinți pe care suie fumul".** Ni s-ar putea reproșa că desprinse din context, orice metafore mai insolite au un caracter straniu și neacoperit, dar aici ceea ce este incriminat e procedeul și mai ales faptul că lîngă niște poeme extraordinare de care numai Nichita Stănescu este capabil, găsim o pleavă de cuvinte. Apoi, o mostră de filosofie care ne face să zîmbim: **„omul este singur între om / pomul este singur între pomi / atom nu se aseamănă cu atom / fi-vom nu e tot cu face-vom"** și mai departe, tot în genul acesta, dar mai infantil și mai pe dos: **„animal cu animal nu se aseamănă, frunză cu frunză nu e geamănă / fiecare iarbă altfel se seamănă / sunt lîngă tine, dar cheamă-mă".** Din acest punct de vedere, capitolul al șaptelea al lui **„Laus Ptolemaei"** este o capodoperă cu care numai capitolul al optulea mai poate fi comparat. Dar iată și citeva insule de frumusețe în acest poem: **„las un ochi rătăcit în lună / și o mînă țin afară / din mormîntul de cuvinte / care veșnic mă-mpresoară / / o, am fost un om frumos / și subțire, foarte palid / trunchi avui de chiparos / și miros de crin noptatic"** și mai jos, iarăși o strofă foarte reușită: **„și din treaz devin netreaz / și adorm un somn într-una / ca fîntîna sub găleată / sfărîmînd în sine luna".**

În altă parte, în același poem, discursul păstrîndu-se la cote lăudabile capătă un caracter insolit: **„las, deci mai asurzit de iarbă / și mai păscut de cai fantastici / decît am fost să fiu vreodată / silabele cu pași elastici / / tras la rîndea de rîsul fraged / al unor nevăzuți copii / mulgînd durerea pîn la răget / a nervilor întinși și vii".** Obsesia lui Eminescu nu încetează căci, iată într-un final de secvență, Nichita Stănescu scrie, tot într-un fel de metru antic: **„Niciodată n-am să-nvăț că el a murit".** Dacă n-ar fi ultima parte care deși are un final ratat, în general păstrează o ținută, am considera că întreg poemul **„Laus Ptolemaei"**, reprezintă un eșec, dar să-i dăm poetului ultimul cuvînt: **„eu cred că pămîntul e plat / asemeni unei scînduri groase / că rădăcinile arborilor îl străbat / atîrnînd de ele în gol cranii și oase / că soarele nu răsare mereu în același loc / și nici nu răsare același soare / ci tot altul după noroc / mai mic sau mai mare / eu cred că atunci cînd sunt nori / nu răsare nimic și mă tem /**

că s-a sfîrșit definitiv cu șirul de sori / lunecînd dinspre Iad spre Eden / atunci trimit păsări dresate / cu ochiul bun și cercetătoare / care să-mi spună încotro trebuiesc îndreptate / cimpiile să întîlnească alt soare". Simbolul acesta înrudit cu epopeea lui Ghilgameș și cu Potopul biblic, reușește să înfățișeze pe poetul demiurg într-o ipostază originală și interesantă; aceea de navigator solitar, deasupra diluviului, după ce în altă parte, el era înfățișat, potrivit unui clișeu blagian, drept un Lucifer, gonit din Paradisul luminii.

In **„Cosmogonie sau Cîntec de leagăn"**, autorul își repeta teme mai vechi. Poemul **„Axios, Axios"** este un amalgam de fragmente sorești, de formulări comice, verbalism, și calambururi, precum și repetarea unor teme, cum ar fi: a pietrei, a oaselor, a antropofagiei, a trupului văzut dinlăuntru. Să dăm și citeva exemple de exprimări nesupravegheate: **„ha, mîncam destine / mereu alte destine / destinul de lobodă / destinul de taur / destinul de pore".** În altă parte, lipsa de autocenzură găsește niște exprimări de-a dreptul orbile: **„suavul dop de guri / de noi născuți în fermentație".** Iată și o mostră de text ridicol: **„și dacă vreunul dintre ei / mă întreabă ceva / îi răspund : cu „ihi" sau cu /„i".** Poemul are următorul final: **„scumpule și dragule / mînca-ți-aș picioarele / tu mă lași mereu flămînd / de îndepărtatul gînd / cere să mușc de din cuvinte / umbră cad, de pom, cuminte / scumpule și dragule / mînca-ți-aș picioarele".**

Poemul **„Cercetarea lui Euclid"** continuă această manieră. Autorul inventează cuvinte, de pildă cuvîntul **„trimbulindă".** Ia să vedem cam ce-ar însemna: **„și ramura se compune cu ramura / și trecerea timpului / cu trimbulinda timpului".** În altă parte, Nichita Stănescu pomenește de o lume **„care se luminează / trimbulindă / într-o sferă, într-o sferă, într-o sferă, într-o sferă"** și pentru ca cititorul să nu fie cumva deconcertat, autorul precizează că este vorba despre o lume **„suprasimultană".** Dar nu s-au terminat precizările, ele abundă. Vom afla imediat ce-i cu această lume : **„totul e bazat pe economie / nu pot să cred că frunza e verde și atît / în lumea simultană ea este ahov / și în cealaltă simultană este sirip / și-n cealaltă lume este ep / în cealaltă up / și în toate celelalte este cum este / ca să se adune cu toatele la un loc / și să nască o sferă".**

În volumul **„Necuvintele"**, din poemele selectate de autorul însuși, mărturisim că nu multe se arată a fi la înălțimea marelui său talent. De exemplu, în poezia **„Pean"**, el numește litera **A „vagin imaginar, literă borțoasă de toate literele"**, noi știm că aici este o aluzie zoharică, dar formularea este cel puțin nefericită. O idee frumoasă, dar care nu se susține pe întregul parcurs al poemului găsim în **„Lupta lui Iacob cu îngerul sau despre ideia de „Tu" : „eu sunt numai numele meu / restul e „Tu", i-am zis".** Frumoasa cultură clasică a poetului și-a amintit desigur aici despre concepția veche, egipteană, care are ecouri și în brahmanism și în Platon și anume că numele este esența lucrurilor.

Din nefericire poemul intitulat **„Lupta cu cinci elemente antiterestre"** nu poate fi calificat decît ca o divagație, ca și următoarele două poezii : **„Lupta ochiului cu privirea"** și **„Lupta inimii cu singele".** În același volum poezia **„Cîntec în doi"** se termină cu un desiderat care, sperăm să fie suficient de onorabil: **„noi nu vrem să fim geniali, noi vrem să fim trimbulinzi".** Dar găsim și oaze fermecate în acest ocean de versuri gratuite. E vorba de poezia **„Cîntec"**: **„lași mirosul tău în aer / de metal și de femeie / și de car încins pe lutul / al întinderii caldee / de coloană viitoare / dintr-un secol nenăscut / de zid ars de o văpaie / care o arse și pe Ruth / și îmi pari că ești aevea / ploaie aspră, fraged nor / dulcea mea antichitate / dintr-un secol viitor".** Nu este singurul exemplu. Iată o altă reușită poezie agrestă **(„Fructe înainte de a fi mîncate") : „Mă pregătesc pentru un arbore mare / destinat să fie numai și numai miros / nările fructelor crepusculare / spre vegetalul vinat le-am întors / mă desbrac de scoarță și de cercuri / rămîn osmotrică (?) sevă suind / luni e un măr, marți e o pară, iar miercuri / e un strugure agurid / / se lasă toamna, vine / un fel de galben și de rugină / cad orele din pom. Ciorchine / secundele în strugure leșină / / să bem nu vin, să bem un must asprit / și boturile cîinilor de vînătoare / să le legăm pentru mirosul de zenit / cu rafie pe fiecare / tot unul lîngă altul și lipite / cu nările ca niște țevi de nai / să curgă-n ele logodite / mirosul fructelor pe care îl cîntai".** Imagini de o mare bogăție și suavitate în care-l regăsim pe originalul și imprevizibilul Nichita Stănescu, pe nedrept împins în excursuri calamburistice și bufonade fără acoperire ce nu se potrivesc cu adevăratul său filon poetic inepuizabil și extrem de prețios.

Eugen Barbu

profil

La jumătate

Rubrica „Profil" a ajuns oarecum la jumătatea existenței sale, într-un punct așadar simbolic ; prezentarea autorilor al căror nume începe cu litera M urmînd să încheie în săptămînile viitoare, vom fi atunci mai aproape de sfîrșitul acțiunii noastre decît de începutul ei.

Fixîndu-și drept obiectiv să înfățișeze printr-o succesiune de portrete individuale contribuția scriitorilor tineri, rubrica a luat forma unui dicționar de autori, subînțelegîndu-se că atît ordinea alfabetică a dispunerii cît și stabilirea unei limite de virstă (pînă la 40 de ani) sînt simple convenții, necesare totuși ca modalități practice de lucru. Am evitat însă cu grijă orice considerent de „generație", termen confuz și mai ales producător de confuzii după opinia mea, socotind că literatura scriitorilor tineri este o realitate artistică îndeajuns de puternică pentru a se dispensa de orice partizanat avînd la bază alt principiu decît valoarea. Am folosit spațiul acordat, uneori prea strîmt și prea larg alteori, pentru a încerca stabilirea principalelor trăsături ale scrisului fiecărui autor prezentat, mulți pentru prima dată analizați integral, revizuirea judecăților mai vechi și parțiale aparținînd altor critici sau mie însumi fiind un procedeu curent și implicit. Lectura proaspătă, nouă sau reluată, este de asemenea o firească, profesional, obligație. Scriind despre autori în plină evoluție, am considerat nepotrivite judecățile definitive, fără a adopta totuși falsa și dăunătoarea atitudine de a elogia nediferențiat în eventualitatea surprizei viitoare, simplă iluzie adesea dacă nu paravan acoperind lipsa de spirit critic. Nici repulația și nici numărul volumelor publicate n-au trecut, apoi, drept argumente ale valorii, încît n-am avut nici o ezitare să prezint pe Cezar Ivănescu, autor al unei singure plachete la data apariției articolului, drept un mare poet și să încerc descurajarea cutărui harnic producător de versuri. O atitudine obiectivă, principial exigentă, fixată pe convingerea că literatura scriitorilor tineri **se adaugă, nu înlocuiește**, este mai favorabilă atît revelării noilor talente cît și unei literaturi noi, presupunînd însă raportarea continuă, chiar dacă nu totdeauna directă, la cele mai înalte valori ale literaturii naționale. Fără a ignora contextul, am privit de aceea în absolut, acceptînd riscul de a contrazice unele opinii circumstanțiale. Erorile, cîte vor fi fiind, îmi aparțin în întregime, și în această ordine trebuie să menționez înțelegerea deplină de către redacția „Luceafărului" a principiului responsabilității individuale în exercițiul critic, atît acum, cînd redactez „Profilul", cît și mai înainte, cînd scriam despre cărțile nou apărute la rubrica „Jurnal de lectură". De altfel, „Luceafărul" este revista în care am debutat în literatură, în vara anului 1968. Am fost „descoperit" de cronicarul literar de atunci, viitorul făcînd să ne întîlnim de cîteva ori în paginile aceleiași publicații prin colaborări permanente, cum se întîmplă și acum, cînd este iarăși deținătorul foiletonului critic al „Luceafărului".

Mircea Iorgulescu

„Atelierul literar"

Urmare din pag. 1

Platon. Într-un fel, „atelierul literar" al lui Geo Dumitrescu e o adevărată școală de poezie ; în dosul răspunsurilor sale scurte și sincere e o forfotă subterană, e o distilerie fierbinte a poeziei, pe care cei mai tineri au căutat-o cu încredere și cu dragoste. Îmi imaginez casa lui Geo Dumitrescu ca un fel de Bibliotecă a lui Borges, cu multe rafturi în care stau mii de scrisori venite de la cei care au îndrăznit să apară în fața lumii cu o poezie, și în mijlocul lor văd silueta poetului mișcîndu-se în liniștea tulburată doar de pașii de pîslă ai poștașului, care lasă lîn pe podea sacii plini cu scrisori. Mi-l mai imaginez apoi pe poet răspunzînd cu o înțelegere paternă, dar și cu fraternitatea care îi leagă pe poeții de toate vîrstele, celor mai teribile scrisori care s-au scris vreodată : plicuri emoționate de liceeni, cu scris tremurat și hîrtie albastră, plicuri de veleitari burdușite cu poeme, plicuri de fete aiurite și singure, plicuri vesele, plicuri calde, plicuri triste.

Nu cunosc intimitatea atelierului acestui poet pe care nu l-am văzut niciodată. Nu știu nici cîte nopți a strălucit lampa poetului deasupra nenumăratelor plicuri. Cunosc însă acele răspunsuri prin care ești îndemnat să aștepți, să revii, să lași la o parte condeiul ori să trimiți povestea vieții tale împreună cu fotografia. În aceste îndemnuri distorsionate, care te fac să aștepți și să speri, este o relație secretă a poetului cu valul de tineri care îl asaltează, e o strategie de creștere a poeților și nu ne surprinde faptul că, după un îndelung dialog, din atelierul magic al lui Geo Dumitrescu sclipește versul nestemat al cîte unui ucenic al răbdării și al speranței.

Ar fi trebuit poate, vorbind despre condiția tînărului scriitor, să vorbesc despre cărți și despre prefacerea intimă prin care oamenii intră în cărțile noastre. Am preferat însă, să vorbesc despre această rubrică din „Luceafărul", penultima pagină, stînga sus, pentru că ea ilustrează grăitor atenția și căldura cu care un poet privește astăzi la generația tînără. Într-o seară s-au întîlnit, întîmplător, în București, mai mulți băieți, reuniți adesea în spațiul acelei rubrici, care au trăit atunci un moment de bucurie pentru omul care i-a făcut, prin cuvintele sale, prieteni. În numele lor, drept omagiu, împreună cu rugămintea de a fi iertat pentru sentimentalismul excesiv, am îndrăznit să scriu aceste rînduri.

FERESTRE

Mărturisire

Dă-i drumul, mi-am zis, prin 1963 sau poate '62, cînd mi-am început colaborarea la „Luceafărul", ai și un scris neciteț de mînă, poate e mai citeț de tipar, oricum ar fi păcat să nu ți-l vadă lumea, am auzit că revista asta lansează, nu te lăsa, Marine ! Și așa, sfios, vizavi de apariția „Luceafărului", unde lucra și Ion Dodu Bălan care, mărturisesc acum, a fost cel care mi-a cerut primul articol și-a scris citeva cuvinte calde despre încercările mele, am pășit pragul de jos în sus.

Pe atunci eu făceam critică și Eugen Barbu scria proză, iar nu invers. Pot spune că n-au fost ani de huzur, cei doi petrecuți ca redactor aici, dar m-am simțit bine, gustînd, cu lingurița, că eu nu beau, din ceea ce se cheamă climat. Era gata să debutez ca prozator, am mai aminat și prima încurajare a fost pentru critică. Începutul l-am făcut cu satire poetice, un alt început cu poeme, un altul cu „Iona". Și așa, cu vremea, am tot debutat și mereu în revista „Luceafărul". Sîntem în '75 și aproape că mă sperii de atîta continuitate de colaborator. Îmi descopăr o constanță în prietenii, de care aș putea fi mîndru, dar nu sînt eu omul acela.

Ar fi momentul să fim puțin lirici, să ne amintim de generațiile de poeți, prozatori, critici care s-au format în jurul acestei publicații „pentru tineret". Atîtea nume, astăzi bine cunoscute, cu ani în urmă, stele așa și așa, așteptînd cu răbdare și încredere pe coridorul redacției de pe bulevardul Ana Ipătescu, aprinzîndu-se în discuții și controverse cu Niculae Stoian care a răspuns multă vreme de poezie, ori cu Gica Iuteș, cerînd audiențe la Dan Deșliu, Mihu Dragomir, — iată un peisaj literar bogat și peisagistul din mine abia se abține de la o descriere mai amănunțită cu răsărituri de lună și pagini sărite. Adevărul este că o generație întreagă a intrat voios în plumbul „Luceafărului", săptămînă de săptămînă, și ani de-a rîndul, încercînd să-i dea plumbului aripi. Aripi, mai mari sau mai mici, cu care fiecare a venit de-acasă, înfășurate în batistă. Trece o nuntă, cu fanfară. Asta a fost pe stradă, prin revistă au trecut și nunți și înmormîntări. Reflectîndu-le, cînd eu, cînd Ioan Alexandru, Sânziana Pop, Adrian Păunescu, Gabriela Melinescu, Constanța Buzea, Victoria Ana Tăușan, Grigore Hagiu, Dan Laurențiu, Ion Gheorghe, Fănuș Neagu, George Bălăiță și atîția alții, înseamnă că am fost veridici și ne-am inspirat din viață, așa cum au arătat clar, la timp, criticii Aurel Martin, Sorin Alexandrescu, Marin Bucur, Al. Oprea, Mihai Ungheanu, M. N. Rusu, Dan Zamfirescu. Am omis vreun nume ? Să fiu iertat !

Revista a fost, cînd mai mare, cînd mai mică — mă refer la format — cînd cu pagini mai multe, cînd cu pagini mai puține, dar întotdeauna generoasă. E bine că a existat și că există, cu același profil, chiar dacă unii tineri... mde ! (nu au îmbătrînit, dar oricum !) și simbătă de simbătă, apare la chioșcuri, bogată și plină de surprize, fără a purta simbetele nimănui, lansînd sau numai făcînd corecții de traiectorie.

Acum, să se înțeleagă, nu-mi asum răspunderea pentru tot ce s-a publicat. N-ar fi loial. Nu vreau să mă împăunez cu meritele nimănui. Eu am avut un colțișor, cînd și cînd, unde mi-a plăcut să dialoghez cu cititorii. Îmi amintesc cu mare bucurie, de întîlnirile mele cu mulți dintre cei care au pus umărul la steaua „Luceafărului" — dacă se poate spune astfel și se poate — și l-aș numi pe bunul meu prieten Ștefan Bănulescu, timp de cîțiva ani, exigentul cititor al revistei. Cum însă nu e vremea memoriilor, ne oprim aici cu această scurtă privire pe fereastră, gîndindu-ne că poate mai avem răgazul să reluăm discuția, să nu epuizăm subiectul. Căci ce vom mai spune la 800, la 1900, la 1975 ? (Cred că nici la 2000 nu va fi sfîrșitul lumii.) Să fim noi sănătoși, cu sau fără semnul exclamării.

Marin Sorescu

Era modul lui superb de a fi...

Mi se răspunsese de trei ori consecutiv : „mai trimiteți". Deci, plicurile trimise de mine dintr-o mansardă a Bucureștilor ajungeau la destinație și, în plus, erau și citite. Puneam în ele cîte două-trei poezii. Mă bucuram nespus că numele meu era trecut acolo și nu la „deocamdată nu". Într-o zi am luat marea hotărîre: să urc scările „Luceafărului" cu citeva poezii în buzunar. Știam că redactor șef era Mihu Dragomir, poet pe care îl apreciam și îl citeam foarte mult. Am deschis o ușă. Nu aceea a redactorului șef. Am lăsat poeziile și am revenit. Mi s-a spus să aduc și altele. La un moment dat un redactor, poet foarte apreciat și atunci și astăzi, Ion Brad, mi-a zis : „O să te publicăm". Au mai trecut citeva luni. Între timp îl cunoscusem și pe Mihu Dragomir... din vedere. Îl recunoscusem din poze după ochelarii fumurii. Într-o dimineață — cred că era o zi foarte frumoasă — cînd intrasem pe istoricul coridor al mansardei redacției îl văd pe Mihu Dragomir că mă întîmpină cu un zîmbet. M-am mirat, am fost plăcut surprins, dar, să fiu sincer, nu eram sigur că nu mă confundă cu cineva. „O să te publicăm chiar în săptămîna asta" — mi s-a adresat. Era o veste care m-a cam descumpănit tocmai pentru că era mare. Am prins curaj : „Domnule Mihu ! (am găsit o formulă la repezeală) cred numai dacă îmi spuneți cum mă numesc". Nu-mi dădusem seama că am comis o mică impolitețe. S-a uitat la mine și mi-a răspuns după citeva clipe : „Te numești Florin Costinescu, acum crezi ?".

În acea săptămînă am debutat la rubrica „Steaua fără nume". Mihu Dragomir, mi-am dat seama, îi cunoștea pe toți debutanții, chiar dacă aceștia nu-și dădeau seama de acest lucru. Era modul lui superb de a fi...

Florin Costinescu

Părinți !
Copiii dv. pot servi prînzul și pe bază de abonament la :

RESTAURANTELE PENSIUNI PENTRU ELEVI

- Masa la oră fixă
- Preparate zilnic proaspete și variate, executate de cei mai buni bucătari
- Servire promptă și atentă
- Condiții de igienă deosebite și o ambianță plăcută

atelier literar

poșta redacției

E. DEVAL : Citeva piese lungi, greoaie, discursive, o proză incoerentă, incîlcită și plină de ambiții epatative și citeva pagini mai „curate", care confirmă impresiile inițiale : „Domnule", „Poveste".

F.T. : Alături de pagini frumoase, pe linia cunoscută (și nu numai alături, ci chiar printre), semne neliniștitoare, care vorbesc, pare-se, despre îndelungata părăsire a uneltelor și, în general, a universului liric, sau, poate mai bine spus, a „modului de viață" liric. Glasul s-a îngroșat nefiresc, „dicționarul" poetic a căpătat pete de „mezeluri" domestice, vorbele bubuie uneori gros, indiscret, brutal, pe „șleaul" unei pierderi de nuanță și mlădiere etc. (ilustrare peremptorie, între altele, „Devoțiune", — altminteri, o parabolă interesantă și generoasă ca idee). Poate și unele piese tulburi, confuze, încîlcite, altele, dezechilibrate, disarmonice, cu sincope și discontinuități (datorite, în parte, și renunțării la punctuație) să aibă aceleași cauze, ținînd de o anumită înțelenire, rigidizare, a condeiului (v. și finalul greoi, „frînat", cu o topică nefirească, din „Sfaturi" etc.), dar ținînd, se pare, și de o anumită grabă, înfrigurare, revărsare a debitului grafic (care se manifestă de obicei după „pauze" și care, firește, nu rămîne fără urmări indezirabile). Incomodă și derutantă (cel puțin) este, în fine, și oscilația de gen a eroului liric, care vorbește cînd „la masculin", cînd „la feminin" (senzația e bizară, „androgină", mai degrabă neplăcută...). Am zăbovit mai mult asupra acestor aspecte îngrijorătoare, pentru că n-am făcut-o data trecută (existînd și atunci motive, nu atît de grele, dar fiind mai urgentă atunci, după impresia noastră, invocarea blîndei terapii a venerabilului strămoș : „să stăpînim durerea care pe om supune"...) Sperăm să nu ne luați în nume de rău această dăscăleală, dar trebuie să vă întoarceți „cu totul" și „de tot" la poezie, această nobilă cenușăreasă nesuportînd, cum bine știți, statutul de „auxiliar". Ne-au plăcut mai mult „Războiul", „De dragoste", oarecum : „Condiție", „Doi cîte doi", „În tăcere", „Pescuitul de amiaz" (prea încărcată, greoaie, cu partea a III-a opacă și inertă, dar cu o idee și un final foarte interesante).

SILVIU ENE : Deocamdată, e doar o frenetică „bătaie de cîmpi", o joacă fără sens și fără rost, care are prea puțin de-a face cu poezia (singura ei ambiție fiind să „sune din coadă"). Reveniți cînd aveți ceva de spus.

EM. TARMILIU : Ne pare rău, dar ce să vă spunem altceva decît „nimic nou", cînd textele dv. continuă să fie niște însăilări mediocre, lipsite de har, fără perspective ?

D. ANGHEL : Bunele idei și intenții mărturisite în scrisoare nu-și găsesc, din păcate, o întruchipare pe măsură, în versurile, sumare și pedestre, convenționale și „făcute", care le însoțesc. O-leacă mai înfiripate (dar rămînind încă prea aproape de nivelul unui artizanat modest), „Cercuri", „Drumul".

MIRIAM : Textele confirmă în bună măsură părerile dv., dar publicarea lor, după cum bănuiți, desigur, nu e posibilă deocamdată.

BOGART W. : Ceva mai bine, în „Aprindeți, prieteni", „Intrarea în zi II", „Un cer din care...", dar semnele unei cotituri decisive nu se văd încă.

D. BORCEA : Lucruri interesante, în continuare (poate, un pic scheletice, unele, „lucrate la rece"). Dar drumul e bun și e cazul să insistați.

I. CIOANCĂ : Lucru căznit și greoi, fără spontaneitate și fluență. Ceva mai bine, în „Acuma știu".

EM. GV. : În nota obișnuită, cu unele alunecări în simplism și convențional. Mai bine, în „Aceleași", „Cîntec", „Aici", „Uneori fruntea".

NICOLAE MOȚ : Alegeți din lucrările dv. 10—15 pagini și trimiteți-ni-le, ca să vedem cît de reușite sînt și ce șanse de publicare au. Mai operativ, puteți lua legătura personal cu cea mai apropiată „Casă de cultură", sau cenaclu, sau redacție județeană, de unde veți obține cam același rezultat.

ION DIACONU-VÎLCEA : Nu împărtășim aprecierile care s-au formulat — ziceți — în legătură cu încercările dv. literare. Nouă ni se par niște alcătuiri modeste, foarte sîrguincios și căznit elaborate, dar pline de convenții livrești și de locuri comune, lipsite de un freamăt autentic, de un „nerv" personal. În privința sugestiilor (pentru care vă mulțumim), vom reflecta. E sigur, însă, că nu vom renunța la două repere, pe care le-am obținut dintr-o lungă experiență în acest domeniu : 1) Nu dorim să contribuim la sporirea „inflației" de nume noi în poezie (și nu vom „propune", deci, poeți noi decît după un „stagiu" oarecare, cît de cît concludent, de confirmare a vocației. 2) Fiecare plic, indiferent de nivelul și expeditorul lui, are dreptul la un răspuns (fie chiar — ceea ce e inevitabil, față de cantitatea corespondenței pe care o primim — „telegrafic" sau stereotip).

Geo Dumitrescu

Plecarea din copilărie

Mi-am îmbrăcat
aripile strîmte
de duminică
apa sfîșiată
de păsări
am vîrît-o într-o
lacrimă,
am îndesat munții
prin buzunare
și ghiozdanul
l-am umplut
cu urși și căprioare.
Apoi am zis :
„Săru-mîna mamă
și tată
eu plec
să-nvăț cititul și
socotitul și muritul"
prin văzduhul spart
al satului
se vedea infinitul.

LUCIAN CODRIN MĂNĂILESCU

Portret robot

Ochii desigur și
nasul și urechile
mîinile — amîndouă
și elegantele suporturi-picioare.

Doream teribil, să scriu.

Cu picioarele de obicei
se scriu drumuri sau
cine mai știe...
Cu ochii, sigur, vise.
Cu nasul se strănută
poetizînd aromele.
Urechile, și ele,
se întrebuințează cînd
le ai
și toate au un rost.

Doar mîinile astea, lopeți
așezate în fața mea pe masă,
mi se par încurcate între ele
ca două crengi crescînd cruciș.
Doar mîinile-astea, lopeți,
apucă strîmb condeiul
și nu vor să se facă aripi.
nu vor...

LILIANA POPESCU

Schiță de compoziție

Bunica are porți
din fire de păianjen
cu stîlpii
săpați între două grădini.
Cavalerii sînt roșii
merele crude
prunii sînt bătrîni.
Porțile sprijină izvorul
apă vie
urzicele sprijină porțile.
Pe stîlpul ras
cocoșul de tuci
se descoperă-n picurii de rouă.
Acum
a foșnit porumbul.
Mîine
va ploua cu struguri.

CRISTINA PRISACARU

Deasupra pădurii

În amurgul tomnatic
deasupra pădurii îngălbenite
greoaie păsări planează
la nesfîrșit.
Zborul lor caută-n văzduh
urma zborului de mai-nainte
dar în zadar.

ION CRISTEA

Despre singurătate

n-am putut niciodată să spun
prea multe despre ploaie
despre țipătul ploii cînd mi-atinge obrazul
despre furcile genelor care adună ploaia
ca o iarbă tăiată
n-am putut să spun prea multe
nici despre vînt
despre gura vîntului umflată cu greieri
despre felul cum închid casele
ochii
în fața furtunii
despre cearta frunzelor nu știu
nimic
nici despre păsările răsucite-n
plete transparente
v-aș putea vorbi despre singurătate
ar însemna să știu cîte ceva
despre ploaie și vînt
și de aceea închid poarta
și plec

CRISTINEL PRICOP

Oameni buni

Oameni buni,
în care parte a lumii vă bateți copiii
și-n care parte a lumii vă munciți nevestele
Oameni buni,
dacă într-o zi o să fiți trași
la răspundere de trecerea timpului
în care parte a lumii
veți mai găsi îndurare
și copii, și neveste care să vă poarte
de grijă
Oameni buni,
faceți puțină ordine în anotimpuri
puneți toamna la locul ei
și iarna puneți-o după toamnă
că uite
merele au gust de zăpadă
și vinul îngheață în cupe
Oameni buni,
e timpul să vă gîndiți și la moarte
prea multe ați uitat
de cînd cunoașteți conturul continentelor
de cînd ați făcut șosele și căi ferate
și poduri și tuneluri ca să nu vadă
nimeni cînd treceți nepăsători
dintr-o parte în alta a lumii
Oameni buni,
potriviți-vă ceasurile o singură dată
ca să aveți timp să auziți
și bătăile inimii
care de cînd v-ați născut
muncește pentru voi
Oameni buni,
în ce parte a lumii vă bateți copiii
și-n ce parte a lumii vă munciți nevestele
și-n ce parte a lumii să vă caut
acum,
în acest minut treisprezece
care ține secole.
Oameni buni,
jurați în fața acestui suprem tribunal
care este istoria
că veți vorbi de-acum în șoaptă
că nu veți mai face risipă de gînduri
că nu vă veți mai bate copiii
și să mai jurați,
oameni buni.
că nu veți pieri niciodată.

VALERIU DRĂGUȘANU

cartea de debut

Mihai Caranfil: „Focul"

Debutul tîrziu în roman al reporterului Mihai Caranfil se produce cu o carte în care, după cum scrie autorul, „orice asemănări ale personajelor (...) cu persoane reale sînt cu totul întîmplătoare". Ca și în alte cazuri lucrurile stau exact invers : romanul e plin de „asemănări" deloc întîmplătoare, în sensul că „biografia exemplară" pe care ne-o propune cartea sub înfățișarea oțelarului Vasile Focșa își trage forța dintr-un mediu anume foarte bine cunoscut de autor și care, evident, nu putea fi altul.

Destul de rar avem prilejul să luăm cunoștință în romanele noastre cu atmosfera, reflexele, ticurile, culoarea specifică, în fine, cu identitatea complexă a unui mediu uman. De obicei acesta este mai mult sau mai puțin un pretext, abia schițat pentru o minimă verosimilitate. În orice caz, personajele nu par a datora prea mult categoriei și modului în care evoluează, nu sînt, adică, „reprezentative" ci pot fi puse să evolueze, cu puține modificări, în orice alte medii și, la urma urmei, cam aceleași probleme și-ar pune chiar și pe sol lunar. Vreau să spun că se resimte în general o fugă de fixare mai solidă într-un teren ferm, cu o precisă identitate dar nu, cum au mulți pretenția, din cauza unei tendințe salutare spre „universal" ci pur și simplu pentru că sub pretextul invaziei eseisticii problematizante mediile umane sînt considerate indiferente : aceleași probleme se pun oriunde. N-am să caut prea multe temeiuri teoretice unei asemenea poziții romanești fiindcă mi se pare că, oricite ar fi, ele nu reușesc să ascundă o realitate de ordin practic, mai banală : necunoașterea elementelor din care se compune viața specifică, insesizabilă la prima vedere, a unor întregi categorii și medii umane. Poate că mai ales aceste romane care nu-și pun cu tot dinadinsul problema identității speciale a lumii „locale" pe care o relevă ar trebui să aibă onestitatea de a recunoaște ceea ce ascunde ‚polemic, deviza „asemănării cu totul întîmplătoare" din romanul lui Mihai Caranfil (și, într-un mod identic, în excelentul volum **Niște țărani** de Dinu Săraru). Fiindcă, într-adevăr, în ele „asemănările", cîte sînt, par cu adevărat întîmplătoare, expresia unor coincidențe. Se înțelege că aceste accepțiuni cel puțin lejere deși considerate superioare ale realismului romanesc pot fi oarecum suspectate de nesinceritate artistică spre a nu mai vorbi de fadoarea pe care o provoacă la lectură. Și încă ceva : înlocuiți mediul în care se mișcă personajele din asemenea romane și nimic nu se va schimba, ele pot să circule, în virtutea faptului că nu sînt „persoane" ci „personaje", oriunde, fără să pretindă o singură modificare, sînt, adică, deasupra oricărei identități specifice (confundată cu ușurință cu „provincialismul"). Mai mult, dacă avem răbdare și rezistența necesară vom constata că în multe cazuri, ultimul roman dintr-o serie ale aceluiași prozator este de fapt o variantă, cu minime modificări, a primului. De aici o sufocantă monotonie în „viața" romanelor noastre cu personaje care disprețuiesc în fond persoanele sub forma foarte curioasă a identității problemelor. Același mecanism și aceleași probleme frămîntă, în astfel de cărți, un activist ca și un fizician, un funcționar ministerial ca și un responsabil cu paza contra incendiilor. S-ar părea că este aici un umanism de ordin superior : ridicarea condiției umane, indiferent de profesiile și mediile accidentale, la un asemenea nivel de generalitate încît toți oamenii au sau ar trebui să aibă un profil spiritual asemănător. Se poate, însă rezultatele acestei situații sînt romane foarte complicate sau prea speciale, „adînci" fără suprafață, vieți prea „experimentale" — înfășurate într-un abur de eseistică denumită analiză interioară ș.a.m.d. Mă întreb dacă aceasta constituie așa numitul proces de intelectualizare a prozei noastre...

Poate și ca un reflex al acestei situații, romanul lui Mihai Caranfil mi s-a părut, la o primă lectură, interesant, bine scris, foind de acele amănunte pline de culoare ce definesc un mediu, o atmosferă inconfundabile, un aer cu totul special : un aer respirabil fără nici o mască de protecție sau, ca în mediile lunare, cu oxigenul adus de pe pămînt. Personajele se mișcă firesc, naturalețea cu care evoluează trădează în orice caz o familiarizare perfectă cu ele. Păstrînd desigur, proporțiile, numai la scriitori de prim rang, precum Marin Preda și Eugen Barbu se creează acea puternică impresie de atașament subteran între autor și personaje, acea mișcare lejeră, fără nici o crispare, într-o lume apropiată, insușită din interior, plină de farmecul „amănuntelor" caracterizante. Este limpede că nu-i vorba de o lume pur și simplu observată din afară ci asimilată dintr-un „centru" ideal, al perfectei identificări. Aceasta face ca experiențele și ciocnirile dintre oameni și mentalități, deosebirile de vederi, înțelegerea diferită a acelorași lucruri să îmbrace un ton lipsit de crispări, neforțat, ba chiar armonios și cît se poate de limpede. Am observat adeseori în romane ce-și propun să discute ori să ilustreze dificultăți mai mici sau mai mari, abuzuri de diverse grade, aspecte mai delicate ale vieții noastre un inevitabil trac, o crispare tradusă în excesul de „metafizică", de eseistică subțire care ajunge să amortizeze chiar duritatea relației sau realității supuse discuției. Deși problemele par să fie numite, abuzul de subtext, în loc să le lumineze, le întunecă, le expediază în cele din urmă într-un subsol misterios și inaccesibil. Cred că, indiferent de intenții, aceasta este o formă, subtilă, de evazionism, în esență la fel de discutabilă ca oricare alta. Fiindcă nu întotdeauna a rămîne la suprafața lucrurilor înseamnă superficialitate și, dimpotrivă, adeseori excesul de explicații subtile ajunge să nu mai explice nimic.

Mihai Caranfil rămîne în **Focul** la „suprafața lucrurilor" însă această suprafață înseamnă o dezvăluire fără trac a unor realități specifice, a unui mediu familiar, a unor personaje care, în fine, par să fie și persoane ori chiar personalități, dincolo de hainele pe care le poartă, cum ar fi acest Vasile Focșa, un foarte tînăr și foarte încăpățînat maistru oțelar aflat la un moment dat în situația de a-și face ilegal meseria ca apoi să fie suspectat că nu și-a făcut-o ! El, dacă vrem, este o persoană cît se poate de reală destinată însă a trăi într-un paradoxal regim de existență posibilă, al tuturor posibilităților (inclusiv al aruncării peste bord de către cei cu „simțul realității", spre deosebire de grupul celorlalți, alcătuit din personaje de fapt neverosimile (întrucît sînt anacronice) dar care trăiesc într-o realitate foarte sigură și foarte precisă. Autorul putea, desigur, să speculeze mai mult această inversare incredibilă, dar cu adevărat profundă în spiritul complexității vieții : cum, anume, cel care face o realitate să meargă înainte se supune sau este mereu supus unei posibilități plină de riscuri pe cînd cei care o trag înapoi se instalează cu atît mai confortabil într-o zonă solidă a unei realități durabile și asigurate. Omul cel mai bine înfipt în realități, Vasile Focșa, este în chip paradoxal și cel mai puțin asigurat contra riscurilor acestui simplu însă dramatic fapt : naturaletea plină de curaj cu care calcă pe un pămînt neconsolidat, abia întrezărit, plin de capcanele întinse cu ușurință de grupul „de la castel". Însă autorul n-a tras nici o linie netă, despărțitoare între aceste două feluri de „realități" și de persoane, ci le lasă libertatea reală a unei coexistențe verosimile, în împrejurări ce n-au nimic artificial. Mentalități ireductibile se amestecă în dezbaterea acelorași probleme, în același spațiu, în aceleași birouri sau petrec în jurul aceleiași mese la care fiecare ridică paharul pentru ceea ce vrea nu pentru ceea ce spune.

Desigur, romanul lui Mihai Caranfil nu este deloc perfect, și n-aș putea să spun în ce măsură talentul autorului înseamnă ceva mai mult decît avantajele unei bune cunoașteri a mediului uman despre care scrie, decît familiarizarea printr-o lungă experiență de reporter cu problemele pe care le ilustrează. **Focul** este, apoi, construit destul de simplu, pe de o parte din confesiunea ca o scrisoare deschisă a lui Vasile Focșa, pe de altă parte din Addenda autorului care știe mai mult decît personajul său. Însă ceea ce impresionează cu deosebire este acea puțin întîlnită „priză" cu realitățile despre care scrie precum și naturalețea, lipsa de trac în fața unor realități și conflicte puternice, de natură să arunce personajele în zone pline de riscuri și incertitudini. S-ar putea spune că un personaj ca Vasile Focșa nu-și face probleme cu acuitatea cu care ele se produc în realitate. Este adevărat : frămîntarea celor care inventează probleme este infinit mai mare și mai chinuitoare decît a aceluia căruia îi sînt pregătite și destinate ele. Personajul trece într-un chip cam neobișnuit printr-un asemenea baraj, ba mai are și destulă „seninătate" de a-și privi condiția la care este o vreme supus cu un umor inexplicabil. Trebuie să apreciem această forță spirituală și sănătate morală a personajului în ciuda tentației de a-l considera, tocmai din cauza acestor calități, prea simplu ori prea liniar. Dacă autorul nu dovedește un prea mare rafinament în construirea „scenariului" și dacă unele personaje sînt în bună măsură schematice, în mod sigur el a izbutit să ne sugereze un caracter de o neîndoielnică frumusețe morală, un personaj realist, „pragmatic" dar și naiv în aceeași măsură. Păstrînd desigur proporțiile și avînd clare toate deosebirile aș îndrăzni să spun că acest Vasile Focșa face parte din familia spirituală a „intrusului" din romanul lui Marin Preda.

C. Stănescu

revista străină

● **ÎN PROVINCIA KIANGSI DIN SUDUL R.P. CHINEZE** a fost descoperită o așezare arheologică de mari dimensiuni din epoca dinastiei Chang din secolele XVI—XI î.e.n. Straturile de pămînt și obiectele desgropate au dus la concluzia că așezarea datează de trei mii de ani, între mijlocul dinastiei Chang și începutul Tcheu din Vest. Uneltele, tiparele în piatră, ustensilele de bronz, dovedesc modalitatea de lucru a bronzului. Fragmentele de vase pentru vin, din argilă, dovedesc măiestria atinsă la acea epocă în arta ceramicei. Din caracterele și simbolurile gravate pe carapace de broaște țestoase și pe oase de animale, reiese valoarea științifică a acestor descoperiri, datorită cărora se vor putea trage concluzii asupra studiului societății sclavagiste din sudul Chinei.

● **PREMIILE CONCURSULUI ARTISTIC NAȚIONAL,** organizat cu ocazia celei de-a 30-a aniversări a liberării Cehoslovaciei, au fost atribuite creatorilor care au abordat teme inspirate din viața contemporană. Au fost acordate premii pentru literatură, arte plastice, grafică, sculptură, compoziții orchestrale și corale. Cităm cîteva nume ale laureaților : literatură — Iosef Rybák, Ivan Skála ; plastică — Josef Brož, Bohumir Dvorsky ; grafică — Karel Stech, Jaroslav Lukovsky ; sculptură — Miloš Axman, Jan Hánna ; muzică — Jan Cikker, Zdeněk Šesták.

● **ÎN SERIA L'UNIVERS DES FORMES** a editurii Gallimard, a apărut de curînd volumul **„Les Phéniciens. L'expansion Phénicienne. Carthage"** semnat de André Parrot, Maurice H. Chéhab și Sabatino. Poporul fenician, așezat la răspîntia imperiilor, în permanent contact cu multiple civilizații și deschis influențelor exterioare, va imprima tuturor contribuțiilor amprenta propriului său caracter : mișcarea și stilizarea. De la Geneză pînă la Bizanț, fenicienii, inventatori de geniu, marinari curajoși și războinici îndrăzneți, vor descoperi alfabetul, vor înființa Cartagina și vor slăbi gloria și puterea Romei. Editura Gallimard a mai publicat în aceeași serie consacrată Orientului Apropiat și Mijlociu încă două lucrări : „Sumer et Assur" de André Parrot și „Perse et Parthes et Sassanides" de Roman Ghirshman.

● **GEORGES WOODCOCK,** scriitor englez care a trăit vreme îndelungată în Canada, a publicat în editura Oxford University Press lucrarea **„Poets and Critics-Essays from Canadian Literature 1966—1974".** Volumul cuprinde o selecție de șaisprezece eseuri tratînd poezia canadiană care de la război încoace a fost foarte prolifică. Deși în Marea Britanie singurele nume cunoscute sînt E.J. Pratt, F.R. Scott, Irving Layton, Earle Birney, autorul o prezintă și pe Margaret Avison, poate ca pe cea mai bună poetă a perioadei postbelice din Canada, pe K.P. Page, născut în Dorset dar stabilit de multă vreme în Canada, și pe James Reaney.

Desene de
Daniel Tolciu

● **ÎNTR-O PĂDURE DIN APROPIERE DE TRIER** în Renania-Palatinat (R.F.G.) a fost descoperit, din întîmplare, de către o echipă de cercetători științifici ai Muzeului regional renan, un mormînt celt. Se pare că este vorba de un șef de trib celt, mort cam cu două sute de ani înaintea erei noastre : el a fost așezat pe un catafalc purtat de un car de luptă și ars pe un rug imens. Cenușa rugului fusese înconjurată de către familia decedatului cu un mic zid de plăci de ardezie. Ulterior, mormîntul a fost împodobit cu pietre de cuarț alb și acoperit cu tumulus. Din tumulus au fost extrase resturi de metal provenit din cantura șasiului și din lanțurile carului, oale de pămînt și oase calcinate. După informațiile Muzeului din Trier, în regiune s-ar mai găsi aproape 4 000 de astfel de morminte neexplorate încă.

● **SCRIITORUL PERUVIAN ALBERTO ESCOBAR** publică în editura Peisa din Lima **„Antologia de la poesia peruana",** în două volume. Concepută în două cicluri, Escobar a împărțit această importantă antologie în perioada dintre anii 1911—1960 (vol. I), în care sînt cuprinși autorii denumiți „los fundadores" (întemeietorii). După această dată — semnalează autorul — „se deschide în adevăr o nouă etapă în evoluția poeziei peruviene și a țării". În volumul II sînt cuprinși scriitorii care s-au remarcat de la 1960 pînă în zilele noastre.

● **REGIZORUL POLONEZ JANUSZ MAJEWSKI,** după terminarea filmului „Cartierele interzise", pregătește un serial pentru televiziune, AVENTURILE LUI SINBAD MARINARUL după cartea lui Boleslaw Lesmian, care a inspirat nu demult o mare serie de desene animate. Scenariul lui Majewski și-a propus să cuprindă toate peripețiile năzdrăvanului marinar, care la îndemnul Diavolului Mării își părăsește familia și o pornește în aventură.

● **POETUL ITALIAN „CU SUFLET LOMBARD" ALBERICO SALA,** după „Epigrafi e conti" (1957) și „Il giusto verso" (1970), publică în editura Rusconi o nouă culegere de poezii. **„Chi va col lupo",** care a atras atenția întregii critici și numeroșilor cititori. Poetul redă imagini ale vieții contemporane din acea minunată grădină a Lombardiei, cu dragoste pentru orașele și cîmpiile ei fără teamă de termenii tehnici, de aspectul cotidian contemporan, cu aceeași dragoste pentru apele ce curg domoale printre pietrele albiilor, prin canale, prin verdele fetid al vegetației. Astfel, nu lipsește și aspectul simțămîntului de teamă și nesiguranță — homo homini lupus —, făcînd mai pregnantă pledoaria pentru om—prin om.

parodii

CONSTANTIN NISIPEANU

Pastel de la noi

**Cînd vine toamna ca o pisică siameză
copacii tremură de frică și prudenți
se dezbracă de frunze pînă la piele.
Toți copacii scapă de frunze
cum scapă frizerii de clienți sîmbăta.**

**Cade bruma ca o pudră de talc
peste coarnele melcilor tuciurii
peste munții de roșii din piața Matache
peste mașina 33 barat
și copacii își pierd frunzele
toamnă fiind și neavînd încotro.**

**Seara soarele e alb ca un fluture mort
monedă veche bătută de nepotul lui dumnezeu
toamna îl subțiază ca pe o bomboană de mentă
pe cînd copacii se dezbracă de frunze
precum mireasa de straiele nupțiale.**

**Dar să nu credeți cumva dumneavoastră
că asta înseamnă chiar dispariția lor
NU și iar nu. Primăvară devreme
cînd păsările ciripesc și se zbenguie
frunza lor crește și se dezvoltă
potrivit legilor inexorabile ale naturii.**

**P.S. În caz că unii nu înfrunzesc în aprilie
înseamnă că vor înfrunzi neapărat în luna următoare.**

Mircea Micu

CUVINTE RARE : hibernare, nemaipomenit, energie, telefoane, nevinovat, realism, supra, strălucire, floare.

SELECȚIE METAFORICĂ : „Ce fel de flori or mai fi și melcii ăștia, / lunecă pe lîngă tine de nu știi niciodată / încotro să-i cauți. Poate sînt muți".

sport

Lipsa de prevedere a echipei Dinamo

Dacă în numărul trecut ne-am ocupat de felul cum Gugulovici a împiedicat la Madrid echipa Dinamo să-și facă jocul, e vremea să ne ocupăm puțin și de alte cauze care au diminuat realul randament al echipei Dinamo. Se știa, din vreme, că formația bucureșteană printr-o decizie U.E.F.A., cît de dreaptă nu ne interesează acum, nu mai poate folosi în cupele europene cîțiva dintre jucătorii de bază. **Ce a făcut echipa Dinamo pentru a preveni din timp absența obligatorie din formație a lui Dinu și Nunweiller VI ?** Nimic ! Tinerii jucători la care s-a apelat în jocul cu **Real Madrid** n-au fost rodați din timp și rezultatele s-au văzut. Mai mult decît atît, echipa a renunțat la serviciile unui jucător tehnic și experimentat cum este Deleanu pentru a încerca să repromoveze un fost corijent al unei întîlniri cu jucătorii spanioli : Lucuță. E de neconceput cum o echipă care are de apărat culorile naționale într-o competiție de asemenea semnificație poate privi lucrurile cu atîta neglijență. Sancționarea lui Dănilă nu rezolvă nimic. **Nu absența lui Dănilă a dus la înfrîngerea de la Madrid ci lipsa de prevedere a conducerii echipei Dinamo care n-a rodat din vreme pe înlocuitorii titularilor suspendați și nu și-a alcătuit un lot cu care să facă față dificilei sarcini pe care titlul de campioană a României o impune echipei Dinamo.** A fost apoi nedumeritoare la Madrid ideea după care un fundaș de meserie, un bun fundaș, Mateescu, a fost folosit pe un post indeterminat, în timp ce postul de fundaș stînga era practic descoperit. Destul de stranie rămîne și indicația tactică după care s-a mișcat golgeterul Europei la fotbal, Dudu Georgescu, mai curînd de găsit în careul nostru, decît în cel advers. A fost aceasta o bună soluție tactică ? Desigur nu. Toate acestea nu pot decît să deregleze o echipă. Angrenajul echipei bucureștene a funcționat prost la Madrid și din aceste cauze. E îndrăzneț și frumos să trimiți în fața unei echipe rutinate jucători tineri, cu atît mai mult cu cît jocul e în deplasare, dar asta cînd miza pusă în joc nu e atît de importantă și, desigur, cînd acești tineri jucători au fost suficient de rodați. Se putea cere în fond mai mult lui Ion Marin și lui Vrînceanu ? Se putea cere mai mult lui Lucuță, acesta fost, totuși, fundaș al naționalei de juniori ?

Intrarea echipei Dinamo în C.E.E. a fost defectuos gîndită și pregătită. Lăsată chiar la voia întîmplării. **Nu absența lui Dinu și Nunweiller, și nu absența lui Dănilă a pus într-o situație grea echipa Dinamo pe gazonul spaniol ci lipsa de prevedere a conducătorilor echipei bucureștene.** Întărirea ei s-a făcut ca pentru campionatul intern și nu ca pentru o competiție de forța Cupei Campionilor. E greu de presupus că Deleanu nu s-ar fi lăsat la Madrid mai prejos de jocul excelent al lui Cheran, Sandu Gabriel și Sătmăreanu. De ce n-a jucat Deleanu ? Ce se-ntîmplă cu Dobrău ? Care sînt jucătorii recrutați de echipa Dinamo pentru a-i consolida poziția ? Și unde este acum Moldovan la care Dinamo a renunțat poate cu prea mare ușurință ? Există dificultăți obiective și altele, pe care le numim aici, subiective. Greutăți pe care ți le fac alții, vezi suspendarea după Köln a titularilor noștri, și altele pe care ți le faci singur, vezi felul sinucigaș al echipei Dinamo vizavi de unii din jucătorii săi. Meciul de la Madrid nu se reduce la problema Gugulovici. Un arbitru e un arbitru, el poate influența hotărîtor un meci, dar o echipă de valoare trebuie să știe să-și conserve potențialul de joc și să lase cît mai puțin loc surprizei. Antrenorii echipei Dinamo n-au gîndit în modul cel mai responsabil prima partidă a echipei Dinamo în Cupa Campionilor. Pe 1 octombrie echipa trebuie însă adusă la linia de plutire și performanță care a consacrat-o. Echipa Dinamo poate mai mult decît la Madrid. N-are nici un rost să-i tăiem noi aripile.

Addidas

planetă de tînăr

Întrunim în această pagină un mănunchi dintre cei mai tineri poeți, debutați de revista Luceafărul și care, prin seriozitatea muncii lor, s-au impus atenției noastre critice. Exigențele mereu crescute cer depășirea fazei de debut, o anumită așezare mai proprie și trainică în cîmpul literaturii contemporane, angajată valoric într-un proces continuu. Acordîndu-le poeților de față acest spațiu, îi recomandăm implicit editurilor, așa cum vom continua să o facem și cu alți tineri de talent.

Lucian Avramescu

Peisaj cu pădurari

cum amuțesc puhoaiele-n păduri
singele parcă nu mai bate-n vină
ca niște pietre păsări prin văzduh
cad innoptate-n cuiburi de țărînă

lumina se-nconvoaie pe securi
lîngă stejari dormind la rădăcină
tăișul înfrățit ce va lua
în zori din seva scursă și puțină

cu capul dorm pe vii sălbăticiuni
și cornul pus alături să-l găsească
atîția pădurari plecați din sat
cu-amnar la briu și felinar de iască

o buhă doar zburată din peceți
ca o văpaie va rămîne trează
și-n timp ce dorm atinși de visul greu
cu ochii ei pe rînd îi cerceteză

De vină

iubito dulcea noapte se destramă
coapsele tale în eșarfe de vînt
se depărtează pe potecile luminii
ca niște miresme de fructe arzînd

rana frumoasă a sîngelui meu
te-a împodobit în lumină
trupul de zăpadă dureros
iubită de patimă și de vină

de-acum bradul vieții cu amintiri
cu jucării triste îl vom polei
globuri violete ca niște lacrimi
prea mari să suporte lumina de zi

Valeriu Bârgău

Viețile
într-un singur mănunchi

De puterea lui septembrie orașele scot
muncitorii deasupra
prin cenușa cîmpiei viețile lor se avîntă
Se potrivesc încet cu tic-tacul vieților prime
Cu durerile pe care le primesc prin tulpinile de
lumînărică.
Asfaltul lucios respiră de iarbă ca de magneți
naturali —
Cu zgura care leagă viețile într-un singur
mănunchi
— lăsat poetului pe masă cînd scrie.

Cute
într-o stație de autobuz

Plini de uimire răsuflăm aerul prietenilor
ca pe o merinde ce scrîșnește în dinți,
plini de uimire încărcăm piinea
în dimineața frumoasă de iarnă

Tiptil putem trece printr-o grămadă de
muncitori
curmindu-le astfel discuția despre cometa
Kohoutec
și soda primită pentru spălatul mîinilor
nemaipomenit de utile.

Gheorghe Băjenaru

Tata se miră

Tata se miră de vorbele mele...
Nu-s vorbe, tăicuță, sînt coase și seceri
Din brazda adîncă a marilor treceri
Cînd timpul rămîne ce-i putred să spele.
Și uruie cerul, pămîntul mustește,
Pe osia vremii se curăță tina,
Iar tata se miră și e omenește,
În ochi are roua din toată grădina.
Tata se miră de vorbele mele,
De cum le-mpreun și de cum le așez,
Legate ca snopii din clăile-acele,
Grămezi de lumină la care visez.

În galaxia Gutenberg

Trăiesc în galaxia Gutenberg poeții
Îndrăgostiți de floră, de fauni, de mașini,
Călări pe rotative, plini de speranțe vin,
Cu pana înmuiată-n vopseaua dimineții.
Și ies în văzul lumii pe litere de plumb
Și se ivesc pe podium luceferii din steme,
Încremenește clipa ca oul lui Columb,
Se odihnește timpul în marile poeme.
Trăiesc în galaxia Gutenberg poeții
Ei n-au decît o țară și n-au decît un nume
Trecînd spre nemurire cu partea lor de lume,
Ilumînează cerul planetele, profeții.

Patrel Berceanu

Familia

Un strop curat din sudoarea muncii
și raza de soare care-l usucă
vor forma totdeauna
ceea ce numim
o familie
dar tu trebuie să fii
oricînd
la îndemîna lor
un fel de fîntînă
răcoroasă.

De n-ar înnebuni copacii

Numai de n-ar înnebuni copacii
îți poate scrie oricînd un prieten
cum s-a și întîmplat de altfel
O pasăre subțiată de-o lungă iarnă
izbindu-se de geamul camerei tale
ziua-n amiaza mare și nimic care s-o
fascineze înăuntru o știu prea bine
ceea ce oricum nu se întîmplă de două ori
într-o viață
Era-n ziua în care clorofile dădeau
reprezentații convingătoare de optimism planetei
păsările zburau cu cîte-un copac în gheare
mai mult să ne facem o idee
despre ziua în care ne vom trezi fără păduri
numai de n-ar înnebuni copacii
îți poate scrie un prieten
ce și-a vîndut cîndva copilăria
pe-o floare de salcîm.

Marin Constantin

Poetul
din mijlocul cetății

Descătușat de prejudecăți,
Aș vrea să pot arăta oamenilor
Tot ce-i adevăr și minciună, urît și frumos.
Fiecare poet trebuie să fie steag și tribun al
poporului său
Cum fiecare popor
Este sămînța de aur a poeților săi.

Aș vrea să cînt înfrățirea dintre oameni
Cum nimeni nu a cîntat-o vreodată !

Nu cînt din cuvinte alese
Ce sună-n urechi, atît de frumos, lîngă numele
patriei.
În pieptul meu
Slobode aleargă izvoarele acestui pămînt
Și grîul dă-n floare, și oamenii se iubesc.

Niciodată n-am cîntat dinadins pentru mine.
S-a dus vremea poeților ferecați în castelele lor
Să punem deci flașnetele-n cui
Și să mergem în mijlocul oamenilor,
Acolo unde cetatea are nevoie de noi
Înălțînd pe strunguri, cu mîini iscusite,
un cîntec nemaiauzit.

Nu cînt pentru că pe mine mă iubesc cuvintele
mai mult
dar aud pretutindeni,
Ca o explozie mare de lumină,
Faptele oamenilor
Cum se imprimăvărează în munții și văile noastre.

Dacă aș putea să v-arăt cum văd eu în inima
patriei,
Mai presus decît grijile noastre
Am pune grijile patriei.

Dacă aș putea să rostesc numele patriei
Cu toată căldura din vinul acestui pămînt,
Pe buzele mele ar undi nesfîrșite lanuri de grîu,
Orase mari din pieptul meu ar ieși.

Mai înalt
decît sufletul

Mai înalt decît calul a crescut porumbul
Și mai înalt decît lumina acelei zăpezi ce ne-a
înfiorat singele.
Vino să vezi azi cîmpia cum se revarsă,
Cum inundă depărtările acelei clipe ce
ne urmează, credincioasă, ca un cîine.

Vino să auzi zvîrcolirea pămîntului, prelungă,
înspăimîntătoare
Cum acoperă creșterea grîului, lacrima vie ce se
dospește în vin.
Vino să simți cum am îmbătrînit încît am uitat
pragul casei
Peste care treceam în fiecare noapte cu tine,
dincolo de dragoste.
Vino să căutăm cu jarul tălpilor răcoarea ierbii
și liniștea ei mare.
S-ar putea ca mîine porumbul să crească
mai înalt decît sufletul
Și să nu mai știm nimic, nimic să nu mai știm
Din toată această a noastră mare și zadarnică
trecere.

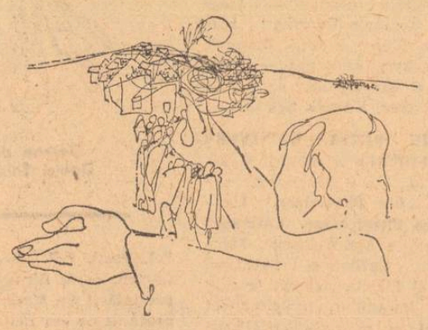

Ștefan Dincă

Talerii de argint

Sosesc precum corabia păgînă
La țărmul unei mări de mult uitate
Pe unde gîndul tinde să rămînă
Ca o săgeată înfiptă-ntr-o cetate.

Întunecat de altă amintire
Arunc în apă talerii de-argint
Căci noaptea ta începe să-mi resfire
Ghețarul de pe frunte, aburind.

* * *

Piatra mai poartă numele la frunte
Și trece umbra spre solara mînă
A omului cu tîmplele cărunte ;

Risipitorul cel mai mult adună
Cînd bradul trage cerul peste munte
Și cumpăna e mierlă în fîntînă.

Cînd scrii

Cînd scrii, pumnalul unui gînd de mult
Se răsucește-n singele tău cald ;
Adună-te în versul ce-l ascult
Poetule, și-n fluviul ce mă scald
Toarnă cenușa cărților și lasă
Să-ți moară încă-o pasăre pe casă
Și să vorbească criticii ce vor ;
Nu-i poezia gură de izvor
Dar este versul sabie cu crini
La care și genunchii și inima ți-nchini.

M. N. Florian

Grăbind prin eternitate

De ce cîntă cocoșii la ora unu noaptea,
orașu nu știe
și hohot de nunți în pietre se sparge
și-un bec la răscruce se stinge ca o copilărie
din care numai oamenii se mai văd ca niște
catarge
pentru că n-au vrut să fie zei, pietrele
fumegă-n drum,
dar voi smulge din pietre un strigăt uriaș
și ca pe-un steag al eternității, așa după cum
mi-o-nchipui eu însumi, îl voi planta-n
mijloc de oraș
de-ar trebui să-i ridic o statuie libertăți-ntr-o
piață
a orașului, aș sculpta o inimă pulsînd, nu
singe, ci flori,
pentru că viața este pur și simplu viață
și fără dureri nu există candori
pentru agerimea lui orașul îl invidiez
și cînd nu-mi ajunge lumea eu plîng în
palmele-amîndouă
încercînd lacrimile să mi le-ncredințez
imensei inimi a bobului de rouă
dar pentru că inima mea fulgeră cu
sentimente-n oraș
ca-n timpul ploilor violente,
prieteni, aceste pietre ale lumii le-aș
asemui cu propriile ei sentimente
desculț prin eternitatea căruia oameni-i sînt
bolți
timpu-i omenesc de singur, ca o ceață
iar eu risipindu-mă mereu pentru toți
nu fac altceva decît să-mi cîștig dreptul la
viață

Îmbrățișate, patriile

Patria săvîrșește ceea ce trebuie să facă
și n-are nevoie de nimic mai mult decît de noi
cu toate bucuriile și durerile noastre, dacă
ele sînt roditoare de oameni și de eroi
Patrii, vă spun, pentru ca timpu-din toți să
se nască,
sîntem nevinovați față de tîmplele
păcii-nsîngerate ?
o, păsărilor le cresc aripi să se deosebească
de oameni iar noi avem sentimente să ne
putem apăra de moarte
singele cîmpiei luminoasă-n oraș,
ca niște ființe respiră patriile-mbrățișate
și din toți născîndu-se, un porumbel uriaș
încearcă pămîntul pe aripi să-l poarte.
Patrie, vă spun, unde pînă și pămîntu-i
știutor de carte
un cer augural pulsîndu-i-se în vene
pentru că noi oamenii sîntem semințe de
eternitate
iar palmele sînt propriile noastre steme
să chemăm florile ! gîndurile ca niște
steaguri ne străbat
și singele-i ca iarba în care-o pasăre își face
culcuș de dragoste, cînd patria e un uriaș
soldat
și o literă-n cuvîntul Pace.

Ioana Ieronim

Medievală

Tăcuți sînt pașii dragostei
Umbra ta ca o boare zeiască
Mă-mpresură și alege
Din curgerea zilelor

Pe neașteptate — perfidă neașteptare
Atît de aproape te aflu
Că nu pot spune — din ochii tăi,
Din ochii mei, dureroasa lumină aceasta
Fără prihană.

Ușori sînt pașii dragostei tale,
Cînd am să știu, vei fi departe,
Privirea se va opri în cetatea
Încert crenelată
A umbrei mele rotitoare pe cadran

Pastorală

Crescuți din aceeași țărînă
de veghe la același vis, te întreb
de ce ți se bate părul în văzduh
vîntul te cutreieră
cu ascuțiș de lumină

iară la mine e liniște
nici amintirea nu se clatină,

doar știu că s-a aprins un fir
uitat pe mirișe
aproape

Ioan Ivan

Dar cum să nu te bucuri

alunecă în cîmpia fără strălucire a unei oglinzi
un aspru obraz și o eșarfă pe care amintirea n-o
susține.

pînă să dispară în tremurul seril
vietățile toate,
acele chipuri dintr-o zi anostă s-au ivit din nou,
inexpresive,
fără să lase vreun semn
în această inimă răvășită.

dar mai ales drumul
către un anume loc de reculegere și el foarte
întîmplător
ca tot ce se petrece cu tine.

„altceva decît despre propria-ți înstrăinare ele
nu cîntă".
doar vîntul înflorind seara
pe lîngă tufele de iasomie și foarte impuținat

nectarul din mină.

dar cum să nu te bucuri că sufletul
acum s-a-ntregit ?

Izvorul

întrupa-se-va vreodată ochiul în piatra
de lîngă tine
ca totul să fie mai lesne văzut și rostit ?

întrupa-se-va foșnetul serii vreodată
ca mai aproape să-ți fie zeul risipit pretutindeni ?

numai ce N-ARE ACEST IZVOR ți-a dăruit cu
zgîrcenie.

Desene de Daniel Tolciu

Marin Lupșanu

Cer

Pe sub pămînt cîmpia se iubește
cu mînjii mei plăpînzi, catifelați
căci sîngele femeii arcuit tînjește
sîngele pururi tînăr din bărbați

În lan pînă la gură stau ascuns
s-aud în rădăcini bunicile și unchii
și peste dealul meu cu stele uns
îmi pribegesc și ochii și genunchii

Pe dinții mei se subțiază spada
acestui cer bolnav de-atîta soare
și parcă dinadins crește zăpada
în gușa caldă de privighetoare.

Dar peste nuntă cu luceferi nînge
tremură anii mei în fete blonde
copiii desenează Pămîntul ca pe-o mînge,
și-mi rătăcesc iubitele prin holde.

Stare

M-agăț de timp cum busuiocu-n grindă
și-aud nisipul cum picură-n secunde
cînd chipul meu întîrzie-n oglindă
iar ploaia putrezește-n scînduri ude.

Mă strigă iarba peste lucruri parcă
ca pe-un copil spartan îmi zvîrl în groapă
umbra imensă cît un cătarg de arcă
și din lumina mea — lumina se adapă.

Din deal lumina vine spre mine rostogol
cu ceruri de lumină neîncetat mă-mbuib
și părăsesc pămîntul dînd soarelui ocol
dar mă întorc în rană cum pasărea la cuib

Și somnul meu se-ntunecă pe flaut
în mine rid și suferă bărbații
ca să hrănesc lumina-lumini în mine caut
o, alerga-mi-ar sîngele-n migrații.

Dulce ca albina

E anotimpul dulce ca albina
bîntuie amiaza în orbeți
peste glezna cîmpului lumina
incendiază macii în poeți

Vin să doarmă fluturii-n copii
peste lucruri mai arunc o plasă
și mă pierde somnul prin cîmpii
și mă-ngheață jarul din mireasă.

Ion Trif Pleșa

Nori unși cu miere

De atîția nasturi cusuți la cămăși acul s-a subțiat,
cîmpul îi cunoștea palmele mamei dintr-o mie.
În stogul de fîn luna s-a aciuat,
mama îi pune fitil nou ca în copilărie.

Visele ei s-au prelins ușor peste sapă,
pămîntul le-a primit în palmă ca pe scîntei,
Focul dacă se repede la casă e pălmuit de apă,
securea aruncă pe foc tot inimi de tei.

Mierea din nori e cea mai scumpă după ea.
Da, coada săpii îi e ca o șiră de spinare.
Știe că numai căldura poate zăpada la piept
descheia
și că Țara se scrie numai cu literă mare.

Ploaia piezișă nu scapă nemustrată
și copacii se dau peste cap de bucurie.
De atîția nasturi cusuți la mineci acul s-a
subțiat deodată,
cîmpul îi cunoaște palmele mamei dintr-o mie.

Să ținem minte

Țărina nu ridică două degete în sus,
e obiceiul ei pe care-l știu
deși ar avea, sînt sigur,
atîtea oricînd să ne zică :
să nu călătorim pe oceanul
care nu respectă și ultimul pîriu
și să ținem minte
că numai cartușele-nfierbîntă pușca.

Eram mic și-mi părea că sapa
are buzele unse
cu făină din lădoi.
Zăpezi fudule făceau norii
și-și piardă capul după ele.
Un om din cei umblați,
dovadă dinții lui pușî,
cără bolovani de sare între oi.
Atunci surorile mele aveau urechile
găurite cu bobul de sare
pentru cerceii încă necumpărați.

Morișcă

În cine știe ce oraș sau sat
voi zgîlții la porți ce nu mă știu.
Zăpada m-o certa, capu-mi va fi plecat,
tu pîrtie faci la poartă ca să viu.

Și focul speriat de zăpadă
s-o ghemui să uiți mîncarea-n care întingi.
Lași becul să se ia cu întunericul la sfadă,
iți ține partea și ca răsplată-l stingi.

Lumea-i găleata plină cu ovăz curat
în care cai ciudați își bagă botul lor.
Mamă, tu tot n-ai terminat de vînturat
nume de fete cu care-aș fi putut să mă însor.

Gătită cu plîns, cu mere dulci în poală,
aștepți să se deschidă ușa și tresari.
Prispa-n jurul casei se tîrăște lovită de boală,
cărturarul strivește cu unghia tot ce numim rai.

Despre tine ce să spun ? Nu știu...
După căruța cu lemne te văd cum pășești.
Pîrtia s-a astupat, faci alta să viu,
zăpada stă cu pieptul în ferești.

Decembrie ține zăpezile în frîu,
hainele tale încep să aibă pe ele promoroacă ;
Cît timp casa poartă veșel brîu
din somnul părinților copiii își fac morișcă și se
joacă.

Dan David

Cîntare către limpezire

mamă din cîte știu pămîntu-i cea mai
limpede cîntare și rădăcinile
luminează întunericul puilor de copaci
luminează ca niște femei cînd pruncul
trebuie să rostească
cel puțin mamă
e o cîntare pămîntul e fiecare frunte
bătătorită de vînt, arsă de ploi
pentru noi și pentru piine
piinea aceasta a fost smulsă din lacrimi
de singe ar spune fiecare
dar părinții au tăcut bolnavi pe cîmpuri
în munți și pe cîmpuri
mamă din cîte știu pămîntu-i cea mai
limpede cîntare
e o frunte imensă sub care fiecare sămînță-i
un creier de soare
auzi dumneata mamă muntele meu e spart
și mă doare
cînd țîșnesc de aici poeme cu boturi de
cerbi pe spinare

Liliana Ursu

Călătorului

Petalele sîngerii, flori de mac pierdute
de atîtea anotimpuri
plutesc pe lacurile întinse ale zodiei noastre,
tu vrei să le culegi, te apleci,
pînă cînd te prăbușești în mine, —
acum fîntînă fără apă din care ciuturile
nu scot decît pietre
și cu degete tremurînde îmi atingi
pereții ascuțiți, răniți și ei de sete.
ce poartă încă urmele apelor
și chipul tău de atîtea ori pierdut în ele.
Sete, sete, cîtă sete arde în noi,
și trupurile noastre cum se sfarmă în tăcere !
Dar tu strigi numele meu, tu strigi tot mai tare,
mai aproape,
neliniștind bulgării aceștia de țărînă
ce veghează cerul și care odinioară
ne-au cuprins pe noi.
Tu cauți cîmpiile, zilele, anii
prin care ai trecut cîndva
în călătoria ta spre mine,
dar nu le mai găsești și atunci
chemi iar sirenele să-ți cînte, —
că Ackeronul e aproape
și-n traista de hoinar
au mai rămas cîțiva stropi de ploale și doar un
singur cuvînt.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București. Piața Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 40 (701)
Sîmbătă
4 octombrie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Mitologia muncii

Fără îndoială, *munca* reprezintă una dintre categoriile fundamentale circumscrise condiției umane asupra căreia gîndirea teoretică a stăruit și stăruie în continuare a-i determina conținutul, sensurile, din cele mai diverse perspective. Luăm, astfel, la întîmplare, o culegere de cugetări și maxime și la capitolul despre muncă, între altele, citim, de fapt, cel mai adesea, rememorîndu-ni-le, atari „definiții" : „Părintele gloriei și al fericirii este lucrul" (Euripide) ; „Întăriți trupul vostru prin muncă și mintea voastră prin studiu" (Socrate) ; „N-avem nimic fără osteneală / Nici un seceriș fără o mare lucrare. / Lucrul început e pe jumătate făcut" (Horațiu) ; „Mereu la lucru. Munca scutește pe om de trei mari rele : plictiseala, viciul și sărăcia" (Voltaire) ; „Numai atît ai trăit : cît ai muncit" (Goethe) ; „Nu te odihnești niciodată pentru munca ce ai făcut-o, ci pentru ceea ce-o vei face" (N. Iorga). Sau cui nu-i este cunoscut atît de răspîndit adagiu desprins din *Georgica* lui Virgiliu, „Labor omnia vincit improbus", devenit inscripție cu un profund caracter emblematic de la care se revendică frecvent fapta omului, în ordine practică și intelectuală, cu corolarul firesc în plan etic.

Să arătăm totuși că binecunoscutul precept al lui Friederich Engels, „Munca însăși l-a creat pe om", desprins din *Dialectica naturii* este acela care, efectiv, sintetizează, implicîndu-le într-o definiție inextricabilă, multitudinea semnificațiilor acordate noțiunii de muncă în aforisme, sentințe și maxime precum cele de mai înainte. Ceea ce, desigur, nu e întîmplător ; unghiul de vedere filosofic marxist asupra categoriei în cauză pornește tocmai de la ideia unificării tuturor accepțiunilor consacrate (fie că se are în vedere direcția practică, cea morală, cea economică, cea intelectuală etc.), pe care raportîndu-le cu rigoare, în chip dialectic, la categoria timpului istoric, le restituie unei definiții complete, de anvergură antropologică. În ultimă instanță, esențială este constatarea că o asemenea redefinire situează în primul plan ideia tulburătoare conform căreia mai ales pentru omul modern munca formează unica și adevărata formă de cunoaștere. Ea, munca, este aceea care-l plasează pe om în situația ideală de a-și scruta propriul destin, prin evaluarea adevăratelor sale raporturi cu semenii, cu lumea, cu societatea, cu timpul ș.a.m.d., în definitiv cu existența universală. Situată în acest context la a cărui delimitare contribuie toate liniile de forță ale dezvoltării omului, evident, munca își asumă de la sine însuși conceptul de creație ; ceea ce-i conferă în chip inalienabil dimensiunea gnoseologicului.

Dacă altădată definirea *praxis*-ului atrăgea după sine nu puține tendințe de concomitentă idealizare și abstractizare, ca să nu mai vorbim de inevitabilele reducții pe care noțiunea le suferea adesea, acum întreaga chestiune, așadar, se înscrie între parametrii unui mod de a acționa și gîndi cu adevărat complet. Gîndirea marxistă transpusă în practica revoluționară, cînd este vorba de înțelegerea noțiunii de muncă, respinge, am spune în chip natural, atît tendințele îngust-pragmatice după cum și pe acelea fetișizant-abstractizante. La treapta oglindirii în imagini sensibile, adică în artă, a fenomenului apare incontestabil faptul că numai o viziune fundamental realistă asupra existenței este în măsură să confere factorului muncă funcția de matrice a mitologiei umane sui-generis spre care aspiră creația contemporană. Ca metodă practică de lucru, poziția adoptată nu poate fi decît aceea a reconsiderării din lăuntru a străvechilor mituri inspirate de transpunerea în artă a actului muncii, privit ca formă de creație și, implicit, de cunoaștere, încă de la începuturile umanității. „Laicizarea", de pildă, a mitului prometeic, a celui faustic sau, referindu-ne la tezaurul nostru mitologic, a celui propus de balada meșterului Manole, se poate constitui într-un proces de amploare realmente creatoare numai dacă este valorificată teza marxistă referitoare la raporturile de interdependionare dintre muncă și cunoaștere. Artistul român contemporan are șansa reală de a-și apropria marile teme ale omului epocii prezente în măsura în care înțelegerea acestor raporturi poartă pecetea unei concretețe revelatoare. În acest fel poate fi barată recrudescența ilustrativismului amorf după cum și proliferarea practicii de eludare a realului palpabil, în favoarea unor optici sofisticat-psihologizante, arbitrar-eseistice, sau, pur și simplu, ininteligibil-formaliste. Beneficiind de însemnatele succese dobîndite pînă acum, literatura noastră de azi are datoria de a persevera tocmai în efortul ei de a descoperi și de a-și asuma cele mai semnificative forme de manifestare ale mitologiei muncii, într-o epocă în care poporul român este angajat în cea mai mare operă constructivă din cîte a cunoscut de-a lungul istoriei sale.

Luceafărul

Sculptură de Ion Jalea

TRADIȚIE ȘI INOVAȚIE

A ne lua în stăpînire trecutul

Raportul **tradiție-inovație** ca și definirea însăși a termenilor a format de nenumărate ori în cultura română obiectul unor discuții ce sînt departe de a se fi încheiat. O antologie de texte pe această temă ne-ar pune în fața mai tuturor numelor esențiale ale culturii noastre, semn că aproape fiecare generație de creatori și în orice caz fiecare etapă importantă din dezvoltarea literaturii noastre au simțit nevoia să o abordeze. Nicolae Iorga o definea „ceea ce este încă viu din trecutul nostru istoric și spiritual" (citez sensul nu exact cuvintele) iar G. Călinescu „înaintare organică după legi proprii". Ambele definiții se completează, ultima avînd avantajul că pune accentul pe viitor. Fiindcă simțul tradiției, grija și afecțiunea pentru valorile și realitățile moștenite de la înaintași nu au sens decît atunci cînd le simțim ca temei și izvor al unei fapte prezente, al unei „înaintări".

Tema dezbaterii de față a redevenit **actuală** și în ultimul deceniu, cînd directivele și spiritul Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român au primenit cu vigoare climatul cultural așezînd destinele națiunii și culturii românești pe albia lor normală, milenară, și au imprimat întregii vieți științifice, artistice și literare dinamismul, patosul, măreția unei respirații istorice a cărei amplitudine depășește tot ceea ce ne obișnuiesem să căutăm în cărțile despre trecut. De aici și nevoia pe care o simțim de a redefini raportul tradiție-inovație în noile coordonate impuse de ceea ce am putea numi, pentru prima oară, **prezența românească mondială**. Prezență afirmată cu fiecare zi mai pregnant în planul politic, în dezbaterile de idei și în abordarea chestiunilor vitale cu care este confruntată omenirea. Prezență care, însă, oricît de mare ar fi regretul nostru, nu este pe măsura valorilor ei, și a **literaturii** române, a **culturii** române în ansamblu. Exponentul și ambasadorul ethosului nostru național este, după cum ne este cunoscut tuturor, în primul rînd cel ce se află în fruntea națiunii și partidului, (adevăratul catalizator și modelator al „modului românesc de a fi" în lumea contemporană) și, de fapt, cel mai mare **scriitor** politic din literatura română din a doua jumătate a veacului. În urma sa, a prezenței răscolitoare ce a fixat în atîtea momente privirile asupra unei hărți pe care cu greu era găsit odinioară colțul de pămînt numit România, cultura română, ca expresie a ethosului integrat azi cu adevărat „universalului" a dobîndit posibilități cu totul noi, — nesperate doar cu un deceniu în urmă ! — de a se afirma prin ceea ce a făcut, și mai ales de a-și ridica tensiunea și a-și potrivi orizonturile și ambițiile la scară mondială.

Lectura lucrării **Cartea românească în lume Bibliografie** de Viorica Nedelcovici, Elvira Popescu și Constanța Protopopescu (Ed. științifică și enciclopedică) lectură făcută după niște criterii unitare (număr de autori traduși, titlurile alese, numărul de traduceri din aceeași carte și numărul de ediții înregistrate, calitatea traducerilor și persoana traducătorilor, editurile la care au apărut și împrejurările știute sau numai sugerate de ceilalți factori luați în considerație) ne duce la concluzii ce nu permit emfaza sau liniștirea cu vorbe. E deajuns să spunem că în Franța singurul scriitor român cu adevărat prezent (chiar dacă istoriile literare franceze nu trec de o mențiune a numelui la grămadă) este Panait Istrati, reeditat nu de mult la Gallimard în trei volume compacte, alături de multe alte ediții parțiale. Examenul atent al situației din Italia, Anglia, Germania Federală, Portugalia, Spania, țări de limbi neolatine sau țări cu limbi de mare circulație, care ar putea vehicula literatura româ-

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Moldoveni în orașe de sărbătoare

Acest ținut care unduiește sub tine tulburîndu-se în speranța stabilității a fost țintuit, apăsat cu nouă greutate a orașelor Vaslui, Negrești, Bîrlad și Huși.

Multiplicat de fațade, Vasluiul se rînduiește trainic în gingia perliferă a vetrei sale, din răsputerile privilegiului de a fi capitală de județ. Hotelul „Racova" te înalță pînă cuprinzi fabricile de confecții și mobilă, de materiale izolatoare, de coniac și vermut, stadionul pe care-și dispută gloria două duzini de amănunte colorate.

Pe esplanada palatului politico-administrativ hulubii se deschid o secundă și se închid.

Despre milionul investit în 1972 în Filatura de bumbac se poate scrie ; fetele — decise să înfrunte orașul și, la nevoie, să-l cucerească —, ringurile și flaierele moderne, monotone, stăruitoare, pline de basme recondiționate cu Feți Deștepți și Ilene Tehniciene — din el se trag. Viață, viață iute au de fapt doar mîinile — mari arahnide dresate, trimise să răscolească și să atîțe realitatea firelor de bumbac ; de unde glasul neștiut al fetelor le strigă de se lasă cuminți și butaforice pe decorul șorțurilor albastre.

★

Colportînd aroma trecutului, hușenii se încumetă încă pe sub denticuli și tori descuamați, pe sub acante și delfine de stuc și turtă dulce ; apar îndărătul balcoanelor croșetați între palmetele și rozasele feroneriei — dar modelează în cele din urmă Fabrica de încălțăminte și Combinatul de vinificație.

Admiră-le, căci trebuie să crezi ; să înțelegi că din adolescente ca Neagu Dorina și Deciu Mariana, micșorate sub disproporția ancadramentului de beton de pe care încă se smulge cofrajul, inginera Ocheanu Maria va scoate la soroc lucrătoarele trebuitoare ; că le va contopi cu cele din atelierul școală al întreprinderii, și că fetele acestea care nu trebuie puse ci doar lăsate să muncească, părăsind rastelele cu cîrduri de căpute botoase vor năvăli firesc la mașini și vor înjgheba încălțările mele și ale tale.

Pentru Tighișanu Mihai de la Combinatul de vinificație „ciorchinele strivit în zdrobitor", „mustul ce fierbe", „vinul tras de pe drojdii" sînt vorbe ; realitatea e a strugurilor basculați la rampă și a vinului pompat ca țițeiul și, ca țițeiul, supus tratamentelor, distilării.

Pe aceste dealuri liniștite unde fiecare își îngăduie puțină artă se coace însă și strugurele adevărat.

La Liceul agricol se zvonește o anume recentă împăciuire, o înțelegere mai aleasă cu soiurile autohtone și cu dorința paradoxală a profesorului doctor Tudosie Avram că vinul de mîine să fie vechi.

★

Rulmenți radiali-axiali cu bile, rulmenți oscilanți cu role butoi, rulmenți radiali cu role cilindrice, rulmenți cu desehideri record împinse către un metru și către zece milimetri : încearcă sub buricul degetelor acest nou alfabet Braille pentru a detecta aici, între Colinele Tutovei și

Tudor Vasiliu

Continuare în pag. a 2-a

Sub ale stelelor făclii

Sub ale stelelor făclii
trăim aici unde e bine
cu zei, părinți, cu vechi ruine,
cu zbuciumul acestei glii,
trăim aici unde e bine.

Sub ale stelelor făclii
trăim aici unde e bine
cu legi, peceți, regești coline,
cu munți și fragede cîmpii,
trăim aici unde e bine.

Sub ale stelelor făclii
trăim aici unde e bine,
un stup cu harnice albine
rodind pe sacre temelii,
trăim aici unde e bine.

Sub ale stelelor făclii,
brîndușă-a zării carpatine
și floare-a zilei care vine,
patria mea-i scăldată-n mii
de raze și izvoare line !

Trăim aici unde e bine.

Vasile Nicolescu

Către cititori

● În dorința de a îmbunătăți continuu conținutul revistei, de a răspunde cît mai cuprinzător interesului dumneavoastră pentru problemele literaturii noastre, vă rugăm să vă exprimați opinia în legătură cu rubricile găzduite în paginile „Luceafărului".

Ce rubrici urmăriți cu precădere ? Ce îmbunătățiri propuneți ?

JURNAL DE POET

Asumarea Istoriei

O foarte grea misiune îi revine poetului astăzi în cultura noastră. Poporul nostru așteaptă să-i spunem cîntarea inimii lui, el care e un poet cult în stare să-și asume istoria și destinul lui ca pe cea mai scumpă avuție a propriului său suflet, din originile îndepărtate pînă astăzi.

Trăim astăzi un moment istoric foarte important în evoluția noastră ca neam și civilizație. Poeții de pînă astăzi și-au împlinit datoria, ne-au tradus, cu Dosoftei și geniile anonime transilvane sau muntene, textele universale de care neamul nostru, precum toate graiurile europene la originea lor, avea nevoie pentru a se edifica moral și spiritual la înălțimea popoarelor de frunte. Au trecut apoi de la traduceri la creații originale prin descoperirea artei populare cu poeții veacului trecut, ca Alecsandri și Eminescu, intîii poeți istorici după poetul anonim, autorul Mioriței. Un pas mai departe după Eminescu, aproape în același timp cu el, îl face marele transilvan Coșbuc, sufletul acestei lumi în citeva coordonate fundamentale.

Al treilea moment în acest drum, după Eminescu și Coșbuc, îl împlinesc marii poeți Sadoveanu, Goga, Blaga, Voiculescu, Pillat, Arghezi, poeți culți care duc mai departe în adîncime și amănunt drumul lăsat de marii lor înaintași.

Toți acești mari oameni ai poporului nostru, acești împărați ai graiului român și-au asumat istoria acestui popor, au lucrat înauntrul istoriei la isvodirea în lumină a acelui etos istoric definitiv început cu milenii în urmă de eroi, intensificat de la o mie trei sute încoace din ce în ce iar în ultimele secole devenit o realitate perenă, profundă.

Această istorie a poporului nostru apare altfel astăzi în lumină. Chipul lui Ștefan, Mihai, Neagoe, Constantin Brâncoveanu, Horia sau

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

Călinescianismul

Fișă de istorie literară

În literatura română există două tipuri de scriitori clasici, în înțelesul larg al cuvîntului : cei care pot fi continuați și cei care refuză ideea oricărei posterități literare. Din prima categorie fac parte Eminescu și Maiorescu, scriitori pe care se sprijină o tradiție solidă și un șir lung de discipoli ; din a doua, scriitorii „insulari", Creangă, Caragiale sau Bacovia.

Călinescu este pentru critică ceea ce Creangă reprezintă pentru proză și Caragiale pentru dramaturgia românească : o personalitate apăsătoare, o experiență dusă pînă la capăt, sleită și imposibil de continuat. El este unul dintre acei scriitori deosebiți care usucă terenul în jurul lor, care epuizează subiectele de care se apropie, interzicînd, pentru multă vreme, orice altă posibilitate de interpretare.

Amintirea lui Tudor Vianu nu a tiranizat, în mod vizibil, pe nimeni. Posteritatea lui este liniștită, în măsura în care, alături de Tudor Vianu este loc destul pentru mai multe generații de comparatiști sau de teoreticieni ai literaturii. Prezența lui Călinescu în cultura română este, dimpotrivă, apăsătoare. El închide pentru multă vreme perspectiva oricărui, „progres", dînd criticii senzația neplăcută de inutilitate și sentimentul că ceea ce era important de spus, s-a spus. Cine are gustul hiperbolei ar putea să-și imagineze că de n-ar fi existat și alte cărți despre care să se poată scrie, dacă literatura s-ar fi oprit și ea la data la care se încheie Istoria literaturi române de la origini pînă în

Florin Manolescu

Continuare în pag. a 2-a

Poezie și opțiune politică

VI

Încă de la începutul activității sale poetice Ion Brad a manifestat o statornică preferință pentru celebrarea ideii de patrie. În forme din ce în ce mai perfecționate sub raport stilistic, dar păstrînd intactă o manieră de percepere a realității în care este ușor de recunoscut filozofia de viață a poporului, poetul a construit, din aluviuni lirice succesive o hartă sentimentală a României. Iată, de pildă, poezia intitulată *Țara* (din volumul *Cu timpul meu*, 1958) : „Tărîm al luminilor pure, / Mireasă cu pletele verzi, de pădure, / Cenușăreasă veacuri la rînd, / Căutată de Făt-Frumosul flămînd, / Fecior de prin părțile mele / cu struguri și vinuri, / Răstignit pe copaci, scuturat de febră și chinuri, / Cu fruntea-ncununată de geniu, / Biciuit un mileniu, răzvrătit un mileniu. / În bucuria iubirii, ce totul inundă, / Mi-aduc aminte, v-am jucat la nuntă / Și-am rămas bolnav de cea mai curată beție ; / Să fac pietrele să joace, / Să umplu ulcioarele inimilor cu apă vie... / Țara mea, mama mea, lumina mea, / Munții sufletului se închină ție !"

O persistentă lipsă de emfază, recurgerea la formule lirice naive, dar capabile, tocmai prin totala lipsă a contorsiunilor retorice, de a emoționa, caracterizează întreaga creație a poetului : „Ostașul de rînd al partidului mi se spune, / Și mi-i drag să aud. / Sînt responsabil cu fericirea / După prevederile din statut. / Șipotul

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 2-a

ÎN ACEST NUMĂR:

● Colocviile „Luceafărului : **DRUMUL CĂRȚII** ● Biografia debuturilor : **Tașcu Gheorghiu** ● Cronica literară : M. Ungheanu despre : **„Moartea unui savant : N. Iorga"** de Mihai Stoian ● **Spirale** de Eugen Barbu ● **Profil** ● Marin Sorescu : **Ferestre** (Dragomir ot Tîrgoviște) ● **Atelier literar** de Geo Dumitrescu ● **Fragmente critice** de Eugen Simion ● **Mapamond** : Pablo Neruda — Memorii ● **Din lirica chineză** ● Revista străină ● Sport.

cronica literară

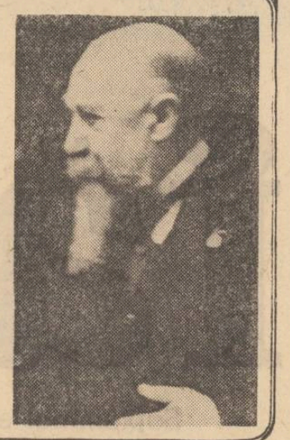

Mihai Stoian: Moartea unui savant: N. Iorga

In cazul cărții lui Mihai Stoian, intitulată **Moartea unui savant : N. Iorga** controversa ficțiune sau document este inutilă. Cartea este burdușită cu documente, iar ficțiunea este absentă. Este această carte mai interesantă decît un roman ? Întrebarea rămîne în mare măsură gratuită pentru că romanul cu care ar trebui s-o comparăm nu-l avem. O carte de ficțiune închinată sfîrșitului lui Nicolae Iorga nu există, iar după unele opinii nu se poate face roman adevărat cu personalități de geniu, romanul fiind al omului comun. Din acest punct de vedere, formula aleasă de Mihai Stoian ar fi cea mai adecvată. Dar cartea lui Mihai Stoian nu este o carte propriu-zisă despre Iorga, deși personalitatea genialului cărturar român este cea care mobilizează efortul autorului, cît o carte despre condițiile care au făcut posibil asasinatul.

Mihai Stoian alcătuiește un dosar acuzator de documente extrase fie din presă, fie din dosarele diverselor procese, din arhive de familie. „Lumea reală n-are nevoie, spune autorul într-un **Avertisment**, într-o carte de structura acesteia, să fie repovestită, imitată ; este suficient dacă autorul își organizează materialul brut în așa fel, încît colajul să capete coerență". Mai expresivă decît orice ficțiune Mihai Stoian crede că este materia brută bine regizată. **Moartea unui savant : N. Iorga** este o carte care geme de material brut bine regizat în vederea evidențierii unor trăsături ale evenimentelor pe care Mihai Stoian caută să le pună în valoare. Autorul n-a apelat la cea mai simplă muncă, la cele mai accesibile documente, la o lineară desfășurare a colajului său. Efortul artistic, dacă se poate vorbi într-o asemenea carte de unul, este cel regizoral. Mihai Stoian își propune să ne vorbească cu ajutorul montajului din declarații, tăieturi din presă, extrase din arhive etc., despre caracterul odios și subordonat al acțiunilor legionare. Oprindu-se aici, el s-ar fi aliniat însă lucrărilor anterioare.

Moartea unui savant este mai interesantă și prin efortul de cercetare al documentelor. Autorul ei le citește cu un ochi iscoditor căutînd să le ducă la ultima consecință. Procedînd așa, cartea capătă, involuntar, un caracter detectivistic. Cine sînt criminalii lui Nicolae Iorga ? Și de ce n-au fost prinși și condamnați nici unul ? Și de ce singurul ajuns în fața justiției a fost achitat ? Scriitorul răsfoiește dosare, confruntă depoziții și acte, din păcate, uitate. Ele nu coincid. Se știe că au fost circa 5—6 asasini. Dar din mărturiile confruntate reiese, fără dubiu, că numărul a fost mai mare : 7—8. Operația a fost urmărită din apropiere de un personaj neidentificat încă, dar atestat de mai multe mărturii. Cine era acesta ? Autorul nu agreează speculația ieftină. El apelează la o analiză de structură. Ne sînt prezentate alte crime legionare pentru a le observa tipicul. Aproape toate fără excepție s-au desfășurat la fel. Echipele morții, trage o primă concluzie importantă Mihai Stoian, beneficiau de același instructaj, erau pilotate de la un centru în așa fel ca să nu rateze asasinatul ! Felul cum Petre Andrei, profesorul ieșean, a scăpat de la asasinat, dejucînd prin sinucidere echipa morții care-i invadase locuința, a fost foarte probabil prelucrat în fața asasinilor care aveau să-l ridice și pe Nicolae Iorga. Din compararea procedeelor nu se poate doar reconstitui felul în care a fost omorît savantul, ci, mai ales, faptul că echipa era mai numeroasă și că avea un supraveghetor identificabil în cele din urmă. Echipa morții care a ridicat și asasinat pe Madgearu e totuna cu cea care l-a asasinat și pe Iorga, concluzionează Mihai Stoian, operațiunile fiind dirijate și supravegheate din umbră, dar nu de la mare distanță, de una și aceeași persoană : Horia Sima. Ca într-un roman polițist tradițional Horia Sima se demască singur într-o instituție de stat anunțînd moartea lui Iorga înainte ca trupul fără viață al savantului să fi fost descoperit de cineva ! Autorul cărții merge și pe alte fire care indică vinovăția lui Horia Sima în seria de crime puse la cale și înfăptuite de legionari în scurt timp. El era singura persoană care prin poziția oficială deținea informațiile ce au permis în ultimul moment asasinatul colectiv de la Jilava.

Mihai Stoian împinge însă lectura documentelor mai departe. Puși sub semnul impulsivității criminale, legionarii au fost adesea scutiți de o analiză mai adîncă a motivelor ce i-au condus la crimă. O preocupare principală a autorului este de a sublinia relația strînsă dintre Horia Sima și unul din birourile germane pentru străinătate care făcea fișele tuturor personalităților politice adversare Germaniei naziste. Concluzia inevitabilă a autorului și a cărții este că poziția publică antifascistă a mai multor oameni politici români, adversitatea lor deschisă față de o politică românească progermană a dus la suprimarea lor. Mișcarea avea deci un creier, iar brațul înarmat să ucidă era dirijat din afara granițelor țării. Extraordinarul interes, vital, pe care Germania lui Hitler și Hitler personal l-a avut față de România este din nou dezvăluit cu o forță nouă de cartea lui Mihai Stoian. Aici, faptul nu mai este propoziția seacă din cartea de istorie vorbind despre interesele economice ale mașinii de război germane, ci vie acțiune care privește în chip direct viețile unor mari personalități ale poporului român. Moartea lui Iorga nu este, deci, în această viziune, rodul unei fricțiuni între savant și foștii săi „copii", cum se mai spune încă, ci rezultatul unui conflict de cu totul altă anvergură. Suprimarea marelui savant, la a cărui moarte 47 de universități de pe glob au arborat drapelul negru, lucru pe care a refuzat să-l facă Universitatea din București, este proiectată astfel pe un ecran european. Nicolae Iorga n-a fost o victimă întîmplătoare a unui grup de indivizi sanguinari acționînd doar din răzbunare, ci adversarul unei organizații vaste al cărei centru era la Berlin și a cărei implacabilă mașină criminală a funcționat și în acest caz. Între nazism și legionarism deosebirea nu era de esență, ci doar de culoare locală, ne spune Mihai Stoian. Rolul ambiguu, echivoc pe care l-a jucat șeful serviciului secret românesc Moruzov, corespondentul lui Canaris în România, este și el bine pus în valoare de autor.

Moartea unui savant nu este, de aceea, o carte pasivă, simplă înșiruire de documente, ci un demers susținut în vederea stabilirii adevăratei vinovății și adevăraților vinovați. Caracterul de import al mișcării fasciste din România este denunțat convingător de romanul documentar al lui Mihai Stoian. **Moartea unui savant** are cîteva linii de forță și acestea dau cărții tensiune. Adesea documentele vorbesc mai puternic decît orice ficțiune. Iată depoziția unui jandarm în cazul Iorga : **„am găsit cadavrul unui necunoscut, în etate de 68—70 de ani, cu barbă, căzut pe spate, cu mîna dreaptă puțin depărtată de corp și cu degetele împreunate în semnul crucii".** Un anunț mai grăitor decît orice altceva pentru epoca de care se ocupă cartea este extras din **Porunca vremii,** oficios legionar : **„CE TREBUIE SĂ ȘTIE DENUNȚĂTORII ! Denunțurile trebuie să fie scrise, semnate — asigurînd că semnătura este exclusiv pentru noi — și să cuprindă precis numele celui denunțat, situația pe care o ocupă și adresa precisă, pentru ca să facem ușor o verificare a celor relatate".** Legionarii organizau o adevărată industrie a denunțurilor ! Iată care era ideea de avansare a unui legionar încercat : **„Am ajutat la pedepsirea lui Stelescu prin informații și procurare de arme. Eram propus a intra în echipa de executare" !** Scrisoarea către funestul căpitan Codreanu, a macabrului legionar Moța este incredibilă prin fățărnicul și iresponsabilul ei misticism care a fost unul din liantii cei mai puternici ai mișcării românești : **„Dragă Corneliu... Un lucru ce e posibil să aibă o uriașă importanță nu numai pentru viețile noastre, dar pentru lumea întreagă. Pe scurt : deși viața mea și a Iridentei e și a fost curată ca a unor îngeri și Iridenta e cea mai curată fecioară, ni se pare că dînsa prezintă simptomele unei sarcini !... 98 %, sau îți spun chiar 100 la sută, eu sînt sigur că e însărcinată. Dar nu poate fi vorba de nici un păcat al nostru... O mulțime de semne prevestitoare, extraordinare, dovedesc existența unui lucru cu totul supranatural. În curînd îți voi da detalii, dar, de fapt, se va constata sigur că e așa cum noi nu ne îndoim că este".** Iridenta e sora lui Codreanu, iar scrisoarea o mostră tipică a mentalității legionare care tindea să dea josniciei un aspect sublim. Cartea e plină de replici, gesturi, situații memorabile.. Rioșanu intră peste un complet de judecată legionar, decis să „judece" și să execute cîțiva iluștri oameni politici români, și reușește să-i intimideze printr-un curajos și disperat act de violență verbală. Atitudinea lui I.G. Duca, Armand Călinescu face din ei posibili eroi de roman. Moartea comunistului Constantin David, victimă a acelorași echipe ale morții, este și ea memorabilă în simplitatea ei documentară. Avem nevoie de aceste documente și trebuie s-o recunoaștem că de multe ori documentul este mai puternic, mai impresionant pentru mentalitatea și gustul modern decît orice ficțiune. **Moartea unui savant : N. Iorga** nu este un roman, dar cuprinde în ea cîteva posibile romane.

M. Ungheanu

aqua forte

Poezie și muzică

● *Cenaclul „Flacăra", condus de poetul Adrian Păunescu, se apropie de cifra 100 a manifestărilor sale cu public. Se împlinește astfel, săptămînă de săptămînă, menirea sa de a răspîndi în rîndurile publicului iubitor de frumos poezia românească de valoare și, mai ales — prin intermediul așa zisei muzici folk — poezia militantă, revoluționară, lirica patriotică de calitate.*

Festivalul de toamnă „Flacăra 1975" desfășurat săptămîna trecută la teatrul „Ion Creangă" a confirmat cu prisosință ceea ce de altfel se afirmase de-alungul numeroaselor ședințe anterioare de cenaclu : prin intermediul unei arte de substanță, oficiată cu credință și talent, un cenaclu de muzică și poezie poate deveni o tribună de educație civică și patriotică, unde artisticul și politicul fuzionează.

Cele 5 spectacole s-au bucurat de un mare succes și sala a bătut cred, cu acest prilej, recordul absolut în materie de suprapopulare. Publicul a venit să-l asculte pe Tudor Gheorghe, excelentul baladist, stăpîn pe mijloace de expresie poetice și muzicale de maximă penetrabilitate la spectatorii de toate virstele, artist unic căruia Festivalul îi reafirmă totala sa disponibilitate la înnoire ; pe Mircea Vintilă, cîntărețul folk care prin muzicalitatea sa contribuie la afirmarea acestui nou gen poetico-muzical ; pe Adriana Ausch, o cîntăreață de certitudine, de acum, prin sensibilitatea sa profundă, pe Dumitru Fărcașu, virtuozul taragotului, pe Doru Stănculescu, Dan Chebac, Anda Călugăreanu, Adrian Ivanițchi, Nicu Alifantis, Valeriu Sterian și ceilalți interpreți folk ori pe actorii George Mihăiță, Florian Pittiș, Mihai Stan, Dan Tufaru, talentați recitatori de poezie.

N. Spirescu

viața cărților

poezie

Imagine și cuvînt

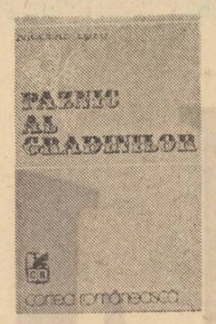

Ceea ce s-a remarcat încă de la debut — **Dospirea ploii,** 1971 — în poezia lui Nicolae Lupu au fost frenezia imagistică, puterea de-a plasticiza incontinuu într-un cod mediu, ușurința de-a „supraetaja" metafore peste modelele din care se hrănește. Au fost invocate, și nu întotdeauna fără dreptate, numele lui Labiș, Adrian Păunescu și chiar Arghezi. Și, dacă în general ideea perfectibilității poeziei mi se pare o iluzie, în cazul lui Nicolae Lupu ea este o realitate. Căci poezia scrisă de el, fiind cea a unui meșteșugar pasionat al versului, înregistrează vizibil avantajele **experienței.** În „Dospirea ploii" umbra modelelor tutelare era aproape tiranică. „Nuntă călătoare", 1974, marca o tandră dependență față de acestea. Nicolae Lupu reușind și un plus de finețe a simbolisticii. De la puțin cam informa și greoaia imagine a dospirii unui aluat cu o compoziție ușor incertă, poetul trece — și pare a se fi fixat — la cea a nunții călătoare, simbolizînd integrarea într-un circuit cosmic ; logodnă eternă, atîta vreme cît ea nu este decît **„tînără și nesfîrșită nuntă", „Nuntă călătoare, / Fără miri, în porți. / Turme de mioare / Pasc luceferi morți".** Ca și la alții, și la Nicolae Lupu **„Lumina curge din lumină",** păstrînd taina nunții **„de-a pururi călătoare / Pe drumurile nesfîrșite / Spălîndu-se la vechi izvoare. / Din nunta nunților zidită / Și fără somn, luminătoare".** Tot în acest al doilea volum, într-o poezie intitulată chiar „Paznicul grădinii", poetul ne întinde o punte spre cartea de față. *) Grădina nu este altceva decît un paradis pierdut iar poetul, paznicul, aproape o închipuire : **„Tîrziu, sub limpezi stele, în cîrja lui domoală, / Bătrînul paznic pare un clarinet de smoală. // Fierb flăcările nalbei și-și plămădesc tăciunii / Peste grădina ninsă de jărăgaiul lunii : // El cîntă și pe gură îi șiroiesc furnici / Și nu-l ascultă nimeni, nici florile și nici //"Tăcerile-ascunse, doar bălțile de spini / Tîrîndu-se-n umeri de apa nopții plini. // Tîrziu e, undelemnuri se scurg pe ochii lumii, / Călcînd prin plumb de flăcări de lună par și prunii, // Doar paznicul, un strigăt pe puntea nopții goală, / Topit în cîrjă, este un clarinet de smoală".**

„Paznic al grădinilor", pe lîngă vechiul simbol al apei (ploile) — văzută drept element primordial al vieții — îl scoate în prim plan și pe cel al **erosului,** înțeles ca ultimă șansă în lupta cu acel **„pămînt al zilei"** care se tîrăște prin noi. **„Ca un izvor de nuntă călătoare".** O poezie precum „Iubirea grădinarului" reconstruiește tocmai această „temă" : **„Ce-ai vrea, iubire mută ? Ce vînt de foc te bate / Cînd oarbă cade umbra ninsorii în cetate / Ca o fîntînă-n flăcări ? Ce liniște nebună / Cum îți atinge umbra ca bronzul slavei sună ? / E soare-afară, pomii ieșiră din grădină / Să-mpodobească poarta cu păsări și lumină. / În bătătură joacă arginții din fîntînă / Și-n miezul lor e pace curată și păgînă. / Cînd îmi aleg veșminte de nuntă și de masă / Cine îmi fură vinul și florile din casă ? / Iubind mereu mai tînăr cine pe-aproape cîntă. / Cînd mi te strigă ochii, și-n marmuri se-nvesmîntă ? / E ziua-afară, lumea călcînd prin flori mă cheamă : / Iubirea mea, ard crinii pe trupul meu, ți-e teamă ? / Mi-e sufletul un țipăt de lebădă ucisă / De stele, ori beteală, pe-oceanul nopții scrisă, / Suflarea veață mi-este de galbene izvoare / Ori sîntem totdeauna o nuntă călătoare ?".**

Cred că s-a putut observa ușor, din cele cîteva citate mai întinse, în ce constau atît virtuțile cît și pericolele acestei „bețiî" imagistice. Căci, vocația plastică a poetului riscă, prin nesupraveghere, să devină tiranică, acoperind și, pînă la urmă, sufocînd ideea sub straturi succesive de imagini. Densitatea materiei lirice riscă să se transforme într-o pastă, deseori incongruentă. Cred că poetul are absolută nevoie de o reconsiderare a cumpenei dintre imagine și cuvînt. Căci, dacă, spre exemplu, **„Dospirea ploii"** poate fi o sintagmă acceptabilă, **„Covășindu-și agonia din frecuș cu ris de zeu"** este de-a dreptul o deșertăciune de neînțeles.

Dorin Tudoran

*) **Nicolae Lupu, „Paznic al grădinilor", Editura Cartea Românească, 1975.**

repere

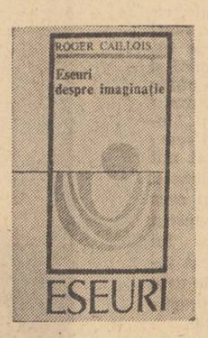

Eseuri despre imaginație

Ceea ce alegem pentru a traduce mărturisește în primul rînd o necesitate culturală, apoi un grad mai mare sau mai scăzut de suplețe a limbii, capacitatea sa de a exprima realitate conceptuală dintr-o altă limbă. Am mai spus și altă dată, traducerile reflectă mai mult starea literaturii din limba în care se găsesc echivalențe, decît aceea în care au apărut operele. În cele din urmă, ele definesc preocupările semnificative ale intelectualilor de marcă, circumscriu tentative culturale mai adînci și le asigură chiar un loc în ordinea creației. O vagă intenție pedagogică se află la temelia demersurilor ambițioase întreprinse de traducători. Ele vizează educația gustului public la școala operelor mari și tind spre impunerea unor modele. Cîte ceva din toate trăsăturile evidențiate de noi mi s-a părut că disting în temeritatea cu care s-a impus pînă acum un tînăr de frumoase perspective, autor al unor traduceri din Gaetan Picon și Roger Caillois. Viorel Grecu mi se pare a întruni calități ce remarcă un tînăr și constituie argumente pentru realizări viitoare.

Eseuri despre imaginație invită la considerații asupra condiției criticii. De altfel, în încheierea pertinentului său studiu introductiv, Paul Cornea se întreabă asupra textelor pe care le trecuse în revistă : „Sînt ele eseuri ? Sînt studii ?" Ar răspunde că n-are nici o importanță, cum pare să spună și distinsul universitar de la noi (în treacăt fie spus, Paul Cornea este el însuși un specialist cu nostalgia pluridisciplinarității !). Ceea ce poate da de gîndit unui critic de la noi este finalitatea demersului critic al lui Caillois. În primul rînd se estompează **despreitatea** textelor, atunci cînd se referă în mod expres la literatură. Criticul gîndește opera, creîndu-și în acest fel o realitate a lui, categorială, dar fără a neglija în nici un fel textul poetic. Îl ridică doar pe un plan intelectual în care devine esențial pentru om și pentru destinul său. Se întîmplă astfel să distige și poezia, prin accentuarea trăsăturilor sale umane și prin transformarea ei într-un element necesar și definitoriu pentru umanitate, dar și critica, ce se constituie în activitate independentă, ce nu-și propune doar să revele merite și scăderi în textul literar, ci să trăiască formele artistice ca pe niște realități supreme ale gîndirii. Critica nu mai este prizonieră a textului, dar nici nu fantazează aberant și impresionist. Ea cere o încordare extraordinară și devine creație, adică poate fi citită independent de operă, pentru că propune forme ale gîndirii și tipologii. Studiul consacrat lui Saint-John Perse este incitant chiar dacă nu cunoști nici un vers din opera autorului **Elogiilor,** cu toate că nu se abate nici o clipă de la realitatea poeziei sale. Comentariul nu mai vorbește tot timpul despre un text sau altul, ci pătrunde în modul lor de a gîndi lumea, se întîlnește cu poezia. Ceea ce face caducă o parte a criticii este condiția ei ancilară, lipsa de forță în problematizarea literaturii, absența angajamentului său în condiția umană. Roger Caillois definește astfel o atitudine în fața lumii, un mod de considerare a omului, prin critica literară. Nu mai surprinde atunci apelul la cunoștințe diverse și sînt de înțeles incursiunile în etnologie, psihologie sau mineralogie. Problema fantasticului în literatură nu mai apare pentru a spune dacă este reușită cartea cutărui sau cutărui autor, ci capătă o extremă urgență, trebuie meditată, fiindcă circumscrie poziția actuală a omului, încercarea de a-i defini poziția în lume, după revoluția științifică și exacerbarea funcțiunilor intelectuale. Misterul este astăzi mai terifiant, pentru că viața noastră a impus determinismul ca pe un cadru universal valabil. Modul de estimare a criticii în sensul de mai sus aparține așa numitor **științe transversale,** cum le spune Caillois, în chiar introducerea la volumul tradus de Viorel Grecu. Este vorba de o perspectivă diagonală (termenul aparține de asemenea lui Caillois), prin care apare posibilitatea asocierii unor date din domeniile cele mai disparate. Nu este, desigur, unicul mod de a face critică, dar poate fi considerat, pe drept cuvînt, unul dintre cele mai nobile. În bună măsură și pentru că atinge problema intenționalității artistice adînci, dincolo chiar de persoana autorului și a țelurilor lui personale. Studiile consacrate de Caillois speciei de Mantis religiosa și Fantasticului natural, de fapt toate cele din secțiunea intitulată **Mitologie,** sînt fascinante prin aglomerarea de fapte în sprijinul unei concluzii atît de neașteptate cum este aceea privitor la tendințele artistice naturale.

Prin **Eseuri despre imaginație,** editura Univers și-a onorat nivelul înalt atins de o colecție prestigioasă. Versiunea românească este foarte atent elaborată, oferind cititorilor o carte pe care o salutăm cu toată căldura.

Aurel-Dragoș Munteanu

revista revistelor

● Reținem din numărul pe luna septembrie al „Vieții Românești" inceputul dezbaterii consacrate „momentului liric actual". După un succint preambul redacțional, sînt publicate intervențiile lui Ștefan Augustin-Doinaș, Ioan Alexandru, Dinu Flămînd, Gheorghe Grigurcu și Dorin Tudoran. Spicuim următoarele considerații, din cele spuse de Șt. Aug. Doinaș, referitoare la poziția celei mai tinere generații poetice în contextul liricii noastre actuale. „De altfel, într-un climat cultural propice, adică atunci cînd spațiul liric este pe deplin cucerit de talente autentice, important nu este exhibiționismul personal, originalitatea cu orice preț, innoirea formală, ci capacitatea de sinteză lirică personală, aceea care face ca elemente diverse, uneori chiar concurente să cristalizeze într-o expresie cu structură și timbru particular, — lucru care nu se realizează întotdeauna odată cu primul volum publicat".

● Înregistrăm cu satisfacție aprecierile pozitive ale lui Radu Mareș în legătură cu dezbaterea noastră (între timp încheiată), „Ce este și încotro se îndreaptă poezia ?", din Tribuna, nr. 38, a.c. Cît despre discuția ce se desfășoară, și în momentul de față în paginile revistei noastre consacrată raportului dintre tradiție și inovație, sperăm că, între timp, „buimăceala" intempestivului recenzat s-a mai atenuat, întrucîtva. Articolele publicate pe marginea temei în cauză îl vor fi convins cel puțin în parte pe debutantul Radu Mareș, obsedat tauromachie numai de... proză că, în ce ne privește, am fost edificați din capul locului asupra obiectului discuției.

● Întrutotul obiectiv, convingător procedează „Scînteia tineretului" (1 octombrie a.c.), publicînd răspunsul lui Paul Tutungiu la recenzia ce i se dedicase subit în același ziar. De indiscutabilă acuitate, sînt și considerațiile de principiu cuprinse în răspunsul ziarului, în ceea ce privește modul într-adevăr creator în care poezia tinerilor se cuvine să valorifice în momentul de față tezaurul nostru mitologic : „Problema inspirației din mitologia națională, din trecutul poporului, din viața și aspirațiile strămoșilor noștri făuritori pe aceste meleaguri ai unei civilizații milenare, aflați în contacte rodnice cu străvechi civilizații, ridică în fața creatorului de azi exigențe de ordin ideologic și estetice de neignorat. Cultura noastră are adînci rădăcini în trecut, iar miturile naționale conservă pentru eternitate un mod de a fi în lume, propriu, original. A ne cunoaște acest trecut este o datorie a tuturor. A ne inspira, în lucrările contemporane din acest tezaur de o mare vitalitate, pe care-l constituie miturile întemeierii și dăinuirii noastre aici, pe aceste locuri constituie un mod de a prelungi în prezent și viitor conștiința unei apartenențe inalterabile".

Cronicar

Asumarea Istoriei

Urmare din pag. 1

Bălcescu, înaintează în eternitate, devin potențe imuabile ale ființei noastre în această Patrie.

Trăim astăzi sub imperativul asumării istoriei acestui popor de către fiecare dintre noi și în mod specific de către poeți.

În măsura în care acest angajament se întîmplă cu toată ființa se va putea vorbi de un nou moment hotărîtor în aprofundarea etosului istoric specific al poporului nostru.

Anumite experiențe, anumite etape istorice fiecare popor trebuie să le aibă învesnicite în cuvînt. În fiecare grai de rezonanță, din lumile vechi sau moderne, au fost străbătute cu răbdare aceste etape. Noi nu putem scurta sau ocoli acest urcuș pentru a ne edifica întru totul Patria pe temelii de neclintit.

Sînt interesante experiențele, imitările unor culturi obosite, care au însă în spatele lor secole de trudă și creație cultă viguroasă, universal recunoscută ; dar cîtă vreme un Brâncoveanu, un Ștefan, culmi ale omenirii încă nu s-au fixat definitiv în poeme și cărți care să modeleze, să înnoiască firea ficărui viețuitor al acestei patrii, încă nu putem investi ce avem mai bun în aceste experiențe.

Călinescianismul

Urmare din pag. 1

prezent, *istoriografia literară ar fi putut să-și întrerupă activitatea pentru o bună bucată de timp.*

Ce înțeles poate avea prin urmare noțiunea de „călinescianism", atunci cînd a fi călinescian pare să însemne a te așeza în umbra epigonică a Istoriei literaturii române... ?

După opinia lui Al. Philippide, curentul sau școala *Călinescu, s-ar fi ivit încă din anul 1915, din perioada* Jurnalului literar. *El ar fi fost susținut de elevii de la Universitate ai profesorului Călinescu, pătrunși de personalitatea acestuia ca de un fel de cult împins, zice Philippide, pînă la imitarea particularităților lexicale și a inflexiunilor din vorbirea maestrului.*

Dar noțiunea de călinescianism *se formează cu adevărat după moartea lui Călinescu, în jurul anilor 1966, 1967, în momentul în care sociologismului frivol trebuia să i se opună un concept nou de critică literară și cînd disparitia maestrului punea o delicată problemă de succesiune și de autoritate, rămasă pînă astăzi nerezolvată.*

Pentru A. Marino, M. Ungheanu și E. Simion. călinescianismul *ar însemna cultivarea consecventă a punctului de vedere estetic în critica și istoria literară. La aceasta s-ar adăuga refuzul structural al dogmelor de orice fel (Ov. S. Crohmălniceanu), dar, mai ales, repudierea dogmatismului sociologic și a schematismului didactic și vulgar (A. Marino). Călinescieni sînt cei care gîndesc fără timoare, cei insolenți cu decență (D. Micu), sau, într-o exprimare mai protocolară, cei care au curajul unei anumite atitudini libere față de reputațiile constituite. Călinescienii sînt prin definiție iconoclaști, dar nu nihiliști (D. Micu), fără timiditățI inhibante (Ov. S. Crohmălniceanu), spontani, paradoxali (Lucian Raicu). Ei au oroare de „misterul artistic" (Ov. S. Crohmălniceanu), nu însă și de inefabil. Cînd scriu, călinescienii, care au un sentiment foarte viu al artei literare, sînt preocupați de portret și de sinteza biografică (A. Marino). Într-un cuvînt, călinescianismul este o vocație, un mod de existență intelectuală, o predestinare (D. Micu).*

Desigur, această descriere a călinescianismului *trebuie înțeleasă mai mult ca un portret ideal, care s-a născut din prestigiul mare al lui Călinescu, dar și din confundarea maestrului cu discipolii săi. Cu excepția lui Al. Piru, călinescianul cel mai profund, aproape toți cei care au colaborat, într-un fel sau altul, la definirea călinescianismului, au făcut-o cu sentimentul că vorbesc despre sine.*

Mai curios este însă faptul că acest portret exemplar, care coincide, în definitiv, cu însăși imaginea ideală a criticului literar, a putut să stîrnească proteste.

M. Ungheanu a crezut că prin C. Regman și prin discuția despre călinescianism, *fostul Cerc literar de la Sibiu a încercat să forțeze „reintrarea în actualitatea literară". La această explicație trebuie să adăugăm numaidecît un motiv mai adînc. Înainte de a scoate propria lor revistă, mai toți cerchiștii au colaborat, alături de Tudor Vianu, de Edgar Papu și de C. Noica, la revista de filozofie a lui Lucian Blaga,* Saeculum. *În felul acesta, între colaboratorii lui Călinescu, de la* Jurnalul literar, *și cei ai lui Blaga, de la* Saeculum, *se poate stabili o comparație relevantă. Primilor li se pretindea să facă dovada unei vocații artistice, pe cît posibil egală în toate direcțiile, celorlalți li se cereau aptitudini filozofice.*

Pentru Nicolae Balotă, autorul unui violent manifest anticălinescian (Direcția nouă în critica literară), *Călinescu este, spre deosebire de Titu Maiorescu, lipsit de rigoarea principială a unei estetici. Dezinteresîndu-se de* principii *și de* criterii, *critica lui ar fi favorizat impresionismul. Prin urmare, „În fața exigențelor unei conștiințe critice dornice de înnoire, călinescianismul apare foarte problematic". Nicolae Balotă îi mai contesta lui Călinescu meritul de a fi promovat, ca Lovinescu, talente, de a fi fost un mentor literar.*

Nu discut acum îndreptățirea acestor reproșuri. Observ numai că nu există nici un motiv ca ele să ne scandalizeze. Valoarea unui manifest sau a unui program literar nu stă deobicei în ceea ce neagă, ci în ceea ce afirmă, sau mai exact spus, în ceea ce se construiește pe temeiul lui. Kogălniceanu nu are dreptate prin manifestul antiheliadist de la 1840, ci prin nuvela lui Negruzzi, Alexandru Lăpușneanu *sau prin editarea cronicilor românești, în 1852, iar Maiorescu se impune nu prin* O cercetare critică..., *ci prin* Direcția nouă..., *adică prin Eminescu, prin Caragiale, prin Slavici și prin Creangă.*

Chestiunea „anticălinescianismului" rămîne deschisă. Dar pînă la rezolvarea ei, pînă la „încolurea" lui Călinescu printr-o altă autoritate, dacă am fi obligați să dovedim, în fața unei instanțe supreme, existența culturii sau a literaturii române, atunci, dintre literați, Călinescu ar trebui să facă lucrul acesta.

Poezie și opțiune politică

Urmare din pag 1

acesta cu apă vioară, / Al fericirii, / Spre care se grăbesc atîtea cărări, / Inima mea ca o sită-l strecoară, / Să nu vie mîl din adînc / Și unde amare din depărtări." (*Responsabilul cu fericirea,* din volumul *Mă uit în ochii copiilor,* 1962).

Sentimentul istoriei este o altă constantă a poeziei lui Ion Brad. După cum arată cu îndreptățire Ov. S. Crohmălniceanu (în *Cuvînt înainte* la *Ion Brad, Poeme,* Editura Albatros, București, 1970), poetul „are memoria istorică a generațiilor de iobagi ardeleni și-i trăiește obsesiile în chipul cel mai natural cu putință, în însăși alcătuirea intimă a ființei sale. Cînd citește rîndurile de-acasă un suflet impersonal se trezește într-însul, refuzînd să uite o veche și mută dramă". În moduri tot mai perfecționate, istoria este evocată și chemată să prezideze alcătuirile umane ale contemporaneității : „Din istorie vine, ca pe-o aspră cărare de munte / Pîndită de capcane, de primejdii, / Pe care, copil, a-nvățat să le-nfrunte / Încingînd toate armele de cavaler neînfricat al nădejdii. / A crescut odată cu timpul rănit / De fulgerul ideilor, de întrebările mîntuitoare. / Pravilă i-a fost glia fierbinte a țării. / Cu ochii izvoarelor a văzut în partid / Frumusețea poporului care niciodată nu moare. / Numai fiul lui a smuls din pămînt, / Cu primăvara ,vita de vie, / Într-un mănunchi de lujere îngemănînd / Seva neliniștită-a cuvintelor : / «Să fim comuniști de omenie !»" (*Istorie* din volumul *Noapte cu privighetori,* 1973).

Multe din poeziile lui Ion Brad pornesc de la evenimente memorabile din trecutul României sau de la locuri simbolice pentru dorința de a fi a poporului nostru. Caracterul ocazional este depășit prin viziunea de factură populară, ce inculcă cititorului sentimentul definitiv al patriotismului.

Moldoveni în orașe de sărbătoare

Urmare din pag 1

Dealurile Fălciului, versuri și cifre despre F.R.B. — Fabrica de rulmenți Bîrlad.

Inginerul Costică Foarfecă garantează datele generale — în 20 de ani : trecerea de la 4 tipuri la 320, exportul extins în 53 de țări, salariul mediu de 5 ori mai mare, greutatea rulmenților cuprinsă între 15 g și 120 kg — în timp ce Mastacanu Ovidiu și Macovei Gheorghe administrează amănuntele necesare sau pitorești.

Inelele de rulmenți forjate în Wagner, descojite de strungurile multi-axe, rectificate, superfinisate, tratate termic intîlnesc în hala de montaj ploaia corpurilor de rulare sortate în încăperi climatizate și strungăreața coliviilor de susținere și distribuire uniformă ; un șoc și iată-le împreună, indestructibile, funcționînd.

Alături crește aripa nouă a fabricii, ultramodernă. Omul umblă tăcut și mîna lui apare ca să atingă și să îndrepte. Rulmenții curg licărind, rostogolindu-și în ghirlandele de jgheaburi trupurile reci, grele, alunecoase, de ființă.

Nu contează, la ieșirea schimbului pe oameni ți se odihnesc privirile ; surîsul lor întrece strălucirea metalului ; siguranța glasurilor îți dă putere. Și iată, știi : în lumea aceasta pe care se poate conta, în care vizitele președintelui României — trei în mai puțin de șase ani — sînt normale, în lumea aceasta exactă, promptă, utilă se limpezește comunismul.

Redacția revistei Secolul 20, **anunță cu adîncă durere încetarea din viață a lui Leopold Voita, prieten devotat și statornic tovarăș de condei, care a slujit pînă în ultima clipă, cu entuziasm și rigoare, opera de tălmăcire a literaturii universale și de răspîndire a valorilor culturale românești.**

biografia debuturilor

Invitatul nostru: Tașcu Gheorghiu

„Acum, cînd intru cu mîinile-n ceață, pot spune, în toată umilința și modestia: sînt plin de poezie!"

1. „MAREA – ACEASTĂ PUTERNICĂ MAȘINĂ PENTRU VISARE...".

— Pentru început, stimate Tașcu Gheorghiu, v-aș ruga să-mi spuneți cîteva cuvinte despre Constanța natală. Bineînțeles, despre orașul din vremea copilăriei dumneavoastră.

— Era un oraș de armatori și de negustori, fără pic de viață culturală, fără o bibliotecă, fără un teatru ; doar cîteva cinematografe. Unul, da numai western-uri și era plin de liceeni, soldați, guvernante. Spunîndu-ți aceasta, îmi vine în minte discursul de recepție a lui René Claire ținut la primirea sa în Academia Franceză. René Claire își exprima mirarea că a fost ales printre cei patruzeci de nemuritori, el, regizorul de film, reprezentantul unei arte care, cum spunea el, nu era apreciată decît de copii, liceeni, lumea bună considerînd că nu e de „bon ton" să meargă la cinema. Și tot în acest discurs, el spunea că dragostea pentru film a învățat-o de la Rimbaud, citind fraza din „Alchimia verbului" („Une Saison en Enfer"), în care Rimbaud spunea că se îndrăgostise de spectacolele de bîlci, de firmele neghioabe, de romanele erotice fără punctuație, de cîntecele naive, de refrenele idioate. Aici spunea René Claire că a descoperit estetica filmului.

— Întorcîndu-ne la Constanța, să înțeleg că peste oraș plutea acest aer de dulce naivitate ? Doar era plin de armatori și negustori ?

— O, nu, bineînțeles. Orașul era de o frumusețe sfîșietoare, construit parcă de mîna unui arhitect genial. Cu o stradă dreaptă dînd din cimp și înfundîndu-se-n mare, stradă în care dădeau într-un capăt, îmbucîndu-se, și cu celălalt în mare, străzile laterale. Pe urmă era marea...

— Tocmai vroiam să vă spun că, pentru mine, marea reprezintă singurul lucru cu adevărat genial și că mi se pare greu de făptuit ceva... genial lîngă ea. Nu știu dacă mă înțelegeți ? Mi se pare prea mult pentru un singur loc.

— Da, cred că ai dreptate. Și era nu marea colorată, de la Balcic, ci o mare vașnică ; înfricoșătoare.

— A avut această „vecinătate" fabuloasă influențe asupra formării dumneavoastră psihice, spirituale ? Mă gîndesc la unele esențiale, de felul celor despre care spuneam deseori „asta numai la munte se putea învăța", „asta numai trăind lîngă mare puteai s-o înveți așa de bine".

— Copilăria și adolescența mea au o mare preponderență în formarea mea ; sufletească și intelectuală. Și-am să mă explic : marea este o puternică mașină pentru visare, călătorie, rătăciri. Poate aceasta e pricina că de mic am fost un singuratec, pornit spre visare și lectură.

— Pentru că ați amintit de lectură, vreau să vă reamintesc că, în urmă cu cîțiva ani, pus „sub semnul întrebării" de Adrian Păunescu, lăsați să se înțeleagă că punctul dumneavoastră de vedere asupra literaturii s-a fixat încă de la 16 ani, cînd l-ați citit pentru prima oară pe Lautréamont. Nu mi se pare o mărturisire oarecare, fie și gîndindu-mă numai la faptul că, nici astăzi opera lui Isidore Ducasse, „conte" de Lautréamont nu constituie o lectură la îndemîna oricui. Asta atît pentru că nu-l avem încă apărut în românește, cît și pentru că, fie și în franceză, pentru cei care cunosc limba, „Cînturile lui Maldoror" nu reprezintă o lectură „convenabilă". De aceea v-aș ruga să-mi explicați șocul Lautréamont, așa cum s-a produs el în programul dumneavoastră de „lecturi particulare".

— Îți spuneam, adică te lăsam să înțelegi că lectura mea a fost, ca să zic așa, dictată de această uriașă zeitate care este marea. Pînă și astăzi lecturile mele preferate sînt : Moby Dick, Jules Verne, Povestirile extraordinare ale lui Edgar Poe.

În jurul adolescenței, cînd se pornește la o lectură de-a valma și citești orice, ajungi la un punct în care totul se sublimează. În acest moment, care este o răscruce, lectura mea a luat un drum, care și el este indicat de mare, descoperind acele opere care pînă și astăzi nu încetează a mă fascina. În acest sens, se poate înțelege șocul cu care delicata și gingașa mea sensibilitate adolescentină a fost adînc zguduită odată cu lectura „Crailor de Curtea Veche", a lui Ion Barbu și, mai cu osebire, de Lautréamont.

Cele două opere pe care le-a scris Isidore Ducasse în scurta sa viață (el moare la 24 de ani și moartea lui pare neverosimilă, ca și cum n-ar fi murit, pentru mulți dintre exegeții lui) și mai cu seamă „Cînturile lui Maldoror" desfășoară într-o mare și savantă prozodie un conținut atroce. Poate pentru această știință prozodică, lectura „Cînturilor" l-a entuziasmat pe Léon Bloy, polemistul feroce care n-a iertat pe nimeni, dar care face un apolog lui Maldoror, în care i se pare că regăsește măreția stilului lui Bossouet. Stilul, adaugă el, nu e stil, ci lavă fierbinte. Deatunci s-a scris mereu și se va mai scrie despre Lautréamont, fără să se spună nimic.

— Nimic sau nimic în plus ?

— Nimic raportat la sursele multiple ale operei. Îți amintești că André Breton spunea, pe bună dreptate, că în fața acestei opere își vede „son désistement" (în românește nu prea are echivalent, poate fi sechestrul, oprirea, darea la o parte, etc ; în fapt *neputința*), iar Gaston Bachelard spunea că toți cei care-l citesc pe Maldoror nu-l văd pe el, ci se văd pe sine.

— În același sens cred că poate fi amintit și Eluard cu al său „O, Lautréamont sans visage", cu toate că autorul „Poemelor pentru toți" se referea, cum bine știm, la faptul că nu ni s-a păstrat nici un portret, nici o fotografie a lui Isidore Ducasse.

— De ce nu ? Sigur, „O, Lautréamont sans visage" !

Dar Lautréamont vorbește și de o știință a poeziei în „Poesiés", dar păstrează cheia acestei științe. La el, știința poeziei ajunge pînă la un siglu.

— Ce vă amintește anul 1934 ?

— Bineînțeles revista de avangardă „liceu", cu „l" mic.

— Bineînțeles, căci vorbim de avangardă... Mă intrigă un lucru : ce s-a întîmplat, ce-a devenit Mircea Panait, care, așa cum susține Marian Popa, împreună cu dumneavoastră și cu Virgil Teodorescu a scos „liceu"-ul ?

— Ce să se-ntîmple ? Nimic. Nici n-avea cum, fiindcă n-a existat. E vorba de o confuzie, în ceea ce-l privește pe Marian Popa, și de Mircea Pavelescu, în ceea ce privește „liceu"ul. Virgil Teodorescu semna, nu-i așa ?, Cocoi Talalat, pseudonim „sentimental" și amintind de țăranii din Cobadin-ul său natal, Mircea Pavelescu iscălea Glauco Pena iar conlocutorul Dumitale, simplu, și lufocque, Șuly, cu „y", bineînțeles.

— Care a fost soarta „liceu"-lui ?

— Revista a dispărut după nouă numere. Cei doi parteneri și-au urmat căile lor iar eu n-am mai publicat nimic din ceea ce se numește literatură. M-am cufundat în tăcere.

— Vă unea, pe atunci, numai o virstă ?

— O virstă și-o dorință, nemărturisită dar latentă, de a găsi ceva nou, încă nespus de nimeni.

— Acum, dacă v-ați uita peste cele nouă numere ale „liceu"-lui, cum credeți că vi s-ar părea ?

— Puțin umoristică. Dacă m-aș uita prin ea, aș face același gest de fereală cu amîndouă mîinile (păstrîndu-mă la proporțiile mele liliputane) pe care-l făcuse André Breton cînd Alain Jouffroy a venit într-o seară la cafenea sub braț cu cărțile marelui poet.

2. „ACEL VICIU NEPEDEPSIT AL LECTURII"

— Acum ar trebui să vă pun prima întrebare despre București, despre, anii de studenție...

— Ascultă Dorine, am dreptul în această discuție să păstrez tăcerea cu privire la anumite lucruri ?

— De ce nu ? Și-apoi, parafrazînd o frumoasă anecdotă, „cum vreți, viața dumneavoastră". Vă rog, cel puțin, să-mi explicați, cît se poate, tăcerea în care v-ați ascuns după dispariția „liceu"-lui, să-mi explicați de ce ați renunțat definitiv la „literatura originală" și v-ați dedicat exclusiv traducerilor.

— Tăcerea mea pornește de la o problemă care rămîne și astăzi neelucidată : în întreaga perioadă din ultimii cincizeci de ani, literatura franceză, de care eu m-am simțit foarte aproape, s-a pierdut, s-a rătăcit în meandrele unor căutări ce pornesc, după părerea mea și nu cred a fi prea deplasat, de la Lautréamont și Rimbaud, adevărații autori ai derutei ce se poate descifra în poezia modernă. Spuneam că Lautréamont vorbește despre o știință a poeziei. În „Poésies" găsim următoarea frază : „Eu nu cînt poezia, eu caut să-i descopăr izvoarele". Aici se află centrul derutei mele (dacă deruta are un centru). Așadar, am preferat să tac. Dar așa cum Bach spunea pe patul morții soției sale, cu cîteva clipe înainte de-a se stinge, că e plin de muzică, pot spune și eu, acum cînd intru cu mîinile-n ceață, în toată umilința și modestia că sînt plin de poezie !

M-am mărginit, așadar, să traduc poezie, căutînd de multe ori adevăratul ei filon și găsindu-l arareori. (Crezi că merge asta ? N-or să se supere unii ?).

— Să se supere.

— Dar am mai tradus și dintr-un spirit de sportivitate. Dintr-o limbă cum e cea franceză, formată la marele combustii poetice de-aproape o mie de ani, am vrut să văd dacă într-o limbă, cum e cea românească, cu frumusețea ei solară, mediteraneeană și mireazma de pămînt reavăn a unei limbi proaspete se pot transpune marile tentative ale liricii universale. Dacă am izbutit, o vor spune alții. Eu nu am făcut decît să duc mai departe, din adolescență și pînă azi, decît un singur viciu, acel viciu nepedepsit al lecturii de care vorbea Valéry Larbaud.

— Și totuși, spuneți-mi cum ați debutat în gazetăria adevărată ? Spuneți-mi cîteva cuvinte despre trecerea dumneavoastră pe la „Reporter"-ul lui N.D. Cocea.

— Am debutat în „Reporter" cu un articol despre Picasso. A fost o colaborare sporadică și un debut care se poate numi „locul unde nu s-a întîmplat nimic". Și, pentru că mi-ai amintit de venirea mea în București, trebuie să-ți spun că stabilirea mea aici nu a făcut altceva, pînă în ziua de azi, decît să mă facă să doresc a reveni în orașul meu de baștină.

— Bine, dar în București ați cunoscut foarte mulți oameni de cultură, v-ați bucurat de prietenia unor maeștri...

— Am cunoscut mulți oameni de litere, unii mai puțin, alții mai interesanți, mult mai interesanți, dar adevăratul meu maestru, de la care am învățat bruma de meșteșug care se strevede în traducerile mele, este Ion Barbu, căruia îi păstrez și astăzi o profundă și pioasă amintire plină de recunoștință.

— Vă mai amintiți cum l-ați cunoscut ?

— La Capșa. I-am fost prezentat, luat de la masa mea și dus la masa maestrului, de mînă, de către regretatul Oscar Lemnaru. Tot atunci am avut prilejul să-l cunosc și pe marele nostru savant, care venea și el uneori la masa lui Barbu, pe academicianul profesor Al. Rosetti. Tot acolo l-am cunoscut și pe Tudor Vianu, care și el stătea tot la masa marelui poet. Eu îi știam, fiindcă îi fusesem student la Filosofie, unde am urmat cursurile sale de estetică filosofică în care mi-am luat, ca obiect principal, licența. A mai fost și un doctorat care a rămas neterminat. Cam asta ar fi tot, în ceea ce privește contactele mele cu marii oameni de litere ai vremii, dar revenind la Ion Barbu, țin să subliniez încă o dată că, împreună cu Mateiu Caragiale, el este unul din cei de la care a.n putut învăța puținul pe care-l știu. Îmi amintesc cum marele poet îmi făcea teoria „versului efigie" și cum mi-a mărturisit, odată, că cele mai frumoase două versuri din poezia românească sînt cele din „Scrisoarea a II-a" : „Rămîneți în umbră sfîntă, Basarabi și voi Mușatini, / Descălecători de țară, dătători de legi și datini". Recitindu-mi-le spre exemplificare, Ion Barbu martela cu pumnul în masă.

— Și dumneavoastră chiar credeți că acestea sînt, cu adevărat, cele mai frumoase două versuri din poezia românească ? Oare n-a jucat un rol important în demonstrație și șarmul fascinant al maestrului, felului cum „martela" el în masă cu pumnul ?

— Cred, într-adevăr, că Barbu avea dreptate.

— De ce ? Dați-mi niște argumente ? Justificați-vă părerea.

— Fiindcă marea știință prozodică și geniul lui Eminescu se ilustrează și aici, ca și în alte foarte multe locuri, dar mai cu putere, cu mai mare vigoare.

— Din foarte multele cărți-amintiri despre scriitori, cea a doamnei Gerda Barbillian m-a impresionat în mod deosebit. N-aș putea să vă spun acum care sînt marile calități ale acestei cărți, n-aș putea nici să-mi dau seama de lipsurile ei. Cred că e foarte dificil și, poate e o iluzie, i-ar fi mai ușor unui om care l-a cunoscut pe „împricinat" să cîntărească valoarea exactă a unei astfel de cărți. Ați citit cartea doamnei Barbillian ? Cum vi s-a părut ?

— Îmi amintesc de un scriitor de-al nostru, care intrigat fiind de modificările făcute de soția unui poet defunct în opera acestuia, a spus că după moartea poeților, soțiile acestora ar trebui arse, ca altădată soțiile regilor sciți, împreună cu soții decedați și cu odoarele lor. Din acest punct de vedere, o excepție fericită face cartea doamnei Gerda Barbillian despre ilustrul ei consort, carte nespus de frumoasă și de interesantă.

— Se spune că l-ați cunoscut foarte bine pe Mateiu Caragiale ? E adevărat?

— Pe Mateiu Caragiale l-am văzut o singură dată în viața mea, într-o zi de iarnă. Era un ger năprazmic, mă aflam, dacă mi-aduc bine aminte pe Calea Victoriei, împreună cu Anton Holban. Mateiu Caragiale ieșea din cafenea întrebînd pe franțuzește, o frază. Era cu Horia Furtună. Anton Holban i-a spus că vrea să-i prezinte unul din cei mai frecvenți admiratori ai „Crailor", pentru care el, Mateiu, e un idol. Mateiu mi-a întins o mînă, și-atît. Avea pete roz pe față, de frig, și-atunci mi-am dat seama cît adevăr era în ceea ce scrisese Perpessicius despre el : era un tip climatic. Suferea de intemperii : jurnalul lui e plin de notații asupra vremii. Să citez numai una : „Magnifique crépuscule a la Chaussée". A fost prima și ultima oară cînd l-am văzut !

— Sînt puțin „dezamăgit"... Nu știu ce să zic, poate-mi spuneți, ca să mă „consolați", ceva în legătură cu el, ceva în care prezența lui să nu fie doar un pretext.

— Bine. Uite, cînd am scos traducerea „Ghepardului", neputînd să i-l dau lui Mateiu (și cît aș fi dorit, căci tot ce e izbutit aici, dacă este, i-o datorez lui și prin aceasta lui Ion Barbu) i-am dat-o lui Ion Iancovescu, ca un gest simbolic, știind că marele nostru actor fusese unul din prietenii intimi ai lui Mateiu. Marele Iancovescu a fost cum nu se poate mai încîntat. Era cu cîțiva ani înainte de-a muri, și mi-a trimis, cu un gest care m-a mișcat, o fotografie a sa și-o carte a lui Giovanni Pascoli. Lucrul, îți spun, m-a mișcat foarte mult și constituie pentru mine o amintire duioasă.

— Vă mărturisesc că Ion Iancovescu a fost unul dintre actorii pe care eu i-am divinizat. Mi-amintesc cum într-o seară, împreună cu un coleg de școală, l-am așteptat la ieșirea din teatru — cred că se jucase „Furtuna" — și neîndrăznind să i ne adresăm, l-am urmărit pînă în dreptul casei unde a intrat. Era destul de tîrziu, el avea un palton lung, foarte lung ni se părea nouă, la două rînduri, era, da, era un ger cumplit. Mi s-a părut, și nu numai atunci, o închipuire. Venea chiar din „Craii" lui Mateiu Caragiale. Poate că mi-ați putea spune cîteva lucruri despre acest mare actor.

— Nu doar unul, dar ne-ar lua multă, multă vreme. Am să-ți relatez o întîmplare, o „șotie", dacă vrei.

Într-o seară eram la Capșa. Barbu l-a zărit pe Iancovescu trecînd pe lîngă masa noastră și ridicînd bastonul l-a oprit zicîndu-i : „A, Iancovescule, tu l-ai cunoscut pe Mateiu. Vino aici să ne povestești cîte ceva despre el". La care Iancovescu, grăbit cum era întotdeauna, ca argintul viu, a răspuns repede : „A, da, dar eu l-am cunoscut și pe marele Caragiale". „Cum" ?, a făcut Barbu. „Marele Caragiale e Mateiu". Cîteva zile l-a căutat maestrul Ion Barbu pe Iancovescu să-i tragă cîteva cu bastonul. Idolatria lui Barbu pentru Mateiu era de neînfruntat.

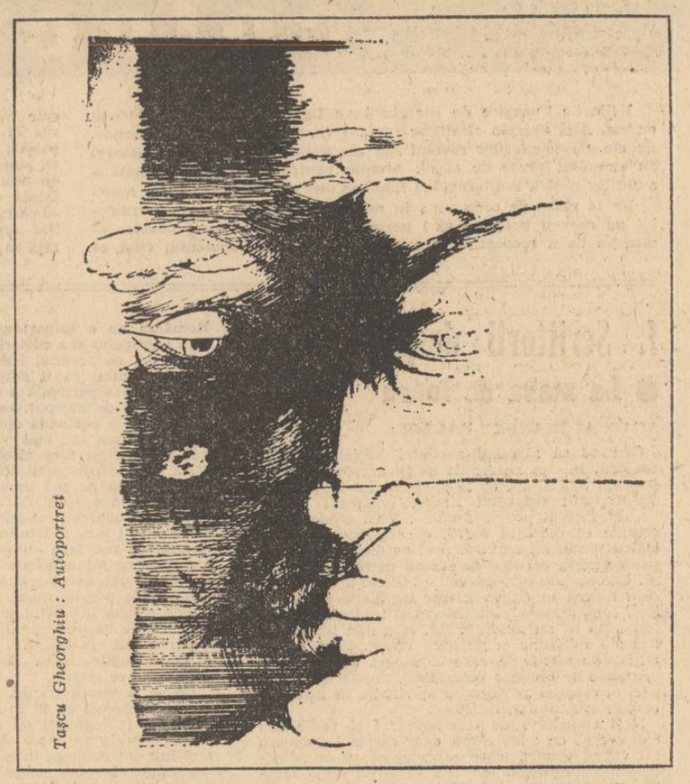

Tașcu Gheorghiu : Autoportret

3. „ÎNCEPEM AȘA : PRIETENUL MEU MIRON RADU PARASCHIVESCU ERA CU ADEVĂRAT UN OM DE BREASLĂ; ADICĂ LUA LUCRURILE ÎN SERIOS"

— Dumneavoastră, stimate Tașcu Gheorghiu, sînteți un fost suprarealist, sau mai bine zis, sînteți un vechi suprarealist. Ce-ar fi să-mi spuneți cîteva lucruri despre această mișcare ?

— În ceea ce privește suprarealiștii din România ei au fost : Trost, care a murit în S.U.A., Gherasim Luca, Paul Păun, Gellu Naum, pe care știu că-l iubești foarte mult, Virgil Teodorescu și subsemnatul care, pe parcurs, s-a distanțat, treptat de grup, din motive care nu au nici o contingență cu poziția mea și cea a grupului.

În afara celui de la Paris, în Europa mai erau trei mari centre ale suprarealismului : Belgradul — cu Oscar Davičo, Dușan Matić, Giovanović, Marko Ustić și alții, Praga — cu Nezval, Stirsky și alții și Bucureștiul — care era cel mai strălucit. N-are rost să-ți repet lucruri care s-au mai spus, dar țin să-ți reamintesc cuvintele lui André Breton : „Les recherches des nos amis de Bucharest constituent un tournant décisif dans l'histoire du mouvement surréaliste". Cred că asta spune tot.

— Care era contribuția dumneavoastră în acest grup ?

— Făceam desene pe care le rupeam imediat, în așa fel, încît într-o zi, un prieten suprarealist mi-a spus întristat : „Păi, ce faci mă ? Unde ai s-ajungi tu în felul ăsta ?".

— Le-ați rupt chiar pe toate ?

— Nu, unele au scăpat.

— Nu vă pare rău că ați rupt atîtea desene ? Cu cele care au scăpat ce s-a întîmplat ?

— Nu regret desenele pe care le-am rupt. Dar iată ce s-a întîmplat cu cele care au supraviețuit : într-o seară, ascultînd de rugămintea unui prieten care voia să vadă unele din aceste desene, am pus, la întîmplare cîteva într-o mapă și i le-am arătat la o masă dintr-un „Café"-u. După ce m-am despărțit de el, cu mapa la subțioară, m-am dus în redacția unei reviste unde trebuia să-mi apară niște traduceri și, intrînd la secretariat, redactorul-șef m-a întrebat ce am sub braț.

— Cum se numea redactorul-șef ?

— Eugen Barbu. „Fleacuri", i-am răspuns. „Hai, hai, lasă. Dă-le-ncoa să le vedem". În birou se mai găseau și alți redactori. Redactorul lor șef a răsfoit desenele, a luat, la întîmplare, trei sau patru dintre ele, i le-a dat unui băiat care ședea în picioare, poate Ilie Ruse, și i-a spus „FUGI !".

Astfel, pe neașteptate și fără voia mea am debutat cu primul desen în... „LUCEAFĂRUL". După aceea, la „România literară" s-a ilustrat cu desenele mele un număr întreg. Altădată, Nichita Stănescu m-a rugat să-i dau un portret al lui Urmuz. A apărut cu textul următor „Urmuz văzut în maniera lui Tașcu Gheorghiu". Și mai recent mi-au mai apărut în „Luceafărul", desene. Astfel, luat în derivă, aproape cu totul împotriva mea, au apărut cîteva din desenele mele, pe care, cînd le făcusem, nu interesa pe nimeni, și care, acum nu mă mai interesează pe mine. Amintind aici că și Sașa Pană mi-a publicat trei desene în a sa antologie a literaturii de avangardă, vreau să spun că, în ceea ce privește activitatea mea de grafician, eu nu mă consider pictor, și că aceste încercări penibile, stîngace și timide, constituie o mică dramă pentru mine. Ele nu semnifică decît un proces numai și numai între mine și hîrtie (vis-à-vis), că ele sînt un lucru foarte intim și că după o mecanică freudiană, consider că sînt o trădare involuntară a psihismului meu. Îți amintești că Freud spune, că el și-ar putea exemplifica mai bine teoria asupra viselor, dacă le-ar povesti, dar, că povestindu-le, s-ar da pe mîna dușmanilor.

— N-aș putea să închei acest interviu fără a vă ruga să vorbim despre Miron Radu Paraschivescu, pe care, în repetate rînduri, l-ați recunoscut drept cel mai bun prieten al dumneavoastră. N-am să vă întreb nici cum l-ați cunoscut, nici ce-ați simțit la dispariția sa. N-am să vă rog nici să-mi povestiți vreo „șotie". Dar, pentru că despre Miron Radu Paraschivescu povestesc astăzi foarte mulți ; și chemați și nechemați, pentru că el tinde să devină o legendă, pentru că, iată, sînt foarte multe adevăruri în legătură cu el, v-aș ruga, stimate Tașcu Gheorghiu, să-mi spuneți adevărul dumneavoastră despre Miron Radu Paraschivescu.

— Bine. Începem așa : prietenul meu Miron Radu Paraschivescu era cu adevărat un om de breaslă ; adică lua lucrurile în serios. De-aici, și numai de-aici putem continua. Deci, pentru el actul de creație era aproape un act fiziologic. Ca și Stendhal, pe alte coordonate, Miron era un *grafoman*. Scria tot timpul : pe liste de mîncăruri, pe bilete de tramvai, pe orice fel de hîrtie. Astfel încît, poezia lui, dacă va trăi, va fi conformă cu ceea ce credea Stendhal propunîndu-și să scrie cît mai multe cărți, zicîndu-și că fiecare dintre ele e un bilet de loterie și nu se știe care va ieși cîștigător.

— Din cîte știu eu, parcă, totuși, Miron Radu Paraschivescu nu a scris atît de multe cărți cum s-ar putea înțelege din ce-mi spuneți dumneavoastră.

— Zău ? Ia te uită ! Dragă Dorine, nu cumva uiți tu cărțile, da, da cărțile pe care le-a scris el în afara *cărților* pe care le știm cu toții. Păi miile de scrisori pe care le-a trimis el drept răspuns celor care-l asaltau cu producțiunile lor literare, ce erau ? Ce sînt ? Ce pot constitui mîine ? Îmi spunea odată, că la Văleni primește mii de scrisori de la muncitori, țărani, studenți, soldați. Le răspundea TUTUROR cu grijă și cu mare aplecare. „Lucrul acesta, îmi spunea, îmi ia 12 ore pe zi". Îmi mai adăuga, „dar îmi place foarte mult !" Și, vezi tu, ceea ce mi se pare mie extraordinar, în ceea ce a făcut el în acest sens, este faptul că el nu s-a vrut niciodată un *mentor*, adică nu și-a impus, nu a impus celor tineri credințele sale estetice. El a fost un *susținător* al talentelor tinerilor.

— Decît să vă spun că sînt de-a dreptul emoționat de conciziunea și exactitatea adevărului dumneavoastră despre felul în care a înțeles Miron Radu Paraschivescu să-i iubească și să-i îndrume pe tinerii ori pe foarte tinerii aspiranți la „gloria literară", mai bine vă reproduc, mot a mot, o astfel de scrisoare. Vreți ?

— Da. Ia să vedem. Chiar îmi place ideea.

— „Stimată Doamnă, Vă restitui la cerere caietul cu versuri al feciorului Dvs. Îl felicit din inimă pentru talentul lui care... // Din păcate, n-am avut eu prilejul să-l prezint lumii ; de mai bine de trei luni, am încetat să fac „corespondența" la Contemporanul, fiindcă a trebuit să mă ocup de alte treburi mai urgente și care nu puteau fi făcute decît de mine. Dar sînt sigur că tînărul nostru poet se va afirma fără ajutorul nimănuia decît al talentului său. Important e numai să citească mult, cît mai mult, tot (subliniat de trei ori !) ce-i face plăcere (în afara cursurilor obligatorii dela școală, bineînțeles,) și — dacă-mi permiteți, un sfat — să-l indemnați să citească, pe cît cu putință mai de fraged, și-n altă limbă decît românească —. În felul acesta, își va croi de mic o perspectivă și un simț universal în înțelegerea și elaborarea artei — va învăța să vadă pădurea și nu numai copacii. Cu foarte bune sentimente și salutări, Miron Radu Paraschivescu. Văleni, 29, 10. 958".

— Da, da, e mîna lui Miron ! Îl cunoști bine pe băiatul cu pricina ? Cîți ani avea pe-atunci ? Dacă l-a ascultat pe Miron, se „descurcă". Ce zici ?

— Băiatul avea 12 ani. Citeodată, parcă se „descurcă". Doamna căreia îi era adresată scrisoarea, mi-a dăruit-o. Țin la ea, ca și cum eu am fost cîndva băiatul acela. Așadar, să continuăm...

— Da. Miron era un foarte bun prieten și camarad, și-a fost singurul dintre prietenii mei vechi, în afară de Aurel Baranga, care a scris despre „Ghepardul", fapt care pe mine m-a mișcat pînă la lacrimi, căci după apariția „Ghepardului" în traducerea mea, o lună, două nu s-a vorbit decît de : copertă, literă, hîrtia de mai multe culori, de coalele prost legate care se desfăceau, de cleiul care le desfăcea s.a.m.d. Poate e prea mult spus, dar a fost, ca să zic așa, o conspirație a tăcerii. Articolul lui Miron a deschis cariera acestei traduceri.

— Pînă la Premiul Uniunii Scriitorilor pe anul 1964.

— Pînă la premiu, care i-l datorez, în bună măsură, lui Marin Preda. Surprinzător pentru mine, Marin Preda a cerut cu multă insistență să se acorde premiul traducerii mele.

— Vorbindu-mi, ați pomenit la un moment dat în legătură cu dumneavoastră cuvîntul timiditate. Mă gîndesc dacă nu cumva, arta traducerii este și arta celor timizi, celor care iubesc cu disperare literatura dar nu au curaj s-o scrie, dintr-un motiv sau altul.

— Mă Dorine, tu s-ar putea să ai dreptate. Mai multe nu-ți spun. Dar m-ai pus pe gînduri și mi-amintesc, da, uite mi-amintesc că, dintre toți marii scriitori, singur, Valéry Larbaud și-a făcut din traducere un titlu de noblețe.

— Poate-mi spuneți și cîte ceva din lumea aceasta atît de necunoscută multora dintre noi, din lumea traducătorilor ?

— Pentru că vorbeam de Valéry Larbaud vreau să-ți spun că, traducerea lui „Ulysse", de James Joyce, realizată în franceză de Auguste Morel și Stuart Gilbert este...

— „Entièrmeant revue par Valery Larbaud et l'auteur".

— Bravo, știi și mă lași să fac pe profesorul. Umbli cu sofisticării.

— S-a întîmplat să știu, dar, de fapt, adevărata poveste n-o cunosc. Poate chiar imi spuneți cum se explică „amestecul" lui Joyce și cel al lui Larbaud în traducerea cu pricina ?

— Ce „amestec" ? Ce crezi tu c-a făcut Joyce ? Uite. Pe cînd trupele naziste înaintau în Franța, într-un „chalet de montagne" au dat peste Joyce, care se stabilise în casa unui țăran și ce făcea ? Nemulțumit de traducerea Morel-Gilbert, își traducea *singur* „Ulysse", el fiind cunoscător a 14 (paisprezece !) limbi. Dar nu așa cum le știm oricare dintre noi pe una ori pe alta. Scria, adică gîndea direct în fiecare din aceste 14 limbi ! Într-un „Il Contemporaneo" a publicat trei articole : unul despre Parller, altul despre Show și un altul despre Wilde. Mă băiete, toate sînt scrise într-o italiană de mare savantlic, într-un stil magnific, cum rar se poate vedea ! Ți-am spus toate astea, așa, drept exemplu.

— Aș vrea să încheiem această convorbire tot cu un exemplu. Unul din care mai tinerii dumneavoastră confrați să aibă ce învăța.

— După ce-mi umbli cu tot felul de păsări vopsite, mai descopăr în tine și apetențe de moralist. Și, slavă domnului, ți le-am satisfăcut. Ce exemplu mai bun vrei tu decît Miron, despre care am pomenit mai înainte, amîndoi, cred, cu multă dragoste ? El este exemplul, Miron, această excepție de la horațianul „Genus irritabile vatum". O excepție de mare ținută. Era dacă-mi dai voie s-o spun, un print al poeziei. Ce foloase a adus el pentru tînăra literatură română rămîne în datoria criticii și istoriei literare pentru mai tîrziu.

Cam atita deocamdată, și convorbirea noastră pe bastoane rupte poate va fi în viitor mai rînduită. Adică, te-aștept, oricînd vrei tu cu mare plăcere. Cam atita pentru azi.

Dorin Tudoran

Misterioasa noblețe

Multe sînt legendele orale despre Tașcu Gheorghiu. Noi însine sîntem tentați să inventăm una nouă cu ocazia intimei sale aniversări.

Dacă ar fi după mine aș susține ideea că Tașcu Gheorghiu vine direct din celesta lume bucureșteană a Crailor de Curtea Veche. Și din acele „seri care par a veni mai de demult" cu noblețea lor misterioasă. Dar ochii artistului ațintiți pe lume ca ochii pictați pe icoanele vechi, ochi duri, de o duritate veritabilă, capabilă de a se transforma într-o blindețe curgătoare, în riuri de blindețe și a se revărsa peste mulțime ca s-o răcorească, după acești ochi arzători, l-aș considera pasionat luptător cu sine însuși, luptînd în intimitate cu discreție la desăvîrșirea persoanei sale. Disciplina acestei lupte o cred ascetică și păgînă prin dorul său de a se prezenta lumii numai desăvîrșit într-un întuneric favorabil luminos.

Tot ce a scris, tot ce scrie, tot ce a desenat și desenează Tașcu Gheorghiu m-au făcut să-mi imaginez aceste lucruri despre el. Traducerile sale din marea poezie și proză universală le consider opere originale pentru că artistul mereu s-a identificat atît de total cu autorii, renunțînd la sine însuși, compunîndu-se din divinii : Lautréamont, Rimbaud, Baudelaire, Lampedusa... găsind în toți acea parte de absolut comună spiritelor superioare.

Astăzi îi spunem din tot sufletul „la mulți ani !", rugîndu-l să trăiască, să înflorească după cum se rugau strămoșii lumii de soare în fiecare dimineață să se înalțe pe cerul curat !

Gabriela Melinescu

colocviile «luceafărului»

drumul

Editurile noastre de literatură au tipărit în ultimele decenii enorm. Atît operele clasicilor români cît și scrierile contemporane, fie ele ale scriitorilor români sau ale naționalităților conlocuitoare, au cunoscut tiraje de masă. Atenția pentru creația originală a autorilor noștri, indiferent de limba în care au fost scrise, a fost mare.

De la masa de scris pînă în mîinile cititorului. Acesta e traiectul pe care-și propune să-l parcurgă colocviul revistei noastre în intenția de a reconstitui drumul unei cărți din momentul cînd ea este încă filă albă, neatinsă de peniță scriitorului pînă la întîlnirea ei cu cititorul. Ne interesează mai ales cartea concretă, palpabilă, aflată pe masa de lucru a autorului și itinerariul căreia se va supune de aici înainte. Urmează trecerea în mîinile redactorilor de editură și ale inevitabililor ei lectori din sistemul editorial. Odată acceptată, cartea pleacă către tipografie. Noul ei avatar e adesea mai lung sau mai scurt. Iată încă o problemă a viitoarei cărți. Dar acum fostul manuscris intră în etapa finală. Cartea față în față cu cititorii.

I. Scriitorii despre cărți

● La masa de lucru

ACAD. ALEXANDRU BALACI :

Căutînd să răspund anchetei inițiate de **Luceafărul** mi-am reamintit că în aceste zile s-au împlinit 575 de ani de la nașterea lui Gutenberg, inventatorul tiparului mobil, creatorul „galaxiei" care îi poartă numele. Vom crede întotdeauna în destinul cărții, considerînd-o drept instrumentul cel mai subtil al perfecționării minții omenești, cel mai de seamă depozit al gîndirii. Cartea este într-adevăr o „floare a darurilor" care numai în cîteva grame de hîrtie și cerneluri, condensează, sintetizează și iradiază în același timp ca un puternic far, cele mai înalte valori ale spiritului și geniului uman. Vom repeta totdeauna afirmația care consideră cartea drept memoria pe hîrtie a umanității, mijloc de transport al creației și valorilor spirituale în toate direcțiile spațiului și timpului.

Deși concurată de cinematograf și radio sau mai recent de televiziune, doar cartea însumează tot vastul tezaur, toate experiențele și cunoștințele, îndelunga frămîntare a valurilor de generații care și-au transmis torța ei nemuritoare, succedîndu-se la înalta operă de cizelare a spiritului uman. Cartea este oglinda cea mai fidelă. Din cristalurile apelor ei profunde nu se șterg niciodată contururile de lumină ale unor oameni și epoci revolute. În aceste „urne sacre" — cum a numit marele nostru narator Mihail Sadoveanu cărțile — și-au închis poeții și cugetătorii inimile și mintea. În aceste urne sacre găsim acea putere fără moarte care mișcă umanitatea în progresul ei necontenit.

Grație politicii culturale îndrumate de partid, în ultimii ani, în țara noastră cartea a devenit un mare bun popular, răspîndindu-se în zeci de milioane de exemplare în fiecare an, în casele oamenilor, însetați de adevăr și de frumos. România are o producție de carte care, raportată la numărul de locuitori, o situează printre primele țări din lume. Dar și aceste tiraje se dovedesc nesatisfăcătoare pentru setea de cunoaștere a oamenilor României socialiste care știu că viața nu se poate construi fără cunoașterea deplină a științei, fără însușirea adevărului și că „nu iaște lucru mai cu folos decît cetitul cărților" cum afirma, cu secole în urmă, cronicarul Miron Costin.

● Cum se naște o carte

CEZAR BALTAG :

Înțelegem oare, cînd ascultăm, să zicem, muzică, adevărul simplu că aceasta nu e, în fond, decît o **tăcere** frumos întreruptă ? Tăcerea e democratică : aparține tuturor, dar ea nu este la toți oamenii aceeași. Tăcerea din **Pașiunile** lui Bach, de pildă, se întrerupe genial.

Lucian Blaga era „mut ca o lebădă". Mulți poeți ar dori să poată fi tot atît de „muți" cum a fost Blaga. Unii chiar încearcă, și poate, parțial reușesc, dar ceea ce putem percepe, ascultîndu-i, sînt cuvintele lui Blaga, tăcerile lui niciodată. Pentru că fiecare poet are „tăcerea" sa, proprie, neconfundabilă.

Cum se naște o carte ?

S-ar părea că răspunsul e simplu : scriind-o. O carte trebuie neapărat să fie **cel puțin** scrisă. Este, desigur, o condiție elementară. Dar dacă o carte e numai scrisă, nu și asumată, gîndită, tăcută, suferită, cartea aceasta se poate „descoase" repede. Există și autori care nu „nasc" (expresia destul de „obstetrică", exprimă totuși adevărul), ci, mai degrabă, secretă, ori transpiră cărți. De multe ori sînt întrebat cu un zîmbet atotconvingător : Ei, ce-ai mai scris ? de către vreun atare autor. Atunci pot înțelege că el a „secretat" de curînd o carte. O carte de care el însuși, s-a separat, în momentul în care a „scris-o", fără nici o durere, fără cutremur, așa cum te desparți de propriile-ți unghii. Prefer atunci o carte ratată, o carte abordată de un scriitor adevărat unei cărți transpirate cu atîta antren de un ins care e în stare să-ți pună întrebarea nespus de frivolă : Ei, ce mai scrii ?

Ca și cum poetul nu moare și nu învie cu fiecare carte pe care o scrie ! Ca și cum suferința, eroismul, rostirea și tăcerea lui ar fi egală cu salata de vocabule a orișicărui arlechin literar ! Muzica este o succesiune divină de sunete, dar și de pauze, și golul ei este tot atît de important în zidirea universului ca și substanța. Autorul mediocru nu pare să știe că o silabă care nu conține tot atîta tăcere cît o planetă nelocuită este o silabă mută. O vioară plină pe dinăuntru n-ar mai fi vioară ci scîndură ! Iar o fereastră care n-ar înțelege menirea intervalului liber ar fi doar un simplu perete !

Autorul nu scrie o carte numai atunci cînd o „scrie" ci și atunci cînd, aparent, nu o scrie, atunci cînd, tăcînd, asemeni lui Blaga, visează să dea viață negrăitului, nerostitului. „Trebuie multe încercate rătăciri prin lumea gîndului și cuvîntului — spune un spirit al nostru, ca să știi care sînt marginile și nemarginile lor".

Oare cîți dintre editori știu asta ?

● Rolul premiilor literare

Într-un interviu, cunoscutul poet italian Roberto Sanesi spunea : „...în Italia, fără premii nici nu se poate trăi. Editorii nu te tipăresc, iar publicul nu te cumpără, dacă nu ești premiat. Un premiu în Italia e o condiție fără de care nu se poate". L-am întrebat pe poetul GRIGORE HAGIU dacă premiile acordate scriitorilor din România au o importanță la fel de mare în fața publicului și a editorilor.

— Cred că premiul literar este important datorită faptului că îl surprinde pe scriitor într-o anumită perioadă a creației lui. Să spunem o perioadă de început, sau o perioadă de maturitate, sau o perioadă cînd ceea ce scrie el i se pare mai bun sau mai puțin bun. Acordarea unui premiu nu face altceva decît să sublinieze criza sau necriza unui scriitor. Iată, spre exemplu, în ceea ce mă privește pe mine, premiul care mi s-a acordat de către Asociația Scriitorilor din București mă surprinde într-un moment în care îmi pun problema poeziei : ce înseamnă poezia, ce pot face eu pentru poezie, modul în care pentru mine poezia devine o existență din ce în ce mai adînc trăită. Sînt la o vîrstă cînd problemele poeziei nu se mai pun numai ca probleme stricte ale artei poetice. Cred că problema care se va pune pentru mine în ceea ce privește poezia nu este atît de ordin tehnic cît de ordinul implicării ca destin în poezie sau a destinului ca poezie.

De la o vîrstă încolo, cînd ai depășit-o, așa cum am depășit eu 40 de ani, problemele pe care ți le pui în legătură cu poezia încep să devină chiar propria ta viață. Prin urmare, cred că sînt într-un moment în care important este pentru mine să reiau unele dintre temele pe care le-am atins pînă acum în versurile mele și să le scriu într-un ton mai adecvat așa-zisei adîncimi pe care sper că o au ele, să le tratez ca pe singurele mele teme și ca și cum mai departe de ele e foarte greu de imaginat altceva. Cred că la un moment dat poezia se restrînge la cîteva motive fundamentale care sînt chiar existența ta. Și, mă mai gîndesc în același timp, că ceea ce este filonul cel mai bun și mai adevărat în tine, nu reușești, sau nu poți, sau n-ai îndrăzneala de a-l prelua de la început și trebuie să aștepți să se coacă în tine acele mijloace prin care poți să-l pui în pagină mai bine. Ei, într-un astfel de prag mă găsesc eu, și nu întîmplător aminteam de vîrstă, pentru că de la o vîrstă încolo problemele poeziei sînt tot ce te mai interesează pe lumea asta. Dacă te gîndești la poezie în acest chip îți faci datoria chiar față de tine însuți.

— Care este responsabilitatea scriitorului față de cititor ?

— Implicam în cele amintite mai înainte și pe cititor, sau pe ceea ce ar trebui să fie cititorul versurilor pe care le scriu. Aici este o problemă foarte ciudată pentru că atunci cînd te gîndești la cititor în primul rînd te gîndești la tine. În clipa în care scrii nu ești numai critic ci și cititor și cînd versurile îți plac și te bucură, am senzația că în mare măsură datoria ta față de cititor este achitată. Și mă gîndesc în același timp, așa cum spunea Baudelaire, că cititorul este un fel de mic demon al răului, care știe și el cam ce se întîmplă cu tine atunci cînd scrii, prin ce crize treci și cam în ce atmosferă sufletească te găsești.

Deci, făceam o apropiere foarte exactă între ceea ce cred eu că este cititorul și poet, spunînd că diferențele sînt minime în ceea ce privește receptarea poeziei și că faptul că te consideri pe tine însuți primul tău cititor, aduce după sine ideea că nu poți să te sustragi inteligenței cititorului, adică a aceluia care știe foarte bine ce se întîmplă cu tine. Prin urmare toate versurile tale au cheia exactă a descifrării lor. Pentru că în clipa în care tu însuți ești convins că cele ce ai scris despre tine și despre cei pe care-i cunoști foarte bine sînt nu numai ale tale ci încep să fie și ale celorlalți, din acea clipă începe să se pună problema responsabilității actului creator. Fără a accepta această tutelă și în același timp această implicare foarte adîncă și care se suprapune chiar cu propria ta personalitate, poezia nu devine un rost al vieții tale.

Ștefan Câlția : „Toamnă"

Desigur, cînd spun cititor, mă gîndesc la o specializare ; nu poți să citești versuri — pentru că la versuri mă refer în primul rînd — fără a avea o anumită pregătire, fără a avea un anumit har al lecturii, care, sigur, se datorează în primul rînd informației pe care o ai în ce privește poezia, și aș spune poezia contemporană, imediată, cea care se publică în reviste și cărți. În același timp există și o conștiință mai generală a omului de cultură care reușește să-și plaseze lecturile într-un anumit sistem, care are ca reper marile opere. În sensul acesta lectura este un act de cultură mai generală.

În clipa în care ajungi la inima unui cititor, în același timp te-ai și încadrat într-un anumit sistem referențial care fără îndoială conferă și valoarea, atîta cît există, a poeziei tale.

● Rolul criticii

— CEZAR IVĂNESCU, care este opinia dv. în calitate de scriitor despre rolul criticii în drumul pe care-l parcurge cartea de la autor la cititor ?

— E covîrșitoare izbînda unei anchete sociologice care reușește să evite truismele, care evidențiază realitatea unui moment dintr-un pro-

Sorin Ilfoveanu : „Peisaj în brun"

ces de devenire. A fixa în cîteva cuvinte rolul criticii, în accepțiunea tradițională pe care o acordăm acestei exercitări intelectuale, ni se pare de prisos ; toată lumea știe că judecata critică se produce **a posteriori**, și poate opera asupra operei finite de mîine. Ori, ceea ce ne interesează pe noi nu e felul în care se exercită critica la apariția unei cărți, ci cît eficiență imediată emană actul critic. Ori în privința eficienței trebuie să semnalăm o stranie relație de **incomunicare** între critică și edituri oricît de net s-ar fi scris despre o serie de impostori, critica nu a reușit să obstaculeze nonvaloarea.

Putem, în schimb, poate, semnala cazuri fericite, amintindu-ne de vechi legende literare, cînd o remarcabilă operă a fost impusă public prin lectura unui manuscris. O, nu ! Nu am citit în presa noastră literară din ultima vreme vreo mărturisire zguduitoare de acest gen.

Judecînd lucrurile cu un anume empirism vom observa că sfera de acțiune a criticii e destul de restrînsă.

Întrebarea care ar trebui să chinuiască pe cei care răspund de destinele cărții ar fi deci aceasta : cum poate deveni critica cu adevărat eficientă în promovarea valorii ? Dacă veți voi să observați acordăm criticii în această intervenție a noastră o formă de manifestare ideală, serafică, presupunînd că nu ar greși niciodată cu cîntarele ei celeste.

II. Editorii despre cărți

● Mai multe soluții, un unic scop

— Tovarășe MIHAI GAFIȚA, vă rugăm să fixați rolul editurii în contextul factorilor care determină realizarea unei cărți de la începuturi la actul ei final : lectura.

— O carte e și ea un fel de obiectiv industrial de mărime determinată, în cadrul unei întreprinderi industriale, deci „producătorul ei nu poate fi indiferent la substanța ei, la difuzarea ei, la ecoul ei între consumatori. În același timp, comparația de mai sus trebuie circumscrisă numaidecît, cartea are altă perspectivă de durată decît un produs industrial, alt specific. Ea aparține **creatorului** ei în alt mod decît să spunem, cel mai frumos bloc de apartamente care are și el arhitectul său, creatorul proiectului respectiv.

Inițiativa editorului intră aici într-un sistem de determinări care nu trebuie să afecteze demersul autorului, pe care noi îl identificăm current cu originalitatea și personalitatea, iar adesea cu „stilul epocii". Un scriitor poate crea fie și numai el un stil al epocii. Ne gîndim la Eminescu sau la Caragiale. „Editorul" Maiorescu a acționat în raporturile cu ei, dar într-o sferă și în forme cu totul speciale (și chiar și acestea au nemulțumit pe Caragiale, în ce privește rolul activ al „editorului" Maiorescu în raport cu „autorul" Eminescu).

Cititorul are pretențiile lui față de editor și autor ; el dorește cutare tip de literatură, cutare subiecte, el îl chestionează imperativ pe scriitor cînd îi mai dă un roman, pe editor cînd îi dă o nouă ediție din cartea cutare sau cînd obține de la autor continuarea cutărui ciclu. Atari pretenții le privim ca normale. De vreme ce zicem că opinia publică impune valori, asigură durata, perpetuează memoria etc. trebuie să acceptăm cerințele cititorului în materie așa cum ne adresăm judecății lui și o invocăm mereu.

Scriitorul are dreptul său de a-și orîndui creația. Editorul își are și el dreptul său, nu de arbitru, ci de parte. De fapt, nimeni nu e arbitru în acest complex proces, toți trebuie sau au dreptul să **ceară** și toți sînt în situația de a **aștepta.** Cititorul sau editorul cer scriitorului cutare carte, dar nu i-o pot impune ; cel mult o pot refuza pe cea pe care le-o dă el. Scriitorul cere editorului să-i tipărească romanul dar nu-l poate obliga ; cel mult poate să nu-i dea lui cartea ci altuia sau nici aceluia. Criticul își exprimă opinia, cere și el, afirmă sau refuză (el e o componentă a publicului, o „formă" a editorului, care și el e o „formă" a criticului și a publicului), dar dacă judecăm bine, factorii aceștia nu stau și nu trebuie să stea într-un raport de strictă și totală dependență a unuia față de altul. Altfel nu merge înainte nici unul din ei.

— E, prin aceasta, procesul cărții într-un fel de fatalitate, de stihie ? Este el un haos, o nebuloasă cu neputință de strunit ?

— Nici aceasta nu-i adevărat și dovada e faptul că se produc tot felul de „imixtiuni" : scriitorii caută să impună cititorilor și criticilor — ca să nu-i mai pomenim pe editori — punctele lor de vedere, cititorii cer, acceptă sau resping (la fel criticii, la fel editorii). Cum trebuie făcut, deci, ca lucrurile să meargă tot mai bine ? Așa cum se face și cum s-a făcut și altădată ! Un adaos e aici neapărat necesar : nivelul obiectiv al societății și dorința subiectivă a oamenilor (acestia atît de diferiți între ei) impun procesului tot felul de corective, de condiții reciproce, care au rezultatele cele mai diverse. Ca să stringem discuția numai la raportul editor-scriitor, trebuie spus că editorul nu e înafara concurenței pe care o fac literaturii televiziunea, filmul, radioul portabil în buzunar ; nu e surd (dimpotrivă !) la marele consum de carte asigurat de școală, la ritmul sau dinamica pe care le imprimă sportul, turismul etc., la lecțiile sau solicitările dezvoltării sociale, la noile stratificări în masa cititorilor, la toată sociologia lecturii, mereu în schimbare, în funcție adesea directă de evoluția factorilor economici, spirituali, de climatul general politic.

Concomitent există și legitățile domeniului literar, pe care le observă cel dintîi scriitorul, căci el e cel ce le răspunde, soarta sa și a literaturii țării sale, a epocii sale, depinde în primul rînd de el. Editorul poate cere sau refuza o carte, dar n-o scrie el, ci tot scriitorul. O carte lăudată și favorizată de editor nu înseamnă neapărat că e bună, iar una refuzată de el nu e cu necesitate rea. În cazul acesta din urmă, ea poate apărea mai tîrziu, cînd s-au

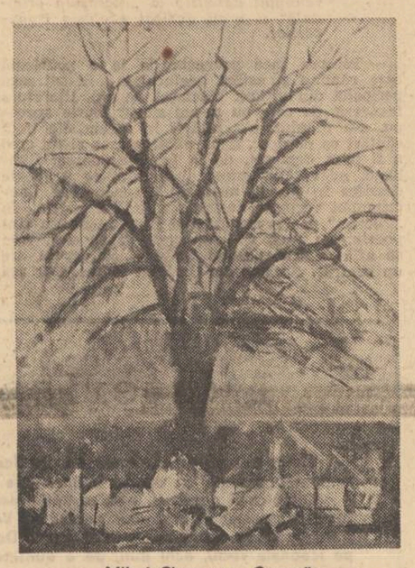

Mihai Cismaru : „Copac"

„schimbat" și editorii și cititorii, și ea poate fi socotită excelentă de noii cititori. Cazuri s-au văzut destule. Existența mai multor editori în aceeași epocă are tocmai rolul să diminueze arbitrariul fiecăruia din ei, voluntarismul sau nepriceperea lor. Ar fi neprielnic într-o epocă să existe un singur editor care să ducă la o singură optică în aprecierea cărților luate separat sau a literaturii luate în ansamblu. E motivul pentru care, la noi, s-au creat mai multe edituri literare, pentru ca gustul și puterea de înțelegere, firesc limitate, ale fiecăruia, să nu dăuneze ansamblului literaturii, să poată fi compensate prin gustul și înțelegerea generală.

— Care este punctul de vedere al editorului în ceea ce privește tirajele ?

— Problema tirajelor e atît de discutată încît orice adaos se înscrie aproape obligatoriu într-o serie cunoscută. Părerea autorului acestui răspuns este că practica actuală care tinde să dobîndească extensie și generalizare, e cea mai potrivită actualului stadiu al vieții socio-culturale (metodologia tirajelor nu se stabilește odată pentru totdeauna, ci în funcție de condițiile în care se dezvoltă circulația cărților).

E indispensabilă asistența statului (creditarea anticipată de stat) pentru o parte a tirajului, deci e indispensabilă anchetarea proiectului de plan în rețeaua de difuzare, colectarea tirajelor de la librari, biblioteci, Centrocoop, de la cumpărătorii individuali, așa cum se procedează azi.

E necesar ca o parte din tiraj să poată fi trasă, în mod suplimentar de către edituri, în acele cazuri cînd ele socot insuficient tirajul comandat cu anticipare de rețeaua de difuzare. Atari erori de evaluare fiind inerente, e firesc să existe și sistemul corectării lor. Regimul de creditare, difuzare, decontare etc. e lesne de realizat cum o dovedesc experimente foarte concrete, de exemplu la Cartea Românească. Rolul activ al editorului s-ar dovedi aici din plin cu toate responsabilitățile deferente, de la includerea cărții în plan pînă la urmărirea difuzării ei.

Ar fi necesar să fie realizată în practică ideea rabatului variabil, după gen de carte și a creditării diferențiate (după carte, colecție, gen etc.). Concret, ar fi util ca acele cărți care se vînd lesne, sau tirajele destinate bibliotecilor să aibă un rabat de difuzare mai mic decît cele care impun acțiuni speciale librarului. În cazul acesta din urmă, ar fi util să se prevadă o durată mai mare de stagiu în librărie și credite bancare mai mari pentru acoperirea achiziționării lor de către librării.

Se pot încerca de asemenea, **formele de difuzare** „în consignație" pentru lucrări întregi, nu numai pentru cote de tiraj. În felul acesta raportul autor-editor-librar-cititor ar avea forme mai dinamice care să poată asigura și răspunderi ale autorului și editorului față de librar, nu numai ale librarului cînd comandă cărți în prima ediție pe care nu le cunoaște, ci doar le aproximează din prezentări foarte sumare, oferite de autor și editor.

S-a vorbit la noi despre posibilitatea abonamentelor la unele cărți — și proiectul a fost prea slab încercat, dar el poate da rezultate. M-am întrebat mereu de ce există o instituție specială „Cartea prin poștă" și de ce sarcinile nu trec, pentru fiecare apariție, la edițiile respective. Ar fi o formă de participare a acestora la stabilirea tirajului sau numai a cotei suplimentare de tiraj.

Adaug că sistemul **informării** cu privire la apariții (nu la **proiecte**) ale cărților, e foarte slab organizat ca să nu mai vorbesc de acela al reclamei. Ambele se conjugă cu problema centrală a tirajelor. Informarea și reclama ar trebui să aparțină mai substanțial editurilor odată cu capacitatea lor de a participa (cu toate răspunderile și riscurile) la stabilirea tirajelor.

Căci, ceea ce mi se pare ca esențial pentru orice producție, e desfacerea ei — respectiv difuzarea. Cel ce decide producția (în speță, editorul) nu poate să nu fie interesat în distribuirea ei la consumator. Acțiunea trebuie să se desfășoare conjugat pe toată întinderea ei — fiește sub supravegherea forului coordonator superior.

— Care este opinia editorului în ceea ce privește raportul între scriitorii consacrați și cei aflați la debut sau imediat după debut ? Cu ce ochi va privi el cărțile acestor două categorii de creatori ?

— În principiu n-ar trebui să existe diferențe căci o carte excelentă o poate da și un scriitor la începutul evoluției sale — dovezi cu nemiluita. Dar editorul dacă știe că e în fața unei cărți bune a unui tînăr, sau a unui necunoscut, știe în același timp că numai el cunoaște valoarea cărții, nu și cititorul, nu și librarul. Prima problemă e a promovării ei spre apariție, dar aceasta e angrenată în rețeaua de cerințe ale „consumatorului" care vrea mai multe apariții (inclusiv reeditări) ale scriitorilor cunoscuți de el. Dacă vrea și nume noi, le vrea cu măsură, cu prudență. Un **proiect** de plan e judecat adesea și în funcție de rezonanța numelor — dar, în timp ce necunoscuții prezenți în proiect au cărți reale, cunoscuții oferă nu o dată doar perspective, proiecte, de unde și neîndeplinirea planurilor. Poate însă un editor să-și umple planul numai cu necunoscuți, chiar dacă el știe că sînt buni ? Cititorul vrea literatură bună, deci el caută numele care-i realizează cu anticipație această cerință dreaptă. Rolul editorului în această problemă e foarte mare, ca și riscul său. De el atîrnă în măsură mare însăși evoluția, înnoirea continuă a literaturii. Și cînd spun „editorul" mă gîndesc la întregul ansamblu de factori care acceptă o carte scrisă de un necunoscut și o îndrumă spre apariție.

În general, în această direcție la noi se face enorm, față de odinioară, căci asistența statului dată literaturii asigură necunoscutului drum mai lesnicios, mai „apărat" spre librărie. Dar editorul nu va fi niciodată mulțumit : el va avea mereu în fața ochilor imaginea posibilei cărți pe care n-a înțeles-o, a scriitorului pe care nu l-a recunoscut la timp.

● Colaborarea cu autorii

Discuție purtată cu VALERIU RĂPEANU, directorul editurii Eminescu :

— Cam care este raportul între cărțile pe care le comandați dv. și cele pe care vi le propun autorii ?

— Un raport matematic nu aș putea da, pentru că există fluctuații de la an la an. Pentru colecții inițiativa ar trebui să aparțină editorului. În momentul de față ea aparține numai pe jumătate editorului pentru colecția „Biblioteca critică", pentru „Sinteze" și pentru „Scriitori români contemporani", o colecție care va fi lansată curînd, pentru „Romanul de dragoste" și pentru „Clepsidra".

Cred totuși că la acest capitol sîntem debitori, adică ar trebui să comandăm mai mult deși am obținut și rezultate bune mai ales acolo unde am procedat cu mai mult curaj la atragerea unor oameni tineri.

— Cum sondați opinia cititorilor ?

—O editură practic n-are cum să sondeze opinia publicului. Scrisori ne vin puține și neconcludente. Noi facem de cîtiva ani întîlnirile

muzică

Limbajul marilor mituri

Aspirația către universalitate probează, pentru o școală, dar și pentru un compozitor anume, maturizarea, conștiința posedării unui limbaj apt marilor mituri ori edificii dramaturgice de o celebritate mitică. Plasăm astfel opera „Hamlet" de Pascal Bentoiu într-o descendență ilustră, de vreme ce e deschisă de „Oedip-ul" enescian. Opera Română a făcut un gest necesar montînd-o, căci în ambiția demersului, în depășirea interesului restrîns ce îl au unele din alegerile autohtone la care se oprește prima noastră scenă lirică, vedem recunoașterea unei situații calitative a componisticii ce se practică azi la noi.

Pe lîngă calitățile relevate la audierea în concert mai remarcăm acum : utilitatea (abilitatea) libretului (autor — compozitorul), o schematizare obligatorie a tragediei, făcută astfel suport adecvat genului de operă avut în vedere (în care muzica este cărăușul cuvintelor, al subiectului) ; o introducere corală prielnică atmosferei, a cărei închidere în sine o face să poată figura și ca piesă independentă ; virtuozitatea sintezei stilistice, căci autorul folosește o gamă largă de procedee pentru îndeplinirea scopului său ilustrativ, de la inflexiuni oedipiene și recitativul încetățenit de Drăgoi — Jora — Paul Constantinescu și pînă la Alban Berg, Puccini, Richard Strauss ori chiar efecte de ultimă oră cum ar fi texturi de glissandi à la Xenakis, pe care autorul le desconsidera în treacăt, într-o paranteză a lucrării sale, „Imagine și sens".

Dacă urcăm la alt nivel (autorul ne obligă), putem a-i observa absența unui sistem, a unei structuri, o idee generativă unică și ireductibilă („Structura este înainte de toate o regulă abstractă" — Tzvetan Todorov) care, dedusă din text, să supuie apoi libret și muzică. O idee nici muzicală, nici poetică, nici filozofică, sîntem convinși că autorul a făcut toate lecturile de cuviință, ci un model structural, o schemă formală a dispoziției elementelor. (De altfel, autorul, în „Imagine și sens", pare a confunda structura, sau cel puțin un aspect al său cu forma muzicală.) În felul acesta ajungem la întrebarea de la care cu siguranță a plecat autorul și a rezolvat-o în modul secolului XIX, — „De ce Hamlet ?" Sau, mai aproape, de unde știm că muzica ce se aude se potrivește, nu doar cuvintelor lui Hamlet, ci configurației interne a Hamlet-ului shakespearian ? Absența modelului lasă iarăși legătura text-muzică pe seama „dicționarului" de semnificații ale contururilor muzicale, „a cărui bază obiectivă este foarte firavă", ne spune chiar Pascal Bentoiu.

Reamintim că pentru aspirațiile obișnuite ale Operei în domeniul contemporan „Hamlet" reprezintă un însemnat salt calitativ. Spectacolul a fost bine slujit de regie, în aria stilistică a textului muzical. Unei muzici „literare" i s-a asociat o regie „literară", îngrijită și inspirată (de multe ori) semnată de George Teodorescu, avînd în cîteva rînduri amănunte de ascuțită intuiție (viteza curgerii intime a muzicii sugerată de tempo-ul mișcării scenice). Cadrul plastic (și luminile, mai ales) sînt realizări deosebite ale lui Roland Laub, izbutind o îmbinare ingenioasă între glacial și viu, reflexie a zbuciumului interior al personajului central. În fine, echipa de cîntăreți nu numai că n-a avut nici un cusur, dar a marcat prin protagoniști — Florin Diaconescu, Silvia Voinea, Gheorghe Crăsnaru (puțin prea rigid în joc) — cea mai de seamă realizare vocală, din cîte cunoaștem la Opera Română, în materie de lucrări actuale.

Costin Cazaban

film

Charlot după 54 de ani

„Dacă artistul concepe o lume și crede sincer în ea, oricare i-ar fi componentele, această lume trebuie să fie convingătoare". Acest citat din *Povestea vieții mele* de Charles Chaplin se referă, în mod expres, la filmul *Piciul*, generoasa premieră a acestei săptămîni. Probitatea artistului care inovează introducînd în universul cunoscut al personajului său noi coordonate, menite să-i îmbogățească psihologia, transpare într-un moment, cînd temerile față de reacția publicului, nu ar fi fost nejustificate. Fără Chaplin scenariul *Piciului* ar fi rămas o melodramă oarecare, din care nu lipseau femeia părăsită, copilul abandonat, tatăl adoptiv, caritatea suficientă a unei societăți puritane și în fine, happy-end-ul de rigoare. De la acest fapt divers, cu elemente autobiografice (decorurile recompunînd universul copilăriei autorului petrecută la Londra), se pătrunde într-o realitate, unde durerea și tristețea nu mai sînt exprimate la modul burlesc, devenind părțile esențiale ale unei comedii amare, ce reflectă dincolo de aparențe o adîncă dragoste de oameni. Fără a renunța la cascada de gaguri proprie personajului său, Chaplin realizează *Piciul* într-o concepție superioară asupra comediei, în care limitele formale sînt sparte pentru a face loc poeziei, suprarealismului, dramei sau visului. Nuanțarea perfectă a atitudinii sale afective față de gag transformă registrul comediei mecanice, conferindu-i universalitatea și profunzimea artei în care a fost comparat, nu mai puțin, decît cu Shakespeare. *„Vagabondul său,* scria James Agee, *este o reprezentare centralizată a umanității la fel de multilaterală și misterioasă ca și Hamlet, niciun actor neputîndu-l depăși vreodată ca expresivitate, varietate sau efect al mișcării".*

Concis și direct, Chaplin nu scapă aici ocazia satirei vizînd cruzimea unei filantropii de paradă, intoleranța unei societăți guvernate de dreptul forței sau de o moralitate artificială.

Renunțînd la stilizările cunoscute din precedentele filme Chaplin are curajul de a-și plasa personajele într-un decor realist, fără a scade prin aceasta forța lirismului exprimat printr-un amalgam deosebit de umor, tragic și absurd. Amintirea propriei copilării îl aduce pe Chaplin la o reușită unică în întreaga sa operă : transferul de personalitate de la Charlot la copilul adoptiv, formînd parcă un sistem de reflecții reciproce generate de un dialog al gesturilor, ce cuprinde gaguri de un rafinament neîntrecut.

Alături de *Piciul* poate fi vizionată o peliculă *(Trîntorii)* realizată în același an — 1921 — un autentic divertisment ce-i permite lui Chaplin, pentru prima oară într-un rol dublu, uimitoare performanțe coregrafice. Medalionul Chaplin rămîne o lecție de cinema ce nu poate îmbătrîni nici măcar după scurgerea a peste cinci decenii.

Călin Stănculescu

colocviile «luceafărului»

cărții

noastre în școli. Aici este publicul nostru nu numai de mîine ci și de azi. Am avut în ultimii ani întîlniri interesante în aproape toate regiunile țării. La toate aceste întîlniri la care au participat redactori ai editurii și scriitori, am ascultat obiecțiile și propunerile cititorilor. Se stabilește un dialog direct foarte interesant.

— Care sînt rezultatele concrete ale acestor întîlniri ?

— În primul rînd, au rezultat idei editoriale interesante. Au apărut colecțiile „Permanențe-perspective" și „Panorame", diverse antologii ale romanului, ale nuvelei...

— Cu aceste ocazii vi se cer reeditări ?

— Da. Am reeditat astfel „Viața lui Eminescu" de George Călinescu, „Îngerul a strigat", de două ori (1973—1975), „Apa" lui Ivasiuc, „Groapa", în Biblioteca Eminescu. Reeditățm acum „Vînătoarea regală" a lui D. R. Popescu.

— Care sînt criteriile pe care le aveți în vedere la stabilirea tirajelor ?

— În primul rînd comanda centrelor de librării.

— Cum informați librăriile despre cărțile care vor apare ?

— Le vorbim despre carte. În ședințele comune le atragem atenția asupra cărților. Avem posibilitatea să corectăm comenzile și pe parcurs, înaintea apariției sau imediat după apariție. Bineînțeles că editura are interesul să obțină tiraje cît mai mari.

— Cine face prezentările din proiectele planurilor editoriale ?

— Redactorul de carte. Se întîmplă de multe ori ca ele să fie needificatoare pentru că nu se cunoaște conținutul cărții.

— Atunci după ce se face prezentarea ?

— După rezumatul autorului. Uneori însă nici autorul nu știe prea bine despre ce va scrie...

— În cazul unor comenzi eronate se pot face continuări de tiraj ?

— Există mai multe aspecte. Primul : imposibilitatea păstrării zațului pentru mai mult timp. Al doilea : imposibilitatea informării rapide asupra situației vînzării și a noii cereri. Ea durează un an. Ar trebui să existe o informare directă a editurii în cel mult o săptămînă. Al treilea : foarte mulți autori cred că s-a epuizat volumul lor și e fals. S-a epuizat în 2—3 librării nu în toată țara. Recartarea se face la șase luni și dă unele rezultate. Nu e mai puțin adevărat că există librării unde librarul nu știe ce are în depozit, că sistemul nostru de expunere este defectuos, că noi nu punem la dispoziția cititorului cataloage. Cataloagele noastre, toate cataloagele noastre apar foarte tîrziu și e din vina noastră, a editurii.

— De ce ?

— Sînt multe cauze. În străinătate cataloagele apar trimestrial. Apoi se dau foarte puține date pe copertă. La editura Robert Lafont ceea ce se trece pe copertă este aprobat de comitetul de direcție, deci este foarte important. Or, la noi coperta spune atît : „Ion Ionescu — Anotimpurile".

— Cărțile care nu se vînd într-un anumit interval de timp sînt trecute în stoc.

— Aici ar trebui văzut un lucru. Noi lucrăm numai cu noțiunea de stoc, dar din această noțiune ar trebui să se scoată ceea ce trebuie să constituie o permanență în librărie. Stoc înseamnă o carte care nu s-a vîndut și este nevandabilă. Din păcate există foarte multe, mai ales că s-au făcut cîteva reeditări nejustificate (mai puțin însă la poezie). Dar acestea nu trebuie confundate cu permanența. „Viața lui Mihai Eminescu" de George Călinescu trebuie să se găsească permanent în librărie. Să se tragă 200 000 de exemplare și pe măsură ce e solicitată să se treacă din depozit în librărie. La fel „Poezii" de Eminescu. Această permanență reprezintă de fapt permanența noastră națională. Ea este necesară din punctul de vedere al educației patriotice. Adică în momentul în care un elev a economisit 5 sau 8 lei și vrea să-și cumpere un volum din Eminescu, el trebuie să-l găsească dacă nu la prima, la a doua librărie neapărat. Asta nu e stoc, stoc sînt volumele proaste, nevandabile. Editura noastră a făcut demersuri în acest sens și sperăm că vom găsi audiența necesară.

— Există ceva care vă împiedică în munca dv. de editor ?

— Nu poți spune niciodată că munca pe care o ducem noi e perfectă. Uneori avem greutăți cu autorii, alteori ne împiedică aceste tiraje foarte mici ; alteori greutățile țin de inerția noastră, poate pentru că nu ne gîndim destul la idei editoriale. Ca editor trebuie să ai tot timpul idei noi. Editura românească a avut în ultimii ani idei foarte frumoase. „Biblioteca pentru toți", „Biblioteca de artă" care e de nivel mondial, numeroase colecții care au avut succes de public și sînt valoroase, dar nu este suficient să ne mulțumim cu aceste succese.

III. Librarii despre cărți

La librăria „Mihail Sadoveanu" investigăm rolul librarului în stabilirea tirajelor, respectiv mecanismul comenzilor de carte. Discutăm cu GEORGETA MUNTEANU, șefa librăriei, care de 22 de ani lucrează cu cartea.

— Ce cărți au avut succes de librărie în ultimul timp ?

— „Delirul" de Marin Preda, care s-a vîndut într-o singură zi în cîteva mii de exemplare și la care cantitatea cerută de noi a fost insuficientă.

— Cum ați făcut comanda pentru „Delirul" ?

— Am primit 2 000 de exemplare.

— Data trecută ne-ați promis că ne veți reproduce prezentarea cărții pe care ați primit-o în vederea comenzii.

— Am căutat-o la planul pe '75 și n-am găsit-o. Poate o fi în planul pe '74. De fapt de vreo patru ani se promite cartea...

— Să revenim la întrebarea inițială : după ce criterii faceți comenzile de carte ?

— Un criteriu este numele autorului : Marin Preda. Apoi prezentarea care nu-i întotdeauna reprezentativă.

— În cazul acesta nici n-o aveți.

— Mi-or fi comunicat telefonic.

— Alte criterii ?

— ...

— Să luăm un caz concret și să urmărim acest mecanism al comenzilor. Aveți în planul pe care ni l-ați prezentat scrise niște cifre la fiecare titlu : 150/110 la Mircea Dinescu, de exemplu. Asta înseamnă că ați cerut 150 și vi s-au aprobat 110 ?

— Nu, ăsta a fost tirajul pe tot Centrul.

— Deci cît primiți ?

— Cîte am comandat. E scris cu creionul pe margine : 5.

— Vă mai amintiți cele două cărți anterioare ale lui Mircea Dinescu : „Invocație nimănui" și „Elegii de cînd eram tînăr" ? Poate vă mai amintiți cîte ați comandat și cum s-au vîndut atunci.

— Am să vă citesc prezentarea...

— Ce criterii v-au făcut să cereți 5 exemplare ?

— ...„Poezie de meditație, versuri pline de tinerețe și de prospețime ale unui poet pe care-l preocupă în cel mai înalt grad marile întrebări pe care și le pune și răspunsurile pe care și le dă generația celor mai tineri constructori ai lumii de mîine."

— Deci, după ce criterii ați solicitat 5 exemplare din viitoarea carte a lui Mircea Dinescu ?

— Dar știți, Dinescu e un poet solicitat.

— Atunci de ce numai 5 exemplare ?

— Poate că e greșeală, poate că n-am cerut atîtea...

— Nu știți precis ?

— Ba da, dar cine știe ? !...

— Cum ați făcut comanda ?

— Noi depășim întotdeauna cifra de desfacere și mereu avem discuții cu banca, dar ținînd seama de priza unor autori la public ne batem și obținem... Avem un plan de desfacere și unul de aprovizionare.

— Nu e bine să vindeți cît mai mult ?

— Ba e bine, dar nu e voie să depășești...

— Dar cărți care rămîn nevîndute sînt ?

— Sînt și cărți care n-au fost vîndute pentru că tirajul a fost mult prea mare. Conteazâ titlul, coperta, prezentarea grafică. Am să vă dau exemple de cărți cu coperți urîte care au rămas nevîndute : Ioan Grigorescu : „Lupta cu somnul" — prezentare grafică V. Socolic, Lucia Demetrius : „La ora ceaiului" și „Sînt un pămîntean" cu coperți de Oana Petriman și respectiv Ion Petrescu, „Istoria literaturii neogreceștl" de Dimaras cu coperți de Florin Ionescu.

În ce privește problema titlurilor am făcut de data aceasta noi următoarea constatare : În planul editurii Eminescu pe anul 1975, între numerele curente 140 și 205 (luate la întîmplare) am numărat 36 de cărți (adică 55%) care vor purta titlul „Poezii", „Versuri", sau „Poeme". Unde-or fi titlurile care ne-au surprins altădată, cu **Jurămîntul de sărăcie, castitate și supunere**, sau **Ființele abstracte** sau **Cumplita apoteoză** sau **Repetabila povară ?...**

Din discuțiile purtate în această librărie au mai rezultat că există niște foi de anchetă și un registru în care se notează solicitările neonorate dar că nici un exemplar nu rămîne librarului, așa că nu se poate folosi de ele pentru efectuarea unor comenzi ; că nu există în librărie o evidență a vînzării cărților anterioare ale unui autor, așa încît experiența librarului nu se bazează pe niște date concrete, științifice, ci pe... amintiri, iar comenzile de carte se fac cam după... ureche. Cărți de mult epuizate (un exemplu romanele lui Oscar Walter Cisek) n-au mai fost de mult reeditate deși s-ar fi cuvenit.

★

— Toate cărțile epuizate sînt reanchetate ?

— ...

— Cum ați vîndut „Imnele bucuriei" de Ioan Alexandru ?

— 100 exemplare în maxim două zile. Dacă ar mai fi fost s-ar fi vîndut imediat, fiți siguri. Dar n-au mai fost. S-ar vinde desigur, și acum la fel de bine.

— S-a reanchetat ?

— Nu.

● Librarul despre librar

Reproducem cîteva fragmente din discuția purtată cu **DUȘAN ELENA**, șefa librăriei „Dacia" din București.

— Cîți clienți vă vizitează zilnic librăria ?

— La standul de beletristică în medie 1 000—1 200. Depinde de cărțile care se găsesc și în librărie și de sezon.

— Și cam cîte cărți se vînd ?

— 800—900 pe zi.

— Cum se face popularizarea cărții ? Cum este informat cititorul ?

— Mai întîi, librarul trebuie să fie bine documentat. El răsfoiește cărțile, le citește chiar, cercetează prefețele. La noi, în mod suplimentar, în fiecare marți se fac discuții cu întregul colectiv pe marginea cărților aflate în librărie. După aceea vine popularizarea. O cale este cea a discuțiilor cu clientul. Se întîmplă să nu avem cartea cerută, dar avem alta din același autor și o recomandăm pe aceea. Dialogul cu clientul este munca noastră cea de toate zilele.

— Alte modalități de popularizare, de informare a clientului ?

— Expunerea cărții în librărie. Dacă cartea este expusă într-un singur exemplar și dacă nu

Zamfir Dumitrescu : „Figuri contemporane"

are nici o copertă prea reușită ea se pierde printre celelalte. Trebuie neapărat să apelezi la inventivitate. Fie că expunem cartea în mai multe locuri, fie că facem o vitrină cu o singură carte, timp de o săptămînă întreagă. Oricum punem cartea pe masă la loc cît mai vizibil.

Apoi, avem colțul documentar, fișierul bibliografic unde sînt trecute toate cărțile apărute în anul respectiv (pe tematică). Există registrul de noutăți care este completat la zi. Mai avem un dosar cu lucrările care urmează să apară în cursul trimestrului.

— Toate acestea la nivelul librăriei, dar în afara ei ce se face pentru informarea cititorilor ?

— În afara librăriilor, există televiziunea, presa și radioul. De multe ori televiziunea merge cu multă punctualitate, popularizează cartea înainte de a apare în librărie. Presa însă — de obicei — anunță cartea după ce s-a epuizat. Clientul vine cu ziarul în mînă și vrea cărțile. „Nu vă supărați, nu mai avem, mai veniți, poate apare tranșa a doua..." E jenant chiar.

— Cum participă librarul la stabilirea tirajului ?

— În primul rînd, librăria așteaptă proiectele planurilor editoriale care în mod normal apar în luna august pentru anul următor. Pentru 1975 însă au apărut foarte tîrziu. După ce primește planurile, librăria consultă un colectiv format din clienții ei permanenți, colectiv care indică în majoritatea cazurilor cărțile mai interesante. Pe baza acestor indicații, a experienței librarilor și a prezentărilor din planul editorial (care de multe ori sînt sumare, uniforme și nu spun nimic despre esența cărții) se stabilesc comenzile.

— În vederea comenzilor, primiți semnalele cărților ?

— Le putem vedea uneori la Centrala cărții, dar de obicei cînd se fac comenzile nu există copertă, nu există materialul grafic, de multe ori nu există nici manuscrisul... Apoi comenzile sînt trimise la Întreprinderea de difuzare a cărții unde există o comisie de stabilire a tirajelor care analizează fiecare caz în parte.

IV. Critica despre cărți

● O conștiință a literaturii

— În domeniul literaturii critice, aflat într-o dublă relație : cu publicul și cu autorul, este cel care clarifică, limpezește și ordonează drumul de la creator la receptor. Vă rugăm să ne vorbiți despre acest proces.

NICOLAE BALOTĂ :

— Criticul este un om-punte. El mijlocește înainte de toate între scriitor și el însuși. El constituie în definitiv o conștiință a literaturii. Ca atare el este cel care-i indică autorului fie calea de care ar putea să meargă, fie erorile căii pe care a mers. Apoi mijlocește între opera scriitorului și publicul căruia i se adresează această operă. Publicul, firește din ce în ce mai larg în zilele noastre, nu crează înainte de toate o problemă de critică ci o adevărată problemă de sociologie literară. Și totuși criticul — care nu este un simplu magistru sau un judecător literar în felul în care oficiul critic era considerat în secolul trecut, — face și o asemenea operă de magisteriu public, respectiv de mijlocire cum spuneam mai înainte, între mesajul pe care-l reprezintă opera și așteptările publicului, în sensul cel mai larg al cuvîntului.

Criticul nu trebuie să fie doar cel care face propagandă sau reclamă cărții bune, sau uneori mai puțin bune, ci cel care deschide gustul publicului, cel care formează publicul chiar înaintea viitorului. El deschide în felul acesta calea operei și calea scriitorului.

Criticul nu intervine doar într-un singur punct în acest itinerar al cărții ci în mai multe. Aș spune că undeva criticul previne chiar apariția cărții. Evident în creația unui scriitor, în genere în creația literară a unei epoci criticul aparent intervine doar sub forma unui joc secund, sub forma unui ins care găsește ceva pre-dat. Dar, la drept vorbind, prin întreaga sa activitate criticul exercită o acțiune de incitare, de directivare asupra scrisului, evident nu normativă, nu didactic-pedagogică. Activitatea de mentor literar pe care a avut-o Titu Maiorescu asupra lui Eminescu, uneori ca o frînă, uneori ca un îndemn, în alte rînduri poate limitativ, dar în orice caz a acționat asupra creației eminesciene.

Apoi, în momentul în care opera este apărută, trebuie mijlocită către publicul ei. Apariția unei opere nu implică doar elaborarea ei, ci și un întreg proces de redare sub formă de obiect a unei scrieri. Respectiv ca să apară ca o carte, opera trebuie să treacă printr-o serie de etape, ca să nu le spunem vămi. În aceste etape criticul își are rolul său, sau cel puțin ar trebui să-l aibă. Criticul ar trebui să intervină în ajutarea lansării unei opere și mă refer îndeosebi la rolul pe care-l are criticul în sprijinirea eforturilor creatoare ale tinerilor scriitori. Știm că pînă cînd un tînăr scriitor scoate prima sa carte, pînă cînd el ajunge să fie apreciat și difuzat, sînt o serie de bariere de trecut, care țin de anumite inerții, de anumite convenții, ori rolul cel mai de seamă al criticului este acela de a promova creația începătorilor. Un critic care în viața lui n-a descoperit, nu a ajutat pașii de început ai unui scriitor nu este vrednic de acest titlu.

● Sugestiile prefeței

Criticului AUREL MARTIN, directorul editurii Minerva, i-am adresat următoarea întrebare :

— De cele mai multe ori o carte este însoțită de o prefață sau de un cuvînt înainte semnate de un critic literar. Vă rugăm să ne spuneți ce merite au aceste elemente și în ce măsură este ea realizată în literatura noastră ?

— După părerea mea rolul unei prefețe este un rol funcțional. Ea trebuie să fie utilă, să înlesnească drumul cărții către cititor, să înlesnească o bună cunoaștere a operei, a scriitorului pe care-l comentează, să ducă la o mai bună receptare a valorilor estetice și etice pe care le include cartea.

Desigur că prefațatorul are o serie întreagă de obligații pe care trebuie să le îndeplinească. Una dintre ele este onestitatea. El trebuie să comunice cititorului adevărul despre opera pe care o comentează, să se supună obiectului și să nu facă marginalii la idei sau probleme care nu sînt evidențiate de scriitorul respectiv. Există prefețe care trebuie să dea autorului neavizat un material informativ foarte bogat, mă refer mai ales la scriitorii străini necunoscuți la noi.

Evident, există și prefețe care sînt pretexte, prefețe care se referă la idei generale, și nu specifice ale operei comentate. Cred că avem nevoie și de asemenea prefețe, mai ales în situația unor scriitori care sînt foarte cunoscuți.

În afara prefețelor există și postfețe și între prefață și postfață este o deosebire de care trebuie să țină seama oricare autor. Cel care face o prefață face o introducere în opera scriitorului, prin urmare este obligat să apeleze la tot felul de elemente care să-l ajute pe cititor să intre în contact cu opera după ce a citit prefața. În cazul unei postfețe se schimbă unghiul de vedere al criticului. El comentează acum o carte cunoscută deja de cititor. Cititorul a parcurs cartea, are niște nelămuriri, are un anumit punct de vedere și postfațatorul vine și adaugă elemente noi, elemente care clarifică opinia cititorului. El trebuie să emită judecăți de valoare și are un rol esențial. Acum nu mai are nevoie de elemente care să se refere la conținutul cărții, el poate s-o analizeze dispensîndu-se de ele, pentru că aceste elemente sînt deja cunoscute cititorului.

Altfel se pune problema cînd este vorba de niște ediții critice, unde de obicei avem de a face cu studii introductive, al căror caracter este de obicei monografic, și cel care le face are ambiția să includă în spațiul lor restrins toate datele semnificative vizînd biografia și opera scriitorului.

● Recenziile

ALEXANDRU ANDRIȚOIU, redactor șef la revista „Familia" a răspuns următoarelor întrebări :

— Recenzia intervine în drumul cărții de la librărie, la cititor. Ea poate fi o piedoarie sau o rezervă. Astăzi apar în România cîteva cărți pe zi. Pot face revistele recenzii la toate ?

Cum se face alegerea cărților pentru recenzii ?

Cui îi revine sarcina și responsabilitatea alegerii cărților pentru recenzii ?

— Cred că toate revistele noastre consemnează și dezbat cărțile fundamentale ale literaturii de astăzi, uneori însă cu întîrziere, după ce valoarea lor s-a impus. Mai ales în domeniul prozei. În lumea poeziei depistarea noilor valori se face mai greu și mai timid poate și de unde apar foarte multe cărți de poezie fără un criteriu editorial bine stabilit.

Mai greu e cu restul cărților a căror valoare nu se impune cu certitudine. Recenziile sînt deseori de serviciu și citeodată sînt date pe mîna unor critici debutanți, fără autoritate. E lăudabilă, chiar de aceea, munca perseverentă și atentă pe care o desfășoară Laurențiu Ulici în „România literară", dovedind că destinul cărților de debut trebuie să-i preocupe și pe criticii de notorietate, — ba aș crede că în primul rînd ar trebui să-i preocupe pe ei. George Călinescu este un exemplu strălucit în acest sens.

Cred că nu există un criteriu limpede în selectionarea cărților recenzate. Plutește păcatul suficienței, al sarcinii de serviciu, în selecționarea lor. Mi-e dor să văd cum un poet cu experiență se apleacă asupra cărților unor confrați mai tineri, programatic, așa cum a făcut odată Ștefan Augustin Doinaș.

E adevărat că spațiul oferit recenziilor de carte de publicațiile noastre de cultură este încă destul de restrins față de cel afectat beletristicii. Revista „Familia" a încercat să ofere criticii literare un spațiu cît mai larg, dar o revistă lunară și care nu este numai literară, va face față cu greu acestei sarcini de primă mînă. Cred însă că accentul acestei discuții cade niței alături de problema principală și anume aceea a conținutului criticii literare, a spiritului ei de răspundere așa cum ne-o cer documentele Congresului al XI-lea al partidului. Abia apoi ar fi vorba de criteriul de selecție a cărților recenzate.

Există încă mult hazard, mult amatorism în criteriul de selecție —, foarte puțină confruntare de idei și foarte puțină atenție acordată de către criticii prestigioși acelor cărți care, nefiind întotdeauna de primă mărime, alcătuiesc totuși ansamblul literaturii noastre contemporane.

V. Cititorii despre cărți

MARIANA BRÂNCUȘI, elevă la Liceul Economic Nr. 2 București :

Vreau să găsesc în paginile unei cărți o **realitate** posibilă, o realitate gîndită și construită de autor, nu una consemnată într-un inventar de fapte concrete. Cartea trebuie să fie o aspirație către un ideal și trebuie să-și caute soluțiile în ideal. Mi se va reproșa, poate, că văd în literatură o mică fabrică de iluzii. Dar nu este așa. După mine, cartea trebuie să fie o sinteză de viață, nu repetarea mecanică a acesteia. Vedeți — vă dau un exemplu, — reportajele Sînzianei Pop sînt realiste, sînt perfect verosimile, dar știu precis că autoarea a construit cu mijloacele ficțiunii o nouă realitate care, fără a contrazice pe cea văzută, o completează, îi subliniază frumusețea, partea de mister și candoare. Sau în poemele lui Ion Gheorghe — mă gîndesc de pildă la **Cavalerul trac**, care are o alură aproape epică — **cred** în desfășurarea de fapte relatate, dar **știu** că nu s-au petrecut niciodată aievea.

Mi se pare că în filozofie faptul că „Ștefan cel Mare a murit la 1504" se cheamă adevăr banal, și că există și o altă formă a adevărului, adevărul esențial, sau adevărul semnificativ. Cu acest adevăr luerează și literatura și scriitorul nu este fotograf.

CORNELIU BODODEL, operator chimist, Pitești :

1. — Permanența cărții. Mă bucur cînd în biblioteca mea intră o carte a cărei valoare artistică și omenească nu va fi alterată de trecerea anilor și mărturisesc sincer că nu mă opresc niciodată la broșurelele al căror adevăr ține o vară. Bine ar fi să înțeleagă acest lucru și edițiile, bine ar fi să înțeleagă că o carte este un unicat irepetabil și să ne scutească de abundența producției de serie care umple rafturile librăriilor și-și așteaptă cuminte locul în credulitatea cititorului sau într-o topitorie de hîrtie.

2. — Calitatea cărților. Vreau să pun în discuție calitatea cărților ca obiecte, calitatea lor industrială. Este inadmisibilă o carte al cărei cotor încleiat cu aracet nu ține nici la prima citire, sînt inadmisibile cărțile aproape fără manșetă, în care litera se oprește chiar în buza paginii, sînt inadmisibile defectele atît de frecvente : încît au început să nu mai mire pe nimeni : pagini netăiate, lipsă sau repetate, file rupte, pagini tipărite numai pe jumătate, greșeli de corectură grosolane.

3. — Promisiunile. Editurile și-au făcut două obiceiuri : unul din a promite și al doilea din a nu-și respecta întotdeauna promisiunile.

Anchetă realizată de Nicolae Stoicescu și Andrei Lenard

televiziune

Nisipuri mișcătoare

Ancheta întreprinsă de Vartan Arachelian și-a propus o temă de mare complexitate dar și de evidentă dificultate, sondarea sufletului uman în formare, „Cum deschidem adolescenței ușa maturității ?", acuzarea unor mentalități greșite despre cinste și corectitudine, elemente esențiale în educație, în formarea caracterului în care fără îndoială sînt decisive orînduirea socială, statutul și rolurile de care dispune omul, modelele culturale, drumul concret pe care îl străbate individul în viața sa. Impresionant în abordarea acestor numeroase și dificile probleme psihico-morale a fost modul în care s-a desfășurat ancheta, ținînd seama de întregul sistem de atitudini stabile și specific individuale, de semnificațiile morale ale fiecărui interogatoriu, încercînd să exprime cît mai clar cu putință valoarea omului ca membru al societății, însușirile complexe ce deosebesc un om de altul, o opinie de alta, o modalitate de viață de alta.

Trei elevi, cu ochii mai mult plecați în jos, mărturisesc pufnind în ris că „au făcut prostii". Anchetatorul a avut răbdare și deosebită finețe în conducerea discuției ; e important să nu intri cu bocancii în sufletul omului. Am aflat că ei descoperiseră o poeniță, căreia îi ziceau Poenița Frumuseții și că-și doreau o cabană. De aceea au furat. Ca să-și poată amenaja o cabană în Poenița Frumuseții. Tînărul elev al unei școli profesionale se află cel mai aproape de înțelegerea infracțiunii sale. Din relatarea lui am înțeles că e perfect conștient de gravitatea gestului comis, că se simte vinovat într-adevăr ; or, conștiința reprezintă nivelul superior, modalitatea specifică de realizare a psihicului uman. Cazul elevului Dinulescu pare a fi complicat, nici educația, nici posibilitățile materiale, nici aptitudinile, nici inteligența lui nu scuză și nu explică în vreun fel căderea în păcat. Acuzarea are cuvîntul ! Un fost vecin declară cu convingere, cu patos chiar, că vinovați sînt părinții, „că nu s-au ocupat de el. Totul pe tavă, totul i se aduce la pat". Mama, profesoară încearcă să-și explice fapta copilului prin izolarea lui de grijile materiale, „n-a fost pus să cumpere o pline, a crezut poate că viața este o frumoasă aventură". Profesorii dau vina pe lipsa de supraveghere de acasă, și, eventual, pe dorința de a face ceva deosebit. Îl consideră pe elevul Dinulescu „un copil recuperabil" (ceea ce desigur, în ciuda bunei intenții sau aprecieri, nu e o exprimare prea măgulitoare). Toți cei interogați au mai găsit un vinovat : anturajul. Un părinte fericit, cu copii buni de dat exemplu, ne explică cheia succesului : „Am căutat întotdeauna ca copiii mei să aibă o preocupare. Să fie mereu ocupați". E o metodă, cu siguranță, dar numai pînă la un moment dat. Nu dăm soluții la anchetă ci comentăm ancheta. Apreciem atenția cu care a fost întocmită. Credem că cel mai important pentru un tînăr este să-și elucideze propria conștiință, să-și construiască propria conștiință și abia apoi să trăiască în conformitate cu ea, nu să-și aleagă una de împrumut, complet străină lui, nici să accepte să i se impună una, inaccesibilă lui, ca apoi să trăiască în minciună. E bine să căutăm copiilor preocupări, să le ocupăm timpul dar nu în măsura în care îi împiedicăm să gîndească, nu ca să nu le mai lăsăm timp de gîndit. Să nu excludem în judecarea faptelor lor nici factorul psihologic, nici personalitatea fiecărui individ. Un exemplu de astfel de personalitate l-am primit chiar în cadrul anchetei, prin elevul care a vorbit la începutul emisiunii, care participa în zilele de practică la amenajarea unor școli și a unei pîrtii de bob, care avea idei și dorințe personale, care găsea soluții cinstite pentru realizarea lor, care știa cum „trebuie să trăiască", care deschisese ușa maturității singur, cu privirea dreaptă, curată, plină de încredere în el și în ceilalți.

Corina Cristea

plastică

Corneliu Petrescu

Tonalitatea de sentiment egal răspîndită în toate lucrările este caracteristică picturii lui Corneliu Petrescu. Imperceptibile, de la o lucrare la alta, nuanțările nu sînt reveniri asupra unor teme comune, în patosul lor reținut vădindu-se o mai bogată limpezire a expresiei. Constructivismul pictural, cu aparență numai de moncordie, se sprijină la Corneliu Petrescu solid pe termenii realității. Ei sînt asumați printr-o concentrare mai suculentă, printr-o micșorare în numele rigorii, simbolurile, metaforele fiind resimțite drept un punct de odihnă dinamică a peisajului. În acest cadru personagiile sînt prezențe firești, spiritualizate, arareori stilizarea excesivă depășind motivația.

Fundamentală la Corneliu Petrescu mi se pare a fi pregnanța demarcărilor. Acest pictor plin de rafinament, știe să-și creeze în tablourile sale, cu nedesmințită savoare, planuri pe cît de distincte pe atît de concordante. Un orizont plasat totdeauna foarte sus, chiar în lucrările de interpretare mai largă, împinge mult în față privelișlea concretă, acel aspect asupra căruia vrea să ne atragă artistul atenția. Ușoara iluzie optică este un pretext binevenit pentru a sublinia materialitatea lumii. Într-adevăr, fără multe accesorii, străbătută de blînde dar statornice tensiuni gravitaționale, realitatea înfățișată de Corneliu Petrescu are o consistență cu totul particulară. Cîmpuri, țărmuri de mare, natura în cîteva anotimpuri esențiale, totul respiră nemijlocit plenitudinea, într-un spațiu redus parcă din proprie voință, pentru a se putea cuprinde și vedea mai clar pe sine. Chiar zborul, care nu este exclus de la această aventură a materiei este posibil. Bucăți desprinse din peisaj, avînd altfel ponderea intactă, cutreieră lin orizontul, oglindite în lumina propriei lor nașteri. O lucrare intitulată „Fluturi" acumulează prototipurile centrale. Privită mai atent și de la distanță ea nu e altceva decît tot un peisaj. Celebrarea miracolului creator, a trecerii dintr-o formă în alta, într-un spațiu dominat de concretețe și-n care greul și ușorul nu-și contravin, cu drept egal de existență, își găsește un loc privilegiat în pictura lui Corneliu Petrescu, mai mult afectivă decît logică de la acest prag în sus.

Păstrînd aproape aceeași metodă de organizare, într-o serie nu completă dar importantă a tablourilor sale, Corneliu Petrescu ne dă și o suită a anotimpurilor. Vara, toamna și iarna mai ales (primăvara este implicită oarecum peste tot) alcătuiesc subiecte permanente. Trebuie subliniată aici particularizarea prin culoare. Mai calde și expresive pentru vară, mai închise și metalice pentru toamnă, mai ușoare și evanescente pentru iarnă, culorile instrunează o fină armonie lăuntrică. Ceea ce este descris se retrage în aluzie și subînțeles. Reducerea lumii, compatibilă prin culoare, la o lumină inițială, indiferent de tonurile puse la lucru, este aspectul liniștitor, de calmă revenire, al picturii lui Corneliu Petrescu, artist matur și fără greș stăpîn (poate chiar prea stăpîn) pe mijloacele sale de expresie.

Grigore Hagiu

spirale

Nichita Stănescu (VII)

Iată-ne ajunși la volumul intitulat **„Un pămînt numit România"** apărut în 1969. Suntem departe de marile poeme ale lui Nichita Stănescu și dacă-i privim retrospectiv întreaga operă de pînă acum, avem sentimentul unei lente coboriri. Totuși, cu ce-a dat pînă în prezent, poetul va figura într-un viitor apropiat la un loc de cinste în constelația adevăraților poeți români, alături de Arghezi, Ion Barbu, Lucian Blaga, Bacovia și chiar în contextul literaturii universale, el constituie o prezență reprezentativă.

În volumul amintit pe lîngă produse banale în care regăsim scheme vechi, întîlnim și piese de o profundă semnificație, adevărate poeme ale inefabilului, cum ar fi **„Evocare" : „Era o melancolie, un fel de tristețe / un fel de gol, străbătut de o dorință imprecisă / un fel de decădere a gîndurilor către imagini / reprezentînd sierre, poate chiar Sierra Leone** / (vezi Tonegaru !) **pentru că sună mai îndepărtat, mai inaccesibil / era un fel de întunecare de care ești refuzat** (frumos vers !) **/ un fel de măruntă desinvoltură, cum ar fi / aceea a dansului, dar de la care ești respins numai cu un gest / al nepăsării / era o melancolie, un fel de tristețe / de copil rătăcit într-o zi fără copii / un fel de joc întîmplat într-o altă virstă / pe care abia ți-o mai amintești / un fel de joc pe care tu nu l-ai jucat / deși aceasta s-a petrecut de mult / era ca un avion poștal de un tip învechit / trecînd deasupra unor munți eterni / într-un spațiu de singurătate, trecînd singuratic / și lăsîndu-și umbra în formă de cruce / mereu micșorîndu-se peste pieptul meu / deodată gol cu cămașa smulsă".** Există aici un joc delicat de nuanțe, antenele poetului dovedesc o extraordinară sensibilitate. La Nichita Stănescu ambiguitatea se naște din însăși structura poemului, e vorba de o ambiguitate esențială, nu una formală ca la Marin Sorescu, acesta din urmă întrerupînd de fapt fluxul poetic la un moment dat pentru crearea unui efect născut din surpriză.

Întîlnim iarăși ecouri neasimilate din Roll, Blaga, Arghezi, Nisipeanu, ba chiar, la un moment dat găsim și urme din Octav Minar : **„Peste, laptii tăi de pește / dedesubt mereu aflat / ah, Carpaților, cerește / stincile din voi decad / mai ducînd la vale o monedă / sau vreun vultur smuls impar / decăzut prin lumea cea concretă / roaba legilor cu har / Per Scorilo Decebalus / pe un vechi Oho, de tot / Zeuinel ținînd dantura / cea lactee strînsă-n bot** / („în pădurea de Sabine / zace-un purece rănit / iar un bou în colivie / cîntă legănat de vînt" sau : „niște oameni de hîrtie / cu mustăți de cașcaval / jucau hora la chindie / și mîncau carne de cal". versuri de Octav Minar).

Misterul de fapt face excelența poeziei lui Nichita Stănescu. Iată : **„Într-o după-amiază de toamnă" : „Imping cu mine laoparte / acest aer strein și trec / și această inimă streină din mine / o las drept plată între monezi și trec / trec adunîndu-mă tot în ochi / încît nici nu mai pot închide pleoapele / încît totul în jurul meu / nu mai de cît amintire / desenată de copii pe trotuare / alerg în sus ținîndu-mă de balustradă / și-n locul inimii bat / treptele, zidurile, țevile, ferestrele / becurile / aud venind din urmă / cutia ascensorului ducînd în ea / creioanele, scrisorile / scutul, sabia, coiful / mă opresc în fața unei uși deschise / care vine plutind ca o aureolă / de sfînt / sărut mîinile, iubita noastră / ce mai faceți ? / dar ea ridea pentru că / nu mai era de mult acasă".** (ne aflăm aici în fața ilustrării unei stări de imponderabilitate).

De fapt, putem spune că pînă în prezent am fost martorii unei continui sbateri lirice, unui important șir de experiențe poetice, pentru care autorul nu poate fi condamnat. Poeții mai tineri vor avea multe de învățat citind cu un bun ochi critic toate aceste produse. Ceea ce i se poate reproșa lui Nichita Stănescu este numai faptul că n-a știut să deosebească cu destulă obiectivitate, experiențele reușite de cele nereușite.

În 1970 vede lumina tiparului un alt volum, **„În dulcele stil clasic"**. Este unul dintre cele mai puține reprezentative ale lui N. S. Iată o mostră de limbaj neasimilat : **„Astfel ca piciea / de pe o oaie tunsă, se ridică ziua "** sau tot aici, un catren de o evidentă superficialitate : **„vine ner curat / odată cu mileniul / noi suntem frumoși / de ce n-am fi frumoși ?"** și în continuare : **„ne mîncăm unii pe alții / numai din foame / din adorație / din structură (?) / din amor / n-are importanță / noi suntem ceea ce suntem / adică frumoși"**. Este evident că nu cu astfel de formule reușește să ne convingă autorul.

În amplul poem **„Pierderea cunoștinței prin cunoaștere"** găsim modalități oresciene pe care nu le mai citățm pentru că în întregime el este o nereușită limpede. Poezia intitulată **„Al meu suflet, Psyhee"** nu este în nici un caz o mostră de luciditate. Dar să nu semnalăm numai găurile din cașcaval. Poezia **„Măiastră"** ne readuce în prezența temelor grave în care poetul excelează : **„Am născut o pasăre azi noapte / pe cînd întindeam privirea / de la unu pînă la șapte / contemplînd nemărginirea // din privirea mea gravidă / ea și-a scos clonțul lividă / și-a sburat fil-fil departe / pînă dincolo de moarte // mi-am lungit privirea lungă / foarte ruptă, singerîndă , foarte neagră, pururi blîndă / ocolindă și plîngîndă // dreaptă totuși tremurîndă"**. Această conștiință a valorii sale poetice, a talentului care înfrînge orice vicisitudine și chiar timpul este exprimată patetic și de neuitat.

Spicuim din alt poem **(„Trei cai")** un final insolit, dar nu lipsit de farmec : **„Ei mi-au spus : căci mă uitară / despre o grea și dulce seară / cînd trei magi din Sud picară / cu trei cai de sare-amară // cu trei cai de unt de lemn / cu trei cai de lemn solemn / cu trei cai de rădăcină / în zăbale de lumină // cu trei cai de chiparos / cu trei cai sculptați din os / de din osul meu din piept / potcovit și înțelept // de cînd tu l-ai sărutat / cu un tandru nechezat"**.

O frumoasă poezie a irumației, cu ceva arghezian care nu șochează este **„Dulce cupa mea de piele"** pe care o citățm în întregime pentru neprevăzutul oferit : **„Scoate-mi pielea de pe mine / poate vrei o amforă / poate vrei să bei dulbine / Doamnă Verde Camforă / / poate că le este sete / ale dumneavoastror plete / poate că vă sunt uscate / paispele cel de carate / / poate că vă este talpa / nepupată, mult prea albă / și nesupt vă este sfîrcul / și mult prea putin-prea multul / / beți din cupa mea de piele / Doamnă, numai vinuri grele / Doamnă numai vinuri roșii / Doamnă numai vinuri verzi / Doamnă numai vinuri albe / căci vă stau covor sub talpe / și la mînuri stau inel / vina mea vă e cercel / / pînă cînd și vina mare / care e spînzurătoare / caldă jugulara mea / chiar și ea vă e sanda / Doamnă beți din amforă / Doamnă Verde Camforă / / capie si scabie / teacă vă sunt sabie / care atîrnați de solduri / zeului ce doarme-n Nordul / inimii și Precistii / Maică-mi și Maică-ti"**.

Iată și **„Fătălăul"** lui Arghezi, aproape calchiat și cu un final ratat : **„Dintr-un bolovan coboară / pasul tău de domnișoară / dintr-o frunză verde, pală / pasul tău de domnișoară / / dintr-o înserare-n seară / pasul tău de domnișoară / dintr-o pasăre amară / pasul tău de domnișoară / / o secundă, o secundă / eu l-am fost zărit în undă / el avea roșcată fundă / inima încet mi-afundă / / mai rămîi cu mersul tău / parcă pe timpanul meu / blestemat și semizeu / căci îmi este foarte rău / stau întins și lung și zic / domnișoară, mai nimic / pe sub soarele pitic / aurit și mozaic / / pasul trece, eu rămîn"**. În cazul lui Nichita este vorba de un narcisism, pentru că poetul se autocontemplă.

În **„Mănușa"** ne reține atenția o formulare ciudată, chiar rizibilă **„prea mișc cum mișcă degetul tău lung / mai arătînd un adevăr / din ce în ce mai rupt ajung / mai capră și mai măr"** (ce haz trist are Nichita aici). Dar să vedem și **„Zicerți"** care solicită aliterațiile ieftine : **„înconjurare de nori, papilă vehementă / tu care fusi osul prostilor / prastie corosivă / inimă în cusca ostilor"**.

Mai mult decît în alte volume aici se vădesc ecourile eminesciene, uneori perfect asimilate în poezii de o mare elevație : **„Stau înfășurat în ora / neamindourora / nici nu calc pe piatra / bine cuvîntată / nici nu sbor la norul / pururea alturor"** (vezi **Oda în metru antic**) ca și : **„o, și cît de mult fuseserăm noi doi / aproape înnecați în lac / insuportabil de nefericiți / de foame / umbra păsării mincînd-o"**. În altă parte ne sare în ochi Bacovia : **(Tot mai citești probleme sociale ?** sau **Ce mai scrii iubita mea uitată ?**), cum ar fi în poezia **„Potcoava"** care impresionează plăcut urechea : **„Nu mai emiți nimic ? Nu mai primesc semnale / ori poate nu mă mai gîndești / ori poate tu l-ai șters dintre vocale / I-ha, i-ha, la vechi calești / pe calul dumitale / / nu te mai culci peste timpanul meu / nici goana ta nu-mi mai atinge / ceru-ncărcat de nouri, greu / i-ha, i-ha peste meninge / mereu mi-aleargă un cal, mereu / / și mă dezir de dor și mă dezir de lene / de lenea de-a privi-n-afară / de dorul de-a mai prevesti o vreme / i-ha, i-ha-n această țară / a cailor ce-mi calcă pe antene"**.

În **„Lepădare de copii"** întîlnim, prelucrat, celebrul vers **„Lucian Blaga e mut ca o lebădă"**. Iată versiunea lui Nichita : **„Lepădare de copii sunt cuvintele / de aer aripile / / de dulcele miros al mirilor / de mărturie patrafirelor / / smulgere de limbă este / prea frumoasa mea poveste"**. Mai departe, un Bacovia hibernal : **„Dar încă mai ninge, încă mai ninge / cu tine în mine, rămîn înghețat / ...suavă meninge / și somn turburat"**.

Pe urmă ceva care ne place, nelipsind o atracțiozitate colorată în poezia : **„Se uita cu ochii negri" : „Se uita cu ochii negri / sau cu bile se uita / sau cu valurile mării / pasăre la dumneata / pe sub sborul dumitale / cu ochi negri se uita / prin atîta mult de aer / și prin încă altceva / pasăre la dumneata / cînd sburai, fiind în viață / și cînd dînsa te vedea / pasăre pe dumneata / și pe încă cineva"**. O poezie a prezentelor misterioase, a unui dublu astral în care Nichita Stănescu se regăsește cu mare autenticitate și virtuozitate...

Eugen Barbu

profil

Ion Murgeanu

Născut la 7 iunie 1940 în comuna Zorleni, județul Vaslui.
Bibliografie : Repaose, *Editura Tineretului, col. „Luceafărul", 1969 ;* Confesiunea, *Editura Cartea Românească, 1971;* Datoria, *Editura Eminescu, 1972.*

Ion Murgeanu a fost prezentat de G. Călinescu într-o tabletă din 1962 ca avînd o „inspirație năvalnică și uneori solemn exaltată". Șapte ani mai tîrziu, în 1969, binevoitoarele sumare însemnări au căpătat un rol inedit, fiind așezate de poet în chip de prefață a volumului său de debut. Cum nu se poate ști dacă G. Călinescu, mort în 1965, ar fi încuviințat procedarea, nu rămîne decît să observăm că versurile citate de marele critic erau absente din cuprinsul cărții, fiind probabil considerate depășite de autorul însuși, care se înfățișează acum într-o ipostază deloc „năvalnică", de contemplativ solitar ce face meditațiuni tenebroase („Neagră este pădurea / ca numele meu negru. / Cruce de piatră / la marginea drumului / sus. / unde Isus / n-a mai putut urca / Am rămas tare singur"), avînd o speranță totuși, în „cugetul cîntăret" menit să abstragă din temporalitate („Mai înalt poate fi cugetul cîntăreț / peste lespedea anului"). Poetul mai vorbește de „o poruncă presusă", în virtutea căreia „Mijind, / cînd ți-ai desfăcut ochii / sub limpede fumul unui sărut / ai priceput / ce sex enorm are viața". se arată preocupat de problemele visului („Nu-i oare chiar visul / cugetarea cea mai dreaptă / care ne răstoarnă / dincolo de aspirație ?"), în sfîrșit își imaginează viața sub forma unui drum anatomicește insolit („Și iată cum mergem prin viață ! / Enorm e sexul / drumului acesta / care nu se mai sfîrșește"). Dezvăluirea unor ciudate senzații („Eu simt cugetînd / marele piept / al femeii / sedusă în treacăt") nu-l împiedică totuși pe Ion Murgeanu să scrie cu evidentă dreptate că „Totul e cugetare / și-i greu". Din cele **16 sonete despre iubire** aflăm că ochii iubitei „răsar" din trup ca dintr-o glie" iar ai poetului „se clatină-n demență". drept care oftatul ființei dragi e perceput ca un „nechez" („Stingace, mîna mea a-ntîrziat / Să-ți mîngîie tot trupul ; / doar cu văzul / Te-am cotropit și te-am ascuns în pat / Oftai, și ți-am simțit nechezul // / Zeiască vietate — pentru care rege ? — / Mă zbat să te cutremur cu dorința mea / Iar tu abia aștepți, se înțelege, / Dar parcă tot nu te-ai lăsa").

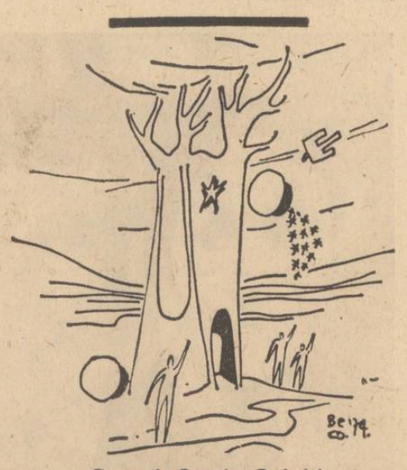

Desen de Octavian Berindei

A doua carte a lui Ion Murgeanu, **Confesiunea**, aduce o schimbare de profil de asemenea radicală, poetul compunînd acum lungi poeme în foarte lungi versuri, la fel de greoaie și în conținut, dacă nu chiar inteligibile („Uriașe armate de viermi rod în mine, dar glasul nu mi-a secat, / Și nici intuiția Cîntului. Culesul aici e în toi de pretutindeni / Vin invazii de fluturi ca-n peștera morții. Ar trebui să punem / Capăt acestui mithos al Înființării și semeni de-ai noștri / Temuți se vor arăta cu securi și numai securea mîntiu ne / Poate salva roadele observației"). Autorul arată că intonează un „Cînt decantatoriu al iubirii de sine în Eu" și că s-ar fi „crucificat luînd lecții de plantă amară", căci „pentru a scrie un Cînt desăvîrșit trebuie / să guști totul, chiar și mătrăguna, această sămînță nebună / A distrugerii Timpului cît nu era distrus de el însuși", după deprinderea meșteșugului urmînd producția propriu-zisă („Și nopți întregi am de cîntat / Același Imn din cobză și din flaut"). Și mai obscure sînt compozițiile din volumul **Datoria**, unde Ion Murgeanu pare uneori să eminescinizeze într-un fel cu totul propriu și strict exterior, prin lexic și sonorități („Spun mite voioase că..."), dar constatînd că „Ocazia e rară, să vezi îmbătrînindu-ți fiica / Și propria ta carne vergină să te doară. / E ca un duș în băile în care Dumnezeu / Își scarpină călciiul c-o piatră funerară / Amintindu-și că el a făcut Timpul"), voind a se culca în mormînt („Însă din iubire în mormînt te duci, / Îți aștern un steag acolo și te culci" sau, altădată, să se prefacă în statuie („să mă-nmarmor în pămînt"), declarînd meritoriu că, de-ar fi cazul, s-ar comporta asemenea lui Nicolae Bălcescu („Iubita mea e România, a răspuns Nicolae Bălcescu, fiind întrebat ! / Cînd aș fi întrebat vreodată și eu. / Voi răspunde la fel") și declinîndu-și solemn dar în versuri confuze identitatea („Eu sînt cîntărețul acestui pămînt / Ca greierele serilor, ca focul. / Ca mărul toamnelor topit de parfum"). Cîntăreț „ca focul" ori „ca mărul" : aflat la al treilea volum, Ion Murgeanu este totuși un poet discutabil.

Mircea Iorgulescu

FERESTRE

Dragomir ot Tîrgoviște

În poarta mănăstirii Dealu (revenirea la mănăstire, în loc de mînăstire e sfruntată) te întîmpină coșuri de struguri mari, negri. Impresionează liniștea împrejmuită cu ziduri și chilii și iarbă verde, aproape englezească, din incintă. O cărare de lespezi așezate la o distanță, nu mai mare decît a pasului mic, te conduce prin iarba victorioasă (o inscripție îți atrage atenția să n-o calci) la mănăstirea, bine pusă în pagină, răsărind exact în mijloc, precum o ciupercă ghicită. Lăcașul pe care l-ai admirat, răsucindu-ți gîtul, de pe șoseaua Tîrgoviștei, văzut de aproape e peste așteptări — și peste cunoștințele tale de istorie. Abia înăuntru, văzînd mulțimea de inscripții — ca la Westminster Abbey — îți dai seama că lespezile de la poartă pînă la prag puteau fi de asemenea scrise — un fel de introducere în chirilicele vechilor pisanii, și că ai pășit pe un drum slăvit, — calea voevozilor. Valea de jos se numește chiar Valea voevozilor. Gropnița domnească, lăcașul, afli că aici odihnesc în pace Vladislav al II-lea (1446—1456), Radu cel Mare (1495—1508), Vlad cel Tînăr, Vlad Înecatul, Pătrașcu cel Bun (1554—1557), Radu Bădică. Alături de acestia un domn al Moldovei, Mihail Movilă și apoi sora lui Radu cel Mare, care purta frumosul nume Jupinița Caplea și încă mulți alții. La loc de cinste, sarcofagul adăpostind capul lui Mihai Viteazul. Ctitorul, Radu cel Mare, doarme întreg într-un sarcofag asemănător lîngă zidul dimpotrivă. Se cunoaște și numele zugravului, Dragomir ot Tîrgoviște, care s-a ostenit pe acești pereți între anii 1514—1515, pe vremea lui Neagoe... N-au rămas frescele, desigur, fiind răzuite în timpul numeroaselor invazii, care au urcat Dealul. Cauți al doilea strat din timpul lui Brâncoveanu, datorat mîinilor inspirate ale meșterilor Constantin, Preda, Nicolae și Radu. Zugrăveala a fost de nenumărate ori refăcută și dispărută ca prin farmec. Te gîndești, în fum și flacără că aici s-au tipărit cărți (Macarie 1508—1512). Îți închipui cum se întreceau caligrafii să scrie de mînă, în timp ce un egumen, numitul Matei al Mirelor compunea între 1610—1624 o cronică în versuri. Ai citit cronica în versuri a lui Matei al Mirelor ? N-ai citit-o. Sînt puțin vizitatori în această zi de miercuri — profiți de ocazie pentru a-ți umple buzunarele cu liniște. Transcrii inscripții, notezi ani, aproape pipăi tăcerea materializată, dai din cap. E bine. E bine că există Mănăstirea Dealu, unde poți merge pentru o oră de istorie suind serpentina de la Tîrgoviște, sub ploaia de castane. La ieșire — aceleași coșuri de struguri. Ai vrea să întrebi mai multe despre Dragomir ot Tîrgoviște. E tot cel care a pictat și biserica mănăstirii Curtea de Argeș ? Sigur că da și ce-a mai făcut ? Cad castanele, s-au copt strugurii și Dragomir ot Tîrgoviște poate că nu știe. E frumos la Mănăstirea Dealu, e bine.

Marin Sorescu

A ne lua în stăpînire trecutul

Urmare din pag. a 1-a

nă în restul lumii, nu duce la concluzii prea optimiste. Desigur, o literatură, cum arăta magistral Sadoveanu într-un text recent retipărit de „Luceafărul" nu se scrie pentru export ci pentru cititorii de aceeași limbă, dar aici este vorba de altceva : de însăși conștiința de sine a culturii române în anul 1975, adică pe pragul ultimului pătrar din mileniul care a înregistrat, la începutul său, pășirea poporului român, ca entitate distinctă, în istoria Europei medievale, și care înregistrează, spre sfîrșit, pășirea aceluiași popor pe scena istoriei mondiale, nu cu forța armelor dominatoare, ci a gîndirii limpezi și atitudinii ce contribuie la reașezarea existenței umane pe o altă linie decît aceea care are drept stație finală catastrofa, apocalipsul.

Dezbaterile „tradiționale" ca și aceea despre raportul între tradiție și inovație ar trebui să pornească de la această nouă conștiință de sine căci, așa cum începe să se spună tot mai des, obsedați de „sincronizarea" cu alții, nu pe deplin ne-am sincronizat cu noi înșine ! Cultura română este cunoscută chiar la noi insuficient, fragmentar, și adesea din unghiuri de vedere false, care ne-au obișnuit cu judecăți de valoare din care au decurs și decurg concluzii, moduri de a discuta și sentimente anacronice. Istoria noastră națională trebuie rescrisă, mai exact, trebuie **regîndită** dacapo al fine într-un mod nou impus de experiența noastră nouă, care și-a trimis fărurile pînă în cele mai îndepărtate unghere făcîndu-ne să o vedem altfel, așa cum chipurile afumate de pe pereții interiori ai Voronețului, Sucevitei sau Moldovitei s-au dezvăluit într-o feerie de culori uluitoare și nebănuită atunci cînd s-au proiectat asupra lor puternicele aparate moderne ale cinematografiei și televiziunii. **Istoria literaturii române** trebue și ea regîndită și scrisă la fel dar în același timp **altfel** decît au făcut-o Densușianu și Iorga la începutul acestui secol sau G. Călinescu în 1941. Fără orgolii de cuvinte, și cu mîndra conștiință a ceea ce am fost dar în același timp cu o optică nouă, demonstrabilă și demonstrată pe temeiul unui nou stil de cercetare decît acela cultivat în trecut. Un articol — îndrăznesc să spun excepțional — de prof. Edgar Papu, intitulat **Protocronism românesc**, apărut anul trecut în „Secolul 20" ridica pentru prima oară problema dacă nu trebuie să ne preocupăm cel puțin în egală măsură cu cît ne preocupă momentele cînd am alergat să-i prindem pe alții din urmă, de fenomenele **anticipatoare**, de cărți, accente, teme, sentimente, atitudini umane care au apărut mai întîi în cultura română, și abia mai tîrziu, uneori cu secole, în literaturile la care ne-am deprins a privi admirativ ! Se dă ca exemplu **Învățăturile lui Neagoe Basarab**, care anticipează cu un veac „omul secret" al lui Baltasar Gracian (acum avem pe Gracian în românește și oricine poate verifica această afirmație, care este exactă) și „romantismul" lui Cantemir din **Istoria ieroglifică**, precum și anticipațiile din poezia lui Eliade Rădulescu. S-ar mai fi putut cita eforturile cronicarilor noștri, care sînt de fapt **istorici** și **gînditori** cu geniale intuiții filosofice (Miron Costin, Constantin Cantacuzino, Cantemir) și care preced cu decenii pe Vico. (Prin munca tăcută și stăruitoare a celei care a fost Nina Façon și această comparație stă acum la îndemîna oricui !). Am demonstrat la rîndu-mi că Dosoftei este primul **poet național** în Europa de tradiție bizantină și primul mare poet în sine pe această arie de cultură, anticipînd eflorescența secolelor XVIII și XIX. Locul lui Budai Deleanu va trebui regîndit și el. Cînd vom ajunge, astfel, la Tristan Tzara (căruia revista **Europe** i-a consacrat recent primul său număr rezervat integral unui creator răsărit pe aceste meleaguri) vom constata uimiți că sîntem... pe linia **tradiției** noastre, care a fost aceea de a reprezenta **avangarda** și nu coada spiritului european, la fel cum meditînd istoria lui Mircea cel Bătrîn, Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, vom descoperi în ei pe unii din primii mari „europeni" care într-o vreme cînd Europa de Apus se pocnea de copacii unor rivalități locale, luptau împreună cu țara lor avînd în fața ochilor pădurea ce se cheamă **civilizația europeană**, făcînd stavilă în calea celor ce-i voiau cotropirea și destrămarea.

A ne lua în stăpînire trecutul la dimensiunile lui reale, acelea dezvăluite de prezent, pentru a face din aceasta o mare forță propulsoare pentru creația românească de azi și de mîine, iată ceea ce consider că înseamnă **tradiție**. Iar marea **inovație** va fi să descoperim că astăzi raportînd cultura română, mesajul ei, la nevoile lumii întregi, **simplul fapt de a ne face datoria ca români față de cei ce ne citesc în limba noastră, ne conferă universalitatea.** La care năzuim de o jumătate de secol, pendulînd între „tradiție" și „inovație" între „Sămănătorul" și „Viața nouă" ori „Sburătorul".

Într-un eseu de profunzimi semnificative pentru ora actuală a culturii române, Paul Angel vorbea despre „șansa obîrșiei", despre privilegiul de a te naște pe un anumit pămînt, într-o anumită cultură, la o anumită răscruce de veacuri. O lume nouă își caută făgașul ascultînd și așteptînd glasurile celor ce știu cărările încă neumblate ce duc spre viitor. Printre aceste glasuri, unul din cele mai ascultate vorbește românește.

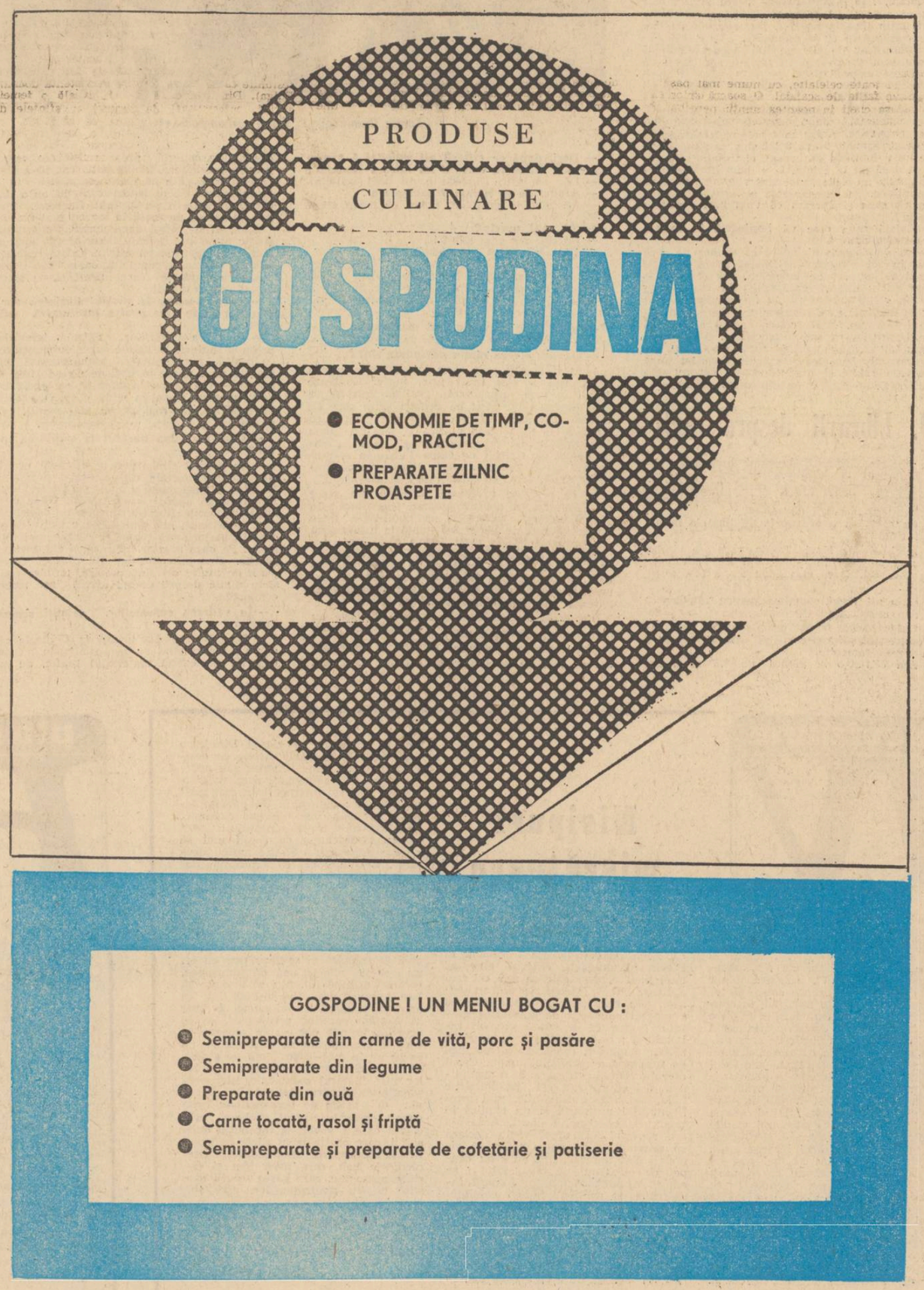

atelier literar
poșta redacției

ALPHA : În ansamblu, pare un regres, o părăsire a pozițiilor cîștigate în ultima vreme, în ce privește limpezimea, densitatea compoziției, congruența și proprietatea imaginii, tensiunea lirică, orientarea mesajului. O întoarcere la modalitățile comode, „în dodii", în care, uneori, vorbe mari se întunecă în vaste cimpuri de vată, vorbe și imagini sterpe, inerte, de umplutură, (rămînînd fără acoperire fără „transfer"), în care schițe ori frînturi de metaforă, ori de idei, pier sufocate într-o tulbure, anarhică, aglomerare de cuvinte. Ciclul „Infernului" e, mai ales ilustrativ pentru această pierdere de nivel, „Romantică" și altele asemenea rămîn exemple de nereușită, de surprinzătoare scădere calitativă. Ca lucruri mai împlinite, putem reține „La suprafață spicele", „Stare", oarecum (adică mai pedestre, mai fără „nerv") : „Cel care stă pe loc", „Teama", „Robinson". Ceva de semnalat (păcat că lucrurile nu ajung la incandescent și rotund !) și în „Infern" I, II, și „Fantasie" I, II. În ce privește prezentarea (cum am mai precizat anterior), neputînd s-o facem pentru **toți**, nu o vom face pentru **nici unul** (motivele sînt lesne de bănuit). Felicitări și urări de succes pentru „cenaclul spontan" !

I. AARA : E mai slab decît acel „punct culminant". Ne aflăm tot la nivelul unor compuneri de bunăvoință și efort, prea puțin atinse, din păcate, de aripa unui freamăt liric autentic, profund.

V. DRUMEȘ : Nu sînt nici acum, din nefericire, semne de „promovare în A", cum ziceți. Citeva din pagini „mișcă" oarecum („Sete", „Sînt sfetnicul"), dar sîntem încă departe de realizarea promisiunilor inițiale.

M. DUNĂREANU : Dincolo de elementele de frondă și epatare (adesea convenționale, uneori, ieftine), se aud și sunete promițătoare („Inima olarului", „La rîndul morii de vînt", „Scrisori pentru Ioana"). E cazul să insistați.

V. PRUT : Lucruri bune, din nou, unele remarcabile („Iertați-mă", „Despre frunze", „Despre aer"). Vom proceda așa cum ne sugerați. Mulțumiri pentru vorbele bune (chestia cu „gloria", însă, se referea la încercarea de a publica din „clienții" „atelierului" și în alte pagini ale revistei ; despre celelalte, mai știam, fără răsfăț desigur, cite ceva...).

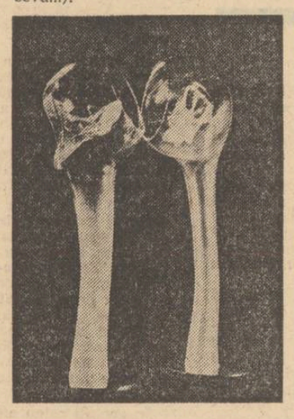

THOMAS : Solemne, hieratice, pînă la glacial (sau chiar devitalizare), ascunzînd o mare tristețe, stinsă, în ecou. Vom încerca să vă îndeplinim dorința, dar...

M. TÂRZIU : Vă înșelați în ce privește valoarea paginilor trimise (unele, de pildă 6 și 9, sînt de-a dreptul nesperioase, ieftine). Și e păcat. Și e trist că bateți de-atîta vreme un drum care nu duce nicăieri. Și e păcat, pentru că noi știm mai de mult — și observăm și acum, mai ales în „cinci" și cîte ceva prin „Lanalii", „Umbra poetului", „Vocea dușmanului" — că aveți talent și ați putea să faceți poezie adevărată. Avangarda nu se poate repeta, nu se poate întoarce iar la 1 900, nu poate inventa încă o dată bicicleta (că d-aia îi zice avangardă, nu ?).

LASER : Putere de „emisie" mijlocie, unelte și mijloace învechite, clasic și convențional — „literare" („corabia gîndului", „lumina de dor" etc.), restrînse pînă la monotonie și paupertate. Altminteri, se vede, condei îndelung exersat, dar cu un slab și tolerant „selfcontrol", emanînd o senzație de suficiență, de închircire și plafonare timpurie, semn de inaniție intelectuală, de curiozitate și capacitate de recepție și asimilare stinse. Cea mai bună dintre paginile trimise ni s-a părut „E destul să-nțelegi".

R. STĂNCULESCU : Într-adevăr, mai trebuie ceva. — Lucrul pare scris în fugă. Se atacă teme fundamentale, îndelung frecventate, peste care s-a depus un strat gros de convenționalism și banalitate (cu mare forță de contaminare !), necesitînd, deci, o și mai mare concentrare de energie creatoare. Ne-au mîhnit vestile rele — sperăm ca „cele bune să se-adune".

P. Gesar, Val., Vasile Martinescu, Victor Martin, Alex. Liniște, Adrian Gurgău, Katry Sevas, George Terziu, Ion Cristea („De-aș ști", „Deasupra pădurii"), **Andra Albert :** Sînt unele semne bune ; merită să insistați.

Ghiță Mariana, Gall Gabor, Dan Manu, Aurel Albu (ceva mai bine, în „Cînd moarte o pasăre"), **Nicolae Cungrea, A. Buzincu, I. Codreanu, Fan Reu Inescu** (mai bine, în „Estivală"), **Alexandru Dora, Victor Parygeza, Rene Escu Michelangelo, N. Căpățînă, Ziradus, Gheorghe Baltag, E. Kotzbacher, N. Iorga, Al. Bălănescu, Vasile Dumitru, Cîrneanu Dan, Rugină C. Vasile, Buseges-cu Romeo, Casapu Marin, G. Popescu-Tăriceni :** Nimic nou !

Geo Dumitrescu

Înțelegeți voi

pot să spun
și nici măcar o primejdie
își scuturâ clopoțeii
peste cuvintele mele —
pot să spun
că tăria pietrelor
este mantia dragostei lor

înțelegeți voi
de ce sînt
atît de rece ?

D. BORCEA

Cel mai mult o să-mi fie dor de aer

Cel mai mult o să-mi fie dor de aer.
Și de voi o să-mi fie.
Și de înalt.
Și de povîrnișuri.
Și de cîmpie.

De ceasul luminii și de celălalt.
De hore și de doine bătrîne.
O să-mi fie dor de ieri, de acum
și ciudat de dor o să-mi fie de mîine.

D. V. LUCA

Muntele albastru

În noaptea de veghe ochiul meu arde
despreunat de o altă soră privire
în noaptea de veghe poate să crească
un peisaj sălbatec
cu zăpezi înalte și cai neîmblînziți
o alergare plină de primejdii
în care limita se erodează
Tu ești străbătut de mieii ispitelor
le vezi strălucind dinții de lapte
de aceea zîmbești în somn
călcat peste coaste de fragetul tropot
Somnul său îmi este pe umeri o dulce povară,
un sac cu daruri pentru copii
drumul este o invenție, respir
lîngă muntele atît de albastru...

CĂTĂLINA ROMAN

Constatare

mie însumi

Tu care te crezi poet
dar sufli în cuvinte
de teamă să nu te frigi
tu nu ești poet
cum nu-i luptător
cel căruia
îi tremură sabia în teacă
cînd patria îi cere sîngele
să-l pună scut la hotarele sale.

MIHAI CRĂIESCU

Dan Băncilă : „Forme în sticlă"

Bucurie

tineri fiind cu pletele umede pe umeri
răsfirate
fără povara lacrimilor în singe
ochii decîși înălțam în dimineața patriei
ascultînd freamătul zilelor viitoare
din leagănul semințelor ramurilor munților
erupind cu puterea proaspetelor seve
atunci lumina ne dăruie pleoape pururi
transparente
ne inundă bucuria de a fi ai acestui
pămînt.

VIORICA IONESCU

Pamflet

Ești ca apa
asta
în care
oamenii
aruncă gunoaiele

în care
își spală
mașinile și cuțitele

în care s-au
umplut
copiii
de lepra
delirantă
a descinteculul

în care
au pierit
cu secole în urmă
fecioarele

MARIA DELIMAN

O, frumos ar fi fost

Treceau uriașe lebede albe
purtînd în spate turnuri
în care plîngeau despletite fecioare
pe rîul deasupra căruia
trupurile noastre cu aripi de
mătase încercau să zboare
spre calea ferată suspendată
ce unea pe malul celălalt
două virfuri de munți presărate cu
minuscule și multicolore clădiri
pe care alunecau în șir indian
trași de-o locomotivă
cavaleri înzăuați în petale de trandafiri,
o, frumos ar fi fost
să ne înălțăm sus, sus de tot,
și apoi să ne prăbușim
agățați de parașute strălucitor colorate
împinși de vînturi calde ușor
spre ținuturile acestea visate
întîmplător
într-o noapte cînd nu mai credeam,
dragostea mea,
în astrul acela creangă înflorită
dîncolo de geam
sub care ne ridicasem unul altuia
statui din aur și argint,
o, frumos ar fi fost să fi ajuns în
ținuturile acelea
din aripi de mătase vîslind.

TEODOR PURICE

FRAGMENTE CRITICE

Ion Vinea (III)

Mai concentrat, **Lunatecii** (1965) e un roman scris la persoana a treia și conceput simetric într-un număr de capitole (volumul întîi are 13, al doilea — 33) prevăzute cu motto-uri scoase din Diderot, F. Scott Fitzgerald, Rimbaud etc. Atîta pedanterie de cărturar la un romancier modern uimește. Vinea este însă omul surprizelor și romanul pe care l-a dus pînă la capăt, fără a-l vedea, totuși, tipărit, e un model de orfevrărie literară. Nu lipsește orfevrului gustul pentru senzaționalul de fasciculă. Un capitol e intitulat **Fiul cadavrului**, un altul **Fantome și epave**, în toate celelalte, cu nume mai pașnice, se petrec fapte de scandal. O soacră spionează prin gaura cheii în noaptea nunții perechea de tineri căsătoriți, o femeie care recită frumos din Rilke, Valéry și Keats suferă de o nimfomanie disperată și, ca teribila Rașelica, dă gata un șef de partid, un actor, o companie de marină și alta de uscat... Adam Gună, a cărei biografie e reluată, ține casă deschisă ca aceea a Arnotenilor unde vin boieri scăpătați, snobi și snobinete, scriitori, artiști etc. Un general, Somesan, mănîncă pînă cade lat, un fante bătrîn venit de la înmormîntarea mamei vrea să-și îndeplinească datoria conjugală. Refuzat, se spînzură de un candelabru monumental, fost în posesia regelui Otto de Bavaria. O femeie tînără, exilată la un conac în Bărăgan, iubește un giscan. Giri-Giri, și, cînd o servitoare neștiutoare taie giscanul, femeia se dă de ceasul morții etc. Astfel de anecdote împănează romanul care, în linia lui centrală, urmărește cazul unei decăderi morale. Tema eternă a ratării e tratată mai analitic, totuși mecanismele destrămării morale a lui Lucu Silion rămîn pînă **la** sfîrșit obscure. Ion Vinea face atîta analiză psihologică pe cît îi permite poezia narațiunii. Faptele morale sînt dezvăluite pînă la un punct, apoi fantezia lirică se declanșează și ce a fost judecat rece și cu cruzime analitică se acoperă din nou de ceața poeziei. S-a vorbit, pe drept, de **o lîncezeală** în ritmul epicii, de o mare plăcere la Vinea de a cîntări vorbele și de a trece o idee prin pînza unei metafore polifonice. Stil **hermafrodit**, zice într-un loc prozatorul, **stil de tranziție** sau poate **de sinteză**, urmînd o tradiție în proza românească, rămasă prin Anghel, Matei Caragiale, Arghezi la frontiera poeziei. Unele sugestii sînt, cu toate acestea, foarte moderne în **Lunaticii**. Propoziționea cu care începe cartea : „amiaza se răsfață în hamacul de aur al toamnei" revine în text ca un motiv discret într-o compoziție muzicală, dînd o impresie de risipire lentă, liniștitoare. Este exact sentimentul pe care îl are Luca Silion în decăderea lui inexplicabilă. Ori de cîte ori lunaticul Silion are răgaz de a medita sau a visa, propoziționea de mai sus îi dă tîrcoale ca un acompaniament la o temă pe care autorul o investighează și cu alte mijloace, mai sigure. Procedeul e răspîndit în proza modernă și, folosindu-l, Vinea tinde să-l **estetizeze**, voind să sugereze un univers de secrete corespondențe. **Amiaza** și **hamacul toamnei ar anunța**, așadar, începutul unui proces de risipire **fără de voie** de **beție blondă**, dispersat în mediul ambiant, apoi concentrat în destinul unui individ constient dar neputincios față de forța care îl absoarbe. Lucu Silion avocat și istoric ocazional, are 33 de ani și o experiență erotică încărcată. „Genul" lui e femeia palidă și obosită. Trăiește pe mai multe portative, împărțindu-și timpul între o femeie misterioasă, maladiva Laura și temperamentala Ana Ulmu, făcută din văpăi. Drama lui Silion ar fi, deci, aceea de a nu putea opta. Cinicul seducător e în realitate, ca toți eroii lui Vinea, un individ vampirizat de femei. Laura e „o forță care-l ajunge și soarbe" (tema absorbției revine). Ana îl terorizează prin dezlănțuirea și insațiabilitatea simțurilor. Laura e un **vis de lunatic**, o fericire tragică. Ana, superficială, comună, are momente de exaltare mistică. Înaintea lor fuseseră alte femei, și toate voiseră să înrobească pe Lucu, ratat ca Andrei Mile printr-un soi de priapism asociat cu o lene specific bucureșteană. Om, altfel, cult, talentat, cu șansa de a face o carieră frumoasă, Lucu Silion se lasă în voia soartei, și soarta îi scoate în cale multe femei acaparatoare. Tzulufa, o actriță, se instalează în casa lui și, pentru a scăpa, avocatul simulează o boală, se internează la un sanatoriu, suportă o operație etc. Nevasta unui bancher, Trude Resch, îi pîndește din umbră mișcările, altele — întreține legături secrete, se informează reciproc coalizîndu-se împotriva noilor venite. În fine, imaginea pînzei de păianjen pe care o destramă personajul în primele paragrafe ale romanului începe să aibă un sens. Lucu e prins în plasa unei conspirații feminine, succesele lui sînt, de fapt, niște înlănțuiri repetate. Dragostea pentru Laura e o formă de prizonierat voluntar. Lucu intrase în casa lui Feraru ca amant al Matildei, sora cea mare, și din milă, apoi din prietenie, se apropie de infirma Laura, femeie superioară celorlalte prin inteligență și, dacă s-ar putea spune, cultura simțurilor. Poarta noului sentiment este literatura. În **Venin de mai** poetul Călin vrea să inițieze pe refractara, usuratica Jeny în secretele poeziei simboliste. Pierrot explică Ancăi Ștefăniță pe Mallarmé. Lectura e o violență a erosului. De la comentarii în marginea cărților, Lucu și Laura trec la fapte mai vinovate, descoperite repede de sagacea Matilda, care nici ea nu este o ușă de biserică. Scena surprinderii celor doi amanți e de un tragic grotesc, în orice caz violența expresionistă a lui Vinea mi se pare aici de un gust suspect. Nu este singurul exemplu din care să se vadă plăcerea prozatorului pentru comicul (sau tragicul) lugubru. Lucu vede într-o zi o femeie palidă și, după un șir de capitole, ajunge în budoarul ei la o oră înaintată. Abia intrat, trebuie să se refugieze într-o debara și să rămînă acolo toată noaptea, deoarece un alt bărbat, probabil amantul femeii, vine pe neașteptate. Femeia este Ana Ulmu, și pentru ea Lucu Silion face o pasiune devoratoare, fără a renunța totuși la Laura. Termenii conflictului se definesc : Lucu petrece zilele cu infirma Laura, iar nopțile cu Ana Ulmu pînă cînd Laura, însănătoșindu-se miraculos, vizitează pe neașteptate pe imprudentul amant și descoperă înșelătoria. Mai înainte, Ana Ulmu încercase să se sinucidă, apoi, salvată, se logodește cu un francez, Jean Baudat. Romanul ia o întorsătură pasional-polițistă. Lucu Silion răpește pe Ana Ulmu în noaptea nunții, o ascunde îi casa lui, apoi apare cealaltă femeie și lucrurile se încurcă de tot. Se trag, în fine, și focuri de revolver, soțul păgubit ține calea răpitorului, cu încheierea că bărbatul seducător, disputat de femeile frumoase ale orașului, e părăsit și decade, intrînd în rîndul caliciior de la cafeneaua „Esplanade".

Căderea morală a lui Lucu Silion nu se explică pe de-a-ntregul în roman și, la drept vorbind, preocuparea lui Ion Vinea nu este aceea de a elucida prin analiză acest caz. Un alt prozator ar fi studiat etapele destrămării și ar fi dat, la urmă, o explicație verosimilă. De unde vine la un intelectual talentat, nu lipsit de o elementară luciditate și simț de prevedere, atîta lipsă de voință ?! Anumite reflecții ne dau impresia că Lucu Silion este conștient de decăderea lui : „Poate că sînt un ratat. Dar poate că nu. N-am dat nici o bătălie. Dar nici n-am poftă să dau vreo bătălie". Un caz clasic de abulie, inexplicabilă, încă odată, la un om care citește pe Spinoza și meditează la strategia militară în marginea textelor lui Clausevitz. În terminologia lui Vinea această inerție existențială constituie condiția **lunaticului**, individ amator de „bucurii fără poveste", blazat în plăceri, amoral cu simțul, din cînd în cînd, al religiozității. Nu există nici o notă critică în acest portret și nici adîncime psihologică.

Interesul estetic al romanului vine din altă parte și anume din studiul destinelor colaterale. **Lunaticii** are o structură simplă, previzibilă îndată ce ai trecut de primele capitole. În jurul unui ax central (povestea vieții lui Lucu Silion) se grupează un număr de episoade care, prin pitorescul și amplitudinea lor, au șansa de a rămîne mai ușor în memorie. Tulpina începe să nu se mai vadă de ramuri, ramurile de abundența vegetației epice. Dăm în **Lunaticii** peste un număr de asemenea istorii care trăiesc, literar, independent de narațiunea centrală. Lucu Silion primește o scrisoare de la bătrîna lui mamă, Aretie, și îndată în text își face loc povestea familiei Silion, fără legătură cu drama dinainte. Tatăl, Gavrilă Silion, avusese două pasiuni : femeia și politica. Succesele se văd mai ales în primul domeniu. Campania electorală e o campanie de racolare de ibovnice din toate straturile sociale ale ținutului. Are o haită de ciini și fiecare cîine e închinat prin botez unei femei. Aretie, soția, e resemnată, într-o veșnică ură cu soacra, teribila Petruța, o Minervă germanică. Soacra este geloasă pe noră și în noaptea nunții îl îndepărtează pe mire de tînăra lui soție. Aretie e umilită, traumatizată (sugestia psihanalitică există în subtext) și traumatismul nu se vindecă niciodată. Un frate al lui Gavril Silion se împușcă și, nevoită să acopere datoriile lăsate de acesta, familia se ruinează. Lucu Silion îi dă ultima lovitură, ipotecînd petecul de vie rămas. Tema, așadar, a **decăderii neamurilor** tratată și de nuveliștii de la începutul secolului.

Pasionantă este și istoria Anei Ulmu, personajul, de altfel, cel mai interesant din **Lunaticii**. Ana are două existențe, una povestită de ea (probabil în mare parte trucată, menită s-o disculpe) și alta imaginată de Lucu în confesiunile către Laura (despre inexistenta doamnă Fulga). Din amîndouă iese la iveală o femeie aprigă, cutremurată de simțuri ca sfintele de diavoli. Tinără de tot, Ana se căsătorise cu virstnicul Lambe, care, gelos, o duce în Bărăgan și-o închide într-un conac. Un doctor, Leonte, pătrunde în viața cuplului și după o vreme Lambe moare în condiții incerte. Sugestia asasinatului există în istoria apocrifă a lui Lucu. Oficial, Ana e în afară de orice bănuială și întoarsă la oraș, continuă legătura cu doctorul Leonte, începe alta nouă cu Lucu Silion, se logodește cu un bătrîn protector, Arghir, acesta se spînzură, în fine, trecînd și prin această încercare, Ana Ulmu revine la Lucu Silion și, într-un moment de exaltare, îl duce la o mînăstire pentru a se căsători mistic cu el sub ochii înlăcrimați ai Sfintei Ana, străbunica și patroana canonizată a păcătoasei de acum. Logodna mistică arată o dorință de purificare, Ana Ulmu nu e, vrea să spună prozatorul, destrăbălata pe care o recomandă aparențele. Femeia e sincer îndrăgostită de Lucu Silion, dar indecizia și duplicitatea bărbatului o umilesc și-o împing la fapte disperate. Figura ei, în orice caz, se reține în carte, în pasiunea ei nesăbuită există o ardere care o apropie de tipologia femeilor **îndrăcite**, roabe cucernice ale simțurilor, existentă și în nuvelistica lui Galaction și Agîrbiceanu.

Însă tipologia cea mai vie, sub raport literar este în **Lunaticii** aceea ieșită din pasta **Crailor** lui Mateiu Caragiale. Fane Chiriac, un profesor „de carte și de viață", tip demonic, introduce pe Lucu Silion în lumea presei și, apoi, în casa lui Adam Gună, prezentat acum pe larg, cu istorii crude și savuroase. Inutil a le comenta. Gună e un Pirgu trecut prin școala esteților : amestec de finețe în observație și bădărănie dîmbovițeană.

„Camera leoparzilor" are o prelungire la cafeneaua „Esplanade", acolo unde își fac veacul altfel de **crai**, mai păguboși, ca Giuseppe, Stolz și Diogenid. Ion Vinea va scoate și de aici cîteva siluete în tradiția prozei de evocare a moravurilor de periferie. Giuseppe vrea să scrie o **Arhondologie** a lumii noi și, în așteptare, trăiește din micile economii ale corpolentei lui soții. Paginile au culoare, în ciuda impresiei că Vinea reîncălzește aici un ceai ce a mai dat o dată în clocot. Legate prin atmosferă și stil de literatura interbelică, romanele lui Vinea, excepționale în unele aspecte, exprimă tendința de a moderniza, prin infuzie de psihologie și cazuistică morală, **proza estetă**. Ele sînt interesante și altfel : dezvăluie o față necunoscută a unui poet excepțional, ferment al vieții literare românești timp de cîteva decenii.

Eugen Simion

revista străină

● **EDITURA POPORULUI DIN TIENTSIN** a publicat de curînd o culegere de poeme cu caracter de antologie, aparținînd unui grup de țărani din Siao-King-tchuang, în care își exprimă atitudinea critică împotriva ideilor potrivnice revoluției, devotamentul și dragostea lor față de partid și președintele Mao. Pline de nerv și spirit combativ, poemele sînt străbătute de un puternic lirism.

● **ÎN DISTRICTUL HUANG-PI** din provincia chineză Hupei au fost date la iveală fundațiile unui palat vechi de aproape 3 500 de ani și un mormînt în care au fost sacrificați sclavi ai dinastiei Chang. Palatul, ridicat pe un teren bătut și înconjurat de o galerie, era împărțit în patru. Continuînd săpăturile, s-au găsit și amplasamentele celor 43 de coloane decorative și de susținere ale acoperișurilor cu streașină. Faptul că meseriașii antichității au putut ridica o astfel de construcție la acea epocă îndepărtată cu ustensile atît de simple, ca barda și dalta de piatră, dovedește o mare ingeniozitate și furnizează date noi pentru studiul societății sclavagiste chineze. În mormînt s-a găsit un sicriu dublu care mai păstra încă pe pereții exteriori, decorații sculptate reprezentînd animale și nori. Obiectele funerare de bronz, jad, oale și o bardă ornamentată cu dragoni și berze, sînt o adevărată raritate, pentru studiul epocii respective.

● **PUBLICAREA OPERELOR LUI VICTOR HUGO** în Bibliothèque de la Pléiade (Gallimard) este continuată prin editarea a două romane deosebit de cunoscute ale marelui scriitor : „Notre Dame de Paris" și „Les Travailleurs de la mer". Ediția aceasta este realizată de Jacques Seebacher și Yves Gonin, care vreme îndelungată au cercetat manuscrisele lui Hugo, încercînd să pătrundă în tainele creației lor.

● **ÎN EDITURA VIENEZA AMALTHEA** va apare în cursul acestei toamne cartea lui Othmar Helbrich, „Robert Stolz — Regele Melodiei". Autorul, vechi gazetar austriac, a scris această „biografie muzicală" datorită faptului că în decursul anilor a avut posibilitatea să susțină numeroase discuții cu binecunoscutul și apreciatul compozitor Robert Stolz.

● **DUPĂ UN PRIM VOLUM DE CORESPONDENȚE ALE LUI VOLTAIRE** (1704—1738) apărut în 1964 și un al doilea (1739—1748) apărut în 1965, Bibliothèque de la Pléiade a editurii Gallimard publică acum „VOLTAIRE : CORRESPONDENCE III". Acest al treilea volum cuprnde perioada ianuarie 1749 — decembrie 1753 ilustrată de o serie de evenimente dintre care : moartea doamnei de Chatelet, prietenă și muză a lui Voltaire ; pacea de la Aix-la-Chapelle 1748, care pune capăt războiului în Europa ; începutul relațiilor dintre Jean-Jacques Rousseau și Voltaire ; începerea publicării „Enciclopediei" și prima condamnare a lui Voltaire. Notele acestei ediții definitive întocmite de Theodore Besterman au fost adoptate de Frederic Deloffre, profesor la Sorbona.

● **LAS MEJORES TRADICIONES Y LEGENDAS DE BOLIVIA** este titlul cărții apărută în Editura Puerta del Sol din La Paz. Elaborată, selecționată și adnotată de către Antonio Paredes Candia culegerea aceasta înmănunchează rezultatul muncii a 26 autori bolivieni care de la mijlocul secolului trecut au colindat meleagurile țării, stringînd, înregistrînd și prelucrînd o seamă de balade, datine, jocuri și obiceiuri populare. Printre semnatarii prețioasei antologii, întîlnim și numele peruvianului Ricardo Palma.

● **ÎN EDITURA GALLIMARD** collection Blanche a apărut cel de-al doilea volum autobiografic al lui Raymond Abellio, intitulat „Ma dernière mémoire (Ultima mea aducere aminte) : un fauborg de Toulouse (1907—1927)", avînd o cu totul altă structură decît primul volum : Abellio povestește amintirile unui militant socialist, din perioada 1927—1939 ; student sărac, la politehnică, inginer de poduri și șosele apoi, el străbate epoca zbuciumată dintre cele două războaie, iar evoluția sa spirituală corespunde celei a unei lumi în continuă mișcare.

● **PROFESORUL HOWARD HIBBARD,** un remarcabil cărturar preocupat cu deosebire de epoca celui de-al XVII-lea secol, publică în editura engleză Allen Lane, lucrarea sa „Michelangelo". Marele artist ne este prezentat de-a lungul vieții și creației sale, văzut prin ochii biografilor de odinioară. Condivi și Vasari, și ai contemporanilor săi. Howard Hibbard a fost atras în special de activitatea lui Michelangelo în domeniul arhitecturii și a scrierilor lui în această privință.

● **ÎN ATELIERUL CINEMATOGRAFIC POLONEZ „SILEZIA"** regizorul Stanislaw Jedryka pregătește un nou foileton pentru T.V. pe care îl va intitula „Mazuria". Scenariul a fost scris de Alexander Minkowski, după propriul său roman „Nebunia Majkei Skowron". Eroina, o tînără de pisprezece ani, aflînd că tatăl ei, director al unui mare combinat chimic, a dat dovadă de lașitate și neputînd concepe această atitudine, fuge de acasă. În această acțiune de răzvrătire împotriva vechilor tare, este ajutată de doi băieți, tineri și ei de 15 ani, care la rîndul lor nu pot înțelege comportamentul părinților. Acțiunea se desfășoară înspre sfîrșitul lunii iunie, iar filmările exterioare au fost făcute în cele mai frumoase și pitorești regiuni ale Mazuriei, în apropiere de Mikolajki.

parodii

Ion Sofia Manolescu : „Baladă agricolă"

Ce poate fi mai frumos
decît un lan de cartofi ?
Esența lui neagră vălurind
în dimineața primordială.
Și dedesupt ca niște ouă de zeu
rotunzi și carnali fildeș cald
bulbi de nufăr visînd
dezghiocări
rotule de îngeri imaculate
cartofii Iarovizați.
Ce sînt aliment și divers
de la musaca pînă la pai
suportînd vatra și teroarea
aragazului
cu sau fără de coajă
carnea lor albă ca a șalăului
ademenește o lume întreagă.
Oricum li s-ar spune :
eroampe, barabule, piceuci,
crumpiri,
sînt frumoși ca doi sîni de fată
și se seamănă în pătrat
și se găsesc pretutindeni
și cu precădere în ziua recoltei
cînd stau ca niște mirese
și așteaptă nuntirea tradițională.
Am să vă cînt numai pe voi
totdeauna și cu tărie
fiindcă m-ați învățat să vă cresc
și mi-ați dat botezul de foc
și încrederea pînă la pensie.
Creșteți băieți înmulțiți-vă
și nu vă luați după
buletinul meteorologic.

Mircea Micu

CUVINTE RARE : cartofi, cartoafe, agricultor, Hamlet, drăgaică, per-pedes, navetă, parcimonie, soia, polibrăzdar.
SELECȚIE METAFORICĂ : „Cînd mă vedeam prea singur / cînd mă simțeam îndepărtat de confrați / mă întrebam care dintre poeți / ar dori să devină / prietenii cartofilor mei".

sport

Nimic nu se schimbă peste noapte

Cine privește fără prejudecată tabloul rezultatelor din cupele europene de fotbal observă, că, de data asta, surprizele sînt aproape excluse. Țările de consolidată poziție sau recentă cotă în ierarhia fotbalului european au păsit convingător în turul doi al competiției. Interesant este să observăm că victorioase, cu excepții pe care le vom aminti mai încolo, sînt așa-zisele echipe nordice. Sînt calificați englezii, olandezii, belgienii, vest-germanii, suedezii, polonezii, sovieticii și chiar o echipă islandeză. Din fostele glorii ale fotbalului european li se adaugă iugoslavii, maghiarii, italienii și spaniolii.

Primul tur al cupelor europene ne arată că fotbalul gratuit e lipsit de șanse. Echipele solide, combative, tehnice ale nordicilor, învățate să joace fiecare minut sau secundă din cele 90 și, în plus, eventualele prelungiri au introdus un fotbal realist și necruțător în fața căruia nu poți lupta decît cu mijloace asemănătoare. A miza pe întîmplare sau noroc, șansa tragerii la sorți sau a marii ocazii într-un meci, a devenit o chestiune ridiculă. Un meci se joacă astăzi ca o partidă de șah, însă fără momente de respiro și fără îngăduințe față de tine sau față de adversar. Este capitolul la care toate echipele românești cad sub cota europeană. Jucătorii români deși dotați, mulți dintre ei tehnici, joacă prea relaxat, pînă la a ieși uneori complet din joc, chiar întreaga echipă își permite uneori mici „vacanțe" care, adunate una peste alta, costă. Ele se răsfrîng și la nivelul național care a pierdut cîteva meciuri importante datorită relaxării premature, a relei înțelegeri a dozajului. Un meci de fotbal seamănă, în ultimul timp, din ce în ce mai mult cu o cursă de fond în ultimele ei sute de metri. Cine greșește tempoul pierde.

Toate echipele românești de fotbal au pierdut în cupele europene. Nu putem fi decît nemulțumiți de comportarea și de rezultatul fotbaliștilor români în confruntarea noastră cu fotbalul european și asta mai ales pentru că rezultatele nu respectă întru totul stricta realitate. Două din echipele noastre au întîlnit echipe de formulă nordică, celelalte două echipe meridionale. Se știe că ne adaptăm greu la fotbalul de angajament al echipelor germane sau anglo-saxone, dar avem datoria în aceste meciuri să nu falsificăm raportul real de forțe. Diferența dintre ASA și Dinamo Dresda (3—6) nu este în realitate de trei goluri și dacă avem ceva de reproșat echipei mureșene nu este faptul că nu s-a calificat ci că a permis o diferență de goluri care nu reflectă diferența reală dintre cele două echipe și, de fapt, dintre cele două școli de fotbal. Rapidul a pierdut calificarea în fața unei echipe fără vigoare și viteză, deși chiar pe terenul belgian se putea face mai mult. Un rezultat ca atîtea altele în cupele europene ni se pare cel dintre U. Craiova și belgrădeni, dar asta nu scuză pe craioveni care au un lot remarcabili fără a avea în schimb o tactică de joc la nivelul posibilității jucătorilor pe care-i are. Chestiunea e de a specula la maximum calitățile unui jucător. În fotbalul românesc această „exploatare" rațională este o utopie. Majoritatea echipelor joacă sub potențialul veritabil de joc, atît la nivel individual cît și colectiv, și rezultatele se văd mai ales în fața unor echipe străine, care au în vedere să extragă totul din calitățile sportive ale jucătorilor pe care-i au. Vina echipei Dinamo este la fel de mare ca a celorlalte participante românești la cupele europene, ba chiar mai mare decît a lor ea fiind campioana. Echipa Dinamo prin rezultatele obținute contribuie la crearea unei false impresii valorice. Formația în fața căreia a pierdut Dinamo calificarea este departe de a fi o mare echipă, în ciuda cîtorva valoroși componenți. Nu e bine să întreținem legende pe care alții sînt interesați să le întrețină. Nici una din echipele pe care le-am întîlnit în primul tur al cupelor europene de fotbal nu este o mare echipă. Dar toate știu să scoată de la fiecare jucător un cît mai mare randament sportiv posibil. De aici și rezultatele. Federația română de fotbal anunță, după eliminarea echipelor românești din competiție, măsuri. Bine era ca ele să fi fost luate mai înainte, dar, dacă se iau, esențial e să se găsească acele soluții care să ducă la o reală valorificare a potențialului de joc al fotbaliștilor români care nu este atît de mic pe cît le place unora s-o acrediteze și altora s-o accepte.

Addidas

m a p a m o n d

„M-AM NĂSCUT VIEȚII, PĂMÎNTULUI, POEZIEI ȘI PLOII"

„Voi spune, pentru a începe această evocare a zilelor și anilor copilăriei mele, că singurul personaj pe care nu l-am putut uita a fost ploaia.

Abundenta ploaie australă, care cade de la pol ca o cataractă, pornind din cerul capului Horn și pînă la frontieră. Pe această frontieră — Far-West-ul patriei mele — m-am născut vieții, pămîntului, poeziei și ploii.

Pentru că am umblat mult și am văzut multe, mi se pare că această artă de a ploua, care se exercita ca o subtilă și înspăimîntătoare tiranie asupra Araucaniei mele natale, a încetat să existe. Ploua luni întregi, ani de-a rîndul. Ploaia cădea în șiruri asemănătoare acelor lungi de sticlă ce se spărgeau pe acoperișuri sau care cădeau în valuri, izbindu-se de fereastră, și fiecare casă era un vas care se întorcea cu greu în port de pe acest ocean hibernal.

Ploaia rece din sudul Americii nu are violențele impulsive ale ploii calde care se prăvălește ca o biciuire și dispare lăsînd cerul senin. Dimpotrivă, ploaia australă se arată răbdătoare și continuă să cadă interminabil din înaltul cerului cenușiu. În fața casei mele, strada s-a preschimbat într-un imens ocean de nămol. De la fereastră, văd prin ploaie că o șaretă s-a împotmolit în mijlocul străzii. Un țăran, într-un poncho negru din lînă groasă, ocărăște boii istoviți de atita ploaie și mocirlă.

Pe trotuare, sărind din piatră în piatră, noi reveneam la colegiu, înfruntînd frigul și ploaia. Vîntul smulgea umbrelele. Impermeabilele erau scumpe, aveam oroare de mănuși, pantofii noștri clipoceau. Nu voi uita niciodată ciorapii aceia umezi uscîndu-se lîngă brazere și toți pantofii care scoteau aburi ca niște mici locomotive. Apoi veneau inundațiile care duceau cu ele pînă pe malul fluviului casele unde trăiau oamenii cei mai săraci. Pămîntul, și el, se agita temător. Alteori, o teribilă trîmbă de lumină apărea în munți : era vulcanul Llaima care se deștepta.

Temuco este un oraș de pionieri, unul din acele orașe fără trecut dar plin de lucrături din fier. Pentru că indienii nu știu să citească, fabricile își etalează frumoasele firme pe străzi : un fierăstrău enorm, o oală uriașă, un lacăt ciclopic, o sapă imensă. Mai departe, iată atelierele de cizmărie cu o cizmă tot uriașă.

Dacă Temuco era capul de pod al vieții chiliene în teritoriile din sud, aceasta a fost urmarea unei lungi și însîngerate istorii. Sub presiunea conchistadorilor spanioli, araucanii s-au retras, după trei secole de luptă, spre regiunile reci. Dar, pentru a-i deposeda de pămînturi pe compatrioții noștri, chilienii au continuat ceea ce s-a numit „pacificarea Araucaniei", adică prelungirea unui război sîngeros. Împotriva indienilor au fost folosite din plin toate armele : tirul carabinei, incendierea colibelor și, mai tîrziu, într-o manieră mai paternă, s-a recurs la lege și la alcool. Avocatul se specializase în expropierea lor, judecătorul în condamnări cînd aceștia au protestat, preotul i-a amenințat cu focul veșnic. Și alcoolul a sfîrșit prin a îmblînzi o rasă neîmblînzită ale cărei isprăvi, curaj și frumusețe au fost gravate într-un poem din bronz și matostat de Alonse de Ercilla, în a sa „Araucana".

Părinții veneau din Parral, orașul meu natal. Este un oraș situat în centrul țării, unde crește vița de vie și unde abundă vinul. Fără să-i fi păstrat amintirea, fără să știu dacă ochii mei o priviseră, mama mea, doña Rosa Basoalto, a murit. M-am născut la 12 iulie 1904 ; o lună mai tîrziu, în august, istovită de tuberculoză, ea înceta să mai trăiască.

Viața era dură pentru micii agricultori din centrul țării. Bunicul meu, don José Angel Reyes, avea pămînt puțin și copii mulți. Numele unchilor mei, Amos, Osée, Joël, Abadias îmi păreau de prinți din îndepărtate regate. Tatăl meu se numea simplu, José del Carmen. Părăsise, de foarte tînăr, glia părintească și lucrase ca muncitor la digurile din portul Talcahuano, sfîrșind ca feroviar la Temuco. Era mecanic pe un tren de balast. Puțini oameni știu ce înseamnă un tren de balast. În sud, în zona marilor uragane, apele tîrau cu ele șinele de cale ferată dacă nu se răsturnau pietre printre traverse. Trebuia să aduni în coșuri balastul din cariere și să răstorni pietrele sfărîmate în vagoane. Acum 40 de ani, echipele unui astfel de tren trebuiau să fie formidabile. Peonii giganți și mușchiuloși veneau din sate, din tîrguri, din închisori. Salariile erau mizerabile iar celor ce voiau să lucreze pe trenuri nu li se cereau certificate. Tatăl meu conducea trenul. Se obișnuise să comande și să asculte. Uneori mă lua cu el. Minuiam tîrnăcopul și

pablo neruda

„Mărturisesc că am trăit"

MEMORII

„mărturisesc că am trăit". Iată titlul unui volum de memorii de 456 de pagini și care, poate, ar fi trecut neobservat între atîtea sute sau mii de cărți ce apar săptămînal. Dar...

...la Paris, în ianuarie 1972, Malraux, într-o discuție (de fapt monolog asupra solitudinii) ar fi spus : „Mai sîntem doar trei. Eu și cei doi Pablo". Dacă unul dintre ei era bănuit a fi Picasso, celălalt se ghicea mai greu. „Celălalt ? A, cel mai mare poet ambasador". Era Neruda.

...apoi, la 23 septembrie 1973, cînd teleimprimatoarele care tăcăneau mai mult din obișnuință n-ar fi vibrat și ele, anunțînd într-un flash provenit din Santiago de Chile — „Neruda a murit". Brusc, conștiința oamenilor a plonjat într-o fireească și tulburată stare. Și avea de ce. Pentru că, iată ce scria Marcel Niedergang unul din cei mai buni cunoscători ai realităților continentului latino-american.

Viața i s-a curmat la 23 septembrie 1973, la Santiago, 12 zile mai tîrziu după moartea prietenului său, Salvador Allende, al cărui ambasador a fost la Paris. În liniștitul său Chile, de la capătul lumii, Pablo Neruda, premiul Nobel pentru literatură, membru al Partidului Comunist Chilian, a murit de cancer într-un spital din capitală. Dar, această certitudine nu este întru totul adevărată. Pablo, poetul timid și fragil nu concepea altă luptă decît cea a ideilor. Mărturia soției sale valorează mai mult decît a oricui : disperarea a fost adevărata lovitură de grație. A doua zi după puciul de la 11 septembrie, președintele Luis Echeverria l-a anunțat că este gata să-l primească la Mexico. Pablo nu mai dorea să încerce să supraviețuiască. Prăbușit, resemnat, a refuzat.

Oamenii în uniformă din Santiago l-au urmărit totuși cu o ură copleșitoare. Ei au permis devastarea celor două reședințe ale sale, aceea din Santiago, de unde se vedea halda de la San Cristobal, și cea din Insula Neagră — Isla Negra — de pe țărm, la sud de Valparaiso, unde strînsese cu plăcere comorile sale de copil, fermecat dintotdeauna de cochilii, vapoare, pietre, prove, fluturi sau măști exotice. Spusese că dorește să fie înmormîntat într-un loc cu consonanță evocatoare sau stranie, asemănător celui din Araucania sa natală. Cei care voiau să șteargă numele său din memoria chilienilor i-au aruncat cenușa în groapa comună. I s-a luat singurul lucru la care ținea cu adevărat : retragerea sa sălbatică din Isla Negra, cu amintirile lui de etern student, estet și epicurian, culese din Montparnasse pînă în Rangoon, cu statuetele sale fără valoare, suprarealiste, privind imensul și sălbaticul Pacific. În iulie, anul acesta, s-a interzis chiar și ținerea unei modeste ceremonii în onoarea sa, la Santiago.

Dar, iată-l trăind cu adevărat în „Memoriile" sale, mijindu-și ochii sub grelele lui pleoape araucane, masiv, puternic, insolent, frondeur, senzual, vanitos, ranchiunos, generos, pasionat. Într-un cuvînt, superb. El merge prin Santiago, cu pasul lent, de pămîntean prudent, cu cascheta înfundată peste urechi și nările fremătătoare,

răspunzînd cu un surîs salutului emoționant al oamenilor din cartier. El este aici, în fața insulei sale negre, regăsindu-și intacte emoțiile din copilărie, înfruntînd dezlănțuirea primitivă, tunetul și forța venite din cealaltă parte a pămîntului.

„Poate am trăit viața altora ?..." Fantome, umbre traversează „Memoriile", iubiri de o singură noapte, chipuri duioase de femei, siluete solide de țărani, de muncitori din minele de cărbune de la Lota, surîsuri culese în Birmania, Mexic sau Spania. Scriitor, diplomat, militant, Pablo a trăit în realitate zece vieți.

Ca scriitor a fost un poet precoce ascultînd vîntul și ploaia din Temuce, fascinat de măreția telurică a naturii din sudul chilian, unde totul este nemăsurat : fluviile, vulcanii acoperiți de zăpadă, ferigile, întemperiile, copacii, tărmurile pustii ale oceanului gol și imens. Lirismul lui s-a hrănit din puterea și culoarea pămîntului american. Mai tîrziu, a mers călare pînă la Machupicchu, unde a regăsit legătura care unea semeții araucani din copilăria sa de civilizațiile situate pe înaltele culmi andine. Ca diplomat, a rătăcit de la Rangoon la Mexico, de la Madrid la Paris, mai interesat să frecventeze prietenii săi scriitori decît să redacteze depeșe sau să participe la reuniuni mondene. Călător, a făcut înconjurul lumii cum se putea face în acele vremuri, folosindu-se, după ocazie, de trenuri care mergeau cu greu, de nave-cabotier, de pirogi și măgari.

Ca militant, a fost hăituit, urmărit și exilat. În 1936, la Madrid, în ajunul războiului civil, prietenul său Garcia Lorca îl găsea deja „prea politic". Dar numai în timpul războiului din Spania, Pablo a găsit o tabără în care s-a menținut.

„Dacă aș fi chilian, spunea Curzio Malaparte, aș fi fără îndoială ca Neruda. Trebuie să alegi..." Pablo alesese o dată pentru totdeauna între „clanul celor cu Cadillac" și „oamenii fără șoșală și fără pantofi".

Poetul rătăcitor, cel care a călătorit atît de mult și a văzut atîtea, n-a avut niciodată decît un singur gînd, o singură dorință : Chile, țara sa. Și, pe această fișie lungă de pămînt zbuciumat, între lanțul de munți și Pacific, a rămas înainte de toate fidel orașului Temuco, oraș al pionierilor de la „frontieră", acolo unde Neruda s-a născut „vieții, pămîntului, poeziei și ploii".

încărcam pietrele la Boroa, centru forestier de la frontieră, teatrul unor lupte crîncene în care se înfruntaseră spaniolii și araucanii. Acolo, natura îmi producea un fel de beție. Eram atras de păsări, de scarabei, de ouăle de potîrniche. Era un miracol să le descoperi în văgăuni, vineții, întunecate și strălucitoare, avînd culoarea țevii de pușcă. Perfecțiunea insectelor mă încînta. Adunam „mame de șerpi". Sub acest nume extravagant desemnam cea mai mare coleoptera, neagră, groasă și lucioacă — titanul insectelor din Chile. Te înfiorai cînd îl zăreai pe trunchiurile de maquis, de meri sălbatici sau de coihué [1]) dar îl știam atît de rezistent încît puteam sări cu picioarele deasupra lui fără să-l zdrobesc. Imensa lui duritate defensivă îl scutea de orice venin. Explorările mele stîrneau curiozitatea printre muncitori, care n-au întîrziat să se intereseze de descoperiri. Îndată ce tata își slăbea supravegherea ei alergau spre pădurea virgină și, cu mai multă abilitate, inteligență și forță decît mine dibuiau comori incredibile pe care apoi mi le aduceau. Unul dintre ei, un anume Monge, era — spunea tata — un cuțitar periculos. Două dungi groase îi brăzdau fața brună : prima era cicatricea verticală a unei tăieturi ; cealaltă surîsul său alb, orizontal, plin de simpatie și de șiretenie. Monge îmi aducea copihue albi, păianjeni părosi, cuiburi de porumbei guleraț și o dată chiar a descoperit pentru mine cea mai fascinantă coleoptera, aceea care populează *coihue* și *luma* [2]). Nu știu dacă ați privit-o vreodată. Eu n-am văzut-o decît atunci. Era un fulger învesmîntat în curcubeu. Roșul și violetul și verdele și galbenul străluceau pe carapacea ei. Ca un fulger ea îmi scăpase din mîini și se întorsese în pădure. Monge nu mai era acolo pentru a porni în urmărirea ei. Niciodată nu mi-am mai revenit după acea aparie-

ție uluitoare. Cum nu l-am uitat nici pe prietenul meu Monge. Tata mi-a povestit moartea lui. Căzuse din tren și se prăbușise într-o prăpastie. Convoiul se oprise, dar, îmi spunea tata, Monge nu mai era decît un sac de oase.

E greu să dai o reprezentare a ceea ce a fost o casă ca a mea, casă tipic de frontieră, de acum aproape 60 de ani.

Înainte de orice, casele familiilor noastre comunicau între ele. Prin dosul curților, familiile Reyes, Ortega, Candia și Masen schimbau unelte sau cărți, torturi, loțiuni pentru păr, umbrele, mese și scaune.

Aceste case de pionieri își asumau toate activitățile din sat.

Don Carlos Mason, un nord-american ale cărui plete albe te duceau cu gîndul la Emerson, fusese patriarhul acestei familii. Copiii săi erau adevărați chilieni. Don Carlos Mason își avea codul și biblia lui. Nu a fost un imperialist, ci, dimpotrivă, un fondator originar. În această familie, fără ca vreunul să aibă bani se ridicau tipografii, hoteluri, măcelării. Unii dintre fii erau directori de ziare iar alții lucrau ca muncitori în aceeași tipografie. Totul trecea cu timpul și fiecare își regăsea sărăcia dintîi. Singuri germanii știau să-și păstreze ireductibil bunurile ; în această regiune de frontieră era trăsătura lor caracteristică. Casele noastre aveau deci un ușor aer de campanie ; cînd nu era de întreprindere de explorare. Revenind aici, vedeai butoaie, unelte, hamuri și obiecte de nedescris.

Rămîneau întotdeauna piese incomplete, scări neterminate. În tot cursul vieții se vorbea despre continuarea construcției. Părinții începeau să se gîndească la universitate pentru copiii lor.

La don Carlos Mason aveau loc marile sărbători. Pentru a celebra aniversarea cuiva, la masă se serveau negreșit curcani cu țelină, mici fripți la foc de lemne și frișcă. De atîta timp n-am mai mîncat frișcă ! Patriarhul cu părul alb se așeza pe locul de onoare, în capul unei mese interminabile, cu soția sa, doña Micaela Candia. În spatele lui se afla un imens drapel chilian pe care se prindea un minuscul steag nord-american. Această proporție era și cea a singelui. La don Carlos, steaua solitară a statului Chile prevala.

În această casă a familiei Mason exista un salon unde noi, copiii, nu eram lăsați singuri. N-am știut niciodată adevărata culoare a mobilelor pentru că ele au rămas acoperite de husele albe pînă în ziua în care un incendiu le-a luat cu el. Exista acolo un album cu fotografiile familiei. Aceste fotografii erau mai delicate și mai fine decît cele mărite enorm, în culori, care au invadat mai tîrziu frontiera.

Acolo se afla un portret al mamei. Era o doamnă îmbrăcată în negru, zveltă și gînditoare. Mi s-a spus că scria versuri dar nu le-am văzut niciodată, nu cunosc despre ea decît acest frumos portret. Tatăl meu s-a recăsătorit cu doña Trinidad Candia Marverde, mama-mea vitregă. Mi se pare de necrezut că sînt obligat să numesc astfel pe îngerul păzitor al copilăriei mele. Era activă și blîndă, cu simțul umorului țărănesc și de o bunătate neobosită. De îndată ce sosea tatăl meu ea se transforma într-o umbră blîndă, ca toate femeile din acea vreme și din acele locuri.

În același salon am văzut dansîndu-se mazurci și cadriluri. Exista, acasă la mine, și o ladă plină cu obiecte fascinante. Pe fundul ei se ținea țanțoș un papagal minunat decupat dintr-un calendar. Într-o zi, cînd mama cotrobăia în acel venerabil cufăr, am căzut în el, cu capul înainte, vrînd să prind pasărea. Totuși, cînd începusem să cresc, ea nu mai deschidea cufărul decît în secret. Închidea în el evantaie prețioase și de neatins.

Păstrez o altă amintire a acestei lăzi : primul roman de dragoste care m-a pasionat. Erau sute de cărți poștale trimise de cineva care semna Enrique, sau poate Alberto : toate adresate Mariei Thielman. Aceste minunate cărți poștale reproduceau chipurile marilor actrițe ale epocii, acoperite cu paiete, și pe care se lipea uneori un smoc de păr. Erau, de asemenea, orașe, castele și peisaje îndepărtate. Ani de-a rîndul nu m-am interesat decît de aceste imagini. Dar, făcîndumă mai mare am început să citesc acele dulci mesaje atît de perfect caligrafiate. Mi-am imaginat întotdeauna că îndrăgostitul era un bărbat cu melon, baston și un ac strălucitor la cravată. Totuși, rîndurile pe care călătorul le scria și le trimitea din toate punctele globului entuziasmau prin pasiunea lor. Erau fraze strălucitoare și pline de îndrăzneală amoroasă. Începusem să mă îndrăgostesc, la rîndul meu, de Maria Thielman, pe care mi-o reprezentam ca o actriță mîndră sub diadema de perle. Cum ajunseseră acele scrisori în cufărul mamei ? N-am putut niciodată să știu.

1910 a fost anul memorabil în care am fost dus la școala din Temuco, o clădire mare cu săli deteriorate și subterane întunecate. Primăvara din vîrful clădirii colegiului, se zăreau, fermecătoarele meandre ale Cautinului cu malurile sale acoperite de meri sălbatici. Fugeam de la ore pentru a ne scufunda picioarele în apa rece care curgea peste pietrele albe. Dar colegiul era un teren cu imense perspective pentru cei șase ani ai mei. Totul crea o senzație de mister. Laboratorul de fizică, în care mi se interzicea intrarea, și care era plin de instrumente minunate, de retorte și recipiente. Biblioteca, vești închisă. Învățătura nu era partea tare a fiilor pionierilor. Oricum, locul cel mai fascinant rămînea subteranul. Aici domneau liniștea și întunericul. Luminînd cu luminările, ne jucam de-a războiul. Învingătorii îi legau pe prizonieri de bătrînele coloane. Am și acum prezent în memorie acel miros de umed, de loc secret, de mormînt care emana din subterana colegiului din Temuco".

Prezentare și traduceri :
Georgeta Constantin

[1]) mare arbore al cărui lemn seamănă cu cel al stejarului.
[2]) arbore ce poate atinge 20 m înălțime.

din lirica chineză

CHIA CHIN TSAI
Există totdeauna piscuri mai înalte

Ușor e să cobori un munte, să-l urci este mai greu,
dar cînd ajungi pe culme cu-atîta vezi mai multe.
Să nu spui niciodată nu pot să urc ăst munte,
există totdeauna piscuri și mai-nalte, mereu !

IU FANG
Jumătatea cerului

Încă un efort, surorile mele !
În ciuda sudorii ce ne curge pe fețe
să sfidăm vîntul înghețat ! Pe umerii noștri
să ducem mii de tone de pămînt !

Da trebuie să minuim cazmaua,
să-ncărcăm camioane, să tragem căruțe
știm să fim la înălțimea bărbaților.
Femeile zilelor noastre sînt jumătatea cerului !

HAN LIU
Primăvara pe cîmpul cu sonde

Se deschid porți la revărsat de zori
întîmpinînd venirea primăverii.
Încă mai freamătă crengile acoperite de argint
în vîntul dinspre nord, în fulgii de zăpadă.
O pînză albă, în depărtare,
mai acoperă încă drumuri, cîmpii...

Unde-i primăvara ? Unde-i primăvara ?
Să ne cățărăm sus pe platformă,
să ne rotim de-acolo privirile-mprejur !
Iat-o, dansează în coamele vîntului,
suride pe zăpadă, primăvara !

Și cînd s-ajungă lîngă geologi
ei sînt de-acum plecați, doar urmele-au rămas
cîntecul lor planează încă-n vînt,
iar steagurile flutură-n zăpadă.
Brusc, din senin, se stîrnește furtuna :
explozia indică un nou zăcămînt !

Și cînd ajunge la turnul de foraj,
unde topește căldura ghețuri și zăpezi,
mașina se-nvîrte, motorul duduie,
sapa vibrează pătrunzînd în pămînt
și-n toiul încordării se răspîndește vestea :
încă un puț forat, un nou zăcămînt !

Venind în fugă, spulberînd nămeții,
călare pe o brîză în soarele amiezii
peste pămîntul încă alb cu totul,
primăvara și-a semnat timid prezența, toată
suspinînd confuz, c-a ajuns prea tîrziu !
Venise doar la timp dar a fost devansată !

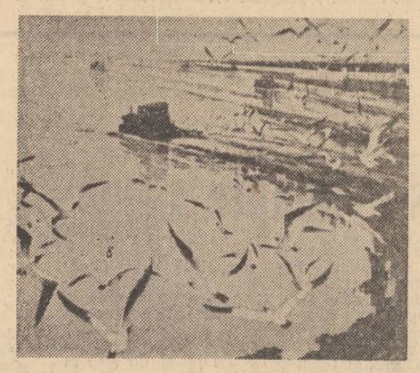

Teng Chi Hsiang și Yu Kun Hung : „Asaltul mării"

LI GEN BAO
Fumurile caselor

Înalt, înalt către norii cei albi, ușor
urcă fumurile negre ale caselor.
Oare care copac are talia zveltă a fumului ?
Oare care bambus sălbatec are parfumul lui ?

Nu sînt decît niște brațe de fier
pe care suie cuvintele către albastrul cer,
nu sînt decît pene lungi — lungi și groase
caligrafiind primăverile patriei noastre frumoase !

LI YING
Spre seară

Soarele este un roșu felinar
cuprins pe jumătate în nisipuri
La tabăra de sus, la geologi,
pilpîie la intrarea-n corturi, focuri.

Micuțul Wang lipește un afiș cu nerăbdare
sus, sus de tot pe poartă :
„Șoseaua numărul unu a deșertului
mîine va fi mai lungă decît Zidul cel Mare !"

Micuțul Li răspunde îndată aprins ca un bujor :
„Nisipurile sînt de-acum orașe !"
„Pe șosea ascultați cîntec de corn !"
„Apa reflectă strălucirea lămpilor !".

Rid amîndoi cu hohote-n răstimpuri
sub cerul nesfîrșit, acoperit cu stele.
Luna-i doar un roșu felinar
cuprins pe jumătate în nisipuri...

Hsu Chia Ying : „La furnal"

LI IUN
Noapte de septembrie

Vîntul aduce prin noapte miros de orez copt,
luna galbenă-și așterne lumina peste șes
orăcăitul broaștelor s-așterne peste tot
mîine fi-va, devreme, al toamnei nou cules.

Cine poate fi calm într-o astfel de noapte ?
Într-o astfel de noapte să doarmă cine poate ?
Grav, la intrarea-n sat se aude difuzorul :
„Mîine culesul recoltei fi-va, de pe întreg ogorul !"

Pregătește hambarele toate, bătrîne !
Voi, femei, faceți provizii pentru mîine !
La minere de seceri, băieți, să puneți fețe !
La bice, căruțași, aninați meșe !

Liniștea nopții tulburată-i de apeluri multe,
fumul bucătăriilor cată razele lunii s-asculte.
La răsărit de sat, printr-un imens portal,
se văd lumini, se-aud risete — un carnaval —
sub lămpi tremurînde femei, tinere copile,
împletesc coșuri mari cu degete abile
și gîndul la buna recoltă viitoare
umple curtea cu risete molipsitoare.

. . . . . .

Caii rontăie liniștit ling-un tractor.
O, ce putere inspiră corpul lor !
Și mi se pare că în zumzet de albine
murmură o voce, stau s-o ascult :
„Dă-le mai mult ovăz și vei avea mai mult !"

LIU TSU TSE
Ploaie de aur

La orizont apare-un avion
și pe albastrul cerului
desenează, cețoasă, o dungă
cu reflexe de aur
învăluită într-o undă străvezie...

Fericiți, puștii aleargă
cît îi țin picioarele spre vîrf.
Avionul dispare, rămîne soarele strălucitor
și ploaia de aur
ce li se-așterne în căușul palmelor.

„Vino, mamă, să vezi
picăturile magice ale ploii
mici cît ochii de vrăbii
în lanul de secară".

„Nu-i ploaie, copile,
semințe sînt de arbori,
în ei la primăvară, anul viitor,
vor veni păsări să cînte pentru voi".

Noaptea, în vis, copii au văzut
dansînd sub luna argintie
miile de stejari tineri ai țării noastre.

În românește de :
Nicolae Nicoară

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
Nr. 41 (702)
Simbătă
11 octombrie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Autorii şi critica

O chestiune delicată care a suscitat deopotrivă atit dezbaterile cu nuanţă teoretică, de principiu, cit şi răspunsurile pamfletare directe este aceea a raporturilor dintre critică şi creatori. **Poeţi şi critici** a lui Maiorescu sau **Contre Sainte-Beuve** a lui Proust se înscriu, alături de multe alte luări de poziţii, în dosarul agitatei probleme de mai sus, ambele putînd ilustra atit dezbaterea cit şi parti-prisul evident ce-o caracterizează adeseori.

Pînă unde se extinde dreptul criticului de a-şi exercita menirea şi pînă la ce punct se limitează dreptul autorului de a-şi justifica şi apăra propria creaţie — iată, redusă schematic, una dintre înfăţişările pe care le poate lua această relaţie, dintre critică şi creaţie, altfel de neocolit şi constituind axul unei literaturi. Cu o binecunoscută formulă maioresciană, critica trebuie să se afle în marginile adevărului. Asta înseamnă că raţiunea şi scopul ei sînt tocmai justeţea şi pătrunderea, încercarea de a formula cit mai exact judecata de valoare şi obligaţia de a fi cit mai comprehensivă faţă de opera judecată. Alte raţiuni falsifică rostul criticii, care nu trebuie să se lase intimidată nici de reacţia autorilor vizaţi, nici de poziţia ce-o ocupă la un moment dat, nici de iritarea, omenească de altminteri, pe care o poate produce, după cum nici de eventualele urmări vindicative, acestea cu mult mai puţin atitudini legitime sau onorabile. A avea credinţa că spui adevărul în critică şi posibilitatea de a spune acest adevăr sînt totuna cu însuşi exerciţiul criticii, imposibil de imaginat în afara unui climat moral şi datoare, în acelaşi timp, la supravegherea şi conservarea lui. De asemenea, o critică născută din raţiuni lucrative se descalifică aidoma cu aceea timorată de consecinţele rostirii adevărului. Autoritatea criticului se bazează nu numai pe autoritatea sa literară, izvorîtă din puterea talentului şi a pătrunderii, dar şi pe autoritatea socială, reflex al comportamentului etic în materie de literatură. Oricît de talentat pe planul expresiei artistice, un critic nu-şi cîştigă audienţă reală decît aliindu-şi inflexibilitatea măsurii, dincolo de trecătoare simpatii sau antipatii.

Un lucru care, într-adevăr, se cam uită uneori este acela că veritabila critică nu poate fi străină de căldura înţelegerii şi de consonanţa receptării. „Critica devine creatoare — spune undeva Thibaudet — în măsura în care-şi încorporează forţe de simpatie". Simpatie, însă, faţă de opere şi faţă de literatură în genere, nu legată în speţă de cutare sau cutare autor. De aici putem trage concluzia că un critic trebuie să facă efortul de a se apropia de o creaţie şi de a-i cuprinde adecvat sensurile, astfel încît să ajungă la o cvasi-comunitate de simţire cu scriitorul comentat. Poziţia criticului care neagă fără să întreprindă acest prim şi capital efort e mai mult decît discutabilă. Negaţia în critică nu are valoare decît în accepţie terapeutică, decît în măsura în care e reversul dragostei pentru literatură şi se justifică prin dorinţa de a scoate mai bine în relief operele autentice, iar nu printr-o programată atitudine de demolare. Marii critici au produs cel puţin tot atitea dovezi elocvente de simpatie, înţeleasă în acest sens, pe cite au produs prin gesturile lor negatoare. Dealtfel, crticii noastre i s-a subliniat misiunea de noblеţe de a se situa ferm pe poziţiile filosofiei materialist-dialectice şi istorice, de a promova cu consecvenţă spiritul critic obiectiv şi nepărtinitor în judecarea valorilor artistice, cultivarea orientării realiste a artei. În măsura în care un critic face proba lecturii atente, a bunei credinţe, a documentării şi studiului aprofundat, a metodei şi reclamării de la principii ideologice ferme, dreptul său de a discuta o operă e practic nelimitat. Acest drept nu poate fi infirmat decît atunci cînd devine opusul acestor comandamente morale, cînd se face expresia relei-credinţe, a proceselor de intenţii, a mobilurilor vindicative, a ignoranţei şi a injuriei, decît atunci cînd, într-un cuvînt, critica încetează de a mai fi critică şi se transformă în calomnie. A confunda, însă, această condamnabilă atitudine ce se exclude de la sine din sînul criticii cu orice trăsătură de condei negativă, justificată de realitatea creaţiei, înseamnă a confunda soarele cu petele din soare. Critica adevărată nu e injurie ; ea priveşte opera şi nu omul, atacă neîmplinirile creaţiei şi nu persoana în speţă. O discuţie cu accent critic, oricît de firească iritare ar pricinui, şi ştim cu toţii că „genus irritabile vatum", nu poate fi decît în profitul creaţiei. Marile opere n-au încetat niciodată de a fi citite în ciuda criticilor, drepte sau nedrepte, de care au fost întovărăşite. După cum, nici un mare talent literar n-a pierit pînă acum din pricina criticii. O mare carte rămîne ceea ce este. O judecată critică nu-i, prin urmare, infailibilă. Ceea ce nu trebuie interpretat numaidecît ca un drept statutat al criticii la greşeală, ci ca un fapt ce vorbeşte despre subiectivitatea şi relativismul, inevitabile, ce intră în cuprinderea judecăţii critice. O dovadă de nepermeabilitate a criticului faţă de o creaţie eminentă cîtăreşte, însă, citeodată, tot atit de mult cît toate celelalte dovezi pozitive luate la un loc. A nega o carte, cunoscînd aceste lucruri, ca şi judecata implacabilă a posterităţii, nu e cîtuşi de puţin un gest superficial, lesne de împlinit, ci unul care implică o responsabilitate asumată.

Să lăsăm, aşadar, cărţile să vorbească de la sine, să-şi transmită mesajul pe care îl au, netulburat de vociferări orgolioase sau revendicative. Să-şi îndeplinească menirea de a se obiectiva în discuţia publică, fiindcă o lucrare necomentată, nesupusă judecăţii este ca şi una ţinută în sertar. Teama de discuţie, cu orice semn ar fi ea, nu o au decît autorii ce-şi simt slăbiciunea interioară, nesiguri de fapt pe ceea ce au produs. Boileau mergea mai departe în această privinţă şi vorbea direct de „neamul poeţilor proşti", neam „înverşunat, care ia uşor foc". Contestarea publică a criticii, de către un autor sau altul e, cel mai adesea, indiciu de insuficienţă decît de tărie. Apărarea autorului nu poate fi decît convingerea fermă în propriul scris şi talent, normal că nu în chip orbeşte şi împotriva tuturor evidenţelor, ci îndrituită de spiritul critic personal, de autocenzură şi raţiune, de posibilitatea dovedită de a crea coerent şi original, de cartea însăşi. Nici o grijă că se va ivi un critic care s-o observe dacă ea există cu adevărat. Cită vreme opinia criticului nu porneşte decît din certitudinea justeţei sale, replica autorului nu se poate menţine decît în marginile principiilor, iar replica fără drept de apel e, fără îndoială, scrierea unei opere care să dezmintă judecăţile nefavorabile.

De ce toate aceste observaţii foarte cunoscute, în genere ? Din simplul motiv că mai există scriitori care, şi din vina criticii, probabil, cred că nu li se cuvine decît elogiul ; care consideră remarca critică drept injurie personală ; care socot că-şi apără lucrările publicînd ori trimiţînd spre publicare lungi recursuri explicative, (avem astfel de scrisori în redacţie) unde tocmai incriminata invectivă de adineaori e din plin pusă la contribuţie pe seama criticului „vinovat" de a nu fi receptat o anumită lucrare ca pe o capodoperă. Este, de cele mai multe ori, un penibil mod de apărare şi o flagrantă neînţelegere a esenţei actului critic. O carte se justifică ea singură, prin conţinutul ei, şi întocmai cum o plantă are nevoie şi de căldura soarelui, dar şi de bătaia vîntului ca să se fortifice, unei opere îi sînt necesare atit elogiile cît şi critica pentru a-şi dovedi rezistenţa în timp. Iar la urma urmei a suporta verdictul criticii e o probă de decenţă sufletească, după cum şi o dovadă de superioară încredere în sine.

Luceafărul

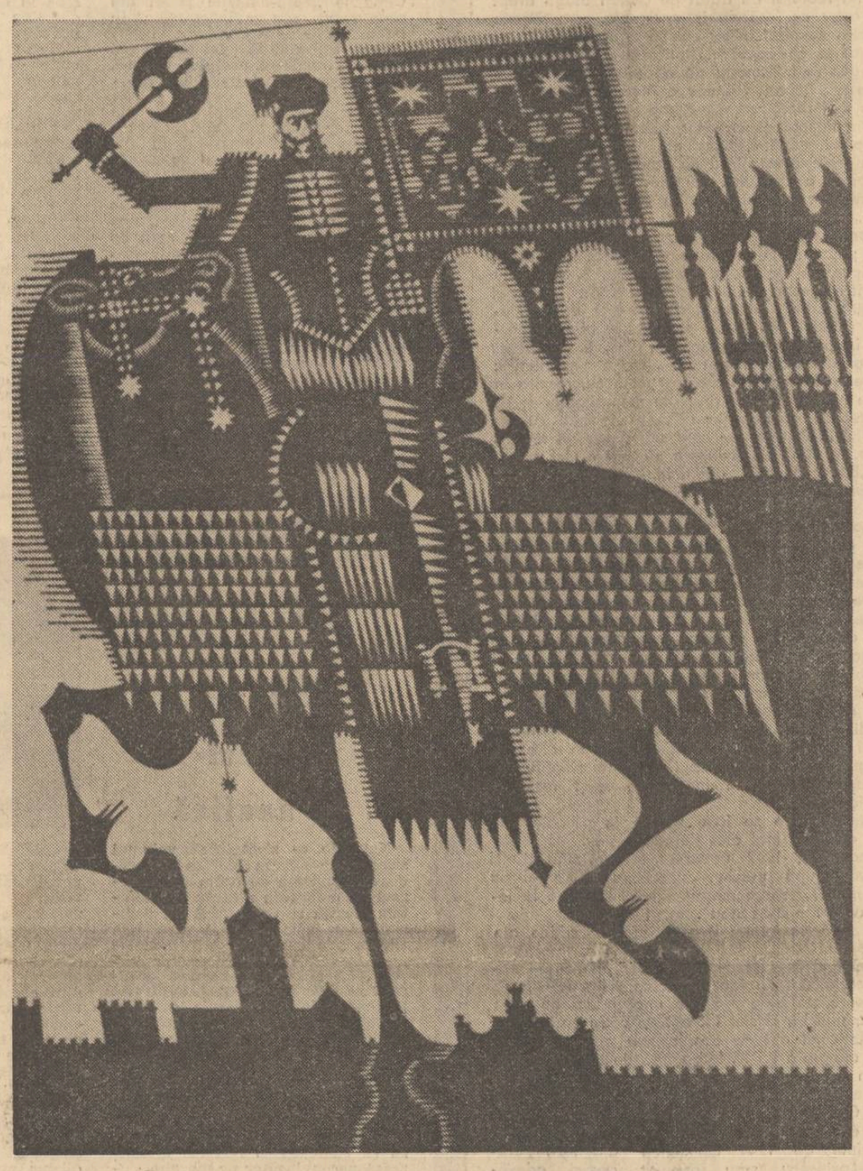

Victor Apostoliu: „Mihai Viteazul"
(Salonul anual de grafică — Sala Dalles)

Terra paterna

Tresare in memorie amintirea
Ca o speranţă multintraurită,
Vlagă-a memoriei mele, Limbă

Istoriseşte-mi naşterea, ursirea
Şi, imortalitatea, preursita
Ce mi-a menit, incorporal, ivirea.

Cind in pruncie pe pămint venit-a
Sufletul meu egal cu nesfirşirea
Din nictalopii ochi uimit clipit-a,

Nu cunoştea nici mila, nici iubirea
Inima mea, adinc sălbăticita,
Tărim paradigmatic, toată Firea

Ţi-a îmbrăcat in voluptăţi o Ţară
Ajuns, străluminează-te şi-o ară,
Nell' mezzo del cammin di nostra vita.

Cezar Ivănescu

De originea fiului

Tu n-ai venit din nicăirea scuturind
ziua şi noaptea-n pulberi secetoase,
tu eşti aici firul de iarbă ca şi cind
s-ar face luni şi simbătă acestei case.

Tu dacă ştii aceasta e deajuns
inalt să stai in nesfirşita rădăcină
de care cerul şi pămintul s-au pătruns
in vecii vecilor de iarbă ce-o să vină.

Tu eşti cuvintul fără greş intemeiat
pe-o gură limpede de rai sunind de dor,
să fii in toate binecuvintat
spre gura fiilor ce vin din viitor.

Tu eşti aici din fiecare parte
sub ochiul fără somn ce ţine glia
de sine stătătoare intr-o soarte
şi născătoare de români şi România.

O, dacă ştii mereu intru această
mişcare-a soarelui şi-a lunii imprejur,
cind tu lumină eşti şi aer şi fereastă
pe care numele părinţilor mi-l jur.

Petru Anghel

Cenaclul revistei „Luceafărul"

Marţi, 14 octombrie ora 17, la Ateneul Tineretului din Aleea Alexandru nr. 38 îşi reia lucrările cenaclul revistei „Luceafărul".

Vor citi : **Valeriu Bârgău** (poezie) şi **Marcela Mariana Mîrmea** (poezie).

În acest număr:

● Ioan Alexandru : „Imnele Transilvaniei" ● Cronica literară de M. Ungheanu ● Poeme de Grigore Arbore, Gheorghe Istrate, Dan Verona ● Proză de Elena Nestor şi Mihai Arsene ● Eugen Barbu : Spirale ● Aurel-Dragoş Munteanu : Repere ● Retrospective de Nicolae Ciobanu ● Atelier literar ● Cartea de debut de C. Stănescu ● Sport ● Parodii ● Revista străină

FRAGMENTE CRITICE

Felurite...

O latură a literaturii române care nu a fost suficient subliniată este aceea ce ţine de vocaţia ei moralizatoare. S-a spus că scriitorul român are vocaţia clasicismului (T. Vianu), că e realist şi niciodată fantastic (G. Călinescu), dar s-a remarcat de puţine ori plăcerea (şi priceperea) lui de a întocmi aforisme. Plăcerea, cu alte cuvinte, de a medita în marginea existenţei, cu o subtilitate şi gravitate care, uneori, uimesc.O editură, pregătind o mare antologie de **citate**, îmi cere să selectez 100 de aforisme din literatura română. Revăd, bine înţeles, înainte de orice **Dicţionarul de maxime** publicat mai de mult de T. Vianu. Remarcabil. Ce păcat însă că lipsesc extrase din cei mai importanţi scriitori români în acest gen: N. Iorga, L. Blaga, M. Ralea, G. Călinescu, V. Pârvan, M. Eliade, C. Noica, Petre Pandrea ş. a. Sînt prezenţi, în schimb, alţii, de toate genurile şi mărimile, de la Neagoe şi Cantemir pînă la Al. Vlahuţă. Lăsînd chestiunile de bibliografie deoparte, e limpede că scriitorul român clasic sau romantic, tradiţionalist sau în avangardă, are o reală vocaţie aforistică. De la **maximă** la **calambur** este o gamă întinsă de nuanţe pe care el a ilustrat-o adesea cu strălucire. Chiar scriitori facili ca Al. Vlahuţă şi Victor Eftimiu au compus maxime remarcabile. S-a ris mult pe seama versului: **Nu de moarte mă cutremur ci de veşnicia ei,** fără să se observe, totuşi, subtilitatea meditaţiei închisă în acest paradox. Avangardiştii care tăgăduiau totul au reinventat maxima, sucind ingenios gîndirea pentru a face loc absurdului, insolitului. Continui să cred că cele mai substanţiale pagini ale literaturii de avangardă (în afară de ceea ce se cheamă **literatura programelor !**) sînt de natură aforistică. Celebrele proverbe ale lui Paul Eluard au făcut şcoală. Chiar oameni serioşi, cu multă carte nemţească, sînt seduşi, ca Paul Zarifopol, de posibilităţile limbajului aforistic, şi în articolele lui iconoclaste, exasperate de prestigiul clasicilor, dăm la tot pasul peste cugetări şi paradoxuri de o mare fineţe. Aşadar, românul se naşte poet şi devine moralist.

Indiscutabil este, apoi, faptul că aproape toţi moraliştii români arată o poftă de viaţă suprinzătoare. Moartea, neantul sînt încercuite cu ironie. Timpul nu-i sperie, spaţiul nu-i copleşeşte. Să creadă, oare, moralistul că, definind răul, îl şi învinge? Este una dintre iluziile cele mai fecunde ale omului care crede în puterea raţiunii. Numai cîţiva neliniştiţi ca Pandrea mai tulbură apele acestei mulţimi, însă şi la aceştia vigoarea, atletismul expresiei anulează viziunea tragică a vieţii. Forţa limbajului dă un sens afirmativ negaţiei, ridicat pe piloni atit de solizi pesimismul agresiv dă un sentiment de putere şi încredere, cel puţin, în putinţa cuvîntului de a spune ade-

Eugen Simion

Continuare în pag. a 7-a

PORTRETE CONTEMPORANE

Constelaţia tinereţii

Călătoream spre Turceni, într-o dimineaţă de simbătă suflată cu aur vechi de toamnă tîrzie. Drumurile Olteniei erau străjuite de juguri înalte de tutun, puse la uscat de preacinstiţi gospodari, soarele, aidoma unui „git retezat", vorba lui Apollinaire, răscolea duhul cireşilor din nou înfloriţi. Iată şi Turcenii, sau Cimpul turcilor, cei pomeniţi în hrisoavele lui Radu Paisie, ca şi într-unul din cele mai vechi răvaşe de devălmăşie cunoscute pînă acum, dat la 18 iunie 1571 de „Io Alexandru voevod din mila lui Dumnezeu domn". Faţa acestor locuri era umilă, iar astăzi e mîndră. Faţa acestor locuri era întunecată de mlaştini, iar astăzi adeverеşte în soare feroneriile şi turbogeneratoarele ultramoderne ale celei mai mari termocentrale din ţară. Toată această schimbare la faţă se datorează celor peste 1500 de tineri de pe Şantierul naţional al tineretului, care prin osîrdia lor fac ca la obîrşiile de lumină ale ţării să se mai nască o constelaţie. Am văzut la treabă, în acea simbătă care se vărsa în duminică aşijderea Jieţului în Jiu, echipa de lăcătuşi şi sudori a lui Constantin Fălcău, căruia în urmă cu patru ani i se dusese vestea de a fi cel mai tinăr şef de echipă din ţară. Se lucra la fermă, adică la învelişul metalic al viitoarei săli de maşini. Valentin Fălcoi, Vasile Florea, Constantin Dima, Ana Călina (sudoriţă) Silviu Totolin, Mihai Boulescu şi ceilalţi membri ai echipei au lucrat împreună şi la alte două mari borne ale hidroenergeticii româneşti : Işalniţa şi Rogojelu. Sînt olteni, locuiesc cu toţii prin comunele din împrejurimi şi par înfiorаţi de mîndrie locală că la doi paşi de crugul copilăriei lor pun umărul la edificarea uneia dintre cele mai mari termocentrale din Europa. Iată-i şi pe fraţii Ivănescu, care formează o veritabilă dinastie muncitorească : Nicolae, tinichigiu, Gheorghe, lăcătuş, şi Ion, sudor. Tatăl lor, bătrînul Alexandru Ivănescu, s-a pensionat nu demult, după 30 de ani de muncă pe cele mai mari şantiere de lumină ale ţării. Încerc un simţămînt de pioşenie şi respect în faţa unei asemenea ştafete, pildă vie de pasiune statornică pentru munca de constructor hidroenergetician. „Cine poposeşte la Turceni — îmi spunea tînărul maistru Ilie Geică, şeful Şantierului naţional al tineretului — şi nu urcă în turnul de răcire, înseamnă că n-a văzut nimic". Eu vreau să văd totul, aşa că urc scările acestui turn de iznoavă, care a ajuns pînă la ameţitoarea cotă de 96 m. Ca să înţelegi Oltenia de azi trebuie să urci la înălţimea Turcenilor. De aici, ţi se înfăţişează privirii o Oltenie demnă de măreţia istoriei noastre contemporane. O Oltenie tot în măiestrie lucrată, atit de mîinile firii, cît mai cu seamă de cele ale tinerilor şi vajnicilor săi fii.

Corneliu Vadim Tudor

TINEREŢEA CLASICILOR

Şt. O. Iosif

O sută de ani de la naşterea poetului

În 1901, scriind din München o scrisoare lui Sextil Puşcariu, Şt. O. Iosif, tînăr poet de 26 de ani, îşi mărturisea propria-i ambiţie artistică : „Am nutrit totdeauna iluzia tainică de a fi discipol al lui Coşbuc şi un continuator al lui". Astăzi, în perspectiva timpului, am putea susţine că năzuinţa autorului **Patriarhalelor** şi **Credinţelor** s-a împlinit, evident, cu nuanţe ce-l diferenţiază, şi care ne îndreptăţesc să afirmăm că Şt. O. Iosif este un Coşbuc surdinizat şi melancolizat prin sentimentalism şi cantabilitatea versului. Temperamentul robust şi forma nu o dată aspră, altfel spus, virilă, pe care e construită poezia coşbuciană, sînt filtrate printr-o sensibilitate duioasă şi uneori idilică, în care meşteşugul romanţei simboliste, în special verlainiene, dar şi al liedului german, mai ales heineian, sînt vizibile. Faptul că Şt. O. Iosif a tradus din Heine şi Verlaine n-a rămas, se vede, fără consecinţe. Dar această influenţă nu trebuie exagerată, căci poetul român n-a acceptat din modelele traduse decît ceea ce corespundea temperamentului său melancolic. Pe de altă parte, el a tradus şi din alţi poeţi (Petöfi, de pildă, sau Uhland, Shelley, Goethe), fără urmări notabile în privinţa structurii poetice. Cei care i-au cunoscut ori i-au studiat viaţa, contemporani sau urmaşi, au văzut în autorul **Doinei** o sensibilitate poetică dominată de tristeţe şi de reverie, „un temperament dezarmat, învins înainte de luptă, năpădit de mihniri şi melancolie" (Şerban Cioculescu), „un senzitiv" (Pompiliu Constantinescu), „un inadaptabil" (Mihail Dragomirescu), „un suflet de copil" (Perspessicius). Absolutizarea unor asemenea aprecieri dovedeşte, însă, încă o dată, precaritatea judecăţilor critice, imposibilitatea de a acoperi întreaga structură a unui artist. Căci, să nu uităm că Şt. O. Iosif este autorul unor poezii în care predomină vitalitatea şi energia, în care sînt glorificate personalităţi eroice din istoria ori din cultura noastră, în care sînt cîntate virtuţile active ale neamului, poezii care au constituit hrana spirituală a numeroase generaţii şi care constituie, şi astăzi, modele de poezie patriotică şi socială. Mai e nevoie să le enumerăm ? Iată-le : **Haiducul** (două poezii cu acest titlu), **Pintea, Gruia, Novăceştii, Somnul lui Corbea, Gorunul lui Horia, Şincai, Cîrlova, Cronicari** ş.a. El este, în acelaşi timp, unul din autorii noştri de pasteluri din cei mai inspiraţi, superior lui Coşbuc prin puritatea desenului şi a culorilor şi susţinute de o armonie sonoră eminesciană. Lecţia lui Verlaine, emiţătorul formulei „de la musique avant toute chose", rar a fost mai bine învăţată de un alt poet român. Greu se va găsi în poezia vremii, dar şi după aceea, convertirea imaginilor vizuale în imagini acustice într-o formă atît de desăvîrşită ca în următoarele versuri din **Icoane din Carpaţi** : „Scapără stelele... / Ceasul în care / Dănţuie ielele / Lîngă izvoare... Sprintene, visele, / Peste coline / Joacă miresele / Apelor line". Poezia **Doina** a constrins pînă şi pe Eugen Lovinescu („Coşbucism facil" ; „vulgaritate sămănătoristă" ; „poezie directă şi primară" ; „expresie mediocră a unei sensibilităţi duioase şi dulcegi", iată calificativele pe care i le dă) să-i recunoască frumuseţea.

Este, desigur, imposibil ca în cadrul unui articol aniversar să se rezolve problema, atît de dificilă, a exegezei unui scriitor. Şi nici nu e nevoie, pentru că, în general vorbind, şi exemplul lui Iosif o confirmă, imaginea fixată de exegeză corespunde celei autentice. I s-au recunoscut poetului virtuţile de artizan : meşteşugul versului, cizelarea fină, migăloasă, calităţile muzicale, discreţia lirismului. În 1906, recenzînd volumul **Credinţe**, Ibrăileanu afirma : „Şt. O. Iosif e o notă originală în literatura noastră — o notă discretă şi sonoră în armonia sufletului românesc idealizat prin artă". Toate volumele au fost recenzate favorabil, chiar elogios, mai ales dinspre partea ardelenilor şi a sămănătoriştilor, care vedeau în poet o mare promisiune şi care, recunoaştem astăzi, putea deveni într-adevăr o mare certitudine, dacă nu s-ar fi stins la nici 38 de ani. S-au produs însă cel puţin trei împrejurări care au decis trecerea, discretă dar sigură, în umbră a contribuţiei poetice a lui Iosif. Mai întîi ivirea, cam în aceeaşi vreme, a lui Octavian Goga, provenind tot din Ardeal şi aşezîndu-se, prin talentul său, incontestabil superior, în fruntea poeziei ardelene

Pompiliu Marcea

Continuare în pag. a 3-a

Poezie şi opţiune politică

VII

Cîteva dintre caracteristicile generale ale poeziei lui Grigore Hagiu se regăsesc într-un mod semnificativ în poeziile pe care acest poet le dedică patriei şi partidului. Astfel, reflexivitatea coexistă cu o abia simţită nostalgie. Ceea ce rezultă este expresia inedită a unei sensibilităţi distincte. Celebrînd pe marii înaintaşi ai românilor sau cutreierînd plaiurile pe care se înalţă înfăptuirile prezentului, Grigore Hagiu rămîne vag elegiac. Faptul acesta distinge poezia sa patriotică de cea a altor colegi de generaţie poetică şi-i dă un timbru aparte. Este dificil de exemplificat în acest sens, fiindcă aserţiunea critică de mai sus rezultă doar dintr-o lectură a ansamblului. Citeva dintre cele mai reprezentative poezii conţin, totuşi, aspectul la care ne-am referit. Iată, de pildă, poemul intitulat **Anotimp de boltă** (din volumul **Sărbătorile anului,** 1975) : „În zi de sărbătoare / lumina zării suie / şi roşul cel mai nobil / adie-n calendare, / o inimă mai amplă / decît a noastră nu e / să ardă-n limpezimea / pădurilor solare. // Obîrşia de ţară, / pulsînd din rădăcină, / ne înfloreşte gura, / încrederea fierbinte, / un anotimp de boltă / statornic se-nsenină, / un rod de preţ coboară / cu cerul în cuvinte. // Văratică te-nalţă / îndătinată vatră, / înfiorîndu-ţi chipul / îmbogăţit de vreme, / la ora cînd se naşte, / din piscuri mari de piatră, / tot vulturescul aur / întemeiat în steme".

O altă orientare, ale cărei efecte artistice sînt, în numeroase rînduri, remarcabile, este concretizată în chiar titlul volumului de debut : **Autoportret în August** (1962). Este o metaforă ce surprinde ansamblul liricii patriotice a lui Grigore Hagiu. Într-adevăr, dezvoltînd marile teme ale poeziei patriotice şi politice, poetul nu renunţă, de cele mai multe ori, la timbrul caracteristic al propriei sensibilităţi. Efectele sînt, după cum arătăm, notabile. Ceea ce se pierde prin renunţarea la formule retorice impersonale, dar eventual penetrante în ardoarea cu care sînt întrebuinţate, se cîş-

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

ILEANA VRANCEA
Confruntări în critica deceniilor IV – VII.
E. Lovinescu și posteritatea lui critică

Una din cele mai bizare cărți care a părăsit în ultimul timp rotativa tipografică pentru a intra în mîinile cititorului este **Confruntări în critica deceniilor IV–VII (E. Lovinescu și posteritatea lui critică)** semnată de Ileana Vrancea. Bizareria începe de la coperta pe care titlurile intră în conflict. Confruntarea critică a deceniilor în cauză ne indică o largă arie de investigație pe care subtitlul o restrînge. Încă de la titlu cartea anunță o contradicție pe care tentativa critică a autoarei n-o poate depăși. Evident, una este posteritatea critică lovinesciană și altceva critica celor patruzeci de ani în cauză. Ele nu se suprapun decît forțînd într-un sens sau altul marginile obiectului în cauză : pentru a deveni critica deceniilor IV–VII postlovinescianismul trebuie să capete proprietăți gumilastice, după cum, pentru a fi ceea ce anunță subtitlul, confruntările critice ale celor patru decenii trebuie să-și răscroiască dimensiunile reale. O deformare se anunță din titlu și din păcate ea nu va fi singura în această carte atît de promițătoare în aparență.

După modelul ciclului junimist scris de E. Lovinescu autoarea vrea să adauge studiilor sale anterioare despre **E. Lovinescu** un altul, **E. Lovinescu și posteritatea lui critică**. Modelul e evident **Titu Maiorescu și posteritatea lui critică** pe care însă cercetătoarea îl anunță fără să-l urmeze. E. Lovinescu apela la criteriul generației pentru a face evidentă descendența și continuitatea maiorescianismului. Ileana Vrancea se grăbește să-l corecteze pe maestru propunîndu-ne nu un studiu al lovinescianismului în generații ci ceva mult mai difuz și nelimitat : „Nu un summum de principii preluate de un critic sau altul, ci o poziție ideologică și etică manifestată pe planurile mari ale vieții spirituale". Posibila delimitare a lovinescianismului se pierde astfel într-un tărîm fără contur precis. E. Lovinescu nu prezenta doar poziții ideologice și etice, cînd a făcut-o în **Istoria literaturii române moderne** a avut grijă s-o specifice încă de la copertă, ci mai mult decît atît, o poziție estetică. Cu alte cuvinte, sub masca preluării unui legat lovinescian Ileana Vrancea pulverizează criteriile lui E. Lovinescu substituindu-le propriile „criterii" care dizolvă, de fapt, presupusul obiect de studiu. Lovinescianismul, în accepția atît de generală pe care i-o atribuie autoarea, devine o noțiune relativă care nu poate fi strict localizată doar în teritoriul literaturii așa cum s-ar fi cuvenit. Ileana Vrancea are preferința noțiunilor extensibile, apte să servească oricărei demonstrații. De fapt ce înțelege autoarea prin lovinescian ? Dacă o carte despre posteritatea maiorescianâ era în momentul în care a scris-o E. Lovinescu posibilă prin existența a trei generații bine precizate de maioreșcieni este, prin evidența faptelor, posibilă astăzi una despre lovinescieni ? Dacă pentru E. Lovinescu maiorescianismul ca tradiție reprezenta un imperativ, nu astfel stau lucrurile cu lovinescianismul. Cartea nu e dictată de o tradiție spirituală imperativă ci de urgențe de alt ordin. Autoarea forțează faptele să se adapteze unui tipar inadecvat. Pentru a da o justificare titlului său, Ileana Vrancea intră iarăși în conflict cu E. Lovinescu, transformînd în lovinescieni pe membrii celei de a treia generații de postmaioreșcieni. Cercetătoarea intervine încă o dată pe tabla de șah a maestrului pentru a-i arăta poziția exactă. De ce ar fi Vladimir Streinu și Șerban Cioculescu lovinescieni și nu maioreșcieni ? Chestiunea rămîne neclarificată. Autoarea are însă o teză și scenariul său are nevoie de actori. Ea distinge în literatura interbelică confruntarea dintre mișcarea de dreapta și forțele care se opun dreptei și vrea să facă din E. Lovinescu campionul atitudinii de rezistență antifascistă din România. Din acest punct de vedere pozițiile afișate de Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu la **Kalende** fac desigur corp comun cu poziția lui E. Lovinescu față de atitudinea dreptei românești, dar atunci ar însemna că lovinescienii sînt chiar comuniștii, forțele de stînga care luptau atunci în ilegalitate împotriva primejdioasei dezvoltări de forțe a fascismului în România. Uitînd să pună în definițiile sale diferența specifică, autoarea operează și riscă alinieri care forțează linia adevărului istoric. Aspectul apologetic al cărții Ilenei Vrancea ni se dezvăluie în orbirea cu care întreaga epocă se reduce la doi poli ideologici, „lovinescianismul" și „năismul", la două personalități antagonice, E. Lovinescu și Nae Ionescu. Pentru un roman este foarte frumos, pentru o lucrare cu rigoarea, permanent afișată, a cercetării la obiect, o adevărată aventură. Autoarea nu vede decît un singur personaj și avatarurile lui și trage concluzii pentru întreaga societate românească plecînd de aici : „Bararea zonelor de influență a unor personalități de formația lui E. Lovinescu **nu constituie un eșec al individului, ci un eșec al societății,** (sublinierile aparțin autoarei), o dovadă peremptorie a incapacității organismului social de a-și valorifica pentru sine, adică pentru colectivitate, forțele menite să-i asigure regenerarea" (p. 122). Iată fără înconjur o condamnare a întregii societăți românești și a tuturor forțelor ei sociale și politice datorită insuccesului lui E. Lovinescu la Academia Română. Dovada nu e deloc peremptorie, iar eșecul societății românești, proiectat de viziunea apocaliptică a autoarei deloc sigur, de vreme ce această societate a găsit forțele menite să i se asigure regenerarea. Metoda, „spiritul dialectic" al acestei viziuni nu necesită multe comentarii, dacă adăugăm că exact în perioada în care Ileana Vrancea fixează falimentul moral și politic al societății românești acționau și forțele de stînga conduse de P.C.R.. Lucrarea suferă însă de o specială exaltare hagiografică iar noul zeu căruia i se închină de o bună bucată de vreme autoarea este E. Lovinescu. Declarațiile impetuoase, parada de cuvinte pot să facă din vajnica autoare, pentru ochiul intimidat de aparente, un critic de rigoare științifică, ceea ce s-a și întîmplat, dar sub pojghița lor se agită o metodă cu mult mai puțin modernă.

În imaginea pe care și-a făcut-o Ileana Vrancea despre această societate E. Lovinescu este obiectul unui cult, iar oficianții lui sînt lovinescienii. Prima frază a capitolului doi sună astfel : „Posteritatea lui E. Lovinescu se manifestă încă din timpul vieții criticului ca o comuniune spirituală de principii literare și civice, departe de orice aliniere, de orice preluare doctrinară a ideologiei și programului sburătorist" (p. 67). Ce înseamnă lovinescian în accepțiunea autoarei avem prilejul să aflăm aici. E. Lovinescu candidează la Academie, dar din pricina adversităților coalizate cade la alegeri. Literați de prestigiu se solidarizează într-o campanie de presă cu cel căzut. Lovinescianism, zice autoarea. La șaizeci de ani lui E. Lovinescu i se închină un volum de studii. Iarăși lovinescianism. Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu scot revista **Kalende.** Altă dovadă de lovinescianism, conchide autoarea. Un grup de tineri literați sibieni scriu și trimit spre tipărire maestrului un manifest de adeziune. Alt semn de lovinescianism. Dacă înțelegem lovinescianismul doar ca stare a protestului toate acestea pot fi lovinescianisme. Să observăm că fapte diferite sînt înghesuite fără suficient discernămînt sub o singură etichetă. Nu toți cei ce semnează în volume omagiale sînt discipolii celui sărbătorit. Nu toți cei ce semnează în presă declarații de adeziune sînt neapărat și discipolii celui atacat. Nu putem vorbi de sadovenism la cei ce au semnat articole de protest în sprijinul lui Mihail Sadoveanu. Cît despre revista **Kalende** ea nu este de emanație lovinesciană. Tinerii critici care au înființat-o își devansau înaintașul și nu E. Lovinescu care refuzase colaborarea este cel solicitat de ei pentru un arbitraj intelectual de prestigiu, ci Ibrăileanu. Cercetătoarea acordă o prea mare atenție biograficului acolo unde era de urmărit o operă sau o idee. Desigur istoria literară e datoare să înregistreze toate gesturile semnificative pentru atmosfera ideologică a unei epoci, dar un traiect spiritual se întemeiază atunci cînd vorbim de literatură, pe opere. Renunțînd la criteriul lovinescian al generațiilor, Ileana Vrancea plutește în nebulozități de felul celor repudiate de E. Lovinescu.

Aidoma cronicarului naiv, cercetătoarea se agită în propriul său studiu atît de mult încît reușește în cele din urmă să ne rețină atenția. Ea este în genere o nemulțumită. Adversarii săi sînt atît cei „familiarizați cu aproximația" și „neacomodați cu lectura textelor și studiul istoriei" cît și cei care „repetă în continuare cu dezinvoltură" că E. Lovinescu e un critic estetizant. E la fel de nemulțumită de cei care pe vremuri n-au acordat lui Titu Maiorescu importanța reală și au tratat pe Lucian Blaga drept „țircovnic". Pomelnicul celor ce irită pe intransigenta cercetătoare e lung. Intră aici mai ales membrii noilor echipe critice care n-ar fi familiarizați, după autoare, cu adevărul istoric, cu cercetarea surselor și care apelează des la informația de a doua mînă, la „legendă". Lista de vini pe care Ileana Vrancea o impută contemporanilor săi e lungă și n-o mai reproducem. Autoarea **Confruntărilor critice** se ridică deasupra nimicniciei criticilor literari cerîndu-le respectul adevărului, scrupulul științific, conștiință politică. Înaltul amvon de la care ni se grăiește este însă de dată recentă și ridică problema autorității morale a criticului. Nu mai departe de anul 1959 semnatara **Confruntărilor** era nemulțumită că manualul de literatură română aduce „adevărate elogii lui Titu Maiorescu", la care aceeași autoare descoperă „concepția antipopulară" în articolul acestuia despre poezia populară. Pentru autoarea scandalizată astăzi de interpretările simplificatoare ale operei lovinesciene, E. Lovinescu era în 1959 reprezentant al „estetismului postmaiorescian", autor al unor „teorii estetice dăunătoare", concepții despre artă aflate „întotdeauna la antipodul esteticii marxiste", propagator al „neamestecului intelectualității în problemele politice". În 1963, E. Lovinescu era „un modest profesor de liceu" minat de „oribile mobiluri" : „Să nu fi nutrit vreo speranță modestul profesor de liceu, respins în 1936 de la alegerile de noi membri în rîndurile nemuritorilor și să se fi hotărît să o plătească atît de rușinos ?", se întreabă cu tîlc autoarea relativ la studiul **P. P. Carp** pe care sugerează a-l fi scris la inspirația legionarilor. În 1975, E. Lovinescu nu mai e nici estetizant, nici apolitic, iar „Prin concepția deterministă asupra raporturilor dintre artă și societate, prin postularea primordialității criteriului estetic în definirea valorii artistice a fenomenului literar, Lovinescu este **contemporanul nostru,** și nicidecum promotorul unor teze aflate la antipodul gîndirii marxiste". Orice opinie este, desigur, perfectibilă, dar între vechile și noile opinii ale autoarei nu se află drumul unei evoluții firești ci ruptura caracteristică convertirilor de ocazie. Înverșunată adversară a stilului de viață propus de Nae Ionescu, „năismul", («care, citîm din capitolul III, a incitat și a hrănit în epoci tulburi dorința de parvenire **pe orice cale,** ușurînd așa cum observa Lucrețiu Pătrășcanu, „treceri la poziții diametral opuse și îmbrățișarea cu dezinvoltură a unor atitudini teoretice contrazicătoare"»), și preocupată de evoluția criticii românești în genere, Ileana Vrancea se pare că n-a mai observat întoarcerea de 180 de grade a propriilor opinii. Absența spiritului autocritic caracterizează majoritar aceste pagini atît de pline de spirit critic în alte direcții. Chestiunea e simplă : putem primi lecții de ținută științifică și inflexibilitate morală de la persoane incapabile să-și respecte propriile afirmații ? Desigur, nu.

Incapacitatea obiectivării care se face simțită în primele trei capitole este scoasă în evidență mai ales de capitolele IV și V ale lucrării. Pentru perioada 1958–1962 autoarea, iritată pînă atunci de istoria aproximativă, după ureche, partizana discuției la obiect, renunță să dea nume, „deoarece exemplificările, aflate la îndemîna oricui, nu ar aduce nimica nou". (p. 197).

Este capitolul care evită sistematic analiza erorilor critice ale perioadei, ba mai mult caută să le justifice. Pledoaria autoarei caută să convingă pe cititor că erori de tipul celor petrecute între 1958–1962 în critica literară sînt un fapt firesc care nu trebuie să ne rețină atenția : „Erorile de diagnoză ale unor critici nu s-au ivit doar în critica deceniului VI, ci sînt tot atît de vechi ca și istoria criticii". (p. 204). Istorismul atît de des invocat pînă aici este brusc părăsit și vechea alergie a lui N. Iorga față de poezia lui Arghezi este asimilată în cel mai limpede spirit anistoric, criticilor antiargheziene din deceniul VI. Etichetările dure aplicate lui Arghezi, lui Șerban Cioculescu, lui Vladimir Streinu sînt justificate la acest mod enorm ; „Dacă asupra poeziei lui Arghezi s-au rostit înainte de 1944 asemenea diagnoze eronate, asupra lui E. Lovinescu s-au formulat atunci adevărate acuze, însoțite chiar de incitări la exterminare, pe lîngă care pălesc epitetele nedrepte citate mai înainte la adresa criticilor postlovinescieni" (p. 204). Cu alte cuvinte criticii cu pricina și alături de ei Arghezi să fie mulțumiți că au scăpat doar cu atît. Incredibilă opinie, dar ea e scrisă negru pe alb într-o carte ale cărei pretenții de obiectivitate științifică și responsabilitate sînt fluturate mai în fiecare pagină. Ciudată opinie are despre critică autoarea cărții. Ceea ce vrea să arate cu orice preț Ileana Vrancea este că în ceea ce privește condițiile propice cercetării obiective ele n-au fost create de „vivacitatea polemică a unor critici talentați și antisociologizanți de azi, împotriva unor confrați netalentați și sociologizanți de ieri" (p. 207). Caracterul de revanșă personală este de aici înainte fățiș și în ultimul capitol, noua promoție critică e învinovățită, paradoxal, de carențele critice ale perioadei pe care Ileana Vrancea a evitat s-o analizeze la obiect, ba chiar ale uneia mai vechi. Mai mult decît atît reprezentanții noii etape critice sînt puși într-o relație nejustificată de vreun fapt sau document cu personalități revolute (p. 288). Credincioasă schemelor autoarea vrea să refacă în contemporaneitate antinomia dintre lovinescianism și năism și nu se ferește de afirmația fără acoperire. Problema lovinescianismului a fost uitată pe drum și cartea pare a fi scrisă într-o indescriptibilă manieră echivocă tocmai pentru a permite autoarei aceste libertăți împotriva evidenței. Contribuția documentară a Ilenei Vrancea este parazitată de practici care afectează ținuta științifică a întreprinderii. Absența autorității morale ar fi putut fi suplinită printr-o muncă de echilibrare științifică pe care **Confruntări în critica deceniilor IV–VII** n-o dovedește. Vanitatea autoarei de a corecta metoda lui E. Lovinescu și de a ne oferi un alt fel de studiu al posterității lui critice duce la rezultate mai mult decît discutabile. Nici lovinescianismul, nici istoria criticii literare nu ies cîștigate din această încercare. Ileana Vrancea a substituit raționalismului lovinescian propria-i confuzie.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

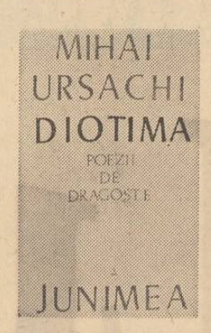

„Habitaclul desăvîrșirii"

Din acea **ordo amoris** — cum definea C. Noica esența „Banchetului" — Mihai Ursachi optează pentru teza „socratică" asupra Erosului, în fapt teza lui Platon : **„Dragostea este năzuința de-a stăpîni de-a pururea binele"**, cum îi spusese, zice-se, Diotima lui Socrate ; acea dragoste care tinde **„către nașterea și procreația întru frumos".** Sub acest herb se înscrie întreaga poezie (aici, cea de dragoste) a lui Mihai Ursachi.

Recentul volum — în bună măsură o **antologie de autor** — se deschide cu **Odă (la Diotima),** în care versurile **„Spre-adîncile țărîni din stele carul meu se îndreaptă, / în inima lacrimei mari voi ara, și plugarul / azurului mă voi numi"** pot constitui **credo**-ul poetului în ceea ce privește lupta **cu** și **întru** desăvîrșire. Dragostea văzută ca un ogor de azur și poetul drept un plugar etern în această „țarină" a desăvîrșirii este reluată și în alte poeme, precum **„Cununa de paie" : „Iată aici ogorul strămbunilor mei : au arat / ani zece mii, boii lor blînzi se-necară în lutul / de la picioarele cerului. Odihnească-se-n pace, / și stelele-s grînele lor : / cununa de paie a neizbăvirii pe frunte-mi".** Poetul știe că niciodată nu va putea atinge stadiul ultim al desăvîrșirii, și de aceea, nu lauri îi încoronează fruntea, ci „cununa de paie". Așa cum altădată Hölderlin spunea în a sa **„Tînguire a lui Menon după Diotima" : „Asemeni și mie, iubiților, nimeni pe lume, se pare, / să-mi ia de pe frunte cu mîna nu poate-ntristatul meu vis",** Mihai Ursachi, odată împătimit în visul desăvîrșirii prin Eros — chiar dacă are în permanență în față spectrul imposibilului — își asumă definitiv acest drum fără întoarcere : **„Neodihnită cădere-n prăpastia cerului... / Ah pentru ce / amețirea pădurii în floare, pentru ce / nebunia fierbinte a unui gînd imposibil ? / O, niciodată ochii aceștia nu-și vor găsi izbăvirea : nicicînd / nu voi putea să nu mai iubesc imposibilul".**

Dar toate „proiectele" întru desăvîrșire prin dragoste sînt „primăvăratice", căci, refăcînd într-o dimineață istoria afectivă a lumii **„și toate legendele, / basmul Isoldei și-al lui Tristan",** ele poartă simburele deșertăciunii, în aceeași măsură în care-l aflăm în visul de a deschide **„un pension pentru fluturi".** În acest regim al totalei relativități — chiar dacă „înmiresmate" — pînă și chipul iubitei este mai mult o închipuire, devine, cum spune poetul, **„de esența inexistenței,** deși **„ființează mai adînc decît"** însuși poetul. Sub diferite variante, ideea enigmaticei esențe a inexistenței, a **„fabuloasei Identități",** este prezentă în foarte multe poeme. **„Din reveriile domnului R. (I)"** ilustrează una din tehnicile folosite de Mihai Ursachi în „deconspirarea" acestei esențe a inexistenței. Domnul R. se apropie de sensibila domnișoară N. și-i spune : **„mă bucur că existați, domnișoară",** pentru ca, în finalul poemului, după complicate încercări de a găsi cele mai savante posibilități de-a justifica această **existență,** domnul R. să-i descopere **inexistența : „...încît domnul R. a conchis : „Doamne, iarăși vorbesc / singur pe stradă, probabil că iarăși / am uitat să iau picăturile".** În această serie silogistică, în care **premiza majoră, premiza minoră** și **concluzia** sînt, în permanență, interșanjabile, se mai înscriu **„Parabola Marii Oglinzi, sau fabuloasa Identitate", „Balada nopții de aur", „Nuntă", „Poem despre domnișoara Gabriela Șerban"... „Poemul de purpură, II", „X. Adaos : Scrijelitură unui student...", „Talismanul", „Philon",** etc.

După ce poetul a încercat **totul** — a fost Pelican, **„Dragon cu trei miliarde de capete",** a vorbit **„într-o mie de limbi",** a vorbit **„tot ce se poate vorbi ; și încă ceva peste asta. Despre cele / ce sînt cum că nu-s ; despre cele ce nu-s / cum că sînt ; și invers. Și chiar mai mult decît asta",** după ce a fost **„verbum verborum"** — simte nevoia unui **alter ego.** Și ceea ce la Geo Dumitrescu se numește **cîinele Degringo,** la Mihai Ursachi se cheamă, spre exemplu, **„albiciosul cal",** viermele infernal pe care călărește poetul în spre **„steaua carnagiului",** una din multele sale poezii antologice.

Oscilînd numai formal între supralicitarea ideii și purul joc muzical, între scepticism și ironie, între simplitate desăvîrșită și prețiozitate, poezia lui Mihai Ursachi rămîne, atît în poemele în care ridică elementele banalului la cotele fabulosului enigmatic (să ne amintim aici, fie și numai de acele ființe care nu giglie ca toate celelalte, ci **„duios"** fiindcă ele au în loc de git niște flauturi **„țintite spre lucefăr"**), cît și în cele în care elevatul joc al ideilor se vede sfîrîind prin textura elementelor **„banale", „anecdotice"** (așa cum este concepută, de pildă, **„Bătrînii cronologi"** ori localizarea din finalul **„Ostrovului")** rămîne, spun, această poezie de o gravitate pură. Căci, în ceea ce mă privește, nu împărtășesc ideea unui **„ironic Mihai Ursachi",** decît în măsura în care, ironia nu este ceea ce le place unora să creadă, prin obișnuință, ci o stare profund dramatică, în acest univers, pe care poetul îl simte permanent sfîșiat de **„deflorări sanguine",** bineînțeles în sensul eternelor încercări de atingere a desăvîrșirii.

De fapt, prin toată poezia sa (nu doar în cea erotică) Mihai Ursachi ne propune **dragostea** drept posibilitate de a face din sufletul nostru, chiar în forme imperfecte, **„habitaclul desăvîrșirii".**

Dorin Tudoran

*) **Mihai Ursachi,** „Diotima — poeziei de dragoste". **Editura Junimea, 1975.**

proză

Tehnica prozei de analiză

Nuvelele ce alcătuiesc volumul semnat de Mircea Marian *) abordează probleme de ordin etic, prezentînd personaje a căror culpabilitate morală se conturează fie datorită unor incidente care determină revelatoare crize de conștiință, fie în urma unei severe analize autoimpuse. Un mesaj anonim prin care i se cere să mărturisească totul este pretextul datorită căruia devenim martorii frămîntărilor sufletești ale medicului din „Lunga noapte de decembrie", care se dovedește vinovat de comiterea unui șir de lașități. Conștiința sa încărcată îl urmărește ca acuzator — sub înfățișarea unui personaj enigmatic — provocîndu-i stări de extremă surescitare ce culminează cu sinuciderea. Autorul moralizează neconvingător pe marginea unei scheme uzate într-un stil lipsit de finețea și subtilitatea necesare analizei.

Didactic moralizatoare este și nuvela intitulată : „Tristă poveste banală" în care fiul, aflînd că imaginea luminoasă pe care și-o construise despre părinții săi este falsă, încearcă să se sinucidă. Rațiunile gestului său le aflăm la sfîrșitul nuvelei dar tensiunea dramatică ce se putea naște este anihilată de caracterul demonstrativ și platitudinea perfectă a dialogului. Este clară intenția de a scrie proză analitică dar după lectura a aproape o sută de pagini din volum impresia este că autorul nu stăpînește îndeajuns tehnica necesară incursiunilor în străturile adînci ale conștiinței. Iată un exemplu. Eroul din „Cerul era plin de stele" trăiește, la un moment dat, un fel de dramă a opțiunii. Căsătoria cu fata academicianului ar putea însemna un viitor lipsit de griji, asigurat prin protecția socrului în timp ce, alături de Sanda — adevărata dragoste — va suporta rigorile stagiului la țară. Autorul rezolvă dilema personajului imaginînd un dialog de-a dreptul pueril : „Deodată îmi dau seama că n-am altceva mai bun de făcut decît să mă cert cu mine însumi. — Nu e bine ce faci ! mă avertizează cel mai bun din mine. — Treaba lui, îi zice cel rău, agresiv. Spre a-i împăca, intervin diplomatic. — Ce importanță poate să aibă această poveste studențească ? Eu vreau să fiu medic, în rest nu mă interesează nimic. — Are dreptate, mă ajută cel rău" etc. Cu atît mai surprinzătoare, prin siguranta cu care este scrisă, ne apare în acest context de banalități declamate cu toată seriozitatea, nuvela „Ninge în Spania, la Alicante..." ultima din volumul în discuție. Personajul narator reconstituie, din amintirile prietenilor și din paginile răzlețe ale unui jurnal intim, existența dramatică a tînărului pictor Mihai Magheru pe fundalul epocii anilor 1958—1959. Depozițiile celor ce l-au cunoscut, — desfășurarea acțiunii are aspectul palpitant al unei investigații detectiviste — și, mai ales, însemnările din jurnal întregesc treptat portretul lui Mihai Magheru. Văzut din mai multe unghiuri, personajul se relativizează, existența sa nu mai poate fi circumscrisă cu precizie. Găsirea jurnalului ce cuprinde fragmente din confesiunea pictorului va face posibilă explicarea comportamentului său. Fapte inexplicabile la început capătă acum o temeinică motivație psihologică. Alternînd cu abilitate în observarea personajului privirea din exterior cu introspecția Mircea Marian reușește aici pagini excelente de analiză. Tenta apăsat moralizatoare din celelalte nuvele dispare aici în favoarea unei autentice dezbateri etice ce aspiră să restabilească adevărul unei existențe.

„Ninge în Spania, la Alicante" este lucrarea reprezentativă pentru Mircea Marian, scriitor cu disponibilități evidente pentru o proză de analiză, îndreptată către aspectul moral al evenimentelor.

Valentin F. Mihăescu

*) **„Noaptea" — nuvele — Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1975.**

prezențe

La Slobozia, a avut loc recent festivitatea de premiere a participanților la concursul literar, organizat de Comitetul de cultură și educație socialistă al Județului Ialomița în colaborare cu revista „Luceafărul", concurs menit să stimuleze activitatea creatoare a tinerelor talente de pe cuprinsul județului. Au fost premiați : *Marcel Bărăganu* (premiul I), *Marin Lupșanu* (premiul revistei „Luceafărul"), *Ion Curea* (pr. III), *Constantin Cernica* și *Eugen Romeci* (mențiuni). Pentru teatru a fost premiat *Șerban Codrin.* Participanții la concurs au citit din lucrările proprii. În cadrul aceleiași manifestări a luat cuvîntul Petre Dobrescu, președintele Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Ialomița. A citit din versurile sale, primit cu multă căldură de asistență, poetul Mircea Dinescu.

PREMIILE CONCURSULUI DE SCENARII ORIGINALE PENTRU TEATRU RADIO-TV

Cea de-a patra ediție a concursului de scenarii inițiat de Redacția de teatru a televiziunii în vederea stimulării creației artistice originale și a îmbogățirii repertoriului de **teatru radio-tv** a luat sfîrșit. Juriul — format din **Valeriu Râpeanu, Paul Everac, Dina Cocea,** prof. **Ion Zamfirescu, Nicolae Dragoș, Radu Popescu, Dinu Săraru,** (secretar **Virgil Stoenescu**) — a decernat următoarele premii :

Pentru **TEATRU TV** : Premiul I: **Avalanșa** de **Gh. Blăjan** ; Premiul II: **Ziua păpușarului** de **Constantin Munteanu** ; Premiul III: **Omul cu umbrela** de **Mircea Ovidiu Savu** ; Mențiuni: **Evadare eșuată** de **Gh. Ardeleanu** și **Omul negru n-a venit** de **Radu Cadelcu;** Premiul pentru debut : **Apassionata** de **Mircea Enescu.**

Pentru **TEATRUL RADIOFONIC** : Premiul I — nu s-a acordat ; Premiul II: **Odisee în gamă majoră** de **Ion D. Șerban** ; Premiul III: **În 60 de minute** de **Alecu Popovici** și **Ceas de vifor în țara zimbrilor** de **Arcadie Marinescu Nour;** Mențiuni : **A trăi pentru mîine** de **Mihai Georgescu, Se risipește ceața** de **Dumitru Bondoc, Pasagera de la 16** de **Eugen Petrescu ;** Premiul pentru debut : **Regina Zargidabei** de **Monica Ergas.**

ANTOLOGIE DE POEZIE ROMÂNĂ CONTEMPORANĂ

În luna septembrie s-a desfășurat la Hunedoara la clubul „Siderurgistul", sub egida C.C. al U.G.S.R. și a Cenaclului literar „Flacăra"-Hunedoara cea de a doua ediție a „Antologiei de poezie română contemporană". Oaspete de onoare al Hunedoarei și invitat al Antologiei... a fost poetul Nicolae Dragoș. Numeroasele întrebări precum și dialogul viu purtat între sală și invitat au mărturisit încă o dată că la Hunedoara se află un public iubitor de poezie, de frumos. În partea a doua a Antologiei... cîntăreții de muzică folk : Gheorghe Iosip, Mariana Pîndaru, Ion Evu și Miki Erdei au cîntat muzică folk pe versuri de Nicolae Dragoș și ale altor poeți contemporani.

Valeriu Bârgău

revista revistelor

● În „Scînteia" din 3 oct. a.c., se publică o amplă și exigentă analiză consacrată revistei „Arta". Intitulat semnificativ **Revista „Arta" și arta de a ocoli realitatea,** articolul scoate în evidență, apelînd la argumente concludente o seamă de carențe ideologice și estetic prezente în respectiva publicație. ● Vii, la obiect, de certă eficacitate practică, sînt **Dezbaterile „Contemporanului",** rubrică permanentă ce apare în săptămînalul Consiliului Culturii și Educației Socialiste. La dezbaterea publicată în numărul din 3 octombrie a.c. (tema : **Educativ și estetic în literatura pentru copii)** participă scriitorii Nina Cassian, Mircea Sîntimbreanu, Viniciu Gafița, criticul Laurențiu Ulici și Virgiliu Radulian, președinte al Consiliului Național al Organizației Pionierilor. ● Salutăm reapariția, în revista „Flacăra", a unei semnături de prestigiu cu care ne obișnuisem cîtind săptămînal o pasionantă și instructivă suită de amintiri literare. Se înțelege, este vorba de criticul Șerban Cioculescu, pe care, începînd cu nr-ul din 4 octombrie a.c. al „Flacării", îl întîlnim semnînd **Rubrica mea.** Tema tabletei de început : **Între versul liber și cel clasic.** ● Utilă, bine gîndită este inițiativa publicației „Îndrumătorul Cultural" de a-și însoți unele apariții cu un supliment care pune la dispoziția lucrătorilor din rețeaua bibliotecilor un bogat material informativ. ● Articolul **Critica exigenței criticii** („România liberă" din 6 octombrie a.c.), semnat de Marin Bucur se încheie cu următoarele concluzii, demne de reținut pentru adevărul și actualitatea lor : „Problema debutului literar are implicații profunde pentru viitorul unei literaturi și de aceea ea nu poate fi lăsată pe seama întîmplării, a micului interes de grup literar sau a incapacității (...). Receptarea unui nou talent constituie un moment într-o literatură, pe care nu poate să-l realizeze decît o conștiință deja matură. Critica și-a împlinit misiunea, cînd, la examenul vremii, arată cu mîndrie nu lista de debutanți propuși posterității, ci operele literare care rămîn în conștiința acesteia".

CENACLUL FLACĂRA
CONDUS DE POETUL
ADRIAN PĂUNESCU
ORGANIZEAZĂ, LUNI 13 OCTOMBRIE 1975, ÎN MUNICIPIUL CLUJ-NAPOCA,
în cea de-a doua ediție,
FESTIVALUL DE TOAMNĂ, FLACĂRA 1975

În program : Tudor Gheorghe, Dumitru Fărcaș, Mircea Vintilă, Dan Chebac, Anda Călugăreanu, Evandro Rosetti, Adriana Ausch, Ionela Copaciu, Adrian Ivanițchi, Valeriu Sterian, Nicu Alifantis, Doru Stănculescu, Gheorghe Gheorghiu, Florian Pittiș, Dan Tufaru, Mihai Stan, George Mihăiță, Mircea Diaconu, Gelu Nițu.

Biletele pentru cele două reprezentații distincte ce vor avea loc la Sala sporturilor, începînd de la orele 16 și 20 se pot procura de la Casa de cultură a studenților și în ziua spectacolului la Sala sporturilor.

aqua forte

Tovarășe redactor-șef

Sub titlul „Drumul cărții" revista „Luceafărul" din 4 octombrie 1975 a publicat în cadrul unei vaste anchete opiniile exprimate de o serie de scriitori, editori și librari. Printre cei cărora li s-au luat interviuri asupra temei anchetate am fost și eu. Pe lîngă o seamă de idei, de sugestii exprimate de mine și consemnate de autorii anchetei s-au strecurat din păcate o seamă de inexactități, atribuindu-mi-se răspunsuri pe care nu le-am dat și nici nu le puteam da. Astfel, nu-mi aparțin fraze ca „noi depășim întotdeauna cifra de desfacere și mereu avem obiecții cu banca" și legată de această ultimă propoziție, afirmația că „deși e bine să vindem mai multe cărți nu e voie, depășim planul la desfacere".

Pentru oricine are cunoștințe minime de economie, este evident că afirmația se referea la planul de aprovizionare, nu la cel de desfacere, prin depășirea primului putîndu-se creia un stoc supranormativ și care, deci, ar putea da naștere la discuții „cu banca". De aici concluzia logică ceea ce „nu e voie să depășiți" este planul de aprovizionare, nu planul de desfacere, cum lasă să se înțeleagă realizatorii interviului, din pricina confuziei (regretabilă) pe care o fac între cele două noțiuni. O atare rectificare a textului ar duce la înlăturarea riscului de a se crede că librăria „M. Sadoveanu", unitate fruntașă pe capitală în răspîndirea cărții românești, cu depășiri sistematice ale planurilor anuale de desfacere, evidențiată, organizatoare de întîlniri între scriitori și cititori pentru lansarea cărților noi etc. se opune programatic la... depășirea planului de desfacere.

Georgeta Munteanu
responsabila Librăriei „M. Sadoveanu".

Coperta a patra, printre altele

● *În ancheta recent publicată de „Luceafărul", „Drumul cărții", directorul Editurii Eminescu, Valeriu Râpeanu a-mintea în ceea ce privește aspectele insuficientei popularizări a volumelor : „Or, la noi coperta spune atît : Ion Ionescu — Anotimpuri". Era vorba, printre altele, de faptul că edițiile noastre au renunțat aproape în totalitate la una din cele mai necostisitoare, dar în același timp eficiente informări a cititorilor : tipărirea pe coperta interioară, pe manșeta sau pe una din foile de gardă ale volumelor a bibliografiei autorilor.*

Sînt și excepții. Pe ultima copertă a romanului „Iluminări" de Alexandru Ivasiuc sînt trecute titlurile și edițiile autorului, tipărite la Editura Eminescu. Colecția „Romanul de dragoste" are întotdeauna înscrisă, tot pe ultima copertă, lista volumelor tipărite precum și a viitoarelor apariții. Unele cărți au și scurte prezentări ale autorilor. Editura Dacia, oferind ediția a II-a a „Principelui" de Eugen Barbu, și-a „incitat" lectorii redînd pe copertă două aprecieri contradictorii asupra cărții : una favorabilă, a lui Perpessicius, alta violent minimalizatoare, a lui Fănuș Neagu.

Folosirea judicioasă a spațiului tipografic a coperții a patra, date bibliografice, aprecieri critice, ar trebui să stea obligatoriu în atenția editurilor. Pe lîngă faptul că, așa cum afirmam mai sus, aceasta nu cere nici o investiție, ea reprezintă și o formă imediată și eficientă de popularizare. Deci un efort minim pentru mai buna ghidare a cititorilor. Mai ales că aceasta ar însemna și o reperire a unei bune tradiții editoriale românești.

Tudor Stănescu

în librării

— Editura Minerva : MIRESELE, nuvele de Eugen Barbu ; LITERATURA ROMÂNĂ ȘI ORIENTUL (secolele XVII —XIX) ; ELENA VĂCĂRESCU — SCRIERI ALESE ; CÎNTĂRI PENTRU PASĂREA ALBASTRĂ, versuri de Claudia Milian ; FATA DIN ANDROS — Teatru (1) de Publius Terentius Afer, în românește de Nicolae Teică, prefață de Eugen Cizek, (Biblioteca pentru toți) ; VISUL DIN PAVILIONUL ROȘU, 3 vol. de Cao Xue-Qin, trad. din limba chineză veche de Ileana Hogea-Velișcu și Iv Martinovici ; CU PRIVIRE LA MEȘTEȘUGARII CUVINTELOR de Barbu Lăzăreanu, ediție îngrijită de Mariana și Victor Iova ; OCTAVIAN GOGA, monografie, ediția II-a revăzută și adăugită de Ion Dodu Bălan ; NUVELE, POVESTIRI, AMINTIRI, VARIA, de I. L. Caragiale, ediție îngrijită de Al. Rosetti, Șerban Cioculescu și Liviu Călin, repere istorico-literare alcătuite în redacție de Rodica Rotaru .

tinerețea clasicilor

centenar

Șt. O. Iosif

Reîntruparea cumințeniei

Această fericită întîlnire de cuvinte „reîntruparea cumințeniei", aparține distinsului profesor Șerban Cioculescu, în prefața la ediția Șt. O Iosif „Fundații" 1939, ediție pe care am consultat-o cu iscoditor interes pentru că exemplarul aparținea chiar profesorului și avînd tot timpul sentimentul pe care J.J. Rousseau îl avusese în copilăria sa — că posedînd un obiect al maistrului său nu poseda numai obiectul ci și, speranța secretă că odată cu obiectul ia ceva din priceperea patronului său.

Opiniile lui Șerban Cioculescu asupra lui Șt. O. Iosif deși vin tocmai din 1939 mi se par perfect valabile și astăzi prin finul discernămînt, deosebita capacitate de a judeca starea poeziei în acel context cultural, punînd o efigie trainică asupra destinului lui Șt. O. Iosif.

„Idealul de reîntrupare a cumințeniei, în starea de natură, e un concept semănătorist, de îndepărtată origine rousseau-istă, în opunere cu relele imputate civilizației. Ca un corolar al aceluiași crez, în „Sonet modern", Iosif pare a preconiza și starea naturală a poeziei, corespunzătoare cîntecului ciocîrliei, împotriva noului monstru al Modei, adică al Modernismului. Desigur că nu e nevoie să zăbovim asupra erorii din conceptul poeziei, în stare de natură, desmințit de altminteri chiar de disciplina artistică a poetului ; ideea, în marginile ei raționale, delimitează estetica naturală la o disciplină de sinceritate, în cadrul intimismului poetic".

Poetul ne apare astăzi exact după cum nt-l descrisese Sadoveanu : „Timidul, concentratul, blajinul Iosif". El a dat duioșie și prestigiu gesturilor din monotona banalitate cotidiană. Intimismul său a fost concentrat asupra simțirii copilăriei, la început. O copilărie confundată cu natura. Poetul însuși se vedea adeseori „copil cuminte al naturii". Dar nu se imagina precum acel copil descris, să zicem, de Wordsworth în „Preludiu" :

„Copil, locatar al universului activ... / Puternic în durere, / În bucurie, teamă și veselie, mintea lui / Agent al unei singure minți, / Creează, creatoare și receptivă, / Lucrează în alianță cu acțiunile / Pe care le conține."

Cumințenia căreia Iosif îi căuta trup nu era nici cumințenia lui Brâncuși : acea sămînță împietrită de primordialitate, atît de asemănătoare poetului citat. Iosif aspira la o armonie de sinceritate în cadrul unui intimism poetic. El n-a căutat să marcheze cu obsesia sa de întoarcere la natură, la copilărie o schimbare a nivelului moral al publicului ci s-a conformat structurii sufletești a publicului, și-a sacrificat propria sa constituție poetică adaptînd-o la moralitatea acelui public. Poetul n-a argumentat în niciun fel întoarcerea la vîrsta perfecțiunii, la modul perfecțiunii, decît cu elemente ale banalului bun simț al publicului. Dulos și inocent în intențiile sale credea că prin epitete simple poate să ridice moralitatea subiectiv-minoră a acelei mulțimi pusă de el pe primul plan. Subestimînd natura iar copilăria reducînd-o la dimensiuni naive el a crezut că a eloglat-o fără să aibă percepția marii complexități a copilului ca structură nouă de viață ca și aceea a naturii, cosmosuri, neanturi care nu pot fi reduse prin cuvînt.

„A fost un excelent pedagog al conformismului în ordine lirică". spunea Șerban Cioculescu despre traducerile sale mai numeroase decît opera poetică. remarcă ce se potrivește, de asemenea, și producției originale. Poezii ca „Bunica", sau „Cîntec de primăvară" au intrat deja în așa zisul „folclor citadin" mai mult pentru îndulcitorul lor conformism, pentru că versurile nu spun mai mult decît oricare om cu bun simț capabil să remarce schimbarea anotimpului. Singură fonia pură care umple toată opera lui Iosif ne încîntă într-un mod unic : „Înfloresc grădinile, / Cerui-i ca oglinda ; / Prin livezi albinele / Și-au pornit colinda... / Cîntă ciocîrliile / Imn de veselie : / Fluturii cu miile / Joacă pe cîmpie. / Joacă fete și băieți / Hora-n bătătură,— / Ah, de ce n-am zece vieți / Să te cînt, Natură !"

Acea simțire a copilăriei va fi transformată mai tîrziu în fundament moral.

După cum s-a mai spus, Iosif n-a fost un poet care să cuprindă ample mișcări, neputînd să spargă nota sa intimă subiectivă. Subiectele grandioase l-au respins.

A reușit să reîntrupeze ceva din acea cumințenie visată în „Pasteluri", în „Icoane din Carpați" și atunci cînd a încercat să înnoiască temele baladelor vechi populare pentru care avea un adevărat cult. În toate aceste poeme fonia specială depășește epitetul banal și simțim aerul din interiorul unei sonate pline de melancolie. „Din culmea Vîrfului-cu-dor / Mă uit în zări senine / Și iar m-apucă aprig dor, / Odorul meu, de tine. / Că nu-s un vultur... să mă salt / Din plaiurile-aceste, / Și ca un fulger din înalt / Să cad fără de veste. / Și să te iau cu mine, sus, / Și să te duc la mine, / Departe, unde lacrimi nu-s, / În zări în veci senine."

„După instinctul său artistic bine educat", „după sănătatea sa morală", putem să-l considerăm pe poet un virtuos în arta formală a cuvîntului.

Mult mai tîrziu, în „Cîntece", poetul va aduce o adevărată înnoire, izvorul inspirației sale apropiindu-se de propria sa natură elegiacă. Cîntecele conțin o gravitate patetică, „o armonie elegiacă nouă". Vraja melodică remarcată se topește în experiența suferinței și împăcării cu ultima realitate, atingînd acea cumințenie, acea perfectă armonie a tuturor potențialităților poetice pe care Iosif a confundat-o adeseori cu Natura.

Conștient de propria sa putere și neputere, Iosif a lansat tinerilor poeți din viitor un apel emoționant, recunoscîndu-și măsura temporală, sprijinindu-și speranța într-o potențială personalitate din viitor : „Eu nu-s decît un singur glas din satul / Pierdut în noapte... Numai o ființă / Din miile ce-așteaptă-n suferință — / De va veni odată mult visatul !"

Acest apel la conștiință, la miracolul apariției marelui poet tămăduitor al tuturor suferințelor umane luminează într-un fel deosebit personalitatea acestui poet a cărui aspirație a fost una dintre cele mai nobile.

Gabriela Melinescu

Sensibilitate muzicală

Lectura operei lui Șt. O. Iosif, din unghiul limitat al curentului literar, din cel subiectiv al propriilor afirmații, sau din cel impus de frecventarea modernismului, sacrifică dimensiunile universului ei artistic. Nici lista temelor, nici inventarierea cuvintelor, nici studierea ritmurilor sau a rimelor acestei poezii — scrise după unii de un artizan și nu de un artist — n-ajung să spună decît foarte puțin despre valorile ei lirice de tranziție și interferență. Șt. O. Iosif evoluează spre un stil foarte muzical, continuînd lecția eminesciană, dar e aproape de simboliști, în special de Verlaine de „Romanțele fără cuvinte", atît de muzicale ale poetului francez, care-și caracteriza procedeul „naiv, nu fără prudență".

Deși folosește un lexic puțin pictural, poezia lui Șt. O. Iosif conține acuarele fine („Cucoarele") ; gravuri de epocă („Goana") și portrete („Cobzarul", „Artiștii"), scene de gen și tablouri pline de mișcare și de sugestie („Domnu' profesor", „Doi voinici"). Deși universul imaginar pare naiv și simplu, lectura surprinde o rafinată știință a aglomerării și juxtapunerii imaginii. („Răzmerița", „Doi voinici") și a creării unor cataracte muzicale („Doina").

Izvoarele imaginarului, limitate de critică la rural și folcloric, depășesc cu mult sfera „Patriarhalelor" prin piese de rezistență, ce ne trimit la Verhaeren în care citadinul este surprins cu o mare acuitate iar scenele de muncă urbană, ca și profesiile legate de oraș intră în poezie, prefigurîndu-l pe Arghezi în curajul cu care statuează poetic muncitorul și uneltele lui („Imnul muncii", „O viață", „Sărbătoare" : „Doi prieteni", „Din Paris", „Visul unui slujbaș").

De altfel, Ibrăileanu remarcă încă din 1906, caracterul dual, dacă nu complex, al poeziei lui Iosif, pe care o apropie de cea a lui I. Păun-Pincio, descoperind la amîndoi „...în aceeași armonie notele unui intelectual rafinat și acele ale muzei poetului popular necunoscut". Mai mult, Ibrăileanu făcea o observație de o mare importanță și anume aceea că „subiectele poeziilor d-lui Iosif sînt atît de banale că s-ar zice că multe n-au subiect". Desigur că nu în scopul negării lor, ci pentru accentuarea faptului că nu în tematică se află punctul de rezistență și de originalitate al acestui univers liric. Ibrăileanu oferea o ipoteză utilă de lucru exegeților, de care s-a ținut puțin seama, impunînd în același timp o judecată de valoare. Vorbind despre lipsa de „subiect" a poeziilor sau despre banalitatea temei, Ibrăileanu scria în același timp că „anumite poeme, lipsa de măsură a unor versuri și un fel de ritm „liber" îi dau impresia unui realism desăvîrșit" bazat pe „sinceritate" și nu pe „confecționare". Cu alte cuvinte, este vorba, la Șt. O. Iosif, de o trăire spontană și emoțională, care pune universul lui liric sub semnul unei **perspective de sentiment** și nu al uneia artificiale, deliberate. Dinamismul perspectivei de sentiment se opune staticului perspectivei artificiale, ceea ce explică tranziția și metamorfozele liricii poetului, trecerea de la doină la baladă și poveste în versuri, de la viziunea de roman gotic la cea pitoresc sentimentală, de la muzicalitatea populară la cea elaborată, simbolistă. Și, desigur, și incapacitatea limitării la un program artistic (Sămănătorismul). Dar, în același timp, această perspectivă de sentiment are ca rezultat un univers intim și domestic, lipsit de fiorul cosmicității, un peisaj elegiac și nu eroic. Perceperea lumii pasivă, prin fereastra casei sau a trenului, decupează singură peisajul. Privirea mobilă trece de la real la vis, de la pictura de atelier la cea de **plein-air**, redînd impresia trecătoare și sentimentul. Accentul pus, în reprezentarea lumii, pe relația emoțională duce, în funcție de dozare, și la realism și la sentimentalism naiv și la lirism și la impresionism. Nu distanța reală sau impusă modifică gradul de redare a universului, ci sentimentul direct influențat de timp. Rezultă că unul dintre resorturile acestei poezii este **mișcarea.** Trecerea de la **perspectiva de apropiere** la cea de **adîncime** sau **panoramică** are la Iosif rolul unei metafore incluse. Suplinește adică lipsa metaforei și atenuează, dacă nu exclude, efectele imaginilor stereotipe, banale. Aici, în dinamismul mișcării, într-un anume montaj imprevizibil, mai subiectiv decît la Coșbuc, ni se pare legătura fundamentală a lui Iosif cu folclorul și nu la nivelul temelor sau al versificației. Iosif califică **prin mișcare** nu prin epitet, la el conturul e mișcare, adică impresie, „părere". După cum portretele lui sînt individualizate prin mimica semnificativă („Surorile", „Cobzarul", „Lumea lor"). Un fragment de peisaj impresionist, în poemul „Vară", se continuă cu portretul clasic al moșneagului ce încadrează simetric, decorativ deci, succesiunea de scene de joacă a copiilor, un fel de exerciții de stil, de studii cu o anume dinamică. Alteori, întîlnim un realism sentimentalist amintind de școala de la Barbizon. Șt. O. Iosif are și capacitatea de a reda întepenirea, suspendarea, tot instantanee : Copii „ca de ipsos stau de frică" („Lumea lor"). Imaginea pare foarte materială dar materialitatea ei este insesizabilă. În această aglomerare impresionistă de instantanee, poetul știe să surprindă foarte bine tresărirea, spaima. De o mare calitate poetică este la Iosif imaginea născută din prelungirea liniilor la infi-

Doina Uricariu

Continuare în pag a 7-a

O sută de ani...

Urmare din pag. I

postcoșbuciene. Etalonul poeziei ardelene din primul deceniu al veacului nostru, care trebuia, odată cu ivirea, în 1901, a **Patriarhalelor**, să devină Șt. O. Iosif, a devenit, odată cu volumul **Poezii** din 1904, Octavian Goga. O voce poetică mai puternică a acoperit pe cea a emulului mai discret. Iar etalonul poeziei ardelene era, în acel moment, și al poeziei românești în ansamblu.

Curba descendentă a ecoului poeziei lui Iosif se explică, în al doilea rînd, prin reînnoirea manierei poetice și a surselor de inspirație, odată cu afirmarea simbolismului și a creșterii autorității acestui curent. Poezia, patriarhală, rustică și bazată pe anecdotă cedează, treptat, locul celei citadine, bazată pe sugestie și sinestezie, eliminînd fabula și adîncind reflexivitatea și lirismul în subconștient. În lupta cu sămănătorismul, simbolismul a triumfat. Iar Iosif, considerat etalon al sămănătorismului, a suportat consecințele învinsului. Este adevărat, că regăsim în poezia sa teze ale sămănătorismului : opoziția sat-oraș, elogiul tradiționalismului, al vremurilor vechi, sentimentul dezrădăcinării etc. Poetul a făcut parte din conducerea **Sămănătorului** și a crezut în idealurile lui Coșbuc, Vlahuță și Iorga. Elementele sămănătoriste i-au fost depistate de toți cercetătorii. Mai puțin însă au fost observate cele care nu intră în sămănătorism ci anticipează orientări moderne la poeți a căror stea a fost mereu în creștere, dar care sînt, mai totdeauna, asociați modelelor străine. De pildă, sentimentul claustrării în interioare umbrite, în anotimpul ploios, așa de bacovian, îl întîlnim, încă în 1898, la Iosif în poezia **Singur** ; ca o melodie tot atît de bacoviană, creată însă înaintea autorului **Plumbului** : „Te simți mai singur astă seară, / Mai mohorîtă-i azi odaia... / Auzi cum șiruie afară, / De-a lungul streșinilor, ploaia ! / Trist, ca o plîngere-necată / Răsună-n noaptea cea pustie, / În noaptea asta-ntunecată / Ce-ți pare-un veac de insomnie...". Iată și cîntecul caterincii „pe ulița pustie", în care, în afara decorului, surprindem aceeași muzică bacoviană : „Trecea în cîrjă sprijinit / Pe ulița pustie / Și-n caterincă, ostenit, / El învîrtea necontenit / O veche melodie". Iar acel **Un cîntec**, din 1902, despre mamă, nu aduce cu arghezianа **Duhovnicească ?** „E vocea ta... Mă strigă citeodată / De sus, de-acolo unde nu-i durere / Și unde toți ne-om întîlni o dată... / — De ce se zbate pieptu-mi cu putere ?... / Vai, ce-ntuneric s-a făcut deodată / În jurul meu, — ce groaznică tăcere !".

Considerăm că, în măsura în care se va dovedi că în poezia lui Șt. O. Iosif se pot găsi nu numai preluări ale tradiției, eminesciene sau coșbuciene și nu numai contribuții ale poetului în contextul poeziei vremii ci și sunete, melodii sau structuri anticipatoare, în aceeași măsură destinul poetului va urca. Și, după opinia noastră, asemenea elemente există.

Cea de a treia împrejurare care l-a dezavantajat pe Iosif este colaborarea, sub același nume (A. Mirea) cu Dimitrie Anghel. În mod ciudat, cel care i-a distrus, cu cinism, familia și viața, „sub acoperișul, de două ori sfînt, al prieteniei și al ospitalității", cum zice Sextil Pușcariu, și-a continuat și postum, acțiunea exterminatoare. Hotărît, D. Anghel a fost pentru blîndul și delicatul Iosif astrul destinului malefic. Ce s-a întîmplat după moartea celor doi ? Colaborarea lor, îndelungă și productivă, a fost mereu tranșată în favoarea lui Anghel, și încă într-o asemenea măsură încît lui Iosif i-a fost rezervat doar rolul umil de secretar, ignorîndu-se faptul, important, că în momentul începerii colaborării demnitatea literară și prestigiul lui Iosif era cel puțin egal celui al lui Anghel. Iosif, credem noi, nu acceptase colaborarea ca pe o ucenicie. Cu toate acestea, mai toată exegeza, cu excepția lui Vladimir Streinu și, în ultima vreme, a lui Constantin Ciopraga, susține cauza lui Anghel, autor aproape unic al **Caleidoscopului** și al celorlalte scrieri semnate A. Mirea. Argumentele sînt, o recunoaștem, concludente : mărturii sau documente contemporane, expertize stilistice. Dar această prea fermă concluzie a exegeților poate tulbura și chiar contraria. Pentru mai multe motive : mai întîi pentru că avansează o opinie total nefavorabilă asupra lui Iosif, una din cele mai delicate naturi din literatura noastră, care ar fi acceptat să apară drept coautor nu o singură dată ci ani în șir, arogîndu-și, deci, merite pe care nu le-a avut. Pe de altă parte, ne întrebăm cum de a tolerat o asemenea înechitate Anghel, natură orgolioasă și intolerabilă, care a făcut totul spre a-și etala meritele. Bănuiala că ar fi consimțit să-și expieze culpa de a-și fi trădat prietenul, cu o asemenea concesie, nu poate fi luată în seamă, gîndindu-ne la cele ce s-au petrecut pînă la urmă. Consecvent cu natura sa morală, Anghel ar fi putut, dacă lucrurile ar fi stat așa, să-și extermine, pe plan literar, prietenul, spre a impune femeii fatale. Ar fi fost mai logic să procedeze așa, ținînd cont de structura lui sufletească. Argumentele literare : teme, idei, imagini, metafore, lexic, aduse din abundență în favoarea lui Anghel, se cer, după opinia noastră, privite cu mai multă precauție și iată de ce : într-un act de colaborare se produce, mai întîi, un proces de despersonalizare a jumelajului în vederea unei noi structuri. Această nouă structură poate fi o sinteză a celor două colaborări sau poate fi rezultatul predominanței uneia dintre ele. Să presupunem, și faptele ne constring să vedem astfel, că A. Mirea este mai degrabă, sau în mod exclusiv, D. Anghel. Aceasta nu dovedește însă mare lucru, căci victoria unui emul asupra celuilalt nu presupune că numai cel victorios va lucra în continuare iar celălalt îl va asista sau îi va ascuți creioanele. E de așteptat ca cel înfrînt, odată convertit, să lupte cot la cot cu celălalt, iar meritele să le revină în mod egal și echitabil. E adevărat că proba decisivă s-ar fi putut produce numai dacă am fi constatat că Iosif și-a schimbat, în creația sa ulterioară, instrumentele artistice. Din nefericire, moartea poetului elimină această posibilitate care, gîndindu-ne bine, n-ar fi putut fi, totuși, determinantă, căci poetul s-ar fi putut întoarce la uneltele sale după fascinația exercitată de emulul acaparant. Evident, chestiunea nu se poate soluționa în acest context și în limitele acestui spațiu, dar am ridicat-o ca prilej de reflecție pentru istoria literară care, cum e de așteptat, poate încă trudi asupra unor probleme neconvingător tratate. Iar personalitatea lui Șt. O. Iosif, „poetul melancoliei sobre și al iubirii sfioase, ca un vis de fecioară", cum l-a caracterizat Pompiliu Constantinescu, poetul care a sporit „cu lacrimile lui comoara de mărgăritare" a poeziei românești, răsplătește o asemenea trudă.

poezia tînără

Mara Nicoară, Viorica Mereuță

Opledoarie pentru întoarcerea la sursele adevărate ale poeziei prin înlăturarea ermetismului, a întortochierii frazelor, într-un cuvînt a sofisticărilor stilistice și de conținut, propunea într-o nouă „ars poetica" încă din primul său volum, Cuvintele frumoase-flori (1972), Mara Nicoară (n. 3 decembrie 1948 în Cozma-Mureș) : „De teamă că-nfiori pereții / Cuvintelor nu da un sens invers / Și aerul să nu-ndrăznești să-l superi / Cu gest altfel ca de statuie / Întoarce-ți păsările-n gene / Și nici în vis să nu deschizi / Spre-aiurea vreo bolnavă ușă / Căci pleoapa cerului întoarsă / Va cerne în oglinzi cenușă".

Poeta nu va fi mereu consecventă acestor principii, va spune, de pildă, într-un întreg ciclu, cum că „cele mai frumoase flori sînt caii...", fără, desigur, să ceară iubitului un „buchet de cai". Reușita vine atunci cînd se alege comunicarea directă, eventual apelînd cu ingenuitate la ceremonialurile imaginare, fastuoase, macedonskiene, în cadențe trohaice : „Ritualul nostru-ncepe-în aromă de cafele / Ne-ascuțim mereu privirea în șuvoi de vinuri grele / Cînd se colorează-odaia-n galben pur ca de coniac / și obiectele-n contururi mișcătoare se prefac. / Eu îmi pun brățări la glezne și pe umeri văluri rare / După muzici orientale dansez zvelt printre pahare / Grațios mi-acopăr fața cu un văl purtat de mină / Și privesc în juru-mi tainic cu ochi verde de cadină. / Mă rotesc tot mai grăbită, părul roșu zboară-n cerc / Și acopăr cu el aerul, penăltimi de valuri merg. / Îmi lucesc pe șolduri lune și pe piept luceferi blînd. / Ce păcat... aceste toate le trăiesc numai în gînd".

Mara Nicoară posedă, de asemenea, mijloacele exprimării „devoțiunii" fie că Erosul a întîlnit un obstacol (Prea tîrziu), fie că n-a primit încă un răspuns liniștitor (Dragoste ultimă) : „În așteptarea ta am înflorit luminări în oglinzi / Și-am împodobit pragul cu o poală de stele / Pentru tine-am cules toată lumina acestei toamne / M-aș preface în țărînă de sub pașii tăi să pot. / Dar dacă pleci iubirea mea căruntă / Mi se răstoarnă cerul ca o limbă de clopot. / Eu sînt năluca albă care locuiește în visul tău / Îți soarbe răsuflarea, flacără în brațele tale întinse / Nu voi lăsa rîzînd, în pahar să te doară / Amintirile cu degete ninse. / Mereu cu tine pînă dincolo / De ești copac eu îți sînt ram. / Mi-au inebunit de dragoste clipele toate / Și-aleargă desculțe să îți bată-n geam".

Poeta își frapează sensibilitatea în al doilea volum cu un „bici albastru" (al mării, al ierbii sau al nopții), agitată și neliniștită. Ea se vrea implicată, chemată, contemplată în orice lucru : „Ceasul din turn crește porumbei pe minutare. / Crini nerușinat de roșii mă calcă-n picioare. / Telefonul negru tace se gudură îmi spune : „ia-mă" / Mușcați-ar mîna albă ce nu cheamă. / Zugrăvește pereții zilei cu cai liliachii, glicine, / Și-n ochii lor cei albi, pictează-mă pe mine".

Acut este notat un moment psihologic, surprins „sur le vif" : „Orele curg roșii în pahare / S-a întîmplat marea aventură / A curățirii de pămînt / Acum sînt o floare".

Interesante sînt impresiile despre femei, tocmai fiindcă vin din partea unei exponente care, bine înțeles, nu dezvăluie nimic din ceea ce ar trăda misterul tagmei : „Ce milă e în femei. / Ară ca niște pomi alergînd pe străzi. / Doamne ce picioare frumoase au, / Cu degete fragede învelite în mătasea aurie a ciorapului / Femeile plîng în toate direcțiile, ochii lor emit / Cercuri de lacrimi în văzduh / Semne unei inimi roșii care poate fi un cal. / Acoperișe de aer le rostogolesc în brațe / Maimuțele fierbinți ale soarelui. / Cînd o femeie dansează tivul rochiei ei acoperă lumea / Între un genunchi și altul, solul călare are două zile de mers / Prin păduri cu flori încîlcite. / O femeie poduri vii, pe care oamenii pășesc / mereu spre tara lui miine".

Imaginea femeii gigantice dansînd este maiestuoasă.

Semne certe de lirism se pot semnala în volumul de debut al Vioricăi Mereuță (n. 3 decembrie 1951 în Tîrgu Mureș) Singurătatea păsărilor (1972). Avem a face cu neliniști, și cu întrebări asupra ordinii firii în care a survenit ceva neobișnuit (Neputința cerului) : „E cineva străin aici, / Seamănă cu singurătatea... / Și ce știți voi păsări / Și neputința cerului de a fi gol ?".

Poeta notează candid instalarea unui „timp solemn în Transilvania" : „Să se știe — în timpul acesta solemn / rodesc cîmpii transilvane — / oamenii se trag dintr-un arbore-zeu, / ei sînt inima lui roșie, / în amiezi, cumpene se ridică la cer / măsurînd ploi de iubire — / oamenii transilvani, cu degete albe, / sînt în mine un timp roditor".

Eliadescul Elohim, simbol al forțelor, e convocat, prin intermediul lui Blaga, pentru a prezida marșul nuptial, într-un suav cîntec de dragoste : „Elohim, vine o vreme cînd / nu mai poți plînge. / Ploile au vîrf de cristal / ce se scutură-n singe. / Nu-i așa, vine o vreme cînd / trebuie să fii frumos ? / Altfel curg pădurile arse / în clipa de os, în clipa de os. / Mai tîrziu vine o vreme cînd / trebuie să simți / că pămîntul e prea strîmt / pentru noi și părinți, și părinți. / Elohim, de fapt, nimic nu-i așa, / iarba se-naltă... frunzele cad... / Există numai dragostea arsă / În lumina de brad, în lumina de brad".

Timbrul acestei noi voci lirice este ușor de perceput.

Al. Piru

Dan Verona

RUNA 25 :

Dromichaites

Așa a intrat în istorie :
dînd catapeteasma lumii deoparte
să-l vadă mai bine pe regele Lisimahos
care-i cîntărea țara și bogățiile.
Atunci i-a strigat :
„nu mai trece, Mărite,
ca prin sîngele pruncilor prin apele griului
ci dă-te jos de pe cal
să vedem dacă ești înțelept pre cît de viteaz.
Ce-a urmat după aceea
ne-a povestit Pausanias și Diodor Sicilianul.
La Helis i-a ținut regelui Lisimahos
un strălucit curs despre sărăcie și bogăție.
A rămas mai departe
să vegheze și să doarmă pe cal.
Și din cînd în cînd
zorii îl apucau mîngîindu-și femeia
așa cum ai mîngîia gușa unei privighetori
înainte de cîntec.

RUNA 52 :

Olar necunoscut

A simțit în lutul aprins între degete
suflare de sfîntă femeie
Ca un singuratec
pe care toamna așteaptă să-l spînzure
s-a îndrăgostit de amforele sale
în care se recunosc sfioase modele.
Nu și-a lăsat numele scris nicăieri.
Nu și-a lăsat decît amprentele
pe pîntecul fierbinte al lutului.
A crezut că e de-ajuns ca să fie
recunoscut.
Dar noi ne uităm la amforele sale
ca și cum am plînge peste o carte
ce ne scoate din minți
fără să ne pese cine a scris-o.

RUNA 554 :

Dimitrie Cantemir Inorogul

A avut viață de strugure
spre alinare dus la buzele însetatului.
Tatălui său Constantin
îi citea din Ioan Gură de Aur.
A iubit vinul, femeile
și deseori la Academia din Berlin
a ținut lucrări pe latinește.
La Constantinopol a predat cursuri
de muzică turcească.
A scris chiar un tratat despre aceasta
singur executînd-o și la tambură.
De două ori a ajuns la tronul Moldovei
și la lași ca pe-un egal al său
l-a primit pe Petru I.
Moldova a fost zilnica sa meditație.
Prin lume și-a purtat cu demnitate
Melanholiile
și o sumedenie de „visuri cu multe cupole".
A sfîrșit ca inorog într-o catedrală de
flori.

RUNA 710 :

Costache Negruzzi

A fost un om norocos :
la 14 ani l-a întîlnit pe Pușkin
îndrăgostit pe-atunci de Calypso
cea cu chip de răsăriteană magnolie.
Au și vorbit împreună
și după această cu totul diafană poveste
a înflorit și pentru el o magnolie
și în mina destinului s-a văzut
precum în mîna unei strălucitoare femei, o
agrafă.
S-ar zice că și nașterea i-a fost cu folos.
Cu dascălul Chiriac a învățat grecește
și franțuzește cu Rancovitz emigrantul.
Și la urmă singur
pe Istoria lui Petru Maior a învățat românește.
Ăsta a fost cel mai mare noroc.
A iubit viața cu ciucuri de aur
și caii și vinul și femeile
fără a-și etala decorații pentru bravură.
„Mare tîlhar, acest înger frate cu
taciturnii"
Cu Alexandru Lăpușneanu și-a cîștigat
ființa pentru eternitate.
De murit nu se știe dacă-a murit.
S-ar zice că a avut și de astădată noroc
și s-a terminat totul cu bine.

RUNA 756 :

Alexandru Macedonski

S-a născut într-un timp neprielnic
dar tocmai de-aceea rîvnit : cînd Corăbierii
uitînd de înec se țin cu Aventura de git.
A crezut în destin
cît acul gramofonului într-o placă uzată.
Și destinul nu l-a cruțat.
Cînd a navigat cu ochii închiși
a fost aruncat peste bord ;
drumul drept l-a urmat totdeauna
ca un condamnat la plutonul de execuție.
Nu și-a luat doctoratul
în știința absurdului :
cometa Halley ar fi excomunicat-o și el
precum papa Calixt al III-lea.
Dar cei care văd adesea sînt orbi :
ca un ales purta și el sfîntul blazon
de Mare Cavaler al Doamnei Noastre Limba
Română.
De dragul ei a plîns
și a făcut tumbe de claun și și-a lăsat
toate visele amanet.
Tiparele vechi nu erau pentru el.
A sfîrșit inhalînd parfum de trandafiri
înconjurat fiind de turmentații discipoli.

RUNA 825 :

Constantin Brâncuși

Paradisul său a fost la Hobița.
Acolo s-a născut
ca să salveze lumea
printr-o nouă poetică a fericirii.
S-a născut e un fel de a spune
ca să nu se declare legile omenești inutile.
A luat lecții de boiangerie,
a avut grijă de hamurile călătorilor la un han
și de nutrețul vîndut de hangiu.
A mai fost și dulgher și sobar.
La Paris a fost un timp
spălător de vase într-un restaurant și student
la Bele-Arte.
Tot ce-a făcut
nu-i pe măsura profanilor.
În Impasse Ronsin, nr. 11
rîșnea cafea la o rîșniță turcească de alamă
și pe domnișoara Pogany o reda
eternității.
Principesa X a avut aceeași menire.
Pentru Cavalerii nopții urmăriți de destin
a zidit Masa Tăcerii.
Cu un rost a creat Poarta Sărutului
și la fel Coloana-fără-Sfîrșit.
Lumea a readus-o la ou
precum Demiurgul pregătindu-i o nouă
faciorie.

Elena Nestor

podiumul

Izbindu-se de ciment, stropii scot un plescăit înfundat. Alături, spinarea îngustă și dreaptă a lui Pascu se gudură poznaș sub mîngîierea ploii calde, mușchii alungiți au zvicniri tremurate. Acum arunc capul pe spate, închid ochii și-mi țin respirația, apa mă izbește în față și nu pot să îndur, mă întorc cu spatele și acum mi-e cald, foarte cald, ca lîngă un foc mare.

Pascu a închis robinetul. Trece prin fața mea cu trupul de copil deșirat, frecîndu-și umerii cu un prosop ale cărui culori fac ochiul să tresară. Îl aud alături cum fluieră ascuțit și fals, apoi vestiarul se umple tot mai mult cu glasul lui de băiat care încă n-a fumat, nu s-a îmbătat, n-a iubit și nu s-a bărbierit. Îmi zgîrie auzul cu un cîntec vechi de mahala, deșuchiat și rușinos. Mai tîrziu ușa e trîntită și fluieratul se depărtează. Eu rămîn între stropii ce lipăie pe ciment ca o ploaie de vară.

Afară e tot soare și amețesc, închid ochii și cred că mă clatin. S-a răcorit. Mă voi îndrepta spre casă. Au ieșit ciorchine băieții de la baschet. Au gîturi lungi din care capetele răsar ca niște bile țepoase, din mineci ce n-au vrut să crească odată cu brațele ies lujerii grăbiți de primăvară ai mîinilor, iar picioarele tropăie lejer neavînd să susțină o povară prea însemnată. Hărmălaia le seamănă cu cea a unor ciori gîlcevindu-se sub norii iernii de cenușă, și vine de sus de la înălțimea unor capete proptite de trupuri ce n-au învățat deocamdată să-și potrivească lungimea mișcărilor, ținînd seamă de noile dimensiuni a căror modificare poate n-a ajuns încă la punctul de încheiere.

Îi privesc pe geam fiindcă m-am întors totuși în hol să-mi scot tenișii. Nu, nu puteam să plec așa în oraș. În toamnă încă-mi mai puteam permite, de acum însă nu. Sigur că nu. Las jos sacoșa. Împachetez tenișii, îi vîr în ea. Continuă să treacă pe lîngă mine băieții cu pantaloni scurți, au mers un pic înalt, un pic împiedicat, și țopăit de cocostîrc, cu sacoșe și mingi. Pe una din bănci s-a oprit un cîrd de fete de la gimnastică. Să tot fie în clasa a cincea sau a șasea. Știu precis, sînt de la gimnastică. Se cunoaște după picioarele ale căror mușchi încep să se rotunjească, iar aici apariția feminității nu are nici un amestec. După coloana puțin arcuită în dreptul taliei. După niște papuci ca de balet cu care sînt încălțate, după cum calcă, afectat, elastic, etalînd la tot pasul un mers flexibil și armonios ce abia l-au învățat. Da, e un contrast între mișcarea prea alunecos-elegantă și dimensiunile copilărești ale corpurilor, între spatele supravegheat-drept continuîndu-se cu gîtul ce sprijină „cu artă" cîte un cap tuns încă la „Ciufulici" și ghidușiile mărunte însoțite de chiraituri școlărești care trădează tot. Stau așezate pe bancă și picioarele încălțate cu șosete albe atîrnă egale, înșirate cuminți, ca la grădiniță... Copilăria lor încă n-a plecat, încălțată în ciorăpei albi.

Eu ies. Fetițele continuă să converseze și glasurile lor seamănă cu zornăitul tacîmurilor la spălat. După-amiaza se va sfîrși îndată, puțin gălbuie și puțin ametită. E aproape cald. Aproape vară. Vineri am teză la chimie.

În urma mea vine, răsărit nu știu de unde, Pascu într-o bluză roșie. Mi-o la înainte fluierînd degajat și nepăsător. Pomii au frunze crude și gălbui. Iarba e la fel ca frunzele. Pe gardul stadionului sînt afișe cu meciuri și piese de teatru. Alături e casa de mode. Peste drum e catedrala cu pereții vopsiți în dungi ciocolatii. Traversez. Este în jurul catedralei un parc unde nu te duci decît dacă ai trecut de o anumită vîrstă, ca la unele filme americane la care se pune un afiș, din cauza căruia nu ai voie înăuntru nici chiar dacă ai plătit bilet. Florile de aici, au ziua culori de o tărie strălucitoare și toate buchetele de verdeață au fost modelate cu foarfeca, cineva le chinuie astfel de două trei ori pe an și se obține un decor bun pentru cărți poștale, un colț de natură împăiat și lucios care nu păstrează nimic din aerul orașului. Seara în schimb e misterioasă și fascinantă. Miroase a regina nopții dinspre băncile pitite în întuneric. Sau a ce nu miroase dinspre aceste bănci ? Ți se face pielea ca de gîscă pe spate dacă te gîndești mai mult la toate astea. Stringi pumnii și închizi ochii și taci și știi că n-ai voie să te duci oricînd acolo, și taina întunericului acoperă tot, iar tu n-ai voie, n-ai voie. Șed cîte doi și tac. Ce aer albastru ! Ce moale curge timpul acolo către noapte !

Totuși am trecut într-o seară dînd cu piciorul într-o piatră. Oricine putea crede că venisem în urma pietrei care intrase de capul ei în parc și trebuia să vin după ea, să o scot de pe alee fiindcă era piatra mea, nu ? Și nu m-a întrebat nimeni nimic. Numai că la un moment dat am pierdut piatra și am dat cu piciorul într-o broască. O confundasem. Știu că a durut-o. S-a rostogolit pe spate.

Zăpăcit de beția viselor ascunse aici, am ieșit din parc țopăind fără să-mi pese de suferința broaștei.

Tata stătea în curte pe întuneric în pijama și pantofi. Trec pe lîngă el în grabă temîndu-mă să nu mă fi văzut totuși cineva și să-i fi spus. Intră după mine în bucătărie în timp ce eu, abia așezat, clefăi repezit cu o poftă care nu-mi dă voie să simt gustul mîncării :

— Unde mi-ai întîrziat atîta ?

Mie nu mi se pare că am întîrziat și de aceea nici nu simt că aș avea o vină.

— Îți rup urechile.

— Poftim ?

— Îți rup urechile, repetă el înțelegînd că întreb asta nu din obrăznicie, ci din neatenție. La cea de-a doua amenințare nu-i răspund nimic fiindcă sînt cu gura plină. Voi trece iarăși prin parc. Imediat după prînz e foarte cald. Cîțiva băieți deja țopăie pe iarba catifelată. „Balaurul" e în preajma lor. Mă vede și îmi face semn.

— Mîine ai vreo teză ? zice.

— Nu.

— Atunci faci paișpe ture. Dă-i drumul.

Pornesc. La început simt zgrumțurii pistei sub tălpi înțepîndu-mă. Apoi uit. Ia-o mai încet, zbiară după mine „Balaurul". În tribuna goală sînt totuși cîteva grupuri mici venite pentru antrenamentul fotbaliștilor.

„Balaurul" nu-și ia ochii de la mine. Păstrează culoarul, îmi zice, nu te-ntinde că nu ești singur. Mă uit la picioare și văd în frînturi de secundă, fiecărui picior al meu, rotunjimea genunchilor și cea a vîrfului de la pantof. Fiecare e pe rînd sub ochii mei conturîndu-se pe portocaliul pistei. Bobițele de cărămidă aleargă sub mine și-mi aduc aminte cum atunci cînd mergeam cu trenul, trecînd pe podețul dintre vagoane, priveam în jos la goana traverselor între șine, sau din ultimul vagon se poate vedea cum traversele ies de sub tren cu repeziciune nebună, iar șinele fug și ele făcînd un unghi lung cu vîrful înfipt tocmai în orizont.

„Șapte", spune „Balaurul" cînd trec prin dreptul lui, apoi își ia ochii de la mine. De acum știu că vreo cinci sute de metri nu mă mai urmărește. Accelerez. Privind în jos văd iar fragmentele mici de cărămidă încă umede trecînd pe sub privirea mea repede, repede ca într-un film, pierind imediat unele după altele în spatele meu. Se perindă sute de fărîme puse una lîngă alta, îmi zăpăcesc ochii, și intră sub mine de parcă mi-ar intra în stomac. Înghit, înghit repede pietricelele și, și totuși sînt ușor. Ridic capul și trag aer.

„Balaurul" îmi spune să mă opresc. Adună încă trei băieți. Ne așezăm în rînd înapoia liniei albe, calmi, concentrați, fără să ne uităm unul la altul. De pe marginea gazonului „Balaurul" ne urmărește pe fiecare potrivindu-și cronometrul.

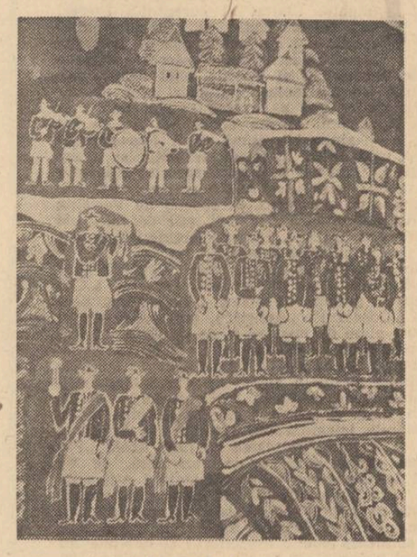

Vasile Baboie : „Junii din Scheii Brașovului"

„Gata ?" Nu răspunde nimeni și asta înseamnă că fiecare e pregătit. „Atunci atenție". Duce fluierul către gură, își umflă obrajii, trage aer în piept. Mie-mi tremură genunchii de fiecare dată în astfel de clipe. „Balaurul" fluieră scurt. Tresărim. Cînd deja ne-am desprins de pămînt, el strigă scurt „Start". Pornesc privind înainte. De alături aud ropotul, altor pași, doar atît. Repede. Repede, foarte repede. „Degajat", strigă „Balaurul" de pe margine încercînd să se țină în fugă după noi. Cu coada ochiului îl văd pe Paul. Umărul lui e foarte aproape de al meu. În spate, pe dreapta, e Raicu. Nu, nu mă poate ajunge. Paul însă e lîngă mine tot timpul. Ceva mai înainte e Atanasiu, îl simt că va obosi. În schimb eu și Paul alergăm nedespărțiți, apropiați, cu pas egal. Picioarele i se mișcă și lui la fel de ușor, deloc obosite. Eu nu le simt greutatea și sînt sigur că nici Paul. Numai o greșeală de ritm a mea sau a lui ar putea naște vreo diferență, dar cred că e puțin probabil. Îl cunosc pe Paul, iar în ce mă privește merg la sigur. Cu Paul am alergat de atîtea ori. Am învins pe rînd și de fiecare dată șansa unuia din noi a depins de cîte un fleac, nici măcar de formă sau de dispoziție. În primăvara asta mă simt însă mult mai puternic, în schimb sînt sigur că Paul a rămas la fel. Mă simt foarte liber și foarte ușor. Pieptul meu străpunge aerul fără ca acesta să opună vreo rezistență, numai părul asudat îmi saltă iar urechile mi le simt mingiiate de aer cu repeziciunea cu care alerg. Mi se pare că alerg atît de repede încît mă mir într-una cum de se poate ține Paul după mine. Aerul îmi flutură în urechi, repede, tot mai repede. Atunci, dacă mi se pare atît de ușor, de ce nu-l pot întrece pe Paul ?. L-am ajuns însă amîndoi pe Atanasiu. Privesc peste umăr și-l văd pe Atanasiu cum rămîne tot mai mult în urmă. Dar Paul mă urmărește calm. Aleargă ca și cînd nici n-ar fi vorba de o întrecere. Ca și cînd numai el ar fi pe pistă făcîndu-și antrenamentul zilnic de întreținere. Alergăm umăr la umăr și lucrul acesta începe să ne supere pe amîndoi. Simt cum picioarele mele fug și mai repede, din genunchi, din coapsă din gleznă — și totuși pe Paul nu-l pot depăși. Gîndește la fel în legătură cu mine. De acum, înțeleg că e greu să-l las în urmă. Și tot acum înțeleg că nu pașii mă împing înainte, ci ambiția, dorința de a fi înaintea lui Paul, chiar și numai cu o jumătate de pas.

Va trebui să alerg cît mai mult, cît mai repede, să fiu atent la eficacitatea fiecărui pas, să fiu atent cu ce picior pornesc pentru a prinde cît mai bine pragul sub talpă și să fac o bătaie tare și prin ea să mă arunc puternic în sus și înainte, mai ales înainte și cît mai departe. Să aterizez la cel puțin șase metri dincolo de prag. Da, pasul de pe prag e la proba aceasta punctul esențial. Privesc îndelung înainte, mă concentrez. Măsor cu privirea distanța din fața mea și calculez numărul optim de pași pe care îl voi face de-a lungul ei. Întîrzii cu ochii pe distanța aceasta. Voi porni. Pornesc printr-un salt după care dau drumul picioarelor să alerge. Tot mai repede. Accelerez apropiindu-mă de prag. Pași mici și repezi. Îmi socotesc cu repeziciune ultimul pas, bătaia. Un pas puternic e acesta ultimul. Aud sub mine pocnetul acestui pas final atît de important. Elanul e bun. Acum urmează zborul. Mă desprind de prag. Apropii picioarele în aer. Zborul durează puțin pe deasupra gropii cu nisip. Am adus deci genunchii în față și-mi împing puternic tot corpul, înainte, duc și brațele cît mai mult în față. Privesc numai înainte și chiar propria mea privire mă ajută să mă duc cît mai departe. Sînt foarte sus deasupra gropii cu nisip. Vreau să ajung în fundul ei cît mai tîrziu cu putință. Zbor scurt. Trebuie să folosesc cît mai bine timpul cît mă aflu în aer, să înaintez. Mai am cîțiva centimetri pînă cînd voi ajunge cu tălpile în nisip. „Brațele sus, picioarele în față", zbiară „Balaurul" după ce eu îmi spusesem de mai multe ori în gînd același lucru. E bine, îmi zic. Simt cum „Balaurul" mă privește sever. Mă gîndesc prea mult la privirea „Balaurului". Simt o izbitură și tălpile scufundîndu-mi-se moale în nisip. Îmi intră și mîinile în nisip. Pentru scurt timp rămîn acolo ghemuit și năuc. Întorc capul și văd în urmă drumul ce l-am parcurs pe pămînt și apoi prin aer. În urma mea „Balaurul" vine cu ruleta. Trage o linie în dreptul gropilor lăsate pe călciile mele. Încă o dată, îmi strigă. Se pregătește Pascu. Îmi relaxez puțin picioarele și pornesc din nou către linia de plecare. Privesc în treacăt spre tribună. O văd pe Elena stînd singură pe o bancă și sprijinindu-și coatele de genunchi cu bustul adus mult în față. N-aș fi crezut că e cu putință să șadă vreodată acolo, singură, într-o tribună goală, în soare. Știu că mă vede și nu pricep de ce nu-mi face nici un semn. Mi-ar prinde atît de bine să văd un pumn strîns în aer, chiar de-ar fi să o vadă „Balaurul". Mă duc să-mi pregătesc din nou elanul, să-mi număr iarăși pașii. Privesc de departe săritura lui Pascu în timp ce-mi scutur nisipul de pe palme. Am vreo douăzeci de metri pînă la groapa cu nisip. Poate e prea mult. Elena e tot acolo. Aș vrea să rămînă în același loc pînă cînd undeva pe gazon se va aduce un podium și mă voi strădui să-mi cîștig un loc pe el.

Sînt pe stadion mai multe locuri de unde se poate porni ca să ajungi sus-sus. Depinde însă cît poți ajunge tu de sus. Va trebui să privești din nou lung înainte pentru a controla traseul și a-ți socoti pașii. Am făcut de atîtea ori asemenea numărători, încît dacă am în fața mea o stradă, o potecă, un munte, orice fel de drum, îmi vine de cum mă uit la el să număr în gînd cîți pași sînt și ce lungime ar trebui să aibă fiecare din ei. Îmi cunosc pașii, mi-e imposibil să mai greșesc numărătoarea lor. Pornesc iarăși încet supraveghindu-mi alergarea tocmai pentru a respecta pașii așa cum mi i-am socotit în gînd. Accelerez. Sînt atent. Bat. Și mă desprind. Întîi se desprinde stîngul. M-am gîndit de atît de multe ori la momentul cînd mă arunc în sus din răsputeri. Știu fiecare gest pe care-l voi face în aer. Sînt totdeauna aceleași. Le am atît de clar în minte. E un zbor pe care în prima parte a lui nu îl simt din cauza efortului de a mă înălța cît mai mult, iar în a doua parte nu pot să nu mă tem de fiecare dată de aterizare, de faptul că după ce spintec aerul mă voi izbi totuși de pămînt. Chiar și atunci cînd n-am simțit că ating ștacheta, mi-e frică totuși că ea va veni după

Mariana Popa : „Pastorală"

mine și zburînd ușoară să-mi cadă în cap sau la picioare. Sau se poate întîmpla ca în final, imediat după săritură, șezînd leneș în groapa cu nisip să privesc în urma mea (adică în sus) și s-o văd rămasă tot acolo fără să se fi mișcat, iar eu să întîrzii puțin în poziția în care mă aflu și să mă minunez singur cum de am putut ajunge atît de sus. Să mă uit mai pe urmă în jur. Să văd dacă Elena e tot acolo și dacă va rămîne pînă cînd undeva pe gazon va fi adus un podium și mă voi strădui să-mi cîștig un loc pe el.

Mă ridic. Pornesc din nou spre locul de unde încep totdeauna elanul. „Balaurul" mă urmărește și mă aprobă din ochi. Cineva ridică ștacheta. Cu orice preț o voi trece. Vreau s-o privesc după aceea din nou de undeva de jos mirîndu-mă.

Victor Rusu Ciobanu : „Evocare"

Gheorghe Istrate

Baladă cu cai

lui Tudor Gheorghe

Cine știe, cine știe,
cine-a mai văzut
voievozii, voievozii tineri fără
cai ?
cade umbra, cade umbra
morților pe scut
retezată, retezată, retezată,
vai !...
Umblă pruncii, umblă pruncii fără cai
și-aud
cum pămîntul, cum pămîntu-și cată
nordul vechi
în sud,
cum pămîntu-și cată
nordul vechi în sud.

Am știut o floare, am văzut o floare
dureros născîndu-și pruncul ei curat,
și-a venit noptatic
minzul lumii mare
umbra i-a cerut-o
— umbra —
și i-am dat...

Doamne, dați-mi cai să umblu
cîntecul acesta —
bate ceasul UNU,
să uităm povestea,
dați-mi cai să umblu
cîntecul acesta —
bate ceasul UNU,
să uităm povestea...

Medievală

Trudiți ne întoarcem îmbăiați de amurg
torente sub pași ne șoptesc cu șopîrle
ferestrele cad precum ghilotinele-n burg
caii hipnotici nechează prin turle.

Suim dintr-un veac în alt veac auzind
cum vocile umflă sîngele tînăr —
ne reîntoarcem din armurile noastre pe rînd
cu masca prunciei pe umăr...

La malul lumii

La malul lumii picură tăcere
desemnul de pe noi se sfarmă-adînc,
am început alți evi și alte ere
săgeților-n spinări se sfarmă blînd.

Ce voci subțiri au stelele ! Migrăm
înspre deșerturi putrezind în soare,
acolo cu o floare-o să arăm
pămîntul altei lumi nemuritoare.

Mit

La țărmul alb, sfios se apropie
dintre apele mari, capul meu
înfășurat cu umbre puternice absorbindu-l
în miezul stihiei, mereu.

Astfel, de mult rătăcesc printre robite vechimi
astfel, capul meu siluit se înhamă
la roțile universului pilpiitor
ca un fluture inundînd perpetuu o rană.

Dar sfios la țărmul pur de lumină
el mereu străpunge înfricoșatul mit
rugător căutîndu-și pămîntul
din care cîndva a-ncoltit.

Casa Copilăriilor

Aici e casa Copilăriilor mele.

Să așteptăm Părinții, suflete-bun !
Bratul lor încă mai poartă frunza
ce șterge orașul
pregătind sărbătoarea noastră împurpurată.

Vezi tu ? O rană-mbătrînește-n flori
și-n lujerul lor se arată
degetul pruncului adesea țintindu-mă.

Vezi tu ? Cineva a uitat înspre cer
această scară rezemată de păsări —
pe treptele ei am suit fără s-aud
steaua ce mă lovește în umăr.

Astfel, suflete-bun,
ne-mprietenim cu aștrii din grădina părinților.
astfel timpul își înnumără frunza
trecîndu-și lămpile pe fruntea mea.

Pe la zece m-a luat în primire — rîndul doi. **Cine era persoana?** L-am privit ascuțit, cît mai ascuțit cu putință **A-ha !** făcu mijindu-și privirea. **Cum adică a-ha ?** întreb. Eram revoltat, vizibil. Pentru ton, însinuant mi se păruse. Îmi venea să mă ridic de la masă. Dar procedasem greșit și așa, fără să mai fie nevoie de catapultare. Băieții orientaseră radarurile spre noi. Fetele nu mai puțin, mă cercetau în prim plan, la mimică. Și cred că aveau de ce. Îmi îngustasem și eu privirile. Trebuia să-mi privesc cum se cuvenea șeful. Începea corida — slăbiciune pentru tauromahie, a șefului. Iar eu, sincer, nu mă așteptasem. Dar unde și cînd avusese ocazia să mă vadă ? Doar nu exact în clipa în care îi sărutasem mîna ! Sau cînd mușcase din gogoașa înfuriată și caldă încă ?...

Marcela îmi ceru împrumut o sticluță de tuș „Școlar". Era o aluzie. **Vino și ia-o.** Știam ce urma, clar. Cine e ? asta ca primă întrebare. În loc de introducere. Apoi venea la rînd : E prezentabilă ?... Ce gusturi are ? Cum stă cu manierele ?... Cum stă cu manierele, dar cu vocabularul ? Ce muzică ascultă ? Ce culoare au ochii ? Dacă poartă mini... Nu. Începu dur : **Cîți ani are ?...** La asta nu mă așteptasem, și : **Nu știu,** am venit sincer. **Cum nu știi ? !** se miră. **N-am întrebat-o,** zic. **Dar ești orb ?** se repezi. **I-hi !** am făcut, apoi : **Vreo pașopt !** am zis. **Haihai. Nu-ți lua nasu la purtare,** mă interzise. Credea ea. **Șterge-o !** am invitat-o, frumos. **Repede !** am adăugat. Dar Marcela vorbi să o audă toți : **Ce faci ? îmi dai sau nu tușu ? N-am chef de palavre.** Luă sticluța și-și începu defilarea. Vorbea tare, îmbufnată. **Auzi, îmi cere sfaturi. Cu ce flori să se prezinte la logodnă !** Aveam senzația că înnebunesc pe loc. Ori că urma să fac cine știe ce prostie dacă mai continua : s-o invit adică pe coridor, s-o învăt minte, băiețește. Am reacționat perfect însă, fluierînd „melodia preferată" și foarte preocupat de ceea ce făceam. Cu toate că pe planșă nu vedeam nici o linie. Și ca să fie tacîmul complet : **Ia lasă băiatu în pace !** îmi luă „apărarea" Maria. Îi încita, fără să ghicească nici pe departe cît eram de afectat. Și cum mi se accelerase pulsul ! Iar ceea ce era mai rău abia urma, cu cît mă stăpîneam, cu cît înțelegeam că se apropia momentul în care voi izbucni.

Un ghemotoc de hîrtie sări pe masă. De acolo ateriză în coșul de hîrtii. A trebuit să mă întrebuințez serios pînă să-l recuperez. Erau „hieroglifele" lui Stefan. „Știu cine-i fata, îți string pumnii !" Mirosea a farsă. Mă acosta în stilul lui, intra direct în miez. „Așteaptă", am zis în mine. Și mi-a venit o idee. „Ce-ar fi să-ți trag eu o păcăleală ?" Ceea ce am și făcut. Precaut însă. Cu el nu prea știai unde și la ce poți ajunge. Făcea niște întoarceri la o sută optzeci ! Nu și de această dată. Manipulă greșit frîna și s-a rotit la trei sute șaizeci. Fără s-o mai poată repara. Așa că înghiți tot ce m-am milostivit să-i îndrug — verzi și uscate. I-am smuls chiar și promisiunea că nu va „trăncăni". Perfect, am jubilat.

Cu șeful însă a fost mai greu. Și nu a ținut deloc să fie delicat. **Să nu faci vreuna că te dau afară !** Din serviciu, desigur. **Adică ?** am întrebat. **Să nu te atingi de fată că...** L-am atins, eu pe el : **Ce te-amesteci ?** scurt. **Ține-ți gura !** Era prea mult — orgoliu ! **Lasă-mă-n pace,** am ripostat. **Îți spun să fii cuminte.** Nu era un sfat, mă amenința. **Și ce te interesează pe dumneata ?** Fierbeam. **Mă interesează, mai vrei ceva ?** Mai voiam. Nu era prea isteț, iar acum făcea pe grozavul. Și l-am ars. **Dac-o iubești, drumu-i liber !** Și l-am invitat cu un gest larg-larg. **Nu te obrăznici, amice,** vorbi apăsat. **Mulțumesc,** am răspuns. **Ai și pentru ce,** mă puse la punct. **Eu ce-am zis ?** Încercam să-l atrag în moară. **Uite care-i treaba,** începu. **Ascult,** l-am întrerupt numai de-al naibii. **Poate că ar fi bine să pui punct de pe-acum.** Mă sfătuia. **Asta-i altceva, cu totu și cu totu altceva,** am zis răutăcios, cît mai răutăcios cu putință. **Ba, e unu și-același lucru. Și nu te-nfoia că-ți fac podoabe de catîr,** mă „informă" asupra intențiilor sale imediate. **Pot să știu de ce te opui ?** l-am întrebat, justificat. **Nu mă opun. Îți spun numa să ai grijă, să fii atent. Înțelegi ?** Înțelegeam. **Mă pui pe gînduri, șefule,** nu m-am lăsat. **Asta și vreau,** mă preveni. **Ai reușit. Și cred că ar fi bine să-ți urmez sfatu !** i-am dat repede satisfacție. **Care sfat ?** Ei, da, era o întrebare. **S-o las în pace,** am răspuns. Mă privi cu răceală. Și : **Vreau să te întreb ceva, se poate ?...** Mi-am dat mărinimos acordul : **Mai întrebi ?** am vorbit ca din pușcă. **Poți fi serios ? Ascultă !** se impuse imediat, dar : **Nu vezi că ascult ?** m-am zbîrlit. **Spune-mi ai cunoscut vreo femeie ?...** Asta era. **Numai una ?** m-am mirat surprins. A căzut și el, prins. **Și ? făcu repede. Cum „și" ?** nu m-am lăsat. **Și !... Cum te-ai purtat cu ea ?** mă abordă frontal. **Ca un toreador !** zic scurt, avînd în vedere predispoziția sa pentru tauromahie — să mă țină minte. **Ești obraznic !** Și plecă furios. Dar se întoarse. Știam că nu avea să ajungă prea departe. **Fata e cam necăjită. Bagă de seamă !...** Încercam. **Și dacă e necăjită, ce ? Nu are voie să iubească ?** sincer întrebat. **Tu încă nu ai... Știi.** Era al meu. **N-am experiență, vrei să spui, nu ?** l-am ajutat răutăcios. **Te ia dracu, ascultă ce-ți spun !** L-am ascultat și i-am răspuns foarte serios. Și furios. **Pare-că n-ai știi ce principii am despre dragoste,** zic. Îi imputam neîncrederea, care mă și jignise de altfel. **Îți arăt eu principii, atîta, asta-i tot !** conchise. Destul, în orice caz.

Cu alte cuvinte, era în temă. Ceea ce însemna că o cunoștea îndeaproape. Și prima reacție fu aceea de a mă apropia de el, să-l întreb ceea ce nu știam și-l îngrijora. Mi-am zis însă că pot afla totul și fără concursul lui, direct de la sursă. **Poftim sticluța.** Era Marcela. **Și-ți mulțumesc.** Nu am privit-o. **Ți-am mulțumit, n-ai auzit ?** Mă provoca din nou. **Șterge-o pînă nu mă ridic în două picioare. Profită de stadiul actual al evoluției mele.** Vorbeam calm. **Pînă te ridici tu...** Dar i-am demonstrat că evoluez foarte repede. **Așază-te pînă nu strig,** am șuierat. Între timp o așezam forțat pe scaunul turnant. Și încet : **Ce vrei să știi ? Hai, repede !** dispus să o informez cu minuție. **Dacă e frumoasă ?... Da, foarte frumoasă. Nu te vezi pe lîngă ea. Are o dantură perfectă, ochi dumnezeiești, cap de giocondă, poartă pluță, se îmbracă cu gust ; cînd mini, cînd maxi, e moartă după simfonii, face schi și are un vocabular distins. Pleacă la treabă !** am mîrîit. S-a ridicat fiartă. Tremura. Dar nu-i ajunsese. **E fotogenică ?...** Am prins-o de stînga, am tras-o încet spre mine și, confidențial : **Sărută ca-n filme, are degete de pianistă, numără nouăsprezece ani și cum naiba să nu fie fotogenică, protejata lui dumnezeu ?** am vorbit rar, fiecare cuvînt pronunțat în așa fel încît de la distanță să miroasă a venin. **Ai dat lovitura,**

teatru

Spectacolul poetic

Spectacolul-recital de poezie patriotică „Poemul țării mele", care a inaugurat vineri seara, 3 octombrie a.c., stagiunea teatrală 1975—1976 a Naționalului bucureștean s-a bucurat de un binemeritat succes. Un foarte numeros public a aplaudat cu căldură o echipă de actori bucureșteni care și-au dovedit cu fervoare încă o dată marea lor dragoste de poezie. Ceea ce a avut în plus față de alte asemenea spectacole a fost, în primul rînd, un cadru scenic adecvat recitării, interpretării oricărei poezii, acea atmosferă de parc bacovian în care actorii și-au recitat poeții preferați cu dăruire, cu patimă, chiar cu complicitate aș putea spune, în orice caz cu o înțelegere maximă, cu contopire, sporindu-le astfel valoarea, plasticizîndu-i, descoperindu-le cele mai nuanțate valențe de expresie și simbol, de imagine și idee.

Deși se spune că poezia trebuie citită în intimitate și că în general actorii nu ar ști să recite, sau că recită prost, am avut vineri seara surpriza de a „reciti" cîteva dintre cele mai bune poezii patriotice din literatura română într-un altfel de cadru decît cel strict intim, de a vedea reprezentate pe scenă piese despre care am crezut că-și sînt suficiente, ca text, și că practic nu pot și nici nu au nevoie să fie reprezentate. M-am înșelat. Poezia poate să fie reprezentată pe scenă, ba chiar este nevoie să fie, dat fiind mai ales faptul că drumul ei către marele public este cel mai adesea greu, sinuos. Cu atît mai mult cu cît ea, dacă este bine reprezentată, cîștigă foarte mult, și în ce o privește, dar și în sufletul publicului. Spectacolul de poezie facilitează enorm înțelegerea acesteia de către masele largi. El are rolul de a înlesni relația autor-cititor, de a stîrni un interes mai viu al celui din urmă pentru cel dintîi, de a atrage publicul spre realitatea ideală a artei.

În acest sens, echipa de actori ai Naționalului bucureștean mi-a făcut vineri seara o excelentă impresie în ceea ce privește dragostea pentru poezie, puterea lor de înțelegere și exprimare a sufletului nostru național, așa cum l-au simțit și exprimat poeții noștri înșiși, de la Alecsandri, Eminescu, Coșbuc pînă la Nichita Stănescu. Gheorghe Cozorici, George Motoi, Marcela Rusu, Ileana Iordache, Draga Olteanu-Matei, Ovidiu Iuliu Moldovan, Irina Răchițeanu, Adela Mărculescu, Ilinca Tomoroveanu, Mircea Albulescu și ceilalți mi s-au părut a fi ei înșiși poeți.

Cred că această seară de poezie, organizată de Teatrul Național și de Comitetul de Cultură și Educație Socialistă a municipiului București, a fost o reușită.

Matei Gavril

film

Romanță patetică

Romanță pentru îndrăgostiți este un poem cinematografic închinat nu numai dragostei, așa cum ne-o spune titlul. În aceeași structură lirică este inclusă prietenia, cinstea, eroismul, demnitatea, recunoștința pe un fundal în care, chiar dacă elementul cotidian este dominant, nu lipsesc transfigurările metaforice, songul modern de factură brechtiană coregrafia, montajul fotografic sau înregistrarea pur documentaristă Filme cu îndrăgostiți și despre dragoste s-au mai realizat și autorul apreciază emfatica subiectului ca un posibil motiv de plictiseală. De aceea, Andrei Mihalkov-Koncealovski încearcă și reușește materializarea unei formule cinematografice menită să regăsească sentimentului o interpretare ce-i conferă valoarea de măsură a raporturilor umane. Serghei considerat dispărut într-o misiune își regăsește, la întoarcerea din armată, logodnica măritată (paralelismul cu **Umbrelele din Cherbourg**, deși discret, se poate ușor sesiza pe parcursul unor secvențe). Subiectul nu este deloc nou și ar fi putut, foarte ușor, să se transforme într-o melodramă banală, cu care ne-au obișnuit, poate prea mult, autorii de duzină. Dar regizorul știe să-și metamorfozeze acest subiect simplu (scenariul este semnat de E. Grigoriev) într-o amplă structură simfonică, cu adevărate explozii de strălucire în expresia trăirilor, utilizînd culoarea, gestul interpreților, mișcarea în cadru, cuvîntul, dansul, declamația, muzica, zgomotele într-o desăvîrșită funcționalitate. Integrînd accentele lirice unui neorealism poetic în care evenimentului obișnuit îi sînt descoperite noi valențe, autorul își demonstrează, fără didacticism, teza conform căreia dragostea nu se pierde, ci se cîștigă. Se cîștigă cu demnitate, răbdare, cinste și, mai ales, renunțare. Deloc ortodox față de obișnuitele convenții cinematografice Koncealovski le depășește obținînd expresivitatea maximă printr-un rafinat amalgam de legi filmice. În acest context trebuie înțeleasă alternanța esenței obiective și subiective în tratarea spațiului și timpului în care se desfășoară întreaga acțiune. Imaginea semnată de L. Paatașvili amintește de școala regretatului Serghei Urusevski **(Zboară cocorii, Scrisoare neexpediată)** depășind factura sa lirică printr-o intuire exactă a universului personajelor, prin dinamica interioară a cadrului, prin plastica sugestivă, a cărei paternitate se poate atribui și regizorului, nepot al marelui pictor Surikov.

Trecînd de la ecranizarea clasicilor **(Un cuib de nobili, Unchiul Vania)** la un subiect contemporan, cineastul cunoscut și ca autor al scenariului la Hubliov se dovedește același creator desăvîrșit căruia cultura, sensibilitatea și luciditatea i-au permis o nouă realizare ale cărei minime scăderi (unele lungimi, o anumită ezitare în găsirea tonului părții mediane) nu-i știrbesc cu nimic calitățile majore : umanismul, poezia, patetismul.

Călin Stănculescu

Mihai Arsene

măsurători

mucea ! mi-o trinti cu toată răutatea. Și mă privi cu niște ochi turbați, cum nu o mai văzusem. **Poale lungi !** i-am întors-o. **Ești un...**

Era clar, cu Marcela încheiasem definitiv discuțiile pe tema asta. Iar eu nu mai puteam. Să-și fi văzut de treabă, nu să vină peste mine să mă umple de otravă. Ca și șeful. Ce se băgau ei în sufletul meu, de ce ? Cu ce drept ? Și : **Frumosule !** am auzit imediat. Asta mă scotea din sărite, la șef. Și nu i-am răspuns. N-avea decît să strige, nu eram „frumosul" lui. Și-apoi, din moment ce aveam nume, pretindeam să mi se spună pe nume. Mai cu seamă de cînd o cunoscusem pe Eva. **N-auzi dom'le ?** insistă șeful. **Cu cine vorbești, șefule ?** Era vocea Mariei. **Cu arhitectul,** vorbi șeful tare, amintindu-mi eșecul de la admitere. Am scris fulger pe un bilețel : „Măsurătorile mă omoară, sînt la sablaj". Și mi-am văzut de drum.

Am privit înapoi de pe hol, pe deasupra geamului mat : șeful citea biletul mișcînd din cap — aproba. A și scris ceva pe bilet, s-a îndreptat spre scaunul său, iar eu mi-am văzut de treabă, adică am coborît etajele călare pe paliere, în „marșarier", cu-a patra. Mai trebuia să fi strigat niște iodlere, să scot proiectanții din cutii, și pe urmă... Dar aș fi avut parte de prea multe coincidențe dintr-o dată. Să fim serioși. Cît despre șef, nu aveam „probleme".

Adevărul este că lucram la un model, un model care sărea binișor din „cămașă" — mai bine zis, nu intra. De unde venea supradimensionarea nu-mi puteam închipui : tot de undeva din cote, se înțelege. Dar ce generase asemenea cote ? Și cei de la strunjire demonstraseră „tehnic" că se risipeau la întreaga producție, anual, nu mai puțin de trei tone și jumătate de metal — la un singur reper. Eram decis să iau taurul de coarne. Nimic mai simplu pentru un tînăr „destoinic" ca mine. Atît numai că tînărul ăsta prea destoinic are cam multi fluturi în cap, mi-am zis. Și mă compătimeam cu întreaga-mi capacitate. Ceea ce nu prea era frumos la ambițiile mele și, mai cu seamă, la orgoliul meu. Dar „bine-bine" mi-am zis liniștindu-mă imediat, aparent. Și mi-am văzut de drum. Grăbit. Pentru că șeful cerea nu numai măsurători corecte, dar și în timpul normat. Așa că am început, după cum aveam obiceiul, eu cu mine un ping-pong, țaca-țaca : Dacă faci ochii mari... Mai departe, mai departe ce-o să fie ?... Dai peste... Vorbește-vorbește !... Lasă-mă să vorbesc !... Te-am lăsat !... Dai peste-o invenție !... Invenție ? ! ?... Una pe care dac-o scuturi... Și-și ?... O să dea lapte și miere !... Du-te dracului !... Ai răbdare !... Am-am !... Vezi dacă ești cuminte ?... Și de unde mierea asta ?... Asta-i tinere, de unde ? Să te văd !... Păi, nu spuneai... Ce, ce spuneam ? Eu ! ?... Că dacă fac ochii mari... Lasă trepidații, zi-i, ferm !... Axul cu came !... Ooo !... Sau o chestie cu segmenți... Nu. Nu-i de nasu nostru !... De ce nu, băiatule ?... Nu-nu, ce vorbești dom'le ?... Sau cealaltă... Care ?... Cu ventilația mascată... Te-ai obrăznicit de tot, șterge-o !... Dă-i bătaie la supradimensionarea asta !... N-ai spălat putina ?... Adio și n-am cuvinte !... Cărare bătută !... Exact ceea ce urmam. Dar cu gîndurile întoarse la „ieri", la scena din seara precedentă, acasă. Pentru că mama observase, „se prinsese" la figură.

Mă luase pe departe, se poate spune chiar pe foarte departe. Și numai tîrziu am înțeles unde voise să ajungă. **Cine e ?...** Am răspuns în doi peri : **Una !** Nu m-a înțeles imediat. **Ce-ar fi să vorbești mai frumos ?** Desigur, așa ar fi trebuit. **Da ce-am zis ?** am întrebat și mi-am scos gîtul din guler. **Așa vorbești tu despre o fată ?...** Mi-a întors spatele imediat. Am luat pivotarea așa cum puteam eu s-o iau, ca pe o caracterizare precisă : „ești un nechibzuit" adică. Numai că, oricum ar suna, despre Eva eram obligat să vorbesc cu mama. Nu vedeam cum m-aș fi descurcat altfel. Și, paradoxal, tocmai din orgoliu trebuia s-o fac — să discut cu dînsa, pentru nechibzuință. Dar dacă refuză ? m-am întrebat derutat.

Cred că mă întrebuințasem serios pentru că din capul mesei ochii ei mă urmăriseră tot timpul. Fără să-i fi imputat ceva. Pentru îngrijorarea sa. Ceea ce nu însemna deloc tutelă-forte. Nu-nu. Mă așteptasem totuși la întrebări suplimentare. S-a mulțumit să întrebe dacă ies în oraș. **Cum crezi altfel ?** i-am răspuns printr-o întrebare. Malițios. Exact cînd sună telefonul. L-a ridciat mama, la al doilea apel. În difuzor nu se auzi însă nici un cuvînt. **Ea e,** am zis tare. **Și nu are gură ?** întrebă mama. **Are, de ce să nu aibă ? Numai că nu stă de vorbă cu necunoscuți !** am zis, înroșindu-mă pînă în vîrful urechilor, dar fericit în frica mea — nu-și deconspirase nici vocea. **În vreme ce tu îmi spargi timpanele** vorbi neplăcut impresionată. Dar n-am înțeles : și deschideam un nou conflict, fără nici un sens. Nu o încintau deloc perspectivele. Și se pare că știa ceva. Nu despre Eva. Nu avea de unde. Neîncrederea în mine o făcea însă circumspectă. În privința acestei prietenii. Cu cît știam cum stă la capitolul imaginație. **Te vezi cu ea ?** întrebă. Ar fi trebuit să mă aștept. **Te interesează ?** am ripostat de data aceasta afectat de indiscreție și cumva timorat de un soi de pudicitate. Dar nici măcar nu fusese indiscrețe. Intrase și în dînsa teama. Ca și în șeful. Prea eram blindat în cuirasa „tupeului". O altfel de teamă însă. Ceea ce nu am înțeles imediat. Cum nu pricepusem nici în legătură cu „indiscreția" aproape nimic. Cu toate că... Dar naiba să mă ia ! Mă așteptasem s-o aud : e complicat ? Nu, nici asta nu a spus. Și mă temeam în ceea ce o privea.

Cu „domnul" era altceva. Se purta afișînd față de mine un respect care emana iz didacticist. Malițios și fals modest, îmi demonstra „subtil" că mai aveam mult pînă la maturitate. Ceea ce nu contestasem niciodată, în mine „maturitate" însemnînd știam eu ce. Și mă înfuria. Nu acceptam dădăceala lui siciitoare și plină de afecțiune. La zăpăceala mea făcuse o figură „demnă". **Nu-i de nasu tău,** mă asigurase scuturîndu-și pipa calm, fără nici un fel de grimasă. **Caritate,** mi-am spus repede. **Da' de-al cui, de-al lui Tutankamon ?** am întrebat. **Întoarce foaia tinere,** mă invită plat. **Și să iau poziția de drepți în fața...** Îmi făceam curaj. **Nu ți-ar pica tresele,** preciză molcom. **Sluga dumneavoastră, domnule...** Și m-am îndoit într-o scurtă plecăciune. **Dă-mi cutia cu tutun. Dacă vrei, se înțelege.** Se înțelegea : i-am adus cutia tentat să-i amintesc medalia primită la absolvire. Dar după aceea urmase dușul — picasem la admitere, la arhitectură. Nici azi nu știu cum s-a întîmplat. Picasem însă. Și mă calificam desenator proiectant. **Ce știi tu despre femei ?...** Aveam să mai aud aceeași întrebare a doua zi dimineața, de la șef. Dar asta voia să fie o discuție între bărbați. Am ciulit urechile. Și nu aveam voie să tac. **În primul rînd să fie manierate, frumoase, deștepte, să aibe simț practic dezvoltat, să fie supuse bărbatului, să cînte și să danseze la cerere, să servească o masă ornamentată, să zîmbească și pe cutremur și să nu-mi dea replici c-o snopesc,** am turuit, întrerupînd înșiruirea din pricina lipsei de aer. **Cum adică o snopesc ? !...** Era mirat la culme. **O fac snop și-o trec prin treier,** m-am explicat, „doct". **Ești bun. Pînă-aici perfect. Și numai atît ?** mă ironiză. **Mai trebuie și altceva ?** am ripostat. **Deocamdată mi-ai înșirat calitățile unei menajere,** vorbi liniștit. Dar liniștea asta... **Înseamnă că am nimerit-o !** Jubilam, de răutate. **Categoric,** ricană, fără să observ imediat. **În cazu ăsta, îmi iau valea...** Încercam să mă retrag. Strategic. **Ce vrea să zică „să nu-mi dea replici" ?** Îmi cerea cam multe. **Ei domnule, ești complet pe dinafară !** m-am mirat. **Așa e. Și prinde la fete de nasul lui Tutankamon așa ceva ? !...** Nu mă așteptasem. **Dacă prinde ? !... A prins !** l-am asigurat. **A prins ? !..** După figură, era clar, nu credea nimic. **Am făcut-o praf, zob, cule, nituri și caiele !...**

Apăru mama cu cafeaua. „A, consiliu restrîns", mi-am dat seama repede. Grav deci. Era cazul să dispar. Și cu viteză de expres. Normal, între patru ochi, cu mama, mergea. Cu „domnul" nu prea aveam șansa. Recunosc. Dar : **La ce-ți trebuie nituri și caiele ?** întrebă mama intrînd. „Domnul" bufni în rîs, scotocindu-și pipa dintre dinți. **Înapoiată mai ești, doamnă, zău. Mai cizelează-te și tu puțin,** o „sfătui" tata. Așa, deci, juca și el. Mama părea fără ieșire. Iar eu, de ce ? m-am simțit lezat crunt : prea o luase repede. **Lasă, doamnă,** am zis, **domnul e pus pe rele.** Pricepu imediat. **A, făceați conversație elevată, scuzați !** și zîmbi. **Hm !** am făcut. **Învăț-învăț !, „recunoscu" tata. Cît trăiește, omul...** am început ca din carte. **N-ar fi rău,** veni din urmă „domnul". Trăgea totuși cu bătaie lungă. **Nicidată nu-i tîrziu !** m-am văzut silit să recunosc. „Domnul" intră însă direct. **Și-ai fost la ea ?**

Mama se întoarse spre el, hotărîtă să-l oprească. Tata îi făcu „discret" semn, să se liniștească adică : atît de discret încît nu simțise nevoia să se mai ferească de mine. Nu răspundeam. **Stam cu capul plecat și nu prea înțelegeam ce voia să spună cu „și ai fost la ea".** Pentru că... Însă : **Te-am întrebat dacă ai fost la ea...** Am intrat pe tonalitatea dumnealui : **De la ea am venit aseară.** Cred că mi-a tremurat vocea. **Și ?** aruncă scurt întrebarea. **Și. Am fost la ea...** Derularea se opri aici.

Cineva mă smucise de-o mînă, deloc delicat. Și dintr-o dată mi-au intrat în urechi, ascuțit, clopotul macaralei, turuitul de mitralieră al bătătoarelor, bubuitul pistoalelor de la sablaj, huruitul „electricelor", strigătele indivizilor, comenzile din difuzoare, declanșările de aer comprimat, duduiturile ciocanelor din forja apropiată... Lîngă mine, la un metru înălțime numai, oala cu oțel topit îmi „solicita" bunăvoința — să-i fac loc să treacă spre formele ce așteptau să fie umplute : se introducea „nuca". Cel care trăsese de mine, scotindu-mă din reverie, îmi făcu drăgălaș semn cu pumnul — deloc în glumă. Ceea ce mă hotărî să-mi îndrept pașii spre tărîmuri mai liniștite și unde să nu mai întîlnesc asemenea „zmei". După vreo cîțiva metri, mă luă în primire un ins slăbănog, numai piele și oase — un fel de don Quijote. Mă trase după el pe niște trepte metalice la etajul unu, de acolo mă conduse pe un coridor lung-lung, mă introduse pe o ușă într-un birou... Și se făcu liniște. **Ce-i cu dumneata ?...** Scurt. Iar eu, în stilul obișnuit. **Am pus niște castane la copt și-am venit să le scot cu propriile-mi cazmale.**

Francisc Deak : „Roadele pămîntului"

Edificator pentru don Quijote. Unde ți-e „brelocul" ? Am scos marca din ebonit colorat, ecusonul, l-am agățat pe pieptul halatului și mi-am privit interlocutorul cu tot respectul ce mustea în mine. **Hm !** făcu slăbănogul. **Nu-nțeleg,** am ripostat cu mîna cea mai serioasă. **Vreți să repetați,** am cerut. **Ai venit pentru măsurători, nu ?...** Dăduse șeful telefon ? **Exact, sînteți ghicitor ?** am întrebat. **Sînt șeful secției,** mă puse la punct, evaluîndu-mi „bătrînețea". **Onorat, Io Suntăla,** m-am prezentat. Dădu din cap, că „am înțeles". **Plimbă-te prin secție o juma de oră, pe urmă vino să facem măsurătorile.** Era o dispoziție pentru documentare : **Am înțeles. Să trăiți.** Inginerul șef mă privi printre genele apropiate. Tăcînd. Și m-am „cărat".

Ca și în discuția cu „domnul". Numai că după „Și. Am fost la ea" intrase pe fir mama. Ușor speriată. Tot consiliu deci. Cel puțin așa mi se păruse. Sau era numai un joc, făceau haz de mine ? Nu mi-am dat seama. Nici în hală încă nu prea înțelegeam bine. Pentru că voise să spună ceva precis cu ceea ce spusese. **Toma, ascultă-mă...** începuse mama. **Numai urechi, doamnă, numai urechi !** făcu tata. **Fata are o insuficiență,** am auzit imediat. Mi-a venit să rîd intîi, apoi : **Nu-i adevărat. Nu-i adevărat !** am strigat a doua oară. Și s-a făcut liniște. Atît cît i-a trebuit „domnului" să-și regleze tirul. Și să tragă cu dexteritatea ochitorului de elită. **Foarte bine,** zise, ca și cum nu m-aș fi opus. **Un complex de inferioritate ajută. Sută la sută te-ai aranjat !** aruncă degajat, anticipînd-o pe Marcela cu „ai dat lovitura, mucea". **Toma,** făcu mama o nouă tentativă. **Deci, ai făcut-o caiele și nituri la propriu.** Apoi : **Să bem un păhărel în cinstea ta, fiule.** Mustea de ironie. M-am înfipt însă cu toată viteza : **Sînteți bun, nemeritat de bun cu mine, domnule.** Turbam. **Nu, rațional. Ceea ce îți doresc și ție, nu strică,** mă avertiză. **Și de unde știi că nu sînt ?** am întrebat rău. Făcu o pauză, evocatoare. Apoi : **Am zis că nu ai fi ? Nu-mi amintesc,** preciză. Pocnea, nu lovea. Și, repetîndu-se : **Să bem. Să bem pentru victorie !** M-am înfuriat și mai și. **N-am chef să beau nimic. Și nu-i vorba despre nici o victorie !** am explodat demn. **Atunci, de ce trăncănești ?...** Am înghițit în sec, dar pus pe revendicări. **În primul rînd nu am trăncănit nimic, domnule !** am precizat și eu. **Și-n al doilea rînd ?** întrebă. **Al doilea ?... Mă privește personal,** am punctat și eu o dată. **Caielele și niturile ?...** Interveni mama : **Tomaa...** Dar : **Lasă-mă doamnă, discut cu Barbă-albastră, nu vezi ?...** O clipă am avut senzația că mă aflam aruncat într-o falie. Cuceritor pe naiba. Dacă le-aș fi povestit cum se întîmplase ar fi avut de ce să rîdă. **Ei, zi-i ! Cum stai cu caielele ?** mă înghesui la colț domnul, pus tare pe hărțuială, ca-n treime la rugbi. **Am spus, așchii !** m-am menținut pe poziție, dar ceva mai slab. Mama încercă din nou : **Toma, ascultă-mă puțin...** Dar mie nu-mi convenea să vină iar cu „insuficiența". Dar nici să-i vorbesc urît. Am prins însă momentul și : **N-are timp, doamnă. E cap de familie,** am zis destul de dur. **Se erijează în exemplu demn de urmat,** am completat cu adresa scris mare. Pentru că mă temeam de „insuficiență". Ce-și închipuise mama la telefon, că Eva ar fi fost mută ? Domnul însă a reacționat rizînd. Concesiv. Și risul lui m-a încitat. M-am trezit vorbind. Și am înghețat. A înghețat și mama. „Domnul" însă privea, mă privea calm și superior, cu bunăvoință. Eu, cred, pășeam pe drumul spre „tăndări". Puls, eram convins, nu mai aveam. **Doamnă, dă-ne ceva de băut, te rog.** Mama s-a „topit". Și a întîrziat destul.

... Chiar cînd iubești ? am întrebat foarte serios de data aceasta, încît tata tresări. Sau mi se păruse numai. **Ce-i asta „iubești" ? Prostii ! Lasă iubirea. N-o amesteca aici. Parcă vorbeai de așchii. Și că te-ai întors de la ea tîrziu...** Mă strîngea gulerul de la cămașă, dar am ezitat să mă deschei. Cum de altfel era puțin prea cald în cameră. Dar „domnul" făcea față cu brio la temperaturi ridicate, în timp ce eu, ce mai ! eram propriu-mi calorifer și, recunosc, dificil de moderat — nu capitulam fără luptă. „Zeul" meu aștepta probabil ceva în legătură cu părerile fiului său despre iubire. „Hm, mă crezi boboc, așa ? Nu ține" am zis răutăcios în mine, dispus să fac față tuturor „torturilor", pregătit să-i răspund exact atunci cînd nu avea să se mai aștepte. Și pîndeam clipa cu răbdare, o cursă contra cronometru de zile mari. Trebuia totuși să-l scot din cazematã. Și-am zis : **Nu despre iubire e vorba.** Nu mi-a acordat nici o fărîmă de atenție. Dispăruse din raza lui vizuală. Și asta mă înfuriase cumplit. **Mofturi iubirea asta, un fleac,** am punctat ademenitor. Nenorocire însă, pentru că : **Așa-i băiete. Ți-am mai spus,** lovi sentențios și cu voce de stentor. **Așa vă vreau, domnule, ca pe un adevărat zeu !** și l-am privit în ochi. M-a privit și el. **Nu te flatez, spun numai adevărul.** m-am simțit obligat să-mi motivez exaltarea. **Iubirea nu există !...** Asta de unde o mai scosesem ? Scurt. Concluziv. Și pîndindu-l, hărțuindu-l, gata să sar asupra lui, să-l sfîșii cu propriile cuvinte, să-i demonstrez că nu avea dreptate. Că mama nu era un fleac. Că mama era sau, în cel mai nefericit caz, fusese — și mi s-a strîns inima — fusese iubirea lui. Și eu... Eu eram fructul necopt al iubirii lor, odrasla lor mai mult sau mai puțin reușită. Asta eram ! Simțeam cum mă străbăteau fiorii...

Dar apăru „dragostea" lui. Și turnă în pahare. Auzise, fără îndoială, pentru că ușa rămăsese întredeschisă. **Mie nu-mi turna, plec la întîlnire,** i-am informat, totuși. **Conform principiului dislocării,** constată domnul. Acesta fiind un alt principiu de-al meu, lîngă cel despre iubire. În loc de răspuns am emis o strîmbătură de dispreț. Tata zîmbi. Mă derută însă mama cu : **Ce-i duci ?...** Am rămas perplex. „Domnul" strînse capătul pipei între dinți, puternic. **Bilete la un film de dragoste,** trase neașteptat de scurt. **Am să-i duc,** am început repede, **salutul zeului meu și conceptiile lui despre iubire, mulțumit ?** am percutat, fără efect. **Succes asigurat,** mă liniști. **Așa-i tot bagajul meu în materie, domnule.** Îl acuzam. **Sărac, foarte sărac,** aprecie. **Îl completez cu o deviză, sigur de efect : Oameni iubiți-vă. Dar — rar,** am silabisit. **Și încă ceva,** aruncă imediat nada. **Sînt curios, domnule,** am căzut prins. **Avem o singură viață. Nu uita, e foarte important !** Am tresărit, dar : **Și trebuie s-o trăim din plin !** am completat. **Dacă știi cum,** puncta. **Ura, e bine ?** Și m-am ridicat. Fiert.

Mama privea căzută pe gînduri : mai mult spre frumosul ei fecior care nu sărutase încă o femeie. Și știa asta. Pentru că-mi umblase „difuzorul", lăudîndu-mă cu principiile mele despre dragoste. Dar : **Trebuie să fie și ea de acord,** reveni tata parcă din „cuaternar". N-am scăpat momentul. Ar fi trebuit să scap unica ocazie din viață — în cazul în care nu aș fi exploatat falsa impresie a mamei. **Dar e...** Atît am spus și am căzut, m-am cutremurat de răutatea mea fără sens. Mama părea speriată. **Dar e, ce ?** întrebă tata. **E mu-tă !** am răspuns, fără să-mi dau seama că lovisem în mama. „Domnul" însă, ce mai, simțise că aici voiseм să ajung, să-l lovesc. Și a pornit ca din pușcă : **De aici victoria totală, aschiile, caielele și niturile !** scurt, bum-bum. **Victoria. Ea m-a ales, clar ? În plină stradă,** am precizat. Exageram cu neobrăzare. L-am lăsat granit, dar ciuruit cum nu mai fusese în viața lui. Simțea că avea un fiu. Pentru că s-a strîmbat amar, amestecînd și un zîmbet ironic pe care nu l-am înțeles. De aceea am și plecat rapid la întîlnirea cu Eva...

În hală însă „căscam" ochii conform indicațiilor zmeului, care plecase, dispăruse. Clopotul macaralei suna îndrăcit... Am coborît iute scările, mi-am rotit privirile după macara — ajunsese undeva în celălalt capăt al halei —, m-am furișat printre lingouri, am ieșit la lumină de sub conveior, era să sparg o formă minusculă și m-am îndreptat spre cuptorul mare. „Siemensul" : înghițea tocmai atunci o portioară cîntărînd nu mai puțin de trei tone fier vechi — după rețetă, măsurat la cîntar. Și într-o hărmălaie !... Și m-am postat în fața cuptorului, cu irisurile înfipte în vizor. Profitam, nu se afla nimeni prin apropiere — plecaseră să bea sifon. Mă fascina jocul flăcărilor, limbile acelea jucăușe de toate culorile și nuanțele : mov, roșii, portocalii, galbene pînă la alb-pulbere da, incandescența aceea tremurătoare, borboroseala, stropii de metal sărind ca lava subțiată în crater de vulcan pus pe gălăgie, unduirile acelea care se transformau de la o secundă la alta, luînd forme de-a dreptul miraculoase și în care ghiceam nici mai mult, nici mai puțin decît universul invadat de lumină, de minunăția culorilor, de forme și chipuri cu viață de o secundă doar, mai puțin : timp în care se năștea și dispărea o lume, o lume necunoscută mie, o lume care — da, în clipa aceea am înțeles —, o lume care trăia după alte legi, în care timpul era comprimat la dimensiuni infime, timpul și spațiul jucînd un rol infinit mai complex și mai dur prin limitele minime în care se desfășura totul... O lume de vis îmi dădea tîrcoale, ceva ce nu-mi închipuisem vreodată că ar exista, că ar fascina, că ar fi capabilă să oprească din fuga sa buimacă un individ „ager" ca mine...

George Leolea „Repere industriale"

Grigore Arbore

Astăzi...

Astăzi patru noiembrie devin
fluturii încă vii mai ușori sub greutatea
curcubeului. O, libertatea însăși
lasă polen pe moile
acorduri de lumină. E
toamnă obscură, orice ființă
se confundă cu noțiunile. Numai saltul
insuflețitelor diamante printre
spinii uscați nu cunoaște
asemănare. În fața lor prefectul pontic
neputincios rămîne așteptînd
părerea învățaților. Oricare sacrificiu
i se pare inutil ; viața
deja e-n jur imponderabilă, hrănită
cu aripi moi, violacee ce astupă
privirea timonierilor rămași la cîrma
triremelor abandonate.

Acteon

Știind că el adulmeca nesățios
cu nările tentacular extinse-n univers
flori și copii, torente, animale,
l-au ținuit de-un lanț și rînd pe rînd
îl folosiră drept ogar de vînătoare.

Aceleași drumuri și aceleași stînci
a traversat din nou cu-nfrigurare
în patru labe noaptea alergînd
mereu în jurul astrelor polare.

Ceas îndecis. Tu vezi cum împresoară
o altă haită pe hăituitor și piere
în neguri înghițit de umbre Acteon
așa cum o pulsație ușoară
de sînge se dizolvă în artere.

Sufletul iernii...

Tu care ești cel mai iubit dintre astre,
rădăcină a lumii, suflet al planetelor
tu care naști monadele și pietrele încinse
suspendate în inima universului,
iată-te din nou printre cerurile noastre.

De multă vreme te întîmpin precum
pe binefăcătorul risipitor de căldură
întrat în case odată cu zeul
ostenit să risipească semințe de grîu peste
obrajii
și simțurile adormite-n iarnă.

E ianuarie pe muntele alb
încătușat de brazi și noi percepem
fiecare aplecare a ta ca o inexorabilă
renunțare, acum cînd
fiecărui lucru îi lipsește substanța vitală
și toate regenerările așteaptă.

Oricum îngenunchiem în fața ta
chiar dacă marea-n care te retragi e stearpă.
Chiar dacă prăbușirea ta oprește
mișcarea elementelor sub o sterilă
crustă de gheață.

Pe un cîmp de maci

Pe un cîmp de maci la San Giminiano
într-o zi și eu voi adormi
murmurindu-mi cuvintele și sperînd
că încă nu a venit primăvara.

O, cît de simple par cuvintele
cînd totul e alb și te bănuiesc
alunecînd printre colinele blinde
însoțind drumurile îngropate
între copaci și fumuri.

O, cît de simplu e să aștepți să vină
anotimpul pe aceste pajiști
unde lucrurile sînt desăvîrșite
ca înainte și după moarte.

Rămîne în mine secreta speranță
că echinoxul va izbucni continuînd să
domnească
măcar ca și pînă acum o iarnă
sfîșietoare și fără tine.

Iată că se purifică totul...

Iată că se purifică totul și se presimte
sufletul universal regenerîndu-se
în toate lucrurile ; umbrele sublimului martie
căpătînd greutate înnăbușe
chemările călătorului.
Împrăștie un corn în lunci
forme de sunete, răsuflarea
invizibilului cîntăreț pătrunde
în măduva salcîmilor încorporînd
spațiul în fragede aureole.
Doar tu ascunsă undeva mingii
cu absența priveliștile calmind
jocul mirat al stelei refugiate
la antipodul vetrei cunoscute.
O lacrimă a ta abia mă mai petrece
pînă în centrul ei din care
uriașă pentru mine a-ncolțit
o plantă tristă și devoratoare.

televiziune

Călătorii sentimentale

Cînd Sterne își scria faimoasa carte **Voyage sentimental** nu se gîndea desigur că televiziunea va fi aceea care va proiecta acestui titlu, noi sensuri delectabile, fascinînd prin imaginile reproduse pe micul ecran, purtînd privitorul cu gîndul și cu ochii pe harta lumii, transformîndu-l într-un călător sentimental care, comod instalat într-un fotoliu, va străbate în cele 20' ale emisiunii TELEGLOB locuri, țări sau orașe încîntătoare, va afla amănunte interesante, istorice, arhitectonice sau economice despre popasurile acestei călătorii săptămînale.

Călătorind prin Brazilia am avut drept ghid cîntecul brazilian ritmul lui fierbinte, încărcat de frenezie incendiantă. În fața ochilor s-au desfășurat minunile peisajului straniu, obiceiurile străvechi păstrate încă dar și marile construcții ale zilelor contemporane, acele monumente de arhitectură — exemple de talent și ingeniozitate slujind funcționalismului impus de ritmul epocii noastre — pe care le găsim în orice revistă sau carte de specialitate purtînd semnăturile unor arhitecți de primă mînă în lume, Oscar Niemeyer și Lucio Costa.

Într-o altă săptămînă, Gheorghe Iosub, printr-un excepțional film documentar ne-a desvăluit din tainele Mexicului. Clădiri cenușii, impunătoare, purtînd influența dominației hispanice pînă în 1820, luminate de porticuri grațioase și ornamente delicate, contrastînd cu locuințe mizere, dărăpănate. O țară frămîntată de luptele a numeroase revoluții purtate cu eroism în numele libertății și dreptății sociale. O năvalnică sete de viață ce se face simțită în toate întreprinderile umane. Momente cruciale în desvoltarea artelor, cum e acela al epocii noastre, în care pictura a părăsit șevaletul ca să împodobească marile clădiri, prin penelul unor pictori ca Rosco și Riveira. Celebra bibliotecă a universității, amestec armonios de monumentalitate și culoare.

Deosebit ca realizare și compoziție ni s-a părut reportajul întocmit de Romanița Stentel și Nicolae Comănescu, **Călătorie prin secole** ; realizatorii acestei emisiuni au ținut seama nu numai de informația documentară propriu-zisă ci și de factorul estetic, filmările făcute fiind remarcabile, adevărate filmări de film artistic. Am străbătut secolele orașului Pisn, secolele rămase parcă vii în construcțiile șablate de timp, nu de mijloace tehnice, cu linii severe, ridicate pe străzi bătrîne, parcă acoperite de fum și de umbră. Alăturat secolelor trecute, secolul nostru, alăturate construcțiilor medievale, blocurile moderne. Universitatea, teatrul cu 110 ani de activitate dar și primul post de radio, al doilea după Bratislava. O călătorie sentimentală plină de captivant.

Să poposim la Pekin căci „e fascinantă chemarea marelui oraș", încă de la ceața primelor ore ale dimineții, **să cunoaștem O zi din viața capitalei.** Mînați de conștiința unei străvechi educații umane locuitorii își încep ziua cu gimnastică — gimnastica parcă prinde simbol, zi de zi, dimineață de dimineață. Pekin — un oraș de poveste, 17 800 km, întinși în forma unui dreptunghi, în care se înalță Marele palat, un fel de „cetate interzisă" altădată, care l-a impresionat atît de mult pe spătarul Milescu, palat împotriva căruia s-au îndreptat mai bine de 100 de revolte, de-alungul vremilor. Un dreptunghi în care astăzi se înalță o uzină cu 5 700 salariați dintre care 800 sînt femei, o uzină care produce echipament pentru hidrocentrale. O creșă și un cămin al uzinei în care educația e complexă, în care tradiția e un simbol, în care morala ocupă locul întîi, în care copiii din fragedă vîrstă deprind dansurile semnificative ale Chinei.

Și neasemuite sînt aceste călătorii condensate, neasemuite în informație și savoare, care ne aduc realitatea lumii într-o suită de imagini, dîndu-ne sentimentul unei călătorii la care adesea am visat.

Corina Cristea

plastică

Doina Lie

Două direcții, importante și de tradiție, se confruntă și completează reciproc în arta sculpturală profesată de Doina Lie, personalitate care s-a impus tot mai mult în ultima vreme atenției critice. Prima dimensiune, și poate și cea mai ușor detectabilă, se referă la volumele rotunjite, masive, compacte, cea de-a doua utilizînd un verticalism ușor hieratizat. Între aceste extreme, folosite desigur pentru demonstrație, pentru suprimarea unui punct de vedere critic, lucrări care-și trag seva din ambele surse, cu profil distinct însă, găsim, cum vom vedea, destule.

Voluptatea formelor pline, adevărată obsesie dar nu și manieră, se impune drept caracteristică la Doina Lie. încă de la schițele pe hîrtie. Fiind desene de atelier, demne desigur și de expoziție, în care artista caută să fixeze, într-un plan al realității imediat descifrabile, canoanele moderne ale corpului uman, aflat în mișcare sau cel mai adesea în odihnă. Preocuparea vădește mai mult interes pentru volume, pentru alternarea mai adecvată a plinului cu golul. decît pentru atitudini, libertatea complexă a sculpturii fiind mai aptă unui atare demers. Nudurile, cu înflorescențele lor grele și impietrite, reprezintă cel mai bine aptitudinile artistei în această privință.

Cum spuneam însă, chiar mai puțin cunoscută în această latură a creației ei, Doina Lie știe să folosească un diapazon bogat. Trecerea către o sculptură în care monumentalitatea este mai evidentă se face fără efort. Deși mai palid reflectată în desene, observabilă totuși în cîteva peisaje sau schițe de tauromahie, tendința verticalizării își află un loc însemnat în sculptura mai atent organizată a Doinei Lie. Subțiată, alungită, materia definește și simbolizează umanitatea cu indicibilă demnitate. Cîmpul investigației se și extinde simțitor. De la universul familial, frumos surprins într-o metaforă generală a treimii, și-n care portretistica se impune, trecerea către momentul de vastă semnificație socială este firească. Un proiect de monument dedicat anului 1933, lucrat în material definitiv chiar de la schiță, este poate cea mai interesantă lucrare de concepție a Doinei Lie. Pe un soclu dreptunghiular, sprijinit în margini de oameni-cariatide, se înalță pilonul de piatră de care e ținuit un corp uman sfîrtecat, rămas numai bust într-o patetică dar reținută avîntare. Simbolul prometeic, amintind și de vechile statui antice, sparte de barbaria unor timpuri pe care le-am vrea apuse pentru totdeauna, se realizează într-o fericită concentrare a mijloacelor de expresie.

Zona mediantă, cu valoare de sine stătătoare, îmbinînd suculența cu expresivitatea, se concretizează în cîteva lucrări memorabile. Aș aminti în acest sens, pe lîngă cîteva lucrări de dimensiuni mai reduse, o maternitate de o frumusețe cu totul ieșită din comun. Realizată în lemn, striat de vechime, ea are ceva din acel centru de greutate al lumii găsit mereu acolo unde miracolul vieții se alege în două făpturi distincte. Este o replică la Brâncuși, cel din „Cumințenia pămîntului", și avînd încă ceva din acea nelămurire fecundă în care covîrșea maestrul.

Aflată în ascendență, fără a înclina în mod expres către una sau alta din modalitățile care o preocupă, reușind însă în cele mai bune lucrări ale ei să le înmănuncheze într-un tot unitar, depășind visceralul și gîndindu-și tot mai acut demersul, Doina Lie se află în acea fază hotărîtoare pentru destinul unui artist, cînd sînt de așteptat așezările cele mai de temei.

Grigore Hagiu

spirale

Nichita Stănescu (VIII)

Nu încercăm să stabilim neapărat niște corespondențe între poezia scrisă de Nichita Stănescu și cea a unor iluștri înaintași, numai din dorința de a demonstra anumite filiații. Am mai spus-o și e cazul să repetăm că, cu toate imprumuturile poetului, altminteri inerente unei culturi serioase ca aceea dovedită de cel în cauză, el rămîne un ins extrem de original, cu o mare personalitate, situat ferm în peisajul marei literaturi a țării noastre. Iată o scurtă **„Baladă"** în care regăsim un leitmotiv, drag poetului, cel al sentimentului de culpabilitate, leitmotiv ce nu împietează fluxul său poetic : **„numai fereastra ta nu se stinge, nu / singură sus, lîngă cer, orbitoare / ca un ochi mă fixează cînd trec / bolnav de vini imaginare // numai arborii tăi nu-și pierd în iarnă / frunzele verzi, pieritoare / cînd trec cu ninsoarea sub ei / bolnavi de vini imaginare // nici cîinele tău, schelălăind printre mașini / cel cu patru picioare / nici el nu mă latră cînd trec / bolnav de vini imaginare // nici faptul că exist și tu o știi / nici faptul că sunt, nu te doare / cînd invizibil mă agăț de cuvinte / bolnav de vini imaginare // Hai, judecă-mă, hai, pedepsește-mă / cu nepăsarea ta oarecare / din ce în ce cum sunt mai bolnav / de vini imaginare".**

Poezia erotică la acest poet e mai rară, dar găsim uneori accente de o vizibilă autenticitate, cum ar fi în **„De dragoste"** : **„Ea stă plictisită și foarte frumoasă** (Baudelaire: „Nu-ți cer decît să fi frumoasă și să fi tristă") / **Părul ei negru este supărat / mîna ei luminoasă / demult m-a uitat / de mult s-a uitat și pe sine / cum atîrnă pe ceafa soanunului / eu mă înnec în lumine / și scrîșnesc în crugul anului / îi arăt dinții din gură / dar ea știe că eu nu rîd / dulce-a luminii făptură / mie pe mine mă înfățișează pe cînd / ea stă plictisită și foarte frumoasă / și eu numai pentru ea trăiesc / în lumea fioroasă / de de sub ceresc".**

Poemul s-ar fi putut intitula „Oglindă" pentru că de fapt e vorba tot de a autocontemplare narcisistică.

În ordinea anilor, aleasă de poet, găsim volumul **„Belgradul în cinci prieteni"**, apărut în anul 1971. În '72 iese de sub tipar **„Măreția frigului"** unde găsim aceiași alternare de versuri bune cu unele nereușite. În **„Schimbarea la față"**, poetul afirmă că **„n-are de gînd să stea tolănit pe timpanul unui crocodil"** sau cum spune, cu niște truisme în poezia **„Matematică poetică"** : **„Matematică s-o fi scriind cu cifre / dar poezia nu se scrie cu cuvinte / cucurigu (! !)"** Să nu trecem însă peste **„Menuet"**, o delicată poezie prevertiană care, de altfel, a fost citată și răscitată de comentatori, dar care nouă ni se pare mai puțin reprezentativă pentru Nichita Stănescu : **„Vine un copil, face o reverență / și moare / vin doi copii, fac o reverență / și mor / vin trei copii, fac o reverență / și mor / vin patru copii / fac o reverență / vin cinci copii / fac o reverență / șase vine singur / după ei vine o hienă / după ea vine o lîră / / deodată apare îngerul / el mă ține cu ochii lui ficși / în ochi / în timp ce zăngăne în mîna dreaptă / o monedă / — Cap de pajură ? mă întreabă / — Pajură"...** Cu tot prozaismul ei, cadențele o înnobilează și avem o poezie a aleatoriului, a destinului, altminteri destul de ușor de înțeles pentru cititorul avizat, deși distanța dintre termenii discursului e destul de mare.

În **„Pinze de păianjen de Goya"**, fată o anatomie demențială, parodică, un paroxism al posesiunii deși discursul este prozaic. Începutul și finalul pot fi amintite fără riscuri : **„Ea s-a-mboinăvit de aer / exact în aceiași secundă cînd eu / m-am umplut de bube /"** și finalul: **„imi zise electric : / — Ești îndrăgostit ? Ești mov ? Ești / un pore de ciine ! / — Taie-mă și mănîncă-mă i-am strigat / taie-mă și mănîncă-mă și satură-te / taie-mă și mănîncă-mă și satură-te / satură-te pînă ți se face greață și versi / pînă mă versi peste femeia / pe care o iubesc".** Cît de departe ne aflăm de unele pasaje din poema alăturată, cu titlul de **„Despre starea de sbatere"**.

Acum **„Raportul către păsări"** din care reținem o strofă în care exprimarea fericită alternează cu tentația către formulări paradoxale : **„umbra statică mi-a fost ca și cum / fumul unei frunze m-ar fi adumbrit : / iubita cea mai noptatică / m-a ouat și a murit".**

În alte poezii pe care nu le mai citâm, reîntîlnim vechile teme dragi poetului cum ar fi obsesia ochiului, a calului (ca simbol freudian) sau o indeterminare simulată ca în poezia **„Pietre de mîncare"**. Să ne oprim puțin la **„Nimic nu este altceva"** însă, care parafrazează de fapt formula sanscrită **Ta tvam asi** (tu ești acela) adică confundarea eului cu cosmosul : **„Nimic nu este altceva / piatra mi-este verișoară / rudă de tată mi-este pomul / riul se trage din ochiul maică-mii / nimic nu este altceva / cel de ieri și cu cel de mîine / sunt frați de timp / cel de sus și cu cel de jos / sunt frați de aer / nimic nu este altceva // mersul norilor pe cer / e siamez cu mersul norilor pe ape / starea de tristețe / e logodnică cu bucuria / iar jalea îmi încoronează / cu o aură de dinți albi / rîsul celui ce-a apucat să rîdă / nimic nu este altceva / moartea calului / se odihnește în fundul ochiului meu / moartea acestei toamne / se reazimă cu ceafa de-o pernă albă ca zăpada / moartea se aseamănă / întocmai cu nașterea / nimic nu este altceva / ce-am simțit înainte de a mă naște / voi simți și după ce nu voi mai fi / cum a fost atunci așa va fi atunci // nimic nu este altceva / totul este totul / iar eu sunt tu / nimic nu este altceva".** Din păcate, poemul este prozaic și tendențios. Pe aceeași temă, dar mai realizată ni se pare poezia **„Altă matematică"**, deși instinctul ludic al poetului îi dă un aspect cam neserios în cele din urmă : **„noi știm că unu ori unu fac unu / dar un inorog ori o pară / nu știm cît face / știm că cinci fără patru fac unu / dar un nor fără o corabie / nu știm cît face / știm, noi știm că opt / împărțit la opt fac unu / dar un munte împărțit la o capră nu știm cît face / știm că unu plus unu fac doi / dar eu și cu tine / nu știm, vai, nu știm cît facem // ah, dar o plapumă / înmulțită cu un iepure / face o roșcovană, desigur / o varză împărțită la un steag / face un porc / un cal fără un tramvai".** Sub o aparență absurdă descoperim un nobil sentiment de tandrețe. Oricum, forma e regretabilă, ca și versul dintr-o altă poezie în care se scrie despre **un trifoiu cu... patru capre**, dar să lăsăm pe poeți să se joace, ei nu fac rău la nimeni...

Tot din acest volum am dori să citâm o altă poezie paradoxală **„Baladă"**: **„Sodiul și potasiul fumegînd în apă / fum curgînd din rotulă / vor trebui să înceapă / o altă natură / un pește cu aripi de piatră / va bate un aer pieziș / tișnind din respirarea idolatră cu lamură de șiș / un animal cu gheare de făină / va frămînta o pîine sus / cînd voi striga soldaților să vină / și să-l împartă pe Isus / voi da piciorul și sandala / acelui vrednic ce-a mîncat / cu gura mîinii lui, ocaua / a șingelui verzos și resfirat // va fi o deltă nevărsată / din osul stern va răsări / și va urca spre cer vărgată / a vieții mele zebră gri / voi pune peste ea frumoasă / o șa din pinze de paing / s-o încălzesc, neîntoarsă / numai acei care înving / și voi lăsa să latre-o piatră / liberă / neatinsă / de potcoavă / liberă / neatinsă de privire / liberă / nenăscută".**

La sfîrșitul acestui volum antologic putem să întrebăm : Cine ești, Nichita Stănescu ? Un prestidigitator al cuvintelor ? O sondă spațială ? Un scormonitor al filosofilor antici? Un modern care se întreabă asupra matematicei ? Ori un Zburător ? Ne răspunde poetul în foarte frumoasa, stranie și evocatoarea poezie **„Cina cea de taină"** în care totul pare a se petrece în cea de-a patra dimensiune : **„Casă cu ziduri mișcate / cu odăile călătorind una într-alta / sub pene de pasăre, tavanele toate / trec marea spre Malta / salon cu masă lungă / cu scaune solzi de sarpe încolăcit / eu stau în capăt la nuntă / cu-o talpă afară, ieșindu-mi din mit / o, și deasupra ce ploaie de capete, torențială / capete de bărbosi, de cîrni, de bătrîni / ploaie de noapte pe podeaua goală / ploaie bubuitoare, ținînd săptămîni / dă-mi mîna mireasă a mea, speriată / și să fugim, să fugim amîndoi / în curînd va ploua cu trupuri, plonjată / bolta va fi peste noi / va ploua cu trupuri decapitate / să fugim, să fugim eu și tu / din casa cu ziduri într-una mișcate / unde Cina noastră de taină se petrecu".**

Nu, nu ne înșelăm. Cu toate păcatele sale, Nichita Stănescu este Zburătorul...

Eugen Barbu

repere

Texte vechi egiptene

Constantin Daniel este autorul care transformă cel mai arid material într-un succes de librărie. Se poate afirma că, la ora actuală, acest medic distins a devenit un fel de emblemă a studiilor de orientalistică. Autoritate europeană în vechile culturi mediteraniene, Constantin Daniel a studiat timp de cîteva decenii egipteana veche, ebraica, aramaica, elina și dialectele copte, impunîndu-și o austeritate exemplară și o conduită intelectuală cum rareori ne-a fost dat să vedem.

Gîndirea egipteană antică în texte l-a revelat publicului larg și a reușit să provoace gustul cititorilor pentru filologicale. Cartea apărută în *Biblioteca orientalis*, serie îngrijită cu multă competență de Idel Segal, reprezintă rodul a peste zece ani de muncă. Menționăm că este vorba de o intreprindere științifică de înaltă ținută, iar nu de un volumaș de popularizare. Orice cultură mare a lumii s-ar lăuda cu o asemenea apariție. Constantin Daniel corectează lecțiuni celebre din textele egiptene vechi, cum ar fi *Papirusul Insinger*, propune interpretări noi și aduce argumente riguroase, filologice și filosofice, respingînd orice alunecare eseistică la modă. Textul comentariilor sale are o anumită uscăciune, o stringență pedantă, care nu l-a îndepărtat însă pe cititorul de condiție medie. Constantin Daniel este un savant, un erudit în sensul cel mai adînc al cuvîntului, ale cărui lucrări trebuie consemnate cu majuscule în cultura noastră. O singură ezitare mi s-a părut a descoperi în mulțimea de referințe bogate în sugestii pe care le face Constantin Daniel. Este vorba despre considerațiile cu privire la diferitele curente filozofice ale extremului orient. O neîncredere în generozitatea și fecunditatea culturală și morală a hinduismului și buddhismului de diferite nuanțe poate fi considerată ca o prejudecată, mai ales de un iubitor al *dharmei*, legea morală, cum este subsemnatul. Atitudinea savantului este mai mult subînțeleasă, deși ia uneori forme explicite, cum s-a întîmplat în prefața la *Nala și Damayanti* cînd s-a referit la *Bhagavad Gita*. De altfel, nici sursele pe care le citează nu sînt întotdeauna de primă mînă în domeniu. Mai fericite sînt referințele la cultura elină, unde Constantin Daniel este din nou suveran.

Maxime, sentințe și aforisme din Egiptul Antic a apărut la Editura Albatros în colecția *Cogito* și este o cărțulie pentru publicul larg, alcătuită însă cu același scrupul de învățat, dar fără aparatul critic vast din cartea precedentă și bineînțeles fără a reda textele în extenso și a se opri asupra diferitelor interpretări. Se insistă totuși asupra lui *Maat*, sinonimul dharmei în spiritualitatea egipteană. Este vorba de un concept central în toate culturile vechi. Înțelepții de demult știau că omul nu este o ființă liberă, ci că este legat să împlinească legea morală (se înțelege, cred, că nu avem în vedere sensul modern, introdus în secolul al XVII-lea european !). A fi eliberat de ignoranță însemna pentru cei vechi tocmai a cunoaște norma pe care trebuie s-o realizezi, adică a te limita, iar nu a rătăci bezmetic prin univers. Iată paradoxul lor : a fi liber este tocmai condiția în care nu poți fi liber să faci ceea ce vrei, ci liber să te pui în acord cu sensul lumii. De aceea, nici grecul, nici egipteanul și nici extremorientalul nu-l iubeau pe original. Acesta a fost și sensul original al păcatului : îndepărtare de la scop, cum ar veni ignorarea lui *Maat* sau a *dharmei*. A fi original sau liber cugetător sau cum vrei să-i spui însemna că ignori esența comună a lucrurilor adică adevărul și norma. Ceea ce însemna suprema erezie în ochii celor ce gîndeau. Insistența considerațiilor lui Constantin Daniel asupra lui *Maat* izvorăște credem și din opțiunea lui de ginditor asupra textelor vechi și asupra mesajului lor nepieritor.

Aurel-Dragoș Munteanu

Poezie și opțiune politică

Urmare din pag a 1-a

tigă prin adîncirea notelor individuale ale lirismului. Este caracteristică în acest sens poezia intitulată **Vocea spațiului** (din volumul **Dragoste de țară**, 1967) : „O ordine a lumii par, / cea mai deplină. / și-așa ar trebui să fiu, / dar nu-s așa, / nu sînt de loc așa. / În mine au alunecat Carpații, / cu toate rădăcinile-n afară. / și măduva le-a înghețat. / izvoarele din trup le sar. / Și Dunărea în loc să curgă-n mare, / urcă din nou spre munți, / sau trece iarăsi în zăpadă, / planete-ndepărtate-acoperind". După cum se vede, ideea de patrie este dedusă liric, poetul notînd însăși nașterea ei în conștiința sa. Și alte poeme din același volum arată un proces interesant de apropriere asimptotică a conștiinței poetului de marile concepte ale patriei socialiste. Poemul de mai mare întindere **Sfera gînditoare** este deosebit de semnificativ pentru acest aspect : „Tulburătoarea mea materie, / partid, / ești tu, / din tine m-am născut, / pe mine însumi să mă pot cunoaște, / în tine mă întorc / și conștiință sînt din conștiință, / și-tu ești universul meu / și lumea mea, / și țara mea, / eu însumi pînă dincolo de mine. /.../ O singură tare culoare, / cea roșie, / se-nvîrte pînă devine inimă, / crește o singură pînză de steag, / pînă nu mai are nevoie de trunchi, / ținîndu-și zbaterea / în zbaterea ei însăși, / eu sînt / pentru că nu mai am / nevoie doar de mine însumi, / o mie de ochi mă privesc / și eu nu mai pot fi / decît ceea ce văd ei, / ceea ce vor să vadă ei".

Poezia patriotică a lui Grigore Hagiu se distinge printr-o perpetuă tensiune a atingerii unui ideal de om al prezentului. Exprimîndu-și adeziunea la marile idei ale epocii, poetul surprinde, concomitent, drumul său spre aceste idei.

retrospective

Autobiografism și ficțiune „romanescă"

Tentația evadării din stereotipia sufocantă a existenței „burgheze", din proza mortificantă a acesteia, prin apel la binefacerile „paradisurilor artificiale", se constituie în motiv tematic și în remarcabila nuveletă bacoviană **Amăgire.** De data aceasta, însă, onirismului fantasmagoric din **Cubul negru** îi ia locul un cadru narativ de o alcătuire realist-bizară. Motivația inițială și acum are aceeași sursă moral-socială : starea de plictis iremediabil a eroului povestitor și conștiința faptului că, practic, nu există nici o posibilitate ca această stare să fie depășită : „Vacanța de Crăciun se anunța tristă pentru mine, ca printre străini. Priveam cărțile în care trebuia să uit singurătatea sau farmecul acestor sărbători de distracții și banchete. Va fi aceeași odaie ce se încălzește cu greu, unde vor trece și aceste zile, la fel sau mai triste ca celelalte".

Dar, prevalîndu-se de „privilegiul" accesului la aceeași „mitologie" a boemei simboliste, personajul nu-și poate totuși reprima gîndul, că, de undeva, e cu putință să se ivească o soluție salvatoare. Și, într-adevăr, precum în **Cubul negru** scrisoarea misterioasă, pentru moment neglijată, nu întîrzie a juca rolul providențial. Orgoliul că, asemenea înaintașilor săi veneranți, nici pe el nu-l poate ocoli bucuria unui cerc ales de admiratori, cum se vede, l-a avut și Bacovia. Cineva, învăluit în anonimat, trimite eroului o scurtă misivă : „Iubit poet, cu multă greutate aflîndu-vă adresa, vă scriu ca un necunoscut admirator care vă roagă să petreceți Anul nou la dînsul în satul C... prin gara M... unde vă așteaptă o trăsură".

Supapa evadării din singurătatea mizeră fiind deschisă, eroul lui Bacovia nu mai poate fi reținut de nimic. Eventualitatea unei „aventuri extraordinare" este decisivă, și, ca atare, el se abandonează necunoscutului cu crispată voluptate. „Un dor de variație mă lua mereu — mărturisește el —, și invitația își făcea loc ca o preocupare definită". Personajul speră să i se ofere acum posibilitatea cufundării într-o aventură circumscrisă romantismului de tip crepuscular. Peisajul ce-i însoțește mersul în trăsură de la gară pînă la casa în care-și va petrece sărbătorile, în această direcție, i se pare cu totul promițător : „Cîmpii înghețate și cringuri goale rămîneau în urmă și apăreau.... Iar tristețea din tren mă urmărea mai înainte fără să mă întreb : de ce am venit pe aici ? Stele apărură, și o fază de lună arăta pustiul înghețat și fantastic. Frigul se lăsa aspru... prin satele pustii se auzeau ecouri de colindători puțini, iar căsuțele acoperite cu trestie dădeau fiori...".

La rîndul lor, casa însăși care îl așteaptă pe eroul nostru, locul unde acesta se află, aspectul ei, deocamdată cel exterior, toate acestea deci, i se par la fel de simptomatice : „Departe, într-un cîmp pustiu, trăsura intră pe o alee lungă de copaci goi și vizitiul îmi spuse că am ajuns. Ascunsă între copaci în cîmpul înghețat, casa păru izolată cu totul de sat. O zidire veche cu două etaje, în care primul era stins și nelocuit, o singură lumină se zărea la o odaie de sus, cu un balcon vechi și întristat...".

Iată însă că, în continuare, eroului i se refuză șansa de a fi protagonistul unei aventuri pe măsura semnelor ce i se arată. Invitația la al cărei temei e greu de stabilit în ce măsură se află admirația, compasiunea, sau pur și simplu capriciul, într-adevăr, aparține unei misterioase „castelane". Dar aceasta, în loc să-și întîmpine musafirul, lasă un simplu bilet voit enigmatic : „Fii bine venit. Bea pentru un an mai bun. Sînt eu care te-am invitat, Magda".

Dacă visul aventurii idealist-romantice este ratat, personajului îi rămîne totuși soluția abandonării în visarea stimulată de efluviul „paradisurilor artificiale", alcoolurilor. Dar, spre deosebire de ceea ce se întîmplă în **Cubul negru,** de data aceasta, efectul este altul. Transa onirică nu se mai produce. Iar luciditatea amară cu care personajul își scrutează destinul atinge punctul maxim tocmai acum, împotriva dorinței sale de a și-o submina : „Stau încă în sufragerie, în tăcănitul monoton al unui ceas vechi, uitat pe dulap, bînd vinurile alese, în sănătatea acestei necunoscute care aranjase această amăgire, pe care în amorțirea alcoolului o găseam duioasă".

Punctul de vedere final al eroului în legătură cu dorința sa de a rupe chingile destinului de poet damnat prin intermediul soluției oferite de generoasa necunoscută stă sub semnul scepticismului definitiv. Mirajul pentru mitologia marei boeme decadente se surpă de la sine, iremediabil. Tulburător poem în proză, „scrisoarea" lăsată odată cu încheierea solitarei sale vacanțe se cere interpretată ca un adevărat rechizitoriu, străbătut de un ton aspru și candid totodată : „Buteliile de vin consumate de mine, iubită necunoscută, vor spune că ai amăgit un beiv. Poate vei uita că am petrecut un An nou într-o clădire veche și fantastică, care m-a găzduit atît de puțin pentru a mă reda mai învins în zgomotul orașului ce va pătrunde în odăița închiriată, ce se încălzește atît de greu... un plins supărător vei auzi în această cameră după plecarea mea și nu vei crede că voiai o astfel de amintire... după cum și eu voi duce cu mine un duios ecou care nu știu de ce este ecoul glasului tău. Un cuvînt fantastic... adio" ș.a.m.d.

Coerente instantanee epice, alte două bucăți din grupul prozelor bacoviene în care filonul autobiografic trece în ficțiunea „romanescă" **(Ninsoare și Valuri),** abordează tema iubirii tot ca pe o formă a eșecului suferit de poetul „decadent" în aspirația sa de a-și apropria modul de existență mitică propus de experiența predecesorilor. În **Ninsoare** ni se propune schița unui „roman" sentimental de inflexiune pastorală pe care însă eroul narator îl ratează încă de la început. Speranța sa de a fi partenerul de iubire al fetei din casa în care întîmplător este găzduit într-o noapte se dovedește pe deplin himerică. Numai imaginația sa aprinsă a putut nutri gîndul împlinirii unui atare vis, de vreme ce de partea cealaltă nu se iace resimțit nici cel mai vag acord :

„Ninsoarea se lipea înainte pe fereastră, și fata se retrăgea încet cu pisica, ondulînd perdeaua, după care o umbră se mai vedea privind.

Ca o plictiseală de orice, candela începu să se stingă.

Un șir de emoții pilpîiau, dînd loc altora... și perdeaua de mărgele se înfiora în zadar".

În **Valuri** „teza" disjuncției dintre aspirația atingerii treptei ideale în iubire și realitatea absolut inadecvată ce i se relevă eroului în cele din urmă este tratată în termeni și mai transanți. Mai întîi, apare imaginea de vis a femeii adorate, surprinzătoare prin elementarismul hiperbolizat al unghiului din care este descrisă. Am putea crede că ne aflăm în plin romantism exaltat : „Ceea ce era pustiu era că ea mă chema cu brațe obosite și o chemam pe celălalt mal, pe maluri despărțite de ape mari... și vrerea noastră era un vaiet peste valurile grele și pustii — un ecou al ultimilor oameni sub nouri de plumb îngălbenit. Depărtările profilau o civilizație ca o siluetă dărîmată, pămîntul așteptа un nou transformism și eram ultimii oameni peste aceste valuri...".

Aflăm, totodată că **ea,** „surprinsă de brațele unui monstru", a fost dusă, „în umbra pădurilor reci", unde „se scaldă în apa limpede" etc. Evident, toate acestea sînt rodul unei închipuiri de moment, „cînd am venit să uit în umbra sălcilor adormite o veche indiferență de aici", precizează eroul narator. Trecerea de la proiecția în vis la realitatea prozaică este, se înțelege, inevitabilă. Și în felul acesta paleativul transcedentalist se surpă brusc și nemilos :

„Am mai găsit-o într-o noapte cu ploaie, în odăița unei dugheni, în fundul unei curți, tîmpită, în fața unui pahar cu bere, între pereții cu tablouri strîmbe, privind cu aceiași ochi de noapte.

Sedeam, și noaptea trecea ; în alte odăi se auzeau beții ; lampa ne înnegrea porii, nu mai eram eu, nu mai era ea, și am uitat aurora și noaptea, și apele mari ne plouau în tîrgul cu girle și podețe, și noaptea, deci noaptea ne ducea în noapte...".

O singură dată, în proza bacoviană de factură epic-imaginară, eroul apare în ipostaza de exponent al amorului împlinit ; anume, în mai extinsa narațiune **Cintec tîrziu.** Personajul are, acum, „un nume între amici", Sensi, derivat din adjectivul „sensitiv". Ajuns profesor de cunoștințe literare, la un liceu particular dintr-o urbe provincială, el se abandonează amorului avînd drept parteneră pe proprietara casei în care locuiește. În contextul prozei lui Bacovia, nuvela **Cintec tîrziu** nu schimbă însă cu nimic datele problemei în ceea ce privește abordarea temei erotice. În subtext și această scriere demitizează fondul de idealitate în virtutea căreia acționează personajul. În totul, **Cintec tîrziu** e o romanță provincială, traversată de o tristețe resemnată, profund răscolitoare. Uitarea de sine a lui Sensi, prin iubire, echivalează cu acceptarea unui mod de viață artificial, ceea ce nu reprezintă decît preludiul iremediabilei autoratări. Finalul nuvelei apasă tocmai pe acest sens. Cea mai realistă dintre narațiunile lui Bacovia ne pune în contact cu treapta de sus a lucidității critice din perspectiva căreia scriitorul își scrutează destinul „romanesc".

Nicolae Ciobanu

Părinți !
Copiii dv. pot servi zilnic prînzul
și pe bază de abonament la:

RESTAURANTELE PENSIUNI — PENTRU ELEVI

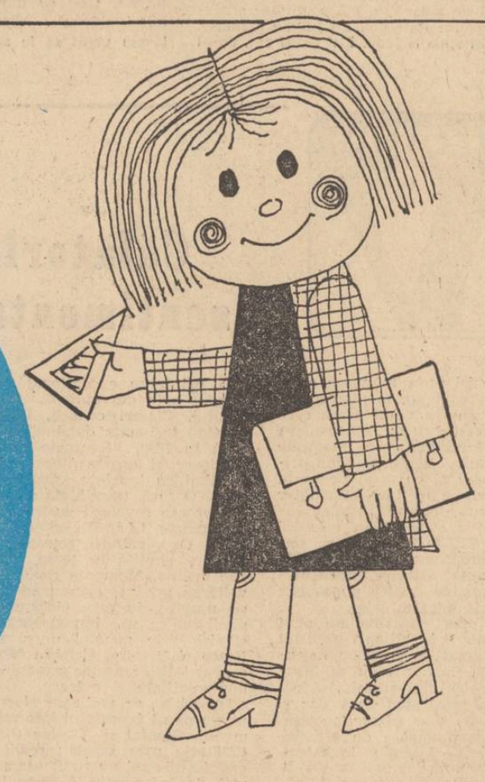

- Masa la oră fixă
- Preparate proaspete și variate, executate de cei mai buni bucătari
- Servire promptă și atentă
- Condiții de igienă deosebite și o ambianță plăcută

atelier literar

poșta redacției

P. M. CIORUȘCANU : Mai slabă decît paginile anterioare. Vervă neconvingătoare, artificială, lucru superficial, inconsistent.

D. BĂLINTEANU : Încercări modeste, fără perspective.

T. P. ȘTEIANU : O snoavă, cam ușurică și cam trasă de păr. Mult mai bună și mai adevărată, „În audiență" (care însă nu duce lipsă de neglijențe de stil).

M. ȘTEFAN : Interesant și acest episod, mai ales prin economia de mijloace, prin transcrierea sobră și sesizantă a stărilor. Dar acest stil economicos, „telegrafic", mai poate fi îmbunătățit, mai poate cîștiga în precizie și finețe (înlăturîndu-se astfel pasaje confuze, enumerații eteroclite, sau chiar unele metafore îndoielnice, rău plasate).

CORNELIU VASILE : Exercițiii de început, în game diverse („Gînd de dimineață", de pildă, cam moromețiană), nu lipsite de inerente stîngăcii și nesiguranțe, dar nici de unele semne promițătoare („Poveste de april", mai ales, care, însă, demarează greoi, cu o alternanță cam confuză de voci, ușor imbîcsită, dar cu o desfășurare epico-analitică destul de convingătoare și cursivă). „Chitara solo", nesemnificativă.

S. GAE : O povestire simplă, scrisă relativ curat (dacă nu ținem seama de șovăielile ortografiei !), care nu depășește însă un nivel mijlociu. Să vedem ce mai urmează.

M. H. SIM : Fragmentul e scris destul de îngrijit, dar, deocamdată, nu face decît să transcrie o serie de clișee din filme și cărți. E greu de bănuit unde poate ajunge acest proiect al dv. și cîtă putere de convingere va reuși să capete pe parcurs (adică, în ce măsură autorul va izbuti să-și înscrie o amprentă personală în desfășurarea faptelor, în structura personajelor). Să vedem...

M. MILOȘI : Lucruri puerile, agramate — pierdere de timp. Mai bine renunțați.

P. R. VASAȘ : Povestire însăilată, schematică, lipsită de semnele unor înzestrări literare.

I. NEGREA : Se pot bănui (și ceva mai mult încă) unele elemente de perspectivă. Se pot bănui, zicem, pentru că stilul dv., prea încărcat, afectat, plin de zorzoane și artificii, ne împiedică să urmărim firesc, „la obiect", desfășurarea paginilor, să le cîntărim mai bine sansele. Stilul „la smecherie" (de multe ori pisălog, monoton și facil ; alteori, e drept, reușit, amuzant, „integrat") reușește, prin insistență și exagerare, să niveleze unele pagini (eroii, inclusiv autorul, vorbesc toți, invariabil, otova, ca niște „mistocari", încît nu-i mai poți deosebi), să le încurce ori să le risipească pe altele (așa e povestea cu podul, haotică, sughițată, înundată de vorbărie, cam tot așa e și în „Unghiul din care privești" și, ceva mai puțin, în „Ochelaristul"). Atent mai mult la aceste efecte de suprafață, pierdeți din vedere desfășurarea firească, plauzibilă, a faptelor, pierdeți nuanțele și mișcarea psihică a eroilor, individualizarea lor și prin expresie, prin felul lor de a vorbi, „efectele" de fond, de substanță. Ceva mai „adunată" (cu o notă bună pentru abilitatea „tehnică" a scenariului revederii), dar încă prea încărcată, „Ochelaristul". Cea mai bună, mai naturală (în care conflictul „prins" de abundența mișcărilor și faptelor, nu mai are timp prea mult să mai facă floricele și bancuri pe margine), mai echilibrată, mai cursivă, „Un anume fel de insomnie", care dă mai clar măsura unor promisiuni despre care sperăm să mai avem prilejul de a discuta.

P. RĂTUNDEANU FERGHETE : Nimic nou, în afară de o serie inedită de „perle", ca : „experența", „oamenii mai greșesc și nu le reușesc totul", „mezul" etc., etc.

B. PERG : Aceleași calități și aceleași neajunsuri semnalate anterior.

V. ANUGARU-DERIU : Ceva mai structurat, mai coerent, „Te așteaptă Lucia". În rest, un gen despre care am mai vorbit, lucruri pe care — dacă vreți totuși să continuați a le scrie — n-are rost să ni le mai trimiteți (n-avem ce să facem cu ele, ceea ce, probabil, e clar și pentru dv...).

CORDOȘ IOAN : E o experiență — interesantă, poate, în intenție — care, însă, nu izbutește să reconstituie, să sugereze, starea de tensiune, de anxietate, de panică, pe care o anunță titlul. Încă nu putem trage concluzii.

LIMAN GEORGINA : Lucruri schematice, scrise într-un limbaj convențional, de proces-verbal.

EMANUEL : Dacă textul e dactilografiat sau, măcar, scris citeț, îl puteți trimite. Nu e mai puțin adevărat, însă, că ne-am putea face o părere și din lectura unui fragment de 10–15 pagini.

Interim

Iertați-mă

Ferestre umplute cu flori las în urmă
scap teafăr cînd avalanșele ierbii
se surpă peste mine
și apa mi-e prietenă — trupul ei bun
de căutat în fiecare clipă.
pe drum neschimbat sabia la șold a
cuvintelor
dar nu erou, o, nu cu lauri împodobit
cînd peste mîndria mea se culcă o femeie
cu soarele și luna,
cînd peste ochii mei poate ploua oricînd
cu praf
nu erou, ci stăpîn pe această rană
eternă a sufletului,
pe aceste degete fripte de stele
pe aceste picioare care merg
neobosite spre patria poeziei
fără s-ajungă vreodată cu-adevărat.
ferestre umplute cu flori mă visează
și brațe tandre se întind din paturi
iertați-mă, le spun, eu sînt cel care
nu va ști niciodată ce fericire-a pierdut,
cel care curge spre a rămîne statornic
asemeni fluviilor
și lîngă mine cerul înfrunzește de păsări
înalte
iertați-mă, le spun, și mirositi
frumos pentru alte nări
și pe mai departe...

VALERIU PRUTEANU

Peștii

stau cuminți
în acvarii colorate
peștii...
lumina bate-n ei
cu mirosuri de
alge
și le strecoară
gust sărat de mare-n
solzi
ei stau cuminți
și-ntrebători
și nu se sperie
de uriași
care-i privesc
din dosul sticlei...

GEO GALETARU

Umbra poetului

„întoarce-te
și cu tăcere multă
ridică brațele
spre răsărit :

lumina asta
pe care o moștenim
din dimineață în dimineață
nu poate fi decît
umbra Poetului."

MARIUS TÂRZIU

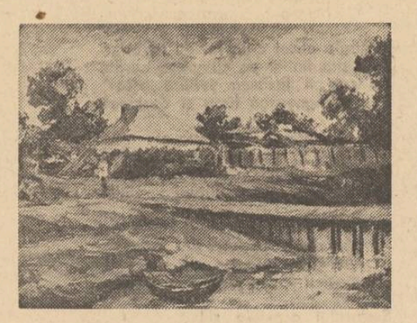

Dimi Botez : „Peisaj din Deltă"

Așteptarea mamei

Mama nu se plîngea niciodată
de prea multe-ncercări ale zilei
avea mîini de fier
cuvînt de oglindă
și douăsprezece zîmbete egale
pentru copiii-nvățînd vînătoarea de cerbi
cu săbii de lemn

La prînz, așteptîndu-ne cu pîine și vin
(de cîte ori schimba lucrul de mînă
cu secera într-o zi)
totdeauna la „Săru-mîna" ne răspundea
„Creșteți mari".

C. DOCHIAN

Aceleași...

Aceleași gînduri ne umblă prin cap la toți
Cei care mîncăm o pîine cîștigată cu trudă
Ca să creștem fii și nepoți
Care să-și amintească de noi, să ne-audă,

Să continuie să facă ce am început,
Mai cu căderi, mai cu noroc, neînfrînți nici
o clipă.
Patria îi va ține drepți, de mîjloc
Trecerea vremii va-mbogăți ce se-nfiripă.

Aceleași doruri și-nfiorări le vor trece prin
inimi,
Care și nouă ne trec fără-ncetare
Ca niște ape mari și curate
Ce pun toate roțile vieții în mișcare.

Noi aici, ei în zarea ce vine,
Privind unii spre alții cu doi,
Dîndu-ne mîinile unii cu alții
Pentru nemurirea acestui popor.

EMIL GAVRILIU

Veșnica neplinătate

eu
al vostru fiu pădureț
aruncat de furtunile oarbe
în marile orașe ale tinereții
mă aplec peste desnădejde
și vă scriu
eu (nu vă vine să credeți)
sub coaja aoasă a pomului oprit
urc împreună cu seva
veacului meu
pentru a mă ascunde într-o frunză
dar cînd voi fi
din nou
aproape de obrazul vostru
de lut
să înțelegeți repede
că e toamnă
acum cînd carele cu fîn
trec spre miazăziua iubirii mele
e greu să pricepeți
cum cineva
mi-a furat copilăria miezoasă
însă eu am simțit
nu pot ști cine a fost
nu se vedea
soarele
îmi bătea numai mie în ochi.

D. BORCEA

cartea de debut

Cazuistica spectaculoasă

Un răspuns „extrem de profund" asupra fantasticului caută Marin Bețeliu în **Realismul literaturii fantastice.** Ca ipoteză de lucru, insatisfacția produsă de „răspunsurile" anterioare demersului său este pe deplin acceptabilă. Nu căuți răspunsuri, chiar atunci cînd ele s-au dat, decît dacă ești profund nemulțumit. Și într-adevăr, de ce n-ar exista un serios temei de insatisfacție în atitudinea teoretică extrem de ambiguă față de „fantastic" ? Iată deci un prim semn al bunei plasări : observarea ambiguității teoriilor care se ocupă de o modalitate artistică ea însăși caracteristic ambiguă. Așadar, e necesară o redefinire cuprinzătoare a literaturii fantastice luînd-o, însă, după părerea autorului de la început : ce este literatura ? „Ca o modalitate specifică a expresivității umane, — scrie Marin Bețeliu — literatura reprezintă, în primul rînd, esența omenescului, ceea ce Lukacs numește „omul ca miez". Acest „om ca miez" e în același timp un rezultat, o premisă vie și o realitate autonomă". Introducerea în discuție a statutului ontologic al literaturii ar avea rolul, nu încape îndoială, să garanteze plasarea întregii discuții într-o atmosferă de mare gravitate (dubitabilă în reflecțiile modeștilor cercetători anteriori, români sau mai ales străini). „Creația este — arată mai departe Marin Bețeliu — expresia unor aspirații umane grave și eroice în același timp, o modalitate de reflecție asupra relațiilor individului cu universul, un vis construit, o certitudine sau o prezumție. Gravitatea temei esențiale („omul ca miez" —n.n.) înlătură de la început simplificările analitice (...) De aceea, în explicarea specificului literaturii fantastice, pornind de la sensul important pe care l-am atribuit literaturii în general, o viziune asupra tuturor aspectelor legate de procesul de creație va avea darul să clarifice complet semnele de îndoială" ! Se trec apoi în revistă diversele explicații („teoretizări") asupra mobilului creației (de fapt, „gîndirea lui Jean Grenier pe care am încercat s-o rezum" cum scrie onest autorul). Trecînd peste marele număr de banalități ce foiesc în paginile acestui, cum să-i spun, excurs bibliografic (?) cîteva lucruri trebuiesc precizate. Mai întîi, dacă ar fi acceptat mai deschis genul lucrării sale, — o compilație — autorul n-ar fi avut decît de cîștigat : s-ar fi redus substanțial cantitatea de fade teoretizări în avantajul expunerii ordonate a unui șir de idei formulate în jurul fantasticului. Fiindcă numai un spirit îngust ar putea pune la îndoială necesitatea compilațiilor, a lucrărilor de informație într-o problemă sau alta. Dar recunoașterea caracterului compilatoriu creează obligația reținerii avînturilor teoretizante și dilatării limbajului : autorul dispare făcînd loc stimabilei sale erudiții. Ceea ce nu se întîmplă nicidecum în cazul acestei lucrări în care, cu vorbele autorului, „multe idei, unele de o valoare inestimabilă, se amalgamează într-o cazuistică spectaculoasă...". Nici o similitudine nu se poate stabili între acest demers haotic dar de ordinul compilației nemărturisite și, să spunem, **Comicologia** lui Marian Popa, lucrare de autentică și subtilă erudiție, unică în felul său. Deosebirea nu este una de grad, cum săvîrșind o mare nedreptate consideră A. Marino, ci pur și simplu provine din incompatibilitatea uneia cu cealaltă. Marin Bețeliu, la curent cu o întreagă bibliografie și ceva pe deasupra pare străvit de avalanșa unei informații pe care n-o mai poate stăpîni, dar nici nu se străduiește în vreun fel s-o domine. Pînă la urmă clarificarea promisă cu mare încredere în forțele proprii la chipul unei inextricabile încurcături fiindcă reabilitarea „subiectivității" și introducerea ei într-o așa-numită teorie a fantasticului nu mai ajunge să explice nimic. Autorul se lasă furat de ceea ce știe — și trebuie recunoscut că știe impresionant de mult — uitîndu-și însă subiectul. Tehnica acoladelor, a incursiunilor mai mult sau mai puțin temerare în domenii multiple are aici efectul negativ al inutilei complicări a multpuținelor lucruri simple. Mi se pare cel puțin fastidioasă demonstrarea cu un întreg „aparat" a citorva lucruri pe care bunul simț comun le putea accepta fără rezerve, din capul locului. Atîtea „mișcări de trupe" și argumente de autoritate pentru a demonstra că literatura are un „sens important" (!) că „la fel de eronată este și teza separării domeniului estetic de viață", și că, în fine, arta este „produs uman elaborat" trezesc mari îndoieli asupra spiritului critic. Nu neapărat și asupra calității unor analize sau, mai în general, puterii de înțelegere. Dînd dovadă de o inteligență uneori sclipitoare și de o anumită plăcere „pură" a erudiției de dragul ei, Marin Bețeliu n-are, în schimb, simțul măsurii atît de necesar unui critic sau istoric, literar sau nu. Dacă n-are idei personale asupra fantasticului este evident că posedă o anumită finețe interpretativă găsind textelor „clasice" despre fantastic „noduri în papură" imprevizibile. În această direcție cartea lui se citește cu reală plăcere : autorul are talentul de a pune cîte un mic explozibil dedesubtul unor texte considerate „clasice" ori temeinice iar efectele sînt, recunosc, mai mult decît delectabile. S-ar spune că, rafinat cititor de literatură fantastică, i-a deprins mecanismul pînă acolo încît poate produce adevărate fisuri în literatura teoretică a geniului tot așa cum, de exemplu, pe zidul solid al unei anumite case Usher la o privire mai atentă se întrevede crăpătura insidioasă. De nu și-ar fi ignorat prea mult, de dragul teoriilor pretențioase, această indiscutabilă calitate cartea lui ar fi fost poate un eveniment în lunga serie de „studii" și „exegeze" consacrate fantasticului...

C. Stănescu

*) Marin Bețeliu : **Realismul literaturii fantastice**, ed. „Scrisul românesc".

Felurite...

Urmare din pag 1

vărul. E paradoxul în care intră, involuntar, autorul de paradoxuri disperate.

Brâncuși, de la care ne-au rămas cîteva reflecții de o mare profunzime, gîndește valorile morale ca un gospodar oltean : respect față de părinți, pedagogia severă a tatălui, sfințenia mamei etc. Despre artă el meditează simplu și adînc punînd mare accent pe **muncă.** Opera ar fi, deci o elaborare înceată, într-un sens care să nu contrazică pe acela al naturii. Dificultatea, zice el (citez din memorie) nu e să lucrezi, ci să te pui în **stare de lucru** etc. G. Călinescu e un iconoclast cu nostalgii, totuși, clasice, un raționalist cu o mare voluptate pentru paradox. Plăcerea lui de a contrazice e împinsă pînă la **frivolitate.** Într-un loc el spune : **arta are totdeauna dreptate,** cu adaosul, pentru critica literară, că **injustițiile,** dacă sînt creatoare, devin **adevăruri.** Găsesc că formula exprimă admirabil spiritul călinescian obsedat, pînă la injustiție, de a fi **altfel,** totdeauna **à rebours...**

Numeroasă este categoria autorilor de calambururi, vorbe de spirit, unele foarte subtile. Căci moralistul român e, înainte de toate, un ironist. O mică parte din invențiile scriitorului român în acest domeniu au trecut în cărți. Cele mai multe au rămas să circule în lumea cafenelei. Cine nu-și amintește de regretatul Oscar Lemnariu, spirit ascuțit, născocitor de vorbe în doi peri, un moralist, în fond, care nu se lua în serios ?! Nefericirea este că asemenea formule inveselitoare au pus în umbră și au discreditat în ochii unora vocația adîncă a scriitorului român pentru un gen care convine spiritului și limbii noastre, capabilă să exprime mari subtilități ale gîndirii. Despre aceste posibilități un mare moralist român spune (evident, tot printr-un paradox) : **a traduce din limba română în limba franceză e a trece de la rugăciune la cod.** Admirabil !

★

Apropo de **paradoxul adevărului :** Valéry notează undeva **(Tel Quel) :** „il faut être profondément injuste. Si non, ne vous en mêlez pas. Soiez juste".

De ce ? Nu putem fi **profondément juste ?** De ce nedreptatea să aibă acest privilegiu ?

Sensibilitate muzicală

Urmare din pag a 3-a

nit, din estompare „Si ca prin vis le văd pe toate". Distanța, orizontul în plan îndepărtat acoperit de nori, ceață sau brumă, amintind de Verlaine, are ca rezultat o imagine impresionistă de factură romantică, o imprecizie a motivelor, o absență a conținutului material concret a obiectului. Materia este văzută pulsînd. Uneori mișcarea e o pilpîire. Poetul orizontului acoperit de ceață, de nori sau de virtejul prafului închipuie chiar o „zare a luminării" („Salcimul"). La Iosif imaginea e rar statică și tectonică. Realitatea e surprinsă simultan, ca prezent și trecut, ca prezent și viitor. În „Fulgii" apare un interesant contrast între mișcarea exterioară a fulgilor și cea interioară a visului. Prezența decorativului, fie în idee, în simbol, în sinteza imaginii sau în subiectivitatea ei, e de factură clasică, dar în primul rînd de inspirație populară. Decorativul se naște din armonia construcției ansamblului, din disciplina interioară a imaginii, din simplitatea și transparența operei. Dar imaginea e aparent clasică. E efectul unei sublimări și poate al lecției de concizie pe care i-a dat-o Caragiale lui Iosif. Poetul este departe, atît în spațiu cît și în timp, de obiect. În relația cu spațiul predomină distanțarea, dimensiunile pe care o redă în poezia lui „departele", „ascunsul", „adîncul". În relația cu timpul predomină viteza, mișcarea. Această **privire mobilă,** ce surprinde goana lucrurilor îndepărtate, aflate la orizont, se recunoaște în fluiditatea și lipsa de contur precis a imaginilor, în tabloul impresionist sau în cel născut din asociațiile surprinse într-o perspectivă simultană, atît de vehiculată de curentele moderniste. Viziunea fotografică e înlocuită de cea cinematografică.

De simbolism poetul se apropie prin afinitate. Iosif e în primul rînd o sensibilitate muzicală vizibilă nu numai în tehnica aliteraților, în ritm, ci în primul rînd în caracteristicile observației și memoriei lui. Poetul aude întîi. Și văzul lui e un văz care aude. Privirea lui Iosif e ritmată de muzică, sugerată sau înlocuită de ea. Îndepărtarea imaginii se naște și din estomparea zgomotului. Nu numai imaginea vizuală se naște prin înlănțuire ci și cea sonoră : „Și nu sfîrșea un cîntec jumătate / că altul îi venea mereu în gînd". Cîntecul și mișcarea sînt, la Iosif, o lege a lui. Cîntecul radiază în natură astfel că peisajul, amintirea sau visul cîntă. („Cîntecul").

Primar, uneori, peisajul e doar exclamație sau elaborat, ca în poeziile „Nürnberg", „Tălăngi", „Clopotele din Nürnberg" sau în suita „Icoanelor din Carpați": simbolul sonor are în poezia lui Iosif rolul reliefării sau estompării, creînd, alături de mișcare, perspectiva de sentiment. Romantic popular, după opinia lui Topîrceanu, neoromantic minor cu frînturi simboliste și neopastorale, după Călinescu, impresionist sau sentimental, realist Iosif, „cel mai uman dintre poeții noștri", după Pompiliu Constantinescu, e așezat la răscruce de drumuri artistice. Și dacă temele sînt tradiționale sau minore, dacă subiectele sînt banale sau nu există, nu putem să nu observăm că, în ansamblul ei, poezia lui Iosif prefigurează nu numai noua poezie ci și o nouă receptare a poeziei. Pentru că noua poezie este „expresie verbală nu ritmică pură sau plastică pură". (Călinescu). Iosif sugerează, mai mult decît prefigurează, o nouă perspectivă artistică.

revista străină

● **EDITURA LITERARĂ A POPORULUI DIN R. P. CHINEZĂ** a publicat de curînd o culegere de poeme scrise de copii, intitulată VOI LUPTA CÎNTÎND, un nou rezultat al creației naive, — autorii acestor poeme fiind elevi ai Școlii primare Si-se-pei din Peking. Sub îndrumarea partidului, ei au luat parte la mișcarea actuală, scriind aproape o mie de cîntece, cele mai bune dintre ele fiind alese pentru această culegere. Textele sînt bogate în conținut, exprimînd dragoste, dinamism și combativitate.

● **CU OCAZIA ÎMPLINIRII A CINCIZECI DE ANI DE LA MOARTEA LUI ANATOLE FRANCE,** s-a organizat o expoziție la „Maison de Radio-France" avînd ca obiect reașezarea lui „Anatole France în viața socială a timpului său". Expoziția reunește 150 de documente, printre ele fotografii făcute între anii 1897–1924, reproduceri de pe manuscrise, desene de Steinlen, Bourdelle, Vallotton, Guitry și însuși Anatole France, și a unor pagini din jurnalele timpului (L'Humanité, l'Oeuvre, Paris-Soir). Începînd de la primele masacre ale armenilor de către turci și mai cu seamă de la Afacerea Dreyfus, Anatole France participă la înfruntările și dezbaterile politice, în luptele partidelor de stînga și a sindicatelor, alături de Zola și mai tîrziu de Jaurès. Inspirator al separării bisericii de stat, atent la cele ce se petrec în lume, el denunță barbaria colonialismului, susține revoluția rusă etc.

● **O ECHIPĂ DE CINEAȘTI** de la British Broadcasting Corporation (BBC) a realizat în orașele poloneze Zakopane și Poronin un film documentar despre perioada petrecută de Lenin în Polonia.

● **PREȘEDINTE DE VREME ÎNDELUNGATĂ AL PEN-CLUBULUI POLONEZ,** romancierul, nuvelistul și eseistul **Jan Parandowski,** unul din maeștrii limbii poloneze, și-a sărbătorit de curînd cea de-a 80-a aniversare. Cu acest prilej, Institutul Național de Editură PIW a publicat o nouă ediție a volumului „Discul olimpic", operă care a fost tradusă în mai multe limbi. Pe de altă parte, editura Ossolineum din Wroclaw a scos de sub tipar un volum al autorului, „Reflecții".

● **SCRIITORUL AUSTRIAC WILHELM HAUFF,** autor de basme, este prezentat de „Deutscher Bucherbund Stutgard-Wien" într-un volum de 778 de pagini. Spicuim din cuprins cele mai cunoscute opere ale sale : „Povestiri despre Califul Barză", „Micul Muck", „Falsul print", „Piticul Nase", „Hanul din Spessart", „Inimă rece", „Cerșetoarea de la Pont des Arts", „Othello". Volumul a fost întocmit după manuscrise originale de către Sibile von Stendorf care este și autoarea notelor explicative.

● **DUPĂ NENUMĂRATE MANIFESTĂRI** prilejuite de împlinirea a o sută de ani de la nașterea compozitorului Maurice Ravel, cunoscutul pianist, compozitor și dirijor Leonard Bernstein, pentru a aduce la rîndul său un omagiu marelui muzician, a girat un concert din al cărui program desprindem : „Shéhérazade", „Alborada", „Carmen", „Tzigane", pentru a încheia cu popularul și cunoscutul „Bolero". Personalitatea lui Bernstein, dinamismul, farmecul și extravaganța sa au făcut din acest concert strălucit o sărbătoare de neuitat.

● **„O BIOGRAFIE CURCUBEU",** apărut de curînd în editura „Varșovia", se intitulează volumul semnat de un colectiv de scriitori, fiecăruia dintre ei revenindu-i cîte un capitol. Ceea ce caracterizează acest volum este întîlnirea unor oameni din generații diferite, legați între ei prin faptul că în drumul lor prin viață au lăsat urme durabile în conștiința socială — urme materiale, politice și spirituale. Sub o formă care sugerează conversația directă, autorii zugrăvesc portretele și istoria unor oameni ale căror biografii sînt demne de a fi cunoscute.

● **POETUL FRANCEZ SAINT-JOHN PERSE, (SAINT-LEGER LEGER)** deținător al Premiului Nobel pentru literatură în 1960, s-a stins din viață în vîrstă de 88 de ani. Poetul și-a început opera în anul 1907, ajungînd la lirism printr-o proză poetică muzicală și fluidă, care îi aparține doar lui. Și-a trăit viața între Giens (Franța) și Statele Unite, unde s-a refugiat în timpul celui de-al doilea război mondial.

● **PRECONIZÎND O EDITARE COMPLETĂ A OPEREI LUI ANIBAL PONCE,** Editura Cartago din Buenos-Aires a publicat un prim volum, „Anibal Ponce. Memoria y presencia" îngrijit, prefațat și adnotat de Hector P. Agosti. Pe lîngă numeroase mărturii asupra vieții și operei ilustrului gînditor argentinian, găsim în acest volum o interesantă relatare a cronologiei și evoluției ideologice a lui Ponce în paralel cu studierea gîndirii latino-americane.

parodii

Damian Ureche : „Gînduri provinciale"

Motto :
„Căci îmi scrie verișoara / cu doi crini din Timișoara"
(Cîntec ostășesc)

Frumoasă Doamnă, unde ești ?
ce gînduri ultra-călătoare
te-au dus în urbea București
prin transferare.

Isolda, Laura, Odett,
Carmina, Bebe sau Alina,
mi-ați atacat frontal chenzina
și misiunea de poet.

Femei astrale piruete.
mosoare verzi de ibrișin,
am scris trei sute de sonete
pentru al gurii voastre vin.

Dalila, Sonia, Kriemhilda
Aneta, Roza, Beatrice,
de cînd vă știu, urăsc oglinda
și instrumentele de scris.

Voi mi-ați donat atît amar
că n-ar încape într-o carte,
de-aceea eu, pînă la moarte
voi sta burlac celibatar.

Mircea Micu

Cuvinte rare : Jeanne, Nausica, Lotte, Butterfly, Gherghina, Bovary, Jenica, Tuțu, nud, inimă, pionează, condiment, Velicana, ttț !

Selecție metaforică : „Baluri, șaluri, idealuri / Undele se schimbă-n valuri" ; „Multe despărțiri și ruperi / Iar o ierti și iar te superi", „Și te vindecă de cale / Doar durerile natale".

sport

Cultul marii performanțe

Ce este astăzi interesant pentru o cronică sportivă ? Nimic nu pare a avea caracter de eveniment, dar cîteva confruntări sportive, deși n-au preocupat prea mult presa, își au semnificația lor de primă însemnătate. Remarcam revenirea lui Ilie Năstase la vechea formă și prezența lui printre primii clasați ai turneului F.I.L.T. Recent într-un turneu demonstrativ din Olanda, Ilie a învins cu claritate pe mai tînărul său rival Borg și a cîștigat concursul, deși a cedat a doua partidă tînărului suedez. Ilie Năstase ne arată că rămîne o mare rachetă. Regretăm nereușita noastră din meciul cu echipa Spaniei. Spania a pierdut în fața Suediei. Suedia a învins Chile și pentru că Cehoslovacia cu o echipă solidă a eliminat Australia, Cupa Davis se va disputa în Europa și va fi a unei echipe europene. Strict realist echipa română de Cupa Davis avea mai multe șanse în fața celei suedeze prin aportul lui Ilie Năstase și al dublului. În meciul de dublu de la Madrid și în cel de simplu al lui Ovici s-a ratat, credem, o posibilă finală a Cupei Davis de către echipa României. Dar nu se poate trăi doar cu o singură mare rachetă. Cine va cîștiga salatiera e greu de spus, dar faptul că suedezii joacă acasă și-l au pe Borg în echipă le dă șanse mai mari.

★

Handbalul românesc a cunoscut în ultimul turneu cîteva meciuri dramatice. Formații de talie mondială rămîn Steaua și Dinamo, de care se apropie Minaur Baia Mare. Derbiul campionatului de handbal dintre Steaua și Dinamo a făcut un gest de justiție pentru jucătorul modest și sobru care se numește Licu. În compania unor jucători de elită Licu a strălucit din plin arătîndu-și marea clasă. Interesant este că într-o echipă a lumii alcătuită pentru un meci cu R.F. Germană, au fost selecționați și patru handbaliști români. Aceștia sînt Penu, Gațu, Kicsid și... Licu. De altfel pentru antrenorul străin care a făcut echipa lumii dificultatea era în ce ne privește într-adevăr de a alege. Și mai putea alege de două ori pe atît.

★

La volei am pierdut de două ori în Polonia. Am fost o mare forță în voleiul mondial. Nu mai reprezentăm atît de mult ca pe vremuri. De ce ? Cum se explică saltul extraordinar pe care echipa de volei a Poloniei l-a realizat în foarte scurt timp ? Nu știm. Dar sigur este că Polonia are cultul marii performanțe. Dacă sporturile individuale nu mai sînt în țara vecină la vechea cotă (a se vedea declinul boxului), jocurile de echipă au căpătat un mare avînt. Polonia contează pe plan mondial la volei, fotbal, hochei, handbal. Există aici un secret care nu e doar de natura unei rețete de antrenament. Ar fi bine să ni-l apropiem.

★

Fotbalul ne-a făcut un duș rece. Nimeni nu mai scrie cu entuziasm despre jocul cu balonul rotund. Întîlnirile din cupele europene sînt ele un preludiu al întîlnirilor oficiale din campionatul european și al calificărilor pentru Olimpiadă? Vom vedea. Dinamo a pierdut prilejul să învingă reconfortant echipa madrilenă. Nu de calificare avem noi nevoie ci de o revanșă psihologică și morală. Că această revanșă ar fi putut însemna și calificare este altceva. În orice caz meciul cu echipa Spaniei de la București, din campionatul european, este încă o ocazie pentru fotbaliștii români de a-și pune în valoare calitățile. E nevoie de mai puțin trac și de mai multă încredere în forțele proprii. Dacă tînărul Vrînceanu sau Nunweiller l-au dominat de cîteva ori pe marele Breitner nu vedem de ce n-ar reuși ceva similar și titularii echipei reprezentative în fața unor jucători ceva mai puțin mari. Să ne gîndim de pe acum la meciul cu Spania.

Addidas

Imnele Transilvaniei

Imnul Albei Iulia

Nu-i locul Patrie atita vreme cit
Roata se-nvirte singură-nainte
Și-n urma ei nu mai rămîn decit
Un codru-nchis de iarbă și morminte
Atita vreme cit vîntu-n calea lui
N-a fost oprit de șarpele din poartă
Și-n jurul lui nu s-a urzit treptat
Precum mătasa pe omida moartă,

Atita vreme cit izvorul stă
În stîncă tăinuit în rădăcină
Și cumpenele încă nu l-au smuls
Străin și gol în noapte pe colină
Și-n chipul său păstorul însetat
N-a fremătat cu nările frumoase
Sorbind argint și mîzgă și oloi
Și-această perlă de temei în oase.

Numai cînd firea omului întreg
Devine lampă, meci de priveghere
Și-n peștera în care-a fost lăsat
Mielul se face leul de-nviere,

Și iese-afară galbăn îmbătat
În sărbătoarea zorilor de rouă
Și cînd lovește coada în stejari
Răspunde ceriul c-o cetate nouă.
Astfel în veac ai răsărit și tu
Acropolă pe dealuri transilvane
Iulia Albă leul te-a crescut
În nopți, la foc în steaua pe sumane

Apulia bolborosea apoi
Nu se răcise dimineața încă
Și pelicanu-ajuns din Orient
Smerea Carpații de pe-această stîncă
Și fulgerînd solar s-a-ndepărtat
Și-n urma lui a-nvlăstărit din piatră
Acest boboc bălan de trandafir
Cu bot de bou și vorbele de fată.

Daco-Romania te dăscăli întîi
Înlănțuindu-te în brațele lehuze
Astfel că graiu-n sînge ți-a intrat
Și ți-a rămas nestrămutat pe buze.

Și s-a lipit de carne și de cap,
De limbă și de clopotu-ntr-o dungă
Și două mii de ani au tot mușcat
Cu trăsnetul din turlă să te zmulgă
L-au tras pe roată și l-au dibuit
Venind de dinăuntru în afară
Să-l mute graiul moșilor străbuni
Cu munți cu tot din gură și din țară

Sigiliul lui Mircea cel Bătrîn

L-au spînzurat pe furci cu capu-n jos
Cum spînzură pămîntul peste lună
Și-n loc să-l fi golit de sînea sa
Umplutu-s-a de milă și furtună
Și jupuindu-i pielea de pe trup
Se zăvorî degrabă-n oseminte
Și osul sub secure cînd plesni
Se înălțară fluturi din morminte.

Acum e liniște peste păduri.
Inima lui Horia sub grîne
Capul lui Mihai în univers
Licăre drumul Patriei spre Mîine.

Buciumele ies din zori de zi
Trase pe umeri albe de mireasă
Și cînd se varsă jalea lor din Munți
Miroase-a veșnicie-n fiecare casă.

Stejarul

Arborele ceriului te-au socotit strămoșii
Pe cît de-adînc tot pe atît de nalt
Cu vîrfurile tale amîndouă
Te-nmoaie vîntu-n vîrful celălalt

Sămînța ta lăsată în pămînt
O luminare cît o sărăcie
Un muc roșcat acolo de nimic
În cap cu o șepcuță cenușie

Dar cînd e deal și plouă-n univers
Și-i vremea bună capul se înmoaie
Se zvîrcolește-acolo dedesupt
Și-i crește-un sfîrc în gură ca de oaie

Și trage mînzul soarelui din ea
Și se lungește țîța și îngroașe
Și-mbobocește strîmbă un vlăstar
Ca pe cămilă galbena cocoașe.

Apoi zbîrcit se face trupul său
Și cîțiva ani i-acolo-o tiritură
De treci cu dricul carului vinjos
Îți rupe osia ca pe-o custură

Apoi se uită cineva la ea
La dezlînarea asta-ntr-o băltoacă
Îi vîră-n nări belciug dumnezeiesc
Și-o trage-n vînt sub ceruri pe la toacă

Îl mîruie auzul c-un fel de legănat
Rupt din fîntîni pe cumpene curate
Pe cap îi lasă-un vulture osos
Să-i răstignească firea și descioate

Și cînd e-ntreagă creatura el
De-o sută și ceva de ani pe zare
De mult pădurea-n urmă a rămas
Și-i cresc în umbră fluturii popoare

Și neamuri mii de gîze și zumzete de roi
Și păsările-n ramuri sînt acasă
Și puii gînguresc pe mii de voci
Și-atunci îi spune cineva mireasă,

Stejarului acestuia slăvit
Un vînt îi spune șopotind pe nume
Intrînd în el cu aripile lui
Că-i vremea să se mute de pe lume

Și cînd e toamnă-n ceru-ntunecat
Cu fulgerele mîriind în coamă
Stejarul uriaș înaripat
Și-ncepe zborul vamă după vamă.

Păduri și zări izvoare și securi
Se vestejesc și licăre departe
Stejarul crește condur către cer
Și-n puțuri cade șarpe fără moarte.

Imnul lui Mircea cel Bătrîn

Ușor e jugul milei de purtat și libertatea
E un dar de taină, ce-l urcă-n munți
Și priponesc pe zări păstori chemați
În zorii de cu seară să ia-n priveghiul lor
Ocrotitor sămînța Patriei. Din leagăn unii
Sînt odihniți de sus și cînd apucă drumul ziditor,
Nimbați sînt de aloile luminii. În neam apar,
Ca stele cu noroc și-n preajma lor țărîna
propășește.
Pădurea-i strigă-n luminișul blînd să tragă
Cuib senin de izbăvire și vin curați și-ntregi
Și în sobor, aduși de vînt și de neprihănire.
Și cînd svîntată-i roua de pe obrazul lor,

Și ceru:-i zi și zilele-s de nuntă, atuncea
Codrii tropotind din pălmi, se bucură
Că patria e sfîntă. Și ctitoria ce s-a zămislit
Din prundul țării și din ape line, va licări
De-acum în univers o candelă aprinsă pe coline.
Cînd va străbate vulturul înalt, văzduhul munților
De seară, să se-nfioare șarpele-n chibot
Pecetluit în rana de sub țară. Căci numai
Astfel stăm neclătinați, pe aste culmi în milă
Și tărie, și-n vîrful gorunului fulgerat,
Mărgăritarul vine din vecie. Și țărna asta
Blîndă de sub sandaua mea, va năvăli

De-a pururea în grîne și moaștele de foc
De dedesubt s-or frămînta cu lacrima
În pîine. Și cine vrea mai mult decît acest,
Slăvit cuprins de har și mîluire, să se desferece
De firea sa, și să ia-n piept urcușul după Mire,
Căci vad s-a dat demult de la izvor, firul
Să curgă grabnic către mare, și piatra albă
Cu triunghi în ea, e-nscrisă-n temeliile solare.
Trebuie numai mîna din înalt, inelu-aprins
Pe degetul de ceară, să se preumble umbră

De cleștar, peste obrazul stelelor de vară.
Precum năvodul stringe în izvor, acele licăre
De noapte, ce-au picurat din ramurile verzi,
Cînd era vînt și fructele necoapte. Să treacă-o
Străvezie lumină de senin, și împrejur
Ulciorul s-o cuprindă, cum ține crugul
Trandafirul sfînt și îngerele candela-n oglindă.
Să vadă unul tainicul din nou, cum stă pe neam
Lințoliu peste ape, vinzol de negură învîrtoșat,
Și numai grai etern îl mai încape.
Vin ei din vremi strămoșii, se desprind
De sub țărini, din frescă și icoană,

Cu ochii mari stelari și rotitori, tăcuți în mers
Pe-un drum fără prihană. Porfiră împărătească
Pe umerii smeriți, pe blîndul creștet o cunună
stînsă,
Crengi trei de aur, sub crucea de rubin și mîna
Dreaptă cerului întinsă. Cămașa întreruptă
De cingătoare-n briu, pe piept cusut un semn
De mîngîiere, glezna cuprinsă-n albul cuvios,
Atinge zurgălăii de-nviere. Albastru-i cerul
Împrejurul lor, transfigurat pămînt abia-i
Mai ține, luminile lăuntric s-au aprins
Și vîntul le răscoală pe coline. Voivodesc
Domnițele-n Carpați, mîndri feciori ca soarele

De vară, îmbobocit e trandafirul sfînt
În poarta răsăritului de țară. Domoală
Maica doamnă lîngă domn, făclie
De aducere aminte, mironosiță tainică
În mers, împrăștie miresme pe morminte.
Capul oval în floare, tulpina unui șîț,
Firav și lin ce licăre în noapte. pe crucea
Unui munte de balsăm ce s-a vărsat
Pe lanurile moarte. Os basarabic
Mircea, în neamul meu răsai

În seara asta dinaintea nunții
Oltul pe zid la Cozia mereu, e de priveghi
La candelă cu țara și cu munții. Snagovul
Și Cotmeana, Strehaia, Glavacioc și Dealul
Și Prislopul sînt încă mînăstire ; Antim
Și Nicodim, monahii tăi, demult sfințiți la noi
În pomenire. Mara, destoinică soția ta,
Și fiul tău Mihai încă-n putere, uleiul
Sfînt în zugrăveală-nchiși îi ține pînă astăzi
La vedere. Rovinele s-au răzbunat demult,
Rana s-a vindecat în adîncime, dar cînd
E vremea mohorîtă-n noi se-aud falîngile

Din țintirime. Steagul de luptă
Cu minerul scurt, pe pînză cu-n arhanghel
În sandale, învlăstărește-n pumnul meu
Supus, și gura mea înalță osanale.
Neatîrnată țară din țîțîni, ușa prin care
Vînturile se surpară. stă spînzurată
Numai de azur cu broasca ruginită-ntre
Hotară. Cheia la briul Mirelui de foc,
Pe-acoperișe zăngăne smîntită,
Cînd stelele îngheață în fîntîni
Și oaia udă-n munți e răstignită. Încolo
Ceru-i pogorît pe noi, cu pînzele-n catarg

De sărbătoare. Ne ține focu-n lume
Ca potir și sfîntul vînt ca trestie-n schimbare.

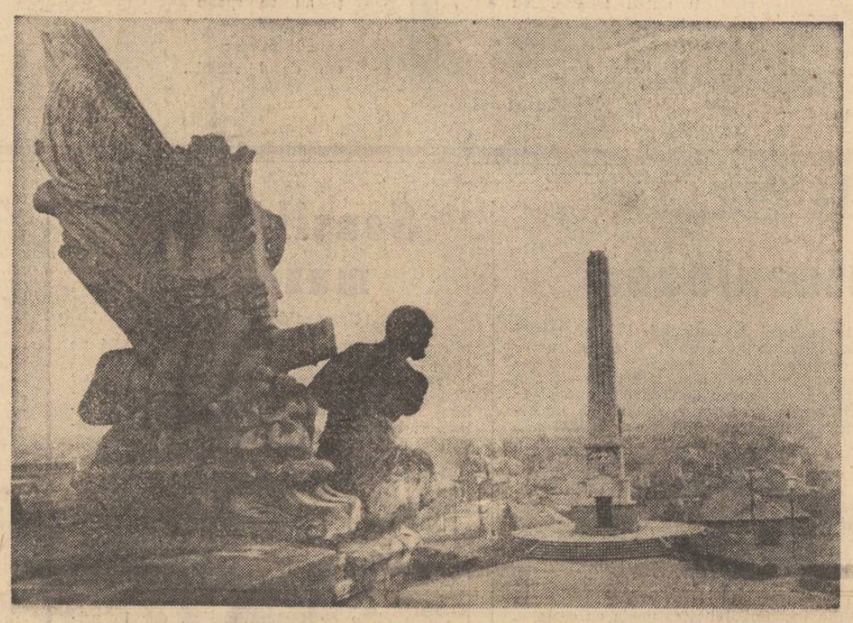

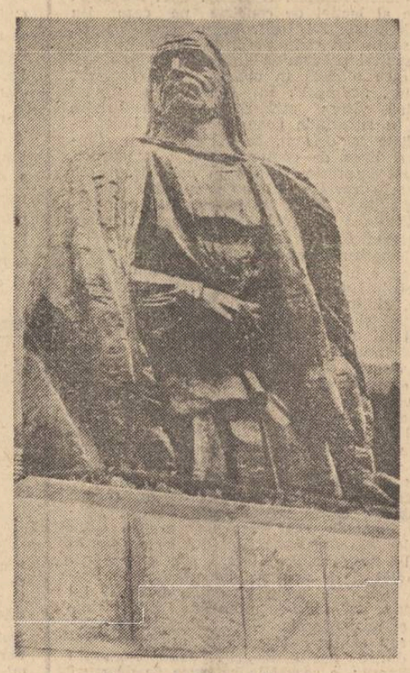

Romulus Ladea : „Horea"

Poeme de
IOAN ALEXANDRU

Singur pe coline

Vulpile au vizuini și păsările cuib
La streașinile caselor e fiecine
Bine venit și poate înnopta
Dar pelicanu-i singur pe coline

Din sînea sa tot frînge la mulțimi
Și gloatele pe veci nu se termină
Din ce în ce mai mulți și mai străini
Și mai flămînzi au început să vină

Din ce în ce mai ciungi și mai ologi
Și-ai nimănui din țări și de pe sate
Bătrîni și tineri putrezi și năuci
Mîncați de boli și de singurătate

Să stea aici o clipă lîngă foc
Ochi către ochi și față către față
Să-i țină de cuvînt o noapte cineva
Pînă se face-n slavă dimineață

Să își înmoaie pîinile pustii
În racla unei lacrimi de-ndurare
Să pipăie măcar nelămurit
Un fir de milă-n cale fiecare

Să se întoarcă-apoi în așternutul lor
Măcar cu o părere de lumină
În care peste iarnă-nfofoliți
Să poată înnebuni în vizuină

Părinții

Pe dealul Transilvaniei sărac
Părinții mei cărunți mi se arată
Ca două stele umblă pe pămînt
Sub cerul blînd de toamnă luminată

Tata cu desagele de sărbători
Pline cu grîu aloe și cu ceară
De ziua morților se duce-ntre păduri
Să-și pomenească moșii de sub țară

Mama îmbrobodită în năfrămi
Pe urma lui cu busuioc în mînă
Opinca scîrțîie în brumă pe miriști
Satu-i în cer ca oile în lînă

Frigul albastru frige pe obraz
Ochii căprui ai maicii lăcrimează
Un pelican de purpură deasupra lor
Își leagănă aura la amiază.

Origine

Din Apuseni, din răsărit mă trag
De pe aceste dealuri transilvane
Strămoșii mei umblau în univers
În zilele de iarnă în sumane

Și vara în izmene foarte largi
De cînepă sub clopuri cît o roată
Mîncau bureți în zilele de post
Și pîinea cu cenușă mestecată

Iar cînd veneau slăvite sărbători
Își pogorau făptura în leșie
Și primeniți ca păstrăvii, plecau
Pe căi purpurii în pribegie

Muierile pe dealuri sînt cam mari
Și chipețe în mers și clolănoase
Nasc în picioare împlîntate-n plug
Și soarta lor a precistă miroase

Pruncii cît cîrlanii luminoși
Copți la stîni în bunzîle buimace
Beau zăr și lapte alb și zgrunțuros
Și cresc flăcăi voinici și flăcăoace

Unii apoi învlăstăriți destul
Se rup din strămoșeasca cracă
Precum un vrej purtat de vijelii
Pornesc în risipire pe la toacă

Unii își vîră vlaga-n mănăstiri
Alții-njugați pe pluguri se scoboară
Și scormonesc cu nasul în adînc
Sub cloștele de aur de sub țară

Toți ies din truda istovirii lor
Zbîrciți la față sfinți la căutare
Umerii doar mai strîmbi și doboriți
Cu-acei desagi de oase în spinare

Storși din pămînt cum toți au fost
Storși din măicuța lor într-o pruncie
Acum îi stoarce noaptea de pe munți
Și îi împinge foc în veșnicie

Iubire

Pentru că dealul tău miroase
A pîine și a vin împărătesc
Și-n casa ta i-o candelă de veghe
Transilvania sfîntă te iubesc

Pentru că-n holdă cînd o strîngi din cîmp
Lași văduvei prinos cum se cuvine
Și inul care fumegă nu-l stingi
Și șarpele adoarme lîngă tine

Pentru că gorunii rămasu-ți-au senini
După atîta plînș și silnicie
Și griul tău i-acolo spînzurat
De funia ce trage-n veșnicie

Pentru că-i raclă cuibul tău
Acolo-n muntele curat
Și nu s-a stins în semînția ta
Zvîcnetul sacru, luminat.

Pentru că amiroase așternutul tău
A soare sfînt și a dreptate
De-aceea m-am vîrît în carnea ta
Și singerez afară din cetate

Iobagii

Amiros țăranii-a fluturi și-a pămînt,
Amiros țăranii-a oi și a ninsoare,
Amiros țăranii-a lacrimi și lumini,
Amiros țăranii a spînzurătoare.

Amiros țăranii a dreptate, amiros
A iubire amiros și-a neputere
Amiroase Transilvania săracă a țărani
Și țăranii amiros a înviere.

Amiroase casa lor a prunci
Ghemotoc înșiruiți pe vatră
Îmbrăcați în șepci și sumănici
Grei și groși ca niște cruci de piatră

Amiros țăranii-a fluiere și-a ploi
Plaiul amiroase greu a feciorie
Cînd pămîntul spînzură sub cer
De un strop de rouă sîngerie

Amiros țăranii-a milă ce s-a strîns
An cu an și-a-ncremenit în țară
Și din carnea ei a răsărit
Semînția asta milenară

Amiros țăranii-a busuioc și crini
A veșminte sacre și a nuntă
Capul lor miroase rupt de rai
Și picioarele a nebunie sfîntă

Rohia

Rai regesc, rumoare de pe rai
Mitică rună trestie ce frînge
Preoții geți ai cerului senin
Te duc pe umeri prin păduri de sînge

Izvorul la picioare oglindea
Ioanic zborul vulturului sorții
Cînd mielul stors din oaie apunea
Zdrobit de trandafirul porții

Rohia roată grea de jar
Trasă de robi prin holdele răscoapte
Cînd mîriie rumori din Răsărit
La ceasul scurt al miezului de noapte

Fecioare vin aicî cu pîntecele alb
Să cadă trăznetul și să despice
Cînd șarpele începe din potir
Șuierător pe lemn să se ridice

Amiroase graiul tău pustiu
A sînge scurs din maică pe picioare
Cînd fosta stors un șomoiog ceresc
Din țarina atît neroditoare

Și zorii cînd se clatină fierbinți
Pe dealurile verzi ale Rohiei
Luceafărul ne-mpinge în pămînt
Să putrezim sămînța nebuniei.

Cîmpia Libertății

Din dealul Hulii cu lancu Avraam
Privesc Cîmpia Libertății sfîntă
Și-aud oceanul de țărani iobagi
Sub cerul tricolor cum se frămîntă.
Ceasul înalt m-a aruncat pe cal
Urechile îmi țiuie de bucurie
Pe Ioan și Toader din strămoșii mei
Îi văd acolo-n vale cum învie.

Unde se string în cuget la un loc
Cîteva mii de suflete din țară
Pe limbi de foc din stele mai presus
Duhul iubirii veșnice coboară
Sumanul alb pe umerele lor
Mijlocu-ncins cu aprige șerpare
Uscat e capul de pustiu și vînt
Și ochii storși de dor și lăcrămare.

Muierile cu pruncii înfășați
În leagăne ușoare de lumină
Cum trec plutind în zori peste pîriu
Se-ndoaie zările din rădăcină.

Ciparîu Timotei e la cuvînt
Colinele și holdele-l ascultă
Tîrnava s-a oprit din cursul ei
Să poată trece îngerul la luptă
Și cînd se lasă noaptea peste cîmp
Și sînt mulțimile înfometate
Din două vorbe bune ce s-au frînt
Se satură vre-o patruzeci de sate.

Apoi se întorc în cete pe la vatra lor
Peste păduri prin țara Transilvană
Pe la zugravi prin schituri se opresc
Să-și lase chipul pe cîte o icoană
Se știu că-s mulți de-același grai și crez
Și li-e de-ajuns, și-asta-i libertate
Din cînd în cînd cu frații în sobor
Să poți intra ca vultur în Cetate.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
42
(703)
Sîmbătă
18 octombrie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Fapta cărții

Zilele decadei cărții sînt zile emoționante de bilanț cultural ale eforturilor scriitorilor, ale activității editurilor, librăriilor și bibliotecilor în confruntarea cu cititorul, cu cerințele, preferințele, acceptările și refuzurile sale.

Carte înseamnă prioritar carte de literatură și zilele decadei în care compartimentul precumpănitor îl are cartea românească, sînt zile de sărbătoare ale ei, implicit ale scrisului românesc.

Ale acelui scris care a însoțit, a susținut, uneori a profetizat, evenimente și fapte istorice care compun cercul de foc în care s-a cristalizat ființa noastră națională. Pentru că așezările și structura noastră intimă au dăinuit, înaintînd tenace în vreme și datorită **expresiei.** Fapta literară românească a stat întotdeauna alături, în dreapta, uneori la cîrma faptei istoriei. Pe Bălcescu, Heliade, Alecsandri, Eminescu nu-i avem doar în biblioteci, îi avem sedimentați în ființa noastră națională, în ființa noastră intimă, în atitudinile noastre cele mai exacte, mai drepte, mai inspirate, mai bune.

Scrisul românesc structurat pe un desen limpede, îngrijit și frumos, bizuindu-se pe „dulceața limbii" și totodată pe un neobosit surîs înviorător, pe un umor înțelept stăruitor și tonic și-a aruncat fără să pregete faldurile strălucitoare, detașarea ironică, notația sinuoasă, atunci cînd încordarea și încleștarea momentului istoric reclamau fraza și verbul cu iradiații incendiare.

Atunci condeiul scriitorilor a apăsat și a durut hîrtia, a înțepat-o și a trecut dincolo de ea, în planul realității. Pe Caragiale nu l-au torturat doar virgulele și punctuația. (Se știe cît l-au torturat și acestea). Dar de aici pînă la studiul „1907" este drum lung, copleșitor și exemplar, un drum al unei conștiințe angajate dureros și fierbinte, extrem de sensibilă la evenimentele sociale ale timpului său. Camil Petrescu și-a scris versurile în tranșee și le-a așezat în raniță de front.

Și toate acestea deoarece gîndirea artistică și scrisul românesc n-au fost numai martore ale evenimentelor, au fost și sînt — ca să apelez la spusa bună a celor vechi — **„înainte mergătoare"**, făcînd clare, precise, întîmplările istorice care aveau muchiile încă în ceață. Tradiția acestui scris care prin numele cele mai durabile nu a inclus esteți posaci, împingînd biblioteca la geamul dinspre stradă, obligă la prelungiri peste ani și cărți.

Astăzi, acum cînd înfăptuirile, realitățile noastre politice și sociale au devenit **sentiment național,** hîrtia albă din față nu mai intimidează și merită momentul fertil al inspirației. Conturul energic și cu relief demn al istoriei noastre a pulsat și pulsează statornic în ritmul și rima scrisului nostru iar înregistrarea atentă a pulsului unanim și cald cu care întregul nostru popor sprijină documentele și hotărîrile de partid a chezășuit și certifică pagini emoționante, emoționate, vibrante și trainice, demne de noi, de contemporanii și de înaintașii noștri.

Pagini din care, unele, nu puține, strălucesc tăindu-și drum și durată în timp, rînduite în vitrina literară înfășurată și mîngîiată de lumina tîrzie, egală, lină și tihnită a acestei toamne și a acestei decade a cărții, cum ar fi, tot a luminii.

Nicolae Velea

Pămînt de oameni

Uneori, noaptea, e de ajuns să aluneci
supus în iarba înaltă
Cu mîinile sub cap ca o luntre plecată de
mult către mare
Și să-ți aduci aminte, mirosind pămîntul, de
oamenii din care vine
În spre noi călcînd pe generații de semințe.
Auzi cum trec prin păsări vămi de aer, cum
aerul se face respirații
Și oamenii luînd lumina lunii pe trupul lor
de somn și de copii
Duc grija țării dincolo de lacrimi și dincolo
de teama de a fi.

Pămînt febril, pămînt din care noaptea își
face veșnic un mausoleu.
Cad stele fără țară în văzduhuri ; noi numai
prin luceafăr ne simțim
Părtași la lumea noastră fără moarte, la mii
de ani lumină de durere.
Sîntem aici, cu mîinile sub rouă, vin grînele
sub pleoape și n-au somn.
Fîntînile uitate pretutindeni beau setea
marilor solii de domni ;
E-o liniște în care urcă ziduri, cresc mari
orașe-n norii de polen
Și prin ferestre susură perdele vechi amintiri
despre zăpezi tîrzii.
E clipa cînd simțim pămîntul sigur sub noi ca
un vulcan domesticit ;
E cald ca-mbrățișarea unui prieten,
e frămîntat ca trupul unui vis
Cînd mamele așteaptă fii la tîmpla casei
într-un ceas promis.

Trece un tren cu miri și cu mirese, oprește
undeva nebun pe cîmp
Și ni se umple țara de miresme și de
candoare ca un templu bun.
Mă nasc din nou în noapte cînd răzbate
prin firul ierbii din pămînt, curat,
Gîndul că țara mi-e tipar sub coaste și inima
mea bate în adînc
Ca un ecou de marș prin Europa, cu piinea
sub luceafăr lunecînd.

Adrian Dohotaru

Făurim o pace trainică în Europa
Afiș de Al. Dan Ionescu
(Salonul anual de Grafică)

Cantemir — „punte de aur"

Dimitrie Cantemir este una din acele personalități excepționale — prin natura lor ieșită din comun, prin epoca în care le-a fost dat să trăiască și prin destinul de care au avut parte — despre care oricîte cărți se vor scrie, oricîte opere literare sau artistice își vor propune să le evoce, nu se va putea spune vreodată că au fost epuizate ca obiect al cercetării omului de știință sau al meditației creatorului. De fiecare dată, alte și alte semnificații vor putea fi surprinse de ochiul pătrunzător și de fantezia care, luînd ca bază datele esențiale, va încerca să brodeze în țesătura lor florile discrete ale imaginației. Așa se face că, după ce a intrat în istoria vie a timpului său prin ilustra pană a uriașului contemporan mai tînăr, Voltaire (care-l evocă într-o substanțială pagină din **Histoire de Charles XII** și îl citează cu elogii semnificative în capodopera sa istorică **(Essai sur les les moeurs)**, după ce a făcut obiectul unor noi laude aduse în prefețele celor trei versiuni — engleză, germană și franceză — ale **Istoriei creșterii și descreșterii curții otomane,** după ce a pătruns în toate lexicoanele marilor **muzicieni** europeni ai veacului al XVIII-lea, după ce a fost fixat în memoria posterității de pictori ne-au păstrat chipul lui văzut față către față și după ce epoca modernă ne-a acumulat un raft de bibliotecă, în care monografiile și studiile erudite se învecinează cu romanele, „cea de a șaptea artă" s-a oprit la rîndul ei în fața acestui mare patriot și cărturar român, care a fost totodată și primul nostru geniu creator, nu numai de **valoare** universală, dar și de universală **glorie.**

Puține genii europene au avut, la vremea lor, și redobîndesc, astăzi, o mai acută actualitate, decît acest om politic și cărturar „punte de aur între Occident și Orient" (cum face să fie numit, de către sultan, autorul scenariului, prestigiosul scriitor Mihnea Gheorghiu), care adînc înrădăcinat, cu toată ființa sa, în pămîntul strămoșesc, și reprezentînd cea mai vastă sinteză a trei secole de cultură autohtonă istoricește înregistrată pe tot pămîntul vechii Dacii, și a milenii de folclor anonim, să fi reușit în așa măsură a devenit un „uomo universale".

Într-adevăr, fiul de răzeș și voievod moldovean și ginerele mîndrului domn muntean Șerban Cantacuzino (cel dintîi care a conceput, după Mihai Viteazul, visul lucid al liberării patriei sale de sub dominația imperiului otoman), moștenitorul de o clipă al tronului lui Ștefan cel Mare, dar și rîvnitorul celui pe care sezuseră Mircea și Matei Basarab, autorul celei dintîi opere filosofice concepute și scrise românește, tipărită la Iași în 1698, autorul, tot în românește, al romanului alegoric și satirei politice **Istoria ieroglifică** (1705) prin care devansează pe Motesquieu din „Scrisorile persane" și pe Swift din „Călătoriile lui Guliver", a fost și contează încă, sub numele de **Kantemiroglu** (adică „fiul lui Cantemir" Constantin) drept **primul mare clasic al muzicii turcești.** Uneori, uitîndu-i-se obîrșia, oameni de știință turci sînt surprinși să afle că muzicianul „lor", nu este decît tînărul învățat român care pășise în adolescență, din Moldova sa natală, în orașul de pe malul Bosforului, unde — încă de pe vremea bazileilor creștini — Europa și Asia, Orientul și Occidentul se întîlneră, nu numai spre a se confrunta, ci și spre a face un necontenit schimb de valori.

Același Cantemir, genial **interpret,** autorul în limba turcă al „Tratatului de muzică otomană" și compozitor ale cărui creații au fost atît de cunoscute și iubite, încît una din ele, așa-numita „Arie a dervișilor", a intrat în folclor, cucerind lumea apuseană și izbutind să devină, pe această cale, tema celei mai celebre arii din „Flautul fermecat" de Mozart, același Cantemir a fost elogiat de Voltaire, fiindcă, scriind istoria unui imperiu cu care neamul său dusese lupta patru veacuri, știuse să păstreze cea mai deplină înțelegere și afecțiune pentru valorile morale și spirituale făurite de **poporul turc,** dînd astfel Europei „veacului luminilor" întîia sa carte fundamentală scrisă în acest spirit nou, al toleranței față de credințele altora. Dînd totodată Europei **romantice** o adevărată mină de inspirație și colorit exotic, în care se vor afunda cu voluptate un Byron sau Victor Hugo.

Acest Cantemir, ce-și cîștigase un loc definitiv în istoria culturii europene cu mulți ani înainte de a recuceri tronul tatălui său, devine, în 1711, pentru numai cîteva luni, un **om de stat,** conducător al acelei părți din poporul său „romano-moldo-vlah", care se afla cuprinsă în hotarele peste care veghiase sabia și geniul marelui Ștefan. El știa, cînd s-a urcat pe acest tron, prins acum de furtuni, că o eră nouă se deschide în istoria Europei răsăritene. Era cel dintîi care a înțeles și a văzut, dincolo de conflictele ceasului, marele proces secular de înfruntări între cele trei imperii rivale, și de lupte naționale pentru renașterea politică a popoarelor sud-estului european, care se va numi „Chestiunea Orientală". El știa, tocmai de aceea, că, fără garanții solide și clare, țara sa natală putea avea soarta Transilvaniei, înghițită de colosul habsburgic în urma unei norocoase lovituri de sabie a lui Eugeniu de Savoia. Și atunci, a redactat și a obținut, ceea ce un istoric american de azi a numit „un document de importanță istorică neobișnuită... de importanță capitală pentru înțelegerea teoriei și practicilor politice din secolul al XVIII-lea" : documentul menit a păstra individualitatea politică a Moldovei, în granițele ei din vremea de glorie, în cazul unei alte norocoase lovituri de sabie, care, în absența acestui genial **Tratat de la Luțk,** ar fi putut așeza țara sa sub statutul unui pămînt cucerit de la adversarul de pe cîmpul de luptă și încorporat, cu dreptul cuceritorului. **Tratatul de la Luțk,** care garanta individualitatea politică inalienabilă și indivizibilă a Moldovei, dreptul perpetuu de a fi condusă de domni români din dinastia Cantemir și dreptul de a-și păstra tradiția sa politică și culturală proprie, este fără îndoială capodopera geniului politic și diplomatic al voievodului care, fiind bine inițiat în tainele imperiului slăbit de pe malul Bosforului, nu putea prevedea că un simplu hazard avea să-l facă pe țarul Petru să vină la Stănilești, după o celebră butadă a lui Brîncoveanu, „cu mai puțini ostași decît iese sultanul la vînătoare" !

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 6-a

AL. ROSETTI — 80

Luminoasa trăire

În această zi am primit din Florența o carte poștală ilustrată de la sărbătoritul Alexandru Rosetti. Marele călător își întreprinde pelerinajul anual în orașul alb al crinilor, dominat de meditație și de inteligență, dimensionat de legile de aur ale celei mai pure geometrii. Îl însoțesc, acum doar cu gîndul în Noua Atenă a lumii, îl văd limpede în sobrietatea gravă a vastului interior al Domului florentin, în care luminile filtrate ale vitraliilor converg spre cea de a treia, nedesăvîrșita, tragica Pietà a lui Michelangelo, plăsmuită de genialul artist, covîrșit de neliniști și de ultime întrebări, la optzeci de ani. Și marele nostru prieten trece înaltul prag al acestei vîrste cronologice, în aceste zile inundate de lumina neverosimilă a toamnelor. Dar el, pe care îl cunoaștem bine, nu este turburat de neliniști metafizice, întrebărilor existențiale acordîndu-le răspunsuri senine, însetat cum este și va fi *usque ad finem,* de viață, de armonie și de iubire. Aș vrea să-i fiu alături, în Loggia dei Lanzi, să ne adăpostim de ploaia fină, muzicală, totdeauna neașteptată în Florența, lîngă Perseul în bronz al lui Benvenuto Cellini care îi place atît de mult, să rătăcim în pădurea de frumuseți a Palatului Uffizi, oprindu-ne îndelung lîngă pînzele lui Sandro Botticelli a căror pură frumusețe este inefabil atinsă de aripile melancoliei generată de aspirația spre ceruri imposibile. (Am ascultat de atîtea ori împreună un cînt de artă care nu se va stinge niciodată !).

Dar îl aștept curînd, aici, în România, pentru a ne înfiora de marele freamăt de orgă al pădurilor din munții noștri pe care îi străbatem alături, de douăzeci și cinci de ani. Peste flota violetă a Bucegilor cu catargele împlîntate în azur, va flutura marele pavoaz. În ziua cînd acele pendulelor, arătătoare de treceri și ore, vor însemna fatidic pragul solemnei aniversări, profesorul va pleca din Cîmpulungul începutului vieții, pe drumul mirific, al său și al lui Camil Petrescu din *Ultima noapte de dragoste.* Pe șoseaua alpină care pendulează între Piatra Craiului și Bucegi, pașii săi se vor îndrepta ca totdeauna, în curgerea apelor timpului fără de întoarcere, spre stînca de coral mîngîiată de vasta respirație, rece și pură a înălțimilor. Ochii săi dilatați vor privi peste hora de frumuseți a acestor pămînturi care nu-și pot afla termeni de comparație în nici o geografie planetară și își va avea răsplata luminoasei sale trăiri.

Alexandru Balaci

P.S. Această palidă însemnare este un răspuns la o carte poștală ilustrată. În **Viața Românească** am încercat să schițez un portret al savantului.

A. B.

SPIRALE

Posteritatea lui Lovinescu și profitorii ei

I

Mărturisesc că nu am nici un fel de veleitate de critic și că intrarea mea într-un teritoriu particular, păzit cu strășnicie de către oameni care au decretat observarea cărților drept o meserie care trebuie exercitată de către o aristocrație spirituală, tinzînd spre a face din aceasta, ceea ce numesc ei „o creație", este cu totul întîmplătoare. Mai bine spus, de ani de zile, cîțiva tineri în dorința expresă de afirmare, au recurs la metoda cea mai lesnicioasă, cunoscută de cînd lumea : demolarea monumentelor. De boala **generației care vine,** „superioară" din toate punctele de vedere, a suferit toată lumea, inclusiv cel care semnează aceste rînduri. Tinerețea conține o iritare prenatală, ca să spun așa, împotriva a tot ce i se pare depășit, lipsit de noutate și îndrăzneală, ea, această tinerețe presupunînd că are datoria de onoare de a înlocui ceea ce e caduc cu noutăți ce se dovedesc, în multe cazuri, discutabile. Se face tabula rasa cu tot ce-a existat înainte, se decretează de cîte unii că o nouă cultură ia naștere chiar în acea clipă și că noi genii au răsărit în orizontul literaturii numai prin simpla enunțare a acestui lucru într-un colț de publicație. În ce mă privește, avînd privilegiul vîrstei, am asistat la nașterea meteorică a unor astfel de aștri dar și la stingerea lor rapidă, din păcate tragică și ireversibilă, și aș putea produce, fără mare efort, o lungă listă de decedați. Lucrul nu trebuie să mire, grădina lui Dumnezeu e mare, pitorească și, ca unul care am trăit cot la cot cu asemenea ființe, trebuie să m-arăt înțelegător și față de cei care vin către mine cu același entuziasm juvenil, cu aceeași irascibilitate și cu același ton revendicativ.

Așadar, despre ce este vorba ? În ultimii ani am fost martor cu stupoare la acțiunea concertată a unora care au încercat să surpe posteritatea strălucită a lui Călinescu. Acțiunile au fost de două feluri : una de atac frontal, necruțătoare, o contestație pe cît de nefondată, pe atît de neargumentată și a doua : a unor subtili care au minat subteran cărțile maestrului. Evi-

Eugen Barbu

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Coșbuc și Goga

Coșbuc și Goga două genii ale graiului nostru. Ei sînt poeții satului nostru transilvan. Cîntările lor au izvorît din sat și au rămas în casele țăranilor. Astăzi toți țăranii transilvani le cîntă cel mai mult, iar unii fără să mai știe de unde vin ; au devenit folclor, s-au întors din nou în albia din care au ieșit. În Moldova de la Dosoftei și Neculce cu a sa viață a lumii sensibilitatea se formează în jurul cărții și al cetății. Ștefan cel Mare înalță pe lîngă civilizația satului una cultă înaltă, cetățile-i vestite și celebrele mînăstiri care devin imediat organice, istorice și orice sensibilitate politică se va întîlni de la început cu suflarea și ființa lor în tot ce va făptui. Eminescu apare mai întîi în acest context.

Tot așa în Țara Românească. Pe lîngă civilizația arhaică, Neagoe și mai apoi Brâncoveanu și Matei Basarab, așază una nouă, hotărîtoare, în spiritul locului, peste care vor răsări mai tîrziu gentile locale și universale ale unui Brâncuși sau Arghezi.

În Transilvania poeții noștri apar într-o vreme cînd ființa noastră viețuia major în sat. Satul era totul pentru țăranul român. Din poruncă imperială fuseseră arse și dărîmate cetățile, lăcașurile de cultură iar ca să dea de o cetate autohtonă întreagă fiii țăranilor transilvani, ajunși la vîrsta de învățătură, au trebuit să pribegească la Roma unde se păstra vechea civilizație a strămoșilor lor sau cu Manuscriptele în saci pe cai să treacă munții cu întîiele traduceri în grai românesc la Voroneț sau la Argeș, îmbogățind viața spirituală, ctitorind ca Bogdăneștii pînă la Maiorescu. Ceea ce s-a păstrat însă ca o constantă de netăgăduit pînă astăzi, aici în Transilvania, este marea civilizație a satului.

Aici ai puternic sentiment de popor și vatră statornică, de un spațiu milenar locuit cu toată ființa în amănunt între cer și pămînt, aici, în aceste sate. Maramureșul și Munții Apuseni, zona Rășinarilor, ținutul Hunedoarei sînt vetre una mai pilduitoare decît alta.

Marii domni, apoi cei pe care poporul i-a numit crai, crăișorii lor, au fost tot țărani, fiii lor din sat ;

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

CENACLUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL" ● A șaptesprezecea ședință va avea loc luni 20 octombrie ora 16,30 la Ateneul Tineretului din Aleea Alexandru nr. 38 ● Va citi Liliana Ursu (versuri).

IN ACEST NUMĂR : Colocviile „Luceafărului" : Poet al cetății **Răspund : Ioan Alexandru, Ștefan Aug. Doinaș, Gheorghe Tomozei, Ana Blandiana** ● **Un eseu de C. Stănescu despre romanul „Delirul" de Marin Preda** ● **Proză de Gh. Pituț** ● **Fragmente critice de Eugen Simion** ● **Ferestre de Marin Sorescu** ● **Atelier literar** ● **Sport.**

cronica literară

Sorin Titel: Herman Melville și fascinația mării

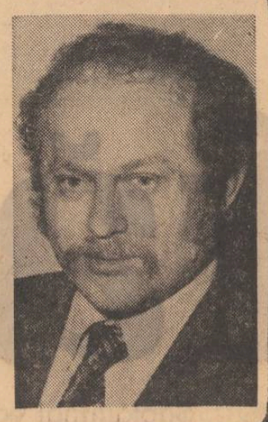

Sorin Titel este dintre acei puțini scriitori care nu disprețuiesc exercițiul critic și dovada cea mai convingătoare este faptul că susține o rubrică de critică dedicată cărților de proză. Surpriza este însă de a-l găsi semnînd o carte de interpretare critică închinată marelui prozator american Herman Melville. Opțiunea e neașteptată și interesantă din mai multe motive. Melville este autorul faimos al unei cărți mai mult decît faimoase : **Moby Dick.** Ce-l va fi îndemnat pe Sorin Titel, prozator al unui univers delicat și evanescent, să se apropie de maelstromul acestei opere violente, vizionare, profetice ? La prima vedere nu poate exista nici o afinitate între prozele liliputane ale scriitorului român și romanul grandios al lui Melville. Act de bovarism creator sau de secretă relație ?

Nimic mai potrivit pentru a afla acest lucru decît chiar eseul intitulat **Herman Melville — Fascinația mării.** Interpretarea lui Sorin Titel se oprește asupra a două nuvele **(Billy Budd, Bartleby)** și două romane **(Redburn,** roman de tinerețe, și **Moby Dick,** roman de maturitate). Primul capitol **Billy Budd sau despre fascinația inocenței** e cel mai revelator în direcția unei afinități posibile. Sorin Titel vede în povestirea despre Billy Budd, care trebuie să moară datorită inocenței și superiorității lui morale, apoteoza ființei candide în opera scriitorului american, dar totodată și cutremurătorul ei destin. Inocentul Billy sfîrșește tragic pentru o vină care în fond nu-i aparține. Prilej pentru Sorin Titel să ne vorbească despre obsesia inocenței în literatura americană. „Citind romanele lui James Purdy (prozator american aparținînd generațiilor mai noi) vom asista la un adevărat „masacru al inocenților" pentru că, deși înrudit ca tematică, oarecum, cu Salinger, viziunea sa este mult mai atroce, mai lipsită de orice speranță. Inocenții din prozele lui James Purdy au renunțat să se mai apere, să mai opună rezistență, prozatorul urmărind modul în care un individ se alterează în contact cu o lume dezumanizată. Eroii săi sînt adolescenți, tineri nevinovați care în contact cu societatea de consum cunosc un fulgerător și înfricoșător proces de degradare." Herman Melville este văzut ca un premergător al acestei literaturi, iar **Billy Budd** un faimos cap de serie în galeria adolescenților executați tocmai pentru imaculatea lor morală. Iată un fel al lui Melville de a fi „contemporanul nostru". Aici este și punctul de incidență dintre autorul eseului și prozatorul american. Proza lui Sorin Titel este plină de adolescenți delicați pe care contactul cu viața îi modifică, asemenea unei materii care odată scoasă de sub clopotul de sticlă se oxidează rapid. Proza lui își găsește, deci, un punct de sprijin în predilecția marelui american pentru tipurile de inocenți învinși.

Billy Budd nu rezumă însă opera lui Melville chiar dacă îi reprezintă bine temperatura spirituală. Oprindu-se asupra lui **Billy Budd,** Sorin Titel a insistat pe antagonismul Claggart — Budd care este un antagonism tipic prozei lui Melville. Îl vom regăsi în **Moby Dick,** e antagonismul dintre Ahab și balena albă, dar ajuns aici, prozatorul-critic nu mai urmează linia tradițională a interpretării marelui roman, care vedea în bătălia dintre Ahab și imensul cetaceu o specifică bătălie dintre Bine și Rău, ci caută să descopere nivelele de semnificație ale romanului, pădurea lui de simboluri. Intră aici în joc o înțelegere a romanului din interior, un alt fel de a-i sonda adîncurile decît cel obișnuit. Sorin Titel e preocupat, fără să ne-o spună ca atare, de felul cum **Moby Dick** este conținut în întregime, de fapt, în primele pagini și cum tot ceea ce urmează este prevestit, anunțat din primele capitole. Ismael, și odată cu el cititorul, intră într-un univers de semne ciudate pe care scriitorul travestit în critic se străduie să le distingă și să ni le comunice în semnificația lor ascunsă. Operația este una de decriptare și, pentru a o realiza, Sorin Titel ne oferă o versiune comprimată a romanului sprijinită pe momentele lui cheie, pe situațiile alegorice, simbolice, misterioase.

Cititorii romanului cunosc tragicul sfîrșit al balenierei conduse de fantasticul Ahab. Elementele predestinării ei și echipajului pe care-l avea la bord sînt reliefate cu stăruință de Sorin Titel. Textul e decupat și citat în așa fel încît dubiile să fie suprimate. Iată în zecile de pagini ale cărții un pasaj în care, deși încă insuflețită, corabia lui Ahab pare un dric plutitor : „Nu se auzeau decît puține vorbe sau chiar deloc, iar corabia tăcută, cu marinarii ei făcuți parcă din ceară vopsită, gonea zi de zi prin stihia drăcească, dezlănțuită a valurilor. Noaptea oamenii păstrau aceeași mutenie în fața urletelor oceanului, ei se bălăbăneau tăcuți în centurile lor, iar Ahab înfrunta fără un cuvînt furtuna..." Baleniera se mișcă într-un întuneric concret care este însă și un întuneric semnificativ în plan simbolic. Ahab rătăcește pe mare fără un itinerariu precis și traiectoria corăbiei desemnează un parcurs labirintic la capătul căruia se află monstrul, dar nu minotaurul, ci balena albă. Încă din analiza nuvelei **Bartleby** autorul a încercat să ne indice în proza lui Melville obsesia spațiului închis, a cutiei sufocante de felul celei descrise de E.A. Poe în **Hruba și pendulul.** Întregul roman n-ar fi din această perspectivă, Sorin Titel se sprijină pe interpreți cunoscuți ai lui H. Melville, decît istoria unui spațiu închis care-și ia în primire victimele, pas cu pas, nedezvăluindu-se ca atare decît atunci cînd prizonierii săi își realizează cu o ultimă sclipire a conștiinței condiția de victime. Romanul cuprinde, în prima sa parte, nu numai simpla prevestire a sfîrșitului, ci o indicație mai precisă a caracterului funest al călătoriei. Ismael rătăcește înainte de îmbarcare pe chei și distinge în întuneric firme și forme pe care cititorul nu le bagă în seamă la o primă lectură. Criticul ne întoarce la ele și ne atrage atenția că într-un roman care-și distruge toate personajele, în timpul unei vînători de balene, nu poate fi întîmplător, de pildă, că un han se numește **La jetul de balenă,** că proprietarul lui se numește **Coșciug** (englezește Coffin), iar că intrarea unuia din locurile de odihnă este aidoma unei curse, unei capcane : „Iată că toate aceste «interioare» spre care se îndreaptă Ismael, cărora el le dă tircoale, nu sînt la urma urmei decît niște capcane, prevestind, anunțînd de fapt, marea capcană, ultima, de la sfîrșitul cărții..." Motivul acesta al capcanei, al coșciugului, semne prevestitoare ale cărții, care-și pregătește marele epilog, revine în **Moby Dick** și autorul ni-l înfățișează convingător cu ajutorul unor ample și excelent alese citate. Interpretarea lui Sorin Titel trece obligatoriu prin bibliografia celor mai importante studii despre Melville cărora cartea sa este desigur îndatorată. Mai ales, de aici îi vin sugestiile pentru ceea ce în critica modernă este, de obicei, o actualizare mai pînă peste marginile permise de materia și organizarea romanului. După un critic, Maurice Friedman, în **Moby Dick** s-ar găsi cele două ipostaze ale eroului modern : revoltatul și exilatul. Unul ar fi Ahab, celălalt, Ismael. Ipoteza este tentantă, dar Sorin Titel n-o urmează pînă la capăt. El face un cumul de astfel de propuneri de interpretare pentru a sublinia astfel zestrea de semnificații contemporane a cărții. (Din acest punct de vedere eseul lui justifică mult mai bine ca altele titulatura colecției : **Contemporanul nostru).** Altcineva vede în roman o ilustrare a modului cum tirania poate înstrăina pe om de esența lui și-l poate face să decadă din demnitatea sa, cauzele degradării stînd, mai ales, în deturnarea colectivității de la scopul convenit inițial.

Fără a se subordona unei singure ipoteze, unei singure interpretări, dar sugerîndu-ne cîteva piste profitabile pentru simbolistica romanului, urmărind cîteva motive cu minuție, Sorin Titel reușește să ne deschidă porțile, altfel pentru mulți închise, ale unui roman înțeles, nu o dată, ca simplă poveste de vînătoare. El ne indică orchestrația ascunsă a unei creații de constantă fascinație pentru marii romancieri ai lumii. Ceea ce am putea reproșa autorului este că nu face o lectură relaxată cărții, o lectură în sine a ei, ci că vine către **Moby Dick** cu obsesiile și tiparele unei literaturi recente. Epuizează acestea romanul ? Sorin Titel a căutat să evite primejdia unor lecturi parțiale și teziste prin acumularea de unghiuri de vedere care, la un loc, să acopere, pe cît posibil, întreaga substanță și încărcătură de sensuri a romanului. În acest efort, deloc neglijabil, care angajează hotărîtor propria sa sensibilitate și opinie despre literatura lui Herman Melville stă și contribuția autorului. Covîrșitorul roman n-a făcut din Sorin Titel un exeget derutat. Autorul ne propune o cale de acces către vastul univers creat de Herman Melville și propunerea lui nu este lipsită de coerență. Prozatorul Sorin Titel rămîne și în ipostaza de critic un scriitor intim legat de temele abordate.

M. Ungheanu

viața cărților

proză

Meditație moralistă

Personajele principale ale romanului *) lui Al. Simion sînt activiști de partid, ale căror conștiințe evoluează sub influența noului istoric, parcurgînd contradicții, încercînd să pună de acord sistemul lor de noțiuni referitoare la contextul politic și social în care trăiesc cu modificările obiective. Acțiunea are loc într-un mic oraș românesc în anii de după Eliberare. Sînt urmărite confruntările dintre reprezentanții partidului comunist și cei ai grupărilor politice adverse, autorul avînd grijă să ocolească artificialitatea conflictelor, ce a apărut nu o dată în scrieri cu subiecte similare.

Interesant de urmărit este relația în care se află caracterologia tradițională și tendința autorului de a medita eseistic pe marginea cîtorva aspecte importante ale conviețuirii sociale. Romanul, firește, are personaje și conflicte. Ioan Micle este un tînăr activist care sosește la începutul romanului în orășelul de provincie. Cîțiva dintre intelectualii pe care îi găsește aici participă la desfășurarea evenimentelor. Cel mai interesant dintre ei este profesorul Popa, spirit enciclopedic animat de o frenezie moralistă, ce se dovedește în cele din urmă exagerată și bună doar pentru a forma, eventual, o ficțiune literară. Apariții interesante sînt și Cati Olmazu, ființă frumoasă în care se contrazic la nesfîrșit tendința trăirii unei vieți situată între limitele normalității și patima aproape morbidă pentru puritate și pentru evitarea oricăror compromisuri, Dan Stănoiu, artist plastic ratat, care pendulează între practicarea unor tehnici ariviste și abulie, avocatul Manoliu, ființă lipsită de personalitate, dar capabil de acte conforme cu o etică salutară, Didona Iosif, activistă, creionată nu fără cîteva umbre, Ion Dragnea, orator de marcă și activist care face carieră, dovedindu-se însă în același timp o ființă cu o moralitate destul de impură. Interesanți sînt și cîțiva tineri, cu personalitățile în formare, care pleacă pentru studii la București și întîmpină acolo cîteva dintre vicisitudinile caracteristice perioadei circumscrise.

Trebuie însă spus că nu caracterologia e punctul cel mai tare al romancierului, deși, după cum am arătat, cele mai multe dintre personaje au o suficientă consistență epică. Apariițiile umane sînt, în primul rînd, voci și de abia apoi apariții verosimile prin logica internă a comportamentului lor. Faptul acesta trebuie subliniat ca deosebit de important pentru stabilirea configurației romanului lui Al. Simion. Autorul are un veritabil patos eseistic și faptul acesta se poate observa, prin contrast, atunci cînd sînt înscenate situații cu structuri consacrate de o lungă serie românească.

Nu vom cere însă unei cărți ceva ce autorul ei nu a premeditat. Să urmărim deci *Blocul de marmură* ca eseu despre modul în care trebuie să decurgă relațiile dintre oameni, despre necesitate istorică și voință individuală.

Romancierul dovedește intuiții cu totul notabile. Practicism, mesianism, arivism, intoleranță absurdă, lipsă de omenie — toate acestea sînt noțiuni reci. Atunci, însă, cînd ființe vii le întrupează în moduri sinuoase, de loc schematice, se petrece ceva ce ține doar de marea eseistică : noțiunile se încălzesc și tind să prindă viață, devenind comunicabile parcă dincolo de mesajul lor strict logic. Din negări abia perceptibile ale unor moduri de a se purta imperfect se naște pe nesimțite conturul unui model uman în care înțelepciunea se îmbină armonios cu ardoarea convingerilor politice.

După lectura ultimei pagini cititorul simte cum din nenumărate fragmente de discuții purtate între personaje se naște un zvon, ce nu mai poate fi descris invocîndu-se calitățile romanului tradițional. Vocile acestor aprigi vorbitori și căutători ai adevărului politic se estompează, contopindu-se într-un murmur supraindividual, care este al istoriei. Captarea lui trebuie considerată un succes literar de tip realist, chiar dacă altele sînt regulile după care se produce. Această voce sintetică, ce conține nenumărate glasuri, spune, ștergînd șerpuitor linia de demarcație dintre literatură și meditația moralistă, că omul este o ființă perfectibilă și că într-adevăr merită ca această afirmație să fie demonstrată.

Voicu Bugariu

*) **Al. Simion, „Blocul de marmură",** Editura „Eminescu", București, 1975.

critică

Un traiect critic

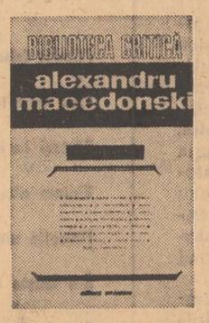

Volumele din „Biblioteca critică", trecînd peste utilitatea lor sub aspect informativ, atunci cînd sînt judicios alcătuite, oferind imaginea unei evoluții critice, sînt instructive în dublu sens. Pe de o parte se urmăresc, diacronic, avatarurile gustului critic în etape diferite, schițînd uneori imaginea impunerii treptate a valorii unui scriitor, a clasicizării sale. (Este și cazul volumului de față). Pe de altă parte, după lectura unui asemenea volum, se poate observa din felul cum răspunde la „apelurile" unei opere de excepție, evoluția receptării critice, a gradului de adecvare și modernitate a sistemelor și punctelor de vedere.

Selecția despre creația lui Macedonski*), cuprinzînd mai toate operele semnificative, include în mare ambele coordonate.

Un prim grupaj consemnează opiniile mai reprezentative : Duiliu Zamfirescu, junimistul Petre Th. Missir, criticul **Semănătorului,** Ilarie Chendi, mentorul **Sburătorului,** E. Lovinescu și modernistul N. Davidescu. Se observă lesne că judecățile de valoare sînt întunecate de simpatia extremă (Duiliu Zamfirescu) sau aversiunea (Petru Th Missir, I. Chendi) față de omul Macedonski. Excepție fac Eugen Lovinescu, care întreprinde o analiză estetică fără deosebită aderență însă la reala structură a operei poetului, manifestînd serioase rezerve pînă aproape de negarea totală, și N. Davidescu, cu o atitudine oscilantă pentru care **„Poema rondelurilor** constituie nu numai aportul indiscutabil al lui Macedonski în scrisul românesc contemporan, dar și unele din cele mai nobile pagini ale întregii intelectualități și sensibilități naționale".

Tot aici trebuie amintit articolul tînărului Vianu **Revizuire critică** (1916), replică polemică nu tocmai argumentată dată lui Lovinescu, favorabilă apologetic poetului. Nu se poate deci vorbi de o înțelegere critică propriu-zisă, iar tonul general în epocă se apropie de negare vehementă. NU alta este și poziția lui G. Ibrăileanu, neinclusă în acest volum, exprimată în necrologul poetului, de politicoasă și reținută indiferență.

În perioada interbelică, după o apreciabilă distanță de timp și de obiectivare a impresiilor, unghiul de recepție se va schimba substanțial, în sensul reconsiderării estetice a autorului **Nopții de decembrie,** în spirit critic, perfect argumentată. Tudor Vianu, Ion Pillat, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu, I. Negoițescu, G. Călinescu sînt cei care îl impun pe Macedonski printre clasici și, în același timp, introduc categorii noi în analiză, pun în lumină alte valențe.

Se discută acum despre elenismul și estetismul poetului, despre noutatea vocabularului poetic, despre voința de redirecționare a lirismului românesc, despre senzualismul și imagismul de tip oriental, despre savanta și grațioasa perfecțiune formală a nonidealurilor etc. Sînt interpretate pentru prima dată, sistematic, prin Vianu, teatrul și proza lui Macedonski.

Desigur, deosebiri de nuanță există între exegeții amintiți, dar importantă este relevarea unei noi sensibilități și limbaj critic susținute de alte mijloace de analiză.

Dintre interpretările mai recente, reținute de autorul antologiei, — D. Micu, Adrian Marino, Dana Dumitriu — mai ales aceea a lui Adrian Marino marchează un pas înainte prin detectarea unor principii interne („subtilizarea" materiei, a eu-lui, a emoției etc), care structurează universul imaginar al poetului și determină rețeaua metaforică.

Surprinzătoare rămîne însă omiterea celui mai nou studiu în materie „Introducere în opera lui Al. Macedonski" de Mihai Zamfiru. Și dacă într-o selecție în general bine condusă inserăm totuși pasaje nesemnificative, nu ar fi trebuit să lipsească nume precum Pompiliu Constantinescu **(Macedonski reabilitat, Locul lui Al. Macedonski** — Scrieri vol. IV), Perpessicius sau Mircea Zaciu **(Macedonski în Colaje,** 1972).

Paul Dugneanu

*) **Alexandru Macedonski interpretat de...,** Editura „Eminescu", 1975

repere

Memorialul din Sfînta-Elena

Literatura documentară, memoriile, încercările de reconstituire a unor evenimente din trecut, chiar cu mijloace dintre cele mai pozitive, aflate în arsenalul disciplinelor științifice, exercită astăzi o mare fascinație asupra cititorului, de multe ori în dauna beletristicii, a expresiei artistice, supraîncărcată de artificiu. A devenit sănătoasă reîntoarcerea la marile modele ale genului documentar, acolo unde intenția artistă lipsește, în favoarea umanității celei mai adînci. Un prilej fericit ne-a oferit recent editura **Minerva,** publicînd în **Biblioteca pentru toți** celebrul **Memorial din Sfînta-Elena** al lui Las Cases, în traducerea lui Mihai Murgu și Vasile Covaci, cu o prefață de Manole Neagoe. Este vorba despre o lucrare tipică a genului, unde efortul de organizare a rămas la exigențele sale minime, reflectînd cu mult farmec atît personalitatea Împăratului, cît și pe aceea a secretarului său de circumstanță. Pare sigur că Las Cases a voit să se bucure cît mai mult de intimitatea lui Napoleon pe insulă, tocmai pentru a compune o carte ca aceasta. Chiar plecarea lui în exil cu suveranul său a putut să fie interpretată ca pur interes de memorialist. Celelalte circumstante ale vieții lui Las Cases ne lasă totuși să întrevedem și motivul psihologic, ce izvora din educația primită în timpul copilăriei și considera că fidelitatea este o virtute cardinală. Napoleon era fondatorul unei noi dinastii, devenită legitimă, prin voința poporului francez și prin sancțiunea autorităților religioase ale epocii, împrejurare pentru care obstinatul legitimist Las Cases a devenit slujitorul său credincios. Este foarte semnificativă plăcerea cu care autorul memorialului reproduce în extenso argumentele lui Napoleon în favoarea legitimității sale, insistența lui asupra faptului că toți regii Franței au primit autoritatea din partea instanțelor naționale.

Memorialul este documentul fantasticei personalități intelectuale a lui Napoleon. Ofițerul, care termina al 42-lea din 48 școala militară de la Brienne, în 1784, a devenit apoi una din personalitățile cele mai strălucite ale Europei intelectuale, reformator adînc al instituțiilor sale, pe care le-a adaptat unui principiu rațional și unei funcționări adecvate. Este indiscutabilă emulația introdusă de Împărat în domeniul economic, iar pe Sfînta-Elena îi plăcea să-și amintească forfota din porturile Franței, expansiunea comercială și economică a țării, prosperitatea ei, marea disciplină socială, precum Faust la sfîrșitul experiențelor sale de cunoaștere se lăsa în voia reveriilor sale ingineresti. Dar ceea ce a fost frapant la Napoleon este că nu a folosit nici o clipă forța pentru a impune direct ideile sale, ci a creat instituții care, prin funcționarea lor normală, fără de nici o constrîngere, au condus la un mod de acțiune socială. Pe Sfînta-Elena, Napoleon obișnuia să spună : „Europa îi datorează numai lui (guvernului englez n.n.) toate flagelurile ce au urmat, numai el e răspunzător. În ceea ce mă privește, eu m-aș fi ocupat exclusiv de administrarea Franței și cred că aș fi făcut minuni. Gloria mea nu ar fi fost cu nimic stîrbită, dar aș fi avut mai multe bucurii ; aș fi cucerit Europa, așa cum am fost pe punctul de a o cuceri cu armele. De ce mare strălucire m-au privat !" Cel mai mare comandant de oști al tuturor timpurilor, învingătorul de la Austerlitz, Iena, Eylau, Eckmühl și Wagram, dorea de fapt gloria civilă. Îndreptățirea există în opera sa de administrator, excepțională în toate privințele. S-a spus de altfel că ar fi fost la fel de faimos, chiar dacă ar fi rămas numai autor al celebrului cod de legi care-i poartă numele (pe care, de fapt, l-a inspirat, fiind creat de juriștii francezi). Reforma administrativă este în parte viabilă pînă astăzi, iar în politică externă a creat premizele unei Europe a națiunilor, în locul uneia a monarhiilor. În toate domeniile a dus la o mișcare a minții, o efervescență ce poartă pecetea geniului. Mai mult, fiecare bătălie a lui Napoleon poate fi gîndită ca o creație a minții lui strălucitoare, este o operă de gîndire tactică neobișnuită. Este cert că aprecierea lui Tolstoi din **Război și Pace** îl nedreptățește, făcînd din el un personaj mediocru, în mîna unui destin care-l favorizează pînă la un punct și apoi îl prăbușește necruțător. **Memorialul** lui Las Cases scoate în evidență spectacolul intelectual, dar și marea tărie de caracter, stoicismul cu care s-a purtat Napoleon în restriște, calmul său desăvîrșit de om mare. Stilul fiber al acestei „sporovăieli nemaipomenite", cum presupunea Împăratul că vor fi notele lui Las Cases, este, tocmai prin marea lui libertate, cuceritor și plin de viață, vibrînd de impulsurile unei personalități extraordinare.

Aurel-Dragoș Munteanu

revista revistelor

„Permanența patriei" se intitulează articolul pe care Dan Zamfirescu îl semnează în revista **„Săptămîna",** propunînd o meditație activă asupra culturii române ca expresie a demnității și unității de conștiință a poporului român. „Pulsul inimii fiecărei mari serii de bărbați ctitori ai conștiinței noastre de noi înșine — se scrie în articol — a bătut în pieptul urmașilor și s-a amplificat printr-înșii, spre a deveni bunul nepoților și strănepoților" **sau** : „Dacă vom pătrunde mai adînc în istoria noastră, vom înțelege că numitorul comun al tuturor faptelor de arme și cultură este nu numai **unitatea de viață** a întregului popor român, ci **și conștiința deplină a acestei unități,** din cele mai vechi timpuri".

■

„Al. Rosetti — 80". Sub acest titlu **România literară** adună laolaltă — într-un emoționant omagiu adus marelui om de cultură, academicianului Alexandru Rosetti la împlinirea a opt decenii de viață — un sobru memorabil interviu cu sărbătoritul, o mereu inconfundabilă tabletă de Geo Bogza, scrisoarea încărcată de o nobilă stimă semnată de Valentin Lipatti, un articol de Alexandru Niculescu dedicat autorului „Istoriei limbii române" acestui „om de lumină și de faptă".

Semnalăm, de asemenea, prezența în paginile aceleiași reviste a doi tineri poeți : Doina Sterescu și Mihai Adrian Eres, poeți prezenți și în coloanele revistei noastre.

■

Judicios conceput, numărul pe luna octombrie ac. al revistei „Ateneu". Mai ales partea consacrată lui Bacovia se remarcă prin diversitatea unghiurilor critice din perspectiva cărora este relevată actualitatea perpetuă a operei marelui scriitor. În afară de eseul lui Marin Sorescu **(Bacovianul Bacovia)** și de contribuțiile documentare ale lui Mihail Petroveanu **(Bacovia și edițiile sale)** și ale lui Nicolae Scurtu **(Manuscrise și corecturi bacoviene),** reține atenția articolele semnate de autori tineri precum Maria-Luiza Cristescu, Daniel Dimitriu, G. Grigurcu, Mircea Popa, Laurențiu Ulici ș.a.

■

Reținem considerațiile finale din cronica lui G. Grigurcu („Familia", nr. 9 a.c.) consacrată volumului **Confruntări în critica deceniilor IV—VII** de Ileana Vrancea : «Lucrarea Ilenei Vrancea (exceptînd rotunditatea quasiaforistică a considerațiilor privitoare la rolul lui E. Lovinescu) e o încăpătoare înscriere de date brute, unele de un dramatism nedisimulat. Însă concluziile avansate pe baza lor nu sînt totdeauna cele mai pertinente, mai convingătoare (...). O prea mare insistență de a asigura „echilibrul dintre antiteze" duce nu odată la rezultatul contrar, al ruperii punților casante».

■

Divers, substanțial și captivant, în linia precedentelor, este ultimul număr (3) al revistei „Manuscriptum". Textele inedite și comentariile de indiscutabil interes istorico-literar publicate acum au în vedere o strălucită pleiadă de scriitori români clasici și moderni : Eminescu, Pavel Dan, Dosoftei, Rebreanu, Panait Istrati, Gib I. Mihăescu, Urmuz, Călinescu, Ionel Teodoreanu, Mateiu Caragiale, (cu selecțiuni din mult așteptatele **Însemnări zilnice),** Arghezi, C. Stere, M. Kogălniceanu, G.M. Zamfirescu, C. Negruzzi, la care se adaugă o interesantă scrisoare inedită a lui Chateaubriand adresată junimistului Vasile Pogor.

Cronicar

aqua forte

„Critica totală" și contabilitatea

● *În răstimpul dintre două studii europene* — „Lipsa universalității și particule explicative ale conștiinței universale în poezia lui Gheorghe I. Biriș, din comuna Izvoarele, arondissmentul Blaj" și „Experiență și cugetare — studiu hermeneutic privitor la lupta cu inerția aflătoare în albumele de familie ale foștilor școlari ai Liceului din Iețiuș" — *„criticul total Valentin Tașcu se ocupă de modul* prietenesc *și superficial în care se fac unele comentarii privind volumele de poezii în revistele noastre literare. În Nr. 9/'75, al revistei „Steaua", V.T. ne trage o strașnică urecheală, care, probabil, face parte din temerarul său program de asanare a unor moravuri ce grevează viața literară. V.T. — cînd, vehement, cînd încercîndu-și puterile în genul umoristic, tot timpul însă pe un ton* ex cathedra *— ne „demască" hotărît, că, în Nr. 32 al „Luceafărului", nu am fi publicat, așa cum a crezut conducerea revistei, o recenzie la volumul de versuri „Nevăzutele urse" de Horia Bădescu, ci un „grupaj de fragmente poetice" ale acestuia (sic!), întrerupt de 10—11 rînduri dactilografiate, singurele care ne aparțin, rînduri pline de „cuvinte cam fără sens". N-am știut, spune V.T., să mergem la esență, facem din recenzie o „plăcută indeletnicire" care, pe deasupra ne „aduce foloase"*

Ar fi fost de presupus că un critic atît de „total", cum se dorește V.T. să fi aflat de „opinia" conform căreia, „critica este o artă a citării". Îi recomandăm lui V.T. — fie și numai pentru cazul comentării volumului cu pricina — să consulte următoarele cronici : Nicolae Manolescu, „La al doilea volum", „România literară", nr. 27/'75, Cornel Regman, „Echinox"-ul în cinci poeți", „Viața Românească", Nr. 9/'75. Daniel Dimitriu, „Horia Bădescu, „Nevăzutele urse", „Convorbiri literare". Nr. 9/'75, fragmentul dedicat exclusiv celei de-a doua cărți a lui Horia Bădescu. În afara satisfacerii apetitului contabilicesc — prin numărarea „rîndurilor dactilografiate" —V.T. poate trage unele învățăminte cu privire la folosirea citatului. Bibliografie suplimentară : Eugen Barbu, „Spirale", Al. Piru, „Poezia tînără".

Cît privește „cuvintele cam fără sens", simpla consultare a oricărui dicționar al limbii române îl poate, deși nu garantăm, ajuta pe V.T. să afle, acolo unde este cazul, chiar și sensurile figurate ale unor cuvinte precum „somn", „letargic", „un" și chiar „o".

Privitor la faptul că V.T. consideră versul „doarme în inserare auzul meu", drept o „afirmație" (sic !) *ce „se referă la surzenie și nu la adormire", considerăm necesară consultarea unui O.R.L.-ist. Se înțelege că, ar fi de preferat, măcar în acest caz, V.T. să „aibă asupra sa" citatul complet, așa cum apare în recenzia noastră : „O, depărtate, dulci dimineți, / doarme în inserare auzul meu / visu-i / pe neclintita golire / a lumii !".*

Deși „critic total", adică om ce le știe pe toate, inclusiv adresa lui Horia Bădescu, pe care ne-o comunică în „Erata" sa, V.T. se întreabă patetic cum de ne-am permis să vedem noi suavitate în poezia lui Horia Bădescu, cum de l-am numit un „împătimit al cîntului", cum de am îndrăznit să scriem că elegia servește poezia erotică a poetului ? Pe lîngă bibliografia recomandată mai sus, îi sugerăm lui V.T. și articolele semnate de Victor Felea, în „Tribuna", 21 08 1975, George Mirea, în „Cronica", 29 08 1975, Victor Rusu, în „Orizont", nr. 40/'75. Eventual și paginile 267—269 din „Un an de poezie". Dan Cristea, Editura Cartea Românească, 1974.

Precizăm, de asemenea, că în tot „grupajul nostru de fragmente poetice" ale lui Horia Bădescu (!) nu există nici o încercare de definire a elegiei, așa cum scrie autorul Eratei. *Mai degrabă, credem că „învinuirea" pe care ne-o aduce este proiecția unei obsesii personale de a defini tot ce-i iese în cale. De exemplu :* „Incidența reprezintă, pe scurt, un punct (uneori incidental) în care o linie (de preferat o rază) întîlnește un plan (să spunem, foaia de hîrtie) sau o dreaptă" *ori* „Vocația prozei nu poate fi confundată cu mania scrisului" *(Valentin Tașcu, „Incidențe", Editura Dacia 1975).*

Deși n-am fi obligați, îi satisfacem, totuși, lui V.T. curiozitatea de midinetă literară : nu sîntem prieteni cu Horia Bădescu, chiar dacă îi prețuim poezia.

Dorin Tudoran

O carte despre Ion Șiugariu

● *Editată de Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Maramureș și de Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă, a apărut monografia* Ion Șiugariu, un poet căzut în război *de Ștefan Bellu. În cuvîntul introductiv al cărții, intitulat* Omagiu eroilor printre care se află și poetul Ion Șiugariu, *Laurențiu Fulga salută în simbolul generos al poetului căzut la datorie însăși ideea de Patrie, atît de scumpă românilor dintotdeauna.*

Monografia prezintă amănunțit personalitatea poetului dispărut prematur, analizînd versuri și încercări de critică. Util este pentru cercetătorul literar și un amănunțit capitol bibliografic. Tonul general al comentariului este cel potrivit în asemenea ocazii, cînd creatorul analizat și-a întreaga activitate înainte de a-și fi dat întreaga măsură a posibilităților sale. Monografistul reține în mod deosebit din creația poetului Elegiile pentru Ardeal : *„Prin sentimentul de cald patriotism ce le învăluie, prin accentele de profundă rezonanță poetică și lirismul vibrant pe care le degajă, prin intensitatea și profunzimea trăirii, prin virtuozitatea poetică a cărei dovadă o fac,* Elegiile pentru Ardeal *constituie — fără îndoială — partea cea mai izbutită, cea mai durabilă a creației lui Ion Șiugariu".*

Fără deosebite pretenții interpretative cartea lui Ștefan Bellu construiește onest profilul unui poet pe care îl aștepta poate un destin artistic deosebit.

Colectivul de elaborare a unui Dicționar al scriitorilor români **roagă pe această cale pe toți confrații (indiferent de genul în care ei manifestă scrisul lor) care nu au primit pînă în prezent Chestionarul dicționarului să-și trimită neîntîrziat adresa exactă prof. univ. Mircea Zaciu, str. Bisericii ortodoxe 12, 3400 Cluj-Napoca. Facem același apel familiilor scriitorilor decedați.**

Profesorul

Alexandru Rosetti a fost primul mare profesor al universităţii bucureştene pe care studenţii promoţiei facultăţii de filologie anul 1961 l-au zărit străbătind prin uşa întunecată a amfiteatrului : prins într-un halou luminos ca într-o găoace de aur a marcat pentru eternitate ochiul celor ce l-au văzut.

Este în natura foarte măreţelor personalităţi emanaţia aceasta de lumină fluidă. Altminteri cum s-ar putea explica felul în care memoria reţine şi astăzi amănunte ale unui timp pretrecut atît de demult ?

Marele zîmbet al profesorului Alexandru Rosetti ; înălţarea caldă-a obrazului ca să poţi trece pragul spre lumea gîndului ; mişcările ; gestul spontan de-a deschide toate ferestrele amfiteatrului pentru ca anotimpul să poată pătrunde în cursul de istoria limbii, vitalizîndu-l, impregnîndu-l de toate culorile pe care cerul din cadrul ferestrei le afişa. An de an, în bătaia vîntului sau a soarelui care năvăleau pe fereastră, sub ninsori abundente sau prin haşururi de ploaie, profesorul Alexandru Rosetti, stăpîn egal al naturii şi limbii române, ne invita la o măreaţă aventură a spiritului petrecută în centrul mişcărilor din univers.

Mai străluminau doi iluştri profesori străbătînd coridoarele Universităţii din Bucureşti : G. Călinescu şi Tudor Vianu.

Dar puterea de-a ridica strapontina grea a catedrei ca pe o barieră de cale ferată a avut-o numai îndrumătorul de istoria limbii ; el a-nţeles cîtă fierbinte dorinţă aveau studenţii, adolescenţii aceia abia ridicaţi pe două picioare să afle într-un mare profesor şi-un prieten ; să poată străbate abisul de după banca din faţă printr-o legătură de sentiment.

Şi-am pornit, într-o zi, studenţii cercului de limba română, urmîndu-l pe iubitul nostru magistru, întîi prin spaţiul recreaţiei dintre ore, apoi prin spaţiul după-amiezelor nemăsurate în ore, străbătînd cartiere vechi, îngheţate ca-n crisalidă în timpul de demult. Cutreierînd pe sub ziduri şi pe sub turnuri, ieşind în zone lacustre alunecînd peste traverse de cale ferată către peisaje lunare, cu natură carbonizată, sau către peisaje romantice, suspendate în plase de ierburi străvechi. De unde le ştia Marele nostru Profesor ? De ce ni le arăta ? Cum se potriveau rătăcirile în cetatea de iarbă cu discursul despre istoria limbii care devenea de-a dreptul fantastic sub lumina de lună sau sub coroana copacilor ? De ce toţi studenţii osteneam din dorinţa de-a stoarce toată bruma de inteligenţă şi de ştiinţă de carte pe care le posedam ? Cînd am ajuns toţi în fruntea plutonului 1961 ! Doar mergerea prin natură pe urmele profesorului Rosetti bătea pasul lent ? Cînd am furat din haloul care ardea împrejurul făpturii Marelui nostru Profesor destulă lumină ca să putem lumina drumul pe care aveam de mers ?

La 80 de ani, profesorul Alexandru Rosetti arde la fel de intens. Aşa cum şade, ca într-o găoace de aur, l-am aşezat foarte adînc în cugetul nostru, preluîndu-l pentru eternitate pe toate circuitele sufleteşti

Sânziana Pop

Al. Rosetti – 80

Călătoriile şi emoţia clasicităţii

Orice mişcare ne dezvăluie, spunea Montaigne, iar după el, alţii au adăugat că, de asemenea, orice percepţie ne dezvăluie personalitatea, în acelaşi grad ca gesturile şi acţiunile noastre. Vedem ceea ce sîntem şi ne place să ne înconjurăm de lucrurile şi de imaginile în a căror perspectivă subiectivitatea noastră se reflectă cel mai bine. Iată o trăsătură caracteristică a percepţiei ce poate fi lesne urmărită şi individualizată cu maxim folos în scrisul literar al acad. Al. Rosetti.

„Notele din Grecia", portretele de scriitori, impresiile de lectură, însemnările de călătorie sau amintirile în măsura în care circumscriu oameni şi peisaje, cărţi şi civilizaţii sînt totodată o circumscriere a propriului registru sufletesc, un contact personal aflat mereu în consonanţă deplină cu universul muzicii interioare. În primul rînd, rîndurile la care ne referim nu sînt multe ; dimpotrivă, ele sînt concentrate şi distilate, aşa cum se cuvine cu adevărat lucrurilor pe care le iubim cu pasiune, acelora care ne întovărăşesc o viaţă cu pecetea şi amintirile lor şi, întocmai esenţelor tari, se refuză risipirii în prea dese straturi de aer. Însăşi această reducţie de subiecte exprimă de la sine o mare afinitate şi un neştirbit ataşament faţă de cîteva valori de căpetenie ale umanităţii şi faţă de formele ce le-au încorporat şi impus perenitatea. Emoţia clasicităţii, pe care Al. Rosetti o ilustrează semnificativ în sînul unui lung şir de cărturari români, vibraţia la monumental şi la ordonanţa cetăţii, pe care o împarte într-un chip atît de revelator cu G. Călinescu, încrederea în durabilitatea culturii şi civilizaţiei, umanismul, cu un cuvînt, sînt, toate, faţetele de expresie ale acestei personalităţi, de regăsit atît în „Notele din Grecia", cît şi în fiecare rînd evocator, construit tocmai pe aceste opţiuni. Fireşte că „Notele din Grecia", aceste „strigăte de entuziasm" sau „telegrame sugrumate de emoţie", cum le-a definit Călinescu, pot vorbi, ele însele, despre un regim clasic al spiritului. Dar nu e numai atît ; o mărturisire de credinţă ori numai împletirea priveliştilor cu lecturile care — scrie undeva atît de sugestiv Al. Rosetti — „dorm în noi şi se trezesc ca scînteile la gura sobei, cînd se aţiţă focul". Să observăm, mai profund, chiar stilul percepţiei. Să observăm că, în genere, sînt reţinute impresia de „pace augustă", senzaţia de intimitate, putinţa unei „atitudini de calmă reculegere", graţia, gingăşia, eleganţa, frumuseţea interioară a oamenilor şi a locurilor sau ceea ce exprimă în primul rînd libertatea cugetului şi universalitatea ideală a concepţiei. Iar pentru aceste calităţi, oriunde ar fi ele întîlnite, în peisaj sau în fiinţe, nu există aici echivalenţe mai bune decît imaginile muntelui şi ale mării, simbolizînd deopotrivă setea de absolut, limpiditatea cugetării şi altitudinea simţirii. Evocările respiră, la rîndu-le, aceeaşi puritate şi armonie a liniilor pe care le respiră întreaga personalitate a evocatorului, asociată perfect cu aerul tare al munţilor şi cu aerul iodat al mării, ca cel mai prielnic mediu al rememorării şi plăsmuirii poetice : „Este imaginea care stăruie în mine şi le biruie pe toate celelalte : lumină, cugetare înaltă, în aerul rarefiat al înălţimilor".

E, mai mult, o înţelepciune de viaţă ca şi o atitudine a scrisului. Un ritm al pasului, firesc ca însăşi respiraţia şi tot atît de necesar fiinţării, pentru că „gîndirii îi sînt necesare pasul călătorului, zvonul apelor, mireşmele muntelui, ozonul tăriilor albastre, bolta brazilor : verdeaţa lor perenă e un simbol al longevităţii, la care rîvneşte fiinţa noastră plăpîndă".

Întîlnim în scrisul lui Al. Rosetti şi un prilej de meditaţie dar şi o lecţie a existenţei.

Dan Cristea

Semnele timpului

1. Falimentul disimulării

Cronologic, desigur că **Delirul** este romanul unei epoci strict delimitate : perioada dominaţiei legionaro-fasciste cu tot convoiul de atrocităţi cunoscute atunci, în acei ani. Dar nu se poate să trecem cu vederea faptul că, departe de a-şi înţelege misiunea ca un simplu cronicar, înregistrator neutru de evenimente, un scriitor adevărat asigură „reconstituirii" sale o plauzibilitate mai adîncă. S-ar putea spune că un astfel de scriitor îşi amînă mereu prima operă fiindcă, expresie a stării timpului (social, politic) în care s-a născut scriitorul însuşi, ea îşi caută, în conştiinţa istorică a acestuia, antecedente, explicaţii, şiruri întregi de cauze acumulate. Încît n-ar fi deloc exagerat să vedem acum o legătură directă, desigur diferit imaginată, între universul violent-realist din primele nuvele **(Întîlnirea din pămînturi)** şi metafora „delirului" din romanul cu acelaşi titlu. Într-o ordine „firească", legată de simpla cronologie, **Delirul** ar trebui să fie primul roman, prima scriere întrucît de conţinutul său se leagă însuşi contextul formării scriitorului : în această lume concretă a cunoscut autorul izbitura realităţii istorice, a ghemului de contradicţii violente ce-i marchează destinul şi nu în aceea mitică, în lumea ţărănească plină de „moromeţieni". Şi totuşi, scriitorul şi-a aminat mereu prima operă alegînd un drum mai dificil, însă cel adevărat, propriu marilor conştiinţe. Am spune că nu a început cu „prima" operă, actualul **Delir**, pentru că iminenţa ei i-a pus o întrebare dezarmant de simplă dar imposibil de trecut cu vederea : cum s-a ajuns aici ? Cum a fost posibil ca existenţa umană pe o anume treaptă a dezvoltării sale să fie pusă sub semnul întrebării de asemenea forme de violenţă inumană ?

Conştiinţa umană este desigur interogativă dar, mai ales, răspunzătoare. Iată de ce, aflat în faţa semnului timpului său violent scriitorul şi-a aminat opera, aruncînd sonde în memoria timpului şi a lumii din care venea. **Delirul** este romanul care descriind o stare de lucruri o şi explică, dar nu numai prin ceea ce descrie. O parte din răspuns trebuie să îl vedem în scrierile anterioare în care sînt notate, după sistemul acumulărilor succesive, o serie de fapte şi stări semnificative, profund revelatoare. În fond în aceeaşi serie de acumulări intră fapte diferite, uneori extrem de diferite din punctul de vedere al conştiinţei care le patronează. Cît este de conştient copilul pierdut într-o cîmpie ce dă iluzia infinitului paradisiac, de cruzimea schingiuirii unui animal ? În ce măsură acelaşi mic reprezentant al speciei umane îşi dă seama de violenţa ascunsă uneori în cele mai banale „obişnuinţe", în contact cu o natură aspră nu de la sine dar de cadrul social de care el poate să nu fie conştient dar în care totuşi trăieşte, lalolaltă cu bucuriile „specifice" virstei ? Aceste nevinovate forme de violenţă, împreună cu altele — dar coexistînd totodată cu o vie şi perpetuă aspiraţie spre seninătate spirituală şi împlinire — formează o **masă** de agresiune ascunsă ce invadează un univers care, în datele lui generale, poate părea, la o privire superficială sau preocupată de altceva, normal, înţelegător ca şi timpul cu oamenii. Ilie Moromete, spirit luminos şi superior, va cultiva, că un avar al spiritului, această mentalitate în esenţă pozitivă şi care numai sustrasă observării atente, pas cu pas, a înfăţişării concret-istorice a timpului poate deveni periculoasă, chiar distrugătoare. Cum de altfel a şi devenit. Opera lui Marin Preda este, desigur, într-o înfăţişare care ar urmări anume acest aspect (şi care nu poate fi absolutizat pînă la a nu mai vedea nimic altceva !), o continuă punere sub ochi a procesului lent de acumulare prin ignorare, neatenţie, inconştienţă, dezgust, superioritate, detaşare, disimulare etc. (formele sînt mult mai numeroase) — a unei mase din ce în ce mai agresive de violenţă. Această masă, ca o magmă ce-şi face loc strecurindu-se implacabil pe dedesubtul solidelor forme de relief, dispune de condiţii excelente mai ales atunci cînd iluzia „timpului răbdător" devine o concepţie şi determină o tehnică de viaţă, „disimularea". Dar dacă un Vlaicu Vodă a supravieţuit prin disimulare — care este ascundere pentru a păstra (o umanitate şi un umanism ameninţate, valori care ne atestă în istorie şi civilizaţie) — timpul sub care se află eroii din acest roman desfide orice astfel de tehnică pretinzînd un alt tip de reacţie. Disimularea este, în aceste condiţii, într-un asemenea timp, inocenţă periculoasă, ignorare, detaşare şi chiar orbire. Acesta este caracterul monstruosului timp al mişcării legionaro-fasciste, un timp fără iluzie, vulgar, de o brutalitate ce vine dintr-o adîncă ură împotriva speţei umane. Într-un astfel de timp disimularea este neputincioasă, nici o prefăcătorie nu este salvatoare ci, din contra, ea poate spori efectul dezastruos al violenţei, al delirului. Oamenii rămîn o clipă descumpăniţi (o „clipă" ce în condiţii speciale, după cum s-a văzut, a putut să dureze mai mult), cu atît mai descumpăniţi cu cît tragedia îi loveşte mai direct şi mai brutal. Cu atît mai mult cu cît fondul lor de omenie păstrat de-a lungul secolelor zbuciumate se vede ameninţat de o violenţă răzbunătoare ale cărei resorturi le scapă, fenomenul fiindu-le străin şi incompatibil cu firea lor. În faza scriitorului intră aceste reacţii ale oamenilor în faţa unei mulţime necunoscute.

Întrebarea ciudată şi aparent fără nici un rost pe care o pune din cînd în cînd Ştefan al lui Parizianu în primele pagini din **Delirul**, acel atît de savuros „Pe ce te bazezi ?", pare îndreptată spre ricanarea acestui tip de iluzie căreia i-a scăpat controlul timpului, al concretului „ce se întîmplă". Indiferent ce este întrebat, la rîndul său personajul întreabă, provocînd hazul ori furia, „Pe ce te bazezi ?" ! În acelaşi sens, parcă răspunzînd neatenţiei şi disimulării zadarnice a oamenilor el apreciază orice i se spune cu un nedumeritor „Ce importanţă are ?" ! În fond, sînt aici două judecăţi menite să pună sub semnul întrebării preocupările mărunte, lipsa într-adevăr de importanţă a orice nu priveşte direcţia unui pericol catastrofal : cînd satul începe să perceapă brutal semnele violenţei deschise, cînd Dumitru lui Nae este schingiuit şi ucis de legionari, într-adevăr, „ce importanţă are" că trebuie să ceară ori să înapoieze coşul sau „dublul" împrumutate ieri de la vecin ? ! La fel, „pe ce se bazează" ineficientele consideraţii ale tatălui său despre posibilul „destin politic" a lui Moromete dacă acesta ar fi fost, cum zice el, „deştept" ? Întrebările siciitoare ale lui Ştefan conţin un întreg rechizitoriu care, simplificat, s-ar reduce la aceasta : cînd se întîmplă ce se întîmplă voi puneţi la cale trecutul, imaginaţi soluţii pentru ceea ce nu mai poate fi dat înapoi, nutriţi iluzia că, adînciţi în preocupările voastre, furtuna nu vă va atinge, în loc să vedeţi „ce importanţă are" cu adevărat această goană a lui Bărăgan care nu mai sună ca pînă acum „fonciirea", dar cheamă lumea să asiste la o schingiuire ! În aceste condiţii chiar scena iubirii în grădina paradisiacă invadată feeric de razele lunii, este profund tragică. Şi tot în aceste condiţii, purtătoare ale tragediei ce începe, cu starea de spirit trîmbiţată pe ulîţele satului de goarna seculară a lui Bărăgan, Ilie Moromete, trezit parţial şi într-un anume fel la realitate, dă bice cailor crezînd că într-un mare galop va putea trece prin ameninţătoarea pădure ce, altminteri, părea că-i protejează satul şi locuinţa.

De fapt, Ilie Moromete însuşi este de pe acum un personaj paralizat de violenţa răului. Pădurea întunecată străbătută în goana cailor în drumul spre Bucureşti conţine propria lui stare de panică, îi arată chipul desfigurat de fisura interioară. El va purta cu sine, tot drumul, alarma sinistră anunţată de paşnica goarnă a satului, precum şi imaginea morţii nevinovatului uriaş, Dumitru lui Nae. Nu pădurea prin care trece îi provoacă spaima, ci acela care o traversează îi inculcă propriile lui nelinişti. Este clar că pădurea mitologică sadoveniană şi-a pierdut aici, sub presiunea unui asemenea istorii întunecate, funcţia protectoare, sălbăticindu-se şi devenind infernală. Spaima instalată în spiritul altfel luminos al eroului este proiectată, printr-un tipic act de exorcism, într-un spaţiu malefic. „Sălbăticirea" misterioasei, dar liniştitei păduri sadoveniene indică un alt univers decît la autorul „Fraţilor Jderi", aflat sub stăpînirea altor legi şi într-o altă vîrstă : filtrată de stratul protector, am spune civilizator, al naturii milenare, realitatea însăşi avea la Sadoveanu un chip surizător — melancolic pe cînd, înlăturînd vălurile şi trezindu-se brusc la un pas de o realitate ce-l izbeşte direct şi brutal, omul „moromeţian" se vede aruncat într-un mecanism strivitor. Din faţa lui nu există scăpare în iluzie ori evaziune decît cu preţul tragediei. Spuneam despre acest personaj că este „parţial trezit la realitate" fiindcă, pus în faţa răului celui mai violent petrecut chiar lîngă propria sa casă el fuge să caute rădăcina lui la oras acolo unde niciodată n-au trăit ţărani ! Fiindcă, ştim din scrierile anterioare şi o aflăm din nou şi într-un capitol al **Delirului :** lumea este o lume de ţărani. Aşadar, goana nebună a lui Moromete şi Ştefan duce la oraş două spirite, două mentalităţi : unul caută acolo rădăcina răului pe care l-a văzut cu ochii lui instalîndu-se pe ulîţele satului, altul căutîndu-şi un loc de a exista chiar în miezul situaţiei, urmînd să decidă asupra modului de acţiune. S-ar putea spune că în momentul traversării pădurii bătrînul Moromete „întinereşte" subit, prin inocenţă pe cînd tinărul, nepotul său, are un aer de bruscă maturizare : văzînd frica lui Moromete el izbucneşte în ris, fiindcă, într-adevăr „ce importanţă are" că-ţi va fi furat chimirul cînd pericolul cel mare stă în pierderea vieţii. Risul bizar al lui Ştefan indică ineficienţa măsurilor de protecţie pe care le schiţează, înfricoşat, Ilie Moromete. Desigur, acesta înţelege mai mult decît crede Ştefan dar este semnificativ că, în inocenţa lui funciară (acea teribilă încredinţare, în ciuda tuturor vicisitudinilor, că „binele n-a dispărut din lume"), mai speră în „soluţia" retragerii sau a simplei „traversări" în goană a răului. La Bucureşti el vrea să sondeze starea de spirit a fiilor plecaţi şi să-şi dea seama ce şanse de întoarcere mai sînt. Nu mai sînt : la rîndul lor, aceştia nutresc iluzia, în proporţii şi forme diferite, că „s-au aranjat", că pe ei nimic nu-i va atinge şi că, dacă-i dispreţuiesc pe legionari, aceştia nu se vor atinge de ei.

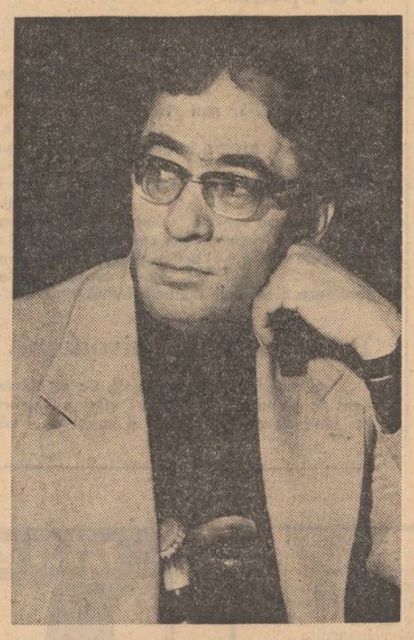

2. „Oameni care spun nu"

Lumea în care pătrund şi vor să se „aranjeze" Achim, Nilă şi Paraschiv rămîne pentru ei o lume neînţeleasă sau, mai bine, ignorată. De aceea, chiar dacă modul lor de parvenire îmbracă formele pe care oraşul li le pune la dispoziţie (Nilă este portar la blocul Algiu din „Cheia" Rosetti, Achim se zbate să-şi încropească un Consum „alimentar" în Obor, iar Paraschiv îmbrăţişează meseria de sudor autogen) sînt departe de a admite mai mult decît superficiala „orăşenizare". Un mod naiv, dar plastic de a le sublinia condiţia de emigranţi, de oameni în fond între două lumi, îl constituie pînă şi asemănarea dintre soţiile celor doi fraţi : ele sînt ţigănci.

Ilie Moromete se comportă pe străzile Bucureştilor ca un cuceritor febril, decizia cu care se mişcă indică la el acoperirea neliniştii profunde provocate de părăsirea hotarelor lumii lui : „Moromete puse talpa pe vătraiul loitrei, cu acea mişcare sigură a ţăranilor care ştiu că ei sînt adevăraţii stăpîni ai lumii şi nu pot crede că au nevoie de alţii ca să trăiască". Pînă şi caii sînt „foarte hotăriţi", calcă „cu nădejde pavajul" ! Însă aerul de siguranţă pe care-l are stăpînul, notează scriitorul, este acea „expresie neliniştită şi teapănă, ca a orbilor care nu văd unde merg". Dincolo, în universul ţărănesc, „orb" părea Ştefan.

Dorinţa fiilor de a-şi înjgheba fiecare o situaţie rezonabilă urmărită exclusivist, aproape cu disperare, constituie, la rîndul ei, orbirea lor. Violenţa lumii în care pătrund, creşterea ameninţării din partea mişcării legionare, valul de crime şi atrocităţi bestiale, delirul urii demente dacă nu-i lasă nepăsători nu le clintesc, totuşi, speranţele nebuneşti în soluţii utopice iar comportamentul lor „social" se reduce la străvechile reflexe de autoapărare, ineficiente şi în fond ridicole. Într-o lume smintită, cuprinsă de virtej, ei vor să-şi „întemeieze" familii şi situaţii sigure ! Tatăl lor, Ilie Moromete îi va găsi prinşi în asemenea proiecte, îndirjiţi în a crede că ei vor înfrînge ori păcăli lumea. Oricum, ei sînt cu un pas înainte pe drumul unei înţelegeri nu mai adînci, dar mai cuprinzătoare a lucrurilor : Moromete îşi dă seama stînd de vorbă cu ei, auzindu-le planurile, văzîndu-i cum sînt îmbrăcaţi şi cum se străduiesc să pară „de-ai casei", înstrăinaţi de lumea lor, că într-adevăr „întoarcerea este imposibilă". Asta o ştiu bine chiar dacă n-au înţeles-o deplin cei trei. Dar dacă întoarcerea este imposibilă ce-ar fi să-şi întemeieze un „sat" chiar aici, în oraşul în care au pătruns ? ! Acesta pare a fi dacă nu gîndul limpede al tuturor, cel puţin sensul căutărilor. Ei caută în alt loc ceea ce au mai văzut : nu se întorc în sat, dar aduc satul cu ei, pretutindeni, îl concep şi încearcă să-l realizeze în virtutea vechii — chiar „uitatei" — idei a satului protector şi, desigur, un sat „proiectat" (după intuiţia foarte exactă a lui Cornel Regman). Aceasta pare să fie diferenţa dintre tată şi fii care, în ciuda inteligenţei inferioare celei a primului, sînt, ca înţelegere, cu un pas înaintea lui, măcar pentru că s-au hotărît s-o rupă cu satul real păstrîndu-l însă într-o imaginaţie fortificantă. Că o ştiu sau nu, aceasta este „cetatea" lor interioară şi aici, în ciuda marilor deosebiri şi chiar a polemicii pe care Marin Preda a întreţinut-o cu unele din ideile lui Lucian Blaga, constatăm o mentalitate şi un reflex de cunoaştere prin recunoaşteri succesive, de îmblînzire a necunoscutului prin plasarea în el a ceea ce este deja cunoscut. În Bucureşti, conştienţi ori nu pe deplin de „imposibila întoarcere" cei trei se „adaptează" într-un fel care-i ţine la mare distanţă de realitate pe care o întîlnesc aici. Meseriile pe care le adoptă nu sînt gîndite în adevăratul şi fatalul lor înţeles, ci doar ca scuturi de protecţie, instrumente de făurire a unei fericiri iluzorii. Deşi în miezul evenimentelor, ei le întorc spatele. Achim nu-şi părăseşte „Consumul" lui alimentar din Obor deşi aude „cu urechile lui că în oraş se trage" şi abia seara tîrziu cumpără un ziar ca să citească, acasă, ce se întîmplă ! El consideră însă că nu-l priveşte, că este mai presus de toate acestea fiind mai... „prejos", adică jos de tot, nu sus, unde sînt „virtejurile" (Ilie Moromete, tatăl, adoptă cam în acelaşi timp dar în Siliştea, un mod identic de a nu privi şi nu înţelege lucrurile direct, în faţă. După cum Achim gîndeşte că el este mai „presus" fiind mai „prejos", tot astfel Moromete consideră că lumea lui este **deasupra** unor astfel de întîmplări !) În toiul veseliei fără margini a lui Achim, veselie închisă bine între pereţii solidei lui case, răsună explozia reală, de afară, menită să-i spulbere mica lui fericire („Deodată, de undeva, un zgomot de geamuri sparte trozni în fereastră cu violenţă. Tresăriră. Apoi săriră în picioare şi deschiseră geamul...") : pe străzi se întind flăcările, jafurile, devastările, oamenii sînt ridicaţi din case şi împuşcaţi la marginea oraşului. Delirul este în toi iar starea senină şi neîncrezătoare a lui Achim pare ea însăşi o anumită formă a acestui delir. Scriitorul „povesteşte" asemenea scene cu o admirabilă expresivitate şi este evident că faţă de această lume „izolată", într-un fel primitivă dar şi deţinînd nişte resurse nealterate ce se zbat cu un dramatism al lor să rămînă aşa, faţă de această lume autorul adoptă o poziţie de înţelegătoare ironie şi o învăluie adesea într-un senin umor căruia numai evenimentele înconjurătoare îi dau nota de ridicol grotesc, semn al tragediei ce se desfăşoară. Pentru Achim şi ceilalţi „viaţa îsi urmează cursul", blocurile trebuiesc păzite chiar dacă ele se pot dărîma : au nevoie de portari ca Nilă. Acest curs „obişnuit" pe care ei îl croiesc împotriva curentului, într-o realitate neobişnuită, constituie continuarea romanului dedicat familiei Moromete şi el culminează cu nunta lui Achim, tulburată în desfăşurarea ei „firească" de reacţia unui ins „teluric", după cum i se pare lui Ştefan, proaspătul intelectual. În realitate, acest personaj este un alt fel de Ţugurlan : Pavel Vasile, strungar în secţia 4-a la Lemetru, căruia veselia de aici i se pare, dintr-un motiv pe care nuntaşii nu-l înţeleg, nepotrivită şi stînjenitoare. Toţi îl simt mai mult decît îl înţeleg drept un intrus în cercul lor magic de veselă fericire. Dansează şi intră şi el în horă dar se „zbuciumă", „icnind şi izbind pămîntul cu cîlciiele".

Acest siciitor personaj este în chip vădit imaginea unei conştiinţe ce a luat act de realitatea „delirului" faţă de care acea „continuare firească a vieţii" este cel puţin indecentă oricît resursele care stau la baza acestei neobişnuite puteri ar fi considerabile şi, în alte împrejurări, demne de luat în seamă. Aici se şi opreşte, deocamdată, interesul scriitorului pentru eroii acestei lumi. Ei nu mai puteau fi continuaţi astfel decît cu riscul repetării. Întruchipările exemplare ale acelei conştiinţe lipsite de veselie, ce se simte responsabilă faţă de destinul ţării şi în fond de apărarea celor mai de preţ valori ale moştenirii „moromeţienilor" (omenia, încrederea în viaţă, echilibrul, o întreagă civilizaţie spirituală şi sufletească, simţul armoniei şi „al frumuseţii, al „binelui" despre care Moromete rămîne pînă la sfîrşit încredinţat că „n-a dispărut din lume" ş.a.) sînt cei care vin cu o nouă soluţie, radicală, de împotrivire organizată în faţa valului reacţionar : revoluţionarii, ca acel tînăr erou minat sub loviturî din post în post spre casa părintească de unde ştie, cu fiecare lovitură primită, că va pleca din nou în primele rînduri ale luptei sau ca Niculae Masă, comunist cu o înaltă conştiinţă de clasă (personajul îşi are punctul de pornire în activistul Ion Lungu din **Risipitorii**), reprezentant al maselor organizate la luptă contra bandelor legionaro-fasciste, pentru salvarea ţării. Aşadar, dacă încă la Siliştea răspunsul eficient îl primeşte Moromete din partea lui Ţugurlan, „omul care spune nu" (M. Ungheanu), aici, în epicentrul ciumei fasciste acest răspuns continuă şi este amplificat expus de scriitor prin conştiinţa îndirjită a unui Pavel Vasile, strungarul, a unor eroi şi revoluţionari comunişti ca tînărul agitator sau Niculae Masă. Roman antifascist, **Delirul** nu e doar o sumă de teorii şi nici numai o simplă cronică, dosar de evenimente ci şi, mai ales, o ficţiune dramatică, în esenţă realistă, în care se confruntă tipologii, mentalităţi, soluţii utopice şi eficiente, într-un cuvînt, un ansamblu de relaţii umane şi social-istorice luminat de o puternică conştiinţă umanistă.

3. Un personaj dilematic

Un caz special îl reprezintă destinul lui Ştefan, un personaj pe cît de bizar şi neînţeles în sat pe atît de limpede şi previzibil aici, în noul mediu pe care, în stilul unui Julien Sorel ceva mai plin de scrupule, este hotărît să-l cucerească. Avatarurile bucureştene ale lui Ştefan sînt destul de curioase, uneori incredibile, alteori disproporţionate, mereu dominate de aceeaşi fundamentală expectativă, de privirea predominant curioasă : în ciuda tuturor deosebirilor de „consătenii" săi el rămîne, ca şi ei, ca Moromete însuşi, un spectator, chiar dacă nu tocmai sau nu numai senin, al acestei lumi care se zbate convulsiv în ghiarele violenţei. Nimic nu ni-l arată în mod prea direct afectat de evenimente şi, mai mult, într-o anumită măsură el chiar profită de ele. Căci numai într-o asemenea lume descentrată, „descreierată" sînt posibile, pe plan strict individual, marile cariere făcute peste noapte, succesele fulgerătoare altminteri inexplicabile. Din acest punct de vedere personajul este întru totul verosimil, o expresie a timpului paradoxal şi delirant ce-l acaparează, de convulsiile căruia se miră într-una dar tocmai ele asigurîndu-i succesul neaşteptat. Aşadar, premisa unui asemenea personaj care trece brusc, fără evoluţie, de la aerul uşor imbecil de adolescent întîrziat pe care-l avea în ochii consătenilor la siguranţa imprevizibilă cu care se mişcă în noua lume, această premisă se bazează pe o excelentă intuiţie a scriitorului şi nicidecum pe o eroare. Însă dacă premisa este justă, personajul reprezintă, din alt unghi, o anumită exagerare pe alocuri stînjenitoare. În primul rînd este de observat diferenţa de comportament, ruptura ivită în modul de a aprecia şi lua poziţie faţă de evenimente : Ştefan este cu mult mai „vehement" şi radical faţă de semnele violenţei legionare care încep să umple satul decît demersurile strict contemplative şi analitice pe care, sub formă de tatonări, le întreprinde odată ajuns în Bucureşti. Pierderea, sau uitarea caracterului radical al eroului la trecerea dintr-o lume în alta mi se pare că indică, între altele, oscilarea scriitorului între a-l folosi şi crea în chip de personaj sau de rezoneur, purtătorul său de cuvînt. Ştefan vede, observă cam tot ceea ce vede şi scriitorul, aceleaşi lucruri dar cu acuitatea de care numi prozatorul e în stare. Încît, foarte puţin s-ar putea vorbi despre „romanul formării" unui tînăr : acest tînăr este suficient de matur pentru a face brusc o ca-

C. Stănescu

Continuare în pag. a 7-a

Ion Cocora

Cîntare înalte

Cîntare înalte s-au scos în piața răcoroasă a fîntînilor
o meleaguri ale spiritului ciudate lănci sub un umbrar de sidefuri
fără privilegiul patriei acum spovedania nu aduce decît deznădejde
chiar dacă ești pregătit să sărbătorești după datini o naștere
chiar dacă în zori sau poate la lumina lămpilor
briza e o încoronare pentru fruntea înfierbîntată
pentru pîntecul aprins
chiar dacă e septembrie și zilele scad
chiar dacă peste scările antice ale lumii înfloresc cringuri și dealuri
chiar dacă în ținuturi de Transilvania
greierul invocă o mantie ori un blazon de familie prevăzătoare

Artă poetică

lui Cezar Ivănescu

În vijelioasa țară a dilemei nici o speranță nu e pierdută
dacă sufletul omului nu se poate cîntări

cel ce are viziunea bronzurilor purpurii din patria urmașilor nu ezită să anticipeze chipul poemului ori măcar respirația lui mîntuitoare

el singur cunoaște în vijelioasa țară a dilemei piramida
eroică a ierbii mihnirea vechiului grec și singurătatea hieroglifei

el știe : în vina eruditǎ a somnambulului totdeauna se va afla cineva care să aducă inspirația și gloria preaumilului greier

el știe : pentru cel ce aude corurile sfinte ale maternității totdeauna se vor ivi coincidențe care să înfioare ca revelația femeii

O pasăre

O pasăre
îndurerează înălțimile
prin ceruri
singură pierzindu-se
fără întoarcere
singură
peste creste alburii
de orgă
singură cu presimțire de străvechi triluri

Tot ce pot să-ți spun

Tot ce pot să-ți spun în această clipă a veacului e că văd o armură de fluturi rănindu-se de ochii tăi prea fierbinți sau poate că văd cenușa de aur a păsării Phoenix cum acoperă marea.

Totdeauna

În arșița lumii
totdeauna se află cineva de veghe
care să desăvîrșească virtuțile pendulei
totdeauna sînt păsări străvechi
care să-și scormonească popasul în noi

O viață minunată

Am trăit o viață minunată
știam că supraviețuiește cel care
se apropie de sine mai mult
în glasul meu focurile n-au avut decît un singur crez
poate de aceea poemul n-a fost decît o dimineață
pentru pasărea fără-căință
pentru sîngele pilpîind al santinelelor
pentru sora mea de purpură

Ion Tudor

De început

Mărturii avem din belșug !
Dar cine le cere ? Nu este demn
Să treacă apele peste
Inscripția făcută în lemn.

Rămîne pe calea lactee
Un far luminînd ca o stea,
Corăbii pe mare — podoabe —
Cîntă drumul spre ea !

Zbor

Mărturii avem din belșug !
Luminați de-un cerb c-o stea,
Și la moara morilor de vînt
Luna apă vie ne va da.

Iar în zori, cîmpia nesfîrșită
Prinzul piinii dorul să ne fie,
Sub stejarul neclintit de veacuri
Boabele-s întinse peste glie.

colocviu despre inefabil

Gheorghe Pituț

În clipa în care am primit invitația de a participa la colocviul internațional a cărui temă în acel an era **despre inefabil** am sărit în sus de bucurie, dar numai în interiorul meu. În ultima lună devenisem aproape melancolic, deși, după cum sper că am reușit să mă observ de-a lungul anilor, aveam un caracter sanguin. Melancolia îmi venea de la despărțirea de mai bine de șase luni de ai mei.

Eram bucuros că voi părăsi pentru o săptămînă cel puțin căminul internațional studențesc, mai ales că în ultimele zile colegii studenți nu mi se mai adresau nici prietenește, nici de complezență, nicicum. Foarte stingherit de atitudinea lor, am cerut directorului permisiunea de a pleca mai devreme cu o zi față de data pe care i-o anunțasem anterior.

— Dumneavoastră ați promovat bine la sfîrșitul fiecărei luni, a spus domnul Tröschel. Aveți chiar nevoie de altceva. Probabil veți întîlni și concetățeni de-ai dumneavoastră și asta v-ar putea liniști în bună măsură. Vă doresc drum bun !

— Mulțumesc, am spus, rămîneți cu bine.

— Să vă întoarceți cu bine, mi-a urat el, îndepărtîndu-se prin zăpada care-i venea pînă la piept. Mergea tîrîndu-și un picior și se apleca pe partea piciorului sănătos. La un moment dat s-a oprit, am avut impresia și peste cîteva clipe siguranța că vrea să mai spună ceva, pentru că și-a întors capul brusc spre mine, dar poate ghicind că și eu așteptam acest lucru s-a răzgîndit, a început să-și steagră ochelarii și a pornit încet mai departe.

Mi s-a părut în seara aceea că uitasem orice cunoștințe de limbi străine și chiar limba maternă. Ce-mi mai aminteam din propria limbă erau numai expresii rimate, fraze muzicale, cîntece. Astfel m-am văzut acasă, într-o sală de ședințe luînd cuvîntul dar tot ce spuneam era cîntat și a stîrnit o astfel de ilaritate încît am alergat afară din cameră, am rupt o creangă de brad pe care am curățat-o de ramurile mărunte, după care am bătut la ușa alăturată a lui Oliver, care-a venit imediat în camera mea.

— Te rog, i-am spus — dîndu-mi haina, cămașa, maioul jos — te rog la bătul ăsta și dă-mi cîteva peste spate. Nu dormisem de două nopți, dar nu eram nici treaz. L-am văzut luînd bățul

de capătul subțire, ochii lui albi și mari au crescut ca niște cearceafuri din care veneau păsări negre spre mine, a ridicat mîna care-i era atît de neagră încît brusc s-a făcut întuneric în cameră și l-am auzit ieșind într-un hohot de rîs. Deci spărsese becul, refuzase să mă lovească și a doua zi îi povestise totul directorului. De-aceea-mi spusese Herr Tröschel : „asta v-ar putea liniști în bună măsură". Acum sunt sigur că s-a gîndit la cele întîmplate cu două zile înainte de plecarea mea.

M-am urcat în tren, seara, la Kochelsee. N-am schimbat trenul decît o singură dată. Ningea. Nu puteam ațipi, deși era a treia noapte de nesomn. Lucrasem vreo patru după-amieze la o scurtă conferință despre inefabil, tema colocviului așteptat. Printre notițele mele mai vechi am descoperit cîteva însemnări din perioada pesimismului. Toate începeau și sfîrșeau cu gîndul morții. Despre inefabil notasem : **intraductibil.** O altă notă spunea : faptul de a muri, moartea este inefabilă. Am refuzat însă folosirea cuvîntului **moarte** în așa zisul meu eseu. Voind însă o apropiere, o cît de vagă concretizare a noțiunii, a conceptului de inefabil, mi s-a părut fericită ideea asemănării acestuia cu marile zăpezi ce se prăbușesc la începutul iernii peste lume și ne fac să le simțim pînă la durere frigul și strălucirea, iar primăvara să descoperim pămîntul întunecat și munții negri de nostalgia îndepărtării imaculatei materii. Zăpada, avînd în vedere forța ei copleșitoare uneori asupra simțurilor noastre, o comparasem cu o lectură, cu forța copleșitoare a acesteia asupra intelectului și sentimentelor noastre. Din forța cu care ți se impune ca realitate atît zăpada (iarna), cît și lectura, sentimentele cu care o receptezi, rezultă inefabilul. De la aceasta pînă la a spune că artistul, creatorul e o simplă natură n-a mai fost nici o piedică. Părîndu-mi-se totuși exagerată această simplificare mai aduceam vorba despre un străin care apare într-o bună zi în mijlocul unei comunități de oameni, reușind să impresioneze prin faptele sale de curaj, spirituale și materiale, dispărînd apoi ca un meteor ce a strălucit intens o clipă. Acum îmi dau seama că aducerea exemplului cu străinul în paginile scurtei mele dizertații îmi satisfăcea ambiția de a apropia conceptul atît de intraductibil al inefabilului de faptul social ca hrană a fenomenului de cultură. În sfîrșit îmi încheiam anemicul eseu cu o frază, care se îndepărta de la comparațiile mai mult sau mai puțin revelatorii de mai sus : inefabilul este omul, străinul, amintirea tulbure a trecerii lui printre noi. Toată noaptea m-am frămîntat în tren ca nu cumva să se înțeleagă, la modul ironic, că însăși prezența mea la colocviu ar fi inefabilă. Teamă, care deși metafizică, se va vedea că nu a fost neîntemeiată. Pînă la ivirea zorilor am și hotărît că astfel de considerații despre tema proiectată nu merită să fie debitate într-un cerc ce întrunea profesori străini și români, personalități marcante în estetica modernă și studenți sclipitori veniți de la vreo trei universități. Va trebui, totuși, să iau măcar cuvîntul. Oricum, chiar dacă mă hotăram să nu iau cuvîntul, o mare bucurie pentru mine rămînea posibilitatea de a ajunge la obîrșiile Dunării în Munții Pădurea Neagră, fapt care de altfel m-a încîntat încă de la primirea invitației. În plic primisem pentru orice eventualitate o hartă foarte schematică pentru orientare. În orașul Freiburg cunoșteam numărul de telefon al unui singur profesor. Fiind orele 6 dimineața la sosirea trenului, am evitat să deranjez un om pe care-l văzusem o singură dată. M-am îndreptat spre restaurantul gării să iau o cafea. Era închis. Ieșind spre oraș am constatat cu plăcere că zăpada nu depășea un strat de cîțiva centimetri, clima era dulce, și febra ușoară datorată oboselii îndelungate poate că m-a făcut să văd chiar flori în cîteva grădini pe lîngă care trecusem. Aș fi băut cu nesaț o cafea dar nici un local nu deschisese la ora aceea. Cînd m-am întors din nou spre gară am întrebat o femeie, care nu părea să se grăbească în nici o parte, de unde pot lua autobuzul spre Schauinsland. Mi-a explicat și mi-a arătat chiar autobuzul ce se afla la mai puțin de o sută de metri, așteptînd în stație. Între timp se făcuseră orele șapte. Am intrat din nou în gară pentru a lua o cafea dar Oberul m-a făcut să renunț explicîndu-mi că abia peste o jumătate de oră se va încălzi filtrul ce-l aveau la bar.

Am putut lua autobuzul abia la orele opt. După ieșirea din oraș puteam ghici încotro se îndreaptă autobuzul. Ningea și la un moment dat nu se mai zărea la distanță mai mare de două sute de metri. Atunci am observat că în autobuz nu mai era decît o femeie, șoferul și eu. Ningea tot mai puternic și autobuzul înainta greu. Peste cîteva minute s-a împotmolit, nu putea înainta mai departe. În timp ce-l întrebam pe șofer cum pot să ajung la Schauinsland, femeia a coborît iar șoferul mi-a arătat direcția și mi-a spus că deși plătisem drumul pînă la cabană, îi pare rău, dar nu poate merge mai departe. La vreo două sute de metri de autobuzul împotmolit, am dat peste un Gasthof unde era proprietăreasă chiar femeia ce coborîse ultima din autobuz. Mi-a servit două brötschen cu unt, cîteva felii de șalam și leberwurst, am refuzat, dorind să beau un singur ceai. Ușa de la intrare s-a deschis de vreo două ori singură. Jur împrejur nu se mai vedea nici o casă, vîntul aducea valuri de zăpadă în geamuri. Ceaiul m-a încălzit pe neașteptate și fiindu-mi teamă de moleșeala ce m-ar cuprinde stînd, m-am ridicat brusc, am lăsat cîteva mărci lîngă o farfurioară și-am întrebat încotro ar veni cabana. Gazda a insistat mult să rămîn, dar văzînd că sînt hotărît să plec oricum, n-a ezitat să-mi spună că e foarte periculos, apoi mi-a urat noroc arătîndu-mi încotro să mă-ndrept.

La mai puțin de cinci minute de urcuș Gasthofu pierise parcă pentru totdeauna. Aveam o servietă și o pungă de plastic cu un cadou pentru un prieten, paltonu-mi era foarte uzat și mănușile destul de roase. Ghetele, deși îmblănite, curînd s-au umplut de zăpadă, care, topîndu-se, a început să înghețe. Vîntul era atît de puternic încît răscolea nu numai zăpada, dar aveam impresia că și pămîntul, încît nu vedeam nici încotro mă îndrept, nici unde calc. M-am gîndit că ar trebui să renunț și să mă întorc la Gasthof. Dar acum eram pe un platou, de nu știu cît timp nu mai urcam și mi-ar fi fost imposibil să ghicesc în care parte trebuia s-o apuc. M-am

întors cu spatele în direcția vîntului și-am privit în sus pentru a vedea soarele sau un alt semn după care să-mi dau seama dacă există vreo șansă pentru ameliorarea vremii. Mi-a trebuit mult pînă să mă dezmeticesc, îmi intrase zăpada în ochi, iar în fracțiunea de timp cît am putut privi spre cer, am fost convins că nu mai există diferență între sus și jos și că, probabil, nici nu călcam pe pămînt, ci direct pe cer și tot ce mai exista era doar vîntul în trîmbe înalte, asurzitoare și totuși inefabile. Simțeam că-mi scîrțîie oasele, deși aveam grijă să primesc vîntul numai din față, așa cum soldații curajoși întîmpină inamicul. Am început să fac sărituri pe loc și să mă învîrt cînd într-o parte cînd în alta pentru că nu-mi mai simțeam picioarele. Plictisit de aceleași mișcări am pornit la întîmplare pînă cînd mi-am lovit puternic fluierul piciorului de un obiect tare. Era bara unei mașini răsturnate. Stătea într-o rînă iar dedesubtul caroseriei am auzit voci și am adulmecat fum de țigară. Erau trei oameni care vorbeau englezește ; le-am spus bună ziua, unul din ei mi-a răspuns în germană.

— Știți cumva în ce direcție se află cabana Universității, am întrebat.

— Nu cunoaștem, sîntem turiști. O vreme n-a spus nimeni nimic. Rămîneți cu noi, e periculos să mergeți mai departe. M-am aplecat spre cel ce vorbise și cu mare greutate am reușit să-mi scot o țigară din buzunar și s-o aprind.

— Acum trei zile a mai fost o furtună pe Schauinsland, mi-a spus vorbitorul de germană ; au înghețat nu departe de aici trei americani.

În scurtul răgaz cît am fumat alături de ei cred c-am ațipit și m-am trezit în mai multe rînduri, de aceea credeam nu că am auzit-o de la ei, dar că tocmai eu le-aș fi spus povestea cu americanii înghețați. M-am ridicat destul de anevoie de sub caroserie și-am început să mă îndepărtez de cei trei fără a le spune rămas bun din superstiția de a nu-mi ura ei mie noroc pe o asemenea furtună. Poate că nici n-au sesizat plecarea mea, vîntul era asurzitor.

În sfîrșit, iată o casă și încă una și apoi alta, ar trebui să mă întorc să-i chem și pe oamenii de sub mașină, nu cred să fie departe de acest loc, mi-am zis, dar tocmai cînd ridicasem puțin căciula de blană de pe ochi spre a vedea încotro mă îndrept, casele au început s-o ia la fugă, mai întîi rotindu-se, după aceea s-au ridicat ca niște rachete în sus. Nu erau case, ba da, erau, dar le-a luat vîntul. Punga de plastic, în care se găsea un halat scump de mătase chinezească pe care voiam să-l duc unui prieten, mi-a scăpat din mînă și s-a oprit cam la cinci metri pe un banc de zăpadă. Deși nu se vedea aproape nimic am reperat-o datorită literelor mari, roșii, care semănau pe albul acela mișcător cu petele de sînge ale unui animal sacrificat. Fulgii care se rostogoleau cu viteza unor alice au acoperit-o repede, apoi mi s-a părut că o văd din nou și m-am avîntat cu disperare să recuperez obiectul pe care doream neapărat să-l duc prietenului meu. Cu tot avîntul ce mi-l luasem n-am reușit să fac mai mult de trei metri și deodată m-am scufundat în zăpadă pînă la subsuori. La suprafață făina aceea de gheață era moale dar dedesubt oricît am încercat să-mi smulg picioarele am rămas țintuit mai departe. Pînă în clipa aceea și zăpada și vîntul și furtuna oricît ar fi fost de atroce, n-aș fi crezut o clipă să le cad victimă. Știam din întîmplările proprii și din ale altora că în astfel de situații cel mai nesăbuit lucru e să te lași furat de somn. Teama de a fi înecat în zăpadă m-a ținut treaz mult timp, dar neputînd face nici o mișcare și văzînd cu stupoare că nu mai aveam deasupra zăpezii decît mîinile și capul am încercat să mă eliberez măcar de stratul mai proaspăt de la suprafață. Servieta o țineam de mîner cu dinții ; măturam zăpada cu palmele rotindu-mi bustul cînd într-o parte cînd în alta, astfel am observat că-n spatele meu era o pantă destul de abruptă al cărei sfîrșit nu se vedea, semăna întru-citva, cu o burtă de gravidă care nu-și poate zări picioarele. În fața mea orizontul era la doi metri. După atîtea mișcări mi s-a părut că lunecasem spre vale cu cel puțin cîteva picioare. De teama de a nu fi eu însumi nucleul unei avalanșe am renunțat să-mi agit mîinile în continuare. Atîpeam în reprize de cîte două, trei secunde și mă vedeam copil de șapte sau opt ani cu un cuțit la cismă, singur seara, iarna, într-o pădure compactă, plecînd la înmormîntarea bunicii mele într-un sat la opt km. distanță ; fugisem de acasă fără știrea surorii mele mijlocii, în grija căreia fusesem lăsat, iar cuțitul îndesat între picior și cismă eram sigur că-mi va folosi în cazul că voi fi atacat de lupi, tot astfel cum îi folosise unui flăcău briceagul pe care l-a băgat cu pumn cu tot în gîtlejul unui lup și mișcîndu-l în dreapta și în stînga a căzut deodată cu sălbăticiunea la pămînt pentru că dinții întorși ai fiarei nu i-a mai putut desclești de pe mîna lui dreaptă și reușind să-l atîrne pe umăr s-a dus aproape o noapte întreagă pînă la ocolul silvic să-i dea premiul de trei sute de lei și cînd a ajuns acolo a leșinat.

Voința de a trăi și instinctul de conservare mă părăsiseră demult și somnul invincibil, nici nu-mi păsa dacă era sau nu vesnic, m-a cuprins. Dar cu o ultimă scînteie a voinței am reușit să deschid ochii și ca dovadă că energia în fața morții este de o natură pură, diferită de cea a mușchilor, pleoapele mi-au rămas deschise cu toate că întreaga-mi ființă se abandonase și aveam senzația că sînt mort demult, pentru că mai întîi am văzut două labe scobind zăpada, apoi capul unui lup cu limba scoasă și dinții puternici, era de o mărime obișnuită dar pe măsură ce se apropia de mine fiara lua proporțiile unui cal uriaș, apoi mi-a apărut cît un munte și cînd i-am simțit răsuflarea foarte aproape mi s-a făcut brusc atît de foame încît nu știu prin ce secret resort am reușit să deschid servieta și să scot un sandwich înghețat, dar în starea de total abandon și dormind cu ochii deschiși, mîna mea avînd inteligența cărnii s-a îndreptat spre gura acelui munte de carne și-am înghițit cu acea gură ultimul dumicat al vieții.

★

Cînd mi-am revenit cîinele lup mă lingea pe mîini, îmi prindea cînd o gheată, cînd alta, tîrîndu-mi picioarele dintr-o parte în alta și fiind culcat pe zăpadă nu cred să fi schițat nici cea mai mică strîmbătură cînd am simțit că-mi linge obrajii. Începuse să se întunece, mergeam în urma cîinelui ca pe schiuri, pentru că nu-mi puteam îndoi genunchii, pînă cînd am ajuns la o cabană, unde cîinele cred că-și avea stăpînul. Am intrat într-o sală mare de ai cărei pereți erau rezemate vreo sută de perechi de schiuri, în mijlocul sălii se dansa îndrăcit, muzica era atît de antrenantă încît am început să dansez și eu, dar numai în sinea mea fără a fi văzut de ceilalți, mai întîi cu fetele șatene, apoi cu cele blonde și pe urmă cu cele brunete pînă cînd am ajuns în fundul sălii unde era barul, am cerut ceva tare și în drum spre ieșire am dansat iar cu toate fetele, tot nevăzut de ceilalți. Pînă la cabana universității n-am mai avut decît un kilometru.

Colocviul despre inefabil începuse. Conferențiarul tocmai spunea că dacă inefabilul e aproape intraductibil nu-i mai puțin adevărat că pot fi găsite nenumărate exemple prin care ne putem forma o imagine cît mai concretă despre această noțiune fulgurantă. Intrarea mea în sală a deranjat în bună măsură lucrările și pe cei prezenți, pentru că mai mulți cunoscuți au început de îndată să mă întrebe cum am călătorit, dacă-mi place pe Schauinsland și dacă voi contribui cu ceva la desfășurarea lucrărilor. Fumul insuportabil și căldura sălii simțeam că mă vor lesina pe loc.

Moartea e inefabilă am spus, deși nu era vorba despre asta.

(Fragmente)

Carolina Ilica

Va spune ce nu poți să spui

E lenește, moale și dulce lumina
ce-mprejmuie fructele.
Amiaza respiră mai lent ; seara va fi îndelungă.
La ce te ascunzi în grădină ? Mere stau gata să cadă-n otavă, ai să tresari ca la pașii pe care-i aștepți.
Cineva va veni să te fure de murmur ; va spune apoi ce nu poți să spui :
„Este noapte : acum șoptesc mai tare toate fîntînile țîșnitoare. Și sufletul meu e o fîntînă țîșnitoare".

Între plîns și mireasmă

„Cînd suferi, crezi că dincolo de cercul în care te chinui stă fericirea ; cînd nu suferi știi bine că ea nu există ; și suferi apoi că nu suferi deloc". Auzi, sufletul meu ? Tu te sbați între mireasma otrăvită a unui braț de maci (precum un cîmp de iubire și împăcare) și plînsul femeii cu gîtul frumos : lacrimile ei vor păta pămîntul cu profilul bărbatului pierdut.

Efebul

Umăr înalt și pieptul încordat. Iar pielea căptușită lin cu fragede mătăsuri : ca petala de trandafir de care-n taină poți să te mingîi.
Grădini în freamăt răsuflarea lui, sub buzele de fructe-abia deschise, ca simburii stau dinții-n strălucire.
Femeile roiesc în jur.
Bătrînii prind din nou puteri.
Copiii sar peste o vîrstă...
„Emoții privitoare la frumos : înmărmurire și mirare fericită, dorință dragoste și teamă, (și toate) însoțite de plăcere".

film

Cantemir

A devenit erou de film o proeminentă personalitate politică și culturală românească, unul din diplomații și cărturarii de vază pe care, la începutul veacului al optsprezecelea, și-l disputau marile împărății europene interesate de „creșterea" și mai ales de „descreșterea colosului cu picioare de lut" (Imperiul Otoman). Prințul Dimitrie Cantemir al Moldovei, „un Lorenzo de Medici al nostru", cum îl numea Călinescu, continuă seria personajelor situate în panteonul spiritualității naționale urmînd lui Decebal, Mihai Viteazul, Ștefan cel Mare.

Scenariul (Mihnea Gheorghiu) și regia (Gheorghe Vitanidis, continuînd să colaboreze cu autori din primul eșalon al literelor românești) nu ne oferă — în cele două părți : **Cantemir** și **Mușchetarul român** — o imagine unitară, un portret cu toate liniile trasate, o biografie exhaustivă a eminentului domn, istoric și scriitor. Prima serie este ceea ce s-ar chema un caleidoscop, un fragmentarium al unei activități prodigioase centrat pe cîteva dominante politice. Replicile sînt scînteietoare, iar Alexandru Repan reușește să transmită cel puțin trei trăsături ale complexului său personaj : **inteligența** (enciclopedism, forță eclatantă a imaginației, abilitate diplomatică) ; **demonismul** unui om de excepție (convertit în pasiunea ideilor și într-o delicatețe virilă, de o vigoare sublimă) și, nu în ultimul rînd **patriotismul,** sintetizînd toate datele eroului și justificîndu-i penitența, strategia, spiritul de sacrificiu. Din tenebroasa deschidere a două veacuri, cineaștii scrutează viitorul, preocupați, ca și protagonistul de destinul luminos al poporului român (ceea ce imprimă povestirii tensiune și claritate, relevînd ecourile în contemporaneitate). În această ordine de idei patetismul, suflul epopeic, gravitatea discursului se impun.

E surprinzătoare — deși intenția este de a sublinia, printr-un „repetitio" lipit la începutul filmului, amprenta epopeică — schimbarea tonalității : de la o dezbatere politică privitoare la sacrificiul poporului român, pentru „păstrarea libertății și demnității, pentru afirmarea de sine stătătoare, pentru egalitatea în drepturi cu toate popoarele lumii" la caracterul picaresc — cu figuri mai mult sau mai puțin reușite de cascadorie și cu recuzită arhicunoscută — al „Mușchetarului...".

Atent la capcane, pe care o anumită tendință manieristă a filmului românesc de genul „super" nu a știut să le evite, profesorul de regie Gh. Vitanidis caută unghiurile și mișcările de aparat menite să împrospăteze imaginea (Nicolae Girardi) și să dea cadrelor aerul fastuos, dinamic, patriarhal ori auster. Sînt secvențe, indeosebi în partea a doua — unde fantezia e solicitată în lungile escapade ale lui Mihuț (Iurie Darie) pornit pe urmele hoților, pentru salvarea monumentalei lucrări „Istoria creșterii și descreșterii Imperiului Otoman" — a căror prestanță decorativă încîntă dar numai atît. Îndrumînd o distribuție numeroasă (compusă din nume care singure pot întreține un generic), regizorul dă fiecărei partituri un timbru pe măsură, mișcîndu-se cu dezinvoltură dar și cu profesionalism îndubitabil printre nuanțe, stări, cupluri, peripeții, cavalcade, busculade și suspens-uri încît uneori ni se pare că Gh. Vitanidis ține să ne ofere o probă de virtuozitate. Ritmînd o dispunere adesea savantă a personajelor, muzica lui Richard Oschanitzky apelează la arpegiile cu rezonanță baladescă, punctînd alteori detalii comice prin acorduri ironice ori naiv idilice. Aceasta dă filmului un nerv alert și o culoare afectivă distinctă. Partea a doua e totuși diluată, în ciuda caracterului elaborat, dar, în bună parte, meritoriu al mizanscenei.

Ion Lazăr

muzică

O reconstituire pasionată

Cu „Direcții în muzica românească 1900—1930" de Clemansa Liliana Firca cercetarea muzicologică este repusă în atenția publicului printr-o lucrare cu totul remarcabilă.

Autoarea și-a ales o perioadă nodală nu numai pentru muzica românească, dar, în plan universal, s-au manifestat atunci atîtea tendințe centrifuge încît azi nu mai avem decît a ne revendica de acolo. Chiar, punct de vedere declarat, se studiază funcționarea școlii muzicale autohtone „din perspectiva stadiului ei în zilele noastre", cercetarea deci „à rebours" prin care lucrarea depășește interesul documentar de restituire, aflîndu-l pe cel eseistic-diacronic.

Judecînd muzica românească a epocii după aceleași norme, în același rang de civilizație, și chiar de tehnică muzicală, detectînd acțiunea acelorași curente, cercetătoarea ne racordează la un puls european, de unde relevarea specificului nu înseamnă complex și îndulgență, scuze pentru interes local, ci premizele unei voci inedite în concertul națiunilor. Amprenta națională devenită conștientă mineză limitarea geografică și tinerețea preocupărilor în materie. Contaminarea de la muzica apuseană este privită, original, nu numai sub aspectul procedeelor, dar profitabil a fost însușirea importul unui spirit de investigație, „complex de noutate", cum a fost numit. Adevărata autodescoperire (relevarea autenticității și valențelor de originalitate ale folclorului) este fructul acestui interes pentru nou ce plutea în aerul vremii avînd la noi consecințe majore în edificarea unei școli propriu-zise de compoziție.

O concepere dinamică și concretă a istoricității, flexibilă, pasionată (și pasionantă), argumentată are ca repercusiune circulația promptă între sinteză și analiză (de aceea generalizările sînt totdeauna acoperite, nu sînt sentențioase ori goale, orice ideie găsindu-și argumnet de partitură și oricărei trăsături muzicale stabilindu-i-se pertinența estetică. Istoria muzicii se articulează în opere, și în această prezentare documentară găsim mai multă analiză (cu incursiuni ample în „problematica de creație" și în tehnica de compoziție — de exemplu migrația configurațiilor motivice în opera unui autor și între contemporani, o optimizare a analizei) și mai exact făcută decît în multe studii ce-și propun deliberat examinarea portativelor. Momentul istoric se studiază deci în spațiu, pluridirecțional, — în adîncimea partiturii, în extensia geografică și în cadența temporală, totul dus la ultima expresie în claritate, precizie, ierarhizare. Clemansa Liliana Firca depășește, de altfel, adesea interesul strict național, importantă fiind, spre pildă, contribuția autoarei la definirea trăsăturilor expresionismului muzical și apartenența la curent a diferitelor personalități. Documentarea este manevrată cu siguranță și eficiență (cu virtuozitate, am spune), în aria disciplinei de cercetător, dar și a unei inspirații vii, o plăcere de a iubi informația, de a se confunda cu ea. Sensul demersului este direcționat către conexiune, prin analiză, la stabilirea filiațiilor, la tablou și model.

Am descifrat în lucrare premizele pentru studiul sintetic al specificității exprimării muzicale românești (nu este vorba de sisteme sonore, ritmice...), o cercetare a modului specific de a simți sunetele, a etno-formei, ceea ce nu s-a mai făcut și tinuta prezentei întreprinderi ne îndreptățește să așteptăm. Caracterul național ar căpăta astfel un statut generalizat, adîncit paradigmatic, am putea afla particularități antropologice de mare subtilitate — de pildă, viteza de curgere a timpului muzical proprie acestui spațiu geografic, așa cum apare în densitatea informațională a operelor reprezentative.

Costin Cazaban

cenaclul revistei «luceafărul»

A ŞAISPREZECEA ŞEDINŢĂ

Marți, 15 octombrie 1975 s-a redeschis la Ateneul tineretului cenaclul literar al revistei „Luceafărul". După un cuvînt introductiv rostit de poetul Nicolae Dragoș, redactorul șef al revistei, au citit versuri MARCELA MARIANA MÎRMEA și VALERIU BÂRGĂU.

Mai întîi a citit Marcela Mariana Mîrmea **(Clipă de dor, Cîntec de dor ca de spaimă, Poate basm, Lamento)**. Versurile sale au stîrnit opinii contradictorii. Astfel, Andrei Oișteanu a arătat că nu a fost convins, versurile avînd aerul unor ilustrate de vacanță și că „poezia trebuie să fie mult mai bună", deoarece Eluard a spus că poezia trebuie să fie „o sărbătoare a intelectului". După ce a băgat de seamă că este dificil să vorbești doar despre patru poezii, Marius Robescu a constatat că, alături de justețea unor imagini, poeziile citite suferă de o oarecare inabilitate, **Cîntec de dor ca de spaimă** fiind, de exemplu, destul de școlărească. „Trebuie insistat pe linia versificației clasice" a spus Radu Drăgan, „păcatul fiind o anumită dispersare a ideii poetice". Mărturisind că vine în cenaclu după douăsprezece ore de muncă, Mircea Ștefănescu s-a arătat cucerit de muzicalitatea poeziilor citite. Ion Radu Zilișteanu a apreciat că versurile citite ilustrează „conceptul de necesitate a poeziei", suferind însă de un „gongorism dulceag". Virgil Panait a declarat că nu este vorba despre o poetă, dar nici despre o începătoare, nefiind semne suficiente ale unei conștiințe de sine. Conchizînd asupra primei părți a discuțiilor, Dorin Tudoran a mărturisit că în versurile citite este mai puțină poezie și mai mult o stare poetică. În continuare el a arătat că este vorba totuși despre o certă sensibilitate. Se poate însă constata o carență artizanală.

În partea a doua a ședinței a citit Valeriu Bârgău **(Deasupra argilelor roșii, Copaci poeți, Am fost în pădurile Moldovei, Poeți tineri, Poeme pentru oameni, Amintiri viitoare, Un cer și-un pămînt)**.

Elogiind versurile citite, Ion Radu Zilișteanu a arătat că ele umplu un gol resimțit în lirica noastră; „umanitatea aceasta dură care se întrevede este foarte necesară". Marcela Mariana Mîrmea a spus că este vorba mai mult despre niște stări de lucruri decît despre unele stări de sentiment; poezia fiind puternică, nu sensibilizează, ci te ia drept participant. Virgil Panait a remarcat că Valeriu Bârgău este unul dintre cei mai interesanți poeți ai momentului actual. În versurile sale este de admirat conciziunea și o deosebită știință a versului. Într-o remarcabilă expunere sintetică Nicolae Ciobanu a analizat mai întîi condiția estetică a poeziei pe care o scrie Valeriu Bârgău, constatînd anumite asemănări cu proza lirică a lui Geo Bogza. Referindu-se apoi la particularitățile poeziilor citite, a stabilit că alături de certe reușite există și anumite scăderi, ce țin de o „jubilație de suprafață". Dorin Tudoran a arătat că poezia lui Valeriu Bârgău are anumite afinități cu poezia lui Ion Gheorghe. În această ipostază poetul devine un muncitor, care participă prin cuvînt la o muncă analogă oricărei munci cu rezultate constructive. Scăderile, fiindcă ele există totuși, țin de un anumit exces în folosirea unor termeni în accepții improprii.

Poetul Nicolae Dragoș a încheiat discuțiile, subliniind că în ambele cazuri se poate vorbi despre sensibilități inedite. Astfel, Marcela Mariana Mîrmea exprimă în poeziile sale stări neconfecționate, dovedind și o reală știință a ironiei. Valeriu Bârgău scrie versuri în care este exprimat un distinct sentiment de forță, fiind oficiate remarcabile stări lirice, ce țin de comuniunea sinceră cu o puternică colectivitate umană.

În încheiere au citit versuri Radu Drăgan și Virgil Panait.

Cronicar

DIN POEZIILE CITITE ÎN CENACLU

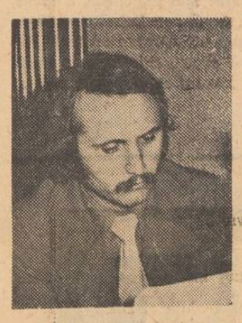

Valeriu Bârgău

Poeți tineri

Noaptea îi aud cum umblă zgomotoși prin lume
aruncînd din limbă riuri de adevăr
deasupra lumii fumul uzinelor se înfioară
și intră furios pe gura lumii în cer.

– au crescut din sîngele pămîntului odată cu iarba
au năvălit în uzine îmbrăcați în salopete albastre
– talerul patriei s-a înclinat binecuvîntător
în fața mașinilor și-a sufletului lor omenesc.

Ca fierul de plug intră omul în secolul viitor
să zidească marile cuptoare de calcar
în preajma tablelor pămîntului tînăr.

Am fost în pădurile Moldovei

Am fost în pădurile Moldovei ca nimeni altul
am cercetat încăierarea de rădăcini din adînc
materia cea nouă așează materia veche
și-alimentează motoare puternice ce pornesc
dudui pretutindeni;

Zguduit de prefacere strigă omul materie în poem
toate muncile în păduri miros a viață deplină
soluții de argile roșii fabrică omul din elemente preapline
și lasă-neștire poemul pe dosul pietrelor
să se-ncaiere.

Un cer și-un pămînt

Un cer și-un pămînt au muncitorii de la pietrele doamnei
dezbrăcați pînă la briu în viața rece a muntelui
ca un arbore genealogic tirăsc după ei
cuțitele tocite de atîtea tăieturi la conserve
– refuză să mai intre în pămînt –
și strigătul cocoșului de munte se aude în toate orașele
ca niște cuvinte ce viscolesc materia muntelui
usurză.
Uneltele lor sînt păsări ce umblă pe sub pămînt
prin ochiul riului trecînd umbra omului uriaș
troznesc în adînc încheieturile brazilor
precum mîna silind piatra să nască
– să aibă un copac al ei tras din crengile vieții.

Desene de Raluca Grigorcea

Uitare de sine

Două locuri comune fulgerate de viață
ca două păsări legate de pămînt
năpădesc locul de urzire a tuturor mecanismelor
înmuguririi;
într-un oraș cu rădăcinile înfipte în riu
de efort crapă asfaltul negru și bulucesc arbori curați
cu iz de abur și sînge.
În sanctuare mari industriale stau aplecați peste lucru
ca într-o veche uitare de sine
vîslind cu voia mușchilor prin pămîntul de morți
și de vii.
Au fost primiți de zeii muncii la schimbarea naturii
ciudată li se pare această schimbare de sentimente
pe pămîntul ud după ploaie cu sudoare de muncitor

Fluviu de dimineață

Fluviul de dimineață are matca noastră muncitorească
pornită să apuce în grabă fața nesfîrșită a soarelui
ochiul larg deschis în partea esențială
trăiește pe străzi odată cu uzina nestăvilită
o bucurie a materiei fluide –

Omul tînăr plătește vamă uriașelor sale plimbări
prin firele de iarbă ale unor pămînturi prietene
– se mișcă fluviul de dimineață ca într-o carapace
de moluscă;
scoțîndu-și inima pe străzile călcate de bocanci
de se aude cum vuiește sîngele în artere înguste.

În zilele de sărbătoare cînd veacul își adoarme o parte din simțuri
orașul are fluviul său multicolor
din care pofte ște să muște
cu sîrguința omului mușcînd din mărul vieții.

FERESTRE

Tîrgoviște în batiștea vremii

Trecînd ca vîntul prin crîmpeiele de hugeag, care mai poartă, măcar în nume și parcă pe scoarța puținilor stejari ceva din rezonanța Codrului Vlăsiei, mă apropiam de Tîrgoviște și încă nu prinsesem tonul acestor însemnări, aruncat de mine înainte, ca un buzdugan ghintuit, sunînd, i-auzi, de trei ori în cea mai veche poartă ce s-a păstrat, poarta Dolgopolului: bang, bang, bang! De șase ori, dacă punem la socoteală ecoul, de douăsprezece ori dacă socotim ecourile la ecouri. Totul vibra de istorie, ev mediu curat, renaștere la noi acasă, curte cu etichetă europeană prin milostenia și osîrdia lui Io Neagoe Basarab — dar nu prindem tonul. Buzduganul din poveste e un diapazon mult prea tare, bubuitor, chibzuim, gonind ca vîntul și ca gîndul prin Codrul Vlăsiei, vorba vine, ce-a mai rămas, crezindu-mă într-o butcă trasă de haiduci în flinte — și asta doar la hurducături. Cînd, deodată, trebuii să frînez — și mașina și imaginație și tot — și să fac cruce c-un ciopor de oi. Ba o adevărată turmă: duhăi cu jujeu, măgărușii însămărați, noatine, oițe birsane, lăețe, bucălățe, care coborau la vale, cu scai de lînă și țărină de la țară între unghii. „Ia-o mai domol, mi-am zis, acesta e tonul. Intră la pas. Iar cînd ajungi așteaptă la punte, fă-te că numeri cum trece trecutul pe puntea Ialomiței — Mai adormi, visezi, te mai trezești. Dacă nu știi cartea veche, a fluierului, atunci roagă să-ți cînte toamna din frunză și Ialomița din solz de pește. Și numără.

Întîi și-ntîi Mircea cel Bătrîn și de Temei, căci el întemeiază. Apoi Mihail I (1418—1420), anii sînt înscriși sub umbra fiecăruia, pe apă —, Dan al II-lea (1422—1431), Alexandru Aldea (1431—1436), Vlad Dracul (1436—1446), Vlad Țepeș (1456—1462), Vlad Călugărul (1481—1495), Radu cel Mare (1495—1508), Neagoe Basarab (1512—1521), Radu de la Afumați (1522—1529), Pătrașcu cel Bun (1554—1557), Petru Cercel (1583—1585), Mihai Viteazul (1593—1601), Radu Șerban (1602—1611). Ai ațipit? Și nu i-am socotit decît pe voevozi. D-apoi curtea lor? D-apoi boierii? D-apoi gloata. Numără. O mînă le stă pe paloș, alta pe mistrie. Echilibrul fragil. Grija gospodarilor e să întărească și să dezvolte acareturile, să deretice, să ridice turnuri, să spargă ferestre în zid. Totodată să facă față batiștelor, unele purtate chiar lîngă cetate. Cea din 1595 s-a și „pozat" într-un desen de I. I. Boissardus și-o gravură de Iacob Franco.

Mai trecură cîteva sute de oi pe puntea Ialomiței. Turma s-a subțiat, o dăm înapoi, s-o ia mai agale, peste birnele în cumpănire și clatin. Căci încă nu s-au terminat voevozii străluciți: Matei Basarab (1632—1654), Constantin Brâncoveanu (1688—1711). Aici turma își pierde ciobanul și-l plînge.

Marin Sorescu

Lászlóffy Aladár

Echilibru clasic

După toate legile firii e noapte.
Dar ce-nseamnă lege? Șu eu ce-o să mai
dau la iveală?
Există un punct luminos pe cerul cel veșnic
al nopții: acolo
pot fi găsit totdeauna, de-acolo văd totul.
Acum însă
e timpul să dorm, să-mi alung oboseala din
oase, prin vise de ea să mă curăț; trebuie
doar să accept puțină stare de incon-
știență, trebuie prevăzut cotidianul dec-
lin al vieții în somn. Nimicnicia, atunci,
îmi ține în față-o oglindă, și mie îmi ține...
După toate
legile firii e ziuă din nou și pentru altceva
îmi trebuia
această după-amiază cînd are loc întîlnirea
mea cu Vivaldi în ur-
mă cu două sute de ani programată; tocmai
de-aceea, tocmai de-aceea e bine uneori să
dispui
de multiple posibilități la alegere. Mă leagăn
asemeni
copacilor dintre zgîrie-norii americani, care
ar fi decorat
minunat vechi peisaje. Nu-i drept să uităm:
cîte lucruri ne stau la-ndemînă, cîte nobile
fapte
cînd vrem ceva să argumentăm, să-l
prezentăm pe om
la adevărata-i scară valorică – pesemne,
limbajul meu păsăresc,
alandala pus aici pe hîrtie, nici eu nu mai
știu ce înseamnă:
poezie sau un interior monolog; dar de el
mă pătrund
ca de-o tristă și bărbătească expresie –
pentru-a trăi,
a mă mișca printre voi, pentru-a mă intre-
ține, chiar acum, bunăoară, în această după-
amiază de marți, cînd soarele-nclină spre-
apus,
cînd flora de primăvară-i nebună și-s
sublima acordurile muzicii sau iarna cînd
din punct de vedere fizic la mine totul e-n
ordine –
și pot trăi pentru coala de scris și pot direct
exista în cugetul altora
cu doar aparent-personalele-mi
liniști-neliniști: clasicul echilibru.

În românește de Dim. Rachici

Negoiță Irimie

Urare

Te ningă vara cu caișî în floare,
Cu aripi de lumini în miez de noapte
Și soarele un strop de apă tare
Pe piept să îți presare fructe coapte.

Să îl visezi în fiecare seară,
Să te cutreiere mereu în vise
Cerul ce-mi înflorea în călimară
Grădina zilei plină de caise.

Și-n fiecare noapte la fereastră
Să-și ningă pomul roiuri de petale
Și să nu știi că ramura albastră
Din mine-și crește fructele astrale.

Colorînd o frază

E cineva care veghează
În pisc la margine de mare
Iubirea mea – ciudată frază
Pierdută-n mările stelare.

Văd frazele cum colorează
Spumoase valuri iluzorii,
Pe cînd torente navighează
Către zenit și-adapă norii.

Ci eu credeam în nori, în ploaie,
Veghînd cîndva în pisc de munte,
Azi gîndurile-mi curg șiroaie
Albii adînci săpînd pe frunte.

Dar unde s-a ascuns lumina
Ce-o arcuiam rizînd în dinți?
Corola mîndră, rădăcina,
Și unde-s zările fierbinți?

Toate s-au dus și duse-s toate
Și alte clipe or să vină
Pe pînza norilor, umflate,
Umplînd oceanul de lumină.

Că altfel cum aș fi eu pisc
Veghînd la margine de mare?
Că-n fiecare noapte isc
Alaiul ploilor stelare.

Pe lună plină

Curg cu torenții spre pîriu
Și firea-mi nicicînd bătăioasă
Mă poartă spre un golf de grîu
Cu luna arcuită-n coasă.

Și pleacă vara și pătrunde
În toamna lutului străbun,
Și mă salută zări fecunde
Cu aripi suple de lăstun.

Dintr-un ocean de spice blonde
Mi-aleg un spic plin de lumină,
Ca pe un semn al blîndei fronde
Îl port în dinți, pe lună plină.

Cîndva un țărm de mare

Am fost cîndva un țărm de mare,
Un fel de margine de țară,
Un prag de dor spre căi stelare
Care îmi pling în călimară.

Pustiu nisip, ieri țărm de mare,
Și nici nu pot ca să mai țip
Cînd albatroșii în picioare
Îmi modelează un alt chip.

televiziune

De piatră

E zăvorită lumina cu tot ce are mai tainic și mai scînteietor în piatra albă. E zăvorită seninătatea nopților pașnice, imensă ca întregul spațiu în piatra neagră. E încătușată umbra, durabilă ca însăși eternitatea, în piatra cenușie.

Și pe carnea pietrei, pe carnea ei tare, alunecă mîinile omului, înnobilate de sveltețea daltei, căutînd să descătușeze lumina, în tot ce are ea mai tainic și mai scînteietor, căutînd să descătușeze adîncul întuneric al nopților, căutînd să descătușeze umbra, durabilă ca însăși eternitatea. Pulsează straniu piatra, și strigă, iar din strigătul ei de durere, cu mîinile, cu sufletul, cu dalta, omul leagănă cîntec. Balade vechi, străvechi, care plutesc pe albastrul cerului ca însăși lumina. Balade cu aripi de păsări, cu aripi de piatră.

Se aurește, se rotunjește, se coace și capătă parfum bobul de strugure cioplit cu măestrie și se înmulțește în ciorchine, se împodobește cu degete de frunze și cîrlionți de arac, răsuciți ca șerpii, și din ciorchine se naște ciorchine, se leagă lanț de struguri, cununi în piatră să înconjoare cu cîntec porticuri și porți, guri de ferestre, capete de stîlpi. Din cele mai de demult timpuri, de pe vremea domnilor și domnițelor, a cerdacelor daurite cuprinse între coloane răsucite, meșteșugite cu frunze și flori, cu crestături de cruci și țesături în piatră. Să iasă domnii și domnitele în cerdace, să se minuneze de măestria meșterilor și să se bucure de cîntecul pietrei. Și apoi, pe măsură, cîntecul pietrei albe repetat în lemnul dulce, purtînd încă fiorul cioplirii dintîi.

Piatra, caier de tors virtuți, caier în care s-a strîns lumina, întunericul și umbra, din care pornesc infinite și armonioase brîie răsucite cu moliciune, înalturi și adîncuri împletite la un loc, șiruri de flori și fructe îmblînzite îmbrățișate la un loc, brîie înconjurînd turle de palate și sălașuri arătoase. Floarea soarelui în care s-a oprit soarele galben pentru o clipă, pentru o singură clipă, s-a așezat în piatră, în cununi și grădini băsmuite în piatră, așteptînd soarele s-o mîngîie iară, să-i dea strălucire. Și păsări cu gîtul prelung, cocori în zbor înalt cu coroane ascuțite pe capetele mărunte, păuni cu cozile desfăcute în ochiuri rotunde, ori ovale, cercuri și ovale de piatră, grăitoare parcă de culoare, cocoși pintenați cu penele așezate cuminte ca solzii de pește, lebede albe plutind pe ape de amintire. Trîndăvesc molatec dar viu după hărnicia săpării lor în piatră. Mesaj către oamenii tuturor timpurilor.

Sub umbra infinitului Gînditorul de la Masa tăcerii, masă de pace, rotundă ca miezul soarelui, ca miezul omului, ca miezul gîndului, liniștită și albă, piatră de moară peste piatră de moară, măcinînd timpul și gîndul. Iar timpul e zeu blînd, pacea e albă, rotundă și albă. În jur se înfiripă cîntec, spre stele, trecînd majestuos prin Poarta sărutului, cel mai fierbinte sărut în piatră, cel mai fierbinte cîntec în piatră, vinovăție, pedeapsă, eliberare, prefacere în zei. O fermecată potrivealã de lucruri și gînd în piatră. Un „Cîntec în piatră" pe care Dionisie Șincan și Vlad Bâtcă ni l-au adus spre cunoaștere și încîntare într-un fel care ne-a emoționat sincer și a crescut în noi admirația.

Corina Cristea

plastică

Patru pictori tineri

Mihai Cismaru este un pictor cu tușă puternică, fermă. Impresia pe care o lasă pînzele sale, de conținuturi exprimate cu oarecare violență, se datorează în parte și culorilor mai cu osebire terne pe care le folosește. Dramatismul real nu se extinde încă în egală măsură asupra tuturor lucrărilor. Ar fi de discutat la acest pictor tînăr de talent relația dintre dramatic și grotesc. Deformarea modelelor, în ideea potențării unor surse de energie altfel greu de surprins, printr-o folosire nediferențiată, poate duce la o fixitate barocă, manieristă, la încremenire de mască. Pictorul se sustrage acestei primejdii, mai bine-zis încearcă să se sustragă, în primul rînd ordonîndu-și viziunea îmbogățită cu o paletă mai lin și luminos colorată. Peisajele mai ales indică un drum fecund.

Sorin Ilfoveanu, preocupat și el de punerea în pagină consistentă, vădește o aplicație deosebită la tensiunile interioare.

Ruperile magmatice, în expansiune masivă, sînt reținute în ultimă instanță de un fond gravitațional, într-o alcătuire nu tocmai liniștită, dar posibilă. Tușele lui, petele de culoare, par să se descompună și recompună după un program mai liber și vast al materiei, amintind poate mai noile cuceriri ale animației cibernetizante. Problema este de a găsi o cumpănă convenabilă între cîmpurile de forță centrifuge și cele centripete, reținînd tensiunea în punctul ei de sus mereu și nu tentația pulverizării, spre care poate aluneca foarte ușor o astfel de modalitate. Ne mai întrebăm, în legătură cu portretele pictorului, cu felul în care tratează el chipul uman, dacă n-ar fi binevenită o trecere și la alte modele, mai firești, și deci și mai adevărate.

Ștefan Călția este un fantast cu măsură. Prețiozitatea lucrărilor sale, unele de dimensiuni reduse, se impune. De altfel, tocmai siguranța execuției, într-o ordine răsturnată a elementelor, subliniază și dă savoarea picturii fanteziste. Amestecul de planuri, disparante dar nu și contradictorii, în care pești-păsări plutesc deasupra pămîntului și satelor, personagiile levitează cu ușurință de vis și imaginile sînt transcrise într-o suită conformă emoțiilor adînc stabilizate, ori crezute astfel, alcătuiește zona predilectă a picturii lui Ștefan Călția. Exersîndu-se într-o direcție mai limpede a simbolurilor, implicate prin însăși natura picturii spre care se orientează el, Ștefan Călția va ști singur să se sustragă banalității, chiar dacă fantezistă, stereotipiei care nu este întrinsecă întotdeauna și stărilor profunde de spirit, obsesiilor fundamentale, profitînd de reala lui putere asociativă, uneori de-a dreptul relevantă.

Zamfir Dumitrescu se remarcă prin acuratețea și pregnanța portretelor sale cărora le acordă un loc prioritar în aproape orice lucrare. Remarc de la început în această privință, detașarea, ruperea de o viziune monocordă, o mai atentă observare a realității concrete, vii, în mișcare. Dar acesta este numai un prim aspect al picturii lui Zamfir Dumitrescu. Fondul ei mai profund se ambiționează, din imagini esențial aglomerate, să fixeze fluxul memoriei, vizualizîndu-l într-un mozaic tensionat global. Senzații, stări de spirit, sentimente, obsesiile la care se reîntorc mereu gîndurile, consumă într-un efort stimulat de însuși gestul creației. Această privire de ansamblu, cinematografiind într-o unică secvență o cît mai amplă cantitate de existență trăită, cînd știe să facă din decorativ un mijloc și nu un scop în sine, are certe șanse de împlinire la Zamfir Dumitrescu, pictor tînăr aflat în plină și promițătoare evoluție.

Cronicar.

fragmente critice

Despre sincronism

Pentru că se discută din nou (și nu totdeauna într-o terminologie limpede) despre **tradiție** și **sincronism** este bine de amintit că aceste două noțiuni nu se elimină una pe alta în cadrul unei literaturi, dimpotrivă coexistă și se condiționează. Mecanismul este simplu, nu trebuie prea multă filozofie pentru a înțelege că cine iubește tradiția vrea înnoirea, îmbogățirea ei, și cine vrea să fie în pas cu evoluția culturii mondiale (și numai un spirit obstinat conservator, provincial nu vrea acest fapt) nu se poate îndepărta de o **spiritualitate** specifică. Despre acest raport a scris acum o sută de ani T. Maiorescu, zicînd că trebuie să fim **naționali** cu fața spre **universalitate.** Contemporanii îl considerau, cu toate acestea, un cosmopolit, un stricător de datini și nici mai tîrziu poziția lui n-a fost înțeleasă cum trebuie. În realitate, marele critic intuia un complex specific scriitorului român (obsesia de a nu rămîne în urma Europei și teama de a nu se rupe de tradiție), oferind o soluție care, cu mici diferențieri, reapare și la criticii de după el. Lovinescu, care scrie o carte pe această temă, mută accentul în acest binom pe factorul **sincronism,** considerînd că literatura română, intrată tîrziu în circuitul valorilor europene, are nevoie de un stimulent, de o rapidă înnoire a structurilor și a temelor.

Poziția lui a fost justă, de-altfel literatura (la nașterea căreia a asistat) l-a confirmat. Putem vorbi azi de o **tradiție a sincronizării,** de o vocație a înnoirii manifestată acolo unde ne-am aștepta mai puțin, în operele, de pildă, zise **tradiționaliste.** Blaga, Adrian Maniu, Ion Pillat, T. Arghezi manifestă o predilecție pentru temele clasice ale literaturii, tratate însă (truismul este inevitabil la acest punct) într-un limbaj pe care îl simțim nou, modern. De aici ezitarea istorilor literare de a-i încadra într-un capitol sau altul. Am scris cu alt prilej despre faptul că **tradiționaliștii** lui E. Lovinescu devin **moderniștii** lui G. Călinescu, că T. Arghezi este, pentru unii, expresia cea mai înaltă a spiritului tradițional, în timp ce pentru alții el rămîne scriitorul care, după Eminescu, a schimbat cel mai mult fața poeziei române.

Pentru noi, modul acesta de a discuta scriitorii nu este cel mai bun cu putință. Legați de valorile tradiționale (cazul Eminescu, Blaga, Arghezi, Barbu) ei sînt niște veritabili creatori de limbaj, înnoitori ai formelor literare, opera lor

TRADIȚIE ȘI INOVAȚIE

sugerează o anumită **ruptură** la diverse niveluri. Distincția ideologică nu e de natură să elucideze aceste cazuri, deloc singulare în literatura noastră, obsedată, încă o dată, de complexul citat. Acest complex (un mecanism interior) o împiedică însă să fie pe de-antregul **tradiționalistă** sau **modernistă** cum doresc spiritele extremiste. Am spune că ceea ce marchează evoluția ei este o succesiune (sau alternanță) de **deschideri** și **replieri,** de acumulări și consolidări de toate ordinele. Trebuie, uneori, citeva decenii pentru a observa că **imitatorii, experimentaliștii** lucrează adesea în spiritul tradiției, că **spargerea** stilurilor pe care o reclamă nu e, în fapt, decît o continuitate la alt cerc al literaturii. Imitatorii poeziei simboliste păreau la 1910 lui N. Iorga (și mai tîrziu lui G. Ibrăileanu) niște versificatori neserioși, străini de specificul național. În poezia simbolistă a lui Minulescu noi descoperim, azi, o prelungire a spiritului balcanic, în aceea a lui Bacovia o adîncire a spiritului defensiv, o teamă nevrotică de existență care, sub alte forme, există și-n poezia anterioară (îndeosebi în cea moldovenească). T. Vianu a făcut delimitări concludente în acest sens.

Dar să ne întoarcem la **sincronism.** Lovinescu cerea literaturii să se sincronizeze cu spiritul epocii (inclusiv cu spiritul societății în care se dezvoltă), să fie, cu alte cuvinte, în avangarda forțelor spirituale și nu în coada lor. Să **stimuleze,** apoi, prin **simularea** formelor superioare, dezvoltarea fondului, căci numai astfel vom putea învinge inerțiile ce-o apasă și-o mențin într-un orgolios provincialism. Programul lui Lovinescu mi se pare și azi actual, minus opțiunea lui ideologică. Literatura română a trecut, după 1960, printr-o fază de **deschidere,** care, în mod semnificativ, coincide cu revenirea la vechea și puternica tradiție a poeziei române moderne. Debutul unei generații și redebutarea altora merge mînă în mînă cu redescoperirea lui Blaga, Barbu, Bacovia, Arghezi, cu înnodarea unui fir pînă atunci întrerupt. Este un exemplu, după mine, cum nu se poate mai potrivit de **asumare, revitalizare** a tradiției prin **sincronizarea** cu ceea ce critica mai veche numea **spiritul veacului.** Un scriitor adevărat nu poate porni niciodată de la treapta zero, chiar spiritele cele mai nihiliste, acelea care pun între ei și cei dinaintea lor un deșert, fac acest lucru folosind o **limbă,** creația, în bună parte, a unei literaturi...

Tradiția este pentru noi o determinare obiectivă, o condiție de existență spirituală. Ea nu trebuie să devină însă o frînă în calea dezvoltării firești a literaturii. Iar **dezvoltare** înseamnă **deschidere și repliere,** experiment (și, fiind **experiment** nu poate fi, dinainte, bun sau rău, pozitiv sau negativ, nu poate fi, deci, aprioric condamnat), vivificarea valorilor tradiționale în spiritul celei mai acute actualități ; **dezvoltare** normală, fructuoasă, înseamnă, în fine, o luptă necruțătoare împotriva inerțiilor, intoleranței de toate felurile.

Sîntem, prin toată ființa noastră spirituală și morală oameni ai acestor locuri, stăpîni pe partea noastră de cer, urmăriți cu fidelitate în mișcările noastre terestre de clopotul lui albastru. Dar spiritul nostru s-ar usca în inerție și orgoliu dacă el n-ar simți că aparține unei comunități mai largi, că fapta lui se înscrie într-un cerc de probleme universale. Numai cei care iubesc sincer și responsabil tradiția înțeleg adevărata necesitate a sincronismului azi cînd circulația valorilor în lume s-a intensificat. Noțiunea de **capitală a culturii,** ca depozitară de bunuri spirituale, aproape că a dispărut. Valorile răsar pretutindeni, ele au și trebuie să aibă liberă trecere (înțelegem, desigur, acele valori animate de spiritul umanist, progresist). Spunînd adevărul despre condiția individului la un anumit meridian —, ele vorbesc ipso-facto, despre condiția omului în genere. Prin aceasta, șansa universalității rămîne deschisă.

Eugen Simion

Cantemir — „punte de aur"

Urmare din pag. a 1-a

Înfrîngerea oștilor ruse și române la Stănilești a obligat pe domnul de cîteva luni, dar care știuse să arate, în aceste cîteva luni, ce minte luminată și ce mînă fermă prinsese cîrma corăbiei în fața marii furtuni care abia începea, l-a obligat pe Cantemir să ia calea amară a exilului, așa cum mai tîrziu o vor face, după neizbînda de la 1848, generația lui Bălcescu și Kogălniceanu. Dar, parcă vrînd să le dea o lecție acestor urmași, Cantemir a demonstrat că poate transforma exilul într-o condiție nouă de luptă pentru drepturile neamului său. Tot ceea ce adunase în lunga sa lectură și extraordinar de bogata sa experiență de om politic, trăit zeci de ani în centrul intrigilor și combinațiilor politicii orientale a tuturor monarhilor continentului, s-a limpezit la maturitate, profitînd de climatul european recent introdus de marele reformator.

Rusia lui Petru cel Mare a fost pentru Cantemir ceea ce Franța avea să fie pentru Bălcescu, Kogălniceanu, și generația sa : un loc de unde cauza românească a fost cu strălucire slujită de prestigiosul cărturar. Și domnul înfrînt a schimbat sabia cu pana, spre a-și zidi sufletește neamul său întreg, din hotarele anticei Dacii. După excepționala **Descriptio Moldaviae** oferită colegilor săi de la Academia din Berlin (unde este ales în 1714 ca urmare a faimei sale deja stabilite), el își încununează viața cu uriașa cupolă a întregii gîndiri istorice românești din veacul al XVII-lea, reprezentată de Grigore Ureche, Miron Costin și Stolnicul Constantin Cantacuzino (unchiul, după tată, al soției sale !) pe care o intitulează **Hronicon a toată Țara Românească,** explicînd, în continuare, sensul acestui titlu în cuvintele : „care apoi s-au împărțit în Moldova, Muntenească și Ardeal".

Este vestitul „Hronic al vechimii romano-moldo-vlahilor", cum i-a zis, pe coperta exterioară, tot Cantemir, și cum este mai cunoscut. Această grandioasă operă istorică, scrisă deopotrivă în latinește și românește (numai textul românesc păstrîndu-se integral) reprezintă testamentul lui Cantemir lăsat neamului său întreg, culmea gîndirii sale și a erudiției puse în slujba cauzei eliberării și renașterii poporului românesc din toate zările.

Acest testament a avut norocul să fie foarte curînd despecetluit de urmași ! El a fost **copiat** și adus astfel de un negustor la Viena — semn de interesul enorm purtat operei voievodului nostru, chiar în manuscris ! — cu gîndul că va cîștiga o mare sumă, dar, fiind scris într-o limbă neînțeleasă, nu a găsit decît un cumpărător mai modest, din neamul celor ce citeau această limbă. Cumpărătorul l-a adus cu el nu în ținutul peste care domnise Cantemir, ci dincolo de munți, în Ardeal. Iar cumpărătorul se numea Inocențiu Micu-Clain, și **Hronicul** lui Cantemir a devenit astfel cartea de căpătîi a părintelui luptei **naționale** a tuturor românilor !

De la Inocențiu îl va primi apoi moștenire nepotul, Samuil Micu și de la Samuil îl vor citi Gheorghe Șincai și Petru Maior. Și astfel, adăugîndu-se ediția germană a **Descrierii Moldovei** în 1769, (cumpărată imediat de Șincai) și, cu mult în urmă, marile ediții europene ale **Istoriei imperiului otoman,** Cantemir va lucra, de dincolo de zare, cu pana, la înălțarea și eliberarea poporului său, pînă ce va veni el însuși să se odihnească în cripta de la Trei Ierarhi, unde inscripția a fost întocmită de cel mai mare dintre urmașii săi istorici, Nicolae Iorga.

Posteritatea lui Lovinescu

Urmare din pag. 1

dent că opera unui mare scriitor și a unui spirit cum a fost Călinescu este susceptibilă de amendamente. Asta trebuia s-o presupună chiar cel în cauză și, cum s-a văzut de-a lungul vieții sale, el a știut, mai bine ca alții, la ce se expune tocmai prin genialitatea sa, prin cultura extraordinară și prin nemaipomenita calitate literară pe care le avea. Ceea ce m-a surprins de la început la nedreptății demolatori, a fost tocmai lașitatea alegerii orei H a acestui „război" făcut unui dispărut ilustru care nu le mai putea răspunde, deși cărțile sale sînt pline de replici, oricînd valabile pentru nefericiții soldați de ocazie. Dar, despre aceste insolențe, așa-numit critice, la adresa divinului critic, am scris la timpul potrivit, poate nu destul, dar suficient pentru a-mi arăta indignarea de care eram cuprins. Și nu eram singurul. Spre satisfacția mea și a celor care l-au iubit și-l iubesc în continuare pe acest mare om al națiunii noastre. Odată eșuat atacul frontal, asediul prelungit și divers, forțele acestea care au, după bănuiala mea, un stat major bine înarmat, care preferă anonimatul călduț unei dispute deschise, s-a încercat o a doua metodă, o diversiune, aș zice, rafinată și ea exercitată în timp, cu grijă, apăsîndu-se pe diferite pedale, și anume, discreditarea lui Călinescu prin comparație. Cine putea fi ales pentru acest rol postum decît Eugen Lovinescu, figură marcantă a criticii noastre, adversar mai vechi al lui Călinescu, om căruia nu i se poate reproșa decît că a făcut din viața lui un eșec continuu și nu din pricina sa, deci, un nedreptățit, care, îmbrăcat într-un costum nou **reevaluat** cu un cuvînt atît de drag unora, să-i fie opus (n-am să înțeleg niciodată de ce) autorului **Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent.** Faptul, bineînțeles că nu este mărturisit de către nimeni : nu poate fi acuzat cineva că prin lăudarea excesivă a altuia este denigrat cel în cauză. Dar, vai, rezultatele cercetărilor numeroase făcute în ultimul timp în materie de lovinescianism descoperă un lucru tragic : maestrul, pentru că Lovinescu a fost și el un maestru, poate fi considerat un scriitor foarte bun, dar nu un critic cum este decretat de către un zelator și anume „Singurul Critic". Lucrul ar părea cu atît mai discutabil, cu cît afirmația se face după o lungă demonstrație că opera critică a lui Eugen Lovinescu rezistă foarte greu unei analize severe. Despre „revizuirile" interminabile ale autorului **Istoriei civilizației române moderne** s-a scris de multe ori și cu multă ironie. Un prieten al lui Lovinescu, l-am numit pe Ion Negoițescu, pentru a-și scuza maestrul, citează pe Benjamin Constant : „ceea ce spun e atît de adevărat încît și contrariul e tot atît de adevărat" (vezi și volumul de **Critice,** II, pagina 98). Da, dar asta poate să fie un paradox și-atît. Realitatea este că în materie de chirurgie estetică, tăietura cere preciziune, lipsă de ezitare, diagnostic sigur, lipsit de sovăială. Ca să afirmi cu atîta seninătate că poezia lui Macedonski e decadentă și are sonorități goale ; să scrii că **Geniul pustiu** al lui Eminescu nu poate fi literatură pentru că n-are caractere și că autorul său, ca și Caragiale se vor perima în mai puțin de 200 de ani, să crezi cu înversunare, de-a lungul unei întregi cariere literare (chit că în ce privește scăderile semănătorismului și ale poporanismului avea dreptate în parte) că literatura despre țărani, „opincărismul", cum cu atîta dispreț scria Lovinescu, este un pericol pentru cultura românească, parcă-i prea de tot! Să nu fi înțeles acest critic aparent blînd și tolerant, dar emițînd secret în jurnale și memorii o otravă ucigătoare chiar împotriva amicilor literari, ceea ce Iorga-i spusese direct (fără ca eu să afirm că Iorga ar fi fost un critic literar mai mare ca Lovinescu) că tracismul, dacismul pârvanisul, cimerianismul care-i produceau o repulsie îngrozitoare fiului Fălticenilor, nu însemna pentru marele istoric ceea ce înțelegea atît de ostentativ autorul lui **Bizu ?** Literatura despre țărani era izvorîtă, înainte de toate, dintr-o realitate socială. Pînă mai încoace, așa cum știm cu toții, o majoritate rurală a ținut ethosul românesc prin tradiție, datini, prin curățenie sufletească și patriotism, prin jertfele numeroase și-n proporțiile cele mai mari acest neam care a supraviețuit, aș zice eu, tocmai prin „opincărismul" ce-l oripila atît de mult pe Lovinescu ! Iată — și nu vreau să anticipez — cred că ne aflăm în miezul problemei. Lovinescu este folosit nu atît pentru calitatea lui de critic literar. El, nedreptățitul, refuzatul la Academie, cel ce n-a primit nici un premiu al oficialităților (și aceste două lucruri sînt rușinoase pentru regimul burghez în care a trăit, o spun cu toată sinceritatea) are toate datele pentru ca fantoma lui să fie agitată cu mult folos în fața Titanului. Ce contrast ! Un Călinescu bucurîndu-se de toate onorurile oferite cu atîta genorozitate de către regimul nostru : deputat, academician, director de institut, director de ziar, adunînd în aule sute de studenți pe care-i domina cu geniul său, față-n față cu umilul lucrător printre cărți care n-a avut decît un mic regat intitulat **Cenaclul Sburătorului** și n-a cunoscut decît o audiență măruntă la un liceu din Capitală. Pe de o parte : spiritul tiranic al lui Călinescu pe care Florin Manolescu îl descrie, în chiar această revistă, ca pe o, citez, **„personalitate apăsătoare, ca pe o experiență dusă pînă la capăt, sleită și imposibil de continuat, ca pe unul din acei scriitori deosebiți care usucă terenul din jurul lor, care epuizează subiectele de care se apropie, interzicînd pentru multă vreme orice altă posibilitate de interpretare. Prezența lui Călinescu** — scrie preopinentul — **în cultura română este apăsătoare** (în contrast cu a lui Vianu); **el a închis pentru multă vreme perspectiva unui progres dînd criticii senzația neplăcută de inutilitate și sentimentul că ceea ce era mai important de spus s-a spus",** pe de alta, anonimatul răbdător, moarte inconjurată de tăcere în apăsătorii ani ai războiului, a lui Lovinescu, lipsa lui de glorie și chiar trena de polemici răsunătoare lăsată în urmă susținută, vai ! împotriva cui ? A lui Iorga, a lui Ion Barbu, a lui Arghezi și a lui Călinescu, etc. ! Dar asta n-ar fi nimic, acestei lipse de noroc în viață (nu știu dacă ați observat cît au fost de folosite morțile premature ale unor poeți și prozatori pentru a li se spori calitatea literară deși opera, din motive obiective, nu a reușit să ajungă la înălțimea reputației create astfel) i se adaugă cu timpul nedreptățile sociale (reale în cazul lui Lovinescu și nedrepte, cu adevărat) și asta creează la publicul mare o simpatie ușor de prevăzut. În ce-l privește pe falsul oponent al lui Călinescu, sîntem siguri că el nu ar fi dorit niciodată să-și facă un capital moral din lipsa de recunoaștere a contemporanilor. Era un om prea serios, un artist care știa că este autorul unei opere pe care nimeni nu o poate contesta. Dar, vedeți, la „război" sînt bune toate mijloacele ! El, Lovinescu, nu închisese calea nimănui, nu epuizase toate posibilitățile celor ce-ar fi venit după el. Lovinescu era ospitalitatea întruchipată, ținea casa deschisă, citea pe orice începător, avea bunăvoința de a răspunde și nebunilor, pe cînd celălalt, Călinescu nu suferea să fie contrazis, își exercita tirania punîndu-și colaboratorii să-i joace piesele în chiar Institutul în care lucra și așa mai departe.

Poate că ceea ce scriu eu aici sînt răutăți ale unui spectator peste vreme, al duelului dintre cei doi oameni ilustri, două cariatide ale literaturii noastre, fără îndoială, de care nu ne putem lipsi în nici un caz și care-n cîmpiile elisee vor fi pactizînd fiecare cu cîte un crin în mînă.

(Va urma)

profil

Alexandru Monciu-Sudinski

Născut în 1944, în orașul Turnu Măgurele. Absolvent al Facultății de filosofie, Universitatea din București. Bibliografie : Rebarbor, *Editura Eminescu, 1971 ;* Caractere, *Editura Cartea Românească, 1973 ;* Biografii comune, *Editura Cartea Românească, 1974.*

Trecînd drept reporter, autor de interviuri cu oameni simpli redactate într-o spectaculoasă manieră de *ciné-verité,* Alexandru Monciu-Sudinski este în realitate un creator adevărat, mai mult, este unul dintre cei mai dotați și mai originali prozatori tineri care au debutat în acest deceniu. El a început de altfel prin a scrie povestiri și schițe, așadar proză curat de ficțiune, iar trecerea la documentarul de tip jurnalistic are, judecîndu-i-se integral producțiile, o rațiune de ordin superior artistic. Un mare talent de a reprezenta prin replici anodine și sumare indicații de atmosferă și de mișcare, extrema tensiune existențială a unor întîmplări altfel banale vădeau primele lui proze, crude și brutale prin răceala voită a descripției mai mult decît prin caracteristicele stricte ale materiei epice. Evocate fără compasiune, în concretul elementarității lor, fapte de tot meschine erau smulse cu violență dintr-o ordine a indiferenței și proiectate brusc într-un plan esențial, căpătînd o adîncime nebănuită. Privite în sine, subiectele prozei lui Alexandru Monciu-Sudinski sînt lipsite de orice implicație senzațională și mărturisesc mai degrabă preferința pentru evenimentul cenușiu și pentru întîmplările mărunte ale vieții. Munteanu, părînd altfel „un omuleț necăjit și bun", își bate nevasta și o ține la ușă, afară în ger, deși aceea venise de departe sperînd într-o împăcare ; fost boxer, un pedagog aplică dureroase corecții elevilor, iar aceștia se îngrozesc numai cînd îl văd că-și pune mănușile. Dintr-un punct de vedere principial i s-ar putea reproșa scriitorului limitarea observației la o lume periferică ; dacă nu sînt neobișnuite prin calitatea lor, evenimentele descrise aparțin însă unor medii mărginașe, aflate sub aspect sociologic într-un proces de tranziție, așadar într-o condiție relativă care favorizează apariția excepționalului și dă o impresie de exotism.

Interviurile, care i-au adus o reală notorietate lui Alexandru Monciu-Sudinski, răspund într-un chip indirect posibilei întîmpinări formulate mai înainte, întrucît eroii lor sînt reprezentanții unor categorii foarte largi, muncitori oțelari din Galați în *Caractere,* țărani din Glimboca (județul Caraș-Severin) în *Biografii comune.* Dacă relatarea directă a răspunsurilor, cu păstrarea tuturor particularităților de limbaj și a specificului oralității creează o izbitoare autenticitate, nu e mai puțin important să observăm plăcerea eroilor de a se explica. Puși în condiția de celebritate, ei se adaptează cu ușurință și vorbesc despre orice cu un firesc deplin, foarte comic uneori, dramatic altădată, cu sublimitate alteori, mereu însă convingător și cu o naturalețe care nu este numai a vieții dar și a artei scriitorului.

Mircea Iorgulescu

Coșbuc și Goga

Urmare din pag. 1

centrul lumii, marea lor acropolă era vatra satului unede luau cuvîntul Horia, Iancu, Șofronie din Cioara și ceilalți.

În dosul porților uriașe de lemn trăiesc acești împărați ai locului, fiii geților nemuritori din Dacia liberă, daco-romanii Abrudului pe ruinurile castrelor romane, trăind cu carele trase de boi și bivoli, în aceiași codri străvechi pe drumurile drepte de piatră trase de romani, schimbînd dintr-un sat în altul cu sutele de ani la tîrguri, foale și sumane, berbeci și ceară, hamuri și smoală, ciubare și grăpi, tulnice și securi, coase și cosoare, buciume și fintini, semănîndu-și holdele și vorbindu-și graiul cu casele pline de prunci și răbdare, oameni de omenie.

Satul transilvan, această cetate de lemn, este mărturia nemijlocită a marii noastre civilizații, puterea noastră creatoare și jertfitoare : Cuhea și Budeștii, Rășinarii și toți Apusenii, Maramureșul întreg sînt vetre unice în Europa. Patrii uriașe, capitale ale sufletului marelui nostru popor, eroic și pașnic, ce cunoaște cea mai mare biruință posibilă, anume bucuria speranței prin trudă și pricepere : omul lucrării și sărbătorii. Omul interiorizat strîns în cuibul familiei, ce crește și se înmulțește să stăpînească pacea și frumusețea pămîntului.

Și aici, în aceste case, s-au scris primele litere și strigăte de biruință în grai românesc, și aici s-a pronunțat povestea păstorului din Mioriță, aici s-au ținut nunțile cosmice, am învățat să ne îmbrăcăm ca nimeni în univers, să ne spunem marea cîntare.

Dintre acești țărani, pe această vatră și pentru ea, apar aceste două genii transilvane, Coșbuc și Goga, în cîntările cărora ia cuvîntul, pentru întîia oară în grai cult, lumea aceasta nobilă și curată, necunoscută, păstrătoarea cea mai fidelă a moștenirii romane ca și a nobleții Dacilor.

Istoria poporului nostru de la apariția acestor poeți s-a desfășurat înspre binele poporului mai rapid, fiii țăranilor au avut o misiune istorică de împlinit, de-a asimila grabnic civilizația lumii, știința și tehnica, de-a se aplica meseriilor de tot felul, de-a deveni profesori, medici, miniștri, savanți, scriitori; atenția s-a mutat o clipă în alte părți și poeții aceștia au apărut oarecum anacronici. Blaga orientat mai european a făcut mai accesibilă această lume sensibilității moderne, Dar dincolo de Blaga stă Coșbuc cu toată înțelepciunea în suflet și cuget, stă Goga cu toată milenara cutezanță a românilor, deveniți eroi ai încrederii.

Tîrgul de toamnă '75

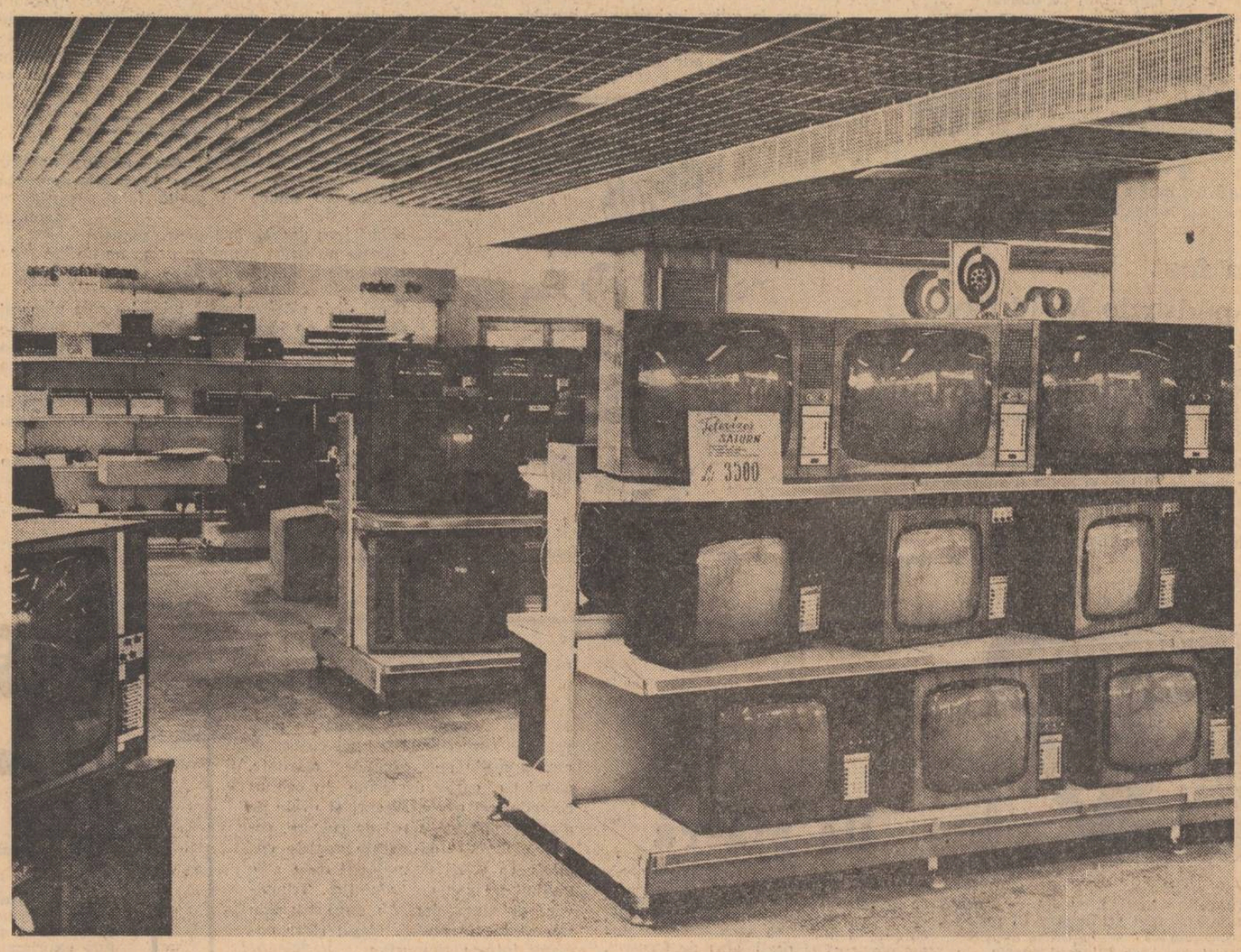

Tîrgul de toamnă, organizat în toate magazinele comerțului de stat, vă pune la dispoziție o mare varietate de mărfuri pentru căminul dv !

Pentru a veni în sprijinul cumpărătorilor, la magazinele de specialitate sînt organizate și expoziții cu vînzare. Cu acest prilej este prezentată întreaga gamă de televizoare : Venus, Olimp, Aria, Modern, Opera 1, Opera 2, Clasic, Electra, Diana, Diamant, Astronaut.

Pentru a vă alege televizorul preferat notați-vă adresa cîtorva magazine din capitală :

MAGAZINUL UNIVERSAL „VICTORIA" — CALEA VICTORIEI NR. 17
MAGAZINUL „ELECTROTEHNICA" — BD. MAGHERU NR. 31—33.
MAGAZINUL DIN STR. 13 DECEMBRIE NR. 20
MAGAZINUL „DIODA" — BD. 1 MAI NR. 126
MAGAZINUL „SELENA" — CALEA GRIVIȚEI NR. 206
MAGAZINUL DIN STR. LIPSCANI NR. 96.
TÎRGUL DE TOAMNĂ ; TÎRGUL TUTUROR PREFERINȚELOR !

RECOM

atelier literar
poșta redacției

C. GH. ND.: Reviriment interesant (dacă nu chiar surprinzător !). Paginile (nu toate, desigur) au căpătat un nerv și un orizont nou, o anumită subtilitate și inteligență lirică, mai mare siguranță în expresie (chiar dacă, uneori, era nevoie de mai multă abilitate și discreție), au căpătat, în fine, ca să zicem așa, mai multă personalitate. La trepte diferite, se pot inscrie în sfera reușitei : „Cui îi mai trebuie dovezi", „Poporul meu" (mai mult prin idee, decît prin transcrierea ei lirică), „Rețetă pentru poem", „Triunghiul" și mai ales „Noduri". Sperăm ca această schimbare să devie consecventă și profundă și să ne aducă vești din ce în ce mai bune.

PETRE M. POPA: Sînt pe alocuri semnele poeziei, dar însoțite de mari stîngăcii și oscilații de gust și de expresie („Conture", greoaie, cu un final dubios, e un prototip, în acest sens). „Prezent perpetuu" începe relativ curat (chiar dacă nitel retoric), ca și „Cercuri" sau „Numele", dar, în continuare, insistența neinspirată de a amănunți, prelungi, „demonta" metafora, duce la efecte grotești, compromițătoare (un **nume** care e „scos din carnea lumii ca o inimă de fildeș", care devine apoi „o amforă pe creștetul oamenilor" (?!), etc. etc. La fel, toată manevra ofioasă și grosieră cu „cercelii", care schilodește și anulează metafora). Celelalte, compuneri greoaie, căznite, „agrementate" și ele adesea cu efecte metaforice similare. „Păsările" începe cu o imagine frumoasă, dar ulterior are aceeași soartă (diluată, mototolită).

M. ULMEANU: Ne pare rău, dar „Luceafărul" e o revistă a tinerilor, iar „Atelierul" nostru este dedicat exclusiv debutanților.

D. PĂTULEA: Pare să fie ceva, pe ici — pe colo, dar, după o desfășurare de „teze" și premise, cu vervă metaforică, cu surle și culori spectaculoase (uneori convingătoare), lucrurile se termină în coadă de sirenă și în semne de întrebare, atestînd, parcă, neputința de a deduce, de a cristaliza un sens, o decizie, o concluzie („Inovație", „Remedium", cele două „Recviemuri"). E cazul să reflectați, să descoperiți viciile de calcul sau de structură ale acestor alcătuiri nereușite.

VIOREL LUNCĂ: Ar putea fi ceva, dar dintr-o singură pagină încă nu putem trage concluzii.

JERDEA ION: Exerciții bizare (la un tonus blajin și modest) în zona „dicteului automat", care par să nu fie cu totul în afara poeziei (mai bună, „Sonatină"). O senzație de hibrid și de eșec o dau elementele de premeditare, de trucaj și poză, exhibiția și ostentația cabotină, efortul de epatare (în general, lucruri cam „fumate" — poate nu atît în principiu, cît mai cu seamă în textele de care vorbim), care compromit sau elimină cu totul puritatea și spontaneitatea jocului. Rămîne, deci, valabilă, în continuare, în perspectiva unei opțiuni, celebra formulă de drastică somație „ori călare, ori pe jos", sau, dacă preferați (și firește că e de preferat) nu mai puțin celebra „morală" : „pelicanul sau babița" (dar numai cu asigurarea prealabilă că pelicanul e realmente pelican, și nu — Doamne ferește ! — o biată cioară vopsită !...).

B. MARIAN: „Cu cît înaintăm", „Granițele", „Moartea pescărușului", „Pierdem, uneori", ni s-au părut cele mai reușite. De asemeni, din alt plic, „Ziduri", „Drum", „Perseverare". (Ce se întîmplă cu semnătura ?).

C. PRICOP: Din nou, multe lucruri frumoase, în maniera devenită caracteristică (uneori, însă, și cu excesele și riscurile ei manieriste, despre care am mai vorbit) : „Interior", „Tablou după natură", „Plimbare în interior", „Bună seara", „Delicat incendiu" etc.

M. CR.: În nota obișnuită, cu un pic de rigiditate și monotonie, pe alocuri. Am ales : „E mult prea puțin", „Olarul", „Blestem", „Firesc", „Cercuri albe", „Piatra".

HALMYRIS: Din ce în ce mai bine, în „Prolog II", „Sinucigașele balene", „Invocație". A venit vremea să ne comunicați (sau să ne reamintiți) o semnătură valabilă.

A. DE CHAMONIX: Ceva mai inteligibile (un punct — minim — cîștigat, în fine !) : „Revenire", „Cumințenia pămîntului", „Secrete", „Moarte după război" (care ni s-a părut și cea mai bună). „Geneza păgînă" ar putea fi (judecînd după unele elemente) ceva mai mult decît o pagină de „albă" calofilie. Regretăm, manuscrisele refuzate nu se păstrează.

D. BOSOANCĂ: Ar fi nepotrivit, dacă nu absurd, să vă dăm soluții și rețete — trebuie să scrieți așa cum simțiți, „cum vă vine". Noi vă putem spune pe care drum, în ce formulă reușiți mai bine, dacă reușiți. Nici versurile de acum nu depășesc un nivel mijlociu.

Interim

Demonii

(din ciclul „Homerice")

Am străbătut oceanele înfuriate
Fără să am crucișetoare și fregate
Sub furioasele furtunilor cupole
Fără să am hărți și busole
Și tirit de curenții hoinari
Că n-aveam pe punte alți marinari
Îmi cuceream cu migală milă cu milă
Cu ambarcația mea fragilă
Cu toate pînzele ridicate în vînt
Am stat pe punte cu același veștmînt
Ud pînă la piele de apa amară
Căutîndu-mi Steaua Polară
Primeam pe față sărații stropi
Mintit de Nimfe și hulit de Ciclopi
Cînd soldații lui Neptun sunau în alămuri
Pe apa-nfuriată și fără de țărmuri
Credeam că rosturile mi se împart
O viață întreagă să fac de cart
Cu picioarele goale pe puntea de lemn
Auzind cum pasărea desnădejdii dă semn
Fosnindu-și straniu în preajma mea
Aripile de purpură și catifea

Dar într-o noapte sub a lunii scînteie
Printre catarge a răsărit o femeie
Furtunile mele să le înfrunte
Si să-mi aducă liniștea pe punte
Si mi-a adus o frunză de laur
O inimă o ancoră și-o verighetă de aur
Iar către zorii de farmec grei
Veniră pe punte copiii mei

În apele verzi strălucind de smaralde
În jurul meu copiii au început să se scalde
Noaptea pe punte coborau muzele
Iar nevasta mea ne cîrpea pînzele
Puternice vînturi chiuiau pe catarge
Si-auzeam la prova cum valul se sparge
Si pentru prima oară în univers
Am simțit că și truda mea are un sens
Că sînt necesar și că sînt obligat
Să aflu țărmul către care am plecat

GHEORGHE PAVEL

Etică

Diamantele
strălucesc și în noroi
mîngîind inimile noastre
cu un fel de căldură primară.
Cerul curat
nu se teme de fulgere,
plutește pe ape
la fel de ușor
ca privirile fetelor
cu ochi de senin.
Dacă știi să lași
cel puțin o urmă
pe nisipurile acestea de aur,
zeul ce își înghite copiii,
cu o poftă nebună,
niciodată
nu te va călca în picioare.

COSTEL I. ȘTEFĂNESCU

Războiul

un copil mănîncă un măr
în amiaza caldă
la adăpostul curții părintești
mușcă puțin cîte puțin
din carnea soarelui
în felul acela copilăresc
pentru a-și prelungi plăcerea
și este atît de preocupat
de ceea ce face încît
universul dispare
universul este pentru o clipă
un copil care mănîncă un măr
oamenii însă trăiesc mai departe
viața merge înainte chiar dacă
semnul acestui progres poate fi
un avion risipind moartea
strivind imaginea copilului
singur și (s-ar crede) veșnic
în această copilărească plăcere
de a mînca un măr
și pentru această întîmplare
există un cuvînt
pe care refuz să-l repet
el este chiar titlul poemului meu
ce poate pare scris din lașitate
din spaima de a privi acest copil
ucis pe cînd mînca un măr
într-o amiază caldă
la adăpostul curții părintești
dinții săi încleștați în carnea soarelui
pentru o ultimă iluzorie înghițitură
mărul acesta de fier
care în aerul încărcat de moarte
ruginește
s-ar putea să scriu aceste cuvinte
din lașitate
apărîndu-mă astfel
de realitatea lor
cum lespedea ocrotește ochiul
de priveliștea trupului putrezind.

FLORIANA TEI

E mult prea puțin

Să nu vă îngrozească
felul meu de a iubi
faptul că uneori
abia mai mă pot aduna
din cîte o iubire
e mult prea puțin
pe lîngă alba nebunie
cu care un fluture
se-ngroapă în prima floare ieșită în cale
și-o iubește în neștire
încît nici nu simte
cum cămașa încinsă a fructului
necruțător îl cuprinde.

MIHAI CRĂIESCU

Drum

Nerăbdarea de a ieși din tine
ca dintr-o cetate cu porți grele și înalte,
plînsul uneori, speranța de a-ți recunoaște chipul.

chemarea prelungă a zorilor roșii,
pasărea care trece tăcută,
o-ntrebi, cum e la tine, acolo, sus,
nu știu, mi-amintesc doar că a fost un drum lung,

spune pasărea,
din întunericul umed, apoi arșița,
drumul șarpelui peste brazdele crăpate,
amețitoarea atracție a văzduhului
și glia ce se-nfășura disperat la picioare.
înălțarea în om
și apoi, iată-mă, stea gînditoare
recucerind lumina pierdută

BORIS MARIAN

Iarna

Din partea asta
se aude mai bine

Altă inimă
puneți-mi în piept
aceasta
e din cale afară
de singură

DAN CĂLIS

Un poet peruan: Arturo Corcuera

Stea de prima mărime a poeziei tinere peruane, Arturo Corcuera (născut la Salaverry în 1935), cultivă de la primele cărți pînă la **Noé delirante** sau **Las sirenas y las estaciones** o poezie lucid responsabilă în care căutările prozodice, rafinamentul expresiei, noutatea tonului sînt subordonate nevoii de comunicare umană. Contemplativ prin excelență, decantînd cu originală finețe rezonanțe din lirica lui Cesar Vallejo sau Lorca, Arturo Corcuera aduce cu strălucire în poezia sa cîntecul limpede al frumuseții și fraternității umane, noblețea triumfătoare a visului care umanizează și fortifică în noi speranța clarității și adevărului.

Manualul unei arte fără compromis

IV

Mai presus de tren
mă interesează mecanicul

(Cui nu-i place
să-și vadă visele pe roți,
trenuri și anotimpuri :
vara, toamna, primăvara, iarna).
Să mă-nțelegeți bine.

Și nu ca să nu cînt arborii
trebuie să vorbesc de pădurar.
E-o datorie.

(Dacă din nou m-aș naște
supraveghetor de toamne-aș vrea să fiu,
supravhegetorul păsărilor din păduri)

Mai presus de mare, mai presus de amurg
mă emoționează
cei care-avîntă șalupele în valuri,
pescarii cu miros de alge
prin ceață-naintînd, ca în copilăria mea,
în ceață, în seară pierind.

Fabula toamnei călărețe

„Toamna, strașnic călăreț"
Neruda

Soarbe din cupele
arborilor,
toamna.

Bătrînă sfrijită.
Bătrînă beată.

Zmintită călărește de pădure
cu sufletul de ghionoaie :
vîntură-lume,
vîntură codri.

Ah, toamna
pe calu-i de lemn !

Fabula orhideii zburătoare

În plutirea-i ușoară
pe-o creangă răsare
zglobiu funigel, orhideea.

Corolă-a porumbelului
Caliciu care cheamă zăvoare.

Fabulă magică a ghitarei

Din sînu-i străvechi
nu vrea nici ramuri, nici pene
doar brațe-și dorește.

Pasăre
care se preface în arbore
ca să-și înalțe cuibul.

Arbore
care se preface în pasăre
la-ntîiul sunet.

Fabula peștelui-fluture

Pasăre — stea
curcubeu jucăuș
din rogoz
și hîrtie.

Fără astîmpăr,
fuge,
sclipește,
se-afundă în undă
visînd picotește
sare,
țîșnește
pîlpîie-n aer
pînă-amețește.

Era
odată :
un fluture
cu aripi
de pește.

Fabula florii visătoare

Așa cum visează crinul
să zboare,
lebădă cu rădăcini
aripă încarcerată.

Fabula galbenă a florii care cîntă

Greier vegetal
repetă vîntului culoarea
sidef topindu-se-n flăcări
în galbenă petală.

Fără aripi, fără cioc
zboară și cîntă :
corolă de pene visîndu-și ?
pasăre prefăcută în plantă ?

Ea unduie, arde
ca oriflama :
rămurișe de soare
lăsînd în urmă seara,
grozama.

În românește de Vasile Nicolescu

Semnele timpului

Urmare din pag a 3-a

rieră excepțională, suficient de avizat pentru a trece foarte „complicat" printr-o simplă experiență sentimentală și, în general, pentru a părea prevenit asupra lucrurilor ce pot să i se întîmple. Ochiul scriitorului i-a transmis o rază a propriei sale priviri. Ajungem din nou la indecizia autorului asupra rolului jucat de personaj, folosit cam arbitrar ca „punct de vedere". Și mai puțin convingător sub raportul a ceea ce se întîmplă **în el** sau ce fac cu el faptele pe care atît de bine le observă, personajul ne rămîne pentru moment oarecum enigmatic. El nu trăiește atît cît faptele pe care le vede, l-ar obliga să o facă. Nu cred însă că este vorba atît despre superioritatea neverosimilă a înțelegerii de care dă dovadă personajul (acest fapt i-a fost reproșat scriitorului deși nu este esențial) cît despre un lucru mai tulburător : în ciuda faptelor care vin peste el eroul adoptă expectativa, tatonarea și poate fi bănuit de un evazionism ascuns sub masca interesului și a curiozității față de lucruri. Dacă „uităm", de exemplu, că analizele foarte pătrunzătoare (pentru că sînt susținute de un funciar bun simț și echilibru specific naționale) pe care le dedică ideologiei legionare aparțin de fapt autorului apare și mai evidentă nota de neverosimil a personajului : starea comunicată de analize este una de calm meditativ și cel mult de stupoare pamfletară (cam în genul unor pagini din „Gîndirea și gîndirismul" lui D. Micu) destul de discutabile ca venind din partea cuiva aflat chiar în acea situație concret-istorică, într-o realitate ce-și pierduse orice aparență de calm și seninătate. Acest „schimb de haine" între autor și personaj desigur face să crească explicația de care avem nevoie dar și să scadă prezența vie a personajului. Și mai este încă ceva : la un moment dat, autorul introduce o serie de capitole-eseu menite a da o perspectivă și mai largă, poate universală, asupra faptelor și istoriei. Așadar, o dată autorul ia locul personajului (mai puțin invers) pentru a privi din interior ; a doua oară el dă la o parte personajele pentru a face loc unei priviri și mai de sus. Recunoaștem aici, fără a ne declara neplăcut surprinși, cum s-a întîmplat cu unii dintre comentatorii cărții, un procedeu ce exprimă fără îndoială un drept al scriitorului de a interveni explicit în discutarea istoriei. Punctul de pornire este polemic : scriitorul pune la îndoială, pe bună dreptate, providențialismul tolstoian și respinge supranaturalul din judecarea istoriei. Însă, dacă multe observații din aceste capitole sînt extrem de interesante și judicioase, (mai ales sub raport psihologic și moral) mi se pare că uneori planurile diferite sînt prea apropiate, rezultînd presupuneri asupra cărora sîntem datori să medităm dar și idei ori ipoteze ce trezesc îndoieli.

Delirul este un roman antifascist al cărui prim volum trebuie privit în legătură cu întreaga operă a lui Marin Preda, expresie a unei conștiințe umaniste preocupată nu doar de a formula întrebări tulburătoare asupra diverselor epoci din destinul istoric al poporului român dar și de a găsi răspunsuri potrivite naturii adevărului obiectiv, privit de aproape și din unghiul celor care l-au trăit.

revista străină

● **DIRECȚIA DE LITERATURĂ A CONSILIULUI NAȚIONAL DE CULTURĂ DIN HAVANA** publică volumul **„Poemas para el Moncada"**, o însănunchere de 39 de poeme selecționate, aparținînd unui grup de poeți cubanezi, care au transformat poemul în armă de luptă, — expresia revoluționară, cîntec de viață al omului luptător. Volumul, prefațat și îngrijit de Adolfo Marti Fuentes, s-a tipărit ca un omagiu adus celei de-a 20-a aniversări a asaltului cazărmii Moncada (Cuartel Moncada).

● **CARNETELE PERSONALE („TAGEBÜCHER")** ale Cosimei Wagner, care conform unei dispoziții testamentare ale acesteia, trebuiau să rămînă secrete timp de 30 de ani, vor putea vedea lumina tiparului, putînd fi astfel la îndemîna cercetătorilor și oamenilor de cultură. Din acest vast document biografic, de aproape 4 000 de pagini, sînt așteptate noi date asupra creației artistice a lui Richard Wagner precum și a vieții sale particulare. Casa de editură „Piper" din München și-a asigurat drepturile de editare ale celor 21 de carnete, care vor cuprinde perioada dintre anii 1869 și 1883, anul morții marelui compozitor. Primul dintre cele trei volume prevăzute, va apare în 1976, an care va marca centenarul Festivalului de la Bayreuth.

● **„NOUA PINACOTECĂ"** din München va putea așeza orașul pe treapta celui mai mare centru de muzee din întreaga lume. Prima piatră a reconstrucției acestui mare edificiu, distrus în întregime în timpul celui de-al doilea război mondial, a fost așezată de curînd. Cu începere din 1979, arta secolelor XIX și XX va fi expusă publicului în acest nou edificiu, în imediata apropiere a „Vechii Pinacoteci". Pe de altă parte, colecția „Orologii Automate și Instrumente științifice", expusă la München în Muzeul Național Bavarez, și-a îmbogățit colecția cu o piesă unică și se pare cea mai prețioasă din cîte are, — orologiul artistic „Elefantul", operă lucrată de aurarul Christoph Lencker din Augsburg în secolul XVII.

● **ÎN BRETAGNE** a luat ființă o nouă editură de poezie, fondată de poetul breton Gérard Le Gouic, deținătorul Premiului Bretagne 1973. Editura are sediul în orașul Quimper, căreia poetul i-a dat numele „Telen Arvor". Prima carte, editată aci este „Le suaire et le sable" (Giulgiul și nisipul) aparținînd fondatorului editurii, iar următoarea publicație, care va vedea lumina tiparului zilele acestea, este **Antologia poeților bretoni contemporani**, în care vor fi selectate cele mai bune din operele poetice ale scriitorilor bretoni.

● **DOCTORUL FRANCES YATES**, una dintre cele mai remarcabile cercetătoare în domeniul istoriei Renașterii, care a scris numeroase lucrări privind perioada elisabetană, Renașterea, Secolul XVI, este prezentă în librării cu volumul „Shakespeare's Last Plays" (Ultimele piese de teatru ale lui Shakespeare), apărut de curînd în editura Routledge. Autoarea susține că unele repetări de simboluri și motive narative în ultimele piese ale lui Shakespeare devin mai inteligibile dacă sînt legate de renașterea ideii monarhice elisabetane. În cel de-al cincilea capitol, autoarea analizează în paralel ultimele piese ale lui Ben Johsohn, (autorul lui Volpone) contemporan cu Shakespeare.

● **EDITURA POLONEZA L.S.W.** din Varșovia, reeditează romanul lui Redlinski Edward, „Konopielka" considerat ca cea mai bună carte a anului 1973. Autorul arată în acțiunea romanului toată aria de probleme care se ivesc în viața satului din zilele noastre, unde vechile tradiții și obiceiuri fac casă bună cu îndeletnicirile omului modern.

● **REGIZORUL DE FILM JAN RYBKOWSKI** va transpune pe ecran romanul Gabrielei Zapolska, „Moralitatea Doamnei Dulska", remarcabila satiră îndreptată împotriva obiceiurilor mic-burgheze. Scenariul aparține lui Rybkowski și Andrzey Jarecki. Filmul, ale cărui scene sînt în curs de turnare, va purta titlul „Dragoste de sezon" și este girat de echipa cinematografică „Pryzmat".

● **ÎN SATUL PILICHOWO** din Voievodatul Wloclawek (Polonia) a încetat din viață, în vîrstă de 78 de ani, Franciszek Becinski, fierar, agricultor și unul dintre cei mai buni poeți populari polonezi. În urma lui rămîn trei volume de poeme, unul de proză, „Melancolia pămîntului", toate acestea editate înainte de război, — cît și multe poeme apărute în antologii ale poeziei populare. În afară de un roman pe care n-a mai apucat să-l termine și a unui număr de caiete de poezii, Becinski, un autentic autodidact, a creat pînă în preziua morții. Pentru opera sa poetică el a fost distins cu premiul Jan Pock.

● **ÎN ARHIPELAGUL SI-CHA** au fost descoperite numeroase comori arheologice datînd din epoca dinastiei Tang (618—907) și constînd din porțelanuri, bijuterii, monede de cupru ș.a. După caracteristicile pieselor de porțelan, s-a tras concluzia că ele provin din provinciile Ceking, Kiang-si, Kiangtong și Fukien. Monedele datează din epocile Han (206 î.e.n.) și Ming (1368). Toate aceste descoperiri, cît și o „Hartă a drumurilor maritime" sînt documente prețioase pentru istoria teritoriului chinez.

parodii

Adrian Beldeanu : „Un sonet și atît"

Motto :
„Trei bărbați cu lacăte pe cap
urmăresc flăcăi pe catalige.
Ajutate de un vechi satrap
șapte Ane luptă să-și cîștige
manechinul sub tichii, sub nazuri ! !"
(Adrian Beldeanu „Variațiuni pentru speranță")

Roze dulci pășesc obtuze dale
prin tăceri cu spicu bleu-oranj
dînd, dum-dum, la poarta dumitale
provocatu-ți-am cumva deranj ?

Hurducate clipe, reci chimvale,
de nesomn nisipul crește-mă
prin piraie super-boreale
unde cerbul mai rămîne să.

Surpe susul sudului suspect
sufocat de susurul sudorii.
Te salut monșer și te respect

Cum respectă îngerii candorii
ochiul lui Mefisto dînd luminii
ceeace visează noaptea erinii.

Pe un deal, rotund, ghebos și chel
șade-o capră tristă și un miel
și tot pasc și-apoi mai stau niței.

Mircea Micu

CUVINTE RARE : Bară, turuie, pictor, formă, juridic, onix, bice, Bîrlad, Poiana-Țapului, navetist, aghiotant, interdicție, conferințe, conversație, infinit, zambilă.
SELECȚIE METAFORICĂ : „Dincolo de porți e plumbul ciudat / curg riuri întoarse, pești-în sutane / duc sub un prapur bătrînl la vînat / Fecioare solzoase — lăncii cu toane / iubesc pe divan lovita carcasă".

sport

Nu mai există outsideri

Întîlnirea de fotbal România — Turcia a fost unul din cele mai clar nesatisfăcătoare teste pentru selecționata noastră. Întîlneam un partener de joc pe care-l cunoșteam și în fața căruia de obicei cîștigam. Socoteala de acasă, „calculul hîrtiei" cum se mai zice, n-a fost totuna cu cea din tîrg. Fotbaliștii turci au condus de două ori și au fost egalați în ultimul minut de joc. Sportivii și specialiștii noștri în fotbal se lasă iluzionați de aceste socoteli ale hîrtiei și nu mai țin seama de realități. Statisticile ne arată că între echipele pe care fotbaliștii români le-au dominat întotdeauna se aflau cele ale Poloniei, Greciei, Turciei. Dar aceste rezultate sînt de domeniul trecutului. Saltul valoric al formației poloneze este spectaculos și solid. Cîștigătoare a unei Olimpiade, din ale cărei calificări noi eram eliminați rușinos, echipa Poloniei a reușit performanța de a se clasa pe locul trei la mondialele de fotbal, unde iarăși echipa noastră n-a reușit să ajungă fiind eliminată de un outsider, R.D. Germană. Grecia este și ea o echipă care nu vrea să țină seamă de palmaresul tradițional. Într-un recent meci cu R.F. Germania, disputat la aceasta acasă, Grecia a făcut un remarcabil 1—1. Dacă ne amintim ce rol a jucat Grecia în grupa din care echipa României s-a calificat pentru Mexic putem conchide că nici în fotbalul elen lucrurile nu stau pe loc.

Ultimul meci internațional văzut la televizor ne-a arătat că nici echipa turcă nu stă pe loc și că și în acest caz socotelile hîrtiei sînt ridicule. Turcia a prezentat o echipă atletică, tehnică, ispirată, dezinvoltă, cu cîțiva jucători de prima mînă (1, 6, 4, 9, 10, 11) care poate face viață grea oricărei echipe de pe continent. Stilul vechiului fotbal turcesc n-a dispărut încă de tot, dar cînd sportivii turci vor renunța complet la atacurile de tip bodicek și la jocul tare și fără rost, la care mai apelează încă, performanța le va fi mai la-ndemînă decît acum.

Echipa noastră joacă același fotbal lipsit de coloană vertebrală. În teren au fost cei mai buni jucători ai fotbalului nostru la ora de față, dar neunificați și neomogenizați de vreo idee de joc. Am putea spune că echipa n-a făcut pași înainte după sezonul trecut ci a bătut pasul pe loc. Moraru a apărat bine. Primul gol al meciului a fost executat impecabil și vina aparține fundașului Anghelini care și-a lăsat adversarul direct să șuteze în voie. Răducanu a apărat destul de anemic. Un portar mai exact și mai puțin aventuros ar fi parat probabil cel de al doilea gol, în ciuda bunei execuții a șutului. Anghelini ca înlocuitor al lui Cheran ne arată că ori de cîte ori are un adversar de excepție nu se descurcă. Sub valoarea lor — Sandu Gabriel și Sătmăreanu. Vina golului doi planează și asupra lor. Hajnal a jucat destul de bine și e un fundaș bine venit. La mijlocul terenului vechea babilonie : trei jucători de valoare, dar cu atît de diferite stiluri și concepții de joc. Dumitru, care a jucat în general bine. Dobrin. Dinu. Ultimul, care și-a asumat mai puține sarcini de joc decît altădată, evoluînd mai puțin prost decît în meciurile anterioare ale naționalei, a dat foarte multe pase greșite. Dinu a reușit și golul nostru doi, dar prezența lui în echipă nu se justifică. După cum nejustificată este și permanentizarea lui în postura de căpitan al echipei naționale. Dudu Georgescu a fost anihilat ușor. L-am fi dorit în locul lui pe Mircea Sandu sau Kun. Fazekaș a debutat promițător. Crișan nu și-a arătat în întregime calitățile. Locul lui Iordănescu s-ar fi cuvenit să-l ia o extremă stîngă adevărată. Echipa României nu e o echipă în adevăratul înțeles al cuvîntului. Felul cum a cedat pasul în finalul meciului, fiind dominată la toate capitolele este îngrijorător. Să fie oare neputința jucătorilor sau a antrenorilor ?

Addidas

P.S. Nu știm motivele pentru care ziarul **Sportul** a devenit lucid, dar el dovedește un fel mai realist de a privi lucrurile în ultima analiză a naționalei de fotbal la care descoperă atît incapacitatea și recalcitranța antrenorului cît și existența unor jucători care-și fac de cap (a se vedea, zicem noi, cazul Dinu), cu largul concurs al acestuia. Adică ceea ce **Addidas** susține de multă vreme. Analiza respectivă renunță cu totul la inteligenta idee, tipărită de aceleași ziar nu cu mult timp înainte, că proastele rezultate ale naționalei s-ar datora, nu-i așa, rubricilor sportive de la revistele Uniunii scriitorilor. Nu putem să nu salutăm acest extraordinar progres de perspicacitate.

colocviile «luceafărului»

poet al cetății

Ioan Alexandru: „Poezia se scrie pentru oamenii vii de astăzi, de mîine"

Cuvintele

De foarte de departe cuvintele sosese
În graiul tău pe rînd și se așează
În zori de zi spre templu rătăcesc
Și pînă noaptea sacre cuvintează.

Numai să ai răbdare îndeajuns
Să le asculți în pace cu iubire
Și-n corul lor vei fi și tu răpit
În hora cea de taină după Mire

Din Orient pustiile străbat
Și peste Inzi la Delphi la fîntînă
Pînă ce vulturul Ioanic glăsui
Și se născu o turmă și o stînă

Acum sînt păstorite în Carpați
Văi blînde unduie și le-nfioară
Se decantează huma sub clopotele lor
Cum trec din cer în candela de seară.

Ioan Alexandru

— Ioan Alexandru, singurătatea poate este pentru poet ceea ce este aerul pentru ființă, dar această lumină nu-l rupe de cetate. Dimpotrivă. Vorbiți-ne despre Poet ca despre un om al Cetății.

— Poetul este un cercetător într-un laborator foarte strimt în care încape numai el singur. Obiectul de cercetat este Universul în amănunt din cele mai vechi vremi pînă astăzi cu toate vietățile și stelele lui, cu toți oamenii și natura în cele mai variate și intime hipostaze. În cel mai mare laborator nu poți intra decît singur. Cunoașterea aici se întîmplă cu toată ființa cu ochi și gust, cu minte și inimă, cu trecut și viitor, cu toată Patria, iar ceea ce experiază acest cercetător este un unicat irepetabil, de neiniocuit, care poate îmbogăți o Patrie cu frumusețe și experiență, cu adîncime și pace și așezare necunoscute. În ochii lumii un popor este modelat de marii săi poeți așa cum arată și acel neam. Știm ce înseamnă Dante pentru italieni, Homer pentru cei vechi, iar fiind vorba de noi, ce-am fi făcut fără un Neagoe Ctitorul, sau Ștefan, sau Budai-Deleanu, ori Eminescu și atîția alții ?

Poeții au menirea, într-un popor, de a-l așeza în mătcile lui. Spiritul lor trebuie să fie ca acel vînt blînd și bun, ca adierea de seară ce se așterne peste lume înainte de devenirea nopții. Cu cît un poet este mai așezat și împăcat, cu atît este mai adînc graiul său și mai liniștitor cuvîntul său. Această așezare, această teamă rodnică trebuie să transpară în poezie crescîndu-i pe oameni în acest spirit al păcii și bucuriei.

Poeții erau reprezentați în vechime în mozaic sau frescă în acest fel orfic de împăcători ai lumii prin cîntecul lor, de izbăvitori ai naturii, de ctitori ai armoniei și păcii între oameni.

Poetul creează în singurătate, asta-i condiția chemării lui. El are atît de studiat, de văzut și auzit din istorie și natură, iar lucrarea lui este pentru lume, pentru oamenii vii care trăiesc astăzi, aici, în această Patrie.

Poezia nu se scrie nici pentru păsări, nici pentru morți, ci pentru oamenii vii de astăzi și de mîine ; din această pricină poetul nu-i un izolat ci un însingurat, ceea ce nu-i totuna : pentru a-ți împlini lucrarea nu ai voie să te izolezi ci să te dedici ei pentru a fi mai aproape de fiecare așa cum este firea lumii și a fiecărui om în parte.

— Este adevărat că întîia și cea mai sinceră — dacă nu și cea mai reușită — poezie patriotică se găsește în și este chiar folclorul ?

— Poezia adevărată, după părerea mea, este cea mai înaltă formă de patriotism. Nu poți fi poet dacă n-ai o patrie, dacă nu lucrezi în vederea luminări și desăvîrșirii unei patrii. Acest lucru îl face fiecare poet cinstit, fiecare după puterea creatoare peste care a fost așezat.

Mioriția și **Meșterul Manole** sînt poezie patriotică de cea mai mare valoare, dar și **Memento Mori** sau **Melancolie** de Eminescu ori **Nebănuitele trepte** de Blaga sînt tot așa valori ale patriei.

Poeții adevărați sînt pietre prețioase, fiecare avînd o altă nuanță și ascunsă frumusețe, dar poate spune Safirul, Opalul sau Mărgăritarul, Porfirei că-i mai de preț ? Toate sînt frumoase și adevăr și scînteie în coroana unei Patrii.

Poate doar că trebuie mereu să nu uităm că un mare poet este o valoare națională ca aurul în lingouri sau uraniul, iar om fiind mai de preț decît acestea toate.

Știți că scoica ce dă naștere perlei e rănită de un fir ușor de nisip. Cele nerănite nu fac perle. Între poeți e tot așa, unii sînt răniți de un fir de lumină strecurat între armură și oseminte și aduc o altfel de podoabă. Cel care a dat naștere Mioriței a fost un astfel de rănit.

—„Sînt suflet în sufletul neamului meu / Și-i cînt bucuria și-amarul" — era o declarație de adeziune nelimitată la un crez, o declarație patetică și convingătoare. De ce credeți că în poezia cetățenească, care se scrie astăzi, o parte nu reușește să stringă în literele ei atîta încărcătură de sentiment, de sinceritate și de convingere ?

— Poezia nu este nici sinceritate, nici sentiment, nici convingere ; din toate acestea nu faci încă poezie deși ele sînt implicate necesar în actul creator.

Poezia este foc rece, ardoare și vigoare, inimă fierbinte fulgerată de logos, de rațiune, bucurie în veac, înțelepciune și cutezanță, încredere, dar mai presus dragoste curată față de cei ce vor veni, dragoste fără margini față de cei ce sînt astăzi aici, acum, în această patrie.

Se scrie încă poezie slabă pentru că unii dintre noi nu am descoperit în profunzimi această țară și această cultură sau mai bine zis nu am descoperit în adîncuri frumusețea acestui popor și acestei mari tradiții române. Însă nu poeții neadevărați ne reprezintă și trebuie să avem curajul să-i lăsăm timpului dreptul de a alege pleava de grîu și să nădăjduim.

Trăiască 23 August
Afiș de Dumitru Petrică

Ștefan Aug. Doinaș: „Legătura adîncă, adevărată cu propria tradiție"

Secera

O dată cu grînele, sau ceva mai mai tîrziu,
țăranii-au fost, sub boltă,
culeși într-un sac străveziu.
Frumoasă recoltă !

Pe mirișe, cu ochii lor compuși,
se uimesc murele
de femurele
celor duși.
Luna, vecină de treabă,
din casă în casă întreabă
fără-ncetare.
Luna, iscoditoare de țărănime,
Caută pe Cutare,
Și dă peste Nime
Numai secera trează
în șura cu miresme divine
neștirbit își păstrează
fulgerul — pentru anul ce vine.

Zadarnic suridem, Lună sfîntă
cu rînjet mînzesc !
Toate lucrurile care nu putrezesc
ne înspăimîntă...

Ștefan Aug. Doinaș

— Ștefan Augustin Doinaș, vreți să ne spuneți ce modificări a suferit conceptul de poezie patriotică în destul de îndelungata perioadă de cînd urmăriți poezia românească ?

— Poezia patriotică de la noi a urmat îndeaproape „aventura" poeziei românești în general. Acum un deceniu ea a reluat legătura adîncă, adevărată — nu cea indicată de falșii poeți — cu propria sa tradiție, o tradiție extrem de bogată în realizări majore. Recitită atent, istoria literaturii române este integral „angajată". Poezia patriotică se îngemănează în filele ei cu creația celor mai mari poeți. Tot acum un deceniu, ea s-a diversificat prin intrarea în viața literară a cel puțin două generații de poeți : una, cea a scriitorilor de vîrsta mea ; alta a celor care, ca vîrstă, veneau imediat după noi, adică aceea care s-a născut din patosul inocent, din păcate atît de premaur curmat, al lui N. Labiș. Treptat, poezia patriotică de astăzi a consemnat și întoarcerea la adevăratele instrumente de lucru poetic unor scriitori mai vîrstnici, marcați acum de o a doua tinerețe lirică. Pentru toți, deopotrivă, poezia patriotică și-a sporit ambitusul, datorită încorporării — ca modalități absolut necesare de expresie — a tot ceea ce experiența poetică mondială a reținut după cel de al doilea război mondial. Astăzi, patriotismul poeților noștri e clamat în versuri tradiționale ori poeme libere care atestă, în egală măsură, adăparea la izvoarele autohtone și, totodată, asimilarea a unor tehnici creatoare de pe alte meridiane. Tradiționalã prin ea însăși, adică legată tematic de o îndelungă experiență a înaintașilor noștri, poezia patriotică de azi e, în același timp, modernă. Între aceste limite ideale — una impusă de practica poetică a vechilor generații de luptători cu condeiul, alta sugerată și înnoită mereu prin contactul viu cu anumite valori actuale, cu experimentul poetic, chiar cel de ultimă oră — nici una din formulele poetice cunoscute nu este străină de poezia noastră. Și nici nu trebuie să fie.

Bineînțeles, nu mă refer aici la scribii fără har, veleitari încrîncenați, pentru care lirismul se confundă cu cronica rimată și cu negustoria de poncife literare. Mă refer la poeții adevărați, dintre care unii scriu destul de rar poezie patriotică. De ce scriu atît de rar ? Îndeosebi pentru faptul că genul respectiv este destul de dificil. Pot să mă bîlbîi penibil scriind o poezie de dragoste ; ea nu va fi mai puțin expresia de moment a emoției mele ; iubita mea mă va-nțelege și mă va ierta. Dar Marea mea Iubită, aceea care e văpaie și țărînă, în care casele mele vor deveni propriile-i mădulare de argint, aceea nu-mi permite să cînt decît atunci cînd glasul s-a înviorat și purificat, cînd cuvintele mele au fost evacuate de cenușă.

— Poezia politică descrie numai o realitate politică, exprimă o stare de fapte, sau este chiar ca un act politic ?

— Desigur, poezia politică reprezintă un act de angajare politică. Dar nu aceasta este problema pe care aș vrea s-o discut acum, ci următoarea : poezia politică poate fi poezie bună sau rea, adică poezie pur și simplu sau non-poezie. Ei bine, non-poezia politică este, oare, egală, ca valoare politică, cu poezia politică bună adevărată ? Desigur, nu !

— Ce se poate și ce nu se poate în spațiul atît de întins, aproape nesfîrșit, al poeziei patriotice ?

— Teoretic, trebuie să se poată totul, absolut totul. Avem nevoie de poezie patriotică extrem de variată : de la viziunea mitică la pastel, de la imn la diatribă, de la sonet la poemul-fluviu, de la enumerarea suprarealistă, la țipătul expresionist sau la tabloul încifrat al hermeticilor, de la balade inspirate din trecut pînă la poeme consacrate actualității. Fără îndoială, unele teme, unele modalități de expresie, unele specii chiar, se pretează mult mai bine poeziei patriotice, așa cum o dovedește evoluția acestui gen din Antichitate pînă astăzi ; sînt acelea care nu se feresc de expresia directă, de patosul explicit, de goarnele limbajului retoric. Ceea ce nu înseamnă nicidecum că poezia patriotică modernă n-a cunoscut și anumite grefe experimentale pe trupul ei, că ea nu s-a îmbogățit din practicarea unor modalități de expresie mai discretă, mai indirectă, mai învăluitoare. Există poezie patriotică bună care poate fi recitată, cu mare succes, de la tribună ; și există poezie patriotică la fel de bună care pretinde lectura de unul singur, în intimitate. Patria — cred eu — nu este exclusiv viziunea comună, generalizată, asupra unei realități etnice de ordin istorico-geografic ; ea este, în aceeași măsură, viziunea mea, proprie, ireductibilă, asupra unui mod de a trăi această realitate. Patria palpabilă, patria din afară, patria măsurată cu pasul și cu ochiul, patria în care respir și iubesc, — este o funcție a Patriei nedefinibile pe care o edific și străbat zi de zi cu gîndul și cu ochiul dinlăuntru.

Gheorghe Tomozei: „Poezia este un act de revoluție"

Odă poeților daci

— fragment —

...Unde sînteți ? Unde v-a tăinuit
întunecata voastră justiție,
unde v-ați spulberat ?
Sînt sigur c-ați fost,
trebuie să fi avut o limbă a voastră
în care să vă șuierați versurile
nescrise
fiindcă n-ar fi încăput în nici
un alfabet,
sînt sigur că v-am zărit printre
oștenii
iernilor cu moarte,
dar umbra voastră n-o pot distinge
pe nici o lespede, în nici o peșteră.
Unde ați pierit,
voi, bărbați tragici
străbătînd pădurile și pietrele,
asemeni zimbrilor
de grumazul cărora spînzurau
oalele cu cenușa morților,
în ce v-ați risipit ?
Poate nu sîntem decît carii
care devorează brațele voastre
înghețate,
inotînd în orbitele voastre,
și fără să știm
ne zugrăvim fluviile cu sîngele
vostru...

Gheorghe Tomozei

— Gheorghe Tomozei, ați afirmat că „Labiș a înțeles Revoluția și i s-a robit. Lucid." Ce înseamnă pentru un poet să înțeleagă revoluția și să i se robească ?

— Îmi place să repet că Labiș nu este numai cu evidență un mare poet ci și imaginea cea mai vie care poate ilustra atașamentul poetului față de poezia de idei, poezia vizionară, revoluționară. El a fost un produs integral al acestui timp istoric în care trăim și dacă nu am fi trăit abrupta lui stingere din viață, desigur că am fi avut astăzi mari dovezi ale excepționalei sale înzestrări și în acest domeniu despre care vorbim, al literaturii de inspirație revoluționară, de implicare etică, de ambiție cetățenească.

Am mai spus că el s-a dăruit lucid revoluției, am apăsat pe acest cuvînt pentru că mi se pare că poezia chiar, din momentul elaborării ei, este un act de **revoluție**. Dacă de multe ori această afirmație poate să fie cețoasă, nebuloasă la alți autori, despre Labiș putem vorbi ca despre un asemenea creator lucid, care știa să privească strălucirile ca și umbrele unui parcurs istoric, care știa să citească în timp, care avea timp, în sensul că nu era precipitat și privea desfășurarea evenimentelor în implacabilul lor curs cu seninătatea febrilă a unui adevărat participant direct la revoluție și nu doar bard al revoluției detașat, retras într-o poză solitară și într-un fel absurdă. De fapt s-a cîntat, s-a elogiat pe sine, elogiind chipul comunistului tînăr și ne e foarte ușor să identificăm în liniile de caracter ale adevăratului revoluționar cuvinte, gesturi, întîmplări din viața lui Labiș.

— Am vrea să ne vorbiți despre condiția morală a poetului și despre drumul pînă la acest ideal.

— Și poezia ca și lozinca pot avea încărcături emotive, sau pot să se demonetizeze, pot să-și piardă valoarea.

Sigur, putem s-o spunem cu toată convingerea, temperamentul nostru este neadecvat exprimării sentențioase. Prin caracterul, umorul, capacitatea de a înțelege rapid cele mai complicate situații, parcă noi avem o lipsă de atracție, ca să nu spun refuz, pentru acea exprimare care se vrea sintetică dar care este pe undeva restrictivă și limitată. Bineînțeles există poeți și poezie, și candidați la poezie și de multe ori se produc confuzii. Există un refuz al adevăratului public de poezie pentru acele confecții pripite, rudimentare, în care lipsa unor transfigurări poetice este suplinită, de fapt se crede că poate fi suplinită, de o înșiruire de afirmații prozaice, generale dintr-un trup sublim de gîndire, dar care sînt absolut eronat remontate în piese lipsite de valoare. În asemenea situații, cititorul sau ascultătorul de poezie adoptă o rezervă, uneori elegantă, sau uită pur și simplu versurile în cauză din clipa în care le citește sau aude.

— V-am ruga să încercați o concretizare referitoare la o perioadă mai recentă.

— Observ în ultimii ani un fenomen care nu poate decît să producă plăcere unui iubitor de poezie, și anume : cred că sîntem martorii unei reapariții a gustului pentru poezie. Se fac simțite tot mai mult acele voci care cheamă poezia în Cetate, cum se spune, sînt tot mai multe mijloacele prin care poezia este proliferată. Am putea să ne referim doar la mijloacele tehnice, radio și televiziune, dar mă gîndesc la foarte desele întîlniri între scriitori și iubitorii de poezie. Se compun astfel un soi de cărți vorbite, de mare însemnătate pentru propagarea poeziei. Poezia se îngemănează cu clipa, istoria este încorporată creației. Există cluburi ale iubitorilor de poezie, mai ales tinerii își fac un titlu de noblețe din a gusta poezia. Poate că se

10 august — Ziua minerului
Afiș de Constantin Nițulescu

editează la fel de mult ca în alți ani și nu sînt printre oamenii supărați că se tipărește multă poezie.

Dar fenomenul acesta îmbucurător are și un revers care ne poate îngîndura. Este evident că poezia rostită la un microfon, sau pe o estradă trebuie să aibă o tonalitate deosebită de cea citită sub lampă, în tihnă, în ore de solitudine și veghere. Și atunci se aleg din repertoriul poetic, nu neapărat acele poezii care sună bine din coadă, dar poezii care au din start un ton mai ridicat, o mai apăsată cădere de silabe. De multe ori sîntem martorii unor întîlniri lăudabile dar în ultimă instanță sterile și, și mai trist este că avem de-a face cu asemenea domenii în care poezia ar trebui să se exercite cu toate liniile ei de forță, cu tot ceea ce este sublim în afirmarea sa, și anume în teritoriul poeziei de interes patriotic.

Există încă foarte multe declarații de amor făcute patriei în stilul secolului XVIII sau XIX, fără măcar acea aură cronicărească pe care o aveau poeziile unor înaintași bine intenționați dar mai puțin dăruiți. Nu se poate scrie azi poeme patriotice sub nivelul marilor noștri înaintași ! versuri de inventariere a frumuseților geografice ale României, în care un nume de munte rimează cu un nume de riu. Politica nu este o temă improprie poeziei, dimpotrivă. Transfigurate liric dezideratele importante ale cetății au pătruns în toate capodoperele literaturii universale ! Dar iată că găsim poezii în care de la fatala rimă „cupole-Manole" cu o mare ușurință și cu vulgaritate se invocă mituri fundamentale ale românilor fără nici cea mai palidă încercare de a găsi o semnificație nouă, de a spune un lucru, dacă nu într-un chip insolit, cel puțin într-un mod care să recontureze fie și o imagine afirmată și de altcineva.

De aceea eu cred că aceste întîlniri, ca și în emisiunile radioului și televiziunii, nu ar trebui să fie făcute cu repertorii limitate. Poezia patriotică nu este un gen aparte, deosebit, o felie din marele fruct al poeziei. Poezia patriotică este o poezie de implicare diversă. Ea nu trebuie așezată într-un raft de suflet deosebit. Versurile de dragoste, ca și cele patriotice, ca și alte versuri, ar trebui așezate împreună în acea frumoasă devălmășie care este condiția unei imagini cît mai armonioasă.

— Cu cine are de luptat poetul ?

— Cred că poetul se are pe sine ca principal dușman. Lupta cea mai sigură, cu cea mai tenace împotrivire, cu înfrîngeri extraordinare, poetul o duce cu sine. Neîmpăcarea cu gîndul că tot ce face nu e dintr-o dată perfect, nemulțumirile pe care le dă unui artist autentic scrisul, creează imaginea acestei dușmănii, pe care alter-ego-ul o poartă autorului.

Ana Blandiana: „O temă cu rădăcini ilustre"

Despre țara din care venim

Hai să vorbim
Despre țara din care venim.
Eu vin din vară,
E o patrie fragilă
Pe care orice frunză.
Căzînd, o poate stinge,
Dar cerul e atît de greu de stele
C-atîrnă uneori pîn' la pămînt
Și dacă te apropii-auzi cum iarba
Gidilă stelele rizînd,
Și florile-s atît de multe
Că te dor
Orbitele uscate ca de soare,
Și sorii rotunzi atîrnă
Din fiecare pom ;
De unde vin eu
Nu lipsește decît moartea,
E-atîta fericire
C-aproape că îi e somn.

Ana Blandiana

— Într-o tabletă, Ana Blandiana afirma că „Există în accepțiunea curentă, o poezie de dragoste, adică o poezie erotică, una de idei, una patriotică, una filozofică, una peisagistică, una agitatorică, și nu se observă cît de exterioară, cît de falsă este această împărțire, cînd ele nu sînt delimitate decît de obiectul iubirii..." Am rugat-o o să ne vorbească despre poezie.

— O mare parte din intențiile poetice trimise redacțiilor se exercită pe teme patriotice. Această abundență — evidentă și în producția consacraților, dar mai ușor detectabilă aici, în domeniul proiecțiilor exagerate și al armoniilor imitative — este demnă de atenție și chiar emoționantă, uneori în sine alteori numai prin mobilurile care au declanșat-o. Există în destinul literaturii române cîteva momente de acest fel, cîteva puncte în care istoria literară și istoria țării se întîlnesc exemplar. 1848, 1859, 1877, 1918 sînt cîteva asemenea perioade de înflorire a emoției patriotice născătoare de poezie. Se poate vorbi de o poezie patriotică astăzi cum se poate vorbi de o poezie patriotică pașoptistă, de o poezie a unirii, o poezie a războiului de independență etc. Nimic nu e însă mai greu decît reluarea unei teme cu rădăcini ilustre. Rilke, mi se pare, considera că nimic nu este mai dificil decît poezia de dragoste și că poeții ar trebui să îndrăznească a o aborda numai cînd se simt maturi artistic, siguri pe ei, pentru că orice intrare în acest domeniu este o intrare în milenarul concurs la care participă toți marii poeți ai lumii. Poezia patriotică este cu atît mai dificilă cu cît ea se află, prin tradiție, undeva pe granița dintre lirism și retorică, stăpînind un domeniu mult mai larg decît cel literar și riscînd, de aceea, să-l piardă din vedere chiar pe acesta. Pe de altă parte, efervescența într-un anumit gen prezintă riscul supralicitării, al transformării gestului în tic, emoției în modă. Vina o poartă întotdeauna epigonii, cei ce toarnă apă în esențe.

În cele din urmă poezia patriotică rămîne numai în măsura în care este poezie și este poezie numai în măsura în care este iubire. Iar obiectul acestei iubiri este nelimitat : iubire de părinți, iubire de păduri, iubire de istorie, iubire a cîntecelor, iubire a unui timp sau a unui loc, iubire mîndră de sine sau iubire umilită, iubire a victoriilor și iubire a înfrîngerilor..." „Nici un popor, scrie Blaga, nu e destul de rău ca să nu-ți poți da viața pentru el atunci cînd îi aparții..."

Grupaj realizat de Andrei Lenard și N. Stoicescu

În numerele viitoare, opinii semnate de Mihai Beniuc, Radu Boureanu, Ioana Diaconescu, Dan Mutașcu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
43
(704)
Sîmbătă
25 octombrie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Responsabilitatea cuvîntului scris

Oriunde te-ai afla în țară în aceste zile, în întreprinderi industriale sau în unități agricole, în laboratoare de cercetare, vei identifica cu ușurință participarea vie a oamenilor muncii la înfăptuirea obiectivelor economice, de cercetare, la așezarea în bilanțul ultimului an al cincinalului actual a unor rezultate strălucite. Cronicari fideli ai realităților patriei, cei ce lucrează în presa noastră și-au asumat — după cum o vădesc paginile ziarelor și revistelor — răspunderea de a surprinde în cuvinte și imagini aspecte semnificative ale acestei realități umane, de a aduce la cunoștința publicului dimensiunea concretă a eforturilor de muncă și creație ale națiunii noastre socialiste. Presa se dovedește, astfel, încă o dată, prezentă la datorie, conștientă de misiunea sa. Evocăm, acum, munca oamenilor, modul responsabil în care ea este oglindită în paginile presei noastre, pornind de la un eveniment care a fost în mod legitim urmărit cu interes de oamenii de presă, de toți slujitorii condeiului : desfășurarea, la București, a sesiunii Prezidiului Organizației Internaționale a Ziariștilor. Cu acest prilej, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, s-a întîlnit cu participanții la sesiune rostind o cuvîntare din care se desprind cu claritate prețuirea și importanța pe care partidul nostru o acordă activității presei, oamenilor de artă și cultură, rolului tot mai activ pe care cuvîntul scris și tipărit este chemat să îl aibă în viața fiecărei națiuni, în viața umanității în general. Înfățișînd cîteva din problemele vitale cu care este confruntată omenirea, secretarul general al partidului a evidențiat, totodată, răspunderile ce revin presei, ziariștilor.

De reală importanță pentru activitatea oamenilor scrisului este reafirmarea unei idei întîmpinată cu entuziastă participare de oamenii de artă și cultură, aceea că în programul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, între multiplele laturi ale dezvoltării sociale este cuprinsă, în mod firesc, aceea a afirmării personalității umane, a umanismului nou care pune pe prim plan omul cu cerințele sale, omul superior, stăpîn pe destine, hotărît să-și făurească liber viitorul pe plan național și să colaboreze strîns cu alte popoare pentru făurirea unui viitor liber al fiecăruia dintre ele. Întreaga noastră activitate viitoare, desfășurată în spiritul indicațiilor cuprinse în documentele de partid, în cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu, va cunoaște un nou impuls creator, pornind tocmai de la cerința majoră formulată cu limpezime în cuvîntarea rostită recent și anume aceea că presa este chemată „să oglindească numai realitatea, să afirme numai adevărul, să servească, într-adevăr, cauzei progresului, păcii și colaborării internaționale", să pună „toată puterea cuvîntului scris, vorbit sau prezentat vizual — prin intermediul televiziunii — în slujba unei politici noi atît pe plan național cît și pe plan internațional, în slujba bunăstării și fericirii popoarelor, în slujba omului". În slujba unor asemenea idei nobile este firesc ca fiecare ziarist, fiecare om de cultură să-și angajeze întregul său talent, conștiința sa de patriot, de militant pentru dreptate și adevăr, pentru prosperitate și civilizație pe planeta noastră.

Luceafărul

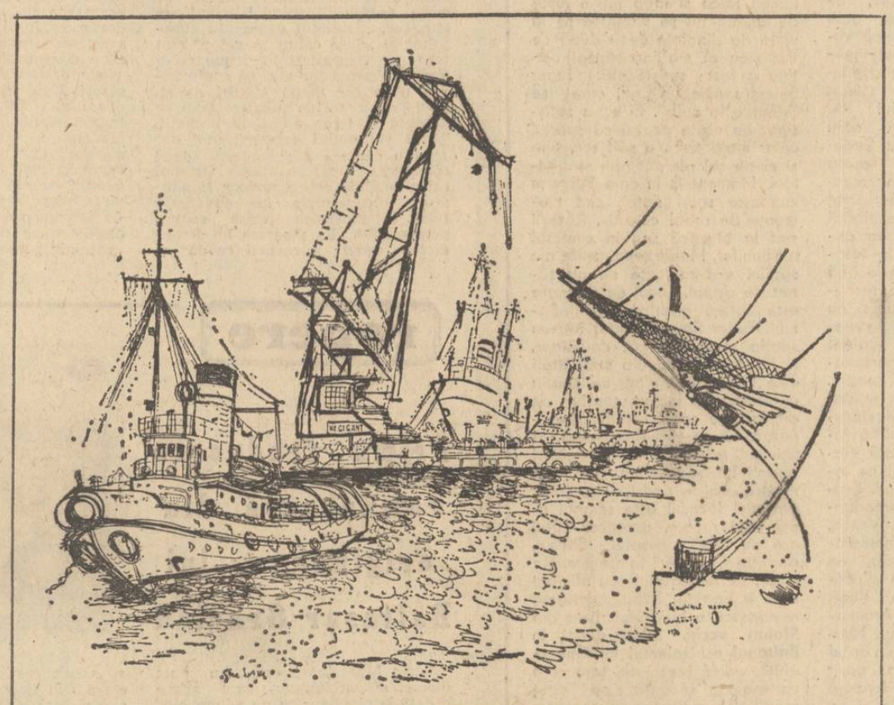

GINA HAGIU : „IN PORTUL CONSTANȚA"
Din expoziția deschisă cu prilejul festivalului „Pontica 75"

Cantemir Adevărul de epocă

Dramaticul și strălucitul destin al cărturarului și omului politic român, Dimitrie Cantemir, ce se rînduiește, în perspectiva timpului, printre „marii europeni", acest geniu care, cu un secol înainte de Goethe din *Divanul occidental-oriental* (1819) a îmbinat, în creația sa, feeria orientului afro-asiatic și rațiunea, ironia și umanismul european, acest precursor al luptătorilor pentru afirmarea *națiunilor* din hotarele silnice ale imperiilor, acest *patriot* în cel mai modern înțeles al noțiunii, în acel înțeles pe care-l vor descoperi un Fichte și un Michelet în „secolul naționalităților", a încercat să ni-l evoce scriitorul Mihnea Gheorghiu într-un film care țintește a fi mai mult decît o creație artistică în marginea datelor istoriei : o monografie cinematografică despre Cantemir, de o perspectivă înnoitoare cum, deocamdată, nu avem într-o monografie științifică, într-o carte savantă, sau într-un roman.

Aceasta ni se pare a fi importanța filmului realizat, după scenariul lui Mihnea Gheorghiu, de Gheorghe Vitanidis.

Mihnea Gheorghiu nu parafrazează cinematografic o imagine deja stabilită, ci, dimpotrivă, plecînd de la obișnuințele noastre, fără a le șoca, ne conduce spre o imagine nouă, care nu mai este a nici unuia dintre strălucitii înaintași, de la Hașdeu la Călinescu, și de la tînărul Iorga (cel ce scria în 1900 cel mai vast și mai complex portret al lui Cantemir) la P. P.Panaitescu (autorul celei mai importante monografii din cite s-au consacrat voievodului cărturar). Această imagine nouă, mai exactă, este reprezentativă pentru felul cum poporul român, cultura română de azi își vede pe cititorii din veacurile trecute.

Ceea ce-și propune Mihnea Gheorghiu în această meditație cinematografică asupra personalității, epocii, rosturilor istorice și strălucirii intelectuale ale lui Cantemir, este să ne deprindă cu un unghi mai cuprinzător din care trebuie să privim, spre a înțelege ceea ce n-au înțeles, ori au înțeles greșit, predecesorii, totuși, dintre cei mai însemnați. Autorul scenariului a recitit documentele, a recitit istoria, și mai ales a „văzut-o" cu acea experiență a prezentului pe care N. Iorga o socotea tot atît de esențială perspicacității istorice ca și profunda intuiție a trecutului. El a reușit, în felul acesta, să întrezărească într-o măsură ce depășește toate încercările anterioare de tălmăcire a faptelor și personalității cantemiriene într-o viziune sintetică, pe acel volevod român de orizonturi și amploare *europene*, în care încă Lucian Blaga presimțise pe omul de stat din categoria unui Petru cel Mare sau Frederic II, atunci cînd a spus că, dacă Dimitrie Cantemir ar fi reușit să rămînă domn în Moldova, ar fi accelerat cu un secol dezvoltarea istorică a poporului român. Tîlcul întregului film se dezleagă tocmai în secvențele ce urmăresc scurta lui domnie, terminată în conflagrația uriașilor, pe care se străduise să o preîntîmpine.

Mihnea Gheorghiu se ferește însă a insera toate aceste vederi înnoitoare într-un film de pedagogie istorică și, sigur pe priza la spectator a replicilor-cheie (pe care nu le reproducem, spre a nu-i răpi acestuia plăcerea de a vibra în contextul și atmosfera adecvate) și a tezelor fundamentale, se avîntă cu temeritate pe tărîmul filmului de aventuri, din care nu lipsesc dueluri, momente-suspense, și care s-a extins

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 6-a

IN ACEST NUMĂR : ● Colocviile „Luceafărului" : POET AL CETĂȚII. Răspund : M. Beniuc, Radu Boureanu, Dan Mutașcu ● Biografia debuturilor : Ion Biberi ● Cronica literară : SADOVENIANA de M. Ungheanu ● Poeme de A. I. Zăinescu ● Proză de Mihai Arsene ● Eugen Simion despre V. Voiculescu ● Ferestre de Marin Sorescu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Cartea de debut ● Mapamond — în exclusivitate pentru „Luceafărul" : Convorbire cu tînărul prozator turc Erdal Öz ● Sport

VIAȚA LA ZI

Ore

Și ca eliberat de la osîndă,
Și ca salvat de la inec, îți spun :
La seama și trăiește timpul bun,
Frageda mea lumină tremurîndă.

Cît pe pămînt arar se-aude tun,
Dă păcii liber ca să ne pătrundă,
Să fim perechea vegetală, blîndă,
Cu forța de-a trăi din slăbiciuni.

Dar ce-ți spun eu ? Tu vezi acestea toate,
Sînt semnele sfîrșitului de zi,
O mumă naște, un bărbat muri,

Același ceas, din turnul din cetate,
Un leagăn și-un mormînt descoperi :
Sînt două ore-n ora care bate.

Adrian Păunescu

Eminescu

Părea bătrîn și cobora în seară
ca-ntr-o mătase neagră și amară
și-atît păru — că duhul unui vînt
mișcă în arbori lacrimi pe pămînt.

Cu voie parcă se-ngropa în seară
ca-ntr-o mătase neagră și amară...
De ce mi-i dor de dînsul cînd sună teiul sfînt
și-l simt așa în mine — parcă i-aș fi cuvînt.

Vasile Versavia

JURNAL DE POET

Tehnică și poesie

În țările cele mai tehnice din lume se citește cel mai mult Poesia. Este o realitate a veacului nostru adeverită nu numai statistic ci și din firea lucrurilor. Să vedem mai îndeaproape acest înțeles.

Etimologic, téhne înseamnă a stringe laolaltă, a arcui și săgeta, ceea ce face un om cînd are de gînd să-și înalțe o casă, bate laolaltă cele ce se pot răbda mai multă vreme împreună, susținîndu-se în liniște, ca înapoia lor omul să-și afle un adăpost, să se poată apăra de toate intemperiile și în pace să-și poată crește pruncii și împlini chemarea în istorie.

O vreme îndelungă, această liniște, această casă ocrotitoare, o găsea omul în mijlocul naturii, codrul sau stejarul doborît și încropit în mare, îl ocrotea, astfel că-și putea împlini destinul. Astăzi el trebuie să stringă din sînul naturii alte elemente laolaltă pentru a-și făuri un adăpost, trebuie să cheme la conviețuire în laboratoare elemente mereu altele care se pot răbda o vreme împreună ca în dosul răbdării lor, omul să-și poată afla odihna creatoare, precum în mijlocul naturii altădată.

Tehnica este un mijloc, un acoperămînt, o boltă și o săgeată care îl ocrotește pe om ca la adăpostul ei să se simtă acasă în Patria lui, ca în dosul acestei statornicii să-și poată pe mai departe dura ființa Patriei.

Ce înseamnă acum etimologic poezia : poiéo — a îndesa, a desăvîrși, a întrupa, a rîndui.

După ce omul și-a ridicat adăpost, începe să-și rînduiască ființa lăuntrică, începe să o desăvîrșească, pune ordine înăuntru, începe lucrul de migală în amănunt, pereții și-i tapetează cu opere de artă, trupul și-l înnoiește în curăția veșmîntului, începe în liniștea încăperii lui cu cei ai casei sale să cînte, să grăiască, începe să devină poet.

Numai acolo unde aceste două chemări ale omului s-au împlinit omul este acasă în Patrie. Cîtă vreme n-are adăpost, cîtă vreme n-are o statornicie, nu poate să-și rînduiască ființa lăuntrică și să-și spună povestea vieții lui.

Ca tehnică adesea oamenii se aseamănă, mai ales în acest veac, în care toți ne stringem la adăpost în dosul acelorași zidiri alcătuite din beton și oțel, din energia atomului sau infrastructurilor ; deosebirea și frumusețea și unicatul fiecărui grai și popor încep abia după ce tehnicul e împlinit, după ce se află acest adăpost, cînd oamenii încep să se desăvîrșească, să-și spună

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

SPIRALE

Posteritatea lui Lovinescu și profitorii ei

II

Ciudată soarta lui Lovinescu ! Pentru că vorbim despre posteritatea sa n-o să ne întoarcem la polemicile vechi pe care eminentul critic le-a provocat într-o carieră atît de controversată. Negat în viață cu virulență, nu s-ar spune că mentorul **Sburătorului** ar fi lăsat prea multe polițe neplătite. Dar mai bine să vedem ce s-a întîmplat după dispariția profesorului de latină, cum a fost el receptat de către critica noastră. În 1959, apărea la **Editura de stat pentru literatură și artă,** sub semnătura lui N. Tertulian un studiu scurt, intitulat **„E. Lovinescu sau contradicțiile estetismului"**, fruct al epocii dogmatice cînd pînă și autori de o frumoasă ținută estetică și morală, erau împinși cu o sete inexplicabilă în ceata „reacționarilor". Se pare că această poftă de nivelare, de egalizare mai există și astăzi. Tentația de a nega, chiar în maniera elegantă a lui N Tertulian, a supraviețuit și o vom întîlni și în anii noștri în forme mai rafinate. Dar tocmai împotriva acestei ispite către neantizare luptăm noi, împotriva oricăror exclusivisme și fanatisme care ar vrea să împartă istoria spiritului românesc în alb și negru. Acest lucru n-a fost și nu este posibil.

Așadar, pe scurt, de ce-l învinuia N. Tertulian pe E. Lovinescu în 1959 ?

După un capitol dedicat „culturii și civilizației" în care era citat din belșug Blaga, pentru ceea ce numea domnia sa, la acea dată, **„elogiul reacționar al satului românesc"**, referindu-se la faimoasa comunicare a poetului la Academie, N. Tertulian își propune să studieze **„contradicțiile ideologiei lovinesciene".** Dar noi nu am vrea să trecem peste pasajul incriminat de către autorul studiului de care ne ocupăm **(E. Lovinescu sau contradicțiile estetismului),** pentru că, de fapt, de la condamnarea acestui **elogiu al satului românesc,** pornesc toate erorile mai vechi și mai noi ale celor ce vor să acrediteze ideea că vatra neamului nostru este idealizată pentru anistoria ei, pentru imobilitatea geografico-spirituală de care atîta caz fac și cîțiva critici mai noi. Ce spunea Blaga la Academie ? **„A trăi la oraș înseamnă a trăi în cadrul fragmentar și în limitele impuse la fiecare pas de rînduielile civilizației. A trăi la sat înseamnă a trăi în zarișteа cosmică și în conștiința unui destin emanat din veșnicie."** Blaga, de fapt, vedea în satul ancestral românesc **„satul-idee"**, întrucît zicea el „sînt aici în joc sentimente și vedenii **nealterate de nici un act al rațiunii** (subl. lui Tertulian) și de nici o cosmologie învățată și acceptată de-a gata". În viziunea „tradiționalismului metafizic" (subl. aceluiași) al lui Blaga „omul satului... se găsește în raport de supremă intimitate cu totalul și într-un neîntrerupt schimb de taine și relevări cu acesta", în timp ce orășanul „trăiește în dimensiuni tocmai opuse : în fragment, în relativitate, în concretul mecanic, într-o treaptă tristete și într-o superficialitate lucidă". Într-un cuvînt, Blaga **„exaltă satul medieval românesc** (subl. lui Tertulian) **și țăria lui fără pereche de a boicota istoria".**

E drept că o dată cu trecerea timpului, aceste exagerări blagiene au fost amendate prin durată, deși mie mi se pare că expresia **sat-idee** rezumă **esența unei gîndiri perfect acceptabile.** În raport cu transformările sociale ale anilor noștri, sigur că conservarea „satului-idee" va rămîne o chestiune de conștiință intrucît formele fizice ale acestui sat ideal vor dispare destul de curînd, rămînînd ca numai spiritualitatea lui să fie păzită de alterări inevitabile. Pentru noi, românii, acea „zarișteа cosmică" de care vorbea Blaga este foarte importantă în ideea conservării milenare a tuturor tradițiilor celor născuți pe acest pămînt. Românul nu trebuie socotit numai ca un rural îmbrăcat în ițari și opinci, ca un călușar bun pentru festivalurile internaționale. Spiritualitatea românească înseamnă, deopotrivă, și Gîn-

Eugen Barbu

Continuare în pag. a 2-a

Rezultatele concursului de reportaj cu tema:

„Sub semnul aceleiași generații"

Juriul concursului de reportaj cu tema : „Sub semnul aceleiași generații" — concurs organizat de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist în colaborare cu redacția revistei „Luceafărul" — a hotărît în urma lecturii lucrărilor primite acordarea următoarelor premii :

PREMIUL I : **VASILE VERSAVIA — cercetător științific — Timișoara.**

PREMIUL II : **EUGEN MIHĂESCU — student — București.**

PREMIUL III : **PAVEL PERFIL — redactor la „Scînteia Tineretului".**

MENȚIUNI : **ION ANDREIȚĂ — redactor la „Scînteia Tineretului", RADU ANTON ROMAN — student — București. DOINA CERNICA — redactor la „Tribuna Ialomiței" — Slobozia.**

Reportajele premiate precum și alte reportaje apreciate de juriu, inspirate din viața și activitatea tineretului, a oamenilor muncii din industrie, agricultură și din alte domenii vor fi publicate în revista „Luceafărul", în ziarul „Scînteia Tineretului" și editate în volum de C.C. al U.T.C.

Juriul concursului a fost alcătuit din : scriitorul Eugen Barbu, redactor-șef al revistei „Săptămîna" (președintele juriului), Nicolae Costin, activist al C.C. al U.T.C., Nicolae Dragoș, redactor-șef al revistei „Luceafărul", C. Stănescu, redactor-șef adjunct al ziarului „Scînteia Tineretului", Gheorghe Suciu, Dorin Tudoran, redactori ai revistei „Luceafărul", Mihai Ungheanu, redactor-șef adjunct al revistei „Luceafărul".

Cenaclul revistei „Luceafărul"

● **A optsprezecea ședință va avea loc luni 27 octombrie, ora 16,30 la Ateneul Tineretului din Aleea Alexandru nr. 38**
● **Va citi Pavel Perfil (proză).**

Scrisoare pentru cei de-acasă

În primele săptămîni ale acestei toamne, un tren accelerat de Suceava Nord m-a lăsat pentru a patra oară pe unul din peroanele orașului de pe Dîmbovița. A patra și poate ultima oară. Am lăsat la cinci sute de kilometri satul, părinții, copilăria, bunicii, struguri brumați, gutuile în pirgă, cocoșii ograzii împodobind diminețile. Am trecut brusc în marea metropolă. Și de o parte și de alta mă simt la fel de bine, dar totuși vedeți, ceva mă atrage spre oraș poate nu numai studenția și lumea rațională sau speculativă a filosofilor. Mă atrage ceva imaterial, cam în același fel în care e atras un șoarece din adîncimea găurii sale la lumina unei firimituri de brînză. Desi, acolo, în sat, a rămas ulita colboasă, părul înclădat cu fructele sale, odaia unde-am tipat prima dată, pădurea, acum e vremea coarnelor, se seamănă grîul, se culeg strugurii, iar vitele icnesc noaptea prin somn. Ce uriașă diferență de ritm biologic, de trăire psihologică a timpului trebuie să suport ori de cîte ori trec prin această tectonică a existenței mele. Mi-au rămas acasă cîteva poze, cărțile și caietele de școlar, carnetele de elev, cîteva haine mai vechi pe care le poartă tata la muncile agricole.

Tata și mama sînt încă tineri, dar, la distanțele mari de timp la care-i văd, pot să percep cu ușurință cum, dureros, înclină cu an ce trece și-i găsesc tot mai puțin tari, mai puțin iuți la muncă, mai puțin vrînd să creadă că vor rămîne pînă la sfîrșitul zilelor singuri.

Am bătut pentru a patra oară la porțile orașului. Poate voi rămîne pentru totdeauna al lui. Specificul meseriei nu-mi permite altfel. O întoarcere totală acolo unde harapnicul de cinepă împletit în copilărie se usucă e pentru totdeauna o problemă fără rezolvare și răspuns. Voi rămîne mereu un om trăitor în acceleratul de Suceava Nord.

O dată pe săptămînă îmi vine și mie o scrisoare de-acasă, scrisă stîngaci, cu efort și creion chimic. Să tină si la ploaie si la vreme îndelungată : „Eugen, vei sti despre noi că sîntem bine sănătoși, ceea ce-ți dorim și ție și că am primit pliculi în care ne scri ce bine o duci tu pe-acolo. La noi s-a lăsat frig, a început toamna cu-adevăratelea, vine iarna, dar tu m-ai ajutat la coasă în vară si avem nutret pentru vite si tu să ne scri cum o duci cu ale tale și să te îmbraci bine să nu suferi de frig să îti păstrezi sănătatea că ea e mai bună că toate le face omu' dacă-i sănătos. Dumneaei mama ta e bine sănătoasă și îi e dor de tine. Tu să fi băiat harnic și să nu te certi cu nimene și spor la carte. Tata."

Chiar astăzi postașul mi-a adus scrisoarea de-acasă, scrisoare de cîteva fraze, la care eu răspund în fiece săptămînă cu litere clare, mari și luminoase, să poată citi si mama si tata si chiar bunicii.

Eugen Mihăescu

OPINII LA ANCHETA NOASTRĂ
„DRUMUL CĂRȚII"

Trei momente posibile

Recunosc, fac parte dintre acei critici, care, străini de bovarismul concurenței cu beletriștii, acceptă în deplină cunoștință de cauză punctul de vedere că într-adevăr actul critic este o punte de legătură între „producătorul" și „consumatorul" de literatură. Sigur, privită în intimitatea ei practică, chestiunea comportă o suită de aspecte relativ distincte. Drumul cărții de la autor la cititor poate fi marcat de prezența criticului, cred, în cel puțin trei momente : în faza elaborării, în aceea de pregătire pentru tipar (deci momentul editorial) și, se înțelege, faza în care cartea devine o prezență publică.

În măsura în care criticul are acces la ipostaza de martor al zămislirii unei cărți de poezie, a unui roman sau nuvele etc., faptul se circumscrie relațiilor literare cu caracter strict indivi-

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

SADOVENIANA

Preludiul Baltagului

(fragmente)

În bună măsură **Neamul Șoimăreștilor** e un roman de dragoste ceea ce **Șoimii** nu era decît în al doilea rînd. Tudor Șoimaru salvează pe Magda Orheianu și se îndrăgostește de ea îmbolnăvindu-se de dragoste. Erotica sadoveniană amintește fără ocoluri pe cea eminesciană. Nu mai e vorba doar de decor ca în **Șoimii** ci de o intuiție mai adîncă. În cuplul erotic sadovenian femeia, enigmatică și atrăgătoare, e cea care are insinuant inițiativa. Bărbatul cade într-un soi de prostrație. Boala are consecințe dintre cele mai grave și mai ales pare incurabilă cu toate constatările înțelepte ale celor din jur. Apoi acționează sub imperiul unei fascinații atotputernice. Dragostea este marele eveniment, adevărat cataclism al vieții. Femeia are un nu știu ce, o mare dulceață, dar și o mare șiretenie. Ea simbolizează mai ales forța amăgitoare a mecanicului instinct erotic. Dragostea ține de instinct și nu de morală și odată consumat episodul erotic Magda Orheianu se poartă ca o Dalila eminesciană. Ușurateca domniță pune la Inaov în pericol de moarte pe bărbatul amăgit. Sadoveanu nu înțelege să trateze altfel chestiunea decît în acest fel atît de apropiat, aproape coincident, cu cel al lui Eminescu, din care pricină liniile romanului se tulbură. Din roman eroic cum pare a fi **Neamul Șoimăreștilor** devine, decis, un roman de dragoste. Este suficient ca în fața viteazului să apară femeia ca itinerariul eroic să fie întrerupt. Spre deosebire de Magda, Tudor Șoimaru tratează sentimentul său pentru ea într-un fel solemn și ceremonios. **Șoimii** cu amorurile lui fugare sau confuze sînt departe. Dragostea e primită religios, cu o cutremurare a întregii ființi, ca o mare revelație. Chemarea erotică descoperă în sufletul bărbatului vaste bolți colindate de ecouri pînă atunci necunoscute. Acest fel de a iubi, care poate preface o ființă prin combustia extraordinară, devine caracteristic eroului sadovenian. Măreția sufletească a personajelor lui e conturată de multe ori, dacă nu întotdeauna, de felul în care iubesc. Iubirea e sentimentul purificator al acestor eroi și odată cu el ei intră într-un orizont sacru. Sentimentul lui Șoimaru e pîngărit de frumoasa domniță ceea ce o caracterizează suficient de precis în dihotomia ascunsă a scriitorului.

Romanul de dragoste e totodată și un roman social. Șoimaru e răzeș și Magda e boieroaică. Șoimaru resimte atît amăgirea cît și respingerea lui de către Magda în plan social. E ceva aici din umilirea pe care o suferă inși ca Neculai Manea, de extracție joasă, atunci cînd aspiră la mîna fetelor din clasa suspusă. Reminiscențele scrierilor de tinerețe n-au dispărut cu totul. În plus, complicație scumpă tinereții scriitorului, Magda e fiica celui care a omorît pe tatăl Șoimarului, ceea ce e de natură să provoace conflictul dintre datoria de sînge și dragoste. Ceea ce tensionează și mai mult relația erotică a nefericitului personaj, este că moartea bătrînului Șoimar s-a petrecut în urma unui conflict între colectivitatea răzeșilor și boier Orheianu. Nodul romanului în acest conflict stă. Șoimaru n-are deci a umbla după ochii frumoasei domnițe ci trebuie să-și răzbune tatăl și să facă dreptate răzeșilor înapoindu-le pămînturile. Omenește vorbind situația e greu solubilă, **dar Sadoveanu înțelege în acest moment al romanului să procedeze didactic și tezist. Atît romanul eroic cît și cel de dragoste sînt falsificate din acest moment.** Posibil ar fi fost ca însoțirea **să aibă** loc și ca asperitățile să se rezolve în acest fel. Dar Sadoveanu țintește o demonstrație. El vrea **să scrie romanul unei „rătăciri și a reintoarcerii puiului la cuib"**. În consecință scriitorul pune pe catifelata domniță să se poarte hain cu iubitul ei și să creeze o prăpastie neașteptată între ei. De unde Tudor Șoimaru era pe cale să-și trădeze pentru minunata jupîniță clasa **și neamul, el** e constrîns să ia act de inevitabilele distanțe **și să se reintoarcă** la vatra părintească. În continuare, Tudor Șoimaru se va purta exemplar. Scăpat de suferințele unei iubiri **nepotrivite el va** lua apărarea răzeșilor lui, va obține dreptatea domniei și va face cumplitul județ așteptat de multă vreme. Omorîtorul lui Ionașcu trebuie și el pedepsit. **Neamul Șoimăreștilor** este o carte justițiară. Sub mîna lui Tudor Șoimaru răzeșii își fac singuri dreptate și vinovatul de uciderea Șoimarului celui bătrîn este la rîndu-i pedepsit. Tatăl Magdei cade ucis de sabia Șoimarului.

Neamul Șoimăreștilor este un roman fără ceea ce se numește de obicei culoarea locală. Reconstituirea meticuloasă a unei epoci nu-l interesează pe scriitor. Informația și documentația nu lipsesc cum s-ar crede, dar ele nu constituie cum s-ar cuveni după unii scop în sine. Flaubert, autor de căpătîi în tinerețea scriitorului, n-a reușit să-l determine să scrie în direcția lui **Salambo**. Ideea lui Sadoveanu este că primul material al artei este omul și că sufletul acestuia e modificat imperceptibil de veacuri. Pusă în practică ea dă rezultate de o modernitate incontestabilă. Epoca e văzută în zbaterea indivizilor și nu în aglomerarea de detalii și culori caracteristice. De altfel, gîndul lui Sadoveanu e just pentru că se aplică unei civilizații de brad și de stejar. Puține lucruri s-au modificat cu timpul în viața pămîntenilor și pentru a vorbi despre viața răzeșilor de la Orhei nu aveai decît să te duci să vezi satele răzășești încă în ființă ale Moldovei vii, ceea ce scriitorul chiar făcea. Sadoveanu a descoperit în Moldova contemporană Moldova arhaică și documentarea sa pentru trecutele epoci devine astfel o chestiune de viață curentă. Intuiția l-a condus chiar către adevăruri pe care istoricii le acceptă abia astăzi. Prozatorul reconstituie lumea țărănească de la 1615 plecînd de la cunoașterea satelor răzeșești contemporane, istoricul actual a ajuns pe cale științifică la constatarea că vechile forme de viață devălmașe a satului românesc, caracteristice epocii feudale, au stăruit pînă la mijlocul secolului XX. Cetitor de documente și cărți bine documentate a fost Sadoveanu după cîte ne-o arată unele recenzii rămase în colecția **Vieții românești.** Scriitorul n-avea însă plăcerea exhibării documentului ci absorbirea oricărui detaliu particular în țesătura narațiunii. E limpede că scriitorul nu vrea să ne reconstituie o lume, țel științific și nu artistic, ci să ne-o sugereze. Arta lui stă de altfel toată pe sugestie. Nici personajele nu ocupă insistent spațiul. Ni se indică fugitiv nota lor dominantă, credibilă și caracteristică, în care se pune multă intuiție psihologică, și o dată personajul creionat scriitorul ne întoarce în șuvoiul narațiunii. Economia de mijloace și pregnanța izbesc la Sadoveanu. Vasca, furul, rămîne o figură memorabilă, ca și tovarășul său de drum și sfat Alioșa. O siluetă credibilă e și Ștefan Vodă Tomșa ca și Nicoriță Armașul sau boier Stroie Orheianu. Marcant e și bătrînul Mihu din satul răzeșesc. Sadoveanu a găsit pentru romanul istoric o formulă adecvată mijloacelor sale și de o modernitate incontestabilă. Scriitorul evită tocmai ceea ce supără astăzi în reconstituirile istorice : abundența detaliilor de epocă sub care adesea omul dispare strivit de veșminte bogate, colane, arme, ogive, coloane, calești, colori și sclipiri la urma urmei fără nici o importanță.

Neamul Șoimăreștilor este apoi primul roman în care „morții poruncesc celor vii". **Șoimii** era și el prezidat de o stafie, dar răzbunătorii ei făceau din expediția lor nu o acțiune rituală ci o petrecere vitejească. Solemnitatea și ceremonia lipsesc voinicilor care vin de la Praguri să facă dreptate la țara Moldovei. Scurta lor acțiune de pedepsire este eroică dar fără măreție și sublim. În **Neamul Șoimăreștilor** omul devine o mică rotiță într-un mecanism imens. Viața lui e coordonată de cîteva elemente fundamentale. Dragostea și moartea sînt punctele ei cardinale. Omul trebuie să asculte chemarea dragostei, dar și chemarea celor morți. Porunca acestora din urmă e mai tare decît oricare alta. E o fatalitate ca Tudor să rătăcească, dar mai ales, e o fatalitate ca el să se întoarcă la vatra strămoșilor, după cum e o fatalitate să se îndrăgostească și femeia lui să fie fiica dușmanului său de moarte pentru a i se încerca tăria de suflet. E o fatalitate ca spiritul celor morți să-ți rînduiască viața. Viața colectivității primează și individul se pierde în mulțime. Gesturile și inițiativele lui devin de aceea mai puțin personale. Viața lui e străjuită de reguli și obiceiuri străvechi. Expresia vieții e una rituală. În acest sens **Neamul Șoimăreștilor** comunică cu **Baltagul.** Nu numai pentru că și acolo e vorba de pedepsirea unui vinovat, tema e mai veche la Sadoveanu și **Răzbunarea lui Nour** ne pune în fața prototipului ei în opera sadoveniană. **Baltagul** realizează la cel mai înalt grad una din ideile fundamentale ale operei scriitorului : „morții poruncesc celor vii". Viața celor vii devine din această pricină un rit continuu. Vitoria se rupe de lumea laică și intră într-o lume de rit. Ea nu se va întoarce la viața de dinainte decît după ce misiunea ei s-a încheiat și datina a fost satisfăcută. Tudor Șoimaru este un „pui care se întoarce la cuib". El e un recișțigat de obște pentru că spiritul celor morți trebuie să-l recîștige și ei pe cel pierdut prin străinătăți. Momentele în care Șoimaru cunoaște satul natal, sînt momente de ritual colectiv. Răzeșii sînt la biserică sau în cimitirul străbunilor. Marile evenimente ale satului sînt marcate de un sunet de clopot. Locul de adunare este curtea bisericii sau țintirimul. Tudor Șoimaru intră într-un spațiu sacru, marcat ca atare, și întoarcerea lui din străinătăți este întoarcerea dintr-un spațiu al profanului într-un spațiu de dimensiune sacră. Ar fi o exagerare să se vorbească de misticismul acestor țărani. Nicăieri țăranii lui Sadoveanu nu sînt mistici, mai curînd dimpotrivă, dar aici lăcașul este semnul unei vieți rituale, ascetice. Satul are pe lîngă preotul Ștefan, apariție palidă în economia cărții, pe adevăratul său oficiant care e bătrînul Mihu, variantă romanescă a bunicului răzeș din **Sfaturi vechi.** Tudor e ca în **Baltagul** echivalentul lui Gheorghiță, adică brațul cel tare care va executa sentința pe care morții din morminte au rostit-o de mult. Cu un suflet aprig și neîmpăcat bătrînul Mihu procedează la o adevărată inițiere a noului venit în baștina străbunilor săi. El e cel ce-l duce la mormîntul părintelui mort, cel ce-l scoală noaptea să meargă la slujba morților, cel ce-l învață hotarele moșiei răzeșești, bourii vechi și cei noi, cel ce-i istorisește felul cumplit în care a murit ucis de Orheianu, fără dreptate, bătrînul Ionașcu. El întrupează spiritul celor morți. Prin el morții poruncesc celor vii. Iar porunca lor este menținerea unei lumi în care dreptul să nu fie sfărîmat de sabie și vechile obiceiuri și rituri să nu dispară. **Neamul Șoimăreștilor** este prin revizuirea unor teme și situații vechi o carte cheie pentru devenirea operei lui. Corespondența ei cu **Baltagul** o ridică la altă demnitate spirituală decît cea care i s-a acordat îndeobște.

M. Ungheanu

viața cărților

proză

Romanul unui sentiment

Volumul de povestiri cu care timișoreanul Ion Dumitru Teodorescu debutează în 1968 („Fierbinte vînt cu nisip" EPL) propunea cititorului o proză modernă (e adevărat, cu influențe insuficient asimilate și de aceea lesne de recunoscut) în care analiza stărilor și sentimentelor se realizează printr-o abilă juxtapunere de imagini segmentate ce se cer recompuse la lectură. Am amintit aici debutul pentru că în „Aproapele" (Ed. Facla, 1974) uzînd, în esență, de aceleași procedee tehnice, autorul continuă teme și personaje din prima sa carte. Astfel, „Trădînd bătrînul se stingea", „Dificilul drum al curajului" și „Șase căluți în galop" sînt texte ce figurau și în prima culegere. Reluarea lor aici (și continuarea ultimelor două) alături de cîteva bucăți noi se justifică prin aderența la tema esențială a cărții. Titlul volumului exprimă mai curînd o căutare a apropierii decît constatarea unei realități. Drumul către celălalt este anevoios și adeseori comuniunea se dovedește falsă. Singurătatea apasă asupra personajelor. La moartea lui Benedict — eroul povestirii ce dă și titlul cărții — „Fură desemnați oratori care, în fața criptei deschise, amuțiră : pentru simplul motiv, dar abia acolo descoperit, (subl. aut.) **că nu știau nimic despre mortul lor scump**". O parabolă învăluită a însingurării este și reprezentația de adio pe care bătrînul actor o dă pe scena din „Spectacol de gală" (Motivul vieții ca spectacol ce se desfășoară pe scena lumii este prea cunoscut pentru a insista asupra semnificațiilor existențiale ce se degajă) iar bărbatul și femeia din „Și dedesubtul nostru e tot cerul" trăiesc o singurătate în doi pe care asumarea riscului unei clipe de adevăr ar fi înlăturat-o poate. Obsesia devastatoare a solitudinii chinuie conștiințele personajelor și naște drame. Există însă și învingători. Unul este Martin („Dificilul drum al curajului" și „Tu vei fi fruct") căruia dragostea îi redă încrederea în sine și forța morală necesară unei opțiuni decisive. Desigur în plan literar, soluția este demult banală (cu toate că autorul nu schematizează, păstrînd o doză de imponderabil) dar optimismul e dintotdeauna reconfortant. Cel mai „rotund" personaj din cartea lui I.D. Teodorescu este Băruță („Șase căluți în galop" și mai ales „Orașele de la ora patru"). Și asta pentru că aici (spre deosebire de celelalte povestiri) atitudinile și stările au totdeauna o subtilă motivație în plan psihologic. Băruță „intră" în viață direct dintr-un institut de reeducare. Traumele copilăriei îl fac să tînjească după dragoste și în același timp, să se teamă. Prima tentativă de apropiere este prima mare deziluzie și începutul unui proces de alienare ce se accentuează treptat. Limpezirea lui Băruță vine la capătul unei dramatice confruntări cu sine și cu ceilalți. Finalul introduce pasaje-cheie și din povestirile anterioare, evident, cu valoare simbolică. Victoria lui Băruță este în același timp victoria oricînd posibilă a celorlalți. I.D. Teodorescu scrie în „Orașele de la ora patru" cele mai bune pagini ale sale, reușind să păstreze un echilibru permanent între spectaculosul epicului și finețea comentariului analitic. Spuneam mai devreme că procedeele tehnice sînt aceleași cu cele ale debutului literar. Într-adevăr, și în „Aproapele" asistăm la pulverizarea narațiunii clasice (de „tip balzacian") realizată prin dislocarea timpului. Apar, astfel, frînturi de imagini aduse în prezent de monologul interior în care sînt notate într-o dezordine migălos lucrată, percepții actuale, amintiri și replici din trecut și de acum, toate organizate în simultaneitate. Procedeul nu este original (poate fi citat Faulkner și la fel de bine Joyce) dar autorul îi cunoaște bine mecanismele și obține rezultate remarcabile. Este drept că discontinuitățile sintactice sînt urmările aproape inevitabile ale acestor tehnici complicate. Lectura devine dificilă și uneori sensurile se obscurizează. La autorul în discuție, substanța care se află dincolo de expresia sofisticată merită, de cele mai multe ori, „efortul descifrării".

Valentin F. Mihăescu

repere

Prima traducere românească din original, a lui Baltasar Gracián

Sorin Mărculescu este un poet discret și parcimonios, care apare o dată la cinci ani cu un volum elegant de versuri și ascunde o mare vocație sub aparența protocolară. Între cărțile originale, obișnuiește să publice traduceri asupra cărora meditează îndelung. Cvartetele lui T.S. Eliot i-au luat șase ani, pînă cînd să le încredințeze tiparului, iar **Oracolul manual și Criticonul**, apărute acum la editura Minerva în colecția Biblioteca pentru toți, au fost traduse în patru ani. Inteligența textului este ajutată la acest poet extrem de cultivat prin consultarea celor mai importante lucrări de exegeză. Notele și comentariile sale sînt pertinente, iar în cazul lui Baltasar Gracián și-a însoțit traducerea cu un adevărat studiu, cel mai adînc apărut vreodată în românește. Putem spune că la ora actuală numele lui Sorin Mărculescu pe o carte este o garanție de onestitate intelectuală, de seriozitate și bun gust. Sînt traduceri care pot fi citate cu încredere, echivalența românească aducînd și un efort de interpretare.

Baltasar Gracián este unul dintre cei mai vii autori ai secolului al XVII-lea. Formația iezuită a fost la el catalizatorul unui tip de vocație „modernă", aplecată spre psihologie și spre înțelegerea cutelor și ascunzișurilor sufletului omenesc. Din necesități edificante, desigur, încă Ignațiu elaborase o **metodă** pătrunzătoare, în **Exercițiile spirituale**, prin care se investiga personalitatea adepților și se orienta energia fiecăruia către scopul dorit. Dincolo de moda tratatelor de civilitate, inaugurate încă din secolul al XVI-lea, prin **De civilitate morum puerilium** al lui Erasm (publicat în 1530 la Anvers) și continuate cu **Il Galateo** al lui Giovanni della Casa, apoi **Il Cortegiano**, celebrul tratat al lui Castiglione, apărut în 1528 la Veneția, și **L'Honneste homme ou l'Art de plaire à la Court** (1630) a lui Nicolas Faret, influența cea mai puternică asupra lui Gracián trebuie căutată în formația sa intelectuală, de tip iezuit. Ordinul a ajuns să denumească o confrerie de ipocriți antrenați în vederea înșelării celorlalți, dar această judecată sumară este nedreaptă și s-a transformat prea repede într-o prejudecată. În fapt, iezuiții au creat la vremea lor cele mai bune școli de tip confesional din Europa, creînd bazele învățămîntului modern, orientat asupra științelor. O simplă cercetare a istoriei învățămîntului matematic dovedește caracterul progresist al acțiunii lor pedagogice, pînă tîrziu, în secolul al XVIII-lea. Pe de altă parte, accentul pus pe diversitatea psihologică, nevoia de persuasiune, stringența dialectică au creat instrumente intelectuale extrem de suple și de rafinate, din care Baltasar Gracián și-a însușit tot ce era mai bun. **Oracolul manual** aduce adesea cu adnotările și remarcile lui Ignațiu de Loyola din **Exerciții**, dar fără a avea simplitatea și forța lor de regulament de ordine interioară, fiind însă mai strălucitoare și mai ornate din punct de vedere literar. Cartea lui Baltasar Gracián a fost tradusă de Sorin Mărculescu, în versiunea de față, cu multă abilitate, înțelegînd prin aceasta și capacitatea de adaptare a limbii la jocuri de cuvinte permise numai de textul original. Este de reținut din **Oracolul manual** încrederea lui Gracián în perfectibilitatea omului și acceptarea marii diversități a naturii umane. Cît de actual sună primul aforism : „Totul e acum în apogeu și mai ales arta de a fi persoană. Mai mult se cere astăzi pentru un înțelept decît în vechime pentru șapte, și de mai mult ai trebuință în vremea noastră ca să tratezi cu un singur ins decît cu un popor întreg în vremurile trecute" !

Criticonul face parte dintre marile opere ale literaturii universale, este o expresie de apogeu a unei culturi. Sîntem de părere că romanul alegoric a atins aici culmea rafinamentului, în care se întîlnesc, deopotrivă, intuiția psihologică a artistului și erudiția iezuitului învățat. Romanul este construit pe baza unui sistem de semne și simboluri care fac deliciul cititorului cultivat. Notele traducătorului sînt îndeosebi bine venite pentru publicul colecției. Ele amintesc faptul că, pînă tîrziu, literatură însemna ceea ce ai citit, cunoștințe pozitive, din domenii variate, adică un fel de eclectism luminat. Gracián a adus în plus gustul romancierului modern pentru psihologie și chiar pentru inefabilul artistic.

Aurel-Dragoș Munteanu

Posteritatea lui Lovinescu

Urmare din pag. 1

ditorul de la Hamangia și Brâncuși ; **Doina** sfîșietoare a unui cioban uitat în munte cu oile sale și subtilele **Sonate** ale lui George Enescu. Spiritualitate românească înseamnă și legenda Meșterului Manole și mînăstirile bucovinene , și moldovenești. Spiritualitate românească este egal **Miorița**, și poezia lui Eminescu. Ea poate fi asociată cu opera profetică a lui N. Densușianu și cu pictura lui Andreescu, cu hazul balcanic al lui Caragiale și adînca melancolie a lui Bacovia. Toate aceste opere și persoane evocate pentru a încerca să stabilim reperele hărții inefabile ale sufletului românesc s-au hrănit cu tînguirea naiului lui Pan și cu peisajul agrest care sperie atît pe unii și în care sufletul nostru se regăsește din totdeauna. Sigur că simplificînd, mai tîrziu chiar Lovinescu, despre care discutăm, putea fi oripilat de ceea ce numea el **misticismul național și misticismul țărănesc** (vezi **Istoria civilizației române moderne**, vol II, cap. 15) unde eminentul critic își exprima temerile că Eminescu s-ar înscrie printre cei mai caracteristici indivizi ce reprezintă reacțiunea împotriva occidentalizării României, fiind, fără voia lui, inspiratorul mișcărilor extremiste (sărmanul Eminescu ! de unde să știe el ce soartă îi rezervase, peste timp, blîndul critic ?). O gîndire simplistă, să mă ierte autorul **Bălăucăi**, îl făcuse să se revolte înainte de a-l condamna pe Eminescu, împotriva a ceea ce numea el **„idiotismul vieții de la țară"**. Acest copil bucălat, cum îl descria Călinescu, ce-și plimba spleenul prin Parisul cărturăresc, picat acolo din Fălticeni pe ulițele cărora mai trecea vacile, ca-n poemele lui Fundoianu, simțea adevărate frisoane la amintirea țăranilor înjosiți, săraciți de către acele **„cîteva mii de proprietari și mii de amploaiați"** de care vorbea însuși Eminescu în textele condamnate. Să nu fi înțeles abilul critic revolta marelui poet împotriva negustorilor de rachiu, ce devoraseră satele ca niște căpușe cu spirtul lor, cu pofta lor de bani, distrugînd, cu o tenacitate demnă de o cauză mai bună, tocmai acea spiritualitate românească de care autorul lui **Mite** nu știa mare lucru. Pe acesta din urmă îl supăra, de fapt, „excesul pamfletar" al autorului **Luceafărului**, cum închinarea lui spre idealizarea trecutului îi dădea adevărate vertigii din motive necunoscute nouă. Ciudată alergie fac și „postlovinescienii" la cuvîntul „patriotism", care-l jena destul și pe cel discutat în aceste lungi foiletoane ! Lovinescu credea că sufletul lui Eminescu „nu putea fi decît rural". Studiile economice pe care le citise probabil superficial nu-l convinseseră că de fapt Demiurgul nostru nu avea „o mentalitate reacționară, inadaptabilă progresului". De ce l-o fi supărat pe Lovinescu afirmația înaintașului său că „poporul român e plin de originalitate și de o fecioreaseă putere, de un sentiment adînc pentru sentimentele naturii" n-o să aflăm niciodată. Mergînd mai departe, același stabilea că **„exaltarea trecutului ascundea ura față de prezent"**, lucru cu totul absurd, anulat — să zicem — numai la recitirea poeziei atît de actuale „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie !"

Și uite așa, luîndu-ne cu vorba, ne-am îndepărtat puțin de la situația de pacient la rîndul său, a lui Lovinescu în opusculul lui Tertulian. Cu o dibăcie ce nu ne scapă, acesta din urmă începe prin a aplauda meritele remarcabile ale lui Lovinescu în „a fi denunțat reacționarismul profund al celor care, asemenea lui Simion Mehedinți exaltau la Eminescu cultul mitologiei vechi românești, prezența unor figuri mitice ca Arald și Odin", sau „răsura dealurilor și munților noștri" și nu „trandafirul Marechal Niel" — într-un cuvînt, de a se opune cu tărie, cum scrie Tertulian, după Lovinescu **reacționarismului gregar și misticismului național**. Dar Tertulian merge mai departe vorbind despre «semnificația retrogradă a resurecției „ideologiei eminesciene"». Lovinescu mergea și el prea departe atunci cînd punea exclusiv pe seama ideologiei eminesciene spiritul esențial antidemocratic cu ascunse aspirații spre fascism" pe care criticul Sburătorului credea a le descoperi la unii din adversarii lui literari. Sigur că unele accente xenofobe ale lui Eminescu deranjează și astăzi și că nu ni le putem însuși, ele erau înainte de toate oglinda ideologiei reacționare a timpului, dar de aici și pînă la a spune că „influența eminesciană își supraviețuiește și astăzi în unele manifestări xenofobe sau fasciste", cum face Lovinescu, este prea de tot ! Graba de a prelua idei valabile ieri ca fiind valabile și azi rămîne la fel de criticabilă. Ce reținem, deci, din E. Lovinescu ? Înaintînd în cercetarea sa, Tertulian începe să distingă și el „cecitatea și miopia pur burgheză" a lui Lovinescu în ce privește țărănimea română văzută exclusiv ca o masă inertă, letargică, reacționară, purtînd „sumanul, cușma și pletele dacilor de pe Columna lui Traian", continuînd să mănînce „milenara ei mămăligă". Tertulian merge mai departe, citîndu-l pe Lovinescu care afirmă că țărănimea în „neclintirea ei nu reprezintă și o superioritate sufletească, dimpotrivă, de cele mai multe ori, ea pornește dintr-o iremediabilă inerție sufletească, dintr-o incapacitate absolută de adaptare la împrejurări schimbate, la deprinderi, limbă și oameni noi". Aș zice, aprobîndu-l pe Tertulian, mai rar o astfel de lipsă de înțelegere față de o clasă socială atît de înzestrată, cum este clasa noastră țărănească, cea care a purtat pe umeri, timp de două milenii, toate răspunderile. Ea, acea clasă ce a trimis către orașe fii isteți ce au ajuns muncitori în uzine, ingineri sau savanți ce au uimit străinătatea, clasă care și în zilele noastre dă dovadă de un înalt eroism social ținînd pe umeri, cu sacrificii, responsabilitățile pe care le implică **vremea revoluționară** pe care o străbatem. La drept vorbind, Lovinescu, cînd făcea aceste afirmații atît de nedrepte, nu se bătea decît cu viziunea înapoiată a poporanismului și sămănătorismului, simplificînd mult, evident, și ajungînd la concluzii azi rizibile. Sîntem convinși cu toții, inclusiv cei ce ar mai vrea să-i acuze pe oamenii lui Ibrăileanu strînși în jurul **Vieții Românești**, că aceștia din urmă n-ar fi vrut „să lege literatura țării noastre numai de clasa cea mai înapoiată sub raportul civilizației", că pe ilustrul critic îl irita mai mult idilismul și formulele unei literaturi ieftine dedicate vieții țărănești pe care nici nu încercase să și-o apropie. Și asta n-o spunem pentru ca să-l scuzăm. La drept vorbind, nici Tertulian nu este departe de simplificări eronate în ce privește „tradiționalismul reacționar și alianța junimisto-semănătoristă". Ca și pe Lovinescu, și pe mai noul cercetător, ca și pe revoltații de ultimă oră din unele reviste ale noastre, îi sîcîie „aureola, lirismul duios, figurile de boieri vechi legați de pămînt, maniaci, preocupați de genealogia lor sau de dragostea tomnatică pentru o ființă ideală", sau „neantul sufletesc al unor ființe patriarhale, dezabuzate și maniace". După cum nici „apoteoza dulceagă a vechii boierii de neam" nu-i crea lui N. Tertulian ca și lui Lovinescu o bună dispoziție. Lovinescu era tentat de promovarea romanului citadin. Sigur că pe Rebreanu îl gustase cu prudență, explorînd pe „Ion" cu dificultăți enorme, mai familiară fiindu-i proza Hortensiei Papadat-Bengescu, la fel de căznită sub raport gramatical ca și opera ardeleanului. Ticu Arhip, Lucia Demetrius și Ioana Postelnicu îi creau în schimb lui Lovinescu euforii critice ; dacă n-ar fi fost țîfnele și iritabilitatea lui Camil Petrescu care atît îl deranjau, iată, autorul **Istoriei civilizației române moderne** ar fi fost fericit să opună definitiv literatura urbană celei încărcate de țărani bezniciosi, primitivi, lipsiți de ideal, așa cum credea criticul de soi, oamenii aflați dincolo de barierele orașelor, adică tocmai acei olari sfinți care aminteau, prin portul și arta lor, de vechii greci, sfinții pădurari maramureșeni ce ridicau porțile lor vestite în fața caselor, făcînd din acestea adevărate temple în lemn, mărturii ale unui rafinament și civilizații fără pereche. Sigur că „criza de nervi" a frumoasei Lenora, lunga ei boală sufletească, ciudata repulsiune față de bărbatul său atît de nevinovat și atît de iubit odinioară din **Fecioarele despletite** ale Hortensiei Papadat-Bengescu, psihologia morbidă a lui Mika-Lé îl inspirau mai mult, ca și toate „murdăriile lustruite" despre care vorbea Călinescu, în contrast cu poveștile venite parcă din mitologiile eline ale lui Sadoveanu. Țăranii înfundați în mițele lor, făcute să-l asemene unor zeități nordice de pădure, cutremurau imaginația lui Lovinescu în contrast cu psihologiile ilogice, de salon, cu mondenitățile atît de familiare chiar în acel cuib al **Sburătorului**. Lovinescu respingea **„Venea o moară pe Siret"** pentru „conflictul numai enunțat dintre tată și fiu pe o temă amoroasă", acea „negură opacă" lipsită de rezonanțe spirituale din roman. Refuzînd țăranului orice fel de subtilitate interioară, orice rafinament psihologic, confundînd pe acei sileni sadovenieni ce soseau din legendă cu țăranul real ce făcea războaie, ținea familii numeroase și apăra civilizația din acest perimetru, Lovinescu săvîrșea, poate fără voie, o nedreptate care este reluată și de mai recenții denigratori în acest domeniu. Tentat de **cerebralitate și intelectualitate**, el îi împingea pe scriitori într-un exclusivism și pe care-l nega la ceilalți afirmînd că numai „urbanismul impune o lume nouă, cu probleme noi, cu o psihologie mai complexă". Sadoveanu nici nu cunoștea ce înseamnă analiza psihologică, „plină de numeroase trepte", între el și Hortensia Papadat-Bengescu, în ceea ce privește valoarea, aflîndu-se un spațiu infinit. Printr-o deducție, această diferență dintre **Venea o moară pe Siret** sau **Neamul Șoimăreștilor** și ciclul romanelor autoarei **Concertului muzicii din Bach** se exprima printr-o frază care explică totul : „complicațiile psihologiei amorului sînt condiționate și de întrebuințarea apei calde". Nu este lipsit de interes să amintim că spaima cea mai mare a lui Lovinescu aflat „sub egida autonomiei esteticului și a maiorescianismului", cum scrie N. Tertulian venea de-acolo că „poporanismul și semănătorismul **(ce mugeau demult în peștera lor eolică)** degeneraseră în ortodoxism, misticism criteryonism, pârvănism, cu toate derivatele lui : getism, dacism, scitism, cimerianism, orice numai fondul nostru roman, nu", ajunse în anul scrierii acestor rînduri (1942) la forme regretabile, condamnate de istorie, după cum s-a văzut. Lovinescu era speriat, în același timp și de ce numea el „tragedia intelectualului român, care în faza lui embrionară ce-i atît de acută, uită că nota caracteristică a oricărui artist e diferențierea cu orice preț, aspirînd spre o stare socială de uniformizare : pentru pîinea cea de toate zilele, egal distribuită preferind să devină un număr". Nu-i lipsea, cum scrie pe bună dreptate N. Tertulian, lui Lovinescu, „un conservatorism burghez, o aversiune filistină împotriva comunismului". Dar, iată, recenzentul său împinge, încă o dată, lucrurile și mai departe. Acest intelectual pașnic, nelegat de interes de partid la „presiuni de sus", cum singur scrie, produce eseul despre P.P. Carp, despre care N. Tertulian crede că e rezultatul unei „cochetării cu înseși forțele extremiste ale dreptei" (lucru reluat și de către Ileana Vrancea în niște **Preliminarii** mai vechi despre E. Lovinescu).

Ei, aici e-aici ! Nu vreau să-l scuz pe Lovinescu pentru elogiul adus reprezentantului forțelor pe care poporul român le-a învins în 1916-1918, dar acest eseu are o bătaie mai largă pe care cei ce l-au citit îl cunosc mai bine, inclusiv N. Tertulian și Ileana Vrancea. Așa încît, chiar numai amintirea **păcatului lovinescian** este un fel de a lovi sub centură.

Acuzele împotriva lui Lovinescu continuă. Din lupta acestuia cu Ibrăileanu care afirmase că „esențialul într-o operă de artă este atitudinea scriitorului", fapt ce-l deranja pe Lovinescu, el așezînd înaintea conținutului ideologic al operei de artă, condiția estetică. Lovinescu critica, în continuare, exaltarea de către Iorga „a Ardealului cuminte al lui Slavici și cel cu o înaltă valoare etică al lui Agârbiceanu", marele istoric văzînd în **Ion** numai un roman încărcat de prea mulți eroi, abuzînd de violuri și omoruri, „crud ca un cadavru putred", „un roman de o iremediabilă inferioritate" scris „într-un rece stil de jandarm care constată infamiile petrecute în raionul său". Tertulian crezînd, la rîndul său, că eroarea lui Lovinescu nu consta în tendința sa de a distinge riguros ceea ce este artă de ceea ce nu este artă, de a diferenția arta de știință și morală — ci în concepția sa pur contemplativă, kantian-crociană și schopenhauerian-maioresciană a artei, în natura însăși a ideii sale despre artă, în acea concepție care-l făcea să opună într-o antinomie polară „elementul estetic" și „atitudinea artistului" sau „tendința".

Abundența citatului poate să irite, dar într-o dispută ideologică ce se întrevede în consultarea atîtor cărți scrise după N. Tertulian despre Lovinescu, apar destule contradicții și trebuie observat dacă nu cumva apărătorii de mai tîrziu ai eminentului critic nu ajung să apere la el tocmai ceea ce noi respingem. Pentru Lovinescu, criticul, era — cum se știe — „un artist lucrînd sub inspirația celei de-a zecea muze" și „impresionismul" afișat de el era expresia acestei convingeri. Observația aparține lui Tudor Vianu care scrie mai departe că abordarea literaturii se făcea de către Lovinescu în „stări sufletești muzicale, adică mai mult sub acțiunea obscură a forțelor inconștiente decît a unei speculații intelectuale". În concluzie, constata Vianu, „Lovinescu considera critica nu ca pe o știință, ci ca pe o artă, un simplu periplu în jurul operelor de artă, întrucît o critică științifică ar fi o critică sigură dar tristă, ar înlătura fantezia, avîntul, patima generatoare de frumos ; fiind artă, critica e unduioasă, variabilă ca nourul lui Sully Prudhomme : acum într-un fel, acum într-un altul, acum receptivă, acum agresivă, acum glacială, acum voluptuoasă: val de mare ce se frînge de stîncă sau se revarsă potolit pe nisipul țărmului".

Frumoase cuvinte pe care o bună parte a criticii tinere din anii noștri și le-a însușit cu mare entuziasm, uitînd — din păcate — în ce loc geografic al lumii se află și în ce ani.

(Va urma)

Tehnică și poesie

Urmare din pag. 1

unul altuia din inimă bucuriile și suferințele, cînd încep să-și rînduiască, să-și întrupeze în grai și viață frumusețea firii lor lăuntrice, să devină poeți, oameni ai unui loc și fel de a fi ce se cheamă Patrie.

Tehnica și poezia au mers mînă în mînă de-a lungul istoriei acolo unde a fost vorba de un popor și de o patrie, și vor merge și de acum înainte acolo unde va fi vorba de omul întreg, viețuitorul unui grai și al unei patrii.

Tehnica nu este dușmanul poeziei ci mijlocul prin care aceasta se poate realiza : la adăpostul cetăților medievale s-a înălțat toată slava nepieritoare a popoarelor din acele vremi, la adăpostul cetăților lui Ștefan cel Mare au înflorit aceste minuni picturale ale Moldovei de sus, la umbra turnurilor răsucite pe mănăstirea Curtea de Argeș au fost rostite învățăturile lui Neagoe către fiul său.

Acolo unde toată ziua lucrează aparatele de precizie sau decolează corăbiile de mare tonaj, turuie macarale și-n laboratoare se experimentează noi împerecheri posibile între elemente, încercîndu-se o sincronizare cu cele mai adînci și puternice descoperiri ale științei și tehnicii mondiale, prin munca efectivă a geniului creator autohton în vederea arcuirii acelei bolți odihnitoare și ocrotitoare peste fiii unei Patrii, acolo seara poetul poate continua povestea acestui neam și popor întreruptă aseară de înaintașul său, povestea sufletului acestui popor care în acest caz nu mai trebuie să fie sincronică decît cu propria ei tradiție, fidelă înaintașilor, etosului unic al acestei Patrii, singulare între altele de seama ei.

Din aceste pricini poezia a manifestat o tendință mai conservatoare, mai legată de poezia tradiției, știind prea bine că în alcătuirea ei transpare geniul unui popor înainte de toate, că aici, în grai, în ce fel deslegăm povestea omului în univers, ne putem arăta, cu vremea, adevărata măsură.

Tehnica este o necesitate, poezia o capabilitate ; tehnician trebuie să fie fiecare om — cu necesitate, econom — pentru a putea trăi, poet pentru ca locul și timpul său de viețuire să poată fi socotit o Patrie.

biografia debuturilor

Invitatul nostru: Ion Biberi

„Arta este cristalizarea definitivă, pentru eternitate, a unui moment dramatic, care, altminteri, ar fi fost pierdut în timp“

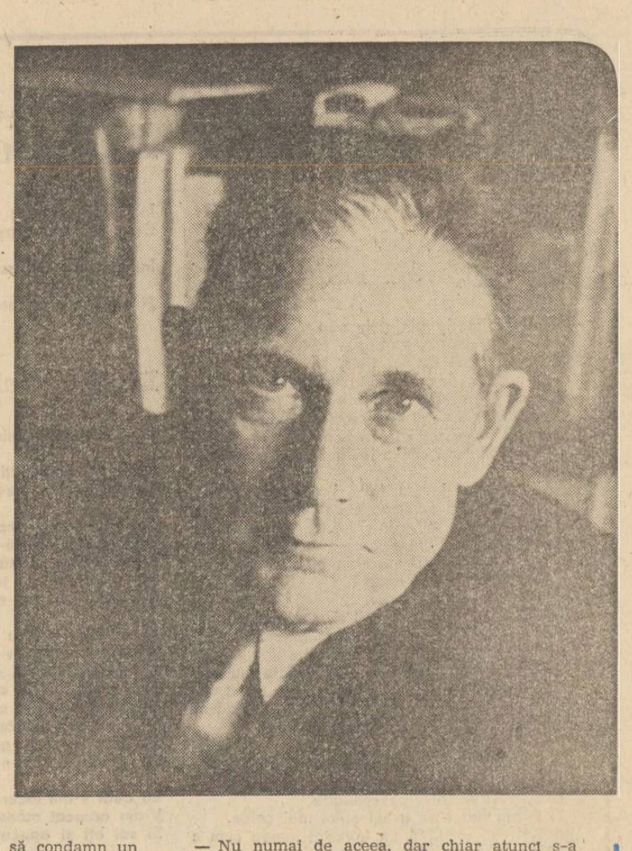

1. VIRTUTEA DE A NU FI ÎNCHISTAT

— Din întinsa și atît de diversa „bibliotecă“ pe care ați scris-o, mărturisesc a nu fi citit decît „Proces“, „Studii despre literatura română contemporană“, „Studii literare franceze“, „Thanatos“, „Poezia mod de existență“, „Lumea de mîine“, „Pieter Brueghel cel Bătrîn“ și cam atît. Cu toate aceste puține contacte cu ceea ce se înțelege prin opera dumneavoastră, îndrăznesc să spun că mi-am făcut o oarecare părere despre substratul preocupărilor dumneavoastră științifico-literaro-artistice. Pe scurt spus, stimate Ion Biberi, cred că la dumneavoastră este vorba despre o natură problematică exteriorizată într-o lume mare și uneori contrariantă diversitate de preocupări, ce a dat activității dumneavoastră de pînă acum aspectul unei vocații renascentiste, din ce în ce mai puțin comună, într-o lume a specializării, deseori, întristător de stricte. „BIOGRAFIA“ pe care v-o propun s-o realizăm astăzi nu vrea să fie altceva, decît o încercare de a „explica“ formarea și, mai apoi, manifestarea naturii problematice de care pomeneam și care cred că vă caracterizează atît în paginile romanelor dumneavoastră, cît și în cele strict științifice, în comentariile fenomenului literar și plastic, cît și în modul personal în care ați înțeles să realizați numeroasele dumneavoastră interviuri.

— Stimate confrate, vă mulțumesc pentru interesul pe care, dacă înțeleg bine, doriți să-l acordați în această convorbire nu situării formării mele în raport cu date exterioare, geografice, ținînd deseori de un anecdotic fără însemnătate, ci, cum bine spuneați, „explicării“ atitudinii mele interioare, adică formării structurii mele mentale. Ei bine, ceea ce înțelegeți dumneavoastră prin natura mea problematică și ceea ce numesc eu prin drama interioară ce mi-a marcat întreaga evoluție, a fost contactul meu timpuriu, repetat — prin natura meseriei mele de medic — și zguduitor, cu ceea ce numim realitatea morții. La vîrsta de numai cinci ani, îmi pierdeam mama, apoi aveam să cunosc nenumărate, și pentru unii inimaginabile, suferințe fizice și morale, care nu sînt nici ele altceva, decît aspecte ale morții.

— V-aș ruga să facem o întoarcere în timp și să-mi spuneți cîteva cuvinte despre începuturile cititorului Ion Biberi.

— Am citit singur de la vîrsta de șase ani și pot spune că de-alungul întregii mele vieți, lectura a fost cea care mi-a oferit cele mai desăvîrșite voluptăți și, probabil, acum, la bătrînețe... niște neplăcute tulburări de vedere. Dar a meritat cu prisosință. Am început cu „o călătorie în țara albinelor“ de Barbu Nemțeanu, cu „Harap-Alb“-ul lui Creangă și „Poveștile“ lui Ispirescu, pe care socotesc că le știu pe dinafară. Nu l-am ocolit, nici nu aveam cum, nici pe Mera cu al său „Din lumea basmelor“. Din această categorie de literatură cel mai mult m-au impresionat basmele arabe. Și nu prin cunoscuta „1001 de nopți“, ci mai puțin știuta, dar fabuloasa „1001 de zile“. În casa noastră se vorbea alături de română și limbile germană, și franceză și se afla o bibliotecă în care domina o colecție de reviste ilustrate cu opere de artă. Datorez contemplării îndelungi a acestor reproduceri prima mea educație artistică. La 13 ani am fost fascinat de povestirile lui E.T.A. Hoffman apoi de Novalis. Și, încet, încet am ajuns la lectura lui Gherea, Taine, Jules Lemaitre, Dostoievski, Darwin, Kafka, Joyce...

— A existat un moment de răscruce în lecturile dumneavoastră ?

— Și încă unul foarte important. După ce primii ani ai copilăriei, deci prima etapă a lecturilor mele, s-au petrecut într-o ambianță formată din muzica wagneriană (n-aveam decît șapte, opt ani !), din urmărirea pasionantă a revistelor magazin germane, pline de reproduceri și desene, din contactul intuitiv cu romantismul german, din calitatea de martor la multe întîlniri de nuanță artistico-literare ce se desfășurau în familia noastră, aveam să descopăr altceva, mult mai pasionant. Dar mai înainte de a vă relata ce s-a întîmplat, trebuie să vă spun că în acești ani ai copilăriei mele m-am format prin mijlocirea acestor reviste-magazin într-o atmosferă ce se poate numi stilul „Bidermaier.“

— Deci, care a fost acel moment ? În ce a constat ?

— După ce începusem să aflu cîte ceva despre mine, despre raportul cu ceilalți și chiar să intuiesc deschiderea către fenomenul artistic, s-a ivit ceva fabulos : deschiderea către existența cosmică, astronomică a lumii.

— Cum s-a întîmplat ?

— Mi-a căzut în mînă cartea lui Camille Flammarion *„Lumen“*.

— Flammarion cel care este fondatorul observatorului de la Juvisy și pe care „Larousse“-urile îl numesc „un remarcabil vulgarizator“ ?.

— Exact, stimate confrate. Numai că, dacă recitesc astăzi cu zîmbetul pe buze *Lumen* ori „La Pluralité des mondes habités“ surizind la reîntîlnirea acelei filozofii spiritualiste, pe atunci, cînd nu aveam decît vreo treisprezece ani, lucrurile acestea erau niște lecturi revelatoare. Mai mult decît orice, din aceste lecturi mi-a rămas spiritul de a nu fi închistat, de a îmbrățișa cu fervoare orice domeniu al cunoașterii.

— Și cum a decurs această inițiere a dumneavoastră în viața cosmică ?

— Devoram începînd de la cincisprezece ani, cărțile de popularizare, cum erau cele ale lui Victor Anestin ori „L'Astronomie populaire“ ale lui Flammarion. Încercam să pătrund în lucrări mai durabile ca „Elementele de cosmografie“ de N. Culianu, profesor universitar de la Iași, și îmi procuram chiar o lunetă. Insignifiantă ca mărime, dar semnificativă prin ceea ce reprezenta. Și, închipuiți-vă stimate confrate, cum cădeau peste toate acestea lecturile lui Edgar Poe, precum „Înmormîntarea prematură“.

— Cum s-a terminat această „aventură“ ?.

— După ce cîțiva ani, elev fiind la școala militară din Craiova, mă deșteptam la ora 4 dimineața și lucram într-o odăiță cu tablă de scris, cretă și toate celelalte tocmai bune pentru studiile mele astronomice, m-am trezit într-o zi, adică atunci cînd s-a ivit nevoia exercițiilor de algebră superioară, că nu am cap matematic ! Și fără matematică, aripile mele cosmice s-au șubrezit. Am renunțat la marea mea pasiune, cu o durere ușor de închipuit.

— Marile pasiuni, de orice natură, lasă în urma lor goluri afective imense, care nu se pot vindeca, nu se pot umple decît cu alte mari pasiuni. Cel puțin așa cred eu. Ce a urmat, deci, ce a luat locul pasiunii dumneavoastră pentru viața astronomică a pămîntului ?.

— Aveți perfectă dreptate în ceea ce privește acest joc, această cumpănă compensatorie a pasiunilor. La mine, în momentul de care vorbeam, au apărut primele preocupări pentru ceea ce avea să devină, mai tîrziu, meseria mea : psihiatria. Iată acest caiet de concepte, de rezumate. Eram în clasa a 7-a de liceu. Alături de Maiorescu, „Critice II și III“, vedeți, apare Th. Ribot, „Les maladies de la mémoire“ ? alături de o carte în germană despre Einstein scrisă de dr. Barnewitz apare „Les rêves“ al lui Tissier, apare „Le sommeil et le rêve“ a compatriotului nostru N. Vaschide. Am înțeles atunci că adevărata mea vocație este psihiatria.

— De cînd datează primele dumneavoastră manifestări literare ? Cu ce a început activitatea dumneavoastră scrisă ?

— Am început să scriu încă de la 13 ani. Țineam un jurnal intim.

— E o formă mai neobișnuită pentru vîrsta respectivă, de aceea v-aș ruga să-mi spuneți, cum ați ales „jurnalul“ și ce avantaje și dezavantaje are față de obișnuitele elanuri lirice concretizate, de obicei, în caiete cu poezii.

— Mai întîi, pe timpul meu, jurnalul era destul de răspîndit ca formă de a te exprima în scris. Pe urmă el prezintă, într-adevăr, niște avantaje. Faptul de a-ți povesti ziua reclamă dobîndirea unei tehnici care contribuie, poate mai mult decît simplele poezii, la formarea viitorului scriitor. Așa cum pianistul solfegiază, își face gamele ore în șir, jurnalul presupune exersarea unor mai întinse claviaturi afective, decît multe alte forme ale rostirii prin scris. Jurnalul suportă atît spontaneitatea, cît și tehnica, atît tăietura nervoasă a cuvîntului, cît și fastul narativ, ș.a.m.d. Și, să nu uităm, pentru activitatea oricărui artist, oricît de genial ar fi, este reclamată o tehnică consumată și jurnalul îți oferă cu generozitate această posibilitate.

— Ce-mi puteți spune despre debutul dumneavoastră în presă ?

— O, au fost mai multe, dacă putem spune așa. Pe la șaisprezece ani, am publicat în revista „Orizontul“, editată de A.A. Luca, un articol intitulat „Un gigant al imperiului solar : Jupiter“. Era pe la 15 iunie 1919 ori '20. Apoi, la 21 decembrie 1921 s-au împărțit premiile oferite de ziarul „Științelor și al călătoriilor“. Am cîștigat premiul întîi pentru lucrarea „Mișcarea în natură“. Premiul al treilea a fost atribuit lui Mircea Eliade. La liceul militar din Craiova, unde scoteam la șapirograf revista „Ecoul“, eram... titularul cronicii științifice, în care susțineam cu ardoare faptul că, în curînd, vom ajunge pe lună. Prin 1927 am publicat în „Societatea de mîine“, editată la Cluj de Ion Clopoțel, studiul „Structura și evoluția universului“.

2. „ARGHEZI VĂDEA O ATITUDINE, O ACURATEȚE, O MARE ȘI IMPRESIONANTĂ PREZENȚĂ“

— Din cîte știu, cam în această perioadă, 1927—1928, ați debutat cu literatură în „Bilete de papagal“. Cum s-a produs acest debut ?

— Exact. Era în 1928. Artistul remarcabil, Ion Sava, regizor la Teatrul Național, îi oferea studentului în medicină care eram, prietenia sa. Eu îi tot povesteam cîte o întîmplare, cîte un fapt. Mi-a spus într-o bună zi : „De ce nu scrii toate astea ? Pune-le pe hîrtie și trimite-le la „Biletele de papagal“ ! M-am apucat și-am scris 30—40 proze scurte și foarte variate ca subiect. Le-am trimis lui Arghezi și acestea au început să apară.

— Ce reprezentau acele proze pentru dumneavoastră ?

— Pentru mine, acest debut literar nu a însemnat nici acea vanitate, căreia franțuzul îi spune „M'as-tu vu ?“, nici dorința de a exprima „un frisson nouveau“, cum spunea Hugo despre Baudelaire, nici nu propuneam o estetică revoluționară, așa cum este cazul altora. Era vorba de altceva. Eram, pe atunci, împotriva romanului fluviu, care duce, cu el amănunte cotidiene, adesea nesemnificative. Ideea mea era să pledez pentru alegerea unui singur moment, a unei singure întîmplări dramatice, pe care să le cercetez pînă în cele mai mici amănunte. Așadar, era un fel de început al unei viziuni estetice. *Momentele* acestea erau scrise într-un stil eliptic, de conciziune aproape științifică. Căutăm să-mi formez un stil tocmai în acest sens.

— Arghezi cum vi s-a părut atunci, cînd l-ați întîlnit prima oară ?

— Arghezi vădea o atitudine, o acuratețe, o mare și impresionantă prezență. Ceea ce mi s-a părut extraordinar la el, atunci cînd l-am întîlnit pentru prima oară, a fost faptul — neobișnuit pentru un om care cultiva reveria — că nu trăda în aparență nici o evadare din mediu. Cînd l-am cunoscut mai bine și cînd am devenit apropiați mi-am dat seama, cu uimire, că Arghezi este un geniu verbal.

— Ce-ar fi, după dumneavoastră, un geniu verbal ?

— În primul rînd, omul care scrie exact cum vorbește, risipind spontan, nepregătit, jerba de metafore, care unifică într-o viziune unitară întregul univers. Lovinescu avea eziții cînd vorbea, incertitudini, folosea uneori locuțiuni sau neologisme inadmisibile (de pildă : a apuia...) deși atunci cînd scria pagina sa avea conciziune și dăltuire. Vedeți, cred că aici intervine, adică în cazul lui Arghezi, ceea ce într-o lucrare numeam *plusconștiința* poetului.

— Ce-ar fi această plusconștiință ?

— Poeții mari au intuiția fulgurantă de a vedea lumea într-o incidență totală.

— Dați-mi un exemplu din Arghezi.

— Bine, iată ceva dintr-o „proză“ : „De astă dată, văzduhul s-a putut cerne întreg prin ciurul nopții, găurit cu stele. În zori, am găsit bordeiele acoperite cu măcinișul alb al norilor, pe care le mișcă luna și curelele vîntului“, după ce în alt pasaj, ninsoarea era numită de Arghezi, printr-un excelent oxymoron, „funingine albă“. Vedeți, cred că la Arghezi, intuiția întregului și fuga de stereotipie era înnăscută, nu dobîndită.

— Cum s-a terminat colaborarea dumneavoastră la „Bilete“ ?

— Intrasem într-o perioadă de mare muncă : îmi pregăteam teza de doctorat. Nu prea mai aveam timp. Într-o zi m-am întîlnit cu Arghezi pe stradă și m-a dojenit că nu-i mai trimit proze. M-am scuzat, i-am explicat, dar la insistențele lui „Ce, domnule Biberi, oricît ai fi de ocupat poți să-mi așterni pe-o foiță niște rînduri“, i-am făgăduit. N-am putut să mă țin de cuvînt și într-o bună zi, am bănuit că poetul s-ar putea să se fi supărat pe mine. Am scris cîteva lucruri, i le-am dat lui Aderca, dar acestea n-au apărut niciodată. Avusesem dreptate. Oricum, relațiile mele cu Arghezi au redevenit afectuoase și el a avut cuvinte bune despre mine, nu numai în dedicațiile — fără egal — pe care mi le-a dat pe cărțile sale, ci și în alte împrejurări.

— Citiți-mi, vă rog, una din aceste dedicații ?

— „Medicului de cuvinte aromate, domnului Ion Biberi, cu veche dragoste multă“.

— Ce a urmat după terminarea facultății și după despărțirea de „Bilete de papagal“ ?

— A intervenit ceea ce eu numesc adevărata mea formare cultural-artistică. În 1930 am plecat la Paris să-mi desăvîrșesc studiile de medicină.

— Ajuns la Paris, care a fost primul lucru pe care l-ați făcut ?

— Am trimis o telegramă lui Pierre Janet, marele psiholog medic, unul din promotorii psihologiei experimentale în Franța, telegramă în care scriam : „Maestre, nu pot trece prin Paris, fără a vă cunoaște“. Și Janet m-a primit ! A fost încîntat că e atît de cunoscut în România, că-i pot spune pagini întregi pe dinafară din scrierile sale. Și în legătură cu acestea, vreau să vă spun că la Paris am avut un mare, eficace și, deseori, tulburător, contact cu lumea științifică. Asta a constituit primul element din adevărata revoluție care urma să se întîmple cu mine acolo.

— Al doilea care a fost ?

— Căpătarea adevăratei viziuni plastice. Am fost încă din prima zi, în Luvru, și spre uimirea mea, am fost dezamăgit. A doua zi, m-am dus la „Expoziția de primăvară“. Erau acolo cîțiva kilometri pătrați de pînză vopsită, altfel nu-i pot spune azi : și-am rămas entuziasmat. Nu știam ce să cred. Mi-am făcut un examen de conștiință și mi-am dat seama că albumele magazin care mă desfătaseră în copilărie nu-mi formaseră cu adevărat gustul plastic. Am intrat, așadar, într-o librărie și-am cumpărat mai multe cărți despre Luvru. Două luni am stătut în acest muzeu nu numai școală cu școală, ci tablou cu tablou. Așa mi-am reeducat ochiul. Peste cîteva luni, cînd am ajuns în Belgia, n-am mai avut nevoie de nici un ghid ; știam să identific pe un Rubens sau un primitiv de la prima vedere ; numai după simpla atmosferă cromatică. A fost o demolare urmată de o reconstrucție. Așa am reușit să-mi formez o nouă și reală scară a valorilor. Tot timpul pe care l-am petrecut în Franța, a constituit pentru mine prilejul scrierii valorilor culturale.

— În privința literaturii, s-a întîmplat aceeași „reconstrucție“ ?

— Da, dar nu de aceleași proporții, fiindcă, oricum, în privința literaturii aveam încă din țară o scară a valorilor mai bine și exact stabilită. Pot însă să vă spun că am reluat operele esențiale ale literaturii clasice franceze, a unor autori ca Racine, Corneille, Molière, de cîte 20 urmăream fiecare spectacol, cu textul în față. de ori. Cînd mergeam la „Comedia Franceză“, Citeam sub lumina unei lămpi de buzunar, de care nu mă despărțeam.

— A existat și un șoc de proporții în ceea ce privește formarea dumneavoastră literară ?

— James Joyce — urmînd însă lecturii repetate și adîncite a lui Dostoievski.

— Ce v-a atras atît de mult la primul autor ?

— Găseam la el modul de exprimare adecvat pentru ceea ce gîndeam eu de mult sub numele de *momente*, vă mai amintiți, nu-i așa ? Găseam la Joyce mijlocul de expresie pe care-l căutam, și-atunci mi-am dat seama că teoria mea — „Arta este cristalizarea definitivă, pentru eternitate a unui moment“ — nu era hazardată.

— Aș vrea să trecem de-aici la momentul debutului dumneavoastră editorial. Cum s-a produs ? Are o „poveste“ deosebită ? Eternizează el un anumit moment? Care ar fi ?

— În anul 1934 am fost ales jurat într-un proces. Depindea de mine, și de ceilalți 11, achitarea sau condamnarea la muncă silnică a unui om. Totdeauna mă frămîntase problema dreptului cuiva de a decide asupra vieții ori morții civile a unui seamăn ; uneori, numai pe temeiuri de supoziții. Nu știu nici azi dacă omul era vinovat ori nevinovat, deși aparențele erau împotriva lui. Dar numai după aparențe, eu n-am putut rosti „Vinovat“. Ședința a durat vreo 15 ore, după care „scorul“ a fost 6:6. Deci, potrivit legii, inculpatul era achitat. Nu voi ști niciodată dacă am ajutat un nevinovat sau dacă am fost îngăduitor cu un asasin. Lucrul m-a frămîntat. Am preferat așadar, în lipsa evidenței, să absolv un vinovat decît să condamn un inocent. M-am apucat de scris și așa am pus pe hîrtie romanul „Proces“. L-am terminat în trei săptămîni, după care l-am trimis „Editurii Naționale“ a lui Aristide Blank. Era un concurs.

— Vă mai amintiți cine era în juriul concursului ?

— Perpessicius, Ralea, Călinescu, Cioculescu și Cezar Petrescu. Acestuia din urmă, nu i-a plăcut romanul dar asta n-a fost de ajuns pentru a-l opri de la premiul „Tekirghiol-Eforia“ și de la apariție. Cartea a apărut la 15 mai 1935.

— Cine a scris despre ea ?

— Primul a scris Octav Șuluțiu, în revista „Familia“ în numărul pe aripile/mai 1935. Următoarele două cronici le-a publicat Șerban Cioculescu. Una în „Revista Fundațiilor“, în iulie 1935, cealaltă în „Adevărul“. Au mai scris apoi, Pompiliu Constantinescu în „Vremea“, Mihail Sebastian în „Rampa“, Pericle Martinescu în „Reporter“ 16—06—1935, Cicerone Teodorescu, sub pseudominul de C. Tudoran, în „Credința“, N. Roșu, în „Curentul“ din 16.05.1935, George Ivașcu în „Ateneum“ la Iași cineva, nu-mi mai aduc aminte cine, în „Junimea literară“ și alții.

— Arghezi n-a avut nici o „reacție“ ?

— O, ba da ! Exista pe vremea aceea un lucru foarte util. Se numea „Argusul presei“. Aveau acolo toate numele și adresele autorilor și în momentul cînd apărea în reviste ceva „cu privire la...“ Argusul decupa și-ți trimitea acasă textul respectiv. Vrînd, nevrînd, trebuia să te abonezi la ei. Arghezi a dat un interviu, în nu știu ce revistă, și, printre altele, a spus : „Mă bucur însă, cînd aud de cîte un nume pe care Coco l-a luat în cioc și care apoi nu și-a ascuns peniță în pumni și continuă să smîngălească. E cazul lui Ion Biberi. premiat de curînd de „Tekirghiol-Eforia“. Scrie, te rog, că am cele mai bune aprecieri pentru inteligența și talentul lui, pe care îl doresc crescut și amplificat, alături de profesiunea medicală“.

3. „INTERVIURILE — O PARTE DIN GNOSEOLOGIA PERSONALITĂȚII“

— Cronici defavorabile ați avut ?

— Cum să nu ! În „Pagini literare“ 15 iunie 1935, cronicarul scria că „Domnul Biberi ne terorizează cu o răsturnare la microscop...“ Și nu era singura imputare de acest gen. Ceea ce mi se reproșa în general era maniera... Joyce. Mihail Sebastian, Pompiliu Constantinescu și alții au făcut aceeași întîmpinare.

— A fost și vreo reacție îndreptată împotriva acestei „acuze“ ?

— Am avut adeziunile înțelegătoare ale lui Șuluțiu și, mai ales, Șerban Cioculescu, care chiar scria că este împotriva unei astfel de etichetări grăbite și că, chiar dacă „Proces“ etalează similitudini cu tehnica lui Joyce, aceasta nu este pur și simplu calchiată ci, dimpotrivă s-ar putea spune că în cazul meu stilul este mult mai prest și mai ager.

— Cum vă explicați, totuși, acuzata influență a lui Joyce pe care mulți din criticii momentului au semnalat-o ?

— În același timp cu apariția romanului mi-a apărut în „Revista Fundațiilor“, condusă de Camil Petrescu, un amplu studiu critic despre... James Joyce. Legătura s-a făcut lesne, dar cred eu, mult prea mecanic.

— Camil Petrescu a avut vreo opinie în acest sens ?

— Opinie nu, dar după ce mi-a publicat studiul, m-am trezit cu o scrisoare de la el, la Turnu Severin, prin care mă invita să luăm masa împreună. Am venit în București și am luat prînzul la unul din cele mai bune restaurante. Acolo, ceasuri în șir, Camil m-a „descusut“ să vadă „ce am în burtă“. Așa ne-am apropiat. Cu timpul însă, am început să-l irit.

— Cum așa ?

— Simplu. Camil revendica o seamă de excelențe : în literatură, filozofie, cronică fotbalistică, cronică militară etc. Mi-am mărturisit scepticismul. Trebuia ca, într-o zi, conflictul să izbucnească.

— Poate de aceea în „Lumea de mîine“ Camil Petrescu lipsește de pe lista celor intervievați de dumneavoastră ?

— Nu numai de aceea, dar chiar atunci s-a produs conflictul. Am început interviul, am avut trei întrevederi ; scrisesem aproape jumătate din el. Într-una din zile, ajungem, nu știu cum, la o discuție despre filozoful și matematicianul elvețian Gonseth. Nu ne-am acordat. Și uite așa, ne-am ieșit din fire. I-am azvîrlit foile pe birou și dus am fost. Mai era încă un lucru care-l enervase în acest caz. Eu făceam pentru fiecare interviu un „chapeau“ în care-l prezentam pe cel intervievat. Camil ardea de curiozitate să știe ce-am scris eu în acel „chapeau“ și eu n-am vrut să-i arăt. Nu înțelegeam de ce aș fi făcut-o. Nu se putea împăca lesne cu gîndul că eu nu vreau să-i satisfac un capriciu. Nu ne-am reconciliat, deși el mi-a căutat prezența și mi-a trimis cărțile sale cu dedicații de genul : „Domnului Ion Biberi, cu care discuțiile sînt mereu interesante și de aceea nu le evit deloc“.

— Ați mai „ratat“ vreun interviu pe care-l regretați ?

— Cel cu Galaction.

— Motivele ?

— O întrebare. Găsindu-l într-una din zile întins pe un pat de campanie, cu cisme și încins cu o curea peste un fel de cazacă — înfățișare tolstoiană — și amintindu-mi că ani de zile fusese unul dintre eleganții Bucureștiului, admirator al lui Wilde, l-am întrebat care au fost motivele conversiunii sale. S-a ridicat imediat, mi-a spus scandînd ferm și grav cuvintele : „Acest lucru s-a petrecut numai între mine și Dumnezeu“

— Ați publicat pînă acum două cărți de interviuri — „Lumea de mîine“, „Orizonturi spirituale“ și din cîte știu ați trimis la Editura Junimea „Perspective asupra lumii“ de azi. Ce a însemnat pentru activitatea dumneavoastră interviul ? Se încadrează el într-o anume preocupare a dumneavoastră ?

— Am avut, așa cum v-am lăsat să înțelegeți de la început, o viziune antropologică bine articulată. Mi-am propus o gnoseologie a personalității, pe care, ca psihiatru și psiholog, am expus-o mai întîi teoretic în cele 800 de pagini ale lucrării „Individualitate și destin“, 1945. După aceea am încercat o seamă de *exemplificări* : Interviurile. Ar trebui să-ți spun că, pînă a face interviurile, tot în aventura mea de cunoaștere a omului, am scris : „Bruegel ciudatul“ portrete literare în „Etudes sur la littérature Roumaine contemporaine“ și „Profiluri literare franceze“ monografii : Tolstoi — „Omul și opera“ și un „Pușkin“, neapărut încă, depus la editura Univers. Am scris chiar cărții o prefață de 60 de pagini ! Apoi, am trecut la interviuri. „Lumea de mîine“ cuprinde interviuri reflectate, discutate pe îndelete. „Orizonturi spirituale“ interviuriseu. Eu scriam un eseu în cîteva puncte, invitatul scria un alt eseu prin care-mi răspundea. „Perspective asupra lumii de azi“, interviuri realizate la radio, la magnetofon în general fără o pregătire prealabilă, și care au fost reproduse în manuscris fără nici o modificare în text ; chiar cu greșelile făcute de mine în exprimare, dar corectate doar în subsolul paginii. În aceste interviuri am urmărit să surprind inteligența, personalitatea interlocutorilor în regim de spontaneitate, „în statu nascendi“. „Portretele în dialog“, actualul ciclu ținut la radiodifuziune urmează să fie, în ceea ce-i privește pe „subiecți“, niște descrieri de sine. Visul meu de intervievuer este acela al alcătuirii unui „Muzeu vorbit“, cum au francezii, dar la „Televiziune“, în care, peste ani să se afle benzile audio-vizuale cu marile personalități de azi. Dacă nu eu, poate cineva va reuși să împună această idee și poate chiar s-o realizeze. Copiii dumneavoastră, următoarele generații n-ar avea decît de cîștigat...

— Reîntorcîndu-ne la momentul debutului, vreau să vă spun că, am auzit de o polemică pe care ați avut-o cu G. Călinescu în 1936 după ce v-a apărut și „Thanatos“. Poate mi-o puteți rezuma.

— Regret că nu am printre hîrtiile mele și „dosarul“ întreg al acestei polemici. Așa că, într-adevăr, trebuie să mă mulțumesc doar cu „povestirea“ ei. La 28 iunie 1936, în „Adevărul literar“, Călinescu a făcut o cronică negativă „Thanatos“-ului meu. Faptul în sine nu m-a stingherit prea mult. Ceea ce m-a indispus au fost numeroasele inexactități ale textului. Mi-am zis că, atunci cînd acuzi pe cineva, de pildă, că are o „sintaxă oloagă“ e obligator să dovedești faptul prin exemple. În revista „Floarea de foc“ i-am replicat lui Călinescu într-un articol în numeroase puncte. Mi-a răspuns, tot în „Adevărul literar“ din 12 iulie 1936. Cu fraza-i scăpărătoare, cu verva cunoscută, dar cu o logică defectuoasă. De altfel, n-a putut răspunde decît la trei din întîmpinările mele. Între timp, în „Revista fundațiilor“, Mircea Eliade a publicat un studiu strălucitor și laudativ despre cartea mea. Călinescu, iritat publică în același „Adevăr literar“ din 9 august, un articol intitulat „Mircea Eliade, critic“. Am publicat mai apoi patru foiletoane asupra chestiunii. Călinescu n-a mai răspuns.

— Stimate Ion Biberi, azi ecourile acelei polemici s-au stins, iar dumneavoastră v-ați reamintit-o cu o vădită detașare și cu un permanent zîmbet pe buze, ce mi-ați răspunde întrebîndu-vă ce credeți despre G. Călinescu ?

— Cred, așa cum am știut-o întotdeauna, că acest scriitor a avut o scînteie de geniu.

— Poate la fel de cunoscute ca polemica în care l-ați avut partener pe autorul „Istoriei literaturii“... au fost, în epocă, frumoasele cuvinte pe care le-a scris Nicolae Iorga despre dumneavoastră în „Cuget clar“, din 29 iulie 1936. Vi le mai amintiți ? Dacă e așa, v-aș ruga să mi le spuneți ; ori, poate aveți la îndemînă chiar revista cu pricina.

— Am impresia că am ajuns la sfîrșitul convorbirii noastre, dacă vrei să-mi faci această plăcere. Îți mulțumesc, dar vei judeca și dumneata, cît de mult a exagerat marele Iorga cu generozitatea sa. „Dar, veți zice, domnul Biberi ce fel de om este ? Un om foarte supțire și plin de talent : o dovedește și în cartea aceasta, despre moarte, în care cercetează, adînc și cu multă știință, cu o simțire în adevăr poetică, taina aceasta grozavă spre care mergem și de care sîntem înconjurați toată viața noastră. Cetiți rîndurile care încep așa : „Am rămas cîndva singur în cumpăna nopții și am privit în jur“. Este o splendidă pagină, și pagini de acestea se întîlnesc pretutindeni în „Thanatos“, putînd sta alături de versurile înseși ale lui Eminescu : „La început pe cînd ființa nu era, nici neființă / Pe cînd totul era lipsă de viață și voință...“

Dorin Tudoran

Teluric și celest la Cezar Ivănescu

S-a observat încă de la apariția volumului de debut al lui Cezar Ivănescu **(Rod.** E.P.L. 1968) că această poezie se integrează unei problematici esențiale : restabilirea unității cosmice originare, refacerea echilibrului conștiinței sfîșiate a ființei ginditoare, adică una dintre preocupările majore ale omului, aceea a artei ca principiu al armoniei între natură și cultură. Actualul volum **Rod III** tipărit la „Cartea Românească“ și însoțit de generoasa prezentare a lui Marin Preda, confirmă vocația profundă a unui poet pentru care arta cuvîntului scris nu înseamnă în primul rînd univers trucat și exhibiționism formal (acestea apar ca defecte imediate la artiștii mediocri, și devin calități mediate la personalitățile puternice), dar comunicarea experienței unei sensibilități acute, a unei lumi conflictuale obsesive, cu cele două extreme explozive, prin excelență extatice, pasionale : moartea și dragostea, ovația funebră și oratia de nuntă cu temelia în muzică, în blîndețea exorcizantă a cîntului. Aici trebuie să observăm că poetul nu invocă problema extinctiei dintr-o voluptate maladivă sau dintr-un elan histrionic pentru tenebre, ci dintr-o nevoie profundă de solidaritate umană. A trata teme ca moartea și dragostea înseamnă a răspunde unor coordonate pe care s-a clădit cultura morală a omului și este meritul artistului de a lua în posesie, de a le aduce la nivelul conștiinței prin expresia semnificativă și deci de a le depăși în ceea ce au sălbatec, primejdios, imprevizibil.

Această concepție, de exorcizare, de luare în stăpînire a morții prin numirea ei obsesivă cu puterea de seducție a sentimentului erotic, comună și folclorului, dar și artei culte. Cezar Ivănescu o practică în variante stilistice diferite, de la bocetul, descîntecul ori balada în metru popular la elegia sau meditația abruptă, în tehnică modernă. Repetițiile joacă un rol important în sugerarea universului constituit după un principiu al armoniei necesare, chiar dacă asociațiile se fac adesea între noțiuni discordante, vii, neașteptate. Pretextele relativ numeroase suferă de regulă o reducție în orizontul grav al destinului, al responsabilității finale, supreme, în funcție de care se face judecata actelor umane. În virtutea acestui tel moral cine și-a construit viața poate muri liniștit, adică cel ce și-a cucerit destinul a învins moartea, și-a cîștigat nemurirea. Iată în acest sens clar exprimat **Dorul de Moldova**, o tulburătoare meditație pe tema, ca să-i spunem așa, lui „ubi patria ibi sepulcrum“ : „M-a prins dorul de Moldova / Sfînta ceea-n violet / I-ați sfințit trupul și vorba / Morților, oloi secret. // Dulci femei cu gura dulce / Și cu trupul tămîiet / După al vost'pas m-aș duce / Cînd coboară sara-ncet. // M-a prins dorul de Moldova / Pling și-n lacrimi o mai văd / Cum dormeam subt ceru-i, Doamne / Ca în pîntece un făt ! // Nu mai doarme zi și noapte / Robul tău și la ce bun ? / Ca fecioarele curatu-i / Cest anahoret nebun ! // Nu-l mai plîngeți pe acela / care vesnic singur nu-i — / Plîngeți-l pe cel ce n-are / Moartea și Moldova lui“. În aceeași ordine, a statorniciei între cucerirea destinului, **Plîngerea Domnului Ioan Vodă** : Cal mă poartă către Țara Nenoroc / Calul meu, mîncat de moarte, mîncă foc / Neîmpintenat de pinteni / O găsește pretutindeni — / Cal mă poartă către Țara Nenoroc. // La sămînța care s-a trecut prin foc / Numai scrum și doar cenușă-i acel loc / Trecu groaza cu aratul / Și moartea cu-nsămînțatul / Cal mă poartă către Țara Nenoroc. // De-aș găsi trei fire doar de busuioc / Trei frunze de mătrăgună să invoc / Calul meu, tu, iapa mea / Toată pretutindenea — / Cal mă poartă către Țara Nenoroc. // Cal mă poartă către Țara Nenoroc / O ajungem cu cît stăm mai mult pe loc / Ne înconjură și-ncinge / Ca pe-o sare ne tot linge — / Cal mă poartă către Țara Nenoroc !“

Din ciclul **Agamemnon** vom aminti aici poezii de meditație în orizontul iubirii ca **Amintirea Paradisului, Gîndul, Rimaya, Rod, Evlavie, Turn, Balada**, ultima preluînd, în limbajul descîntecelor arhaice, misterul inițiatic al nunții cosmice, fixat în folclorul nostru mai ales prin balada **Miorița.**

Poezia aceasta ai cărei sfetnici dintîi sînt Eros și Thanatos realizează o tensiune armonioasă, fluidă între telluric și celest, între senzualitatea grea, pămînteasă și castitatea razelor de lună. Un anumit gust al cruzimii vine astfel și din mitologia angelică a porumbeilor, nu numai din aceea a corbilor, mesageri ai neantului : „După ce ți-am supt în pat / Trupul nalt și parfumat / Coapsă lîngă coapsă, haide să pornim / Porumbeii să-i hrănim ! ! / Coapsă lîngă coapsă, haide să pornim / Porumbeii să-i hrănim ! ! // Degetele-ți zece-n dar / și-ale mele zece iar / Și-or să ne mănînce porumbei flămînzi / Singuri, fericiți și blînzi ! / Și-or să ne mănînce porumbei flămînzi / Singuri, fericiți și blînzi !“ **(Închinare I — Balada porumbeilor)**. Ori sacra și suava analogie între harul artiștilor și parfumul crinilor : „Vinovați sînt îngerii albaștri / Cum sînt crinii de al lor parfum / Mai cumplit nu este nici un înger / Ca acel care-a murit acum. // Nu va fi cu noi mai greu pămîntul / Nu vom trece-n lutul celor morți. / Ruinate porți am fost blîndeții — / Paradisului — albastre porți !“ **(Îngerii albaștri).**

Prin Cezar Ivănescu poezia română contemporană și-a cîștigat un slujitor credincios de o gravitate ieșită din norma comună.

Dan Laurențiu

Poeme
de A. I. Zăinescu

Întoarcerea fiului risipitor, la părintele său și mai risipitor

Fiul risipitor la părintele său și mai risipitor,
Fiul c-un arbore, parcă, și tatăl c-un nor :
— E supărată lumea, fiule, l-a întrebat ?
— Nu, tată, dar s-a mutat toată-ntr-un sat.
I s-au aprins de-azur pleoapele prin văi,
Pare un deal și nu mai vede decît din greșală,
Așa că nu te supăra, tată, dă-mi și ochii tăi,
Și mai dă-mi și citeva lacrimi de cheltuială.

— E supărată lumea, fiule, l-a întrebat ? —
Scoțindu-și un ochi, pe cel mai curat :
Uite, e ultimul, ai grijă și-l ține.
Pe celălalt ți l-am dat de vineri,
Astăzi e joi și nu mă simt bine,
Spune, ce fac cei tineri ?

— Sînt cuminți, tată, cît îi ziua de lungă
Numai se joacă și nici nu mănîncă.
Toți vor s-alerge și să te-asculte
Și asta nu se poate decît cu cuvinte multe.
Așa că nu te supăra, dă-mi și gura ta, și mai dă-mi
Și citeva cuvinte de trebuință la vămi.

— E supărată lumea, fiule ? I s-a răstit —
Dîndu-i și gura și cuvintele cu care-a albit :
Uite, păstrează-le, pe celelalte
Ți le-am dat cînd aveai mîini mai calde.
Astăzi ești rece, te-am întrebat lumea cum e
Și văd că ești străin de lume.

— Lumea e veselă, tată, e veselă tare
Și are numai oglinzi și trandafiri în picioare.
Pe unde calcă numele tău rămîne, și asta se vede
Chiar prin faptul că nu azvîrle cu pietre.
Așa că nu te supăra, eu îți sînt fiul, supusul,
Tu îmi ești tatăl, prea bunul,
Dă-mi și timplele tale și-auzul,
Și mai dă-mi și fruntea ta vie și pumnul.

— E supărată lumea, fiule, a mai apucat
Prin semne să întrebe ? — supărat.
Căci se răceau și grai și semn de-acum și pleoapă
Și-n locul tatălui vorbea o groapă
Iar pe pămîntul cald, unde-au șezut,
Fiul c-un arbore se trezea mut.

Nu se mai înțelege nimic : parcă erau doi
Și niciunul nu se mai putea da celuilalt 'napoi.

Copacul

Trăznet de gheață viu rămas pe-o culme,
Înconjurat de umbra unor păsări mari :
Copacul, sub lună, roșu,
Un fluviu pe lună, copacul,
O deltă în care se varsă
Și se leagănă, lung, lumile.

Cum de pe noi bucăți de sare tulburi.
De pe el se rupe fraged aerul.
Izbește-n miezul lui prea plină marea,
Corăbiile-i crestează-aprinsă coaja,
L-apleacă-ntr-o fereastră unde
Ca niște țărani dorm aștrii.

Amestecate lumi și raze-i urcă-n frunze,
Tăcute răni ce-i fumegă prin coapse, blînd.
Ci el ascultă totu-ntr-o mișcare surdă,
O lacrimă enormă pare că ține-n brațe
Nici nu mai știe unde i se pierd rădăcinile,
Se hotărăște-atuncea să vorbească,
Umblă din casă în casă.

Și iată-l, iată-i simt prin carne vinele,
Ține într-adevăr o lacrimă în brațe,
Se depărtează și se-apropie cu frunzele
Ca niște stații radar în care ne prindem
Unii altora chipul și umbra,
Steagul cu rădăcini cu tot.

Ne pierdem fiecare capul pentru-o lacrimă,
Copacu-n somnul nostru lacrimi cară
Și fiecare-și ară lacrima sa și fiecare
Pe lacrima sa crește.
E-un strigăt rădăcina lui și umblă
Cu tălpile noastre de-acum, se desface
Și umblă cu sufletul nostru.

Acoperiți, i-acoperiți cu ochii însă rănile
Și-i betonați înalte scorburile, puneți
Din mușchii voștri mușchi pe oasele lui aspre
Tot astfel cum ați pune grîu, tot astfel
Cum ați răsădi flori la mormîntul
Eroului necunoscut.

Copacul e un arc de triumf acum, iată-l,
Casele în care intră se schimbă în clopote,
În clopote flăcări se sparg neștiute
Și e al nopții întreg, noaptea
E un uriaș car în flăcări, copacul
Ne trage după el tot mai departe,
În fiecare-un oraș sau o lacrimă scuturi,
Din fiecare-un oraș pînă la urmă se-alege,

Într-un oraș alb, suspendat se schimbă copacul
Și doar prin noapte ne mai aducem aminte de el.

Legea viei

Ca o ramură-n mîini, legea viei.

Voi v-ați risipit, ați uitate însă, frații mei,
Cît de departe cresc astăzi lăstarii, prin rădăcină
Cap de taur o stea se uită roșu.
V-ați mutat casele-n cer și de-acolo
Priviți enorm la mănușa de-asfalt a orașelor,
Vă-mpiedicați pe trotuare cum caii,
Gheață v-alunecă-n oase.

Ce-ați făcut voi cu vița de vie, în ce clopot
De spumă nebun v-ați pus sufletul ? —
Bătaia aripilor lui de se aude-ntr-atita
Încît și eu, liniștit altfel, bun,
Ca un fier înroșit mă simt, teascuri
Și greble-mi muncesc aspre timplele,
Vă caut și nu vă găsesc niciodată acasă,
Ne pierdem care-ncotro.

Eu doar v-am încercat,
V-am aruncat mănușa de-asfalt a orașelor
Și voi ați și apucat-o zdravăn în mîini, cai voștri
Locuiesc în mari grajduri acum, cu vitrine,
Ca niște mașinării ruginesc crude dealuri,
Vă depărtați ca un astru de propria lui naștere
Și vă treziți cu cuțite pleoapele-n somn,
Abatoare sînt ochii.

Ce-ați făcut voi cu vița de vie însă, în ce cintec
Ciorchine pe ochi ați stors noaptea că-n văi
Înalte pietre-ciini parcă de purpură —
Se reped într-una la noi și nu mai avem liniște,
De mușcăturile lor iuți țipă luna
Oasele moșilor și strămoșilor noștri-n păraginâ

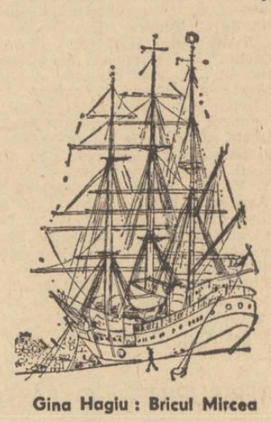

Gina Hagiu : Bricul Mircea

Că le-au ieșit flăcări umerii-afară și-abia
Dacă firul de iarbă uscat îi mai ține,
Gata sînt să se reverse — un riu
Amuțire de lebede.
Vă dau legea viei ! —
Și fiindcă-ați uitat că vă nașteți, mulți
Veți întări cu nașterea aceasta.

Veți aduna toate dealurile-acum de prăsilă
Și vă veți înmulți precum albinele, roiuri,
Un strugure pînă cînd vi se-aprinde pe creștet
Și vă treziți toți într-un strugure,
Dintr-un strugure pînă cînd
Vi se trag și luminile ochilor.

Și vă veți întoarce tot mai mulți acasă,
Veți întări de-azur terasele cu vită
Ca niște plaje-ale sufletului, verzi,
Peste care marea să sufle.

Și numai umbra, umbra-acestor nori, doar patima,
Un rug pe călcătura tulbure a voastră,
Cînd dealurile încă mai vor om și încă
De rădăcină fragedă de om vorbește iarba,
Se risipește pe culmi, sunet parcă,
Și ni se-nfige în tălpi.

O sărbătoare-n care totul se plătește
Chiar și faptul de-a avea mîini, de-a atinge
Cu ele carnea-nnourată-a unui strugur,
Șuieru-nalt pe care-l poartă-n aripi păsările,
Acele teascuri care cad pe noi, în flăcări,
Pămîntul care altfel e al nostru,
Ca o iubire ce se întoarce trasă la față
Și-n care-mbrățișăm uitate lucruri, vechi,
Ca o ramură-n mîini — legea viei
Legea viei de care să ne ținem
Cu moarte și viață.

...să nu aruncați cu flori

Mihai Arsene

Un vînt cald pornit parcă din toate cele patru puncte cardinale — ploaia zbura spulberată în evantaie prelingîndu-se pe mozaic, se izbea de pereții vilei, revenea apoi într-o mișcare curioasă, se așeza temporar pe marginile ferestrelor și ale pătratelor glasvandului cu uși-ferestre la terasă, margini de pe care se scurgea ca și de pe tufișurile aflate într-un început de uscare, de pe grinzile pergolei zdrențuite sau tulpinile ofensive cîndva ale trandafirilor ce emanau acum vaiete în surdină, astfel încărcînd atmosfera și imaginile și așa surprinzătoare — amestec de urban și rural —, surprinzătoare cu siguranță numai pentru că abia mă întorsesem din acea lungă călătorie citadină încărcat cu impresii, impresii și imagini aproape vii, neclasate însă, cărora nu știusem să le fi conferit o anume coerență deoarece prea se învălmășeau cu toată prospețimea și, mai cu seamă, pentru că de trei zile gîndurile îmi erau blocate întocmai apelor zăgăzuite de uriașele portaluri ale ecluzelor, ca și privirile ațintite spre clădirea situată vizavi, spre vila pe care o lăsasem la plecare fără nici un regret întocmai ca pe o moară părăsită într-o ilustrată uitată undeva pe un raft, vilă de unde sau din care acum așteptam un semn — un semn din care să se fi născut certitudinea că între pereții aceia viața renăscuse, avid să surprind o mișcare la ferestrele cu perdele din „stalagmite" și „stalactite", trist însă ghicind straturile de praf și mulțimea pînzelor de păianjeni depuse prin colțuri în vremea ce se scursese, mișcare ce mi-ar fi spus mai mult decît absența sigiliilor, absență care, în fond, mă incitase din prima clipă a întoarcerii la speranță, la apropierea brutală de ceea ce lăsasem la plecare pasiv, mai cu seamă că nu avusesem timp înainte de „decolare" să consider impresia lăsată de Cristina, impresia și, acum cred, aversiunea declanșată de linearitatea vocii cu care îmi transmisese acel „după cum m-am așteptat" fluturat ca pe un argument în fața căruia, îmi amintesc, o clipă am simțit că-mi vijîia capul — mă rog, era la numai cîteva minute după moartea lui Firu cînd „s-a sinucis" mi-am spus, convins și descoperind că nu făcuse altceva decît să intre într-o formă din care nu mai avea cum să și iasă, greu revenindu-mi, ca după izbitura unui puternic jet de apă rece sau a unui val de grindină aruncat direct în față, încît abia-abia mă abținusem să-mi pun în valoare „inteligența" și „spontaneitatea", să difuzez adică juxta special rezervată cazurilor **in extremis**, întrebîndu-mă continuu „de ce naiba oare s-o fi sinucis ?" — da, cu cît linearitatea aceea o interpretasem ulterior brutalitate, nicidecum anxietate — ceva ce aș putea spune că semăna cu o detașare completă, ca și cum nu ar fi avut vreo tangență cu el vreodată, indiferență straniu manifestată într-o atitudine împinsă pînă dincolo de ceea ce curent numim degajare — cel puțin astfel gîndeam, impresie subliniată cumva de silueta ce se desena prin perdea la telefonul din vestibul într-o verticalitate distinsă, imagine striată, ireală puteam admite dacă nu aș fi știut ce și cine se afla acolo vorbindu-mi cu atîta calm, cumva direct privind prin geamurile ferestrelor spre mine peste cele două grădini — ceea ce însemna că mă vedea și ea, indiscutabil —, discuția culminînd cu scuzele bineînțeles, scuze cărora le „lipi" repede și asigurarea că **„nu vei fi solicitat prea mult în situație"** pe un ton cît mai convingător cu putință spus — deranjul, ce mai —, i-am „făcut" însă ușor malițios cunoscută părerea mea după care **„în asemenea situații nu mai contează deranjul"**, replică soldată cu un moment de ezitare pentru ea și cu dubii pentru subsemnatul, nefiind prea sigur în ce măsură loveam sau încurajam, dubii senin spulberate de Cristina, învrednicindu-mă, altfel spus, să mă ocup de medicul legist, „omul lui Firu", la serviciile căruia am și apelat prompt și încurajat după ce Cristina a abandonat receptorul pe furcă și mi-a făcut grăituit un semn cu mîna prin fereastră, adică să mă precipit puțin, ceea ce „se înțelege" mi-am spus agasat, agasat din pricina faptului că deja conducea aprig acțiunea, conformist schimbîndu-mi costumul, lăsînd yalla, coborînd fără să mai chem liftul, simțind că mă conectam în rațiune numai acționînd fizic, tot timpul întrebîndu-mă însă „de ce naiba s-o fi sinucis ?", cu această întrebare în mine traversînd cele două grădini despărțite în mod convențional printr-un rînd de arbuști „rași în cap", suficient timp să simt cum mă sufoca senzația că, revoltător, Cristina ar fi fost pusă pe glume proaste nici mai mult nici mai puțin, cu cît nu-l vedeam pe Firu în postura de „pensionar al memoriei mele" ; mai tîrziu priveam structura peretelui din fața mea, structura, apoi conturul ogival al bovindoului, un fals bovindou de pe fundalul căruia „privea" distrat și ocrotitor întocmai cum o făcuse pînă cu puțin timp în urmă, în viață fiind încă, dar etalîndu-și calvîția izbucnită, acum, din firele de tuș trasate cu o mînă de maestru „însuși" Firu, dintr-un portret spontan lucrat de Iser cu treizeci de ani în urmă — un canevas de preț : numai treizeci de ani, cifră care, „concretizîndu-se" în timp, își făcu rapid și derutant efectul asupra mea, ceea ce nu-mi plăcu, m-am și scuturat imediat la gîndul că sta întins fără respirație la numai cîțiva metri de mine în clipele acelea, scuturătura ca de frig excitîndu-mi nerăbdarea, chiar dacă îl așteptam pe medic cu unele temeri — nu știam de ce, temerile : de unde veneau, ce anume le înfipsese în mine —, existau însă, cert, dar Cristina se ridică spulberîndu-mi încordarea prin simpla mișcare, nu și temerile — mă eliberase din sclerozarea care-mi îngreuiase pînă și respirația atît de regulată, apoi îmi făcu semn indicîndu-mi direcția ușa de la spatele meu, ușă prin care se intra în biroul lui Firu și **„să iei și sticla"** îmi ceru în vreme ce eu o dezavuam fără nici un dram de moralism, cu certitudinea că începeam să fiu stăpîn pe mine, bucuros să mă fi conformat asistat însă, repede și tăcut, condus de ea care a și închis ușa din stejar în urma mea după pătrunderea în „sanctuarul" între pereții căruia, vopsiți într-o culoare uni închis, pătrundeam pentru a doua oară în decursul celor cinci luni de cînd îl cunoscusem pe Firu, intimitatea interiorul readucîndu-l în fața mea întocmai lui Crookes fantome prin Katy King, timorîndu-mă o clipă, apoi aruncîndu-mă într-o derulare furtunoasă a filmelor petrecerilor sale, a sarabandelor dionisiace prin campinguri, sarabande departe de a se transforma însă în saturnalii, sau a expedițiilor cinegetice, prilej cu care am mîncat pentru prima oară friptură de căprioară cu usturoi și l-am ascultat spunînd că **„asta înseamnă să înlocuiești cantitatea experienței prin calitate"**, ardent exprimîndu-și gîndul, cu privirile unui ins pregătind parcă o răzbunare, în contrast cu sobrietatea ce mă anihilase în biroul luminat doar de lampa cu picior plantată lîngă unul dintre fotoliile capitonate în negru, culoare ce împingea sobrietatea să se transforme în lugubru acum, instalînd o atmosferă de cavou — totul negru, exceptînd pereții verde-brun : pereții, cele șase lămpi și hîrtia de scris de pe masa din lemn masiv încrustat și lustruit, neagră și masa în apropierea căreia se așezase Cristina, îmbrăcată așa cum o surprinsese decesul, într-un capot din tarlatan vișiniu contrastînd cu fotoliul peste care lampa cu picior difuza o lumină roșie, un roșu spre galben, culoare ce, eram convins, accentua zimbetul de circumstanță „dăruit" la sosire în vestibul și mi-ar fi prilejuit să-i diagnostighez o avitaminoză, chiar dacă nu există nimic comun între subsemnatul și medicină, zimbet ce nu ar fi fost stimulent pentru mine, astfel că o discuție mi se păru cu totul de prisos, mai mult, cred că după cîteva cuvinte am fi ajuns la concluzia că vorbeam în cine știe ce corabie, pentru care am și evitat s-o privesc cîteva secunde înfuriat, convins că picasem pe funcția de marotă — am alungat gîndul însă, gîndul și furia, impunîndu-mi, cu cît pe același fotoliu o văzusem și prima oară cînd intrasem „primit" în „castrul" lui Firu : mă invitase Cristina să mă prezinte, expres, incitînd în lumina aceea, pierzîndu-și formele, volatilizîndu-se ca un ins în autodafé parcă, emanînd în atmosferă un soi de aromă cu ceva lasciv în ea, ceea ce o diferenția net de prima întîlnire în casa surorii lui Titus, aromă numai bună de îmbătat candizi ca mine ușor de transformat în codebitori la nevoie ; momentul nu era însă deloc propice contemplării dispariției sale în nebulozitate pentru că nimic nu trădase, nici nu trăda anticipația mea — calamitatea ! și am avut o clipă impresia că la spatele ei se înălța constant, ieșit din mocheta cu peri bine tunși, fără zgomot, diafan și, paradoxal, imaterial, stejarul — COPACUL uriaș, copacul de pe malul riului în apele căruia ne aruncasem adesea uitînd de Firu și morga lui, un copac cu frunze albastre însă, unul dintre boboci izbucnind fulgerător în frunză, cumva asemănător unei jerbe luminoase de rachetă plecată din țeava unui pistol special, exact cînd Cristina tresări dintr-o dată în ceea ce avusesem timpul să consider a fi uitare de sine, „balast" ce o rupea de lume cu o forță imposibil de controlat (cuvintele ei), spu-

Gina Hagiu : Constanța

nîndu-mi repede și convins că își imputa ceva în legătură cu frămîntările sale secrete — avea, sau cine știe ce soi de impolitețe săvîrșită numai ea știa cînd și în ce împrejurare, și o consideram capabilă, după cum era capabilă să-mi demonstreze că avea în fiecare oră altă virstă, alta plus experiența ce s-ar fi impus, dar găsi potrivit să-mi vorbească pe subiectul Firu, debutînd cu o tentativă de catahreză, astfel obligîndu-mă să cred că ținea să-i facă apoteoza și să constat în același timp pentru a mia oară cît de ușor cădea în ridicol — sublinia „austeritate" reducîndu-i sensul la „cumpătare", și o făcea în fața mea cu toată seriozitatea, dar m-a convins curînd că simțea o reală plăcere în a-i invoca personalitatea, personalitate despre a cărei existență considerăm că nu avea nici un sens să mai discutăm, deci nu-mi făcea și mie plăcere s-o ascult, cu cît avusesem pentru el, de ce aș minți sau ocoli ? sentimente de ură fățiș manifestate, mai întîi pentru ceea ce Cristina dilua din „auster" — asprimea împinsă pînă la grosolănie —, de simpatie pe de altă parte deoarece, așezat pe fotoliu, „imobilizat", mă obliga să simt acea căldură prin felul cum vorbea cînd se afla în pasă bună, calm și cu esență despre aspirații, mereu gata să-l întreb ce aspirații anume avusese în tinerețe —, despre asperitățile ce însoțesc cel mai ades drumul în realizarea opțiunilor celor onești, onestitate atît de mult amintită în discuții, fără să fi demonstrat vreodată că fusese cît de cît prezentă în viața lui „continuu zbuciumată", distrîndu-mă tonul sacerdotal pe care „spunea" adevărate romane, obligat să cred că tot ce-mi povestise erau crîmpeie din viața lui, interesante în fond, în clipele acelea simțindu-l superior — „experiența", îmi spuneam suspectîndu-l de intenții didacticiste în timp ce-și curăța fructe ori savura felii de cantalup, „macerînd" și ordonînd idei ; știam și știa atunci că nu-l pîndea suficiența, o și arăta în felul său exact prin faptul că-și „închidea" expresia chipului ceea ce, am observat, îl stimula să se lanseze în diatribe despre sine și alții cu aceeași detașare, terifiantă uneori prin răceală, imparțialitate, tonalitate plată și îmbinarea cuvintelor la care adăuga privirea aceea înspăimîntător de placidă, iar în ceea ce îl privea devenind deseori dur — rigoare voia să fie ; mă bucura în acest caz „autoscalparea", cu cît era în același timp victimă și călău — „penitență" mi-am spus pregătit să-l aud cerșind clemență pentru că nu mi-a ascuns că estorcase „bunul simț" și material de citeva ori **„la începutul carierii mele"**, că mituise **„pentru cheag"**, continuînd să opereze ostracizări, judecățile acestea „de valoare" transformîndu-se în adevărate furtuni ce se ridicau în mine, valuri nemaiîntîlnite vreodată de marinarii cei mai încercați, liniștindu-mă însă cînd constatam cu cîtă precizie „stopa" la limita locvacității, cînd dintr-o dată parcă intram în ape calme și rar zguduite de vreo hulă rătăcită, știind că se considera un estropiat sufletește, dar convins că numai pentru asta și izbutea să pătrundă în „cotloane", cotloane ce

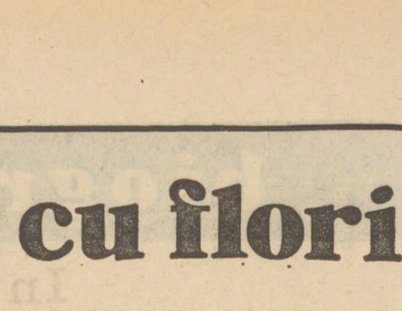

Gina Hagiu : Eforie

pînă la apariția și discuțiile lui pentru mine nu existaseră, nici măcar nu le bănuisem existența, intrigîndu-mă, cu cît poseda capacitatea de a deveni pe neobservate magic ; nu-mi dădeam seama cînd și de ce încremeneam aproape ascultîndu-l cu atenția încordată încît mă trezeam obosit în fața lui — emana un farmec aparte, farmec și superioritate dintr-o dată — îl surprindeam abia tîrziu stînd țeapăn, cu pieptul bombat și degetul mare de la mîna stîngă înfipt în buzunarul vestei albe, generîndu-mi complexe ce nu le mai încercasem ; le trăiam ascultîndu-l, ascultîndu-l și încercînd să extrag formule „de viață", viață pentru el, vedeam, excesiv de plicticoasă, preocupat să memorez unele detalii, fără succes de cele mai multe ori — în majoritatea cazurilor fără succes pentru că nu înțelegeam : ascultam doar muzica vorbelor ieșită din ligamentări și asocieree lor în fraze, dar „interesant cum poți fi captivant !" mă miram superficial, jucînd, după care, însă, „numai pentru moment" i-o retezam scurt, rău, luptînd cu mine să maschez furia, crezînd că astfel reeditam detașarea de care se dovedise și se dovedea permanent capabil, detașarea și aerele de superioritate cu care făcea filozofie „absconsă" la modă în vremea aceea, furios cu cît nu sesizam cauza lunecării cuvintelor „solomonarului" pe lîngă memoria mea, încît mă întreb dacă atunci aveam cu adevărat o memorie, convins însă că trebuie să fi existat în divagațiile sale și numai un dram de perfidie — adevărul este că locurile pe unde umblase, oamenii întîlniți nu mă interesau din amintirile lui, ci mi-aș fi dorit să merg eu printre ei, să vorbesc cu ei, să citesc în ei ca în niște cărți ; precis asta era din moment ce nu reuseam să retin, dar poate și pentru că la un moment dat l-am simțit puternic sordid în monologurile sale, împrejurări propice apostrofărilor, satisfăcut să „fotografiez" accentuarea ridurilor pe fruntea înaltă — musteam de sentimente echivoce cărora nu le puteam pune capăt printr-un subit act de voință ; satisfacție diluată repede din pricina refuzului său de a reacționa în replică, rar obișnuind să o facă, este adevărat, sau în fața zîmbetului superior cu care trimitea naibii impulsivitatea bănuită ori scontată, în fața trecerilor bruște de la o stare la alta fără control — mă întrebam adesea cum reușeam să fiu atît de naiv ; uitam însă și cu prima ocazie mă aflam în aceeași situație, fapt înțeles ceva mai tîrziu decît s-ar fi cuvenit, că juca perfect — provocări deliberate în fond cu un singur scop, acela de a-l face să vorbească și despre dragoste, pînă ce mi-am pierdut răbdarea și l-am abordat direct deoarece de acest subiect se ferea abil, afundîndu-se de fiecare dată în generalități de soiul „dragostea, poveste veche" sau altele, încît l-am întrebat dacă vreodată a fost cuprins de vîrtejul unei astfel de „nebunii domestice", dar mi-a răspuns mc năînd că **„nimeni nu scapă de o iubire adevărată, transformată pînă la urmă în ură"**, după care a făcut o scurtă pauză și **„ceea ce, află, nu este egal cu zero"** aprecie, fără să fi numit pe cine iubise, în ce colț de țară sau de lume, dacă fusese tînără, frumoasă sau nu — nimic, aruncînd doar plasa misterului și însoțindu-l cu o privire ce vorbea poate de la sine, ori ar fi trebuit să vorbească astfel, da, că ar fi fost frumoasă ; și am dedus că întîlnise dragostea chinuitoare, în consecință că iubirea îl lovise cu toată forța de care fusese capabilă iar el ieșise zdrobit din împrejurare, convingere apoi, pentru că se lăsă înfrînt de un acces de furie, cu altă ocazie recunoscînd că **„iubirea aceea luase chip de femeie vanitoasă și cucernică, aureolată de virginitatea pe care nu voise să și-o piardă în viață, promisă și**

Evocare Alecsandri

Cu cît o operă este mai vastă și mai impunătoare, cu cît timpul îi aduce mai multă recunoaștere, cu atît mai mult se întîmplă ca anumite laturi ale ei să devină, în comparație cu altele, minore. Cunoaștem cu toții inspirația eroică și pe cea comic-serioasă a lui Alecsandri, ceva mai puțin însă vodevilul *Millo Director*. Poetul l-a scris nu doar ca pe un simplu amuzament, ci și ca un omagiu adus marelui actor, întemeietor, în teatru, de școală națională. Mai mult chiar decît atît, el își condiționa producția dramatică de existența acestui înfocat slujitor al scenei. Reluînd astăzi, într-o „viziune scenică" proprie vodevilului amintit, Teatrul Mic ne invită, așadar, la o lecție de istorie, binevenită. E drept, asemenea spectacole am mai avut prilejul să admirăm la Studioul Institutului, căci scrierile de acest gen ale lui Alecsandri sînt cît se poate de nimerite pentru scopuri didactice. În ele studentul găsește posibilitatea de a arăta ceea ce a învățat și deopotrivă își poate strecura și contribuția originală de fantezie. Fiind, vasăzică, în primul rînd, o probă de tehnică teatrală și de geniu incipient, ele pot constitui totuși, chiar și pentru actorul matur, pentru personalitatea formată, pretexte de bună calitate. Am verificat acest lucru urmărind mai cu seamă jocul original al actriței Leopoldina Bălănuță, într-un rol mai puțin obișnuit pentru ea. Trebuie spus însă că întreaga trupă (Arcadie Donos, Magda Popovici, Mitică Popescu, Dinu Ianculescu ș.a.) ne-a încîntat prin grație și dezinvoltură, chiar dacă umorul inocent, bonom al spectacolului ne poate trimite cu gîndul la o anumită superficialitate. În orice caz despre inactualitate nu poate fi vorba, căci personaje precum Serviescu sau Ciupici întruchipează metehne ce se mai întîlnesc și în zilele noastre. Să adăugăm accentele de critică socială, puse cu atîta vervă de Alecsandri, și ideea unei astfel de reprezentații ne apare pe deplin justificată. Desigur, lipsa de pretenții și chiar lipsa de anvergură a concepției lui Constantin Dinescu (regizor și adaptator) este evidentă. Însă gluma univocă și cupletul inocent mai pot fi încă gustate. Cu atît mai mult cu cît le însuflețește un verb strălucitor, cu atît mai mult cu cît evocă vremuri de pionierat artistic, de care ne simțim legați, cărora le sîntem profund îndatorați.

Marius Robescu

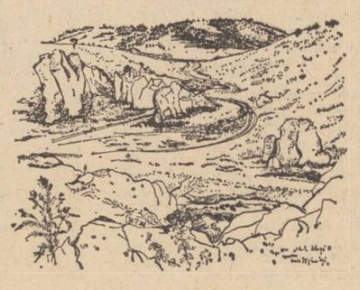

Gina Hagiu : Cheile Dobrogei

Cineastul — martor pentru adevăr

Lumea filmului în film constituie o temă destul de tentantă pentru cineaștii tuturor meridianelor. Personajul lui Damiano Damiani, regizorul Giacomo Solaris face parte din categoria binecunoscută a eroilor din filmele lui Rosi, Montaldo, Petri, Vanzina, Vancini — căutători încăpățînați ai adevărului într-un climat politic plin de adversități, dominat de corupție, șantaj, violență. Lucid și prea puțin înclinat spre concesii față de un spectaculos gratuit, Damiani demonstrează precaritatea poziției „onorabile" a unui important virf al magistraturii, legat prin invizibile fire de interesele Mafiei, ale afaceriștilor sau politicienilor cumpărați cu cecuri impresionante. Filmul politic realizat de Solaris declanșează însă o schemă polițistă pe parcursul căreia revin într-un sistem de duble oglinzi referirile la dosarele abil măsluite, la afaceri clasate sau deschise, conform unor dubioase tranzacții, la crime neelucidate. Conducînd cu abilitate firele acțiunilor paralele, Damiani oferă personajului său un nou rol de anchetator. De această dată acuzînd, cu aceeași lipsă de părtinire, cu dovezi greu de atacat în ciuda lașității martorilor și a corupției infiltrate în poliție, Solaris ajunge la un alt adevăr decît cel presupus, care pune în discuție calitatea unei morale, ce determină și modelează relații politice anulînd fără echivoc aparenta demnitate a personajelor implicate. Printr-un ton direct, care, nu de puține ori, trădează formația sa de documentarist, Damiani își creionează actul de acuzare, într-o formulă plină de tensiune și ritm, fără a trăda coerența pledoariei prin supralicitarea accentelor moralizatoare. Fiindcă, dacă adevărul găsit de cineastul său nu rimează cu adevărul politic al filmului, acesta nu își pierde cu nimic valabilitatea, concluziile asupra „personalității" magistratului Traini, asupra evidentei imoralități politice rămînînd aceleași. Perseverent în intransigența arătată față de calitatea unei justiții „mai presus de orice bănuială", Damiani demonstrează capacitatea operei de artă, a filmului de a fi politic, angajant, ofensiv, dincolo de scheme prestabilite, fără obsesia unor demonstrații partizane. Cinematograful riscă în viziunea sa să devină inutil, fără forță de convingere, atunci, cînd escamotează realitatea, cînd își refuză posibilitatea de a deveni o importantă tribună a adevărului. Angajarea necondiționată în realitate a filmului, capacitatea acestuia de a provoca reacții în opinia publică, de a trezi conștiințe, de a găsi răspunsuri constituie, de altfel, permanențele unor importante opere ale cineaștilor italieni. Profesionalitatea desăvîrșită demonstrată de Damiani încă de la **Mărturisirile unui comisar de poliție făcute procurorului republicii** conferă eficacitate discursului schițat, atît pe parcursul filmului propriu-zis, cît și a operei imaginate de principalul său personaj, cineastul Solaris. Observator profund al realităților contemporane, Damiani oferă un reconfortant exemplu de cineast angajat, cu pasiune, onestitate și talent, în analiza mecanismului intim al vieții politice, totodată, interesat de calitatea afirmării artistului ca apărător al adevărului.

Călin Stănculescu

după mine!

dăruită unui ins imaginar cu care m-a chinuit"

ceea ce „așa trebuie să fi fost" am gîndit cînd, din nou, Cristina mă surprinse cu rugămintea să mai torn, cum am și procedat, prompt, puțin chiar prea repezit, ca și cum m-aș fi surprins în cine știe ce situație penibilă, necontrolată, pentru care am intenționat în compensație să exagerez cu cantitatea convins că avea nevoie de ceva curaj în plus la apariția medicului, la fel convins că odată cu apariția acestuia urmau să înceapă și complicațiile — nu le puteam ignora și cred că m-a intuit, în clipa aceea zicîndu-mi că în jurul ei se așezase definitiv liniștea, ca în situația însului cu timpanele sparte : mi-a aruncat o privire ternă, s-a ridicat dintr-o dată grăbită zicînd că **„mă duc să mă schimb"**, continuînd să mă privească însă, fără să înțeleg ce voia și așteptîndu-mă să completeze cu „ceva mai decent", mai mult, mi-ar fi plăcut să o aud spunînd-o indiferent pe ce ton, dar nu, am gîndit-o doar eu sesizîndu-i nervozitatea „în crescendo" încît mi se păru ajunsă aproape de saturație cînd dispăru cumva eterică după ușă, în timp ce mi-o și închipuiam costumată în negru deoarece **„în negru sau alb tot lebădă rămîne"** declarase Firu cu numai două săptămîni înainte celor ce îl „asistaseră" într-o atmosferă aprinsă, cînd „de ce tocmai lebădă ? !" mă întrebasem mirat auzindu-l, desigur, deoarece Cristina nu avea gît lung, nici nu i s-ar fi potrivit, invocînd mai curînd alura unei prigorii din cauza mișcărilor scurte, repezi, hotărîte și precise, a abilității în gîndire, cu adevărat grațioasă, nicidecum grația lenșă a păsărilor mari, plăcută la vedere, loială, „expirînd" ceea ce unul dintre invitați numise „esprit de corps", părerea mea fiind că avea prea multă personalitate în „sleahtă", intrigîndu-mă cu puterea ei de a se emoționa sau prin cît de docil feminină putea fi — ea, atît de băiețoasă și plină de rezerve, cu acea personalitate ce o investise într-un fel cu șefia coteriei lui Firu, dar, în spatele acțiunilor ei, simțeam, se afla altceva : bănuiam rezultatul unei gîndiri tragice, o bănuiam victima unor îndoieli de-a dreptul de neînțeles, Firu fiind singurul desemnat să-i impună pînă și în selectarea modelelor vestimentare, modelelor și culorilor — **„alb și negru"** erau preferințele, **„culori nete"** le caracterizase aristocratic, **„și niciodată vetuste"**, preferințele respectate de Cristina **„care e așa de tinerică !"** exclama zîmbind, mulțumit în același timp ca de o operă votivă cu care se autodotase, încît **„crede-mă, aș înfiia-o, băiete !"** zisese, înregistrîndu-i intenția ca pe un ultraj, fără să fi înțeles prea bine în ce măsură totuși autocratismul său ocupa un loc în aserțiune — nici Cristina nu-i acorda prea multă atenție în acest sens, încurajîndu-mă chiar în ignorarea discuțiilor despre ea cu el, în ciuda insistențelor lui torturante și în fața cărora manifestam maximum de repulsie și nu mai puțin din „aporia" lui generală ; în fața insistențelor și a tentativelor lui „obnubile, oneroase și triviale" care au culminat într-o zi cu înștiințarea, „notabilă", că încă ar fi fost fecioară — Cristina, efort parcă de clasare sau reclasare, declarație ce mă lovise, trăgîndu-mă brusc în imediata proximitate, a „zonei", cu cît Cristina nu avea nimic virginal în ea, ceea ce nu putea altera în vreun fel raporturile noastre, cu cît era un om ca toți oamenii — atît, un om care nu simțea nevoia paleativelor și nu o vedeam deloc **„îndreptîndu-se inexorabil spre o pistă incapacitată"**, declarație venită ca o lovitură de măciucă, lovindu-mă teribil lipsa de delicatețe, cu cît nu fusese și nu era vorba de vreo ordalie, convins atunci că mă considera cel puțin cretin sau că mă bănuia oricînd capabil să mă derobez de obligații eventuale, astfel obligîndu-mă să sar de pe fotoliu cu uimarea ipotezelor sale în vreo undă de ambiguitate la mine, și astfel să mă fluture ca pe un drapel zdrențuit în situație, timorîndu-mă și mai și, convins că în ciuda grosolăniei, „brutalității și bădărăniei" Firu era totuși un om de duh, chiar dacă niciodată nu-l simțisem mai onctuos, onctuos dar auster, cu cît niciodată nu afișase calități de părinte îngrijorat pentru moralitatea fiicei sale, atroce la înfățișare, chiar dacă nu-l interesa decît absența în sine, simulînd doar implacabila chemare la ordine, argumentînd că i se părea nedelicat din partea ei să acționeze „cu independență", dar convingîndu-mă că numai în prietenia curată există gingășie, gingășie la care nu pot ajunge cei născuți mediocri, insistînd pe „nedelicat" belicos la un moment dat, ca într-un efort de asanare, ceea ce a atras reacția mea mută, dar deloc delicată, pentru că mă simțeam jignit și m-am abținut, cu toate că ar fi trebuit să-i fi aruncat în față un „da", ratat însă — vehemența lui mă timora în așa măsură încît păream redus prin atrofiere, scuturîndu-mă și acum, numai amintindu-mi scena, ceea ce m-a și scos din gînduri, realizînd însă absența Cristinei, Cristina care încă își mai făcea toaleta,

Gina Hagiu : Șantierul naval Constanța

în așteptare turnîndu-mi încă puțin în pahar, apoi am băut, am început să contemplu culorile etichetei de pe sticla cu alcool fără să mă mai așez, amintindu-mi că acolo, la prima vizită, Firu spusese la un moment dat că **„ne mirăm cum de am reușit să ne păstrăm portul, graiul și folclorul, dar uităm că acest pămînt care a generat atît frumos din frumos este leagănul civilizației europene, acea civilizație care a înflorit mai apoi în sud, uităm că avem un drapel care își are originile în secolii doi-trei, deci din perioada daco-romană"** subliniase, ceea ce făcu să simt o undă de căldură pentru el, chiar admirație, el cîntărindu-mi reacția — și asta doar cu numai trei luni în urmă, chiar dacă o făcuse cumva filipic, încît privisem surprins în jur stîrnindu-i zîmbetul ; așteptînd-o însă pe Cristina mi-am mutat privirile de pe etichetă sticlei și am constatat că, de la prima și ultima vizită în birou, Firu introdusese un element decorativ nou, o azalee albă, floare care literalmente tipa între verdele brun al pereților și negrul mochetei, dînd impresia de casant, azalee ce m-a îmbiat să respir îndelung, să zîmbesc mulțumit și să trec în revistă biblioteca „sui-generis", cotoare pe care se vedeau în tipar adînc titlurile aurite, aur la care am reacționat cu „o avere", dar „și o lume" — gratuit și infantil, în timp ce privirea mi se oprise pe „Crații de curtea veche", o carte voluminoasă, mult prea voluminoasă, încît edițiile cunoscute păreau biete fascicole în comparație, și mi-am spus că ar putea fi o culegere „opere complete" sub titlul acesta reprezentativ, dar nu : era doar ceea ce se anunța prin titlu și într-o ediție cu numai cîteva sute de semne tipografice pe o pagină, literă de 12, inedit ce m-a incitat la răsfoit, făcînd-o interesat și, în cele din urmă, am descoperit că volumul fusese tipărit la comandă specială — purta specificația „exemplar unic" și, „unic !" am gîndit, detestîndu-l în clipa aceea din nou, în fața mea prinzînd contur nimeni altcineva decît **Pașadia — jumătatea de noapte**, suspectîndu-l pe Firu că ar fi lansat comanda în scop sau scopuri precise pentru cîndva în viitor, dar, naiba știe de ce și cum, îl și admiram în același timp, așezînd cu pioșenie și scîrbit deodată exemplarul la locul său, retrăgîndu-mă cițiva pași cu intenția să privesc în ansamblu, panoramă în fața căreia am înghițit intrigat în sec, intrigat și suspicios, întrebîndu-mă, în timp ce mă jucam cu o castagnietă găsită pe unul din rafturile bibliotecii, dacă una, cel puțin una dintre cărțile acelea, așezate cu atîta grijă pe rafturile asigurate împotriva prafului de cristaluri, fusese răsfoită și numai din simplă întîmplare sau curiozitate pentru culoarea ori calitatea hîrtiei, cu cît titlurile trădau gust, cunoaștere și pricepere ce, evident, trimeteau la bibliofilul de marcă, rafinat și care în nici un caz nu fusese stăpînul bibliotecii, „nici vorbă" am conchis privind, fără să înțeleg la ce-i folosise lui Firu bluful acesta, pentru că astfel gîndeam, lui care „nu arunc banii pe fereastră", care nu iubea cărțile, cu cît „nu-ți dă mulțumirea și nici în altă parte nu te lasă să o găsești, niște balsamuri" — snobism deci, numai că snobismul costase, clar, se vedea, enorm, dacă socoteam achiziția, legarea, clasificarea după cele mai riguroase norme ; era cum nu se putea mai clar că lucrase specialistul și „figură !" mi-am spus într-o izbucnire de invidie cu nimic frumos în ea, argumentată însă cu lipsa capacității de a fi disjunctiv — el, „ca și cu tablourile" am completat imediat, cînd din nou am înțeles că tot timpul nu se voise ca om, ci ca o forță persistență și, în sfîrșit, se auziră pașii Cristinei, zgomot de tocuri estompat în plușul mochetei negre din vestibul, zgomot venind ritmat, anunțînd parcă apariția unei nebuloase — nu, ritmul pașilor trădau începutul unei intrări în ordine : poate de aceea și aveau atîta rezonanță în mine — convins că drumul acesta prin vestibul se impunea oarecum cu valoare eteromorfică...

(fragment)

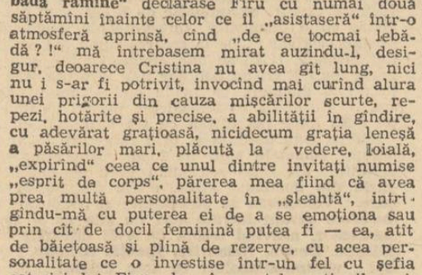

Gina Hagiu : Cheile Dobrogei

tătură de apostat și să plec, așa cum procedam de fiecare dată cînd intra în zone interzise, fără să pretextez, animat de ură, dezgust și jenă vizavi de cinismul „filtrat" prin zîmbetul afișat ostentativ, glumind, reușind să mă rețină spre stupefacția mea ; mă prinsese de mîna stîngă ofuscat, cumva senzual și, dacă se poate spune astfel, specios, mutîndu-și calm strînsoarea pe încheietură, obligîndu-mă să iau loc pe fotoliul din pai, mascîndu-și nervozitatea, fiindcă era nervos, nervos dar abil, pregătindu-mă să fac față cine știe cărei mojicii în legătură cu Cristina, se înțelege, ceea ce nu m-ar fi mirat, chiar dacă ar fi insistat să mă convingă, insinuînd pe stilul său logoreic că între mine și Cristina ar fi existat ceva, dar nu, era furios numai pe Cristina, ca și cum ar fi vrut să spună tuturor că o stipendia — și de ce n-o spunea, în fond ? —, furie pentru că lipsise nemotivat de acasă două zile și trei nopți cu automobilul : exact atunci absentasem și eu trei zile, iar la cuvintele lui cred că am făcut o mină de contagios, auzind mai cu seamă acel „nemotivat de acasă" și urmărindu-i arătătorul înfipt acum scurt în aer, dus lîngă ureche apoi ca și cum ar fi ascultat sunetul unui camerton, mină la care Firu a reacționat în stilul său rizînd deloc plăcut la auz, grosolan, de parcă ar fi descurcat țîțele vreunei cabale, în tot acest timp continuînd să cred că mă suspecta, că încerca să surprindă confir-

Al. Dumitrache

Răgaz

Rostesc de două ori
numele fiecărui cuvînt
numărînd sărbătorile.
Îmi bat în geam colindele și cer
multă statornicie norocului.
Nu mă mai amăgesc depărtările.
Dincolo de luna decembrie
începe anul soarelui calm.
Blestemul alb al corăbiei
fluturã pe catarg
alături de orele mării.
În cea mai apropiată singurătate
Îmi voi retrage cuvintele...

Decor

Pentru că e noapte și alături e luna
Oprește-te. Luna alunecă-ntr-una
din cele mai tulburi viitori cunoscute
de apele cerului meu și de ciute.

Faptele zac lîngă zalele gîndului nebănuit
de tristețe. Noaptea alunecă-n cer ca un scit
întors numai cu numele dintr-o luptă în care
viața alunecă-n moarte și nimeni nu moare.

Geneza

Furtunile se nasc în voia lor.
Se nasc furtuni, trăiesc furtuni și mor furtuni.
Odată, la o margine de cîmp,
furtuna sugrumase nesfîrșitul.
Se năpustise cerul în noroi
și se rupea-n copacii nevăzuți
cînd se-ntorcea orgolios spre-nalt
ecoul surd, răzvrătitor al ploii.
Cînd obosiți
și eu, și cer și ploaie
ne-am aplecat a rugă spre pămînt,
din gestul nostru s-a-nălțat tăcut
în trei culori un curcubeu străvechi.

George-Virgil Stoenescu

Călărețul de Aer

Eminescu a fost un Călăreț de Aer
Părul lui fluturat e o dovadă
Și ochii și gura și fruntea și-un vaer
Ce picură din stalactita bolnavă...

Eminescu a fost iubitul din lacrimă
Din lacrima noastră de fier
Și cercul cel mare dă țară și-o rimă —
Triunghiul luceafăr pe cer

Eminescu a fost Călăreț de Aer
Părul lui fluturat e o dovadă
Și ochii și gura și-un vaer
Ce picură din stalactita bolnavă...

Coborîrea

Să coborîm în fier și lira
Cu tot ce poate fi lăudat
Și somnul de aur — rugina
Miinii întinse ce nu a mai dat.

Cîntecul acestei adînciri
A sosit ca o presimțire...
Vom cobori către afară
Cu ochii-aprinși de împărțire.

Cîntare înțelepte să măsoare
De fiecare parte-o clipă
Să coborîm în fier și lira
Și ceața strînsă sub aripă...

Ion Andrei

cum e primit vîntul

primește ochiul meu
noaptea în vis lumină
și un copil știu
că se naște
nouă bucurie pentru națiune —

primește-l sinceră putere
cum e primit vîntul
acest uriaș
care iubește o piatră
ce crește o floare.

...atinge albul luminii

ochiul atinge albul luminii
și viața îmi trece prin singe
cu aripi de pace —

în vis iubita
e într-un fir de nisip
hotărîtă să devină
sferă.

cenaclul revistei «luceafărul»

A ȘAPTESPREZECEA ȘEDINȚĂ

Prezentă pentru a doua oară în Cenaclu, Liliana Ursu a confirmat bunele impresii pe care le lăsase în urmă cu aproape un an. Au „spus-o" și aplauzele spontane ce au urmat după lectură, au spus-o și vorbitorii care, deși s-au încălzit mai greu — de-abia după cuvintele lui Nicolae Dragoș, aflate de membrii cenaclului dintr-un profil citit de Mihai Ungheanu — au fost unanim de acord în a sublinia valoarea poeziilor citite.

Gabriela Melinescu a arătat că, în această avalanșă de tineri poeți care-și aruncă pentru a frapa, de la bun început toate darurile, este impresionată de lirica Lilianei Ursu, rece, detașată, ocolind iluzia eului personal cu orice chip.

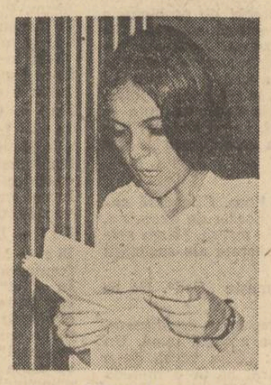

Liliana Ursu

Benedict Popescu

Radu Drăgan : „Mi-este foarte clar că poezia Lilianei Ursu este una ce exploatează stări sufletești, și nu o poezie care completează lumea. Nu avem de-a face cu triumful vitalului, ci cu un refugiu într-un teritoriu personal. Remarcabilă cursivitatea discursului liric".

Virgil Panait a fost de acord și cu profilul propus de Nicolae Dragoș și cu Gabriela Melinescu. A subliniat lipsa teribilismelor dar și o aparentă monotonie.

Mai puțin teribilist ca altădată, semn că se apropie cu așteptate profituri de ultima clasă a liceului, **I. R. Zilișteanu** a remarcat cu dreptate că „citadinismul nu este o obsesie în poezia Lilianei Ursu, ci un cadru". Bineînțeles, a trebuit să și combată ceva: tendința cenaclului de a da... judecăți de valoare ! Căci I. R. Zilișteanu crede că la un cenaclu trebuie să ne ferim a spune „Cutare e un poet" !

Grigore Georgiu, sobru și la obiect, ca de obicei, a remarcat „un anonimat cosmic în poezia citită. Eul se deschide, primește impulsuri, dar nu reacționează. Lucrurile rămîn fără greutate, ca în poezia anglo-saxonă. Mă nemulțumește parcă o asemenea neutralitate, cum stranie mi se pare și absența elementului uman. Cred, într-adevăr că citadinismul este aici numai un cadru".

Vasile Bota, crede, contrar celor spuse de Zilișteanu, că rostul unui cenaclu este și acela de a spune prin vocile sale „Cutare este — ori nu poet" Poeziile Lilianei Ursu i s-au părut bune, originale, aparte.

Aurel Badiu observînd că „unii s-au înfipt la discuții cu niște probleme foarte serioase" a convenit că poeta merită toată atenția.

Gheorghe Bâjenaru : „La auzul lecturii eram tentat să consider cele citite drept o poezie fără șansă. Citindu-le, m-am convins că avem de-a face cu o reală bogăție de limbaj, cu o forță poetică care-și găsește bine mijloacele de expresie. Poezie constatativă, aflată la granița dintre poezie și reportaj".

Ileana Mirea crede că s-a mai întîlnit cu lirismul Lilianei Ursu în coloanele „Poștei redacției" și apreciind drept bune poeziile citite de Liliana Ursu le consideră sub „influența liricii noastre contemporane, chiar a ...Gabrielei Melinescu".

Încheind această parte a ședinței, Mihai Ungheanu a conchis că, așa după cum au subliniat discuțiile, poezia Lilianei Ursu a confirmat încrederea pe care i-a acordat-o redacția și că sînt de așteptat din partea poetei noi confirmări ale vocației sale.

În partea a doua a serii, **Benedict Popescu,** vechi prieten al **Cenaclului** nostru, viitor sublocotenent, aflat în București într-o permisie de cîteva zile, a cîntat, așa după cum singur a spus, „cu foame". Adică bine, cu sensibilitate și cu o vădită plăcere. Muzica sa a servit texte de Anton Pan, Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Magda Isanos, Luca Onul și Anton Stanciu. Atît în piesele cu un pronunțat caracter angajat, cît și în cele de un acuzat lirism, Benedict Popescu ni s-a părut, din nou, o prezență distinctă a muzicii noastre folk : prin discreție, sensibilitate și lipsa oricărei ostentații de vedetă.

Pentru a-i mulțumi și spre a-i face drumul mai ușor spre unitatea militară, Gabriela Melinescu i-a oferit invitatului nostru o floare și i-a urat „Grabnică lăsare la vatră !".

Argus

DIN POEZIILE CITITE ÎN CENACLU

Liliana Ursu

Știu...

Știu, tu poate mă iubești
cînd ziua-i alungată în noapte
pe trepte de neon,
cînd vîntul cîmpia o fură
presărînd pe nesfîrșite bulevarde
flori mii și cuvinte de departe
și cuvinte de demult,
tu vii atunci în ora noastră,
tu, copilul cetății de beton,
dar nu poți închipui și nici iubi
vreodată
mările de iarbă secerate de tăceri
sau trupurile noastre vislind
spre acele fîntîni albastre de timp
în care se vor boteza sau nu
și totuși te voi învăța călătoria
pe aceste nesfîrșite drumuri de ape,
pururea învelite în lumini.

Încerc

Receptorul rece îl simt,
revolver ce caută încă ținta
și tîmplele-mi zvîcnesc, rănite de așteptare.
Deodată, vocea ta, fulger prin cenușa zilei,
o aud de departe,
închid ochii, cerul se sparge în mii de cioburi
ce-n curînd mi se vor înfige în carne
și cuvintele tale se rostogolesc pe bulevarde,
sfîrșind scurta lor călătorie
sub roțile neîmblînziților bolizi
ce patrulează aceste spații închise între
betoane.
eu încerc să le salvez, le acopăr cu iarbă,
le spăl cu rouă, încerc...

Burg întomnat

Ploi străine vagabondează pe străzi
aglomerate
și o tristețe gri îneacă orașul,
îl scufundă sub grelele ape.
Țigări se string speriate, laolaltă
formînd ruguri păgîne și înalte,
fecioare despletite coboară din cărți
medievale
să-și plimbe trupurile lungi, de ceară
în oglinzile rătăcite prin case.
Și otrăvuri colorate sorbite sînt
de gura anonimă a acestei ore
de dincolo de timp.
Păsările țipă isterizate în colivia
apartamentului vecin
și nu mai știu dacă tristețea aceasta
îmi aparține mie sau zilei călătoare.

televiziune

Judecătorii Anei

Emisiunile din ultimele trei săptămîni au fost cu adevărat eclipsate de emisiunea realizată de Octavian Greavu, prin interesul trezit în telespectatori. Printr-un scenariu iscălit de Tudor Negoiță, o regie aparținînd lui Eugen Todoran, cu ajutorul unui colectiv de actori, interpreți de incontestabil talent, a fost lansat un apel telespectatorilor, căutîndu-se „UN RĂSPUNS PENTRU ANA" — caz de etică petrecut într-o uzină, într-o secție de proiectare. Conflictele apărute, reale sau imaginate, profund umane sau false (după părerea unora) au impus căutarea cauzelor greșelilor petrecute, acuzarea sau apărarea eventualei vinovății a Anei sau a altor personaje.

Numărul impresionant de scrisori primite de redacția emisiunii constituie o demonstrație a atenției cu care publicul a urmărit tema propusă, cît și a dorinței de a participa la dezbateri, fie prin verdicte judicioase, fie prin comentarii urmărind morala și corectitudinea, fie prin exemple asemănătoare sau contradictorii cu cel prezentat ; dar și o demonstrație că marele public al zilelor noastre are aspirația actului creator, dorința entuziastă de a participa la întocmirea unei opere, de „a fi artist", de a găsi soluții unui conflict-pretext pentru o dezbatere estetică.

Dezbaterile s-au voit aprinse și spontane, ostentativ sincere, cu toate că în unele momente n-au reușit să scape de o anumită notă de „teatralitate". S-au voit îndreptate spre esența întîmplărilor, cu toate că în unele momente au atins-o doar **pe ici, pe colo și numai în punctele esențiale, care au cam lipsit cu desăvîrșire.** Multe dintre comentarii au sunat așa: „în uzine există conflicte mai mari decît cele ale scenariului", „dezbaterea e falsă", „frumoasă argumentare dar falsă !". Redactora conducătoare a desfășurării acestui montaj inedit a intervenit ca un **raisoneur : „E o dezbatere nu un tribunal !"** — ceea ce a dat libertate de mărturisire numeroaselor opțiuni sau respingeri ale cazului Anei.Discuțiile s-au legat între cei ce au dezbătut problema ridicată dar și între ei și personajele acuzate și apărate pe rînd. Acțiunea a fost extinsă astfel, proiectînd lumină bogată asupra fundalului ei social-politic și etic, ceea ce a însemnat continuarea scenariului, a acestei piese scrise special pentru televiziune, dincolo de cadrul ei pur dramatic. Piesa-spectacol s-a transformat într-o piesă-lecție, prin intermediul dezbaterilor. Păstrînd unele rezerve în legătură cu reușita deplină a acestei montări, apreciem posibilitățile imense oferite de acest gen de teatru dacă există suficientă îndrăzneală pentru a-i lărgi formele de expresie. S-a renunțat la descrierea unui anumit mediu, la analiza pur psihologică a eroilor, la orice transfigurare artistică, lăsîndu-se faptele să vorbească prin ecoul stîrnit în sensibilități individuale străine de subiectul în sine. Chiar dacă judecătorii Anei au fost mai puțini sau mai numeroși decît judecătorii lui Socrate, Ana ar putea spune foarte bine : „Nu știu, bărbați ai Atenei, cum veți fi fost voi înriuriți de părîtorii mei, însă eu, ascultîndu-i, mai că mi-am uitat de mine însumi, atît de convingător au vorbit. Și cu toate acestea, la drept vorbind, n-au spus nimic adevărat".

Dezbaterile au luat o întorsătură ciudată prin soluția lirică oferită de propunerea unui adolescent de a asculta un cîntec, prin care să învățăm de la păsări, de la cine și ce putem, „să fim mereu în zbor". Așteptăm încercările Anei.

Corina Cristea

plastică

Salonul de grafică

Recenta expoziție de grafică de la Dalles se remarcă de la început printr-o noutate. În cuprinsul ei, masiv reprezentate, sînt înserate afise. Dacă genul era tratat altădată cu o oarecare indiferență, acum el este pe drept adăugat graficei. Firește, cînd valoarea îi asigură statut de artă. Se mai întîmplă însă și altceva. Prin afișele de tinută, bogat reprezentate, cum spuneam, în expoziție, se subliniază și menirea graficei însăși, dimensiunea ei esențială, înțeleasă drept forță de soc asupra privitorului. Într-adevăr, afișul poate fi considerat drept linia întîia a graficei, călit în focul bătăliei zilnice pentru frumos. Din marea lui popularitate, din metodele lui surprinzătoare, eficiente, oricare alt artist grafician trebuie să se inspire în permanență atît de necesarul contact cu publicul cel mai larg fiindu-i mereu călăuză.

Respectîndu-și liniile proprii de dezvoltare, grafica noastră contemporană tinde tot mai mult să înglobeze artiști de diferite preocupări, mozaicul de genuri dîndu-i o complexitate nebănuită. Dacă desenul rămîne piatra unghiulară a graficei, de pregnanța lui depinzînd aproape în întregime reușita, culoarea, nu-i mai puțin adevărat, vine să-l fixeze, să-i confere mai multă viață. Pictori, tapiseri, sculptori chiar, ilustratori de carte, decoratori, își dezvoltă în grafică temele, tehnicile, bunurile lor artistice cîștigate după îndelungi străduințe. Iată de ce, în actuala expoziție, pe lîngă un rafinament în plus cîștigat, privind țesătura, nuanțarea desenului, găsim o tematică reprezentativă, legată de cele mai largi aspecte ale muncii și vieții poporului nostru. Nici un aspect al realității nu este incompatibil cu grafica. Din multitudinea de subiecte, avînd drept centru de referință omul, peisajul, industrial cel mai adesea, este atacat în variate registre. Pe lîngă multele portrete, eroul legendar mi s-a părut a preocupa o mare parte a graficienilor expozanți, figura lui Mihai Viteazul, spre exemplu, apărînd ca o temă comună. Aș spune chiar, de interes național. Este un omagiu de seamă și reprezentativ adus de graficienii noștri unora din cele mai mărețe și tragice personalități pe care a dat-o vreodată frămîntata istorie a patriei noastre.

Un spațiu aparte trebuie să acordăm graficei compoziționale. Tripticurile Marianei Petrașcu, compozițiile lui Vasile Kazar și Gh. Ivancenco pot fi amintite în primul rînd. Octav Grigorescu, Constantin Baciu, Geta Brătescu, Ion Murariu, Ileana Nicodin aparținînd atît de mult picturii, expun unele din cele mai frumoase lucrări din expoziție. De asemenea și mai tinerii Ianos Bencsik, Sabin Ștefănuță, Ion Iancut. Portretistica, reprezentată de Traian Brădeanu, artist cu veche deprindere și aplicație la portret, numără și grafica lui Marcel Chirnoagă, dedicată lui Mihai Viteazul, lucrarea poate cea mai inspirată din marele ciclu amintit. Deosebit de interesante mi s-au părut și lucrările pictorilor Sorin Dumitrescu și Horia Bernea. La ei, legătura cu pictura este atît de organică, încît este greu să delimitezi cu precizie cărui gen aparțin, lucrările lor fiind pur și simplu artă, adică emoție și sentiment și gînd. Autonomă, tocmai prin marea ei capacitate integratoare, grafica noastră, în ce are ea mai bun și temeinic, continuă să se impună prin reușite de valoare, asaltul ei asupra constiințelor fiind în cel mai înalt grad o răspundere și o angajare politică.

Grigore Hagiu

ferestre

Discuție cu Jean Clarence-Lambert

Eu : — Care e raportul între poezia ta și tradiția franceză și ce vrei să faci în poezie ?

El : — Sînt preocupat în deosebi de problemele limbajului, asupra căruia vreau să acționez, făcînd „săpături", înlăturînd zgura. Apoi mă interesează activitatea conștientă asupra activității intelectuale. Trubadurii aveau două stiluri : un stil dificil, foarte încifrat, și un altul popular. Gongora de asemenea. Aceste două tendințe — închidere, pentru experiment, lucru asupra limbajului, și deschidere pentru comunicare se găsesc în cărțile mele.

Eu : — În același timp ?

El : — Citeodată în același timp. Citeodată separate. Poezia mai directă e poezia de exorcism, e poezia care muncește, poezia mitică. M-am servit aici mult de aspectele concrete ale societății moderne.

Eu : — O carte a ta se numește „Cod". De ce acest nume ?

El : — Poezia e o inaugurare, nu o confirmare. Octavio Paz are un poem pe această temă. Un critic a spus despre „Cod" : „Este vorba de o metodă de scris și de lectură, adică o metodă de-a învăța să fim." A fi om, bineînțeles. Întîlnim aici lucrurile practice ale filosofiei contemporane" (Serge Brihdeau : „La poesie contemporane").

Eu : — Și de ce se numește „Cod" ?

El : — Toată lumea vorbește de coduri. Codul e preferat stilului.

Codul e omul. Fiecare poem ne propune un cod. Eficacitatea acestui cod e dă a lupta contra tendințelor entropice ale limbajului. Entropia, știm, e pierderea unei cantități. Cînd faci să treacă o căldură dintr-un corp în altul se pierde o cantitate. În informație la fel : o parte din mesaj se risipește. A conserva energia, adică elanul vital în poem. Spre acest țel se îndreaptă eforturile mele, de aceea am inaugurat „codul".

Eu : — A doua carte a ta are un nume tot codificat ?

El : — Vorbești de **Laborithme** ? Laborithmul e un cuvînt care conține alte cuvinte, un fel de cuvînt valiză.

Lambert e autorul a patru cărți de versuri. În „Le depaysage", dominant e sentimentul dorului. Un dor fără obiect. Pentru Kierkegaard starea de absurd este de-a avea dor de casă cînd ești acasă. Lambert mărturisește că e foarte legat de viață, de concret. Trăiește aceeași aventură în mai multe forme. A trecut printr-o experiență suedeză, care s-a concretizat în poeme, traduceri, eseuri apoi o experiență mexicană, pentru a plonja acum în cea olandeză. Fiecare avem moduri diferite de cristalizare. Avem un fel de tipar mitic fiecare, și acesta e citeodată ca un pat al lui Procust. Are teme care-l urmăresc un timp, și le dă o formă. După aceea aceste teme pot reveni, dar într-o altă cheie muzicală. Unele cărți ale lui Jean Clarence-Lambert sînt adevărate geamantane cu tablouri, fiind ilustrate de unii din cei mai interesanți pictori contemporani și apărînd în tiraje mici. evident și foarte scumpe.

Eu : — Ce rol joacă vizualul în poezia ta ?

El : — Acest titlu poate să spună totul : „Le voir dit" (văzul spune) Guillaume de Machault, poet și muzician, a scris o carte de versuri de dragoste : „Le veritable dire". Dar asta în franceza modernă ar da „le voir dit". Vizualul mi se trage poate din aceea că m-am interesat de pictura nonfigurativă și ceea ce Bachelard a numit „imaginea imaterială". Din această pasiune a mea s-au născut acele cărți obiecte, ilustrate de Jordin Errant, Corneille și alții.

Eu : — Mai spune ceva despre poezia franceză.

El : — Singura producție umană pe care capitalismul n-a reușit s-o comercializeze e poezia. Nu s-a reușit să se scoată bani din poezie. Eșecul capitalismului e poezia. Cenzura împotriva ei e o cenzură economică. Mahara Ji e un tînăr care a devenit milionar vinzînd „adevărul spiritual". Totul e recuperat, budismul de exemplu, totul și transformat în bani. Excepție face doar poezie.

Mai e un aspect de semnalat al simbiozei dintre poezie și pictură. Acela al tovărășilor de drum. Pictorul Lisensky a avut o perioadă grea la început, cînd nu era cunoscut. N-avea din ce trăi și m-a rugat să-l prezint unui galerist. Mai tîrziu m-am dus eu la Lisensky, care a devenit între timp o autoritate și l-am rugat să-mi ilustreze o carte de versuri.

Eu : — Gîndești în imagini ?

El : — În poezie cred că există toate dimensiunile limbajului, concept-vizuale, sonore. În „Laborithme" există un poem la sfîrșit pe care-l consider sonor, în spiritul muzicii concrete. Am lucrat mult cu grupul lui Pierre Shaeffer (inventatorul muzicii concrete).

Eu : — Despre poezia concretă ?

El : — M-am răcit de ea. Poemul „Strungările franțuzești" e aproape poezie concretă vizuală. În „Cod" există poezie concretă sonoră. Textele sînt luate toate din revista „Elle", dînd aici peste o adevărată mină de mituri degradate, mituri fosile, cum ar fi spus Eliade. „Le danger de lit conjugal" (Pericolul patului conjugal). Acest vers se poate schimba, schimbînd cîte un cuvînt după principiul serialului din muzica serială. Sînt acolo și poezii simetrice, triade, structuri triade variabile...

Eu : — Lucruri complicate. Cum ai debutat ?

El : — „Depeizarea", a apărut aproape simultan cu „Comorile poeziei", care a constituit teza lui extrauniversitară, neputînd intra la facultate. După aceea m-a pasionat mitologia contemporană făcînd teatru și poezie.

Levi Strauss a demonstrat că există două tipuri de gîndire : gîndirea logică și gîndirea sălbatecă (de bricolage). A compune și a descompune lucrurile pentru a face altceva. Într-o piesă de-a mea e vorba de-o ucidere rituală într-o societate primitivă, după schema lui Eliade. M-am jucat cu evenimentele. Piesa se numește Bris (Collage) K. O alta e o tragedie buff. O alta analizează raportul dintre fiu și tată și se cheamă „Fiul revoltat". Legăturile lui Lambert cu artiștii plastici, cu muzicienii l-au condus spre un nou mod de „a apuca materia". Prin anii 60 cînd se pornise avangarda mai exista și o altă avangardă care se crea concomitent la Paris si în America de Nord, cu precursori și punct de plecare în „Dada", în care efectiv bariera între spectator și actor e complet înlăturată. Reacția publicului trebuia să fie cu totul alta pentru că spectatorul era integrat în spectacol. Adică, într-un fel, dezideratele lui Peter Brooc, care a venit mai tîrziu. La Paris grupul care încerca să facă spectacole de felul acesta se chema „Domeniul poetic" — incluzînd artiști plastici, poeți, dramaturgi. Piesele erau împănate cu reclame, în momentele cele mai dramatice, ca în filmele americane.

El : — Domeniul poetic „a ambiționat să scoată poezia din carte și să dea cuvîntul vorbelor din poem"...

Eu : — Vorbe, vorbe, vorbe...

El : — Așa am făcut aproape ocolul pămîntului, împreună cu un actor, încercînd să lansăm „domeniul poetic" Am fost la Tokio. Ierusalim. în Teheran, India, Cambodgia. Cînd se intra în sală spectacolul era deja început și publicul era furios pe plasatori, crezînd că i-au oprit să intre la timp, ori că au întîrziat ei.

Eu : — Proiecte ?

El : — „Le plaisire dificile".

Jean Clarence-Lambert, e un ferment de cultură, foarte bun pentru depășirea momentelor de inerție, ce survin adesea în poezie, plastică, teatru. E un entuziast lucid, nu-l sperie nici succesele și nici ratările. spirit ascuțit. știe să rîdă și e foarte mobil în artă ca și în viață, fiind greu de găsit la o anumită oră pe globul pămîntesc, pe care călătorește cu o mare dexteritate.

Marin Sorescu

Adevărul de epocă

Urmare din pag. 1

chiar într-o realizare aparte, în filmul-anexă, de „capă și spadă" *Mușchetarul român*. Pe acest cadru, Gheorghe Vitanidis aplică o suită de tablouri care ne poartă de pe malul Bosforului, cu un Istanbul filmat la fața locului, pînă în peisajul feeric al Moldovei, cutreerată de voievod într-o cavalcadă lacomă de priveliști regăsite după anii exilului constantinopolitan. Avem astfel o „Descriptio Moldaviae" cinematografică, profitabilă în special spectatorului străin, dornic să-și facă o idee despre locurile și monumentele țării al cărei domn a fost Cantemir, și care tocmai de aceea ar fi putut să fie mai puțin expeditivă.

Filmul se oprește deliberat în momentul în care voievodul părăsește pămîntul țării, dar autorul scenariului ne face să presimțim ce va fi existența lui ulterioară, vestită de replica finală. Înțelegem că vigurosul copac înfipt cu toate rădăcinile sale în această *Terra Daco-romaniae*, și care putuse să-și întindă o ramură plină de rod în grădina artelor și literelor turcești, va întinde una și mai viguroasă, în cuprinsul acelei culturi ruse din epoca lui Petru, căreia, dacă nu-i va dărui sufletul său, rămas în Moldova, îi va dărui lumina minții sale și, deplin, pe strălucitul său fiu, „moldo-valahul" Antioh, începătorul unanim recunoscut al literaturii ruse moderne.

În fața unei atît de bogate împletiri de intenții, spectatorul avizat va trece cu vederea autorului libertățile pe care și le ia față de cronologie, în măsura în care ele nu contrazic adevărul de ansamblu (micul Cantemir rostește, în fața hărții, textul scris de Cantemir peste 30 de ani în *Descriptio Moldaviae*, iar la Constantinopol numește pe Leibniz „colegul meu" înainte de a fi devenit academician). Vom accepta, spre a putea să ne delectăm cu isprăvile „mușchetarului " Mihuț, și furtul manuscrisului „Istoria imperiului otoman" (care... încă nu fusese scrisă) din moment ce știm totuși cu certitudine că voievodul și-a adunat aproape tot materialul în anii șederii la Istambul, și probabil că acolo a început și redactarea. (Admirăm oricum, modul ingenios cum Mihnea Gheorghiu a valorificat, deplasînd-o cronologic și schimbînd obiectul, odiseea celuilalt manuscris, despre care aminteam în articolul anterior.

Esențială rămîne fidelitatea față de datele și adevărurile fundamentale, și acestea se văd mai ales în ultima parte a filmului, acolo unde maniera „super-producție" se ridică, deodată, la acordurile grave ale unei drame naționale cutremurătoare. Este și momentul culminant al scenariului și al artei tuturor celor ce i-au dat viață. Moldova, prinsă într-un război pe care nu l-a dorit (a nu se confunda dorința ei de a se elibera de sub dominația otomană cu sensul conflictului ruso-otoman) devine, pentru întîia oară, dar nu pentru ultima, teatrul de luptă între armatele celor două imperii. Confundîndu-se un moment (ceea ce a declanșat incontestabila speranță, însoțită de entuziasmul participării la luptă, în rîndurile muntenilor și moldovenilor deopotrivă, uniți și în această aprindere pentru idealul lui Șerban Cantacuzino și al ginerelui său) politica marelui imperiu și a micii Moldove se delimitează însă dramatic în clipa în care, la Stănilești, două aspirații se confruntă, cu dragoste și înțelegere, și tocmai de aceea mai dramatic : pentru Petru, era doar un episod dintr-o istorie care abia începea, era doar o pauză într-un vast scenariu cu țintă finală spre afirmarea universală a unei uriașe împărății ; pentru Moldova, era culcarea ei sub copitele cailor, jaf și moarte, știrbirea gravă (care avea să urmeze pentru o sută de ani) a drepturilor sale, transformarea în teatrul altor tragedii similare, ce vor umple secolul al XVIII-lea și pe cel de al XIX-lea, pînă la unirea din 1859. Pocnetul cupelor de șampanie contrastase ciudat cu cîntecul femeii din mijlocul ostașilor, ca o prevestire : „Moarte, moarte, ce cauți la mine în ogradă". Moldova, pe care Cantemir este obligat să o părăsească, se pregătea de o lungă serie de încercări, declanșate doar, dar nu încheiate în timpul său.

Realizarea artistică a filmului caută să sublinieze, cu discreție sau, uneori, cu legitimă participare, ideile de bază ale scenariului, fără a ține însă seamă, mai mult decît acesta, de ceea ce s-ar putea numi „adevărul de epocă", ceea ce este urmarea inevitabilă a împletirii filmului de aventură cu filmul istoric. Nimeni nu poate accepta, de pildă, că voievodul putea cutreera țara însoțit doar de o duzină de osteni, ca într-o expediție secretă, speriind gîștele și oprindu-se pe la hanuri. Cu atît mai puțin se poate crede că 3—4 tilhari plătiți puteau intra și jefui pe doamna Moldovei, ca la ei acasă, fără ca ceva cu totul excepțional să se fi întîmplat cu garda palatului. Voievozii Moldovei și ai Țării Românești erau încă niște urmași ai „bazileilor", singurii rămași, alături de țarii ruși, iar curtea de la Iași nu era constrînsă la o economie egală cu aceea cerută uneori de mijloacele filmului modern. Asemenea fapte de necrezut (și pe care nici un document nu le-a pomenit vreodată, doamnele Moldovei și ale Țării Românești fiind răpite sau jefuite doar cînd au căzut în mîna unor *armate)* țin însă de convenția filmului „de capă și spadă", ca și furtul manuscrisului unei opere încă nescrise. Totul este ca spectatorul neavizat să nu confunde planurile ce se întretaie. Am avea de obiectat, în același sens, că scena încoronării la Trei Ierarhi a fost sub fastul obișnuit în epocă. Mulțimile care se adunau să salute pe voievod nu semănau deloc cu acei țărani, cam prea artizanali, înșirați pe două rînduri subțiate, și care sînt departe de a reprezenta marile exultări populare. În sfîrșit, viziunea personajului principal însuși, care deși fermecător, nu se acoperă întru totul cu adevăratul Cantemir. Acesta a fost un genial și energic minuitor de oameni și un aprig țesător de combinații politice, în aceeași măsură în care a fost un distins intelectual — singura latură subliniată în joc, de altfel plin de iubire pentru personaj, al lui Alexandru Repan.

Aceste mărunte observații au doar rolul să prevină pe cititorul însemnărilor de față asupra unor eventuale nedumeriri pe care i le-ar putea stîrni filmul. Ceea ce trebuie subliniat însă mai presus de toate este faptul că prin acest film, servit cu atîta bunăvoință de echipa care l-a realizat, și care numără un strălucit buchet de actori, se face un real pas înainte spre sublinierea și înțelegerea unor aspecte esențiale ale personalității, gîndirii și intențiilor lui Cantemir. Se pune totodată în lumină acea lungă perioadă din biografia sa, fără de care este de neconceput cariera glorioasă a „membrului academiei din Berlin".

fragmente critice

V. Voiculescu (I)

O mare surpriză a produs apariția în 1964, la un an după moartea poetului, a **Ultimelor sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de V. Voiculescu.** Perpessicius considera în prefața volumului că e vorba de „una din marile zile festive ale lirismului nostru contemporan", Vladimir Streinu, făcînd o analiză a întregii opere, este de părere că **Sonetele** constituie o „doctrină a iubirii, o erozofie", născută într-un mimetism liric superior. Alți comentatori (Al. Piru, Ov. S. Crohmălniceanu, Aurel Martin, I. Negoițescu, M. Tomuș) îndepărtează ideea de mimetism creator, insistînd asupra originalității de fond. În analiza textelor au ieșit la iveală elemente de renascentism, petrarchism, puse în acord (crede Vladimir Streinu) cu o conștiință de „ortodox manicheist". Nu au fost ignorate nici notele de demonie romantică, în timp ce impulsul ascensional și solemnitatea formei au îndreptățit pe interpreți să apropie poezia lui Voiculescu de stilul baroc. Toate acestea sînt sau pot fi adevărate, însă întrebarea ce se pune, dincolo de straturile, izvoarele spirituale ale sonetelor, este ce spun ele la lectură și în ce măsură satisfac gustul cititorului modern, suspicios față de orice retorică și puțin amator, în fond, de maniheism, petrarchism, cultism, barochism etc. Poezia, indiferent de structura ei, este expresia unui mod individual de a gîndi existența, în orice schemă trebuie să existe o experiență, reală sau imaginată. V. Voiculescu este un poet de concepție și în versurile mai vechi **(Urcuș, Destin)** se observă încercarea de a împăca un vitalism păgîn, dezechilibrant cu un puternic sentiment religios. Limbajul poemului e aspru, cu multe elemente dialectale. Voiculescu vrea să fie „surugiu de cuvinte" și trece versul, în scopul de a-l regenera, prin urcușurile bolovănoase ale limbii, pe cărări de piatră „abia slemnite" **(Urcuș).** Cuvintele (observa G. Călinescu) tind să iasă de sub tirania ideii devenind „obiecte de contemplație". În **Sonete,** dimpotrivă, cuvintele se supun în întregime ideii, culoarea lor scade, reliefurile își pierd din agresiunea formelor, poezia se abstractizează. Tema este, acum, **iubirea** văzută ca un concept deschis spre semnificațiile universului. Modul acesta de a trata un sentiment e vechi, de la Dante încoace literatura ne-a obișnuit cu ideea că prin dragoste se deschide o poartă spre cosmos și divinitate. Voiculescu reia această retorică strecurînd în versurile solemne și reci neliniștea modernă, provenită din conștiința blestemului și a izbăvirii prin artă. Sînt 90 de sonete, în continuarea celor 154 rămase de la Shakespeare, cu elemente formal asemănătoare (triunghiul pasional, luciditatea disperată, lamentații suave etc.) însă independente față de model prin tensiunea spiritului. În primul înveliș al poemelor dăm peste alegorii solemne cu idei existente în toată lirica Renașterii, înaintea tuturor ideea plenitudinii, eliberării spirituale prin mijlocirea unei pasiuni. Cel cel iubește are un țel mai sus de simțuri, idealul lui e **desăvîrșirea,** în preajma sentimentului stă totdeauna, ca factor amplificator și ordonator, rațiunea („puterea gînditoare"). Iubirea este în această viziune un uragan disciplinat, **înmărmurit** (expresia este a lui Valéry) care înalță, nu strivește ființa umană. Faptul că Voiculescu asociază acestei idei în chip frecvent **motivul luminii sau pe acela,** mai abstract, al **esenței** nu e fără semnificație. Iubirea este o cunoaștere de sine și o deschidere spre necunoscutele universului, printr-o pasiune trăită rațional ajungem la esență. Iubirea e, așadar, o **lumină** și chiar o **esență** a luminii care permite ascensiunea spre tiparele perfecte și eterne (mitologie platoniciană) : „Alături de lumina creată-n empireu ; / Iubirea fu o nouă lumină pentru lume, / De-atuncea fiecare-n opaițu-i de hume / O poate-aprinde singur, el sieși Dumnezeu. / În inima mea arde acest lăuntric soare / Din haosul vieții mi

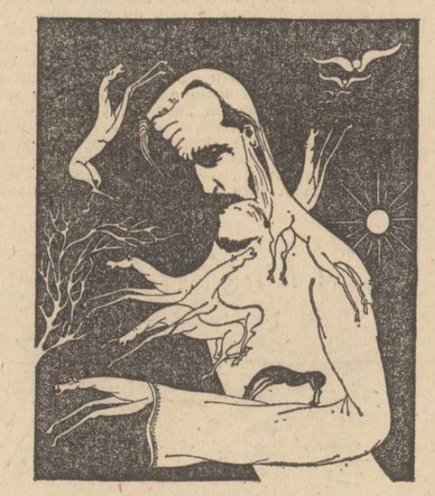

V. Voiculescu
văzut de Anton Petrașincu

te-a dezvăluit / Pe tine, frumusețe atotcotropitoare / Vast cosmos, ce-n orbite-ți m-ai prins, biet satelit ; / Și-n juru-ți cu alaiul de aștri mă avînt, / Pe muzica din sfera de-a pururi să te cînt".

sau „Pornisem din obîrșii potrivnice unirii, / Dar ne chema lumina aceluiași văzduh ; / Cu vîrfuri deopotrivă în slăvile gîndirii. / Ne-am întîlnit acolo, în pur azur de duh ! / Sus, crește-te-mpletite în artă și visare, / Zvîrlisem orice-amestec cu lumea de sub noi, / Cînd din seninul aprig suit, pîn'la pierzare, / Larg fulgerul izbirii izbi în amîndoi : / De-atunci mă zbat și suflu, văpaia să-i sporesc / Să ardem împreună de-același foc ceresc".

Toate imaginile de aici și din alte sonete arată o dorință de purificare și depășire încît se poate vorbi la V. Voiculescu de un **simbolism ascensional,** ca în pictura lui El Greco. Iubirea e un **arhetip,** îmbrățișarea transformă carnea în duh (CCV), privirea celui adorat deschide misterioase ceruri, suferința e o forță propulsoare spre înălțimi. Un sonet (CCXIII) concentrează aceste idei, în fond comune, în niște versuri reci și transparente ca flăcările de alcool : „Vrei să te smulgi din mine ? Smulgîndu-mi ochii poate... / Și nici atunci... De-a pururi stai dincolo de ei, / În tot ce este-n mine duh de eternitate. / În însăși nemurirea în care-am să mă-nchei. / Ce-mi pasă că iubirea, ca luna, are faze, / Cînd crește și cînd scade pînă la-ntunecime, / Oceanul meu de patimi, robit de-a tale raze, / Tălăzuind, lunatic, se umflă spre-nălțime ; / Ce mîndră limpezime-n zenitul suferinții ! / Deodată-n mii de valuri mă sparg să te răsfring... / Ne-atragem unul pe-altul cu forța năzuinții, / Dar cumpăna ei fixă — pămînt și cer — n-o-nfring. / Și totuși, aspra-i lege poetul va-nfrunta ; / În orice vers se scaldă, de sus, splendoarea ta".

Lumina este la Voiculescu și o metaforă a intensității. Puritatea nu diminuiază forța combustiunii, amplitudinii pasionale. Dragostea e un **foc** care nu se stinge, un iad de flăcări care înnobilează metalele inferioare ale simțurilor și dă clipei, accidentalului dimensiunea eternității. În niște versuri ce amintesc de Blaga, este dezvoltat cu o imagistică arborescentă, simbolul focului originar : „De la crearea lumii, cu aștrii toți deodată, / Nu se mai stinge-n mine originarul foc / E cît un bob dar ține virtuțile esenței ; / E diamant, ce roade oțel și munți de stei... / Cu el îți tai fereastra-n pereții existenței / Să intre nemurirea cu tot văzduhul ei"...

Iubirea este definită și prin raportare la alte noțiuni **(sonetele** sînt, în fond, niște repetate definiții ale unui sentiment greu de definit) **unele din** domeniul eticii, altele ale filozofiei **pure. Voiculescu se străduiește** să traducă în **metafore savant lucrate acel nu știu ce** al **romanticilor, neavînd teamă de a fi discursiv** și **didactic. Destin, Nemurire, Esență, Arhetip pur sînt noțiuni-simboluri ce trec deseori** prin **Sonete. Uneori ele sînt înlocuite cu imagini** mai complicate, **cum e aceea a cerului platonician,** lăcaș al arhetipurilor **(„tărîmul eternelor idei").** Sonetul al CLXXIX-lea propune un **fel de cod** al dragostei spiritualizate. Noțiunile dinainte, la care se adaogă : **dorul, așteptarea, extazul, cugetul,** încercuiesc ca puncte de referință iubirea, definită în cele din urmă ca un „dor lung" și „taină împletită cu așteptarea". În altă parte sînt făcute trimiteri la **Eterna artă** și **Suverana Moarte** (CLXXXII) la **Timp** și chiar la **Geniu,** Voiculescu zicînd că „iubirea este geniu". Nu sînt uitate noțiunile creștine de **virtute** și **păcat,** amîndouă, în concepția poetului, radioase, căci puterea iubirii este de a face „ceresc" veninul și a înnobila viciul :

„Transfigurați de-un fulger de viții, dăm lumină, / Și dintr-o curtezană croim ușor o sfîntă : / Iubirea-i scurta noapte în care totul cîntă. Dar demonul e-alături și rîde în surdină / Mocirla cărnii noastre răsfrînge cer și stele / Plecați să le culegem în ea, ne scufundăm. / Împerecheați porniram s-ajungem pîn'la ele, / Și-n loc să fim scafandri, pentru nomoluri grele / Ne-am prins aripi... Iubite, dă-mi gura... ne-necăm / Necontenit viața are nevoie-n noi / De negre-ngrășăminte, ca plante, de gunoi".

Eugen Simion

atelier literar
poșta redacției

GELLU DORIAN : Nu știm în ce măsură v-a „anguasat" răspunsul nostru precedent, dar și acum scrisorile și manuscrisele dv. respiră agramatismul și incultura. „Vremuri trecute" — ne spuneți ; vremea a trecut într-adevăr, dar jalnica dv. „pregătire" școlară a rămas aceeași. Și ea se vede de la o poștă ! Și, în această situație, toate eforturile și ambițiile dv. de a face literatură sînt fără rost, pierdere de vreme !

A. S. DIGĂ : Confirmări parțiale, în cîteva piese ceva mai animate („Profilul ascuns", „Pentru fiul din somn"), dar și în unele mai rigide cumva și convenționale („Destin", „Ev la castel"). Se pare, însă, că paginile de pînă acum nu dau încă întreaga măsură a posibilităților dv.

BEBE : Nu sînt convingătoare, nici în ce privește teoria, nici în ce privește nivelul literar. (Ceva mai bine, parcă, în „Zburătorul", „Vă cer doar să credeți").

C. ROMAN : Dimpotrivă, „forța, intensitatea" (talentul chiar — ca să punem un punct unde trebuie) sporesc, se manifestă mai concludent, mai plenar (fiește, dacă există în mod potențial !) în ceea ce numiți „claritate". Aceasta, însă, e adevărat, denunță implacabil impostura, „lucrul manual", nontalentul. Fiți liniștită, deci, despre partea asta. Din păcate, însă, discuția despre claritate nu e aplicabilă manuscriselor dv., care n-au cîștigat nimic în această direcție ci, dimpotrivă, sînt mai obscure, mai înnodate, mai opace, decît multe din cele trimise anterior. Revine abundent în mai toate paginile, genul de formule și expresii inerte, mecanice, moarte, pe care vi le semnalam și data trecută : „În uzurpare de cetini întoarce-te și nu mă citi" (formulă perfect opacă, fără sens, fără sugestie, fără nici un soi de „emisie") sau : „profilul fulgurant al orei celebrat de nînsori" (idem, plus pompoasa, greoaia, găunoasa zornăială a vorbelor), etc. Asemenea alcătuiri ucid poezia pe o rază largă în jurul lor (admițînd că în zone limitrofe aceasta ar tinde să se înfiripe). Dar am mai discutat pe larg despre aceste lucruri... Frecvența și persistența lor pun în discuție chiar talentul, căci forța lui specifică este tocmai aceea de a da viață cuvîntului, de a-l elibera de sub crustele obișnuinței, inerției, convenționalismului. N-o să ne convingeți ușor că „a citi scrisori e un timp pierdut" — cum ziceți — dar s-ar putea totuși, la un moment dat ca, în unele cazuri, să vă dăm dreptate (nu atît în ce privește „a citi scrisori", cît mai ales în ce privește „a le răspunde"...).

AMANTIBUS FIDEM : Nu trimitem răspunsuri acasă (și n-am avea, de altfel, nimic de adăugat la cele spuse anterior).

GHIOC ILIE : Inegale, șovăitoare, dar și cu unele semne bune, pe ici — pe colo, mai ales în „Necredință", „Osmoză". Data viitoare, scrieți mai citeț.

L. TOCARIU : În „Osînda" și „Ca o vrajă", par să fie, pe lîngă stîngăciile și nesiguranțele începutului, și unele semne de lirism. Să mai vedem.

RODICA POPESCU : Dincolo de tiflele și „goangele" (care uneori tind să rămînă superficiale și gratuite), se aud și sunete promițătoare (mai ales în „Taină și necunoscut" și oarecum în „Unu și cu unu"). Așteptăm vești noi, poate chiar mai concludente.

V. HUȚU : Nu sînt noutăți semnificative. Mulțumiri pentru carte.

M. L. CODRIN : Merge relativ bine. Ne-au plăcut mai mult „Dar eu nu sînt", „Cum numai păsările", „Destăinuire", „Cînd n-am să mai ard". „Final" e cam... ermetică, iar celelalte alunecă, mai mult sau mai puțin, spre compunerea cuminte, convențională, pedestră. Ni se semnalează, însă, că obișnuiți să copiați poezii apărute sub alte semnături, prin alte rubrici de „poșta redacției", și că ni le trimiteți nouă drept creații ale dv. Ce părere aveți despre această chestie ? (...și la ce ar folosi atîta străduință și „șmecherie" pentru a fura propria căciulă ?...).

Nicu Ungureanu, U. Mihai. Olga Ionescu, Ion Sion, T.S.E., Necșuleasa Traian, D. Dumitru. Ion Gheorghe Ion, Octavian Murtaza, Costel (Bacău), Păun Ecaterina, Iorga Constanța, Bădigan Emil, Alexandru Corabie (ceva, în „Visez", „Într-o cameră"), **Alexandrina Manafu, Badea C. Const., Mariana Codruț, Leodor Nicu, I. C. Corinescu** (ceva, în „Cuvîntul, lacrima", „Ochiul"), **Aurel Antonie, M. Stejaru, G. Nițuică, Roma, Titania, Mandi Rodica, Adam Costel, A.B.D.** (Oradea) : Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Errata : Autorul poemului **„Demonii"**, din numărul trecut, este **Gheorghe PALEL** (și nu Pavel, cum a apărut din eroare).

Vă propunem un poet: Boris Marian

Versurile lui Boris Marian se fac slujitoarele unui mod de poezie ce așează pe primul plan definiția poetică, un fel de gnomism cald, afectuos — versul gnomic e de obicei răspicat și auster — ca în scurtul poem **Inima ca un bot de vițel.** Nu peste tot, însă, aceste definiții-simboluri sînt la fel de sesizante. Uneori, în avîntul său de a lua în posesie și a numi concret lumea, poetul se mulțumește cu lucruri numai în parte numite, iar atunci poți întîlni aproximația, întîmplătorul și chiar puerilul : „vaca este o flăcără blîndă / fără primejdii", „orice mișcare a ei, forma coarnelor / sînt un semn anunțînd abundența" ; în comparație cu ea, calul e „sterp" etc. **(Vaca roșcată).** În astfel de situații, abstracțiunile și prozaismele își ridică și ele capul : vaca și calul devin „aceste două simboluri păgîne" între care „noi ne petrecem faptele noastre și gîndurile cele mai bune".

Apoi, chiar de pe acum se poate observa o tentație a considerațiilor morale, pe care autorul va trebui să și-o reprime : „omule, ai grijă de tine", „nepăsarea poate fi un glonte / ce te lovește din plin" etc.

Mai aproape de poezie se găsește Boris Marian în poeme ca **Dans** („haina cu dulușie-i îmbracă / trupul pe jumătate"). **Întîmpinarea zilei** („ies din noapte ca dintr-o haină / prea lungă") sau **Pericol învins,** cu viziunea uriașelor animale create de natură, aici un taur, și distruse prin... implozie.

Cornel Regman

Taurul incolor

Pe perete e desenat un taur incolor.
în linii subțiri e surprins,
dacă le ștergi,
taurul dispare.
Împotriva lui aleargă
două animale roșcate
cu boturi fine
și coarne firave.
Lumina e doar a privirilor noastre
și noi,
atît de departe de cele-ntîmplate,
ne-alăturăm speranța
de animalele vii
ce luptă-mpotriva incolorului taur.

Se întîmplă

Fericirea de a avea brațele descătușate,
tălpile ușoare, fruntea descoperită,
buzele nepătate de cuvinte mincinoase
și totuși să simți că dincolo
de aceste porți deschise
mai există o construcție
mult mai fragilă
ca într-un basm oriental
serailul ascuns într-o lacrimă.
Se întîmplă să ne acopere cuvintele
sau privirile altora
sau faptele noastre nesăbuite
sau ale altora,
se întîmplă să se sfarme
vasul cu pereți subțiri
și lichidul limpede
să coboare amenințător
păstrînd totuși oglinda
dintre cer și pămînt.

Dans

Părul ei cade drept
despicînd lumina în două,
chipul ei închide o flacără,
buzele, tăietură-ntr-un fruct,
ochii întredeschiși de-o durere matură,
ea dansează,
împlinește un gol în spațiu,
haina cu dulușie-i îmbracă
trupul pe jumătate.
Lîngă ea crește un copac,
replică făpturii ce coboară,
o mișcare unduind
din înalt în adînc.

Ziduri

Și totuși există insule
scăldate încă de valuri,
și totuși există ființe
ocolite încă de slove,
există păduri trainice,
păsări ce nu lasă-n urmă
nori de benzină și plumb.
femei care-ntreabă :
„Ah, ești geloasă ?".
locuri unde-mpăcat te acoperi
cu propria-ți piele
și unde nu-s ziduri albe.

Inima ca un bot de vițel

Acuzăm
cu degetu-ntins.
cu două ținem un ac de cusut,
cu trei arcușul,
cu patru condeiul,
cu cinci, pe palma întinsă am scos
inima aburindă
ca un bot de vițel.

Oare voi reuși ?

Să nu înăbușim în noi,
profesiunea de credință,
dacă avem o profesiune
și o credință,
patria înseamnă și faptele noastre.
dragostea noastră înseamnă
și faptele în care credem.
a muri înseamnă
a nu mai avea o patrie,
a muri înseamnă
a nu făptui nimic,
profesiunea mea de credință.
aceste cuvinte
și pînă la fapte
o tăcere de taină.
oare voi reuși ?

Cu cît înaintăm

Cu cît înaintăm în timp
sîntem oare mai puternici ?
Aceasta e legea.
A crede în puterile creșterii,
a nu șovăi
în trecătorile timpului,
a trece în mai mult ca prezent,
a te izbăvi
de cuvinte-moluște,
cum iese gîndul,
lamă albastră
din teaca trîndavă

Pericol învins

Un taur enorm există
și nu există în spațiu,
el poartă în pîntec o mică vietate.
Inexpresiv taurul privește-nainte
și din calea lui
fug îngrozite
făpturi fără identitate.
Taurul se dilată continuu
fără a băga de seamă
că-n jurul lui
plutesc risipite
coarne, copite și resturi
dintr-un taur cu mult mai mare
distrus cîndva prin implozie.

cartea de debut

Un chip de a fi romantic

Volumul de debut al lui Nicolae Mocanu (**Alarhos,** editura Dacia) are meritul de a fi unitar pînă la monotonie, elaborat în jurul aceleiași idei poetice căreia i se dedica un fel de monografie lirică. Personajul acestei monografii este „palid, frumos și albastru / ca un gînd nevinovat", are ascendență stelară și, în virtutea unei misiuni încredințate, „Sortit a fost să rămîn între voi / ca un arbore nins în cetatea cuvîntului". Înainte de sublima învestitură cu vagi ecouri din mitul romantic al damnațiunii, a avut chiar o existență luciferică : „Stelelor le spuneam de singurătatea mea / șfîșîndu-mi hlamida — și vîntului..." Vechiul orgoliu romantic al poetului de nobilă sorginte se resimte în compunerea cadrului originar : „Mă-nconjurau tăcerea și ceții / Ploile lungi alunecau peste mine / Uneori lupii codrului blînzi / veneau dedesubt — să se-nchine / Stelelor numai și lor le spuneam / de necuprinsa mea singurătate". Venind din asemenea sfere tăcute, imaculate și reci, natural că faptul de a călca pe același caldarîm cu muritorii de rînd va fi resimțit ca o mare îndrăzneală : „Iertată-mi fie îndrăzneala / de-a luneca sublim printre păcate..." Personajul acesta fragil, fantomatic, palidă variantă a prințului exilat pare destinat unei funciare inaptitudini de a-și dovedi nevinovăția tocmai fiindcă aspiră să fie cea mai pură întruchipare a ei : „Și uneori pășind cu umeri strînși / ca un beție înfrigurat de ceață / Îngeri subțiri se întrupează-atunci / din caldul abur al suflării mele / Zadarnic vrei să prinzi spre dovedirea / superbei mele nevinovății doar unul / și iar zadarnic vei cerca să-i mintui / Din zborul lor încremenit asupră / Nu voi putea nicicînd dovadă-aduce / S-o vezi așa precum pe-o catedrală..." Mai toate ipotezele în care ne este descris suferă, astfel, de repetarea monotonă a aceleiași obsesii a destinului ales, „căzut" dintr-o matcă a tuturor posibilităților neîncercate și stigmat al nobleței spirituale. Fiecare poem ne reamintește într-o formă sau alta paloarea albastră, supraumană, a norosului voievod al stelelor arse : „De foarte sus — unde se tace mult / veneau alunecînd către cîmpie" ; „Ca o luminare mă topesc / și mă scurg pe pămînt..." ; „Aicee sînt eu / stalagmită învoaltă și pură / timp năruit..." ; „Trece pe ape trece pe vînt / noros voievodul stelelor arse / Trupul înalt și subțire-i e doar / un abure fără prihană..." etc. etc. Atîta neprihănire aduce pînă la urmă cu o cochetărie cel puțin lingvistică. Nicolae Mocanu este un poet prea mult preocupat de a-și compune, înainte de vreme, un chip sau o mască. Oricum, versurile lui împrumută masiv, chiar dacă într-o caligrafie nu o dată proprie, din poetica romantismului pretimpuriu și indeosebi din orgolioasa poză a damnațiunii și fragilității. Nu spun că procedeul nu ar fi demn de interes : transcrierea în registrul unei sensibilități răcite cu program a motivelor marelui patos romantic. Experiența poate fi fructuoasă, cu condiția de a nu rămîne la simplă transcriere. Cum din păcate se și întîmplă poetul neizbutind să ne convingă deocamdată decît asupra abilității de care dispune. Chipul său adevărat rămîne încă învăluit în cețurile cu care-și înfășoară ca un Narcis roșinos de el însuși masca poetică mult datoare unei vechi ipostaze romantice. Altfel, o bună școală poetică dovedesc cea mai mare parte a versurilor din **Alarhos** și, dacă obiecția de principiu vizează procedeul de stingere prea căutată a elanurilor și patosului, lectura însăși nu-i din această pricină neagreabilă. Rămîne să vedem dacă vor rămîne într-adevăr „gesturile poetice" despre care scrie autorul : „În urmă-ne gesturi poetice rămîn / efigii de geniu înrourate — / încerte fuioare albastre de fum / în eternitate / Lasă — / dă semn pentru ochiul / uimit în amurg / Limpezi sîntem / rămași în cetate / În urmă-ne șterge nisipul de pași / val vesnic venind / din mări preacurate".

C. Stănescu

Trei momente posibile

Urmare din pag. 1

dual. Adică este vorba de relații, prin definiție, cordiale. Tot ce se întîmplă între cei doi, între critic și autor, acum, este expresia unei confruntări amicale și, de aceea, confidențiale. Din respect pentru legile prieteniei, opiniile criticului despre manuscrisul în curs de elaborare nu se pot constitui în argumente de susținere, pentru celelalte două faze ale procesului de trecere a unei scrieri din domeniul existenței ei anonime în acel al existenței sociale. Autorul care acordă în momentul genezei propriei scrieri încredere criticului trebuie să dea dovadă de discreție. Prin cele spuse în chip confidențial creatorului, criticul nu-și asumă răspunderea pentru destinul editorial și apoi pentru destinul public al scrierii în cauză. În esență, aici se află rădăcina intimă a diferenței dintre critica orală și critica scrisă și autorul care se prevalează ulterior de ceea ce criticul prieten afirmă într-o conversație liberă despre manuscrisul său nu produce impresia cea mai bună, din contră. Pe de altă parte, însă, prin exemplele ei (vd., de pildă, cazul lui Ibraileanu) istoria literară ne arată că seriozitatea, simțul de răspundere în ceea ce privește formularea opiniilor critice chiar și în această fază sînt cerințe ce nu pot fi ignorate cu nici un preț. Să ne gîndim, astfel, mai ales la consecințele pe care o atitudine excesiv înțelegătoare le poate avea în cazul începătorilor. Sau, prin contrast, fiind vorba de aceeași categorie, să nu uităm că superficialitatea, ori, să zicem, duritatea criticului, în aceeași fază, se pot solda cu rezultate nu mai puțin dăunătoare. În fine, să reținem și împrejurarea în care tenacitatea veleitarilor e în măsură să-l „sentimentalizeze" pe critic pînă într-atît încît acesta, în cele din urmă, să fie dispus a zice un da de circumstanță dar care da poate deveni sursa unor adevărate drame, într-un sens, iar într-altul același da se poate transforma într-o diabolică unealtă de tortură pentru editori.

Revenind la cel de al doilea moment pe care îl cunoaște „drumul cărții" de la autor la cititor, trebuie să spun că am o rezervă de principiu cînd se pune problema colaborării criticilor cu editurile în momentul de acceptare a unui manuscris. Mai întîi, consider că orice editură, prin redactorii ei, este datoare să aibă competența și francheța de a accepta sau de a respinge un manuscris. Apoi consider că orice opinie scrisă a criticului, cînd este vorba despre o carte, devine obligatoriu să fie făcută publică, adică să fie tipărită. Criticul — „referent extern", iată o ipostază care nu mi se pare deloc conformă cu statutul moral și social al profesiunii. Să arătăm totuși că un atare punct de vedere nu exclude situațiile în care criticul își ia răspunderea (în scris !) de a recomanda editorilor mai ales pe autorii tineri și, în acest sens, ideal ar fi ca o asemenea recomandare să se metamorfozeze într-o judicioasă și argumentată prefață.

De fapt, cel mai eficient moment al întîlnirii criticului cu opera literară în drumul ei spre cititor este acela al lecturii și al evaluării acestei opere aflat în faza de produs finit. Fiind un „profesionist" al lecturii, spre deosebire de lectorul obișnuit, criticul e dator să comenteze o carte de așa manieră încît să facă parte dreaptă atît autorului cît și cititorului. A neglija pe unul în dauna celuilalt practic înseamnă a nu înțelege faptul că, ideal vorbind, interesul ambelor părți este unul singur : calitatea artistică. Interpretarea critică este chemată să arate atît autorului cît și cititorului cît și cum este satisfăcut respectul deziderat. Cum realizează acest țel criticul și mai ales în ce măsură reușește el în tentativa sa de diagnosticare, iată chestiunea asupra căreia el însuși nu e niciodată încredințat că a ajuns la o soluție definitivă.

revista revistelor

● Prezent la Timișoara cu prilejul „Decadei cărții", impreună cu poetul Cezar Ivănescu, Marin Preda acordă lui Ion Arieșanu un interviu, publicat în „Orizont", nr. 42 a.c. Din marea bogăție de confesiuni și reflecții făcute de autorul **Moromeților** și al **Intrusului** spicuim următoarele două semnificative pasaje : „E la modă ideia că scriitorul nu trebuie să știe nimic dinainte, să aibă un fel de țeluri nebănuite. În ce mă privește, eu sînt plin de neîncredere față de o asemenea poziție. Opera se coagulează dacă știi ce vrei. Eu știu întotdeauna ce este eroul..." ; „Sadoveanu scria o carte și nu mai corecta nimic la ea. O lăsa așa, în vecii vecilor. Însă unele subiecte, totuși le relua. Scria un fel de cărți paralele. Așa e **Nicoară Potcoavă** o reluare a **Soimilor.** Eu lucrez altfel. Eu revăd fiecare ediție, încerc să o fac mai bună, de pildă, la **Delirul,** în noua ediție, am introdus un capitol de 23 de pagini, un lucru serios, asasinarea unui comunist de către legionari. Capitolul era legat de noi și interesante documente care au fost găsite de mine după prima ediție. Eu știu că cititorul dorește să aibă o siguranță cînd ia o carte".

● Exemplar modul în care poetul Virgil Teodorescu răspunde în interviul din „Cronica" nr. 42 a.c. la o întrebare fundamentală precum aceea cu privire la angajarea socială a scriitorului : „Angajare socială înseamnă, printre altele, promovarea literaturii de circumstanță, care trebuie să-și consolideze prestigiul. Poezia de circumstanță veritabilă trebuie să exprime lumea reală dar totodată lumea interioară, adevărul pe care îl descoperim întotdeauna în noi dacă ținem ochii deschiși. Dacă lumea reală n-a izbutit să pătrundă în inima și în cugetul poetului și să locuiască acolo ca la ea acasă aceasta nu va putea restitui niciodată oamenilor altceva decît abstracțiuni eronate și confuze, vise informe, credințe absurde".

● Echilibru, spirit teoretic și analitic atent, raportări sugestive la contextul istoric literar, iată calități constante pe care le dovedesc cronicile literare semnate, succesiv, în revista „Cronica" de Liviu Leonte și Al. Andriescu.

● Între altele, reținem din interviul acordat de Eugen Simion lui Constantin Coroiu „Convorbiri literare" nr. 10 a.c.) următoarea profesiune de credință : .....consider că menirea unui critic este să se exprime în primul rînd despre literatura țării lui și în primă urgență despre literatura timpului său. Nu cunosc un mare destin critic care să nu fi fost mai întîi criticul literaturii timpului său. Și Ibrăileanu și Maiorescu și Călinescu sînt, înainte de orice, critici ai epocii lor. Încît, personal, mă întreb adeseori dacă cei care fac compilații din literatura universală n-ar fi totuși mai bine să încerce să scrie despre literatura contemporană."

● Simptomatice pentru eforturile unei bune părți a criticii tinere de a-și defini cît mai realist „programul" ni se par reflecțiile străbătute de o discretă undă confesivă cuprinse în articolul **Pentru cine scriem ?** („Tribuna" nr. 41, a.c.) semnat de Ion Marcoș : „În critică, spre deosebire de creația propriu-zisă, ambiguitatea nu e pozitivă. Nici în judecata de valoare, nici în argumentarea ei. Cititorul e în principiu de bună credință. El acceptă pînă la un punct inițiativa criticului. Însă monologarea în gol, discursul care face abstracție de datele elementare ale înțelegerii nu atrage prozeliți, cu atît mai puțin parteneri reali, lucizi. Criticul, ca și scriitorul trebuie să-și respecte umbra sa, cititorul".

Cronicar

revista străină

● **ÎN ULTIMA VREME** sînt din ce în ce mai frecvente lucrările sau manifestările literare ori artistice în cadrul unui nou curent, „l'Epoque Retro". Această „epocă" reînvie o perioadă de creații artistice și literare remarcabile a căror strălucire dăinuie încă. Scriitorii și pictorii luminează prezentul chiar dacă este vorba de Proust sau de Van Dongen, de Dorgelès sau de Chaplin, de Cocteau sau Picasso, Freud, Poiret. Prins la rîndul său în acest curent, Armand Lanoux publică în editura Grasset volumul **PARIS 1925,** în care reînvie toate evenimentele mai interesante care au făcut epocă începînd din 1919 pînă în 1939. O lucrare care ne face să ne gîndim că peste 50 de ani timpul în care trăim va fi obiectul unei alte vaste lucrări „retro", totul fiind atunci filtrat prin lupa timpului.

● **REGIZORUL POLONEZ DE FILM JANUSZ ZOARSKI** termină zilele acestea la Wroklaw luările de vederi ale filmului „Suită pentru instrumente de suflat de lemn", inspirat din montajul radiofonic al marelui poet și dramaturg Stanislaw Grosowiak. Acțiunea se petrece sub ocupația hitleristă, avînd ca subiect drama sufletească a unui dulgher obligat să ridice o spînzurătoare unde urmau să fie spînzurați 40 de comuniști. Rolurile principale sînt interpretate de Jerezy Turek, Zdzislaw Szymansky, Henryk Hunko.

● **O CULEGERE DE MESAJE** rămase de la martirii ocupației naziste adunate de Michel Borwicz, a apărut în editura Gallimard, sub titlul „Scrieri ale condamnaților la moarte sub ocupația nazistă". Aceste documente, — sfîșietoare și în același timp pline de înțelepciune față de atrocitățile și actele de violență de care n-au fost scutiți nici copiii, — se încheie cu mesajul unui tînăr, scris în ajunul execuției : „Mor pentru patria mea. Vreau o Franță liberă și francezi fericiți... nu prima națiune din lume ci o Franță muncitoare, harnică și cinstită"...

● **ÎN AFARĂ DE SHAKESPEARE,** dintre toți dramaturgii, Bernard Shaw este cel mai frecvent adus în discuție. Concentrînd toate personajele, Phillis Hartnoll a prezentat editurii „Elm Tree Books Hamish Hamilton" o carte de referință, unică în felul ei, intitulată „Who's who in Shaw". Fără a dilua intențiile cu detalii inutile, autoarea a oferit biografii concise ale fiecărui personaj din piesele lui Shaw, de la Feemy Evans, Hesione Hushabye, Amanda Postelthwaite și Sir Orpheus Midlander, la Admiral Sir Bemrose Hotspot, Sir Ferdinand Flopper și Flawner Bannal. (Shaw, se știe, s-a amuzat totdeauna botezîndu-și personajele cu nume ridicole).

● **„PORTRETELE SCRIITORILOR POLONEZI CONTEMPORANI"** editată de Wydawnictwa Szkolne i Pedadogiczne, volum îngrijit de Leslaw M. Bartelski este o prețioasă sursă de informații despre viața și opera scriitorilor contemporani polonezi. Autorul mărturisește că lucrarea sa este rezultatul interesului pe care îl poartă oamenilor de litere care în majoritate îi sînt foarte apropiați. El a schițat nu numai portretele scriitorilor generației sale cum ar fi Borowski, Baczynski, Czeszko sau Zukrowski, dar și ale acelora care aparțin generațiilor anterioare, ca Broniewski, Dabrowska, Iwaszkiewics, Parandowski, Wandowicz și mulți alții.

● **RECENT A AVUT LOC LA PEKIN,** sub auspiciile Ministerului Culturii cel de-al doilea Festival Artistic al anului, care a reunit artiști din șase provincii mari : Kuangtong, Hupei, Honan, Yunan, Kirin și Kansu. Au fost interpretate în întregime sau fragmente din creațiile moderne revoluționare, transpuse în opera din Kuangtong, Hupei, Honan, ping-kiu, tai-kiu, tien-kiu și ciao-kiu, și sub formă de povești populare sau povestiri cîntate. Trupele artistice au prezentat de asemenea, pe lîngă muzică și dansuri, spectacole reflectînd Marea Revoluție culturală proletară, revoluția și construirea socialistă și istoria revoluționară.

● **ÎN CURÎND SE VA DA PRIMUL TUR DE MANIVELĂ FILMULUI „CON AMORE"** al regizorului Jan Batory, după un scenariu al Kristinei Berwinska. Acțiunea se desfășoară în mediul tinerilor pianiști, fapt pentru care numeroase secvențe vor fi turnate în luna octombrie în timpul cînd se va desfășura cel de-al IX-lea Concurs Internațional Chopin, care are loc anual la Varșovia.

● **ÎN EDITURA DEUTSCHER BÜCHERBUND STUTTGARD-WIEN,** au apărut în 6 volume scrierile lui Wolfkang Goethe. Întreaga sa operă este cuprinsă în aceste șase volume, însumînd 5 000 de pagini ; volumul 1 — Poezie ; volumul 2 — Drame ; volumul 3 — Proză poetică, maxime și reflecții ; volumul 4 — Wilhelm Meister ; volumele 5 și 6 — Călătorii, Scrisori din Elveția, Călătorie în Italia, Campania din Franța.

● **DE CURÎND EDITURA „HUDOJESTVENNAIA LITERATURA"** a scos de sub tipar o culegere de versuri ale lui Mihai Beniuc, cu o prefață de E. Mejelaitis ; odată cu acesta, au mai apărut și romanul lui Jean Bart „Europolis", „Opere alese" ale lui I.L. Caragiale, și o culegere de povestiri ale scriitorilor contemporani, volumul intitulîndu-se „Optsprezece zile" : printre cărțile de literatură pentru copii se numără și o culegere de povestiri ale lui Octav Pancu-Iași, nuvela „Forma pămîntului" de C. Georgescu și o culegere de „Basme românești" în limba gruzină.

parodii

Tiberiu Utan: „Sărutînd un miel"

(După poezia „Motiv de primăvară")

Un miel frumos legendă albă
stă la gîtul omului ca o salbă.
— Ia mielul omule, pupă-l bre !
nu mușcă și știe să facă, me,
me !

E cald ca o piine și are
în blană numai petale de floare.
Un ins cu inimă haină
a vrut să-l cumpere pentru cină
dar țăranul s-a supărat teribil
motivînd că nu e comestibil.

Alb, ca o memorie de bătrîn,
mielul m-a găsit pe mine stăpîn
l-am cumpărat cu plăcere pe loc
și l-am dus să locuiască în bloc.

Era frumos ca o lacrimă de sare
alb ca zăpada din cap la picioare
Lebădă, ghiocel, uriaș, ghem de
lînă
și mirosea a iarbă și a stele
și-a stînă.

Cu timpul, fără pricină, vă jur
a devenit berbec și matur.
Behăie acum dar mai gros
fiind la fel de alb și frumos.

— Mielule ca o blană de
eschimos de la sud
vino și pupă-mă cu botul tău ud.

Mircea Micu

CUVINTE RARE : Maramureș, lapte, Panciu, palincă, moderat, liric, țipuritură, pepsi, Ciopîrțilă.

SELECȚIE METAFORICĂ : „M-am învățat cu zgomot de tramvaie, / cu blocuri foarte înalte la statură, / de parcă n-am dormit niciodată în paie / cînd plouă sub o streașină de șură".

sport

O echipă (Steaua) și un portar (Ioniță)

În campionatul nostru de fotbal pare a se petrece ceva. Steaua s-a instalat autoritar în fruntea clasamentului, Dinamo s-a apropiat de lider, echipe pe care nu se conta se află și ele la primul etaj al populatei competiții. Autoritatea de azi a Stelei e alta decît autoritatea de ieri a liderului. Dinamo era autoritară mai ales prin punctaj. Steaua e autoritară și prin maniera de joc : recentul ei scor cu UTA este mai mult decît edificator : 8—0 nu este un scor de fiecare zi în nici un campionat, dar extraordinar nu este aici atît numărul de goluri cît felul în care a fost obținut.

Se deosebește Steaua din actualul campionat de Steaua din cel precedent ? Mai întîi putem vorbi despre o concepție superioară de joc, dar asta nu este totul. Echipa antrenată de C. Teașcă era alta decît cea antrenată de E. Jenei și V. Crăiniceanu. Actuala formație a Stelei cuprinde mulți jucători noi bine aleși și sincronizați. Noii veniți : Agiu, Zahiu, Stoica, Zamfir, Botez, Troi, deci jumătate de echipă atunci cînd joacă toți, au adus o energie nouă în teamul cam blazat din Ghencea. De reținut este și faptul că echipa a realizat în scurt timp o coeziune remarcabilă, unul din secretele evidentei ei superiorități. Dacă în vechea formulă, cei 11 jucători ai Stelei nu puteau alcătui o echipă, astăzi tocmai acesta este atuul de prim ordin al formației militare. Dacă adăugăm prezența unor jucători de reală clasă (Dumitru, Vigu, Stoica, Zamfir) explicația locului I deținut de Steaua este evidentă. Talentul jucătorilor, seriozitatea pregătirii, spiritul de echipă manifestat în întrecere sînt cele care au dus echipa pe locul 1.

Mult mai puțin convingătoare este echipa Dinamo care, după meciul său restant cu Rapid, a ajuns pe locul doi. Dacă Steaua, și-a cîștigat clar meciurile, Dinamo și le-a cîștigat mai puțin clar. Ultimele ei două partide sînt elocvente în acest sens. Ziarul **Sportul** notează, în stil neutru, că cel de al treilea gol al echipei Dinamo în meciul cu Universitatea Clîuj-Napoca, atunci cînd scorul a devenit 3—2 pentru Dinamo, a fost marcat după o obstrucție asupra portarului. Injustiție care n-a rămas fără urmări asupra ulterioarei desfășurări a partidei care a degenerat și, pe acest fond, Dinamo a mai marcat un gol. O situație întrucîtva asemănătoare am recunoscut și în meciul dintre Dinamo și Rapid. Cu un portar în mare formă, Rapid a rezistat mult timp atacului dinamovist. La 2—1 pentru Dinamo însă arbitrul meciului, Dinulescu, a trecut cu inadmisibilă ușurință peste un fault în careu asupra lui Manea. Partida se afla în ultima sa parte și e probabil că la 2—2 altfel ar fi stat lucrurile în teren. În loc de 2—2 scorul a devenit însă 3—1. Toate aceste aspecte nu-s deloc neglijabile, dacă ne gîndim că pe drumul rezultatelor construite astfel se poate ajunge și la titlul de campioană și fatalmente la meciuri și rezultate ca cele din fața Realului din Madrid. Pe scurt, credem că pentru a situa la distanța reală în clasament pe Dinamo față de Steaua ar trebui să-i scădem într-un clasament imaginar la fiecare din cele două meciuri cîte un punct. Distanța actuală dintre Steaua și Dinamo este mult prea mică față de distanța reală pe care ne-o arată maniera de joc a celor două echipe. Asta o spunem în dorința de a nu vedea din nou pe viitoarea campioană a României supusă aceluiași tratament în Cupa Campionilor la care a fost supusă actuala campioană.

Meciul dintre Dinamo și Rapid ne-a arătat între altele că la Rapid există uneori o mare diferență de valoare între portarul rapidist și restul echipei. Ioniță a apărat excepțional, golurile nu-i sînt imputabile, iar robinsonadele sale de o eficiență rară ne indică în tînărul și seriosul portar un sportiv de viitor. Nu ne rămîne decît să-i urăm în continuare aceeași seriozitate și ambiție.

Addidas

poet al cetății

Mihai Beniuc:
„Poetul — exponent al intereselor societății"

Vastă cupolă

Da, patria ! E dragoste și grijă,
E tot ceea ce-a fost și este azi
Pe-n veci împrospătatul ei obraz
Adesea scrijelat de cite-o schijă,
Spălat apoi de ploaia care plînge,
Să nu rămînă petele de sînge.

★

Din sînul ei ai adunat substanță
Sub vasta ei cupolă ai crescut,
Sub chipul ei cu sabie și scut,
Și ea ți-a dat și vrere și speranță,
Să crezi în frați cu tine de o seamă —
O cinți, dacă răspunzi cînd ea te
chemă.

Mihai Beniuc

(Din volumul „Patrula de noapte" aflat sub tipar).

— Vă rugăm să ne vorbiți despre realitatea politică — o posibilă temă a poeziei. Cum influențează ea evoluția poeziei românești ?

— Sigur că realitatea politică poate să fie, și nu numai că poate, ci este în mod inevitabil una din principalele surse de inspirație literară și poetică în mod implicit. Cel care cercetează opera celor mai mari poeți, începînd de la Homer, bunăoară, constată că opera lor esențială ține seamă de politica timpului lor. Nu pentru că li s-a cerut asta ci pentru că așa au considerat ei că trebuie să fie, chiar și atunci cînd opinia lor nu concorda cu cea a clasei conducătoare sau a conducătorilor. Dar nu asta are importanță, ci altceva : anume, că atitudinea lor politică să corespundă cu o vedere de perspectivă a intereselor de dezvoltare ale colectivității în care ei se găsesc.

În ceea ce ne privește pe noi azi, afirm că nu se poate face literatură, mai cu seamă literatură cu caracter patriotic, fără ca să se cunoască în adîncime programul și directivele partidului comunist. Aceasta înseamnă că trebuie să te apropii de realitate cu ochii poetului, care nu copiază realitatea pur și simplu, ci o transformă cu mijloacele specifice literaturii, cu tot ceea ce poate oferi cuvîntul, în așa fel încît cel care citește să se simtă solidar cu problemele pe care le ridică poetul, nu ca persoană ci ca exponent al intereselor cu caracter mai obștesc. Sigur că din acest punct de vedere există în momentul de față în literatura noastră realizări, mai cu seamă ale tinerei generații, care se pot defini indiscutabil ca tendințe sănătoase.

Nu aș putea să dau nume, pentru că sînt multe și încă nici nu sînt atît de definite încît să poată spune că au ocupat de acum o poziție consolidată în literatură. Dar important este că fenomenul există, că se încearcă să se depășească o strictă fază declarativă și să se redea o manifestare definitorie a epocii noastre.

În același timp însă se poate manifesta, ca-ntotdeauna, și tendința de a face din poezie o meserie. Poezia patriotică nu poate fi o preocupare de moment a cuiva. Nu e suficient ca un poet să-și iubească pur și simplu țara, ci el trebuie să distile din realitatea contemporană ceea ce poate căpăta o expresie poetică. Nici un fel de literatură nu e posibilă fără această preocupare.

Obligația generației mai vechi este ca, pe baza experienței ei trecute și prezente, să dea exemple mature. Generația tînără este în mai viu contact cu realitățile prezente și ea este stimulată tocmai prin exemple de acest gen. Trebuie să aibă în permanență în vedere că obiectul literaturii nu este, de exemplu, un coș de fabrică, ci inima unui om.

Și atunci, trebuie căutată la oameni acea inimă care bate pentru timpul acesta și care nu numai că bate, dar împinge sîngele lui înflăcărat în brațe și creier, în așa fel încît transformă bătăile inimii în fapte. Tinerii pot să facă și fac aceasta mai cu seamă cu afectivitate și entuziasm ; ei cunosc fapte destule, ceea ce este nou, mai cu seamă că în ultimii zece ani, noul se poate vedea cu claritate în politica internă și externă a țării.

Tînărul poet trebuie însă ajutat să înțeleagă că în momentul în care s-a hotărît să ia o atitudine patriotică prin poezie nu **el** este cel mai important obiect al creației ci **atitudinea** sa care devine expresia a ceea ce sînt milioane de oameni. Din acest punct de vedere noi ne găsim pe un drum bun, dar un drum la început.

S-ar fi putut face mult mai mult cu o mai mare stăruință din partea revistelor noastre, a criticii literare, a eforturilor, a instituțiilor investite cu îndatoririle de a selecta. Mă refer la o selecție sănătoasă care rezultă din contactul nostru politic cu realitatea, acel contact care determină o luare de atitudine, căci într-o operă, în afară de conținut și de forma artistică trebuie să se simtă în mod inevitabil o atitudine caracteristică.

Poetul nu trebuie să înfrumusețeze ci să spună frumos. Poezia tînără se găsește din acest punct de vedere pe un drum bun. Totul e numai ca să se definească atitudinea lui în așa fel încît vocea să fie autentică. Și aici, repet, e nevoie de ajutorul generației mai vechi, a criticii, a editurilor și revistelor, ținînd seama de generoasele îndrumări care rezultă din documentele de partid.

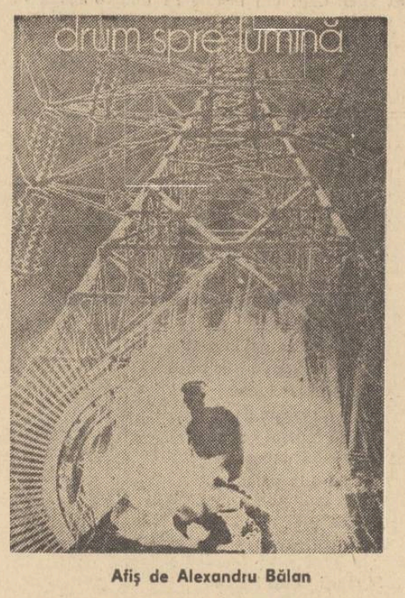

Afiș de Alexandru Bălan

Radu Boureanu:
„În fruntea coloanei"

Magnetul

Furnica și-a durat un mușuroi
poate că neagra minusculă i-a zis :
Patrie
Melcul se strămută sub cochilia de var,
umblă atîta pămînt tîrîndu-se rar ;
patria, sau casa, sau visul
le poartă rotund nechematul,
netrimisul,
și bulgărele viu aruncat în cer,
ciocîrlia
cade glonț atrasă de magnetul
dorului pămîntului
precum eu, mereu de miracolul
cuvîntului
România !

Radu Boureanu

— Se vehiculează mai multe formule : lirică cetățenească, poezie patriotică, poezie agitatorică, poezie politică. Există o deosebire între ceea ce desemnează ele ?

— Spuneți că se vehiculează cîteva termeni. Nu termenii, clasificările interesează, ci substanța. Diferența dintre una sau alta, sau dintre toate aceste „producte" rezidă în prezența sau absența valorică. S-au scris și se scriu poezii anunțate de termenii care se vehiculează, care se înscriu în familia poeziilor de abecedar.

Se pune accentul pe accesibilitate. Accesibilitatea nu poate fi scuzată sau lipsită de caratele liricii de valoare. Dimpotrivă, valoarea e o condiție a frumosului, a perenității și dezvoltării culturii, a literaturii și artei. Oamenii se dezvoltă în chip inegal. Societatea noastră actuală se gradează după mai multe nivele de dezvoltare culturală. Sînt în general, în artă, în expresie, lucrări accesibile tuturor purtînd marca autenticului și artisticului, și altele care sînt poate accesibile unor mai restrînse majorități dar de valoare.

Ehrenburg spunea că locul scriitorului, al omului de artă nu este în coada coloanei ci în fruntea ei, printre cercetași. Și are perfectă dreptate. Accesibilitatea cu orice preț, denudată de tot ce s-a cucerit în valoarea expresiei și structurii artistice, nu este un atribut necesar literaturii, dezvoltării îmbogățirii ei. Noile formule de artă au fost întotdeauna mai greu, mai încet receptate.

Poetul trebuie să rămînă el însuși, ca modalitate, uzînd de întreaga-i și proprie-i instrumentație.

Poezia cetățenească la care vă referiți, nu suferă acel oblige al termenului și sensului „ocazional" — acel ocazional pur și simplu, iar formalismul ei începe de la non-valoare, de la înfiorătoarea nuditate în expresie. Alecsandri și Eminescu au scris multe poezii așa-zis ocazionale. Arthur Rimbaud scriind „Paris se repenple" sau „Morts de quatre-vingt-douze et de quatre-vingt-treize" nu a colorat velatura elanului liric cu badijonări decorative de chermeză.

— „Ce credeți dumneavoastră că este un artist ? Un nătărău care nu are decît ochi dacă e pictor, decît urechi dacă e muzician, sau o liră pentru toate etajele inimii dacă e poet, ori chiar numai mușchi dacă e boxer ? tocmai dimpotrivă, el este o ființă politică, permanent de veghe în fața evenimentelor sfîșietoare, arzătoare sau captivante ce se petrec în lume, adaptîndu-se cu orice chip la imaginea lor", spunea Pablo Picasso.
Ce părere aveți despre aceste afirmații ?

— Da, Picasso avea dreptate cînd afirma că artistul nu e un saltimbanc, că fie el de orice disciplină artistică este un om cu simțurile și rațiunea atente la tot ce viază în jurul său. Dar dacă admitem că în primul rînd artistul este o conștiință, un revoluționar (o spune un om de geniu, au spus-o atîția în istoria umanității și culturii) atunci este de datoria artistului în primul rînd să socotească adînc cum și ce valoare să dea expresiei, substanței artei sale. Timpurile în care trăim demonstrează fără drept de apel că istoria patriei noastre poate fi una din marile teme ale poeziei. Important este ca ea să fie servită cu bună credință și cu talent.

Pe artist, artistul conștient, cu o conștiință dovedită prin atitudinea civică și artistică elevată, nu dorința numai, nu necesitatea numai, ci datoria îl face să fie preocupat de adevărurile timpului său, ale poporului său. Poetul adevărat năzuiește să se afirme ca fiind depozitar al marei cunoașteri, înțelegeri, prin valoarea conștiinței recunoscute și al spiritului revoluționar dovedit.

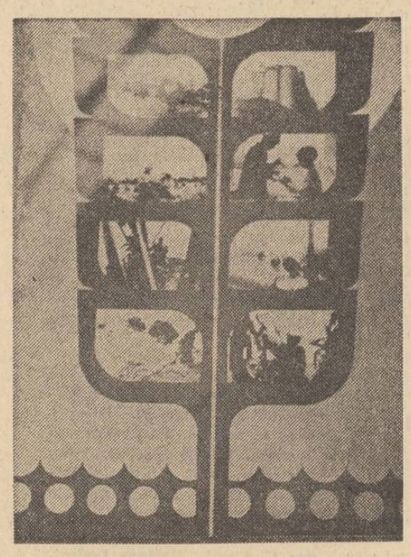

„În fiecare bob e munca noastră"
Afiș de Sergiu Georgescu

Dan Mutașcu:
„Poezia este tot timpul și adevăr"

— Dan Mutașcu, vorbiți-ne despre tradiția militantă a poeziei românești, despre poezia noastră patriotică oglindită în istoria literaturii.

— Poetul va face lirică patriotică atunci cînd va încerca să se apropie uneori cu bucurie, alteori cu durere optimistă, cu o durere care vede patria ca pe o transvaloare supremă a tuturor adevărurilor social-istorice și mitice.

Avem o poezie patriotică foarte bună, reprezentată de generațiile cele mai diverse : Nichita Stănescu, un mare constructor de imagini ; acel zugrav de subțire care este Tomozei un mare combinator de idei și de forme, în fond un presocratic al poeziei ; apoi Grigore Hagiu, cu acea cadență clasică, Adrian Păunescu care este un tip exploziv ca un cîmp semănat cu grenade. Pe urmă vine această generație a anilor '70, pe care o consider foarte bine pregătită și, teoretic, generație care are niște reprezentanți de bună calitate : Ion Lotreanu, Paul Tutungiu, George Alboiu, Ion Chiriac, Ovidiu Genaru, Adrian Popescu, Ion Mircea, Dorin Tudoran, Mircea Dinescu.., Acești poeți fac o poezie care nu este meșteșugărească. Poemele lor vor să ajungă prin imagine la ideea de patrie și nu rămîn la suprafața acestui sentiment.

Poezia noastră patriotică este un fel de strigăt care tinde să demonstreze cel puțin două adevăruri : nouă nu ne este nici o clipă rușine că sîntem români și, dacă nu ne-am fi născut români n-am fi vrut să fim altceva decît tot români, ceea ce este luciditate istorică și al doilea lucru este că sîntem români și nu niște slugi așezate în coada mesei ; la marea masă de idei a lumii stăm la locul pe care-l merităm de foarte multă vreme, pentru că am făcut foarte multe jertfe, și de ordin spiritual. Mai adaug și o a treia idee — poezia patriotică subliniază că în condiția românului artist sau cetățean, sau și una și alta, eroii spiritului, intelectualii au ocupat un loc de frunte. Mai există încă unii care văd printr-o greșită înțelegere a unei cărți — eronată de altfel din scoarță-n scoarță — este vorba de „Trădarea intelectualilor" de Julien Benda, văd intelectualul ca pe o ființă fricoasă, burgheză. Nu este adevărat ! Marii intelectuali români au știut să moară pe front, au știut să moară în lagăre, au știut să moară pentru o idee, au știut și au trebuit să moară decît să abdice de la crezul lor moral. Cred în scriitorul român — un om moral, un homo nu numai esteticus ci și eticus — ceea ce este criteriul suprem al artei.

Pentru că poezia este tot timpul și adevăr. O dovadă sînt Tudor Arghezi, Lucian Blaga și Ion Barbu.

— Eminescu a scris cu mîndrie, și noblețe și durere, „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie". Eminescu a fost un mare patriot. Dar Bacovia, poetul „Plumbului", al „Lacustrei" și al „Poemei finale", Bacovia care n-a scris, din cîte ne amintim, nimic cu referiri atît de directe, n-a fost un poet patriot, n-a fost un bun cetățean ? În poezia patriotică, în cuvîntul poetului în Cetate, sentimentul tragic și cel grav nu-și pot găsi locul ?

— Bacovia rămîne un caz limită, un caz de excepție în literatura română. Este unul dintre acei foarte puțini scriitori care și-au impus un corset de cuvinte cu care să facă o mare poezie. Bacovia a fost totuși un mare poet patriot exact în măsura în care, citind cu semnul minus înainte toate tristețile, plictisurile și ftiziile mahalalelor de provincie a criticat acea stare de lucruri în mod implicit. A vrut o eliberare. A fost un înger căzut, un înger negru care criticînd a ajuns să facă — prin ecou — o poezie pozitivă, reflexată în timp ca o poezie patriotică. Bacovia nu a blamat niciodată tîrgușoarele românești, el a atras atenția asupra stării lor sordide. Dar Bacovia a fost un poet angajat și în afară de poezia în care atrage atenția că i s-au adeverit toate profețiile, a mai scris un vers foarte important demonstrînd patriotismul și angajarea lui de poet cetățean : „Privim la cinematograf grave drame sociale".

Zamolxe
către războinicii săi

(Discurs rămas lui Dromichete)

Biciuiți-vă somnul.
Cînd la hotare călărește căpcăuni
Cînd pacea voastră arde
Cu miros de șindrilă
Cînd nevestele nasc robi cu picioarele strîmbe
Sufletul flămînd de adevăruri
Să încuviințeze acum arcul.
Pe măguri : focurile de luptă.
Iată mîndria și averea voastră !
Rumegînd, răbdătorul soare
Să nu privească turme de războinici legănîndu-se în lunci !
Lumină ! Nu fi falsă mărturie !
Privește, macii poartă nume de cotropitori,
în amurg, sub tălpi de rouă,
arme scrîșnesc în poeni și ogrăzi.
Bucurie ! „Pămîntul Acesta Sînt Eu"
Să-și spună oricare își șterge sudoarea în unghiul săgeții și ceea ce rămîne după luptă, nu va avea sfîrșit vreodată...

Dan Mutașcu

mapamond

IN EXCLUSIVITATE PENTRU „LUCEAFĂRUL"

Un tînăr laureat turc despre creația sa

Erdal Öz este unul dintre cei mai cunoscuți și apreciați prozatori contemporani, reprezentantul cel mai de seamă al tinerei literaturi turce. Nuvelele ca și romanele sale scrise în contextul ultimilor ani cuprind pagini substanțiale, de o mare forță artistică, care zugrăvesc viața oamenilor simpli din Turcia de azi și ne fac cunoscută conștiința unui scriitor care nu numai că își înțelege epoca, dar se îndreaptă cu fața spre viitor. Romanul „Ești rănit" publicat mai întîi în foileton în răspînditul ziar „Cumhuriyet" din Istanbul — apărut în octombrie 1973 se află la cea de-a treia ediție a sa (august 1974). Romanul prezintă lupta și suferințele unui tînăr intelectual turc care prin intermediul librăriei sale vinde cărți progresiste, transformîndu-și activitatea într-un focar de acțiune în slujba poporului său, a cauzei celor mulți. Într-o prefață la roman, renumitul scriitor Yaşar Kemal (autorul romanului „Ince Memed haiducul" și a volumului de nuvele „Arșița", traduse în românește) consideră romanul drept un eveniment unic în istoria literaturii progresiste din Turcia de după anul 1970 : „Romanul este epopeea omului răsculat, a omului care învinge slăbiciunile fizice și morale, boala, înjosirea... Este epopeea forței morale mai presus de forța opresiunii. Romanul întruchipează de la primul la ultimul său cuvînt împotrivirea, protestul. Este o carte plină de umanism, străbătută de simțămîntul prieteniei și al dragostei de om, o dedicație închinată frumosului, în lupta sa cu urîtul". Recent, Erdal Öz a primit premiul literar „Orhan Kemal" pe anul 1975, unul din cele mai de seamă premii care răsplătesc creațiile militante, angajate.

Scriitorul turc ne-a răspuns cu amabilitate la cîteva întrebări :

— Ce rațiuni se află la asigurarea scrisului dv. ?

— Primul lucru pe care mi-l doresc după ce am terminat de scris o nuvelă este acela de a vedea în ce măsură adevărurile descoperite de mine și aduse la cunoștința cititorilor au valoare socială, îi implică și pe cei din jurul meu. Doar după ce iau cunoștință de existența ei o a doua și o a treia persoană, care se simt atrase de mesaj, abia atunci lucrarea începe să se constituie ca un bun cultural, ca o valoare artistică. Din această cauză, în genere, creatorului de artă i se cere o mare răspundere.

Însuși drumul meu în viață poartă pecetea unei strînse legături cu mediul din care provin, cu năzuințele celor mulți. Încă adolescent fiind voiam mai multă dreptate pentru oamenii simpli din jur. Așa se face că urmînd pilda tatălui meu m-am înscris la Facultatea de drept din Istanbul. După doi ani am părăsit facultatea și casa părintească și m-am mutat la Ankara. Astfel, renunțam benevol la familie. În acele zile am cunoscut foamea și am început să muncesc. După mai multe zbateri, încercări și eșecuri, am intrat la o școală de subofițeri unde datorită convingerilor mele progresiste am fost trimis în exil undeva, departe, în estul țării, în localitatea Oltu. Acolo mi-am terminat stagiul de subofițer. Am început să scriu. Primul roman se intitula „Joc de umbre", cel de-al doilea „În cameră". Nuvelele mele au fost bine primite : de aceea au fost publicate în 1960 sub titlul „Cei obosiți". Și romanul „În cameră" a văzut lumina tiparului în același an, după care mi-am terminat studiile și am absolvit Facultatea de drept din Ankara. Multă vreme n-am scris.

— După cîte cunoaștem, 13 ani. Cum explicați această etapă în biografia dv. literară ?

— A scrie nu poate constitui o aventură la masa de scris și nici nu este o luptă doar între creion și hîrtie. După părerea mea, tot ceea ce este scris trebuie să provină dintr-o trăire intensă și aceasta necesită o perioadă de îndelungi acumulări. În anul în care mi-au apărut primele mele cărți, Turcia pășise într-o nouă perioadă de adevăr și încurajare a progresului social. „Perioade de tăcere", eu aș defini-o ca un timp în care am încercat să mă cunosc, să-i înțeleg pe oameni și aspirațiile lor, să evaluez societatea în care trăim. Cu alte cuvinte a fost o perioadă de conștientizare.

— Cîteva cuvinte despre premiu...

— Socotesc premiul „Orhan Kemal" drept un steag, o ștafetă care trebuie predată mai departe, din mînă în mînă. Nu putem uita că ilustrul defunct a fost un scriitor care nu s-a împăcat cu nedreptățile sociale, iar acest premiu care îi poartă numele este un premiu al non-compromisului.

— Cîteva din preocupările actuale...

— În momentul de față pregătesc, într-o mare editură, cărți pentru copii, pentru mintea și inima lor, ceea ce-mi produce o mare bucurie și multă satisfacție. Colecția de care răspund își propune să limpezească, pe cît posibil, mintea celor mici, supusă unor influențe nocive de către o literatură, filme și alte mijloace de influențare în masă avînd un vădit caracter comercial dar fiind complet anti-educative. Se urmărește necontenit adormirea conștiinței tinerilor, îndepărtarea de la problemele adevărate ale vieții.

Așa se face că sîntem nevoiți să reschimbăm pînă și poveștile copiilor, să redăm sensurile străvechi în forme noi. În poveștile care sînt în curs de apariție în această colecție ne propunem să-i convingem pe copii că uriașul din poveste nu poate fi învins de unul singur. Ne propunem să-i învățăm pe copii că flăcăul din poveste să nu se mai bată singur cu uriașul pe care uneori poate să-l răpună, alteori el este cel învins. Doar dacă reușește să aducă în urma lui tot satul, pe toți cei simpli și buni, atunci uriașul poate fi învins. Cred că avem obligația de a transmite copiilor noștri acest adevăr.

Erem Melike Roman

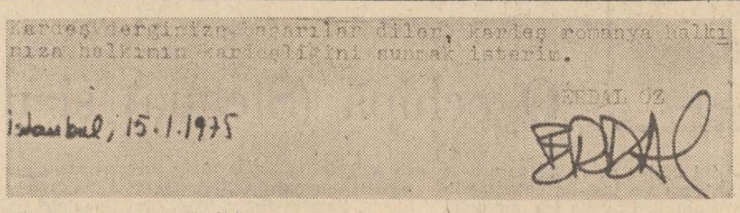

Istanbul, 15.1.1975

Către revista „Luceafărul" "

Aș dori să exprim sentimentele frățești ale poporului meu, poporului frate român și revistei dv. frățești

ERDAL ÖZ

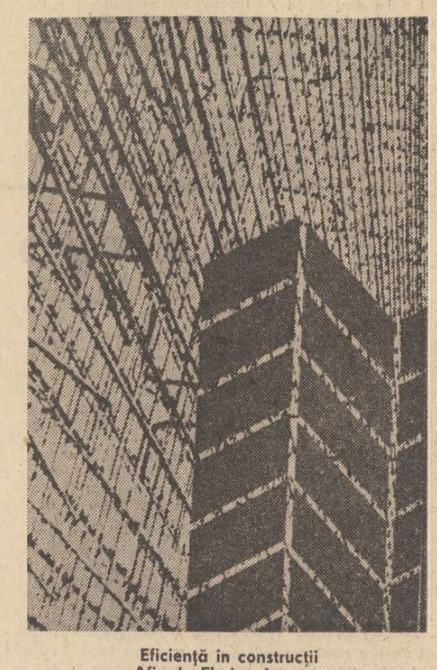

Eficiență în construcții
Afiș de Florian Ionescu

Grupaj realizat de Andrei Lenard și N. Stoicescu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
44
(705)
Sîmbătă
1 noiembrie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Generații ale noului umanism

Se spune, adeseori, despre tinerețe, că este vîrsta de aur a existenței omenești. Energia vitală irumpe în forme magnifice și, niciodată visarea nu este atît de cutezătoare și nici capacitatea de acțiune atît de aptă a deveni fapt palpabil, concret. Tinerețea are ca însușire perpetuă entuziasmul și, în numele lui, se întîmplă adeseori fapte menite să aducă o contribuție însemnată la făurirea istoriei. Cîte generații de tineri din trecutul patriei noastre nu s-au legat cu prețul vieții pentru apărarea pămîntului țării ? Cîte generații de tineri n-au luptat cu prețul vieții pentru o așezare mai bună a drepturilor omenești ? Cîte pietre de aducere-aminte pe drumul istoriei noastre naționale nu poartă către eternitate nume de tineri abia ajunși la dreptul primei iubiri ?

Și iată că trăim zile albe și fericite cînd tăria de caracter și capacitatea de acțiune a generațiilor de tineri nu se mai măsoară în jertfe de sînge, ci marea chemare adresată Tineretului României Socialiste este aceea de a acționa; de a munci fără preget, de a construi cu forțe proprii acel viitor pe care visarea adolescenților îl face nespus de aproape și nespus de frumos.

Documentele de partid numesc tineretul patriei noastre „O puternică forță socială". Tînăra generație este „Viitorul însuși al patriei noastre socialiste". Tineretul este acreditat cu o foarte mare încredere, cu o foarte mare speranță pe măsura condițiilor de viață și de învățătură care i s-au creat. Preocuparea pentru creșterea și educarea tineretului în spiritul concepțiilor înaintate despre lume și despre viață, pregătirea maselor largi de tineri din punct de vedere profesional și politic arată foarte răspicat necesitatea ca tineretul patriei noastre să ia parte activă la realizarea programului Partidului Comunist Român.

Poate că nici o altă generație tînără din istoria patriei noastre n-a avut acest prilej de excepție, de a rămîne în cartea de aur a Patriei prin fapte constructive, prin evenimente menite să contribuie la edificarea marelui vis al socialismului. Și, poate că nici o altă generație tînără n-a fost supusă unor confruntări atît de acute ca generațiile de azi. Niciodată tineretului nu i s-au pus în față sarcini atît de grele dar, totodată, atît de concludente pentru calitatea morală a celor ce le duc la bun sfîrșit.

Dacă se vorbește despre ivirea în lume a omului nou, de tip comunist, dacă nașterea aceasta se petrece sub ochii noștri, perpetuu, explicația stă în realitatea care ne înconjoară și care cere perpetuu un nou tip de om. În raportul la cel de-al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : „Este necesar să intensificăm munca politico-educativă în rîndul maselor largi populare, ale tinerei generații, de formare a omului nou — debarasate de mentalitatea retrogradă, de egoism și de alte manifestări negative, rămășițe ale vechii orînduiri — să militățm pentru formarea unui om animat de spiritul prieteniei și întrajutorării în muncă și viață. Întreaga activitate de educare și formare a conștiinței socialiste trebuie să ducă la crearea unui nou umanism".

Peste cîteva zile, Congresul al X-lea al U.T.C. și cea de a X-a Conferință a U.A.S.C.R. își vor deschide lucrările. Realizările excepționale pe care tinerii delegați le vor prezenta de la tribuna înveșmîntată în roșu vor vorbi de la sine despre faptul că marea chemare a Partidului a fost înțeleasă și că o revoluție spirituală radicală a creat Omul apt să înfăptuiască asemenea magnifice realizări.

Fie ca numele generațiilor de tineri de astăzi să rămînă în viitorul istoriei noastre ca generații ale Noului Umanism.

Luceafărul

Vizita președintelui Nicolae Ceaușescu în Portugalia

Este tot mai evident că schimbările radicale care s-au produs în lume trebuie să se reflecte în relațiile internaționale. Se cere desfășurarea unui proces de democratizare nu numai pe plan național, ci și pe plan internațional. În această direcție își desfășoară activitatea Republica Socialistă România. Extindem larg relațiile cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială.

Trăim într-un moment cînd știința cunoaște descoperiri epocale. Omul a reușit să ajungă pe Lună, iar instrumentele create de el — pe Marte, pe Venus. Cu toate acestea, sînt multe probleme de soluționat pe Pămînt de care depinde ușurarea vieții omului. Se impune să facem totul ca minunatele cuceriri ale geniului uman, ale cunoașterii să fie puse în serviciul independenței, bunăstării și fericirii fiecărei națiuni. Noi avem deplină încredere că, în ciuda greutăților existente, stă în puterea popoarelor de a pune capăt vechilor relații, de a făuri o lume mai dreaptă și mai bună.

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din toastul rostit la dineul oficial în onoarea președintelui Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu, oferit de președintele Francisco da Costa Gomes și doamna Maria Estela da Costa Gomes).

Octombrie și roadele

Se alcătuiesc și rostuiesc zilele anului în așa fel încît una dintre ele este suită și arcuită deasupra celorlalte și aleasă ca zi a recoltei.

Zi de duminică — deobicei neodihnită pentru lucrătorii ogoarelor, zi de bucuros bilanț și strînsură în hambare, hărăzită să iradieze lumină și împlinire asupra celorlalte săptămîni de muncă ale anului.

Octombrie și recolta, octombrie și roadele. Nici o lună a anului nu are un nume în care vocalele să se rostogolească mai bogat, mai împăcat și mai matur ca niște mere pe o tipsie.

Anul acesta, greu și dureros încercat de inundații și apoi de secetă, a fost totuși un an al unei recolte bune pentrucă în ea și pentru ea și-au dat întîlnire energia și eforturile adînc și disciplinat chibzuite ale oamenilor ogoarelor și generozitatea pămîntului românesc. Acest lucru a fost subliniat de tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea ținută la însuflețita și larga adunare populară de la Alexandria :

„Am obținut o creștere importantă a producției de cereale în ciuda unor ani cu condiții climaterice nu din cele mai favorabile inclusiv din acest an, cînd, datorită inundațiilor și mai cu seamă a temperaturii foarte înalte din vară, apoi a secetei, s-au diminuat mult producțiile ce se prevedeau realizabile. Cu toate acestea, pe cincinal, precum și în acest an, producțiile au sporit continuu și avem toate condițiile pentru a asigura o bună aprovizionare a populației cu toate produsele agroalimentare".

În aerul limpede și sub cerul înalt al zilei de octombrie cuvintele conducătorului partidului și statului vibrau încărcate de sensuri și îndrumări atente venind parcă să sporească rodul acestei toamne.

Duminică 26 octombrie în întreaga țară s-a desfășurat un adevărat festival al fructelor și poamelor.

Expozițiile de fructe și legume sînt, cred, singurele expoziții unde nu se simte nevoia unor ghizi. Fiecare știm ce privim și ce gustăm dar fiecare produs, fiecare ciorchine de strugure presupune un miracol, ascunde un ritm interior în care au trebuit să se logodească într-o clipă unică pămîntul și ploaia, energia umană cu lumina și energia solară.

Nicolae Velea

● Din reportajele premiate la concursul SUB SEMNUL ACELEIAȘI GENERAȚII : „Pentru ca orașul să existe, fiecare trebuie să lupte" și „E mult beton în sat" de **Vasile Versavia** și „Între solstiții și echinocții" de **Eugen Mihăescu** (pagina a 3-a)

75 DE ANI
DE LA NAȘTEREA LUI
LUCREȚIU PĂTRĂȘCANU

Contribuția gînditorului

Lucrețiu Pătrășcanu este autorul celui mai spectaculos efort analitic efectuat din perspectivă marxistă asupra societății românești și a tendințelor ei din perioada premergătoare instaurării socialismului. **Sub trei dictaturi** și **Problemele de bază ale României** sînt expresia unei gîndiri lucide, care demistifică atitudinile curente și găsește realități economice și raporturi sociale corespunzătoare, acolo unde cercetătorul obișnuit se oprea la voința și ambițiile „creatoare de istorie" ale unor indivizi mai mult sau mai puțin proeminenți. De altfel, pentru a înțelege fenomenul politic, Lucrețiu Pătrășcanu refuză programatic orice explicație voluntaristă și orice judecată de tip particular. Schema gîndirii lui este aceeași în toate analizele : economic — social — politic. Pe aceste coordonate se mișcă totul, ele sînt liniile de forță care ordonează energia istorică a indivizilor și a claselor. Cercetătorul și omul politic trebuie să se ferească de eroare, întorcîndu-se mereu la realitățile determinante. Autorul cărții **Sub trei dictaturi** va reveni aproape în fiecare capitol asupra conformației economice a statului român, îndeosebi asupra industriei, căutînd să distingă cele mai mici nuanțe și să descifreze amprenta lor asupra evoluției politice a țării. Lucrarea pleacă în fond de la un resort polemic, enunțat în prefața la ediția „I și a II-a" : „Politica a fost întotdeauna, în publicistica noastră, obiect de reportaj ori de pamflet. Pînă la probleme, scriitorul politic român nu a încercat să ajungă. S-a mulțumit să facă operă de cronicar sau oficiu de polemist. Înregistra fapte sau ataca persoane. Dîncolo de fapte nu vedea și nici nu încerca să vadă explicațiile generale". Probabil că de aici vin caracterul inflexibil și simplitatea prea voită a unor concluzii.

Prima dictatură este cea a regelui Carol. Cartea debutează de altfel cu o frază decupată parcă din Marx: „În noaptea de 10 februarie 1938, regele Carol al II-lea a suprimat Constituția din 1923, desființînd regimul parlamentar, așa cum funcționase de la 1866, și instaură o dictatură cu caracter personal. Toate puterile în stat au fost concentrate în mîna sa". După enunțarea fenomenului pe care urmează să-l supună cercetării, autorul face întoarcerea cerută de sistemul său de gîndire : „Este necesar să accentuăm de la început că înlocuirea vechiului regim parlamentar printr-unul dictatorial avea cauze mai adînci decît cele care apăreau la suprafața vieții publice. Aceste cauze erau nu numai de natură politică, ci, am putea spune, în primul rînd economică și rezultau din schimbările intervenite în ultimii ani în acest domeniu. Ele erau însoțite de un proces de diferențiere petrecut în sînul burgheziei românești". Diagrama acestor diferențieri va da cheia evenimentelor și a succesiunii celor trei dictaturi. Care este însă principalul fenomen economic posterior crizei din 1929 și cum s-a manifestat el în societate ? În deceniul al patrulea se constată un progres al industriei grele. „În adevăr, scrie Lucrețiu Pătrășcanu, asistăm pînă în 1937 la o rapidă dezvoltare în special a industriei grele metalurgice. Acest lucru trebuie subliniat, deoarece el s-a dovedit generator al unei întregi serii de fenomene, de astă dată nu economice, ci în primul rînd politice. Industria metalurgică, îndeosebi a armamentului și a ramurilor legate de acesta, a luat un puternic avînt numai după 1932. De atunci însă a făcut adevărate salturi". Boom-ul industriei a fost finanțat din cu totul alte surse după criza bancară și de credit din 1929. Pe locul întîi trece statul, apoi Banca Națională. Un fenomen interesant îl constituie de asemenea crearea propriilor resurse de finanțare ale industriei, prin regimul protecționist și autarhic. Apoi, capitalul particular se reorientează

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 2-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Nu există bătălie fără cîntecul ei

Desigur adaptîndu-ne ritmului universal actual ar fi de dorit ca ARTA să-și depășească condiția de formă abstractă, să poată genera adică energie mecanică : un sonet să echivaleze cu săpatul unui tunel să zicem, iar o elegie cu înălțarea unui viaduct.

Numai că ARTA încrezătoare în propriile ei daruri, refuză de mii de ani să-și schimbe natura.

Și din cîte știm nu există bătălie (cîștigată sau nu) fără cîntecul ei.

Pornind de la acest postulat, s-ar anula de la sine acele voci absurde de aiurea, ce susțin că „veacul tehnocract" e incompatibil cu ARTA. Pentru că ARTA ca ferment social va exista de-a pururi și nici măcar roboții nu ar trebui să se îndoiască de necesitatea ei din moment ce idealul suprem al unei mașinării ar fi să scrie versuri.

Faptul că temele virgine aproape au dispărut din literatură, creează unora spaime artificiale, mascînd mai de grabă neputința decît un real semnal de alarmă.

Astăzi cînd hainele gratuității țin mai mult de domeniul adolescenței ARTEI (o ultimă tentativă în fapt, de a se copilări) literatura are șansa să se încarce cu acel suflu social al actualității care să-i confere în continuare dreptul major de a exista.

Numai sesizînd acest lucru, tînărul scriitor își poate asuma curajul de a răzbate în Agora prin mulțimea de neclintit a clasicilor și nu mai puțin prin aceea veșnic în mișcare a colegilor ajunși la maturitate.

Ideea că artistul trebuie să fie un adevărat seismograf al veacului său ni se pare perfect adevărată și singura care-i certifică necesitatea.

Mircea Dinescu

Continuare în pag a 7-a

VIAȚA LA ZI

O inimă de om

Dă, patrie, țărina la o parte
Vedea-vom și de-aceea plînge-vom
Aici, sub noi, o inimă de om
Care de fostul trup nu se desparte,

Un om ce-a jucat totul pe o carte
Și n-a căzut sub nici un fals sindrom
Ci a născut un fiu, a pus un pom
Și ne-ncălzește talpa după moarte.

Dacă țărina încă ne mai ține
Și lutul pădurile nu și-a rupt
Aceasta-nseamnă că pe dedesubt,
Sub brazde, sub statui și sub ruine
Mai e vreun om, o viață cît de mică

Altfel, Pămîntul nici nu se explică.

Muchie

Tărîm uscat și vîntul bate plopii,
Ca pe-un mănunchi de fringhii ce s-au rupt
De clopot, și-i atîrnă dedesubt
Iar clopotul din cer aruncă dropii

Pe brazdă grîu subțire-n nesimțire
Ce crede despre sine că-i pămînt
Aud un fluier biciuit de vînt
Între octombrie și nemurire

Apoi, ce-a fost cuvînt și gură tace,
Peste tărîm se sparge-un geam de ger
Și morții noștri vin și ei încoace
Și dreptul la o iarnă blîndă-și cer,
Sărmanul drept de a dormi în pace

Și-o ușă grea se-nchide brusc în cer !

Adrian Păunescu

Discurs despre tinerețe

Fără să știe cîte milenii au — munții noștri
sînt tineri,
fără să știe de cînd curg — apele noastre sînt
tinere,
tînăr e și ramul și pasărea ce îl înfrunzește-n
odihnă;
eternitatea noastră se-alcătui, clipă de clipă,
departe de bătrînețe.

De ce a fost așa, munții l-au întrebat pe
Avram Iancu,
cînd liniștea a desfăcut nuferi, apele l-au
întrebat pe Mihai Eminescu,
ramul a întrebat pasărea, pasărea, ramul,
eternitatea — pe toți, pînă la ultimul.

I-am răspuns cu mult înainte însoțindu-l pe
Mihai Viteazul
și ea ne-a asaltat de subsuori să privim :
între pereții proaspăt văruiți
am stat alături secole la rînd cu Muntenia,
cu Moldova, cu Transilvania,
alături de chipul lor frumos, cel vrednicit în
cronici
știut să fie și de cei ce se prefac că nu-l știu.

Noi n-am atins doar cu gîndul fructele din
ramurile tîmpului
ele s-au copt totdeauna în vara palmelor
noastre.
Cît de tînăr este poporul român
steagurile lui niciodată înclinate,
întrebați-le.

Totdeauna vom vorbi despre tinerețea
pămîntului nostru,
cum vorbim despre părinți,
cum părinții vorbesc despre noi
ca despre patria lor ce-i continuă.

Florin Costinescu

OPINII

Via magna

Desigur că atunci cînd discutăm problema : **încotro se îndreaptă poezia ?** (și nu oricare, ci aceea a noastră de azi), nu se poate să nu avem în vedere un prim nivel de structurare a chestiunii, și anume acela care rezultă din relația poeziei cu societatea care-i dă naștere. Faptul nu este atît de simplu cum s-ar putea crede la prima vedere. Au fost exprimate adeseori, opinii după care relația poeziei, și a creației în general, cu societatea în care apare, ar fi o relație de existență, nu și de scop, acesta din urmă fiind inclus probabil, existenței în sine a faptului artistic. Or, este evident că o asemenea punere a problemei nu este suficientă, chiar dacă am privi-o ca o reacție la o exagerare anterioară opusă, aceea a scopului, a militantismului în sine, care neglija, nu atît în principiu, cît mai ales în fapt, cerințele dificile ale artisticității. Nu am stărui asupra problemei dacă poezia nu s-ar fi dovedit adeseori, victima acestei false dileme, nu i-am zice atît teoretice, cît de gust și de habitudini în promovarea faptului artistic. O privire cît de cît atentă asupra poeziei care se publică mai ales în revistele literare, dar și în volume, ne arată, pe de o parte, o anumită usurință, ca să nu-i zicem neglijență, în tratarea temelor specifice militantismului nostru social actual, iar pe de altă parte, cultivarea rafinamentului artistic cheltuit adeseori fără semnificații deosebite, dacă nu chiar minore sau gratuite. Un alt aspect al aceleiași probleme ni-l arată, după opinia noastră, modul nediferențiat în care sînt tratate de multe ori, temele de inspirație istorică, din trecutul legendar sau mitologic. Selectivitatea în această privință este o chestiune, evident, nu de determinare socială directă, ci de constiință poetică, de evaluare interioară a unor sconuri dispuse pe termen lung, atît ale societății, cît și ale personalității artistice angajate în exprimarea deziderateloor acesteia. Este un merit al orientării generale a creației noastre literare și artistice de către partid pe linia adîncirii și diversificării continue a gîndirii și modalităților creatoare specifice fiecărui poet, prozator, dramaturg, artist plastic, muzician etc. Acest principiu formulat cu precizie teoretică la Congresul al IX-lea al P.C.R., și a cărui realizare practică este urmărită cu perseverență, se cuvine răsplătit cu un spor continuu de constiin-

Dumitru Bălaeț

Continuare în pag. a 2-a

ÎN ACEST NUMĂR : ● **Spirale** de Eugen Barbu : „Posteritatea lui Lovinescu și profitorii ei" (III) ● **Fragmente critice** de Eugen Simion ● **Viața cărților** de Dorin Tudoran și Voicu Bugariu ● **Retrospective** de N. Ciobanu ● **Proză** de Dorina Bădescu, Pavel Perfil și M. Constantinescu ● Parodii ● Sport

cronica literară

SADOVENIANA

Dostoievskianismele tinereții

(fragmente)

Neglijabil astăzi, dar superior în contextul apariției, **Insemnările lui Neculai Manea** reprezintă o experiență romanescă interesantă. În afara celor trei romane sadoveniene, puține alte romane românești îi deschideau drumul. Experiențele anterioare nu-i sînt prea profitabile scriitorului care încearcă să-și sincronizeze literatura cu proza de marcă a vremii. Sadoveanu e preocupat de Maupassant, Zola, Turgheniev, Dostoievski mai mult decît de experiența propriu-zisă a romanului. Fapt cu totul de excepție romanul e însoțit de o prefață programatică, ceea ce scriitorul a făcut extrem de rar. Este o reacție acoperită la criticile vehemente cu care au fost întîmpinate primele cărți ale scriitorului. „Dar iată că vine unul și întreabă cu oarecare indignare de ce Manea vorbește despre beție și despre adulter în însemnările sale. Beția și adulterul sînt cangrenele societății noastre, pe care cu orice preț trebuie s-o moralizăm. Acest campion al moralei s-ar putea să fie domnul X, sau Y, după cîte am auzit. Nu-i rog decît să stîrpească în cel mai scurt timp aceste vicii rușinoase, și atunci oameni ca Manea n-ar mai putea să-i supere vorbind despre ele. Tot așa noi îi asigurăm că sorbim cu ușurință marea, dacă domniile lor opresc toate apele care curg într-însa". Direcția contraatacului este limpede, deoarece campionul manifest al moralei se arătase criticul de la **Curentul nou** din Galați, H. Sanielevici. Sadoveanu privește problema de la altitudine cu un calm și o siguranță care dezmint o presupusă incapacitate teoretică a scriitorului : „Ar zice unii, în sfîrșit, că n-am făcut bine c-am dat la lumină o scriere în care nu tresare puterea morală în curs, pe care toți o cheamă din toate părțile, ca și cum n-ar avea ființă între noi. Dar o chestie literară socotim că e o chestie literară ; și morala nu privește literatura, ci numai pe cel care o caută". Formulările par a fi ale lui Maiorescu și ar putea fi subscrise și de acesta. Ironiile, de altfel, Sadoveanu și le îndreaptă împotriva criticii științifice. Interesului „criticii științifice" (azi i-am spune genetice) pentru condițiile de producere a operei de artă, Sadoveanu îi răspunde în același cuvînt înainte **(Însemnările editorului)** astfel : „Unii cercetători, partizani ai celei mai mari obiectivități, ar dori apoi să se lumineze asupra unor și mai importante chestii literare. Ne grăbim deci să le spunem că atunci cînd transcriam **Însemnările,** vremea era geroasă și destul de liniștită, în casă era cald, și copiii noștri se găseau într-o sănătate înfloritoare." „Condiții" care contrazic persiflant ecuația cauză=efect a criticii științifice, deoarece **Însemnările** sînt foarte triste, iar starea autorului înfloritoare".

După cum se vede articolele lui H. Sanielevici n-au lăsat placid pe scriitor. Acesta discută în **Însemnările editorului** probleme pur literare și le dă o dezlegare care-i subliniază independența de atitudine și de concepție. Sadoveanu își pune la 1907 problema spargerii cadrelor romanului, al modificării formulei românești. „Aceste însemnări poate n-au un început după toate regulile consacrate și veșnice ; n-au un fir roșu al intrigii de la un capăt la altul, un punct culminant, — o gradație savantă la sfîrșit". Ceea ce-l interesează pe Sadoveanu este să introducă în roman **viața** sfidînd formulele. „Viața în general, nu se desfășoară după regulile consacrate ale genului care poartă numele de **roman**". Observînd contradicția dintre regulile romanului și ale vieții, scriitorul se așează de partea celor din urmă. Ideea îi vine probabil dinspre programul naturalist al „tranșelor de viață" transferate prozei, dar important este să observăm că ea a fost enunțată și că s-a încercat chiar și aplicarea ei. Problema este în cele din urmă de ordin estetic. Disprețul programatic pentru intrigă al scriitorului de la 1907 trebuie privit cu un ochi mai puțin suficient. Cititor fin al literaturii europene Sadoveanu a sesizat fără aparat teoretic apăsător că proza suferea o mutație, iar **Însemnările lui Neculai Manea,** acest atît de palid roman astăzi, merge în direcția noii mutații. Una din aspirațiile cele mai puternice ale prozei moderne a fost încercarea de a capta în proză fluxul vieții, torentul existențial, tentativă care nu putea să mai țină seamă de vechile tipare românești.

Alt refuz programatic al lui Mihail Sadoveanu e acela al strălucirii materiei de inspirație. „Se va găsi cineva să spuie că o viață a unui umilit profesor de provincie n-are nici o însemnătate, ca și toate viețile obscure și mici ale celor mulți. Ne pare rău că viața nu e plină numai de grozavele fapte diverse ale gazetelor noastre". A întoarce fața către cei mulți și umili, către cei obscuri și a întoarce spatele celor ce ies din anonimat, a personalităților senzaționale iată o frază programatică caracteristică pentru o anume literatură. „Se poate întîmpla să aibă și în literatură, ca și în viață, însemnătatea ei lumea cea măruntă, care, ca un fluviu, își duce durerile spre mări necunoscute". **Însemnările lui Neculai Manea** „sporesc cu o pagină istoria suferinții omenești". „Suferință", „durere", „umilință" „oameni neînsemnați" sînt cuvinte ce revin des sub condeiul scriitorului și ne trimit la opera lui Dostoievski pe care Sadoveanu a cunoscut-o și din care a făcut chiar traduceri. O asemenea profesiune de credință asigură autorului o singularitate marcantă în epocă. Sadoveanu nu este însă întru totul original cu romanul său. El nu va fi reușit să dea o impresie cu totul nouă cititorilor săi deoarece amintirea romanului lui Vlahuță, **Dan,** era încă prezentă și, cel puțin formal, cele două romane au puncte serioase de contact.

Dacă **Însemnările lui Neculai Manea** ar fi rămas cu strictețe la problematica și tratarea din **Dan** al lui Vlahuță, cartea n-ar mai fi avut astăzi pentru noi nici un interes. Dar Sadoveanu depășește cu mult confecția gazetărească a înaintașului. Autorul încearcă să facă roman cu materia schițelor și comediilor lui Caragiale. Neculai Manea rătăcește printr-o periferie cu personaje din Caragiale și lucrează într-un birou plin de „amici" pe care l-ar fi putut la fel de bine ocupa și nenea Anghelache din **Inspecțiune.** Domnul Alexandru Ionescu, comersant bucureștean, cu magazin de coloniale pe linâ Cișmigiu, are un băiat rău crescut care învață prost și trebuie să la meditații, o fată, Vasilica, trecută prin pension și o soață, madam Sița, înconjurată de doctorii, dar înarmată și cu **Dramele Parisului.** «Domnul Alexandru Ionescu avea „un magazin cu coloniale și băuturi spirtoase, foarte bine asortat". Sta la un colț de stradă, în dosul Cișmigiului. Din ușa prăvăliei vorbea tare cu toți trecătorii, și era un om foarte prietenos, mai ales cînd turna păhărelele de țuică. Scurt, ciolănos, cu barba mare care-i blănea tot obrazul pînă la ochi, umbla repede, fuma țigară după țigară, apă nu bea niciodată, răcnea în gura mare în loc să vorbească omenește, era totdeauna în **opoziție** și totdeauna purta un baston gros și ciotoros, care-l ajuta deoseori la alegeri. Îi invîrtea pe deasupra capului, îl plimba pe sub nasurile prietenilor, și rîdea : „Cu ăsta aplicăm constituția !..." Altfel, un om foarte cumsecade». Intenția caricaturală e evidentă, dar portretul e superficial și grosier. Caragiale era un excelent comportist, or aici ca și în alte pagini ale romanului personajele nu trăiesc autonom în mișcare ci ne sînt prezentate de Neculai Manea. Despre creație obiectivă nici vorbă, deși lumea despre care vorbește dăduse efecte artistice maxime la Caragiale.

Însemnările lui Neculai Manea încearcă să retopească în creuzetul sadovenian o materie trecută deja prin combustia mai mult sau mai puțin puternică a înaintașilor. Dar ceea ce e nou aici e că ea este aproape pentru prima dată folosită într-un roman. Păcatul cărții lui Sadoveanu este că deși desfășurată în limitele genului pe care am văzut că nu se sfiește să-l sfideze nu reușește de multe ori să fie mai mult decît schița romanului care se putea scrie. Personaje și situații sînt abia creionate și romanul nu are acea densitate a materiei și atmosferei pe care ar trebui s-o dea orice roman care se pretinde a fi al **vieții** în indiferență de alte determinări.

Personajele romanului sînt ori cele de viață stereotipă, adaptate adică unui sistem de automatisme, ori inadaptabile. G. Călinescu găsea că romanul exclude posibilitatea principială de a se bizui pe această realitate umană. Existența în circuit închis epuizează rapid orice interes pentru oamenii pe care-i conține deoarece are ca imediată consecință repetiția și monotonia. Inadaptabilul e incapabil de conflict și e și el de aceea inapt de a servi romanului. Disocierile lui G. Călinescu deși inteligente sînt restrictive. Nereușita romanului lui Sadoveanu nu vine din apelul la astfel de eroi. Din contra putem spune că Mihail Sadoveanu argumentează prin **Însemnările lui Neculai Manea** împotriva fugitivei teorii. Oriunde e viață poate fi roman spune Mihail Sadoveanu în prefața sa și dacă nu romanul propriu-zis, care e palid artisticește, dar schița lui este perfect plauzibilă. Un individ suferă de inferioritate socială și de timiditate fără a găsi resurse sufletești și morale pentru a replica. Neculai Manea nu e un Julien Sorel ci opusul lui. Prima lui iubire nu e o victorie ci o mare dezamăgire. Autorul ar fi putut să se oprească aici, dar fără controlul bunului simț artistic aglomerează istoria celei de a doua dezamăgiri : vindecat sufletește Manea se căsătorește, duce o viață conjugală comună și reușește să-și piardă la nașterea primului copil atît soția cît și copilul. Episodul e o eroare deoarece introduce o notă falsificatorie. Cauza cauzelor care e ruperea de baștina rurală e concurată pînă la anulare de această întîmplare. Odată consumat episodul nenorocirii ultime intrăm în plauzibil. Manea vrea să fugă de București către o sihăstrie, ceea ce e firesc, dat fiind oroarea față de aglomerările urbane ale celor de la țară. Satul natal nu-i mai spune însă nimic și se stabilește într-un orășel tipic pentru provincia românească. Dar nici aici Manea nu se dovedește adaptabil. Deși între oameni el se simte ca într-un pustiu. Spectacolul înfiorătoarei degringolade umane al lui Radianu nu-i spune totuși mare lucru. Iar înfiorarea în fața primejdioasei goliciuni de suflet a contemporanilor săi apropiați nu-l face decît să se adapteze rapid din spirit de autoconservare. Cartea s-ar fi cuvenit să fie un studiu și este o melodramă. Dar în aceste cadre, minus sentimentalismul deformator, romanul este posibil. Nu-i lipsește o idee : aceea că ruperea nepregătită și nemotivată de mediul originar produce declanșarea, și o semnificație mai înaltă : lipsit de ideal omul sucombă în placidul sau viforosul fluviu existențial.

O versiune interesantă a lui Manea e Radianu. El e în dezacord cu mediul, Sadoveanu are inspirația de prost gust să-l facă și pe Radianu victima unei deceptii sentimentale, și încearcă să i se opună. Radianu pune cu plăcere pe obrazul breslei sale blazonul propriului său viciu. El pare a ține să demaște esența pe care el o atribuie breslei lui prin demonstrația propriului său caz de beție. E o intenție de epatare în tot ceea ce face și înainte de scoaterea lui din învățămînt și după aceea care fac personajul foarte interesant. Radianu ține parcă să-și compromită deliberat colegii, într-o mișcare de presiune care amintește șantajul. Căderea lui e profundă și manifestările aduc aminte de eroii lui Dostoievski care au stat desigur înaintea scriitorului cînd și-a croit personajul. Radianu bea pentru că astfel se desparte de lumea pe care n-o poate suporta și care pentru el nu mai are ascunzișuri. Beția devine deci starea lui firească, dar Sadoveanu nu știe să-și păstreze personajul în limitele dostoievskiene care se pare că i-au prezidat ivirea pe lume. Radianu nu e pînă la capăt un Marmeladov, de pildă.

Sadoveanu îl pune să sufere din pricina unor elevi care nu-l salută, ori a unor inși care nu-l înțeleg, ceea ce contravine noții sfidătoare a personajului. E limpede că Sadoveanu n-a înțeles bine pe Dostoievski și că Radianu care ar fi putut fi o interesantă creație, de ar fi fost păstrată în nota dostoievskiană, își pierde din interes prin melancolizarea lui iremediabilă care-l face inferior lumii pe care a sfidat-o. Demonismul tipic eroilor dostoievskieni îi lipsește deși Sadoveanu îl pune să urască atroce pe un vecin de locuință. Transplantul acesta din Dostoievski n-a prins, după cum nu va prinde nici cel din **Apa morților,** unde epilepticul Panait pare a veni tot din lumea eroilor dostoievskieni. Pentru Sadoveanu, Dostoievski va rămîne o trecătoare pasiune de tinerețe.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Dramatismul confesiunii

Desfășurîndu-se uneori sub pecetea jocului, cochetind cu libertățile farsei fanteziste, constituindu-se, citeodată, în incursiuni spre un imaginar aproape burlesc, poeziile acestui volum nu trădează, în esență, luciditatea demersului poetic ce a impus lirica Florenței Albu. Dimpotrivă, „Ave, noemvrie" este o confesiune, al cărei caracter accentuat dramatic nu se poate pierde sub impresia, deseori acută, a ironiilor sau jocurilor demistificatoare. Poeta ne face martori la un intim proces conflictual, lăsînd să se desfășoare sub ochii noștri înfruntarea între **curajul și frica de sine.** Adică, Florența Albu ne propune „jurnalul" acestei stări în care vechile credințe se clatină serios, întrevăzutele — altădată — deschideri se întunecă, comunicarea însăși riscă să devină imposibilă.

Începînd cu reevaluarea unei arte poetice generoase — în care își află locul **pădurea, ploaia, muntele, arborele independent, cîrtița, scaietele,** adică „tot felul de lume", cum spune poeta — trecînd prin sarcasmul „Roz-Bad"-ului ori prin „jumătatea de ris" cu care înțelege poeta să însoțească acum „petrecerea lumii", și terminînd cu autoflagelarea din „Radiografie" („**intind o mînă-n flacără / și văd nervurile de frunză descărnată, / oase păstrînd alcătuirea / darului întins. // Stau în lumina iradiantă / simțind mutațiile, înstrăinarea / celulă cu celulă ; / un halo roșu suie / coloană vertebrală / scornind neterminatul, infinitul, / ca focul pus unei idei**") ori cu „bilanțul" din „Astfel" („**Astfel stam eu la stingerea stelei / pe o terasă cu vorbele-n dodii, / astfel stam eu, iluminată / de renunțare : astfel vedeam / cu ochiul plins, cu ochiul ironic / urmînd, urmărind, tremurînd, / bolta, pămîntul, / îngemănarea**") „Ave, noemvrie" este o dinamitare a vechilor iluzii, o veritabilă demolare a unui sistem afectiv. Într-o astfel de întreprindere, deloc lesnicioasă, era aproape firesc ca poeta să nu reziste permanent unui regim de maximă încordare, de paroxism — cum se ajunge, de pildă, în „Supersonic" („**Iată nervii — spune victorios / și-mi smulge nervii, / și-i agață ghirlande subțiri, festive, cutremurate, / fire spasmodice smulse exact, / monumental, / buchete, ghirlande festive, / agățate la boltile galbene**"). Și atunci, jocul în care ne este, deseori, imposibil să descifrăm alte semnificații decît simpla declinare a cuvintelor, se constituie în adevărate și necesare supape. Prin ele se elimină plusul de atmosferă ce ar putea duce la atingerea unor cote nefirești de încordare. Așadar, cînd luciditatea o impresoară în mod amenințător, poeta își caută refugiul în logica inexplicabilă a cunoscutelor „Puia Gaia", „Baba Oarba", „Ala Bala".

În „Ave, noemvrie" este evocată o stare dureroasă, de stagnare aproape grotescă („**un fel de vechime carnală a pietrei, / stînci frăgezite de starea pe loc**"), un spațiu dezamăgitor — chiar și atunci cînd expunerea este ironică („**și poetul își face intrarea / în epocă / descoperindu-se ceremonios : / — Bună seara, doamnă, / iertați-mă, vă crezusem, într-adevăr, / mult mai tînără**"). Și, în vreme ce comunicarea poetului cu vechile iluzii devine tot mai dificilă („**deci, despre ce să vorbim ? / în unda trecerii voastre mă văd / și nu am ce vă spune. Deși mîine / ni s-ar putea comunica // doamnelor, domnilor, despre / ce să vorbim ? — mucegăiește tăcerea / în unghere, pe mîinile, pe buzele noastre / — ce croșetați, doamnă, ce / ziare citiți, domnule ?**"), în timp ce orice proces de conștiință presupune și durerea unei inevitabile insingurări, în „rezervațiile de sicofanți" petrecerea este în toi : „**În vecini petrec sicofanții. / În vecini muzica, dansul. / O, marea luată pe sandale, / nisipul răsturnat din lăcrimării, / cenușa urnelor măsoară / spulberul, clipa / ori acest memento. // Petrec în rezervații sicofanții / și marea, dincolo, / unde se merge cu tălpile goale, / unde se moare în cumințenie, / în echitatea singurătății**".

Atîta vreme cît un poet are puterea de a se supune unui examen de conștiință, cum se întîmplă în „Ave, noemvrie", el plătește cu prisosință pentru acea „echitate a singurătății", pe care o și recunoaște, acceptînd-o, Florența Albu. Mai ales din acest punct de vedere, și trecînd peste ceea ce putem numi scăderile cărții. „Ave, noemvrie" mi se pare cea mai bună carte a Florenței Albu, o confesiune emoționantă.

Dorin Tudoran

*) Florența Albu, **„Ave, noemvrie"**, Ediția „Cartea Românească", 1975.

proză

Simplitate de bun augur

Multe dintre cărțile de proză ale autorilor clujeni apărute în ultima vreme poartă cîte o „asumare" semnată de către Dumitru Radu Popescu. Este un act impresionant, mai ales atunci cînd pronosticul critic al prestigiosului prozator se dovedește întemeiat. În legătură cu romanul * lui Constantin Cubleșan considerațiile sînt următoarele : „Constantin Cubleșan este un ardelean pur sînge, molcom la vorbă, căutîndu-și fără grabă propriul său nume, cam nepăsător la sunetul trîmbițelor ce urcă și coboară în stagiuni stele cu prenume și le pun etichete pe frunte, calm ca o apă ce-și vede înainte de drumul pe care încă nu l-a străbătut, încrezător în munca sa și în timp, deloc modern ca acei moderni al căror limbaj nu este altceva decît un șir de citate nedeclarate în subsol, liniștit, un ardelean, liniștit, exact așa cum cei care-i cunosc știu cum arată și ce înseamnă marea și muță lor liniște..." În cîteva privințe cuvintele lui Dumitru Radu Popescu referitoare la personalitatea lui Constantin Cubleșan se potrivesc foarte bine ca epigraf la **Un gotic tîrziu,** carte aparent nepretențioasă, dar care reușește în cele din urmă să inducă un inedit sentiment de liniște.

Personajul principal este un tînăr asistent universitar, care parcurge cîteva întîmplări decisive pentru configurația conștiinței sale. Copil de oieri, ființă solidă din toate punctele de vedere, primul intelectual din familia sa, el sosește într-un mare centru universitar (în care recunoaștem Clujul) și se manifestă în toate privințele ca un om deosebit de dotat. Alături de excelente dispoziții intelectuale el are însă o anumită moliciune morală, care îl împiedică să se ferească de conjuncturi neplăcute. Mai întîi, el este sedus de către o femeie cu douăzeci de ani mai în vîrstă decît el. Deși e un om puternic, el nu reușește să se sustragă și în cele din urmă se căsătorește cu ea, formînd un cuplu nepotrivit, întemeiat pe orice altceva decît pe dragoste. Apoi, încercînd să scape de sentimentele neplăcute pe care i le genera vîrstnica lui soție (de altfel o foarte distinsă intelectuală) contractează o legătură extraconjugală, cu o femeie la rîndul ei căsătorită. Aventura se sfîrșește lăsîndu-le amîndurora un gust amar.

Sfîrșitul romanului îl găsește însă pe tînărul intelectual căsătorit cu o altă femeie, o arhitectă lîngă care cunoaște o mare dragoste a vieții sale. El nu mai este asistent, ci profesează din convingere ca medic veterinar.

După cum se vede, întîmplările pe care autorul le povestește nu sînt ieșite din comun. Există însă în **Un gotic tîrziu** un parfum romantic, ce înnobilează ansamblul. Personajul principal are o simplitate fundamentală, care îi face credibile acțiunile și, astfel, cînd în finalul romanului el renunță la o funcție atît de bogată în perspective, actul nu pare deloc hazardat, denotînd o anumită ingenuitate de bun augur. Alături de iubita lui, ființă evanescentă, capabilă de elanuri de mare puritate, el constituie o apariție stenică, în ciuda întîmplărilor urîte prin care trece.

Voicu Bugariu

*) C. Cubleșan, **Un gotic tîrziu,** Editura „Facla", Timișoara, 1975.

Contribuția gînditorului

Urmare din pag. 1

acum spre industrie, datorită marilor profituri. În cele din urmă, circumstanțele financiare au favorizat o masivă investiție de capitaluri străine, care nu puteau fi transferate în afară, din cauza problemelor valutare.

În primul rînd, au apărut conflicte între grupurile burgheziei înseși. Grupul interesat de industria metalurgică era altul decît vechea burghezie liberală, producătoare mai ales de bunuri de largă consumație. Cel dintîi avea nevoie de un aparat de stat aflat în întregime la ordinele sale, pentru a asigura marile investiții cerute de industria grea, precum și regimul protecționist față de concurența dinafară. Marii proprietari de pămînt erau și ei implicați în instaurarea dictaturii, pentru a-și asigura ieșirea din criza agrară. Statul autoritar convenea deci tuturor păturilor exploatatoare ce vedeau în regimul constituțional un cadru nesigur : „Căci această dictatură, cu tot numele ei regesc, nu era altceva decît expresia, exponentul politic al vîrfurilor burgheziei românești, interesate direct și nemijlocit în industria grea, în industria metalurgică, în cea de armament. Statul devenea, sub dictatură, statul lor. Limitele între interesele publice și cele private se ștergeau, în exclusivul profit al acestora din urmă". În același timp, gravele conflicte sociale impuneau crearea unor forțe menite să țină în frîu procesul de radicalizare a societății românești. Așa a apărut Garda de fier, cu concursul vîrfurilor burgheziei și moșierimii și chiar cu acela al aparatului de stat și polițienesc. Autorul analizează în capitolele **O succintă pagină de istorie recentă, Cum a fost sprijinită Garda de fier ?** și **Împrejurări care ascund complicități** întregul mecanism ce a ajutat la crearea platformei politice a organizației de extremă dreaptă și „a parvenit să ocupe primul loc pe scena politică a țării", începînd cu anii 1935—1936. Două au fost cauzele care au împiedicat însă aducerea la putere a Gărzii de fier. În primul rînd atitudinea organizației în probleme de politică externă, pentru că sprijinea exclusiv alianța cu Germania și Italia, în dauna legăturilor economice și politice tradiționale ale burgheziei românești, și în al doilea rînd pentru că, în probleme interne, „Statul-major legionar a uitat — sau a vrut să uite — că întreaga mișcare se născuse dintr-o combinație politisto-guvernamentală, că ea crescuse numai cu ajutorul tacit al guvernelor, că însăși „forța ei combativă" nu era decît în funcție de impunitatea acordată, prin complicitatea aparatului de stat, bandelor ei teroriste". În analiza evenimentelor de după instaurarea dictaturii regale, Lucrețiu Pătrășcanu dă întreaga măsură a subtilității sale, cu o precizie de gîndire excepțională. El arată că șefii intemnițați ai Gărzii căutau încadrarea în dictatura regală și legitimitatea : „Că lucrurile au luat un alt curs, răspunderea o poartă cei care au organizat atentatele din toamna anului 1938. Dar aceștia nu erau nici Codreanu și nici conducătorii închiși. Valul terorist a fost pregătit de elementele emigrante, refugiate în Germania, care activau sub directa influență a aparatului nazist. Căci, spre deosebire de ceea ce se va întîmpla mai tîrziu, în 1939, în acel moment conducătorii celui de al III-lea Reich aveau tot interesul să provoace compromiterea dictaturii carliste". Iată-l deci pe Horia Sima ca autor obiectiv al suprimării lui Codreanu ! Provocind tulburări, împotriva directivelor șefului mișcării, el a dus pur și simplu la dispariția fizică a conducătorilor întemnițați ai organizației și la quasi-desființarea ei ca realitate politică, după ce fusese interzisă ca partid. Interesantă este și concluzia capitolului **De ce n-au încercat legionarii o lovitură de stat ?** care ar fi avut „oarecare șanse de succes", dată fiind infiltrarea Gărzii în aparatul de stat și în armată. Pătrășcanu subliniază că : „În toate țările în care mișcările de extremă dreaptă au pus mîna pe puterea politică, în frunte cu Italia și Germania, acest lucru a avut loc nu printr-o manifestare de forță, (...) ci prin utilizarea pașnicelor căi legale și a uzanțelor constituționale". Dar condițiile aveau să favorizeze totuși, o scurtă perioadă, organizația extremistă românească, prin impopularitatea crescîndă a dictaturii regale, prin haosul creat de ea în toate compartimentele vieții publice și prin elementele noi de politică externă, de la sfîrșitul deceniului al patrulea. Se cuvine amintită aici și justa estimare a importanței corupției de pe vremea regimului carlist : „Cu cît deținătorii puterii formează o castă mai puțin numeroasă și mai închisă, cu atît corupția face ravagii în aparatul statului. Calitățile „morale" ale dictatorilor interesează foarte puțin. Incoruptibili sau adevărați cavaleri de industrie, nu dictatorii impun austeritatea moravurilor sau încurajează prevaricațiunea. Cangrena este în sistem, și nu în conștiința oamenilor ; aceștia sînt în mai mare măsură corupți de regim, decît ei, la rîndul lor, îl pot demoraliza și corupe".

Deci, „În ziua de 4 septembrie 1940, regele Carol al II-lea este silit, sub amenințarea unui **pronunciamento** condus de generalul Antonescu, să renunțe la toate prerogativele pe care și le conferise prin Constituția din 27 februarie 1938. Dictatura și regimul său personal luară astfel sfîrșit". Urmează dictatura antonesciano-legionară, în spirit „de totală omogenitate" arată Lucrețiu Pătrășcanu. Haosul ajunge la culme, iar esența regimului legionar se dezvăluie printr-o singură activitate sistematică consemnată de autorul cărții **Sub trei dictaturi** în cele cinci luni de guvernare a Gărzii de fier : jaful. „Folosim cuvîntul jaf în înțelesul lui etimologic și penal, adică furt de proporții, prin întrebuințarea violenței. Acest jaf, practicat fie în mod organizat și sistematic, fie anarhic, deci lăsat la inițiativa individuală a partizanilor, a fost comis pe o scară vastă și deopotrivă în dauna particularilor și în cea a statului", scrie Lucrețiu Pătrășcanu, subliniind că era inevitabil, după un timp foarte scurt, să se ajungă la un conflict între marea burghezie și reprezentanții politici ai statului, care erau atunci legionarii. Se produce astfel o adevărată lovitură de stat militară, urmată de „rebeliunea" din ianuarie 1941. Radiografia celor cinci luni de guvernare legionară și analiza conflictului dintre burghezia românească și Gardă sînt o adevărată pagină de antologie. Sînt urmărite cu minuțiozitate grupurile de interese și conflicte de politică externă ce au dus la proclamarea celei de a treia dictaturi, dictatura militară-fascistă, în frunte cu Antonescu, definită prin cuvintele lui Marx referitoare la Cavaignac : „Nu o dictatură a săbiei asupra societății burgheze, ci dictatura burgheză prin sabie". „Ambițiosul" general Antonescu avea să instaureze un regim de esență anti-populară, al cărui debut îl va face pe Lucrețiu Pătrășcanu să declare, în încheierea cărții lui : „Viitorul nu va lăsa multă vreme nedeslușite căile lui..."

Lucrarea cercetătorului marxist trebuie văzută în lumina concluziilor sale. Regimurile autoritare, dictaturile personale sau de grup au contribuit la slăbirea coeziunii naționale prin accentuarea corupției și a dezorganizării instituțiilor. Activitatea economică a fost în asemenea perioade, contrar aparențelor, împiedicată. Neîncrederea în legi și în buna funcționare a statului, suspendarea normelor constituționale, toate acestea au avut ca efect atenuarea forțelor unei națiuni și au contribuit la crearea de condiții ostile dezvoltării lui firești. Lecția cărții lui Pătrășcanu este că suita de evenimente dezastruoase de după 1938 și modificarea granițelor țării se datorează politicii nefaste a dictaturilor ce s-au succedat, din care nu ne putea scoate decît, după cum afirma Lucrețiu Pătrășcanu, un regim democratic, cu o largă bază de mase.

Via magna

Urmare din pag. 1

ță din partea fiecărui poet chemat să-și structureze din interior creația în vederea realizării unei finalități superioare, aceea a idealului comunist pe care și-l propune societatea noastră de azi. Din acest punct de vedere, un prim răspuns la întrebarea : încotro se îndreaptă poezia ? nu poate să ocolească problema relației sale cu societatea care-i dă naștere. Fără îndoială că poezia noastră va însoți drumul general al societății românești către împlinirea idealului ei comunist, dar această însoțire nu poate, nu trebuie să fie una pasivă, numai de existență, ci și de conștiință militantă, activă, tensională, în vederea împlinirii personalității umane și-a armonizării ei depline cu lumea către care năzuim.

Desigur că un asemenea răspuns la întrebarea propusă ar fi încă prea general și incomplet, dacă nu am avea în vedere și determinările din interior ale mișcării de azi a poeziei înseși. După o expresie celebră a lui Goethe, arta se află totdeauna la scopul ei. Noi vom adăuga : și în raport de mijloacele de care dispune (talente, atmosferă ideatică, mișcarea de sfărîmare și reconstituire a stilurilor individuale și pe epoci în albia unei matrici stilistice generative mult mai cuprinzătoare). Nu este ușor a stabili, în raport de toate acestea, linia unei dominante evolutive interioare în cadrul unui fenomen complex și extrem de refractar la sistematizări, cum este poezia. Dar nu ni se pare potrivită nici atitudinea pasivă, constatativă care se multumește să înregistreze mai ales diversitatea de stiluri și maniere artistice în cadrul poeziei noastre actuale, și mult mai puțin se preocupă să sondeze unitatea mișcării ei dialectice interioare. În această privință ni se pare că ar trebui să procedăm oarecum asemănător modului din geometrie, după care prelungirea unei drepte într-un spațiu, depinde de cel puțin două puncte stabilite anterior care să legitimeze existența dreptei respective. Ca atare, tendința dominantă a poeziei noastre actuale se cere verificată prin trecutul ei, pentru a-i putea estima în mod obiectiv, posibilitățile de viitor. Pentru problema pe care o discutăm ni se pare esențială, o observație pe care o făcea încă de pe la jumătatea secolului trecut, în plină epocă de efervescență a poeziei noastre moderne, uluitorul în atitea privințe B. P. Hașdeu : „La români — spunea el în **Miscarea literelor în Esi**, 1863 — e de a se crea de acum înainte poezia filosofică în care să se răsfrîngă... sublimele profunditâți ale metafizicei". Dacă privim această afirmație prin prisma evoluției ulterioare a poeziei noastre, ne dăm ușor seama de justetea ei. Eminescu a dat o expresie strălucită vocației filosofice a poeziei noastre moderne, restabilind peste timp legătura cu puternicul filon meditativ-simbolic al marii poezii populare românești. Cercetarea literară de mai tîrziu a dovedit faptul că Eminescu a fost precedat și însoțit în acest efort de o întreagă pleiadă de poeți reflexivi, care s-au realizat mai mult sau mai puțin și apoi au fost absorbiți în marea albie a eminescianismului. A trebuit să treacă o perioadă destul de îndelungată pentru a se săpa noi izvoare, a se stabili noi relații temporale și de sincronizare cu poezia universală, pentru ca lirismul românesc să se poată avînta din nou către marile altitudini ale reflexivității umane. Prin Macedonski, Cosbuc și Goga acest drum a fost pregătit serios, dar adevărata lui realizare o vom reîntîlni abia la marii poeți dintre cele două războaie : Bacovia, Arghezi, Ion Barbu și, mai ales, Lucian Blaga, acesta din urmă stabilind o tensiune reflexivă, în multe privințe asemănătoare cu altitudine cu aceea a geniului eminescian.

O nouă epocă de înflorire a lirismului românesc, cea actuală, al cărei început poate fi situat în preajma morții marilor poeți amintiți mai sus, prezintă din unghiul de vedere al ideii pe care o urmărim, unele simetrii deosebit de interesante. Începutul noului val liric, pregătit și însoțit pe noi coordonate de creația unor poeți ca Mihai Beniuc, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, A. E. Baconsky, Geo Dumitrescu și alții, l-a făcut totuși Nicolae Labiș, cu o poezie tumultuoasă, aluvionară, deschisă însă unei evidente puteri de simbolizare reflexivă. I-au urmat îndeaproape Nichita Stănescu, Cezar Baltag, precum și poetul de mare vitalitate, Ion Gheorghe. Dacă primii doi s-au impus atenției printr-un lirism de idei mai abstract, asemănător aceluia al lui Ion Barbu, ultimul, cu o evoluție mai sinuoasă și mai dificilă, a urcat viguros către o zonă a mizelor țărănești primordiale, cu filiații destul de greu de stabilit în trecutul nostru poetic. O deplasare de accent evidentă în cadrul liricii actuale, către o tensiune de idei mai mare au adus-o, în ordinea debuturilor, poeții Adrian Păunescu, Ioan Alexandru, Marin Sorescu, Gh. Pituț, Ioanid Romanescu, Ana Blandiana ș.a. Este interesant de observat că odată cu afirmarea acestor poeți, excepîndu-i pe Adrian Păunescu și Marin Sorescu, a început să se manifeste asupra poeziei tinere, o puternică influență blagiană. Faptul nu este întîmplător și nici negativ cum îl consideră unii, dacă ne gîndim că aceasta se manifestă mai ales ca o influență catalitică, stimulatoare în creația proprie. Căci pe lîngă un lirism reflexiv de o înaltă elevație spirituală, asimilînd într-un tot unitar, filoane dintre cele mai diverse ale poeziei noastre și universale, Blaga ne oferă și modelul unei analize teoretice cuprinzătoare a noilor structuri metaforice, în care lirismul actual își poate găsi mai din plin un punct de pornire în căutările sale. Evident că poetul actual constient de sine și de relațiile sale cu timpul în care trăiește, nu se va multumi cu o simplă imitație a lui Blaga, ci va continua pe noi coordonate, sensurile adînci ale unora din marile sale descoperiri în domeniul fenomenului poetic. De altfel, străduințile multora dintre cei mai reprezentativi poeți afirmați în ultimul timp, ca Dan Mutașcu, Mihai Ursachi, Dan Verona, Cezar Ivănescu, Dinu Flămând, Adrian Popescu, Dorin Tudoran ș.a. ni se par a evolua tocmai pe linia unei mai bune structuri din interior a acelui tip de metaforă globală, relevatoare, la care a meditat Blaga îndelung și care se dovedește capabilă, într-o mult mai mare măsură, să dea expresie simbolizării cuprinzătoare a umanului. Desigur că nu poate fi vorba totdeauna de o comparație valorică între cele mai bune creații ale poeților matur afirmați și lirica poeților mai tineri, încă în plină ebuliție. Cu toate acestea, linia evolutivă mai generală a fenomenului nostru poetic actual nu ne poate scăpa din vedere. Această linie, după cîte ne putem da seama, are ca trăsătură distinctivă adîncirea reflexivității lirice, a acelei gîndiri poetice în care condiția umană contemporană, străduințile și năzuințele ei, pathosul epocii noastre constructive de aici și de acum, să-și poată găsi o expresie cît mai deplină, mai cuprinzătoare. Între orizonturile meditative ale poeziei și militantismul ei social nu există o opoziție, ci, dimpotrivă, o unitate dialectică profundă, ale cărei trăsături definitorii trecerea timpului le pune din ce în ce mai mult în lumină. Tocmai din acest punct de vdere, lirica noastră actuală ni se pare a fi chemată către o limpezire continuă, a mesajului ei uman, pe linia acelei reflexivități specifice, care face din poezia română din totdeauna una din componentele de seamă ale fenomenului poetic universal. La această decantare, în cadrul noilor structuri ale lirismului, participă, într-o măsură mai mare sau mai mică, poeții din toate generațiile. Este, după cîte ne dăm seama, un drum larg, generos, — **via magna** poeziei noastre contemporane. Saltul către sinteze poetice din ce în ce mai profunde, mai cuprinzătoare, rămîne deschis nu numai pentru cei ce vin, ci și pentru toți participanții la actuala competiție de valori în cadrul unui fenomen poetic ascendent, al cărui ciclu evolutiv nu este încă încheiat. Este motivul pentru care între diversele generații de poeți și între stilurile diverse ale poeziei noastre actuale, esențială ni se pare a fi unitatea în continuitate a efortului creator. Principalul pentru poet este să-și trăiască din plin viața în viața cea mai mare a poporului și să-și asume pînă la capăt destinul.

sub semnul aceleiași generații

Două reportaje de Vasile Versavia

Pentru ca orașul să existe, fiecare trebuie să lupte

Cum-necum, să zicem că ai ajuns la Oravița. Altfel n-ai cum să ajungi la Anina, decît pe partea cealaltă, dinspre Reșița, pe un drum de pădure destul de prost. De la Oravița poți lua trenul de Anina — două vagoane personale, celelalte de marfă — și ajungi peste trei ore, deși, în linie dreaptă, între cele două orășele, nu-s nici 30 de km. Trenul trece însă prin 16 tunele și tot urcă. Dacă iei cursa, ajungi, pe-o șosea asfaltată de curînd, în 40—50 de minute. Anina e sus, Oravița e jos.

Privești din Oravița, ca dinspre Sud spre Nord, și vezi oastea pădurilor urcînd. De fapt, pe sub păduri, urcă munții. La capătul privirilor virful pădurilor se dizolvă în nori. Vezi vînat și atîta tot. Acolo, în vînătări, e Anina.

Din șosea, la un moment dat, într-o poiană suspendată zărești o turmă de oi. Parcă-s tăiate în cretă oile. De la distanță nu mai deslușești mișcarea oilor, nu mai auzi clopotele. La numai cîțiva pași de turmă fumegă un nor, abur căzut ori încă neridicat destul de sus, se tîrăște, se destramă, se adună. Poate că e o turmă din alt veac, îmbătrînită și sură, care se evaporă tocmai acum.

Motorul rumegă în pantă. Privești o clipă călătorii din autobuz și observi că toți tac. E o senzație de greutate în interior și-ți dai seama că mașina cară numai bagaje, haine și corpul călătorilor, căci ochii și sufletul lor au ieșit prin geam și vin, în paralel, prin pădure, peste păduri. Cînd am ajuns, mi-a părut rău că am ajuns.

Sînt așezări omenești, sate sau orașe, atît de potrivit lipite de locul geografic de sub ele încît nici nu-ți poți imagina absența lor. Cum e Aradul, de pildă. Presupunînd că acest oraș n-ar exista și ai privi din elicopter cîmpia primordială, ai exclama : Aici ori a existat un oraș, ori trebuie clădit. Suferă locul de absența așezării.

Anina însă e altfel. Natura e atît de puternică și de incomodă încît senzația de improvizație te izbește de la început. Și azi, cînd s-au ridicat destule blocuri de locuințe puternice, cînd centrul orașului e dominat de un magazin universal ca o cetate, senzația de improvizație a rămas. Desigur, primii locuitori s-au așezat cum au putut. „Stăm aici cîțiva ani — pare să fi fost gîndul lor — și apoi plecăm". Asta se întîmpla în vremea veche. Totuși n-au mai plecat Dovada că n-au mai plecat e cimitirul.

Locul pe care e așezat e o vale frămîntată și îngustă. În pante, puțin mai sus de fundul văii, mai cu seamă pe partea dinspre Sud, s-au întocmit străzile. Străzile sînt „etajate" și de la o stradă la alta trebuie să urci pe trepte de piatră sau beton. Din strada principală pînă în cea de-a treia sînt șiruri de trepte în mai multe locuri.

„Astea-m' omoară mie pluminu' de trei, patru ori pe zi !" se plînge Moș Nichi în numele mai multor pensionari. „Picioarele m-ar mai purta ele cumva, numa' foiu' nu mai merge. N-am văzduh. D-aia port la mine niște bumbi de mentă, iau cîte unu' că-mi face răcoare în gură, dar e greu pentru mine... Gata optzăci ! ce mai vrei".

Bătrînul locuiește în cea de-a treia stradă (Mihail Sadoveanu) și fiindcă e „libăr ca un copil" în seama lui cad cumpărăturile, „ba pită, ba crumpi, ba una, ba alta", alimentarele și aprozarul sînt în strada de jos. Și bufetul „Expres" e tot acolo ! „Cei drept e drept, îmi mai pică și mie de la cumpărături de-un rum, n-am ce să zic, noră-mea nu-mi bate nasul niciodată. Așa-i, ce să fac ?. Noră-mea la servici, fecioru' la servici, eu cu cumpărăturile, un leu... doi...".

— Și cam cîte trepte trebuie să urci și să cobori ?

— Al drac să le știe ! Tot am vrut să le număr și tot am șmintit. Ale mai multe-s către vîrf, rise Moș Nichi. Să tot fie vreo trei sute. Pentru fecioru-miu — numai vreo două, iar pentru nepot — nici o sută ! Ce-i bun aici, e aeru'. Medicament nu alta ! Îți cade din codru drept în nară. Și are o dulceață... Nici dumnezeu n-are aer d-ăsta !...

Pădurea, într-adevăr, e stăpînă pe oraș. Nu există un geam în toată Anina prin care să nu vezi pădurea. Munții sînt înalți, arborii, cu o statură de-a lor, mai înalți. Cel mai mic tîrș îl privește pe locuitor de sus și-i umilește antena televizorului. Ca niște cerboaice vegetale pădurile amenință. O dată un mistreț a tăiat orașul în două. În gura lui Moș Nichi a rămas un reper temporal : lucruri întîmplate „înainte de mistreț" și „după mistreț". Dar cît de amenințătoare e apa ! Peste tot izbucnesc izvoare : în curți, sub case, deseori în pavaj. A izbucnit un izvor sub cea mai puternică clădire din oraș, clădirea Clubului Minier. „A trebuit — spunea Petre Albu, directorul clubului — să facem în subsolul clădirii un bazin cimentat în care să se adune și să se potolească puterea elementului și apoi, prin temelie și prin pămînt, pe sub stradă, să-i facem o scurgere...".

Pentru ca orașul să existe, fiecare clădire trebuie să lupte. O foarte ciudată senzație ți-o dau casele mai vechi. Sînt așezate „care — cum". Nu s-au impus mediului, sînt cu totul supuse. Ca și oamenii care le-au făcut, aceste case par a fi gîndit : „Stăm și noi cîtva timp apoi plecăm". Singurul lucru temeinic așezat pe aceste locuri e cimitirul. Cimitirul face parte din oraș, e îngrijit ca și o cameră. Sub cimitir e cărbune. Minerii lucrează în adînc.

Desigur, zeul orașului e Cărbunele. El ține și întreține orașul,
dă oamenilor bani,
dă oamenilor speranță,
îi bucură,
îi desbucură,
îi îmbată,
îi desbată,
îi îmbătrînește,
îi întinerește,
îi îngroapă,
îi desgroapă...

Cărbunele, el, zeul. Și ca orice zeu adevărat cărbunele nu se vede. Sînt puțuri de mină în care cobori pe verticală pînă la două mii de metri ; apoi mergi pe dedesubt 4—5—6—km. și mai mult, „pînă sub sate" și-abia acolo dai de El.

Dar cum trăiesc oamenii ?, mă veți întreba. Cum muncesc, cu dorm, cum iubesc...

Oamenii muncesc, dorm, iubesc...

Oamenii dorm pe munca lor.

Minerul doarme pe un „snop de cărbune". Știu că am riscat o metaforă, dar mulți mineri sînt foști țărani.

Casele, străzile, sînt așezate pe galerii de mină. Galeriile s-au adîncit și s-au lungit pe dedesubt. Străzile s-au lungit și s-au ramificat și ele la suprafață. E o nevăzută simetrie perpendiculară. Dedesubt minerul taie cărbune, deasupra își iubește nevasta și-și crește copii. Nimic jenant. Între muncă și iubire e pămînt, și pămîntul tace.

E mult beton în sat

DRAGUL MEU,

Am fost în vara asta în Sudul Banatului, la Naidăș (Vezi Nicolae Ursu, Monografia muzicală a comunei Naidăș), în locurile copilăriei. N-am mai fost de multă, tare multă vreme acolo. N-aș fi crezut : pe cît mă apropiam de pămîntul acela sufletul sporea în mine, foșnea. Uneori, imagini îngropate în mine, de care nu mai știam se trezeau brusc la viață, luminau o clipă, apoi se spărgeau violent, ca oglinda : nu se mai potriveau cu locurile !

O șosea asfaltată care leagă Timișoara de Oravița, apoi Oravița de Moldova Nouă, trece pe lîngă sat. Acest drum a modificat enorm locurile.

De la Timișoara am luat autobuzul de Moldova Nouă și încă de la plecare sufletul se veselea. Îl simțeam mai mult decît îmi simt corpul. E o senzație comparabilă poate cu ce ar simți o femeie cînd zvicnește fătul în ea.

Pornim, și pînă în afara orașului motorul e mai important decît drumul. Apoi cîmp. Și iar cîmp. Pînă pe la Jamul Mare — nimic. În cîmpie parcă nu se întîmplă nimic. De pe la Jamul Mare însă, intrînd în Caraș-Severin, apar dealurile. Ca niște grămezi de trecut. Totuși, primele dealuri par făcute de om. Apoi, pe o distanță de numai cîțiva kilometri simți alt gust al aerului. Capătă o dulceață și-s multe miroase în el. Șoseaua devine imprevizibilă ca o vietate, ca o șopîrlă se comportă. Deja dealurile sînt dealuri. Se-nmulțesc pomii, sporesc pădurile. Un relief baroc. Sufletul face și el dealuri și văi.

La Oravița șoferul anunță o „pauză" de zece minute, alimentează mașina. Călătorii se varsă din autobuz, se întind. Dacă ești atent, auzi oasele. O ușurare generală. Mulți caută locuri mai dosnice. Fumătorii sug țigara. Trosnește jarul.

Cînd pornim, cam jumătate din călători sînt noi. Peste vreo 18 minute intrăm în hotarul Naidășului. Absolut toți călătorii privesc pe geamul din dreapta, „dincolo". Se vede Călugăra, satul sîrbesc. Un sat mic, îngropat în verdeață. Se zăresc oameni pe stradă. În fundul zării, dincolo de sat, — dealuri vinăte. „Uite Cula Virșățului, pe dealul acela... E din vremea Măriei Tereza... Ea a făcut-o... Uite zidurile...", dă indicații același bătrîn. Adevărul e că zidurile nu se disting, însă bătrînul a fost acolo „în tinerețile mele", și, de fapt, îți arată zidurile din gînd. Îl întreb pe bătrîn :

— Cum, adică, Maria Tereza o făcut-o ?

— Ea o dat porincă ! O pus om de om, om de om, șir, și din mînă în mînă piatra o mărs din dealurile Potoculuí, de lîngă Sasca, peste hotare, pînă acolo. La un cap al șirului se despica dealul, la ălălalt se zidea cetatea... Așa o rămas vorba, c-o făcut-o ea , spuse bătrînul. Imaginea dispăru.

Peste cîteva sute de metri ajungem în punctul unde șoseaua atinge pămîntul de sub sat. Apare o gheretă și un grănicer. „Se lasă poluga", zîmbește bătrînul. Adică bariera. Grănicerul urcă în autobuzul oprit, cere buletinele la control. Pe cei din sat îi cunoaște, îi salută și atîta tot. Apoi coboară. Coboară și călătorii care merg în sat. „Se ridică poluga", comentează bătrînul. Bariera, un fost arbore, cu o greutate de ciment la capătul mai gros se ridică din nou pe verticală ca-n vremea vieții. Dar numai călătorii de Moldova Nouă își continuă drumul.

Trei dealuri ca trei pumni obligă satul acesta la viață. Dealul Satului, Dealul Turcului, Dealul Morii. Dacă ar mai fi fost, mă gîndesc, un al patrălea deal poate că oamenii care au întemeiat satul nu s-ar mai fi așezat aici. Sau poate că al patrălea deal a existat dar oamenii l-au spart. L-au desfăcut. Într-adevăr, satul are atîta cîmp bun cam cît pămînt e într-un deal mai mare.

Între sat și cîmp curge Nera (Nergan, îi spun bătrînii), o apă strălucitoare. De fapt sînt „două rînduri de apă" pentru că în partea de sus a satului riul se desparte în două brațe care curg paralel cît ține satul, apoi „se îmbucă" iar cînd trece de sat. Sînt trei mori pe Nera. „Acum sînt cam pustii. Macină vreme. Pita o cumpărăm de la prăvălie, o aduc caldă de la Oravița în fiecare zi." — ți-ar explica Moș Nichi.

E mult beton în sat. Aproape toate casele sînt noi, unele-s clădite cu etaj. E un dor de nemurire în ele și o teamă de putrezire ca în piramide. E și o fală a bănățeanului în ele.

Era un ogaș care venea din codru și tăia satul cam în două, sfîrșind în Nera. În vremea ploilor ogașul se umfla, galben și minca pămîntul de sub sat, îl muta în Nera și mai departe în Dunăre. Cînd scădea apa, rămînea albia ripoasă, cam ca o gură de bătrîn. Oamenii apoi o mai netezeau, o mai îndreptau — era prea urîtă.

Acum albia aceea e betonată, iar acolo unde ogașul se întretăia cu strada principală oamenii au ridicat un pod mare de beton. E prea mare podul acesta ! L-au construit oameni din sat, calificați în treaba asta din mers pe cînd lucrau la șoseaua Timișoara—Moldova Nouă. Cînd l-au început ei se temeau încă de volbura posibilă a apei, așa că l-au făcut mare, prea mare — ca trecerea însăși ! Cînd ajung tractoarele și camioanele la el gem de parcă ar urca un deal. „E făcut fără cap", spun unii. Sînt convins însă că nu-i făcut ca o greșeală. Niște meșteri din altă parte l-ar fi făcut mai scund, mai potrivit ; meșterii aceia n-ar fi avut amintirea apei mari. Podul, așa cum e, nu e nerațional pentru că exprimă obsesia apei mari.

În schimb, o stradă mărginașă, petrecută pe după Dealul Turcului, care lega altădată prin viața și activitatea oamenilor satul de codru, — ei, strada aceea a secat. Bătrînii au murit, urmașii lor s-au mutat mai spre centrul satului cumpărînd „plațuri" (locuri de casă) sau casele de la cei plecați cu totul din sat. Mai trăiesc pe strada aceea două, trei fîntîni (bunare) cu lemnăria surpată peste ochiul din adînc. Nimeni nu mai trage apa aceea la viață, un soi de broaște ciriie seara în ele. „Cîntă răconeii", se spune. Se mai țin și vreo 50—60 de schelete ale fostelor case locuite altădată de oameni care creșteau vite și trăiau „din firiz și din săcure".

Un singur om mai are gospodăria vie acolo, Ion Băndu, fost coleg de școală cu mine pînă prin clasa a treia. E un fel de fermier ciudat („am vreo sută de capete Văsile dragă"), crește vite și oi. Din copilărie avea „pușcă cu două țevi", altoia pomi pe dealuri, cireși sălbatici, nu prea venea la școală. Acum e om „în toată pucerea", mare de statură, își reazemă o burtă moștenită într-un chimir lat, bătrînesc și miroase a oaie. Oficialitățile cam fac abstracție de el, e cumva uitat și lăsat într-un drept cutumiar să folosească pîrțile codrului și pășunile. „Fac contreac cu statu' pentru vite și brînză și lînă", își explică el. Casa și gospodăria lui sînt proaspete. În rest, din vechile case de acum 15—20 de ani n-au mai rămas decît pătrate de piatră, foste temelii în care crește romanița.

Treci pe fosta stradă și auzi în aerul de prinz al verii bîzîitul unei muște. Cîntă parcă și cîte-un cocoș. Mai auzi și niște clopote de oi. Turme lînoase se umflă și se dezumflă : respiră... Dar nu mai poți fi sigur pe senzații și poate că și musca, și cîntecul cocoșului, și suflarea turmei, — toate, le auzi în amintirea de demult...

Miezul satului e însă puternic. O poftă de viață se dezvoltă și-n țițini. Unii au Dacia 1 300. Sînt foarte interesați oamenii de viață. De fapte. Au mutat și albia riului cu un excavator cam cu vreo 20 de metri, să nu le mai surpe apa grădinile cînd plouă peste măsură. Viață, dorinți, planuri, efort. Sînt atît de absorbiți de prezent oamenii încît nici nu-și mai păstrează amintirile. Pînă și fotografiile mai vechi le duc în pod, nu le mai pun pe pereții caselor noi pe care scrie deasupra porții : 1969, 1970, 1971, 1972, 1973... Sînt străbunici, părinți din părinți...

Unul, Gheorghe Rafa, avea scris astăvară, deci în 1974, avea scris deasupra porții afară : G 1975 R. „Atunci va fi gata de tot", explica el cui observa că, în 1974, pe casa lui scrie 1975.

M-am nimerit la o rudă de-a mea într-o duminecă dimineața tocmai cînd își aranja în ultimele detalii casa nouă. Aranja interiorul. „Du-le-n pod, Mărio" — zicea despre niște fotografii vechi, cu semnătura Kovacs unduios caligrafiată în partea de jos. În fotografie era un bărbat tînăr, cu mustață ca husarii, între două femei, toți trei în portul de demult, duminecal. Bărbatul era însă desculț ! În locul vechilor fotografii — ultima imagine a feței strămoșilor — a montat pe perete un „tablou nou" — dealtfel fără gust — strălucitor, în culori țipătoare, țigănești în care doi cerbi mari cît mama dracului sug niște izvoare grele. Satul acesta vechi de vreo cinci sute de ani începea acum : cu el, cu casa lui !

Dor mi-a fost însă să-l mai văd pe Moș Nichi și să vorbesc cu el. El vara vine aici, are casă și o grădină.

E bătrîn acum, „gata optzăci", și-l văd uneori cum tace și tace, dus, timp îndelung. Altădată cîte o zi întreagă stă pustiu, privește fără să vadă lucrurile din jur. Nu pune nimic pe limbă, decît cîtva apă și „un picuț de pită" muiată în sare. Cei din jur, din instinct parcă, vorbesc mai în șoaptă în ziua aceea. Către seară, ca un rezumat al acelei zile, dacă-l întrebi totuși ce-l doare, e bolnav cumva, abia răspunde ceva, dar nu prea înțelegi ce zice. Odată, într-o asemenea împrejurare a zis, mai mult pentru sine : „Lumea asta nu-i mai a mea". Dar nu ca un reproș adresat lumii, ci pentru că „de la o vreme nu se cade să mai trăiești". Se simte prea bătrîn. Mă gîndeam într-o zi că e născut în 1895, odată cu Blaga, cu Esenin...

Într-o zi chiar i-am citit niște poezii din Blaga. (Mai demult i-am citit din Arghezi). I-am citit poezia în care Blaga zice că înțelepciunea copilului e joc, jocul tinărului e iubirea și iubirea bătrînului e înțelepciunea. „Vezi ?", mi-a zis. Apoi, după un timp : „Judecat om o fost". După o altă poezie, nu mai știu care, m-a întrebat : „Mai trăiește ?". I-am spus că a murit mai demult, într-o vară, în 1961 cred. Timp de vreo zece minute mi-a tot pus întrebări despre viața lui Blaga, unele de amănunt. Cînd a aflat că Blaga a trăit pe la Lugoj a sărit : „Stăi ! Nu m-oi fi nimerit și eu tot pe-atunci ? Am fost la cătănie acolo". I-a mai plăcut poezia „Gorunul" despre care a zis „Tăman" și a oftat, și poezia aceea în care Blaga zice că n-ar mai vrea să trăiască a doua oară — eu nu, frate trăiește tu dacă vrei — și a comentat : „Nici n-ar fi bun alt gînd în om". „De ce ?", am întrebat. „D-aia", a răspuns. „Dar cei mai mulți oameni ar mai vrea să trăiască și a doua, și a noua oară", am stăruit. „E ca și cum ai mai fi ținut-o o dată în gură", a zis, „Ce e ca și cum ai mai fi ținut-o o dată în gură", m-am mirat. „Plăcerea de viață", mi-a spus. Dar tot nu avea destulă poftă de exprimă și vorbesa numai întrebat. Luă sticla de un sfert, mereu la îndemînă, și trase o gură de țuică. Se strîmbă nițel de gustul ori tăria țuicii și mormăi : „De...". Adică... Asta putea să însemne că nu avea rost să vorbim mult. Am băut și eu din sticlă fără s-o șterg, a mai băut și el. După o vreme m-a întrebat : „Și unde e înmormîntat ?" „În satul lui". „Vezi ? Nici n-o fi ceva mai dulce. S-o dus la oasăle ălor lui". Se gîndi un timp la cine știe ce, apoi reveni : „Dar cum de nu l-or înmormîntat acolo ?". „Unde acolo ?" „La oraș ?" a precizat. „Păi așa a vrut el, să fie înmormîntat în satul lui, adică în același punct din Univers în care a venit pe lume". I-am explicat.

Într-o zi moțăia în curte, răzimat în coate, pe masă, sub vița de vie. „Ai ațipit", i-am zis eu cam vesel. Nu zicea nimic. „Du-te și întinde-te pe pat înăuntru", am zic cu căldură. „Imda... Nu-m' trăbă mie somn. Somn îm' trăbă mie ?... Eu mai mult nu mi-s". Adică mai mult nu există decît există ! După o vreme defini toată situația : „Cita somn — ș-ala-l fur,
cita legumă — ș-aia fără gust,
cita aer — ș-ala-l trag cu greu...
O trecut Alba dealul...".

Alba, adică viața. Strîmbă gura a amar și a zădărnicie. „Eu știu ce nu știi tu", îmi zise ca din senin. După ton — mi-am dat seama — vorba asta poate avea două înțelesuri cu totul diferite. Bătrînul voia să spună : că mă înțelege, dar că eu nu pot pricepe ceva sufletește. Am încercat să-i dau un îndemn de viață în funcție de fiu-su, de noră-sa, de nepoți ș.a. I-am spus : „Păi, ai pe fecioru-tu, pe noră, pe toți în urmă, ai bucuria lor, ai casa, grădina, mai bați un cui, mai sapi în grădină...". „Or nu-l vezi ?", se ofensă. (Era cam supărat pe fiu). „Nu-l vezi ?", continuă. „Tot după placul lui face. Face și nu face, amînă. I-am tot spus : hai să facem aia ș-aialaltă, reparează asta, hai așa, hai pe dincolo, schimbă acoperișul, rînduie loza că acuș plec și toate rămîn nerînduite !". „Și ?". „Și ! Ei toți așa lucră de parcă-s vecnici !". „Cum adică ?". „Adică una-i vremea lor, alta-i yremea-n mine !... Atunci mai bine — dealul !" (cimitirul e pe un deal). Mihnit a precizat : „Cît cuprind cu spinarea e pacea mea !". L-am privit mut. I-am privit mîinile, gura, ochii, părul, mustața vie, ochii albaștri, puțin părăsiți cumva, urechile cam mari... „Da, dar putrezești !", i-am zis cam țipînd poate. „Putrăzăști ! ! Putrăzăști și gata ! Or tata n-o putrăzit ? muma, nu ?. Și Franțiozăf o putrăzit... Mă duc la tata și la muma !"... Tăcu o vreme. Crescu un deal de tăcere pe masă. Abia peste un timp își trecu palma peste scîndura mesii ca și cînd ar fi șters ceva. „Mai avem ?", mă întrebă și privi sticla. „Mai, e aproape plină". „Îndeamnă", mi-a zis. Senzația plăcută a țuicii schimbă parcă lucrurile. Îi zîmbii, îmi zîmbi. Simțeam că aș da-o pe glumă și-i zic : „Dar unde-ai vrea să mergi, în rai ori în iad ?". Știam că-l amuză „închipuirea" asta. Îi venea să rîdă. „Unde să vreau ?", întrebă și deja cam ridea. „În iad, că-i valea mustoasă și țigănimea groasă !". Ridea de-a binelea. „Ce să fac în rai ?" Ridea de un gînd care se continuă în el pînă cînd, din cauza rîsului, începu să tușească... Tuși, tot mai afund, n-avea aer. Apoi : „Vezi de ce ? tu-i pluminu de către ziuă !" Căută cu ochii sticla de un sfert și încheie : „Îndeamnă !". L-am mai prins și altă dată cu poftă de vorbă.

Eugen Mihăescu

Între solstiții și echinocții

Uneori te văd întristat, alteori pari înfrînt. Azi, fiindcă tot e-o zi deosebită, am să-ți dau un sfat (sînt tot atît de tînăr ca și tine), de un nivel cît se poate de general, dar care, cred eu, valabil pentru toți cei de vîrsta noastră. Ai încredere în oameni și-n tine așa cum ai încredere că vei trăi rodind încă multe mii și mii de zile de-acum încolo.

● O geografie certă

Aici în Țara de Sus totul se rotește, se mișcă și există primordial în jurul axului central Siret. O vale largă, înșelător și odihnitor de largă se-ntinde pînă cețuri albastre și depărtate și Țara se-ntinde pînă hăt departe dincolo de ele-n bănuirea muntoasă și blajină a obcinelor bucovinene. Dealuri blajine și locuri blajine, obcine blajine și nopți cu stele blajine, și oamenii, oamenii blajini și tari ai nordului românesc dau farmec și existență generoasă acelui loc unde luceferii uită de cele mai multe ori să plece la culcarea diurnă.

Țara de Sus și-un început dur și vinos de legendă tocmai din anii cei vechi și zimțați de plăcute și neplăcute întîmplări cu voievozi și zimbri, cu hatmani, cu sunete de corn și zgomot stins de tălăngi.

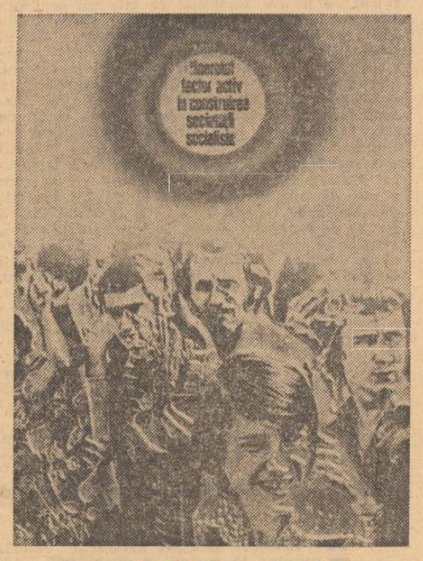

Afiș de Victor Feodorov

Și dacă drumurile colbuite de altădată sînt astăzi asfaltate, sub dura și taciturna placă de asfalt se mai păstrează încă urmele cohortelor de cotropitori din vremurile cu aur vechi ca lumina soarelui de chindie peste întinsurile Siretului. Și dacă marele drum de care al Siretului e astăzi șosea națională și hanurile cu hangițe nurlii au dispărut, nostalgia călătorului e mult prea evidentă ca să nu fie compensată cu ceva, căci trebuie să spunem că musafirii și drumeții sînt oamenii inimii și ai sufletului în acest colț al lumii. Și dacă cetățile au fost măcinate de vreme și granicerii domnești au dispărut lăsîndu-ne o istorie înmiresmată, soarele răsare tot roș și tot în stînga Siretului și se pierde undeva în dreapta prin păduri, la ora cînd ciutele și cerbii caută izvoarele, apoi nu numai despre aceasta e vorba aici ci, mai ales, de marea Devenire.

Cetățile răsar odată cu oamenii sau după ei așa cum e necesar mai întîi o fărîmă de noapte pentru a răsări stelele mari și mute din valea Siretului sau așa cum e necesară o vară de muncă pentru o zi de hram în vechiul tîrg de peste apă. Și-au răsărit alți oameni, întîi oameni și-apoi cetățile și oamenii măsoară timpul cu fapte și-n ele pun încordare și noian de frumusețe sufletească. Și tu, călător, trăiești momentele redescoperirii și ale entuziasmului, singur pe înnoptate cînd stelele abia pleacă în vecini după o scînteie de lumină. Și noaptea, noaptea se-nalță la ele și Siretul e unul în valea sa, stăpîn și Mare Domn. Și, frumos și statornic, cu o voluptate aparte ți se-ntrupează în suflet o geografie certă a unui pămînt a cărui memorie, de bună seamă, că o purtai de mult în suflet.

● Marele „Z"

Văzusem cu un an în urmă pădurea de un alb transparent în toamna tîrzie, pădure de pești plutași, plopi crescuți să reziste apelor, puhoaielor de primăvară certă sau de iarnă slabă, plopi înalți și solemni în pădurea lor solemnă, făcuți să țină piept zăpezilor topite sub mestecenii Mazoviei sau zilelor ploioase, cînd valea e cuprinsă de neguri și fantome. Anul acesta întîlnirea cu plopii nu a mai avut loc. Erau acum stivuiți frumos pentru chibrituri sau construcții, fiecare cu destinul său, albi și încă umezind a sevă primăvăratică sub soarele toamnei. În locul lor, în locul tăcerii lor solemne, buldozerele, monștri de zgomot și de osteneală, modelau solul nisipos și anevoios pentru construcții de lungă durată. Aici, la Bucecea, Berești, Șerbănești, sfecla și plopii vor trebui să se dea la o parte din fața apelor. Și cu toată firea sa calmă, Siretul se va smuci nițel, dar cu siguranță că-și va înțelege rostul și marele „Z", barajul din pămînt nisipos și pietriș îi va deveni prieten. Se spune pe aici, pe la Bucecea, că barajul în formă de Z, nu cunosc ce rațiuni inginerești au hotărît această formă oarecum bizară, va forma în spatele său un lac trebuincios atît celor din Botoșani, cît și celor din Dorohoi, dar și sfecla, nelipsita și prozaica sfeclă din poetica vale a Siretului. Buldozerele și Dac-urile trudesc de dimineața devreme pînă seara tîrziu, cînd un frig abia perceptibil se lasă de peste tot, subțire, dar consistent pînă la urmă, și Siretu-și măsoară sub noapte, sutelei de kilometri și anii de bărbăție. Atunci un claxon sau vreo sirenă de pe agregate cheamă pe oameni la bărăci, la cutiile de conserve și la paturile lor tari și aspre, paturi cu sudoarea muncii în ele, cu durerile știute și neștiute ale oamenilor duri și tenaci cu ploile, cu mașinile, cu noroaiele șantierelor, și cu ei înșiși. Atunci la acea oră tîrzie din noapte, și noaptea-i doar o părere la ei, praful fin, uscător în tot timpul zilei spre înălțimile palid albastre se-așează lin pe plopii din stive, pe bănci, pe mașini și poate cel mai fin și mai fin se strecoară mai spre ziuă odată cu frigul, și la oameni. Și parte din acest praf fin semn al unei munci continue se-amestecă cu apele Siretului în spume albe, ducînd în jos, pe vatră de țară, vestea că acolo SUS se-nalță încă o cetate, însemnînd pentru meșterii ei o legendă modernă petrecută-n 700 de zile.

● Complexul

Dacă Siretul curge molcom prin lunca bîntuită de fantomele toamnei și dacă cerul acoperă valea ca un uriaș copac albastru, complexul taurin deși de dimensiuni impunătoare se pitulează undeva între plopi, alți plopi, iar plopi, avînd accesul la lume și civilizație prin drumul național. Privit de pe dealul Ionășenilor, de-acolo de unde altădată, aievea sau numai în imaginația sadoveniană, tătarii o furau pe jupinița Nasta, Complexul pare o jucărie albă și pufoasă, cu sutele de metri pătrați, de azbociment, ai acoperișurilor. Complexul înseamnă la punctul final zeci de tone de carne albă, în termeni de specialitate baby-beef, echivalînd cu venituri de milioane de lei, echivalent valoric a unei munci rodnice. Totodată reprezintă și expresia unor mutații, altădată săvîrșite doar de viiturile Siretului. E vorba de o ocupație seculară ridicată în condițiile actuale la rangul de meserie care se învață ca și strungăria. O discuție pornind de la o temă aproape comună, axată pe amintiri și actualități studențești, îl face pe tehnologul șef, medic veterinar Mircea Săvescu să-mi dezvăluie aspectele inedite ale muncii sale și ale Complexului.

De la Complexul taurin, carnea va duce o părticică din mîndria oamenilor trăitori sub veșnicul plin de viață cer al Siretului, pe luminosul țărm mediteranean. Și poate consumatorul în graba și pofta sa nu va ști niciodată că fleica sau antricotul din față-i au fost obținute în urma muncii pricepute a unor oameni așezați pe malul unui riu cu nume spus agale, abia înginat : Siret. Dar Complexul înseamnă evident încă un simbol al ieșirii noastre în lume.

● Vîrfu-Cîmpului

Și dacă drumul în Țara de Sus ți-e cu opriri ai ocazia să întîlnești o seamă de oameni care te salută de la distanță c-un zîmbet firesc. Parcă te-ar cunoaște de cine știe cînd, parcă ai fi crescut în satul lor sub privirile lor izvorîte din ochi albaștri și cuminți. Observînd mai atent îți dai seama că oamenii din sat, toți, se salută între ei, deși cu siguranță că nu se cunosc nici măcar după nume, unii. E un obicei pe care-l practică și cu străinii satului. Se simte aici o nevoie anume de cunoaștere, de conlucrare. Un salut, un schimb de vorbă, un sfat spus la repezeală și folositor, ce poate fi mai prețuit pe aici ! ? Satul Vîrfu se întinde pe vreo 6 km de-a lungul șoselei naționale și e firesc faptul ca sătenii să nu se cunoască prea mult sau deloc între ei. Ai aici, chiar de la intrarea în sat o senzație de prospețime. La asta te îndeamnă casele purtătoare ale stemelor răzeșilor vajnici de odinioară, te îmbie privirea mîndră și fierbinte a fetelor și nevestelor blonde ca revărsarea luminii de iulie peste griul din coasta dealului. În satul golit de flăcăii plecați pe șantierele țării, fetele încă mai torc și țes lîna și cinepa ca acum cîteva secole cînd valea lor era drum de înfrîngere și cotropire pentru leși, turci, tătari. Au fetele și nevestele din Vîrfu-Cîmpului acea bărbăție și fermitate caracteristică femeilor bărbate nevoite să ducă la bună sfîrșire și treburile casei și treburile cîmpului. Ele fac cooperativa agricolă, ele o conduc, ele merg la iarmaroc și la hramuri și tot ele iubesc bărbații lor blonzi și înalți, aflați în mînă la Leșu Ursului, sau la Combinat la Galați, sau la Hunedoara, sau chiar aici, la barajul din luncă, sau pe undeva aiurea unde numai inima și dorul lor știe. De ce s-o fi numit satul Vîrfu-Cîmpului n-aveam de unde să aflu. Aveam să aflu altele poate mai semnificative pentru acest sat și pentru carnetul meu. Aceste alte lucruri erau dătătoare de semnificații și țineau de înnoirea satului, de o nouă redimensionare a ruralului cum s-ar spune în limbaj de specialitate. Un popas în sat trebuie, neapărat trebuie, să fie lung, cu vorbă dulce și plină de vrajă. Și seara tîrziu cînd fetele pleacă de la porți și copii-și dorm al doilea somn, îți iei rămas bun de la gazde și șoseaua și noaptea n-are decît să te primească, asemeni unui copil rătăcitor, căutînd o Mecă : a Încrederii și a Înălțării. Atunci, la acea vreme cînd veghea nopții scapătă spre asfințit odată cu Luceafărul, zbaterea Siretului din luncă, îți dezvăluie faptul hrănitor de liniștire că Meca ești tu și ai tăi, milioane de prieteni și de tovarăși de idealuri, trăitorii acestor vremi de minunate alcătuiri pe spațiile acestei patrii, aflată mereu între solstiții și echinocții, echinocții și solstiții.

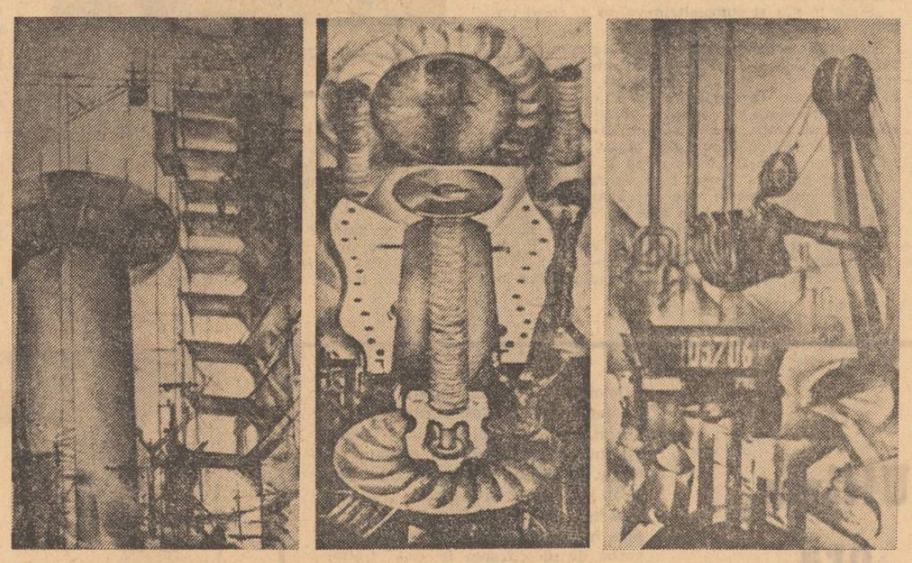

Ianos Bencsik : „Trepte"

Dan Verona

Părinți

Au întrebat acei ce deseori au vrut
Ca mina noastră milă să cerșească :
Ce sunet e în voi de-l credeți sfînt ?
Și au răspuns părinții : limba românească.

Asupra ei au zăbovit sfios
Bărbați cu gînd curat de sărbătoare
Și s-au zidit în mîndre ctitorii
Veacuri la rînd, iubind fără-ncetare.

Și deseori pentru credința lor
Izbiți de fier au fost și trași pe roată
Crezînd că Țara va putea fi smulsă
Din oasele și carnea lor curată.

Cînd n-au putut să țină pana grea
În mîna lor bolnavă de iubire
Cu unghia au scris : sunt zugrăviți
Pereții veacului cu-a lor gîndire.

Așa a fost. Deodată s-au deschis
Toți merii pregătiți de sărbătoare
Și sîngele deodată a strigat :
Acasă sunt între Carpați și Mare.

2

Astfel părinții noștri-au socotit
Să scrie cel dintîi cuvînt : iubire —
El să ne fie matcă și din el
Ca fluviul să pornim, fără oprire.

Așa au spus. Dar iată s-a-ntîmplat
În loc să-nalțe ziduri și să are
Au trebuit să-adoarmă în armuri
Să-mbătrînească doar pe cai călare

Și-abia scriseră iubire și-au și fost
Împinși să scrie dedesubt : Veghere,
Și mamele albind din veac în veac
S-au stins plîngîndu-și fii cu durere.

3

Și-au spus părinții noștri : nu lăsați
Acest pămînt în grea părăginire
Și-au spus părinții noștri : să veghem,
Să cumpănim tot răul cu iubire.

Și-au spus prin veac nicicînd înghenunchiați
Cînd cumpăna trăgea mai mult spre moarte :
Rupt de cămile trupul poate fi
Dar nimeni de iubirea-i nu-l desparte

Noi n-am rîvnit la steaua altui neam
N-avem în noi astfel de moștenire :
Dacă ne-am face-n fața lumii vinovați
Ne-am face vinovați doar de iubire.

Părinții ne-au lăsat în schimb cuvînt
Să nu uităm de ziua cea de mîine
Să nu uităm că grîu-i semănat
Nu pentru mori de vînt ci pentru pîine.

În dreptul lor au scris puțin, atît
Cît să arate că au fost pe lume —
Nu pentru ei ci pentru fii de fii
Trăiau părinții noștri și-aveau nume.

Ei sunt lumina noastră. Vin curat
Într-un potir ce fiilor se-mparte
Căci ei au spus : nu-s cer și nu-s pămînt
Numai prin Țara Noastră n-avem moarte.

Rodian Drăgoi

Lumină de veac

umblu prin sîngele neamului meu
și-ncep drumurile toate sub talpă să-mi fiarbă
oglinzile respiră lumina din cuvinte
semințele-ncearcă tot cerul să-l soarbă

pămîntul se urcă senin în balade
acolo-ncolțește și visează frumos
lumină de istorie pe frunte îmi cade
o știu că țara este fluier de os

și fără încetare dau clipei tot ce-mi cere
mă bucur că sub piele îmi încolțesc izvoare
un trandafir mă naște în fiecare zi
la mîine-n suflet mereu e sărbătoare

acum aud cum țara îmi bate la fereastră
o aripă-nstelată bea cîntecul ce sînt
iar soarele în formă de ciutură
se apleacă încet spre pămînt

George Boitor

Patria

Cuvîntul nu-și desvăluie niciodată
Întregul. Mereu rămîne o parte
De cer, de iubire, de ape,
Miturile și legendele. Ele
De sărbători ne ilumineză fețele
Și poate atunci, chipurile ne sunt
Aidoma soarelui, sunt
Asemenea Patriei noastre eterne.

Dorina Bădescu

așteptare

Trenul de Costești străbătea în liniște zorii unei zile de duminică. Ploua mărunt și nevăzut și, cum de la București la Roșiori fusese uscat și senin, am simțit ploaia numai din aplecarea umedă a porumbului care umplea cîmpul pînă la calea ferată. Din halta Zîmbreasca trenul a plecat aproape gol, șerpuind fără țipăt printre porumburi umede spre Balaci și mai departe. Am intrat în șuvoiul de lume care curgea într-o singură direcție — către satul ghicit abia pe două văi de la capătul drumului de țară, două pete vineții pe marea galbenă de porumburi. Pe mulți dintre cei cu care străbăteam în dimineață drumul și podețele întărite cu paie de-asupra noroiului aveam să-i recunosc peste cîteva ore, nuntași chemați sau nechemați într-o curte de la marginea comunei.

„O să vie multă lume, că l-au tocmit de astă primăvară pe Bibilan de la Dobrotești..."

— Cine e Bibilan ?

Femeia s-a răsucit, s-a mirat scurt, din privire, n-a ghicit „a cui sînt" și a înțeles că nu pot fi de pe acolo, de vreme ce nu-l știu pe Bebe Diricel, zis Bibilan, viorist vestit prin părțile astea ale Teleormanului. „Toți umblă să-l tocmească, fiindcă știe toată nunta și cîntă cu Florea Pirlitu cobzaru' de la Dideștí."

În curtea înclinată spre firul gîrlei, știută doar aici de „Grama", — cortul imens cît să primească tot satul, bradul împodobit, lăutarii, femei alergînd de colo-colo cu pregătirea mesei. În cîteva ore a ieșit soarele amețitor după ploaie, iar curtea s-a umplut de lume. O lume imensă și unduitoare ca vîrfurile pădurii sub vînt, oameni legați între ei prin fire nevăzute, chemați aici pe un fir nevăzut, din mai multe locuri de țară, ca să petreacă laolaltă o zi la o nuntă, actori și spectatori la ceea ce se întîmpla frumos, după vechi și mai noi tradiții în curtea de pe malul Gramei. Bătrîne solemne, cu batista în mînă, privind în tăcere de lîngă poartă, adolescenți admirîndu-și pe furiș hainele noi, copii vînzolindu-se fericiți printre nuntași, cheminău-mi din somn zilele de demult, de pe cînd așteptam toamnele fiindcă începea școala, se porneau nunțile, se culegeau viile și nucii. Totul se petrecea exact cum știam de atunci, de demult — udatul la fîntînă, bărbieritul mirelui, gătitul miresei, hora darurilor, statul la masă după gradul de rudenie și după rolul jucat de fiecare în spectacolul nunții.

Și totuși...

★

Mai întîi a fost clacsonul unei „Dacii" care a intrat pe poartă înaintînd cu cîte un centimetru abia în marea de lume. „A venit alde Marin Paliu cu nevasta de la Pitești. Ia uite, și-a luat mașină.. !" „Nu e a lui Marin mașina. E a soru-si, ăla de-o conduce e cumnatul lui Marin. Dar o să-și ia și el „Dacie" că doar lucrează chiar acolo, la Colibași. E forjor." „A fost dăștept s-a dus la calificare deși trecuse de 25 de ani, nu ca Ilie al meu care nu-și află locul nicăirea..." „Nu ține, fa, p-a lu' Iordan ?" „Păi n-o vezi ? Ioana e. Sora miresii." Sora forjorului așezată în față, lîngă bărbatul ei, se cam sfiește să coboare cu rochia lungă din dantelă, dar Marin se repede la unul și la altul, vizibil fericit de revedere. Seara, la joc, apoi la masă, avea să se piardă cu totul printre ceilalți, avea să se miște și să rîdă și să vorbească la fel cu cei rămași locului. „Ia te uită la fata lu' Paliu, nu joacă neam, n-o mai fi știind să joace..." „Aș, e plecată d-aci doar de vreo șase-șapte ani... I-o fi peste mînă cu rochia pînă la pămînt." Apoi s-a întîmplat la hora darurilor. Mireasa a împărțit multe daruri — cămăși, prosoape, basmale — după obiceiul locului, numai că toate darurile străluceau cu într-un galantar. „Auz' că le-ar fi luat de la „Cocor". Cît o fi dat pe pijamaua aia albastră ?"

După un timp am înțeles că bătrînul falnic, chemat de toți „nea Eftin", care făcea rînduiala în tot ce se întîmpla acolo, (noaptea, la strînsul darului îi dicta lăutarului cum să „strige" darul : „Zi-le cum îți spui eu să fie oamenii mulțumiți că s-a auzit ce-au dat. De la Gheorghe al lui Piriche pentru cinstita masă... trei sute de lei să trăiască !") ținea loc de socru mare fratelui său mort pe front în ultimul război. Casa lui nea Eftin, vecină cu nunta, sta deschisă pentru toate cîte mai trebuiau. „De ! Mireasa și ginerele sînt muncitori la București, iar bătrîna e șubredă rău și stă mai mult la ei, acolo. De casa lor tot Eftin are grijă în lunile cînd nu stă nimeni în ea."

— Bătrîna de ce nu vinde aici ? De ce nu se mută la unul din cei cinci băieți ai ei ?

— ...Ca fiecare. Aici e rostul ei.

Și că de treizeci de ani își așteaptă bărbatul. Nu i-a venit înștiințare c-ar fi murit. A fost dat dispărut. Și că în toți anii aceștia s-a luptat să-și vadă băieții oameni. Să se bucure Alexandru cînd o veni și i-o găsi pe toți cu meserie și cu nume bun între oameni. I-a trimis la muncă, la semeteuri — cum era atunci — doar pe Ion l-a dat la școală la Turnu ; în '47 și-a vîndut salba ca să termine Ion ultima clasă, că plătea gazdă, doi au fost mai întîi argați la boieroaica din Zîmbreasca, unul dintre ei e acuma cel mai bun maistru la construcția de vapoare, dar tocmai la Mangalia, de nu-l vede cu anii. „De trei ori și-a dărîmat și și-a ridicat casa ea și cu băiatul ăsta care e ginere azi. Pămînt n-aveau, vite nu, doar cu pensia și cu brațele". „A treia oară, a ridicat casă cu trei odăi și cu marchiză cum se vede, asta s-a petrecut acu' vreo șapte ani cînd intrase Radu zidar la ceapeu. Dar uite că plecă și Radu, s-a făcut tipograf și Joița a rămas singură." „Cînd nu mai poate, spre primăvară, vine aci, acasă să-și puie arbagicul în grădină, stă o lună-două și numai ce-o vezi lîngă poartă nemișcată cum stă și acuma, se tot uită spre capătul drumului dinspre gară. După atîția ani, tot îl mai așteaptă pe Alexandru." „Or, cîți ani ar fi avut el acuma ?" „Păi, e cu doi ani mai mare ca Eftin, adică... să tot fi avut șaptespatru de ani." „Ce și-o fi zicînd Joița : dacă vine omu' ei și găsește casa pustie, ce-o să zică el ?"

Lîngă stîlpul puțului din curte, așezată pe un scaun cu spătar, o bătrînă înaltă și dreaptă privește fără vorbă înainte. Ai zice că e cu totul absentă, dar cînd și cînd spune ceva fiilor și nurorilor. La un gest al ei, mireasa fuge în casă și aduce un prosop care este dăruit cu întîrziere unei femei în vîrstă venită la nuntă tocmai de la Bratcov. „Vreau eu așa. Așa trebuie," spune și reintră în împietrire.

Lăutarii ies mereu la poartă să-i întîmpine pe cei care sosesc de la Roșiori, de la Siliștea-Gumești, de la Stejaru, de la Giurgiu, de la Buzău, de la Azuga, de la București, de la Balaci... Răducanu de la Buzău e acuma ceferist. Mielus Bucă e șofer la C.A.P. Stejaru și nevasta lui muncește la brigada de cîmp. Oița Iscusitu și mama ei Stana, vin de la Bratcov, vin cu întîrziere fiindcă au început de o săptămînă culesul porumbului : „Dacă puneau nunta mai încolo, după cules, venea și bărbatu-meu, venea și tata, că n-era dor să-i mai vedem pe ai noștri, că mulți nici nu ne mai știm. Dar așa, am rupt numai eu și mama duminica asta, fiindcă nu se putea să nu venim." Subțiri și arse de soare, cele două femei își găsesc îndată ceva de trebăluit, șterg farfuriile albe și le pun pe mese cu mîini asprite și curate ca foaia porumbului spălată și pîrjolită sub cer.

„Aduceți plinea și șervetul, c-a început hora!" Începuse hora în care nașii fring plinea pe crestetul miresei, pentru hărnicie și belșug la casă. „Ia uite..! Franzelă de la brutărie ! Dacă-mi spunea, îi făceam eu o plinе frumoasă, c-am copt de dimineață plinе." „Da' ce aia nu e plinе ?" „De !" zisei și eu că era cum am apucat.

În mijlocul horei, o giurgiuveancă tînără și voinică joacă de zor, ținînd de rochia lungă din catifea verde. (Mai devreme uitase la fel de rochia lungă din stofă roșie.) Doi băieți, Mihai Gănescu, muncitor la fabrica de sticlă din Azuga și Marin Răduț, muncitor la fabrica de reparat

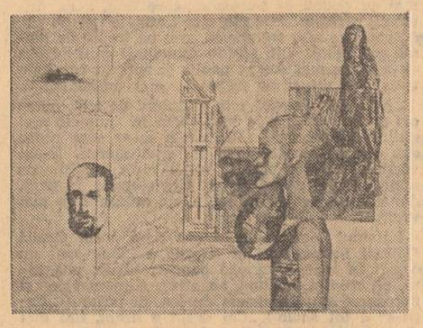

Paul Erdös : „Improvizație III"

material rulant, de la Roșiori, se rînduiesc în fața microfonului și pun la încercare bunăvoința lăutarilor, cîntînd numai „ca Benone" și „ca Dolănescu". Nea Gode, țăran din sat cobzar el însuși, care cînta frumos odată la căminul cultural din Zîmbreasca, îi cere lui Florea de la Dideștí să-i cînte „cu toate floricelele" un cîntec bătrînesc. Se face liniște în tot satul cînd cobzarul cîntă și spune patetic balada lui Radu de la Greci.

★

Și deodată, în înserare, cînd în curtea mamei Joița rămăseseră numai rudele și vecinii, acolo, la nunta din Zîmbreasca, a intrat fără zgomot, ca un abur al pămîntului, legenda. Bătrîna înaltă și dreaptă, așezată pe un scaun lîngă stîlpul puțului, a prins îndată de veste, și-a limpezit ochii, și-a desprins mîinile din împreunare, a șoptit ceva nimănui și a oftat.

Un bărbat înalt și uscat, cu cămașa albastră strînsă peste umerii lați și drepți, iese dintr-o umbră, face cîțiva pași cosind ușor cu picioarele, zvicnește reținut o dată, de două ori, oprindu-se apoi cu privirea singură apleacată concentrat în față, spre pămîntul curții. Ai zice că de acolo, din pămînt, vine ceva care trece cu zvicnet în om și omul întinde brațele țepene în lături, alți oameni ies din cort și din umbre, zvicnesc la fel o dată, de două ori, Diricel și Florea părăsesc microfonul, se apropie de oameni, cîntă și privesc și ei, ca și cei din joc, mijlocul pămîntului. Ștefan al lui Marin al lui Ene, fratele său Iancu, Stan al lui Gheorghe Surdu, Iancu Răduț, zis Gulie, Floarea și Geta, fetele — femei măritate — ale Mariții lui Petre... oameni crescuți pe aceeași uliță, din generații apropiate, ei și alți cîțiva n-au jucat în înghesuiala zilei, „Murgulețul "și „Bălușa" „Ursarul", și „Hora la patru", „Maneaua" — „ăsta e mai nou, adus de unu' și de altu' prin '47, dar e joc frumos, așezat, s-a semuit cu ale noastre", avea să-mi spună mai tîrziu nea Ștefan al lui Marin al lui Ene, țăranul în vîrstă de 62 de ani, cel care deschide horele seara acolo, la Zîmbresca, omul îmbrăcat în cămașă albastră și cu pălăria pusă drept, de-asupra feței șănțuite de vreme frumos și cu rost.

„Stînga, trei de ! Trei de ! Trei de ! Stînga, goană ! Dreapta, jos de ! Stînga, trei de ! Trei de ! Trei de ! Stînga, goană ! Dreapta, jos de ! Stînga goană !..." Strigă numai după cerința jocului, cu voce care începe subțirel și se sfîșie în salcîmii toamnei, Stan al lui Gheorghe Surdu, în vîrstă de 40 de ani, îngrijitor la ferma de vaci a întreprinderii agricole de stat, om mărunt și puțintel, pierdut în costumul larg din doc albastru și sub pălăria prea mare și ea. Gulie, lat și vînjos, cu umerii porniți în aplecare, nu mai are nimic din mersul greoi cu care străbătuse curtea la brațul nevstei, întîmpinat de lăutari. Și ei și femeile au între 40 și 65 de ani, se mișcă însă într-o armonie incredibilă, cu resorturi tainice, „stînga, trei de ! trei de ! trei de ! stînga, goană !..." se mișcă gravi și inflexibili, mișcarea zvicnește în șold, pașii trec abia prin genunchi, sînt pași mereu în contratimp, lăutarii nuanțează imperceptibil mai multe tipuri de contratimp, atîtea cîte nume de jocuri, sînt pași tîrșiiți mereu aproape de fața pămîntului, zvicniți într-o parte, ținuți în friu pe loc, trași dureros în partea cealaltă, încercînd ritmic zborul, desprinderea de pămînt, trași înapoi, bătînd pămîntul și iarăși goana într-o parte și iarăși... pînă cînd, fără să se fi strigat spartul horei, nea Ștefan, apoi nea Iancu, apoi Gulie apoi Floarea, apoi ceilalți își ridică privirile, moale brațele și unul cîte unul ies fără vorbă din joc. „E destul să se prindă în horă doi care, nu că n-ar ști pașii, dar nu se țin în joc cum este jocul, că gata ! P-ăștia de-l știu de cînd au apucat, pe Iancu, pe Gulie, pe Stan... nu-i mai vezi acolo. Se dau la o parte pînă încep numai ei alt joc."

În salcîmii care foșnesc de-asupra cortului de nuntă plutesc aburi albaștri. Un om intră pe poarta larg deschisă și-l caută pe ginere. Mama Joița îl urmărește cu privirea, de acolo, de lîngă stîlpul puțului. „Tovarășul președinte al ceapeului mi-a spus să vă spui numai bine din partea dumnealui și să vă dau darul lui de nuntă. Am început la porumb și-l roagă pe Radu să-i primească darul și să-l ierte că n-a putut veni personal." Către miezul nopții, Oița cu mama ei Stana, alți oameni din satele Teleormanului pornesc spre gară cu șervetele colorate puse pe umeri, pornesc ca să fie plinе în ziuă la culesul porumbului. „Am făcut porumb bun anul ăsta, la noi, la Stejaru. Poate să ajungă și cîte 4 000 la hectar." S-a lăsat frig, un vecin dă fuga acasă și aduce niște haine, s-a lăsat frig, și totuși septembrie, o stea singură clipește de-asupra bătăturii, clipește repede, tot mai repede, de parcă s-ar teme că se va topi în zori.

★

După miezul nopții, sub cortul de nuntă nu mai erau decît gazdele și lăutarii. Drumul către gară părea mișunat de furnici grăbind sub lună către calea ferată. Trenul de Costești-Roșiori străbătea porumburile în goană, șfișiind cu țipăt cîmpia. Lîngă stîlpul unei porți din Zîmbreasca, o bătrînă înaltă și dreaptă privea nemișcată spre capătul drumului dinspre gară.

— Bună dimineață, mamă Joițo !

— Să trăiești, maică...

Mircea Constantinescu

rebus

Înă virtejuri ascuțite, cataractă felină, noaptea în curînd se va prăvăli din burțile tîrbate ale norilor și va șlefui în rafale colțurile ultimului cat. Celor doi le vor fremăta nările, încă, în bătaia ca de aripi vulturești a mirosului tare de brad și mortar și ciment proaspăt. Și rugina tijelor schelei va răspîndi — cățeaua ! — izul dulceag-umezit ca mireasma miresele cînd sînt sărutate de ultimul dintre invitați...

„Gem de fructe. Din cinci litere".

„Crăci".

„Îi porți simbetele... din nouă ?"

„Săptămîna !".

„Al naibii cu cine te-a născut".

„M-a născut o fecioară".

„E vechi bancul... Masiv în Carpați ?"

„Cîte ?...".

„Trei litere. Stai ! Cred că-i ursul".

„Bravo ! Dar pe tine cine te-a născut ?".

Celălalt săltase capul de pe revistă arătînd noului venit o privire scursă, cîrpoasă.

„Azi te mai vezi cu Roza ?".

„Da' ce-ți trebuie ? Pot și singur, nu crezi ?! Sau ce ?".

„Z'ceam și eu așa".

„Lasă, te cunosc ! Cred că te roade ceva. dă-i bătaie ?".

„Păi poate. Și crezi că șmecheroasele-alea de plăci vor opri infiltrațiile ?".

„Dacă le pui direct pe nisip și dacă nisipul ăsta prizează...".

„Gîndesc că te-ai făcut destul de rîs ieri. Ce-ar fi să nu mai reeditezi...".

„Iotete ! Vorbim ca ăia de plîmbă hîrtiile pe șantier ! Știi ce, Nelule, eu odată mă...".

„Gîndesc că nu m-auzi pentru prima dată acu'și...".

„Sictir !" (Ca și cum, altcineva, ar fi cerut un pahar cu apă).

Vor privi cu îndrăzneală de chirurg cum macaragiul le va face bineștiutele semne, agasat că trebuie iar să-i aștepte, în loc să meargă și el ca tot omul, la nevastă și la copii .

În fiecare seară aceeași poveste, gîndește, probabil, omul acela, jos, încercînd să-și strecoare cioturile degetelor după țigări. Ăștia doi coboară ultimii, iar el să-i aștepte și să le urce mereu lespezi și pietriș... Proștii ! își va rumega omul gîndurile mai departe : de parcă ar primi cîte două salarii pentru chestia asta !... Noo, nu ține, copii ! De mîine, el unul îi lasă, să le pese, treaba lor, el își termină norma și, valea ! P-aci îți-e drumul ! Iar la blocul de colo, s-a zis ! Nu-i va mai servi el, să se mute altul mai breaz la ei, gataa ! De-or găsi vreun fraier, își taie gîtul, nu alta ! Auzi, să stai tu tălălău pînă seara tîrziu, să-ți bagi deștele-n ochi și-așa mereu, numa ca să te convingi dacă apa se-nfiltrează prin pietriș, și dacă da, atunci să-i facă lui tărăboi și semne porcoase și să-i suduie : că alea nu-s plăci ca lumea, că ăla-i pietriș de furat, c-o fi, c-o păți !... Uite-așa, doi pușți de bărbat, să-i facă lui necazuri, pentru că amestecurile nu-s

Gh. Ciuchete : „Zi de sărbătoare, zi de bucurie"

bune. Da ce, el vede de-amestecuri ! El păzește șantierul noaptea ?!...

„Pent'că gîndesc că tipa nu-i de nasul tău".

„Măi, dă-o-ncolo ! De cîte ori să-ți zic că la margine, aici, nu merg decît jumătăți și nu plăci d-astea !".

„Adică gîndesc c-ar fi nimerit s-o ierți în seara asta, pent'că ieri ai făcut-o de oaie".

Se opresc din lucru. Își șterg mîinile, întîrzie. Mai întîi Racoți. Ori poate simultan, mînați de o aceeași dorință și veche trebuință de-a lăsa lucrul, doboriți de efort întîrziat. La fel de fiecare dată în ultima vreme : se opresc exact atunci cînd la OD-4 și OD-6 se aprind luminile și se trag ici-colo jaluzelele și cîte cineva iese pe balcon, se apleacă și culege o cratiță, o oală sau o sticlă și revine, închizînd cu zgomot uniform (bănuit așa, e departe de ei) ușile înalte...

Se întorc unul spre celălalt, surid. Cu surisul lor (și l-au format de trei ani de cînd lucrează împreună, în aceeași echipă) : complice, puțin strîmb, vegetal — parcă și mai mult îl scot din sărite pe macaragiu, jos, cînd ajung și-i întind mîna, mereu privind pe lîngă acela, feriți, de ce feriți, poate vinovați de întîrzierea omului ?... Nici astă seară nu-și vor răspunde, nu-și vor termina gîndul... Apoi își lovesc palmele de pulpanele salopetelor, ritmic și fluierînd ca de fiecare dată „Ia te uită ce mai fete". Iar Roza, probabil, auzindu-i, sau știind — leoaică tînără ! — cu exactitate cînd vor fi terminat lucrul la ultimul cat, va da colțul și se va arăta și, de-acolo de sus, de pe terasă, ei vor distinge-o ca pe-o pată mobilă : o statuie ivită pe neașteptate, crescută ca un arbore din pămînt lutos dintre blocurile de la marginea de nord-vest a Bucureștilor...

„Să mai așteptăm cîteva zile, pînă la urmă tot o să plouă și-om vedea cum stăm !"

„Altfel n-ai cum să verifici dac-ai muncit bine sau ai dat rasol ?".

„Uite că nu, băi figură !".

„Facem progrese".

„Știi ce ? Azi n-am chef, așa, de loc-de loc. Și-apăi am cunoscut-o înaintea ta".

„Gîndesc că nu ține vrăjeala asta cu mine. Să aleagă ea, 'cepi ?!".

„Da'ce te-a apucat așa deodată, sînt atitea fete...".

„Gîndesc că numai noi doi sîntem ca noi doi".

„Mă, Nelule, tu erai bun de șef, că ieri șeful cică...".

„Gîndesc că-i cazul să n-o iei razna și să schimbi macazul".

„M-amenințî, mă ? Tu, mă, pe mine ?!".

În clipa asta, ocolește roaba. Pe fundul ei mai zac niște plăcuțe cenușii. Se-apropie de Racoți, acesta se retrage. Niculai pare deodată mult mai spătos, mai impunător decît i-apare la lumina curată a zilei... Nu pricepe — poate că nici nu-i ceva deosebit de priceput.

Înaintează călcînd apăsat, saboții zăngănesc ciudat în atingerea scurtă, repetată (îl mînă, îl grăbește minia sau orgoliul pleznite !) cu plăcile dispuse perpendicular, cu sănțulețe între ele ca niște cusături cît degetul mare al nou-născuților. Nici nu mai are timp să observe că, tot înaintînd pentru a fi mai aproape de rivalul său, a depășit zona lucrată și acum saboții scrîșnesc pe nisipul și pietrișul fosforescent în noaptea parșivă și iute. Și nici altcineva, un martor, adică, nu și-ar putea da seama dacă într-adevăr celălalt se retrage sau înaintează și el, și în ce direcție atunci ? Pentru că spre cel înfuriat-agresiv în nici un caz.

Și totuși, pe neașteptate, se vor găsi față-n față și-și vor încrucișa privirile, tăindu-și respirațiile cu săgețile irișilor stînd să pleznească în găvanele orbitelor. Deodată, unul va alunecă ; Se va îndoi, însă o forță neștiută pentru moment îl va trage pe spate, în jos, dincolo de terasă, în hăul nopții bezmetice, acum trezite, șuierătoare...

„...eluleee !.

„...iculaii !".

Sau poate nu s-au chemat pe nume. Poate altcineva strigă pentru ei, pentru amîndoi cascadorii : ei doi, care nu seamănă decît cu ei doi. Care dintotdeauna, parcă nu putuseră a semăna fiecare cu un altul, ci numai unul cu celălalt.

Asta durează ca la secundă. O secundă lungă cît un fulger fografiat — flash back. Zvicnind, Racoți apucă brațul prietenului, se trîntește peste zgrunțurii pietrișului și reușește, icnind și gîfîind și tremurînd să-l rețină pe Niculai, să-l tragă spre sine... Din nou față-n față — acum ca niște comice reptile. Rinjetul lui livid, mortuar, se depune treptat într-un suris moale și vătos ca o convalescență... Cînd macaragiul fluieră la ei, Racoți se răsucl, se înalță într-un genunchi și-abia așa simte că și-a însingerat rotula în cădere-aruncare, iar asta-l dă forța să braveze, brusc : „Ia zi, Niculai... dă din colț în colț, din nouă litere...".

„Cred că-i un... că-i o diagonală... Așa-i, neamule ?... Știiiam eu !".

teatru

Ultima oră

Se poate spune, fără teamă de exagerare, că premiera de la **Nottara** valorifică în chip inedit teatrul lui Mihail Sebastian și în primul rînd, desigur, piesa pe care și-a ales s-o reprezinte. **Ultima oră** în viziunea lui Valeriu Moisescu nu se deosebește numai de un precedent sau altul ci de întreaga serie de montări ce i-au fost consacrate. Deosebire, noutatea, constă în asprimea, în cruzimea chiar, cu care sînt tratate personajele, replicile, ficțiunea dramatică. Acest mod, filtrat de orice idilism, de a privi trecutul, în special trecutul mai apropiat, s-a generalizat și nu mai constituie, în sine, o surpriză pentru spectator. Însă paradoxul, în cazul lui Sebastian, este că el n-a mai fost aplicat deși se dovedește fertil, iar pe de altă parte, regizorul care-l aplică acum se arată remarcabil tocmai (asemeni autorului însuși) printr-o neobișnuită finețe. Demersul său nu apare, de aceea, forțat și nici — lucrul cel mai de seamă — impertinent față de materia literară inițială. Dimpotrivă, el se înfățișează, cu toată brutalitatea conținută, de un caracter aproape liric. Această infuzie de spirit lucid, tăios, realizată — iată secretul — cu delicatețe, intervine mai întîi la nivelul atmosferei, apoi la nivelul eroilor. Redacția ziarului **Dimineața** nu mai e doar un talmeș-balmeș boem, un simpatic cuib de lichele ci, realmente, o mizeră agenție de șantaj, în timp ce I. D. Borcea apare în postură de veritabil șef de gang. Interesant e faptul că din acest unghi, pitorescul pe care-l urmărise și Sebastian nu numai că nu dispare dar devine încă și mai evident. Dacă asupra lui Grigore Bucșan, interpretat cu suflul cunoscut de George Constantin, invenția regizorală a operat mai puțin, firea acestuia, cinică, nemiloasă, fiind dată o dată pentru totdeauna, în schimb portretul personajelor pozitive, Alexandru Andronic și Magda Minu a fost substanțial modificat. Andronic cel inocent și distrat s-a transformat într-un ins aproape tragic. Manifestîndu-se în flux unilateral inteligența profesorului (admirabilă în studiul istoriei antice) se preface în stupiditate și abulie (cînd e vorba de descifrarea istoriei trăite) Poziția sa nedumerită, chinuită, peste care se prăbușește cortina în final, exprimă tocmai această omenească și deloc rară dualitate, în descrierea căreia marele actor Marin Moraru a pus o gamă unică de nuanțe. În cazul Magdei Minu, rol ideal pentru Melania Cîrje, s-a subliniat tocmai suportul de natură erotică al exaltării ei pentru eroul antic, dînd astfel personajului mai multă consistență, explicîndu-l mai plauzibil contemporanilor O observație foarte simplă — se poate conchide — stă la baza acestei reușite montări a **Ultimei ore.** Anume că, de vreme ce piesa vorbește atîta despre istorie, se cuvine, tratată accentuat în chiar acest spirit. Profesorul de istorie veche victimă a istoriei mai recente este un personaj simbolic. Apropierea lui de Nicolae Iorga nu are nimic deplasat. Și chiar dacă una sau două scene au părut stridente, nu asupra lor se cuvine să insistăm.

Marius Robescu

film

Luptă și glorie

Ocupîndu-se de „filmele din care se fac filme" și numindu-le, nu într-u-totul convins, „de compilație", Jay Leyda le atribuia „comunicarea unor concepte mai abstracte decît putem aștepta de la filmul de ficțiune obișnuit, și a unor argumente de propagandă mai complexe decît putem spera la radio sau din presă". Cînd se referă la trecut, condiția unor astfel de pelicule este — ca în cazul oricărui documentar — „numai de a sprijini un argument modern", altfel spus, „scopurile esențiale rezidă în finalitățile atribuite acestei observări" (Paul Rotha).

Ținînd seama de cele notate pînă aici se poate afirma că recentele filme de montaj **Ani de luptă. ani de glorie** și **File de epopee,** dedicate Congresului Uniunii Tineretului Comunist și Conferinței Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România, sînt alcătuite riguros, dovedind o fidelă aplicare a principiilor care trebuie să guverneze asemenea realizări. Constatăm astfel că în **prelucrarea realității** s-a ținut seama — în urma vizionării unui material imens — de sensul esențial, diriguitor : evidențierea participării tineretului la marile bătălii ale clasei muncitoare și ale țării, la efortul entuziast și patetic al reconstrucției. Era firesc ca unul din criteriile montajului să fie dat de înlănțuirea cronologică, în consens cu dimensiunea istorică și politică a evenimentelor.

Filmele își descoperă o aură omagială tonifiantă, voind să transmită sentimentul angajării responsabile, conștiente, pe mai departe, a tineretului întru edificarea prezentului și viitorului pe pămîntul românesc.

Fără a ignora riscurile didacticismului, comentariul filmelor menționate păstrează o distanță fertilă, lăsînd de fiecare dată imaginii spațiul necesar, printr-un montaj atent la mișcarea străzii și a oamenilor, la detaliul documentar și la ambianța de epocă (vestimentație, arhitectură, tabieturi). Se alcătuiește un cadru mai larg și mai generos în semnificații, arena istoriei se încarcă de o emoție particulară, tonul arid este evitat. Valoarea indicativă nu mai constituie o preocupare în sine, încrederea în imagine și în puterea ei de convingere a crescut. Comentariul o susține permanent, iar punctul său de situare e înăuntrul ideii, evenimentului sau cadrului. Ritmul montajului conține el însuși valori estetice precise subliniind **lupta** și **gloria,** apoi **epopeea** (de la mișcările nervoase, înfruntînd privațiuni de tot felul, la dislocările de energii constructive). Vocația publicistică și cinefilă are întotdeauna, aici, amprenta sobrietății, a deciziei economicoase tutelare.

Filmele poartă semnătura poetului Nicolae Dragoș și a lui Gh. Baciu-Avramescu.

Ion Lazăr

cenaclul revistei «luceafărul»

Oficiile de prezident i-au revenit la această ședință criticului Nicolae Ciobanu. Pavel Perfil a citit trei texte în proză, pe care le-a subintitulat prozo-reportaje : „Fagurele", „Fîntîna lui Ilie Mohu" și „Și totuși, mîinile".

Primul vorbitor, George Neagu, a descoperit în Pavel Perfil „un prozator cu mînă serioasă de lucru, prea explicit totuși și puțin prea didactic, dovedindu-se încă fragil în demersurile speculative pe care le-a făcut în interpretarea artei brâncușiene în cea de-a treia bucată a sa". I-a mai reproșat lipsa fiorului poetic. Elena Nestor, înscriind textele în specia reportajului literar, a mărturisit că i-au plăcut acestea și l-a caracterizat pe autorul lor drept „un foarte bun reporter, poate cel mai bun al generației tinere". A adus ca argumente faptul că „simte bine cuvîntul sub stilou" și „știe să creeze portrete bine conturate ale unor personaje reale pe care știe să le umanizeze și generalizeze". Nicolae Ciobanu a ținut să sublinieze că autorul a selecționat în mod intenționat trei texte cu structuri diferite, primul fiind poem în proză, al doilea o narațiune fantastic-alegorică, iar al treilea un eseu avînd ca pretext cîteva din lucrările marelui sculptor român, Constantin Brâncuși. „Ne aflăm în fața unor texte literare, nu reportaje", a încheiat el.

Doina Uricariu, mai severă decît Elena Nestor, a spus că genul abordat de Pavel Perfil nu este unul nou, ci mai degrabă un hibrid al reportajului literar, întrunind atît calitățile, cît mai degrabă toate defectele genului. I-a

reproșat autorului că „nu a știut să-și aleagă vocea corectă, că a adoptat un stil prea complicat, dar lipsit de nuanțe în exprimarea sublimului, diminuîndu-i astfel acestuia valoarea". A spus că didacticismul este un alt păcat al textelor, care provine probabil din formația autorului, care procedează la o „feminizare a genului". „Deși observă lucruri noi din realitate, el le tratează într-un stil vechi". Vasile Panait a căzut de acord că Pavel Perfil e un reporter remarcabil care creează o atmosferă interesantă, deosebită, fiind un bun narator. Din partea secției de proză a revistei a vorbit Gheorghe Suciu care a spus că problema esențială pe care trebuie să și-o pună Pavel Perfil este aceea a opțiunii între proză și reportaj. Ion Radu Zilișteanu a remarcat faptul că „relatarea are un puternic substrat acumulativ". Pavel Perfil, căruia i s-a dat cuvîntul, împotriva obișnuinței ca autorii să vorbească despre ei înșiși în cenaclu, a mărturisit că iubirea lui mare și adevărată rămîne proza, în ciuda faptului că face reportaj.

În încheierea primei părți, Nicolae Ciobanu a remarcat francheța și obiectivitatea discuțiilor, spunînd că proza modernă beneficiază substanțial de pe urma reportajului și că textele citite sînt simptomatice în acest sens pentru ansamblul literar actual, cînd o serie de romane sînt scrise la modul cel mai direct, reportericesc, această relație proză-reportaj fiind foarte complexă. Deși l-a amendat pe autor pentru sentimentalizare lirică, un patos lipsit de sobrietate și o aplecare spre eseistica tributară locurilor comune, el a conchis că : „În Pavel Perfil tînăra generație de prozatori are un reprezentant de nădejde".

În cea de-a doua parte au citit benevol versuri Gheorghe Hibovschi, Adrian Moraru, Ion Radu Zilișteanu și Ana Maria Pop. Nu le-a comentat nimeni dacă trecem peste faptul că Nicolae Ciobanu a cerut unuia din participanți să se oprească din recitare...

Cronicar

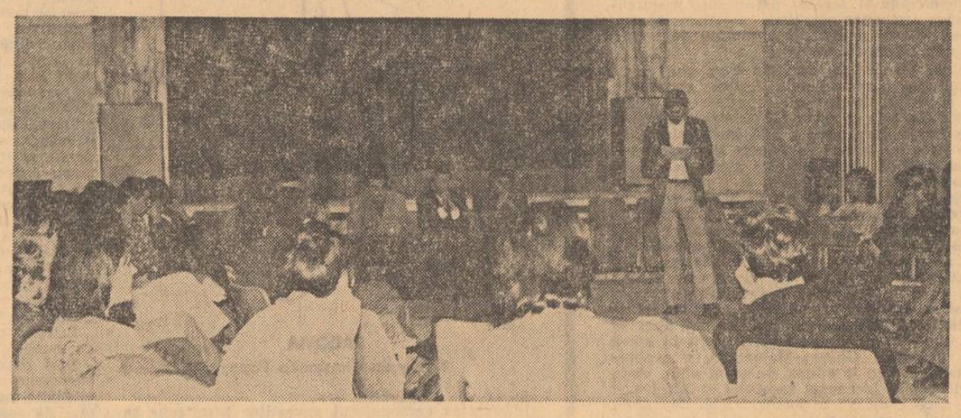

Pavel Perfil

mîinile

Coboram — îmi aduc bine aminte — povîrnișul care pleacă din șosea și se oprește în albia riului. După cîțiva metri, pe care i-am făcut plin de mine și sigur de trăinicia drumului, am alunecat, iar restul de timp, cale de-un fulger, l-am străbătut cu spinarea lipită de pămîntul ciocolatiu, călare pe un bolovan de calcar, verde, mucilaginos. Atunci am auzit hihi-ul ăla știrb, pițigăiat, ascuțit ca un brici proaspăt dat la rîndea. Am rămas o clipă locului, apoi m-am ridicat, încet, desuchiat, săgetat de mii de ace. Am tras cîteva înjurături zdravene care mi-au mers ca mierea la suflet, după care am luat o poză cumsecade și am început să urc drumul spre șosea.

Brusc m-am oprit din urcuș. În urechi îmi țiuia din nou hihihi-ul ăla știrb, pițigăiat, ascuțit ca un brici proaspăt dat la curea.

„Ei drăcia dracului — mi-am zis — doar n-or fi intrat în mine ielele."

Am mai tras cîteva înjurături de o sălbăticie de nedescris și, din nou, liniște, liniște. Pădurea torcea abia simțit, iar în frunze clipocea, neauzită, seva. Mirosul dulce-reavăn al mușchilor și lichenilor urca în fuioare groase. Printre brazii, fagii și stejarii Cernei juca la firul ierbii, soarele.

Am pornit din nou, urcînd, gîfîind pe drumul alunecos. Cu un pas înainte de asfaltul șoselei, mi-am dat seama că sînt observat. Constatarea asta m-a oprit locului, mi-a paralizat orice mișcare, mi-a aruncat din nou în minte, cu o violență plină de răutăți nemotivate, chipul hid al ielei, al bunei și străbunei mele iele pe care o port în suflet de vreo douăzeci și șase de ani încoace.

Mă oprisem deci să-i văd fața de amoraș tîrziu de Isarlîk, cînd m-am auzit din nou strigat.

„Vino-ncoa și nu te mai speria de umbre !"

„Unde ești !" am întrebat cu voce răstită.

„Aici. Vino. Apropie-te !"

La gura dinspre riu a canalului e o cazma și o pufoaică, culcate peste patul de frunze. Mai în fund, profilîndu-se în semiîntuneric, trupul bătrînei femei care m-a chemat.

„Ha, ha, ha ! nu știai cin-te strigă."

„Nu."

„Coborîseși să bei nițică apă ?"

„Da."

„Lucrezi pe undeva p-aci ?"

„Nu. Am venit să văd cum arată un șantier."

„Hahaleră ce ești. Dacă văz bine, n-ai tu palme muncite, și nici brațe care să ducă o roabă cu trei jr cărămizi."

„N-am, da le pot face."

„Taci că umbli cu luminarea pin beci și nu găsești butoiul cu vin. Ia și bea de-aci apă de izvor."

Am sorbit, gîfîind, cîteva înghițuri, apoi i-am întins bidonul.

„Pune-l coio, la gură, un-i cazmaua, că tot tre' să ieșim."

Începuse să-mi mai treacă frica de adineauri. În locul ei, însă, urca un soi de curiozitate nelămurită, un fel de tainic fior în fața necunoscutului.

„Cît e ceasul ?" m-a întrebat.

„Unspe fără cinci."

„Ar cam fi timpu să mă apuc de treabă."

„Păi, ce ai de făcut ?"

„Să curăț toate rigolele astea din preajma drumului. Cică merg mai bine basculantele

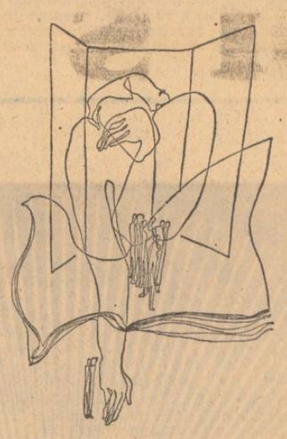

Desen de Daniel Tolciu

dacă-i șoseaua curată și dreaptă ca-n palmă".

„Dacă ar fi să se ia după palmele tale, s-ar rupe toate în mijlocul drumului."

„Păi, ce au ? Is palmele cu care de patruj de ani muncesc."

Avea femeia asta un șarpe alunecos în suflet de nu-l puteam dibui. Spunea una și gîndea alta. Privea o frunză putredă de fag și-mi zicea : „dacă n-ar fi mîinile astea ale mele, n-ar mai merge nici o mașină de-a șantierului." Zîmbea, iar eu știam : în zîmbetul ăsta sticlește o măciulie de pelin. Îmi spunea de gerurile și viscolele din Godeanu, iar eu înțelegeam : sufletul ei n-a îngenuncheat niciodată în fața acestor geruri și viscole.

„Cată să ieși afară", mi-a zis blînd. „Tre' să fie unspe trecute."

M-am strecurat pe sub bolta joasă a canalului în aerul curat al zilei. În nări, însă, în haine și în părul umezit mai păstram încă urmele acelor frunze acide, intrate în descompunere.

I-am ridicat cazmaua și i-am dat-o. Pufoaica decolorată a ridicat-o singură și și-a pus-o pe umeri. Purta bocanci și pantaloni de salopetă. Peste părul aproape albit și peste fruntea plină de riduri legase o broboadă neagră, ieftină, din material de cooperativă sătească. Îmbrăcată astfel, avea aerul unei ființe în al cărei destin se amestecau deopotrivă suferința cu demnitatea, milostenia cu voința, bocetul cu un sentiment acut al trăirii.

Dar, ceea ce impresiona cel mai mult la această femeie de cincizeci-cincizeci și cinci de ani din Cerna-sat, pe care nu am știut și nici nu am vrut să știu cum o cheamă, erau mîinile ei mari, uriașe ; de o măreție unică.

Un fel de sălcii izbite de vînturi, răsturnate, cu crengile în apă, cu rădăcinile aeriene, pline de noduli și tuberculi, de zgîrieturi și aschii solzoase, de excrescențe osificate parcă de secole și de răni adînci, necicatrizate în care mustea, negru, pămîntul. Un fel de trupuri eterne, nepieritoare, crescute dintr-un trup lumesc și pieritor. Un fel de relicve milenare, rostind crîncena și solemna urcare a omului către culmea promisă de propria-i fantezie.

„Dă-te jos din visare — mi-a spus — și du-te să-ți vezi de treburile tale. Eu am de lucru."

„Dă-mi puțin cazmaua aia să văd cum îmi stă."

Mi-a dat-o, apoi a adăugat cu o adîncă urmă de ironie :

„Tot orășean rămîi. Gîfîi și transpiri după primul metru de șanț."

„Hm, crezi că la oraș nu se scormone pămîntul ?"

„Ba da, dar venim tot noi, ăștia de la țară, să vi-l scormonim."

„Asta ca să venim noi ăștia de la oraș să vă culegem porumbul."

„Poate... dar treaba voastră cu porumbul nu ține decît o lună ; munca noastră — un an încheiat."

Avea o istețime pe care n-o bănuisem. Poate contactul din ultimii doi ani cu șantierul, cu oamenii care veneau de dincolo de satul ei cocoțat pe-o coastă de munte au făcut-o să știe mai multe lucruri decît ar fi știut rămînînd în lumea aceea rotundă și pură, dar îndepărtată ca o stea lactee.

Și totuși, tinea încă mult la lumea aceea pentru că, în fiecare seară cobora, cale de cinci-șase kilometri, la ai săi. N-o opreau nici viscolele, nici avalanșele și nici ploile dese, montane. Își punea cazmaua pe umăr, își atîrna de celălalt umăr sarița cu două pîini moi, **integrale**, cumpărate de la magazinul șantierului și pleca, cu mersul ei mărunt, egal și obosit, la vaca ei **nemulsă d-aseară**, la micul ei lan de cartofi și secară, la nepotii pe care-i ospăta cu biscuiți mujați în ceai de izmă, fiert pe lampa de gătit **Metaloglobus**. Pleca pentru că acolo se destrămau micile ei trăiri cotidiene și se-ncropeau marile ei trăiri de o viață. Pleca pentru că țăranca din ea era, acolo și numai acolo, mai aproape de lună, mai aproape de stele, mai arpoape de ai săi : cei care sînt și cei care nu mai sînt decît o amintire. Pleca pentru că, acolo, între ai săi, și-a crescut mîinile alea mari, uriașe ; de o măreție unică.

Eugenio Montale, premiul Nobel 1975

Veștile de anul acesta ale decernării premiului Nobel aduc vestea că această înaltă distincție a fost rezervată marelui poet italian Eugenio Montale. Poetul este la al patrulea volum de versuri pe care le conține opera sa și are 79 ani. A fost făcut senator pe viață pentru merite literare și trăiește la Milano, unde se ocupă de cronica muzicală de la Teatrul Scala, lîngă care locuiește.

Îl cunosc de multă vreme pe Eugenio Montale, fiindcă a locuit mai intîi la Florența, unde mi-am făcut studiile universitare. L-am cunoscut în acea vreme a debutului său strălucit cu volumul „Ossi di sepia". Era secretarul celebrului institut de cultură din Palazzo Strozzi, devenit apoi „il Gabinetto letterario e scientifico Vieusseux", fondat mai demult de un elvețian care a iubit Italia, și a devenit o instituție celebră în Florența, care era plină de cele mai faimoase locașuri de cultură și de artă. Montale și-a petrecut o mare parte a vieții sale în acest oraș pînă cînd, în timpul fascismului, din cauza libertății sale de opinie, a fost înlocuit. Ne întîlneam în cafeurile florentine unde venea în fiecare după-amiază. Era un om tăcut, dar cînd începea să vorbească era pentru a face observațiile cele mai mordante, — causticitate și ironie pe care le minuiește și acum cu multă dezinvoltură referitor în special la viața literară. Ne mai întîlneam deseori luînd cina împreună la „trattoria Dell antico fattore" (birtul vechiului gospodar) devenit după aceea sediul unor faimoase premii literare, care se decernau la Florența, unde se adunau scriitorii orașului printre care Palazzeschi și Soffici, cel din urmă faimos pictor care a umplut toți pereții trattoriei de desene și picturi. România l-a interesat întotdeauna căci ne socotește rude apropiate. Dorea să vină în țara noastră, dar cum călătorea greu a tot aminat. În schimb și-a dat adeziunea să facă parte din patronajul cenaclului „Casa de sub pădure" care se ține în Vilcea, la locuința mea, cu tinerii scriitori din acest județ, sub patronajul de onoare al academicienilor Philippide și Jebeleanu. Montale spera că va găsi o posibilitate să vină în țară să participe personal la acest cenaclu.

Cel mai deplin agnosticism este profesat de Montale în ce privește valoarea poeziei sale, pe care o socotește rezultată fără voința sa, răspunzînd însă numai la apelul creației. Astfel fără să se uite prea mult în jurul său Montale a împins

planta poeziei sale pînă cînd — ca în basm — ea a ieșit prin tavan și s-a înălțat cu vîrful în necunoscut, rămînînd cu rădăcina în necunoscut. Ea a devenit una din cele mai faimoase ale secolului nostru, astfel că astăzi consiliul Academiei regale suedeze a găsit cu cale că trebuie s-o remarce, atribuindu-i acest mare premiu pentru care îl felicit din toată inima, dorindu-i sănătate și viață lungă pentru ca să ne trimeată noi creații.

Întreaga operă poetică a lui Eugenio Montale se compune din patru volume de poezii, dintre care cea din urmă „Diario 1971—1972" (Carnet din anul 1971—1972) este dedicat amintirilor soției sale. Coborînd scările lucioase de la intrarea apartamentului său, la ultima mea vizită, am luat de braț pe poet. El punea piciorul cu grijă și șovăia. Mi-au venit în minte versurile dintr-una din poeziile dedicate soției sale : „Ho sceso, dandoti il braccio, almeno un milione di scale / e ora che non ci sei è il vuoto che comincia con ogni gradino" / „Am coborît, dîndu-ți brațul cel puțin un milion de scări și-acum, că nu mai ești, vidul începe cu fiecare treaptă".

Dragoș Vrânceanu

Poeme de Eugenio Montale

Mediterana

Bătrîn, mă îmbată vocea
ieșind din gurile tale cînd se deschid
ca niște clopote verzi, și sînt aruncate
înapoi, topindu-se.
Casa verilor mele depărtate
îți era alături știi prea bine :
acolo-n țara unde-i fierbinte soarele,
și prin văzduh trec nouri de țînțari.
Ca și-atunci împietresc în fața ta,
o, mare ! Dar nu mă socotesc mai vrednic
de dojana sufletului tău. —
Mi-ai spus de la început că micul ferment
al inimii mele, era numai un moment
al celui pus în tine ; că înăuntru,
mă stăpînea legea ta primejdioasă :
întins și diferit să fiu
și totodată nemișcat ;
și să azviri departe orice necurățenie,
așa cum faci cînd, lovind țărmul
printre trunchi de plută și alge
arunci rumegușul zadarnic al prăpastiei tale.

Floarea soarelui

Adu-mi floarea-soarelui s-o răsădesc
în pămîntul meu consumat de săruri,
să-și arate ziua toată în oglinzile cerului
neliniștea figurii galbene.

Tind către claritate toate cele obscure,
se topesc corpurile într-un șuvoi
de culori : acestea în muzică. Să dispari
fără urmă e deci aventura aventurilor.

Adu-mi planta care ne călăuzește
acolo unde răsar transparențele blonde
și viața se topește în aer ca o esență :
adu-mi floarea-soarelui înnebunită de lumină.

Casa vameșilor

Nu-ți mai aduci aminte casa vameșilor
de pe ripa abruptă dintre stînci.
Te-așteaptă dezolată din amurgul
cînd roiul gîndurilor tale
a poposit neliniștit în ea.

Vîntul de miazăzi îi biciuiește zidurile
și sunetul risului tău nu mai e vesel :
busola joacă-nnebunită la întîmplare
și numerele zarurilor nu se mai întorc.

Nu-ți amintești, alt timp îți deviază
memoria : un fir care se deapănă.

Mai ții în mîini un capăt, se îndepărtează
casa și pe culmea ei
morișca afumată se-nvîrte fără milă.
Tu rămîi singură,
nu mai respiri aici în întunerie.

Gropi de toamnă...

pe care coboară primăvara lunii
punînd un nimb de strălucire
în orice crestătură, geamăt de vîrfuri,
orbire de plase întinse și țăndări.

va reveni, va reveni cu gerul
bunătatea unei mîini.
vor trece peste cerul depărtat
ocnașii de lumină ce ne jefuiesc.

Rimele

Rimele sînt mai plicticoase
decît doamnele de la San Vincenzo •
ciocnesc la ușe și insistă.
A le respinge e cu neputință
și fiindcă sînt afară se suportă.
Poetul decent le îndepărtează
(rimele) și ascunde, trișează
încearcă o contrabandă. Dar fățarnicele
ard de zel și mai curînd ori mai tîrziu
(rime și babe) bat încă la ușe
și sînt mereu aceleași.

Din volumul „Diario del 1971—1972"

Pentru a sfîrși

Recomand urmașilor mei
(dacă vor fi) în literatură,
ceea ce rămîne îndoielnic,
un foc frumos din tot ce privește
viața mea, faptele mele și ce n-am făcut
Nu sînt un Leopardi. Las puțin de ars,
e prea mult să trăiesc din procente.
Am trăit cinci la sută, nu măriți
doza. Prea adesea în schimb plouă
și pe cei ud de ploaie.

Din volumul „Diario del 1971—1972"

În românește de
Dragoș Vrânceanu

televiziune

Cîntecul tînăr în ținută de gală

În ultimele zile ale acestui octombrie limpezit de ploi au răsunat cîntece aprinse înălțate în numele tineretii, cîntece revoluționare și patriotice, marșuri entuziaste închinate muncii, cîntece de muzică ușoară, însoțindu-se într-o competiție sărbătorească, într-un festival pentru tineret și studenți, organizat de C.C. al U.T.C., Radioteleviziunea Română și Uniunea Compozitorilor, în cinstea celui de al X-lea Congres al U.T.C. și a celei de a X-a Conferințe a U.A.S.C.R.

Coruri numeroase, coruri de tineri în ținută de gală, cu vocile pline, puternice, au interpretat lucrări diverse ca tematică și compoziție, toate reflectînd aspecte și idealuri din viața tineretului țării noastre, încrederea în viitor. Numărul mare de poeți și compozitori care au participat la acest festival i-a asigurat calitatea și originalitatea. Cîntece ca „Pentru fii țării", „Tinerii", „Cîntec pentru voi", „Apa trece, pietrele rămîn", „Spre comunism în zbor", „Ani frumoși de aur", „Strîns uniți Uteciștii", „Noi vom preface timpul" au figurat pe lista programului următ de public cu interes în așteptarea hotărîrii juriului care a încununat cu lauri cele mai bune lucrări.

Ținînd seama de rolul important pe care-l are arta corală în educația politică a tineretului, compozitorii, poeții și textierii au abordat o tematică robustă în spiritul angajării tineretului în construirea viitorului, căci așa cum spune cîntecul revoluționar compus de Temistocle Popa pe versuri de Mihai Dumbravă : „Uteciștii de azi — Comuniștii de mîine", „Sînt ai patriei brazi — Uteciștii de azi". Remarcabile au fost toate textele cîntecelor, semnate de Flavia Buref, indiferent dacă a fost vorba de cîntecele patriotice sau muzică ușoară. De altfel juriul, în concursul de cîntece de muzică ușoară a acordat premiul I melodiei „Porțile soarelui" aparținînd compozitorului Marius Țeicu pe versuri de Flavia Buref. Premiile au fost acordate după ce s-a făcut o primă selecție din 250 de lucrări prezentate. Laurii gloriei au fost cuceriți cu premiul I și de cîntecul patriotic „Spre comunism în zbor" compus de Mircea Neagu pe versuri de Vlaicu Bârna, în interpretarea remarcabilă a corului liceului „Mihai Viteazul", dirijat de profesor Valeria Chiriță.

Dintre multele cîntece ascultate ne-au impresionat în mod deosebit cîntecul lui Marcel Dragomir pe versuri de Flavia Buref, „Drumul care începe" în interpretarea plină de eleganță și sensibilitate a interpretei Angela Similea și „Marșul tinereții noastre" de Vasile V. Vasilache pe versuri de Eugen Rotaru, primului acordîndu-i-se o mențiune, iar celui de al doilea premiul II. Vasile V. Vasilache, compozitor de mare finețe și subtilitate, a realizat un cîntec de mare forță îmbinînd elementele tematice specifice marșului cu un lirism arzător de o cuceritoare și avîntată expresivitate, într-un ritm tineresc și plin de strălucire, un impuls de puternice sentimente de dragoste pentru tinerile generații, un adevărat și entuziast „Marș al tinereții noastre".

Corina Cristea

muzică

Între atracții

Avem a ne referi azi la un răstimp încărcat de evenimente. A fost primul concert din seria medalioanelor inaugurate la Filaronică, cel de acum consacrat lui Zeno Vancea și Tudor Ciortea. Atracția audiției este, în acest caz, redescoperirea datelor știute, prin variațiile imbietoare, a osaturii ferme care susține ideea însăși de personalitate. La Zeno Vancea, stilul emoțional-abstract, folosind puterea expresivă a contururilor, fără să supuie însă contururile expresivității imediate și comode, un melodism ca abstractizare a melodiei, ca relief intonațional psihoactiv. La Tudor Ciortea, subtilitatea sublimării folclorului, abstractizarea intervalicii, a ritmurilor suspendate, a coeziunii interne, prezența ideilor generalizate de polifonie, de grotesc, de aliaj timbral, care pot da sevă oricărui stil, fac familiară, caldă, suculentă, orice structură. Maleabilitatea prin reținerea datelor esențiale ale procedeelor și îndepărtarea neesențialului anchilozant este aici semnul tinereții și al înțelegerii mecanismului mutațiilor stilistice.

În aceeași săptămînă redeschiderea ciclului de Dialoguri cu publicul, organizat de Societatea „Muzica", cel mai realizat concert din istoria inițiativei. Pe lîngă componistică, ținuta interpretării ar fi putut justifica mutarea imediată a concertului pe oricare scenă a lumii. Că era vorba de soliști (Suzana Szöreny atît de rar auzită și des regretată, această pianistă de clasă) sau de formații („Musica nova" — M. Opreanu, V. Mendelsohn, D. Fodoreanu, V. Bărbuceanu, P. Rogojină — într-o formă deosebită, cu patima cîntului captivant, logic, expresiv) protagoniștii s-au războit mereu cu ascultarea superficială și au ieșit totdeauna învingători.

Tudor Ciortea, cu „Balada fiului pierdut" dirijată atent de Radu Cozărescu, este la ultima rigoare, de aci suplețe în distilarea modelelor enesciene, pe care le compune într-un șir de nașteri și suspensii de o calitate emoțională expert anvizajată. Aceeași experiență și o știință instrumentală de precizie am găsit-o la Hilda Jerea — Șase impresiuni pentru pian — joc subtil al tastelor, cu mare inteligență în legăturile intime și în argumentele pentru definirea expresiei generale.

Reluînd „Invocații" de Tiberiu Olah, Cvintetul „Musica nova" în actuala sa alcătuire, s-a supus cu mîndrie comparației cu versiunile precedente. Și muzica este mereu proaspătă, atît de pătrunzătoare, gîndirea atît de ascuțită, tehnica surprizelor și a coerenței lor (totdeauna ceva devine și ceva se revendică din anterioritatea lucrării) magistral stăpînită, supunerea materiei muzicale către controlul desăvîrșit al psihologiei ascultătorului și prin asta încărcarea de sens a oricărui gest muzical. În concertul cu pricina s-a inaugurat prezentarea paralelă a cîtorva piese străine, ca să știm și noi cam pe unde sîntem. Replica americană a piesei lui Tiberiu Olah, „Echoi" de Lukas Foss, a fost mult mai palidă decît propunerea autohtonă. Ceea ce era la Olah densitate interioară, era la Foss aglomerare exterioară, fără acoperire prea riguroasă, mai ales fără mister. Este tocmai ce avea cealaltă piesă americană, „Proiecție" de Morton Feldman, mereu același și mereu atractiv, semn că a intuit cheia repetabilității și ierarhia importanțelor în păstrare și eliminare.

La Octavian Nemescu („Combinații în cercuri"), am regăsit cumpănirea virtuoasă între rigoarea ideii care regizează arcul sonor (ar fi nașterea, ereația biologică și artistică, sensul genezei organizînd devenirile și propulsînd expresiv alăturările) și haina sonoră gîndită cu har, articulată în subtilitatea prezențelor-durate, a decupajului și reducției la fond. Nemescu are forța subjugării în coerență a materialului cel mai divers, sonor și vizual (i-a răspuns Sergiu Anghel cu o coregrafie de deosebită plasticitate).

Costin Cazaban

spirale

Posteritatea lui Lovinescu și profitorii ei

III

Interesul Ilenei Vrancea față de Eugen Lovinescu este vechi și statornic, cum veche dar mai puțin statornică este antipatia autoarei volumului, **„Confruntări în critica deceniilor IV—VII (E. Lovinescu în posteritatea lui critică)"** față de teoria **„Idealistă, reacționară a autonomiei esteticului"**. N-aș vrea să se creadă că cercetările noastre cu incursiuni în ani de mult uitați vor să facă cuiva vreun proces sau să redeștepte amintiri neplăcute. Ele, aceste cercetări, doresc în fond, să stabilească vechimea unor metode de răstălmăcire a adevărului și de egalizări periculoase și nedorite. Într-un articol, publicat într-o revistă teoretică din februarie '59, intitulat **„Cu privire la unele studii despre folclorul literar"**, Ileana Vrancea stabilea, fără a se arăta în stare să accepte vreo concesie față de estetica marxistă, o inversșunată judecată a celor care mai erau dispuși „să adreseze adevărate elogii lui Titu Maiorescu". Adresantul era Dumitru Pop, lector la Universitatea „Victor Babeș" din Cluj-Napoca iar mentorul „Junimii", ar fi trebuit, după domnia sa, să nu-i ofere universitarului o luare de poziție lipsită de fermitate față de **„concepția antipopulară"** a celui mai mare critic român. De altfel, profitînd de spațiul și de prestigiul revistei în care publica, Ileana Vrancea lovea și-n Lucian Blaga, apropos de folclor, dar vizînd **„sistemul său irațională"** și ceea ce numea domnia sa **„întregul edificiu pompos care pretinde să ilustreze specificul național al creației românești"**, sistemul său pompos fiind **„teoria reacționară a spațiului mioritic"**. Dar ilustra noastră autoare mai scria, spre stupefacția celor care l-au cunoscut bine pe Blaga că acesta **„trage concluziile clare, pămintești, care au slujit țelurilor ideologiei fasciste"**. Parcă toate aceste afirmații, indiferent de tarele epocii pe care și autoarea și victima sa le suportau sînt prea de tot ! De altfel, cum vom vedea mai încolo apetitul pentru simplificări nedrepte nu-i lipsește autoarei nici în zilele noastre. Procedeul rămîne regretabil cu atît mai mult cu cît sub aceste acuze monstruoase era apăsat unul dintre cei mai mari poeți ai românilor. Dar să ne întoarcem la ceea ce scriam mai sus, la preocupările Ilenei Vrancea față de personalitatea eminentului critic Eugen Lovinescu. În aceeași revistă care publicase articolul despre folclor, Ileana Vrancea dă la lumina tiparului un alt produs intitulat **„Citeva probleme ale Istoriei literaturii române dintre cele două războaie mondiale"**. Ne aflam în noiembrie 1962. Studiul autoarei debutează cu o filipică — îndreptățită după noi —, împotriva „gîndirismului". **„expresia cea mai pregnantă a fascismului în cultură"** căruia, iată, în nonșalanța ce-o caracterizează îi adaugă **„diverse grupări moderniste, cu tot arsenalul de import al decadentismului, estetismul post-maiorescian care constituiau direcții opuse creației progresiste, realismului critic în general"**. Puțin mai jos, Ileana Vrancea stabilea **„caracterul antimarxist al estetismului și modernismului, incompatibilitatea lor cu orientarea realistă a literaturii"**. După cum se vede, la acea dată, autoarea studiilor despre Lovinescu îl arunca pur și simplu pe acesta în grădina celor mai reacționare curente (potrivit gîndirii autoarei), ca să nu mai vorbim că făcea și o eroare destul de gravă și inexplicabilă la un cercetător al fenomenului literar, întrucît — după cum știe toată lumea — așa-zișii **moderniști** de la noi făceau frondă evidentă împotriva fascismului și nu invers (vezi Gellu Naum, Ștefan Roll, Virgil Teodorescu, și alții). Dar treaba devine comică atunci cînd Ileana Vrancea citează pe un alt autor care și el credea că **„ciracii modernismului și ai tradiționalismului, de obicei profasciști, și unii și alții, au fost încurajați pe toate căile de regimul antonescian"**. Probabil că autoarea articolului **Probleme ale Istoriei literaturii române** îl confunda pe Marinetti cu Sașa Pană ! De altfel, puțin mai la vale, Ileana Vrancea dă dovadă de șovăială cînd spune că **„este știut că promotorii curentelor moderniste și partizanii estetismului și-au atras agresivitatea fascismului nu pentru că ar fi fost adepți ai partidului comunist în cultură ; aceste curente nu s-au situat niciodată de partea clasei muncitoare, iar concepția despre artă pe care au promovat-o s-a aflat totdeauna la antipodul esteticii marxiste și a fost categoric respinsă de către publicațiile partidului comunist"**. Mai înțeleagă cineva ceva ! Dar apropierea **suprarealiștilor de gîndiriști** ia forme epopeice, pentru că Ileana Vrancea scrie : **„În această bătălie pentru mistificarea maselor, curentele moderniste „absconsul" suprarealist nu puteau constitui un mijloc eficace. Grupările moderniste nu au izbutit nici o clipă să realizeze o cale de comunicare cu masele și n-au urmărit vreodată aceasta, „blazonul" lor constînd tocmai în caracterul neinteligibil al propriei producții"**. Și mai departe : **„Curentele moderniste au constituit o diversiune care prin prezentarea elucubrațiilor decadente drept „libertatea creației" a contribuit la dezorientarea unei părți a intelectualității, la menținerea unor scriitori și artiști departe de lupta poporului"**. Sigur că Ileana Vrancea își lua măsurile de apărare făcînd și remarca că **„reducerea simplificatoare la același numitor a tuturor curentelor esteticii burgheze poate da naștere la confuzii"**. Dar, după cum am văzut, domnia sa simplifica destul de puternic și, în mod ciudat, nedeclarat, lovea chiar în obiectul cercetărilor sale de mai tîrziu, în gîndirea lui Eugen Lovinescu, gîndire care, potrivit autoarei studiului suscitat **„a fost limitată de formația sa idealistă, de orizontul liberalismului burghez, de influența școlii maioresciene a autonomiei esteticului"**. Tot domnia sa observă că Lovinescu a avut și reacții antifasciste **„manifestate frecvent în atacarea direcției naționaliste, mistice în cultură, începînd de la semnalarea primelor ei manifestări și pînă la alarma trasă în fața invaziei „ortodoxismului" ideologia de esență retorică și sentimentală a lui Mehedinți, „misticismul național... ura față de generația pașoptistă..., spiritul esențial antidemocratic cu ascunse aspirații spre fascism"**. Puțin mai jos se stabilea că toate acestea **„nu trebuie să ne ducă la concluzia că Lovinescu a fost un combatant antifascist"**. El se retrăsese **„în cochilia autonomiei esteticului"** și propaga **„neamestecul intelectualității în problemele politicii"**. Cu un cuvînt, făcea **„politica struțului în ruperea totală a artei de problemele politice"**. În sfîrșit, autoarea stabilea că **„activitatea contradictorie a lui Eugen Lovinescu, elementele pozitive din gîndirea sa, concepțiile sale greșite ca și soluțiile false preconizate de el trebuie apreciate fără nici un fel de concesii"**.

În numărul din august 1963 al revistei **„Viața românească"**, Ileana Vrancea semnează fragmente din studiile care au urmat mai apoi, intitulate **„Eugen Lovinescu, critic literar"** (1965) și **„E. Lovinescu, artistul"** (1969). Dar, iată, timpul lucrează și asupra spiritului Ilenei Vrancea, pentru că, ce scrie domnia sa în aceste **prelimnarii ? : „Delimitarea operei lui Eugen Lovinescu de diferite manifestări ale criticii literare în cadrul cărora a acționat, încercarea de a reconstitui contribuția specifică lăsată de criticul Sburătorului cu valorile în limitele și greșelile ei, nu este posibilă atîta timp cît vom opera cu etichetările lipsite de argumentare, cu caracterizări sumare și expeditive care topesc critica lovinesciană în cadrul „estetismului reacționar" — formulă ce se vrea universal valabilă și pentru Titu Maiorescu și pentru Mihail Dragomirescu și pentru Eugen Lovinescu"**. Cu un cuvînt, nici usturoi n-a mîncat, nici gura... Dar hazul involuntar al autoarei crește ca un cozonac : **„Faptul că unii dintre reprezentanții estetismului ajung în politică la îmbrățișarea fascismului, iar alții se opun net, faptul că unii dezvoltă teza autonomiei esteticului, promovată de mentorul „Junimii", accentuîndu-i cu mai multă fervoare caracterul idealist, dogmatic, antisocial, iar alții, revendicîndu-și aceeași paternitate maioresciană aduc asemenea corective estetismului, încît ajung uneori pe poziții apropiate de școala critică a lui Gherea"**. Aferim !

Și intransigența marxistă de care vorbea cu citiva ani mai înainte Ileana Vrancea se topește văzînd cu ochii. Pentru că, ce aflăm din acest articol ? : **„În cele aproape 100 de volume publicate de Eugen Lovinescu există multe studii de valoare care au rămas în Istoria literaturii române îmbogățind critica literară dintre cele două războaie mondiale cu cercetări și sinteze de care nici un istoric literar nu se poate dispensa (Reluarea, — specifică sau nu — a argumentelor lovinesciene în actuala discuție în jurul lui Titu Maiorescu o dovedește cu prisosință). Faptul că din tulpina școlii maioresciene s-a desprins ramura criticii lovinesciene, acea critică literară care se revendica din „Junimea" n-a cunoscut o evoluție armonioasă, ci disocieri și contradicții flagrante, mergînd uneori pînă la rupturi spectaculoase nu poate fi privit în afara ecoului polemicii Gherea-Maiorescu, a problemelor noi pe care le aduce, pe prim plan, viața ideologică de la începutul secolului al XX-lea..."**

După care urmează o demonstrație, destul de bine făcută, a reflexelor imprimate de această polemică în opera lovinesciană. Cu multă pertinență, Ileana Vrancea stabilește că de fapt autorul lui **„Mite"** era împotriva, și-a lui Gherea și-a lui Maiorescu, deși urma o direcție estetică stabilită mai întîi de junimiști. Aceștia ar fi fost — potrivit autoarei — **„dușmanii cei mai autentici ai procesului nostru de formație"**. Dar, cu toată bunăvoința, cum am mai amintit în foiletoanele trecute, Ileana Vrancea voia de fapt să se arate în același timp intransigentă și cu singura concesie făcută de către Lovinescu în cazul Petre Carp. Limbajul este cel din 1959, epilogul la studiul broșuricii **„P. P. Carp critic literar și literat"** este **„injositor"**, **„un tribut penibil"** și contine **„oribile mobiluri"**. Nu lipseste insinuarea că prin acest studiu cerut de Ion Petrovici, Lovinescu nutrea speranța de a fi ales la Academie sau să îa un premiu de la această înaltă instituție. Plata după bănuielile Ilenei Vrancea constituia **„o rușine"** și **„o pată grea în filele scrierilor lui Lovinescu"**. Nimic mai urît nu s-a spus vreodată despre marele critic ! Să nu fi priceput autoarea „studiilor" esența reală a acelei **„broșurici"**, sau este vorba. pur și simplu, de o plăcere de vînător de capete ?

Eugen Barbu

(Va urma)

FRAGMENTE CRITICE

V. Voiculescu (II)

Stăruitoare este la Voiculescu referința la **artă**. Ea intră în acest somptuos tratat despre dragoste ca un vehicol al duratei. Poezia asigură eternitatea sentimentului, versul scris cu **patimă și cuget** (un cuplu lexical care revine în text) nemurește. Ea se opune, în ordine etică, vanității gloriei lumești. Un sonet inspirat valorează mai mult decît o coroană de rege. Paralela, în fond veche și banală, este dezvoltată meticulos de Voiculescu într-un limbaj fără culoare, cu un aer de vechime care vine din sintaxa complicată a frazei :

„Îmi spui zarafi ? Schimb versuri pe-o dragoste de aur ? Pentru-ai iubirii tale ducați îți dau sonete ? / Viclean, îți iau aleanul și dorul amanete, / Cu camătă închise-n avarul meu tezaur ? / De-ai ști ! fiece slovă ce-ți scriu ți-ar fi mai scumpă / Ca mii de nestemate din frunțile regești ; / Cutezător scafandru-n oceanele cerești, / Zvîrl duhul meu din duhul etern să ți le rumpă... / Și nu mă plîng că poate iubirea ta mă-nșală. / Nu cat de-i mîncinoasă moneda ce-mi strecori, / Că simt ce grea și seacă îmi sună uneori, / Și nici nu zgîrii plumbul sub calpa poleială, / Ci smulg tăriei verbul de dincolo de fire, / Și orice vers ce-ți dărui i-un fir de nemurire".

Să se remarce că în versurile maiestuoase ale lui Voiculescu, tăiate totdeauna într-un material de preț, există — să-i spunem astfel — un **epic de referință**. Sonetul are un subiect care concretizează emoția. În jurul unei metafore-pivot se string altele ca rețeaua de fire într-o dantelă. Tema centrală este reluată, dezvoltată într-un șir de nuanțe care **spațializează** și dau un cadru narativ poeziei. Sonetul CLXV dezvoltă, de exemplu, ideea de sursă petrarchistă a durerii plăcute în dragoste. Voiculescu imaginează un mic scenariu, apelînd la elemente de mitologie elină. Sufletul iubitei e întortocliat, imprevizibil, el poate fi comparat, deci, cu un palat dedalic. Imaginea odată definită e reluată sub alte forme, urmînd firul mitologic : minotaurul neîndurător, feciorii eroici dați pradă fiarei crude etc., cu încheierea că îndrăgostitul se instalează de bună voie și cu un sentiment de fericire gravă în vastul labirint al sufletului: „Dedalicul tău suflet lăcaș mi l-am ales / Și jur că niciodată din el n-am să mai ies..."

Nu mi se pare întîmplătoare **figura labirintului** la V. Voiculescu. Ea sugerează, am impresia, o mișcare mai profundă a spiritului său față de obiectul creației. Să revedem elementele : poetul reia o veche comparație pentru a exprima o idee, nici ea nouă : caracterul tiranic, subjugator al sentimentului. Iubirea e un **labirint** în care îndrăgostitul aspiră să pătrundă. Momentul de extaz ar fi recluziunea voluntară într-o pasiune unică, devoratoare. Însă obiectul nu se lasă ușor cucerit. Poezia dă indicii numeroase despre încercările repetate de a pune stăpînire pe ceva ce nu se lasă stăpînit. El trece ca fumul printre degete, și demersul dramatic al poetului este de a-l încercui, de a-i da o consistență. Într-un loc, Voiculescu, dînd poeziei un ton mai senzual, scrie : „trupul în săruturi ți-l prind ca-ntr-un **năvod**". În altă parte, mai abstract, reia ideea : „Ți-am făurit o-naltă și grea demiurgie / Un univers de patimi **adînc pus sub zăvor** / Aicea orice vorbă **închide o urgie**. / Și fiece silabă e un ciclon de dor" (CCXXXIV). **Năvod, trup de săruturi, patimi sub zăvor, urgie închisă** arată în planul despre care este vorba o tentativă repetată de închidere, o dorință aprigă de posesiune neîndeplinită. Universul se populează cu temple, stîlpi puternici, cicloanele înghețată, prăpăstiile se adîncesc, lucrurile sînt atrase, ca anticele obiecte de fier de la corăbiile dușmane, de un magnetism cosmic. Este un mod ingenios livresc de a imagina ceea ce am putea numi la Voiculescu **figura consistenței** și a **pasiunii eșuate**. Tonul care însoțește acest demers este totdeauna grav, de un dramatism supraveghiat. Ironia nu intervine niciodată, identificînd iubirea cu divinitatea poetul nu-și îngăduie să se detașeze de obiectul inconsistent, fugar.

★

Suferința, ca o justificare a iubirii, o cinta și Ienăchiță Văcărescu. Chinul fericit, „dulcea zvîrcolire", „cruzimea alintătoare" vin de la Eminescu. Ruga nostalgică amintește, iarăși, de romanțele eminesciene :

„Pe aripile uitării, însingurat, mă-ntomn. / Îndură-te, coboară și vino să mă vezi / Pîn-nu s-așternpe mine solemnele zăpezi"...

Însă emoția simplă capătă de regulă la Voiculescu bogate referințe livrești. În simbolistica barocă a **sonetelor** domină metafora orgoliului și măreției. Vulturii, leii (păsări, animale, imperiale) intră în poem pentru a figura o pasiune care, chiar și în umilința trădării, păstrează un aer de semeție. Iubirea este „leonină" (CCII), din țăndările decepției țîșnește „vulturul rănit" (CLXX), **vulturul** simte aripile ca o povară (CLX), **leul** nu vinează gîndaci, cruzimea lui cere jertfe de preț ; cuvîntul trecut în poemul erotic devine un **condor** care spintecă vremea și spațiile cu geniul dragostei în ghiare (CCXX), în fine, indivizii din jur sînt jalnici „bureți de umbră", singur cel ales se înalță glorios ca cedrii Libanului etc. Din mitologie sînt citați Prometeu și Zeus, simboluri ale dîrzeniei și semeției, transpuse ca și cele dinainte în decoruri grandioase. Ideea intră modestă, cenușie în acest mecanism enorm și întortocheat și iese sub forma unei metafore înfășurate în purpură și lumină. Limbajul poetic nu trece, cu toate acestea, peste un anumit grad de abstracțiune. A spune „curcubeul singur al împăcării" sau „gerul voluptății" este de a dubla abstracțiunea, a privi rotocoalele de fum în oglindă.

Pentru spiritul modern, educat în sensul unui lirism scos de sub tirania poeticului, versurile acestea pot părea vechi și sofisticate. Unele și sînt în realitate prea didactice, de un formalism patetic. **Discursul** ucide emoția, aluziile mitologice deviază fluxul liric. Imaginea unui îndrăgostit înjugat la carul lui Bacchus (CLXXXVI) alături de tigrii și lei e fastidios barocă, de o măreție care îngheață. În schimb, cînd nota existențială este mai puternică și limbajul mai direct, rama bătută în sidefuri rare se întunecă și privirea se concentrează asupra tabloului. Iată sugestia de prăbușire a universului, de moarte cosmică pe care o provoacă trădarea în dragoste :

„Mă sprijin pe amintire-acum... și-apoi pe moarte ; / Toți ceilalți stîlpi cu lumea deodată s-au surpat, / Iubirea putrezește pe undeva, departe / Eternitatea-i încă un vis dezaripat / M-adun de pretutindeni, mă-nchid de-o grijă sumbră, / Mi-e sufletul zadarnic și cere să se culce ; / Prin slăvi amurgul trece misterios de dulce / Și-n umedul lui giulgiu mă-nfășură cu umbre... / Nici stea, nici cîntec : vine alt soi de noapte, grea, / Mai limpede ca gheața... și rece tot ca ea"

sau în alt sonet (CCVII), ideea purificării suferinței erotice prin artă :

„Mai tragic ca un țipăt din mine a țîșnit, / Sfîșietor, sonetul ce ți-am trimis aseară. / Ocări, blesteme, imnuri acolo s-au ciocnit, / În iureș, îngeri, demoni, val mă cutreierară. / Ca lebăda ce moare și cîntecul își țipă, / În spasmul destrămării ți-am scris, înăbușit / De-un gîlgîit de suflet agonic, pe sfîrșit... / Și mîna cu condeiul căzu ca o aripă. / Culcai pe masă tîmpla și, așteptînd pieirea, / Crezui că este moarte... era, vai, tot iubirea".

Sonetele închipuite ale lui V. Voiculescu ascund și un al doilea plan, plin de obscurități voite. Critica a remarcat imprecizia obiectului, ezitarea între un **el** și o **ea**. Cui se adresează aceste patetice versuri ? Chestiunea rămîne, ca și la Shakespeare, în studiu. Voiculescu vorbește într-un loc de „puternicul meu domn", de „prinț hermetic" dar și de „scumpa mea", „iubita mea", de rochii și dantele etc. întreținînd deliberat echivocul. Cînd în sonete apare, cu oarecare insistență, și ideea de păcat, echivocul crește. Se pot face multe speculații pe seama acestui obiect androgin în niște versuri clare și didactice. Ce interesează e nota de mister care începe, de la un punct, să întovărășească discursul liric și să-i dea acel înveliș de obscuritate reclamat de toată poezia modernă. Însă, încă o dată, obscuritatea nu e a formulei, de o precizie rar întîlnită, obscuritatea vine ca și la Arghezi, din imprecizia obiectului. S-a vorbit de un roman patetic cu trei personaje în **sonete** : doi bărbați și „oacheșa aceea fățarnică și rece". Romanul își confundă însă deliberat personajele. Amintim că **androginul** e un simbol cu largă circulație în literatura romantică. El sugerează faza primă a creației, aceea în care genurile nu există. Poeții au făcut din el un simbol al unității și plenitudinii universului. Îl întîlnim, sub forme mai profane, și la Eminescu (în proză). La Voiculescu faptele pot avea și un substrat spiritualist. În versuri este mereu vorba de **virtute** și **păcat**, de legi sumbre călcate, de „iadul în flăcări" al iubirii, de iubire și credință etc. Într-un sonet citim : „Iubirea și credința pe dos sînt blestemate". Există, deci, o conștiință a culpei, exprimată printr-o terminologie biblică. Aceasta ne duce cu gîndul că, în dualitatea creațiunii, virtutea este feminină, iar păcatul masculin.

Interpretările pot merge și în altă direcție. Poezia sonetelor îmi pare a sta deasupra acestor speculații, și anume în patetismul rece și solemn, în ardoarea pe care Voiculescu o pune în a exprima formele unei iubiri spiritualizate. În literatura română experiența lui este unică.

Eugen Simion

retrospective

Instantaneul epic-poematic

Este greu de presupus că scriind proze poematice precum **Nuvelă din trecut, Iarmaroc, De Paști** sau **Pe maidan**, Bacovia s-a gîndit, în mod serios, la anumite exigențe de ordin compozițional, în așa fel încît să putem afirma cu certitudine că ne aflăm fie în fața unor fragmente narative, de sine stătătoare, fie în fața unor veritabile poeme în proză. Scrierile în cauză, grație ignorării ingenue a normelor ce definesc condiția uneia sau alteia dintre cele două specii, sînt niște „file răzlețe" în care poetul și prozatorul Bacovia nu se stingheresc deloc unul pe altul ci, dimpotrivă, colaborează într-o perfectă înțelegere. Am fi însă nedrepți dacă n-am recunoaște că, subtextual, prozatorului i se acordă rolul coordonator. În pofida structurii lor poematice, scrierile acestea aspiră la obiectivarea materiei prin descripția mai mult sau mai puțin epicizată. Mai mult chiar, în toate, „eul" poetic acceptă parcă deliberat să se metamorfozeze în personaj „romanesc". În **Nuvelă din trecut** și în **Iarmaroc** filonul autobiografic se confundă cu cel epic iar în ceea ce privește

BACOVIA
desen de Constantin Popovici

identitatea personajului povestitor trimiterile se fac direct la însăși persoana autorului. Cu toate acestea, și acum, tentația „mistificării" din unghi imaginar nu absentează în desăvîrșire. În **Nuvelă din trecut** funcția unei asemenea operațiuni se atribuie amintirii. Prin intermediul acesteia povestitorul se contemplă în oglinda „timpului pierdut" și se vede, concomitent, cînd așa cum crede că a fost, cînd așa cum ar fi dorit să fie. Însă, **Nuvelă din trecut** este una din cele mai neconcludente proze bacoviene.

În schimb, **Iarmaroc** este, indiscutabil, o veritabilă performanță epic-poematică. Este vorba de o excelentă „pînză de gen" concepută în manieră grotesc-impresionistă. Peste aglomerarea exuberantă a imaginilor de caleidoscop dintr-un iarmaroc de provincie se suprapune cu mare subtilitate starea de spirit profund particulară a autorului, bîntuit de aceeași „nervi", traumatizanți și obsedanți. Asumarea din acest unghi a peisajului, la Bacovia, nu constituie doar „manifestarea unei conștiințe de estet, urmărită de senzații de artă, pe care îl place să le regăsească chiar în chipurile și strălucirile naturii", cum se întîmplă spre exemplu, după opinia lui Tudor Vianu în proza lui Ștefan Petică. La autorul **Stanțelor burgheze**, peisajul se transformă în dimensiune fundamentală a sufletului său de poet „decadent". Subiectivizarea peisajului la el, este marcată, precum în poezie, de eludarea funcției static-decorative, în cazul înaintașilor autohtoni (Macedonski sau Petică) indiciu al vădite lor apartenențe și la parnasianism. Cu alte cuvinte, supremația peisajului interiorizat se impune de la sine. La început reținem registrul dublu sub semnul căruia înaintează descripția, spre a face astfel posibilă surprinderea pitorescului „documentar" : „o caterincă plînge ca o babă beată", „clopotele sună, și fanfare țigănești răsună", „praful întunecă orășelul și năvălește în gura celor care beau, care mănîncă, care cască", „ciungi, orbi, ologi, infecțioși, cu cărnuri putrefacte, urlă, cersind", „pe malul gîrlei aleargă o puzderie de oameni, femei cu copii în pielea goală" ș.a.m.d. Toate aceste notații, însă, artistic, nu trăiesc prin ele însele, ci au rolul de a crea necesara atmosferă psihologică în vederea intrării pe scenă a eroului povestitor. Drept care, acesta nu întîrzie, să-și declame partitura, asumîndu-și, cum spuneam, integral elementele „decorului" : „Caterinca veche... Verlaine, ce plînge în iarmaroc, în tîrgul meu natal, paiața care simte că n-o ascultă nimeni.... și izbucniri bengale, catalige, fluierături ; o baletistă ce pozează în fumuri colorate... oh, Vasilache disperat..." Pentru ca după aceea, la treapta unei revelatoare sinestezii, prin rememorarea obsedantă a acelorași elemente peisagistice, descripția să se metamorfozeze în materie „romanescă", al cărei exponent, firește, nu poate fi decît autorul : „Hodorogite clopote alarmate, caterinca veche, Verlaine, eu, nota cea mai falsă din caterinca hodorogită... săracă notă, ce dispune sau indispune pe visătorii amanți afectați... stau singuri lîngă vagonul ambulant, în care doarme, în lumină, o atletă comediantă ostenită. Lume după lume în noaptea întîrziată... și umbrele se joacă pe drilul de la circuri, ori panorame diferite de oglinzi și de mărgele... ocheane îngrozitoare... elevi tremurători în „cabinet-secret"... caterinca veche, tipsii asurzitoare și țipete stridente, și totul... se duce în zarea depărtată, în satele inocente, acolo unde dorm fecioare naive, pale, pure... O, noaptea tîrziu să plîngă discordat o caterincă într-un cătun... eu, nota cea mai falsă din caterinca hodorogită... săraca notă, ce bate indignată în geamul vagonului nomad, dar nu e auzită...

Petița a pocnit la „încercarea puterii". Am călărit pierdut în goana circulară un harmăsar de lemn... Verlaine... caterinca veche ce plînge nostim... o, tempora... omenesc...

I...haa... orășelul e plin de praf, de iarmaroc, de oameni și de animale..."

Este puțin probabil ca, în ansamblul operei bacoviene să se mai afle alte locuri atît de privilegiate precum acesta, unde coexistența celor mai de seamă dintre leit-motivele acestei opere să se releve cu o pregnanță într-adevăr halucinatorie.

De Paști și **Pe Maidan** dezvăluie adeziunea scriitorului (fapt detectabil și în poezia sa) la una dintre orientările sociale și etice intens solicitată de literatura epocii. Este vorba de contaminările umanitarist-proletariene, care, să precizăm, în poezia bacoviană sînt marcate de suferințe morale și filozofice proprii unui eu poetic devorat de continua sa neliniște existențială ; ceea ce, dintr-o dată, le înscrie pe orbita marelui lirism, vindecîndu-le de spirit minor. Curiozitatea e de a constata că, spre exemplu, poemul în proză **De Paști** anticipează genul elegiei sarcastic-pitorești ce va fi cultivat mai tîrziu de Arghezi atît în poezie cît și în tabletă. Iar trimiterile la „cîntecul de mahala" al lui Miron Radu Paraschivescu se impun și ele din primul moment. Prozatorul poet deplînge trecerea în neființă a Mariei, „frumoasă fată de mahala" acordîndu-și „cinticul" la sonurile elegiei lăutărești ; ca să nu mai spunem că trama epică a scrierii tintește și ea la sugerarea unui cadru „romanesc" pe măsură :

Teza socială și morală de obîrșie umanitaristă, însinuată în biografia eroinei, mai departe, este aceea care redimensionează materia cîntecului de jale, a romanței, acordîndu-i finalitatea dorită de autor.

Nicolae Ciobanu

Aspiratorul

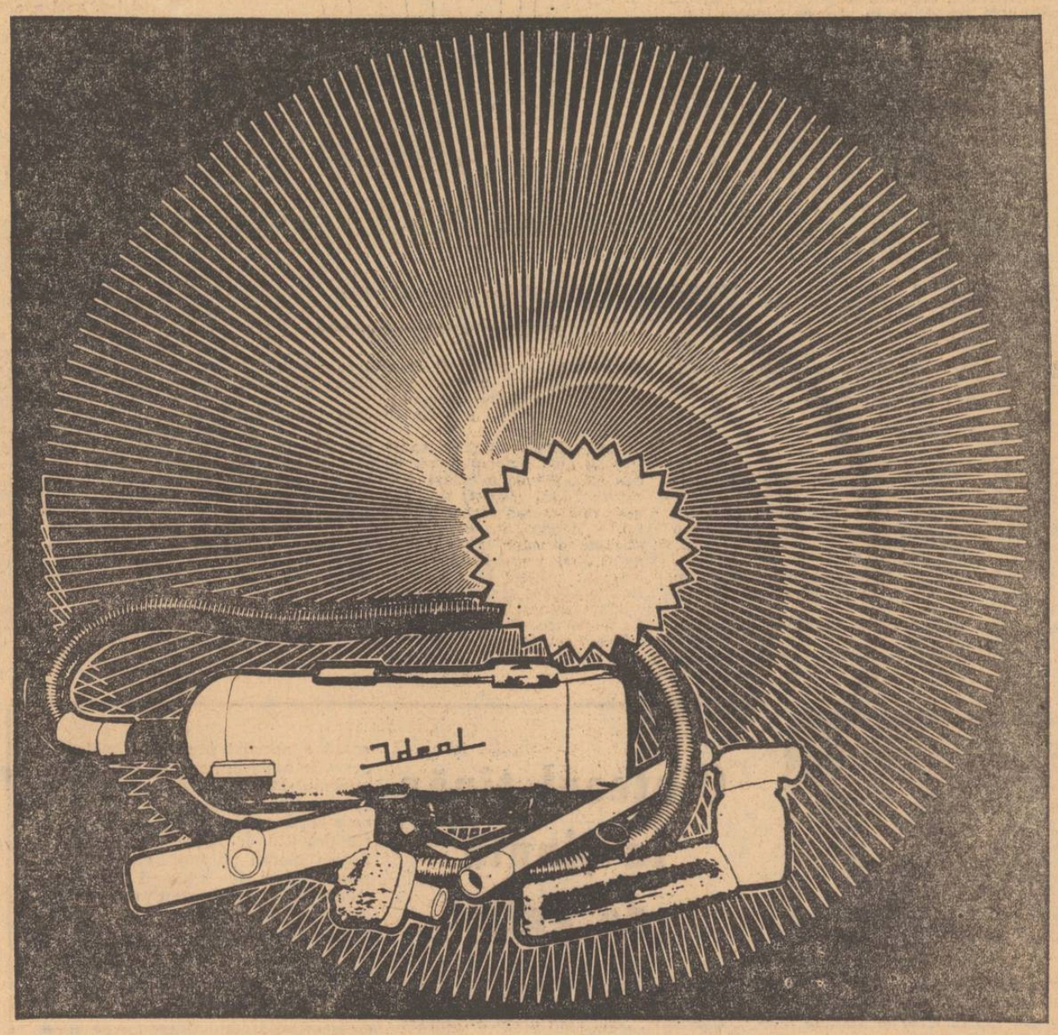

Magazinele comerțului de stat vă pun la dispoziție o mare varietate de mărfuri pentru căminul dv. !

Pentru a veni în spirijinul cumpărătorilor, la magazinele de specialitate sînt deschise expoziții cu vînzare și au loc demonstrații practice cu diverse articole electro-casnice, printre care și aspiratorul de praf „IDEAL".

Aspiratorul de praf IDEAL vă scutește de efort și vă economisește timpul. Cu IDEAL se pot curăța : dușumelele, pereții, mobila, covoarele, hainele, tapițeria, radiatoarele și locurile mai greu accesibile.

● IDEAL poate fi utilizat și pentru pulverizarea lichidelor neinflamabile.

● IDEAL are un consum redus de energie electrică (15 bani pe oră).

Prețul de vînzare : 800 lei. Poate fi cumpărat și cu plata în rate lunare.

Recom

atelier literar
poșta redacției

P. CRIS : Paginile sînt inegale (într-adevăr, în mare măsură, cum ziceți, cam „haotice și de nedefinit încă") și par așternute în fugă, „dintr-o răsuflare", uneori superficial și confuz, fără reveniri și „control de calitate". Mai important este că unele dau semn clar despre sensibilitatea și aptitudinile lirice ale autorului, deși nesiguranța, lipsa de experiență și de „meșteșug" sînt și ele vizibile. Dintre lucrurile de bun augur, pomenim (la întîmplare) : „Schiță de compoziție", „E unul cu trompeta", „Primul cal", „Visul meu", „De ce-ți curg lacrimile" (mai naivă și firavă), „Am ochii verzi" (rapița, însă, sugerează galbenul, dacă nu vă referiți la un lan de rapiță neînflorită, în care caz, orice altă suprafață agricolă sau silvestră e la fel de verde, nu-i așa ?). Sînt de așteptat, deci în continuare, pagini din ce în ce mai frumoase.

M. MOȚ : Cele mai multe sînt versificări conștiincioase, de început (nelipsind aproximațiile prozodice și stîngăciile) care nu trec de un nivel comun, mijlociu. Citeva făgăduiesc mai mult, ajungînd uneori la vibrație și incandescență („Ploile întoarse", „Veghe", „Viață de septembrie" — dar ultimul distih l-am mai auzit undeva, parcă la Blaga ?...). Să vedem ce mai urmează.

LUNGU MIRCEA : E mult adevăr în părerea dv. („în poezie trebuie, fie să progresezi continuu, fie să abandonezi"), deși nu trebuie luată chiar **ad litteram**. În cele două plicuri pe care le avem în față nu se observă un progres vădit, decisiv, dar nu lipsesc unele pagini care confirmă bunele impresii anterioare și justifică speranțele („Unde a fost cuibul ei", „Nu-mi amintesc", „Trecea liniștit", „Alungat").

C. DOCHIAN : Exigență și nu prea. Stăruie impresia de repetare, de monotonie. Multe pagini scrise din inerție, „așa ca să fie", sau din plictiseală („Ce-aș putea să vă spun despre lucruri"... Nimic, dacă n-aveți ce !...), fără un gînd lămurit, fără o stare de „har". Alte pagini sînt „întoarse din vrej" — neputînd continua un fir limpede al gîndului, poetul face ca sepia, își încurcă următorii... (dar pagina rămîne bălțată, vorbele înnodate, poezia ratată). Se poate merge mai departe (evitînd monotonia, stagnarea, plafonarea), dar pentru asta mai trebuie deschisă cîte o carte, să vedem cum mai scriu și alții, să ne confruntăm cu „vocile" cele mai de seamă, etc. Ceva mai bune, „Dumnicile timplarului", „Primul poem", „Alegeri de mire", „Caii-n alb", „Glasul copiilor".

O. H. MAREȘ : Există o dispoziție lirică, încă șovăitoare, naivă, solicitată prea mult de duioșii minore și de floricelele dulci ale convenționalismului „literar" și banalității (autorul preferat de care pomeniți are, desigur, pe latura lui mai slabă, îndelung criticată la vremea respectivă, contribuția sa în susținerea și potențarea acestei solicitări). Dar sînt și pagini în care precumpănesc indiciile de care vorbeam („Dă-mi mîna", „Fiindcă am vrut", „Regăsire", „Merg pe urmele tale"), îndreptățind speranța unor și mai bune rezultate viitoare.

IONESCU LUY DARIEN : Și sub noua semnătură versurile sînt la fel de slabe.

ARIEL : Ne amintim destul de bine de cazul dv. Din păcate, nu se văd schimbări în bine. Lucrurile se desfășoară și acum mai ales sub semnul mimării poeziei, într-un efort laborios de ceasornicărie, de montaj cu penseta al vorbelor, după o schemă convențională. E o operație „la rece", ale cărei produse nu spun și nu sugerează nimic, de cele mai multe ori (citeodată, se nimerește să degaje un anumit zvon, un anumit sens sau „para-sens"...) Citeva din pagini încearcă și o modalitate mai „ortodoxă" — și rezultatele nu sînt chiar de lepădat : „Aminarea", „Peștii", „Elegia verii", „Fată ciudată" (cam naivă, totuși, simplută...). Rămîneți în fața unei opțiuni decisive. Vă așteptăm.

V. DRĂGUȘANU : Nu sînt, din păcate, lucruri noi, pe măsura așteptărilor noastre și, mai ales, pe măsura posibilităților dv. Ceva mai bine, în „Cuvintele".

FLORIN RĂDULESCU : Aceleași probleme, aceleași neajunsuri. În „Cristaline visurile" s-ar putea nota un început de ameliorare. E prea puțin, însă.

TUDOR AIDA : Simplu : o bateți la mașină și ne-o trimiteți.

NICOLAE DINU : Unele semne, în „Zăpadă" și „Popas de gînduri".

I. Băjenaru, N. Petricsek, Corneliu Vasile, Adrian Derlea, Horia Tăru, Șerd Hanîdul, I. Baba Fiscuțeanu, Aurel Albu, Baltag Gh., Pîrvan T., Al. Bălănescu : Nimic nou !

M. L. — Mălini (Suceava), **Dumitru Grigore, M. T. Rusticus, Condrea Titi, Miu Adrian, Const. Demetriade, Petre Don** (ceva mai bine, în „Proiect"), **Gh. Stancu, Matei Florian, Voicu Viorica, Nicolae Vârtej, Valdi Pintilie, Coza C. El., M.T. Arin, Ion Machidon, Dinu I. Const., Alexandru Paulin, M. Deașdon, M. Severian** (ceva, în „Căldura inimii") : Încercări modeste, fără calități deosebite

Geo Dumitrescu

Steaua de mare

Pe mîndru plai de rai,
neclintit martor trecerii valurilor,
cu brațele fremătînd de nesecate lumini
Steaua de mare durează
printre inerte colonii și rechini puzderie
dintotdeauna mișcîndu-se liber
înțeleapta vietate fără de moarte ;
în apele și pămînturile ei mirosind a miere și lapte,
ca frunza, ca iarba, pieriră vrăjmași fără urmă...
neîntrerupt dăinuie Steaua de mare biruitoare
înaintînd suverană în eternitate.
Porcii de mare hidoși, în hoarde,
hulpavi spre trupul ei aruncîndu-se
cu boturile arse de fulgerul ei au sfîrșit.
Rechinii nesătui de i-au retezat un braț
cu celelalte s-a luptat pînă și l-a refăcut ;
cînd coalizați i-au smuls toate brațele,
uimitor de repede Steaua de mare și le-a înlocuit,
întregi, mai luminoase, mai vii ;
fiecare părticică smulsă din trupul ei
oricînd va reface o nouă Stea de mare.
Să o dezbine în două, în trei, în patru au încercat,
dar fulgerător părțile ei s-au reunit
și mereu mai trainic se vor uni
pentru a fi și veghea luminînd adîncul,
pentru a descifra și înscrie cu foc
trecerea ei nesupusă de pe nisip pe Stîncă,
pentru a da în centrul ei
un ochi de vis lumii.

MATEI CONSTANTINESCU

Eu știu că...

Eu știu că în tine și în locul acela
nu mă mai întorc niciodată ;
sau dacă mă-ntorc ar fi
ca și cînd mi-aș căuta umerii de altădată prin coapse.
Orașul acela are forma singerie a tălpii mele.
Pieptul lui e sfîrtecat de o apă
care îl poartă ca pe-o corabie pe propria sa așezare.
Două biserici cu turnuri atît de-ascuțite
de parcă niște balerine întoarse
s-ar sprijini cu vîrfurile de stele.
Orașul acela nu poate în nici un caz să existe.

Acolo nimeni nu s-a născut, nu a trăit
și mai ales nu a murit
de vreme ce eu însămi, care vorbesc
nu am făcut nimic din toate acestea.

ELENA INDRIEȘ

Despre război

Ce-aș putea să vă spun despre război
fiecare cu pușca sa
cu dumnezeii
și dac-aș ajunge odată acasă
dar eu nu-mi amintesc decît ora de-ncetare a focului
în tranșee cădeau ordinele în somn
și-n civilii din noi
de-o parte și alta a liniei verzi
acum aveam voie să ne gîndim la femei și copii
și la clipa porții deschise între două focuri de armă
dar mai ales să dormim
precum cărțile într-un raft
ascultînd copiii cum ne citesc în suflet
ca pe coperțile albastre cu litere mari
dorul nostru de libertate.

C. DOCHIAN

Întîia ninsoare

Ți-ai cioplit cu dibăcie
o bîtă noduroasă...
dintr-o lovitură poți sparge
oglinzile de pe pereți...

însă
zile și zile de-a rîndul
în oglinda apei dacă izbești
lemnul temutei tale arme
înmugurește...

o clipă eziți...
crispat
te oprești să auzi
cum pădurile de alge
foșnesc în mările lumii...

te întorci spre cetate...
frigul se lasă...
...și întîia ninsoare
așterne blînd peste cîmpuri
lacrima ta de bucurie...

porțile sînt larg deschise...
te grăbești ;
zăpada așternută
deja ți-a cuprins gîndul
pînă aproape de limpezimea cuvintelor...

ION TEODORESCU

Cinci

Am venit lîngă tine pămînt și lîngă tine
iarbă. Am venit lîngă botul umed al
iepei. E dimineață și se cuvine să dau
bună dimineața. Se cuvine să stau cu spatele
la tine pămînt, să văd mai bine pasărea
care te-a luat pe tine iarbă, te-a uscat
sub aripă și te-a făcut cuib. Și se cuvine
să stau cu spatele la tine iarbă, să văd
mai bine pasărea umplîndu-și pliscul
și cuibul,
cu pămînt.

Bună dimineața !

MARIUS TÂRZIU

Cîntec

Lîngă inima mea stă cîntecul —
Cîntecul alb ca o floare de crin.
Prin trup trec zilele
Ca păsări care pleacă și nu mai revin,

Cerul înalt, pentru mine e-aproape,
De-atîtea ori îl sprijin pe frunte.
Pe fruntea spălată de lumini,
De-ndoieli, de revolte și trînte.

Cîmpurile întinse le măsor cu picioarele.
Ierbile mi le mîngîie, iepurii mi le sărută,
Izvoarele îmi sorb sufletul și mi-l duc
Cum soarbe zarea în fugă, o ciută.

Pleacă anotimpurile și iar se întorc.
Așa se-ntîmplă de cînd lumea, mereu.
Ne ține în loc amintirile
Ca un odgon mare și greu.

EMIL GAVRILIU

Vis despre mare

Dincolo de țărmuri tălăzuiește Marea
ce neliniști o mină din adînc spre furtună,
sub alge, sub ierburi, dorm pietre, dorm timpuri,
spațiul, în care corăbiile își cresteză vremelnica urmă
pulsează rar și lung ca o inimă obosită.
De-ar fi Marea-o oglindă, să se răstoarne cerul
în fiecare undă s-ar naște un soare nou,
pescărușii migrează între astre
întorcîndu-se la țărmuri ca dintr-o altă lume.
Încet, talaz după talaz se rostogolesc înlăuntru
fiecare stea strălucește în apă și lasă o urmă
pe care Marea o duce către sine nepieritoare comoară.

VICTOR CROITORU

3 poeți portughezi contemporani

Campos de Figueiredo, Ribeiro Couto, Alexandre O'Neill. Nume ilustre în poezia portugheză contemporană, mai precis, în ceea ce îi privește pe primii doi, a epocii '40—'60 ; Alexandre O'Neill, născut în 1924 și deci cel mai tînăr, este la fel de ilustru, grație poeziei sale polemice față cu versificările oficiale și nesincere, făcute din nimic și din vag, din prețios și artificios, slujind o estetică a frumosului cu orice preț și, în orice caz, înafara vieții de rînd. Într-o Portugalie unde poezia nu putea fi decît apologie directă sau prin ricoșeu a regimului salazarist și a directivelor sale spirituale, voci ca ale celor trei autori prezentați sînt prețioase și inconfundabile prin simplul fapt al realismului lor — pledoarie și interes pentru viața celor mulți, a sentimentelor și cuvintelor umile, pentru că, pînă și în acest plan au existat stratificări și conformisme și bariere. Pentru ca toate aceste segregări și opreliști, tot acest apartheid spiritual să dispară a început, la 25 aprilie 1974, Revoluția.

ALEXANDRE O' NEILL

Hoțul de pîine

Nu mai sînt marinar
Cît mai departe fug de-al mării sălaș

Marea știe doar să prăduiască
și niciodată n-o să se-mblînzească

Străbat adîncul cîmpului
Ducînd cu mine-o vîslă
Încă tremur de-atîta vislit

Întorc spatele lanurilor
ce mă fac să mă legăn

La răscrucea din față
cineva a murit

Aici își găsi obștescul sfîrșit
Joaquim Inacio, zis Manaças
ucis pe la spate de tîlhari
ceea ce nu i se potrivea
călătorule care treci
o rugăciune pentru sufletul său

Îl întreb pe omul din tractor :
— Prietene, unde duce drumul acesta ?
— Dincolo de munți, marinarule.

Mare ucigașă
am să te-nec în vin

La stîlpul tavernei
o creangă de dafin
Pe prag
o cățea borțoasă
La a treia dușcă
vor cu toții să știe
cine sînt și ce nai a caut pe-acolo

răspund :
uitarea

Vîsla-am lăsat-o afară
E tot ce mai am de la mare,
pe lîngă marele chef
să o văd înecată

Marinarule, pămîntul e vitreg
cu cine-l muncește-n sudori
Iar marea-i un tîlhar fără seamăn
Sudoarea n-o preface în pîine

Din munți descind două flăcări
Se iscă și pier

Mă simt ca un pește în plasa cu jerbe
Tuc-tuc-tuc. Un motor se apropie

Urcă. E ultima cursă

Aici e. Coboară

Jos. Îmi aruncă vîsla
în stradă

RIBEIRO COUTO

Copilul și broasca

— Mi-e frig. Nu mai e foc?
— S-a stins. — De ce?
Cine-a putut să-l stingă?
— Broasca. Dormi puișor.

— Răscolește puțin în jăratec,
Se va aprinde iar.
— Broasca se-mpotrivește. — Nu!
— Nimic de făcut dacă nu-i omorîtă.
Vrei s-o omor, mă duc.
— Oh, nu. O biată jivină!
— Atunci adio foc în seara asta.
Focul se-aprinse singur într-o clipă.

CAMPOS DE FIGUEIREDO

Aruncați plasa în mare!

Aruncați plasa în mare!
Chiar dacă tunetul valurilor se înalță
La departele cer
Aruncați plasa în mare!

Chiar dacă vîntul fruntariilor
Bate de stinge și lumina astrilor
Și catargele-s sfărîmate de valuri
Aruncați plasa în mare!

Chiar dacă norii se dezlănțuie
În cerul nopții de sfîrșit de lume
În ploaie de scîntei și fulgere,
Aruncați plasa în mare!

Prezentare și traduceri : Geo Vasile

revista străină

● **JACQUES ROBICHON,** secretar al Academiei Goncourt, descrie istoricul acestei instituții în volumul „Le Défi des Goncourt", apărut în editura Denoël. Fondarea acestei academii se datorește scriitorului Edmond Huot de Goncourt, care, nefiind admis la Academia Franceză a dat replică acestui refuz prin înființarea în 1903 a propriei sale academii, cu atribuire de premii literare. De altfel, înființarea de premii literare a găsit de atunci mulți adepți, prima fiind Anna de Noailles, care lansează Premiul Femina. După războiul din 1914—1918 Academia Goncourt începe să se impună din ce în ce mai mult, ajungînd ca premiul acordat de ea să fie o garanție a succesului literar. Dintre scriitorii celebri care au concurat și nu au obținut premiul Goncourt, îi aflăm pe André Gide, Apollinaire, Saint Exupéry, Jean Giraudoux, Louis Ferdinand Céline, Colette și Henry de Montherland. Anul acesta 136 de candidați așteaptă hotărîrea juriului, care se va da la 17 noembrie.

● **DIN BIBLIOTECA MUZICALĂ A FAMILIEI LENIN.** Nadejda Anisimova a restaurat circa 100 din cele 400 de opere care au aparținut familiei Ulianov (V. I. Lenin) și care se află în păstrarea Arhivei Institutului de marxism-leninism. Aflăm aci opere de Ceaikovski, Beethoven, Hayden, Wagner, Liszt, Glinka, Rubinstein, cîntece populare, un manifest cu textul „Internaționalei", primele ediții de note sovietice cu cîntece revoluționare.

● **CONCOMITENT CU FESTIVALUL RICHARD WAGNER DE LA BAYREUTH,** a avut loc cel de-al 25-lea „Festival internațional al Tineretului", care a întrunit 494 de participanți din 40 de țări. Această manifestare constituie cea mai importantă întîlnire muzicală Est-Vest în R.F.G. Muzica veche, figurînd lîngă muzica modernă, seminarii Wagner și literatură contemporană africană și germană, și-au găsit interpreți din țările est-europene, Scandinavia, Anglia, Franța, Italia, America și Africa Neagră. Concertul final dirijat de Erich Bergel a întrunit muzicieni din 14 țări, elementul de bază fiind grupul de instrumente cu corzi, compus din orchestre de cameră din Varșovia și București. În program au figurat lucrări de Honegger, Szymanowski și Bartok.

● **EDITURA ITALIANA A.M.Z.** a publicat o culegere de povești intitulată **Racconti della buona notte.** Volumul însumează 17 basme selecționate din ultimele trei ediții ale „Premiului Andersen". Dintre numele autorilor citățm pe Sergio Zavoli, Peppino de Filippo și Gugliemo Zacconi. Această culegere constituie o mărturie a manierei moderne de a interpreta poveștile. În introducerea care însoțește volumul, Vittorio G. Rossi scrie : „Basmul este poezie, prima poezie a omului ; și dacă o pierde, el este un om pierdut".

● **ALARMĂ PENTRU GDYNIA** se intitulează volumul lui Strumph-Wojtkiewicz Stanislaw, apărut în editura Roman din Varșovia ; volumul cuprinde în paginile sale relatări și amintiri ale persoanelor care au participat la evenimentele petrecute în luna septembrie a anului 1939, în timpul eroicei apărări a Litoralului polonez.

● **EDITURA POLONEZĂ CZYTELNIK DIN VARȘOVIA** a editat volumul „Lirică și grotesc", o vastă culegere din operele remarcabile create după război de către unul dintre cei mai buni poeți polonezi ai secolului XX, Konstanty Ildefond Galczynski. Selectarea lucrărilor, care aparține scriitoarei Natalia Galczynska, include poeme, versuri satirice, **Micul Teatru grotesc, Gisca verde** și **Scrisori cu violete.**

● **PROFESORUL-ARHEOLOG BARRY CUNLIFFE** publică în editura Bodley Head — Archaeologies interesanta lucrare „Rome and the Barbarians". Cele șapte capitole au subiecte diferite, dar fiecare în parte demonstrează legăturile dintre imperiul roman și popoarele barbare din nord, și în special arată în ce măsură poate contribui arheologia la acest gen de studii. Astfel, săpăturile din Franța lui Napoleon al III-lea au ilustrat campaniile lui Cezar în Galia, iar cele din vremea lui Sir Ian Richmond, campaniile lui Agricola în Scoția. Putem astfel să mergem pe drumul urmat de arheologii români care au documentat columna lui Traian. Cultul celților pentru apă este ilustrat cu descrierile altarelor ridicate la izvoarele Senei și la Bath în Anglia. În capitolul final aflăm fortificațiile de la frontierele ultimului imperiu și o serie de considerente despre comerțul romanilor.

● **DE LA PRIMA SA CARTE, „BONJOUR TRISTESSE"** și pînă la „Puțin soare în apa rece", Françoise Sagan se mulțumise să-și ofere romanele producătorilor de filme. Dar iată că scriitoarea trece ea însăși în spatele camerei de luat vederi, pentru a realiza filmul „Ferigi albastre". Pentru turnarea filmului însă îi trebuiesc 3 milioane de franci. Producătorul Georges de Beauregard a înțeles ca mai întîi să-i încerce priceperea comandîndu-i un scurt metraj, „Încă o iarnă" care, în caz de eșec, ar fi urmat să fie distrus. Pelicula nu a fost distrusă, iar François Sagan va începe filmarea avînd-o pe Caroline Cellier în rolul principal.

● **NUMEROȘI ADMIRATORI AI PIANISTULUI SVIATOSLAV RICHTER** au avut prilejul să admire peisajele pictate de cunoscutul muzician. La vîrsta de 60 de ani, el a organizat prima expoziție de artă plastică la Tbilisi, capitala Gruziei, bucurîndu-se de un răsunător succes. În total au fost expuse 50 de peisaje în acuarelă, pastel, creioane colorate și tuș. S-a relevat în presa de specialitate că peisajele sale se disting prin sentimente deosebit de profunde, că ele sînt muzicale și poetice, fiind executate într-o gamă coloristică adecvată.

prezențe

● „Săptămîna artei și culturii românești" în Libia a fost inaugurată la 25 octombrie, la teatrul „Scout" din Tripoli, în prezența celor mai reprezentative personalități culturale și artistice, a unui numeros public. Au luat cuvîntul Bulgasem el Zwai, ministru de stat în Ministerul Culturii, și ambasadorul român la Tripoli, Nicolae Vereș.

Ansamblul artistic „Dimbovița" a prezentat, în continuare, un bogat program artistic înmănunchind melodii și jocuri din cele mai reprezentative zone folclorice ale țării.

Presa din Libia a acordat o deosebită atenție acestor manifestări publicînd articole elogioase și fotografii cu privire la măiestria solilor artei românești, la dezvoltarea culturii și artei în România socialistă.

● Programul de activități dedicat Congresului al X-lea al U.T.C. și Conferinței a X-a a U.A.S.C.R. continuă în Capitală. Dintre aceste manifestări menționăm, pe aceea intitulată „Decada tineretului comunist". Comitetul municipal U.T.C. și U.A.S.C.R. din Centrul universitar București în colaborare cu Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România, și-au propus ca, timp de zece zile, să realizeze întîlniri ale uteciștilor bucureșteni cu veterani ai luptei revoluționare a tineretului din patria noastră, cu eroi și eroine ai muncii socialiste, cu tineri scriitori și istorici, precum și diferite simpozioane, dezbateri, vizionări de filme, spectacole.

● Din multiplele manifestări dedicate Congresului al X-lea al U.T.C., desprindem și spectacolul pe care îl pregătește Teatrul „Ion Vasilescu" intitulat : „Un tînăr mult prea... furios" pe textul piesei lui Virgil Stoenescu. Este o piesă despre tineri, care invită la o dezbatere deschisă asupra unor probleme de mare interes pentru tineret...

Echipa de realizatori : Regizor — **Olimpia Arghir,** scenograf — Dimităr Dimitrov. Interpreți — Ion Lemnaru, Sorin Postelnicu, Mihai Dobre, Ileana Mavrodineanu, Mariana Cercel, Irina Birlădeanu, Ica Molin, Iulian Marinescu. Avanpremiera va avea loc pe 5 noiembrie la Giurgiu și va fi urmată de o discuție cu tinerii.

FERESTRE

Cerul

Cerul scăpase sus, dincolo de cer,
Mai flutura doar un capăt de nor care venea pînă la noi
Atingea pervazul.

Comunicarea noastră e mai mult prin aer,
Gesturi incepute,
Gînduri rostite jumătate în vorbe
Jumătate în fapte,
Pun mîna streașină la ochiul tău
Și-l privesc atent.
Așa cum țăranca se uită la un ou, în zarea ușii
Dacă are bănuț și e bun de așezat cu grijă sub cloșcă.
Mă uit în bănuțul pupilei tale
Și mă găsesc acolo pus sub cloșcă
Prind aripi și zbor
În vid, după cerul care s-a tras în sus, dincolo de sine.

Marin Sorescu

Nu există bătălie

Urmare din pag. 1

Singurătatea alergătorului de cursă lungă poate fi de fapt singurătatea artistului adevărat. Dar ea nu ține decît de momentele intime ale creației nicidecum de turnul de fildeș al izolării sociale. Și nu am auzit încă de nimeni care să fi scris pentru a fi citit de pietre sau de vrăbii. Omul ca unică ființă rațională e singurul care poate fi modelat și cu ajutorul ARTEI.

Revenind la fraza de început nu se știe dacă forța cîntecului nu va pune cîndva în mișcare turbine.

Credem însă că lupta cu inerția pe care a întuit-o un poet trebuie menținută.

Acum cînd orice gest al nostru capătă mai mult ca oricînd valențe sociale, marea șansă a literaturii nu poate fi decît asumarea pe cont propriu a confruntării dintre individ și istoria trăită.

În această confruntare cîștigul poartă aura poeziei adevărate, în stare să influențeze, poate, mersul unei lumi.

parodii

Grigore Arbore : „Inefabila cursă"

Printre pietre urcînd, albă, subțire
ca un flamingo fragil legănat
ai venit cum vine plata luminii
cu ochii ca doi grauri șireți.

Am vrut să-ți desenez un fluture
să-ți arat cum tremură melcul
pe lama frunzei,
dar tu, hipnotică stea
leopard al pajiștilor crude
mi-ai ordonat să te urmez
în pădurea de mirt și hyacint.

Era seară, lin roua picura din copaci,
mă luase cu tremur cînd tu
ai deschis o pungă de plastic
și-ai zis : hai să cinăm în comun.

Atît a fost. Liniștea ca o foaie
de staniol ne zdrobea
nu se auzea aproape nimic
decît expresul de Slobozia,
ceapa trosnind între măselele mele,
marea murmurînd aiurelile ei,
și inima bătînd ca o ciocănitoare
la vederea sardelelor Rother.
Undeva, un cor antic
își făcea datoria...

Mircea Micu

CUVINTE RARE : filosof, Ana, auguralia, miriapod, cico, bazilici, brume, adio, Sorento, priveliști, amintiri, luceafăr, Eugen, Evoche!
SELECȚIE METAFORICĂ : „Prin mlaștina încinsă trecea iar pescarul / călcînd atent pe frunzele de nufăr".

sport

Am văzut cîțiva mari boxeri

A fi posesorul unei centuri de campion în boxul românesc începe să devină o performanță ieșită din comun. Îndîrjirea cu care s-au disputat recentele finale, angajamentul total al combatanților, dispariția în mare măsură a boxului exclusiv de forță, prezența în finale a unor recenți medaliați la marile întreceri pugilistice din Europa sau din întrega lume acordă o demnitate nouă centurii de campion al boxului românesc. Asta au înțeles-o bine băieții care au urcat în ring și care au luptat majoritatea din ei așa cum se luptă pentru o centură mondială la box. Demn de toată lauda efortul acestor tineri care înțeleg că o competiție e o competiție și că trebuie să dai totul pentru victorie. Meciurile n-au fost desigur fără cusururi, dar aerul general a fost de mare concurs. Și cîteva meciuri din recentele finale vor intra fără îndoială în antologia orală a boxului românesc ca și în cea filmată. Sandu Tîrîlă a boxat fără complexe cu Alec Năstac deși acesta era oficial vicecampion mondial la mijlocie și, neoficial, cel mai bun om al categoriei sale. Dar nu atît lipsa de complexe e de notat în acest meci cît maniera luptei. A cîștigat prin K.O. Năstac, experiența și tehnica sînt încă de partea lui, dar viitoarele întîlniri cu Sandu Tîrîlă s-ar putea să ne aducă surprize. Extraordinar au luptat și Turei cu Ghinea, Robu cu Faredin și Dafinoiu cu Văran, meciurile fiind dramatice din primul minut și pînă-n ultimul minut.

Un meci de neuitat, sub toate aspectele, a fost cel dintre Calistrat Cuțov și Paul Dobrescu. Marii rivali au început disputa așa cum au făcut-o de nenumărate ori pînă acum : furtunos, dar echilibrat cu avantaj de o parte sau alta. Brusc, însă, Paul Dobrescu ia inițiativa și-l aduce pe Cuțov în poziția groggy. Serii de lovituri la figură în finalul reprizei întîia ne-au dat impresia că meciul s-a terminat aici și că noul campion va fi cunoscut înainte de limită. Doar gongul a salvat pe Cuțov de la K.O. Repriza a doua, de-a dreptul infernală, ne arată un Cuțov dispus să refacă cu orice preț terenul și printr-un box tehnic și rapid el și-a sufocat adversarul. Balanța meciului e întoarsă și Dobrescu, care ar fi trebuit să cîștige în prima repriză, pierde un meci pe care numai un mare campion îl putea întoarce pe dos. Atît Paul Dobrescu cît și Calistrat Cuțov au boxat așa cum numai în visele împătimiților de box se vede. Le transmitem felicitările noastre.

Boxul românesc pare a trăi unul din momentele sale cele mai frumoase. Dacă tinerii noștri sportivi vor înțelege să se bată așa și pe ringurile europenelor, mondialelor sau olimpiadelor, boxul românesc va avea și una din cele mai mari satisfacții ale sale. Aceste finale sînt o mare promisiune. Cine știe să angajeze lupta așa cum au angajat-o boxerii pomeniți va ști să și cîștige atunci cînd va fi nevoie.

Addidas

În întîmpinarea Congresului U.T.C.

tinerii despre tinerețe

Ce cred tinerii despre tinerețe ? Ce cred tinerii despre vîrsta pe care o au ? Ce cred tinerii despre angajamentele sociale și etice formulate în numele tinereții ? Cum se gîndesc să răspundă încrederii unanime cu care sînt validați ?

În documentele de partid tineretul patriei noastre este considerat o forță de mare nădejde, „Viitorul însuși al patriei noastre socialiste". Ce reprezintă oare din punct de vedere al angajării concrete în prezentul socialismului românesc acest viitor ?

Iată cîteva întrebări cărora un număr de tineri angajați în domenii deosebite de activitate profesională încearcă să le afle răspuns. Publicîndu-le în numărul de față — „Luceafărul" omagiază și urează succes lucrărilor celui de al X-lea Congres al Uniunii Tineretului Comunist și celei de a X-a Conferințe a Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România.

„Mă adresez întregii generații tinere, cu chemarea de a depune toate eforturile pentru însușirea concepției revoluționare, materialist-dialectice despre lume și viață"

„Să nu uităm că a fi comunist înseamnă să fii și puțin idealist — desigur, nu în sensul concepției idealiste ci în sensul unui anumit romantism revoluționar, cum îl numeam noi pe timpuri..."

NICOLAE CEAUȘESCU

O GENERAȚIE A VIITOARELOR CINCINALURI

MANEA NICOLAE, operator chimist, Piroliză I Pitești, student în ultimul an al facultății de subingineri :

Tînăr fiind, nu pot vorbi despre tinerețe în afara adevărului că generația mea este generația viitorului cincinal sau mai bine spus a viitoarelor planuri cincinale, că anii ce vor veni trebuie s-o găsească în plină maturitate creatoare, capabilă să răspundă necesităților sociale. În acest context trebuie considerată problema. Prospecțiunile care se fac arată că revoluția tehnico-științifică aflată în plină explozie, va determina chiar în viitorul destul de apropiat importante schimbări cărora generația mea trebuie să le facă față. Latura economiei în care lucrez, industria chimică, este, cred, cea mai susceptibilă la acest gen de modificări, la prefaceri adînci. Vor apare produse noi și se vor abandona produse aflate astăzi în fabricație. Vor apare tehnologii noi și se vor abandona tehnologiile depășite de nivelul tehnic al timpurilor viitoare. Asta înseamnă o fantastică mobilitate profesională, o imensă disponibilitate la nou a celor ce vor lucra în acest domeniu mîine, adică a celor care astăzi sînt tineri.

Dar ca să faci față timpului viitor trebuie ca el să nu te găsească cu sertarele minții goale, să nu te găsească descoperit, dezorientat, sărac de idei și de pregătire. Am ajuns în felul acesta la una din definițiile pe care le-aș da tinereții. TINERETEA este nevoia acută de carte, de cultură, de școală. Nu din capriciu, nu din ambiții deșarte, și nu din dorința de a parveni (toate acestea sînt străine de esența tinereții) eu și mulți dintre colegii mei, muncitori, operatori chimiști, urmăm cursurile serale ale facultății de subingineri din localitate. Alții urmează școli de maiștri sau licee industriale serale. Se învață. Trecerea prin școli se conjugă cu vîrsta tînără. Ea oferă tînărului securitate profesională în fața surprizelor pe care le-ar putea aduce viitorul, îi oferă certitudinea că munca și prioceperea lui nu vor fi niciodată inutile.

Desigur, e greu ca ani de-a rîndul, zi de zi, după orele de serviciu să mergi la orele de

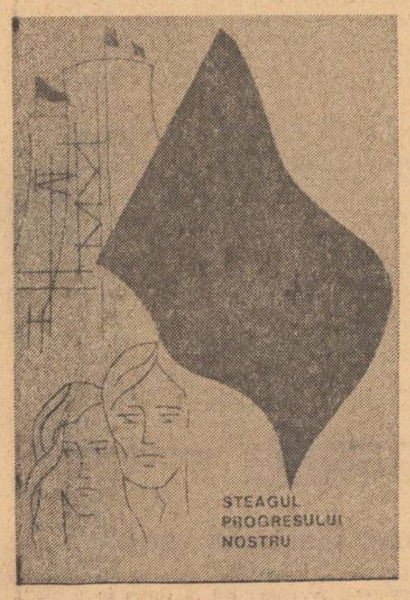

școală, dar există în tînăr o iscoditoare și nestăpînită dorință de a ști și de a putea.

Pînă nu de mult specializare însemna în primul rînd experiență, adică un număr mare de ani petrecuți în meserie. Ca să fii bun meseriaș trebuia să fii cel puțin la mijlocul vieții. Astăzi se trăiește mai repede și se învață mai mult. Școala, dacă i te dedici cu pasiune și încredere, te ajută să ajungi mult mai repede la aprecierile de mare preț în zilele noastre de „înaltă calificare", de „specialist". Astăzi și tînăr poți fi SPECIALIST. Prin pasiune, prin muncă, prin sacrificiu (vorba aceasta nu e goală dacă o pui alături de noțiunea de tînăr). Și nu e vorba de o specializare strictă, limitată. Ceea ce se definește ironic cu „ochelari de cal" nu se include și nu se potrivește tinereții. Specializarea în profile largi, despre care cred că s-au scris tomuri, este impusă cel puțin celor tineri, de viață, de conștiința viitorului și a prefacerilor care-l vor însoți.

Și dacă ar mai trebui să dau o definiție tinereții aș spune că ea este un uriaș rezervor uman de forță de muncă, gata oricînd să se dedice cu abnegație și spirit de jertfă marilor edificii ale României. Nimeni nu va nega niciodată acest adevăr marcat în istorie de la Salva-Vișeu și Bumbești-Livezeni, la recenta construcție de incontestabilă grandoare : Transfăgărășanul. Sînt drumuri, și la urma urmelor de ce n-ar folosi și un tehnician o metaforă, și tinerețea este un drum...

MĂ SIMT CA PRINȚUL LUI SAINT-EXUPERY

VIȘAN ILIE, pilot, TAROM :

Pilotul este omul care se află zilnic între cer și pămînt, plutind cu pasărea argintie. Pentru el viața înseamnă zbor. Își ia colosul în stăpînire, îl duce la capătul pistei, îl ambalează ca să simtă forța uriașă a motoarelor zvîcnind, și-apoi, betonul fuge de sub trenul de aterizare și dintr-o dată aripile se înfig în aer, se sprijină pe el și colosul se înalță, ajunge între nori, devine pasăre. Odată cu ea, în inima ei, zboară pilotul. Acolo, sus, unde spațiul ți se pare infinit și păsările ți-s tovarășe, te simți liber. Zborul, Tinerețea, Libertatea sînt trei cuvinte pe care nu le pot despărți, ele contopindu-se într-un altul, pe care nu-l cunosc dar a cărui încărcătură de simțire o am mereu în suflet cînd aerul mă învăluie între straturile lui ca între niște aripi imense.

Sînt liber cînd zbor. Cînd sînt liber mă simt tînăr într-adevăr. Mă simt ca Prințul lui Saint-Exupéry (Mermoz și Saint-Exupéry sînt niște idoli pentru mine). Aș coborî să culeg pietre căzute din cer pe o colină și m-aș ridica din nou să le duc înapoi. Văd jucăriile de sub mine, aruncate peste o hartă vie și gîndul îmi zboară la oamenii care nu se văd, dar care sînt acolo muncind, dormind, iubind. Și îi iubesc, îi simt aproape. Mă simt ca un sol trimis de ei spre înalt. Un sol tînăr, copleșit de cuvinte grijulii și de sfaturi utile, un sol tînăr, un ales care a învățat să zboare.

Dacă m-ai întreba : „Cine zboară ?" ți-aș răspunde astfel : Pasărea și Omul. Zboară cu gîndul. Și ca zborul lui să fie complet a învățat să se ridice în aer și să cucerească spațiile. Dacă n-am fi putut stăpîni cerul, dacă am fi rămas cu picioarele pe pămînt, cu ochii pironiți în praf, omenirea ar fi îmbătrînit. Dar iată că nu s-a întîmplat așa, ea este tînără, iar eu zburînd pentru ea sînt la fel de tînăr.

Așadar, tinerețea este o stare de libertate, un zbor, o zvîcnire zveltă, plină de puritate, de voință, de vigoare. Ea e o sfidare a neputinței, a monotoniei, a fricii, e un gest ca un gimnast superb evoluînd la un trapez uriaș în spectacolul zilnic al lumii. Tinerețea e o valoare inestimabilă, un mesaj care se transmite de la generație la generație într-o ștafetă nesfîrșită. Eu trăiesc într-un astfel de zbor.

DREPTUL DE A VISA

VISTRIAN ROMAN, actor la Teatrul „Alexandru Davila" din Pitești :

Aș putea să răspund la această întrebare cu replici din piesele în care am jucat, dar rezolvarea aceasta prin trimiteri la literatură ar fi rigidă pentru că eu consider tinerețea ca pe o categorie unică, o categorie vie, ca un dat firesc al fiecărui om. Prefer, așadar, să plec de la o definiție personală pe care o dau fenomenului tinereții și, anume, aceea de „capacitate de a te adapta și de a visa simultan". Capacitatea de a te adapta acționează voința, înseamnă participare strict cenzurată de conștient. Ea conferă visului caracterul de lucid, de „vis de trezie". Firește, el nu trebuie să excludă celelalte forme de vis, dar visul lucid este mai aproape de noi. Luna va avea întotdeauna farmecul pe care l-au cîntat poeții, dar de cînd se știe că pe lună se găsesc rezerve care înseamnă noi posibilități de viețuire ea atinge capacitatea maximă a visului. În contextul acesta tinerețea nu mai depinde de o vîrstă calendaristică. Ea conferă vîrstei caracteristica esențială a dinamicii, a muncii. În ultimă instanță a fi tînăr înseamnă a munci în orice condiții. Munca stîrnește visul, speranța, în timp ce lipsa de activitate conduce la blazare, la plictis, la spleenul nu întotdeauna baudelairean. Acestea sînt cele mai grele tare ale tinereții. Aceste „caracteristici" mai există din păcate și la unii tineri de la noi și împotriva lor trebuie să luptăm.

DIMENSIUNEA TINERETII: REALITATEA

SAVA MARIA, arhitect-proiectant, Institutul „Proiect" București :

Lucrez la niște proiecte de execuție pentru locuințe. Ele sînt locuințele viitorului. Am proiectul în față și mă întreb : „Oare m-aș simți bine într-o astfel de locuință ?". Mă întreb pentru că am plecat cu foarte mult elan din fa-

cultate. Proiectul meu de diplomă era plin de vise și am lucrat la el fără să mă gîndesc la altceva decît la viitor. Era imaginea pe care mi-o făceam despre construcțiile viitorului în care tinerii de mîine să se simtă bine. La institut mi-am dat seama că visele sînt vise. Acum mă lupt cu kilograme și metri, cu norme. Trebuie să aplic visele mele la un cadru mai restrîns, trebuie să le adaptez fără să le stîrbesc. În sfîrșit, contactul cu munca adevărată mă învață că tinerețea are ca o dimensiune foarte exactă realitatea. Nu e ușor, desigur. Dacă elanul cu care mă îndreptam spre viitor cu rigla și creionul în mînă ar fi fost călăuzit mai precis, temperat chiar, atunci aș fi simțit mai puțin decalajul dintre facultate și munca zilnică de proiectant. Seriile de studenți care mi-au urmat au avut mai mult noroc. Imaginația lor, tinerețea lor în gîndire și visare a fost îndreptată spre niște proiecte mai „pămîntene" încă din facultate.

În ceea ce mă privește, nu am renunțat nici acum la „vis" pentru că visul înseamnă pentru mine tinerețea. Atîta timp cît știu că proiectele noastre vor putea fi realizate, atîta timp cît sînt convinsă că viitorul este doar la cîțiva pași și el înseamnă un mediu urban armonios, în care esteticul, utilul și confortabilul concură, atîta timp cît cred în această imagine, pot „visa" și rămîn tînără. Dar în același timp mă străduiesc, și asta rămîne pe primul plan, să proiectez locuințe cît mai confortabile pentru că e nevoie să construim mult și să construim bine, mai ales. Încerc deci să lucrez în așa fel încît la întrebarea pe care mi-o pun des : „Oare..." să pot răspunde cu un „da" sincer.

VICTORIE LA VOLANUL TRACTORULUI

POPA BARBU, țăran cooperator, comuna Maxenu, județul Buzău :

Întrebarea pentru mine ar trebui pusă altfel. Dacă-s tînăr, de ce nu m-am dus pe vreun șantier sau în vreo fabrică ? Așa au făcut mulți prieteni de-ai mei din sat. Ce i-a făcut pe ei să se ducă și să vină acasă numai sîmbătă sau duminică ? Ce m-a făcut pe mine să stau aici și să lucrez pămîntul ? M-au întrebat mulți.

Îmi plac cîmpul și pădurea Negresca. Am trăit aici toată copilăria. Cînd plecam cu tata la tîrg la Buzău intram în oraș și mă simțeam înghesuit între casele acelea multe, între mașini ; abia așteptam să vină seara, să ne urcăm în căruță, să ajungem acasă, și să beau lapte proaspăt.

Cînd mă duc la cîmp sau la pădure, nu mă duc în excursie, plec la lucru, și nu pot fi fericit decît aici. Dacă nu s-ar fi dus așa de mulți tineri la oraș și am fi rămas împreună, să ne dăm bună ziua la moară sau pe la porți, altfel ar fi duminicile, cu hore mai vesele și n-am juca așa în grabă, că mîine dimineață la șase pleacă autobuzul...

Eu nu știu cum e pentru oamenii ăștia care fac așa naveta, că mai toți îs tineri și parcă mereu-s obosiți și grăbiți. Nu-i înțeleg. Dacă nu le place de ce nu vin înapoi în sat ?

Eu mă simt bine aici. Îs tînăr ca și ei dar înțeleg să trăiesc altfel, împreună cu părinții, așa cum au trăit și ei. Și tata a fost tînăr și a trăit aici în sat și după război tot aici s-a întors. Eu înțeleg să fiu tînăr acolo unde mi-i locul. Am învățat să conduc tractorul, poți fi priceput și la țară. Nimeni nu mi-a spus că-s prost dacă nu m-am dus la vreo fabrică. Și apoi, dacă toți tinerii s-ar duce de prin sate, că și așa ș-au dus mulți, unde am ajunge ? Tare aș vrea să înțeleagă și alții că nu-ți pierzi tinerețea aici.

TOVĂRĂȘIA UNUI STRUNG

CHIVU IOAN, strungar, Uzina de mașini agricole „Semănătoarea" București :

Cînd am venit de la țară și m-am înscris la școala profesională mă simțeam stingher, mult prea mic în orașul acesta mare. Eram prea tînăr. Colegii mei erau la fel și abia în cîțiva ani am reușit să ne obișnuim. Apoi porțile uzinei s-au deschis în fața mea și m-am văzut lîngă strung. Sentimentul acela de stingherеală m-a cuprins din nou. Erau atîtea manete și butoane și atîtea mașini în secție. Mă temeam că tinerețea mea e depășită de problemele pe care le am în față. În clipele acelea tinerețea era pentru mine ca o povară. Dar am început să lucrez, cuțitul tăia șpanul din piesele care se învîrteau și încetul cu încetul am prins curaj. Mi-am dat seama că a lucra pe strung nu e cu mult mai greu decît să tragi la coasă. Și o muncă și cealaltă trebuie privită cu același entuziasm.

Tata a vrut întotdeauna ca fiul lui să devină un om priceput, să învețe și dorința aceasta a lui s-a lipit de mine. Abia aici în uzină mi-am dat seama cîtă dreptate a avut. Tinerețea mea s-ar fi risipit poate dacă n-aș fi mers la școala profesională și dacă nu m-aș găsi în fața acestui strung pe care-l privesc ca pe un tovarăș.

Dacă în urmă cu cîțiva ani tinerețea mi s-a părut într-un moment ca o povară, acum, la 24 de ani, îmi dau seama că ea este cea care mă

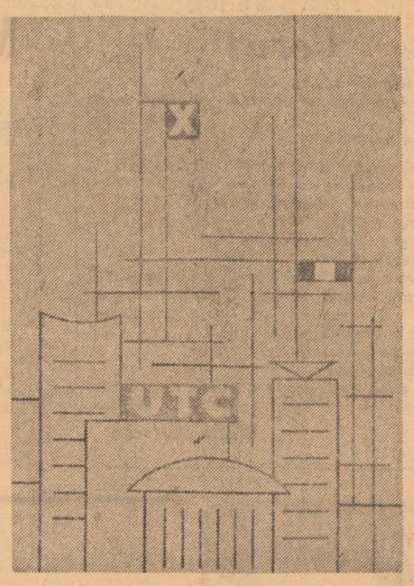

ajută să înfrîng greutățile pe care le am în față. Dacă ieri am fost stingher, astăzi sînt încrezător. Acum dacă în locul acestui „Ranghet" vechi ar trebui să încep lucrul într-o dimineață pe un strung carusel, mîinile nu mi-ar mai tremura și nici fruntea nu mi-ar mai transpira, deși nu simt că aș fi îmbătrînit nici cu un an măcar.

CONFRUNTARE CU VIAȚA

TRĂISTARU TRAIAN, inginer :

Confruntat cu viața de zi cu zi, cu practica, tînărul de astăzi se găsește în fața unei probleme de conștiință care-i probează responsabilitatea faptelor și maturitatea convingerilor : necesitatea unei cît mai avansate utilități sociale. Tinerețea se confundă cu dorința de a fi util, cît mai util semenilor. Din această relație cu lumea derivă aspirațiile, comportamentul, actele tinerei generații. Această vîrstă deopotrivă a omului și a societății, a omenirii, este o stare plină de energie : ea este prin excelență activă. Energia dublată de conștiința materializării ei constituie alternativa fericită a realizării tinereții. Dar tinerețea înseamnă o primă confruntare cu viața, o confruntare din care poți ieși și învins pentru că drumul pînă la realizare nu e ușor. Obstacolele sînt din interiorul tinereții și din afara ei. Există o firească lipsă de experiență, există o lipsă de discernămînt care amenință cu disiparea eforturilor, există încă prejudecăți.

Urho Kekkonen spunea că tineretul constituie speranța lumii. Într-adevăr, tinerețea este oglinda magică a viitorului, este un anunț. Ea are armele ei. Are ca trăsătură organică dorința și teama de a nu se lăsa depășită de timp, de ritmul tot mai accelerat și mai divers al omenirii. Școala l-a generat tendința spre permanentă cunoaștere. Elanul ei a devenit simbolic.

Se exprimă uneori opinii pesimiste despre viitorul lumii în legătură cu expansiunea tehnicii : cu tentația eficienței economice cu orice preț, care n-ar mai lăsa loc frumosului. Să nu uităm însă că există tinerețea, atît de înclinată spre artă, că există această vîrstă în magică logodnă cu frumosul în toate formele lui, de la pur la nuanța gravă a renunțărilor conștiente, a sacrificiilor în vederea realizării unui tel înalt. Să nu uităm tinerețea, acest fenomen vesnic și mol-lipsitor, să nu uităm că ea n-acceptă niciodată trădările.

Convins de toate acestea, tînăr fiind, privesc cu neîncredere falsele alarme despre viitorul lumii.

SUBLIMA GENEROZITATE A NATURII

BANU CECILIA, elevă anul III, la Liceul de Chimie Industrială :

Este foarte greu să vorbești despre tinerețe, pentru că este un fenomen atît de complex încît merită să-l trăiești mai întîi și abia după aceea, cu puterea sintezei, în virtutea unor lucruri știute prin contact nemijlocit, să încerci o definiție. Și nu sînt sigură că îndoiala pe care o încerc acum — am ales oare laturile cele mai semnificative ale tinereții ? Exemplele pe care le dau sînt concludente ? — nu se strecoară subtil, prin ani, pînă în oricare vîrstă, într-o vesnică perpetuare, pentru că despre lucrurile cele mai dragi nouă nu știm niciodată cum să vorbim.

Oricum, tinerețea este un gest frumos, de sublimă generozitate, al naturii. În esența firii ea este motorul vital și toată viața noastră și a lumii poartă amprenta acestui semn. Filozofii și poeții au înțeles, au simțit asta și nu s-au sfiit s-o declare. Rilke spune: „Ce tînăr sînt / M-aș dărui cu-nfrigurare..." și reușește magistral să definească tinerețea printr-o calitate a ei : sacrificiul, contopirea cu universul prin dar, deci fără nici un interes meschin, și nu oricum, ci cu un sentiment de emoție concentrată, cu „înfrigurare".

Tinerețea este și un salt sigur, gratios, spectaculos : un salt înainte, în cunoscut și în necunoscut, pentru că de la un punct și necunoscutul trebuie parcurs în scopul afirmării noului, al cunoașterii. Un salt frumos atîta timp cît „sîntem tineri ca niște puști subțiri de vînătoare"...

Aș spune că tinerețea este aspirația către fericire, dar imediat trebuie să încerc să explic ce înseamnă fericirea pentru tînăr. Ea este un sentiment în nici un caz egoist. Este vîrsta la care iubești și nu neapărat un seamăn ci tot ce ți se pare cinstit, drept și frumos de la firul de iarbă gingaș, de la literele cărții pînă la viscolul muntilor năpraznic dar sincer. Este vîrsta la care împarți cu bucurie tot ce simți. Pentru tînăr fericirea nu se confundă cu comoditatea. El are un ideal și luptă pentru el. Trece cu curaj (și nu din naivitate cum s-ar crede) prin greutăți. Cosbuc spune frumos : „E înălțător să ai un țel / Și-apoi trecînd prin foc / S-ajungi la el". Fericirea nu este întotdeauna veselă. Uneori tinerii trăiesc fericirea — generoasă și plină de umanitate — de a suferi pentru alții. Eroii despre care citesc sînt de cele mai multe ori tineri: Jeanne d'Arc, Vasile Roaită...

Imagini ale tinereții. Puncte de vedere, opinii, principii din lumina cărora tineretul — forță politică, socială, culturală a țării, — abordează viața, munca, viitorul.

Peste cîteva zile încep lucrările Congresului al X-lea al U.T.C. și Conferința a X-a a U.A.S.C.R., prilej unic pentru generația din care fac parte tinerii care au participat la această anchetă, să răspundă cu angajamente concrete apelului de importanță majoră a tovarășului Nicolae Ceaușescu adresat tinerei generații de a participa la edificarea României socialiste multilateral dezvoltate.

Anchetă realizată de
Andrei Lenard și N. Stoicescu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
45
(706)
Sîmbătă
8 noiembrie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Maturitatea generațiilor tinere

Această săptămînă înscrie în biografia bogată în fapte și evenimente memorabile ale anului o veritabilă sărbătoare a tineretului patriei, de la cele mai fragede generații pînă la tinerii care se pregătesc să intre — prin gravitatea cu care își rememorează realizările anilor tinerii — într-o nouă etapă a devenirii lor umane. Este, desigur, vorba despre Congresul al X-lea al Uniunii Tineretului Comunist, Conferința a X-a a Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România și Conferința Națională a Organizației Pionierilor.

Semnificațiile acestor evenimente din viața tinerelor generații sînt multiple. Însăși activitatea viitoare a tinerilor va avea darul să sublinieze practic aceste semnificații, însemnătatea dezbaterilor și hotărîrilor adoptate de cei investiți cu nobila misiune de delegați la Congrese, de purtători de cuvînt ai colectivelor de tineri din fabrici și de la sate, din școli și facultăți, din institute de cercetări, de pretutindeni unde — alături de vîrstnici — se află angajați în supremul examen al prezentului : **examenul faptei.**

Dacă ar fi să numim o trăsătură distinctivă a tînărului României de azi, atunci fără ezitare ar trebui să o numim pe aceea a **demnității de a fi tînăr.** Aceasta însemnînd în primul rînd conștiință lucidă că face parte integrantă, organică, dintr-un popor a cărui vocație fundamentală este fapta, fapta năzuind înălțarea patriei, sporirea contribuției la efortul general al umanității, pentru argumentarea concretă a vocației raționale, creatoare, constructive a conștiințelor veritabile ale întregii planete. Aceasta însemnînd totodată un grad înalt de responsabilitate în toate împrejurările vieții, fie că este vorba de efortul de însușire a cuceririlor științei și gîndirii umane, de instruire profundă pentru muncă și viață, fie că este vorba de continua perfecționare profesională și civică la locul de muncă, în anii cei mai propice pentru aceasta, anii tinereții.

Reuniunile naționale ale tineretului — pionieri, studenți, membri ai organizației revoluționare de tineret — și-au deschis lucrările într-o ședință comună onorată de prezența conducerii de partid și de stat, expresie elocventă a prețuirii ce se acordă tinerei generații, a convingerii adînci că viitorul patriei este indisolubil legat de evoluția profesională, morală și cetățenească a tineretului. Cuvîntarea amplă, cuprinzătoare rostită de secretarul general al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la ședința inaugurală, a celor trei reuniuni naționale, a înfățișat cu claritate acest adevăr, demonstrînd prin întregul său conținut încrederea ce se acordă tineretului din România socialistă, ștafetă de nădejde a viitorului. Convingătoarea prezentare a realizărilor prezentului — rezultat al unui efort tenace de edificare a noii țări, pe măsura aspirațiilor și posibilităților oamenilor săi, uniți într-un același ideal, indiferent de profesie și naționalitate — a constituit pentru participanții la acest remarcabil eveniment politic, pentru toți tinerii țării, o lecție de vibrant patriotism socialist, un puternic motiv de satisfacție civică, un îndemn mobilizator la a duce mai departe înfăptuirile de pînă acum. Tinerii noștri au temeinice motive de mîndrie să știe că în 30 de ani s-a făurit prin muncă avîntată, eroică, nu lipsită de privațiuni și sacrificii, o Românie care cuprinde în sine, în împlinirile sale, 30 de Românii din anul cel mai rodnic de dinainte de eliberare. 30 de Românii nu este o simplă metaforă. Este un adevăr pentru a cărui edificare, oamenii, pe întreg cuprinsul țării, s-au angajat cu întreaga lor putere de muncă și dăruire, din care și-au făcut în fond un ideal de viață. Tinerele generații au luat cunoștință cu demnitate și legitimă mîndrie de aprecierea făcută în cuvîntarea secretarului general al partidului : **„În grandioasa bătălie pe care o dă poporul nostru în mersul său înainte spre zările luminoase ale comunismului, o contribuție de prim ordin trebuie să aducă organizațiile revoluționare ale tineretului, întreaga tînără generație, căreia îi sînt deschise nelimitate orizonturi de creație, largi posibilități de valorificare a capacității, a cunoștințelor și elanului revoluționar. Aveți, dragi prieteni tineri,** spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, **o perspectivă minunată în fața voastră".** Tinerii țării au reținut cu maturitate gravă îndemnul de a face totul pentru a consolida și îmbogăți realizările de pînă acum.

S-a vădit încă o dată că tineretul nostru are maturitatea necesară pentru a hotărî asupra muncii și vieții sale, a valorificării depline a elanului vîrstei, că opțiunile tineretului sînt ferme și definitive: pentru socialism, pentru înflorirea continuă a patriei, pentru politica partidului. Dînd glas acestor opțiuni în cuvinte cu care ne-am obișnuit, pentru că fac parte din limbajul ce exprimă sintetic adevărurile simțirii și opțiunilor noastre, în scrisoarea comună adresată Comitetului Central al Partidului Comunist Român, tovarășului Nicolae Ceaușescu, se spune între altele : **„Ne angajăm în mod solemn că vom fi la înălțimea chemărilor și îndemnurilor Partidului, că vom acționa fără preget pentru a ne forma în spirit comunist, ca militanți de nădejde ai cauzei partidului și poporului".** Acesta este mai mult decît un angajament, este însăși credința inalienabilă a tineretului nostru, conștient de sine, de misiunea sa patriotică, revoluționară.

Luceafărul

„Aveți, dragi prieteni tineri, o perspectivă minunată în fața voastră. Pentru realizarea obiectivelor Programului elaborat de Congresul al XI-lea merită să vă consacrați toate forțele și — dacă este nevoie — să vă dați chiar și viața pentru ca România să meargă ferm spre comunism ! Organizațiile voastre sînt continuatoare ale unor tradiții revoluționare, înaintate. Comuniștii, tinerii comuniști au dus o luptă dîrză în condițiile ilegalității, au înfruntat teroarea, prigoana. Mulți dintre ei și-au dat viața pentru ca poporul nostru să poată păși pe drumul socialismului. Astăzi, voi, dragi tineri, urmași ai acestor eroi, aveți datoria de a fi la înălțimea jertfelor pe care ei le-au dat pentru ca poporul nostru să trăiască liber. Să faceți totul pentru a fi urmașii lor demni, pentru a ține sus steagul luptei revoluționare pentru socialism, pentru comunism !"

NICOLAE CEAUȘESCU

Cenaclul revistei „Luceafărul"

● **A nouăsprezecea ședință va avea loc luni, 10 noiembrie, ora 16,30 la Ateneul Tineretului din Aleea Alexandru nr. 38 ● Vor citi Ion Longin Popescu (proză) și Boris Marian (poezie)**

Mihail Sadoveanu

Spațiul artistic

Un loc important în proza lui Mihail Sadoveanu îl ocupă femeile, eroinele cele mai dîrze, cînd nu sînt decît duioase, din literatura română. Dar însăși narația lui, calmă, senină, nu-i oare ea **Muma** străveche, scrisă, încremenită de milenii pe un bloc informe de piatră, născătoarea-patroană, șefa de trib descoperită pe teritoriul nostru, contemporană cu faraonii și cu ridicarea piramidelor, — depozitara fecundității și tainelor vieții ?...

„Fac sobor la plocadă bunicuța cu femeile ei din sat. Stau în jurul mamei așezate, cu busturile drepte și brațele subpuse. Au o înfățișare serioasă, atentă și tainică. Clipeam din gene uitîndu-mă la ele, fără a îndrăzni să mă mișc de la locul meu și încercam să înțeleg ce se spune". **(Părul din ograda bunicilor).**

Ogradă — paradis în care Ființa supremă este aceeași Femeie, autoritară mai mult prin suriști înlăcrămate, prin lacrimi ascunse, blîndețe, suspine neînțelese, o misterioasă suferință...

„— Mamă, mie îmi trebuie o pară, zic eu.

— Du-te la păr și cere, mă îndeamnă mama zîmbind.

Eu mă duc la păr. Știu că trebuie să cer în gînd. Dar eu uneori cer cu glas...".

Prolog naiv rostit în fața cortinei ce se va deschide treptat lăsînd să apară opera, această facere a lumii, după Sadoveanu.

Primii pași pornesc tot sub supravegherea îngîndurată a femeilor, ca excursia „de patruzeci de metri" urmărită de privirile mamei și ale languroasei domnișoare Berta („a lui Iona, care mă sărută ades"). Excursie ce-l va marca pe marele povestitor, întreprinsă la vîrsta de doi ani, într-o zi de april orbitoare.

Pe lungimea celor patruzeci de metri ai primei experiențe memorabile de viață, i se vor revela și îl vor obseda, mai ales către bătrînețe, două

Constantin Țoiu

Continuare în pag. a 3-a

Anotimpul numit Sadoveanu

Dacă Natura ar fi scos un Ziar absolut
pe care și arborii să-l înțeleagă,
„trimisul special" în lumea noastră
nu putea fi decît Sadoveanu.
El nu ne-a așezat sub lumina unui blitz amăgitor
ci aidoma cititorilor de mănăstiri,
ținînd într-o mînă provincia cu tîrgurile-i vechi,
ar fi putut să ne umble ca un miner
cu lămpașul prin suflete.

Vînător de mireasmă
se sprijinea în pușca ale cărei țevi de turtă dulce
erau cu siguranță rontăite de iepuri,
iar cartușele sale în loc de alice
purtau încărcătură de mei pentru păsări.

Deopotrivă cititor în oameni și arbori
în stele și pești,
ducînd în raniță fumul celor două războaie mondiale,
a tăiat cu Baltagul incilcitele noduri
țesute de alții în jurul istoriei
pînă a devenit anotimp

Mircea Dinescu

Nostalgia originarului

„Creanga de aur" este fără îndoială un roman cu „cheie". Scriitura sadoveniană regizează două planuri de semnificație care se relevă prin lectura ambivalentă a „semnelor", prin descifrarea sistemului de simboluri deosebit de bogat în această carte. „Cheia codului" ne-o oferă chiar autorul în primul capitol al romanului. Scopul acestui articol este de a demonstra cum primul capitol concentrează structura și nucleul tematic al întregii narațiuni, dirijînd în același timp liniile de forță ale interpretării : „E vorba de părinții noștri de demult, iar stăruința bătrînului mag de odinioară e departe de a fi o simplă iluzie". Sînt conturate, deci, de la început, cele două registre ale romanului și totodată una din obsesiile fundamentale ale imaginarului sadovenian : un univers străvechi („părinții de demult") aureolat de un nimb legendar, confirmat și de formula temporală caracteristică epicului evocator („e vorba..."), o lume evidențiind un nucleu mitic („bătrînul mag de odinioară"), care transpare în prezent doar ca amintire. Dar prin aceasta nu mai puțin reală („stăruința... e departe de a fi o simplă iluzie"). Al doilea nivel, cel de suprafață, îl reprezintă, bineînțeles, timpul profan, constituit implicit într-o opoziție, din perspectiva căreia ordinea veche poate fi considerată o „iluzie". Sîntem situați în cadrul unui conflict, deocamdată abia schițat, ce pare a constitui substanța, miezul tematic al acțiunii. Rămîne ca el să fie confirmat de pregresla materiei epice.

Capitolul I debutează cu o descriere aproape jurnalistică prin tonul de relatare obiectivă, precisă, a unei excursii de studii în munți, întreprinsă de un profesor geolog cu studenții săi : „În august 1926, profesorul nostru a organizat caravana ca și în ceilalți ani, cu aceiași oameni și aceleași animale. Ne-am continuat cercetările hotărîți, din simpatie pentru el, să-i suportăm din nou distracțiile și capriciile". Nu este însă decît o capcană stilistică, pentru că imediat, în imaginea neutră a unei realități ce pare imuabilă, perfect cognoscibilă, sînt insinuate descrierile voalate de mister ale profesorului, fire bizară avînd cultul morților, traversînd crize de „efuziuni lirice" ridicole sau comice pentru însoțitori. Țăranilor care conduc caravana prin sălbăticia munților le apare „cam săltat", „venit de pe cea lume", ceea ce poate să însemne, într-o altă lectură, nu numai bizar dar și posesor al unor cunoștințe și obiceiuri ce depășesc simțul comun al percepției imediate. Antinomia devine explicită în mărturisirea profesorului, care, după ce e adus într-un peisaj complet izolat, de o înfățișare arhaică, încearcă să-și inițieze studenții în tainele adevăratei cunoașteri. Prima treaptă

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 6-a

OPȚIUNI

Polivalența realului

Un spirit dintre cele mai neobosite în direcția sincronizării cu noile tehnici ale prozei este Sorin Titel. A început cu povestiri și schițe care erau decupaje de întîmplări din existența imediată proiectate în maniera neorealismului cinematografic (volumele **Copacul, Valsuri nobile și sentimentale**). Micul roman **Reîntoarcerea** posibilă valorifică astfel de secvențe neorealiste în organizări epice mai complicate al căror țel era să obțină impresia de concomitență, de simultaneitate a desfășurării faptelor. **Dejunul pe iarbă** e o scriere în formula noului roman de la care preia atitudinea „despersonalizată", modul de a capta fără ierarhizare șuvoiul vieții. **Lunga călătorie a prizonierului** apelează la reprezentări simbolice convertind epicul în alegorie. În fine, **Țara îndepărtată**, ultima carte, aduce o intensificare a perceperii concretului, o sporire a elementului descriptiv-realistic dar și abrupte decolări în fantastic. Contactele autorului cu proza sud-americană (Borges, Marquez) sînt evidente.

O asemenea deschidere către variate modalități creează totuși întrebări în legătură cu elementul de constanță din creația scriitorului. Nu doar spiritele cu totul refractare înnoirilor pot privi cu suspiciune către un autor care cu fiecare carte explorează un mod de a relata epic deosebit de cel anterior iar Sorin Titel tocmai în această situație se găsește. Orice nouă scriere a sa aduce și o schimbare de tehnici narative și întrebarea este dacă toate sînt cerute implacabil de substanța mesajului. În acest sens nu e fără temei să se observe că Sorin Titel este foarte preocupat de latura tehnică a scrisului său și poate prea dispus la adopțiuni, prea mobil. Se simte, de acum, nevoia unei cantonări de mai lungă durată, a stabilizării într-un teren epic, altfel identitatea prozatorului riscînd să se risipească prin exces de nuanțare și veșnice rectificări.

Exprimînd aceste considerații care-l privesc pe Sorin Titel și tipul de scriitor pe care acesta îl încarnează — spirite extrem de mobile, receptive la ceea ce se întîmplă în afară, deschise acumulării de experiențe inedite, întinzînd antene spre tot ceea ce se petrece în spațiul marilor culturi — formulînd așadar rezerve față de prea marea disponibilitate pentru adopțiunea de procedee, n-aș vrea să mă situez to-

G. Dimisianu

Continuare în pag. a 7-a

VIAȚA LA ZI

Sadoveniană

Ultim polen pe pasărea din urmă,
Lumina blînd devoră fructe verzi,
Pe brazdă, harul ochiului ți-l pierzi,
Sărac mai caută păsuni o turmă.

La sfîșiere ziua te îndeamnă,
Să stai pe-un deal și să privești la cer,
Necurios de niciun adevăr
Să-ți fie dor și-n cer să fie toamnă.

Ce-a fost de așezat la noi în oase,
S-a așezat, e bine stivuit,
Urmează pierderile dureroase
Pe-o toamnă ca un luciu de cuțit
De ne-ntrebăm cît pot să ne mai lase
Cît mai avem pe lume de trăit.

Adrian Păunescu

ECOURI

Poeți la a doua carte

Unul din participanții la dezbaterea inițiată de „Luceafărul" pe marginea fenomenului poetic contemporan, sesiza că debuturile lirice ale generației afirmate în jurul lui 1970 sînt mai puțin „sonore" decît cele ale poeților al căror prim volum a apărut cu aproximativ un deceniu mai devreme. Problema nu se pune totuși așa. Efectul „de șoc" pe care îl stîrnește nu apariția unui poet de mare valoare, ci însăși reluarea legăturilor (reluare parțială, un hiatus total neexistînd propriu-zis), cu Poezia va fi mai puternic, în mod firesc, decît **continuările,** la un nivel oricît de remarcabil ar fi ele. Or, din acest punct de vedere „avantajul" generației lui Nichita Stănescu este evident : intrarea în arenă a deschizătorilor de drum este totdeauna mai spectaculoasă. Indiferent de aceasta, multe din volumele de debut ale poeților generației afirmate după 1970 sînt remarcabile. A trecut însă, cum bine remarcă cineva, timpul alcătuirii tabelelor „membrilor" generației, al excluderii sau al includerii unui nume și o privire de ansamblu asupra rezultatelor estetice intrinsece este necesară. Aceasta cu atît mai mult cu cît cei ce au scos prima carte acum cîțiva ani, au ajuns, mulți dintre ei, la cea de-a doua. Posibilitățile ca și limitele au ieșit inevitabil mai bine în evidență. N-am să mă feresc să afirm că a doua plachetă este pentru mulți departe de a fi un pas înainte față de cea anterioară. Firește, lucrurile trebuiesc considerate din perspectiva debutului de excepție. A releva regresul în cutare cazuri este mai profitabil decît a observa neîmplinirile unui scriitor evident neînzestrat. S-a vorbit la unii din poeții la care ne vom referi de manierism ; totuși termenul nici nu e valabil în toate cazurile, iar pentru fiecare caz în parte capătă o accepție particulară. Pun capăt aici, deocamdată, „teoretizărilor", abordarea fie oricît de succintă, a fenomenului concret fiind singura utilă, iar concluziile de ordin general putîndu-se trage cel mai bine din examinarea aspectelor particulare.

Primul volum al lui **Mircea Dinescu** („Invocație nimănui", 1971) impresiona prin siguranța tonului rostirii poetice, prin bravada juvenilă naivă a cărei forță lirică se datora tocmai naivității. Gesticulația ușor emfatică de mușchetar aruncînd provocări sfidător-elegante desti-

Victor Atanasiu

Continuare în pag. a 5-a

Frații Jderi

Cîteva peripeții, cîteva gesturi eroice, ivite din înțelepciunea unora și din lipsa de prevedere a altora, iată, pînă la un punct și în mare, cam ceea ce întîlnim în **Frații Jderi.** Pentru un roman de aventuri, cum a observat mai ales G. Călinescu, faptele sînt de tot puține și simple, neindestulătoare în orice caz pentru a istovi setea de inedit ; pentru tabloul vieții obișnuite, patriarhale, ele sînt nu numai suficiente, dar și semnificative. E vorba, în primul rînd, de acele mișcări secundare, tipice, de regăsit oricînd și pretutindeni, mișcări prin care ni se dezvăluie existența unei familii și, prin aceasta, ceva din viața de zi cu zi a unei societăți. Pentru aceasta nu e nevoie de invenție, ci numai de observație. Nimic mai lipsit de senzațional, așadar, din punctul de vedere al creației, decît de a înregistra comportamentul familial, lentoarea desfășurării lui în toate componentele revelatorii, am spune chiar banalitatea lui caracteristică. Să nu uităm că pe mai bine de jumătate din paginile sale, **Frații Jderi** e un roman al familiei, cu tot ceea ce presupune automatismul întocmirii și actelor ei fundamentale. Este aici romanul aparențelor imediate, și dacă dăm jos ușoara muruială a atmosferei istorice, ne aflăm în plin nucleu al unor relații general-omenești. Firește, există o tentă arhaică de fericire și idilism, care pare a ține de epoci îndepărtate, dar, în esență, tot clanul Jderilor, ca și acela al Rostovilor din **Război și pace,** recompune o imagine a oamenilor așa cum sînt ei, în intimitatea celulei lor sociale. Totul e într-atît de plin de adevăr, încît pare demult cunoscut și intrat în ordinea firii : comportamentul incipient senil al părinților, gîlceava lor cotidiană, de pură suprafață, inițiativa cicălitoare a comisoaiei Ilisafta și tactica prudentă a comisului Manole, legăturile dintre părinți și copii, nuanțate pentru fiecare în parte, părtinirea obișnuită a mezinului, ocrotirea celor mari, naivitatea copilăriei, criza erotică, rotația caracterelor etc. etc. Evenimentele vieții sînt proiectate pe un fond de necesitate naturală și de abia după ce le-am parcurs pe toate, de abia după ce am asistat la toate devenirile și la toate mutațiile ne dăm seama că am asistat, de fapt, la aspectul latent, pururi recognoscibil al exis-

Dan Cristea

Continuare în pag. a 3-a

Fata de la Verşeni

De un patetism semnificativ sînt condiţiile primelor lecturi febrile ale copilului Mihail Sadoveanu. Cărţile sînt ascunse într-o poiată şi lectura lor se efectuează în circumstanţe de deplină clandestinitate, undeva în podul plin de fîn al grajdului. Alteori, pentru a înşela vigilenţa urmăritorilor, fanatizatul de lecturi se refugiază cu cărţuliile agonisite prin trucuri şi mijloace periculoase în afara razei de acţiune a familiei. Obiectul pasiunii care-l împinge la o atît de precoce rebeliune împotriva interdicţiilor paterne sînt fascicolele cu haiduci. Cărţile care au făcut epocă la sfîrşitul veacului trecut au fost povestirile lui N. D. Popescu. Ele erau ceea ce se numeşte astăzi best-seller. Sadoveanu îşi aminteşte de ele cu melancolică simpatie şi acelaşi aburit sentiment îl întîlnim şi în amintirile lui I. A. Bassarabescu şi T. Arghezi. Între primele scrieri sadoveniene se află încercarea de a da o versiune personală nemaipomenitelor aventuri din calendarele lui Nedea Popescu. La fel de sugestivă este şi preferinţa pentru jocul de-a haiducii : „Luasem, în adevăr, obiceiul, îşi aminteşte E. Lovinescu, de a realiza pe haiduci, în păduricile de lîngă oraş ; luptele şi spînzurătorile nu erau înlăturate. Sadoveanu juca mai totdeauna pe haiduc ; eu făceam parte din poteră : era sorocit ca el să ajungă scriitor, iar eu să devin critic — un fel de poteraş literar".

Justificarea singularei predilecţii stă, oricît ar părea de surprinzător, în chiar alcătuirea temperamentală a scriitorului. Sfidarea neobosită a interdicţiilor paterne nu este lipsită de sens. Obstinaţia simpatică a micului şi tenebrosului cititor trebuie să fi avut ceva din încăpăţînarea Lizucăi de a se menţine în propriul său sistem de existenţă. Comportamentul n-a rămas fără alte corespondenţe semnificative în biografia scriitorului. Şcolarul este, mai tîrziu, un nonconformist, un premiant ciudat care preferă orei de meditaţie stufăriile Siretului, sfidînd şi de data aceasta o normă. Adolescentul reacţionează demn şi teatral la jignirile profesorilor şi-şi îngăduie, în cazul unei eliminări nedrepte, o atitudine de prelungit şi primejdios protest refuzînd să se mai întoarcă la şcoală. O rană nu tocmai neglijabilă lăsată de baioneta unui jandarm în partea stîngă a pieptului cu prilejul manifestaţiilor ieşene de la 1896 în chestiunea „memorandumului" ne arată că junele Sadoveanu nu era în stare numai de gesturi de efect, ci de reale acte de insurgenţă. Criza tipică virstei accentuase, se pare, pornirile temperamentale. Că nu ne aflăm în faţa unor accidentale manifestări ne stă dovadă şi o întîmplare mult mai tîrzie, povestită de Vasile Sadoveanu în **Bădia Mihai**, în care scriitorul deja cunoscut este cît p-aci să împuşte pe asupritorul unui ţăran. Numai întîmplarea şi cîteva fracţiuni de secundă au ferit biografia marelui povestitor de un capitol care astfel nu s-a mai scris. Scriitorul n-avea încă 30 de ani. Virsta a temperat impulsurile justiţiare imediate, dar preocuparea pentru cei ce fac justiţie din proprie iniţiativă a rămas şi a dăinuit de-a lungul întregii opere.

★

În afara temperamentului, să nu uităm că scriitorul moşteneşa pe linie maternă şi mentalitatea unei clase deposedate. Mai mult decît atît, a unei nedrepte dezmoşteniri. Copilul mergea la Verşeni la bunicii lui între răzeşi şi ţărani care trăiau un puternic sentiment al uzurpării pe care viitorul scriitor l-a înţeles pe deplin mult mai tîrziu. Opera îl consemnează încă de la primele volume prin povestirea cu un atît de autobiografic aer **Sfaturi vechi**. Nu trebuie să uităm că scriitorul se consideră adesea, cu modestie, un simplu rezonator al durerii celor mulţi şi vechi şi că prin aceasta dă operei lui o solemnă menire : „Bunicii mei, se spune în **Neamul Şoimăreştilor** sînt strănepoţii acelor oameni. Şi această istorisire de acum trei sute de ani, din vremea cînd strămoşii erau încă dîrji, am scris-o în liniştea unei prisăci, avînd în inima mea răsunetul durerii lor". **Uzurparea** este tema povestirii istorice **Neamul Şoimăreştilor** şi a amintirilor din **Sfaturi vechi**, iar sublinierea **dirzeniei** este telul ambelor naraţiuni.

Scriitorul se considera un **trimis** şi postura este şi ea extrem de interesantă. Dirzenia, oricît de neaşteptată ar părea caracterizarea, este una din trăsăturile de bază ale vastei lui activităţi scriitoriceşti. Dirzenia de a fi un **trimis**, dirzenia de a fi o voce singulară şi neobosită a unei lumi care moare. Prin scrisul lui marele povestitor realizează nu numai o operă net diferită de a contemporanilor, dar şi un act de subliniat nonconformism literar. Printre scriitorii contaminaţi de mode şi modernisme, Sadoveanu îşi urmează neabătut un drum propriu cu însemnul marii chemări. Sfidării autorităţii paterne şi autorităţii şcolare le corespunde, mai tîrziu, actul de senină sfidare al mersului chiar al literaturii române, atît de sensibilă adeseori la recenta inovaţie artistică. În voinţa scriitorului de a fi ultimul mohican artistic al unei lumi care se stinge, distingem sigiliul aceleiaşi nevoi de delimitare dictată de motive adînci, de ancestrale voci.

★

Datoria către popor era o idee a timpului în care a debutat şi s-ar putea riposta că, din acest punct de vedere, Mihail Sadoveanu se supunea unei idei la îndemîna oricui. Credem că întîlnirea cu ideile poporaniste ale **Vieţii româneşti** a grăbit cristalizarea unui proces sufletesc care oricum şi-ar fi continuat lucrarea. Programele nu nasc cu necesitate scriitori şi dintre adepţii datoriilor către popor nu putem număra mulţi scriitori cu adevărat mari.

O problemă de specială psihologie se pune atunci cînd vorbim despre opera lui Mihail Sadoveanu şi situaţia lui de legatar spiritual al unei păturі sociale. Anume mărturii ale operei ne lasă să înţelegem că scriitorul a trăit un complex de culpabilitate faţă de mama lui şi faţă de stirpea bătrînilor ei. Născut din ţărancă, dar cu o educaţie controlată sever, de un tată care avea „respingere pentru ţărănime" **(Anii de ucenicie)**, copilul, obiect inconştient al unei tăcute dispute familiale, creşte în spiritul „voltaireian" al tatălui şi în dispreţ de cele ţărăneşti, jignind fără s-o ştie sensibilitatea mamei.

Într-o încercare de psihocritică Paul Georgescu observa o bifurcare iniţială în viaţa şi sufletul scriitorului : „Copil de avocat cu stare, dar şi de servitoare, legitimat, dar mai tîrziu, cînd era în clasele primare, abia, crescut în casă bună, dar de o maşteră, fiindcă fata de răzeş, ţăranca, servitoarea, mama, adică, murise, alternînd între boieri — maşteră — şcoală şi vacanţele la bunici (ţăran—sat—natură), s-a creat o bipolaritate fundamentală" **(Polivalenţa necesară)**. Încercările mamei de „a trăi după legea ei întîmă nu mă cîştigaseră de loc, mărturiseşte Sadoveanu în **Anii de ucenicie**. Dimpotrivă. Eram adversarul ei şi nu pricepeam că-i singerez inima". Autenticul proces de opţiune nu se produsese încă. Nedreptăţita mamă, neglijată atît de tată cît şi de fiu, îşi va lua însă după moarte drepturile. O psihologie a revanşei sufleteşti stă la temelia vastei opere sadoveniene. Pe culmile maturităţii scriitorul se simte încă dator mai mult mamei decît tatălui. Este aceasta un mod de a compensa tîrziu, în plan spiritual, condiţia de tolerată şi uzurpată a mamei de la ţară în casa avocatului.

Moartea mamei apropie sentimental pe copil de bunici şi-i dăruie revelaţia unor lucruri pînă atunci neînţelese. Rezultatul este şi un transfer psihologic, tipic complexului de culpabilitate : „Tot ceea ce nu fusese ea, tot ce nădăjduise, tot ce regretase trebuia să realizez eu în altă formă. Viaţa ei distrusă şi pustiită trebuia s-o răscumpăr eu." În literatura română Mihail Sadoveanu este în primul rînd trimisul acelei femei simple contrazisă în instinctul matern de educaţia străină impusă fiului ei. Fiul „plăteşte" pentru tată şi satisfacţia postumă oferită moartei şi bunicilor este în bună parte opera sadoveniană. Cînd vorbim despre ea nu trebuie să uităm că este rezultatul opticii şi mentalităţii fetei de la Verşeni pe care „tîrgul" n-a reuşit s-o cîştige şi nici s-o schimbe.

Fotografiile ne arată pe scriitor sprijinit de consola căminului, deasupra căruia străjuia tutelar un imens portret al tinerei moarte.

M. Ungheanu

(fragmente)

Ochi de urs

Valea Frumoasei şi **Poveştile de la Bradu-Strîmb** ne ajută să delimităm locul unde s-a întîmplat năpraznica tragedie a lui Nicula Ursake. Şi nu atît din punctul de vedere al geografului, cu toate că acest „dulce şi poetic ţinut" poate fi circumscris pînă la grad şi minut. Ne interesează în primul rînd, ca şi pe maestru, alte atribute ale peisajului, duhul care emană din el. Aici „se desfăşoară păduri după păduri, şi iarăşi păduri nesfîrşite. Acolo-i împărăţia sălbăticiunilor, cît ţin munţii şi sihlele. Într-o parte se suie către Dumnezeu virful lui Pătru ; mi se părea aproape, dar pînă la el umblă păstorii două zile, şi în ripele lui goale stăruiau încă — la vreme de vară — zăpezile dintr-o iarnă trecută. Mai departe, se scria pe cer linia Şurianului. Se lămureau şi alte piscuri cu pete de omăt. Munţi, ripi, codri, goluri : spre ele trec pe drumul de lîngă apa Frumoasei oierii din Poiana Sibiului, ca să-şi aşeze stinele. Se duc cu caii, asinii şi tărhatul, mînînd ciurdele ţigăi, cîntînd lin în singurătate din tălăngile de aramă. Mişcarea aceasta de la vale la piscuri o fac de mii de ani generaţiile păstorilor, de la Decebal-Crai şi de la strămoşi şi mai vechi".

Tot aici : „căprioarele, ciutele şi cerbii ies în poieni ca într-o domnie a lor. Braconierii şi lupii s-au retras biruiţi. În singurătăţi, au reapărut zinele liniştii ; în nopţi cu pulbere de lună se întruchipează şi trec să mîngîie pe boturi şi pe ochi puii cerboaicelor şi căprioarelor". Şi, totuşi, lupii mai atacă vreo junincă, iar cîte-un urs bătrîn, aidoma lui moş Ben de pe alt meridian, sparge vreo vită sau îi va arăta, cum vom vedea, un ochi misterios lui Nicula Ursake. În anume lună a primăverii, cocoşii de munte bat toaca stranie a cîntecelor lor de dragoste, în deplină uitare de sine, şi numai în acele ceasuri pot cădea pradă pocnetului de puşcă. Cocoşelul de ieruncă îşi iscă şi el strigătul lui subţire, tot al dragostei. Din cristalurile necontenit mişcătoare ale Frumoasei zvîrneşte păstrăvul. Peste toate se aşază o lumină lină, destrămîndu-se în picle îndepărtate, vineţii. Oamenii, puţini, şi aproape toţi tot atît de taciturni ca şi meşterul, cunosc vrăjitele legi ale prieteniei cu vieţuitoarele, căprioarele se apropie nesfioase de sălaşurile lor şi le ciugulesc fructa din palmă ; numai faţă de „balele" de urşi şi lupi se arată neîndurători oamenii şi la vicleniа lor răspund cu vicleniе şi capcane. Undeva sînt tăiaţi copacii, aduşi şi făcuţi plute, iar apoi coboriţi la vale pe apa Frumoasei pînă la fabrica de hîrtie de la Petreşti.

„Loc minunat acea Branişte a Domnului, unde nu ajungeau răutăţile oamenilor". (Sîntem în preajma şi în timpul celui de al doilea cataclism mondial ; accentele antirăzboinice, pacifiste se pot desluşi în fiecare din paginile acestea). „Este acolo pe o costişă lină, drept în marginea priveliştii apelor, şi o aşezare pe care au clădit-o prietenii mei. Popas de vînători şi pescari. Aici se povestesc, la adunările de sară, isprăvi unice". Între acestea o află scriitorul şi pe aceea a lui Nicula Ursake, pe care ne-o divulgă în tulburătoarea nuvelă care se cheamă **Ochi de urs.**

Ştim astăzi că povestea a fost „adevărată", şi că eroul ei prototip a fost Rudi Cernota Ne face această dezvăluire, ca şi multe altele privind geneza povestirilor de la Frumoasa şi Bradu-Strîmb prietenul şi tovarăşul de vînătoare al maestrului, Ionel Pop, autoritate de netăgăduit pe tema vînătorii şi pescuitului din literatura noastră.

Sadoveanu, de sine înţeles, nu respectă întru totul „adevărul" ; cea mai flagrantă abatere, ţinînd cont că drama se petrece în anotimpul iernii, mi se pare a fi aceea că „uită" că protagonistul său „era un schior nemaipomenit", „făcuse armata la vînătorii de munte", după cum ne informează Ionel Pop.

Întîmplarea în sine are valenţe de scenariu cinematografic. Într-o casă singuratică din munţi, pe o vreme viforoasă, Ana, tînăra soţie a lui Nicula Ursake, naşte un băiat (în realitate, o fetiţă, Viorica). Naşterea a fost grea şi e urmată de complicaţii. Unsprezece zile lehuza se luptă cu moartea. La îndemnurile stăruitoare ale mamei, „Nana Floare" (pe mama lui Rudi

o chema Fritzineni), Ursake se hotărăşte să coboare bolnava la un spital din Sebeş. Lasă gospodăria în seama năzdrăvanului de unsprezece ani, cu nume dacic, Onu Bezarbarză. Urcă în sanie bolnava, mama bătrînă şi pruncul ; el, bărbatul, merge pe jos. Citeva ceasuri timpul e prielnic, dar, la un moment dat, „cînd se lărgi valea spre rîul cel mare, se învîrtejii viscol asupra călătorilor". Mai încolo, la o podişcă, Murgul îşi rupe un picior ; bărbatul îl dezhamă, apucă el hulubele şi trage sania la vale. „Unde te duci, omule ? ai înebunit ?" se tînguie bătrîna. „Am înebunit şi mă duc la Sebeş ! răspunse gîfiind Culi". Dar nu se poate depărta decît foarte puţin : bolnava scapă de chinuri, cînd bărbatul o desface din blănuri, „nu mai suferea, nici nu mai zîmbea". Nicula e silit să oprească, „închide ochii. Rînjeşte strîmb. Îşi smuceşte din cap pălăria şi o aruncă". Apoi ia carabina şi ucide calul, „să-i mîntuie cel puţin lui suferinţele". „Se întoarse apoi de către cal, lepădă arma şi făcu semn spre cer cu securicea. Era un semn spre cer, spre pădure, spre necunoscutul care-l copleşea. Începuse iar să roiască fulgi, înţepîndu-i ochii. Opintîndu-se din toată puterea, zvîrli securicea în sus, ca o ultimă înfruntare şi decădere desăvîrşită. Fierul descrise o parabolă şi căzu într-o tufă de smeură".

La faţa locului, anunţaţi de Onu Bezarbarză, sosesc tovarăşii de sihăstrie, Toma şi Trăian. Nicula Ursake îşi varsă, la propriu, veninul, „ca la trei kile de venin verde", „cît nici doctorii n-au aflat şi n-au văzut". Iar acum sîntem în momentul culminant, lung cît o veşnicie : „Nevasta cea tînără moartă în sanie. Murgu, pierdut în mărghilă. Pruncul ţipa în covrul din sanie. Înapoi era singurătatea casei de vînătoare. Înainte, aşezările omeneşti în depărtarea cîmpiilor. Viscolul avea toane..."

În doar cîteva pagini se consumă tot epicul acestei tragedii. Restul, cum pleacă sania cu moarta, pruncul şi nana Floare spre satul Sugag, cum aşează moarta, după datină, în mormînt (aidoma Vitoriei Lipan pe soţul său), cum dă pruncul în seama creşterii unei femei, precum şi „convalescenţa" de durată a lui Nicula Ursake, care pînă la urmă se va însănătoşi deplin şi-şi va aduce o altă femeie în singurătăţi, ar putea să nu ne mai intereseze.

Numai că, şi-nainte de acest moment, şi după aceea, în convalescenţa nenorocitului Ursake, apare necontenit **ochiul de urs...** E o a doua poveste, de nepovestit, adusă celei rezumate mai sus, şi care aşează peste ea maramă simbolică de mister. Am putea relata urmărirea, pe o vreme de picle, de ceaţă lăptoasă şi viscoliri rotate, de către Nicula Ursake a ursului bătrîn, dar cu asta n-am spune mare lucru. Căci „a fost un urs, dar nu ca toţi urşii". Iar „căutătura aceea pe care a strecurat-o de două ori peste umăr" — ţinînd cu-o brîncă butca de cal — „a fost o căutătură mai ageră decît a unui om. Într-adevăr, l-a îndrumat, înşelîndu-l, într-o urmărire fără noimă". Fără a căuta şapte sau oricîte înţelesuri pentru ceea ce simbolizează ursul, ori numai „ochiul" lui (cum s-a făcut cu povestirea lui Faulkner — apărută în 1942, a lui Sadoveanu apare în 1938), trebuie să admitem că reînseninarea lui Nicula Ursake nu se va putea petrece decît după ce va fi fost săvîrşită uciderea dihaniei, pentru că, încă o dată, „n-a fost urs cît a fost drac". Datorită uităturii lui magice, Culi trece prîntr-o grea cumpănă şi „nu-i plăcea mai ales cum a rătăcit, ca şi cum ar fi fost străin în pădurea lui". Da, a fost nu numai **străin în pădurea lui,** ci şi singur de tot. Pentru că sălbăticiunea pe care a urmărît-o la început şi pe care n-a putut-o prinde atunci, n-a fost altceva decît prevestirea ceasului tragic ce-l avea de petrecut.

Nuvelă cu rezonanţe multiple şi nu uşor întotdeauna de desluşit, de un „farmec dureros" pe care i-l cunoaştem şi din alte locuri scriitorului, **Ochi de urs** poate figura în orice antologie de elită a genului. Cum de asemenea s-ar preta la un zguduitor film, numai atît că regizorul, neapărat unul de subtilă inspiraţie, care s-ar încumeta la transcrierea ei cinematografică va trebui să se grăbească dacă vrea să prindă şi cadrul natural, fără seamăn, al naraţiunii : Valea Frumoasei se află la această oră într-o radicală prefacere modernă.

Gheorghe Suciu

Baltagul şi frumuseţea lumii

Prima senzaţie pe care o resimţi ca cetitor al acestui roman al lui Sadoveanu, „Baltagul", e senzaţia frumuseţii, a excelenţei fizice, ca în Homer, unde personajul urît fizic (Tersit), nu e doar urît ci monstruos, urîţenia sa determinîndu-l moral. La Sadoveanu, frumuseţea corporală a personajelor emană nu numai din înfăţişarea „obiectivă" a chipului uman ci şi din presimţul unei moralităţi pe care această frumuseţe o stîrneşte : ceea ce e frumos trebuie să fie în mod fatal şi bun (calos cagatos), această relaţie impunîndu-ni-se cu autoritatea unei legi. În *Jurnalul* său, Julien Green îşi exprima surpriza de a descoperi că acest principiu antic de armonie are o bază profundă, „naturală", şi în mentalitatea modernă : „Să fie oare frumuseţea semnul unei perfecţiuni spirituale latente şi un indiciu al unei vocaţii superioare ? Totdeauna am fost de părere că o fiinţă de o frumuseţe perfectă care comite o faptă rea trădează pe cel ce însuşi ar trebui să fie, în vreme ce o făptură urîtă care comite o faptă rea nu face decît să-şi pună de acord interiorul cu exteriorul". Senzaţia frumuseţii fizice se întregeşte într-o viziune paradisiacă : asemeni unei implacabile legi a evidenţei, armonia totală om-peisaj natural, exprimă un echilibru organic obţinut parcă prin electiunea reciprocă *din totdeauna, de la începuturi*, electiune asemeni celei dintîi împerecheri erotice. Ceea ce mai pot primi de la Dumnezeu aceşti muntei trăind într-o ordine instăpînită imemorial („Am întîrziat, prea slăvite, căci sîntem cu oile şi cu asinii") e doar o binecuvîntare.

Nici un moment, în capodopera sadoveniană, numeroasele rituri creştine nu au vreo greutate alta decît aceea a unei „variaţiuni" a temei bunului-simţ : ele nu decid şi nu influenţează viaţa mai adîncă a personajelor şi, de asemeni, nu comunică cu stratul subconştient (acel „subconştient colectiv" al lui Jung) decît în măsura în care, cu expresia cuiva, homo-naturaliter christianus.

Frumuseţea fizică, excelenţa acestei frumuseţi în capodopera sadoveniană, dă planului vieţii o altă profunzime decît cea mistică. Dacă chipul slut al prinţesei Maria („Război şi pace") se luminează în raza interioară a unei trăiri mistice, („de părea să îi fie ruşine că se află într-un corp"), impunîndu-ne o frumuseţe ambiguă, rezultat nu al unui echilibru ci al unei „rupturi", capodopera sadoveniană împărtăşindu-se mai mult dintr-o mecanică a limbajului, afirmă în fapt prin chipul de neuitat al Victoriei conceptul unei frumuseţi apropiată în esenţă de cel antic grec.

Nu un univers mistic descoperim în această capodoperă ci unul *magic* în care *relaţia* funda-

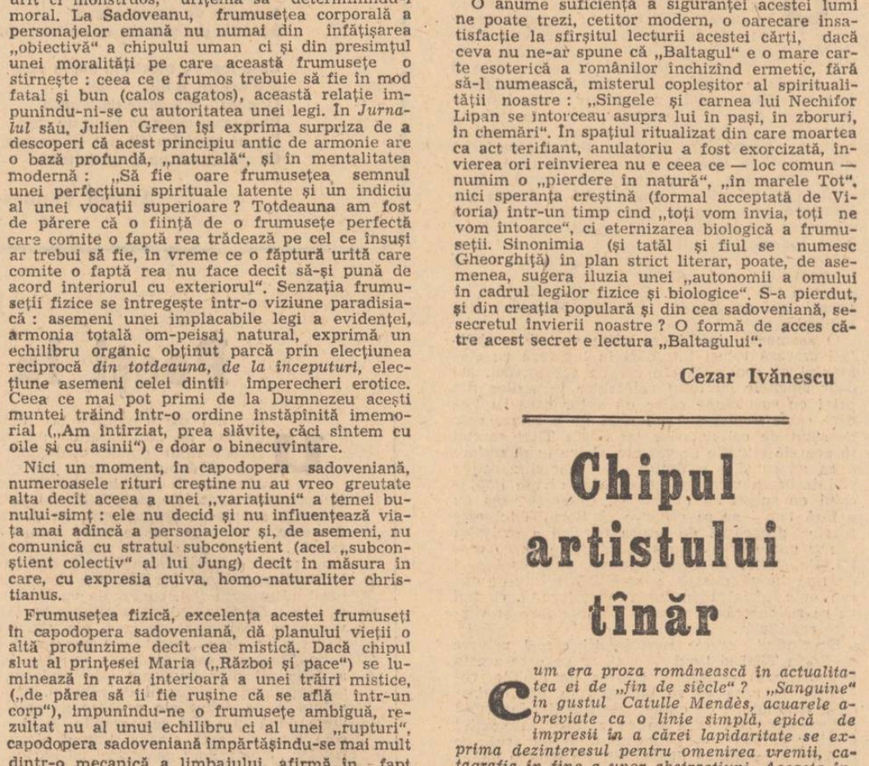

mentală între „personajele dramei" (inclusiv cadrul natural) e aceea a *farmecului*, înţeles şi ca o magie contagioasă, (V. Mircea Eliade, „Folklorul ca instrument de cunoaştere", în „Insula lui Euthanasius").

Persoanele dramei se ating, comunică şi au toate putere unele asupra altora. Între Vitoria şi ucigaşul Calistrat Bogza, agonic, în clipele mărturisirii crimei nu e mai puţin farmec decît între aceeaşi munteancă fascinantă şi ovreiul David ori propriu-i fecior Gheorghiţă ; farmec şi delicateţe (nu sentimentalism, însă), preciziunea în minuirea acestui farmec (revelare a unei puteri), exactitate de ritual care să nu rupă vraja, comportamentul „rigid" al personajelor ni se dezvăluie ca o conştientă supunere la norma unei

vieţi rituale. Argumentul care susţine teza comportamentului conştient al personajelor îl găsim într-o anume afectare a rostirii ; „persoanele dramei" ştiu ceea ce trebuie să rostească ori să facă numai ceea ce se cuvine.

Asemenea cărţi nu se mai scriu — într-o limbă (ca şi elina, întru-totul intraductibilă, ori şi ce ar zice unii), cu un asemenea senin echilibru formal şi pasional, ca „Antigona" ori „Oedip la Colonnas", care nu falsifică *drama umană autonomă*, momentul de autonomie al dramei umane.

Cuplul Vitoria—Nechifor Lipan, perechea rituală a unei aşezări întru frumuseţe a lumii, ne urmăreşte obsedant ca un chip de a înţelege sensul vieţuirii noastre. Într-o ierarhie a valorilor după creaţia noastră populară, *binele* ori *sacrul* par a veni după frumos : „Frumosul umblă pe apă", spune un vers din poezia populară. Nu vom avea „corajul" în spaţiul restrîns al acestui articol să afirmăm „noutăţi frapante" care să dea peste cap anume apropieri între „Baltagul" şi alte capodopere, unele stabilite mecanic. Că „Mioriţa" putea sugera enorm autorului „Baltagului" este desigur evident. Excesiv este însă să se vadă în capodopera sadoveniană o continuare a celei populare, căci înrudirea dintre ele depăşeşte în fapt aspectul formal ; iar ceea ce le separă riguros ţine de planul intenţionalităţii creatoare. „Miorita", dincolo de planul strict literar, vizează o explicaţie totală a misterului morţii, o reintegrare în armonia cosmică a unui act uman, pe cînd „Baltagul" urmează doar un ritual străvechi (contaminat în tema centrală a „Mioriţei") ritual funebru desfăşurat cu prilejul unei morţi neaşteptate, ritualul funebru al „morţilor tineri".

Ceea ce deci are comun „Baltagul" cu „Miorita" e *sentimentul* regretului, lamentaţia funebră întonată pentru cel mort „prea devreme" în această lume a frumuseţii.

Sentimentul violentării unei măsuri umane, al unei inechităţi, tragism al intervenţiei hazardului ci nu revoltă în faţa morţii, act considerat legitim, vom întîlni în capodopera sadoveniană, Nechifor Lipan fiind, într-un sens, un „mort tînăr". În evoluţia personajului feminin, Vitoria, vom decela un şir de mobiluri într-un crescendo care atinge universalul : pasiunea individuală, exigenţă socială, justiţiară şi mai adîncă decît toate, suprema raţiune care declanşează întreaga acţiune a muntencei, reîntronarea echilibrului natural *viaţă-moarte :* îngroparea mortului.

Această carte care e „povestea unei morţi neobişnuite", istoria unui viol al ordinii social-umane e străbătută toată de o fină comunicare făptură-natură care trezeşte în noi un sentiment foarte ciudat : nici o clipă actul în sine al morţii (nu crima) nu comandă vreun gest de revoltă interioară ori exterioară personajelor. Strigătul Vitoriei, cînd sicriul cu rămăşiţele iubitului ei soţ se depune în groapă, nu pare decît îndeplinirea *lucidă* a unui ultim act ritualic de verificare, de validare a morţii ca atare : într-o lume ritualizată revolta, c ştim, nu poate fi validată, ea însemnînd act *anarhic.*

O anume suficienţă a siguranţei acestei lumi ne poate trezi, cetitor modern, o oarecare insatisfacţie la sfîrşitul lecturii acestei cărţi, dacă ceva nu ne-ar spune că „Baltagul" e o mare carte esoterică a românilor închizînd ermetic, fără să-l numească, misterul copleşitor al spiritualităţii noastre : „Singele şi carnea lui Nechifor Lipan se întorceau asupra lui în paşi, în zboruri, în chemări". În spaţiul ritualizat din care moartea ca act terifiant, anulatoriu a fost exorcizată, învierea ori reînvierea nu e ceea ce — loc comun — numim o „pierdere în natură", „în marele Tot", nici speranţa creştină (formal acceptată de Vitoria) într-un timp cînd „toţi vom învia, toţi ne vom întoarce", ci eternizarea biologică a frumuseţii. Sinonimia (şi tatăl şi fiul se numesc Gheorghiţă) în plan strict literar, poate, de asemenea, sugera iluzia unei „autonomii a omului în cadrul legilor fizice şi biologice". S-a pierdut, şi din creaţia populară şi din cea sadoveniană, secretul învierii noastre ? O formă de acces către acest secret e lectura „Baltagului".

Cezar Ivănescu

Chipul artistului tînăr

Cum era proza românească în actualitatea ei de „fin de siècle" ? „Sanguine" în gustul Catulle Mendès, acuarele abreviate ca o linie simplă, epică de impresii în a cărei lapidaritate se exprima dezinteresul pentru omenirea vremii, catagrafia în fine a unor abstracţiuni. Aceasta într-o bună parte, aceea de la „Literatorul" şi gazetele satelite, de la aşa-zişii moderniştі pentru care hotar naţional şi specificitate se abstrăgeau în simpla individualitate cosmopolită. Existau altfel prozatorii de la „Contemporanul" şi aceia care mergeau înaintea vremii, prevăzînd sămănătorismul. Dintre ei doar Ştefan Bassarabeanu este solvabil astăzi, în acea proză de tărîmuri exotice dar naţionale, de plaur şi deltă, de bălţi şi locuri pustiite unde îl vezi pe om o dată la cîteva zile. Era o viaţă în forma ei dură.

Cum a izbucnit el ca o fanfară printre contemporanii monocorzi este cu deosebire notabil. E vorba desigur şi de o vocaţie strivitoare, de o putinţă extraordinară de a se exprima scriptic mai presus de orişice incident biografic. Însă absorbirea umanităţii într-o filosofie presupune îndată un mecanism aperceptiv ieşit din comun, o aptitudine de a transfera partea în înţeles generic şi accidentul — în destin. Oricine l-a cunoscut pe Sadoveanu era convins că omul „asculta glasuri în cer care îi vorbeau altfel decît nouă" (I. Teodoreanu). Muţenia, cu aparenţă de placiditate şi în fine tăcerea lui boreală îl impresionau desigur fiindcă îndărătul acestei linişti de gheaţă, omul îşi precipita mintea şi închipuirea peste marginile presupuse. În fapt, fără a contempla în extaz ca şi alţii, el lua cîte o impresie pe furiş, însă întotdeauna pe aceea esenţială. Avea într-un cuvînt un simţ inefabil care ţintea exact în punctul unde maşinăria se punea în mers.

Mi-am pus deunăzi următoarea întrebare : cum se comporta Sadoveanu în tinereţe faţă cu înaintaşii ? Am răspuns printr-o răsfoire iute de ziare şi cărţi, urmărindu-l pe urma paşilor unor mari moldoveni. În Creangă vede „poezia de expresii" a romînităţii şi bojdeuca lui este un loc sublim. Face pelerinaje la Humuleşti, unde umblă cu grijă ca omul în hagialic, asculta clipocirea Ozanei (care e un firicel de apă vara în vremuri de arşiţă), consulta pe săteni asupra vieţii lui Ion Creangă.

Cînd auzi întîia oară o poezie de Eminescu se scufundă în aromire, fără grai, înălţat brusc în excelsii. „Un zeu cînta şi-mi umplea sufletul şi în ora aceea simţii că păşesc în altă înţelegere şi în altă viaţă". Căzu aproape fascinat într-o maladie eminescofilă. În prima vacanţă merse cu amicul B. la Ipoteşti, călcînd în pulberea pe care o apăsase rătăcitorul poet. Colindă coclauri şi interpelă cetăţenii apţi să-i dea ştiri literare. Pretutindeni omul făcea hagiografie şi nu-i simpatiza pe aceia care, ştiindu-l pe Eminescu, dădeau veşti de tot felul. De ce făcea Sadoveanu acestea, că doar nu din pasiune de istoric literar ? Era mai întîi un spirit al vremii care însufla tinerimii un cult aproape carlylian pentru „oamenii mari". În Iaşii epocii, lirica eminesciană luase mintile junilor şi cu toţii se sforţau să-l imite pe magistru în chipul lui Sf. Francisc, cel care primi stigmatele lui Cristos, prin efortul închipuirii. Şi Sadoveanu, ca licean, respira acea atmosferă inimitabilă a eminescianismului ieşan. Toţi ştiau pe dinafară o sumedenie de poezii şi umblau cu textul unei culegeri în buzunar. Rătăcind noaptea prin locuri părăginite, declamau, răspunzîndu-şi între ei, felurite versuri ale semizeului. Chiar Sadoveanu făcu o schiţă a lui Eminescu, trist, cu ochii plecaţi, cu mîna stîngă la frunte şi cu dreapta întinsă către pustiul terestru. Unora nu doar Eminescu le aşeza vălul nebuniei peste minte, ba chiar şi epigonii. Un tînăr de la „Institutele-Unite", liric înamorat, se împuşcase într-o noapte de chef, recitind o poezie de Viahuţă. Este inteligenţa lui Sadoveanu că s-a putut salva din acest cult fără înţeles, fără a lua distanţă ironică ci sublimînd tradiţia într-o viziune cuprinzătoare a permanenţelor.

Dintr-o piatră sau din orice inscripţie tombală, omul extrăgea o istorisire, fabula în marginile sugestiei într-un chip, dacă nu verificabil, sigur în planul verosimilităţii. Urbea şi peisajul sînt interpretate în planul memoriei şi în gustul lui Nietziche, pentru Mihail Sadoveanu fiece piatră e o amintire : „Iaşii au rămas un muzeu al amintirii". Scriitorul păşeşte pe lîngă mînăstiri şi turnuri evocînd o istorie obiectivă, adusă în planul viziunilor clasificate pe deasupra turburărilor unei epoci sau ale unei zile. În fine, Sadoveanu se simte, apăsat de povara trecutului şi a morţilor", sub cuvînt că generaţiile sînt într-o contemporaneitate de glasuri şi, ca atare, a respecta sensul tradiţiei este a asculta vocile celor duşi : „Fiecare neam, avînd o evoluţie şi un stigmat propriu se dezvoltă potrivit cu un destin propriu şi cuprinde în el viaţa latentă a generaţiei căzute". Este „armonia fatală" a naţiei pe care a încercat a o exprima Sadoveanu în cuprinsul operei sale enorme.

Acesta era scriitorul la tinereţe : cucernic, aromit de vechime lăsînd palpitaţia cordului să se exprime faţă de vetustеţe, memorie şi eroi. Din aceste observaţii tradiţionale ca şi din putinţa monstruoasă a observaţiei unitare, s-a născut în trepte din ce în ce mai vaste opera lui Mihail Sadoveanu. E curioasă totuşi simpatia tînărului pentru factorul tradiţional, nu în aspectul inertic, cît în planul realist şi mitologic. Juneţea e în literatură virsta contestaţiei şi a dărîmării de idoli şi presupune mai degrabă o explozie fenomenală de energii. Tînărul în această înfăţişare, fără exces şi scandal, e Nicolae Labiş : vitalist, exultant, atins de aripa unor melancolii focoase, în tropot de bidivii. Altfel e Sadoveanu pentru care vremea pare a se prelungi la nesfîrşit, în aşa fel încît prozatorul lucrează meticulos, cu sistemă, fără a grăbi zidirea unui edificiu ale cărui amănunte, cît de mici, par calculate la precizie.

De aici provine o curată prosternare înaintea omului superior, a eroului, a geniului în fine. Această fascinaţie a culturii făcu din Sadoveanu acel om original în care viеţile şi închipuirea se înconjurau de ceţuri mitologice. E peste tot la el o mitologie a vremilor şi a oamenilor ieşiţi din comun. Pentru adolescent, Creangă era un

semizeu iar Eminescu — un luceafăr, impalpabil ca şi steaua de pe boltă.

Sadoveanu fu adînc întristat de inaptitudinea unora de a-l cunoaşte pe om. Se duse la Humuleşti, întrebă pe unul şi pe altul dar nu află ştiri valabile. Unii nu-l preţuiau (vorbindu-l de rău pentru răspopire), alţii n-au văzut în aspectul său adulmecarea astrală, cea care îl face pe individ o scoică oglinditoare de macrocosm. De aici şi o părere despre geniu, nu departe de sistema celor două „euri" a lui Proust. Geniul are două vieţi şi pe clasici, de pildă, „nimeni nu-i putea recunoaşte căci erau copişti, şefi de birou, corectori sau berari". Clasicitatea este o „pătimire" în planul vieţii, mai lungă sau mai grea prin durată, scurtă şi fulgerătoare ca a lui Eminescu. „Pătimire" — acesta e vechiul „passion" şi geniul e, pentru Sadoveanu, un Mathaeus care îndură mari dificultăţi încercătoare spre a-şi ridica eul în planul monumentalităţii. De altfel, din unghiul operei, geniul umblă pe sus şi paşii lui tereştri lasă numai o urmă subţire, ca un praf pe o bucată de marmură, viaţa pămîntească e absorbită cu totul în închipuire şi se subţiază în faţa operei.

Acesta e în definitiv portretul artistului în tinereţe : recules înaintea genialităţii dar cu o tînjire ascunsă după monument, exaltat dar cu surdina meditaţiei, liric şi observator al actualităţii din foişorul cunoaşterii tradiţionale. Proporţiile monumentalităţii vin la Sadoveanu dintr-un cult al permanenţei în faţa incidentalei, şi al umanităţii în forma ei reflexivă. Nu cunosc în desfăşurarea milenară a culturii un alt scriitor care să afirme cosmosul cu o putere mai mare, cu o statornicie atît de nelacunară. Sadoveanu este ipoteza unui ins reprezentativ al umanităţii în înfăţişarea lui de monument supravegheat, care confunda perspectiva vremilor revolute, amestecîndu-le în prezent.

Artur Silvestri

„Oglinzile" criticii

Unanima recunoaștere, astăzi, a faptului că Mihail Sadoveanu este unul din geniile tutelare ale literaturii române, din unghi analitic, nu exclude deloc necesitatea confruntării celei mai deschise cu bogata, contradictoria și, uneori, de-a dreptul derutanta bibliografie critică constituită în decursul primei jumătăți a veacului nostru, perioadă în care marele prozator și-a plăsmuit aproape întreaga operă. Avem chiar încredințarea că „inventarierea" sistematică a materialului este de natură să provoace un mare interes, la o lectură globală. Profitul cel mai important obținut de pe urma unei atari lecturi, firește, constă în delimitarea unei întregi suite de puncte de referință întru-totul fertile pentru dimensionarea perspectivei analitico-sintetice de azi. Interpretul actual al operei sadoveniene care își imaginează că poate face abstracție de moștenirea înaintașilor, nutrind orgoliul originalității absolute, face dovada unei naivități flagrante, similară cu amatorismul. În esență, problema este aceea a edificării unei viziuni istoric-literare cît mai completă ; ceea ce nu e cu putință în afara efortului de evaluare a respectivei bibliografii.

Lăsînd la o parte cazurile de vădită rea-înțelegere sau pe acelea de rea-credință, trebuie să spunem că impresia de ansamblu produsă de critica primei jumătăți a veacului nostru consacrată operei și personalității sadoveniene se caracterizează prin două trăsături distincte. Întîi, se impune cu fermitate constatarea că la nivelul receptării și al aprecierii *pe aspecte*, cuantumul formulărilor memorabile este impresionant, în așa fel încît, în această privință, exegetului actual, oarecum resemnat, nu-i rămîne decît să admită că ceea ce s-a spus înaintea sa, de multe ori, pare de nedepășit. Iată, spre pildă, să ne întrebăm cum ar putea fi trecute cu vederea aprecieri precum acelea ale lui G. Ibrăileanu în legătură cu „morala d-lui Sadoveanu", acelea ale lui Mihai Ralea referitoare la sursele, așazicînd, antropologice ale personalității artistice sadoveniene sau, mai departe, acele ale lui Tudor Vianu care vizează fie „arta de prozator" a marelui scriitor, fie complicatul proces de implicare a operei sale, tulburătoare prin specificitatea ei națională, în universalitate etc. Prin urmare, am spune că la nivelul judecăților ce gravitează în jurul biografiei sale interioare, o

biografie scurtată mai ales pe fragmente, opera lui Sadoveanu, în mare măsură, este definitiv clasată. Faptul derivă din privilegiul de „martori oculari" al criticilor amintiți și al altora contemporani cu ei.

În același timp, însă, tot atît de puternică este și senzația că aceeași critică se află încă departe de idealul unei receptivități sintetizatoare, în măsură să arate pe față, să demonstreze fără complexe și inhibiții că Sadoveanu, în planul valoric și al semnificației artistice generale, se detașează de contextul istoric-literar căruia îi aparține cu o superbie într-adevăr genială. Chestiunea, e desigur, dintre cele mai complexe și, orice s-ar zice, pentru lămurirea ei argumentul distanțării în timp nu trebuie neglijat. La un examen atent, observăm că asistăm la un straniu fenomen de substituire a premiselor de la care purcede examenul critic. Neavînd îndeajuns de exact conștiința a ceea ce Sadoveanu reprezintă pentru destinele literaturii române pe întreaga ei durată, în chip fatal, exegeții săi mai mult sau mai puțin imediați, altfel, cei mai mulți, cu deplină bună credință, pornesc de la teze, de la puncte de vedere teoretice care odată cu trecerea timpului și-au dovedit fie însemnătatea secundară, fie caracterul extrinsec în raport cu spiritualitatea operei analizate. Astfel, revenind la G. Ibrăileanu însuși, să admitem că în momentul de față hotărîtor nu mai apare faptul dacă evoluția scriitorului — după *Însemnările lui Neculai Manea* — se orientează sau nu spre „romanul-studiu", prin depășirea „romanului-povestire". Operele ulterioare sadoveniene, dat fiind natura lor de sinteză epică sui-generis, sînt complet inapte pentru asemenea clasificări, depășindu-le sub toate aspectele. Sau cît de tributar s-a dovedit a fi E. Lovinescu conjuncturalismului critic o dovedește obstinația cu care autorul *Baltagului* a fost privit de către marele critic ca unul dintre exponenții „sămănătorismului moldovean", cu toate consecințele incriminatorii ce decurg de aici ; raportul dintre liric și epic, dintre rural și urban, dintre romantism și realism ș.a.m.d. În fine, pe aceeași linie, împrejurarea că, la urma urmei, pentru G. Călinescu, M. Sadoveanu, deși dăruit cu un mare talent, pare a fi totuși un scriitor inseriabil, nu poate să ne scape din atenție. Nedispus a recunoaște în Sadoveanu, precum în Eminescu, de exemplu, creatorul unei opere de anvergură mitică, în schimb, criticul înaintează pe terenul unor comparații adesea, în momentul da față, inconcludente, precum, între altele, aceea cu Zolă sau aceea cu Jack London.

Întrebarea finală pe care ne-o punem, așadar, nu poate fi decît aceasta : cît și cum profită critica actuală, în ambele sensuri de „lecția" înaintașilor, atunci cînd se angajează în demersuri interpretative consacrate operei lui Sadoveanu. Se pare că, deocamdată, faza ezitărilor și a tatonărilor nu e cu totul depășită.

Nicolae Ciobanu

Romanul iluziilor înfrînte

Să ne imaginăm că, în ultimul moment, printr-un gest de nesperată înțelegere sau compasiune, Haia Sanis a fost salvată. E mai mult ca sigur că ea va pleca în lume, și-l va căuta, pe tînărul de care se îndrăgostise și de care se legase cu atîta disperare. Lumea în care suferise și în care visase o lasă pentru prima oară în pace, nimeni nu-i mai spune nimic și nimeni nu-i mai dezaprobă atitudinea, nebunia ei, inevitabila plecare.

Regăsindu-se pe sine, Haia călătorește într-o stare de supremă bucurie : spunîndu-și că lumea e nesfîrșită și cunoscînd-o, trăindu-i viața și aflînd unde să se ducă, va fi fericită.

Locul unde nu s-a întîmplat nimic *(1933) descrie călătoria Haiei sub un alt nume, dar în același spațiu și timp, cu deosebirea că societatea din acest roman e atinsă de rafinamentul orientului, de un balcanism în floare. Este „romanul" tragic al unei alte Haia Sanis : Daria Mazu. Însumîndu-și noi experiențe în lunga ei călătorie prin lume, Haia se întîlnește în acel tîrg moldovenesc de la 1890 tot cu o imagine a ei pe care nu crezuse vreodată că o va revedea, dar pe care pînă la urmă și-o va recunoaște în Daria Mazu. Este o întîlnire dramatică nu numai a două „romane" care se completează, se luminează, dar și a două destine care se intersectează, dacă nu se suprapun aproape. Trebuie să vedem în Daria Mazu o Haia Sanis ajunsă, să spunem așa, în lumea ei visată. Dar ce descoperă în concordanță cu visul ei în acel tîrg prăfos, lipsit de orice perspectivă ? E spațiul și timpul ei sau totul nu e decît o prelungire a iluziei ? E o evadare care a izbutit sau e mai mult o nedorită reîntoarcere ? La toate aceste întrebări răspunsul nu este decît unul, și negativ. Daria Mazu repetă, în mare, destinul tragic al Haiei Sanis. Ce se schimbă cu adevărat în „romanul"* Locul unde nu s-a întîmplat nimic ? *Nici mediul social, nici conflictul, nici atmosfera. Apar însă cîteva personaje noi, o mai mare și accentuată rivalitate între o clasă în declin și una care se naște. Personajul care-și face din viață un roman retranscriindu-l într-un interminabil jurnal este Lai Cantacuzin, Prințul. El e creatorul, dublul, căci „romanul" nu e în întregime al Dariei Mazu, ci și al Prințului. El e povestitorul, creatorul, cronicarul care înregistrează cu intermitență evenimentele, atunci cînd ele au loc în acel tîrg uitat de lume. Pe Lai Cantacuzin îl întîlnește Haia, în peregrinarea ei dramatică. Ce ne spune această revedere ? Am văzut că Haia Sanis a străbătut drumul făgăduinței în zadar. Peregrinarea s-a făcut în cerc, în același spațiu închis. Evadarea ei s-a dovedit a fi o pură înșelătorie și o amară iluzie. Sperînd că va avea unde se duce, Haia rămîne uimită văzînd și simțind că totuși nu există nici o șansă de a migra, de a se stabili undeva. Spațiul e același : tîrgul, mahalaua, mizeria, oamenii, climatul, dar spre deosebire de Haia, Dariei Mazu i se oferă o posibilitate de a-și prelungi călătoria. E Prințul care vrea s-o salveze, dar și să-și creeze din visul ei un joc și o temă inepuizabilă pentru jurnal. Totul este însă o oribilă cursă. Prințul trădează. El mai cunoscuse odată eșecul acelei evadări și de aceea se resemnează, molipsindu-i și pe alții de resemnarea lui, murind încet. Cine este Lai Cantacuzin ? Cineva îl vedea ca un alter-ego al scriitorului ; altcineva ca un Ghepard moldav. Interpretările sînt plauzibile, dar nouă ni se pare că Prințul e un simbol al pierzaniei, e Marele Păcătos, un demon al ratării și nu al tinereții debordante, regeneratoare, un filosof sceptic, care, neavînd unde să se mai ducă, căci fusese peste tot și nu reușise să se regăsească și să se statornicească nicăieri, hotărăște să-și repete, să-și reia călătoriile, slăbiciunile într-o altă modalitate : vînătoarea, aventurile erotice, jurnalul și crearea unui personaj care să-i amintească tot timpul de propriul său orgoliu, acum îmblînzit, și în declin : Daria Mazu.*

[...] Prințul vine dintr-o lume obosită, ultrarafinată, pe cale de a se destrăma, pe care a cunoscut-o și răscunoscut-o rămînînd pînă la urmă numai al ei, un sceptic, un vinovat, neînțelegînd sau fiindu-i lene să înțeleagă pe de-a-ntregul „demonul tinereții". Daria s-a integrat cu mare ușurință acestei lumi. Metamorfoza ei era condiționată de doamna Argintar și de Prinț care-i creează spațiul și timpul ei. Față de Haia Sanis, Daria Mazu are avantajul de a fi descoperit pe ceilalți. Ea e scoasă din lumea ei mediocră, închisă, oferindu-i-se o alta : „Într-adevăr, copila aceea cu numele Daria Mazu se diferențiase cu desăvîrșire de geografie. Avea dispoziții fine pentru muzică și literatură, știa ce-i un teatru fără să-l fi văzut vreodată. Știa ce este o lume civilizată fără s-o fi cercetat și fără să aibă speranța de a o cerceta cîndva. O descendentă de mahalagii mediocri, cu zestre puțină și orizont hermetic închis, nu putea avea altă soartă decît aceea care-i era de mai înainte dictată. O situație fără îndoială tragică. Poate mai bine ar fi rămas în lumea ei.

Domnul Lai nu-și mai aduce bine aminte în ce chip anume intrase această copilă a tîrgului provincial în zona lui. O descoperise doamna Argintar, se ocupase un timp de ea, apoi o prezentase ca pe o mică minune. O scosese din mediocritatea-i oribilă, îi dăduse noțiunile elementare ale unui alt standard de viață, îi fusese profesoară în adevăratul înțeles al cuvîntului, inițiindu-o într-o limbă de cultură ; după ce o auzise ciripind franțuzește, o făcuse să descifreze o sonatină la pian. Ce anume experiență încerca doamna Argintar ? E o milostenie a plictisului tău... își formulase diagnoza față de prietena sa domnul Lai, și-i dăduse tot concursul său în aparență foarte dezinteresat. Doamna Argintar părea încîntată de rezultatele obținute ; domnul Lai Cantacuzin era mai puțin încîntat. În definitiv, fata îi plăcea pentru că era tînără, frumușică și destul de vioaie ; așa-zisa inițiere îi părea domnului Lai mai mult un reflex al doamnei Argintar decît o valoare în sine. Apariția ei îi făcea plăcere domnului Lai din pricină că în acei ochi frumoși descifra admirație pentru propria lui persoană". Conviețuind în lumea lor și pătrunzîndu-se de spiritul ei, Daria Mazu are unde să meargă, dar mai ales unde să evadeze. Metamorfoza Dariei e rapidă. Destinul ei odată hotărît, șansa de a-l depăși o angajează într-o neîntreruptă cursă : ea simte că e născută pentru o altă lume. Cuvintele : „Poate mai bine ar fi rămas în lumea ei", profetice, de care Daria Mazu nu ascultă trebuie înțelese ca un avertisment al Prințului, dar și al lumii pe care fata o părăsise. Este oare cu putință ca o asemenea fugă, o asemenea izolare în văzul tuturor să rămînă nesancționată ? E liberă cu adevărat Daria Mazu ? La început, conform ideilor unui program de adaptare, de acomodare spirituală, i se oferă libertatea, însă una prin „literatură". La fel ca Haia Sanis, Daria Mazu confundă viața cu literatura, căci ea respectă legile unei alte existențe : „Așa încît o convertiseră la o adevărată destrăbălare intelectuală pe una dintre cele mai nostime și singuratice ființi din tîrg. Operația aceasta se făcuse cu discreție și modestie, pentru ca lumea Dariei Mazu să nu se simtă deloc jignită în mîndria ei primitivă". Această convertire îi va fi fatală Dariei Mazu, căci ea înseamnă nu numai viață, ci și moarte : „Nu vorbesc de ceea ce am primit de la dumneata și de la domnul Cantacuzin : ceea ce mi-ați dat dumneavoastră e mai mult ; e ca o moarte și ca o altă viață". Prințul e pentru Daria totul, fiindcă acceptase „...ca să facă din mine altceva decît ceea ce eram osîndită să rămîn". Frumusețea și autenticitatea eroinei sau în luciditatea ei, în superioritatea spovedaniei. Personajul nu acuză pe nimeni de metamorfoza lui, nu-și deplînge drama. Ea înțelege jocul, mecanismul dedublării Prințului : „Deci bărbatul acela, pe care-l admirase și-n care crezuse, o abandona fără nici o șovăire. N-avea pentru ea nimic ; atitudinea, pe care ea o observase atent, nu era decît un joc al vanității lui. Era în el ceva nehotărît și fugitiv". Ruptura cu Lai este începutul unei agonii : „Se simțea desfăcută de lume și întristată de moarte". E un nou conflict care se țese împotriva ei la un bal unde produce senzație : „Deodată domnul Lai fu mușcat dulce de inimă. Un adverb mai potrivit nu avea, ca să traducă impresia. Doamna Ortac purta o rochie de un cenușiu argintat, cu o garoafă subt umărul sting, unde începea albeața sînului. Dar acel ceva distinct nu i-l dădea nici îmbrăcămintea, nici pieptănătura, nici înălțimea grațioasă dobîndită desigur printr-un artificiu al pantofilor, ci siguranța că acestea sînt clipele ei. Veșnicia se armonizase așa ca să i le procure ; se vedea asta în strălucirea vagă a privirii, care nu se putea fixa asupra nimănui și asupra domnului Lai, deci el nu putuse să se încline, nici nu cuteză să iasă întru întîmpinare. Însă, înainte de a trece în alt salon, întorsese o clipă ochii aceia minunați crescuți de cercuri de umbră. Erau ochi vicleni, căci îl căutau fără să aibă aerul". Jocul va fi curmat. Daria Mazu „era umilită pînă în cel din urmă ascunziș". O nouă evadare din cercul, din atmosfera locului este ratată. Alexandru Mărcuș se dovedește a fi în realitate un cuceritor de duzină, fără personalitate. El nu înțelege nimic din vorbele disperate ale Dariei, nu-i răspunde la chemare :

„— Ai putea să mă iei și să mă duci, împotriva oamenilor și a lui Dumnezeu". Zborul rațelor sălbatice („Însă eu aș vrea mai degrabă să ne suim sus și să zburăm cu rațele sălbatice") simbolizează evadarea care nu se produce.

Inexplicabil, moartea Dariei nu-l neliniștește pe Lai Cantacuzin. Nu e disperat, nu are proce-

se de conștiință, nu iese din blazare. Scepticul își înăbușă orice sentiment, iar Marele Păcătos și-a pierdut pentru prima oară memoria. Jurnalul lui rămîne mut în fața dramei ; cuvintele durerii refuză să se lase reproduse, resping cinismul povestitorului.

Daria ne amintește de eroina lui H. Ibsen, Hedvig. Și aceasta este o captivă. Rața sălbatică este un simbol al eșecului. Pentru a întreține visul unei existențe fără complexe, bătrînul Ekdal „replantează" în podul casei o pădure, salvează de la moarte o rață sălbatică, organizează o stranie vînătoare. Personajele lui Ibsen trăiesc, ca și cele ale lui Mihail Sadoveanu, o dramă a lucidității. Hedvig este o Daria Mazu înainte de căsătoria-eșec.

Nina din Pescărușul *lui A. Cehov este soră bună cu Daria. Eroina lui Cehov este o călătoare în sens dostoievskian : „Eu sînt un pescăruș", declară Nina ori de cîte ori se reîntoarce acasă după mari deziluzii. Față de Daria Mazu, Nina are : „...puterea (...) de a îndura. Să știi să-ți porți crucea și să-ți păstrezi credința". Această vocație a umilinței îi rămîne însă străină Dariei Mazu.*

Zaharia Sângeorzan

Spațiul artistic

Urmare din pag. 1

elemente simbol — o senzație și o imagine : **otrava și biciul.** Acea primă scînteie (de geniu) zburînd de pe barosul demonului rînjitor din „sandramaua fierarilor" și care, trecînd printre crăpăturile scîndurilor, afară, în soarele intens, primăvăratec, avea să-i ardă ceafa „cu o mușcătură subțire și aprigă". **Otavă !** — de la otravă avea să strige alergînd speriat de această întîie senzație neplăcută a lumii, micul explorator care văzuse la lucru, în atelierul său de foc, Demonul. Să fi fost prima durere, exprimată comic prin singurul cuvînt, stilcit, al graiului copilăresc ? Sau... — și aceasta, în „Cele mai vechi amintiri", Sadoveanu n-o spune, o trece cu vederea, dar noi putem să afirmăm acum fără șo-

Portret de Iser

văială, că arsura fusese o alegere, un dictat al Ursitei : vei umbla numai cu jar și vei răspîndi în jur, minunîndu-i pe toți, jarul poveștilor...

Cea de a doua obsesie este imaginea biciului din mîna lui moș-Vasile, — „acest sceptru al copilăriei rurale", atît de rîvnit .Biciul care înseamnă putere, dar și pedeapsă, chin, suferință.

„Dintr-o-dată am înțeles ce am de făcut" — se confesează tîrziu Sadoveanu, traducînd în cuvinte clare ceea ce în intenția copilărească fusese un îndemn turbure, o stare ce va marca întreaga operă literară. „Am început să mă lupt cu biciul", — care e rupt, aruncat, ascuns undeva „la întuneric"... „Era o execuție și-o înmormîntare, o depășire complectă de planul real în care era posibilă suferința".

Această frază definește întreaga literatură a lui Mihail Sadoveanu, și prin literatura sa —, ca expresie profund națională — întreg poporul nostru, care, instinctiv, detestă orice sursă posibilă de suferință.

El, Vrăjitorul, cunoscînd și văzînd suferința, a rupt simbolic pentru toți ai săi, în fiecare carte a sa, cîte un bici, în semn de permanentă victorie a spiritului nostru pașnic.

Frații Jderi

Urmare din pag 1

tenței zilnice, la acel flux al vieții care transformă și modelează oamenii și că așa se produce, în liniile esențiale, trecerea de la copilărie la maturitate, că așa și nu altfel se desfășoară înaintarea în experiența lumii și că numai astfel se pot întîmpla lucrurile.

Pe nesimțite, ca o schimbare organică de anotimp — și aici este una din însușirile geniale ale lui Sadoveanu, legată de obiectivitatea profunzimii — odată cu consumarea materiei epice băgăm de seamă că ținem în mîini nu niște aventuri oarecari, ci un amplu poem al vieții din care nu e absentă nici iubirea, nici nașterea, nici moartea. Nimic nu e gratuit, întîmplător, ci corespunde unui moment decisiv din formarea unui om, descoperind legăturile trainice care unesc impulsurile cu instinctele noastre. „Ucenicia" lui Ionuț este o adevărată ucenicie, adică o inițiere, din ea făcînd parte atît trezirea simțurilor și școala împrejurărilor, cît și decepția primei iubiri juvenile. Iar dacă eroilor sadovenieni le lipsește, cum s-a spus, „ținuta înalt virilă", în schimb, trebuie să recunoaștem că dragostea bărbatului matur se manifestă aidoma izbucnirii lui Simion Jder ; ceea ce, pentru realitatea de fond a romanului, pentru valoarea intuiției și ipostazele umane avute în vedere este cu mult mai important. De altfel, toată această parte a romanului e atît de firească, de necesară, atît de previzibilă într-un sens, încît ea curge alături de noi și se instalează în memoria noastră cu forța perspectivei celei mai familiare. Este șuvoiul de fapte mărunte, de detalii armonioase care asigură cu respirația lor egală grandoarea efectivă a unei narațiuni, supusă deopotrivă ritmurilor existenței ca și ritmurilor spectacolelor universale.

Întîlnim, apoi, în cadrul narațiunii un roman cu un mai pronuntat caracter istoric, cu care interferează romanul Jderilor. Este romanul lui Ștefan cel Mare și al curții domnești. În legătură cu acest capitol e curios cum s-a observat numai „era idilică, de o fericire mitică, în care un voievod, ca un semi-zeu, călăuzește noroadele cu puteri în cer și pe pămînt". Sîntem, cu această afirmație, numai în posesia unei părți din adevărul personajului creat de Sadoveanu, altfel mult mai complex. Cită deosebire de perspectivă există, de pildă, între acest erou și cel din **Viața lui Ștefan cel Mare**, carte precedînd doar cu un an ciclul Jderilor ! Adîncimea personajului de care vorbim măsoară, de fapt, însesi profunzimea și actualitatea romanului. Această fatetă interioară, pe care **Viața lui Ștefan cel Mare** n-o atinge, ne scoate înainte un domnitor melancolic și trist, vietuind mai mult în umbra paraclisului, muscat de îndoieli și bîntuit de gînduri, cugetînd la lungul șir de crime care-i apasă descendența și guvernat, la rîndu-i, de o lume nevăzută care întrupează aceeași copleșitoare fatalitate. „Domnul nu părea întristat în afară ; dar înlăuntru îi sunau stihuri amărîte ale cărții neamului său" — ne spune Sadoveanu chiar la prima înfățișare a eroului. Istoria Mușatinilor, de altminteri, este demnă de orice abordare shakespeareană. Ca și la alte personaje sadoveniene, sînt gesturi caracteristice pentru Ștefan cufundarea în lumea viziunilor lăuntrice, „adîncirea în sine", abandonul clipei efemere, tatonarea destinului. Pe de altă parte, însăși curtea domnitorului n-are nimic din atmosfera idilică pe care i-am presupune-o. „Curtea noastră nu-i prea veselă" — zice la un moment dat sfetnicul de taină al domnului, arhimandritul Amfilohie Șendrea și, într-adevăr, totul apare cernit, posomorît, sumbru, de la aspectul construcțiilor pînă la rudele și însoțitorii obișnuiți ai voievodului.

Ca și în alte romane sadoveniene, se face și aici politică, și nu cu mijloace fundamental diferite. Pereții au, de asemenea, ochi și urechi, iar pedepsele nu întîrzie să cadă pe capul vinovaților. Același Amfilohie Șendrea joacă nu numai rolul unui învățat și benign cărturar, cum îl arată aparențele, tălmăcitor al semnelor divine, ci și pe acela al unui subtil intrigant, iscoditor al oamenilor și al intențiilor lor ascunse. Niciodată politica nu apare însoțită la Sadoveanu numai de atribute din cele mai loiale. Dar nu această latură interesează aici cel mai mult, ci faptele care justifică și explică atitudinea voievodului. Curtea domnitorului este tristă, pe de o parte, atît din pricina fatalității strecurate în sînul familiei sale, cît și, pe de altă parte, din cauza misiunii pe care trebuie s-o îndeplinească acesta. Atmosfera e de așteptare încordată, de interiorizare a energiilor, de purificare. Se cercetează semne și se descifrează profeții. Vînătoarea domnească de la Izvorul alb e pornită într-acest scop stimulator. Lupta pe care trebuie s-o dea Ștefan cel Mare e concepută ca un legămînt peste fire. O necesitate transcendentă, puternic motiv sadovenian, dictează hotărîrile voievodului, subordonate unui gînd ascuns ce-i depășește marginile ființei. Istoria se înfăptuiește din legități supraindividuale, în vreme ce viața individuală înseamnă, ca întotdeauna la Sadoveanu, solitudine și convorbire a omului cu propriul său destin. Dar iarăși nu știu în ce măsură e nevoie să batem prea tare monedă pe aceste lucruri, de neignorat însă în înțelegerea personajului, și să încercăm a moderniza cu orice chip lectura. Important e faptul că în timp ce viața celorlalte personaje, prin gesturile lor cele mai obișnuite — și nu e vorba aici numai de cele corespunzînd unor ipostaze ale naturii, ci și de simpla privire aruncată în jur, cercetînd cînd cerul, cînd pădurea, cînd tăcerea sonoră a întinderilor — dă un sunet de fundamentală viață universală, portretul lui Ștefan rezumă însăși o condiție a omului, ale cărui activități și impulsuri se discern pe un fond de eternitate. Această dimensiune caracteristică, înscrisă în astre, în aerul lucrurilor și în sufletul oamenilor, trebuie căutată, însușită, și acest pret al căutării, acest efort de a ne corela existența la un tel care s-o justifice și s-o înglobeze constituie întreaga grandoare sadoveniană. Exprimată, ca și lucrurile pe care se sprijină, fără

prea multă complicație, fără psihologie și chiar fără lirism, și cu toate acestea cu o rezonanță extraordinară : „Sînt în lume crai și împărați — vorbește Ștefan — ; puterea lor e slăbăciune dacă nu înțeleg de ce răsare și asfințește soarele..." Un om în prezența eternității și supus istoriei pe care o trăiește, iată ceea ce reprezintă, în viziunea lui Sadoveanu, chipul lui Ștefan cel Mare.

Prin această optică totalitară, întreg romanul capătă o altă alură. Viața de pînă acum, plină de farmec, expusă în momente cruciale, dar risipite, izolate unele de altele, se vădește întrată de fapt în matricea unui scop și modelată de către obligativitatea impersonală a acestuia. Existența manifestată ici și colo, prin izbucnirile ei simple, devine o existență colectivă, încărcată de plenitudine și relief, marcată de stringență și ordonată de încercarea pe care trebuie s-o parcurgă. Acest farmec al vieții trebuie plătit și răscumpărat. Lentoarea se transformă într-un ritm al neliniștii și al pregătirii. Desigur că lupta descrisă de Sadoveanu în finalul romanului nu este și nici nu poate fi „războiul" tolstoian, cu acea implacabilitate absurdă și cu acel chip incoherent pe care l-a luat conflagrația modernă. Sîntem în plină epocă eroică și, cu toate acestea, încleștării pe care o consemnează bătălia de la Vaslui nu-i lipsește dimensiunea unei experiențe decisive, sugestia unui prag verificator al potențialității umane, acumulată pînă în această clipă pas cu pas și din zeci de amănunte. Perspectiva morții se înserează, cu acest prilej, în spectacolul vieții ca totalitate pe

care ni-l propune **Frații Jderi.** Este o perspectivă întîm sadoveniană, a omului față în față cu moartea, la fel cum se găsește față-n față cu natura, într-o confruntare firească pe care n-o poate exprima decît în modul sublim purificat al lui Nechifor Căliman : „Atuncea a mai rostit cîteva cuvinte obișnuite ale sale Căliman bătrînul : — Oameni buni, mare poznă ! N-a mai auzit decît Onofrei și a întors capul, mirat că acele vorbe nu sînt rostite în rînduiala lor" sau în chipul jelaniei mute a comisoaiei Ilisafta pentru care moartea înseamnă, în primul rînd „...să facem pomenire și praznic morților, după rînduială".

Cu alte cuvinte, însăși această perspectivă se așază ca o „rînduială" printre evenimentele existenței.

S-a scris în repetate rînduri despre plenitudinea viziunii sadoveniene și cu toate acestea rămînem mereu uimiți de simplitatea aparentă a mijloacelor ce-o slujesc și, pe de altă parte, de bătaia neînchipuit de lungă a rezultatului. Este de-ajuns ca prin fața noastră să treacă, de pildă, imaginea doar din cîteva linii trasată a unei dimineți („Era într-acel colț de lume așa cumpănă a văzduhului, încît toate păreau mai pline de farmec decît aiurea. Peste apa ca de ghiață în mișcare a Moldovei, plutea o limpezime tot așa de curată în care ciocîrliile dădeau slavă Domnului Dumnezeu suind și coborînd pe trepte de cîntec"), încît să avem imediat intuiția epurată, categorială a tuturor dimineților posibile, de la începutul lumii. Și prin fața noastră se perindă nu numai diminețile, ci toate înfățișările pămîntului, ale soarelui, ale apei, ale materiei într-un cuvînt. Și, nu în ultimul rînd, ale omului așa cum este, în esențialitatea sa. Oricît am cerceta stilul, de o finețe inegalabilă, e vorba, însă, în principal, de o calitate spontană a viziunii, de-a pururi misterioasă. A face să răsune lucrurile obișnuite de latența lor eternă e un dat al marilor creatori. A îmbina vocile multiple ale pămîntului cu vocile cerului într-o unitate polifonică este un dar al celor puțini care se aleg dintre marii creatori. **Frații Jderi** cuprinde în sine această unitate și dînd peste o frază ca aceasta : „Glasul veșniciei și al morții sunase din adîncimi spre pacea neclintită a cerului" e destul pentru a-ți da seama de amplitudinea integrală a romanului și de perspectiva pe care ne-o restituie. Altfel zis, ne aflăm cu el în prezența unui **Război și pace** al nostru.

Ilustrațiile din paginile 2-3 sînt reproduse din : „Ei l-au cunoscut pe Sadoveanu" (Editura Ion Creangă), „Printre gene" de M. Sadoveanu (ilustrat de Coca Crețoiu), „Cîntecul amintirii" de M. Sadoveanu (ilustrat de C. Baciu)

portrete contemporane

Fulguraţia de eternitate a atomului

Ion Mihăilescu, ai 29 de ani, eşti cercetător la Institutul de fizică atomică şi te ocupi de laseri, mai precis de folosirea laserilor la producerea plasmelor dense şi fierbinţi...

— Procesele care se petrec la obţinerea plasmei prin laseri seamănă întrucîtva cu ceea ce se întîmplă pe suprafaţa soarelui. Recunosc că pe neiniţiat faptul îl poate impresiona, mai ales că strălucirea razei de laser are similitudini cu cea a soarelui.

— În „Universul poeziei" Călinescu spunea că lumea e un pumn de scîntei mai mari sau mai mici învîrtindu-se în beznă.

— E foarte interesant să vezi cum din nişte părţi mecanice moarte ţîşneşte lumina fulgerătoare a unui soare de laborator. Radiaţia puternică de energie vine dinăuntrul lumii tăcute a atomului, din fulguraţia de terenitate a electronilor, care sar de pe o orbită de energie pe alta. Îţi spun foarte sincer că mă impresionează mult ceea ce fac : experimentînd am credinţa că intru în lumea mută a atomului, care, acolo, în sălile lui de cristal, e o imagine infinitezimală a universului.

— Am aflat că eşti unul din cercetătorii eminenţi ai Institutului de fizică atomică. Ai publicat peste 30 de lucrări ştiinţifice în ţară şi străinătate şi eşti, într-un fel, liderul tinerilor cercetători de pe platforma de la Măgurele.

— Avantajul meu, dacă pot să-l numesc aşa, e că lucrez în cercetarea experimentală. Ceea ce fac eu, dacă vrei, este o călătorie în spaţiul necunoscut al atomului, o aventură a cunoaşterii.

Experimentez împreună cu colegii mei producerea plasmelor dense şi fierbinţi folosite în controlul reacţiilor de fuziune nucleară. Noi facem fizică nucleară aplicată, găsim soluţiile concrete pentru nevoile de energie ale ţării noastre. Te-aş ruga să iei notă că la ora de faţă România are o generaţie strălucită de cercetători în acest domeniu, şi că, pentru Centrul de fizică de la Măgurele, am fost invidiaţi de toţi savanţii care au participat la Congresul european de fizică.

— Între anii 1940—1943 Premiul Nobel pentru fizică nu s-a acordat. Din păcate, în acest interval de tăcere, fizicienii au pregătit pentru război cea mai înfricoşătoare armă : bomba cu hidrogen. Cum s-a transmis în universul moral al fizicienilor atomişti amintirea acelei nefaste aventuri a ştiinţei ?

— Mici sau mari, atomişti sau neatomişti, fizicienii de azi sînt conştienţi că tot ceea ce fac trebuie să facă pentru pace, pentru oameni, pentru binele ţării lor şi al planetei. Vom avea energie mai multă şi mai ieftină, vom fi mai siguri de ziua de mîine. Şi dacă e aşa, lasă-mă să cred că asta o vom datora şi fizicienilor tineri, contribuţiei lor, gîndului lor bun.

Mircea Florin Şandru

În cîmp, la Modelu

Toamna mă îndeamnă să mă gîndesc mai intens la oamenii cîmpiilor. Să mă îndeasc la truda lor de un an întreg, a nopţile şi zilele lor de peste primăvară şi vară cînd sînt bintuiţi de certitudini şi incertitudini, la mîinile, la fruntea, la paşii lor atît de familiari semînţelor ; ei ne aduc, anonimi fiind, bucurii cu forme rotunde, cu arome plăcute, în culori care încîntă. Unul dintre aceşti oameni ai cîmpului la care mă gîndesc acum, toamna, este Valeriu Pădureanu, un inginer tînăr, şeful sistemului de irigaţii Gălăţui-Călăraşi. Locuieşte la Modelu, la sediul sistemului, în cîmp. Acolo e casa lui, nu la oraş. Acolo e căminul lui, nu în sat. Căminul lui e în cîmp. Acolo l-a adus profesia, vocaţia. El este un dispecer al apelor care curg la comandă pe unde n-a fost, cîndva, apă. Pe unde foarte adesea era secetă. Şi grîul, şi porumbul, şi alte culturi strigau neajutorate după un strop de apă. De şase ani se află aici, la Modelu. El e omul care reprezintă nou într-o cîmpie străveche. El este omul şi specialistul de care cîmpia aceasta nesfîrşită aveă nevoie. El este omul unor mari răspunderi.

— Vă rog să notaţi : sistemul nostru irigă peste 22 000 hectare cu grîu, cu porumb, cu floarea-soarelui, cu furaje, cu sfeclă. Pămîntul acesta rodeşte cum n-a mai rodit pînă acum. Rodeşte pentru oameni. Pentru bucuria lor.

Intuim repede că nu prea e dispus să vorbească despre sine. Dar de la cei din jurul său, de la cei care îl cunosc şi îl apreciază aflăm că el este adeptul irigării prin brazdă, pentru că este mai ieftin, mai eficient, că la fel, la propunerea lui s-a introdus aici mutarea mecanizată a aripilor de ploaie, că el a fost printre primii care au pus la punct sistemul de îndiguire a 16 000 de ha împotriva inundaţiilor.

Inginerul Valeriu Pădureanu are casa în cîmp, lîngă apele aduse de la Dunăre, are doi copii şi ştie să se bucure de tot ce realizează...

Florin Costinescu

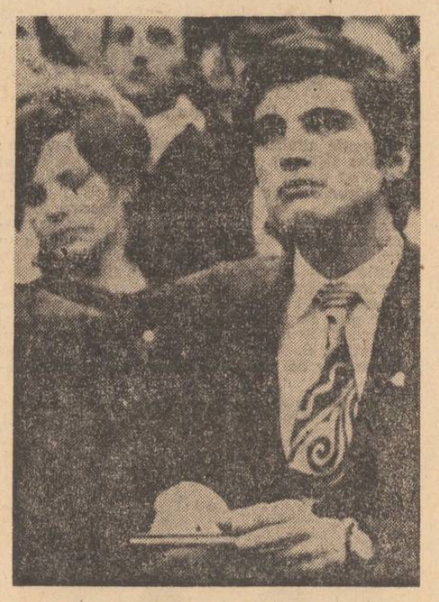

O posibilă toamnă a bobocilor...

N-am să pot scrie despre toţi profesorii la fel, deşi pasiunea de a educa şi de a învăţat pe alţii, ceea ce tu însuţi ai acumulat studiind în amfiteatre şi-n biblioteci, este unică.

De la puştiul căruia trebuie să-i explici că negrii nu trăiesc în Negrilia iar albii în Albinia, că pămîntul este rotund ca o minge verde sau albastră, şi că polii Pămîntului sînt diferiţi de cei pe care-i primeşte eventual cadou, la băiatul din banca a doua desluşind în semnele grafice, naşterea literelor de mai tîrziu — şi ce bucurie pe noi cînd acelaşi copil vă putea citi „Informaţia" singur cu ceea ce se mai întîmplă pe mapamond, pînă la licean, pînă la student... Gîndiţi-vă că într-o singură toamnă sînt atîţia boboci sau că fiecare toamnă îşi numără bobocii pe virste.

Străzile şi bulevardele, tramvaiele şi troleibuzele spre şcoli sau universităţi, spre căminele studenţeşti sînt cuprinse de febra uniformelor răcoroase, a mirosului proaspăt şi înţepător de cerneală împăturit în abecedarele din ghiozdane şi a cursurilor din mape.

— Coboriţi la şcoală ? Două bilete pînă la liceul „Caragiale", vă rog... Coboriţi la Universitate ?...

N-am să pot scrie despre toţi profesorii la fel, deşi pasiunea de a educa şi învăţa pe alţii este unică.

„Să vii să mă cauţi la vremea şcoalei — mi-a scris o colegă de facultate, a cărei inteligenţă o obliga, poate, să aspire la un loc în Universitate — n-am să te chem în vacanţele elevilor pentru că sînt duşi prin ţară, iar eu mă-ntorc acasă, la km 5"...

Să fii profesor la ţară ! Pasiunea de a învăţa pe alţii, indiferent de loc, de oameni, de obiceiuri.

„Despre mine, cele obişnuite : practică acum, la sfîrşit de an, „cascadorie" peste canalele de irigat, rapiţă ucisă pentru că împiedică sfecla să parvină, roşii, acolo unde a operat un intrus, şi aşa se poate scrie o epopee închinată eforturilor celor mici şi mari, de a păzi pămîntul strămoşesc... Singurul lucru pe care mi-l doresc, într-adevăr, înainte de a mă purta corabia cine ştie unde, ar fi certitudinea — şi aici intervine o doză de vanitate — că am lăsat în urmă ceva BUN, ceva de BINE. Ce-ar putea să fie, ştiu sau nu ştiu : un inscris, o literă din care alţii să tragă învăţăminte şi să pomenească numele trecut pe prima filă, chiar dacă nu ştie cine ar fi putut fi şi ce a simţit în acel lung-scurt drum pe aici. Aici, la Perişoru, sînt convinsă, va trebui să apară ceva „je ne sais pas" (vorba unui elev de-al meu şi-a altor înaintaşi) care să mă impulsioneze şi mai mult"... Nu mai ştiu — ne-am despărţit pe bulevard în drum spre căminele studenţeşti cîntînd „Gaudeamus", sau poate la repartiţie.

Sînt convinsă, că-n una din clasele şcolii din Perişoru, elevii au întîmpinat şi anul acesta pe fosta studentă, acum profesoara Mihaela Butoi, cu aceeaşi urare de „Bine-aţi venit" scrisă cu cretă pe tablă. Şi vor înţelege şi vor descifra într-o bună zi — pentru că nu toţi profesorii sînt la fel — plusul de energie pe care l-a adus cu sine profesoara lor care cu puţine toamne în urmă îşi făcea loc printre călătorii din troleibuzul „85" cu întrebarea : „Coboriţi la Universitate ?".

Pentru că a fi profesor la ţară — minunată vocaţie a renunţării la o parte din tine, minunată vocaţie a predării limbii şi literaturii neamului nostru, puilor de români din satele unui întreg spaţiu mioritic — înseamnă nu numai plusul de entuziasm pe care eşti solicitat să-l dai, dar şi conştiinţa că mîine se vor ridica din mijlocul elevilor de astăzi noi generaţii, care vor participa la opera măgăloasă şi inegalabilă operă de formare şi învăţare a tinerilor.

Areta Şandru

Noi, tinerii României

Ai patriei şi ai vieţii, născuţi pentru pace,
nu pentru război,
Fantastici de tineri cum sîntem, sudoarea
ne dă demnitate,
Ne face vitali, neîndoindu-se niciodată
de noi,
Chiar dacă arătăm la fel de ciudaţi, ca şi
uneltele care ne duc lumea în spate,

Patria noastră şi lumea, aceluiaşi ideal
răspund,
Drept care astăzi, noi, tinerii României
Ne grupăm în formă de inimă în jurul
Partidului, promovînd
Viaţa cu traiectoria mereu în forţa
omeniei.

Nu, tinereţea nu-i neutră la neliniştea
lumii-ntregi luptînd
Cu ea însăşi, ci este pentru viaţă o uriaşă
fiinţă
Şi noi, tinerii României, vă-ntrebăm,
oameni, ce simte o patrie cînd
Asupra altei patrii rosteşte o neomenească
sentinţă ?

Ne rimăm viaţa cu uneltele care ne ţin loc
de profil,
Ne rimăm vîrsta cu patria şi revelaţia
lumii ne insuflă curaj,
Soarele din noi anulează orice noapte,
făcîndu-ne sensul fertil
Şi-un timp moral ne dă înfăţişare şi ne
devine limbaj.

Credem deopotrivă în pămînt şi în
omenire, şi credem, mai degrabă
În oboseala uneltelor, unele de altele
ataşate şi solidare
La bucurie şi la durere, puternic
asudîndu-ne cămăşile de iarbă,
Pentru că noi, tinerii, ne odihnim, ca şi
copacii, în picioare.

Cu dragostea lui de oameni, fiecare tînăr
contemporan
Îşi înfrumuseţează patria ca pe propriul eu
Iar noi, tinerii României, sîntem tineri prin
ceea ce este în noi mai uman.
Ca numele patriei să rămînă întreg şi în
aceeaşi laudă mereu.

M. N. Florian

Primarele

Peste cîteva sate se prăvălesc în valuri salcîmii, casele aninate pe dealuri îşi leschid pridvorul spre livezi nesfîrşite de mere, case roşii, aşezate pe urmele celor vechi cu pălării de paie putrede. Dintr-o asemenea casă Bălcescu a plecat fără să se mai întoarcă, dintr-un sat de pe Topolog, pe unde merge cu bicicleta spre satul său primarele Gheorghe Ceauşu. La cei treizeci de ani ai săi merge drept pe orice bicicletă şi sare de pe ea, îi face vînt cu o mînă, bicicleta primăriei mai merge singură cîţiva metri, cade pe iarbă şi primarul întreabă un om sau doi, ce facem cu puntea asta că s-a rupt azi noapte ? Cînd are de urcat pe vreo coastă îşi ascunde calul în cîte o porumbiştе şi o ia pe jos. La Milcoiu izvoarele fluieră în scocuri şi coajă sau pe ţevi de metal. Satul se învîrte cu pămîntul, se mişcă şi se schimbă. De cînd a venit acasă Gheorghe Ceauşu, după 17 ani, cîte ceva se petrece mereu, o şcoală veche se lepădă de tencuială, dădea să cadă, acum arată ca nouă, un sat îndepărtat a intrat sub imperiul luminii electrice, copiii se vor zbengui nu peste mult timp într-o grădiniţă.

Într-o după-amiază ne-am întîlnit pe drumul comunal. Oboseala i se scurgea din priviri. Pe reverul sting al hainei creştea o pată de praf. Eu căutam cel mai tînăr primar al judeţului Vilcea, el cine ştie ce, sau nu căuta nimic, ci pur şi simplu o luase spre casă să se spele, să mănînce. Dumneata, primar, am exclamat eu ! Şi-a privit o clipă hainele, oare nu arăt, sau arăt cam prost pentru că am intrat azi în o sută de locuri cu praf, da, eu sînt primarul Ceauşu, în ce problemă ?

Urcăm amîndoi spre primărie, un conac boieresc cu zidul tare, înconjurat de acareturi. Ne mişcăm uşori prin aerul umed, ieşit din pereţii vechi, aer care ne încape şi lasă un gol între noi ca între doi străini. Se aşează la birou şi scoate tabele cu contractări, venituri ale fermei, zoo-pomicole, în cincinalul acesta se vor construi în comuna noastră... nu de asta e vorba, vă spuneam că vreau să vă înţeleg, atît, nimic mai mult. Linişte. Pînă la urmă mă întreabă : cum ? Aş vrea să-i răspund că nu ştiu, că e cam greu să înţelegi pe cineva, fie el şi primar în Milcoiu. Primarul crede că biografia ajută la ceva, m-am născut la 23 august 1945 în comuna Milcoiu, pentru început e bine, zic eu, ce-ar fi să mergem cine ştie unde ca să putem sta de vorbă, primăria e un loc prea oficial, am făcut primele clase în comuna natală, dacă vreţi mergem unde credeţi dumneavoastră, sînt şi acum profesori la şcoală, care mi-au fost şi mie în primele clase. Seara alunecă din salcîmi. Gheorghe Ceauşu a terminat cîndva o şcoală de meserii la Rîmnicu Vîlcea, pleca duminică-n amurg cu sora lui de mînă peste Dealul Negru, din cei zeci lei sora îi ceda cinci, să aibă de ţigări şi ajungeau în oraş tîrziu cînd luna se spărgea de trotuare. Pe urmă a lucrat la o fabrică de mobilă, acolo unde oglinzile maronii se leagă una de alta. Un profesor de la o şcoală i-a zis cîndva la o bere, ai grijă Ceauşule, viaţa e o chestie de oameni, adică de înţelegere şi de asta depinde totul. Să te apropii de sufletul omului, să intri în el ca să-l înţelegi, dar să nu intri cu picioarele că ieşi imediat. Primarul şi-a adus aminte de profesor, mai ales cînd s-a trezit primar şi Ceauşu cel bătrîn i-a bătut dimineaţa la cinci la uşă ca să-i spună, mă Ghiţă, să nu vrei să fii primar că eşti prea mic, n-ai cum să conduci tu un sat, atît îţi spun că să nu vrei, satu-i vechi, tu eşti mic, nici lup n-ai văzut, alţii au făcut şi războiul, aşa că vezi... De cînd a devenit primar a avut o singură duminică liber. „M-am dus la pescuit. Tocmai la pescuit că eu asta făceam pe vremea timpului liber". În rest se întoarce acasă noaptea tîrziu, copilul întreabă dimineaţa dacă azi noapte tata a dormit acasă, nu-i adevărat, atunci de ce-a plecat aşa de noapte. Primul moment de satisfacţie ? Scurt : Cînd am încheiat minuta unei electrificări într-un sat uitat pe crestele dealurilor. Gheorghe Ceauşu a înţeles atunci că primarul poate face ceva pentru oameni. I-a venit ideea unei grădiniţe, a unei băi comunale şi-a unui mare magazin sătesc lîngă un cămin cultural început. Povesteşte cam sec primarele.

Cu mine-i mai greu cum vreţi dumneavoastră, vreau ceva şi o să fac, mai întîi pentru că e satul meu şi pe urmă pentru că toţi au zis că-s prea mic, ba la început cînd am luat nişte hotăriri mai severe ceilalţi au zis, ăsta micu se umflă, lăsaţi-l, nici o minune nu ţine mai mult de trei zile, faceţi ca înainte, noi sîntem bătrîni şi ştim cum e bine. Cînd nu vrei să crezi într-un om îl ambiţionezi de zece ori mai tare. Aşa şi eu. Am cîteva repere după care să-mi dau seama cînd să plec, cînd termin ce v-am spus, atunci o să plec din Milcoiu. Altceva nu vreţi nimic ?

Cornel Nistorescu

Înălţarea pe tractor

„Pămîntul e îngheţat puţin, deasupra oleacă, zăpada e mică, acolo, sub pojghiţa îngheţată, pămîntul e moale şi aburos ca pîinea frîntă, proaspăt scoasă din cuptor". Nu-i uşor să ari iarna. Tractorul merge greu, se zbuciumă, gîfîie, se îneacă, se înalţă de roţile din faţă precum armăsarii nărăvaşi, mai patinează, şi roţile cele mari de dinapoi se învîrt în neştire precum elicea avionului, aşa e uneori noroi şi atunci tractoristul acela vînjos pe care îl cheamă *Traian Luca*, renumit fecior în sat, dar acum şi gospodar vrednic şi tată pentru a treia oară, s-apleacă într-o maximă concentrare a atenţiei peste volanul rece şi dur ca un veritabil participant la o veritabilă cursă de automobilism. Şi om şi tractor se opresc o clipită pentru a răsufla. Omul pare crispat. Coboară din cabina cu funigei de toamnă. Aruncă sub roţile tractorului un braţ de coceni uscaţi. Urcă din nou la volan. Tractorul smuceşte ca apucat şi brazda curge în urmă-i neagră, lucioasă ca grîul cel bun din buncărul combinei.

Cădeau fulgi mari şi rari dintr-o lapoviţă urîtă, era decembrie pe sfîrşite, anul 1974 era de-acum poveste, iar acolo, în cîmpul acela orbit de vreme rea, cinci oameni, cinci tractoare, cinci neliniştі, purtînd tulburătorul somn-nesomn al semînţelor în suflete, cinci bărbaţi, făceau bătături în palme şi sperau la următoarea vară-primăvară.

Au trecut primăvara şi vara şi cîtă muncă nu s-o fi dus cu apele lui iulie, cîtă transpiraţie şi cît rod se îndeasă acum pe pămînturile noastre numai hambarele şi oamenii aceia singuri-singurei aflaţi mereu pe cîmp, printre brazde, semînţe, lanuri în pîrgă, sub culori, vînt, ploaie, cu dor de copii şi neveste, numai ei pot şti. Oameni care nici nu puteau concepe că vor schimba vreodată coarnele plugului cu volanul unui tractor miraculos.

Traian Luca are trecute pe sub ochii săi multe întîmplări. Îi văd ochii prin parbrizul cabinei tractorului. Ochii strălucesc de parcă o ardere imensă l-ar fi cuprins. Şi dinţii îi strălucesc. Poate-i contrastul de vină. Barba neagră şi unsoarea şi fumul contrastează puternic. Tîmplele i se apleacă spre alb. Cît păr alb poate aduna un om şi care este viteza cu care îl adună ? Omul de pe tractor se scoală de cinci ani, de cînd e tractorist, la ora trei şi jumătate. Merge la brigadă, face „toaleta tractorului", iar apoi la

Să fii primăvară

E minunat să trăieşti într-un nume
Şi-acest nume să însemne o ţară.
E minunat să exişti într-o lume
Şi lumii să-i fii primăvară.

E minunat să poţi privi soarele
Şi ochii să nu te doară ;
Să fii curat ca izvoarele
Ce visează marea întîia oară.

E minunat să fii numai sunete
Şi numai iubire şi numai mireasmă —
Nucleul însuşi al nemuririi,
Iar ca stare-a materiei : plasmă.

Dim. Rachici

muncă. De la cinci pînă la nouă seara. Incredibil şi totuşi acest lucru nu-l face numai el. Mai sînt încă unsprezece oameni. 12, 13, 14 ore din 24 merg cu tractorul. Şi pe tractor nu poţi vorbi cu nimeni, nu se poate, nu se aude, n-ai cum, nu poţi face nici măcar gesturi, n-ai timp, brazda e una şi-n ea sînt de exemplu cinci sau zece tractoare. Nu poţi să încurci cînd ceilalţi muncesc. Şi ceilalţi tac, doar. Cine s-a gîndit oare ce volum de gîndire poate desfăşura un asemenea om la viaţa lui ? Acasă, la un an, la doi, la trei, mai răsare cîte un copil. Cei mai mărişori merg la şcoala generală din sat, cei mari de-a binelea merg la şcoală în alte oraşe. După învăţătură şi meserii. Toamna, în cinci zile de concediu, se poate aranja un copil la o şcoală. Şi iar pe tractor. În urmă rămîne tarlaua cooperativei agricole. Soţia, Haristica, are parcele. De porumb, sfeclă, floarea-soarelui. Şi socrii şi părinţii au parcele. Duminica, dacă nu-i campanie, îşi taie barba de-o săptămînă, se spală cu sodă, ca să se ducă unsoarea, cu săpun tare de rufe, se tunde, îşi pune costumul, cravata cu elastic, pălăria din împletitură de material plastic şi iese „în sat, între oameni". Acolo sînt toţi. Prieteni, tineri, bătrîni, discută molcom, mulţi dintre ei veniţi în fiecare simbătă de la lucru din oraş.

Aşa trec anii, anotimpurile, campaniile agricole, singurătăţile, copiii cresc şi pleacă lăsînd în urma lor satul, cîmpul, tractoarele, caii, maşinile, chimizarea. Rămîn cîmpurile c-o mînă de tractoare şi-un grup de oameni harnici. Rămîn ochii omului singur, ficşi, încordaţi, muncind. Acolo, sus, pe tractor, miroase a grîu copt şi-a mămăligă abia răsturnată.

Tractoarele se zbat, urlă, fumegă, prăşesc, cosesc, plivesc, ară, recoltează, ierbicidează, beau motorină, ulei şi omul de pe unul dintre ele, aşezat comod la volan, trece însemnînd viaţă. Are o biografie comună şi înălţătoare : băiat sărac, a rămas ţăran pînă la douăzeci şi cinci de ani cînd a venit evenimentul — urcarea ţăranului Traian Luca din Soldăneşti pe tractor.

Eugen Mihăescu

teatru

Tinereţe fără bătrîneţe

Cu „Tinereţe fără bătrîneţe", Teatrul tineretului din Piatra-Neamţ continuă, ca să spunem aşa, „seria" începută cu „Harap Alb" şi „Peer Gyunt", succese de prim ordin ale stagiunilor trecute. În acelaşi timp, cu „Tinereţe fără bătrîneţe" este lansat un nou autor : **Eduard Covali.** Preluînd sugestia şi mitul popularului basm al lui Ispirescu, Eduard Covali a reuşit un text autonom valoros, tinzînd către o arie de preocupări onorată de semnături remarcabile ale scrisului românesc. Întreprindere îndrăzneaţă şi, fără îndoială, riscantă, dar sîntem bucuroşi să consemnăm că efortul este încununat de succes. În esenţă, filozofia piesei mi se pare a fi o idee proprie spiritualităţii româneşti : căutarea adevărului, a valorilor morale fundamentale, năzuinţa spre absolut, presupun puterea sacrificiului de sine ! Eroul — **Dorde**, romantic, precum toţi eroii basmelor, îndeamnă, prin evoluţia sa, la continuă autodepăşire, la existenţă generoasă, curată, animată de idealuri înalte. Textul mai beneficiază de un dialog viu, plin de farmec şi de umor, scenele sînt încărcate de evenimente, sînt vizuale, cu alte cuvinte specifice teatrului.

Scenografia, semnată de **Mihai Mădescu**, reuşeşte unitatea, prin stilizare, a costumaţiei cu decorul, fără a renunţa la elemente picturale de mare frumuseţe. Compunînd cu rapiditate spaţii de joc, Mihai Mădescu îi prilejuieşte regizoarei **Cătălina Buzoianu** un spectacol aproape cinematografic, în continuă curgere tensională, gradînd cu migală şi vizualitate **creşterea** eroului Cătălina Buzoianu ne-a făcut, pînă acum, impresia că se simte pe un teren sigur în activizarea colectivă, în realizarea „spectacolului de echipă" (generos servit, îndeobşte, de trupa Teatrului Tineretului). De data aceasta regizoarea a găsit de cuviinţă o reevaluare a criteriilor. Spectacolul se compune, în fapt, din două stiluri : pe de o parte detaşarea celor doi protagonişti, **Horaţiu Mălăele** (Dorde) şi **Gheorghe Dănilă** (Murgul) iar, pe de altă parte, Cătălina Buzoianu încearcă să echilibreze situaţiile, folosind restul distribuţiei pentru crearea atmosferei Ni se pare că tentativa i-a reuşit. Ceea ce i-am reproşa ar fi înclinaţia (mai veche la această regizoare) spre scene „gălăgioase", de preferinţă scenele aşa-zise de coloratură.

Dintre interpreţi, Horaţiu Mălăele domină spectacolul de la un capăt la altul, într-un adevărat regal actoricesc. Suplu şi elastic la propriu, **inteligent** în servirea textului, în ştiinţa dozării efortului intelectual, făcînd treceri imperceptibile de la hotărîre la candoare, de la spaimă la curaj, de la voioşie la tristeţe juvenilă, de la bucuria neînfrînată la înţelepciune. Horaţiu Mălăele, înzestrat şi cu un umor fin, mi se pare un actor inimitabil. Secondantul său, Gheorghe Dănilă, are o sarcină grea în primul rînd din pricina protagonistului, decis să epuizeze tot ce îi oferă rolul şi să imprime în realitate nota generală a spectacolului. Plusul de „voce frumoasă" a lui Gheorghe Dănilă ni se pare, aici, mai degrabă un handicap. Şi, spre deosebire de primul, reacţiile acestuia sînt previzibile. În ceea ce priveşte „echipa", în mare măsură Cătălina Buzoianu şi-a făcut bine socotelile. Cu o **Eugenia Balaure** (Ghionoaia) capabilă să transforme un rol „minor" în rol însemnat, cu **Sandu Lazăr, Eugen Apostol, Ion Muscă, Florin Măcelaru, Ioana Pavelescu, Catrinel Paraschivescu, Mihai Cafriţa, Mircea Bibac,** fiecare interpretînd douătrei roluri de „coloratură", înzestraţi în a reuşi roluri de un pitoresc incontestabil, atmosfera de basm este veridic realizată. În sfîrşit, de remarcat ţinuta elegantă a caietului program, redactat de Mircea Zaharia. În încheiere, aş spune că am urmărit spectacolul cu uimire şi emoţie. Uneori ne dorim să fim copii, adică ne dorim puritatea şi candoarea nealterate de virstă.

Viorel Ştirbu

film

Lecţia antologiei

Hal Roach, autorul montajului **Cele mai bune momente cu Stan şi Bran,** departe de a rivaliza cu Mack Sennett în afirmarea filmului ca artă, s-a dovedit a fi unul dintre cei mai importanţi creatori ai comediei burleşti americane. Cu o jumătate de secol în urmă a format un cuplu celebru pentru toate timpurile şi toate virstele. Stan Laurel, fosta dublură a lui Chaplin, şi Oliver Hardy, fost actor de music-hall, au cîştigat simpatia milioanelor de spectatori printr-o generoasă fidelitate faţă de ideile comediei din perioada Marelui Mut. Sonorul a îmbogăţit prea puţin natura comicului practicat de cei doi actori şi acest lucru se poate uşor observa în antologia prezentă pe ecranele noastre, unde într-o singură secvenţă, o neînţelegere de 125 de dolari-gagul verbal este manifest. Celelalte secvenţe reprezintă o continuare a celor mai bune tradiţii ale slapstick-ului ilustrat cu strălucire de nume ca Chaplin, Keaton, Lloyd, Langdon sau Roscoe Arbuckle. Aducînd în filmul sonor structurile comediei burleşti, Laurel şi Hardy au prelungit cu jocul lor, prin caracterul bine fixat al personajelor întreaga substanţă a „zilelor de fior şi ris" dominate de personalităţi ce traversau cu dezinvoltură zeci de filme într-o singură ipostază încărcată însă de fantezia gagurilor, niciodată aceleaşi. Ritmul, gestica, mimica transformă universul, animă obiectele, determină noi relaţii între personaje, conferă o nouă ierarhie legilor gravitaţiei într-un context dominat de notele unui lirism cu suficiente nuanţe suprarealiste. **Muzica are farmecul ei, Cum se vizitează un prieten bolnav, Vagabonzi şi pisici de pripas, Dublu necaz** — secvenţe aflate în filme sonore, îşi păstrează încă valoarea prin strînsa înlănţuire a efectelor comice extrase din cele mai simple gesturi, din cele mai banale acţiuni. Depăşind ideea complementarităţii, Laurel şi Hardy îşi desfăşoară bateria de gaguri conlucrînd în vederea atingerii aceluiaşi obiectiv. Eforturile lor comune generează cele mai insolite încurcături, modificînd sau anulînd finalitatea acţiunii, de cele mai multe ori uzînd de gagul violent, distrugător al unei ordini prestabilite. **„Aveam un scenariu care nu conţinea nici scene comice, nici gaguri ; el se mulţumea să rezume anecdota de bază şi ne servea drept fir călăuzitor"** afirma Stan Laurel. Experienţa slapstick-ului sau sugestiile unor autori de gaguri, printre care s-a numărat şi Harold Lloyd (elocventă este reluarea în alte variante a unor gaguri din **Între cer şi pămînt**) nu au făcut din eroii cuplului autori de talia lui Keaton sau Chaplin.

Dar ingenuitatea şi reveria exprimate cu umorul britanic propriu lui Laurel şi colerica seriozitate ce-l caracterizează pe Hardy compun o entitate indivizibilă în conştiinţa spectatorilor, conferindu-i un loc aparte în galeria comediei. Din istoria cuplurilor comice (e suficient să amintim pe Pat şi Patachon, Abott şi Costello, Jerry Lewis şi Dean Martin), Laurel şi Hardy îşi păstrează tinereţea în ciuda anilor trecuţi peste fotogramele peliculelor. Succesul în faţa spectatorilor tineri demonstrează că cele două decenii în care au dominat comedia cinematografică se prelungesc, poate, şi datorită lipsei de har a multora din autorii contemporani.

Călin Stănculescu

portrete contemporane

Ion Pleşca, între pauza de prînz şi staţia de pompare unu

Iată-l : uscăţiv şi scund, cu multe fire albe în cap, fire albe care, la cei de vîrsta lui, nu sînt decît o bănuială ; cu un dram de cultură prinsă-n fuga şcolii ; puţină dar fundamentală ; un fel de a fi care nu a evadat niciodată din limitele bunului simţ.

Iată-l : îmi mărturiseşte că n-a venit din plăcere pe şantier ; că a ajuns aici purtat de o anumită stare lăuntrică ; complexul că se află doar la mijlocul unui drum ; o profesie provizorie, nu pe măsura vocaţiei sale şi, cu atît mai puţin, pe măsura aspiraţiilor sale.

Iată-l : Ion Pleşa din Flămînzi-Botoşani, fost profesor suplinitor la Poiana-Flămînzi, sudor pe unul din cele mai mari şantiere naţionale ale tineretului ; Giurgiu-Răzmireşti. 26 de ani în buletinul de identitate, 33—34 după fizionomie ; o fire închisă, retrasă, înclinată spre monologul interior şi reflecţie. Din iunie 1975 — secretar al organizaţiei U.T.C. producţie. Din iulie pînă în septembrie — administrator la punctul de lucru Găujani.

Toamna se revarsă încet-încet în măduva iernii. Ultimele zile, ploioase şi reci, i-au făcut pe cei de la centrala termică a şantierului să aprindă cazanele de apă caldă. Caloriferele mai cedează din cînd în cînd. Prin pisla dată cu miniu picură apă ruginie. Au apărut cizmele, pufoaicele şi căciulile cu urechi. Pleşca le are deocamdată prinse în cuiul de lîngă uşa de P.F.L., deasupra căreia cineva a scris cu mangal : „Fumatul strict oprit ! Zece perne pe spinare pentru o ţigară fumată".

— Stăm cîte 15—20 de oameni într-o cameră ca asta. Fiecare dintre noi vine dintr-un mediu anume. Ceea ce ajunge să ne unească este disciplina liber consimţită. Şantieriştii — se spune — sînt o lume aparte, în sinul lor se cultivă bădărănia, glumele de prost gust, chefurile „de simbătă pînă luni". Minciuni, veniţi să staţi aici o săptămînă, două, trei şi vă veţi convinge.

— Fiind vorba de tine, dincotro vii şi încotro te îndreptăi, Ion Pleşca ?

— Aici pe şantier am descoperit ceva : lumea nu se mai împarte în muncitori, ţărani şi intelectuali, ci în oameni care muncesc şi oameni care încearcă să tragă chiulul. Ultimii, deşi în inferioritate, sînt exact aceia care cultivă bădărănia şi glumele de prost gust. Noi, ceilalţi nu prea avem timp de aşa ceva.

— Tot nu mi-ai răspuns la întrebare.

— Cel care a scris anunţul cu fumatul a plecat alaltăieri. A fost prins cu ţigara aprinsă şi, de teama pedepsei, şi-a luat tălpăşiţa. Ridicol, nu ?

— Nu înţeleg ce vrei să spui cu asta.

— Individul, scriind treaba aia deasupra uşii s-a angajat la ceva anume. S-a dovedit însă un demolator al propriilor sale afirmaţii. Asta în cel mai bun caz.

— Îţi displace categoria asta de oameni ?

— Mult de tot.

— Ai mai avut de-a face cu ea ?

— De două sau de trei ori.

— Cum ai reacţionat ?

— Le-am pus în faţă două alternative : Noi, sau el cu nimicnicia lui. (Sînt şef de echipă şi musai trebuie să mă ocup şi de starea morală a colectivului). Întotdeauna, cu excepţia ăstuia de alaltăieri (care, pe deasupra era şi laş), am reuşit să-i integrez în colectiv.

— Ce fel de colectiv este colectivul pe care îl conduci ?

— Bun, chiar foarte bun.

— Scriu chiar aşa : „bun chiar foarte bun" ?

— Chiar aşa, şi mai adaugă ceva acolo : Ion Pleşca, şeful echipei de sudori Găujani nu a răspuns încotro se îndreaptă din teamă de a nu fi acuzat că-şi face planuri pe cont propriu. A doua oară cînd mai veniţi, o să stăm de vorbă cu întreaga echipă, să vedem ce spune. La revedere, am de tras nişte suduri la staţia de pompare unu.

Pavel Perfil

De 18 ani şi mai bine

Înfierbîntată fiind discuţia noastră în pădurea Soimuşului, n-a durat mult pînă să aflu că maistrul Ionel Negru este soimuşan, că tatăl său a lucrat aproape 45 de ani la „tăiere", ba a lucrat şi cu caii şi cu căruţa de lunea pînă simbăta seara, făcînd tot ce se poate face cu lemnul, tăindu-l, scrijelindu-l, uscîndu-l.

Erau caii care n-au galopat niciodată, care n-au văzut niciodată întinderile, cai de lucru (un fel de a spune de lucru, pentru că aproape toţi sfîrşeau zdrobiţi fie de greutatea trunchiurilor, fie între pereţii prăpăstiilor). Dar să ne întoarcem la tînărul maistru Ionel Negru, cu toate că el spunea, că n-ar trebui să consemnez nimic din ceea ce mi-a relatat, deoarece munca de ţapinar nu trezeşte interes numai pentru cel ce s-a născut aproape de codru şi i-a supt puterea. Nu ştiu în ce măsură a avut drep-

tate, cert este că Ionel Negru nu-i un om oarecare. La cei 28 de ani ai săi, nu-i un om oarecare, după cum n-a fost nici la 15 ani, nici la 20, nici la 25. Cînd a murit tatăl său strivit de un copac, fierăstrăul, securea şi caii au rămas fiului. Avea 15 ani şi muncea umăr la umăr cu ceilalţi tăietori de lemne. Pe atunci nu ştia ce-i circula, banda ori fierăstrăul electric. Negru cel tînăr nu se gîndea niciodată că ar putea ieşi maistru în această meserie, că va continua munca ce i-a răpus tatăl.

Îi privesc palmele, nu numai ochii verzi îngemănaţi cu tumultul pădurii, palmele aspre. (Cum puteau fi altfel decît aspre ?) Nu, asprimea nu e calitatea cea mai de preţ a unor palme. Cel puţin în cazul lui Negru-fiul.

— Astăzi ţapinăria e o meserie domnească. Cît baţi din palme, oricît ar fi de zdravăn copacul cade, cît baţi din palme e trunchiat, cît baţi din palme se încarcă în maşină. Cînd îţi începi viaţa de muncitor aşa, e cu totul altceva.

— După cum am înţeles, lucraţi de 18 ani numai în mijlocul pădurii.

— De 18 ani şi mai bine, minus un an cînd am fost trimis la Şcoala de maiştri de pe lîngă Întreprinderea forestieră din Baia Mare. Fac parte din categoria celor care s-au maturizat repede. M-am maturizat repede pentru că mereu am vrut ceva, prin muncă, evident, şi prin muncă am dobîndit acel ceva. Nu-i uşor să înţelegi viaţa la 10 ani, aici, în dulcea sălbăticie a codrului. Nici acum cînd avem cele mai moderne unelte şi utilaje nu-i uşor să stai săptămîni la rînd numai cu cerbii şi păsările cerului, ştiind că acasă te aşteaptă nevasta şi copiii.

— Trebuie să plec, îmi spune Negru cel tînăr. E gata ziua de muncă şi facem bilanţul ; numărăm stivele.

Îmi întinse mîna, apoi dispăru în întunecimile care se destrămau sub razele de soare ale apusului.

Viorel Varga

Cineva a deschis, larg, uşile

Nu-l cunoşteam pe Matei Şimandan, aşa cum nu îl cunoaşte un tînăr obişnuit pe alt tînăr obişnuit deşi trăiesc în aceeaşi metropolă şi sînt ipostaze ale aceleaşi generaţii. A muncit mai întîi ca lăcătuş la Uzina de vagoane din Arad, iar după patru ani a fost promovat în rîndul activiştilor comitetului judeţean U.T.C. Acum este adjunct de şef de secţie la C.C. al U.T.C., fiind în paralel, student în ultimul an, fără frecvenţă, la Facultatea de filosofie din Cluj-Napoca. Îşi pregăteşte lucrarea de diplomă cu o temă pe cît de generoasă, pe atît de grea : „Strategii pentru dezvoltarea economică a lumii". Are 26 de ani, este căsătorit, îşi iubeşte nevasta şi asta nu se explică în cuvinte, aşa cum nu se explică de ce „dragostea este o manifestare a culturii, nu numai una a naturii", cum spunea Lenin. Filosofii şi sociologii la lumina cărora s-a format ? Marx, presocraticii, Aristotel, Conta, Weber, Paretto, Gusti....

Nu, nu îl cunoşteam pe Matei Şimandan şi nici acum, după ce am discutat îndelung cu el şi am aflat elementele esenţiale ale biografiei sale, nu pot spune cu mîna pe inimă că îl cunosc întru-totul. Dar, ştiu în schimb, şi asta e revelator, **modul lui de gîndire.** Logică de bisturiu, un bun simţ vecin cu înţelepciunea şi multă, neobosită pasiune pentru muncă. Toate acestea, grefate pe fondul unei angajări politice totale şi al unor bogate zăcăminte de cultură, sînt, de fapt, caracteristicile de căpătîi ale întregului nostru tineret.

— Matei Şimandan, ce înseamnă să fii activist U.T.C. în România, acum, cînd bate ceasul începutului de noiembrie 1975 ?

— Mai întîi, înseamnă să transpui în viaţă comanda socială şi politică a acestui timp miraculos pe care îl trăieşte patria. Concret, activistul U.T.C. trebuie să cunoască ideile de forţă care se degajă din politica partidului, să fie un îndrumător şi un reprezentant exemplar al tinerilor, să muncească umăr la umăr cu ei, să caute (şi să găsească !) veşnic soluţii originale, eficiente pentru rezolvarea problemelor lor. Noi muncim cu omul, cu omul tînăr, şi asta necesită o cunoaştere justă a stărilor sale de spirit. O asemenea muncă se face nu numai cu entuziasm, ci şi cu ştiinţă.

— Ce înţelegi, în acest sens, prin ştiinţă ?

— Este necesar ca activistul să pună întreaga condiţie a profesiei sale sub semnul verbului „a şti". A şti legile ţării şi situaţia internaţională, a şti de Marcuse şi de hippy, de muzica dodecafonică şi de fisiunea nucleului. Să ştie să şi danseze, chiar. Cum se spune, să fie pe faţă cu toate problemele. Să vadă pe unde „bat" zonele de interes ale tineretului. Cu „tol" festiv, paradă şi grandomanie nu faci mare lucru... În munca noastră, cheia succesului e modestia, cinstea, seriozitatea şi apropierea cu căldură de tineri.

Un episod aparent neînsemnat avea să mă convingă că Matei Şimandan a găsit această cheie. Ne aflam în holul sălii de concerte a Radioteleviziunii, era simbăta seara şi aşteptam începerea celui de-al doilea spectacol din cadrul Festivalului cîntecului pentru tineret şi studenţi. Peripatetizam şi deodată, s-au stins luminile. Lumea a intrat în sală, s-a aşternut o linişte minerală — televiziunea transmitea în direct ! — şi portarul a închis uşile de la stradă. Atunci au năvălit mai multe grupuri de tineri, fete şi băieţi care nu aveau invitaţii, dar care se îmbrăcaseră curat, frumos, în speranţa că vor putea participa, totuşi, la această sărbătoare a muzicii tinereşti. Portarul avea însă indicaţii să nu deschidă, ei au insistat, cerberul nu a cedat, după care ei au dat să plece. Atunci, cineva a deschis, larg uşile, punîndu-şi degetul la buze în semn de linişte :

— Intraţi, prieteni, doar e festivalul vostru ! Era Matei Şimandan. Şi tinerii au intrat, în vîrful picioarelor, învăluindu-l, răpindu-mi-l, alunecînd împreună tăcuţi de-a lungul culoarelor asemenea motivului melodic de-a lungul unui cîntec....

Corneliu Vadim Tudor

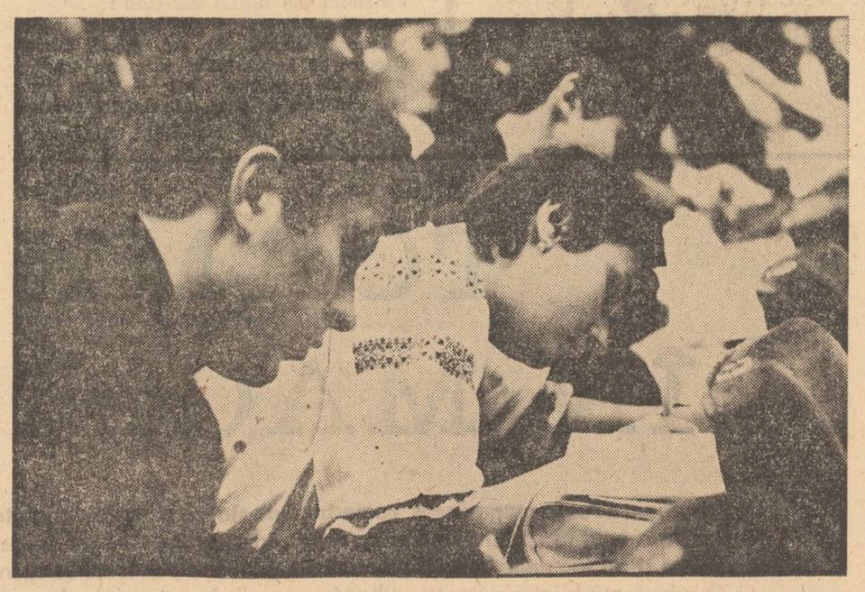

Poeţi la a doua carte

Urmare din pag. 1

nului se ţine minte : „Sînt tînăr, Doamnă, tînăr de-aceea nu te cred / oricît mi-ai spune, timpul nu-şi ascute ghiara / deşi acraşii coltii spre mine îşi reped / săgeţile vestirii, sînt tînăr ! Bună seara !" Oricîtă „stîngăcie" s-ar găsi unor formulări în această plachetă o prefer hotărît celei de-a doua „Elogii de cînd eram mai tînăr" (1973). Aici poetul nu mai are stîngăcii, dimpotrivă o abilitate, desăvîrşită în felul ei, e vizibilă la tot pasul. Preocuparea de „regie" face ca fiecare amănunt să fie la locul lui. Veşmintele sînt sclipitoare, orice pasaj e în felul său încîntător („Sub paşii tăi cad viermii în extaz / se bilbie salcimii şi fac spume / ruşinea-mi fuge beată din obraz / şi m-aş dori pămînt muşcat de rime") dar baza fastuosului edificiu nu este întotdeauna solidă. Fireşte, talentul deosebit al autorului produce şi acum poezii memorabile, dar faţă de promisiunile debutului este de aşteptat ca prin altă carte, M. Dinescu să se exprime pe de-a-ntregul.

Mulţi tineri poeţi talentaţi sînt pîndiţi de manierism. Acest cusur se remarcă în forme diverse. Este cazul acelor ce folosesc în materie (prin excelenţă) „tonul prozaic" ; discursul liric e lung, sărac în imagini dar există o gravitate oraculară care salvează totul. Cînd acest atribut se pierde, se pierde poezia însăşi. Caracteristic în acest sens este exemplul lui **Dan Verona.** Remarcabil era în prima lui plachetă („Noptile migratoare" 1972) tonul recules, de celebrare a unor minuni de început de lume, respiraţia de o solemnitate prelungită, dacă se poate spune astfel. Încă din această carte se găseau însă pasaje care păreau un fel de „comentarii" pe marginea imnurilor grandioase. Astfel de „comentarii" sînt prea numeroase în materia plachetei următoare („Zodia măslinului", 1974). Tînărul autor vrea să fie şi acum solemn, dar iată că aburii atmosferei de cerebrare cutremurată s-au rarefiat iar enunţul e ca şi înainte **simplu** dar nu mai e în unele cazuri poetic.

Foarte asemănător lui Dan Verona prin substanţa în care se realizează poezia ca şi prin evoluţie e **Sorin Mărculescu,** poet care prin vîrstă aparţine generaţiei anterioare. Ceea ce făcea de la început remarcabilă plaheta sa „Cartea nunţilor" (1968) era o anume solemnitate calmă a tonului liric de mare profet care descrie iluminat geneze şi sfîrşituri de lume. Dintr-o atare altitudine a perspectivei se producea o semnificativă ştergere a unor opoziţii şi mari efecte estetice ieşeau din neaşteptatele îngemănări ale terifiantului cu graţiosul. Autorul era departe însă de a produce o lirică de concepţie, totul fiind rezultatul, cum scriam, al unei viziuni, gravă prin rostire şi profundă din unghiul gîndirii poetice. Cînd această viziune dispare, rămîne un moloz sărac în aur iar reprezentărilor de o grandoare austeră le iau locul enumerările prozaice. obscuritatea irelevant liric.

Dinu Flămînd îmi pare a fi printre cei mai promiţători poeţi din „noua" generaţie, „Apeiron" (1971) era o apariţie remarcabilă de la primele versuri („Cu mari vărsări de frunze ne vărsăm / oraşul urcă-n ceaţă prin ecluze / din zi în zi, iubitei cuvenite / nervuri de frunză-i tremură pe buze"). Poetul are intuiţia simfoniei curgerilor lente, iar peste tot domneşte o ritmică secretă a „diafonizării" cu implicaţii cînd dureroase, cînd de ordinul frumuseţii picturale : „Te voi atinge ca pe-o păpădie / să nu te scuturi dintr-o dată-n somn / şi voi aprinde cerul în ochean / să te apropie de acest liman / cît timp îmi înfloresc în mînă / giruete /". Încă în „Apeiron" mira la acest poet, atît de dotat, poet al stărilor delicate, nu lipsit însă de un suflu grandios în comunicare, dorinţa de a-şi „diversifica" registrul liric într-un mod neconvenabil structurii proprii. Această tendinţă generează în cazul său doar discursivitate, pe alocuri stridentă. Volumul „Poezii" (1974) e plin de astfel de gesticulaţii violente, comunicînd „nevroze". Autorul lui „Apeiron" hărăzit unei rostiri majestuoase se acomodează greu unor astfel de dispoziţii temperamentale : „Umblam pe dealuri verzi, prin grădini / deprinşi cu mersul mult prin cîmpuri / liceeni de la ţară / Ne scoate iarba din minţi / duminică în preajma oraşului". Memorabil creator al unei atmosfere de vagă dematerializare, lui **Dinu Flămînd** nu-i reuşesc tentativele în direcţia unui stil voit prozaic cu aglomerarea „precizărilor". „Cenuşa cîntecului cădea peste noi / te-am mîngîiat atunci cu mîna-nzăuată / cu mîna monstruoasă şi trilobată / cu mîna de fier / cu mîna uscată". Din păcate încercările de acest fel sînt destul de numeroase în a doua plachetă, şi e uimitor cum un poet cu o „înfăţişare" lirică proprie atît de personală, încearcă să adopte o alta, după noi, nepotrivită.

Poeţii avuţi în vedere în această fugară trecere în revistă sînt departe desigur de a înregistra un eşec absolut chiar la a doua apariţie editorială. Nu e mai puţin adevărat, că ea nu marchează o depăşire a cotei atinse în primul volum. Dimpotrivă. Într-un atare caz un „exces" relativ de severitate îşi poate avea rostul său.

Fireşte, un anume regres la al doilea volum, nu e o constatare cu caracter general la poeţii „noii generaţii" (dintre care nu ne ocupăm de cei ce au o singură carte, strălucită uneori însă). **Mara Nicoară,** de pildă, în „Biciul albastru" (1974) se păstrează la nivelul atins în „Cuvintele, frumoase flori" (1972). Ceea ce impresiona la început (exuberanţa juvenilă, declaraţiile de o plăcută înfăţuare dar şi o atmosferă de aşteptare încordată, încărcată de presimţiri tragice, în sfîrşit, frumoase versuri de dragoste, de slăvire a Mirelui, într-un stil a cărui frăgezime aduce aminte de „Cîntarea cîntărilor") se remarcă şi mai apoi.

Dar glasul cel mai pătrunzător al acestei generaţii de poeţi mi se pare a fi deocamdată **Horia Bădescu.** În „Marile Eleusii" (1971) se remarcă un barbianism sui-generis. Poetul glorifică într-adevăr o stare a purităţii increatului dar stilul său este direct, de o mare simplitate, originalitatea frapantă : „Noaptea în şopron vin zăpezile neasemuitele, verzile, / noaptea în somn vin domniţele / mai nefemei, mai neîmplinitele /". Alte versuri comunică cu o sonoritate lirică care taie uneori respiraţia, strigătul dureros, al presimţirii extincţiei. Această obsesie este mai cu seamă conţinută în „Nevăzutele urse" (1975) pe care îl consider drept unul dintre cele mai bune volume de poezie apărute în ultimii ani. De peste tot se aude o muzică şoptită, a mărturisirii făcută cu discreţia marilor dureri : „în curînd ploile mă vor iubi / dăruindu-mi / tăcerea", sau o remarcabilă presimţire a unui frig cosmic, în a cărui stăpînire poetul e osîndit să cadă : „se-aude-n goluri îngheţînd / sămînţa stelelor, departe / Iubeşte-mă cu moartea-n ochi ! / Iubeşte-mă cu ochii-n moarte". Izbeşte, pe de altă parte, evitarea oricărei „prelucrări". Poetul aflat pradă viziunilor sale are marele tact de a lăsa discursul, de o superbă simplitate, de a lăsa patetismul vocii lăuntrice să curgă nestînjenit de nici o „disimulare". un ţărm va cuprinde însomnorind / de veşnicia urselor aproape, / cînd rătăcind întunecat de plîns / mi se va pierde sufletul pe ape". Raportări la unele modele ilustre, sînt evidente, dar marea forţă a poetului îl face să rămînă profund original în expresie. Un blestem e arghezian („să te tîrăşti în patul însingurării tale / şi să-ţi miroasă ceasul sudorilor a crin / să te doreşti în raclă de lacrimi îngropată / şi mut să-ţi fie glasul plînsilor ! Amin !") dar mai ales prin versuri de o „tematică" eminesciană, încărcată la Horia Bădescu de o puternică vibraţie proprie. Este vorba fie de „superbul orgoliu al creatorului, singurul în stare să nemurească" : „ acolo sub ninsorile dintîi / ţi se va umple pîntecul de stele, / sărută-mă cît încă mai rămîi / lucind sub fruntea nemuririi mele" sau de acorduri aducînd aminte de simfonia străbătută de „setea liniştei eterne", „boltească-se în golul minţii steaua / de mine însumi pururi jefuit / şi-ngroape-mă în valurile mării / să-mi fie plînsul fără de sfîrşit !". „Mesajul" poetului e departe totuşi de a fi deprimant. Răzbate de peste tot un **imperativ al nemuririi,** înţeleasă în modalităţi aparte.

Desigur, orice ierarhizare se poate dovedi lipsită de valabilitate în viitor. Aceasta nu trebuie să ducă însă la abandonarea eforturilor de ordonare şi evaluare, oricîte riscuri ar implica. Sînt riscuri de care criticul nu are de ce să se fereacă. Dimpotrivă, marea lui obligaţie este să şi le asume.

televiziune

Pictură şi animaţie

Luciditatea şi maturitatea unei creaţii atît de diverse şi de bogate cum e opera lui Sabin Bălaşa, nu-l depărtează pe pictor de tentaţia filmului de animaţie ci îl apropie, dîndu-i posibilitatea multiplicării variaţiunilor temelor abordate, a momentelor de ilustrare limpede a afinităţilor misterioase dintre pictura propriu-zisă şi cea în mişcare, pelicula dezvoltînd caracterul fabulatoriu al unui univers inedit.

„Pictura este o formă de gîndire" iar transpunerea ei în mişcarea filmului animat nu diminuează forţa dramatică a tablourilor lui Sabin Bălaşa, autorul — devenit cineast — speculînd magistral cheia metaforică a desfăşurării imaginilor, cheie apărută din natura nouă a lumii create. Nu se poate vorbi în filmele lui Sabin Bălaşa de un caracter prin definiţie simbolic ci de implicaţii simbolice, mult mai subtile, cuprinse organic în imagine, în esenţa formulei alese. Nu e vorba de descrierea unei întîmplări ci de naşterea şi creşterea unei întîmplări numai prin momente esenţiale, elementele narratoare au dispărut, revelaţia are loc prin explozii puternice de la imagine la imagine. Mîna închisă, apărută într-un haos albastru se desface într-o ramificaţie labirintică asemenea coroanelor de arbori, se strînge într-un chip oval, aplecat spre meditaţie, capătă însuşiri şi înfăţişări pe rînd umane, vegetale ori animale, printr-o pulsaţie greu sesizabilă dezvoltă chipuri şi caractere, femei şi bărbaţi, raporturi bizare care se desluşesc prin reducerea desenului, ori sugerează acel minunat „oraş", unic, solitar în universul albastru folosit ca fond, păstrînd însă cu fidelitate toate trăsăturile stimulatorii pentru receptarea unui oraş. Asimilăm astfel o suită de tablouri realizate fără cusur, cu o valabilitate valorică de sine stătătoare, firul de legătură, deşi puternic, fiind subteran, forţa desfăşurării imaginilor nefiind susţinută de poveste ci de concepţia artistului despre actul creator, de viziunea sa despre lume şi viaţă, exprimate într-o manieră fluidă, arborescentă, densă şi gingaşă deopotrivă.

Animaţia acestor filme este legată constant de procesul evolutiv al vieţii. Avînd o sensibilitate deosebită faţă de aspiraţiile şi trăirile interioare ale omului, cineastul Sabin Bălaşa insistă cu tenacitatea marelui artist în realizarea unor expresii filmice apte să răspundă mentalităţii oamenilor pentru care creează, cu o generozitate şi o atenţie plină de afecţiune pentru toate problemele umane, existente latent sau tumultuos, uitate sau în plină efervescenţă.

Filmele artistului sînt o întruchipare emoţionantă a felului în care se pot materializa sau transfera căutările neîntrerupte de a surprinde viaţa în picătură, în secvenţele mişcătoare ale peliculei. Iar acest transfer, e făcut cu o imaginaţie bogată ce sondează în adîncime condiţiile speciale ale fiecărei situaţii date, o imaginaţie capabilă de o selectare rafinată dintr-o multitudine de forme create spre ceea ce este mai expresiv dar şi mai captivant. Alegerea filmului e de fapt o manifestare a libertăţii materializării pe peliculă a unei viziuni interioare, o demonstraţie a imenselor posibilităţi pe care le oferă *animatul*, o formulă de artă care folosită de un artist adevărat devine fascinantă şi majoră.

Corina Cristea

muzică

Consecvenţe

Se remarcă în ultimii ani complexa activitate, cu remarcabile iniţiative a Radio Televiziunii Române, menită a îmbogăţi profilul vieţii noastre muzicale şi de concert. Ea se caracterizează tocmai prin ceea ce ar merita să se generalizeze în întreaga noastră activitate de cultură şi educaţie în genere, muzicală în speţă, prin dinamism, idee, noutate, prezenţă în actualitatea culturală şi socială, înaltă ţinută profesională şi educativă. Debutînd cu grandioasa acţiune de masă „Cîntare patriei", continuînd cu „Tribuna muzicii contemporane româneşti" — concertul-dezbatere — cu ciclurile de operă românească şi universală în concert, cu Tribunele tinerilor solişti, cu ciclurile de concerte educative pentru tineret (să nu uităm nici „serialele" Leonard Bernstein, care au fost găzduite cu ani în urmă la televiziune, una dintre cele mai realizate acţiuni de iniţiere muzicală a celui mai larg public, urmărite cu **atent interes de milioane de telespectatori**), spre a nu ne mai referi zecilor de emisiuni şi cicluri radio şi televiziune menite să adîncească şi să comenteze faţete şi aspecte din cele mai diverse ale fenomenului muzical — clasic şi contemporan — Radio-Televiziunea ne-a prezentat recent un **concert perpetuum extraordinar** „Wolfgang Amadeus Mozart".

Nu este cazul să-l descriu şi totodată să-mi pun dilema căreia dintre situaţiile de participant la această manifestare i-aş fi preferat alegerea, cea de **spectator** în sala de concert (concert începînd cu orele 17 şi terminînd spre miezul nopţii), cea de **radio-ascultător** sau cea de **telespectator** — urmărind totodată contrapunctul savant între sunet şi imagine, menit să adîncească, alături de comentariile prezentatorilor, sensuri profunde ale capodoperelor prezentate. Un concert mare, imens, prin sine devenit o tribună a **muzicii, a gîndirii** despre ceea ce reprezintă un titan al muzicii universale, a **interpreţilor** muzicii sale (de la elevi ai liceelor de specialitate pînă la cele mai reprezentative formaţii, dirijori şi solişti ai ţării), concert pentru un public (mobil, fluctuant şi permanent).

Şi totodată un exemplu de ceea ce ar trebui să însemne disponibilitatea actuală, dinamică, tipică societăţii noastre, în reorganizarea şi reformularea cadrelor date fenomenelor de educaţie şi cultură, spre a le împrospăta cu actualitate, varietate şi autentică idee, spre a le face apte a primi noul în tot ceea ce el reprezintă mai caracteristic timpului pe care-l trăim azi.

Dacă m-aş referi totodată la intenţia Radio-Televiziunii de permanentizare şi generalizare în toate centrele importante de cultură din ţară a **Tribunei concertelor-dezbatere,** la intenţia de proliferare a **concertelor perpetue extraordinare,** cu noi teme şi figuri din muzica universală şi românească, nu aş face-o decît ca să relev semnificaţiile operei de educaţie şi informare muzicală, de propagare în formele cele mai adecvate momentului a culturii muzicale majore în cele mai largi pături ale spectatorilor.

Aşteptăm din partea RTV — Române şi din partea tuturor instituţiilor muzicale din Capitală şi din ţară noi idei.

Nicolae Brînduş

fragmente critice

Resurecția fantasticului

Există un interes din ce în ce mai mare azi pentru literatura fantastică infirmînd ideea mai veche a criticii cum că scriitorul român, spirit moralmente clasic și observator realist al vieții, n-ar avea vocație pentru fantastic. Însă **vocațiile** nu sînt niște date genetice fixe, ele apar, dispar și reapar în literatură. Temperamentul robust, sănătos, umorul conciliant, ce ar fi proprii nației noastre de rurali, n-au împiedicat manifestarea interesului pentru mister, echivoc, straniu, mitic în literatura, îndeosebi, a **realiștilor.** I. L. Caragiale, părintele prozei realiste, este și scriitorul cel mai apropiat (în **Hanul lui Mînjoală**) de formula fantasticului modern care se bazează pe observația normală **a anormalității** vieții.

Laurențiu Fulga a republicat de curînd o carte veche **(Straniu paradis,** 1942) care, prin temă și tehnică epică, se apropie de zona fantasticului fără a se identifica total cu ea. Unele accente o plasează în descendența prozei expresioniste, caracterizată printr-un patetism al **coincidențelor** fatale, al **identității** și **reîntrupării** în scară biologică. Nuvelele sînt interesante și altfel, arătînd preocupările tinerilor prozatori de la 1940, într-o epocă în care marile formule epice se fixaseră la noi. Emil Botta publică în aceeași perioadă volumul **Trîntorul,** de un fantastic livresc, Eusebiu Camilar se îndreaptă după **Cordun** spre un realism fabulos, terifiant în **Prăpădul sololadei** (1942), **Avizuha** (1945) și **Turmele** (1946) — cărțile lui cele mai bune. Nu e, apoi, un secret că Marin Preda, realistul inclement de mai tîrziu, a debutat cu două proze fantastice : **Calul** și **Strigoaica,** ultima eliminată din culegerea din 1948. Gustul pentru straniu, mitic, fabulos, este mai vechi, tinerii de la 1940 nu fac decît să-l reactualizeze punîndu-l în acord cu obsesiile date de o realitate ea însăși apocaliptică (războiul). Dar să ne întoarcem la **Straniul paradis.** Reimprimînd-o, Laurențiu Fulga a eliminat o nuvelă **(Nu sîntem singuri)** și a modificat titlurile altora. **Păcatul Dianei** (1942) a devenit acum **Dubla crimă a sorei Diana, Sufletul mortului** (1942) ia titlul mai blajin de **Magdalena și visul,** în fine, nuvela **Taina Soniei Luiceva** sună acum, mai matein, **Taina în care s-a pierdut Sonia Condrea.** Textul cu mici și neînsemnate corecturi rămîne același. El este precedat, ca și la prima ediție, de o **notă** (confesiune) din care reținem ideea (de o mai veche sursă romantică) că pe dedesubtul istoriei cotidiene figurează o altă istorie, **suprasensibilă și bizară,** în care individul se refugiază ca spre un liman. Însă **certitudinile** și **miracolul** acestei realități secrete nu pot fi cunoscute decît în „ceasurile mari ale vieții". Intenția scriitorului ar fi să prezinte personajele sale „în clipa reintegrării lor în fierberea cosmică și divină". Trecînd prin „obscuritățile cărnii și ale sexului" putem ajunge la **Spirit,** adică la perfecțiune. Vine vorba, în această confesiune tinerească, patetică și tulbure, și de neant, de **drama** unei fatale **dualități** și de **paradisul** spre care urcă, disperat, cuplul etern : bărbatul și femeia. Cu picioarele mai pe pămînt, **Argumentul** la ediția a doua aduce unele date revelatorii despre împrejurările în care a fost scrisă această carte și despre biografia prozatorului plină, cu adevărat, de mari fatalități. În timpul războiului, numele de soldat al prozatorului figurează pe lista celor căzuți și prozatorul are rarul privilegiu de a citi în necrologuri ce gîndesc contemporanii despre el. Cartea pe care ne-o prezintă a purtat-o în rană și, la mult timp după apariție, cartea i-a devenit un cap de acuzație într-un proces. Dar ce putea fi scandalos în aceste nuvele ?

Toate sînt construite pe ideea fatalității care leagă existența unui bărbat de o femeie și a repetării ei sub alte forme. Tema o tratează și Eminescu în **Avatarii Faraonului Tlă** și, mai aproape de noi, o reia Rebreanu în **Adam și Eva.** Laurențiu Fulga o pune pe un plan psihologic tulbure, vorbind de obsesii nedefinite și de prezența totală în noi a cuiva pierdut de mult. Mai coerentă este ideea că individul este uneori jucăria unei forțe oarbe. Epica, plină de fapte ieșite din comun, este chemată să justifice această părere. Un personaj coboară într-o gară străină, de ce ? nu știe. Rătăcind prin beznă, aude un cîntec de vioară ce se dovedește a fi executat de d-ra Ruth, în a cărei biografie sîntem apoi introduși. D-ra Ruth iubise pe cineva care murise într-un accident de tren, iar ea fusese iubită de Profesorul Matheas care, în disperare, se sinucide. Ne lămurim numaidecît că femeia este fatală, chiar demonică din moment ce naratorul, întîlnind-o la un bal, se îndrăgostește la o simplă „scînteiere de ochi". Numaidecît își face loc gîndul că destinul a aranjat toate acestea și, pentru a fi mai sigur, naratorul consultă o vrăjitoare. Previziunile sînt sumbre și ele nu întîrzie să se confirme : D-ra Ruth se sinucide. Nuvela are ceva din atmosfera flamandă, cîntecul straniu, întîlnirea și sinuciderea rămîn învăluite în ceață. Proza este împodobită cu metafore mari, solemne. **Dubla crimă a sorei Diana** mărește numărul coincidențelor fatale, în gustul unei proze crude și patetice. Alexandru Voina și Diana, logodiți în taină, se întorc în oraș și, fiind furtună, au un accident de pe urma căruia tînărul orbește. Dus la spital, el este îngrijit cu devotament de Diana, soră infirmieră, însă speranțe de vindecare nu sînt. Un medic cinic siluește pe sora Diana care poartă în pîntec un copil de la Alexandru Voina. Acesta se prăbușește de la etaj și moare. Proza lui Laurențiu Fulga începe să se individualizeze prin cîteva elemente : subiect senzațional, note de fantastic negru, preferință pentru situații limită, gust pentru simbolurile fundamentale (moartea tatălui și svicnirea fiului în pîntec etc). Sînt convocate, din lumea fizică, elementele opace, a-celea care protejează misterul : în **Străinia D-ră Ruth** bezna și ceața, aici pădurea și furtuna. **Magdalena și visul** proiectează totul în atmosfera unui roman gotic : blestemul unei familii vechi, morți la soroc, încercări eșuate de a înfrînge fatalitatea etc. Sextil Panu moare, urmînd tradiția de 300 de ani a familiei, la o dată fixă. Copii duc mai departe viața netrăită de morții tineri și se lasă guvernați, în actele lor, de aceștia. Magdalena, fiica lui Sextil Panu, iubește pe Luca Serafim dar nu se poate uni cu acesta pentru că tatăl din portret nu îngăduie. Panii trebuie să rămînă căsti pînă la urmă. Mihăiță, fiul, se spînzură, Luca-logodnicul pleacă și revine luînd asupra lui blestemul Panilor. O ușoară tentă existențialistă trece prin aceste pagini care narează, în fond, povestea aceluiași cuplu lovit de grele predestinări. Într-un loc (în nuvela **Nu sîntem singuri** existența în sumarul din 1942) este citat și Kirkegaard. **Vînt de noembrie fatal** aduce și dezlegarea acestor simboluri sumbre. Eronim Grigor și Pavel Botez iubesc aceeași femeie, străina, solitara Azuria, dar Azuria este găsită moartă într-o dimineață pe o bancă din parcul orașului. Fantoma ei reapare și-și dezvăluie adevăratul nume : **iluzia.** O iluzie fatală, grăbită să se întoarcă în paradis. Pavel se spînzură, Eronim Grigor cade, dostoievskian, în patima beției. Bărbatul caută cu ardoare o asemenea iluzie pentru a intra împreună ca într-un spațiu mirific, într-un paradis al iubirii, și în drum spre acest loc inaccesibil întîmpină monștrii fatalității. Cuplul se caută tragic, se găsește și se desparte iremediabil, simplificînd și concentrînd însăși esența existenței. În ultima nuvelă, **(Taina în care s-a pierdut Sonia Condrea)** reapare figura femeii străine, sub forma unei călătoare necunoscute, reîntîlnită în noaptea de anul nou. Cuplul se alcătuiește pentru o clipă pentru a se desface, potrivit schemei cunoscute, în condițiuni tenebroase.

Laurențiu Fulga este prin poezia femeii misterioase și reluarea halucinantă a aceleiași obsesii, aproape de proza lui Gib Mihăescu și, ca un model mai îndepărtat, de Dostoievski de care tinerii de la 1940 nu erau străini. Oricum, **Straniu Paradis** anunță un prozator foarte înzestrat și prefigurează temele ce vor fi tratate mai tîrziu în **Alexandra și infernul** și **Moartea lui Orfeu** cu alte mijloace epice.

Eugen Simion

FERESTRE

De din vale de istorie

Tîrgoviștea a pășit cu dreptul, cu Mircea. Remarcăm un fel de dinastie a Vlazilor. Apoi momentul de apogeu sub vremea Viteazului. Pe Brâncoveanu îl văd prin pulbere de aur cu tronul de lemn înflorat în brațe, reîntorcînd fala de capitală, după o pauză, o eclipsă, o strungăreață în zimbetul de frumusețe. La 1659 răscoala antimusulmană a lui Mihnea al III-lea Radu. Un an mai tîrziu, turcii pun popreală pe Tîrgoviște, interzic domnitorilor să mai locuiască aici. Cărămizile zidurilor se vor topi în ploaie, cuburi de zahăr. Va urma o ruinare dulce. Iar Ialomița e cărămizie, în timp ce Dîmbovița se va îndulci tot mai mult către București noi — pe atunci — orașul care va prelua ștafeta. Sînt vremuri pe care Țara Românească le străbate lăsîndu-se mai mult cînd într-o scară cînd în alta, mergînd cu două capitole pe secol.

Bucureștiul era mic cînd se tîrgovștea lumea aici, la răscruce de drumuri, drumeaguri, șleauri, branișți și poteci. Cele care coborau din Ardeal erau arcuite peste munți, ca un curcubeu. Celelalte din cîmpie — domoale și largi la suflet. Pădurile jucară rol de strecurătoare. Turcii pretindeau că vin la noi să se caute cu venin de șarpe pentru reumatism (mai precis: venin de crocodil, însă dețineau informații greșite), să vîneze vulpi argintii (idem, informații eronate ; poate vin chihlimbariu). Cum, necum, ce mai contează pretextul ! Veneau să se caute, scurt. Dar trebuiau să treacă prin codrul Vlăsiei. Acesta-i mai rărea, dădea cu țesala pe ei, prin oști. Pilcurile ieșite la buza pădurii apăreau ca tăietorii de lemne accidentați, cu țeapa-n spinare. Întîlneau jderi și rîși, cu blănuri domnești pe ei. După aceea le puteau vedea și pe umerii dregătorilor, în sala palatului lui Petru Cercel. Acest domnitor învățat introduse pentru canalizare țevile din lemn de pin. Înfrumusețâ și Valea Ialomiței, creînd în jur grădini și fîntîni arteziene. Tîrgoviștea cu cercelul lui Petru la ureche ! Da, palatul îi venea orașului ca o bijuterie sclipindă — gerunziul se folosea mult pe atunci. (Vezi și cartea destul de rară, care ar trebui reeditată : „Petru Cercel și epoca sa", a învățatului Ștefan Pascu). Așa încît de la însemnarea din 1574 a unui străin „palatul principelui era împrejmuit numai cu garduri de nuiele" și pînă la încingerea cu ziduri, grădini și arteziene, deși n-a trecut mult timp, s-a bătut cale lungă. Urmînd apoi, succesiv, pustiirile și refacerile „de iznoavă". Vin trupele lui Gabriel Bathory în 1610, ard și afumă și dărîmă timp de trei luni. Vine Matei Basarab și reface totul, mărind și întărind, aducînd un spor de frumusețe și-i cheamă și pe Vasile Lupu să se uite peste gard de pe pagina de istorie alăturată. Lui Paul de Alep i-au plăcut dar nu mai am loc de citate. Vine jaful din 1658 al turcilor și tătarilor, apoi răscoala pomenită a lui Mihnea, apoi înăbușirea și ordinul turcesc, executat de noul domn, Gheorghe Ghica, de a distruge totul : **„Numaidecît împărăția au poruncit** la Ghica Vodă care venise domn în urma Mihnii-vodă de au surpat casile și le-au frămîntat de tot, ca să nu mai fie scaun domnesc acolo căci mai supt munte fiindu se temeau turcii de hainie". Constantin Brâncoveanu reface în șapte ani palatul. Mai drege ceva și la biserică, așa că în pragul veacului al XVIII-lea totul era iarăși lustruit, tras la rindea, cu podoabe din discuri de ceramică, lucrături în piatră, în lemn. Dezastrul din 1714... capetele care cad la Istambul burdușesc și umplu de jale și spaimă dale, dalii inimi. La 1813 erau pe locul curții domnești „niște săpături de ziduri cu totul netrebuincioase... fiind de tot derepănate și de nici o treabă" (Isaac Ralet, vezi și „Ghidul"). La auzul expresiei „Sancta simplicitas", ne vine în minte acea amărîtă de babă luînd cărămizi și pietre din vatra sacră. Cu cea mai mare simplitate, zidurile dărăpănate și fără nici o treabă și-au găsit treaba, intrînd în diverse temelii. Se iau cu poala cărămizi din vatra sacră. Azi una, mîine alta. Azi o babă, mîine un moș. Ca să construiască ce ? Cînd s-au trezit romanticii cu jelania lor la Tîrgoviște au cîntat ce a mai rămas. Cioturile, scorburile beciurilor. Ion Heliade Rădulescu, Vasile Cîrlova, Grigore Alexandrescu. Multe tunuri, turle, timple și fațade a pierdut Tîrgoviștea pe drum, ieșind parcă pe nevăzute pe Poarta Bucureștilor, pe poarta Dologopolului, furișîndu-se de pe Ulița Coconilor, pe drumul Olacului, odată cu postalioanele și mistuindu-se în zare. Nu le-ați văzut ?

Tîrgoviște — sună solzos, ca o fosilă lingvistică. Din cauza acestui sufix **-iște** pe care-l mai întîlnim la cuvintele **Loviște, Batiște, capiște, braniște, zariște, rariște,** și la alte cîteva destul de puține. Loviștele Tîrgoviștei: jafurile și prădăciunile turcilor, tătarilor, austriecilor, cutremurelor naturale, sistematizările, renovările cum a fost cea a lui Lecomte de Nouy, care în 1888, cum ar veni sub ochii noștri, a **dinamitat** (!) biserica lui Neagoe din 1517—1518 spre a degaja locul, ca să facă alta alături. Parcă n-o putea face alături !

M-am dus la Tîrgoviște să caut un ban vechi, pe jos, printre ruine. Poate dau și eu peste un ducat, precum cei găsiți în cartierul Suseni (nume frumos, Joseni cred că nu există), de pe vremea lui Mircea cel Bătrîn. Sau un ciob. Și, pentru Vlad Țepeș, să verific unde a purtat bătălia aceea de pomină, Ban de aramă n-am găsit. Nici ciob. Am fost dăruit cu o frumoasă strachină contemporană, din lut roșcat, pe care scrie Ion Heliade Rădulescu.

Marin Sorescu

Nostalgia originarului

Urmare din pag. 1

„a lecției" o reprezintă relevarea naturii primordiale prin evocarea unor animale aparținînd fabulosului, a căror simplă enumerare provoacă o atmosferă de mister solemn, propice iluminării, reflexelor străvechii noastre spiritualități : „Aici strigă în cetini, în luna lui aprilie, **urogalus,** cucoșul cel negru cu optsprezece pene în evantaiul cozii. În amurg aveți să auziți boncăluind pe **cervus carpaticus.** Pot să vă arăt dacă doriți pe povirnișul unei ripi, hățișul pe unde am văzut trecînd, cu soațele lui, un **bison bonasus,** despre care se spune că ar fi dispărut din munții noștri. Să știți că nu-i adevărat ; în aceste singurătăți stăruiesc și alte înfățișări de demult".

Care este însă a doua treaptă a revelației savantului pregătită de evocarea bestiarului sacru autohton, asemănător ca sensuri celui blagian (unicornul, cerbul) ? Viziunea unei Dacii mitice așa cum și-a închipuit-o și Eminescu în „Memento mori", leagăn al istoriei păstrătoare a unor mari mituri solare ale umanității, întrupată în imaginea emblematică a Deceneului : „De aceea să nu vi se pară de mirare dacă voi invoca umbra severă a bătrînului preot păgîn care a sălășluit cîndva sub bolta unei asemenea peșteri. Pentru dumneavoastră poate fi fantasmagorie ; pentru mine e o realitate. Duhul lui sălășluiește încă în mine așa cum a trăit în atîtea generații succesive ; deci eu văd și simt ființa lui în această regiune a lui Dumnezeu". Ultima frază indică și treapta a treia a inițierii : existența întru eternitate a esențelor, a „legii vechi", indiferentă la scurgerea vremii, la fenomen. „Atunci m-am suit în muntele ascuns pe care contimporanii mei nu-l cunosc. Între virtejuri de zloată, am ajuns pînă la lăcașul său, într-un loc unde trei izvoare vii saltă de sub piatră zbătîndu-se ca viperele înțelepciunii lui celei fără de moarte și murmurîndu-i numele într-o altă limbă decît cea schimbătoare a oamenilor". Sau în altă parte : „am ajuns să prețuiesc și să iubesc aceste alcătuiri vii ale religiei vechi a pămîntului acestuia, găsind în ele însăși gîndirea strămoșilor mei și însuși sufletul lor. Religia nouă care n-are decît zece veacuri, nu s-a putut substitui puterilor trecutului decît în parte și superficial. Poporul încă practică legea veche". De reținut această disociere între credința păgînă, originar mitică a dacilor („Era, de la fericitul Zalmoxis, cursul vremii într-al cincilea ciclu") și „religia nouă" creștină, suprapusă și neasimilată care apare degradată în raport cu prima. Distincție ce ne amintește de panismul și dacismul lui Blaga opus „umbrei triste de culoarea lunii a lui Crist". Magul este posesorul unei cunoașteri totale, exprimată într-un limbaj încărcat de sensuri, ale hieroglifelor, simboluri sensibile ale legilor oculte ce guvernează universul și al căror cifru astăzi a fost pierdut. „Aspectele lumii și fenomenele naturii, magul le prezenta în embleme ; le punea deci o cheie veșnică. După aceeași metodă, sub simbol, adevărul cel mai abstract putea deveni sensibil ; o propoziție uscată se mișca în imagini ; astfel necunoscuturile se îmblînzeau, zidirile neanimate și entitățile morale se poetizau ; metafizica se înfățișa într-o horă de zeițe". Dar această limbă mito-poetică, „grafie sacră a cunoașterilor spirituale" a fost înlocuită cu „limba vulgară" a timpurilor profane. După cum se observă coliziunea dintre lumea arhetipală a originilor, „legilor vechi" și cea aflată sub semnul fenomenului, al contingentului, se manifestă la toate nivelele.

Sadoveanu, încearcă, ca și Eminescu sau Blaga, pornind de la cele mai prestigioase motive ale gîndirii mitice universale, să fundamenteze o mitologie românească de adîncă spiritualitate : „părinții noștri, geți și elini, domnilor, au învățat de la Egipet și de la Babilon cele douăsprezece simboluri și cele șapte simboluri, și pătrarele, și imaginile constelațiilor, și toate cîte trebuiesc pentru a citi în eternitate și în clipa trecătoare". Motivul virstei de aur, al contopirii omului cu natura edenică, primordială al inițiatului în tainele cunoașterii cosmice, al purificării printr-un pelerinaj la origini (călătoria lui Kesarion Breb), al dragostei spiritualizate, sînt situate de Sadoveanu în spațiul dacic căpătînd o nouă coloratură, îmbogățindu-se cu nuanțe și semnificații proprii. Toate aceste conotații deduse din primul capitol oarecum programatic din confesiunea unui profesor cu nostalgia trecutului, își vor găsi în capitolele următoare cu care de fapt începe propriu-zis acțiunea, epica romanului, ilustrare, fabulația necesară. Avatarurile deceneului Kesarion Breb prin lumea profană, măcinată de istorie, de evenimente și fapte aflate exclusiv sub imperiul contingentului, a imperiului bizantin, constituie tocmai carnea sensibilă a acestui nucleu structurat, dezvoltarea simfonică a planurilor amintite. Prin „Creanga de aur" unul din filoanele profunde ale spiritualității românești îmbracă haina de purpură cusută cu fir de aur vechi a stilului sadovenian. Dar ne oprim aici întrucît dorința noastră nu a fost decît de a vedea cum un mare scriitor oferă, prin ambiguitățile savant constituite ale stilului său, în cîteva rînduri, cheia de boltă a operei sale.

spirale

Posteritatea lui Lovinescu și profitorii ei

IV

Cu toate cele scrise pînă acum de noi, Ileana Vrancea rămîne unul dintre cercetătorii interesanți ai operei lovinesciene și efortului ei de a stabili locul acestui mare critic în peisajul literar românesc rămîne meritoriu. Parcurgerea celor două volume apărute în 1965 și 1969, sub titlurile **E. Lovinescu (critic literar)** și **E. Lovinescu (artistul),** merită toată atenția. Dar o lectură atentă descoperă și aici obsesiile menținute de-a lungul unei bune bucăți de vreme ale Ileanei Vrancea. Altfel cum s-ar explica unele exagerări găsite și aici, exagerări pe care noi am vrea să le socotim numai ale timpului. În volumul **„Lovinescu — (critic literar)",** Ileana Vrancea îi atribuie cenaclului **„Sburătorul"** rolul unei redute antilegionare, lucru care este cel puțin o exagerare, întrucît eminentul om de litere, în afara polemicilor avute cu semănătoriștii și poporaniștii nu și-a manifestat decît un dispret tacit pentru năimiții ce foloseau revolverul în cultură, urmînd exemplul unui scelerat hitlerist. Sigur că atitudinea lui Lovinescu trebuie subliniată pentru că există epoci în care însăși tăcerea are o semnificație profundă și Lovinescu dacă nu iubise pe ortodoxiști, cu atît mai mult manifesta, un dispret îngrozitor față de purtătorii cămășilor verzi. Numai că această exagerare a opoziției lovinesciene în fața unei amenințări teribile într-adevăr, cum a fost cea a fascismului, lasă cititorului o impresie de căutat și de ienă. Ileana Vrancea cunoaște mai bine decît oricine refuzul total al poporului nostru față de legionarism, care, cu toate amintirile sale îngrozitoare lăsate într-un atît de scurt timp, nu rămîne decît un fenomen izolat pe care oroarea și ura maselor l-au înmormîntat definitiv.

Autoarea acestui studiu îl citează în continuare pe Ov. S. Crohmălniceanu căruia, indirect, îi face procese de intenție, pentru că, iată ce scrie domnia sa la pagina 9 a volumului apărut în 1965 : **„Ov. S. Crohmălniceanu se situează pe o poziție mult mai critică** (e vorba de ideologia și estetica cercului **Sburătorul), îndentificînd și ei o latură anti conservatoare în ideologia lovinesciană („pe de o parte... o ostilitate autentică împotriva pozițiilor care se cramponau de trecut mitizînd formele de viață agraro-feudale, pe de altă parte o nevoie de a lichida orice rezistență opusă expansionismului monopolist, orice veleitate de independență"), autorul interpretează însă cu precădere ideile sociologice ale criticului și teoria sincronismului drept poziții reflectînd „foarte viu" „tendința cercurilor burgheze românești" interesate să faciliteze dominația puterilor imperialiste apusene asupra țării noastre, de a înfățișa procesul complet ei înfeudări ca un fenomen istoric firesc, ca o lege a progresului social". În ideologia „Sburătorului" se regăsește** — sustine Ov. S. Crohmălniceanu — **„tendința sprijinirii în plan cultural a procesului prin care cercurile burgheze legate de capitalul monopolist francez, englez și american căutau să înfeudeze cît mai complet politic și economic țara marilor puteri imperialiste din Occident, prezentîndu-și opera ca o „modernizare" și „civilizare" a vieții sociale, ca o înfrîngere a rezistențelor conservatoare feudalorurale."** Sigur că în textul lui Crohmălniceanu sînt exagerări care, însă, în comparație cu ale Ileanei Vrancea rămîn palide aserțiuni. Puțin mai la vale, iată o frază contrazicînd articolele publicate cu ani înainte de Ileana Vrancea. O cităm pentru delectarea celor care colecționează contradicțiile criticii : **„Conceptul autonomiei esteticului nu corespundea ideologiei virfurilor celor mai reacționare ale burgheziei legată de capitalul monopolist și devenite exponente ale expansionismului Germaniei hitleriste ; ele au impus, cu timpul, o propagandă directă menită să slujească drept diversiune în fața marilor frămîntări de clasă".**

Dar parcă cine nu greșește și nu-și „revizuiește" păreri, mai vechi cu unele mai noi, mai ales în literatură unde nu-i așa ?, lucrurile se desfășoară sub semnul dialecticii ?

Interesant ar mai fi că deși studiul în două volume al Ileanei Vrancea apără memoria și opera lui Lovinescu, cercetătoarea dovedește o memorie necruțătoare față de obiectul eseului său, amintind, de pildă polemica lui Lovinescu cu Gherea în acești termeni : **„Paralel cu analiza meritelor unei opere de pionierat în critica literară românească, Lovinescu formulează rezerve categorice atît asupra stilului cît și asupra unora dintre aprecierile lui Gherea referitoare la Eminescu. Aceste rezerve alcătuiesc un amestec foarte ciudat de considerații pertinente, judicioase, dar și de izbucniri vehemente, din care străbate iritarea celui ce e nevoit să recunoască victoria unui concurent nedorit ; „ca artă", critica lui Gherea este pentru Lovinescu „opera pantofarului lui Apelles rătăcit în literatură", „revărsare de argumente culese de pretutindeni, vehemență de ton, fără a cădea, de altfel, în trivialitate (ceea ce e un mare merit), prolixitate învăluitoare, căldură pătimașe și întăritarea stăruitoare a instinctelor și nevoilor bestiei omenești. Din fiecare pagină se aude glasul jalnic al stomacului gol al milioanelor de proletari."** Pasajul este amendat în următoarele rînduri prin amintirea „revizuirilor" aduse de Lovinescu textelor care se ocupau de Gherea. Dar cititorul bun poate recunoaste în minutia Ileanei Vrancea o intenție subtextuală, polemică față de maestrul studiat.

În al doilea capitol al volumului **„Lovinescu — critic literar"** găsim un nou atac lansat împotriva junimismului față de care autoarea se pare că are o aversiune organică. Și atunci de ce să nu fie pus în față Lovinescu și folosit ? **„Lovinescu a caracterizat în termeni foarte aspri ideologia reacționară a „Junimii", care „a încercat să se pună de-a curmezișul evoluției firești a literaturii", pentru faptul că „a abătut interesul spre vechea ciasă a boierimii în procesul de disparție", ; „însuflețită de ură împotriva burgheziei, reacțiunea junimistă nu și-a găsit așadar punctul de sprijin decît numai într-unul din cei doi factori istorici ai poporului român, în boierime ; abia la începutul veacului XX... prin acțiunea domnului N. Iorga, sensul reacțiunii împotriva burgheziei și deci a evoluției firești a civilizației noastre s-a lărgit, de la boierime, și la celălalt factor istoric al poporului nostru, la țărănime" ; „este inutil să mai insistăm și aici — scria în continuare Lovinescu — asupra misticismului țărănesc dezlănțuit prin mișcarea sămănătoristă...".** Aparent, aceste notații par întîmplătoare în studiul dedicat lui Lovinescu, dar prin aglomerare — cum vom vedea — se întreprinde, de fapt, o acțiune răbdătoare, de negație sistematică. Păi, dacă Eminescu a greșit și avea o ideologie reacționară, dacă Maiorescu era un diversionist care conducea o societate cu o gîndire pernicioasă, dacă, cum vom vedea mai încolo, Nicolae Iorga care a murit sub gloantele legionarilor, a fost un fel de nănaș al acestora, după părerea autoarei, dacă Lovinescu a greșit și el cît a putut, cu toate că avea meritele sale, dacă, dacă... vedeți unde ajungem pe bune sute de pagini, totul este tocat mărunt și din critica română, pentru că ne aflăm pe terenul acesteia, se alege praful.

Dar să mai vedem cum îl mai „apără", în continuare Ileana Vrancea pe Eugen Lovinescu ? La pagina 85 a volumului sus-citat, se revine asupra maiorescianismului și autoarea scrie : **„Forma sub care se manifestă această atitudine în cariera de critic a lui Lovinescu este resuscitarea patetică, tenace a maiorescianismului, a tezei autonomiei esteticului, prezentat drept pavăză împotriva tendenționismului fascist ce invadase viața literară. „Ideea autonomiei esteticului — scria Lovinescu într-un articol apărut în Viața din 23 mai 1943 — se pune și astăzi cu actualitate incomparabil mai sporită decît pe timpul lui Maiorescu, pînă a face irespirabilă atmosfera liberei creații artistice". Cît de iluzorie era, de fapt, această „autonomie", cît de transparenți erau pereții acestui turn de fildeș avea s-o dovedească însăși evoluția criticului în acești ani, atît prin momentele cele mai înaintate ale activității sale, cît și prin concesiile politice făcute la un moment dat."**

Să ne oprim deocamdată aici, înainte de a trece la analiza acelei controversate cărți „Confruntări în critica deceniilor IV—VII (E. Lovinescu și posteritatea lui critică)" carte, de fapt, care a stirnit seria aceasta de foiletoane.

Eugen Barbu

(va urma)

TOAMNA ÎN MAGAZINE

Toamna a adus în magazinele comerțului de stat și o mare varietate de mărfuri pentru căminul dv. ! Pentru a veni în sprijinul cumpărătorilor, la magazinele de specialitate sînt deschise expoziții cu vînzare și au loc demonstrații practice cu diverse obiecte de uz casnic.

O adevărată bijuterie pentru o bună gospodină — mașina de cusut ILEANA. Robustă, modernă, rezistentă, iată cîteva din caracteristicile acestei mașini.

Mașina de cusut ILEANA execută, printre altele, și cusături cu tighel din două fire, coase înainte și înapoi, iar prin montarea unor accesorii, stopează și brodează.

Mașina de cusut ILEANA tip masă sau tip mobilă se vinde și cu plata în 18 rate lunare, cu un aconto de 20%.

Prețul : 1 800 lei — tip masă
2 500 lei — tip mobilă

Recom

atelier literar

poșta redacției

ST. C. MILO : N-am putut descifra decît parțial manuscrisul dv. E greu, deci, să tragem o concluzie, chiar dacă, pe ici-pe colo, s-ar părea că nu lipsesc unele semne de lirism. Reveniți, cu texte dactilografiate.

TOMA E. : Sînt unele semne, dar ele sînt copleșite de o discursivitate insistentă, monotonă, uscată. Cea mai bună ni s-a părut „Roade".

ANDREI BOGDAN : Unele pagini sînt promițătoare, chiar dacă un anumit retorism, mijloacele tehnice încă sărace, șovăitoare, scad mult din potențialul și perspectivele condeiului. Mai aproape de reușită ni s-au părut „Scrisorile soldaților", „Jurnal de observare".

EMIL BĂDESCU : Dacă n-ați primit răspuns în cadrul acestei rubrici, înseamnă că manuscrisele dv. n-au ajuns pînă la noi.

M. CURELARU : Vă confirmăm și noi inegalitatea (uneori izbitoare) a manuscriselor. Dar, printre ele, dacă „sărim" peste pasaje uscate și retorice, putem găsi și reale motive de speranță. Mai cu seamă în : 9, 11, 1, 14, 19, „Încercare de protest". Să vedem ce mai urmează.

A. DUMITRAȘCU : Lucrurile merg spre limpezire și spre un spor de substanță. Mai ales, în „Mai trecem", „Poate", „Mugurii ochilor", „Zi posibilă".

A. GRIGORAȘ : Gestul e mărinimos, copleșitor (includerea numelui în glorioasa însușire întrînd, însă, în sfera disproporțiilor inadmisibile). Adînci mulțumiri.

MIHAI POENARU : În general, e vorba mai de grabă de un soi de confecție care simulează poezia, înșirînd vorbe la întîmplare, fără nici o semnificație, fără nici o vibrație. Uneori, se ivește cîte un vag ecou liric, mai ales în cîteva piese din primul plic („Ziua de mîine", „Cămașa" „Cu fiecare trecere"). În al doilea, nimic nou.

ROMAN NEMȚEANU : Ciclul nr. I e alcătuit din compuneri de un nivel modest, școlărești, pline de convenționalism și locuri comune (ceva mai aproape de reușită, „Ceramică"). Sperăm că vom găsi pagini mai bune în celelalte două cicluri (cu o tematică mai diversă și mai puțin condiționată, programatică, decît primul). Din păcate, am căutat zadarnic : nu putem cita nici măcar un titlu !

V. IONESCU : Un plus de

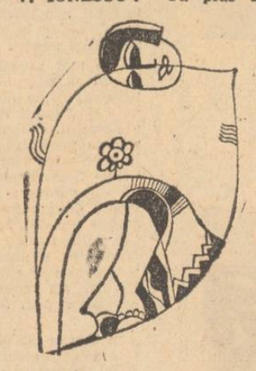

limpezime și maturitate : „Vederi prăfuite", „Veșnic hoinar", „Floare de cactus", „Reintîlnire". Excelent, „Însemne în timp".

G. HOBAFCOVICI : Se pare că există unele premise pentru o indeletnicire lirică de perspectivă (mai ales în „Cîntec pe nisip"). Dar e prea puțin ceea ce ne-ați trimis, ca să putem trage o concluzie fermă.

M. GHERGA : „Peisaj citadin", într-o manieră discursivă (mai puțină inspirație și exigență în celelalte de aceeași factură) și „Prietenie", într-o formulă de mare simplitate, aproape „albă" (dar și foarte aproape de naivitate și simplism) ni s-au părut paginile cele mai interesante. Să vedem ce mai urmează.

S. REBIGAN : Fața de paginile de început de acum cîțiva ani, cele de acum reprezintă o dezamăgire. Însăilate superficial, cu mijloace foarte sărace, primitive, monotone (repetînd aproape invariabil, obositor, același motiv, aceleași vorbe și imagini), ele arată mari și multe lacune în lecturile dv., în studiul marilor opere și experiențe literare, lipsa unei orientări și a unui gust artistic („buzele tale au gust / de ultima mătrăgună / cosită de / tataia" ; „am puterea mîinii cînd / culege primul rod / al bărbatului iubit" (? !) ; „părul mi-e ud de căutări" ; „puțină brumă de dragoste" ; „portul mirosea a septembrie" ; „Bărbații își umplu / pipele cu **ultimile** (sic !) / noutăți de august" ; „fringhii uzate de moș Vreme", etc., etc.) Dacă țineți cu adevărat să vă dedicați literaturii (unele semne, mai ales în „Priviri cerșetoare", „Te așteptam dimineața", adeverind existența unor aptitudini lirice) trebuie să abordați lucrurile cu mai multă seriozitate.

Valeri Zeca, L.W. Pavel („Rugă"), Amuteron : Sînt unele semne ; merită să insistați. **V.B.Bv. ; Onofrei Emilian, Horia Artemon, Rouget, Costache Vasile, Amido, I. Ciochină, Cl. Gruia, Otrocol C.V., D.F. Ogrezeni, P. Desuboadeci, Nicolae Marinescu, Chi. Ilie, Pagus-Cluj, Mitrache Broni Eugen, Spatici Contea, Alisa Voinea, M. 151, Nelly Oprescu, Ely Trîncă Amarad, Gh. Butnaru, I. Dumitrana, Astrid, I. Bădeț, Silvan E. Brăila, I.V. Gioăgeanu, Paul K. Prodănescu, Z. Giurgiu, Dinu M. Const. — Brăila, T.V.P., Ana Cosma, Gall Virgil, L. Ionel Milcan, Mioara — Pitești, Abono, Florin Nichita, Cepoi Marcel, Adina A., Cristian Nedea, Genel Rusoiu, Ciortan Valeriu, Doru Liviu Stanca, Anghel M. Florea, Daniela Tudorancea :** Încercări de nivel modest, fără înzestrări deosebite.

Interim

Thalassa

Nu sunt o eliberare
spinoasele probleme metafizice
și nici drumul
nu e așa de drept cum credeam.
Poate că am lăsat mai demult scrise
aceste cuvinte — hieroglife
desenate abil pe sulurile gălbui de papyrus.
Asta îmi amintește de soarele galben
și de frumoasele femei cu părul arămiu
— din ziua cînd eram așa de trist
și m-am înveselit la vederea lor — filosofii
știau ei ce știau.
Poate că totul e numai o
problemă de falsă memorie.

*

Gîndesc : nu am avut nici măcar
înțelepciunea de-a stăpîni limbuția
profetului orb.
„O Satan, geniul al disperării !"
Bălbâielile Sybylei l-au convins
pe bietul meu tată ; și asta
la ce-a folosit ? Mereu blestemul
ura și neodihna
pe care le găseam în orice loc.
Țărâna resfirată printre degete
oglindă stranie va fi, reflex
privirii (înăuntru privesc) — către acele
lucruri
neplpăibile. Mă îndrumau :
gestului abia schițat
îi răspundeam atunci : nu se ascunde timpul
aici.

*

Și despre mine încă
n-am spus nimic ;
Achile fugind în jurul Troiei avea
un singur punct vulnerabil
și totuși l-au atins.
(O, cînd mânii mari se ridică-mpotrivă-ți
ascunde-ți în cenușe inima
și caută mirul cîntecelor : o izbăvire mai
amară
ca moartea.)

Sufletul explază către marile Preerii
în căutare de noi spații
de sălbatice întinderi
unde desfășurat ca o tornadă
să-ntoarcă mersul firesc al lucrurilor.

Versuri de Radu Drăgan

Oracolul mincinos al oglinzilor
răsfrînge ceva ce nu poate înțelege ;
alchimia secretă a marilor prăbușiri
căreia cuvintele-i dau ocol,
în mers tăinuit de fiare
adulmecând mirosul prăzii.

*

În hohotele bacantelor
era ceva atît de indecent față
de durerea mea ; pe Euridike
o pierdusem de mult — nici
nu mi-o mai aminteam.
Orgoliul orgoliul numai
de-a nu fi izbutit mă
strîngea ca o chingă de fier.

Și-aceste femei deșănțate
(îmi amintesc și acum templul
Myllitei)
care celebrează pe zeul
altei ginți. Asta
nu mai puteam s-o suport...

*

Alte pămînturi și cetăți vor crește poate
aici unde doar valurile mării
un cîntec nedeslușit cîntă spre desfătarea
unor îndepărtate galaxii.

Constelația ninsorii

Pe fața cerului se scurg ninsori
să stăm, iubito, să privim, cum nevăzute
trec peste culmi.
Minunată
este ora aceasta, tăcerea
și volbura astrelor de deasupra

Să rămânem, să ascultăm
cum țărâna începe să cânte
în somn
chipuri duse și vechi surîd
semne făcîndu-ne, din constelații

Iată, adormim lin, cad
umbre peste apele clare
adâncurile zvonesc cu voce înaltă,
Senină
steaua deasupra surâde
în lumina veșnică.

Așteptarea rodirii

Ritualuri secrete se oficiază, pe malurile
negrelor ape
sub privegherea marei zeițe, Aditi,
cu nevăzuta-i față sporind întunericul. Crește
un cîntec care cheamă rodirea
și din ierburi, ispitesc zeul sinii albi ai
fecioarei
ieșită în cîmp, la ceasul singurătății.

Aduse de înghețatele vînturi, semințele-
așteaptă
binecuvîntarea cerească a zeiței.
În cîmpuri,
se ridică o bunăvestire calmă a rodului
care-nflorește în trupul fecioarei
adormită, în așteptare.

Icar

Nu de lumină să mă izbesc
nu cîntecele de fericire ale heruvilor să-mi
fie dat
să le aud, nici mitul
sau imperiala frunză de acant
să-mi adumbrească fața ;

O, fie să surid
printre atîtea umbre și schelete captive
ale neputincioaselor aripe
Sborul se-ngăduie
atît cît e cădere, jertfă
pe rugul zorilor tremurători

Iată, pe malurile celor cinci rîuri rătăcește
umbra cutezătorului Icar
Rupe din ramurile negre frunze-ncearcă
să realcătuiască vechile aripe
plîngînd că totul este în zadar

Deasupra, în lumină, păsări roiesc în jurul lui
privesc curioase la truda să adîncă
se-nalță, lin și-i zvîrl în jur petale
mirîndu-se într-o suavă limbă.

Polivalența realului

Urmare din pag. I

tuși pe poziția închistării, a rezistenței față de tot ceea ce reprezintă efort de sincronizare. Nu orice act de deschidere înseamnă transplantare obedientă, imitație fără sorți de implantare. Sînt apoi și împrumuturi necesare, artisticește justificabile. Nu e nevoie să luăm de fiecare dată totul de la capăt din moment ce într-un domeniu sau altul s-au și găsit soluțiile tehnice de a exprima, la stadiul sensibilității contemporane, realitățile care ne preocupă.

Sintem pentru deschidere în contexte dictate de rațiuni imperioase ale creației și ne convingem de valoarea unor inovări atunci cînd resimțesc să angajeze mai mult decît nivelurile formei.

Fervoarea căutărilor în planul expresiei, perpetua agitație și preocupare de a schimba perspectiva epică mi se par oarecum excesive la Sorin Titel tocmai pentru că fondul evocărilor lui, materia lor generatoare nu variază nelimitat ci prezintă un caracter de stabilitate și un aspect îndeajuns de unitar. Nerepefindu-se în procedee Sorin Titel revine totuși, aproape de fiecare dată, la un același zăcămînt de impresii și trăiri, de amintiri, de imagini care-l individualizează literar. În esență e un realist iar materia sa e a romancierului realist-obiectiv atacată însă din alte unghiuri decît ale acestuia. Constatam și cu alt prilej la acest prozator via perceptie a concretului, pregnanța înregistrării contactelor cu materialitatea vieții chiar și în narațiuni care alunecau în planuri simbolice, în parabolă, deci într-o anume generalitate a reprezentărilor **(Lunga călătorie a prizonierului).** Alte scrieri ale sale produc și mai intens sentimentul impactului cu o realitate puternic individualizată, situată într-un spațiu anumit și precizată în datele ei istorice.

Este vorba cel mai adesea, în narațiunile lui Sorin Titel, despre umanitatea micilor așezări urbane din Banat, surprinsă de imprejurările dislocatoare ale războiului sau urmărită în anii imediat ulteriori, așadar în momente cînd curgerea molcomă și în toate previzibilă a vieții din vechea provincie a suportat conturbări de proporții. Scriitorul nu e totuși un simplu descriptiv, nu se rezumă la înfățișarea unor procese umane plasate în cadrul pe care l-am arătat, căci peste tot urmărește un efect transfigurator, o transportare, prin sugestie, prin suflu poetic, într-un plan de proecții esențializate.

În **Țara îndepărtată** tot ce ține de notația realistică este foarte reliefat. Figurile urbei bănățenești, o galerie bogată, se perindă pe marea pînză întinsă de cele două personaje cu rol de comentator oarecum detașat al faptelor : mama și gureșa slujnică Eva Nada. Acestea două, în postul lor de observație care e bucătăria, veritabil sediu al poveștilor, în timp ce pregătesc interminabile feluri de bucate, dulcețuri, murături etc., deapănă amintiri, schimbă păreri despre oameni, comentează în fel și chip evenimente văzute sau auzite. De aici pornește în neîntreruptă curgere epicul, materia de fapte a cărții. Trebăluind în incinta amintită cele două femei povestesc, interpretează, trec în revistă viața tîrgului, întîmplări recente sau de demult, din toată sporovăiala lor, dar nu numai de aici, alcătuindu-se un tablou încăpător al vieții în revărsarea ei plină de meandre și accidentări.

Principiul epic nu e înaintarea plană ci adiționarea, aglutinarea de episoade în jurul cîtorva nuclee narative. Se sare dintr-un timp al relatării în altul, naratorul se schimbă fără avertizare prealabilă (tehnică faulknerianâ), planurile se intervertesc conform ideii că evenimentele din viața reală sînt ele însele amalgamate în desfășurări ce nu pot fi supuse ordonărilor stricte pe care proza tradițională le acreditase ca fiind ale vieții înseși. O parte din proza mai nouă găsește că adîncirea viziunii realiste nu poate să se facă fără a revoluționa și tehnica narativă, considerată prea convențională și prea constrîngătoare în raport cu esența realului. Viața nedesfășurîndu-se în fișii plane și pe largi fronturi ci prin însumări și suprapuneri de evenimente, această senzație ar trebui și proza să o redea. Proza „veche" a înfățișat mai ales **succesiunea,** dar ar fi timpul să se pună în lumină celălalt raport : de **concomitență.** În aceeași secundă are loc o infinitate de întîmplări și desigur că nu e vorba de a cuprinde totul, dar faptele care se înlănțuie, faptele între care se pot identifica determinări, relații cauzale, dependențe de un fel sau altul, pe acestea proza de factura celei pe care o discutăm se va strădui să le îmbrățișeze în totalitate.

Aspectul desfășurării e contrariant pentru nefamiliarizați. Cititorul deprins să se lase în seama povestitorului, care-l va dirija prin toate canalele acțiunii, constată că e solicitat să participe activ la prospectarea unor spații, să deducă el însuși care e sensul unor discontinuități. Unghiul naratorului nu e unul singur după cum nici timpul narațiunii, după cum nici registrele (al realității imediate, al visului, al imaginarului, al poeticului s.a.m.d.). Ritmurile și direcția înaintării sînt și ele neuniforme și de multe ori în contrasens, sporind senzația de neorganicitate, de fringere a cadrului firesc. Un enunț dă impuls faptelor spre un anume reper, avem impresia că lucrurile s-au pornit într-acolo și dintr-odată ne vedem reîntorși la punctul de plecare sau undeva mult în urmă, apoi din nou, prin îndrăznețe rotiri, o nouă avansare, alternare de mișcări lente și repezi, de plonjări la punct fix ori de înaintări pe o rază largă, totul spre a da sentimentul urnirii tuturor mecanismelor vieții.

„Totul" și „tuturor" desigur că sînt noțiuni relative, denumind, în cazul de față, mai mult aspirații, o atitudine de principiu care crede a-și fi găsit în noile tehnici epice o materializare mai aproape de calitatea ei absolută. Născute din dorința desconvenționalizării prozei aceste tehnici bineînțeles că nu sînt scutite ele însele de a cădea în convenție și artificialitate cum s-a și întîmplat. Sorin Titel, ca promotor dintre cei mai activi ai formelor noi, se salvează din condiția artificializării prin ceea ce arătam că este, la el, percepția extrem de acută și intens colorată a răsfrîngerilor concretului. Înfățișările realului, chiar lipsite de liantul epic necesar și atît de des fracturat, sînt la Titel de o puternică expresivitate care întronează peste tot impresia vieții autentice și mărturisitoare.

Aici e și distanțarea autorului de noul roman urmat în cîteva elemente de program epic dar nu și în proiecțiile descărnate, în cenușiul vieții al imaginilor. La Sorin Titel este viață bogată, mișcare, profuziune de culori. Să ne amintim cum începe cartea sa ultimă, descrierea acelui tren de după război, cu vagoane de marfă în care se călătorea fără grabă, încărcate cu liceeni ce se întorceau la școală însoțiți de mamele lor grijulii, trecînd prin micile gări de provincie populate de o lume amestecată, o atmosferă tipică de roman realist creată cu preocuparea de a da ieoane însuflețite ale realului. „La Făget trenul trebuia să aștepte acceleratul (care avea întîrziere) mai bine de jumătate de oră și, în tot acest timp, liceenii se distrează privind forfota și vînzoleala din gară ; mame cu geamantane jerpelite (pîlării sau croitorese din micul orășel) lîngă băieții gălbejiți din cauza traiului de la internat, stăpînindu-și cu greu lacrămile despărțirii. Țărănci trăgînd după ele baloturi cu dune uriașe (la ce le-or fi trebuind acum primăvara ?) sau geamantane din lemn cu care bărbații lor făcuseră armata și de care atîrnau lăcăte uriașe și grosolane. Și sus, la fereastra locuinței șefului de gară, tînăra nevastă a șefului..."

Se văd capacitățile descriptive ale prozatorului, vocația plasticizatoare. Cartea adună nenumărate asemenea imagini și dă la început sentimentul că nu țintește, prin înmulțirea tablourilor, decît să obțină monografia vieții de mică provincie, cu figurile și habitudinile caracteristice, cu toată fauna în a cărei descriere strecoară și accente de satiră. Sînt și acestea dar numai pe o latură. Țelul mai ambițios al prozatorului este să valorifice ideea multivalenței realului, totdeauna prezentat în mai multe registre și proiecții. Elementul nou al cărții, pentru proza lui Sorin Titel, sînt trecerile nemărcate și repezi din real în fantastic, două sfere coexistente și comunicante. E, în această proză, o lume cînd „normală", firească, temeinic implîntată în solul bănățenesc al tîrgului descris pe îndelete, cînd fabuloasă, excentrică ; o simțim cînd familiară, de mult cunoscută, cînd ieșită din albia comunului, „îndepărtată", exotică, adăpostind miracole. Comunicarea cu cei duși e în aceste spații un fapt de toată ziua. Soldățelul abia îngropat e scos din mormîntul proaspăt, ajutat să se îmbrace iar acesta, foarte natural, se adresează celor din preajmă : „vă mulțumesc, și zimbi sfios ca o fată. Parcă m-am mai încălzit". Povestea gemenilor surdo-muți, cu cele două neveste ce apar și dispar misterios, e din spața fantasticului grotesc, întîmplările legate de acest cuartet avînd toate o dublă dependență, de real și de fantastic, cu treceri rapide dintr-o parte în cealaltă. În acest punct atingerile cu realismul magic al sud-americanilor sînt foarte multe iar un episod amintește direct, poate prea direct, celebra scenă a levitației din Marquez : „Gemenii o aruncau atît de sus, încît Dorca (o fată robustă, tovarășa de joacă a celor doi, n.n.) se făcea la început cît o minge, după aceea cît o prună pînă cînd se făcea atît de mică, încît aproape dispărea cu totul. Ceea ce se și întîmplă într-o bună zi spre marea mirare și nedumerire a gemenilor. Acestia o aruncaseră ca deobicei în sus și Dorca se făcuse ca deobicei mică, mică numai că dispăru de data asta acolo în cer, dispăru cu desăvîrșire".

Vorbeam de prezența mai multor registre în proza lui Sorin Titel, printre care și acela al poeticului. Episodul transcris mai înainte aici se încadrează. Propensiunea spre poezie, sau spre starea de vis (de visare poetică) iată domenii care au însuflețit totdeauna căutările acestui prozator, cu toate consecințele de perturbare a claritații narative și de ambiguizare a reprezentărilor („de parcă dintr-un somn ar fi trecut în altul"). Dar ceea ce a dobîndit într-adevăr în ultima carte e o sporire a capacităților de îmbrățișare a realului, perceput nu doar pe zone segmentate, ca pînă acum, ci prin extinderea cu mult mai îndrăzneață a razei de cuprindere. Îl vedem pe Sorin Titel ambițional să configureze un teritoriu de viață umană, un spațiu de existență unitară, organic articulată. Acțiunea e neîncheiată, autorul avertizîndu-ne că „sfîrșitul" înscris pe ultima filă este doar al „primei cărți". E cît se poate de binevenită această lărgire a respirației epice, această redimensionare a efortului de cuprindere la un prozator care mulțora le păruse lipsit de vocația construcției și fixat irevocabil la viziuni fragmentare.

revista străină

• **CAPUL HORN AL AMERICII LATINE,** celebrul Cap al Furtunilor, cărora pe bună dreptate își datorează renumele înfricoșător, este din nou evocat în cartea lui W.S. Jones, tipărită în editura italiană **Mursia,** sub titlul „Quelli di Capo Horn" (Cei de la Capul Horn). Autorul a fost din 1905 pînă în 1909 mus pe un vas cu trei catarge, vas care făcea ruta Australia-Capul Horn, cu escală pe coasta de Vest a Americii, pentru ca apoi să traverseze Oceanul Pacific. Această interesantă lucrare constituie una dintre ultimele mărturii despre rasa locuitorilor din regiunea Capului Horn, rasă care, după spusele autorului, a dispărut aproape în întregime, tradițiile însă supraviețuind în amintirile marinarilor încercați.

• **UN NOU LUNG METRAJ,** care evocă zilele dramatice din septembrie 1939, a apărut pe ecranele poloneze. Este vorba de filmul **„Războiul meu, dragostea mea"** realizat de Janusz Nasfeter. Eroii filmului trăiesc acea epocă sumbră a năvalei hitleriștilor. Principalele roluri sînt deținute de o serie de actori tineri, dintre care îi menționăm pe Piotr Lysak, Grazyna Michalska, Rizard Banjcz, Wieslava Mazurkiewicz și Zofia Malznic.

• **ÎN VOLUMINOSUL STUDIU AL LUI MARCELINO J. CANINO SALGADO, „EL CANTAR FOLCLORICO DE PUERTO RICO",** apărut în Editorial Universitaria de Puerto Rico, se încearcă să se abordeze conținutul și structura lirică tradițională portoricană. Fundamentată pe investigări în acest domeniu cît și pe o amplă cercetare bibliografică, lucrarea tinde a fi o vastă antologie în care sînt cuprinse cîntece de leagăn, cîntece populare, toasturi, strofe octosilabe, cîntece de călăuze, urări de anul nou, romanțe și cîntece de drumeție.

• **UN GRUP DE ARHEOLOGI** de la Academia de Științe a R.S.S. Uzbece studiază un templu din apropiere de Termez, din epoca Kușană, datînd din sec. I—III î.e.n. Un interes deosebit îl prezintă clădirea templului, ale cărei ziduri s-au păstrat oferind o imagine a arhitecturii ei. Inițial au fost peste 30 de încăperi, însumînd un volum cam cît un bloc modern cu nouă etaje. S-au găsit rămășițele carierei din care se scotea argila. Oamenii de știință presupun că aici a existat în antichitate un mare apeduct. Ei au descoperit rămășițele unui dig antic, pe care probabil s-au instalat cîndva conductele. Într-o încăpere din centrul clădirii s-au găsit rămășițele unor conducte de argilă și ale unui bazin de piatră.

• **LA KIEV, PE TERITORIUL REZERVAȚIEI KIEVO-PECIORSK,** s-a deschis Muzeul de Stat al cărții din republică. În clădirea veche în care se află muzeul, a fost înființată în 1615 prima tipografie din oraș. În prima secție a muzeului sînt prezentate manuscrise vechi, intrate pentru totdeauna în tezaurul culturii naționale. Una din săli este consacrată literaturii din perioada Marelui Război pentru Apărarea Patriei. În alte săli sînt prezentate cărți din zilele noastre, grafica de carte, tehnica poligrafică nouă.

• **TÎRGUL INTERNAȚIONAL AL ARTEI DIN KÖLN,** care și-a deschis porțile și care va fi accesibil publicului pînă la 10 noiembrie, constituie un eveniment de răsunet în lumea artelor ; el este întins pe o suprafață de aproape zece mii metri pătrați, cu 203 Galerii de Artă din 14 țări. Concomitent, va avea loc o manifestație artistică deosebită, intitulată „Today together" (Astăzi împreună) care va prilejui reprezentații diferite a unui număr de aproape 50 de artiști de avangardă.

• **ÎN CURÎND** va apărea în librăriile poloneze volumul VII al lucrării **„Cronica vieții și operei lui Adam Mickiewicz"** redactată de Zofia Makowiecka. Acest „Calendarium" acoperă activitatea marelui poet pînă în anul 1849, înglobînd perioada influenței lui Towianski, următoarele volume fiind în curs de pregătire. „Cronica" este prima biografie de acest gen în literatura poloneză ; se relatează aci zi de zi, oră de oră, toate faptele și evenimentele vieții și activității poetului și ale anturajului său cel mai apropiat.

• **SCRIITORUL MEXICAN RODOLFO STAVENHAGEN A PUBLICAT ÎN EDITURA NUESTRO TIEMPO** din Mexico-City volumul **„Sociologia y subdesarrollo"** (Sociologie și subdezvoltare). Analizele cuprinse în acest volum aparțin înnoiriilor curente ale sociologiei latino-americane. Temele abordate de autor cad în sarcina actualității continentului sud-american : tangențe sociale, structura claselor, participarea poporului muncitor la hotărîrile politice, dominația culturală colonială în științele sociale.

• **A ÎNCETAT DIN VIAȚĂ SCRIITORUL RAYMOND PICARD :** specialist în literatura secolului XVII (profesor la Facultatea de Litere și Științe din Paris), el a publicat în 1965 (ed. Gallimard) „La carrière de Jean Racine". În care a încercat să demonstreze condiția scriitorului secolului XVII ; atacînd criticile biografice, Raymond Picard a întocmit ediția „Opere complete ale lui Racine" (ed. La Pleiade), apoi romanul „Les Prestiges" (ed. Gallimard), „Anthologie de la poésie française de 1640 à 1680" (ed. Sedes 1970), „Racine polémiste" (J.J. Pauvert) și „Génie de la litterature française (1600—1800)" apărută în 1970 în editura Hachette.

parodii

Petre Ghelmez: Scrisoare improvizată

Aroma verii scade, se sinucid
lalele
La ora 5 e seară, la ora 8
tîrziu,
Răpus de-o grea tristețe iubita
mea îți scriu
Pe nepăsarea unui caiet cu
pătrățele.

E liniște, se-aude în aerul
pustiu
Cum trec corect cocorii sub
razele de stele,
Un tren venind nostalgic în gară
la Lehliu
Își arcuiește trupul sub negre
pasarele.

Ce să-ți mai spun ? Miroase
năpraznic Căpșunica,
Chiria am plătit-o și nu mai
sînt restant,
Ce-i de la Ascensorul tot n-au
făcut nimica.

Cînd vine seara, luna-i un
galben briliant
Și speriat de toamnă, să nu
m-apuce frica
Citesc cu voce tare din Ivasiuc
și Kant

Mircea Micu

Cuvinte rare : Oglinde, suav, argsdav, acioi, linx, cenaceu, tipografie, albatros, amintiri.

Selecție metaforică : „Ne cheamă ca-ntr-un munte... Si vai, cum am mai vrea / Pădurea blestemată s-o părăsim mai iute, / în timp ce tot mai sincer ne adîncim în ea".

prezențe

PREMIUL PERPESSICIUS AL REVISTEI „MANUSCRIPTUM"

Juriul celor 13 (Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Șerban Cioculescu — președinte, Constantin Ciopraga, Al. Dima, Iorgu Iordan, — președinte de onoare, Nicolae Manolescu, Aurel Martin, Al. Oprea, D. Păcurariu, Al. Piru, Cornel Regman, Al. Rosetti, Mircea Zaciu), întrunit în vederea acordării Premiului PERPESSICIUS — premiu onorific al revistei „MANUSCRIPTUM" — pentru cea mai bună ediție critică a anului 1974, a premiat cu o majoritate de voturi ediția **Costache NEGRUZZI — OPERE,** vol. I, îngrijită de Liviu LEONTE, volum apărut la editura „MINERVA" în 1974.

Festivitatea înmînării premiului a avut loc simbătă 1 noiembrie a.c., orele 11, la sediul Muzeului literaturii române, din str. Fundației nr. 4.

Cea de a șaptea ediție a concursului național de poezie „Nicolae Labiș" se va desfășura în zilele de 6 și 7 decembrie a.c., pentru ca manifestările să coincidă cu împlinirea a 40 ani de la nașterea poetului.

sport

Un sport nou cucerește Europa

Un sport nou se practică în Europa. El e jucat de obicei de două echipe însumînd amîndouă, uneori, 26 de indivizi capabili să alerge fără răgaz de la primul pînă la ultimul fluier al unui arbitru care nu se arată de loc slab de înger. Oricît de suspecte ar fi sunetele pe care le produc tibiile a doi jucători adverși cînd se întîlnesc unul cu altul, oricît de bizare pozițiile lor cînd încearcă de fapt să treacă unul prin altul arbitrul nu fluieră ci dă din mîini, adică nici mai mult nici mai puțin : „continuați jocul !".

Dar ce joc e acesta ? El seamănă mult cu rugbiul, mai ales că nici unul din jucătorii aflați în teren nu scapă ocazia de a-și plăcea cu talent adversarul cel mai apropiat. Mingea nu este cu toate acestea ovală. Dacă unul din jucători e căzut la pămînt, din motive pe care nu le mai explicăm, jocul continuă în dezinteres total față de soarta celui căzut. Esențialul e victoria cu orice preț și am văzut sportivi mari țopăind ca broaștele în fața altor jucători mari nu pentru a nu-i lăsa să înainteze, ci pentru a nu-i lăsa să-și așeze mingea pentru o lovitură liberă. Orice mijloc e bun pentru a împiedica pe adversar să joace, de la scuipatul în ochi pînă la pumnul în burtă sau gheata la rinichi. Pare bizar, dar acest sport nou nu e decît vechiul fotbal pe care-l știam cu toții jucat ceva mai reținut din punctul de vedere al mijloacelor ilicite. Dar așa a arătat recentul meci dintre Cehoslovacia și Anglia disputat la Bratislava și nu e singurul de acest fel văzut în ultimul timp. Tehnica impecabilă a unora dintre cei văzuți pare a justifica pentru mulți totul. Dar tehnica în sine fără alte auxiliare n-ar fi ea oare suficientă pentru a justifica fotbalul ? Din acest moment înainte putem fi învinuiți de romantism și admitem că așa e. Intrat în horă trebuie să joci și alături de lupi urli ca ei. Aflați în competiții care au promovat astfel de mijloace la rangul de condiții decisive ale calificării, a se aminti jocul **Real**-ului la Madrid cu echipa **Dinamo,** trebuie să ținem seamă de ele. Cehoslovacii ne-au arătat cum se putea cîștiga în fața Scoției și lecția nu este de trecut cu vederea. Jocul domnișoresc al fotbaliștilor români, să ne amintim jocul de la București al echipei **Dinamo** cu **Real** Madrid, nu ne poate duce decît la excluderea din orice competiție europeană. Chestiunea e simplă : dacă accepți o competiție îi accepți și regula. Cu atît mai mult dacă vrei să obții performanțe notabile. Să nu se înțeleagă de aici că dorim ca fotbaliștii noștri să lase de o parte tehnica și să se treacă de partea jocului brutal. Dimpotrivă, dar să-i adauge un mijloace corecte. Sportul acesta nou despre care vorbim și pe care ni l-au servit într-o doză memorabilă echipele Angliei și Cehoslovaciei nu suferă de prea multe scrupule. El este sportul victorios de altfel în competiții pe care naivii le mai joacă încă după reguli desuete. Campionatul nostru de fotbal este din acest punct de vedere pueril și în cel mai bun caz o zbenguială de duduci. Jucătorii români nu adaugă remarcabilului talent, pe care mulți dintre ei îl dovedesc cu prisosință, și dorința de a învinge cu orice preț. O excepție e recentul meci dintre **Steaua** și **Dinamo** în care am văzut și rapide execuții tehnice și angajament. Mulți sînt nemulțumiți de jocul tare al echipei **Dinamo** contra **Stelei.** Așa se joacă astăzi peste tot. Întrebarea este de ce **Dinamo** nu-l afișează atunci cînd este cazul, adică în meciurile internaționale de calificare. **Steaua** este o echipă extrem de promițătoare. Dudu Georgescu pare a fi în adevăr, un jucător de clasă. Să-l mai vedem. În orice caz portarul Ioniță al **Rapid**-ului merită încă o dată lauda publicului. El nu este un talent neobișnuit ca Răducanu, dar apără mai bine decît a apărat Tamango vreodată. Nu este acesta un argument, încă unul dacă mai era nevoie, că talentul singur nu este totul ?

Addidas

Primii 95 de ani ai gloriei SADOVENIENE

O cercetare atentă a lui „Index Translationum", o prestigioasă publicație anuală care apare la Paris sub auspiciile UNESCO, va oferi cititorului o concluzie la care se aștepta mai puțin și anume aceea că dintre scriitorii români clasici și contemporani cel care se bucură de cea mai largă recunoaștere internațională este Mihail Sadoveanu. O dovedește marele număr al lucrărilor marelui nostru scriitor, de la a cărui naștere se împlinesc în această zi 95 de ani, care au văzut lumina tiparului în 235 de ediții în 37 de țări de pe toate continentele, fie în volume individuale, fie în cadrul unor cuprinzătoare antologii dedicate prozei românești, apărute în edituri de prestigiu din străinătate.

Care este explicația interesului acestuia deosebit pe care editorii, și, în ultimă instanță, cititorii străini, îl manifestă constant față de creația sadoveniană ? Pentru a da un răspuns plauzibil acestei întrebări vor fi edificatoare, credem, aprecierile criticului italian Valentino Gambi care, prefațînd „Povestirile căprarului Gheorghiță", apărută la Edizioni „Paoline" din Roma, afirmă : „Sadoveanu la fel cu cei doi predecesori ai săi, Eminescu și Creangă, a știut să culeagă și să exprime magistral tot ceea ce poporul român are mai specific și mai autentic. Acest lucru conferă descrierilor și peisajelor sale un nou avînt cromatic care, o putem spune foarte bine, a îmbogățit literatura universală. Nu degeaba s-a spus că străinul care vrea să cunoască sufletul românului trebuie să înceapă cu lectura operelor lui Sadoveanu mai înainte de a studia geografia și istoria României. Din aceste povestiri în care pulsează viața unui popor, respiră un optimism sănătos și viril, un sentiment tonic de o rară calitate...". În termeni aproape identici își expune punctul de vedere și criticul de specialitate al lui „Saturday Review" (S.U.A.) : „Lucrările lui Sadoveanu ilustrează elocvent cum istoria unui popor poate fi adusă la cunoștința străinilor mai convingător prin intermediul literaturii decît prin date statistice...".

Într-adevăr, Sadoveanu a fost primul dintre scriitorii români care a găsit cheia ce a deschis drumul către inimile cititorilor de peste hotarele țării noastre, mai întîi prin povestirile sale apoi prin „Baltagul" (apărut în 23 de țări în 34 de ediții), „Nicoară Potcoavă", „Hanul Ancuței", „Neamul Șoimăreștilor", „Frații Jderi". Nu este lipsit de importanță nici faptul că pînă nu demult Sadoveanu era singurul scriitor român publicat în „Colecția de opere reprezentative a UNESCO", colecție care grupează lucrările cele mai valoroase ale scriitorilor de frunte din toate țările membre ale organizației. Alături de lucrări aparținînd lui Giacomo Leopardi, Boleslaw Pruss, Yaşar Kemal ș.a., aici a apărut, în limba franceză, și „Baltagul" lui Sadoveanu, scriere apreciată drept cea mai izbutită tălmăcire într-o limbă străină. La Londra, povestea Vitoriei Lipan a fost publicată în limba engleză, în aceeași colecție.

Ampla prefață care însoțește versiunea franceză a lucrării, îi oferă criticului Pierre Abraham posibilitatea de a trece în revistă cele mai semnificative momente din evoluția literaturii române într-o strînsă interdependență cu evenimentele cele mai importante din zbuciumata istorie a poporului român, evenimente care au influențat literatura română și care, la rîndul ei, le-a influențat. Majoritatea versiunilor străine din lucrările lui Sadoveanu sînt însă lipsite de astfel de prezentări de sinteză care ar avea darul de a-l ajuta pe cititorul străin să înțeleagă mai bine sensul operei sadoveniene, să-l situeze pe autor la locul cuvenit în cadrul literaturii naționale și universale. Alteori, analizarea de către critici străini a vieții și activității lui Sadoveanu ne prilejuiește luarea de contact cu păreri pline de noutate și prospețime. Iată o astfel de interpretare aparținînd lui Pierre Abraham : „Există o calitate a povestirii la Sadoveanu pe care n-aș vrea s-o omit cu toate că nu pot s-a definesc prea bine și exact. Se spune adesea despre un actor sau o actriță că are mișcare scenică. Nimeni nu poate să explice exact ce înseamnă acest lucru deși fiecare simte că actorul sau actrița nu va folosi nici o mimică pentru a-l convinge, el posedînd arta înnăscută de a se face ascultat. Așa este cazul și la Sadoveanu, în fața lui cititorii sînt într-o stare de perpetuă așteptare".

Unele edituri din străinătate și-au făcut o obișnuință din a prezenta cititorilor lucrări ale lui Mihail Sadoveanu. Așa este cazul lui „Edizioni Paoline" din Italia care, altăuri de opere ale lui Dickens, Turgheniev, Tolstoi, R. L. Stevenson ș.a., a publicat și nouă volume ale scriitorului român. Sintetizînd esența creației sadoveniene, scriitorul și criticul italian Mario de Micheli scria în prefața „Baltagului", apărut aici în reușita tălmăcire a lui Mariano Baffi : „După ce va fi parcurs paginile lucrărilor lui Sadoveanu, cititorul va constata că el face parte dintr-o tradiție europeană în care își găsește locul cu o fizionomie aparte, cu un accent de o rară autenticitate. De altfel, în majoritatea lucrărilor sale, marele scriitor român descrie obiceiurile poporului său, credința sa simplă și profundă, forța milenară cu care a înfruntat adversitățile, înălțarea sa fantastică, contactul viu, direct și profund cu natura... Sadoveanu folosește o limbă plină de o splendoare, cu totul deosebită, cu bogății ascunse în care par să se topească incisiva și primitiva simplitate a bătrînilor povestitori moldoveni, farmecul stilului lui și vorbirea românilor de astăzi".

Pînă în urmă cu cîțiva ani Sadoveanu a fost singurul scriitor român tradus și publicat în Statele Unite ale Americii. Lucrările lui apărute aici („Povestiri de seară", „Povestiri din război", „Bordeenii", „Baltagul") , în edituri de prestigiu, au trezit un deosebit interes în rîndurile cititorilor americani, în primul rînd pentru valoarea lor literară, care aducea în fața lectorului de peste ocean o lume de departe, de demult, proaspătă, și, în al doilea rînd, pentru că era primul scriitor din România, țară socialistă, publicat în Statele Unite. Ne-o dovedește marele număr de cronici apărute în mari ziare și reviste americane. „Sadoveanu — scrie cronicarul de specialitate al lui „Kansas City Star" — este genul de scriitor care face o excelentă primă impresie și această primă impresie durează. Regreți că nu l-ai cunoscut mai devreme. Este o plăcere să-l citești și, pentru a-l parafraza pe Horațiu, cu aceasta începe arta", iar confratele său de la „Booklist of the American Library Association" scria în urma apariției în S.U.A. a „Bordeenilor" : „Sadoveanu este un talent înnăscut al zugrăvirii vieții de la țară și a situației grele a țăranului român".

Sadoveanu a fost tradus în toate țările socialiste încă din primii ani de după eliberarea țării de sub dominația fascistă. În unele dintre ele numărul tălmăcirilor din opera lui Sadoveanu este deosebit de mare. În Uniunea Sovietică, de exemplu, au văzut lumina tiparului nu mai puțin de 65 de ediții din diferite lucrări în limba rusă sau în limbile popoarelor republicilor unionale. Douăzeci și trei dintre aceste titluri se referă la „Mitrea Cocor", tradus în perioada imediat următoare apariției romanului în limba română, iar celelalte titluri sînt creații reprezentative pentru opera literară a lui Sadoveanu.

Cea mai recentă dintre tălmăcirile din Sadoveanu a apărut în R. S. Cehoslovacă. Poartă titlul „Fîntîna dintre plopi" și cuprinde „Baltagul" și „Hanul Ancuței". Cu prilejul lansării volumului, criticul Eva Štrebingerová publica în revista praghează „Nové knihy" o amplă cronică în care afirmă printre altele : „Prin «Hanul Ancuței» Sadoveanu a pus la dispoziția cititorilor un «Decameron» românesc. În «Baltagul», Sadoveanu devine purtătorul de cuvînt al oamenilor simpli din Moldova, cunoscută pentru frumusețile sale, pentru natura ei plină de poezie. Ca admirator și interpret al frumuseților cosmice, Sadoveanu se ridică deasupra lui Chateaubriand. El este un mare povestitor, care îl captivează pe cititor prin forța autenticității povestirilor sale".

În marea majoritate a cazurilor, Sadoveanu și-a găsit interpreți fideli. Oricît am vrea să fie altfel, Sadoveanu tradus în limbi străine nu este tot una cu Sadoveanu pe care noi, românii, avem privilegiul să-l cunoaștem. În multe cazuri tălmăcitorii sînt buni cunoscători ai limbii române, ai particularităților limbii și stilului lui Sadoveanu. Așa este cazul Jindrei Hušková (în limba slovacă), Al Duiliu Zamfirescu („Baltagul" în limba franceză), Mariano Baffi (în limba italiană), Ilia Konstantinovski (în limba rusă). În unele țări, asupra paginilor inegalabile ale scriitorului s-au aplecat cu migală, rădbare și uimire personalități marcante ale literaturii contemporane : Mario Benedetti (în Uruguay), Maria Tereza Leon (în Argentina), Andre Kedros (în Franța). Un volum cu totul excepțional îl reprezintă „Povestirile" lui Sadoveanu publicat la editura argentiniană „Losada" din Buenos Aires de către Miguel Angel Asturias, laureat al Premiului Nobel pentru literatură, și Bianca de Asturias. Același M. A. Asturias a redat magistral în limba spaniolă cunoscutul „Județ al sărmanilor", cuprins în „Antologia prozei românești", publicată în aceeași editură din Buenos Aires. Tot despre ecoul deosebit pe care l-a trezit peste hotarele țării creația „Ceahlăului literaturii române" vorbește și faptul că multe dintre prefețele volumelor sale apărute în Uniunea Sovietică poartă semnătura cunoscutului scriitor sovietic Boris Polevoi.

Sadoveanu s-a născut, a trăit și a scris monumentala sa epopee în România. Creația sa și timpul — primii 95 de ani ai gloriei sale — l-au făcut universal.

Nicolae Nicoară

„Orizontul poetic nu este cerul imobil al lui Ptolemeu"

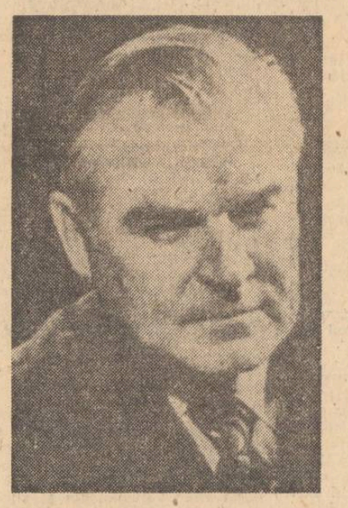

Convorbire cu Evgheni Ivanovici Osetrov

Evgheni Ivanovici Osetrov s-a născut la Kostrov în anul 1923. La vîrsta de 18 ani, adică în 1941, pleacă pe front și este rănit la Gomel. După terminarea războiului intră în presă. În prezent, critic literar foarte activ, E. I. Osetrov este prim redactor-șef adjunct la revista moscovită „Probleme literare" (Voprosi literatur).

— Pentru început, stimate Evgheni Ivanovici, v-aș ruga să-mi spuneți cîteva cuvinte despre liniile de forță ce marchează astăzi întinsul orizont al poeziei sovietice.

— Orizontul poetic nu este cerul imobil al lui Ptolemeu. Mai degrabă e un Univers care se lărgește continuu, după propriile sale legități cosmogonice. Sigur, aceste legi nu sînt la fel de evidente precum legile mecanice, cerești dar faptul că ele activează este indiscutabil. Voi aduce exemple chiar din poezia noastră clasică.

De multă vreme ne-am obișnuit să-i vedem pe Pușkin și Lermontov ca pe astrele tutelare ale poeziei noastre. Cel dintîi ar fi soarele strălucitor, răspîndind lumină, cel de-al doilea, plin de taină și ginditor, ar fi Luna. Soarele și Luna depind unul de celălalt, deși niciodată nu se întîlnesc. Dar, iată, această metaforă a trebuit completată, îmbogățită, cînd pe cerul poeziei noastre a apărut o nouă stea, Luceafărul de dimineață : Serghei Esenin. N-a trecut mult, de cînd s-au sărbătorit 80 de ani de la nașterea poetului, prilej de adîncă semnificație nu numai pentru scriitorii sovietici, ci pentru întregul popor. La Baku, unde Esenin a creat ciclul persan, s-a deschis un muzeu la a cărui inaugurare au luat parte foarte mulți iubitori ai poeziei. Printre ei, o femeie în vîrstă, Șagane, cea care cu ani în urmă îi inspirase poetului nemuritoarele versuri.

— Dacă v-am înțeles bine, Pușkin, Lermontov și Esenin sînt cele trei mari prezențe ce tutelează poezia sovietică de azi. Și, oprindu-mă la Esenin, mă gîndesc că el ocupă un loc, pe care, cu ani în urmă, mulți îl vedeau „pregătit" pentru Maiakovski. Ce credeți că a contribuit la acest „cîștig de cauză" pe care timpul i l-a dat celui care, patetic, se numea „ultimul poet cu satu-n glas", înfierbîntat, se „lăuda" — „...Că, acolo, departe, în țara mea, Rusia, / Sînt pentru toată lumea cel mai vestit poet", celui care visa să aibă destinul lui Pușkin.

— Într-adevăr, poezia lui Esenin a biruit timpul. Ea a fermecat inimile prin marea ei sinceritate, prin faptul că s-a adresat fiecărui om. Azi, tot ce părea de prisos în poezia lui Esenin s-a șters și ea strălucește prin simplitatea ei clasică. Nu întîmplător, în ultimii săi ani, Esenin visa să ajungă la limpezimea versurilor lui Pușkin. Maiakovski și Esenin nu pot fi comparați. Maiakovski ca întotdeauna ocupă locul său important.

— Ce se recitește, cu precădere, azi din poezia rusă a acestui secol ?

— Poeții anilor '20—30, a căror popularitate are o pecete aparte. Se stabilesc, în acest sens, niște foarte interesante genealogii poetice și critica literară duce o activitate susținută pentru ca tot ce ține de „decadentismul" acestei poezii să se șteargă și să se accentueze valoarea acelor lucruri care trăiesc și azi. Astfel, în poezia lui Inokentii Anninski, poetul începutului de veac, noi vedem germenii care, mai tîrziu, au dus la poezia unui Velimir Hlebnikov, iar prin ele la Vladimir Maiakovski. O altă direcție fiind poetica Anei Ahmatova. În felul acesta, figurile unor poeți atît de deosebiți ca poetică au început să se apropie. În acești ultimi ani cititorii noștri îi recitesc cu un interes crescînd pe Constantin Balmont, Andrei Belii, Marina Țvetaeva, etc.

— Ce-mi puteți spune, în calitatea dumneavoastră de critic literar, despre poeții și poezia anilor '50 ?

— Mult timp, în critica noastră literară s-a afirmat că începutul deceniului 5 a marcat o decădere a poeziei noastre. Azi, cînd ne aflăm la o oarecare distanță în raport cu acei ani, se vede foarte clar, că această afirmație nu poate fi acceptată fără rezerve. Căci, cu toate slăbiciunile poeziei acelor ani, în acel început de deceniu și-a scris cea mai bună carte Leonid Leonov.

— Dar dumneavoastră invocați aici numele unui prozator ?

— Da, numai că romanul lui Leonid Leonov, „Pădurea ruseacă", a fost una din cele mai poetice cărți a acelor ani. Și-apoi, tot în acei ani, Ana Andreevna Ahmatova a scris poate cele mai frumoase versuri ale sale. De asemenea, a ajuns la desăvîrșirea poeziei sale, în acei ani, Nicolai Zabalotski, pe care eu îl consider un mare poet-filozof, care are, în poezia contemporană, același rol pe care l-au avut, în secolul nouăsprezece, Baratinski ori Tiutcev. Și această enumerare o putem continua cu încă un nume din a cărui poetică, de sub mantaua căruia, a ieșit direct întreaga generație a anilor '60. Îl am în vedere pe Leonid Martînov. El avea deplină dreptate scriind : „Am ridicat un val al poeziei, / Am aprins luna făcătoare de versuri". După Leonid Martînov și datorită lui s-a îndreptat către Parnas poate cea mai gălăgioasă generație. Cea a lui Evtușenko, Voznesenski și a Bellei Ahmadulina.

— V-aș ruga să-mi spuneți cîteva cuvinte despre generația de care ați pomenit.

— Toți acești poeți, foarte diferiți, îi putem numi „generație", numai după criteriul vîrstei. Au avut un succes zgomotos. Meritul lor a fost acela de a trezi interesul către poezie. Ei au fost primii poeți care au apărut în mijlocul oamenilor : pe estrade, în săli din ce în ce mai mari, pe stadioane. A fost o poezie a mitingurilor. Îi laud pentru direcția lor de poeți-cetățeni. Prin ei, poezia a dominat viața noastră literară.

Azi, în mijlocul deceniului al șaptelea, cînd păsim în ultimul sfert de veac al secolului, putem spune că la noi proza a scos din centrul atenției poezia. Paralel, a ieșit la iveală o atitudine critică mai responsabilă față de ceea ce scriu poeții noștri.

— Și poeții cum reacționează ?

— Fiecare după gradul conștiinței sale artistice. Mai sînt destui cei care se adună seara la o masă, ciocnesc paharele și-și spun „Tu ești Pușkin", „Tu ești Lermontov", „Tu ești Derjavin". Dar vine dimineața, începe să-i doară capul, îi ustură ochii de la fumul de țigări, fiecare abia așteaptă să se ridice și să plece, nu se mai pot uita unul în ochii celuilalt. Ies afară, și, începînd din acel moment, pot să mediteze. Bineînțeles am spus toate aceste vorbind „metaforic".

— Cum se tratează aceasta în viața dumneavoastră literară ? Mă refer la poezie și la luciditatea pe care înțeleg că o sugerează critica poeților cu privire la producțiile lor.

— Una dintre forme este următoarea : la întîlnirile cu cititorii în locurile unde poeții citesc au început să fie invitați și critici. După ce poetul termină de citit, criticul este invitat să-și spună, deschis, părerea cu privire la cele citite, să explice, cînd este nevoie, ce semnificație au avut poeziile citite sau recitate. Bineînțeles, asta nu duce la o îmbunătățire a raporturilor dintre poet și critic ; dimpotrivă. Dar contribuie la elucidarea adevărului obiectiv cu privire la versurile citite.

— Și dumneavoastră credeți în puterea unui asemenea procedeu ? Nu poartă el, cumva, păcatele unui anume impresionism, căci judecata critică parcă cere ceva mai mult timp, un contact vizual și repetat cu textele în cauză.

— Nu m-ați înțeles exact. Criticul nu vine acolo, așa ca un bebeluș, adus de mînă, ci cunoaște foarte bine cărțile poetului în cauză. Căci, trebuie să vă spun, că în asemenea împrejurări, sînt invitați mai ales poeți cunoscuți. Aceste întîlniri au dovedit, deseori, că sînt mai importante pentru cei de față cele spuse de critic, polemicile ce se declanșează, părerile ce se afirmă deschis, decît versurile poeților. Din ceea ce crede fiecare că este „adevărul obiectiv", cei de față, cititorii, aleg ce le convine, lucrurile de care se simt mai aproape. Oricum, aceste discuții aprind niște scîntei de adevăr, iar criticul se obișnuiește să aibă atitudine.

Cred că astfel de forme de a provoca atitudinea critică sînt foarte bine venite și feresc poezia noastră de propriile ei stihii. Iubim prea mult poezia noastră, pe care o considerăm o piatră prețioasă a culturii, pentru a nu o apăra de tot ceea ce-i poate dăuna. Sîntem obligați s-o păstrăm.

— Ce-mi puteți spune despre poezia ultimilor ani ?

— În ultimii ani se poate observa existența unui adevărat torent de volume. Am să vă dau numai o cifră : în fiecare zi apar în limba rusă 7—8 volume de poezie ! Vă închipuiți ce torent se abate pe capul cititorului. Cum să știe el, cum să aibă timp să afle ce este, cu adevărat valoare și ce nu ? De aceea, tot în acești ultimi ani, dezvoltarea literaturii noastre s-a desfășurat sub semnul hotărîrii C.C. al P.C.U.S. cu privire la dezvoltarea criticii literare. Critica a devenit acum, mai mult ca altădată, acea verigă care să poată influența atît procesul de creație, cît și ecoul cel mai exact, cel mai conform cu valoarea operelor, în conștiința cititorilor. Critica trebuie să-l ajute pe cititor să citească cît mai bine o carte. Pe bună dreptate spunea A. Block : „Poezia cere nu numai un poet talentat, ci și un cititor talentat". Asta își și propune critica noastră : să educe, să formeze acești cititori talentați. Sigur, nu ne iluzionăm. Și de-acum în colo, nu neapărat cel mai talentat poet va fi și cel mai renumit. De cînd există literatură, artă în general, aceste două mărimi — talentul și renumele — nu au fost nici echivalente, nici în cea mai perfectă cumpănă. Deseori, aceste două mărimi nu coincid. Iată, am scris în timpul vieții sale despre Nicolai Rubțov, dar adevărata descoperire a poeziei sale este o sarcină a viitorului.

— Pînă la verdictul viitorului, v-aș ruga pe dumneavoastră să-mi spuneți cîteva cuvinte despre importanța poeziei lui Nicolai Rubțov.

— În cazul său nu e vorba de o polemică a „Liricii liniștite", ci de faptul că Nicolai Rubțov, cu o uimitoare frumusețe artistică, a exprimat ceea ce au trăit foarte mulți oameni de la noi. Sub ochii noștri, o țară agrară a devenit o mare putere industrială. Milioane de oameni s-au mutat în oraș, dar inimile lor au păstrat amintirea cîmpiilor unde au copilărit. Psihologia unui astfel de om a exprimat-o atît de bine poezia lui Nicolai Rubțov, cel plecat înainte de vreme dintre noi.

— Cum apreciați „rezervele lirice" ale poeziei sovietice ?

— Poezie multinațională, poezia sovietică are excelente detașamente ; în Bielorusia, în Ucraina, în Gruzia, în Asia Centrală. Să numesc numai cîțiva poeți bieloruși : Petrus Brovka, Maxim Tank, Arcadi Culeșov. Sînt reprezentanții generației mai vîrstnice, dar și acum versurile lor răsună tinerește.

În Orientul multilingvistic, cu plăcere se citesc versurile lui Mirzo-Tursun-Zade. Am putea spune, că în Orient numele lui Mirzo-Tursun-Zade deschide toate inimile. Oricine cunoaște versurile lui Tvardovski și Isakovski.

— Revista „LUCEAFĂRUL" fiind scrisă, în bună parte, de scriitori tineri și foarte tineri, ar fi interesată să afle de la dumneavoastră cîteva lucruri în legătură cu cele mai tinere promoții ale liricii sovietice. Prin ce se disting ele ? Cum îmbină tradiția cu inovația ? Spre ce se îndreaptă atenția celor mai tineri dintre poeții sovietici ?

— Trebuie să spun, de la bun început, că poezia celor mai tineri se remarcă printr-o tentă de seriozitate. N-a trecut mult de cînd a avut loc Consfătuirea tinerilor scriitori din Uniunea Sovietică. Cu acest prilej, am condus un seminar poetic. Am avut, astfel, posibilitatea să mă conving că tinerii noștri poeți se disting, mai ales, printr-o pregătire literară deosebită. Ei știu să scrie foarte frumos, se descurcă și în versul clasic și în versul liber, sînt, cum s-ar spune, foarte tehnici, dar m-a întristat la ei caracterul mult prea livresc al poeziei lor. Arta de a scrie este la ei mult peste ceea ce, de sute de ani, numim prin talent.

— V-aș ruga să-mi spuneți cîteva nume, poate chiar să-mi vorbiți despre cîțiva foarte tineri poeți sovietici.

— Nu vreu să scot în evidență nici un astfel de nume, pentru că nu s-au copt, după părerea mea, acele personalități ca atare. Deși poeți interesanți, cei mai tineri nu au o existență de sine. Poezia lor îmi pare a fi formată din imagini din ceva citit mai de mult, imagini ce se mișcă precum o infanterie, ca-n film.

— Mi se pare că sînteți exagerat de aspru, de exigent.

— Nu cred. Oricum, va trebui să-i ajutăm pe cei mai talentați dintre tinerii noștri poeți, pentru că cei lipsiți de talent își vor face loc singuri.

Dorin Tudoran

DIN LIRICA SOVIETICĂ

Alexandr Tvardovski

Flacăra vie

Nu cerșiți compasiunea sufletelor prea bune
Pentru cei care suferă decepționați de
inceput
A trăi astfel : ca flacăra vie peste cărbune
Sau ca vinul tras în sticle ce trebuie băut

Fără a te depărta vreodată de drum
cîtuși de puțin
Fără a-ți suprima voința de a fi tu însuți în
putere
Trebuie să îndrumi în așa fel propriul tău
destin
Încît să afli negreșit totul despre fiecare
Inima să ți se poată odihni vlăguită de
durere.

Timpul

Nu mai am timp să-mi bat joc de mine
insumi
Să mă tulbur în zadar și să sufăr pentru
nimic
Trebuie să lupt aprig pentru a învinge răul
Caietul și penița abandonate mă așteaptă

TIMPUL S-A SCURS. Nu mai am vreme
pentru necazuri
Îmi rămîne doar timpul necesar pentru lucru
Răgazurile puține, ah, sînt minunate
răgazuri
Atunci cînd pe lume nu ne mai sînt altele
date.

În românește de
Petre Dan Lazăr

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
46
(707)
Sîmbătă
15 noiembrie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Prestigiul demnității

Dintre numeroasele cuvinte care ar putea defini poziția pe care o are România socialistă în viața planetei, în conștiința umanității întregi, avem îndreptățire să le alegem pe cele ce prefigurează rîndurile de față. Într-adevăr, prin inițiativele sale consecvente, realiste, constructive privind dezvoltarea colaborării între popoare, asigurarea păcii și securității, țara noastră și-a configurat un loc distinct între națiunile lumii. Recent, glasul ferm, rațional al României a propus atenției lumii un nou act, o nouă inițiativă prestigioasă, expresie a hotărîrii de a acționa neabătut pentru triumful rațiunii, al spiritului constructiv al umanității. După ce a pledat cu indubitabile argumente în favoarea instaurării unei noi ordini economice și a înfăptuirii dezarmării — necesitate vitală a vieții internaționale — țara noastră și-a adus, pentru a treia oară într-un scurt interval, o nouă contribuție la cauza păcii și colaborării între popoare. Documentul „Poziția României cu privire la îmbunătățirea și democratizarea activității Organizației Națiunilor Unite, la întărirea rolului său în realizarea colaborării între toate statele, fără deosebire de orînduire socială, a unei lumi mai bune și mai drepte, a unei păci trainice" demonstrează preocuparea statului nostru, a poporului nostru pentru conceperea și promovarea unor principii și inițiative menite să asigure o sporită eficiență eforturilor umanității pentru a-și făuri un prezent și un viitor pe măsura aspirațiilor sale de pace, colaborare și progres. Se vădește, și prin acest document, concepția dialectică, științifică, spiritul activ, realist, care fundamentează actele de politică internă și internațională ale partidului și statului nostru, convingerea necesității adaptării la realități, la prefacerile de fond ale lumii contemporane, în toate împrejurările, în vederea adoptării unor măsuri capabile să pună în valoare potențialul constructiv al tuturor popoarelor. Propunerile privind îmbunătățirea și democratizarea activității O.N.U. izvorăsc, așa cum o atestă conținutul prestigiosului document prezentat recent, din dorința țării noastre de a-și aduce o contribuție eficientă la înfăptuirea unor deziderate vitale ale omenirii. Soluțiile principiale și practice propuse în acest document vin să sprijine, în mod concret și realist, cerința popoarelor ca Organizația Națiunilor Unite să-și intensifice contribuția la promovarea trainică în viața internațională a relațiilor noi, bazate pe principiile deplinei egalități în drepturi, pe respectul independenței și suveranității naționale, pe neamestecul în treburile interne și avantajului reciproc, pe renunțarea la forță și amenințarea cu folosirea ei în raporturile interstatale, pe respectarea dreptului fiecărui popor de a-și alege calea dezvoltării proprii.

Încorporînd simboluri ce nu se poate să nu rețină atenția, în aceeași săptămînă în care România aduce o contribuție de prestigiu la creșterea rolului organizației internaționale a națiunilor în viața internațională, a început vizita în țara noastră a tovarășului Le Duan, prim secretar al Comitetului Central al Partidului Celor ce Muncesc din Vietnam, care, în fruntea unei delegații a Partidului Celor ce Muncesc și a guvernului Republicii Democrate Vietnam răspunde vizitei făcute, acum patru ani, cu frățească prietenie, de către tovarășul Nicolae Ceaușescu în eroica țară prietenă.

Izbinda în lupta sa dreaptă, împotriva forțelor agresoare imperialiste, a poporului vietnamez a devenit, pe drept cuvînt, un bun prețios al întregii umanități, o demonstrație concretă și convingătoare a invincibilității ideii potrivit căreia nimeni și nimic nu poate înfrînge voința popoarelor de a duce o existență de sine stătătoare, de a-și înfăptui aspirațiile și idealurile majore, de a-și pune în valoare capacitatea de muncă și creație, de a trăi libere și independente. Primirea călduroasă, entuziastă, făcută de zeci și zeci de mii de cetățeni ai capitalei solilor poporului vietnamez cuprinde în sine un ales omagiu pe care poporul român îl aduce poporului vietnamez, o expresie a voinței sale de dezvoltare a relațiilor de colaborare și prietenie.

Vor trece ani, vor trece decenii și omenirea va face, neîndoios, pași noi în drumul său spre progres și civilizație, va înscrie noi și importante cuceriri în consacrarea ca lege supremă a relațiilor internaționale, a principiilor de colaborare și prietenie, în spiritul și în numele cărora România socialistă a acționat fără încetare, cu o consecvență unanim apreciată pe toate meridianele planetei. În cronica vie a evenimentelor ce vor contribui la înfăptuirea unei asemenea aspirații fundamentale a umanității, vor figura, la loc de cinste, în mod firesc, și evenimentele politice care s-au desfășurat în această săptămînă cu contribuția și din inițiativa românească.

Oamenii de artă și cultură din țara noastră, cei care, prin însăși rațiunea lor de a fi, prin inseși opțiunile lor civice și artistice sînt nobili luptători pentru cauza umanității, a păcii și a progresului, au primit, asemenea întregului popor, cu legitimă mîndrie patriotică, cu profunde satisfacții, aceste noi acte de responsabilitate față de destinele omenirii întregi, de solidaritate internationalistă, aflînd în ele dovezi indubitabile ale vocației creatoare, pașnice a poporului nostru, ale spiritului militant, constructiv al politicii Partidului Comunist Român.

Luceafărul

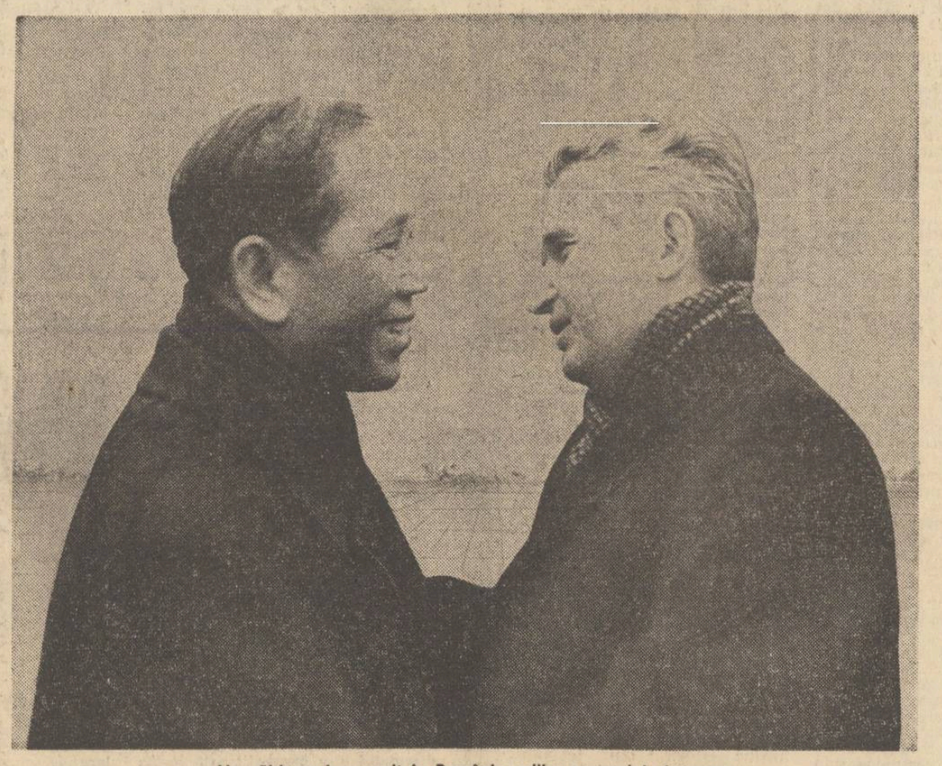

Un călduros bun venit în România solilor poporului vietnamez

Patria

Patria, după bunii părinți
E această Cîmpie Română
Unde ei ne crescură, cuminți
Și luptînd ca aici să rămînă.

Patria, după cronici bătrîne
Dezvăluie lumii trecutul ei tot
Chiar dacă unii au vrut să-l amîne
Sau mai vor și acum dar nu pot.

Patria, după bunii strămoși
E o luptă de sute de ani
Pentru care-au căzut glorioși
Preatrudiții și bunii țărani.

Iar după apele sale, vedeți
Patria nu sfîrșește aici
Și nici lîngă munții semeți
Și nici lîngă mare, și nici

Lîngă mierea din bobul de grîu
În care aud cum pocnește lumina.
Patria n-are sfîrșit, ca un riu,
Ea veșnicește prin noi totdeauna.

Marin Constantin

OPINII

Autenticitatea inovației

A defini termenii de tradiție *și* inovație *în creația literară înseamnă a te situa într-un punct de vedere critic. Or, spiritul critic e o notă esențială a inovației (chiar „tradiția" gîndită în perspectiva aceasta devine o „inovație" sau, așa cum observa G. Călinescu în legătură cu literatura noastră interbelică, o formă de „modernism"). A inova înseamnă, simplificînd lucrurile, a intelectualiza. Intelectualizarea progresivă a procesului artistic, fenomen constatat mereu ca fiind caracteristic pentru epoca noastră, constituie, oricum, un mediu extrem de favorabil pentru inovație. Bineînțeles teoretizarea condiției artei e un fapt recurent, a cărui datare se poate face în Renaștere ca și în Antichitate, sub formele diverse ale sforțării individuale ce se însumează însă într-o tipologie. Dacă poetul de tip „arhaic" nu medita asupra artei sale, justificîndu-se prin simplă existență, oglindindu-se exclusiv în creația organică, solidară cu convenția, poetul de tip „novator" resimte nevoia de a se autodefini, de a-și proiecta producția în laboratorul intelectului, „roșind", după cum se exprima Valéry, la simpla idee a inspirației irațională. În momentul cînd elaborarea devine o problemă, se ivește atitudinea novatoare.*

Evident, tradiția și inovația sînt în primul rînd categorii istorice, *într-o continuă relativizare, deoarece (cum se spune mereu) inovația de ieri e tradiția de azi, iar inovația actuală e tradiția de mîine. Dar sub această mișcare temporală inevitabilă a fenomenelor, există o bipolaritate estetică, la care ne referim. Tradiția are drept „conținut" filosofic nu numai robustețea vitalistă, acel sentiment al solidității pe care Montaigne îl identifica la antici, numindu-i „plus pleins et plus roides", ci și o unitate existențială, un acord între viață și iluzie, între vis și realitate. Clasicismul (alt nume acordat tradiției) e o stare cosmică a spiritului. Restabi-*

Gheorghe Grigurcu

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Toamna

Toamna este anotimpul cel mai greu de purtat din an. Ești copleșit din toate părțile de rodnicie, ești mustrat de cele mai umile creaturi cu frumusețea și rodnica lor alcătuire. Pentru cel ce n-a adus roadă peste an, care stă acum cu mîna goală și sufletul deșert, toamna este anotimpul agoniilor.

Lumina este atît de tainică și veșnică de-acum, noi toți părem ca umbre față de ea. Lumina e totul acum, ea ne suportă, ne poartă, ca fructe ale ei în măsura în care nu ne închidem față de ea.

Toamna este anotimpul cel mai favorabil creației, se spune. Acum își scriu poeții cîntările. Dacă-i așa se adeverește încă o dată că a crea înseamnă a culege, a stringe ceea ce au semănat alții de demult. Nu poți face nimic dacă ramurile tale n-au dat în floare la vreme potrivită, n-au scăpat cu bine de furtuni și trăznete, nu s-au pirguit cu răbdare ca acum să atîrne de aur mărul frumos pe ramurile milostive. Ce poți face acum dacă nu ai adus roadă, dacă nu ai fost purtătorul ei, n-ai fost fructifer ? Acum nu mai e nimic de făcut. Dar cîtă bucurie acolo unde ramura este încărcată de rod. Cine poate mărturisi această cosmică bucurie ? Ce-i mai pasă pomului de cele ce vor veni peste iarnă dacă el a trecut cu bine trei anotimpuri, al patrulea nu-i oare o încununare, odihna și cea mai eliberatoare mingîietoare împăcare ?

O astfel de bucurie de toamnă trebuie să fi simțit cu toată ființa Neagoe Basarab apoi Ștefan cel Mare, Matei Basarab, Alexandru cel Bun, Mircea cel Bătrîn, acești oameni care au rodit în patria lor, alături de milioanele de părinți care și-au putut crește copiii în duhul dreptății și moralității și rodniciei.

Ce bucurie trebuie să fi cunoscut Dosoftei după lucrarea lui, Eminescu, Coșbuc sau Samuil Micu, Goga și Agârbiceanu, Sadoveanu sau Voiculescu sau Arghezi. O lucrare împlinită. Să poți aduce roadă în neamul tău, în Patria ta, în familia ta. Fiecare după chemarea sa. Bucuria cea mare a

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

TINEREȚEA CLASICILOR

Alex. I. Odobescu

Fecunditatea spiritului

Privind lucrurile mai îndeaproape, există cîteva aspecte paradoxale în cazul lui Odobescu. E, mai întîi, această nepotrivire izbitoare dintre existența agitată a omului și opera din ale cărei rînduri nu răzbate nimic sau aproape nimic din ceea ce ar putea constitui o mărturisire directă a unei vieți adeseori dramatică. Dimpotrivă, ascunsă fiind latura biografică, opera trece, alături de aceea a lui Alecsandri, drept pildă statornică de olimpianism, de echilibru și armonie fericită. Trece apoi sau trecea, cu toată puținătatea ei, drept „punctul culminant al artei românești de a scrie", deși, în această privință, brevitatea și rafinamentul stilistic departe de a se exclude, merg cel mai adesea mînă în mînă. Dar dacă nu restringerea operei ar putea avea vreun cuvînt asupra prețuirii ei, iată că se ivesc alte împrejurări care, aparent, s-ar opune la gloria de scriitor a lui Odobescu.

Printre ele, e faptul că autorul lui Pseudokyneghetikos *nu s-a voit a fi scriitor ; sau, cel puțin, n-a manifestat ambiția, perseverența și capacitatea de a fi scriitor în înțelesul de profesionist al scrisului, înțeles pe care îl acordăm astăzi acestui termen. O bună parte din cărțile lui au rămas doar planuite, în stare de proiect.* Pseudokyneghetikos *conține, de altminteri, confidența unui asemenea plan, ca și a încredințări, din capul locului, că nu va fi dus niciodată la bun sfîrșit. „... proiectul de carte va rămîne, cît despre mine, pururea în stare de proiect, și (...) așteptînd să-mi vină momentul de inspirațiune și talentul de critică ce mi-ar*

Dan Cristea

Continuare în pag. a 2-a

Desen de Mihai Gheorghe

Neliniștile unui olimpian

Alexandru Odobescu, clasic și olimpian, material ideal al aniversărilor — iată un clișeu stabil, greu de clintit. Totuși, clasicismul odobescian, loc comun al istoriei literare, merită o examinare mai atentă, tocmai în virtutea răspîndirii sale deosebite. Vom încerca să arătăm un singur lucru : în cazul lui Odobescu, stilul academizant, propriu majorității operelor cunoscute, a acoperit complet o personalitate profund diferită, grav atinsă de răul veacului romantic. Portretul august semnat de I. Mirea, prezent ca ilustrație în toate edițiile, este o mască perfectă ; în spatele ei s-a aflat un suflet chinuit și inadaptabil.

La început au fost exaltarea, pașoptismul și Lamartine, studiile la Paris și călătoriile în străinătate. Provenit dintr-o familie care, în ochii colegilor de generație, făcea figură de ultra-reacționară (acțiunea tatălui său, Ioan Odobescu, la 1848, nu fusese nici pe departe uitată), tînărul Odobescu s-a aflat contestatar aproape instinctiv și s-a simțit dator de la început să contrarieze, — cu eleganță și fără profunzime — familia, mai ales pe latura ei paternă. Este uimitor cît de mult seamănă, pînă către vîrsta de 30 de ani, biografia lui Odobescu cu biografia oricărui pașoptist din generația precedentă. Sosire la Paris la 16 ani, bacalaureat luat după un prim eșec, studii universitare doar începute și neterminate, întoarcerea în țară celebrată poetic, căutarea unei slujbe și, bineînțeles, problema gravă a „omorîrii timpului", după propria-i expresie.

Dar, pe la 1870—71, scriitorul începe să devină o persoană oficială : relațiile de familie și farmecul personal, dublate de o cultură medie onorabilă, îl proiectează vertiginos, în același stil pașoptist, către funcțiile de profesor universitar, secretar de stat și apoi ministru, de reprezentant aproape permanent al țării peste hotare, către fotoliul de academician. Două nuvele bine scrise, citeva vagi eseuri și o compilație numită *Istoria arheologiei* n-ar fi îndreptățit, strict vorbind, o asemenea situație acordată înainte de a împlini 40 de ani ; dar cercul aristocratic din jurul familiilor Odobescu-Caracaș, rudele princiare ale soției au înscris existența socială a lui Odobescu pe aceleași spirale brusc ascendente de pînă atunci.

În jurul vîrstei de 35 de ani, clasicizarea rapidă și obligatorie a frazei se impune cu facilitate stilului său. O anumită eleganță bazată pe sintaxa franceză existase încă din scrierile primei tinereți. După aceea, rapoartele academice, prelegerile pentru public, cataloagele de expoziție și dările de seamă ale misiunilor fac ca Administrația să se instaleze și în stilul lui Odobescu. A urmări modul în care personalitatea odobesciană se scindează, în această epocă, înseamnă un exercițiu pasionant și dificil, materie pentru o carte care ar pune ordine în mărturii.

Cum arăta tinerețea lui Odobescu ? După întoarcerea de la Paris, scriitorul înfățișează, în cultura românească a acelor ani, un tip absolut stendhalian : febra balzaciană a loviturilor în stil mare (de preferință matrimoniale), proiecte care să-i asigure un venit mare și stabil, alternează cu blazarea și cu spleen-ul ireprehensibil, care-i schimbă de la o zi la alta existența între limite foarte largi. O scrisoare către mama sa, la Paris, în 1857, publicată în excelenta carte *Pagini regăsite* de Geo Șerban (E.L., 1965, p. 279) este antologică :

„Cît despre mine, de obicei nu mă duc la birou decît pe la 12 și jumătate, unu ; rămîn acolo pînă la ora trei ; citeodată am de făcut două sau trei note, altădată absolut nimic ; după aceasta merg la Herescu, alteori la Oteteleșanu, la Ion Manu sau la Samurcaș. Seara mă duc la teatru, dar nici măcar întotdeauna, căci mă plictisește ; alteori la Fălcoianu, la d-na Manu sau mai știu eu unde. Joia și duminica este bal mascat, însă nu la teatru, ci în sala Momolo : cît despre balurile particulare, ele au ajuns cum nu se poate mai rare ; abia a doua zi de Sf. Grigore am dansat la prințul Grigore. În ajun, am dejunat cu Iacovenco și am băut șampanie în sănătatea ta". Traducerea românească, din păcate, șterge puțin din „aerul Lucien Leuwen" incredibil pe care îl degajă fraza franceză spontană, fără reticențe, izvorîtă dintr-o pană alegră.

În ziua următoare, după cîteva insuccese sau în urma schimbărilor atmosferice, stendhalianismul viguros făcea loc deprimării : totul se scufunda, scrisorile deveneau apel ultim și strigăt de ajutor ; luna septembrie 1856 aducea fericirea după ce luna august a aceluiași an provocase gînduri serioase de călugărire și de retragere pentru totdeauna din lume. Dar iarna următoare aducea o nouă înseninare ; se făcea teatru în familie, se montau amuzante piese frantuzești împreună cu amicii Cornescu, Adolf Cantacuzino, Florescu, Iorgu Ghica și Manu, stendhalianismul era împins pînă la exerciții cotidiene de scrimă. Aceasta pentru ca scrisorile de la finele lui 1867, de exemplu, să sune iar a nenorocire, să fie străbătute de gîndul exilului în Rusia, în Austria, în Franța, oriunde.

Mihai Zamfir

Continuare în pag. a 2-a

VIAȚA LA ZI

Mehedinți

Prea golul se-ncleștează cu prea plinul,
Pe-aici, pe unde se izbiră cruntul
Traian cel nou și Decebal cel sfînt
Și despre singe povestește vinul.

Și din atîtea oase mai e inul
Și-acești copii, ce pentru viață sînt.
O, Mehedinți, mănos, abrupt pămînt,
În Dunăre se uită Severinul.

Pe dealuri pomii-s plini de cicatrici,
Ca semn că viața repede îi chemă,
Că țara-n lupta ei ne ia de mici
Cum ne înțarcă brusc trudita mamă.

Celor ce nasc li se aude plînsul,
Pe lume vin copii, vin vieți din vieți,
Cu osul alb ce tăinuiește -ntr-insul
Sceptru de neam și urnă de peceți.

Adrian Păunescu

COLOCVIILE LUCEAFĂRULUI

Scrieți o istorie a literaturii române de azi?

Răspund : EUGEN BARBU, OV. S. CROHMĂLNICEANU, AUREL MARTIN, DUMITRU MICU, AL. PIRU, EUGEN SIMION

„În definitiv, tradiție nu înseamnă altceva decît înaintare organică după legi proprii și nu este indoială că organicul este în literatura română. Se cade doar să-l descoperim, fără prejudecăți, și mijlocul nimerit este a scrie o istorie literară bine informată, însă de substanță, nu de nume proprii și de cifre".

G. CĂLINESCU

Ideea general acceptată la ora de față este că în critică sînt necesare, mai presus de orice, lucrările de sinteză. Sînt ele cu putință ? O discuție mai veche despre posibilitatea scrierii unei istorii a literaturii române actuale manifesta, sub diverse condeie, în mod mai mult sau mai puțin fățiș, oarecare scepticism în legătură cu asemenea proiecte. Seduși de idei putem trece cu vederea evidența unor fapte. Nu este însă cazul să ignorăm eforturile existente. În momentul de față mai multe condeie încearcă alcătuirea unor istorii literare de maxim interes pentru contemporaneitate. Am cerut punctul de vedere mai ales celor ce au dovedit efectiv că pot scrie o istorie a literaturii române.

(Pagina a 8-a)

Către cititori

La 2 decembrie Nicolae Labiș ar fi împlinit 40 de ani. Întrucît ne-am propus ca în paginile revistei să omagiem personalitatea poetului care reprezintă un adevărat simbol al generației, invităm pe toți cei care l-au cunoscut și au amintiri despre momente semnificative din viața lui sau dețin manuscrise și fotografii inedite să se adreseze redacției direct sau să le expedieze prin poștă, cu specificația : „Pentru numărul omagial N. Labiș".

cronica literară

Eugen Barbu: „Miresele"

Întîmplarea face ca nu o dată o carte a unui scriitor să le umbrească pe celelalte și să se înfățișeze ca unicul produs de seamă. În cazul lui Eugen Barbu această carte a fost **Groapa** și nostalgica descriere a unei lumi care pierea în marginea Bucureștilor a făcut să curgă multă cerneală. Pitorescul subliniat al acestei cărți, și nu mai puțin obstinația scriitorului de a vorbi despre ea ca despre opera sa cea mai de seamă, sînt poate cauzele care au dat **Groapei** dreptul de a rezuma și defini pe scriitor în ochii cititorului și ai criticii. **Groapa** a contribuit de acee decisiv la impresia că Eugen Barbu este prizonierul unui singur mediu și al unei singure tematici. S-a ignorat sensul polemic al cărții — și cine n-a făcut-o? — pentru că adesea în zugrăvirea acelei umanități de periferie evocată cu atîta culoare, scriitorul s-a uitat pe sine, furat adesea de cruditate și de pitoresc.

Nimic însă mai inexact decît prizonieratul artistic al scriitorului.

Pe adevăratul Eugen Barbu credem că e mai nimerit să-l căutăm nu în **Groapa**, ci mai ales în povestirile neînfeudate unei nostalgii cu precisă adresă pe harta Bucureștilor. **Oaie și ai săi**, una din primele nuvele, e și cea mai apropiată ca factură de **Groapa**. E și aici un mediu amestecat, imprecis, dar mediul și reacțiile sînt de fapt țărănești, iar Oaie și ai săi sînt țărani în plin proces de proletarizare. Bătrînul Oaie a fost apropiat, nu fără motiv, de Ilie Barbu al lui Marin, Preda, dar nu în prefacerea psihologică destul de artificioasă a bătrînului țăran ceferist stă interesul artistic al nuvelei. Materia povestirii e densă, mișcarea epică delóc ignorată, observația exactă, limbajul excelent intuit, iar scenele care descriu trenul foametei memorabile. Puține lucruri nu sînt autentice aici și dacă trebuie să desprindem o calitate de seamă a prozei lui Eugen Barbu aceasta e mai ales autenticitatea.

Ziua unui pierde-vară, Domnișoara Aurica, Un tînăr frumos ca Ramon Novarro amintesc și ele de **Groapa**, dar sînt altceva decît universul Cuțaridei. Bănuim în ele un alt roman ce ar fi trebuit să vie în prelungirea **Gropii** ca o completare a ei, dar care n-a mai fost scris. Studiului colectivităților îi ia locul studiul individualităților. Eugen Barbu nu s-a sfiit să divulge interesul său pentru studiul societății, mișcarea epică violentă, pentru caracterologie și nu este prea greu să vedem de unde-i vin unele sugestii. Eugen Barbu e din ce în ce mai interesat de personaje, în primul rînd, și în al doilea rînd de mediu. În fiecare din cele trei nuvele citate întîlnim cel puțin un personaj memorabil: Gică Hau-Hau, domnișoara Aurica, duduia Carmen Popescu.

Între ele **Domnișoara Aurica** este o nuvelă antologică, cu atît mai prețioasă cu cît tema fetelor bătrîne a trecut prin mîna citorva mari maeștri ai prozei. Pe domnișoara Aurica prozatorul o surprinde în preajma virstei de patruzeci de ani. Eroina are un neînsemnat magazin de croitorie, și-a făcut un ideal de viață burghez și, căutînd un anume bărbat, îmbătrînește și se acrește în fața mașinii de cusut. Domnișoara Aurica dă zilnic anunțuri la ziarul **Căsătorii** în căutarea unui pretendent pe măsură, merge la biserica sfîntul Mihail, unde cîntă în cor, urăște pe duduia Carmen Popescu care se are bine cu toți ofițerii, antagonismul antipozilor deci, are dialoguri cu manechinele umilei vitrine, mai rar cu pretendenții cărora le dă dulceață și le arată zestrea ei tocmită în maldăre de cearceafuri de olandă, pretendenți care pleacă pentru a nu se mai întoarce niciodată. Îndemnată să meargă la spectacole, domnișoara Aurica se îndrăgostește de artistul comic Lică Rădulescu, actor de periferie, idealizat de bătrîna domnișoară, care nu mai lipsește de la nici una din reprezentațiile lui, chit că ele sînt citeva pe zi. Domnișoara Aurica, madam Cuțit cum e poreclită, fără să știe, în cartier, ajunge desigur de risul plasatorilor fără, iarăși, s-o știe. Ea și-a organizat un univers fictiv pe care-l trăiește cu intensitate și din care n-o mai poate scoate nici dramatica grevă din 33, care se petrecea la citiva pași de mica ei întreprindere. Viața eroinei n-are evenimente și prozatorul a intuit adecvarea materiei la formula nuvelei: acest tip de trăire automatică permite cuprinderea unei întregi existențe prin descrierea unui singur segment al ei, așa cum a făcut de pildă Sadoveanu în **O zi ca altele** sau **Balta liniștii**. Mai modern decît înaintașii săi, Eugen Barbu sfărîmă în final platoșa izolantă a existenței bătrînei domnișoare. Ceea ce n-aveau să facă sîngeroasele represalii ale grevei ceferiștilor avea să producă atacul unor huligani asupra ei, a căror intenție părea a fi violul. Este momentul revelației: „O luară pe sus ca pe un sac și o duseră sub un felinar. O clipă lungă de spaimă, o clipă nesfîrșită și brațele din jurul mîjlocului și palma aspră așezată pe gura știrbă se desfăcură.

— Lăsați-o, mă, că e o babă! spuse o voce batjocoritoare și necunoscuții se îndepărtară rizînd grosolan, dispărînd spre cinematograful Lia". Brusc grozăvia existenței ei de pînă atunci, inconsistența falsului i se dezvăluie și tot ceea ce fusese idilic devine de domeniul grotescului. Ceea ce era pînă atunci caricatural, se umanizează dureros. Personajele din nuvelele sadoveniene amintite rămîn dezarticulate, rizibile, lipsite de sens pînă la sfîrșit. În **Domnișoara Aurica**, Eugen Barbu, observator imperturbabil al vieții ei, încearcă prin acest final necruțător să-i vadă fragilul fond omenesc. Domnișoara Aurica este în fond o ființă ingenuă și dezarmată, cu mult mai puțin ridicolă, ține să ne spună scriitorul, decît pare. Forța de creație a scriitorului s-a exprimat pe deplin în această nuvelă de excepție între nuvelele literaturii române.

Fragilitatea ființei omenești, tragismul condiției ei stau în atenția scriitorului și în citeva narațiuni preocupate de morțile absurde, și care, interesant și în cele din urmă semnificativ, se petrec în mediul necitadin. **Soarta unui om** e o poveste simplă cum se aud multe la taifasurile sătești. Un bărbat se întoarce din prizonierat după 21 de ani și primul om cu care se întîlnește e un prieten de la care află că a doua zi fiica pe care n-o văzuse de 21 de ani face nuntă. Cei doi se cinstesc cu mai multe țuici și socrul invită pe prieten la nuntă. Prietenul vine, dar nu-l găsește pe Vasile acasă și nunta se întoarce pe dos. Într-un tîrziu omul e aflat cu capul spart de baltag, obsesie mioritică prin Sadoveanu, undeva într-o ripă. În buzunare i se găsesc însă banii neatinși, 7 763 de lei 50 de bani. Peste puțin sînt prinși și vinovații care sînt, sugestie a baladei, ungureni: „I-am dat în cap, că prea se lăuda că are bani. Parcă noi n-am fi avut bani? Noi muncim cinstit la tiribombe și scoatem cît ne trebuie, ce să facem cu banii unui prizonier? Nu ne trebuie. Numai să fi tăcut din gură și nu i-am fi făcut nimic. Dar am stat la un popas și-a vrut să ne plătească și noi asemenea fapte nu răbdăm, că de la nimeni n-am luat încă pomană. Asta-i tot...".

Ecouri ale Mioriței aflăm și în strania povestire **Bătrina.** Undeva într-un țanc de munte se aciuiază un bărbat frumos cu o femeie foarte simplă. Strînge bani, pe căi se pare necinstite, să ia o moară, dar cînd să facă afacerea, bărbatul cu ochi verzi de ungurean e ucis de tovarășii lui și i se iau banii. Povestea însă abia începe și personajul său e bătrîna. Ea rămîne izolată în munte, depărtată, ca un spirit al locurilor, de prefacerile pe care le trăiește chiar și în acest colț izolat de lume și are satisfacția de a conserva imaginea timpului trecut atunci cînd printr-o întîmplare fabuloasă un automobil se prăbușește din șosea în agresta și înzăpezita ei ogradă. La volan în haine de seară, cu un fir de singe pe față, stă ungureanul ei. Femeia nu divulgă accidentul pentru a păstra în mormanul de zăpadă imaginea a ceva ce a fost și nu mai e, dar pentru ea e legat de chipul frumos al mortului pe care acum îl are, mumie a troianului de omăt, în propria curte. Ideea subtilă a povestirii este că peste om timpul care modifică totul poate să treacă fără a-l modifica deoarece omul poate comunica prin spirit cu eternitatea. Este ceva solemn și grandios în aceste proze, care amintesc de Baltagul, și a explica această afinitate în afara voinței autorului nu ni se pare posibil. O interesantă parafrază la Miorița este și teribila povestire **Pe ploaie.** Trei țărani trag la coasă și neadăpostindu-se de ploaie sînt trăzniți. Viața nu s-a scurs încă din ei și pentru a-i salva, practică precară, nesigură, sînt îngropați în pămînt. Acesta e punctul de plecare, în fond, neinteresant. Dar una din victime este un flăcău ce urma să se căsătorească a doua zi. Prozatorul a prins aici înfiorarea colectivă în fața morții, reacția nouă a mulțimii scoasă, de fapt, din elementul social (în fața ei nici o autoritate tradițională nu mai are acum trecere) și pusă în relație directă cu cosmicul. Ginerele care simte apropierea morții cere preotul și lăutarii pentru înfăptuirea cununiei chiar în sinistrele condiții. O nuntă stranie, grotescă se desfășoară sub un cer plumburiu cu o mireasă înspăimîntată și un ginere îngropat în pămînt pînă la subsuori albăstrit la față din pricina electrocutării. Prozatorul știe să-i privească pe țărani așa cum i-a privit Rebreanu, dar și Sadoveanu, și, din această sinteză, s-a născut o proză care dă strălucit seamă de lecția unor mari înaintași. Limba nuvelelor încă n-a devenit un ornament studiat ci e suplă și exactă, subordonată materiei.

Un filon matein începe însă să-și facă loc în proza lui Eugen Barbu. Acuitatea cu care scriitorul notează senzațiile n-a scăpat criticii. El îi adaugă acum o grijă specială pentru expresie, un estetism al frazei care-l duce în apropierea lui Mateiu Caragiale. Iată cum începe **Patru pești**: „Era o vreme pe care o iubesc; ploua, în grădină frunzele lovite de picăturile reci de apă vorbeau ca o femeie în somn și mirosul amărui de frunză putrezită, amețitor la ora aceea, îmi stăpînea simțurile. Voiesem să citesc, cartea îmi căzuse pe masă, priveam noaptea neagră d-afară, fără stele, învăluită numai în boarea și transparența pînzei lichide. Cunoașteți neînchipuitul susur al burlanelor, în stare să te arunce **într-o pagină cu versuri...**" **Un prieten lasă cupa de cristal pe covorul moale „cum ar fi lepădat un crin galben"**, o femeie are mîini albe „ca acei crini cărnoși care mor în unele grădini atît de trist și de pur", o toamnă are parfum „mîhnit și dulce", privirea unor turiști se plimbă „pe harfele subțiri ale mestecenilor", un autobuz depopulat începe să aibă „melancolia sălilor de bal după o lungă petrecere" etc. — Este momentul **prinzului de duminică** și Eugen Barbu își face văzute calitățile de scriitor în revelarea suavului, gingașului, diafanului. Cu fragmentele de evocare istorică însă ochiul ne este întors către altceva și limba minuită de prozator ia alte drumuri. Patru proze inedite din actualul volum, **Smintirea jupiniței Ruxandra, Nuntă cu Ighemonicon, Iarba, Miresele,** fac proba unei predilecții către materia groasă, păstoasă, pentru cuvintele crude desuchiate, grele, cu iz tare. Faptele sînt de o mare violență și culoare. Un boier, spășit temporar, vrea să facă o biserică, o face, și apoi dorește s-o zugrăvească, lucru pentru care angajează un zugrav venit de aiurea. Fata boierului se îndrăgostește de el și catastrofa mezalianței, încă nedivulgate, se produce. Descoperită din întîmplare iubirea celor doi e pedepsită groaznic. Astfel de întîmplări au mai trecut pe sub ochii cititorului. Interesul unei astfel de proze nici nu stă, de altfel, în subiect. Fraza e bogată și frumos ornată, cuvintele rare abundă. Ambiția scriitorului e de a inventa o limbă cu care să caracterizeze o epocă, cea fanariotă. Interesul se mută, întocmai ca la Sadoveanu, de la miezul epic la expresie. Un haiduc eliberat din temniță vorbește tovarășilor săi așa cum vorbea sfetnicilor Ștefan cel Mare din trilogia lui Delavrancea: „Mai face cineva dreptate în țară, ori nu? Unde sînt ei, tovarășii mei: Pantelimon, Cioabă, Radu sin Matei, Hoarcă, Păun, Dută, Grecu și cu Niga? Au le-au tăiat voda dreapta, i-au pus în fiare, ori i-a cărat ața Dîmbovitei nuțuroase la vale? Spuneți copii!" Experiența este desigur interesantă și reușita stilistică de multe ori excepțională, truculenta verbală a lui Eugen Barbu atingînd-o uneori pe cea a lui Arghezi.

Nuvelele lui Eugen Barbu ne relevă disponibilitatea, trecută cu vederea, a prozatorului și contrazice ideea că scriitorul ar fi fixat de un singur mediu și de o singură posibilitate a prozei. Sensibil la înnoire și la sugestii artistice varii, Eugen Barbu este între nuveliștii români unul dintre cei mai de seamă.

M. Ungheanu

viața cărților

proză

„Love-story"

Cea de-a doua carte* a medicului Florin Bănescu (autorul a debutat cu volumul „Să arunci cu pietre în soare", distins în 1973 cu unul din premiile Concursului de debut al Editurii Eminescu) propune cititorilor povestea de dragoste dintre medicul toxicolog Afilon Jurchescu și profesoara Ioana. Cei doi se iubesc „foarte", dar nu stau împreună pentru că ea nu se hotărăște să-și urmeze iubitul în orășelul unde acesta luptă cu înversunare împotriva poluării mediului. Singur și descumpănit de inaderența inspectorului șef la ideile sale înnoitoare, Afilon încearcă să-și refacă echilibrul interior printr-o călătorie la mare, loc de care îl leagă amintiri de neuitat. Plecarea sa coincide cu (ghinion!) brusca sosire a Ioanei. Ea nu îl găsește acasă, dar îl așteaptă încrezătoare; el meditează nostalgic pe digul din port și în piața Ovidiu, ea face piața și îl așteaptă în continuare înconjurată de atenția tovarășilor lui de muncă; el are revelația faptului că vapoarele sînt construite cu oțelul produs de combinatul la care lucrează și redevine optimist, ea „nu mai are vreme, se aude zgomotul cheii învirtite în lăcașul ei, apăsarea clanței, apoi nici nu-l vede bine, simte doar brațele lui puternice, înlănțuirea lor în jurul trupului ei și nu mai poate să spună nimic". În tot acest timp, ninge frumos și abundent, de unde și titlul romanului. Schematismul — cum se vede — este stînjenitor și poluează literatura așa cum noxele eliminate de furnalele, descrise în carte, atentează la albul zăpezilor.

Artificialitatea se face simțită și în construcția personajelor. Afilon Jurchescu a călătorit mult și are harul povestirii, este frumos, inteligent, modest și generos, știe să înoate perfect și să se bată „ca-n filme"; într-un cuvînt, e plin de calități sub a căror povară personajul se sufocă. Iată-l într-o secvență grăitoare pentru ireproșabilul său altruism: „După întîlnirea cu Zaharia și primul secretar primise foarte repede locuința, aproape fusese obligat, fiindcă primul secretar îl vizitase și aproape se supărase („i-am spus lui Zaharia să-ți dea un apartament, o să-ți arunc lucrurile afară dacă te mai prind aici", îi strigase; nu Zaharia era vinovat, cheile îl așteptau de mult, întîrziase el. socotise că sînt alții care au dreptul mai degrabă la o nouă locuință, și în afară de asta se obișnuise, singur se descurca ușor, mînca la cantină, îl interesa numai locul unde să doarmă)". Personajele se exprimă adesea îngrozitor de fals, ca niște actori lipsiți de talent dar care și-au învățat cu conștiinciozitate rolurile. Clișeele abundă și ele. Se vorbește despre „verdele crud al ierbii", Ioana are culoarea ochilor schimbătoare, „așa cum se schimbă culoarea mării înainte de furtună", „trenul aleargă în noapte", cei doi îndrăgostiți privesc cum „răsărea soarele și ei au pornit spre el, ținîndu-se de mînă"; ceea ce îmi amintește candoarea și inocența textelor de muzică ușoară.

Nici în privința teliniei romanești lucrurile nu stau cu mult mai bine. Autorul alternează planurile povestirii încercînd să refacă drumul surprinzător și capricios al memoriei afective. Din păcate, asociațiile de imagini sînt previzibile, mecanismul este logic și astfel, efectul, pe care se mizase, dispare.

Nu i se poate contesta autorului o anume cursivitate a stilului iar un ochi atent poate izola citeva fragmente descriptive bine scrise, în care lirismul de bună calitate scoate pagini din convențional. Mult prea puțin însă pentru un roman. Florin Bănescu este un medic iubitor de literatură, fapt întrutotul meritoriu, dar fără consecințele așteptate în domeniul creației.

Valentin F. Mihăescu

* Florin Bănescu — **Anotimp al ninsorilor albastre**, Ed. „Eminescu", 1975.

repere

Odele pindarice

Ioan Alexandru este un poet cu certă vocație imnică, ilustrată în ultimul timp cu mai toate cărțile sale de versuri. Autorul **Infernului discutabil** și-a convertit arta la un mod solemn de a fi. Poema sa exprimă **gloria**, este cîntare permanentă. Drama existențială din primele volume a fost înlocuită cu o certitudine transformată în bucurie. De aici preocuparea pentru experiențe similare din literatura universală și națională, cufundarea profitabilă în opera lui Eminescu și a lui Pindar. Ioan Alexandru este și autorul unei teze de doctorat, primită cu frumoase elogii la Universitatea din București, în legătură cu analogia dintre cei doi mari poeți amintiți, pe tema Patriei. Dacă nu mă înșel, traducerea apărută la editura Univers, în colecția **Poesis**, a constituit lucrarea complementară la teza despre Pindar și Eminescu. Oricum, o echivalență a **Odelor**, chiar dacă nu ar purta girul unei instituții științifice de prestigiu, constituie un eveniment memorabil, asupra căruia se cade să ne oprim cu cea mai mare atenție. Ediția de la Univers este însoțită de comentariul fin al lui Mihail Nasta, care-i dă și autoritate filologică. Cred că de azi înainte, versurile lui Pindar vor fi murmurate la noi în cuvintele lui Ioan Alexandru: „O Fintis, hai! înhamă/ la carul cel iute forta cătirilor tăi./ Grabnic să dăm de calea slavei./ Ce duce către neam și bărbăție; Aceia cunosc singuri drumul/ Ce ne călăuzește într-acolo,/ Căci la Olimpia au fost incoronați./ Se cere poarta Imnelor să li se lase larg/ Deschisă..." Aceste imne erau prilejuite de victoria la olimpiade, care însemnau evenimentul central din viața patriei grecești, cu semnificație în primul rînd spirituală. Se cade să înțelegem mai bine sensul întrecerilor sportive ale anticilor. Ele nu aveau un rol de competiție, în accepția de astăzi a cuvîntului. Performanța era exclusă, iar gimnastul care dovedea cea mai mică tendință de exagerare devenea culpabil. Întrecerea avea semnificație morală, trebuia să evidențieze mai ales caracterul armonios al luptătorului, capacitatea lui de stăpînire, și, nu în ultimă instanță, devoțiunea. Participarea la jocurile olimpice era un act de pietate, era o formă de jertfă, în sens spiritual, un prinos adus pe altarul Patriei. Gimnastul se raporta la ceilalți, era în întrecere cu ei, iar virtuozitatea pură devenea o formă a păcatului (vezi St. Bezdechi, **Sportul la Eleni**). Celebrînd învingătorii olimpici, marii scriitori și gînditori ai Greciei săvîrșeau un act de patriotism, am spune noi, astăzi, exaltau energia fiilor Patriei și calitățile cele mai respectabile. Pitagora a fost campion de pugilat, și nimeni nu s-a gîndit că autoritatea lui spirituală ar putea fi astfel atenuată (de la el vine formula **Magister dixit**). Aristotel a compus liste de învingători la jocurile olimpice, și aceasta nu era o dovadă de frivolitate, cum ni se pare astăzi admirația unui Montherlant pentru sportivi. Cea mai pură expresie a gîndului grecesc a căpătat de asemenea, forma odelor pentru învingătorii de la Olimpia, în imnele lui Pindar, și lumina lor enigmatică învăluie pînă astăzi colinele acelei Patrii a spiritului.

Ioan Alexandru a reușit să găsească măsura unui limbaj inteligibil, fără încărcătură prea mare de arhaisme și de topică străveche, sugerînd și caracterul abscons al unor versuri, aluziunile și simbolistica lor greu de pătruns. Un fum de grăsime arsă și de tămîie de la jertfe se ridică peste tot în odele lui Pindar, iar cuvintele se încarcă de **dynamis**: „Și fapta frumoasă de-ar fi să rămînă/ Necintată în Imn, o, Hagesidamos, cînd bărbatul/ În peștera Hadesului se coboară, zadarnic și-a tras sufletul!/ De scurtă bucurie în urma ostenelii avu parte! De tine/ Însă cu iubire vorbește lira... și flautul îți aduce dar.../ Hrănesc, de asemeni, slava tă pînă departe/ Fecioarele lui Zeus, cele din Pieria". Fără cuvînt, universul este inert, toate lucrurile, faptele cele mai măreț alunecă în uitare. Poema aduce aminte lucrarea meritoasă a bărbaților care au zidit Patria, modul în care s-au adunat cetățile și au devenit ilustre. În praful de stele al cuvintelor există și presimțirea stingerii foamei, a ruinei zidurilor și a dispariției așezărilor omenești. Uitarea nu amenință însă niciodată lumea care trăiește prin cuvînt, pentru că logos-ul este pentru grec însuși temeiul lumii. Cîntarea lui Pindar **ființează**, adică face să trăiască Patria lui, îi acordă ființă, și ne convinge încă o dată că unul din secretele cele mai mari ale duratei se află în opera poeților. Cînd sînt atît de mari ca Pindar, imnul lor se adună din adîncuri și vibrează pentru totdeauna în etherul cosmic.

Aurel-Dragoș Munteanu

prezențe

O ISTORIE A LITERATURII ROMÂNE ÎN IMAGINI

Muzeul literaturii române, în colaborare cu Inspectoratul școlar al Municipiului București a editat, recent, o Istorie a literaturii române în imagini. *Este o emoționantă culegere iconografică ce reunește chipurile scriitorilor noștri clasici, de la Dosoftei la George Călinescu. Reproducerile sînt realizate în condiții tehnice ireproșabile. O notă originală o constituie plasarea pe verso-ul fiecărei reproduceri a unor facsimile din scrierile autorilor respectivi. Contemplăm marile figuri ale culturii române avînd, în același timp, posibilitatea să urmărim ceva din viața inefabilă a paginii de manuscris, să surprindem ceva din complexul proces al creației artistice.*

Culegerea este însoțită de un prolog care conține două tablete semnate de două dintre figurile cele mai reprezentative ale culturii noastre de azi. În tableta sa, poetul Geo Bogza scrie: „Dar ceva a rămas neschimbat: interesul și emoția cu care ne aplecăm, de fiecare dată, asupra oricărei hîrtii pe care, cu o sută sau cu două sute de ani înainte, și-au purtat pana marii noștri predecesori". *Cuvinte calde la adresa acestei valoroase inițiative scrie și criticul Șerban Cioculescu. În mod semnificativ, și cu deplină îndreptățire însemnarea sa este intitulată:* „O adevărată istorie a literaturii române în imagini".

Voicu Bugariu

În cadrul „Decadei artei culte", la Rîmnicu Vîlcea a avut loc lansarea cărții de poezie a lui George Tărnea, „Starea de iubire", precum și o șezătoare literară la care au participat, ca invitați, Ion Horea, Nicolae Dragoș, Mircea Dinescu, Nicolae Stoe, Ioana Dinulescu, Ludmila Ghițescu precum și membrii cenaclului „Anton Pann" din localitate — Lucian Avramescu, Ion Alexandrescu, Ioan Lazăr, George Achim.

Neliniștile unui olimpian

Urmare din pag. 1

Pentru biografiile oficiale (Odobescu a fost deseori văzut ca simbol imuabil al respectabilității), perioada 1874—1885, adică perioada stilului epurat și a prezenței publice continui, este socotită „suprema împlinire", dobîndirea „robustului echilibru clasic", „realizarea armoniei intime". Desigur, scriitorul participa regulat la ședințele Academiei, își ținea cursurile la Facultate, redacta cîte un raport pe an. Dar ce infern dezvăluie însemnările intime și corespondența! Odobescu suferea atroce din cauza propriei sfîșieri lăuntrice; era de ajuns să stea citeva luni la București pentru a începe să urască ambianța, pentru a căuta în călătorii remedii ale unei crize care nu se mai sfîrșea. De aceea, oricare prilej i se pare bun pentru a fugi cît mai departe, pentru a încerca încă o dată — inutil — să se regăsească. De multe ori, scopurile științifice reale ale călătoriilor maschează o dorință aproape fizică. Lista solicitărilor oficiale făcute de Odobescu pentru a pleca în străinătate înseamnă cel mai fantastic catalog de pretexte: merge în Elveția „pentru a studia organizarea școalelor profesionale"; a suta oară în Franța „pentru stringerea documentelor din arhivele parisiene"; în orășelele germane de pe Valea Rinului pentru „investigații în arhive"; de-a lungul Germaniei „pentru căutarea, în musee, a unei salbe barbare". I-ar suride un post în diplomație, fie și la Sofia (ianuarie 1881), numai fiindcă garantează o absență aproape permanentă și obține în cele din urmă, tot în 1881, un post de atașat la Paris. Să nu credem nici pe departe că ar fi vorba de lipsă de patriotism la acest romantic entuziast și bun: el încearcă numai să trateze, de o manieră proprie, angoasa comună întregii generații; călătoria perpetuă i se pare o soluție. Se vede că latinistul amator nu înregistrase unul dintre cele mai elocvente adagii la acest capitol!

Scriitorul trăiește separat de soția sa, Sașa, și de fiica lor, deoarece le obligă deseori să facă voiajuri de cîte un an de zile la rudele din Rusia, pentru a putea rămîne liber. Dar cînd creditorii (altă permanență a romanticului în vicisitudine) devin amenințători, scrisori desperate către Sașa imploră găsirea miraculoasă, în cel mai scurt termen, a citeva mii de franci. Și acestea veneau în cele din urmă, falimentul financiar era încă o dată ocolit: a fost în 1868, la lichidarea datoriilor contractate cu prilejul Expoziției universale, în 1885, cu ocazia mobilării costisitoare a reședinței sale de diplomat, în 1888, cînd creditorii săi parizieni provocaseră deja scandal etc., etc. Citeva săptămîni de euforie se succedau invariabil înaintea următoarei crize. Mizeria materială reală din ultimii ani și sinuciderea reprezintă sfîrșitul aproape normal al celui care de-a lungul vieții a cheltuit citeva milioane.

Romantic complet ca structură spirituală, ieșit dintr-o familie nobilă, dar puțin pregătită pentru viață, Odobescu și-a purtat nonșalanța și plictisul pînă spre finele veacului; dar într-o țară în plină modernizare, dominată de o burghezie fără milă, aristocratul stilist Odobescu era lipsit de adaptabilitatea superioară a lui Alecsandri sau a lui Ion Ghica, colegii săi mai virstnici. Pe măsură ce înainta în a doua jumătate a secolului, Odobescu devenea din ce în ce mai izolat ca mentalitate și mai diferit de noile generații de scriitori și savanți; la 1895, autorul *Doamnei Chiajna* și titularul catedrei de arheologie ajunsese contemporanul lui Dimitrie Anghel, Ștefan Petică și N. Iorga. Academicianul elegant făcea figură istorică pentru oricare observator obiectiv.

Inadaptabilitatea funciară și melancolia-i neagră și-au găsit numeroși protectori — altfel n-ar fi putut rezista și ar fi mers pe urmele lui Bolintineanu. Am amintit familia și relațiile lumii sale. Dar aproape complet necunoscut este un alt protector de talie al lui Odobescu, protector rămas — ca de atîtea ori — în umbră. Este vorba de Titu Maiorescu. Dacă au devenit locuri comune ale istoriei literare atențiile lui Maiorescu pentru Eminescu, Creangă, Slavici și alții, în schimb este rareori amintită solicitudinea față de romanticul întîrziat Odobescu, în care privirea maioresciană intuise de la început pe inadaptabilul vulnerabil. Odobescu își începe „opera vieții" în domeniul arheologiei, adică cercetarea Tezaurului de la Pietroasa, datorită donației maioresciene de 5 000 de lei (din 1874, anul ministerialului criticului); în același an, printr-un artificiu administrativ a cărui știință o poseda la perfecție, Maiorescu îl numește pe Odobescu profesor titular la Universitate, deși acesta din urmă nu avea nici măcar licența; un an mai tîrziu, cînd șederea în București îl neurastenizase, tot Maiorescu îl va trimite la Paris, pe banii statului, sub piosul pretext al angajării unor muzicieni (fapt de altfel nerealizat); *Tezaurul de la Pietroasa*, volumul I, se publică abia în 1888, atunci cînd Maiorescu redevine ministru, iar fondurile administrate de el se îndreaptă din nou spre scriitorul nostru. Datorită criticului *Junimii*, Odobescu este numit în comisiile de reformare a învățămîntului, pentru a i se oferi indirect ajutor material și pentru a nu i se da impresia că a ajuns cu totul inutil. În fine, într-un moment de gravă criză intimă, Marele Premiu al Academiei Române — consacrare supremă — este smuls, în 1889, tot printr-un discurs al lui Maiorescu, care reduce la tăcere pe numeroșii detractori. Deși mai tînăr cu șase ani, Maiorescu și-a exercitat un eficace și multiplu patronaj.

Pînă în momentul clasicizării vizibile, adică pînă către 1870, Odobescu n-a făcut nici un secret din propriile stări sufletești și din propriile aprehensiuni. După această dată, scrierile publicate îi vor reflecta din ce în ce mai puțin frămîntările. Adevărata operă odobesciană, din păcate încă nepublicată în întregime, ar fi culegerea completă a scrisorilor, a însemnărilor intime și a fragmentelor de jurnal, care ar reprezenta oglinda perfectă a conștiinței acestui fiu al secolului trecut.

Fecunditatea spiritului

Urmare din pag 1

trebui ca s-o pot scrie, eu unul voi rămînea întocmai ca vrabia care mălai visează". Nu, s-ar putea exclama, este greu ca avînd o astfel de optică himerică, oricît autoironie ar cuprinde ea, să ajungă cineva a fi considerat scriitor. Ceea ce nu-i prea departe de adevăr: în fond, cărțile trebuie nu numai imaginate, ci, în primul rînd, scrise. Or, nimeni, ca Odobescu, n-a lăsat parcă mai multe dovezi de lucrurile pe care un creator nu le-ar crede și nu le-ar afirma în ruptul capului despre creația sa. Nimeni, ca Odobescu, n-a venit în scris, cu atîta detașare față de atributele ce constituie, în genere, taina, prestigiul și calitatea de scriitor. Să nu se înțeleagă că ar fi vorba aici de nesocotirea menirii scrisului. Nicidecum; dar toate acele trăsături care fac, și pe bună dreptate, din nașterea operei de artă un moment de experiență singulară, inexprimabilă și care se cheamă inspirație, originalitate, transfigurare etc. apar la el văduvite de orice exhibare și de orice orgoliu. Nici o regizare a actului de a scrie; nici o etalare de har, de vocație, de secret al creației; nici o ordine prestabilită, nici o rigoare a transpunerii aidoma a proiectelor; în fine, nici o probă de călăuzire conștientă a efortului spre un obiect precis. Din contra, totul e numit pe numele cel mai simplu cu putință și e urmarea unei întîmplări, a unui impuls exterior, a unei deturnări de scop inițial și a unei ambiguități de compoziție. Scrierile propriu-zis artistice au cînd un model inaintea lor, cînd intervine un hazard care le dă ființă și le modelează desfășurarea. Mecanismul creator al scriitorului nu se declanșează niciodată cu de la sine putere, ci printr-un accident dinafară. Opera, de fapt, scapă controlului autorului ei ori dă măcar impresia că se conduce după o guvernare proprie, dincolo de cel care o scrie.

Scenele istorice din cronicele românești sînt, în însăși ideea autorului lor, o „imitație" a lui Negruzzi, fără nici o încercare de creație și acest dezinteres al lui Odobescu față de ineditul temelor abordate caracterizează poate cel mai exact atitudinea lui clasică. Pseudokyneghetikos este o improvizație pe marginea unui manual de vînătoare, o lucrare care ar fi trebuit să fie ceva și a ieșit altceva, inventîndu-se pe sine pe măsura compunerii. Citeva ore la Snagov *e prilejuită de o excursie și nu e mai mult decît ceea ce arată chiar titlul. Odobescu, pornind la drum cu cîte un proiect mai mult sau mai puțin din afara domeniului literaturii, se „rătăcește" cu alte cuvinte prin literatură, această abatere de la norma trasată constituind însuși arhetipul său afectiv. În* Citeva ore la Snagov, *gestul de a părăsi șoseaua „dreaptă, uniformă, monotonă" în favoarea drumeagului de fară „șerpuitor și ocolit" întruchipează, de altfel, chiar dichotomia structurii spirituale a autorului.*

Dar dacă Odobescu n-a ținut în mod expres să fie un scriitor, trebuie să recunoaștem, în schimb, că

avea multe din calitățile ce se cer pentru a fi unul între totul remarcabil. Iar ceea ce e mai important e că aceste lucrări care par de fiece dată că depășesc voința și intențiile autorului lor se încheagă în cele din urmă într-o operă de artă, adică în expresia unei lumi personale. Totul în ele vorbește de valorile unei sensibilități proprii. Iată chiar o temă de meditație pe care o propune cazul Odobescu: transformarea în literatură a unui scris care își propusese inițial scopuri mai modeste sau, oricum, vizibil îndepărtate de forma strict literară. Prin ce se petrece această devenire, această modificare cîtuși de puțin obișnuită? Firește că prin darurile îndelung remarcate și analizate ale scriitorului, prin stilul și bunul său gust, prin umorul subtil și ironia admirabil distribuită, prin simțul artistic și farmecul ideilor. Și încă, printr-un factor greu analizabil care ține de fecunditatea spiritului. Dacă vrem, este și aceasta un paradox: o operă puțin fecundă hrănită tocmai de roadele spiritului.

Toamna

Urmare din pag. 1

rodniciei vine de acolo că fructul adus de tine e dar pentru altul, numai atunci e rodnicie adevărată, tu arzi prin vreme, ocrotești un fruct care nu-i al tău, e pentru altul, tu n-ai parte decît de mulțumirea celui care se înfruptă din el. Taina vieții naturii întregi, taina rodniciei: a fi pentru altul. Iar cel care nu rodește rămîne singur. Rodnicia este singura punte spre comuniune; numai cu rodul răbdării tale cu acest dar te poți prezenta în fața seamănului tău în timp.

Istoria unui popor nu există fără această rodire. N-ai de ce să te apuci, e întuneric și singurătate. Acolo unde însă a existat rodnicie la un moment dat ea rămîne pentru totdeauna și locul se numește pentru urmași Patrie. Apoi acolo unde a fost roadă odată cu necesitate sensul ființării este rodnicia la nesfîrșit. Strămoșii noștri au imprimat istoriei acestui popor o înaltă frumusețe, o toamnă de aur de la Decebal și Deceneu pînă la Bălcescu sau Eminescu. Și jertfa ca cea a lui Mihai sau Horia este tot rodnicia, este fructul întins pentru altul, fructul pîrguit fortat înainte de vreme înroșit cu ardoarea propriului sînge ca cel al lui Brâncoveanu sau Tudor sau Iorga care la gust varsă aceeași mireasmă nemuritoare. În zodiac, toamna este Cumpănă, vremea socotelilor, a cîntăririi pe balanță: pe un braț al ei stă lumina de aur, pe celălalt fructul hărniciei tale de aur. Ele trebuie să fie egale. Cită lumină ne dăruie un an cu atîta trebuie să-i răspundem noi, astfel ca nimic să nu se piardă și pămîntul să poată rămîne pe mai departe cumpăna universului.

biografia debuturilor

Invitatul nostru: George Lesnea

„Sînt, cum am fost toată viața, un poet angajat; în sensul bun al cuvîntului. Adică om într-o societate, căreia mă străduiesc să-i fiu de folos și nu de prisos"

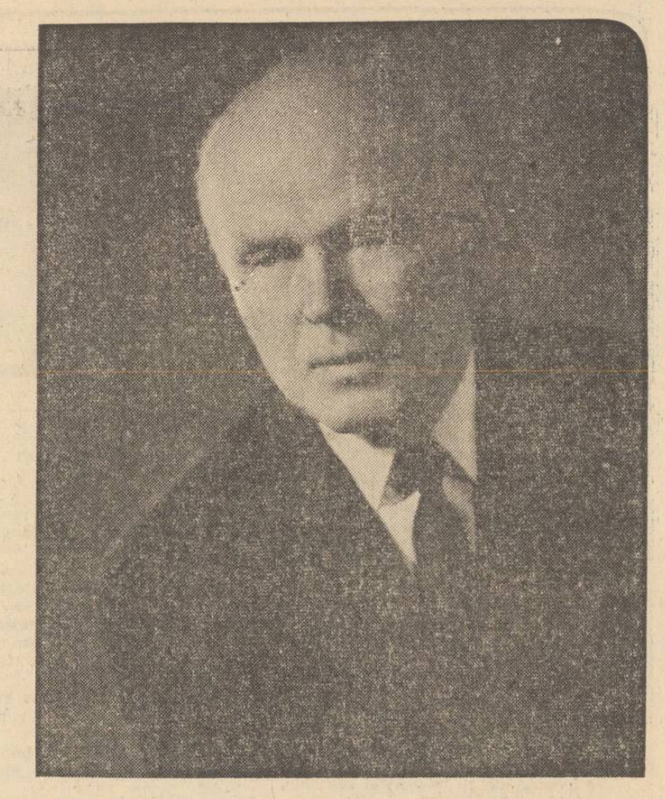

La „Casa Universitarilor" — ca pretutindeni în Iași, după cum aveam să înțeleg — lumea i se adresează cu un respectuos „Maestre". Și este de-a dreptul reconfortant să-l vezi pe George Lesnea, aflat în al optălea deceniu al vieții, răspunzînd tuturor, nu cu morga și plictisul inchipuiților seniori ai vieții literare, ci cu o căldură cuceritoare și jovialitate, așa cum — după cum mărturisesc cei care-l cunosc de multă vreme — a făcut-o toată viața.

De masa la care-l așteptam împreună cu Horia Zilieru și Al. Călinescu, George Lesnea s-a apropiat ca un prieten de demult : „Iaca, am venit".

După ce ne-a ascultat preț de cîteva minute, George Lesnea ne-a spus, surizînd : „Ei, dar eu tot nu cred că Dumnealui a venit tocmai de la București pentru mine". „De ce nu credeți ?", l-am întrebat. „Poate pentru că de două lucruri nu-s pregătit : să mor și să-ți răspund la întrebările pe care vrei să mi le pui".

În seara aceea, am hoinărit în patru prin Iași, ascultînd — eu pentru prima oară — poveștile străzilor și ale caselor așa cum, aproape cîntat, ni le depăna George Lesnea.

Convorbirea reprodusă mai jos s-a săvîrșit abia a doua zi în redacția „Convorbirilor literare".

EDUCAȚIA PRIVELIȘTILOR

— În ce parte a Iașului și cînd v-ați născut ?

— M-am născut în primăvara anului 1902, în ziua de 25 Martie, într-o casă de pe vechea șosea a lui Mihail Sturza Voevod, șosea numită și stradă, legînd Iașul de Galați.

— Ce-mi puteți spune despre copilăria Dumneavoastră ?

— A fost copilăria unui băiat de mahala ; adică am trăit la marginea unuia din cele șapte sate care alcătuiau Iașul. Cartierul acela se numește Socola.

— Care a fost decorul acelei copilării ?

— Carele cu boi, căruțele cu cai, turmele de oi ; hanurile și crîșmele, unde intram cîteodată pentru a-l chema pe tata acasă. Nu era, doamne ferește, un beție ; poate un bun băutor, cum erau mulți prin Iași ; Adică nu disprețuia un pahar de vorbă. În jurul unei sticle de vin stăteau patru, cinci ditamai bărbății și sporovăiau.

— Și copiii ce făceau ?

— Aveam o copilărie blîndă : jocuri pe toloacă, deshămatul cailor și spectacolele fără egal ale nunților, cumetriilor, colindelor, ale numeroaselor obiceiuri.

— Dacă ar fi să alegeți acum una din constantele esențiale ce v-au marcat copilăria, la care dintre ele v-ați opri ?

— La călătorii ; ele mi-au făcut desăvîrșita educație a priveliștilor. Hai să-ți explic, pentru ca să nu fii nevoit să-mi mai pui încă o întrebare. Tata era cărăuș ; aducea alimente pe la curțile boierești. Am văzut atunci toată Moldova. Treceam apele cu bacul — poduri nu prea erau — traversam cîmpii întinse, ne mai răcoream la umbra pădurilor, iar noaptea rămîneam la cîte-un han. Și nu știu ce făcea, ce dregea hangiul, dar hangița era mereu mai tînără ca el, frumoasă și „întărita" călătorii. Aceștia nu se mai lăsau plecați de la masă. Țin minte ilele hangițelor, roase în dreptul sinilor de sfîrcurile tari.

— Ce a urmat acelei prime copilării ?

— În 1914, adică la doisprezece ani, am intrat ucenic la tipografia „Goldner", unde se tipărea, printre altele, și „Opinia" la care colaborase marele I.L. Caragiale.

— Meseria de tipograf era o alegere întîmplătoare sau se explica prin ceva anume ?

— Mai întîi, părinții mei erau neștiutori de carte, destul de săraci și doreau să-mi asigure, în limitele posibilităților pe care le aveau, intrarea într-o meserie mai acătării. Pe vremea aceea, se considera că tipografii ar răspunde unei asemenea cerințe. Apoi, aveam un frate, Dimitrie, ziarist la „Adevărul" și „Dimineața". Cred că acestea au fost motivele.

— Înainte de-a intra ucenic la tipografie, cam care erau lecturile pe care reușiseți să le acumulați ?

— Dintre poeți, îi știam bine pe Eminescu și Coșbuc ; pe acesta din urmă îl prețuiam, pe atunci, foarte mult pentru că era mai aproape de înțelegerea mea. Dintre prozatori, îl citiscm pe Sadoveanu și-i admiram pe Gorki și Tolstoi. În general, parcurgeam cărțile ce apăreau în „Biblioteca pentru toți" și în colecția „Minerva".

— Care a fost primul mare eveniment ce a intervenit după intrarea dumneavoastră ca ucenic ?

— Din păcate, războiul. Trăiam cum puteam, care mai de care mai chinuiți, cu spaima să nu ne-ajungă tifosul exantematic. Dar, de ce n-aș recunoaște-o, pentru mine perioada aceea a însemnat transformarea Iașului într-o imensă scenă cu personaje de neuitat.

— Numiți-mi, vă rog, cîteva dintre aceste personaje ?

— La Iași se refugiaseră mulți dintre marii oameni ai României de atunci. I-am văzut pe Sadoveanu, Goga, Delavrancea... ; l-am văzut și l-am auzit cîntînd pe Enescu. Mergeam la Teatrul Național spre a-i vedea și-ai asculta pe toți acești mari bărbați și ca o „recompensă" în pauză primeam, gratuit, ceai și biscuiți de campanie.

— Cam în aceeași vreme, deci foarte de timpuriu, v-ați apropiat de puternica mișcare socialistă ce avea reprezentanți străluciți la Iași. Cum s-a produs această intrare a dumneavoastră în rîndul militanților socialiști ?

— Foarte firesc. În primul rînd, pentru că în afară de a reprezenta elita clasei muncitoare de atunci, tipografii erau și cei mai apropiați de fluidul mișcărilor sociale înnoitoare ce se simțeau în epocă. Victoriile de la Mărășești, Mărăști și Oituz aduceau acestor mișcări de revendicări sociale un spor de forță.

— Nu înțeleg prea bine.

— Cînd eroii de la Mărășești, Mărăști, Oituz și ceilalți s-au întors la casele lor și s-au trezit copleșiți de griji, de sărăcie și de aceleași vechi nedreptăți, curajul lor civic s-a modificat sensibil. Și-apoi era și perioada imediat premergătoare Marii Revoluții Socialiste din Octombrie și ecourile ei nu puteau să nu se audă și la noi.

— A existat un om anume, un tutore spiritual care v-a îndreptat pașii spre mișcarea socialistă, care v-a dat primele repere pentru a vă deprinde cît mai repede cu liniile de forță ale mișcărilor revendicative ale timpului ?

— A existat. Era fiul unei spălătorese și al unui vardist. Se chema Gheorghe Tănase. Un lucrător tipograf-zețar, om de o inteligență excepțională ; de o sărăcie desăvîrșită, la întoarcerea de pe front a umblat multă vreme cu uniforma în care luptase, uniformă căreia îi scosese epoleții de sergent de artilerie, dar păstrase panglica de virtute militară. Pînă la urmă a fost condamnat pentru marele său curaj civic. După prietenul de mahala, Ilie Pintilie, Gheorghe Tănase a fost al doilea mare prieten al tinereții mele.

— Dintre „oamenii tipografiei", din acea vreme, mai sînt unii care au exercitat asupra dumneavoastră influențe binefăcătoare ?

— Mulți ; am să-ți pomenesc, însă, numai despre doi. În primul rînd era I.S. Ionescu, chiar... patronul tipografiei „Națională" unde lucram. El fusese foarte bun amic cu Ion Creangă și mai apoi cumătru. În 1877, acest I.S. Ionescu i-a cumpărat lui Eminescu haine de șiac călugăresc de la Mitocul Maicilor. Gîndește-te ce însemna pentru mine orele în care acest om se punea pe povestit ?

Al doilea a fost Moș Dumitru Mălăescu, paginatorul „Convorbirilor literare", omul care-l cunoscuse pe „Conu Jacques Negruzzi". Așa le spunea el la cei morți — „Conu" — ; celor vii le spunea „Domnu". La el venea Eminescu în tipografie să-l lase să schimbe cîte ceva la vreo poezie chiar în ultimul moment. Și el, Moș Mălăescu îi explica marelui poet că la mașinile plane lucrul ăsta nu prea se poate : „Domnule Eminescu, nu se mai poate ! Coala e în mașină și e gata potrivită". „Ba se poate, bade Mălăescu ! Hai că se poate și pe-urmă trecem peste drum și bem o Băbească de Uricani". Și se putea, și treceau peste drum, și beau vinul preferat al poetului, vinul pe care mai tîrziu avea să-l ceară — cum l-am și auzit — George Enescu, Nicolae Iorga la masă : „Dă-ne vinul cel negru pe care-l beau voievozii". Îl beau cu ocaua lui Cuza, neuitînd nici ei, nici mulți alții, că vinul acela provenea din fostele vii ale lui Ion Neculce.

„PRESTIGIUL REVISTEI ERA AȘA DE MARE, ÎNCÎT POEȚII CARE PUBLICAU AICI PUTEAU SĂ NU SCOATĂ NICIODATĂ CĂRȚI"

— Ce caracteriza viața culturală a Iașului după primul război mondial ?

— Un mare reviriment ce nu era străin de importantele mișcări sociale revendicative. S-au întors intelectualii risipiți de război, de diverse obligații. Au revenit în Iași Ibrăileanu, Topîrceanu, Ionel și Păstorel Teodoreanu ș.a. În 1920 reapărea „Viața Românească", ce-și încetase apariția în 1916.

— Ce scriitori erau comentați cu precădere în acei ani ?

— Scriitorii pe care războiul îi „încitase" : Gib. Mihăescu, Cezar Petrescu, Sadoveanu, Camil etc.

— George Lesnea începuse să publice ?

— Ei, da, scriam articole prin ziarele organizațiilor muncitorești și poezii cu „1 Mai". Asta încă înainte de 1922—1923. Și tot atunci, adică în 1923, am participat la o ședătoare literară la care au fost prezenți și toți „cei mari" de la „Viața Românească" și „Gîndul nostru".

— Din cîte știu, „Gîndul nostru" este socotit drept locul adevăratului dumneavoastră debut literar. Cum ați „ajuns" în paginile acestei reviste ?

— Datorită generosului om care a fost Sandu Teleajen.

— Era numele adevărat al celui care scotea „Gîndul Nostru" ?

— Dacă era, nu m-ai fi întrebat. Nu. Se chema, acest actor și om de bună cultură, Alexandru Morcovescu și era de la Homoriciul Vălenilor de Munte. Cînd a debutat, Coșbuc i-a spus că Morcovescu nu e nume de scriitor. I-a spus Sandu, de la Alexandru, și Teleajen de la riul care trecea prin preajma locului natal. Sandu Teleajen a fost primul care mi-a spus că știu o frumoasă limbă românească. Mi-a pus în mînă numeroase cărți, dar cel mai mare lucru care l-a făcut pentru mine a fost acela că mi-a pus sub ochi „letopisețele" bătrînilor cronicari și niște colecții minunate de folclor.

— Cu ce ați debutat în „Gîndul Nostru" ?

— Cu o poezie despre soarta tristă a muncitorilor. Se intitula „Deznădăjduiții".

— Ce a urmat ?

— Am făcut armata la artilerie. Cu copii pe care-i iubeam din copilărie. Comandant de tun la eliberare în 1925. Apoi, debutul în „Bilete de papagal". Prietenul meu George Ștefănescu i-a trimis lui Arghezi cîteva poezii de-ale mele ; au apărut toate. Ba, mai mult, tot în acel an, 1927, am primit o scrisoare de la Arghezi prin care îmi cerea o „colaborare mai susținută". Aveam să public, apoi, la toate cele trei serii ale „Biletelor...". Un an mai tîrziu, debutam în „Gîndirea" — lucru apreciat drept senzațional. Poezia care mi-a adus numele lîngă cele ale unui Blaga ori Pillat se numea „Sihla". A fost comentată în multe reviste pentru deosebita ei „putere imagistică". Dar „debutul" ce avea să-mi aducă adevărata consacrare a fost cel din 1929 în „Viața Românească".

— Cui îi datorați acest debut ?

— Lui Ionel Teodoreanu. El i-a vorbit prima oară lui Ibrăileanu despre un tînăr tipograf care scrie poezii. Într-o zi, pe stradă, Ionel Teodoreanu m-a întrebat : „Domnule Lesnea, n-ai niște poezii ?". Nu peste multă vreme avea să-mi apară în paginile „Vieții Românești" poezia „Izvod".

— De ce spuneați că acest „debut" avea să vă aducă adevărata consacrare ?

— Pentru că prestigiul revistei era așa de mare, încît poeții care publicau aici puteau să nu scoată niciodată cărți și tot erau consacrați, de prestigiul imens al „Vieții Românești".

„BEA CAFEA ȘI VORBEA DESPRE CELE PATRU CĂRȚI PE CARE VROIA SĂ LE SCRIE DESPRE EMINESCU..."

— Din cîte îmi spuneați aseară, am înțeles că-i datorați lui Ionel Teodoreanu foarte mult.

— În afara debutului, îi datorez lui Ionel Teodoreanu faptul că m-a stilat, m-a introdus în societatea unor oameni pe care, cu modesta mea poziție, n-aș fi avut posibilitatea să-i văd decît pe stradă. Astfel, tot grație lui Ionel l-am cunoscut pe Ibrăileanu. Într-o zi mi-a spus : „Domnul Ibrăileanu dorește să te cunoască. Vino diseară la mine la cină". Mi-am pus cele mai frumoase haine pe care le aveam — îmi plăcea foarte mult să fiu elegant — și la ora 20 eram la familia Teodoreanu. Doamna era în ținuta mică de seară ; Ionel m-a „instruit" cum se cuvine, cît să fac o impresie cît mai bună. Mi-a atras atenția, în cîteva rînduri, că Ibrăileanu, de multă vreme, nu mai obișnuia să dea mîna cu cei cu care se întîlnea. Profesorul, noctambul, a apărut spre miezul nopții. Purta obișnuitul său gheroc și, pe deasupra l, două pături mexicane. Cînd i-am fost prezentat, mi-am adus aminte că de-abia venisem dintr-o concentrare ; și-am întins palmele pe vipușca imaginară a pantalonilor. Ibrăileanu, spre stupefacția familiei Teodoreanu, mi-a întins mîna dreaptă. I-am strîns-o cu o emoție pe care nu o mai cunoscusem.

— Ce-ați vorbit în noaptea aceea cu Ibrăileanu ?

— Eu ? Nimic. Profesorul vorbea cu Teodorenii. Mi-amintesc că le spunea că, dacă Goethe ar fi murit la vîrsta lui Eminescu, n-ar fi rămas nimic important în urma lui. Bea cafea și vorbea despre cele patru cărți pe care vroia să le scrie despre Eminescu... Peste un timp, Ibrăileanu m-a invitat la el. Am văzut biroul său plin de cărți și manuscrise, scrumierele cu zeci de țigări strivite, mobila de metal. Era foarte bolnav, nu prea mai scria, s-a „scuzat" că n-a apucat să scrie despre mine dar mă pomenea peste tot unde vorbea.

— Ce vă impresiona la Ibrăileanu ?

— Că era așa cum se spunea : avea o mare dragoste de adevăr, era un geniu în ale vieții, era preocupat în cel mai înalt grad de repercusiunea, de efectul artei în viață. El a fost cel care a întreținut spiritul de sociabilitate, spiritul de altruism ce domnea în viața literară a Iașului. Acasă arăta ca un adevărat anahoret ; parcă transcria Psaltirea. Întorcîndu-ne la Ionel Teodoreanu, trebuie să-ți spun că, atunci cînd m-am trezit șomer, 1931, el m-a susținut nu numai spiritual, ci și material. Eram în fiecare zi la el la masă. Apoi a reușit să-mi găsească un post de bibliotecar la baroul avocaților, unde am funcționat pînă în 1944. Și tot el, în 1937, avea să mă ducă în casa lui Arghezi, cu care aveam să rămîn prieten de-o viață. Sînt lucruri care nu se pot nici povesti, ne-ar lua mult prea mult timp, dar nici nu se pot uita. Vezi mata, domnule Tudoran, eu am avut o viață care nu se poate povesti ; o viață care povestită nu prea spune mare lucru, o viață care numai trăită poate „spune" ceva.

— Cred că înțeleg și atunci vă propun un „joc", pentru următoarele minute. Eu spun un nume, dumneavoastră îmi spuneți ce vreți în legătură cu el.

— Bine ; dar te previn că nici asta nu va putea acoperi decît parțial curiozitatea dumitale.

— Oricum, va fi ceva mai mult decît... nimic. Încep : IORGA.

— În 1938, Lascarov Moldoveanu m-a invitat la Botoșani unde urma să se țină Congresul Ligii Culturale, prilej cu care profesorul Nicolae Iorga ar fi dorit să mă cunoască. M-am dus cu soția. Am ajuns în sala de conferință cu mare întîrziere. Profesorul Iorga tocmai se întreținea de pe scenă cu asistența. Era formidabil. Lascarov m-a luat de mînă, m-a dus pe scenă. Iorga m-a întrebat : „Te numești George Lesnea ?". „Da". M-a îmbrățișat și m-a sărutat. După terminarea conferinței, m-a luat într-o plimbare prin oraș : „Hai să vezi casa unde am locuit !". Cînd am ajuns acolo, am găsit un cizmar. S-a ridicat, s-a șters pe mîini și i-a sărutat mîna lui Iorga. Am mers apoi la casa unde se născuse marele profesor. La prînz, în parc, s-a organizat un banchet cu 1 000 de tacîmuri. S-a întîmplat să întîrzii puțin. Am mai găsit cîteva locuri libere într-un colț. După cîteva minute, a venit un om cu un aparat de fotografiat și ne-a întrebat : „Cine este Domnul George Lesnea ?". „Eu". „Domnul profesor Iorga vă poftește la dumnealui". Iorga păstrase două locuri pentru noi. Soția mea s-a așezat în dreapta profesorului, eu în fața acestuia. Pe masă erau sticle de „Monopol" pline cu vin alb. Iorga a spus : „Domnilor, vin roșu n-aveți ? Din cel din care beau numai voievozii". Apoi, am mîncat... din aceeași găină cu Iorga. A doua zi profesorul a ținut o conferință intitulată „Cum nu trebuie înțeles Eminescu". S-a cam repezit în Călinescu și m-a lăudat pe mine ! Am păstrat legătura cu Iorga, l-am vizitat în București, apoi au venit concentrările...

— PANAIT ISTRATI.

— În 1932, în „Lumea", a cerut premiul național de poezie pentru mine. L-am cunoscut în același an, la Iași. Într-o zi a venit după mine nepotul lui, Simion Pașcanu, crîșmarul, și mi-a spus că mă caută domnii Sadoveanu și Istrati. M-a condus la crîșmă. Simion Pașcanu era în alertă. Am trecut de prima încăpere, unde se serveau băuturi la „botul calului", adică în picioare, am trecut și de cea de-a doua unde nu prea era lume. În cea de-a treia, destinată oaspeților de frunte, am dat peste o masă foarte mare ; erau de față mai toți scriitorii Iașului. În capul mesei se aflau Sadoveanu și Panait Istrati. M-au așezat lîngă ei.

— ARGHEZI.

— L-am cunoscut, atunci în 1937, grație lui Ionel Teodoreanu. De altfel, Arghezi ar fi vrut să se mute la Iași, fiindcă era un mare admirator al acestei părți de țară ; poate și fiindcă soția sa. Coana Chiva, era bucovineancă. Din cînd în cînd, Arghezi „moldoveniza". Nu zicea, adică nu scria, „roabă" ci „tărăboanță". În timpul celui de-al doilea război mondial prietenia noastră a devenit și mai puternică. Eram ades la masa la Arghezi. Cînd plecam, îmi dăruia ouă și fructe. I-am văzut și casa „scuturată" bine de un bombardament. Arghezi se văita : „Uite, au distrus vișinii Văcărești !". De casa lui nu părea a se sinchisi. Odată, de ziua lui, împreună cu Mitzura am tras la mașina din „tipografia" sa o epigramă pe care o scrisesem eu. A fost foarte emoționat, mai ales că dedesubt scria „Tipărită în tipografia „Coco". În alt rînd, cînd a ținut la „Ateneu" o conferință despre Eminescu, prin '39, '40, Arghezi mi-a spus : „Cînd o fi să citești, nu sta pe mijlocul scenei, că nu te-auzi bine. Stai cam în a doua treime a scenei". A mai citit atunci Philippide. Prin '38, cînd era grav bolnav, am stat mult lîngă el, și l-am văzut și pe Vissarion. El, dar sînt așa de multe...

— REBREANU.

— Tot prin Ionel Teodoreanu l-am cunoscut. Rebreanu era director general al teatrelor și Președintele Societății Scriitorilor Români. Ne-am dus la el la birou. Pe lîngă Ionel, care era zvelt, bun tenismen, campionul Moldovei la patinaj, Rebreanu mi s-a părut foarte masiv. Era înalt și se întorcea „ca lupul" ; cu tot corpul. Părea un ofițer habsburgic. M-a întrebat : „Ești membru al Societății ?". „Nu". „Fă imediat o cerere de primire". Mi-a semnat-o și pe urmă am adus recomandările lui Arghezi, Sadoveanu și Ionel Teodoreanu. Am avut, cum s-ar zise nași mari. Ce m-a impresionat la Rebreanu era bunătatea manifestată față de cei tineri. Dacă auzea că un tînăr scriitor o duce rău, se urca în mașină și se ducea pe la ministere, la Casa Școalelor : „Dă-i domnule, și tînărului cutare un post mai bine plătit și dă-i mult timp liber să scrie". În cele mai multe cazuri nici nu-i cunoștea pe cei pentru care intervenea.

— SADOVEANU.

— Un om cu o familie foarte grea. A învățat de timpuriu să-și organizeze viața. Cei răi de gură vedeau în asta „meschinărie", dar Sadoveanu a fost un om generos ; el a făcut cadouri prietenilor, colegilor mai săraci, necunoscuților chiar, cadouri, spun, care erau „regale". Am fost prieteni de casă. Cînd a devenit înalt demnitar, nu m-a uitat. Așa cum a făcut-o și cu alții, m-a sprijinit, și poate că în mare măsură lui îi datorez Premiul de Stat pentru diferite traduceri. M-a vorbit întotdeauna de bine. Și asta a fost mare lucru ; sînt și destui care te vorbesc numai de rău. M-au fascinat întotdeauna la el, sinceritatea și patosul cu care iubea istoria acestui neam și cum credea în marele lui viitor. Patriotismul său a fost fără reproș, fără oscilații. Avea o mare seninătate, deși trecuse prin multe.

— Acum, după ce am încercat o evocare, fie chiar și foarte sumară, a unor personalități de stima cărora v-ați bucurat, aș vrea să vă întreb un lucru. Cum vă explicați azi, stimate George Lesnea, că v-ați putut bucura de prețuirea și ajutorul atîtor nume ilustre, cînd alții nici în două vieți n-ar putea realiza această performanță ?

— Cred că am fost un om sincer, apropiat și am știut să fiu discret. În tot timpul vieții mele am încercat să fiu așa cum trebuie și nu un „om pieziș", cum ar spune cronicarul.

— Știu că G. Călinescu nu prea vă prețuia. Ar exista o altă explicație, în afară de aceea că nu vă gusta poezia ?

— Cred că da. Venit la Iași, G. Călinescu a adus cu sine un spirit nou, pe care a dorit să-l și instituționalizeze. „Însemnările ieșene", de care eu eram foarte legat, i-a oferit partea critică a revistei, dar G. Călinescu n-a vrut să se mulțumească „cu atît de puțin". Dorea toată revista ! Evident, a fost imposibil s-o obțină. A fost atunci o ședință de pomină, în care G. Călinescu a adoptat o poziție de frondă mai mult decît ostentativă, aproape jignitoare pentru mulți. Se înțelege, că înainte de a trece la acțiunea propriu-zisă, G. Călinescu a încercat să-și „racoleze" susținătorii. Am fost și eu în vederile sale și m-a invitat de patru ori să luăm masa împreună, dar la ședința cu pricina nu am putut trece de partea sa. Probabil că ar fi și în asta o explicație... Oricum, peste ani, revenit la Iași, m-a căutat și mi-a spus că e timpul să uităm toate cele. Ne-am fotografiat împreună la Bojdeuca lui Creangă. G. Călinescu, în anii tinereții sale ieșene, era nu un om tulburent, cum l-au considerat mulți, ci un spirit turburător, așa cum a fost pînă la capăt. Dar, în acele timpuri, nu putea arunca în uitare o mare tradiție pe care o găsise la Iași.

„ÎMI PLACE LUMINA, MAI ALES CÎND NU OBSERV NEAPĂRAT ȘI BECUL"

— Aș vrea să ne întoarcem în timp, pînă la debutul dumneavoastră editorial.

— Am debutat cu „Veac tînăr" în 1931. Tipograf fiind, mi-am cules-o chiar eu cartea.

— Cu ce bani ?

— Pictorul I. L. Cosmovici, vărul lui George Enescu, mi-a dat 15.000 de lei pe care i-am restituit din suma obținută din vînzarea cărții.

— Ce tiraj „v-au acordat" ?

— O mie și ceva. Cartea a fost tipărită pe hîrtie velină de Letea și nu era legată, ci cusută cu capse.

— Cine a scris, și cum, despre „Veac tînăr" ?

— O, au scris foarte mulți, și de bine. Erau surprinși că un tipograf poate scrie asemenea poezii. Nu mi-i mai amintesc pe toți, dar au scris Philippide, Eugen Jebeleanu. S-a scris în „Dimineața", în „Rampa", în gazetele franțuzești. A scris și Ralea.

— V-a interesat părerea criticii ?

— Da. M-a interesat întotdeauna cuvîntul criticii, dar numai atunci cînd cuvîntul ei este un îndreptar, cînd nu descurajează un om talentat.

— Deși ați luat Premiul de Stat în 1954, pentru traduceri din Pușchin, poetul dumneavoastră preferat este, fără îndoială, Esenin. Am citit comentarii în care se spunea că în versiunea dumneavoastră românească poeziile lui Esenin sînt... mai bune decît originalele. Dacă această afirmație ar fi adevărată, cum s-ar putea explica ?

— Esenin în original are multe stîngăcii și nu dintre cele care fac poezia mai „interesantă", nai „nouă", ci pur și simplu stîngăcii. Eu le-am eliminat. Dar pentru asta îți trebuie multă răbdare. Eu am avut-o. Uite, chiar Zaharia Stancu, „adversarul meu" în materie de Esenin, mi-a spus cu puțin înainte de-a ne părăsi : „Domnule Lesnea, ai cîștigat. Acum îmi dau seama de ce. Eu l-am tradus, cum nu trebuie, vertiginos ; dumneata, cum trebuie, pe îndelete.

— După atîtea amintiri, o întrebare de actualitate : urmăriți literatura contemporană, revistele literare ?

— Da. Mă bucură revenirea unui climat din ce în ce mai aproape de cel necesar. Văd scriitori neliniștiți, preocupați și de treburile politice și sociale, oameni care-și potrivesc arta la această lume. Dintre reviste — ia-o așa cum trebuie — îmi place foarte mult „Luceafărul".

— De ce ?

— Pentru că „explică" ; adică își face datoria. Uite, am citit de curînd un articol despre „Călinescianism". Excelent, interesant și pe înțeles. Mie îmi place deșteptăciunea dublată de discreție. Îmi place lumină, mai ales cînd nu observ neapărat și becul. Îmi plac mai mult zilele frumoase în care soarele nu-ți ia ochii, nu te orbește.

— Ce fel de poet sînteți dumneavoastră, George Lesnea ?

— Sînt, cum am fost toată viața, un poet angajat ; în sensul bun al cuvîntului. Adică om într-o societate, căreia mă străduiesc să-i fiu de folos și nu de prisos. Știu, am scris și multe versuri de circumstanță. Am încercat să fiu sincer și în ele, să fiu tot eu. Și, vezi dumneata viața este, pînă la urmă, și o suită de situații de circumstanță. De-abia după ce înțelegem bine acest lucru, putem să fim și foarte intransigenți și foarte originali.

Dorin Tudoran

opțiuni

Preliminariile sintezei

Aventura sintezei asupra fenomenului literar contemporan comportă riscul întreprinderii inutile cînd nu descoperă o perspectivă care să sugereze o posibilă ordine înainte de „așezarea" valorilor. Perioada actuală a manifestărilor literare pe cont propriu, în afara grupărilor, rămîne încă între a fi prin excelență de dicționar și a fi cercetată conform unor coordonate interioare dezvăluite de spiritul sintetic. Proliferarea în ultima vreme a volumelor de critică pretinzînd cuprinderea edificatoare a unui gen (sau a literaturii contemporane în ansamblu) ar prilejui o dezbatere interesantă spre a afla în replică la o anchetă anterioară) de ce, cum și cu ce profit se scrie o sinteză, o panoramă sau un dicționar asupra poeziei, prozei sau criticii contemporane.

Continuînd Panorama deceniului literar românesc 1940—1950 *prin prelungirea aplicației deocamdată asupra poeziei pînă în imediata actualitate *, Al. Piru rămîne fidel acelorași principii și credințe. Criticul intenționează un tablou, nu o istorie „prematură" a literaturii, din care lipsește „caracterizarea posibilelor grupări" (obiectiv al unei sinteze). Perspectiva istorică (Al. Piru n-a practicat niciodată „critica pură") o dă criteriul generațiilor în accepția lui largă (a vîrstelor biologice) : generația vîrstnică (obiectul acestui prim volum) e a celor care au la sfîrșitul perioadei 50 de ani, generația mijlocie, între 35 și 49 de ani, iar cea tînără, sub 35 de ani în 1975. Principiul de organizare e unul de prezență literară : ordinea debuturilor în volum. Istoricul literar nu se va mărgini bineînțeles la operele de „excelență artistică", dar „recensămîntul critic" (Eugen Simion) e făcut cu simțul valorii ; criticul trebuie să înainteze precaut în acest itinerariu de recunoaștere, premergător sintezei.*

Al. Piru, „maestru surizător al execuției prin asfixie" (Gh. Grigurcu), cu o îndelungă activitate foiletonistică, desfășoară spiritul său analitic în caracterizarea concludentă, sprijinită de rezumarea sugestivă și citatul elocvent. După cîteva „exerciții" pregătitoare de istorie literară, criticul, cu o deosebită mobilitate și energie se acomodează repede „teritoriului" liric, definindu-i exact originalitatea. Dincolo de obiectivitatea convențională a „fișelor critice", sub masca gravității se ascunde maliție (după exemplul „măștii glaciale" călinesciene). Profilurile cîștigă individualitate critică prin diferitele nuanțe ale tonului, de la trăsăturile sobre, cu imparțialitate fără subtext (T. Arghezi, L. Blaga, Al. Philippide, Eugen Jebeleanu) la schița malițioasă. Liniile portretului critic repetă conturul confuz al obiectului ; ultima propoziție e, în acest caz, aparent indecisă (Ion Th. Ileă „vrea să se alăture poeților precursori ai noii lumi" ; „pescar amator, Mihai Gavril cîntă apele și fauna rîurilor"), convingînd totuși că încheie o lectură „adesea poate pentru prima și ultima dată". În această incursiune prealabilă unei istorii literare, criticul e inepuizabil dezinvolt, epicizînd evoluții, inventariind, numărînd volume, versuri, catrene, analizînd, cînd binevoitor, cînd fals amabil, întotdeauna însă cu pătrundere, poezia lui Radu Boureanu, D. Stelaru, Emil Botta, Mihai Beniuc, Geo Dumitrescu, Șt. Aug. Doinaș, Nina Cassian, A. E. Baconsky ș.a.

Memoria istoricului literar evocă exemple ale trecutului, asociindu-le cu scopuri diferite", unor creații contemporane: Simion Stolnicu, Dionisie Eclesiarhul, Ienăchiță Văcărescu, Bolintineanu, Alecsandri, Zilot Românul, Șt. O. Iosif, Coșbuc, Vlahuță, A. Toma. Textul critic reconstituie cu voluptate universul poetic, absorbindu-i elementele, în descripția generos cumulativă : „Faunul, simbol al comuniunii cu natura, se trezește din somnul hibernal și viețuiește la fel cu celelalte vietăți ale cîmpiilor și pădurilor, ispitit, cu toate că moșneag, de nimfele mării, nereide, ale fluviilor, naiade, ale pădurilor de stejari, driade, ale cringurilor, hamadriade, ale munților, oreade, de bacantele, coribante și menade la un loc cu satiri și silvani, cu ceata lui Dionis și Silene, rareori acceptat de zei, cu toate că el însuși e fiul lui Hermes, de Helios, Demeter sau Cybela, hrănindu-se cu poame și semințe, agrișe, alune, migdale, mure, drupe, pitoaște, măcieșe, scorușe, fragi, susan, zarzăre, zbîrciogi, moșmoane, cu lapte făcut caș și urdă, cu miere în faguri, cu ouă, și lulnd must din struguri, doar rîvnind la lișițe și pești". (Este vorba de volumul lui Virgil Gheorghiu Trezirea faunului).

Cînd vom avea în întregime sub ochi peisajul literar contemporan (cu următoarele volume) se va vedea mai bine arta criticului, pasiunea lui de colecționar circumspect, însoțită de surisul condescendent-ironic, disimulat sau evident sceptic, față cu noua piesă de mozaic, păstrată pentru o reevaluare ulterioară din perspectiva sintezei.

Ion Simuț

* Al. Piru, *Poezia românească contemporană 1950—1975* (generația vîrstnică), Editura „Eminescu", 1975.

Smaranda Jelescu

Frica de somn

Mă asurzeau greierii
Căzusem în mijlocul lor
Suptă de iarba vinătă,
Noaptea se clătina.
Mă asurzeau greierii
Ar fi trebuit să nu mă lași să adorm
Să nu decad
Să nu mă adun cu tălpile pe pămîntul ud
Greu de zgomotul greierilor,
Să nu încep să număr
O clepsidră rănită
Un crin,
O faptă nebună.
Trebuia să nu mă lași să adorm
Trebuia să încerc
Cu buzele și privirea
Să salvez
Ce mai era de salvat
Din sufletul meu fericit.
Să nu știi nimic despre cei care vin după tine
Ca un asalt de păsări albe
Peste orașe părăsite
Să nu știi nimic, după ce s-a încheiat
Urletul sfîșietor prin care îi aduci pe lume
Ca să vorbească o limbă străină
Pe care tu n-o pricepi.
Ei sar, ei dansează, ei izbucnesc din pămînt
Și respirația lor seamănă cu pocnetul crinilor
La întîia lor ametită deschidere
Și corul lor de glasuri ce se nasc
Din filfiitul de aripi al păsărilor în asalt
Atît de dulce neasemuit, amețitor
Te înspăimîntă cu întunericul somnului,
Cu frica de pămînt.
Unduiosul lor umblet, ca un foșnet de grîu pîrguit
Ar fi trebuit să nu mă lași să adorm, să mă aperi
Să nu se petreacă această neglijentă atingere de pămînt
Prin care sufletul meu a respirat înăuntru
Și s-a auzit zgomotul greu al somnului
Ca spaima de fii.

Tinerețe

Atlantida de aur a rîsului nostru
Covorul de speranțe pe care ne rostogoleam,
Mirosind crud a iarbă lucioasă
Tigrii liberi în junglă, cu dinții necopți.
Să învățăm să descifrăm litera A
Din plasa de riduri așezate pe suflet
Ca într-o dimineață de pescari,
Să fim plini de curaj, să ne întoarcem,
Mai ai pe obraji urma sărată a lacrimei mele
Ca o scoică pietrificată într-un ev de tăcere,
Începea timpul, născut dintr-un hohot,
Nici un continent scufundat în marea imaculată,
Doar pe fund, nisipul verde se unduia senzual,
Așteptînd atlantida de aur.

Cine trece

El este așa
Ca și cînd ar veni de departe
Ca și cînd s-ar întoarce dinspre zăpadă
Cu buzele arse de ger.
El este așa
Cu noaptea despicată
Prin care trece o nălucă albă
Care zîmbește numai dintr-o parte
Și poartă-n mîna palidă o carte.
Semnele lui sînt templul jefuit
Și luna.
Aurul lui îl păzesc eu, cu trunchiul înfipt în pămînt
La hotar.
Cine trece, să treacă tăcînd
Cu o floare în mînă.

Același soare

Cînd ploile ucid speranța lumii
Eu merg pe străzi lucioase într-un dans
În care patru care glorioase
Rostogolesc un soare fericit.

Cînd viscolul răstoarnă galaxia
Sub ochiul lumii neatent și rece
Patru copii îmi stăpînesc regatul
Rostogolind în dans același soare.

Cînd axul meu de sînge și tăcere
Se-ndoaie sub privirea ta străină
Patru femei curate mă adună
Și-mi fac un pat de moarte într-un soare.

Baladă

El e suav, petală de narcisă
Și-i văd prin sînge ca printr-o ploaie de vară
Cînd pielea lui se atinge de aer, cu tandrețe,
Felină mare și blîndă
După ce a ucis.
Singele strălucește pe buze ca jungla.
Să cazi,
Cu trunchiul retezat
În golul dulce al lui
Dintre claviculă și creer.

Mircea Florin Șandru

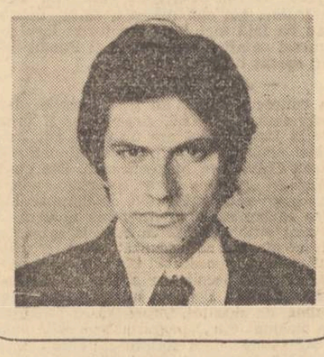

Poveste lină

Poveste lină, undeva începe
Capătul ei spre tine stă întins
Prea limpede ca s-o mai poți pricepe
Sfîrșitul ei ne luminează stins.
Tu te tot duci, începi să te întuneci
O, tu perechea mea și-a nimănui
Capătul timpului, spre el aluneci
Povestea lină cînd începi s-o spui
Căci nevăzut ne taie gheața drumul
Cu ascuțișuri line prin zăpezi
Dar dintr-o dată, revenind ca fumul
Altă poveste poți să întrupezi
Poveste lină, undeva revine.

Cîntecul florilor de lămîi

Floarea fragilă, floarea de lămîi
Sub pleoapele căldurii se deschide
Cine o vede înflorind întîi
Îi mîngîie petalele timide
Florile de lămîi recad în somn
Nedesfăcute, cum au fost o vară
Strînse, petalele miros a om,
Albe, petalele miros a ceară
O, cineva venea pe străzi plîngînd
Fată era, necunoscută foarte
Floarea lămîiului o mîngîia
Cu forme line și petale moarte
Fata spunea un nume, nu era
Nimeni pe lume ca să îl cunoască
Floarea lămîiului o însoțea
Prin pieritoarea trecere lumească
Ea o văzuse înflorind întîi
Peste băiatul coborît în moarte
Trupul lui, nins de floarea de lămîi
O părăsea, nemîngîiată foarte.

O, lucruri ale amintirii

Ninge încet pe izolarea acestei curți interioare
Pe trandafiri săraci, pe geamuri, pe trenurile care vin
Impură, seara se coboară pe umeri ca o remușcare
Și așteptarea ne usucă orbitele, murim puțin
O, lucruri ale amintirii, azi împotriva voastră scriu
Se inserează peste case, cine mai trece să ne vadă
Spațiul înalt al tinereții ni se închide-ntr-un tîrziu
Cum plantele se duc din lume, acoperite de zăpadă
Ninge încet pe pașii noștri și pe iubirile mai vechi
Se trage-ncet în fața noastră cortina vieții viitoare
Toate schimbate sînt, un cîntec ne mai răsună în urechi
Se inserează peste mare și peste lumea muritoare.
Cercetătoare suferindă a universului rămîi
Ninge încet peste orașul fără de mine și tîrziu
Numai prin tine amintirea mai are gustul cel dintîi
O, lucruri ale amintirii, azi împotriva voastră scriu.

Alexandru Papilian

talaz

ÎN ziua aceea Radu Rădoi avea să afle, profund, dintr-o zonă pe care nu și-o cunoștea, care e diferența fundamentală a vieții lui de pînă la întîlnirea cu Liana, față de viața din timpul nebuniei fericite, aceea ulterioară, și aceea care stătea să vină. Fiindcă ultima parte a existenței sale, la urma urmei, se putea foarte bine împărți în aceste patru perioade, fiecare corespunzînd cu adevărat unei stări echivalente cu o viață nouă.

Stătea acum lîngă Rodica, mestecînd alene o chiftea — tocmai ieșiseră din apă și chifteaua avea un gust de sărat și de alge care îi dădea o senzație plăcută de element natural asimilat de un alt element natural, el însuși —, în timp ce privea corpul fetei întins lîngă al său, corpul acela bronzat și suplu, musculos dar dulce în același timp, amenințător totodată prin vitalitatea care palpita sub epidermă, întărindu-i sînii, coapsele și pîntecele. Părea că Rodica respiră și prin piele, cu toți porii, că legătura dintre trupul ei și aerul sărat ori marea verde sau nisipul plăcut fierbinte și mîngîietor scrîșnitor, e indestructibilă, femeia fiind un rezultat al contopirii acestor elemente, ori invers, geneza lor. În orice caz, comuniunea dintre ele umplîndu-l pe Radu de un soi de împlinire nemaiîncercat vreodată de la despărțirea de Liana.

De fapt, între cele două exista o similitudine. Nu de trăsături și nici de caracter, ci de influență asupra lui, fapt demonstrat de chiar primul pas pe care îl făcuseră unul spre altul, și atunci, Radu și Liana, și acum Radu și Rodica. În ciuda diferenței de timp și în ciuda transformărilor care făcuseră din Radu un om fericit în stare să fericească.

„Uite, spuse Rodica, uite ce albă sînt sub slip. Trebuie să fac nudism". Radu nu răspunse. Să facă nudism, dacă vrea. Treaba-ei ! Dar asta însemna că nu vrea să mai facă plajă împreună cu el. De ce ? Sau e numai așa, o toană ?

Rodica se ridică în picioare și se uită la el de acolo, de sus. „Cum ți se pare lumea privită așa ?" spuse ea. Era aițiătoare. Coapsele lipite, frumos bombate, pîntecul larg, primitor, pieptul rotund și bine ridicat, întărit de abia terminata baie în mare, umerii care te îndemnau să o culci pe stăpîna lor, să o pui jos — cum ar fi spus Liana, totul trezea în Radu o pornire nu atît carnală cît sufletească deosebită, puțin stranie, de posesie și de bucurie, ca în vremurile bune cînd se iubea cu Liana și cînd, pentru prima oară în viața lui scrisese o poezie din care nu-și mai amintea azi decît două sau trei versuri : **și cum rideam, iubito, reverberînd rău — unul pentru altul.** În Rodica, altfel decît în Liana, e adevărat, dar cu aceeași intensitate și poate chiar mai periculos, cum simțise și cu două clipe mai înainte, sălășluia un soi de energie amenințătoare, un fel de forță care pentru a deveni bună și făcătoare de minuni, dătătoare de tandrețe, trebuia în primul rînd supusă.

Cum ți se pare lumea privită așa ? își aminti el de întrebare. Închise ochii. Ce vroia de la el ? De unde pînă acum tăcuse și îl determinase și pe el să tacă, acum începuse să pună întrebări. Și încă ce întrebări.

„Taci ?" spuse ea. Se lăsă în genunchi. „Taci, spuse ea din nou. De ce taci ? De ce taci cînd eu trebuie să vorbesc ?" Radu întredeschise puțin ochii. „Trebuie ?" spuse el. „Da, trebuie. Habar n-ai tu de ce trebuie". „Asta-i adevărat". acceptă el cu umor.

Rodica se întinse la loc lîngă el pe cearceaf. După o secundă se întoarse pe o parte, cu fața către Radu. „Am avut un iubit", spuse ea. „Natural". „Natural, sigur. Ne-am despărțit". Radu nu răspunse nimic. „Te interesează ?" întrebă ea. Radu ridică din umeri. „Chiar vrei să-mi spui ?" zise el cu tonul cuiva care nu cere nimănui mărturisiri de teamă să nu strice bunele raporturi care existaseră pînă atunci. „Ne-am despărțit fiindcă nu știa nici să vorbească, nici să tacă". „Și atunci ce-ai găsit la el ?" spuse Radu. „Nimic". Radu surise. Întinse mîna, o mîngîie pe femeia de alături. Avea farmec. O soață cam dubioasă de farmec, dar poate tocmai de aceea atrăgătoare.

Deschise ochii. Lumina albă a soarelui îi izbi cu putere pupilele. Strînse pleoapele. Durerea se stinse. Îndrăzni să le deschidă din nou. Soarele încins arunca văpăi albe pe cerul străveziu, de un albastru luminos și adînc. Murmurul mării, ca o respirație uriașă și blîndă a pămîntului și a universului, prin reflexie, ca un ecou, îi dădu sentimentul unei apartenențe peste măsură de fericită.

. . . . . .

Marea aventură a vieții lui Radu Rădoi începuse și se consumase ca un vis, în mai puțin de zece luni. Dar aceste zece luni, pline de hărțuială și întîmplări nepreväzute, îi fuseseră de ajuns pentru ca tot ceea ce urmase, tot chinul și fericirea stîrnite în sufletul lui de Liana, atît în decursul acelui timp, cît și după aceea, prin absență, să-i umple viața mai mult decît orice altceva, stabilindu-l în punctul acela fierbinte de existență umană care e șantierul, locul acela unde fiecare învață atît de multe încît viața nu-i mai poate oferi nimic interesant și care să merite să fie trăit în afară de alt șantier ; și pe urmă un altul, și încă unul, și încă unul...

Era pe 20 aprilie 197... cînd, din întîmplare, o cunoscuse pe Liana în restaurantul asemănător cu o cramă numit **Rapsodia**, din zona Libscanilor. Restaurantul fusese ornamentat și garnisit cu mozaicuri verticale din sticlă, luminate din interior, cu măști și fresce folclorice, de către Vasile Petrescu, un decorator de prima mînă, autor al unor ilustrații mult apreciate în lumea literară, a unor desene animate premiate pe la diverse concursuri internaționale și al unor cărți poștale ilustrate, gustate mult atît în România cît și în alte părți. Invitația lui avusese caracterul unei glume, dar la fața locului se dovedise că nu era cîtuși de puțin vorba de o fantezie și că lucrurile erau cît se poate de reale.

Cu o jumătate de an în urmă, trustul de restaurante încheiase cu Vasile Petrescu un contract pentru decorarea **Rapsodiei.** Vasile anagajase oameni, investise bani în materiale și muncă, pentru ca la sfîrșit, contabilii trustului să descopere că nu era totul în regulă și că hîrtia semnată de director și de Vasile Petrescu era lipsită de valoare juridică și economică. Prin urmare, decoratorul nu putea să-și primească banii. Vasile Petrescu a amenințat atunci că își va retrage toată sticlăria, măștile, desenele de pe pereți. În cele din urmă, după discuții nu o dată terminate prin strigăte și trîntit de uși, direcțiunea a luat o hotărîre și i-a făcut decoratorului o propunere pe care orice om cu scaun la cap ar fi respins-o dar pe care Vasile Petrescu a acceptat-o ca pe o minune cerească, într-atît i s-a părut de trăsnită și de frumoasă, și anume : suma de 70 000 de lei urma să fie trecută la capitolul de pierderi prin aceea că Vasile Petrescu putea, pînă la împlinirea sumei, să invite pe oricine la mîncat și băut. Cine din București, dar ce București, din România chiar, mai era în situația lui ? Cine avea 70 000 de lei puși de o parte numai pentru mîncare și băutură și încă într-un restaurant atît de frumos și de plăcut ca **Rapsodia ?**

Liana era o țînără făcută toată din rotunjimi. Acesta fu primul lucru pe care îl remarcă Radu la vecina lui de masă, ajunsă acolo, aproape ca și el, în urma dezlănțuirii căreia nu i te puteai opune — a lui Vasile Petrescu.

. . . . . .

Cînd se trezi era ora unu. Rodica dormea alături, cu spatele spre el. Se ridică încet în picioare și se îmbrăcă. Ieși din cameră pe bîjbîite.

Desene de Mihai Gheorghe

Noaptea îl întîmpină cu lumina ei adîncă, de necrezut. O luă pe scurtătură. Era puțin răcoare. Radu se înfioră, dar nu prea mult. Briza fișîia încetișor prin ierburi și prin frunzele porumbului din curțile gospodarilor. Greierii țiriiau. Mirosea a cîmp și a mare. Cerul era o feerie de stele.

Ajuns în șosea, Radu o luă la dreapta, către cele două restaurante aflate de o parte și de alta a drumului. Era tîrziu. Oamenii se culcaseră cu toții. Ici colo puteai însă să mai vezi cîte un grup jucînd cărți, sau cîte o pereche întorcîndu-se de la plimbarea de rigoare de pe țărm.

Dincolo de luminile, puține acum, ale satului și ale celor două circiumi, spre vest probabil — deși lui Radu îi părea că punctul se află mai degrabă la nord-vest —, nu cu mult deasupra, luna puțin turtită, albă, de un alb strălucitor și rece în întunecimea fără de sfîrșit a universului, veghea, parcă tristă, parcă sălbatică, poate chiar feroce, peste un domeniu alcătuit mai mult din umbre și forme incerte, albastre sau negre, ca vagi sclipiri luminoase ce dădeau spațiului profunzime și consistență.

După ce ieși din sat, ajungînd în dreptul golfului unde își instalase cortul, o luă la stînga pe poteca abia bănuită ce străbătea lotul de porumb bine crescut.

Luna coborîse după buza falezei de pămînt. Plaja era pustie, întunecată, valurile mării potolite lingeau nisipul rece acum al țărmului. Radu o coti spre stînga și în mai puțin de o jumătate de minut ajunse în fața cortului. Se dezbrăcă. Apoi se îndreptă spre negreala sclipitoare care îl aștepta îmbietoare la cîtiva metri mai încolo. Înainte de a intra în mare, privi în jur. Întunericul peste tot. O peșteră imensă fără lumină. Noaptea părea că apasă apa și că străfundurile mării se contopesc cu străfundurile văzduhului, dînd naștere unei structuri compacte, indestructibile, organic și indisolubil constituită pe temeiul unor elemente de neînțeles pentru mintea umană covîrșită de spații și de timp, de amploarea acestui timp cosmic, lent, străin de arderea sufletească, ori de intensitatea unei clipe, a unei singure clipe care putea închipui infinitul — de neînchipuit. Înfiorat. Radu renunță la baie. Își aminti de dimineața aceea, prima, cînd se trezise pe șantier, într-o cameră mobilată numai cu un pat, lîngă Liana, lîngă Liana cea dulce și nebună, alături de care trăise atîtea ceasuri minunate în ultimele zece luni. Se sculase și trecuse, pășind peste cele două rucsacuri, în partea cealaltă a încăperii, în fața ferestrei : o deschisese și aerul rece al dimineții izbucnise în cameră ca o năvală de prospețime și vitalitate nestăvilit emanată de generozitatea muntelui, a soarelui, a pădurii, a vieții. Plouase.

Avea să afle acolo marea bucurie de a trăi.

Numai întîmplarea îi condusese pașii spre zona aceea. Numai întîmplarea făcuse ca ziua aceea să fie atît de frumoasă. Sau nu era doar atît ? Poate că în viața omului există ceva, un fel de predestinare care face ca unii să meargă drept pe drumul lor pînă la capăt, oamenii cumsecade întîlniți adeseori și pretutindeni, alții să-și rupă gîtul în cine știe ce aventură spumoasă și plină de sînge și lumină, alții să cuprindă cu moartea lor întreaga disperare a acestei lumi — într-un suflet de om singur, alții să facă salturi spectaculoase pînă la stăpînirea unei mari puteri spirituale sau a unei mari puteri statale și armate, unii să moară încet și sigur de mizerie, alții să arunce banii cu nemiluita pe fereastră, unii să mănînce carne de om și alții să refuze cele mai rafinate trufandale, unii să se izoleze de bună voie într-un ascetism strălucitor sau nu, dar oricum nebunesc, iar alții, așa cum fusese și el pînă atunci, într-un soi de înfricoșătoare viltoare a simțurilor atinse mereu și mereu de aceeași putere, de aceea a senzației născătoare de himere, sau, cum avea să fie din clipa aceea încolo, un om cuprins de o altă stare de respirație plenară : munca grea și efortul copleșitor al lucrului în aer liber.

Pe vremea aceea, pînă în ziua cînd năvălise peste el bucuria de a respira într-o deplină libertate cu sentimentul puternic de dominație a naturii și, din această cauză, de comuniune cu natura, Radu Rădoi — privea acum cu oarecare tristețe în urma sa — se împotrivise din răsputeri, poate din prudență, poate din instinct, excesului propovăduit de Liana. Pînă în ziua aceea. Iar atunci, după ce gîndul prinsese ființă în cuvinte — „ce-ar fi dacă aș rămîne aici, pe șantier ?" — cînd se hotărîse să se dezlănțuie, o hotărîre care de fapt nici nu ținea de el ci de un adînc știut dar niciodată previzibil, ca un fel de izbucnire furtunoasă, ca un fel de val impetuos și violent dar măreț și binefăcător, se izbise de o margine a Lianei despre care crezuse că are puteri fără limite și că nimic nu-i poate sta în cale, mai ales dorința ei de a trece prin situații cît mai grele și cu cît mai diferite (ca și cum Liana ar fi colecționat amintiri cu care să se laude la bătrînețe în fața celor tineri și în fața altora — de parcă la ora aceea ar mai fi avut vreo importanță prin cîte și cum trecuse Liana), era în stare să poleiască toate cîte îi se întîmplaseră pînă atunci — întîmplări nu întotdeauna plăcute, ba chiar, unele dintre ele, periculoase, de-a dreptul... Au fost cazuri cînd Liana nu se sfiise să îi reproșeze că „nu e în stare de..." și urma o aberație care îl scotea pe Radu din ritm și îl enerva adesea, ceea ce nu însemna că dădea înapoi ; era doar reținut, calculat, încercînd să deslușească rostul acțiunii propuse, rost care de cele mai multe ori lipsea, dîndu-i sentimentul de gratuitate și prin aceasta de frumusețe, de adolescență și de tinerețe ; de aceea, deși combustia de viață în perioada iubirii sale cu Liana fusese mare, nu fusese totală — așa cum se arăta ea în perspectiva șantierului ; Radu își dădea seama că „arsese prost" că nu consumase (era de altfel imposibil) tot ceea ce îi oferise viața — prin Liana, că, în schimb, își crease această necesitate și că venise timpul să și-o satisfacă, chiar dacă nu așa cum dorea Liana... Aceasta avusese o reacție de recul foarte puternică. Întîi plînsese : că nu va avea ce să facă pe șantier. Și într-adevăr, ce să facă ? Să spele vasele la cantină ? De ce nu, la urma urmei ? Nu făcuse aproape același lucru și la Timișoara în discoteca Continentalului ? — Cum adică același lucru, sărise înlăcrimată și furioasă Liana, cum adică același lucru ? Acolo era o mizerie necesară.

. . . . . .

Asta da, spunea Liana, ce a fost la Timișoara, da ! Dar ca să te chinui **degeaba** — fiindcă urma să se petreacă viața lor acolo, în mijlocul noroiului și a ploii de munte, fără o aspirație demnă de capacitatea lor sufletească... Era prea mult. Era mai ales inutil. Inutil ! — Radu nu înțelegea ? Nu aveau nevoie să lucreze **acum.** Banii le ajungeau pentru încă o lună de lux chiar, și deci pentru două luni modeste. Ce nevoie aveau așadar să rămînă pe șantier ?

A fost o perioadă dificilă, paradoxal mai complicată decît aceea care o precedase, deși acum Radu avea o certitudine mai puternică decît simpla existență a Lianei — munca, sistemul de muncă și sistemul de viață prin acest sistem de muncă, prin această muncă.

Da, marea lui iubire se transformase ; prinsese o închipuire nouă care cuprindea în ea și existența Lianei, oriunde s-ar fi aflat Liana, lîngă el ori la București, ori în altă parte a lumii, cuprindea și firul de iarbă abia încolțit, mușchiul de pe copaci, piriul limpede, cîrnații prăjiți la repezeală în tigaie sau plinea și ceapa mîncate sub lapovița rece, laolaltă cu muncitorii care betonau digul, și țuica de seară care arde gîtul și aprinde sufletele făcîndu-le să se destăinuie, uneori nostalgic, și piscul stîncos și plesuv, noaptea înstelată sau plină de nori, și drumurile hurducăite cu camionul, și efortul supraomenesc, iarna, cînd viscolește și totuși ies cu toții la treabă, și certurile cu cei de la aprovizionarea cu materiale și cu alimente, și ciupercile răsărite după ploaie la rădăcina brazilor, pe pămîntul acoperit cu cetină ruginie, și zăpada sclipitoare ori poate ninsoarea cu praf, orbitor de mărunt și strălucitor, de omăt într-o zi liniștită și însorită, și atîtea altele, și încă altele.

În întunericul cortului, Radu se zgribuli puțin și se înveli apoi mai bine în sacul de dormit, ghemuindu-se cu genunchii la gură și cu mîinile strînse lîngă trup. Zîmbi. Parcă se întorcea la zilele copilăriei cînd adormea la fel, ghemuit și sigur de sine, cu toate că întunericul din jur nu era de natură să-l liniștească. Apoi se întoarse din nou pe spate, își trase învelitoarea pînă sub bărbie și, destins, cu toate membrele, resimțind din plin odihna care urma să vină, se lăsă toropit de somn.

Fragment din romanul „Aventurile unui provincial"

teatru

Recital ieșean

Iubite amice, îți voi descrie un spectacol de teatru. El se numește „Jurnalul unui nebun" (dramatizarea nuvelei lui Gogol) și premiera a avut loc la Teatrul Național din Iași în seara de 31 oct. 1975.

Decorul reprezintă o sumbră și masivă construcție, apăsătoare, copleșitoare în greutatea ei ; o complicată și întortocheată plăsmuire, culoarea aramei coclite, în care ființa umană se pierde ca o insectă într-un concasor. Și într-adevăr, Poprișcin abia dacă se vede în zidăria sumbră, învăluită în negurile reci ale burgului septentrional : noi știm că e pierdut chiar înainte de a-l fi zărit făcîndu-și loc, cu pasul somnambulic, prin răsucitele cotloane. Cotloane mucede din care hohote de rîs, chicoteli și siluete indefinite îl apostrofează. Iată-l în odăița sa : cu cîtă grijă, o cîtă grijă în dezbrăcarea, împăturirea, așezarea **mantalei ;** niciodată Poprișcin nu va fi mulțumit de felul cum și-a așezat mantaua. Demodată și aproape ruptă, această manta, semn al „cinului" și „nobleței", este una din pricinile nefericirii lui Poprișcin ; căci el ține mult la înfățișarea lui, oglinda ce-o are într-un colț îl atrage irezistibil,

mai cu seamă în clipele de alarmă ale sufletului său turmentat, ca o consolare și ca o nenorocire.

Dar văd, iubite prietene, că nu-ți voi putea descrie spectacolul acesta ; poate — îmi zic ca să mă dezvinovățesc — și pentru că ar trebui să umplu multe pagini, ar trebui să „descriu" mii de gesturi, nuanțe, intenții de gesturi, reveniri șovăitoare și explozii nestăpînite — aceasta e firea lui Poprișcin și cel care face acest rol nici n-a deschis încă gura pentru a rosti cu glas stins și totuși plin de atîtea ridicule speranțe : „Azi, la departament..." Două ore și jumătate acest actor e singur pe scenă, în fața publicului devine el însuși o insectă expusă sub o lentilă a cărei forță măritoare sporește progresiv. Treptat, treptat ființa insignifiantă devine centrul decorului de care ți-am spus, decor din care la început nu se vedea, gesturile primesc valori tot mai enorme, Poprișcin devine parcă centrul lumii (și nu numai „rege al Spaniei") iar povestea lui — o tragedie omenească imposibil de „povestit". Gogol a povestit această tragedie. La Iași Dionisie Vitcu a jucat-o, și nu-ți pot povesti cum a jucat-o.

Trebuie, dragă prietene, să vii aici să-l vezi pe Dionisie Vitcu în „Jurnalul unui nebun".

Mihai Ursachi

film

Mastodontul

Scheletul dramaturgic al **Mastodontului** relevă o concepție superioară, ambițioasă, asupra scenariului, înțeles ca structură tinzînd către altă structură. Calitatea sa esențială ține de postularea ramificațiilor construcției, de ordonarea grupurilor de afinități în care se adună personajele, ca și de funcțiile cu care acestea sînt învestite.

Pe de altă parte filmul lui Ioan Grigorescu și Virgil Calotescu oferă imaginea unui raport subtil între realitățile vieții și realitatea operei : perioada istorică la care se oprește noua producție a Casei Cinci era ea însăși un conglomerat de forțe, în cadrul cărora liniile progresului politic și social se defineau printr-o strategie abilă, dinamică și promptă. De aici dispunerea personajelor într-un evantai, cu centrul marcat de grupul activizant al muncitorilor sosiți la Ardepămînt, și ciclul de interferențe, pe de o parte între aceștia și oamenii locului (constituiți într-o colectivitate cu interese comune), iar pe de alta între muncitori și reprezentanții firmei străine, dirijați de Vogoride (formînd, împreună cu acoliții din sat, în numele cărora vorbește Micu, o latură a coliziunii). Echilibrul se realizează printr-o platformă intermediară: geologul și soția sa, două personaje bizare, ale căror obsesii și interese strict individuale converg, la un moment dat, cu sensul firesc al rezolvării conflictului.

Regizorul avea de pus în mișcare un dispozitiv bine sudat dramaturgic, susținut dinăuntru, cu elemente menite să dea ritmicitate. Funcția **referențială** a mediului natural — pămîntul care colcăie — și, respectiv, cea **fictivă,** reprezentată de „mastodont", nu-și găsesc — în afara unui anumit exotism — susporturile în articulările propuse. Ar fi de crezut că regizorul nu insistă aici, voind să evite tonul alegoric ostentativ. Atunci cînd încearcă să trateze diferit grupurile (planurile de ansamblu, în cazul muncitorilor, și abundența prim-planurilor, mișcarea amorsată, plonjeurile și contraplonjeurile, în compartimentul Vogoride — geologul) rezultatele apar, dincolo de cîteva lungimi de cadre și chiar de groplanuri inutile. Ambianța de epocă — credibilă în cazul protagoniștilor (vestimentație, gestică) — devine incertă în compunerea **susținătorilor,** a personajelor de plan doi, mișcate uneori ca la fotograf. Funcția **semantică,** rezervată unuia dintre principalii agenți ai acțiunii, nu ajunge să convingă din cauza limbuției personajului (femeia interpretată de Dorina Lazăr).

Era, așadar, nevoie de un liant psihologic mai bine marcat și de un plus de rafinament în orchestrarea secțiunilor ale căror premise generoase se întîmplă să nu fie dezvoltate. Imaginea tinerilor Marian Stanciu și Florin Paraschiv e un bun examen de încredere pentru începători (ambianța realistă le reușește mai mult decît portretele personajelor și chiar decît „vederile de grupuri în acțiune).

Virgil Calotescu a căutat unghiuri expresive, alteori însă mișcarea în cadru i s-a părut suficientă, căci numai astfel se poate înțelege de ce a trecut peste ritmul montajului, ca și peste momentele de suspens ale acțiunii, citeodată trenantă, gîndită în termeni necinematografici.

Protagoniștii sînt interpretați de actori al căror stil ne era cunoscut : Gheorghe Dinică, Liviu Ciulei, Olga Tudorache, Emil Botta. Reușitele sînt evidente. Lui Toma Caragiu îi este rezervată o partitură sobră, personajul său fiind iluminat de inteligență și de capacitatea de a acționa cu luciditate.

Filmul putea să sondeze — date fiind premisele și deznodămîntul povestirii — teritoriile tragicului. N-o face și din această cauză finalul nu ridică emoția în punctul ei de incandescență.

Ion Lazăr

cenaclul revistei «luceafărul»

Boris Marian

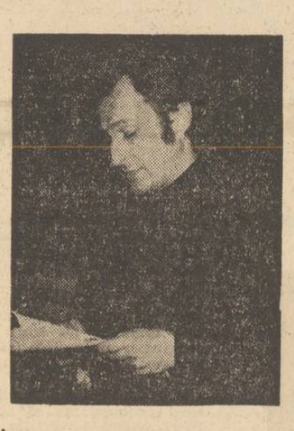

Blană de lup

Blană de lup îmbracă uneori
sufletul omului,
blană de lup ce-l împiedică
să se împace cu zorii și florile,
mieii ne par uneori vrăjmași
din naștere, din străveche amărăciune,
o, suflete, sfîșie blana, ieși din ea
ca dintr-un basm al lui Münchhausen.
Blana de lup năpîrlește
odată cu trecerea zorilor,
lupul devine-nțelept
judecînd după mersul norilor,
totul e vînt, zice,
pleavă-s cuvintele,
o, suflete, sfîșie blana
și ieși înaintea-naintelui.
Ieși înaintea apelor,
turme topite în lacrimi,
ieși înaintea munților
adunați ca să scapere,
ieși înaintea mea,
în acest minut de tranziție,
între o odă ultată
și-o nebunească ambiție.

Mă îndreptam spre vîrsta

Mă îndreptam spre vîrsta
iubirilor ascunse,
a tainelor cu cap de vultur
și trup de șarpe blînd,
mă îndreptam spre vîrsta
noptaticelor curse
între doi poli și între
lut-soare, cer-pămînt.
Mă îndreptam spre timpul
ce carne dă ideii,
ce umple vidul aspru
cu sînge greu de dor,
arterele abstracte, de vorbe străbătute
sînt invadate astăzi
de lutul cald și flori.

Urc treptele în pacea
odăilor supuse,
spre podul plin de fluturi,
de cărți cu poze mari
și mă cuprinde o nouă
beție de adîncuri,
în timp ce prin hublouri
pluteste un felinar.

Ceva â la Beethoven

Ar trebui să fiu foarte trist
ca să pot asculta un disc,
o muzică, ceva à la Beethoven,
în urechea mea stîngă chiule-un ren,
ar trebui să deschid o fereastră
ca să v-ascult pe dumneavoastră,
pasăre măiastră.
Oare cît timp se vor împiedica-n balamale,
în belciuge, în yale,
solfegiile siderale ?
Eu nu cred în muzica pe care o consumă
auriculul dvs. ca pe-o legumă.
Dumneavoastră așteptați cînd sînteți triști
s-auziți în rai țopăit de artiști ?
Vă spun totuși că pe d-l Beethoven
l-am întîlnit mult mai sus,
pe planeta Epsilon.

ținută într-o nouă sală, a Ateneului tineretului, *care a oferit un cadru mai intim, ședința din 10 noiembrie poate fi socotită ca o reușită. Au citit* Boris Marian — *poezie* și Ion Longin Popescu — *proză.*

După ce Boris Marian *și-a citit cu voce joasă poeziile, s-a remarcat că poetul „face parte dintre acei fericiți poeți care nu-și știu citi poeziile...". I-a revenit actriței* Ioana Crăciunescu *misiunea de a pune într-o lumină reală versurile.*

Criticul Nicolae Ciobanu *a subliniat că „poetul are un filon de sentimentalitate de bună calitate", fiind „un sentimentalist apăsat de pudoare". Totodată se pot observa în poeziile citite „unele asemănări, nu izbitoare, cu poezia lui Adrian Păunescu", fără însă ca Boris Marian să angajeze și temele mari ale acestuia. A încheiat prin a spune : „ne-am aflat în fața unui poet care ne-a emoționat".*

Nicolae Dragoș, *pentru a incita la discuții, propune cîteva jaloane : „ce pare a fi mai aproape de structura lui Boris Marian : poezia în stil clasic sau cea în vers liber ? Poate un „intimist" dezbate teme grave ? În ce măsură ironia poetului se degajă din structura lui lirică sau e mai degrabă un reflex al inteligenței artistice ?"* Grigorie Giorgiu, *foarte succint, observă o „atitudine demistificatoare, o degajare în tratarea temelor" ; de asemenea, remarcă „știința construcției poemelor".* Virgil Panait, *foarte dur, spune că avem de-a face cu „un autor de versuri și nu de poezii", autorul „nu e un bun regizor al construcției poetice" ; „lipsește sudura expresiilor (unele dintre acestea fiind puerile)". Totuși, i-au „plăcut poeziile :* Mai puțin tandru și Să nu ne pierdem vremea". *După* Radu Stoenescu, *„Boris Marian are o mare doză de suflet", oferindu-ne „o poezie adevărată". Dar „poemul în vers clasic e mai mult o joacă". Lui* Cornel Nistorescu *nu i-au plăcut titlurile poeziilor...*

Doina Uricariu, *la obiect, remarcă frumusețea versurilor ; acuză trimiterile livrești din unele poezii ; „tehnica poetică e una a aglutinărilor, poetul este talentat, poemele conving prin cinste, firesc".* O voce *feminină (încă o dată* Cronicar *roagă pe toți cei care vorbesc să-și decline cît mai răspicat numele !) ne spune că „poetul încearcă să se definească pe sine în funcție de oameni". Numai în funcție de oameni, am adăuga noi.*

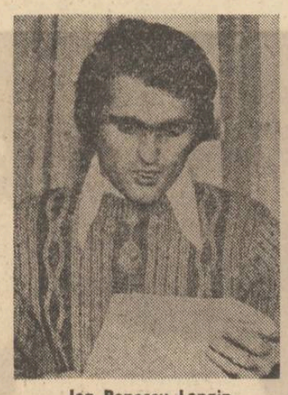

Ion Popescu Longin

Nicolae Dragoș *conchide că poetul „se află, poate, în momentul cînd ar trebui să scrie mai puțin. Nu este totdeauna lucid cu sine, nu are curajul de a înlătura lucrurile de prisos". Trei poezii însă ;* Blană de lup, Ceva à la Beethoven *și* Mă îndreptam spre vîrsta *„dau măsura unui poet autentic".*

În continuare Ion Longin Popescu *citește, cu talent, proza „Jocuri tîrzii". Lectura este deseori întreruptă de ropote spontane de rîs. Din nefericire, discuțiile nu debutează prea bine. Astfel, S. Decebal, spunînd că avem în față o proză bună, în care „dialogul este realizat", încearcă să delimiteze: „nu e vorba de o proză simbolică, ci de una pe înțeles".* Ileana *(și mai cum ?) începe de departe, „de la Don Quijote pînă la proza din seara aceasta..." dar nu mai finalizează gîndul. Oricum, „autorul are mult talent, planul dedublat se realizează foarte bine" și îi „place și admiră parodia".* Cu Boris Marian *discuțiile se apropie de obiect. El apreciază proza citită. Totuși, atrage atenția autorului „că urmărește un personaj căruia nu-i vede nici o perspectivă", deci „ar trebui să i se găsească eroului un destin".* Valeriu Nistorescu: *„Ion Longin Popescu e un fantast, personajul prozei sale este un Păcală modern".* Nicolae Velea, *într-o adecvată și nu lipsită de umor intervenție, „dezghioacă" sensurile mai adînci ale povestirii : „Jocuri tîrzii e o poveste cu capcane. Fonfea — personajul principal — ascunde dacă nu o dramă, atunci o frustrare, o copilărie netrăită. Unele din jocurile tîrzii nu sînt altceva decît gesturi compensatorii" Apreciază „știința notației, dialogul de o savuroasă oralitate".* Dorin Tudoran *apropie proza citită de aceea a lui Eugen Seceleanu. Face apoi o pledorie pentru proza umoristică de bună calitate — rară avis în literatura actuală.* Mircea Florin Sandru *crede că bucata citită e abia o secțiune dintr-un roman posibil. „Fonfea este un mitoman, avînd un sens tragic ; el este un fel de Ipu". Încheind ședința,* Nicolae Dragoș *remarcă „vocația pentru umor la Ion Longin Popescu. „Poate numele personajului, Fonfea, nu-i prea fericit ales, mai cu seamă că personajul își poate îmbogăți prin fantezie biografia literară". (Dan Laurențiu : „să-i dea un pseudonim !"). „Mijloacele artistice ale autorului sînt evidente, trebuie, totuși, să renunțe la umorul de poantă ieftină, mai ales că a făcut dovada unui umor bine articulat de bună calitate".*

N.B. Poetul Constantin Nisipeanu, *care a participat la ședință, i-a mărturisit* Cronicarului *bucuria de a fi făcut cunoștință cu două talente tinere autentice.*

Cronicar

jocuri tîrzii

Povestire umoristică de Ion Longin Popescu

Fonfea își trăise adolescența dărîmînd sorcodușii care atingeau cu ramuri fragile, încărcate de fructe sîrmele telefonului raional. Se urca în pomi într-o poziție incredibilă, cu trupul paralel cu pămîntul, cu un fluier între degete. Nimeni nu punea la îndoială că avea ținte metalice în pielea roasă a tălpilor. „Ori cu darcu, ori cu unu încălțat în bocanci antiderapanți l-o fi făcut mă-sa...", era părerea oficială aparținînd primarului însuși. Noi îl văzusem desprinzîndu-se de pămînt cu ocazia unei duminici cultural-sportive. În pauza unui meci de ciontic, cîștigase detașat concursul de cățărare pe o prăjină unsă cu parafină, în vîrful căreia erau atîrnate o legătură de cîrnați afumați, o sticlă cu sirop de mure din cel mai scump și o prescure enormă tapetată cu atîtea drageuri multicolore cîte începeau în două cuvinte : „ești curajos". La sfîrșitul ceremoniei de înmînare oficială a trofeelor, care avu loc într-o atmosferă de frenezie generală, cei mai mulți avînd convingerea că privesc un trimis al diavolului și înghesuindu-se să smulgă firele de iarbă pe care călcase Fonfea în drum spre podium unde-i aștepta șeful juriului, astfel că se făcură urme adînci, ca de plug, pe unde trecuse, dirigintele poștei nu vru să piardă prilejul de a-i oferi, el cel dintîi, slujba fără nume prin care cel angajat avea datoria să pună ordine în contactul dintre cablurile de oțel și corcodușii satului. „Statul te va face om, dragă...", îi spusese dirigintele, temîndu-se cîteva clipe de un eventual refuz.

Cu banii cîștigați, își cumpărase o mulțime de fluiere de mărimi diferite. Le legase sub streașină cu un fir de borangic, explicîndu-ne că în bătaia vîntului acestea vor răsuna ca o orgă. Veniseră furtunile, dar fluierele rămăseseră mute. „Din cauza văii în care se află casa asta nenorocită..." își comentase el insuccesul.

Orgoliul și copilăria lui Fonfea se vedeau grav amenințate. Era necesară o amînare, o întîrziere de cîteva luni. Altfel, în locul jocului regizat cu atîta convingere de el, ar fi trecut faptul nud, lipsit de frumusețe și culoare, în locul imaginației, proza cea mai banală a utilității.

Dorind să cerem și sfatul lui Vatică, îl găsirăm în spatele gării pescuind găini cu boabe de porumb agățate de fire aproape invizibile de nailon. „Ce facem cu primarul", fusese întrebarea noastră. Luat prin surprindere, cu toate că de multă vreme ar fi dorit să aibă o răfuială cu acesta, Vatică nu ne răspunse îndată. Îl întrebarăm dacă avea ceva de împărțit cu el, convinși fiind că numai Fonfea îi stătea împotrivă din rațiuni ce-l scăpau. „Păi, m-a inj-jurat", ne lămuri șeful de manevră. „Cum", ne arătasem curioși. „U-uite cum : trecea p-pe bicicletă și o-odată strigă l-la mine : Bă, Vatică, am a-a-uzit că vîr'tu, impiegatul, o-oprește trenurile la semafor s-să coboare cheferiștii v-voștri să-mi devasteze p-piersicii de lîngă terasament. Bă, s-spune-i că-l trimit în m-moaș'sa pe gheață cu t-tine cu tot, că și pe t-tine te-am văzut mîncînd p-piersici într-o zi !". „Ce facem atunci cu primarul", revenirăm cu întrebarea. Fără să bănuim în acel moment că am găsit ce căutam, reținurăm că era pe cale să se

declanșeze un conflict între năvetiști și conducerea gării. Vatică mirosise situația, căci în același timp și Fonfea fusese informat că în adunările generale și la ședințele cercurilor de citit se vorbea de aceleași necazuri ale navetiștilor precum și de pierderile de producție suferite în cooperativa agricolă ca urmare a întîrzierilor de la lucrările cîmpului.

În rezumat, faptele erau următoarele : conducerea gării interzicînd șuieratul mărfarelor între orele 5—8 spre a-și feri familiile de trezitul cu noaptea-n cap, provocase adevărate drame în rîndurile sătenilor navetiști, de care primarul nu era și n-ar fi trebuit să fie străin. În mod obișnuit, mărfarele aveau două calități : o țineau într-un șuierat în dreptul satului și aveau în spatele lor, la o „distanță c.f.r.", cursele de persoane. Tocmai timpul necesar pentru pregătirea de drum, după urletul înfiorător al mărfarului, și ajungerea la gară. În noua situație, de regulă nevestele puneau deșteptătoarele, plecau la muncă la timp, dar uitau, în mod explicabil pentru cine se trezește prea de dimineață, să le fixeze la orele trebuitoare bărbații călători. Fie că ele se întorceau acasă, fie că nu, aceștia pierdeau trenul. Buclucul se dubla în majoritatea cazurilor deoarece, întorcîndu-se să-i trezească, femeile primeau mustrări cu avertisment de „tăiere din procente" de la șeful de brigadă. La sfatul popular au fost înregistrate, din această cauză, cîteva procese de divorț. „Astora le-ar t-trebui un ceas...", spusese cu naivitate Vatică. Observația îi fu însă deajuns unei comete din mintea lui Fonfea pentru a lua un contur clar, rotund. După numai cîteva zile în care se încuiase în casă, el îi puse pe masă primarului, în cursul unei scurte audiențe, un ceasornic imens din fontă, cu ciocănele izbind într-o placă de bronz colecționată întîmplător din vechea clopotniță a bisericii și putînd fi întors de la distanță prin mijlocirea unui lanț. „Iată muzica ce-ți trebuie, primarule, iată cocoșul fermecat...". grăise Fonfea cu superioritate. Pentru prima dată primarul îl privi cu alți ochi, cu jenă și micime. „Măă..., se minunase, mare comedie, Fonfeo... ...În moaș'sa pe gheață pe ăl de s-o mai lega de tine. Manolico, îi strigase secretarei, ia cheamă-l, fă, pe Băcănel !" Băcănel se apropie cu căciula la subsuoară. „Du-te, bă, de bate toba și anunță muierile că se face pace. Am găsit omu, spune-le și hoților ălora care-au fugit de sapă de puturoși ce sînt că o să-i trezesc cu pupăza asta de-o să ajungă la servici înaintea trenului ! Și nu uita : dacă-l mai vezi pe vreunu că se leagă de dumnealui, fă-mi raport...". Fonfea plecase mulțumit după ce puseseră la punct și protocolul instalării ceasornicului. În prima duminică, odată cu convocarea comisiei de împăciuire, fu invitat tot satul, împrejurul celui mai înalt plop din centru.

Primarul tăie panglica inaugurală, binecuvîntă familiile reîntregite și trase de lanțul ceasornicului instalat în vîrful plopului cu o zi înainte. Ciocănelele izbiră cu putere placa de bronz și comuna fu inundată de un sunet prelung, aproape identic cu șuieratul mărfarelor. În ovațiile generale, inventatorul fu purtat pe brațe după ce informase publicul că instalația funcționează automat, fiindu-i necesară ca la orice ceasornic numai o întoarcere în douăzeci și patru de ore.

Nița venise la inaugurarea ceasornicului și îl văzuse pe inventator purtat pe brațe de mulțime. Desluși în fizionomia lui pătrată pe purtătorul unui mare destin. Se înroșise la un gînd ce sta să fiarbă. Cîțiva dintre noi, care-l informară după aceea pe Fonfea, o urmăriseră. Oprindu-se să admire orga coliană, mută, de sub streașina casei lui, Nița oftase zgomotos și se îndepărtase șchiopătînd de emoție. Cel puțin așa erau gata să jure în fața lui Fonfea, Binel și Mecu.

La puțin timp după aceea, pe cînd doliul încă nu încetase, Fonfea o întrebă dacă ar fi de acord ca el să-și mute fluierele „în deal..." Văduva înghițise galbenă ca un porumb : „De, Fonfeo, vino... Este loc, vino, că loc este.... Poate că Dumnezeu nu ne ține de mînă pe fiecare..." Strălucirea cozorocului șepcii lui vechi de elev, îi accelerase pulsul, simțind că se rupe ceva în ea. Se simțea îzbăvită de singurătate, de mirosul de șobolani, prin acest bărbat deșirat și optimist. „Cînd eram în vremea mea / Zburam ca o turturea", îl cîntase el trecînd-o pragul în circă. Făcură o mică petrecere cu vecinii care-l rugară să le deseneze ceasul din plop, după, care, timp de o săptămînă, își transferă cu sprijinul nostru, aparatura eterogenă ce-i înundase casa „din vale". Acum se încheia și fulgerătoarea fericire a văduvei. Cînd își văzu curtea, tinda, podul, grădina, și cotețele pline cu monștri de metal ruginit, simți o arsură în tîmplă. Tot pestul vieții, începînd din acea clipă, va simți în gură gust de rugină. „Fonfeo, îndrăzni și ea să împrăștie vraja unei dimineți de tandrețe, ce invenție mai e și asta să pui fierul vechi în locul găinilor ?" El o privi descumpănit, adresîndu-i o explicație oarecare : „Da' unde vrei să-l depozitez..." Consultîndu-l pe Vatică asupra locului unde să ascundă dinamul în eventualitatea unui control din partea căilor ferate și stabilind ca cea mai bună ascunzătoare o nișă în zid, Fonfea trecu la lucru imediat după incident. Sub privirile decolorate ale femeii, scoase cu tîrnăcopul circa două sute de cărămizi din zid. Izbea cu cruzime, parcă răzbunîndu-se pe lipsa ei de înțelegere. Căsuța cînta jalnic din toate încheieturile în acordul suspinelor văduvei pe care vecinii le socotiră plîns în toată regula. O parte din șindrilă era la pămînt, acolo unde se odihnea și pragul de la intrarea principală. Soba din bucătărie crăpase, iar polițioarele din lemn de lîngă tavan se lăsaseră într-o parte, împrăștiind pe aceleași pămînt flori uscate de sunătoare, nalbă și busuioc, o sticlă cu aghiasmă, o mică icoană prăfuită și bastonul special cu care răposatul culegea chiștoacele din țărînă. Icnind de disperare, Nița plecă de acasă. Abia peste patru zile avea s-o găsească Fonfea în foișorul din via lui Colici. Plînsă și îmbătrînită, abia mai putînd să-și tîrască picioarele, îl întrebă : „Casa mea mai este în picioare, hoțule ?" „Este, Niță, cum să nu fie...". Intrînd în casă, Nița observă un șirag de beculețe pilpîind agățate de tavan cu un cablu alb, pornind din zid, din capătul negru al dinamului. Cîteva cărămizi fuseseră puse la loc, dar zidul continua să se clatine sub vibrațiile cărbunilor și ale lanțului de transmisie. În curte, Vatică se afla în șaua unei furci de bicicletă ale cărei pedale abia unse erau, după cum ne explicase savant Fonfea, un primum movens pentru complicatele instalații automate „de binefacere". Fonfea își linse cozorocul făcîndu-l mai strălucitor și spuse mieros : „Iată visul meu Niță, ție îți datorez împlinirea lui. De-aici înainte vom trăi liniștiți, fiindcă am ajuns la ultima mea invenție. Voi lăsa întreținerea instalațiilor pe seama ăstora mici..." Odată făcînd acest legămînt, inițiе măsurători pentru determinarea exactă a unghiului din care întrau vînturile sub streașină și instală fluierele. Sunetul lor grav îi va aminti multă vreme de patimile tinereții. Pentru Nița, șocul provocat de spargerea zidului luase definitiv chipul unui fruct greu plesnind în soare și lipindu-i-se fierbinte de tîmplă. Venind să-i felicite pentru noua lor stare civilă, primarul admiră invenția și îi informă că electrificarea generală a satului fusese încheiată.

planetă de tînăr

Nicolae Diaconu

Seara, în grădini

Bine era, Ptolemeu,
Seara, în grădini,
Cînd, printre table de legi și dicționare
Ne tiram sandalele spălate de mare
Și insomniile de alexandrini.

În vecinătatea noastră,
Timpul se-nvehea în turn, la armături,
Marea venea, aproape albastră,
Și ne arunca la picioare
Grămezi de corecturi.

Umbrele noastre se răsfrîngeau în bazine
Asemenea ideilor nemuritoare,
Cînd studiam pe îndelete
Geographia,
Fără să-nțelegem prea bine
Dacă mai există și altceva decît mare
Pe hărțile acelea pline de pete
Și soare.

Drept ca arborele

Ca un războinic în armura
Lui, drept ca arborele
De munte în propriul său
Punct de sprijin,
Sau
Ca o vietate marină
Lîngă linia mării,
Ca un tatuaj pe inimă,
Astfel
Este poetul
În mijlocul patriei sale.

Cum un surîs

Gură de rai, sublimă geometrie,
Pe planeta de forma unei sfere,
Noi, împrejur, cum un suris,
Cu drum cu tot, pe după viziere,

Stînd în bătaia liniilor lungi,
La intîlnirea stemelor în stemă,
Și locuindu-i peste timp durata
Cum locuiește în poem o temă,

Nu singuri coborînd pe dealuri,
Ci laolaltă, prin păduri latente,
Cînd geometria gravă ne consumă
Cu două mii de ani de sentimente.

Ca Miorița

Mă duce
Gîndul într-un ținut
De cîntece și mă bate
În cuie din lemn
De trandafir pe-o inimă
Care de-abia mă-ncape –
Aș sta un veac
În locul acesta
Întins pe așternutul
Spinilor sublimi
Ca miorița pe cele
Șapte guri de rai
Ale unui fluier.

Se cerne-ncet

Am să-ți aduc rășini verzui în palmă
Ca să le-ntinzi pe trup în loc de leac,
Cînd abătut de-o suferință calmă
Un dor adînc adie peste veac.

Cum stai așa în cea dintîi lumină
Cu subsiori amare-n palma mea,
Din nisiparniți ca un fir de vină
Se toarce drum pe care vei umbla.

În urmă, deci, ca pe nervuri de laur,
Cum te consumă timpul dintre noi,
Se cerne-ncet o pulbere de aur
Cînd îmi arunc privirea înapoi.

televiziune

Ordine fără importanță

Organizată cu atenție pînă la cele mai mici amănunte, emisiunea CEL MAI BUN CONTINUĂ, prin emoțiile pe care le determină rivalizează cu orice serial polițist, oricît ar fi acesta de captivant și plin de surprize. Ion Mustață conduce desfășurarea acestor concursuri-spectacol cu vervă și spiritualitate. Aprecierea „Excelent răspunsul dumneavoastră !" a devenit de mult cunoscută spectatorilor și telespectatorilor, născînd ropote de aplauze. E un concurs în care ordinea răspunsurilor concurenților nu are importanță, de-aceea ea se trage la sorți. Ținînd seama de calitatea răspunsurilor și de cantitatea impresionantă de cunoștințe cu care participanții se întrec, am putea spune că și ordinea rezultatelor e fără importanță, lăudabile fiind întrecerea în sine, efortul de documentare, curajul de a înfrunta intransigența publicului, dorința de verificare. Căci fiecare participant la aceste întreceri este de fapt un cîștigător. Cîștigător e și publicul, concursul fiind o formulă ideală de stimulare a îmbogățirii cunoștințelor din toate domeniile. Îl urmărim de cîteva etape de Victor Șonea — reprezentant al județului Mehedinți, — cu emoții, cu interes, cu admirație, ținîndu-i pumnii, pregătirea și eleganța răspunsurilor cucerindu-ne. Emisiunea CEL MAI BUN CONTINUĂ este cu siguranță un mijloc eficace de educație estetică și morală, o manifestare culturală demnă de toată aprecierea, căci bunul gust, setea de cunoaștere, ia ființă și se dezvoltă din contactul cu lucrurile frumoase, cu exemplele care impun respect.

★

Am urmărit fascinați imagini filmate excepțional și un comentariu amplu și docț despre o țară frumoasă, prosperă, Australia. Întinderile punctate de saltul bizarilor canguri — din păcate în curs de dispariție din cauza vînătorilor neraționale întreprinse cu scopul folosirii piellor la confecționarea unor obiecte inutile care să încinte turiștii și a fabricării conservelor pentru cîini și pisici — păsunile verzi păscute de vite puternice și oi uriașe, Merinos, localități în care locuitorii sînt artizani în masă, portul Sydney înflorit cu pînzele a sute de catarge, gemînd de vase grele de transport, arterele de circulație ale marelui oraș aglomerat, cu un trafic impresionant, clădirile impunătoare ridicate într-o întrecere de frumusețe, ingeniozitate și funcționalitate. Lend Lease House înaltă și majestuoasă crescînd semeț dintr-un șir de palmieri rotunzi, clădire purtînd iscălitura lui Harry Seidler. Desfășurată cu grație pe o întindere impresionantă — faimoasa creație a lui Jörn Utzon — devenită punct de reper pentru arhitectura ce se vrea progresistă, Opera din Sydney, al cărui proiect a cucerit premiul întîi la concursul organizat în 1956, premiul ce a consacrat reputația mondială a acestui mare și talentat arhitect danez. Construcția îndrăzneață — ca o pasăre surprinsă în clipa în care și-a oprit zborul, cu aripile încă deschise dar gata de odihnă — constituie cea mai bună demonstrație că pentru un arhitect care combină logica, imaginația și realismul nu poate exista nici o viziune fantastică care să nu poată fi realizată. Centre industriale, mijloace de transport moderne, instituții și școli, importante centre culturale, o desfășurare de imagini interesante și inedite pe care acest film documentar ni le-a pus la dispoziție.

Corina Cristea

muzică

Un eseu concertistic

Dacă nu dinainte, de la memorabilul concert Enescu, publicul s-a convins că o seară muzicală condusă de Anatol Vieru înseamnă negreșit o pătrundere atentă în datele partiturii, o relevare a ceea ce ele au mai simptomatic, o alegere cu tează, o pledoarie expusă nu insidios, nu altfel decît în limbajul convingător pe căi artistice al interpretării ca explorare. Sala plină probează cît de captivantă poate fi scrutarea și ierarhizarea grăitoare.

De astă dată, compozitorul-dirijor a vrut, poate, să demonstreze relativitatea noțiunilor de urît și frumos muzical, dacă ar fi să mai acceptăm astăzi ca posibilă atare clasificare. Concertul s-a deschis printr-o imperechere de tineri. Scherzo-ul „Over the pavements" de Charles Ives vorbește fără putință de replică despre valoarea expresivă a uritului, acest explorator dezinteresat al posibilităților sonore găsește grotescul politonal și poliritmic, îi intuiește suculența, pretabilitatea la dezvoltări, prelungiri prin absolutizare ori alipire, neuitînd, după toate, să încheie frumos, cu o cadență copilăros clară, zîmbet ironic aruncat naivității din mijlocul burlescului gros.

În timp ce Ives cucerește persiflant armonia clasică, Mozart testează intuitiv noi mijloace de împrospătare a sonorităților dulci native, aici stereofonia și dezechilibrul cantităților. Locul lui Mozart în concert era de a reprezenta ideia de Mozart, prototipul frumuseții muzicale pure, subliniată interpretativ de Anatol Vieru în modelarea grațioasă a frazelor, pasul galant. S-au remarcat din ansamblu violonistul Mircea Opreanu și violistul Vladimir Mendelsohn, amîndoi prin suplețea și farmecul arcurilor.

Secesiunea se nuanța odată cu fragmentul din opera pentru copii „Cartea cu Apolodor" de Ștefan Niculescu, unde contrastul dintre melodia flautului și textul de Gelu Naum, într-o excelentă lectură a compozitorului, insinua un dubiu în percepție, nu știai unde e gluma, o undă autoironică, de mare preț artistic. Superioritatea gîndirii se relevă în subtilitatea dozajului prezenței corale, prelungind pulsația lamento-ului de flaut și ieșind treptat de sub jocul luxuriant al percuției. Tot din glumă se năștea și muzica lui Henri Pousseur (desprinsă din opera „Votre Faust"), căci ce altceva puteau fi alăturările de stiluri disjuncte și încă voit îngroșate. Însă această recapitulare muzicală, împănată și cu limbajul muzical cel de obște al compozitorului, își uită la un moment dat scopul hazliu (poate nici nu era), pe Pousseur îl depășește ambiția de a construi vizibil, de a configura Gestalt-ul, cu policromele sale premize, ceea ce îi reușește virtuos, deși publicul este cam descumpănit pierzînd pe drum gluma la care vocabularul pestriț trimite.

Concluzia a aparținut lui Edgar Varése cu „Ionisation" adică cu formidabila sa intuiție, acum cîteva decenii, de a face melodii din percuție, din zgomote, transpunînd adică stilul său instrumental dens, cu enunțuri scurte și suprapuneri capricioase, pentru un material sonor ce pînă atunci părea în afara categoriilor de expoziție și dezvoltare. Concertul s-a încheiat deci cu cea mai pertinentă dovadă a relativității apriorismelor în muzică. Anatol Vieru a gîndit interpretarea în accentuarea ambiguității poliritmice (compensată de curba spectaculoasă a planurilor) trecîndu-l pe Varése printre antecesorii așa numitului „temps lisse" al lui Boulez.

Nu pot să nu remarc dintre entuziaștii interpreți ai concertului prezența de prim plan a pianistului Adrian Tomescu, doveditor a unei capacități deosebite de acomodare stilistică, dublată de reflecție, finisare optimă și impuls interior.

Costin Cazaban

Meditaţiile unui scriitor

Marin Preda face parte dintre acei scriitori, relativ puţini la număr, apţi să mediteze simplu, pe înţelesul tuturor, fără contorsiuni de frază dar cu o strategie particulară a gîndului, la problemele acute ale vieţii şi literaturii. Ca şi în cărţile lui atît de originale, în mărturii în legătură cu soarta ţăranului, a intelectualului, problemele omului de azi, care trăieşte într-o lume încercată de cele mai diverse tendinţe, apar într-o lumină clară, sînt puse direct şi soluţionate cu grijă. Pentru cine ar crede totuşi că scriitorul spune, în articole, lucrurilor pe şleau şi că dă verdicte fără echivoc, paginile din **Imposibila întoarcere** constituie o confirmare numai parţială. Întîlnim la tot pasul, şi aici, semnul acelei disimulări care dă atîta farmec lumii pline de autenticitate a **Moromeţilor**, scrisului acestui autor. Marin Preda meditează cu savoare, nu e sec niciodată, nici didactic-explicativ. Cartea ne pune în contact cu gîndurile unui scriitor despre vremea sa, despre trecut, prezent şi viitor. Gîndurile unui scriitor implicat adînc, prin întreaga sa creaţie, în dinamica transformărilor sociale. **Imposibila întoarcere** conţine consideraţii substanţiale despre o arie cuprinzătoare de teme şi subiecte, de la soarta ţăranului la evenimentele celui de-al doilea război mondial, de la relaţia dintre individ şi istorie la spiritul revoluţionar, de la actualitatea lui I. L. Caragiale la plăcerea de a scrie a lui Sadoveanu, de la semnificaţia debutului la literatura păşunistă etc. Una dintre cele mai acute idei ale lui Marin Preda, prezentă în multe pagini ale cărţii, este legată de soarta individului ce trăieşte într-un context social în care, în mod obiectiv, atenţia e orientată îndeosebi spre colectivitate. Misiunea scriitorului este aceea de a vedea ce se petrece cu omul. Cunoscînd comandamentele epocii, sensul dezvoltării sociale, scriitorul trebuie să-l privească pe individ cu maximă luciditate, să-l releve aspiraţiile, să-i ofere şi o perspectivă. Marin Preda simte exact specificul artei, al literaturii : el desparte viziunea artistică de imperativul moral explicit : „Morala constituie pentru artă o primejdie pe care mulţi o subestimează, arta se apropie mai mult de natură prin cruzimea ei infantilă decît morala, care e creaţia spiritului uman matur, împins de nevoia de a pune ordine în viaţa afectivă şi a ţine în frîu instinctele." Din punctul de vedere al scriitorului, lucrurile stau într-adevăr aşa. Mircea Eliade spunea şi el că arta nu imită natura, adică obiectele ei, dar creează în felul în care creează natura, îi imită gestul, dacă se poate spune aşa. Natura creează, în modul cel mai imprevizibil cu putinţă, forme noi, arta încearcă să procedeze similar.

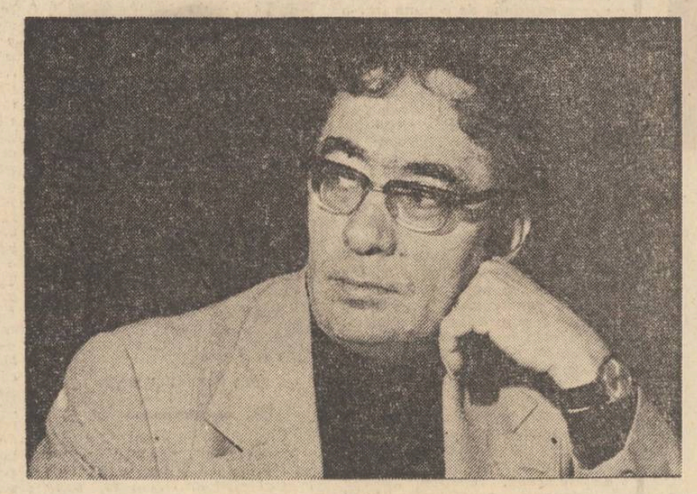

În **Imposibila întoarcere** întîlnim consideraţii despre evazionismul în literatură, care nu poate fi despărţit de evazionismul social. Felul cum e abordată chestiunea incită din capul locului. Prozatorul defineşte evazionismul ca : „ocolire premeditată, programatică a problemelor reale şi obsedante ale timpului şi societăţii noastre contemporane, şi evadarea, cu ajutorul unor torente de cuvinte şi imagini, într-un univers al închipuirii, care nu reprezintă nimic..." Problema în sine e dintre cele mai actuale, scriitorul a intuit datele ei, dar formularea are profilul pe care-l au în genere părerile prea tranşante, nesusţinute de o analiză mai adîncă a fenomenului. Definiţia pare a fi incompletă, argumentul se închide în el însuşi ca-ntr-un cerc. Evazionismul nu e doar un dat programatic, de intenţie, ci de unul de vocaţie. Scriitorul incapabil să intuiască mersul epocii va da, în ciuda intenţiilor sale, lucrări inautentice, evazioniste în mod implicit. S-ar putea spune, că acesta nu e scriitor, dar acelaşi lucru s-ar putea spune şi despre cel care, în mod programatic, evită să abordeze teme şi idei majore. În altă parte Marin Preda scrie : „Un prozator care a scris o carte nu chiar foarte legată de o problematică realistă, a primit din partea unui critic preocupat **numai de probleme estetice** (s.n.) un răspuns cam de felul acesta..." Nu ne interesează aici felul răspunsului în cauză. Ce înseamnă „preocupat numai de probleme estetice ?" Nu e nevoie să citîm opinii ale unor esteticieni notorii pentru a dovedi că „problemele estetice" sînt elemente **de fond** ale literaturii şi că ele nu presupun doar fraza elegantă, ci mai ales relaţia adîncă dintre operă şi viaţă, rezonanţa socială a demersului creator, autenticitatea literaturii etc. Tot ce e de domeniul creaţiei artistice intră în spaţiul esteticului. Nu putem vorbi de problemele estetice ca despre ceva colateral, ca de un lux pe care şi-l permit anumiţi artişti (sau critici) desprinşi de viaţă. În eseul **Fatalitatea relaţiei**, Marin Preda corectează afirmaţiile despre evazionismul înţeles doar ca refugiu în zona estetică. Convingătoare sînt opiniile scriitorului despre relaţia individului cu istoria. Luînd ca pretext un erou fictiv, autorul se întreabă dacă „badea Gheorghe a boicotat totdeauna istoria", sau „dacă istoria l-a dus de nas pe badea Gheorghe". Nu ni se dă un răspuns precis, ni se vorbeşte în pilde, însă deducem odată cu scriitorul că ţăranul român n-a boicotat istoria şi că literatura, activitate spirituală de cea mai mare importanţă, trebuie să abordeze cu curaj astfel de subiecte. Dezamăgirile individului, ca de altfel şi satisfacţiile sale, vin din social, şi literatura e obligată să surprindă această imprejurare. Căci, ni se spune, „dezamăgirile nu sînt, fireşte, de ordin literar". Scriitorul e atent la mişcările epocii şi deplînge în mod justificat ceea ce am numi o amnezie a istoriei, adică a celor ce creează istoria : „Din suferinţele îndurate nu trage nimeni nici o concluzie, războaiele, despre care am proorocit că le vom desfiinţa, nu le desfiinţăm".

Marin Preda nu are ambiţia să scrie eseu problematic, el ne oferă mărturisiri, pagini de scriitor. Cartea pe care o discutăm este deosebit de interesantă tocmai la acest capitol : autorul ei este un scriitor adevărat şi opiniile lui sînt demne de tot interesul. Cu umor uşor mascat, autorul îşi aduce aminte de întîmplări care au stat la baza nuvelelor şi romanelor sale. Sînt pagini fermecătoare, pe care cititorul le savurează. Un critic al **Moromeţilor** (vol. 1) era de părere că scriitorul trebuia să facă din roman nuvele ; un cunoscut din copilărie spune într-o anume împrejurare că autorul **Moromeţilor** „e cel mai mare speculant al scrisului românesc". Interesantă e şi relatarea întîlnirii cu criticul Eugen Lovinescu (cel care murmurase în cenaclu, în lectura bucăţii **Calul :** „Descriptiv, descriptiv...") ca şi geneza nuvelei **Desfăşurarea.** Însă ironiile la adresa lui G. Călinescu nu pot căpăta adeziunea : „cota" marelui critic creşte văzînd cu ochii...

Marin Preda ştie să aleagă din viaţă fapte semnificative, el este un excelent observator al realităţii brute şi se dezinteresează în mod justificat de disocierea estetică încărcată de preţiozităţi. Totuşi, consideraţiile asupra vieţii şi creaţiei literare implică nuanţa estetică finâ, elementul secret al creaţiei. Autorul ştie să se aplece tocmai asupra aspectelor vieţii care pot constitui materie a literaturii. La capitolul mărturisirilor, cel mai solid din întreaga carte, trebuie trecute şi relatările despre tema povestitorului („Nu scrii ceea ce vrei, ci ceea ce poţi" ; „mai am de scris doar o singură carte, înrudită cu cea a lui Moromete, şi căreia nu-i lipseşte decît prima frază"), despre „imposibila întoarcere" în acea ciudată poiană a fierăriei („Şi cînd mă duc pe acolo, am impresia că visez..." ; „Dacă aceste amintiri despre acea poiană mă stăpînesc cu atîta putere nu este pentru că sînt prizonierul copilăriei mele, ci pentru că abia acum, la maturitate, descopăr în viaţa ei din amintire vocaţia profund democratică a poporului nostru. Reproşul că trăiau, practic, într-o iluzie nu infirmă adevărul că aveau dreptate în spirit.") ş.a. Pe autorul **Moromeţilor** îl preocupă nu numai soarta ţăranului de la noi, ci a celui de pretutindeni. E o clasă care pentru prozatorul nostru reprezintă un permanent obiect de meditaţie. Iată şi o mărturisire dintre cele mai interesante pentru lectorul literaturii lui Marin Preda : „eroul preferat, Moromete, care a existat în realitate, a fost tatăl meu".

Dacă un alt scriitor ar spune că a uitat să povestească, poate că surpriza n-ar fi atît de mare. Dar cînd o spune Marin Preda, cuvintele sună întrucîtva straniu. „Am uitat să mai povestesc". Cum poate să uite să povestească autorul **Desfăşurării,** al **Moromeţilor,** al **Marelui singuratic,** al **Intrusului,** al **Delirului ?** Alarma nu e falsă, dar nu se referă la autorul nostru însuşi. Marin Preda n-a uitat să povestească. Cartea lui de mărturii literare îşi procură farmecul şi din plăcerea de a povesti şi a repovesti întîmplări, de a le interpreta şi contempla din unghiuri noi.

Scriitor cu o conştiinţă profesională fermă, Marin Preda glosează subtil în legătură cu responsabilitatea scriitorului şi a cititorului. Începutul articolului **Riscul scriitorului** sună astfel : „Un cititor nu poate citi nimic după ce a murit, dar nu se poate spune că un scriitor, după ce moare, nu va mai fi citit de nimeni". Problema e abordată în termenii cei mai adecvaţi : „Riscul artistului e să nu fie înţeles şi să fie aruncat în chinurile incertitudinii care nu-l scutesc oricît ar fi el constient de valoarea sa. Care este însă riscul publicului ? Nici unul ! Şi atunci cum poţi în relaţia asta să iei tot partea celui care nu riscă ?" Sînt reflecţii ale unui scriitor de puternice combustii, gînduri care se sprijină nu pe concepte goale, ci pe o lungă şi fructuoasă experienţă literară.

Ion Lotreanu

psihanaliza şi cultura

I

În istoria gîndirii au fost înregistrate numeroase cazuri cînd anumite ramuri ale ştiinţelor umane s-au cristalizat într-o formă elementară, pornind de la studierea unor cazuri izolate. Aşa s-a întîmplat şi cu psihanaliza. Pornind de la studiul istoriei [1]), la care s-au adăugat mai tîrziu alte maladii nervoase, psihanaliza a început prin a fi o tehnică de investigare şi terapie medicală. Aprofundarea cercetărilor asupra vieţii psihice a impus apoi conexiunea ei cu alte domenii ale ştiinţelor umane. Obţinerea unor rezultate asemănătoare sau identice a determinat pe parcursul timpului o extindere a metodelor analitice în noi zone ca : psihologia colectivă, antropologia culturală, mitologia, lingvistica, arta, critica literară, istoria religiilor etc.

Se ştie doar că ancheta psihanalitică se bazează pe mărturisirea pacientului, care este adeseori blocată sau, atunci cînd se declanşează, poate conţine alături de unele informaţii adevărate, alte tipuri de informaţii incoerente, deformate sau false. Medicul psihiatru se află, astfel, în faţa resturilor disparate ale unui discurs verbal a căror coerenţă şi motivaţie trebuie să le găsească.

Discursul oral sau scris constituie calea principală de comunicare dintre oameni. El implică eul locutorului în transmiterea unor informaţii, îl angajează în relatarea lor integrală sau îl determină în mod conştient sau inconştient să eludeze sau să devieze sensul unora din enunţurile sale. Discursul reprezintă, astfel, o formă de reconstituire verbală a visului, de cercetare a unor mituri scrise, de explicare a modului de exprimare a relaţiilor interindividuale, de apropiere de specificitatea unui text literar.

Dar cum existenţa umană este situată, după opinia lui Freud, între **principiul plăcerii** şi **principiul realităţii,** înseamnă că dorinţele fiinţei umane care pot fi infinite, nerealizabile sau dăunătoare pentru alţii, se izbesc în permanenţă de zidul inexpugnabil al realităţii sociale, ale cărei legi restrictive, făcute pentru a putea dăinui, impun atît individului, cît şi colectivităţii umane anumite limite în modul său de a se manifesta sau de a acţiona.

Funcţia aceasta restrictiv-represivă a colectivităţii face ca individul să nu fie doar ceea ce apare, ci şi ceea ce ascunde sau nu ştie despre sine. De aceea, conştiinţa apare şi ea atît ca un depozit de adevăruri, cît şi ca o „minciună", rezultată din transmiterea parţială a unor informaţii sau impresii, datorită autocenzurii mai mari sau mai reduse a eului. Omul este conceput de psihanaliză ca o devenire. Adultul este marcat de traumele şi dorinţele deviate ale copilăriei. Impulsionat de energia sa libidinală, omul este un proiect spre viitor, un vis situat între **eros** şi **thanatos,** în ultimă instanţă, o făptură predeterminată. Referindu-se la relaţia stabilită între om şi cultură de şcoala freudiană, Herbert Marcuse precizează : „După Freud, istoria omului este istoria represiunii sale. Cultura nu impune numai constrîngerea existenţei sale sociale, dar şi a existenţei sale biologice. Ea nu limitează numai anumite părţi ale fiinţei umane, ci însăşi structura sa instinctuală." [2])

Pornind de la praxis, psihanaliza se transformă într-o meditaţie filosofică asupra omului şi a determinărilor sale, ca şi asupra relaţiei dintre individul creator şi societatea care le transformă în acte de consum cultural. Filosofie raţionalistă explicativă a actelor de comportament, în unele cazuri, socio-psihologie a relaţiilor dintre individ şi grupul social, explorare a zonelor psihice profunde în care sînt localizate mobilurile ascunse ale faptelor umane, ca şi ale actelor sale ratate, psihanaliza reprezintă un demers multiplu spre existenţa individului şi a societăţii, obiectivul său variat ducînd, de asemenea, la rezultate foarte diferite.

Toate aceste obiective îl determină pe Freud să afirme : „Teoriile rezistenţei şi ale refulării, ale inconştientului şi ale semnificaţiei etiologice a vieţii sexuale, precum şi ale importanţei evenimentelor copilăriei, sînt părţile esenţiale ale edificiului psihanalitic" [3]).

Este limpede, astfel, faptul că alături de realitatea exterioară conştiinţei, situată sub semnul evidenţei palpabile, marea cucerire a psihanalizei constă în descoperirea unei **realităţi psihice,** care are o imensă importanţă în determinarea actelor umane, ca şi în felul în care îşi lasă amprenta specifică asupra oricărei creaţii realizate de fiinţa umană. Logicismul cartesian a conceput omul ca o imagine de suprafaţă, lipsită de mistere incognoscibile. Însăşi relaţia gest – act sau intenţie — faptă era situată sub zodia unei motivaţii pur raţionale. Veacurile trecute au întreţinut o anumită stare de spaimă faţă de tentativa de explorare a zonelor abisale ale conştiinţei. Totul părea supus unor raporturi cauzale bine determinate sau era lăsat pe seama unor indeterminări ce trimiteau spre alte explicaţii. În felul acesta, filosofia şi psihologia tradiţională proiectau doar o lumină parţială asupra fiinţei umane.

Psihanaliza a relevat însă o realitate psihică de mare complexitate, cu o imensă putere de iradiere în discursul cotidian şi în toate actele de cultură. În felul acesta s-a văzut că între intenţia directă a individului şi dorinţele sale latente pot să apară deosebiri demne de luat în consideraţie. De aceea, Jung afirmă, pe bună dreptate, că „ideea unei realităţi psihice, dacă i se acordă atenţia cuvenită, va constitui, fără îndoială, cucerirea cea mai importantă a psihologiei moderne" [4]).

Dar această realitate psihică nu mai trebuie privită doar ca una ce aparţine unui individ bolnav. Stimulată de terapia unor cazuri clinice, psihanaliza nu este o ştiinţă cantonată în explorarea unor maladii. Raza ei de extensie vizează stările normale, deoarece numeroase procese psihice se bazează pe aceleaşi mecanisme de funcţionare. În **Viaţa mea şi psihanaliza,** Freud preciza că „psihanaliza nu mai este o ştiinţă accesorie a psihopatologiei ; ea e mai degrabă baza unei ştiinţe psihologice noi şi profunde care devine indispensabilă pentru a înţelege normalul" [5]).

Metodă de terapie a nevrozelor, tehnică de investigare a inconştientului, psihanaliza apare astăzi pentru numeroşi exponenţi ai săi ca o ştiinţă menită să cerceteze şi aspectele normale ale vieţii psihice, precum şi valorile create de aceasta. Wolfgang Beutin crede şi el : „Nu este inutil să amintim că psihanaliza reprezintă nici mai mult nici mai puţin decît o nouă psihologie, o psihologie a vieţii sufleteşti normale" [6]).

Dar, a vorbi despre psihanaliză în general înseamnă a reduce sensul investigaţiei sale la cîteva obiective comune, reprezentate de raporturile dintre inconştient şi conştient, semnificaţia refulării, funcţia libidoului sexual, raportul dintre copilăria şi personalitatea omului adult etc. Dacă psihanaliza a însemnat la început şcoala freudiană, după aceasta ea s-a diversificat, îndrumîndu-se spre domenii diferite de cercetare, cărora li s-au aplicat metode şi soluţii diferite. Freud însuşi mărturiseşte că a lucrat singur între anii 1895—1907, dar după aceasta a avut numeroşi colaboratori, care mai tîrziu s-au divizat în diferite şcoli. Dar în vreme ce Freud voia să rămînă, cel puţin la început, în sfera controlabilă a faptelor, Jung evoluează spre o anumită filosofie a existenţei umane şi a societăţii, iar Adler apare ca un excelent pedagog. În **Introducere în psihanaliză,** Freud mărturiseşte dealtfel : „Activitatea psihanalitică ne pune în relaţie cu o mulţime de alte ştiinţe morale ca mitologia, lingvistica, etnologia, psihologia popoarelor, ştiinţa religiilor, ale căror cercetări sînt susceptibile să ne furnizeze datele cele mai preţioase" [7]).

Dacă la început psihanaliza era practicată doar de medici, după faza iniţială, ea cîştigă numeroşi adepţi din rîndurile psihologilor, etnografilor, lingviştilor şi filosofilor. Metoda sa are o notabilă forţă integratoare, iar rezultatele obţinute prin investigaţia vieţii psihice sînt confruntate cu alte aplicaţii în domeniul mitologiei, al artelor plastice, al literaturii şi al analizei biografiei marilor creatori de artă.

Freud însuşi a dat tonul şi în această direcţie. Bernard Merigot ne atrage atenţia asupra faptului că, încă din 9 iunie 1898, Freud îi comunica lui Fliess plăcerea cu care citise unul din romanele lui C.F. Meyer. Într-o altă scrisoare din 20 iunie 1898, medicul vienez îl anunţa pe acelaşi destinatar că intenţionează să scrie un eseu despre un alt roman al aceluiaşi prozator. [8]) Dar, cu **Delir şi vise în Gradiva de Jensen (1906), Creaţia literară şi visul în stare de veghe (1908)** şi **O amintire din copilăria lui Leonardo da Vinci** (1910), Freud deschide calea investigaţiilor psihanalitice care vizează opera unui scriitor, mecanismul procesului de creaţie şi psihobiografia unui artist.

Iniţiativa lui Freud este urmată de numeroşi cercetători pe cele mai diverse planuri. Ernest Jones face analiza tragediei **Hamlet,** Ludwig Jekels scrie un studiu despre **Macbeth,** J. Harnich psihanalizează **Afinităţile elective,** Karl Abraham face psihobiografia pictorului **Segantini,** Marie Bonaparte se preocupă de **Edgar Poe** etc.

De la studiul visului se ajunge cu uşurinţă la cercetarea miturilor, considerate ca nişte visuri ale colectivităţii umane. Studiile lui Charles Baudouin şi Karl Abraham sînt elocvente în acest sens.

În epoca noastră, studiile de această natură înregistrează o eflorescenţă deosebită. Faptul acesta i-a permis cercetătorului italian Michel David să realizeze un amplu studiu de sinteză, **Literatura şi psihanaliza** (1967), în care urmăreşte evoluţia criticii psihanalitice în cultura italiană. Anne Clancier scrie şi ea o carte despre **Psihanaliză şi critica literară** (1973), în care se opreşte cu precădere asupra contribuţiilor franceze.

Importanţa psihanalizei pentru critica literară a fost subliniată însă cu multă vreme mai înainte. În eseul său **Psihanaliză şi critică** (1921), Albert Thibaudet preciza : „Se ştie ce influenţă considerabilă exercită azi în afara Franţei teoriile psihologice şi mijloacele de terapeutică morală pe care Sigmund Freud le-a formulat sub numele de psihanaliză" [9]).

De la literatură şi artele plastice, studiile psihanalitice s-au extins asupra filmului. [10])

Evident că rezultatele obţinute variază de la un autor la altul, iar mijloacele de investigare a operelor de artă sînt şi ele diferite.

Romul Munteanu

[1]) S. Freud, **Ma vie et la psychanalyse,** Gallimard, Idées, 1968, p. 28—35.
[2]) H. Marcuse, **Eros et civilisation,** Paris, Editions de Minuit, Points, 1971, p. 23.
[3]) S. Freud, **Ma vie et la psychanalyse,** p. 50.
[4]) C.G. Jung, **L'homme à la découverte de son âme,** Paris, Payot, 1969. p. 53.
[5]) S. Freud, **Ma vie et la psychanalyse,** p. 59.
[6]) W. Beutin, **Einleitung,** în **Literatur und Psychanalyse,** Hrsg. W. Beutin, München, Nymphenburger Verlag 1972, p. 10
[7]) S. Freud, **Introduction à la psychanalyse,** Paris, Payot, 1965, p. 153.
[8]) B. Merigot, **Freud et la critique littéraire, în Europe,** martie 1974, p. 191
[9]) A. Thibaudet, **Fiziologia criticii,** p. 59.
[10]) Vezi **Communications,** nr. 23, 1975 **(Psychanalyse et cinéma).**

mapamond

revista revistelor

● Ne reîntîlnim cu verbul bogzian, străbătut de patosul umanist cel mai răscolitor citind poemul-eseu **Agamemnon,** închinat lui Nicolae Iorga (ROMÂNIA LITERARĂ, nr-46 a.c.), din care reproducem versetele finale.

„Stăpînit de sufluI tragediilor antice, ţintit de ochii în care a îngheţat imensa groază, aş folosi, într-o spirală ascendentă şi obsesivă, cele mai grave şi cele mai percutante combinaţii de sunete pentru a creia presimţiri, nelinişti, o tensiune extremă, în cele din urmă insuportabilă, ca o explozie a universului. Dispensîndu-mă de orice text, de cea mai mică indicaţie explicativă, aş organiza totul, întreaga şi neobişnuita catedrală de sunete, din ceea ce mi-ar sugera, din ceea ce, dramatic şi tragic, mi-ar impune titlul lucrării mele. Iar titlul acelei lucrări, ce nu mă îndoiesc că ar cutremura conştiinţele, că ar zgudui cerul şi pămînt, ca şi strigătele lui Agamemnon, ar fi : MOARTEA LUI NICOLAE IORGA".

Tot din ultimul număr al „Românieî literare" reţinem o instructivă fişă autobiografică a lui G. Bacovia, text inedit publicat de Agatha Grigorescu-Bacovia. În acelaşi loc este reconfirmat talentul de desenator al marelui poet, fiind reproduse deosebit de expresivele portrete ale lui Iancu Văcărescu, Vasile Cîrlova şi Titu Maiorescu.

● Dedicat Congresului al X-lea al U.T.C. şi Conferinţei a X-a a U.A.S.C.R., numărul pe luna octombrie a.c. al revistei „Amfiteatru" se remarcă prin spiritul său tineresc de autentică factură constructivă. Sub titlul general **Fondul principal al creaţiei studenţeşti** sînt reunite o suită de „bilanţuri" care au în vedere literatura, plastica, muzica, teatrul, filmul şi folclorul. Iar la **Opinia literară** este trecută în revistă, prin intermediul unor succinte analize critice, activitatea literară a unui mare număr de tineri scriitori.

● Ne-a sosit la redacţie ultimul „Caiet de literatură, artă şi cultură" al cenaclului **Semenicul** din Reşiţa. Conţinutul acestui caiet confirmă faptul că pasiunea pentru frumos a inimoşilor „cenacliştî" reşiteni este constantă, rezultatele eforturilor depuse de ei pe acest tărîm fiind demne de toată lauda.

● Într-un vădit proces de „individualizare" se află pagina de critică a revistei „Flacăra". În numărul de simbătă 8 noiembrie a.c. citim un sobru şi emoţionant portret dedicat de Şerban Cioculescu sculptorului Oscar Han, partea a treia a interesantului eseu **Accesibilitatea poeziei** de Mircea Martin, cronica literară, nuanţat analitică, pe care Cornel Moraru o consacră volumului **Ape cu plute** al Constanţei Buzea şi, în cadrul rubricii **Confruntări,** eseul **Despre sincronism** de Al. Paleologu. În legătură cu textul din urmă, subliniindu-i subtilitatea şi francheţea afirmaţiilor, avem totuşi unele rezerve. Anume, apreciem că punctul de vedere avansat de Al. Paleologu referitor la modul în care trebuie discutată, în momentul de faţă, problema sincronismului suferă de o anumită tentă unilateralizantă. Astfel, am adăoga că pentru E. Lovinescu însuşi ideia de **sincronism** este neconditionat legată de aceea de **diferenţiere.** Ceea ce nu presupune deloc ignorarea unor factori precum istoricitatea ori etnicitatea, dimpotrivă : aşa încît a raporta fenomenul, din această dublă perspectivă, la contextul culturii şi artei româneşti contemporane ni se pare o operaţie îndreptăţită.

Observator

TINEREŢEA CLASICILOR

Teatrul, faţa văzută...

„Ca şi viaţa, teatru este faţa văzută (...). Şcoală de multe moravuri, teatrul este şi o şcoală de forme, de singure forme, de atitudini, de ritmuri, de civilizaţii" (art **Teatru : Să jucăm,** 1928) ; „Textul în teatru cuprinde în sine, adunată şi aglomerată, o viaţă care are datoria să se concentreze exploziv în textul dialogat. (...) Este bine înţeles că limita teatrului cea din urmă şi punctul lui de pornire în expresie, este şi rămîne cuvîntul, într-aripat de vîntul, în zigzag melodic al ideii" art.

Teatru şi literatura, 1952). Sînt gînduri strecurate de cel care nu tăgăduia să-şi denunţe convingerea că „e lucrul Dracului scrisul", mai ales cînd nu prima între muzele favorite îi solicita facultăţile creaţiei.

Pactul semnat de Tudor Arghezi — încă din tinereţe — cu Thalia avea să-şi desăvîrşească întreaga structură odată cu trecerea vremii. Certitudinea meşteşugului nu-l ocolea : esenţialul, concizia, dobîndită printr-un surplus de încărcătură raţională şi afectivă cuprinsă în cuvînt, dezinvoltura cu care începea dialogul în **proze** şi, deasupra tuturor acestora, cultul purtat unui mănunchi de dramaturgi ca Molière, Fonvizin, Tr. Bernard, Brecht (tălmăciţi de T.A.), l-au determinat să scrie şi teatru, preocupare ce ameninţa să fie cvasinecunoscută marelui public, dacă **Naţionalul** bucureştean nu convenea să-şi înscrie în repertoriu, la interval de două decenii (1947 şi 1967) drama **Seringa.** Textele aflate în volumul **Teatru** (E.P.L., 1968) — la care revista **Manuscriptum** (1/1975) adaugă pe cel intitulat **Carae** — sînt unite prin cîteva puncţi de legătură ce ţin în principal de arta scriitorului. Cu excepţia lui **Hamlet. Încercare de sinteză,** fiecare pretext din aşa-numitul **teatru scurt** oferă posibilitatea unor interpretări diferenţiate : aduse în stare de spectacol, ele ar putea constitui tablourile acesteia, numitorul comun fiind scriitura densă („teatru concentrat şi redus la expresia lui cea mai integrală", art. **Scurtul şi lungul,** 1966), tenta de absurd a dilaogului, favorizată îndeosebi de **jocul** cuvintelor, consistenţa psihologică a **personajelor-unicat** etc. Modernist avant la lettre — cum au încercat nu fără un anume succes să-l revendice moderniştii formalişti, editor al anonimului funcţionar Demetrescu-Urmuz pentru posteritate, Tudor Arghezi **potriveşte cuvintele** şi aici, cu demnă de luat în seamă aplicaţie, teatrul său scurt plasîndu-se în rîndul creaţiilor dramaturgiei moderne de incontestabil efect spectacular. Exerciţii în sine (s-ar acredita la o lectură superficială !) nu sînt nici în privinţa relaţiilor individ-mediu, nici a construcţiei dramatice propriu-zise. Mai puţin sedus de teme comune relevate de document şi de observaţia **fotografică,** Tudor Arghezi inventează în graniţele unei realităţi din care nu lipseşte nici conflictul **eu-colectivitate,** impunînd cu deosebire reflecţiei permanenta necesitate de adaptare a unei structuri umane anume într-o pluralitate de contexte generate şi consumate pe durata existenţei acesteia. Unicate sub raportul implicaţiilor sociale pe care le comportă prezenţa lor, personajele nu se abstrag în exclusivitate tipologiilor consacrate, chiar dacă accentul cade prioritar pe dominanta psihologică. Dialogul are savoare, comicul de situaţie şi de limbaj este irezistibil şi exemplele sînt la îndemînă : „Clientul : — Vreau să te întreb dacă un telescop e mai mare decît un episcop, pentru că un protopop e mai mic decît un episcop.

Opticianul : — Între optică şi sfîntul cler nu e nici o legătură.

Clientul : — A ! nu e nici o legătură ? (...) domnul Franţ a uitat să aducă un kilometru. Tot se osteneşte, roagă-l să vie şi cu un taximetru" **(Neguţătorul de ochelari)** etc.

Dramaturgul Arghezi posedă ştiinţa punerii în temă, oferind indicaţii preliminarii privind cadrul şi personajele, astfel încît lectorul şi prezumtivul spectator să fie introdus nemijlocit în atmosfera pretextului : „Pereţi acoperiţi cu fotografii, multe într-o singură ramă cu geam. Panoplie cu chei. Un aviz : **Rog convorbirile scurte.** Se cercetează hoaţele. Se scrie o declaraţie, a cincea declaraţie. Dicteul şefului comisar. Scrisul secretarului, care suferă de crize de inimă simulate, ca să poată fugi din cînd în cînd la **farmacie,** să bea ; se ţine scriind cu mîna stîngă de partea inimii" **(La comisariat).** În general, personajele sînt slabe de memorie, vulgare, de o sinceritate paroxistică ori aparent insolite : „Nu sînt hoţ : sînt un interpret. Nu fur : interpretez" — se apără cu dezinvoltură descoperitorul, la 17 ani, al „sforii de tăiat mămăliga", sancţionat pentru difuzarea unor lozinci de tipul : „Trăiască viteza !... Trăiască vintul !"..., în consecinţă : „A se atîrna cu elastic prevăzut cu o undiţă de Casa de Depuneri, opt zile. A i se turna o cutie de purică în ceafa cămăşii. A fi pictat : nasul verde, urechile indigo, gura portocalie. Şi a i se cînta dedesupt din saxofon" **(Interpretări la cleptomanie)** etc.

Scenă autentică şi Patriotul propun întîlnirea cu o tipologie clasică : tapeurul (gen Pristanda), apărătorii corupţibili ai ordinii, demagogia politicianului incult şi instigator la războiul de cotropire ; **Carac —** un reformator **sui-generis,** ce avansează, în toiul audienţei la capul municipalităţii, soluţii dintre cele mai năstruşnice ş.a.m.d.

În ceea ce priveşte **Seringa,** drama în trei acte, aceasta a întîmpinat la premieră o vie reacţie polemică, spectacolul producînd, vorba lui Arghezi, „o confuzie regretabilă", alimentată şi de broşura cu vădit caracter denigrator : **D. T. Arghezi, baba Ioana şi dezrobirea ţiganilor** (1947). Deşi nu are atributele unei capodopere, piesa nu constituie o simplă reprezentaţie în stare să micşoreze prestigiul scriitorului. În suma de adevăruri conţinute în text pe care şi-a fundat „diatriba", cîteva au semnificaţie de **chei** ale dramei : „Viaţa şi omul n-au nici o valoare pentru anumiţi măgari din medicină" ; „Nici doctoratul, nici catedra nu conferă capacităţi şi infailibilitate". Pentru a nu mai insista asupra verosimilităţii artistice a personajelor, medicii Haralamb, Scarlat, Sanda ş.a.

În fine, dramaturgia lui Tudor Arghezi nu se cuvine să rămînă o simplă addenda a creaţiei sale. Gîndul aceluia „sortit să ocupe versantul opus lui Eminescu" în poezie, era între cele mai clarvăzătoare pentru menirea scriitorului : „...sîntem datori pe cît se poate să nu fim streini frămîntărilor actuale, în care trebuie să intrăm cît mai mult, şi putem lăsa să se amestece în vine sîngele rănilor cotidiene cu virginele unde limpezi ale artei de sus" (1914).

Victor Bibicioiu

atelier literar

poșta redacției

H. CERESCU : Multe din ele sînt obscure, înnodate, neguroase, lipsite de ecou, dar citeva, mai fluente, mai puțin crispate și tenebroase, deschid unele șanse și perspective („Logodnă", „Caliguliana"). Să vedem ce mai urmează.

I. ILIESCU : Neconcludent (ne-ați trimis prea puțin).

ADA ANDREI : Multă naivitate și inexperiență, dar și un început de fremăt liric. Reveniți.

GH. GHIOCEL: Aceleași compuneri greoaie, uscate, de artizanat laborios.

D. PETRUȘCĂ : Cultivați acest gen haotic și mimetic, care bîntuie moda zilei, după rețeta incriminată pentru totdeauna de catrenul venerabilului înaintaș : „E ușor a scrie versuri / Cînd nimic nu ai a spune / Înșirînd cuvinte goale / Ce din coadă au să sune". La dv. nu sună din coadă, e drept, dar nu „sună" din nimic altceva, rămînînd niște combinații inerte de vorbe, care nu spun și nu înseamnă nimic. Drumul e greșit. Deși unele vagi semne („Un fluture", „Există o cumpănă"). ar putea îndreptăți o anumită speranță.

DANIEL A. : E adevărat, în parte, ceea ce susțineți în scrisoare și în poezia dv. (altminteri, foarte stîngace și primitivă și, pe deasupra, certată și cu ortografia !). Dar nu e mai puțin adevărat că progresul artelor — chiar atunci cînd ele „îmbracă haina cea mai simplă și mai accesibilă — nu poate fi urmărit și înțeles de niște așa-ziși „iubitori de frumos" care n-au absolvit cu succes nici măcar abecedarul. E limpede, așadar, că acești întîrziați — din fericire, nu foarte numeroși — suferinzi de lene intelectuală sau de inaptitudini funciare pentru cultură, nu pot constitui un etalon în judecarea accesibilității literaturii și artelor.

EM. GV. : Desigur că meritați, nici vorbă ! Dar după cum ați putut vedea, eventual, chiar din aceste coloane, numărul tinerilor confrați care ne cer o asemenea prezentare e mult peste puterile noastre și tinde să anuleze cu totul discreția și modestia cu care ne-am obișnuit în „ieșirile noastre în public". Cu părere de rău, i-am

refuzat pe toți și nu vom face nici de acum vreo excepție, rugîndu-vă să înțelegeți just, prietenește, poziția noastră. Vă dorim succes !

B. MARIAN : Scrisoarea ne-a sosit după ce... zarurile fuseseră aruncate. Rămîne să decideți, definitiv, pentru viitor.

AIDA FERZIN : Pentru început, dincolo de goana după găselnițe metaforice, se manifestă destul de clar o înzestrare lirică („Răspuns la problema migrației", „Adio", „Teama", „Sfat", „Singurul"), care ne îngăduie să așteptăm pagini viitoare din ce în ce mai bune.

A. MADA : Mai ales în „Legendă", și „Singurătatea", par să existe unele semne. Celelalte, uscate, greoaie, mai de grabă compuneri de efort, de „lucru manual". Să mai vedem.

IDANAR : Ne-au plăcut mai mult : „O, trupul", „El mă așteaptă", „Vegetală ființă", „Trup peste trup". Semnătura, firește, vă privește, în ultimă instanță, dar aceea pe care ne-o propuneți e greoaie, complicată, cu sonorități ingrate și greu de memorat (lucruri pe care într-o zi o să le apreciați altfel...). Pseudonimul, în schimb, e foarte bun (chiar dacă nu se poate combina cu nici unul din segmentele numelui real). Mai reflectați.

I. P. Neaga, Gh. Baltag (răspunsul se referă la tot ce ne-ați trimis, de la răspunsul precedent și pînă azi), **Ion Reghina, Cutremur Disiman, Tutilă Mircea, Costea Constantin, Al, Bălănescu, Bogart W.** (ceva mai bine, în „Va fi soare" și „Zbor"), **G. N. Popescu-Tăriceni, Rene Escu-Michelangelo, Aurel Albu, Victor Martin, M. Lău, Negrea A., Vasile Dumitru, N. Alexandru** (mai bună, „Atentat de fiecare seară"), **M. Silvan, E. Kotzbacher, I. V. Periam, M. Stejaru, M. Dunăreanu, Ion Diaconu, Dan Cristian Stoicescu, P. Iana** (ceva mai bine în „Ia, acolo, niște fluturi"), **G. F. Papp, P. G.-Miulescu** (mai bună „Autumnală"), **Titi Șerban** (e cazul să vă puneți la punct ortografia, după atît de multe plicuri trimise !), **D. Bosoancă** (mai bine în „Noapte cu vînători"), **D. Hrenciuc** (ceva mai bine în „Mamă zîmbind", „Copilărie") : Nimic nou !

Zal. Cumneanu, M. Brenciu Aurel, Ștefan Mădălineanu, Gimy C., Silvoniu Dumitru, Vasvări Alexandru, Livia Mugur, X. Y. Z., Marilena Mait, Sofian Petrică, Suciu Octavia, Panaitescu Octav, Lancrăm Laurențiu, Vintilă Bălana, M. Arsene Mitran (mai bine în „Un zbor tăcut"), **Ion Logiesteanu, Ticu Avădanei, Lucian Măgărin:** încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Interim

Vis

Am visat
să duc în spate toată povara lunii
și să port în ochi lumina ei nebună
„N-ai simțit că frunzele se rup"
Eu am visat
Să alerg cu toate apele spre ocean
și să mă simt lacrimă pe-o aripă
„N-ai văzut capetele smulse
și gîtlejurile sîngerînde de păsări"
Am visat
să port în rădăcini toate sunetele
neiertătoare clopote albe
și să-mi simt picioarele
în scările vîntului de apus
cu iarba dintre copitele primului cal
răvășit în coamă de furie curată
și să-mi frîng mîinile în sufletul țărmului
Eu am visat că
Oceanul
e-al meu de cînd s-au născut nisipurile.

CRISTINA PRISĂCARU

Scrisoare deschisă

Domnule de lîngă mine
care mesteci bomboane
învelite în staniol
și aplauzi cu conștiinciozitate
ai observat că
gingașa balerină
are monturi?
Te informez
că mîine dimineață
mă duc să-mi vînd
calul pe-un suflet de
înger și cîțiva căței
de usturoi !
Puțin îmi pasă
dacă o să ai ceva
împotrivă.
Știi, i-am spus
ieri becului
că-mi place
lumina lui.
S-a fistîcit
și a plesnit
de emoție.
Ce zici de asta
Domnule de lîngă mine
care citești
ziarul și
habar n-ai
că sînt singură
și tristă și
te aștept
de la moartea
bunicului.

EVA DEVAL

Coli albe

Peste masă îmi plec fruntea
cele cîteva coale să nu rămînă albe
veniți gînduri
să stăm de vorbă
cu cadrul
cu marea
cu nisipul fierbinte
voi o să spuneți adevărul
mult timp
inima mea bate prea repede
veniți
veniți
am o poftă nebună
să spun ce nu am mai spus
locul acesta îl sfințesc
cu sîngele
dacă e nevoie

DAN CALIS

Doar cînd vin dinspre vis...

In fiecare noapte pe buzele mele
moare un cîntec
trecerea lui nu lasă nici o urmă
asemeni somnului,
doar cînd vin dinspre vis
port cununa de lauri
iubirea îmbie cuvintele și le trece dincolo
de timp
corăbii mișcîndu-se spre un capăt
al Oceanului,
îmbrac forma visului, glasul lui și lumina
ca o aureolă pe fruntea-mi
gustul eternității îl încerc noaptea
ca un nectar ce te îmbată și te adoarme.
s-ar cuveni să tac, să mă mut înspre lucruri
osîndindu-le la o naștere nouă
asemeni apei ridicîndu-se între ghizdurile
fîntînii,
ceva din afara cuvintelor mă apasă
dimineața cînd pe buzele mele
înflorește lumina.

VICTOR CROITORU

Cizmele

de cîte ori fac cîte o boacănă
CUM SPUNE MAMA
în loc de orice altceva iau cizmele
lui tata și le curăț ori trebuie
or nu trebuie
LA ÎNCEPUT A FOST O SIMPLĂ
OBIȘNUINȚĂ
tata mă punea să-i curăț cizmele de cînd
eram mic de tot nici nu
le puteam duce pe amîndouă odată le cărам
pe rînd pe urmă gestul
acesta
A DEVENIT UN SEMN DE SUPUNERE
mai tîrziu activitatea aceasta de cîteva minute
era singura care îmi
oferea un timp incomensurabil de gîndire
exclusiv pentru gîndire
gestul căpătase deja două semnificații
pentru că de primul
înțeles părea să se fi apropiat și mama și
tata care atunci
cînd se certau prea tare
SPĂLAU VASELE
ori trebuia ori nu și tata era bucuros să mă
vadă curățîndu-i
cizmele ba chiar mă ruga uneori să i le curăț
pentru că
într-un anumit fel
ERAM CINSTIT
adică le curățam bine și era mulțumit
iar eu aveam sentimentul
că prin asta scăpam de toate păcatele
din ziua respectivă și
în plus
eram fericit că totul se realiza în pace
și pentru totdeauna
pentru
că a doua zi de dimineață tata urma să calce
cu cizmele
CURĂȚATE DE MINE PEȘTE ZILELE SCURSE
PÎNĂ ATUNCI.

VASILE ZIDARU

De dragoste

De-aș ști pentru ce ard
Ca un tăciune,
De-aș ști pentru ce șuier
Ca o fiară,
De-aș ști ce anume
Se făcu între noi

Ai mîini de gheață. Suflet-nufăr.
Urlînd, uitarea urcă-n tine...

ION CRISTEA

Autenticitatea inovației

Urmare din pag. I

lirea unității „vieții trăite" și a conștiinței, a vieții și a creației constituie însă și o aspirație „modernă" (aparent novatoare), de la romantism la diversele căutări ale arhetipului. Idealul modern al poeziei are prin urmare un substrat funciar, „tradițional". *Disociația, pe de altă parte, dintre ficțiune și nonficțiune, dintre „formă" artistică și existență, sub chipul reflecției, al proliferării conștiinței analitice, nemulțumită cu produsul spontan, „primitiv", este emblema sensului novator de la Horațiu pînă azi. În momentul în care literatul nu mai face corp comun cu opera sa, neacceptîndu-se drept un instrument al Muzei, un „entuziast", apare motiva„a inovației.*

Fiecare dintre cele două poziții ale spiritului creator prezintă inconveniente în măsura în care sînt absolutizate. Tradiția, deci canonicul, normativul, ceea ce se oferă de-a gata poate favoriza anchiloza, disoluția în gestul imitativ, în epigonism, dacă nu e contactată cu o energie reformulatoare. Însuși conceptul de tradiție e steril în absența efortului de cristalizare proprie, neputînd fi moștenită, așa cum arată T. S. Eliot, căci dacă vrei s-o ai, trebuie s-o dobîndești printr-o grea strădanie." Cu alte cuvinte, tradiția e capacitatea de proiecție personală în structura organică a contextului cultural, care, departe de a fi un pur semn muzeal, are o plasticitate convenabilă oricărui act de creație inedit. Inovația, la rîndul său, se află mereu la frunțările neantului. E o idealitate care-și caută trupul, mergînd, orgolioasă, pînă la, după expresia lui Sartre, „valorizarea absolută a eșecului". Pură gesticulație speculativă uneori, tentația de înnoire obscurizează în aceeași măsură în care luminează statutul artei măsurate prin prisma experimentului. Dacă practica imprescriptibilă a literaturii nu poate elimina riscurile (elocvente și ele) ale situărilor extreme sub semnul velusturului ori al intenționalului inconsistent, conștiința critică e obligată a releva „cooperarea" fertilă dintre cele două nivele istoric-estetice ale tradiției și inovației, în vasele comunicante ale creației literare curente.

Să punctăm acum cîteva momente ale acestui raport dialectic în cuprinsul poeziei românești. Pașoptiștii sînt ei înșiși făurari de tradiție, pornind într-un elan etnic generos, de la bruioanele lirice ale folclorului, de la cronici ca și de la intonațiile romantismului european. Integrarea în cosmosul național le dă o pedală de clasicitate, adică de tradiție congenitală. La Eminescu apare pentru prima oară sentimentul de criză a poeziei, autonomizată sub forma lirismului „sentimental". Caracterul amar-critic, polemic al genialului său lirism îl împinge pe de o parte la formularea unei tradiții răspicate (act de personalizare), ca o proclamație a drepturilor poeziei, în „Epigonii", iar pe de alta la o frenezie a etapelor expresiei de sine, într-o combustie a perfecțiunii menită a-și institui instantaneu inovația drept tradiție. Macedonski se manifestă drept o conștiință estetică modernă, meditînd la „logica poeziei" și desfășurînd steagul unei creații majore în pofida mediului nereceptiv. Cosbuc, Goga (apoi Beniuc) fac din capul locului figură de „tradiționaliști" (chiar dacă epitetul apare mai tîrziu), în temeiul poeziei revendicativ-patriotice și etnografice a generației de la 1848. „Tradiția" unui inovator șocant ca Minulescu nu lipsește, fiind bufonada lui Pann, zeflemeaua poetică, pe care, într-un registru metafizic, o va folosi Ion Barbu. Autorul „Uvedenrodelor" e un Minulescu sublim, după cum Minulescu e un Barbu rămas în stadiul sentimentalismului vagant, în elima parfumului de alcov transmisă versului său surîzător-emfatic. Blaga pleacă de la „gradul zero" al tradiției, modelîndu-și cu propriile-i mîini larii și penații din humusul transilvan. Pe o cu totul altă linie decît Cosbuc, Goga ori Isac, poetul „Mirabilei semințe" cultivă un duh „romantic" autohton, tragic-eretic, ca un Orfeu ancorat în expresionism. Creația sa e o dovadă că forarea tradiției poate începe de la profunzimi incalculabile. Arghezi ilustrează supremul efort de integrare spirituală, de „eminescianizare" a pitorescului dunărean, a caragialismului burlesc și pedant-calofil. Sinteza rezultată e o bonomie de gospodar, o blîndețe contemplativă azvîrlită asupra fastuoasei curți cu orătănii literaturizate. Reveria sa de oriental cultivă cu iglita metaforei infinitul mic (arta orientală distingîndu-se prin spaima de gol). Pillat și Voiculescu s-au născut cu o „grupă sanguină" tradițională, după cum Vinea, Voronca, Fundoianu au adus un orizont al migrației, o instabilitate rezolvată fericit în chimia nervoasă a metaforei. Bacovia, un uimitor precursor al lirismului celui mai actual, a cultivat o tradiție spontană, deși ingrată, a tîrgului surprins în valențele tragice simili-simboliste, ca un Anton Pann à rebours. (Criteriul istoric-tematic ne face uneori surpriza raporturilor dintre crisalidă și fluture !) Al. Philippide dezvoltă o postură de titanism eminescian, în timp ce Emil Botta e un pictor naiv, preluîndu-și impulsurile de stilizare din folclor și din straturile uzate ale limbii. Ștefan Aug. Doinaș își asumă zestrea de interogații a poeziei interbelice, aliată cu o potență epică și cu o suverană dominare a verbului. Mircea Ivănescu e un „baconian" aleatoriu, cu mare aparat literar, Leonid Dimov galopează fastuos pe urmele-miraj ale lui Ion Barbu, Ion Caraion e un poet al formelor savante de dezechilibru plastic (preluate în bună măsură de la Arghezi), fără nici o notă de clasicitate. Dintre autorii mai tineri, Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Gheorghe Pituț, Adrian Păunescu beneficiază de resurse de inspirație htonică, energic utilizate, pe linia Blaga, Arghezi, Goga, în vreme ce la Petre Stoica sau Emil Brumaru imaginea meleagului natal levitează într-un vis delicat. Și aceștia ca și alții au însă numeroase puncte de inserție într-o poezie națională de-acum complexă și profundă, a cărei cumpănă se înclină omagial în fața oricărui nou talent. Mai mult decît oricînd, în timpul nostru plin de toate îndrăznelile formale (care nu mai apar nimănui, precum lui La Bruyere, „gotice" și „barbare" doar prin faptul că se îndepărtează de tiparele consacrate), inovația e o chestiune de autenticitate.

parodii

Horia Bădescu: „Imprecație serafică"

(după poezia „Blestem")

Fiindcă mă lași cum lasă trenul gara
și fluturele crisalida lui
te blestem să înoți în Niagara
și să-ți citească proză Ion Țugui.

Martori să n-ai, cînd tu vei fi mireasă
să circuli numai cu tramvaiul trei,
să ai serviciul sus, la Mîntuleasa
și casa în comuna Țăndărei.

Cînd vine seara dantelînd perdele
de nori prelungi cu sclipăt diafan,
să mergi pe jos la Turnu-Măgurele
după covrigi cu sare și susan.

Să plîngi cu lacrimi mari de Super-Dero,
să-ți cînte la trompetă un vecin,
să nu poți ști nicicînd cine-a fost Nero
și să-ți turbeze setterul... Amin !

Mircea Micu

Cuvinte rare : drumuri, radio, zoală, Annabel Lee, Vasile, echilibru, Aref, iaurt, șezu-vom, urse, urși.

Selecție metaforică : „Nu mă strigați, voi fi plecat un timp / ascuns de roiuri blînde de albine, / mă va purta murmuritorul nimb / prin înserarea orelor pustii".

FERESTRE

Sfîntă oboseală

Sînt de o lipsă de vicii ce nu s-a pomenit.
E inuman și ce trebuie făcut ?
Slăbiciunea ta a trecut la mine
și slăbiciunea mea
A trecut la tine. Îmi amintesc cum veneau
cosașii seara,
Frînți și se așezau la masă ca niște cărămizi
Și numai păhărelul de tulcă
le mai deschleștа fălcile.
Și-n jurul nostru parcă miroase
a fin proaspăt tăiat,
Și parcă-am văzut și șerpii alunecînd
prin poloage
Și zeama de ierburi crude, buruieni tari,
flori încolăcite,
Ca niște fluturi cu tulpine, curcubee
încolăcite.
Desprinde de unghiul din care privești
cuvintele.
Aceste cuvinte mai ales, debitate la un pahar
de viță veche.
Dacă le privești de sus le vezi mici de tot,
ca niște furnici
Și îți vine să le strivești — cum am călcat
eu acea gîză —
Înot bine în mintea ta — și iar ne privim
în ochi
Și iar simt asprimea paharului.
Mă uit la palmă și simt forma mărului
(comparațiile vechi
Rămîn totuși cele mai bune) care-a picat
din rai
Exact în palma mea întinsă, numai că
nu cerea de pomană
Lui dumnezeu, acesta era momentul
psihologic
Mărul cu șarpe cu tot, învăluit în șarpe
ca într-un șervet înflorat.
Ah, sfîntă e oboseala cositorilor seara,
După ce fiecare a lăsat dîră lungă
în urma lui,
Culcînd două-trei pogoane de miresme,
pînă-a tocit buza coasei,
Ce trebuie bătută din nou, mîine în zori.

Marin Sorescu

revista străină

● **ÎN DECEMBRIE SE ÎMPLINESC 150 DE ANI DE LA RĂSCOALA DECEMBRIȘTILOR** care a marcat, așa cum a definit-o Lenin, începutul primei etape nobiliare, în evoluția mișcării revoluționare din Rusia. Printre fruntașii societății secrete a decembriștilor se află și marele poet rus Alexandr Pușkin ; el a fost deportat de către țarul Alexandru I, în anul 1820, pentru motivul că scrisese și răspîndise o seamă de versuri politice precum și o serie de epigrame la adresa lui Arakceev, favoritul țarului. Pușkin nu era formal membru al organizației secrete, dar prietenia cu decembriștii, comunitatea de idei, l-au inspirat să scrie poezii cu orientare antimonarhică și antiiobăgistă. Gîndirea politică liberă a poetului se manifestă și în declarațiile sale.

● **ÎN URMA HOTĂRÎRII CONSILIULUI DE STAT AL POLONIEI DIN 1960,** Asociația polonеză de Studii asupra poporului a început redactarea și publicarea tuturor scrierilor lui Oskar Kolberg (1814—1890), muzician, folclorist și etnograf. Cutreierînd Polonia, Kolberg a adunat timp de 50 de ani un imens material privind viața și creația folclorică. A publicat 33 de volume intitulate „Poporul și Tablourile etnografice", 200 de articole despre etnografie, folclor și muzicologie, lăsînd în urma sa și o monumentală culegere de manuscrise adunate astăzi în 76 de caiete de arhivă. Această culegere conține 25 000 de cîntece și dansuri poloneze și slave, 2 000 de fabule și povestiri populare, 18 000 de proverbe, ghicitori și zicale ; în ansamblu, publicarea va însuma 80 de volume, care în afara materialelor etnografice și folclorice, vor cuprinde operele sale muzicale, studii, articole cît și corespondența sa. Această culegere de documente asupra culturii populare a secolului XIX constituie un prețios izvor științific.

● **ÎN EDITURA ALBIN MICHEL** — Robert Sabatier publică o lucrare de mare întindere, intitulată **„Istoria poeziei franceze".** Din cele 8 volume prevăzute, 4 au și fost editate ; volumele 5 și 6, care vor vedea lumina tiparului la sfîrșitul acestui an, cuprind secolele XVII și XVIII, pregătindu-le astfel pe ultimele două, consacrate secolului XIX. De altfel, Sabatier consideră această lucrare deosebit de importantă, pentru elaborarea ei trebuind să caute fără încetare timp de 25 de ani, de la buchiniști pînă la marile biblioteci tot ce putea fi util lucrării pe care și-o propusese inițial la 150 de pagini dar care, în urma cantității și valorii materialelor găsite, a ajuns la amploarea de azi.

● **LA XANTEN,** pe Rinul inferior este în curs de a se realiza cel mai mare proiect arheologic al Republicii Federale Germania. O sumă de zece milioane de mărci va fi consacrată amenajării și transformării în parc arheologic a orașului roman „Colonia Ulpia Traiana". Orașul, construit în anul 100 e.n. și decăzut odată cu Imperiul roman, va fi reconstruit, așa cum a fost el inițial. Această restaurare nu va fi posibilă decît prin absența oricărei construcții pe locul unde a fost îngropat orașul.

● **EDITURA FLAMMARION,** după ce a publicat operele complete ale lui Pierre Reverdy, editează acum **„Operele complete" ale lui Tristan Tzara.** Primul volum, apărut la sfîr-

Desene de Mihai Gheorghe

șitul lui septembrie, grupează toate scrierile lui Tzara pînă la apariția suprarealismului, perioadă fecundă și esențială a activității lui. Cele dintîi opere ale sale au fost scrise înaintea primului război mondial, în România, unde s-a născut în 1896, și nu au fost cunoscute de cititorii francezi decît în 1965, după moartea sa, în traducerea lui Claude Sernet. În Elveția, Tristan Tzara i-a întîlnit pe cei care aveau să lanseze mișcarea dada : Hugo, Ball, Arp și alții. Atrași de îndrăzneala și refuzul convențiilului, Breton, Aragon, Soupault, Picabia și prietenii lor, se alătură dadaismului, cu atît mai mult, cu cît Tzara s-a stabilit în 1920 la Paris, unde își va continua lucrul asupra limbajului în poemele „Arborele călătorilor", și în piesa „Bătută de nori". În 1931 apare un lung poem al său, „Omul aproximativ", considerat ca una din culmile poeziei suprarealiste.

● **SPECIALIȘTII ÎN BIOGRAFII,** după ce a stîrnit un viu interes și discuții prin publicarea vieții lui Marilyn Monroe, Norman Mailer a publicat de curînd un alt volum care se pare, se va bucura de același interes și succes. Este vorba de **„The Fight"** (Editura Little Brown and Co.), în care descrie cu mare lux de amănunte întîlnirea de la Zair, din noiembrie trecut, dintre Kasius Klay — Foreman ; Clay, aflat la o grea cotitură a vieții și carierei sale, luptă să-și recîștige, cu orice preț, titlul.

● **ÎN ZONA ELBASAN A ALBANIEI CENTRALE,** zonă care prezintă un interes arheologic deosebit, a fost descoperit, în urma unor săpături, mormîntul unui luptător ilir, șef de vază al orașului Belsh, după cum dovedesc obiectele găsite. Bogatul inventar descoperit aci, pune în lumină numeroase aspecte ale dezvoltării sociale-economice ale ilirilor în perioada procesului dezagregării ordinei comunității primitive și nașterea raporturilor de iobăgie. Obiectele, în număr de aproape 70, erau dispuse în jurul corpului : la cap o cască ilirică și 3 căldări de bronz, una plină cu strachini de pămînt, iar alta cu arme de fier. Carafe, cupe și cești de bronz, ustensile de pămînt ars decorate, ghetre de bronz, brățări și cercei de argint erau dispuse în jurul și pe corpul mortului. Cea mai mare parte dintre ele arată că îngroparea luptătorului a avut loc la jumătatea secolului IV î.e.n.

● **SUB ÎNDRUMAREA** regizorului polonez Zbigniew Kuzminski este în curs de turnare un nou film de evocare istorică, a cărei acțiune se petrece în munții Tatra, de cele două părți ale frontierei în perioada imediat următoare războiului. Este vorba de întîmplările unui grup de diversiune care acționează în Polonia și care încearcă să treacă în Occident prin Slovacia. Scenariul filmului a fost scris de Aleksander Rowinski după nuvela „Jandarmeria" de Stanislaw Walach.

● **UTILIZÎND ACELAȘI TON** și aceleași personaje ca în „Lettres persanes", Michel Drancourt publică în Editura J. C. Lattès o nouă carte, **„Le Nouvelles lettres persanes".** Cei doi eroi, Usbeck și Rustan, examinează minuțios societatea franceză ale cărei defecte și racile nu le scapă. De altfel, autorul, ziarist și economist, cunoaște îndeajuns de bine multe aspecte ale acestei societăți. În 31 de scrisori, prin mijlocirea celor doi eroi, el se arată incisiv, ironic, caustic. Conștient de contradicțiile societății pe care o dorește în progres, Michel Drancourt pledează pentru un viitor plin de umanism.

sport

Rugbiul confirmă, fotbalul are ocazia...

Spectatorii bucureșteni ai meciului de rugbi dintre Waimata și o selecționată divizionară nu vor rămîne desigur numai cu amintirea simpaticei mascote neozeelandeze, un bonom leu de pluș, și a strigătului de luptă pe care-l aruncă din piepturile lor neozeelandezii pe toate stadioanele pe care le calcă, ci și cu amintirea unor faze de rugbi de cea mai bună calitate. Prima ne-a fost procurată de oaspeți care din centrul liniei noastre de 22, au pasat cu piciorul aripei stingi care a prins în viteză și a înscris: 4—0 pentru oaspeți. Echipa Waimata a ținut în șah selecționata română toată repriza întîi. Neozeelandezii au o grămadă excelentă, un grupaj foarte bun pe înaintare, o deplasare foarte decisă în teren. Spiritul lor de echipă e cu totul exemplar și putem spune despre Waimata că este o demnă reprezentantă a unei școli de rugbi de mîna întîi. Cum au jucat românii ? Cu multe greșeli și cu multe mijloace antijoc. Dar a fost suficient ca selecționata noastră să desfășoare un inteligent și rapid joc la mînă pentru a marca un eseu de toată frumusețea după ce balonul a trecut de la un capăt la altul al terenului prin mîna a 2/3 din jucătorii selecționatei. De cîte ori a jucat la mînă refuzînd maniera de joc propusă de oaspeți, în care aceștia erau evident mai experimentați, selecționata noastră a avut cîștig de cauză. Scorul final e grăitor : 23—13 pentru românі. Totuși nu trebuie să uităm că rugbiștii noștri au jucat inegal și că de multe ori n-au jucat numai rugbi. Prima confruntare, însă, dintre noi și neozeelandezi la noi acasă se încheie cu un bilanț pozitiv : două victorii din tot atîtea jocuri. Rugbiul românesc confirmă în confruntarea sa cu cea mai bună școală de rugbi din lume.

Dar ce se întîmplă cu fotbalul ?

Fotbalul românesc are de susținut mîine o partidă grea. E adevărat spaniolii nu sînt în fotbal ceea ce sînt neozeelandezii în rugbi, dar asta nu scade din dificultatea partidei de la București, unde se poate ști dacă echipa României mai are vreo șansă la cîștigarea grupei sau toate șansele trec de partea echipei Spaniei. Pentru a ocupa primul loc sportivii noștri au de cîștigat două meciuri : unul la București cu Spania, unul la Glasgow cu Scoția. Cum valoarea nici uneia din cele două echipe nu e ieșită din comun proiectul se poate realiza. Cu Spania am făcut meci egal (1—1) la Madrid. Cu Scoția am făcut tot 1—1, dar la București într-un meci ce ar fi trebuit cîștigat la scor de români. În realitate, dincolo de impresii mai vechi sau mai noi, forțele, cu excepția Danemarcei, sînt egale în grupă. Meciul trebuie abordat cu un moral bun și mare simț de răspundere. Spaniolii vin avantajați de punctajul mai bun, de cele două șanse față de una a noastră (adică le convine și meciul nul, pe cînd noi trebuie să batem cu orice preț) și evident de o faimă care mai face, nu știm de ce încă, victime printre sportivii români. Și atacanții noștri și apărătorii noștri au jucat pe terenurile spaniole. Nu ne mai aflăm de mult în fața unui mister. Echipa Spaniei, tare pe înaintare, are o apărare mai puțin bună și este o echipă batabilă. Ne aflăm desigur și în fața unor dificultăți obiective. Scăderea coeziunii echipei și a forței ei de joc ne-a arătat-o meciul cu Turcia. La conducerea tehnică a echipei s-au făcut cîteva schimbări din mers care nu-s desigur floare la ureche. În plus, Dumitru, eroul meciului de la Madrid, nu va juca fiind accidentat. Surprinzătoare este titularizarea lui Lucuță, dar despre asta — după meci. Lotul este însă valoros, o scădere îngrijorătoare de formă arată, atenție, Anghelini, și lacuna Dumitru își va găsi în cele din urmă o soluție. Important este ca jucătorii să înțeleagă importanța meciului și să joace cu toată dăruirea pentru victorie. O victorie românească menține intacte șansele noastre de calificare. Fotbaliștii români ne-au arătat că știu să se concentreze cînd vor. Le urăm succes. Vom fi alături de ei.

Addidas

Scrieți o istorie a literaturii române de azi?

Eugen Barbu:

„Mi-ar place ca și alți scriitori să scrie despre confrații lor"

— Scriind o istorie literară nu v-ați intimidat de prejudecata, de la Maiorescu cetire, că un scriitor nu poate fi și critic ?

— Într-adevăr, era o prejudecată că un scriitor nu poate fi și critic, prejudecată pentru că nimeni mai bine decît cel ce scrie versuri sau proză nu cunoaște în adîncime mecanismele interioare ale literaturii. Pe urmă, mai ales în vremurile noastre, critica s-a transformat într-un fel de spectacol, cel mai adesea penibil. Cînd nu este o **critică de gașcă**, adică de laudă reciprocă, practicată de grup ori de oameni, de profesie literați cu ridicata, ea se transformă într-o speculație în sine, avînd ca pretext o carte oarecare, criticul tinzînd secret să fie respectat și ca scriitor. În această ipostază el își dă poalele peste cap la modul cel mai ușuratic. Evident, nu vorbesc de toată critica românească pentru că există și excepții. Din nefericire, cei la care mă refer eu, atunci cînd nu-și laudă prietenii, fac din negare o profesie. Criticul „râu" crede că arde etapele și ajunge mai repede acolo unde s-au ilustrat un Maiorescu, un Lovinescu, un Perpessicius, un Călinescu. Dar lipsa de argumente, impresionismul în critică, nu ajung. Este nevoie mai întîi de bună credință, de respect față de scris dacă nu și față de scriitor. În ce mă privește, nu mă consider un critic literar, ci un scriitor care scrie despre alți scriitori. Lucrez — cum am spus-o de mai multe ori — „cu materialul clientului", adică pe bază de citat, metodă care mi se pare echitabilă. Aici, lipsa de gust a comentatorului îl desființează. Și eu risc de fiecare dată acest lucru.

— Citeva surprinzătoare fragmente din proiectata dv. istorie literară au apărut în presă. Scrieți această istorie literară conducîndu-vă după o precedentă formulă, după vreun mare model ?

— Cînd am început să public primele comentarii la volumele de versuri pe care le citeam, am dat rubricii respective numele de **Spirale**, nebănuind că voi ajunge vreodată la proiectul la care am ajuns, adică alcătuirea a zece sau douăsprezece volume cuprinzînd tot ce s-a scris mai important în literatura noastră. Azi, cînd sînt pe cale să predau încă două volume (unul este sub tipar) din această vastă panoramă literară, proiectul mi se pare riscat și numai un noroc și o bună sănătate mi-ar putea garanta că ceea ce mi-am propus va fi dus pînă la capăt. Dar mă întrebați dacă am avut un model. Sigur că cel mai bun model pentru această **Istorie a literaturii** ar fi fost, fără îndoială, **Istoria** lui Călinescu, dar eu am ales o altă cale, aceea a punerii în valoare a textelor, neglijînd aproape total biografia și anecdotica legate de viața scriitorilor. O clasificare pe curente sau pe afecțiuni elective există în această **Istorie** a mea, cum cred că va exista, în cele din urmă, și o bună cronologie pe care am respectat-o cît am putut. Accentul polemic al acestei **Istorii** m-a împins la „uitări", clasificări și la asociații care ar putea să surprindă, dar întemeiate. Oricum, mie, cel puțin, mi-ar place ca și alți scriitori să scrie despre confrații lor pentru că am mai mare încredere în subiectivismul omului de condei decît în priceperea multor **scriitori ratați**, numiți critici.

„Am pus o deplină obiectivitate, și acum ca și mai înainte, și e în interesul scriitorului român să mă îndrumeze acolo unde mi-a scăpat un fapt sau o înțelegere. Iar cei tineri să nu arate acea nemulțumire egoistă de a nu li se fi dat importanța pe care poate și-o credeau, pentru că o istorie se cade să fie totdeauna puțin retrogradă, ca să nu piardă perspectiva eternului, și de altfel, pe măsura accentuării valorilor noilor scriitori, se vor face cuvenitele impliniri".

G. CĂLINESCU

Ov. S. Crohmălniceanu:

„Aș vrea să scriu și o istorie a literaturii române contemporane, dar fără pete albe"

— De vreme ce ați semnat două, în curînd trei volume despre literatura română interbelică, tratată înaintea dv. de E. Lovinescu și G. Călinescu, sînteți dintre cei ce consideră necesară rescrierea la fiecare nouă etapă a istoriei literare ? Ce dictează, de fapt, aceste revizuiri ?

— Cred că este firesc ca la anumite răstimpuri să se simtă nevoia rescrierii istoriei literare. În fond, una din formele principale de afirmare a spiritului epocii în care trăim îi dă o asimilare particulară, proprie, a tradiției. Și cum altfel să putem mai bine defini o optică literară, specifică vremii noastre decît încercînd să arătăm în ce chip anume ne însușim, azi, valorile trecutului ?

Scriitorii mari, recunoaște azi toată lumea, își dezvăluie mereu, cu trecerea anilor, alte înțelesuri ale operei lor. Prin aceasta rămîn nemuritori Eminescu, Caragiale, Sadoveanu, Arghezi. Nu sîntem îndemnați atunci, prin însăși firea lucrurilor, să ne pronunțăm din nou despre ei ? În rarele cazuri, chiar repetarea oarecum a părerilor interioare capătă o semnificație, pot constitui confirmări elocvente, sau semne de fixitate a anumitor valori.

Dacă e vorba de epoci mai apropiate, cum a fost cazul meu, timpul creează fatal o perspectivă. Ar fi iarăși nefiresc să nu căutăm a beneficia de ea. Ca să mă refer nemijlocit la experiența proprie : sînt autori interbelici pe care Eugen Lovinescu sau George Călinescu i-au tratat, fie numai pentru a le nega aproape orice valoare. Sînt alții, despre care au vorbit, pentru că erau prea prezenți în epocă (sub raportul agitației publicistice) ca să poată rămîne complet ignorați. Timpul și-a spus însă în cazul multora din ei cuvîntul, permițîndu-mi să-i las cu seninătate la o parte, fără teama de a comite o gravă nedreptate.

Există apoi și o problemă de creștere și descreștere a valorilor imprevizibilă. Nici Lovinescu, nici Călinescu n-ar fi crezut că Mateiu Caragiale va ajunge peste cîteva decenii un autor popular care să le dispute locul într-o istorie a literaturii noastre celor mai de seamă romancieri. O creștere spectaculoasă a prețuirii și ecoului trezit în sensibilitatea contemporană o cunoaște, de asemenea, Lucian Blaga și Ion Barbu. În privința lui Bacovia, diferența de apreciere e izbitoare. Poate istoricul literar să nu fie intrigat de asemenea fenomene și să nu caute a le justifica printr-o nouă interpretare și situare ?

Să adaug un cuvînt și despre modul abordării critice. Trăim într-o epocă de înflorire a exegeticii, cînd vederi noi se deschid interpretării literare, grație sugestiilor venite din cîmpul citorva discipline care au cunoscut o dezvoltare superioară în ultimele decenii (lingvistica și matematica, în primul rînd, sociologia, psihologia adîncurilor, antropologia). S-ar crede, la prima vedere, că această deplasare a interesului către o hermeneutică a textelor se petrece în dauna istoriei literare propriu-zise. Luîndu-ne după aspectele imediate ar trebui să consimțim că așa chiar stau lucrurile. Dar un cercetător german, Hans Robert Jauss, a schițat într-o carte faimoasă intitulată : „Istoria literară ca provocare" (Literaturgeschichte als Provokation ; Suhrkamp. 1973), dimpotrivă, o cu totul altă perspectivă viitoare. Ca marxist îi împărtășesc o mare parte din opinii. Cred împreună cu el, că, la rîndul său, istorismul are de cîștigat enorm din sugestiile noilor metode de cercetare. Felul însuși de a privi și înfățișa înlănțuirea faptelor literare din trecut reclamă modificări importante. Iată încă un argument, și nu cel mai puțin greu, în favoarea unei opere de „revizuire" continuă a istoriei, concomitent cu progresul cunoașterii științifice.

— Se observă la multe cărți de istorie literară că evită să ajungă la zi sau că evită unele capitole dificile. Veți împinge studiile de istorie literară începute pînă la perioada contemporană ?

— Recunosc, și am mai spus-o, că e foarte greu de scris o istorie literară contemporană, în înțelesul strict al cuvîntului. Dificultatea principală nu mi se pare în principiu, ci ține de natura specială a epocii noastre, prea fierbinte, ca fundal social, ca să spun așa.

Însăși istoria contemporană mai are un cuvînt greu de zis în înfățișarea, caracterizarea exactă și explicarea anumitor fenomene din viața spirituală, publică, eludate adesea sub citeva etichete și vagi și simpliste.

Aș vrea să scriu și o istorie a literaturii române contemporane, dar fără „pete albe", cum existau pînă nu de mult în perioadele mai vechi. E nevoie, aici, în prealabil, de un efort conjugat spre restabilirea faptelor exacte, nu însă sub aspectul fals, pur constatativ, în afara luminării determinărilor istorice contextuale, cu ponderea lor socială extraliterară reală, trăită. Poate o cale bună de început ar fi măcar niște studii preliminare asupra citorva momente nodale.

Aurel Martin:

„O istorie a literaturii române pentru străinătate nu e foarte ușor de scris"

— Ce v-a determinat să faceți un compendiu pentru străinătate ?

— O istorie a literaturii române pentru străinătate se impune ca un act absolut necesar. O cer, obiectiv, casele de editură dispuse să traducă opere semnificative pentru sensibilitatea și modul nostru de reprezentare a lumii. Nu e inutil de observat că o atare carte nu poate fi concepută decît apelînd la faptul aperceptiv al virtualului cititor. Noi știm cine e Rebreanu, care e valoarea lui Eminescu, Blaga sau Arghezi, îl considerăm pe Sadoveanu scriitor național, îl comentăm pe Marin Preda, vorbim despre calofilia lui Eugen Barbu, analizăm poemele lui Beniuc, Jebeleanu sau Nichita Stănescu, vedem în Călinescu un critic de talie europeană etc. Numele lor ne sînt familiare. Cititorului străin însă nu. De unde marile dificultăți pe care le întîmpină temerarul autor al unei istorii literare destinate străinilor. Aceștia vor informație, caracterizări concise, la obiect, raportări la sistemul lor de referință, asocieri și disocieri menite a defini originalitatea poeziei, prozei, dramaturgiei sau criticii românești. Nu neapărat un manual, cît un „précis", cum sînt atîtea publicate într-o colecție franceză de renumele lui „Que sais-je ?". Personal, am încercat aventura, în repetate rînduri, scriind chiar o microistorie a literaturii noastre de la origini pînă astăzi **(Romanian literature)** multiplicată la New York, prin grija lui Dan Grigorescu, directorul pe atunci al Bibliotecii române de acolo. Am publicat, de asemenea, panorame ale literaturii românești postbelice în franțuzește, englezește și nemțește. Nu cunosc ecoul lor. Cert este că niciuna n-a fost contractată de o casă editorială prestigioasă străină. Și, paradoxal, necomandată de vreo editură românească, spre a fi difuzată sub forma unei cărți. Fenomenul mi se pare simptomatic. Pentru că pune, în chip realist, problema interesului și a inițiativei. Alte literaturi, comparabile cu a noastră, s-au înscris pe orbita universalității și datorită străduinței de a se înfățișa ele însele ca parte din întreg, ca voci naționale ale omenirii, prin compendii revelatoare. Sortite a semnala valori, unicate, perspective și orizonturi originale în reprezentările estetice ale lumii. E ceea ce, cu plusurile și minusurile inerente, mă preocupă, în contextul elaborării pentru **Editura științifică și enciclopedică** a unei schițe diacronice a literaturii noastre de la începuturile ei pînă astăzi. Schiță gîndită pentru un interlocutor cult, însetat de nou, avid de cunoștințe, doritor să intre în contact cu un univers deloc sau numai aleatoriu cunoscut.

— Ce probleme, ce dificultăți presupune tratarea perioadei actuale într-o istorie a literaturii române destinată străinătății ?

— Evident, ideea unei sau mai multor istorii ale literaturii noastre destinate străinătății are caracter axiomatic. Scotînd demersurile de sub constelația întîmplătorului. Propunînd, adică, atenției valorile reprezentative, considerate, ca atare, la nivelul semnificației axiologice competitive. Teoretic, orice nume românesc care intră în conștiința altor popoare echivalează cu o existență. Întrebarea e dacă aceasta se impune sau nu ca realitate exponențială. În ce măsură, vreau să spun, e elocventă pentru o viziune națională asupra condiției umane. Pe cine îi propunem ca exponenți ai acesteia. Pe care cititorul străin să-i asimileze în consecință. Faptul că edituri ca „Minerva", „Eminescu", „Dacia" sau „Junimea" publică plachete bilingve sau antologii în limbi de largă circulație e salutar. Sînt însă ele difuzate și peste hotare ? Faptul că din cînd în cînd reviste literare străine publică traduceri din poezia, proza sau dramaturgia noastră e, neîndoielnic, pozitiv. Numai că... Firește, revenind la problema ce ne interesează, o istorie a literaturii române pentru străinătate nu e foarte ușor de scris. Dificultățile nu sînt însă insurmontabile.

„...literatura unui popor nu trebuie studiată în fixitatea unei idei platoniciene, ci în mobilitatea ei ; nu există o știință a literaturii, ci o istorie a ei, care n-o cercetează prin raportare la un imutabil ideal estetic, ci prin raportare la momentul istoric, adică la congruența tuturor factorilor sufletești ce i-au determinat stilul"

E. LOVINESCU

Dumitru Micu:

„Nu m-aș apuca de treabă înainte de a recolta semne că merită osteneala"

— Ați scris mai de mult o carte de mare audiență : „Romanul românesc contemporan", și după aceea o altă „Literatura română de azi", scrisă în colaborare. Le mai considerați actuale ?

— Da, le consider actuale. Lipsă de modestie ? Nu cred. Modestia ar fi, de altfel, în parte fără obiect, de vreme ce una din cele două cărți îmi aparține doar pe jumătate. Cum aș putea să fiu modest în contul altcuiva ?

Răspunzînd, la întrebarea adresată, afirmativ, nu formulez o judecată de valoare ; constat, pur și simplu, un fapt. Cărțile în cauză sînt actuale în sensul că, în lipsă de altceva mai bun, lumea le consultă. Există, nu-i vorbă, exegeze mult mai fine, mai pătrunzătoare decît cele din **Romanul românesc contemporan** și din paginile scrise de mine ale **Literaturii române de azi**, însă disparate. Sînteze de același tip asupra romanului sau asupra întregii literaturi de după 1944 n-au mai apărut. Din acest motiv, bune-rele, aceste lucrări, a doua în special, mai sînt încă utilizate.

Dacă m-ați chestiona privitor la consistența intrinsecă a celor două sinteze, aș răspunde, referindu-mă, natural, doar al contribuția mea, că nu am căderea să mă pronunț ; debitor, se vede, unei mentalități perimate, cred cu încăpățînare, în răspăr cu practicile curente, că nu stă bine unui autor să-și judece scrisul el însuși. Aș adăuga, poate, confidențial, că nu sînt în genere încîntat de ceea ce fac. De cîte ori mă văd pus în situația ineludabilă de a mă reciti, încerc sentimentul că sînt cel mai neajutorat dintre cîți au ținut vreodată în mînă un instrument de scris. Aș renunța să mai scriu pentru public, dacă nu mi s-ar cere cu insistență, dacă n-aș fi constrîns pe toate căile să o fac. Dar aceasta e o altă chestiune. Judecățile articulate (cu oricîtă stîngăcie) în urmă cu ani — inclusiv în **Literatura română de azi** nu le reneg.

Indiferent de valoarea și locul lor în contextul criticii și istoriei literare, volumele în discuție satisfac, într-o măsură și într-un chip pe care nu autorii sînt chemați să le aprecieze, o necesitate. Și, după toate indiciile, o vor mai satisface atîta timp cît vor lipsi alte sinteze superior realizate, care să le scoată din uz.

Facultatea de limba și literatura română a Universității din București a reeditat anul trecut **Literatura română de azi**, simplificată în conformitate cu indicațiile programei analitice, sub titlul **Prelegeri de literatură română contemporană.**

— Colecțiile revistelor ne împrospătează, dacă e nevoie, memoria asupra felului cum au fost primite cărțile despre care vorbim. Sarcina istoricului literar al actualității e vizibil grea. Ați mai încerca a doua oară să scrieți un compendiu despre literatura contemporană ?

— De ce nu ? Însă pentru aceasta e nevoie de timp. Presupunînd că l-aș avea, nu m-aș apuca, totuși, de treabă înainte de a recolta semne că elaborarea unei noi sinteze merită osteneala. N-aș scrie o carte numai ca să fie scrisă. Cele cîteva istorii complete ale literaturii române, ce se anunță (Eugen Barbu, Ion Negoițescu, Paul Anghel) vor include, firește, și perioada actuală. În tratatul Academiei, această perioadă va beneficia de un întreg volum. Eugen Simion pregătește o istorie (sau panoramă) amplă a literaturii din ultimele trei decenii. Parțial a și tipărit-o, dîndu-ne o carte serioasă, de proporții aproape monumentale **(Scriitori români de azi, 1974)**. Al. Piru și H. Zaciu ne-au dăruit de curînd volumele intitulate, respectiv, **Poezia românească contemporană** și **Tensiuni lirice contemporane.** Are să apară, probabil, cît de curînd și cel de al treilea volum, consacrat perioadei de după 1944, din **O istorie a literaturii române** de Ion Rotaru.

Ar trebui să fiu mult prea inocent pentru a crede că o lucrare de-a mea poate concura asemenea opere. Aș putea, cel mult, să încerc o abordare a materiei de studiu dintr-un alt unghi și să scriu, în consecință, o carte menită nu să le concureze, ci să le completeze în vreun fel. Aceasta e însă o pură posibilitate. Deocamdată, rubrica pe care o țin la **Contemporanul**, jertfindu-mi timpul furat obligațiilor profesionale înscrise în statele de funcțiuni, îmi paralizează toate inițiativele, toate proiectele.

Al. Piru:

„Curajul de a citi tot sau cea mai mare parte din ce s-a scris la noi într-un sfert de veac"

— Mulți au vorbit despre necesitatea curajului pentru a se putea apuca să scrie o istorie a literaturii române contemporane. De cît curaj ați avut nevoie pentru scrierea panoramelor dv. literare ?

— Într-adevăr, este nevoie de curaj pentru a scrie despre contemporani, dat fiind că în cazul unei istorii a literaturii române contemporane ne ocupăm în genere de oameni vii. Adesea aceștia reacționează, desigur, mai ales atunci cînd se văd tratați subiectiv. Or, cum adevărata critică și la urma urmelor orice critică este la punctul de plecare subiectivă, personală, părerile deosebite sînt de neînlăturat. Însă cînd criticul este investit cu autoritate, opiniile sale, bizuite pe demonstrație și respectul adevărului, pot întruni adeziunea publicului și devin, prin consimțire, obiective, împărtășite. **Istoria literaturii contemporane** de E. Lovinescu, cea în patru volume, ca și sinteza din 1937 a nemulțumit pe mulți, fiind socotită azi o scriere în genere obiectivă. De asemenea, tabloul literaturii contemporane din **Istoria** mare, apărută în 1941 și din **Compendiu** (1945) de G. Călinescu. Astăzi, cei mai mulți sînt de acord cu viziunea lui, recunosc imparțialitatea judecăților de valoare. Dacă Lovinescu și Călinescu nu ar fi avut curaj, s-ar fi temut, să zicem Lovinescu de N. Iorga, iar Călinescu de Lovinescu, sau și Lovinescu și Călinescu de Arghezi, Sadoveanu, Rebreanu, Blaga ș.a. s-ar fi oprit la 1900. Prin urmare mi-am spus și eu că pot să mă hazardez într-o istorie a literaturii contemporane, mai întîi într-un vast tablou și numai după aceea într-o sinteză. Odată luată această hotărîre, îmi mai trebuie curajul să citesc tot ce s-a scris din 1945 încoace, în trei decenii. Un mare curaj care mi-a permis să citesc deocamdată toată poezia publicată în acest timp, vreo cîteva mii de volume.

— „Panorama deceniului literar 1940—1950" începe de acolo de unde și-a întrerupt Călinescu marea sa Istorie literară. A existat, la dv., intenția de a continua inițiativa călinesciană ?

— Nu am vrut să continui pe G. Călinescu, ci numai studiul materiei oprit de el în anul 1940 în **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** (1941), în 1945—1946 în **Compendiu.** Sînt de părere că între 1940 și 1950 există o fază de tranziție de la literatura interbelică la literatura nouă. Faza aceasta era foarte puțin cunoscută în 1968, cînd am publicat eu **Panorama deceniului literar românesc 1940—1950.** Apăruseră în această etapă opere noi de Tudor Arghezi **(Una sută una poeme)**, Blaga **(Nebănuitele trepte)**, Mihai Beniuc, E. Jebeleanu, Miron Radu Paraschivescu, Dimitrie Stelaru, Geo Dumitrescu, Constant Tonegaru, Ion Caraion, Magda Isanos, Mihail Sadoveanu **(Oamenii Mării Sale)**, Zaharia Stancu, Geo Bogza, Radu Tudoran, Camil Petrescu, G. Ciprian, Mihail Sebastian, G. Călinescu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Petre Pandrea, ca să dau numai cîteva nume de autori care, pe deoparte întregeau profilul literaturii dintre cele două războaie, pe de alta anunțau literatura nouă. Ieșiseră la iveală opere postume sau scrise atunci, dar publicate mai tîrziu. **Panorama** a fost întocmită de mine ca o introducere la tabloul literaturii române din ultimii 25 de ani, de care mă ocup în continuare independent. Am început cu **Poezia românească contemporană 1950—1975** (un volum apărut și altul în curs de apariție). Pregătesc studii asemănătoare despre proză, teatru și critică. Rapiditatea publicării acestor panorame, dacă vreți să le numiți așa (dar Editura Eminescu a ales această denumire pentru culegeri antologice de literatură contemporană), este în funcție de capacitatea mea de lectură, de curajul de a citi tot sau cea mai mare parte din ce s-a scris la noi într-un sfert de veac.

Eugen Simion:

„Scriitori români de azi" **este o primă selecție de autori și opere pentru o posibilă istorie a literaturii române actuale"**

— V-ați ocupat de reeditarea operei critice a lui E. Lovinescu și în chip special de istoria literaturii lui. Vedeți în istoria literară scrisă de E. Lovinescu o operă în egală măsură exemplară și rezistentă astăzi ?

— **Istoria literaturii române contemporane** în cinci volume (1926—1929) a fost reimprimată în 1973 la **Minerva.** Ecourile ei în critica actuală au fost mai degrabă negative. S-a arătat că E. Lovinescu nu știe să scrie, că stilul lui e **flasc**, adormitor etc. Sinteza, cu un sumar sporit și judecăți noi, din 1937, va reapărea în scurt timp la aceeași editură. Sînt curios să văd reacția cronicarilor literari. O negație, probabil, amabilă sau o indiferență cordială. Aceasta nu schimbă însă cu nimic natura și calitatea cărților despre care vorbim. Ele reprezintă momente importante ale spiritului critic românesc, și, alături de **Istoria literaturii române** de G. Călinescu, sintezele critice cele mai durabile pe care le avem. Lovinescu și-a format un concept critic **(modernismul)** în funcție de care judecă și disciplinează materia literară a epocii. Judecățile lui nu sînt totdeauna drepte. Dar ce mare critic nu s-a înșelat ? Cînd nu sînt pornite din rea voință sau nepricepere, **nedreptățile** pot fi revelatorii. Pot arăta limitele Intuiției sau idiosincraziile ideologice, frecvente într-o epocă în care în spatele oricărui critic stă, nu numai o **filozofie** dar și o sociologie. Lovinescu este cel dintîi care încearcă la noi să elibereze actul critic de servituțiile **criticii de direcție**, fără a reuși cu totul. Negația comediei lui I.L. Caragiale (judecată asupra căreia, în fapt, va reveni) pornește din aceste considerente. O operă critică **exemplară** și **rezistentă** este în primul rînd o operă care se consultă, se citește și după ce valorile pentru care militează ea s-au impus. Lectorul caută într-o asemenea scriere nu numai o judecată de valoare (asupra judecăților este dinainte edificat) ci o reconstituire creatoare a valorilor. Cărțile lui Lovinescu au acest rar privilegiu de a fi citite și pentru ele însele, ca opere superioare de idei.

— La apariția „Scriitorilor români de azi" o parte a criticii a prezentat cartea drept o panoramă sau o istorie literară, alta a contestat cărții dreptul de a primi aceste caracterizări. Există un proiect ascuns în „Scriitori români de azi" ?

— Adevărat, unii au citit mai ales sumarul cărții și au întocmit liste de **absențe.** Operație inutilă, cartea se numește **Scriitori români de azi** nu **Istoria literaturii contemporane** sau **Literatura română de azi.** Acum, cînd discuția în jurul ei s-a stins, pot face cîteva precizări pentru cei care se interesează de activitatea mea critică. **Scriitori români de azi** este o primă selecție de autori și opere pentru o posibilă istorie a literaturii române actuale. Asupra criteriilor de alegere nu vreau să discut. Acolo unde nu este Blaga, nici un poet n-ar trebui să se simtă jignit că nu figurează. Va figura, dacă opera lui impune acest lucru, într-o sinteză viitoare, scrisă de mine sau de altcineva. Cine crede că o **istorie** se poate întocmi numaidecît, într-o vacanță, se înșeală. În 30 de ani s-a scris o literatură extraordinar de variată, prin contribuția mai multor generații de scriitori. Ea trebuie citită și, mai ales, recitită, surprizele pot fi mari. Este apoi o istorie dramatică, zguduitoare uneori, a vieții literare ce trebuie reconstituită, dar iarăși nu cît ai bate din palme. Există, așadar, **un proiect** în **Scriitori români de azi** și ca dovadă că proiectul nu a fost abandonat este faptul că am pregătit ediția a II-a a cărții cu aproape 20 de capitole noi și altele, vechi, reformulate, completate etc. N-aș vrea să trec, totuși, peste amănuntul că o carte de critică se judecă nu după sumar ci după calitatea analizei.

„Istoria literaturii unei epoci înseamnă istoria celor scrise în acea epocă, puținului din viața oamenilor de atunci cari ni s-a păstrat în această formă trainică. E una din cele mai însemnate și mai delicate opere, de știință și de artă în aceeași vreme, de informație, de înțelegere și de expresie pe cari le poate întreprinde cineva (...) O istorie literară trebuie să fixeze biografiile în mișcarea de idei a epocii, să puie în legătură cugetarea unuia cu gîndirea generală a timpului".

N. IORGA

Invitații nostri discută problemele și posibilitatea unei istorii a literaturii române văzută de la cota spirituală a timpului nostru și pun în circulație opin interesante. Ideea lucrărilor de sinteză animă multe spirite, scepticismele și demobilizările, dacă mai există, nu sînt firești, iar răspunsurile pe care le înregistrează pagina noastră ne procură motive de optimism. O istorie a literaturii române contemporane nu este numai necesară ci și posibilă.

Pagină realizată de C. Djigola

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
47
(708)
Simbătă
22 noiembrie
1975
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Un continent de explorat

În istoria literară românească dificultatea nu e de a găsi un subiect ci de a alege unul. Aproape nimic nu este epuizat și totul poate fi luat de la capăt. G. Călinescu lucrînd la istoria sa literară se plîngea de absența edițiilor și studiilor de referință care să ușureze munca cercetătorului. Astăzi lucrurile s-au ameliorat dar numai în parte. Ideea de a face studii sistematice, monografii a fost combătută de multe ori de pe pozițiile eseisticii. Dar cercetările metodice sînt totuși indispensabile istoriei literare și fără ele nu se poate pregăti drumul unei istorii literare bine informată și bine orientată. Întîrzierea lucrărilor de amploare și sinteză pe motiv că trebuie să aștepte studiile parțiale a fost combătută de G. Călinescu din două motive. Mai întîi că aceste studii parțiale nu se ridicau uneori peste nivelul factologic. Apoi pentru că cel ce susține teoria arderii etapelor le putea și arde. Dovada este istoria literaturii române scrise de G. Călinescu care se ridică de multe ori pe goluri, fără înaintași serioși pentru majoritatea scriitorilor avuți în vedere de istoria sa. Nu revenim la controversa veche care de fapt este închisă. Istoricul și criticul literar de astăzi nu pot să opteze pentru o poziție exclusivistă. Sînt necesare atît lucrările parțiale cît și cele generale. E de dorit atît o istorie a literaturii române contemporane cît și o serie de monografii asupra celor mai importanți scriitori din ultimele decenii. Iată de ce spunem că dificultatea criticului literar român nu este de a găsi un subiect ci de a alege unul. Nu ne vom referi la epocile mai vechi ci la cele la care scriitorul și cititorul român de azi sînt într-o relație directă. Poezia de azi e tutelată de spiritul și sonurile poeziei lui Bacovia, Blaga, Barbu, Arghezi. Dinu Pillat a alcătuit o antologie a primilor 10 cei mai buni poeți ai perioadei interbelice. Punctele de reper sînt, iată, și mai numeroase. Care sînt însă studiile care descifrează pînă la ultima consecință meandrele poeziei lui Bacovia, Blaga, Barbu, Arghezi? Ele nu lipsesc cu totul, mai ales pentru Blaga și Arghezi, dar sînt ele suficiente? Reprezintă ele tot ce se putea spune esențial despre poezia acestor mari artiști ai limbii și spiritului românesc?

Un capitol de neignorat este și cel biografic. Din multe motive el nu poate fi trecut cu vederea chiar dacă o teorie de circulație ne atrage atenția că judecata operei nu trebuie să fie influențată de aspectul biografiei. Există o viață a lui Bacovia? Dar una a lui Blaga? Despre Ion Barbu circulă legende, el este o figură aproape mitologică a Bucureștiului literar antebelic, dar cine îi va scrie viața? Cît despre Arghezi, atît de apropiat nouă în timp, a trebuit să treacă oarecare vreme pentru a ne da seama că știm prea puține despre om și că data nașterii lui, orginea lui pot stîrni neașteptate polemici. Nici acest capitol nu este de loc încheiat și își așteaptă înfăptuitorii.

Critica românească a arătat o verificată slăbiciune pentru studiul poeziei și o oarecare întîrziere în receptarea și impunerea prozei. Literatura antebelică numără cîțiva prozatori de mare marcă. Să începem cu Sadoveanu, să-i adăugăm pe Liviu Rebreanu, pe Hortensia Papadat Bengescu, pe Gib I. Mihăescu, pe I. Agârbiceanu. Exegeza nu lipsește, teritoriul nu e în întregime virgin, dar rezultatele ei nu sînt întotdeauna satisfăcătoare. Numeric volumele despre Sadoveanu sînt mai multe, dar sentimentul că ceva din operă rămîne în afara tuturor studiilor care i s-au închinat pînă acum este dominant. Nici opera Hortensiei Papadat Bengescu nu și-a găsit un comentator pe măsură. În multe din cazurile citate ne aflăm în fața unor investigații parțiale, fructuoase, inteligente, dar fără viziunea întregului. La scriitorii importanți și interpretarea critică are datoria să atingă nivelul operei. Probleme speciale pune, și aici, tratarea biografică a acelorași scriitori. Unii din ei au impresionat din viață prin statura morală, prin prestigiul spiritual. O biografie Sadoveanu și una Rebreanu care să sesizeze ceea ce dădea acestor personalități un incontestabil atu uman în fața celor din jur sînt, fără îndoială, de dorit. Desigur, nu ne gîndim la înșiruiri pedestre de date, de documente nesemnificative ci la investigația de ordin spiritual care să sesizeze ceea ce era adînc și superior uman la marile personaje ale istoriei noastre literare.

Scriitorii perioadei interbelice sînt și ai perioadei postbelice, mulți dintre ei ne-au fost contemporani și au lăsat o amintire de neșters unor generații active literar astăzi. Tudor Vianu merită și el mai mult decît un studiu sec al operei, iar G. Călinescu, personalitate fascinantă, cere ca și Sadoveanu și Rebreanu un ochi de romancier pentru a-i putea proiecta verva personalității pe ecranul unei biografii literare care să nu fie un simplu act de serviciu. E. Lovinescu, văzut cu un ochi prea apropiat uneori, își așteaptă și el cartea de senină detașare care să ni-l întruchipeze.

Toate aceste sumare și fugare treceri în revistă, care au lăsat desigur pe dinafară și alți scriitori demni de a fi avuți în vedere de criticul și istoricul literar de astăzi, ne dau o indicație despre datoriile actuale ale criticii și despre dimensiunea lor specială. O generație de scriitori care are de consacrat prin cuvîntul scris o personalitate ca Sadoveanu, Rebreanu sau Călinescu este o generație fericită. Avem către ce să ne întoarcem privirile și dificultatea noastră nu e, repetăm, de a căuta sau de a inventa teme de studiu. Ele ne stau la dispoziție, ne asediază pur și simplu. Am lăsat de o parte etapa actuală a literaturii române în care întîlnim personalități de marcă peste care, iarăși, privirea criticului și istoricului literar nu poate trece cu indiferență. Opera lui Marin Preda și a lui Eugen Barbu, cea a lui Eugen Jebeleanu și Mihai Beniuc, cea a lui Geo Bogza se impun de la primul contact acestei priviri. Ei reprezintă evidența valorică cea mai săritoare în ochi și nu sînt singurii. Criticul și istoricul nostru literar au pe ce miza. Totul este să se arate demn de aceste mize. Istoria literară contemporană se înfățișează ca un continent ce trebuie descoperit, defrișat și înzestrat cu edificiile nimerite lui. Criticii românești i se oferă o șansă de excepție.

Luceafărul

tinerețea clasicilor

nicolae iorga

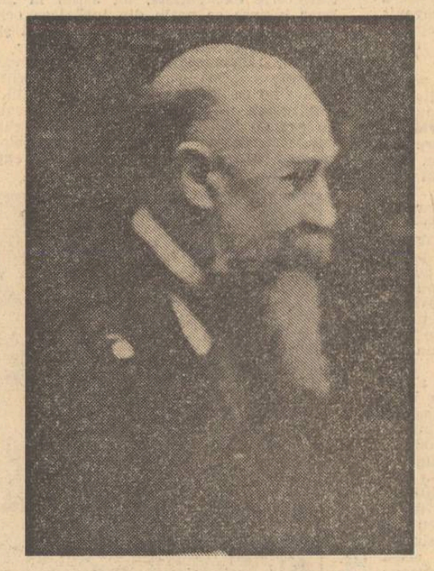

Marele cărturar

a fost un mare istoric. Citise enorm, răscolise arhive necunoscute, transcrisese sute de manuscrise vechi după ce le descifrase, călătorise mult să afle și să vadă mărturii ale trecutului și toată viața a scris istorie. Pe a românilor, în primul rînd.

Ca orice mare istoric, și-a iubit neamul și pămîntul și în orele de cumpănă, a apărat existența lor cu vorba și cu fapta.

A fost un mare orator. În amfiteatrele studențești, în sălile de întruniri politice, la radio, la cursurile în aer liber de la Văleni, știa să captiveze auditoriul, să-l stăpînească, să-l convingă. Ideile se asociau și se disociau într-o cascadă de divagații de neînțeles, la început, pentru neinițiați, dar care, pînă la urmă, se închegau într-o atitudine întotdeauna tranșantă, viforoasă.

Fenomenala-i memorie îl ajuta pe oratorul care lăsa impresia improvizării, falsă impresie, deoarece totul era gîndit de mai înainte.

A fost un mare ziarist. Pentru el presa era mijloc de luptă. Întotdeauna avea de spus ceva, de militat pentru ceva. Nimic nu era gratuit. Uneori argumenta, alteori dădea sentințe, dar de la înălțimea omului care avea conștiința responsabilității, a marilor responsabilități față de neamul lui. Și chiar atunci cînd greșea — și nu de puține ori a greșit — se simțea în scrisul lui credința cinstită în ceea ce afirma.

Scriitorul — autorul pieselor de teatru și al versurilor — nu s-a ridicat la înălțimea istoricului, a oratorului, a ziaristului. Dar nici uitarea și desconsiderarea nu trebuie aruncate peste opera lui literară.

A fost un mare om de cultură, una dintre cele mai mari valori ale culturii românești.

A pierit, într-un șanț, sub gloanțele celor mai mari dușmani ai culturii, ai poporului român, sub gloanțele fasciștilor legionari. S-a întîmplat aceasta acum treizeci și cinci de ani.

George Macovescu

Profesorul și noile generații

Elogiul lui Nicolae Iorga a luat, de foarte multă vreme, un aspect stereotip, o sumă de formule revenind obsedant și — de ce să n-o spunem — decepționant pentru cine vrea să afle ceva nou despre acest „titan" al culturii românești, al culturii universale, despre acest „fenomen al naturii", cum iarăși de atîtea ori i s-a spus. Rămînem uimiți, este adevărat, în fața cantității uriașe de muncă investită în opera sa, și în fața cifrei astronomice a titlurilor semnate. Evocăm, iarăși și iarăși, memoria fenomenală, patriotismul și tragica sa moarte. Dar dacă toate acestea reușesc să facă din Nicolae Iorga un „fenomen", nu este mai puțin adevărat că rămîn la distanță, că ne țin la distanță de piscurile unde ar trebui să ajungem, sau măcar să năzuim a ajunge. Pentru că el ne-a lăsat un munte de cărți și un cer de idei, nu spre a ne copleși ori a ne insufla un mistic sentiment de adorație, ci pentru ca noi să vedem mai bine nevoile vremii noastre, să răspundem imperativelor majore ale ceasului pe care îl trăim. Un Iorga trăind numai istoric, prin evocări și comemorări, sau prin explozii de cult, rămîne, totuși, un personaj inactual.

Și pe urmă, cultul monocord trezește inevitabil reacția critică. Cititorul de azi, caracterizat de o mai aspră luciditate și înclinat spre „demitizări" va răspunde celor ce-i citează cifra de 25 000 de articole că N. Iorga a trăit în jurul a 25 138 de zile, ceea ce ar însemna că a scris cîte un articol pe zi din... a 138-a zi de la nașterea sa ! În realitate, cărțile lui N. Iorga nu trec de

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 6-a

Creator de viață

a orice mare operă, memorialistica lui Nicolae Iorga e departe de a cuprinde o singură voce și, ca orice ține de Iorga, măsurile depășesc cu mult obișnuitul. De fapt, în această imensă concertare de registre, în această inegalabilă senzație polifonică a vieții, previzibilă și imprevizibilă, armonioasă și contrastantă, fericită și dureroasă, fluctuantă ca însăși viața și sintetică, precum imaginea ei, stă unul din secretele trăiniciei operei. Poate că necitită așa cum ar pretinde valoarea ei de excepție, O viață de om așa cum a fost este, cu toate astea, o capodoperă a prozei românești. Numai Sadoveanu a mai reușit să dea o astfel de sinteză a tot ceea ce caracterizează existența spirituală și materială a unui popor. O sinteză, însă, inefabilă, o desfășurare de memorie imemorială dacă se poate spune astfel, o viață pe care la fel de bine cum am trăit-o am putea-o imagina, în vreme ce, la Iorga, totul este sinteza concretului, în ceea ce posedă acesta mai imperios, mai dinamic, mai particular. O viziune demiurgică, pe de o parte, în care oameni și lucruri se rostuiesc unde le este locul și menirea, o viziune profund omenească pe de altă parte, unde aceleași ființe se ciocnesc și se înfruntă, se resping și se înlăn-*

Dan Cristea

Continuare în pag. a 10-a

liviu rebreanu

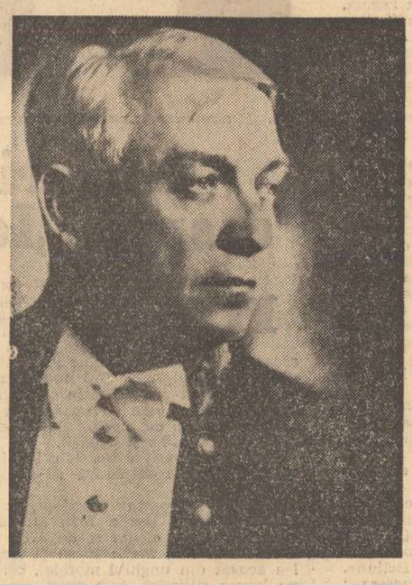

Lecturi și rocade

Personajul de roman este obligat adesea să sufere și alte avataruri decît cele cu care l-a înzestrat romancierul. Există o coaliție a cititorilor împotriva unor personaje de roman care ne poate îndemna de multe ori la compasiune. Iată un roman celebru cunoscut de toată lumea : Un tînăr de origine umilă intră într-o familie burgheză bine constituită și seduce pe amfitrioană. Ați recunoscut desigur romanul **Roșu și negru.** Cititorii admiră pe Julien Sorel, dar de ce oare ar fi tînărul arivist cel ce trebuie să cîștige sufletește partida în fața seniorului de Renal ? În fond, care este greșeala acestuia din urmă ? Și care este gestul prin care Julien Sorel merită admirația noastră ? N-ar fi mai firesc să detestăm pe Sorel și să înțelegem pe Renal ?

Iată un mod de a citi **Roșu și negru** din care romanul n-are nimic de pierdut. Deschidem **Ana Carenin.** Este acolo o femeie căsătorită cu un bărbat la fel de bătrîn și de demn ca și Renal. Domnul Karenin este de o inteligență superioară acestuia din urmă. Ana începe prin a nu-l mai suferi. Tînărul Vronski eclipsează pe înaltul și rezervatul funcționar al birocrației țariste. Mai ales urechile lui Carenin supără pe Ana și scriitorul revine des la supărătorul detaliu. Evident, Tolstoi împrumută aici optica personajului său. Dar dacă privim cu detașare faptele, mai rămîne bătrînul Carenin la fel respingător pentru noi pe cît a vrut să-l facă Tolstoi în numele personajului său principal ? Am putea să ne întrebăm serios de ce ținem partea Anei și a lui Vronski în înfruntarea cu tristul Karenin.

Ceea ce propunem nu este o răsturnare de valori literare ci una de valori afective. Romanele amintite rămîn în litera și spiritul lor ceea ce le-a dorit să fie scriitorul care le-a semnat și mulțimea cititorilor care l-au urmat pe autor. Dar este vizibil că aceleași fapte dintr-un roman cărora scriitorul le pune un semn pot fi citite și interpretate și altfel. Există un concurs teribil în **Mizerabilii** între implacabilul Javert și ocnașul Jean Valjean. Inspectorul stîrnește rîsul, cînd nu aversiunea cititorului. Toate simpatiile merg către Jean Valjean, dar autorul își depășește la un moment dat intențiile și face din Javert egalul lui Jean Valjean. E un lucru care s-a observat mai puțin, dar care nu ne poate scăpa atunci cînd privim nebuneasca urmărire a lui Valjean în întregul ei. O ființă cu totul oarecare n-ar fi fost în stare de acest parcurs și de această consecvență pe care o întîlnim la disprețuitul inspector. Coaliția sentimentală a cititorilor care parcurg un roman pentru o singură dată este mai tare și alături de alții Javert este aruncat și el la groapa comună a antipatiei generale.

Critica, inerțiile ei de lectură, joacă și ea un rol nefericit în menținerea unui tip de lectură care se conformează aparențelor. O coaliție a cititorului mai întîi sentimental și abia apoi sau deloc lucid cunosc și cărțile românești. Un bun

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 2-a

IN PAGINILE 2—3 : **Liviu Rebreanu : File de jurnal ● Articole de Nicolae Ciobanu, Gheorghe Suciu, Doina Uricariu, Aurel-Dragoș Munteanu, Valentin F. Mihăescu.**

JURNAL DE POET

Pămîntul

fundalul întregii literaturi transilvane este pămîntul, dealurile acestea domoale, arse de roțile carelor ce sfîrșesc într-un muncel de unde începe codrul și-n zarea albăstrie străjuite în amurg luminarea de ceară, licărind, a muntelui, cu șuvițe de aur, înviăștărite în mărunțaie. Legămîntul adînc și arhaic al omului statornic, această aplecare spre teluric, este atestată în cele mai adînci și pilduitoare, pentru omenire, civilizații orientale. Literaturile călătoare sînt orientate stelar, sînt uranice și mitologice, însufletesc universul depărtat prin cîntările lor, trase pe roți de sufletul animalelor, pămîntul pentru pelerin e

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 9-a

VIAȚA LA ZI

Căderea unei biblioteci

Închipuiți-vă o bibliotecă uriașă
O bibliotecă a cărților de istorie și de ficțiune
A cărților vitejești și a poemelor eroice
Izbucnind dintr-o dată din sine,
Și dînd drumul pe pămînt
Tuturor bătăliilor cuprinse în ea,
Tuturor asasinatelor închise în filele ei,
Singelui negru al istoriei,
Singelui violent al finalurilor de bătălie,
O bibliotecă răsturnînd asupra noastră
Toate faptele cărților ei
Într-o abracadabrantă zodie a plînsului.
O bibliotecă injunghiată !
O bibliotecă împușcată !
O bibliotecă bătută de tunuri !
O bibliotecă liniștită căreia
ii vine dintr-o dată rău
Și se scoală în ea toți eroii
Și urlă toate scuturile
Și caii se ridică în două picioare
Și cu celelalte două bat ieslea fulgerului.
O bibliotecă sătulă de ea însăși
Pentru că-și vede neputința în fața ororilor
de dincolo de bibliotecă.
O bibliotecă în care cărțile se mușcă
între ele
Și în care variantele se ciocnesc
asemeni cocoșilor sălbatici.
O bibliotecă răsturnată pe picioarele unui
copil !
O bibliotecă răsturnată peste o cazarmă !
O bibliotecă ciuruită !...

Astfel fu ucis într-o noapte a veacului douăzeci
Nicolae Iorga,
Așa căzu într-o noapte a veacului douăzeci
Mintea lui în care se adunaseră
Toate mineralele pămîntului românesc
într-un clinchet de cristal.
Și nimeni nu mai putu să ridice
Această bibliotecă de pe picioarele copilului
Și copilul crescu avînd acest semn
pe labele picioarelor sale
Și o generație se născu
Cu capul întors
Spre locul și timpul în care
Nicolae Iorga
Se prăvălea
Asupra umbrei sale ca o bibliotecă ucisă.

Adrian Păunescu

ECOURI

Lumile literaturii române

Oricît ar părea de paradoxal, mi se pare că metoda cronologică sau genetică, tocmai ea, nu dă seama eficient de creșterea unei literaturi, de creșterea literaturii române să spunem. În viziunile tradiționale, epocile și autorii se așează succesiv, ca mărgelele pe ață, dar din această rînduire, exterioară și pedestră, nu rezultă nici adevărata dinamică a literaturii ca fenomen întrinsec, nici dovezile fundamentale ale unei literaturi, ale literaturii noastre. De ce ? Fiindcă scriitorii nu se grupează doar strict cronologic ci și **altfel.** Ei refuză, prin operă, cronologia pedestră, stabilindu-și — conștient sau nu — alte vecinătăți temporale, alte simpatii sau repulsii decît cele atribuite de manualul școlar sau, obiectiv, de hazardul vecinătății și solidarității prin epocă. Iorga este obiectiv mai contemporan cu Dimitrie Cantemir decît cu oricare dintre contemporanii săi, iar împreună (cu Hașdeu, Eliade, Călinescu și alții) spun lumii mai mult despre titanismul literaturii române decît fiecare în parte, pe felia lui temporală. Dar dacă în trei, cinci sau zece cazuri întîlnim titanismul, de ce să tratăm titanismul drept un caz excentric al literaturii române, încercuindu-l doar în epocile în care apare, cînd de fapt acesta se constituie **în sine** ca o problemă și nu numai pentru noi ! Titanismul îmi apare ca o expresie a barocului unei culturi iar barocul nu reprezintă doar un moment istoric, ci o viziune autonomă asupra lumii, barocul are trăsăturile unui model temporal. Se procedează oare, prin acest nou tip de grupare, pe care îl prescriu, la o desmembrare a autorilor din unitățile temporale organice din care fac parte ? Desigur, dar se descoperă în schimb alte unități organice, care, mie unuia mi s-au impus cu coerența unor modele filozofice-

Paul Anghel

Continuare în pag. a 8-a

Cenaclul revistei „Luceafărul"

● Cea de a douăzecea ședință va avea loc luni 24 noiembrie a.c., ora 16,30, la Ateneul tineretului din Aleea Alexandru nr. 38 ● Vor fi înmînate premiile concursului de reportaj „Sub semnul aceleiași generații", organizat de C.C. al U.T.C. în colaborare cu revista „Luceafărul" ● Victoria Raicev, Emil Micu Dolea și Dumitru Istrate vor citi versuri ● Teatrul studențesc Sibiu (laureat al Festivalului „Primăvara studențească", 1975) **prezintă spectacolul „Ingeniosul bine temperat". Interpretează : Carmen Simescu, Anca Albu, Mioara Muntean, Olga Olaru, Ica Poplăceanu, Dorel Dărăban, Nicolae Ghinea, Radu Geamănu, Hans Seiwert, Kurt Wagner. Regia : Radu Basarab. Actorii Geraldina Basarab și Radu Basarab vor recita poeme din lirica contemporană românească.**

Tradițiile „Luceafărului"

„aprindem, din nou, vatra de foc a **Luceafărului !...** Astăzi cu ochii țintă la tremurul stelar al Luceafărului ce vestește la orizont aurora reînvierii noastre istorice, ne adunăm, iarăși și iarăși, în cercul lui de lumină, ca uniți în faptă, în cuget și simțire, să-i continuăm drumul, să-i adîncim temeiurile și să-i sporim vijelia de luptă românească" se sublinia în articolul-program pe care-l lansa către cititori numărul 1 al celei de a treia serii a **Luceafărului** — Revistă lunară de literatură, artă și cultură generală — ce apare la Sibiu în perioada aprilie 1941 — mai—iunie 1945. Pe strada Oituz, la nr. 4, se afla sediul comitetului de redacție din care făceau parte Victor Papilian, Olimpiu Boitoș, Grigore Popa, Mihai Beniuc (de la nr. 2, 1941), D. D. Roșca (din 1945) și în jurul căruia se vor grupa scriitori, critici și istorici literari, lingviști și folcloriști, istorici și filozofi din diferite generații, dornici să contribuie prin activitatea lor la întregirea politică, spirituală și culturală a țării sfîrtecată de un act arbitrar și odios. Printre colaboratori se află Lucian Blaga, Dimitrie Popovici, Mihai Beniuc, C. Daicoviciu, D. D. Roșca, Șt. Augustin-Doinaș, I. Negoițescu, Al. Dima, St. Bezdechi, Dimitrie Macrea, Victor Efitimiu, Onisifor Ghibu, Ion Agârbiceanu, Oct. C. Tăslăuanu, Eugeniu Sperantia, George Murnu, Vasile Netea, Ion Vlasiu, Romulus Ladea, Vlaicu Bârna, Victor Papilian, Ion Șiugariu, Radu Brateș, Alexandru Jebeleanu, Victor Felea ș.a. Așadar, **Luceafărul** sibian apărea la mai puțin de un an de la semnarea

Eugen Marinescu

Continuare în pag. a 6-a

tinerețea clasicilor

liviu

„Opera de artă nu e niciodată emanația directă a unor experiențe anume făcute. Emoția nu intră în artă în stare brută, luată gata din natură, ci totdeauna transformată complet prin misterioase și insezizabile metamorfoze, care constituie însăși taina creației artistice. Creatorul poate explica numai ceea ce face conștient ; partea cea mai importantă a creației însă se petrece în subconștientul lui și deci îi rămîne și lui însuși inexplicabilă".

LIVIU REBREANU

Însemne ale modernității epopeice

Impresia de document epic confruntabil cu realitățile unei perioade istorice strict delimitată, marcată de evenimente social-politice ieșite din comun prin tragismul lor colectiv, produsă de această mare scriere epică este într-adevăr copleșitoare. De aceea, privită ca operă romanescă în sine, **Răscoala** reprezintă în ansamblul prozei românești, opera care ridică, poate cele mai mari dificultăți atunci cînd se pune problema definirii adevăratei sale structuri artistice. Aprecierile privind realismul obiectiv al scrierii, un realism de o concretețe halucinantă, sînt, desigur, îndreptățite dar nu și suficiente dacă dorim să intuim cît de cît „misterul" creator ce-i prezidează geneza, cu alte cuvinte, dacă dorim să-i relevăm singularitatea „ființei" artistice. Ca și în cazul lui Sadoveanu (asupra chestiunii am poposit, pe scurt, într-un recent articol) și în ceea ce-l privește pe Rebreanu, mai ales cînd e vorba de **Răscoala**, critica interbelică (prin E. Lovinescu, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, Șerban Cioculescu ș.a.) a spus lucruri remarcabile, dar care, de regulă, vizează aspecte parțiale. De incontestabilă importanță, caracterizările critice în cauză, la ora de față, nu mai sînt întru totul capabile să explice dinlăuntru fenomenul de autentificare valorică a romanului. Spre deosebire de multe alte produse narative ce au la origine un conținut de viață social-umană și politic-economică similară, **Răscoala**, în pofida istoricității sale de o masivitate acaparantă (sau, cum vom vedea, tocmai de aceea !) cunoaște un continuu proces de autonomizare romanescă. Nu se pune, desigur, problema atenuării, în vreun fel, a ceea ce numim fondul de istoricitate originară, care, de altfel, cu trecerea timpului, își dezvăluie tot mai mult viabilitatea narativă. Dar tocmai aceasta este întrebarea : ce se întîmplă cu cele două elemente cărora, privite independent, cum prea bine se știe timpul le aplică tratamente relativ diferite ; pe de o parte, tot ce aparține evenimentelor databile devine document de arhivă, iar ceea ce reprezintă expresia efortului de creație, mai exact, invenția epică, virtual, are șansa de a se înscrie, asemenea unui satelit cosmic, pe orbita infinitei rotații în jurul existenței umane privită în continua ei desfășurare. După părerea noastră, aici trebuie căutat cifrul cu ajutorul căruia ne putem apropia de „misterul" **Răscoalei.** Afirmația poate să șocheze, dar adevărul nu este decît acesta : pe măsură ce timpul se scurge, fondul de istoricitate originară a romanului, precum într-o stranie și perpetuă naștere, își pierde cordonul ombilical, revendicîndu-și dreptul la o existență de sine stătătoare. Geniul romancierului constă în capacitatea de asumare integrală a documentului, în sensul asimilării acestuia în ficțiune. Rebreanu nu calchiază și nici nu „prelucrează" istoria, ci, simplu spus, el o recrează. Înțelegînd așa cum se cuvine problema, **Răscoala** este o magistrală operă epică de imaginație, așa cum, în definitiv, sînt toate capodoperele ce aparțin așa-zisului epos istoric, începînd, să spunem, cu poemele homerice, continuînd cu tragediile shakespeariene și încheind cu romanul tolstoian. Într-un atare context, G. Călinescu face o constatare fundamentală cu privire la condiția generală a romanului lui Rebreanu. Referindu-se la **Ion**, criticul vorbește de **structura epopeică** a eroilor de aici, „întemeiată pe momente din eternul calendar uman". Cît despre **Răscoala**, lăsînd la o parte cunoscuta caracterizare a stilului, să reținem observația că, după **Ion**, aici se continuă „epopeea în teritoriul vechiului regat", faptul fiind definit după cum urmează : **„Epopeea** (s.n.) debutează, încet, ca un cer înnorat, devine bubuitoare spre mijloc, apoi se rezolvă. Misterul existenței epice nu stă în observație ci în durată. Nici aici scriitorul nu observă individul rural. Eroul cărții este țăranul colectiv, cu psihologie de gloată, în fundul căruia mocnesc instinctul de pămînt, nemulțumirea ancestrală. Izbucnirea se produce repede, în termeni ilogici, mitologici". Și mai departe : „S-ar putea observa că autorul pune oarecare complăcere în scenele de violență (violuri bestiale, stîlciri, sugrumări, evirări, spînzurări, împușcări), ceea ce înseamnă că el trăiește mai ales impulsia instinctuală pe care o trăiește epic". Acestea sînt argumentele călinesciene, care, cum se știe, concură la calificarea, nu mai puțin memorabilă, a **Răscoalei** ca „roman al gloatei, sursa izbîndei scriitorului, stînd, după opinia criticului, în faptul că acesta ar fi „un devotat al sufletului bestial". Pornind de la subtila observație că **„posibilele** cusururi (cele evidențiate de critica vremii n.n.) au devenit **particularități"** și că astfel, „ele contribuie la cristalizarea unui **stil"**, cel mai perspicace exeget contemporan al operei lui Rebreanu, Lucian Raicu, amendează cum nu se poate mai convingător **aserțiunile din urmă ale lui G. Călinescu : „Adevărat** că Rebreanu nu evită, din pudoare, scenele de violență, în care legile aspre ale vieții se manifestă din plin, și nu le putea evita în nici un fel în **Răscoala.** Dar nu e vorba aici de nici o „specializare". Rebreanu se orienta, totdeauna, spre momentele **critice**, spre stările de **criză** individuale ori sociale, prin ele se manifestă nedisimulat **legea vieții".** Arătînd, pe drept, că în **Răscoala** „nu lipsesc (...) momentele de umanitate potențială și uneori manifestă", în concluzie, același critic, pornind de la o distincție goetheană **precizează** că Rebreanu «nu narează „îngrozitor" ci, narează lucruri „îngrozitoare", cum nu narează tandru și sentimental dar narează **sentimente tandre»**.

Situînd întreaga problemă într-o perspectivă teoretică și istoric-literară mai largă, să observăm, însă, că înțelegerea ei trebuie totuși să se sprijine pe afirmația lui G. Călinescu potrivit căreia **Răscoala** este un roman de tip epopeic. Dar, în chip paradoxal, înșeși exagerările criticului (mai înainte citate), provin din unghiul oarecum unilateral din care este receptat procesul de intruziune a epopeicului în structurile romanului. G. Călinescu (și nu numai el !) alunecă în eroarea de a vedea în **Răscoala** un transplant pur al „spiritului barbar" care circulă în străvechile epopei, pierzînd din atenție realitatea că „barbaria" personajelor lui Rebreanu nu este emanația unei exaltări a orgoliului individualist, deci a unei porniri motivate de o conduită ce are drept finalitate statutul unei existențe de excepție, eroică, o existență întemeiată pe supunerea și, cel mai adesea, pe exterminarea semenilor. Nu intră în discuție cît de uman este și prin ce se justifică etic „cultul morții" din vechile epopei ; ceea ce vrem să arătăm rezidă în faptul că tocmai **istoricitatea intrinsecă a „barbariei"** din romanul-epopee al lui Rebreanu înnobilează personajele, conferindu-le statutul unor eroi de mare tragedie. **Răscoala** este un roman al fatalității tragice. În capodopera lui Liviu Rebreanu „spiritul barbar" al epopeei (cea greacă și cea nordică, de exemplu) după cum și aceea din tragedia antică sau din cea shakespeariană se anonimizează, dar nu are niciodată o finalitate individualistă. Deseroizîndu-se atributul respectiv se istoricizează și, astfel, își asumă dimensiunea eticului. „Vina tragică" a eroului, la Rebreanu, nu este determinată de deficitul de morală individuală și nici măcar de deficitul unei morale sociale, în ce-l privește. Ea are la origine culpabilitatea timpului istoric Aici identificăm, fără îndoială, însemnele celei mai pregnante modernități epopeice de care este dominat romanul **Răscoala.**

Nicolae Ciobanu

Gînduri despre „Ion"

Nici un alt roman românesc nu a cunoscut gloria lui **Ion.** După 55 de ani de la apariție, el deține încă recordul de a fi cea mai citită și des citată carte. Nu există român trecut prin școală care să nu-l fi citit integral, cu pasiune și nu din obligație. Toți marii critici români s-au exprimat cu o ocazie sau alta despre el. Toți prozatorii care au scris după 1920 încoace și l-au luat fie de model, fie, în secret, ca performanță de atins și depășit.

Odată cu apariția lui Ion în literatura și spiritualitatea românească „s-a fost deschis o poartă".

Ion a avut soarta capodoperei: a fost elogiat necontenit, dar a fost, îndată după apariție, vehement negat și de către personalități dintre cele mai mari: Iorga și Arghezi. Întîiul l-a acuzat din unghiul moralei, cel de-al doilea pe latura stilistică. Sub acest din urmă aspect conturile au rămas deschise pînă cînd Călinescu și-a articulat faimoasa frază cu **apa de mare luată în palmă.** Cu mult înainte, F. Aderca avansase: **„d. Rebreanu are talent de la 150 de pagini în sus"**, aluzie prea directă la Arghezi, care mărturisise într-un pamflet de o cruzime rar întîlnită că nu a putut citi mai mult de 27 de pagini din **Ion...**

Despre **Ion** s-au scris sute de articole, poate mii, care, strînse laolaltă ar da zeci de cărți. Ce s-ar mai putea spune nou despre acest roman ? Și, mai ales, s-ar mai putea face o nouă lectură a lui, despresurată de orice ecouri?

Am citit, pentru prima dată romanul cînd aveam vreo cincisprezece ani. Am îndrăgit atunci personajul principal, pe Ion, pînă la adulație. Curios e însă că nu l-am disprețuit prea mult nici pe George. O urî cumpită, dacă merge o asemenea exprimare cînd e vorba de sentimentul unui adolescent, aveam pentru Savista, oloaga, cea care-l înștiințează pe George despre întîlnirile dintre Ion și Florica. Apariție hugoliană, monstruoasă, prezentă încă din primul capitol al cărții: **„Are picioarele încircite din naștere, iar brațele lungi și osoase ca niște cîngi anume spre a-și tîri schilozenia, și o gură enormă cu buzele alburii de sub care se întind gingiile îmbălate, cu colți de dinți galbeni, rari și lungi".** Mi se părea că tocmai ea, Savista, a declanșat finalul cel sumbru. În timp ce Ion și Florica pun la cale întîlnirea lor **„amîndoi întoarseră privirile deodată la Savista care horcăia cu gura căscată și înghițea din cînd în cînd. O priviră înfricoșați, cu o presimțire urîtă, care însă trecu repede ca o nălucire".** Într-o simplă notație e avansat deznodămîntul. Astăzi, oloaga mi se pare, dincolo de întruchiparea ei compătimitoare, o ființă perfect morală. Savista e chiar un personaj ideal pentru că „judecă" faptele fără să ia în considerație nici un fel de circumstanțe. Pentru ea nu sînt clare decît daturile inițiale: Florica Ana—Florica, Vasile Baciu—Glanetașul bătrînul, dar și Ion—Ana, Florica—George, Vasile Baciu—Ion etc. În fiecare dintre ei destinul celuilalt, cel puțin jumătate din el, se află încorporat ca o piază rea. Vasile Baciu, de pildă, se îmbogățește uzînd de aceleași mijloace pe care vrea să le încerce și Ion, numai că acestuia din urmă nu vrea să i le admită. Ar fi, admițîndu-i-le ca și cum s-ar divulga și autoflageia pe sine. Așa fiind raporturile între personaje, ele nici nu se pot „lupta" propriu-zis între ele pentru a-și dobîndi fiecare destinul său : îi oprește teama. Nu se pot „lupta", dar se chinuie implacabil unul pe altul. Astfel romanul **Ion** e tragic încă din premise, asemenea operelor antice. Poate că în sensul acesta el e într-adevăr „epopeic", așa cum s-a spus de la Lovinescu pînă la Călinescu. Văzut în această lumină, credem că va trebui dată și altă interpretare „instinctului brutal pentru pămînt" al lui Ion, în orice caz, tenta peiorativă care străbate din formularea atît de des preluată trebuie să dispară.

Iată, în capitolul doi, **Svîrcolirea,** Ion se duce la coasă. Cu o zi înainte îl bătuse pe George, de fapt se „răcorise" după rușinea ce i-o făcuse Vasile Baciu la horă. Pămîntul lor era undeva sus pe coastă. „Mai urcă Ion vreun sfert de ceas". Pe drum apare Ana. Ion o vede o strigă. Fata urcă, ajunge lîngă el. Discută puțin amîndoi. Ion vorbește în doi peri. Naivă, fata pleacă îmbujorată, iar el, nerobit încă întrutotul dorințelor sale, are o licărire de logică : **„Tare-i slăbuță și urîțică, săraca de ea !** Diminutivele aici sînt excelent plasate. Ion, de fapt îi prezice destinul Anei. **„Săraca de ea"** a fost deplînsă apriori și de-acum ea a devenit nu doar un simplu instrument, cum se spune, pentru dobîndirea pămîntului lui Baciu, ci și **așteptare care trebuie** să se împlinească.

Sau alt exemplu, dintre zecile care pot fi date. Ion și Ana se retrag de la horă în livadă. Feciorul are o sticlă cu rachiu. „Apoi îndată ridică sticla: **„Să trăim, Anuță!" „— Să trăiești, Ioane! răspunse ea privind neliniștită spre cărare..."** Da, împreună nu vor putea trăi, dar, cu toată neliniștea Anei, nu va putea trăi nici Ion.

M-am gîndit de mai multe ori ce s-ar întîmpla dacă s-ar înlătura din Ion ceea ce s-a numit „romanul familiei Herdelea" Năstrușnică idee ! Ion ar rămîne un roman stîngaci, poate prea naturalist, lucru de care a și fost acuzat dealtfel, în orice caz nu ar mai fi nici pe departe romanul viguros, armonios ca o sferă pe care-l cunoaștem. Înseamnă asta că cel de al doilea „roman", al Herdelenilor, e foarte bun și, cuplat cu „romanul" lui Ion dau un tot strălucit? Da, dar nu pentru că e foarte bun, nici măcar bun. Familia Herdelea nu are nimic din ceea ce ar putea constitui substanța unui roman tragic. Din destinul ei s-ar putea scoate cel mult un roman de rafinament, cum sînt cîteva în literatura noastră. Al doilea „roman" deci nu sporește valoarea primului, nu adaugă la acesta. Al doilea „roman" e pur și simplu un „procedeu artistic" de care uzează scriitorul, cum va fi mai tîrziu, povestea lui Titu în **Răscoala.** La prima vedere e un procedeu artistic care nedumerește, pentru că nu-i o simplă antiteză sau altele pe cale le știm. Prin acest al doilea roman, procedeu artistic aproape monstruos, Rebreanu crează, succesiv, perioade mari de timp în care Ion, Ana, Vasile Baciu mocnesc, au prilejul de a se decanta lent, de a-și polariza gîndurile și sentimentele. Lui Rebreanu îi e specific ritmul lent, majestos, ardelenesc, care a și fost observat. Prin acest al doilea „roman", scriitorul satisface o anumită „sete de repaos", necesară eroilor săi, după care aceștia tînjesc. Urmărind tribulațiile amoroase ale lui Titu, nenorocirile învățătorului Herdelea, logodna și măritișul Laurei, încurcăturile, la un moment dat, ale preotului Belciug, toate presărate ici-colo — și cu ce știință romanescă ! — în corpul romanului propriu-zis, acesta din urmă capătă credibilitate. Între timp cît urmărim acestea — admitem că s-a petrecut ceva și „dincolo". În acest răgaz, „dincolo" se petrece ceva sau numai admitem că se petrece ceva. Mai degrabă e vorba despre această din urmă posibilitate. Lipsind acest de-al doilea „roman", primul ar fi fost prea brutal. Poate chiar insuportabil. Scenele lui s-ar fi succedat prea rapid, la un moment dat ar fi devenit incredibile prin șocul produs. **Ion** nu ar mai fi dat lui Călinescu impresia că e o **„capodoperă de o măreție liniștită, solemnă ca un fluviu american."** Fără al doilea „roman", **Ion** ar fi fost cel mult o succesiune de cascade, a căror muzică s-ar fi anulat reciproc. Solemnitatea ar fi fost înăbușită de zgomot, „cîmpurile" nu ar mai fi fost „epopeice", pentru că atunci am fi recepționat tumultul lor dezorganizat și nu ecourile lor melodioase. Cîtă risipă a trebuit făcută pentru aceste ecouri pure!

Numai Rebreanu putea, numai lui i-a stat în putință cel puțin în cadrele prozei noastre — dar o fi ceva similar pe aiurea? — să folosească un asemenea procedeu artistic insolit și uriaș, să folosească un roman întreg ca pe un simplu truc artistic.

Gheorghe Suciu

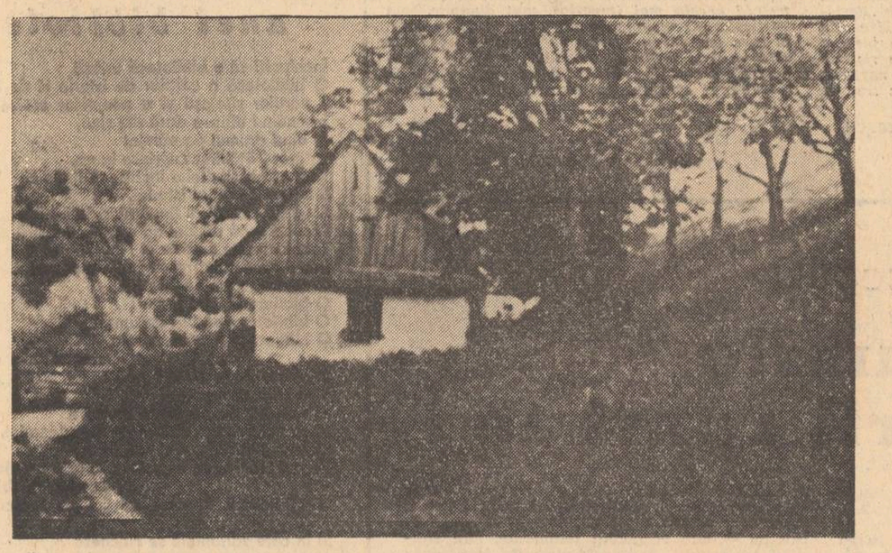

Imaginea casei din Prislop a învățătorului Rebreanu la cîteva decenii după ce familia se mutase la Năsăud

e soția lui George, Ion a fost căsătorit cu Ana și nu are ce căuta la nevasta celui dintîi. George o ținea pe lîngă casa lui oricum, fără să fie silită să-i facă servicii. Ba mai mult, divulgarea întîlnirilor dintre cei doi se întoarce și împotriva ei, pentru că Florica o va alunga de la casă. Savista suportă toate consecințele „logicii" ei. Cînd conflictul se „împacă" prin autodistrugerea termenilor, încetează și rolul Savistei. În ultima ei apariție în roman este surprinsă într-o ipostază de stană tăcută mai puțin caricaturizată decît la început : „Oloaga însă nu răspundea nimănui, era veșnic acră și minioasă încît lumea spunea că trebuie să fi intrat în anul morții".

Mă uimește la Rebreanu, de fiecare dată cînd recitesc romanul **Ion,** ceea ce aș numi **destinele-perechi.** La început, între oameni pare a nu fi nici un raport special; la un moment dat însă ne dăm seama că un personaj depinde foarte mult de celălalt. Jumătate din destinul unuia se află încorporat în celălalt, oamenii se împotmolesc sau cad pentru că nu-și dispun de întregul destin. Raportul devine tragic prin **neputința** concilierii termenilor. Ion—George.

Forme ale tensiunii românești

O direcție interpretativă interesantă în cunoașterea prozei lui Rebreanu poate porni de la scrutarea privirii personajelor sale în corelație cu tensiunea romanescă. Nu există schiță, nuvelă sau roman, proiect sau pagină de jurnal, în care să nu descoperi accentul pus pe privirea personajelor, văzută ca o **instanță,** ca o oglindă a evenimentelor și faptelor. Ea este, în același timp, informație și anticipare a tensiunii epice și dramatice. „Bulbii ochilor" sfătosului Codrea au mai multă elocvență pentru ascultătorii lui decît cuvintele. „Cu ochii în pămînt", Saveta din „Ofilire", e de la începutul schiței copleșită, înfrîntă, deci mai aproape de moarte. Ochii lui Toma din „Răfuiala" sînt ochi „mari de cărbune stins", în care fulgeră, din cînd în cînd, ca o prefigurare a deznodămîntului, mînia și nedumerirea. Privirea lui nu stăpînește și nu posedă realitatea ci doar amplifică înstrăinarea, apoi după ce a decis uciderea rivalului se liniștește. „Privirile pribege ale lui Moș Costan din „Cîntecul iubirii", groaza de a se vedea în oglindă a dăscăliței Aglaia Bujor din „Dintele", ca un refuz al bătrîneții, contrastul dintre privirea uscată de lacrimi și lipsită de milă a femeii din „Nevasta", și durerea falsă a celorlalte femei sînt tot atîtea amplificări ale crizei. Aceeași tensiune dramatică o aflăm în privirile dușmănoase din „Vrăjmașii", în criza orbului vindecat din „Cerșetorul", în „spaima cruntă de ceva necunoscut și îngrozitor" a lui Ion Haramu, în privirea lui lipită de Boroiu, că o nevoie de sprijin. Legătura celor plecați în război cu viața și cu satul se cristalizează în memorie fie ca o relație practică, (avut, copii, nevastă), fie ca una afectivă (speranțe, nădejde, iubire). Aceste expresii complexe și diferite țin de logosul și codul privirii, de elocvența ei, ca o oglindă a evenimentelor și faptelor. Ochii nu sînt, la Rebreanu, un detaliu de portret, un element de simplă fizionomie, ci spațiul unor efervescențe psihologice, sociale, istorice, în care, pe principiul vaselor comunicante, urcă și coboară întreaga tensiune romanescă. În „Mărturisiri" (1932) Rebreanu descrie „fascinația privirii". După cum în „Nadja" a lui Breton, sub semnul misterelor din privire, se recompune o traiectorie existențială, tot astfel în „Adam și Eva" iubirea se naște din întîlnirea ochilor, ca revelație, atît pentru Toma Novac cît și pentru Ileana Poplinski. În privirea eroilor lui Rebreanu, tensiunea romanescă se concentrează, ea transgresează portretul fizic, de calitatea ei depinzînd reacția față de lume sau față de sine. Înțelegerea privirii personajelor echivalează cu un act de identificare a lor, ea catalizează și validează drama. În ochiul personajelor este cuprins potențialul epic, nucleul unei explozii în

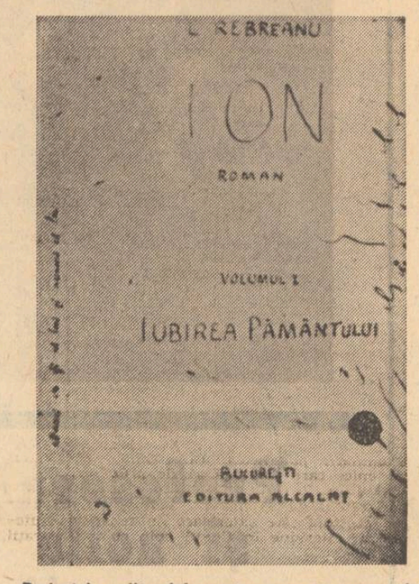

Proiectul scriitorului pentru coperta romanului „Ion"

lanț, procesualitatea și istoria devenirii lor fiind încă de la început implicată în privire și potențată de ea. Transferul funcțiilor narative în analiza expresiei personajelor, psihologizarea narativului, contaminarea și dinamizarea descrierii prin verb, ca și sublimarea acțiunii sînt tot atîtea modalități de sondare a psihicului și realității, coincizînd, pe alt plan, cu tensiunea dintre obiectiv, subiectiv, și impersonal. Privirea inițială a personajelor e dominată de o schemă de receptare și cunoaștere a realului (duioșie, datorie, entuziasm, frică, egoism), schemă ce ține de o anume dispoziție afectivă și mentală a lor, adevărată chintesență a personajelor la prima lor intrare în scenă. Corectarea acestei scheme, relativizarea ei, renunțarea și negarea limitelor sau vagului unui ideal de viață, reprezintă tot atîtea moduri de individualizare și construcție epică.

Putem vorbi astfel despre procesualitatea și istoria privirii personajelor, de expansiunea, ambiguitatea sau plauzibilul unei anume percepții și cunoașteri. La Rebreanu metafora și culoarea sînt rare. Caracterizarea și construcția apelează în primul rînd la metonimie, cea mai specifică dintre ele, legată direct de personaj constă în accentul pus pe privire ca element reprezentativ pentru un caracter. Tensiunea romanescă este declanșată de mirare. Personajele se miră mai întîi de contrastul dintre schemă și realitate, iar această mirare declanșează criza și transformarea lor. În privirea eroilor lui Rebreanu lumea invizibilă a ideilor se obiectivizează, limbajul interior se raportează la realitatea vizibilă. Evidența și misterul unei trăiri se întîlnesc. Descrierea privirii unui personaj aparține rar autorului, de regulă altui personaj; ea nu se reduce la un simplu indiciu ornamental ci cuprinde sau sugerează modul acestuia de a trăi umil, sublim, bombastic, neutru sau patetic. Virtuozitatea, disimularea și angoasa, declinul și evoluția unui personaj se reflectă în același timp în angoasa ochilor, în tensiunea realului reflectat și corectat de privire, alterat sau identificat de ea. În același timp, în durerea sau nonșalanța unei priviri, în absurdul sau criza ei există o permanentă referire la condiția unui spațiu și a unui timp, un permanent contact între psihologia interioară și cea a unei epoci. În „Proștii", în „Ocrotitorul", Rebreanu surprinde tragicul unui personaj incapabil de a vedea pentru că nu știe ce trebuie să vadă și cum să vadă. Iluzia, imitația, neîndeminarea privirii sau dibăcia ei sînt nuclee de intrigă. În textura romanului sau a nuvelei lui Rebreanu se ciocnesc și se luptă, învingsau sînt învinse nenumărate și complexe moduri de a vedea. Privirea, ca factor de circumscriere și individualizare a personajelor, depășește desigur sfera simplei vizualități sau facultatea optică obișnuită. Privirea personajelor se identifică cu arta lor de a vedea și de a primi realul, cu felul lor de a citi și înțelege lumea. Din educarea acestei priviri, din triumful asupra prejudecăților se conturează astfel o evoluție vie a fiecărei erou în parte. În „Pădurea spînzuraților", în „Ciuleandra", în „Ițic Strul dezertor", strania forță a ochilor reprezintă în același timp un comentariu și o descriere a evenimentelor, nevoia de a face și refăce un drum, sînt o intenție, un context și un pretext narativ. Mentalitatea lumii este inclusă în perspectiva privirii. Personajele lui Rebreanu se familiarizează, se întîlnesc, se apropie sau se resping la început privindu-se. În expresia ochilor lor sînt tot atîtea întrebări puse realului și istoriei precum și propriei conștiințe. Dilema privirii e una a conștiinței, ce refuză iluzia, predispoziția și prejudecata sau simpla senzație vizuală. Accentul se pune pe cunoaștere, pe valorizare și opțiune. Rebreanu nu descrie realul ci îl explică cu o nesecată voință de a da înțeles și sens lumii și de a depăși simpla ei consemnare. În privirea lui Apostol Bologa, oprită asupra spînzurătoarei, e de la început o semnificație simptomatică, o tensiune a alternativelor, un conflict între stereotipie și adevăr, între convențional și real. Expresia privirii unui personaj este identică, la Rebreanu, cu idealul lui, este viziunea sa asupra lumii. Flexibilă sau rigidă, exclusivă sau eclectică, calmă sau plină de tensiune, privirea personajelor ocupă, în proza lui Rebreanu, funcția unui personaj în personaj, a unui text în text, a unui dialog în monolog, a unei acțiuni în descriere. Ea este, deci, o modalitate tipică a romanescului.

Doina Uricariu

Lecturi și rocade

Urmare din pag. 1

exemplu este romanul lui Liviu Rebreanu **Ion,** carte de o indiscutabilă celebritate. Istoria de acolo o știm cu toții. Un țăran sărac seduce o fată urîtă pentru a obține pămîntul tatălui ei. Acesta rezistă. Dacă Tolstoi era, într-un fel discret, partizanul Anei Carenin, Rebreanu este și el într-un fel mai fățiș însă partizanul lui Ion. Ion, bătăușul, seducătorul, mai tîrziu adulterinul, nu pătimește de pe urma privirii necruțătoare a romancierului. Suferă în schimb de privirea grea a lui Rebreanu adversarul lui Ion adică tatăl fetei seduse. Așa procedase și Stendhal în **Roșu și negru,** care ni-l face simpatic pe Julien Sorel în dauna domnului de Renal. O interesantă antinomie, de același tip, stabilește romancierul între Ion și tatăl sau Glanetașul. Primul ar reprezenta firea practică, omul de acțiune, cel de al doilea pe visător, pe boem. Simpatiile prozatorului merg, evident, către fiu și nu către tată. Din punctul de vedere propus de romancier, bătrînul Glanetaș nu merită considerația noastră, dar este punctul de vedere care mizează pe violentul și vicleanul Ion infailibil ? Scriind despre proza lui Marin Preda căutam mai de mult să arăt că ea caută în bună măsură să se desprindă de proza lui Rebreanu și să i se opună. Oare nu putem recunoaște în figura centrală a **Moromeților,** cel mai puternic roman postbelic țărănesc, o rudă a Glanetașului ? Un personaj de plan doi în **Ion,** un personaj dezaprobat de fiu și chiar de scriitor, devine, sub o mînă a altui creator și din alt unghi de observație, personajul central al unui roman puternic și semnificativ.

Un roman substanțial și profund conține latențe ascunse. Citindu-l dincolo de intențiile autorului desprindem concluzii interesante pentru viața operei, fără a reuși prin asta să schimbăm, în fond, perspectiva autorului. Opera rămîne întotdeauna ceea ce a voit să facă din ea creatorul ei. Cititorul urmează liniile intenționalității scriitorului și pășește alături de el în ceea ce privește simpatiile și antipatiile lui în fine ideile către care tinde în cele din urmă în chip mai mult sau mai puțin ascuns autorul. Dar nu întotdeauna creatorul se menține în limitele intențiilor sale, nu întotdeauna proiectul unui roman poate fi realizat întocmai. Pe această cale, a dozelor exacte, nu s-ar naște decît opere insipide și teziste. Opera își depășește de multe ori creatorul, așa spune Liviu Rebreanu despre Costache Negruzzi ca autor al nuvelei **Alexandru Lăpușneanu,** și într-o creație adevărată o mulțime de elemente vorbesc o limbă pe care nu întotdeauna autorul cărții o poate controla. Iată de ce putem citi o carte și altfel de cît și-a propus el, desigur cu prudența de a nu cădea în exagerarea de a pretinde că adevărul nostru e mai important decît al creatorului.

Scriitorul are mijloace multiple să-și dirijeze cititorul către aspectele a căror coerență finală ne conduc către o idee scumpă acestuia. Unul din mijloacele curente este titlul. Intitulîndu-și romanul **Ion,** Liviu Rebreanu a limitat, voit am spune, posibilitățile de lectură ale cititorului. **Ion,** ca titlu, înseamnă urmărirea în primul rînd a personajului cu acest nume și a gîndurilor cu care autorul îl însoțește evoluția. Să presupunem însă că romanul nu se numește **Ion** ci **Ana.** Lectura cititorului ar fi dirijată într-o altă direcție și comentariile stîrnite de roman ar fi, într-o oarecare măsură, altele. Titlul face parte integrantă dintr-o operă și-i poate determina un anume fel de a viețui și supraviețui. Bineînțeles că astfel de metamorfozări prin titlu nu-s posibile decît în cazul operelor substanțiale și plurivalente. **Ion** este un astfel de roman fără îndoială și pentru a-i proba disponibilita-

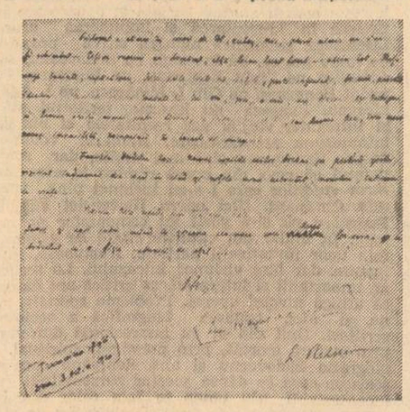

Ultima filă din manuscrisul romanului „Ion"

tea întîlnirii să ne imaginăm că el s-ar fi numit **Familia Herdelea.** Dintr-o dată cartea ar fi alta. Povestea familiei Herdelea ocupă un loc foarte important în roman. Este ea singură un mic și sugestiv roman de o pregnanță indiscutabilă. Aproape tot ce se întîmplă cu și în jurul familiei Herdelea este memorabil. Mediocra viață de familie a învățătorului ardelean al timpului este excelent surprinsă. Relațiile dintre notabilitățile sătești și ele foarte vii și grăitoare. Conflictul dintre popă și învățător, șicanele pe care administrația maghiară le face învățătorului sînt privite cu o foarte bună cunoaștere a faptelor de către scriitor. Romanul notabilităților sătești care se ascunde în **Ion,** micul roman încorporat marelui roman, este scris cu o mai mare siguranță decît romanul propriu-zis al lui **Ion.** E vizibil că una dintre lumi îi e mai familiară scriitorului și că ori de cîte ori se apleacă asupra ei observația e mai fină și pagina e mai durabilă. Multe din întîmplările din sat pălesc în amintirea noastră cu vremea, dar nu se întîmplă așa cu toate scenele care au în vedere în primul rînd pe Herdelea și pe ai lui. Ion trăiește o dramă a pămîntului. Acesta e romanul social. În romanul familiei Herdelea, în paginile dedicate alegerilor mai ales, întîlnim și romanul politic din **Ion.** Șovăiala învățătorului din timpul alegerilor anticipează șovăielile lui Apostol Bologa din **Pădurea spînzuraților** Rămas la cercul familiei Herdelea, scriitorul ar fi produs un bun roman al intelectualității ardelene de provincie. Instinctul scriitorului nu i-a îngăduit să se oprească aici și l-a făcut să se aventureze și într-un spațiu pe care nu-l stăpînea cu aceeași siguranță ca ambianță familială. E un gest de autodepășire care dă romanului o dimensiune nouă și-l ridică peste marginile și demnitatea unui roman al provinciei, cum s-au mai scris atîtea altele. Ceea ce nu ne împiedică să vedem că cele două romane, romanul lui Ion și romanul lui Herdelea, sînt scrise parcă de două mîini diferite. Citind **Ion** mai ales ca roman al familiei Herdelea descoperim în construcția cărții o falie secretă. Ea a apărut pentru că Liviu Rebreanu, în mod exemplar, n-a vrut să fie doar romancierul unei colectivități umane de orizont restrîns ci creatorul unei lumi reprezentative pentru marea colectivitate românească. Prin această dimensiune romanul **Ion** capătă o deschidere către universal.

rebreanu

„Cititorul care s-a dus în satul Pripas, pe șoseaua laterală, trecînd peste Someș și prin Jidovița, se întoarce la sfîrșit pe același drum înapoi, pînă ce iese din lumea ficțiunii și reintră în lumea lui reală. Lumea romanului rămîne astfel în sufletul cititorului ca o amintire vie, care apoi se amestecă cu propriile-i amintiri din viața-i proprie".

LIVIU REBREANU

Lumea ca narațiune

ar fi interesantă o istorie a problematicii literare, măcar pentru ultima sută și ceva de ani, cînd s-a produs la noi ecloziunea conștiinței artistice. Artă pentru artă sau artă cu tendință, tradiție și inovație, caracter popular și inspirație cultă, național și universal, sincretism sau organicitate, etc., etc., etc. Sînt antinomii ce configurează o problematică specifică, subliniind mai accentuat decît în alte literaturi europene dependența faptului artistic de cel social. Am putea spune că problemele de conștiință ale scriitorului român au fost cel mai adesea provocate de împrejurările sociale și au tradus artisticește termenii proprii unei alte forme de energie umană. Într-o frumoasă caracterizare, Blaga încerca o paralelă între opera autorului **Luceafărul** cu cea a lui Coșbuc, spunînd că versurile celui din urmă ar putea să reprezinte poporul român printr-un consimțămînt de ordin plebeiscitar, în timp ce opera lui Eminescu îl reprezintă printr-un legitimism de ordin divin. Ecuația este însă politică, și cred că nimeni nu și-a pus încă întrebarea în ce fel reprezintă Mallarmé poporul francez.

O antinomie mai puțin evidentă în discuțiile teoretice, care le înglobează însă pe celelalte, este aceea creată de tensiunea între vocația genuină, între talentul spontan, și programul literar, adică opera elaborată conștient, „construcția" artistică. Chiar în momentul de față multă lume afișează un oarecare dispreț pentru scriitorul elaborat, considerîndu-l fără talent. Reflexul imediat este însă, ca întotdeauna, fals, și nu de el ne vom ocupa în rîndurile ce urmează. Pentru că, de pildă, în mod paradoxal, unul dintre scriitorii „cu program" la ora actuală este Eugen Barbu, un mare prozator tocmai pe dimensiunea „artificialului", în **Principele,** cartea sa cea mai originală. Am descifrat chiar în romanul lui Fănuș Neagu, **Îngerul a strigat,** o construcție cu tează, spre scandalul diletanților, iar în proza lui Al. Ivasiuc noi vedem o operă de spontaneitate desăvîrșită. Este greșit să inducem realitatea literară din manifestările omului, iar nu din lectura atentă a cărților lui. Va trebui să admitem pînă la urmă că „inteligența" scriitorului este alta decît a medicului sau cea a omului de acțiune, exprimîndu-se în alți termeni. Oricum, există în literatura română un exemplu care împacă poate decis antinomia pe care am încercat să o circumscriem mai sus. Este vorba de Liviu Rebreanu.

Autorul lui **Ion** a părut un scriitor lipsit totalmente de inteligență artistică, avînd un proces de gestație asemănător cu formarea straturilor geologice. Mișcarea lentă și oarbă a talentului său a constituit un argument în favoarea genialității scriitorului. Se cade să recunoaștem geniu unuia care naște atît de greu, exclama G. Călinescu. Iată deci un mod de a înțelege opera lui Rebreanu care părea definitiv. Pentru că voința constructivă a autorului **Răscoalei** se dovedea condusă numai de necesitatea imperioasă a expresiei unei magme literare ce se afla prea adînc. Din punctul de vedere al problemei noastre, el era privit sub aceeași zodie cu Sadoveanu, de pildă, care scria ușor. La celălalt pol se afla, să zicem, Camil Petrescu, un scriitor „cu tează". Dar în 1925, Liviu Rebreanu publicase cea mai programatică și mai tezistă carte din literatura noastră, romanul **Adam și Eva,** adunînd informații foarte exacte din civilizațiile majore ale lumii, supuse unei plăceri de a povesti, unei voluptăți de narator de o spontaneitate comparabilă într-adevăr numai cu cele mai bune pagini ale lui Sadoveanu. **Adam și Eva** este o carte stranie, foarte puțin comentată de critică. Cred că reprezintă cea mai semnificativă și mai adîncă experiență estetică a autorului și rodul unei meditații artistice excepționale. Orice încercare de înțelegere a lui Rebreanu fără **Adam și Eva** suferă de parțialitate.

Cînd spunem „gîndire artistică" nu ne referim însă la o întoarcere a scriitorului asupra lui însuși, problematizînd dificultățile meseriei, nu ne mărginim la atitudinea estetă, ci vizăm modul propriu în care scriitorul realizează lumea. Orice mare artist se referă la un univers finit, el întruchipează **întregul** lumii, ducînd „istoria" pînă la marginile ei, care sînt cele ale narațiunii. Pentru aceasta, povestitorul are nevoie de o viziune finalistă. Lumea oricărui mare artist este construită pe o „idee", care adună faptele și le dă viață. Scriitorul care spune lucruri frumoase pentru că sînt frumoase, talentul pur, este un fenomen lipsit de semnificație. Autorul mare caută înțelesul fenomenelor în natura umană, în mișcarea popoarelor, în viața bărbaților cu destin excepțional. În toate, el va găsi o „cauză finală", adică un scop ce provoacă evenimentele și le cheamă spre realizarea lui. „Istoria" acestei proiecții în timp este însă „romanul" sau „povestea", narațiunea semnificativă. Așa se întîmplă în **Adam și Eva,** carte declarat „tezistă", urmărind ciclul iubirii dintre Toma Novac și Ileana, după un plan definit încă din primele pagini: „Bărbatul și femeia se caută în vălmășagul imens al vieții omenești. Un bărbat, din milioanele de bărbați, dorește pe o singură femeie, din milioanele de femei. Unul singur și una singură ! Adam și Eva ! Căutarea reciprocă, inconștientă și irezistibilă e însuși rostul vieții omului. Pentru a înlesni căutarea aceasta se fac, se refac și se desfac toate legile și convențiile morale și sociale, tot ceea ce se numește emfatic progresul omenirii". Dar cum o viață nu ajunge pentru a realiza întîlnirea deplină a bărbatului cu femeia, este nevoie de șapte reîncarnări succesive. **Adam și Eva** este astfel romanul total, prilejuind narațiunea supremă, în viziunea lui Rebreanu. El descifrează mecanismul ultim al lumii, acela în care nu mai este nevoie de o figurație specială, ci de eroi obișnuiți, pentru că toți realizează planul suprem al acestei oarbe căutări. După **Adam și Eva** nu mai există nici o altă **poveste,** tot restul sînt cazuri particulare. Celelalte cărți pot intra în diferite capitole din **Adam și Eva.** Ion, care se însoară cu Ana, dar o caută pe Florica și moare în noaptea cînd trebuia să realizeze uniunea lor. Apostol Bologa, spînzurat, fără a trăi căsătoria cu Ilona. Explicația ? Iat-o în **Adam și Eva :** „Spațiul și timpul sînt piedici pe care sufletul strîns în obezile materiale numai treptat le poate învinge. Apoi chiar cînd le-a învins, intervin obstacolele convențiilor sociale care de multe ori sînt mai puternice decît puterile oricărui om".

Viziunea de mai sus este însă menită să asigure o desfășurare narativă fără precedent în literatura română. Scriitorul se desfată prezentînd tablouri de epocă, o mișcare de popoare și de personaje în curgere învolburată, cu o dezinvoltură de stăpîn cum nu mai cunosc alta în literatura noastră, decît poate aceea a lui Eminescu din **Memento mori.** Siguranța mîinii este aici aceea a unui geniu, avînd respirația amplă a marilor constructori și zborul de Ariel al gîndului poetic. Calitatea informației și capacitatea de retrăire a dimensiunilor spirituale din vechile civilizații ale lumii sînt ale unei minți de o noblețe eminesciană, aș spune încă o dată, referindu-mă la termenul suprem de subtilitate poetică. M-am oprit adeseori la capitolul indian, bogat în sugestii și aluziuni cu subtext cultural. Eroul are același nume cu fondatorul jainismului, curent de gîndire mai radical chiar decît buddhismul în ceea ce privește negarea oricărei violențe. Moartea rishi-ului care îl duce pe Mahavira la Hastinapur este un model de moarte yoghină, cu emisia cuvîntului sacru și intrarea inițiatului în samadhi. Iar scena jupuirii de viu a eroului, realizată cu lentoare de mare maestru, explică parcă vorbele lui Krishna din **Bhagavad Gita** despre eternitatea ființului.

Narațiunea este deci pentru Rebreanu cu totul altceva decît relatare. „Povestea" lui înseamnă un mod de a construi lumea, cu dezinvoltura și subtilitatea de la începuturi. Atunci cînd facem elogiul **gloriei** de la obîrșii, avem nostalgia unei umanități complete, care nu cunoaște sfîșierea dintre viață și idee. Cred că în literatura română există doi scriitori care nu au încercat de loc această antinomie, iar numele lor a revenit adeseori în rîndurile de mai sus. Ei sînt Eminescu și Liviu Rebreanu.

Aurel-Dragoș Munteanu

Abordarea epicului

Preluînd o mai veche observație a lui Lovinescu cu privire la opera lui Rebreanu, George Călinescu, cu incontestabilul dar al formulărilor memorabile, nota în paginile dedicate analizei romanului „Răscoala" : „Frazele, considerate singure, sunt incolore ca apa de mare ținută în palmă, citeva sute de pagini au tonalitatea neagră-verde și urletul mării". Metafora călinesciană surprinde la Liviu Rebreanu vocația de ctitor al unor complexe edificii epice care dobîndesc forță de semnificație numai la nivelul ansamblului. Principiul de construcție în „Ion" și „Răscoala" este cel al acumulării de evenimente. Abordarea lor se face din exterior, pe un ton rece, perspectiva fiind a unui autor ce pare interesat doar de înregistrarea faptelor. Astfel „Răscoala" debutează cu relatarea discuției din tren prin care se consemnează cu imparțialitate puncte de vedere cu privire la situația țăranilor iar „Ion" începe cu o aparent neutră descriere a cadrului. Abia judecate retrospectiv unele scene devin prevestitoare, își dovedesc valoarea de semnal al viitoarelor conflicte. Cum s-a observat deja, mai mult de jumătate din „Răscoala" nu conține decît secvențe pregătitoare ale izbucnirii revoltei țăranilor. Mai puțin cercetat din acest punct de vedere, „Ion" vădește aceeași tehnică a anticipării evenimentelor. Moartea Anei este precedată de sinuciderea lui Avram și de sfîrșitul lui Dumitru Moarcăș și astfel devine previzibilă. Și mai clar ne apare destinul pe care autorul îl pregătește lui Ion. Capitolul XI („Blestemul") se încheie cu vorbele lui Ion, decis acum să urmeze, „glasul iubirii" în ciuda faptului că Florica devenise între timp nevasta lui George.

S-ar părea că semnalele anticipatoare nu servesc tensiunii dramatice a textului ci dimpotrivă, o distrug încă în stare incipientă. Ar fi așa dacă evenimentul ar urma imediat după episoadele ce-l prevestesc. Rebreanu amînă însă deznodămîntul, schimbînd planurile narațiunii, într-un montaj de factură cinematografică. Episodul este suspendat în favoarea altuia colateral. Moartea lui Ion urmează după participarea lui Titu Herdelea la întrunirea „Astrei" iar în „Răscoala", între scena încruntării dintre Miron Iuga și țărani, devenită inevitabilă („Pretutindeni, pretutindeni foc și prăpăd ! se gîndi Miron, ajungînd iar și cu fața spre conacul său, după ce făcuse pe loc înconjurul orizontului. Am rămas ca o insulă") se interpun alte trei secvențe. Momentele de așteptare create prin această „tehnică a amînării" potențează dramatismul evenimentelor epice care urmează să fie prezentate.

Rebreanu — după cum observăm — se apropie treptat de eveniment. Perspectiva sa asupra acestuia este exterioară, în sensul că autorul nu intervine în fluxul epic cu considerații personale, nu devine erou al povestirii. El este cel care organizează materialul faptic în vederea asigurării unei semnificații dar, în rest, personajele au mînă liberă. Narațiunea se obiectivează iar scriitorul își păstrează de regulă neutralitatea. Punctele de vedere personale apar prin substituirea autorului-narator de către personajul-narator. Perspectiva obiectivă asupra evenimentelor se colorează afectiv prin introducerea monologului interior, comentariu subiectiv al faptelor. Iată procedeul, aplicat cu funcția de a sublinia dezorientarea lui Zaharia Herdelea : „Întîlnirea aceasta îi înfipse un cui în inimă. Va să zică ungurul bănuiește, poate chiar știe sigur, că el e autorul reclamației ?... Pînă acasă întoarse și suci toate urmările posibile ale nenorocitei întîmplări. Dar cum să fi aflat ungurul ? Sau poate chiar el însuși o fi scăpat undeva vreo vorbă trădătoare ? Cu neputință n-ar fi, căci între prieteni cam are și el obiceiul să spuie vrute și nevrute".

De puține ori, dar cu un efect epic considerabil, Rebreanu relatează evenimentul într-o dublă versiune. Prima, prezintă adevărul destinat cititorului ; a doua deformează imaginea și se adresează unui grup de personaje care nu vor s-o recepteze decît în această formă. Pavel Tunsu oferă țăranilor, în al căror suflet mocnește revolta, o versiune falsă, din care dispare orice urmă de vinovăție a copilului. Țăranii o acceptă pe aceasta pentru că se suprapune perfect stării lor de spirit și constituie pentru ei încă o motivare morală a viitoarei răzbunări.

Interesant este și modul în care, unui eveniment prezentat mai întîi ca rod al unei imaginații dereglate i se acordă apoi statut de fapt real. Anton, nebunul satului, anunță sosirea unor călăreți pe cai albi (scena apare întîi în „Crăișorul" și apoi în „Răscoala"), vestitori ai judecății de apoi, forțe benefice pentru țăranii asupriți. Firește, lumea satului îl ignoră pe bietul nebun dar imaginea călăreților, de data aceasta ca trimiși prin care vodă îi îndeamnă pe țărani la nesupunere, reapare în relatările Anghelinei, ale lui Matei Dulmanu și Marin Vîlcu de la Izvoru, „bărbat de omenie", adică de toate încrederea. Țăranii șovăie dar în cele din urmă imaginarul transgresează zonele realului și ei pleacă în grup la primărie să întrebe de ce nu sînt respectate poruncile regelui. Desigur că reușita procedeului, trebuie pusă în legătură cu excelenta cunoaștere a psihologiei mulțimii așa cum modalitățile de abordare a evenimentului pe care am încercat să le relevăm aici nu au valoare în sine ci sînt doar vehiculul ce ne conduce către șensurile grave aflate în profunzimea substanței romanești.

Valentin F. Mihăescu

File de jurnal

Publicăm noi fragmente din Jurnalul lui Rebreanu, manuscris din care revista noastră a mai făcut loc unor substanțiale fragmente. Interesul acestor pagini de notație imediată este deosebit pentru că ele ne introduc în intimitatea scriitorului, în interiorul laboratorului său de creație. Ele ne întregesc profilul moral și estetic al lui Rebreanu promițînd să fie, alături de celelalte, la apariția întregului Jurnal, o lectură de o valoare excepțională pentru literatura română. Selecția însemnărilor de față a fost făcută de istoricul literar MIHAI GAFIȚA.

Duminică, 22 decembrie 1935

Am sosit ieri cu Fanny și două servitoare, plus Sorbul, care mi-a dăruit o sanie foarte frumoasă drept recunoștință pentru concursul ce i-am dat la serbarea lui de 50 ani și probabil ca acont pentru premiul de 100 000 lei ce mă silesc să i-l dau de la teatru. Azi am tăiat unul din porci York crescuți și îngrășați de noi. Pare să fie destul de gras : rezultatul, în untură, se va vedea mîine. Ionel cu Lina au fost prezenți și de mare ajutor. Eu însumi n-am ieșit deloc din casă. Mă sîcîie o răgușală rebelă de aproape o lună. Trebuie s-o vindec. Și totuși, mîine trebuie să plec la București pentru Shell-Gas.

De o lună o duc numai în sărbători și felicitări pentru cei 50 ani împliniți la 27 noiembrie. Au fost zeci și zeci de articole, interviuri, note și notițe în mai toate ziarele și revistele. Exceptînd doar Universul, Curentul, Neamul și Țara Noastră. Mi-au dat o masă tinerii scriitori și alta S.S.R. la care a participat cel mai mare număr de s-a văzut la Cina. Am ținut aici și eu un discurs. Apoi telegrame și scrisori cu nemiluita, etc. A fost o manifestație generală de simpatie și prețuire care m-a mișcat aievea.

Marți, 31 decembrie 1935

Proiectasem să fiu la București pentru revelion. Am rămas totuși aci, ca să terminăm cu toate ale gospodăriei : s-a tăiat al doilea porc, se mai pune la punct ce trebuie, s-au spălat rufele, etc. Pînă la Paște, afară de mine nu va mai veni aci nimeni. Eu sper să viu pe la mijlocul lui ianuarie și să mă așez serios la „Gorila". Dacă aș sfîrși pînă la mai, bine ar fi !

Crăciunul a mers obișnuit, cu mîncare multă. N-am avut lume afară de Ioneli. A doua zi a sosit Economu, iar a treia zi, ziua lui Fanny, au mai fost Toto, Vișoiu, etc. Plus lăutari. Duminică seara am fost noi la masă la dr. Titescu.

De ieri, luni, urmez un tratament indicat de dr. Titescu. M-a examinat simbătă și mi-a găsit un emfizem incipient, pe care vrea și speră să-l înlăture. De altfel, răgușeala aproape cronică pare a fi un fenomen secundar al aceluiași emfizem. Voi încerca să mă caut mai serios fiindcă într-adevăr, respirația a început să-mi fie anevoioasă.

Miercuri, 1 ianuarie 1936

Am făcut revelionul numai cu Fanny și cu Marioara Gusan. Am mîncat, am ciocnit un pahar de vin și am ascultat la radio revelionul București cu inaugurarea regală a postului cel mare, apoi revelionul la Stuttgart și la Paris. Programele deopotrivă de mărunte pretutindeni.

Azi am avut la dejun pe Ionel cu Lina ; mîine vom pleca la București.

Urmez cu sfîntenie cura lui Titescu. Poate că ar fi necesar să mă interesez de sănătatea mea faimoasă. Am impresia că sînt bolnav, nu știu ce să am, dar mereu mi-e somn, sînt obosit, fără să mai pomenesc de răgușala care persistă. Poate să văd la București și pe Nanu-Muscel sau altcineva, să mă supun unei examinări serioase, care să mă liniștească. În orice caz e semn de bătrînețe chiar numai faptul că nu mă mai simt atît de nepăsător ca înainte !

Miercuri, 5 februarie 1936

Răgușala care mă supără de atîți ani sub diverse forme a ajuns să mă exaspereze, mai ales că în cele din urmă era însoțită și de febră. Oamenii dimprejur, în special dr. Voiculescu, bănuiau discret cine știe ce boli grave. Acum vreo două săptămîni, fiind la țară, am avut iar o izbucnire de febră care m-a făcut să nu pot lucra nimic în patru zile cît am stat acolo. Puțin alarmat, m-am hotărît să consult serios medicii. M-am adresat profesorului Nanu-Muscel. Am făcut analiza urinei, sputei, materiei fecale, singe, radiografie : Profesorul a diagnosticat o laringită cronică cu faringită și bronșită. Firește, vechiul emfizem incipient rămîne dar fără a fi prea plicticos. Va să zică nimic grav. Mi-a dat însă să urmez strict prescripțiile dr. Tempea : cel puțin 12 zile să stau în casă, să nu vorbesc, să fac inhalații dimineața și seara. În plus, profesorul mi-a dat niște picături contra tusei. — Cel mai important ce am descoperit cu acest prilej și întîmplător, de la dr. Voiculescu, este că nu e bine să tușesc, cu atît mai puțin să mă sforțez a tuși. Tusa îrită rău gîtul întreg. Trebuie dimpotrivă să mă silesc a nu tuși. — Astfel am ajuns să mă mai liniștesc. Azi sînt în a opta zi de cură. În general, n-am vorbit decît în șoaptă. Se pare că merg bine. În orice caz, temperatura a dispărut. Vocea pare să se fi clarificat. Răgușala a cedat.

De aseară însă am observat parcă altceva. Am impresia că de cîte ori beau cafea, fie atunci pe loc, fie puțin mai tîrziu, sînt cuprins de un val de sudoare, îndeosebi gîtul, capul și dosul palmelor. Am observat asta la 6 d.a. Seara am făcut cafea și fenomenul s-a repetat. De altfel, acum îmi amintesc clar că aproape totdeauna după cafea mă cuprind sudorile. De azi voi face observații directe, să vedem dacă nu e la mijloc un fel de intoxicație sau suprasaturație de cafea.

Fanny, sperioasă cum e, a alarmat lumea cu boala mea de parcă aș fi pe moarte. Firește, prietenii se grăbesc să se intereseze. A fost alaltăieri Șeicaru și mi-a povestit despre cazul Han — Cezar Petrescu. Era amărît deși nu voia să se arate.

Duminică, 9 februarie 1936

S-a sfîrșit boala, adică mai exact cura de 12 zile de neiețire, nevorbire și inhalații. Se pare că s-a dres gîtul, deși încă nu complect. Vorbesc bine, fără sforțare, deși vocea e încă puțin voalată.

Tot răstimpul am stat într-adevăr în casă și am vorbit numai în șoaptă. N-aș fi vorbit deloc dar am avut multe vizite care m-au silit să conversez. Corneliu Moldovanu îmi spune că s-a aranjat să fie numit din nou în consiliu la radio ; îl ocărăște rău pe Seicaru etc. Acuma își dă seama ce greșeală a făcut cînd a plecat de la S.S.R. Prea tîrziu. Măciucescu ieri mi-a povestit diverse întîmplări cu Vulturescu care s-a împușcat deunăzi și mai ales despre Matei Caragiale, mort de asemenea deunăzi. Acesta a fost copil nelegitim al lui Caragiale, făcut cu o lucrătoare de la regie pe cînd era el funcționar acolo, și înfiat pe urmă. Spune că a fost un tip straniu, caracter abject, leneș. S-a ferit toată viața să arate cuiva pe maică-sa, deși a trăit mereu pe spinarea ei. Avea ambiții aristocratice și-i era rușine de mamă-sa, o biată femeie muncitoare care îl diviniza. Își luase abia bacalaureatul și a fost odată vag șef de cabinet al lui Bădărău. Ca să poată trăi lenevind, s-a însurat îndată după război cu o femeie de două ori mai bătrînă ca el și a trîndăvit pînă la moarte, mulțumindu-se să mănînce și să bea bine. De altfel, era și puțin bețiv. În sfîrșit, pare a nu fi moștenit de la tatăl său decît cele rele.

Caricatură din 1925

Azi am avut pe Dauș cu doamna, care vor veni poimîine la dejun. — Mașina a avut un accident deunăzi, joi : s-a aprins benzina la motor și s-au distrus fișele, vacuum-ul, bobina, etc. Azi, cu ajutorul lui Bran, s-a pus la punct. M-a costat însă 1 000 lei.

În aceste 12 zile am lichidat aproape toate scrisorile — am răspuns la toți care cum trebuia.

Miercuri, 12 februarie 1936

După boala de laringită, care m-a ținut peste două săptămîni în casă la București, sosesc aci cu sania mea nouă, pe un ger considerabil, cu zăpadă mare. Am luat masa la Ionel. Discuție politică, zadarnică.

Aici am găsit toate destul de bine. Iapa pare într-adevăr a fi plină ; vaca de asemenea.

Stau numai pînă mîine la amiază, așa că nu poate fi vorba de scris.

Marți, 18 februarie 1936

Iar am venit, de astă dată pentru trei zile, pînă joi. Înainte de a mă instala aici, pentru scris, aș vrea să mă consolidez cu sănătatea, adică de fapt cu răgușala. Mi-a trecut dar... peste cîteva zile vocea mi-a slăbit. Și s-a voalat din nou, cu toate că seara fac inhalație și că am redus considerabil tutunul. Firește, o boală care trenează de vreo șapte ani nu se poate suprima în două săptămîni de cură. Va trebui să continui și cu inhalațiile, dar mai ales cu menajarea coardelor vocale...

De fapt, acuma vin mai mult să mă izolez și să mă prepar pentru scris. La București mă copleșesc mărunțișurile. În fiecare zi am cîte-un oaspe literar, tineri cu manuscrise, uneori, destul de des, bătrîni. Apoi e teatrul și mai ales radio. La radio îmi expiră mandatul împreună cu ceilalți consilieri. Se zice că voi fi re-numit. Avocatul Ionescu, omul lui Șeicaru, m-a asigurat că s-a și aranjat numirea. Zice că va fi reînnoit mandatul.

Marți 3 martie 1936

Încă de duminică seara, prin Puia care era de serviciu, Șeicaru mi-a trimis vorbă că mi s-a reînnoit mandatul la radio, etc.

Luni, 9 martie 1936

Ieri am fost la țară de am mai dus niște arbuști și arbori ornamentali pentru mica grădină de flori pe care aș vrea s-o facem frumoasă. Iacobi a venit de la Plopeanu pe la 3 d.a. Într-o oră circa am terminat ce aveam de făcut și am plecat la gară, încît seara la 7 1/4 am fost acasă.

Am vrut să încep a nota în dimineața asta de luni din superstiția de-a avea continuitate. Am ajuns să fiu de o lene îngrozitoare. Mă ucid jurnalele și actualitatea. Pierd pe zi cîteva ore citind ziare sau reviste. Mă interesează prea mult întîmplările din afară și parcă nu mă pot ocupa suficient de cele din mine.

Marți, 10 martie 1936

Ieri dimineață, la 11 fix, am fost la Mihai Popovici Mă chemase acum o lună și nu m-am dus. Alaltăseară i-am promis prin telefon că voi merge. M-a primit cu mare efuziune. Are o casă superbă într-adevăr. Era cu Gîrneață pe care l-a expediat imediat. M-a dus la etaj, într-o cameră retrasă, biroul său de lucru. După cîteva minute de literatură, a trecut direct asupra propunerii ce voia să-mi facă : avînd în vedere că se apropia venirea la guvern a partidului, să primesc a fi ales deputat sau senator. Îmi face propunerea ca șef al Ardealului în dorința de a aduna personalitățile.

Miercuri, 25 martie

N-am mai notat nimic, deși ar fi fost destule : sărbătorirea de la Ateneu, reînnoirea mandatului la radio etc.

Azi după-amiază a fost recepția la S.A.D.R. Nu ne-am prăpădit de multă lume. Mulți s-au scuzat. Din 70 invitați, au venit cam jumătate : Caton, Blank, Minulescu, Sorbul, Bucuța, prof. Gusti, Ion Dragu, Sadoveanu, Prodan, Camil Petrescu, Sebastian, Maniu, Mircea Ștefănescu, Eftimiu, Valjan, etc. A vorbit Caton, apoi Sadoveanu, Bucuța, Prodan, Valjan. Am răspuns cred binișor, poate puțin cam livresc. Nu știu de ce, însă am un sentiment de nemulțumire stranie.

Gusti ne-a poftit la dejun pe săptămîna viitoare.

Să mai notez iar zvonurile insistente care circulă despre alegerea mea la Academie. Petrovici a declarat categoric că va da o luptă acerbă. Iorga însuși pare că s-a convertit ; am și fost la premiera piesei lui alaltăieri. Să vedem. Numai cartea mea stă pe loc.

Joi, 2 aprilie

Simbătă am plecat la țară, de unde am venit marți, cînd am avut dejunul la Mihai Popovici, unde se adunase destulă lume, (...) și unde s-a băut un pahar de șampanie pentru cei 50 ani ai mei. Aseară, miercuri, la Cina, a fost o masă oferită de „Adevărul" tot pentru jubileul meu — au participat vreo 30 de redactori, etc.

Simbătă, 4 aprilie

Ieri am fost la dejun la prof. Gusti. Era prezent și Halipa. Am discutat chestia Mugur și chioșcurile fundațiilor, etc. Dimineața comitet programe la radio și după-amiază de lectură la Național. O surpriză agreabilă la Național : 10 000 lei din excedentul comitetului.

Joi, 7 mai 1936

Am fost azi la țară, să văd ce e pe-acolo și m-am întors la 5 d.a. ca să fiu la consiliul de la radio, important, la care am fost insistent rugat să nu lipsesc fiindcă era vorba de rectificarea de buget elaborată de o comisie prezidată de mine și pentru că Dimitriu cu mine voiam să intensificăm începerea casei radiofoniei. S-a făcut o comisie, prezidată de mine, cu Dimitriu și Șeicaru, care să lucreze așa încît în toamnă să punem temelia.

În preajma sesiunii Academiei a început agitația pentru alegerea noilor membri între care firește aș fi și eu. Petrovici vrea să dea lupta. Primul contact cu Motru n-a fost fericit — Motru era supărat pe mine pentru o nepăcere ce a avut-o la radio. A trebuit să-i scriu și să am o întrevedere cu el ca să ne lămurim. Astfel am aflat că i s-a propus de Caracostea să fie proclamat doctor honoris causa și că el, din același motiv, s-a eschivat.

Luni, 25 mai

Timpul acoperit ; aici a mai plouat liniștit ; seara mai senin.

Nu s-a putut lucra nimic.

La 10 1/4 am plecat cu mașina și Fanny la București. Pornirea foarte plicticoasă ; a trebuit să cobor toată coasta pînă să pornească motorul. La 14 1/4 am sosit la București. Plictiseli cu premiul autorilor care s-a dat în lipsa mea și Sorbul e furios. La teatru am făcut gălăgie : m-au potolit cellalți cu toate vorbele bune. Chestii despre Academie, inutile. Camil Petrescu mă roagă să botez duminică pe viitoarea-i soție. Am lăsat 10 000 lei pentru rafistolarea mașinii. La 7 am plecat încoace cu corespondența. La 10 am sosit acasă.

Miercuri, 3 iunie

Timpul variabil — acoperit, soare, bun de lucru.

Lache cu oameni prășește întîia oară sfecla furajeră la luncă ; n-a terminat. Va continua mîine. Kovacs lucrează cu trei oameni ; a răsădit pretutindeni florile etc. I-am plătit 500 lei, rămînînd ca restul să-i dau cînd va termina lucrul. Seara am achitat 857 lei la Călugăru pentru piini etc, de la 11. V pînă azi inclusiv.

Am golit cufărul automobilului pentru călătoria la Ilva. Lache a adunat căpșuni și cireși. Am strîns 85 ouă de la găinile noastre de joi pînă azi inclusiv.

Mîine plec la București cu acceleratul la 6 1/4.

Miercuri, 10 iunie

Sosesc aci la 13 1/2 d.a. venind din Ardeal cu mașina (Fanny, Radu, Puia, șoferul lui Ionel), unde am cununat pa fata Tiței Miron. Plecarea de vineri, 5. VI. la amiază : București, Brașov (popas noaptea) Sighișoara, Tg. Mureș, Bistrița, Ilva ; apoi înapoi Maieru, Singeorz, Năsăud (popas), Dej, Cluj (popas Gălan), Alba-Iulia, Sibiu (popas noaptea), Călimănești(mic popas), V. Mare. Luăm masa aici și ducem numai ouă.

Duminică, 9 august

Toată ziua plouă liniștit.

Dimineața iau pe dr. Voiculescu de la gară. Îmi citește piesa Demiurgul. Seara îl duc la gară. La întoarcere spre Ionel accident cu birja.

Luni, 12 octombrie 1936

În frigurile „Gorilei", care merge greu. Lenea și lipsa de liniște. Numai cînd sînt singur sînt capabil să stau toată ziua și noaptea la masa de scris, să dobîndesc patima hîrtiei albe.

Pentru romanul politist „Eroul Agatha Vasiliu". Ea, Marița, Fratele lui — Gică, nevasta Mița ; servitoarea Tia. Cumnatul Pascal. A fost primar și deputat în Pitești. Om cu avere mare — negustor fruntaș. Zgîrcit de moarte. Casa în strada Speranței, lîngă Piața Brătianu, cu fîntînă. Curte imensă, arbori mulți care acoperă casa dublă. Împrejmuire de scînduri lipite, să nu se vadă înăuntru. Două pogoane grădină. Două case ; una nelocuită, ca să nu-i omoare chiriașii. Viața lor la bătrînețe. — Început : Servitorul bisericii sf. Niculae, trimis de preot să cheme pe Agatha, președintele Eforiei, să încheie socoteli. Agatha nu-i acasă. Seara idem. Îl caută la Gică. Nu e — o fi plecat la București pentru chirii. Peste trei zile din nou nu e. Preotul la Gică, speriat puțin, să nu fie bolnavi și n-au pe nimeni. Nu se poate, că doar servitorul a bătut. Merge Mița cu Tia, care leșină cînd latră cîinele. — Morții. Procurorul e rudă de departe cu familia. Nepotul de la București a stat două săptămîni la Agatha.

Pentru Minunea Minunilor : Șeful guvernului e un inginer mare care crede în știință. Guvern autoritar. Parlamentul e numai lux. Partidele există pe hîrtie și ca speranțe. De cîteva ori pe an ședințe zgomotoase. — Savantul distruge formulele și nu se mai poate repeta vaccinarea. — Statele autoritare trimit observatori. — Cea mai formidabilă experiență ce s-a făcut vreodată pentru înnobilarea omului.

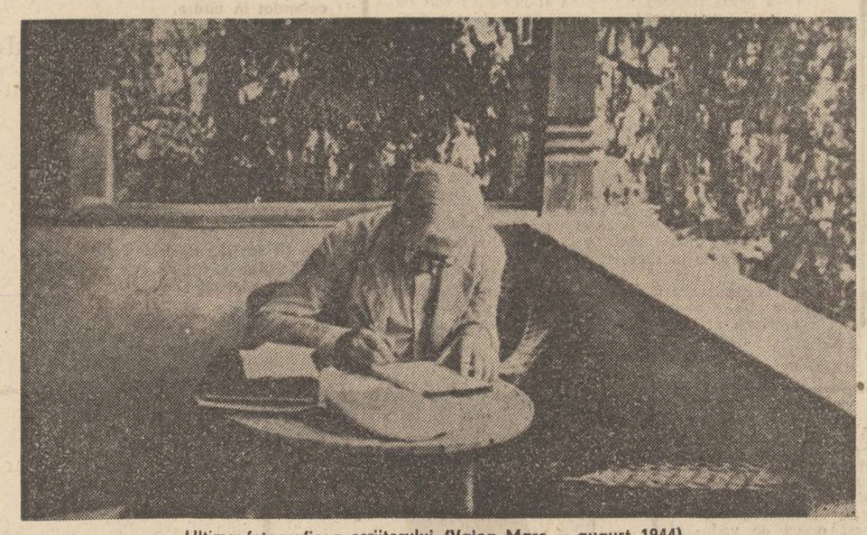

Ultima fotografie a scriitorului (Valea Mare — august 1944)

Florin Costinescu

Tinereţe

Încă o dată merg pe urma mea — cea dinainte,
trecînd spre un vis am lăsat urmă fierbinte,
o ştiu numai eu, numai văzduhul singelui meu o ştie,
cel ce poartă stele de veşnicie.

Drumul mi-era spre o casă — spre o casă zidită-ntr-un glas
ce-l aud şi peste moarte românii,
spre părinţi drumul e lung şi fără popas,
nu numai focul cuvîntă, rostesc chemări şi tăciunii.

Încă o dată trec pe urma mea — cea de milenii,
trec şi-s la fel şi cu mine nu semăn şi
văzîndu-mi paşii mă strig;
Astfel totdeauna trăiesc într-o vară
departe de frig.

Roata

Mîine vom cunoaşte ce n-am ştiut pînă ieri
poimîine vom afla ce n-am pătruns niciodată,
priviţi: pe culmile mereu în creştere
ale memoriei
se învîrte o roată
o dată şi încă o dată.

Şi încă o dată.

Un sunet — şi iarăşi tăcere;
o un vis osia ei,
semn că lemnul nu-l putred e sunetul,
pentru fiecare rotire
se consumă ani şi vieţi şi idei.

Roata aceasta aduce chipuri din urmă
şi trupuri martire aduce,
adevărul văzut de aproape
nu i-a lăsat imensele spiţe
să se usuce.

Somnul zborului sublim

De la om învaţi să zbori
de la păsări rareori,
am văzut oameni zburînd
cu aripe de pămînt

Minte ţin: zburam înalt,
Unul lîngă celălalt,
I-am privit şi m-au văzut,
în oglinzile de lut,

Pe mari trepte — am ascultat
zborul lor neîncetat —
pe de-asupra, dedesubt
zbor, de taină, ne-ntrerupt,

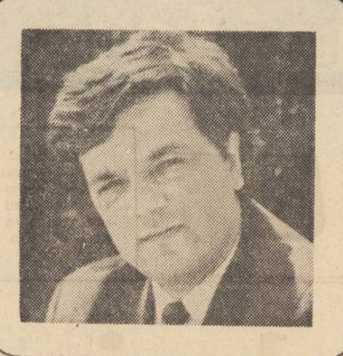

Cînd căzură nu muriră,
Ci la praguri adormiră.
Să-i lăsăm să doarmă lin
Somnul zborului sublim.

Pretutindeni aud

Sînt întrebat:
ce mai e de cîntat,
păsările nu cîntă destul?
ca de ploi e de îmnuri pămîntul sătul.

O, şi ploile nu limpezi şi tinere voci,
le asculţi sub cer luminat,
dar pretutindeni aud;
mai e de cîntat,
mai e de cîntat.

Într-un cîntec se naşte o ramură,
în altul se dezgheaţă un cuvînt,
din altul se ridică o flamură,
în altul viscoleşte un gînd.

Mai e de cîntat,
ce-am ştiut şi-am uitat,
ce aminte de curînd ne-am adus
între răsărit şi apus.

Fluier nicidecum fermecat,
de salce, de os,
mai avem de cîntat,
şi încă frumos.

Tăcute incendii

Răstoarnă aici tot ce-ai adus
din cerul cel mai de sus
în care ai fost de curînd
suflete tandru şi blind,

Pe-această masă a tăcerii aşează
darurile tale de vază
rînduieşte-le şi desparte-le
să nu se aprindă unele de la altele

Sînt şi-astfel de incendii tăcute
ele ard lucruri necunoscute
de aceea n-au flăcări, cenuşă în jur nu aştern
păzeşte-le, suflet, graiul etern.

Iolanda Malamen

Vei fi pentru mine, bunule prieten, un cast labirint

Ci iară îţi văd chipul, superbă oglindă
a unei planete ;
ca un tragic dezmăţ, teii umplu bulevardele
tu, printre ei aluneci, precum un fluviu sfîşiat
de vertebrele zorilor.
Vei fi pentru mine bunule prieten
un cast labirint,
dragostea mea va umbri uneori, ca un nour,
de frig uneori îngerul din mine se va plînge.
Tu fii nepăsător, ca şi cum eu aş fi
efemerul nisip,
fii pentru mine un cast labirint !
păpădie trimite-mi şi numai atît !

Turnul înclinat

Rătăcind am cunoscut neprihănitul trup
al trestiei,
carapacea zăpezilor, umbra şi numele meu
strigate în prăpăstii, ca o floare de munte.
Dintr-odată zeului i-am fost prieten de-o viaţă
şi-i închinam cupe imaculate,
poeme rostite cu lacrimi şi credinţă.
O, bucuria copilărească de-a şuiera,
o, şi ce larmă se-aude prin cringuri de parcă lumina...

Precum m-aş supune unui zeu aprins

Mă supun precum m-aş supune unui zeu
aprins, şi iată,
vii într-o dimineaţă mohorîtă, creierul unei flori
îţi răsare pe buze ;
între noi este răcoarea aceea firească a ploii,

te cunosc cum îşi cunoaşte meteorul căderea,
mă supun şi totuşi livide pleoape se deschid
în tăcere,
ne privesc, de parcă mîinile noastre alunecă
în noapte, ca nişte sănii ;
acum, din aburul acestei case cu pintec
de nufăr,
eu înălţîndu-mi privirea te voi plînge...
mă supun şi iată, de teamă
prin noroi voi rătăci precum un melc.

Episod

Pretutindeni am mers. Tălpile mele
au singerat indeajuns.
Prin oraşe de lemn, oraşe de lut, oraşe
de marmori, floarea
învoltă a copilăriei a strălucit. Moartea a fost
o străină
cu chipul pătat de osteneală.
Un izvor însemna carnea fragedă
a universului, umbra mierlei
pe acoperiş, însemna că omul poate privi
fără prihană.
Oh, însetate grădini ! Roua înfiora gurile
voastre !
Pretutindeni am mers.
Trupul meu nicăieri nu a rămas înzăpezit ;
veşnic
într-o mantie de lumină el, trupul meu a arat
mătasea
verde şi necuprinsă, natura.

Stăteau pe marginea acoperişului, pe cornişa (acolo, de două ceasuri aproape şi nu aşteptau nimic) începută chiar de meşterul ăl bătrîn, Oneagă, şi cornişa îşi moţăia începuturile acum (şi mai încolo) pînă-n jumătatea amiezei aceleia sau a jumătăţii de ceas afectată pentru odihna de după masă. Masa o servise nora şi o vecină ranchiunoasă care umbla gîonţ prin curte şi care îl repezea pe meşter : te bag de nu te vezi, cît eşti de meşter, femeia are peripeţiile ei, boala ei, las-o încolo să-şi facă lucrarea sa. La masă nu se vorbise (exact : niciodată nu uitaseră obiceiul de a repezi dumicatul în fundul gurii decît după ce hiţînau străchinile cu zeamă şi pîntecele de ris) nu se vorbise deloc : voi aşa sunteţi creionaţi de zămislitorul, cînd nu-i a bine omului vă împroşcaţi la lapte bătut cu risete iar acum că e cald (soarele răsucea frunza porumbului) şi vom putea rămîne la umbra zidurilor măcar un ceas nimeni nu-şi dă cu părerea.

Lucrau acolo, dincolo de riul tolănit între maluri, de aproape cinci zile, lucrau acolo, fără să aibă în vedere cum trec zilele, doar către ziduri îşi lăsau ochii a pricepe şi din priceperea aceea cei ce stăteau pe cornişă nu înţelegeau mare lucru. Nu voiau să ştie decît un singur gînd : în Tintava soarele apune în spatele morii lui Moş Matei, că moara e plină de şobolani, că moara umblă besmetică după (ce face ? eu aş fi în stare să-i stau proptă oricînd, desmorţea ucenicul cel mai mare, Toroapă, o vorbă pe la colţurile gurii) umblă moara după cei ce îndrăznesc să apuce firul jăcmănindu-i petrecerea amintirilor. La care vorbă meşterul auzind-o ciulea urechile, în felul său, mai degrabă într-un anumit fel, se spuse mai tîrziu cînd se constatară unele fapte incompatibile cu meseria de zidar a acelora ce nămîzeau pe cornişa crudă : cărămizile, cele opt rînduri de cărămidă roşie, arsă la fabrică, cu mortarul viu între rosturi, Meşterul o numea cărămidă metafizică : aşadar, măi băieţi, voi sunteţi trei, că mai mulţi de trei ucenici nu pot ţine pe lîngă mine (le explica deseori chiar la masa de prînz) şi mă vedeţi cum mă poartă lumea pe limbă, aşa şi voi, aveţi nevoie să vă arate cineva că meseria se fură nu se învaţă dar nici cît furi nu se poate ajunge la concluzia certă că ai asimilat tot ceea ce suportă înăuntrul lui un meşter. Cărămizile cu găuri sunt şi au şi de ce, nimeni nu le poate lua acest drept, sunt „metafizice", Spelbu vă poate da unele explicaţii după ce termin eu zicerea, ele îndeplinesc acest rol (cum nu !) toţi eram ochi şi urechi pentru că rămîne între aerul din casă şi cel din afară un alt aer mai reţinut, mai neutru şi face ca iarna să fie cald la adăpost şi vara să fie răcoare.

La ora aceea stăteau pe cornişă fără să privească la meşter îndrugînd vorbe care puteau să primească fie pecetea (de ce nu ?) luării în deşert a practicii urmate de meşterul Oneagă, moştenire tehnică învechită, meserie lucrată în din ochi, cu ochiul aruncat pe căderea spaletului sau pe lungimea zidului, meserie cu borobocul şi firul cu plumb. Există metode mai dihai la oraş (îşi propunea ucenicul cel mai mare, Toroapă, o deschidere de cuvînt) în meseria asta, chiar alaltăieri m-am nimerit a fi trimis de moş Oneagă pînă la oraş, pe Şelari şi lîngă Sf. Gheorghe după bidinele, cuţite de rindea, ba i-am luat fără să-mi zică şi două raşpele, că vine acum osteneala toamnei, iarna şi nu trebuie să ne retragem în atelier, la timplărie ; Toroapă era dintr-un neam cu mine, bineînţeles, nu voiam să recunosc acest amănunt la care el ţinea foarte mult şi dintre toţi numai el nu-mi zicea pe nume ci „neamule". Neamule, tu ajungi într-o zi om mare, văd eu, văd prin tine, nu mai citi de pomană la umbra zidurilor că n-o să te faci popă-n Cătun, neamule, auzi ? te iau cu mine la oraş, mi-a băgat în cap unul, în tramvai, că e nevoie de om ca lumea la şantierul nu ştiu care. Toroapă mi-a împuiat capul cu vorbe d-astea care mă furnicau, vedea bine că incitaţia îmi sporeşte puterile de muncă, creează în mine o aureolă şi cum lumina se caţără pe lucrul mîinilor mele şi cum meşterul privindu-mă îmi spune : ca să te mai învăţ Spelbule ? spalete executi mai adicătelea ca mine, ca toată lumea şi eşti modest, coşuri pe coama casei într-o singură după-amiază, de căprioriţ o casă văd că poţi lucra după metodele tale, numai vezi, Spelbule, numai să fie şi să cadă şi omul de acord cu metoda ta, adică cel ce te tocmeşte meşter. Ţi-a mai rămas d-aci înainte să tocmeşti case şi să-nveţi a face sobe, să tocmeşti case de jos pînă sus cu căprioreală, astereală, bătut tabla şi tencuielile interioare. Ucenicii, cei doi mustăceau şi se înghioldeau auzind unele ca acestea. Toroapă se da pe lîngă meşter, vorbă lungă, nu voia să ştie ce e aia : „mută sfoara la rîndul următor, bate cuiul vezi că s-a deslînat sfoara" sau „bate cu minerul canciogului cărămida de colo, a noua, are o buză ieşită-n afară şi se vede de la drum, n-aş vrea să ne rîdă fetele din Tintava".

Toroapă mi-a făcut semn cu ochiul : mai rămînem la masă, uite, mai avem lapte în oală ; meşterul şi-a aburit chipul cu o suspinare deşertînd pe picioarele desculţe o găleată cu apă în care celălalt ucenic spălase toate sculele pentru a doua zi. Dacă vă duceţi după fete prin sat, căută să glumească meşterul, ai grijă Toroapă de Spelbu ăsta să nu-l fure cineva, nicio picătură n-au să soarbă din el meştere scinci Toroapă săltîndu-se de la masă. Mergem să ne pierdem paşii pe podeţ oleacă, se întunecă deabinelea, apoi ne strecurăm trupurile în vaiul morii, printr-o fereastră ce rămîne deschisă să se aerisească semînţele, oiemul. Morarul e om cumsecade, n-are nevoie de pază, moara, a zis într-o zi, moara se păzeşte singură, are duhul ei atoatevăzător. Curiozitatea îmi rodea cele dinlăuntru (aveam impresia că-i depăşeam pe toţi, că-n egală măsură nu putea fi nimenea sau pe potrivă), privisem toată ziua, acolo (poate dincolo de casele cu calcan ale bulgarilor) de unde răzbătea sunetul rece al căderii apelor şi apele Sabarului înmărmureau înspumate subt tăietura ştirbă a malului şi pe malul acela odihneau cîteva pietre de moară rotunde, tocite. Cînd am ajuns noi la podeţ se făcu auzit faetonul cu roţile sale îmbrăcate cu şină groasă : Mormoadă murmura un fel de cîntare ostenită, calul era tot o spumă şi asta nu-l interesa cîtuşi de puţin pe Toroapă. Fără să bănuiască ce e cu mine, cît m-au măcinat întrebările, Toroapă fluieră într-un fel a sărăcie zicîndu-mi : începi să iasă la maluri păsările, se duse şi vara asta, chiar, uită-te, colo învăţa chiar azi o pereche de berze să se clatine în zbor, dar nu despre asta te-am chemat. Ce am de spus vei afla deabia mai pe urmă cînd vom fi dincolo de fereastra înţelegerilor. Crezi că e inutilă atingerea acestui proiect, crezi că ai de-a face cu un sălbatec şi cu un

Ştefan Pârvu

podul obişnuinţei

neîmblînzit al soartei ? moş Oneagă se înşeală în privinţa mea, ucenicul celălalt la fel, toţi se înşeală în privinţa mea, toţi ; (Toroapă stringea lemnul îmbătrînit cu mîinile sale mici, lemnul tremura, întreaga schelărie a podeţului tremura de căderea apelor). Ce crezi, se înşeală şi lea Firica, singură, adică altfel spus se amăgeşte, spunea că la ea veneau cînd era în feciorie : toţi marii, toţi primarii ; numai nora nu se înşeală, cu nimeni, nu vrea, mi-a spus-o aşa pe şleau : nu mă-ncumet Toroapă să-mi desnod ca o proastă cununiile, am fost ursită să mă tîrăsc pe pămînt, aşa va fi. Cu alte cuvinte, înţelege şi tu (Toroapă îşi descheie cămaşa pînă la brăcinar, se sufoca ?, nu, il treceau fiorii) nu caută pe nimeni însă nu i-ar strica să fie cucerată într-un anumit fel şi ştii ce mi-a spus ? Nu era nevoie să-mi spună, nora îmi rostea numele cu toată gura, rostirea ei pornea dintr-un tumult de raze ce cădeau de-a dreptul peste mine istovindu-mi închipuirea, mersul şi-l potrivea după cum stăteam (poate din nimereală) la masă cu faţa atent la uşa odăii de unde venea miros de ceapă prăjită şi mămăligă răscoaptă. În preajma mea îşi potrivea şorţul şi nu îndrăznea să suridă la glumele şi istorisirile meşterului. Probabil că Toroapă, deşi era de-o seamă cu mine avea simţurile mai ascuţite, deci, ce vrea să-mi spună în ceasul acesta ? Bănuiesc că nu te gîndeşti la lucruri deşarte îşi îndreptă Toroapă ochii săi ascunşi în găvane, prea te pripeşti cînd e vorba de o viaţă omenească. Mormoadă a luat-o de suflet de la cutie, avea un băiat care s-a dus la Mărul Roşu pe apa Sabarului, nădăjduia să-l dea după fata asta cu sprincene stufoase, ai văzut cîtă înţelegere are pentru tine cînd după mesele, în loc să te tolăneşti deavalma cu ucenici, iei cartea în mîini şi cazi în boala închipuirilor. Aseară mi-a spus că e tare nefericită şi ştii de ce ?

Se făcuse pe deasupra Sabarului un fel de cămăşuială de ceaţă, podul îşi opintea umerii şi coapsele, picioarele şi podul palmelor în năruirea uimită a apelor. Ajunseră fără nicio grabă, cotiră pe după sălciile umbroase despre care Toroapă nădăjduia să spună sus în podul pătulului, unde somnul îl căuta cu mîinile lui oarbe, că sălciile nu-i trezesc nicio amintire. Pătrunseră prin urzeala şleaurilor, le trecură, cîţiva paşi doar ? într-un par, chiar pe malul apei un felinar răsfira o lumină galbenă, acolo se opriră o clipă : Toroapă voia să se convingă pe deplin că nu tremuram, că nu-mi este frică. De ce e nefericită nora lui Mormoadă ? începu să-mi vină în minte întrebarea acestuia, acolo unde o zăgăzuise el pe limbă, cu tilc ; şi de ce, (nu bănuiam rostul acelui drum) şi ştii de ce ? o putere ciudată mă cuprinsese de la glezne pînă la şira spinării, apele înspumate îmi izbeau timpanele, întunerecul îmi plesnea obrajii cu bice irezistibile, o arsură enormă îmi aluneca pe git, nu-mi dădui seama cînd se căţărase Toroapă pe zidul muced, pînă la fereastra cu pricina. Toroapă ăsta are minte destul de greoaie cînd se află în mijlocul oamenilor, pare-se că se preface numai, de urmărit urmăreşte el ceva, nici vorbă, (mai ales că m-a ales dintre toţi să-l urmez). Numai un om lipsit de tărie de caracter ar fi stat cu mîinile-n sîn şi n-ar fi slobozit încăpăţînarea, curiozitatea vie şi nu l-ar fi urmărit (pînă la porţile dimineţilor) pe acest Toroapă înfăşurat în pînze umflate ale unei alte lumi.

N-aş fi crezut, pot spune, că Toroapă m-a urnit alungîndu-mi somnul şi stîrnindu-mi curiozitatea tocmai ca să-mi arate o vorbă şi o femeie pentru care aveam unele rezerve. Oricît ar fi Sînca nora lui Mormoadă, cea mai bogată şi a mai cu moţ din sat încît şi-ar fi putut permite să-şi pună pe cap şi coroane, piei bălţate, n-aş crede-o în stare să joace la acest nivel jocul obişnuinţei, aici unde apele cheamă şi alungă şi alungă nu pe oarecine ci pe acel ce-şi ţine urechile înfundate şi limba lipită de cerul gurii. N-ar fi cazul să ne ispitim în aşa hal şi în aşa măsură. Toroapă, am dat drumul unor vorbe întru efectul cărora nici eu nu mai aveam încredere, deşi, mărturisesc — tot în şoaptă — că nora ne caută în coarne sau nod în papură, auzi : prin curtea morii (că moara mai avea şi o curticică prinsă între fereastra cu pricina şi grajdurile părăginite) se lăsa mergînd o umbră, subţire umbră şi de unde pînă unde începu să alerge prin mine un alt fel de tremurare, ca o căldură cînd intri într-o albie cu apă fierbinte şi-ţi opărăşti carnea de pe tine. Sînca, ea este şi dacă n-ar umbla prin curte cu pas îngrijit, cu fereală, ar trebui (nu cumva Toroapă a ajuns pînă acolo ?...) să ne fie oarecum că urmărim o femeie care are şi ea de toate, pe potrivă, ca toţi oamenii. Să nu te mire faptul, Spelbule, îmi turnă în ureche Toroapă nişte îndoielnice înţelesuri : să nu te mire dacă o vom auzi cîntînd sau nu, oricum o vom auzi pînă la sfîrşit şi-ţi mai spun că Sînca ştie de culcuşul meu. În podul acela am auzit cum îţi poate vorbi o femeie nepingărită, de la o seară la alta îi simt respiraţia tot mai aproape şi mai fierbinte iar colo, mai jos, apele Sabarului călătorindu-se spre alte frămîntări. Paşii sunară o vreme, sunetele se izbiră de ziduri, se reîntoarseră buimace spre maluri prăvălindu-se în ceaţa, în picla apelor ; paşii sunară, pietrele scîrţîiră, şi se opriră toate lucrurile din mersul lor firesc, mă tira o vie şi o dulceaţă dorinţă de a auzi din nou sunetul paşilor. A foşnit pe mal o zbatere de creangă sau ce-o fi fost ? ne ciulirăm urechile, moara începu să vibreze, roata cea mare, finetul, valsurile porniră într-un dans înnebunitor, podul zbura prin văzduh purtat pe

planetă de tînăr

Liana Corciu

Natură moartă

Sub feţe de masă pătate
de fructe, de vinuri, de carne,
se-nchid esenţele lemnoase
în cercuri-timp pentru visare,
se-nchid esenţe de lumină
în cîrlionţi de pietate
pînă la punctul din mijloc
cufundat în uitare.

Mai am un singur dor

Eu sînt contemporanul de pe stradă,
mai mult trotuar
şi mai mult ploaie.
În fiecare zi acelaşi drum,
os lîngă os, soare de soare.
Eu nu voi mai pieri pe rug
ţinînd un crez de mină
şi nu visez la mari iubiri
şi remuşcări postume.
Voi şti să trec deci fără vîlvă
în liniştită nemurire.
Nu sînt nici sfînt
şi nici martir
şi adevărul îmi ajunge.

Monada

În fiecare piatră e o stea,
în fiecare stea o rădăcină castă
păstrează albul cărămizii
din nevăzuta catedrală.

Neauzită sună orga
în galaxii de molecule,
aici nimeni nu moare
şi-aici e niciunde.

Şi tot ce-a fost mai este încă
în rana verde a luminii
şi cine-am fost mai sîntem încă:
memorie veşnic-a iubirii.

Neîntrupare suie-n trupuri,
în singe suie universuri
muşcînd adînc din inima de calcar
ciobite şi amare giuvaeruri.

Şi nu mai ştim de cînd mai sîntem
fiind mereu dedinainte
şi nu mai ştim dacă mai sîntem
în ochii de metal a lumii.

Sîntem atunci imagine curată
călătorind pe-o rază materială,
sîntem atunci chiar albul cărămizii
din nevăzuta catedrală.

teatru

Ancheta

Montată pe scena Teatrului municipal din Ploieşti, piesa lui Vasile Rebreanu, **Ancheta (Fintîna cu patru adevăruri)** are ca nucleu conflictual elucidarea împrejurărilor neclare, suspecte, ale unui caz de omucidere. Din desfăşurarea acestei drame poliţiste spectatorul înţelege că procurorul criminalist Andrei a redeschis un dosar ce părea definitiv clasat, silit, de o întîmplare cam utopică şi extravagantă: bătrînul Cristian Druţă, despre care se crezuse că a murit într-un accident de cale ferată, ar fi fost, în realitate, ucis de tînărul Cristian (coincidenţă de nume) care se şi autodenunţă în acest sens. El este, ca să zicem aşa, criminalul care-şi revendică pe un ton vehement drepturile de autor asupra acestei crime cu nişte motivaţii care mai curînd mimează un soi de psihologie abisală pe linia damnaţiunii şi culpabilităţii universale. Dar tocmai acest exhibiţionism cam ieftin al junelui pretendent la o glorie inversă îl pune în gardă pe anchetator încît el îşi lărgeşte aria de investigaţii şi asupra altor persoane care pot avea vreun amestec în acest caz. Astfel apare, mai întîi, Ion, fratele răposatului Cristian, apoi Oli (Olimpia), fosta concubină a aceluiaşi, persoane destul de detracate ca să poată trezi bănuielile unui procuror, dar nu şi destul de tari pentru a le susţine, a le confirma. Aşa că, încet-încet, piesa poliţistă iese din făgaşul ei iniţial de anchetare a unei crime, de clarificare a unei morţi tenebroase, transformîndu-se într-o anchetă, o dezbatere morală. Finalul, chiar dacă-l poate descumpăni pe spectator prin dovedirea ca adevărată a tezei iniţiale, teza accidentului, relevă şi această latură a funcţiei organelor judecătoreşti, anume aceea de profilaxie a moravurilor.

Pe un text uneori cam labil din punctul de vedere al genului de la care se reclamă, regia gradată şi scenografia sobră a lui Alexa Visarion merită o remarcă specială: ea este cu atît mai valoroasă cu cît nu se vede, în sensul că această piesă, aşa cum este concepută, ca o anchetă, nu poate miza decît pe modul în care fiecare actor îşi debitează partitura. Or, din acest punct de vedere, se poate spune că echipa s-a descurcat cu brio, scoţînd tot ceea ce se putea scoate din rezervele dramatice ale textului. În rolul procurorului Andrei, care nu iese din scenă nici o clipă de la început şi pînă la sfîrşit, l-am admirat pe Eusebiu Ştefănescu, egal şi constant în luciditatea cu care-şi urmăreşte ţelul — descoperirea adevărului — dar şi cu nuanţele adecvării rapide la tropismele psihice ale conlocutorilor săi ; în rolul lui Cristian — amestec de insolenţă juvenilă, masochism inconştient, şi puritatea amorului romantic — Cornel Ciupercescu a fost mereu vibrant şi imprevizibil ţinînd atenţia sălii treză; în rolul Olimpiei (Oli) — cupidă şi vulgară, umilă şi provocatoare — am aplaudat-o pe Vera Varzopov, care, într-adevăr, nu interpretează un text pe o scenă, ci creează un personaj viu la el acasă ; în fine, să-l adăugăm aici pe Radu Panamarenco în rolul lui Ion — o combinaţie teribilă de vicleniе reală şi stupoare afişată — pentru a întregi acest cvartet briant de actori în care fiecare îşi spune adevărul său.

Dan Laurenţiu

film

Anii nebuni...

Opera lui F. Scott Fitzgerald a atras de mai multe ori atenţia cineaştilor. Pînă în 1926, anul primei ecranizări a Marelui Gatsby, regizorii americani adaptaseră patru proze semnate de unul dintre cei mai autentici reprezentanţi ai generaţiei pierdute. Actuala versiune cinematografică (a treia a romanului, semnată de **Jack Clayton**, cunoscut, mai ales, prin **Drumul spre înalta societate**), se remarcă printr-o deosebită fidelitate faţă de spiritul şi, în mare măsură, faţă de litera operei lui Fitzgerald, singulară echivalenţă autobiografică a aventuroasei sale existenţe. Francis Ford Coppola, autorul scenariului, urmăreşte riguros construcţia prozei, efectuînd doar un economic decupaj necesar fluenţei cinematografice.

Monografie a „anilor nebuni", a aşa-zisei epoci a jazzului, **Marele Gatsby** este, în acelaşi timp, expresia căutării certitudinilor, a unei perfecţiuni inexistente într-un univers dominat de legile precise şi necruţătoare ale valorilor materiale. Aflat pe traiectoria tragică a drumului către puritate, pentru cîştigarea unei iubiri pierdute, personajul interpretat cu discreţie şi poate, prea mult farmec, de **Robert Redford**, rămîne un simbolic mesager al tinereţii aflate într-un iremediabil divorţ cu aroganţa şi lipsa de sensibilitate a unei lumi construite pe fragilitatea aparenţelor sociale, invulnerabile faţă de incandescenţa adevărului, cu existenţe guvernate doar de inconsistenţa senzaţiilor imediate. Romantică, cu o biografie încărcată de mister, strania apariţie a lui Gatsby într-o lume care îl refuză şi, în final, îl elimină, este exploatată cinematografic prin materializarea minuţioasă a atmosferei dominată de alternanţele semnificative ale frenezie violente şi gratuite, ale strălucitei plictiseli degajate de o faună debusolată şi semitonurile delicate generate de lumina aproape ireală ce însoţeşte avatarurile eroului în împlinirea imposibilei sale iubiri. Costumele şi ilustraţia muzicală (încununate cu premii Oscar) culoarea, ambianţa sonoră, imaginea perfect subordonată solicitărilor evocării, cu transparenţe şi luminozităţi, ce subliniază absurditatea unui destin, recompun cu virtuozitate profesională universul personajelor lui Scott Fitzgerald. Grandoarea şi extravaganţa aparţin epocii evocate şi nu, cum cred că greşit s-a interpretat, unei influenţe efemere ale modei retro. Ceea ce rămîne în umbră faţă de proza scriitorului american, considerată de **Raymond Chandler** „o mică lucrare pierdută, imperfectă... dar completă şi veşnică", este paralelismul perechilor Gatsby-Daisy şi Nick-Jordan, momente diferite ale acelorasi căutări analizate de Fitzgerald. **Mia Farrow** (Daisy), semirafinată, frivolă, cu un nuanţat echilibru între patos şi nefiresc, subliniază dubla natură a personaiului său, neajutorat şi puternic, fascinat de o posibilă fericire, incapabil s-o ajungă. Salvat de melodramă şi sentimentalism, nu numai de calităţile operei literare, filmul lui Clayton poate constitui un moment de referinţă în istoria ecranizărilor, de la care pot învăţa mulţi cineaşti.

Călin Stănculescu

aripa crîncenă a unei păsări hidoase. Ce nenorocire ar fi fost cu el, auzii ca printr-o fisură a visului : căzusem — nu se știe cum — într-un somn și somnul acela îmi stinsese flacăra emoției, vedeam în jurul meu o femeie plînsă și un bărbat neplîns ; iar dacă m-am uitat mai atent lacrimile i se prelingeau de la coada ochiului apucînd pustia obrazului ținîndu-se oblu către colțul gurii ; buzele ei murmurau : Sinca murmura, pe malul apei ; ceața și picla stăteau deasupră-ne izvodind coama zburlită a plopilor. Toroapă avea toate motivele să fie neplîns pentru trezia mea, înfiorat pînă jos pe scările întunericului, Sinca ne aștepta pregătindu-și murmurul. De fapt eu am fost cu ideea să te ia și pe tine, Spelbule, își căzni Sinca spre mine vorbe încete, nu mi-ar fi dat prin cap că vei cădea pe gura podului morii, în fine, bine c-a fost noaptea mai lungă. Îmi pare așa de rău că vă veți purta pașii prin alte locuri peste două-trei zile, de aceea am aranjat cu Toroapă să ne vedem aici unde nu pătrunde ochi și picior omenesc cît e noapte. Sinca avea șoaptele umezite ; observația fu binevenită întrucît a doua zi comentînd cele întîmplate Toroapă n-a fost de acord cu mine respingîndu-mi ideea că la o oră anumită cuvintele veneau din ape și astfel este cu adevărat ce se-aude despre moara lui Moș Matei. Sinca purta în firea ei pasivitatea frunzelor de salcie cînd nu adie vîntul și nestatornicia apei luată în căușul palmelor. Dacă Toroapă încerca să o vadă altfel decît era în realitate asta numai datorită faptului că se învîrtise numai în jurul morii crezînd în lucruri mai puțin importante și probabile. Sinca avea pentru mine acea nepipăită tresărire, au ba ? știa Sinca de ce urcasem și de ce văzusem moara zburînd ? desigur că nu știa, bănuia și bănuiala se transformase în certitudine cu o zi înainte cînd fără să-mi dau seama am privit-o lung-lung și meșterul îmi dăduse un cot zicîndu-mi : ia bre și bagă la gură, bagă pe sub mustăți că nu știi nici ziua nici ceasul, ce stai ca miaua lui Roman? Se zice că Sinca a zîmbit și eu am înghițit în sec, ea pentru cele auzite și eu pentru cele ce se alcătuiau dincoace de puterea mea de înțelegere și acceptare. Nu mă încumetasem să accept ideea că sensurile unei alte vieți ți se încorporează și ceea ce a intrat în sîngele tău a devenit strigare, devine poruncă și numai acționezi după bunul tău plac ci se coboară dinspre viața aceea o fulgurare înriurîndu-te.

Toroapă devenise pentru mine omul de legămînt, tainicul dormînd cu brațele împletite subt cap în miresmele pătulului : Oneagă și Mormoadă doi bărbați scuturîndu-și căciulile pe ulucă drumului ce se arcuiește spre cumplitele înțelesuri. Numai celălalt ucenic și Sinca rămîneau deopotrivă, chivernisiți în mișcarea timpului nelăsîndu-se însă doboriți nici de asupreala și dosădirea tainelor omenești nici de povara golului ce se încuibează în inima omului cînd nici nu bănuiești. Am vrea să te întrebăm (acum vorba ei strălucea pe virful degetelor) dacă mai ai de gînd să primești hotărîndu-te să pleci la oraș, îmi încerca Sinca ierburile privirii. Nu uita că și eu sunt la fel de închisă între patru pereți și nu pot să nu răspund la chemarea și tumultul lumii. Mormoadă mi-a legat de grumaz casa, via, faetonul cu cal cu tot, și Firica mi-a svîrlit în poală războaie de țesut, cărpătoare și cuptoare întregi de pîine frămîntată și coaptă, fuioare de cînepă și lînă și pe deasupra rufele murdare să le spăl, să le clătesc. Oricînd pot face la un fel : las casă, las și vie și faeton, nu mai torc, nu mai țes, nu mai coc cuptoare cu pîini fragede și-mi urmez cum spuneam că există o chemare care ne apropie scoțîndu-ne în cale oameni cu aceleași pofte. Am poftit și eu la o viață mai altfel și altceva mi se zvonește în urechi cînd v-aud îndrugînd despre viață și posibilitatea unei (fața Sincăi împrumutase culoarea cerului care dă cu umărul dimineții, dinadins) emoții cu totul aparte. Cu aceste gînduri ne-am furișat prin grădinile satului pînă la casa unde se pendulau visele pe cornișă și veghea amorțise pe istumul din lemn de salcîm : istumul străbătea și împungea aerul somnoros deslegîndu-se din legăturile nopții. În pătul foșnea meșterul Oneagă întrebînd ucenicul : se apropie de ziuă ? și cei doi, nici gînd să vină, se supără și omul ăsta, Mormoadă, da' poate că nu le dă de urmă. Dimineața, meșterul i-a aflat suiți pe schelă, trași la față, buimăciți de somn : ce e cu voi vrednicilor așa de-du-pînziuă ? ce să fie meștere, ce să fie, a răspuns Toroapă în felul său, zicem să dăm zor să terminăm că-n două-trei zile, pe simbătă ne luăm zborul spre oraș, nu plec singur, nici Spelbu nu pleacă de unul singur, ai să vezi.

Pînă simbătă parcă a fost un veac ; am căpriorit casa, am asterit-o cu scîndură de anin la un lat de palmă una de alta și ne-am omenit cu meșterul, cu Mormoadă, cu Firica, pînă seara tîrziu cînd deja căzuse soarele în spinarea morii. Sinca se despărți greu de locurile copilăriei, n-a spus o vorbă la nimeni, Mormoadă avea de gînd s-o mărite după un „fonctionar" de la bancă ; Sinca ne aștepta răbdătoare pe podețul unde ne agățasem somnul și speranțele nopților de septembrie și avusesem prilejul să amînăm o judecată pripită cu privire la sensul ce i-l poate da vieții un om chiar dacă acela s-a învîrtit o vreme în jurul propriei sale statui. Din fiecare se retrăgea o spaimă mai către cotloanele păienjenite ale morii, pe fiecare ne purta o umbră și ni se umplea sufletul cu bucurie văzînd că umbrele păstrează conturul și formele fiecăruia în parte, pînă atunci cînd am ajuns la gară și umbrele s-au contopit, au intrat unele într-altele asemănîndu-se. Sinca mergea încălțată spre o visare lentă și sigură, Toroapă mirîndu-se de țipătul unei alte lumi și de șuieratul locomotivelor iară eu, personal aveam să mă arăt împins de-o forță care-și menținuse hotărîrea încă din noaptea aceea în podul morii și arătîndu-mă astfel Sinca ar fi reușit să priceapă de ce vuiseră zidurile morii și de ce pasărea aceea mai plutește încă, cu o singură aripă deasupra morii. Peste cîteva ceasuri un tren sforăitor ne îndemna gîndurile purtîndu-ne spre orașul de unde cu greu aveam să mai deslușim moara și apele înspumate, jugastrele, din ceața și picla depărtării. Plecam uniți de aceeași chemare : în mine se risipeau denivelările copilăriei arătîndu-mi-se un șantier prin care sumedenie de ochi mă căutau din mii de ferestre și gura Sincăi devenea veste neobișnuită ; Toroapă își limpezea umbletul lăsînd să-i atîrne incertitudinea de ziuă cu penul ; pînă la porțile orașului Sinca a însufletit o vreme de încîlcite întîmplări cu vorbe și vorbele ei cădeau (flăcări mistuitoare) pe apa Sabarului, pe moara lui Moș Matei.

Dan Mutaşcu

unchiu'

De fapt nu-mi era nici un fel de unchi ; da' cînd taică-meu și maică-mea se înecaseră pe porcăria aia de vapor, „Heraklit", la patru mile marine de Constanța, Traian mă luase la el.

Dacă stau și mă gîndesc bine a fost o nebunie că m-a luat la el, că și-a legat „o piatră de git", pe toată viața, însă, știți, unchiu' ăsta al meu, pentru că întotdeauna așa i-am zis și nici acuma n-am de gînd să-i zic altfel, era un om dintre aceia, săriți, încăpățînați, care dacă-și bagă un lucru în cap, nici mort nu renunță la el și în cazul meu sigur că, pentru mine, a fost mai bine că n-a renunțat. Traian Emandi era boxer „de meserie", unu' dintre primii inși de la noi din țară care îndrăznise să se facă boxer de meserie, „profesionist" cum scriau afișele și o sumedenie de ziare. Taică-său și maică-sa fuseseră, amîndoi, farmaciști la Galați, oameni cu stare, cu strană rezervată la biserică, instruiți, maică-sa, născută Valsamaki Cătunianu — vorbea „ușor" vreo șase limbi, da' lu' Unchiu' Traian nu-i plăcuseră nici limbile străine, nici casele din Galați, nici liceul și fugise de-acasă.

La optsprezece ani după două arestări și tot atîtea evadări, Traian ajunsese, ca deținut, la muncă silnică, în Apuseni, la o mină de aur și-acolo doi hoți de buzunare, unul Iordănescu și altul Yonul Valeriu, îl învățaseră cum să ascundă bulgărași mici de aur și să-i scoată din mină pentru ca, atunci cînd se liberează, să-i poată vinde, în Oradea Mare, unuia care plătea bine și nu-ntreba de unde sînt : Hinzarah. Unchiu' făcuse așa cum fusese învățat și cînd ieșise din „întristare" (citiți din închisoare) se dusese drept la boșorogul ăla adventist de Hinzarah și-i vînduse, într-adevăr, pe un preț bun, vreo douăzeci și ceva de bulgărași de aur, nici prea mari, nici prea mici. Banii luați pe aur nu-i ținuseră mult pe unchiu' Traian, așa că se apucase de box ; mai întîi la „circ", pe urmă la Sala „Arpa", după care o luase prin țară, la Cluj, la Brașov, la Timișoara, la Arad și pînă la urmă chiar la București.

Unchiu', nu exagerez deloc, boxa nemaipomenit! Era născut pentru asta, pentru nimic altceva. Înalt de vreun metru și optzecișicinci, unchiu' Traian atîrna, la început, nouăzeci-nouăzecișidouă de kilograme, da' mai tîrziu, începuse să se

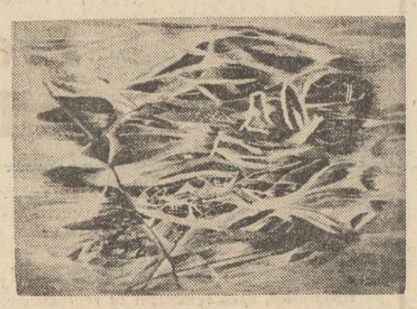

Mimi Podeanu „Cuib părăsit"

îngrașe, într-un timp ajunsese la vreo nouăzecișinouă de kilograme și atunci se apucase, eu vedeam asta, în fiecare zi (eram de acum cu el) să se chinuie, doamne, să slăbească.

Traian își dădea bine de tot seama că e născut să fie un om gras, cu burtă și din cauza asta se „pedepsea" îngrozitor, cît putea, în fiecare dimineață și adesea și după-masa.

Alerga în soare, cu trei pulovere pe el, pînă i se umplea gura de salivă și-i pocneau urechile, sărea coarda pînă amețeai privindu-l, boxa cu umbra, făcea exerciții, pentru abdomen, alerga de nu știu cîte ori de jur împrejurul ringului, îngenunchea de parc-ar fi făcut mătănii, pe urmă se trîntea pe podeaua mirosind a gaz și a ceară, lîngă ring și sărea, de-acolo, în genunchi și apoi în picioare și după aia îngenunchea iar și iar se lungea pe burtă, pe podeaua sălii de antrenament și iar sărea, de-acolo, în genunchi și apoi în picioare și așa mereu.

Era o figură, pe cuvînt, Unchiu' Traian, ăsta al meu !

Minca și bea ca un sinucigaș, fără oprire, dar se și antrena ca un nebun, într-una, „funcționînd" de parcă-ar fi fost un fierăstrău electric, englezesc, de tăiat lemne, cîștigînd la meciuri, unele după altele și bătînd la gloabele alea cu care boxa de parc-ar fi vrut să le omoare și după aia să le împăieze.

Cînd se lansase „tare de tot", cum spunea chiar el, adică la vreo cinci luni după ce mă luase la el, declarîndu-mă, tuturor, (și cine l-ar fi contrazis ?) nepot al lui, Unchiu' Traian Emandi își luase, pe banii lui, pe-atunci cîștiga bani cît o fabricuță de sifoane, un antrenor și un impresar, unul austriac și celălalt grec, amîndoi ca niște știuci și care-și dăduseră seama, repede că Unchiu' o să-i umple de bani. Antrenoru' îi dădea tot timpul zor cu mișcarea în ring, ceea ce nu era chiar cel mai rău lucru, dar nu uita să trăncănească, pînă-ți venea să-l strîngi de git, despre „cum să ne hrănim cu socoteală", ce să facem cu grăsimile și hidranții de carbon, sărurile minerale, vitamine, valoarea alimentară a diferitelor alimente animale (iepure de casă, berbec fript, icre, brînză telemea), valoarea alimentară a legumelor, a fructelor și chiar a dulcețurilor și alte asemenea fornăieli savante, ceea ce nu-l putea împiedica, bineînțeles, pe Unchiu' să înghită, cînd îi venea, nu înainte de un meci, desigur, cîte-o masă în stare să te îmbolnăvească numai dacă te gîndești la ea, de pildă : piftie de curcan, șalău meunier, friptură de curcan, la cuptor cu salată de castraveți murați și tort de griș cu nuci (!), iar impresarul, „menagerul" cum îi ziceau unele ziare, „americănește", îi aranja meciuri peste tot, îl obliga să răspundă la întrebările ziariștilor, să tragă la hoteluri de lux, să-și cumpere cravate și cămăși de la „Galeries Lafayette", să mănînce, cînd și cînd, la un restaurant de lux, cu vreun cîntăreț, cu vreo actriță, plinuță, tunsă scurt, cu genunchi rotunzi și care nu știa decît să rîdă tot timpul, la antré ca și la desert.

Pe Unchiu' asemenea lucruri îl plictiseau de moarte, da' n-avea încotro și le suporta, căutînd să se cherchelească „distins" și cum se cherchelea se apuca să repete, cu vocea lui groasă, această cugetare citită de el într-un „Almanah Minerva" : „Femeia este o virgulă, bărbatul un punct. La punct știi unde te afli, la virgulă trebuie să citești mai departe", și izbucnea în rîs.

În ceea ce privește felul în care boxa Unchiu' Traian, pot să vă spun, oricine l-a văzut boxînd o să vă spună la fel, că o făcea ca și cum asta ar fi fost cel mai important lucru și cea mai mare bucurie din viața lui.

Se bătea în ring de parc-ar fi făcut dragoste cu o femeie pe care o iubea de mult și care-l aminase multă vreme și pe care, iubind-o, acum, trebuia s-o și pedepsească și nu mint deloc, nici nu mă las prostit de dragostea mea pentru el, dacă vă spun că n-am mai văzut pe nimeni, niciodată, să boxeze ca Unchiu'. I se zicea : „Pumn-de-fier", cronicarul sportiv de la „Seara" îi născocise porecla asta, poate pentru că foarte adesea cîștiga prin K.O., da', mie unul, de cîte ori mă uitasem de aproape la mîna lui nu mi se părușe ca ea să aibă prea mare legătură cu porecla. Era o mînă obișnuită (v-o pot descrie ca pe o stradă), nu prea mare, aproape pătrată, chiar așa, aproape pătrată, roșie tare pe partea ei dinăuntru. Cu ea însă, virită în mănușă desigur, Unchiu' bătuse o mulțime de inși fotografiați în ziare și despre care se vorbea la Radio, în tramvai, în parc ; pe unu' Gogea Mitu, înalt cît Turnu-Colței și un uriaș de paiantă, cu brațele subțiri și capul mic, ca de broască țestoasă, îl bătuse într-o Duminică, de Paști, Unchiu' așa de tare, încît bietul lungan, despre care cîțiva clănțăi plătiți scriseseră c-ar fi în stare să-l învingă pînă și pe Primo Carnera, rămăsese mut, mai bine de o lună de zile. Unchiu' îi aplicase lunganului miop un „coup-de-lapin", atunci învățasem, pe loc, de la antrenor, că așa se numește, care-i trimisese pe caricatura aia înmănușată de Gogea Mitu, „dealul care umblă", „Plopul mișcător", printre corzile ringului, direct pe podeaua sălii, în răcnetele unei mulțimi înfierbîntate, de duminică dimineață, ce arunca pe ring cu bani, cu inele, cu ceasuri de mînă, cu ouă roșii, ziare făcute sul și buchete de flori, în vreme ce Unchiu' Traian, zîmbind obosit își înfășura prosopul în jurul gîtului și-și potrivea halatul de mătase roșu, peste umeri, iar sudoarea-i curgea pe față ca dintr-un robinet și el se rezema, cu spatele, de unul dintre stîlpii, reci, ai ringului, din colțul său, așteptînd să se zvînte odată sudoarea aia și antrenorul și impresarul să-i dea voie să se întoarcă în cabină. Zău, nu le umflu, întrebați pe cine vreți, era o adevărată desfătare să-l vedeți pe Unchiu' Traian Emandi cum boxa !

Se învîrtea repede, repede, în jurul adversarului, pocnindu-l într-una, cu stînga în plex, cu dreapta căutîndu-i bărbia, eschivînd cînd mai iute, cînd încetișor, făcînd „pași de vals", scăderi de nivel, ținîndu-l, rezemîndu-se de corzi și impingîndu-se, ca din praștie, citeodată, cu ajutorul lor fără ca arbitrul ori cel cu care se bătea în ring să aibă timp să-l vadă că face

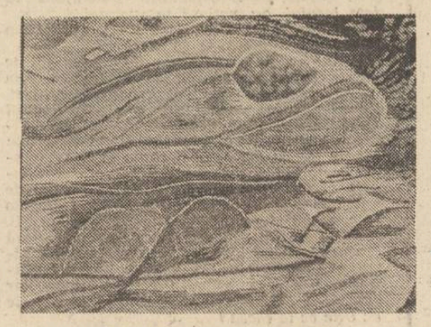

Mimi Podeanu : „Scorbura"

asta, către adversar, izbindu-l, repede, în cap, în coșul pieptului, în umăr, în mușchii brațului, ținîndu-l, mai apoi, cu stînga și izbindu-l mereu, ritmic, de parcă mîna dreaptă i-ar fi fost greutate de pendulă și nu ierta, de obicei, decît atunci cînd îl vedea pe cel din fața lui căzut în coate și pe genunchi și uitîndu-se, rugător, cu ochi umezi, spre arbitrul de ring și spre antrenorul palid ce urma să arunce, în răcnetele galeriei „plătitoare", prosopul înfrîngerii. Și așa mersese multă vreme ; chiar destul de multă.

Așa îi mersese pînă cînd boxase, în '40, în Elveția, cînd se luptase cu un fost honva, unu' Arpad Laszlo, un mustăcios tuciuriu, cu ochii verzi, cu umerii tare lați, păros, cîinos, îngrozitor de dur în lupta de aproape ; o mașină infernală de pumni și ăla.

Meciul despre care ziarele elvețiene scriseseră cît nu scriau ele de obicei urma să aibă loc într-un oraș frumos, bineînțeles așezat între munți, într-o sală în care atunci cînd nu se organizau meciuri de box, ori de lupte, se dădeau concerte de muzică religioasă, „Te Deum-uri", „Misse" și alte lucruri de felul ăsta.

Traian, impresarul, antrenorul și cu mine veniserăm în oraș cu opt zile înainte de meci și luaserăm fiecare cîte o cameră (așa vroise impresarul, „menagerul", cum v-am mai spus că-i ziceau unii). Hotelul era impunător, liniștit, ca un lift care fisiia ca apa, plin de covoare roșii și de glastre cu flori de munte. Dacă aveai puțin noroc și erai treaz puteai să vezi, pe la șaptesprezece dimineață, de la etajul cinci, de unde erau camerele, cum trece trenul și cum se ridică peste munți ceața și untul urias al soarelui de sfîrșit de toamnă, într-un oraș de munte dintr-un canton confederat cum se umflă și cum se rotunjește, făcîndu-se tot mai puțin colțuros (așa cum fusese el de fapt, la început), în vreme ce, într-o cameră de-alături, un bălat și o fată, blonzi amîndoi, care se jucaseră, aproape toată noaptea „de-a liftul", vorbeau tare și rideau puțin scîrbiți, îngrijorați, cam indiferenți unul de celălalt și dincolo de munții (unu, doi, trei, patru... dacă îi numărai) albaștri zăcea cîte un nor ușor ca o fustă de profesoară tînără, pe un cer îndepărtat și rece, înțepenit ca zincul.

Unchiu' Traian n-avea nici un fel de emoții înainte de meci. Se antrena, bea cîte o sticlă de vin roșu la fiecare masă, juca biliard, prost, cu impresarul și îl tachina tot timpul : „Nu mă mai bate la biliard că dacă-ți ating una, te exclud dintre noi" sau : „Voi cînd vorbiți cu mine să vă faceți, înainte, Wassermannu".

Cum vă spun, rîdea mereu și se purta ca un contabil venit în concediu, iar în ceea ce privește partea cu femeile : nimic ! Și asta cu toate că avea, de obicei, un aer atît de bărbătesc, încît ăia de la hotel se purtau cu el în așa fel de parcă s-ar fi temut să nu le lase Unchiu' saltelele însărcinate cînd se culcă pe ele.

A venit și ziua meciului. Ningea. Mult mai devreme ca de obicei. Era tocmai în ziua în care se cedase Ardealul. Cînd aflaseră de asta și antrenorul și impresarul se duseseră la Traian în cameră, eram și eu acolo, de dimineață și-i spuseseră, hotărît, dar fără să se certe cu el, că nu se mai întorc în România.

Austriacul, Stadler, așa-l chema, se învinețise la față, gîfîia și cînd vorbea i se mișcau urechile, dracu' să-l ia ; și vorbea mult și urechile i se mișcau într-una.

„Am să-mi chem soția și copiii la Viena, urgent !" spunea domnul Stadler și buzele lui făceau mereu spumă, în colțuri, o spumă absurdă, ca săpunul.

Grecul (ăsta era grec din Brăila) tăcea. Se uita, pe rînd, cînd la Unchiu' Traian, cînd la Stadler, cînd la mine, cînd la covorul roșu, mitos, de sub pantofii lui și tăcea.

„Asta e..." hotărîse Unchiu'. „Îi bagăm în moașă-sa, plătim și plec, cu ăsta micu' (și arăta spre mine) la București."

„Bine, Traiane, dar biletele ? S-au vîndut toate... Organizatorii, știa toți, inșii care..."

Unchiu' s-a uitat lung la el și l-a întrebat, fioros de blînd, dar într-un fel care ar fi făcut pe zece pădurari înarmați cu puști de vînătoare s-o ia din loc, în aceeași clipă :

„Grecule, te-ai gîndit vreodată ce lucru caraghios sînt urechile la om ? Și s-a ridicat în picioare, cît era de lung, neras, cu nasul și cu buzele albe. — Ce bine ți-ar sta și ție fără ele dacă ți le smulg ? (Abia după aia a strigat) : „Marș de faceți socotelile și rămîneți și tu și Stadler unde vreți..."

Pe urmă s-a așezat din nou pe marginea patului, de unde se sculase și a coborît din nou glasul :

„Să-mi luați, chiar acum, bilete de tren, mie și puștiului, pentru București..."

Eu **sigur** că nu spuneam nimic, ascultam ce spuneau ei, mă uitam ce fac, încercam să bănuiesc la ce se gîndesc și mușcam, prostește, dintr-o tartină cu unt, văzînd pe geamul lunguieț al camerei de hotel cum ninge, mult mai devreme ca de obicei chiar și pentru un oraș de munte din Elveția.

Grecul și pe urmă Victor Stadler, uitîndu-se, de mai multe ori unul la altul, au mai încercat, doar o singură dată, timp de cîteva minute, să încerce să-l facă să-și schimbe hotărîrea. Stadler își lărgise cravata, își deschelăise cămașa la git. Vorbea încet de parcă ar fi fost rănit, sau ar fi vorbit unui rănit :

„E vorba de titlul de campion, Traiane. Gîndește-te la asta..."

Făcuse o pauză lungă. Pe coridor, chiar în fața ușii camerei lui Traian Emandi, se auzîră cîteva voci, risete, un zgomot de metal care cade și pe urmă se făcu din nou liniște. Stadler își reluase gîndul, umil, dezarmat :

„E mai bine să nu pleci..."

„Nu se poate să nu plec", a spus Unchiu', cu un ton răutăcios și definitiv ca și cum știa că-i foarte rău, într-un fel, ce face și se poartă așa cum se poartă, da' nu poate face altfel. Atunci grecul mai încercă și el, moale :

„Nu toți trebuie să fie soldați..."

Unchiu' a ridicat din umeri :

„Nu toți trebuie s-o ia din loc cînd se-ntîmplă o poveste ca asta cu... cedarea Ardealului".

Vocea i se înăsprise din nou. S-a ridicat iarăși în picioare. Era îmbrăcat într-un halat de baie gros, cu buzunare mari, galben, care-l făcea și mai voinic decît era în realitate.

„Socotelile, deci... și biletele..."

Grecul și Stadler se sculaseră și ieșiră. Se străduiau să păstreze și chiar mai păstrau încă un aer respectuos și trist.

M-am dus la fereastră — după ce am luat un alt sandviș de pe farfuria pusă de Unchiu', înainte de-a veni cei doi, în cameră, pe pat — m-am uitat cum ninge, lălîu, deși nu-mi ardea de asta, și m-am mai uitat la o clădire conică, îndeajuns de înaltă, albă de tot, de marmură, se vedea asta, din stînga hotelului nostru, care strălucea cu acoperiș cu tot ca un reflector din ăla militar, montat pe un camion.

„Pot să te întreb ceva, Unchiule ?' am zis.

Nu mi-a răspuns, da' s-a mișcat prin cameră, l-am simțit în spatele meu și, după aia, lîngă mine. Nu mi-a răspuns absolut nimic. Poate că se uita cum ninge cu fulgi mari și blegi asemeni unor fișii de lumină, ori la casa care semăna cu un reflector, sau poate plîngea mut, cum pling bărbații ori pur și simplu se gîndea în cît timp o să ajungem la București.

Cezar Ivănescu

Jeu d'amour

(DIN FRUNZĂ)

Voi ce mă priviți la față
Îndrăgiți-mi fața mea,
Mai îngăduiți-mi fața
Fiindcă mult va singera,
Mai îngăduiți-mi fața,
Fiindcă mult va singera.

Și în minuri și-n picioare
Cuie îmi vor implînta,
Mai îngăduiți-mi mîna
Și-n tărînă talpa mea,
Mai îngăduiți-mi mîna
Și-n tărînă talpa mea.

Vă iubesc dar lîngă mine
Nimărui n-am spus să stea,
Mai îngăduiți-mi locul
Cît măsoară umbra mea,
Mai îngăduiți-mi locul
Cît măsoară umbra mea.

Bate vînt în pomul care
Lemn de cruce îmi va da,
Mai îngăduie-l, săcure,
Cît îi tremură frunza,
Mai îngăduie-l, săcure,
Cît îi tremură frunza,

Dan Rotaru

Cărțile toamnei

E toamnă-n cărți. Sînt obosite
de cît m-au răspîndit o vară...
Unde-au plecat ? Pustiu e-n rafturi
și-n sufletul rămas afară.

S-aprind cuvinte pe aproape,
se dau iubiri pe datorie.
Unde mi-e cartea, și pe unde
își poartă lumea din hîrtie ?

E-atîta toamnă-n jur ! În struguri
sosește mustul de departe.
Septembrie. Imit copacii
ce-nchipuie din frunze-o carte.

Domesticind o floare

Eu nu mai pot să-mi stăpînesc vederea,
cînd cade lumea-n ea și cînd o doare.
Cai blînzi cu pașii îmi deschid urechea,
cînd în fereastra mea distanța moare.

Nu mă promite visurilor hrană,
destinul meu doar fluturii îl schimbă.
Plecarea mea pe nimeni n-o să doară :
durerile nu știu aceeași limbă.

Plutește-n jur o așteptare vagă
pe care o presimt copacii vara.
Să nu-mi aștepți plecarea în derivă !
Domesticesc o floare. Bună seara !

Cu pleoapele

Spune-mi de ce de la un timp se-aud
zăpezile venind, deși e vară ?
Iar fluturii de ce nu trec spre sud
prin poezia asta, domnișoară ?

Iertarea risipirii e-n cuvînt ;
se odihnește-n văzul meu un astru.
Cu pleoapele tu mă vestești că sînt
și că veghez sub ochiul tău albastru.

televiziune

Mozaic

Dintre drumurile victorioase ale istoriei noastre, Val Tebeica și Cornel Diaconu au ales unul dintre cele mai impresionante ca să ni-l prezinte într-un documentar inspirat „Transfăgărășanul". De la vechile cetăți și ctitorii la muntele tăiat de drumul nou, de la legende la fapte, semne și repere de luptă și împăcare cu natura. Drum tăiat în piatră de mîna și priceperea omului dar și de tăria gîndului curat, de îndrăzneala lui mereu frumoasă, pînă la poezie.

★

„Cel mai mare virtuoz" al jazzului, cum i se spune lui Charles Mingus, ne-a oferit un concert care cu siguranță va rămîne pentru mulți un moment unic, de neuitat. Iar compozițiile sale, pe care am avut ocazia să le ascultăm, ne-au demonstrat că autorul lor trebuie considerat printre cei mai de seamă compozitori de jazz.

Formula concertului în jazz nu e lipsită de riscuri, totuși quintetul lui Charles Mingus a atins *unitatea*, această virtute cardinală a oricărei opere de artă. În bucățile prezentate, compoziții sau aranjamente muzicale realizate de Charles Mingus, frazele-temă și frazele-variație s-au combinat în așa fel că au dat impresia unui fluid ritmic, care deși condiționat de logica unei gîndiri muzicale cîntărite și riguros stabilite, a putut mima improvizația, atît de iubită și lăudată de unii amatori de jazz. Acest „jazz liber", urmărind de fapt notele muzicale cu precizie și strictețe, a evoluat armonic sub forma unor „pachete de acorduri" alternate cu disonanțe acide.

Admirator al lui Duke Ellington, Mingus a fost mereu tentat să-i interpreteze compozițiile, să le rearanjeze și mai ales să aranjeze bucăți de jazz clasic, ori compoziții originale, în stilul lui Ellington — acest idol al jazzului care l-a influențat puternic încă de la începutul carierei sale.

Recunoscut ca maestru al combinațiilor perfecte pentru suflători și mai ales al acelora de saxofon și trompetă, Mingus face o demonstrație prin aranjamentul oferit publicului român de dialogul muzical între exaltarea saxofonului lui George Adams și eleganța desăvîrșită, sobră a trompetei lui Jack Walrath, la care s-a adăugat măestria bine cunoscută a vechiului său baterist Dannie Richmond și siguranța unor comentarii melodice la pian, de vibrantă intensitate, din partea lui Hugh Lawson.

Publicul entuziasmat a răsplătit cu ovații pe acest artist și stăpîn al contrabasului, devenit un fel de mit în lumea jazzului.

A fost un triumf !

★

Din filmoteca TV, Geta Adam a extras cele mai interesante fragmente de peliculă referitoare la Mihail Sadoveanu și operele lui, realizînd un foarte frumos film de montaj, film omagial. Imagini din filmele inspirate de opera marelui scriitor, locuri și orașe legate de viața și creația sa, imagini reflectîndu-i chipul și privirea, s-au legat armonic, într-o istorie a operei lui Sadoveanu, însoțită de comentariul pătrunzător al unui bun cunoscător și admirator al operei sadoveniene, criticul Nicolae Manolescu.

★

E greu de rivalizat cu o emisiune atît de atractivă, de inedită, de veșnic tînără ca aceea întocmită de Viorica Bucur și Radu Cimponeriu. Aflîndu-ne la cea de a VI-a emisiune din cadrul galei filmului de animație, l-am reîntîlnit pe Popeye în carne, oase și spanac, pe draga lui Olive, pe golemicul Bluto, prinși în tot soiul de întîmplări neașteptate, nemaipomenite și nemaiauzite, pe care Popeye-marinarul, le-a rezolvat spre marea noastră satisfacție cu ajutorul spanacului miraculos. Momente de relaxare printr-o emisiune excepțional alcătuită întotdeauna.

Corina Cristea

plastică

Mimi Podeanu

Căutînd trăiri armonioase, autentice, liniștea pe care spiritul o află în geometrie, Mimi Podeanu a găsit în tapiserie simplitatea elementară a unui gest arhaic neaburit de respirația prea apropiată a celui care îl săvîrșește, ritmat prin așezarea înceată ca o cădere de zăpezi, ca o lungă scuturare de frunze, a firelor colorate, de lînă și de mătase, proporționat pe măsura fără sfîrșit a așteptării, operă ce poate fi luată mereu de la început fiindcă e fără capăt. Așteptarea se apără printr-o anumită, senină ascundere, ambiguitate, care este de fapt a artei în generalitatea ei și pe care Mimi Podeanu a semnificat-o folosind, ea cea dintîi, motivul folcloric al măștii, și de asemenea prin reducție pînă la nivelul vieții celulare, al viziunii universului fibros, constituit din lineare colonii de celule.

Semnul acestui din urmă demers, de astă dată specific artei pe care o profesa, îl aflăm într-o lucrare ca **„Țarină iarna"**, succesiune de lungi sectoare paralele egale, elegie a albului între opaluri stinse și verde apus, pămînturi ude. În **Orga verii** verticalele paralele se apropie, parcurse de luciri indicînd alternativele instrumentului canicular, tăiate de acutele unui motiv unghiular repetat. Același motiv revine, semne reunite pe un întins nisipos, steril, în **Fîntîni cu cumpănă**, și încearcă o eliberare în reverie japonizantă a subțirilor ramuri carbonizate de ger din **Păsările, iarna**, dar mai ales în seria din care citez **Zid cu viță, De 14 ori darul bunicului, Grădină sălbăticită** și **Zid cu caprifoi**, unde unghiurile nu mai lacerează suprafața ci, blînde, pauze de sus ale unor mișcări largi, domoale, de ascensiune și discensiune, o leagănă într-o sugestie de arie marină naivă, medievală. **Păsări în zbor** marchează evanescența monumentală a acestui motiv care într-o altă lucrare, **Cuib părăsit**, își aflase, în cenușii reci, tonuri de hîrtie veche, o osteologie vegetală, o memorabilă rezolvare în căușul unei forme ovale străbătînd apa timpului. Pe cale a se adapta locomoției în acest mediu neașteptat, ce este defunct reînvie în viața anonimă a materiei și pare a se realcătui, sub imperiul dinamicei, căpătînd înotătoare, membre, deocamdată încă disperse, de ființă acvatică. Avem a face aici cu o străvie adîncime a gîndului poetic, ajuns, prin exemplara supunere la inițiativele materiei, așa cum sculptorul ascultă de exigențele pietrei și lemnului, să pătrundă în zona cea mai ferită și mai patetică a vieții noastre lăuntrice obștești și să acceadă la armonie și liniște. Reducția de care vorbeam mai sus a fost pentru artistă o cucerire esențială nu numai pentru că nu a impus mătăsurilor și lînurilor țesute structuri care nu le aparțin, chiar dacă ele le adaptează punîndu-se în serviciul lor, al acelora aparținînd de exemplu picturii, cu mari efecte de surpriză totdeauna însă într-un registru minor, ci și pentru că a fost sinonimul unei viziuni, a unui fel de a înțelege lumea. Mimi Podeanu s-a născut lîngă Buzău consacrat de geniul lui Andreescu și spiritul acestui spațiu de pămînturi cernute, agitate, ca apa, de o fină seismică neodihnită urcă, întreg, în țesăturile ei.

Pe pămînt, pe un cîmp verde crud, expune în **Amintiri de la Muzeul Antipa** minerale, insecte filamentoase cu aspect fosil, scoici, apoi piesele unui tezaur barbar **(Tezaurul de la Pietroasele)**, vestigii arheologice de olărie **(Cuptor ceramic)**. Prezent, într-o clipă esențială, poetică, al tuturor trecuturilor, țărîna este produsul dens al fărîmițării. Ideii, pe care o mai atestă miraculos cîteva piese încă intacte **(Trecut arheologic)**.

Pe Mimi Podeanu o interesau flo-

Radu Petrescu

Continuare în pag. a 8-a

viața cărților

poezie

„Lancelot"

Cu acest al treilea volum *) al său, Dușan Petrovici se arată preocupat, din ce în ce mai mult, de definirea condiției poetului, de menirea lui. Poeții sînt cei care pot surprinde semnele magice care anunță dezlegarea tainei, în fapt accesul la poezie. Ei sînt „tinjitori în fața cuvintelor" : **„Acum va irosi timpul fructele sale / prea slabi uneori în ciudatele saline ale creației : / tinjitori în fața cuvintelor ; dar taina s-a copt / așteptînd dezlegarea. Magicul semn care ne poate salva / va fi poate iubirea cu fumul cel bun al muncii : / semn de viață și moarte ; un lucru peste puterile noastre. / Poezia începe aici : tinjitori în fața cuvintelor...".** Dar, o dată văzute de către poet „capetele reci ale cuvintelor", poezia riscă să devină „o ființă vulnerabilă / precum steaua ce nu se mai apără". De aceea poate, poetul devine la rîndu-i vulnerabil „la orice mișcare / mușcat și orbit de lumine / în el să plîngă mereu / o ființă nocturnă" iar menirea lui devine aceea de a ne învăța „cum să aprindem acele lucruri / neinflamabile din noi". Dar revelarea „neînceputei miresme", adică a poeziei, nu este tocmai cel mai ușor lucru : **„Vuiet îmi pare că este / și nefirescul ce nu-l prind / decît în treacăt — / ce urme se lasă în noapte ! / albe scrijelări de vedere ? // Ne mină visul suav / al unui zeu ce se trezește / și zarea calcinată a unui / timp trecut // Cum am putea / să ridicăm pe brațe / mireasma neîncepută / de botul cel de pește / al universului tăcut ?".** Mai mult, o dată aflată taina poeziei și transformată în cuvînt de către poet, pentru acesta începe un fel de „numărătoare inversă" : **„întoarce-te / cuvîntul aflat se desprinde de lut / și-i simburul alb ca un ochi / ce se uită la tine / și-ți numără zilele / orele / clipele".**

Pentru Dușan Petrovici, poetul mai apare drept „tălmăcitor de vise", „imblînzitor de fapte / nu stirnitorul lor", „paznic de noapte" despre care Dușan Petrovici scrie într-o subtilă îmbinare de patetism și ironie amară : **„Capul lui — șurub al nopții pare — așa de bine ține / bolta-n gînduri, vai ! plimbarea lui prin spații e / o fericire ! Eu mă simt atît de bine, lată !".** Din multiplele „variante" sub care Dușan Petrovici și-l închipuie pe **poet** preferința mea se îndreaptă spre aceea în care acesta din urmă este văzut ca unul din personajele „Mesei rotunde", drept acel Lancelot al lui Cherétien de Troyes : **„Crești, Lancelot ! adună sînge-n vechi cutii / și umple mingi cu fluturi ce nu zboară : / jocul tău începe azi să se destrame / în vegetații fără suflet // și tu ești singur, singur / cu numai muzicuța virstei / ce-ți singerează buza / să ne cînți mereu / același cîntec făr'de moarte".**

Acestei laturi „fantaste", Dușan Petrovici îi adaugă — în continuarea firească a preocupărilor din „Lebede ale puterii" și, mai ales, „Obelisc" — una mai fermă, de meditație gravă și angajată cu privire la rostul poetului român de azi : **„Să nu treci închis cum melcul / într-o cochilie peste pămînt / și-o urmă albă // ca firul de sînge să fie și vîntul / înscris peste umbra ce o scuturăm / să cadă hrana cea de suflet // ne-acoperim de sare / ca un pian de univers / și cîntătoare ființă // mai mult în centru ducem polenul zilelor / să fie soare-n patria română".**

Dotat cu un timbru poetic personal, percepînd lumea printr-o prismă de mare ingenuitate, etalînd o emisie lirică deseori surprinzătoare prin prospețimea imaginii, Dușan Petrovici mi se pare a fi una din certitudinile poeziei tinere de azi.

Dorin Tudoran

*) **Dușan Petrovici : „Neînceputa mireasmă", Editura „Facla", 1975.**

proză

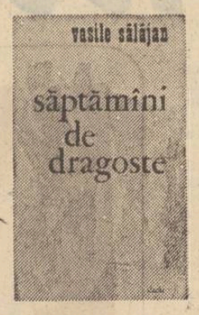

Lirism și retorică

După volumul de debut **(Coborînd spre nord-vest,** 1972) Vasile Sălăjan este autorul unei alte cărți de proză*). Este ușor de stabilit că în aceste două volume caracteristicile unei proze obiective (autenticitate a personajelor și a conflictelor, inventivitate epică, percepție justă a lumii obiective), sînt absente. Mai fructuoasă este, în schimb, urmărirea calităților lirice. Există fragmente convingătoare în acest sens, al căror patetism amintește de proza lui D.R. Popescu.

Certe disponibilități dovedește autorul pentru eseistică. Se află în cele două cărți fragmente în care autorul pornește de la anumite sedimente livrești.

Paginile care încheie **Săptămîni de dragoste** sînt de asemenea grăitoare pentru comentarea unor fapte care, de data aceasta, nu mai țin de geografie, ci de istoria îndepărtată a patriei. Este interesant și revelator de constant faptul că de aproape fiecare dată consemnările de acest fel par a fi preambuluri patetic-meditative la reportaje, care ar urma să fie scrise. De altfel, cele mai multe dintre cele mai reușite pagini ale cărților lui Vasile Sălăjan sînt de pur reportaj. Autorul are o certă disponibilitate descriptivă, unde retorismul său funciar se potrivește perfect : „Așadar, trebuiau inventate o serie de mijloace de ascensiune, căci numai dintr-un punct superior de observație, de deasupra, vom domina acest cîmp, îi vom putea trece în revistă cîteva dintre motivele lui cele mai evidente : turma baloților de paie semănați pe miriștea aurie, verdele greu, mineral al lanurilor de porumb, dantelăria de șanțuri pentru desecări, împinzînd sute și mii de hectare, nu departe sfioasa perie a plopilor tineri străjuind cuminte o tăcută șosea, pîlcurile de păduri bătrîne cu rostul lor bine știut...".

O oarecare eterogenitate se simte în cele două cărți la care ne-am referit. Se pare că autorul, (încrezîndu-se prea mult în incontestabilele calități, la care ne-am referit) își scrie prea repede cărțile.

Voicu Bugariu

*) V. Sălăjan, **Săptămîni de dragoste,** Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975

critică

Stilul înflorat

Prin acest eseu, Manuela Tănăsescu reia unul din motivele cele mai cunoscute și în același timp cele mai fascinante ale literaturii critice, în special și ale gîndirii artistice, în general ; meditația asupra genezei și evoluției labirintice a gestului creator, pînă la decantarea în apele limpezi, înghețate ale operei. Este întreprins un delectabil excurs în spațiul dedalic al operei pentru a-l ordona în jurul unei semnificații centrale, evident cea a metamorfozelor creației urmărită în și prin literatură. Capitolele cărții **Manole, Pactul, Zidirea, Ana care iese din zid, Zborul,** sînt tot atîtea trepte surprinse în efigii metaforice ale acestui proces evolutiv. Traduse în limbaj comun (și din păcate reducem astfel din farmecul lecturii, nota originală fiind dată în special de alesăturile poetice ale stilului) etapele ar fi : dorința mistuitoare de a da formă materiei haotice, proliferante, acceptarea condiției de damnat în sens superior, a artistului, sacrificiul și dăruirea totală de sine pînă la propria negare . (Zidirea Anei), „răzbunarea" operei literare prin obiectivare și înstrăinare față de cel care a conceput-o, eliberarea artistului prin înțelegerea deplină a semnificației gestului său (Zborul). Ideile nu sînt noi, interesantă rămîne însă demonstrația. Interpretarea se axează pe analiza baladei Meșterului Manole și a cunoscutului roman al lui Thomas Mann, „Doctor Faustus", completată cu subtile considerații vizînd același motiv, despre Eminescu, Arghezi, Macedonski, Poe, Valery, Borges ș.a. Eșafodajul teoretic destul de fragil este, astfel compensat de analizele aplicate pe text, lipsa de vocație a sintezei cu talentul de a releva profunzimi într-o lectură caleidoscopică. Alteori, idei, în mare vogă, cum este cea a tiraniei și dominației exercitată de opera de artă asupra creatorului, strălucit teoretizată, la un nivel abstract de Maurice Blanchot, în „L'éspace litéraire", îmbracă, și sînt făcute astfel accesibile, irizările inefabile ale poeziei. Nu totdeauna însă calitatea poetică a scriitorului este aceeași. Uneori metafora critică devine strict ornamentală lustruită pînă la a suna fals. Dar în general Manuela Tănăsescu probează virtuți deosebite pentru analiza de autori, mai puțin pentru construcțiile de amploare, fiind totodată înzestrată cu o reală vocație poetică ce s-ar cere, totuși, în anumite momente temperată.

Paul Dugneanu

psihanaliza și cultura

II

Așanumite planuri de convergență nu lipsesc, în pofida unor disparități ale instrumentelor utilizate. Charles Mauron semnala astfel importanța faptului că „după fiecare schimbare, organizarea va fi realizată și definitiv cucerită. Iată cum cred eu că trebuie considerate teoriile psihologiei moderne. Freud, Janet, Jung, Piaget, Baudouin se servesc de instrumente diferite. Pentru marele public, aparența mai mult sau mai puțin stranie a instrumentelor este aceea care contează. Dar, adeseori, aceeași rețea de fapte se poate traduce dintr-un limbaj în altul, fără prea mare dificultate." [1]).

Să nu uităm că această diversitate de limbaje critice, provocată de psihanaliză, începe la răspîntia dintre cele două veacuri. Pozitivismul lui Lanson și Scherer se întîlnește, astfel, cu un alt gen de scientizare a actului critic, care pornește de la **realitatea psihică** implicată în discursul literar. Între Lanson și Scherer, pe de o parte, Dilthey și Bergson pe de altă parte, se înscrie astfel critica de derivație psihanalitică, prin care se produce un alt tip de demers intelectual spre opera literară sau biografia creatorului de artă. În perioada de invazie a iraționalismului în filosofie și artă, care a urmat imediat după primul război mondial, critica psihanalitică nu poate fi privită decît prin unele cazuri de excepție, ca un fenomen de recrudescență a iraționalismului în gîndirea filosofică [2]). Influența sa în artă are însă alte semnificații. Pe planul gîndirii critice, psihanaliza încearcă, în numeroase împrejurări, o explicare rațională a unor fenomene iraționale.

În ce măsură psihanaliza reprezintă un spor de cunoaștere pentru critica și creația literară, trebuie să mărturisim că răspunsurile sînt, pe bună dreptate, împărțite. Cînd Richard Evans îl întreabă pe Ernest Jones dacă cunoașterea psihanalizei prezintă unele avantaje pentru tinerii scriitori, răspunsul său negativ este foarte tranșant. „Cred că trebuie să-l deosebim pe scriitor de critic. Voi răspunde «nu» pentru primul și «da» pentru al doilea. Cred că scriitorul se va înșela foarte tare sperînd să obțină vreun profit din cunoașterea psihanalizei ; el comite o eroare dacă crede că poate înlocui lumea sa interioară și viziunea sa originală despre realitate prin anumite cunoștințe care îi vin dinafară... cu cît scriitorul este mai spontan, cu atît este mai bun.." [3]).

Ernest Jones nu neagă, de fapt, semnificația analizei de acest gen în opera literară, ci prezența unor elemente pur livrești, desprinse din teoriile psihanalitice.

Se știe doar că scriitorii nu au fost lipsiți de o anumită receptivitate față de freudism. Teatrul lui O'Neill și Tennessee Williams, literatura expresionistă germană, suprarealismul francez, ca și alți scriitori de mai tîrziu, sînt în mod evident tributari psihanalizei. Chiar unele procedee literare au fost înnoite pe această cale. Făcînd doar un bilanț cu caracter exemplificator al acestor raporturi fertile dintre psihanaliză și literatură, Robert Ernest Jones scrie : „Este imposibil să subestimăm influența ideilor freudiene asupra literaturii contemporane. Începînd din 1920, ideile lui Freud au pătruns în operele scriitorilor celor mai importanți și au dat o anumită culoare tendințelor acestora. Sub influența psihanalizei, scriitorii care nu au deschis niciodată o carte de Freud, au găsit motivarea pentru a trata subiecte mai înainte interzise... Revoluția freudiană stă, de asemenea, la baza unor procedee noi, monologul interior, realismul viselor, apariția obsesiilor apăsătoare, ca la Proust, Cocteau și suprarealiști. Poezia din această epocă se întemeiază pe asociații libere, pe inconștient, pe defularea cenzurilor obișnuite ale conștiinței..." [4])

Nu se poate, desigur, spune că toate modificările produse sub influența psihanalizei în tehnica literară au fost validate estetic. Multe dintre acestea s-au impus însă în mod definitiv.

În dialogul dintre cei doi doctori, mai înainte menționat, Ernest Jones preciza că psihanaliza reprezintă „...pentru critică cu totul altceva. Tot ceea ce are contingență cu cunoștințele psihanalitice poate să fie util pentru critică. Critica are ca rol,în primul rînd, să discearnă aspectul estetic al operei de conținutul său intelectual. Judecata estetică depinde în mod firesc de sensibilitatea criticului, ceea ce impune ca el să poată da curs liber sentimentelor sale. În ceea ce privește analiza intelectuală a conținutului, cred că cunoașterea psihanalizei este foarte utilă, căci ea permite o evaluare mai bună a consistenței operei." [5]).

O evaluare riguroasă a rezultatelor criticii de derivație psihanalitică este încă plină de dificultate. Ea rezultă din faptul că abia în ultimele două decenii critica psihanalitică nu mai privește decît arareori textele literare ca pe niște documente clinice, aprecierea lor fiind făcută cu instrumente ce permit înțelegerea estetică a discursului literar. Așa se explică raza de extensie a investigației critice. Otto Rank și Hanus Sachs scriu despre **Inconștient și formele sale de exprimare,** Hermann Pongs despre **Psihanaliză și poezie,** Karl Weiss despre **Rimă și refren,** Simon O. Lesser despre **Funcțiile formei** etc., iar Jacques Lacan încearcă o fericită alianță între psihanaliză și structuralism.

Aplicarea psihanalizei în critica literară a provocat însă unele rezerve chiar în rîndurile adepților acestei metode. Sarah Kofman nu ezită astfel să afirme : „Aplicarea psihanalizei în artă este, într-o anumită măsură, egală cu săvîrșirea unui asasinat : acela al artistului ca geniu, ca om deosebit" [6]).

Afirmația aceasta pleacă de la considerentul că psihanaliza anulează ideea de **subiect liber,** stăpîn pe sine însuși, deci de creator autonom. Dar să nu uităm că psihanaliza este o metodă de demistificare a realității și a ființei umane în general. În acest context, **„ignirea narcisistică"** pe care o produce psihanaliza asupra omului de excepție, deci și asupra artistului, nu ni se pare atît de gravă. Faptul că talentul apare ca o **pulsiune dominantă,** ca o concentrare a **investiției unei forțe excesive** într-o anumită direcție, nu reprezintă un atentat la statutul artistului și al omului în general, ci o tentativă de situare rațională în univers.

Gravă pentru investigația psihanalitică rămîne încă **inflația realității psihice,** tendința de a explica totul pe această cale, eludîndu-se alți factori exteriori care situează omul între semiologia plăcerii și semiologia realității. G. Politzer avea dreptate cînd afirma că psihanaliza explică istoria prin psihologie, nu psihologia prin istorie.

Abia atunci cînd discursul uman, cu toate distorsiunile sale posibile pe plan literar, va fi situat mai exact între acești doi poli, plăcere—realitate, retorica inconștientului nu va mai fi singura cale de explicare a operei literare.

Romul Munteanu

[1]) Ch. Mauron, **Introduction à la psychanalyse de Mallarmé,** Neuchatel, À la Baconnière, 1968, p. 190.
[2]) Vezi F. L. Mueller, **L'Irrationalisme contemporain,** Paris, Payot, 1970.
[3]) R. Evans, **Entretiens avec C. G. Jung,** Avec des commentaires de Ernest Jones, Paris, Payot, p. 123.
[4]) R.E. Jones, **Panorama de le nouvelle critique en France,** Paris, SEDES, 1968, p. 153.
[5]) R. Evans, **Entretiens avec C.G. Jung,** p. 124.
[6]) S. Kofman, **L'Enfance de l'art. Une interprétation de l'esthétique freudienne,** Paris, Payot, 1970, p. 26.

FERESTRE

Anticălătorul

De ce-oi fi călătorind, dumnezeule? Că nu țin nimic minte. Uit totul. Cumpăr albume, ghiduri și pînă acasă nu le deschid. Le țin într-o cutie, le arată soția la prietenele ei în prima săptămînă și după aceea, așa rămîn, nou nouțe. Dar nu poți să fi anticultural la Veneția, că te spun acasă. Nu poți să nu iei vederi și să nu alergi cu limba scoasă pe străduțe subțiri să te scobești cu ele-ntre dinți nu alta, mereu în pericol de-ați arunca cineva ceva-n cap. Hăituit de un instinct anticultural, care, spre a se masca, se transformă în opusul său. Te faci că-ți place. Că dacă n-ai văzut una din cele 13 (nu cumva 14 ?) picturi ale lui Tintoreto de la San Rocco — parter — îți dai cu pumnii-n cap de necaz. Le ai numărate și te simți dator să treci prin fața lor, a fiecărei pînze lăudată în ghid, deși n-ai timp să-nțelegi nimic, deși îți e capul calendar și știi că peste două săptămîni o să uiți că mormîntul lui Tizian se află la San Rocco și-o să-l confunzi c-al lui Michel Angelo, care se află la Santa Croce din Florența, opera lui Vasari, și pe amîndouă cu al lui Dante de la Ravena — un talmeș-balmeș de statui, tombe, chiese, orașe. Pe scurt : spălat bine de orele de servuciu, rămîi, după două trei luni, tot cu ce-ai învățat la geografie și istorie în clasele primare. Capitala Italiei e Roma. Roma se află pe riul Fevere, iar Italia seamănă cu o cizmă. Asta nu ți le mai scoate nimeni din cap, gata — ciment. Dar atît. Drept care, la o nouă călătorie, biruie bunul simț și-ți spui : să fiu al naibii dacă o să-mi scape ochii pe vreo statuie, pe vreo pictură. Dar, ajuns la fața locului, nu poți să te sustragi.

Unul a văzut într-o lună 23 de țări. Cum o fi văzut într-o lună 23 de țări ?

Vreau acasă la părinți. Mai bine să te plimbi cu vaporul decît să casti gura prin muzee. În primul rînd că apa n-are titluri. Valurile n-au titluri. Vin unul după altul ca și tablourile lui Tintoreto, Veronese, Tizian — dar nu se numesc „Răstignirea". „Cina cea de taină" etc — nu trebuie să le ții minte. Peste tot în muzee aceeași găscă. Spuneți-mi un muzeu serios unde să nu dai de un Rembrandt. Aici la Veneția Tintoreto bate recordul — cîțiva kilometri de pereți. E drept sînt și săli unde n-are decît o pînză sau două și mă bucur. Zic : aici l-au ras băieții ! Că și pe-atunci era o invidie între confrați. Te pui cu artiștii ! Dar la urmă iar dau de-o biserică-ntreagă lucrată numai de el. Uite ce le cocea !

Marin Sorescu

Tradițiile „Luceafărului"

Urmare din pag 1

în palatul vienez Belvedere, peste voința poporului român, a acelui act odios consemnat de istorie sub numele de **Dictatul** de la Viena. Colaboratorii **Luceafărului,** recunoscînd seriilor anterioare (1 iulie 1902 — iulie 1914 și 1 ianuarie 1919 — 1 mai 1920) merite deosebite în realizarea unității poporului român, în revitalizarea și dezvoltarea culturii naționale, se angajau, într-un moment istoric greu, să continue eforturile înaintașilor, să fie demni de pildele și sacrificiile acelora. În acest sens, în articolul **Semnificațiile Luceafărului** (nr. 1, 1941) semnat de Grigore Popa se preciza : „Adevărul veșnic al idealului național determină întoarcerea la mormintele de lumină, de plenitudine ale trecutului. Această întoarcere nu înseamnă tînguire și resemnare, ci voință de a fi la înălțimea acestui trecut. Această credință ne-a îndemnat să ne adunăm din nou la vatra **Luceafărului** de ieri pentru ca, cu bărbăție și dor, **Luceafărul** de azi să ne conducă spre aceeași biruință". Se desprinde din aceste rînduri concordanța deplină între comandamentele istorice și politice și apariția unei reviste de cultură care, tot programatic, își subordona crezul estetic aceleași comandamente : „De la început linia de bătaie a **Luceafărului** a coincis cu linia de bătaie a neamului. Nu vom găsi în paginile lui nici simbolism, nici expresionism, nici artă pentru artă, ci numai artă pusă în slujba vieții și mai mult, artă pusă în slujba vieții neamului". Aceleași convingeri străbat și alte articole printre care **Sensul politic al Luceafărului** (nr. 7—8, 1942) de Victor Papilian, **Pe baricadele vieții** (nr. 7—8, 1942) de Onisifor Ghibu, **Scrisul în slujba națiunii** (nr. 8, 1943) de Ion Agârbiceanu, **Oportunitate și oportunism** (nr. 1—2, 1945) și **Rezistențe și limpeziri** (nr. 3—4, 1945) de D. D. Roșca etc. Din aceste convingeri politice clare izvorăsc multe poezii publicate în revistă. Remarcabile sînt cele cinci poezii publicate de Mihai Beniuc în nr 2 din 1941 : **Cîntec de primăvară, Oraș pierdut, De va fi să cad, Toi una-mi este de va fi să pier** și **Pajura** în care, prin lanțuri metaforice și simboluri, își exprimă încrederea în realizarea întregirii țării : **„Vi-s poftele deșarte / Dorința vi-i nebună / E pajura străbună / Ce nu cunoaște moarte".**

În alte poezii, și mai ales în cele publicate de Grigore Popa, răzbat ecourile poeziei lui Goga ca în **Rugăciune pentru frații răpiți** și **Pentru tine, sfîntă Transilvanie : „Azi, dollul pe frunte ți l-au legat stăpînii / Și te-au vîndut năvalnic în prețul de simbrie / Elanul tău de luptă l-au frînt în mișelie / Și viforul din singe l-au potolit hainii".** Acorduri asemănătoare se întîlnesc și într-o poezie a lui Romeo Dăscălescu intitulată **Pentru cînd ne-om întoarce, Mureșe.** Din poezia lui Lucian Valea se degajă îndemnul la o revoltă generală : **„Tulai, pentru neamul ăsta ardelean, / Ce-l simt în singe ca un brad ce crește / Pe Dumnezeu l-aș prinde de mintean / Și-n stare-aș fi să-l sudui mocănește".** Glorificarea spațiului mirific al Transilvaniei, avîntul erotic estompat de durerea generală, notele, antirăzboinice reprezintă alte trăsături ale poeziilor semnate de Gherghinescu Vania, St. Augustin Doinaș, Al. Jebeleanu, G. Murnu, Teodor Mureșanu, Ion Șiugariu, Radu Brateș, Ion Potopin, Mihai Nanu, Vlaicu Bârna, V. Copilu-Cheatră, Petre Bucșa, Zorica Lascu ș.a. Alteori, poezia reprezintă o resemnare dureroasă, o încercare de tălmăcire a destinului ca în poeziile lui George Popa, Dimitrie Danciu, Justin Laurențiu ș.a.

Proză, în coloanele **Luceafărului,** semnează mai ales Ion Agârbiceanu și Victor Papilian. Schițele și nuvelele acestora sînt străbătute de accente umaniste, de un fior tragic determinat de contextul social-politic, așa cum apar în **Denii, Criza, Fără foc, Pe linia moartă,** scrise de Ion Agârbiceanu. Spațiu larg acordă revista sibiană literaturii universale publicînd traduceri din opera lui Ovidiu, Baudelaire, Paul Verlaine, Reiner Maria Rilke, Marcel Proust, Jean Giraudoux, José Maria de Heredia, Paul Claudel, Jean Moreas, Roger Martin du Gard, Alain Fournier precum și studii referitoare la scriitorii amintiți marcînd, astfel, un moment în evoluția comparatismului românesc.

Estetica și critica literară beneficiază de contribuțiile lui Lucian Blaga **(Soeren și marele său cutremur,** nr. 1, 1942) Dimitrie Popovici **(Mesianismul poetic al lui Octavian Goga,** nr. 7, 1942), Ion Negoițescu **(Esența poeziei lui Beniuc,** nr. 1, 1941), Al. Dima **(Cu privire la natura valorilor estetice,** nr. 12, 1942), D. D. Roșca **(Ideal de viață,** nr. 5, 1943), Eugeniu Speranția **(Reflexe gnoseologice,** nr. 6, 1942), St. Augustin-Doinaș, Victor Iancu, Vasile Netea ș.a. Ion Apostol Popescu, Gabriel Țepelea, Olimpiu Boitoș, Coriolan Petreanu publică articole referitoare la folclor și etnografie. Prin publicarea unor scrisori inedite și amintiri revista **Luceafărul** înlesnește cunoașterea vieții și operei lui Octavian Goga, Duiliu Zamfirescu, Sf. O. Iosif, Timotei Cipariu, August Treboniu Laurian, Iosif Vulcan, Ion Bianu, Andrei Bârseanu, George Dima, Maria Cunțan.

Profesorul și noile generații

Urmare din pag. 1

200, restul fiind broșuri, retipăriri — uneori de simple articole de ziar —, sau conferințe, numărate de cîte două și trei ori de către bibliografi.

O bibliografie riguroasă, în care să nu se repete nimic, n-ar consuma mai mult de 3 coale tipografice, dacă renunțăm să reproducem, aparte, titlurile articolelor strînse de autor în volume (ceea ce se întîmplă cam pentru 70% din cazuri).

În privința memoriei, atît de lăudate, încă nu se poate spune dacă a fost marea fericire sau marele dezastru al acestui istoric genial, servit și deservit aproape în egală măsură de o facultate la care adversarii se opreau ipocrit, insinuînd că-i definește și epuizează geniul, iar adulatorii făceau dintr-insa o ieftină temă de extazuri. Realitatea este că nimic nu dă mai mult de furcă cercetătorului decît trierea zecilor și sutelor de feste jucate istoricului de marea sa încredere într-o memorie nu o dată infidelă, adesea tulburată de afecte, de resentimente și uneori chiar de interese. A stabili un tabel cronologic al vieții și întîmplărilor determinate din biografia lui N. Iorga folosind scrierile sale, în frunte cu autobiografia, este o muncă tot atît de grea cît verificarea citatelor și trimiterilor sale, a lecturilor sale de inscripții și documente, nu o dată pline de surprize care au stîrnit zîmbetele contemporanilor.

Cît privește stilul, el a constituit, încă de pe cînd trăia autorul, și mai constituie încă, bariera principală în calea celor ce se avîntă pieptiș într-o rapidă cucerire a masivului cu piscurile în tărie. Unii abandonează urcușul de la primii pași, nemerind peste cîte un text care-i înghoapă cu avalanșa sa de date. Alții se cred fericiți biruitori fiindcă au parcurs Oamenii cari au fost sau Sfaturi pe întunerec. În sfîrșit, sînt și din aceia care, dacă au descoperit zece lucruri de îndreptat, două-trei judecăți strîmbe și una sau două contraziceri, rostesc sentința de condamnare și închid cartea cu un aer de superioritate, propagînd de la om la om demobilizarea.

Lectura operei lui N. Iorga nu este un joc. Dar dacă cineva găsește de la început cărările cele mai bune, el va reuși foarte curînd să se orienteze în ansamblul unei creații cu mult mai importante decît o arhivă de date și cu mult mai actuală de cît se poate bănui. Problema ceasului de față este tocmai aceea de a descoperi, pentru generațiile în formație, acel unghi din care să poată afla în N. Iorga pe contemporanul aspirațiilor noastre, pe tovarășul de luptă și pe marele învățător al realizărilor monumentale.

Iorga face parte dintre experiențele fundamentale, de neocolit, ale oricărui român cult, și cu atît mai mult ale celor ce se consacră creației culturale și științifice-umaniste. Or, cu excepția unei admirabile suite de studii consacrate de profesorul Mihai Berza și rămase prin memorii academice, sau republicate în lucrări cu tiraj redus, nu avem încă o „Introducere la opera lui N. Iorga" destinată elevilor, studenților sau marelui public. Reuniunea tuturor contribuțiilor sale, începînd cu acea Știință și metodă în gîndirea istorică a lui N. Iorga ar trebui să fie primul act editorial îndreptat sistematic spre netezirea drumului tinerilor către opera lui N. Iorga. Să-mi fie permis a mărturisi că datorez acestui studiu orientarea mea în universul aparent fără margini, și că lectura sa în vremea liceului mi-a dat cea mai sigură călăuză.

De o importanță similară ar fi reeditarea, într-un volum în limba română și într-un tiraj care să țină seama de numărul adresanților, a celor mai valoroase exegeze consacrate în decursul vremii lui N. Iorga. Deși s-au scris — se zice — vreo 11 000 de articole, note, cărți (acestea din urmă nu trec de 30) despre N. Iorga, lucrurile fundamentale încap în 5—600 de pagini ! Majoritatea lor au fost retipărite de prof. D. M. Pippidi în volumul Nicolas Iorga. L'homme et l'oeuvre *(Ed. Academiei, 1972) din care lipsește doar excepționala conferință* N. Iorga istoric al vieții bizantine *de V. Laurent. O veritabilă antologie a textelor despre N. Iorga se va putea alcătui însă numai după apariția unui instrument de lucru capital,* Biobibliografia *lui N. Iorga întocmită de cel mai avizat bibliograf al său, Barbu Theodorescu, și aflată sub tipar la Ed. Științifică și Enciclopedică. Acolo au fost depistate și clasate cele „11 000" de titluri care urmează să fie parcurse și triate.*

Problema esențială rămîne însă aceea a tehnicii și, aș zice, strategiei reeditării și împăminteniri (pentru operele în limbi străine) moștenirii lui N. Iorga. Din 1965 cînd apăreau, după a lungă tăcere, primele Pagini alese *în două cuprinzătoare volume îngrijite și prefațate de prof. M. Berza, șirul reeditărilor n-a mai contenit, astfel încît, adăugîndu-li-se și traducerile, putem umple, după un deceniu, aproape un raft de bibliotecă. De pe acest raft continuă însă a absenta cea mai celebră și mai importantă dintre operele sale de istorie universală :* Istoria imperiului otoman, *scrisă în limba germană, în 5 volume. S-au tradus, în schimb, din limba franceză,* Istoria vieții bizantine *și* Bizanț după Bizanț, *două cărți din epoca în care marele istoric nu mai avea suficient răgaz să-și decanteze informația și să-și supravegheze stilul, S-a reeditat, în condiții științifice și grafice excelente, o altă sinteză eminamente „dificilă" și menită a stîrni animozitatea specialiștilor la infinitul mic :* Istoria literaturilor romanice. *A fost reeditată, într-o manieră absurdă,* Istoria literaturii române *în secolul al XVIII-lea, făcîndu-se cîțiva pași îndărăt față de ceea ce dăduse însuși N. Iorga în 1926, cînd alcătuise o singură carte din cele două scrise în 1900 și 1904. În schimb, nu s-a reeditat excepționalul compendiu* Istoria literaturii române. Introducere sintetică.

Se părea la un moment dat că vom avea un „corpus" sistematic al operei de critic și istoric literar, de creator literar propriu-zis, dar, de fapt totul s-a oprit la cele două volume de Pagini de tinerețe, *excelent instrument de lucru, dar mai puțin unul de inițiere totală în ceea ce a fost creația de tinerețe a lui N. Iorga. În sfîrșit, au fost reeditate două din monografiile cele mai însemnate : cea dedicată lui* Ștefan cel Mare, *și aceea consacrată lui* Mihai Viteazul. *Lîngă acestea s-au aliniat volume de culegeri și selecții din* Oameni cari au fost, Scrieri istorice, Scrieri literare, Evocări din literatura universală, Scrieri despre artă, *pagini de călătorie prin țară* (România cum era pînă la 1918), *o culegere de conferințe și articole despre Bizanț* (Sinteza bizantină), Cugetări, Teatru *(piesele istorice). A apărut o nouă ediție din* Istoria învățămîntului românesc, *și este posibil să-mi fi scăpat încă unele titluri.*

Un succes a fost publicarea celei mai mari părți din textul autobiografiei O viață de om așa cum a fost, *document fundamental pentru înțelegerea omului și operei deopotrivă.*

Simpla înșirare a titlurilor de mai sus sugerează direcțiile în care s-a mers, cam la întîmplare, după inspirația fiecăruia și solicitudinea editurilor. Oricum, acestui prim deceniu de posteritate activă îi datorăm un lot de cărți esențiale la care putem trimite pe cititorul tînăr, începînd cu autobiografia și terminînd cu Istoria literaturilor romanice, *precum și unele culegeri care, în lipsă de altceva, pot servi ca material de referință. Constatăm însă, încă o dată absența citorva titluri fundamentale, între care* Istoria imperiului otoman, Istoria românilor *(din cele patru, nici una nu a fost reeditată)* Istoria imperiului bizantin *(celebra* The Byzantine empire, *tradusă dar încă netipărită în românește),* Locul românilor în istoria universală *(poate că ar merita să fie reeditat însuși cursul stenografiat și litografiat, mai viu decît rezumatul francez) întreaga (8 volume) istorie a literaturii române (care ar trebui reeditată însă după metoda reprint),* „Introducere sintetică", Istoria statelor balcanice, Generalități cu privire la studiile istorice *ș.a.*

Un proiect de reeditare calificată a operei lui N. Iorga n-a fost anunțat și probabil că va fi foarte greu, pentru motive diverse, să avem în curînd echivalentul unei mari ediții. Ceea ce trebuie însă făcut, într-o perspectivă realistă, este orientarea acestor reeditări către o nouă funcționalitate, alta decît simpla readucere pe piață a unor pagini sau cărți de mult ieșite din circulație.

În viitor putem prevedea două tipuri de ediții : ediții pe care nu le pot da decît specialiștii și ediții care să reflecte unghiul de vedere și de selecție al noilor generații. Editurile au făcut apel, în deceniul trecut, aproape exclusiv la personalități sau persoane consacrate, cu rezultate variabile. Ar fi însă de dorit, în viitor să citim antologii sau ediții pregătite de specialiști sau critici din noile generații. Experiența făcută cu Al. Duțu și Valeriu Răpeanu a dus la rezultate concludente și mă aștept să descopăr un nou Iorga într-o antologie alcătuită de un Mihai Ungheanu, Aurel-Dragoș Munteanu, Mircea Iorgulescu sau alt critic din generațiile afirmate în anii din urmă. Editorii vîrstnici care au vrut să-l „transmită" pe Iorga celor nou veniți vor trebui să fie concertați cu editori ce se apropie de opera lui Iorga într-o altă dispoziție de spirit, și care aleg din ea ceea ce simt ei că le răspunde necesităților și aspirațiilor proprii. Numai așa se poate stabili o relație fecundă, vie, între moștenirea lui N. Iorga și noile generații. Numai un salt calitativ în procesul receptării operei lui N. Iorga de către cei formați în noua istorie a patriei poate determina un salt calitativ și în reeditarea acestei opere.

De o importanță majoră ar fi descoperirea de către tineri editori a acelor zeci și sute de cursuri tipărite după stenografie, broșuri, conferințe, articole în care, uneori chiar în pagini căzute pentru cea mai mare parte în desuetudine, descoperi, deodată, scînteia genială, gîndul ce luminează ca fulgerul. Ce faci ? Republici totul, sau extragi minereul prețios din straturile de steril ? Însăși întrebarea presupune o căutare, o participare, și opera lui N. Iorga are nevoie tocmai de această participare plenară a cititorilor ei la freamătul de idei, la încordarea titanică a autorului.

Ne trebuiesc ediții care incită la cunoașterea integrală a omului și operei, care pot sugera căile ce pornesc din cuprinsul ei și trec prin sufletele noastre de azi. Este necesar un efort sistematic ce poate în sfîrșit să doboare zăgazurile și să lase acest fluviu să fertilizeze conștiința culturală românească în plinătatea ei.

Acum exact un deceniu, în preajma comemorării primului pătrar de veac de la tragica moarte a celui asasinat la 27 noiembrie 1940, procesul redescoperirii uriașei sale moșteniri începea sub cele mai bune auspicii. El nu s-a încheiat. Prin editarea în continuare, după criterii de rigoare științifice și grafice excelente, o altă sinteză eminamente „dificilă" și menită a stîrni animozitatea specialiștilor la infinitul mic : Istoria literaturilor romanice. *A fost reeditată, într-o manieră absurdă,* Istoria literaturii române

dimensiunea politică a prozei

VOICU BUGARIU : — Pregătindu-mă pentru această discuție, am căutat mai intîi să-mi definesc conceptul de politică ; dintre numeroasele definiții posibile am ales-o pe aceea care mi se pare cea mai potrivită în contextul de față : politica este activitatea ce urmărește concretizarea unui ideal social-politic determinat. Legătura acestei activități cu literatura este foarte complexă. Cîteva jaloane, pe care le socotesc importante, pot fi totuși stabilite. Înainte de a vi le propune, aș vrea să vă citez cîteva cuvinte din Programul partidului, ce pot constitui punctul de plecare al discuției noastre : „Partidul trebuie să pornească permanent de la principiul că revoluția, construirea noii orînduiri sociale nu pot fi decît rodul activității conștiente a maselor muncitoare, creația fiecărui popor care își făurește liber noua sa istorie". Acest caracter conștient al construcției sociale este deosebit de important în contextul discuției de față. Dacă vom lua în considerare romanele noastre bune de azi, vom constata că autorii lor s-au distins tocmai printr-o atitudine de conștiență față de anumite aspecte esențiale ale epocii lor, gravitînd în feluri specifice în jurul unor concepte centrale ale conștiinței sociale. Această urmărire a unor concepte centrale presupune o anumită discursivitate, literatura politică aparînd de multe ori sub o formă, dacă nu acuzat eseistică, atunci subsidiar eseistică. Bineînțeles sfera afectivității nu este exclusă. Adesea, sprijinirea unei politici anumite ia forma unei persuasiuni ce se adresează afectivității cititorilor, încălzind pînă la incandescență anumite concepte.

Al. Simion : „Modul eseistic este un mod de a face literatură politică. La fel de bine se poate face, cred, o asemenea literatură reflectînd și sub unghiul altor modalități viața, problemele sociale".

Aceste afirmații teoretice au nevoie, desigur, de ilustrări concrete. Exemplele pot fi luate din literatura română de ieri și de azi. **Răscoala** lui Liviu Rebreanu gravitează în jurul ideii de dreptate socială, **Risipitorii** și **Instrusul** de Marin Preda sînt străbătute de ideea esențială că membrii societății noastre socialiste își dovedesc umanitatea prin modul în care reușește să își înțeleagă propriile destine în conexiune cu destinele colectivităților din care fac parte, proza lui Eugen Barbu propune meditații grave asupra istoriei, a destinului uman, romanele lui D.R. Popescu conțin, ca laitmotiv ușor de sesizat, ideea de justiție înfăptuită în numele principiilor funciar umaniste ale societății noastre, romanele lui Platon Pardău **(Ore de dimineață, Mergind prin zăpadă)** au o axă formată din convingerea că individul se realizează pe deplin atunci cînd intuiește mersul general al societății din care face parte și depășește stadiul anarhic al dorinței de realizare individualistă. În **Delirul** de Marin Preda, ideea responsabilității politice ia o formă manifest antifascistă.

După cum se vede, o ideologie distinctă se întîlnește cu fapte estetice diferite. Din acest impact ia naștere ceea ce am putea numi o mitologie pozitivă. Aspirațiile poporului român ca națiune cu o structură și un ideal social-politic distinct (aspirații în care sfera politicului și aceea a umanului se suprapun prin esența comună a idealului politic și a celui moral) sînt sprijinite de diferiți scriitori prin imaginarea unor structuri literare al căror semn definitoriu este o atitudine filosofică melioristă, o atitudine de încredere în posibilitățile omului, în ideile politice definitorii pentru România de azi. O altă posibilitate literară este construirea unor structuri literare ce pornesc de la înfățișarea unor aberații morale.

Interesant de urmărit este literatura pe care o avem în vedere în raport cu conceptul de realism. În ce măsură literatura politică este o literatură realistă ? Dacă vom urmări acest aspect, folosind noțiunile critice tradiționale, rezultatele nu vor fi suficient de relevante. Aceasta fiindcă realismul acestei literaturi tinde să fie unul supraindividual, un realism al aspirațiilor. Caracteristic este pentru acest aspect, de pildă, ultimul roman al lui Al. Simion, **Blocul de marmură**, unde vocile și siluetele personajelor se estompează, pentru a da naștere unui „murmur al istoriei".

Politica în roman și romanul politic

SORIN TITEL: — Cred că o precizare ar fi necesară de la început. În acest sens, îmi permit să pun o întrebare. Ne vom referi în discuția noastră la prezența politicului în roman, în general, ca o constantă permanentă a literaturii, sau la **romanul politic**, tip de roman foarte exact delimitat și din ce în ce mai bine ilustrat și în contextul literaturii noastre ? Un roman politic, capodoperă a „genului" este **Speranța** lui Malraux ; politicul, în schimb, nu este prezent numai în literatura de acest tip, ci în orice carte care își propune să dea o imagine cît mai cuprinzătoare a realității. Putem, așadar, să restringem discuția noastră doar la romanul politic, căutînd să vedem care i-ar fi caracteristicile, sau din contră să-i oferim un maximum de extindere, vorbind despre modul în care politicul trebuie să fie o prezență permanentă a literaturii adevărate.

AL. SIMION : — Mi se pare că a fixa astfel cadrul romanului politic e o premisă, firește, posibilă pentru un schimb de opinii, dar care delimitează, pe undeva, prea restrictiv înțelesul noțiunii. Există, fără îndoială, un sens mai direct, mai special, care privește nemijlocit realitatea politică, mă gîndesc însă și la sensul mai larg al termenului, care se referă la întreaga realitate socială, determinată, direcționată în ultimă instanță de elementele cu caracter politic. Cred că cel de-al doilea aspect nu ar trebui pierdut din vedere pentru că este foarte greu de operat distincția netă între romanul politic ca atare și romanul social, în general, în care politicul joacă, ori poate juca un rol decisiv ceea ce nu înseamnă că noțiunea poate fi extinsă fără limite pînă la a-și pierde caracterul specific. E vorba mai ales despre accentele principale, despre elementele de prim plan și în acest sens putem vorbi și despre o anumită literatură cu caracter predominant politic. Ansamblul trăirilor omenești, atît de complexe și atît de variate, nu va avea însă cum să nu pătrundă în țesătura intimă a oricărei cărți autentice, axate pe un conflict politic, va constitui însăși temelia ei ; așa după cum omul politic prin excelență n-are cum să abdice de la exercitarea facultăților sale umane în general. Desigur, punctele noastre de vedere, în această privință sînt, îmi dau seama, aceleași, mi s-au părut însă utile unele punctări. Cu atît mai mult cu cît tovarășul Bugariu spunea, dacă am reținut exact, că literatura politică este, într-un anumit fel, mai noțională și, ca atare, se pretează mai curînd la o tratare eseistică a problemelor. Literatura-eseu se caracterizează, așadar, în primul rînd, prin propensiunea ei specială, spre dezbaterea de idei. Nu mă îndoiesc, se înțelege, de capacitatea acesteia de a pătrunde, chiar cu incandescență, în celulele intime ale existenței umane, faptul de viață este însă întotdeauna mai bogat decît ideea care-l reprezintă și există un ușor pericol ca reducînd literatura politică la eseu, la dezbaterea de idei, sau definind-o în raport cu o asemenea modalitate, să o sărăcim, cumva, de bogăția și varietatea nesfîrșită a vieții care palpită și trebuie să palpite în orice pagină de proză, fie ea și politică. Modul eseistic este un mod de a face literatură politică. La fel de bine se poate face, cred, o asemenea literatură reflectînd și sub unghiul altor modalități viața, problemele sociale.

M. IORGULESCU : — Distincția făcută de Sorin Titel era necesară. Există o epică, mai mult, există o literatură avînd sau urmărind să aibă rol politic, fiind chiar considerată ca atare ; iar pe de altă parte elementul politic intră foarte adesea în componența structurilor romanești din rațiuni pur artistice, așadar fără implicații de finalitate politică. Formula de „roman politic" mi se pare întrucîtva ambiguă ; desigur, relația dintre politic și istoric există și nu este, nici ea, în afara oricărei explicații. Mai folositor mi se pare totuși să vedem, constatînd masiva pătrundere a politicului în roman, care sînt consecințele acestui fenomen. Mi se pare evident că nici proza lui Mircea Horia Simionescu, nici **Îngerul a strigat**, nici recentul roman al lui George Bălăiță, **Lumea în două zile**, ca să iau cîteva exemple la întîmplare, nu pot fi analizate pe de-a-ntregul folosindu-se doar termenii „clasici" de examinare. Acest „impas" a fost de altminteri foarte vizibil cînd s-a discutat despre ultimul roman al lui Marin Preda, **Delirul**, și aceleiași „neînțelegeri" se datorează întîrzierea de a recunoaște în D. R. Popescu pe unul dintre cei mai originali și mai profunzi prozatori contemporani.

PLATON PARDĂU : — Cu riscul de a lungi discuția, trebuie să admitem existența unui concept de roman politic, a unei expresii literare care tinde să fie de sine stătătoare. Condiționările sale istorice se impletesc cu condiționările estetice, cu cele care privesc apetența cititorului pentru politică. Romanul politic este un produs al ultimelor decenii. O explicație a orientării scriitorului către politică și către forțele care determină dezvoltarea istorică trebuie căutată și în procesul de democratizare a vieții sociale din ultimii cincizeci de ani din acest veac, din întregul veac poate, cu culminarea experienței pe care o reprezintă realitatea țărilor socialiste. S-a petrecut o demitizare a politicului, are loc o participare mult mai largă a populației la exercitarea puterii. Cu atît mai interesant și complex a fost acest proces în țările socialiste. Înflorirea romanului politic de la noi, din ultimii zece ani nu poate fi explicată fără a ține seama de lărgirea democrației orînduirii noastre, de faptul că la marile întrebări pe care le pune politica sînt chemați să răspundă mult mai mulți indivizi decît înainte și că în adîncul acestui proces pătrunde, în mod conștient, în mare măsură, poporul. Este vorba deci de o realitate socială, care a avut reflexul ei, indirect, specific în toate artele, inclusiv în literatură. Inspirate de problematica umană a unor momente politice cruciale, **Delirul, Păsările, Vînătoarea regală, Fețele tăcerii, Blocul de marmură, Niște țărani, Caloianul, Ore de dimineață** și alte cîteva cărți care au reținut atenția criticii și a cititorului în ultimii ani, diverse ca formule și modalități narative, au această trăsătură comună : înglobarea realității în punctele ei cele mai fierbinți.

S. T. : — Aș reveni la o întrebare lansată în discuție, cu privire la diferența care trebuie să existe între o pagină de literatură politică și o pagină de roman politic. Diferența ar fi, cred, aceea că în roman se înfruntă nu ideile, ci oamenii care le gîndesc. Altfel romanul se „abstractizează", nu știu dacă e termenul cel mai exact, dar altul mai bun nu găsesc acum, excesiv (așa cum se întîmplă din păcate în unele cărți ale noastre). Nu numai pentru că romanul nu poate renunța la personaj, ci și pentru că romanul, literatura în general, ia în primul rînd apărarea omului, ea fiind obligată să discute problemele politice numai în măsura în care ele îl angajează pe om, fericirea acestuia, viitorul lui. Iată de ce omul (și nu ideile abstracte), este în primul rînd scopul demersului său artistic. Ceea ce am imputa deci unor cărți ale autorilor noștri — ne gîndim, de pildă, la romanele lui Al. Ivasiuc — este o anumită neglijare a omului viu, credibil, în stare să pună în mișcare el însuși întregul angrenaj teoretic pe care ni-l propune autorul. Prozatorul mai sus amintit a simțit probabil acest pericol, de vreme ce în ultimele sale cărți oferă eroilor săi o existență spectaculoasă ; asistăm la o întreagă inflație de întîmplări. Dacă pînă nu demult eroii săi vorbeau excesiv de mult, acum au început să se agite cam prea mult, încît o măsură, un anumit echilibru poate că n-ar strica.

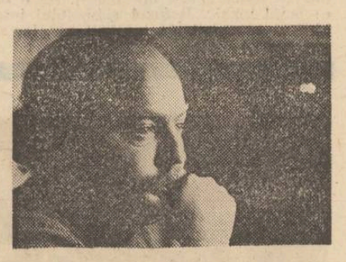

Sorin Titel : „...romanul, literatura în general, ia în primul rînd apărarea omului, ea fiind obligată să discute problemele politice numai în măsura în care ele îl angajează pe om"...

M. I. : — Platon Pardău a făcut o justă observație, constatînd că în proza românească din ultimii 8—10 ani elementele de ordin politic ocupă un loc foarte important ; ar mai fi de adăugat că ele n-au fost totuși absente nici mai înainte și că „romanul politic" nu este o invenție de dată atît de recentă. Nu este **Pîine albă** de Dumitru Mircea, de exemplu, un curat „roman politic" ? ! Este drept că nu prea e roman, seamănă mai mult cu un afiș, menit să dureze o zi sau o săptămînă, întrind apoi într-o colecție de foi îngălbenite peste care nu se mai uită nimeni, decît, cel mult, dintr-un interes așa-zicînd documentar. Ar fi foarte simplu să acuzăm talentul sau capacitatea de creație a autorului, cum se procedează de obicei ; în realitate, în acest caz și în altele, avem prilejul de a examina într-un chip mai direct natura raporturilor dintre politic și romanesc, avem prilejul, cu alte cuvinte, de a face o „lecție de anatomie". Nu elementele politice au lipsit din romanul românesc postbelic, dar modul în care își făceau vădită prezența era defectuos. Schimbarea la care s-a referit Platon Pardău nu este atît de „material", cît de perspectivă. Existența personajelor din romanele mai noi este impregnată de politic — să ne gîndim la **Morometii** vol. II, la **Intrusul**, la **Francisca**, la **Îngerul a strigat**, la **F**, la **Vestibul**, adică la o serie de cărți care au apărut la începutul intervalului de timp în discuție — fără a se mai desfășura însă într-o direcție prestabilită, fără intenția de a se ilustra un adevăr al momentului politic respectiv, de a se demonstra o teză, fără ca romancierul să fie preocupat de conformarea universului concret epic la o schemă abstractă. Aș spune că s-a petrecut o „accentuare" a politicului în romanul românesc de dată mai recentă, în legătură desigur cu existența unui real interes public pentru chestiunile de natură politică. Rolul decisiv l-a avut crearea unui climat favorabil manifestării unui astfel de interes și faptul că în aceste romane sînt puse, uneori într-un fel foarte direct și deschis, probleme privind revoluția, privind conflictele unei perioade de mari zguduiri sociale și politice, privind conflictele și contradicțiile în societatea socialistă răspunde și unei „solicitări" a publicului. Se spune că romanele lui Alexandru Ivasiuc sînt „aride" ; ele sînt totuși citite și ar fi o greșeală să nu dăm atenția cuvenită acestei împrejurări.

Al. S. : — Mi se par foarte realiste, adevărate, constatările referitoare la cauzele dezvoltării romanului politic în ultimele decenii. Transformările revoluționare produse au determinat pătrunderea maselor largi în scena activă a istoriei ; participarea lor la viața cetății a devenit o trăsătură distinctivă a noilor condiții sociale. Formele acestei participări s-au diversificat și s-au perfecționat. Toate aceste mutații de ordin istoric au implicat în mod firesc și mișcarea culturală, fenomenul literar-artistic. În ultimii ani mai cu seamă, a avut loc un proces de maturizare a literaturii, în speță a prozei și întărirea, tocmai, a preocupărilor cu caracter politic în cadrul acesteia, au apărut o serie de romane suscitînd un interes deosebit, în care problemele de prim plan ale societății noastre sînt dezbătute cu îndrăzneală și responsabilitate. Există un efort remarcabil în a depăși simpla înregistrare, în a ajunge la esențe ; se lansează întrebări și se caută, în spiritul politicii generale a țării noastre, a Partidului Comunist Român, răspunsuri la aceste întrebări. A pune o problemă cu gravitate, cu seriozitate și a sugera o soluție, se știe însă că nu sînt lucruri prea simple. În legătură cu sporul de substanță al prozei în general și al celei social-politice în special aș relua observația făcută cu privire la legătura foarte strînsă dintre orientarea accentuat politică a romanului de astăzi și realism. Ea își are sursa, cred, în același curs al democratizării vieții sociale, în activizarea politică a unor mase largi. Scriitorii au intuit faptul că pentru a comunica în mod cît mai fertil cu cititorii trebuie să recurgă la formele cele mai apte, mai potrivite pentru a le capta interesul. S-a spus mai înainte că, în perioadele de cotitură revoluționară, conținutul politico-social se întîmplă să prevaleze asupra formei de expresie artistică și atunci avem de-a face mai curînd cu o acțiune de propagandă în sine, decît cu o operă de artă. Abordînd problemele și sub un astfel de unghi intrăm în domeniul sociologiei culturii. E limpede însă că nu tema ca atare poartă răspunderea pentru excesele sociologizante, pentru dereglarea echilibrului dintre fond și expresie. Cu atît mai mult azi nimeni nu mai poate pretinde rabat la calitate invocînd tema majoră. Pentru dereglările menționate vina aparține exclusiv autorului. Aș adăuga că politicul în artă nu constituie, sau nu ar trebui deloc să constituie doar terenul unor înfruntări pur cerebrale și că el implică dimpotrivă o foarte adîncă angajare emoțională. Dragostea pentru o idee generoasă și nobilă poate produce cel puțin aceleași emoții și accelerări ale pulsului ca și dragostea pentru natură sau, să zicem, pentru o femeie, dacă ne-am referi la atîtea modele clasice și ilustre. Ea solicită întreaga noastră ființă, pune la încercare în egală măsură inteligența minții și căldura sufletului. Uscăciunea și conventionalismul unei pagini de carte pe o temă social-politică izvorăsc, astfel, firește, nu din temă, după cum nici platitudinea unei poezii de dragoste nu din temă izvorăște. Este vorba de talent, de dăruire, pentru că absența dăruirii sufletești și a talentului trivializează, seacă scrierea de vibrație și totul apare ca într-o oglindă ce deformează, falsifică.

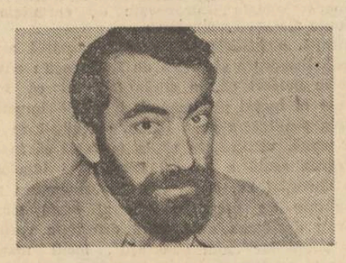

Mircea Iorgulescu : „...în proza românească din ultimii 8—10 ani elementele de ordin politic ocupă un loc foarte important ; ar mai fi de adăugat că ele n-au fost totuși absente nici mai înainte"...

P. P. : — Oare nu cumva romanul nostru politic actual își caută și mijloacele sale specifice ? Nu cumva aduce o înnoire de limbaj în roman ? Există o mare pasiune pentru idee, în literatura politică, o pasiune de a afirma adevăruri, o pasiune pentru a da soluții, de a veni în întîmpinarea viitorului. Sînt cîteva cuceriri atît la nivelul general al romanului cît și în privința experienței fiecăruia dintre autorii cărților amintite. Cu **Delirul**, Marin Preda realizează mari performanțe în domeniul narațiunii obiective. Acea „temă a povestitorului", cronică lucidă, cu mari proiecții pe scena istoriei și, în același timp, fine incursiuni în psihologii „bombardate" de evenimente, întreținînd un tensionat mister, care copleșește lumea, de la faptul de amploare, pînă la amănuntul aparent nesemnificativ, ne relevă un Marin Preda inedit și capabil a rămîne exemplar. **Delirul**, propune, totodată, deliberat o modalitate de a îngloba în roman evenimentul, are „îndrăzneala" de a evalua exact forța emoțională a faptului istoric și siguranță în a-i detecta viabilitatea. A apărut nu numai o literatură care poate fi individualizată astfel, ci și un anume tip de scriitor, ardent, analitic, scriitorul care așa cum minunat spunea Camil Petrescu, „vede idei". Sub acest aspect, tipică îmi pare apariția și afirmarea unui romancier ca Alexandru Ivasiuc, mai ales prin **Păsările**.

S. T. : — Pasiunea la care se referă Platon, Pardău creează desigur acea **tensiune** a dezbaterii, la care romanul politic aspiră întotdeauna. Un roman ca **Păsările**, la care se referea cu entuziasm Platon Pardău, își pierde însă pe parcurs din tensiunea existentă într-adevăr la început, în primul rînd pentru că autorul oferă rezolvări destul de comode problemelor complexe și de o reală acuitate politică pe care le pune. Din nou aș aduce în discuție aici, pornind chiar de la cartea la care ne referim, necesitatea unui anumit mod personal de a gîndi istoria, problemele politice de cea mai strîngentă actualitate. Aș aduce aici un exemplu din afara literaturii și anume filmele lui Vaida. Rar mi-a fost dat să simt o mai intensă, mai vie implicare din partea unui artist în problemele arzătoare, complexe, ale politicii și în același timp o mai personală dezbatere a lor. Vaida este cel care gîndește, meditează asupra istoriei și acest splendid orgoliu al artistului mi se pare a fi exemplar.

V.B. : — Trebuie, cred, să facem o distincție suficient de netă între faptul că orice scriere literară are un „ce" politic și faptul că există o literatură acuzat politică. Acest lucru trebuie făcut pentru ca discuția noastră să aibă un obiectiv clar. Aș vrea, în acest sens, să vă propun o noțiune care provine din sociologia literaturii. Întîmplător, în discuția noastră termenul a și apărut. Este vorba despre coerența semnificativă a operei. Ce este această coerență semnificativă ? Ea nu poate fi definită decît dacă legăm opera literară de un ideal social-politic distinct. Cred că trebuie să judecăm operele literare în legătură cu un ideal politic și, în interiorul acestuia, cu un ideal uman anumit. Dacă politica, după cum spune Mircea Iorgulescu, este o clipă a istoriei, fiind prin natura ei un lanț de efemerități, idealul politic este durată. Și dacă ne gîndim la idealul politic al partidului nostru, vom constata că el nu este o invenție recentă, ci este o sinteză armonioasă a idealului național român. Politica actuală a țării și a partidului nostru continuă anumite tradiții distincte. Idealul politic și uman al românilor este o constantă cu origină veche. În consecință, coerența semnificativă a operei trebuie definită ca o îmbinare armonioasă și necesară a operei cu un ideal distinct. În această legătură intră o serie de fapte estetice și o structură ideologică perfectibilă trebuie căutată calea critică de înțelegere a prozei politice. Nu vom exclude deci nici esteticul și nici ideologicul.

M. I. : — Am vorbit mai înainte despre o anumită schimbare petrecută în proza românească din ultimii 10 ani. Este o schimbare de mentalitate, de concepție mai bine zis, dar și de mijloace și de formule literare, de tipologie a personajelor și de structuri narative. Ca o trăsătură mai generală aș remarca, în romanele cu caracter politic, existența unei suspiciuni față de „romanesc", în accepția tradițională a termenului, dublată de o masivă pătrundere a formelor povestirii. Sînt evocate, prin relatări la persoana întîi, o serie impresionantă de experiențe individuale care au avut loc în contextul unor evenimente istorice, politice și sociale cunoscute ; în componența multor romane intră comentariul eseistic pe marginea faptelor înfățișate ; există romane construite în felul unor uriașe metafore ; se afirmă, în dauna strictei narațiuni, o vocație a „teatralizării", ca expresie a intenției de a se implica direct cititorul. De altfel, efortul mai general al prozatorilor contemporani, de la autorii consacrați pînă la cei de curînd afirmați, ca Mihai Sin, Vasile Sălăjan, Ștefan M. Găbrian, Gabriela Adameșteanu, Monica Săvulescu, mi se pare a consta într-o „solicitare a participării". Există, de asemenea, un patos al dezbaterii. Au apărut personaje tipologic noi și ar fi, de pildă, instructiv să se analizeze prezența în romanul contemporan a omului care face direct politică. Un „portret" al activistului, așa cum apare acest personaj în cărțile lui Marin Preda, D. R Popescu, Augustin Buzura, Al. Ivasiuc, Corneliu Ștefanache, Romulus Guga, Al. Simion, Platon Pardău, acești doi din urmă autori vădind chiar o susținută predilecție pentru personajul amintit, n-ar fi deloc o întreprindere critică oarecare.

S. T. : — Tendința de a prezenta omul politic nu numai angrenat în activitatea politic-socială, ci urmărit și în viața sa intimă, și-a făcut simțită prezența în unele romane ale unor autori cu vocație binecunoscută pentru romanul politic. Îmi cer scuze că-i citez fiind de față, mă refer adică la romanele lui Platon Pardău și El. Simion. Într-un roman al lui Al. Simion ni se descriu ultimele luni din viața unei încercate activiste, atinsă de o boală incurabilă. Modul în care femeia știe să-și domine durerea, felul în care ea luptă cu boala, este pe măsura calităților ei exemplare de om politic. Într-un roman al lui Platon Pardău vedem cum un om de partid, un om al certitudinilor ferme, un om lipsit de îndoieli, un adevărat om de acțiune, e cuprins de o ciudată neliniște existențială. Se încearcă și se reușește, după părerea noastră, să se dea o mai mare complexitate chipului omului politic. În romanele lor, D. R. Popescu și Augustin Buzura, își angrenează eroii în acțiuni de intensă participare politică și socială, autorii reușind, după cum bine s-a precizat de către critică, să dea omului politic un chip complex și convingător. Se întîmplă uneori însă ca intențiile să-l „trădeze" pe scriitor. De pildă, în romanul lui Ion Lăncrănjan, **Drumul Ciinelui** adevăratul personaj politic mi se pare a fi bătrîna țărancă, mama celor doi fii înrăjbiți. Autorul ne vorbește dînd glas reacțiilor și gîndurilor bătrînei țărănci, despre ce s-a întîmplat, în sensul profundelor prefaceri, cu țărănimea noastră în anii de după război, într-un mod patetic și convingător. Cei doi frați, adevăratele personaje politice, în intenții, ale cărții, nu reușesc în schimb să ne convingă.

Voicu Bugariu : „...structuri literare al căror semn definitoriu este o atitudine filosofică melioristă, o atitudine de încredere în posibilitățile omului"...

Al. S. : — O trăsătură distinctivă a cărților apărute în ultimii ani mi se pare a fi faptul că ele caută, în cadrul adevărului nostru general, pentru care militează, soluții particulare la elemente de viață concrete. Se știe că aderarea, în general, la un principiu, fie acesta și adevărat, just, nu oferă automat soluții în toate cazurile. A ilustra, pur și simplu, înseamnă a repeta pagaliceșteadate cunoscute. În afara unui spor și fior de gîndire proprie, nimic nu e posibil, cu atît mai mult se transformă într-un nonsens creația artistică. În spiritul acestor idei fertile, idei de partid, este relevant efortul prozei de a deveni un mijloc de cunoaștere, de a căuta pe cont propriu, cu instrumentele sale proprii de investigație, să evidențieze fațete inedite și caracteristice ale societății noastre socialiste, să exprime conștiința de sine a unui popor într-un moment istoric al evoluției sale, prin prisma idealurilor comuniste, idealuri patriotice, de împlinire națională.

P. P. : — Discuția noastră ar putea avea un caracter teoretic mai larg. Poate romanul politic a repus pe tapet problemele prezenței realității în literatură, a relației dintre literatură și realitate, a rolului evenimentului în literatură. N-ar fi lipsit de interes să vedem în ce măsură acestea sînt și problemele criticii literare, ale criticii de proză în primul rînd. Este o întrebare cu implicații teoretice mai largi și care se referă la însuși programul estetico-politic al criticii, al revistelor literare etc. Există, în critica literară, o consecvență în a apăra literatura care scoate romanul nostru din „provincialismul literar", cum spunea un critic ? Indiscutabil, cîteva din foarte bunii critici din generațiile anterioare li s-au adăugat exegeți tineri, evident înzestrați și care au înțeles să facă din comentariul de carte un fapt de cultură, ferit de conjuncturi și subiectivisme. Totuși romanul politic va trebui să-și cîștige în mai mare măsură esteticienii săi, apărătorii nuanțați și nu de circumstanță, care să-l abordeze ca pe o experiență literară specifică și să-l discute exigent în raport de aceasta. Deșinde, în primul rînd, de romancieri, mi se va răspunde. Exact. Dar și de critici, și de reviste.

Personajele și adevărul social și politic

V. B. : — Aș vrea să continui aceste considerații, invocînd un concept critic foarte interesant, ce sintetizează în bună măsură cele pe care le discutăm. Mă refer la conceptul de „roman educativ", folosit de Georg Lukács în **Teoria romanului**. Romanul educativ, după Lukács, este cel al cărui erou nu este un inadaptat, plasat într-o situație fără ieșire. Dacă analizăm romanul politic românesc de azi, vom constata că unul dintre elementele comune mai multor autori este acela al promovării unui tip de erou problematic, dar care, prin intermediul căutării, ajunge la o formulă viabilă de existență socială și individuală. Această „formulă" este diferită, în măsura în care autorul are o reală înzestrare literară. În cărțile lui Marin Preda și la D. R. Popescu observăm acest aspect în două forme deosebite. Eroii lui Marin Preda participă la o epopee a adaptării sociale. Este adevărat, grandoarea lui Ilie Moromete este una a inadaptării. Dar multe alte personaje de prim plan propun, fiecare în felul său, o manieră de adaptare socială. Faptul acesta este vizibil și la D.R. Popescu, unde o serie de voci clamează moralitatea. Această vorbire a moralității este o formă originală de adaptare, pe care autorul a reușit să o construiască literar. Trebuie să subliniem că un bun roman politic, o bună proză politică este, într-o considerabilă măsură, o proză al cărei eroi sînt niște căutători ai adevărurilor sociale și politice și niște descoperitori ai acestor adevăruri în formulele lor particulare.

S. T. : — Tipul inadaptabilului cu o bogată carieră între cele două războaie e înlocuit în romanul românesc de astăzi de tipul omului de acțiune, al eroului implicat în istorie, al luptătorului. Ce se întîmplă cu omul dotat cu multe calități, dar care își refuză acțiunea, preferind inerția, ne spune G. Bălăiță în romanul său remarcabil „Lumea în două zile".

Al. S. : — Referitor la sporul de substanță dobîndit de romanul social-politic, spuneam că el s-a integrat, astfel, mai activ evoluției ascendente a societății noastre. Cîștigînd în adîncime el s-a și diversificat. Și faptul este pe cît de pozitiv pe atît de firesc. După cum nici tema naturii nu suportă tiparul unic și după cum nici cea a iubirii nu suportă soluții trase la șapirograf, nici tema social-politică, se înțelege, nu se împacă deloc cu schema, migrînd, uneori, cu mici variațiuni de la o carte la alta, cu rezolvările facile, superficiale, cu monotonia.

P. P. : — Se poate spune că la calitatea de roman politic poate să aspire și acea narațiune în care ideile se citesc printre rînduri și acea narațiune nerealistă, fantastică sau de altă natură, cum s-a spus aici. Cred, însă — firește, fără a absolutiza și a înțelege lucrurile în sens restrictiv — că în momentul literar pe care îl trăim acum este nevoie de rigoare și claritate. Proza românească încă străbate experiența analizei, fructuoasă și după rezultatele ultimilor ani de bun roman politic. Totodată, romanul politic poate fi o cucerire a romanului nostru în general spre universalitate. Romanul politic românesc actual ar fi o șansă spre universalitate, ar fi vocea unui popor cu o istorie specifică. Aici ar trebui amintită și responsablilitatea scriitorului de roman politic, nevoia scriitorului de roman politic de a avea un fundament ideologic foarte limpede, o adîncă cunoaștere a mecanismului dezvoltării României contemporane. S-a vorbit, în repetate rînduri, despre perspectivele pe care le deschide țării Programul partidului, elaborat la Congresul al XI-lea. Acest document constituie pentru scriitorul de roman politic un îndreptar foarte fertil și prezintă peisajul unei dinamici, al unor conflicte extrem de interesante.

V. B. : — Vom încheia, deci, această discuție printr-un legitim apel la viitor, exprimîndu-ne speranța în apariția unor opere din ce în ce mai convingătoare, de înaltă valoare artistică.

spirale

Posteritatea lui Lovinescu și profitorii ei

V

„Confruntări în critica deceniilor IV—VII", carte apărută în 1975 ne aduce de data aceasta pe o Ileana Vrancea „dispusă" să facă la rîndul ei procesul celor care într-o anumită perioadă de dogmatism au siluit cultura română prin acuze de o gravitate ce s-a dovedit de-a lungul timpului nefondată. De fapt la o citire mai puțin superficială, citatele incriminate de către autoare nu fac altceva decît să rememoreze o gîndire viciată, absurdă și de rea credință, reprezentînd totuși o **„poziție"** ce s-a dovedit consecventă în decursul a mai bine de două decenii. Dar despre aceste **rememorări** vom vorbi cînd vom ajunge acolo. Întreaga carte a „Confruntărilor" reprezintă de fapt o subtilă bravadă la adresa criticii mai tinere care nu urmează canoanele unor **„înaintași"** atît de puțin onești, tinzînd spre o obiectivizare a mijloacelor critice, falsificate tocmai în anii pe care și Ileana Vrancea, de data asta, îi pune sub semnul unei pervertiri a bunului simț. Criticul M. Ungheanu, tot în această revistă, recenzînd cartea Ilenei Vrancea, făcea cîteva observații pe care mi-aș permite să le repet întrucît mi se par, cu unele exagerări de stil, judicioase, dar tonul său polemic este născut și din substratul unor pagini ale acestor „Confruntări". Iată ce scria el: **„Aspectul apologetic al cărții Ilenei Vrancea ni se dezvăluie în orbirea cu care întreaga epocă** (e vorba de epoca dreptei) **se reduce la doi poli ideologici: „lovinescianismul" și „năismul", la două personalități antagonice, E. Lovinescu și Nae Ionescu. Pentru un roman este foarte frumos, pentru o lucrare cu rigoarea permanent afișată, a cercetării la obiect, o adevărată aventură. Autoarea nu vede decît un singur personaj și avatarul lui și trage concluzii pentru întreaga societate românească plecînd de aici; „Borarea zonelor de influență a unor personalități de formația lui E. Lovinescu nu constituie** un eșec al individului, ci un eșec al societății, (sublinierile aparțin autoarei) **o dovadă peremptorie a incapacității organismului social de a-și valorifica pentru sine, adică pentru colectivitate, forțele menite să-i asigure regenerarea".** (pag. 122). **„Iată fără înconjur o condamnare a întregii societăți românești și a tuturor forțelor ei sociale și politice datorită insuccesului lui E. Lovinescu la Academia Română. Dovada nu e deloc peremptorie, iar eșecul societății românești, proiectat de viziunea apocaliptică a autoarei deloc sigur, devreme ce această societate a găsit forțele menite să i se asigure regenerarea. Metoda, „spiritul dialectic" al acestei viziuni nu necesită multe comentarii, dacă adăugăm că exact în perioada în care Ileana Vrancea fixează falimentul moral și politic al societății românești acționau și forțele de stînga conduse de P.C.R.".** Dar aceasta nu este singura acuză adusă de M. Ungheanu autoarei. Ce scria el în alt pasaj? **„Cu alte cuvinte, sub masca preluării unui legat lovinescian, Ileana Vrancea pulverizează criteriile lui E. Lovinescu substituindu-le propriilor „criterii" care dizolvă, de fapt, presupusul obiect de studiu. Lovinescianismul, în accepția atît de generală pe care i-o atribuie autoarea, devine o noțiune relativă, care nu poate fi strict localizată doar în teritoriul literaturii, așa cum s-ar fi cuvenit. Ileana Vrancea are preferința noțiunilor extensibile, apte să servească oricărei demonstrații. De fapt ce înțelege autoarea prin lovinescianism? Dacă o carte despre posteritatea maioresciană era în momentul în care a scris-o E. Lovinescu posibilă prin existența a trei generații bine precizate de maiorescieni este, prin evidența faptelor, posibilă astăzi una despre lovinescieni? Dacă pentru E. Lovinescu maioresciansimul ca tradiție reprezenta un imperativ, nu astfel stau lucrurile cu lovinescianismul. Cartea nu e dictată de o tradiție spirituală imperativă ci de urgențe de alt ordin. Autoarea forțează faptele să se adapteze unui tipar inadecvat".**

Același M. Ungheanu îi amintește autoarei următoarele: **„Nu mai departe de anul 1959 semnatara** Confruntărilor **era nemulțumită că manualul de limbă română aduce adevărate elogii lui Titu Maiorescu", la care aceeași autoare descoperă „concepția antipopulară" în articolul acestuia despre poezia populară. Pentru autoarea scandalizată astăzi de interpretările simplificatoare ale operei lovinesciene, E. Lovinescu era în 1959** (exact este, îl corectăm noi pe critic, 1962) **reprezentant al „estetismului post-maiorescian", autor al unor „teorii estetice dăunătoare", concepții despre artă aflate „întotdeauna la antipodul esteticii marxiste", propagator al „neamestecului intelectualității în problemele politice". În 1963, E. Lovinescu era „un modest profesor de liceu", minat de „oribile mobiluri"... În 1975 E. Lovinescu nu mai e nici estetizant, nici apolitic, iar „Prin concepția deterministă asupra raporturilor dintre artă și societate, prin postularea primordialității criteriului estetic în definitivarea valorii artistice în fenomenul literar Lovinescu este** contemporanul nostru, **și, nicidecum promotorul unor teze aflate la antipodul ideii marxiste". Orice opinie este, desigur perfectibilă, dar între vechile și noile opinii ale autoarei nu se află drumul unei evoluții firești, ci ruptura caracteristică convertirilor de ocazie... „Absența spiritului autocritic caracterizează majoritar aceste pagini atît de pline de spirit critic în alte direcții. Chestiunea e simplă. Putem primi lecții de ținută științifică și inflexibilitate morală de la persoane incapabile să-și respecte propriile afirmații? Desigur nu?"** În sfîrșit, M. Ungheanu mai scrie: **„Pledoaria autoarei caută să convingă pe cititor că erori de tipul celor petrecute între 1958—1962 în critica literară sunt un fapt firesc care nu trebuie să ne rețină atenția: „Erorile de diagnoză ale unor critici nu s-au ivit doar în critica deceniului VI, ci sunt tot atît de vechi ca și istoria criticii.** (pag. 204). **Și în final: „Credincioasă schemelor autoarea vrea să refacă în contemporaneitate antinomia dintre lovinescianism și năism și nu se ferește de afirmația fără acoperire".**

Noi am merge și mai departe semnalînd la Ileana Vrancea și o tehnică a citatelor parazitare, aducerea în cîmpul de observație a unor incidente literare colaterale, care — voit sau nevoit — duc la discreditarea subtilă a culturii române. În acest sens voi produce cîteva exemple: la pag. 14 este citat Lovinescu care, scrie autoarea, era iritat de numirea lui Octavian Goga ca ministru: **„Un poet ministru! Meritul e-n noi nu în recunoașterea din afară; cu ajutorul unei coli de hîrtie putem cuceri tot universul... Ca poet, Octavian Goga a scris o pagină în literatura română cu o sensibilitate, un accent și o invenție verbală personale; ca ministru, e cel de al 19-lea coleg al vreunui avocat din provincie, înlocuit mîine de un anonim sosit în ropotul altor 19 învingători ai acestei țări fecunde în bărbați politici... Într-o lege cosmică, unui ministru îi urmează altul; unui scriitor de talent nu-i poate lua însă nimeni locul; talentul stă în individualitate; arta pierde în felul acesta o forță mai utilă și mai greu de înlocuit... Muzele își iau deci rămas bun de la poetul de odinioară, ajuns, spre paguba noastră, ministru".** După care Ileana Vrancea conchide, pe bună dreptate, că **„numirea poetului ardelean în guvernul țării s-a dovedit mai tîrziu a fi într-adevăr spre paguba literelor (printr-o cruntă ironie a destinului, poetul-ministru Goga va fi cel care va semna în 1938 Decretul pentru înăsprirea cenzurii)".** Sigur că nu vrem să-l scuzăm deloc pe Octavian Goga pentru nefasta sa politică dusă în acei ani de tristă amintire, dar aici nu este vorba numai despre acest lucru. Vreau să subliniez încă o dată apetența autoarei pentru aglomerarea de fapte regretabile a unor personalități românești ale timpului ce sunt readuse în actualitate.

La pag. 17 a „Confruntărilor" sale este amintit Simion Mehedinți: **„Lovinescu il intuia încă din 1926 („radicalul și ireversibilul antagonism" în istoria culturii românești dintre junimiști și ceilalți) «și de atunci aripa junimistă reprezentată de Mehedinți va prolifera „spiritul esențial antidemocratic cu ascunse aspirații spre fascism", cultul arhaismului și al claustrării în perimetrul spiritual și geografic al spațiului cultural bizantin, iar aripa reprezentată de Lovinescu va iradia cultul raționalismului, al dezrobirii „de forțele ancestrale ale obscurantismului și inerției", atașamentul pentru „calea găsirii de sine și a progresului»".** După cum se vede, Lovinescu, preluat cu literă de evanghelie, este folosit ca berbece împotriva a tot ce promova cît de cît (uneori în forme exagerate) înclinarea către arta de inspirație istorică și socială, către arta **etonică** cum o numesc mai noii ei inamici.

Cu toate **„îndulcirile"** iscate de trecerea vremii, Ileana Vrancea nu uită pe principalul său adversar: Titu Maiorescu. În acest sens sînt amintite cu grijă toate părerile contrarii junismului. Nu este uitat Ovid Densușianu, deși s-ar părea că într-o oarecare măsură autoarea îl apără pe fondatorul **Junimii.** Nu sunt uitați, Ibrăileanu, (căruia i se face cinstea de a nu fi socotit că reprezintă **„reacțiunea antimaioresciană")** și N. Iorga care ar reprezenta, după Lovinescu, **„reacțiunea semănătoristă", stabilind mai pe ocolite „afinitățile politice și culturale dintre semănătorism și junism".** La pag. 39, iată ceva care demonstrează mai bine gîndirea subterană a autoarei: **„Deabia acum, la sfîrșitul deceniului al IV-lea, il vom găsi și pe Nicolae Iorga printre promotorii reacției violente împotriva maioresciansimului; dar Iorga din 1940, adversar al raționalistului Maiorescu, nu mai era Iorga, din fruntea «Semănătorului», nici Iorga din paginile «Cugetărilor» — adept al ateismului; cel care în anul sărbătorii centenarului nașterii lui Titu Maiorescu incita opinia publică împotriva memoriei conducătorului Junimii, devenise adeptul direcțiilor antiateiste și era revendicat de acestea drept patron spiritual".** Peste o pagină, ce mai găsim? **„În „Dascălul silogistic", Iorga îl vede nu pe Maiorescu secolului junimist de care-l legau atîtea afinități, ci maioresciansimul contemporanilor săi din secolul XX, pleiada în plină proliferare a raționalismului maioresciansimului, angajată într-o consecventă campanie polemică împotriva curentelor mistice și arhaizante, promovate pe plan politic și cultural de către mișcările izvorîte din ceea ce Lovinescu numea „alianța într-un bloc unic, junimism — sămănătorism — gîndirism". În „Dascălul silogistic", Iorga îl abhora pe Lovinescu".**

Dar cu toate că citatul este lung vă propun să urmărim cu atenție ceea ce scrie mai departe cercetătoarea. Concluziile le veți trage dv.: **„Diatriba împotriva „dascălului silogistic" datează din 1940 și este citată de Lovinescu, reprezentînd singurul argument din întreg capitolul menit să justifice „reacțiunea antimaioresciană" a lui Iorga;** iar comentariul de care este însoțit demonstrează pe deplin că direcția propice, în cadrul căreia s-a manifestat această reacțiune nu a fost sămănătorismul, ci mistica deceniului IV: **„cheia adevărată a acestei** înverșunări postume" (subl. ns.) — scrie **Lovinescu — o găsim în „conștiința de a reprezenta două lumi cu totul deosebite: de o parte lumea „nouă" mistică, și de alta, lumea raționalistă, logică, a lui T. Maiorescu; inviera „dascălului silogistic" i se părea inoportună în mijlocul unei „lumi mistice" care avea să-i fie atît de funestă chiar în anul cînd scria rîndurile de mai sus: căci logica e una și e condusă de rațiune, pe cînd misticismul e multiplu, nu cunoaște frîna și, pasional, poate trece de la teorie la acte și chiar la crimă". Cu aceasta Lovinescu își încheie capitolul „reacțiunii sămănătoriste". La capătul lecturii, nu putem să nu ne întrebăm: ce anume l-a determinat pe cronicarul lucid al celor trei generații postmaioresciene să opereze în 1943 o asemenea falsă încadrare, punînd o realitate de ultimă oră — care reprezintă prin ideologie și practică politică un moment de explozivă ruptură, un capitol fundamental deosebit de tot ceea ce înregistrase pînă atunci mult zbuciumata istorie a culturii românești — sub semnul unei mișcări revolute de la începutul veacului și în același timp sub patronatul spiritual al unei personalități înlăturate prin asasinat, în urmă cu doi ani, tocmai de către reprezentanții acestei ideologii și practici politice? Ce anume putea justifica, deci, cu alte cuvinte, încadrarea reacțiunii misticismului fascizat, sub denumirea de „reacțiune sămănătoristă"? Tendința gîndirismului de anexare și adaptare a programului sămănătorist nu putea constitui un argument suficient de puternic, și de altfel nici Lovinescu nu îl folosește în acest studiu din 1943 — iar impedimentele ivite „din pricina timpului și a timpurilor", la care face aluzie criticul în capitolul „Concluzii" al cărții, nu constituie nici ele o explicație, deoarece paginile consacrate mișcărilor de dreapta ale „noii generații", precum și apelurile la rezistență adresate criticii, îndemnată la adoptarea unei „atitudini militante, bărbătești", dovedesc că, în ciuda primejdiei, lui Lovinescu nu i-a lipsit curajul civic".**

Credem că este ceva cam mult. Numai că demonstrația continuă. La pag. 42 se scrie negru pe alb: **„Flacăra lui Pârvan și a lui Iorga devine în mîna tinerimii legionare torța incendiară autodafeurilor în care erau aruncate cărțile lui Sadoveanu. „Pârvanismul cu toate derivatele lui" pe care le înfiera Lovinescu, proliferase (după ce se scurseseră mulți ani de la moartea autorului Geticii) în direcții pe care ilustrul savant nu le-ar fi putut bănui niciodată. Iorga era însă în plină activitate cînd apostolatul său a fost anexat de curentele „bazate pe carența rațiunii și a logicii" și el însuși se situase printre sprijinitorii lor" !!!**

Dar tehnica insinuării subtile atinge apogeul în pasajul următor în care este folosită chiar proza lui Iorga din **Memorii.** Iată citatul: **„Iorga nota cu mînie, la 15 februarie 1938: „La ofertele lui Codreanu răspund că nu pot avea nimic cu acel care lucrează prin crimă, că mi-e indiferentă și ura și prețuirea lui, dar că, dacă sînt capabili de un sentiment patriotic de pocăință, să se dizolve..." Cel care scria aceste rînduri uita că în același jurnal notase doar cu două luni în urmă acest dialog: „— Spun că, în țară, sub viața de partid, simt ca un tropot de cai, mișcarea spre dreapta. Trebuie să se țină seama de dinsa. Firește că Zelea Codreanu e un prost. Dar ai lui vor sări în Camere. (...) — Sînt fiii dumitale, observă interlocutorul. — Bastarzi... Singurii pe care mi-i permite morala", recunoaște, senin, Iorga.**

Peste doi ani, „bastarzii" și-au asasinat părintele. Dacă Pârvan nu ar fi murit în 1927, trupul lui de schimnic ar fi fost smuls de la masa de lucru și ar fi căzut într-o noapte sub gloanțele Legiunii, alături de Nicolae Iorga.

Lovinescu greșise, fără îndoială, încadrînd acțiunea lui Iorga din preajma anului 1940, sub semnul sămănătorismului, numai pentru faptul că apologetul „societății mistice" și adversarul „dascălului silogistic" era fostul mentor al Sămănătorului și al curentului sămănătorist de mult încheiat; acțiunea lui Iorga din preajma anului 1940 era legată de „furtunile ce au doborît maiorescianismul", și locul ei era în capitolul final, consacrat mișcărilor cu „grave repercuții sociale", provocate de curentele de dreapta ale „noii generații".

Totuși, o justificare există în această artificioasă încadrare săvîrșită de Lovinescu: criticul intuise perfect că, în ciuda faptului că Iorga fusese el însuși promotorul mișcării împotriva căreia s-a întors prea tîrziu, căzîndu-i în cele din urmă, victimă, în ciuda faptului că în clasificarea reală a istoriei literare și ideologice din deceniul IV, Iorga reprezenta singura personalitate de prestigiu sub al cărei gir se puteau desfășura deopotrivă diferitele variante ale mișcărilor „noii generații", locul marelui învățat rămînea, în columbariumul culturii naționale, acolo unde s-ar fi cuvenit să fie și în viață, pînă la sfîrșit, în cadrele epocii de glorie, în care adversarii se luptau „cu arma dialecticii", și nu „cu arma de foc"; însăși moartea tragică a lui Iorga îi dădea dreptul unei asemenea încadrări."

Să ne oprim, deocamdată, aici.

Eugen Barbu

FRAGMENTE CRITICE

Existența virtuală a operei

„Pentru lector totul este de făcut și totul este deja făcut" (SARTRE)

O idee foarte răspîndită în noua critică este aceea care separă **adevărul** de **verosimilitate** în opera literară. Critica veche este obsedată de adevăr, critica nouă caută **validitatea, posibilitatea** unui punct de vedere; una vrea înțelesul absolut, unic, total, cealaltă un sens posibil, o semnificație acceptabilă. Barthes este foarte categoric în această privință: critica nu descoperă **adevăruri** ci **validități,** căci un limbaj (limbajul operei) nu este, în sine, adevărat sau fals, ci numai valid sau nu în raport cu un sistem coerent de semne **(Eseuri critice).** Opera n-ar avea un statut de obiectivitate și pozitiviștii fac eroarea de a-i atribui însușiri deținute numai de obiecte. În aceste condiții, rolul unui critic este nu să spună **adevărul** despre Balzac, Proust etc. etc. ci să elaboreze un discurs coerent în care să înregreze un număr cît mai mare din elementele care constituie limbajul (discursul) operei. În același timp discursul criticii este și un discurs implicit asupra lui însuși, critica fiind **connaissance de l'autre și co-naissance** (Barthes reia, aici, un joc de cuvinte al lui Claudel) **de soi-même.**

Înaintea lui Barthes, Sartre făcuse aceeași delimitare, cu diferența că pentru el opera (și implicit critica) este „une prise de conscience", o recuperare a totalității ființei. Este însă în puterea unui individ să aleagă drumul ce duce la înțelegerea acestei totalități. Libertatea opțiumi este pentru Sartre elementul esențial și în critică. Lectura este, înainte de orice, o alegere, un act spiritual orientat spre ceva, o receptare dar și o transmitere. A citi este a sintetiza elementele operei și a le integra în ceea ce existențialiștii numesc un **proiect de existență.** În baza lui, lectura este un act subiectiv, creator. Cuvintele sînt niște drumuri spre transcendență. Depinde de cititor ca ele să învieze sau să rămînă niște semne moarte. Opera începe să existe din clipa în care cuvintele încep să aibă un sens, sau mai bine zis, să capete printr-o lectură creatoare un sens. „Pentru cititor — scrie Sartre în **Ce este literatura? — totul este de făcut și totul este deja făcut;** opera nu există decît la nivelul exact al capacităților sale; în timp ce citește și creează, el știe că ar putea totdeauna merge mai departe în lectură, ar putea crea mai profund; prin aceasta opera îi pare ca lucrurile, inepuizabilă și opacă".

Aceste propoziții, cu adevărat esențiale pentru înțelegerea criticii contemporane, au făcut carieră. Opera, spune un participant la bătălia pentru **noua critică** (André Allmand: **Nouvelle critique, nouvelle perspective,** 1967), nu există în operă, ci în formele de înțelegere pe care le implică. Opera nu este, potrivit acestui punct de vedere, nici rea nici bună, nici falsă nici adevărată: ea este numai ceea ce sîntem noi (lectorii) sau ceea ce vrem noi să fie. Opera, așadar, nu există înaintea lecturii, și a vorbi de obiectivitatea, independența ei e a cădea în păcatul de moarte al pozitiviștilor care cred că vorbele trecute într-o carte au o valoare de sine stătătoare. Criticul este în aceste condițiuni, „un découvreur d'être" ca și scriitorul, cu alte cuvinte: un creator de mituri și de simboluri.

Sînt multe de spus în legătură cu aceste idei, dar să revenim la problema adevărului în critică. Unde se află el: în **operă** sau în **interpretarea** ei? Nicăieri, spun unii, literatura nu propune adevăruri, ci posibilități de adevăruri, validități, existente și acestea nu în operă ci în analiză. Nimic nu este obiectiv cînd e vorba de literatură, totul este discutabil, spațiul literar este prin excelență un spațiu al subiectivității. Critica — la rîndul ei — nu-i decît o **instituționalizare a subiectivității** (Barthes). Cei care judecă astfel, mi se pare a ignora o realitate pe care Sartre, în extraordinara lui intuiție, a prevăzut-o. Să reluăm propoziținea liminară din textul citat: **„Pentru lector, totul este de făcut și totul este deja făcut".** Va să zică: există ceva ce s-a săvîrșit înainte ca noi să luăm cartea în mînă, un **proiect spiritual** a fost dus la capăt, o încercare de recuperare a totalității lumii există anterior momentului sacru, creator al lecturii. **Totul este de făcut** — adevărat — dar după ce ea (opera) **a fost deja făcută,** creată. E mult a spune, ca pozitiviștii că opera are o existență fizică, independentă total de actul interpretării: opera are o **existență virtuală,** proiectul ei intrepretabil este ascuns într-un text de care trebuie să se apropie, pentru a începe să trăiască, lumina unei înțelegeri.

Este inteligent și just a conchide, atunci, că literatura există în măsura în care ea este citită, confruntată cu sensibilitatea unui lector, îmbogățită prin însușirile pe care acest lector i le atribuie, dar observația n-ar fi pînă la capăt dreaptă dacă n-am recunoaște că această **existență subiectivă** (personală, variabilă) nu-i posibilă fără existența unui limbaj anterior (invariabil, individualizat). În fapt, opera trăiește pe două planuri: unul **istoric** (un proiect finit, închis într-un limbaj) și altul **virtual,** subiectiv, variabil (un proiect născut din intîlnirea cu alte proiecte). Ca să iasă din inerția, mutenia ei istorică, cartea are nevoie de acest descoperitor de semne (simboluri, mituri) care este criticul și, în general, cititorul. **Existența istorică** face, pe scurt, posibilă **existența subiectivă, virtuală** și invers: fără un lector avizat cartea rămîne un pachet de foi mizgălite. Posibilitatea de interpretare începe din punctul în care se sfîrșește tentativa de a închide într-un sistem convențional de semne (textul) un număr de adevăruri (simboluri) elaborate. Interpretarea critică nu este total independentă de ele. Un avar din romanele lui Balzac rămîne totdeauna un avar, indiferent de metoda ce ne conduce în analiză.

Vreau să spun că punctele de vedere despre o operă pot fi variate, dar nu arbitrare. Se poate scrie în două feluri despre o carte, zicînd într-un caz că este vorba de o capodoperă, în altul de o impostură, operație ce s-a făcut, dar într-un caz cel puțin criticul a mințit dacă nu în amîndouă. S-a zis că valoarea unei demonstrații critice nu depinde de adevărurile pe care le cuprinde. Nu cred sau, mai bine zis, nu mai primesc cu atîta ușurință ideea că talentul are dreptul de a minți. **Verosimilitatea** mi se pare a fi o parte a **adevărului,** invenția critică nu poate fi arbitrară. **Validitatea** în critică are nevoie de o justificare estetică și justificarea nu poate exista fără respectul față de adevărul operei. Propoziținea lui Barthes trebuie atunci condiționată: în critică există, fapt sigur, **validități** și nu **adevăruri** definitive, absolute, dar validitățile care nu tind spre adevăr și nu se reclamă din el pier în imprecizie și arbitrar. A fi verosimil în critică nu înseamnă a fi cu premeditare nedrept, a opta pentru eroare. Acel **totul este deja făcut,** adică opera în arhitectura ei gravă, condiționează libertatea interpretării noastre.

Eugen Simion

profil

Ion Mircea

Născut în 1947, la Sărmaș, județul Mureș. Absolvent al Facultății de filologie, Universitatea din Cluj-Napoca.
Bibliografie: Istm, *Editura Dacia, 1971.*

1. O vreme subiect de controverse molatece, apariția unei poezii noi în anii din urmă pare astăzi o chestiune definitiv soluționată, în sensul unei categorice adesea contestări a existenței sale. Pe de altă parte, introducerea termenului de „manierism" în limbajul publicisticii noastre literare, departe de a însemna un cîștig în ordinea gîndirii estetice, s-a dovedit a fi mai degrabă dăunătoare, fiind înțeles și aplicat nu ca o categorie stilistică, dar aproape exclusiv în accepțiunea sa negativă, primară, neartistică. În realitate, începutul deceniului în care ne aflăm a coincis într-un chip relativ cu afirmarea unei poezii noi și deopotrivă a unei conștiințe poetice noi. Renunțînd la *noutate* pentru *organicitate,* noua poezie a încetat de a mai fi subordonată principiului evoluției neîntrerupte și spectaculoase, pînă atunci dominant, ceea ce i-a adus acuzația de manierism, în înțelesul arătat. Refuzul „schimbării" este caracteristic și în orice caz nu vădește că „efortul de delimitare" ar fi „minim", cum se pretinde (cel mai recent în *Viața Românească* nr. 10, „concluziile redacției" la o anchetă despre momentul liric actual).

2. Una dintre consecințele noii atitudini este înlocuirea, nu mecanică, a livrescului exterior prin intelectualizarea structurilor lirice; livrescul este un stil, intelectualizarea ține de o sensibilitate anume, este o atitudine, nu o formulă. Caracteristică pe care altminteri o regăsim, în aspecte desigur individualizate, la autorii fără nici o legătură cu publicația literară a studenților clujeni, cum sînt Mihai Ursachi și Paul Emanuel, Emil Brumaru și Ovidiu Genaru, Mircea Dinescu, Dorin Tudoran și Marius Robescu. Nu atît „conștiința poeziei" este specifică pentru acești poeți; cît lipsa oricărui convenționalism în a și-o asuma, absența afectării, naturalețea deplină. Dintr-un presupus obstacol în calea fiorului liric, înlăturat prin artificiul „spontaneității" și al „elementarității", cultura a devenit un element viu și constructiv al poeziei, este o „potență", nu doar un rezervor de teme, de decoruri, de soluții. Mai mult, este vădită și prezența unei active „conștiințe critice", în sensul adevărat al cuvîntului, și împrejurarea că ei sînt în mod curent autori de bune articole de idei, nu de banalități solemne sau de răsfățate metafore ametitoare, nu e fără însemnătate; modificarea pe care o propun acești poeți este precumpănitor de ordinul spiritului, nu al formelor, poeziei.

3. Inteligența lirică și năzuința către o ideală ordine a poeziei, figurată de altfel în mișcarea neîntrerupt ascensională („pe oseminte păsărești fără greutate mă clădesc"; „Cerul, așa numesc eu atîtea, / îmi este vestmînt"; „pe o zburătoare locuind"; „Fluviul pe care alunecă un copil / pe izvor se ridică la cer") ținind să înfrîngă opacitatea și amorfismul, ca expresii ale „haosului", prin transparență și prin claritate a formelor ordonate fac din Ion Mircea unul dintre reprezentanții de prim plan ai noii promoții de poeți. S-a remarcat în genere că poezia lui tinde spre „puritate" și spre „elevație"; mai propriu ar fi totuși să se spună că puritatea și elevația sînt nu obiective, ci mijloace. Lirismul este dobîndit, nu provocat sau captat, printr-o „construcție poetică" dificilă și calculată; starea de imponderabilitate este un „prag" dincolo de care se trece pentru a se înlesni „manevrarea" și „combinarea" elementelor, eliberînd ascunsele lor puteri și plasîndu-le într-o limpede lumină; atunci cuvintele „înmiresmează cerul", își dezvăluie, altfel spus, puterea magică. În această direcție se desfășoară „avîntul" poetului și criticul Petru Poantă a observat cu finețe existența unei „bucurii a cuvîntului", datorată trezirii lui la o existență nebănuită, integrării într-o „formă" ce-i dă viață. Ion Mircea pare a fi un sculptor de forme aeriene ce au însă o surprinzătoare consistență, amenințînd mereu să se destrame și dăinuind totuși în virtutea unei de neînțeles proprietăți: „Cînd sufli în globul ei alb, / fulguind întregul trup / i / se spulberă-n cer / cît cenușa / din somnul unui copil fulgerat. / Noaptea în somn / după altă alcătuire / ascuns / tu vei fi vîntul / suflarea, cuvîntul — / aducerea aminte — / iar întregul cer / globul / unei păpădii întunecat".

Mircea Iorgulescu

Lumile literaturii române

Urmare din pag. 1

estetice, niște construcții deloc arbitrare, de vreme ce imi oferă șansa de a da seama despre viziunea filosofică și artistică originală a unor întregi familii de opere și scriitori. Am și numit aceste construcții **modele temporale.** Cartea mea va reprezenta succesiunea, deci cronologia !, modelelor temporale ale literaturii române.

Cum am găsit modele, în ce măsură în construcția lor nu se cuprinde ipoteticul sau arbitrarul? Ipoteticul se cuprinde obligatoriu, modelele mele sînt desigur niște proiecții ideale, dar arbitrarul se exclude — o sper ! — prin însuși faptul de a fi pornit, în construcția mea, de la materia solidă a literaturii române, care s-a rînduit uneori aproape singură în niște tipare pe care singură le-a găsit, indiferent cum, mie nerămînîndu-mi decît norocul să le descopăr și să le teoretizez. Astfel, aproape de la sine, s-a construit **modelul magic** al literaturii române, care reprezintă primul volum al cărții mele. Nu e vorba numai despre materia literaturii magice — populară și cultă — ci despre „teoria magicului", adică despre viziunea despre lume a acestei literaturi — atît de autonomă, atît de fantastică în realizările ei, viziune din care decurge o anume **strategie a imaginii** ce dă specificitate modelului magic, făcîndu-l inconfundabil cu alte modele. Fără a exclude ideea unui apriorism al modelelor temporale, un absolut al fiecăruia în parte, care se realizează practic sau nu, trebuie să spun că esențială este tocmai această **strategie a imaginii** pe care o propune fiecare model, o strategie particulară, care exprimă relația diferită a literaturii cu realul, într-un anume moment istoric, modalitatea diferită de abordare a realului și de exprimare a lui în categoriile imaginii. Ține de evidență, spre exemplu, că mentalitatea clasică exclude exprimarea simbolică; omul clasic, artistul clasic, **descifrează** realitatea lumii (exterioare sau interioare), nu o **încifrează** ca omul magic. Refuzul simbolului într-un caz conferă specificitatea celuilalt caz, iar strategia, adică strategiile se constituie ca tot atîtea realități sau structuri ale modelelor mele temporale care sînt niște lumi. **Sînt lumile literaturii române.**

Se pulverizează oare coerența globală a literaturii române printr-o asemenea compartimentare, de un alt tip decît cel cronologic? Nicicum. În întregul ei, și de la începuturile ei pînă azi literatura română luptă cu o preocupare filosofică aproape obsesivă: **timpul :...** Este știut că societățile umane, nu numai arhaice sau tradiționale, își explică în chip diferit succesul sau insuccesul lor existențial; românii fac vinovat **timpul** de șansa sau neșansa lor istorică, iar acest **clamor** legat de timp străbate ca un fluviu invizibil epocile și operele fundamentale ale literaturii române, înfiorînd paginile celor mai mari autori români, de la Neagoe Basarab și Miron Costin, pînă la Eminescu, Sadoveanu, Arghezi și Blaga. L-am pomenit pe Blaga, ca poet, deoarece cu teoreticianul mă înscriu în polemică, în paginile cărții mele, tocmai în chestiunea motivației, a acestei motivații care dă specificitate unei literaturi sau culturi, într-un caz motivație legată de categoria spațiu, în altul de categoria timp. Viziunea lui Blaga, mi se pare mie, implică un anume statism, fie și prin faptul că ia în considerare un factor ce nu se modifică în cursul vremii, cel puțin pentru români, care acționează — ce-i drept în chip covîrșitor — în cazul unor alte literaturi sau culturi. **Prof.** Edgar Papu avea dreptate cînd, referindu-se atît de generos la ultima mea carte, sublinia faptul că Blaga, urmindu-l pe Spengler, a vrut cu orice preț să construiască un model spațial al românilor în replică la alte modele celebre. Mi se pare însă că insistența asupra acestei frumoase invenții a lui Blaga este excesivă, în detrimentul unor alte contribuții, covîrșitor de importante. În ceea ce mă privește, eu fructific din plin gîndirea lui Blaga în cartea mea, cu sentimentul că nici o construcție de istoria sau filosofia culturii nu se poate porni decît de la el, în replică la el, cu întoarcere la el. (În treacăt fie spus în „Trilogia valorilor", urmărind sincronia unor viziuni cosmogonice, care apare în universuri culturale diferite și reluarea acestor viziuni, pe alte coordonate spațiale și istorice, Blaga intuiește, mi se pare mie, „realitatea" unor modele temporale, chiar dacă nu le numește așa. Oricum el depășește granițele „matricei stilistice", concepînd-o pe aceasta mai elastic și mai dinamic, nu ca pe o monadă. De altfel, dacă îl citim atent, observăm că în coordonatele „matricei stilistice", inventată de Blaga, factorul spațial e abia **unul** dintre factori, ceea ce înseamnă că absolutizarea „spațiului mioritic" reprezintă, riguros, o inconsecvență a autorului față de propriul său sistem).

Întorcîndu-mă la modelele mele temporale, ele nu despart, nu desmembrează unitatea de structură a literaturii române, tocmai fiindcă sînt **temporale;** ele relevează unitatea de viziune asupra lumii pe care o aduce literatura română prin specificitatea fiecărui model temporal. Literatura română îmi apare astfel ca un palat cu fabuloase încăperi, fiecare în parte arătîndu-mi o altă lume, în interiorul aceleiași lumi care este de fapt universul artistic al românilor în autonomia lui superbă. Văzut din afară, acest univers artistic românesc trebuie să apară, pentru un alt ochi, tulburător, fascinant la modul suprem. Nu se mai pune problema de a ne instala în universal, cînd universalul e aici. Lucrînd pentru sine, o literatură lucrează de fapt pentru toată lumea, iar universalitatea ei e un dat absolut. Construcția modelelor temporale, o nădăjduiesc, va face evident acest dat.

Aș mai adăuga totuși ceva cu privire la universalitate. Deschizînd o carte despre literatura română, un străin poate fi tentat să caute nu o succesiune de date — epoci, autori — ci o succesiune de probleme. Cum rezolvă românii, în literatura lor, chestiunea fantasticului? Dar a absurdului? Cum își gîndește existența în imagini, omul magic românesc, fața de omul magic universal? Dar omul clasic? Cum pun românii existența în ecuație dramatică? Dar în ecuație tragică? Dar comică? Ce înseamnă lirismul la ei?

...Formulînd astfel întrebările vom fi siliți să lepădăm multe din falsele noastre orgolii, să renunțăm la multe prejudecăți, observînd mai exact niște veritabile valori. Vom renunța să socotim unic cutare motiv folcloric care circulă din Altai pînă în Africa sau în America de sud și vom vedea ce ne rămîne; nu vom mai deplînge absența la noi a unui Eschil, Sofocle, Shakespeare, în schimb vom observa că sub emblema tragicului, să spunem, se cuprind în cazul nostru valori de un cu totul alt tip, niște remarcabile valori. Aceasta înseamnă că modelele temporale au în chiar structura lor un orizont universal, cu aplicații care nu se restring numai la literatură. Dar aceasta mai înseamnă că la întrebări ca cele de mai sus nu putem căpăta răspunsuri recurgînd la metodologia tradițională, pentru simplul fapt că această metodologie nu implică asemenea întrebări, și, în consecință, nu poate formula răspunsuri. Ea consemnează, ea fotografiază mersul literaturii, aceasta este vocația și meritul ei, un merit deosebit de util. De unde rezultă că avantajul unei alte priviri asupra literaturii decurge, practic, din faptul emancipării unui alt tip de lectură.

Mimi Podeanu: „Copii cu sorcova la geamul înghețat"

Mimi Podeanu

Urmare din pag. a 5-a

rile lignificate **(Ciulini de munte)** și lemnul vechi care se mineralizează (Scorbura) ori devine spongios ca bureții, ca acele cruci de cimitir țărănesc din 1907 II. Aici artista narează, compoziția ei părăsește textura pentru a vorbi direct, niciodată însă în afara poeziei. Practicînd la începutul activității sale, pictura murală, (Valea Viei, Buzău), cunoaște virtuțile tencuielii vechi, pictate, care a absorbit tot soarele, praful și întunericul anilor, căpătînd acea structură specifică ce înrudește pămîntul cu lemnul și **spune** înrudirea aceasta în una dintre primele sale lucrări, **Ștefan cel Mare,** după cum într-o altă lucrare, aparținînd aceleiași perioade de început, **Miri din Oaș,** figurează o interesantă viziune a cuplului, găteala de cap, ca o cucă domnească, pieptul caparasonat în podoape solzoase ca un început de armură, părul somptuos de Gorgonă dînd caracter capului viril voluntar, de Chiajnă oșancă, al miresei, în timp ce mirele, instabil și subțire ca o pasăre, se particularizează doar prin mărimea desagului atîrnat în față, de git, și prin lărgimea patriciană a mînecii. Tema revine peste ani, în solemna 1907 I, unde artista desfășoară o flacără în dublu registru, simbol al combustiei justițiare, dar și al înnoirii, al marelui elan vital, al voinței de perpetuare, exprimate în acorduri pe cît de luxoase, pe atît de pline de o incredibilă îndrăzneală.

atelier literar

poșta redacției

P. CERNAT : În versuri, nimic nou (ceva mai „curată", „Flori albastre de cimp"). Proza n-am reușit s-o citim (de altfel, nici scrisoarea în întregime). Pe viitor, recurgeți la o mașină de scris.

M. HOLUB : Lucruri interesante („Copilărie", „Santinelă", „Ceasornicul", „Uite cum dorm"), care adeverește neîndoielnic perspective lirice. Vom reproduce cite ceva, așteptînd vești din ce în ce mai bune.

M. CHIPER : Eforturi de năstrușnicie și extravaganță, în care se simte și „făcătura" mimetică, dar, pe alocuri, și ceva ce ar părea o „undă" lirică. Să vedem ce mai urmează.

V.I. — P. NEAMȚ : Bucuroși de vești, după atita tăcere, recunoscători pentru vorbele bune (printre ele, și citeva al căror sens ne scapă de-a binelea : „se autoironiza ca un sinucigaș conștient" (?!)... etc.). Versurile, din păcate, neaducînd noutăți decisive.

SILVANIU DUMITRU : Am mai precizat : toate corespondențele primesc răspuns (în ordinea sosirii), dacă, firește, sînt adresate corect (Piața Scinteii nr. 1), dacă, firește, sînt ișcălite descifrabil (ceea ce, de multe ori, nu se întîmplă !). Uneori, răspunsurile sînt mai mult sau mai puțin întîrziate, datorită numărului mare de corespondențe adresate redacției și „atelierului literar". E preferabil, desigur (și pentru trimițător, la urma urmei) ca textele să fie bătute la mașină, spre a scuti pe „poștaș" de operația (adesea chinuitoare, enervantă, cu rezultate de multe ori fragmentare) a descifrării unor grafii încîlcite, neglijente etc., (asta nu înseamnă, bineînțeles, că nu luăm în considerație și textele scrise de mînă, dar scrise curat, caligrafic, citeț).

V.P. Gaj : Pe aceeași linie, ceva mai bune : „Dacă", „Despre conștiința de sine", „Sentiment de toamnă".

LASER : Ceva mai aproape de reușită, „Balada" (și ea, însă, pe un motiv îndelung bătătorit), dar lucrurile rămîn, în general, desuete, vetuste, sub semne vlahuțiene.

M. HOLCAN : Se pare că v-ați scuturat sertarele, de lucruri vechi, prăfuite, care, firește, nu ne aduc confirmările (așteptate) ale unui început parcă promițător.

ALPHA : O serie de lucruri interesante, la diferite trepte : „Munți", „Psalm", „El", „Risc", „Lilieci", „Pro Patria", „Să se păzească", „Apa", „Mers". „Lamento", încă neconvingător, oarecum aleatoriu. Nu împărtășim părerea în legătură cu siguranța (cuvîntului), plafonarea etc. Așa-zisa criză a cuvîntului e mai degrabă o criză a atitudinii față de cuvînt, a opțiunii între cele „două tăișuri" ale sale. Nu cuvîntul e vinovat dacă polivalența și „magia" lui pot deveni versatilitate sau minciună. Înlăturînd cuvîntul, ne întoarcem la muget și răget. (Nesfîrșite, fecunde revelații și prilejuri de meditație, în acest domeniu (și în altele), ne oferă cărțile din ultimii ani (adevărate sărbători) ale strălucitului gînditor care este C. Noica). Vă mulțumim că ați înțeles just unul din sensurile importante ale refuzului nostru.

P. VLAD : Nu sînt, din păcate, noutăți semnificative. Ceva mai bine, în „Balada luminii", „Suprema avuție" (mai mult ca idee).

I. VEZA : Pagini foarte inegale, printre care citeva mai reușite: „Fiecare român", „Fericit sînt", „Numai cei care au", „Trăiul Patriei" (aceasta ar mai trebui limpezită, curățată de zgură, de balastul vorbăriei parazitare).

GH. HORINCEANU, M. ROHAN : („Învins, Nelocuitul", „Respirația ta", „Chipul tău") : Sînt unele semne bune ; merită să stăruiți.

Cedru Simin, Ocneanu Aurel, Florica Cristea, Pamfile Ionel, Ion Pop, Delene Rawell (ceva în „Despărțire"), **Zamfir Urdăreanu, Paul Roja, Gal, Ștef Escaru, G. Silva Birsești, Dan C. Vida, Paul, Verdeș Ioan, M. Coșmaru, I. Dumitrescu** (Constanța), **Bărbucică P. Ion, Radu Gigi, Ietam Naisolf, Neacșu Eugeniu, Alexandru Pop, Fanfan la Tulipe, M. Sima, V. Mardare** (ceva, în „Ardere"), **Vasile Tușa, Agenor, Gall V. Georg, Trifu Alexandru, Ioan Burs Gabriel, Ionel Spinu, Goga Alexandru, D. Dimach, Al. Sfirlea-Cihei, Virgil Pann, Cara Costică, Mariana Năstase, H. Voivozeanu, Borsos Erika** (ceva mai bine, în „Poartă-mă"), **Jack, Nicolae Băciuț, Chesnoiu Liviu, Popa Iulică** (ceva, în „Existență"), **Fl. Nedelea, Ion Burnar, Alexandru Paulina, Mihu Răzvan, Rodica Magdaș, Adelaida** (Slatina), **Haiku, A. M. Banovean, Anghel Dumitru, Ocraim Lucia, Teodorescu Eugen Florin :** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Răspuns la problema migrației

Toamna, cînd desfrunzesc
copacii
păsărelele pleacă departe,
foarte departe
și revin primăvara
cînd copacii sînt
din nou stufoși
și le pot ascunde
de pietrele dușmănoase.

AUREL TRAIAN FURNEA

Destăinuire

Am fost copil
mai mult decît
se cuvine,
am plîns mai
mult decît
aveam dreptul,
carcasa dură
a imensității
am bănuit-o
totdeauna îngropată
în pieptul meu
de înger.
Am crezut mai
mult decît îngăduiau
luminile zilei,
am iubit mai
mult decît prooroceau
horoscoapele,
peste gerul cumplit
al pămîntului
inima mea
ninge într-una
cu fluturi.

LUCIAN CODRIN MĂNĂILESCU

Am adunat

Am adunat cuvintele, le-am așezat
între coli albe. Cei care vor veni
vor inopta în biblioteci pînă ce afară
va înverzi stejarul din fața cetății.

Într-o bună zi vom împărți
după merit cuvintele fiecărui poet
toamna se va lăsa adîncă în lacrimi
orice despărțire îndurerează ochii

Am adunat cuvintele
iubirile vor fi mai sincere mai înalte
mai adevărate
vor fi amiezi fără de umbră.

VIOREL VLADIMIRESCU

Dacă

Dacă vreodată vei găsi
grădina
cu respirația întreruptă de emoții
dacă vreodată vei vedea cîmpia
coborînd din ploaie
cu chipul nedumerit de proaspăt
dacă vreodată vei auzi cuvintele
cum își dau veșmintele jos
rămînînd goale și adevărate
ca niște fecioare
să știi că pe aproape
un poet visează
să fie pe măsura luminii.

V. PETRESCU-MĂRGEAN

Ceasornicul

Aș adormi o vreme
să las timpul nemăsurat
să treacă pe deasupra-mi
ca o boare
secundele să-și facă drum
pe-afară,
minutele și orele în șir
să nu-mi mai roadă trupul
și nici mintea.

Dar iată, brațele mi se rotesc,
mișcarea lor se întretaie ritmic
și respirația mi-e un tic-tac continuu
iar unica-mi putere este
timpul,

MARIUS HOLUB

Certitudine

Liniile paralele
Nu se întîlnesc niciodată.
Chiar și infinitul
Îl străbat
Riguros separat,
Spațiul dintre ele
Măsurînd
O cantitate egală de frig.
Pe oricare porțiune
Din trupul lor
Nesfîrșit de simplu.
Nici dacă infinitul
Ar fi rotund,
Nu s-ar putea întîlni
Decît fiecare cu sine,
Fără nici o emoție,
Pornind mai departe,
Fiecare în sine,
Pe-aceeași dîră dinainte,
Înspăimîntător de cuminte...

E bine să te gîndești
Că paralelele
Nu se întîlnesc niciodată.
Altfel,
Ar însemna ca infinitul
Să fie plin de-nțepături,
De puncte colorate,
Pistrui și cruci,
Și rosături,
Marcînd
Cine știe ce emoții,
Ce bucurii,
Ce retrăiri, ce uri...
Or, infinitul e un loc
Tăcut și fără pată:
Locul unde nimeni
Nu se-ntîlnește cu nimeni,
Niciodată.

ANCA PEDVIS

Cîmpul de sfere

Vîntul de seară,
lin ca răsuflarea
unui copil adormit,
fără să miște o petală,
un fluture,
cîmpul de sfere
în armonie dansînd,
visele,
apoi soarele
ce va înflori
găsindu-ne mai bogați cu o noapte
mai săraci cu o zi.

COSTEL I. ȘTEFĂNESCU

Din lirica albaneză

LIRIM DEDA

Iubire

(fragment)

Iubesc cuvîntul
care adie și alunecă
prin cerul primăverii noastre.

Iubesc cerul
unde păsările și cîntecele noastre
se-mbată-n albastru.
Și dacă ochii fetei
sînt și ei albaștri
pentru ea, iubirea mea
n-are hotare.

Și mai presus de toate
iubesc omul cel nou
al acestui pămînt
scăldat în soare.
El este pădure fremătînd
și vînt și cîntec și albastru...
Și tot ce e nou
și frumos
numai lui îi aparține.

(Din rev. „Drita" Nr. 41, Tirane octomb. 1975)

AGIM SPAHIU

Pietrele pămîntului meu

Pietre care beau apă,
pietre care beau sînge
cu buzele noastre ;
pietre care sorb aerul,
pietre care se iubesc
cu pleoapele și inimile noastre...

E dreptu-mi sacru
să vă sărut pînă la moarte,
pietre ale pămîntului meu.

Fetei cu nume frumos

Nu știu, ce pot să spun,
pentru tine, ce pot să scriu ?
Tăcerea ta în versuri nu pot s-o descriu,
cu ochii tăi în versuri nu pot să mă joc,
o fecioară a tinereții celei dintîi, cu ochi frumoși.

Mi-aduc aminte de părul tău
răsfirat în ramurile piersicilor,
surîsul tău zburdînd peste petalele florilor.

Tu ai plecat.
Nimic n-a mai rămas din tine
numai pe trunchiul piersicilor
se păstrează inițialele frumosului tău nume.

În românește de
Baki Ymeri

SEARĂ OMAGIALĂ
MIHAIL SADOVEANU

Casa scriitorilor „Mihail Sadoveanu" organizează luni 24 noiembrie a.c., orele 18, o seară omagială închinată lui Mihail Sadoveanu, prezidată de George Macovescu, secretar al Asociației scriitorilor din București. Vor lua cuvîntul : D.I. Suchianu și Paul Anghel.

Apoi vor citi vresuri închinate lui Mihail Sadoveanu, poeții : Vlaicu Bîrna, Radu Boureanu, Radu Cîrneci, Gheorghe Tomozei, Victor Tulbure.

Va urma un recital de muzică susținut de Mihai Constantinescu, Ștefan Gheorghiu, Marta Joja, Marieta Leonte și Emilia Petrescu, soliști ai Filarmonicii de stat George Enescu.

Pămîntul

Urmare din pag. 1.

întunecat mormînt și peșteră iar călătorul tinde mereu spre seninătatea stelară fără urmă adîncă în mohorîta planetă.

Instinctul neamurilor statornice din vechime n-a dat greș. Firea transilvanului este una — arhaică și statornică, legată de pămînt, de acest astru fără seamăn — casa, leagănul și sălașul omului nădăjduitor. Tovarășul cel mai apropiat omului, statornic atestat și la semințiile arhaice statornice, și prezent în cele mai pilduitoare cîntări ale transilvanilor sînt oaia — despre care se spune că-i întîiul animal domesticit de om, cel mai arhaic al său apropiat — și boul. Păstoritul oilor, acestor vietăți delicate ce presupun drumuri puține, periodice, de la munte la vale, legat nemijlocit de cultivarea pămîntului este îndeletnicirea perpetuă a omului statornic din vechime.

S-a dovedit științific, bunăoară, că alta-i civilizația păstorului de cămile care duce o viață nomadă, cămila fiind cu copita lată, aptă pentru drumuri îndelungi prin pustie, și alta-i civilizația păstorului de oi, nemijlocit legat de un loc ce-l lucrează cu boul și-l hrănește cu turma aceasta delicată, căreia îi prieste statornicia.

În această privință, Miorița, cu variantele ei cele mai arhaice provenind din Maramureș, este un document excepțional al statorniciei telurice a arhaicei noastre civilizații legate de un loc ca și întreaga literatură cultă provenind din această matcă a patriei.

Rostul omului ancorat pe pămînt nu-i de a evada, de a se înstrăina, de a viețui în altă parte, cu ce are el mai bun, ci tocmai de a se socoti acasă, de a-și începe cît mai devreme lucrarea de înnobilare, de transfigurare și de săvîrșire a cuibului său.

În acest consens, povestea de origine transilvană a pămîntului curat și străveziu la început, care, în urma crimei lui Cain împotriva fratelui său Abel, s-a mohorît, dar care, prin răbdătoarea trudă și îmbunătățire a neamului omenesc va deveni iar curat și frumos ca la început, este tot ce se poate spune mai potrivit față de pămîntenismul firii transilvane, ca și a întregului popor român.

Liviu Rebreanu care, alături de Sadoveanu, este pînă azi cel mai adînc prozator român, sesizează — pe urma lui Coșbuc — acest nobil și arhaic atașament al firii transilvane față de pămînt.

Îmbrățișarea pămîntului de către Ion nu-i patimă oarbă ci sacerdotală străluminare ; acest om ajunge să înțeleagă, în urma vieții grele ce i-a fost dată, că el ține de acest loc din veacuri imemoriale, că, în sfîrșit, își regăsește o parte din ființa lui, căci dincolo de simțul de proprietate economică, a cărei lipsă-l poate distruge ca om, acest erou este stăpînit de nobila chemare a acestei planete, leagăn de origine și matcă a speranțelor dincolo de viață și moarte.

Răscoala și *Pădurea spînzuraților* sînt tot un tremur cosmic pentru acest pămînt, în care ființa omenească se simte acasă, în patrie, din vremi imemoriale.

Din această pricină, lucrarea lui Rebreanu în istoria poporului nostru, este una profetică și nepieritoare, document zguduitor asupra statorniciei și nobleței poporului de păstori de oi și plugari al căror plug deschide cerul din adîncul Pămîntului.

revista revistelor

● Divers, ancorat cu decizie în viața literară contemporană, este nr. 10 (octombrie a.c.) al revistei „Steaua". Referindu-ne cu predilecție la paginile de critică, evidențiem, astfel, eseurile **„Paradisul" restrictiv al liricii** de Gelu Ionescu, **Eminescu sau gînduri despre omul deplin al culturii** de I. Precup, **Lirica feminină românească** de Aurel Martin, **Șt. O. Iosif, tradiționalul ingenios** de Adrian Popescu, după cum și articolele consacrate lui Mihail Sadoveanu de Zaharia Sîngeorzan, Fănuș Băilești eanu și Constantin Cubleșan. O atenție aparte merită, se înțelege, cele trei intervenții critice al căror obiect îl constituie conceptul de realism : **Realismul, geneză și perspectivă** de Liviu Petrescu, **Citindu-l pe Friederich Engels** de Eugen Uricariu, **Realismul înseamnă adevăr** de Augustin Buzura. Subliniind caracterul aplicat, bogat în sugestii din primele două articole, în legătură cu ultimul, în schimb, nu putem să nu ne exprimăm o anumită nedumerire pricinuită, pe de o parte, de tonul iritat-vindicativ al autorului, iar pe de alta de vădita indeterminare istoric-literară a opiniilor formulate de acesta. În prima direcție, sîntem realmente curioși să știm și noi care sînt acei „critici improvizați, lipsiți de vocație și — absolut sigur (? !, paranteza noastră) — cultură, care nu sînt capabili să-și țină pasul cu evoluția literaturii și a societății, cu ritmul cunoașterii" etc. etc. În a doua direcție, raportîndu-ne la valorile morale ale vieții omului contemporan, exponent al umanismului societății noastre, pentru noi cel puțin, rămîne de neînțeles ce relație poate fi între afirmația că omul „nu poate fi judecat simplist" (ceea ce, e de la sine înțeles, reprezintă un adevăr în legătură cu care nu poate exista nici un fel de îndoială) și afirmația că „nu există (oameni, n.n.) cu plus dar nici cu minus". Punînd astfel chestiunea (în chip egalizator, nediferențiat din unghi istoric, social și politic), nu cumva însuși autorul articolului la care ne referim alunecă în păcatul judecătilor simpliste ?

● Un „cuplu" de cronicari literari tineri dovedind o reală vocație reține atenția parcurgînd ultimele numere ale revistei „Orizont". Este vorba de Cornel Ungureanu și de Lucian Alexiu, primul „specializat" în critica de proză, al doilea în aceea de poezie. Dacă avem în vedere și alte prezențe tinere în paginile aceleiași publicații, (Livius Ciocîrlie, Marcel Pop-Corniș, Al. Ruja, Eugen Dorcescu), sînt temeiuri să sperăm într-un neîntîrziat reviriment al sectorului de critică de la „Orizont".

Cronicar

revista străină

● **AMINTIRILE ROMANȚATE** ale unei femei, ridicată și trimisă împreună cu familia ei la muncă forțată în Germania celui de-al III-lea Reich, au fost tipărite de editura poloneză Ossolineum din Wroclaw. Volumul, aparținînd scriitoarei Kunawicz Emilia și purtînd titlul **„Gisca cenușie"**, redă imaginea fidelă a oamenilor condamnați să execute aceste munci forțate. Cartea este împărțită în 6 tablouri, ilustrate cu numeroase fotografii-document.

● **ÎN CURÎND** va apare în editura Paustwowy Instytut din Varșovia primul volum din scrierile poetului Krasinski Zygmut, „Scrisori către Delphina Potcka", ediție îngrijită și redactată de scriitorul Zbigniew Sudolski. Aceste scrisori, trimise între anii 1839—1859 — din care astăzi sînt cunoscute 702, sînt completate cu jurnalele ținute la zi de către poet, — dizertații filozofice și dări de seamă revelatoare ale evenimentelor petrecute în vremea lui, cu deosebire în viața emigranților.

● **MAI PUȚIN CUNOSCUTE ÎN EUROPA,** vestigiile arheologice scoțiene sînt obiectul unei noi lucrări, apărute în editura Faber, colecția ghidurilor arheologice : **„Scotland : An Archaeological Guide — From Earliest Times to the 12th Century AD.",** ediție îngrijită de W. Mackie. Aceste monumente păstrează un caracter de atracție pentru cercetătorii istoriei și preistoriei, dar sînt fascinante și pentru turistul obișnuit. Nu numai că cele mai multe dintre ele sînt de o rară măreție, deseori neașteptat de bine conservate, dar unele au valoare de unicat, izolate în regiuni de o mare frumusețe. Dr. Mackie de la Hunterian Museum a Universității din Glasgow a realizat această lucrare la nivelul celor editate în general de editura Faber. Cititorul se află în prezența unui ghid ideal care îi pune la dispoziție cu lux de amănunte itinerariul de la Borders pînă la arhipelagul Shetland, subliniindu-se aspectul și importanța monumentelor, inclusiv castelele, mănăstirile și bisericile de la începutul Evului Mediu, cu detalii despre istoria regiunii și viața populației primitive.

● **DE CURÎND** a apărut cel de-al patrulea volum **„English Drama (Excluding Shakespeare)"** (Ed. Oxford University Press), lucrare îngrijită și comentată de Stanley Wells. Capitolul introductiv la studiul dramei se ocupă cu literatura dramatică, istoria teatrului, scenografie și alte activități auxiliare. Restul studiului este consacrat literaturii dramatice propriu-zise, din Evul Mediu pînă în 1970. Capitolele tratînd perioadele clasice, ale trecutului, sînt îmbogățite de bibliografii selectate cu grijă, fiecare capitol descriind tendințele critice, citind o serie de publicații mai importante. Această lucrare este socotită de criticii genului ca fiind cel mai valoros studiu referitor la dramaturgia engleză.

● **PREMIUL „AUJOURD'HUI",** decernat anul acesta pentru a paisprezecea oară de către un juriu de gazetari, a fost atribuit lui Pierre Jakez Helias, pentru volumul său „Le Cheval d'Orgueil", publicat în editura Plon. Romanul descrie viața unei familii bretone de-a lungul unui secol.

Desene de Raluca Grigorcea

● **JURIUL MARELUI PREMIU C. F. RAMUZ,** care numără printre membrii săi pe Jean Starobinski, a acordat această distincție scriitorului Jacques Mercanton, pentru ansamblul operei sale. Premiul, instituit în 1950 prin statutele Fundației C. F. Ramuz, își propune să încurajeze viața literară din Elveția. Laureatul din acest an, Jacques Mercanton, care a publicat numeroase eseuri despre opera lui Joyce, Thomas Mann, Eliot, Racine, — ocupă din 1955 catedra de literatură franceză la Universitatea din Lausanne. El continuă în paralel o operă romanescă, al cărei ultim titlu, „l'Été des sept dormants" a fost publicat în 1974 în editura elvețiană Bertil Gallant.

● **PENTRU PRIMA OARĂ,** de la înființarea sa în 1915, Marele Premiu al Romanului al Academiei Franceze nu a fost decernat în acest an. „Nemuritorii" francezi au socotit că nici un roman al acestei toamne nu merita ilustrul certificat al Academiei. Se realizase un acord de principiu asupra unei opere (al cărei titlu nu a fost însă dat în vileag), dar academicienii au socotit pînă în final că această alegere ar prejudicia prestigiului acestui important premiu. Amintim aci ultimii laureați ai romanului : Jean d'Ormesson („Gloria Imperiului" — 1971), Michel Déon („Un taxi mov" — 1972), Patrick Modiano („Bulevardele de centură" — 1973) și Kléber Haedens („Adios" — 1974). Jean Mistler, secretar pe viață al Academiei Franceze, a declarat — ca o explicație — că după părerea sa unii autori de renume au publicat anul acesta romane de o calitate inferioară operelor lor precedente...

● **CELEBRUL COMIC AMERICAN BOB HOPE,** alături de conaționalul său, nu mai puțin celebru, cîntărețul Bing Crosby, amîndoi septuagenari, vor turna împreună în 1976 cel de-al șaselea film. Acțiunea acestui nou film se va petrece în Europa și la New York. După terminarea turnării, cei doi actori, al căror film datează din anul 1962, au declarat că se vor retrage definitiv din zbuciumata viață a filmului.

● **ÎN VECHEA MINĂ** de șisturi bituminoase Messel, de lîngă Darmstadt (R.F.G.) s-au conservat în condiții neașteptate o faună și o floră, vechi de circa 50 de milioane de ani. După scoaterea la lumină a numeroase fosile rare și prețioase, de pești și păsări, cercetătorii de la Institutul Senkenberg din Frankfurt au făcut descoperiri care au depășit pe departe orice așteptări. O adevărată raritate, printre acestea din urmă, o reprezintă fosila unui cal lung de 48 de centimetri, la care cartilagiile trunchiului și extremităților s-au conservat într-un mod necunoscut încă pînă acum.

sport

Fotbalul n-a confirmat...

Echipa de fotbal a României s-a grăbit să clarifice lucrurile în grupa preliminară a campionatului european în care joacă. Ea a dat cale liberă echipei Spaniei pentru turul următor al competiției făcînd aproape inutil meciul pe care-l mai are de disputat cu Scoția în deplasare. Bilanțul românesc în grupă nu e dintre cele lăudabile : echipa a făcut patru meciuri nule și a cîștigat unul singur, acesta împotriva Danemarcei. Egalul cu Spania, de la București, echivalează cu o înfrîngere deoarece în joc era calificarea și tot ce nu era victorie care să ne aducă calificarea însemna înfrîngere. De ce n-a învins la București selecționata noastră echipa Spaniei? Cauzele nu sînt chiar atît de obscure pe cît par. Am scris despre primul nostru meci cu spaniolii disputat la Madrid în termeni care, din cîte am aflat, au deranjat persoanele cu ochiul și urechea „sensibilă". Foloseam pentru felul cum este dirijată echipa României de către conducătorul ei tehnic cuvîntul „băbesc". „Băbesc" înseamnă muncă empirică, întîmplătoare, orbească. Recentul meci ne-a confirmat afirmația. Am compătimit pe o bună parte din jucătorii aflați în teren că sînt aruncați în luptă fără a fi patronați și dirijați de o minte și o mînă lucidă. Eforturile lui Dobrin și Dinu, mai ales în a doua repriză, au fost extraordinare. Cînd există jucători care fac atîta risipă de energie în teren nu este păcat să facem din ei pionii unei lupte oarbe? Echipa a fost alcătuită fără limpezimea unui gînd director, fără luciditatea pe care o presupunea meciul cu echipa spaniolă. De ce n-a învins la București echipa României? Pentru că înainte de orice a fost rău alcătuită și, deși scorul dintre noi și spanioli nu este cel obținut de Teașcă la Madrid (2—2 nu-i totuna cu 6—0) eșecul este de fapt de aceleași proporții și are în bună măsură aceleași cauze. Nu în întregime aceleași, pentru că C. Teașcă n-avea la dispoziție atîția jucători valoroși cîți are conducerea tehnică de azi. Trebuie însă reală pricepere și curaj măsurat. Echipa României a pierdut dreptul de a-și disputa mai departe șansa pentru că a avut în alcătuirea ei doi fundași primitivi ca mijloace de joc, Anghelini și Lucuță, doi fundași centrali ieșiți din formă și o înaintare din care a lipsit omul de care spaniolilor le era cu adevărat frică: Crișan. Golurile marcate de spanioli, ridicol de simple ca schemă de joc, sînt urmarea gravelor greșeli de apărare pe care le-a făcut în primul rînd Anghelini. El s-a aflat sub clasa de joc necesară echipei noastre în acest meci, făcîndu-ne să regretăm absența lui Cheran. În bună măsură eforturile mijlocașilor și înaintașilor n-au dat roade din pricina celor două mari greșeli ale fundașului Anghelini. E apoi de mirare graba cu care se titularizează un jucător inexperimentat ca Lucuță, în suferință și acesta din punct de vedere tehnic. Antrenorii noștri care știau cît de primejdioase sînt rapidele contraatacuri ale oaspeților au prezentat o echipă dezarmată în fața înaintașilor spanioli. În plus, ei n-au apelat la serviciile celui ce marcase la Madrid și demonstrase o exemplară putere de luptă în meciurile naționalei. L-am numit pe Crișan. Fără Crișan introdus totuși în disperare de cauză după pauză, care printr-o acțiune individuală a obținut penaltiul e foarte puțin probabil că egalam. De notat asta, pentru actualii și viitorii selecționeri, că de numele lui Crișan se leagă mai multe din golurile frumoase sau salvatoare ale naționalei noastre. Egalarea în meciul cu cehii, egalarea în meciul cu spaniolii, ridicarea scorului în meciul cu danezii. De cîte ori a jucat a fost extrem de util. De ce n-a fost titularizat ? Nu atît forma echipei naționale, desigur nu prea bună, cît nesiguranța selecției și absența unei concepții de joc superioare au dus la negativul rezultat de duminică. Ni se poate spune că 2—2 cu echipa Spaniei nu e de lepădat. Da, dar nu acesta era scopul. Țința echipei era calificarea. Echipa Spaniei e o echipă care știe ce vrea, alcătuită din meseriași buni și rapizi, cu o evidentă superioritate tactică față de echipa noastră. Și-au propus calificarea și au obținut-o. Au avut tot timpul meciul în mînă și deși n-au șutat efectiv periculos decît de 3 ori la poartă au obținut două goluri și o bară. Incompetența dă și ea roade nu numai competența. Regretul nostru și desigur al spectatorilor este că jucătorii de valoare sînt puși să joace după un scenariu improvizat de cea mai proastă calitate. Conducerea tehnică a echipei s-a arătat — și nu este pentru prima dată — inferioară cu mult cerințelor cărora trebuie să le facă față echipa României.

Addidas

tinerețea clasicilor

nicolae iorga

Intre biografie și operă

Viața lui Iorga prezintă posterității mai multe paradoxuri mai ales cînd raportăm rezultatele cercetării la clișeele ce s-au sedimentat cu atîta îndărătnicie în conștiința generațiilor. Cel dintîi paradox ține de faptul că bogăția inestimabilă de fapte, întîmplări, acțiuni ale acestei vieți nu reprezintă o direcție paralelă cu opera sa ci transpun cu fidelitate ideile care l-au obsedat de-a lungul întregii sale existențe. Aceste idei nu l-au obsedat numai în scris, sau numai la catedra universitară. N. Iorga și-a concentrat întreaga sa energie, toate disponibilitățile sale intelectuale și sufletești pentru ca ele să capete o formă concretă, să se materializeze în fapte, să aibă o eficiență socială, să înriurească evoluția formelor de viață românească pe căile lor firești, organice. Deci unitatea personalității lui N. Iorga pe care o așezăm la temelia acestui portret o regăsim în chip evident și aici: omul de idei și omul de acțiune sînt una și aceeași persoană și dacă omul politic — să zicem — a greșit aceasta s-a întîmplat pentru că ideile sale erau eronate și dacă președintele consiliului de miniștri, rectorul, deputatul au susținut puncte de vedere în contratimp cu evoluția istoriei aceasta e o urmare firească a concepției sale privitoare la viața noastră socială și spirituală. Iorga și-a transpus în acțiunea zilnică toate ideile, întreaga sa concepție despre istorie și societate, astfel că fiecare fapt al său își are corespondența în gîndirea sa teoretică. Caracterul zigzagat al vieții sale, absența unui filon, a unor structuri clare, dispersarea funciară, neputința regăsirii într-un unic focar spiritual sînt doar capcane puse de spiritele comode care nu s-au străduit să afle interferențele, curentele de idei ce au circulat în permanență de la o lecție inaugurală pînă la un discurs parlamentar. Viața lui a fost contemplată cu uimire, fie respectuoasă, fie răutăcioasă — și nu o dată anecdota, spiritul de cafenea aveau prioritate în valorizarea unor fapte care desprinse de contextul gîndirii sale puteau părea hazardate și anacronice. Odată integrate în sistemul său de idei ele căpătau justa valoare și semnificație. E drept a contribuit la această îngustă optică și belșugul incomparabil de acțiuni pe toate planurile vieții sociale, publice, intelectuale și științifice, belșug ce nu dădea posibilitatea nici chiar oamenilor de bună credință să discearnă **sensurile și permanențele** prodigioasei sale prezențe, să urmărească **organicitatea** și **continuitatea** ei, să vadă modul în care fiecare **mesaj** transmis de el contemporanilor pornește dintr-o **concepție** riguros constituită și definește unul din cele mai originale universuri ideatice ale culturii românești. Astfel problema cea mai spinoasă a unei noi viziuni asupra lui N. Iorga este aceea a demonstrării inexistenței unui divorț între viața și opera sa — și a aflării acelor puncte comune care să vădească unitatea personalității lui. Pentru că viața sa atît de plină de evenimente se reduce la cîteva direcții ce sînt în fond întruchipări ale ideilor sale, ilustrate fiecare din ele de o multitudine de fapte. Pentru că într-adevăr el a **vrut** să afle ideilor sale o întruchipare practică. El le-a vrut transpuse în viața societății românești și a luptat pentru impunerea lor: de aceea a și dorit să acceadă la suprema demnitate în stat care i-ar fi dat posibilitatea să desfășoare un program ce putea să ducă la asanarea vieții publice românești. A dovedit o mare tenacitate în acest sens și poate frumusețea ființei sale stă în consecvența cu care el a crezut în aceste idei, în materialitatea lor chiar cînd ele deveniseră fantasme, în aplicabilitatea lor chiar cînd ele nu erau decît himere sau purtau pentru totdeauna pecețile evului mediu.

Savantul, istoricul literar, criticul, profesorul, conferențiarul, animatorul, deputatul, demnitarul au fost una și aceeași persoană care a pus o pasiune ieșită din comun pentru a face să triumfe un număr de idei fără de care el nu vedea posibilă așezarea unei societăți pe bazele ei trainice și reale. A fost deci de o consecvență fără nici o fisură atunci cînd a susținut că la baza oricărei politici spirituale, a oricărei credințe trebuie să stea dragostea necondiționată de popor, de clasele producătoare — în concepția sa țărănimea — cultul tradiției și, deci, privirea circumspectă și mai tîrziu respingerea, necondiționată a tuturor înnoirilor pripite ce nu făceau corp comun cu societatea românească, nu răspundeau unei necesități stringente și nu se dezvoltau dintr-o structură existentă în forme de viață autentice. Era adeptul unei organicități stricte a vieții sociale pe toate planurile manifestării ei; susținînd așezarea existenței sub semnul muncii, acțiunii folositoare obștei, națiunii și valorizarea fiecărui act în parte și al existenței noastre în genere prin **sensul moral** și **eficiența socială** — criterii supreme de apreciere pentru el. Concepția sa asupra lumii, vieții și individului era una de natură etică, filozofia sa neavînd un caracter abstract și speculativ ci unul concret care mereu căpăta un sens practic, aplicat realității prin care el înțelegea deopotrivă trecutul și prezentul. Mărturisea, în 1932, această trăsătură a modului său de a gîndi: „Optimism și pesimism sînt vorbe cu care se joacă filozofii. Eu nici n-am fost, nici nu sînt și nici n-am de gînd să fiu unul din mulții filozofi economiști și financiari ai poporului român" (**Optimism moral**, în **Sfaturi pe întuneric**, vol. I, p. 33). Dealtfel acesta e un leit-motiv al operei sale. Concepția sa filozofică nu constituie un sistem abstract — ea izvora și se realiza în acțiunea practică. Deci atunci cînd noi îi reconstituim viața nu adiționăm un număr de fapte ci urmărim modul în care ideologia sa a căpătat contur deopotrivă în pagina scrisă și în acțiunea sa de animator, de cetățean, de om politic și s-a desăvîrșit în fiecare zi prin cuvîntul spus sau scris. Așa se și explica de ce cărturarul N. Iorga, omul care părea menit din tinerețe doar universului cărților, documentelor, bibliotecilor, arhivelor sau muzeelor pentru aceea a avut tot timpul ochii deschiși spre prezent, pe care a vrut să-l cunoască în chip nemijlocit și să contribuie la așezarea lui pe baze mai riguroase. Din această perspectivă vom înțelege de ce credem că Iorga nu și-a dispersat nici energia, nici talentul, nici cunoștințele pe tărîmuri pustii, așa cum se spune deobicei. Un Iorga fără acea dimensiune esențială a personalității sale, **acțiunea**, ar fi fost un non-sens. A ni-l imagina altfel, a avea nostalgia unui cărturar aplecat deasupra foii scrise de alții și a celei pe care urma să o scrie el, a-i reproșa că n-a procedat astfel și a trecut dincolo de liniștea camerei de studiu și de scris sau că a ales altă formă de adresare decît aceea a catedrei universitare — toate acestea constituie indiciul cel mai sigur al neînțelegerii personalității lui. Dacă am proceda astfel am comite o eroare gravă: am vorbi de un alt Iorga, omul pe care îl vrem noi dar care ar fi fost de neconceput pentru el, cel care — așa cum a mărturisit — a suferit încă din tinerețe din pricina contactului cu publicul larg și care n-a avut altă măsură pentru faptele sale decît acțiunea în slujba poporului român. Astfel, el a folosit o energie vitală ieșită din comun, o vulcanică forță intelectuală și o pasiune neobișnuită pentru a impune și a demonstra viabilitatea concepției sale asupra societății românești. Pentru a susține și a aplica ideile sub semnul cărora au stat gîndirea și existența sa, N. Iorga a folosit deopotrivă uraganul pamfletului și căldura învăluitoare a evocării, pagina de analiză critică și necrologul patetic, discursul parlamentar ce răspundea fulgerător unei intervenții anterioare și marea sinteză de istorie a țării sale, culegerea migăloasă de documente și discursul electoral, notele de drum și conferința la cutare cerc cultural. În consecință biograful lui Iorga, pe măsură ce îi urmărește viața, observă că în fond obiectivul cercetării sale se îndreaptă către ideile operei pentru că N. Iorga nu a întreprins nimic care să nu fie o rezultantă a lor: diferită era doar forma de exprimare.

Toate aceste fapte care la el sînt cărți, studii, articole poezii, piese de teatru, memorii, notițe critice, lecții, conferințe, discursuri, activitatea în parlament, la conducerea unor societăți culturale, universități populare, instituții artistice etc., compun o biografie de un caracter cu totul aparte, de o perfectă organicitate chiar și în cele mai flagrante contradicții ale ei. Se mai adaugă și un fapt deloc neesențial: Iorga care s-a văzut prea mult expus judecății publice, care a simțit și tristețile calomniei dar și amărăciunile laudei grosolane, Iorga care n-a vrut să ascundă nimic pentru că el credea că nimic din ce a întreprins el nu trebuia să fie ascuns, și-a scris — și nu numai într-o lucrare — autobiografia. Nici-o altă personalitate a culturii românești și cred că și universale[1]) nu a publicat atîtea volume cu caracter memorialistic și, mai ales, nu s-a implicat în opere care puteau presupune și o anume detașare sau omiterea unora din întîmplările legate de propria persoană, cum ar fi **Istoria contemporană**. Se mai adaugă și faptul că Nicolae Iorga a fost promotorul unor curente culturale și literare care au avut ecou în epocă — sămănătorismul —, că a declanșat mișcări de răsunet național — manifestația anticosmopolită din martie 1906 —, că a fost adversarul unor mari oameni politici cum erau Ionel Brătianu, sau Iuliu Maniu, președinte al unui guvern contestat și impopular. De aceea a trebuit să-și explice atitudinile, măsurile, faptele, să se disculpe, să dovedească buna

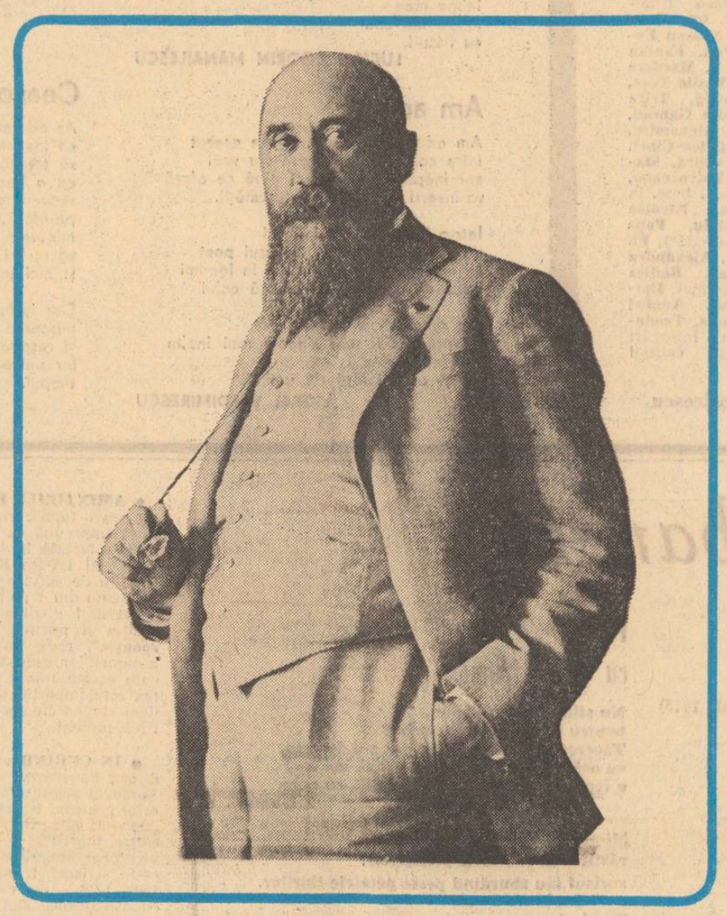

sa credință și să răspundă interpretărilor date spuselor sale și astfel vom avea imaginea unui flux autobiografic ce vine din toate direcțiile operei sale. Cercetătorul operei lui nu poate să scrie o biografie. E a fost scrisă de N. Iorga.[2]) Cercetătorul este chemat să mediteze numai pagini dedicate istoriei, **el a fost un făuritor de istorie.** Și multe din capitolele istoriei noastre contemporane au fost scrise și prin participarea lui nemijlocită, biografia lui confundîndu-se cu cea a țării. O cercetare atentă a scrierilor sale cu caracter autobiografic sau numai cu elemente memorialistice demonstrează încă o dată organicitatea și unitatea personalității sale. El trăia și înțelegea lumea nu pentru sine ci în numele unui ideal ce era al poporului, al unei cauze în care el era implicat cu toată ființa. Așa se explică de ce în memoriile, însemnările, notele sale de drum, adică în paginile care privesc direct persoana sa, lipsesc — sau sînt extrem de rare — amănuntele vieții particulare, detaliile cu privire la relațiile sale materiale cu lumea de fiecare zi, indicații cu privire la prețuri, îmbrăcăminte, obiecte, elemente de confort etc. Numai în autobiografia sa „O viață de om" scrisă atunci cînd mania persecuției, stare psihologică ce putea fi detectată din tinerețe, se accentuase și cînd încearcă să răspundă unor atacuri de-a dreptul infame și calomnioase, el ne dă cîteva asemenea detalii despre împrejurările materiale în care și-a redactat operele, despre sărăcia anilor tinereții. Dar mai tîrziu aceste aspecte nu-l mai interesează și nu-l mai sensibilizau, într-atît era de absorbit de urmărirea marilor idei pe care fiecare acțiune a sa le punea în evidență. Memoria sa era o memorie socială, o memorie de idei, o memorie morală. El n-a avut, de pildă — și această caracteristică s-a accentuat pe măsură ce anii au trecut — noțiunea banului, a ceea ce am numi în mod obișnuit „avere" : el nu cunoștea valorile de schimb și de întrebuințare. Pentru el casa reprezenta un „adăpost" și orice element de confort modern era judecat în funcție de posibilitățile care i se ofereau pentru a-și desăvîrși opera sau pentru a o pune în aplicare. Astfel, putem spune că Iorga deși a trăit ancorat în realitatea cea mai concretă cu putință, deși — așa cum observa, reproșîndu-i, G. Călinescu — viața sa a fost la îndemîna oricui el era desprins de realitate pînă într-atît încît se poate vorbi de o traiectorie umană absentă la ceea ce era lumesc. Nu întîlnim aici o vocație monahală, o renunțare deliberată la plăcerile vieții, un program etic ales pentru a prezenta lumii o anume „imagine" despre sine ci o conformație sufletească intelectuală și morală: pentru Iorga orice detaliu, orice amănunt de natura celor enumerate mai sus nu aveau o valoare în sine sau raportată doar la propria persoană ci una de natură generală, grăitoare pentru condiția socială și morală a unui grup uman, semnificativă pentru un mod de a trăi, de a înțelege viața nu doar a unui ins ci a categoriei pe care acesta îl reprezintă. De aceea biografia are interes în măsura în care putem urmări modul în care un fapt obișnuit, ce-l privește la început doar pe el, se metamorfozează pe măsura expunerii într-o observație de natură socială, de psihologie de masă[3]), sau de grup etnic. Schimbările atmosferice, Iorga le sesizează numai cînd asemenea variațiuni ies din comun. Le însemna aproape — ca pe simple curiozități și atunci numai foarte rar raportate la propria persoană.[4]) Chiar dacă le consemna se părea că nu-l privesc, ci îl lasă indiferent.[5]) Iar în timpul primului război mondial cînd asemenea însemnări apar mai ales nu se referă la soarta sa cu toate că și el suferea toate privațiunile refugiului — ci tot timpul el raporta la durerile colectivității.[6]) Orice pagină în care e

[1]) **N. Iorga a publicat șapte volume de „Memorii" care conțin însemnările sale zilnice începînd din 1917 pînă la 24 februarie 1938, cele dinainte fiind pierdute în timpul primului război mondial. El a publicat în timpul vieții monumentala sa autobiografie „O viață de om — așa cum a fost" care trasează drumul vieții pînă în septembrie 1933, iar o altă lucrare „Supt trei regi — Istorie a unei lupte pentru un ideal moral și național" avea ca supratitlu „România contemporană de la 1904 la 1930", deși a vrut să fie, „continuarea obiectivă", cu cît de puțin amestec al persoanei și operei mele, a Istoriei Românilor în limba germană" — are un net caracter autobiografic. Numeroase sînt lucrările care trasează istoria unor evenimente și perioade în care el a fost protagonist: „Lupta pentru limba românească. Acte și lămuriri privitoare la faptele din martie 1906", București, 1906.**

[2]) **Doi ani de restaurație. Ce a fost, ce am vrut, ce am putut" ediția IV-a 1932 etc. Se mai adaugă la toate acestea cărțile sale de călătorie din țară și de peste hotare unde însemnă cu o minuțiozitate de cronicar nu numai impresiile ci tot ceea ce a întreprins în timpul călătoriilor sale. Urmărea să stringă în volum, după publicarea articolelor scrise în timpul primei conflagrații mondiale („Războiul nostru în note zilnice", 3 volume, Ed. „Ramuri") „ce e mai caracteristic" în corespondența sa.**

[3]) **A se vedea în acest sens notațiile sale despre vagoanele de dormit în trenurile americane. După cîteva considerații privitoare la modul „„simțitor deosebit" de ceea ce cunoaștem în Europa și anume: verzuia cutie de oțel a Pullmanului (...) se lungește în culoare sucite pentru a duce la săli largi, cu scaune deosebite pentru fiecare. Noaptea, din bulbucătura de deasupra se coboară cîte două paturi scîrțîite, în care te cuibărești cum poți, apărat de curiozitatea celorlalți printr-o simplă perdea. Dacă-ți părăsești pentru moment cuibul, ține minte bine numărul, căci poți nimeri, prin semiîntuneric aiurea. Numai în fund sînt doi fericiți care pot închide ușa după dînșii. Serviciul e făcut de negri, cu capete de toate formele și nuanțele, blănite cu cilți-creți. Ei fac paturile, ei sînt întrebuințați la restaurant. Placide fețe de expresie, ochi de farfurie speriați. În mini au necontenit ca o temere, care-i face să schițeze gesturi de prisos și să arunce mișcări bruște. Un întreg trecut de robie se vede în tot ce fac pentru stăpînul ales, alături de care il pune legea, dar nu și „obiceiul" — „quid-leges sine moribus!" (...). Negrul nu e aici alăturea de ales, ci adesea undeva, bine ascuns, în însuși fundul sufletului aceluia» (America și Românii din America, 1930, p. 47—48)**

[4]) **„Noaptea a fost foarte liniștită și extraordinar de geroasă" (Memorii I. 181). „La întors, ninge. În jos, de cinci luni n-a căzut o picătură de ploaie" (idem 218); „Neobișnuită vreme de primăvară" (idem 229); „Cumplit ger doar la Botoșani în copilăria mea să mai fi simțit unul ca acesta" (Memorii, V, 331), „Cea mai cumplită zi de vînt la București" (idem) sau nepotriviri flagrante între anotimp și starea vremii: 16 aprilie: „Seara aduce ploaie, vînt și frig. A doua zi va fulgui și la București unde e o adevărată furtună ca în cea mai teribilă zi de iarnă".**

[5]) **„La Veneția prin Italia de nord acoperită de un gros strat de zăpadă. În Piața Sfîntului Marcu abia se mintuie curățitul. Prin piazzette încă mormanele albe, care vor dispare a doua zi. 6 grade sub zero" (Memorii V, 329). „Sosire la București peste cîmpiile înghețate și măturate de vîntul sălbatic; 24 de grade supt zero" (idem).**

[6]) **„Regele-mi comunică lipsa de materie primă care va face ca în două luni să nu mai avem deloc hîrtie" (Memorii I. 202), „Gripa pare a scădea puțin. Mor mai ales refugiații" (Memorii II, p. 86), „Din nenorocire bolile continuă. Familii întregi se pierd" (id. p. 96), „Pe lîngă suferințele acestui nenorocit oraș se adaugă un frig tîrziu" (id. p. 150), „Merg la front, cu generalul Leonte, pentru a împărți tutun, cărți și ziare soldaților prahoveni. Tot drumul de la Vaslui înainte e numai cantoane distruse, stîlpi militari smulși din pămînt case părăsite. (Memorii, I. 1216).**

implicată propria persoană — în afara unor repulsii de ordin general față de urît, murdărie, zgomot, pe care orice om civilizat și de bun-simț o are — ne demonstrează faptul că ființa sa absorbită la marile lupte, mistuită de flacăra ideilor devenise insensibilă la orice element de natură materială pe care nici nu-l mai sesiza sub formele lui obișnuite. Citite cu atenție însemnările și notele sale de drum vădesc o totală abstragere din contingent iar de cele mai multe ori cînd asemenea elemente apar ele sînt puse în legătură cu un fapt sau eveniment semnificativ.[7]) El spre deosebire de Titu Maiorescu[8]) nu a avut niciodată sensul valorilor bănești; nu rezultă din ceea ce a scris că știa prețul obiectelor, al lucrurilor înconjurătoare, al călătoriilor, a tot ceea ce privește omul în relațiile lui cu lumea exterioară. De aceea — poate a și comis atîtea erori în anii cînd a guvernat țara atrăgîndu-și antipatia oamenilor de rînd. Revine în memorille sale expresia din sau cu „puținii bani" pe care îi avea dar și aceasta raportată mai ales la tipăriturile sale care așa cum vedea trebuiau să fie subvenționate deoarece cărțile sale nu erau cerute de editori care-i comandau lucrări cu destul de multă parcimonie.

Bineînțeles o biografie nu se reduce la asemenea elemente dar ele dau conturul psihologic al unei personalități și ne oferă una din cheile înțelegerii structurii sale morale. Deci ce-ar putea cerceta biograful lui Iorga? Viața cu trepidațiile și zig-zagurile ei? Dar de la un moment dat — și anume de cînd s-a angajat în lupta politică și socială, mai precis la începutul secolului — N. Iorga n-a mai avut o „viață personală". O căsătorie de tinerețe a fost desfăcută din pricina adulterului soției (în termeni juridici părăsirea domiciliului conjugal), iar cea de a doua a fost înțeleasă nu ca o legătură sentimentală ci ca o întemeiere de cămin, ca un mod spiritual și etic de a trăi datoriile vieții. De atunci nici o tribulație sentimentală, nici a sfîșiere lăuntrică, nici o încercare de acest ordin nu i-a zguduit existența ci un drum drept fără sinuozități, fără nici o furtună ceea ce nu s-a întîmplat de pildă cu Gala Galaction. Și acest aspect al vieții lui nu este interesant decît din perspectivă psihologică, el explicînd nu numai anumite comportări în viața de fiecare zi ci și concepția sa etică ce a exacerbat pînă la caricatură anumite principii etice.

Tată al unei familii numeroase, el a avut — ca și Mihail Sadoveanu — mai puțin sentimentul existenței copiilor săi ca individ și cu o pudoare remarcabilă în opera sa el nu vorbește aproape deloc de fiecare din ei în parte ci de familie înțeleasă în integralitatea ei, într-o unitate indestructibilă. În orice caz, niciodată nu le-a construit o imagine idealizată sau nu le-a pus în chip exacerbat în valoare însușirile — cum s-a întîmplat la Tudor Arghezi — ci ne-a dat imaginea unei solidarități morale, a conștiinței unității familiei în toate împrejurările vieții. Despre acest plan al vieții sale N. Iorga a vorbit nu numai cu pudoare, dar chiar cu smerenie considerîndu-l din perspectiva unei concepții străvechi, tradiționale ca o adevărată celulă germinativă, creatoare de viață în cadrul căreia nu pot exista forțe centripete. Iată cum din orice unghi am privi, din orice perspectivă am aborda viața sa, ajungem la concluzia că o biografie a lui N. Iorga nu este posibilă deoarece ea se confundă cu opera și orice fapt al ei are o valoare semnificativă pentru că îi aparține.

Valeriu Râpeanu

[7]) **Atunci cînd relevă un aspect de ordin culinar spiritul său asociativ îl proiectează în istorie : „Seara, recepția primăriei din Ankershus, cu o bogăție de bufet ca în ospețele medievale" (idem vol. V. 297).**

[8]) **Titu Maiorescu nota de pildă: „Seara la 12 iarăși înapoi la București. De la București pînă la Focșani cl. I. 29 de lei, sleeping 8 lei", „Trenul cl. I. de la București pînă la Leordeni 10½ lei", (Însemnări zilnice II. 1881—1886, p. 124); „De la George Bella încasat încă 5.000 lei, de la Ilie Nicolescu (Dorobanțu) 500, astfel mai am acum numai 1.500 lei datorie; în cele 6 luni, deci am plătit îndărăt 20 000 lei (idem p. 150). Cumpărat blăni cu 600 de lei (Negri somur) din cauza frigului care ține mereu. (...) Scăpat de tot de durerea mea de dinți. Blana a contribuit la asta de bună seamă (Idem, pag. 157).**

Creator de viață

Urmare din pag. 1

țuie după legile parțialității și ale simpatiei, pentru a găsi, în cele din urmă, pe pînza istoriei, o coerență pe care inițial nici n-ar fi bănuit-o. Extraordinara memorie a lui Sadoveanu pare întocmită în absența efortului : o răsturnare aidoma a naturii în sînul forței plăsmuitoare, o oglindire care aproape că lasă impresia că nici nu mai are nimic de a face cu memoria, într-atît e de firească și de departe de orice limită individuală. La fel de extraordinara memorie a lui Iorga este, în schimb, în întregime urmare unei curiozități neistovite, a unei atingeri de fiece dată altfel resimțită pe retină, a unui efort de înmagazinare uriaș, mereu scos înainte, mereu aflat de față, chinuitor și riscant în același timp, dar răsplătit de o cunoaștere care se confundă cu însăși pasiunea.

Firește că aceste apropieri și deosebiri sînt dezvăluite numai de totalitatea operelor, în integrala lor cuprindere, dar, în fond, O viață de om... reprezintă, pe lîngă multe alte lucruri, tocmai aceasta : o istorie a unei curiozități și a unei pasiuni cum puține există, o poveste ieșită în primul rînd nu din justificare, nu din ranchiună sau dintr-un sentiment al frustrării, ci din „nesfîrșita mea curiozitate și iubire de sufletul omenesc, oricum și oriunde, ceea ce e mai la urma urmei singurul lucru vrednic de interes și de simpatie care există în adevăr, în cer și pe pămînt".

Și dacă ea este, totodată, o istorie politică, o istorie de idei, de sentimente și credințe ; dacă este imaginea unei dezvoltări morale și spirituale, imaginea confruntărilor de tot felul și de toate nuanțele, după cum e o evocare admirabilă de virtuți și vicii, de intrigi și ambiții, de interese personale și de scopuri generale, o galerie unică de personalități mari și mici, de oameni ai momentului și de oameni ai ideii ; dacă este, în fine, nu o „viață de om așa cum a fost", ceea ce presupune atît respectul limitat creator al veridicității ,cît și indistincția rezumatului istoric, ci o viață, încărcată de întreg sensul plenar al acestui cuvînt, de toată grandoarea, profunzimea dar și de superficialitatea și aparențele pe care le implică, asta se întîmplă și-și datorează interesul aceleiași curiozități și aceleiași pasiuni pentru ipostazele infinit multiple ale sufletului omenesc.

Iorga este și nu este un moralist. Pentru a fi moralist, el posedă atît cunoașterea lumii și a oamenilor, cît și amărăciunea desprinsă dintr-o asemenea experiență. Iar, mai întîi, ceea ce e necesar, pentru observarea altora, se cunoaște și se scrutează pe sine însuși : „...obișnuit să mă observ necontenit, atent și crud, să mă judec mai aspru decît oricine și să mă pedepsesc..." Pentru a nu fi pe de-a-ntregul moralist, îi lipsesc, însă, și cumpănirea și scepticismul și consecvența umorală și izolarea contemplativă. În această carte în care se vorbește de atîtea ori despre golul înconjurător, despre retragere și părăsiri, în realitate, totul, subiacent, vorbește cum nu se poate mai elocvent de bucuria legăturilor umane, despre implicarea în tumultul vieții, despre entuziasm, energie, contact stimulator cu realitatea, despre necesitatea și opțiunea luptei. Nimic dezabuzat, nimic din uitarea, în fond, a oamenilor vii ce-i caracterizează pe moraliști, opriți cu ochii asupra unor resorturi abstracte după ce s-au coborît în sufletul omenesc. Din această erupție vulcanică a elanului lăuntric, din acest dar de a vedea ființele cu atributele lor cele mai caracteristice, din aceste însușiri de descripție precisă și hiperbolică totodată, din memoria amănuntului biografic și a detaliului fizionomic, din scotocirea adesea a anecdotei și a insuficienței de orice natură, din încercarea repetată de a smulge taina omului avut în față, a acelor trăsături prin care se trădează ființa internă, dintr-un ascuțit simț al ironiei, al pitorescului bogat, al lucrurilor care plutesc în aer, ca și dintr-o fascinantă oscilație de umoare se naște, în schimb, în Iorga un portretist incomparabil. Cînd G. Călinescu spune despre Iorga că „nu e un portretist, fiindcă nu e un descriptiv", are dreptate, și asta parțial, numai în măsura în care se referă exclusiv la Oameni care au fost. *Și aceasta datorită faptului că în acea „colecție de portrete panegirice" nu sînt portretizați, în genere, oamenii vii și nici măcar oamenii, ci mai degrabă virtuțile sau faptele pe care le ilustrează aceștia. Personajele, dincolo de numele lor reale, se cheamă Sacrificiu, Bunătate, Dragoste, Credință, Ideal etc. În ce privește* O viață de om..., *lucrurile se schimbă în totul : aici ne izbim, aproape la fiece pas, de oameni modelați de viața pe care au dus-o, de ambițiile pe care le au, de interesele pe care le urmăresc, de împrejurări din afară și de un misterios focar lăuntric, după cum de toate acele modificări pricinuite de boală, de bătrînețe, de schimbarea statutului social, într-un cuvînt de un destin particular pe care portretistul se străduiește să-l facă vizibil în aspectul moral, intelectual și fizic al personajelor sale. Trăsătura fizionomică, intuițiile spirituale, realitatea anatomică, cea vestimentară sau cea care rămîne la dispoziția întîmplării sînt reținute într-un desen delectabil, cînd arborescent ca o coroană de stejar, obligată să primească toată seva rădăcinilor, cînd uscat, redus la o rapidă schițare sau izbitură de penel.*

Iorga, a cărui frunte largă era „luminată de doi ochi vioi și inteligenți", cum îl descrie Lovinescu, și cum, de altfel, reiese atît de bine din sugestiva sculptură a lui O. Han, cu ochii imenși, adăpostiți de arcade proeminente, parcă înălțate pentru a face loc globurilor ce vor să străpungă ca un far pe mare, are, în legătură cu portretul, o adevărată obsesie a privirii concepută de fiecare dată ca un simptom al interiorității omului. Întreg misterul unui personaj, toată forța, toată energia, pe de o parte, ca și diluția structurală sau ambiguitatea internă, se citesc în ochi, în intensitatea privirii ori în vagul căutărilor ei. E o definiție a personajului concepută după aceleași norme ale cuprinsului sau absenței de viață ce caracterizează toate viziunile și toate ansamblurile umane ale lui Nicolae Iorga. Căci dacă există un zeu tutelar al acestei cărți, acesta nu poate fi altul decît viața, indiferent că găsită în oameni sau în cărți, în trecut sau în prezent, în arhive sau în for, dar viața, sub toate aspectele ei, aceea trăită cu adevărat, adică luată în posesiune deplină, fie chiar și prin scris. Cît scris, atîta viață — iată morala unei cărți în care actul de a scrie creează și însuflețește existența.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
48
(709)
Sîmbătă
29 noiembrie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Voința unanimă

Acum un an, s-au desfășurat lucrările istoricului Congres al XI-lea al Partidului.

Acum un an, aleșii comuniștilor au supus unei analize multilaterale realitatea social-economică și politică românească, au înfățișat întregii națiuni, într-o sinteză lucidă, realizările obținute în edificarea patriei socialiste, au adoptat un vast și mobilizator program pentru afirmarea tot mai puternică a patriei, pentru înflorirea și prosperitatea ei. Congresul a evidențiat cu pregnanță unitatea de aspirație și faptă dintre partid și popor, identitatea totală între politica internă și externă a partidului și idealurile pe care și le-a asumat și le slujește neclintit poporul întreg, ca o singură ființă.

Va rămîne înscrisă cu litere de aur în istoria contemporană a țării adoptarea de către Congres a **Programului Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism**, Program care înfățișează într-o formă închegată, unitară gîndirea teoretică, ideologică și politică a partidului nostru, avînd la bază concepția revoluționară despre lume și viață, materialismul dialectic și istoric. Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, arăta : **„putem spune că partidul dispune de o carte care depășește caracterul unui program, de un document ideologic care, așa cum a apreciat Congresul al XI-lea, constituie expresia marxism-leninismului creator în România, pe baza căreia se va desfășura întreaga activitate politico-educativă, munca întregului partid și popor de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism"**.

Retrospectivă amplă, sintetică a existenței de două milenii a poporului, generalizare strălucită a experienței partidului și poporului în lupta pentru transformarea revoluționară a societății, pentru edificarea noii orînduiri, fundamentare științifică a principiilor de bază ale societății socialiste multilateral dezvoltate — ca fază superioară a socialismului — Programul partidului va exercita — așa cum se aprecia în cadrul Congresului — o înrîurire esențială asupra întregii dezvoltări viitoare a societății românești, asupra mersului ferm înainte al patriei noastre spre țelul măreț al făuririi comunismului în România. Pe deplin corespunzător intereselor vitale, supreme ale tuturor oamenilor muncii, Programul Partidului Comunist Român este însuși programul întregului nostru popor. O dovadă elocventă în acest sens o constituie entuziasmul, abnegația cu care oamenii muncii, de la orașe și sate, tineri și vîrstnici, români, maghiari, germani și de alte naționalități, fiecare la locul său de muncă, și-au adus contribuția la înfăptuirea obiectivelor economice, sociale, științifice, culturale, la parcurgerea cu succes a unei noi și importante etape în dezvoltarea armonioasă a patriei noastre. Anul pe care îl vom încheia în curînd constituie, el însuși, prin participarea activă a colectivelor de muncă la înfăptuirea înainte de termen a actualului cincinal, un argument expresiv, o atestare puternică a conștiinței adînci a poporului că forma supremă de slujire a politicii partidului este munca de zi cu zi pentru realizarea exemplară a obiectivelor adoptate într-un domeniu sau altul. Continuator minunat al marii epopei scrise cu înalt patriotism, cu eroism și spirit de sacrificiu de-a lungul secolelor de generații nenumărate, poporul român, toți cei ce alcătuiesc azi marea familie socialistă a țării, și-a făcut un titlu de glorie, un angajament suprem din a acționa neabătut pentru ca istoricile prevederi ale Programului partidului să devină realitate vie a timpului nostru. Epopeii glorioase a trecutului nou, cei de azi, îi adăugăm importante file de bărbăție și curaj, de creație durabilă, de trăire patriotică.

În acest cuprinzător efort național care va face ca România să se înalțe tot mai demn între popoarele lumii, ca realizările sale să exprime calitățile și capacitatea creatoare a poporului, ca glasul să se adauge solidar și ferm aspirațiilor de pace, progres și colaborare ale umanității, se află implicați profund și oamenii de artă și cultură. Ei se consideră, prin întreaga lor activitate cetățenească și de creație, continuatori ai unor prestigioase tradiții spirituale, ai unor intelectuali strîns legați de popor, fiind pătrunși de convingerea că adevărata artă a exprimat întotdeauna realitățile sociale în procesul dezvoltării istorice.

Nimic nu poate fi mai generos, mai dătător de satisfacții pentru un om de creație decît afirmația cuprinsă în Program potrivit căreia **„prin caracterul lor, precum și prin organizarea largă a difuzării în mase, operele de artă valoroase trebuie să devină bun al întregului popor"**.

Nimic nu poate fi mai mobilizator pentru conștiința responsabilă a făuritorilor de frumos decît viziunea asupra rolului creației strălucit exprimată în Programul partidului : „Operele de literatură și artă au menirea de a înfățișa cît mai fidel, în limbajul lor propriu, realizările, preocupările, aspirațiile, gîndirea și simțirea maselor largi populare ; ele trebuie să se inspire permanent din izvorul viu al realităților sociale și naționale ale țării noastre. Literatura și arta trebuie să-i ajute pe oameni să privească mereu înainte, să le dea o imagine înflăcărată a perspectivei istorice, să prefigureze schimbările viitoare ale societății, să însuflețească masele populare, tineretul patriei noastre la fapte mărețe închinate realizării visului de aur al omenirii — comunismul. Literatura și arta trebuie să militeze, de asemenea, pentru solidaritate între toate forțele revoluționare, progresiste din lume, pentru idealurile de libertate socială și națională ale popoarelor, pentru colaborare și prietenie între toate națiunile".

O asemenea platformă spirituală, o asemenea concepție superioară, generoasă asupra rolului literaturii și artei, al omului de creație și-a aflat un larg ecou în rîndul scriitorilor din țara noastră, al tuturor celor ce și-au făcut o cauză nobilă din înfățișarea în opere de valoare a realităților fundamentale din istoria și viața poporului, din realitățile socialiste ale patriei, a tuturor celor ce — trăind și muncind în România socialistă, transcriind gîndurile, sentimentele, timpului nostru, în cărți de poezie, de proză, în opere dramatice — militează responsabil, angajat pentru făurirea unei arte inspirată din viața poporului, dăruită poporului.

Luceafărul

Clipă

S-au liniștit hergheliile cerului,
Tropote lungi s-au stins în văzduhul scinteietor,
De după arbori albaștri,
De după nori,
S-arată pe dealuri fiicele gerului,
Stele lungi, cu trup de lumină,
Cu ochii de dor.

Somn bun doarme grîul subt blana zăpezilor,
Somn greu, somn adînc, în sine-mpăcat,
Visează cîmpia, sub ceață, jarul amiezilor,
Secerișuri de aur, secerișuri de soare,
Cu spicul rotund,
Cu spicul vărgat și bogat.

În toate, presimt biruind împlinirile,
Cercuri de foc roditor
Colindă-ncăperile pe sub pămînt,
Vremea își mută, după inima noastră, iubirile,
În semețe zidiri,
În oțelul ne-nfrînt, în cuvînt.

— Iată, e clipa de taină, îmi spun,
Cînd în cumpăna anilor, făgăduințele
Cîntăresc ce-am visat,
Ce-am clădit, ce-am gîndit, ce-a rămas...
Omul și pomul
Vatra, dorințele...
Iată, e clipa cînd drum urcător
Ni s-arată sub zare, și fără popas.

Nouă, celor ce știm să plătim
Cu sînge curat biruințele.

Petre Ghelmez

ATITUDINI

Vocația de luptător

Sunt cunoscute rîndurile în care Lovinescu (în „Titu Maiorescu și posteritatea lui critică") interpretează suprimarea lui Iorga ca o consecință ultimă și tragică a misticismului pe care acesta l-a promovat.

Cum se știe, Iorga a protestat în 1940, cu prilejul comemorării lui T. Maiorescu, împotriva „încercării de înviere" a „dascălului silogistic", prezență considerată nelegitimă și inactuală într-o „societate adînc pătrunsă de un spirit mistic". Această înverșunare în a-și asuma „spiritul" unei asemenea epoci precum și declarații mai vechi îl vor fi condus, desigur, pe Lovinescu la ideea unei filiații pe care însăși punerea în pagină o sugerează și, bineînțeles, o sancționează.

Sarcasmul criticului este cu eficiență măsurat, strictețea și decizia tonului transformă fraza într-un verdict : „...căci logica e una și e condusă de rațiune, pe cînd misticismul e multiplu, nu cunoaște frîna și, pasional, poate trece de la teorii la acte și chiar la crimă".

Un raport de consecuție logică e instituit, așadar, între asasinarea marelui istoric și simpatia lui momentană pentru mișcările de extremă dreaptă. Odată stabilită în acest fel, conexiunea se desfășoară implacabil. Încheierea lui Lovinescu — deși falsă, cum vom vedea — este, fără îndoială, de mare efect : Iorga apare, în interpretarea sa, ca o victimă a propriei sale doc-

Mircea Martin

Continuare în pag. a 2-a

JURNAL DE POET

Bucurie creatoare

Atunci cînd se revelează în firea ta istoria poporului tău, realitatea spirituală istorică a Patriei în care viețuiești te poți socoti ca scriitor pe drumul cel bun către inima oamenilor. De aici începe bucuria creatoare neîntrupată, pînă în acel ceas fiind vorba doar de străvederi, iluminări momentane asupra firii lumii, bucurii întrerupte. Marele cîntec înălțător, cîntarea neîntreruptă începe cu ultimul rămas bun de la fragmentarul eului neasimilat către persoana viețuind în consonanță cu aspirațiile unei comunități către o slăvită destinație și nesfîrșită bucurie edificatoare din aproape în mai aproape. Vremile moderne cu o parte din literatura lor ne-au obișnuit cu un individ izolat, inasimilabil, adesea îmbolnăvit, în eul său viețuind nostalgii insesisabile celorlalți, preocupat de cazuri și simptome unice pe de-o parte, dar pe de alta cu omul strivit, desarti-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 5-a

INVITAȚII NOȘTRI: SCRIITORII IEȘENI

Statornice puncte de reper sînt pentru noi vechile centre culturale ale țării. Între ele Iașul a ocupat un loc de frunte și oricine poate să enumere cîteva nume de mari scriitori care i-au călcat pavelele. Aici la Iași e Teiul lui Eminescu și undeva în Țicău se mai păstrează o bojdeucă celebră : casa lui Creangă. „Masa umbrelor" evocate de Ionel Teodoreanu își avea sediul tot pe una din vechile uliți ieșene. Undeva, la Copou într-o casă cu turn, descrisă în *Strada Lăpușneanu*, străjuia Mihail Sadoveanu. La Academia Mihăileană, care acum nu mai e, și-a ținut faimoasa prelegere privind istoria românilor Mihail Kogălniceanu. Iașul a rămas un centru cultural viu și revistele lui de azi *Convorbiri literare* și *Cronica* se înscriu în linia vechilor tradiții. Facem loc cu precădere în acest număr scriitorilor ieșeni așa cum vom face într-un număr viitor cu scriitorii din Cluj-Napoca.

Colaborează :

PAUL BALAHUR, ION CHIRIAC, V. CONSTANTINESCU, A. DOBRESCU, DANIEL DIMITRIU, MIHAI DINU GHEORGHIU, VAL GHEORGHIU, MIHAI LEOVEANU, EMILIAN MARCU, V. MIHĂILESCU, CONST. PRICOP, IOANID ROMANESCU, GABRIELA SCURTU, ION ȚĂRANU, M. URSACHI.

TÎNĂR ÎN AGORA

Căutările tînărului scriitor

Cine se ostenește să privească munca scriitorului tînăr de azi, cu atenție și înțelegere, va vedea adîncile cerințe la care acesta e chemat să facă față. Se va zice că la asemenea examen este supus tînărul care scrie oricînd și oriunde. Fixînd momentul și mulțumîndu-ne cu o privire care renunță la complexitatea reală, putem să afirmăm descoperirea unei situații specifice. Literatura noastră e azi într-un proces matur de cristalizare, după mai multe frămîntări. Societatea noastră socialistă avea nevoie de o literatură nu oricum, de autori talentați dar ineadrați în gesturile ei precise. De la început s-au căutat, în mod firesc, formele unei asemenea literaturi. N-au fost acele scrieri opuse violent la ce s-a gîndit înainte, care au rămas undeva suspendate, fără justificare artistică și s-au pulverizat cînd a venit vorba de justificarea axiologică. Scriitori adevărați au fost, desigur, și în această perioadă, scriitori mai vechi sau mai noi. A venit apoi generația încurajată de întrebările despre tradiția noastră, despre talent — generație exuberantă editorial și primită deschis de toți aceia ce se străduiau să vadă în ea literatura noastră așa cum ar fi trebuit să fie. A fost o generație de tineri și foarte tineri — poeți în special dar și critici și prozatori — ale căror scrieri timpul le-a trecut prin sită și încă le va trece. Generație ajunsă repede pe locul celor care lipseau și dintre care mulți au continuat, atingînd maturitatea biologică, exitările repudiate în tinerețe. Generația de prin '60 a ieșit victorioasă într-o luptă dinainte cîștigată de un climat, înscăunarea ei, atunci, a solidarizat, indiferent de vîrstă, gîndurile tuturor celor ce afirmau bune intenții.

Astăzi tinerii vin unul cîte unul și — cei care se prezintă cu entuziasmul, cu talentul, cu puterea lor de muncă — trebuie să-și impună cel puțin atita exigență cîtă revine și celor îndatorați cu promovarea lor. Perioada actuală are precise coordonate politice, sociale, morale. Asupra fiecărui tînăr scriitor acestea zăbovesc cum asupra oricărui cetățean al țării. Ba, mai mult, vorbind pentru alții, scriitorul își asumă riscurile tuturor acelora ce-l citesc. Angajarea aceasta se cere limpede de la început și trebuie să dea curajul de a fi prezent mereu, slujind adevărul, reevaluînd dimensiunile miturilor de aici și de aiurea.

Tînărului scriitor îi trebuie curaj. Curajul de a vedea așa cum este literatura de la noi și cea din altă parte, literatura de azi și cea din trecut. Cum i se cere să pătrundă problemele reale, conflictele umane și nu orice suprafață decorativă și de efect. Spuneam că tînărul are astăzi de depășit o mulțime de cerințe. Nu mai există la ora de față o autoritate critică, așa ca pînă acum un deceniu-două, care să nu mai suporte replică. Poeți sînt buni și cîțiva mai mult decît atît, dar nu mai e un Arghezi sau Blaga. Sînt prozatori mari, dar scriitori ce-și scriu încă opera și pot răsturna într-o bună zi, „ierarhiile" acum acceptate. Tînărul trebuie să aibă puterea să se orienteze cu discernămînt. El trebuie să vadă așa cum sînt ele tot atîtea momente din literatura universală pe care generații de comentatori le-au fixat cu embleme și ținte aurite.

Peste toate cele spuse pînă aici nu rămîne sigur decît unicul și veșnicul invocat judecător : timpul. Dar literatura de azi, a tinerilor, există și nu ne putem mai bine apropia de destinele ei decît urmărindu-i cu atenție, evoluția.

Constantin Pricop

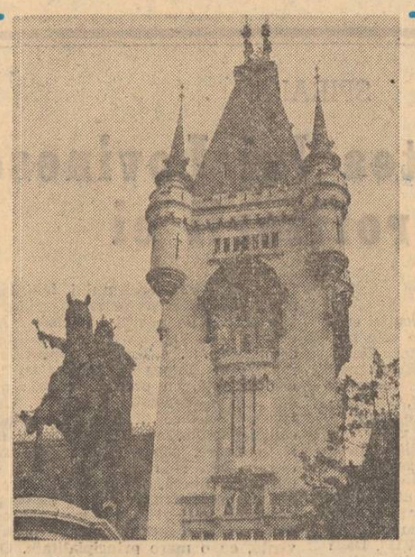

De Patrie vorbește-mi

De patrie vorbește-mi cînd sămînța
Fereastră își deschide în pămînt,
Cînd cerbii-și bat izvoarele în coarne
Și-n frunze se ivește noul cînt.

De patrie vorbește-mi în cîmpie
Cînd își descalță caii din copite truda
În iarba cu miros de fîn
Își lasă ploaia paparuda.

De patrie vorbește-mi și de înălțimi
Cînd duc Carpații sondele în coame
Mai tineri sîntem cu un zbor
Mai tineri cu atîtea toamne.

Emilian Marcu

FRAGMENTE CRITICE

Național și universal

Sub titlul de mai sus, Pompiliu Marcea publică o cuprinzătoare antologie de studii și articole din cultura noastră pe tema specificului național și a raporturilor lui cu spiritul universal. Un excelent prilej de a urmări, puse laolaltă, opinii vechi și noi despre un subiect ce revine ciclic în discuțiile literare și filozofice. Antologia începe cu M. Kogălniceanu și se încheie cu Edgar Papu, însumînd studii capitale în această problemă cum sînt acelea ale lui T. Maiorescu, G. Ibrăileanu, Vasile Pârvan, E. Lovinescu, Camil Petrescu, Blaga, Iorga, G. Călinescu, T. Vianu, M. Ralea ș.a. Unele sînt cunoscute, altele sînt reimprimate prima oară după mulți ani. Din G. Călinescu este reprodus, de pildă, capitolul final din **Istoria literaturii române** (1941) intitulat **Specificul național**, eseu profund, scînteietor, eliberat de prejudecățile tradiționaliste sau moderniste. Puțin cunoscut de publicul actual este și eseul **Datoria vieții noastre** (1920) de Vasile Pârvan, inspirat, plin de formule oraculare. Nici articolul lui Camil Petrescu : **Suflet național** din **Teze și antiteze** nu este suficient de familiar cititorilor întrucît culegerile de pînă acum l-au omis. Pompiliu Marcea face bine că-l include în sumarul antologiei, fără el o latură a problemei, văzută de un spirit disociativ fin, ar fi rămas obscură. Exemplele s-ar putea înmulți. Antologia este, în general, bine întocmită, cu o competență și rigoare (mai ales pentru partea veche) exemplare. Remarc și în sumar și în studiul introductiv — un punct de vedere sănătos obiectiv în fața unei teme ce aprinde de obicei spiritele.

Privitor la sumarul antologiei s-ar putea, firește, discuta. **Specificul național** a interesat pe toți, în jurul lui s-au ivit polemici ce au ținut decenii în șir. N-ar fi fost fără însemnătate ca

Eugen Simion

Continuare în pag. a 6-a

ÎNSEMNĂRI DE ATELIER

O cheie

Săvîrșind binele, adevărul și frumosul, ființa umană capătă îndreptățirea de a rosti unei clipe, întocmai ca doctor Faust : „rămîi, ești atît de frumoasă". Înfăptuirea se petrece în istorie, într-un moment oarecare al ei ; în mijlocul fluenței generale acel moment se instaurează ca un punct de statornicie, pilastru pe care spiritul l-a implantat în neant, „memento mori pe al istoriei plan". Șansa permanenței e dată de concretețea, de viața fierbinte, în interiorul timpului, a punctului ce-și caută statornicia mai presus de el însuși, adică actualizarea în fapta de bine, adevăr sau frumos.

Tribulațiile, erorile și ispășirile doctorului Faust par fără de sfîrșit și fără orizont ; de pe locul redat de el vieții, formula, una din cele cu care se încheie opera, trebuie să-i fi sunat cu atît mai ciudat și mai bine-prevestitor : „Alles Vergängliche / ist nur ein Gleichnis" („Tot ceea ce trece / e doar o comparație").

Revenind acum la lucrarea poetică, ea mai ales aspiră la condițiunea suprapersonală și supratemporală ; dar această condițiune cată să fie atinsă prin efort, care e personal și aplicat asupra unui fragment de viață istorică, temporală. Condiționată uman și concret, poezia își poate realiza aspirația adresîndu-se uman și concret ; din viață spre viață. În ce mă privește, am mari îndoieli cu privire la acel fel de poezie, care voindu-se cu orice preț suprapersonală e doar nepersonală ; care adresîndu-se unei eternități abstracte și reci e mută pentru oricare clipă în parte. Căci numai individualitatea poate căpăta semnificație suprapersonală, după cum doar secunda poate deveni eternitate. De aceea cred în

Mihai Ursachi

Continuare în pag. a 2-a

VIAȚA LA ZI

Istoria care se face cîntec

Ca într-o obsesie de care nu poate scăpa, marele oraș românesc Iași își găsește răgazul — la răspîntia dintre o bogată istorie și permanenta muncă de fiecare zi — să mai iubească pur și emoționant cîntecul.

Un ceas din Iași cîntă la intervale **Hora Unirii**.

Radu Postăvaru, dirijor din Iași, numără opt ani de viață și sub forța mîinilor lui fragede, sub fascinația candorii sale revoltate cîntă colectivități.

Tinerii trec cîntînd dinspre Universitate înspre căminele unde-și petrec viața ; într-o veche clădire, niște pasionați au construit un muzeu al instrumentelor de înregistrare și redare a muzicii și cuvintelor. Un muzeu de o valoare deosebită, situat undeva la hotarul dintre grijă și precizie, dintre pioșenia de a asculta trecutul și curajul de a da obiectelor lui o altă coerență.

Sigur, nicăieri, în nici un oraș din lume, avînd el orice fel de muzeu, avînd el și proporții necunoscute și chiar o faimă mondială, oamenii nu pot trăi din gîndul că au un muzeu mare. Oamenii se hrănesc cu pîine, pentru că se consumă în muncă. Trecutul nu e o scuză pentru inactivitate, ci un motiv de muncă și o pîrghie a pîinii viitoare. Firește, așa stau lucrurile și la Iași. Oamenii își văd de muncă și de viață și nu se hrănesc nici ei cu cîntecul de pe fonografe, de pe benzile magnetice sau de pe plăcile de ceară. Dar e reconfortant să știi că, undeva, niște mîini grijulii și niște conștiințe limpezi au așezat împreună file îngălbenite sau sparte, uneori întregi, dintr-o istorie a cîntecului.

Iată, de pe o placă de ceară suind printr-un vîrtej sonor un cîntec patriotic. Iată pe un disc Columbia un tango și, brusc, ca într-o molipsire, toate aceste aparate vechi începînd să cînte și să-și povestească viețile.

La Iași, oamenii au nu numai vocația definitivă a cîntecului, ci și patima spiritualizată de a-l păstra. Orașul Iași este acel loc fericit și frumos de pe lume în care — cînd muncim pe meterezele prezentului — noi, românii, putem asculta, ca dintr-un turn al istoriei, ca dintr-o poruncitoare port-voce a duratei Hora Unirii noastre. Și în faptul că din cînd în cînd, la ceasuri ale zilei, în mijlocul Moldovei se aude această Horă a Unirii eu văd nu numai vocația cîntecului, dar și adevărul istoriei care se exprimă fără moarte prin cîntec.

Adrian Păunescu

cronica literară

DAN LAURENȚIU
„Poeme de dragoste"

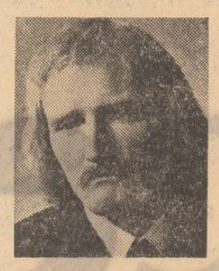

MIHAI URSACHI
„Diotima. Poezii de dragoste"

rafinamentul poeziei lui Dan Laurențiu, peste care n-a putut trece nici un comentator, este în purificarea suferinței, în muzicalizarea ei. Materiile grele, durerea propriu-zisă lipsesc din această poezie care preferă volumelor contururile, care ne vorbește despre țipăt reținind doar ecoul acestuia și poezia care aruncă între cititor și imaginile sugerate perdeaua nehotărîtă a amurgului. Este o poezie în care taurii pling și orice eveniment atroce e învăluit de un nimb estompator. Versurile sînt de o afectare extremă : „dar bocetul crinului / în strada fără acoperiș / pe șoldul fetei stranii de odinioară / poate să fie miza pierdută a unui destin", dar tocmai în afectarea unde unii au căutat slăbiciunea poeziei lui Dan Laurențiu găsesc tăria ei, pentru că în orice exces, așa cum zicea Baudelaire, stă ascunsă o forță. Forța poeziei lui Dan Laurențiu stă în felul în care poetul acordă în chip deliberat versului său o înfățișare suavă. Filtre complicate conduc sentimentul către o stare și o expresie nouă, al cărei voit artificiu nu distruge, paradoxal, tensiunea originară. „Dar așteaptă-mă / între razele de întuneric / ale iubirii tale / cineva bate cu un trandafir în fereastră // o cît de bine știu că fiara / albastră care s-a culcat pe genunchii tăi / atît de tandru închinați durerii / o să-și aducă aminte de mine // dar această rușie umbră / care te trezește din somn / nu poate fi decît gloria / șingelui meu pierdut în tinerețe" **(Iarnă).**

Nimic mai puțin carnal decît poemele de dragoste ale lui Dan Laurențiu, care par a se petrece într-un decor special fără elemente de prisos intenției poetului : „Cine aprinde cu lacrimi de foc / țărmul acestei mări uitate / eu am iubit-o, eu am iubit-o / unde e Lesbia unde e Lesbia / valuri aproape roz se înălțau / peste umerii ei fericiți de lumină / eu eram însetat de repaos / ea cobora în adîncul mării // o cum pot să-mi aduc aminte / era noapte sau era zi / eu eram însetat de repaos / ea mă privea în adîncul mării // dar astăzi mă întorc și rîsul meu negru / insultă apa blondă a somnului / eu te-am iubit o cită bucurie / am putut pierde am putut pierde" **(Bucurie).** Așa cum expresioniștii desenau cai albaștri indiferenți la lecția naturii, procedează și Dan Laurențiu în constituirea universului său poetic. Există un **imaginar** al acestei poezii care refuză pe cît posibil **naturalul,** substituindu-i **artificiul.** „Studiul profund al melancoliei (zice poetul) / cere o masă de brad și / un cîine galben trebuie / să latre pe o mare neagră" **(Dimineața).** Nota distinctivă a poeziilor în linia expresiei este tocmai singularizarea prin refuzul naturalului și căutarea sublimităților. Orice trăsătură trivială este exclusă și cititorul pășește într-un regat de umbre și sonuri moi în care angelicul predomină. „Să fie vremea pe înserate / încet să te întorci pe drumul curat / al vieții tale cu un înger de mînă / să fie vremea pe înserate // o gură palidă ca o floare / să-și întindă blînda ei / neștiință spre trupul tău / să fie vremea pe înserate / și deodată albastrul tău cîine / adulmecind primăvara / să-și aducă aminte că a fost lup / să fie vremea pe înserate" **(Sfîrșitul unei zile de primăvară).**

Prin versurile lui Dan Laurențiu trece foarte des fantoma poetului damnat, făptură de abur solitară și melancolică pentru care iubirea este o iubire poească, perechea ieșită din sfera carnalității fiind diafană. Despre ființa solitară și visătoare a poeziei lui Dan Laurențiu s-ar putea vorbi cu cuvintele lui Baudelaire despre dandy : „el este superb, fără căldură, și plin de melancolie". „De sărbători poetul se sărbătorește / amintindu-și de vechea lege / a cuvîntului care / vaiavai a fost la început // o cît a trebuit să aștepte / pînă cînd drumul o drumul / a strălucit ca un poem roșu / în pieptul său plin de iubire // astfel mi-a șoptit în acea seară / cu o voce dulce ca o enigmă / ea cea ascunsă în pămîntul adormit / sub zăpezile imaculate ale promisiunii // fericit este sufletul meu / scufundat în tăcere și așteptare / stau singur și ascult amurgul / cucerindu-mă ca pe o cetate părăsită" **(Sărbătoare).** Estetismul de formulă baudelairiană al lui Dan Laurențiu este pus în slujba unei atitudini și viziuni romantice în care s-au găsit sugestii, reminiscențe din Hölderlin, Trakl, Lucian Blaga. Universul angelic imaginat de poet este amenințat de un asediu și de o pieire. Spaimele unei disolvări totale răzbat în unele poezii : „Suris de catifea în amurg / tu spui nimic nu este pierdut / guri uriașe de aur / mă strigă din apele somnului" **(Apele somnului).**

Valoarea acestei poezii care-și propune să atingă inefabilul stă în faptul că este capabilă să rămînă în el. Cît despre influențele pe care le-a suportat poezia lui Dan Laurențiu, despre patronii spirituali ai liricii lui nu putem spune decît că tocmai marele lor număr (Poe, Baudelaire, Hölderlin, Trakl, Rilke, Macedonski, Bacovia, Blaga) infirmă ideea unor influențe modelatoare decisive. Chiar dacă anume note le întîlnim și aiurea, rafinamentul acestei poezii atît de adînc și de autentic nu se poate învăța de nicăieri și ne indică în Dan Laurențiu un investigator al spațiilor celor mai intime și mai inaccesibile ale poeziei.

Un simplu capriciu l-a făcut pe Mihai Ursachi să-și intituleze **Poezii de dragoste** majoritatea poeziilor publicate pînă acum în volum sau e vorba de un sens pe care poetul vrea să-l atribuie întregii sale creații ? Toate poeziile sale bintuite de Preapalidul prinț al melancoliei devin aici „poezii de dragoste". Singura încheiere ar fi că pentru autorul **Diotimei** o poezie de dragoste se cuvine să fie neapărat melancolică. Sînt oare poeziile de dragoste propriu-zise ale lui Mihai Ursachi astfel ? Mai nu este una în care tristețea, mai mult sau mai puțin voalată, să nu-și facă loc. Iată **Credința copilei :** „Fetița aceea, pe care atît o iubeam, mai credea că din cochilia lui melcul plecase / undeva foarte departe / și că se va întoarce, / drept care-i păstra cu iubire cochilia / și îl aștepta". Decepția pe care aici copila iubită o provoacă poetului e mai bine evidențiată în alte poeme. Interesant este să arătăm că unele poezii afectează indiferența față de frumusețea femeii, justificînd interesul doar din necesități de...studiu : „— Și afară de asta nu vindem / mănuși pentru cai. // Așa mi-a zis minunata / frumoasă precum Cleopatra / la prăvălia din ulița patra / unde vinde cu bucata. / Iar eu cu umilință mi-am luat în spinare povara / formată din șapte valize domestice pline / cu fîn și paie uscate la razele lunii / după rețetele mele cu totul secrete. // De altfel voiesm doar să-i consider dantura / în timp ce nechează, / curiozitate firească la unul care studiază / natura". **(Naturforschung).** Intenția de a diminua prin bagatelizare obiectul atenției și ușoara notă misogină le vom întîlni și mai departe. O poezie **Doar dinții...,** care-și ia un motto din E.A. Poe: „que toutes ses dents etaint des idees", ecou poate modificat din Baudelaire **(Une charogne)** mărturisește înfiorarea că din făptura diafană a iubitei n-or rămîne decît dinții : „Și euforice șoapte, fosniri șușotite, / năluci de cuvinte mi se năzărîră, / mătăsuri ușoare cu șerpi de ispite / și buzele, frunzele care deliră... // Dar dinții, dar dinții gîndeam, ei există, / năluci sînt cuvintele, visuri deșarte / privirea naivă și dulce și tristă, / dar dinții, oh, dinții, rămîn după moarte. // Și iarăși sînt frunzele fosnet de șoapte... / o, mușcă-mă tare de-acest iluzoriu / veșmînt năzărît din abisuri de noapte, / înfinge-mi în piept un cuțit de ivoriu. // să știu că-i nălucă și vis, nu există... // De-am arde adînc, de-am da foc cunoștinții / a tot și a toate... / Ci sufletul veșnic tu zici că persistă ? Doar dinții, doar dinții, / năluci de ivoriu... aprinde-mi un sfeșnic...". Teribila luciditate de aici dă altor poezii de dragoste aspectul unor jocuri lipsite de importanță. Inteligența cenzurează sentimentul și patetismul posibil al acestor poezii se distilează în canale nevăzute nu fără a țîșni din cînd în cînd la suprafață pentru a ne arăta că dincolo de aparența jocului angajamentul sentimental e mai profund și agravat de meditație. Foarte cunoscută este **Poema despre domnișoara Gabriela Șerban și despre unica noastră întîlnire la o expoziție suedeză de pictură.** Poemul începe persiflant : „Ce melancolice goarne legănau Universul în / după amiaza de toamnă în care străin / și stingher rătăceam printre turnuri și case... / Dar Gabriela Șerban nu știa / că cerul anume din goarnele sale sunase / singura mea întîlnire cu ea". Mihai Ursachi realizează aici versiunea livrească și superior ironică a eminescianului vers : „Te îmbeți de feeria unui mîndru vis de vară, / Care-n **tine** se petrece...". **Poemul despre domnișoara Gabriela** nu atinge însă violența și sarcasmul epistolelor marelui poet. Oricît de amare sugestii ne-ar putea procura poema lui Mihai Ursachi nu putem trece peste umorul superior cu care poetul corectează tot timpul exaltarea sentimentală și nici peste reala lui delicatețe : „Acolo în sala cu nuduri profund suedeze, / nerușinat încilcite, vernil la culoare și puțin cam obeze, // Domnișoara, înaltă, frumoasă, avea ceva militar, / de june cadet cartofor, ce anume m-aș întreba în zadar, / ceva citadin și rural totodată, în fine, s-a oprit chiar la cel mai obscen / dintre nuduri, l-a cercetat cu priviri delicate, experte, / în vreme ce șingele meu se urcase la ten, / căci presimțeam că-n curînd o voi pierde. / Am vrut să îngaim ca o scuză, ea mă fixă curioasă, / (era atît de frumoasă) / apoi se-ndreaptă amuzată către o carte / cu iscăliturî și impresii, a scris ceva englezește și-apoi / s-a scufundat între viață și moarte / în frunzele care plouau peste noi. // Dar vouă de toată istoria asta nici nu vă pasă". În aceeași direcție și cu aceleași mijloace sînt scrise **Din reveriile domnului R. (I) și Flanela,** delicată figurare a unui reproș în dragoste. Personal, în poezia de dragoste cu mijloace superioare ca și în celelalte poezii, Mihai Ursachi rămîne peste tot un poet al diafanului și melancoliculuî inimitabil.

M. Ungheanu

SPIRALE

Posteritatea lui Lovinescu și profitorii ei

VI

Ajunși la punctul acesta al discuției credem că am depășit lucrurile cele mai grave pe care le-am imputat Ilenei Vrancea, dar cartea ei stufoasă mai produce și alte lucruri care trebuiesc amintite pentru că, de fapt, în fond, „Confruntările" sale sînt o antologie de fragmente de memorii, de înțepături și polemici mai vechi sau mai noi, de asociații făcute cu bună știință pentru a demonstra tezele autoarei pe care le-am văzut, totul executat cu destulă finețe și cu o aparentă imparțialitate. Mai trist rămîne să constatăm contradicțiile flagrante dintre afirmațiile mai vechi ale Ilenei Vrancea cu cele din „Confruntări în critica deceniilor IV—VII". Dacă altă dată autoarea citată scrisese ce scrisese despre Lovinescu, iat-o acum afirmînd cu seninătate la pag. 57 : **„Critica lui E. Lovinescu este astăzi prin concepție și spirit programatic, mult mai aproape de principiile care prezidează exegeza românească actuală... Lovinescu este** contemporanul nostru **și nicidecum promotorul unor teze aflate la antipodul criticii marxiste... Iată de ce critica lui E. Lovinescu nu reprezintă pentru critica marxistă de astăzi un capitol datat ci o tradiție viabilă... Politizarea inertă la care a fost supusă critica lui E. Lovinescu prin metoda scoaterii din timp și spațiu este urmată cîte odată de o tot atît de forțată dezideologizare a omului și a operei prin aceeași metodă a extragerii textului din timp și spațiu".** Citind ceea ce scria altă dată Ileana Vrancea pe aceeași temă vom avea imaginea unei consecvențe cu adevărat zguduitoare !

In capitolul II al cărții sale, Ileana Vrancea are grijă să aminteacă unele episoade ale luptei literare dintre Iorga și Lovinescu. Este implicat și Ibrăileanu, după cum vom vedea, și se pare că colecționarea de lucruri neplăcute îi face o plăcere deosebită. La pag. 69 se amintește că în 1936, Academia Română se pregătea să-l primească pe Ibrăileanu ca membru activ. Din amintirile publicate în 1942 de Ion Petrovici, amintește autoarea, aflăm că și căderea lui Ibrăileanu la Academie a avut loc din cauza opoziției lui N. Iorga. Cu aceeași consecvență manifestată în cazul lui Iorga, Ileana Vrancea ne spune, în continuare, că după moartea lui Ibrăileanu, Lovinescu candidează și el la Academie unde cade tot la opoziția înverșunată a aceluiași istoric. Se citează și notele de **Jurnal** ale lui Iorga :„23 **mai. A doua oară secția literară propune pe Lovinescu. 25 mai. Cuza e votat în plen : 8 voturi contra. 27 mai. Căderea, cu paritate de voturi a lui Lovinescu, ale cărui turpitudini le-am invederat la începutul ședinței."**

Dar de ce să nu aflăm ce era și cu alde Ibrăileanu din această carte : la pag. 79 este descrisă repulsia lui Ibrăileanu pentru grupul de la **Kalende.** Vladimir Streinu trimite o scrisoare lui Ibrăileanu, la 6 aprilie 1929, invitîndu-l pe conducătorul **Vieții Românești** să participe la o discuție pe tema culturii noastre. **„Scrisoarea lui Vladimir Streinu a rămas însă fără răspuns. Ibrăileanu era atunci preocupat de depistarea greșelilor de transcriere săvîrșite de E. Lovinescu în Ediția Eminescu și Viața Românească. Publică, în 1929, cîteva articole la rînd consacrate incompetenței în materie a criticului de la Sburătorul. Kalende își suspendă apariția, nr. 5 din martie 1929, fiind ultimul. Viața Românească nu-i pomenește niciodată existența, nici măcar la rubrica Reviste primite la redacție."** Ca însirare de anecdote literare treaba trebuie să fie fascinantă. Dar, repet observația mai veche, prin aglomerare, aceste ființe scumpe literaturii noastre, arătate cu umorile lor schimbătoare pot să apară cititorului neavizat nu în lumina lor esențială. De critica prin ricoșeu nu scapă nici Șerban Cioculescu, care, cu multă dreptate pentru acei ani, publica în 1941 în **Revista Română** un articol intitulat : **„Un nou fenomen mistic : trahomania".** Pentru epoca respectivă persiflarea formelor exacerbate constituia desigur un act de curaj, și Șerban Cioculescu trebuie felicitat pentru atitudinea sa. Sigur că și domnia sa, ca și noi, mai încoace, subliniia **„ceasul de mare prestigiu al lui Pârvan și marele merit al lui Lucian Blaga de studiere a fenomenului latin".** Iată un citat din acest articol reprodus de Ileana Vrancea cu care sîntem în totalitate de acord, valabil și astăzi : **„Ordinea romană intelectuală, juridică, politică și administrativă e socotită perimată. Spiritul thracic cu structura sa necontrolabilă și cu vagile lui valori vitale, convertite dialectic în valori spirituale, e arborat ca o lozincă înșelătoare, spre a ne anula singura tradiție culturală : conștiința latinității. În această credință au crescut toate generațiile de cărturari, care au frămîntat cultura noastră timp de trei veacuri. Intelectualul român de tip latin nu poate fi învinuit de lipsă de elan și de idealism în creația sa : a crezut în omenie, în muncă, în progres, fără să aibă nevoie de valoarea mîturilor și ale subconștientului".** Totul ar fi foarte bine dacă în subtextul cărții cercetările mai noi în domeniul tracologiei nu ar fi asociate discret cu excese ale anilor cînd Șerban Cioculescu era nevoit să ia atitudine împotriva formelor exagerate pe care le înregistrau presa și editurile noastre în domeniul literar. Aș vrea să fiu bine înțeles : să nu aruncăm odată cu apa din copaie și copilul. Pot exista oameni dispuși să interpreteze arbitrar cultivarea eroismului înaintașilor nostri, adică îndrumarea patriotică făcută în zilele noastre de pe poziții marxiste ? Ar fi o mare eroare, o ignorare a realităților lumii contemporane. Toate popoarele mari și mici din lumea întreagă își stabilesc la ora de față, cu precizie, istoria proprie. Sigur că există contestații, negări, falsificări de izvoare istorice și acte. Dar, iată, dispariția colonialismului a născut foarte multe state noi, state tinere, capabile, doritoare să se afirme, care-și cer, și reușesc s-o facă, dreptul la o existență liberă, la o cultură proprie, și asta pentru crearea unui climat universal de înțelegere, toleranță și respectare reciprocă. Este politica pe care o face și partidul nostru cu consecvență, cu o mare principialitate. O face în numele unui popor care trăiește aici de 2 000 de ani (există teorii că această cifră poate fi înmulțită cu 3) și care a dovedit de-a lungul timpului nu numai o vitejie pomenită de cronici, dar și o sete de cultură care poate fi dovedită oricînd dacă curioșii s-ar duce în muzee sau ar citi mai multe cărți. Nu înțeleg de ce să nu afirmăm cu limpezime că suntem urmașii a două popoare, se pare apropiate ca gîndire și limbă, deși se numeau **daci și romani** și care au dat între ele o strașnică bătălie ; nu înțeleg de ce filmele despre aceste popoare, studiile istorice, romanele, poemele care au lăudat existența lor, trebuie să pară unora numai niște încercări de supralicitare a adevărului istoric. Popoare peste care au trecut revoluții, nu și-au distrus vechile statui și asta pentru că n-au vrut să lase să se creadă că o răsturnare socială întrerupe continuitatea spirituală a unui popor. Unii teoreticieni vor să ne convingă pe noi și pe alții că timp de o mie de ani poporul nostru a părăsit acest ținut minunat, bogat, raiul în care soldații lui Alexandru cel Mare înotau în grîu de nu se mai vedeau, minele de sare și de aur care au sporit bogăția Imperiului Roman, apele pline de pești, pădurile fabuloase. Desfid pe orice istoric care ar putea să-mi demonstreze că românii au putut să se întoarcă după zece secole în locurile care-i hrăneau și îi adăposteau, plecînd aiurea. Cronicari de bună credință ai multor națiuni au recunoscut ceea ce spun eu aici. Dar în afară de asta, pămîntul românesc continuă să vorbească prin acele tezaure pe care le scoate mereu la iveală, dovezi irefutabile ale tezei noastre. Și, mă întreb, dacă noi continuăm să scriem cu demnitate, cu grija de a nu jigni pe nimeni că ne-am născut **aici,** că am trăit **aici** și că am creat **aici** o cultură, asta este un păcat ?

Iată de ce cred eu, că supralicitarea unor erori ale altui timp în comentarea lucrărilor unor poeți ai zilelor noastre, care încearcă să cînte cu dăruire acel trecut istoric demn și îndelungat, poate crea confuzii. La aceste lucruri trebuie să ne gîndim mai ales în aceste zile cînd se propune un grandios plan de reconstituire literară a istoriei patriei, o **Cîntare a României** în forme moderne, lipsite de orice stridențe, un poem sau o cronică făcute cu cele mai bune mijloace literare pentru urmașii noștri.

Eugen Barbu

(va urma)

prezențe

• În luna noiembrie a avut loc la Hunedoara cea de a patra ediție a Antologiei de poezie română contemporană. Manifestarea a fost dedicată de această dată tînărului poet Mircea DINESCU. Poetul invitat a citit un ciclu de poeme dintr-o viitoare carte a sa „Proprietarul de poduri". O scurtă prezentare critică a făcut Valeriu Bârgău.

• Poeții Daniela Crăsnaru, Mircea Dinescu, Nicolae Dragoș, Dan Verona s-au întîlnit cu cititori de poezie din orașul Fetești (Ialomița).

Broderie în piatră (Mînăstirea Golia)

O cheie

Urmare din pag. 1

poezia momentului și locului concret, care aduce vestea vieții în adevărul și nuditatea ei.

Menirea de a-și transcende limita e cosubstanțială faptei conștiente de sine și de marginile proprii : Universul întreg se încearcă și în, sau poate cu predilecție, în experiența cea mai mărunță, ermetică în carapacea ei.

Pe de altă parte, o insațiabilă sete de tot și de toate, un dor de dincolo de marginile sinelui l-a chinuit și l-a mîntuit pe fabulosul Doctor : cu cît mai multă năzuință, nemîntuire, insuficiență, chiar și eroare, cu atît mai multe orizonturi, cu atît mai multe virtualități. Există desigur o dreptate în ceea ce se oferă unui spirit, ca „problematică" — imprejurări, idei, evenimente, dezastre sau izbînzi — față cu propria-i putere și ursită.

„Alles Vergangliche ! ist nur ein Gleichnis" : aceasta poate să spună și că totul e poezie. Dacă suridem la ideea că viața e o figură de stil, în orice caz individualitatea, miriadele ei avataruri, poate fi concepută ca o parabolă cu septilioane de sensuri. Totuși doar o singură cheie se potrivește la o singură ușă. Aici stă originalitatea, irepetabilitatea nu numai a fiecărui creator de poezii frumoase, ci a fiecărei ființe. Odată acea cheie, una din infinit de multe, aflată și luată în posesiune, dar numai atunci, o poartă se deschide, prin care intră cine vrea. Accesul e oferit chiar și celor ce nu sînt geometri — formula de la intrare anunță : „nimeni nu va dori să intre aici dacă nu e geometru". Fiindcă acest fel de geometrie e o adîncă și nobilă democrație.

FERESTRE

Rilke, centenar

Citindu-l pe Rilke, e ca și cum ai sta de vorbă cu un vecin mai în vîrstă, mai înțelept, care a bătut la ușa ta, ți-a pus mîna pe umeri și-ți spune, privindu-te în ochi, lucruri minunate despre tine, despre singurătate, despre felul cum cad frunzele toamna „de parcă s-ar vesteji în ceruri grădini îndepărtate". Toate acestea le știai și tu dar le-ai uitat. Nu se poate, îți spui, versurile astea le-am învățat pe de rost înainte de a le fi citit. Trebuie să fi fost contemporan cu poetul într-o altă viață, să fi stat ceasuri întregi de vorbă și atunci mi-a mărturisit opera sa, care mi-a rămas în subconștient. Impresia de contemporaneitate vine din faptul că artistul, trăind în vîrsta poeziei, se situează în eternitate, fiind vecin cu toate generațiile care se succed. Rilke rămîne așa cum îl știm din fotografii : subțiratec, cu fruntea înaltă, mustață. Și figura îți se pare cunoscută și parcă-ți vine să-l întrebi : „Nu cumva lucrați la „Sonetele către Orfeu" ? Că și eu lucrez tot la întreprinderea asta : le citesc. De unde vă cunosc ?". Cel mai simplu om, vorbind firesc despre toate, cu un vocabular atît la-ndemînă pentru oricare dintre noi, încît te și miri : de unde țîșnește poezia ? Pe aici au mai trecut și alții și n-a țîșnit nimic. Gloria unora e ca telefonul public care-nghite fise. Dorești să vorbești cu poetul și nu vine tonul. Cu Rilke comunicarea se face imediat.

Pus în situația de a-mi alege o poezie din opera sa, mi-am zis prima dată : Știu, o transcriu pe cea care începe cu „Ce-ai să te faci, doamne dacă mor / Dacă mă sfîrîm ? (Îți sînt ulcior) / Dacă mă strigi (Și băutură-ți sînt) / Sînt meșteșugul tău și-al tău veșmînt / cu mine rostul tău dispare". Apoi, mă mai gîndesc și zic; nu, îmi este foarte apropiată și aceea care începe astfel : „Să-nvălui vreau în cînt pe cineva / Lîngă el să fiu și să stau". Apoi : Iată ce minunate sînt aceste versuri : „Odaia mea și — această toată / Nemărginire înnoptată / E-același spațiu / Sînt o strună mare", cum să renunț la ele ? Ajuns în impas, m-am hotărît : închid ochii și deschid cartea. Și iată : „Oră gravă" : „Cel care-acum, undeva, plînge în lume, / fără rost plînge în lume, / mă plînge pe mine. / Cel care-acum, undeva, rîde în noapte, / fără rost rîde în noapte, / rîde de mine / Cel care-acum, undeva pleacă în lume, / fără rost pleacă în lume, / pleacă spre mine. / Cel care-acum, undeva, moare în lume, / fără rost moare în lume, / se uită la mine". (In românește de Eugen Jebeleanu)

De ce acest poem ? Pentru că fiecare poezie a lui Rilke e ca un geamantan care cară, înghesuite, toate celelalte poezii ale sale. Rar sînt creatorii — și aceștia doar cei adevărați, cum e la noi Eminescu, a căror operă să ardă constant, de la început pînă la sfîrșit, precum flacăra veșnică la mormîntul eroului necunoscut, care nu e mai înaltă azi decît a fost ieri și decît va fi mîine. „Ora gravă" — e ora cînd individul e omenirea, e cosmos. Tot ce se petrece în lume are atingere cu mine, nervii îmi sînt întinși pe toate războaiele de țesut ale firii. Cineva care merge fără rost, cineva care plînge fără rost. Indeterminări : „cineva", „undeva"... Lucruri pe care logica le refuză : „fără rost". Vorbele puține, cîte sînt, și repetîndu-se, cad mereu pe sensul lor cel mare ca niște zaruri fermecate. Poetul e un fericit ce spune dintr-odată și fără cazne întregul, adică tot ceea ce alții, unii pretinzîndu-se chiar infinit mai inteligenți, nu reușesc să enunțe decît partial, tîndări, fîșii... Există în „Oră gravă" și naturalitatea unor stihuri ca „Tu, întuneric din care mă trag" și țipătul din „Sînt singur pe lume și totuși nu-s singur destul" și bucuria șoptită din „O, viață, viață uimitor anotimp", obsesiile... totul, totul e aici, în aceste cîteva strofe ca vuietul țărînii într-o capsulă cosmică... Rilke comunică dintr-odată lucruri adînci, fundamentale, de care te cutremuri, cu simplitatea — repet — cu care norocosul la zaruri îți trîntește mereu pe masă șase-șase. Asta se numește inspirație ?Poate. Ori o mare capacitate de concentrare, ori generozitatea celui ce-ți dăruiește sufletul experiențelor fundamentale : lasă să treacă prin el fulgerele, curenții, magneții. Dar, oricum s-ar numi, un lucru e sigur : noi sîntem beneficiarii unei imense moșteniri : toată averea norocului poetic al lui Rilke, opera sa, pe care a cîștigat-o dintr-odată, vreau să zic într-o singură viață, și din care, puși în situația de-a ne alege o poezie, cea mai frumoasă și mai mișcătoare, închidem ochii și deschidem cartea.

Marin Sorescu

Vocația de luptător

Urmare din pag. 1

trine, iar moartea sa ca ultima dovadă a eșecului ei.

Așa stau, oare, lucrurile ? Cum se întîmplă de cîte ori viața este redusă la idei, faptele se egalizează sub unghiul posibilității lor teoretice. Deși rîndurile de mai sus sunt scrise în 1943, asasinatul însuși este situat în planul posibilului ca și creditul politic acordat inițial.

Comentariul lui Lovinescu este, însă, convingător numai într-o primă instanță, căci omite un element esențial. Legătura stabilită între eroarea lui Iorga și omorirea lui e prea simplă, prea abruptă pentru a corespunde realității de fapt. De dragul coerenței în sine a demonstrației este sacrificat un adevăr personal și istoric.

Teza lui Lovinescu trece pe lîngă subiect în cazul lui Iorga, identificarea grăbită a criticului se explică prin polemica de o viață al cărei punct e pus în acest fel. Mai grav este, însă, faptul că ea a fost preluată și absolutizată și că destulă vreme nu s-a vorbit despre Iorga decît sub semnul oprobriului rezervat unui reprezentant al reacțiunii. Savantul a fost apoi reabilitat datorită enormei contribuții aduse la istoria națiunii și a prestigiului ei în lume. Adevărul poate fi însă restabilit în acest plan în afara concesiilor pe care meritele personale ar fi îndreptățite să le reclame.

Ceea ce Lovinescu a uitat spre a-și „rotunji" demonstrația este faptul că Iorga și-a retras simpatia acordată cu naivitate la un moment dat, și mai mult decît atît, s-a delimitat de ideile și de acțiunile extremiste exact în momentul afirmării lor agresive.

Poate fi considerat Iorga inspiratorul unor forțe care se întorc pînă la urmă împotriva lui, este el un fel de „ucenic vrăjitor" în ideologia politică românească ? Ipoteza poate părea seducătoare unor spirite preocupate exclusiv de simetria în sine a ideilor și mai puțin de realitatea infinit mai anevoioasă a faptelor.

Este Iorga vinovat că doctrina sa organicistă și specifistă a servit ca punct de plecare pentru ideologia „noii generații ?" Iorga e vinovat pentru excesele proprii, nu pentru caricatura lor de mai tîrziu. Confruntată cu o asemenea manifestare proprie sa concepție se reformulează în condiții dramatice.

Avem dovada refuzului și a anticipărilor sale profetice, așadar, a unei opoziții fățișe cît se poate de riscante. Căci în acele momente a te opune însemna să-ți riști nu numai cariera sau libertatea, ci însăși viața. Nu încape îndoială că Iorga a avut conștiința acestui risc, dar atitudinea sa a rămas inflexibilă și după ce a fost amenințat cu lichidarea. Nu s-a retras cu înțeleaptă superioritate, a pășit în arenă imperativ și vindicativ, probînd — în chip definitiv de această dată, — vocația sa de luptător.

Se poate trece peste gestul optiunii sale tragice ? Iorga a fost ucis de legionari nu pentru că nu li s-a alăturat, ci pentru că li s-a împotrivit. Moartea lui interzice orice confuzie și dovedește că la adevărul său nu se poate ajunge decît printr-o răspicată disociere.

Nicolae Iorga a fost, cum se știe, un autor obsedat de ideea națională pe care a agitat-o pînă la uitare de sine. În anii de după primul război mondial, după ce Unirea fusese realizată și recunoscută de Europa, el a continuat să fluture acest steag în vreme ce alți intelectuali ai țării au devenit conștienți de faptul că ideea națională căzuse în monopolul politicianismului. Cît de departe era însă militantismul său național de mistica furibundă a acțiunii și exaltarea timpă a Căpitanului !

Într-adevăr, ce legătură poate fi între spiritul luminos care a cîștigat respectul Senatelor universitare europene și acei semidocți agresivi, între prețuitorul lui Gaster și făptuitorii de pogromuri, între inițiatorul atîtor acțiuni de culturalizare la sate și la orașe și aprinzătorii de ruguri destinate cărților ? Ce opoziție mai ireductibilă poate exista decît aceea între conștiința intelectuală autentică și conștiința gregară — dacă aceasta din urmă poate fi numită conștiință ?

În toate momentele tulburi ale istoriei forțele întunericului au terorizat privirile și vocile care ar fi putut depune mărturie împotriva lor. Așa i s-a întîmplat și lui Iorga, a cărui conștiință intelectuală a rămas, însă, trează, adică responsabilă, depășind rătăcirile momentane și disprețuind amenințările cele mai grave. El n-a fost victimă inconștientă a propriilor erori, ci martir al unei drepte credințe. Pilda lui se înscrie într-un prezent etern.

Urletul de moarte al învățatului îngenunchiat și sîngerat la margine de pădure ne rănește încă timpanele.

revista revistelor

* În numărul din 26 nov. al „României Literare" (rubrica „Prezențe românești") este publicat articolul „Poetul Eugen Jebeleanu la Atena" din care citîm : „Reprezentînd Frontul Unității Socialiste la Congresul mondial pentru apărarea libertăților în Chile, poetul Eugen Jebeleanu s-a bucurat de o primire deosebit de călduroasă din partea lumii politice și a intelectualității ateniene (...). În cursul unui dineu oferit la „Hotel de la Grande Bretagne" de către ministrul grec al apărării naționale, Evanghelos Averoff, el însuși poet și dramaturg, și în prezența ministrului culturii, poetul Constantin Trypanis și a poetei Ioana Tsatos (soția președintelui republicii și sora poetului Seferis) s-au rostit toasturi pentru stringerea relațiilor eleno-române, subliniindu-se prestigiul de care se bucură literatura noastră nouă în mediile cultivate ale Atenei. (...).

Presa din Atena, la rîndul ei, s-a făcut ecoul acestei deosebit de entuziaste primiri, publicînd articole în cinstea poetului nostru și reproducînd din poeziile sale. Cităm cîteva titluri : „Un poet român la Atena : Eugen Jebeleanu", „Eugen Jebeleanu un român de marcă, om de cultură și luptător" : „Azi țara noastră îl primește pe Eugen Jebeleanu, corifeu al poeziei române".

Sub semnul tot mai strînselor relații cultural-artistice dintre România și Grecia stă și ultima pagină a numărului din „România literară" la care ne referim. În prezentarea și tălmăcirea poetului Ion Brad facem cunoștință cu personalitatea și opera poeților eleni, Evanghelos Averoff — Tossizza și Constantin A. Trypanis.

AQUA FORTE

NOTĂ

Citim în revista **Convorbiri literare,** nr. 11 următoarele : **„Un alt autor, poetul Ion Murgeanu, ce se consideră de asemenea „nedreptățit", mă acuză într-o lungă plîngere adresată unei redacții că în studenție „frecventam" cafeneaua Albina și nu e deloc imposibil ca alți „combativi" să fie și mai ingenioși".** Semnatarul acestor rînduri este Mircea Iorgulescu, iar acea redacție nu este decît redactia revistei **Luceafărul** care a adus la cunoștință în chip firesc susținătorului rubricii de **Profil** scrisoarea deschisă pe care Ion Murgeanu o trimitea redactorului șef al revistei, dar care datorită unor afirmații excesive n-a fost publicată de revista **Luceafărul.** Dezaprobăm procedeul colaboratorului nostru care se folosește de lectura unui text, care n-a avut șansa circulației cu ajutorul tiparului pentru a-i riposta în presă preopinentului netipărit. Replica lui Mircea Iorgulescu și-ar fi avut justificarea numai în cazul în care scrisoarea trimisă de Ion Murgeanu ar fi văzut lumina tiparului.

CENACLUL REVISTEI LUCEAFĂRUL

Luni 24 noiembrie a.c. a avut loc a douăzecea ședință a cenaclului revistei „Luceafărul". Ședința a avut un caracter festiv : în cadrul ei s-au înmînat premiile concursului de reportaj „Sub semnul aceleiași generații" inițiat de C.C. al U.T.C. și de revista „Luceafărul". Au luat cuvîntul : Nicolae Croitoru, secretar al C.C. al U.T.C., Laurențiu Fulga, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din R.S.R. și Eugen Barbu, președintele juriului. Ședința a fost condusă de poetul Nicolae Dragoș, redactor-șef al revistei „Luceafărul". După înmînarea premiilor a urmat un spectacol susținut de Teatrul studențesc din Sibiu în regia lui Radu Basarab. Spectacolul s-a bucurat de un deosebit succes.

În partea a doua a ședinței au citit versuri Victoria Raicev și Emil Micu Dalea. După discuții, actorii Radu Basarab și Heraldina Basarab au recitat din creațiile scriitorilor Eugen Jebeleanu și D. R. Popescu.

29 NOIEMBRIE 1975
L2

biografia debuturilor

Invitatul nostru: Constantin Ciopraga

„Critica și creația nu sînt în raport de opoziție, nu se exclud: sînt forme compensatorii ale unei individualități intelectuale"

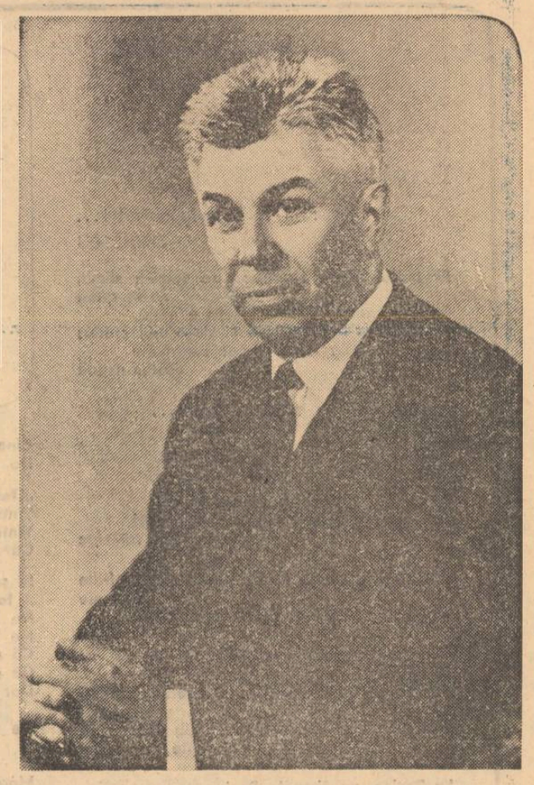

„ÎNDĂRĂTUL OPERELOR DE FICȚIUNE AM VĂZUT PERMANENT OAMENI EXISTÎND ÎN REALITATE, MODELE"

— Pentru că mă adresez, în primul rînd, criticului și istoricului literar Constantin Ciopraga, lăsînd pentru mai tîrziu întrebările pregătite poetului și, dacă am înțeles bine, viitorului romancier, v-aș ruga stimate tovarășe profesor să-mi spuneți dacă, după opinia dumneavoastră, spațiul geografic în care se naște și își petrece copilăria un viitor scriitor are o însemnătate deosebită în formarea sensibilității acestuia, în structurarea ei ?

— Consider spațiul geografic, dacă nu determinant, oricum foarte important pentru formarea sensibilității viitorului scriitor : poet, romancier, critic.

— V-aș ruga să exemplificăm prin chiar cazul dumneavoastră.

— Spațiul geografic al copilăriei mele — Pașcanii — e de un pitoresc obișnuit ; spațiul spiritual corespunzător a stimulat însă anumite vocații. Prin Sadoveanu ori Constanța Marino-Moscu, tangențial prin Caragiale, Creangă și Vlahuță, ori datorită altora, mai tineri, această așezare a atras atenția. Eugen Lovinescu se arăta surprins că Sadoveanu a putut crea memorabile tablouri de natură avînd ca „subiect" Valea Siretului, care-i părea, pe bună dreptate, un piesaj ca altele. În ceea ce mă privește, trei au fost momentele, mai exact mediile ce au contribuit la formarea nivelului meu afectiv. Ele se simt și azi în întreaga mea activitate de scriitor și de om de catedră.

În primul rînd e vorba de afinitățile de ordin sentimental cu spațiul natal ; moment hotărîtor, de clarificare a diverselor consonanțe cu ceea ce mă înconjura. N-ar fi lipsit de interes, cred, să amintesc teoria lui Charles Mauron despre geneza *metaforelor obsesive*, potrivit căreia, la un scriitor, la un creator în genere, predomină acel sistem de metafore care i-a frapat pentru întîia oară sensibilitatea. Este vorba de momentul în care trecem de la etapa inconștientă la alta în care luăm cunoștință de noi înșine în raport cu etaloane din afară precum : cromatica locurilor înconjurătoare, distanțele, formele de relief, climatul unei localități, al provinciei și, mai apoi, al țării. Cred că ideea lui Mauron este întemeiată ; la noi, Sadoveanu, de pildă, o ilustrează elocvent. În lumina psihocriticii, de remarcat la Sadoveanu formarea sensibilității și descoperirea eului propriu în mod progresiv, în cercuri concentrice. Preocupările sale de ordin cognitiv au început cu Pașcanii, apoi s-au extins la spațiul Văii Siretului și al Moldovei pentru ca după vîrsta de patruzeci de ani să se lărgească pînă la cuprinderea spațiului de peste munți și al Deltei.

Revenind la mine, al doilea mediu care m-a marcat, contribuind la modelarea profilului meu afectiv, a fost acela de la Fălticeni.

Mă refer la anii liceului.

— În ce fel ?

— Acolo ambianța naturală era mult mai pitorească : munți în apropiere, Valea Moldovei, „Dumbrava minunată", „Nada florilor". Cît privește orizontul spiritual, și azi persistă la Fălticeni ecouri din Creangă, Nicu Gane, Sadoveanu, E. Lovinescu. Peregrin prin alte părți, Anton Holban, mort foarte tînăr și inmormîntat la Fălticeni, își petrecea vacanțele acolo, ca și E. Lovinescu al cărui nepot era. Deși nu avea pe atunci nici douăzeci de mii de locuitori, urbea demonstra o emulație culturală remarcabilă, în dezacord mai ales, cu pasivitatea ei economică. În orice caz, realitățile din *Locul unde nu s-a întîmplat nimic* aparțineau, cum precizează subtitlul lucrării sadoveniene, unui „tîrg moldovenesc în 1880".

— Care era linia de forță a emulației de care pomeneați ?

— În special interesul pentru literatură și artă. De asemenea, pentru creația populară. La Fălticeni, Artur Gorovei a redactat timp de patru decenii „Șezătoarea", revistă cu merite excepționale în aprofundarea fenomenului folcloristic. Profesorul Virgil Tempeanu, germanist eminent, publica traduceri din Grillfarzer și alții.

— Dați-mi cîteva nume care s-au format în această atmosferă ?

— Dacă Aurel Băeșu, stins la treizeci și unu de ani în 1928, ar fi avut răgazul unei evoluții normale, pictura românească ar fi înregistrat numele unui liric incitător, din familia spirituală a lui Sadoveanu, cu care, de altminteri, era rudă. Dintr-o generație ulterioară fac parte sculptorii Ion Irimescu, artist de valoare excepțională, și Vasiliu — Falti — fratele lui Gr. Vasiliu Birlic, remarcabil ca sculptor animalier. Împreună cu Aurel Băeșu — toți ilustrează o tradiție plastică interesantă. Tot de aici au plecat actorii Jules Cazaban și Gr. Vasiliu-Birlic, figuri de frunte ale teatrului român contemporan. În Mihail Șerban, E. Lovinescu întrevedea un prozator de talent. A publicat romane și memorii legate de ambianța natală. Dramaturgul Horia Lovinescu, nepotul criticului, era cu o clasă înaintea mea. Mihai Gafița a învățat tot aici, bucurîndu-se la rîndu-i, ca alte atîtea promoții, de deschiderea culturală spre cultură și exemplul lui Aurel G. Stino, un profesor de elită. După al doilea război mondial pe la liceul din Fălticeni a trecut Nicolae Labiș. L-am cunoscut cu prilejul unei conferințe pe care am ținut-o în orașul studiilor mele liceale și l-am sfătuit să se transfere la Iași. Mi-a răspuns spontan : *„Vin la Iași" !* A devenit elev al Liceului National.

— Putem trece la cel de-al treilea moment care a contribuit decisiv la formarea profilului dumneavoastră ?

— Să trecem. Desigur. Am insistat asupra etapei de la Fălticeni, fiindcă locul e mai puțin cunoscut. Să trecem la întîlnirea cu Iașul, în perioada studenției.

— V-aș ruga să fiți de acord ca, pînă la evocarea acelor ani, să mai zăbovim preț de cîteva întrebări la anii liceului. În primul rînd m-ar interesa să-mi spuneți cîte ceva despre lecturile de-atunci.

— Mă fascina Sadoveanu. Asupra mea acționau impulsuri variate. Mai ales primele *Povestiri* ale lui Sadoveanu din 1904, ulterior *Floare ofilită*, *Venea o moară pe Siret*, *Hanul — Ancuței* și celelalte îmi revelau scene și existențe legate de tîrgul natal. Retrăiam natura „la modul Sadoveanu". Valea Siretului la Pașcani, pădurea de plopi din preajmă, pîriul Boroiului (nume care-l încînta pe Ibrăileanu !) configurau un climat favorabil poeziei și reveriei. Sadoveanu deschidea porți către mister ; natura îmi dădea un sentiment voluptos al necunoscutului.

— Ați scris atunci poezii ?

— Nu, am „debutat" în clasa a treia de liceu, în revista *Luminița*, cu schițe ; mai tîrziu am publicat recenzii și scurte articole.

— Care erau alți scriitori preferați ai acelor ani ?

— Îmi vine acum în minte Brătescu-Voinești, care, prin delicatețea morală a scrierilor sale convenea spiritului meu. Pentru „aventură" îmi convenea Jules Verne. În cursul superior de liceu mi-au reținut atenția Eminescu, Creangă, Rebreanu, Camil Petrescu și Gib. I. Mihăescu. Cred că selecția aceasta ilustra o etapă a evoluției mele de la observația directă, către fantastic, către reflecție, eventual, către sinteză. Din literatura universală m-au cucerit Hugo, Balzac, Dostoievski și Tolstoi. Mental, retrăiam lîngă Tolstoi, lîngă France. Admiram pe Leopardi și pe Baudelaire. Marea iubire, vă rămîne însă Shakespeare, a cărui operă iradiază o incomparabilă umanitate.

— Revenind la Sadoveanu, v-aș ruga să-mi spuneți cînd l-ați văzut prima oară? Cum vi s-a părut ? Infirma sau confirma imaginea pe care v-o făcuseți despre el citindu-l ? Adică, ați fost dezamăgit ori vi s-au confirmat așteptările ?

— Eram la Pașcani. Venea acolo pentru a fi sărbătorit. Era în 1930 și Sadoveanu împlinea 50 de ani. Cînd a coborît din tren iar corul unei școli l-a întîmpinat cu un imn, am avut sentimentul că Homer este totuși, un personaj viu. Sadoveanu îmi apărea întocmai cum mi-l închipuisem ; prin monumentalitate el coincidea cu imaginea pe care mi-o făurisem. Confruntările de acest gen implică tot felul de surprize. Despre celebrul Pont du Gard, Jean-Jacques Rousseau declara că depășise cu mult așteptările. Uneori sîntem ușor derutați. Cînd, peste ani, am văzut la Paris „Fîntîna Inocenților" ori la Roma, „Fîntîna Trevi", — n-am exultat.

— Ce înseamnă azi pentru dumneavoastră întîlnirea cu opera unui scriitor, în raport cu întîlnirea autorului însuși ?

— Totdeauna am considerat întîlnirea unui comentator de literatură cu o operă, nu numai ca un contact cu pagina scrisă. Îndărătul operelor de ficțiune am văzut permanent oameni existînd în realitate, modele. Scriitorii sînt în primul rînd oameni, structuri adesea foarte complicate. A înțelege cît mai exact aceste structuri înseamnă a raporta personalitatea greu de descifrat a scriitorului, la personajele sale. În dialogurile curente, se pune semnul egalității între protagonistul luminos, cuceritor, al unei cărți, și autor, deși ultimul nu vorbește doar prin personajul iubit de toată lumea. Sîntem surprinși neplăcut cînd cunoscînd pe unii scriitori ca oameni, îi vedem comportîndu-se altfel decît în tabloul de valori morale propus de ei. Fluctuațiile, inconsecvențele, discordanțele de acest gen nu trebuie ignorate. Consider că apelul la biografie — la biografia epocii și biografia unei opere — își justifică în continuare necesitatea ; psihologia, istoria, filozofia culturii, morala pot oferi lumini pentru descifrarea oamenilor de care vorbeam, sînt instrumente de lucru în vederea formulării de concluzii în ordine estetică. Opera în sine îmi vorbește mai elocvent, după ce m-am edificat multilateral, așa cum medicul, în fața unui pacient, obișnuiește să se intereseze de *antecedente*.

— Vreți să subliniați astfel, cred, responsabilitatea pe care o implică actul critic. Vă referiți la dificultățile justei comprehensiuni ?

— Așa este. Să-l invocăm pe Bernardin de Saint-Pierre care a făcut să plîngă atîtea generații ; se pare că, în familie, el era nu numai un om dificil, ci chiar insuportabil. Tot așa de posibil e, în virtutea explicațiilor psihanalitice — atît de la modă astăzi — ca un creator să se purifice, debarasîndu-se de elementele tenebroase maligne ale personalității sale, punînd o parte din ele în structura cutărui sau cutărui personaj. În orice caz, este de dorit ca forța morală a scriitorului să transpară în sens activ, i-aș zice funcțional-educativ în operă. Discrepanțele nu sînt de dorit nici ca excepții.

— Mi-ați putea da un exemplu de perfectă concordanță OM-OPERĂ ?

— Ne-am putea opri la Albert Camus. Opera lui transmite atîta sinceritate, încît e imposibil să rămîi insensibil la mesajul ei uman.

— Nici ideea sincerității unei opere nu-mi pare neatacabilă.

— Bineînțeles, — limite sînt greu de stabilit. Nu dispunem aproape niciodată de elemente sigure. Sînt unii scriitori pe care-i admiri, iar alții pe care-i iubești. În cazul lui Camus, scriitor mare, mi-ar fi dificil să spun dacă mai prețios este omul sau scriitorul... Sigur e că elementele biografice joacă un rol covîrșitor ; de nuanță mitologică aproape. Biografia duce la „sacralizarea" omului. Lumina pornește în acest caz de la om înspre operă.

— Mi-ați putea da un exemplu de situație opusă, cînd lumina pleacă de la operă la om, cînd biograficul nu prea contează ?

— Știu eu ? Poate Caragiale. Apoi Arghezi. Dar mai mult ca ei, Sadoveanu. Opera estompează existența omului devenit un fel de Homer. S-ar putea ca peste o sută de ani, legenda Sadoveanu să fie mai interesantă decît documentele precise. Cînd într-un artist se string vocile unui popor, biografia artistului ca individualitate, intră într-un con de umbră.

„ÎN SCARA VALORILOR ȚINUTE ÎN STIMĂ AICI, PRODUCĂTORII DE VALORI SPIRITUALE AU FOST CONSIDERAȚI DEASUPRA POSESORILOR DE MILIOANE...".

— Întorcîndu-ne la momentul Iași, pe care l-am aminat cu cîteva minute mai înainte, v-aș ruga să-mi spuneți care era atmosfera culturală a Iașului, așa cum ați cunoscut-o cînd v-ați început studiile universitare ?

— Atmosfera Iașului interbelic se afla în prelungirea tradiției instituite de *Convorbiri literare*, de *Contemporanul*, de *Viața românească*, ambianță extrem de favorabilă creației. Există la Iași un *genius loci*, în sensul că schimbul de idei, interesul pentru cultură în special pentru creație se bucură de o prețuire excepțională de la cronicari și pînă azi. În scara valorilor ținute în stimă aici, producătorii de valori spirituale au fost considerați deasupra posesorilor de milioane. Prin asta, Iașii și-au creat cadrul pentru apariția unor personalități ca Mihail Kogălniceanu, Maiorescu, Ibrăileanu, figuri care au polarizat atenția întregii țări. Așa se explică faptul că vechile publicații de la Iași au fost expresia unor necesități culturale naționale ; mulți dintre cei veniți aici pentru un sejour tranzitoriu, s-au aclimatizat, cuceriți de patina intelectuală a mediului. Aș compara acest climat, dominant și în timpul studiilor mele universitare, cu acela de la Oxford și Cambridge ori Florența ; mai mult cu primele două.

— Cum s-ar explica „firul roșu", fluidul neîntrerupt al acestei continuități de atmosferă ?

— Există un „mister" în tot acest mecanism al promovării unor talente care, în altă parte, poate s-ar fi pierdut. Au apărut, la timpul oportun, anumite personalități modelatoare. Miron Costin e una dintre acestea. Personalitate uriașă, — nu numai pentru spiritul moldovenesc al secolului al șaptesprezecelea — în sensul coexistenței la același ins a sensibilității patetice (nu tragice) cu raționalismul. Miron Costin rezumă și anticipă, mai mult decît alții, spiritul ieșean, îmbinînd sentimentul autohtoniei cu deschiderea spre universal, lirismul privind marea trecere cu sentimentul eternității, nostalgia absolutului cu conștiința clipei. Mihnirea nu l-a oprit de la aspirația spre totalitate. Eminescu a potențat trăsături costiniene. Cred că Sadoveanu a avut mult din acest spirit tutelar ; poate mai mult decît din Neculce, de la care se revendică în postură de narator.

— Alegînd un spirit tutelar al epocii de care vorbim, aș vrea să vă întreb cum se simțea recenta, pe atunci, dispariție a lui Ibrăileanu ?

— G. Ibrăileanu murise cu cîteva luni înainte de a deveni eu student. Am resimțit dispariția lui ca pe o pierdere de familie. Simțeam că prin exodul acestui sentimental-lucid, pe care nu-l cunoscusem direct, îmi era sortit să rămîn în preajma unei legende, care n-a întîrziat să sporească. Am avut profesori de mare prestigiu, — Petre Andrei, Iorgu Iordan, G. Călinescu — dar Ibrăileanu rămînea unicul, incomparabilul ; personaj aproape de ficțiune.

— Care era situația publicațiilor literare din Iași ?

— După mutarea *Vieții românești* la București, în 1933 am asistat la evoluția *Însemnărilor ieșene*, revistă de orientare democratică, deschisă dezbaterilor umaniste și științifice, de ținută academic superioară. Publicația grupa scriitori, cadre didactice universitare și studenți. În orice caz, nu s-ar putea spune că intervalul dintre 1935 și începutul războiului se situa, literar, la cota atinsă anterior de *Viața românească*.

O încercare importantă de redresare a constituit-o *Jurnalul literar* al lui G. Călinescu, profesor de estetică la Universitatea din Iași, hebdomadar care-și sista apariția după un an. Revista *Însemnări ieșene* a fost interzisă în o mie nouă sute patruzeci.

— Care era „situația strategică" a lui G. Călinescu în Iași ?

— G. Călinescu avea mari simpatii în rîndul tinerilor studioși, cărora, lăsîndu-le o largă libertate de opinie, le încuraja, în mod deosebit, manifestările literare, critice, eseistice. Este de presupus că, dacă *Jurnalul literar* și-ar fi prelungit existența și dacă împrejurările (războiul mai ales) nu i-ar fi fost ostile, publicația ar fi putut juca rolul *Sburătorului*.

— Ce aducea nou G. Călinescu cu al său JURNAL LITERAR ?

— Nouă era, în primul rînd, pledoaria pentru „totalitate". Conducătorul revistei cultiva „formația scriitorului total" și sprijinea îndrumarea criticilor tineri în direcția „totalității". G. Călinescu nu intenționa realizarea unei școli critice de direcție, de tipul aceleia de la *Convorbiri literare*, nu-l interesa nici să joace rolul de magistru într-un „atelier" à la Mihail Dragomirescu.

Dacă Maiorescu și, în parte, Ibrăileanu preconizau modificări în paginile acceptate pentru tipar, G. Călinescu publica și texte cu care nu era de acord. Cine are curiozitatea să parcurgă colecția *Jurnalului literar*, poate descoperi precizări de felul următor : „Deși nu împărtășim punctul de vedere susținut de autor, publicăm acest articol din respect pentru opinia colaboratorului nostru".

— Între tradiția Maiorescu-Ibrăileanu și felul de a concepe o revistă a lui G. Călinescu, în ce punct se află „subiectivitatea" dumneavoastră ?

— Consider că imixtiunea în laboratorul de creație este, de cele mai multe ori, *neavenită*. Pare de-a dreptul bizar reprosul pe care unii îl fac cu privire la compoziția unui roman sau la structura unei monografii. Important este să judecăm în ce măsură și-a realizat autorul proiectele în planul pentru care a optat ; în ce măsură descoperim acolo viață, esență, puncte de vedere originale. Altfel, e ca și cum i-am reproșa cuiva că și-a croit un costum într-un mod care nu ne vine și nouă.

„VOCAȚIA REALIZATĂ ESTE O DESĂVÎRȘITĂ PUNERE DE ACORD A POSIBILITĂȚILOR CUIVA CU DRUMUL ALES".

— Cum ați debutat ? Cu ce ?

— Cu versuri, în 1938, la *Curentul literar*. Am trimis prin poștă un fragment liric intitulat... POEM. A fost publicat. Apoi mi-au apărut versuri și în alte reviste.

— Vă mai amintiți vreun nume alături de care ați publicat la CURENTUL ?

— Ștefan Augustin Doinaș. Dacă nu ar fi intervenit războiul cu experiența lui gravă (front, plus patru ani de captivitate) aș fi dorit să debutez și editorial cu un volum de versuri.

— Numai războiul v-a făcut să nu debutați cu poezie ?

— Nu numai el, ci o sumă de elemente adverse.

— Regretați că ați debutat cu poezie de-abia anul acesta ?

— Poate ! De multe ori am regretat, dar mă gîndesc că în tot răul e și-un bine.

— Care ar fi acest bine ?

— Experiența de viață acumulată, experiența literară, contactele aprofundate cu literaturile străine, experiența unor ani petrecuți în străinătate, călătoriile, perspectivele unei vîrste mai mult decît mature au marcat, probabil, poeziile din acest volum. În bine, cred...

— Cum ați primit critica pe marginea acestui volum ? Dacă ați fi debutat în urmă cu treizeci de ani, să spunem, ați fi privit comentariile critice la fel, cum ați făcut-o acum ?

— O, aș fi fost, probabil, mult mai sensibil la primirea făcută cărții. Raportată la confrații mai tineri, situația poate da de gîndit criticilor.

— De ce ?

— De multe ori, cartea unui tînăr debutant nu oferă elemente suficiente pentru o judecată fermă. Cred că este bine ca primirea celei dintîi cărți să nu fie însoțită de fulgere și trăsnete decît în situațiile flagrantei lipse de talent. După debut, sînt posibile surprize. De aceea o etică profesională adecvată include o marjă de siguranță.

— În cazul debutului dumneavoastră poetic — după o susținută activitate de critic, istoric literar și profesor — ați fost tentat să „invocați" același regim de prudență din partea criticii ?

— Nu. Situația diferă. În genere, cînd un critic scrie un roman ori o carte de poezii, este suspectat de vanitate. Personal văd lucrurile altfel. Luînd chiar cazul meu, consider că volumul de versuri vine să întregească profilul unei individualități. *Nisipul*, romanul la care lucrez, va proiecta la rîndu-i anumite lumini asupra modului meu de a privi destinul. În poezie și roman pun ceea ce n-a „încăput" în paginile critice. Nu văd vreun dezacord între activitatea critică și aceea de creator. Critica și creația nu sînt în raport de opoziție, nu se exclud ; ele sînt forme compensatorii, complementare, ale unei experiențe intelectuale. Unii însă, nu cred în posibilitatea „vocației" multiple. G. Călinescu ar fi o excepție. Într-o antologie publicată mai de mult, se susține că nici unul critic român nu i-a reușit practicarea actului critic paralel cu poezia de bună calitate.

— Aici aș vrea să vă contrazic, bănuind că e vorba de volumul lui Florin Manolescu, „Poezia criticilor..."

— Exact.

— ...mi se pare că el susține altceva. Și anume că, și atunci cînd poezia unui critic poate fi considerată de valoare, criticul poet nu împinge niciodată cunoașterea poetică înainte, așa cum o face poetul pur.

— Ei, da, — chestiune de nuanță. În cazul acesta, teza nu poate fi neglijată ori infirmată cu ușurință. E o nuanță și încă una care schimbă datele problemei în mod sensibil.

— Dintre cei care au scris despre volumul dumneavoastră de poezii, cine vi s-a părut a fi fost mai aproape de „adevăr" ?

— Cred că Aurel Martin și Daniel Dimitriu. Mă bucură, tocmai pentru că ei fac parte din generații diferite.

— În afara războiului și cumulului de elemente diverse care v-au îndepărtat de un debut în poezie și v-au îndreptat spre o activitate consacrată criticii și istoriei literare, ce „cauze" ar mai fi de amintit ?

— A intervenit, în activitatea mea, nevoia de aprofundare a mai multor limbi străine ; au urmat lecturi susținute din literaturile respective. Treptat, m-am situat sub semnele unei meditații active, avînd ca finalitate descoperirea de noi orizonturi. Au urmat treceri sistematice de la lecturi la relecturi, totul sfîrșind în actul de comunicare a opiniilor.

— N-a fost vorba despre ceea ce, de obicei, numim vocație ? Vreau să vă mărturisesc că sînt impresionat că, pînă în acest punct al convorbirii noastre, nu ați pomenit niciodată cuvîntul „vocație" cu privire la dumneavoastră. Să fie semnul modestiei ?

— Unii au văzut în vocație un fel de chemare supraterestră, ceva irezistibil, un fel de stranie damnațiune. Vocația, scria un romancier, Jacques Chardonne, „nu se explică, ci se constată". În practică, vocația e un fenomen legat de ereditate și mediu. Poetul se naște poet, — poeta nascitur — afirmau romanii. Despre oratori însă erau de părere că se formează prin studii : orator facit ! Cred că o vocație indiscutabilă presupune voința de a merge pînă la capăt, împotriva tuturor obstacolelor. Sau, — mai adecvat poate : cred că vocația realizată este o desăvîrșită punere de acord a posibilităților cuiva cu drumul ales. Nu voi nega, desigur, funcția vocației, pe care, în mod rațional, aș lega-o, totodată, de ideea de *aptitudine*, dar aș ține să remarc rolul muncii. Una fără cealaltă nu va mișca lucrurile înspre sublim. Acela care face critică bazîndu-se numai pe vocație, eșuează în diletantism. Critica este o formă a conștiinței estetice, dublată în această activitate de ritmul și calitatea cumulărilor.

— Ce se poate spune despre acumulare în cazul dumneavoastră ?

— Mi-a plăcut să acumulez, nu din spirit pedant, ci pentru că asta convenea formației mele : în primul rînd ca om. În intervalul de la treizeci la patruzeci de ani, am ajuns la o conștiință a virtualităților proprii, înțelegind prin aceasta, că avem de străbătut un drum greu, care cerea mijloace de expresie nuanțate, schimburi intelectuale, dialoguri și o continuă cunoaștere a experienței altora. Nu cred în concluziile critice ale acelora, care consideră opiniile personale drept sacre. Critica este, în fond, un schimb de idei. Nu există critic absolut, ci numai critic. Punctele de vedere privind una și aceeași operă lucrează prin adițiune. Nimeni nu deține monopolul, de unde sentimentul relativității care îndeamnă, în mod firesc, la modestie, la judecăți prudente. La lucrări de anvergură, la sinteze, la opere de „creație critică" se poate ajunge numai după un lung exercițiu. Dacă scriitorul nu trebuie să fie singur, și în același timp e obligat să fie singur, criticul, de asemenea, e obligat să dialogheze cu confrații, și să fie singur, adică să aducă în acest neîntrerupt dialog, contribuția sa de originalitate.

— Cînd și cu ce ați debutat în critică ?

— Printr-un eseu, „Eliberare prin creație", apărut în 1939 în *Viața literară* a lui I. Valerian. Au urmat cronici, articole. După război, în alte condiții, mi-am reluat activitatea la Iași. În special în ultimul deceniu am colaborat nu numai la publicații ieșene, ci la aproape toate revistele din țară, la radio și la televiziune, la periodice de peste hotare.

— Editorial, ați debutat în 1960 cu „Calistrat Hogaș". Cum a fost primită cartea ?

— Foarte bine. Cu cîțiva ani înainte publicasem o ediție Hogaș în seria „Opere".

— Cine a scris despre carte ?

— Ion Dodu Bălan, G. C. Nicolescu, Al. Săndulescu, Cornelia Ștefănescu, Nicolae Ciobanu și alții.

— Activitatea dumneavoastră nu poate fi desprinsă de munca de profesor la Universitatea din Iași. Ce-mi puteți spune despre ceea ce înseamnă contactul cu studenții ?

— Este un contact stimulator, reprezentînd o continuă invitație la dialog.

— Cum favorizați dumneavoastră acest dialog ?

— În cazul unor subiecte propun spre discuție un punct de vedere acceptabil și unul paradoxal. Astfel declanșez opinii, dezbateri vii, pasiuni chiar. Critica este un sistem de relații, o activitate în care opera, publicul, criticul formează un triunghi. Despre optica scriitorului, despre aceea a publicului și a criticii (aici intră și studenții), se poate vorbi în mii de feluri ; fără dogmatism, fără prejudecată, avînd drept stea polară criteriul frumosului, înțelegerea lui.

— Prin propunerea acelor puncte de vedere — acceptabil și paradoxal — ați reușit să scoateți la lumină, să recomandați nume noi ?

— Răspunsul e pozitiv. Pot cita, în acest sens, numele lui Mihai Drăgan și Ion Constantinescu, acum cadre universitare, colaboratori în catedra pe care o conduc, Dan Mănucă, cercetător științific, Constantin Pricop, critic în formație.

— Există printre studenții dumneavoastră din acești ultimi ani nume pe care le vedeți în viitor afirmîndu-se în critica și istoria literară ?

— Desigur. Aș cita numai cîteva : Cornelia Mânecuță, Rodica Șuiu, Gheorghe Lateș, Miron Blaga, Gheorghe Simon. Toți aceștia se vor putea afirma, cu condiția să fie puși într-un mediu favorizant. Nu-mi rămîne decît să le urez „vînt prielnic".

Dorin Tudoran

profil

Ioanid Romanescu

Născut la 5 octombrie 1937, în Voinești, județul Iași. Absolvent al Facultății de filologie, Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași.
Bibliografie: Singurătate în doi, *E.P.L., col. „Luceafărul"* ; Presiunea luminii, *ed. Tineretului, 1968 ;* Aberații cromatice, *E.P.L., 1969 ;* Poeme, *Junimea, 1971 ;* Favoare, *Cartea românească, 1972 ;* Baia de nori, *Junimea, 1973 ;* Poet al uriașilor, *Eminescu, 1973 ;* Lavă, *Albatros, 1974 ;* Paradisul, *Junimea, 1975.*

Abia de curînd s-a arătat poeziei lui Ioanid Romanescu un interes mai susținut, această întîrziere părînd cu atît mai inexplicabilă cu cît, departe de a fi un autor „complicat", speriind prin „dificultăți", poetul a practicat încă de la debut o lirică viguroasă și directă, de expresie neocolit și chiar ostentativ prozaică. Este însă cu putință ca la data apariției primei lui cărți, și după aceea în virtutea unui simplu automatism, el să fi părut întrucîtva anacronic, îndentificîndu-i-se structura personalității poetice cu trăsăturile unui moment literar și mai ales ale unei mode pe care poezia contemporană era tocmai în curs de a le depăși. Cu străvezii ecouri din Esenin, Beniuc (din **Cîntece de pierzanie**) și Labiș, convergente într-o stare de hipersensibilitate agresivă, cu o profetică impetuoasă afirmare a credinței în destinul propriu („La ceas de gloată și sărit din zodii / bat clopotele cu limba inimii mele. / Duc eu scîndura cu numele satului / pe care o vor găuri cu ochii / oamenii și timpurile"), cu o franchețe aspră și un sarcasm biciuitor, întîiele versuri ale poetului erau totuși străine de retorismul nestăvilirii lirice din anii precedenți, în primul rînd prin absența aproape totală a ingenuității, ca atitudine dar și ca motiv. Lipsește, de asemenea, spontaneitatea, poetul căutînd cu încordare să se elibereze de o tensiune interioară violentă prin expresia cea mai proprie, lucid controlată ; crispată, colțuroasă, prozaică prin calitatea materialului verbal, nu însă și în substanță, poezia lui Ioanid Romanescu este astfel prin adecvare. Vitalismul este aici mai degrabă voluntarism, așadar mai puțin un atribut al vîrstei cît o atitudine deliberată convertită în dominantă lirică, prin care își face loc o mare energie canalizată cu fermitate. Proporțiile ciclopice la care se raportează poetul au rostul de a traduce intensa lui aspirație spre un absolut al împlinirii, de factură hotărît morală, și în stratul său cel mai adînc poezia aceasta tinjește după o himerică perfecțiune : „Amestec de pămînt și cer mi-e trupul, / mereu cu sîngele în zbor — / asupra mea nu moartea, propriu-mi ochi / e marele jefuitor / / ceea ce văd poartă ca pe orbi / — căci dincolo, abia, e marea depărtare — / sînt jalnic printre voi : de mine însumi / mă rătăcesc prin lumi imaginare / / în urmă-s podurile rupte / — pămînt iubirea și pămînt trecutul — / iar partea mea de cer sălbăticită / o va-mblînzi pămîntul cel pentru toate surdul / / pămînt la urmă, cerul înainte / — ființa mea e tulburare / — / pămînt aș mai putea s-adaug unei stele, / un ochi jefuitor pe mările astrale". Pe axa acestei voințe de înălțare, întreaga poezie a lui Ioanid Romanescu are aspectul unei confesiuni zbuciumate și e de fapt jurnalul unei singure copleșitoare preocupări spirituale, ce se dezvăluie neașteptat în cele mai variate stări. Sfidător sau vulnerabil, discursiv pînă la alungarea oricărei emoții sau armonios și litanic, amenințînd iconoclast sau fixîndu-se într-o gravă reculegere, poetul e mereu în căutarea „clipei de aur" în care își poate contempla „steaua adîncă" ; atitudinea lui cea mai firească este însă neîmpăcarea, ca expresie a imposibilității de a racorda o energie activă la credința într-o iluzie.

Mircea Iorgulescu

Ion Chiriac

Rovine

Motto: In zadar urla-mpăratul...
EMINESCU

Ar trebui să se simtă, să se vadă-n sfîrșit,
să se-audă
Că din cauza jertfelor lumea e mută,
Că moartea-i mai blîndă și viața mai crudă;
De singe prin lance urcat steagurile
oastei asudă

Prin mlaștină nu mai e: înainte!...
Fie porunca oricît de fierbinte
Moartea-n nămol se aprinde
Apa va curge prin oseminte

Și de fapt nimeni nu se mai bate
Se îmbrățișează cu săbiile numai căci
brațele sînt retezate

Fiindcă în moarte se intră mai simplu frate
cu frate
Și-atunci de ce urli pe dimb, împărate?

Mă doare auzul de urletul domnului
Al împăratului, în fine al domnului,
De urletul care îmi tulbură izvoarele morții
și somnului
Sub stilpul cel viu al tulpinii, sub floarea de
lapte a pomului

La Rovine, pe cîmp la Rovine
A urlat într-un timp nu știu cine
A urlat și-o covîrșitoare mulțime
A trecut în tăcere, cum se cuvine

Și stau la Rovine și cu toate că-i lună
Fără nori o poruncă mai tună
N-o aud și n-o văd și cu morți mă-adună
Tăcerea cea mare, sporită de lună

Ar trebui să se simtă-nsfîrșit, să se vadă
Că-mpărăția-i de mult terminată
Că împăratul e însuși o umbră ciudată
Ar trebui să se-audă că-i ultima noastră
săgeată.

Suntem

—„Ei nu sunt, nu mai sunt, nu mai sunt...“
Vorbă în jur se aude prin vînt

Cine-o fi vîntul și ce-o mai fi vrînd
De unde-o mai fi și-acest vînt

„Desigur, desigur...“ Ne-asigură
Vîntul cu-o voce mai sigură
Vîntul din care nici rouă nu picură
Că nu mai suntem ne asigură

Și șoaptă că numai el, vîntul,
A fost și va fi cît cuprinde pămîntul
Ne trimite-nadins, să ne-nvălue gîndul
Ne trimite cu gînd să fim una cu vîntul
Că nu suntem, să zicem, cum vîntul o spune
Că n-am fost, că nu suntem pe lume
Dar de unde pornirea din vînt și tristețea
ce-apune
De unde chiar vîntul cunoaște numele
nostru, renume

Marea de unde? Și rîul și ramurile
Ce ne mîngîie fruntea și geamurile
De unde-n picioarele noastre-a fost jugul?
Și hamurile
În mîinile noastre și carul în care ne laudă
neamurile?

Că am fost și că suntem, spune bradul
pe munte
Că vom fi, spun stejarii, și mîine cum
suntem
Că am fost și că suntem adînc de
pătrundem
Că vom fi chiar și vîntul ne spune învins
lîngă frunte

Ei au fost, ei vor fi și ei sunt
Lumii mari îi va spune chiar vîntul curînd
Cum au spus toate vînturile fiindcă azi
și oricînd
Rostul nostru-i de-a spune că suntem, și-n
cînt.

Paul Balahur

Baladă pentru mama tînără

Vremea se schimbă mult mai ușor
în casa mea din capătul veacului;
în zori, păsări cu lujere-n cioc
dau tîrcoale virstei de aur.

Nourii care te înconjoară îngînă
vremea și eu mă împiedic în aripi
cînd printre goluri mișcătoare
minzul împărătesc se pierde.

Altfel sîntem abia în aprilie
și tu ai putea să cutreieri
cum îți și place, largul cu greieri.
Ai gură vrăjită, nume de vînt
și peste mătcile în primenire
numai securile-n descînt
peste goluri, rărînd stoluri,
înfrigurează zăriștea subțire...

Apoi sînt pe cer urmele slabe
ale unor tîlcuri care se destramă;
m-așez la masa de brad și scriu:
„O, mamă,

îți văd mîinile între capcane
izvor încrăit, duminica ta
umbra unui sceptru de aur este
peste porțile negre din înălțime.

Sufletul meu sălbăticește-n munți
și-s numai flăcări de gheață în oase —
toate punțile-s trase
peste albii în limpezime.

Noi vom culege mierea din soare
acolo sînt faguri aevea și fluturi
cît ușile
ne poartă cenușile“...

Acum e tîrziu și la masă
de gheață m-aplec și scriu:

„Mama tînără tresare în somn,
frunza sub verde-i căzută.
Mîinile în basme răstoarnă
zăpezi peste iarnă...

Deasupra mea un bulb cumplit
în zările tăioase se-nfășoară.
Mama tînără tresare în somn,
botul stelei mă împinge-afară.

Aș vrea să cînt, un flaut lacom
în fața ta mă trage la pămînt“.

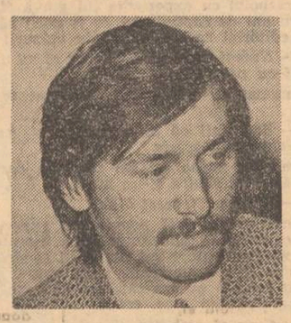

Noiembrie

Noiembrie în golul după rază
cu pasărea alături își-așternu.
Pasărea doarme, tu ești trează,
dar cel ce te gîndește nu ești tu,

ci martie cu schiptrele solzoase
cap bărbătesc încoronat abia
cînd nu vedem o pasăre, ci oase
legîndu-se în zbor deasupra ta

și deodată ne gîndim cu teamă
c-aripile nici nu s-or potrivi
și zările stufoase se destramă
la marginea-ntre-o zi și altă zi...

Da, murmură, noiembrie închide
ieșirile la stupii de pămînt.
Sînt îngeri nezburați din crisalide
și mulți rămași pe dinafară sînt

ca-n martie, cînd totul e-o părere
a miezurilor prinse-n coaja lor,
aripile atunci îți dau putere
pămîntul nu-l atingi decît ușor.

Și dacă sufli ai putea să scuturi
cu răsuflarea lujerii fierbinți
la care țese un cocon de fluturi
pînză galactică peste părinți...

Ce întîmplare-a florii pe omături:
noiembrie în golul după rază
cu pasărea își așternu alături —
pasărea doarme, tu ești trează

dar te gîndește ceara singerie
pe care-n forme martie o toarnă:
sufletul tău înzăpezit îmbie
alcătuiri de păsări peste iarnă.

Ion Țăranu

planeta tinerilor fericiți

Își îndreaptă micul binoclu de ivoriu spre clădirea de vizavi. Dar era prea devreme. Ceea ce voia să vadă, planeta luminoasă a tinerilor fericiți, apărea deobicei mai spre seară. Avea mai multe chipuri de a se smulge din mizeria desnădejdii și a o comuta încet-încet într-o melancolie indulgentă, apoi într-o stare de blajină alinare. Treptat puneau stăpînire pe el acele suave reverii ce urcau tot mai sus în bucuria de a înțelege ce i se înfățișa privirii, atîtea minuni pe lîngă care oamenii fără imaginație, nerăbdători și nepăsători, treceau fără a le vedea. Putea cobori în grădina din fața palatului să-și țintească ochii pe o porțiune din oglinda micului bazin, locul de unde izvora apa, abia ghicit după o fină vălurire. Îl încerca senzația unei domoale și pline de farmec plutiri pe o întindere blîndă, căci stătea cu ochii foarte aproape de suprafața apei. În adînc apărea un portret tremurat, plăcut tocmai prin indecizia și noutatea contururilor, abia întrevăzute și apoi pierdute unele în altele. Știa că era el și totuși nu se recunoștea. Nu cobori, deși lumina era tocmai potrivită pentru această ultimă descoperire care-i dovedea că existența poate oferi fiecărei virste alte și alte încîntări. Avea la îndemînă, sus, un alt joc mai seducător. În geamul de la mansardă abia dacă se distingea un oval, mai plin spre centru, ca o lentilă — un defect la prima vedere; după mai intensa transparență ai fi zis că acel oval nici nu era din sticlă. Dacă se uita cu atenție la această nobilă lentilă, pentru multă vreme uita de sine. Erau adevărate daruri aceste clipe de visare de care nu se putea sătura, și tocmai de aceea și le provoca zilnic pe la această oră, cum daruri care-i aduceau nu vindecare ori potolire, ci o afițare a setei amintirilor erau micile obiecte cu sufletul și taina lor, cărora le descoperea dintr-odată ceva aparte, deși îl înconjurau de-o viață; parcă anume ar fi fost lăsate de cineva ca să fie descoperite pe rînd, acel cineva știind că nimeni în afara lui nu le-ar fi atins taina, pentru că numai simțurile lui fine erau în stare să detecteze și să se neliniștească ori să se bucure de aceste descoperiri.

Într-o zi deosebi cu un fel de fericită neliniște că unele rochii din sipet păstrau încă vagi urme din mirosul de garoafe al trupului ei tinăr. Le apropia de nări și se cufunda în stofa fină. Erau rochii din cea dintîi tinerețe, cusute dintr-un capriciu, repede demodate și repede schimbate cu altele, dar care își dobîndiseră drept tribut în scurtul răstimp cît îi îmbrăcaseră trupul ceva din esența prețioasă a ființei ei — acea mireasmă unică între miresme care-l înrobise atîția ani. Cîndva scăpaseră printr-o simplă întîmplare de a fi transformate ori vîndute pe nimica, deși nu fuseseră purtate mai mult de trei ori, iar acum nu s-ar fi despărțit de ele pentru nimic în lume. Ceva din lăuntrul său, foarte din adînc, își reamintea ca prin visul visului acest miros reavăn și i-l cerea stăruitor. Seri întregi se apleca să dezvelească din creier sau din simțurile amorțite și ursuze această umbră de mireasmă a tinereții ei.

Sau acest accident minunat, o înflorire a limpezimii în limpezimea ferestrei, ce dar fermecat! Însă îi dădea atîta de gîndit, îi trezea cele mai ciudate întrebări asupra a ceea ce vedea... Oamenii îi apăreau (ori se făceau) cînd foarte înalți, cînd foarte mici, cînd voluminoși ca niște silozuri, cînd ca niște insecte. Priviți printr-un punct anume deveneau și mai mici, ca și cum strada întreagă nu era decît o pedestră lamelă de microscop. Și ce putea fi la mijloc de același om se înfățișa cînd ca o făptură uriașă cînd ca un mizerabil protozoar, unde era adevărul? Uneori se semețea să creadă că într-adevăr așa ar putea fi, prin el acele ființe deveneau mărețe sau nemernice în raport cu lumina cu care le încărca, fără ca ele să știe că depind de cineva atît de neinsemnat. Oricum, în asemenea momente de îmbătare de sine era tot mai încredințat că lentila aceea într-o montură atît de măiastră, aproape invizibilă, i-a fost destinată pentru ca în singurătatea de sus să dezlege un adevăr care altminteri nu l-ar fi atins niciodată dacă și-ar fi privit semenii prea de-aproape. „Dar atunci și eu aș putea fi altfel, sau chiar sînt“, își spunea și alunga gîndul; pînă a privi prin fragmentul acela provocator nu-l stăpîneau niciodată astfel de idei. Nu putea admite ca o simplă sticlă să poată cugeta singură asupra realității din jur sau să-i împrumute o asemenea gîndire, ca și cînd ar fi purtat-o în sine, sau... mai știi!... Doamne Dumnezeule, de ce-mi pasă tot mai mult de toate astea acum, ca și cum aș mai avea o sută de ani înainte! Uneori cînd se stingea în el încîntarea de-a fi singurul martor al adevăratelor fețe ale lumii și cînd bizarele imagini năsteau în sufletul său teama de-atîta nestatornicie, era foarte mulțumit pentru oameni că ochii lor sînt în așa fel alcătuiți încît mai mult să repereze decît să vadă sau, în orice caz, să arate lumea așa cum dorește ea să se arate, ca și cum ar fi fost un acord tacit al lor ca ei să rămînă în expectație, să nu îngrijoreze pe nimeni; dacă omul vrea cu tot dinadinsul să ajungă în adîncimea crisalidei adevărului, ochii își abjură orice prefăcătorie și calitate.

Totuși, nu putea renunța, cum era ispitit adesea, la ovalul din geam conținînd atît de supărătoare enigme pentru el, căci dacă-l tulbura starea, parcă inadins neclară a oamenilor, îl atrăgeau combinațiile nenumărate ale fiecărei fracțiuni din oraș: norii, grădinile, arborii, străzile, bisericile, marile edificii. Un oraș într-o lacrimă, oricui ar fi părut himeric, el avea sub ochi o asemenea realitate. Dacă privea printr-un punct, ca la o comandă de „stringeți rîndurile“, clădirile altfel distanțate se uneau ca într-o horă, palatele se aliniau, dezvăluind ceea ce lumea n-avea să vadă nicicînd. Și i-ar fi trebuit atît de puțin, doar să urce pînă la ultimul etaj și să observe cu răbdare micul spectacol. Dacă privea prin marginea opusă a acelei stranii lentile — ah, dacă privea! îl inunda o nespusă părere de rău că nu posedă toți oamenii asupra lor cîte un asemenea extraordinar cristal prin care să poată surprinde fantastica frumusețe a lumii. Era încredințat că numai văzînd-o sporind sub ochii lor, de la o vreme cei ce o înțeleg vor vrea ca această frumusețe să fie înfăptuită în numele a ceva care să fie mai mult decît frumusețea pură. Odată atingînd idealitatea, cu siguranță ochii n-ar mai fi suportat micimea și imperfecția iluziilor cu multă îngăduință zis frumusețe. Căci printr-o margine a acestei excelențe între cristaluri se putea vedea cum frumusețea incoruptă ar fi urcat pe tronul ei.

Subit, turlele butucănoase și fără stil ale bisericii breslașilor de la intrarea din stînga a străzii deveneau zvelte ca niște minarete și de o armonie atît de subtilă, încît atunci cînd înceta să mai privească îi părea că abia atunci vedea printr-o sticlă malefică ce schimonosește realitatea. Mergea pînă acolo încît credea că exista fără îndoială o corespondență între această lentilă suverană și forma bisericuței care fusese anume gîndită pentru ca doar prin acest cristal implantat într-o banală fereastră să-și dezvăluie frumusețea ascunsă. Se temea și totodată iubea acea putere inepuizabilă și de neprevăzut a diverselor unghiuri ce confereau o măreție aproape de neîndurat unei lucrări atît de neinsemnate altfel.

Ar mai fi fost un semn care putea atrage atenția oamenilor asupra înfățișării ascunse a modestului lăcaș, dar și acesta, în afara lui, îi vorbea distinct doar unui băiețel ager cu un spiriduș și pe care-l iubea tocmai pentru că-l simțea aidoma lui, în stare să deosebească miezul de aparența găoacei. Biserica avea un clopot c-un sunet atît de prietenos, de argint clar, și ori de cîte ori clopotarul îl trăgea cu o rară artă, băiatul de la casa vecină ieșea în stradă în ritmul cîntecului și avea impresia că numai ei doi, tocmai pentru că erau înfrățiți prin simțuri, pătrundeau această armonie, ceilalți oameni treceau indiferenți pe lîngă atîta limpezime. Pe cea mai înaltă culme a orașului se afla o mînăstire, împrejmuită cu ziduri și turnuri de apărare. Dacă privea prin centrul ușor ieșit în relief al acestui oval, mînăstirea — presimțindu-i parcă dorința de a se înfățișa pe măsura visului cititorului ei dintîi — se înălța și se împlinea cu noi corpuri, încît, din depărtare apărea ca o cetate de necuprins. Cele trei turnuri din mijloc și cele cinci de apărare de pe margini deveneau o pădure de turnuri. Știa că sînt ireale, se bucura că știe și mai ales se bucura că se poate bucura de această irealitate, pentru un timp însuflețitoare. Le cunoștea pe cele care se adăugau, dar avea o curiozitate acută să le numere și verifice de fiecare dată, căci toate făceau parte din sine; erau treizeci și trei. Realiza cu mult înainte ceea ce omenirea ar fi urmat să desăvîrșească vreodată din ce înaintașii gîndiseră cu forță și originalitate.

Se întreba adesea cum de este posibil ca un simplu accident, neînsemnat altfel (o sticlă pe care destui oameni ar fi înlocuit-o cu alta absolut normală), să schimbe pînă-ntr-atît felul său întreprinzător de a fi de altădată. Dar pînă la urmă rămînea cu realitatea camerei și realitatea dinlăuntru său; toate le putea schimba înafară, aparențele, cînd rămînea singur cu sine era același. Degeaba se îmbăta cu gîndul că îi era dat privilegiul de a străvede noi împliniri, în sine totul rămînea la fel ca înainte.

Statuia lui Ștefan cel Mare (bronz de Emanuel Frèmiet, 1883)

Poate aceeași tristețe o încerca și soția sa, și ea stătea la geam zile întregi visînd, de aceea nu-i dezvăluise ciudatele vedenii. Poate descoperise că sufletul ei se plămădise încet-încet după această sticlă defectă... Trebuia să se smulgă odată și odată de sub tirania acestor fantasme pentru că nu voia să-i urmeze și totuși descoperea că în ultima vreme trăia prin ceea ce-i adusese ei rătăcirea.

Inserarea pusese stăpînire pe stradă și dincolo se aprindeau luminile. Acum venise iar rîndul micului binoclu. Îl potrivi îndelung, așa cum obișnuia soția. Din tot ce-i aparținuse ei odată, era gestul care i se întîmpărise cel mai bine, ca o mîngîiere, un gest potolit, parcă protector. Abia atunci îl străluminâ ce era mai frumoase seri, întîlnirile, plimbările, conversațiile inteligente le datorează acestor petale limpezi de cristal, acestui giuvaer gingaș, ca o mică meduză, pe care niciodată, cît trăise ea, nu avusese răgazul să-l pună la ochi. Oare de ce-l oprise să privească și de ce iarăși îl încearcă bănuiala că ea s-a ținut ascunsă, că i-a tăinuit foarte multe lucruri?

...Pentru o frîntură, surprinse tinerii de la unu, mutați de curînd. Viața lor, atît cît o putea cunoaște, îl intimida. Îl umplea de o melancolie apăsătoare. Și totodată de o bucurie duioasă. Ce adevărată, ce plină de neprevăzut această viață pe lîngă care fantasmele sale, de atîtea ori totuși aceleași, îi stîrneau adesea mila de sine...

Celorlalți locatari le cunoștea toate obiceiurile și metehnele. Iată, doamna de la etajul trei își masează într-un fel anume picioarele, parcă s-ar ști observată. După ce a rămas singură, cu mulți ani în urmă, îi plăcea s-o urmărească cum și le mîngîie pînă sus, drăgăstoasă, acum o făcea din obișnuință, parcă în silă, arătau ca niște saci umpluți cu fringhii. Nici ei, nici domnului îndeajuns de vîrstnic de la același etaj, care primea o dată pe săptămînă (întotdeauna luni seara), o vizită, nici nimănui de dincolo nu le cunoștea și nici n-ar fi vrut să le cunoască numele. Dar tinerilor da. Ar fi cît se poate de mulțumit dacă bărbatului acesta tînăr i-ar ajunge la cunoștință înștiințarea: „Execut fracturi ireproșabil. A se adresa în strada Renașterii nr. 10 bis“. Uite ce bine-i vine haina neagră, lungă ca o redingotă. De cînd a venit, de cîteva luni, cam pe la ora asta îl pîndește. Se îmbracă bine, cu gust, știe ce-i vine și ce nu, nu ca domnul de la doi care are garderoba tixită, dar nu știe ce-l prinde!... Au stins lumina, pe semne pleacă undeva în vizită sau la un spectacol...

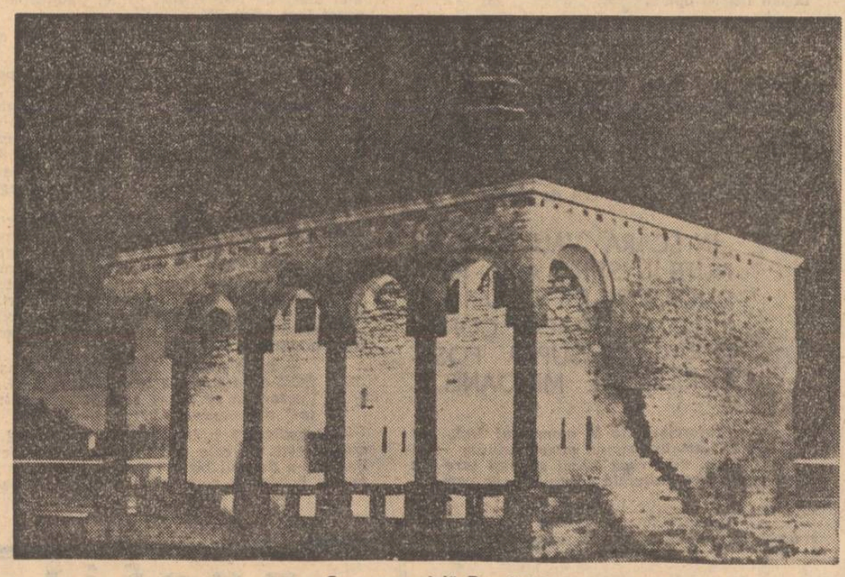

Casa memorială Dosoftei

teatru

Trupa de studenți sibieni

Spontaneitatea și mobilitatea amatorului depășește de multe ori pe profesionist. Libertatea de inițiativă a primului e mai mare decît a celui de al doilea înconjurat de mai multă prudență profesională. Aceste lucruri simple, știute de toți acei care iubesc arta și pe cei ce o fac, ne-au fost reamintite de trupa de studenți actori din Sibiu condusă de actorul Radu Basarab. De obicei spectatorul merge la teatru să vadă o piesă cunoscută într-o distribuție care-l interesează. Spectacolele devin atunci o interesantă cursă cu obstacole. Nu puțini sînt cei ce merg la teatru să vadă cum depășesc pasajele dificile dintr-o piesă cunoscută actori diferiți. Cum va juca monologul lui Hamlet, x cum îl va juca y și așa mai departe. Sînt pietre de încercare în fiecare piesă mare și spectatorul se duce să vadă cum ridică această „piatră“ fiecare trupă, sau fiecare actor. Spectatorul intră astfel într-un dialog bine precizat cu teatrul său. Repertoriul e punctul de confruntare. Dar ce se face spectatorul în fața unui repertoriu necunoscut? Și ce probleme își pun actorii în fața unui repertoriu care nu le permite să ridice grelele pietre de moară ale marii dramaturgii mondiale? Își asumă ei riscul? E de recunoscut că actorul preferă verificarea în marile roluri sau în piesele de prestigiu scenic decît în textele dramatice mai puțin verificate. Dar satisface asta întotdeauna publicul? Mulți s-au gîndit la asta, actori și spectatori, și rezultatul a fost un tip de spectacol care să refuze formula tradițională. Mai întîi este refuzată dramaturgia propriu-zisă. În locul piesei concepută după toate regulile genului dramatic se preferă un scenariu mobil orientat spre actualitățile esențiale. Decorul este și el mai mult un accesoriu simbolic decît o realitate greoaie. Esențialul sînt textele și actorii. Cu cît ele sînt mai apropiate de interesul spectatorilor și actorii mai capabili de a face sensibilă esența lor cu atît spectacolul este mai reușit. Acest teatru, mai mobil și mai direct ca formulă, a stat în atenția actorilor studenți din Sibiu care în cadrul cenaclului revistei **Luceafărul** ne-au oferit un spectacol nepretențios, proaspăt și plin de umor. Decorul, reucuzita, etc. au trecut pe planul doi. În fața noastră au evoluat cîteva tinere și tineri în costume de stradă, credibili în tot ce făceau, care ne-au atras atenția asupra ridicolului sau absurdității unor texte de muzică ușoară pe care le ascultăm la radio, la televiziune sau pe care le citim, în reviste. Această satiră a locurilor comune, a stupidităților zilnice este reconfortantă pentru că ne trezește la realitate și ne atrage atenția că nu e de ignorat ceea ce noi trecem îngăduitori cu vederea. Tinerii interpreți au vizat cu precădere literatura grafomanilor sau a industricșilor specializați în textele așa-zis literare (a se vedea autorii textelor de muzică ușoară satirizați de ei) într-o interpretare plină de accent și de vervă. E de subliniat calitatea textului literar (în care au intrat și fragmente din proza lui Mircea Horia Simionescu) bunul gust cu care au fost alăturate și montate momentele fără a cădea în excese sau efecte groase alături de acuratețea interpretării tinerilor studenți. Asemenea formule de teatru sînt binevenite și atunci cînd ele sînt servite cu entuziasm și generozitate. Trupa de studenți din Sibiu și regizorul Radu Basarab merită felicitările noastre.

Cronicar

film

Orașul văzut de sus

Nu un oraș e văzut de sus (căci panoramicul și semiplonjeul de la începutul filmului nu sînt integrate unei viziuni de acest fel), ci viața unei femei. De sus, adică de acolo de unde privațiunile particulare, intime se contopesc în fluxul răspunderilor pentru obște. Noua producție românească (scenariul — Dumitru Solomon, Marcel Păruș) nu-și propune „să vadă“ în profunzime, ci doar să înregistreze **impactul** unei femei cu **starea** de a conduce. De acea, motivațiile de ordin personal sînt doar schițate, atît cît să dea conturul de ansamblu. Și femeia din „Drum în penumbră“ se află la o virstă la care viața personală își are susceptibilități, precauții și severități bine marcate. Maria Sorescu din „Orașul...“ e directoare de școală de corecție și apoi primar. Realizarea sa își găsește spațiul de compensație printr-o terapeutică a dragostei de copii, de oameni: destinul acestei femei pare croit să nu abdice de la nici un principiu moral și civic. Este ceea ce numim model — un individ exemplar, consecvent cu sine și cu alții.

Regizorul Lucian Bratu și-a repliat mijloacele, și-a proporționat sensibilitatea și gîndirea pe un schelet arid, fără dimensiuni psihologice preponderente, cum o făcea în filmul menționat, unde accentele sentimentale, vag desuete, romanțau o biografie. Acum nu mai rămîne loc pentru divagații lăuntrice, zona lor de iradiere s-a sublimat fiindcă personajul pe care ni-l oferă marea actriță Margareta Pogonat este de o delicatețe și de o sobrietate a sentimentului și a deciziei care pornesc întîi și întîi din puterea de înțelegere, din inteligența și răbdarea faustică a aleșilor simpli și buni. În puținele zile, cît intră în caruselul hotărîrilor diriguitoare, e vorba nu numai de ea, ori de faptul că e femeie și nu bărbat, ci de malformațiile cu care are de luptat: cuvîntul care dă sensul ne este cunoscut — **perfecționarea conducerii.** Are, așadar, de extirpat spiritul îngust, dogmatic, formalist al unor colaboratori, de lămurit strategema cu „planul“ inginerului șef de șantier, pe care George Constantin nu-l îngroașă în cinismul, emfaza și siguranța lui.

Filmul mai cuprinde o despărțire și o întîlnire pasageră. Fostul primar, marinarul (Ilarion Ciobanu), virtual soț al Mariei, pornește în afara orașului, a țării, pe mare, în timp ce șoferul necunoscut intră în localitate pe drumul lung văzut și acesta de sus. Sînt puncte de rezonanță limpede, sînt premise însă. Numai cu intenții și cu promițătoare puneri în cadru a problematicii nu e de ajuns. Paginile din viața Mariei Sorescu sînt foiletonistice, distribuite sub „bumbii“ unui paragraf de ziar. Reușit ca punct de plecare, neconvingător, sau mai bine zis convingător pînă la linia de plutire, filmul acesta e, cum ar zice cu șarm D. I. Suchianu, o „nouă ocazie pierdută“.

Ion Lazăr

Ioanid Romanescu

Suprapoem

Parcă aș fi un supraeu
— încă vă spun supracuvinte —
în supranoapte îmi înfing
privirea ca un supradinte

mă paște-un supraideal,
trăiesc în supraașteptare
și supraformulez acordul
timpanelor supraformale

dar încă ați putea privi,
dar încă s-ar putea să vină
— prin supraochiul care sînt —
lumina mea : supralumină

căci numai suprapoezia
a ars cămașa mea de mire,
predestinînd singurătății
un loc la supraviețuire.

Era Aprilia...

Dacă pe strada ei te prinde o furtună,
singurul loc de adăpost e o cofetărie

ne întîlneam destul de rar acolo
(nu pentru că era un an secetos
și nici pentru că nu aș fi fost încîntat s-o văd)

dar în săptămîna chioară te încăpățînezi —
în fiecare după-amiază mutam atelierul
pe strada ei

(cînd eram copil, unchiul meu Nicolae Ivașcu
mă amenința : „dacă ești obraznic
te închid într-o cofetărie !"
și pentru că în libertate eram flămînd mereu
de fiecare dată cînd îl vedeam
îi ieșeam în cale supus : „te rog frumos
să mă închizi într-o cofetărie !")

acum, în timp ce așteptam,
ca niciodată am simțit
gustul amar al singurătății
(copil bătrîn, în ce hal ai ajuns :
oricît de dulci ar fi toate aici,
în sufletul tău e aceeași spaimă !)

și tocmai cînd mai curînd aș fi crezut
că s-a sculat din pămînt și se apropie
încruntat
unchiul meu Nicolae Ivașcu,
numai ce apare Aprilia — surîzînd nimănui —
și se îndreaptă spre un telefon

cu teancul de hîrtii strînse în grabă
în fața ei m-am trezit : „eu sînt

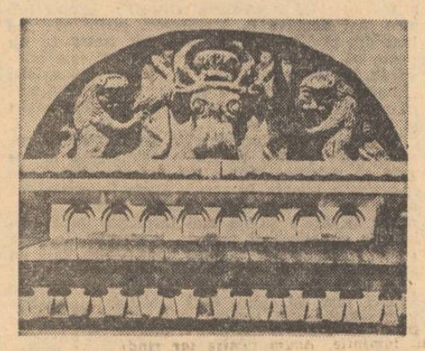

Mînăstirea Golia (Detaliu arhitectural)

cel care a blocat telefonul cu o monedă
strîmbă,
vă rog să mă pălmuiți !"

nimeni nu m-a învins mai frumos :
atît de blînd privea-n obrazu-mi prea repede
înlăcrimat !
era Aprilia lumina fantasticelor mele nopți
cum cîngul de cireși în floare ai unei margini
de sat

Visătorul în forță — Huanudo

Înalt prin suferință — adînc îngropat
în cerul de sînge — Huanudo
viața o va fi absolvit
magna cum laudae et solitudo

nici nu a vrut să vrea prea mult
știind că toate au un finis
și îngeri tropăind l-au dus
pe cînd bătea în geam c-un iris

obrazul pălmuit de vînt
aproape nu se mai arată
căci Mama sa e doar țărînă
rodind o iarbă-nmiresmată

și Sora lui preacuvintindu-l
nu mai rostește ruga-n șoapte
cum cu imperiale gesturi
da crengi de aer la o parte

înalt prin suferință și
iubind în oameni constelații
avu structura lacrimei

zadarnic l-ar mai plînge alții.

Val Gheorghiu

lampyris noctiluca

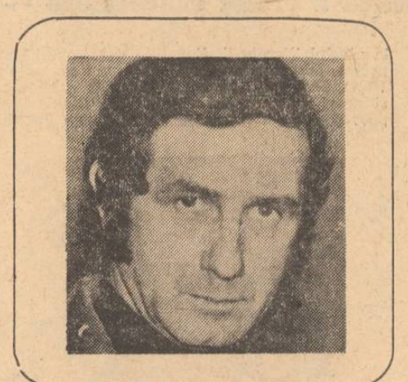

Am stat în ușă, pînă cînd a ajuns la șalter. Lumina lunii cădea pieziș pe mulaje. Îmi spusese nu te uita la mulaje, pînă cînd nu aprind tuburile cu neon, mulajele sînt respingătoare sub lună. Erau respingătoare. Toată seara am hoinărit printre ziduri preabinețiute de amîndoi, eu cu mîinile în buzunare, el ciocănind asfaltul cu bastonul de trandafir, îmbulbat cu argint, era o seară rece, luna era perfect rotundă, mică însă, ca în nopțile cu ger, stelele străluceau clar și puternic, parcurile, pe jumătate desfrunzite, erau scene părăsite de pasagere trupe elizabetane. Am stat un timp pe o bancă, în parcul Gulliver, un băiat și o fată se îmbrățișau în umbra ultramarină a teiului, el mi-a vorbit de licurici, dar nu cum se vorbește de obicei despre licurici. Încercam să-l persiflez, crezînd că vrea să augmenteze prin sugestii feeria nopții de noiembrie, dar el îmi atrase atenția că nu e vorba de augmentări, ci pur și simplu de o noutate pe care o auzise dimineața, cum că un savant, american parcă, și-a dat doctoratul cu o teză privind licuricii. Privind licuricii, am repetat neîncrezător și atent la eventualele, și, dealtfel, obișnuitele lui glume. Da, privind lumina licuricilor. Hm, am spus, e frumos. În fond, de ce ar suna rău o teză de doctorat și așa : „Lumina licuricilor și propagarea ei ?" Spune-mi, am insistat, licuricii sînt niște viermișori sau niște insecte ? A zîmbit și a rostit cu prețiozitate : lampyris noctiluca. Savantul de care-ți spun a descoperit că lumina licuricilor e o lumină rece și că ea se naște din oxidarea unor substanțe interne. Știu ce vrei să spui acum, l-am întrerupt eu, pentru că niciodată n-ai fost romantic... Exact, a spus el bucuros, retezîndu-mi-o.

Am intrat la Teatru. Bine, i-am zis, prefăcîndu-mă mirat, dar am fost și aseară în acest local de verificată pedagogie, nu cumva ai de gînd să iei piesele la rînd ! Și-a trecut bastonul în stînga și și-a sumețit bărbia : Două seri de comedie, monșer, aseară și în seara aceasta ; cînd mai prindem așa chilipir ? Ne-am lipit de tapetul roșu, locuri nu mai erau, lumea rîdea sănătos, în cascade repetate : Tonette, Tonette... striga domnul Argan, înfofolit în hainele sale greu de numit. Tonette se ițea cu nasul ei franțuzesc de după paravan și făcea măscări, în piruiete și în aplecări nurlii, i se vedeau pulpele rotunde și lungi... Tonette, Tonette, se enerva stăpînul ei, jumătate neputincios, jumătate pofticios. În foaiere, în pauză, oglinzile arătau minunat, se răsfrîngeau în ele stucaturile aurite și grupurile de spectatori. Hi, hi, hi, ha, ha, ha : continuau să se amuze. Îl vedeam cum soarbe totul cu plăcere. Îi plăcea să se contamineze de bună dispoziție, să se convingă că e bine dispus. Lumea simte nevoia să rîdă, mi-a zis, fără prea multă importanță, cu ochii după un pîlc de patru fete. S-a înclinat princiar și m-a tras după el. Am făcut cunoștință cu cele patru fete și cu bărbatul ce le întovărășea, un brunet cu ochi albaștri, așa mi s-a părut, el asculta de-acum ce-i spunea brunetul, îi spunea, probabil, ceva foarte important, vorbeau în șoaptă, n-am auzit decît : ...Bătrîne, nu te amesteca, nu e de nasul dumitale, pot spune că am crescut-o eu, dar am crescut-o pentru mine... Rîsul lui zgomotos a pus capăt discuției în doi, eu nu știam ce să mai spun fetelor, care aveau obrajii roz, aproape roșii. E frumos, am zis, totdeauna mi-a plăcut să văd oameni sănătoși și bine îmbrăcați, nu pentru concluziile noastre mic burgheze, ci, dacă-mi dai voie, pentru altele, mult mai cuprinzătoare ; oamenii sănătoși și frumoși presupun o istorie lungă și asigurată. Ha, ha, ha, a rîs el ca pe scenă, noutatea descoperită de tine e de-a dreptul frapantă ; să bem un tutun. La reluarea comediei n-am mai intrat. Știam că nu poate sta la o piesă întreagă. La Garofeni era sindrofie. Cînd marchiza de lemn e luminată **a giorno**, așa cum îi place lui Miluță Garofeanu-senior să spună, înseamnă că seara cîntă Antoniac și cu ai lui, deci e ceva à la petrecere cu lăutari. Ne-a ieșit în ușă Garofeanu junior, transpirat și emoționat, dacă un husar poate fi emoționat : Poftiți, ogarilor, mai astîmpărați-vă picioarele și mai potoliți-vă gurile, hai, intrați, să bem ceva. Ne-am înclinat în fața ușii deschise, la camera din dreapta, unde mesenii erau în vervă. În mijlocul mesei trona butelia de sifon, sidefată albastru, semn că era vin pe îndelete. Aici, în camera din dreapta, erau **neamurile**. Ne-am răsucit și în stînga, ne-am înclinat și acolo, în camera din stînga se dansa după casetofon. Aici era **tineretul**. Ne-am strecurat pe lîngă tuciuriii lui Antoniac și am intrat între figuri cunoscute și necunoscute. Îl urmăream cum își trece bastonul dintr-o mînă în alta, indiciu că deja e cîștigat de societate. Primele prezentări, primele pahare, în timp ce ceilalți dansau. Știam că, pe rînd, vor veni să-l întrebe, să-l descoasă, să-l incite, să-l invite la dans, că va fi mai întîi ceremonios și atent cu fetele, apoi înfierbîntat, exaltat, în stare să contamineze cu bună dispoziție și pe cel mai mohorît dintre mohoriți. Ți-ai dat drumul, i-am spus pe la miezul nopții, nu treci dincolo, la senectutea înțeleaptă, să arunci grenade ? Grenadele sunt proverbialele lui întrebări, aruncate cu nonșalanță și cu naivitate între convivi, ca să nu lîncezească discuțiile, ca nu cumva să piară cheful : E adevărat că, totuși, se construiește viaductul de la Tribunal la Galata ? Cam genul ăsta de întrebări. Cînd s-au anunțat dulciurile, ne-am ridicat din fotolii și am plecat, înclinîndu-ne în dreapta și în stînga. El motivase deja : Să ne iertați, dar o oră trebuia să fim într-un loc, e o obligație... Știam că nu era vorba de nici o obligație, ci numai de cheful lui de hoinăreală, prin orașul potopit de lună : Lampyris noctiluca, ziceai, am scandat, în timp ce treceam pe sub marchiza de lemn, luminată à giorno.

Pînă la urmă tot în muzeul lui am ajuns. Cînd a aprins tuburile cu neon, mulajele nu mai erau atît de respingătoare, erau mai galbene și mai roze, semănau întrucîtva cu pielea. Talentul său, pentru care a fost încadrat aici, stă în a copia plăgile și cicatricele. Cheamă bolnavul de sus, din clinică, îl așează pe masă sau pe scaun și în cîteva minute scoate negativul, după care ochiul său atent și expert modelează și colorează extraordinar. Piesele rare rămîn aici, în elegantele vitrine. Și-a rezemat bastonul de dulapul cu cărți și s-a așezat la bancul de lucru, aflat după o draperie din pînză albă. Îi știam prea bine toanele, am trecut peste impolitețea lui de a mă lăsa singur în mijlocul încăperii. De altfel, migala pe mulaje începuse. Aceste răni hidoase, cu forme atît de neașteptate, sub lumina siderală a neonului. Brrr ! Cam mult pentru o noapte în care debutarăm prin a căuta ieșirea dintre ziduri. Gîndul că zorile aveau să vină. Palme enorme, degete prelungi și fine, solduri rotunde, sîni, urechi, omoplați, pulpe, unghii, nasuri, pomeți, genunchi, frunți, peste toate bătuse vîntul morții. Semnele erau aici. Imortalizate. L-am oprit, după un timp, și l-am întrebat dacă nu e sătul de munca aceasta ingrată. Ingrată ?, a sărit. O vezi așa, pentru că o sentimentalizezi. Dar cineva trebuie s-o facă. Nu zîmbi, e necesar.

Zorile erau în fereastră. Hai, i-am spus, zorile sînt în fereastră, deschide ușa și hai. Am urcat grăbiți strada Colinelor. La capătul străzii Ursulea era cîmpul. Mirosea a frunze. Ne-am spălat la cișmea cu apă rece, pe mîini și pe față, și am intrat în marele cîmp. Bastonul lui nu se mai auzea.

Bucurie creatoare

Urmare din pag. 1

culat într-un mecanism social nediferențiat, mai natural și necesar rămînînd chipul persoanei a cărei viață consună cu idealul curat, organic, existent peren în sînul oricărui popor așezat istoric într-o matcă proprie. Originea unei astfel de lucrări este foarte veche și transpare ca o datorie pentru fiecare scriitor care tinde să lumineze și adîncească viața sufletească a unei comunități.

Tendința în aceste literaturi individualiste inadaptabile social ca și a celor strivitoare de personalitate este de-a timora persoana omenească, de a complexa, de-a o aduce într-un ceas de îndoială și neputință, rostul fiind de-a fi descurajată din efortul deschis în vederea făuririi istoriei, înnobilării lumii, păstrării virtuților morale și spirituale, a moștenirii milenare din tradiția fiecărui popor istoric.

Știm apoi din literaturile orientale vechi că în pline epoci de decadență a unor imperii mai mari sau mai mici popoare relativ nebăgate în seamă își făureau propria istorie își scriau propria literatură, eroică, adîncă și organică, expresia unei înalte spiritualități, edificîndu-și o patrie și o comunitate rămase cu trecerea vremii pilduitoare pentru omenire. Ei știau din fire că fiecare popor își are ceasurile sale de înălțare, de bucurie creatoare și dacă un alt popor își trăiește un ceas de îndoială acesta nu trebuie împrumutat în nici un caz și înfuzat în conștiința curată a altei comunități aflată în altă zodie.

Geniul creator are darul de-a discerne ceasul în care viețuie Patria sa.

Cultura noastră, literatura și spiritualitatea acestui popor se află într-un asemenea ceas de sănătate pe cale de-a-și spune plenar cîntecul ei nepieritor între neamuri. Acest cîntec început nu de mult de un cronicar, de Eminescu și Coșbuc, continuat de Voiculescu și Sadoveanu este abia început și-i bănuim svonul nemuritor ce se precipită în auzul fiecărui om drept, de bună credință, ce lucrează întru propășirea acestei Patrii milenare, tinere încă, ajunsă la desăvîrșită maturitate prin toți oamenii săi de seamă, unii martiri, eroi toți, jertfind de bună voie pentru edificarea tuturor.

Capitel
(Palatul lui Vasile Lupu 1634)

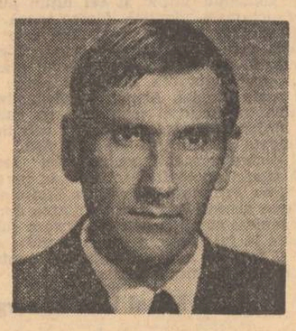

Vasile Constantinescu

Iertare

Am văzut cîndva un dans de cai
Sub liber cer, în liberă mișcare ;
Venisem să-i iau vii, spre-ai da la circ,
Sau morți – să le pun pielea în vînzare.

Ca niște prunci dansau, în legea lor —
Un fel de imn al vieții în lumină;
Brusc, inutilă mi-a căzut din mîini
Arma de vînătoare, asasină.

Dansau în legea lor — și eu simțeam
Ca într-un tribunal, în mine, anii;
Jos, botul armei parcă-mi striga: „Ce faci?
Nebunule, se duc la dracu banii!"

Și-atunci ca pe-un ecran de foc, în minte
Am văzut caii de la circ, dresați;
Părea că lumea-n mine se împarte
În cai de circ și cai adevărați...

Ah, atîția cai dansează-n lume
Și strig, s-aud eu însumi cel puțin:
Îmi ascultă, Lume, marea rugă :
Iartă caii de la circ. Amin.

Amintiri în ploaie

Plouă și eu fug necugetat prin ploaie,
Din asfalt ies aburi cu miros urît,
Sînt ușor de parcă m-am desprins de mine,
Doar cravata-mi pare-un șireang la git.

Ploaia-n dans de vis mă udă pîn-la piele,
Merg cu ea de mînă, sar într-un picior;
Am uitat cu totul că sînt om cu slujbă
Și sînt iar copilul lumii visător.

Trec printre mașini care-mi sfidează ploaia —
Oh, mai fugi prin ploaie dacă poți!
Țipă din claxon înspăimîntat șoferul,
Încă-o clipă și-aș fi fost sub roți...

Cineva cu degetul mă-arată,
Un boboc de fată sub umbrela ei,
Eu îi strîg să-arunce la gunoi umbrela,
S-aud cum îi cîntă ploaia în cercei.

Se pornesc deodată tunete în ceruri,
Eu le cred că-s niște salve-n cinstea mea;
Rîd cu poftă dinții fetei sub umbrelă
Și un domn grăbit se-mpiedică de ea.

Plouă și eu fug necugetat prin ploaie,
Din asfalt ies aburi cu miros urît,
Sînt ușor de parcă m-am desprins de mine,
Doar cravata-mi pare-un șireang la git.

Gabriela Scurtu

Și, în sfîrșit....

și am adus cu mine pădurea pe genunchi
era atît de mare c-a trebuit s-o scutur
și-am împrăștiat pe pragul odăilor de sus
răcoarea despre care spuneai c-ar fi un
fluture
și n-am știut de-i bine sau rău să socotim
dacă lumina poate să stea și în cămară
dac-am să mut pereții și cărțile în pod
și dacă ușa casei s-o dăm sau nu afară
și am coborît în tine să văd ce pot să iau
din darurile mele prea vechi și prea uitate
erau niște cochilii de melci și mult nisip
și-o liniște supremă și-un soi de libertate
și, în sfîrșit, scrisorile-acelea, ca o noapte
cuvintele-mbrăcate în noi păreau mai vii
și gustul de iubire, de noi și de departe
le-a preschimbat în sute de licurici tîrzii
și înspre dimineață m-am apropiat să sting
iubirea ce-o lăsasem aprinsă de cu seară
eram mai grei în gesturi și încă mai pustiu
ne mătura tăcerea c-o aripă stelară.

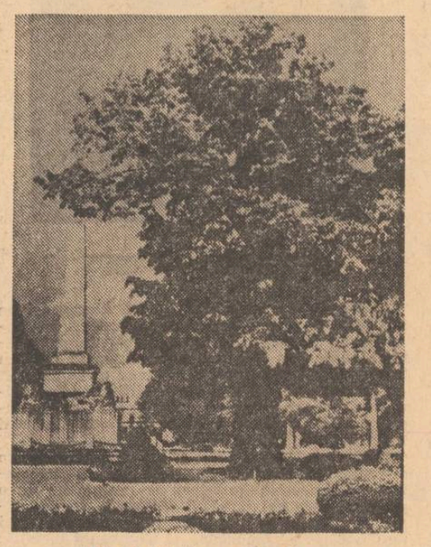

Teiul lui Eminescu din Copou

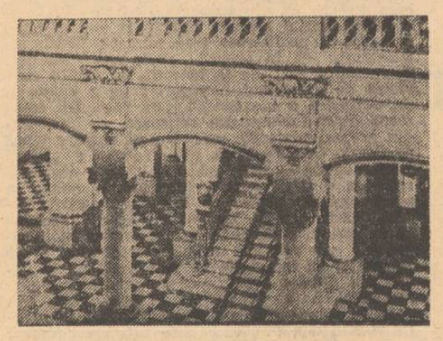

Palatul Culturii (Holul central)

Mihai Leoveanu

Călătorie (III)

(S-au mai întors corăbii în lagune
vîslașii tatuați păreau de sare
doar buzele mai frunzăreau un cîntec
pe care altădată-l cîntară la plecare

nu mai vorbeau — de mult închiși în semne
nu mai mîncau — de mult sătui de sine
un gînd — s-ajungă într-un port și singuri
pentru aflarea lor să i se-nchine

de la un timp n-au mai văzut nici ziua
— imensele petale îi înălțau mereu —
cei care mai trăiau vîsleau într-una
oceanul de polen spre Empireu

s-au mai întors corăbii în lagune
de mii de ani stă portu-n așteptare
și uneori din vis copiii se trezesc
și spun zîmbind că au vîslit pe-o floare...)

Vasile Mihăilescu

Insula

Ce se întîmplă, Aspiros, cu mine?
O roată de zăpadă m-ai strivit
Și insulă ca roua verii este
singele meu în care-ai asfințit.

Adolescenți, popoarele de muguri,
nu vor purta de-acum acele flamuri
cu chipul meu. Nu vor mai pune
înmiresmate lebedelor hamuri,

nu vor mai crede că în giulgi de fluturi
coboritor în boabe chip schimbat
e orice zeu în clipa cînd renaște.
Nu vor mai crede că am existat.

Prin razele de lună, prinții, florii,
vor luneca purtați în cioc de vrăbii
spre insula ce numele ți-l poartă.
Și vor părea, ninse de har, corăbii.

televiziune

Din umbra privirii

Iată un film pentru care adevăratele cuvinte de laudă lipsesc, cele obișnuite neflind suficiente, nici destul de cuprinzătoare. Anunțat mai mult ca documentar ce-și propune ca temă marile comori de artă picturală — mănăstirile din nord-estul țării noastre — filmul lui Dumitru Udrescu și Boris Ciobanu, „Priviri și umbre", realizat de studioul de film TV., condus de regizorul Geo Saizescu, se ridică la înălțimea unui film artistic de excepție.

În dulcea Bucovină cresc alături, în blîndă lumină, doi munți ce se privesc și însoțesc cu nesaț, purtînd nume făuritoare de lume și lumi, Adam și Eva. La poalele lor au crescut și cresc generații de Adami și Eve, cumpene de viață între pămînt și cer, străbătute de fiorul cald al omenescului, îndeplinind curat și cuminte destinul vieții : Adam și Eva la virsta copilăriei, la virsta dragostei, sprijinind pomii înfrunziți și bogați în rod ai cunoașterii și, la capătul drumului, întinzînd în iarba crudă pînză albă, năvădită, drum pe care să pășească pruncul ce le va repeta și crește cîntecul.

Peste locuri și timp se întinde umbra din privirea adîncă a țăranului de aici, din care au țîșnit minunile. Și toaca vesperală, și roata de la fîntînă, și hora rotundă cuprinzînd între brațe soarele, și descîntecul misterios tors lîngă fuioarele subțiri ale apelor, și ospețele bucuroase ale nunților, și bocetele tînguitoare însoțind moartea spre culcușul de pace, și chipul domnilor ce-au apărat libertatea țării, și legendele de neam, și poveștile străinii de la lume adunate și în lume lărăși semănate, au trecut în umbra privirii și a vremii, și din umbre pe pînza vremii au trecut în obrazele mănăstirilor ridicate numai în cîteva luni, în răgazul dintre două lupte cu dușmanul lacom, pentru a duce timp de secole și uimire spre uimirea de azi.

Și trec răzeși călare, trec cu vuiet tropotind pămîntul sfînt al țării, trec liberi și mîndri și curați, cu straie albe de zăpadă, cu căciuli de astrahan și cojoace înflorite de mîini meștere, tivite cu jder și vulpe roșie, trec peste plaiuri, făcînd semne de demnitate și frumusețe, semnele libertății pe care o împart cu voievozii lor.

Iar meșterul zugrav a simțit în puterea mîinilor omul sub semnul umbrelor, dansul feciorilor și cîntecul tremurat al fetelor, iarba cîmpului și florile ierbii, albastrul cerului și mirosul lemnului. Înțeleptului i-au crescut aripi și s-a făcut pasăre și-a zburat lin, în cîntec de fluier, în cîntec românesc, purtînd în spațiu o baladă despre oameni, locuri și timp, Voroneț și Arbore, Moldovița, Suceava și Sucevița, Gura Humorului. Nu orice pictură murală e și monumentală ca aici, nu orice pictură monumentală poartă taina albastrului de Voroneț.

Și mereu galopul răzeșilor ca un refren, nuanțat cu imagini diluate parcă, grațios încetinite, ca în vis.

S-au făcut auzite sunetele dintîi, piatră căzută pe cer și stea căzută pe pămînt, izvor timid ajuns mai apoi forfot de rîu, s-au alăturat cu rîsul tinereții, cu strigătul liber al păsărilor, cu cîntecul grav al oștilor și cel evlavios al lăcașelor de amintire, cu chiuitul dragostei și deznădejdea bocetului și s-au plămădit în cîntec însoțitor al acestor minuni — partitură muzicală vibrantă și patetică aparținînd lui Gheorghe Zamfir.

În toate obrazele rămase prin veacuri pe zidurile groase ale mănăstirilor întîlnim chipul și sufletul unui singur personaj, țăranul din aceste locuri. Frescele Bucovinei spun de sute de ani povestea omului.

Pentru această poveste, strălucit spusă în filmul realizat de televiziunea română, mulțumirile sufletului.

Corina Cristea

muzică

Evenimente

Două prime audiții majore a realizat la distanță de o săptămînă Orchestra simfonică a R.T.V., conform unei practici ce de multă vreme o impune interesului nostru.

Acum două săptămîni, recenta lucrare orchestrală a lui Ștefan Niculescu, „Ison II". Audiat anul trecut, primul „Ison" reprezenta o radicalizare finală a tendinței spre abstractizare a autorului, a abordării estetice, categoriale a muzicii, esențializată pînă la teoretizare. Ascunsă de continuitatea de titlu și parțial de procedee (folosite însă cu virtuozitatea maestrului în așa fel încît lasă liber jocul expresiei) cotitura este evidentă. Gestul capătă acum concretețea, vizibilitatea spectacularului de bună calitate și să observăm că acestea sînt căile pe care publicul este mai dintru început și mai cu hotărîre cucerit. Trăirea intensă a hainei sonore imediate, tensiunea apolinică, pentru că savant și calm distribuită pe arcuri mari, egalizată fără scăderea densității, regizarea atentă a transformărilor armonico-modale, spre luminos incantatoriu, toate îmbrăcînd proporții arhitectonice perfecte, sugerează ceva din extazul rațional al adorației eline. O mare așteptare, o anacruză parsifalească, această lucrare impune continuitatea și șlefuirea în interpretare (pentru a nu-i violenta metafizica) ceea ce dirijorul Ion Baciu a impus exemplar formației, intuind și ritmul intern al schimbărilor și dizolvarea planurilor într-o nobilă armonie.

În săptămîna următoare aceeași orchestră, într-o interpretare exactă, cu voința fidelității, asigurată de Emil Simon, a prezentat premiera piesei „Armonii '75" de Tiberiu Olah. Compozitorul descoperă în această perioadă a deplinei sale maturități cheia inventivității repetitive, să-i spunem, a consecvenței cu propria-i permanentă iscodire a sonorității, iar procedeele, dacă se regăsesc (mai degrabă reintîlnim un tip de abordare a sensului muzical, o anumită coerență și simț al formei dintr-un mod propriu în care își cedează rolurile grupele instrumentale) aceasta nu înseamnă repetiție, ci marca distinctivă a unei personalități puternice. La Tiberiu Olah totul sună, totul se descarcă în sunet, iar timbrul ca argument constructiv (poate invenția sa de deplină originalitate) înseamnă și alunecare imaginativă, dar și cîntărire, drămuire atentă a efectului, a prizei sale psihologice. În așa fel, încît gîndirea se sprijină pe fiecare amănunt, și, implacabil, fiecare amănunt denotă gîndirea. În prețuirea sonorității se destăinuie o anvizajare într-un fel magică, tot ca și în unele culturi exotice sunetul are o existență misterioasă, inițiatică, această considerare componistică se exteriorizează captivant, subjugă ascultătorul. Consecvența față de sine explică succesul consecvent.

Chiar la încheierea acestor rînduri, un recital de clasă al Pianistei Alexandrina Zorleanu. Cunoscută de mult ca excepțională interpretă a paginilor noi dedicate pianului, a dovedit acum aceeași intuiție ascuțită și în piesele clasice, aceeași plutire către sensurile cele mai profunde, iar în lucrările recente energia cîntului, pianistica uimitoare, planurile de nuanțe decupate conform unei retorici pătrunzătoare fac interpretările sale momente de referință.

Costin Cazaban

tinerețea clasicilor

Sărmanul Dionis

— Note pentru o posibilă poetică a prozei eminesciene —

A afirma existența prozei eminesciene înseamnă a-i demonstra autonomia în cadrul operei, abordînd-o dintr-o perspectivă diferită de cea a unor simple exerciții în marginea textului liric ori travestiri ale filosofiei și ideologiei poetului. Diversitatea ei stilistică, grație căreia umple spațiul dintre poezia sa și publicistică, este doar un prim semnal, nu și argumentul hotărîtor. Acesta constă în unitatea ei de creație, în existența unei conștiințe estetice programatice, integratoare.

Există o poetică a textului epic eminescian, ale cărei reguli autorul le cunoaște și le aplică. Multe dintre interpretările de pînă acum, după o recunoaștere formală a genului la care se înscrie opera, îi subminează apartenența printr-o „traducere" a textului fie din perspectiva marilor teme lirice, fie prin analogie cu acele concepții filosofice ce par a-l fi influențat pe Mihai Eminescu. Această dublă servitute impusă prozei implică, dincolo de mecanismul estetic ce o justifică, un anume impas al interpretării, care modifică natura discursului, transferindu-l în interiorul unui gen echivalent ca sferă (poezia) ori într-unul mult extins (filosofia), fără a oferi prin aceasta un răspuns problemelor puse. Se impune deci, indiferent de nivelul abordării prozei eminesciene, corelarea interpretării propuse cu atributele esențiale ale genului.

„Nu cumva îndărătul culiselor vieții, e un regizor, a cărui existență n-o putem explica ?" — aceasta este exprimarea în **Sărmanul Dionis** a unui motiv fundamental al gîndirii eminesciene, temă în jurul căreia se organizează întreaga nuvelă. Afirmînd existența subiectivității atotputernice, Eminescu se pronunță, implicit, pentru dependența exclusivă a artei, ca produs uman, de subiectul creator. În metafizica sa transcendentul nu există ca atare, ci doar ca hipostaziere a imanentului : acea regie universală ce conține „totul" în sine, subiectiv, precum fiecare își are lumea sa interioară căreia îi este propriul regizor. Frecvența acestei teme în operă nu poate avea, însă, numai o justificare filosofică, ci, în primul rînd, una estetică. Eminescu a fost, de la început, pe deplin conștient de paradoxul literaturii : de a exista și de a ilustra o inexistență, „un joc". Un fragment dintr-o cunoscută scrisoare, ce datează din aceeași perioadă cu prima sa lucrare epică originală, **Geniu pustiu**, este elocvent ; „Ideea fundamentală — se referă la **Epigonii** — e comparațiunea dintre lucrarea înzrecută și naivă a predecesorilor noștrii și lucrarea noastră trezită, dar rece. (...) Predecesorii noștri credeau în ce scriau, cum Shakespeare credea în fantasmele sale ; îndată însă ce conștiința vine [și arată] că imaginile nu sînt decît un joc — atuncea, după părerea mea, se naște neîncrederea sceptică în propriile sale creațiuni". Tot ceea ce Dionis-Dan a plăsmuit rămîne la nivelul visului său, tot ceea ce autorul a creat rămîne la nivelul literaturii. Funcțiile naratorului și ale personajului său sînt aceleași, dar în contexte diferite. Mai mult, pentru a încuraja comparația și spori confuzia identității lor, Dionis este poet și autorul îi atribuie una dintre poeziile

Sculptură de Ion Cârdei

sale (o situație similară există și în **Geniu pustiu**).

„Neîncrederea sceptică" este echivalentul afectiv al unei conștiințe moderne a literaturii. Identificînd, romantic, creația și subiectivitatea creatoare, contradicția fundamentală a operei este transpusă în planul personalității autorului și, mutatis mutandis, a eroului ei : în plan sintactic, narațiunea este organizată pe trei niveluri, sesizabile și în dominantele afective ale personajului principal. Scepticismul este reacția la primul nivel, al prezentului egal cu sine cel de-al doilea reproduce bucuria visului împlinit, satisfacția fericirii obținute, iar ultimul, consemnînd aceleași dimensiuni spațio-temporale ca și în primul plan, este melancolic, trădînd nostalgia după evenimentele celui anterior. Discursul epic este organizat, și el, în chip diferit la cele trei niveluri.

Această procesualitate sintactică, constînd în planurile desfășurării povestirii și mijloacele deplasării între ele, semnalată prin afectivitatea eroului relevă și modificări în funcționalitatea textului. Inițial Dionis este un personaj obișnuit, distinct prin acea ciudățenie a eroului romantic, și ea obișnuită. Urmează apoi visul, temă frecventă a romanului baroc ce oferă prilejul pătrunderii supranaturalului. Dacă nu ar exista îndoiala finală („Fost-a vis sau realitate, asta-i întrebarea") nuvela ar fi încadrată straniului, supranaturalului explicat. Dar, pînă la acest deznodămînt fantastic, se produce o revenire a povestirii în plan real, eroul reușind a-și cuceri iubita și, căsătoriți, ducînd mai departe o existență pașnică, fericită. Pînă aici evenimentele își pot găsi o explicație firească. Intervenția finală a naratorului, ce își urmărise pînă atunci cu consecvență eroul, vine însă în contradicție cu acest curs firesc al povestirii, impunînd îndoiala necesară fantasticului. Ce justifică această intervenție, care este suportul ei logic în economia scrierii ? Argumentul îl constituie un text din Téophile Gautier, unul din clasicii literaturii fantastice. O explicație amînată, înșelătoare. Eminescu propune căutarea soluției interpretative a operei sale nu în filosofie, mistică etc., ci în literatură. Mai precis, în proza fantastică.

Într-o situație similară metamorfozelor fantastice se află idealul social sau erotic. Abordarea lor urmează aceeași triadă : insatisfacția prezentă, mutația ideală, restabilirea, în altă formă, a situației inițiale. Elementul prim și cel final sînt de natură statică, intermediarul-dinamic. Ea transpune contradicția ireconciliabilă dintre real, pe de o parte și ireal, fantastic, ideal, utopic ori ficțional (toate aceste sinonimii corespund diferitelor perspective de interpretare a operei) — pe de alta. Tentativa lui Dionis-Dan de a cunoaște absolutul și de identificare cu Dumnezeu semnifică, romantic, intenția transformării ficțiunii în realitate. Confuzia planurilor se pedepsește prin risipirea lumii fictive (trezirea din vis). Fiecare regizor dispune de actorii săi și scena pe care îi desfășoară, iar depășirea atributiilor nu este permisă. Aceleași legi li se supun și paradisul selenar, frumusețea serafică a iubitei ori utopia statului patriarhal. Natura edenică, idealul uman și social apar în urma conjugării armoniei intime cu ordinea transcendentă, acordînd detașării interioare perspectiva cosmică, de unde relativul distanțelor și dimensiunilor.

Deși momentul inițial și cel ultim au o valoare funcțională identică (desemnează realul), semnificația lor e diferită. Finalul este realul îmbogățit prin experiența ficțiunii. Identificarea eșuează, dar dacă eșecul afirmă gratuitatea operei, transfigurarea ultimului plan acordă funcții reale utopiei. Armonia independentă și subiectivă a ficțiunii manifestă nu numai o voință ordonatoare internă dar și una în raport cu elemente constitutive ale realității.

Unul dintre termenii contradicției semnalate la baza operei poate fi identificat, în perspectivă estetică, cu Frumosul. Conștiința limitelor sale, deplasarea accentului dinspre unitatea dominantă spre devenirea acestuia situează proza lui Mihai Eminescu la interferența romantismului cu realismul și într-un moment hotărîtor pentru destinele epicii românești moderne.

Mihai Dan Gheorghiu

Modul de a fi polemic: Gherea

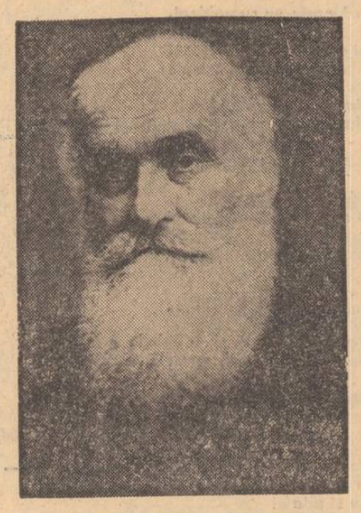

Taine în necunoștință de cauză ; după o așa dovadă Maiorescu ar fi pus punct discuției) și, totuși, **Asupra criticei matafisice și celei științifice** cercetează cu minuție **toate** rezervele de principiu. Lui Maiorescu însuși îi află erori de logică și, totuși partea a doua a articolului **Asupra esteticei metafisice și științifice** debutează după cum urmează : „Am ajuns, în sfîrșit, la partea proprie a articolului d-lui Maiorescu, adică la acea parte, care trebuie să justifice contrazicerea (mai bine zis una din contrazicerile) aflată de mine, în privința personalității și impersonalității în artă. Pentru a explica ori pentru a înlătura această contrazicere, d-sa..." Gherea evită sistematic soluțiile comode („Se înțelege, e ușor a reduce la absurd vorbele adversarului..."), **parti-pris**-urile, acceptînd înfruntarea deschisă („în polemică se cere să expui vederile adversarului într-un mod corect, să nu-i atribui lucruri pe care nu le-a spus, și mai ales contrarii celor zise de el"), la obiect. Obiectivitatea sa merge pînă la recunoașterea judiciozității afirmațiilor preopinentului : „Suntem de aceeași părere cu d-l Sphynx, că împăcarea dintre babele Chira și Iana e foarte cu putință și foarte logică..." **(Asupra criticei)** ; „«Subiectul, zice mai departe d. Maiorescu, poate să fie luat din realitatea poporului, dar tratarea nu poate să fie decît ideal artistică». Foarte adevărat..." **(Personalitatea și morala în artă)** ; „Suntem de acord cu d. Alexandrescu, cînd zice că morala se impune în dramă" **(Criticii noștri și „Năpasta")** etc. etc.

În polemică Maiorescu este un formidabil regizor. Dar pentru reușita spectacolului el e gata să sacrifice multe, prea multe. Furați de ingenioasa punere în scenă, avem impresia că admirăm curajul de a spune lucrurilor pe nume și uităm să ne mai întrebăm dacă acela este cu adevărat numele lucrurilor. În arta regiei Gherea nu e cu nimic mai prejos. Iată un fragment concludent : „Pînă acuma am văzut pe d. Bogdan teoretician estetic ; să vedem acuma, cum își aplică d-sa teoriile la analiza scriitorilor noștri, pentru că d. Bogdan a ținut să ni se arate și ca critic literar. Să vedem. «Acesta e punctul de vedere din care pleacă critica d-lui Maiorescu ; și de aceea pentru d. Maiorescu, Alecsandri e poet distins într-un fel, iar Eminescu tot poet distins într'alt fel» Mai întâi să lăsăm la o parte pe d. Maiorescu. D. Maiorescu nu e responsabil pentru toate cite le scrie d. Bogdan. Adică, după ce înveți estetica filosofică și metafisică, abia atunci ajungi în sfîrșit la cunoștință, că Eminescu e poet distins într-un fel, iar Alecsandri într-alt fel. Cucoana Chirița n-a învățat estetica metafisică, dar știa că Parisul e frumos într-un fel, iar București într-alt fel. Ași dori și eu să mi se arate un om cult, care ar zice, că Eminescu și Alecsandri sunt distinși de același fel : «Doch wer Metaphyzik studiert / Der weiss, dass was verbrennt nicht friert, / Weiss, dass die Nasse feuchtet / Und dass das Helle leuchtet» a zis încă de mult Schiller. Ori poate, această frază e spusă la adresa acelora, cari au mers cu exagerația pînă la a nega orice talent poetic lui Alecsandri. În acest caz ar urma după d. Bogdan, că cei ce neagă talentul poetic lui Alecsandri o fac, fiindcă nu știu că poetul știe estetica, cunoaște poezia «a priori». Dar aș întreba și eu, cum putem noi, simpli muritori și critici, să controlăm, să analizăm pe cine știe poezia «a priori», cînd noi singuri o cunoaștem «a posteriori» ? Înțelegem încă pe Kant, cînd el zice că axiomele matematice le cunoaștem «a priori», dar le cunoaștem **a priori** cu toții, de aceea putem să ne controlăm unii pe alții, și cînd cineva zice că de două ori două fac cinci, eu pot să văd că e o greșeală. Dar cînd cunoștințele au obîrșii așa de deosebite, critica devine ceva absurd. Și afară de aceasta, cu cît sunt eu mai înaintat, dacă știu că poetul cunoaște poezia **a priori ?** Domnul X, spre exemplu zice, că Alecsandri nu e poet. Dacă e critic științific va căuta s-o dovedească analizînd limba lui, rima, imaginele, simțimîntul întrupat în scrierile lui etc... dacă e aprioirist, atunci are să zică : d. Alecsandri nu cunoaște poezia «a priori», ci «a posteriori». Cu ce ne înaintează acest **a priori ?"**

Dar asemenea pagini sînt destul de rare la Gherea, care e oricînd dispus să sacrifice spectacolul din respect pentru adevăr.

Al. Dobrescu

Alecsandri și concilierea contrariilor

Recitindu-l nu de mult pe Alecsandri, am fost cumva derutat. Tendințe estetice relativ divergente — distanțate în timp, acolo unde ele s-au manifestat în condiții de evoluție firești — trăiesc sub obladuirea aceluiași spirit contemplativ, „veșnic tînăr și ferice", purtînd, în cele din urmă, însemnele unui sigiliu unificator inconfundabil.

Știm bine, în tot ce a scris Alecsandri, elementele romantice sînt numeroase și puternic expresive. Dar, la fel, știm, ele nu sînt singurele și nici nu apar în stare pură. Pasiunea și opera excepțională a folcloristului amintesc de **sturm und drang** ; energia cu care participă la făurirea epopeii Unirii și Independenței trimite la byronism și la patosul civic hugolian. În erotică e, uneori, elegant-anemizat precum Leopardi, alteori încearcă nostalgii pușkiniene. Ambiționează în schimb o tăietură fermă, clasică, a versurilor ca Lamartine. În **Pasteluri** e grațios, robust și senzual ; lumina și luxuriania vegetală trimit la pînzele lui Watteau. Găsește un binecuvîntat exil într-o natură abundentă, ca Chateaubriand căruia îi „împărtășește" exotismul, dar îi refuză mistica.

Dacă e să ne referim însă numai la romantism, observăm lesne că bardul moldav nu poate rezista aparențelor pitorești ale posturii : e un ingenuu și galant trubadur, uneori pe cît de galant pe atît de superficial. Poartă cochet la butonieră floarea melancoliei, floare care se ofilește repede. Se comportă ca un rafinat, are maniere alese de aristocrat cu blazon vechi. Poza de înamorat egolatru, de voluptuos al solitudinii face și ea parte din galeria portretelor romanticilor, după cum tot romantică este și postura altruistă,de combatant pe baricadele libertății și independenței naționale.

Cu toate acestea, vitalitatea și exuberanța lui Alecsandri vin dintr-o altă tipologie artistică. O tipologie în care pateticul și echilibrul conviețuiesc sub zodia neschimbătoare a armoniei contrariilor. Alecsandri e romantic și pentru faptul că îi place să călătorească, dar ținta călătoriilor sale reale și imaginare este leagănul unei civilizații de tip clasic. Acest leagăn poartă numele Mediteranei și mai poartă efigiile latinității care stă la obîrșia culturii occidentale și a culturii naționale, deopotrivă. Dacă Bolintineanu era incitat de opulența balcanică de pe malurile Bosforului, poetul moldovean e orbit de reflexele cerului Florenței.

Pastelurile (în care Călinescu vedea umbra lui Virgiliu și resimțea euforia traiului simplu din romantica poveste a lui Paul și Virginia), și nu numai ele, delimitează net un spațiu geografic românesc, după cum exprimă concomitent, la tot pasul, nostalgia zilelor calde și însorite, me-

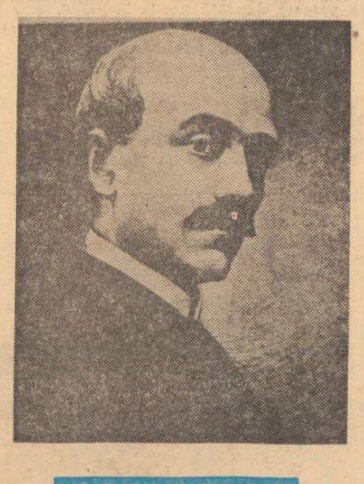

diteraneene. Iarna îi produce lui Alecsandri un rău fizic și auzim parcă peste veacuri lamentațiile lui Ovidiu : „Iarna cu-a sale mîini înghețate / Lipea de geamuri albele-i flori ; / Și eu în timpul cel de ninsoare, / Sub cerul negru, plin de furtuni, / Visam la pase veselitoare, / L-a primăverei scumpe minuni. / Visam l-acele țări depărtate / Pe unde fost-am eu călător, / Tărmuri frumoase și neuitate / De poezie și de amor".

O foarte stranie împletire de elemente clasice și romantice apare în expresia poetică propriu-zisă. Faimoasele **Pasteluri** ne oferă, pe de o parte, mostre ale imaginii încărcate, baroce, finisată cu artă de bijutier ; îi recunoaștem aici pe Góngora, pe Quevedo, pe Gombauld laolaltă: „Mandarinu-n haine scumpe de mătasă vișinie, / Cu frumoase flori de aur și cu nasturi de opal, / Peste coada-i de păr negru poart-o vînătă chitie / Care-n vîrf e-mpodobită c-un bumb galbin de cristal. // Fericit, el locuiește un măreț palat de vară / Plin de monștri albi de fildeș și de jaduri prețioși. / Mari lanterne transparente, de o formă mult bizară, / răspînd noapte raze blînde pe balauri fioroși". În paralel, de astă dată orb în fața amănuntelor, poetul lasă patosul neînfrînat, romantic, să descrie natura autohtonă intens umanizată. Iată un exemplu din foarte multe altele : „Noaptea-i dulce-n primăvară, răcoroasă, / Ca-ntr-un suflet cu durere o gîndire mîngîioasă. / Ici, colo, cerul dispare sub mari insule de nori, / Scuturînd din a lui poale lungi și răpizi meteori [...] Către munți prin întuneric un lung bucium se aude. / El aminte suvenirul celor timpuri negre, crude, / cînd din culme-n culme noaptea buciumurile răsunau / Și la lupte singeroase pe români îi deșteptau". Este frecventă la poet coexistența a două maniere artistice contradictorii, reprezentate chiar de textele citate : o dată spațiul înconjurător e devitalizat prin punerea lui „sub lupă" (ceea ce amintește de arta rece a orfevreriei), altă dată este surprinsă, în chip spontan, o ambianță intimistă, animată. Pe fondul acesteia, mișcarea și exaltarea sînt nestăpînite, ducînd chiar la efecte comice : „Așa-n singurătate, pe cînd afară ninge, / Gîndirea mea se primblă pe mîndrii curcubei, / Pin'ce se stinge focul și lampa-n glob se stinge, / Și saltă cățelușu-mi de pe genunchii mei".

Explicația unei asemenea concilieri de contrarii, vizibilă la tot pasul în poezia lui Alecsandri, îmi pare a fi dintre cele simple, totuși. Opera sa — o paranteză închisă, cum s-a spus — este a unui scriitor-sinteză. E vorba de un scriitor european, nu în primul rînd ca circulație, ci ca spirit de asimilare avidă, de înglobare a metamorfozelor artistice esențiale din Europa clasicismului și romantismului. El și cu Macedonski (o paranteză deschisă, de astă dată) au făcut pași uriași, vitali, pe drumul sincronizării, conștienți fiind că literatura română este înainte de toate o literatură europeană. Cu acel discernămînt caracteristic marilor sensibilități creatoare, Alecsandri a ocolit alunecările cosmopolite, de preluare artificială, recunoscînd în primul rînd în folclorul românesc tăria expresivității universale. Poetul ne apare azi adesea desuet ; este și, aș zice, a consimțit să fie astfel pentru a epuiza rapid ceea ce veacurile anterioare nu au avut timp să desăvîrșească sau chiar să pornească. Prin Alecsandri, poezia cultă românească recuperează două bune secole dintr-o existență anterior petrecută într-un evasi-anonimat. Așa cum s-a spus, prin el, prin Bolintineanu, de asemenea, această poezie a ajuns la acel nivel la care să poată suporta marile faceri și prefaceri impuse de primul ei geniu, veșnicul tînăr Eminescu.

Daniel Dimitriu

Național și universal

Urmare din pag. I

unele din aceste puncte de vedere contradictorii să fie reproduse în volum.

E. Lovinescu a purtat discuții în legătură cu acest subiect cu N. Iorga și G. Ibrăileanu (incluși în antologie), dar și cu eseiștii de la **Gîndirea.** Șerban Cioculescu (antologat) a polemizat cu iraționaliștii, **tracomanii,** dar replica nu se vede. Din M. Ralea este reprodus foarte cunoscutul eseu **Etnic și estetic,** dar este lăsat de o parte excepționalul studiu, din 1926, **Fenomenul românesc.** N-ar fi fost lipsit de interes ca în antologie să figureze și texte de Dan Botta, Basil Munteanu **(Literatura română în perspectivă europeană),** pentru a vedea mai limpede harta spirituală a problemei.

Revenind la **Specificul național** este bine de precizat că el reprezintă un dat esențial al ființei noastre psihoistorice, dar și un concept ce se poate studia. Pompiliu Marcea cercetează mai întîi diacronic acest concept și trage concluzii de regulă drepte despre felul în care a fost înțeles și interpretat în epocile mai noi. Tradiționaliștii îl limitează la lumea satului și dau specificului un sens religios, scriitorii de avangardă vor să fie direct internaționaliști, universali, uitînd că scriu într-o limbă și, prin aceasta se plasează fatal în granițele unei spiritualități specifice. Astfel de nuanțe ale fenomenului sînt bine puse în lumină în studiul introductiv bogat și temeinic. Evident, subiectul rămîne deschis, **național** și **universal** vor fi și de aici înainte teme de meditație critică. Chestiunea interesează, observ, și pe străini. Un erudit german, prof. Klaus Heitman a publicat nu de mult un studiu întins (parțial reprodus și în **Analele Universității** din București) despre conceptul de specificitate în cultura română. Pentru el, ca și pentru noi, e vorba de un concept-cheie care polarizează într-o epocă spiritele critice și ordonează mecanismul literaturii. Dacă privim cu atenție, observăm că în cultura română (faptul l-am discutat pe larg, altădată), după o perioadă de **deschidere, asimilare, inovare** a formelor, urmează alta de repliere, consolidare, „specifizare", dacă putem spune astfel. Tocmai în această perioadă reapar teoreticienii specificului național, alarmați de năvala formelor din afară.

Este interesant de aruncat un ochi pe studiile incluse în Antologia de față pentru a vedea în ce măsură scriitorul român are conștiința acestui mecanism complex. În secolul al XIX-lea bătălia se duce împotriva imitatorilor în literatură și pentru afirmarea, mai ales prin folclor, a geniului național. Kogălniceanu, Odobescu, Eminescu, mai înainte de ei, I. H. Rădulescu, Alecu Russo, V. Alecsandri merg în această direcție. Romantismul deschide dosarul literaturii populare și, asociindu-i și un ideal patriotic, scriitorii români înscriu în programul lor ca punct esențial, descoperirea și valorificarea creației anonime. Maiorescu pune oarecare frînă acestui entuziasm, introducînd principii și criterii care și azi sînt valabile. Articolul din 1882 **Literatura română și străinătatea** este, într-adevăr esențial, pentru conștiința critică din secolul trecut. Dacă dăm la o parte inceputul informativ și convențional, vedem că accentul cade pe originalitatea de fond, pe individualitatea văzută estetic. Subiectul romanului, zice Maiorescu, este viața „specific națională", personajele lui trebuie să fie alese din clasele de jos, mai ales din rîndurile țărănimii. Chestiunea este, desigur, de discutat, romanul românesc n-a urmat în totalitate aceste căi, tipurile lui au fost scoase și din alte straturi ale societății românești. O frază ca aceasta : „căci mai ales tipul poporan este nemeșteșugit și se impune cu realitatea unui product al noțiunii primitive" anunță un precursor al lui N. Iorga și, în genere, al semănătoriștilor. Nu i se poate nega lui Maiorescu faptul că vede just raportul dintre național și universal zicînd că trebuie să fim naționali în marginile adevărului și cu fața spre universalitate. Ecuația aceasta a trecut și în secolul al XX-lea cînd apare și ideea mai precisă de **specificitate.** N. Iorga și G. Ibrăileanu apasă pe factorul național (țărănesc). E. Lovinescu extinde limitele specificului național și în alte sfere ale vieții spirituale. După primul război mondial, conceptul capătă noi determinări prin contribuțiile lui M. Ralea, G. Călinescu, Camil Petrescu, T. Vianu, Lucian Blaga ș.a. Specificul este văzut și din unghi filozofic (prin filozofia stilurilor), psihologic, moral, estetic. Ideile cele mai răspîndite vorbesc de spiritul de **înțelepciune** și **cumpătare,** de **clasicismul, seninătatea** românului. Blaga, și mai tîrziu Athanasie Joja, au întocmit o fișă psiho-filozofică a românului tipic, cu o mențiune specială la rubrica **clarvizIune** și **cumpătare.** Mai serioasă este atitudinea față de istorie, numită de unii **resemnare, boicot,** de alții **angajament** inteligent strategic prin alternanță de eroism și retrageri ocrotitoare într-un mediu natural favorabil. M. Preda, antologat și el, se arată iritat de ideea boicotului istoric, zicînd că poporul român este un creator de istorie cu șansa de a se impune în lume (șansa popoarelor mici) prin bunurile lui spirituale. În același sens se orientează și Dumitru Popescu într-un eseu, **Identitatea și universalitatea artei noastre.** Autorul observă că în arta noastră lipsește angoasa morții și filozofia violenței oarbe. În fața morții, ceea ce ne caracterizează este „calmul filozofic și senzorial", ieșit dintr-o experiență istorică încărcată. Al. Philippide, luînd în discuție literatura modernă, judecă în termeni asemănători orientarea noastră fundamentală spre un clasicism de esență și o temperanță morală care fac ca publicul românesc să nu guste operele ce propagă rupturile existențiale. Fiind vorba de gust, lucrurile sînt discutabile. Gustul nu poate fi generalizat, gustul se formează, evoluează pe măsură ce literatura își înnoiește temele și filozofia. Discuțiile pe această temă sînt totdeauna controversate și o fișă exactă psiho-filozofică nu se poate întocmi. În toate literaturile se vorbește de înțelepciune, eroism, toleranță etc. Notele diferențiale sînt greu de izolat, numai istoria și arta pot da o idee despre structura morală și filozofică a unui popor. Există, cu toate acestea, o **tradiție orală, superficială specificului** în virtutea căreia francezii sînt, de pildă, raționaliști și frivoli, englezii ironici și posomoriți, germanii practici și metafizici, românii lirici și omenoși etc. Toate acestea țin, desigur, de folclor, în toate națiunile există tipi ironici și metafizici, veseli și triști, omenoși și tirani. Kant (reluat de Ortega Y Gasset) notează undeva că turcii obișnuiesc să caracterizeze popoarele prin viciul lor. Franța ar fi „țara modelor", Anglia „țara proastei dispoziții", Spania „țara strămoșilor", Italia — „țara fastului", Germania — „țara titlurilor" etc. Iarăși folclor, văzut de un spirit sarcastic.

Determinările se văd greu, pe mari distanțe de timp și numai din consultarea valorilor spirituale în raport cu noțiunile fundamentale de viață. Există, adevărat, un fel propriu de a trăi, sesizabil în poezie, un mod de a concepe și a înfrunta moartea, un chip particular de a gîndi legătura între om și natură, individ și istorie. Din nefericire, puține studii românești merg mai departe în studiul acestor relații, cele mai multe nu fac decît să reia prin metafore noi idei arhicunoscute despre **omenie** și **cumpătare.**

Restrîns la literatură, raportul național-universal are o însemnătate specială. De acord cu Pompiliu Marcea că problema esențială aici este aceea a conținutului. Există, desigur și factorul limbă, dar o operă ce interesează, cu adevărat, își găsește o cale de a evada din tiparele unui dialect. Se cuvine să observăm la acest punct dureros pentru orgoliul scriitorului român că noi continuăm să judecăm universalitatea literaturii în modul în care o judeca Goethe și, după el, teoreticienii din secolul al XIX-lea. În epoca revoluției industriale, noțiunea însăși de universalitate s-a modificat în sensul că circulația unei opere poate fi mai rapidă în timp și incontrolabilă în spațiu. Ca să devină cunoscută și în alte părți, unei cărți îi trebuia în secolele anterioare să treacă printr-o filieră complicată, prin adevărate vămi spirituale. Așa se face că multe literaturi (cele din America latină, de pildă, sau Asia) au rămas necunoscute sau rău cunoscute. Descoperim, azi, cu uimire o extraordinară proză sud-americană, capabilă să influențeze proza europeană, să modifice în sens pozitiv structurile epice tradiționale. Comunicarea este azi mai directă și mai activă. Un roman realmente de excepție, poate pătrunde mai ușor în lume bineînțeles dacă el spune ceva cititorului modern. Mai totdeauna operele care găsesc audiență dincolo de granițele limbii propun o **filozofie de existență,** arată un mod de a fi.

Legat de raportul național-universal este și problema influențelor. A curs și va mai curge multă cerneală contra „experiențelor sterile", imitației necritice, snobismului literar etc. Credem că atributele, la acest punct, au fost epuizate. M-am înșelat, observ că mulți eseiști de azi se arată scandalizați de agresiunea imitatorilor. D. Micu scrie o filipică împotriva celor care s-au grăbit să aplice în literatura română formula noului roman, de pildă. Nu voi lua, desigur, apărarea imitatorilor, dar D. Micu ar trebui să știe (și, ca om de carte, nu poate să nu știe) că procesul influențelor e vechi în cultura noastră și că adeseori cei care au încercat să înnoiască formele și temele literare au avut, în timp, dreptate. Nu găsesc, revenind la problema **noului roman,** o mare primejdie pentru proza noastră faptul că cîțiva tineri naratori au încercat să renunțe la compoziția romanescă veche, să fragmenteze epicul și să facă o proză ce narează **aventura unei scrituri.** Ce poate fi scandalos în această încercare ? Parafrazînd pe cineva, am putea spune că imitația de azi poate anunța capodopera de mîine.

atelier literar
poșta redacției

CLEOPATRA NEDEIA : Se vede bine că e vorba de niște încercări de început, cu multe stîngăcii și șovăieli. Dar nu s-ar putea spune că lipsesc cu totul anumite semne de poezie, asupra cărora ne vom lămuri, mai bine, probabil, din textele pe care ni le veți trimite în continuare.

L. MARCU : Nu apar, nici acum, elemente noi, textele rămînînd la nivelul mijlociu dintotdeauna. Ceva mai înfiripate, parcă, „Duminici inutile" VIII, VI, „Eu am venit aici", „Petrecerea".

THOMAS : Am primit scrisoarea. Să sperăm că vom avea și prilejul unor vești mai bune.

UMAN E. : Sînt încercări interesante, deocamdată lipsite de siguranța și dezinvoltura necesară (un pic cam greoaie și uscate), dar deschizînd unele perspective promițătoare (mai ales, „Sînt ocupat" și „Întrebare").

N. COMOZOI : Este o anume vioiciune în versificație, un gust pentru metafora crudă, „tare", în aburul eseninian care tutelează încercările dv. (nu lipsite de vocație, uneori, ca, de pildă, în „Oameni fără"). Să vedem ce mai urmează.

? ? : „Roata fintinii", „Paradă", „Destin", „Discurs sfîrșit, „Grădina", „Cîntec de haiducie", etc. — manuscrise neiscălite (și parțial indescifrabile). Amintim din nou corespondenților noștri că iscălirea scrisorilor și a manuscriselor (citeț, cu litere de tipar) nu e numai o elementară obligație de bună cuviință, ci și o măsură de prudență : la trierea corespondenței, în redacție, uneori plicurile se rătăcesc de textele pe care le conțin. În asemenea cazuri, numele expeditorului aflîndu-se doar pe clapa plicului (uneori, nici acolo !), iar textele nefiind semnate, răspunsul nostru e așteptat zadarnic. (Acesta e, probabil, cazul multora din cei ce ne reproșează că nu le-am răspuns).

FILIP HURIA : Unele versuri, unele metafore, un anumit „zvon" printre rînduri, par să indice aptitudini pentru poezie. Dar îmbulzeala vorbelor, retorică, didactică, pisăloagă, reușește să copleșească, să sufoce totul. Trebuie să încercați o linie mai simplă, mai cumpătată la vorbă, mai directă. Reveniți.

M. ST. PRISECARU : Sînt unele semne bune de poezie, în

O efigie a lașului (1899)

paginile dv., dar scrisul e la marginea analfabetismului. Și e nu numai ciudat, dar și inadmisibil ca un slujitor al poeziei să scrie în acest hal. Vă rugăm, deci, ca, înainte de a continua dialogul despre poezie, să vă puneți la punct cu gramatica și ortografia.

ROMEO IUDA : Ciclul „Brâncuși", uscat, programatic. În „Sînt al presupusului" și „Suflet imposibil", sînt lucruri demne de interes, care pot constitui un început de drum. Să vedem ce mai urmează.

LIANA IULIAN : E prea puțin, ca să ne putem face o părere.

C.C.C. : Compuneri de efort, programatice, sub semnul unui simbolism, tardiv, desuet, dar cu anumite îndeminări prozodice și, pe alocuri, cu unele vibrații lirice. Oarecum mai convingătoare, „Prelungire de basm", „Un început de salt", „Nostalgie de seară". „Ritual viking".

M. VITIUC : Unele semne de ameliorare, mai ales în „Chiar dacă", „Desen". Dar mai e mult de făcut (de citit și studiat, în primul rînd).

RADU ȘTEFAN : Nu sînt, oricum, motive de neîncredere în zestrea proprie (vizibilă mai cu seamă în „Bătînd monezi" și „Sub zodia"). E adevărat, însă, că, pe undeva, dincolo de versul cursiv și de metaforele (nu puține !) reușite, revelatoare, se simte un fel de plafon al rutinei și desuetudinii (mai sînt, pe ici — pe colo, și unele asperități, urme de zgură, disarmonii). Dar e vădit că aveți mai mult de spus și mai bine așteptăm.

Clipici Dan, Ana Solomeș, Pavel V. Valeriu, Gabriela Ionescu, Al. Bunea : Sînt unele semne bune ; merită să insistați.

Rene Escu Michelangelo, M. Târziu, Pirvan Teodor, Mihai Poenaru, Victor Purcaru, Marian Floreșcu, Tutilă Mircea, A. Buzincu, Paul Delun (mai bine, în „Apa" II), **Adrian Alui Gheorghe, Silviu Justinian, V. Martin** (ceva mai bine, în „Toamnă"), **Negrea Aurelia, T. Calapăr, Ioan Burs Gabriel :** Nimic nou !

Ghiță Mariana, I. Mihuțiu, Emil Steanță, Nicolae Preda, Cojocaru Ioan, Sălcianu Ion, Mesnic, Kati Drăgan, Silviu Vergu, Laurența Maria Lupu (manuscrise mai citețe !), **Coty, Necula Norica, Achim Adela, Nacib Vladimir, St. N. Mihail, Ion Floareș, Mihai Langa, Vasile Gramaticu, Gârbă Romeo, Mo Djuncu, Liviu Bochirez, Roman Constantin Puiu, Scuturici Nicolae :** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Interim

Petronius Arbiter

Ospățul continuă ; în culisele însingerate
peste sforile încîlcite
luminile se subțiază și dor ;
pe scena improvizată, din resturi
ciinii se-nfruptă de-a valma cu sclavii ;
figuri de hîrtie nu văd
lebăda în coltii porcului ;
din capul mesei, împăratul vorbelor sunătoare
în fața Romei în flăcări își drege vocea !
Pe buzele convivilor muți,
din cupe coclite vinul s-a acrit.
Printre colonadele în fum,
inconștienții meseni întîrziați
au împietrit în vis statui !
Departe, la miezul nopții lucid, Petronius Arbiter
recitindu-și viața în venele mîinii stîngi
— martor între martori ales —
cu ris ucigător desființează neronii
și într-un ultim joc, înfruntînd moartea
Petronius Magnus aruncă laurii
și seamănă roze luminoase în styx.

MATEI CONSTANTINESCU

Invocație cuvîntului

Economisiți
cuvintele, vă spun
în fiecare dimineață cînd răsare
soarele
alegeți doar strictul necesar
nu risipiți
cuvintele cum tinerețile
în fiecare zi
penuria de cuvinte e un
fapt împlinit
de-aceea zic să alegem cu grijă neghina
de grîu
și să lăsăm sentimentele în
obișnuința zilnică,
economisiți cuvintele,
selectați, vă spun
atît cît mai e timp și
nu se dă peste cap
pămîntul greu de cuvinte.

VIVI ANGHEL

Fericit sînt...

Privighetoarea nu-i decît
o locuință desăvîrșită
a cîntecului :
fericit sînt că aud înflorind
suspinul unei păsări
noaptea
înfipt la rădăcina destinului

IOAN VEZA

Și-așa am învățat

Nopțile, cînd ura și iubirea
adorm, îmbrățișate
în încrengătura viselor,
caut sensuri pentru umbre
și pentru lumini
și-așa am învățat
tot ceea ce știu despre tine
despre soare
și despre neînțelesul Infinit
și-așa am învățat
ce-nseamnă Drum-Drept
și Drum-Ocolit.

ANCI DAN

Fintina cu fete (Vladimir Florea și V. Canarache)

Poem

Te-ai înzăpezit pe cărările mele.
Cum te-ai înzăpezit și cum te scuturi
de toate semnele omătului, de toate
alunecările și viscolele cuvintelor.

Astăzi sînt zeu peste zăpezi,
peste depozitele cu fard inefabil ;
trimit albatroși să dea pildă
marinarilor leneși, să trezească
din bănuieli meschine
femeile albe.

Numai cuvintele
tale, doamnă, vin (asasini cu simbrie)
prin multe zăpezi răsturnate,
cînd cerul se-mpreună cu alb.

Pe cînd răceala iernii
te face mai frumoasă, neștiutoare
de legi și de bunăvoință. Ave !
sinilor tăi goi prin zăpezile limpezi !

ION ALEX. ANGHELUȘ

Pasărea albă

Pasărea albă cu ochii albaștri ca de femeie
de pe ramura verde de măr înflorit în fereastră
pasărea ca un gînd, o ideie,
parcă depășind totdeauna înălțimea aceasta a mea
pasărea cheie
mereu înaintea mea și a cailor
în această stare a noastră de neodihnă
voiam s-o prind înaintea apunerii soarelui.

Aveam arme de foc cu tot felul de gloanțe
și cele mai moderne capcane
dar în mîinile mele nu putea exista pasărea moartă
sau rănită cumva
ca o stea la care-ai ajuns,
trebuia să prind pasărea vie, cu suflet,
s-o iau în mînă și să-i pipăi sub aripi
scrisoarea care numai eu puteam s-o citesc
mai întîi întregind-o cu jumătatea rămasă la mine
de la părinți.

Ce era să fac,
dam noaptea ușor ca un gînd vechi de pe față
mai de dimineață-n fiecare zi
eu trezind ceasul care trebuia să sune la orele șapte
și luam primul tramvai care trece pe la poarta mea
fără posibilități de-a privi înapoi
tot timpul din lemn de stejar făcînd minunate corăbii
rugîndu-mă să trăiesc veșnicia pînzelor și a vîslelor
și să ajung mai devreme lîngă fructele nucului
mai devreme c-o pasăre albă.
Și cu întrebări și tot felul de fluiere pline de cîntece
pe umerii mei
de multe ori uitînd că e vremea florii culese și dăruite iubitei
prin aceste noi cartiere
umblam după pasărea albă cu ochi de femeie
că mulți oameni vorbeau despre omul cu pasărea vie pe umeri
Într-o zi eram gata să prind pasărea albă
dar ținînd-o în mînă,
altă pasăre s-arunca în lumină
pasărea ca un gînd, o ideie, mereu înaintea mea și a cailor
parcă depășind totdeauna înălțimea aceasta a mea.

C. DOCHIAN

mapamond

Din lirica iugoslavă contemporană

RADONJA VEȘOVIC

Monumentul

ÎNTINZI mîinile
după aceea în vînt
îți subțiezi degetele.
Nici păsările
nici păsările
nu se mai sperie.

Cîntăm din mîinile tale;
întunericul încă nestins
îți înalță aripile și unghiile,
în pieptul tău își fac cuib
păsările și stelele.

Vîntul se ascute
de muchia feței tale.

Trag arcul
peste firul pasului tău. Dorința
ta cea din urmă o cîntă fîntînile orașului.

Acum, cine va face din nou
toate acele răni în bronz?

Cine va putea crede
că merge prin orașul mort,
peste ochii tăi, peste rănile tale.
Coastele tale murmură în parc
ca plopii orașului,
Ești mare. Cît libertatea.

În românește de
Baki Ymeri

PETAR BOȘKOVSKI

Stînjeneii

E-un loc pe lume,
înmiresmat de ei,
aci domnesc albaștri stînjenei.

Albastre flori
ca pe un vas de lut
peste poteci curgînd s-au așternut.

Și nu știu,
poate ceru-a fost rănit
și din albastru sînge-au răsărit.

Sau, cine știe,
sînt o îmbrățișare
dintre pămînt și cerul curs în floare.

Dar e și-un timp —
nostalgic ametist
cînd stînjenelul înflorește trist.

Din cupa lui
ce se-albăstrește-abia
vin sufletele morților să bea.

Dar tristul
stînjenelului pahar
nu vindecă, beau morții în zadar.

Dintr-un mormînt
un șarpe negru, ghimp,
veghează necurmat al florii timp.

Lovește sec
în gongul de aramă
și dus, ecoul, liniște se cheamă.

Cîndva,
eu locu-acesta l-am zărit
sau l-am visat. Din drum nu m-am oprit.

Știam,
atîta vreme cît exist,
o să-nflorească stînjenelul trist.

În românește de
Valentin Deșliu

Poeți iranieni contemporani

Epică, lirică, didactică, arborescent narativă sau epigrafică, ușoară sau gravă, poezia iraniană contemporană lasă să se-ntrevadă, cu remarcabilă statornicie, un anumit fel de a simți lumea, care este însuși spiritul poporului iranian. Nelipsită de la toate momentele vieții, ea este și instrumentul fără seamăn al meditației filozofice ; limbajul poetic este purtătorul celor mai profunde idei ale iranienilor.

Tradiția poetică milenară a primit și s-a lăsat pătrunsă osmotic de influența europeană occidentală, avînd grijă să vegheze și să ducă mai departe torța mesajului național. Poeții contemporani, avînd privilegiul unor vechi și nepieritoare tipare, n-au făcut decît să le întinerească prin magia unui vocabular modern, simplu, colocvial, cucerindu-și o faimă egală cu cea a străbunilor lor.

IRADJ

Lacrimi de crocodil

În mările Indiei, se spune, există-un dobitoc
ce-agonisește hrana, vărsînd lacrimi, potop.
Pe țărm se-azvîrle, rămîne pironit,
cu ochii țintă-n soare.
Sub văpaia de raze, i se umplu ochii
de lacrimi șiroaie: astfel mai lesne muștele cad în prinsoare.
Cînd ochii-i sînt ca o oală-nțesată de insecte mărunte,
jivina își lasă fără veste pleopele-n jos și se-aruncă-n ocean.

Ea nu varsă aste lacrimi fierbinți
decît ca să-și sufoce prada mai bine.
Același țel îl au lacrimile false :
păziți-vă, prieteni, să fiți în a mușteior piele.

PARVIN

Roza și mugurul

Mugurul spune rozei pălite :
— Te-ai săturat prea repejor de viață.
Apă e din belșug iar glie tot pe-atita;
cum de te-ai ofilit?
Printre atîtea ierburi, flori,
niciuna n-a-mbătrînit așa tare.

— Rugina, spune roza, ce-mi murdări oglinda
nu e din cele ce se șterg.
Da, vinul zilelor, limpede pînă ieri,
l-am băut, drojdia imi rămase.
Soarta nu mi-a luat zadarnic strălucirea:
iar dacă mi-a luat-o, e să ți-o dăruiesc.
Și ca să vii pe lume.
grădinarul mă-nlătură.
Ce pot să spun eu timpului jefuitor ?
Sau morții ce nu-ntrzie?
Tu intri în grădină în clipa cînd eu plec,
tu vii, eu sînt pe ducă.
În cartea de azur e scris
ceea ce eu uitai să socotesc.

Mugurul rozei se iscă-n văzduh
nesățios de apă fără să se gîndească
la clipa veștejirii.
În taverna în care viețuim
timpul ne e paharnic și toți din cupa-i bem.

BAHAR

Tînăra cerșetoare

Văzui o cerșetoare. Era în floarea vîrstei.
Trupu-i se-nfășura într-o zdreanță cîrpită.
Dar cîrpele cu greu piteau comoara
ce-o-ntrezăreau privirile, acești nesățioși tîlhari.
În timp ce ea cerea-ndurare de la bărbați cu stare,
ochiu-i felon îi despuia de inimă și de virtute.
I-am dăruit și eu obolul de argint și-am trecut mai departe,
dar focul din ochiul său jilav
mă-nvîlvora-nvrăjbit.
Seara într-o grădină pe malul unei ape
cînd mă plimbam, am întîlnit-o-n cale.
Cea pe care-o văzusem cu gura stinsă și ochi înlăcrimat,
mergea acum cîntînd cu buze surîzînde.
I-am spus: „Nu ești aceeași, nerușinato, tu, de-acum un ceas,
ce cotropeai prin lacrimi bărbații cumsecade?
Ce însemnau acele hohote și fruntea-ți tristă,
cînd văd că buzele-ți de miere șăgalnice surid?"
„Am, îmi răspunse ea, un tată schilod și-o mamă beteagă
ce nu e-n stare să se miște din pat.
Plînsu-mi era pentru tata și mama,
iar numai pentru mine, acest zîmbet".

Prezentare și traduceri
Geo Vasile

revista străină

● **LA MOSCOVA** s-a deschis o expoziție de filatelie sportivă, organizată sub lozinca „În întîmpinarea Olimpiadei-80". Pe baza mărcilor, ilustratelor, plicurilor din colecțiile sovietice și vest-germane a putut fi reconstituită istoria mișcării olimpice mondiale. Au fost expuse mărci din perioada primei Olimpiade care a avut loc la Atena în anul 1896, miniaturi poștale despre jocurile olimpice următoare. Un interes deosebit s-a dat seriilor consacrate jocurilor olimpice de iarnă, care trebuiau să aibe loc în anii 1940 și 1944 la Tokio și Londra dar care nu s-au mai ținut din cauza războiului.

● **FENICIENII ȘI CARTAGINEZII** au dat mării Saragaselor o faimă tulburătoare. De la Cristofor Columb și pînă în zilele noastre, enigma care planează asupra acestui Triunghi al insulelor Bermude nu a putut fi deslegată nici de navigatori, nici de piloți sau observatori. Fenomenele bizare care se repetă continuu : violența mării și a vîntului, prezența subită a ceții, apariția unei extraordinare luminozități albastru-verde sau a unei străluciri orbitoare la numai două ore după apusul soarelui, — povestite ca un coșmar de către cei care au scăpat teferi, — sînt reluate și analizate de Charles Berlitz în cartea sa **„Le Triangle des Bermudes"** apărută în editura Flammarion. Toate aceste fenomene au suscitat întrebări care au rămas încă fără răspuns : sînt oare fenomene naturale acele oscilații telurice, curente violente, trombe marine, tornade sau monștri marini ? Există oare ascunse în străfunduri vestigii ale unor civilizații care ar putea perturba instrumente electronice ? sau sîntem în fața acțiunii enigmaticelor OZN-uri ? Cartea e de o actualitate stringentă, ținînd seama că vase remorcate dispar, altele, părăsite de echipaje, apar, iar din 1945 mai mult de o sută de avioane și vapoare au dispărut provocînd moartea a aproape o mie de persoane.

● **O PRIETENIE NICIODATĂ DESMINȚITĂ,** cea dintre La Fayette și George Washington, este descrisă de André Castelot în volumul „My friend La Fayette, mon ami Washington", apărut în editura Plon. La 20 mai 1834 generalul La Fayette a încetat din viață la Paris. Membrii legației americane au însoțit convoiul mortuar ; în Statele Unite s-au tras salve de tun toată ziua, drapelele erau în bernă, ofițerii au purtat doliu timp de șase luni, iar marele decedat a avut drept la aceleași onoruri militare ca și Președintele Washington, întrucît amîndoi luptaseră pentru independența Americii. Între cei doi se statornicise o minunată prietenie, întreținută timp de 25 de ani de o asiduă corespondență. Cîțiva ani de la moartea Președintelui, lui La Fayette i s-a oferit postul de guvernator al Statului Louisiana, dar acesta a răspuns : „La ce bun să devin american din moment ce Washington a murit..."

● **JEAN GIRAUDOUX ESTE DIN NOU PREZENT ÎN LIBRĂRII** cu volumul „Lettres de Jean Giraudoux", culegere îngrijită de Jacques Body, apărută în editura Klincksieck ; cuprinde perioada dintre anii 1897 — anii din tinerețe — și „anii negri" ai ultimului război. Împărțite în grupe, corespondență de familie, corespondență literară, „suplimente la călătoriile inspectorului Giraudoux", — scrisorile reliefează un mare scriitor în opoziție cu o imagine stereotip a „omului de litere", spiritual, natural și plin de vervă și fantezie.

● **REVISTA READER'S DIGEST,** care are o secție de producție cinematografică, condusă de Helen Strauss, o ferventă admiratoare a prodigioasei tragediene franceze Sarah Bernardt, finanțează turnarea filmului „Sarah", dedicat marei actrițe. Regizorul american Richard Fleischer, care și-a ales ca interpretă a covîrșitorului rol pe cunoscuta stea a cinematografului englez, Glenda Jackson, declară că după părerea sa „numai Glenda Jackson putea interpreta acest rol atît de complex." La rîndul ei, actrița a completat : „Interpretez rolul cel mai fascinant al carierei mele, dar și cel mai riscant".

● **REGIZORUL POLONEZ JERZY ANTCZAK** a terminat de curînd filmul „Nopțile și zilele" după romanul Mariei Dambrowska. Rolurile principale ale filmului, realizat în două episoade, — primul intitulat „Bogumil și Barbara" iar cel de-al doilea „Împotriva vîntului", — sînt interpretate de Jadwiga Baranska și Jerzy Binczycky.

● **SCRIITORUL FRANCEZ ANTOINE BLONDIN,** laureat al premiilor Goncourt, Renaudot și Médicis, este prezent cu o nouă carte apărută în editura La Table ronde, „Quat'saisons" (Patru anotimpuri). Reunind douăsprezece nuvele scrise cu vervă și strălucire, împărțite pe anotimpuri, cartea s-a bucurat de o unanimă apreciere, atît a cititorilor cît și a criticilor care îl compară cu Alphonse Allais și Guy de Maupassant.

parodii

Horia Zilieru: „Poem cu dantele"

„Cine suie în rădvan ?
Mircea Radu Iacoban
și cu iacobanii lui
toți din Iași și din Vaslui"
(Cîntec popular)

Un seraf de sexe ambe
suplu, singur și stingher
damblagindu-se la gambe
nu s-a mai urcat la cer.

Stă-n cerdac și moaie peana
într-un crin cu buze moi.
Poartă-n dreapta lui prihana
și în stînga, un pisoi.

Bașa-șa-bucluc bașa,
în mahorcă, mizoghinul,
se acoperă cu-o stea
și se curăță cu vinul.

Înger vechi cu os de viță
și sfințit de har prin ani
el iubește-o ingeriță
cuvioasă și cu bani.

I-a scris stih-liubov și snoave
de amor cu ciucurei,
dînsa, ca și alte snoabe,
nu vrea stihuri ci vrea lei.

Ros de milă în idilă
îngerul visează prost.
N-are bani și nici pîtule
că-i plătit în „zile post".

Mircea Micu

CUVINTE RARE : păstor, jivină, trubadură, asin, asasin, bohemă, boltă-rece, redacție, gîde, ride, o-la-la, îngere.
SELECȚIE METAFORICĂ : „O, ce veste minunată / sînt chemat în judecată" ; „Ala, bala, portocala, / Doamnă, să-ți deschei sandala ?"

sport

Noul Bordeaux și consecințele supraestimării

Rugbiștii români au confirmat turneul lor neozeelandez în întîlnirea amicală cu echipa Waitematta, dar nu și în întîlnirea oficială din cadrul campionatului european cu Franța. Jucînd cu mult sub nivelul valoric pe care-l arată în ultima vreme, XV-le românesc a permis jucătorilor francezi să se detașeze spectaculos și să cîștige la o diferență mult prea mare față de actualul stadiu al rugbiului românesc. Nu reproșăm rugbiștilor români că au pierdut, ci **felul în care au pierdut.** Echipa noastră a început jocul bine, a ratat o lovitură de pedeapsă favorabilă, a fost condusă cu 3-0 și a egalat apoi cu ușurință. Ceea ce era fragil în psihologia jucătorilor noștri a devenit fisură ! Rapiditatea cu care am egalat ne-a dus la înfrîngerea de proporțiile cunoscute pentru că ea venea să confirme jucătorilor români că ei pot juca de la egalitate cu cei francezi. Această evaluare ne-a fost însă fatală.

Echipa română **s-a dus la Bordeaux să facă** un joc mare dar a cedat cu totul, mai ales după pauză. Declarația căpitanului echipei noastre, Alexandru Pop, care arăta că trebuie să facem uitat scorul anterior de la Bordeaux poate să ne spună ceva despre starea de spirit a echipei noastre. Diferența de scor în favoarea francezilor a pedepsit această suficiență. Victoria franceză e meritată, dar scorul, zicem noi, e nedrept. Însă această nedreptate și-au făcut-o mai ales jucătorii noștri care n-au gîndit foarte serios meciul cu Franța. În orice caz, mult mai puțin serios decît l-a gîndit echipa franceză. Aceasta a intrat în teren pregătită să înfrunte un adversar extrem de puternic, adică o selecționată aureolată de un turneu frumos în Noua Zeelandă, a jucat decis, rapid și exact, **fără mari erori. Echipa noastră a greșit foarte mult și s-a** văzut în cele din urmă copleșită de evoluția unui scor supărător. Cel puțin trei din eseurile marcate de francezi sînt urmarea unor greșeli grave ale jucătorilor noștri. Cu Franța nu se poate juca totuși așa cum jucăm cu Polonia sau Cehoslovacia ! Acuzăm o anume siguranță de sine a XV-lui nostru care a dus la proporțiile scorului. La actuala capacitate de joc a echipei un joc mai prudent nu ar fi dus la acest deznodămînt. A nu se crede că tragem înapoi către jocul închis și simplist. Dimpotrivă, la 3-3 credem că Bucossy nu trebuia să încerce să transforme lovitura liberă ci s-o joace la mînă. Eram aproape de douăzeci și doiul francez și meciul abia începuse. Întreaga partidă ar fi căpătat **poate alt aspect.** Dar echipa noastră a adoptat soluția jocului la mînă după pauză cînd, măcinată fizic, n-a mai făcut față înaintării franceze

Decizia e trăsătura care ne-a impresionat la francezi. **Echipa** lor n-a făcut un joc strălucit **cît un joc exact,** speculînd orice greșeală românească. Primul lor eseu, destul de norocos, dar susținut de greșeli de apărare românești, le-a dat și aplombul de care aveau nevoie. Ei au intrat de altfel hotăriți să calce totul în picioare, la propriu și la figurat, și acest meci ne-a arătat și ceea ce are urit rugbiul. Rolul pumnului și al cramponului a fost destul de mare în acest meci și, fără a încerca să-i scuzăm pe rugbiștii noștri, ținem să spunem că, în bună măsură, victoria, proporțiile scorului au fost decise și de ele.

În recentul Bordeaux, pe care jucătorii români trebuie să-l pună alături de celălalt Bordeaux, rugbiștii francezi au trecerat cu crampoanele lor, ori de cîte ori au avut ocazia, pe jucătorii români aflați la pămînt. Pe lîngă jocul lor decis și precis, francezii au știut să adauge și acest prețios auxiliar.

O echipă serioasă trebuie să fie pregătită pentru orice tactică și pentru orice replică. Înclinăm să credem că echipa noastră a luat cu ușurință meciul. Fenomen de supraestimare a propriilor forțe. Despre arbitrajul scoțianului nu putem spune decît că a întrerupt mai des cursivitatea jocului echipei noastre decît pe a adversarei noastre. Dar nici arbitrul, nici duritățile, nici verva francezilor nu trebuia să-i ducă pe rugbiștii români la demobilizare. Abordînd greșit meciul din cabine, înțelegîndu-l greșit și în teren, rugbiștii noștri au pierdut la scor. Echipa mai serioasă a cîștigat pe drept și a știut s-o facă dînd impresia unei victorii fără drept de apel. Ceea ce este însă de discutat. Viitorul meci se joacă la București. Rugbiștii români au de învățat din lecția noului Bordeaux.

Addidas

Un an de la Congresul al XI-lea al P.C.R.

Conștiința revoluționară

Împlinindu-se un an de la ținerea celui dé-al XI-lea Congres al P.C.R., cetățenii acestei țări își dau seama nu numai de rodnicia documentelor elaborate și aprobate de Congres și pornite pe drumul unei ample realizări și treceri la fapte în dezvoltarea multilaterală a socialismului, ci și de efectul acestor documente asupra conștiinței omului de la noi, care vădit devine zi de zi mai revoluționară.

Congresul a elaborat cartea de căpătîi a poporului nostru în mersul său avîntat către izbînzile socialismului și ridicarea prin muncă liberă și independentă pe treptele comunismului — Programul P.C.R. Împreună cu celelalte documente, Programul constituie un plan director cu bine precizate căi către țintele socialismului în dezvoltarea sa multilaterală. Omul e convins că rețeaua acestor căi ale progresului social-economic și cultural, luminată de țelurile statornicite prin documente, trece prin inima și mintea lui și astfel devine participant la construirea României cu o nouă orînduire ce asigură, întemeiată pe concepția materialismului istoric a dialecticii marxiste, libertatea muncii, dreptatea pentru toți, suveranitatea și independența poporului.

Dar documentele Congresului constituie un îndreptar nu numai pentru politica internă a țării călăuzită de partid și pentru normele de viață ale comuniștilor bazate pe etică și echitate socialistă. La acest Congres conducătorul statului și partidului, făcînd o examinare dialectică a situației internaționale, a formulat liniile unei noi ordini economice, a principiilor unor noi relații între țări și popoare pe plan mondial care să permită omenirii realizarea unei lumi drepte, cu deplină libertate și egalitate în drepturi între popoare. Ideea și-a făcut drum pe plan internațional, trezind interesul forurilor și oamenilor competenți în a găsi soluții pentru aceste complexe probleme.

Scriitorului, literaturii și artei în general, dacă prin aceste documente i se luminează țelurile, înseși mijloacele, deci căile de întruchipare artistică, urmează să și le elaboreze, ducînd mai departe tradițiile care dovedesc trăinicie și au prins rădăcină în sufletul poporului. Se vorbește mult și cu îndreptățire de patriotism în, mai bine zis prin literatură și artă. Tocmai aici, în această problemă cheie, se cere o adîncire a studiului mijloacelor artistice, care să exprime patriotismul nou al zilelor noastre, a căror busolă indică direcția spre comunism. Cine învață să cunoască tot mai din plin sensul documentelor și traducerea în viață a comandamentelor ce le conțin prin pătrunderea acestora în conștiința oamenilor muncii va găsi răspunsul adecvat pentru a pune creația sa în slujba societății.

M. Beniuc

Creație și analiză

Avem convingerea că una dintre cele mai caracterizante sintagme la care sîntem îndreptățiți să apelăm atunci cînd ne propunem să privim retrospectiv anul care a trecut de la cel de-al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român este clasica sintagmă „creație și analiză", lansată de G. Ibrăileanu cu aproape cinci decenii în urmă. Preluînd celebra formulă, nu credem că putem fi suspectați de păcatul deformărilor profesionale. Utilizarea ei într-un atare context se justifică, neîndoielnic, în cel mai înalt grad, dacă avem în vedere maturitatea lucidă, sub semnul căreia se desfășoară istoria României contemporane, scrutată în multitudinea formelor ei de manifestare. Ideea de creație corelată cu acea de analiză, iată, așadar, leit-motivul de complexă alcătuire teoretică și practică din perspectiva căruia s-a acționat cu o remarcabilă decizie în ultimul an al cincinalului ce se încheie acum. Ceea ce, firește, nu este deloc întîmplător, dacă nu pierdem nici un moment din atenție faptul că cel de-al XI-lea Congres al P.C.R. reprezintă în analele istoriei noastre contemporane marele forum la care a fost adoptat Programul de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și al înaintării României spre comunism. Atingerea acestor obiective cu semnificație unică la scara istoriei presupune existența unui stil de lucru, a unei concepții și a unor metode a căror fundamentare autentic științifică este necesar să beneficieze în chip organic de dublul atribuit al creației și al analizei. Aici se află chezășia angajării în cunoștință de cauză a omului contemporan în efortul său constructiv de o inegalabilă anvergură. În fond, înțelegînd astfel chestiunea, facem dovada exactei evaluări social-umane și economico-politice a momentului istoric pe care-l trăim. Totodată, apare cît se poate de limpede ce anume ne propunem să înfăptuim de acum încolo. Documentele elaborate la cel de-al XI-lea Congres al partidului nostru se înscriu în chip strălucit pe traiectoria dezideratelor la care ne referim. Astăzi constatăm cu emoție și cu legitimă mîndrie că au început deja să prindă viață hotărîrile Congresului al XI-lea. Poporul român a răspuns cu toată convingerea la înflăcărata chemare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, lansată de la tribuna Congresului. Este chemarea care ne-a rămas tuturor viu întipărită în memorie : „Am adoptat, în aceste zile, hotărîri de importanță istorică... Acum este necesar să trecem cu hotărîre la muncă în toate domeniile de activitate, pentru realizarea, în cele mai bune condițiuni, a tuturor hotărîrilor care vor asigura ridicarea patriei noastre pe culmi de progres și civilizație socialistă".

Analiza creației realizate de întregul nostru popor în anul ce-a trecut de la marele eveniment îndreptățește într-o-totul convingerea că chemarea secretarului general al partidului își va afla în continuare cel mai ferm răspuns. Anume, este răspunsul înfăptuirilor fundamentale.

Nicolae Ciobanu

Voința colectivă

Ceea ce este izbitor pentru oricine reflectează asupra capitolului consacrat de Programul adoptat la Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român literaturii și artei — și de cîte ori, în anul care a trecut, această meditație nu s-a dovedit profund mobilizatoare și rodinc artistică — este sentimentul de echilibru, de înțelepciune concentrată, de justă cîntărire a mijloacelor și a obiectivelor pe care o respiră fiecare frază și oricare cuvînt. Sînt țeluri și îndatoriri pe care arta nu le poate ignora și marea artă, cea izvorîtă dintr-un precis context social, istoric și național nu le-a ignorat, în fapt, niciodată. Sînt chemări și îndemnuri care definesc, în ceea ce posedă mai nobil, însăși condiția creației și a creatorului. Sînt perspective care circumscriu, în specificitatea lor, formele de manifestare, de participare și nucleele de interes major ale literaturii și criticii, nu în abstracte rezumate, ci în implicarea lor cea mai profundă, în contactul lor cel mai palpitant cu însăși realitatea vieții artistice. Totul este spus cu acea limpiditate a adevărurilor esențiale, revelatorii, cu care, venind în atingere, ești uimit de forța previzibilității pe care o conțin. Ele par născute de însăși realitatea lucrurilor, într-atît își impun evidența și trăinicia, nuanța și spiritul creator, bogăția sentimentului și mișcarea dialectică a ideii. Iar dacă ne întrebăm de unde vine acest sentiment de concentrare și echilibru, de primordialitate și totodată, comunitate de gînd, trebuie să răspundem, negreșit, că și dintr-o dimensiune hotărîtor-fertilă a spiritului realist, lucid al poporului. A unei justeți ce caracterizează întreaga teorie și practică revoluționară românească, fiece document și hotărîre de partid. Este clarviziunea izvorîtă din faptul că la baza tuturor acestor acte stă geniul creator al întregului nostru popor și întreaga lui experiență milenară de viață. Astfel, ele devin o reprezentare concretă a înseși gîndirii și voinței colective.

Dan Cristea

Activitate creatoare angajată

A trecut un an de la un eveniment hotărîtor pentru țara noastră și pentru toți oamenii muncii din Republica Socialistă România. Lucrările celui de al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român au arătat că este vorba de un eveniment istoric : de la cel mai înalt forum al comuniștilor patriei noastre s-a aprobat carta ideologică, teoretică și politică a partidului și a întregului popor, programul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate și a înaintării României spre comunism.

Astăzi, după un an încheiat cu succes pe acest drum, clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, toți oamenii muncii indiferent de naționalitate își exprimă hotărîrea fermă de a depune toate eforturile pentru a duce țara spre noi succese pe drumul progresului și al civilizației.

Cărțile apărute în cursul acestui an în limba germană — opere originale sau traduceri din română sau alte limbi — succesul din ce în ce mai mare de care se bucură operele noastre literare, ca de altfel și ziarele și revistele în limbile naționalităților conlocuitoare, dovedesc încă o dată importanța acestui program. Rezultatele de pînă acum sînt și o reflectare a directivelor Congresului al XI-lea care stabilesc, pentru o perioadă îndelungată, liniile directoare pentru dezvoltarea învățămîntului, a științei și a culturii, ca și pentru toate celelalte domenii ale vieții sociale, direcții care s-au conturat deja în cursul anului trecut. „Numai împreună cu întregul popor, a arătat tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul al XI-lea, vom putea asigura victoria societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului pe pămîntul României".

Pe această bază se sprijină unitatea morală și politică a întregului nostru popor, a tuturor oamenilor din patria noastră, indiferent de naționalitate, solidaritatea frățească în care ei luptă și muncesc pentru bunăstarea patriei lor comune.

Arnold Hauser

Suveranitatea omului

Un an poate fi mult și poate fi puțin în viața unui popor. În mersul ei ascendent, istoria, nu o dată, și-a pus în acțiune mecanismele unor lentori temporare, subiective dar reale, după cum a desfășurat mari accelerații, dînd duratei aparentele memorabile ale concentrării și marcării unor praguri definitive. Anul pe care, la acest sfîrșit de noiembrie și început de decembrie 1973, noi, românii, noi, cetățenii României, îl socotim, a fost unul din cei ai impulsurilor decisive, ai vitezelor hotărîtoare și identificabile pe care, mai devreme sau mai tîrziu, istoria nu va întîrzia să le consemneze. Făgașul pe care a pornit țara, Congresul al XI-lea al P.C.R., făgaș nu prea vechi, făgaș lărgit și înnoit de acest eveniment politic dominant în 1974, își are spectaculosul în profunzime și știință în a aborda politica prezentă și viitoare a unei țări. Elementele sale definitorii sînt bine cunoscute. Evenimentele care s-au succedat în aceste din urmă trei sute șaizeci și cinci de zile, unele încordate, solicitîndu-ne aportul extraordinar, altele obișnuite, dar cu un plus calitativ și cantitativ care, fără îndoială, nu va scăpa statisticienilor, vorbesc despre roadele acestei stări de spirit nou create de Congresele din urmă ale partidului și, mai cu seamă, de Congresul al XI-lea. O stare de spirit fertilă colectivității și individului, fiindcă numai în deplin respect față de acești doi poli poate fi realizat progresul real într-o societate umană. O stare de spirit în care conștiința viitorului se împletește cu sentimentul prezentului, nu ca un dat de tranziție pentru o generație, ci ca o componentă de beneficii și sacrificii la țelul suprem și comun tuturor generațiilor. În această stare de spirit, veștile ultimelor șase luni ne-au vorbit și continuă să vorbească despre împlinirea înainte de termen a planului cincinal ; în această stare de spirit s-au croit și pornit cîteva mari întreprinderi industriale ; în această stare de spirit se pregătesc planurile anilor următori. În toate și prin toate sînt, efectiv, datele unei spiritualități noi, complexe, mature față de rolul și rostul ei în timp, potrivnică efemerului, inutilului, și purtînd în centrul ei mai binele omului. Ce altceva mai bun și mai mult, decît această conștiință a suveranității și binelui omului ne-am putea dori de la istorie, chiar cînd o numărăm în spațiul doar al unui an ?

Platon Pardău

A produce viitor

Într-o formulare pe cît de frumoasă pe atît de profundă, Marx definea socialismul și comunismul drept „**starea viitoare care suprimă starea prezentă**". Cuvîntul „suprimă" are, aici, semnificația de așezare dialectică, rațională a ceea ce devine integrînd ceea ce a fost. Definiția lui Marx, absorbind esența unui proces istoric, identificîndu-i tendințele legice, conține toate datele esențiale ale unei lumi posibile la vremea aceea, reale în timpul nostru. Să observăm că Marx pune în relație socialismul ca realitate economică și socială — în primul rînd cu viitorul. Socialismul este starea viitoare care se reifică legic nu numai ca o corecție sau abolire a unei stări trecute, ci ca un viitor a cărui justificare de a cobori din posibil în real se întemeiază pe natura sa umană.

Dar relația socialism-viitor nu este numai, și în primul rînd, o chestiune teoretică. O dată cu instaurarea noii orînduiri ea a devenit o problemă esențială a practicii sociale. Pentru că socialismul este o construcție conștientă, bazată pe cunoașterea legilor dezvoltării societății și, deci, prin acționarea în conformitate cu ele. Socialismul se consolidează în etape; din cîștigurile etapei prezente izvorăște și se conturează scopurile pentru etapa viitoare. Astfel, a stabilii scopuri, — politice, economice, relaționale etc. — înseamnă a opera asupra viitorului. Socialismul a modificat radical relația societate-timp. Planurile cincinale, anuale sau de perspectivă, documentele de partid în care acestea se cristalizează periodic și succesiv sînt expresia cea mai vie a acestei noi forme de relație societate-timp. Dacă în trecut — și nu doar în trecutul îndepărtat — popoarele așteptau aproape pasive viitorul, care urma să vină (de unde?) și să se așeze pe lucruri și pe fapte, socialismul a modificat într-un mod revoluționar viziunea : acțiunea umană se produce din perspectiva viitorului. A gîndi, în cunoștință de cauză, lucid, starea viitoare a țării în datele ei esențiale a devenit o problemă fundamentală a politicii , partidului și statului nostru. Mai mult: în lumea contemporană a revoluției științifice-tehnice viitorul nu mai poate fi așteptat, el este prezis și produs.

Intensificarea vieții resurselor materiale și umane are o semnificație care trebuie subliniată: se produce viitor, se produce țara viitoare. Dar ce înseamnă **a produce** țara de mîine? Înseamnă a gîndi la nivelul unui întreg popor, considerat în totalitatea relațiilor sale cu popoarele lumii, cu datele dimensiunilor contemporane, întreaga potențialitate de natură economică și spirituală aptă să se regenereze necontenit și lărgit, însuflețită fiind de duhul muncii zilnice. Sub acest aspect cel de al XI-lea Congres al P.C.R. reprezintă un model de analiză a posibilităților date și în curs de naștere. Prefigurarea chipului viitor al României socialiste exprimă în mod strălucit viziunea științifică a partidului nostru, conform căreia calitatea vieții unui popor este obiectiv condiționată de realizarea unei economii avansate.

Îndeplinirea înainte de termen a obiectivelor actualului cincinal este o dovadă grăitoare a caracterului realist, științific al programului partidului, dar, în același timp, este și un indice luminos al amplificării rolului factorilor subiectivi, de conștiință și afectivitate, care într-adevăr au intensificat un proces condiționat obiectiv. Se poate afirma că anii cei mai noi ai istoriei noastre sînt anii în care entuziasmul și abnegația oamenilor muncii au contribuit la o potențare superioară a tot ceea ce a fost posibil obiectiv. Atunci cînd un popor întreg și fiecare cetățean în parte împlinesc conștient actul muncii, adăugînd și suflet faptei, suma realizărilor capătă evidență de netăgăduit, certificînd totodată speranța viitoarelor realizări.

Metaforic vorbind, și metafora are temeiuri lucide, a gîndi și a împlini un program ca acela al partidului nostru, înseamnă a aduce viitorul pe pămîntul patriei.

Vasile Versavia

portrete contemporane

Oameni la izvoarele luminii

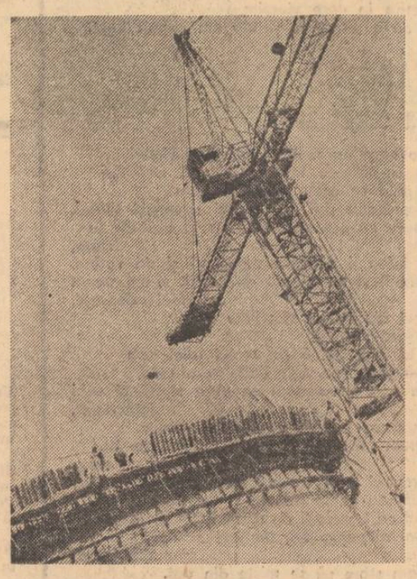

Reportaj de Ion Andreiță

Mărturisesc, nu fac parte din generația care a cunoscut, la fața locului, debutul glorios al Bicazului. Am cunoscut, însă, devenirea Argeșului. Era într-unul din drumurile mele. Am cunoscut atunci un tînăr constructor. „Țara are nevoie de lumină — zicea — și noi putem să i-o dăm". Nu, nu lucra în subteran și nici nu dirija cupe de beton în trunchiul barajului. Era topometru, **muncitor cu pasul**, cum li se mai spune. Dar era atît de convins de menirea lui încît ruleta de care nu se despărțea niciodată părea să desfășoare, cu fiecare nouă măsurătoare, curcubeie încinse peste țară. Altfel — se întreba tînărul constructor — de ce coborîse el ținutul Sălajului, bătînd atîta cale, dacă nu pentru o faptă mare? „Oamenii de pe la noi — spunea — sînt obișnuiți să sape. Adeseori sapă zeci de metri pentru ca să-i scoată pămîntului izvoarele. Acum ei au nevoie de altceva, de ceva mai mult, și de asta mă aflu eu aici. Am înțeles rostul acesta".

Rostul acesta — cuvînt simplu, ca o înțelepciune, îl înțeleg constructorii, îl simt și aici, pe Someș, în locuri peste care cu numai patru ani în urmă străjuia la temelia timpului o pădure bătrînă, știrbită și ea de curgerea nepăsătoare a vremii; locuri a căror liniște era uneori sfîșiată doar de mersul săgetat al căprioarelor ori de tropotitul turmelor de mistreți, iar cele cîteva așezări mărunte, ascunse pe margini de văi, nu însemnau decît acea excepție menită să întărească regula nemișcării. Cu numai patru ani în urmă, totul era așa cum spun — și doar ochiul minții descifra, cu ajutorul unei hărți adăpostite într-o baracă strîmtă, reliefuri mișcătoare în munții Gilăului. Amenajarea hidroenergetică de pe Someș, județul Cluj, îmi părea atunci planul îndrăzneț al unor constructori care visează.

Refac astăzi cu pasul coborîrea topografică a hărții aceleia — și oricît mi s-ar ascuți pașii în mers sînt nevoit să apelez la autobasculantele de mare tonaj, ale căror motoare asurzesc munții de-a lungul a zeci și zeci de kilometri.

De aici, deci, din amfiteatrul dătător de lumină, din mijlocul acestor oameni tineri ca visele lor, pornesc scrisorile mele.

STATUI ÎN PIATRĂ

Bătăturile palmei grele sînt tot atîtea puncte de înțelegere între om și piatră. Gestul meșterului Manole — care își ascunde iubirea în piatră — este aici inversat. Constructorul caută în piatră iubirea pe care meșterul Manole a dăruit-o legendei. Constructorii de subteran o caută mereu, știind desigur că Manole și-a ascuns soțioara nu într-un zid, unde era ușor de găsit, ci în imensele blocuri de piatră, unde stăruie imaginea ei, dar pe măsură ce te apropii o vezi mai departe, ca un ecou ce fuge în auzului și pe care îl repeți din nou, cu speranța că o să-l ajungi odată. Și ca să fii sigur că nu ai pierdut ființa ascunsă îl încerci pietrei fiecare fibră cu palmele.

Priveam pe cîțiva dintre constructori în căutarea statuii visate, ori poate a propriei statui, încercînd să-i pătrundă structura intimă. Farcaș Alexandru o caută de 25 ani în subteran, de la vîrsta cînd abia devenise major. I s-a adunat chipul în cute, depășindu-i vîrsta calendaristică, dar el o caută, o caută mereu. A străbătut pînă acum, el singur, ajutat de unealtă, peste 11.000 de metri în roca dură, i-a auzit adesea răsuflarea obosită de fugă, s-a încordat într-un ultim și decisiv efort. N-a cunoscut-o pe de-a-ntregul, a reușit însă să se cunoască pe sine foarte bine, să-și afle prețul puterii și al voinței, și știe că acesta-i un lucru fain pe lume, așa cum știe că odată o va afla și pe statuie. Dacă nu cumva i se va fi strecurat pe sub braț, odată cu lumina pe care a dăruit-o țării, ori va fi rămas neobservată — efigie a propriei trude — în stînca supusă.

Inginerul Radu Scutelnicu, șeful șantierului de la centrala subterană Mărișelu, își caută și el, în felul lui, statuia. El este tînăr, mult mai tînăr decît Farcaș, doar cu puțini ani peste 30, iar speranța lui este, desigur, mai mare. Întîiul dor de plecare l-a înțeles pe băncile facultății, cînd statuia visată era numai niște șiruri nesfîrșite de exerciții și teoreme. Primul drum l-a făcut, ca mulți alții, la Bicaz. Doi ani. N-a găsit-o. Păstrează doar o fotografie a viaductului de la Poiana Teiului, prima lui lucrare de care a răspuns, dragostea dintîi. A încercat un an pe Argeș, a străpuns cu mîinile lui aducțiunea subterană Doamnei și a urcat din nou spre Moldova, pe Valea Bistriței, poate statuia nu va fi coborît încă de pe locurile natale. Cîteva microcentrale, construite în trei ani, au rămas paznici luminoși la toance de Bistrița. În 1966 a descins la Poiana Uzului. După patru ani cîștiga încă o fotografie — barajul Uzului — pe care a adus-o cu sine pe Someș. Din 1970 caută pe Someș — și deși căutarea se apropie de sfîrșit, nu și-a întîlnit încă statuia visată. Are răbdare, însă, poate Oltul va fi mai generos.

În felul lui, caută o statuie și maistrul Ion Caraman de la grupul de compresoare. Pe a lui poate nu în mod deosebit, pe ale altora, însă, cu siguranță. El muncește la suprafață, asigură aerul sub presiune necesar utilajelor din galerii, dar și aerul necesar vieții constructorilor din subteran. Și nu-i neapărat să te afli la trei mii de metri în sînul muntelui, pentru a simți nevoia de aer. De aceea el veghează la aparate. O jumătate de oră fără aer în galerie ar însemna deja un puternic semnal de alarmă. De două ori s-a întîmplat un astfel de eveniment, dar de fiecare dată sub cele treizeci de minute. Totdeauna Ion Caraman a fost la post asigurînd aerul vital statuilor de efort ale constructorilor.

Zilele trecute l-am întîlnit în șantier și pe excavatoristul Vasile Popa și n-aș fi fost poate impresionat, dacă nu m-ar fi surprins ținuta lui: era îmbrăcat în haine militare. Se afla într-o permisie și nu răbdase să nu vină să-și vadă colegii de muncă, alături de care trudise trei ani. Numai să-și vadă colegii? — mă întreb — ori poate și el avea de căutat o statuie și nu rezistase ispitei de-a se reîntoarce, chiar pentru puținele ceasuri ale unei permisii militare?

Căci așa sînt constructorii, în drumurile lor de căutători de statui, lăsînd totdeauna în urmă statui de frumusețe, nestemate de lumini, peste țară. Oaspete fiind, nu poți părăsi șantierul fără a fi stăpînit de tulburătorul romantism al celor care, de-a lungul anilor, au temeritatea de-a căuta în inima pietrei ființa zidită de Manole, de a-și ciopli propriile statui. Dar poate că Manole n-a zidit decît un crez al forței și sensibilității umane, pe care constructorii de pe Someș îl continuă armonios și profund.

CASTELANII

Aici nu se poate intra oricum. O etichetă anume — nemaiîntîlnită în altă parte — impune rigori deosebite. Aici nu se poate pătrunde cu mașina sau trăsura — și nici cu gînduri ascunse. Aici trebuie să intri curat și drept, fruntea să-ți înmugurească de gînduri frumoase, ca la o întîlnire cu soarele, corăbii de bineție să-ți lunece pe sub brațul arcuit în plecăciune. Aici oamenii sînt sinceri și sinceritatea înseamnă adevăr, iar adevărul se află aici la cel mai înalt preț cu putință.

O poartă ca un arc de triumf te însoțește cale de 170 de metri așternîndu-ți la picioare pămîntul supus. La poartă nu-i paznic, și nici de după grilaj nu te iscodesc ochi vineți. Se cuvine numai tu să știi cum să intri, altfel n-are rost să te încumeți. Poți privi, dacă vrei, la cei din jur, poți lua exemplu. Iată-l, de pildă, pe Ștefan Ianoș, om învățat cu astfel de castele de mai mulți ani, cum își ridică într-un gest demn, de salut, cascheta și pătrunde degajat, ca un obișnuit al casei. Îl urmează Ion Dîrbu — și el un castelan cu blazon recunoscut. Și Zoltán Nagy și Teodor Bogdan și... toți, adică mulți alți castelani pătrund, înveșmîntați în straie deosebite, la invitația — și ea deosebită — a lui Ion Beșu, mai marele castelului, care de 18 ani este maestrul acestor deosebite ceremonii.

Au sosit aici, la invitația lui, oaspeți de peste mări și țări. Pavel Oțet coboară din Țara Argeșului, Viorel Cheța și Pop Isai de pe Lotru, Gheorghe Ababei din Cheile Bicazului, alții de pe Bistrița înfuriată ori de pe Dunărea ceă liniștit curgătoare — locuri pe unde și astăzi se vorbește cu cuvinte alese despre trecerea lor. La chemarea mai marelui castelan, ei împlinesc aici, pe Someș, un ritual aparte.

... Nu doresc să imping mai departe gîndul lectorului; spre castele în care domnițe lenești ascultau chitarele trubadurilor, nici spre mai noi palate burgheze, pătate de zornăitul fals al banilor nemunciți și, desigur, nici spre castelele din stele. Locul despre care vă scriu este într-adevăr un castel, un castel al zilelor noastre, din realitatea industrială a țării, înălțat aici, în munții Apuseni: este castelul de echilibru de la Centrala Mărișelu, iar castelanii sînt nobilii zilelor noastre, minunații constructori de pe Someș. Blazoanele lor identifică: mineri, fierar-betoniști, dulgheri, electricieni, screperiști, buldozeriști — muncitori, ingineri, tehnicieni. Impresionanta ținută: pufoaice sănătoase, căști de protecție, cisme înalte pînă dincolo de genunchi. Ritualul: nobila îndirjire de a străpunge muntele pe verticală, clădind o operă menită să rămînă peste timp. În numai șase luni ei au construit castelul de echilibru, un tunel larg, sfredelit în stîncă pe o sută de metri înălțime, însoțit de două camere de expansiune, de cîte o sută zece metri lungime fiecare — castel menit să asigure liniștirea apelor, înainte de întîlnirea cu turbinele.

„A fost o muncă grea — îmi spune șeful de lot Ion Beșu — dar oamenii erau hotărîți, aveau experiență, cîștigaseră la Bicaz, pe Argeș; nu puteau să piardă aici".

La ora cînd mă aflu printre ei, izbindiseră. Mai aveau de făcut ultimele retușuri, finisajul. Se așteaptă, deci, ultimul act al ritualului: darea castelului în folosință. Dar în momentul cînd se va tăia panglica inaugurală, „castelanii" nu vor mai fi aici. Îi vom întîlni poate pe Someș se va vorbi ca despre o epopee — la timpul trecut. Tineri ca oameni, tineri prin vocație, constructorii au răspuns chemării tinereții altor șantiere. Ei se află acum pe Sebeș, pe Olt, pe Cerna... Vor reveni poate, așa cum îmi mărturisea unul din ei, singuri sau cu familiile, coborînd dintr-un elegant autocar turistic. Și vor asculta, în tăcere, explicațiile ghidului, fără a spune: „Noi sîntem aceia care..." Iar cei de-alături, colegii de autocar, îi vor privi firesc, ca pe niște concetățeni aflați în excursie. Firesc, așa cum au fost anunțate și primele sute de mii de kilowați-oră. Reporterul numai, care a stat zile și nopți de-a rîndul între ei, trădînd modestia constructorilor va susține că nu sînt **kilowați-oră**, ci **kilowați-OM**, cum kilowați-OM înseamnă tot ce reprezintă lumină pe acest colț de pămînt românesc, pe care s-a cîntat dintotdeauna: „Pe un picior de plai, / Pe o gură de rai"...

Sebeș, pe Olt. Apa le va păstra, însă, proaspătă umbra în valul ei mișcător, așa cum înaltă le-o va păstra Sebeșul, Oltul. Pentru că aceștia sînt nobilii zilelor noastre, constructorii, gata să răspundă la chemarea altor zări de țară, unde se cer înălțate alte obiective măreț, noi și noi castele ale demnității noastre socialiste.

ADMIRAȚIE

Peste Someș ninge înstelat. O lumină albă, pufoasă, cu petale vizibile și tremurătoare, și am ciudata impresie că soarele s-a topit în aschii fine de pulbere. Un fîșnet de adîncă liniște pe care-l aud pe undeva, printre tulpine înalte cu crengile la cingătoare, îmi dă sentimentul că cineva trece mereu prin preajmă să pună flori pe o operă de artă. Este gîndul ales al unei treceri prin muzeu, iar eu fiind departe de așa ceva am totuși în față o operă: barajul hidrocentralei Tarnița, o zveltă arteră de visuri și beton, un păstrăv de Somes Rece, uriaș, unind valea, îngemănînd munții. Dar mai ales am imaginea concretă a acestei veritabile opere, înaltă de aproape o sută de metri, meșteșugită cu îndrăzneală și pricepere. Bulgări de beton încă fierbinte, rămași așa cum au fost puși de mîna celor care au construit, bulgări pe care lumina se topește ca la atingerea unor ființe, amintesc de om, de creatorul care a rămas aici prezent, dorind să guste parcă această liniște albă. Constructorii, cei care și-au dăltuit aici gîndurile ca într-o marmură nemaipomenită — se văd. Vin din depărtări, de acolo unde sînt ei acum, și strecurîndu-se pe sub lumina albă se opresc în fața marmorei de beton, pe care au îmblînzit-o cu mîntea și cu brațele, într-un cuvenit sentiment de admirație pe care mi-l inspiră.

P.S.

La ora cînd expediez aceste scrisori, mulți dintre cei care în urmă cu patru ani poposeau pe Someș, nu mai sînt aici. Aici, Pe Someș, lucrările sînt pe sfîrșite. Centrala Tarnița produce; ziarele au anunțat furnizarea primelor sute de mii de kilowați-oră. La Fîntînele, barajul de anrocamente se pregătește de botezul final al apei. La Mărișelu, operațiile sînt în stadiu de finisaj, centrala subterană așteptîndu-și turbinele. A început demolarea locuințelor transportabile. Construcțiile solide, din piatră, rămîn în scopuri turistice. În curînd, și despre Someș se va vorbi ca despre o epopee — la timpul trecut. Tineri ca oameni, tineri prin vocație, constructorii au răspuns chemării tinereții altor șantiere. Ei se află acum pe Sebeș, pe Olt, pe Cerna... Vor reveni poate, așa cum îmi mărturisea unul din ei, singuri sau cu familiile, coborînd dintr-un elegant autocar turistic. Și vor asculta, în tăcere, explicațiile ghidului, fără a spune: „Noi sîntem aceia care..." Iar cei de-alături, colegii de autocar, îi vor privi firesc, ca pe niște concetățeni aflați în excursie. Firesc, așa cum au fost anunțate și primele sute de mii de kilowați-oră. Reporterul numai, care a stat zile și nopți de-a rîndul între ei, trădînd modestia constructorilor va susține că nu sînt **kilowați-oră**, ci **kilowați-OM**, cum kilowați-OM înseamnă tot ce reprezintă lumină pe acest colț de pămînt românesc, pe care s-a cîntat dintotdeauna: „Pe un picior de plai, / Pe o gură de rai"...

Reportaj premiat la concursul „Sub semnul aceleiași generații"

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii, Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
49
(710)
Sîmbătă
6 decembrie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Idealul etern

Pentru scriitor ca și pentru istoric, trecutul constituie un subiect de meditație. Dacă finalitatea actului de meditație a istoricului este închegarea unui tablou elocvent, bazat pe interpretarea corectă și convingătoare a tuturor izvoarelor, tablou care să prezinte într-un mod cît mai cuprinzător istoria unui popor, cu luminile și umbrele ei, în perspectiva unei evoluții marcată și determinată de schimbările raporturilor sociale și politice din interiorul societății, pentru scriitor obiectivele, chiar rămînînd în linii mari aceleași, datorită firești afinități între metodele de investigare și pasiunile intelectuale ale cultivatorilor disciplinelor umaniste, sînt ușor diferite. Un ilustru filosof al antichității afirma — și fraza sa a făcut carieră, după ce a fost reluată de marii gînditori și oameni politici ai Renașterii — că trecutul nu îl interesează decît în măsura în care îl ajută să-și formeze o imagine asupra viitorului. Parafrazîndu-l, se poate spune că pentru scriitor studiul trecutului este instrumentul indispensabil al înțelegerii prezentului. Față de istoric, autorul de opere literare este, prin natura modalității sale de exprimare, mult mai sensibil la modificările intervenite în natura umană însăși. Sensul devenirii acesteia nu i se poate înfățișa însă cu pregnanță decît prin cunoașterea factorilor ce au condiționat-o. Personalitatea individului, ca subiect al literaturii, ar apare lipsită de sens, dacă cel care îi recreează imaginea nu ar înțelege-o ca pe o parte a unui angrenaj complex, ce constituie însăși istoria vie a colectivității din care face parte. A defini natura umană cu înțelegere, înseamnă a defini cu aceeași înțelegere mediul ei firesc de manifestare, cadrul ei fizic și spiritual, rezultat din devenirea ei istorică. Istoria personală a individului — analizată cu pana romancierului sau retrăită liric — nu poate fi ca atare înțeleasă decît în cadrul unei istorii mai largi, aceea a poporului său și dîndu-și seama de acest lucru, orice scriitor autentic năzuiește, în sinea sa, să devină nu un cronograf, ci un exeget al istoriei țării și poporului său. În această din urmă calitate, descoperă el sensul năzuințelor colective care, timp de veacuri, și-au pus pecetea asupra personalității intelectuale și morale a mai multor generații, lăsînd o urmă durabilă în toate manifestările acestora, fie ele pe planul politicii, fie pe cel al culturii.

O astfel de năzuință a fost pentru poporul nostru **Unirea** într-un stat unitar a tuturor românilor.

Se obișnuiește a se spune în mod generic cum că realizarea acestei năzuințe a fost obstrucționată în mod consecvent de vitregia vremurilor. Pentru istoric, această formulă cu iz cronicăresc este cuprinzătoare, presupunînd o întreagă înlănțuire de fapte ce au mers împotriva ordinii firești a lucrurilor : firești, cum este natural și drept, din punctul de vedere al poporului nostru. Intră în categoria acestor fapte jocul de interese al persoanelor private și al statelor a căror politică de expansiune teritorială a constituit întotdeauna un obstacol împotriva afirmării voinței de a trăi liber a altor popoare. Scriitorul nu poate să nu țină cont de această accepțiune, după cum nu poate să uite că ea presupune existența a nenumărate și diverse destine individuale, prin a căror devotiune, împinsă uneori pînă la sacrificiu, s-a realizat, în ciuda tuturor factorilor potrivnici, o aspirație seculară.

Împotriva a tot ce presupune ca elemente componente această noțiune de vitregie a vremurilor s-au mobilizat în istoria țării personalități strălucite ale istoriei noastre. Marea campanie din 1599—1600 a domnului Mihai Viteazul, în ciuda efemerității rezultatelor sale, a impus într-atît în conștiința populară ideea că realizarea unirii este posibilă prin mobilizarea tuturor energiilor poporului, încît figura celui care a știut să le canalizeze și să le anime a intrat pentru totdeauna în legendă. Voevodului care se intitula **„din mila lui Dumnezeu, domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată Țara Moldovei"** îi datorăm acea pagină de glorie din cartea de aur a patriei, pagină care în secolele următoare a servit drept exemplu și stimul pentru generații de oameni politici și de intelectuali care au menținut trează „flacăra idealului de libertate națională și unitate a tuturor românilor". Cine face istoria culturii nu poate să nu constate că în momente importante ale istoriei europene, marcate de evenimente deosebite ce au atras, printr-o reacție în lanț, modificări în felul de a gîndi și a-și concepe destinele a mai multor popoare — și, neîndoielnic, sfîrșitul secolului al XVIII-lea este un asemenea moment — cărturarii români, mai mult poate decît alții din oricare altă parte a continentului, s-au dedicat cu trup și suflet afirmării sentimentului național, întreținerii conștiinței faptului că românii, indiferent dacă locuiesc în Transilvania, Muntenia sau Moldova, aparțin unei națiii unice, ce există de milenii pe același teritoriu, suprapus hotarelor vechii Dacii a lui Burebista și Decebal. Care scriitor român de astăzi poate să uite rătăcirea prin Ardeal a bunului Șincai, ce a cărat ani în șir în desagii săi **Hronicul** vechimii noastre pe aceste meleaguri ? Drama cărturarului Șincai, silit să poarte cu sine semnele nobleții neamului său, are proporții shakespeariene.

Abia la 1 decembrie 1918, capitolul istoriei românilor marcat de lupta pentru unitate națională se închidea pe imensa cîmpie de la Alba Iulia, unde, la sfîrșitul lui octombrie 1599, cum spune tradiția, călare pe un cal roib, învești mîntat într-o mantie albă, bro-

Grigore Arbore

Continuare în pag. a 6-a

Mesaj

Nu-i deloc ușor să fii patrie, să-i înveți
pe oameni să fie
Să-i înveți că patria nu-i o aventură personală,
că mereu inedită
Pentru toți viața a devenit aproape o meserie
Iar fericirea unui popor e mereu o victorie
scump plătită

Ia spuneți ! Moartea e o omenească greșeală,
dar nicicum
O patrie nu poate greși față de nimeni, mai ales
Că nu-i ușor deloc să fii patrie, așa după cum
Nu-i ușor deloc să fii om, în adevăratul
cuvîntului înțeles

Pămîntul apt de sacrificii și de dragoste,
ne pune condiții
Cînd din toamnă n-a mai rămas decît un strigăt,
nimbînd întreaga planetă
Confirmînd timpul, oamenii pe ei înșiși
se confirmă, patrii, gîndiți-i
Așa cum sînt făcînd totul ca lumea
să le devină certă.

Nu e deloc ușor să fii iarbă, să ai o omenie a ta,
printre
Ierbi și chiar dacă te simți un primitiv copac,
să fii o iarbă reală
Care te obligă să ții mereu
cumpăna dreaptă între
Lumea fizică și cea morală.

Nu-i deloc ușor să fii apă, cer, pămînt,
Răsuflarea oamenilor să-ți dea ființa pe care,
ei înșiși ți-o cer
Mereu întreagă și vie, și mai ales oricînd
Să lupți împotriva înclinării lor spre efemer.

Cum mă auziți ? Nu-i deloc ușor să strigi
pînă-n moarte
Lumina, de ideia de lumină a patriei, e guvernată
Pe minte, de inimă, nici o frontieră nu o desparte,
După cum nici ordinea trecutului și a viitorului,
nu poate fi inversată.

Mă asociez acestor ziduri de patrie și le invoc
Întru frumusețea lumii de toți vrută,
Pentru că, să fii patrie, nu e ușor, deloc,
Și numai patria, nu altcineva la nevoie,
pe toți ne ajută.

M.N. Florian

Inscripții pe un străvechi monument

Prin uriașul plebiscit național organizat la Alba-Iulia în ziua de I Decembrie, 1918 **„Adunarea națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți, decretează unirea acestor români și a tuturor teritoriilor locuite de dînșii cu România".**

„Au fost peste 100 000 de oameni", notează ziarele.

A fost, cu gîndul și sufletul său, întreg poporul român. În istoria României întregirea națională este atestarea unei continuități istorice de două mii de ani. Ea arată crezul de neclintit al unui popor luminat asupra dreptului pe care neamul lui îl are dintotdeauna asupra întregului pămînt românesc.

Ideea unității românilor e un simțămînt popular, un drept și o datorie. Dacă documentele vremii n-ar fi atestat intrarea triumfală a lui Mihai Vodă Viteazul pe poarta Sfîntului Gheorghe din Alba-Iulia, ar fi făcut-o pentru eternitate memoria populară. Prima unitate națională română a fost înfăptuită : „Cu-n paiu, / Cu-n maiu, / Cu sabia lui Mihaiu". Și-ar fi făcut-o, cum a făcut-o Nicolae Bălcescu : **„În glas de trîmbițe, tobe, alăute, în dangăt de clopote, în vuet de tunuri, în urările de fericire ale mulțimii, iată cum intră primul cuceritor român în capitala acestei provincii".**

Alba-Iulia 1599 — Alba-Iulia 1918. La distanță de două sute de ani, două mari momente ale istoriei petrecute în același loc. La distanță de două sute de ani două victorii ale aceleiași cauze: unirea tuturor românilor. În întunericul înspăimîntător adus de alianța celor trei națiuni feudale, „unio trio nationum" împotriva elementului românesc băștinaș, continuitatea și unirea sînt cele două cauze fundamentale ale programului politic adoptat de toți marii luptători ardeleni. **„Românii sînt cei mai vechi locuitori ai țării, băștinași încă din vremea împăratului Traian"**, strigă în parlamentul anului 1744 Ioan Inochentie Micu-Klein, **„nu sîntem coloniști ori venetici aduși de vînturi : românii sînt locuitorii cei mai numeroși, mai mulți decît oricare națiune în parte și chiar decît cele trei națiuni ardelene laolaltă".** Neamul românesc este „rănit pînă la oase" geme într-o robie mai grozavă decît cea egipteană". Conservat în documente, discursul tragic al marelui luptător ardelean, sfîrșit într-o neagră pribegie, este memorabil.

Dar cuvintele lui nu au timp să se stingă cînd răscoala lui Horia le reafirmă cu argumentul și mai temeinic, al armelor. **„Nu putem să ne mirăm deajuns care e pricina că (...) ne apăsați atîta pe noi și ați pus pe noi și jugul iobăgiei, pe cînd noi suntem și am fost totdeauna cu mult mai mulți ca voi în țara aceasta pentru că suntem urmașii vechilor daci"**, scrie un grup de români din Județul Hunedoara prefectului lor de atunci. **„De această românime urmașă a dacilor și romanilor** „mărturisesc drept", scria un prozator al timpului, numit Rettegi, **mă tem. Dacă cineva le bagă mai bine în cap acestea atunci pe noi foarte repede ne pot stîrpi, fiindcă în Ardeal, pe ușor sînt de zece ori mai mulți ca noi".** „Cîte sate românești, atîția Horia sînt", se lamentau nobilii.

Răscoala lui Horia, Cloșca și Crișan mișcă opinia internațională pe măsura izbînzilor avute mai înainte de Mihai Vodă Viteazul și Ștefan cel Mare. În ilustra și mult citata „Reisen durch die nordischen Alpen" a scriitorului austriac Hacquet, tabloul Transilvaniei cuprinde în sine toate cauzele marelui „război țărănesc" al lui Horia. **„Neamul acesta uitat și asuprit are păminturile cele mai rele din întreaga țară. Nu-i destul că românii, numai cerul știe cu ce drept, sînt surghiuniți de celelalte neamuri din principat pe păminturile cele mai pustii și mai neroditoare".** Iată de ce martiriul celor trei revoluționari ardeleni stîrnește indignarea opiniei publice care îl numește pe Horia nu **„Rex Transilvaniae" ci „Rex Daciae"**, fapt extrem de semnificativ pentru motivația nu doar social-economică a răscoalei ci și națională. Dealtfel, și programul revoluției de la 1848 care aduce pe scena istoriei alt oraș al Ardealului — Blajul — își

Sânziana Pop

Continuare în pag. a 7-a

Cenaclul revistei „Luceafărul"

● Luni, 8 decembrie, ora 16.30, va avea loc la Ateneul Tineretului din Aleea Alexandru nr. 38, a XXI-a ședință a cenaclului revistei noastre ● Vor citi : Letiția Vladislav, proză și Marin Lupșanu, versuri.

CONTEMPORANII NOȘTRI

Nicolae Labiș

Liliac timpuriu

El era arborele respirînd neliniște. Era tăcerea. Și era uluitor de tînăr. Era, pe deasupra unui cîntec și al unui plînș (cine poate ști în ce colț de suflet puneam mărăcinii la păstrare ? !), era pîinea unde lumea n-a avut întîmplări spectaculoase. E prima oară cînd îmi dau voie să scriu despre Labiș. Nicolae Labiș nu e marele poet al morții, al reîntrupării și al pedepsei. Labiș era cel mai bucălat prieten al meu, atunci cînd nimeni, în afară de el, nu mă accepta, nu-și îndolia sufletul și nu vroia să vadă pe dunga orizontului „un curcubeu, deasupra"... Mă doare-un nufăr, mă interzice un perete („azi, iată, am văzut un curcubeu, deasupra lumii sufletului meu") și mă scufundă ideea că Labiș ar fi putut să fie (n-a fost !) construit dintr-o piatră acceptabilă. **Lae** a trăit înflorind lemnele Moldovei. Eu știu și am văzut că Mihail Sadoveanu vroia să-l încoroneze voevod al celor mai frumoase rîuri ale lumii — Ozana, Creangă, Ibrăileanu, Ionel Teodoreanu și o neînțeleasă, blestemată, pe nedrept, cădere în tristețe îmi spune că el, Labiș, a fost născut să se așeze domn în descălecarea unui nou asfințit. A murit?. Nu. Zeii îngîmfării l-au alungat din nervii, din hohotul melancoliei și din nervii supremei neîntîmplări, atunci cînd „legea nu-i deșartă și străină"... Cui i-a trebuit moartea lui Labiș ? Unui zeu al batjocurii ?

Ședeam — și stau — și același mi-e chipul, și mă întreb, în afara durerii tuturor („spre fericirea personală") :

Semnul meu laș e de-acum amintire urîtă care în răstimpuri mă întărîtă ?

Și îmi dau cu o creangă de mălin peste mîna întrebînd ; nu ! noi trăim farmecul nesfîrșit, ca-n

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 7-a

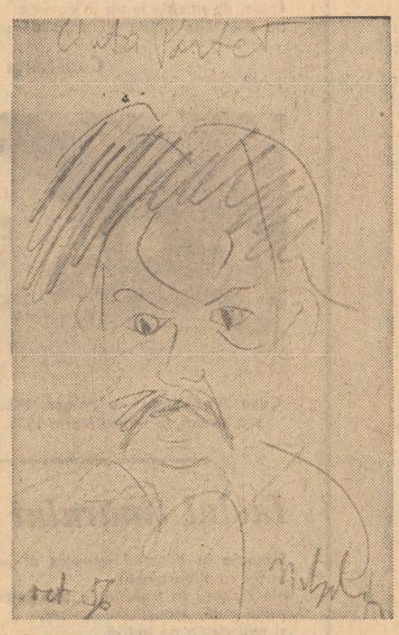

Zodia Lirei

Nicolae Labiș este unul din rarii slujitori ai cuvîntului aleși de la început de Poezie pentru a o înconjura cu credință. Nu a ajuns cu timpul la porțile ei, s-a găsit acolo de la început ca și cînd s-ar fi știut prin toate vămile cerului că poetul locuia spațiul curat și fragil din interiorul unei flăcări, ca și cînd s-ar fi știut că îi este dată o altă măsură a timpului — după intensitatea trăirii.

Pentru că un perete al inimii lui se atingea de lume, pentru că a avut curajul de a viețui astfel, cu un perete al inimii în afară, poetul Nicolae Labiș a trăit șapte vieți...

Poezia lui este poezia celui căruia i s-a dat șansa de a nu putea trăda primele iubiri. Printre cei ce l-au înconjurat a trăit cu credința că poezia este o sărbătoare, pentru că viața însăși trebuie să fie astfel. Arzînd dezlănțuit, a luptat pentru o idee pe care alți confrați ai lui deseori nu puteau decît să o numească palid și fără vlagă. Atîta frenezie și candoare, atîta forță și delicatețe nu poți găsi decît în versurile unui poet care crede cu toată ființa sa că lumea poate fi re-creată prin cuvînt : „Să observați că niciodată / N-am fost singur cu mine cum mulți au crezut / Tot ce-am iubit, niciodată / N-am mistuit în al timpului pașnic trecut. // Tot ce-am putut să privesc / — Mi s-a părut din cale-afară / De crunt ori dumnezeesc / Nu i-am dat voie să moară".

Pentru noi cei de azi opera sa este dovada că adevărata poezie angajată nu poate fi scrisă decît de cel care crede cu putere în adevărul unei idei, de cel care nu se îndoiește o clipă de triumful ei. De aceea nu se poate vorbi despre Labiș la timpul trecut. Chiar dacă s-au scurs aproape douăzeci de ani de cînd într-un alt decembrie, Săgetătorul orb urca la metereze. Chiar dacă viața indeobște se măsoară după calendare. Poetul nu cunoaște decît timpul prezent, acel prezent etern în care locuiesc dintotdeauna adevăratii slujitori ai cuvîntului. Pentru că Nicolae Labiș s-a născut într-adevăr într-o zodie bună. Aceea a Lirei.

Daniela Crăsnaru

Omagiu

Labiș este o cîntare întreruptă. Cîtă este, adevărește un organ puternic și sănătos, vrej curat și mlădios pe tulpina uriașă a stejarului fără margini care este trupul Moldovei.

Prunc de țărani învățători dintr-un sat minunat cuprins între Baia, vechea capitală a Moldovei, și la doi pași de Slatina lui Lăpușneanu, vine pe lume în duhul unei tradiții arhaice de cetăți și mînăstiri pe care abia a apucat să le zărească ochiul său înlăcrimat atîns de fulgerul secetei de după războiul abătută peste Moldova, a cărei stihie transpare în trainicile sale poeme.

Plecat de-acasă devreme, n-apucase să-și închege o familie care l-ar fi statornicit și adîncit în experiența milenară așezată a poporului nostru, care l-ar fi ancorat pe tărîmul iubirii mai adînc decît cel al prieteniei... Soarta i-a fost alta însă și aceste rînduri mărturisesc durerea de a-l avea printre noi, din cei patruzeci de ani ai săi pînă acum, numai cu jumătate din ei.

Ioan Alexandru

VIAȚA LA ZI

Singura ediție definitivă

Mă urmărește un gînd, mă ține în loc un gînd : Nicolae Labiș s-a născut în decembrie și a murit în decembrie, atît de repede și de tragic, atît de inexplicabil și de sfîdător, de parcă s-a născut și a murit în același decembrie, de parcă s-a născut la începutul lui decembrie al unui an al vremii și a murit la sfîrșitul lui decembrie al aceluiași an al vremii.

Unii se miră că poetul este, înainte cu un ceas de a apuca pe turnanta tragică, un poet bun, fie și un poet mare, iar după o oră, din clipa cînd fizicește el încetează de a mai exista, devine un poet extraordinar, uneori cel mai mare, fără să mai fi scris măcar un vers în acest interval. Nu orice moarte înnobilează. Nu orice moarte e necesară. Poate nici o moarte nu e ne-

Adrian Păunescu

Continuare în pag. a 7-a

Labiș și revoluția

OPȚIUNI

Nu trebuie să facem cine știe ce sociologie literară pentru a afirma că Labiș e un fiu al revoluției. Balanța timpului său pămîntesc se împarte egal în două zodii, prima de foamete și război, a doua de regenerare și construcție socială. Vama dintre cele două epoci istorice s-a gravat adînc în destinul său omenesc și poetic, l-a marcat și i-a determinat în mod hotărîtor opțiunile artistice. Pentru o structură poetică înnăscută, cum era Labiș, saltul istoric petrecut exact în perioada de început a adolescenței, atunci cînd ferestrele poetului sînt larg deschise iar mintea lucrează în adînc, s-a gravat ca o efigie în conștiința sa de tînăr, „născut într-un veac furtunos". Ca educație, Labiș e fructul unei perioade revoluționare de vîrf. Ca operă și ca personalitate artistică, Labiș e poetul teribil al revoluției, al vremurilor de febrilă dialectică socială, al „erei entuziasmului". De altfel, pentru noi, cei care în anul morții lui Labiș abia învățam să scriem, cei pentru care vestea morții lui era doar un semnal dureros dintr-o stea îndepărtată, Labiș s-a fixat definitiv ca un tînăr poet al revoluției, ca un romantic al gesturilor patetice, ca un vizionar al marilor adevăruri. Timpul a trecut, legenda lui Labiș a crescut odată cu noi și iată-l azi pe poet fără moarte, antologat insistent, devenit motto-ul dialogurilor despre spiritul revoluționar și profesiune de credință pe panourile cu fotografii ale absolvenților de facultate și de liceu.

Mircea Florin Șandru

Continuare în pag. a 7-a

ÎN PAGINILE 2—3—4

● Contemporanul nostru : Nicolae Labiș ● „Ce ne spune astăzi poetul ?" Semnează : Horia Bădescu, Sultana Craia, Dan Cristea, Mircea Dinescu, Ion Drăgănoiu, Cezar Ivănescu, Nicolae Prelipceanu, Mirela Roznoveanu, Corneliu Vadim Tudor, Doina Uricariu ● Versuri de Constanța Buzea, Marin Constantin, George Damian, Ioana Ieronim, Emilian Marcu, Dim Rachici, Constantin Stefuriuc, Sterian Vicol ● Evocări de Gheorghe Grigurcu, Ion Murgeanu, Gh. D. Vasile, Vasile Versavia.

nicolae

Steaua polară, pe cer, departe,
În scurgerea timpului nu are moarte,
Statornic arde în orice seară,
Capăt de osie, steaua polară.

Stelele, lumile, roiuri astrale
Se-nvirt în jurul osiei sale.
Sobră-armonie pururea vie,
Nezdruncinată putere-n tărie.

Labiş în decembrie

Labiş, sună iarăşi zilele-n decembrie
Ca şi cum te-ai naşte, ca şi cum te-ai rupt
Din înmiresmata limbă românească,
Dar te ţine brazda dedesubt.

Labiş, sună nume-n liniştea minată
De coloane limpezi, ţurţuri pun acum
Ştreşinilor lumii viaţă colorată,
Dă năvală iarna-n sufletul străbun.

Norii în decembrie ning mereu mai rar,
O căldură lină tremură-n cuvinte.
Toată poezia iese înainte,
Înmulţeşte, Labiş, clipa ei de har.

Toată poezia va pluti din nou
De la mina-ntinsă către setea ninsă —
Cer de ocrotire pentru căprioară
Şi ţărînă-n care sufletul coboară.

Ca-ntr-un glob te ţine brazda dedesubt
Ca pe-un baci din nordul care nu coboară,
Ca pe-un miel de tînăr aspru şi limbut.
Timpul şi pămîntul redevin trecut.

Din înmiresmata limbă românească
Nasc zăpezi de ceară, tropote de cai,
Labiş, de năvala iernii în cuvinte
Se deschide caldă gura ta de rai.

Constanţa Buzea

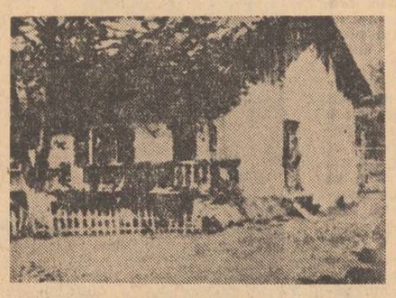

Casa din Văleni — Poiana Mărului, unde s-a născut, la 2 decembrie 1935, N. Labiş

Inelul tînărului poet

Oriunde în cristalul generos al lumii
la fel va suna glasul
din treaptă în treaptă la tine întorcîndu-se
puţin puţin înstrăinat
şi mai demn de laudă,
sau ochiul nostru — mai învăţat meşter —
şi inima, poate şi inima

iar loc pentru zgura presimţirilor
nu este —
ciocnirea pură, flacăra,
spaţiul mereu primitor,
curăţia lui, suverană peste
greşalele toate

Da, oriunde în cristalul generos al lumii
la fel va suna glasul.

Ioana Ieronim

Vor veni căprioarele

Astăzi
nici-un poet nu
va merge cu tramvaiul iar vînătoarea
ciutelor va fi oprită, îmbrăcaţi în haine de
sărbătoare, fineţuri şi grăunţe
vor aşeza hăitaşii în locul capcanelor ; se
va da în schimb friu liber
zăpezilor să vină ca un roi de mirese la
nunta poetului, eu
voi aduce un izvor din munţii
Moldovei în braţe-tu un brad vei aduce,
singure vor veni căprioarele
pe urmele poetului
să-i încălzească pămîntul cu nările lor mai
fierbinţi decît ţevile oricărei puşti,
va ninge
ameţitor ca o călătorie în jurul Pămîntului.
plăpînzi fulgii de omăt ni se vor înşuruba în
umeri precum albinele în flori-recitind
vom aştepta întoarcerea poetului plecat
pentru totdeauna
pe sub pămînt să-şi caute mireasă şi
tîrziu după ce va trece ultimul
tramvai ne vom întoarce
fiecare acasă recitind, recitind, recitind...

Marin Lupşanu

Nu ne-ai scris de-atunci scrisoare...

Ard peste pădure focuri
Cerul pare mai înalt
Peste undele din ape
Saltă-n jocuri păstrăvi lungi
Şi-n poiană, lîngă stînci
Vin aceiaşi căpriori
Însoţiţi de căprioare...
Nu ne-ai scris de-atunci scrisoare
Frate dragă, frăţioare !

Şi văzînd cum nu ne scrii,
Nici pe-acasă nu mai vii
Îmbătaţi de grea chemare
Am venit să-ţi spunem iar,
Stînd sub cerul care ninge
Un colind desprins din cer
Lerui-ler, de iarnă ger...
Trec prin lună umbre-nalte
Şi pe drumuri sănii mari.
Nişte rătăciţi haiduci
Beau cu noaptea vin albastru
Caiii dorm lîng-un jugastru
Înşăuaţi şi asudaţi

Beau haiducii şi iubesc
Fete albe ce-au văzut
Cînd prin codrii au trecut
Mai demult, în asfinţituri
Fete-n mers legănător
Bune de iubit şi dor...

Nu ne-ai scris demult scrisoare
Frate dragă, frăţioare...

George Damian

Vîrsta de bronz

Fenomenul Labiş nu poate fi ocolit, indiferent de interpretările pe care i le-am dat sau i le vom da. Pentru că Labiş redeschide breşe în poezie. El vine impetuos exploziv, cu poemele lui scrise în răstimpul biciuitor şi binefăcător al unei ploi de vară. Din nou, prin Labiş, poezia simte şi cunoaşte cu lăcomie şi combustia unui fulger. Setea şi foamea sînt condiţia primară a acestui poet, potenţîndu-i tensiunile lirice. Labiş e legat în egală măsură de poezie şi de real, „prin sete". Rosteşte cu gura uscată de foame ca piatra trăsnită, „vede prin ochii fripţi de-ai secetei arsuri". venerează „imnurile foamei" ale lui Rimbaud. Poezia lui Labiş este scrisă cu simţurile, conştiinţa şi luciditatea dilatate. Născută sub semnul acestei sete şi foame de real, de poezie ca şi de adevăr, metafora lui Labiş impune o dublă eliberare : a poeziei şi a conştiinţei poetului. Ea nu se poate resemna, nu ajunge la saturaţie, e departe de inerţie şi ignoră trufia, care ar duce-o la autopastişă şi la autodistrugere, prin manieră. În alt plan, Labiş e prin destin ceea ce este Rimbaud prin alegere : simbolul libertăţii poeziei şi al redimensionării ei. Vina poetică nu secătuieşte la nici unul dintre ei, o prematură autoinfometare îi caracterizează, căci duc cu ei blestemul lui Midas : ei prefac în poezie totul, neputîndu-se hrăni sau sătura cu ceea ce au atins sau scris. Întrebările, neliniştea, căutarea se opun inerţiei metaforei. „Voiam bătăi de suflet, nu pastel", scrie poetul ce nu se vrea „răzimat în cîrja metaforelor fade" şi care ironizează durerea „banalizată-n tomuri de poeme". Labiş se autodepăşeşte, renunţînd la ceea ce a dobîndit. Imaginaţia lui e tăioasă, netă şi dură. Sobrietatea ei refuză podoaba şi nimbul, sentimentalismul şi „lozincile prea multe stricînd cîte-un discurs", „exaltarea primară" sau „o anume supunere".

Ea vine dintr-o luciditate practicată cu premeditare, dintr-un patos al conştiinţei şi amintirii lucide, fără a împietri mobilitatea spiritului şi fără a deveni formulă.

Poezia lui Labiş nu este deci literatură, ea deschide drumuri, acolo unde literatura le închide prin obstinaţie. Autobiografiile lirice, jurnalul poetic, poezia ideilor, poemul-dezbatere filozofică sau politică, lirismul eseistic, fervoarea purităţii, senzualismul liric, poezia simţurilor dilatate, metafora cotidianului, poezia oraşului, pastelul lucid, îngheţat, montajul cinematografic, livrescul poetic, autoironia, oralitatea, poemul în proză, reportajul poetic sînt tot atîtea căi pe care poezia lui Labiş le conţine, tot atîtea atribute noi ale exploziei lui poetice, pe care le vom vedea individualizate de valurile următoare de poeţi — aproape toţi moştenitori ai căutării lui — pînă la transformarea exploziei în implozie.

Poezia lui Labiş nu se confundă cu intermezzo-ul. Retorismul lui e frînat de reflecţie, iar gravitatea lui e adesea suavă şi pură. Jubilaţia lui e aproape de „spiritul adîncurilor". Caută nu de dragul căutării ci pentru a se afla aflînd. Domină actul poetic în sine, lăsînd să irumpă starea poetică, nu e deloc artizan, e atent la ceea ce spune, mai puţin la modul spunerii, dar fuge de metafora consacrată şi nu înţelege „cum pot să se joace poeţii cu aceste / Rime-ale traiului nostru prezent şi concret".

A scrie reprezintă, pentru Labiş, un mod de acces la conştiinţă, la cunoaştere, un mod de a-şi exercita puterea, de a judeca, de a invoca şi evoca lucid exemplarul. Labiş laicizează poezia pentru a o transforma în „al cugetării strugur". „Teribil de onest" el se identifică cu poezia, topindu-se în masa poemului. „Furios" pe uşurinţa cu care distilează în grai „învălmăşirea tandră şi crudă" se consideră fericit : „Cînd cineva / Descifrîndu-mi litera şi inima mea, / va putea fi privit / Rizînd, ori rînjind / ori plîngînd".

În poemul atins de furia insatisfacţiei, patima de a afla adevărul este strîns legată de instinctul creator. Poezia nu e numai creaţie ci şi un bun al conştiinţei poetului, un mod de a statua exemple. Cel ce are ambiţia de a-şi „trata temele" şi nu aceea de a fi poet sau vizionar scrie, ca şi romanticii, poeme despre umanism, despre poeţi şi filosofi, despre inerţie şi nelinişte, despre prieteni şi prietenie, face poezie din epistolele scrise acasă, transformă dedicaţiile în poeme profunde, independente, scrie o adevărată cronică reamintindu-şi, retrăind imaginile abominabile ale războiului, foametei şi secetei, scrie pentru a dezvălui şi a recunoaşte realitatea exterioară sau lăuntrică. Labiş scrie scriindu-se pe sine ceea ce trăieşte trăindu-se pe sine, e adică un poet activ şi reflexiv, reflectînd prin actul poetic şi acţionînd estetic prin reflecţie. Poemele lui sînt jurnale intime, autobiografii problematice ce nu ascund disonanţele, confesiuni aspre şi tandre, expresii ale virstei de bronz. Certitudinea interioară, ştiinţa de a venera şi de a se jertfi literei poeziei aparţin, prin Labiş, virstei de bronz.

Labiş e uneori retoric şi oral dar e autentic şi sincer. Virsta de bronz a poeziei cultivă sufletul şi adevărul fără şlefuire. Poezia e mai mult un instrument al inimii şi ideii şi aproape deloc o împodobire a lor.

Doina Uricariu

Înclin să cred în soarta lui, pentru că poeţii, fiind oameni, sînt şi ei, ca toţi oamenii, mai degrabă impresionaţi şi loviţi de destinul unui semen de-al lor, decît de ceea ce el a produs important. Ar trebui ca un om să moară şi de fapt să mai fie el însuşi în viaţă ca să ne dăm seama ce luăm noi, ceilalţi oameni, de la el, soarta lui sau ceea ce el ne-a dat, propriu zis şi într-adevăr, în afara destinului său care ne este dat numai în aparenţă. Poate că e şi un fel de superficialitate, un fel de jurnalism intrinsec în modul multora dintre noi de a-i judeca pe ceilalţi. Dar, încercînd să facem abstracţie de asta (oare este posibil ?), încercînd eu însumi să uit moartea lui (ar fi un suprem omagiu adus unui om dispărut), vom spune totuşi că Nicolae Labiş, poezia lui, ei doi împreună au trezit un poet ascuns care lenevea, din cine mai ştie ce motive, în adevăraţii poeţi ai acelor ani şi, poate mai important decît asta, au trezit în fiecare om, ce dorea poezia fără s-o ştie, dorinţa lucidă şi deliberată de adevăr spus în modul poeziei.

Nicolae Labiş nu înseamnă, cred, în realitate, nici „puiul de cerb", nici „căprioara ucisă", nici atîtea alte frumoase, uşor sau greu găsibile metafore postume, el fiind acel poet din zguduirea căruia ne-am împărtăşit, cu moartea căruia am murit şi noi, cu viaţa căruia mai trăim şi, mai ales, prin cuvintele căruia ne exprimăm din cînd în cînd.

Un „înalt premiu" acordat poeziei, un „înalt premiu" acordat vieţii, el, căruia viaţa nu i-a dat „înalte premii".

Nicolae Prelipceanu

Poet angajat

Îi recitesc astăzi versurile şi sînt uimit atît de vigoarea emisiei poetice cît şi de faptul că nu a existat problemă majoră a contemporaneităţii sale asupra căreia poetul, aflat la „virsta răspunderii", să nu se aplece cu gravitate. El stă cu privirile asupra lumii şi, aidoma unui Midas balcanic, transformă în poezie tot ceea ce poate contribui la libertatea şi propăşirea acestei vetre de sfinţenii care e România. Teme care în folosinţa cotidiană sau sub condeiul altora par prozaice, capătă la el neaşteptate dimensiuni estetice, care surprind şi transced puterea noastră de anticipaţie. El investeşte cu valenţe de cantilenă sintagme precum „solidaritatea clasei", „lupta cu inerţia", „straturi sociale", „demnitatea muncii", „fericirea personală" ş.a.

Poetul trăieşte istoria pe viu iar memoria lui sufletească funcţionează şi acuză prodigios. Prin faţa imaterialităţii sale de copil suav, care se „înstela cu flori", se perindă cohortele cangrenate ale războiului. Labiş, care era bîntuit de vocaţia justiţiară, luptînd împotriva „tuturor nemernicilor" (şi-a permis chiar plăcerea caustică de a înscrie această dedicaţie pe una din poeziile sale) nu putea, nu avea dreptul să uite. Şi a venit imprecaţia, acel „Blestem" tulburător, unic în poezia noastră, acel cutremur cu epicentrul în inima fiecăruia dintre noi : „Eu vă blestem în numele durerii / ce-a ros în noi cu asprii ei acizi : / vă pălmuiască minecile goale, / zbătute-n vînt a mii de invalizi...". Se află aici, ca şi în alte zone ale poeziei sale, calchiate pe gravitate şi răspundere civică, zăcămintele unei angajări lucide, totale. Copil de moldovean nevoiaş, dar luminat de slova şi de crezul comunist („tata-mpărţea Scînteia prin vecini") martor al clivajului unei lumi, al zămislirilor alteia, mai bune, şi al contradicţiilor antagoniste dintre ele („vedeam cum pentru-un semn pictat pe zid / se-njură oamenii şi se omoară"), înţelegînd cu uimire, întîi conjectural, dificil, dar mai apoi temeinic, instaurarea unei noi ordini sociale („ţi-am povestit cîndva cu cîtă trudă / Partidul şi-a urnit în sat un drum"), Labiş nu putea fi decît un poet angajat. Fără puternica dimensiune civică şi politică a operei sale, Labiş nu ar mai fi fost, organic, ceea ce este şi, cu certitudine, şi noi, cei care îl iubim, am fi fost săraci, am fi fost într-o-citva alţii... Este surprinzător cît de multe probleme sociale şi ideologice a dezbătut cel care vedea în Marx un „marxist lucid" (sublim spus !) fără a altera substanţa imanentă, proprie poeticului. Iată-i, înfieraţi în vituperaţii sugestive, transfigurate poetic superior, şi pe filistinii din zilele noastre, prefăcuţii, cei care „şi-au inelat pe deget blazoanele mai noi". De la această combativitate, provocată de subiecte izolate în caracterologia lor (şi sînt convins că Labiş avea în vedere persoane concrete) poetul atacă, întempestiv, ca un tînăr tribun care ştie că are în spate adeziunea unei naţiuni întregi, tema atît de dragă nouă a apărării cuceririlor revoluţionare : „şi n-au să-ndrăznească să-ncerce să-nchidă cu arma / drumul pe care noi singuri, luptînd, l-am ales". Cît de contemporane, cît de aproape de inima noastră, acum, după aproape două decenii, sună aceste cuvinte ! În „Lupta cu inerţia" (expresie care s-a consacrat ca o emblemă a generaţiilor tinere angajate pe calea neliniştii creatoare şi a noului) în care Călinescu vedea „proiecte de compoziţie de tip dantesc", poetul, care îşi încordează disponibilităţile pe hotarul dintre artistic şi politic, lansează un personaj complex, cu care se identifică : Omul comun. Chiar el, omul comun, cel de pe stradă şi din birouri, cu dilemele, frămîntările şi justificările sale diurne, devine în alchimia lui Labiş pretextul unui rechizitoriu de profunzimi psihologice nesondate încă de nici un alt poet român contemporan. Dar, corolarul cel mai legitim al angajării poetice a lui Labiş a fost mănunchiul de poeme dedicate Partidului. Labiş a slăvit Partidul cu o sinceritate aş spune genetică, nu abstractizînd, ci participînd. El a cîntat gloriosul nostru Partid din interiorul generaţiei sale frămîntate, visîndu-se un „ostaş" al lui, concepînd acest vis ca pe singura sa raţiune de a fi. Este incontestabil că în tezaurul poeziei noastre partinice, vocile poemelor lui Labiş sună într-un mod irepetabil şi pur. Sau, cum prea bine spunea Tudor Vianu, Labiş „înscrie în poezia politică a vremii una din paginile cele mai adevărate şi mai răscolitoare...".

Corneliu Vadim Tudor

La vîrsta începuturilor

ANCHETA „LUCEAFĂRULUI"

Ce ne spune astăzi poetul ?

O lume întreagă răsună

Sunt mai bine de cincisprezece ani de cînd, în liceu fiind, am auzit rostit numele lui Labiş pentru întîia oară. Lipsea profesoara de română şi în locul ei a apărut un om ciudat, foarte slab, cu o haină la fel de ciudată pentru ochii noştri de liceeni, un sacou cărămiziu cu buzunare mari, care ascundeau, mai tîrziu aveam să băgăm de seamă, pagini dintre cele mai tulburătoare ale unor autori despre care auzisem foarte puţin sau chiar deloc. Era profesorul Homoceanu, aveam să aflu mult mai tîrziu că el însuşi era poet şi încă talentat, unul dintre acei minunaţi profesori pe care îi ascunde provincia şi care auresc adolescenţa multor generaţii cu basmul minunat al Poeziei. Din buzunarele mari ale lui Homoceanu a apărut într-o zi „Moartea căprioarei" şi pînă şi ţintarul din ultima bancă a încetat brusc şi toată clasa a fost în acele clipe o lacrimă... Am aflat apoi despre Labiş totul, tot ce se putea afla, i-am deprins apoi versurile bătăioase din „Primele iubiri" şi multă vreme le-am recitat prietenilor : „Sînt cum distinct în adînc / Stropii de cîntec se string / Acolo vibrează puternic o strună / Şi-o lume întreagă răsună".

Sunt aproape zece ani de cînd, într-o toamnă, cam la vremea aceasta, urcam drumul spre Mălini, drum domol sub domoala zăpadă moldovenească. Am intrat în casa învăţătorilor Labiş, am fost omenit de mina mamei lui Labiş, am privit lacrimile acelei femei şi am îndrăznit să murmur în loc de orice altă îmbărbătare : „Izvoarele s-au luminat şi sună / Oglinzile ritmindu-şi-le-n dans, / Şi brazii mei vuiesc fără furtună / Într-un ameţitor, sonor balans, / În vii vibrează struguri străvezii — / Cristalurile cîntecelor grele — / Şi stropi scăpărători de melodii / Ca roua nasc în ierburile mele. / Eu curg întreg în acest cîntec sfînt : / Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt".

Se mai putea adăuga oare ceva tulburătoarelor versuri ? Nu cred, nu văd ce. Am stat îndelung apoi la geamul pe care privise de atîtea ori Labiş, am ascultat tăcerea satului sub albul orbitor al zăpezii şi acelei tăceri şi acelui alb le-am jurat într-o după-amiază de iarnă iubire neclintită pentru ceea ce a însemnat Labiş, primul dintre contemporanii noştri care a ştiut să separe cu forţă rimarea corectă a unor realităţi de trăirea lor extatică, primul care a înlocuit slabul licăr al gîndirii de paradă cu flacăra unei iubiri fără de margini, plătind „a-nflăcărării noastre vamă"... Ar fi împlinit acum patruzeci de ani dar ar fi rămas acelaşi adolescent înflăcărat şi pur, ar fi atins acum virsta maturităţii depline, bărbăteşti şi glasul său ar fi răsunat puternic şi pur, asemeni clopotului lui Ştefan cel Mare de la Putna.

Ar fi împlinit acum doar patruzeci de ani şi ar fi fost, cu siguranţă, între noi toţi, cel mai tînăr. Dar despre Labiş nu se poate vorbi la trecut, pentru că el chiar este, între noi toţi, cel mai tînăr. Pentru că el va rămîne, mereu, cel mai tînăr... Adolescentul poeziei româneşti, în versurile căruia o lume întreagă răsună...

Ion Drăgănoiu

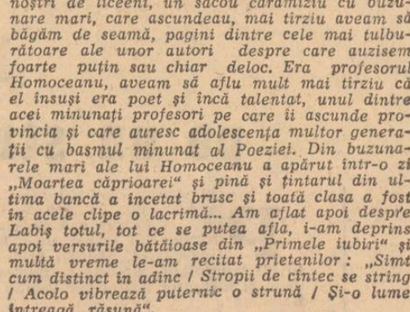

Cu prietenii...

„...E-un cîntec tot ce sînt"

Sau spus foarte multe lucruri exacte despre Nicolae Labiş. S-au spus totodată şi acele lucruri care, avînd soarta de a se transforma în locuri comune, se constituie în cele din urmă ca un plancton în jurul unei opere şi al unei biografii, hrănind totuşi vietatea ciudată şi nesăţioasă care se cheamă mitul poetului. În orice caz, ar trebui înlăturată întrebarea ce ar fi putut deveni Nicolae Labiş dacă..., pentru că Labiş există aşa cum este şi, în primul rînd, fiindcă este aşa cum este. Fiind vorba de un scriitor, de un poet în speţă, firească că operaţiunea de a stabili care poeme îl reprezintă cel mai bine şi în care versuri s-a turnat bronzul expresivităţii sale este aproape de neînlăturat şi practic necesară. Cu toate astea, însă, nu trebuie să rămînă singura preocupare, fiindcă dacă un scriitor este suma izbînzilor sale artistice, el este, în acelaşi timp, şi altceva. Un întreg care egalează citeodată ca importanţă şi semnificaţie străfulgerările deplin marcate ale inspiraţiei. Sau, cu înseşi cuvintele autorului pe care îl evocăm astăzi : „un spirit al adîncurilor".

Labiş are gesturi de mare poet şi cusururi de mare poet. De primele ar ţine toată acea scrutare şi toată acea presimţire a clipelor esenţiale ale existenţei care sînt naşterea, moartea, iubirea. Sînt poeţi care se vor şi se consideră mari, compunîndu-şi cu bună ştiinţă întreg acel mister de suprafaţă care să învedereze vocaţia şi singularitatea fiinţei lor. La puţini, însă, descendenţa biologică, împrejurările biografice, ambianţa devenirii şi rolul destinului capătă aspectul de organicitate pe care-l semnifică, în genere, naşterea unui creator. Printre ei se află Labiş, cu multe versuri şi, mai ales, cu acela care desemnează, din contopiri şi decantaţii inexplicabile, însăşi naşterea fiinţei poetice : „Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt".

Toate astea se întîmplă, şi ţin de gesturile unui mare poet, din faptul că Labiş are un suflet etic. Este generos şi bun (şi nu numai amintirile, ci opera în primul rînd o afirmă), cînd a fi astfel nu-i cel mai simplu lucru de pe lume. Este pasionat şi lucid, atunci cînd luciditatea lipseşte multora, iar pasiunea se confundă adeseori cu zgomotosul dogmatism. Este curajos şi inteligent, amîndouă calităţi complementare, pentru că a avea curaj nefortificat de dezbaterea inteligenţei se numeşte inconştienţă, iar a poseda inteligenţă fără curajul înfăptuirii ei duce de cele mai multe ori la sterilitate sau la laşitatea pură. Are entuziasmul de a vibra la toate ideile şi sentimentele timpului său şi echilibrul contemplativ de a face ca, prin exprimare personală, aceste idei şi sentimente să depăşească simpla încadrare temporală. Este, apoi, el însuşi plin de idei şi sentimente, de vitalitate şi umor, de încredere şi melancolie. Cu alte cuvinte, este un om adevărat şi un poet adevărat.

Cusururile de mare poet provin din încercarea de a spune prea multe într-o limbă poetică pe care trebuie s-o redescopere sau pe care trebuie să şi-o formeze singur. „Lupta cu inerţia" este, din acest punct de vedere, şi lupta cu un limbaj adesea inert din care trebuia să se înveşnicească adevărata limbă a poeziei.

Calităţile lui Labiş au unit şi au sensibilizat o generaţie. Au făcut mai lesne posibil şi mai devreme realizabil dialogul dintre generaţii şi au atras atenţia „maeştrilor" că se nasc noi scrîitori. Au pregătit un public cititor să-i primească pe aceştia cu o sensibilitate şi o comunicativitate sporite. Au făcut apel la conştiinţe şi la inimi. Stridenţele sale au oglindit, în fapt, mişcarea interioară a unei întregi epoci literare. Toate astea nu sînt absolut necesare unui poet, dar cînd ele există, pe lîngă forţa talentului, poetul respectiv nu poate fi decît durabil.

Dan Cristea

Conştiinţa revelatoare

Pe Nicolae Labiş nu l-am cunoscut decît din cărţi. Poate de aceea mi se pare incredibilă constatarea că astăzi ar fi avut doar patruzeci de ani. Ar fi fost un clasic în viaţă şi mi-ar fi plăcut să mă aflu sub acelaşi cer cu el cînd se pornesc zăpezile copilăriei, cum mă bucur în fiece toamnă că mă aflu sub cerul sub care Geo Bogza aşteaptă întoarcerea Orionului. Am urît de aceea această browniană mişcare a destinului care face dintr-un bărbat matur o îndepărtată şi tragică — oricît de frumoasă ar fi ea în plan estetic — amintire sau o fermecătoare legendă. Am urît-o cu atît mai mult cu cît Nicolae Labiş reprezenta atunci reîntoarcerea, cu un ceas mai devreme, a poeziei la izvoarele sale. Pentru că Nicolae Labiş reprezenta naşterea veritabilului lirism militant, revoluţionar. Într-un peisaj liric preponderent arid şi exterior, el aducea sunetul grav al responsabilităţii şi al conştiinţei revelatoare. Poetul acesta „nu mare de statu", cum ar fi scris cronicarul dar cu sufletul fascinat de adevărurile ultime, demonstra că lacrima din ochiul unei căprioare ucise şi cearcănul amar al iubirii şi îndoiala şi lupta cu inerţia, mai ales lupta cu inerţia, pot fi atitudini poetice revoluţionare, născătoare de mare poezie, de patetică poezie, de comunistă poezie.

Nu ştiu care ar fi fost evoluţia poeziei sale. Nu ştiu dacă este un artist „pe deplin exprimat", cum s-a afirmat, sau dacă steaua artei sale poetice mai avea de urcat spre zenit. Evoluţia artistului stă totdeauna sub semnul imprevizibilului. Dar în această doză de relativitate descopăr un adevăr absolut. Adevărul adevărului. Şi mai ales patetica adevărului. Pentru mine Labiş a fost întotdeauna şi în primul rînd o conştiinţă. O conştiinţă neiertătoare cu timpul, cu sine şi cu cei din jur. O conştiinţă care n-a confundat niciodată aparenţele cu esenţa, reportajul cu poezia. Labiş descoperise înaintea altora comunismul ca atitudine, ca vis, ca speranţă, ca ieşire din rutină, ca omenie şi bucurie de-a trăi, descoperise că aceasta înseamnă nu intrarea în scheme prestabilite, ci intrarea în omenesc, cucerirea marelui continent al sufletului şi al conştiinţei morale.

După cum el mai înseamnă adevărata patimă artistică, combustia lăuntrică fără margini sau ceea ce s-ar putea numi cu alte cuvinte patos revoluţionar. Nicolae Labiş avea flacăra care încălzeşte metalul rece al cuvintului pînă la incandescenţa vibraţiei interioare, pînă la sincronia comunicării marilor emoţii. Făcea parte din tagma celor răsplătiţi pe deplin de truda de a păstra harul şi emblema breslei — patosul interior.

El venea cu profunzimea de orgă a marilor mişcări sufleteşti şi a sincerităţii absolute. Era un vizionar, un artist care a privit permanent ochi în ochi ideile, aceasta însemnînd nu logică rece, teorie ci pătimaşă trăire. Pentru mine Labiş înseamnă triumful conceptului de poeta mundi. A poetului care întreabă lumea despre sine şi se întreabă pe sine despre lume şi care se găseşte pe sine întrebînd şi descoperă lumea în întrebarea sa. Adevărul şi adîncimea răspunsului stau în adevărul şi adîncimea întrebării. Iar răspunsul este Poezia !

Horia Bădescu

Fotografie unicat din colecţia prof. D Anghel. N. Labiş în grădina casei lui Miţu B. Ştefan din satul Văcova, com. Mihăileşti-Argeş, în mai 1944.

Înaltul premiu

Poetul Nicolae Labiş este „o amintire frumoasă" a literaturii române din zilele noastre şi din toate zilele. Lui viaţa nu i-a dat „înalte premii", el însuşi fiind un premiu, prea scump plătit, acordat vieţii, vieţii literaturii române.

S-au acreditat tot felul de imagini ţinînd locul lui Nicolae Labiş, după dispariţia lui, tragică şi prematură. Nici una însă, atunci cînd lumea încerca să-l suplinească prin vorbele ei, nu se referea la ceea ce a fost în fapt (dincolo de tînărul cu ochi asa cum au fost ei văzuti) adică poet.

Nu ştiu dacă poezia lui sau soarta lui, care nu în toate cazurile este chiar egală cu primul termen al enunţului, au trezit lirica română de-atunci la nişte zări mai vaste şi mai profunde.

labiş

Să observaţi că niciodată
N-am fost singur cu mine cum mulţi au crezut.
Tot ce-am iubit, niciodată
N-am mistuit într-al timpului paşnic trecut.

Tot ce-am putut să privesc
Mi s-a părut din cale-afară
De crunt ori dumnezeesc —
Nu i-am dat voie să moară.

Iluminatul adolescent

Fac parte dintre cei foarte impresionaţi încă de la începutul conştiinţei lor literare de poezia şi destinul lui Nicolae Labiş. Tributar ca mulţi alţii spiritul anticronologic ce domnea cu ani în urmă în literatură, i-am citit şi recitit versurile înainte chiar să fi cunoscut creaţia unor Lucian Blaga sau Ion Barbu. Nici în clipa morţii lui numele poetului nu-mi era străin, ceea ce înseamnă (luînd mai ales în considerare vîrsta de atunci a subsemnatului) că el tindea să-şi acopere locul cuvenit încă din viaţă, că sporindu-i într-adevăr dimensiunea legenda nu-l îndatorează ci i se datorează. De altfel această legendă a izbucnit cu cea mai mare forţă în sînul generaţiei din care fac parte, imediat următoare celei a lui Labiş însuşi, prima care nu l-ar fi putut cunoaşte la chip. Extraordinara ei intensitate provine din diferenţa de timp, scurtă de necrezut, dar suficientă pentru a interzice orice contact între noi şi el în lumea diurnului, în afară de poezie. Să fii doar cu şapte-opt ani mai tînăr şi cu toate astea să fii apucat abia să înveţi a citi cînd poetul îşi săvîrşea existenţa ! Desigur, altfel îl consideră aceia care au avut privilegiul să-l vadă, să-l asculte, să-i vorbească. Unii l-au iubit, alţii nu. Unii l-au admirat, iar alţii nu. Unii l-au preţuit de la început şi continuă să o facă, în timp ce alţii, înfrînţi de gloria lui postumă, s-au transformat în impostori pioşi. Unii îl mai imită şi astăzi orbeşte. Dar la patruzeci de ani de la naştere şi aproape douăzeci de la moarte (neverosimile, necompatibile cifre !) e vremea să adoptăm cîntarul just, deşi nu toate prejudecăţile ce au însoţit biografia şi opera lui Labiş s-au prescris. Poetul trebuie introdus în istoria mare a literaturii române, aşezat în acea înşiruire de chipuri ilustre dintre care unele, precedîndu-l, i-au şi supravieţuit. Nu singur, se înţelege, ci laolaltă cu fragmentul de timp înflăcărat şi dramatic care l-a conţinut, laolaltă cu istoria sa de numai cîţiva ani. Orice încercare de explicare rămîne altminteri provizorie şi excesivă. E adevărat că Labiş ilustrează mitul adolescentului iluminat, care consumă secole de experienţă într-o fulgerare de cîteva secunde. Găsesc nimerită comparaţia cu Rimbaud, care s-a făcut. Dar la fel de plauzibilă mi se pare şi apropierea de Maiakovski : asemenea acestuia, Labiş reprezintă poetul revoluţiei în prima ei fază, cînd entuziasmul este copleşitor iar temerile nu sînt excluse. Nimic nu ne mai împiedică astăzi să observăm că s-a manifestat în literatură într-o perioadă (din fericire scurtă) cînd firul natural al evoluţiei suporta repetate tentative de rupere. Inconsistente generalităţi erau substituite atunci lirismului profund, bazat pe trăire individuală. Înscriindu-se în cadrul dat, conferindu-i acestuia o unică strălucire, Labiş nu l-a acceptat totuşi niciodată. Relativa cruditate a mijloacelor sale artistice n-a fost, ca la alţii, o opţiune în deplină cunoştinţă de cauză. Tînărul, aproape copilul poet, afla secretele exprimării lirice pe măsură ce i se dăruia cu energie şi patimă. Îi citea şi-i asimila pe Arghezi, pe Ion Barbu şi pe ceilalţi mari chiar în timp ce înfăptuia prodigiul tulburătoarei sale opere. Alţii au avut posibilitatea să renunţe la mijloacele literare improprii. Au avut posibilitatea să le schimbe, fiindcă au trăit. De aceea, calificînd nivelul estetic al epocii drept simplist, infantil, spunem adevărul numai absolvindu-l pe Labiş de toate acestea. Căci e absurd să acuzi de infantilism un copil şi e ipocrit să nu distingi dincolo de anumite prozaisme, fibra morală proprie doar marilor poeţi, atît de evidentă la el.

Viaţa şi creaţia lui Labiş rămîn remarcabile tocmai prin exemplara lor consonanţă. Măduva lui secţionată nu l-a durut, cred, mai tare decît frîngerea tradiţiei şi ignorarea marilor valori.

Marius Robescu

Semnele titanismului

Există, în mod cert, în versurile lui Labiş o tendinţă spre titanism. Mergea către această atitudine fie temperamental, fie ca un romantic revoluţionar prin opţiune, ceea ce în ultimă instanţă se datorează atît epocii de transformări şi redimensionări care i-a format conştiinţa structurii sale de om al muntelui, cît şi — poate — vîrstei.

Dar indiferent de sursă, titanismul romantic se conturează totuşi, ca o dimensiune a fiinţei poetice a lui Nicolae Labiş. Cel puţin ca „declaraţie patetică" în încercările sale de autodefinire. Pare să fi fost totuşi o constantă modelatoare a personalităţii poetului, care nu a ajuns să se manifeste la toate nivelurile scrisului său.

Acest titanism, ca dimensiune a romantismului lui Nicolae Labiş, ar fi putut să se rarefieze, convertit în forme mai evoluate, mai subtile, sau să se amplifice pe linie de directă continuitate în raport cu poezia pe care a scris-o Labiş în timpul scurtei sale existenţe. Oricum, energii titanice începuseră să freamăte, făcîndu-şi auzit bubuitul din străfunduri : „Eu m-am desprins din munţii vineţii / Cascade vuietoare port în mine" **(Rapsodia pădurii).** Începuse să se simtă „spiritul adîncurilor", să simtă în vene „frămîntarea acestui veac aprins", credinţa „că-s menit să învîng veşnicii şi genună" **(Bibliografie).**

Nicolae Labiş începuse să-şi clădească un univers pe măsura puterilor sufleteşti pe care le simţea iscîndu-se, acel univers sărbătoresc, populat de vulturi şi de cerbi din poemul **Primele iubiri.**

Poetul de la Mălini purta în sine imense disponibilităţi de bucurie ca şi de revoltă. Şi sufletul său, şi universul său poetic, începuseră să se dilate spre a-şi ajunge marile dimensiuni de care avea nevoie, sub presiunea forţelor lăuntrice : „Ce larg mă simt şi lacom şi niciodată plin !"

Universul poetic al lui Nicolae Labiş, în care pădurea este o coordonată, dar nu singura definitorie, începea să tindă spre proporţii cosmice. În viziunea sa astrală se manifestă certitudinea stabilităţii, cu valoare de simbol : „Steaua polară pe cer, departe, / În scurgerea timpului nu are moarte..."

Că sufletul lui Nicolae Labiş avea vocaţia titanicului o vădesc şi elanurile sale şi credinţa : „Ploi de leşii, nebune, îmi dănţuiră-n păr / Îmi biciuiră gura şi-a frunţii largi coline, / Dar aripa gîndirii, vîslind spre adevăr / Tot nu voia, semeaţă, să se-ncline" ; „Cer inimi ca văpaia de cratere-n erupţii / Pornite-n dăruire, solemne în blestem".

Aspiraţiile poetului au şi ele măsura lucrurilor mari : „Păşeam pe muchia zării şi pe-nceput de drum / Lumina albă-n mine îşi clocotea furtuna".

La Nicolae Labiş patosul, trăirea sufletelor răvăşite, compensează prin intensitate şi sinceritate lipsa perfecţiunii formale. Chemările poetului de la Mălini poartă pecetea aceleiaşi aspiraţii a titanicului : „Veniţi să-ndrăznim să simţim nemurirea / Cu inima-n repede tropot cum sună !" (...)

Poet al unor timpuri de schimbare, Nicolae Labiş e cutremurat de o neliniştе de esenţă etică, asociată cu aspiraţii de nemărginire şi forţă: „Nu stă în firea noastră limfatica-mpăcare / Ci fulgere în suflet şi flăcări ne tresar" **(Neliniştе).** Sufletul său trăieşte intens şi orice vibraţie subtilă se transfigurează prin amplificare : „Nu mai simţeam în suflet candorile ne-atinse, / Ci-un neastîmpăr, crud ca un scalpel. / Dar prea puţin artist, voiam amare / Ori dulci răspunsuri — nu şi contemplare. / Voiam bătăi de suflet, nu pastel".

Sînt versuri cu valoare de crez artistic şi etic în acelaşi timp, definitorii pentru atitudinea lui Nicolae Labiş. Şi îl defineşte şi acel poem, imperfect formal, dar expresiv pentru profesionalitatea poetului, **Imn.**

În anii din urmă ai vieţii sale Nicolae Labiş dobîndise o anume sensibilitate pentru dimensiunile mai subtile ale lumii sufletului care i-ar fi îmbogăţit, desigur, registrul poetic, dar care n-a ajuns să se afirme decît ca promisiune. Energiile sufleteşti ale lui Nicolae Labiş n-au apucat să înflorească deplin, dar ceea ce a scris poetul poartă marca tensiunii marilor dimensiuni, ca în acele versuri din poemul **Imn :** „E poezie-n dura sforţare omenească / Efortul unor braţe crispate de oţel, / Efortul unui suflet luptînd să-şi stăpînească / O patimă mai mare decît el", versuri care conţin, cu sau fără voia poetului, un adevăr despre el însuşi.

Sultana Craia

Mitul icaric

Despre Nicolae Labiş am mai avut, în două rînduri, prilejul să scriu. Întîia oară solicitat de poetul Gh. Tomozei, am publicat în revista „Argeş" un articol cu titlul „Numele poetului", articol reluat apoi de mai sus citatul poet în cartea sa „Moartea unui poet" (cu nenumărate greşeli de tipar însă, greşeli care-l fac ilizibil). Apoi, sub acelaşi titlu cu al articolului de faţă, am mai publicat cîteva fraze în „România literară". Între timp am pregătit un eseu de aproximativ 100 de pagini, însoţit de un poem „confesional", în care încerc să desprind semnificaţia şi accentul unei „legende" ori ale unei „situaţii româneşti". Cum peste un an se vor împlini 20 de ani de la moartea tragică a lui Nicolae Labiş, sper ca şi eseul şi poemul să apară cu prilejul amintit. Ceea ce putem afirma acum, lapidar şi mai mult enumerativ, ţine de destinul postum al operei lui Labiş. Nicolae Labiş rămîne şi azi, prin **operă,** ceea ce a fost şi pentru timpul său : o excepţie.

Temeiul valoric singularizează opera lui Labiş şi ceea ce e frapant e că membri mediocri ai aşa-numitei „generaţii Labiş", poeţi despre care

ANCHETA „LUCEAFĂRULUI"

Ce ne spune astăzi poetul?

„Tot mai citesc măiastra-ţi carte...."

se scrie în general la noi cu o anume îngăduinţă lacrimală, însinuează regretul veşnic şi compătimirea din suflet pentru soarta celui care n-a putut să lase o operă.

O anume concepţie băbească într-o minte de fată mare, concepţie derivată din experienţa evoluţiei modei vestimentare, chinuie şi elibrează de complexe în acelaşi timp : critici şi „colegi de generaţie" cred că „poezia a evoluat" la noi într-atît de vertiginos încît Nicolae Labiş cu ale sale versuri e ceva cu totul înapoiat. Concepţie de midinette.

Concepţie a unor persoane care nu-şi pot imagina domeniul absolut al libertăţii spirituale, enclava de pură determinare, doar interioară, prezervînd personalitatea adevărată, marele talent, de o epuizare totală în minuţia formalului. Căci dacă lingvistic poezia lui Labiş e strict determinată, pînă în cele mai intime sintagme, „suflul" (pneuma) unui mare talent, tensiunea excepţională a discursului, pot fi doar „simţite" şi „recunoscute".

Că Labiş a fost şi este „simţit" ca un mare poet, ne-o spune aventura în istorie, neîndelungată e adevărat, dar suficientă, a operei sale.

Labiş este pentru noi poetul exemplar al revoluţiei, deoarece destinul său conţine acea aură de fatalitate, acea alegere dinafară : a te decide raţional să fii poetul revoluţiei e una şi a fi imperios ales de timp, emblematic, e alta.

Tot cursul poeziei noastre de la Labiş încoace e menit parcă să lumineze mai exact semnificaţia unei opere scrise de un tînăr nedesprins total de copilărie. Şi dacă sub aspect intelectual poezia noastră a devenit **mai conştientă de sine,** mai controlabilă sub incidenţa spiritului, rămîne o altă chestiune pe care şi-o pune orice poet român de azi confruntat cu Labiş, chestiune vizînd calitatea unei opere. Ceea ce e „omenesc, prea omenesc" în poezia lui Labiş, alacritatea dezvăluirii de sine, fără nici o prudenţă, accentul tragic şi patetic impuse cu spontaneitatea instinctului, dincolo de unicitatea pe care o conferă operei, ne reamintesc două legi inuabile. Prima lege, cu un accent mai acuzat moral, priveşte modul în care poetul se concepe pe sine în trecătoarea aventură a lumii : numai centru, nucleu de groază şi extaz al întregului curs mundan ; orice „abdicare axiologică" e pentru sine, mortuară. Apoi, cea de-a doua lege priveşte stabilirea unei măsuri, a unui echilibru între ceea ce e strict estetic, artă şi ceea ce e omenesc, căci poezia nu e doar „o artă a oamenilor", o artă făcută de oameni, ci „o artă umană".

Statutul moral al poeziei şi locul privilegiat al poetului se cîştigă prin act personal de manifestare a evidenţei, chiar dacă această evidenţă se întîmpină, printr-o formă de recunoaştere **a contrario,** frumuseţea poetică asemeni oricărei frumuseţi la vechii greci devine **centru** de interes, şi-şi pledează ea însăşi cauza : numai astfel, opera lui Labiş, evidenţă în faţa căreia timpul se înclină fără să aibă nevoie de mărturia cu mîna pe inimă a vreunui **critic-iurator,** ajunge la noi ca îndreptăţire a vieţii unuia care nu s-a înşelat pe sine şi nu a înşelat exigenţele unei arte.

Prin accentul ei uman, poezia lui Labiş rămîne de asemeni exemplară căci ne reaminteşte că poezia nu poate fi doar instrumentul unei tehnici de cult ci numai vehicolul adevărului poetic, adesea juruinţă a adevărului omenesc, prea omenesc.

Cezar Ivănescu

Ipostazele focului

Metafora focului ocupă în creaţia poetului dispărut „fără noimă" la numai „douăzeci de ani şi încă unul" un loc privilegiat, nu atît prin frecvenţă cît mai ales prin sugestie, potenţînd imaginea unei căutări neliniştite a răspunsurilor la marile întrebări ale existenţei.

De puţine ori focul apare în imagini investite doar cu funcţie decorativă, ornamentală. Sînt secvenţele de evocare a cadrului : „Un vînt prin cetini şerpuie spre-aiurea / Şi flăcări verzi de visc s-aprind în brazi". Dar, chiar şi în pasajele descriptive, motivul focului apare pentru a configura un peisaj asumat, reflex al trăirilor incandescente. Drama din excepţionalul poem „Moartea Căprioarei" este vestită de imaginea pădurilor incendiate parcă, asemeni unui rug al jertfei necesare : „Peste păduri tot mai des focuri, focuri, / Dansează sălbatice, satanice jocuri" Sensul epitetelor „sălbatic" şi „satanic" sugerează funcţia malefică pe care copilul o atribuie flăcărilor. Desprinderea de copilărie este resimţită tragic şi iată de ce focul pe care-l înalţă tatăl, va fi „înfricoşat". Finalul poemului aduce cu sine acceptarea maturizării timpurii ce are ca efect o schimbare a atitudinii. Atributele malefice dispar, focul nu mai este principiu distructiv iar epitetul certifică şi el un spor de cunoaştere : „Ce nalt îi focul! Şi codrul ce adînc! / Pling. Ce gîndeşte tata ? Mănînc şi pling. Mănînc !" Inocenţa copilăriei este definitiv pierdută, iar evoluţia către maturitate se accelerează prin parcurgerea experienţei traumatizante a războiului. Singură amintirea acestuia mai asociază focului distrugerea, moartea. Antalogia focrăzboi nu este deloc nouă în lirica românească. La Nicolae Labiş, ea dobîndeşte tragism nu prin noutate ci numai prin raportare la elementul asupra căruia îşi exercită acţiunea. Pădurea — temă dominantă a poeziei sale — este, în acelaşi timp, loc de obîrşie şi de dorită întoarcere, realitate concretă şi tărîm fabulos al copilăriei, alcătuind astfel punctele de reper ale biografiei interioare. De aceea, pădurea incendiată în război echivalează cu un atentat împotriva integrităţii (în sens etimologic) şi devine metaforă tragică a dislocaţiei.

Un joc ca multe altele...

În spaţiul aceleiaşi vîrste poetice, suprapunîndu-se peste dramele războiului, se situează şi revelaţia tulburătoare a dragostei. Poezia erotică a lui Labiş este (cum observa cu fineţe Eugen Simion) de o mare discreţie şi pudoare, ca o prelungire a candorilor copilăriei. Pîrjolul nimicitor al războiului se converteşte acum în foc subtil, mocnit, ce rareori izbucneşte în imagini, trădînd mai curînd aspiraţia decît împlinirea : „Peste stînci mi s-or desprinde / Flăcări verzi, cînd ai să treci, / C-o privire vei aprinde / Roua ierbii mele, reci".

Împlinirea iubirii, marea dragoste, o va afla poetul în plan social. Revelaţia este atît de puternică încît imaginile poetice dispar, versurile au simplitatea unui strigăt dominat numai de sinceritate : „Azi am văzut mai clar decît oricînd / în gloriosu-i car de bătălie / Partidul comunist înaintînd (...) Şi zile-ntregi n-am fost decît lumină / Şi numai fericire eu am fost. / Aşa a început atunci întîia / Iubire-a mea, şi-al vieţii mele rost". Pentru poet se deschide era entuziasmului nedisimulat, a luptei cu egoismul şi cu toate formele stagnării, era revoluţiei. Tonul poemelor este direct, confesiv, reflectînd dorinţa permanentă de confruntare. Metaforele focului vin să semnifice neliniştea perpetuă a spiritului opusă inerţiei dezolante : „Mă las purtat de focul aprins sub placa frunţii / Ca norii ce se lasă minaţi de vijelii / Şi dornici să cunoască atingerea cu munţii, / Cînd trec prin brazi dau vamă şi rup din ei fîşii".

Flăcările exprimă acum temperatura înaltă a ideilor, angajamentul total iar arderea este semnul zbuciumului purificator. Este o poezie de idei, patetică şi decisă, pusă sub simbolul „stelei polare" metaforă a idealului comunist.

Valentin F. Mihăescu

Fotografie din 1954

Codul iniţierii

Poezia de început a lui Nicolae Labiş adunată în volumul **Primele iubiri,** este în mod sensibil produsul unui şoc, al unei ororri de violenţă a primelor virste pe care realitatea psihică o păstrează bine imprimată pe banda ei magnetică. Războiul, seceta, sărăcia, desenează un univers ostil compus dintr-o sumă de traumatisme cosmice şi sociale ce lezează şi revoltă pînă la paroxism sensibilitatea. Eul liric percepe universul la un mod mitologic, sub forma unui monstru devorator care tolerează puritatea sau doar timida ei perpetuare în schimbul **jertfei.** În subtextul liric se organizează ca atare o semiologie simbolică ce blamează pe de o parte răul cosmic sau social care întreţine ideea şi actul jertfei, pentru a exalta în sens contrar feeria frumuseţii originare şi personajele ei nemaculate. Tensiunea lirică se întreţine printr-un cod moral elementar şi schematic. Tonul poeziei este patetic, epica amplă urmăreşte înscenarea empirică a încleştării morale dintre sensibilitate şi univers, dezinteresată parcă de condiţia sa estetică. Meşterul Manole există în acest context ca o „fîntînă de jertfă " **(Meşterul) ;** pacea se instalează în satul natal în urma unui sacrificiu. **(În ziua neuitată...) ;** viaţa poetului se continuă, la o răscruce a ei, printr-o jertfă urmată de o invocaţie ritualică de expiere. Cultura sau opera de artă pot cădea jertfă cosmosului ostil **(Rugul din Iaşi) ;** existenţa unei familii sărace e asigurată de jertfirea fecioarei pe altarul aceluiaşi leviathan nesătul **(Rapsodia pădurii. II. Descrierea chipurilor) ;** noua orînduire comunistă, pentru a se întemeia, plăteşte şi ea tributul jertfei **(Prietenul Glad).** Ideea este simplă, cu structuri delimitate, ca regulile unui joc închis. Poetul gîndeşte liric universul sub o formă rituală, mai mult prin tipare de gîndire arhaică decît prin coordonatele unei gîndiri proprii şi moderne. Ultimul poem al acestui volum consemnează însă o mişcare a lucidităţii. Poetul pare să simtă necesitatea de a se detaşa de o veche imagine şi o mai veche idee căreia îi percepe în fine rigidităţile ce-i opacizau accesul la înţelegerea profundă a universului şi a lirismului.

În documentare la oamenii obcinelor

De aici încolo reflecţia lirică şi asupra lirismului se complică. Reprezentarea statică a universului prin metafora cheie a „jertfei" imorale suferă o răsturnare dar şi o schimbare de termeni. Intervine un concept mult mai generos care este acela al **mişcării,** al înnoirii, al explorării, al conştientizării. Implicarea lirică va fi mai puţin expres morală şi mai mult filosofică, ţinînd de condiţia ideilor generale. Contemplării materiei în mişcare îi corespunde metamorfoza ideilor lirice şi a lirismului, acest ultim proces desenat însă cel mai lent dintre toate. Integrat dinamismului cosmic, poetul percepe trecerea cu accente esenţiale : „...Cine eşti, ori ce eşti, / Abur ori duh străveziu de poveşti, / Care-ai pătruns şi îmi macini mereu / Trupul şi sufletul meu ?" **(Fior).** Interiorizarea produce modificări ale enunţului liric. Retorismul tinde să se resoarbă, devine evident că sensibilitatea prospectează forme noi, proprii, pentru a se afişa. Instalarea într-un teritoriu al esenţelor anulează generozitatea risipei. eul este orgolios şi senin, situat cu superioritate şi tragism în sfera genului său. El acum este „spiritul adîncurilor". Ritualul mitologic se înlocuieşte cu ceremonii intelectuale şi alchimii de Paracelsus poet. Rupîndu-se de suprafeţe, lirica migrează spre „alcoolurile tari". Graniţa dintre aparenţă şi esenţă fiind spartă, textul începe să devină lapidar, enigmatic, greu de sensuri, cu deschideri de parabolă.

Lirica lui Nicolae Labiş schiţează cu puritate drumul etern al poeziei. Faptul că acum două decenii poezia românească a simţit că este necesar să demonstreze încă o dată care este sensul devenirii ei şi care îi sînt tiparele de sensibilitate, nu poate constitui decît o dovadă în plus a perenităţii coordonatelor ei latente şi a unui cod iniţiatic al liricii majore.

Mirela Roznoveanu

Jertfele muntelui

Pocnind de ger o stea însăminţează cerul,
cu o lumină densă ne caută-n priviri,
stau gata-n munte cerbii cu rămuroase coarne
să ne primească-n taina zăpezii miri.

Umerii noştri prea butuciţi de norduri
se lasă pradă cerului senin,
munţii se-ntorc cu capetele-n riuri
şi ne privesc de-a pururea-n destin.

Imense ierburi zăbovesc la poale,
vin ciutele şi-n munte să le pască,
cu botul singerînd de la zăpadă,
blana de la picioare-ncepe să se-asprească.

Muntele-şi cere jertfa înspre seară
cînd cerbii-şi duc zăpezile-n privire,
o ciută-şi cere înapoi în pintec fătul
astfel să se-mpietrească-n nemurire.

Pocnind de ger o stea însăminţează cerul,
lăptoasele-i lumini ne caută-n priviri
şi-s gata-n munte cerbii cu rămuroase coarne
să ne primească-n taina zăpezii miri.

Emilian Marcu

Fundamentalul gest

„Omul comun ia o hotărîre"

Omul comun se hotărăşte, deci,
De-a disloca a inerţiei rocă
Şi-a sparge copci în veacul douăzeci —
Altfel, această lume se sufocă !

Altfel, rugina-n straturi se depune
Pe dragoste, pe tot ce e sublim.
Omul comun trecînd la acţiune —
Gest, altul, mai fundamental nu ştim.

Şi se-ncălzeşte tărmul de-un colind,
În fiord respiră timpul ca o focă
Şi ghiocei între zăpezi se-aprind —
Altfel, această lume se sufocă !

Dim. Rachici

În vacanţă

E timpul

În cimpie liniştea se macină, încet, odihnitor.
Şi zăpezi, nesfîrşite zăpezi,
ca un colind luminează
tăcerea din mine —
pasăre arsă de cîntec

Aş scrie o lungă scrisoare
acolo, în sat, la părinţi
să le spun că azi noapte
le-am visat tinereţea, iubirea dintîi

A venit aşa, ca o mare nelinişte
Pe deasupra Mălinilor, de departe
Călărea pe un cal neguros cu stea albă în frunte
şi era tînăr, înspăimîntător de tînăr
pentru calul acela puternic, focos !

Aşa de adînc şi de cald m-a privit
pe sub stuful mustăţilor semeţite
c-am simţit sîngele-n mine schimbîndu-se, torturîndu-mă

Cînd a zis : vino,
din ochii lui au ţîşnit flăcări,
riuri de miere i s-au făcut buzele
Iar din calul de negură
n-a rămas decît purpura stelei
pe fruntea unei femei cu clonţ de rubin.

Aşa v-am visat prinţul
mamă şi tată
ce aţi dat nume lui Nicolae Labiş,

De aceea poate îmi vine să scriu
părinţilor, acolo, în sat la Fierbinţi ;
să spun

E timpul mamă
pregăteşte de nuntă
c-am trăit mai mult
decît moartea lui Nicolae Labiş.

Marin Constantin

Inima din datini

O nuia de singer, trupul lui,
Ochi deasupra munţilor, în zare
Nu-l iubiţi pe Labiş din statui,
Labiş e plecat la vînătoare,

La Suceava, cerul e poet,
Mama intră-n Lună şi nu plînge
Şi vă-ntreb cu sufletul, încet
Dacă a nins, dacă va ninge.

În Mălini, pădurea e subţire,
Apele-s ca aburul, le clatini
Labiş s-a-mbrăcat în straI de mire
Cu omătul inimii din datini.

Constantin Stefuriuc

Casa păzită de astre

Casa e acolo sub stelele perechi
Are ceru-ntins şi pleoapa îi vibrează,
Pereţii lunecă şi-s galbeni şi străvechi
Peste-un prag de apă la amiază —

Vocea LUI s-aude de sub var subţire
Cum la nunţi, în iarnă, mirele-n extaz —
Cei plecaţi cu anii în neştire
Umplu noaptea lămpile cu gaz.

Şi stea şi mire, legaţi de-acelaşi plug,
Apasă pe o parte dealul în surpare —
Prin lacrima izvorului eu fug
Cu rădăcina casei în spinare.

De-asupra-i bobul fraged şi laptele-nflorind
De-a dreptul prin cîmpiile prea joase
Şi CASA ŢINE-N CUMPĂNĂ — FIIND —
Greutatea astrelor din alte nebuloase...

Sterian Vicol

nicolae labiş

Luciditatea propriei structuri

I-am cunoscut pe Nicolae Labiş în toamna anului 1954 la Institutul de literatură, unde deveniserm student. Foarte tînărul poet avea de-acum în jurul său sclipirea unei aure în care pîlpîia malefic şi un duh al boemei împărtite generos cu cîţiva colegi admirativi, dar şi cu un mai virstnic spirit congener, George Mărgărit. „Grupul" Labiş avea un program aparte, apărea şi dispărea conform unui orar capricios, sorbind din acelaşi pahar orele zilei şi ale nopţii, dorlotindu-se într-o poezie existenţială, patronată de gesticulaţia mîinii fine şi palide a celui ce-a scris „Moartea căprioarei". Aprofundat în somn la ore neverosimile, într-o pijama neagră şi adesea cu casca unui tranzistor la ureche, poetul reapărea improspătat în ipostaze nocturne, ori cel devreme după-amiaza, de data aceasta împlătoşat într-un gen „haiduc", în veşminte ostentativ aspre şi cu cizme aduse de la ţară.

Era un copilandru mai curînd scund, smead, cu un profil pitoresc modelat, gorkian, cu o brună privire a cărei apăsare firească se străduia să şi-o disperseze. Deşi volubil încerca să apară taciturn, deşi sociabil afişa o subtilă tresărire a nervului solitar. Purta, nu fără o cochetă conştiinţă, nota unei maturităţi precoce, a unui elegant complex intelectual. Vorbind moldoveneşte moale, modela fraze neologistice fără cusur, în plasa cărora prindea nu numai subiectele literare, ci şi fluturii cotidieni. Părea un om ce s-a construit pe sine, ce se supraveghează mereu, cu o disciplină catifelată, amabil-detaşat. Patosul, precit ştiu, rămînea confiscat de vers, faţa publică a junelui poet fiind foarte cenzurată, chiar protocolară. O umbră de vanitate se amesteca fără îndoială în parfumul acestei personalităţi de o inegalabilă rezonanţă în cercurile literare încă de pe atunci, de o autoritate pe care o impunea calmul său desăvîrşit, caligrafia mişcării stăpînite. Ceva din elanul plin de migală al dăltuitorului de porţi, chiar al

Fotografie de familie

dansatorului popular, cu chip solemn-placid, ce-şi varsă ardoarea într-o hieroglifă, se străvedea în natura ambiţiosului fiu al obcinelor. Admiraţia pentru Sadoveanu nu era fortuită, ci un omagiu adus izbînzii hieratice, contemplaţiei imens densificate prin evaporarea sevelor tinereţii. Ceea ce impresiona la Labiş dintru început era luciditatea propriei structuri, care-şi urma aparentele arabescuri euforice, în realitate eliminînd prisosurile, adîncind cîteva linii decise. Luciditatea, ca orice disciplină, e o economie, care apare aici, retrospectiv, ca o economie de viaţă. Drama lui Labiş era din capul locului pusă în scenă cu o justă intuiţie regizorală, dar sfîrşitul a fost magistral prin organicitate.

Chiar dacă producţia lui Labiş nu e încă integral transferată pe o orbită a certitudinii istorice, fiinţa sa e iradiantă în măsura în care poate fi doar o operă foarte elocventă. Poetul era un discret admirator al spectacolului şi gustului său pentru gloria polară sadoveniană i se adăuga interesul acut pentru latura de magister ludic a lui G. Călinescu, ale cărui năstruşnicii intrate în anecdotă le colecţiona cu aviditate, dar la a cărui conferinţă academică despre Cehov l-am văzut recules, plantat în primul rînd, cu gulerul alb răsfrînt al unei eleganţe de uvrier, îngemănat în ţinută cu prietenul tragic de alături, Geo Mărgărit. Demn de relevat e faptul că Labiş şi-a asumat rolul de „patron" al unei generaţii pe care înţelegea nu numai s-o reprezinte prin propria strădanie creatoare, ci s-o iniţieze, şi s-o „protejeze". Persoana sa, dincolo de relaţiile incitante ale orgoliului, funcţiona ca un factor simbolic. Asemeni tizului său sanctificat, lui Labiş îi plăcea să facă daruri ori măcar să împrumute (ceea ce, dată fiind raritatea lor, era tot un dar) cărţile sale adunate în speţă de la anticar, în momentele de jubilaţie financiară. La ultima noastră (cred) întîlnire, mi-a oferit „Opera dramatică", volumul I, a lui Blaga, pe care, peste ani, autorul mi-a aşternut o dedicaţie. Frecvent l-am auzit întonînd, cu vocea sa neverosimil groasă în raport cu gracilitatea fiinţei, versuri (ale altora) care se decupau parcă magic, plutind multă vreme asemeni unor petale. Pedagogia labişiană era bizuită pe pura spontaneitate, pe impulsurile aeriene care i-au favorizat propriul lirism de o tenebroasă candoare, demoniac, şi în acelaşi timp, „tradiţional", bazat pe expertize de cultură poetică. Uimitoarea siguranţă a poetului derivă din sangvinitatea sa rurală, ca un imbold de dominare ciobănească a cuvintelor şi-a sufletelor. Într-o dimineaţă din toamna aceluiaşi 1954 care circumscrie toate impresiile de mai sus, ne-am întîlnit, în holul Institutului, trei tineri care nu împlinisem nouăsprezece ani. Poetul Nicolae Labiş, Cornel Rocsin, adîncul prieten al adolescenţei mele, şi subsemnatul. Cine ar fi putut bănui că, peste doi ani dintre noi, doi vor dispare ?

Gheorghe Grigurcu

Calea luminată de steaua geniului

Nicolae Labiş are 21 de ani împliniţi şi într-o noapte de decembrie din acest an ar fi împlinit patruzeci de ani.

El are, însă, 21 de ani şi tot atîţia ani va avea şi cînd ar trebui să împlinească 50 (cincizeci) de ani, 60 (şaizeci) de ani etc.

Multe amintiri s-au depănat în pagini de cărţi şi reviste despre acest miraculos poet, multe aş putea să depăn şi eu (desigur, o voi face cîndva).

Labiş a fost un luptător neînfricat împotriva a tot ceea ce însemna inerţie în toate planurile existenţei sociale. El şi-a asumat răspunderi foarte mari într-o epocă în care era nevoie de titani revoltaţi contra dogmatismului care încorseta mişcarea ideilor în societatea socialistă căreia totdeauna i-au fost improprii stagnarea, rutina, aroganţa, infatuarea. El mergea pe o cale luminată de steaua geniului şi aceasta implica (în lumea poeziei) şi poza de boem pe care şi-o-mbrăca deplin conştient pentru a deruta obtuzitatea dominantă, căci boema lui a fost o mască şi nu o necesitate organică.

Pentru el, talentul era „spuma inteligenţei". Aceasta însemna şi un profund respect faţă de surplusul inteligenţei pe care-l avea.

De aceea munca era cealaltă faţă a talentului şi, poate, ciudat lucru, zilele de sărbătoare calendaristică pentru el însemnau încordare de creaţie poetică : detaşat de celelalte obligaţii cotidiene, zborul său atingea sferele cele mai înalte ale poeziei.

Ce-ar trebui să-mi amintesc mai întîi despre colegul şi prietenul meu ?

Setea de lectură din poezia mare universală ?

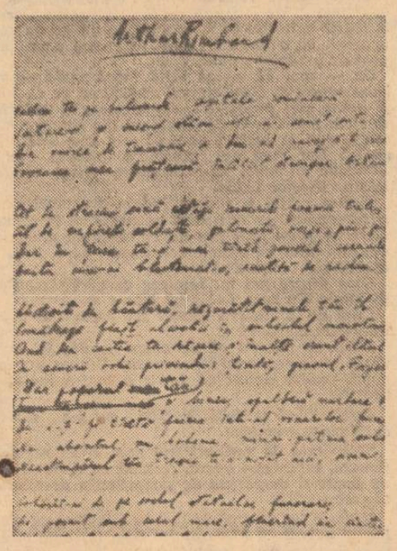

Vizitele-n Mărţişor la „tătucul Arghezi" — despre care spunea că filtrează toată poezia nouă românească şi că, fără a-l cunoaşte perfect, nimeni nu mai pote fi poet în România ? Sau cum am vrut să cumpărăm o gheretă de debit de tutun pe care scria „de vînzare" în piaţa Buzeşti, s-o instalăm pe malul lacului Băneasa, în spatele Casei Scînteii să ne mutăm domiciliul în ea ? Era veşnic chinuit de neîmplinire căci totdeauna între realizare şi propria-i aspiraţie simţea distanţe artistice cosmice.

M-am dus să-l văd la spital. Am plecat cu Ghiţă Mărgărit şi cu Nicolae Ungureanu — colegul nostru — de baştină din Cireaşov, lîngă Slatina. Ei doi, însă, au rămas înfricoşaţi, la poarta spitalului. Eu mi-am luat inima-n dinţi şi am intrat. Am deschis uşa, am păşit aerian în salon şi, înainte ca eu să-mi rostesc salutul mi s-a adresat el :

— Salut Oltenia ! Unde-i celălalt oltean ?

Era vorba despre Nicolae Ungureanu de care eram nedespărţit în Bucureştii acelor ani fierbinţi. În salon mai erau tatăl său, care tocmai sosise din Mălina, sora sa Marga, Eugen Mandric şi Nicolae Tăutu, neobosit în revărsările de glume şi anecdote spre a-i înveseli moralul.

...Cînd ne-am întors de la cimitirul Bellu, eu cu prietenul nedespărţit Nicolae Ungureanu, l-am găsit pe tata acasă (într-o cameră pe strada Stoian Militaru) — aproape de capătul tramvaiului 12, (acum al troleibuzelor 82 şi 87). Auzise de accident — căci se aflase-n toată ţara. Am turnat în pahare vin adus din Săliştea, din nisipurile Olteniei de miază-zi, am vărsat cîte-un strop şi pentru cel care astăzi are 21 de ani dar putea să aibă 40, şi am băut vin amestecat cu lacrimi. Eram acolo trei bărbaţi şi-n sufletele noastre al patrulea rămas viu pentru totdeauna.

Gh. D. Vasile

O amintire

În legătură cu marii poeţi (şi nu numai poeţi) ai întotdeauna obsesii. Căci se întîmplă ceva aproape paradoxal : opera are un asemenea efect retroactiv asupra creatorului încît, la un moment dat, omul obişnuit, cel care a creat opera, pare a nici nu fi existat. El e, cumva, incredibil.

Ce n-am da azi să-l vedem pe Labiş „în carne şi oase", viu ! Să se reîntoarcă cumva „ciclul elementelor", să se refacă cumva drumul putrezirii lui ca fiinţă fizică şi, pentru o clipă măcar, să respire, să clipească, să facă doi paşi şi să se stingă apoi, ca acele vestminte dezgropate la Voroneţ ori în piramide, care, în contact cu aerul (contemporan) s-au dizolvat brusc. Ce n-am da ! Fotografia este un rest cu totul nesatisfăcător, chiar indecent sub un anumit aspect, şi numai obsesia fiinţei concrete ne face să o îngăduim ca pe o vagă sugestie a omului care a fost şi s-a neantizat.

Pe Labiş l-am văzut de două ori, dar niciodată cum se cade. Ochii mei, prima dată, nu i-au atins faţa, părul, fruntea, sprincenele, ochii... Eu citisem cu puţin timp în urmă două poezii de-ale lui Labiş, în Gazeta literară, cred, care m-au uimit. Erau supraintitulate Două subiecte antirăzboinice *şi una conţinea versurile acestea, rămase de atunci în memorie : „Morţi din gropile comune / Fără nume ori cu nume / Pentru ce ieşiţi afară / Şi-mi şoptiţi în orice seară..." ; din cealaltă mi-a rămas imaginea unei fetiţe care, într-o poiană, stinge pleoapele unui soldat tînăr, ucis. „Uite, ăla e Labiş !". Labiş era în colţul Palatului Republicii, colţul cel mai apropiat de Athenée Palace. Noi, pe partea cealaltă, dar mai în spate, venind dinspre Biblioteca Centrală Universitară. Dacă am fi alergat, l-am fi ajuns. N-am făcut-o, nu ştiu unde trebuia să mergem, dar amicul acela m-a asigurat că într-o zi va lua legătura cu Labiş şi o să vorbim cu el.*

A doua oară, la scurt timp, l-am văzut tot pe Calea Victoriei, tot în 1956, dar pe catafalc, la Casa scriitorilor. Acum ochii mei îi atingeau faţa, mustaţa, o tăietură, de brici poate... Ocoleam sicriul, îl priveam din toate unghiurile şi parcă tot nu-l vedeam bine. Aş fi vrut să-l văd bine, bine de tot, şi-mi tot aplecam capul pentru ca privirile să-mi lunece de-a-lungul corpului şi feţei lui, nu să-mi cadă perpendicular pe orizontala lor şi a sicriului. Nu mai ştiu cînd am plecat de acolo. Îmi mai aduc aminte doar de mormîntul lui pe urmă. Mult timp am regretat după aceea că n-am fugit după el atunci cînd mi l-a arătat acel amic... Mă obseda acea amintire şi poate de aceea l-am visat o dată. Am discutat cu el în vis multă vreme, dar dimineaţa n-au mai rămas decît cîteva resturi din visul acela. Îmi amintesc că l-am întrebat în vis dacă Eminescu îl ştie pe el. Zicea că da, dar că Eminescu e dincolo. Mai spunea că Eminescu nu îşi mai aduce aminte deloc de lumea reală. Despre sine, Labiş zicea că e dureros fiindcă a venit acolo cu prea puţină existenţă şi asta are importanţă. Stătea rezemat de un copac, în vis, cu un picior adus peste celălalt. N-am vorbit deszre poezie cu el, ori nu-mi aduc aminte, dar parcă se subînţelegea că încă scrie şi încă ar citi ce se publică. De multe ori mi-am dorit să-l mai visez, dar nu s-a mai întîmplat niciodată.

Vasile Versavia

cenaclul revistei «luceafărul»

A DOUĂZECEA ŞEDINŢĂ

A douăzecea şedinţă de cenaclu a revistei **Luceafărul** a avut un caracter festiv datorită înminării premiilor la concursul de reportaj organizat de revista **Luceafărul** în colaborare cu C.C. al U.T.C. Au luat cuvîntul tovarăşul Nicolae Croitoru, din partea C.C. al U.T.C., tovarăşul Laurenţiu Fulga, din partea Uniunii scriitorilor, Eugen Barbu, ca preşedinte al juriului care a decernat premiile. În cuvîntul său Eugen Barbu a vorbit despre actualitatea reportajului, specie veche şi durabilă în toate literaturile, indiferent de numele care i se dă. A urmat apoi un inteligent spectacol, susţinut de trupa studenţilor din Sibiu, condusă de actorul Radu Basarab, inspirat de texte tipărite în revista **Luceafărul** despre care revista noastră a vorbit în cronica de teatru a numărului trecut.

Şedinţa de lucru a cenaclului a fost deschisă ca şi festivitatea de premiere, de Nicolae Dragoş care a dat cuvîntul poeţilor **Victoria Raicev** şi **Emil Micu Dolea.** Aceştia au citit fiecare un grupaj de versuri după care au urmat discuţiile. Primul vorbitor a reproşat poetei că s-a prezentat în faţa auditoriului din cenaclu cu o selecţie mult mai puţin reprezentativă decît creaţia anterioară a poetei. Multe din poeziile citite anterior în reviste, semnate de Victoria Raicev, i s-au părut superioare poeziilor din cenaclu. Prezenţi la şedinţă Mircea Dinescu şi Dan Verona s-au înscris şi ei la cuvînt. Victoria Raicev este o poetă cu volum, deci nu se află în situaţia obişnuită a debutanţilor în cenaclu a observat, printre altele, Mircea Dinescu. Nu voi vorbi de aceea despre poezia ei, pentru că poate că nu este cazul ca într-un cenaclu de începători să citească poeţi ajunşi deja la mai multe cărţi. Ei pot fi puşi în faţa unei neînţelegeri care să plece din necunoaşterea operei celui care s-a prezentat auditoriului şi asta nu aduce nici un serviciu nimănui. Tînărul poet a vorbit apoi despre exigenţa pe care fiecare dintre cei ce scriu poezie trebuie s-o aibă în vedere.

Dan Verona s-a raliat punctului de vedere al confratelui de alături. Ion Lazu a vorbit, în cunoştinţă de cauză, despre versurile Victoriei Raicev arătînd că poeta are o linie de dezvoltare proprie, un univers al său pe care versurile citite în cenaclu nu-l trădează şi care nu pot fi înţelese, smulse din contextul general al poeziei autoarei. Poate că ascultătorii au fost înşelaţi, a precizat vorbitorul, de lipsa de spectaculozitate a poeziei Victoriei Raicev, dar faptul că ea nu se înscrie în seria poeţilor tumultuoşi şi spectaculoşi n-o face să fie lipsită de valoare poetică. În replică, Vasile Andronache a ţinut să spună că deşi apreciază pe Victoria Raicev, poeziile citite sînt mai puţin substanţiale ca altele şi nu atestă o evoluţie. Nici pentru I.R. Zilişteanu poezia Victoriei Raicev n-a fost suficient de concludentă.

La Emil Micu Dolea, aceiaşi vorbitori au apreciat simţul realităţii şi corectitudinea încercărilor de început. Şedinţa a XX-a a fost o instructivă şedinţă de lucru.

Întîlnirea s-a terminat cu recitalurile celor doi actori sibieni, Heraldina Basarab şi Radu Basarab care au impresionat atît prin interpretarea lor cît şi prin valoarea textelor alese, aparţinînd poetului Eugen Jebeleanu şi scriitorului D. R. Popescu.

Cronicar

Victoria Raicev

Emil Micu Dolea

Baladă părinţilor

Mă iubea tatăl acestui mare poet. Dar la noi la Suceava cădeau zăpezi funerare pe-atunci. Prăznuiam strînşi în jurul meselor amintirea lui Nicolae Labiş.

Îl ştiam bine pe Labiş, era pentru mine pe-atunci ce fusese probabil Eminescu pentru alte generaţii : îl ştiam pe de rost. M-am acompaniat mult timp dintr-o noapte, veche acum, cu tînărul lui tată, rostindu-i poemele. Învăţătorului îi plăcea cum i le „spun". Nicolae avusese o memorie fantastică. Odată tatăl îl luase cu el la o nuntă. În toiul petrecerii în Bucovina se spun lungi oraţii, unele fără perdea. Cineva, dintre cei mai bătrîni, s-a împleticit într-un vers, şi atunci frageda odraslă a învăţătorului a reluat de la capăt oraţia ţinînd asistenţa mută aproape un ceas. Tatăl l-a mustrat la sfîrşit cu un cuvînt greu, de tandreţe. Unde învăţase el pînă atunci toată datina munţilor dimprejur în limbajul ei natural, frust ? ! Pe urmă, la Bucureşti, s-a oprit într-o zi la marginea bulevardului pe care mergea tatăl şi fiul o maşină lungă, neagră. Din ea a coborît Sadoveanu mustrîndu-l pe „Neculai" că nu s-a ţinut de cuvînt într-o seară ; fusese poftit la maestru acasă şi tînărul poet i-l arătă pe tatăl său, scuzîndu-se. „Da' el ce cusur are, de n-aţi venit amîndoi ?" Cu Sadoveanu, acasă la marele scriitor, Labiş ţinea sfat de taină. Aşa voievozii vor fi luat lîngă ei la ceas de răgaz pruncii luminaţi cu nimb ai Moldovei, să le destăinuie semnele din vecii ale statorniciei şi neatîrnării ţării...

Ultima dată i-am întîlnit pe părinţii poetului pe drumul din mijlocul satului, la Mălini. Virtejul mas-mediei răscolea „urmele poetului Nicolae Labiş" care rămăsese „o amintire frumoasă". Am coborît dintr-o maşină lîngă cei doi învăţători şi domnul Eugen a rămas mai în urmă de m-a îmbrăţişat. O vedeam însă pe mama poetului în faţa noastră, la numai cîţiva paşi, ca dintr-o depărtare a unei grave deplasări a timpului în ere cosmice. Albise. Şi mi s-a părut că aud glasul poetului... „Ostenişti... O clipă numai să te-opreşti. / Odihneşte-ţi ochii în afund de zare... / Vai, pe zare-s nouri — turmele cereşti — / Şi-auzi glasul tragicei mioare... / / De ce fugi pe cîmpuri, după ce chemări ? / Despletit ţi-i părul — albă vîlvătaie... / Vezi, de vînturi dusă, s-a topit sub zări / Mioriţa laie, bucălaie..."

Ion Murgeanu

L4 6 DECEMBRIE 1975

teatru

Procese

Tulburătorul **Proces de la Nürnberg** judeca istoria, desigur, dar în primul rînd crimele împotriva umanităţii. Nici unul din acuzaţi nu a putut invoca, în fond, vreun considerent moral şi nici, plauzibil, disciplina militară, ca argument în favoarea apărării. Situaţia este — şi nu, totuşi — asemănătoare procesului lui Henry Wirz, comandant de lagăr la Andersonville, în perioada războiului de secesiune din America. Lagărul a adăpostit, între 1863—1865, aproximativ 40 000 de prizonieri, dintre care 14 000 au murit din pricina tratamentului definit „a bis de animalitate". Însetaţi, înfometaţi, fără adăpost, oamenii aproape că nu trebuiau împuşcaţi Procesul intentat lui Wirz vrea să stabilească măsura în care comandantul a violat legile războiului şi, mai ales, legile omeniei. Wirz seamănă cu Hös. Meticulos, ordonat, înaintînd şi raportare strict „profesionale", în care, ce-i drept, sînt arătate primejdiile unei atari aglomerări, Wirz lasă moartea să bîntuie, neparticipînd afectiv la uriaşa dramă umană. Sub scutul regulamentului militar, el este un simplu funcţionar al crimei, devenită rutină, contabilitate În interpretarea lui **Valentin Uritescu** (excelent acest actor !), Wirz ne apare aproape o victimă. Prăbuşirea lui vine abia cînd procurorul N. P. Chipman **(Dan Borcia)** întreabă dacă fostul comandant şi-ar fi tratat şi copiii cu aceeaşi seacă birocraţie. Nu. Wirz nu ar fi procedat la fel. Avocatul Otis H. Baker **(Traian Pârlog)** ştie cît de vinovat este în fond clientul său, dar minuieşte cu abilitate legile scrise — şi nu morale — pentru a-l salva. Şi este pe punctul de a reuşi, întrucît generalul Lew Wallace **(Cornel Nicoară),** preşedintele Tribunalului militar, nu pare dispus să aducă în discuţie aplicarea rigidă a regulamentului militar. Interesant că tocmai un militar, procurorul Chipman, invocă acele considerente care nu înseamnă nesupunerea la ordin, ci aplicarea lui corectă, de către oameni ce nu s-au dezumanizat : „faptul că sîntem înzestraţi cu raţiune, ne obligă şi la răspunderea pentru fiecare din acţiunile noastre", afirmă el în lungul şi dramaticul rechizitoriu. Pornind de aici, întregul eşafodaj al apărării, impecabil, altminteri, cîtă vreme se judecă numai legea scrisă, cade. Wirz este condamnat la moarte pentru crime împotriva umanităţii.

Emil Mandric, regizorul spectacolului realizat la **Teatrul Tineretului** din Piatra-Neamţ, a ştiut să creeze atmosfera terifiantă a unei asemenea dezbateri, bizuindu-se nu numai pe un text de bună calitate, dar şi pe actori ce îşi susţin partiturile cu talent indiscutabil. Chipman **(Dan Borcia),** el însuşi militar, îşi trăieşte cu o intensitate extraordinară propria-i dramă. În fond se judecă şi instituţia armatei, din care face el parte. Otis H. Baker **(Traian Pârlog),** inteligent, exasperant de inteligent, deşi pierde, cîştigă în realitate procesul, fiindcă în final, şi pentru societate, legea scrisă este cel mai adesea criteriul exigenţelor morale. Lew Wallace **(Cornel Nicoară),** impunător şi vajnic apărător al însuşi statului, al guvernului federal, într-un rol complicat, ştie să abandoneze rigiditatea generalului aprobînd acea justiţie numită echitate, indiscutabil favorabilă, în perspectiva istoriei, chiar Statelor Unite.

În roluri episodice, **Eugen Apostol** (dr. John C. Bates), **Horaţiu Mălăele** (James H. Davidson), **Constantin Ghenescu** (lt. col. Chandler), **Alexandru Lazăr** (Ambrose Spencer), **Gheorghe Dănilă** (James S. Gray) ş.a., aduc în scenă drame la fel de puternice, chiar dacă partiturile lor sînt de mai mică întindere. Scenograful **Vasile Jurje** a creat un decor ce domină sala, implicîndu-te pe tine, spectator, în acea cumplită dezbatere despre conştiinţă. Un cuvînt aparte, iarăşi, de apreciere a remarcabilului **Caiet program** (se pare că unele teatre nu mai dau importanţa cuvenită faptului) alcătuit de **Paul Findrihan.** Traducerea lui **Radu Stegăroiu,** excelentă : riguroasă, plastică, susţinînd tensiunea spectacolului.

Viorel Ştirbu

film

De război, de dragoste...

Termenii contrastanţi ai excelentului roman **Alexandra şi infernul,** semnat de Laurenţiu Fulga, dragostea şi războiul, devin, în filmul realizat de Iulian Mihu (totodată şi autorul scenariului), planuri de interferenţă pe a căror suprafaţă trebuie să se desfăşoare un captivant dialog între real şi imaginar, între narraţiune şi analiză, între acţiune şi introspecţie. Prezenţa ideilor comuniste în rîndurile armatei române, eroismul luptătorilor, resursele tactice ale ofiţerilor, sînt schiţate elocvent şi lapidar în cronica bătăliilor duse împotriva trupelor hitleriste, pentru eliberarea unor regiuni din vestul ţării.

Oamenii frontului, împlinirea exemplară a datoriei, acţiunile armate compun o interesantă frescă de război, pe fundalul căreia se întretaie destine diferite. Într-o diversitate bine compusă a personajelor, din rîndul cărora se detaşează, în ciuda unor accente emfatice, cele interpretate de Nicolae Radu (colonelul) şi Gheorghe Novac (doctorul), evoluează şi tînărul sublocotenent Filip (Romeo Partenie) puternic dominat afectiv de amintirea fericirii trăite alături de soţia sa, Alexandra (interpretată de Violeta Andrei, care înnobilează personajul printr-o interpretare emoţionantă). Cu energie, cu disperare chiar, aceasta îl caută găsindu-l rănit grav în momentul unei dramatice bătălii. Experienţa traumatizantă a războiului potenţează planul oniric în care sînt recompuse de către

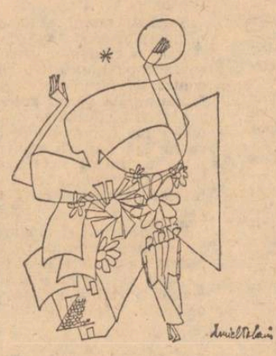

Filip clipele unei puternice iubiri, distorsionată de o fortuită absenţă. Mai puţin motivată apare traiectoria Alexandrei în spectacolul tragic al războiului, apariţie insuficient susţinută într-o determinare epică. Dincolo de forţa secvenţelor, în al căror prim plan se află fapte şi chipuri din drumul armatei române pentru eliberare, cadenţa impresiilor trăite de Filip apare fragilă, stereotipă, cu o structură prea transparentă a hotarelor între obiectiv şi subiectiv, fapt ce duce la nedumeriri justificate.

Recunoaştem în compunerea cadrului o importantă caracteristică a stilului propriu regizorului, afirmată puternic în **Felix şi Otilia** — calitatea deosebită a imaginii, univers ce stabileşte raporturi inedite între personaje, forţîndu-le mobilitatea dramatică. Astfel transpuse, viziunile lui Filip, obsedantul lui drum prin memorie, nu mai puţin tensionat decît cel real, al Alexandrei, pe front, ar fi putut căpăta o intensitate mai apropiată de necesitatea echivalenţilor prozei, dacă scenariul sublinia mai pregnant acele legături organice, necesare sudării planurilor succesiv diferenţiate.

Demonstrînd absurditatea războiului şi printr-un final de efect, **Alexandra şi infernul** se înscrie printre peliculele care ar fi meritat să devină un titlu de referinţă în filmografia genului. Cu toate scăderile, filmul lui Iulian Mihu şterge în mare măsură impresia produsă de precedenta sa realizare **(Nu filmăm să ne amuzăm)** şi demonstrează, în acelaşi timp, necesitatea unei exigenţe mărite din partea autorului, care a încercat echivalenţa cinematografică a prozei călinesciene.

Călin Stănculescu

Areta Şandru

fotografia

Femeia impletea un fular trecînd prin fața casei, murmurînd ceva pentru sine ; se oprea din cînd în cînd, întorcea capul spre copil, acesta își găsise de joacă, scormonea pămîntul aproape umed și se pare că-i făcea o plăcere teribilă să se murdărească pe haine. Femeia mergea aproape mecanic pe trotuarul din fața casei, croșeta mereu, se oprea la aceleași intervale, ridica o clipă capul, se uita împrejur căutînd din ochi copilul, apoi se apleca asupra împletiturii și din nou mersul pe asfalt.

Am coborît scările apropiindu-mă de ea și salutînd-o, am încercat să trec mai departe, dar m-a oprit ridicînd capul de pe împletitură, aplecîndu-se spre mine, părînd că vrea să-mi spună ceva.

Desfăcu încet firul de lînă de pe degete, uitîndu-se la mine, și luă din buzunarul șorțului o fotografie aproape ruptă, îndoită în mai multe locuri, și arătîndu-mi-o îmi spuse : am găsit-o aici, și-mi arată molozul răscolit de copil — mai am și altele, da, am și altele — și înțelesei că e vorba de fotografii. Am găsit într-o zi una cu o femeie îmbrăcată mireasă, asta era pe timpul cînd s-a mutat proprietarul, am găsit fotografia, mai spuse ea — și n-am vrut s-o arunc și-am înrămat-o, era o femeie frumoasă acolo, dar părea tristă și-aș fi vrut s-o cunosc și eu. Chiar am încercat, i-am găsit adresa și-am plecat într-o zi la celălalt capăt al orașului, obosisem de parcă n-aș mai fi făcut un drum așa de lung.

Am ajuns pe la prînz și m-am uitat pe peticul de hîrtie pe care-mi notasem adresa, am găsit o casă mare, de piatră, și cînd am sunat mi-a deschis o femeie.

Nu m-a întrebat nimic, mi-a zis doar să trec pe la bucătărie, să mi se dea de mîncare, nu mi-e foame, i-am spus, și n-am venit să-mi dai să mănînc, femeia se uita mirată la mine, atunci ce cauți aici ? doamna nu-i acasă. Se uita așa la mine — și lungi cuvîntul — se uita și n-a mai știut ce să-mi zică. Atunci a intrat în hol o altă femeie, dar mai tînără și foarte frumoasă. Era o oglindă mare acolo, ea nu m-a observat, s-a apropiat de oglindă și-a început să se pieptene, își potrivea o pălărie pe cap, mă uitam la ea și-am spus doar : domnișoară.

M-a văzut și-a venit lîngă mine : Ce cauți aici ? du-te în bucătărie. I-am spus și ei că nu mi-e foame — atunci cine ești ? m-a întrebat — și cine ți-a dat voie înăuntru ? Nu știam cum să-i spun, dar s-a întors cu fața spre perete și-a apăsat pe-o sonerie, hai, spune, pe cine cauți ?

Țineam mîinile în buzunar, eram în pardesiu și mi se făcuse cald, avem niște cizme în picioare și-mi părea rău, murdărisem covoarele doamnei, întrasem așa în holul acela. Erau două oglinzi în hol, față în față, fixate pe pereți, și te vedeai în ele întreg și m-am speriat — știți, îmi spuse, eu acasă n-am nici o oglindă așa mare, numai aceea pe care am găsit-o cumpărînd odată o poșetă, cînd a murit bărbatu-meu. Era o poșetă mare, de oraș, și era și o oglindă în ea și-un portmoneu mic în care am pus banii mărunți, am schimbat banii și i-am făcut mărunțiș, știți, ca la noi la țară, i-am aruncat la o răscruce de drum și mă uitam cum aleargă oamenii să-i culeagă din praf, copiii se zgîriau pentru banii aceia și le-am mai aruncat, i-am aruncat pe toți, dar ei nu se mai săturau, mai vroiau încă și era tîrziu și mortul meu stătea acolo în drum, pe carul de lemn, și-am plecat mai departe cu el, dar nu prea departe — dar la ce-ți spun eu dumitale toate acestea ?

Da, am dat banii toți și mai tîrziu, cînd puneam mărunțiș în portmoneu, mi-aduceam aminte de el, îmbătrînisem poate și dădeam și de oglindă în poșetă și suflam peste ea și-o ștergeam cu mîneca, pentru că se aburea mereu. Numai atunci cînd a murit el și i-am pus-o la gură să văd dacă mai suflă sau nu, am văzut că omul meu îi mort și-atunci cînd mi l-au adus n-am putut crede și n-am zis nimic, am luat doar oglinda aceea și-am învelit-o într-o cîrpă neagră, că n-aveam altă oglindă în casă și-așa-i obiceiul la noi să-nvelești oglinzile atunci cînd ți-e omul dus în cealaltă lume, și-am pus-o înapoi în poșetă și după un timp am găsit-o acolo.

Vai, tu Mărie, ce-ai îmbătrînit așa ? îmi ziceau femeile, dar eu nu le credeam, numai cînd mă duceam după apă la fîntînă mă mai uitam așa în căldare, dar n-aveam timp să se liniștească apa în ea și nu m-am văzut niciodată cum arăt. Numai într-o zi, c-am găsit oglinda-n poșetă, și-atunci am luat-o și m-am uitat în ea, îmi albise părul de tot aveau dreptate femeile, îmbătrînisem și nu știam cum și de ce...

M-am văzut atunci toată în oglinzile acelea și domnișoara se uita la mine și tare era frumoasă și m-a întrebat că ce vreau și de ce venisem, dar să-i spun mai repede că ea se grăbește — și-n timp ce vorbea mă privea din oglindă și continua să se pieptene, eram amîndouă acolo-n oglinzi...

Dacă nu ți-e foame, atunci de ce ai venit ? Nu știu nici acuma ce aveau oamenii aceia cu mîncarea, mă uitam la pălăria ei și-mi plăcea, că nu mai văzusem așa ceva pe la noi, eu n-am purtat decît batic, așa era legea pe la noi pe la țară, femeile purtau batic de tinere — și se uită o clipă la mine — bărbatu-meu nu mi-a luat decît un singur batic, cînd s-a dus la oraș, era un batic cu fir aurit și mi-a zis rizînd să-l port cînd vin la el să-l iau de la mină. Strălucea ca aurul, cum ți-am zis. Strălucește ca soarele, Mărie, imi spunea el — și el nu vedea decît odată pe săptămînă soarele, numai în zi de duminică — și-atunci nu-l mai puteai băga în casă, că vroia să stea numai pe-afară să vadă soarele, stătea lîngă fîntînă și mă striga să vin să văd și eu, dar n-aveam timp, îl vedeam doar în fiecare zi și oamenii treceau pe lîngă poartă și-i ziceau ce faci, Ioane ? și el : stau să stea soarele și-apoi ofta și tîrziu intra în casă.

Și eu mă duceam după el și-l așteptam seara de la mină și el zicea, ieșind negru pe față și pe haine : hai, Mărie, că tu strălucești ca soarele, dar știu că numai baticul strălucea așa și zicea că e soarele.

Și-ntr-o zi m-am dus iar la mină, era tot spre seară, dar soarele apunea mai tîrziu, că dăduse-n primăvară și era ziua mare și ziceam că vede și el soarele și mă rugam să nu apună și ziua era mare și n-am mai luat baticul pe cap și-mi ziceam în gînd și rîdeam că el o să-mi spună : uite, Mărie, soarele — și să mi-l arate pe cer și-mi lăsasem acasă baticul.

Dar n-au ieșit minerii, trebuia s-o facă de mult, dar n-au mai ieșit, soarele apunea și-l așteptam și-mi ziceam că el o să mă certe că n-am venit cu batic, că-s femeie măritată cu copii și s-a făcut noapte și el tot n-a ieșit și-au apărut muierile pe la porți și una a-nceput să strige și să-l cheme pe Mărin al ei la gura minei și toate s-au pornit să cheme și ele, numai eu tăceam și nu ziceam nimic, șopteam numai încet, încet de tot pe Ion al meu și Ion n-a mai ieșit din mină și era noapte și ieșise luna...

Am găsit atunci oglinda în poșeta aceea și m-am uitat în ea, albisem, aveau dreptate femeile, dar eu nu stăteam să le cred, m-am văzut prima dată în oglinzile acelea mari din hol și-am vrut să le ating, sticla era rece ca mîinile mele atunci, dar domnișoara a țipat la mine : nu vezi că le murdărești, ce cauți aici, de ce nu vrei să vorbești ? Numai că eu n-am zis nimic și i-am întins fotografia aceea frumoasă, o pusesem într-o ramă din coajă de mesteacăn, eu geam, și așa o păstram.

I-am întins-o fetei dar nu s-a uitat la ea — ce vrei să fac cu ea, spune-mi ? Poate că-i mama dumitale, i-am zis încet, e păcat să se piardă, eu v-am păstrat-o și v-am adus-o. Eu n-am mamă ! a țipat aproape ea, și atunci a luat fotografia, s-a uitat o clipă la ea și-a rupt-o, — m-am aplecat și-am strîns de pe covor bucățile de hîrtie și le-am lipit cum am știut eu. Am plecat la mine acasă și uite că ieri am găsit fotografia aceasta — îmi spuse — și-mi întinse fotografia cu militarul din ea și se uită la el, cine știe ce fată o fi pierdut-o, uite ce scrie aici pe ea, și-o întoarse, și-atunci am văzut un scris tremurat de creion chimic, „Măriei de la Ion cu drag" — cine știe ce fată o fi pierdut-o pe-aici, e păcat, tare păcat, mai zise și luă fotografia băgînd-o în buzunarul șorțului, se uită în treacăt la copilul firav ce scormonea prin moloz, și fără să mă mai privească își potrivi baticul și se-ntoarse începînd din nou să lucreze, înfășurîndu-și pe degete firul de lînă. Se îndepărtă pe trotuar, în timp ce copilul scormonea mai departe neobosit prin molozul acela, privindu-mă cu indiferență, fără să se mire de nimic, cu urme de cărbune pe mîini și pe haine.

planetă de tînăr

Ioana Proca

Mal de flori

Vă este dor și vouă citeodată
De-un început, de zori, de Ursa Mare,
De ritmul lent al florilor de baltă
De neștiința lor toropitoare?

Vă este dor prea tinere domnițe
De voalul larg al mamelor uitate,
Ce și-au făcut din zile, rost în ițe
Și din iubire, spițe grele-n roate?

Nu rupeți filele din calendare
Pe degete vor zornăi inele!
Și clipa asta fi-va-n lumea mare
Răsad de indoieli pe măști fidele.

Nedreptățit amor cu vis și moarte,
Să vă ajungă iarăși dor de somn,
Pe-un mal de flori cu mari miresme sparte
Să mai ajungeți să iubiți un om.

Daruri

Alungă-mă! Te voi iubi mai mult,
Salvează-mă acum din mîna lor,
Dorul de-a fi cu tine să-l ascult
În zborul lung al unui alb cocor.

Voi face din chibrituri un castel,
Acoperit cu birfe mincinoase,
Mereu la fel, din coșul mititel
Fumul coclit să spumege prin oase.

Și uite-așa, ducîndu-mă în jos,
Logonda-n cer mi-o voi sărbători-o,
Mergînd încet, cu sufletul frumos
Le spun și lor un zdrobitor adio.

Iar tie, prea-mărita mea iubire,
O poză palidă, cu tine mire.

Fugarii

Nu pot să-i spun nimic de-atîta vreme
Cuvîntul moale-a amorțit pe buze,
Te simt aproape, lacrima îmi plînge
Ca oboseala tristelor lehuze.

Zăpada chiar, îmi pare o eroare,
Și bănuim o-nzăpezire lașă ,
Noi doi, strigoii lumii ce fug de întîmplare
Ne bucurăm de-această primejdioasă șansă.

Prin noi, pe lume se iubesc fugarii,
Pe care depărtarea-i apropie cuminte,
La nuntă ne trosnesc aprinși mesteceni,
Fără altar, prieteni și rude și cuvinte.

Teofil Răchițeanu

Zamolxia

E chipul ei în mine ca un ostrov de dor
În care flori preasfinte își leagănă potire
Și murmură în seară, pierdut, vrăjitul corn
A preamărire pururi sunînd și a iubire

Se leagănă acolo pline de somn păduri
Sub care de milenii se odihnesc strămbunii
Iar lîngă vechi fîntîne șed voevozi plîngînd
Purtînd — aureole pe frunți — inelul Lunii.

Lin străjuie acolo din veci Zamolxis-zeu
Blînd ochiul lui de plînge suav se naște norul
În dulcea legănare a codrilor de brad
Nu tînguiește vîntul ci viscolește dorul

Aici pe țărmuri sacre șed voevozi și plîng
Sub tremurarea lină a urselor în seară
Cînd se apleacă Luna în somn peste păduri
Și Soarele în Marea cea de Apus coboară

Aici în miez de noapte ei se coboară-n somn
Sub adierea lină a preacuratei flamuri
Le susură în moarte ca un cutreier blînd
Legănătoare muzici de rîuri și de ramuri

Aici în țara sfîntă voi neștiut să mor
Să mi se piardă umbra cîntînd pe țărmuri pale
Să fiu eu solul tînăr cel hărăzit de zei
Trimis, în patru suliți, pe-o ne-nturnată cale....

Poeme de Gheorghe Pituț

Exactitate

Raportul dintre neant și
limbaj
este un raport clar
neantul nu există
lintbajul există

Raportul dintre mine
și o pasăre
este mai puțin clar
eu aș vrea să zbor
pe cînd pasărea zboară

Raportul dintre mine și tine
este cel mai puțin clar
dacă te îndepărtezi
poți auzi o tînguire de
moarte

Cînd ești aproape
eu tînjesc după forma ta
de absență
Inconsecvența vine din
starea
de rugăciune pentru
distrugerea timpului

Turn

Am sentimentul suveran
că peste nordul de castel
nicicînd nu stăpînise el
ci singur eu sunt castelan.

Și-mi amintesc în orice an
neverosimilul măcel
în masă petrecut la fel
tăierii sfîntului Ioan.

L-am pus în aripa de sud
de cîtva timp căci era slab
ci noaptea parcă îl aud
cum cheamă-n taină alt
bolnav
mult mai bătrîn ca el dar
sclav
și-i bea din venă sînge
crud.

Numai

Unde ai dormit
domnule argint?
Cum ai înnoptat
aur împărat?
Iac-am pribegit
vest și răsărit
de la tron la tron
peste Babilon
cei mai falnici regi
cîți ne-au fost privit
s-au umplut de negi
astfel c-au murit
Numai un soldat,
ce ne-a dezgropat
în antichitate,
ne mai cară-n spate.

Sensul

Cuvîntul cred că reproduce
vîntul imaginii reale
a munților ce mor în vale
dar nu durerea de pe cruce

pe care nimeni n-o va duce
prin timpul tot pe orice cale
chiar de vor arde catedrale
plutind pe timp și mări
năluce

Și Blaise va scrie iarăși
fraza
ce-ncurajează suferința
că răul își dilată baza
și sufletele neputința
încît ne va lipsi știința
ce însăși potențează raza.

Ovidiu

Acolo în Hiperboreea,
unde s-a exilat poetul
nevrînd, ci renunțînd
cu-ncetul,
nu mai străbate nici
scînteia
vreunui simț, necum regretul
plăcerilor ; el are cheia
înțelepciunii în ideea
singurătății ca ascetul.

În frig și în nefericire
se va petrece el și stinge ;
de mila timpului din sînge
poetul nu-i decît iubire
și cum iubirea-i nemurire,
cu frigul ei el va învinge.

Cît Ursa Mare

Mai trist cîndva ca
niciodată
vei suferi că nu emani
lumină cîtă să străbată
mormîntul miilor de ani

din viitor ori din trecut,
încît la capătul durerii
fără sfîrșit, aproape mut
s-arunci, învins, ca
prizonierii,

răcoarea văilor solare,
să înverzească tronul lui,
(clădit din goluri pe-o
mirare
simbolică) a punctului

cel neclintit, cel care soarbe
numai intenții și lumină
infernului substanței oarbe
cînd toți sub nesfîrșită
vină

am vrea să fim oricît de
mici
aștri ce ard — indiferent
de ar pieri zece furnici
ori fauna unui continent.

Dar dacă sînt atîtea lumi
cîți oameni vii, cu fiecare —
în importanță tu însumi
și-n glorie cît Ursa Mare.

George Țărnea

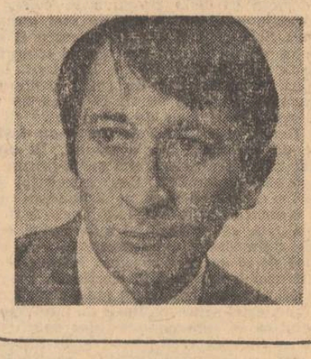

Geneze

Noi n-am avut strămoși de carnaval
nici stîlpi la casă de butaforie
n-am rătăcit pierduți din val în val
nici n-am cerut dreptatea ca simbrie

sub sabia trufașelor călcări
n-am stins în vatra plînsului-tăciunii
nici n-am trăit ținîndu-ne în scări
pe caii de-nvoială ai minciunii

din tată-n fiu stăpîni peste cuvînt
și peste grîul care nu se schimbă
am fost mereu cuprinși de-acest pămînt
cum stăm cuprinși mereu de-aceeași limbă

Pilaștri

Cuvintele acestea sînt
precum semințele cînd urcă
pe scările de sub pămînt
cu bolta stelelor în circă

nici nu se văd, nici nu se-aud
prea tare, prea frumos, prea bine
cît poartă printr-un lujer crud
nectarul țării spre albine

doar cînd ajung să cadă-n cer
din spicul de pămînt fierbinte
se fac luceferi și ne cer
dovada unor noi cuvinte

Răsărit de grîu

Răsare iarăși grîul peste țară
dintr-un străbun izvor cu sînge cald
și către alte piini se desfășoară
aceste mări cu valuri de smarald

din rădăcini de cremene tăioasă
iubirea țării poartă muguri noi
spre cel mai tînăr grîu sădit acasă
cu limpezimea visului din noi

Baladă de viteaz

Un viteaz de-al meu se duce
înzăoat cu flori de nalbă
cînd sorocul de răscruce
stringe din luceferi salbă

umbra lui plutește încă
multă vreme-n iarba lunii
pînă cînd il fac de stîncă
și-l aruncă-n cer nebunii

bruma lui de gînduri care
mai puteau să-i țină parte
cade-n vatră la plecare
și-o secure mi-l desparte

doar o stea din carul morții
prinsă-n straie de muiere
îl bocește-n ochiul porții
pe viteazul care piere

să-i răsară-n strai de mire
din tărîmul de povară
spre lumească pomenire
feți-frumoși la primăvară

Bejenii

Veneau secerătorii altor părți
călcînd hotarul piinii în picioare
și ne vărsau străbunii de prin cărți
și mierea nemuririi din ulcioare

Între fîntîni curate și adînci
își priponeau cirezile-nsetate
luîndu-ne și roua de pe stînci
și bruma de strînsură din cetate

ne-nstrăinau coconii de la supt
ducîndu-ni-i în furci spre altă lume
și ne lăsau cu trupul țării rupt
dar de clintit nu ne-au clintit din nume

Baladă de crai tînăr

Tînăr crai la drum de seară
străbătînd cetăți uitate
ține drept picioru-n scară
și-un tărîm de stele-n spate

dincolo de vămi se-ntoarnă
să-și adape-n soare murgul
cînd cu vrajbă il răstoarnă
peste cîmp de maci amurgul

bate-n cer monedă rece
singerînd de-atîta rană
și cu singele-și petrece
drumul umblător de hrană

pînă cînd se coace grîul
din frumoasa lui poruncă
și de dor se-ndură riul
printre fragi de mi-l aruncă

televiziune

O formulă promițătoare

Emisiunile cultural artistice și-au îmbogățit numărul printr-o nouă formulă de exprimare și informare, **Magazinul cultural artistic**, emisiune lunară, care a debutat pe ecranele TV, joi, 4 decembrie, plină de promisiuni, propunîndu-și să abordeze probleme de literatură și artă, să cuprindă cît mai complet starea de efervescență creatoare care caracterizează epoca actuală. În cuvîntul de deschidere a acestui magazin cultural Dinu Săraru a schițat profilul acestei emisiuni, principiile călăuzitoare și cîteva din proiectele pentru viitor, trezind interesul telespectatorilor față de o emisiune ce se anunță inedită și foarte actuală.

Actualitatea „literaturii-document" a constituit tema interviului pe care Adriana Popescu l-a luat scriitorului Paul Anghel. Vorbind despre temele pe care le tratează în opera sa, scriitorul Paul Anghel a arătat că „omul epocii se simte atras magnetic de acest flux răvășitor al vieții..." Și fiind vorba de cele opt filme artistice pentru TV al căror scenariu e consacrat **Războiului de independență**, Paul Anghel a mărturisit concepția sa despre actualitatea motivelor istorice în artă, „citim cu ochii prezentului ; interesul față de orice epocă revoltă din istoria consumată deja nu reprezintă ceva depășit sau nemodern" ; „istoria noastră are un scenariu unic — scenariul condiției poporului român" ; „1877 — univers fascinant, epocă atît de depărtată în timp și atît de apropiată în timp".

Drumul unei cărți spre cititor este un drum capricios și greu previzibil, de aceea orice semnal editorial este bine venit într-o astfel de emisiune. Am aflat noutăți editoriale de la editura Dacia din Cluj-Napoca și Cartea Românească din București. Adriana Popescu comentînd cartea „Cumințenia Pămîntului" de Rodica Toth o amendează că „nu comunică adevăruri inedite despre acest univers" (e vorba de universul infantil). Dar nici nu trebuie să comunice astfel de adevăruri, misiunea scriitorului nu e să descopere adevăruri inedite într-un univers abordat, nici să povestească evenimente ieșite din cale afară, ci să le facă interesante pe cele existente, știute. **Magazinul cultural** și-a propus printre altele să nu-și piardă humorul ; și după ținuta publicistică de la debut sperăm să nu-și piardă nici măsura. Ne închipuim că **Paranteza** lui Teodor Mazilu nu a fost întîmplătoare, deci acomodînd-o la subiect... Regizoarea Sorana Coroamă, actrița Olga Delia Mateescu și scenograful Vasile Rotaru ne-au vorbit despre o nouă versiune a dramei „Domnișoara Nastasia" de G. M. Zamfirescu.

Surpriza emisiunii a fost însă filmul realizat de Ruxandra Garofeanu și operatorul Constantin Chelba, film închinat lui Ion Andreescu, destinului său patetic, profunzimii picturii sale — „o dramă care trebuie trăită", minunatelor sale tablouri care „sînt rezumate limpezi ale esențialului din natură".

Întîmpinăm cu aplauze această nouă emisiune cultural-artistică așteptînd cu interes și încredere îndeplinirea promisiunilor făcute.

Corina Cristea

plastică

Andreescu

Precocitatea genială, formula care ne vine automat în minte, oricînd vorbim de Andreescu, trebuie explicată. Într-adevăr, la o virstă uluitor de rapid consumată, Andreescu împlinește o operă bogată, fundamentală. Stringența operei lui este, privită în adîncime, un fapt de necesitate al istoriei artistice. Niciodată pînă la el, realismul cel mai acut nu se îmbină mai firesc și organic plauzibil cu o despovărată spiritualitate, zona interferențelor majore alcătuindu-se drept lege la acest artist deplin în toate privințele. Atelierul, cu modelele lui costumate, cu nudurile pe fundal de draperii, cu peisajele privite pe fereastră, într-o dulce visătorie boemă, se mută în stradă, în tîrg, printre oameni, pe cîmpul anotimpurilor primordiale. Fenomenul este general, dar aplicația tulbură prin adecvare și intensitate. Într-un fel, arta lui Andreescu este mai adevărată decît motivele care o inspiră și declanșează, realitatea propriu-zisă părîndu-ni-se deslinată, difuză față de marea concentrare de forțe cuprinsă în copiile ei esențiale. Resimțim cu atît mai puternic această senzație, care devine cu timpul idee plenară, de neînlocuit, cu cît pînzele lui Andreescu, în marea lor majoritate, nu depășesc dimensiunile modeste ale schiței. Și iarăși, aflați în zona paradoxului, cu care Andreescu se împacă atît de bine, remarcăm paralelismul permanent al artei lui, atentă la miracolul comediei umane dar constituită de sine stătătoare, aproape aeriană, conformă unui imens și secret privilegiu. Încercăm să înțelegem astfel structura intimă ultimă a unor fenomene de rară prețiozitate. Dacă invazia realității, realității cotidiene, rupe zăgazurile artei, oferindu-i tărîmuri noi de investigare, printr-un reflex coordonator de rezistență, de apărare chiar, am spune, cadrul de receptare se îngustează, își suportă încărcătura transformîndu-se în sentiment pur. Andreescu este poate pictorul nostru cel mai mare al sentimentelor. Unitatea lui de stil aici rezidă. O intensitate calmă dar penetrantă însoțește orice lucrare, dar absolut orice lucrare trecută prin mîna lui, și a-l înțelege înseamnă, printre altele, a avea sub privire opera lui în întregime. Mereu apăsat de starea lui afectivă, oriunde își întoarce privirea, el însuși întotdeauna, pictorul se lasă ales de realitate, de viață, distincția dintre miniatural și monumental sfărîmîndu-se cu ușurință în fața unor atît de sincere și totale dăruiri. Andreescu ar fi putut să picteze numai flori, sau numai străzi și tîrguri, sau numai cîmpuri și arbori și păduri, sau numai ierni și portrete. Ar fi fost același. Dacă le-a pictat pe toate acestea, și încă ceva în plus, este pentru că viața l-a grăbit să trăiască mai repede, mai concentrat. Raportate la anii lui, lucrările au o cel puțin dublă intensitate de timp, fragilitatea și temeinicia unîndu-se în aceeași rază. Între minuscula „Ceșcuță cu pansele" și uriașul clasicității moderne, „Stejarul", nu vom ști niciodată ce să ne placă, ce să iubim mai mult. Este și clipa cînd, uitînd de precocitate, ne întîmpină numai geniul lui Andreescu, pătrunzător și auster și geruit de eternitate asemenea unei ierni pictate de el la începutul tuturor iernilor noastre.

Grigore Hagiu

spirale

Posteritatea lui Lovinescu și profitorii ei

Tot în Editura **Cartea Românească** a apărut, în cursul anului 1975, eseul lui Alexandru George intitulat **În jurul lui E. Lovinescu.** Autorul este un vechi client al nostru și străluceşte prin **„demitizările"** personalităților noastre cele mai interesante, demitizări care ajung pînă la distrugere în cele mai multe cazuri. Într-un stil sec, universitar, fără a avea patima Ilenei Vrancea, Al. George lucrează răbdător pe texte, cu o tenacitate care-mi impune. Asupra gusturilor și scopurilor sale nu sînt încă lămurit, ceea ce nu înseamnă că nu-l voi citi în continuare cu aceeași atenție ca pînă acum, pentru că, la drept vorbind, Al. George dacă a avut curajul să-l conteste pe G. Călinescu cu atita insolență, probabil că va avea și putința de a ne demonstra că după un număr de ani va împlini o operă cel puțin tot atît de mare ca și a divinului critic. E drept că îndoieli mari am, dar trebuie să dăm fiecăruia o șansă. Deocamdată să vedem ce conține eseul său.

„În jurul lui E. Lovinescu" debutează, paradoxal, ca tot ce scrie acest istoric literar în tot ce produce. După 12 rînduri, aflăm un lucru stupefiant : **Lovinescu e cel mai mare critic al nostru !** Curaju-mi impune și atunci înțeleg și să-l citez și să-l citesc cu o și mai mare atenție. Cum ziceam, paradoxal ca întotdeauna, Al. George, după numai 6 rînduri, ia cu stinga ce-a dat cu dreapta : Lovinescu **n-are pecetea măreției, n-a fost cel mai activ critic al literaturii noastre, nici cel mai erudit, nici cel mai cuprinzător. Orizontul lui teoretic e mai restrins decît al lui Vianu** și, ascultați bine, **decît cel al lui M. Dragomirescu !** Așadar, de ce ar fi după Al. George cel mai mare critic român ? Pentru că — scrie autorul — **pasiunea lui nu era completată de curiozitatea, pentru cotloanele cele mai ascunse ale istoriei literare, pe care o are în timpul nostru Cioculescu.** El era mare pentru că **atingea rar acel punct propriu specific al lui Vladimir Streinu. Nu avea nici măcar simpatia universală pentru literați pe care o avea Perpessicius.** El era mare **pentru că s-a lăsat, indiscutabil, depășit de G. Călinescu, lipsit de fantezie în scris,** Lovinescu **izbutea mai curînd să concentreze observații critice într-o formulă memorabilă decît să deschidă un unghi nou de discuție !!!** La **Sburătorul, subiectul în discuție nu a acoperit decît parțial peisajul literaturii contemporane și a ignorat destule direcții perfide, era sectarist și avea numai un stil cenacular** (mai românește, ar suna, cenaclier). Al. George, în dorința sa de a prezenta în culori cît mai favorabile pe Lovinescu, ne mai amintește că Mihail Sebastian și Camil Petrescu îl denunțaseră ca **pe un simplu profitor al unor dezbateri în care nu era vioara întîi.** În sfîrșit, Lovinescu **nu era prin natură un spirit modern sau de avangardă, care să se simtă atras de manifestări artistice demne de epoca lui.** Și mai și : **Ion Barbu și Camil Petrescu n-au fost mulțumiți de recunoașterea criticului. El mai e vinovat că nu l-a prizat nici pe Rebreanu, nici pe Blaga, nici pe Arghezi.** Despre trecutul literaturii noastre, ce să mai vorbim, Lovinescu nu i-a dat nici o atenție. Ar mai fi de adăugat în acest tabel de calități, că **principiul autonomiei esteticului** care-i definește atitudinea critică, **n-a fost reprezentat de el cu acea absolută intransigență a lui M. Dragomirescu sau P. Zarifopol.** În concluzie, zice Al. George, **Lovinescu era un modernist fără pasiune, estet concesiv, lipsit de intoleranță, critic capabil să se supună sugestiilor epocii mai mult decît să impună vreo directivă. Și totuși, rămîne cel mai mare critic al literaturii românești,** insistă autorul eseului, **pentru că a reprezentat, mai mult decît oricine, condiția specifică a criticului !**

Dacă înțeleg bine, din ceea ce urmează, că — scrie autorul — **pasiunea lui nu era completată de curiozitatea, pentru cotloanele cele mai ascunse ale istoriei literare, pe care o are în timpul nostru Cioculescu.** El era mare pentru că **atingea rar acel punct propriu specific al lui Vladimir Streinu. Nu avea nici măcar simpatia universală pentru literați pe care o avea Perpessicius.** El era mare **pentru că s-a lăsat, indiscutabil, depășit de G. Călinescu, lipsit de fantezie în scris,** Lovinescu **izbutea mai curînd să concentreze observații critice într-o formulă memorabilă decît să deschidă un unghi nou de discuție !!!** La **Sburătorul, subiectul în discuție nu a acoperit decît parțial peisajul literaturii contemporane și a ignorat destule direcții perfide, era sectarist și avea numai un stil cenacular** (mai românește, ar suna, cenaclier). Al. George, în dorința sa de a prezenta în culori cît mai favorabile pe Lovinescu, ne mai amintește că Mihail Sebastian și Camil Petrescu îl denunțaseră ca **pe un simplu profitor al unor dezbateri în care nu era vioara întîi.** În sfîrșit, Lovinescu **nu era prin natură un spirit modern sau de avangardă, care să se simtă atras de manifestări artistice demne de epoca lui.** Și mai și : **Ion Barbu și Camil Petrescu n-au fost mulțumiți de recunoașterea criticului. El mai e vinovat că nu l-a prizat nici pe Rebreanu, nici pe Blaga, nici pe Arghezi.** Despre trecutul literaturii noastre, ce să mai vorbim, Lovinescu nu i-a dat nici o atenție. Ar mai fi de adăugat în acest tabel de calități, că **principiul autonomiei esteticului** care-i definește atitudinea critică, **n-a fost reprezentat de el cu acea absolută intransigență a lui M. Dragomirescu sau P. Zarifopol.** În concluzie, zice Al. George, **Lovinescu era un modernist fără pasiune, estet concesiv, lipsit de intoleranță, critic capabil să se supună sugestiilor epocii mai mult decît să impună vreo directivă. Și totuși, rămîne cel mai mare critic al literaturii românești,** insistă autorul eseului, **pentru că a reprezentat, mai mult decît oricine, condiția specifică a criticului !**

Dacă înțeleg bine, din ceea ce urmează, Al. George îi contestă lui Lovinescu chiar maiorescianismul de care acesta din urmă făcea atita caz. El, Lovinescu, **a vrut să facă din critică o artă. Și tocmai „platitudinea" criticii sale observată de mult este ceea ce definește teritoriul propriu al criticii.** Ne-am lămurit ! Nici Al. George, ca și alți cercetători ai operei lovinesciene, nu uită la statistică să amintească plăcutele **întîmplări** pe care le-a avut de suferit, de-a lungul carierei sale, eminentul critic. Cu o secretă voluptate, Al. George amintește **lunga diatribă** a lui Camil Petrescu : **Eugen Lovinescu sub zodia seninătății imperturbabile (1933),** un **text capital,** cum îl numește, concedînd că, de fapt, el **s-a-ntors împotriva autorului său.** De altfel, **stilul bumerang** este tot mereu prezent în paginile acestei cărți și face farmecul lui Al. George. Este lauda groparului care te mîngîie cu lopata de pămînt. La pagina 13, mai găsim o drăgălășenie : **„Numele Lovinescu n-a însemnat nimic altceva decît un mare nume în lumea literară și artistică ; el nu invoca nici un fel de instituție, ci bun gust, inteligență, pasiune și onestitate în judecarea artei".** Tradus altfel, **Lovinescu a fost cel mai mare critic român care rezuma în el onestitatea în judecarea artei,** adică a fost un mare critic mediocru ! Și pentru că gîndirea în slalom a lui Al. George, permite, de ce să nu-i ia în zbor și pe alți cîțiva ? **„Apariția lui** (a lui Lovinescu) **în cultura românească, la începutul veacului nostru, nu a venit să reveleze cine știe ce teritorii necunoscute : vreo Tracie himerică și incontrolabilă, așa cum încercase Pârvan, nici vreo Germanie a tuturor gheenelor expresioniste din care descinsese Blaga** (oare ?) **și nici vreo Indie de adîncimi și haos pe care o propunea M. Eliade".** (oare ?)

În al doilea capitol al eseului său (intitulat **Primii pași în critică),** Al. George, după metoda tilinga-talanga, deșiră cu răbdare mosorul: **la temelia activității îndelungi a lui Lovinescu, a stat un continuu act de revizuire, de schimbare de atitudine. Lucru reproșat și de Camil Petrescu, Șerban Cioculescu, Ibrăileanu și alții,** fapt care i-a adus calificarea acestuia din urmă drept **critic titirez.** Am gustat gluma și-am trecut mai departe... Ce mai scrie Al. George despre Lovinescu? Cu acest prilej aflăm un lucru nou. El a fost primul care a înregistrat orientarea semănătoristă pe care mai apoi a contestat-o, deși era, în același timp, și un critic al acestei literaturi, pentru că, de pildă, pe Sadoveanu l-a privit cu simpatie. În acești **Primi pași** în critică, scrie Al. George, Lovinescu a trădat și un **spirit de toleranță, de cumpănire, un spirit discriminator în justa determinare a valorilor.** Se apasă din nou pe o pedală cunoscută: criticii care ar nega cu violență corpusurile străine ale unei literaturi, cei care ar protesta fără pudoare, împotriva intruziunilor evazioniste într-o cultură, ar fi de fapt niște înapoiați, pentru că, vedeți dumneavoastră, numai blîndețea, seninătatea, apostolicul nazarean sunt calitățile majore ale unui mare critic. În sensul acesta aș putea să furnizez nume de critici care au fost și au rămas mari, tocmai prin forța de a elimina cancerul de cuvinte în starea lui incipientă, dar asta nu mi-am propus deocamdată. Cu o mare plăcere, Al. George amintește polemica lui Lovinescu cu Iorga (din volumul **Pași pe nisip). „Sunt,** scria Lovinescu, **și critici care au certitudinea pe care le-o dă o doctrină. Sunt însă și alții cu certitudini apostolice, ei se cred semănătorii unui adevăr revelat care prin originea lui e nebulos și pretențios. Terminînd lucrarea ce mi-am propus, e greu de prisos să amintesc că eu nu fac critică cu certitudini apocaliptice sau de doctrină".** Cit de aproape ne aflăm de tehnica citatului atît de frumos ilustrată de antecesoarea lui Al. George! Ce cita Ileana Vrancea într-un alt loc, cu aceeași voluptate, venind din nou vorba de Nicolae Iorga ? **„În acest climat și în acest mediu general a acționat în deceniul al IV-lea lovinescianismul, înfruntînd reacția acestei „lumi deosebite", guvernată de mistica dezlănțuirii anarhice, care „nu cunoaște frîna și, pasional, poate trece de la teorii la acte și chiar la crimă"; în acest climat și în acest mediu general se află în același timp și matricea, și pecetea naeionescianismului. Între programul și repercusiunile concrete ale acestei concepții de viață există o desăvîrșită concordanță, exprimată fără echivoc în sentințele magistrului și în faptele Legiunii; între 1937 și 1941, cele patru ediții ale „Crezului de generație" în fruntea cărora se găsea prefața lui Nae Ionescu purtau** ne varietur **această cugetare a profesorului: „Nimeni din teoreticienii naționalismului totalitar nu creează doctrină. Doctrina se creează în fapta de fiecare zi a Legiunii, așa cum se desprinde ea din hotărîrile celui așezat de Dumnezeu în locul în care se poruncește. În anul în care ultima ediție a acestui „Crez", o lună după rebeliunea legionară, presa publica în facsimile epistola adresată înainte de măcel ministrului afacerilor interne de către cel așezat „de Dumnezeu în locul în care se poruncește": „Domnule General, vă rog să predați cît mai urgent revolvere băieților. Cît mai multe. Horia Sima".**

Revolverele au fost predate. „Băieții" au creat prin fapta de fiecare zi a Legiunii Opera pregătită de starea de spirit naeionesciană. Aici a înregistrat istoria opera „profesorului", a „păstorului de suflete" — cum îl numea un fost discipol —, și nu în compilația cursurilor de metafizică și istoria logicii, publicată postum de studenți. A considera altfel înseamnă a contrazice nu numai adevărul istoric, ci și voința expresă a „profesorului" de a crea nu o doctrină, nu o operă, filozofică, ci o școală de gîndire, un climat, o stare de spirit, și acest scop a fost îndeplinit : naeionescianismul înseamnă starea de spirit propice, în epoci de criză, anarhiei și samavolniciilor bazate pe impunitate, iar în epoci pașnice — setei de parvenire prin orice mijloace, **indiferentismului moral și politic, încurajării amatorismului agresiv și lipsei de probitate intelectuală".**

Nu suspectez pe cei doi autori citați de înțelegeri prealabile dar o gîndire greșită comună au. Repet, nimeni nu a insultat memoria lui Nicolae Iorga, involuntar sau nu, cu atita drăcească scormonire într-un trecut ilustrat sinistru de o bandă de asasini în care este tîrîtă victima și decretat instigator.

Eugen Barbu

profil

Marin Mincu

Născut la 28 august 1944 la Slatina. Absolvent al Facultății de limba și literatura română, Universitatea din București.

Bibliografie : Cumpănă, *poezii, E.P.L., 1968 ;* Critice, *E.P.L., 1969 ;* Calea Robilor, *poezii, Cartea Românească, 1970 ;* Critice II, *Cartea Românească, 1971 ;* Eterica noapte, *Albatros, 1972 ;* Văile vegherii, *Cartea Românească, 1974 ;* Ion Barbu, antologie, tabel cronologic, prefață și comentarii, *seria „Texte comentate", Albatros, 1975 ;* Poezie și generație, *Eminescu, 1975.*

Cu poezii transcriind plastic, și chiar prea plastic, un conflict între spiritual și biologic a debutat Marin Mincu, titlul întîiului său volum sugerînd o stare de incertitudine : **Cumpănă.** Rostirea, gest ținînd de ordinea spiritului, este resimțită ca sacrificiu și poetul se plînge de a-și înstrăina esența („Curg în mine ierburi grase, / Broaște murdare și păsări cu solzi, / Turme păroase zgîriind zarea rotundă / Cu copite nepotcovite ; / O burniță lungă de oase albe / Care-și așteaptă forma de singe...", prin cuvint („Cu fiecare cuvint slobozit / Mă-ndepărtez de mine cu scrișnet sec, / Într-un măduva mea pînă uit de oase, / Mi-arunc singele-n idei uscate / Să colorez lucrurile amorțite / pînă ce eu rămîn alb"). Un poem numit **Regresiune** conține imaginea unei triumfătoare revolte a fondului : „Fără să vreau / Copacii gîndurilor se usucă seceraţi / De o secetă neprevăzută. // Oh, / Cum mai țîșnesc buruienile lutului / La gesturile mele geologice, / Uitate în mine înainte de a fi numit om ; / Curg oasele-mi milenare-ndărăt / Bolnave de dorul mamuților / Și-și caută originea lor / ...". Evident programatică, poezia lui Marin Mincu e studiată, ceremonioasă, retorică și, în reala ei substanță, livrească, avindu-și punctul de pornire într-o problematică de natură intelectuală, pe care autorul o rezolvă în felul arătat, făcînd adică elogiul „ancestralității" și al „originarului" într-un chip foarte controlat. Ceea ce impresionează cu adevărat în versurile lui Marin Mincu este tocmai contrastul dintre aspectul oarecum pedant al ilustrațiilor și conținutul acestora, poetul construind metodic foarte corecte viziuni „stihiale" și „apocaliptice". Acestea sînt patronate noțional de lirica lui Blaga, iar dintre contemporani de aceea a lui Ioan Alexandru și George Alboiu : ...„doar noi ne privim înmărmuriți de spaimă / cit de singuri străbatem drumurile de eter / cit de searbăde sînt vocile neantului / și ce albastră răsună bucuria morții / cine să care atita durere / fără să se bucure / cine să cînte atît de frumos / fără să moară / cine să putrezească / fără să tulbure / apele stătute ale somnului / vai vocile ne cheamă mereu / și nu e nimeni să ne răspundă / decît Poetul / el singur răstignit / în crincena-i apoteoză". Este aproape inutil să ne amintim că George Alboiu și-a intitulat un volum **Cumplita apoteoză !**

În schimb, critica lui Marin Mincu este năvalnic exaltată și, cu excepția unor aplicații analitice, prin însăși natura lor mai temperate, trădează o neașteptată continuă dispoziție lirică. Dacă în poezie se cîntă protocolar cufundarea în anonimatul biologic, în critică vădită e tendința acerbă de individualizare. Aproape că nu există articol sau studiu în care să nu întîlnim formulări ca „Iată o coordonată a literaturii române nesemnalată îndeajuns de niciunul din ilustrii noștri critici...", „...iată încă o chestiune nelămurită...", „Nimeni nu a dat destulă atenție pînă acum...", „Nimeni nu s-a ocupat foarte serios de...", „Un poet nelămurit pe deplin a rămas...", „Critica a glosat anonim în jurul operei scriitorului...", „Este de remarcat că despre ...s-au spus destul de puține lucruri...", fiind vorba, desigur, nu de vreun debutant, ci de scriitori ca Lucian Blaga, Ion Barbu, M. Sadoveanu, V. Voiculescu, Marin Preda. Această atitudine țanțoșă, ducînd în articolele cu caracter „teoretic" la simple decrete („O critică adevărată nu poate exista în afara vocației, precum un dirijor nu poate fi confundat cu un simplu interpret. Criticul este **dirijorul virtual** al unei literaturi, de a cărui vocație depinde însăși perenitatea operei literare, în sine."), pe care patetismul nu le face și logice (dacă analogia dintre critic și dirijor poate fi la nevoie acceptată, a-i socoti pe scriitori simpli interpreți e absurd, scriitorii fiind creatori, nu interpreți ; iar perenitatea operei literare depinde exclusiv de creatorul ei) a avut totuși un efect pozitiv în ambiția criticului de a cerceta poezia lui Ion Barbu, „textul comentat" al unei antologii realizate după vederi proprii, în realitate o succintă monografie despre autorul **Jocului secund,** fiind o lucrare serioasă și incitantă de noi explorări. În genere mai interesantă și oricum de preferat cînd are ca obiect literatura „clasicilor", critica lui Marin Mincu dezorientează și chiar dezarmează cînd se exercită asupra literaturii în curs, încă nestratificată. Dacă în volumul său de debut în critică el găsea „ample investigații sociologice" în proza lui Vasile Spoială și episoade epice „dense și încărcate de un dramatism reținut" în proza lui N. V. Turcu, asemenea aprecieri puteau trece drept ciudate filantropice opinii ale unui tînăr ce se voia inflexibil ; dar în ultima sa carte, **Generație și poezie,** lipsa de discernămînt devine exces de arbitrariate. Criticul segmentează forțat o realitate literară omogenă prin delimitarea mai multor generații de poeți care s-ar fi succedat într-un interval de timp ce nu depășește un deceniu și apoi încearcă a-i impune pe unii în detrimentul altora, privind așadar literatura ca pe un concurs ce are drept scop ocuparea unor locuri limitate. Criteriile pe care se bizuie criticul sînt mișcătoare și de altfel întreaga carte e confuză chiar la nivelul strict lingvistic.

Mircea Iorgulescu

Idealul etern

Urmare din pag. I

dată cu șoimi de aur, intrase domnul Mihai. Cu citeva decenii mai înainte, tot masele, ce au exprimat voința lor de unitate la Alba Iulia, îl impuseseră ca domn al Munteniei pe Alexandru Ioan Cuza, dînd un curs decisiv și ireversibil, prin unirea în 1859, sub același sceptru, a Moldovei cu Țara Românească, mai amplului proces de împlinire națională, consfințit de istorica **Rezoluție a Adunării Naționale de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918.** Se decretează prin ea principiile democratice de bază ale Unirii, se pun temeiurile juridice ale viitorului stat unitar al României, dar mai presus de toate se afirmă încrederea în viitorul națiunii. **„Să jurăm credință de aici înainte numai națiunii române** — spunea în discursul său Vasile Goldiș **— dar tot atunci să jurăm credință și civilizației umane".**

Acolo, la Alba Iulia, la 1 decembrie 1918. a fost semnată nu o simplă rezoluție cu caracter politic, ci s-a semnat — printr-un consens exprimat în mod liber și democratic — încheierea unei etape zbuciumate a istoriei.

Aceste energii revoluționare, canalizate și călăuzite de partidul comunist, sînt cele ce s-au ridicat mai apoi împotriva politicii de dictat care a tins în decursul celui de-al doilea război mondial să mutileze din nou harta țării. Experiența poporului nostru, confirmată strălucit de evenimentele internaționale din ultimele decenii și ani, a dovedit că nici o voință din lume nu se poate opune dorinței popoarelor de a fi ele singure stăpîne pe destinele lor. Viața națiunilor nu se poate manifesta plenar decît în condiții de libertate și unitate.

Scriitorului care reflectă asupra acestor fenomene nu-i poate scăpa o observație. Aceea că generațiile de intelectuali ce au luat pe umerii lor sarcina păstrării, conservării și transmiterii conștiinței unității naționale și-au modelat existența în funcție de idealul realizării acesteia. Dacă noi, astăzi, putem crea în liniște într-o Românie puternică și unită, într-o țară ce se înalță pe sine, urmînd cutezătoarele proiecte făurite de partid, acest fapt se datorează în mare măsură celor care au pus o mare parte din energiile lor creatoare, sau chiar întregul acestora, în slujba idealului unirii tuturor românilor. Nouă ne rămîne sarcina de a păstra nealterată moștenirea lor, militînd pentru afirmarea principiilor independenței și suveranității, într-o lume echitabilă, supusă numai legilor păcii și progresului. Numai într-o astfel de lume sensul devenirii sociale se transformă într-o realitate vie, palpabilă. Reconstituirea splendorii ei rămîne apanajul scriitorului căruia istoricul îi împrumută doar uneltele.

În curînd va apărea

ALMANAHUL LITERAR 1976

Din sumar :

● Constelație lirică ● Mapamondul văzut de scriitori ● Arhiva Almanah: texte și fotografii inedite ● Anii independenței în epistole ● Centenarul Brâncuși ● Mică antologie de schiță polițistă ● „Ulise" de James Joyce ● Coincidențe stranii : Lincoln-Kennedy ● Reproduceri de artă ● Poezii de Eugen Barbu și Al. Piru ● „Din Cartea cu Prieteni" de Fănuș Neagu ● Versuri de Eugen Jebeleanu și Nichita Stănescu ● Cafenele literare de altădată ● Traduceri din Shakespeare, Esenin, Rilke, Apollinaire ● Miliția Pătrașcu la 90 de ani : „Artă și biografie" ● Eminescu — texte inedite ● Liviu Ciulei se destăinuie ● Revelion la scriitori ● Umor ● Enigme : Triunghiul morții ; Cine l-a impușcat pe Adam ? ● Un amor a lui Byron ● Curiozități.

RETROSPECTIVE

„Jurnalul" (I)

Punem între ghilimele cuvîntul ce dă titlul interpretărilor de față, întrucît, din capul locului, înclinăm spre ideea că, în fapt, Bacovia nu pare a fi fost vreodată decis să țină un „jurnal", în care să fie menționate cu strictețe evenimentele din viața sa, ori gînduri și stări de spirit marcate de o sinceritate frustă, să spunem așa, de o sinceritate cu adevărat intimă. La prima vedere, poate să mire că un scriitor prin definiție „sensitiv" precum Bacovia, incapabil în orice împrejurare să străpungă limitele unui eu refractar tentativelor de proiectare în obiectiv, nu apare niciodată în postura de ins ce-și dezvăluie fără rezerve, la modul documentar, biografia. Din acest punct de vedere, poetul nu are nimic comun cu demonul confesiv, propriu, de pildă, unui Baudelaire, iar ideea de *autenticitate* (gen Camil Petrescu) pentru el, nu pare a avea un preț prea mare. Explicația trebuie căutată în faptul că și în planul vieții reale, Bacovia este victima privilegiată a mistificației exercitată asupra sa de un mod de viață prin excelență **artist.** El este partizanul existenței cu conținut **estet** în chip nepremeditat (în contrast, iarăși, cu Minulescu, de pildă!). Pur și simplu, impresia ultimă, în cazul lui Bacovia, este a unei predestinări biologice căreia, pentru a se împlini, nu-i trebuia decît cadrul artistic și spiritual adecvat. Or, fibra biologică exclusiv sensitivă a poetului nu putea afla un climat mai favorabil decît acela oferit de „mitologia" boemei simboliste și postsimboliste, cum am mai arătat, fascinantă prin aura ei decadent-crepusculară. Iată de ce putem spune că autorul **Plumbului** nu are conștiința unei biografii civile stricto-sensu, care să se delimiteze limpede de ceea ce numim biografia operei. Sigur, prin forța lucrurilor (Agatha Grigorescu-Bacovia a demonstrat-o elocvent în amintirile ei), elementele biografice, în ordine fenomenală, nu au cum fi ignorate, de vreme ce ele există, adică sînt atestate. Însă, din unghi psihologic și estetic, ceea ce interesează cu adevărat este optica din care acestea sînt trăite și, implicit, evaluate de însuși protagonistul lor. În acest punct, dominația celei mai ingenui și mai superbe confuzii de planuri se exercită fără opreliște. Bacovia nu-și „literaturizează" existența ci și-o trăiește ca atare. Precum în poezie sau în proza sa de „ficțiune", chiar atunci cînd își propune să se confeseze prin intermediul însemnărilor de jurnal, el nu renunță la modul cvasi-imaginar de a-și scruta și prezenta propria biografie. Nu renunță, e un fel de-a zice, întrucît proiecția în imaginar, mai mult sau mai puțin parțială, constituie însuși modul său de existență, reprezintă, deci, a doua natură a acesteia.

Acesta fiind, pe scurt, condiția „jurnalului" bacovian, e cu totul inutil a ne mai întreba, precum în alte situații, dacă autorul este conștient sau nu că și de data aceasta face literatură. În ceea ce-l privește, altă cale de a vorbi despre el însuși nu are la îndemînă. Paginile de „jurnal" rămase de la Bacovia, altminteri veritabile documente circumscrise biografiei interioare, cristalizează, parcă de la sine, în structuri „prozastice" relativ autonome. Tentația proiectării autobiograficului în „romanesc", și de data aceasta, se resimte continuu, iar efectele ei, la nivelul „formelor" sînt, firește, sesizabile. Curiozitatea e de a constata că punctul de vedere recent formulat de critică, potrivit căruia împotriva aparenței poezia bacoviană se caracterizează printr-o rigoare compozițională inatacabilă, se verifică chiar și în situația de față.

Tîrziu, În cafeu, În zadar, Cînd cad frunzele, Moină, Zborul cărților, Pe gînduri, Undeva, Cîntec tîrziu (fragmentul cu acest titlu inserat la capitolul **Din periodice,** ediția BPT din 1956, întocmită de Ion Nistor), iată grupul secvențelor cu caracter de jurnal unde confesia tinde în chip vădit la o relativă autonomizare, implicîndu-se în construcții narativ-poematice. Deosebirea dintre acestea și instantaneele epice analizate anterior **(Iarmaroc, De Paști, Pe maidan** etc) constă în renunțarea la ideea structurării unui al doilea plan epico-descriptiv, un plan, așa-zicînd, obiectiv. Senzația de notație oarecum spontană, pînă la un punct, nu poate fi trecută cu vederea acum. Eroul narator se confundă, în afara oricărei disimulări, cu autorul însuși. Preocuparea sa, în cea mai mare măsură, este de a vorbi, de a „povesti" despre el. Personajele cu care, eventual, el vine în contact au rolul de a-l sprijini în respectivul sens ; ceea ce, în general, le privează de posibilitatea dezvoltării propriilor „romane".

În **Tîrziu,** autorul „mistifică" dezinvolt realul, pînă într-atît încît, sincer vorbind, este cu totul imposibil a mai distinge, pe de o parte, efectul produs de confesia directă și, pe de altă parte, emoția artistică degajată, de muzicalitatea textului poematic :

„În odăile cu ușile deschise, tîrziu, ...nu sînt tablouri, nici albumuri cu fotografii vechi, nici cărți vejtejite, însă toate acestea stau în tăcere, le ascult din mica odaie, la un foc de lampă. Oh, de n-aș striga un cuvînt în noaptea asta... ci să cad...

Am uitat cine stă aici și unde au plecat, e tîrziu ; pe străzi e șoapta bunului plac și a suferințelor extreme, sau nimic... și podeaua e veche, și cioturile dau senzații de cranii ; mintea cadențează fără șir cugetări pustii... pînă ce o moleculă s-a zdrobit în creer, pînă ce totul spune : „vedeți ce-ați făcut...".

O, mai tîrziu, mai tîrziu, după atîtea, aceleași lucruri vor fi mai plăcute... și aceste lacrimi din noaptea aceasta nu se vor mai înțelege... ah, de n-aș răcni un cuvînt, într-o spaimă crescîndă și să cad..."

Sau, iată celălalt moment „epic" al poemului, de o tensiune halucinatorie extraordinară :

„Acum, de ce să mai aprind lampa... Ușa e deschisă, fereastră... în mijlocul odăii dorm în picioare, mă clatin în întunericul părăsit, uitat în fundul negru al odăii... Un cîine se sucește înapoi supărat apoi lătrînd ; o pisică sare pe fereastră, repezindu-se îndărăt, de asemenea... dorm în picioare în mijlocul întunericului părăsit... un greer cîntă în tăcere... astfel nu a fost niciodată pînă ce soarele dezvăluie și aici o sentinelă obosită a singurătăților disprețuite".

În cafeu este o narațiune de atmosferă în care urmărim derularea unei întregi suite de chipuri și descripții, al căror unic scop este de a reliefa cît mai pregnant condiția de artist solitar, invadat de angoasă, a autorului.

Rafinamentul morbid a imaginilor se impune din primele rînduri, dovadă că și acum tentația „literaturii" e mai puternică decît orice. În cele din urmă, ne aflăm iarăși în universul romanțelor provinciale :

„Un magnetism animal, ecou surd al unui enorm val de apă, un cutremur larg în fumul cafeului, unde mulțimea se aseamănă... un gînd care trece cu mișcarea capului, și ochii obosiți... Apoi : „tristețea și tăcerea depărtată, în jurul unui palat înconjurat de un parc imens" ; „un drum de țară, un peisaj de vară cu brusturi și bozii acoperiți de praful șoselei" ; un „pavilion-bufet", unde „cineva servește înghețată și bere" (nota bene : „Berea era bună, ziua melancolică...") ; „un palat în care „erau obiecte de artă" și în care „doamnele visătoare evitau marile oglinzi". Toate acestea, evident, constituie elementele unui decor pe fundalul căruia evenimentele rememorate (mai de grabă imaginate !) îl smulg pe solitarul și visătorul poet din toropeala „cafeului". În cele din urmă, realitate prezentă, amintire și închipuire fuzionează într-un flux poematic autonom, sieși suficient, înfiorat de marea elegie bacoviană : „Din cele ce întreține mulțimea, de mult s-au dus... voi cînta lîngă aceste ziduri pe cîmpul larg... Nu-i nimeni... Luna e un magnet, și noaptea nu știe ce am (...) Pe frunzișul căzut au fosnit dihănii, dar cînt ieșind la lună, pe marginea lacului fecundat și putred... Cînt ca un bou-de-baltă cînd, din turnuri, clopotele sună înviere, cînd cărăbușii somnambuli se duc cu lumea chemată de clopot.

Gîndul curge ca o femeie de piatră care doarme, și o melodie fixează această prăpastie...

Luna, după cîteva minute, s-a lăsat în plopi ; oamenii umblă cu luminări în noapte și pot să pling încet, tare : în noapte nu se aude nimic... pling fiindcă valsul din anul acesta e trist ca și cel vechi și fiindcă toți sînt inteligenți în acest local de consum".

Nicolae Ciobanu

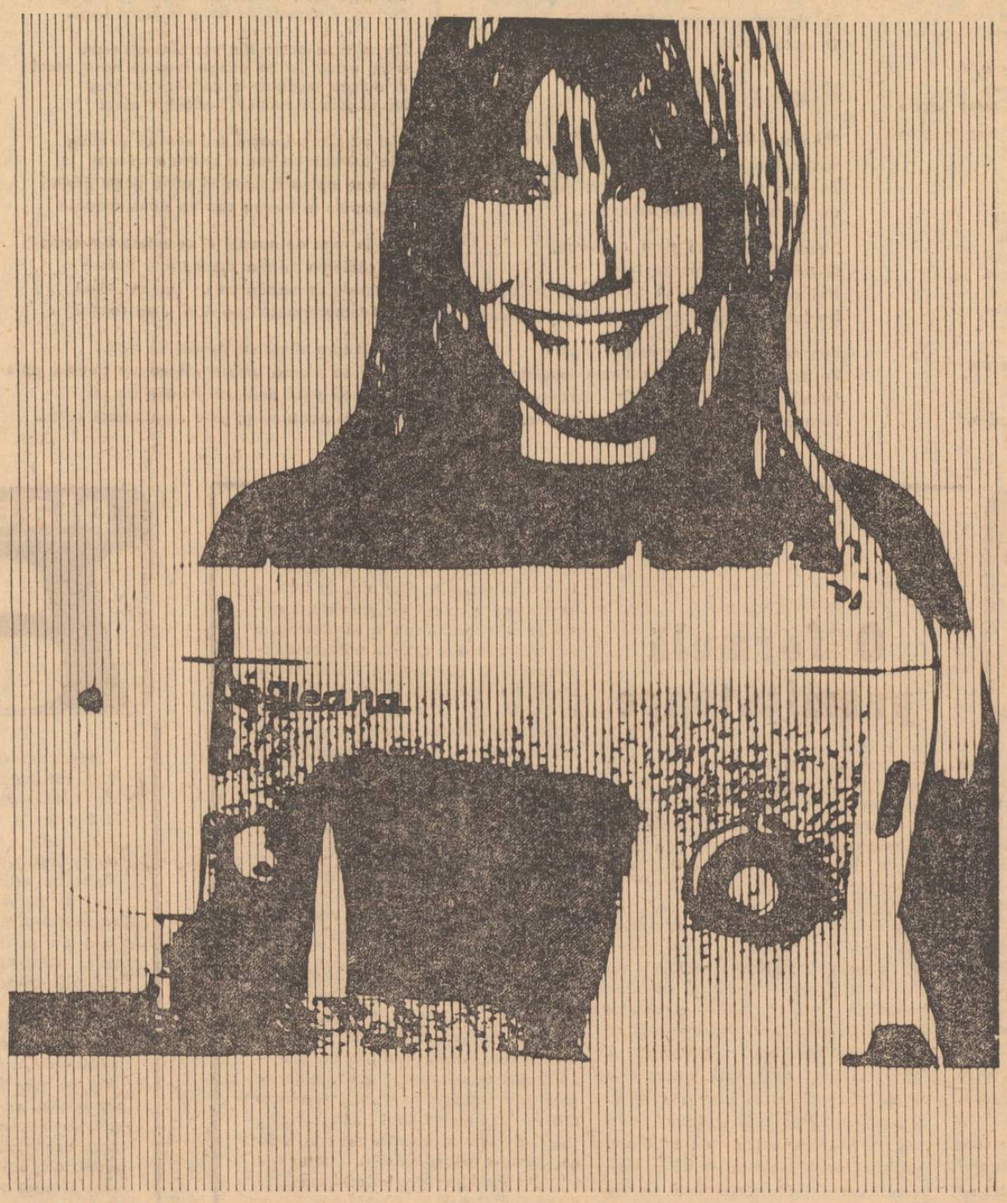

RECOM

Pentru căminul dv.

Magazinele comerțului de stat vă pun la dispoziție o mare varietate de mărfuri pentru căminul dv.

Pentru a veni în sprijinul cumpărătorilor, la magazinele de specialitate sînt deschise expoziții cu vînzare și au loc demonstrații practice cu diverse obiecte de uz casnic.

O adevărată bijuterie pentru o bună gospodină — mașina de cusut ILEANA. Robustă, modernă, rezistentă, iată cîteva din caracteristicile acestei mașini.

Mașina de cusut ILEANA execută, printre altele, și cusături cu tighel din două fire, coase înainte și înapoi, iar prin montarea unor accesorii, stopează și brodează.

Mașina de cusut ILEANA se vinde și cu plata în 18 rate lunare, cu un aconto de 20%.

Prețul : 1 800 lei.

atelier literar
poșta redacției

VĂLSAN MIRELA : Sînt pagini de început, naive, șovăitoare, compatibile cu vîrsta și experiența dv. E prea devreme să tragem concluzii asupra șanselor dv. de a deveni scriitoare, așa cum doriți. Dar putem să vă dăm un sfat, chiar în perspectiva acestei „meserii" care vă atrage (dar nu numai a ei !) : să dăruiți acești ani ai școlii — foarte favorabili, de neînlocuit, în privința receptivității și puterii de asimilare — mai ales studiului și lecturii, îmbogățirii orizontului de cunoștințe. Sînt utile, desigur, și exercițiile (din cînd în cînd, adică nu prea des !) în caietul de încercări literare, precum și confruntarea lor cu părerea unor redactii (în cazul dv., deocamdată, mai de grabă redacțiile unor publicații pentru copii). Din cînd în cînd, ne puteți trimite și nouă cîte o pagină care vi se va părea mai reușită.

B. NORD : Felicitări și mulțumiri pentru revistă. Firește, vom face (ca și pînă acum) tot ce ne stă în putință.

ALINA DAN : Dacă vă interesează părerea noastră, trimiteți-ne 10—15 pagini (dactilografiate !) din romanul dv. și veți primi răspuns în aceste coloane. Dacă doriți o părere asupra întregului manuscris, e mai indicat să vă adresați unei edituri.

FLORIAN STĂNILĂ : Firește că răspundem tuturor scrisorilor. Se pare, deci, că trimiterile dv. anterioare n-au ajuns pînă la noi (dacă, urmărind atent rubrica noastră, nu v-ați găsit numele pomenit nicăieri). Manuscrisele de acum, din păcate, atît reportajul, cît și versurile, sînt foarte modeste, stîngace, compuneri naive de caiet școlar. Poate, altădată.

LUCIFER (?), MITU EMIL : Manuscrise indescifrabile.

T. P. ȘTEIANU : Nu sînt noutăți deosebite. „Necazurile unei bătrîne" e un reportaj sumar de „fapt divers". „Trecînd prin lume" și, mai ales, „Prin foc" sînt lucruri ceva mai consistente și mai colorate, dar amîndouă se termină brusc, stîngaci, fără semnificație (a doua, și neclar).

MILOȘI MIHAELA : Nici o speranță !

ST. M. GB. : Dezamăgirile sînt în firea lucrurilor (și sînteți abia la început). Felicitări pentru curajul și „descoperirile extraordinare" (dar dacă n-ați fi „fugit" după numai trei luni ?...). N-am făcut aproape nimic pentru dv. (poate chiar mai puțin !), mulțumirile sînt

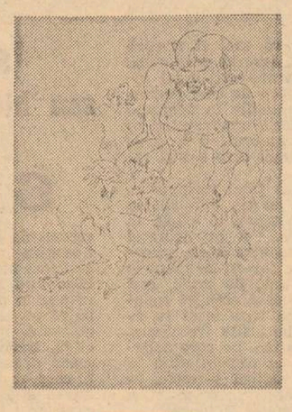

nejustificate, oricum exagerate. Paginile dv., și cele de acum, sînt foarte frumoase și pline de adevăr. Între altele, imaginea țăranilor dv. sibieni e reconfortantă. Nu mai puțin reușit, semnificativ și reconfortant el însuși, e personajul dv. principal, care promite un roman foarte interesant (și necesar). Nu vă putem oferi, oricît le-am puricat, nici o observație sau sugestie (cum cer uzul și condica binecunoscută cu același nume...) asupra paginilor de acum (cu titlu atît de frumos și simbolic, pe care sperăm să nu-l uitați niciodată, la greu) ; scrisul dv. are acum o deplină și liniștită maturitate și bărbăție, știe foarte bine ce vrea și ce poate, în cea mai bună tradiție de epică românească, și sîntem siguri că roadele lui vor fi în curînd demne de această tradiție. (E firesc ca recenta experiență să nu vrea să se „așeze" încă pe hîrtie ; e nevoie, poate, de un răstimp de perspectivă și decantare). Vă dorim spor la muncă și succes și, firește, așteptăm oricînd cu interes și plăcere veștile dv.

A. APVER : Nu e rău deloc pentru început. Merită să insistați.

C. BUICIUC : Lucrul cel mai bun, atestînd certe aptitudini de prozator, e „Noiembrie". Piesa, mai curînd o parabolă, cu tîlc, nu e rău scrisă, dar latura ei științifico-fantastică pare cam schematică, sumară (cu destule aproximații și inexactități), folosind prea mult convențiile de suprafață și locurile comune ale genului (deși „miezul" ei rămîne interesant și demn de a fi reluat într-o versiune mai aprofundată și mai personală). Dintre versuri, în general cam uscate, devitalizate, ne-au plăcut mai mult „Casă nouă", „În urma noastră", „Anul nou".

Florin Dima, Teofil Gherman, S. G. — București, R. Bujor, B. Perg, Katris Sevas, Dom Petric, P. Rătundeanu — Ferghete : Nimic nou !

Grigore Forăscu, A. Buzincu, Gr. Goltenia, Rudolf Sandei, C. D. Fugăritul, Constantin Gh. Naidin, Bogart W, C. Nădejde, Dumitru Ciobanu, Pompiliu Comșa, Ion Cîrpător, Nițu Maria, Ion Ion (Vâleni), D. Bălinteanu, Oct. Fl. Medaru, Maxim Toma, Solar, C. Lăzărescu : Încercări modeste, fără calități deosebite.

Interim

De ce întrebind...

Semnului de întrebare
punîndu-i întrebarea de ce stă
încovoiat ca un infanterist
împușcat în burtă
de ce într-o carte
găsesc scheletele multor
semne de întrebare
de ce întrebînd
mi se pare că eu însumi
sînt un semn de întrebare
pus în gura pămîntului
cînd cheamă un om
cînd omul vrea să mai fie om...

Strigăt

Ploaia cînd vine
cu toată bătrînețea ei
vine pentru că i s-a făcut
dor de oameni.

Ploaia cînd stă
baltă cînd suferă ploaie
ne privește. Stropului
lunecînd de pe frunte
pe gît
de pe gît
pe piept
de pe piept
repede
pe pulpe
pînă la tălpi
stropului îi strig
eu sînt încă mai sînt...

Memorie

Degeaba îi spun cîinelui
să nu muște
de mic a trăit
legat de un plop
tăiat pentru vina
de-a fi crescut drept
mult prea drept și mult
prea înalt.

Aflați...

Nu s-a născut în bibliotecă
nu suportă lanțul și neîncrederea
îi plac invocațiile
nu consumă alcool
trăiește cu picioarele pe pămînt
soldatul poeziilor mele
soarele...

Versuri de Valeriu Veliman

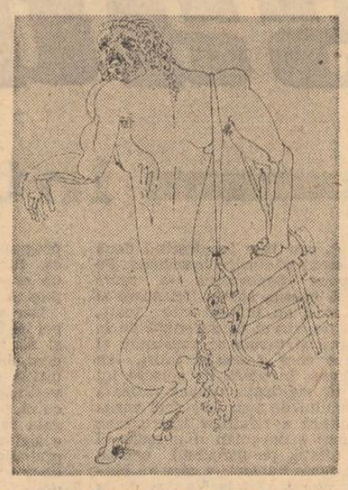

Desene de Nicăpetre

Legendă

Se povestește că a văzut într-o dimineață
cum mîna dreaptă
nu-l mai ascultă
mîna care făcuse celebră o mitralieră
a văzut la amiază
cum piciorul drept bate pasul pe loc
piciorul cu care dăduse-n dragoste
a văzut seara
cum ochiul drept se pierde
cu ochiul sting
văzuse
toată viața
se povestește că n-a apucat
să vadă muntele de cuvinte găunoase
care și astăzi îi poartă numele...

De ziua mea...

Aș vrea să nu uitați
înainte de toate că sînteți oameni
aș vrea să vă puneți poftele-n cui
și să mă urmați pe zidurile
poveștii cu Făt-frumos și Ileana
Cosînzeana
s-o apărăm pînă la unul
dacă va fi cazul de ziua mea
aș vrea să fie noapte
cum n-a mai fost de mult
pușțile aș vrea să doarmă
de ziua mea am să zbor...

Pasăre în oglindă

Umbră a mea
umbră mercantilă gata
să mă părăsești cînd nici un fir
de iarbă n-are curajul să mă
sprijine umbră clătinată
de dogoarea Soarelui
umbră a mea te iert

tu nu poți fi mai păcătoasă
decît a unui deget apăsînd pe trăgaci...

Ziua și noaptea (palinodie)

Cum să ajut o speranță
să trăiască optzeci de ani
nu mai mult
optzeci de ani
de ce m-am născut
mai puternic totuși
decît firul de iarbă
cum să-mi împrăștii poeziile
cu folos
asemenea norului stropii de ploaie
cum să-mi iubesc patria
cum să fiu om
mă gîndesc
iubindu-mi patria
viața e o vale de trandafiri
sînt și eu ceva sub cer
dacă mă gîndesc...

DINU PILLAT

Ne-a părăsit un om de o rară noblețe și un cărturar dăruit cu o înaltă fervoare a spiritului : Dinu Pillat.

Cei care l-am cunoscut de-aproape și l-am iubit, izbiți de brutalitatea răului care-l smulge prea de timpuriu din mijlocul nostru, pe prietenul Pillat, păstrăm imaginea sa luminoasă ca și amintirea elevației spiritului său. Lumină a virtuților morale, a cugetului clar, putere edificatoare a unui ales ! Verbul pentru acest cuvîntător nu era doar unealtă ușuratică și comună, ci gest încărcat cu o răspundere în absolut. De aceea opera vieții sale nu este doar cea strînsă între coperțile cîtorva cărți, ci este însăși lucrarea săvîrșită în sine și în jurul său prin energia morală pe care o răspîndea.

Fiul poetului Ion Pillat era și el, în felul său și cu uneltele sale, un poet și un mare iubitor al poeziei... Biograf al poeților ori exeget al operei lor, el rămîne, în toate paginile pe care ni le-a lăsat, un închinător pasionat al Poeziei. Interpret al liricii lui Ion Barbu, explorator al romanului românesc din acest secol, fervent cercetător al prezenței lui Dostoievski în literatura noastră, Dinu Pillat a unit, în scrierile sale, subtilitatea criticului cu intuițiile și sensibilitatea rafinată a artistului.

Dar omul mai cu seamă, omul cald, apropiat, generos, ne este azi, în ziua dispariției sale, atît de prezent ! Opera lui rămîne ; dispariția omului atît de viu ne doare. Dacă cuvintele înscrise pe o foaie de hîrtie sînt menite să dăinuie, cu atît mai mult faptele și întreaga făptură morală a unui om luminat.

Dinu Pillat a fost un asemenea om.

Nicolae Balotă

Inscripții

Urmare din pag. 1.

adaogă o coloratură pronunțat națională. Egalitatea și dreptatea se cer nu doar între stările sociale ci și între naționalitățile conlocuitoare ale Transilvaniei. **Și noi, un milion trei sute de mii morți politici am fost, nu națiune**", spune Bărnuțiu în proclamația sa. **„Acum este ziua învierii. Să mergem să răsturnăm piatra de pe mormînt".** Iar momentul solemn visat avea să se întîmple pe Cîmpia Libertății de la Blaj. Acea cîmpie unde conștiința națională se va proclama suverană, liberă și independentă. **„Zi de lumină, de libertate și de mărire română ! va scrie Nicolae Bălcescu. Tu minunași lumea și-i arătași că nația română este matură, vrednică de libertate, vrednică de a intra în frăția cea mare a națiilor. În analele românilor altă zi nu strălucește mai frumos decît tine și cea asemenea ție, sora ta iubită, ziua de 11 iunie a poporului din București. Te serbăm și te pomenim cu drag, o , zi măreață, căci întîiași dată auzirăm atunci un popor întreg răspunzînd prin această strigare : „Noi vrem să ne unim cu Țara !"**

„Ardealul nu mai e Ardeal ci România !", striga sub streangul spînzurătorii preotul Ioan Munteanu din Mădăraș. Dar au trebuit s-o sfîrșească în felul acesta încă mulți patrioți ai Ardealului înainte ca pămîntul pentru care au murit să fie al țării întregi. Au trebuit să mai aibă răbdare și sînge pentru încă o sută de ani. Chiar și numele lui Avram Iancu avea să devină legendă și cîntec pe fluier înainte ca cei 100 000 de români să asculte cu înfiorare, în genunchi și cu creștetele descoperite că Ardealul e una cu România, că au trebuit o mie de ani de istorie pentru ca națiunea română să dobîndească dreptul de stăpînire firească asupra pămîntului pe care dintotdeauna a existat.

Liliac timpuriu

Urmare din pag. 1.

„vremea unor basme petrecute", de a ne desena, prin copilul Labiș, la vreme de zi, de asuprire sau de iertare, ca niște prinți ai bătăilor de bardă ; noi nu înțelegem ! Căci veacul nostru, după mine, din vremea cînd dormeam în același pat cu Labiș și Băieșu, se adună în înserarea acestor versuri : „Să nu vă ardă-n deget candidele inele / Asprimile vieții să le-mblînziți..."

...Și-n toate fîntînile, pe veci astupate cu netrebnicie, pe cumpăna corbului poate fi scris numele lui Labiș ? Da, numele lui Labiș sună atotputernic, ca o „stea fulgerată". ca neînțelesul plin de grai al neamului românesc, de atîtea ori și de el așternut pe buzele cernite ale Moldovei : Mălini... Răsură... Plai... Noi toți ne închidem în șoaptă, „ca-ntr-o mioară albă", și ne murim, și ne trăim viața, scandînd într-o răsucire spre slavă și versuri nemuritoare ca : **„În zboruri rotunjite tăiau mari păsări slava ; un farmec de poveste se răsfira sub cer ; părea zăpada caldă și moale ca otava, dar zările scîlpeau la fel, sever".**

El, trebuind prin naștere și gînd, ca să se urce-n scaunul Moldovei. Și a murit ! Dar eu cu el, cîțiva ani, am trăit întîmplări spectaculoase : am băut împreună vin păstrat în zăpadă, am visat, am crezut...

frumos — și ei erau mulți, mai mulți decît pot apărea ei astăzi celor plictisiți din actuala generație — dintre toți acei copii superbi care încercau un alt fel de literatură (Doina Sălăjan, Mazilu, Tomozei, Mugur, Andrițoiu, Niculae Stoian, Radu Cosașu), Nicolae Labiș singur, prin deznodămîntul său, a devenit imediat altceva, nu doar un poet. Celorlalți le-a fost dat, în afară de vocația pe care o aveau, și timpul minim necesar ca să și-o împlinească. Lui Nicolae Labiș nimeni nu i-a mai putut da nici măcar o secundă de viață. El a comprimat în puținii săi ani de existență — am putea zice în puținele sale zile de existență — experiența și dorința de expresie a unei durate întregi. Un singur decembrie, cu gustul lui de final de an, accentuat de presentimentul finalului de viață, i-a fost necesar lui Nicolae Labiș, pentru a ne lăsa o operă extraordinară, de o forță a purității și de un curaj al adevărului cum nici unul dintre noi nu a reușit, după părerea mea, în anii care au urmat.

Nicolae Labiș rămîne marele poet revoluționar al epocii, nu doar pentru că știe să cînte revoluția, ci pentru că, prin poezia sa, prin întrebările poeziei sale, prin neliniștea ce-l devora, A PARTICIPAT la revoluție. „Lupta cu inerția" a devenit mai tîrziu numele unei adînci preocupări ideologice și titlul de noblețe al luptei noastre pentru mai bine. Cum se întîmplă însă, chiar cel care a început totul nu e de față, cînd viața confirmă presentimentul și intuiția lui. Unii pot zice : oare dacă Labiș trăia pînă azi, scriind exact lucrurile pe care le-a scris, nu era tot atît de mare poet ? Știu eu ? Poate că nu. Ca și Socrate în viziunea lui Hegel, Labiș este ce este abia prin felul deznodămîntului. Moartea l-a fixat pe Labiș în tinerețe pentru totdeauna. Aproape că nici nu l-a fixat în tinerețe, ci l-a fixat într-o copilărie genială.

Se născuse în decembrie și avea să moară în decembrie, atît de îngrozitor de repede, atît de neomenesc de repede, încît parcă s-a născut și a murit în luna decembrie a aceluiași an. Încă n-au plîns ochii noștri destul absența lui Nicolae Labiș. Dar cum se întîmplă — și aceasta este dureroasa contradicție a gloriei — plecarea lui Nicolae Labiș a reușit — doar ea — să tipărească marcat, cu sînge, ediția definitivă a vieții sale. Cerneala era literatura. Accentul sîngelui (sacrificat poate inutil în planul vieții) schimbă complet lucrurile. Dintr-o ciornă artistică interesantă, opera lui Nicolae Labiș devenea operă definitivă. Cineva necunoscut a transcris, într-o noapte de decembrie, cu sînge, pe curat, poeziile lui Nicolae Labiș și nimeni nu le mai poate șterge de atunci din memoria noastră.

Labiș și revoluția

Urmare din pag 1

Aproape toți cei care au scris despre posteritatea poetului mort atît de timpuriu au afirmat că timpul lucrează în favoarea lui. Afirmația mi se pare foarte adevărată că, pe măsură ce ne îndepărtăm în timp de anul morții sale, mesajul „Luptei cu inerția" devine tot mai valabil și mai viu. Într-un fel, Labiș face caz unic în literatura română și, privit în determinările istorice, cazul lui seamănă tot mai mult cu cel al „poetului lui Octombrie", Maiakovski. Ceea ce face să-l „simțim" pe Labiș cel mai viu și lucid spirit poetic al perioadei literare revolute, prin care a trecut ca un fulger, este contopirea sa intimă, necontrafăcută cu idealurile revoluționare care au impins societatea românească în drumul său definitiv spre socialism. Labiș a crezut profund în marxismul creator, l-a asumat în substanța sa poetică, în fibra sa omenească. De aici forța sa de convingere, naturalețea, sinceritatea și autenticitatea poeziei sale, forța ei de penetrație, în opoziție cu alte producțiuni similare, care erau simple construcții verbiative, retorice, golite de sentiment și care reprezentau, în ultimă instanță, o degradare a ideii de poezie politică. Labiș a fost un poet politic în sensul acut al cuvîntului. El a înțeles revoluția în determinările sale intime și a cîntat-o dinlăuntrul devenirii sale istorice, aducînd în peisajul generației sale poetice un efort de gîndire, de cunoaștere, un spor de entuziasm, pentru că, așa cum se exprima foarte plastic unul din comentatorii săi, în poezia lui Labiș se regăsesc „principiile socialismului în atac". Opțiunea politică a lui Labiș este una sufletească, de aceea, toate căutările sale, tot zbuciumul său gnoseologic denotă sinuozitățile drumului către ideal.

Pentru Labiș comunismul a reprezentat o arzătoare aspirație ideatică. De la reprezentarea eminesciană a idealului său social și uman : „Steaua polară pe cer, departe / În scurgerea timpului nu are moarte, / Statornic arde în orice seară, / Capăt de osie, Steaua polară. / Stelele lumile, roiuri astrale / Se-nvîrt în jurul osiei sale. / Sobră-armonie pururea vie, / Nezdruncinată putere-n tărie" pînă la confesiunea către ilustrul ginditor : „Marx, mi-amintesc de un vis ce-l al tău și al meu / Tu ai visat c-au să spună cu toții : e-al tău și al meu", se întinde un registru complex al vocilor poetului, care proclamă ca principiu suprem al vieții, acțiunea, entuziasmul : „Cine din noi va muri / Înainte ca trupul să-i moară / Cine-o să-și lepede inima-n colb / Noi, nu / Niciodată / Noi, nu !"

Multe din versurile acestui poet al revoluției și al entuziasmului sînt greu de uitat. Transcriu aici, în încheiere, o strofă care a devenit deviză a tinereții neobosite : „Sîntem în evul unui ev aprins / Să-i dăm a-nsuflețirii noastre vamă / Cei ce nu ard dezlănțuiți ca noi / În flăcările noastre se destramă".

Singura ediție

Urmare din pag. 1

cesară. Dar dispariția fizică a lui Nicolae Labiș este, din punctul de vedere al cinicei istorii a valorilor, mai importantă aproape decît apariția lui fizică, decît nașterea lui. Dintr-o dată, tot ce părea joc e lucru serios. Dintr-o dată, tot ce părea alintare în zona prevestirii devine profeție împlinită. Mii de oameni se vaită în fiecare zi pe lume de una sau de alta. Urechile noastre trec indiferente pe lîngă ei, dar din cînd în cînd — rar, sigur că rar — ceea ce părea văicăreală se convertește în gravă întrebare cu privire la destinul lumii și în presentiment împlinit.

Dintre toți tinerii poeți care în anii '50 scriau

revista străină

● **CĂRȚILE-MINIATURI** au o veche istorie. Timp îndelungat s-a crezut că printre cele mai mici cărți din lume se numără „Basmele" lui Krîlov, care au apărut în 1855 la Petersburg într-un format de 25x20 mm. Prima carte sovietică format miniatură a fost Constituția R.S.F.S.R., tipărită în condițiile grele ale războiului civil, în 1921, în cadrul tipografiei din orășelul Kineșma. De curînd, Editura Nr. 5 din Moscova a tipărit o capodoperă a genului, care începe cu ușurință în palma unui copil, avînd dimensiunile 16x16 mm., iar literele au numai 0,5 mm. Este vorba de un fragment din poemul lui V. Maiakovski, „Vladimir Ilici Lenin", cu ilustrații colorate și chiar cu o supracopertă.

● **PRESTIGIOASA REVISTĂ** culturală **„Varlik"**, care apare la Istanbul sub conducerea renumitului om de cultură turc, Yașar Nabi Nayir, președintele Pen-clubului din Turcia consemnează în numărul său din noiembrie apariția în revista „Luceafărul" a unor traduceri din lirica turcă contemporană. Revista „Varlik" constată valoarea selecției făcute precum și autenticul talent al tinerilor poeți turci prezenți în grupaj.

● **PREMIUL HEINRICH HEINE,** care se atribuie din trei în trei ani de către orașul Düsseldorf, este acum la a doua festivitate de premiere. Anul acesta juriul a acordat această distincție profesorului de la Sorbona, Pierre Bertaux, autor al unui amplu și documentat dicționar francez-german și mare cunoscător al operelor poetului german Friedrich Hölderlin.

● **EDITURA DENOËL** publică al șaselea volum al Istoriei generale a cinematografului „L'Art muet 1919—1929", ace-

ta fiind ultimul volum al unei lucrări de mare anvergură, a cărei lipsă era de mult simțită și care a putut vedea lumina tiparului datorită entuziasmului și pasiunii lui Georges Sadoul. Volumul, bogat ilustrat, prinzînd în obiectiv pe David Griffith, Erich von Stroheim, Cecil B. De Mille și alții relatează cu lux de amănunte momentul de cotitură al cinematografului, — sfîrșitul filmului mut.

● **PREMIILE DE ARTĂ POPULARĂ 1975** decernate anual de Fundația F.V.S. din Hamburg, au fost obținute de două grupuri de dansuri populare, unul românesc, unul din R.P.U., de un cor flamand și de un grup de muzicanți finlandezi. Ansamblul „Călușul" din Scorniceșți „s-a distins pentru felul exemplar în care cultivă muzica, dansul și costumul popular din diferite regiuni ale României și pentru că a ridicat mișcarea tradițională a artei de amatori din România". Ansamblul Bela Bartok (R.P.U.) a fost premiat la rîndul lui pentru „ocrotirea și promovarea dansurilor și melodiilor populare din diferite regiuni ale Ungariei".

● **EDITURA UNITĂ GERMANO-AUSTRIACĂ „DEUTSCHER BÜCHERBUND STUTTGARD-WIEN,** a tipărit într-o ediție de lux cinci din dramele lui Berthold Brecht : „Viața lui Galileo Galilei", „Opera de trei parale", „Mutter Courage și copiii ei", „Cercul de cretă caucazian", „Omul din Sezuan", precum și unsprezece bucăți de proză și aproape o sută de poezii.

● **CASA DE EDITURĂ** Stampa Romantscha Condrau S A publică sub îngrijirea lui Augustin Meissen un splendid album cu traducerea poeziei **Somnoroase păsărele,** cu ilustrații și grafică de Flurin Isering Meissen. Textul apare în românește, în retoromană (versiunea Augustin Meissen), engleză (W.D. Snodgrass și N. Babuts), spaniolă (Rafael Alberti și M. T. Leon), germană (Maximilian W. Schrofl) și franceză (Alexandru Vițianu). Autoritatea semnăturilor și expresivitatea prezentării, frumusețea graficii, toate elementele ce particularizează această apariție aduc un frumos omagiu poetului nostru național, al cărui portret este reprodus în deschiderea albumului. Menționăm că răspîndirea lui se face sub auspiciile Revistei retoromane și ale seminarului de limbi romanice de la Universitatea din North Carolina.

● **SCRIITORUL GALEZ JOHN ORAM THOMAS,** pentru care Danemarca este a doua patrie a sa, publică în editura engleză **Michael Joseph** volumul **„The Giant-Killers. The story of the Danish Resistance Movement 1940—1945",** în care descrie activitatea vitezelor grupuri de danezi care au rezistat ocupației naziste, care au organizat acte de sabotaj la instalațiile militare și de comunicație germane.

● **ÎN TIMPUL UNOR LUCRĂRI** de terasament efectuate la Wroclaw, în Polonia, s-au descoperit pereții de lemn a două puțuri, în interiorul cărora s-au găsit un mare număr de ustensile de lucru confecționate din argilă, talere de lemn, încălțăminte din piele, lemne rășinoase și două cuțite de fier. Atît obiectele cît și pereții puțurilor s-au păstrat în foarte bună stare.

● **REGIZORUL POLONEZ MACIEJ SIENSKI,** cunoscut pentru filmul de lung metraj „O privire spre septembrie", a terminat de curînd un film de scurt metraj avînd ca temă activitatea polonezilor în mișcarea de rezistență franceză. Filmul, intitulat „Piotrowski și ceilalți" face din eroul principal, miner la Saint-Etienne în Alsacia, un personaj simbolic ; el luptă cu prețul vieții pentru salvarea detașamentului său.

● **COLECȚIA ARTEI ANTICE GRECEȘTI DIN ERMITAJ** s-a completat cu fragmentul unui vas din Atena, realizat în sec. V î.e.n., descoperit pe insula Berezani din Marea Neagră. Pe fragment s-a păstrat un desen care înfățișează un atenian ținînd un vas în mînă. S-au mai descoperit în același loc rămășițele unei case, sub dărîmăturile căreia s-a păstrat intactă o amforă confecționată în sec. VI î.e.n.

parodii

Ioanid Romanescu : „Mariaj în rodaj"

M-am însurat cu Poezia luni
la ora cinci și-un sfert, ora de Iași
era cu-n secol mai bătrînă ca mine
și-avea, șapte mii de urmași.

Doamna mea cu trup de antilopă
(așa o vedeam fiind seară și fum)
avea drept zestre un top de hîrtie
și-o pușcă cu gloanțe dum-dum.

Scrie mi-a zis, dă-i bătaie
e nevoie de poeți pînă joi.
Scrie pînă înfloresțe dulapul
să fim fericiți amîndoi.

O, junețe, albită speranță
fraged trup, unduiri de ghiborț,
nu mă pune să scriu dacă vrei să
nu te chem chiar acum la divorț.

Mircea Micu

Cuvinte rare : talangă, Vrubel, Corneliu, tescovină, menestrel, ură, matinal, crîncen, nedumerit, capitală, spaimă.

Selecție metaforică : „M-am născut în octombrie patru/dar figurez în acte născut a doua zi / am așteptat scrisoare de la tine / dar a venit abia a doua zi".

sport

O înfrîngere care refuză justificările

După ce a calificat echipa Spaniei pentru semifinalele campionatului european de fotbal, Valentin Stănescu, antrenorul naționalei române de fotbal, a ținut să dea o mînă de ajutor și francezilor în cursa lor de calificare pentru Olimpiadă. Selecționata noastră de fotbal a pierdut cu 4—0 în fața unei echipe franceze oarecare, fără experiență și fără palmares. Crainicul Ghițulescu considera această înfrîngere ca o surpriză. Cine a văzut meciurile pe care selecționata noastră le-a făcut cu Turcia, Spania, U.R.S.S. știe că nu e vorba de nici o surpriză. În toate cele trei întîlniri echipa noastră a primit foarte ușor gol și a marcat foarte greu egalînd destul de norocos. Meciul din Franța a evidențiat încă o dată, dacă mai era nevoie, strălucita incapacitate a lui Valentin Stănescu de a alcătui și conduce o echipă națională de fotbal. Echipa moștenită de la Angelo Niculescu avea o apărare demnă de stimă. În prea lunga sa carieră la conducerea echipei naționale Valentin Stănescu a reușit să pulverizeze această moștenire. Specialitatea lui Valentin Stănescu pare a fi aceea de a descoperi sau consacra apărători-gafă. Ce-l recomanda pe Sameș pentru națională ? Probabil că Valentin Stănescu a fost atras de faptul că Sameș nu-și găsea locul nici în echipa lui de club, iar atunci cînd și-l găsea era cu regularitate coautor al golurilor adverse. Se știe de toată lumea că Sameș e un pericol pentru poarta proprie. Exact ce trebuia naționalei noastre, și-a zis Valentin Stănescu. Prin urmare a fost introdus în meciul cu U.R.S.S. unde contribuția lui Sameș a fost decisivă. A faultat în careu făcînd un cadou echipei oaspete, a asistat colegial la înscrierea celui de al doilea gol sovietic din imediata vecinătate a lui Konkov. Dacă ne amintim bine, debutul în națională Sameș l-a făcut la Kiev, tot într-un meci cu U.R.S.S.-ul unde contribuția lui la înscrierea celor două goluri sovietice a fost, de asemeni, notabilă. Valentin Stănescu avea, desigur, nevoie de un astfel de apărător și l-a găsit. Mateescu a greșit grav în meciul cu U.R.S.S. și prezența lui în meciul de la Blois devenea și ea obligatorie. Lucuță a confirmat încrederea lui Valentin Stănescu comițînd și el o mare gafă de apărare la Blois, care a dus la înscrierea unui gol. Am vorbit despre fundașii preferați de Valentin Stănescu. Despre înaintare...

Toate acestea spun mult despre criteriile de selecție și despre priceperea lui Valentin Stănescu de la care toată lumea aștepta un joc ofensiv, dar care se pare că a fost preocupat să distrugă mai întîi jocul defensiv al naționalei noastre de fotbal. În momentul în care părăsea. în mijlocul unei nemulțumiri generale, conducerea națională de fotbal Angelo Niculescu avea la activ o calificare în Mexic și una în semifinalele campionatului european ! Existau deci serioase motive de demitere ! Bilanțul lui Valentin Stănescu se prezintă astfel : pierderea calificării la trecuta Olimpiadă în fața Danemarcei, fapt pentru care a și fost avansat probabil, ca antrenor al echipei prime a țării, pierderea calificării la mondialele de la München, deși ea era posibilă, pierderea calificării în semifinalele campionatului european, și acum pierderea calificării la viitoarea Olimpiadă în fața unor adversari care nu sînt nici măcar de mîna a doua. E greu de crezut că avînd 7—2 golaveraj și 4 puncte din două meciuri, echipa franceză va pierde calificarea. Pentru a vedea tot ce poate Valentin Stănescu ne-ar trebui o grupă de calificări cu Malta, Cipru, Luxemburg unde, putem fi siguri, faimosul nostru antrenor ne-ar aduce cu mari eforturi pe locul 3. Dacă în alte perioade antrenorii se puteau plînge de absența jucătorilor de valoare, Valentin Stănescu n-are dreptul s-o facă. Rezultatele obținute sînt sub valoarea jucătorilor pe care fotbalul românesc îi are astăzi. Degringolada echipei, pentru că este o degringoladă, se datorează în bună măsură evidentei incapacități a antrenorului ei de a alcătui o echipă și a o conduce la victorie. Un antrenor slab poate compromite jucători de mîna întîi. Nu s-a întîmplat așa cu fosta noastră echipă olimpică care a pierdut cu 4—0 în fața danezilor la București ? Un antrenor fără har poate să demoralizeze jucători de frumoase perspective. Nu ne aflăm astăzi în fața acestui fenomen ? Un antrenor fără idei poate demobiliza jucători cu experiență. Și n-a fost aceasta situația națională noastre ?

Addidas

sadoveanu

între timp și clipă

Am nutrit secret o gelozie față de toți cei care l-au cunoscut direct pe Sadoveanu, o gelozie care s-a încheiat într-un chip bizar : mi-a fost dat, la insistența lui Constantin Mitru să semnez, tocmai eu, prefața unui volum cu titlul **Ei l-au cunoscut pe Sadoveanu.** De unde emoția, tracul.

Azi aș începe altfel acele note. Aș spune așa : pe Sadoveanu l-am cunoscut mai înainte de a-l cunoaște pe Homer. Și ar fi exact. Lumea sadoveniană e mai veche decît cea a lui Homer, care e mai tînără și mai barbară. Acei regi homerici care se înfruntă în **Iliada** și **Odiseea,** analfabeți ca și ostenii lui Ștefan sau ai lui Buerebista, nu cunosc oboseala față de istorie pe care o resimt eroii sadovenieni, nu pentru faptul că aceștia din urmă ar fi mai tîrzii pe scara evoluției istorice, ci, dimpotrivă, mai timpurii, ca și o aristocrație de sînge care resimte, la un anume moment, datul fatal al uzurpării de către o lume instinctuală, barbară, zgomotoasă, prea ofensivă. Oamenii lui Sadoveanu vin dintr-o civilizație ceremonială, pe care eroii homerici n-au atins-o încă.

Dacia sadoveniană

Senzația mea se verifică în planul istoric nefictiv. Aria geografică din care urcă lumea sadoveniană e foarte veche. E un fel de Indie arhaică, adică o peninsulă față de restul continentului european, și o Indie și în alt sens, fiindcă identic este locul civilizațiilor carpato-ponto-danubiene în orizontul antic al Mediteranei, o peninsulă cu un rol matrice în nașterea civilizațiilor de la sud, o lume care împinge mereu marginea ei umană în istorie, ea însăși rămînînd într-o veșnică obscuritate germinativă, „într-o slavă stătătoare", cum spunea Ion Barbu, într-o relație primară și genuină cu natura, o relație din care nu vrea sau nu poate să se desfacă. Atunci cînd acești hiperborei — traci, geți, macedonieni — fac ultima încercare eroică de a se desface din lanțurile naturii, prin Alexandru cel Mare, în toată lumea antică mediteraniană se declară elenismul și se generalizează oboseala față de istorie. Bate ceasul Asiei. Prin elenism își spun cuvîntul lumile mai vechi decît cea grecească, niște lumi care au parcurs o experiență de cugetare covîrșitor de adîncă, asemănătoare poate, într-un anume fel, cu experiența contemplativă a culturilor ce țin de natură, aflate la nord de Elada, despre care primim mărturii pregnante, deși tîrzii, prin paginile lui Sadoveanu.

Aceste pagini mă confirmă. Oamenii lui Sadoveanu de la Kesarion Breb, cel din vremea năvălirilor barbare și pînă la Gheorghe Roșu din Boroaia, cu care Sadoveanu compară omul olandez al secolului XX, toți acești oameni nu cunosc mirarea față de istorie, nici crispare în fața ei, fiindcă ei sînt produsul unei trăiri istorice atît de vechi încît toate celelalte lumi care apar, fiindu-le succesiv contemporane, par tinere și efemere. Ei sînt, în înțelesul lui Sadoveanu, cei mai vechi pămînteni ai planetei, aflați în concurență doar cu natura, care îi precede întrucîtva. Sadoveanu ne spune de fapt că cetățile — antice, medievale, moderne — sînt populate de o lume nouă, fortuită și superficială, o lume așezată la marginea realităților profunde și elementare, o lume zbătîndu-se pentru agoniseli de-o clipă, oferind sclipiri de-o clipă, nutrind secret nostalgia civilizației originare de care s-a desprins, precum orășenii din povestirile cinegetice ale autorului, care ies din plictis la vînat și pescuit. E o lume fără cicluri, lumea peripeției.

Nu e cazul să subliniem semănătorismul sau poporanismul acestei viziuni, aici e vorba de altceva ; Sadoveanu opune două tipuri de civilizație obiectiv opuse, una nouă și una veche, cea veche fiind acoperită pînă la el de discredit, iar autorul își propune, prin opera sa, o recuperare, nu în sens folcloric ci în sensul complex al recuperării unei civilizații care a fost a moșilor și strămoșilor săi, din străvechime pînă alaltăieri. Actul de dreptate e major, același act îl încearcă în prezent filozofia culturii care ambiționează să integreze în chip umanist contribuția civilizațiilor arhaice și tradiționale la compunerea unei imagini unitare a lumii.

La Sadoveanu această imagine unitară a lumii există. Sadoveanu leagă, sub acolada unui zimbet, Egipetul, Elada, Bizanțul cu civilizațiile carpato-dunărene, tot pe aici pe la noi se leagă lumea răsăriteană a stepelor cu lumea burgurilor medievale din occident, artistul nostru proclamînd vechimea acestui cuibar atît de aparte de civilizație în care ne aflăm, al cărui produs este un om aparte. Decretul lui Sadoveanu în privința vechimii este astfel irefutabil : nimic nu poate fi mai vechi decît natura și decît omul legat de rînduielile acesteia. Sadoveanu vrea să ne spună că **originarul** se află aici la noi. Din acest punct de vedere, nu cunosc un certificat al vechimei acestui popor, mai tare și mai durabil, decît opera lui Mihail Sadoveanu.

Să nu ne înșelăm însă : nu este vorba de elogiul rousseau-ist al „bunului sălbatec", omul lui Sadoveanu nu e un primitiv idilic în sensul iluminismului care descoperise realitățile umane extraeuropene. În primul rînd, omul lui Sadoveanu nu este un om izolat față de celelalte lumi, civilizate sau nu, chiar dacă vînează rațe cu bumerangul, ca un anume Pricope Șeptilici, din „Anii de ucenicie", sau face foc frecînd două lemne, ca omul pădurilor braziliene. Pe aici, ne spune Sadoveanu, s-a scurs foarte multă istorie, specia locuitoare și pămîntul locuit au îndurat cîte toate, astfel încît transferul de suferință de la om la natură și invers se constituie el însuși ca o voce a acestei trăiri, cu funcție de cor. În afară de cultura lui întrinsecă, de civilizația umană rafinată a pămînteanului de aici, este deci vorba și de o cultură a relațiilor interumane pe care omul sadovenian o posedă, el venind în relații, pe parcursul operei, cu aproape toate neamurile care au bîntuit Europa, de la Est la Vest și de la Nord la Sud — goți, avari, slavi, pecenegi, cumani, tătari, normanzi, otomani, malorusieni, ruși ș.a., fiindcă lista este imensă, iar rezultanta impresionantă. Acest pămînt carpato-ponto-danubian apare în opera lui Sadoveanu ca o răscruce tragică a civilizațiilor, nu a „imperiilor moarte" cum spunea într-o lucrare mediocră un anume Romier, cum îl confirma, paralel, Keiserling în „Analiza spectrală a Europei", ci în sensul viziunii lui Pârvan despre funcția Daciei în concertul civilizațiilor continentului european. Această Dacie sadoveniană este supusă unor permanente mișcări, centrifugale și centripete, interne și exterioare, ca și Dacia reală. Aici nimeni nu stă pe loc și nimic nu e statornic : se mișcă masele năvălitoare, se mișcă războinicii locului, se mișcă solii, negustătorii, sărmanii cu jalbe și rogojini aprinse în cap către divane, se mișcă milogii și călugării către praznice și hramuri, se mișcă haiducii și boierii într-o vînătoare reciprocă neîntreruptă, se mișcă ciobanii care pendulează regulat cu turmele lor, de la munte la baltă, o întreagă omenire se află permanent pe drumuri ca într-un etern veac de mijloc universal. Chiar și autorul e un călător, cu pasul sau imaginația, iar opera lui este o antologie a călătoriei — ca aventura —, o călătorie de amploare planetară. Conceptul despre dinamismul lumii sadoveniene va trebui deci revizuit.

Întorcîndu-ne la viziunea temporală, la conceptul de vechime, omul sadovenian vine dintr-un timp incomensurabil și este covîrșit de timp. De fapt, el este strîns între două forțe uriașe, care exercită asupra lui o presiune cosmică : forța trecutului, ce nu se poate socoti ca durată, și forța viitorului, o forță de absorbție iar uneori de respingere, care semnifică o altă nesfîrșire temporală. Amîndouă aceste forțe acționează gravitațional, prin atracție și prin repulsie, ca și în fizica astrală a corpurilor mari. Nu se știe cînd apare lumea, la Sadoveanu, ea vine din infinit, nu se știe cînd se isprăvește, ea curge spre infinit, curgerea este heraclitiană, fără catastroficul pe care doctrina lui Heraclit îl implică, fără catastroficul mitologiilor iudeo-creștine de mai tîrziu, chiar dacă eroii sadovenieni vorbesc adesea de sfîrșitul lumii, citind **apocalipsa** lui Ioan. Catastrofele sînt pe aici pe la noi provizorii, totul reîncepe, totul renaște, totul se reîntemeiază, suferința, anotimpurile, viața și moartea, nimic n-are „tenchi și soroc de sfîrșire", cum spunea Miron Costin, de care Sadoveanu se desparte, aducînd o altă viziune asupra tragicului, o viziune nouă.

Circumstanța temporală

Voi poposi asupra acestui aspect, fiindcă s-ar putea isca o confuzie, aceea de a ne închipui că viziunea lui Sadoveanu, e mai puțin tragică decît aceea a lui Miron Costin, mai stenică, mai optimistă în sensul banal. Nu, la Sadoveanu, lumea curge, lumea renaște mereu și mereu, față de Costin, la care lumea se termină, dar Sadoveanu se desparte **altfel** de viziunea premergătorului său într-un tragic — prin ce ? — tocmai prin **tragismul provizoriului.** Între cele două entități antagonice, trecutul și viitorul, care sînt incomensurabile și covîrșitoare, muritorului îi este dată fracțiunea numită prezent, **clipa,** care stă sub semnul hazardului. Se va remarca diferența față de Costin, diferența față de mitologia biblică a acestuia, observînd funcția hazardului la Sadoveanu, pe care-l vom numi, mai exact, **imprevizibilul existențial.**

Desigur, totul decurge după niște legi inexorabile, greu de dedus, dar legi ; la Sadoveanu din acest punct de vedere acționează o cauzalitate complexă a mișcării, o cauzalitate complicată și tiranică, iar această cauzalitate are ca efect unicitatea clipei, imprevizibilul ei, ca dat absolut. Existența la el, pe toate registrele, apare ca o alcătuire inextricabilă de legi și surprize, de determinări neevidente în imediat și de evidențe care derutează spiritul, totul înscriindu-se în ultimă instanță într-o prefacere fără sfîrșit, un fel de **Karma,** o forță sau o acțiune universală, în care pînă și clipa se păstrează, în alte întrupări, sub alte fețe, ca parte a unui întreg etern. Filozofui Sadoveanu speculează asupra acestei gingașe probleme, și îmi permit să citez un gînd esențial, formulat într-un capitol din „Anii de ucenicie" : „Se înșeală cine crede că o priveliște e aceiași văzută în aceleași condițiuni ; că răsăriturile, amiezile, și amurgurile se repetă ; că clipele curg monoton. Cine e atent vede și aude parcă ceva, fiecare fracțiune a vieții își schimbă perspectivele necontenit, — și în sine și în raport cu noi. Noi înșine sîntem alții întruna, pînă în clipa nesimțită cînd trecem în altă zonă, și urmăm a fi și atunci cînd nu mai avem conștiința celorlalte stări succesive ce ne sînt hărăzite". Un indianism vechi răzbate în aceste rînduri, care așteaptă un comentator mai avizat.

Acesta e programul teoretic, iar acest program e urmat, fără comentarii oțioase, fiindcă Sadoveanu e un artist nu un creator de sisteme aride, pagină cu pagină în întreaga operă.

Dar să intrăm în acest orizont al clipei și al reversului acestuia, hazardul, și să vedem **ce vede** Sadoveanu. Oricum, înainte de a intra în clipă să nu uităm funcția trecutului ; în toate povestirile și romanele lui Sadoveanu trecutul preludiază, apasă, stă la pîndă, e gata să-și înșface prada, în dispută cu cealaltă fiară temporală, viitorul, care preludiază la rîndu-i, se strecoară insidios, e gata să atace, atacă, modificînd uneori în chip surprinzător un fapt sau un destin, cînd nu-l abandonează definitiv ca pe un ce inutil, ca pe o cenușă din cimitirul trecutului. La mijloc e clipa. Asupra acestei fracțiuni temporale de real — clipa — se concentrează toată atenția, toate însușirile de artist și gînditor ale lui Sadoveanu, cele cinci simțuri exacerbate, împreună cu al șaselea, înțelepciunea care pune pondere, iar rezultatul investigației este tulburător : o imagine a clipei care transcede realismul imediat, **o imagine care se ridică spre categoria meditației, a glosei.**

Dinamica imprevizibilă a clipei este explorată de Sadoveanu pe toată scara, pe toată amplitudinea, de la imprevizibilul meteorologic care cuprinde toate

stările atmosferei și terrei, — ploaie, furtună, grindină, rupere de nouri, viscol, spulber, moină, zloată, senin, pînă la stările luminii înginate între zori și asfințit, între lumină și umbră, între zenitul solar și miezul de noapte, între

PAUL ANGHEL

clarul de lună și clarul de zi, între neclarul de lună și zi, acel neclar al tainei, indicibil altfel decît în muzică. Nimeni, ca Sadoveanu în literatura lumii, n-a pus în cuvînt acest imprevizibil al circumstanței temporale, în sensul **vremii care vremuiește,** în sensul mișcării neîntrerupte și irepetabile. „A fost o toamnă cum nu s-a mai pomenit...", „A fost un viscol care nu s-a mai văzut de la facerea lumii", „A fost în acel an o restriște și o groază asupra pămîntenilor, care...". Aceste inceputuri, și altele, nu sînt trucuri stilistice, ele nu sînt menite să pună în lumină excepționalitatea clipei, caracterul ei excesiv, ca la V. Voiculescu, ci naturalul ei în unicitate. Iar, autorul e obligat, prin probitate sau dacă vreți prin canon, să observe cu o exactitudine care ține de performanță, această dialectică particulară, unică, a clipei. Iată un exemplu la întîmplare :

„A fost o primăvară cum n-am mai apucat niciodată alta. O primăvară foarte devreme, de sfîrșit de februarie. După omături mari și înghețuri de cremene, deodată, într-o zi, printr-o împrejurare cu totul misterioasă, prevestită totuși de gromovnice vechi și de călugări bărboși de le sfînta mănăstire Neamțu, soarele a rămas stăpînitor în senin c-o lucire imensă. Văzduhul s-a umplut de aburi și a rămas totuși curat. Zăpezile s-au muiat în puține ceasuri și cel dintîi amurg al primăverii excepționale care nu revine decît la 99 de ani odată, fiind totuși altul, a fost ca o înflorire de trandafiri fantastici".

Evocarea continuă, se ramifică vizual, auditiv, olfactiv, meditativ, concertistic; este greu de aflat un alt exemplu echivalent de artă în literatura lumii.

Deci clipele nu se repetă în universul natural, Sadoveanu le surprinde în unicitatea lor, una cîte una, dar ele, clipele, nu se repetă nici în orizontul societății umane, care e supusă unei aceleiași dinamice, la fel de imprevizibilă, la fel de irepetabilă, deci unică, sub durată temporală. Armiile străine apar în orizontul Daciei ca din senin, ca și puhoaiele, ca și cutremurele de pămînt, sau grindinile ; hrăpirile, robirile, jafurile și prăpădurile aduse de tătari sau turci se ivesc scurt, ca fulgerele, și se sting scurt ; răzvrătirile, răzmerițele, bulucirile norodului se iscă năpraznic, ca și incendiile, din nimic, adică din aceleași motivații inexorabile, după legi obscure ; oricare ar fi cazul, Sadoveanu surprinde momentul social începînd cu clipa critică, cu clipa deci. Sub semnul accidentalului, stă și viața psihică, crizele puberale, crizele erotice, crizele de putere sau autoritate, crizele mistice, crizele de demență, crizele semile, crizele de claustrare sau de agorafobie, povestirea sadoveniană surprinzînd întotdeauna un personaj într-un moment de criză, în actul crizei, deci al clipei. Viața psihică la Sadoveanu e scutită astfel de orice monotonie, nimic nu se repetă, totul e altfel și altcum, iar această cucerire ține de o viziune temporală particulară, unică la rîndu-i.

Adunînd laolaltă mișcările de oameni — năvăliri, războaie, răzmerițe ; mișcările naturii — puhoaie, cutremure, troiene, grindini ; mișcarea afectelor — crizele psihice de tot felul, rezolvate cel mai adesea în izbucniri violente, putem aprecia cît de saturată de trăire e clipa la Sadoveanu, cîtă intensitate de viață și cîtă mișcare comportă.

Două eternități : trecutul și viitorul

De unde totuși o acută senzație de statism, care, ciudat, se opune și domină această dinamică accidentală ce acaparează primul plan, de unde vine oare sentimentul global al imobilității ce colaborează lumile sadoveniene ?... Din eternitatea trecutului și a viitorului, care sufocă sub greutatea lor această dinamică a clipei, punînd-o sub semnul inutilității sau, mai întotdeauna, o fixează ca pe o gîză într-un bulgăre de chihlimbar. Se petrece, iată, un fenomen cu o aparență ciudată, în arta lui Sadoveanu : constrînsă între cele două eternități — trecutul și viitorul — clipa, cu turbulența și hazardul ei, clipa, care devine orbitoare prin intensitatea ei unică, înghețată la un anume moment, se statuarizează, ridicîndu-se la prestigiul și valoarea unicității. Într-un loc Sadoveanu zice : „...era o minune efemeră a dezghețurilor, care mîni nu va mai fi...". Acest **nu va mai fi** fixează clipa, **raiul de-o clipă, durerea de-o clipă,** soarele trecător al primăverii și al iubirii, amurgul dezlegării de cele pămîntene, niciodată combinațiile în aparență capricioase ale stihiilor nemaiizbutind să repete, cum spune autorul, o a doua mișcare, identică primei care s-a și refugiat în eternitate.

Clipei i se asociază fatal melancolia, eroii lui Sadoveanu au cel mai adesea senzația de a fi pasageri în clipă, ei realizează fragilitatea și provizoratul acesteia, de unde tristețea care aureolează zîmbetul lor, chiar în momentele de maximă expansiune, de unde, mai tîrziu, în a treia etapă a creației sadoveniene, fervoarea cu care eroii se aruncă în trăire, în bucuriile trecătoare, acel **carpe diem** horațian, pe care Sadoveanu îl realizează ca nimeni altul la noi, în poezia plenitudinei terestre, în bucuria cîntării roadelor, în plastica abundenței de Canaan a Moldovei.

Această explorare a clipei, ca singurul sediu al prezentului, al ființei umane vii, îl conduce pe autor la intuirea și folosirea unor tehnici de expresie speciale care țin, în egală măsură, de noutățile din arta plastică de la sfîrșitul secolului trecut și de gîndirea asupra artei de la începutul secolului nostru. Vom consemna astfel, în tehnica narațiunii, notația, frîngerea bruscă, stenografică, a liniei, voința de a surprinde efemerul în detaliile lui nepregnante, fantomatice ; voința de a surprinde insesizabilul — auditiv, vizual, tactil, olfactiv, — acea poezie fungibilă a realului la care lumea n-a fost atentă pînă la apariția impresioniștilor în arta plastică, dar și în muzică. Vom consemna însă și prezența unor efecte expresioniste, în scenele de violență, în secvențele scurte în care sînt pictate înfruntări corporale, vărsări de sînge, execuții, momente tratate cel mai adesea cu un realism atroce, cu o vigoare și cu o lapidaritate a liniei, cu un aticism savant al expresiei, atît de precis, încît atinge puritatea. Doar la marii gravori japonezi ai secolului al XVIII-lea și la marii expresioniști germani vom mai întîlni observații atît de revelatoare asupra gestului crud, în clipa decisivă. Oricum, este ușor de constatat cît de precis bufnesc pușțile la Sadoveanu, cît de net împung sulițele, cît de exact cad săbiile, hamgerele, satirele, topoarele de luptă, cît de „frumos" se năruiesc zimbrii, țapii, stejarii sau oamenii, căderea violentă, moartea năpraznică înscriindu-se în tema tragicului și în hazardul clipei.

Desigur, prin pondere și preferință, cu mult mai larg este registrul impresionist, iar la acest punct se cuvine să notăm că apropierea care s-a făcut între Sadoveanu și Grigorescu nu reprezintă o simplă constatare banală, rezultată din identitatea tematică a celor doi artiști. Există și o altă identitate, de tehnică artistică și de canon estetic.

Sesizînd noutatea picturii lui Grigorescu, a obiectelor picturale aduse de acesta pe pînză, Nicolae Iorga, într-un articol publicat în „Semănătorul" (ianuarie 1904), scria în chip semnificativ : „Aceste lucruri au fost și sînt, dar noi nu am știut de ele, deși trăiam în mijlocul lor, numai cînd acest pictor a venit să ni spuie, pe cînd atîția mizgileau din amintire sau fantazie, că țara noastră, țara neamului nostru, **are acest cer, această lumină, aceste perspective...**" (sublinierea noastră).

Iorga nu merge mai departe să observe că **acest cer, această lumină, aceste perspective** sînt aduse în orizontul sensibilității plastice europene de impresioniști, care nu numai că ies la peisaj — natura fusese descoperită mai înainte de romantici ! — dar explorează peisajul din unghiul de imprevizibilitate al clipei. Impresioniștii sînt de fapt cei care descoperă accidentalul clipei, irepetabilitatea ei fragilă și tainică, acea taină la care e foarte sensibil românul, acel echivoc al luminii sau al gîndului, care dă seama de obscurul germinativ al existenței, acea lipsă de transanță ce exclude contrastul brusc lumină-umbră, înlocuindu-l cu concordia obosită de tonuri, tonuri ce devin la rîndu-le mici accidente, pînă la tușă și punct, pînă la topirea obiectului plastic într-o aură a lui, ca un vis în vis.

La fel procedează cei doi artiști ai noștri, în muzicalizarea peisajului, în muzicalizarea figurilor — care nu-și pierd vigoarea, în relația osmotică dintre om și peisaj pe care nimeni n-a pus-o mai fericit în lumină decît lumina colorată a impresioniștilor, în acel enigmatic suav al obiectului, aproape identic la Grigorescu și Sadoveanu. Tot Iorga spunea că eroii lui Grigorescu, bacii și băcițele, aflați de obicei la vîrsta puberală, „te privesc drept în ochi, fără sfială și fără curiozitate, cum te-ar privi o rază sau o floare". E clipa lor fragilă, care e tot una cu clipa eroilor lui Sadoveanu.

N-aș vrea să se creadă că îl atașăm pe Sadoveanu impresioniștilor, fiindcă, iată, diferențele se impun imediat, atît la Sadoveanu cît și la Grigorescu, amîndoi artiștii neuitînd că obiectul lor artistic — natură-om, — are o ascendență, un destin care transcende clipa, un curs implacabil ce se înscrie în generalitatea destinului speciei, deci în durată. Se naște astfel, mai ales la Sadoveanu, un raport de tensiune între clipă și durată, între provizoriu și etern, raport pe care artistul impresionist nu-l realizează, acesta dizolvînd pînă la urmă obiectul artistic în spontaneitatea impresiei. O mărturisire scrisă, rămasă de la marele pictor, ne dovedește că și el, Grigorescu, avea o preocupare ce depășea granița impresiei, atunci cînd își formulează gîndul său, aproape doctrinar : „Ca să dai modelului tău mișcarea fundamental caracteristică, cea naturală, singura frumoasă, gîndește-te la ce face neamul lui de veacuri. În cadrul acelei îndeletniciri seculare, vei găsi gestul adevărat, cu suflet, cu tot". Pare că aceste gînduri au fost scrise și de Sadoveanu ; ele definesc un același program estetic.

Solemnitatea sau hieratismul mișcării

Secretul statuarizării clipei, cu omul cuprins în ea, se află de fapt aici. De aici necesitatea imperioasă de a da mișcării o anume solemnitate rituală sau ceremonială, în ultimă instanță de a hieratiza mișcarea pînă la impresia de statism. Momentul impresionist este el însuși un accident, o clipă care se cuprinde în marea frescă înghețată a timpului pe care Sadoveanu o pictează cu detașare, în tempera bizantină. Între **clipă, trecut** și **viitor,** Sadoveanu se așează deasupra, ca în pictura bizantină în care, după cum observa Blaga, centrul nu se află în interiorul tabloului, ci în exteriorul lui, deasupra, sus. Detașarea, unghiul de sus conduc la o **vitrifiere a imaginii ;** oamenii se mișcă și vorbesc lent, au mișcarea peștilor sub gheață, reală dar și ireală, halucinată sub acest translucid al timpului care conține smaltul fin al eternității. Hieratizarea cuprinde treptat toate compartimentele operei, de la tipul de narațiune pînă la limbă, care este somptuos-ceremonială, psaltică sau discret muzicală, ireală la modul unei invenții absolute. Insistînd asupra alinierii cu arta plastică, vom observa că vocabulele înseși sînt rînduite la Sadoveanu în chip hieratic, asemenea unor particule de mozaic într-o mare compoziție, după o sintaxă ce par a ține de o limbă, ermetică, sacrală. Va trece timp pînă acest stil de narațiune și limbă va fi uzurpat prin pătrunderea oralității muntene, a stilului brusc și colorat, așa-zisul stil popular, care anunță emanciparea unei noi viziuni temporale, o altă modalitate de abordare a realului, nu superioară, dar alta.

Am putea prelungi analiza subliniind resorturile acestui statism sau hieratism artistic la Sadoveanu, atît din punctul de vedere al artei plastice, cît al filozofiei. Sadoveanu face parte din această arie spirituală a culturii umane marcată de Bizanț, el este marele dar — și ultimul dar ! — pe care cultura bizantină îl dă lumii, la cinci veacuri după căderea, în plin secol XX. Ca să nu mai reiau lucrurile spuse chiar de mine, voi sublinia în treacăt altceva, o categorie artistică pe care o vom identifica ușor la Sadoveanu, în clipa în care îi deschidem pe marii lirici bizantini, fiindcă, e știut, grecii vechi n-au cunoscut lirismul.

Dacă aspectul **carpe diem** din lirica lui Sadoveanu e rataşabil poeziei elenistice tîrzii, celălalt aspect, grav, răscolitor, cenzurat totuși printr-o transparență înțelepciune ne trimite la poezia creștină a secolelor III și IV, la lirica unui Grigore de Nazianz, Synesios, Nonos, la acea poezie a suferinței, a tristeții eului care se află față în față cu nemărginirea, cu absolutul, un absolut ce lasă spiritului nemîngîierea de a nu se putea izbăvi decît prin cuprindere și identificare cu totul.

Vom deosebi aici accentele grave, care vin din poezia **Eclesiastului,** dar și acea detașare senină, luminoasă, împăcată, ce ni-i amintește pe Maxim Mărturisitorul, Ioan Damaschin, Simion Noul Teolog, deci lirismul cu caracter de glosă.

Ajungînd la glosă, trebuia să spun că întreaga operă a lui Sadoveanu ne apare ca o glosă despre timp. N-aș vrea să se creadă că evocarea viziunii asupra timpului la Sadoveanu reprezintă o demonstrație **pro domo,** în sensul modelelor mele temporale, din acea **Istorie posibilă a literaturii române,** pe care am anunțat-o, dar se poate demonstra că nu există pagină din Sadoveanu în care să nu se picteze dinamica timpului, ravaginile timpului, de la timpul mort, geologic, la timpul difuz, auroral, de la timpul difuz pînă la timpul germinativ, născător de cronologie. Ce altă dramă, în fond, parcurge lumea sadoveniană, decît drama frustrării temporale, drama unei temporalități precare, precaritatea clipei, față de temporalitatea absolută?...

E punctul în care Sadoveanu se întîlnește cu Eminescu, un alt obsedat de timp, dar pentru care timpul e dramă, tragedie interioară, timpul fiind primul sau ultimul vinovat de sarcasmul eminescian. Dar din nou cîtă deosebire, ce distanță polară între unul și celălalt, între Eminescu și Sadoveanu deși amîndoi pare că scriu, într-un vîrf de încandescență, în **glosă,** aceeași partitură. Reinterpretată sadovenian, punînd altfel accentele, **glosa** lui Eminescu nu mai sună la fel, trece de la sarcasm la eliberare, de la sumbru la serafic, de la anatemă la imn. Încercînd să punem accentele exact unde trebuie, în sensul lui Sadoveanu, vom vedea cît de diferit sună **Glossa** lui Eminescu :

„Vreme trece, vreme **vine,**
Toate-s vechi și **nouă** toate ;
Ce e rău și ce e **bine**
Tu te-ntreabă **și socoate ;**
Nu spera și **nu ai teamă,**
Ce e val **ca valul** trece ;
De te-ntreabă, de te cheamă,
Tu **rămîi,** la toate rece.

Nu ne-au spus același lucru, foarte tonic, poeții Bizanțului, și, mult înainte de ei, gînditorii Indiei vechi ? Această **rămînere rece** în timp, peste timp, dincolo de timp, dă specificitate artei și gîndirii lui Sadoveanu, îi conferă acea **impersonalitate** care este treapta supremă a artei de oriunde și oricînd.

Ca rapsod al unei simțiri de îndepărtată sursă bizantină, Sadoveanu se detașează însă iarăși, el leapădă drama eului, a însului în față cu absolutul, înlocuind-o cu drama unui neam față în față cu absolutul, un neam văzut ca specie. Absolutul la Sadoveanu e timpul. El e creatorul unui cronocentrism care nu se poate explica, istoric și artistic, decît prin uriașa experiență de trăire, de luptă cu vremea și cu vremurile, a unui popor foarte vremuit, un popor care, prin suferința lui, a înzestrat istoria umană cu unul dintre cele mai pilduitoare exemple de învingere a timpului, chiar și prin opera lui Sadoveanu.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București. Piața Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10. tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
50
(711)
Sîmbătă
13 decembrie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Unitatea culturii românești

În cele mai vechi documente de limbă și scriere literară, aria culturii române are contururi comune cu harta geografică a teritoriului patriei. Cu mult înainte de datarea istorică a închegării națiunii române se închegase, deja, ca „Românie unită" — spiritul nostru național.

Tradiția culturii române n-a avut niciodată un singur punct de emisie, localizat în cutare sau cutare provincie, centru unic al spiritului național; ci pe toată durata ei și-a format un tezaur de valori emanate de pe întreg teritoriul protejat de Carpați. Conștiința sorgintei comune a poporului și a limbii române, cea mai veche problemă a culturii române și marea temă a literaturii de cronici debutează concomitent la munteni, moldoveni și transilvăneni. **„Măcar dar că și la istorii și la graiul și străinilor și în de sine cu vreme, cu veacurile (...) am dobîndit și alt nume, iar acel carele este vechiu nume stă întemeiat și înrădăcinat rămîne Români (...) Și așa este acestor țeri, adecă țerii noastre Moldovii și țerei Munteneșți, numele cel drept de moșie este român"** spune Miron Costin la scurtă vreme după ce, în cel mai vechi document de scriere românească, epistola cimpulungeanului Neacșu, se vorbește despre necesitatea colaborării muntenilor cu Ardealul împotriva ofensivei turcești și, foarte aproape de vremea cînd „Cronica" munteanului Radu Popescu leagă cu un fir comun al istoriei Muntenia, Moldova și Ardealul de firul „istoriei pămîntești".

Cultura română arată de la origini izvoare multiple, izvoare ce furnizează referiri reciproce, canale spirituale așezate în sistem de vase comunicante, indicînd unitar și statornic — același nivel de cuget și de simțiri.

„Capitala culturală" este o caracteristică fundamentală pentru multe culturi. Istoria universală confirmă posibilitatea aceasta, ca luminile spiritului să iradieze peste un întreg teritoriu, emanînd dintr-o sursă extrem de puternică. Dar încercînd să vedem din acest unghi cultura română, vom observa nu numai că Bucureștiul, Iașul sau Cluj-Napoca n-au fost niciodată metropole unice ale spiritului național, ci că lor li se adaugă în timp, precedîndu-le adesea, rolul covîrșitor pe care l-au jucat odinioară orașe ca Blajul și Alba Iulia în Ardeal, Tîrgoviștea și Curtea de Argeș în Țara Românească, Suceava și Botoșaniul în Moldova. Această ștafetă culturală, purtată cu imensă răspundere dintr-o provincie în alta, dintr-un oraș în altul, ne îndreptățește să afirmăm că adevărata capitală culturală a României a fost dintotdeauna chiar România.

Considerăm a fi privilegiu în istoria unei culturi șansa acelei culturi de a oferi climat propice de dezvoltare creației chiar în locul nașterii ei. Astfel, n-a fost nevoie ca Școala Ardeleană să se strămute din Blajul istoric, în căutarea unui alt tărîm primitor, ci tocmai istoria prea dramatică a Blajului a făcut atît de patetică chemarea învățaților ardeleni; Mihail Sadoveanu n-a scoborît nici el în Muntenia înainte de a-și fi scris opera fundamentală la Iași, la Pașcani și la Fălticeni, după cum Blaga n-a pribegit nici el înafara Ardealului, pentru a înțelege spiritul românesc pe cele mai largi circuite ale lui. Toate zonele țării au emis cultură continuu, și dacă vreuna dintre provincii s-a aflat în perioade de strălucire ceva mai intense, fenomenul acesta s-a produs cu participarea întregii țări.

Conformația tradiției noastre culturale s-a comunicat întegral prezentului. Sînt de recunoscut în activitățile de spirit contemporane tiparele statornicite în trecut : diversitatea și unitatea. Cultura română de astăzi își îmbogățește tezaurul cu valori produse pe întreg teritoriul românesc. Caracterul ei unitar se compune dintr-un peisaj extrem de divers. Centrele de creație așezate în orașe ca Iașul, Timișoara sau Cluj-Napoca, Craiova, Brașovul, Bacăul și Oradea, dau produse de literatură și artă diverse ca forme de exprimare, atestînd prezența unor școli de vechi tradiție, nu trădează și nu se îndepărtează de spiritul comun al culturii noastre de astăzi, de calitățile și dezideratele ei.

Propunîndu-și să ilustreze răspîndirea largă a culturii pe teritoriul României de astăzi, forma armonioasă de dezvoltare a acestei culturi, revista „Luceafărul", aflată acum la cea de a doua inițiativă, găzduiește și va găzdui în numere speciale creația literară a unor scriitori aflați în alte centre de cultură decît Bucureștiul, dar participanți egali, la afirmarea culturii noastre socialiste.

Luceafărul

Invitații noștri: Scriitori din Cluj-Napoca

Continuăm inițiativa noastră din numărul trecut de a găzdui în paginile „Luceafărului" scriitori din centrele de tradiție culturală ale țării. În numărul de față însumăm versuri și proză, articole și reportaje ale colegilor din Cluj-Napoca unificate de deviza numărului : „literatură și istorie".

Semnează : • Horia Bădescu • Mircea Ghițulescu • Dan Damaschin • Vasile Igna • Negoiță Irimie • Ion Gh. Istrate • Lászlóffy Aladár • Lászlóffy Csaba • Ion Lungu • Nastasia Maniu • Ioan Moldovan • Nicolae Prelipceanu • Petru Romoșan • Mircea Rostaș • M. C. Runcanu • Felix Sima • Ion Simuț • Ana Pop Sîrbu • Cornel Udrea • Mircea Vaida

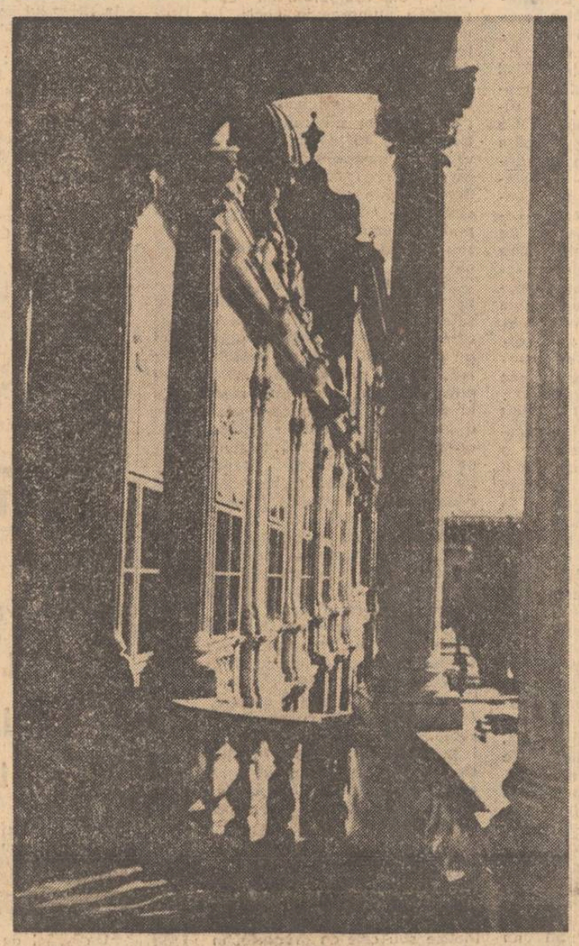

Muzeul de artă

JURNAL DE POET

Poeții Transilvaniei

Nimeni nu poate fi mai îndatorat istoriei ca scriitorul transilvan. Aici poporul nostru s-a adeverit de-a lungul a peste două milenii ca unul dintre cele mai statornice și vitale popoare din Europa jertfind și luptînd, dînd naștere unei civilizații și culturi profunde și originale dar mai ales unui tip de om vrednic și nobil, drept și eroic, atins de rîvna desăvîrșirii în grele condiții istorice, începînd cu migrațiile popoarelor și sfîrșind cu privațiunile de tot felul ale oligarhiilor străine sub care poporul de baștină era abia tolerat.

Literatura istoriei acestor strămoși transilvani abia a început să se scrie. Întîi sînt luptătorii, este istoria vie, milenară, ce se înfăptuiește într-un loc, apoi se alcătuiește istoria în hrisov, și în cele din urmă apar poeții prin rostirea cărora se așează în conștiința unui popor istoria sa nepieritoare, ea modelatoare de minți și suflete, făuritoarea omului moral și spiritual în fiecare generație.

Toți marii noștri eroi și martiri de la Burebista și Decebal la voevozii Dragoș, Bogdan, Gelu sau la Mihai Viteazul, Horia, Cloșca și Crișan, de la Iancu și Sofronie din Cioara la Oprea Miclăuș, de la Iancu de Hunedoara la Șincai, de la miile și sutele de mii de iobagi, luptători pentru dreptate și adevăr, păstrătorii graiului, credinței și vredniciilor strămoșești, nici unii dintre ei încă nu și-au epuizat mesajul lor în opere de preț, în cuvînt puternic și renăscător ; iar atîta vreme cît aceste fapturi nu odihnesc în cuvînt, eu ca scriitor transilvan n-am dreptul să trec mai departe sau să mă socot ajuns în miezul bucuriilor.

A doua mare valoare a Transilvaniei ce trebuie ridicată în cuvînt este Natura ei, cu aurul din măruntaiele pămîntului, cu munții și izvoarele, pădurile și flora minunată ce îmbracă dealurile și fînețele, pădurile și livezile, păsările văzduhului și vietățile cîmpurilor.

Iar ca rod al istoriei și naturii sînt cetățile, satele acestea fără seamăn, portul unic în lume

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

ATITUDINI

A înțelege timpul prezent

Să recunoaștem, avem puține cărți care își extrag spiritul și litera din contemporana realitate istorică. Numeroase tentative au eșuat undeva la început, în faza intențiilor, eboșelor, fragmentarismului... De altfel, pe cît de imperioasă este necesitatea unei literaturi „de actualitate" (în sensul reflectării acute, exacte, esențiale a timpului nostru istoric: social, politic, moral) pe atît de dificilă se dovedește în realitate o atare întreprindere. Mult mai ușor pot fi pătrunse sensurile unei epoci încheiate, limpezite, trecute deja „pe curat" în hrisoave. E ca și cum ai recolta o probă dintr-o șarjă maturată, gata de turnare. Ca și cum ai înțelege o fabulă după lectura moralei sale. Faptele majore pot fi deacum ușor decelate, destinul lor e consumat. În fond nu pot exista cauze și efecte simultane. Dacă înțelegem literatura drept un efect particular, specific al faptelor sociale nici nu trebuie să aspirăm la o sincronie absolută. Pe de altă parte epocile sociale, politice ori morale sînt ceva mai mult decît niște simple cuburi puse unul peste altul. Hotarele lor sînt difuze, se întrepătrund, anumite nuanțe pot reveni, se pot amplifica. Însăși „actualitatea" are un sens mai larg, la scara istoriei, care se poate evalua în ani, în decenii... E dificil, spuneam, să tragi o concluzie literară din toate cîte se petrec într-un timp istoric viu, să ajungi la esența unei epoci în mers. Dificil dar nu imposibil. Un prim pas — dar, cred eu, insuficient — îl face așa-zisa literatură de largă accesibilitate : roma-

M. C. Runcanu

Continuare în pag. a 2-a

CĂRȚILE ANULUI

„Gîndirea" și gîndirismul

Orice cercetător al istoriei noastre literare resimțea absența, din fișierul de realizări al acestei discipline, cu izoînzi absolut remarcabile, a unui studiu adîncit despre **Gîndirea**. S-a scris, cuprinzător, despre curentele principale din literatura noastră: pașoptismul, junimismul, semănătorismul, poporanismul, simbolismul, modernismul, avangardismul; de aceea interesul cu care a fost așteptată cartea lui Dumitru Micu este legitim, iar așteptarea din plin răsplătită. Nu numai prin dimensiunile, aproape descurajante, ale opului dar și prin bogăția de fapte, informații, idei și atitudini. Am putea spune că autorul a dus la capăt de unul singur cu excelente rezultate, o întreprindere amplă și dificilă, care ar fi pus probleme serioase pînă și unui întreg colectiv de specialiști. Cu putere de muncă, răbdare, orientare ideologică temeinică, capacitate de analiză și viziune sintetică, D. Micu, aflat la cea de a 14-a carte a carierei (lista de pe coperta volumului îi înjumătățește numărul titlurilor), ne dă și cea mai solidă dintre cărțile sale, scrise, toate, în circa 15 ani. Și, cu toate că, dată fiind mulțimea observațiilor conștiente, lucrarea incită la discuții, ca orice elaborare de asemenea ampioare, opinăm că avem de-a face cu una din cele mai îndrăznețe și mai utile construcții critice din ultimii ani.

Constatăm, mai întîi, după parcurgerea textului, că titlul cărții lui Micu se cere interpretat într-un mod diferit decît cel la care, poate, ne-am fi așteptat. Cei doi termeni : „Gîndirea" și „gîndirismul" nu se află de loc în raporturi complementare, ci în opoziție. Ceea ce ne poate surprinde căci curentul ideologico-estetic cu numele de gîndirism s-a ivit și a existat în paginile revistei numite. În afara ei n-ar fi existat. Ne întrebăm : a declanșat publicația apărută la Cluj, în 1921 și apoi la București, un curent care să-i fi devenit dezident sau potrivnic pentru a se justifica ideea incompatibilității ? Și totuși citâm : „Departe de a fi fost o emanație a spiritualității românești sănătoase, gîndirismul a fost, în aspectul filozofico-ideologic, o cangrenă în cultura națională". „Gîndirismul a poluat și infectat spiritualitatea românească". Asemenea caracterizări, de o combativitate pamfletară, sînt frecvente. Iată acum ce este **Gîndirea** : „Ce rămîne de pe urma **Gîndirii** e, natural, creația pe care a găzduit-o, și aceasta nu suportă cu nici un chip încorsetarea în definiția gîndirismului ideologic. Literatura autentică din revistă e **negația gîndirismului** (s.n.) în înțelesul pe care acest termen l-a căpătat"... ; „Gîndirea a constituit în epocă — în măsura în care n-a rămas un simplu organ al gîndirismului — unul dintre focarele culturii românești". Revista a fost „un receptacol de opere menite să dureze", adăpostind „un tezaur de literatură admirabilă". Exegetul stabilește încă o deosebire : între „gîndirismul ideologic" și „gîndirismul literar", recunoscînd că primul nu se reduce la „ortodoxismul lui Crainic", ci conține „suficiente elemente valabile", în special cele care continuă „curentul național" început cu „Dacia literară" și conti-

Pompiliu Marcea

Continuare în pag. a 7-a

Bastionul croitorilor

Proiecția epopeică la Nicolae Bălcescu

Există în mod evident în *Românii supt Mihai-voievod Viteazul* o coordonată epopeică, aceea ce ține de domnul muntean apărut în așteptarea dureroasă a unui mîntuitor, ce chema imperios izbăvirea națională : „românii văzură că ce le mai rămîne a face este a căuta însuși a se mîntui și că țara lor a ajuns într-unul din acele minute mari, cînd o nație trebuie să piară, sau, luînd inimă din suferința și desperarea sa chiar, printr-o silință mare și puternică, însuși să se mîntuiască". Noul Ștefan, exponentul unei comunități voind libertatea, este aureolat în episodul de excepție al întîlnirii decisive cu gidele de semnul ceresc al alesului (e absolvit de pedeapsa capitală), „prin care Dumnezeu voia păstrarea acestui om" (aceasta e credința istoricului Bălcescu). Din acest moment acțiunea lui Mihai este epopeea unui destin național, epopee care oficiază ritmul faptelor cu o cadență solemnă spre idealul izbînzii. Bălcescu e însă numai în parte (și în cea mai vizibilă) istoricul pașoptist dezvăluind patetic strălucirea eroismului exemplar (Iorga, apiecîndu-se mai tîrziu, asupra aceluiași subiect se va dovedi istoricul cu orgoliu de erudit).

Numeroase puncte de incidență cu planul epopeic are lumea politică reprezentată emblematic de zvicnirile dezorientate ale lui Sigismund Bathori. Față de siguranța demnă a acțiunii lui Mihai, ezitările politice — abdicările și revenirile la conducerea Transilvaniei — ale principelui maghiar constituie polul opus. Bathori este și prin predestinarea eșuării „negativul" lui Mihai — „mîntuitorul" : „se zicea, într-adevăr, că la nașterea lui, la 1572, turnul de la Oradea Mare se povirnise și că el se născuse cu mîna plină de sînge". Simțul artis-

Ion Simuț

Continuare în pag. a 6-a

Dialectica progresului

Incontestabil, astăzi, cînd prin implicațiile sale multiple în tehno, bio și noosferă, revoluția științifică și tehnică a devenit un imens laborator al schimbărilor rapide, majoritatea conceptelor și judecăților clasice pe care omul le-a utilizat ca pîrghii în realizarea acordului său cu lumea înconjurătoare s-au dovedit de o perisabilitate deosebită și au trebuit să facă loc unei viziuni noi asupra existenței. O viziune care își caută încă reperele și încearcă să descifreze sensuri în multitudinea de procese interdependente ale lumii contemporane. În atare condiții, poate mai mult ca oricînd, virtuțiile cognitive și transformatoare, revoluționare ale concepției materialiste și dialectice deopotrivă, se exprimă în toată plenitudinea lor și se constituie în modelul cel mai eficient al gîndirii creatoare. Iată teza de bază care guvernează întreaga structură de idei pe care ne-o propune un excelent eseu*). Pentru că, ferindu-se de rigorile unui didacticism repetitiv și anost, autorul își deschide evantaiul ideilor într-un mod care ne face adesea să regretăm divizarea lucrării în capitole și subcapitole : acela al în-

Aculin Cazacu

**) Ion Popescu : „Tineretul și revoluția științifică și tehnică", Editura politică, 1975.*

Continuare în pag. a 7-a

CONTEMPORANII NOȘTRI

Semnificațiile dialogului la Zaharia Stancu

Între disocierile cu care cercetările actuale de teorie a prozei operează, **modalitățile narațiunii** constituie o categorie esențială : dacă **aspectele narațiunii** „se referă la modul în care este perceputa povestea de către narator", **modalitățile narațiunii** „se referă la modul în care acest narator ne-o expune, ne-o prezintă". (Tz. Todorov, **Categoriile narațiunii literare**). În funcție de faptul că un scriitor „arată" sau „spune", s-au stabilit (cf. Tz. Todorov, op. cit.) două modalități narative principale : **reprezentarea** (evenimentele se desfășoară în fața noastră, așa ca în dramă) și **relatarea** (autorul relatează faptele, așa ca în cronică, fără a folosi vorbirea personajelor). În mod obișnuit, literatura narativă utilizează ambele modalități, raportul dintre **relatare** și **reprezentare**, ce ar putea furniza date interesante despre stilul unui scriitor, fiind încă foarte puțin studiat.

Replicile personajelor, dialogul (stilul direct) constituie procedeul esențial prin care cititorul percepe narațiunea ca **reprezentare**. Din acest punct de vedere, Zaharia Stancu este unul dintre prozatorii cei mai interesanți, semnificațiile dialogului imprimînd romanelor sale o structură originală, atît la nivelul tehnicii narative, cît și la cel al mesajului de idei.

În forma sa cea mai des întîlnită (nu numai la Z. Stancu, dar în proză, în general), de schimb de replici între două sau mai multe persoane, dialogul imprimă narațiunii un ritm dinamic. Stilul direct dă cititorului sentimentul de participare nemijlocită, îi oferă posibilitatea de a recunoaște și caracteriza personajele în funcție de limbajul folosit. Adeseori scenele cheie, situațiile dramatice sînt rezolvate prin intermediul dialogului. În ultimă instanță, dialogul dă impresia de autenticitate, de viață a personajului.

Foarte des apar în textul romanelor lui Zaharia Stancu pasaje dialogate, scrise cu semne grafice diferite. Grafia atrage atenția asupra caracterului particular al acestor fragmente care întrerup, din loc în loc, fluxul epic al romanului și se constituie în acest fel într-un plan narativ aparte. (Exemplele date în continuare fac parte din **Pădurea nebună**, Buc., EPL, 1966, dar contextul în care ele servesc drept argumente are valabilitate pentru oricare altul dintre romane).

1. Într-un prim exemplu, **vocea** care-l dublează pe Darie prelungește gîndurile personajului într-un comentariu a cărui încărcătură filozofică și poetică are o nuanță impersonală : „Mă liniștii și nu mai regretai hotărîrea pe care o luasem de a învăța carte oficială și de a trece cîteva examene. Viața mi se păru dulce. Lumea, întreaga lume, mi se păru nespus de frumoasă.

— Ești schimbător ca vremea, Darie.

— Sînt ! Și ce poftești dumneata dacă sînt ? Te superi pe vreme că e schimbătoare ?

— Nu.

— Atunci, cu mine ce ai ?

— Tu nu ești vreme. Tu ești om, Darie. Și asta e altceva.

— O fi". (p. 55).

Chiar și reducînd, deocamdată, semnificațiile acestei forme de dialog la o conștiință ce se autoreflectă, Darie este un personaj neobișnuit. Raportat la șirul înaintașilor săi, nu mai apare ca o verigă de legătură, ci ca un moment de discontinuitate. Nu numai vremurile tulburi sau agitate, în marginea sau în vîrtejul cărora tră-

Mioara Apolzan

Continuare în pag. a 6-a

Tinerețea (și tradiția ei) în viață și cultură

Aruncînd o privire sumară asupra cîtorva din marile momente social-culturale și politice din istoria mai veche a ultimelor două secole românești, sîntem uimiți de aportul decisiv al intelectualilor și scriitorilor noștri tineri în inițierea și dezvoltarea lor. Ne gîndim, în această privință, la începuturile mișcării culturale iluministe de emancipare națională, cristalizată mai apoi în ceea ce se va numi **Școala ardeleană**, la pregătirea culturală și ideologică a revoluției burghezo-democratice de la 1848, ca și la desfășurarea ei, sau la activitatea **Junimii** ca grupare de care se leagă începutul afirmării marilor ctitori ai literaturii noastre moderne.

Ne-am obișnuit, de pildă, să ni-i închipuim pe corifeii **Școlii ardelene**, încă de la primele lor lucrări, ca pe niște bătrîni eruditi și înțelepți. Eruditi și înțelepți erau, ce-i drept, încă de la primii pași în prodigioasa lor activitate, dar prea bătrîni n-au ajuns să fie nici cînd au încetat din viață. Chiar Samuil Micu (1745—1806), care era cel mai vîrstnic din-

Ion Lungu

Continuare în pag. a 6-a

Nicolae Maniu: „Constructori de baraj"

cronica literară

Mihai Beniuc: „Patrula de noapte“

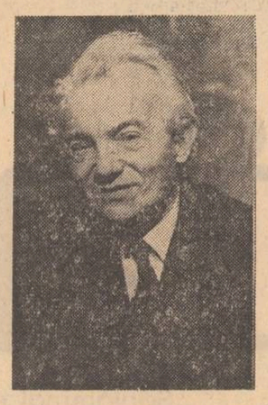

După ce a umplut cu semnalu-i impetuos cele patru zări, trenul poeziei lui Mihai Beniuc pare a fi astăzi uitat de unii critici. Oricît s-ar căuta cauzele numai în opera poetului, e limpede că ele trebuie căutate și în spațiul criticii literare. Dacă se pot cita cazuri în care opera absoarbe pe autor subsumîndu-și-l, în cazul lui Mihai Beniuc, procesul, cel puțin de la o vreme și pentru o vreme, este invers. Opera lui Mihai Beniuc nu mai este citită, cînd este, cu indiferență față de autor și rezultatul este o opinie în care judecata de valoare propriu-zisă nu mai funcționează autonom. Este adevărat că echipele critice s-au schimbat în bună măsură și că fiecare generație vine cu criticii ei. Dar curios este că o critică literară care disprețuiește preventiv biograficul tocmai pentru a putea fi un receptor sensibil, nealterat al operei, așa cum este în chip declarat critica ultimului deceniu, a făcut excepție de la această regulă în cazul lui Mihai Beniuc. Schimbarea peisajului estetic al poeziei românești de azi poate fi desigur una din cauze. Dar Mihai Beniuc era esteticește vorbind, la fel de singular între confrații săi și la debut ca și astăzi, ceea ce n-a împiedicat prea mult judecata de valoare exactă și nici n-a împietat prea mult asupra ei. G. Călinescu a revenit asupra poetului pe care-l expediase printre alții în istoria pe care o dedicase literaturii române căutînd să ofere o imagine globală a poeziei lui Mihai Beniuc mai apropiată de dimensiunile ei reale. De aici, din prezentarea elogioasă semnată de G. Călinescu, pleacă și ideea unui Mihai Beniuc unicord, adevărat șablon critic în interpretările ulterioare, hrănite nu de puține ori și de scăderile poeziei lui Mihai Beniuc. G. Călinescu a dezvăluit însă un singur registru al acestui univers accentuînd vulcanismul poetului, insurgența atitudinii lui. Poetul este însă mai complex și mai nuanțat decît o subliniază formula călinesciană și numeroasele volume apărute după ce cuvîntul lui G. Călinescu fusese spus îndreptățesc reconsiderarea universului poetic creat de Mihai Beniuc și din alte unghiuri de vedere. Poetul a scris enorm și cantitativ producția lui poetică e impresionantă. Cum fecunditatea nu este în ochii multora la preț s-a tras concluzia, falsă, că masiva producție de versuri a lui Mihai Beniuc ar fi, automat, lipsită de valoare. Prejudecată ca atîtea altele deoarece dimensiunea nu dă neapărat un indiciu de valoare. O producție de mici proporții poate fi la fel de lipsită de valoare ca și una de proporții monumentale. Chiar dacă a căzut de multe ori sub nivelul de jos al poeziei din primele sale volume, Mihai Beniuc n-a încetat să fie un poet adevărat. Suita lui de volume este și o suită de versiuni lirice la diferite trepte valorice a cîtorva motive și teme fundamentale. Vechiul Beniuc cel din **Cintece de pierzanie** n-a dispărut cu totul nici din **Patrula de noapte**: „Sînt gata să mă nărui / Să mă dărui / Acestor mulțimi flămînde / Ce au topoare sub privirile lor blînde / Și dac-o trebui-nfiorătoare“. În altă parte regăsim procedeul obsedant din **Melița**: „Pe lalomița, Mureș, Criș, Tîrnave, Olt, / Toată țara o străbate / Cu pasul ei nepăsător / Călcînd pe inimi și semănături / Seceta, seceta ! / Se clatină pe drum o vacă slabă, / Un om grăiește : „Asta nu e treabă ! / E secetă cum nu știu nici bătrînii...“ / Apoi mai sparge bulgării cu sapa. / O cioară stă pe cumpăna fîntînii, / Dar în fîntînă e secată apa. / Seceta ! Seceta !“. Nota festivă, triumfătoare a poeziei mai vechi a lui Mihai Beniuc e mai greu de găsit în **Patrula de noapte**: „Întinde-mbietor, de peste gard, / Albastre cuișoare liliacul ; / Ulciorul de lumină ce s-a spart, / Inundă raze, pomii, zarea, lacul“ etc. Citatul e din poezia intitulată semnificativ **Bătrînul măr de lîngă drum.** Deși personajul liric al versurilor lui Beniuc încearcă să ne facă să credem că energia lui a rămas intactă ceva s-a schimbat în universul poeziei lui : „Sînt baci bătrîn cu bita subt bărbie / Din depărtări poieni de vis mă-mbie, / Dar am atîtea căi în mine gheme / Și mi-a rămas așa puțină vreme ! // Din oi mi le-au mîncat o parte lupii, / Bondari și viespi îmi pustiiră stupii, / Se-ntinde-n stînă dărăpănătura, / Mioarei năzdrăvane-i tace gura. // La ciini vederea li s-a-ntunecat, / Măgarul paște scaii resemnat, / Iar dacă totuși fluierul meu sună // E de nesomn în nopțile cu lună“. Devastarea, nesomnul ne introduc într-o altă stare sufletească decît cea pe care ne-o afirma **Mărul de lîngă drum.** Întors către sine poetul atinge alte coarde. Neliniști obscure îl cercetează și Mihai Beniuc surprinde cu acuitate semnele unei nedeslușite și misterioase alarme : „Pămîntul — simți ? — se zbate sub picioare, / De calci o peatră geme-ncet : mă doare ! / Și drumu-aleargă șerpuind în grabă / Din ceruri se desprinde cite-o boabă, / Dar coborînd se stinge-n zbor și ea — ? A fost o stea și nu mai este stea. / Și iarba stă să fugă după vînt / Dar ghearele o țin de sub pămînt /Stau casele pe lîngă drum ca orbii / O cucuvae țipă, strigă corbii / Prin ramurile ce vorbesc în șoaptă. / Și-a lepădat cireșul roada coaptă / Deodată toată cu frunziș cu tot. / Comori or fi ce limbi de flăcări scot ? / Miroase-a stirv ori poate-a busuioc / De ce n-aprinde cineva vrun foc ? / Ori să detune undeva o armă ? / Nu poate apa-n vad și-ar vrea să doarmă. / Încremeniră plopii lîngă cale. / Ce-ați văzut ? Ori poate vin răscoale ? / Tac plopii tremurînd sub cer opac. / Un vultur s-a lăsat într-un copac“ **(Semnalul de alarmă).** Nu e aici doar urechea pusă pe inima țării care aude vuietul depărtat al mulțimilor în vers, ci și semnele de întrebare din **Duhovniceasca** lui Arghezi fără marea tensiune spirituală a acestuia. Poetul începe să converseze cu nevăzutul. Infailibilul și impetuosul Beniuc al tinereților nu mai e același : „Mi-e sufletul de drumuri străbătut / Ca un copac mincat din dungă-n dungă / De viermi sub scoarță-adînc — părelnic scut — / În viața-mi ce nu știu unde-o s-ajungă. / Ce hartă complicată ! Labirint / Cu atîtea fundături ce poate mint / Și nu e nici făină presărată / Nici fir ce drumul îndărăt l-arată“. Acțiunea timpului neîndurător îl preocupă acum decis. Chiar disproporția cailor și moartea lor care i-ar fi smuls altădată altfel de accente este convertită acum într-o aspră elegie privitoare la „zilele care fug“ : „Și caii rînd pe rînd / Au fost căsăpiți curînd, / A plîns mirîștea înrourată, / O ciocîrlie a cîntat îndurerată, / Țăranii mai bătrîni s-au mohorît, / În grajd era gol și urît, / Șirele de fîn în iesle s-au învechit, / Țesala a ruginit, / Din hamuri s-au făcut alte cele, / Potloage, curele, / Oiștea căruții arată departe, / Se-ndreptase singură spre moarte, / Dar n-avea cine s-o mai tragă, / Era durere beteagă, / Mai era pe vatră ceva loc ! / Și-au pus-o bucățele pe foc. / Un recviem pentru potcoavele cailor smulse / Și fierăria căruții dată la fier vechi, / Un recviem pentru căruța arsă pe rug, / Un recviem pentru zilele care fug, / Un recviem“ **(Un recviem).** Chiar atunci cînd reactualizează peisajul eminescian Beniuc o face pentru a introduce aici o personală notă elegiacă : „Să nu m-aștepți lîngă salcîm deseară, / Salcîmu-ntreg de floare e cărunt — / Și-atîtea stele printre ramuri sunt ! / Și luna poate n-o să mai răsară. // Să nu M-aștepți, salcîmul a plecat / Cu turmele ce-au coborît în sat — / Eu l-am văzut plecînd de floare greu / Și-n strai crepuscular, Era tîrziu. / În urmă drumul a rămas pustiu — / Și cel care-a plecat eram chiar eu“ **(Seara pe deal).**

Bătrînețea, trecerea în lumea de dincolo sînt laitmotivele actualei poezii a lui Beniuc. Moartea e privită fără panică drept o firească extincție : „Despărțirea nici nu-i așa gravă, / zice în felul său sfidător poetul / „Lut am fost și mă scufund în lut, / Inima nu va mai fi bolnavă / Nici de viitor, nici de trecut“. În acest punct poezia lui Mihai Beniuc se înrudește cu cea a lui Lucian Blaga de la care se pare că preia dacă nu un sentiment, o atitudine față de moarte : „A nu fi, nu e moarte, orice-am spune. / Cel mult putem să-i zicem neființă / Scutită de plăceri ori suferință, / Dar poate totuși fi cîndva minune. / /A fi minune-nseamnă-a te supune / La trecere, că ai ori nu voință / Prin măreție ori prin umilință / Știind că de răsari vei și apune“. Influența e mai vizibilă în **Insomnie** : „Ascult cum pînă-n ziuă-și spală somnul / Cu cîntece trezindu-se din noapte păsări / În timp ce eu îmi leagăn insomnia / Ca pe-un copil bolnav / S-aștept să capete contur / Obiectele-n odaie. / Nu mai e mult. / O dată cînd am să stau așa de veghe / Privind în jurul meu / Mă voi mira că scîndurile sicriului / Nu mai prezintă contururi / Și nu se mai face ziuă“.

Poetul cîntă evident pe alte registre și cîntecul său nu suferă de inautenticitate. Peste toate viața-și întinde atotputernică foiala vitală față de care moartea nu-nseamnă nimic, iar un mormînt e un semn care suferă și el de trecerea timpului ca atîtea altele : „Surpat mormîntul. Lîngă el stă prunul / Cu fructele lui vinete brumate / Stăpîn aicea pe singurătate, / Pe frunzele uscate cu tutunul. // O veveriță cercetează-alunul / Din gardul viu cu mure aplecate / Spre lut prin spini, spre crucile culcate — / Apusu-mbracă purpuriu zăbunul. //Mormîntul nu știu cui stă singuratic / Surpat cu peatra mortuară-n dungă / Și năpădit de morcovul sălbatic. // Miroase a izmă și a mușețel, / În aer fluturi galbeni se alungă, / Iar pe măceș, paingu-și cată țel“. Sufletul poetului înfiorat de presimțirea morții privește acum cu un ochi uimit la minunile firii pe care pare a le descoperi pentru prima oară : „Lunară spumă tremură pe lac, / O umbră străvezie se preumblă. / Pe cine caută străvezie umbră ? / Vreun crap ca un pumnal mai face o tumbă. / Și zăngăne-ntunericul posac. // Pe vatra de azur s-a spart un sac / De galbeni revărsîndu-se-n văzduh. / E cineva la pîndă-ascuns în stuh / Orbecăind, o zină ori un duh ? / E numai vîntul cerșitor sărac. // S-a speriat o pasăre-n copac, / O floare-a suspinat lîngă cărare, / Un cerb, nepămîntească arătare, / Veghează pe o culme cu izvoare, / Pe creștet limbi de foc i se desfac“. **(Minunile nopții).** Departe de a-și fi pierdut fiorul poetic poezia lui Mihai Beniuc ne oferă încă satisfacții artistice solide.

Semnificativ pentru cele afirmate la începutul cronicii, mi se pare faptul că partea rezistentă a actualului volum **Patrula de noapte** n-a mai dau poeziile patriotice sau cele de dragoste, în care poetul reușea de obicei pe deplin, numeroase și aici, dar extrem de inegale, ci lirica senectuții meditative, vulnerate de trecerea timpului și apropierea marii și ultimei încercări. Mihai Beniuc din **Patrula de noapte** este, în reușitele acestei cărți, dar pe alte traiectorii lirice, la înălțimea **Cintecelor de pierzanie.**

M. Ungheanu

viața cărților

proză

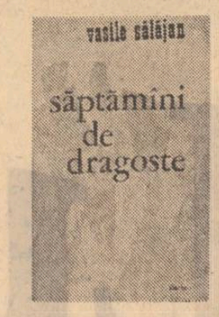

Tinerețea istoriei

Există, dacă cuvintele pot căpăta încandescența necesară, o contemporaneitate a istoriei care vine spre noi și care ne învăluie în semnificațiile ei covîrșitoare. Există o istorie, așadar, care vine pînă la noi dar în care ne aflăm, pentru că aparținem unui destin colectiv, inexorabil, asemenea timpului care se sedimentează numai în aparență în noi, dar de fapt continuă o curgere care nu ne aparține. Un asemenea sentiment complex al istoriei constituie obsesia esențială a recentului roman al tînărului prozator clujean Vasile Sălăjan : **Săptămîni de dragoste.** Este vorba în el de pămîntul Transilvaniei care își trăiește în existența fiilor lui destinul, de acest teritoriu sufletesc de care nu te poți desolidariza printr-un simplu act de neparticipare : „Memoria înaintașilor direcți se hrănește din ciudatul sentiment al convețuirii : în paturi, ca într-o piramidă, stau suprapuse de veacuri osemintele bărbaților și femeilor și copiilor neamului. Le mutăm din loc în loc și din pat în pat, pentru ca spre dimineață să ne trezim obosiți de nesomnul lor. Astfel, campania pentru viitor își găsește de fiecare dată argumente în plus“ (p. 8). Cuvintele acestea, cuprinse într-o profesie de credință care precede romanul propriu-zis, nu reprezintă doar un gest de autentică angajare, ci și punctul de plecare al construcției ficțiunii propriu-zise.

În consecință, plecînd de pe un asemenea teritoriu simbolic se naște o carte în care epicul aparține unei unice viziuni, mult mai importante decît personajele pe care le profilează în vagul unui al doilea plan. Pentru că, simplificînd lucrurile, trecutul își are fantasmele sale. Din vicisitudinile istorice în care s-a reînnoit mereu celula spirituală fundamentală — familia, înțeleasă ca gospodărie, așezare, alungare a pădurilor, dincolo de limita vederii, acoperire a pămîntului cu lanuri bogate, s-a înstăpînit o atmosferă grea, o disperare rece, trăită în conștiința incertitudinii, a predestinării aminate mereu, ca în viziunile bătrînului Valovei, în lucida cunoaștere a iremediabilului extincției în disperare. Din acest complicat status psihologic colectiv se desprinde figura lui Ștefan, unul din frații Rohis, cel care întrevede în țesătura grea de evenimente sufletești perpetua încleștare a claselor, futilitatea vechilor căi de „luminare“ întrezărite și urmate încă din vremea corifeilor Școlii Ardelene : „Totul a fost pus la punct. Astăzi ca și acum douăzeci de ani cînd ne-am organizat. Fiecare suferință, fiecare încercare e în contul marii bătălii. La momentul potrivit vei auzi de insurecții armate și de lupte pe acest pămînt. Contra cotropitorilor și contraexploatatorilor. **Atunci vei descoperi calea cea dreaptă.**“ (s.n.).

Surprinzătoare este pentru un tînăr scriitor abordarea unei teme atît de complexe, cu atît mai dificile cu cît registrul de tratare este mai personal. Nu avem în cazul său o proză de factură obișnuită, analizabilă cu mijloace simple, ci un text dificil, bogat în conotații, în care elementele constitutive ale discursului se articulează multiplu, în afara liniarității simple a textului. Parcurgem, parcă, un eseu în proiecție cinematografică, în care ambiguitățile stilistice servesc prin excelență vizualizării, realizării unui metatext care se vrea, în fiecare secțiune a sa, esențial. Din nevoia aceasta de perspectivă în profunzime, spațiul real al povestirii se lasă greu definit, scăpînd, în cele mai multe cazuri în teritoriul fără de granițe al problematizării. Istoria apare ca un caz de conștiință propus ca obiect de meditație din care se impune extragerea unor concluzii, importante pentru momentul istoric din care se desprinde acțiunea. Opțiunea revoluționară se relevă astfel nu ca o superficială consecință istorico-mecanică, ci ca un proces legic de clarificare, relesînd din eliberarea de obsesii care rămîn totuși familiare, așa cum se vede din discuția plasată la finele cărții, dintre Ștefan și Solonel. **Săptămîni de dragoste** este o aventură a căutării printr-un univers ambiguu, al sensului real al devenirii, într-o obsedantă omniprezentă a istoriei, cu scopul descoperirii tinereții ei, a sensului ei de înnoire. Aceasta nu poate fi decît calea **activismului,** materializată în ridicarea steagului roșu, înfruntînd un risc autentic, peste lumea simbolizată de atelierele lui Honoriu Printz. Problema națională se dovedește și de astă dată, o problemă socială. Dar calea descoperirii acestui adevăr trece peste tot ceea ce s-a acumulat în timp în spiritualitatea unui popor.

Evident că, în condițiile date, limitele tipului de proză profesat de Vasile Sălăjan vor fi cu totul altele decît acelea detectabile aiurea. Una dintre ele este aceea a lipsei unității de ton, a modulul uneori stufos, prea alambicat de construcție a textului, trădînd parcă o lipsă de respirație. Se simte o insuficientă organizare a tehnicii în scopul constituirii, în codul impus, a unei palete de mijloace preferențiale, cu scopul de a realiza un efect de durată și pentru a exclude ușoara impresie de fragilitate și inconsistență. Lecția lui Faulkner, pe deplin învățată, se lasă cu greu depășită pe propria ei dimensiune. Se impune, însă, dincolo de toate acestea, amploarea temei, atacate în aspectele ei de adîncime precum și tonul reflexiv-liric al unui prozator care-și ia în serios propria vocație. Dincolo de cuvinte se întrezărește o lume, încă destul de vag conturată, dar în întregimea ei.

Ion Gh. Istrate

critică

Mircea Vaida: BLAGA, afinități și izvoare

Din perspectiva investigației comparatiste și cu „mijloacele eseului literar (ca rigori și libertăți)“ Mircea Vaida încearcă o diferențiere și o integrare a operei lui Blaga în circuitul de valori europene și universale.

Un astfel de demers era desigur necesar și esențial, comparatismul reprezentînd, dincolo de crizele lui interne, singurul mod de proiectare și de inserție a valorilor. Din unghiul acesta cartea lui Vaida răspunde unui imperativ cultural, avînd uneori meritul unificării și defrișării unor teritorii de cercetare. Autorul delimitează punctul de «convergență» al lui Blaga cu spațiul universal în „noțiunea originară Phisis-ului grec“, idee fertilă pe tot parcursul lucrării. „Asimilarea creatoare“ este raportată la „personanța autohtonă“ a poetului, la relațiile acestuia cu folclorul mai mult enunțate decît explorate, la „condiția lui transilvană“, fiind nuanțat identificată cu o actualizare aproape programatică a ceea ce fusese simplă sugestie în opera eminesciană, analizată ca o matrice mediatoare.

Traiectoria criticului parcurge un domeniu vast, ce cuprinde occidentul și orientul clasic și modern, beneficiind, prin cunoașterea limbii, de o relație directă cu spațiul germanic, definitoriu pentru formația și personalitatea lui Blaga. Fiind vorba de parcurgerea unui asemenea spațiu, paradoxal, rigoarea și caracterul științific al actualului critic rezidă în capacitatea acestuia de a-și restringe domeniul asocierilor și disocierilor, în modul în care el stabilește relații între variabile relevante. În acest sens nu subscriem la expedierea scrierilor filozofice pe motivul că ar fi „vetuste“, „neștiințifice“ sau valorificabile doar în planul lirismului și nici la apropierile dintre Blaga și Poe, Withman, Tagore, Eliot și Valéry, forțate, tocmai prin faptul că sînt lipsite, în definirea lor, de genul proxim. Dacă personalitatea lui Blaga se reliefează pregnant în relație cu Eminescu, Goethe, Nietzsche, Rilke și Trakl, sau din raportarea poeziilor la eseuri, ea se pulverizează nemotivat atunci cînd demersul comparatist se transformă într-o juxtapunere de cărți, autori, motive și structuri (adeseori în aceeași frază). În cazul acesta, funcția de interpretare se confundă cu una acumulativă sau cu o exacerbare a diferențelor într-o relație adversativă a valorilor (Blaga „spre deosebire de...“). Critic și eseist prin volumele despre Sextil Pușcariu și cel de eseuri „Ospățul lui Trimalchio“, Mircea Vaida este și poet („Cenușa verde“ și „Marginea lacrimei“), calitate ce înlocuiește adesea discursul critic, afinitățile și influențele dintre marile personalități fiind asemănate cu niște „cupe cu eu“ pe care aceștia și le împrumută, „continuîndu-se unii în alții“. Această calitate poate duce la o serie de performanțe în critică în măsura în care nu devine autonomă și nu dezechilibrează coerența și stilul. Dincolo de intîietatea acestui tip de traiect critic, de caracterul lui mai mult acumulativ și descriptiv decît sintetic, există în cartea lui Vaida cîteva ipoteze, ce anticipă noi lecturi ale lui Blaga, acolo unde relațiile stabilite între Blaga și spațiul universal duc simultan la o adîncire a relației față de opera poetului. Cartea lui Mircea Vaida se impune în contextul criticii tinere prin efortul ei de a explora fenomenul literar românesc, dintr-o perspectivă mai complexă, atentă la ariile de confluență ale valorilor, la integrarea lor în circuitul universal.

Doina Uricariu

repere

Rimele lui Michelangelo

Între demersurile cele mai ambițioase ale anilor din urmă, va trebui să numărăm traducerile Etei Boeriu, distinsa poetă de la Cluj-Napoca, a cărei bibliografie numără o nouă versiune românească a **Divinei Comedii, Cantonierul** lui Petrarca și **Rimele** lui Michelangelo, publicate de curînd la editura Dacia, într-o carte somptuoasă, cu reproduceri după desene și manuscrise ale autorului. Este vorba de fapt de o antologie cuprinzătoare din opera poetică a lui Michelangelo, stabilită pe baza unor criterii expuse succint de traducătoare în Cuvînt înainte. Eta Boeriu insistă și asupra motivelor care au dus la reconsiderarea actuală a versurilor marelui sculptor florentin. Multă vreme considerată o preocupare adiacentă a unei energii realizate mai bine în piatră sau în culoare, poezia lui Michelangelo devine tot mai mult, în conștiința criticii actuale, o expresie esențială a sufletului său torturat, la fel de însemnată ca **Pieta** sau pictura **Capelei Sixtine,** a cărei naștere o evocă într-un cunoscut sonet : „De-atîta trudă mi-a crescut o gușă / ca la pisici, de apă,-n Lombardia ; / așa-am ajuns, încît mi-grop bărbia / în pîntecele umflat ca o căpușă. / Mi-e barba-n cer și capul dat pe spate ; / spinarea arcuită ca inelul, / iar din obraji, cum picură peneul, / îmi fac dușumele-mpestrițate“. Este vorba de o artă majoră, iar nu de inspirație marginală, a cărei importanță s-ar găsi în faptul că aparține unui nume ilustru.

Adîncimea operei poetice a lui Michelangelo se cuvine măsurată prin amploarea motivelor intelectuale ale epocii. Suflet bîntuit de mari neliniști, artistul a fost însă un elaborat, căutînd să descifreze tainele ultime ale frumosului și apoi să le transcrie într-o formulare mai limpede. Iată în acest sens un sonet „neo-platonician“ : „Din leagăn frumusețea i-a fost dată / drept pildă de urmat chemării mele / și-n artă numai ea mi-arată țelul. / Cei ce n-o cred n-au strop de judecată. / Doar ea pe culmi ne poartă și spre ele / mă-ncerc și eu cu dalta și penelul. / Dacă simțirii, îndrăznelii-ori proștii / din simțuri o deduc, cînd ea se naște / din cer și-n cuget către cer ne-ndeamnă, / a crede că din tină ochii noștri, / bolnavii, pot și fără har cunoaște / eternitatea, nebunie-nseamnă“. Forța neobișnuită a geniului michelangiolesc nu era de loc oarbă, iar expresivitatea lui se află la antipodul informului. Experiența artistică este legată de **eidos,** adică de forma care spune ceea ce este, aruncînd puzderia de văluri ale naturii. „Sub ce-a trudit făuritorul zece. / căci mai presus e arta de natură“, tocmai pentru că „Nu-ncape-n sculptor nici un gînd pe care / să nu-l cuprindă marmura-n prisosul / ce zace-n ea ; prin el desprinzi frumosul / cînd mîna dă simțirii ascultare“.

Ca în tot ce a creat, Michelangelo sfidează moartea, cu gîndul secret și cu teroarea că pustiirea este termenul inevitabil care umbrește realizările cele mai de seamă ale omului. Rareori au fost acordate în poezia universală acccente mai dramatice ale unui proces cu divinitatea : „De moarte sigur, / dibuindu-i ceasul, / simt viața cum se scurge și mă lasă : / trupu-l desfată, sufletu-l apasă, / el morții-i cere să-și iuțească pasul. / E oarbă lumea : nu străbate glasul / dreptății-n ea, povața, pilda-aleasă, / lumina-i stinsă, ceața grea și deasă, / triumfă răul, stăruie impasul. / Cînd, Doamne, celor mulți ce ți se-nchină / le vei curma ajunul ? Așteptarea / frînge speranța și din drum ne-abate. / La ce folos făgăduiești lumină / Cînd ne surprinde moartea și-n nserarea / Așa cum sintem, negri de păcate ?“ Ediția bilingvă permite și verificarea unor echivalențe, acolo unde gîndul pare obscur, dînd în același timp o imagine mai exactă a frumuseții textului românesc, încărcat de robustețea originalului și de valențe poetice proprii limbii noastre. Este un Michelangelo citit prin Eminescu, aș spune, realizat în românește prin experiența lirică a poetului care a concentrat cea mai profundă gîndire și simțire în limba noastră. Iată o mostră de eminescianism al traducerii, într-o poemă de frumusețe excepțională : „O, noapte, dulce vreme deși neagră, / ce dăruiești cu pace-orice durere ; / pe drept te cîntă cei ce au vedere / Și minte care știe să-nțeleagă. / Tu verși balsam pe gînduri ca pe-o plagă / Și-aduni în umbra ta tot ce-i tăcere ; / adesea-n vis, din strimta-i încăpere , tu inima ne-o porți prin cer pribeagă“.

Aurel-Dragoș Munteanu

A apărut :

ALMANAHUL LITERAR 1976

• Constelație lirică • Mapamondul văzut de scriitori • Arhiva Almanah : texte și fotografii inedite • Anii independenței în epistole • Centenarul Brâncuși • Mică antologie de schiță polițistă • „Ulise“ de James Joyce • Coincidențe stranii : Lincoln-Kennedy • Reproduceri de artă • Poezii de Eugen Barbu și Al .Piru • „Din Cartea cu Prieteni“ de Fănuș Neagu • Versuri de Eugen Jebeleanu și Nichita Stănescu • Cafenele literare de altădată • Traduceri din Shakespeare, Esenin, Rilke, Apollinaire • Milița Pătrașcu la 90 de ani : „Artă și biografie“ • Eminescu — texte inedite • Liviu Ciulei se destăinuie • Revelion la scriitori • Umor • Enigme : Triunghiul morții ; Cine l-a împușcat pe Adam ? • Un amor al lui Byron • Curiozități.

REVISTA REVISTELOR

• **Dezbaterile „Contemporanului“** (numărul din 12 decembrie a.c.) au drept obiect „Starea poeziei“. Realizată de Laurențiu Ulici, dezbaterea întrunește opiniile străbătute de o reală francheță, implicate în dinamica fenomenului liric actual, formulate de Ștefan Augustin-Doinaș, Ov. S. Crohmălniceanu, Dumitru Micu, Gabriel Dimisianu și Nicolae Dragoș.

• Foarte interesant este felul cum abordează Lucian Raicu într-un recent articol **(România literară,** nr. 49) personalitatea lui Nicolae Labiș. De obicei se vorbește fie numai despre omul Labiș, fie numai despre poezia lui. Lucian Raicu nu vrea să desprindă pe om de operă și nici opera de om. Pe această cale criticul încearcă o mai justă definire a „evenimentului Labiș“ în poezia românească postbelică și în conștiința scriitorilor contemporani.

• Cit se poate de firească, la obiect, este concluzia acutului articol „De din vale de Rovine“, consacrat de criticul C. Stănescu poeziei de inspirație patriotică („Scînteia tineretului“ din 28 noiembrie a.c.) „Marea creație românească patriotică, în toate ipostazele ei, este cea dintîi care să înfirme atît exclusivismul doctrinar al inaccesibilității (Doctrinar, fiindcă s-a observat ciudatul fenomen al deplinei accesibilități a poeziei unor susținători teoretici ai neînțelegerii !) cît și disprețul ascuns pentru o poezie cu orice preț accesibilă, dar nu o dată, în primul rînd, cu prețul calității“.

• Revista **Săptămîna** publică un interesant serial **O mai veche campanie anti-călinesciană** în care se încearcă decuparea unei sistematice atitudini anticălinesciene la diverși critici. Operația nu e dintre cele mai ușoare fiind vorba de cea mai delicată și mai mobilă materie literară, cea a prezentului, dar merită atenția încercarea unui tînăr, Constantin Sorescu, de a distinge cîteva din liniile de forță caracteristice. Atît timp cît citatele sînt convingătoare demonstrația se ține în picioare. C. Sorescu observă că există critici care-l resping pe G. Călinescu pentru că nu avea conștiința tragicului, prefațînd în schimb scriitori de mîna a doua. Chiar dacă pe anume laturi suita de articole a lui C. Sorescu e discutabilă, firesc la un începător, semnatarul prezintă un punct de vedere demn de atenție și calități promițătoare de polemist.

Cronicar

Poeții Transilvaniei

Urmare din pag. 1

al Maramureșului și sanctuarele ; apoi toată această civilizație, rînduiala sărbătorilor și a nunților, a bocetului și a nostalgiilor, viața de fiecare zi a omului locului ce trebuie să odihnească în cuvînt.

Nu-mi pot închipui astăzi un adevărat poet al țării fără istoria poporului nostru pe masă, fără a avea inscrisă în inimă cu pană de diamant harta de aur a suferințelor și biruințelor strămoșilor noștri, fără a duce marea luptă cu sine însuși ca istoria și natura poporului său să-i devină propria sa natură și istorie, singura lui posibilitate de a-și săvîrși lucrarea încredințată în timp.

Nu poți fi poet universal fără a fi un adevărat poet local. O spune T. S. Eliot în legătură cu Shakespeare, poetul local al Angliei.

E un parfum, o mireasmă arhaică a acestor dealuri si codri, a acestui pămînt și cer, a acestor localități fie ele Napoca sau Someș, Rodna sau Zarand, Abrud sau Cîmpeni, Alba Iulia sau Blaj, Dăbîca sau Ciceu, Oltul sau Mureșul, Oradea sau Timișoara, Peri sau Budești, Dragomirna sau Rohia, Topa sau mii și sute de mii de nume date de strămoșii noștri nu numai satelor și așezărilor, ci fiecărui deal în parte, fiecărei văi ca și fiecărui om. Iar de putem veni cu o noutate adevărată în contextul poeziei noastre și nu numai a noastră aceasta poate fi numai în măsura în care obiectul cuvintărilor noastre va fi din ce în ce în amănunt și în adîncime tot ce ființează și a ființat în această matcă arhaică, leagănul eroilor și descălecătorilor voevozi ai poporului nostru în această mică, măreață, uriașa noastră Transilvanie.

Iar pentru ca această masă etnografic-istorică de nume, obiceiuri să poată fi însuflețită în opere nepieritoare, general valabile, universale, pentru ca particularul să devină simbolic universal, poetul are nevoie de marea cultură care singura poate transfigura localul, îl poate salva din provincialism și ridica în sferele înalte ale artei autentice atît de dificil de atins. Dacă truda de colecționar etnografic o poate implini aproape fiecare, transfigurarea care corespunde creației renăscătoare cere harul și vocația celor mai rivnitori.

Creația este lucrarea voinței celor mai înzestrați și ei trebuie să înceapă marea asimilare a tuturor ideilor universale pe care cele mai pilduitoare culturi ale omenirii și le-au lăsat moștenire. Orice adevărat creator este un dublu moștenitor : întîi moștenește avuția părinților săi naturali, toată averea cea dulce și vital necesară a Patriei înaintașilor săi, apoi este fiul prin voință creatoare ca moștean al celor mai nobile și adînci culturi și civilizații ale omenirii.

Așa a fost Coșbuc la noi marele poet al țărănimii noastre transilvane care era acasă nu numai în satul său, în Patria sa, ci și în Patria lui Dante sau a marelui poet oriental al Vedelor, așa a fost Blaga, așa trebuie să fim fiecare dintre noi pe mai departe.

A înțelege timpul

Urmare din pag. 1

nele-reportaj, romanele-anchetă, romanul-modern (mai corect : „al mediilor sociale“...).

Cu toate că scria cu ochii la vecinii de peste drum, Balzac, de pildă, nu mi se pare a fi scriitorul exemplar al epocii sale. El descrie un mediu, reprezintă un altul dar îi scapă ceva esențial din amîndouă. Aș putea fi învinuit de superficialiate, îndrăznesc totuși să spun că Balzac îmi face impresia unui „inveterat piritor“, unui profesionist al mărturiilor din procesele civile Își înțelege epoca de la orizontul arondismentului său. Nu are virtuțile unui temerar procuror, ale unui apărător înflăcărat. Fără un dezvoltat simț al socialului, fără o profundă cunoaștere a istoriei sociale (dusă pînă acolo încît să poți anticipa, pe baza experiențelor consumate și pe baza premiselor oferite de prezent, deznodămîntul viitor al unor procese în curs) eforturile de sincronizare a operei cu — repet — **spiritul epocii** sînt sortite eșecului. A scrie o literatură de actualitate și despre actualitate înseamnă a înțelege sensul acestei actualități (pînă și sensul ei temporal), a deține cîteva **certitudini** în legătură cu fenomenele ei fundamentale, a îndrepta atenția cititorului asupra generalului și esențialului, a găsi la scara particularului teme semnificative, neîntîmplătoare. Pe scurt: a dobîndi o experiență teoretică și practică a legilor istoriei. Mai mult ca oricînd scriitorul care se apleacă asupra realităților zilelor sale trebuie să fie dublat de istoricul apt să înțeleagă circumstanțele care au impus aceste realități și capabil să descifreze exact tendința lor într-u viitor; există altminteri riscul de a extrage „probe“ dintr-o materie încă în elaborare și a conchide că puritatea ei lasă de dorit.

Proza românească de actualitate își adună apele pe măsură ce talentul și simțul istoric devin armonicele personalității scriitorilor săi. Istoria literară a ultimelor decenii consemnează, pe de altă parte, apropierea — oarecum lentă — de temele mari ale epocii noastre: am avut o meritorie literatură despre război, apoi una despre transformarea socialistă a agriculturii și industriei (fiecare direcție continuînd și astăzi în căutarea altor semnificații), avem și primele semne ale uneia de investigare a mediului social, moral complex, corespunzător etapei de evoluție în care se găsește socialismul în România. Principalul cîștig în această direcție vizează modul de gîndire al scriitorilor noștri din toate generațiile. Relațiile inter-umane sînt analizate dintr-o perspectivă istorică și morală evoluată, modernă, căutările au trecut dincolo de vorbe, de fraze, de festivism. Chiar și în cazurile în care subiectul nu este în mod expres „de actualitate“ acest nou mod de a concepe literatura se face simțit, ca un punct de vedere contemporan asupra altor epoci, ca o poziție modernă în fața unor fapte istoricește încheiate.

biografia debuturilor

Invitatul nostru: Acad. prof. Ştefan Pascu

Rectorul Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca

„Mulţimile n-au scris letopiseţe — le-au trăit"

„Noi eram niște copii sensibilizați de-o Istorie trăită, iar la școală învățam o Istorie sensibilizată".

— Stimate tovarăşe profesor, aş dori să începem prin a vă întreba, dacă spaţiul şi vremea în care aţi copilărit, faptul că v-aţi născut la Apahida, judeţul Cluj, în chiar anul declanşării primului război mondial, evenimentele ce au pregătit şi cele ce au urmat desăvîrşirii unităţii statului român (1918) au avut vreo influenţă în alegerea de către dumneavoastră a profesiunii de istoric ?

— Dacă e să dăm crezare pedagogilor şi psihologilor, inteligenţa — în datele ei cvasi-generale — se consolidează pînă la vîrsta de 7 ani. Chiar dacă nu înţelege raţional, copilul simte afectiv ; am putea spune că simte cu inima şi aceste impulsuri le transmite raţiunii. În felul acesta se formează un sistem prin care el îşi pune întrebări cărora le caută răspunsuri. Pe de altă parte, din orice punct de vedere am privi trecutul unui popor, nu poate fi negată, ignorată o anume moştenire : cea a transmiterii idealurilor. Or, Istoria, socotită, pe bună dreptate, memorie a omenirii, păstrătoare a valorilor spirituale şi materiale acumulate de-a lungul veacurilor, conferă moştenirii de care vorbeam o importanţă deosebită.

Generaţia copilăriei mele a fost una dintre cele mai solicitate. Amintirile noastre de copilărie sînt mult mai adînci decît cele ale generaţiilor care nu au cunoscut accidente istorice de amploarea unui război. În cazul nostru, cînd laturii afective — sentimentelor prin care am cunoscut şi trăit acele evenimente — i s-a alăturat şi cea raţională, întîmplările au lăsat urme neşterse de trecerea anilor, de o rezonanţă care cu greu poate fi explicată prin cuvinte.

— Vă înţeleg foarte bine, dar, deocamdată, sîntem încă robii cuvintelor atunci cînd vrem să transmitem cîte ceva. De aceea, v-aş ruga să-mi numiţi cîteva scene dintre cele pe care le numeaţi „de neşters".

— De pildă, deşi n-aveam pe atunci decît 3—4 ani, în 1918 copiii de vîrsta mea au văzut, şi n-au putut uita niciodată, actele de vrăşmăşie săvîrşite de armata austro-ungară în derută şi dezagregare. Fapte săvîrşite împotriva unor fiinţe nevinovate, fără apărare, ce s-ar fi cuvenit ocrotite în virtutea unui elementar sentiment de umanitate. Sau scene ca aceea, în care, un părinte, venit într-o scurtă permisie, îşi recunoaşte, într-un grup de copii, propriul fiu, născut în lipsa sa ; îl ia în braţe, îl sărută plîngînd de bucurie şi, poate, presimţind că n-o să-l mai vadă niciodată. Sînt scene pe care nimic nu le poate şterge din memorie.

Apoi, după 1918, după aşezarea lucrurilor, copilul care a cumulat asemenea emoţii la anii celei mai fragede vîrste a avut norocul să-i fie îndrumaţi paşii în descifrarea trecutului omenesc, în tainele poporului român de dascăli precum Vasile Runcu, Nicolae Cumpătă, primul ardelean, al doilea venit de pe meleagurile moldovene, amîndoi oameni care au suferit şi ei ororile războiului şi urmările dezastrului din iarna lui 1916 şi primăvara lui 1917 ; învăţători care, alături de tineri ţărani, tineri intelectuali au contribuit la realizarea visului pentru care au răposat şi moşii şi părinţii. Aşadar, copiii care eram pe atunci, am cunoscut Istoria sub două aspecte : 1. Aspectul dramatic, al întîmplărilor proaspăt trăite. 2. Aspectul eroic sub care ne era prezentată în primii ani de şcoală.

— Cum era predată Istoria în şcoala acelor ani ?

— Concepţia istoriei-povestire punea în umbră concepţia înţelegerii trecutului omenesc prin eforturile de creaţie şi realizare. Istoria interesa mai mult prin ceea ce avea spectaculos, decît prin descoperirea cauzalităţii şi urmării actului istoric. Concepţia lui Xenopol cu privire la înlănţuirea cauzală şi la fenomenele de succesiune nu pătrunsese în învăţămîntul istoriei elementare din acea vreme. Noi eram nişte copii sensibilizaţi de o Istorie trăită, iar la şcoală învăţam o Istorie sensibilizată. Într-un fel, lucrul era de înţeles. Dascălii noştri — fie că mă gîndesc la cei din primii ani ai copilăriei, fie că e vorba de cei de mai tîrziu — foloseau un gen de literatură foarte răspîndită, o literatură populară care se adresa mulţimilor. Cartea de istorie cu caracter ştiinţific propriu-zis, care să urmărească legitatea istorică, aproape că lipsea.

— Numiţi-mi o carte ce se bucura de mare căutare pe atunci.

— Lectura preferată a oamenilor tineri ai vremii era „Povestea neamului" — o istorie, care în mod deliberat, căuta şi sublinia momentele dramatice şi eroice doar. Deşi amendabilă, asemenea carte, scrisă cu bune intenţii, căuta şi reuşea să sădească în inimile celor tineri sentimente înalte patriotice. Limitele derivate din concepţia idealistă erau compensate însă prin bunele intenţii şi mai ales prin ceea ce au avut ele bun din punct de vedere educativ. Educaţia patriotică o datorează generaţia mea nenumăraţilor dascăli de bună credinţă, care, deşi cu limite în gîndirea lor, idealistă, au sădit în minţile şi inimile noastre adevăratele şi nobilele idealuri ale numeroaselor generaţii care au luptat şi s-au jertfit pentru izbînda dreptăţii sociale şi naţionale, pentru independenţă şi unitate. Fiindcă atunci cînd reînvii istoria poporului român în general şi în deosebi a ramurii sale ardelene, chiar dacă n-ar împărtăşi cineva concepţia materialist-istorică, e nevoit să scrie în primul rînd istoria ţărănimii pentru veacurile mai vechi, a maselor populare în totalitatea lor în vremurile mai noi, făuritoarele istoriei adevărate. Cu alte cuvinte este nevoit să coboare pe pămînt şi să nu privească lucrurile din avion, care permite descoperirea doar a acoperişurilor clădirilor, adică evenimentele de suprafaţă nu şi cele de adîncime. Străduanie mai dificilă, deoarece mulţimile n-au scris letopiseţele, ci le-au trăit. N-au scris cronici, ci au fost chiar făptuitorii acelor pagini. Istoria omenirii nu este o „magistrală" împodobită cu flori, de-o parte şi de alta, aşternută cu covoare colorate. Istoria are urcuşuri, coborîşuri, opriri. Omenirea a înfruntat asemenea greutăţi. Viaţa a fost şi este atît de complexă încît ea nu poate fi socotită doar momente frumoase, luminoase. Istoria trebuie înţeleasă deopotrivă prin eforturi, piedici, obstacole, în desfăşurarea sa în formă de spirală.

În Istoria sa dramatică şi eroică totodată, poporul român nu şi-ar fi validat puterea sa de creaţie fără optimismul ce-l caracterizează, care înseamnă inseparabila comuniune dintre Oameni şi Locuri.

— Cum erau dascălii dumneavoastră de Istorie ?

— Uneori erau romantici în explicaţia proceselor istorice, exagerînd anumite evenimente. Deşi au exagerat uneori, nu i-am auzit niciodată vorbind cu dispreţ despre istoria altor popoare, altor naţiuni. Ei n-au practicat un naţionalism şovin, ci în încercarea de a face o curată educaţie patriotică, au ridicat pe piedestale anumite fapte istorice, figuri, unele dintre ele poate nu le meritau, dar majoritatea, da. Şi într-o vreme cînd revizionismul era în floare, cînd integritatea statului român realizată în istoricul an 1918 era atacată, aceşti dascăli l-au combătut cu ardoare, au trezit sentimentele patriotice ale celor tineri. Suportul istoric al întregii activităţi a acestor dascăli era inatacabil : Poporul român s-a născut aici, pe această vatră.

Afirmau şi ei ceea ce a subliniat Nicolae Iorga dintr-un dialog între un ţăran român şi un ţăran sas. Ţăranul sas, mîndru şi fericit de semnificaţia sărbătorii a şapte secole de la colonizarea conaţionalilor săi în Transilvania, a adresat ţăranului român întrebarea : „Voi aţi putea sărbători asemenea eveniment ?" Acesta din urmă i-a răspuns liniştit : „Noi nu avem ce sărbători pentru că n-am venit aici din altă parte. Noi aici ne-am născut". Un răspuns prin simplitatea şi sinceritatea lui răsturna toate fabulaţiile cu privire la „miracole" şi „enigme" în legătură cu împrejurările formării poporului român.

„Pârvan era şi un educator prin excelenţă. Iorga, acest «dascăl al naţiunii» combătea fascismul, tendinţele de fascizare a ţării...".

— V-aş ruga să-mi vorbiţi acum chiar despre profesorii dumneavoastră de la Universitate.

— Eram influenţat şi eu, ca şi alţii, de maeştrii mei. Dintre dascălii propriu-zişi, adică de la care am învăţat nemijlocit, l-aş aminti în primul rînd pe Ioan Lupaş. Se distingea prin puterea verbului său, printr-o memorie prodigioasă. Vorbea ore în şir, avînd în faţă doar un petec de hîrtie de mărimea unei palme, un petec de hîrtie pe care avea scris doar un citat mai evocator. Patosul său era molipsitor. Poate că şi partea de Istorie predată de el îl favoriza în acest sens.

— Care era perioada pe care o preda Ioan Lupaş ?

— „Istoria modernă", partea de la Mihai Viteazu înainte : Cantemir, Brâncoveanu, Şcoala Ardeleană, răscoala lui Horea, Tudor, 1848-ul.

Cînd îl audiam pe Silviu Dragomir, mai puţin spontan în rostirea orală a gîndurilor, mai profund în analize, mergînd mai adînc în tainele problemelor — opţiunea mea începea să se clatine.

Mai era şi Nicolae Bănescu, cu ţinuta sa elegantă — elegant în ştiinţă şi în atitudine, în gesturi. El impunea printr-o anumită superioritate „academică".

— Din cîte înţeleg, şi din cîte bănuiam fiindcă aţi fost student la Cluj-Napoca şi nu la Bucureşti, nu i-aţi avut profesori pe Pârvan ori pe Iorga. Cu toate acestea, aş dori să-mi spuneţi cîteva cuvinte despre ei.

— Iorga şi Pârvan mi-au fost magiştrii îndirect. I-am audiat întîmplător ; pe primul mai mult. Pârvan, care prin „Getica" sa demonstrase o extraordinară putere de manifestare a marelui său talent, a intuiţiei sale, mă fascinase. Mai ales prin neegalata sa intuiţie uneori, care îl ajuta să înţeleagă un proces istoric şi în lipsa dovezii. Era şi un educator prin excelenţă. Lecţia sa inaugurală „Datoria vieţii noastre" rămîne o magistrală pagină de etică, de patriotism şi de analiză a posibilităţilor gîndirii omeneşti.

Iorga m-a impresionat întotdeauna prin ţinută, curaj şi săgeţile pe care le arunca în stînga şi-n dreapta. Cînd spun curaj, mă gîndesc la felul cum, în amfiteatre neîncăpătoare pentru marele auditoriu, acest „dascăl al naţiunii" combătea fascismul, tendinţele de fascizare a ţării...

—Trecînd de la magiştri la ucenici, adică la dumneavoastră, cei care de-abia intraţi în meandrele profesiunii de istorie, aş vrea să-mi spuneţi, care erau proiectele, năzuinţele pe care le aveaţi pe atunci. Şi asta, pentru că bănuiesc că nu vă era aşa de uşor să vă afirmaţi, căci urmaţi unor mari istorici.

— Întrebarea mă îndeamnă la rememorări ai anilor de studenţie şi ucenicie, plini de avînt, încredere, în general, dar şi de momente de scepticism uneori. Admirînd învăţătura dascălilor noştri, de asemenea bogăţia ştiinţei cuprinsă în cărţile bibliotecilor clujene, eram cuprins, citeodată, de un fel de neîncredere în perspectivele noastre. „Generaţia noastră nu va fi, în comparaţie cu cea a dascălilor noştri, decît o generaţie de epigoni", gîndeam uneori. Şi asta pentru că problemele de seamă, credeam noi, fuseseră descifrate şi rezolvate. Dar şi în asemenea momente nu ajungeam, totuşi, la raţionamentul unui colonel de pompieri.

— Ce colonel ?

— E o istorioară. Directorul Arhivelor din Cluj solicita fosta clădire a acestora, ocupată în acel moment de pompieri. Comandantul pompierilor, într-o discuţie cu amîntitul director, a avut, printre altele, şi următoarea replică: „Ce mai vrei dumneata cu aceste Arhive ? Tot ce-a fost important a fost publicat de Iorga. Ce n-a publicat Iorga nu mai e important. Deci nu mai e nevoie de arhive" !

Firește, pe măsură ce înţelegeam Istoria, mai bine, îmi dădeam seama de îndatoririle mari ce se ofereau generaţiei mele. Îmi dădeam seama cîte necunoscute mai există în istorie, cîte probleme mari au fost ocolite sau insuficient deslușite. Înţelegeam că mai există un cîmp de probleme ignorat pînă atunci, numeroase pagini încă albe, cu multe semne de întrebare. Şi cu timpul, scepticismul se transforma în optimism, descurajarea era înlocuită de încredere, împreunată cu dorinţa de străduanii şi realizări.

— A existat un moment hotărîtor pentru destinul dumneavoastră de istoric ?

— Aş putea răspunde afirmativ. Era în vara ce-a urmat celui de-al treilea an al meu de studenţie cînd profesorul Silviu Dragomir, încrezător în puterile mele, m-a trimis la Bucureşti să copiez documente referitoare la revoluţia din 1848 din Transilvania. Şi în acele zile de vară şi de străduanii răsplătite cu dărnicie de folosul lor, am descoperit în Arhivele Bibliotecii Academiei o lucrare manuscrisă pe care mulţi o căutau şi tot atîţia o regretau.

— Cum adică ?

— Este vorba despre volumul al treilea al „Istoriei românilor din Dacia Superioară" al lui Al. Papiu Ilarian. În volumul al doilea al acestei lucrări era anunţat volumul trei, dar nimeni nu ştia dacă mai fusese scris, dacă se pierduse ori care fusese soarta lui. Şi lucrul interesa, căci, după cum se ştie, lucrările lui G. Barit, şi Al. Papiu Ilarian sînt pe bună dreptate socotite „de temelie" pentru cunoaşterea istoricelor evenimente. Descoperirea acelui manuscris a fost o revelaţie; atît pentru ceea ce cuprindea cît şi pentru ceea ce însemnau posibilităţile unui tînăr cercetător.

— Ce experienţă aveaţi în urmă, cînd aţi descoperit acel manuscris ?

— O oarecare ucenicie, căci începînd cu acel al treilea an al studenţiei mele am devenit bibliotecarul Institutului de istorie, organizat în localul unde se găseşte şi astăzi.

— Ce înseamnă să fii bibliotecar într-un asemenea Institut ?

— Cea mai bună ucenicie — aceea care-ţi permite şi te obligă să-ţi treacă prin mînă fiecare carte. Şi astfel de a şti mai mult ca alţii, de a fi socotit vrednic a colabora cu maeştrii tăi, a-ţi vedea numele pomenit de aceştia, ceea ce înseamnă o mare încurajare.

— A mai avut descoperirea manuscrisului pomenit şi o altă urmare fericită pentru dumneavoastră ?

— Da. A constituit una din premizele acordării unei burse de specializare în străinătate. La Roma, „student" al „Academiei di Romania", am cercetat timp de trei ani Arhivele romane.

— Care a fost cel mai însemnat cîştig al acestei specializări ?

— Mă întorceam în ţară cu o diplomă pe care nu o mai avea nimeni la noi : cea de „Archivist, paleograf, diplomat". Valoarea nu stătea atît în ea cea diplomă, cît în cunoştinţele care, acumulate, au făcut posibilă obţinerea ei. Şi mă mai întorceam cu o bogată recoltă documentară care, publicată în ţară, a contribuit la înlocuirea unor pagini albe cu altele bogate în evenimente însemnate, au eliminat semne de întrebare nedezlegate pînă atunci.

Întors acasă, începeam şi o carieră universitară : cu suişuri şi unele coborîşuri şi apoi urcuşuri.

„Aspectul literar al stilului istoric înseamnă pagina care reuşeşte să convingă raţional şi totodată să provoace integrarea lectorului în toate tainele paginii de Istorie".

— În „Micul dicţionar enciclopedic" se menţionează că sînteţi „specialist în istoria evului mediu". Cum îmi puteţi explica această specializare ? A fost întîmplătoare sau se datorează vreunui motiv ?

— Este vorba de acele „pagini albe" de care vorbeam ceva mai înainte. Un asemenea teritoriu îl constituia mai ales Evul Mediu timpuriu. În timpul cercetării Arhivelor romane am înţeles foarte bine acest lucru. Apoi a fost meritul tinereţii, care-l întregea pe cel personal, de a mă apropia cu mult curaj de probleme mai dificile. În Istorie, ca şi în oricare altă ştiinţă, îndrăzneala cercetării şi cercetarea îndrăzneaţă dau roade ; dacă nu în totalitate perene, cel puţin în ceea ce constituie indicarea unor căi, deschiderea unor drumuri. De-atunci, din 1944, şi pînă azi nu m-am ferit de dificultăţi şi cred că am reuşit să acopăr cîteva din paginile albe ale Evului Mediu timpuriu, să descifrez liniile generale ale acelei perioade. Poate şi de aceea, pentru viitoarea sinteză a Istoriei României cu experienţa pe care am acumulat-o de-alungul atîtor ani, sper să mai elimin alte cîteva semne de întrebare şi să le înlocuiesc cu concluzii întemeiate pe ştiinţă, pe dovezi, pe logică, pe intuiţie, dacă vrei.

— Vorbindu-mi despre profesorul Ioan Lupaş, pomeneaţi de „verbul" său. Aş vrea să-mi spuneţi ce înseamnă verbul unui istoric în comparaţie cu verbul unui scriitor, de pildă.

— Caracterul şi stilul istoric au suscitat discuţii, încă din cele mai vechi timpuri : din antichitatea greacă. Multă vreme, Istoria a fost socotită un gen literar ; se confunda cu povestirea, atît în ceea ce priveşte felul de exprimare, cît şi în ceea ce priveşte conţinutul. Nu-i aşa, Homer povestea întîmplări istorice, firește, implicînd zeităţi şi eroi într-un dozaj potrivit concepţiei asupra lumii acelor timpuri! Cu Herodot şi Tacit, Istoria începe să se despartă de literatură, acordînd importanţă primordială elementului istoric în sine, încercînd descifrarea proceselor Istoriei, urmările lor. Metafora a fost înlocuită cu naraţia avînd un caracter evenimenţial, astfel încît Istoria devine un gen propriu în cuprinzătorul domeniu al ştiinţelor umaniste.

A urmat apoi un moment, cînd retorica a impregnat relatarea istorică, pînă la saturaţie, cu figuri de stil, urmărindu-se efectele literare în aceeaşi măsură cu cele educaţionale şi ştiinţifice pe care le putea oferi relatarea evenimentelor.

O Istorie care îşi caută şi îşi găseşte drumul propriu, pas cu pas, poate fi socotită aceea cuprinsă în scrierile lui Tacitus, cel care proclamă preceptul etico-ştiinţific de-a informa „fără ură şi părtinire" (Sine ira ed studio !). Astfel, ne apropiem lent, în ritm timid, de ceea ce înseamnă criticismul istoric, umanismul Renaşterii. Cel care l-a „inaugurat" a fost Lorenzo Valla, care supunea unei critici interne şi externe documentul istoric, pentru a-i judeca valoarea ca temei al recunoaşterii istorice. De-atunci şi pînă acum, dezbaterile cu privire la caracterul ştiinţific al acestei discipline s-au desfăşurat fără încetare. A fost nevoie — ca peste tot — de noua concepţie, dialectică, pentru a se demonstra caracterul ştiinţific al Istoriei. Ceea ce nu înseamnă că de atunci încoace nu s-au mai exprimat şi idei contrarii, contestîndu-i-se Istoriei posibilităţile de cunoaştere a adevărului integral cu privire la marile procese, marile transformări din societate, la reconstituirea veridică şi obiectivă a întîmplărilor şi evenimentelor. Cîştigul de cauză l-a avut ştiinţa, care a ştiut să înfrumuseţeze cu o expresie convingătoare, atractivă datele ei. De aceea sînt socotiţi mari istorici, şi aici revin la întrebarea dumitale, acei care ştiu să îmbine armonios demonstraţia ştiinţifică cu verbul convingător, realizînd o expunere într-un limbaj de o necontestabilă valoare literară.

— Daţi-mi cîteva exemple de mari istorici, prin prisma acestei opinii.

— Şi Mommsen, şi Lampredet şi Beer şi Glots şi Croce, şi Xenopol, şi Iorga, şi Pârvan — în lucrările de sinteză şi în cele cu caracter monografic — au reuşit să concilieze demonstraţia ştiinţifică şi forma convingătoare, oferind operelor lor un adevărat stil literar. De altfel, Iorga îşi exprima regretul că nu este mai bun poet, pentru a fi un mai bun istoric. Înţelegea Iorga prin asta, împregnarea scrierilor istorice cu forţă literară convingătoare şi nu cu poezie propriu-zisă. Şi-ntr-adevăr, în multe din scrierile sale el a reuşit o astfel de performanţă. „Istoria lui Mihai Viteazul", „Istoria lui Ştefan cel Mare", „Istoria Românilor prin călători", şi altele sînt, prin stil, adevărate pagini de literatură ; bineînţeles, literatură ştiinţifică, istorică.

Şi la toţi marii noştri istorici — Cantemir, Bălcescu, Haşdeu, Kogălniceanu — paginile de istorie sînt în acelaşi timp de necontestată valoare literară, în sensul de mai sus. Şi profesorii mei — Dragomir, Lupaş, Bănescu — erau preocupaţi de grija faţă de forma literară. Ea merge aproape tot timpul în paralel cu preocuparea pentru demonstraţia ştiinţifică. Aspectul literar al stilului istoric înseamnă pagina care reuşeşte să convingă raţional şi totodată să provoace o integrare a auditorului sau lectorului în toate tainele paginii de istorie ; o trăire intensă a adevărului istoric.

„Filimon a literaturizat cu mare forţă o societate în mare transformare".

— Aş vrea să trecem acum la o altă ipostază : cea a scriitorului care se inspiră din faptul istoric.

— Judecată din acest punct de vedere, adică cel al literaturizării faptelor istorice, problema rămîne la fel de interesantă şi pe alocuri la fel de incitatoare la polemici. Oricum însă, literatura noastră se mîndreşte, cred eu, cu o pleiadă de scriitori — Filimon, Negruzzi, Haşdeu, Odobescu, Davilla, Delavrancea ş.a. — care şi-au înscris numele în istoria literaturii române prin opera lor, inspirată din faptul istoric. Fiecare dintre aceştia au căutat să respecte adevărul istoric, permiţîndu-şi, aşa cum e şi firesc în acest gen de literatură, şi „contribuţii" izvorîte din imaginaţie ; dar adevărul istoric a fost pentru toţi un adevărat fir roşu al creaţiei. În ceea ce mă priveşte, cred, de pildă, că Filimon a făcut pentru noi, la proporţii mai modeste, se înţelege, ceea ce Balzac reuşea în Franţa. Filimon a literaturizat cu mare forţă o societate în mare transformare ; mai ales în ceea ce privește clasele dominante.

— Ca istoric, care sînt raporturile dumneavoastră cu literatura în general şi cu literatura inspirată din evenimente istorice, în special ?

— Un om de cultură, implicit un istoric, nu se poate lipsi de literatură, nu numai din motivul de a fi în pas cu cultura vremii sale — şi cu cea a altor timpuri —, ci deopotrivă pentru că el are nevoie de literatură pentru verificarea propriei lui activităţi, pentru verificarea viziunii sale asupra unei epoci, asupra unor probleme fundamentale. Nu întîmplător Marx spunea că opera lui Balzac este mai valoroasă pentru înţelegerea societăţii franceze ca multe opere de istorie propriu-zisă. Apoi, istoricul are nevoie de literatură pentru a-şi împrospăta stilul, forma de exprimare.

În ceea ce privește raporturile cu literatura inspirată din evenimente istorice, istoricul-cititor nu se poate reţine să nu „verifice" în ce măsură scriitorul a reuşit să reconstituie portretul fizic şi psihic al unui personaj, logica desfăşurării istorice a acţiunii. Şi asta pentru a putea discerne adevărul şi valoarea istorică a conflictului dintr-o astfel de operă literară. Apoi, istoricul se controlează pe sine cu privire la unele aspecte de negăsit în izvoarele istorice şi pe care el şi le-a imaginat, le-a intuit. Fiindcă un scriitor de talent care-şi alege subiecte din trecutul şi prezentul societăţii, pătrunde lucruri care nu au fost înregistrate în scrisuri, cu intenţia de a fi oferite omului de ştiinţă de-a gata. Apoi, pe istoric îl mai interesează, în astfel de opere, analiza psihologică a personajelor, analiza mentalităţii unor îndivizi, raportul om-societate. Astfel, istoricul îşi poate da seama de valoarea „reconstituirii" realizate de scriitor. De pildă, la apariţia lucrării lui Camil Petrescu „Un om între oameni" toată lumea s-a întrecut în a o elogia pentru puterea de evocare a vieţii rurale din vremea lui Bălcescu. Criticii literari s-au întrecut în superlative. Fără să mă exprim în scris, am aderat acestui entuziasm, dar cu anumite rezerve.

— Poate prin intermediul acestei convorbiri putem face aceste rezerve ale dumneavoastră cunoscute „în scris" ?

— De ce nu ? Iată despre ce ar fi vorba. Această lucrare, valoroasă din multe puncte de vedere, păcătuieşte din punct de vedere istoric prin unele exagerări cu privire la viaţa rurală, la decăderea moravurilor unei categorii sociale „în descompunere" : ţărănimea. Acelaşi lucru se poate imputa, de pildă, şi lucrării lui Panait Istrati „Ciulinii Bărăganului". Dintr-o ţărănime într-o asemenea stare de decadenţă, de descompunere, nu s-ar fi putut naşte niciodată vigoare revoluţionară, rezistenţa cu care ţărănimea s-a opus marilor vicisitudini cu care a fost confruntată. De aceea, eu apreciez mai mult sub aspectul intuiţiei istorice cărţile unui Radu Teodoru — „Brazdă şi paloş", „Vulturul" — deoarece sînt mai cu temei ancorate în realitatea istorică şi din acest punct de vedere contribuţia lor la educaţia patriotică a cititorului este mai mare. Fiindcă mesajul către viitorime al oricărei opere literare de acest fel contopeşte valoarea estetică şi cea istorică.

— Aici lucrurile devin puţin mai complicate cred eu, în sensul că opţiunile către o carte precum „Ciulinii Bărăganului" ori una precum „Vulturul" se pot susţine, de ambele părţi, cu numeroase şi din ce în ce mai aprinse argumente. Ar putea fi obiectul unei alte discuţii, poate; sau măcar pretextul ei. În cazul convorbirii noastre, v-aş propune un alt „paragraf", cel al relaţiei dintre istoric şi scriitorul care scrie de data aceasta nu inspirîndu-se dintr-un eveniment istoric foarte îndepărtat, ci dintr-unul trăit în aceeaşi măsură şi de istoric şi de scriitor. Dintr-o actualitate mai mult sau mai puţin apropiată. Şi ca să nu vă încit la teoretizare, ci la o concreteţe ce face bine oricărei discuţii, v-aş propune, în sensul raportului pe care-l numeam mai sus să ne oprim la „Delirul" lui Marin Preda. Căci sînt sigur, istoricului Ştefan Pascu nu-i putea scăpa o asemenea carte.

— Sigur, există şi acest raport între istoric şi scriitor. Aici confruntarea este directă, fiindcă — şi unul şi celălalt îşi aştern gîndurile şi observaţiile pe temeiul izvoarelor la care se adaugă observaţia nemijlocită. Aici, de fapt, confruntarea nu mai este între istoric şi scriitor, ci între doi oameni care au trăit alături, au observat şi acum judecă. Fiecare însă cu mijloacele profesiunii sale.

— Aş spune că este o confruntare directă între două conştiinţe.

— De ce nu ? În ceea ce priveşte cartea lui Marin Preda, care a constituit şi un mare succes de librărie, judecăţile privind valoarea ei literară mi se par, una cu alta, concordante în esenţă. I se recunoaşte autorului şi aici, ca în toată opera sa, talentul remarcabil, ştiinţa analizei. În ceea ce priveşte fondul istoric al „Delirul"-ui, pot exista neconcordanţe în aprecierea pe care istoricii o pot emite. Dar mai important decît orice, din acest punct de vedere, mi se pare a spune că cercetarea pe care Preda a făcut-o la izvoarele istorice ce i-au stat la dispoziţie, cercetare completată de propriile-i judecăţi, îi asigură scriitorului nostru locul cuvenit în gîndirea progresistă.

Pentru valoarea sa literară şi pentru judecata sa îndrăzneaţă, cartea lui Preda a constituit un moment literar ; ca şi altele, care ar merita alăturate. Toate rod al gîndirii şi analizei retrospective şi prospective a oamenilor de litere şi de cultură. Lucrări care sînt nu numai utile, ci chiar necesare istoricului ca şi oricărui om doritor să-şi îmbogăţească, să-şi hrănească spiritul cu ceea ce constituie valoare în plină societate revoluţionară, în această epocă de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate.

Dorin Tudoran

profil

Petru Poantă

Precedată şi chiar anticipată de o susţinută activitate foiletonistică, mai întîi în paginile bunei reviste studenţeşti **Echinox,** în ambianţa căreia de altfel criticul s-a şi format şi de unde a trecut la **Steaua,** al cărei cronicar literar este azi, cartea lui Petru Poantă, **Modalităţi lirice contemporane,** era întîia lucrare despre poezia românească postbelică privită ca realitate unitară. Fără să fi avut ecoul cuvenit, „tabloul sinoptic" realizat de criticul clujean se detaşează de întreprinderile similare ulterior apărute, fiind şi azi, în multe privinţe, operă de pionierat. Remarcabilă este în primul rînd organizarea materiei în raport de un criteriu literar, propriu aşadar obiectului analizei, probînd existenţa unei „viziuni critice" ; dacă alţi istorici şi critici literari au examinat poezia românească din ultimele trei decenii în ordinea sa exterioară (succesiunea generaţiilor fiind elementul indicator cel mai comod), fixînd o „mişcare cronologică" a literaturii, şi nu o „mişcare literară" în timp, Petru Poantă a pornit în schimb de la observarea unui proces desfăşurat pe „suprafaţa" şi nu în „adîncimea" unei perioade, înlocuind succesiunea cu simultaneitatea. El analizează „feţele" poeziei, nu „vîrstele" ei, şi în acest sens cartea sa conţine, implicit, şi o „metodologie". Descrierii neutrale de opere şi autori, „înşirării" de portrete într-un singur plan din simpla perspectivă a ordinii temporale criticul i-a preferat un examen structural al „direcţiilor" lirice contemporane, văzute ca descinzînd dintr-o „mişcare" interioară, astfel înfăţişată : „Lirica românească actuală este în întregime antrenată într-un asemenea mecanism : între ordine şi dezordinea programată, extremele unui singur proces : acela de redescoperire a poeziei. Ea nu are încă o istorie internă, o mişcare cu momente distincte şi dispuse într-o evoluţie uşor de urmărit. Este o desfăşurare simultană a mai multor modalităţi, unele personale, altele mimetice, care valoric nu se deosebesc în primul rînd. Simultaneitatea

Născut în 1947. Absolvent al Facultăţii de filologie, Universitatea Babeş-Bolyai — Cluj-Napoca.
Bibliografie : **Modalităţi lirice contemporane,** ed. Dacia, 1973 ; colaborări permanente la **Echinox** şi la **Steaua.**

lor presupune numeroase intersecţii, după cum ineditul diverselor formule indică mai degrabă o revenire şi o tatonare a poeziei asupra propriei condiţii decît ambiţia de a-i configura o altă realitate". Se porneşte, aşadar, de la stabilirea unui „moment genetic" al lirismului contemporan şi sînt urmărite „modalităţile" care îl ilustrează şi care îl conţin. Cum orice punct de vedere precizat este inevitabil restrictiv, perspectiva lui Petru Poantă nu e invulnerabilă şi loc pentru întîmplări există oricînd ; spre exemplu preluînd o observaţie făcută de Lukács, se poate spune că mişcarea lăuntrică a poeziei se află sub semnul unui dublu impuls, acela de a fi „poezie" şi cel de a nu rămîne izolată în propriul limbaj ; mai util este totuşi să semnalăm refuzul criticului de a proceda într-un chip facil şi îndrăzneala de a propune o „soluţie radicală". **Modalităţi lirice contemporane** este astfel o adevărată originală „introducere" în poezia românească de după eliberare, o lucrare „problematică" şi nu descriptivă. La nivelul comentariilor propriu-zise cartea a impus un critic de poezie foarte pătrunzător, îmbinată cu observaţii teoretice aplîcaţia analitică, formulînd exact şi adesea memorabil, cu o expresie mobilă, sugestivă, rareori inadecvată şi atunci numai printr-un patos ce depăşea planul imediat al interpretărilor ; foiletoanele lui Petru Poantă din **Steaua** dovedesc o maturizare deplină şi viitoarele sale lucrări sînt de aşteptat ca împliniri firești pe traiectoria unei mari promisiuni.

Mircea Iorgulescu

Horia Bădescu

Balada războinicului

Cine poartă armură
nu are pat
cine poartă armură
nu are masă,
cine poartă armură
teamă-se iar
pentru femeia
dusă in casă;

cine poartă armură
n-are suris,
cine poartă armură
n-are lăstar,
cine poartă armură
nicicînd n-a dus
lacrima morților
in lăcrimar;

cine poartă armură
nu are somn,
cine poartă armură
nu are sete,
cine poartă armură
are inel
țipăt de uliu
sau de erete;

cine poartă armură
n-a semănat
cine poartă armură
n-a simțit vintul
cine poartă armură
l-a imbrăcat
din pintecul mamei
pămintul

Vasile Igna

Lied tîrziu

Tîrziu treci valea in care apun stelele
printre urme de vietăți somnolente
și tufe inalte de singer,
tîrziu e acum
să dai foc șarpelui
strecurat lîngă gitul celui adormit în iarbă.

Pe socluri de papirus cetăți în cumpănă
preling lumina lunii peste viitor și te opresti
să vezi fumul ieșind pe coșurile bibliotecilor publice ;
tîrziu e acum să mai faci poezia să cinte
șerbet pentru sufletul bunicii impletind ciorapi.

Au înfrunzit coarnele renilor
și gerul aprinde umbra lupului
părăsind vizuina ;
tîrziu e acum să privești cuvintele
luminînd noaptea poetului
coaja lor amară
acoperind ținutul.

Cornel Udrea

Monolog

Încă-o dată fi-voi tînăr, maci vor arde pe coline
o cîmpie elisee bărăganul cald de grîne
două mii de ani cu paseri, două mii de primăveri
munții s-au mutat spre dealuri, strigătele în tăceri
viscolită roua, riu. într-argintat de lună
ziua este de duminici, noaptea palidă și bună
încă-o dată fi-voi tandru, nou de multă tinerețe
îngropat în flori și lanuri, într-o apă de tandrețe
ca voinicii din balade ce vorbeau folclor cu spada...

Ioan Moldovan

Dedicație

Au trecut apele — Și pămînturile
Și cocorul de mucegai — Și vinturile

Nimic n-a luat din sarea curată
care te ține neinclinată
Doar un asin purtîndu-mi avuția
și-a înroșit cărarea —
Nisipurile, algele, marea
continuă curgerea și bucuria

Anii de grație împing lei singuratici
pe urma noastră
să ne vineze la cea din urmă
fereastră...
niciodată n-o să-mi scrie cearcăne pe cer zăpada

László Csaba

Pămîntul copilului

Copilul vede-ntîia oară piinea
cu mîinile-ncepe s-o sfarme ca pe-un bruș de țărînă
și de piine se reazemă — pămîntul lui
copilul apoi obosește
își duce-o mînă la gură
printr-o firmitură de piine
pe veci logodindu-se
cu-acest loc de culoarea piinii abia zdrumicate
cu aroma din străfundul pămîntului patriei
și cu semănătorile grîului —
toate împărtășindu-i taine eterne.

În românește de Dim. Rachicl

Felix Sima

Pasărea de cursă lungă

pasărea în zbor e-o cruce
care vrea să te plesnească
e din lemn umed și vînăt
și mai rar este din iască

pasărea în zbor e-o forță
e o libertate dură
e ca piatra care are
altă piatră strînsă-n gură

pasărea de cursă lungă
nu se odihnește seara
dă ocol pe cîmpul neted
și-ți înghite primăvara

nu te prindă remușcarea
nici regretul nici declinul
cînd vezi pasărea deasupra
și-ți întinde-n mreje trilul

o supui de ai voință
dacă nu — îi pieri în cîntec
lenevos ca renunțarea
mîngîindu-te pe pîntec.

Poem

aș fi vrut ce aș fi vrut
să fiu os necunoscut
sau o altă plantă vie
o rotulă de hîrtie
aș fi vrut să nu ne ducă
solul frunzelor de nucă
nici să nu ne strice vrerea
craiul frunzelor ca mierea
aztăzi sînt ce sînt ce sînt
foaie ruptă sub cuvînt
și îmi pică-n răul ceas
literele de-au rămas
azi n-o pot opri mărită
și se va găsi strivită
lacrima călcii de soră
pe urechea ta sonoră
aș fi vrut să nu ne ducă
solul frunzelor de nucă
nici să nu ne strice vrerea
craiul frunzelor ca mierea
cui dăm semn să ne mai țină
cu piciorul pe țărînă
sau îmi pare nu se spune
lucrul ăsta către lume.

Ana Pop Sîrbu

Menuet de toamnă

Va cădea bruma peste vulturi
Și teii vor muri, blînd miezul
porumbelului se va stinge, fără veghe
străbunii vor dezgropa platoșele
Pămîntul se va umili a tainâ
și numai trecătoarele voci de poeți
vor ști că toamna e stea...

Petru Romoșan

Peretele verde

(MUZEU PENTRU TINE INSUȚI)

Eu vreau să cinstesc un nume
(de înorog bînd apă verde)
doar un nume știam cînd venisem
nici pe apă nici pe uscat nici ziua nici noaptea
nici viu nici mort — cum îndrugă verzi și uscate povestea
i-am pus mere verzi acre și luminoase în mînă
ce să-i fi dat?
Aveam doar poza mamei furată de la tata
ha! ha!
Furtul meu l-au trecut pe răbojul de aur și iarbă
Doar un nume șoptesc doar un nume
monedă a unui neam fabulos

Dar ce laud atît de molcom? ce laud?
poate mustața de animal de la polul nord
poate părul verde cum nimeni nu are
dar unde-i mustața de foc de exemplu?
unde-i?
iar lumina becului din camera sa de lucru
(pariez că nu-i cunoașteți indeletnicirea :
alchimist domnii mei alchimist
preschimbă cuțite iepuri bomboane rădăcini în argile verzi)
deci lumina becului nu-i poate înverzi părul
asta e doar o figură de stil
— fiindcă veni vorba eu știu o mulțime de figuri de stil —
sînt tîrgoveții figurilor de stil

Poemul se deschide ca necunoscuta floare a ienupărului
dacă știți asta sînteți prietenii mei
— putem bea vinul roșu putem decapita îngeri —
iar dacă aici întîlnesc cuvîntul retezat
lauda fi-va mai mare călătoria mai plină de foloase

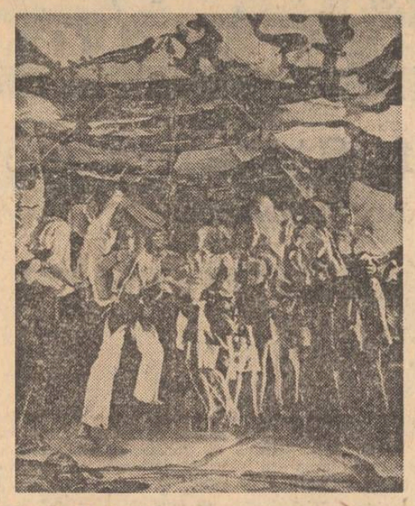

Nicolae Maniu: „Zece tineri care au mutat valea pe deal"

Nastasia Maniu

Ce liniște înaltă rostește poetul

Cu vocea de poet înalț case viselor tale
Lumina să vibreze o fac
și să-ți rostească numele întreg fluturii cîmpiilor
și florile
Ce liniște înaltă rostește poetul
El e zborul viselor tale
Pacea să rodească mai frumos o face
și gîndul ca o pasăre a spațiilor se înalță
mereu pentru patria sa

Dan Damaschin

Avalanșe

Ademenește ardoarea incîntării pure
Sub curcubee nocturne nimbul presimțit
Lotusul dezvelindu-și nesfîrșită sfială
Naște ochiul de care se lasă zărit.

Delirează aerul sub harfa inspumată
Pe care a acordat-o în cer talazul
Aplecînd pleoapele golului în urma ta
Nori de mercur tăinuiesc răpirea-ți, extazul.

În urzeala clipei lacrima-ți e nodul
Pe care nu ți-e dat să îl dezlegi
Simțuri alegîndu-și singure întruparea
Aspiră la tăria fără de legi.

În oglinda palmei pierzarea deslușindu-și
Nesățios cată astrul-copil
Îmbătat de propria-i ființă, cîntecul
Sfarmă instrumentul de trestie, fragil.

Pe o corabie îmbălsămată, catargul în nori
Ghirlande de sare împodobesc aezii
Atrage avalanșe de aripi melancolia ta,
Aur rotund vestezind aurorele zăpezii.

Lac

Slobozit de greul tunetului, Cuvîntul
Într-o luntre neclătinată ca o strană pe armonii
În miezul unui lac de munte
Țărmul îi e veștmîntul lepădat,
Un ochi stingher, piscul, martor
În locul cerului chipul său acoperă lacul.
Suflul — ca și cum s-ar muta. Lăuntrul celuilalt.
Revenind. Siamezi.
Muntele alb respiră.
Cuvîntul își potrivește respirația.

László Aladár

Înainte de ninsoare

În după-amieze alburii de zăpadă
Porumbei sălbatici stau pitiți între crengile brazilor.
În ritmul copacilor îi se leagănă cuibul —
Cu tot ce nourii cară-n spinare,
Cu tot ce curge prin fluierul văilor,
Cu tot ce înseamnă trecerea timpului.

În după-amieze alburii de zăpadă
Între crengile brazilor
Porumbei sălbatici se pitesc îndelung
Ca sub aripa caldă-a unei uriașe păsări —
Pămînt natal
Numindu-se ea.

În românește de Dim. Rachicl

Mircea Rostaș

Alfabetele ierbii

Această iarbă uneori plăpîndă
În schimbul unui cînt încoronată
Această iarbă pururea flămîndă
Această iarbă uneori visată

Acest regat al ierbii ce ne știe
Cu teama unei toamne de rugină
Această iarbă rece și tîrzie
Ivită să ne fie doar lumină

Această iarbă care ne umbrește
Asemuindu-se c-o rugăciune
Această iarbă care ne citește
Cu gesturi moi de-o vreme ne supune

Această iarbă sărutată poate
De cai nebuni călătorind în moarte
Aceste mări de verde obsedate
C-un singur gînd un țărm de vis desparte

Această iarbă caldă și maternă
Ce ne-a legat de sîngele planetei
Această iarbă veche și eternă
Zidește-n noi uitate alfabete.

Victor Marin Basarab

nunțile

Nu spun decît atît că, după ce nu mai sîntem la anumită etate, ne bucurăm din ce în ce mai puțin nimic (de aceea bătrînii se mulțumesc cu atît de puțin). Și atunci, abia, încep sărbătorile de toamnă, ale celorlalți, sigur că da, ale celorlalți. Nunta băiatului, botezul fetii, altă nuntă, o cumetrie, Vreau să spun că toate ale noastre rămîn în pozele prinse pe pereții odăii din față sau pe la colțurile oglinzii cu ramă de nuc și, dacă ne vine cineva, noră sau altceva ziceam, o să-i spunem, muierea, ea o să-i spună, ștergînd totdeodată și oarece pospai de praf, Aici, sînt eu cu al meu, dè, ca mai tineri, dincoace Gheorghe (dacă nora vine dinspre Gheorghe) se vede că seamănă cu Nistor, la uitătură mai întîi, fete n-am avut că n-a dat Dumnezeu, da' am avut băieți buni, Asta e la Vulcanu, tot în București, ce le-o fi plăcut, are și copii, uite-i, și pe nevasta lui, se îngăduie, Nicu, e ăl mai mare, Ăstălaltu e Marinică, locotinentu', așa a vrut el... Unii, am văzut și la Nicu, își pun pozele într-un fel de cărți cu niște coperți anume, poate că au mai multe, noi nu prea obișnuim (La nuntă, da, și, după aia, am dat-o la mărit și fotografu ăla de la Turnu ne-a și colorat de nu mai semănam decît dacă ne gîndeam mai bine), Asta e mama, tot la Sîntămărie mică, la temeiu' bilciului, la Turnu, s-a prăpădit astă vară și altele...

Nici Gheorghe, nici Marinică locotinentu n-au venit acasă cu fetele. Barim să le vedem și noi, nu de altceva că, Ce puteam să mai zicem da' măcar să fi zis și ei, Uite așa și pe dincolo, drace-lace sau oricum, ele sînt fetele care le-am ales noi... Da' așa e lumea acum, s-a întors anapoda, ce să mai zici ? Eu, dacă ar fi fost după mine, vreau să spun că, dacă aș fi fost și eu cituș întrebat le-aș fi spus că De ce să le facă la București, unde e loc numai să te-ntorci și să nu le facă aici ? Eu, zic, vorbisem și cu președintele pentru camionu' cu prelată, eram gata cu de toate, aveam pus deoparte și una și alta, spoisem casa veche și mă gîndeam că asta nouă o să fie plină, Odaia asta pentru Marinică, ăstălaltă pentru cu cine-o veni Gheorghe, aia dinspre drum pentru neamuri mai străine, sala pentru Nicu și rude mai după-aici, în asta veche, pe vărucu-mio Guță, pe alde Terezie, vorbisem și cu al lu' Bibițoi să mai duc și pe la el dacă o să fie nevoie... Mă Lisandre-tată (Lisandru era tot în procesu ăla, da' acum nu mai mergea la Turnu, ci tot făcea drumuri pe la București că se încurcase rău povestea cu Udrescu și Mihai al nostru, secretaru' dè, nu se lăsase cu una cu două și înfățișarea, ce fel de înfățișare mai era și aia, se făcea la regiune, astea le știu de la Lungu și de la alde Mostofilcă, Tîrcă și Repez care se mirau că Lisandru, Dacă mai e președinte, dracu l-a pus pe-al lu Gaotă — polocrit Udrescu — să facă pe deșteptu, Ce dacă ajunsese unde ajunsese...) mi se-nsurară și mie băieții și aș cam avea ceva nevoie, nu de altceva afară de camionu' ăla cu prelată să aduc nunțile de la București, Îl iei nea Fripceo, că mai terminarăm și noi și se uita în hîrtiil-elea ale lui, Zi-le să-ți facă formele pentru ziua cînd îți trebuie și am făcut și formele, tot în regulă, și la contabilitate, și la magazie pentru alte, trebuințî, Și muierea a pus și ea deoparte ceva pentru nurori, ceva pentru socri mici și pentru nași altceva, cum se obișnuiește, eu n-aveam de ce să m-amestec c-astea sînt treburile și rosturile femeii. M-a trimes și la brigadier că Eu cu a mea o să cam lipsim mîine că ne ducem la Turnu cu rata de șase și, dacă o să fim pe după prînz, așa ca să știi, i-am spus și am plecat la Turnu și m-a îmbrăcat pe mine din cap pînă-n picioare, pălărie nouă...

S-au rupt salcîmii în seara aceea și-au fost duse acoperișuri. Femeile purtau copii și boccele cu ce-au mai apucat și tremurau mai mult de plîns, un plîns oprit. Bărbații sînt bărbați, mai înțeleg zădărnicia plînsului și chiar se mai prefac nepăsători. Dacă plouă peste ei, umerii li sînt împinși înainte că sînt învățați, Femeile să facă una-alta, poate chiar și treburi mai de bărbați, dar la pod, spre Paciurea, treceam noi că e veghe de bărbat. Și Nistor Fripcea ca șef de echipă și ăilalți ca orice, asta au observat ei că trebuie și, a doua zi, a ieșit un soare pătimaș uscat, prevestitor, mai cu seamă prevestitor. Iar o să plouă, spun femeile ca să se afle în treabă, vorbesc de cele adunate la Repez, la cooperativă, astea spun. Casele din vale sînt în apă numai cu temelia. Altădată, n-au căzut, acum, nu se știe. Mihai aleargă de colo-colo. El răspunde, cu jumătate din comună, de Olt, Lisandru, cu oamenii lui, cealaltă jumătate, răspunde de Dunăre. Mare noroc cu casele noi. Nu s-a mai ținut socoteală, s-a mutat care pe unde a apucat. Iar o să plouă, vine și Dunărea, nu se poate, așa se întîmplă mereu, Mai sînt și niște zmînțiți care nu fac decît zarvă, așa ca să înspăiminte omu, în situații d-astea, omu' se-ncrede și în baliverne uneori, la noi, bine, nu mai e vorba, da', Ca să fiu sigur, Lisandre, trimite călări să nu se afle vreun zăltat să tragă clopotele, vorbele ar fi fost ale lui Mihai, Eu sînt gata pînă pe la trei-trei jumate, dinspre ziuă Mîine sîntem și noi înspre Clocociov... Asta a fost pe la începutul lui august...

Acum, Fripcea se gîndea că Păi, n-o cam înnimerii, o să vină și ei cum or putea, că rate sînt, numai să meargă, cum o să mai cer eu camionu, da' pîn-atunci mai e, și-om vedea.

Și Marinică, ce s-a socotit el, poate și cu Gheorghe, da mai puțin cu Gheorghe, că Să le facă acolo, la București, la un restaurant. Că, Ce să mai discuți, că n-aveai cu cine. Una-două, că ei ne așteaptă pe zece, cum ar fi peste două săptămîni, la rata de dimineață și să nu uitam, nu mai știu ce să nu uităm. Mă uitam la Angheluța și Angheluța se uita la mine și ne miram cum De ce, barim, Nicu nu avu nicio putere să le spuie, Ce să mai...

De la nunta lu' Gheorghe și a lu' Marinică mi se pare că mai țin minte două sau trei lucruri, mult patru. Unu ar fi ăla cum, pînă la urmă am plecat noi cu camionu cu prelată avînd cu deosebire grijă de valizele în care pusese nevastă-mea ce avusese de pus, altu că eu n-am schimbat nici patru vorbe cu alde cuscru-mio, Angheluța, ea a mai vorbit acolo una-alta, da' eu nu că pentru ce și nici cu băieții că și ei erau mai mult cu străinii Și cînd a fost de a dat nevastă-mea cusăturile alea iarăși nu cred să se fi ostenit cineva să o laude, ba Marinică se uita oarecum chioriș parcă spunînd Nu trebuia să te mai deranjezi mamă și a lui ar fi dat din cap cu același înțeles Și noi ăștia zece eram puși cam cum ar fi așa, să zic eu, un fel de scenă, Doișpe eram că venise și vărucu-mio Guță cu Aritina tot acolea, sus Și ne uitam și alde Mostofilcă, ăstălalt, Lungu, Firican, al lu Repez și a lu' Tirizie beau, ca la cooperativă, fără sfială că era de unde că se cam uita și chelneru' ăla care ne căra cam așa că să fim mai cumpătați că sîntem la Ambasadori, da nu ne-a spus. Vedeam noi și ne osteneam să rămînem la ale noastre dar se vedea că ne prefacem, mi-a spus nevastă-mea că se cam vedea. Cu fetele n-am putut să stau de vorbă și ele ocupate, cu ale lor, Marinică era mai vesel, a venit și la noi la masă de vreo două-trei ori, Gheorghe numai o dată și noi am plecat dimineața da nu chiar dimineața că nu începuseră mașinile și am ajuns la tribunal pe jos, să mai facem și noi oarece mișcare a zis al lu' Bibițoi că a fost și el. Duminică am vorbit și eu mai mult cu alde noră-mea și cu alde cuscru-mio una-alta că Gheorghe ar mai avea un an și iese pe leafă, ce și cum putem o să-i mai ajutăm și noi pe copii, da mult nu, cuscru-mio de-al lu' Marinică bătea că De ce nu vînd casa nouă, eu tăceam pe cum că o să mai vedem, nevastă-mea n-avea cum să spuie și ea ceva, se bucura așa mai mult degeaba... în costumu ei taior. Și ăia de jos, de pe la mesele alea, mi-amintesc nu se mișcau și ei neam de parcă discutau politică. Numai alde Mostofilcă, Repez, Trică și Costelivu cînd vorbesc despre Achile al lor stau așa și se uită unu peste umăru' celuilalt. Au băgat toți de seamă că acolo, între coloanele alea de marmoră cu vinișoare, la mesele alea așezate cu chelnerii aceia care știu o anumită oră Păi dacă le făceam acasă, satul ar fi fost plin de nunți, da' așa. Mai către dimineață, vorbesc de duminică spre luni, cînd am stat la o masă cu cuscri, copiii au venit și la noi că Uite, să aveți amintire de la nunta noastră, niște fotografii și beam cu rost că-mi făcuse Angheluța semn să nu cumva să mai cer vin că nu se cuvine și am plecat Că aveam noi vreme să ne înțelegem, Ei (era vorba de copii) să fie sănătoși, Să fie, mă gîndeam. Și Nistor Fripcea cu nevasta lui au plecat spre Tribunal, cu treispe că era a nuștiucita înfățișare a lui Lisandru și Că tot venisem. Duminică spre luni, ăilalți dormiseră pe la ce cunoștințe și vorbeau despre ele. La Gheorghe și la Marinică nu mă gîndeam decît eu și cînd, mai după prînz ne-am urcat în camionu cu prelată ca să fim acasă pe lumină, i-am mai zis nevesti-mi Vezi, Angheluță, ține bine pozele-alea să nu le pierzi și ea nu pot să știu la ce se gîndea.

teatru

Actualitatea dramei istorice

Este interesant de constatat în dramaturgia noastră actuală că, în cele mai multe cazuri, *drama istorică* întrunește prețioase însușiri literare și beneficiază, aparent paradoxal, și de virtutea realismului, o însușire abia simulată, uneori, în piesele ne-istorice. Realismul pieselor istorice nu este deloc surprinzător. „Dacă cineva ar dori să interpreteze lumea lui Shakespeare ca pe o lume *reală* atunci ar trebui să înceapă lectura pornind de la piesele istorice, spune Jan Kott. Surprinzătoare este lipsa de realism, și adeseori înțelegem viața prin realism, a unor piese cu subiecte din actualitatea imediată. Sînt indicii că maladia care afectează o bună parte din dramaturgia noastră de actualitate atinge conflictul dramatic. Se pot cita fără nici un risc multe titluri de piese originale al căror conflict este neted și fals, piese în care intriga piesei este tema piesei. În *Strigătul*, o recentă premieră a televiziunii, tema este, prin actualitatea ei, ireproșabilă. Este vorba de eforturile tehnicienilor noștri de a pune în circuitul industriei inovații proprii în locul soluției mult mai comode și uneori neinspirate a importului. Puține lucruri s-ar mai putea spune despre această piesă în afara temei. O lucrare a cărei substanță este egală cu tema devine un nonsens și nu numai că nu mosțenește nimic din valoarea temei dar riscă s-o compromită. Asemenea exemple mult mai numeroase decît s-ar putea înțelege din apelul nostru la cel mai recent exemplu îl situează, aparent, pe autorul de drame istorice într-o poziție privilegiată. El beneficiază de modele de personaj și de un decupaj foarte net și foarte spectaculos al conflictului dramatic. Dar o bună dramă istorică nu se poate compune numai printr-o bună documentare. Opțiunea autorului pentru un personaj sau o epocă istorică nu poate fi arbitrară ci este rezultatul unei afinități elective. E vorba de un raport cît mai natural între autor și temă, raport valabil, de altfel, și pentru autorul de piese contemporane. Există, desigur, problema comenzii sociale, avem nevoie de piese închinate independenței așa cum avem nevoie de piese cu tematică industrială, iar creația în acest caz nu este posibilă fără efortul de identificare afectivă și intelectivă cu tema, fără efortul de asimilare a temei. Aici dispare orice deosebire dintre autorul de drame istorice și autorul de piese de actualitate, dacă a fost vreuna. „Relația scriitorului — fie el romancier sau dramaturg — față de realitatea istorică nu poate fi alta decît față de realitatea în genere" spune Georg Lukács, Drama istorică în sine nu are nici un înțeles pentru noi. Lectura sau spectacolul cu drama istorică nu ni se poate adresa ca o simplă reconstituire, ca un *tablou de epocă*, deși poate avea și acest subtext valoarea sa instructivă. Funcția dramei istorice este de a fi o permanentă raportare la conștiința politică individuală sau colectivă și, dată fiind condiția eroică a speciei, de a fi o permanentă invitație la autodefinirea individului pe dimensiunile gradiosului... Tot Lukács spunea că Hamlet, Lear, „personajele civile" ale lui Shakespeare, sînt sinteze ale personajelor din piesele sale istorice. Autorul de drame istorice descoperă în istorie măreții verificate, însă oferă spectatorului și posibilitatea echivalării, fiindcă orice dramă istorică poate fi transcrisă, în alfabet contemporan. În regii, coroanele, sceptrele și căpitanii de oști de pe scenă, am descoperit și vom descoperi totdeauna voievozii, războinicii vrednici, și femeile sublime ale zilelor noastre.

Mircea Ghițulescu

film

O tinerețe eternă

...un scenariu gigantic, cu mii de personaje, unele nici măcar cu nume, dar cu apartenența de clasă trecută într-o paranteză însingerată, ca indicație de regie, un scenariu cu mii de secvențe care, fiecare luate în parte ar putea reprezenta filme de sine stătătoare, complete, profunde, tragice, dar străbătute vertical de o lumină puternică, fierbinte și optimistă. Scenariul național al luptei pentru o lume mai bună și mai dreaptă, al luptei pentru piine, demnitate și omenie.

Combatanții nu se află în tranșee, *față în față ci chiar față în față*, se pot privi în ochi și se privesc, își pun problemele vieții dar și ale morții. Fiecare din punctul său de vedere: a isbîndit cel al oamenilor muncii — anonimii scenariului, cu o indicație însingerată în dreptul fiecăruia, **muncitor, țăran**, într-o repetiție cutremurătoare — singurul adevăr, numai și pentru că reprezenta Adevărul. Stop-cadru la scenariul Cluj-Napoca : numără una mie optsute cincizeci de file. Stop-cadru pe fila anului 1848. Un grup de tineri se apropie de noi. Sînt foștii elevi și studenți care în anul 1840 gîndeau la neatîrnarea neamului, la libertate națională. Chiar dacă e întuneric chipurile lor emit o lumină magnifică, sînt ele însele **lumină**. George Barițiu — 36 de ani, luptător revoluționar. Avram Iancu, 24 de ani, luptător revoluționar. Alexandru Papiu Ilarian, 28 de ani, luptător revoluționar. La capătul străzii pe care o coboară se află anul 1849 și închisoarea Clujului unde se află întemnițat Alecu Russo, 30 de ani, luptător revoluționar. Ei coboară cu îndîrjire pentru a auzi ecouri de împușcături pe un cîmp pustiu, din marginea Clujului: studenții Alexandru Chioreanu și Vasile Simonis plătesc cu viața pentru trecut lor de o viață. Aceștia și alții, dați morții în „tribunalele de sînge".

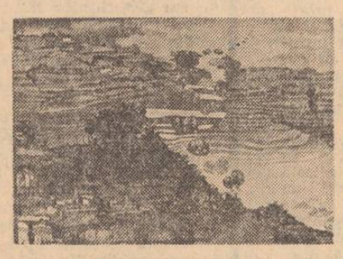

Nicolae Maniu : „Peisaj"

Filmul se întrerupe brusc: operatorul are ochii plin de lacrimi, imaginea este difuză dar nu și neclară. Stăruie în aer mireasmă de Cîmpie a Libertății . . peste tinerețea lor eternă nu se poate așterne nici uitarea, nici vreo altă vîrstă. Ea, tinerețea fără bătrînețe a celor ce au crezut și luptat pentru libertate și egalitate, este astăzi și mai strălucitoare, cît de viguroasă și lucidă!

Uneori, în serile calde de toamnă, ori primăvara, cînd numai lebedele suspină pe lacul din parcul orașului, auzi glasurile celor care în înaltul an patruzecișiopt au definit tinerețea cu propriul sînge și trup: despre ce își vorbesc, asta nu mai știm, acum; dar faptele lor au vorbit de la sine.

Cornel Udrea

A XXI-A ŞEDINŢĂ

cenaclul revistei «luceafărul»

In uni, 8 decembrie, a.c. a avut loc a XXI-a şedinţă a cenaclului revistei Luceafărul. *Şedinţa a fost condusă de poetul Teodor Balş. Mai întîi a citit proză Letiţia Vladislav* (Soarele apune, Răsare soarele, Craniova şi Într-o nobilă singurătate).

Cei mai mulţi dintre cei care au comentat prozele Letiţiei Vladislav au relevat valoarea lor deosebită. Gheorghe Suciu a arătat că „are senzaţia unei prozatoare deosebite", Letiţia Vladislav fiind „un autor cu acces la toate simţurile", a cărei proză conţine o ideatică subtilă, precum şi o aplecare pe concret. Floriana Tei a arătat că proza pe care a ascultat-o dovedeşte o deosebită economie de mijloace, fiind o proză de notaţie. Sânziana Pop o spus că are senzaţia rară a unei prozatoare de excepţie : „Văzută de departe, această proză pare comportamentistă, comunicîndu-se doar pe sine şi semănînd cu filmele lui Forman ; în realitate însă, această proză creează o lume din puţine cuvinte, conţinînd un lirism de bună calitate". În replică, Gheorghe Suciu a propus o analiză pe text, concluzînd asupra existenţei unei pendulări între cosmic şi tern. „O mică rezervă de ordin critic nu strică, a arătat Nicolae Ciobanu. Trebuie să facem o deosebire între condiţia ideală a prozei pe care o scrie autoarea şi realitatea ei. Maniera reportericească este o calitate, dar comportă şi un risc. Uneori se poate constata că suprasaturaţia de detalii tinde să devină banală. Se simte lipsa unei coordonate simbolice mai convingătoare. Este necesară şi o selecţie în interiorul prozelor". Aurel-Dragoş Munteanu : „Prozatorul trebuie să scrie concret. Să renunţe la orice simbol ; calea cea mai rea către literatură este aceea a simbolului. În prozele ascultate poate fi imputată tocmai marea încărcătură de simbol". Au mai comentat prozele citite I. R. Zilişteanu, Boris Marian, Valeriu Cristescu.

În încheierea discuţiilor despre prozele citite de Letiţia Vladislav, Teodor Balş a arătat că ne aflăm în faţa unei prozatoare talentate, care demonstrează o stăpînire sigură a mijloacelor. Este vorba despre o proză de acumulare a senzaţiilor concrete, care structurează un microcosmos. Acest gen este bine stăpînit, din cîteva fraze reuşindu-se crearea unei atmosfere. Discutînd însă dincolo de cele trei proze ascultate, autoarea trebuie să mediteze la necesitatea exprimării unor semnificaţii mai profunde.

În partea a doua a şedinţei, a citit versuri Marin Lupşanu (Împuşcătura soarelui, Balada poetului tînăr, Balada cartuşelor solare, Balada miresei, După copilărie, Copilărie inedită, Drumul, Autopoem, Tramvaie cu pămînt, Gladiatorii, Stix, Elegie în cetatea ierbii).

Virgil Panait : „Puţini îşi dau seama că a fi poet înseamnă să-ţi formezi un univers ; Marin Lupşanu şi l-a format, fiind un poet al metaforei în sine, care are şi simţul ritmului interior". Gheorghe Ene : „Poetul nu are o voce distinctă, e retoric, efectele de sintaxă nu sînt personale, în final, poemele se autoanihilează". Boris Marian : „Marin Lupşanu este un poet, aceasta contează. Uneori însă, se lasă furat de propria sa menire, îşi creează singur greutăţi şi apar, astfel, inadvertenţe". George Peagu : „Poetul se cam grăbeşte cînd scrie, nu are autocenzură, multe cuvinte sînt plasate nefericit. Nişte lucruri, pe undeva, sînt foarte frumoase, dar sînt întîmplătoare ; e neconvingător ; cîteva poezii au un ritm săltăreţ, à la Bolintineanu, care ar trebui sincronizat la sens ; dacă va munci mai mult va face poezie bună". Valeriu Cristescu : „Poetul rămîne poet, reuşind să slujească nişte adevăruri ; poetul e un poet autentic". Teodor Purice : „Filonul celor care mulg ugerul naturii e secătuit în poezie ; poeziile sună frumos dar, valoarea lor nu aş putea-o aprecia. Un poet trebuie să aibă o personalitate şi un stil propriu". Ana Pavelescu : „Eu sînt moldoveancă şi mă întreb : de ce să nu recunoaştem că e foarte pur ? Într-un fel se pare că produce ilaritate, dar asta spune ceva. E un poet care şi-a găsit timbrul original". Marius Stănilă : „...o candoare teribilă, o întoarcere spre copilărie ; care este perspectiva, însă ?" Vasile Bardan : „Poetul m-a convins. E o voce adevărată, se află pe un drum sănătos, spre o poezie de idei". Corneliu Vadim Tudor : „Cred că poetul Lupşanu e un poet bun, prin ceea ce demonstrează că poate să scrie în viitor. Păcat că uneori transpare o anumită grabă şi superficialitate în poeziile sale. Şi este cam retoric". Sânziana Pop, remarcînd talentul deosebit al autorului : „Poetul se află într-o stare de euforie ce-i depăşeşte mijloacele".

În încheierea discuţiilor, Teodor Balş a arătat că Marin Lupşanu e un poet autentic, care are însă nevoie de o autocenzură mai accentuată. Poetul trebuie să-şi caute mai atent vocea proprie.

Cronicar

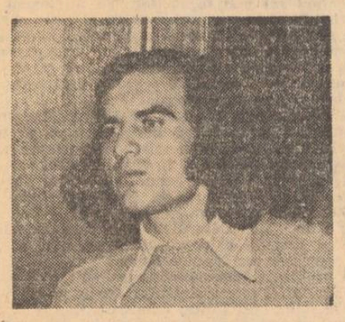

Marin Lupşanu

Elegie în cetatea ierbii

Scalpăm salcimii-n stilpi de telegraf
şi batem cuie-n stele să nu cadă,
avem pe limbi miresme dulci de praf
şi-avem incubatoare de zăpadă.

Iarba se izbeşte cu creştetu-n asfalt
pe sub pămînt creşte o ţară a ierbii
în care curge cerul acesta 'nalt
şi-n care speră vulpile şi cerbii.

Cade rugina-n frunze drept, ca o poruncă
iar macii singerează pe holuri de spital
atomul face tumbe şi ne-aruncă
batiste şi prosoape din metal.

Bice de benzină au caii pe spinare
căci ne-au arat de mii de ani pămîntul
şi nu va fi tîrziu nici ziua-n care
ultimul minz îşi va săpa mormîntul.

Căci cimitirul nostru nu-i cimitir de cai
cum meşterii nu-s meşteri fără scule
le-am făurit o iesle din fagure de nai
în care le-am zvîrlit un braţ de molecule.

Cîntă dropiile-n gloanţe iar în puşcă
ride glonţul ca un miel în abator
orizontul deopotrivă, mă iubeşte şi mă muşcă
şi-n livezile din mine rînd pe rînd fluturii mor.

Balada poetului tînăr

Bate vînt în pînza copilăriei mele
prin lăstărişul greu de promoroace
cu părul îmbîcsit de-atîta frig din stele
copiii, hăituiesc vinatul încolo şi încoace.

De-acum m-am împlinit şi sînt legat ca snopul
acestui lan în care combinele par dropii
căci ploilor de vară eu le furam prosopul
să-mi limpezesc cu dînsul şi gleznele şi ochii.

M-am împlinit şi semăn cu tata la făptură
deşi tălpile mele mai singeră prin maci
şi dacă nu mai am ochii viscoşi de mură
mi-nmugureşte mîna şi-acuma în copaci.

Şi nu-mi lipsesc din sînge globulele de pumă
eu pot struni toţi caii în căpestre
chiar dacă mama-mi zice adeseori în glumă
că noaptea-mi bat miresele-n ferestre.

Ştiu întoarce brazda şi ştiu să semăn grîul
iar dacă zidul cade îmi pun iubita-n loc
cînd soarele amiezii mi-ncoloceşte brîul
din propria-mi sudoare pot înjgheba un foc.

cranciova

Am stins lampa dintr-o suflare. Avea petrol puţin. Cînd are destul petrol, flăcăruia se agaţă cu disperare de fitil, făcîndu-se cînd mică, cînd mare. Acum s-a stins uşor, lăsînd pe pereţii sticlei o dîră cenuşie de fum. Am tras perdeaua. Se vedea o bucată de cer, încă singerie, spintecată de colţul unei stele ; în stînga, acolo unde întunericul era mai dens, poate din cauza plopilor, poate din pricina cerului, bătrînul riu curgea liniştit la vale. Îl bănuiam pe Cranciova nebunul, plimbîndu-şi absent trupul mătăhălos alături de siluietele plopilor. Cranciova mă speria şi mă atrăgea fără să ştie. Era minunat; cu versuri din Rilke, citate din Platon, cod de legi şi drept internaţional. „Plopii, draga mea, au un suflet al lor... Ai să te miri, dar crede-mă, sînt bolnavi de suflet... Nu-i vezi cum se înalţă ?" Plopii se înălţau noaptea. Ziua se pierdeau printre mestecenii Băcăinţilor şi sălciile Sărăcsăului. Noaptea erau supli şi însinguraţi sub cerul Vlaicului. „Totul este să vrei. Să mori... să zbori... Ca păsările... Sau ca plopii. Este sublim zborul unui plop !" Mă domina. Aşa cum Mureşul domină satul.

★

Atunci era un soare tulburător şi multă iarbă verde în luncă. Zăceam cu bigudiurile în cap sub casca fetei jitarului, Nuţa frizerita. Venea miros de mic şi fete cu rochii albe de paradă băteau strada de la un cap la altul. Vîntul le răvăşea părul şi rochiile, lăsînd vederii picioarele lungi, predispuse de timpuriu la celulită. „Astea-s de la Chimica, zicea Nuţa, stau toată ziua în picioare. Mă şi mir că n-au varice..." Apoi Nuţa mi-a scos capul de sub cască cu un gest repezit; se grăbea, de Ziua Aviaţiei vin neamurile cu grămada. „Noroc cu Vlaicu... mai mîncăm un mic, mai bem o bere... Dup-aia bal !"

Cranciova stătea pe podul de ciment ce desparte centrul în patru, cu cravata atîrnînd dezordonat peste umărul drept. Am să privesc cît mai departe, poate în acelaşi loc în care privea el. Nu se zăreau decît plopii, înviluiţi în verde şi fumul albicios al grătarelor cu mici. „Nu-i nebun, am zis, înţelepciunea..."

Pe malul riului o aşteptasem, odată, pe mama. Băga cinepa în apă, cam la zece metri de ţărm, o fixa cu nişte pari groşi, de arţar, apoi aşeza peste ea pietre culese din apă. Din cînd în cînd se oprea cu o mînă rezemată pe şold şi respira greu, ca unul bolnav de astmă. Stăteam pe ţărm şi priveam cum cade soarele în apă, de partea pricăjenilor, şi apa se face singerie, ca soarele, apoi îi cresc solzi aurii şi fug la vale, spre grebleie Aradului. Mai jos, spre vatră, cîteva femei, printre care şi Mia lui Jicu, lovesc cu maiu parii de arţar. Se încovoiau, apoi se ridicau cu oarecare greutate ; parcă dansau ceva ciudat, asemănător ritualelor africane. Apoi au ţipat berzele în berc şi cîţiva copii aruncau cu pietre în apă. Mama a terminat cu rînduitul pietrelor şi, cu un gest domol, şi-a scos bluza subţire, apoi fusta; era palidă sub umbrele serii. A intrat în apă cu o cămaşă albă, pînă la genunchi, la' început cu un fel de teamă copilăroasă, apoi cu îndrăzneală. Solzii aurii plecaseră de mult. Cei albi îi loveau trupul subţire ; un colţ al cămăşii plutea odată cu părul întunecat. O urmăream şi ochii mi se făceau grei de plumb ; o spaimă neînţeleasă a pus stăpînire pe mine. „Dacă s-a înecat ?" Femeile celelalte plecaseră acasă. Stilpii de arţar erau singuri şi negri, ca nişte sperietori. Atunci am văzut-o pe mama. Stătea în picioare cu cămaşa ei albă lipită de trup. A luat troaca şi maiul într-o mînă, iar în cealaltă bluza şi fusta şi a pornit-o încet, prin spatele grădinilor, spre casă.

Am ieşit în stradă lăsîndu-i Nuţei banii pe masă. Abia cînd am ajuns de partea cealaltă a străzii m-a văzut. „Mergi la paradă ?" Am clătinat din cap ; ceea ce putea fi şi da şi nu, apoi am pornit spre luncă, acolo unde Aviasan-Deva

Letiţia Vladislav

făcea exerciţii de zbor. „Da, am spus, merg la paradă..."

★

Două avioane sanitare şi o mulţime pestriţă, mirosind din creştete în tălpi a mici şi-a bere. Dincolo de şanţ, spre Geoagiu, dormitau caii ţiganilor. „Parada..." am spus trecînd printre ei, dincolo, unde cei patru piloţi se lăsau asaltaţi de fetele de la Chimica. „Sînt oare atît de rea ?" Fără să vreau am grăbit pasul. Resimţeam dorinţa, atît de prezentă în ultima vreme, de-a face ceva ieşit din comun ; tiparul în care intrasem odată mă stringea groaznic.

★

Venise fanfara, de la Cugir, ori de la Orăştie, ridicînd în aerul îmbîcsit un „Du-mă, du-mă, măi tramvai" în aranjament original. Printre răchiţi se zăreau cîteva fuste colorate. Era răcoare şi iarbă crudă. Am băut un pahar de citronadă pe nerăsuflate. M-am pomenit zîmbind bluzelor albastre de lîngă avioane. Şi-atunci, în timp ce zîmbeam, golul din mine s-a umplut cu imaginea nebunului Cranciova şi iar m-am gîndit că nu poate fi nebun, ci numai înţelept. Apoi mi-am amintit de scurta fericire cu Dionisie. Nu zicea nimic şi nu întreba nimic. Lăsa zilele să treacă una după alta prin spatele sau prin faţa noastră ; nu-l interesa nici una în mod deosebit. Pe masă aveam flori proaspete şi minunate. „Dragostea înseamnă sărbătoare", zicea. Apoi au apărut scrisori „de la mama, nimic grav, îţi jur", iar florile s-au veştejit pe rînd ca după o secetă ucigătoare. „Eşti nebună, mi-a zis, ne-bu-nă ! Mama zice că..." Am închis ochii, apoi i-am deschis brusc. Amintirea era proaspătă, ridicol de proaspătă. Unul din piloţi stătea rezemat de scară şi-mi zîmbea. Avea părul auriu şi ochii albaştri ; ca bluza şi ca cerul. „Bună !" L-am privit cu prietenie. „Bună !" Abia atunci am observat o femeie cu un aer dureros de comun. „Singură ?" Pilotul ignora prezenţa femeii. Numai zîmbet şi albastru în jur. „Ihi." „Te superi dacă te însoţesc puţin ?"

Am clătinat din cap. Nu mă supăram. O doream chiar. Am întors capul spre coada avionului, acolo unde era femeia : mînca seminţe de dovleac şi scuipa cojile în ţărînă. Prin decolteul rochiei galbene de olandină ieşeau sînii grei, discret provocatori. M-am gîndit la Marilyn Monroe. Un trist amalgam şi atîta tot. Femeia în olandină, ca şi Marilyn Monroe dealtminteri, îmi erau indiferente, viaţa sau moartea lor mîhnindu-mă numai în măsura în care puteau afecta viaţa mea.

★

Am intrat printre tufişurile de răchită cu sentimentul că păşesc în rai. Soarele străpungea coroanele plopilor, se infiltra printre frunzele verzi-gălbui ale sălcilor, lăsînd pe iarbă dire de un galben odihnitor. „Îţi place ?"

„Ihi."

Ne-am aşezat chiar pe ţărm ; am vrut să-mi scot sandalele şi să intru cu picioarele în apă, apoi mi-am amintit de degetele mele butucănoase şi m-am oprit. Piloţii aruncau pe cer artificii colorate ; se arcuiau uşor, apoi erau înghiţite de luncă. Dincolo de apă erau cuiburi de berze şi, cu siguranţă, şerpi lucioşi. Pilotul nu mai fluiera. Se lăsase pe spate şi privea virfurile plopilor. Probabil că se gîndea la ziua de miine, cînd va zbura din nou pe ruta Deva—Sibiu, poate mai departe, la Cluj-Napoca, sau la Timişoara, dacă va avea un caz grav, sau la femeia cu sini trandafirii, rămasă lîngă coada avionului. Apoi a închis ochii. Respira uşor, ca un copil. M-am ridicat încet şi-am coborît la apă. Pe pietre, sub ţărm, acolo unde bătrînul plop ţinea cu disperare pămîntul argilos între rădăcini, era Craniova...

Teodor Anastasiu

Tipografii

Iată, tipografii zidesc
Cu flori de litere
Pagini — grădini ale patriei
Ca un transfăgărăşan
tăind cărare
spre munţii inimilor
trece biruitor cuvîntul.

Bronhii tiparului

O, există undeva un mister
în bronhii tiparului,
şi numai noi tipografii
ştim să-i inoculăm frumuseţea
respiraţiilor noastre sonore,
de muncă,
pe toate lungimile de undă
ale inimii,
pînă în inima Patriei.

Vlaicu Bârna

Veneau călări trei munţi

Veneau călări, prin zorile de lapte,
trei munţi înfăşuraţi în cetini grele,
prin neguri galopînd, privind departe,
spre cerul palid văduvit de stele,

Veneau împovăraţi ca nişte magi,
samarele în claie pe cămile,
alune coapte, smeură-n cofragi,
smaralde decantate-n clorofile.

Veneau gonind cu vulturi şi mistreţi,
panaşe albe de zăpezi în creste
şi miros de răşini şi de bureţi
pe aripi largi de adieri alpestre.

Veneau călări trei munţi — copilăria,
cortegiu nesfîrşit de clipe scurse,
cu soare mult ce stăpînea tăria,
comori de vis sub loitra marii urse.

Nostalgie de seară

Rişil cu fulgere-n irişi
Ca nişte ghinde coapte spinzură-n stejari ;
Fecundele neguri ale muntelui ocrotesc
bureţii
Şi izvoarele se plîng de năvala apelor mari.

Dospesc în prăpăstii sinii umflaţi ai nopţii
Cu negrul lor lapte şi-n pietre scapără
Copitele ciutelor fugărite de umbre
Spre piscurile care le apără.

O creangă firavă de stele înfloreşte pe cer,
De trunchiul muntelui se anină şi arde mai
viu ;
Roinicele aromesc a frunzare putrede
Şi vîntu-şi anină prin crengi suspinul tîrziu.

Luminatul conclav

Luminatul conclav al stelelor
ce ştie-n tronuri fiecare seară
ne-aruncă arcuri flăcărînd,
fuzee,
semnale peste mări, peste păduri.

Luminatul conclav al stelelor
adunat în sala cea mare a nopţii
rosteşte peste capetele noastre
statornicul blestem al trecerii.

Dinu Adam

Somn

Şi plouă ciudat, ca-ntr-un cîntec cu ape,
prin care pămîntul te simte plecînd —
aud, din adînc, cum un şarpe flămînd
în lespedea somnului prinde să sape.
Plesnesc depărtările-n care te caut,
tăcerea zidind în pustiu labirint
sub care pădurea îmi pare de-argint —
şi par de argint, prăbuşit într-un flaut ;
Căci dacă, pălind, ochiul tău mă cunoaşte,
doar iarba mai vindecă somnul cînd cade
cu fluvii de miere albastră-n cascade ;
iar eu simt cum şarpele singelui paşte
furnici ce adulmecă vinele apei,
şi-adorm liniştite-n neliniştea pleoapei.

Cîntec de leagăn

Să cînt cînd somnul tău e-aproape,
ca un copac călătorind pe ape
în căutarea ţărmului sub care
va putrezi visînd desăvîrşita mare.
Să cînt cînd prin odăi trec sfinte
oglinzi, perpetue către cuvinte,
şi se-odihnesc apoi netulburate
de ceasul care-n umeri ni se zbate.
Vin cerbii coborînd prin singe
şi pleoapa ca un fruct uscat se strînge ;
doar cîntecul, rătăcitor, se-aprinde
prin ochii tăi călăuzind colinde —
iar palma mea schimbată-n ochi de peşte
sub pasărea măiastră înfloreşte.

Peisaj cu păsări

Mă fură timpla păsărilor care
prin foşnetul oglinzilor migrează
şi, putrede de somn, păduri visează
sburînd din semnul strimtelor zăvoare.
Nicicînd nu poate ceasul de amiază,
cu pulbere de talpă schimbătoare,
să spargă tainiţele de răcoare
în care timpla lor, murind, mă-aşează.
Mă rătăcesc în somn cum în oraşe
pe care le-au păzit de risipire
balauri trişti, cu aripă subţire,
învesmîntaţi în scorburi uriaşe.
Şi doar de foşnetul din crisalide
neţărmuritul ochi se mai deschide.

televiziune

Drum de glorii

Radioteleviziunea Română, Comitetul Central al U.T.C., U A S.C.R., Consiliul Naţional al Pionierilor şi Muzeul Naţional de Istorie, au inaugurat un nou concurs între judeţele ţării, intitulat DRUM DE GLORII, concurs a cărui deschidere a fost făcută cu entuziasm şi temeinică pregătire de către judeţul Arad. Rezultatele obţinute exprimă înaltul nivel de pregătire al tinerilor şi elevilor participanţi — reprezentanţi ai judeţului — dorinţa de afirmare în această nouă şi spectaculoasă întrecere.

Dintre probele concursului amintim: **Tinere mlădiţe, Popor de viteji, Vă cunoaşteţi judeţul?, Culorile libertăţii, Străbune datini, Gata pentru apărarea patriei** (probă care constă în parașutism, tir, pistă cu obstacole, carting), **Dulce Românie, Carte frumoasă cinste cui te-a scris, La stema ţării,** probe care oglindesc preţuirea şi slava contemporanilor faţă de trecutul glorios al patriei dar şi faţă de prezentul fierbinte, probe la care echipele reprezentative se străduiesc, cu emoţie desigur, să acumuleze cît mai multe puncte, să se situeze cît mai aproape de locul cîştigător. „Confruntarea" cu care a debutat acest prestigios concurs a permis — deşi o parte din membrii juriului au manifestat o exigenţă excesivă în cazul unor momente prezentate — acumularea unui punctaj lăudabil cu care judeţul Arad aşteaptă rîndul celorlalte judeţe de pe harta ţării. Un prilej nou de a cunoaşte sau revedea datini şi cîntece specifice regiunilor ţării, de a descoperi talente noi, de a slăvi Dulcea Românie.

★

Printre toate „stelele cîntătoare" cu care ne mîndrim şi pe care televiziunea le invită adesea în studio, fie pentru medalioane sau autografe muzicale, fie pentru emisiunea **Interpretul preferat,** fie pentru montaje de muzică uşoară, prezenţa Didei Drăgan (această D D. a noastră) mi se pare de departe cea mai strălucitoare.

Talent afirmat precoce, Dida Drăgan a reuşit să dezvolte trăsăturile cele mai valoroase de melodicitate, gingăşie şi plasticitate sugestivă a ritmului compoziţiilor interpretate folosindu-şi vocea ca pe un adevărat instrument ajuns în mîinile unui virtuoz, acomodînd-o cu subtilitate şi remarcabilă iscusinţă caracterului genului. Accentele pe care interpretarea artistei le pune compoziţiilor alese alcătuiesc o gamă variată, de-a dreptul surprinzătoare, de la tonalitatea gravă sau patetică la una jucăuşă, proaspătă, tonalităţi contrastante sinuoase fără a fi dizarmonice, dimpotrivă, dînd interpretării o sonoritate armonică incintător unitară.

Dincolo de naturaleţea şi virtuozitatea tehnicii, dincolo de speculaţiile stilului interpretativ se relevă mereu, la fiecare nouă interpretare, ţinuta remarcabilă prin personalitate, eleganţă şi graţie, sugerarea expresiei interiorizate, poetice, ţinuta de adevărată artistă, eliberată de orice stîngăcie sau grimasă vulgară (adesea întîlnite la interpreţii de muzică uşoară), manifestată printr-o gesticulaţie reţinută dar nu lipsită de spiritualitate, nici de fantezie, nici de o vagă şi delicată alintare. Deci o anumită atmosferă interpretativă, cuceritoare, care s-ar putea numi „D.D.", nivel sonor înalt, exigenţă ritmică dar şi libertate agogică, dozaj temperamental, o cîntăreaţă căreia îi dorim un drum luminos, plin de succese. Aşteptăm cu nerăbdare s-o ascultăm în filmul lui David Reu, **Cercul magic,** pe care micul ecran ni l-a anunţat pentru viitorul apropiat.

Corina Cristea

plastică

Nicolae Maniu

Pictorul Nicolae Maniu, absolvent al Institutului „Ion Andreescu" (1969) se va impune atenţiei prin exponatele sale care lasă să se întrevadă ambiţioase explorări în grandios şi modern, spectaculozitatea expresiei cromatice, desfăşurată pe ample spaţii compoziţionale stabilind timbrul particular al picturii sale : vitalitate, poezie, visare şi lumină.

Pictura lui Nicolae Maniu are ca punct de referinţă o realitate aflată într-o continuă metamorfoză sub neostenita horă a anotimpurilor. Dar ceea ce ni se pare important — pictorul surprinde în peisajele sale dinamica transformărilor intervenite în peisajul psiho-fizic al patriei noastre, în centrul acestor continue metamorfoze tînărul artist punînd întotdeauna Omul.

De fapt studiul peisagistic şi studiul figurii umane, sînt cele două componente ale artei lui Nicolae Maniu.

„Zece tineri care au mutat valea pe deal", „Oamenii ogorului", „Lumină de August", „Oameni de azi" sînt doar cîteva titluri care probează sensibilitatea artistului precum şi o anume ştiinţă în „regîndirea" secvenţelor peisagistice şi recompunerea lor pe mari spaţii compoziţionale printr-o ritmare spectaculară a planurilor.

Apelînd la resursele foto-realismului, ale dinamicii cinematografice, Nicolae Maniu reuşeşte o transplantare cu mijloace picturale pe mari suprafeţe prin intermediul unor forme simple şi clare, printr-o cromatică vie şi un deosebit simţ al echilibrului compoziţional.

În acest sens, viguroasa compoziţie „Constructorii viitorului" este o lucrare antologică, ea obţinînd în 1974 premiul C.C. al U.T.C. la Expoziţia de artă plastică „Tineretul, factor activ în construirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate".

Trimiterile la arsenalul constantelor de exprimare ale hiperrealismului le înţelegem, paradoxal, printr-o reîntoarcere la mijloacele tradiţionale ale artei — fiorul cald-comunicativ. Pictorul se reîntoarce din explorările sale cromatice, înnobilînd compoziţiile printr-o „realitate inventată" reuşind să mijlocească acel dialog artă-public. Ceea ce cu alte cuvinte este chiar menirea artei.

Negoiţă Irimie

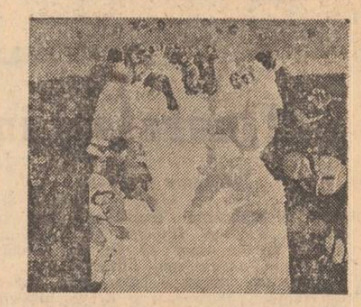

„Sărbătoarea pămîntului" (sus)
„Două generaţii" (jos)

fragmente critice

Literatura de călătorie

Se publică azi din ce în ce mai multe cărţi de călătorie şi într-o istorie a literaturii un capitol trebuie rezervat şi acestei specii care stă, nehotărît, între jurnalistica pură, eseul socio-psihologic şi proza propriu-zisă. Interesul pentru astfel de scrieri e vechi, epoca noastră n-a făcut decît să le dea acuitatea şi funcţionalitatea necesară. Omul modern călătoreşte mult şi are nevoie de informaţii precise, oraşul e adesea un labirint în care turistul lacom să vadă multe şi repede nu trebuie să se rătăcească. O oportună literatură informativă stimulează şi orientează acest spirit migrator, accentuat progresiv în societăţile industrializate unde **fuga, evadarea** a devenit un fenomen curent. Există însă şi alt fel de turişti, mai leneşi, şi în consecinţă alt tip de literatură, singura care interesează în fond. Aceştia sînt scriitorii, reporterii, oamenii în genere care ştiu să vadă şi, mai ales, ştiu să noteze, într-un chip care să intereseze şi pe alţii, ceea ce văd. O deplasare de accent s-a produs şi în acest domeniu. În secolul al 19-lea **jurnalul de călătorie** trăia din explorarea exoticului sau a faptului de cultură. E momentul în care peisajul, definit ca o **stare de suflet,** tulbură cel mai mult spiritul voiajor, prin peisaj înţelegînd şi inevitabila culoare locală. Paralel se dezvoltă şi o literatură de călătorie scrisă de savanţi (arheologi, etnografi, orientalişti), interesaţi de urmele vechilor civilizaţii şi de cultura popoarelor mai noi. E. Lovinescu a întocmit în tinereţe o lucrare amplă despre călătorii europeni în Grecia şi din consultarea ei deducem că numărul celor interesaţi să viziteze leagănul civilizaţiei actuale este fantastic. Curiozitatea pentru astfel de teme nu a dispărut, dar cititorul modern, obsedat de miturile politice şi de bolile civilizaţiei, aşteaptă altceva de la cărţile de călătorie, o luare, în primul rînd, exactă a temperaturii sociale şi morale a unui popor. Îl preocupă, desigur, monumentul de artă care individualizează o aşezare umană, dar vrea să-şi facă o idee şi despre cei care trăiesc în jurul acestei flori a spiritualităţii naţionale. Cine urmăreşte jurnalele actuale observă că în primul plan al atenţiei trece faptul de viaţă, scriitorul iese repede din **muzeu** pentru a întîrzia, cu ochii în patru, pe **stradă.** Evitarea literaturii, în sens tradiţional, a devenit o regulă. Se scrie repede, cursiv, fără preocupări de stil ornamental. Cine mai are răbdare să citească pînă la capăt o lungă descriere poetică? Poezia iese din observarea vieţii în banalitatea ei, aş spune, exemplară.

Sînt şi cazuri în care călătoria este un prilej de împrospătare sau verificare a impresiilor scoase, mai întîi, din cărţi. În fapt, orice călător este un călător avizat, **voiajul real** este precedat mai întotdeauna de un **voiaj imaginar,** prin mijlocirea lecturii. Românul care a ajuns la Paris ştie o mulţime de lucruri despre acest oraş, crescut, mai întîi, în fantezia lui fecundă. Fără nici un paradox, călătorul — mai ales cel cu preocupări intelectuale sistematice — poartă cu sine un mit pe care vrea să-l verifice. Realitatea nu este totdeauna la înălţimea mitului şi în dese rînduri mi-a fost dat să văd oameni decepţionaţi că nu descoperă ceea ce aşteptau de la Paris: un oraş în care viaţa (după expresia lui Hemingway) este „o continuă sărbătoare". Dar, să ne întoarcem la literatura de călătorie, vie, prosperă şi la noi şi în alte locuri.

★

Citesc cu oarecare întîrziere mica şi frumoasa carte pe care Adrian Marino a publicat-o despre Spania: **Olé, España** (1974), într-o formulă care modernizează mai vechiul **excurs intelectual.** Faptul cultural predomină, dar lîngă el trăieşte, într-o formulare vie, nervoasă, impresia directă de viaţă. Notaţia comunică şi, în acelaşi timp, individualizează pe cel care observă spectacolul unei spiritualităţi noi. Adrian Marino vizitează Spania după ce a citit multe cărţi despre ea şi prima lui grijă este să confirme sau să corecteze (mai ales) o imagine formată despre o anumită Spanie literar-cinematografică. De la tablourile lui Goya la femeia întîlnită pe stradă este o gamă întinsă de subiecte şi autorul, curios de toate, dornic să-şi spună părerea despre ce-i cade sub ochi, nu ezită să se pronunţe. Femeia spaniolă nu-i place, rotunjimile joase şi faţa severă, invadată de fire lungi, virilizante, nu corespunde cu stilul **flamenco,** desprins din albume şi cărţi de literatură. La un spectacol de coridă remarcă, surprins, delirul mulţimii la vederea sîngelui izbucnit pe nările taurului ucis de către un balerin al arenei care ţine bine în mînă cuţitul. Adrian Marino caută şi descoperă, în cele din urmă, o Spanie **macedonskiană,** crescută în umbra unui mare mit (Don Quijotte) şi sfîşiată de o istorie atroce. Cusurul multor cărţi care vor să fotografieze spiritul unui popor este fragmentarismul lor elementar, amator. Însemnătatea altora (şi **Olé España** face parte dintre ele) vine din încercarea de a surprinde unitatea unui spirit colectiv în manifestările lui variate. Nu spun că Spania lui A. Marino este cea adevărată, dar una posibilă, coerentă, ieşită din confruntarea cu o sensibilitate mobilă, penetrantă, corosivă şi pasionată în acelaşi timp. Întîmplarea face să vizitez Spania continentală cam în acelaşi timp cu Adrian Marino, o parte din itinerariu coincide, ca şi impresiile. Şi pe mine m-a iritat pînă la disperare invazia turistică la Toledo şi, vizitînd Santa Iglesia Catedral Primada, am trăit de asemenea un sentiment de admiraţie şi spaimă. O uzină enormă în care individul se simte mărunt, neînsemnat, sub puterea unei forţe trufaşe şi nemiloase. Catedrala nu are capăt, privirea se izbeşte de zidurile disciplinate ca o armată înaintea luptei. Pentru a-ţi recăpăta identitatea trebuie să te retragi într-o absidă, numai acolo dialogul este posibil. Oraşul în sine este fascinant, privit de departe pare o cetate ridicată pe o enormă tipsie de aur. Aici a trăit El Greco, şi nu departe de centrul oraşului, se poate vizita casa care adăposteşte acum o serie de „12 apostoli". Cu feţe alungite, uscate, într-o încordată meditaţie „Apostolii" reapar şi în alte muzee, însă aici, în peisajul carbonizat al Toledoului, privirile lor extatice sînt mai tulburătoare decît oriunde. La Barcelona sînt mai puţin deranjat decît Adrian Marino de publicitatea religioasă, urc liniştit pe Tibidabo pentru a vedea panorama, într-adevăr magnifică, a oraşului şi cobor prin parcul Güell unde domină arhitectura fantezistă a lui Gaudi. Mai jos, **Sagrada Familia** e o peroraţie în piatră neşlefuită, o sfidare nebună a geometriei goticului. Revăd, în descrierea inspirată a lui Adrian Marino, turnurile ei circulare, terminate cu nişte enorme mingi de piatră, asimetrice, gata să plesnească. Amintindu-mi de ele, îmi vine în minte o comparaţie, recunosc, nereuşită, dar poate nu într-atît de inexactă încît să nu fie notată: în timp ce tablourile hieratice ale lui El Greco, cu simbolismul lor ascensional, par o întruchipare plastică a spiritului tragic şi pur al lui Don Quijotte, zidurile acestea neşlefuite, magnifice în elementaritatea lor aspră, par făcute de mîinile grosolane ale lui Sancho Panza, cucerit de nebunia creaţiei. Simbolismul lor e strict material, spiritul se zbate încă în roca tare, informă.

Olé España e, pe scurt, un delectabil jurnal de călătorie livrescă şi reală.

★

Despre Elveţia scrie T. Dumitru (D. Trancă) poet delicat reflexiv **(Invocaţia soarelui,** 1971) traducător şi culturolog **(Eseu asupra culturii,** 1969) în pas cu noile dezbateri în jurul ecologiei. **Simfonie helvetică** (1975) e rodul unui stagiu mai îndelungat al autorului la Geneva, ca diplomat, interesat, în orele libere, să descopere cultura şi spiritul unei ţări cu o istorie şi o configuraţie specială. Cartea are un caracter, în primul rînd, informativ, deloc neglijabil, mai ales cînd informaţiile privesc mecanismul complicat al unui stat format din mai multe naţiuni cu limbi şi istorii diferite. Rilke spune undeva că Elveţia este „sala de aşteptare al lui Dumnezu". Mărturisesc că n-am înţeles această metaforă şi, după parcurgerea cărţii lui D. Trancă, o înţeleg şi mai puţin. Aici e vorba de nişte popoare pricepute, viteze, care s-au bătut pentru libertatea şi independenţa lor şi care au sfîrşit prin a le cuceri trăind azi într-o confederaţie bine pusă la punct, prosperă. Lîngă lucrurile pe care le ştiam din cărţi despre onestitatea, simţul de curăţenie şi chivernisire al elveţianului, aflăm acum altele noi, senzaţionale. Aflăm, de pildă, că la Geneva trăiesc 15 000 de cîini care aduc oraşului un venit (prin taxele plătite de stăpîni) de 500 000 fr. Într-o ţară cu aproximativ 7 milioane locuitori se fabrică anual 52 de milioane de ceasuri, în fine, bacnotele elveţiene sînt mai mari decît altele, de ce? nu se ştie. O hîrtie de 1 000 de franci măsoară cît o carte de format obişnuit şi desenul de pe ea reprezintă... moartea cu inevitabilul instrument pe umăr (coasa), ducînd în braţe scheletul unui copil. Fantezia bancherilor Europei e neagră. Sînt, ca să zicem aşa, şi date mai serioase în această remarcabilă **Simfonie helvetică,** sacră şi profană (un capitol se intitulează: **Biserici şi bănci).** Unele privesc industria, agricultura, structura socială, altele viaţa spirituală a ţării, văzută de un ochi ager şi cultivat. Cum am vizitat şi eu Elveţia, dar în **zbor de pasăre,** sînt înclinat să-mi confrunt impresiile. Notele lui D. Trancă sînt exacte, sugestive, entuziasmul lui vizitînd muzeele din Geneva este justificat (mai puţin admiraţia pentru Rodin). Elveţienii n-au un spirit unitar, specific, cultura lor s-a format din adiţiunea mai multor culturi lăsate să se dezvolte liber. În muzee, pictura e cînd franceză, cînd germană sau italiană, literatura în trei limbi, se dezvoltă, tot aşa într-o coexistenţă fructuoasă. Ceva leagă totuşi aceste opere şi anume un spirit de rigoare venit poate din calvinism, un patetism rece, vizibil şi în arhitectura monumentelor. **Spiritul helvetic** despre care vorbeşte şi volumul pe care îl prezentăm, iese dintr-o disciplinare a fanteziei latine, exuberantă, dezordonată în alte părţi. Elveţienii îşi pierd şi ei, uneori, capul, dovadă că (faptul e relatat de D. Trancă), pentru a-şi exercita plăcerea lor pentru equitaţie, au inventat nişte rulote — grajduri care transportă la mari distanţe caii gata înşeuaţi. Ajung, cum se spune, la iarbă verde, opresc maşina, scot caii, călăresc ce călăresc şi apoi din nou cu automobilul acasă, om şi cal. Ingenios!

Dumitru Trancă a publicat de curînd şi o carte de proză **(Hronicu leatului 7481,** Ed. Dacia, 1975) unde, folosind ingenios limbajul cronicăresc, înfăţişează cu o fantezie ironică aspecte ale vieţii moderne. Exemplul lui Păstorel Teodoreanu se simte numaidecît: „Iubiţi fraţi întru călimări şi hrisoave, inscrisuri şi peceţi, ce la trebile stăpînirii cu frică şi cutremur slujiţi, adevăr zic vouă, că de nu veţi păzi cu străşnicie poruncile şi toate tocmelile cele direpte, ci vă veţi chivernisi obijduind pe alţii, liubovnici fiind de lăţire, avuţire strîmbă şi adăogire cu furtişag de acareturi, odoare, rădvane şi alte de cele lumeşti, mare tulburare va fi în inimile şi casele voastre..."

Eugen Simion

spirale

Posteritatea lui Lovinescu şi profitorii ei VIII

Dintr-o redactare grăbită, autorul acestor foiletoane a lăsat cititorului impresia, data trecută, că-l confundă pe Nae Ionescu cu Iorga. Era evident o eroare pentru că ideea centrală care ne urmărea era aceea a apropierii forţate a celor două personaje atît de neasemănătoare. Oricum, vecinătatea lor în studiul amintit rămîne jenantă. Şi acum să ne întoarcem la Al. George. După bunul obicei al unor tineri critici care se ocupă cu demonetizarea marilor noastre personalităţi literare, şi autorul amintit trage din mers, de pildă în Ibrăileanu care, după părerea sa, nu reprezenta cine ştie ce, mai ales atunci cînd scrie despre Sadoveanu, **nedepăşind faza unor interesante notaţii marginale sau a unor simple prezentări sau recenzii rezumative.** El, Ibrăileanu, **nu ajunge la sensul cît de cît exact al valorii scrierilor sadoveniene.** Şi pentru că plecasem de la Iorga, iată-l şi pe el pus cu capul pe butuc, la pagina 29. Marele învăţat ar fi scris **în momentul său de dominaţie literară** destul de superfluu şi în nici un caz la înălţimea operei istorice. N-o să spun că mă omor după criticul literar Nicolae Iorga, a cărui subiectivitate a rămas bine cunoscută, dar că există un mare scriitor Iorga care poate fi descoperit destul de des în vasta lui operă, asta da! În sfîrşit, dacă pe Al. George îl amuză să lovească în dreapta şi-n stînga, asta e o chestiune care-l priveşte personal. Eu îmi fac datoria de a semnala sportul tragic la care acest autor se dedă.

În capitolul **Într-o campanie şi în veac** este atinsă problema sămănătorismului în viziunea lui Lovinescu. La o privire sumară, acţiunea ar fi bine venită, întrucît — în ce ne priveşte — nici noi nu gustăm privirea idilică a problemei ţărăneşti, cum nu optăm nici pentru naturalismul atroce, însă aici se deschide o problemă foarte interesantă. Pare foarte curios cum o parte a criticii tinere se arată opacă la tipul de ţăran din cărţile lui Slavici, Rebreanu, Agârbiceanu care este prototipul, caracteristic vorbind, trăsăturilor generale comune ale locuitorului rural din România. Că există o variantă degenerată a acestui ţăran locuind, în special, în jurul marilor oraşe, pierzînd, prin ocupaţie şi împrejurare geografică, caracteristicile milenare este un adevăr. Dar aceşti ţărani aduc mai mult cu lumpenul şi nu cu masa de milioane a unui tip care a rămas curat, sfios, încărcat de bunăcuviinţă, un individ care trăieşte după ritualuri moştenite din moşi-strămoşi şi care n-aduce deloc cu şmecherul, răul, circotaşul care stă pe şanţ şi bîrfeşte ca la uşa cortului. Mă gîndeam la toate acestea studiind tehnica lui Al. George de a lua peste picior literatura ţărănească produsă de-a lungul timpurilor. Dar să mergem din aproape în aproape. Al. George citează de la început pe Lovinescu care făcea o interesantă disociere de principiu asupra acestei literaturi. Pe Lovinescu îl supăra, cum ne supără şi pe noi, idealizarea, dulcegăria literaturii sămănătoriste sau brutalitatea cu care erau descrişi unii ţărani. El cita în acest scop literatura italiană şi franceză care cunoscuseră într-o vreme **pastoralele şi ţărănismele cu panglice potrivite cerinţelor saloanelor şi gustului public din vremile acelea.** Îl supăra pe Lovinescu **paseismul şi romantismul rural** cum îl supărau şi pe Z. Ornea, pe care Al. George îl citează în continuare, aceleaşi texte sămănătoriste **încărcate de nebulozitate şi imprecaţii critice.** Lovinescu mai combătea **exclusivismul rural şi naţionalist.** El ajunsese la formularea că literatura ţărănească e o **literatură ţărănizată.** Şi tot aşa, trecînd de la Lovinescu la Z. Ornea, ni se serveşte la pagina 42 un citat din Iorga care răspundea lui Ovid Densuşianu şi lui H. Sanielevici, de toată frumuseţea. Îl reproducem şi noi pentru ca să nu se bănuiască că vrem, cu orice preţ, să reabilităm sămănătorismul cînd, de fapt, noi dorim ca nimeni să nu-şi bată joc de problemele reale ale literaturii legate de viaţa ţărănească: **„Păcatul că urîm literaturile străine pe care nu le cunoaştem, ca nişte oameni fără ştiinţă de carte, ca nişte boxeri (cuvîntul l-a şi spus un fanatic...) ce sîntem, păcatul acesta nu e însă singur. Aşa o bandă nemernică de ticăloşitori ai unei literaturi înfloritoare pînă mai ieri, — nu s-a mai văzut. Avem îndrăzneala de a întemeia o literatură ţărănească. La noi aşa e datina: poeţii cîntă numai iubiri în catrinţă, ci înşişi compun cu căciula în cap şi cu picioarele în opinci, versurile şi le scriu pe răboj, iar măsura şi-o cîntă cu fluierul ciobănesc sau cu drimba rîndaşilor; orice povestire îşi duce eroii la sat de-i pune într-o casă învelită cu rogoz unde n-a călcat niciodată (...) neam de fîlfizon fîlfîit care a fost la şcoală ca să înveţe a îndruga abstracţii neroade. Şi critica se face tot ţărăneşte: nu e unul dintre adversarii noştri care să nu fi fost urmărit cu imprecaţii în care evanghelia, luminarea şi alte lucruri sfinte erau profanate în chipul cel mai îngrozitor. Nu înţelegem altă muzică decît aceea la care se joacă sîrba popilor. Am pus în case icoane lipoveneşti. Sămănătorul acesta ar fi o adevărată stînă, dacă am putea căpăta colaboraţia cîtorva din cîinii şi măgarii ce trebuie să se găsească în preajma oamenilor cari fac brînză pe lumea aceasta.**

Ei bine, acesta e un scandal fără păreche. Şi pentru a-l înlătura îşi dau mîna cu dreptate sclivisiţii de catedră cu sclivisiţii de lume mare, transcedentalii cari dau în gropi cu acei naţionalişti sălbatici cari se cheamă că iubesc poporul, cu condiţie fireşte să nu aibă nici lege, nici creştere, nici omenie"... (Ţărănismul „Sămănătorului", în „Sămănătorul" din decembrie 1905). Iată şi dovada celor ce afirmam mai sus, ce mare scriitor era Nicolae Iorga!

În problema **sămănătorismului** se strîng şi alte dovezi. Astfel este amintit incidentul cu discursul de recepţie al lui Duiliu Zamfirescu de la Academie. Sunt reeditate, cu o mare voluptate, negarea nu a lui Goga ci a unor valori sigure, ca Slavici, Coşbuc, Alecsandri în calitatea lor de culegători de folclor. Pe bună dreptate, se semnalează exagerările în care căzuse Duiliu Zamfirescu. Şi anume negarea de către acesta a poeziei populare şi condamnarea pretinsei vulgarităţi „senzoriale", propuse de scriitorii sămănătorişti care ar **depărta literatura de formele abstracte şi aprioriste ale cugetării, sau, altfel spus, de mare artă clasică.** El, mai scrie Al. George, **este creatorul tipului de om al naturii înţeles simplu, baciul Micu, de care se va umple ulterior toată literatura sămănătoristă.** Este amintită polemica stîrnită în urma publicării acestui discurs, polemică iscată de replica lui Titu Maiorescu şi, mai ales, de articolele din **Viaţa Românească** la care Duiliu Zamfirescu răspunde. Sunt dezvăluite culisele: este amintită „cruciada" lui Iorga şi iată şi personajul care a stîrnit foiletoanele noastre: Lovinescu care apare şi el demascînd **„psihoza naţionalistă"** care luase naştere. Semnificativ, scrie Al. George, e că Lovinescu a descris caricatural toată mişcarea, l-a ironizat pe Sadoveanu, amestecat şi el în această bătălie.

Ca un eseist studios şi ager ce e, Al. George aminteşte şi izbucnirea lui Lovinescu faţă de literatura lui Agârbiceanu care, recenzînd **„De la ţară"** putea să scrie cu accente „devenite profetice": **„Scriitori tineri ai neamului nostru, voi care aveţi talent, sau promiteţi talent, mai lăsaţi aparenţele, mai lăsaţi haina trecătoare, mai lăsaţi povestirile eroice şi romantice, lăsaţi haiducii, lăsaţi cîrciumile, căci îndărătul acestor lucruri materiale se mai află şi un suflet! Adînciţi acest suflet şi, cînd vă veţi pătrunde de viaţa sufletească a lumii acesteia, scrieţi-ne despre ea. Atunci numai ne veţi înduioşa, ne veţi mişca, ne veţi zgudui.**

Şi aceasta aşteaptă oricine de la o literatură bună". Dar atît să însemne numai un mare capitol al literaturii noastre?

Eugen Barbu

Semnificaţiile dialogului

Urmare din pag. 1

ieşte lumea satului, îl deosebesc pe Darie şi-l fac să trăiască altfel decît tatăl său şi decît tatăl tatălui său. Pe acest fond, discontinuitatea se află în complexitatea structurii sale sufleteşti. Este, în acest sens, de două ori interesant ca personaj. Mai întîi, pentru modul concret în care-şi trăieşte viaţa: sensibilitatea deosebită, spiritul neliniştit, curiozitatea, dau un sens existenţial, filozofic, peregrinărilor sale, situîndu-l în categoria celor care vor să-şi trăiască viaţa şi nu să fie trăiţi de ea. Instabilitatea sa, refuzul de a se fixa într-un loc anume, deci şi într-un timp anume, are de fapt valoarea unui mod de cunoaştere. În al doilea rînd, prin intermediul acestei forme speciale de dialog, Darie depăşeşte interesul pentru modul original în care-şi trăieşte viaţa: conştiinţa meditează continuu asupra actelor sale, punînd într-o permanentă relaţie întîmplarea, accidentul biografic cu rosturile mai largi ale vieţii.

În exemplul de mai sus, legătura dintre **eu** şi **vocea** sa apărea nemijlocită. Adeseori însă, relaţia e mai abstractă: nu mai e o prelungire imediată a gîndurilor lui Darie, se situează deasupra lor, într-o perspectivă de cunoaştere ce depăşeşte posibilităţile sale de interpretare. Darie ascultă de un glas ce vine dintr-un adînc absolut al fiinţei, acolo unde gîndurile, cunoaşterea **există** de la început: „Cîntărindu-le însă pe toate, îmi călcasem pe inimă şi mă înscrisesem să dau examene particulare la liceu, să trec măcar cîteva clase, să capăt patalama la mînă, să muncesc undeva muncă mai uşoară, să citesc, să citesc, şi iar să citesc, şi să intru şi eu cumva în mijlocul oamenilor. Ha! ha! ha! În rîndul oamenilor! În rîndul căror oameni? Pe pămînt locuiau fel de fel de oameni. Sta în puterea mea să aleg? Poate sta. Dar poate nu sta.

— Ţine minte, Darie: ce ursitorile ţi-au scris, pe fruntea ta stă scris.

Pe dracu! Aveam frunte încreţită şi zbîrcită ca bătrînii. Nimic nu scria pe ea." (p. 53).

2. Relaţia dintre personaj şi dublul său îşi pierde caracterul dialogat, dar îşi menţine grafia deosebită. Faţă de exemplele anterioare, abstractizarea e maximă: nu mai avem de-a face cu vorbirea obişnuită; limbajul s-a organizat, a devenit poem, creaţie: „Cum în mijlocul apelor altă îndeletnicire mai bună de pierdut timpul nu găsii, începui să mă gîndesc şi să mă întreb de ce îmi plăceau mie atît de mult caii şi de ce eram atît de îndrăgostit de undele limpezi ale rîurilor şi de nesfîrşitele nesfîrşiri ale mărilor. Poate că, / în urmă cu milenii, / făcusem parte din rasa legendară / a centaurilor. / Poate că, / în cine ştie ce parte a pămîntului, / fusesem luntraş ori corăbier. / Nu ştiam, / dar mi se părea / că mai trăisem şi altădată. / Mi se părea / că mă mai născusem de nenumărate ori, / că mai trăisem de nenumărate ori, / că de nenumărate ori mai murisem. / Cînd / Unde? //... (p. 163).

Aceste forme de dialog dau originalitate stilului lui Zaharia Stancu, făcîndu-l greu de imitat. La nivelul personajului, imaginea lui Darie se construieşte, în acelaşi timp, pe trei planuri diferite: **viaţa** trăită ca experienţă; **conştiinţa** care o reflectă, încercînd să-i afle un sens, s-o situeze într-o dimensiune cosmică; **creaţia,** care le transcende şi care dă fiinţei nemurirea ideii, a artei. Originalitatea lui Darie, ca personaj complet, vine din modul în care Z. Stancu leagă cele trei planuri: semnificaţiile dialogului permit o degajare **stratificată** a imaginilor lui Darie. La nivelul romanului, aceste fragmente specifice de dialog au rolul unor accente contrapunctice: preiau mare parte din mesajul de idei, organizîndu-se într-un plan narativ de rezonanţă lirică.

Proiecţia epopeică

Urmare din pag. 1.

tic al lui Bălcescu echilibrase în parte, în spiritul adevărului estetic, energia inepuizabilă a lui Mihai cu opusul caricatural al forţei politice ezitînd mereu în frămîntările unui nechemat. Idila lui politică cu Maria-Christina de Austria îi va complica insuportabil relaţiile politice, creîndu-i prilejul abandonărilor eliberatoare. Căsătoria „făcu pe duşmanii lui Bathori să zică că casa Austriei i-a dat o femeie spre a-l răsplăti căci a călcat credinţa şi alianţa turcilor, şi drept zestre nevoia de-a purta război cu dînşii". Înalta înrudire fu prilejul unei infatuări pe măsură: se proclamă „principe al crăiilor Ardealului, Moldovei şi Ţării Româneşti şi a sfintei împărăţii romane". Sigismund este mereu ispitit de „somnolenţa" în exerciţiul funcţiunii politice, dar nu o găseşte decît în afara ei, de unde vrea să o încerce iarăşi pe tron. În împrejurări mai complicate se căieşte şi bate în retragere cu condiţia să i se lărgească raiul securităţii: „să i se adaoge pe lîngă principatele Oppeln şi Ratibor, ţinutul Kremmer în Moravia, cu o pensie de 50 mii scuzi de aur". Cedează pentru vărul său, Andrei Bathori, răsuflînd uşurat şi retrăgîndu-se cu risipă de reverenţe: „Cît pentru mine (...) sunt bolnăvicios. Părul meu cel alb, cu toate că sunt într-o vîrstă puţin înaintată, şi boalele ce simt în trupul meu că silesc a lăsa cîrmuirea statului".

Doar sultanii realizează pe deplin vacanţa politică; interesul pentru treburile împărăteşti le este fatal. Tulburat din liniştea seraiului de glasul oştilor demoralizate Murad III va sfîrşi în „amarul inimei sale".

Dinamismul lumii e al acţiunii şi reacţiunii politice abile. Marele vizir Sinan, un Hitler medieval, „concediat" o clipă de uneltirile lui Ferhat-paşa (care-l „surpase", „încredinţînd pe sultanul cum că Mihai vodă şi Sigismund Bathori s-au revoltat numai din ura ce aveau către Sinan, iar nu din ura lor către turci") va reveni mai înfocat, aventurier la 83 de ani, pentru a patra oară în vizirat (Ferhat era învinovăţit, plătindu-i-se cu aceeaşi monedă, „că în fundul inimei sale e ghiaur şi că are relaţii secrete cu Mihai vodă, silind împreună spre a prăpădi cu totul armia mahometană" !). Răzvan, domnul viteaz al Moldovei, ridicat „din pulbere", este suprimat spre a face loc carierei filopolonului Ieremia Movilă. Papa îi mustră pe poloni pentru pretenţiile lor asupra Moldovei, dar regele Poloniei ştie jocul: va încerca să-l convingă că „armele polone în Moldova făcuse mare slujbă creştinătăţii, scăpînd această ţară de tătari şi totdeodată oprind pe aceştia d-a năvăli asupra Ungariei şi a staturilor împărăteşti".

Numeroasele nuclee epice şi descoperirea subtilă a unor mobiluri psihologice prilejuiesc tot atîtea digresiuni romaneşti, revers al lucidităţii — necesar artisticeşte — faţă de entuziasmul ideii de libertate şi unitate naţională. Aspiraţia înflăcărată este aceea care organizează unitar posibilul roman, dar tentaţia desfăşurărilor romaneşti, aparent în paranteză, este evidentă: Maria Christina, victimă nevinovată a intereselor politice, se va călugări; Andrei Bathori, intrusul neacceptat de împăratul austriac, va sfîrşi crunt; înfruntarea lui Mihai cu Basta, întîi ascunsă, apoi făţişă, dar precaută, se va încheia într-un mod dezastruos pentru „voievodul Ţării Româneşti, al Moldovei, sfetnic al sfinţitei majestăţii împărăteşti şi crăieşti şi locotenentul său în Ardeal"; războaiele sînt întotdeauna viclenii agresive în acţiuni militare cu trădări şi curse iscusit demontate de prozator.

Malaspina, omul care îşi poartă speranţele favorurilor politice înalte cu amabilităţi strategice cînd la papa Clement, împăratul austriac sau Sigismund, cînd la Mihai, cînd la sultan sau poloni, este politicianul ipocrit al timpului, plutind în derivă cu visul puterii. O lume întreagă profesează jocul prilejului favorabil şi al disimulării; practica vitală a vremii e exerciţiul vicleniei: „Este adevăr că toţi actorii acestii scene umblă căutînd a se înşăla între sine unii pe alţii: Andrei Bathori înşăla pe împăratul, pe Mihai, pe Basta şi pe Malaspina; împăratul înşăla pe cardinalul, pe al cărui trimis, Cacasiu, îl priimi foarte bine la Plisna, unde se dusese, şi îi dete nădejdi că va încheia în curînd tractatul cerut, şi înt-aceeaşi vreme trimitea instrucţii tainice la Mihai-vodă şi la generalul Basta, ca să se înţeleagă împreună spre a intra cît mai în grab în Ardeal şi a goni de acolo pe cardinalu. El încă înşăla şi pe Mihai-vodă, lăsîndu-l a nădăjdui mult, dar bine hotărît a se sluji de dînsul ca de un instrument şi a nu-l lăsa a să întemeia în stăpînirea Ardealului. Mihai-vodă căuta a înşăla pe cardinalul şi într-aceeaşi vreme voia a înşăla pe Basta, intrînd în Ardeal înaintea lui, cum şi pe împăratu, fiind hotărît a păstra această ţară supt cîrmuirea lui. Basta asemenea voia să silească în toate chipurile spre a dobîndi el, iar nu Mihai, cîrmuirea Ardealului; în sfîrşit, Malaspina umbla să înşăle pe toată lumea, vîrînd în toate părţile mult dorita pălărie de cardinal." Peste tot acest „carnaval" politic pluteşte tristeţea amară a unei acţiuni izbăvitoare eşuate.

Există în cartea lui Bălcescu atracţia continuă din înălţimea epopeii lui Mihai reprezentînd spiritul ordonator spre lumea politică „de jos" ce pare una „materială", terestră, necesară a fi atinsă din nevoia anteică vitală a saltului entuziast paşoptist: există deci o dialectică interioară a cărţii lui Bălcescu căutînd echilibrul dincolo de oscilaţia între două „nivele". Epopeea lui Mihai reprezintă exemplul etern, prilejuind fulguraţiile idealist-utopice ale entuziasmului: lumea politică lipsită de demnitate e a victimelor posedate fatal de gîndul puterii efemere.

Românii supt Mihai-voievod Viteazul cuprinde în mare măsură schiţa unui roman politic nonfictiv, restituind o lume în care eroii sînt fie victime ale timpului istoric (cazul lui Mihai), fie oameni căzuţi sub patima epuizantă a puterii şi încercînd mereu salvarea cu risipa energiei în palpitaţiile spasmodice ale perfidiei.

Romanul politic contemporan tinde (fără a reuşi totdeauna) să-şi dobîndească o relativă autonomie faţă de specia de tranziţie între istorie şi literatură pe care o ilustrează Bălcescu. Descinde din, fiind totuşi altceva decît o creaţie animată de un mobil prea personal (ca al lui D. Cantemir din *Istoria Ieroglifică*), altceva decît memorialistică (începutul comentariului politic literar îl făcuse Miron Costin) sau decît rezultatul excesului documentarist al istoricului. Dezvoltă pretexte reale, dar şi — evident — inventează şi (orgoliu realist) se înfăţişează ca relatare obiectivă. Oricum însă el continuă o tradiţie faţă de care se defineşte şi pe care critica literară (întotdeauna cu premise şi finalităţi istorico-literare) trebuie să o aducă în discuţie atunci cînd are ca obiect evoluţia, actualitatea şi destinul romanului politic românesc.

Tinereţea în viaţă şi cultură

Urmare din pag. 1

tre ei îşi elaborase crezul său naţional, pe tărîm istoric şi filologic, încă prin 1778 (cînd împlinea doar 33 de ani), din moment ce-şi încheiase atunci două lucrări istorice de seamă — **De ortu, progressu, conversione Valachorum** şi **Brevis historica notitia** — şi îşi pregătise pentru tipar **Carte de rogacioni** (apărută în anul următor) cu litere latine, inclusiv cu normele de folosire a lor, şi o primă variantă a gramaticii **Elementa linguae daco-romane sive valachicae** (editată în 1780), a cărei prefaţă şi redactare definitivă aparţin prea învăţatului Gheorghe Şincai (1754—1816), în vîrstă de **26** de ani la apariţia cărţii. Ce să zicem, apoi, de Petru Maior (1761—1820) şi Ion Budai-Deleanu (1760—1820)? — Cel dintîi, de pildă, îşi terminase celebrul **Procanon** în 1783, respectiv cînd avea **22** de ani, iar prietenul său, marele poet iluminist Ion Budai-Deleanu, elaborase în 1791, respectiv la **31** de ani, o strălucită **Combatere** (Widerlegung) a istoricului Eder, cu argumente ştiinţifice zdrobitoare şi de pe poziţii ideologice şi politice mai înaintate decît ale celorlalţi intelectuali români din acea vreme.

Trecînd la ideologii revoluţiei burghezo-democratice româneşti, constatăm că Mihail Kogălniceanu (1817—1891) întemeia **Dacia literară** în 1840, la numai 23 de ani, că principalii săi colaboratori erau şi mai tineri decît el. E vorba de Vasile Alecsandri (1821—1890), Alecu Russo (1819—1859), Nicolae Bălcescu (1819—1852) etc. Nu trebuie uitat că marele democrat revoluţionar român Nicolae Bălcescu îşi încheie viaţa la 33 de ani, iar cel mai strălucit conducător militar al maselor revoluţionare româneşti din 1848 nu avea în timpul luptelor decît **24** de ani.

Tinereţea şi-a spus cuvîntul în multe alte iniţiative ulterioare, inclusiv privind ridicarea literaturii române la un stadiu superior al dezvoltării sale. Astfel, cînd **Junimea** începe să editeze revista **Convorbiri literare** (1 martie 1867), mentorul ei, olimpianul Titu Maiorescu (1840—1917), nu împlinise încă 27 de ani, iar cei care aveau să facă, peste puţin timp, faima publicaţiei şi a orientării ei estetice, cu excepţia lui Ion Creangă (1837—1889), care împlinea trei decenii, toţi ceilalţi — Slavici (1848—1925), Eminescu (1850—1889) şi I. L. Caragiale (1852—1912) — erau atunci sub **20** de ani. Nu e cazul să precizăm în aceste rînduri cînd îşi începe fiecare dintre ei colaborarea în paginile **Convorbirilor literare,** fiind vorba de date cunoscute, ca, de altfel, şi celelalte amintite pînă acum. Faptul că le-am menţionat şi am stăruit asupra lor nu se vrea decît o rememorare a unei tradiţii strălucite, care face cinste tineretului nostru de-a lungul acestui răstimp, dar şi impune o mare răspundere patriotică pentru fiecare nouă generaţie.

Avînd în faţă aceste exemple în activitatea cotidiană, indiferent de domeniul de afirmare, tinereţea obligă la dăruire, într-un spirit matur şi responsabil. Tradiţia marilor noştri oameni de cultură ne demonstrează că vîrsta n-a însemnat pentru ei niciodată rabat la calitate, la originalitate şi spirit creator. Dimpotrivă, marile valori ale culturii noastre îşi au izvorul în talentul şi geniul unor tineri de o exemplară exigenţă faţă de ei înşişi, care, au aşezat, cu o dăruire totală, tinereţea lor nobilă la temelia României moderne, şi a culturii sale progresiste.

LUNA CADOURILOR

Decembrie, ultima lună a anului, a devenit prin tradiţie şi „Luna cadourilor". În magazinele comerţului de stat, împodobite sărbătoreşte, forfota nu conteneşte de dimineaţa pînă seara tîrziu. Cadoul, care nu are vîrstă, dar este pentru toate vîrstele, trebuie ales din timp. Dacă alegerea cadoului n-a fost încă hotărîtă, vă amintim cîteva produse care pot fi oferite ca daruri celor dragi

● BROŞE DIN METAL SIMPLE, CU ŞTRASURI ŞI CU PIETRE COLORATE, CERCEI, CLIPSURI, COLIERE SIMPLE ŞI CU ŞTRASURI ŞI CRISTALE, MĂRGELE PERLATE ŞI COLORATE, INELE SIMPLE ŞI CU PIETRE COLORATE, AGRAFE CU ŞTRASURI ŞI BRĂŢĂRI DIN METAL SIMPLE ŞI CU ŞTRASURI.

Recom

atelier literar

poșta redacției

BASIL : Nu sînt noutăți hotărîtoare. Totuși, în „Vestigii" și „Peisaj" pare să fie ceva mai bine.

I. CIOANCĂȘ : Interesantă, „Cocorii", dar cam greoaie. Ar mai trebui ușurată și „dezlegată" un pic, ca să sune mai firesc, mai cursiv.

DAOS : În fine, o leacă mai senin și mai „pe pămînt". Bune, veștile, mai ales cele referitoare la explorarea tuturor ungherelor țării (nu se știe niciodată!). Ciclul de „strengărești", plin de vervă și optimism (cam albastru, uneori...) e o experiență interesantă, în general. Pe ici-pe colo, se mai alunecă în „witz" ușurel, uneori cam deochiat, ori în „interlopisme" nepotrivite cu anotimpul. Vom încerca să vă îndeplinim dorința (dacă va fi posibil). Am ales paginile mai reușite (și mai puțin licențioase) : „Iubito, voi pleca", „Vibrez", „Și, totuși", „Ce zici", „Pui vînt", „Aveam intenția".

T. CERNĂUȚEANU : Încercarea reușește foarte bine, la un nivel de demnitate și adevăr, în piese ca „Dealul", „Iubirea", „Colind", „Tablou", „Gheorghe", „Casele". dintre celelalte, „Rîndul de lîngă Prevert", „Și mai era", „Șaptesprezece". Sperăm că v-ați instalat bine în noua „reședință" și ați găsit cărările necesare. Pe curînd.

AURICA PELEA (Horia Țiru, Rodica Marcu, Nicolae Teodor Petruț, etc.) : Ce rost poate avea reluarea acestui joc pueril, străveziu, inutil, de-a pseudonimele? Avînd prea multe identități, pentru noi nu puteți avea nici una și împiedicîndu-ne să vă urmărim în mod firesc, de la un plic la altul, ne interziceți în fapt orice interes pentru evoluția dv. Nu putem lua noi mai în serios decît dv. însivă aceste manuscrise semnate în fel și chip, care n-au cum să ne deruteze ci, cel mult să ne plictisească, la urma urmei.

V. POPESCU (Brașov) : Ceva mai bine, parcă, în „Patria", „Aniversare", „Dragostea".

R. CANGE : Sînt semne bune, mai cu seamă în „Plecaserăm prin neguri" (cu unele inexactități prozodice) și, mai puțin (adică mai șovăitor), în „Să am un țărm" și „Apa gîndului".

H. CĂLINESCU : Sînt, într-adevăr, mărturiile unei sensibilități, dar exprimarea ei se află

Piesă la Muzeul istoric din Cluj-Napoca

încă într-un stadiu incipient, nesigur, și trebuie să regretăm. desigur, întreruperea tragică a unui drum care nu era lipsit de făgăduințe.

M. CASAPU : Cîteva lucruri (în modalități diferite) demne de atenție : „Alb", „Orgoliu", „Uneori", „Stare". Care deschid o cale mai concludentă către reușitele viitoare.

P. MODORA : Foarte inegale, încîlcite, nebuloase. Din cînd în cînd, se aud și unele zvonuri lirice relativ convingătoare (prin „Haiku", „Mon", „Gînd"), sau „plutesc" idei poetice interesante („Concepție"), dar, din păcate, neajunse încă la stadiul poeziei. Să vedem ce mai urmează.

LIVIU DAN : Nu sînt noutăți decisive. Predomină confecția „la rece", lipsită de freamăt, de ecou. Unele fulgurații, prin „Stalagmite și stalactite", „Poetul ca un copac", „Toamnă. Continuitate". Mulțumiri pentru urări.

ARCHAEUS : Compuneri sirguincioase, artizanale, calofile. foarte rareori înfiorate liric („Mirajul și spaima"). În al doilea plic, nimic nou.

B. Horasangian, G. Aldescu, Nisi Dominus (scrieți mai citeț), **Folosea Ioan, Miron Țelian** („Schiță", „La venirea ta"), **Zulnia (Miruna) :** Sînt unele semne bune; merită să insistați.

Const. Cotea, P. Iana, G. Silva Birsești, Lungu Mireea (ceva mai bine, în „Pentru tăcere"), **Katy Drăgan, V. Purcaru, Ely Trincă Amarad** (talent, lectură, ortografie!), **Tudor Aida, E. Cozeanu, Ghiță Mariana:** Nimic nou!

Leir-Beg, H. Bodescu, Viorel Luncă, Gh. Chirculescu, Bugan Mihai, Lie Stela, Valentina Bărdăuș, Mesaros Nicolae, Cristian Nedea, Păpădie N. V., Chipriănovici Elena, Ardelean Corina, XVX, Ileana L. Duculescu, Bradea Vasile, Const. Cimpeanu, I. Alexandru, Tudor Constantin, Const. Eutușianu, Maria Veresz, Pamfile Ionel, Sanda P. (Babadag), **Ion Dafin, Varga N. Mario, Ion P. Neaga, Trifan Felicia, Bianca Bellu** (cîte ceva prin „Ca și cum", „S-ar putea", „Lucrurile trebuie"), **L. B. București, Const. Popa, Papillio Machaon, Pienaru Const.** (unele accente lirice, în „Singuraticul"), **Verdes Ioan, Mitru Marin, H. I. Ion, Virginia Marius, Il brutto Roberto, Rodica Stamate, Ion Vasilica, Jean-Jacques Jérôme, Dietrich Matei, Ana Popa, Andrei Văleanu, Elena Hass, M. Axente Doppan, Costel Nichifor, Duhan Aurel, Minorim, Vasile Ardeleanu, Mihalcea Violeta, Mihai Sava, I. Sersea Dinu, Ioan Stăniloiu, Ana-Maria Bărdaș, Stancu Ion, K.P.K., Robin W., Salvan Grigore:** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

Geo Dumitrescu

Sînt

Între două zile
nu mai este de ajuns
un singur trup,
părinții mei au spălat de singe
firele de iarbă
la Rovine și Călugăreni
frăgezind copitele cailor
și eu sînt poetul între
frate și soră
mă va visa zăpada dintîi
ca o vînătoare de fluturi
apărați acești fluturi, vă spun,
nici-o mireasmă nu este mai adevărată
decît această
mică eternitate într-o singură
clipă de zbor
o, nicicînd nu vei ști
cînd te va răni un fluture mortal.
Între două boabe de grîu nu poți
să alegi
singele rămîne rotund chiar curgînd
priviți pietrele albe de liniște
ca pe o libertate cucerită luptînd
sînt poetul între frate
și soră
între ceea ce se poate și
nu se poate în cîntec.

VIVI ANGHEL

Călătorie

Vin
din vamă în vamă
din străbun în străbun
ca o doină
picurată
prin oasele lor
înghesuit printre gînduri
mirosind tot
numai a tăcere
mă uit în paharul
iubirilor mele
și-mi vine să strig
căci tulbure sînt
pînă în măduva cuvintelor
și mai am încă de mers
prin viscolirile nopții
în carul blîndelor visuri...

D. BORCEA

Omule, în tine ești tu

Omule, în tine ești tu,
nu mă căuta pe mine, pe altul,
ești tu cu nașterea, cu părinții,
cu izvoarele tale de singe.
Nu-ți înfrumusețа chipul
după asemănarea altuia,
nu umbla în tine,
în patru labe,
omule, ai grijă de tine,
fragilă e fața ascunsă
a pruncului.

BORIS MARIAN

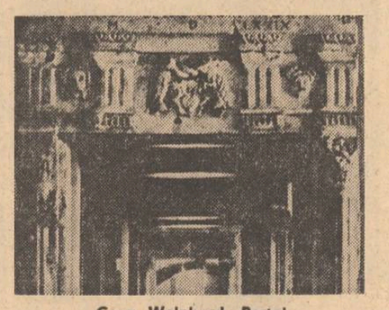

Casa Wolphard. Portal

Iubirea de țară

Nu în vorbe, poetule, se măsoară iubirea de țară,
vorbele nu seamănă, nu trieră, nu ară,
vorbele sînt păsări cu aripile retezate,
iubirea de țară e un riu de lumină
trecînd, mereu proaspăt, prin orașe și sate,
unora le-ajunge pînă la glezne,
altora pînă la briu,
pînă la git,
pe cîmpuri, țăranii mei părinți, dintotdeauna,
cu soarele-n creștet,
pe fundul acestui riu au trudit.
Constantin, Moșul dinspre mamă, — mort pentru patrie ;
fiul lui, Ștefan, — mort pentru patrie ;
mort pentru patrie și Toader, — fratele tatii cel mare ; —
copaci omenești cu frunzele de lacrimă și de sudoare, —
copaci loviți în rod cu glonț, cu Dumnezeu, —
pașnici oameni țintiți de toate săgețile otrăvite
ale lumii, mereu,
căzuți pentru patrie fără vorbe,
fără a pune întrebări,
scufundați în unda riului clară,
era firesc să cadă în numele acestei țări,
nu doar în vorbe se măsoară iubirea de țară,
poetule taci,
vorbele tale sînt ierburi firave
în umbra uriașă a acestor copaci.

TEODOR PURICE

Spre a rămîne același

Ce fel de menire cînd singele
croncăne, ochiul nu vede decît
coaja lumii și gîndul aleargă
mereu
în direcția visului?
noapte respir și mi se face ziuă
rup trandafiri și ei ard mai departe
într-o altă grădină
viori spînzurate de propriul lor
sunet ascult și mi se face toamnă
iubesc timp de cîteva insule
și mi se face iarnă
ce fel de menire cînd lumina
ascunsă-i în ea însăși,
cînd o viață întreagă mă schimb
spre a rămîne același?
ar fi de-ajuns un loc în care
anotimpurile să se confunde
și-un singur adevăr —
ne stă rotund pe limbă
dar nu-l putem rosti decît atunci
cînd ni s-au terminat cuvintele

VALERIU PRUTEANU

Însemne în timp

este un drept și o îndatorire
să crezi în lumină dimineața
în întuneric noaptea
să-ți inunde fața o bucurie
fără motiv
chiar fără suris să păstrezi
o cît de mică strălucire
pînă în ceasuri tîrzii și
pînă în adîncuri
este un drept și o îndatorire
să nu te declari învins
înainte de start înainte de final
și nici mai tîrziu.

VIORICA IONESCU

„Gîndirea" și gîndirismul

Urmare din pag 1

nuind cu „Semănătorul" și „Viața românească". În general, însă, violența caracterizărilor gîndirismului, înțeles ca curent ideologic, se asociază cu elogiul aproape total al literaturii publicate acolo care „îmbogățește fondul de aur al scrisului național" citind creatori ca **Blaga, Cezar Petrescu, Gib Mihăescu, Tudor Vianu, I. Pillat, A. Maniu, G. Călinescu** ș.a. Exegetul e de părere că ceea ce e valabil în gîndirismul literar e împrumutul de la precedesori : Kogălniceanu, Maiorescu, Ibrăileanu, Iorga, iar ceea ce e nociv aparține gîndiriștilor doctrinari : „Doctrina literară a **Gîndirii** a influențat, putem spune, pozitiv creația literară și artistică în măsura în care n-a fost doar a **Gîndirii**. Ceea ce e specific gîndirist în gîndirismul literar... constituie partea vătămătoare, caducă a curentului, și ea a rămas la periferia literaturii". Artificiul disocierii este însă vizibil, pentru că o doctrină se cere judecată în unitatea elementelor ce o compun și în interdependența lor. Lucrurile se încurcă atunci cînd D. Micu propune ca „pentru evitarea confuziilor" să nu aplicăm apelativul de „gîndirist" creației valide apărute în **Gîndirea** sau publicate indiferent unde de către colaboratorii apropiați ai revistei. „Căci, în literatură, «gîndirismul» se reduce la autohtonism". Se dă o definiție, prin negație mai mult, a gîndirismului literar : „Nici ortodoxism ostentativ, nici raționalism xenofob, nici celelalte stigmate ale doctrinei. Autohtonism doar, și nu autohtonism deschis, receptiv, asimilator. Substanță românească în expresie inedită". Sîntem și mai derutați atunci cînd acestor puncte de vedere li se opun altele, de o intoleranță totală :

„Ideologic, **Gîndirea** s-a situat la antipodul periodicelor de orientare democratică, progresistă și raționalistă. Promotoare a unei direcții obscurantiste, revista s-a situat de partea forțelor reacționare celor mai agresive, ajungînd în ultimii ani de existență să se angajeze total în serviciul fascismului". Iată două puncte de vedere greu de reconciliat.

Nici vorbă, D. Micu s-a aflat în fața unei situații extrem de dificile : o publicație care a adăpostit valori și, în același timp, a găzduit idei nocive, incompatibile cu o gîndire rațională. Criticul distinge mai întîi între gîndirismul ideologic (unde găsește, totuși, suficiente elemente acceptabile, în primul rînd, tentația definirii individualității noastre ca popor) și gîndirismul literar, aproape în totalitate acceptabil. Face apoi o altă distincție, mai fermă, între gîndirismul teoretic și creația literară publicată la **Gîndirea**, stabilind mai ales necorespondențe. Și aflăm lucruri surprinzătoare între care și acela că nici măcar doctrinarul ortodoxismului (cu care gîndirismul e, de regulă, asimilat) ca autor al **Șesurilor natale** „nu și-a aplicat, în literatură, consecvent propria doctrină". Motivarea este adevărată : „sfera creației este mai largă, în general, decît a ideologiei... Literatura poate recolta motive și imagini de oriunde, fără a fi prin aceasta aservită domeniului frecventat". Se aduce în sprijin o reflecție a lui Lenin dintr-o scrisoare către Gorki : „Șocot — zice Lenin — că artistul poate găsi în orice filozofie multe lucruri folositoare pentru el", precizînd mai departe că e vorba și de o filozofie „fie ea și idealistă". În cazul **Gîndirii**, nici nu e vorba de un curent omogen și autoritar. Dimpotrivă. Există, mai întîi, cîteva etape în evoluția revistei, între care doar ultima, dintre 1940—1944 devine înregimentată politic, în slujba dreptei fasciste. D. Micu, înfățișînd apoi „un sistem de cercuri concentrice", stabilește următoarele : „Cercul cel mai periferic ar reuni autori care au scris la **Gîndirea** incidental, fiind străini cu totul de atmosfera ei intelectuală : Ion Minulescu, Ion Vinea, Al. Philippide, Al. O. Teodoreanu, N. M. Condiescu ș.a. În următorul cerc ar intra acei colaboratori care, deși de formații și orientări sensibil diferite de acelea ale echipei nucleare, au sprijinit revista substanțial, multă vreme, unii deținînd rubrici de primă importanță (Tudor Vianu, I. M. Sadoveanu, O. W. Cizek, Fr. Șirato, G. Breazul, Dan Botta). Un al treilea, care ar include scriitori ca Mateiu Caragiale, Gib Mihăescu, Aron Cotruș, Ion Petrovici, G. Călinescu, care au colaborat la **Gîndirea** masiv, fără ca literatura lor să aibă afinități profunde (însă avînd anumite tangențe) cu mediul ei spiritual, și cu atît mai puțin cu doctrina ei. Mai aproape de centru s-ar afla cercul literaților de orientare neosemănătoristă și, mai în genere, tradiționalistă, însă ne- sau doar superficial gîndiriști : Cezar Petrescu, V. I. Popa, Emanoil Bucuța, D. Ciurezu, N. Crevedia, Virgil Carianopol ș.a. Și mai înăuntru s-ar situa cercul poeților de frunte (L. Blaga, Adrian Maniu, Ion Pillat, V. Voiculescu), care — ei au imprimat literaturii **Gîndirii**, independent de orientarea doctrinară a publicației, caracterele sale definitorii. În fine, în plin centru, în imediata vecinătate a doctrinarilor (Crainic și ceilalți) ar trebui plasați gîndiriștii dogmatici, ortodoxiștii, un Sandu Tudor, un Paul Sterian, un Donar Munteanu" (pag. 990—991). Rezultă limpede, cum se vede, că „centrul" sau „nucleul" gîndirismului este alcătuit, exceptîndu-l pe Crainic, din combatanți fragili, fără talent, pregătire și vocație doctrinară. În ceea ce privește, scriitorii și eseiștii din celelalte cercuri concentrice, cei mai mulți și mai prestigioși, acestora le lipsea latura fundamentală care ar fi putut determina încadrarea lor în „gîndirism" : convingerile gîndiriste. În felul acesta, noțiunea de „gîndirism se subțiază și se pulverizează considerabil". Înțelegem, de aceea, pentru ce D. Micu propune ca, „pentru evitarea confuziilor", să nu aplicăm apelativul de „gîndirist" creației valide apărute în **Gîndirea**". Este însă evident că uzul decide în materie de limbă și că obișnuința de a clasa în acest curent operele apărute în paginile revistei ce dă numele curentului se poate cu greu dezrădăcina. Sîntem, împreună cu D. Micu, de părere că, pentru calificarea negativă a curentului termenul de ortodoxism, care aduce nota specifică în raport cu tradiționalismul anterior, este mai potrivit. Căci nu trebuia să se arunce stigmatul respingerii asupra unei publicații atît de fecundă în producerea unor valori de prim ordin, care au contribuit în mod efectiv la descrierea și definirea individualității noastre spirituale. Se pune, la urma urmei, întrebarea : în funcție de ce factori definim și apreciem un fenomen ? În funcție de cei negativi și vremelnici sau de cei pozitivi și durabili ? În funcție de minoritatea mediocră sau de majoritatea eminentă ? Este o întrebare de la care nu se poate sustrage nici un cercetător al culturii noastre căci de modul în care va rezolva această chestiune depinde, în mare măsură, valorificarea moștenirii trecutului. Corpul sănătos al națiunii noastre, al intelectualității, a respins încercările de a devia cultura pe căile nocive, reacționare. Asemenea încercări n-au lipsit, și subapreciere lor ar însemna orbire ideologică. În cazul **Gîndirii** nu trebuie ignorat faptul că paginile ei au adăpostit asemenea încercări pe care nu putem decît să le respingem, și care au fost respinse chiar în epocă. Neaderența, ba chiar opoziția, manifestate în însuși sînul grupării pledează în spiritul acestei realități. Nichifor Crainic a fost, în programul și atitudinile sale exclusiviste, mai degrabă izolat, sau susținut de cîțiva prozeliți mediocri asupra cărora exercita o anume fascinație. A-i atribui amploarea unui creator de curent, ori a unui mentor în sensul în care ne gîndim la Kogălniceanu, Titu Maiorescu, Ibrăileanu sau Iorga înseamnă a exagera lucrurile dintr-un zel criticist care n-are nimic comun cu gîndirea marxistă al cărei scop este stabilirea adevărului și care este străină de orice fel de exagerări. Crainic este teoreticianul ortodoxismului, cu influență limitată, minoră, în raport cu marii creatori ai revistei. Ideologia lui n-a fertilizat nici o capodoperă, neîlind deci caracteristică spiritualității românești. Aceste observații ale noastre rezultă, de atitea ori, cu claritate din analiza concretă, obiectivă, din bogatul film al evoluției **Gîndirii** pe care-l reprezintă cartea lui D. Micu. Uneori însă am avut impresia că, prin generalizările emise, excelentul cercetător se îndepărtează de spiritul analizei obiective și, furat de un condei alert și colorat, substituie adevărului o literaturizare neadecvată metodei riguroase ce-l călăuzește îndeobște. Căci **„Gîndirea" și gîndirismul** este o carte de referință.

Dialectica

Urmare din pag. 1.

cercării de a surprinde totul prin operaționalizarea ideii de totalitate și de a ataca în exclusivitate noul prin recurs realist la analiza multiplelor **contradicții** care coexistă în universul **om — societate — natură.**

Literatura ultimilor ani a adus și a impus cu surprinzătoare repeziciune circulației la nivelul unui public foarte larg o serie de expresii care ascund un conținut profund și cu care autorul intră într-o dispută de idei adesea implicită, dar totdeauna la obiect și în cunoștință de cauză : „civilizația la răscruce", „șocul viitorului", „omenirea la răspîntie", „un plan de supraviețuire", „limitele creșterii", „era tehno-tronică" „ecospasmul" și altele. Este lesne de observat, pentru lectorul cît de cît avizat, că Ion Popescu își construiește lucrarea în maniera pe care o impun exigențele replicii ideologice de calitate, pe care o presupune spiritul dialecticii și deschiderea spre umanism a gîndirii materialiste.

Autorul și-a asumat o sarcină deosebit de dificilă. El avea de răspuns, mai întîi, la o întrebare deloc simplă : care sînt problemele vitale cu care se confruntă omenirea și în speță — tineretul contemporan ? Poate fi desprinsă o „matrice", o „tabelă" sau o „tipologie" a acestor probleme ? Răspunsul pe care ni-l oferă este sugestiv și incitativ la meditație ulterioară : modificarea cadrului natural și social al omului ca urmare a ritmului fără precedent al creșterii economice, adîncirea decalajelor economice între state paralel cu extinderea cooperării economice și tehnico-științifice, discontinuitățile flagrante în creșterea populației, supunerea naturii la o agresivitate multiplă, criza stării de sănătate, extinderea viciului consumului de stupefiante, recrudescența delictelor penale și a criminalității. Fără îndoială, această tipologie ar putea fi extinsă sau amendată. Sînt însă cîteva argumente de metodă care întăresc opiniile autorului : întemeierea analizei pe principiul trăirii concret-istorice, conjugarea demersului logic cu cel istoric, exprimarea într-un limbaj concis și generalizarea unor date empirice (în special prelucrate statistic) de maximă reprezentativitate și altele. Toate acestea — subordonate scopului de a surprinde diferențiat specificitatea problematicii tineretului contemporan.

Lucrarea este bogată în reflecții cu o mare rază de adîncime și care atrag pe cel care o parcurge nu doar într-o simplă „citire", ci într-un dialog continuu, cu vectori de spirit analitic autentic, alimentați în mare măsură și de stilul cursiv, accesibil, antrenant și deloc vulgarizator. Tresare, fără îndoială, oricine, la ideea compatibilității dintre creația organică și cea tehnică, la acelea ale revoluției din științele sociale prin cunoașterea de sine a omului, ale consecințelor nebănuite, ireversibile, pe care le poate avea intervenția neraională a omului în desfășurarea proceselor naturale, ale implicațiilor sociale pe care le are descifrarea.

Mesajul cărții lui Ion Popescu este tonifiant, optimist. El se adresează cu precădere celor tineri, dar și tuturor celor preocupați de impactul revoluției științifice și tehnice asupra propriei lor vieți și a mediului în care trăiesc. Cu atît mai mult cu cît în larga deschidere de orizont pe care o realizează Programul partidului nostru, iminența unei probe de deplină și matură afirmare a cuceririlor revoluției științifice și tehnice în țara noastră este dată de cincinalul 1976—1980, conceput pe o atare dimensiune și entuziast însușit, în liniile sale directoare, de întregul nostru popor, de „generația de excepție" a celor tineri de azi, a căror operă se va confunda în viitor, cu România comunistă.

revista străină

• **JOSEF IGNACY KRASZEWSKI (1812—1887),** scriitor cunoscut mai ales pentru romanele istorice abordînd vremurile cele mai îndepărtate ale Poloniei pînă în secolul XIX, a fost cel mai fecund dintre toți scriitorii polonezi. În 58 de ani de activitate literară, el a scris un total de 346 opere în 600 de volume, ceea ce înseamnă o medie de zece volume pe an. Secretarul său, Alexandru Brzostowski a apreciat că în tot acest timp Kraszewski trimisese cam 200 000 de scrisori. Bibliograful Karol Estreicher s-a încumetat să socotească rîndurile scrise de romancier și a ajuns la fantastica cifră de 3 400 00 de rînduri. Atît opera cît și o bună parte a scrisorilor sînt astăzi în curs de editare.

• **DUPĂ „VIZITA" GIOCONDEI** în Uniunea Sovietica, în 1974, anul acesta U.R.S.S. a trimis în schimb comoara sa cea mai de preț, aurul sciților. Compusă din mai bine de două sute de obiecte, lucrate de popoarele nomade din Asia Centrală și din Siberia, aflate la muzeele din Leningrad și Kiev, această colecție este unică în lume. Arta rafinată a sciților — pe care grecii îi considerau barbari, — acest popor care nu cunoștea scrisul, — a lăsat prin obiectele lucrate în aur nemaipomenita mărturie despre meșteșugul lor. Războinici și călăreți remarcabili, ei nu puteau fi cuceriți fiind nomazi și rătăcind într-una, din care cauză obiectele pe care le lucrau erau de dimensiuni mici, pentru a le putea lua și duce cu ușurință, în căutarea altor pășuni. Apăruți în Rusia meridională către sfîrșitul primului mileniu î.e.n., sciții traversează Caucazul, trei sute de ani mai tîrziu, înjgheabă pentru scurt timp un impe-riu în Orientul Mijlociu, înainte de a întemeia un regat în Crimeea în secolul V î.e.n. Adevăratul lor domeniu însă era stepa pe care o parcurg din Ungaria pînă în Siberia, pînă cînd alți nomazi, Sarmații, apoi Hunii, impun legea celui mai puternic. Operele sciților dovedesc, prin influențele culturale pe care le răspîndesc, diversitatea și iuțeala peregrinărilor lor. Caracteristica obiectelor din aur, argint, bronz sau lemn, expuse acum la Grand Palais din Paris, este stilizarea rafinată a animalelor pe care le reprezintă — cerbi, panțere, vulturi, tigri sau grupuri din toate acestea.

• **SPECIALISTUL GERMAN** în preistorie, Wolfgang W. Wendt din Köln, a descoperit la nord de fluviul Orange din Sud-Vestul african primele picturi din Africa, a căror datare a putut fi stabilită. Această descoperire infirmă convingerea că pictura paleolitică era limitată la Europa occidentală și centrală. Săpăturile începute de Wendt în 1969, în colaborare cu Muzeul de Stat din Windhoek, într-o grotă necunoscută, la 40 km. de Orange, au dat la iveală opere de artă care au fost executate între 27 000 și 25 000 de ani i.e.n.

• **UNUL DINTRE CEI MAI CUNOSCUȚI FOTOGRAFI** ai timpului nostru, Brassaï, publică în editura Gallimard volumul **„Henry Miller grandeur nature".** Înainte de a deveni fotograf, Brassaï a fost pictor, împărtînd boema pariziană cu Henry Miller, Michaux, Lawrence Durell și alții. Amintita boemă este evocată în aceste pagini, și după „Conversation avec Picasso", Brassaï uimește din nou cititorul cu candoarea și elocvența vervei sale.

• **PRINTRE NUMEROASELE LUCRĂRI** consacrate celebrului pictor Marc Chagall, una dintre cele mai valoroase a fost editată de curînd de „Cercle d'Art" în colecția „Les grands Peintres", colecție care înscrie în palmaresul ei numeroase volume despre artiști din toate epocile, de la Bruegel sau Poussin, la Bonnard și Magritte. Volumul închinat lui Chagall cuprinde 50 de planșe în culori, amplu comentate. Putem confrunta astfel „Autoportrait aux pinceaux" executat la Vitebsk în 1909 cu „Nature morte à la lampe" datată Paris 1910, observînd că de la primul contact manifestă în forme și culoare o îndrăzneală pe care o va păstra toată viața, pînă la ultima pictură reprodusă în acest volum, „Le Baou de St. Jannet" din 1969. Nu sînt neglijate nici vitraliile, mozaicurile, sculpturile. ceramicele și nici gravurile pictorului.

• **CASA DE FILME COLUMBIA** intenționează să turneze un film intitulat „Cassius Clay". Bineînțeles, rolul principal va fi interpretat de marele boxer, Muhamed Ali, casa de filme înțelegînd să facă un mic joc publicitar prin utilizarea dublei identități a campionului. Președintele firmei Columbia și-a anunțat intenția la Hollywood, în prezența boxerului, comunicînd în același timp că scenariul se va inspira din biografia lui Ali, „Cel mai mare", apărută nu de mult. Regizat de Tom Gries, filmul va fi turnat la Louisville, Chicago, Miami, New York și Las Vegas.

• **CELEBRUL TIPOGRAF** francez Fernand Mourlot a întreprins, cu aproape zece ani în urmă, imprimarea unor litografii ale unor artiști dispăruți, lucrări de o reală valoare. De curînd întreprinderea lioneză „Diffusion d'Oeuvres d'Art" a editat o colecție de 25 de litografii originale ale celor mai mari maeștri contemporani, însoțite de un text al inițiatorului, intitulată „Souvenirs et Portraits d'Artistes". Litografiile, cu format de 24 x 32 cm. sînt trase într-un tiraj limitat de 800 de exemplare, numerotate și întrunind semnăturci ca : Bracque, Brianchon, Buffet, Chagall, Derain, Giacometti, Matisse, Miró, Picasso, Vasarely, Villon și mulți alții.

• **ÎN BIBLIOTECA ȘCOLII SUPERIOARE DE MUZICĂ** din Katowice a fost descoperită o compoziție necunoscută a lui Franz Schubert, intitulată „Șapte variații ușoare pentru pian", lucrare care a fost publicată în 1810 în revista de muzică din Wroclaw. Această lucrare însă nu figurează în literatura muzicală și nici în bibliografia operelor lui Schubert.

parodii

Radu Boureanu : „Ce e poemul meu ?"

Poemul meu e ca o actinie
cu traiectorie rectilinie
din culori, ca o coroană idolatră,
albastru de Prusia, roșu, vernil,
sau ca un mugure de april
pe care vulpile lumii îl latră.
Răsuceli printre nori ca o coadă
de minz
ca un crin înghețat cînd e ger
în ferești
îmi amintește dimineața, seara,
la prînz
că există, că valsezi, că respiri,
că trăiești.
E o stea care-o poartă sub aripi
vulturi.
verticalul castan năpădit de
zăpezi.
lîna proaspăt crescînd peste
micii cei puri
care behăie surd cînd e frig
în ogrăzi.
E o lacrimă grea, saturată
de sare
picurată din steaua Canopus —
cea mare !

Mircea Micu

CUVINTE RARE : Alcifron, Efes, Aladin, monadă, Pitești, Hecate, vernal, comisie, Septentrion, argnidei, alpestre, Lafuma, cocoș.

SELECȚIE METAFORICĂ : „Căzuse lapoviță. Decorul concret era ud ; / erai pe undeva pe un plan de absențe, / se filmau, de internibus, / preluînde secvențe ; / travelingul senzațiilor se retrăgea spre sud".

sport

Năstase

infirmînd clasamentele

Presa anglosaxonă s-a grăbit să-l decreteze pe Ashe cel mai bun jucător al anului. Aceeași presă s-a mai grăbit odată, la Boston, cu prilejul unui turneu al campionilor să-l decreteze pe John Newcombe, în ciuda unei evoluții sportive neconvingătoare, drept cel mai bun tenismen al anului. Evident presa sportivă anglosaxonă își are preferințele ei și acceptă greu ideea că un neanglosaxon ar fi mai bun decît preferatul său. În fața acestor injustiții bine organizate, Ilie Năstase nu are decît o singură armă: racheta sa. Mînuind-o magistral la Stocholm el a mai cucerit o dată trofeul turneului campionilor spulberînd gloriile de hîrtie pe care cu atîta hărnicie și promptitudine se străduiesc unii să le fabrice. Victoria asupra lui Borg, descurajantă pentru suedez: 6—2, 6—2, 6—1, este totodată și adevărata rezolvare a litigiului dintre Năstase și Ashe declanșat în întîlnirea lor din primul tur al Turneului campionilor. Tenisul dur, anglosaxon de obicei, a mai pierdut încă o dată partida și meritul îi revine și de această dată lui Ilie Năstase. El face mai mult decît strălucitul său precursor în această direcție, Manolo Santana, fiind prezent în 5 finale ale Turneului Turneelor pe care acesta nu l-a apucat, cîștigînd 4 dintre ele.

Vechile supremații sînt de mult destrămate, dar astăzi evidența poate convinge pe oricine. Unde sînt marile glorii australiene, unde este Stan Smith pe care mințile leneșe de la noi furate de strălucirea bine organizată a turneelor de tenis îl așezau înaintea lui Ilie Năstase? Numele lor le putem întîlni prin turneele de consolare organizate pe undeva prin Asia. Australienii, sudafricanii, nordamericanii nu mai dețin supremația în tenis.

Pe tabelul Turneului campionilor figurează 5 europeni, iar finala le-a aparținut ca și în cupa Davis tot lor. Interesant este că în acest clasament al Marilor unde de obicei se răsfățau produsele tenisului nordic figurează, de data aceasta 5 latini: Năstase, Vilas, Orantes, Panatta, Ramirez. Europa pare și ea că tinde să-și recîștige vechile drepturi în tenis, și — în competiția dintre continentele tenisului — rolul lui Ilie Năstase a fost dintre cele mai însemnate. El n-a reușit să aducă Cupa Davis în Europa, dar a reușit să arate în Turneul campionilor nu numai distanța dintre el și ceilalți, dar și diferența dintre tenisul frumos și tenisul dur. Victoria lui de la Stocholm, una dintre cele mai mari ale carierei lui sportive, una dintre cele mai mari posibile în tenis, pentru că este obținută împotriva noului val de tineri și a tenismenului nr. 1 al anului, Ashe, ne arată cît de relative sînt clasamentele întocmite la sfîrșit de an de o revistă sau alta. În fața lor trebuie să ne păstrăm lucizi. Năstase, e adevărat, nu mai poate cîștiga un număr covîrșitor de turnee, dar poate arăta în concursul dintre cei mai buni că este cel mai bun. Incidentele de anul acesta legate de numele lui, de unul n-a scăpat nici aici la Stocholm, ne arată că ceva nu este în regulă nu numai cu Năstase ci și cu alții. Implicat a fost de multe ori arbitrajul. Stocholmul înseamnă pentru Ilie Năstase o strălucită revanșă față de aceste obstacole. Pentru anul viitor îi urăm lui Ilie Năstase să cîștige acolo unde a pierdut cînd nu se mai aștepta nimeni adică la Winbledon. Năstase are tot ce-i trebuie pentru a-l cîștiga. Legenda infailibilității anglosaxone pe gazonul Winbledonului poate fi spulberată de un Năstase tot atît de decis ca la Stocholm. Victoria lui de aici face din Ilie Năstase cel mai bun sportiv român al anului alături de Nadia Comăneci.

Addidas

P.S. Corectitudinea arbitrajului ar fi făcut ca handbalistele noastre care au început slab prima repriză a meciului cu URSS să egaleze sau să cîștige. Din păcate arbitrajul a fost vizibil părtinitor. Există oameni care vor să ne aducă mereu aminte de epocalul arbitraj de la Banja Luca.

Cluj-Napoca - prezențe în timp

Veghe printre cărți

Stăteam cu ani în urmă, într-o zi de vară, în uriașul depozit de cărți... Era un labirint de celuloză tipărită cu milioane de slove, de rafturi înalte ticsite de volume. O rază de soare cădea pieziș printr-unul din obloanele deschise în acoperiș, ca o punte în mijlocul penumbrei. Lumina părea că fumegă vag deasupra miilor de tomuri adunate aici în zeci de ani. Îmi aduc aminte : răsfoiam o carte cu miniaturi hinduse, intens colorate și care te îndemnau să visezi. Cărțile erau vii, foșneau ușor ca o pădure de stejari într-o uriașă amiază de iulie. Această veghe în labirintul de cărți semăna atît de bine cu reveria pe care în copilărie o simțeam, uitînd de lume, într-o pajiște din Munții Apuseni, îmbălsămată de mentă și cicoare. Am descoperit cu voluptuoasă surpriză zeci de ediții medievale ale Satyriconului *lui Petronius ilustrate baroc și chiar una din primele traduceri europene ale* Avestei persane, *tălmăcită într-o limbă germană arhaică plină de mistere, ediții ale scrierilor lui Dimitrie Cantemir, Varlaam și Dosoftei, tipăriturile lui Coresi, manuscrise eminesciene și cite alte minuni ale spiritului. A fost pentru mine o favoare a sorții să pot sta cîțiva ani în intimitatea cărților, în acest unic sanctuar. Biblioteca Universitară din Cluj-Napoca nu e un loc obișnuit. Cărțile sînt într-adevăr vii... Se poate întîmpla ca o anumită carte să stea 50 de ani neatinsă în raft și după atîta amar de vreme, tu să fii primul ei cititor. Cărțile comunică între ele. Află într-o bibliografie ascunsă o veste despre un autor uitat, care îți comunică fapte de primă importanță pentru ceea ce te preocupă. Deci, începi lent, metodic, o sistematică hăituire prin pădurea seculară de semne și nume. Tezaurul Bibliotecii Universitare din Cluj-Napoca nu constă numai în colecțiile rarissime de „liliputane", cărți de mărimea păsării Colibri, nici în fascinantele mărturii ale manuscriselor pe care le posedă, ci în primul rînd în masivitatea informațiilor ce le oferă. Ea nu are nicidecum un caracter arheologic, de muzeu, e un dialog în curs de desfășurare, o școală. Marea majoritate a cititorilor sînt tineri. Tinerii care învață, care implicit s-au familiarizat cu un anumit ritual cotidian al cărții.*

Biblioteca universitară

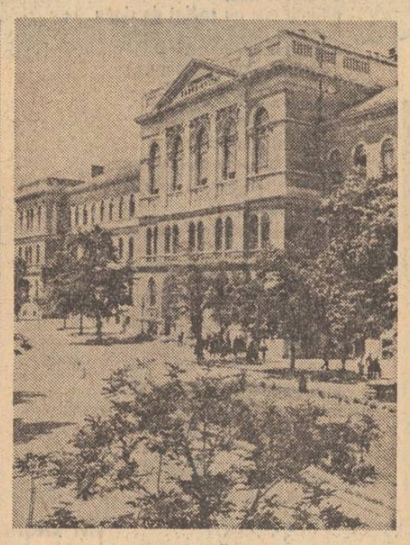

Universitatea

O modernă sală de referințe bibliografice, un serviciu de documentare — adevărat laborator în care s-au alcătuit pînă în prezent indici de valoare în diverse domenii, în fine, o școală activă de formare, nu numai a cititorilor, ci, așa cum mă informează Constantin Negulescu, directorul Bibliotecii, aici se organizează în aceste zile unul din cursurile de perfecționare frecventat de bibliografi și bibliotecari din întreaga țară.

Într-un oraș ca acesta, pentru cei care zilnic sîntem legați de slova tipărită, miile de cărți din labirintele de rafturi foșnind vag în zilele fierbinți de iulie aidoma unei păduri, se identifică în taină existenței noastre. Aceste foi cu semne au, desigur, puteri asemănătoare clorofilei din coroanele puternice ale stejarilor. O pădure imensă, schimbînd lumini în lumini...

Să fie numai o întîmplare că pe aceste coridoare a trecut Blaga ? A fost oare un hazard că poetul a lucrat tocmai în Sala hărților, hărți ale oceanelor și continentelor, hărți fabuloase ale firmamentului, libertăți necuprinse ale spiritului, pretexte pentru vis ?...

Mircea Vaida

Sub o cupolă albastră

Autobuzele fac aproximativ 10 minute de pe strada Bariții pînă la Studioul de radioteleviziune Cluj-Napoca. Un traseu pe care, după cîțiva ani de serviciu în această parte a municipiului, îl poți reface mintal, uneori îl reconstitui și noaptea, în somn, cînd visezi emisiuni, colaboratori care au venit sau nu la timp, dai telefon celor întîrziați, te cerți cu ei și îți trezești nevasta, ea nu știe ce înseamnă să aștepți un om pentru emisiune, este o așteptare, adesea, ca pentru o iubită, toate aparatele sînt pregătite, textele scrise, emisiunea așteaptă...

Dar, la urma urmei, nu acest lucru este deosebit de important : în fiecare zi refaci o parte a istoriei, nu numai naționale, în fiecare zi autobuzele municipalității străbat istoria.

...strada Bariții, treci paralel cu Someșul, cu parcul municipal, masiv, unic, la aceea oră matinală puțini trecători, multe umbre mari dacă ești atent, nu ale copacilor : Blaga, Hațieganu, Ladea, Daicoviciu, Agârbiceanu, parcul este mare cît o lume, ajunge pentru toate aceste binemeritate plimbări, trebuie doar să te uiți atent, să uiți că este înghesuială, că tu ești într-un autobuz care străbate istoria... de aici, ai două posibilități : sau pe podul Garibaldi, sau pe cel de lîngă hotelul „Napoca", pe strada Rákóczi, lungă, aproape nesfîrșită, ca o viață, toamna oamenii în autobuzul care străbate istoria sînt pur și simplu tăcuți, îi uluiesc și bucură cu mare melancolie dealurile înconjurătoare de pe care curge lumină galbenă — unii spun că pictorii care locuiesc acolo își spală pensulele cu rouă — ajungi în cartierul Grigorescu, generalul Eremia Grigorescu, multă lume nu știe, este un cartier a cărui dimensiune o bănuiești numai după numărul oamenilor ce trec încolo și încoace, cu case vechi ce se uită, prin turnuri ascuțite, la blocuri, vara 2 km. de trandafiri te țin de mînă pînă la capătul străzii Donath unde este Studioul de radioteleviziune... istorie contemporană : noul cartier, un enorm complex comercial cu nume norocos : „Fortuna", intri în Studiou printr-o fantă de sticlă, aici unde tăcerea vorbește cu glas tare. Da, în fecare zi, în fiecare clipă, în fiecare oraș al țării, poți reface istoria, cu autobuzul, pe jos, sau cum vrei, important este că istoria noastră ne permite s-o aducem în preajmă-ne, este bogată, este mănoasă, dramatică, sîntem ai istoriei și ne simțim bine așa.

Cred că era într-o duminică. Precis a fost o duminică, nu pot să mă înșel, îmi dau seama acum cînd scriu, îmi dau seama acum cînd scriu, *o dimineață de vară cu chip frumos și oameni îmbrăcați așișderi. La Studiou erau invitați elevi de la mai multe licee din Cluj-Napoca, să-l viziteze, duminica este mai ușor, stupul radio este aproape pustiu, mergeam la servici și nu-mi închipuiam că peste cîteva minute, treizeci, ce înseamnă asta, o nimica toată, așa-i ?, o să-mi fie sufletul bolnav de un dor.*

Gazdele au pregătit, după ce s-a vizitat Studioul, ce tăcuți pășeau elevii, aparate, aparate, explicații tehnice, demonstrații, tehnicienele s-au întrecut pe sine, au pregătit în sala mare, de concerte și spectacole, o audiție din fonoteca de aur. Acum știu, mai mult decît precis că a fost o duminică de vară cu chip frumos, ca un zeu în profil : elevii și noi am ascultat, grație orgoliului benzii de magnetofon ce păstrează vremea, vocile unor oameni apuși, dar prezenți prin viul grai păstrat eternității.

Sub cupola sălii, albastră ca un cer de Eminescu am ascultat cu toții — cred că n-am respirat, n-am clipit, o lacrimă nu se aude nicioadată, — pe Agârbiceanu, Arghezi, Bacovia, Blaga (trebuie să existe o ordine și în nemurire, fie ea și cea alfabetică) Călinescu, Galaction, Goga, Rebreanu, Zaharia Stancu, Vianu...

Da, erau lîngă noi, erau cu noi, în noi, preținzînd, aerul era plin de vocile lor — cineva a suspinat lîngă mine „fantastic" — ei ne vorbeau, nu puteam să le răspundem, să îi privim, cupola sălii se înălța încet-încet, apoi a dispărut, am văzut stelele cerului, Luceafărul *povestit de Sadoveanu, o apă care se ridica în picioare, care își punea aripi — Siretul ? — Octavian Goga spunea vocale minioase, spunea „Oltul", George Călinescu ne-a cîntat o poezie, Bator urca o golgotă, istoria venise la noi...*

Nu pot să spun că acea audiție s-a terminat ; nu știu cînd a fost, vocile Lor rămîn, se aud mereu și cînd ți-e rău și bine, elevi au plecat, au plecat ?, Constantin Daicoviciu le-a urat să trăiască ani mulți, să-și iubească istoria prezentă și viitoare, pe cea care a trecut, un redactor a imprimat o dată, nu cu mult înainte de dispariția celui pe care prietenii îl numeau cu superbul nou-nume Dacoviciu, *ceasornicul său de buzunar, ceasornicul trăiește, în fiecare zi, spun poeții, la cofetăria de pe strada 30 Decembrie, o cafea aburește la o masă ce nu se ocupă pînă la ora 8, se apropia* solstițiul grădinilor, *înlănțuit recita Blaga, ne-am întors cu toții pe jos în oraș și era o duminică.*

Cornel Udrea

Cartierul Grigorescu

Nori peste Mînăstirea Dealu

1

Am fost întrebat într-o noapte pe cînd mă întorceam
singur prin piața Mihai Viteazul
de un alt om singur căzut în gîndurile sale
„unde este capul lui Mihai Viteazul
cine l-a dus acolo unde este el acum"
am fost întrebat într-o noapte ce înseamnă
despărțirea trupului de cap
și cine are dreptul în lumea aceasta
să facă pentru cine despărțirea trupului
de gîndurile sale
și oare capul nu-și mai continuă gîndurile
singur căutînd un trup
și oare capul nu poate găsi alt trup
și asemănarea trupurilor nu-l poate înșela
și gîndurile care ele nu pot răsări
într-un alt craniu
dintr-un alt corp
dintr-o altă eră
dintr-o aceeași lume

2

Cineva într-o altă noapte a furat capul lui Mihai
și în traistă precum cronica lui Șincai
l-a purtat peste ape și munți
peste întîmplări și zile
peste tot ce era nedespărțit de craniu și de corp
Se numea Turturea
mai tîrziu lenăchiță Văcărescu avea să scrie
despre o pasăre cu alt accent pe numele ei
Amărîtă Turturea
dar el se numea Turturea
și a străbătut călare drumuri lungi
periculoase drumuri cu capul lui Mihai la Oblinc
oare cum se numeau apele peste care a trecut
în ziua aceea în zilele acelea
și oare calul acela cum se numea

3

Nimeni nu poate să-mi spună
cum se numea calul
acelui om

4

Craniul singur fără corp n-a mai gîndit
corpul încetase el insuși să se mai miște
nopțile urmau zilelor
și zilele urmau nopților
și Dealu se chema o mînăstire
unde avea să se oprească din călătorie
din călărire (o călărire în zori)
omul ce purta capul viteazului
prin țara românească

5

Norii aveau forma creierului lui
dar nu știu dacă ei gîndeau ca el
ei lunecau deasupra ochilor închiși
o lamă știrbă de oțel

6

Încet-încet omul a început să gîndească
cu gîndurile capului pe care îl furase
furtul de capete încă din vremea aceea
se pedepsea foarte aspru
și Turturea știa și Turturea gîndea
și Turturea a mai avut urmași
al căror nume n-a mai fost același
pentru a nu se ști cine a furat
capul viteazului de pe cîmpul de luptă
Era „o vale-adîncă" în fața lui și încă o vale adîncă
era un craniu la oblincul șeii lui
Turturea străbătea ca o furtună
păduri și dealuri mute albăstrui

7

Omul singur a plecat spre casă
întemnițat în gîndurile sale
parcă purta și azi în noapte un craniu
în craniul lui
parcă un alt craniu gîndea înăuntru
parcă era un urmaș fără nume
al celui de-atunci
intona „Amărîtă turturea" și se gîndea
mereu la altceva
de ce se despărțeau în secolul 17
trupurile de capetele lor
de ce se îngropau să nu învie
trupurile-n pămînt și capetele-n nori

8

Și-am ridicat și eu privirea
spre cerul care nu se mai sfîrșea
și mi-am închipuit atunci oștirea
cum nu știa și poate că știa

9

În fond nu trebuie să ne mirăm de nimic
din partea dușmanilor lui Mihai Viteazul
în fond ei se temeau de corpul lui
dar și de capul viteazului se temeau
temîndu-se de corpul lui
în fond era singurul mod în care puteau
să se despartă odată de el
despărțindu-i craniul de trup
gîndurile lui de pămîntul lui
și îngropîndu-l separat
dar trupul care n-a murit cu totul
a început pe dedesubt să împingă pămîntul
spre capul care mai gîndea
dar norii au început să treacă
peste Mînăstirea Dealu
și spre corpul lui îndreptîndu-se
au început să mute păsările copacii gîndurile
dintr-o țară în alta
făcîndu-le așa cum și erau
o singură țară
și craniul a început să comunice
cu trupul
și trupurile și craniul s-au regăsit
și mulți oameni au început să fie
copiii lui Turturea cel care primul gîndise
cu creierul lui Mihai Viteazul
după viteazul însuși
și norii i-au adus corpul lîngă craniu
gîndurile lîngă brațele lui
și norii ca și noi poate că sînt
urmașii lui mai albăstrui

Nicolae Prelipceanu

mapamond

Patrice de La Tour du Pin

În românește de TAȘCU GHEORGHIU

Preludiu

Cînd de legendă-o țară se desparte
Să moară osîndită-n frig va fi...

Stihii se-ntind în suflete departe
Sub mortul soare-al sterpei lor trufii.
În zori se văd urcînd din toropiri
Pe mlaștini bancurile mari de ceți
Ce-n neputință-s folosite de poeți
Spre-a da în suflet spaimă și tînjiri.

Să le respiri, cînd urcă e nevoie,
Și să te-ncinte tainicii fiori
Ce-n visuri se descoperă-anevoie,
În paradise-ntrezărite uneori;
Domesticiții, mediocrii doar
Nu-i vor pricepe-amarul fără nume :
Ei nu aud, înfășurat în brume
Stolul gonit din zări țipind barbar.

Fu-a sălbaticilor ingeri stare,
Ce-n dragoste n-aflară hrana lor ;
Ca toate păsările migratoare,
Mergeau cu vîntul veșnic schimbător ;
În inimi mari de-aleși urcau încet
Și-arar, lăsînd pămînturile-aptere,
Dar ei simțeau zvicnindu-le-n artere
Al unui cer oprit amar regret !

Copii de septembre

Lui Jules Supervielle

Înfășurați stau codrii întregi în brume joase,
Deșerți, umflați de ploaie, și-nchiși în mari tăceri ;
Și-un vînt din nord amarnic de îndelung suflase
Prin care trec Copiii Sălbatici spre-un alt cer,
Spre seară,-n 'nalte spații, și-n zboruri largi, vinjoase.

Simțisem, noaptea-n șuier lung, aripile lor,
Cînd în visliri mai joase treceau spre văgăune
În care, poate, ziua, ascunși rămîne-vor ;
Și scîncetul acela trist de sălbăticiune
Pe mlaștini fără păsări,-nemingiiat de dor.

După ce-am prins odăii miratele dezghețuri,
Plecai spre liziera pădurilor în zori ;
Pe-o lună mult prea bună de ambră și de cețuri,
Zării de-odată urma, nesigură-uneori,
Unui Prunc de Septembre, pe-un șleau între finețuri.

Pașii ușori și tandri, da 'n caer încurcat,
Tăiau printre făgașe, intii, o-ncrucișare
Pe unde-n umbra, calmă, se va fi adăpat,
Ca iar să-și ia acele dragi jocuri solitare
Tîrziu, după-ndelungul amurg înrourat.

Ei se pierdeau în urmă prin fagi în depărtare,
Pe unde-un semn picioru-i abia lăsa ușor ;
— O să se-ntoarcă, poate, mi-am spus într-o sperare,
În zori, să-și cate lute tovarășii de zbor, —
Și tremurînd de spaimă că-ar fi putut dispare...

Da, o să vie-ntr-aste mari sihle solitare
Pe la mijindul licăr, ce urcă-n răsărit,
Cu bandele-uriașe de păsări călătoare
Și cerbii ce-n fioruri în vînt au presimțit
Ora cînd o să-și lase culcușul din frunzare.

Pe bălți se ridicase sticlind geroasa zi ;
Stăteam pîndind pe vine-n iluzorie-așteptare.
Și fauna cum trece în umbră o-auzii,
Ori ca să bea la șipot sperioase căprioare
Și corbi țipînd pe creasta pădurilor verzii.

Și îmi spusei : eu însumi, prin febră, duh, pornire,
Copil sînt de Septembre cu-alcătuitu-mi ins
Cu-aprinsa voluptate din tot ce mi-i în fire,
Și-un dor de goană-n noaptea sălbatică, nestins, —
Odăilor, lăsîndu-mi, greoaia-năbușire.

Mă va primi ca frate, ceva în mine-mi zise.
Poate-mi va da un nume, printre ai săi fiind ;
În dulci lumine ochii-mi l-or copleși ca-n vise,
De nu l-ar prinde spaima, văzîndu-mă gonind,
Din zariște spre dînsul, cu brațele deschise.

Cum pasărea rănită, sperios el va pieri,
Pînă-mi va spune : iartă, l-oi urmări departe,
Pînă ce-n pline ceruri, sleit, se va opri,
Cu-aripile lăsate, frînt, încoltit de moarte, —
Și-n resemnare ochii plecîndu-și spre-a muri.

Atunci, l-oi lua cu grijă, în brațe, adormit,
Duioase mîini trecîndu-mi pe aripile frînte,
Și-n trestii îi voi duce trupșorul ghemuit,
Visîndu-și marea taină de lucruri ireale,
La zimbetu-mi prieten tot timpul încălzit...

Dar codrii-erau în văluri de joase ceți cărunte
Și vîntul începuse să urce iar din nord,
Lăsînd pe toți cei care au aripile frînte,
Abandonînd pierduții și toți ce-aduc a mort,
Și vor aceleași spații pe alte căi să-nfrunte !

Și îmi spusei: nu-ntr-aste sărmane glii de-arende
Copiii de Septembre-or veni la cuibărit :
Doar unu-n stol de zboru-ar fi vrut să și-l suspende
Vor fi-nțeles cumplitul — la ceas de asfințit —
Acestor goale smîrcuri, lipsite de Legende?

Legendă

Te du la prea iubita mea Insulă și zi-i
Lîngă-acel smîrc în selba din Foulc, obscura țară,
Să-aștepte, că porni-voi spre ea în astă seară,
Că pasul meu la scapăr de lună l-o-auzi.

O vei găsi scăldîndu-și gleznele sub răsură,
Cu păru-n vînt și ochii întredeschiși abia,
Naivă și ținîndu-și o mînă lîn pe gură
Ca păsărilor somnul lor dulce-a nu-l speria.

Că musturi de legendă dau bălțile-n ofrandă,
Cum cerul ce-l descoperi în ochii ei adînci,
Cînd sorb a lunii bune ninsoare peste landă,
Sau vîntul trist ce bate la Hauts-Lieux din stînci.

Spune-i că petrecut-am zori cum n-au fost vreodată,
Pîndind cum vin din norduri iar păsările-n zbor,
Atît de-n preajmă,-ntinsă la tălpi și-nfrigurată
Ca o sălbăticiune ce doarme-n somn ușor.

Zi-i că pe-aici Septembre, iată, e pe sfîrșite,
Că-n sihlele astea iarna-i cumplită deseori,
Și-n largile-mi ferestre deschise-s răspîndite,
Tot timpul și de-avalma, ostrețe mari de flori.

Ca pe un prinț mă-anunță, ori mag cetind în stele,
Ca pe un fiu de rege de dincolo de mări,
Zi-i că parfume-mi scaldă provinciile mele,
Că-n Haut-Pays nu-i iarna prilej de desfătări.

Zi-i că-nflorite fi-vor balcoanele pe-aci,
Că-n iazuri fără friguri se va-mbăia în soare,
Dar că în ochii-i sumbri aș vrea să pot ghici
Sălbatica grea taină care pe buze-i moare,

Enigmă de-o privire de pure transparențe
Și care-ades se-aprinde de fulgerul vrăjit
Ce-l au inițiații în jocul de esențe
Și cei ce-aleargă largul, sub cerul pustiit...

(LA QUÊTE DE JOIE, 1933, Gallimard)

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar general de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct).

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1
ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff 10, tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
51
(712)
Sîmbătă
20 decembrie
1975
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Funcția educativ-patriotică a poeziei și exigența artistică

Expresie în verb a unui raport **sui generis** al unui creator cu universul, poezia în general nu s-a putut lipsi niciodată, de-a lungul secolelor, de o formă particulară a sa, poezia patriotică : această formă este menită să exprime un raport special, dar nu mai puțin general uman și peren, acela dintre poet și ființa spirituală a poporului din care face parte. Fără îndoială, de-a lungul vremii, noțiunea de patrie a evoluat. Nu e mai puțin adevărat însă că, chiar în perioada cetăților grecești, conștiința civică a transgresat frontierele limitate ale **polis**-ului, pentru a se cristaliza — așa cum se poate vedea în **Iliada** — într-o spiritualitate care era a Eladei întregi. O asemenea cristalizare în cadrul unei opere literare e cu atît mai firească, cu cît materialul în care se realizează opera respectivă îl constituie limba, factor unificator esențial pentru orice comunitate națională. Scriind într-o anumită limbă, poetul devine implicit legat de spiritualitatea pe care această limbă o reprezintă în cadrul omenirii. Un Virgiliu a conceput **Eneida** ca o epopee, ca o necesitate a Imperiului roman de pe timpul lui August de a deveni conștient de rădăcinile sale istorice care coborau pînă în solul aburos al legendei. E cazul să amintesc aici un celebru vers al unui admirabil poet francez, dispărut nu de mult, Patrice de la Tour du Pin, care sună așa : **„Țările care nu mai au legende / Vor fi condamnate să moară de frig"**. Legenda e partea aburită de timp a Istoriei, temelia ei obscură, dar nu mai puțin organică, zona în care Adevărul e totuna cu Cuvîntul, în care plăzmuirile Verbului țin în cumpănă evenimentele datate și figurile cu nume faimoase de mai tîrziu. Rădăcinile spirituale ale unui popor sunt tot atît de adînci pe cît de adîncă este capacitatea sa de a-și trăi propria legendă.

În măsura în care lirica universală este o expresie a sentimentelor fundamentale ale umanității, ea nu se poate lipsi de sentimentul patriotic care constituie o dimensiune esențială a omului. Acest sentiment, care infuzează viața cotidiană a oricărui popor, deține de altfel un rol important în poezia de pe toate meridianele, alimentează creații de mare valoare artistică, fiind unul din elementele de bază ale mesajului — în sensul cel mai larg al acestui cuvînt — încorporat în orice operă de artă. De la Pindar, care cînta în versuri performanțele sportive ale celor mai vrednici tineri din cetatea sa, pînă la poeții americani de azi, care protestează împotriva ororilor războiului atomic, sentimentul patriotic a îmbrăcat forme diverse în lirică ; dar el a fost întotdeauna indicele sufletesc al unui raport fierbinte, nemijlocit, pe care poetul l-a întreținut cu comunitatea în care trăiește. Cei ce strîmbă din nas cînd aud termenul de „poezie patriotică" nu sunt decît niște oameni deturnați sufletește, niște spirite vîntură-lume, care încearcă să-și ascundă carența de umanitate în dosul unor gusturi așa-zis rafinate. Cumplită iluzie !... Realitatea unei națiuni este vie atîta timp cît poporul ce o întruchipează crede încă în miturile, actele de eroism și idealurile care i-au călăuzit istoria națională. Poetul cetățean este sacerdotul acestui cult de maximă noblețe sufletească. Și nu există mai mare izbîndă artistică decît opera în care năzuințele concrete ale unui popor, interesele lui de veacuri și de fiecare zi, viața lui obișnuită capătă transfigurarea necesară pentru a face din ele embleme ale umanității înseși, comportamente general-umane, exemplare. Marii poeți ai omenirii nu au fost — și nici nu vor fi — scribii care compun poeme în formă de păsări și animale, ci sufletele învăpăiate de dragoste pentru semenii lor, ale căror poezii sunt modelate pe dinlăuntru de chipul Patriei pe care o celebrează.

Una dintre cele mai nedrepte reprezentări despre poetul-cetățean e aceea care-l înfățișează cîntînd la trompetă : fie că e vorba de balada sau poemul istoric, de imnul grav sau de oda ditirambică, de elegia romantică în fața ruinelor sau a mormintelor străbune, poezia patriotică persistă — în conștiința multor cititori — sub forma unei producții retorice, în care sentimentul liric ar ceda pasul în favoarea discursului programatic și grandilocvent. Această mentalitate dovedește nu numai o totală ignorare a fenomenului liric modern din ultima vreme, dar și o lecție greșit învățată a clasicilor. În privința aceasta nu există — pentru noi — un exemplu mai grăitor decît Eminescu.

Instrucția școlară, ca și multiplele manifestări festive, au inculcat cititorului obișnuit preferința exclusivă pentru dinamica patetică a „Scrisorii a III-a". Dar, chiar în această preferință, un spirit prea subiectiv tinde să opereze o opțiune limitativă : se insistă exclusiv asupra fragmentului epic al „bătăliei de la Rovine", ignorîndu-se cu seninătate invectiva din final, aceea a flagelării necruțătoare de către poet a societății sale contemporane. În felul acesta, una din corzile cele mai vibrante ale lirei eminesciene, aceea în care se exprimă o sfîntă indignare — invectivă sarcastică, „grindinoasă", cum o numea Călinescu — este complet lăsată la o parte. Mi se pare evident că inspirația civică și expresia ei poetică se prezintă, la Eminescu, cu mult mai diversificată decît ar vrea s-o înfățișeze gustul pentru discursivitatea grandilocventă al unei anumite pedagogii. În realitate, registrul poetic al liricii patriotice eminesciene este, putem să spunem, complet : de la pastelul idealizat din „La Bucovina", oda patriei în proiecție peste secole din „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie", satira socială din „Junii corupți", discursul politic incandescent din „Împărat și proletar", evocarea ironică din „Umbra lui Dabija-Vodă", reconstituirea sentimental-istorică, precum și diatriba vehement-înveninată din amintita „Scrisoare a III-a", ca și atîtea fragmente de proiectare în mitologie a unui peisaj și — mai ales — ethos românesc, căutate la izvoarele lor, în proto-istorie sau în legendă, cuprinse în postume, — toate aceste modalități de inspirație, antrenînd după ele tot atîtea moduri și viziuni de expresie lirică sau epică, pot fi întîlnite la marele nostru bard. Departe de a cînta „la trompetă", Eminescu își plimbă degetele înfiorate pe o liră cu șapte corzi, singurul instrument potrivit, prin ambitus-ul său, amplitudinii de simțire pe care o manifestă un adevărat creator de poezie. Dacă o asemenea lecție majoră de poetică este bine asimilată, atît de către cei chemați să contribuie direct la formarea conștiinței tinerelor generații, cît și de către poeții noștri de azi, și bine înțeles și de către marele public cititor, — lirica noastră actuală va propune o imagine a României de azi și de totdeauna — încorporată în verbul magmatic al scriitorilor post-eminescieni — avînd circulația pe care o merită.

Ștefan Aug. Doinaș

Continuare în pag. a 3-a

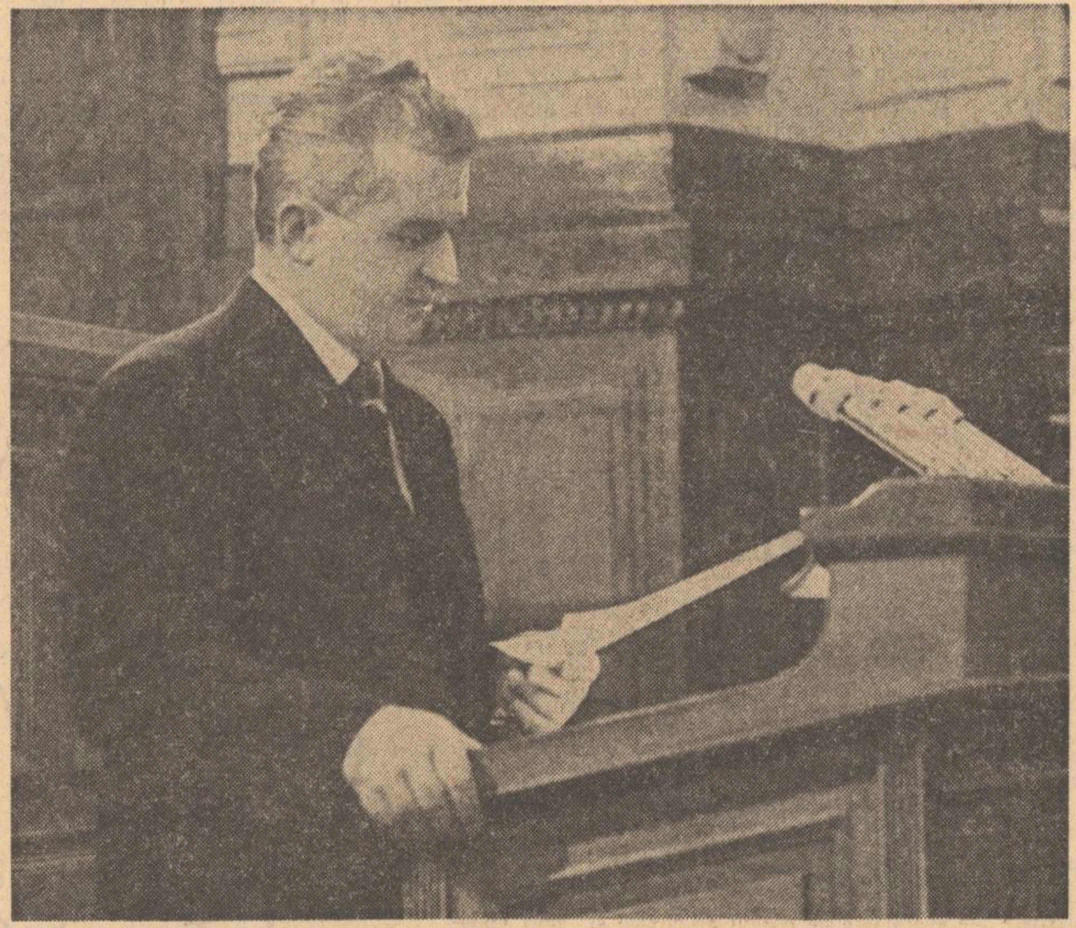

În fața întregului nostru popor stau acum, la încheierea unui plan cincinal și inaugurarea altuia nou, sarcini și obiective deosebit de însuflețitoare, perspective minunate de progres și prosperitate. Avem toate temeiurile să intrăm cu încredere și optimism în noua etapă istorică a dezvoltării societății noastre. Atît condițiile interne cît și cele internaționale ne permit să privim plini de speranță viitorul luminos al patriei noastre socialiste. Stă în puterile eroicei noastre clase muncitoare, ale țărănimii și intelectualității, ale întregului popor ca, prin muncă plină de abnegație, prin forța minții și brațelor tuturor, să obținem noi și tot mai mari succese în sporirea avuției naționale, în înflorirea civilizației socialiste, în satisfacerea tot mai deplină a cerințelor de viață ale întregii noastre națiuni. Fără îndoială că harnicii constructori ai socialismului din patria noastră nu vor precupeți nimic pentru realizarea în cele mai bune condiții a prevederilor planului pe 1976 — primul an al noului cincinal — pentru înfăptuirea tuturor obiectivelor Programului partidului, a istoricelor hotărîri ale Congresului al XI-lea.

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Expunerea prezentată la Marea Adunare Națională)

ÎN PAGINILE 2—3

Cartea de poezie

ARTICOLE DESPRE • George Alboiu • Teodor Balș • Radu Cârneci • Victor Felea • Tudor George • Ion Sofia Manolescu • Mircea Micu • Méliusz József • Gellu Naum • Nicolae Prelipceanu • Marius Robescu • Petre Stoica • Tiberiu Utan

SEMNEAZĂ • Voicu Bugariu • Sultana Craia • Dan Cristea • Paul Dugneanu • Dan Laurențiu • Valentin F. Mihăescu • Mirela Roznoveanu • Dorin Tudoran • M. Ungheanu

FRAGMENTE CRITICE

Jurnalul lui Camil Petrescu

I

Sub îngrijirea lui Mircea Zaciu, editura „Cartea Românească" publică **Notele zilnice** ale lui Camil Petrescu, cunoscute înainte doar fragmentar din paginile apărute în 1957 în **Viața Românească**. Cu mici și — înțelegem din precizările prefațatorului — neînsemnate omisiuni, avem sub ochi un document care, fără să răstoarne imaginea pe care ne-am făcut-o din operă despre Camil Petrescu, o nuanțează și în unele privințe o adîncește. Jurnalul începe la 13 ianuarie 1927, anul în care scriitorul împlinea 33 de ani, și se încheie la 17 septembrie 1940, cu o însemnare laconică menită să fixeze ecuația lui spirituală : **absolutul psihologic** (berg ɔnism), **absolutul evidenței fenomenologice** (husserlianism) și, la baza lor, **absolutul cognitiv al voinței**. Definiția este de reținut, ca și altele privitoare la **experiența nouă, autenticitatea gîndirii și a stilului**, strecurate într-un jurnal ținut fără ordine și fără preocupare de literatură. Recitit din cînd în cînd, el produce scriitorului o impresie penibilă („o pură stupiditate agramată, fără conținut, fără coherență, fără cea mai puțin pretențioasă ținută literară").

Lipsa de stil, neglijențele gramaticale n-ar fi trebuit să dea probleme de conștiință teoreticianului autenticității. Remușcările apar totuși și, cum arată M. Zaciu, Camil Petrescu revăzînt notele elimină, îndreaptă propozițiile preocupat de marca lui literară postumă. Gîndul că foile acestea vor fi într-o zi scoase la lumină îl neliniștește. Nu spune, în consecință, totul, lasă deoparte ceea ce este cu adevărat intim, inavua-

Eugen Simion

Continuare în pag. a 7-a

Cultul viu al istoriei

Există în literatura actuală un tărîm de poezie, pe care cititorul se trezește, la început, ca pe o altă planetă. În jur, o foială de monștri preistorici, ființe greoaie, dar blînde în mișcarea lor înceată, personaje schimbîndu-și chipurile, un timp greu definibil, cu direcțiile amețite de tot. Pare că singura lege obscură ce ține toată această adunătură la un loc este bolboroseala imensă, un fel de opinteală genială a unuia dintre cei mai mari poeți ai noștri de azi. Ion Gheorghe, pentru că despre el este vorba, stivuiește carte după carte, cu hotărîrea artiștilor inspirați ai unor vremuri de demult, care treceau din sat în sat și lăsau în fiecare loc cîte o comoară, pe zidurile bisericilor. Inspirația lor nu seca niciodată, fiindcă nu aveau decît să se uite la lume și să spună povestea ei. Harul venea din altă parte, se distilase în oasele părinților, în mii de ani. Autorul **Zoosophiei**, al **Cavalerului trac**, zugravul de „icoane pe sticlă" din **Mai mult ca plînsul**, sau cititorul în semne din **Avatara** și **Megalitice** este din aceeași familie, ceea ce se vede, în fond, prin modul cum își structurează imaginile și adună întîmplări. Pentru că Ion Gheorghe și-a gîndit poezia ca pe spusa unui inițiat. El deține cheile prin care înțelege tîlcul evenimentelor și sensul timpurilor, iar datoria sa este de a dezvălui chipul adînc pe care l-a cucerit din scurtarea pustiei de scrum și de nisip, cum ar fi spus Arghezi curgerii vremilor. Este o istorie recompusă, iar

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 2-a

Dimitrie Grigoraș : „Rod"
(Din Salonul de pictură și sculptură al Municipiului București, Sala Dalles)

CARTEA DE POEZIE

Harta poeziei interbelice românești

Titlul ni se pare cel mai potrivit — etimologic vorbind — pentru a numi volumul lui Ov. S. Crohmălniceanu, **Literatura română între cele două războaie mondiale**, vol. II. Românescul **carte**, de origine latină, provine din cuvîntul care, în anumite limbi romanice ca și în româna veche, înseamnă „scrisoare" (lat. charta) ; în alte limbi neolatine, a ajuns să însemne „harta geografică", în timp ce cuvîntul românesc **hartă**, derivat din neogreacă, dar avînd același îndepărtat etimon latin, desemnează reprezentarea geografică a ținuturilor. Cartea lui Ov. S. Crohmălniceanu reprezintă un summum etimologic : desenează pînă la detaliu relieful poeziei românești interbelice, cu atenție deosebită la măsurătorile de relief ; în același timp, strînge pentru prima dată, ca într-un lexicon, cu o dozare savantă de pagini, toate numele versului românesc din perioada respectivă și datele bio-bibliografice esențiale. Micromonografii despre A. Dominic, Const. Nisipeanu, Al. Robot, Traian Chelariu sau Ion Th. Ilea dau o idee despre extinderea cercetării. S-ar putea diserta la nesfîrșit despre utilitatea practică a cărții lui Ov. S. Crohmălniceanu, pînă acum unica de acest fel.

N-o vom face, pentru că — după părerea noastră — cartea în chestiune, privită astfel, și-ar pierde din originalitate. Mult mai interesantă ni se pare metoda utilizată : ea reprezintă, poate, exemplul perfect de ceea ce numim, ad-hoc, **descifrare ideatică** a poeziei. Notăm că este vorba de o sintagmă definitorie, prin nimic peiorativă. Exegeza lui Ov. S. Crohmălniceanu rămîne adepta consecventă a citirii versului prin ideea discursivă, a citirii metaforelor poetului prin sistemul filozofic care i-a format acestuia gîndirea. În cazul unor poeți-filozofi ca Lucian Blaga, era drumul critic cel mai drept și mai normal ; aplicată lui T. Arghezi, I. Pillat sau V. Voiculescu, procedarea atinge virtuozitatea critică.

Vom restrînge argumentarea acestui adevăr (deocamdată asertiv), pe care credem că se bazează impunătorul edificiu, la nodurile demonstrației.

Dar mai întîi o paranteză : cititorului foarte tînăr al cărții lui Ov. S. Crohmălniceanu îi sînt refuzate anumite satisfacții suplimentare, redevabile celui care are ocazia să aprecieze, în această carte, ultimul produs al unei serii începute cu două decenii în urmă. Cînd un elev de liceu sau un student citea, în „Viața Românească" din anii 1957—1962, studii despre Arghezi, Ion Barbu sau Lucian Blaga, evenimentul cultural reprezentat de asemenea apariții nu putea trece neobservat. În tripticul fatal viață-ideo-

Mihai Zamfir

Continuare în pag. a 7-a

VIAȚA LA ZI

Colină din Ardeal

Dacă ar fi pe voia mea să fie
Și rînduite după cum rîvnesc,
Cu disperare și cu bucurie
Cu trup drăcesc și suflet îngeresc,

M-aș cere la vreo zeitate vie
Ca să mă nasc așa cum mă găsesc,
Aici, într-o aceeași Românie,
Eu, trup bătrîn și gînd copilăresc,

Dar să mă nască mama pe-o colină
Pe-a cărei mărginime trece-un rîu
Și să mă dau luminii în desfrîu
Cu lapte de văzduh și de lumină.

Și naște-mă, părinte ideal,
Pe o colină dulce din Ardeal.

Adrian Păunescu

Clasicism muzical și livresc

„Pe drumul meu" (ed. Eminescu 1974) e o culegere vastă din poezia lui Alexandru Andrițoiu, scoțînd în afară (însă nu de tot) creația mai veche, lăsînd spre discuție acele producțiuni durabile, rezistente la asaltul vremii. E momentul unei expertize în întreaga operă a poetului, prolific, însă cu moderație, voce originală și de formulă clasică, spre a izola din scurgerea vremii, mișcarea fundamentală, sunetul inconfundabil.

„În țara moților" (1952) conține cîteva poezii notabile, de univers rural, muntenesc. Nici mai tîrziu („Dragoste și ură", 1956) poetul nu evoluase și, în acel moment Al. Andrițoiu nu era fixat în plan literar, dovedindu-se un liric circumstanțial, însă expert în planul pur al versificației. Previziuni se puteau face și o „Serală", deși în gen minor, era teritoriul unde poetul își va așeza tabăra, descoperind un izvor personal, într-un sentiment mai adînc : „Seara, la cabană, ceaiul e de aur / auru-i cu aburi și e cu zahar, / în bătaia lunii cad peste coclaur / fulgii, ca o mană, — fulgii, ca un har". E aci totul : recluziunea îmbătată de miroase și de porniri impalpabile, substanțele voluptuoase, aromirea cu narcotice fine, de efluvii (ceai, aburi, zahărul aerian). De aci cărarea era deschisă și nu pe alt drum călca Al. Andrițoiu în 1959, în „Cartea de lîngă inimă". O „artă poetică" e în gust aproape wildeian : aurul se revelează mai bine în inel, luna este mai firească în lac și, vorbind în termeni teoretici, artificiul ucide firea, arta stăpînește natura. Această concepție era tocmai potrivită fiindcă Al. Andrițoiu este un fel de Sylvestre Bonnard, suflet anticăresc și obsedat de cărți, bibliofil. Poezia lui este a unui colecționar, foarte rafinat în pipăirea unui obiect de preț și care în fine admiră cu totul transpus cîte o bucoavnă, descoperind în sine un sunet nou. Dar cum este „colecționarul" ? Acesta are o percepție a vieții foarte de sus, contemplînd umanitatea din unghiul capodoperei și rafinamentul vine din instruirea treptată într-o ierarhie de simțiri din ce în ce mai profunde și mai complexe. Din acest sentiment al repetiției artei în viață se naște o mare poezie a senzațiilor culturale. Proprii acestei poezii sînt finețea și contemplația absorbite în reverie, sărind peste teritorii și vremi, într-o conjugare generală de esența visului. Geografia lui e de ficțiune, (Tartaria, Levantul, turnul din Pisa, fructele din Turkestan), iar istoria n-are fluiditate, stabilindu-se într-o eternă „duminică" ziua dezlegării de grijă, a răgazului, a voluptății. Locul preferat nu e cîmpul deschis ci locuința și ca atare Al. Andrițoiu inventează un mare ceremonial de odaie în care consultarea scripturii e înlocuită de citirea din Francis Jammes și din Ion Pillat, sau cu răsfoirea atlaselor, cu lectura unui „haiku" nipon, se supune la un tratament cu poemele lui Horațiu. „Vremea" este o rotație impecabilă, o „clară euritmie", inalterată de accidentele nici unei umbriri sufletești. Anotimpul e o vară temperată, fără exces, ca și acea căldură a culorilor din tablourile Renașterii : moartă ca și ficțiunea, dar calorică prin intensitatea contemplației. Iarna, ca și vara, este iubită prin transportarea obiectelor terestre în pura geometrie translucidă : Sezonul propriu al lui Al. Andrițoiu e o combinație de linii suave, fără fenomenalitate meteorologică, o răsfrîngere pură a cumpănirii interne. Timpul diurn e acela vesperal, însă înțepat și el în roata imobilă a vremii ca un fluture în insectar. Orașul este în închipuire, „urbe în amintiri", unde totul se topește în amurgire și „se făcea transcedental".

Dar elementele ? Aerul pare ondulația suavă de zvonuri imprecise ca o „veste" dată de „aripi îmbătate / de armonie și de claritate".

„Lumile", în fine, se prind într-o horă, desprinse de pămînt de forța magică a iubirii, coloanele murmură, clipa „e ca un dans". E aici, neîndoios, euforia paradisiacă, prefacerea inefabilă a umanității și a terestrului, în fluide, ritmuri și muzică. Ce putea ieși dintr-aceasta se observă din „Ora liniștii" care e o capodoperă, alterată numai de cîteva linii trase mai apăsat peste o lume solemnă, aproape nemișcată sub un cer de taine și tăceri. Aceasta e formula din care se despletesc două simțăminte. Întîiul este al pastișei, însă nu în înțelesul peiorativ. Liricul face exerciții de stil, învățîndu-și mîna cu o trăsătură extranee și Al. Andrițoiu este un liric obiectiv în sensul că sufletul său n-are

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 3-a

ATITUDINI

Riscurile criticii „creatoare"

Dincolo de rolul transmiterii stricte de cunoștințe, prelegerea universitară are o necesară funcție educativă și formativă. Pornind de la aceste premise am parcurs cu atenție culegerea de **prelegeri** referitoare la literatura română contemporană, realizată de Dumitru Micu și Nicolae Manolescu și tipărită în Tipografia Universității din București (1974). Din **argumentul** autorilor reținem că ea este destinată studenților din anul al IV-lea (cursuri de zi) și celor din anul al V-lea (secția fără frecvență) ai Facultății de limba și literatura română. În Introducere, Dumitru Micu stabilește coordonatele climatului social-politic determinat de actul revoluționar de la 23 August 1944, în care apare și se dezvoltă literatura actuală, relevă contribuția numeroaselor reviste la afirmarea noilor talente, menționează reviste și ziare de orientare progresistă (**Viața românească, Albatros, Kalende, Timpul, Ecoul, Informația zilei**) care în perioada interbelică au asigurat drumul ascendent al literaturii române. Ar fi fost util, desigur, să fie subliniat în același cadru rolul revistelor conduse și îndrumate de P.C.R. Cîteva capitole reprezintă, bineînțeles, contribuții notabile la înțelegerea operei unor scriitori, interpretări pătrunzătoare ca în cazul lui Tudor Arghezi, Al. Philippide, Nichita Stănescu, Marin Preda, (deși nu împărtășim, de pildă, aceleași puncte de vedere cu privire la sensurile filozofice ale romanului **„Risipitorii"**), sau Eugen Jebeleanu, ale cărui contribuții le doream analizate și dincolo de poemul **Surîsul Hiroșimei** etc. În alte cazuri, prezentările sînt comune, nu aduc nimic nou, minimalizînd chiar contribuția unor scriitori. Unui scriitor de mari disponibilități ca Eugen Barbu, îi este analizat în cursul amintit, doar romanul **Groapa**. Scriitorul are, cum se știe, și alte opere demne de toată atenția. Cu

Eugen Marinescu

Continuare în pag. a 6-a

Cenaclul revistei „Luceafărul"

• Ultima ședință din acest an va avea loc luni, 29 decembrie, ora 16,30, la „Ateneul Tineretului". • Cu acest prilej, se vor acorda premiile revistei „Luceafărul". Premiații vor citi din lucrările lor.

cartea de poezie

Fragilități poetice

Cine va încerca să fixeze într-o singură formulă poezia lui Tiberiu Utan va fi izbit de dificultatea întreprinderii. Tiberiu Utan scrie, e adevărat, în primul rînd o poezie a sentimentelor delicate, ea însăși dînd impresia fragilității, dar nu-s excluse nici alte ipostaze lirice. Tiberiu Utan este, de pildă, și un poet al revendicărilor sociale în linia Mihai Beniuc. O baladă precum **Conace arzînd** este caracteristică : „Trece un călăreț însingurat / Prin cîmpia pustie... / Unde merge, de unde a plecat — / nimeni nu știe. //“ Pînă aici tonul și materia sînt ale lui St. O. Iosif. De aici încolo și tonul și materia sînt altele : „Ca la Sînzieni, în zare / focuri ard, cu miros de dudău. / Azi nu le mai sare / nici un flăcău. / Șerpi sisîind ies din ele / ca din jertfelnic păgîn. / Scînteile stele / pe boltă rămîn. / Răsar alte focuri, cresc mai înalt, / prind clopotele, altele, în dungă să bată. / O să fie mai cald / în țara aceasta-nghețată“. Minus ultimele două versuri, atmosfera este cea a lui Lucian Blaga din **Laudă somnului.** Ultima parte a **Conacelor arzînd** trimite fără ezitare la **Chivără roșie** al lui Mihai Beniuc : „Luna ca o floare sîngerie / a-mpietrit pe cer. / Prin cîmpie / trece un călăreț stingher. / De luna-argintată, / flinta-i strălucе. / Așa cum arată, / cu Pintea aduce. / Poate s-a-ntors din baladă / încă o dată. / O veche sămadă / e tot neîncheiată... / Ca o umbră, cal și călăreț / se îndepărtează. / Alte focuri, tot mai săltăreț / luminează. / Alte stele se lipesc pe cer / din scîntei, în colțuri ascuțite. / Alți boieri, alte conace pier / subt a flăcărilor lungi cuțite / Focul vă arde, boieri, conace / și bine vă face !“ Versurile lui Tiberiu Utan sînt pline de ecouri din poezia lui Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, lipsește însă un reflex personal. **Ceasul de-apoi** al lui Arghezi e ușor de recunoscut în **Puntea umbrelor:** „În astă seară / umbrele altfel coboară. // Pasul lor moale / pe nimeni din somn n-o să scoale. // Cînd răsare luna / sosesc cîte una. // Nu le auzi, parcă e toată / lumea de cîlți sau de vată“. Mai personal este Tiberiu Utan cînd, la fel ca Arghezi, se ocupă de universul miniatural al florilor, cîntînd păpădia : „Risipite-n ierburi / flori de păpădie, / despre voi un cîntec / nimenea nu scrie. / / Geaba la cărare / stați înghesuite / nimeni nu vă strînge / să vă dea iubitei. / / Prea vă treceți iute / triste flori de scamă. / oamenii vă calcă, / vîntul vă destramă. // Nimenea pe lume / nu vă ia în seamă...“ **(Păpădie).** Poetul mai căinează o salcie uitată, se bucură de lumina de toamnă a podgoriilor, de frumusețile Izei sau descrie cu repulsie foiala carnivoră a rechinilor nu fără a căuta un rece efect estetic : „Cînd spre sfîrșitul zilei vin umbre de rugin / iar soarele nu poate caleașca să-și întoarne, / de sînge li se pare apusul coralin / și-ar vrea din el să-și smulgă ciozvîrtele de carne“ **(Rechini).** Poeziile de acută sensibilitate nu sînt, desigur, cele de sugestie livrescă chiar dacă pe alocuri ni se pare că recunoaștem vreun îndepărtat ecou. O frumoasă poezie de dragoste este în această direcție **Drumul către tine** : „Am trecut pe-acasă / pe la noi prin sat. / Drumul dinspre vie pare neumblat. // Drumul către tine / iarba l-a-nvăscut — / șase ani de zile / nu l-am străbătut. / Eu aveam pe-atuncea / optsprezece ani — / ai numai odată optsprezece ani! // Drumul către tine cum să-l pot uita ? / Drumul către tine, / tinerețea mea... / / Nu-i fii dat uitării / dragostea dintîi. / Ca și busuiocu-i / dragostea dintîi : // ...Nu se dă uitată / n-are căpătîi, / chinuie și cheamă / dragostea dintîi. // Drumul către tine / dac-aș mai putea / pe-un mosor de ață / l-aș înfășura...“.

Nostalgia originarului

Frumosul titlu pe care Marius Robescu l-a pus volumului său ultim de versuri, **Utopia ninsorii**, vrea să ne spună în chip metaforic, desigur, că un univers al imaculării și al inocenței este imposibil. Versurile lui Marius Robescu vorbesc mai ales, despre nostalgia sufletului după o existență în care atît macularea cît și suferința nu-și aflau locul. „Sufletul schimbați-mi cu pruncul din leagăn aș spune“. E unul din primele versuri pe care ni le oferă cartea și el rămîne expresiv pentru nostalgia stărilor originare la Marius Robescu. La fel de elocventă în aceeași direcție este **Adu-mi aminte** : „Adu-mi aminte / zilele candide / ce m-au ocrotit / copilandru și fraged / ah amintește-mi straiele lor / muiate-n lumină / miroseau a flori / miroseau a aramă / ușor le purtam / de cald îmi țineau / ca trupul tău mamă...“ Oricît ar părea aceste versuri de îndepărtate de Eminescu poetul se mișcă în raza sensibilității acestuia. **Pe lacuri** ne oferă strofe al căror bacovianism inițial nu poate să întunece fondul eminescian mai adînc pe care poezia lui Marius Robescu îl asimilează: „Ființele evaporate-n spațiu / în neființă încă plîng / aud cum pică lacrima lor blîndă / pe lacuri înghețate în amurg. / Împins ușor mă simt spre miazănoapte / cu trestii și cu limpede văzduh / de parcă-am fost deodată coborît / în matca unde sufletele curg“. Altundeva poetul ascultă „plînsoarea planetelor“, iar într-o poezie închinată lui Eminescu ființa Poetului e definită astfel : „Căci risipit printre atîția semeni / el nu-și cunoaște propria făptură / întocmai nesfîrșitei mări de apă / îl înconjoară sufletul etern / necontenit un astru la crepuscul / culcat pe valuri îi trimite raza / cu ochi magnetic ocrotind departe / ținutul unde urmele-i se cern“. Dacă citim **Pan**, un alt zeu tutelar al poeziei lui Marius Robescu, se dă la iveală : „Iarna și toamna în trup îl doare / mut se apleacă asupra lui însuși / lung cercetează tuburi de seve / din tragice oase vede suind / furnicile-n șiruri funebre /.../ dar lui îi este dulce să rabde / jos pe pămînt apărat de uitare / proprii ochi și ochii din flori / și cerul de altă culoare...“. Acest Pan nu e altul decît cel al lui Lucian Blaga din **Pașii profetului.** Ca și în poezia marelui predecesor, zeul e înfrînt și o nouă zodie se ridică pe cer.

Cînd secretele procese alchimice ale poeziei disolvă cu totul materia străină ei, poezia lui Marius Robescu se înfățișează în propria-i haină ca în **Dar nu mi se-arată** care este un veșmînt de festivă elevație : „Floarea lumina norul se sting / florile norii lumina / muntele cald învelit în ninsori / aburul gurii tale Carina. / Trase sînt porțile pe totdeauna / încă sub ziduri lacul e plin / de timp mîngîiat de vedenii / spre care pierdut mă înclin. / În genunchi la raza amurgului / rogu-mă pașnic să recunosc / umbra suavă care erai / umbra tăcută care am fost. / Dar nu mi se arată decît / un lung fără semne ocol / din treaptă în treaptă căzînd / se strică vederea-mi de gol. / Floarea lumina norul se sting / florile norii lumina / muntele cald învelit de ninsori / aburul gurii tale Carina...“.

Poet al nuanțelor fine, al imaterialului, Marius Robescu ne surprinde de mai multe ori cu versuri îndrăznețe și memorabile : „să zbori sub ochiul bulbucat al eternității“, „ființa iese pretutindeni din ou / în paradis numai eu țip și alerg / ca un copil urmărit de o viespe“, „cea mai curată ființă e toamna / și cea mai pură îmbrățișare e aerul“, „dintr-o vale apropiată un nor imobil / mă privea cu ochi vineți și grei de nesomn“.

Versurile lui Marius Robescu din **Utopia ninsorii** ni-l arată pe autor în plin proces de purificare a timbrului său liric și de cristalizare a unui univers poetic propriu.

M. Ungheanu

Poetul în lume

Deși sunetul fundamental al fiecăreia dintre ele este distinct, creațiile unor mari poeți ai timpurilor moderne (Whitman, Valéry, Eliot) constituie totuși o constelație definibilă ca atare prin ceea ce am numi „irelevanța relativă a detaliilor“. În cazul acestei familii de spirite poetice (al cărei inițiator este Hölderlin) creațiile sînt mai puțin prețioase ca poezie, decît ca semn al poetului exemplar, creat de vorbele poemelor sale. În acest sens se poate vorbi despre irelevanța relativă a detaliilor : componentele operei poetice sînt mai puțin relevante prin ele însele, decît prin modul în care îl înalță pe poet deasupra unor etape pururi depășite, îi arată puterea de a arde punțile peste care a trecut și aceea de a construi altele, care, la rîndul lor, vor fi date flăcărilor. Aceasta nu înseamnă că, luat separat, un poem al unuia dintre autorii citați (lîngă care ar putea figura și Eminescu) este nereușit, cîștigînd doar dacă îl privim ca element al ansamblului. Este motivul pentru care nu ne-am referit la imperfecțiune, ci la irelevanță relativă. O poezie de Valéry sau de Eminescu poate fi considerată inegalabilă în sine, dincolo de propria ei perfecțiune, însă, ea tinde să ardă (rămînînd totuși pentru totdeauna ca formă constituită) spre a ajuta apariția de fenix a poetului exemplar, care își covîrșește creația și se transformă într-un mit al creativității umane.

Există deci opere poetice al căror destin pare a fi acela de a se organiza, parcă peste voința autorilor lor, în configurații exemplare, ca pilitura de fier aflată pe o sticlă, ce închipuie liniile de forță ale magnetului adus sub ea. Nuanțele acestei tendințe către exemplaritate sînt diferite, după cum diferite sînt și nivelele concretizării ei. Creațiile care o exprimă au însă note distincte, detectabile. Este și cazul poeziei lui Méliusz József, a cărei reprezentativă carte, **Arena**, a apărut în românește, în traducerea poetului Virgil Teodorescu, tălmăcire care pune în lumină atît valoarea autorului cît și virtuozitatea traducătorului.

Arena este diagrama unei lupte prin care cuvîntul poetic pătrunde printre lucrurile și evenimentele lumii și apoi se întoarce în conștiințe, modificîndu-le. Această luptă, ce îl situează pe poet în familia de spirite pe care am descris-o succint mai sus, este dusă fără întrerupere, cu sinceritate și patos. Poetul tinde să echivaleze lumea obiectelor, numind șiraguri de amintiri (în **Elegia carului cu fîn**), cu spontaneitate și dezinvoltură, fără teamă de locul comun sau de exprimare prozaică, colorînd acumularea verbală cu un unic sentiment al necesității de a egala lumea prin cuvînt. Aspectul acesta apare și în textele următoare ale volumului. **Îngerul din cazan** construiește (în același mod liric care refuză oprirea și prezintă cititorului toate etapele intermediare ale procesului de creație) o evocare a poetului Rafael Alberti, ce include numeroase referiri istorice la viața politică și artistică a Europei din preajma anilor '40. Admirație pentru poetul evocat, indignare în fața nedreptăților petrecute de mult, intercalări discursive referitoare la persoane care au trăit și au activat cîndva, modalități suprarealiste, comentariu intempestiv al propriilor versuri, capacitate imagistică — toate acestea se topesc în unica țesătură a sincerității patetice.

Lucrurile se repetă în celelalte patru elegii (la fel de fluviale ca și primele două). În **Tîrzie elegie pentru aloe** (probabil textul cel mai curat liric dintre toate poemele lui Méliusz József) poemul se naște ca pendulare între contemplarea plantei vii și fluxul interminabil al amintirilor. În cele din urmă, poetul face din umila aloe un simbol al vieții.

Un loc important îl ocupă în **Arena** invocația antirăzboinică (în **Elegia Isgadal,** dar și în alte texte). Condamnînd atrocitățile războiului, poetul reușește să-și transforme vocea într-un glas care este al întregii umanități.

Ultima parte a cărții include poezii mai scurte, ce continuă, ca factură, elegiile. Poetul este un împătimit al privirii și al reflecției. Chiar reveria apare oțelită, agresivă, trimițînd la infinit sonde investigatoare înspre lume. Este consolidată astfel efigia unui poet exemplar, care tinde să devină vocea unei lumi.

Voicu Bugariu

Deoarece nu toate cărțile de literatură apărute în anul acesta, desigur ne referim în primul rînd la cele de indiscutabilă valoare, au putut fi inserate la rubricile noastre de comentarii literare dedicăm acest număr cărții de poezie. Recenzăm aici o parte din cărțile de poezie ce s-au impus atenției noastre nu fără conștiința că n-am acoperit toate titlurile meritorii. Urmează s-o facem în numerele viitoare.

Un Ianus melancolic

O anumită fragilitate a ființei care suferă acțiunea corozivă, parodică a trecerii timpului, un timp nu numai afectiv, psihologic, dar și unul senzorial, resimțit in dimensiunea sa biologică, rămîne dominantă și în volumul **Cumpăna bucuriei**, apărut de curînd la editura Dacia. Victor Felea și-a conturat astfel o anumită unitate de stil și viziune, și-a creat un profil recognoscibil de la o carte la alta cu atît mai sigur, mai personal, cu cît el ni se dezvăluie cu o discreție rară la un poet, dar și explicabilă în cazul său, al unei riguroase conștiințe critice exercitate cu responsabilitate și rafinament în comentarea poeziei. Unde nu există amintire, desigur, nu există nici speranță, și poetul ne apare ca un Janus bifrons melancolic, cu o vagă nostalgie a percepțiilor clare, dar și cu spaima de a le exprima într-un limbaj apodictic, de a le ipostazia originea în trecut sau în viitor. Ființa sa prezentă oscilează între ieri și mîine nu dintr-o indecizie a formelor de trăire în memorie sau în imaginație, ci dintr-o sfială absolută în comportamentul cu limbajul liric, de unde și prima sa notă particulară, definitorie în spectrul unei structuri.

Ambiguitatea feciorelnică a universului, cu axa temporală ieri-mîine devenită ca și imperceptibilă, provoacă o stare de nesiguranță a echilibrelor formale care sînt, pînă la un punct, chiar sursele generatoare de emoție : finețea poetului în dozarea materiei cauzale semnificante pentru construirea universului final, semnificativ, este tocmai această capacitate a sa de a se dărui nuanțelor, de a menține „cumpăna“ ca imperativ în bucuria estetică.

Nimic emfatic și grandilocvent în această poezie cu vorbe aproape umile, peste care a fost lăsată să cadă ușoara pudră a timpului, cu gesturi șovăitoare, cu lumina incertă a lucrurilor ieșite înafara ritmurilor naturale .

Victor Felea, în percepția timpului biologic, precum și a micilor și marilor dezastre pe care acesta le antrenează, modificîndu-ne, are accente bacoviene : „Tot mai urît mai mic mai friguros / Trupul mă trage ca o lespede-n jos / Numai spiritul nevăzutul caută o ieșire / Către lumină către nesfîrșire / / Dar și el obosește și nu mai poate / Și astfel toate se întunecă — toate / Și parcă cineva zăvorește o ușă murdară / Și singur mă lasă în zloata de-afară“. **(Parcă cineva).** Sfiala, nehotărîrea, absența deciziei volitive în lumea concretă, fie aceasta oricît de puțin semnificativă pentru condiția sa vitală, iată notele unei poezii ca **Sfios treceam** : „Sfios treceam pe lîngă marele bîlci de an / Cu mulțimile lui colorate cu atîtea atracții și jocuri / Și nu îndrăzneam să pătrund în vîrtejul acela / Tînăr mereu temător de atîtea primejdii / Pe care-n visarea mea fără capăt / Le vedeam așteptîndu-mă acolo / Jinduiam aș fi vrut m-aș fi dus / Dar treceam cu sfială și cu multă prudență / Și totdeauna mă îndreptam în cele din urmă pe drumul opus“.

Diafanul, culoarea albastră a cerului, contemplația unei lumi rarefiate, iată ce-l insenineazâ pe poet, îi aduc o împăcare de nuanță blagiană : „Vîrsta mi-o uit și privesc în albastru / Diafanul albastru de sus / Stau întins și mă rog nevăzutului astru / Ce-n suflet lumina și harul mi-a pus // Bucuros și-ntristat ca o lacrimă clară / Pornită să cadă-n abis dintr-un ochi nevăzut / Ah, viață sfințită și bună și-atît de precară / Plin sînt de tine și totuși atît de amarnic pierdut // Privesc în albastru în magica lui nesfîrșire / Mi-e gata și rugul dar încă n-a fost aprins / Și tot mai visez bucurii dăruiri fericire / Și uit că în văile-adînci ale viselor mele a nins“ **(Cîntec).**

Univers deschis

O poezie tinerească, în literă și spirit, în sintaxa și motivele ei, scrie Nicolae Prelipceanu aflat cu recentul volum, **Întrebați fumul,** la a cincea sa manifestare editorială în versuri. O lume dinamică, uneori divergentă, adeseori fermecătoare, totdeauna însă hrănindu-se din mobilitatea percepției și devenirea ei procesuală, are ca punct de plecare și sosire, în conturarea valorilor contextuale verbul, elementul cel mai fertil în nașterea sensurilor, asociațiilor noi, uimitoare între cuvinte, dar și cel mai infidel amant al substantivelor care trebuie să se structureze într-un spațiu organic, cu metabolismul său autonom. Astfel că dacă în poezia lui Nicolae Prelipceanu nu vom găsi „cuvinte-cheie“ mai decis evocatoare de obsesii arhetipale și stări imuabile, ea realizîndu-se mai ales ca un univers deschis, înfometat de alte spații, vom conchide că ceea ce pierde în unitate cîștigă în varietate, în desfășurarea ei caleidoscopică, jubilatorie.

La „bazarul de cuvinte“ al lui Nicolae Prelipceanu nu vom întîlni policromia fastuoasă în invenție a lui Dimov, dar dialectica abstractă a lui Nichita Stănescu cu accente ermetice ori suprarealiste își găsește, adesea, un tărîm inspirat. Prima secțiune a cărții. **Întrebați,** are o structură analitică și încearcă, în tehnica succesiunii neutre, ca în șirul natural al numerelor, să ne revele o emoție, un sentiment etc. prin descompunerea sa în sintagme predicative, aparent distincte, autonome, dar creînd, la un moment dat, acea impresie necesară că ne aflăm pe un teritoriu ferm, coerent al semnificațiilor unui discurs cu toate aparențele sale divergente și explozive izvorîte din acumulările febrile de verbe. Cînd poemul capătă un aspect narativ, desigur, fals narativ, textul își relevă coerența emoțională mai direct, fără operațiile prealabile de eliminare a unor fragmente și de repunere în lumină a altora cu valoare iradiantă autonomă. Iată o astfel de fantezie, iubirea sufletelor pure, angelice, în reprezentarea lor cea mai anodină : „Fotograful particular al orașului / telefonează totdeauna la trei centralistei / ora le convine nespus și le place / mai ales iarna cînd nu e zăpadă / își spun invariabil că ninge / e frig și e bine / pe urmă cad singuri spre centru / ei singurii fulgi / el merge vorbind și băiatul lui îl ascultă / ea țopăie des pe pavajul uscat / și totdeauna trec unul pe lîngă altul / fără să știe / că nu se vor mai întîlni de acum niciodat“ **(Niciodat).**

A doua secțiune **Fumul,** alcătuită din cîteva poeme mai lungi, ni s-a părut și cea mai exigentă cu sine la nivelul limbajului și al semnificației estetice. Amintind aici doar titlul unei frumoase piese, **Peștele poetului,** o poveste a inocenței și imaculării în acorduri prevertiene, vom cita un fragment din poemul **Nelson la Trafalgar,** semnificativ pentru nostalgia cuvîntului vital : „mi-a rămas dintr-o dată o singură vorbă / însă care e nu știu nici eu / poate este o sumă de vorbe / poate e doar un singur eheu // aș rosti la întîmplare o vorbă aș vrea / însă cît o să-mi pară pe urmă și cum / cînd voi ști fără dubiu că nu era ea / că era un cuvînt dintr-o umbră de fum // mă învîrt împrejurul acelui cuvînt luminos / dar în juru-i nu este nimic / el e sus e la mijloc e jos / el e mare și tot el e mic / iar eu sînt în genunchi în cuvîntul acela / ca un mic amiral într-un mic chihlimbar / se mai vede din lume parcela / amiralului Nelson la Trafalgar“ **(Nelson la Trafalgar).**

Dan Laurențiu

Luciditatea lirismului

O poezie care nu disprețuiește nici o clipă elementul biografic pe care îl trage în secvențele aspre, denudate ale unui film ce-ar aminti perioada neorealismului italian ; un ton colocvial, de o fermecătoare familiaritate și de o energică franchețe ; o poveste în formule lirice a unui „lung pelerinaj“ printre oameni și sentimentele lor, printre obiecte și realitatea lor, printre evenimente și cîtimea de importanță ce-o cuprind ; un discurs liric bazat pe o programată luciditate, izgonind de la sine, ca pe niște corpi străini, exagerările și efuziunile, clamoarea și sentimentalismul, dînd cu tifla crispărilor dureroase și confesiunilor abrupte, dar, totodată, nostalgic și îmbibat de tristețe chiar pe punctul în care devine nepăsător față de ele și, de aceea, echilibrat afectiv tocmai în clipa cînd își propune să dea cu tifla ; un limbaj precis, pliat pe gesturi neașteptate, surprinzătoare ; o memorie foarte exactă a lucrurilor și a materialității lor, în cele mai intime aspecte („dădeam tîrcoale lucrurilor le ascultam limbajul o șansă inventată ca să ne salveze“), dar, în același timp, și aureola atît de poetic necesară a vagului, a transparențelor și purităților, a iradiațiilor secrete pe care le emană ființe și obiecte („conturul de cuțite al iubitei în colorata lui singurătate“) ; un lirism, în special, al fluidelor, al realităților mișcătoare, traversate de penumbre și de contururi unduitoare, repede perisabile, avîndu-și, însă, sorgintea într-o inflexibilă cadență a exprimării și, mai ales, într-o încredere plină de orgoliu în autenticitatea propriei măsuri expresive : „dacă aș fi schimbat cîteva sunete foșnetul meu ar fi / devenit frumos spre satisfacția generală“ ; umor și imaginație a umorului, după cum și virtuțile calmante ale unei ironii disimulatoare ; o voce singuratecă, cu toate astea, aflată mereu în intimitatea cuplului erotic, și depănîndu-și istoriile cu cel mai convingător ton cu putință ; de aici, impresia de poveste, de desfășurare molcomă a unei memorii, totuși incomodă în dimensiunea ei, pe care o au majoritatea interpreților poeziei lui Gellu Naum.

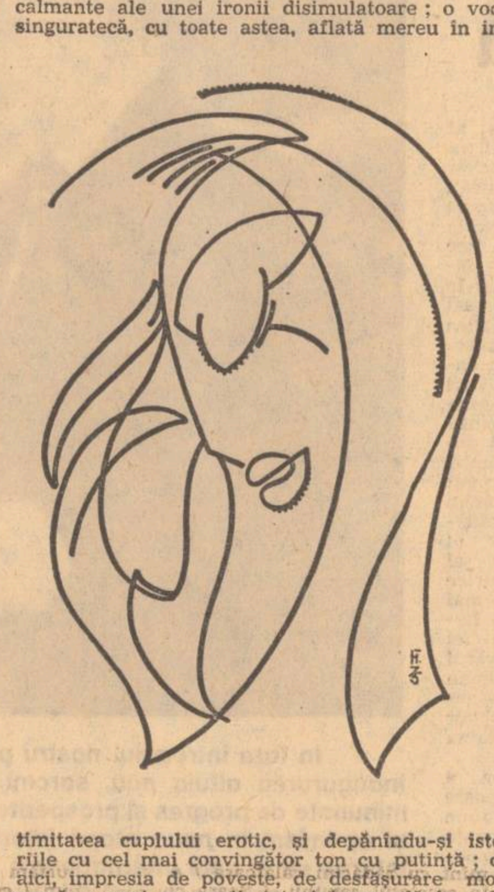

Am spus, oare, cu acestea, totul despre poezia lui Gellu Naum ? Mai degrabă, vorba poetului, „dar să nu exagerăm“. Cele mai bune definiții ale acestei poezii și ale lumii de sentimente pe care o propune le aflăm, de fapt, în însăși poezia pe care o scrie autorul volumului **Descrierea turnului.** Este un lirism cu mult prea lucid ca să nu cuprindă în sine și viziunea cea mai exactă a încercărilor pe care le întreprinde și a mijloacelor de care dispune. Iată numai cîteva din frazele-cheie pe care le inventariază într-un soi de artă poetică foarte frumosul poem „Diminețile cu domnișoara Pește“ : „existența mea expresivă era generată dinăuntru de o / imensă unitate internă / imaginile singurătății îmi acopereau și-mi descopereau / simultan pleoapele / deși cele cinci găuri de pe fețele oamenilor / întunecau un univers aproape luminat“ sau : „avînd acces la stările acelea / îmi dădeam seama că undeva la frontiera dintre haos / și ordine există o idee înspăimîntătoare / pe suprafața mea expresivă acolo unde germinează / legăturile / și locurile goale dintre forme / intuiam efectele previzibile ale unor legi aproape fizice / natura mea constituia calitatea lor fundamentală / și rezistam tentațiilor nostalgice folosind adesea combinații aspre“ ori : „adesea impregnat de inutilitatea direcțiilor / mă lăsam purtat încoace și încolo și nu neapărat înainte / la începutul toamnei probabil în septembrie / continuam să mă întreb dacă mă încadrez într-un anumit tip de peisaje și de viduri / vedeam cum lucrurile se îmbină la suprafață dar le / simțeam respingîndu-se înăuntru / și mă atrăgea splendoarea liniilor rătăcitoare / caracterul erotic al formelor noastre de bază / îmi oferea cadrul retragerii în adînc / acel mod de a trăi și așa mai departe“.

Iar dacă ne rămîne un lucru asupra căruia să insistăm în această poezie disprețuitoare doar față de lipsa de firesc este tocmai firescul ei. Firesc concretizat în senzația de caldă și profundă comunicativitate ; în domesticitatea unui cadru în care intră obiectele și gesturile cele mai familiare, dar din care se nasc și asociațiile cele mai imprevizibile, de asemenea într-o continuitate a firescului germinator de irealitate ; în divagația unui glas care vorbește în așa fel încît să se facă crezut despre tot ceea ce se întîmplă în noi și cu noi, și într-o aparentă absență de ordine, pentru că ea constituie, de altminteri, depoziția nefalsificată și legea memoriei.

Acest firesc care se transformă cînd în umor, cînd în confesiune gravă, cînd în avertisment este rezultatul totodată al unei înțelepciuni reeșite din experiența vieții. Și dacă ne gîndim bine, o astfel de înțelepciune care cunoaște prețul lucrurilor, forța și amăgirea lor, care știe să le privească de sus sau cînd e nevoie, din miezul lor ardent, care știe că „fiecare crede că numai el știe lucrul acela pe care îl știu foarte bine și alții“, care, într-un cuvînt, dă dovadă de o foarte necesară, dar nu și ușor de găsit dimensiune umană, o astfel de înțelepciune, repet, este și ceea ce face ca versurile lui Gellu Naum să capete tonalitatea adevărurilor trăite și a unui umor filosofic contemplativ.

Dan Cristea

Cultul viu al istoriei

Urmare din pag. 1.

nu relatată. O poveste care spune mai mult decît poate să cuprindă gîndul, fiindcă viața este întotdeauna mai amplă decît discursul. Homer mai încăpător decît Platon, și chiar mai inspirat. Arta lui Ion Gheorghe a coborît pînă la izvoarele poematice ale lumii, iar la întoarcere, meșterul ne-a părut puțin cam rătăcit, pentru că așa se întîmplă întotdeauna cu cei care cutează să înțeleagă prea mult.

În **Zoosophia**, poetul transcrie parcă imaginile unui Voroneț contemplat în vis, pe fondul unei cîntări ritualice, intonată în ritm popular, cum se face la slujba de seară a mănăstirilor din Moldova. Făt-frumos și alte personaje de basm sînt amestecate cu voievozii și cu inamicii lor, găsim numeroase aluzii la războaiele domnitorilor, se împlinesc datinile, din cînd în cînd sub chipul unui personaj de istorie apare numele unui contemporan, într-un caleidoscop amețitor. Imaginile sînt predominant vizuale, cum se va întîmpla în toată opera poetului, dar zugravul acesta care spune povești despre voevozi, țărani, sfinți și domnișoare a învățat la școala domnească de lătinie și se amuză să se joace cu cuvintele, se miră parcă de puterea lor, ca unul ce a avut mai multă treabă cu pensule și culori. Nu-l lasă indiferent nici țigăniile, iar din toate se naște o pagină de poezie excepțională : „Și-l pune Dumnezeu / cu foarte bun albastru / pe Daniil Sihastru / în arborele lui Eseu. / / Licorna voievod / rapiți / / papiți / nod / de strajă la pod. / Enti / tenti / turc, / cazac, / osteni / de mîrzac — la Războieni / în lac... // Enti / tenti / cazac / turc / de patruzeci de ori în zmîrc... // Tenti / enti / regi și crai / la Baia făcuți cai // Mateiaș / cu săgeata-n fluieraș... // Tangăr / mangăr / guguștuc / Sobieschi pus la plug ; // Mahomed, / carne de ied, / Mahomedoaie, / carne de oaie — // Toți la aratu / de patruzeci ori patru“. Nu sînt jocuri de cuvinte, cum a părut, ci o artă rafinată, care vine mai puțin din folclor, cît din meșteșugul zugravilor și poeților medievali. De multe ori, ei erau adevărați spițeri, adunînd din noroaie, din lacrimi și mucigaiuri o mulțime de nuanțe. În fiecare trăsătură de penel se află toată frumusețea, dar și tăria firii. Este o poezie iute ca otrava.

În **Zoosophia** poetul încă pare că se joacă, distrindu-se de întîmplările lumii acestea. Întoarcerea mai adîncă în istorie, prin **Cavalerul trac,** aduce și o deschidere mai mare a experienței sale, deodată cu gravitatea angajării în contemporaneitate. Motive politice din volume anterioare, ca **Nopți cu lună în oceanul Atlantic,** se adună acum pe pînza unei istorii înecate într-un timp fără sfîrșit. Procesul culminează în **Avatara,** subliniind astfel întoarcerea lui într-un prezent pe care nu-l va mai părăsi niciodată, nici chiar atunci cînd va scrie despre betoanele preistorice. Între timp, în 1970, Ion Gheorghe publică la editura **Albatros,** o carte, **Mai mult ca plînsul,** în care linia din **Zoosophia,** atinge punctul culminant, părăsind jocurile de cuvinte și păstrînd numai volumele și imagistica medievală. Efectul este o familiaritate de tip aristocratic — cum se întîmplă cînd regii și prinții își spun frate sau vere, — cu cele mai importante figuri ale istoriei. Țăranul de la noi, care se îmbrăca în alb, ca sfinții, nu avea nici un fel de complexe. Iată cum apare Trimisul : „Părîndu-i-se toate-adevărate / Fiul Omului și-a pus fața către Cetate, / El este mocan bărbierit cu vîrf de coasă / cînd a dat în grabă pe-acasă ; / pletele-i cad foarte pe umeri și greu / ingladate de usuc și seu ; / potcoava mustății voievodale / primi culoarea cea mai moale — / ca mătasea de porumb nepîrguită — / în josul feței albe ca o pită“. Un realism bruegelian animă tablourile din **Mai mult ca plînsul:** „Fecioara Maria dînd piept / sfîntului prunc înțelept : / înnaltă și baldîră, / mohorîtă la cearcăne, palidă la gură, / obosită și cam cu țîfnă, are ochi căprii și de bufnă“, „îndulcit“ pe alocuri de mirodeniile lui Arghezi, din **Flori de mucigai,** a cărui influență în tonul poeziilor este vizibilă : „O, doamne, numai mîna stîngă / a ieșit să plîngă / înfășurată-n bandaje și scîndurele // de nu poate omul nici să se spele, / l-o fi chemînd Mardare / și-a fost de față la vreo-ncăierare : / livid și-ncărunțit / a pierdut ceva sînge prin gaură de cuțit, / ori n-a găsit destulă coajă de nucă / să boiască lîna de perucă ; / pe creștetuș cu plete de oaie / și-a pus o fostă pălărie de paie — / borurile-s vopsite-n zeamă de zmeură / și vîntul le tremură“. Crucificatul este un iobag, paradigmă a suferinței omenești, a răstignirii celor obidiți, în istorie : „Pe marea cruce de fag / l-au răstignit pe iobag ; / un znop de grîu / i-au legat la brîu / să nu i se vadă / lucrurile prin care face el dovadă, / l-au legat de subsuori / c-o frînghie mpuțită, petrecută de cîte trei ori : / capul i l-au înțepenit / în coroană de fier înroșit“. Imagistica evocă, precum se vede, modul de reprezentare a mișcărilor țărănești de la noi. Coroana acestui împărat-țăran, în legătură cu care nici un Ponțiu Pilat nu s-a spălat pe mîini, accentuează o suferință cîntată în bocetul tradițional, orientat spre universalitate : „Pe cît suferă și pătimește / de la piept în jos e pește : / botul ascuțit, de plătică / s-a-nfipt sub lingurică, / e gras animalul și urît — / legat sub branhii, ca porcul de gît ; / numai coada se sfîrșește frumos / cu gleznele lui Isus Hristos. // Îmbrățișînd crucea și picioarele / au îngenuncheat bocitoarele : / a mai bătrînă / plouă cu ochiul drept în țărînă, / iar cu stîngul, pe cruce / de nu mai știe soarele cum s-o usuce ; // A mai jună / nu mai plînge nici pe cruce nici în țărînă — / i s-a pocit fața de zînă. // Ea-și ține stînga pe sîn / unde se vede mărul cel bun ; / cu dreapta bolnavă și scurtă / se mușcă cu degetul de burtă. // Dar în loc să se vadă pruncul / unde-i este lui adîncul, / fătul se uită frumos și nezăticnit / de sub talpa celui răstignit. // Adame, Adame, / na la mama, că ți-e foame... / dar Adam cel mut / iese din lemnul crucii pînă la gît / și se miră trist / sub coada de pește a lui Hrist : / cu capul rotund ca o ceapă / încearcă și el să priceapă — / ce-aude din jos și din sus, din napoi și din nainte : / Plînsul Plînsului, Plînsul Părinte / hohotindu-ne de la sorginte“. Sînt mai puțin inorogi, joimărițe, urși-vulpi și alte lighioane. Din **Zoosophia,** Ion Gheorghe a păstrat imensa melancolie a frumosului poem **Asinul,** închinat lui Avram Iancu. Băiatul de țărani de la Întorsura Buzăului a închinat unul din cele mai mișcătoare acorduri Împăratului Munților Apuseni : „Doamne, Iancule Mare, aud bătaie de topoare / pe lemnul de spînzurătoare ; / cum să-nțeleg vuietul oarecare, / de unelte lucrătoare, că doar moții nu mai fac ciubare...“ Aceasta este gama pe care s-a acordat apoi **Mai mult ca plînsul,** pentru ca în **Avatara** să se traducă în termeni sociali, într-un poem ce afirmă vigoarea istorică a țărănimii : „Umblu după obiceiul clasei mele materne, pe rouă, / pe vînt binefăcător, pe drumul de pulbere de metal ; / cînd și cînd sună nucleele de rugină osul magnetic al / călcîiului meu — / în care doarme iuțeala de pește a unui nerv ancestral / întîmpinînd pietrele pe care apa le-a rostogolit asemenea / scarabeilor hrăniți cu minereu“. În **Avatara** simți istoria mișcîndu-se, o vezi, ca lespezile purtate pe umerii lucrătorilor din frescele consacrate muncilor la monumentele faraonice. Mașinile duduie puternic aici, fabricile lucrează, oamenii se ard la focurile cuptoarelor ciclopice, vapoarele alunecă pe mări, se taie trestie de zahăr, se fac revoluții, se trăiește, într-un cuvînt, la scară planetară, dar cu inima întotdeauna lipită de pămîntul țării.

Megaliticele și apoi **Cultul zburătorului** ar părea că întorc din nou inspirația poetului către mitologie națională. Nu este însă deloc așa, fiindcă ritualurile au devenit acum fapt social, ele nu mai reprezintă o proiecție fantastică, ci un mod de viață concret, fiind ancorate, profund în realitate, Ion Gheorghe vorbește de un cult viu, care a luat diferite forme în decursul istoriei, care caracterizează perpetuu umanitatea noastră carpatină. Cutăriță, Făt-Frumos, magii, Dionys, Marele Mut etc, etc., sînt nume tot atît de familiare aici ca și Ion, Petre, Vasile, Gheorghe, Alexandru, Tudor sînt folosite în accepția lor familiară, iar nu simbolică. Avem de-a face cu o artă în plenitudinea ei, realizată cu mijloacele generoase ale unei vocații uriașe, în care spusa adună cuvintele ca într-un tezaur, dar numai bani buni, circulanți, cuvinte plesnind de sens. Poetul nu are nici o limită, imaginează popoare în mișcare, culturi primitive alături de știința cibernetică, revoluții sociale în plan egal cu nașterea lumilor din haos: „Crește fără grabă, fără grabă cade / pieptul legănat de respirație al zmîrcului copil, / nedesprins din zolul numeroaselor plămade / fierte în retorta oceanului fosil ; / hleiuri mucede, nerupte paste, / tremurînd pleacă din matcă, se ridică, fug / și din nou le trage-n scorburile-i vaste / Marea Mărilor, arsă de rug ; / de-un foc rece, palpitînd, se dau în fiert, / cresc în mari cupole, se dezumflă și iar suie, și din nou le trage matca ghiolului inert / făcînd lucie-nghețare, risipire-n zări, verzuie“. Fără îndoială, poezia lui Ion Gheorghe aduce în literatura română una din experiențele sale limită, dincolo de care, pe linia sa, avem convingerea că va fi aproape imposibil de trecut. În același timp, el este posesorul unor mijloace de expresie de o amploare capabilă să cuprindă istoria văzută și nevăzută, realizînd cîteva din paginile cele mai expresive apărute la noi.

cartea de poezie

Atracția baladescului

Cunoscut mai mult ca poet cu sentimente delicate și viziuni lirice fragile, transcrise într-un vers ce excela în rafinamente formale, înclinate deci spre visare și amănuntul diafan, Teodor Balș atacă în **Pasărea de sunet** (Editura Ion Creangă, 1975) registrul epic cu tonalitățile lui cele mai grave : este vorba de patru cicluri de balade ce-și au ca subiect tot atîtea evenimente dramatice ale istoriei naționale. Uciderea lui Mihai Viteazul, Răscoala din 1907, greva de la Griviția, întîmplări din cel de-al doilea război mondial sînt evocate într-un stil liric ce este al speciei, cu evidente preluări ale unor tipare ce aparțin poeziei populare. Poetul baladizează (adevărat, nu întotdeauna cu sublimitate) în maniera următoare : „La conac, tocînd zăpada / sub opinci de Bobotează, / oamenii-au umplut ograda. / Dinspre drum încolonați, vin jandarmii înarmați. / — Ați mutat hora din sat ? / — Am venit după pămînt, / domn' sergent.... și dumneata / tot pămînt vrei, nu-i așa...“ etc **(La conac)**. „Scenele“ epice ne par a fi nu o dată descinse din surse livrești, avînd o largă răspîndire. Astfel ciclul de balade „Răscoala rădăcinilor“ preia parcă momente din proza lui Zaharia Stancu. Alteori asistăm la transcrierea cu virtuozitate a unor momente strict datate istoric precum acela referitor la vremurile de înfrățire de la Pașcani dintre muncitorii ceferiști și țăranii răsculați. Aceeași viziune istoricizantă se remarcă și în ciclurile de balade grupate sub genericul „Pasărea de sunet“ și „Întoarcerea eroilor“. Mai apropiate de formula lirică pe care o cultivă poetul în versurile sale de maturitate, sînt poeme precum **Jurămîntul**, o interesantă prelucrare a romanticului motiv Lenore, și **Tirziu**, acesta din urmă o delicată descripție naturistă, cu accente discrete elegiace : „În somnul toamnei ochiul luminii se dilată / și cade peste codri o liniște de vată. / E vremea cînd în cîmpuri porumbul se adună / în pîlcuri, sub inel tot mai coclit, de lună, / cînd ziua subțiată se face tot mai mică / și vrabia se-ntoarce în cuib de rîndunică / și vîntul umblă, cîine rătăcitor, prin sine / iar muntele în cețuri nedeslușit rămîne. / E vremea cînd pătrunde cu ger în rază, steaua, / și, neștiut, soldatul în post își ia mantaua / privirea ascuțindu-și mai mult / E vremea cînd / ca-n vechile colinde, ninsoarea cade blînd / și neaua nu-l atinge și vîntul nu-l răzbate / pe cel ce priveghează cetățile sarmate.“

Poezia obiectelor

Sub aparența rememorărilor nostalgice și al unei anumite bonomii vetuste, Petre Stoica face poezie modernă cu timbru personal, care se situează cu detașare printre cele mai îndrăznețe avataruri ale lirismului actual. Deși inegal, **Trecătorul de demult** (Editura Eminescu, 1975) continuă, în ce are mai profund, tonul liric inaugurat acum cîțiva ani de **Caseta cu șerpi** și, mai recent, de **Sufletul obiectelor și Bunica se așează în fotoliu.** Produs al unei sensibilități moderne, poezia lui Petre Stoica intră în rezonanță cu un univers al obiectelor nu în sensul diafanităților pillatiene și nici în acela al ironicului inventar călinescian, ci într-un mod prin care se presimte pulsul psihologic și sentimental al unei umanități trăind implicate pînă la refuz într-o lume a obiectelor. Spre deosebire de viziunile sumbre pînă la atrocitate ale poeților societății de consum ce gloseză pe marginea coșmarului incomunicabilității, poezia lui Petre Stoica se distinge printr-un optimism special și o căldură discretă, emanată dintr-un fond generos de o esențială umanitate. Astfel că, dezordinea provocată de dezlănțuirea obiectelor rebele, se spulberă sub presiunea celei mai elementare civilizații diurne : „Dintr-o dată s-a dezlănțuit o furtună mare / mi se părea că numai sînt fiul pămîntului / fructe căzute zdrențe pene praf și catran / și deasupra inima mea : / o flacără căutînd refugiu / pe o insulă fără ceasornice / / dar cineva mi-a dat atît de firesc bună-ziua.“ **(Dintr-odată).** Dramele au seninătate, tristețea este somnolentă și prezidată de reverii fabuloase. Obiectele capătă o tentă grațioasă prin umanizare așa încît simpla lor succesiune poate exprima stări de o rară delicatețe : „Cenușa scrisorilor în casetă / apa verzuie din pahar / barometrul indicînd o ploaie eternă / harta unei călătorii prin continentul urzicilor / și îngălbenind în resemnare / șaptele de ghindă / din jocul / în care am pierdut / / și foșnetul lunii / din patul înghețat de mult“ **(Și foșnetul lunii).** Lirismul, mai amplu altădată, merge, acum, spre esențializare. Enunțul se absoarbe în sine atît cantitativ — tinzînd să se retragă de pe foaia albă, cît și structural. Sintaxa devine de o extremă simplitate, sincopa, versul suspendat amintesc uneori de enunțul liric abrupt al expresioniștilor din care Petre Stoica a tradus destul de mult. Poemele au aparența unor definiții ale diferitelor stări lirice realizate prin aglomerarea discretă, dar tenace, a obiectelor **(Săpături de primăvară).** Reintoarcerea citadinului Petre Stoica spre natură, nu are, în acest context, nimic din melancoliile vreunui dezrădăcinat. Așa cum universul urban era perceput și reconstruit liric prin suma obiectelor lui, la fel, natura va fi interpretată prin obiectele ei. Numai în aparență obiectele naturii schimbă starea lirică a acestei poezii, deoarece Petre Stoica se arată deobicei interesat de obiecte dar nu și de calitatea lor. Legat de obiecte, Petre Stoica trăiește discret damnarea la efemeritate a substanței umane atașării și excesive de obiectele efemere : „Adio, sfinte obiecte domestice / deasupra noastră va trece lin cuvîntul uitare / vom rămîne sub stele anonimi / voi duhuri de rugină eu / strădanie de-a fi / aura pipirigului din șanț“. **(Cintec de plecare).** Preocuparea gravă ce plutește deasupra acestei poezii fiind meditativă formează, de fapt, emblema unui poet căruia îi „place aroma portocalei / și nu carnea ei“

Mirela Roznoveanu

Clasicism muzical

Urmare din pag 1

căi proprii de inspirație, avînd trebuința unei sugestii străine spre a se mișca. El e un reflexiv în acest plan, comentînd un tablou, un peisaj, un sentiment, extrase din contingența lor culturală, așezîndu-le în retortă, analizate cu o lupă de colecționar expert. De aceea, lumea lui ia un chip „vetust“, învîrtindu-se în jurul unor predecesori a căror urmă a trecut atavic în sîngele scriitorului. Și limba tinde către expurgații. Poetul scrie prețios, cu scăpărări pitorești și de cronicar, într-o limbă savantă, reconstituită, care se bizuie mai cu seamă pe sonoritate. Nu altfel continuă poetul și în alt loc. El iubește „epigonia acestor moșteniri“, vorbirea este aurită, împletită după un rit savant, este obsedat de „ctitori“ care „plimbă aurori pe sub armură“ În același tipic, el se plimbă prin muzee, frec-

ventează anticariatul și raportează persistența istorică în sînul vieții citadine : „Duc oameni cronici vechi cu ei / în mînă sau în buzunare / Femeia poartă în cercei / topit inel domnesc, se pare /“. În „Balada toamnei“, Al. Andrițoiu vede o gloată de strămoși, convocați de evenimente, la un conciliu : Acestea sînt „armoniile“ lui, din care se deduce ușor o concepție antropologică : omul e „totdeauna în genează / mereu bătrîn și pururi renăscut“, schimbînd înfățișări istorice într-o bază tradițională.

Acest mod, extras din contigență, ia formă nu o dată impetuoasă și paradoxală. Trecînd peste melodia de cameră a lui Ion Pillat, peste cărturărismul anxios al lui Gh. Tomozei, Al. Andrițoiu e un liric sufletește energic și spiritul reflexiv, făcînd din acest raport un adevărat stil, ale cărui manifestări înclină către un termen sau altul, în diferite proporții. El face o lirică de colecționar, e un Niccoló Niccoli, cu iubire de antichitate, visător, euforic, iubitor de poeme și cu universuri imobile, un poet a cărui legănare inefabilă stă exact în gradul de cultură, asimilată, adînc, spre a dirija bătăile inimii.

Registre noi

George Alboiu, cu acest ultim volum al său, își îmbogățește registrul tematic prin abordarea poeziei patriotice. O secțiune a cărții „Cîntarea României“ grupează poezii de acest gen, mai bine spus variațiuni poematice pornind de la un motiv dat : perenitatea și spiritualitatea spațiului românesc, semnificațiile istoriei, sentimentul vechimii și al apartenenței la acest pămînt etc. Desigur, simpla îmbogățire tematică, chiar dacă ideile sînt frumoase și nobile în sine, nu înseamnă neapărat un salt calitativ în planul poeticului. Și din acest punct de vedere, George Alboiu nu găsește totdeauna expresia cea mai fericită. Sînt momente în care avem de-a face cu o simplă înșiruire de motive, autorul mizînd mai mult pe prestigiul subiectului liric ca în bucata „Între cele două spice mari“ : „Mihai Eminescu este cel mai mare poet / al românilor / dar noi poeții tineri cine sîntem ? / Pe malul fiecărui rîu, / pe malul fiecărei ape / stau sterpi Narcișii și cad pe rînd / în ape și din cînd în cînd / cu toți odată se aruncă“. Dar nu această manieră îl caracterizează și atunci cînd motivul este personalizat, trăit cu autentică emoție, se creează acea atmosferă poematică, acel melos al foșnetului de cîmpie, atît de mult dorit de poet : „Patrie, cum te mai cîntă toți poeții / din zori în seară și cum plutește cîntecul lor / deasupra ta, el, cel mai mare dintre păsări. / Cîntarea României o vom vedea cu ochii / ființă limpede ce stă de pază / vieții, morții și acelui vis, care le-ntrece pe-amîndouă“.

A doua secțiune a volumului „Alte poeme“, reprezintă de fapt o reintoarcere la obsedantul motiv al orizontalității, ilustrat cu atîta forță stilistică în primul său volum „Cîmpia eternă“. Vom întîlni și aici aceeași poetică a elementarității (nu în sens peiorativ ci ca entități) atît în ceea ce privește economia imaginii cît și cea a conținutului : rătăcirea, teama de infinitul cîmpiei moarte, erosul „apocaliptic“.

George Alboiu nu și-a epuizat resursele lirice în această direcție și sînt destule momente în care expresia concentrată este dublată de intensitatea și profunzimea trăirii : „Creșcuți din pămînt cu rădăcini călătoare / o cîmpie purtăm / în creștetul capului. / Seara cînd adormim / cu ea ne-nvelim / și frunzele toate / în fuga lor mare prin zilele lumii / se-opresc în toamna casei noastre“. S-ar impune doar o mai accentuată meditație asupra actului poetic ca modalitate de esențializare a realului și nu de notație a unei prime impresii.

Paul Dugneanu

„Lumina anotimpului uitat“

Pentru autorul ei, recenta „Vînătoare de seară“ este nu atît **o căutare a timpului pierdut,** cît o încercare gravă — aici intră, în doze bine echilibrate, și sentimentalism, și ironie, și dramă, și mască — de a restabili un contact **de suflet** cu aura unei vîrste care, deși demult „clasată“ nu încetează a-l fascina pe poet : copilăria. Dar este vorba mai puțin de „vîrsta glorioasă“, în sensul ei strict biologic, și mai mult de un **anotimp moral,** de un spațiu al purității, destrămat de mărunțările pe care timpul n-a uitat să le aducă. De aceea, deși în poeziile lui Mircea Micu se pot întîlni numeroase elemente ale unui **concret autobiografic** — ce pot da sugestii sigure cititorului cu privire la un anumit spațiu geografic, ușor detectabil, obiceiuri, vîrsta invocată — nostalgia se ridică deasupra lor, ca un abur albastru, recreînd, în bună măsură, aura de care pomeneam. Cînd difuză, cînd dură, uneori aspră, alteori discretă, „lumina anotimpului uitat“ poartă, mai întotdeauna, în poeziile lui Mircea Micu pecetea unei incontestabile autenticități. Și ce mi se pare cu adevărat remarcabil la Mircea Micu este bunul meșteșug al versurilor sale. Poetul poate scrie și într-un regim de austeritate — imagistică, metaforică — ca în acest crochiu : **„Ca o flacără șerpuind / într-un inel de pasăre tristă / în loc de aripi avînd / o imaculată batistă. / Spintecînd aerul viu / cu mișcări circulare, / din devreme-n tîrziu, / dinspre uscat, către mare. / Și în urmă numai rotiri, / numai miei cu lînă ușoară, / cu picioare dezarmant de subțiri, / din patru părți mă-nconjoară“,** are și suflul necesar unei stampe : **„Pe cai ! Sunați din cornul negru al bourului singuratic, / să trecem prin păduri bătrîne carbonizate de nesomn. / Acum ni-e pielea mai fragilă și sîngele e mai sălbatic / și fiecare stringe-n dreapta un sceptru nevăzut, de Domn. /.../ Pe cai ! Trec urșii spre izvoare cu botul sîngerînd de mure, / un cerb**

Desene de Mihai Topa

flocos își spală barba în roua ierburilor lăptoasă. / Azi vom vina din amintire cu glonțul gîndurilor pure, / azi vom vina numai cu ochii într-o beție fastuoasă“, poate fi și un ironist **(„Un viciu lent al toamnelor de ambră / chinezării uitate-n plicul mic / cînd se călătorește din antișambră / cocori spre spațiul marelui nimic. // Acele ploi profund provinciale / de care, Doamnă, singur mă dezic / mi-au desfăcut durerea ca un spic / venit să doarmă-n degetele tale“),** dar știe să-și apropie, nu rareori, un ton elegiac, de o puritate fermecătoare, ca în această „Fantezie cu mama“, cea mai frumoasă dintre poeziile închinate mamei în această carte : **„Mamă, eu te-am visat trecînd / pe-un fir de nor, pe-un cîmp de zare, / firavu-ți trup amestecînd / cu zbor de paseri călătoare. / Mamă, eu te-am strigat să stai, / era un drum ciudat, de spume ; / unde plecai, de ce plecai ? / spre care început de lume ? // Erai frumoasă și aveai / aripi de înger, albe, mamă, / și te strigam și n-auzeai / sau nu vroiai și mi-era teamă. / Acele paseri argintii / mi te duceau din vis, ușoare / în zborul lor de veșnicii / tăcute și nepăsătoare“.** Pentru anumite spirite critice tocmai o atare disponibilitate poate fi „suspectă“, poate trezi semne de întrebare cu privire la vocația certă de poet a lui Mircea Micu. Dar mă întreb, nu cumva atît **disponibilitățile suspecte,** cît și **monotoniile agasante** sînt mai mult obsesii ale criticii, decît vulnerabilități ale operelor ? Nu fac nici un secret din faptul că în poeziile lui Mircea Micu se pot afla multe sintagme, versuri chiar — precum „aripi plusate“, „aud cum plînge Dumnezeu“, „numele scris pe frunze“, ce sînt mult mai aproape de ceea ce numim, în poezie, prin loc comun, decît prin originalitate. Dar asta nu ține, cred eu, de ușurința poetului de a scrie în mai multe registre, ci mai degrabă sînt sechele ale „poeziei lenește“. Orice lectură onestă poate descoperi în cartea lui Mircea Micu nu numai versuri bine făcute, ci poezii foarte frumoase, dovezi ale unei sensibilități ce mă fac să cred că în Mircea Micu avem un **poet autentic.** Bineînțeles, pentru unii acest lucru poate însemna foarte puțin, așa cum pentru mine înseamnă mult. La urma urmelor, asta e o problemă ce ține de echilibrul atît fragil al subiectivităților.

Dorin Tudoran

Ode olimpice

Apariție insolită în peisajul liricii românești volumul de poezii al lui Tudor George („Imnuri olimpice“ — Ed. Stadion — 1975) este o epopee modernă a sportului, gîndit ca expresie sublimă a integrității umane ce nu poate fi concepută decît în intimă relație cu dragostea de țară : „Ca Dunărea-legată prin placente / Din timp străbun cu legendara Mare -/ Sîntem aici ai vremilor prezente ! — / Urmași sădiți din vremuri legendare ! / Mi-ar trebui un Imn, o Voce stană — / Triumful unui crater de Arenă !“. Versurile nu celebrează performanța sportivă în sine ci, numai în măsura în care acesta este simbol al efortului creator și al triumfului deplinei libertăți. Stadionul devine metaforă a lumii, iar disputa sportivă se desfășoară pentru afirmarea celor mai alese virtuți. Întregul ciclu intitulat „Sub semnul lui Hercule“ conține — pornind de la mit — elogiul peste timp, adus confruntării bărbătești cu obstacolele : „Da ! Mă izbesc de aer ! Mă izbesc / De apa unui pește, care-noată ! O luptă văd în totul și-i firesc / Sublima forță-a mea s-o simt — pe toată ! / De n-aș sălta haltere, rîngi, baroase, / Superbii mușchi s-ar vesteji pe oase !“. Din aceeași familie de luptători trebuie să facă parte și poetul. Truda acestuia este comparată cu muncile legendarului erou : „Poetul cred, că-n mai cumplită muncă ! / Sminteala lui și propriu-i vis l-aruncă, / De-și zămislește flacăra-ntr-o carte !“.

Următoarele cicluri („Ode olimpice“, „Statui ale Olimpului“, „Evocări antice“) cuprind poeme inspirate din opere de artă celebre ale antichității sau de mitologia greacă. În planul conținutului autorul este preocupat de reliefarea legăturii exemplare dintre estetic și etic în cultura elenă.

În poemele care evocă arta sculptorilor greci interesul este centrat pe mișcare. Poetul desprinde dinamismul gesturilor, expresivitatea atitudinilor : „O verticalitate e certă / — / statuară, / Din creștet pînă-n talpă — / și-un plus viril sculptat e, / În timp ce mîna dreaptă, piciorul sting — arcate — / Demască o detentă, / mocnind-interioară !“

În ciclul „La țărmul Amazoanelor“ se trasează coordonatele unei mitologii autohtone prin poeme ca : „Amazoana valahă“, „Rhytonul din Poroina“, „Gladiatorul dac“, „Cavalerul trac“, „Călușarii“. Peisajul este fabulos, populat de centauri și naiade, într-o ambianță de desfriu vegetal. Poetul se află în zodie bună. Metaforele se înlănțuie alcătuind imaginea unei lumi în mișcare, clocotind de vitalitate.

Sub media valorică a volumului se situează versurile din „Colocvii olimpice“ și „Caleidoscop“ dedicate eroilor olimpiadelor moderne și altor glorii sportive. Poezia rămîne doar la stadiul relatării versificate a informației de specialitate. Sînt exerciții stilistice scrise — este adevărat — cu aceeași virtuozitate tehnică ce constituie una din dominantele talentului lui Tudor George. Poetul vrea să dovedească — și rău face — că poate rima cu dezinvoltură orice și pe orice temă : „Ha-jime ! / Cîntați, tatami, / Cîntec tînăr — dans nipon : / Sono-Mata ! Asht-Garami ! / Butsukari-ju Basami ! / Sore-Made-Ichi ! Ippon !“ Inventarul de rime rare face deliciul filologului dar, nicicum, Poezia. Atunci cînd renunță la jocurile gratuite, optînd pentru meditația încărcată de sensuri (ca în majoritatea poemelor din „Trup și suflet“) rezultatele sînt deosebite, „lira“ este repusă în drepturi, iar „sportul“ nu are decît de cîștigat. O selecție riguroasă, care să elimine obsesia cantității din scrisul lui Tudor George, ar face din „Imnuri olimpice“ un volum mult mai puțin voluminos dar, integral, o carte de poezie veritabilă.

Valentin F. Mihăescu

„Heraldica iubirii“

Heraldica iubirii este o selecție de autor cuprinzînd versurile publicate de poetul Radu Cârneci în perioada 1963—1973, oferind astfel o imagine de ansamblu a creației poetului. Se conturează în felul acesta linia evoluției, succesiunea influențelor, tendința de rafinare și purificare estetică, liniile unui univers poetic, al cărui nucleu este — se vede acum mai clar ca oricînd —, cuplul, a cărui axă tensională este iubirea și a cărui aspirație este **nunta.** Volumele lui Radu Cârneci, adunate în această selecție cuprind nenumărate ipostaze ale iubirii. Privite ca posibile **embleme,** ele se constituie, într-adevăr, ca o „heraldică a iubirii“.

Poetul nu se poate defini pe sine decît în raport cu o entitate feminină, prezentă în toate versurile sale, către care sufletul său tinde neîncetat. Ipostazele iubirii sînt diverse și subtil nuanțate : femeia este „albastra zee“ cu care „se împlinește lumea (...)-n pisc frumos“, cea așteptată de poet „cu trupul înflorit“ sau cu „carnea-n aprinse tăvăluguri“ veșnic invocată, veșnic prezentă : „Apoi mîini de aer te voi zidi-n dezmierd **altar** al meu și **veșnic liman,** să nu te pierd“. Dragostea este, la Radu Cârneci, principiul fundamental al lumii fizice și metafizice, dătătoare de chin și de liniște, de frumusețe și de putere : „(...) în duh comete-aprinse mă fac frumos și pur“ ; „Atunci voi fi puternic, deși-n iubiri se moare / tu vei pluti în mine **atotliniștitoare**“.

Elanurile iubirii, în orice ipostaze, frenetice sau platonice sînt guvernate de taina transcendentală.

Ideea **cuplului** și a **nunții** este elementul unificator al gîndirii poetului. Totuși Radu Cârneci nu este egal cu sine însuși și alături de împliniri estetice, obsesia cuplului capătă uneori improprietăți ale expresiei : „îngeri trec cu îngerele“ sau „fiecare spre fiecarea lui“. Inegalitatea cu sine a poetului este evidentă și din unghiul de vedere al influențelor. Rezonanțele blagiene și argheziene le urmează, — în mod fericit de altfel —, în volumele **Oracol deschis** și **Banchetul,** un timbru poetic foarte apropiat de cel al lui Georg Trakl. Sensibilitatea poetului își găsește în acest volum o expresie mai rafinată, mai interiorizată și mai armonioasă, generînd, poate, cele mai frumoase dintre poeziile sale. Timbrul traklian — dincolo de sugestii directe (în : **Spre seară inima mea, Soră de mi-ai fost nebănuindu-te** etc.) hrănește cele mai suave înfloriri ale ființei îndrăgostite : „Sosește, o îngîndurato ! Departe orașul... / Doar noi și aerul umed. Preasuave / ierburi sub pași. Aici nemurirea — / și crucile noastre îmbrățișîndu-se“.

În tendința sa de purificare a poeziei, de adîncire a expresiei și „estetizare“ a trăirilor poetice, Radu Cârneci alege **Cîntarea cîntărilor** pentru somptuozitatea, bogăția și nuanțele sentimentului iubirii. Relația **cuplu — iubire — nuntă,** cu toate variantele ei nenumărate și fin nuanțate, este cheia de boltă a poeziei lui Radu Cârneci. Chiar acea secțiune a liricii sale plasată sub semnul mitologiei dacice, acei psalmi ai lui Zamolxe, poartă marca aceleiași embleme a iubirii creatoare : „Veniți fiare și copaci și păsări / sub semnul meu și întăriți-vă firea : / diminețile mele : culcușuri pentru pui, / amiezile : leagăn pentru semințe“.

Așadar, versurile frumoase, în volumele lui Radu Cârneci, sînt numeroase. Există însă și neîmpliniri estetice. Dar peste toate acestea — și în **Heraldica iubirii** faptul devine evident — domină o viziune unitară, definitorie pentru poet, aceea a cuplului și a nunții ca principiu universal

Sultana Craia

Funcția educativ-patriotică a poeziei

Urmare din pag. 1

Fără îndoială, poezia patriotică nu se poate sustrage unui paradox care este cel al poeziei în genere, dincolo de orice compartimentări ale ei : poetul trebuie să dea expresie **nouă** unor atitudini și simțăminte **vechi,** de cînd lumea ; cu alte cuvinte, poetul este chemat să realizeze — în materia atît de docilă, pe de o parte, dar atît de rebarbativă, pe de altă parte, a **limbajului constituit** — o serie de fapte de stil **inedite,** strict personale, nemaiîntîlnite pînă la el. În contact cu publicul, acest paradox al creației poetice determină anumite atitudini specifice. Cititorul educat, cititorul cu o anumită formație culturală, are tendința — aș zice, firească — de a recepta imediat, și în mod suficient de adecvat, acele modalități care se dovedesc a fi conforme cu gustul său deja format, și în același timp, el este ispitit să respingă tot ceea ce contrazice imaginea sa, constituită, asupra poeziei patriotice. Această atitudine, această reacție de gust este, pe cît de firească în ordinea unei lecturi **spontane,** pe atît de anormală în ordinea unei lecturi **avizate.** Stilistic vorbind, nici un nou poet adevărat nu poate să încapă, să se suprapună perfect, spațiului cultural al unui înaintaș. Predecesorii noștri pregătesc doar o perspectivă culturală vagă, indeterminată suficient, care se actualizează numai în măsura în care fiecare dintre noi, cei ce înțelegem să preluăm creator marea lor lecție, ne creăm, fiecare, spațiul stilistic propriu, în măsura în care ne afirmăm propria noastră valoare. Ce înseamnă a învăța din tradiția poetică națională ? Eu cred că nu înseamnă deloc a imita pe înaintași, ci a dovedi vitalitatea poeziei lor prin valorile propriei tale poezii, adică a demonstra fertilitatea lor prin propriile tale roade poetice.

Cititorul insuficient educat esteticește este îndemnat să creadă că noile valori **dislocă** în poezie valorile tradiționale. Nimic mai fals : noile valori **se integrează** într-o creștere organică a culturii naționale, iar această integrare nu se poate realiza fără o luptă dramatică a conștiinței cititorului cu propriile sale habitudini, cu prejudecățile culturale care — în mod necesar — sedimentează în ea, cu limitele propriului său gust artistic. Oricît ar părea de ciudat, în momentul apariției unui mare poet nu există, gata format, un public cititor perfect adecvat noilor modalități de expresie poetică ; acest public se formează treptat, în cîmpul unor inter-acțiuni complexe, al căror ritm este determinat de factori multipli, pe care nu-i pot menționa aici, acuma. La un cititor adevărat (pentru că, e bine de știut, așa cum există poeți falși, există și falși cititori de poezie !), receptarea adecvată a unui nou timbru poetic, a unor noi moduri de expresie lirică patriotică, nu se face în dauna celor existente, ci împreună și alături de ele. Așa cum Goga nu-l anulează pe Bolintineanu, așa cum Blaga nu-l înlocuiește pe Eminescu, nici Nichita Stănescu ori Adrian Păunescu nu dislocă, într-o conștiință de cititor adecvată estetic — ca, de altfel, și în peisajul real, al valorilor — creația lui Eminescu sau Blaga. Dimpotrivă. Noii poeți aruncă întotdeauna o lumină retrospectivă, care nu poate să fie decît profitoare, cultural vorbind, deoarece determină, clipă de clipă, raportul nostru viu cu tradiția noastră poetică, obligîndu-ne mereu la împrospătate luări de poziție față de universuri poetice de o complexitate inepuizabilă. Numai o lectură adecvată a liricei de război a lui, să zicem, Camil Petrescu ne poate crea condiții propice pentru o receptare adecvată a poeziei de același gen a lui V. Alecsandri : distanța dintre cele două modalități poetice măsoară o amplitudine de gust poetic la care conștiința noastră culturală de astăzi nu poate să renunțe. A fi contemporani cu noi înșine implică un dublu rol de rezonatori : pe de o parte, a atinge consonanța cu noile modalități de expresie poetică pe care le impune timpul nostru ; pe de altă parte, a vibra la sonurile viabile ale înaintașilor noștri, a le asigura cîmpul cultural — adică gustul estetic adecvat — necesar unei permanente iradieri.

Noi, poeții, trebuie să recunoaștem, și să fim convinși de acest lucru, că poezia patriotică este, poate, cea mai dificil de scris dintre toate genurile poetice. Dacă există rezerve față de această poezie, ele există poate și din cauză că genul respectiv e practicat de către nechemați, de către oameni care — stimabili în ceea ce privește sentimentele care-i animă — nu depășesc, cînd e vorba de realizări, nivelul compromițător al unei versificații abile. Poezia patriotică nu are voie să fie o simplă confesiune netransfigurată artistic. O asemenea poezie nu este doar cronica rimată a unui timp, o „dare de seamă“ superficială asupra unor evenimente, chiar dacă acele evenimente — sau **indeosebi pentru că** acele evenimente constituie carnea istoriei noastre, momente de timp încărcate de fiorul sacru al unei participări obștești, naționale. Poezia patriotică implică cu necesitate coborîrea poetului la tîlcurile adînci ale istoriei, investigarea unor zone de semnificații majore, precum și exprimarea lor la un nivel artistic superior. Problema realizării artistice a lirismului patriotic este o problemă de viață sau moarte a poeziei. Pentru francezi, de pildă, marele poet patriotic este, fără îndoială, Victor Hugo, nu Béranger, deși acesta din urmă a fost, poate, cel puțin un timp, mai prezent în conștiința contemporanilor săi, tocmai datorită obstinației lui de a ține o adevărată „cronică a evenimentelor“ pe care le-a trăit, precum și datorită unei prize directe pe care versul său, întotdeauna combinat cu muzica, l-a avut asupra marelui public. Dar

o atare concepție „documentaristă“ despre poezia patriotică ar deveni fatală acestui gen.

Estetica ne arată clar, bazată pe o experiență milenară a operei de artă, că funcția social-educativă a poeziei patriotice este o funcție implicată, nu explicită ; că valoarea socială, politică, națională, moralizatoare, formatoare de conștiință, încorporată într-o operă de artă, rezistă timpului, și deci își îndeplinește rolul ei formativ, numai în măsura în care este realizată estetic ; în caz contrar, ea are o viață extrem de scurtă, și moare odată cu momentul care a prilejuit-o. A supraviețui clipei în care s-a născut, a face ca efectul formativ asupra cititorilor să fie eficient și în generațiile următoare, implică din partea poeziei patriotice necesitatea ca ea să fie **o operă durabilă în sine.** E timpul s-o spunem răspicat : orice operă insuficient realizată artisticește aduce un prost serviciu atît cauzei naționale, cît și cauzei poeziei însăși, deoarece simpla maculatură pe teme patriotice compromite deopotrivă noțiunea de patrie și noțiunea de poezie. Oare mai trebuie să repetăm — și, pentru cine, la urma urmelor ? — că modelatoare de conștiință sunt **numai valorile,** adică acele bunuri spirituale care corespund unor **necesități superioare și care le satisfac în planul respectiv estetic,** și nicidecum pretinsele valori a căror lucrare este inoperantă. Demnitatea poeziei adevărate nu poate fi, desigur, apărată fără concursul unei critici de poezie care să opereze cu fermitate distincția între valoare și nonvaloare, care să cenzureze drastic veleitarismele goale, acelea în care lipsa de talent se drapează în gesticulație civică, acelea care fabrică masiv texte plate, de simplă transcriere reportericească, din care tîlcurile absentează. Cu rarisime excepții, adevărata poezie patriotică nu se scrie din mers, pentru că este rodul îndelung pîrguit al unei trăiri profunde și mistuitoare. Orice concepție superficială care ar promova o poezie „de serviciu“, încurajînd bulucirea penibilă a netalentaților la porțile consacrării, discreditează în ochii tuturora noblețea unui mod de a trăi, de a simți și de a exprima, acela care a caracterizat cele mai mari figuri ale culturii noastre, în care s-au încorporat idealurile înseși ale ființei spirituale românești. În poezie, a fi prezent nu înseamnă a fi martor ocular, a vedea evenimentul, ci **a restitui în mod inefabil viziunea lui înalt semnificativă.**

În sensul acesta trebuie să înțelegem și recentul apel, adresat tuturor creatorilor de artă din țara noastră, acela de a purcede la realizarea unei epopei naționale, — întreprindere de mare anvergură și maximă răspundere, în care ni se oferă terenul — practic nelimitat — al întregii noastre istorii ca arie de inspirație, și pentru care ni se lasă la dispoziție nu o săptămînă, nu o lună, un an, ci durata firesc și organic necesară unei adevărate opere pentru a se naște și a străluci peste timp. În fond, nu este vorba ca noi să scriem pur și simplu, ci să scriem în așa fel încît să fim demni de Alecsandri și Eminescu, de Macedonski și Goga, de Coșbuc și Arghezi, de Blaga și Bacovia, de Ion Barbu și G. Călinescu.

Referat prezentat la ședința Secției de Poezie a Asociației Scriitorilor din București, la 15 decembrie 1975.

Discreția sentimentelor

Ion Sofia Manolescu este fără îndoială un poet din categoria acelora care sub draperia unui limbaj inedit, nu de puține ori șocant, ascund un autentic fond sentimental. Întreaga lui poezie naște din această contradicție — în cazul poetului nostru fecundă — dintre atitudinea de frondeur și discreția substanței lirice. Însă și titlul volumului este în măsură de a șoca cititorul („Între mine omul și voi cartofii“) dar el exprimă de fapt un program estetic care dă dreptul oricărui obiect, oricît de umil sau prozaic ar fi, de a intra în spațiile poeticului : „Și, fiindcă numai voi / ați putut răsări din pămînt / ca o răscolire a mea / fiindcă numai voi / ați luat parte la toate / prefacerile mele esențiale / de aceea m-am hotărît / să vă iau în cultură / de aceea s-a încins o nespusă dragoste / între mine omul și voi cartofii“.

Deci, ca emblemă a universului său poetic, Ion Sofia Manolescu și-a ales, ca replică a exotismului, umila plantă, cartoful. Ca motivație internă, cartoful a reprezentat simbolul realității imediate, nesofisticate, trăită cu o deosebită intensitate, cu o acută percepție a substanței, din care emană și starea poetică : „Cum îmi aduc aminte de voi / cum îmi aduc aminte de mine / ca de o lacrimă uitată a lumii / Voi mi-ați rămas ca văpaie/ spre a-mi afirma existența-n cuvînt / deoarece îmi puteați / asigura realitatea imediată“. Asemeni peisajelor antropomorfe fantastice, cartoful se încarcă de atribute umane dar nu numai ca obiect în sine, ci și ca receptacol al unor trăiri și stări lirice subiective. Obiectul este înnobilat, ridicat la rangul de simbol poetic : „Carnea voastră se apropia / de carnea femeilor / care făceau băi în lapte albastru / Carnea voastră mirosea a pămînt proaspăt / și a materii minerale / așa cum mirosea trupul legendar al lui Teseu“. Paradoxal, imaginea nu mai șochează prin ineditul asociațiilor, deși acesta există îndubitabil, ci prin eleganța și stilizarea formulării, traducînd un fond melancolic abia disimulat. Desigur gustul teatralizării, al pozei nonconformiste, al ironiei și autoironiei prin voita prozaizare a temei rămîne în continuare o coordonată a universului său liric. Dar, la fel de adevărată este și coarda nostalgică, stările erotice difuze, colorate de o tristețe caldă ca în această splendidă poemă a „Privighetorii“ : „Nepăsătoare rămîne privighetoarea / din rapsodia albastră / și lacrima se prelinge / pe obrazul somnului adumbrit / Pînă la noaptea adevărată / pînă la genunchii focului / ne desparte clipa din clipă / lîngă afurisita speranță / Nepieritoare rămîne / privighetoarea albastră / dar numai eu i-am plivit ochii / și i-am împodobit trilul / cu flori de cartofi / cu flori ancestrale / Numai eu am rămas așteptînd / să-și aleagă penajul sărutului pe sub ploaia mărunță“. Ion Sofia Manolescu este unul dintre poeții originali de azi, cu efecte superioare mai ales atunci cînd reușește să-și adecveze limbajul la o substanță lirică de profunzime.

Poeme
de Florica Mitroi

Descîntec peste busuioc

Taci să taci ca apa dulce
gura să mi se usuce
gura să ți se usuce
să taci taci ca apa dulce

Peștii-n aer să se urce
și să zboare ca năluce
ca-n cer soarele cum frige
taci să taci ca apa dulce
ochiul meu verde e dulce

Busuiocul să te spurce
limba-n șarpe se despice
taci să taci ca moartea-n cruce
apa în fintini să urce
gura să mi se usuce
gura să ți se usuce
și să zboare ca năluce
taci să taci ca moartea-n dulce
ca-n cer soarele cum frige
ochiul meu verde e dulce

Tei peste pămînt

Tei peste pămînt
Tei pe sub pămînt
Cu mirosul sfînt
Cu gura de vînt
Șarpele cînd intră
Pe mescioara strimtă
Din coadă plesnește
Și ademenește
Patru ființe mari
Călări pe măgari
Patru ființe mici
Cu guri de arnici
Patruzeci și patru
Mărul idolatru
Plînsul meu cel stins
Din urechi prelins
Pentru făt-frumos
Cu ochiul de os
Rupt încetinel
Pe dinții de miel
Ars pe la mijloc
De floarea de soc
Ingropat subțire
Pe trei patru fire
Cu ochii de ciine
Eu să nu-i pot spune
De înțelepciune.

Sufletele noastre pline de umor

Sufletele noastre pline de umor
purtînd potcapuri verzi
s-au întîlnit roșu, roșu au șingerat
împreunîndu-se cu cirezi

De parcă diavolul în ele intrase
plîngeau și mureau de ris
intrau în ziduri, intrau în foc
sau leșinau dulce în paradis.

O, dar cît de mult ne plăceau
sufletele noastre pline de umor
asemenea păsărilor sălbatice călătoreau
sub înalturi, sub nori.

Cu o dreaptă mînie

Eu cea mai leneșă dintre femeile pithice
Vin la tine și-ți spun
Am călărit pe două coame de ape nu mă alunga

dar tu nu spui nimic
eu cea mai leneșă dintre femeile pithice
vin la tine și spun
sufletul meu solar are nasul mîncat de ape
alungă-mă deci

dar tu nu spui nimic
eu cea mai scundă lună
vin la tine și spun
ochii tăi cerești sînt în adîncul meu ca doi ciini turbați
bea-mi sîngele pînă nu se stinge
dar tu nu spui nimic
o tu bastard sceptic al vulpii cu leul
cu o dreaptă minie vin la tine și zic

stăpîne
un munte strivește pieptul meu
dar tu nu vrei să-l mănînci
o, dar eu care am picioarele strivite
cu o dreaptă iubire vin la tine și zic
de scarabeul sacru am fost desfigurată
între două coame de ape am călărit
sufletul meu solar are nasul mîncat de ape
eu sînt cea mai scundă lună
ochii mei cerești sînt în adîncul meu
ca doi ciini turbați
o tu bastard sceptic al vulpii cu leul
nu te minia
nu te minia
căci tu cu cea mai leneșă dintre femeile pithice
fără știrea ta ești cununat

Dan Verona

Nicolae Bălcescu

(această rună va fi veșnic în doliu)

Așa s-a născut :
cu fruntea boltită de visuri
și cu vertebre de aur.
Cu vertebre de aur a fost născut
ca în veci să nu-l poată ascunde
una peste alta o mie de morți.
Și cu fruntea boltită de viziuni a fost născut
ca nici un negustor să nu-i poată smulge
imaginea despre țara sa liberă și frumoasă.
Și iată ce a urmat:
a deschis sfinta carte
unde se află inscrisă gloria României
și cu sfințenie a dus-o la buze.
El n-a vorbit de vînzare, ci de iubire.
Pentru asta a fost închis
și s-a îmbolnăvit de ftizie.
El nu pentru pungi de aur
i-a învățat istorie națională pe ofițeri și soldați.
Nu pentru a deveni negustor
de catifea roșie
a căutat tronul lui Ludovic Filip.
Pentru o țară liberă și frumoasă
a vibrat el de iubire.
Și a fost alungat din țară de cei fără țară.
Ei din țară vindeau pe nimic grîul țării
iar el la porți străine căuta alinare
plîngînd cu Mihai Viteazul în suflet.
Și iată ce s-a întîmplat:
la 29 noiembrie 1852 a murit la Palermo.
Și a ajuns la groapa comună
nr. 5 din cimitirul Rotoli.
S-a născut cu vertebre de aur
și a ajuns la groapa comună.
A fost cea mai mare crimă burgheză
pe care nici o groapă comună nu o poate ascunde.

Vasile Andronache

Îți rostesc numele

Îți rostesc numele
E ca și cum aș
Despleti din
Țărîna apelor

Vrejul unei
Stele care
Cîntă cu vocea mea
În templul unei perle.

Dimensiunea patriei

Oasele eroilor
Tuburi subțiri
Și albe ca o ninsoare
De marmoră-n inima pămîntului

De unde începe
Chipul patriei
De lumină și țărînă.

Pastel

Seara intră-n livezi
Și mă brumează cu-argint
Izvorul stelei ce s-a aprins.

Ploi de mirezme
Cad pe umerii mei
Încălziți de lumina
Din candelabrul florii.

Și simt fulgerul rădăcinii
Gravindu-mi pe inimă
Veșnicia acestei guri de rai.

Ion Sălișteanu : „Portret"

bate soarele. Bate al dracului și încă n-a apucat să se ridice prea sus. Bate fără să țină seama că am de măturat curtea. „Scrumbie" a șters-o — ca în fiecare dimineață — pe geamul de lîngă gard, nespălat pe ochi. Inimă de lemn. Nu-l înmoaie strigătele mamei și nici plînsul ei...

„Ajutați-mă prăpădiților !... Ce-i pasă lui ta'tău ? S-a dus, fi-i-ar războiul al dracului ! M-a lăsat cu voi, blestematilor și nesătui ce sînteți..."

Pun mîna pe măturа de nuiele și — ce-aș putea face cu o măturа ?! — mătur ! Rămîn în pămîntul stropit — doar și stropesc înainte de a începe să mătur — urme subțiri ; urme subțiri ca de rîme. Pe unde calc mi se desenează tălpile. Bătătura rămîne fină, netedă iar urmele se văd ca amprenta palmei în făină sau praf. Dar n-am timp să mă gîndesc nici la una nici la alta. Mă gîndesc la tata, care o duce bine. Trage cu pușca. Ce-i pasă ? Trage cu pușca și pe urmă își vede de treburile lui. Dar parcă pe front mai ai și altă treabă decît să tragi cu pușca ? Trage cu pușca și așteaptă să vină soldații cu mîncarea.

Gabriela Adoc : „Portret"
(Pag. 4–5 : Tabloruri din expoziția de portrete Chipul uman, deschisă la galeria Orizont)

Mănîncă, bea o cană cu apă — acolo nu sînt pahare, se sparg — fumează o țigară și după aceea iar mai trage un cartuș, două sau chiar trei. Doar e cald și zăpușeală. Plictiseală. Pentru că nu ai voie să vorbești. Te aude inamicul și atunci... Ce să facă ? — Trage cu pușca și iar vin bucătarii-soldați, cu cazanele trase de cai, împart mîncarea, el mănîncă și pe urmă ce să facă ? Bea apă, fumează și iar trage cu pușca. Pînă îi face eroi. Se mai întind și la umbră, că doar nu strigă cineva la ei, cum strigă mama la mine. Parcă n-ar mai ști și altceva. „Măturа curtea Ioane !" Asta în fiecare dimineață. Și în fiecare seară! Ca și cum toată ziua și toată noaptea ar umbla prin ea cirezile nu știu cui !

Pînă la plecarea tatii nu știam că măturа pe care o mînuia el, avea să-mi aducă atîta necaz. Tata a scăpat de măturа. Trage cu pușca și nici că-i pasă. Trage cu pușca ! Mănîncă ! Bea apă cu cana... Mai trage și o țigară și pe urmă, iar, trage cu pușca. Ce-aș mai trage și eu. În găini și în rațe. Ele fac mizeria din curte. Aș trage, zău ! Frumoasă treabă războiul ! Ar fi o afacere. Pe cinstea mea ! Aș scăpa de mizeria asta de măturа.

Și soarele ăsta arde tot mai al dracului. Nu cred că au fost oameni care s-au închinat la el. Habar n-are că mai am de măturat încă o jumătate de curte. N-are suflet. Asta este. Îmi vine să arunc măturа peste gard... Dar ce-o fi făcînd tata ?... Hm! Ce să facă? Prost mai sînt, mă întreb ca și cum n-aș ști. O duce bine, ce să facă ? Trage cu pușca, mănîncă, bea apă, poate și vin, fumează și trage cu pușca. Apoi stă. Trebuie să mai și stea. Stă pentru că nu poate să ochească din mers. Stă în tranșee. Și trage. Ce, asta-i muncă ? Huzureală... Curată huzureală ! Pe urmă se mai dezmorțește și el, înaintînd. S-a dus pe front ca să înainteze. Așa mai zic și eu. Are dreptate mama cînd zice că tatii nu-i pasă și că a lăsat-o cu dracii pe cap.

Așa or fi arătînd oare dracii, ca noi ?

Las măturа și apuc căldările pe care mi le-a lăsat mama la ușa bucătăriei de vară — o gheretă din scînduri. Și treaba asta o făcea tot tata. Apă însă aduc cu plăcere. Nu durează prea mult.

„Mătură mai departe !" — strigă mama, după ce am adus apa.

Iau iar măturа de coadă. Și-l fericesc pe tata. Frate-meu stă la umbră. Ca tata. Atîta doar că el nu fumează, nu bea, nu mănîncă și nici nu trage cu pușca. Stă la umbră. Mai bine rabdă de foame și stă nespălat. Stă acolo ascuns după trunchiul părului mălăiet, pînă ce simte că am terminat toată treaba. Cum mă vede aruncînd măturа din mînă, iese și el la lumină. Și tot pe el îl sărută mama. Și eu mă spetesc de dimineață pînă seara. Ar putea să pună și el mîna pe ceva. Să-l ia dracu de leneș. Scrumbia dracului ! Giscan alintat.

„Du-te la băcănie, Ioane !..."

Poftim. Arunc măturа și fug la băcănie. String banii în mînă, să nu-i pierd. Asta mi-ar mai lipsi. Bidonul, cînd mă întorc, e greu și mă roade la genunchi, într-o parte. Mă clatin în mers și din bidon, gîlgîind, sare lichid unsuros. Pe unde m-a ros bidonul mă ustură pielea.

Acasă, îl găsesc pe „Scrumbie" spălat, cu părul pieptănat frumos și așezat la masă. Nu mai pot să rabd. Bag degetul în bidonul cu petrol și, pe nevăzute, îl înșurubez în laptele din farfuria lui. Giscanul însă mă vede și țipă. Fug la mătură.

„Lasă Titică mamă. Gazu-i bun pentru gîlci" — o aud pe mama încercînd să-l împace.

„Da' eu n-am gîlci, eu n-am gîlci..." — strigă afurisitul cît îl țin plămînii.

„Mîncate-ar gîlcii" — zic în gînd, și iarăși fug cu gîndul la tata ; la tata care stă liniștit în tranșee și trage cu pușca, mănîncă, bea și fumează. Și cînd termină de fumat, iar, trage cu pușca.

★

...așa că apăram pacea jucîndu-ne de-a războiul ! Îmi organizasem armata ca la carte, inventasem un cuvînt — **sacrantissimo,** care demonstra că sînt cel mai deștept dintre toți cei șaizeci și doi, și cu asta basta ; așteptam momentul propice declanșării atacului. Mă urmărea însă ghinionul : cinci din armată **dezertaseră** — ziceam eu. Și tocmai cei pe care îi investisem cu titlul de isteț. Adică cei mai deștepți — în ordine, după mine. Iar eu eram convins că dezertaseră numai pentru a-mi trăda planurile — ce e drept e drept, încă nedefinitivate. De aceea și plecasem din tabără, să-mi definitivez planurile — în primul rînd ! Și să-i prind pe isteți — în al doilea. După aceea, **Dumnezeu cu mila și vai de pielea lor,** îmi ziceam.

Aghiotantul însă, care trebuia să mă însoțească peste tot, întîrzia. Rămăsese pentru a mai da niște ordine. Așteptîndu-l, m-am așezat pe unul din morcovii șoselei. M-au alungat însă praful iscat de goana unui automobil și căldura. M-am mutat repede la umbra cireșilor pietroși din colțul viei SOFIA, întinzîndu-mă pe iarbă. Căldura m-a urmărit și acolo și m-a moleșit ; era uscată, înăbușitoare, iar eu obosit, complet epuizat după atîtea ordine cîte fusesem nevoit să dau — mă rog, muncisem ca un treger să-mi organizez armata, muncă nu glumă !

Pe șosea, cît vedeam cu ochii, nu se zărea nici urmă de vietate : cînd și cînd trecea cîte un camion sau Fordul albastru — zbura și nimic altceva. Atmosfera tremura în zare și, dintr-o dată, gîndul îmi fugi la puiul de prepeliță din cartea din citire : întotdeauna am avut convingerea că pasărea murise acolo, pe terenul din fața mea, dincolo de calea ferată. Privind, îmi doream să descoper locul exact pe care își pierduse viața, dar m-a trezit din visarea în care întrasem tot automobilul albastru : claxona, ca de obicei, pe mai multe voci — se întorcea de pe unde hoinărise, desigur. Am văzut basca albă de pe capul femeii de la volan, și am rămas cu privirea ațintită după ea, urmărind-o, pînă ce a trecut dincolo de barieră : s-a stins în fuga ei de nălucă treptat, încît nu s-a mai văzut decît un punct luminos de steluță — licărea undeva departe ! Apoi s-a topit în valurile de căldură. Cine era ? — habar nu aveam. Trecea de cîteva zile de zece și douăsprezece ori pe zi, cu viteze care îmi sfredeleau nervii și-mi incita invidia. Nervii aceștia mi-i vărsam toți pe armată, se înțelege.

Și m-am lăsat cuprins de nostalgia venită așa, dintr-o dată și fără nici o noimă. Mă simțeam slăbit și abătut ; tînjeam, acesta este cuvîntul. Dacă însă aș fi găsit soluția care să mi-i pună pe isteți în palmă, ar fi fost altceva. Dar, mi-am zis, convins, la Mausoleu toate necazurile mele se vor sfîrși ! Ceea ce a avut darul să mă liniștească : mi-o spusesem nu hotărît, ci foarte hotărît. Pentru că, dacă reușeam să rezolv încurcătura cu isteții — și cum îmi doream s-o rezolv numai eu știam — aș fi ajuns să am ceea ce căutam, adică liniștea ; liniștea pe care eram capabil s-o cerșesc ; liniște, se înțelege, pentru a-mi definitiva planul confruntării la care mă gîndeam în permanență. Eram prea convins că și dușmanii mei, de dincolo de pasarelă, coceau același lucru. Dar ei, dușmanii mei, nu aveau nici pe departe armamentul de care dispuneam eu : îmi erau superiori ca număr și, asta mă sufoca — aveau aviație : trei planoare dirijate ! Încercasem de trei ori să le doborîm. Nu ne-a mers însă, ne-au rupt sfoara de la zmeie.

Tocmai reconstituiam topografia locului pe care urma să declanșez bătălia : la Șirul nucilor — acolo le anulam aviația și duceam războiul, foarte important, pe teritoriul lor, cînd, fără să-mi dau seama, am ațipit. Apoi, treptat-treptat, am intrat într-un somn greu.

Rînd pe rînd au început să-mi defileze prin față dușmanii cu cele trei planoare ale lor, apoi isteții — mergeau în pas de paradă și-mi dădeau onorul cu limba scoasă, cu degetele mici ale mîinilor stîngi înfipte în urechi : îmi demonstrau că puțin le-ar păsa de ceea ce aș spune sau aș întreprinde în consecință — zeflemitori. Și-mi strigau în bătaie de joc : **sacrantissimo !** urmați de șeful comandanților de companii — Cap-de-bou, proptit în două cîrje lucioase, nichelate ca țeava puștii lui, purtînd pe frunte frunza luată din plopul în care se urcase pedepsit de mine. După el venea, mîndru, **Matache-nebunul-de-pe-șosea** arătîndu-mi cu emfază lanțul de la gît — un lanț de aur de care era agățat un măr — chiar mărul primit de împărăteasa Bizanțului de la **împăratul ei :** un măr-măr, suculent, cu toate că era de aur. La un pas în urma lui, călcînd rar și cu privirile plecate, fericită însă, venea Maria Grazia, femeia care îl înșelase cu grăjdarul, îmbrăcată cu o blană de căprioară, albă ! cu inima, — ce curios pulsa inima aceea ! — cu inima prinsă pe blana mătăsoasă într-un ac de siguranță enorm, dar care arăta ca o bijuterie delicată, strigîndu-mi **bună ziua, domnule nimeni și nimic !.** După asta au dispărut dintr-o dată, parcă șterși de pe tabla de școală cu un burete muiat în apă și oțet, moment în care mi-am făcut eu apariția. Am pășit spre mine și m-am întrebat : **ce înseamnă nimeni și nimic ?** — clipă în care o voce s-a apropiat perfidă, mi-a dat tîrcoale precaută, sub formă de fulior răsucit, mi-a intrat în urechea stîngă și a strigat : **nu știi ce înseamnă nimeni și nimic, ha-ha-ha ! — nimeni și nimic înseamnă totul, totul, absolut totul, da !** strigă

Mihai Arsene

vara, visînd lîngă zmeie...

Georgeta Năpăruș : „Portret

planetă de tînăr

Aurel Sefciuc

Soare cu dinți

Vipera acea care și-a lăsat de bunăvoie
Dintele în batista mea
Își oglindește gușa
Pe lama cuțitului cu care-mi tai pîinea
Își face culcuș în scobitura tălpii mele
Se înnoadă pe toiagul meu de drumeție.

O, cum mai rîdea vipera aceea
Cînd am vrut s-o răpun
Cu toți dinții tăi, iubito, rîdea.

Izvoarele

Te apleci dintre ramuri
și cîteva frunze cad
îngălbenind repede pînă jos.
Te arăți îndelung lunecînd
noaptea pe riu în sus
peștii îți rumegă zadarnic
valurile veștejite ale veștmîntului
căci tu vei închide cu văpaia
ochiul izvoarelor.
Privirea mea să nu-ți mai răvășească părul
mi-am pus palma pe ochi
și iată linia norocului îmi alunecă
din pumn singerînd.

Verticală cu pești

Dar cine va pricepe unde
fereastra de pe fundul mării
are un defect
un oval cu aer pe care l-am trăit
înveselindu-mă de prostia peștilor
de mare adîncime
cum încercau să mă soarbă
lacomi și fără să mă vadă.

Acum nu mai știu decît
că s-au luat în sus
după sufletul meu
și mă întreb dacă l-au ajuns

Sfatul bătrînilor

Pentru inconștiența cea blîndă a păsărilor
Cînte un stol de privighetori bătrîne
Care și-au făcut cuibul prin razele
Unui arbore care apune

Dar vai cînd muzica sferelor
Ridică cea mai pură maree
Sufletul de pămîntul malurilor
Își tulbură și ultima scînteie

Iată statuia corului antic
Rupîndu-și de pe piept lichenii
Un copil nu-și mai întoarce capul
La strigătul maicii peste vedenii

teatru

Capul

Piesa lui Mihnea Gheorghiu este un comentariu superior, făcut din perspectivă contemporană, al vieții și faptelor marelui voievod Mihai Viteazul. Pe măsură ce sînt narate, întîmplărilor, riguros istorice, li se extrage semnificația. În general privirea autorului se situează într-un punct de mare înălțime, sub un unghi, ca să ne exprimăm astfel, continental, în scopul de a cuprinde desfășurarea conexă, amplă, a evenimentelor. Totodată, printr-un procedeu consacrat de cinematografie, ea coboară brusc din cînd în cînd, luminînd amănuntele ce pot stîrni emoție. Principala sursă o constituie Istoria lui Bălcescu. Aceasta este intersectată de fragmente de literatură populară ori cultă, de reflecții și aluzii. Astfel, întîmplările își depășesc realitatea (riguros istorică, precum spuneam mai sus) și devin moralități, tot așa cum personajele, dincolo de existența lor atestată, se transformă în idei istorice, în simboluri pe o vastă tablă de șah. Formula de teatru la care a ajuns Mihnea Gheorghiu (epică, lirică, agitatorică, livrescă) pare dictată de un simț specific al eficienței asupra publicului. Însă deopotrivă ea tinde spre o anumită libertate învățată de la Shakespeare (cu deosebire frecventat de autor) sau chiar de la Brecht. Așa de exemplu pe scenă apare însuși Hamlet, într-o interpretare ciudată, care-l apropie de vestiții bufoni, ceea ce departe de a însemna o parodie sugerează sensuri profunde, surprinzătoare.

Conformă cu intențiile dramaturgului, reprezentația de la Național preia, într-o adaptare ad-hoc, formula **teatrum mundi.** Acțiunea se desfășoară atît în fața publicului — unde este plantat butucul simbolic — cît și de-a-lungul celor două laturi ale sălii. Aceiași actori schimbă înfățișări diferite și, cu excepția interpretului principal, îmbracă mai multe personaje. Este figurată în acest chip tocmai evoluția istorică, mereu asemănătoare și totuși alta, similitudinea tipurilor sub aparențe diverse. Letiția Popa a dat întregului curs forță și culoare, valorificînd admirabil decorurile și costumele Elenei Ionescu. Regizoarea merită felicitări și pentru alcătuirea distribuției, realizată nu pe principiul asemănării brutale ci pe acela al adecvării subtile. Astfel Costel Constantin evidențiază mai ales agerimea voievodului, Olga Delia Mateescu severitatea implacabilă a mamei acestuia, după cum în alt plan Gheorghe Visu știe să sublinieze tristețea meditației cosmice. Se cuvine a mai fi remarcați Simona Bondoc, Alexandru Harnaș (Basta), Grigore Gonța.

Marius Robescu

film

Călina Roșie

Înainte de a fi, de a rămîne, un nume **Vasili Șukșin** înseamnă biografia unui om despre care se poate spune că a cunoscut viața : muncitor agricol, lucrător necalificat în construcții, marinar, lăcătuș, șofer, pedagog, actor, regizor, scriitor. Am revenit asupra acestor date pentru a încerca să înțelegem arterele largi, exacte, realiste, metaforice ale portretelor din ultimul său film terminat, **Călina roșie** (Premiul criticii la Festivalul internațional de la Belgrad — 1975). S-ar putea răspunde — talentul (!). Nu mai poate mulțumi pe nimeni superficialitatea unui astfel de răspuns și nici tonul evaziv, șablonard.

Aceste rînduri, pe care, presupun, le citesc oameni tineri, dar întîi și întîi cineaști ai generației '30, ar trebui, de aceea, să constituie un subiect de meditație asupra modului de a privi viața evenimentelor. A o privi dinăuntrul oamenilor, de pe poziția lor.

Șukșin : adevăr trăit. Șukșin : înțelegere a omului năpădit de vini, neliniști și urîte obiceiuri. Șukșin : umor popular neconfecționat. Șukșin : decor realist, ironic nu grotesc. Șukșin : dialog relaționat la realitatea concretă. Șukșin : refuzul sentimentalului, al dulcegăriei și eludarea șabloanelor printr-o detașare malițioasă. Șukșin : epocă modernă, sens progresiv, alături de reziduuri sufletești impunînd o plată prea mare, dar meritată, pentru extirpare. Șukșin : avertisment pentru atentatul la nevoia de puritate a umanității. Șukșin : alegorie a condiției umane, așa cum e, așa cum ar trebui să fie. Șukșin : omul față de sine însuși. Șukșin : munca și sărbătorile adevărate ale vieții.

Povestea filmului : eliberat din detențiune, Igor (interpretat de Șukșin) încearcă să se rupă de cercul în care trăise, căutînd-o pe femeia cunoscută numai din corespondență. **Călina roșie** devine astfel diagrama unui om însetat de orizonturi limpezi ale existenței. Filmul se oprește brusc, obligîndu-ne să reflectăm asupra prețului acestei înnoiri și purificări, amendabile în raport de îndepărtarea noastră de vîrsta candidă a mestecenilor tineri.

Peisaj uman divers : la un pol grupul interlop, la altul familia tradițională croită pe muncă și pe principii morale solide de tip patriarhal, sfințind existența într-o viață exemplară, în care nici măcar bețivii nu-și au loc. Dialogul e suplu, firesc fără replici fals moralizatoare. Faptele cimentează această cuirasă, dar faptele nu se caută, nu par acoperite cu hîrtie creponată. Sînt cîteva sincope (cîteva elipse), chiar cîteva lacrimogenități salvate la timp de actorul Șukșin din mîna scenaristului și regizorului Șukșin. Regizorul nu pare nici un moment crispat, nu se învîrte în jurul propriilor personaje. Încrederea sa în viață, în claritatea și în impulsul orgonic al luminii îl ferește de excese care apar și care se văd numai atît, dar numai atît, cît să-l înțelegem pe artist. Însă Șukșin nu a fost și nu rămîne doar un mare artist. Ci și o mare conștiință.

Ion Lazăr

apăsînd pe da. Ceva îmi amintea de vocea lui **Matache-neburul-de-pe-şosea**, dar poate numai pentru că se exprima aşa cum o făcuse el, în tranşee. S-a repetat un timp, apoi s-a stins ca un ecou : pindeam fuiorul la cealaltă ureche, hotărînd să-l prind şi să-l storc, să repete cuvintele. Şi a ieşit, este adevărat, prin urechea din care mă aşteptasem, atît doar că a făcut-o sub formă de ţiuit, şi mi-a scăpat. Nu înţelegeam acel **totul**. Apoi m-au izbit nişte bucăţi de gheaţă venite de nu ştiu unde, încît durerile de cap m-au obligat să gem şi să fug fără să văd ceva în faţa mea. Urgent am început să mă învîrtesc ca o sirenă-jucărie şi să scot sunete ca ale sirenelor adevărate, făcînd copacii să se smulgă din pămînt şi să fugă : copacii, grîul, porumbul, casele cu garduri cu tot ; luneca şoseaua — **fugea** şi ea ; şinele de cale ferată se retrăgeau cu viteze uluitoare spre gară ; strugurii se retrăgeau şi ei — mai întîi în seminţe, seminţele în mlădiţe, ca şi frunzele ; mlădiţele în butaşi, butaşii în rădăcini ; sîrma viei se aduna în colaci, colacii se retrăgeau rostogolindu-se spre munte ; butucii adunaţi în stive rulau pe drumurile dintre parcele ca apoi să dispară într-un foc fără fum. „În cele din urmă am încetat să mă mai rotesc ; s-o pornit, în schimb, Pămîntul, pînă ce — accelerîndu-şi rotirea, m-a obligat să-l simt arzînd sub tălpile mele : au revenit însă în zbor pe deasupra mea copacii, casele, coşurile de fabrici, şoseaua, via, butucii, bariera, şinele de cale ferată, toate pierzînd din înălţime, toate apropiindu-se de capul meu transformate în planoare, apoi în avioane : nişte avioane cu forme ciudate ; scopul zborului fiind clar : să mă răstoarne de pe tron ; veneau spre mine trenuri, garnituri interminabile, automobile de tipuri necunoscute, vapoare şi toate pornite din unghiuri largi-largi, îndreptîndu-se, toate, spre una şi aceeaşi ţintă : tronul pe care mă aflam ; veneau răspîndind o duhoare insuportabilă şi zgomot de motoare, de metale ciocnite unele de altele, de tinichele zdrăngănite ; veneau scoţînd răgete înfiorătoare, de animale înjunghiate, şi toate duduiturile, mîiturile şi zdrăngănelile, răgetele toate se abăteau asupra mea într-un amalgam care cînd se apropia, cînd se îndepărta în valuri — ca în difuzorul unui aparat de radio emisiunile posturilor parazitate de distanţe şi furtuni, pînă ce întreaga hărmălie, tot zbuciumul, cutremurile şi zgomotele au prins să se stingă treptat şi pe neobservate, lăsînd în urmă un vuiet uniform, ca şi cum toate ar fi fost înghiţite de un hău, absorbite cu insistenţă, încît ecoul mi se transmise sub forma unui huruit, un huruit înfundat, asemeni unei borboroseli venite din străfundurile pămîntului, apropiindu-se cadenţat, din ce în ce mai ritmat — ropot, făcînd să apară la orizont nişte umbre ce se dovediră a fi conduse de băieţi tineri, băieţi care îmi semănau nemaipomenit — cum seamănă între ele picăturile de apă, încît păream multiplicat în sute de mii şi milioane de oameni şi toţi, grăbiţi, băteau caii cu bice lungi-lungi, împletite în sîrmă şi cilţi, strigîndu-şi unul altuia ordine ciudate pe care nu le înţelegeam, dar înspăimîntătoare deoarece bănuiam că-şi cereau să mă ochiască în inimă, numai în inimă, torturîndu-mă neîncetat, pînă cînd unul din ei, ca prin minune, a rupt lanţurile şi, ridicat în două picioare a oprit toată mişcarea.

A încremenit nu numai hoarda aceea care, semănîndu-mi leit, venise pînă atunci zguduind pămîntul, dar şi cerul, atmosfera a încremenit ; o distingeam în milioane şi miliarde de granule suspendate între înălţimi şi linia orizontului — un cer materializat. Toţi conducătorii atelajelor se sufocau, deveneau de la o clipă la alta transparenţi, se descărnau, luau forme fuioarelor de fum, a unor gheme de zahăr-ată — ca cele din care mîncasem în tîrgul Mărăşeştilor numai cu o toamnă în urmă, şi tot ce se întîmpla cu copiile mele — eram convins că toţi tinerii aceia sînt eu — însemna nimic altceva decît ceea ce eu susţinusem că nu ar putea exista : adică **nimeni şi nimic !** Dar armăsarul s-a întors brusc spre mine, a dat din cap, apoi a pornit într-un galop uluitor, parcă pe ultimii metri la potou. Ajuns în dreptul meu cabră din nou, necheză înfiorător de puternic şi făcu să dispară toate tunurile, le obligă să treacă exact prin aceleaşi faze prin care trecuseră şi conducătorii atelajelor dispăruţi, adică întocmai mie, cel multiplicat, ajungînd pînă la fuioarele de fum pe care vîntul, un vînt năpraznic iscat de nechezatul calului, porni să le împrăştie în direcţiile celor patru puncte cardinale, repetîndu-se astfel ceea ce se întîmplase cu mine, transformat din milioane de fiinţe tinere în nimeni şi nimic. Nechezatul s-a rostogolit dincolo de orizont, vrînd parcă să şteargă urmele hoardei năpustite asupra mea, calul mi se părea din ce în ce mai frumos, şi am simţit cum, puţin cîte puţin, încep să prind puteri. Privind atent în ochii armăsarului am înţeles că era roibul ce mă aruncase în apa Siretului şi care, aruncîndu-se după mine, mă salvase şi făcuse ca, în cele din urmă, să cîştig concursul de călărie. Nu mi-a trebuit prea mult să înţeleg că nechezatul acela nu semăna cu nechezatul cunoscut al cailor ; că nu semăna cu nici un alt nechezat, şi că ceea ce luasem eu drept nechezat, era, în fond, cuvîntul inventat de mine — **sacrantissimo !**

În clipa aceea au început să se întoarcă la locurile lor copacii, grîul, porumbul, casele cu garduri cu tot ; se întorcea, lunecînd, şoseaua — în **fugă** ; şinele de cale ferată făceau drumul întors dinspre gară ; din focul stins, făcînd cu schimbul la rostogolire, rulau pe drumurile dintre parcele, adunaţi în stive, butucii ; se rostogoleau dinspre munţi colacii de sîrmă ; din rădăcini izbucneau butaşii ; din butaşi mlădiţele ; din mlădiţe mugurii, apoi frunzele, strugurii ; lumea din jurul meu era aceeaşi dinainte de a adormi, doar că mă aflam în braţele „aghiotantului“. Mă privea speriat şi, mi s-a părut, cu lacrimi în ochi. Cred că strigasem în vis. Am deschis încet ochii, i-am închis repede la loc, din nou i-am deschis, atent, să văd dacă într-adevăr plînge — aghiotant era frate-meu ! **Îl transform imediat în femeie**, mi-am zis în gînd. Dar nu, nu plîngea al naibii ! Şi după o clipă am sărit din braţele lui, urlînd : **De ce nu m-ai trezit cînd ai venit, scurmbie afumată !** Tremura de frică. Îl luasem prin surprindere. **Domnule şef,...** se bîlbîi. **Gura!** am strigat, şi : **Dupăăă miiine... înainteee marş !!** am lansat comanda.

Am pornit apoi bătoşi spre Mausoleul eroilor...

Cezar Ivănescu

Maria Suspinelor

Pentru ce suspini mereu, Marie ?
Pentru ce, Marie, tu, suspini ?
Minurile tale, sîngerie
Aura ţi-au înflorit cu spini

Pentru ce, Marie fericită,
Gîtul îndoindu-ţi plîngi încet ?
Lebădă ori ploaie aurită
N-au pătruns suspinul tău secret

Pentru ce atunci dar, Nepătrunso,
Pentru ce mai mult acest suspin
Ca o iarbă fără fir şi ca o
Ca o vie sfîntă fără vin ?

Iulia Oniţă : „Portret“

Maria Graţia

Voluptatea mea şi implorarea
În vestmîntul în de sine sfînt,
În dulci pălmi ţinut, Maria Graţia,
Blîndelor Marii în pălmi arzînd

Ultima suflare a sfinţeniei
De pe buza-ţi de copil luînd

Sever Frenţiu „Portret“

Ca pe o licoare-a eugeniei
Ca pe-un bine auzit cuvînt

Spre albaştrii ochii tăi tăcuţi ca gerul
Îmi îndrept angelic suplicaţia,
Cataclism de blînd azur păzind misterul
Cărnii vii ca spiritul, Maria Graţia

Motet

Fericită eşti Soţia mea ca Aurul,
Ca pe-un ban de plumb primeşte-mi lauda,
Maică de apoi, Fecioara mea, Centaurul
Înţelept prin numai carnea sa.

Fericită eşti Soţia mea ca aura,
Ca pe un lepros primeşte-mi lauda,
Maică de apoi, Fecioara mea, Centaura
M-ai primit în sfîntă casa ta

Ţi-i celest cuprinsul tot şi rostrul, îngere,
Navă ce-au pierdut-o-n lacrimi, îngerii,
Tu pămînt de aur pur al nostrul, plîngere,
Lacrimă deasupra plîngerii.

Maria Ivănescu

Copilăria lui Ario Paradis

I

Spuneţi-mi, căci vă văd
şi vă rostesc numele magic vi-l
rostesc, ca pe numele lunii, să
fecundeze riul cu morţi şi-n mil
să răsară crinul, spuneţi-mi,
să-ţi cîştigi seninătatea morţii
e-o lină divinaţie-a fiecărui,
ori copilăria, cum ? cum e
cu putinţă să nu mai fii regele
unei ţări care te iubeşte şi
ce semn al preţuirii îţi piaptănă
părul toţi supuşii făcîndu-ţi
din inima lor o oglindă ?

II

Pentru ce vă alegeţi
acea vorbire obscură
ca un labirint de ivoriu
complicat, e drept,
ori din car
poţi pînă la urmă
ieşi prin aceleaşi porţi

vorbiţi-mi simplu
să vă puteţi înţelege
dacă v-aţi pierdut inima
căci inima mea e simplă
însfîrşit, mă puteţi
şi numai cu o vorbă omori.

III

Mamă, plîngeam,
am plecat din grădină
şi pînă aici la pragul
genunchiului tău măreţ
m-a însoţit
cu aripile-i viorii gîndacul —
nu, nu, de mine nu se-atinge
şi nu-mi mănîncă faţa :
poţi să-l alungi, voi întîlni
şi alţi gîndaci
elitre grele şi lucioase ca minciuna,
ci suferinţă mi-i
că dînsul nu-i
cum e sfîntită floarea mea de crin,
să-şi plimbe chinul
numa-n regatul umbrei sale

IV

Cînd am fost fericit cu
adevărat în viaţa mea locuiam
într-un oraş ca untdelemnul ;
a venit sîngele ştiutorului
a venit lacrima şi Bătrînul
lui Ezo, mort ca un riu,
fără ştiinţă şi suferinţă umană,
şi morţii maicii mele,
riu galben
istorisiţii prinţi marcota soarelui
pură fiinţă şi nefiinţă pură —
ori ca morţii în cugetul lor
mai curaţi — îmbiindu-ne
carnea spirituală a florii
arătîndu-ne
cît sînt de cuprinzători, —
o, doamne, pe morţi
într-o zi atîta bunăvoinţă
pentru cei vii îi va pierde !
ori ca morţii care-şi înalţă
cu cît mai morţi
mai înaltă floarea — se-nalţă
un oraş ca untdelemnul
am fost fericit !
nu voi aştepta să mor
ci, rege, voi înălţa (n-ai
înălţat tu sceptru-ţi
ca o lege strălucitoare ?)
voi înălţa vocea :
(de invidie-ţi va creşte
o pereche de aligatori în palme)
şi-ţi voi zice :
într-un oraş ca untdelemnul
am fost fericit
un vierme eşti, rege,
pentru care n-am construit porţi !

V

(O fată înaltă, cu aproape
un cap şi jumătate mai înaltă
decît mine, planturoasă, blondă,
cumpără de la „Alimentara“
trei ouă pe care le duce pînă
acasă, între degete, într-o mînă :
merg în umbra ei
ca în umbra unui cocotier —
şi sînt geloasă, geloasă —
femina, femeia, muierea dracului —
cum a crescut mai naltă decît mine ?)

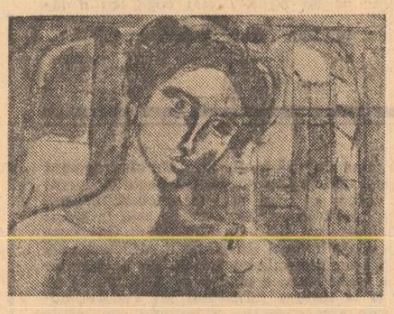

Brăduţ Covaliu : „Portret“

Cornel Nistorescu

Reportaj

soarele rece de munte

În citeva sate de pe valea Mureşului, spre seară se face o linişte de-ţi ţiuie timpanul şi-ţi vine să strigi şi pe urmă să te întrebi singur ce te-a apucat. La fel se întîmplă şi-n Orăştie. De pe la ora opt se pun ştăngile la uşile magazinelor şi oamenii se duc acasă înghesuiţi de frig sub paltoane şi cojoace de oaie. Pe la nouă străzile se mişcă puţin, ies seraliştii, pe urmă, pînă la unsprezece cînd se pleacă la schimbul trei abia mai trece cîte un camion de cursă lungă, huruind ca într-un film despre război. Dimineaţa se deschide la şase o alimentară şi-un chioşc de ţigări pentru cei care fug să prindă autobuzele spre „chimica“ (Întreprinderea chimică). Cu „fabricanţii“ apar şi femeile la piaţă, ţărănci îmbrobodite cu chişchinee negre de lînă aspră, legate strîns sub bărbie. De zeci de ani se îndreaptă spre fabrici din vreo citeva sate aceiaşi oameni, cu ei oraşul îmbătrîneşte. La primii se adaugă ani în cartea de muncă, el adună inele pentru o socoată a deceniilor şi secolelor, făcută din cînd în cînd de cîte un istoric născut prin împrejurimi. În 1965 în centrul oraşului erau vreo zece castani. De la o şcoală profesională veniserăm şapte copii cu o singură meserie, toţi pentru „chimica“. Cîţiva ani ne adunam toţi şapte în staţia de autobuz, pînă ne-am cumpărat biciclete „Tohan“. Pe urmă am început să ne vedem doar la predarea schimburilor. Eu veneam cu bicicleta prin pădure. Plecam la şase şi un sfert din sat. Pe cei porniţi pe jos îi ajungeam pe la jumătatea drumului. Treceam pe lîngă ei în viteză şi abia apucau să înţeleagă ce le strigam că ne şi pierdeam de după copaci, mere măgăreaţa mă Lazăre, mere, şi Lazăr, un strungar mai bătrîn ca mine se uita la cărare ca să n-o ia prin tufe. De la noi din sat cîţiva făceau drumul pe jos. Lucrau la fabrică de douăzeci-treizeci de ani, bicicleta şi autobuzul li se părea o gogomănie, ei aveau picioarele tari şi pe deasupra le trecuse prin gînd, prin 65'-66 să facă la frai-talpă acest drum încă vreo zece ani ca să parcurgă drumul echivalent cu înconjorul pămîntului de trei ori pe la ecuator. Cineva calculase la moartea unuia dintre noi, unul Florescu Matei cu cincizeci de ani făcuţi pe jos, că ar fi parcurs de cinci ori dimensiunea pămîntului pe la ecuator şi ei voiau să aibă la activ măcar trei asemenea înconjururi ale pămîntului. Ca noi veneau pe jos la fabrică ţărani de prin nouă-zece sate de la Mărtineşti, Turdaş, Tămăşasa, Jeledinţi, Romos, Vaidei, Căstău, Cigmău, Boi, Costeşti, Beriu, etc cei mai tineri făceam naveta cu bicicleta sau cu autobusul. Anul trecut tata avea un ecuator şi jumătate. Unchiul Ifrapt la fel, mama cu piaţa ei abia o jumătate şi n-o să mai facă pe jos prea mult că o dor picioarele de reumatism. Merge cu rata. De fapt viaţa oamenilor de pe Valea Orăştiei este legată de oraş şi de pămînturile întinse pe dealuri ca nişte coji de portocale puse la uscat. Bunicul meu Adam Ţestu a lucrat la construirea fabricii şi a şoselei. Patru ani a cărat cu boii şoatăr pentru fundaţii, cîte doi cubici pe zi de la Mureş pînă la fabrică, tata lucrează la pază după un stagiu de mulţi ani la „şţramporturi“, fratele mamei a făcut aici şcoala chimică prin cincizeci şi ceva, vreo trei veri de-ai mei la fel, sub ochii noştri „făbrica“ şi-a triplat capacitatea şi suprafaţa. Oraşul la fel. Totuşi oamenii se schimbă pe nesimţite şi pe nevăzute.

În 1975, prin septembrie am trecut ultima dată pe acasă şi pe la fabrică. Din cei şapte mai rămăseseră vreo doi. Domnul Je-Nicolae Costescu, unul subţire, care zicea la şedinţe că „în jeneral calitatea produselor echipei noastre de frezori este bună“ — se căsătorise şi termină anul acesta o şcoală tehnică la Hunedoara. Face naveta cu o Dacie dar şi acolo s-au prins că la el ge... sună je, aşa că a rămas cu acelaşi numu. Licescu e maistru la altă fabrică din oraş, Sirghie a plecat la Alba Iulia şi merge taică-su dumineca la el, îl duce pînă la marginea oraşului cu maşina şi-l aduce înapoi, asta ca să vadă ce cadou a pierdut dacă nu s-a căsătorit cu cine a zis el, Birceanu face naveta de la Mărtineşti şi după amiază lucrează acasă la grădină, de Dănescu ştiu doar că şi-a cumpărat o motocicletă Jawa şi are un copil iar de Munteanu, ultimul dintre noi, unul de aproape doi metri, mai nimic. La reductori secţia mea, a lui Sirghie, Costescu şi Birceanu mai lucrează cîţiva din vechea echipă. Secţia s-a mutat din clădirea cea veche, freza mea, o maşină veche, vecălul, a fost dată liceului pentru practică şi-n locul ei au venit cîteva maşini de frezat care nu mai duduie ca o locomotivă la şpan de trei milimetri. A rămas scaunul meu de tablă. Mirică unul din echipă mi-a spus că se ceartă pe el patru ucenici şi dacă am venit ar fi cazul să-l las cuiva ca să înceteze discuţiile. Am luat scaunul greu, lustruit de şalopete, cu două iniţiale bătute cu un punctator, C.N. — 1966 şi i l-am dat lui. El şi cu Delmondo, nenea Franţi, ne-au învăţat meserie. Delmondo e şeful echipei şi vede rău. Citeşte desenele pieselor cu o lupă mare de filatelist. După cinci minute în lupă se instaurează ceva alb ca o blană de ciine şi atunci se freacă la ochi, mă lasă vederea, mă blondule, pe unde eşti, am auzit că ai terminat o şcoală, de ce te-ai dus, mă, puteai rămîne şef de echipă în locul meu că nu erai copil prost, de ceilalţi ce mai ştii ? S-a uitat la mine cu lupa. Ai îmbătrînit, mă blondule, ce să faci nene, bine, mă am auzit că lucrezi la o revistă. Să scrii despre noi că ai văzut cum scrie Păunescu de ai lui de la ţară şi nu i-a uitat. Mă, Mirică, auzi că blondu lucrează la o revistă. Mirică devine ceva mai abătut. Îmi vine să rîd. Mai ţii minte cînd au venit ăia de la fabrica de conserve şi au zis că dacă la facem o piesă pe care n-a putut să le-o execute nimeni în vreo patru fabrici ei ne dau un butoi de castraveţi şi eu cu Delmondo am făcut-o în două zile şi le-am mincat castraveţii şi ne-a durut foalele ? Ridem toţi de se aude în toată hala. I-am căutat şi pe alţii din sat de la noi pe la secţiile pe care îi ştiam. Tomescu Aurel s-a pensionat, nenea Adam, un vecin cu două ecuatoare la activ, s-a mutat la mase plastice, fratele tatei păzeşte de vreo şapte ani motoarele de la compresoare. I-a murit nevasta anul acesta. Viorel, un băiat cu un an mai mic decît mine, lucrează la galben, o secţie de vopsele obţinute prin oxidarea deşeurilor de fier, avea obrazul ca o păpădie şi se grăbea că „un cuptor cere materie“, strigă maistru să vină materia şi el plecă grăbit să bage materie în cuptor.

Oraşul cel bătrîn adună copiii din satele vecine. De la noi din sat în locul pensionarilor s-au angajat alţii, fac naveta cu bicicletele şi se întorc acasă seara tîrziu după ce termină orele la seral. Ei sînt ultima vîrstă a oraşului. Cîţiva dintre ei lucrează la Favior, în '65 o fabricuţă cu cîteva sute de angajaţi. De atunci s-a extins (şi peste grădina lui Mirică) adună blănuri de pe toate continentele lumii şi le trimite înapoi în baloturi mari cu marcă românească, blănuri lucioase şi moi prelucrate de copiii şi nevestele ţăranilor de pe valea Mureşului, valea Orăştiei şi-a Sibişelului, cei care mai au de mers cîţiva ani ca să se poată lăuda că au înconjurat pămîntul pe la ecuator de două, trei, patru sau cinci ori ca bătrînul şi răposatul Matei Florescu.

Au rămas în oraş cîteva case cu ziduri mucezite. Într-un an, doi dispar şi cele prin care nu-i exclus să se fi tipărit o Palie, să fi locuit Aurel Vlaicu şi Petru Groza. Se sfărîmă casele vechi sub lama rece a buldozerelor. Castanii din centru au pierit. În locul lor a crescut un covor de iarbă moale şi verde, toamna înviora ultimele fire de otavă. Cîteva ferestre goale, înainte de dărîmarea caselor se căscau spre statui şi spre blocuri ca nişte ochi scurşi ori betegi de albeaţă. Lîngă ele se ridică altele, un mare magazin universal, case noi, altă vîrstă a oraşului, vîrsta celor cîteva mii de fete angajate la Favior şi a copiilor de la noi din sat, deja meseriaşi. În faţa magazinului de blănuri se opresc maşini cu numere din toată ţara şi din toată Europa. Cunoscuţii mei din Bucureşti mă roagă să le spun cînd plec acasă ca să le cumpăr şi lor ceva de la Orăştie, ştiu ei că blănurile lumii trec pe aici la fel de simplu cum trec avioanele peste ecuator sau peste pol.

Anii au trecut peste oraş şi s-au oprit prin clădiri şi prin cărţile de muncă ale oamenilor. Cînd urcă deasupra oraşului, la serbările de la cetăţile dacice din Munţii Orăştie, cîte unul îşi mai aduce aminte de calendarul sacru. Se opreşte ceva mai departe şi întinde o masă pe iarbă. Lîngă el soarele rece de munte trece peste pietrele calendarului dac, îşi face datoria şi apune după cetatea Devei. Cîte un istoric măsoară timpul după sistemul cel vechi, atît de vechi încît poate fi folosit şi azi. Doar că nu prea îl iau în seamă oamenii urcaţi pentru o duminică deasupra oraşului ; pentru ei timpul se măsoară cu cîte o viaţă de om care a lucrat la fabricile cele vechi şi cînd mai vine cîte unul plecat pe cine ştie unde îşi dau seama că de fapt tot pietrele acelea încremenite spun adevărul, că viaţa lor se măsoară de fapt prin oraş şi prin ce-a intrat el în istoria contemporană. Coboară spre seară, dimineaţa pleacă la lucru şi calendarul dacic măsoară în liniştе anii trecut în cărţile lor de muncă şi prin noile clădiri ale oraşului, cuprins de liniştе pe la ora opt pînă cînd ies seraliştii. Mai tîrziu se aude cîte un camion, unul dintre zgomotele neglijabile ale istoriei contemporane. Prin sate cîntă cocoşii pe la doisprăzece şi oamenii se întorc pe partea cealaltă, bucuroşi că mai au de tras o porţie bună de somn pînă dimineaţă la şase cînd se întorc la viaţa de toate zilele a oraşului.

La a doua cîntare de cocoşi am luat-o prin pădure spre gară.

televiziune

Biblioteca pentru toţi

Iată o emisiune de impecabilă ţinută datorită căreia publicul telespectator are ocazia să întîlnească sau să reîntîlnească, într-o manieră sugestivă, condensată, portretele marilor noştri scriitori — aproape monografii, alcătuite documentat dar şi estetic — vieţi, concepţii despre artă, lupte de afirmare în cîmpul literaturii, evoluţii spectaculoase, opere majore purtătoare de profunde semnificaţii în timp, impresii vechi ori contemporane despre pagini definitiv afirmate în literatură. Căci „Biblioteca e un univers“ aşa cum profund şi răscolitor o definea Borges.

Fără a atinge emoţionantul, comunicarea vibrantă, senzaţia de avalanşă sublimă peste sensibilitatea sufletului, stări pe care filmele despre Sadoveanu şi Rebreanu le-au atins, emisiunea Mihaelei Macovei închinată lui Cezar Petrescu s-a dovedit doctă şi interesantă, „O iniţiativă binevenită din partea televiziunii“, cum bine remarca criticul Valeriu Râpeanu. Poate că şi structura operei scriitorului a determinat viziunea uşor didacticistă a emisiunii, compoziţia mai mult sistematică decît lirică, mai mult informativă, programatic informativă decît acaparatoare, impunătoare. Poate că însuşi destinul scriitorului şi al operei sale a determinat concepţia regizorală spre abordarea unor teme de o anumită fixitate cum ar fi „Cezar Petrescu — romancier complet şi complex“, „Cronica secolului XX“, „Fantasticul interior la Cezar Petrescu“, „Gazetarul — martor al epocii sale“, „Cezar Petrescu — coscenarist la filmul **Nepoţii gornistului**“.

În eleganta prezentare făcută de Valeriu Râpeanu, autorul-subiect a fost definit ca „scriitor realist de mare desfăşurare epică“, creator al unei proze „care a răspuns cerinţelor epocii“, ca „seismograf al epocii“, în ciuda multor eşecuri „datorate unor concesii acordate unui gust minor al publicului“. Tocmai această ultimă afirmaţie despre un scriitor, oricare ar fi el, motivează şi încurajează, susţine eficacitatea acestei emisiuni „B.P.T.“, care are rolul important şi dificil al educaţiei gustului public, al orientării favorabile spre ceea ce are literatura noastră mai substanţial şi major, spre ceea ce conţine opera unui scriitor mai valoros şi mai apropiat de universalitate.

Nu pot fi receptate fără emoţie sinceră informaţiile că Cezar Petrescu a avut ca profesor de limba română la liceul internat din Iaşi pe Calistrat Hogaş, că Nicolae Iorga — acest mare om al veacului nostru — după ce a fost impresionat de lectura emoţionantei scrisori trimise de tînărul Petrescu a publicat-o ulterior, că tînărul a devenit un scriitor militant pentru o literatură inspirată din problematica autohtonă, că romanul **Întunecare** (citit şi studiat în şcoli) implică prin problematica sa responsabilităţile unei generaţii întregi, a scriitorului însuşi, că la 37 de ani, Cezar Petrescu aspiră la o frescă umană de tip balzacian. Nu poate trece indiferentă informaţia că în plină activitate, glorie şi visare, moare în dimineaţa zilei de 9 martie 1961, lăsînd neterminat romanul „Drumul pierdut“.

Cred că problema cea mai delicată în ceea ce priveşte comentariul operei lui Cezar Petrescu a atins-o Mihai Gafiţa, problemă competent şi judicios rezolvată, şi anume **Fantasticul interior la Cezar Petrescu.**

Fragmentele de film desfăşurate pe micul ecran (Calea Victoriei) au readus, desuet şi sentimental, nu numai expresia valorică a subiectului ci şi prezenţele de talent ale unor interpreţi ca Mircea Şeptilici şi Geo Barton, iar prezentarea făcută de Marcel Duţă a statornicit acceptarea lui Cezar Petrescu ca real creator de frescă a epocii pe două coordonate— psihologică şi socială, de sorginte balzaciană, analizator profund al raportului dintre real şi imaginar.

O emisiune care ne impune să ne aflăm în faţa unui SCRIITOR !

Corina Cristea

plastică

Tanasis Fappas

Recent, la Casa Scriitorilor, din Capitală, s-a deschis expoziţia închinată de Tanasis Fappas anului internaţional al femeii, expoziţie care reuneşte sub titlurile **Univers fragil (Copilărie), Adolescenţă, Maternitate, Portrete feminine şi Compoziţii** cinci cicluri picturale, pe o temă în fond unică.

Ceea ce te cucereşte la Fappas este aspiraţia lui către stil şi noblеţe, concretizată în imagini de o admirabilă forţă generalizatoare, exprimate limpede şi direct, într-un limbaj lapidar, plin de rafinament. Simţire pură, nealterată de prejudecăţi, pătrunsă adesea de naivitate şi dăruită de prospeţimea întoarcerii la izvoare. În acelaşi timp maturitate lucidă, voinţă impetuoasă şi chibzuită, gata oricînd să-şi impună corectivul.

Într-o epocă în care pentru mulţi stilul a devenit o exacerbare a eului împinsă pînă la singularizarea absolută (cîte individualităţi atîtea stiluri), Fappas — liber de orgolii şi vanităţi, evitînd orice zgomot în jurul persoanei sale şi minat numai de elanul generozităţii — tinde către acele sinteze ample în care stilul îşi păstrează înţelesul clasic, raportat nu doar la ins, ci la întreaga colectivitate a unei perioade istorice.

Demersul e temerar, pentru că are de făcut faţă unei conştiinţe a epuizării, rezultată din nenumăratele irosiri în banal pe care le-a cunoscut ultimul secol şi jumătate. Ca să le înfrunţi şi să le depăşeşti, îţi trebuie pe lîngă talent o credinţă fermă în valorile perene — uneori minimalizate, sau chiar declarate caduce — şi un anumit tip de receptivitate, capabilă să impace rigorile cele mai severe ale raţiunii, cu afirmarea cea mai liberă a sensibilităţii. Fappas le posedă şi pe una şi pe cealaltă.

Aceasta îi îngăduie să profite de înţelepciunea tradiţiei, de îndelungile ei decantări în timp, şi totodată de cuceririle artei din zilele noastre, îndrăzneţe şi uneori paradoxale. La el primitivismul arhaic al străvechei Elade, ca şi hieratismul ei statuar, de mai tîrziu, care face din corp şi veşmînt expresia majestuoasă a demnităţii, se întîlnesc, fără să alunge sobrietatea, cu culorile pure cultivate de impresionism, cu modul de a ritma o suprafaţă întîlnibil la Klee, sau cu contrastul de culori aprinse îndrăgit de expresionişti ; citeodată (acolo unde o cer treptele gravităţii) intervin nuanţele sure, încenuşate sau chiar marţiala solemnitate a unui albastru întunecat.

Nu este vorba aici de influenţe, ci de asimilări, de încorporări într-o viziune proprie, a cărei originalitate se manifestă prin soluţia de ansamblu, nu prin procedeele de detaliu. Diversitatea acestora — care nu rezultă dintr-un eclectism, ci dintr-o adecvare la scop — am invocat-o numai pentru a sublinia o calitate majoră : capacitatea lui Fappas de a se sustrage manierei, fără a renunţa la specificul şi omogenitatea viziunii. Viziunea se afirmă în primul rînd prin austera economie a formei, care elimină amănuntul, şi prin dialogul dominantelor de culoare, care îşi răspund ca nişte voci. Joc cînd armonic, mergînd pînă la „ton pe ton“, cînd contrapunctic, în funcţie de opoziţia complementarelor, dînd naştere de fiecare dată unui raport caracteristic între figură şi fond, dictat de valorile simbolice şi afective ale temei. O adevărată **Ars poetica** a liniei şi culorii, pe de o parte stăpînită de un puternic lirism al nuanţei, tradus în sonorităţi muzicale, pe de alta supusă cumpănirilor minţii, în acea laconică expresie a formelor, deja amintită.

Tot acest registru de mijloace rămîne subordonat unui conţinut. Fappas poetul e în acelaşi timp un luptător, la care unduirile inimii se împletesc cu imperativele cugetului. Modernitatea lui e solidară cu generalul umanul proslăvit încă de anticii greci, — cu care împarte spiritul constiinţei civice, al rezistenţei eroice, al tragicu-

Radu Bogdan

Continuare în pag. a 7-a

spirale

Posteritatea lui Lovinescu și profitorii ei

IX

După acest lung ocol, ajungem și la privirea **deschisă** a lui Al. George asupra lui Lovinescu. Criticul este tranșant. La pagina 78 scrie negru pe alb : **„Revizuirile lui Lovinescu au făcut epocă chiar dacă au consacrat un termen echivoc. Ele reprezintă niște contribuții capitale care au schimbat perspectiva asupra autorilor considerați sau au venit cu un punct de vedere din care s-au dezvoltat alte critice și la care exegeții ulteriori au fost obligați să răspundă".** Pînă aici ar fi bine. Autorul cărții **În jurul lui Lovinescu** consideră că cele mai importante revizuiri se găsesc, de fapt, în studiul despre Caragiale, mergîndu-se la atenuarea unor asprimi exagerate la adresa autorului **Scrisorii pierdute.** Lovinescu a mai revenit asupra lui A. Mirea, a lui D. Anghel, a lui Panait Cerna. Dar toate acestea sunt scuzate de către Al. George în felul următor : **„În tot cazul revizuirile propriilor sale opinii sînt mult mai neinsemnate decît acelea ale lui Călinescu** (nu se scapă ocazia de a-i mai da un ghiont divinului critic) **care a putut să afirme în 1933 că Adrian Maniu e „un versificator fără nici un talent". Pentru ca-n „Istoria" din 1941 să-i acorde patru pagini de mari și diverse laude sau a putut să dea două versiuni perfect contradictorii despre Lovinescu însuși".** Mă rog... Este amintit și Pompiliu Constantinescu care se **revizuia** pe el. Dar cine nu se revizuiește pe lumea asta ? Parcă n-o să se revizuiască și Al. George vreodată ? Deci, după ce se face istoricul **revizuirilor** și al celor **revizuiți,** căutîndu-se asociați la această operație firească, după părerea noastră, la un critic, dată fiind și evoluția **„subiectelor"**, se trece la studierea activității revistei și cercului **„Sburătorul".** Încă un prilej de a colecta răutăți spuse despre însuși Lovinescu. Iată ce scria Vianu, de pildă, pe care Al. George îl citează : **„Vianu afirmă că atitudinea mai secretă a lui Lovinescu era aceea a unui om căruia îi plăcea să creeze raporturi de subordonare cu cei care-i veneau în casă, satisfăcîndu-și instinctul de dominație pe singurul plan unde acest lucru îi devenea posibil... Într-adevăr, refuzîndu-i-se adevărata recunoaștere pentru marile lui merite, lui Lovinescu i-ar fi rămas compensația exercițiului critic în forma lui cea mai brutală și mai directă. Altă dată am scris că independența judecății i-a adus lui Lovinescu cele mai multe dușmănii. Niciodată condeiul lui n-a ezitat cînd a fost vorba să-și mărturisească gîndul. Scrisul lui nu mărturisește niciodată intenția de a-și menaja vreo relație utilă. Chiar afecțiunile care i se arătau erau sacrificate cu ușurință de scriitorul care, deținînd puterea sub o singură formă, nu înțelegea să renunțe la ea în favoarea nimănui. Prieteni de care se despărțise de trei sau patru zile se puteau vedea înnegriți în vreunul din foiletoanele lui, fără vreo considerație pentru buna întreținere a relațiilor personale. Victima trăgea atunci consecințele și un nou adversar pindea de aici înainte într-un colț oarecare al terenului social. Dacă victima era înzestrată cu o deosebită dulceață a caracterului sau, pentru alt motiv interesat, înțelegea să întrețină mai departe relațiile, Lovinescu era bucuros să le continue, cu atît mai mult cu cît în felul acesta se stabilea în favoarea sa un raport de subordonare, care părea că-i produce o deosebită satisfacție. Mi-am spus adeseori că sentimentul care l-a dominat în chip mai statornic pe Lovinescu a fost acela al puterii, nevoia imperioasă de a stăpîni, care refuzîndu-i-se în toate formele ei comune, reapărea sub forma cenzurii critice intransigente".** Toate acestea vin după ciudata teorie aflată la sfîrșitul capitolului anterior, unde, după mai multe bruscări ale lui Ibrăileanu, care nici el nu-i face o mare impresie lui Al. George, se conchide : **„Autoritatea criticului vine nu din moralitatea lui, ci din capacitatea mereu verificată de a formula mereu verdicte exacte. Desigur Lovinescu vorbește și despre „caracter" ca o „unitate de reacție estetică împotriva elementelor externe ce s-ar interpune între obiect și subiect". Caracterul acesta nu ar exclude eroarea, ci numai reaua credință, dar noi ne îndoim că un critic ar exalta cu bună credință pe Vasile Pop sau pe Radu Cosmin și l-ar respinge pe Arghezi și ar vădi opacitate la adresa lui Blaga, ar putea dovedi vreo autoritate „morală", deși în cadrul acestei acțiuni eronate, nimeni nu l-ar putea contesta „cinstea".** Este limpede că avem de a face cu un atac la adresa lui Iorga, care nu este numit. Dar ce-ar fi fost Lovinescu în viziunea lui Al. George ? **„A fost cel mai mare critic al literaturii noastre, dar și cel mai contestat și cel mai lipsit de autoritate. Abia cu puțin înainte de a muri, în timpul teroarei fasciste, cîțiva critici botezați de el, maiorescieni, s-au strîns în jurul lui schițînd un fel de solidaritate, pentru că omul doar de litere devenise un simbol al libertății de opinie, al intransigenței morale, dar ne îndoim că vreunul dintre ei i-ar fi acceptat numai pentru acest fapt opiniile".**

Dar să ne întoarcem la **„Sburătorul"** și la Lovinescu. Este reamintită și pagina polemică a lui Mihail Sebastian care afirma net că **cenaclul Sburătorul l-a făcut pe Lovinescu, nu Lovinescu a făcut Sburătorul.** Al. George este de acord cu Sebastian, ceea ce înseamnă că-și apără **subiectul** cercetării ca funia pe spînzurat. **„Desigur că Lovinescu a profitat în oarecare măsură de intuițiile agere ale unor membri ai cercului său, de unele discuții care s-au purtat acolo, de atmosfera nouă pe care prietenii săi mai tineri o aduceau. Dar dispoziția de deschidere spre nou era așa dintru început, așa cum ne-am străduit să arătăm în paginile precedente și nici o revistă, în afara celor de avangardă, care procedau mai curînd prin negație, n-au afirmat-o cu atîta sîrguință".** Aici părerea criticului s-a mai **revizuit** puțin. Dar ca orice om care iubește secret polemica, Al. George ajunge și la bătăiosul Camil Petrescu. **(Eugen Lovinescu supt zodia seninătății imperturbabile).** Prefăcîndu-se că îl apără pe Lovinescu, autorul povestește cu mult șarm, în rezumat, conținutul pamfletului autorului **Sufletelor tari.** Citățm : **„Mentorul cenaclului era un fel de orb dus de mînă spre literatura bună de către tinerii lui amici și deficitar sub aspectul intuirii literaturii, dar era excepțional de bine dotat ca să intuiască pe cei care intuiau bine literatura. Dar nu,** zice tot Al. George, **Lovinescu nu era un simplu profitor al opiniilor altora. Pentru că altfel s-ar fi lăsat contaminat de admirația lui N. Dragomirescu pentru Gîrleanu și ar fi participat la «detronarea» lui Sadoveanu sau a lui Goga în favoarea lui Cerna. Lovinescu n-a exprimat rezerve la adresa lui Ion al lui Rebreanu, cum făcuseră Ibrăileanu sau Arghezi, nu s-a lăsat indus de admirație pentru Topîrceanu. De altfel, toată cariera lui Lovinescu se caracterizează prin curajul opiniilor , exprimate de cele mai multe ori în termeni cît se poate de limpezi și pe un ton cum rar întîlnim la criticii vremii".** În acest sens, proza lui Minulescu este desființată ca și cea a lui Gîrleanu care-i socotit scriitor minor. Pe bună dreptate. Dar în acest amestec de citate și de autori judecați cu toptanul, apare și o enormitate a lui Lovinescu, bineînțeles, pe care ironicul Al. George o folosește cu multă oportunitate : **„Cît despre cugetarea lui filosofică** (a lui Pârvan), **ea este o simplă banalitate mascată sub o insuportabilă grandilocvență stilistică. «Formele istorice» și «Memoriale» reprezintă de fapt modele intolerabile. de patetism verbal, de bețe de cuvinte, locurile comune ale reflecției asupra vieții, învăluite într-o frazeologie bombastică, cu aere inspirate și mistice ce puteau impresiona pe doamnele și pe tinerii din jurul catedrei lui, dar nu rezistă unei elementare analize a bunului simț".** Dacă nu-l ironizează pe Lovinescu, Al. George înseamnă că-l aprobă, iar dacă-l aprobă, lipsa de înțelegere a lui Al. George pentru Pârvan este la fel de monumentală ca a lui Lovinescu !

Conform metodei brevetate și de alți cercetători, anularea lui Lovinescu se face răbdător prin aglomerare. Iată-l și pe Călinescu descriind activitatea cenaclului „Sburătorul" : **„Ședința literară consta din lecturi de romane, piese de teatru și poezii. Pe acestea din urmă le citea criticul, pe celelalte autorii. Nu arareori, asistența era în pragul nebuniei. Cîte o autoare obscură și prolixă citea monoton, fără oprire. Toți agonizau, numai d. E. Lovinescu asculta atent la inepție, nu numai politicos, dar și cu o invederată plăcere, și s-ar părea că și cu plăcerea ascunsă ca totul să decurgă cît mai pitoresc, pentru a putea fi însemnat în jurnalul secret [...]. El avea această ciudată mentalitate, pe care au îmbrățișat-o mulți critici fără vocație literară (adică de fapt fără talent probat în literatura de imaginație), că un critic «descoperă» talentele și prin asta devine el însuși o figură literară. De aici o goană după talente [...]. Dacă acceptăm că se cade să atribuim vreun merit cui «prevede» talentele literare, atunci fără îndoială că trebuie să recunoaștem d-lui Lovinescu o mare străduință în acest sens, din care i s-au tras și mari suferințe morale".**

După Călinescu este evocat Oscar Lemnaru, care, după un elogiu la adresa criticului, încheie și el cu o ironie : **„Toată lumea venea ca să fie lăudată, dar nimeni nu învăța nimic".** Mai sunt citați : Ion Caraion, Hortensia Papadat-Bengescu, Șerban Cioculescu care, deși favorabili lui Lovinescu, vorbesc totuși despre o **frigiditate sufletească a amfitrionului,** despre **lipsa lui de afectivitate și de iradiere simpatică.** Ba chiar este pomenită și o **răceală morală** (Cioculescu).

Eugen Barbu

profil

Ileana Mălăncioiu

Născută la 23 ianuarie 1940 în comuna Godeni, județul Argeș. Absolventă a Facultății de filosofie, Universitatea din București.
Bibliografie : Pasărea tăiată, *ed. Tineretului, col. „Luceafărul", 1967 ;* Către Ieronim, *Albatros, 1970 ;* Inima reginei, *Eminescu, 1971 ;* Poezii, *Cartea Românească, 1973 ;* Crini pentru domnișoara mireasă, *Cartea Românească, 1973.*

trecută adesea printre poeții care exploatează și chiar supralicitează amintirile unei „copilării petrecute în cadru rustic" filtrîndu-le prin atitudini livrești, Ileana Mălăncioiu se distinge în realitate de aceștia prin absența oricărei nostalgii a „teluricului" și a vieții „rudimentare" ; esențial jubilativă și încantatorie, poezia sa pornește de la stabilirea unor raporturi simbolice între planuri și elemente mult depărtate prin care concretul reprezentărilor e depășit, în ciuda prospețimii lor senzoriale, de o plenitudinară armonie instituită prin lirism. În poeziile de început această particularitate e izbitoare, lirismul manifestîndu-se vizibil nu ca rezultat al unei stări ci în acțiune, originalul aspect „narativ" dobîndind astfel o semnificație mai profundă, căci figurează deplasarea însăși din spațiul real în spațiul poetic. Această mișcare se face „inițiatic", presupunînd un „sacrificiu", răsplătit însă de participarea la ordinea unor ritmuri fundamentale, care nu se opun totuși efemerului ci trăiesc, nedescoperite, sub aparența firescului pînă la venirea poetului, cînd „accidentul" e integrat „legii". Mecanismul poetic constă în crearea unei atmosfere de mister ce înconjoară brusc un eveniment banal, iluminîndu-l. Puii furați din scorburi și ascunși în sîn devin fără tranziție un simbol al înfloririi fetei tinere, ursul care tămăduiește pășind greoi este, într-un extraordinar poem, zburătorul așteptat cu frică voluptuoasă („În iarba-naltă de pe munte, cu trupu-ncolăcit ca șerpii / Cînd ies de se-ncălzesc la soare și înlemnită de durere / Aștept să vină iarăși ursul, să se aplece peste mine / Și să rămînă-așa o vreme, să mă miroasă în tăcere. / / Să vadă că sînt încă vie și că aș vrea să mă fac bine / Sănceapă să mă calce-alene din umeri pînă la picioare / Să-l simt alunecînd pe coaste și-ngenunchind fără să vrea / Și să coboare iar pe iarbă atunci cînd știe că mă doare. / / Să urce-apoi din nou pe șira spinării-ncet pînă la gît / S-aud vertebrele trosnindu-mi sub dreapta lui labă de fiară / Și să nu pot țipa de teamă că-n timp ce trece peste mine / Ca să mă vindece, strigîndu-l el ar putea să scoată-o gheară. / / Să-mi lepăd forma femeiască de șarpe-ncolăcit la soare / Să afle ursul că se mișcă pămîntul pe care mă-ndrept / Încet sub greutatea lui și tremurînd să se-ncovoaie / Și să mă-ncolăcesc din nou să gem tăcută și s-aștept. / / Apoi să vină vindecarea, să ies din iarba tăvălită / Și să-mi mai simt o vreme trupul înfierbîntat de pașii grei / Iar ursul să se-ndepărteze călcînd încet peste pămînturi / De parc-ar merge mai departe pe umerii unei femei"). Caracteristică pentru poezia Ilenei Mălăncioiu e această trecere a realului în fabulos, relația dintre cele două planuri fiind însă nu de opoziție, ci de comunitate ; lirismul acționează ca un revelator de simultaneități nebănuite, deși în cărțile mai recente axa de raportare e alta decît în *Pasărea tăiată.* Așa-zisul „roman", compus inițial dintr-un ciclu publicat în volumul *Către Ieronim,* reluat apoi și amplificat în *Inima reginei,* este de fapt o celebrare a iubirii prin ipostazierea celor doi parteneri în funcție nu de „fazele" sentimentului, ci de cîteva situații fundamentale figurate prin „multiplicarea" personajelor. Bărbatul este cînd Ieronim, ființă astrală și pentru care deci dragostea presupune o mișcare descendentă, cînd Natanael, fiul adolescent față de care iubirea îmbracă mai întîi forma ocrotitor maternă, femeia este, de asemenea, fie regina moartă, eternizînd prin dispariție sentimentul și făcîndu-l pe bărbat inaccesibil, fie Ierodesa, fecioara exaltată pînă la îndurare, oscilarea între „roluri" făcînd posibilă întreținerea atmosferei de „magie" : „Scara neagră stă cuprinsă între mine și-ntre moartă / Ca o scîndură-așezată pe un glob întunecos / Două capete pierdute se ridică și se lasă / Ochiul tău pe rînd ne vede una sus și alta jos. / / Numai noi privim tăcute către scîndura-n balans / Și cu grijă eu mă-nalț cînd făptura ei coboară / Și mă las în jos cu toată greutatea s-o ridic / Cînd privirea ta o vede înălțată-a mia oară. / / M-am rugat să fiu lăsat și de tine și de mine / Să rămîn eu jos tot timpul și deasupra să o țin / Dar scîndura-nvățată cu balansul mă ridică / Peste globul care-ți mișcă pleoapa ochiului divin".

Mara Nicoară

Născută la 3 decembrie 1948, în județul Mureș. Absolventă a Facultății de limba și literatura română, Universitatea din București.
Bibliografie : Cuvintele, frumoase flori, *Cartea Românească, 1972 ;* Biciul albastru. *Dacia, 1974.*

debutînd cu versuri limpezi, fluente, încercănate uneori de trecătoare melancolii juvenile avînd ca motiv imediat o nestatornicie ce este însăși condiția vîrstei. („Înalți sînt plopii aceștia oprind zăpezile / Căzînd în valuri din cer, de pe cîmp venind / Dar eu intru sub pleoape și trag bine zăvorul / Călătorim cu viteză prin lume / Și credem că e bine și ne mirăm /cînd umbra dreaptă a unei păsări / Ne leagă privirea de-o stea / Pe frunte / Lumina îmbătrînită așează miini vestede / Înaintăm, înaintăm pe udă și cenușie / Frunza plopului care nu știe unde ne ducem"). Mara Nicoară izbutește mai ales în erotică, unde fără a beneficia de privilegiul unei expresii marcat personale poezia sa devine distinctă prin cîntarea sub aspecte felurite a devoțiunii în iubire. Poeta este o imaginativă, proiectîndu-se în roluri simbolice trăite cu o mare dăruire și în versurile ei există mai mult o frenezie a închipuirii decît una a percepției direct senzoriale. Așteptarea naște, firesc, **Lamentația Penelopei** („Mereu te aștept în pragul casei / Lumina îmbătrînește cu fiecare zi / Umbra mea scade treptat în buruieni / Cămășile mele nu mai au peste ce se rotunji / Peștitorii și-au lăsat nepoții / Aceștia așteaptă dar nu știu de ce / Timpul crește în pietre."), bărbatul e adorat pînă la sacrificiul suprem („Întru slava făpturii tale sînt o luminare / Și ard pînă la cel de argint os"), pentru o mai mare, totală, apropiere iubitul e prefăcut în frate („Iubitule și frate, întinerim în somn / Sulițe-s degetele sfinților, dar nu ne doare. / Sărută-mă și rupe-mi iarăși / Cu dinții albi, cămașa de ninsoare".) sau în fiu („Fiul și iubitul meu, lacrima îmi acoperă cerul / Tu treci prin ea legat la ochi / Mările verzi sînt luminări înalte și înghețate / Eu sînt nașterea, eu sînt moartea ta / De-atîta milă în trupul meu te-aș îngropa"), în genere cucernicul sentiment al ofrandei fiind o formă deghizată de luare în stăpînire.

Mircea Iorgulescu

Dan Băncilă : „Forme în sticlă"

poezia tînără

Dan Rotaru

Poezia romantic melancolică, de meditație și de dragoste, reținută, în șoaptă și în versuri cuminți, scrie olteanul Dan Rotaru (n. 18 ianuarie 1943 în Slătioara-Olt) avînd drept modele pe Nichita Stănescu și Gheorghe Tomozei care i-au sprijinit debutul.

Plinsul oglinzilor (1971), întîiul volum de poezii, face referință la o femeie care a plecat din intimitatea poetului, lăsîndu-l cu sentimentul golului, accentuat de apa oglinzilor : „Un vînt alb se iscase-n cearșafuri / și oglinzile plîngeau, / plîngeau ireal de frumos. // Plînsul lor-camera goală / și fuga ei / uitată-n ușa întredeschisă..."

Oglinzile nu fură chipul, imaginea noastră din ele e inanimată și mută. Omul din oglindă visează, dar nu vorbește și, pentru a exista, are nevoie de lumină. Deci oglinzile sînt trădătoare, ne dau doar iluzia că trăim în stare de veghe, nu și noaptea, în somn. Cam asta e toată filozofia din **Trădarea oglinzilor.** Și, cu toate acestea, oglinzile au un suflet care ne absoarbe **(Sufletul oglinzilor) :** „Oglinda aceasta îmi soarbe trupul, / memorindu-mă. // Oglinda aceasta mă doare, / rostindu-mi chipul. / Iar la plecare, / îmi cade în singe. / Și pe tot trupul / răsare sufletul ei..."

Motivul liric fundamental este, la Dan Rotaru, neliniștea în fața timpului care amenință să se întoarcă în eternitate, să înceteze de a mai fi durată computabilă, după cum comunică poetul amicului său Tomozei : „Bătrîne Tom, se veștejesc clepsidrele ; / nisipul lor visează iar deșertul / Din oamenii ce ne-au uitat, va trebui / să ne-adunăm încetul cu încetul... / Ne-au jefuit cuvintele de înțelesuri. / Se iscă dinspre inimă un vînt, / ne spulberă și rămînem doar urma / pe care-o lasă gîndul pe pămînt... // Este tîrziu, bătrîne Tom, tîrziu / cum n-a mai fost în nici o poezie. / Clepsidrele s-au veștejit și plîng / într-una veșnicie, veșnicie..."

Tensiunea lirică e scurtă **(Octombrie) :** „Prea multă toamnă-n prea puține frunze ! Și, de mirare, toți copacii-s goi. / Ni-s gîndurile ude. Ud și chipul, / ne lunecă pe umerii-amîndoi..."

Motivul liric principal al celui de al doilea volum, **Lacrima Laurei** (1973) e, poate, axat pe o sugestie petrarchistă, dispariția unei tinere fete. Rămas gol, din această cauză, ca rana dintr-o aripă de pasăre avintată în aer, poetul așteaptă să fie cuprins de un nou elan, fie el și de pasăre rănită, în agonie : „Tu te-ai retras acolo, în rana din aripa / acelei păsări care ne-a traversat pe noi, / și ochii mei plecat-au să îți albească trupul ca două lacrimi plînse de umerii tăi goi / Este tîrziu, se coace în vorbe înțelesul, / se-aude-n toată lumea cum eu te uit încet / Și dincolo de mine, știu doar să umplu golul / ce l-ai lăsat în aer, cu trupul să-l repet. / Trec păsări pe deasupra, vin păsări dinspre nord, / eu le petrec cu ochii și-aștept într-una clipa, / să-apară-n zbor o rană de pasăre murind / și să te plîngă-n mine, iubito, cu aripa."

Poemul e cam întortochiat. Întîmplarea e simplificată sub raportul expunerii în poezia **Într-o seară, c-un tren :** „Eu am iubit o fată odată, / altceva nu știu ce s-a mai întîmplat. / Știu numai că într-o seară, / cînd i-am spus să scrie cu sufletul / versuri pe vînt, mi-a spus că vrea să rămînă frumoasă / și a plecat."

Nichita Stănescu elogiază necuvintele, expresiile cu care numim lucrurile direct, eliminînd conceptele ca și clișeele. Dan Rotaru este de părere că, dimpotrivă, cuvintele sînt haina cu care îmbrăcăm o stare sufletească, o întrupăm: „O, ce frumoși mai creștem pe iubiri! / Curgem, cîntînd, din inimă așa / de parcă o femeie, din sărutări, / cu buzele și rîsul ne-ar sculpta... // O, ce pustiu ar fi acum în noi, // de n-ar fi fost cuvintele pe lume ! / Fugim în ele ca să fim frumoși, / cînd îmbrăcăm cu noi un vis, un nume."

În definiția lui Dan Rotaru poet e cel care creează, dă viață ideilor prin cuvinte **(Poetul) :** „Un om hrănea cu cuvinte (o pasăre.) / Era așa de sigur c-o să-l înțeleagă / privitorii / încît pînă la urmă / a uitat că durează o pasăre. // Pasărea aceea albastră i s-a urcat undeva / pe frunte / și cu aripile îi reteza zborurile / făcîndu-și din ele inimă. // Era un om, / un om în care toate păsările din lume / învățau să zboare".

O autocaracterizare nimerită își face autorul în **Bogat cu o lacrimă :** „Mă alungă cineva / citeodată din mine. / / Îmi seamănă sufletul în liniștea hîrtiei, / și mă întorc / de fiecare dată / mai sărac cu un plîns, / mai bogat cu o lacrimă".

Lirismul lui Dan Rotaru e încă exsanguu.

Al. Piru

Urmare din pag. 1.

toate acestea, despre **Facerea lumii, Șoseaua Nordului, Principele,** despre nuvelele în care Eugen Barbu excelează nu găsim nimic în aceste prelegeri universitare. Ignorarea unor opere importante ale peisajului literar contemporan limitează diversitatea tematică a acestuia oferind în același timp o imagine incompletă asupra prozei lui Eugen Barbu, discutat, în schimb, destul de aspru ca dramaturg. Opera lui Geo Bogza ni se pare, de asemenea, înfățișată grăbit, nedepășindu-se cerințele unei obișnuite cronici literare.

Un capitol cu vădite intenții polemice întreprinde N. Manolescu urmărind activitatea de romancier a lui G. Călinescu. În centrul capitolului se situează analiza romanului **Bietul Ioanide.** Autorul prelegerii consideră că, pînă la noua interpretare, nu chiar atît de nouă, pe care ne-o propune cursul său universitar, romanul **Bietul Ioanide** a fost analizat, din păcate, mai ales dintr-o perspectivă îngustă, sociologizantă. Chiar Călinescu este compătimit că „se leagănă cu candoare în convingerea că **Bietul Ioanide** este o scriere realistă, că personajele există în plan psihologic". Nu se poate contesta nimănui dreptul de a interpreta în chip original o operă literară, condiția este însă ca analiza să izvorască din realitatea operei. Or, afirmația după care „adevărata neliniște a lui Ioanide este moartea, deloc viața față de care e indiferent și detașat" se află în evident dezacord nu numai cu multiplele sensuri filozofice și polemice ale romanului, ci și cu întreaga operă de romancier, istoric și critic literar a lui G. Călinescu.

Mai mult, în volumul **„Literatura română de azi"** (1965), la care a subscris și N. Manolescu, se afirmă altceva : „Ioanide nu disprețuiește, prin urmare, societatea, omenirea, din contră, voiește a o consolida prin construcție" încercînd să înțeleagă esența vieții reale, lumea exterioară cu care se confrunta dur în numeroase împrejurări. Dacă în volumul de acum zece ani, Jean Pomponescu, Hagienuș Gaittany, Gulimănescu, Sufletel, Gonzalv Ionescu, Saferian erau considerați „filistini nevertebrați, dispuși să accepte orice compromis pentru asigurarea propriului confort", iar Gavrilcea apărea ca „unul din comandanții superiori ai sceleratelor bande ucigașe" în cursul recent tipărit, aceleași personaje sînt suprinzător văzute ca „oameni de cultură fină, adevărată erudiți, cu alte cuvinte colecționari de idei". Iar de aici se extrage o deconcertantă definiție a erudiției : „erudiția înseamnă a accepta lipsa de orice sens a vieții". O asemenea „interpretare" nu numai că respinge adevărul romanului, dar dezvăluie o concepție nefirească despre viață, despre erudiție, despre moarte etc. Din aceeași lume descompusă și-a extras Călinescu și alte personaje printre care Tudorel și Gavrilcea, participanți la asasinate, corupători de conștiințe, adversari ai culturii. Trecînd ușor peste faptele lor, peste conceptele cu care își hrăneau existența și pe care le dezvăluie jurnalul lui Tudorel (p. 271—291 ale romanului) N. Manolescu apreciază că aceste personaje care „înlocuiesc sterilitatea intelectuală cu fapta, cu trăirea, sînt fanaticii ideii, prețuind tensiunea spiritului mai mult decît conștiința". În roman se confruntă două atitudini, cea a lui Ioanide și cea a lui Tudorel. E limpede că G. Călinescu vorbește prin gura lui Ioanide. Criticul pare a-și trage însă interpretarea din chiar jurnalul lui Tudorel. Același tică" se pune singură în discuție. Un alt fragment din același dialog profesor-student este elocvent: „Avem a face cu niște eroi ireconciliabili, ostili orînduirii noi". În roman, Ioanide este interesat în gradul cel mai înalt de faptele lui Gavrilcea și Tudorel. Pe hidosul Gavrilcea îl caracterizează astfel : „e un imbecil, un asasin, un animal inferior, e monstruos, e un tip de delincvent" (p. 32—36) și la lectura jurnalului lui Tudorel notațiile sale sînt clare : „Simptome maladive grave (...). Din nefericire, demenții sînteți voi, demenți fără ospiciu ! Băiatul ăsta suferă de demență acută caracterizat prin logică sofisticată implacabilă ! Dacă psihologia lui se lățește, omenirea e pierdută !" De altfel, coincidența dintre datele biografice ale lui Gavrilcea și cele ale unor sinistre personaje reale, condamnate de istorie ar fi fost singure în măsură să dea de gîndit. De unde atunci exaltarea lui Gavrilcea și Tudorel ?

Romancierul G. Călinescu nu a acceptat pentru **Bietul Ioanide** formula de „roman istoric" conștient că opera sa are puternice implicații în contemporaneitate și în fața studenților săi afirma : „Nu e un roman istoric : este un roman al prezentului care tratează despre purtarea eroului în societatea noastră, iar actul trecut arată componența lui caracteriologică și de clasă — și aceste două momente trebuie să fie imediat alăturate. Asta este intenția, cu sau fără «măiestrie»"... Extrăgînd romanul din contextul operei lui G. Călinescu și al activității acestuia, criticul intră pe un teren lipsit de jaloane pe care, e adevărat, „reinventarea" operei poate înflori în voie, dar nu fără riscuri dintre cele mai însemnate. Interpretarea pe care N. Manolescu o dă în **Prelegeri de literatură română contemporană** romanului **Bietul Ioanide** e aventuroasă și ne oferă un indiciu despre primejdiile critice creatoare. Ele nu sînt doar de metodă.

Tocmai concordanța dintre principiile teoretice, criteriile estetice declarate și realizarea propriu-zisă a romanului ne fascinează în **Bietul Ioanide,** ca de altfel întreaga operă a lui G. Călinescu. De aceea, încercarea de a ocoli adevărul cuprins în romanele sale și în întreaga lui operă nu este lipsită de consecințe neplăcute cu atît mai mult cu cît este vorba de un curs universitar, care ajunge în mîinile tinerilor. Nimeni nu mai acceptă azi interpretările și analizele dogmatice și schematizatoare, dar profesorul de literatură română trebuie să fie atent să nu cadă nici în extrema cealaltă, el avînd de-a face cu acela care sînt chemați să cultive dragostea pentru valorile umaniste ale spiritualității românești, ale literaturii române mari, adică viitorii profesori de literatură română. Sîntem datori mai ales față de marea linie umanistă a literaturii române în care locul lui G. Călinescu nu poate fi contestat de nimeni. Profesorul G. Călinescu ne este și aici exemplu !

Riscurile criticii „creatoare"

comentator consideră că Gavrilcea reprezintă un „tip universal", „filozoful neliniștii existențiale", un om al „timpului prezent", și concluzionînd, precizează în curs : „Pentru mine, zice N. Manolescu, Tudorel sau Gavrilcea simbolizează ideea de trăire spirituală ; pentru alții ei nu sînt decît niște aventurieri politici". Dar teoretizarea „trăirii existențiale" a „neliniștii și trăirii spirituale", comentată negativ de Ioanide în adnotările la Jurnalul lui Tudorel, a fost respinsă vehement de G. Călinescu în perioada interbelică și în coloanele revistelor **Viața românească, Capricorn, Jurnalul literar** etc. Caracterizările din prelegerea amintită nu au nici în romanul **Bietul Ioanide** puncte de sprijin și nici în jurnalistica lui G. Călinescu. Cu atît mai mult ne surprind ele astăzi. Chiar prozatorul în mai multe rînduri și-a deconspirat intențiile cu privire la romanul supus discuției, o dată chiar în fața studenților. Într-un număr recent al **României literare** (50 din 11 decembrie 1975) s-a publicat textul unui dialog profesor-student, pe tema măiestriei literare, din care citățm : „Singurul lucru pe care-l poate spune autorul (G. C. — n. n.) este că izolatul de pînă atunci, Ioanide, lovit în inimă prin progenitura lui (Tudorel n. n.) cade în mijlocul vieții și începe să vadă, încă confuz, adevăratul obiect al vieții, rațiunea obiectivă a vieții".

„Reinventînd" lumea și sensurile romanului **Bietul Ioanide** după „metoda" criticii creatoare, N. Manolescu se îndepărtează sensibil și de principiile criticului și istoricului literar G. Călinescu. Creația în critică își are limitele ei. Dacă „reinventăm" din nou o operă pînă la a-i transforma direcția antifascistă în contrariul ei, „metoda cri-

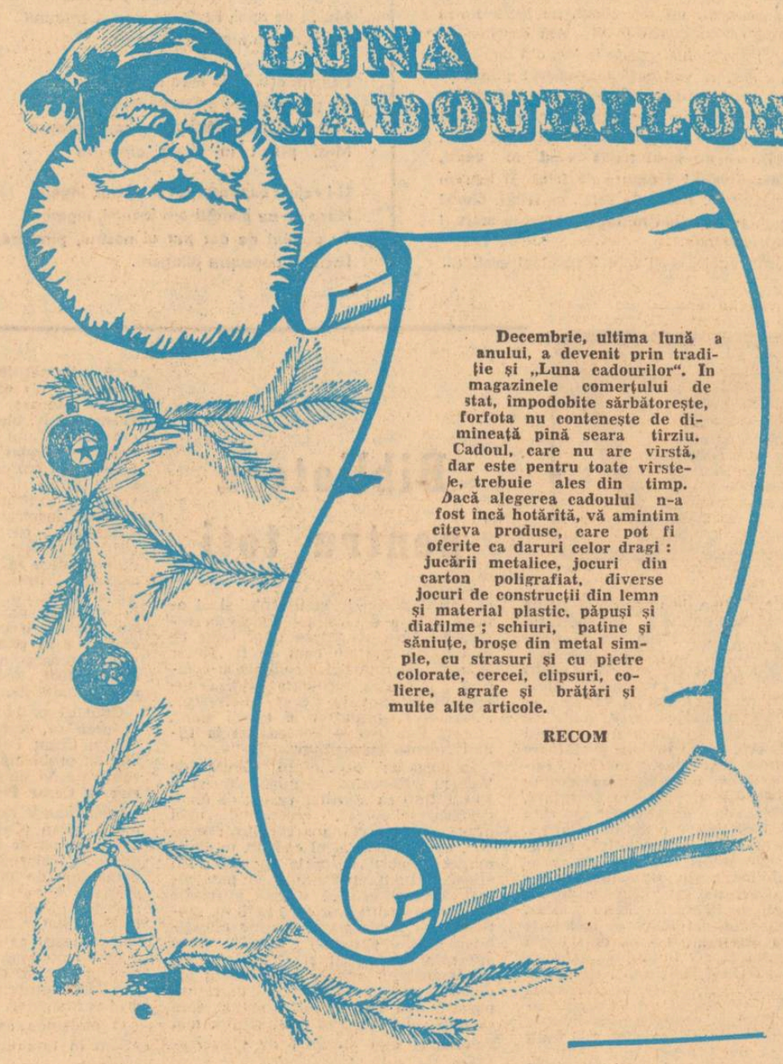

Decembrie, ultima lună a anului, a devenit prin tradiție și „Luna cadourilor". În magazinele comerțului de stat, împodobite sărbătorește, forfota nu contenește de dimineață pînă seara tîrziu. Cadoul, care nu are vîrstă, dar este pentru toate vîrstele, trebuie ales din timp. Dacă alegerea cadoului n-a fost încă hotărîtă, vă amintim cîteva produse, care pot fi oferite ca daruri celor dragi : jucării metalice, jocuri din carton poligrafiat, diverse jocuri de construcții din lemn și material plastic, păpuși și diafilme ; schiuri, patine și săniuțe, broșe din metal simple, cu strasuri și cu pietre colorate, cercei, clipsuri, coliere, agrafe și brățări și multe alte articole.

RECOM

atelier literar

poșta redacției

V. ANGHEL : Lucruri ceva mai „așezate" parcă, din care reținem, mai ales : „Sînt", „Sat", „Frumoasă toamnă", „Pot deci", „Asemănătoare", „Imn", „Solemna liniște". Felicitări pentru versurile bune.

D. BORCEA : Merge bine, în continuare, cu „Ce e val", „Doar astăzi", „Călătorie", „Fertilitate".

V. PRUT : Considerații pertinente în scrisori („flerul" vă însală, însă de data asta : nici o umbră de supărare !). Poza nu ne spune prea mult. Versurile, mai degrabă: „Carpe diem", „Spre a rămîne", „Loc de ", „Călătorie", „Infinitul". N-am prea observat însă, „o detașare de rutina care..." deși unele încercări se lasă bănuite (e de văzut, totuși, ce se întîmplă în punctul unde dezinvoltura devine joacă, unde joaca nu mai e gratuită și pură, adică unde se ivesc (între altele) și semnele ostentației, care se manifestă deobicei într-un plan formal — v. **formă, formalism,** etc. — și nu în cel al nobilei substanțe, al „miezului", etc. — nu l-am văzut niciodată acolo. Nu numai pentru asta rămînem la părerea (chestie de gust personal) că ostentația este în toate cazurile indezirabilă (factor cel puțin alterant) — și asumăm, firește, oricît ar părea de curios, riscul celor „care se cred f. serioși"...).

S. GRAȚIAN : Nu se văd progrese deosebite. Ispita paradoxului (uneori, aproape de gluma ieftină) limitează zborul la dimensiuni prea domiciliare. Sint, însă, firește, și confirmări ale bunelor promisiuni de odinioară (dar nu la nivelul pe care-l recomanda lungul răstimp scurs) : „Fugă", „Cărbune", „Ochelari", „Nu am căzut", „Statuia". Așteptăm vești din ce în ce mai bune.

ZOTA LUCIAN : Manuscrise parțial indescifrabile.

V. MARTINESCU : Ni s-au părut mai bune : „Cuvinte fosile", „E atît de firesc", „Joc", „Sub semnul". Dar cam toate merg pe o schemă aproape fixă (o „radiografie" ar arăta un schelet tehnic și identic, cu o dozare invariabilă a metaforismului de tip suprarealist" a „legăturilor" sentențios și didactic aferente, etc.) S-ar mai putea încerca și alte formule, înainte de instalarea unui reflex de rutină și plafonare.

V. V. Mulțumiri pentru „Turnul fetei" și conținutul său (ca să zicem așa !). Bineînțeles, cu toate cele reciproce ! (minus, firește, „Turnul", care lipsește, vai !, din sortimentele noastre, chiar și la raionul „fildeș...)

I. GRECU : Cunoaștem o parte din aceste texte încă de anul trecut cînd ni le-ați trimis cu altă semnătură și cînd răspunsul nostru semnala existența unui talent promițător. După exact un an, nu putem observa (cum ne-am fi așteptat, la un tînăr în plină „creștere") semnele unui progres. Dimpotrivă (pe lîngă semnele bune, care sînt și acum evidente), ne izbesc neplăcut unele lucruri de rău augur, cum ar fi, de pildă, o anumită sărăcie a mijloacelor, o anumită plafonare timpurie (într-un orizont spiritual, de cultură, insuficient pentru dezvoltarea normală, favorabilă, a unui talent), un registru lexical cam redus, repetiții necontrolate (d. p., **sublim, vag,** etc.) și așa mai departe. Sînt destule pagini, desigur, care indică fără echivoc semnele vocației („Pentru început", „Vislire", „În zori", „Absint", „În parcuri", „Țigara", „Prietenii mei", „Aceste toate", „La țară", „Rîuri", „Camera mea", „Cantină", etc. — pe acest motiv am insistat asupra elementelor care umbresc și ingustează perspectivele acestor semne. Continuarea studiilor se impune imperios. Țineți-ne la curent.

MARIA NEGULESCU : E într-adevăr prea puțin ca să ne putem face o părere.

POPESCU SERGIU : Versificări indeminatice, dar într-o zonă cam vetustă, desuetă. Să vedem ce mai urmează.

L. C. MĂNĂILESCU : Așadar, ați copiat o poezie („Plecare din copilărie") a lui Florentin Ursuleanu, apărută în „Ateliерul" din „România literară", acum 3—4 ani. Dar F. Ursuleanu — ziceți — e tot o semnătură a dv. ! Luăm act — public — cu plăcere de acest deznodămînt benign al întîmplării. Nu luăm act cu plăcere, însă, de lamentările și reproșurile paraponisite care însoțesc explicația dv. Căci — unu și cu unu fac doi ! — corespondentul care ne-a semnalat cazul și noi v-am cerut lămurirea lui (fără a pronunța nici un „verdict") n-aveam de unde să știm de dubla dv. identitate (ca să nu mai pomenim — decît în paranteză — de caracterul nu prea onorabil al gestului de a retrimite spre publicare o poezie care a mai fost publicată !). Deci, singurii care „s-au grăbit" (și care v-au cășunat acel „suflet amar" și celelalte) sînt — nimeni alții decît : F. Ursuleanu și... dv. însivă ! Considerăm incidentul închis (dar nu și sursa lui de învățăminte pentru dv.!). În „Frunze de toamnă", sînt unele poezii frumoase, din ce în ce mai bune, mai dense, mai profunde : „Antimit", „Tablou", „Frunze", „Vor striga", „Omule", „Trecere". (Ar fi bine să nu le mai înghesuiți pe ambele fețe ale hîrtiei și să le iscăliți citeț, precum textul).

Interim

Vă propunem un poet: Cristinel Pricop

Semnele juvenilității sînt prezente peste tot în versurile desigur tinărului CRISTINEL PRICOP. Mecanismele destul de simple ale poeziei sale derivă din principiul-motor, vechi ca poezia, al echivalențelor dintre ființa umană (persoana poetului, iubita, un prieten) și univers. Figurația e totuși prea săracă, aproape monotonă : mînă, pleoape, gene, lacrimă, degete, frunte, umeri, suflet (din planul antropologic), dimineață, soare, lună, amiezi, vînt, ploaie, stele, trandafir (din planul lumii fizice). Poezia aceasta din două mișcări (se vorbește de pleoapa cerului, de hainele subțiri ale dimineții, razele sînt copiii soarelui, soarele are totodată umeri etc. și — invers — de suflet, un trandafir alb, de mîna ca un nufăr, de palmele ca o lebădă etc.) ar fi prea de tot elementară, dacă n-ar interveni din loc în loc un elan de complicare, de desfășurare, un început de dramatism. Echivalențele se încarcă atunci de note mai puțin comune, mai puțin previzibile și mai puțin... drăgălașe, ca în aceste versuri dintr-un „Tablou după natură" ; „numai teiul de lîngă fereastră / nu s-a uscat / încă nu s-a uscat / vîntul are cuiburi de păsări / în păr / și glas de bărbat". Din același poem, am mai reținut începutul, cu o imagine nu tocmai la îndemînă : „din trandafir a rămas / o lacrimă închisă într-o fiolă / blindată". Imagini mai elaborate, rodul unei colaborări între simțuri și spirit, aduce și o „Imaginară", un pastel „vizionar" : „îmi imaginez uneori un oraș / cu străzile ieșite din mare c-o pasăre albă în chip de ceas / în care timpul se depune / ca o pojghiță de sare".

Primejdia pentru autor sînt complicările artificiale, pleonastice și complimentoase în baza cărora perechea, cu complicitatea naturii, sau natura, cu complicitatea perechii, primesc tot felul de atribute impropriu-idilice și chiar absurde : noaptea sufletul iubitei „ un trandafir alb pe tulpina căruia urcă pînă aproape de stele iubitul ; aceeași iubită. în același poem, e o ploaie de primăvară care face din palme o punte peste apa care o desparte de iubit...

Cornel Regman

Imaginară

Îmi imaginez uneori un oraș
cu străzile ieșite din mare
c-o pasăre albă în chip de ceas
în care timpul se depune
ca o pojghiță de sare
în acest oraș iubito
ploile vin mai devreme
cerul se lasă pe case
oamenii duc luna în spate ca pe
o legătură de iarbă
uscată.

Puntea

noaptea
sufletul tău e un
trandafir alb
urc pe tulpina lui pînă aproape
de stele
și cît de mult seamănă marea cu
sufletul tău
cînd se izbește de țărm și
se desface în pescărușî depărtați
obosiți
și cum te apropii de mine ca o
ploaie de primăvară
atît de aproape
încît
faci din palmele tale o punte
peste apa ce ne
desparte.

Dan Băncilă : „Liniștea iernii"
(Din expoziția deschisă la Căminul artei)

Tablou după natură

din trandafir a rămas o
lacrimă închisă într-o fiolă
blindată
salcîmii troieniți de mierea copilăriei
sînt niște fluturi albi fixați
în razele de lună
iarba are spinarea frîntă
ploaia e un țipăt de pescăruș
numai teiul de lîngă fereastră
nu s-a uscat
încă nu s-a uscat
vîntul are cuiburi de păsări
în păr
și glas de bărbat.

Remember

casa copilăriei
a crescut în amintire
peste măsură
ca un lemn umflat de ploaie
acolo
penumbra clară a nucului
sub care jocurile mele
întîrziau
amiezile verzi în care crini
singurateci
creșteau —
inima mea bate și acum
pentru ei —
cu buze de fragi
amurgul se ascundea după
dealuri
într-un cuib de păsări sălbatice
creștea luna
ca un ou al tăcerii
peste toate adîe
și acum sufletul meu ca un
copac fără frunze,
toamna.

Neputință

Nu pot să-mi aștern gîndurile
în fața unei coli de hîrtie
în fața unui perete alb
doar în fața unei ferestre
deschise
sau mai bine noaptea
cînd merg
și ating cu pleoapele
o margine subțire de cer.

Poem scurt

prietene
dimineața umblă cu haine subțiri
prin iarbă
vino cu mine lîngă umerii calzi și
puternici ai soarelui
porumbei albi au năvălit în somn
peste oraș
vîntul e-o fată cu rochie scurtă și
obraji trandafirii care dansează
pe stradă
vino cu mine lîngă umerii calzi și
puternici ai soarelui.

Harta poeziei

Urmare din pag. I

logie-operă poetică și în dichotomia învechită, părți pozitive — părți negative, simțeam totuși adieri care anunțau ieșirea din cadrul prea strîmt. Mai tîrziu, studiile au fost reluate cu un plus de comprehensiune și, uneori, extinse la dimensiunile unui volum, cum este cazul celui despre **Tudor Arghezi,** din 1960. A urmări modul în care volumul din 1960 s-a redus la cele 86 de pagini esențiale și fără nici un rînd de circumstanță din ultima carte constituie cel mai reconfortant exercițiu. Actualul studiu despre Arghezi, din volumul de care ne ocupăm, de exemplu, sintetizează și depășește toate avatarurile anterioare, nu numai prin epurare stilistică deosebită, ci prin înlăturarea ambiguităților și prin plasarea operei întregi sub semnul unei idei-forță. Văzînd în căutarea divinității centrul de greutate al operei argheziene, Ov. S. Crohmălniceanu a rostit adevărul esențial : nu ne vom mai mira că zona „florilor de mucigai" devine cea a unui „mister medieval" (p. 56), că cea a lumii mărunte, infantile, se definește printr-un „franciscanism sui-generis" (p. 66), că pamfletarul Arghezi este un „Hyeronimus Bosch modern, cu ochii minții format la o astfel de școală tradițională" (p. 75). Ultimele versuri argheziene vor fi și ele puse și explicitate sub același semn. Desigur, sensurile multiple ale operei lui Arghezi nu se află epuizate într-o asemenea viziune.

Reducția ideatică se notează și în premisele teoretice care orientează exegeza versului. Dacă ideologia lui Blaga, discursiv exprimată de el însuși în tratatele sale filozofice, sau matematica spirituală a lui Ion Barbu înseamnă — în chip natural — o Introducere în poezia respectivă, alte situații aproape paradoxale ilustrează mai clar lectura poeziei în varianta criticului nostru : pentru a rămîne la Arghezi, observăm că în cazul său devin ilustrative numele exegeților de frunte ai protestantismului contemporan, Karl Barth și Paul Tillich (p. 33), pe care, fără îndoială, Arghezi nu i-a cunoscut, dar al căror raționament spiritual îl reface intuitiv. Al. Philippide se desprinde, la rîndul său, din propriile mărturisiri teoretice privind categoria veșnică de romantic (p. 259). În cele din urmă, la temelia întregii lirici blagiene va putea fi așezată piatra unică a **tristeții metafizice** (p. 236—37), la aceea a poeziei lui Al. Philippide — atracția neoromantică a oniricului (p. 262—63), la aceea a lui Ion Pillat — trecerea timpului în eternitatea decorului agrest (p. 101). Pentru fiecare descoperire de acest ordin s-a procedat riguros deductiv, iar concluzia ultimă, plecă poate de la o intuiție, nu are absolut nimic arbitrar. Înșeși marile diviziuni ale cărții („Poezia chtonică", „Lirica sensibilității religioase" etc.) se desprind succesiv din reducții ideatice, pînă la atingerea unui nucleu dincolo de care nu se mai poate trece. Orice opțiune implică riscuri — iar procedura descrisă mai sus nu face excepție ; dar șovăielile sînt extrem de rare, neajunsurile practic neglijabile. (Este adevărat, spre exemplu, că volumul **La curțile dorului** de Lucian Blaga nu aduce, filozofic, nimic nou față de precedentele — cf.p.241 ; se întîmplă, însă, că — din punct de vedere literar — rămîne poate cel mai perfect, în ciuda redusei atenții de care se bucură într-o optică ghidată exclusiv de Idee).

Charta poeziei interbelice mai realizează o acțiune indispensabilă : aceea de plasare a poeziei românești în context universal. Și nu este deloc simplu s-o întreprinzi, dat fiind faptul că literatura noastră interbelică se află aproape lipsită de asemenea referințe salutare. Dacă știm uneori nu numai cine l-a influențat pe Eminescu sau pe Macedonski, ci și cine l-ar fi putut cît de vag influența, pentru poeții de după primul război harta influențelor rămăsese pînă de curînd aproape albă. Cartografierea sigură și subtilă a lui Ov. S. Crohmălniceanu umple un mare gol. Să mai explicăm de ce vedem în aceste raporturi tot un reflex al „ideatismului" evocat inițial ? Argumentarea pare clară și reținem cu satisfacție formulele ultime, memorabile, rod al apropierilor succesive, din care țîșnesc paralelismele finale și definirile fiecăruia dintre poeți.

Iată-l pe **Ion Pillat : „Toamna e pentru Pillat** madeleina lui Proust. Timpul intervine și aici ca motiv liric fundamental... Tropii fixează senzații proustiene cu o intensă și secretă forță asociativă." (p. 112—113). Și ceva mai departe : „Pillat este un Alecsandri cu gustul și sensibilitatea rafinate de toată experiența poeziei moderne". (p. 124).

Apoi **Lucian Blaga : „Blaga se mișcă în universul cosmicist al liricii expresioniste.** El se întîlnește cu Gottfried Benn... După Trakl, nimeni n-a dat, ca Blaga, o senzație mai copleșitoare a stării anxioase" (p. 225—27).

De asemenea „Al. Philippide se întoarce la Hölderlin și Novalis prin Baudelaire, spintecînd apele simbolismului și expresionismului" (p. 260).

„Vinea e comparabil cu Pierre Reverdy" (p. 383). Chiar și un Paul Sterian este mai comprehensibil dacă-l apropiem de Max Jacob sau de Cocteau (p. 325). Tradiției românești, pe fondul căreia se desprind poeții cercetați, i se altoiesc sugestii indispensabile.

Am insistat asupra acestui **unic** aspect al cărții, deoarece credem a identifica aici originalitatea ultimă a criticului. Apropierea ideatică a liricii este la fel de îndreptățită ca oricare alta și, în cazul de față, se dovedește a fi remarcabil de fertilă. A-i reproșa criticului, de exemplu, absența unei analize stilistice ni se pare neavenit, din moment ce Ov. S. Crohmălniceanu nu a atacat apropie niciodată un asemenea mod de exegeză. Să reținem numai că multe dintre sugestiile și apropierile făcute în sensul demersului ideatic ar putea fi copios valorificate, de exemplu, de o critică stilistică sau de una arhetipală. (În capitolul consacrat lui Tudor Arghezi se află, la un moment dat, această observație : „Ratarea repetată a epifaniei divine reușește să sugereze extraordinar, la Arghezi, o asemenea prezență paradoxală. Este un spațiu lacunar care conține urme indescifrabile, un vacuum umplut cu năzăriri, un soi de gol, cald încă" — p. 35. Ce mină de aur potențială pentru o critică arhetipală a acelorași texte !).

La capătul lecturii celor 600 de pagini ale volumului, lectură niciodată obositoare, admiratorului metodei lui Ov. S. Crohmălniceanu i se schițează o speranță : aceea a unei viitoare „esențializări" a întregului volum, după metoda acum familiară, avînd drept rezultat o carte de 100 de pagini, profil sintetic, simplu desenat, al poeziei române interbelice.

Jurnalul lui Camil Petrescu

Urmare din pag. 1.

bil, și corectează fără șovăire naivitățile primei redactări. N-o face cu plăcere. **Jurnalul** în sine este o obligație pe care autorul o îndeplinește cu iritare : „Scriu cu o silă imensă acest jurnal. Dacă n-aș ști că o pledoarie a mea mi-e necesară, pentru ca să nu fiu desfigurat de neînțelegerea celor din jurul meu, nici n-aș mai pune mîna pe toc ca să scriu aici. Dar sînt lucruri nespus de multe pe care numai eu și Dumnezeu le știm. Din ele o fărîmitură aruncată pe hîrtie aici...".

Fapt și mai grav, Camil Petrescu notează numai ceea ce **are el interes să se știe** pentru înțelegerea mai bună a operei și a atitudinii sale : „M-am mulțumit să scriu ceea ce aveam interes să fie știut pentru o mai bună înțelegere a operei și gesturilor mele cunoscute direct, ori povestite eventual cu pretenții de autenticitate". Cele mai importante evenimente au rămas, așadar, în afara jurnalului, în el n-a pătruns decît o infimă parte din răfuielile cu contemporanii. Este inutil să ne întrebăm de ce Camil Petrescu a procedat așa și nu altfel, cum poate am fi dorit. Preocuparea pentru ținuta lui postumă ne pune, evident, pe gînduri, grija față de ceea ce vor spune alții nu concordă cu ideea literaturii ca document psihologic, dar, punînd nemulțumirile între paranteze, să vedem ce zic aceste note zilnice din care autorul a îndepărtat toate bucuriile existenței, lăsînd doar veninurile ei.

Intîiul lor merit este că, împotriva voinței scriitorului, propun o imagine tragică și pitorească a unei existențe literare. Camil Petrescu este, la 33 de ani, pe pragul sinuciderii. N-are bani, proprietarul îl somează să plătească chiria, lumina îi este întreruptă, încercările lui de a scoate sume infirme de la editori eșuează. Invitat la masă de un amic se simte umilit ; amicul vine tîrziu și pleacă devreme lăsîndu-l pe scriitorul cu sensibilitatea ulcerată să converseze cu soacra și nevasta. Scriitorului îi vine, apoi, ideea să ceară o audiență la palat, dar cei însărcinați să mijlocească această audiență nu se țin de promisiuni. Camil Petrescu e furios, disperat, **modestia socială,** de care vorbește într-un loc, este, în fapt, o formă a orgoliului său exaltat. Colegii îi fac farse sinistre, cum este aceea de a i se substitui sau de a-l confunda, voit, cu omonimul său, Cezar Petrescu. Mergînd într-o zi la băcănia „Dragomir Niculescu", prozatorul află cu surprindere că are de achitat o datorie importantă, datorie pe care n-a făcut-o. Cineva, și Camil Petrescu propune cîteva nume, a ridicat în contul lui bunuri alimentare de o valoare băneacă importantă. Prozatorul n-are încotro și plătește.

Viziunea existențială este din aceste pricini sumbră. La mizeria materială se adaugă mizeria fiziologică. Camil Petrescu a rămas din război cu o infirmitate gravă și, în relațiile de viață, dificultățile fiziologice îi măresc sentimentul de izolare și deznădejde. „Sînt din nou fără nici o perspectivă. Surzenia m-a epuizat, m-a intoxicat, m-a neurastenizat. Trebuie să fac eforturi ucigătoare pentru lucruri pe care cei normali le fac firesc. Aseară trebuia să vorbesc cu Ventura în foaier la teatru în privința piesei. Două ceasuri am fost paralizat de timiditate, la gîndul că din cauza surzeniei convorbirea se va incurca. La Cameră am evitat pe Mavrodi și altă lume din aceeași cauză. Nu am nici o perspectivă. Într-o țară în care oamenii sînt conduși numai de capriciul bestialității lor, nu pot spera nimic. Sînt exclus de la toate posibilitățile vieții. Ca să merg pe stradă trebuie să cheltuiesc un capital de energie și atenție cu care ceilalți pot ceti un volum. Aci unde totul se aranjează „în șoaptă", eu rămîn vecinic absent. Nu pot cere nici o slujbă publică. Nu pot trăi din scrisul meu : piesele nu mi se joacă, romanul nu mi-a adus mai mult decît aduce atita scris unui copist. Din ziaristică nu pot trăi".

Notații de acest fel apar și în cărți. Portretul lui Camil Petrescu iese, oricum sumbru, de o disperare iritată („o tensiune a deznădejdii" zice exact **M. Zaciu**) din aceste note dezarticulate.

Camil Petrescu este un furios care nu știe totdeauna să se stăpînească. Mizeria socială îi mărește orgoliul profesional și crizele de orgoliu îl lasă descoperit. Suferă, de pildă, că nu este prețuit decît **la jumătate,** și atunci cu șiretenie, contemporanii nu-l socotesc o „personalitate culturală" iar un critic amic (nu altul decît Șerban Cioculescu) nu vrea să-l laude excesiv ca să nu-și piardă autoritatea. Prozatorul aduce, atunci, exemplul lui Arghezi, lăudat fără rezerve, deși influența lui asupra tinerilor scriitori ar fi fost mai mică. La observația acestea criticul surîde încurcat. Cînd se publică lista cu decorații, Camil Petrescu se vede trecut la două clase mai jos de Cezar Petrescu, în rînd cu plutonierii de la O.N.E.F. Se gîndește numaidecît să trimită o scrisoare de refuz lui N. Iorga, dar mai departe scriitorul nu spune dacă și-a pus sau nu în practică gîndul.

Aceste izbucniri de vanitate literară sînt simpatice și au, în orice caz, acoperirea unei opere remarcabile. Cînd Camil Petrescu spune că a creat **romanul orășenesc** și a dat o perspectivă nouă literaturii române, el nu este departe de adevăr. Scriitorul nu este deloc senin, împăcat cu lumea, el nu-și ridică ochii, ca Sadoveanu, spre vîrfurile Ceahlăului ignorînd nimicniciile vieții, este, dimpotrivă, intrat pînă la git în mizeriile existenței, dar tocmai această trăire agitată pe dimensiuni mici, dezagreabile face din Camil Petrescu un autentic spirit modern. Jurnalul confirmă ceea ce intuim în opera lui : creația este o acumulare dificilă, o exasperată supunere a obiectului, un efort neînchipuit de dur pentru a înfrînge ostilitatea care amenință, din interior și din afară, actul artistic. A scrie este totuna cu a reînvăța să scrie. Orice lucru la Camil Petrescu are o preistorie care trebuie învinsă, doborîtă.

revista străină

● **REGIZORUL ITALIAN RUGGERO RIMINI** a publicat de curînd, în editura Vallecchi din Florența un studiu despre teatrul romancierului italian Italo Svevo, intitulat **„La Morte nel Salotto".** În timpul vieții lui Svevo o singură piesă i-a fost jucată. Au trebuit să treacă treizeci de ani pentru ca la Trieste să fie puse în scenă piesele „Inferiorita", „Un Marito" și „L'Aventura di Maria", iar anul trecut, odată cu reprezentația piesei „La Rigenerazione" la Roma, vechiul vis al dramaturgului, de a fi cunoscut ca om de teatru, a fost în sfîrșit realizat, după cum spune Ruggero în acest studiu.

● **EDIȚIA COMPLETĂ ÎN 5 VOLUME A „OPERELOR LITERARE"** ale scriitorului german Schwitters, vor apărea în editura DuMomt Schauberg din Köln, sub îngrijirea lui Friedhelm Lach. Primul volum ilustrat va cuprinde poemele sale, cel de-al doilea proza scrisă între anii 1918 și 1930, volumul al treilea proza din 1931 pînă în 1947. Volumele patru și cinci, în care vor fi cuprinse piesele și manifestele, vor apărea în cursul anului 1976.

● **„THE LITERATURE OF FIDELITY"** se intitulează volumul lui Michael Black, apărut în editura Chatto & Windus. Autorul și-a concentrat aci studiul a patru eroine din literaturile engleză, franceză și rusă, ca principale puncte de pledoarie ale argumentelor sale despre felul în care respectivii scriitori înțeleg să trateze fidelitatea eroinelor lor. Începînd cu „Othello" cunoscuta dramă a lui Shakespeare, autorul continuă schematic și cronologic cu „Phedra" lui Racine, „Emma Bovary" a lui Flaubert, „Anna Karenina" al lui Tolstoi, subliniind nu atît sentimentele, fidelitatea sau infidelitatea, ci însăși personalitatea eroinelor, conturarea caracterelor lor în momentele de criză, explozie sau prăbușire a ființei lor, — volumul în întregul lui fiind o vastă pledoarie împotriva uzurpării cu care tinerii din zilele noastre ajung la divorț.

● **DR. J. ZATHEY** de la Biblioteca Universității Jagellone din Cracovia, a descoperit în Biblioteca Vaticanului din Roma o mulțime de manuscrise, rătăcite aci cu două secole în urmă, ele aparținînd lui Jan Kety, profesor la Universitatea din Jagellone încă din 1443. Aceste prețioase manuscrise fuseseră trimise la Roma în 1728 de către Universitate pentru a servi într-un proces de canonizare. În afara copiilor unor texte rare biblice, manuscrisele lui Jan Kety cuprind și un lexic polono-latin, prețios îndreptar pentru cercetători în materie de lexicologia acelei epoci.

● **TEATRUL „WIELKI"** din Varșovia și-a sărbătorit nu de mult cea de-a zecea aniversare a redeschiderii lui după eliberare, ceremonie care a coincis

cu împlinirea a 150 de ani de la începerea construcției acestui edificiu care fusese distrus aproape în întregime în timpul celui de-al doilea război mondial și reconstruit ulterior. Pentru inaugurarea lui s-au montat opere originale și străine, iar în ajunul aniversării Consiliul de Stat al R.P.P. a decernat Teatrului Wielki ordinul Drapelul muncii clasa I pentru marile sale realizări artistice și de propagare a culturii.

● **ÎN EDITURA LOSADA** din Buenos Aires a apărut volumul „Antologia poética" a operei marelui poet argentinian Raul Gonzàlez Tunon. Poetul intenționa să editeze această antologie, încă din viață, selecționînd cu grijă textele. Murind în august 1974, editorii au înțeles să ducă la bun sfîrșit această acțiune, înțelegînd că va fi „o dreaptă recunoaștere a unei opere autentic valoroase și care își află locul în ansamblul poeziei continentale". În acest volum, în acord cu intențiile autorului, sînt incluse poeme aparținînd unor autori care nu figurează în nici o altă antologie, cărțile lor fiind de mult epuizate.

● **DE CURÎND,** în editura S. Fischer din Frankfurt, a apărut primul volum al unei monumentale biografii a lui Thomas Mann, îngrijită de Peter de Mendelssohn. Acest prim volum, scris după carnete inedite și corespondența cu Otto Grautoff însumează o mie două sute de pagini și cuprinde perioada 1875—1918.

● **ÎN EDITURA GALLIMARD, col. BLANCHE** a apărut de curînd romanul „Les Russes et les Bretons" de Jacques Serguine. Pornind de la ideea că prietenia, omenia, gusturile, pasiunea de dreptate, setea de a trăi sînt trăsături eterne ale omului, autorul își alege patru personaje, patru prieteni de naționalități diferite, muschetari fără sabie care, luați de viață, se pierd unii de alții, regăsindu-se după mult timp undeva în Franța, la Roma sau în insulele Baleare, fiecare din ei avînd sentimentul că viața, cu toate avatarurile și bucuriile ei nu este altceva decît un trofeu luminos care ar trebui să-i călăuzească pe toți oamenii.

● **DUPĂ APROAPE CINCISPREZECE ANI** de săpături în satul antic Palmir din Siria, arheologii Statiunii poloneze mediteraneene de arheologie au descoperit o statuie de marmora a zeiței Atena, înaltă de 3 metri, datînd de la sfîrșitul primului sau începutul celui de-al doilea secol al erei noastre. Descoperirea a fost făcută cu prilejul degajării ruinelor unui templu al zeiței Allat, identificată cu zeița greacă Atena. Statuia aceasta este o copie fidelă a capodoperei lui Phidias, Atena Partenos, care ar fi împodobit cîndva Partenonul din Atena.

Tanasis Fappas

Urmare din pag. a 5-a

lui în înfruntarea destinului, și care, peste veacuri, și-au reînnoit întruparea, aparînd idealul căruia i s-a jertfit Byron, ideal de libertate și neatîrnare perpetuat în comandamentele morale ale timpului nostru. **Mutatis mutandis,** pictura lui Fappas amintește de interpretările contemporane ale Irinei Papas și Aspasia Mavromatis în rolul Electrei. Acolo ca și aici, aceleași rădăcini ale ethosului străbun, aceeași vastă și generală cuprindere de omenesc, același omagiu adus luptei și eroismului feminin, aceleași nobile siluete cu grații de amforă, implacabil proiectate pe coordonatele spațiului, cu simplitatea monumentală a unei coloane dorice. O dată mai mult, ceea ce este grec în Tanasis Fappas ne aparține, pentru că atinge universalul.

NUMĂRUL VIITOR AL REVISTEI NOASTRE VA APARE MARȚI 30 DECEMBRIE 1975

sport

Handbal neajutorat, fotbal oarecare și salvatorul tenis

Înaintea plecării unul din antrenorii naționalei noastre feminine de handbal declara că echipa noastră este mai puternică decît oricînd. Dar într-o grupă finală cu R.D.G., U.R.S.S., Ungaria, Iugoslavia și Cehoslovacia ea n-a reușit să învingă decît pe ultimele două concurente. Erau selecționatele rivale invincibile ? Micul ecran ne-a făcut serviciul unei bune informații. Atît meciul cu Ungaria dar, mai ales, cel cu U.R.S.S. puteau avea un alt deznodămînt. Handbalistele naționalei noastre au clasă, dar nu sînt cu adevărat o echipă. Locul 4 la mondiale nu e rușinos dar echipa a jucat cu mult sub randamentul ei maxim. S-a văzut asta în repriza a doua a meciului cu U.R.S.S. unde arbitrajul și șansa au scos victorioase pe handbalistele din țara gazdă. (Ca și la europenele de box de la Katowicze arbitrajele au fost uneori extrem de părtinitoare). Echipa se concentrează însă greu, joacă șablonard, nu-și folosește toate jucătoarele și toate posibilitățile. O rezervă de valoarea lui Hobincu care a evoluat decisiv în meciul cu Iugoslavia a fost ținută pe tușă deși echipa avea nevoie tocmai de jucătoare pe extremă. Necesară victoria asupra Iugoslaviei, e adevărat campioană mondială, putea fi obținută mult mai ușor dacă echipa exploata calm și inteligent o superioritate de care ar trebui făcută conștientă. E limpede că națională a fost rău condusă de pe margine și că altfel pregătită ar fi jucat un rol de primă mărime la acest campionat mondial. Pentru a duce acest mănunchi de valoroase jucătoare la adevărata performanță trebuie însă o mai sigură mînă de antrenor. N-ar fi oare indicat ca handbalul masculin să împrumute un tehnician experimentat și valoros acestei formații atît de dotate, dar atît de lipsite de maturitate și superioară rutină ?

★

Improvizațiile în fotbalul românesc continuă. Nu prin tăiere de capete se rezolvă problema. Îndepărtarea lui Valentin Stănescu de la cîrma națională e justă, dar n-ajunge. Măsurile luate de federație par a fi luate chiar de Valentin Stănescu. Vrem să spunem că și aici la federație se gîndește așa cum gîndea fostul antrenor pentru echipa națională : adică aproape de loc. Schimbările nu trebuie făcute doar în vîrful piramidei ci și la bază. Federația de fotbal caută un „vrăjitor" care să nimerească formula magică a marii performanțe. Chiar un antrenor mare trebuie ajutat. Pînă una-alta antrenorul nostru nu e deloc mare, și federația ar trebui să-l ajute cu măsuri profunde. El poate deveni mare abia creînd o echipă adevărată. Esențial e să lucreze în perspectivă cu un lot tînăr, recondiționînd ce se mai poate recondiționa din jucătorii demobilizați și chiar compromiși de Valentin Stănescu. Glasgowul ar fi trebuit să fie un nou Wembley al echipei noastre naționale. Un alt start de excepție. Adică un bun început de drum și nu o oarbă goană după victorie. Dar n-a fost. Noul antrenor n-a avut curajul să renunțe la Răducanu în favoarea lui Ioniță și a renunțat greu la Lucescu în favoarea lui Crișan. Ce mai trebuie oare să facă acest jucător pentru a fi titularizat ? Faptul că — alături de Crișan — și Romilă și Böloni au corespuns, ne arată că adevărata soluție e o întinerire a națională. De ce-l uităm, de pildă, pe Radu II ?

★

Pentru a ne face o idee despre natura incidentelor adunate anul acesta în jurul numelui lui Ilie Năstase, incontestabil unul din cei mai glorioși minuitori de rachetă din toate timpurile, reproducem, pentru cei ce nu citesc revista **Magazin,** cîteva rînduri din interviul pe care cronicarul de specialitate al revistei franceze **Tennis de France,** Francis Haedens l-a dat revistei : **„prima** (greșeală de arbitraj n.n.), **destul de regretabilă, în setul al doilea la 5—5 și avantaj pentru Năstase. Ea a pornit de la Ashe".** Suficient pînă aci. Apoi : **„Aici** (în ultimul set) **intervine a doua greșeală de arbitraj care, de astă dată, pune în mod penibil capăt meciului. Un prim serviciu al lui Năstase, după mine în careu, este contestat de Ashe care prinde mingea cu mîna. Năstase revendică punctul, americanul părăsește demonstrativ terenul și, culmea... pînă la urmă i se dă cîștig de cauză".** Deci, Ashe de două ori în rolul principal.

Oare dacă Ilie Năstase ar fi făcut la fel ar fi avut cîștig de cauză ? Se pare că tenisul occidental operează cu măsuri deosebite cînd e vorba de anumiți jucători. Succesul lui Năstase, grandios, e cu atît mai demn de laudă.

Addidas

contemporanii noştri

Universul poeziei lui Eugen Jebeleanu

Poezia lui Eugen Jebeleanu justifică şi impune o lectură intensivă. Dincolo de selecţia severă, pe care însuşi poetul a exercitat-o, ca un preludiu de act critic, asupra propriei opere şi care a avut ca rezultat cele două volume de **Scrieri** publicate la Editura Minerva, cunoaşterea intensivă a acestui univers liric e sugerată în primul rînd de legile lui interne. Cuvintele prin care Saint-John Perse definea condiţia poetului, au, prin raportare la poezia lui Eugen Jebeleanu, valoarea unei ipoteze unificatoare : **„Vorbitor a două limbi între lucruri de două ori ascuţite, tu însuţi o luptă între tot ce se luptă...“.** Poetul este un „crunt orator al veacului de zgură“. Lăuntric şi colectiv, limbajul lui justiţiar e în acelaşi timp liric. Universul poeziei lui Eugen Jebeleanu se naşte dintr-o dublă exacerbare (ascuţire) a conştiinţei istorice şi individuale şi dintr-o dublă receptare a lumii, vindicativă şi contemplativă. La baza lui se află o artă poetică, în care aspectul literal şi cel descriptiv al simbolurilor coincid. Lucrurile ascuţite de două ori sînt în această poezie spada şi fulgerul al căror arhetip este „piatra fulgerului“ (silexul), legată de ritualurile de fertilizare. Astfel, sabia, spada, săgeata, securea, cuţitul, paloşul, sînt ca imagini emblematice centrale expresii ale rupturii şi sfîşierii, ale dislocării istorice şi lăuntrice, atît în planul propriei poetici cît şi în acela al realităţii. Ele au semnificaţia fierăstraielor din pictura lui Picasso sau din poezia lui Eluard, aceea de fisură şi breşă, de aversiune şi conversiune, de dislocare şi transformare. Corespondentul fertilizării realului şi a propriei conştiinţe, alături de fertilizarea expresiei e în planul retoricii **galvanizarea** ca principiu formativ al imaginarului.

Imagistica lui Eugen Jebeleanu prezintă realul galvanizat. Semnificaţiile sînt polarizate astfel în jurul fertilizării ca luptă de transformare şi apărare a destinului : „Fii paloş cu lumini scăpărător / duşmanii să-l cunoască, să-l înveţe“ **(Fiului meu)** ; „o sabie ce apără iubirea“ **(Minotaurul)**, sau identifică fertilizarea cu o luptă lăuntrică, potenţială : „Şi-atunci fac să ţîşnească din artere fintini de săbii săritoare“ **(Minotaurul)**.

Spada sau sinonimele ei au valoarea unui simbol justiţiar şi revendicativ : „Mîine, la solduri, / ca peştii zvicni-vor cuţitele...“ **(Răscoală)** ; Sînt semnul şi nimbul luptătorului : „...şi se făcea că, stînd pe spate / rănit şi de duşman încins, un nimb de arzătoare spade / mă-nconjura...“ **(Nimbul)**. Exprimă dreptatea şi rectitudinea : „o mie de oameni noi / mai drepţi ca spada trasă / din pîntecul înfiorat al tecii“. Aproximează durerea sufletului printr-o echivalare cu rana fizică : „vîrîndu-mi cuţitele cîntecelor tale cîntate de tine / în inimă / o dată şi încă o dată, şi încă o dată“. **(Cuţite).** Lovitura lor dă forţă morală, e ca o iniţiere : „cuţitul ce m-a străpuns de sus în jos / mi-i acum şira spinării / Trebuie — pot altfel ? — să merg drept“ **(Cuţite).** Impun demnitatea : „am o ţinută aproape corectă încă, / prin strălucirea interioară a fierului“. Sugerează intransigenţa şi absolutul privirii celor puri, ca în acest portret al adolescenţei : „Ochii tăi, fără să ştii, aruncă, rînd pe rînd cuţite şi balsamuri / acum, apleacă ramuri melancolice, / şi peste cîteva clipite — ridică un pumnal imparţial“ **(Adolescenţa).**

Aceleaşi imagini definesc condiţia tragică a destinului „ciuruit“ de „un stol de noi săgeţi“ căci „ca să trăieşti cumplit numai o dată, / Să mori eşti nevoit de mii de ori“.

În „Surîsul Hiroşimei“, avionul ce alunecă pe cer ca „un pumnal ce sfîşie o piele“ prefigurează tragedia. După cum „mîinile puse pe piept“ au forţa unui semnal, ce anunţă durerea, ruptura, absenţa : „Mîinile tale puse pe piept / au fost primul semnal / Toţi vroiau să se salveze / Căci ele nu mai unduiau : erau / o spadă. Tăiau. Categorice“ **(Arma secretă).** Nu numai elipsa strigătului sau cea a durerii au forţa unui tăiş de sabie şi dor, ci chiar şi şoaptele rănesc : „Vechile, întrebătoare şoapte / întretaie spade şi rănesc“ **(Tălmăcire).**

Dincolo de valorile explicite ale acestor simboluri, în jurul lor gravitează şi alte înţelesuri mediate sau mediatoare, ce modelează şi modulează universul poeziei lui Eugen Jebeleanu. Din textura acestor imagini recurente şi intensive, (nu numai prin frecvenţa lor) se naşte perspectiva dramatică. Ascuţimea contururilor e legată de acuitatea observaţiei, o plasticitate ce ne trimite la El Greco sau la Modigliani sau la formele alungite ale lui Miro invadează discursul. Ritmul sacadat se bazează pe „cuvîntul nud“ (Ungaretti), metafora şi versul au intensitatea unei respiraţii : „Ca un răsuflet cobor şi înalţ“... „Cuvîntul e subit şi e un zeu fremătător“, ar spune Apollinaire.

Ameninţate de distrugere şi aneantizare „inimile sub săbii“ sînt inimile rănite, mutilate, inimi fulgerate în trupuri ciuruite, ucise, constrînse sau frustrate. Experienţele colective şi personale se află sub tăişul unei săbii benefice sau malefice.

Acelaşi **stil tăiat** ne surprinde la poetul criptic şi barbian al începuturilor, pe care Lovinescu îl remarca pentru limbajul lui net şi abrupt, individualizîndu-l, în seria poeţilor ce primiseră Premiul Fundaţiei. Rece, stilul acesta părea de extracţie parnasiană în receptarea critică a operei lui Eugen Jebeleanu de către Călinescu.

El e o permanenţă a întregii opere. Vocea poetului e concentrată şi eliptică iar poezia se naşte dintr-o „sintaxă a fulgerului“. Pentru Eugen Jebeleanu un „cîntec din două strofe“ este „de opt ori fulger“. Poetul scrie „cu o creangă

de fulger“. Valenţele fulgerului se identifică cu cele ale spadei, potenţîndu-se reciproc : „Ca raza-n spadă scăpătam“ **(Cîntec cu mine).** Gestul călăului ce ridică securea se desfăşoară simultan cu instantaneul fulgerului : „Călăul ridică securea ! / A fulgerat“ **(Oratoriul Eliberării).**

Întreg universul liric e străbătut de un „fior galvanic“, principiu creator accentuat în poeticile unui Poe sau Baudelaire. Astfel fulgerul sau spada au rodul unui arc voltaic în naşterea şi individualizarea poeziei lui Eugen Jebeleanu. Spaţiul e perceput ca o străfulgerare : „ochii orbiţi de fulgerele zidurilor necunoscute“ **(Eternitate).** În cosmos „puterea unui fulger ce-aşteaptă nenăscut“ **(O noapte revenită)** e un nucleu al tensiunilor, o potenţialitate presimţită. Ritmul e galopant, adesea un „galop eroic“. Timpul are pregnanţa instantaneului, e fulger şi fulgerare. Uneori dorinţa se leagă de puterea de a „opri din fugă trăsnetul ca pe un cal“. Şi sunetul e perceput ca un fulger. Astfel glasurile ciocîrliilor urcă pe razele de soare „în spirală ca nişte vrejuri fulgerătoare“ **(Oratoriul Eliberării).** Mişcarea este instantanee, curgerea timpului e fulgerătoare : „şi să ne strecurăm printre atîtea lucruri noi / care înaintează fulgerător / în războiul luminii şi al absurdului“ **(Eternitate).**

Sentimentele sînt trăite ca o ardere a fulgerului. Ele ţîşnesc, nu sînt suspendate, au o mişcare dinamică, resimţită aproape fizic : „spre inima mea / prin care treceau peşti de lumină“ **(Sebastian).** Cerul şi pămîntul n-au nimic pitoresc, de decor. Poetul îşi imaginează „o ghilotină rece a bolţii“. Căderea verticală a apei e sugerată prin „spadele cascadei“ **(Prăpastia).** Muzicalitatea poemelor e fulgerătoare şi metalică, e constrînsă şi suportă contragerea pentru a deveni „elipsa unui ţipăt“. Peisajul apocaliptic, eroic, intim sau cosmic din poezia lui Eugen Jebeleanu, luminat de fulger şi tăiat de sabie, nu cade astfel în eroarea pateticului sau a sentimentalismului minor, e ferit de retorism şi de proză. El e străbătut de acest **fior galvanic** ca de un filtru imperativ şi dictatorial al percepţiei. E grav fără a fi sentenţios. Emoţia intensă şi necontrafăcută taie imaginea dîndu-i durata unei respiraţii. Metaforele nu sînt greoaie sau opace şi nici încrengături complicate. Ele au transparenţa şi fragilitatea fulgerului. Aerul e uneori „ca o ferigă“. „Paşii mici, de caise“, oraşul care foşneşte în depărtare „ca o mătase“ sau poemul **„Recluziune“,** sînt exemplele unei **interiorizări a fulgerului :** „În coaja odăii o să intru din nou, / căci vine întunecata / Şi o să stau în odaie pînă ce zăpada / o să facă din casă un ou“.

Imaginile fulgerate devin fertile şi fertilizatoare. Ele poartă încărcătura de fertilitate lirică precum „pietrele fulgerului“, silexurile neolitice, considerate în credinţele populare drept semne a căror venerare era benefică şi aducea ploaia.

Perceperea „fulgerată“ sau „tăiată“ a realităţii sau introspecţia ca o iluminare evidenţiază un contact direct, o relaţie neînfrumuseţată cu lumea şi cu sine. Cuvintele nu vor să pară altceva decît ceea ce sînt şi nici nu vor să fie altceva. Poetul le rosteşte cu „teama să nu devină altul“. Despre sine, Eugen Jebeleanu scrie : „N-am scris niciodată sufletul pe nume...“ Şi într-adevăr, confesiunea lui e una guvernată de obiecte şi în genere de realitatea exterioară, ce pare a fi în prim plan, aşezată sub dominanta unei semnificaţii primare, denotative. Pentru poet boabele de grîu arse nu se pot confunda cu gloanţele. În sensul acesta poemul „Oh, animalele“ e, dincolo de profesiunea de credinţă, şi o artă poetică : „el nu vrea niciodată / să pară altceva / decît ce e“. Dar nescriind „sufletul pe nume“ şi descriind doar lumea aşa cum o percepe şi o trăieşte, lucid şi sincer, intens, poetul se numeşte pe sine. Obiectele numite devin atribute ale propriei firi, identice cu sine, ca nişte catalizatori ai propriei conştiinţe, ai inimii şi ai spiritului. „Cîntecul vertical al mării“ auzit odată, arde mereu în pieptul poetului şi-l descoperim în cîntecul vertical cu care se identifică poezia lui. Dacă riurile sînt artere, dacă luna e sînul iubitei, sacru, ce taie „nelegiuitul întuneric“, dacă poetul imaginează un os-ghiocel, o lacrimă-stalactită sau în plîns-lavă, dacă tulpinile de bambus sînt „colosale coloane vertebrale“, dacă memoria devine beton, făclie şi scut, dacă există o pădure de amintiri, acestea ţin mai puţin de o antropomorfizare a realului sau de o zoomorfizare şi mineralizare a umanului. E vorba abia în ultimul rînd de metaforă şi analogie, de invenţie poetică. Lucrurile sînt în poezia lui Jebeleanu identice cu ele. Sînt ceea ce sînt adică floare, piatră, fulger, cal, munte. Perceperea lor diferă. E o invocaţie sau un strigăt imperativ. Ea are durata şi intensitatea unei respiraţii, vitalitatea ei : „Acum îmi tai în inimă o fereastră / şi te zăresc...“. Fiinţele şi lucrurile primesc la Eugen Jebeleanu nume abia atunci cînd ele intră în memoria poetului, în spiritul acestuia, pe care doar uitarea îl poate ucide : „nu cred în cei ce vor să uite /.../ fiindcă ei sunt cei care astfel vor să dea pradă morţii spiritul“ **(Da şi nu).** Poetul le stăpîneşte cu dreptatea şi autoritatea conştiinţei. Fulgerate sau tăiate, trecute prin fiorul galvanic lucrurile şi fiinţele devin nume şi simboluri, adesea invocate. În acelaşi timp ele devin semne ale poeziei. Tot aşa palladiumul devenea printr-un întreg proces de transformare, revendicare şi recuperare, mai tîrziu, Pallas Athena. Adică simbol justiţiar şi războinic, însemn al înţelepciunii şi al luptei.

Dimensiunile operei, amplitudinea spaţiului şi traiectoria în timp a memoriei lirice, cantitatea şi diversitatea evenimentelor şi a experienţelor la care ne trimite poezia lui Eugen Jebeleanu pot da impresia unei configuraţii poetice în expansiune, căreia nimic nu-i scapă, precum un inventar al evenimentelor sau un jurnal meticulos redactat. În profunzime, opera se organizează însă în jurul a două mari parabole, a sabiei şi a fulgerului, ce conţin negarea şi fertilizarea, moartea şi naşterea. Cele două parabole se întîlnesc cînd sabia fulgeră sau cînd fulgerul taie, cînd conştiinţa se revoltă şi revolta se conştientizează, adică atunci cînd evenimentul devine poezie şi poezia devine eveniment.

Doina Uricariu

mapamond

Marin Preda şi romanul european de azi

Prof. dr. C. Michael-Titus este o personalitate cunoscută în ţara sa de adopţiune, Anglia unde conduce o editură, Panopticum, **şi o publicaţie** The Reminder, **care se adresează îndeosebi parlamentarilor, în numele unui ideal generos, de comunicare pe planul ideilor şi de unire a eforturilor în vederea propăşirii europene. Propagandist susţinut al culturii române, dr. C. Michael-Titus a publicat o carte intitulată** Renaşterea Daciei Felix ? (The Rebirth of Dacia felix ?) **,care s-a bucurat de frumoase aprecieri. Prieten al României, dr. C. Michael-Titus a revenit de cîteva ori în ultimii ani în ţara sa de obîrşie, prilej cu care a studiat noile realităţi politice, sociale şi culturale, făcîndu-le apoi cunoscute în Occident. Dr. C. Michael-Titus a scris un studiu amplu dedicat operei lui Marin Preda, din perspectiva culturii europene. Publicăm fragmente în care exegetul supune analizei romanul** Morometii.

Recent, a apărut la Editura „Grasset“ versiunea franceză a romanului lui Marin Preda — MARELE SINGURATIC

Nu se poate spune că despre romancierul Marin Preda nu s-a scris substanţial şi chiar rînduri de valoare. Printre toate paginile ce s-au scris despre el, introducerea la INTRUSUL scrisă de M. Ungheanu, sub titlul : **Intrusul, roman al actualităţii** pare să fie un punct de vedere care se potriveşte mai mult acestui romancier din plină criză a romanului, acestui romancier care umple, prin opera sa, un vid ce există cam de mult în romanul european în general şi în romanul occidental în special.

Marin Preda nu pare să fie tipul de romancier despre care se poate croi o critică mai mult sau mai puţin convenţională menită a-l integra pe autor şi opera lui într-un tip sau într-o anumită şcoală. Aş putea spune chiar mai mult : Marin Preda scapă dimensiunilor criticii, prin faptul că este un romancier ale cărui dimensiuni nu pot fi stabilite uşor. De aceea, pentru ca opera lui Marin Preda să fie mai bine înţeleasă, şi pentru ca ea să fie văzută acolo unde este locul ei de necontestat, critica trebuie abandonată, în sensul criticii de tipul celei din secolul trecut, şi opera trebuie să fie prezentată aşa cum este ea, în cadrul dimensiunilor româneşti şi universale. Dacă se admite acest lucru, apoi, toată problema operei lui Marin Preda revine în întregime la aspectul următor : **în ce măsură este ea operă specific românească şi în ce măsură această operă aparţine literaturii europene,** înscriindu-se deci, printre creaţiile spirituale ale patrimoniului european ?

Cu tot respectul datorat criticii literare profesionale, eu nu cred că această chestiune poate fi rezolvată satisfăcător de către maeştrii acestei critici... Timpul unei asemenea critici a trecut de altfel, dar pentru opera lui Marin Preda, acest timp nu a existat niciodată. Opera aceasta, profund românească, cu elemente specific ţărăneşti, opera aceasta de unde prostul şi deşteptul nu lipsesc, de unde omul revoluţionar precum şi cel care rămîne şi a rămas pentru totdeauna simplu spectator reies ca oameni autentici, opera lui Marin Preda, unde libertatea de gîndire pare să înflorească mai mult decît s-ar putea bănui chiar într-o operă atît de nouă în gîndire, este o operă care trebuie prezentată din punctul de vedere al valorii ei singulare şi specifice, cu o metodă nouă, care trebuie să ţină cont numai şi numai de datele şi de elementele operei. Marin Preda a scris-o fără să fi căutat să încadreze opera lui în vreo doctrină literară ; ea trebuie, deci, prezentată şi nu judecată, fără nici o idee preconcepută. Acestea sînt motivele care m-au îndemnat să mă opresc asupra operei lui Marin Preda. Este vorba de un fenomen literar care s-a născut şi s-a dezvoltat în România şi mi se pare foarte firesc ca un profesor de literatură să se întrebe despre valoarea acestui fenomen din anumite puncte de vedere. Nu se poate, desigur, scrie aici, într-un studiu destul de scurt, despre toată opera lui Marin Preda. Dar se pot selecţiona momente din ea, anumite romane şi aspecte care vor fi poate de natură a lumina mai mult întreaga operă, aşa cum aş dori eu să o prezint, din punctul de vedere al omului de litere care trăieşte în afara universului românesc.

Abordarea operei lui Marin Preda nu are nevoie de o ordine cronologică. Ea ar dăuna studiului acestei opere pentru bunul motiv că autorul însuşi nu s-a prea preocupat de ordinea cronologică atunci cînd a dat viaţă personajelor sale sau cînd le-a readus în actualitate de la un roman la altul. Marin Preda a scris despre o lume a oamenilor, şi indivizii nu par să fie, şi ei, mai mult decît o parte din această lume. Lumea lui Preda şi indivizii care respiră, trăiesc, sînt deştepţi, sau proşti, acceptă o viaţă nouă sau o resping, sînt pasionaţi sau apatici ; această lume trebuie să intereseze pe cel care doreşte să scrie un studiu despre opera lui Marin Preda. Sarcina nu este uşoară, pentru că astfel de romane au fost rare, dacă nu absente în literatura europeană şi, ca atare, autorul studiului nu are precedente pe care să se bazeze.

Pentru o mai clară înţelegere a lumii unde Marin Preda îşi găseşte personajele, mai precis, a lumii unde Marin Preda **trăieşte** atunci cînd creează viaţa pentru romanele sale, cred că prezentarea romanului MOROMEŢII trebuie să fie punctul de plecare al oricărui studiu. Ce este oare atît de deosebit în acest roman de două volume, care se ocupă de viaţa ţăranilor dintr-un sat oarecare, sat care ar putea să fie satul natal al autorului şi care, deci, ar putea să dea o oarecare cantitate de elemente autobiografice romanului ca operă ?

Răspunsul mi se pare, cel puţin mie, a fi acesta : **Moromeţii este primul roman românesc** (pentru a lăsa, pentru un moment, latura universală de o parte) **care ridică perdeaua ce a acoperit întotdeauna universul sătesc în romanele dinaintea războiului, precum şi în epoca de după război.** Cel mai aproape de această desăvîrşire a ajuns Liviu Rebreanu în ION, dar nici Liviu Rebreanu nu ne **deschide universul** sătesc decît în măsura unei pasiuni pentru pămînt care duce la tragedie. La Marin Preda, în MOROMEŢII, nu găsim astfel de pasiuni sau mai precis, **nu pasiunile** ne deschid universul sătesc ca lume de sine stătătoare, ci pur şi simplu **faptele curente ale vieţii.** S-ar putea spune chiar că, din acest punct de vedere, MOROMEŢII este însăşi **istoria universului sătesc românesc,** în general, şi a celui de la şes, în particular. Găsim în acest roman o scrutare răbdătoare dar adîncă a vieţii săteşti din anii dinaintea războiului, şi apoi o prezentare nepătimaşă şi netendenţioasă a anilor grei şi tulburi de după război, anii confuziilor, anii în care „prostimea“, ca şi cei „cu cap“, cei care au luptat pentru o viaţă nouă, precum şi cei care ar fi preferat ca nimic să nu se schimbe, au trecut prin zone de întuneric, de îndoieli, de periculoasă cutezanţă, sau de rătăcire amarnică şi costisitoare pentru toţi cei care s-au aflat, din voinţă sau din întîmplare, pe cărările rătăcirilor acestor eroi fără nume şi anti-eroi fără răsunet.

Autorul a dat titlul acestui roman, MOROMEŢII, alegînd deci numele unei familii din sat. Numai că familia Moromeţilor din acest sat nu este o familie pe care autorul o vrea „clasică“ sau „tipică“ ţărănească. (...) El a numit romanul său după numele acestei familii, poate din cauză că ceea ce făceau Moromeţii ar fi putut face oricare alt ţăran din sat şi ceea ce s-a întîmplat Moromeţilor i s-ar fi putut întîmpla oricărui alt ţăran din sat. Că nu fiecare ţăran a făcut ceea ce au făcut Moromeţii şi că nu i s-a întîmplat fiecăruia ceea ce li s-a întîmplat Moromeţilor, este tocmai refuzul de tipizare ce caracterizează romanul, şi deci tehnica literară a lui Marin Preda. Moromeţii au dat numele lor romanului pentru că ei au oferit tocmai diversitatea pe care în general ţărănimea o oferă şi a dat-o şi în trecut societăţii româneşti. Marin Preda ajunge, deci, la sinteză, nu prin procedeul clasic al **tipizării,** ci prin cel al **analizei,** dînd astfel forma cea mai reuşită a realismului social în literatura română.

Romanul MOROMEŢII prezintă două aspecte esenţiale :

1. — Condiţia umană în care omul este încleştat şi lupta omului de a scăpa de această condiţie, pe care nu el şi-a creat-o, orientîndu-se către o altă condiţie, care i se pare mai bună, sau cu putinţă de a fi creată de el însuşi, şi pentru care stă gata să plătească preţul unei astfel de tentative. Prin acest aspect, autorul se apropie de marii autori europeni care, sub diferite forme şi reţete, au tratat despre lupta omului contra condiţiei în care el se simte încleştat. Ceea ce este nou, viguros, şi mai ales pasionant, este faptul că cititorul asistă, ba chiar participă prin adeziunea lui, la această luptă, care pentru prima oară în istoria literaturii române este lupta ţăranilor simpli. Aceştia nu greşesc mai mult şi nu reuşesc mai puţin decît surtucarii adăpaţi la pospaiuri de culturi şi filozofii străine, aşa cum se întîmpla adesea în romanele mai puţin apropiate din trecut.

2. — Romanul este, în acelaşi timp **un document social** al anilor imediaţi dinaintea războiului şi ai celor imediaţi de după război. Nu este vorba aici de o **monografie,** pe care autorul ar fi făcut-o pentru un anumit sat, pe o anumită perioadă. Romanul lui Marin Preda din acest punct de vedere, este o privire limpede, făţişă, în faţa realităţilor acelor ani. O realitate dură, uneori urîtă, dar niciodată judecată cu patimă sau cu părtinire de către autor. Marele merit al acestui roman este această „zgîială“ îndrăzneaţă în faţă, pe care autorul o aruncă realităţii, dispensînd pe cititor de văicăreala mieroasă şi de circumsanţă asupra nenorocirilor ţărănului din acei ani ai moşierilor. Dar Marin Preda nu ameţeşte pe cititor nici cu „spontana“ libertate şi „bunăstare“ de comandă, pe care ţăranul o obţine, ca printr-o baghetă magică, a doua zi după război.El aduce pe cititor în mijlocul ţăranilor, şi cititorul vede că unii înţeleg, alţii nu înţeleg ; el mai vede că cei care au venit să-l ajute pe ţăran nu sînt întotdeauna nici competenţi, nici siguri de intenţiile lor. Autorul nu acuză, dar ţine pe cititor în zonele realismului şi nu-l lasă să se rătăcească în romanul său ca într-o carte de citit înainte de culcare, sau ca într-un film american cu cowboy, unde totul trebuie să fie împărţit în bun şi rău, şi să se desfăşoare după reţetă.

Aceste două categorii esenţiale fac din romanul MOROMEŢII un monument european de înţelepciune română : nu există o lume împărţită în bun şi rău ci „o lume“ ; o lume plină de elementele inextricabile, în care omul găseşte întotdeauna un loc sau o situaţie, unde omul se află mai puţin rău decît în răul de aiurea. Ca la atîţia alţi mari romancieri europeni, la Marin Preda găsim de asemenea omul pus în situaţia de a alege. Aici însă nu este chestiunea de a alege între două poziţii sau idei politice sau filozofice ; în această privinţă nici Sartre şi nici, înaintea lui, Malraux nu a plasat pe om în faţa problemei de a alege între a accepta cu umilinţă sau resemnare condiţia sa umană sau de a încerca să o schimbe cu alta, cunoscută, şi pe care omul are impresia că o poate făuri el însuşi. Din acest punct de vedere, Marin Preda nu este pesimist, deşi MOROMEŢII ne arată că preţul tentativei de a schimba condiţia în care omul este născut, este foarte scump. În înţelepciunea românească ce stă în centrul acestei filozofii a omeniei, omul din lumea MOROMEŢILOR ştie că schimbarea condiţiei, chiar dacă reuşeşte, nu elimină „maşina infernală“ cu care Cocteau a obişnuit secolul nostru, adică mecanismul de circumstanţe căruia omul nu-i poate scăpa. Dar omul moromeţian reprezintă cel puţin o trăire din plin, în bine şi în rău, a unei vieţi ce poate fi mai aproape de demnitatea la care omul aspiră, chiar cînd această demnitate nu este prea clară. Cînd Achim, fiul lui Moromete, fuge din condiţia ţărănească pentru a deveni lucrător la oraş, bătrînul Moromete nu consideră această schimbare de condiţie ca o situaţie mai bună sau mai demnă ; din contră, el o consideră ca o decădere. Autorul însă nu intervine pentru a orienta pe cititor sau a expune ideile unei filozofii preconcepute ; el lasă oamenii să vorbească, să se agite şi să înfăptuiască, şi astfel atrage pe cititor în lumea MOROMEŢILOR, cu simpatii şi antipatii, cu preferinţe şi cu regrete că un eveniment s-a petrecut într-un fel şi nu într-altul. Aceasta este autenticitatea talentului romancierului, şi în aceasta stă valoarea lui intrinsecă, dacă Marin Preda este privit numai ca romancier.

Marin Preda trebuie să fie privit însă şi ca **purtător de mesaje,** căci el se dovedeşte preocupat să transmită, în plămădirea sa, mesajul profund românesc, dar care ţine totodată de marile tradiţii ale gîndirii europene. Viaţa, în mesajul lui Marin Preda, este o chestiune de a merge cu mai multă voinţă, sau cu mai puţină, cu mai mult sau mai puţin entuziasm, de la o veche condiţie umană către o altă condiţie umană, fie ea nouă tuturora, fie ea numai pentru un anumit individ.

Acest **ţăran universal în felul său, ca om, şi profund român,** în atitudinile sale faţă de diferite probleme ale vieţii este şi **intruchiparea latinului,** care nu se simte „venetic“, precum şi întruchiparea omului care a făcut lumea din munca pămîntului, singura formă de viaţă stabilă şi capabilă să reziste furtunilor timpurilor şi vitregiei istorice. Marin Preda ni-l înfăţişează în volumul II al romanului său parcurgînd străzile Bucureştilor în căruţa sa ţărănească, pentru a ajunge la cei trei fii ai lui, care, fugiţi de acasă, şi-au căutat rosturi în Bucureşti. Moromete, ca orice bun ţăran, întruchipînd statornicia şi eternitatea în acelaşi timp, va încerca să-i convingă pe fiii lui să se reîntoarcă în sat.

Este o lume „dintr-o bucată“, cum poate ar spune Marin Preda, în sensul că ea nu este dură ca cea a ţăranilor din regiunile mediteraneene sau a unor munţi săraci, nu lipsită de simţul frumosului şi al veseliei, cum ar fi lumea nordului extrem, ci o lume cu legi naturale imuabile prin vechimea lor, prin originea lor adînc înfiptă în latinitatea ce stă la baza civilizaţiei Europei dar care a cunoscut rafinamentul frumosului plastic, a jocului şi a podoabelor lăsate de tezaurul civilizaţiei helene. Toate aceste moşteniri, brodate pe fondul dacic al naţiunii române, a făcut din lumea românească a satului, a autenticităţii naţionale, un caracter colectiv specific şi unic în complexul etnic al Europei. Românii din Moromeţii sînt ţăranii dintr-un oarecare sat românesc, şi care sat, la rîndul lui, face parte din lumea românească ; un univers care nu are limite : el se întinde în viaţa de toate zilele, în prejudecăţi, în virtuţi, în obiceiuri ;, este lumea lui Preda, lumea românească. Autorul a trebuit să se ducă, pentru subiectul său, acolo unde ea se găseşte în stare autentică şi poate şi acest lucru explică de ce un roman despre ţărani a putut atinge aceste culmi naţionale şi universale în acelaşi timp.

Europa datorează deci lui Marin Preda acest nou roman, care deşi aduce aminte de atitudinea lui François Mauriac a făurit romanul care cînta durerea şi fericirea omului, care slujeşte pe om. Este ceea ce Albert Camus ar fi visat să facă dacă ar fi trăit destul. Un roman a avut aceeaşi preocupare ca şi Albert Camus şi a reuşit să o transforme în mesaj, îndeplinînd aceasta în plină criză a romanului european din Occident, cu o tehnică demnă de marele Mauriac şi cu mijloace specific româneşti. Romanul lui Marin Preda care tratează, în principiu, faţa nouă ce o capătă România modernă în plină revoluţie spirituală şi socială, este mare pentru că din punctul de vedere al cititorului, el nu rămîne cantonat într-un univers care ar privi numai pe români ; el depăşeşte limitele naţionale, depăşeşte limitele problemelor ce le ridică şi devine roman universal pe care oricine îl poate citi, chiar dacă ar ţine să aibă atitudini critice în privinţa revoluţiei spirituale şi sociale româneşti. În acest sens, romanul lui Prèda este în acelaşi timp o frîntură din romanul universal şi o versiune a romanului european. Dacă astăzi, romanul cunoaşte în Europa occidentală o perioadă de eclipsă, graţie lui Marin Preda se poate spune că această eclipsă nu este totală şi că ea nu se manifestă decît într-o regiune a Europei. În România, romanul înfloreşte, cu tehnici care ţin de marile tradiţii ale înaintaşilor uriaşi ai romanului european, dar cu o urzeală românească şi cu o filozofie de care şi alte zone ale Europei au mare nevoie. Iar în această filozofie — a trăi în slujba omului — ambele părţi ale Europei culturale se regăsesc, se unesc. În acest sens, romanul lui Marin Preda este, deci, un aspect al romanului european şi, din fericire, un aspect demn de a face şcoală.

Prof. dr. C. Michael-Titus

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACŢIE
Redactor şef : Nicolae Dragoş
Ioan Alexandru, Teodor Balş (secretar general de redacţie), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct).

REDACŢIA : Bucureşti. Piaţa Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff 10. tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Nicolae Ion

ANUL XVIII
52
(713)
Marți
30 Decembrie
1975
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Partidul, poporul

La cumpăna dintre ani se află un moment favorabil pentru estimarea izbînzilor din trecut și pentru analiza perspectivelor pe care le deschide viitorul. În forum-ul suprem al puterii de stat, președintele României a ținut o amplă cuvîntare, făcînd bilanțul realizărilor ultimului cincinal, deodată cu analiza sarcinilor care se ridică în fața națiunii la începutul unei alte perioade de eforturi, menite să apropie țara de statele dezvoltate din punct de vedere economic. Se poate spune, cu legitimă satisfacție, că România socialistă reprezintă astăzi o țară dinamică, respectată în întreaga lume pentru ținuta morală și pentru realizările din domeniul economic și social. Consecventă politicii sale de independență națională, militînd neabătut pentru neamestecul în treburile interne ale altor state, țara noastră și-a spus un cuvînt ascultat cu multă atenție în legătură cu marile probleme ale contemporaneității, inițiind programe de mare anvergură și dezbateri în vederea găsirii unor soluții pentru reducerea decalajului economic dintre diferite zone ale lumii, pentru întărirea rolului Națiunilor Unite și instaurarea unui climat care să asigure pacea și rezolvarea tuturor litigiilor pe calea negocierilor. În istorica sa expunere, secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : **„Pornind de la interesele vitale ale poporului român și de la cauza generală a păcii și destinderii, ținînd seama de imperativele lumii de azi, România desfășoară o largă și intensă activitate internațională, militează neabătut pentru o politică nouă de colaborare și înțelegere între națiuni. În perioada care a trecut de la Congresul al XI-lea, țara noastră și-a amplificat și mai mult această activitate, și-a dezvoltat relațiile internaționale, a adus o contribuție constructivă la dezbaterea și soluționarea problemelor de care depind progresul și pacea omenirii“.** Întreaga activitate a partidului nostru, eforturile susținute ale președintelui republicii, abnegația pe care a pus-o în slujba promovării unor relații internaționale de tip nou, reprezintă motive de mîndrie, expresia unei vocații naționale caracterizată prin spirit de dreptate, printr-un adînc umanism.

Perioada ultimului cincinal a însemnat pentru țara noastră un răstimp de realizări mărețe, aducînd o dezvoltare accelerată a forțelor de producție și o creștere fără precedent a avuției naționale, ceea ce a permis ridicarea nivelului de viață al populației și satisfacerea nevoilor materiale și spirituale. Este de ajuns să consemnăm faptul că în această perioadă producția industrială globală a crescut cu 84 la sută față de aceea realizată în 1970, pentru ca să avem imaginea acestui adevărat salt economic, materializat în cele peste 2 200 de unități economice construite și date în funcțiune, în cele aproximativ 543 miliarde lei investiții, în întreaga avuție a societății noastre socialiste, în bunurile întregului popor. Producția agricolă a crescut în aceeași perioadă cu 25 la sută. Cifrele grăitoare pentru avîntul cunoscut de forțele de producție în societatea românească din această perioadă semnifică, de asemenea, energia unui popor liber, hotărît să-și făurească un destin istoric pe măsura trecutului său plin de demnitate și de glorie. Ele măsoară fidelitatea politicii partidului comunist față de programul său pus în slujba poporului. Tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia în ampla cuvîntare rostită la sesiunea M.A.N. : **„Toate aceste realizări demonstrează cu putere consecvența cu care partidul și statul nostru urmăresc ca tot ce se creează în țara noastră să servească omului, bunăstării și fericirii sale — aceasta fiind, de fapt, esența și scopul final al operei de construcție socialistă pe care o edificăm cu succes în România“.** Prestigiul internațional al țării se bazează pe o politică internă verificată de viață, al cărei sens primește zi de zi confirmarea faptelor de adevărat eroism în muncă, din partea întregului nostru popor. Este politica unui partid strîns legat de popor, căruia îi exprimă năzuințele cele mai adînci, făcîndu-se expresia celor mai nobile trăsături românești : cultul muncii, al dragostei de patrie, respectul valorilor umane de pretutindeni.

Analizînd perspectivele ce se deschid în viitorul cincinal, tovarășul Nicolae Ceaușescu a dat glas încă o dată hotărîrii de a face totul pentru ridicarea țării pe noi culmi de civilizație, prin valorificarea superioară a potențialului nostru economic și trecerea într-o nouă etapă de edificare a societății socialiste. Avem certitudinea că mărețul program trasat de Congresul al XI-lea va fi realizat în întregime, asigurînd națiunii noastre un loc demn în rîndul popoarelor lumii, prin reducerea decalajelor care ne mai despart de statele dezvoltate, permițînd realizarea unui nivel de viață superior pentru toate categoriile de oameni ai muncii. Cuvîntul secretarului general al partidului a evidențiat unul din marile adevăruri ale națiunii noastre socialiste, unitatea întregului popor în jurul partidului, fidelitatea sa față de programul dezvoltării României, așa cum a fost trasat la Congresul al XI-lea, voința de a traduce în viață toate prevederile sale. Trăim o etapă glorioasă din istoria patriei, caracterizată prin efervescență creatoare, prin orientarea tuturor energiilor spre un țel măreț. Nici o cauză nu poate fi mai nobilă, nu poate să se impună conștiințelor noastre cu mai multă forță, decît propășirea țării, construirea unui mare viitor, pentru trecutul mare, de care sîntem atît de mîndri, atunci cînd evocăm istoria patriei. Pentru acest viitor ne cheamă partidul, acum la cumpăna anilor, ne îndeamnă să muncim ! Este un apel al conștiinței naționale, un verb luminos ce animă sufletele tuturor fiilor patriei.

Ampla cuvîntare a președintelui republicii a însemnat o trecere în revistă a poziției României în principalele probleme ce frămîntă viața internațională, aducînd în prim plan rolul pe care-l au popoarele, forțele progresiste de pretutindeni, pentru instaurarea unui climat de pace și de colaborare în viața internațională. Tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a oprit asupra aspectelor esențiale ce caracterizează situația internațională actuală, supunînd reflecției schimbările survenite în dezvoltarea social-politică a lumii și creșterea avîntului forțelor revoluționare, eforturile pentru realizarea securității pe continentul european, pentru lichidarea subdezvoltării și crearea unei noi ordini economice internaționale, căile și modalitățile de realizare a dezarmării și în primul rînd a dezarmării nucleare. Subliniind poziția țării noastre, secretarul general al partidului a prezentat propuneri concrete pentru transpunerea în viață a principiilor care cărăuzesc preocupările de creare a unor noi relații internaționale, pentru a trece de la declarații la fapte. Țara noastră a militat pentru realizarea Conferinței general europene și susține în continuare tendința de a face ca hotărîrile adoptate la Helsinki să devină adevărate norme de conduită, care să fie respectate neabătut de către toate statele interesate, să devină un model de conduită a statelor în raporturile dintre ele.

În preajma aniversării Republicii, a intrării în primul an al unui nou cincinal, putem spune cu mîndrie că țara se află în plenitudinea istoriei sale, fiind chemată la fapte măreațe, capabile să o înalțe tot mai glorioasă în timp.

Luceafărul

Desen de Sabin Ștefănuță

La mulți ani!

Pentru un epos național

În zorile literelor române moderne, Văcărescu lăsa, ca un legat testamentar, urmașilor săi întru stirpe, îndemnul privind „creșterea limbii românești și a patriei cinstire“. Ecloziunea sentimentalului patriotic, revelarea unei conștiințe naționale se asociau cu efortul scriitorului ca vigilie a limbii și a literelor. Îndemnul generos a rodit în scurtă vreme. În mai puțin de două secole literatura română și-a creat un spațiu al ei, și-a construit o casă spirituală (căci o asemenea casă este atît limba cît și literatura unui popor) a ființei naționale.

Ideia unui epos național l-a fascinat în acest răstimp pe unii dintre poeții noștri. Idee a unei opere-sumă, a unei vaste fresce istoric-poetice, a unei apologii a Patriei. În proză sau în versuri, pe scenă sau în paginile unei cărți, cronica se continua cu proiecția într-un tărîm legendar, într-un viitor fabulos. O asemenea operă nu reprezenta doar exaltarea unui trecut aureolat de luminile amintirii, ci — poate, mai ales o încercare de a recupera, de a face prezent acel trecut și de a modela în el și prin el un viitor întrezărit. Viitorul eposului național era cel pentru care acel cititor al poeziei române își lansa îndemnul.

Și pe acest plan, al nobilei rivne spre alcătuirea unui epos național, Eminescu ne oferă un model exemplar. El a coborît spre cele mai profunde rădăcini ale istoriei noastre, a unit pasiunea istoricului modern pentru cronicele străbune cu viziunea poetului plăsmuind prin propriile sale adîncuri o lume imaginară. Gînditorul Eminescu urmează, în filosofia istoriei căi schopenhaueriene și hegeliene. Vizionarismul poetic străpunge însă țesătura conceptuală. Se nasc astfel, printr-o viziune mitopoetică, mirificele imagini ale Daciei din **Memento mori**. De la acele îndepărtate origini pînă la luptele celor din '48, de la chipul mitic al Daciei pînă la acela al revoluționarilor, lirica eminesciană cuprinde, în fragmentele sale uriașe — ca și blocurile eratice ale unei geologii ciclopeene — eposul ființei noastre naționale.

Dar întrucît amintim prezența posibilă a eroilor istoriei, într-o structură poematică, se cuvine să medităm puțin asupra acelor teze privind raporturile dintre istorie și poezie care au dominat vreme îndelungată estetica, arta poetică. E vorba de cele cîteva aserțiuni ale lui Aristotel din **Poetica** privind statutul comparat al istoriei și poeziei. Se știe că, după marele gînditor elin, istoria se deosebește de poezie nu atît prin faptul că una e scrisă în proză iar alta în versuri, ci prin aceea că istoria înfățișează „fapte aievea întîmplate“ iar poezia „fapte ce s-ar putea întîm-

Nicolae Balotă

Continuare în pag. a 2-a

Solare ambarcații

Corăbii încărcate și cu matrozi pe punte
Privind atent, prin palide lunete,
Spectrala vinzoleală a valurilor bete
Izbind în coastă insule mărunte,

Și uneori solare ambarcații
Străluminînd prin luminișul spart,
Cu marinarul nelipsit de cart
În timpul colosalei navigații, —

Așa sîntem, și-n ultimul efort,
Rupînd arcanul ceții și-ntîmplătoare plase
De ierburi împletite și vinete sargase,
Ajungem într-o radă și ne fixăm în port.

Virgil Teodorescu

ATITUDINI

Strategia culturii majore

Un ilustru istoric și critic literar al nostru se întreba, cu cîteva zile în urmă, dacă există vreo rațiune în folosirea periodizării mecanice a literaturii pe decenii, pe sferturi de secole, uneori chiar pe secole, dacă nu cumva plutim în hazardul arbitrar al unor scheme, făcut nu să circumscrie ci să segmenteze și să falsifice realitatea procesului unic și neîntrerupt al vieții istorice sau spirituale. Fără îndoială, dreptatea este de partea sa, și cu multe decenii în urmă N. Iorga vorbea de zădărnicia împărțirilor tradiționale ale istoriei în antică, medievală, modernă și contemporană.

Și totuși, privind tocmai aceste realități concrete, nu putem să nu constatăm că marile unități organice se impun ochiului și cer o delimitare, care, fără să le rupă de ceea ce a fost înainte și ceea ce urmează după momentul respectiv, sînt menite totuși să marcheze, în acest flux, niște momente de relief particular. Cine ar cuteza să-i conteste geografului dreptul de a vorbi de forme diferite de relief, cine i-ar contesta legitimitatea notării pe hartă a munților, dealurilor, șesurilor, cine, făcînd o hartă militară, nu este obligat să noteze toate particularitățile terenului respectiv ? Putem oare spune că semnele particulare ale unei hărți ce fixează

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 2-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Gînd la întîlnirea dintre cincinale

De fapt — în curgerea firească a timpului — cumpănă între ani. De data aceasta, însă, momentul marchează hotarul dintre două cincinale, constituindu-se astfel într-un jubileu cu semnificații aparte.

Multe se pot spune în legătură cu un asemenea eveniment, dar poate un lucru esențial este însuși faptul că ne-am obișnuit cu această nouă unitate de măsură. Cu grija cuvenită ceasului, cu exigența necesară clipei, cincinalul, noul etalon înscris pe cronometrul timpului socialist — măsurînd puterea uni popor ale cărui însemne distinctive sînt dintotdeauna puterea de muncă și creația, înțelepciunea și virtutea, omenia și dreptatea — are menirea și capacitatea de-a dimensiona elocvent faptele noastre de muncă ; de-a propune bilanțuri, aceste trainice sinteze ale unei activități multilaterale și complexe, de-a impune perspective, tot atîtea direcționări ale unor preocupări ce-și așteaptă împlinirea.

Avem temeiuri, deci, să afirmăm că cincinalul este unitatea de măsură a retrospectivei și perspectivei, într-o dialectică lege a continuității. Căci ce înseamnă, la urma urmei, toate cele cinci trepte de cînd țara își măsoară vîrsta în cincinale ? Sau, mai aproape de spațiul viu al memoriei noastre, ce înseamnă acest ultim cincinal, al cărui bilanț îl facem acum ? El însuși a fost la început o perspectivă. O perspectivă

Ion Andreiță

Continuare în pag. a 4-a

Premiile revistei LUCEAFĂRUL ediția 1975

În ultima ședință din acest an, au fost înmînate, în prezența unor personalități ale vieții noastre culturale, a numeroși invitați, premiile revistei Luceafărul.

Poezie :

Marin Constantin
Valeriu Bârgău
Ioana Ieronim

Proză :

Mihai Arsene
Areta Șanaru
V. M. Basarab

Critică :

Doina Uricariu
Artur Silvestri
V. F. Mihăescu

JURNAL DE POET

Anul nou

Iarna este anotimpul cel mai prielnic interiorizării și meditației. Vremea dialogului îndelung și în adîncime cu istoria, cu firea înaintașilor.

Vara sîntem în Natură. Ca și toamna și primăvara dialogul se poartă cu firea zidirilor ce cresc și rodesc sub ochii noștri, sîntem afară mai mult, lucrarea de zi cu zi ne ține în stare de trezie în preajma Naturii ce trebuie să-și aducă roada sa.

Acum ninsoarea pecetluie natura : vița e îngropată în pămînt, grîul pecetluit și el acolo departe.

Iarna e vremea întîlnirii omului nu cu natura, ci cu semenii săi cei care au fost și cei de acum. Viața înaintează din natură către omenire, din biologic către spirit, e vremea cuvîntului înnobilării omului prin mijlocirea graiului. Austeritatea naturii îl îndeamnă să-și caute sprijinul în altă parte, în istorie și cuvînt, în experiența și moștenirea înaintașilor. Poate că iarna omul își descoperă părinții la modul cel mai profund și sentimentul adînc al

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

Trădătorilor de țară

Ați cultivat și vîntul și furtuna
Și n-ați avut măcar un lucru sfînt,
Ce iese după voi v-a fost totuna
Ați ofensat și oameni și pămînt.

Nu v-a fost milă nici măcar de mame,
Ați aruncat idei în pușcării,
Voiați să moară patria de foame
Și, dac-ați mai putea, ați mai voi,

Ați ars cuvintele limbii române
Pe ruguri de-mprumut, duhnind urît,
Din cîte trei ciobani atlați la stîne
Voi pe toți trei gîzind i-ați omorît.

Nu v-a fost greu și nu v-a fost rușine
Să măcinați ținuturi și statui,
Voi, fii ai pustiirilor străine,
Prinți sumbri ai domniei nimănui.

Trădînd pe Basarabi, pe Brîncoveanu,
Ați încercat să stingeți acest neam,
Voi v-ați vîndut și inima și lanul
Și cifru-n care noi ascunsu-ne-am.

Ați îndoit lumina țării dreaptă
Și ați murit visînd-o în noroi
Iar azi cînd nici mormîntul nu vă rabdă
Mai reveniți în lume ca strigoi.

Voi, care cu o furie demență,
Sfidînd istoria acestei țări
Dăduseți România în arendă
Închiriînd-o celor patru zări,

Ați dus în capitalele străine
Acelor ce și azi valeți plătesc,
Pămînt de-al nostru, soclu de suspine,
Și-ați dus chiar subpămîntul românesc.

Coșmare țin pe cer această noapte
Și voi mai apăreți din cînd în cînd
Cînd vă aruncă gropile urlînd
Că nu mai pot nici ele să vă rabde.

Însă acum, cînd șansă nu mai este
Să vîndeți patria, bătrîni strigoi,
Voi ne salvați de sumbra-vă poveste
Vînzîndu-vă din viciu voi, triștii, între voi.

Adrian Păunescu

Cine seamănă vînt...

Cîteva voci, de soprane fără exercițiu sau de tenori lustruiți cu glaspapir se întrec în a cleveti împotriva țării și a faptelor ei, avînd aroganța necugetată de a ne învăța, chipurile, care sînt fețele adevărate ale realităților edificate de noi. Ascultîndu-i, luînd act de îmbinarea invectivelor sentențios rostite cu sfătoșenia insinuantă, duioasă, nu poți să nu te întrebi cine sînt și ce vor domnii și doamnele de departe care ne sugerează a nu avea liniște din pricina noastră. Răspunsul nu este greu de dat. Sînt niște oameni care, înăcriți de neizbînzi, nu pot suporta izbînzile noastre, cărora ele le cad mai greu ca oțetul oferit lui Christ pe cruce. Așa se face că s-a specializat în calomnii o mină de indivizi (plecați sau fugiți mai demult sau mai de curînd din țară) care, ca să trăiască, fac negoț cu vorbele, trădînd prin ele țara în care s-au născut.

Încerc să mi-l imaginez pe Arghezi luînd cunoștință de blasfemiile aruncate către țară de

Nicolae Dragoș

Continuare în pag. a 2-a

IN ACEST NUMĂR:

● La ziua Republicii, meditînd despre trecut, prezent și viitor ● Mapamond: Poeme de Blas de Otero în traducerea lui Eugen Jebeleanu ● Revista străină ● Eugen Barbu: Săptămîna nebunilor.

cronica literară

Paul Anghel: Noua arhivă sentimentală

Cel mai bine vorbește despre sine Paul Anghel cînd scrie în **Noua arhivă sentimentală** următoarele : „pînă în prezent, n-am reușit să decid sau să epuizez cazul meu literar". Dificultatea comentatorului e de al încadra pe autorul **Arhivei sentimentale** într-o formulă. Dacă-i spui reporter constați că eticheta e insuficientă deoarece Paul Anghel a scris și teatru. Dacă-l numim dramaturg lăsăm deoparte paginile de critică literară. Și dacă ținem să-l considerăm doar critic literar ne izbim de prezența unor eseuri pe teme culturale de interes general care cer iarăși o altă încadrare. Vom zice și noi ca și Paul Anghel, că n-am reușit să epuizăm cazul său. Problema nu e, de altfel, de a clasifica, clasificarea însemnînd mortificare, ci de a arăta ce e viu în scrierile lui Paul Anghel. Din chiar această sustragere de la încadrările simple obținem o indicație despre autor și tipul său dinamic. Nomadismul preocupărilor lui literare nu înseamnă însă imposibilitatea de a se fixa cît încercarea de a vorbi pe mai multe căi despre aceleași lucruri. Cu alte cuvinte, nucleul e comun și majoritatea scrierilor lui sînt legate între ele printr-o trăsătură comună mai mult sau mai puțin puternică de la caz la caz. **Noua arhivă sentimentală** ni se prezintă însă ca o carte de concepții în curs de deplină cristalizare și o considerăm a fi cea mai caracterizantă pentru ideile și atitudinile autorului. Paul Anghel e unul din puținii scriitori de astăzi care nu se rușinează de faptul că preferă în primul rînd „ideile" și în al doilea rînd „arta" lor. El ne dă în **Noua arhivă sentimentală** o carte de dezbatere nudă în care preocuparea de a seduce pe cititor cu alte farmece decît cele ale inteligenței este aproape absentă. Paul Anghel scrie inteligent și incitant iar inteligența își are seducția ei. Autorul **Noii arhive sentimentale** disprețuiește aglomerările de fapte din care lipsește o idee sau un sistem vertebrator. „Cărțile fără ipoteză sînt neinteresante, simplu bagaj de date, fișe simple de bibliotecă", ne avertizează el încă de la începutul cărții (p. 34). Din acest punct de vedere cartea de față nu-și dezminte autorul : **Noua arhivă sentimentală** foșnește de idei structuratoare, de ipoteze, de soluții polemice. Dacă întreprinderilor lui Paul Anghel li se poate aduce o obiecție aceasta nu poate veni decît din sensul contrar : cartea lui are mai multe idei și ipoteze decît materie faptică. Ce susține de fapt Paul Anghel ? Simplificate la extrem, susținerile lui se pot reduce la următoarele : fenomenul românesc a fost și mai este încă judecat după etaloane care nu-i surprind esența. Important este de a găsi măsura proprie a fenomenului românesc și aceasta nu se poate obține decît printr-o schimbare de optică. Paul Anghel observă, pe urmele lui G. Călinescu, complexul de inferioritate al omului de cultură român în fața culturilor occidentale. Este firesc acest complex, se întreabă autorul **Arhivei sentimentale ?** El ar fi firesc, conchide în răspunsul pe care-l sintetizăm aici, dacă termenul de comparație ar fi bine ales. Dar comparativismul practicat de cele mai multe ori e unul mecanic ce nu ține seamă de dezvoltările specifice. Faptul că n-avem în plan cultural și artistic manifestări sincronice cu cele de referință nu trebuie să ducă la concluzia inferiorității. „Un grup, notează Paul Anghel, poate ignora perfect ordinea valorilor celuilalt" (p. 330). Nu întotdeauna, ne atrage atenția autorul, fenomenul excentric este dator cu sincronizarea față de centru și nu întotdeauna fenomenul considerat excentric trebuie raportat cu obligativitate la un centru. Pentru că sincronismul stă în calea acestei afirmații, Paul Anghel nu se sfiește să polemizeze cu sincroniștii. „Viciul funciar al teoriei sincronismului" stă în „ambiția de a ridica fenomenul excentric la nivelul fenomenului central" (p. 17). Dar dacă raportările sînt greșite, ne sugerează Paul Anghel, în mai multe din eseurile cărții, eforturile de adaptare la modelul central nu sînt ele sterile ? Majoritatea încercărilor pe care le cuprinde **Noua arhivă sentimentală** nu fac altceva decît să ne arate că aria culturală care ne poate ajuta să ajungem la cunoașterea de sine nu este cea occidentală. Întrebuințînd unul din cuvintele cu care Paul Anghel caută să definească una din constantele fenomenului artistic românesc, exoticul, putem spune că autorul demonstrează, ori de cîte ori materia i-o permite, exotismul literaturii și artei românești. Aceasta n-ar fi prețioasă atît prin ceea ce amintește de arta occidentală ci prin trăsătura care o diferențiază de occidentalism. Petrașcu, Paciurea, Sadoveanu, Voiculescu, Învățăturile lui Neagoe, Meșterul Manole și Miorița sînt examinați și examinate, mai ales, pentru a le deconspira deschiderea secretă : „Petrașcu ne spune că pe aici, prin adîncul nostru sufletesc s-a petrecut cîndva un naufragiu oriental, o navă cu pietre scumpe, pornită din Asia, a eșuat, vîslind spre Nord, deasupra continentului european, sau o alta, poate vikingă, pornind spre Sud pe drumul chihlimbarului s-a împotmolit în Carpați, acoperită cu nisip de aur". (p. 284). Scriind despre Paciurea, Paul Anghel ne dă nu numai una din paginile cele mai caracteristice dar și cele mai expresive : „Paciurea ne spune că **începutul e la Summer,** că noi venim pe căi fantastice din Mesopotamia sau din Asia Anterioară. Scoateți, mental, toate **himerele** lui din muzeele românești și plasați-le la British, Luvru, Pergamon, **Ermitaj,** în sălile de artă mesopotamiană, între piesele arhaice, între lei cu aripi, între bărbați cu labe și gheare, între păsări cu copite, între șopîrle cu cap de femeie, și veți vedea că Paciurea e de acolo, că rămîne acolo, că nu mai vrea să vină de-acolo, ca dintr-un abis al memoriei, decît împreună cu noi" (p. 287).

În elocvența pieselor sculpturale ale lui Paciurea, Paul Anghel a găsit unul din cei mai convingători aliați. Ipoteza ne cîștigă atenția. Alt creator pe care Paul Anghel îl așează în încrengături spirituale noi este Sadoveanu. Analiza prozei acestuia dinspre literatura apuseană i se pare neinspirată. De altfel faptele confirmă neputința unei exegeze sadoveniene orientate astfel. Ceea ce ne propune autorul arhivei de ipoteze este o privire dinspre orizontul sud răsăritean : „La Sadoveanu ar trebui să ajungem după ce i-am citit mai întîi pe poeții Bizanțului, pe Neagoe Basarab, și pe Dostoievski. Abia atunci am înțelege cît de mari și de complementari sînt ultimii doi, cum Bizanțul, prin cele două genii ale Răsăritului, al Rusiei și al României, a realizat, la veacuri după cădere, o fericită **coincidentia oppositorum** (în sensul lui Nicolaus Cusanus)". (p. 73). Condiționarea lecturii în acest chip presupune o nouă hartă spirituală a fenomenului românesc. Bine, se va zice, dar Paul Anghel nu face altceva decît să înlocuiască un centru de referință cu altul și dacă vechiul centru dispare fiind înlocuit cu altul marcat de punctul cardinal opus problema sincronismului rămîne. Deci, nu un sincronism cu vestul ci unul cu estul. Observația valabilă în aparență nu se justifică. Nu de o sincronizare cu Orientul e vorba în eseurile lui Paul Anghel cît de o nostalgie a formelor originare. Eseistul a venit în întîmpinarea unei astfel de întrebări cu teoria „modelelor temporale". Ea constă de fapt în ignorarea timpului și spațiului atunci cînd vorbim și comparăm operele de literatură și artă. A proceda după metoda „modelelor temporale" este a introduce himerele lui Paciurea printre sculpturile asiro-chaldeene și a constata spiritul identic care le animă. La Paul Anghel soluția capătă aspect revoluționar și emițătorul ei speră să depășească cu ajutorul „modelelor temporale" anume impasuri ale cercetării și criticii literare și artistice curente. În mic, ideea nu e nouă și, în parte, Paul Anghel forțează uși deschise. Forster imagina și el în studiile sale despre roman o masă la care s-ar așeza toți romancierii mari ai tuturor timpurilor, indiferent de epoca în care au trăit. Ideea e că valorile estetice scapă situărilor temporale. Nu egalitatea și fraternitatea marilor valori artistice în dispreț de determinism o are însă în vedere Paul Anghel. El cere examenului artistic un orizont vast, dar totodată și un criteriu disociativ și asociativ care s-ar putea numi, cu o expresie din Lucian Blaga, pe care autorul arhivei îl pomenește ca spirit tutelar de nenumărate ori, „matrice stilistică". Ceea ce apropie himerele lui Paciurea de himerele Orientului antic ar fi o „matrice stilistică" comună. Ceea ce ni-l poate releva pe Sadoveanu, spune cu alte cuvinte eseistul, este descoperirea matricei sale de referință. Spre deosebire de Lucian Blaga, Paul Anghel caută însă matricea stilistică a poporului român cu mult mai departe în timp și spațiu.

Aceste idei risipite în întreaga carte sînt concentrate mai ales în eseurile **Obîrșie și perenitate și Dialog cu un tînăr.** Celelalte eseuri, ne referim la cele rezistente, volumul fiind inegal, cu un sumar lipsit de unitate tematică, sînt aplicări ale lor. Multe merită o atenție specială cum sînt cele despre Miorița și Meșterul Manole, fiind contribuții de referință ale problemei, ori cele despre Sadoveanu și Voiculescu, ultimul excelent demers critic de tip structuralist. Analizîndu-le am fi văzut pe eseist la lucru dincolo de marginile teoriei lui, adică în spațiul unde teoria se cere verificată. Unor analize parțiale am preferat însă prezentarea ideilor centrale și a articulării lor.

Esențial este să înțelegem spiritul unei cărți. Am circumscris aici mai ales aspirația lui Paul Anghel. O bună parte a cărții rămîne fatal în afara cronicii literare. Procedînd altfel am fi aplicat însă autorului o măsură mică. Fără înțelegerea nucleului central de idei eseurile lui Paul Anghel pot părea aventuroase și pline de afirmații hazardate. Pentru spiritele pedestre sau scolastice o astfel de carte poate să treacă drept un adevărat scandal. Ea sfidează mai ales locul comun și prejudecata didactică. Are deci adversari puternici. Față de ei e necesar ca autorul să se fortifice. Paul Anghel se lasă adesea tîrît de cuvinte, pierzînd de sub picioare solul solid al demonstrației. Principial, nimic nu se poate obiecta susținerilor autorului. Justețea și superioritatea lor cer însă o haină invulnerabilă. Prin efervescența ideilor, prin pasiunea cu care este scrutat fenomenul românesc, **Noua arhivă sentimentală** se impune ca o carte de excepție a anului literar 1975.

M. Ungheanu

prezențe

Premiile revistei „Săptămîna"

Simbătă, 20 decembrie 1975, a avut loc decernarea premiilor revistei „Săptămîna" pe anul în curs, după cum urmează : acad. **Al. Rosetti,** pentru întreaga operă științifică ; **Laurențiu Fulga,** pentru volumul de nuvele „Straniul paradis" ; **Nicolae Dragoș,** pentru volumul de lirică patriotică „Scrisoare în sat" ; **Al. Oprea,** pentru volumul „Mitul faurului aburit" și pentru activitatea de valorificare a moștenirii literare românești la revista „Manuscriptum" ; **Marin Moraru** și **Mircea Albulescu,** pentru rolurile realizate în 1975 în piesele „Ultima oră" și „Danton" ; **Dan Mutașcu,** pentru romanul „Bunul cetățean Arhimede". S-a acordat o mențiune lui **Eugen Teodoru** pentru volumul de povestiri patriotice „Podul de foc". **(În cadrul festivității de înmînare a premiilor, au vorbit scriitorii Eugen Barbu, Laurențiu Fulga, Al. Rosetti. Redăm mai jos cuvîntul rostit de academicianul AL. ROSETTI).**

Poate că din întreaga noastră adunare de astăzi, sînt singurul care mă întreb ce caut aici !

Știu ! Maestrul Eugen Barbu este inițiatorul acestei sărbătoriri : ani, cărți, studii, adunate laolaltă, constituiau o piramidă gata să mă doboare... ! Dar veghea acest duh binefăcător, căruia îi datorez, de atîtea ori repetat, sentimentul de chietudine, de liniște sufletească ce mă cuprinde, în preajma lui. Atunci, sub îndemnul său spiritual, mai apuc tocul și scriu cîteva rînduri. Broșura dactilografiată din 1962, unde strînsesem cîteva scrieri, i-a căzut în mînă și, sub îndemnul său, a fost tipărită. Tot el, cu o dulce silă, m-a îndemnat să scriu „Cartea albă", publicată mai întîi în revistă.

Da ! Cînd mă apropii de Eugen Barbu, mă simt încurajat să trăiesc, și chiar să privesc spre viitor... !

Cu aceste gînduri, depun expresia recunoștinței mele pe altarul prieteniei, în mîinile acestui reprezentat de geniu al poporului nostru.

Almanahurile

Respectînd și de data aceasta deviza „de toate pentru toți", almanahurile apărute spre finele anului 1975 sînt o sursă de desfătare pentru cele mai diverse categorii de cititori. Rapida lor dispariție din librării și de la chioșcurile difuzării presei, constituie dovada cea mai grăitoare. Almanahurile anului 1976 se impun prin marcanta specificitate a profilurilor, în așa fel încît profilul cititorului, la nivelul lecturilor deconectante dar și instructive, este direct proporțional cu numărul volumelor pe care el le deține. Să facem astfel cîteva remarci. ALMANAHUL „SCÎNTEIA", mai presus de orice, e o succintă enciclopedie în care, din unghiul concepției moral-politice a momentului istoric străbătut acum de România Socialistă, sînt sintetizate unele dintre cele mai caracteristice aspecte menite să definească pe multiple planuri condiția omului contemporan. Spre ilustrare, să cităm marile teme sub al căror semn stă sumarul bogatului și diversului tom : „Cincinalul revoluției tehnico-științifice explicat, ilustrat", „Terra ne poate hrăni pe toți", „Știința în pragul noului mileniu", „Spectacolul lumii în 10 tablouri", „Ce se întîmplă cu clima ?" și altele.

Cum era și de așteptat, almanahurile „FLACĂRA" și „MAGAZIN", circumscriindu-și și ele conținutul între coordonate moral-sociale similare, fac loc unei extinse game de materiale, (anchete, reportaje, statistici, ilustrații etc.) avînd un pronunțat conținut instructiv-informativ și beneficiind, în ceea ce privește prezentarea, de forme dintre cele mai suple, umorul și senzaționalul de bună factură ocupînd un loc privilegiat.

Semnificativă este și prezența scriitorilor în sumarele almanahurilor la care ne-am referit pînă acum.

Se înțelege că cea mai masivă prezență a scriitorilor în paginile almanahurilor recent apărute este de căutat în **„ALMANAHUL LITERAR '76",** editat de Asociația Scriitorilor din București. Într-o prezentare artistică cu totul atractivă, „Almanahul literar '76" lasă impresia unei cuprinzătoare oglinzi în care este surprinsă pe viu viața noastră literară la zi. A da nume de autori și titluri de lucrări (poezie, proză, amintiri, confesiuni, eseuri, anecdote, reportaje, traduceri, foarte multe și frumoase reproduceri din opere de artă, fotografii, caricaturi etc. etc.) este, desigur, imposibil, întrucît, pur și simplu, ar însemna să copiem sumarul însuși ce se înșiră pe două bune pagini de carte. Este necesar, în schimb, să arătăm că farmecul ultimei ediții a „Almanahului literar" are drept sursă subtila distribuire în paginile sale a quasi-majorității scriitorilor noștri de azi într-o viziune panoramică de mare pregnanță.

Cronicar

A apărut

Pentru un epos național

Urmare din pag 1

pla..." Pe de altă parte, opera istorică, spre deosebire de cea poetică, nu are ca scop expunerea „unei acțiuni, ci a unei epoci, mai exact a tuturor evenimentelor petrecute înăuntrul unei epoci în legătură cu unul sau cu mai multe personaje, oricît de întîmplător ar fi raportul în care s-ar găsi unul față de celelalte". Cu evenimentele epocii noastre opera de artă, poetică, este cosmotică. Ea reprezintă spațiul infinit al posibilului. Textul lui Aristotel constituie o negare a poeziei istorice ? Nicidecum. El reprezintă o clară expunere, în cadrele categoriilor literare ale antichității dintr-o anumită perioadă a raporturilor de similitudine și disimilitudine dintre istorie și poezie.

Mult înainte ca vechea citadelă a **Poeticii** lui Aristotel să fi primit loviturile de berbece ale poeticelor moderne, pe cînd încă nimeni nu punea la îndoială teza verosimilității, poeții — și îndeosebi dramaturgii s-au complăcut în prezentarea unor „fapte aievea întîmplate" în operele lor sau pe scenă. Capitole largi din istoria Angliei apar în dramele istorice ale lui Shakespeare, cu ororile și sublimitățile lor. Elizabetanii nu s-au sfiit să-și împăneze piesele cu aluzii la epoca lor. Istoria invadează scena. De aceea, mai tîrziu, cînd romanticii se apleacă asupra bătrînelor cronici, cînd Hugo — în prefața la **Cromwell** — pledează pentru drama istorică, ei își amintesc pilda exemplară a lui Shakespeare.

In marile momente de concentrare a conștiinței istorice, de mutație în condiția istorică a unui popor, apariția unor proiecții istorico-poetice este firească și necesară. Un epos național își are valoarea sa înalt pedagogică. Trăim într-o asemenea epocă, în care asemenea opere, de sinteză și examen suprem al experiențelor trecutului, filtrate prin conștiința prezentului și proiectate asupra viitorului, sînt necesare. Desigur, numai acel epos își poate avea validitatea sa literar-artistică, în care nu se recurge la trivializarea istoriei, la vulgarizarea ei, prin căutarea unor efecte ieftine, care golesc cuvîntul de orice densitate. Căci un epos național reprezintă, în același timp un examen al conștiinței naționale, cît și al conștiinței literar artistice.

Strategia culturii

Urmare din pag. 1.

„faciesul" unei țări, unui continent, sau numai al unui ținut reprezintă forme arbitrare de diviziune introduse de spiritul nostru într-o realitate care, obiectiv, este unitară și indivizibilă ?

La fel se întîmplă și cu acest extraordinar de complex planetarium care este istoria neamului omenesc întreg, istoria lui spirituală, alcătuită, ca și planeta noastră unică, din atîtea delimitări numite țări, popoare, continente, emisfere... Și la fel istoria unei singure țări sau unei singure epoci. Căci, la fel ca în geografie, o hartă specială care este ținută să ajungă la amănunțimi de ordinul infinitului mic, nu este același lucru cu harta generală a țării sau cu harta unui continent. Dar în această ierarhie a amănunțimilor, regula rămîne cunoașterea *întregului* spre a putea departaja cu exactitate și fără erori părțile din care este alcătuit.

Înțelegem astfel de ce, dacă aplicarea mecanică a diviziunii pe secole sau pătrare sau decenii nu-și îndeplinește scopul, în schimb, atunci cînd o astfel de delimitare este cerută de însăși nevoia noastră de a deosebi pe relieful spiritual al unei națiuni niște mari forme distincte, de a numi muntele munte și fluviul fluviu, ea este nu numai legitimă, dar devine, prin încărcătura ce o evocă, maniera cea mai sugestivă de a ne referi la realitatea respectivă. Cine oare poate confunda conceptul de „Secol al XVIII-lea" cu „Secolul al XVII-lea" în literatura franceză ? Nu ne evocă ele oare lumi spirituale deplin închegate, galaxii cu o teribil de clară lumină proprie, în marea cale lactee a splendidei culturi franceze ? Folosim termenul de „marele secol" sau „secol de aur" pentru atîtea momente de vîrf din atîtea culturi. Fiindcă asemeni reliefului fizic, relieful spiritual poate fi foarte variat.

Pe harta spirituală a națiunii noastre există, de asemeni, astfel de diferențieri, există vaste masive punctate de vîrfuri impunătoare, după cum există și locuri de trecere între ele, cu podișuri, plaiuri, văi și uneori chiar prăpastii. Nu le putem confunda și nici ignora. Există o epocă „a lui Mircea cel Bătrîn și Alexandru cel Bun", există o epocă „a lui Ștefan cel Mare, Radu cel Mare, Neagoe Basarab și Petru Rareș", reprezentînd primul nostru „secol de aur", după care curba coboară pînă ce o nouă mișcare tectonică din adîncurile istoriei, cutremurul determinat de epopeea lui Mihai Viteazul, ridică iarăși odată cu demnitatea și încrederea în sine a poporului nostru, forța de creație și afirmare a geniului său creator pe plan literar și artistic. Și avem cel de al doilea „secol de aur", neîmplinit, de data asta, fiindcă a fost retezat de întreitul șoc al celor trei imperii care ne înconjurau. El începe cu Grigore Ureche, Simeon Ștefan și Varlaam, pe vremea lui Matei Basarab și Vasile Lupu, și apune odată cu tragica moarte a Brâncoveanului și cu stingerea, în exil, a lui Cantemir. Singurul supraviețuitor, martor și memorialist, care-l va mai prelungi în sufletul și mintea sa, peste 1723, este Ioan Neculce, cel ce umblă cu vaiete printr-o realitate ce-i dădea destule motive să o căineze.

Dar lupta națiunii române de pe tot cuprinsul pămîntului românesc pentru renașterea sa națională împotriva opresiunii străine, provoacă, la fel ca epopeea lui Mihai, renăscută în marea răscoală a lui Horia, Cloșca și Crișan, iar apoi în revoluția de la 1821, o nouă ridicare din „valea plîngerii" în care se rostogolise pentru cîteva decenii, odată cu țestele Brâncovenilor, și sufletul românesc. O impetuoasă, extraordinară și rodnică renaștere, acea „repede reabilitare spirituală a unui neam întreg", cum o numea Nicolae Iorga, are loc de pe la 1760 și atinge un prim punct de maximă afirmare, în Țara Românească, Moldova, Transilvania, Banat și Dobrogea în ultima treime a secolului al XVII-alea, odată cu „Școala rîmniceană", „Școala ardeleană" și excepțional de interesanta mișcare, moldoveană mai întîi, universal-românească apoi, și „universală" pur și simplu pînă la urmă, (în posteritatea mijlocită și nemijlocită) care este „Școala paisiană". Pe toate articulațiile pămîntului românesc, deodată, și comunicînd între ele, apar gigantice masive culturale, parcă răspunzînd sfidării istoriei.

Iar aceste gigantice masive, cum ne apar văzute de pe cîmpie, nu sînt, cînd ajungem în vîrf, decît primul lanț de munți dintr-un relief ce se deschide dintr-o dată splendid în fața ochilor, și cu o nouă altitudine, de la vîrful Heliade și vîrful Asachi, spre vîrful Bălcescu și vîrful Alecsandri, iar în zarea cea mai îndepărtată, peste toți, răsar vîrfurile Eminescu, Caragiale, Creangă, Hasdeu, Arghezi, Sadoveanu, Iorga, Blaga, Pârvan, Călinescu, și toată pădurea de piscuri ce nu părea să mai fie urmată de vreo vale sau o prăpastie, atît de „geologică" și neîntreruptă o clipă părea a fi vulcanica erupție a geniului românesc, propulsat de o extraordinară istorie.

O istorie însă care, asemeni vînturilor ce-și pot schimba direcția, s-a învîrtejit înapoi și părea să sape, ca odinioară, pentru multă vreme, șanțuri de lacrimi și pustiu pe chipul țării și al culturii românești.

Însă de data aceasta în calea uraganului a stat o înțelepciune de sute de ori mai încordată, în

Desen de Sabin Ștefănuță

care s-a împletit toată înțelepciunea mileniilor scurse, știute și neștiute de istorie. De data aceasta granitul unui popor ireductibil, îmbrățișat de flăcările istoriei, a devenit bazalt. Și toate marile încercări s-au făcut un nou principiu de renaștere, la o altitudine nouă.

Cele mai dramatice experiențe istorice încercate de poporul nostru de un mileniu de istorie cunoscută, și de tot mileniul anterior, doar întrevăzut prin izbînda lui finală — *durata* noastră pe acest pămînt — au devenit, prin „miraculoasa" faptă a comuniștilor, pîrghia celei mai neașteptate (pentru alții, care nu ne cunosc nici trecutul nici croiala ființei) înălțări a țării și poporului nostru sub soare. Și din această victorie fără precedent în toate epopeile scrise de înaintașii noștri, dar pregătită și făcută posibilă de ele, a țîșnit, spre viitor, un nou „veac de aur" al culturii românești.

Ne găsim, acum, la cîteva zile de încheierea acestui mare deceniu. Un deceniu cu „profil de epocă" — spre a folosi celebra formulă prin care Blaga a numit întreaga noastră istorie contemporană, intuind-o, și botezînd-o elocvent el, filosoful și poetul esențelor ultime. Un deceniu care, întemeiat pe alte exact două decenii anterioare, a fost ceea ce este partea vizibilă a atolului, ridicată deasupra mării pe temeiul uriașei munci tăcute și tenace, ascunsă pînă la ceasul ivirii la orizont, de tăcerea oceanului.

Și descoperim, azi, că, fără nici un orgoliu, reluînd pur și simplu declarațiile unora din cei mai bine așezați, spre a vedea, cîntări și aprecia, și dintre cei mai puțin dispuși să se joace cu vorbele mari, dintre oamenii cu răspundere ai timpului nostru, de pe toate meridianele, România se constituie ca unul din acei durabili poli ai istoriei, de unde se poate cuprinde cu ochii întregul planetarium, și se pot reflecta în inimi speranțele, așteptările, temeiurile, năzuințele întregii omeniri. La care, căutîndu-ne în adîncul tradițiilor, specificului, experienței și puterii noastre de asimilare și sinteză, încercăm să răspundem, pe limba noastră, dar pe înțelesul tuturor.

În cuvinte, în muzică, în artele frumoase, în filosofie și faptă, poporului nostru îi revine, alături de toate popoarele lumii și cot la cot cu ele, menirea de a face ca viitorul să se umple de lumina unor valori umane eterne, reformulate prin prisma și pentru sufletul omului de azi. În înțelegerea măreției, dar și a greutății acestei misiuni, stă secretul strategiei culturii majore pentru deceniul ce vine.

Anul nou

Urmare din pag. 1.

ființei Patriei să fie roada lăuntrică a bucuriilor iernii, a acestui ceas al pustiirii Naturii între două rodiri.

În Transilvania, în nopțile adînci, către înnoirea anului, în această iarnă ajunsă la mijlocul ei, se aducea în mijlocul casei un pom uscat, desfrunzit, o ramură pustiită de orice urmă de viață și era îmbrăcată cu podoabe dintr-ale omului, din ceea ce Natura a rodit și i-a încredințat omului ; acum omul îmbracă natura ca dintr-ale sale cu zurgălăi și prime și imagini, și-n jurul ei, hora copiilor este cîntarea aducerii aminte, Natura devenită Istorie.

De-a lungul istoriei omul s-a întrebat care este vremea cea mai potrivită pentru înnoirea lui, cînd trebuie să se știe el peste an mai aproape de înnoire în anul cel nou. Cele mai vechi calendare așează anul cel nou în acest ceas de iarnă între cele două rodnicii, la sfîrșit de toamnă, cînd s-a încheiat povestea deschisă Naturii sau un ceas mai devreme înaintea primăverii, acum cînd omul trăiește din cuvînt, cînd viața lui e mai puțin spectaculoasă, cînd în ungherul privegherii sale se descoperă fragil, trestie curgătoare atinsă de adierea celui mai neauzit vînt.

Cine seamănă vînt...

Urmare din pag. 1

acești vînzători de vorbe. Sub verbul lui necrutător, probabil, cei care au cutezanța să se atingă de ceea ce este mai sfînt din toate s-ar transforma în niște biete și jalnice tîrîtoare. Sau cum ar spune marele poet : „Apeși cu talpa ies nițele bale". Nici nu merită altă soartă cei ce nu știu să se bucure cu adevărat de succesele țării, în care s-au născut, cei ce nu știu să se îndurereze sincer de încercările prin care ea poate trece la un moment dat. Cînd ajungi să nu îți mai supui cuvîntul, să-l lași să arunce lavă întunecată către chipul țării în care îți sînt înmormîntați strămoșii, care păstrează ca într-o efigie nemuritoare istoria, atunci nimic nu te mai poate salva și numele, chiar dacă acoperă imaginea firească a unei persoane, devine un nume inutil. De luni de zile, ba chiar de ani, aceleași triste figuri fac tot felul de profeții despre România, despre viitorul ei. De cîte ori, prin ani, nu au anunțat ei catastrofe, cataclisme, drame naționale, cu un pesimism feroce, hrănit dintr-o oarbă ură. Iar noi, neavînd vreme să luăm în seamă vorbele nesăbuite, ne-am văzut de treabă, fiecare la locul lui, adăugînd faptele noastre la bilanțul general al țării. Și ne-am făcut o țară puternică, liberă, independentă ; și am realizat o Românie modernă, a cărei economie echivalează, azi cu 30 de Românii din 1938.

În multe țări ale lumii exemplul României, hărnicia și eroismul poporului român, priceperea sa de a-și construi o țară pe potriva vocației sînt recunoscute și prețuite. Numai dumnealor, cei care din obscure motive și-au părăsit țara, se îndărătnicesc să nu vadă și — pierzîndu-se într-o penibilă anecdotică — trec cu buruiana urii pe lîngă succesele noastre, pe lîngă faptele noastre, încercînd să ni le înnămolească în vorbe fără sens. Lor, celor ce și-au vîndut țara, celor ce nu știu să se bucure de faptele mari ale țării, celor la care nu este greu să descoperim ura față de partidul care o conduce, ura față de poporul care, — cu dăruire și sacrificii — trudește să o facă mai înfloritoare, le-ar trebui hărăzită pedeapsa invocată în versul eminescian : „Cum nu vii tu, Țepeș Doamne..." Dar nu cred a fi blestem mai mare pentru cineva decît acela de a-și pierde dreptul de a avea o țară, de a fi desmoștenit pentru faptele sale de propriu-i popor. Cel mult un marasm jalnic va învălui destinul vînzătorului de țară. El nu poate avea o soartă mai rea decît soarta cuprinsă în cea mai tristă împerechere de cuvinte din cîte a cunoscut lumba omenească : *trădător de patrie.*

Vor mai striga, probabil o vreme (nu prea lungă, pentru că nici agonia nu poate fi fără sfîrșit) împotriva a ceea ce am făurit și făurim. Vor mai încerca să întineze cu jalnice cuvinte numele unui popor, al unui eveniment, al unui om al țării. Dar vorbele deșarte se vor risipi în uitare. Pentru că țara nu a avut, nu are și nu va avea nicicînd nevoie de sfătuitori plătiți cu minutul și ora ca să arunce spre ea injurii, vorbe de ocară. Și dacă ne înclinăm pînă la pămînt în fața celor ce, trăind departe de țară, au slujit-o și o slujesc cu credință prin fapta și opera lor, în fața celor pentru care nu a existat și nu există cuvînt mai sacru decît numele țării, în fața celor ce, într-o parte sau alta a lumii, fac cinste locurilor în care s-au născut, patriei căreia îi aparțin cu originea și cu sufletul, nu vom putea nici o clipă să avem măcar un cuvînt de iertare pentru cei ce, trădînd lamentabil, aruncă ura lor către țară. **„Cine seamănă vînt, culege furtună",** spune o veche zicală românească. E bine să o amintim celor ce, după felul cum ne stîlcesc limba în grăbite opinii și dezbateri, se arată a fi mult prea departe de țară. Țara nu poate fi deloc acolo unde oamenii se nasc și trudesc pentru ea, iar în ce ne privește, decît acolo unde soarele luminează Dunărea, Carpații, Marea Neagră, decît acolo unde viitorul, năzuințele, idealurile poartă nume românesc. Cei ce cred că pot vorbi în numele țării fără a face nimic concret pentru ea sînt niște vînturători de vorbe goale. Urii, pe care „domnii și doamnele." un pumn de indivizi, o aruncă spre țară, îi răspundem cu o pe deplin justificată silă.

ATELIER LITERAR

Poșta redacției

I. TEODORESCU : Printre pagini de confecție, neconvingătoare, și cîteva lucruri mai reușite : „Cu sfială" ; „Despre mine", „Burg", „Roua de pe", „Armuri", „Scrisoare".

A. DE CHAMONIX : Ne-au plăcut mai mult : „Mîinile", „Floarea soarelui", „Necunoscutul", „Argonauții" și, mai ales, „Trandafirii funebri".

I. DUMBRAVĂ : Parcă e nițică oboseală, stagnare. Mai bine : „Poveste", „Fată frumoasă", „Să nu întîrzii", „Absențe", „Bătrîni".

A.-S. DIGĂ : Lucruri interesante : „Ploaie", „Compensație", „Prea mult iubind", „Tripla libertate". Pe ici, pe colo, asperități, șovăieli prozodice. Și, poate, un pic de monotonie.

AL. H. : Puține lucruri demne de atenție, în ultimele plicuri : „Ce anume lipsește", „Gînd", „Acei luptători", „Nehotărîrea".

ZEN : Cele mai multe par acum ceva mai echilibrate, deși unele neajunsuri semnalate mai persistă, în proporții variabile. Slabe, neajunse la nivelul vibrației : 36, 33, 29. „Steaua" a apărut, parcă. Vor urma și altele, pe cît posibil.

A.-T. FURNEA : Scădere alarmantă de nivel, între „bancuri" ușurele și „lecții" uscate și oratorice. Notăm (ca să notăm ceva !) „Cît la sută", „Planetele". Comunicați-ne și „modul de întrebuințare" al celor două semnături.

DIA : Sînt cîteva lucruri mai mult sau mai puțin interesante, adeverind unele înzestrări pentru poezie (și pentru umor !) : „Dezolare", „Rotund", „Pantofii". Le-am încredințat redacției, conform dorinței.

T.N. VASILA : Stupoare ! După „tripla" norocoasă, niște hieroglife ale amărăciunii ! Să sperăm că, de sub bandajele albe ale zăpezii, se va ivi un '76 plin de nobile și înțelepte cicatrice !

DANIEL A : Nu e grav că „n-ați absolvit cu succes nici măcar abecedaru" (deși e destul de rușinos, dacă ținem seama de variatele și lesnicioasele posibilități școlare care s-au creat — tocmai pentru lichidarea alfabetismului !), dar e grav că vă făliți oarecum cu ignoranța dv. și, mai ales, că vă permiteți să judecați, cu suficiență și agresivitate, tot ce nu vă e accesibil, tot ce nu vă ajută mintea să pricepeți. Iată o mostră cu totul ieșită din comun : **„În sprijinul meu vreau să aduc ermetismul domnului Barbu Ion, inutilitatea operei sale constă în faptul că nimeni n-o citește, și-aici nu pot fi contrazis".** Lăsînd la o parte incultura, nici un om cu bun simț nu riscă afirmații absolute, neîntemeiate ca „inutilitatea operei", „nimeni n-o citește" (de unde o știți și pe asta ?), „aici nu pot fi contrazis", etc. Mai ales cînd, în cazul „domnului" Barbu, unul dintre cei mai mari poeți ai acestei țări, unul din numele nepieritoare ale strălucitei constelații interbelice (Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia), generații succesive de critici, istorici literari, monografi, i-au consfințit unanim (și definitiv) acest înalt blazon al valorii între valori, pe care, desigur, nu-l pot atinge și întina nici un fel de nerozii ignare și agresive. Ce e de făcut — ne întrebați — cu „întîrziații", cu cei rămași în pragul sau în preajma abecedarului ? Dv. ce credeți ? Cum puteți „rezolva" cazul Barbu sau Blaga, sau altele, numeroase, care întruchipează culmile de poezie ale spiritualității românești, ale năzuinței spre frumos, ale gîndirii lirice naționale și universale din acest secol, dacă n-ați reușit încă să „rezolvați" un biet abecedar, peste care, slavă Domnului !, copii (normali) ai țării trec în zbor încă din primii ani de școală ? Puneți mîna serios pe carte — iată singura cale ! Și bucurați-vă, deocamdată, de ceea ce pricepeți și vă place, și lăsați pe fiecare să se bucure de ceea ce pricepe și gustă. Și străduiți-vă să pricepeți și să gustați azi, ceea ce n-ați reușit ieri ; mîine, ceea ce n-ați reușit azi — aceasta fiind o problemă de învățătură și educație permanentă. Și lăsați la o parte ambiția de „a face ordine" în valorile, consacrate sau nu, după legea stupidă că „ceea ce nu pricep eu, nu există !". Și mai țineți seama, în fine, de o veche vorbă înțeleaptă care spune că, în ciocnirea dintre o carte și un cap, nu întotdeauna cartea e cea care sună a gol !... (Despre așa-zisele dv. scrieri, încă n-avem ce discuta ; ele sînt la fel de slabe și agramate).

D.D. Arnega : Dacă n-au apărut după atîta vreme, e semn că au fost respinse.

Coman Costică, Baicea M. Ion, D. Zlăvoagă, Gavrilă F., Ioana Avram, Marinescu Maria, G.G. Byron, Anonymus errant, Maria Văraru, Hyon, Ion Castia, Dinu Petre, Lorelei, Chibici Nușa, Olariu V. Ion, Ionel Bota, Iosif Ion, Cătălin Daniil, Arad, Isman Cătălin, C.S. Modirjac, Agenor, Valentin Dobrescu, N. Nițulescu, Ignotus, Tonica (Constanța), **Sofian Petrică, Alisa Voinea, Dicu St. Gheorghe :** Încercări de nivel modest, fără calități deosebite.

C. Bacu (ceva mai bine, în „Eu mă cobor", „Melancolia", „Ci lasă"), **V. Purcaru, Ion Cristea** („Elegie", „Cîntec"), **R. Iuda** („Noi cînd ne naștem") : Nimic nou !

Geo Dumitrescu

Numărul viitor al revistei noastre va apare sîmbătă 10 ianuarie 1976.

Din aparițiile anului literar 1975

Diversitatea universului liric

Anul 1975 a trasat prin volumele sale de poezie o bogată și complexă hartă lirică. Au apărut cărți de sinceră vibrație și meditație, în care timpul și istoria își află ecouri reale, cărți în care poezia se identifică cu biografia unui timp social. Privind dintr-o perspectivă panoramică se evidențiază, ca o trăsătură unificatoare și definitorie a volumelor publicate în acest an, continuitatea și comunicarea dintre generațiile lirice, legătura profundă dintre aspirațiile lor fundamentale, în sensul unei proiectări a vibrației și meditației artistice, într-un cadru mai amplu, de autentică deschidere spre istorie, spre tensiunile ei problematice. Vizionarismul optimist, certitudinea lucidă a idealurilor, patetismul interior au impus registre poetice de anvergură individualizînd spiritul activ în poezie alături de cel meditativ și confesiv. Latura eroică, deschisă spre social, responsabilitatea dramatică a creației devine o generoasă comprehensiune a lumii și a condiției umane, o sinceră implicare a poetului în viața cetății. Volumele publicate de Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Meliusz Jozsef au, dincolo de valoarea unor sinteze lirice, semnificația reafirmării unor conștiințe lirice, angajate. Pulsul emoției lirice, tutelată de idealuri civice, devine în cărțile publicate de Tiberiu Utan, Al. Andrițoiu, Victor Felea, Ioan Alexandru, Marin Sorescu expresia unei adeziuni programatice a metaforei la sensurile istorice. Acest adevăr de esență, fertilizează poezia, redimensionează filonul liric. Poemele actualizează un lirism înțeles nu numai ca stare poetică acut interiorizată ci și ca act, nu numai ca o profundă contemplare a lumii ci și ca o raportare responsabilă la ea. Metafora devine expresia unei vocații istorice și sociale în cărțile semnate de George Țărnea, Titus Vijeu, Mircea Florin Șandru sau Lucian Avramescu. Sentimentul patriotic transpare, într-o modernă expresie lirică prin simbolurile ce organizează universul poeziei lui Adrian Popescu, Horia Bădescu, Aurel Șorobetea, Dan Mutașcu. Dar această diversitate și polivalență a poeziei se impune nu numai din unghiul panoramic ci și din acela individualizator, în care lectura traversează fiecare volum publicat.

În **Rod III**, volumul publicat de **Cezar Ivănescu** la Editura „Cartea românească", dragostea este văzută ca principiu al adevărului și virtuții, devenind astfel nucleul organizator al imaginarului. Semnificațiile poemelor circumscriu **o cazuistică a iubirii**, bazată pe **o doctrină sentimentală** apropiată de aceea a trubadurilor și truverilor. Celebrarea iubirii — în același timp, credință și senzualitate — se identifică cu „erudita pietate". Gravă și măsurată, dincolo de nonșalanța oralității și de pregnanța formulelor, această celebrare a depășit spontaneitatea sentimentului, naivitatea și explozia lui, de care își amintește doar, cu nostalgie, educîndu-și fiorul și patosul, cunoscîndu-l **(Amintirea Paradisului)**. Dragostea închinată unei ființe alese, „soare tămîiet", „tot mereu fecioară", „soarele meu mult", **(Aubadă)** devine un cult **(Mariolatrie)**. Poetul cîntă și **prin cîntec servește** valoarea și frumusețea, fără a o individualiza, precum petrarchiștii. O primă ipostază a acestui volum este deci aceea de roman curtean, scris după niște legi guvernate de o artă subtilă (trobar sotil) secretă (trobar cobert) și închisă (trobar oscur, clus) fără a se reduce doar la asumarea acestor voci esențializate, medievale. Poetul pronunță „cuvinte metrificate", e stăpîn pe „muzicalitatea naturală" definită de Eustache Duchamps drept „muzica gurii ce rostește", tot el stabilește și muzica rostirii poemelor sale.

Apropiată de genul folk și de șansonetă sau de romanță și de baladă, poezia lui Cezar Ivănescu e mai mult decît acestea. Poemele depășesc simplul **jeu d'amour, aubada, bocetul** și **lamentația**, precum și cunoscutul **lai** francez, genuri și specii pe care le conține în literă, fără a se reduce la ele în spirit. Sentimentul nu e convențional sau livresc, metafora nu e doar refren sau formulă stereotipă. Profund și tragic, poetul **își asumă** nașterea și moartea la fel ca și iubirea **servindu-le** : „...ei, da da a-ți înfringe / carnea dragule / nu-nseamnă a-ți / ucide carnea / cum a iubi / nu-nseamnă a avea / ci mai degrabă-a merge către moarte".

În cel de-al doilea volum al său, **Cintec de trecut akheronul**, **Dorin Tudoran** evocă într-un amplu poem pseudo-narativ „călătoria cîntărețului fără de frică și fără prihană", ridicînd această vastă metaforă la rangul unui simbol unitar, ce traversează granița poeziilor, delimitate precum niște „cînturi", din necesitatea unor pauze de respirație, — în rostire. Fiecare „întîmplare" e de fapt pretextul unui simbol, o funcție, un element dintr-un ritual al cunoașterii, fiecare personaj e de fapt o ipostază a eului, un mod de inițiere. Transferul cunoașterii simultane într-o cunoaștere succesivă prin **trecerea lirismului în epopee și narație**, se naște din nevoia de distanțare, de obiectivare a trăirii spirituale și afective, în ultimă instanță a propriei condiții : „și era această călătorie ca și cum aș fi descoperit **necunoscuta distanță** la care trebuie să mă aflu totdeauna de propria-mi viață / pentru a putea simți că există ea și / cealaltă ! cealaltă ! cealaltă / și era această călătorie / ca și cum aș fi devenit pe înțelesul tuturor lucrurilor" **(necunoscuta distanță)**. Călătoria „visată", imaginată, are valoarea unei legi, ea purifică și inițiază, fiind în același timp o artă poetică : „iar pribegia mea se întîmplă / într-o limbă de cuvinte visate / unde adevărul se naște / la adăpostul zăpezilor călătoare" **(poate ochii)**. Poezia evocă astfel derularea unei treceri, a unei depășiri și autodepășiri și se vrea prin ea însăși un ritual de trecere **(cintec de trecut...)** spre un „anotimp absolut" : „apele akheronului vestesc începutul anotimpului absolut / se-aude din ce în ce mai limpede teiul domnului nostru Mihai Eminescu". Vocea poetului este ea însăși o imperceptibilă și permanentă translație. **„Cîntec de trecut akheronul"** este un poem despre condiția călătorului și a trecerii și, în același timp, reafirmarea opțiunii unei voci lirice pentru **o poetică a călătoriei.**

Un interesant **neoalegorism** putem identifica în poezia lui **Mihai Ursachi**, poet ce subminează și dozează lirismul din dorința de a-l reinstaura. Nu doar poemele de dragoste din **„Diotima"**, ci și cele din volumele anterioare amintesc **Romanul Trandafirului**, existînd certe afinități și asemănări între Guillaume de Lorris și autorul **Missei solemnis.** Spirite cultivate, amîndoi poeții posedă știința de a organiza în jurul unei idei un halou de descrieri, întîmplări, aluzii, jocuri de cuvinte, parafraze și alegorii, după cum în confesiunea lor există aceeași ascundere a iubitului, ce-și cînta iubita, în spatele omului de litere al poetului. Datele vieții reale sînt amestecate cu entități ale unei lumi alegorice. Dar în spatele acestui univers liric eteroclit circulă sensuri psihologice și filosofice, descoperi o realitate concretă, drame sentimentale sau spirituale notații acute și variate, astfel că valorile concretului nu sînt înghițite de povestiri și fantezii și nici de ficțiunile visului, metaforei sau ironiei. Cenzura confesiunii e de factură intelectuală, cerebrală, suport și pretext al speculației sau al witz-ului. Există apoi o mare disponibilitate pentru mituri, o permanentă tentație a jocului secund. Putem vorbi de o poetică fondată pe lirismul livresc al alegoriei, parabolei și narațiunii. Ingeniosul, miraculosul fac jocul de implicitare și explicitare. Interpolarea fantasticului și a feericului, mai rar, a fabulei și a echivocului alături de imagini transparente, de valori concrete, are rolul unei fisuri, fisura casei Usher, amintindu-ne de Armin, Tieck sau Hoffmann. Dar în spatele multiplicității și al simbolurilor proteice există o coerență a poemelor, un suprasens sau un subtext, o precipitare a imaginilor și a semnificației. Mihai Ursachi minează edificiul cartezian folosindu-l.

Integritatea e păstrată de ironie. **Omniechivalența**, „fabuloasă identitate" stabilită între ficțiune și real, între miez și coajă, între obiect și spațiul reflectării lui în **„Parabola Marii Oglinzi"** e o artă poetică, un autoportret al poetului : „Tu ești acela. Acela sînt tu : ghiocul și miezul. / pescarul și peștele său". Sentimentele „întortocheate delicii", timpul — „dimineața gotică" statornicia rătăcitoare și rătăcirea statornică, „nemărginita cunoaștere a mărginirii", „cultul pentru cele inexistente" și pentru unele „anume născocite spre a nu fi niciciînd înțelese" pasiunea pentru volutele schimbătoare, supralicitarea jocului straniu, amintirea unei copilării petrecute în preajma unei doici ce-i citea din Marcel Brion.

Memoria e obsedată de „amintirea / mingîietoare a celor ce n-au fost niciciînd", de nădejdea transmigrării de „duioasa ferocitate", de „indecisa naștere".

Iată cîteva atribute ale universului poetic instaurat de poezia lui Mihai Ursachi.

Seria această de poeți și de cărți se completează și se redimensionează cu necesitate în prezența volumelor, în care energiile sociale și istorice se identifică cu lirismul, volume ce stau sub semnul unei poetici eroice și civice.

Doina Uricariu

Valori și tendințe în proză

Anul literar 1975 a debutat strălucit în domeniul prozei cu primul volum al romanului „Delirul" de Marin Preda. Cartea — ca toate celelalte semnate de autorul „Moromeților" — a fost primită cu un viu interes de către publicul cititor. Explicația largii audiențe de care s-a bucurat ține de prestigiul definitiv cîștigat al autorului dar, și de faptul că romanul prezintă o perioadă din viața societății românești extrem de rar abordată de scriitorii noștri. Sînt anii de tristă amintire ai dictaturii antonesciene și rebeliunii legionare, reflexe pe plan intern, ale conflagrației mondiale, „delir" provocat de demența agresivă a fascismului.

Istorie autentică și ficțiune se intrepătrund în construcția romanului. Persoane reale ale timpului devin personaje ce dețin un rol însemnat în desfășurarea romanului. Hitler și Antonescu sînt aduși în prim plan pentru a da seamă de faptele lor. „Delirul" este în această privință un manifest antifascist de o rară forță demascatoare. Drama colectivității românești este privită de Marin Preda în contextul revelator al evenimentelor care au zguduit întreaga lume. Istoria aberantă a epocii este reconstituită cu sprijinul documentelor de arhivă ce ocupă un spațiu considerabil în materia cărții. Apelul la document este lesne de înțeles dacă ținem seama de faptul că autorul vrea să ofere tabloul cauzelor reale ale fenomenului. Invenția epică în probleme atît de grave ar fi avut ca efect romanțarea adevărului adică în fond denaturarea lui.

Condițiilor istorice, atît de minuțios analizate, li se supun destinele eroilor ținînd de ficțiunea romanescă. Sub semnul seismelor sociale, definindu-și personalitatea prin raportare la evenimente, se conturează portretele morale a cinci personaje extrem de interesante. Este vorba de Paul Ștefan „al lui Parizianu", tînărul din Siliștea-Gumești venit în București cu căruța lui Ilie Moromete și destinat, se pare, unei frumoase cariere de reporter, muncitorul Nicolae Masă, personaj lucid, exemplu de spirit revoluționar, ziaristul Adrian Popescu, amestec ciudat de lașitate și curaj, inteligență sclipitoare și meschinărie abia disimulată și, în fine, ursuzul și tenacele medic Mihai Spurcaciu ; trei dintre acești bărbați sînt uniți de pasiunea pentru nestatornica Luchi, care-și va amîna opțiunea dintr-un orgoliu pur feminin. Primul volum al romanului se încheie fără să dea încă o dezlegare. Lipsa unui criteriu selectiv face ca romanul să se constituie prin aglomerare de scene și personaje iar atenția cititorului se dispersează căutînd în zadar principiul unificator. Tehnica povestirii în povestire de care uzează uneori autorul stabilește relații între secvențe doar în planul formal, substanța rămînînd eterogenă. În această situație cartea trăiește doar fragmentar, la nivelul episoadelor, unele dintre ele remarcabile prin capacitatea de a extrage din subiectul abordat elementele cele mai sugestive.

Critica a reproșat, pe bună dreptate, lui Ion Lăncrănjan încrîncenarea și duritatea, lipsa detașării și perspectiva sumbră. Suspiciunea vizează majoritatea personajelor dînd naștere unei apăsătoare atmosfere de culpabilitate.

Inaugurat atît de promițător cu „Delirul", anul se încheie fericit cu cele două volume de proză ale lui Eugen Barbu — „Miresele" și „Incognito". „Miresele" (Editura Minerva, 1975) este definitoriu pentru creația lui Eugen Barbu, cuprinzînd alte direcții către care a evoluat proza sa.

„Ziua unui pierde-vară", „Domnișoara Aurica" și „Un tînăr frumos ca Ramon Navarro" completează imaginea lumii evocate în „Groapa". Calea Griviței cu maghernițele și micii săi negustori, cu vagabonzi, cerșetori și pungași, cu hoteluri și circiumi deochiate, cu grătarele de mititei și vînzătorii abulanți de limonadă, cu vulgarele scheciuri interpretate în pauzele filmelor de trupa lui „Lică Rădulescu eminent comic român, a fost și în străinătate...", ia locul Cutaridei, oferind un spectacol uluitor prin culoare și mișcare. Din această lume pestriță autorul decupează figurile cîtorva personaje memorabile. Gică Hauhau din „Ziua unui pierde-vară" este un produs autentic al străzii. Vînzător sezonier de ziare pe care le cumpără din „capitalul" adunat de la viitori clienți, Gică se descurcă mai mult datorită ingeniozității cu care știe să forțeze sentimentele filantropice ale celorlalți decît din banii ce-i aduce „meseria". Viața îi este mizeră dar curajul cu care o înfruntă conferă personajului o noblețe ce-l ridică deasupra umilei sale condiții. Departe de tumultul străzii, într-o platitudine perfectă, se derulează existența eroinei din „Domnișoara Aurica". Rămasă fată bătrînă, proprietara unei dughene dărăpănate numită pompos : „Magazinul de îmbrăcat mirese : La Șicul Elegant", nutrește speranțe deșarte în apariția mirelui dorit. Refuzînd evidențele, ea trăiește în lumea iluziilor confecționîndu-și false idile în care crede cu disperare. Impactul cu realitatea este deosebit de dur, determinînd resemnarea în fața adevărului neiertător. Nuvela este remarcabilă prin intuirea exactă a psihologiei personajului și prin capacitatea autorului de a converti, în finalul povestirii, grotescul în tragic.

În alt mediu, dar cu aceeași atenție pentru notația realistă a reacțiilor și limbajului ca și în „Groapa", își situează autorul personajele din „Oaie și ai săi". Nuvela a rezistat cu succes agresiunii timpului scurs de la data primei apariții. Excelentă este surprinderea procesului de proletarizare a țărănimii ca și forța descripției scenelor de ansamblu. În acest sens, antologică rămîne secvența trenului foamei, infricoșător convoi purtînd prin țară trei mii de oameni slăbiți de frig și de lipsa hranei. Realismul observației, dorința de autenticitate, domină și în alte nuvele ca „Soarta unui om", „Un pumn de caise", „Pe ploaie" (aceasta din urmă marcînd propensiunea către senzațional și grotesc) toate exemplare prin economia de mijloace și perfecția compoziției. Ineditele cuprinse în volume („Smintirea jupiniței Ruxandra", „Nuntă cu

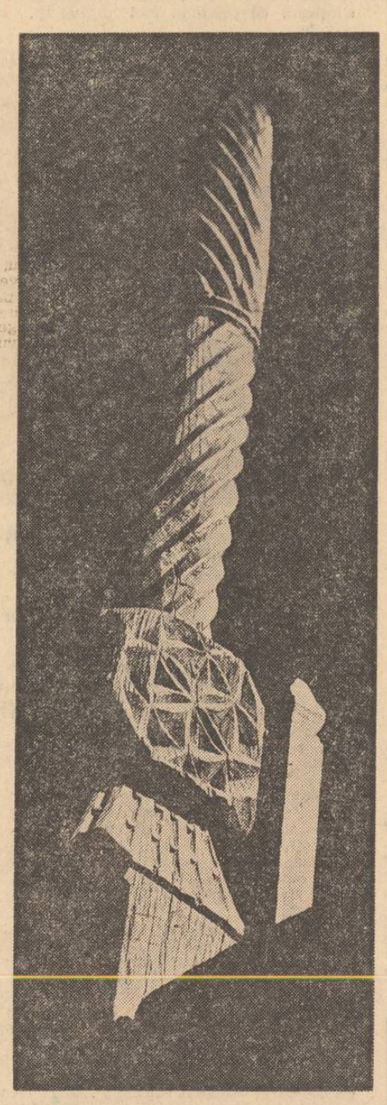

Ighemonicon", „Iarba" și „Miresele") sînt reprezentative pentru tendințele de dată mai recentă din scrisul lui Eugen Barbu. Epoca și tipul de personaje sînt cele din „Princepele". Mișcarea epică beneficiază aici de puțină atenție din partea autorului, interesul său mergînd tot către limbaj, nu ca mijloc de caracterizare ci ca valoare în sine. Sînt asociate cu voluptate expresii crude și vocabule rare în fraze rafinat ornamentate ce nasc o limbă de un farmec aparte. Eugen Barbu se dovedește aici un stilist de excepție, calitate care, adăugată observării exacte a colectivităților și forței de a crea personaje din nuvelele mai vechi, face din „Miresele" un moment de vîrf în creația autorului și-l așează pe acesta în imediata apropiere a maeștrilor români ai genului.

Recentul volum al lui Eugen Barbu „Incognito" abordează în paginile sale aceeași perioadă istorică ce a constituit substanța romanului „Delirul" Este vorba de anii care au precedat și au urmat declanșării celui de-al doilea război mondial. Într-o formulă captivantă și cu mijloacele prozei realiste, Eugen Barbu reconstituie atmosfera timpului, desprinzînd momente de adîncă semnificație din lupta forțelor progresiste, sub conducerea comuniștilor, împotriva terorii hitleriste Cartea propune încă de la primul volum situații și personaje memorabile, elemente ale unui univers romanesc ce se impune prin coerență și autenticitate.

Volumele asupra cărora ne-am oprit în comentariul nostru nu epuizează nici pe departe numărul aparițiilor editoriale notabile. Pe aceleași coordonate realiste, care definesc proza românească actuală se înscriu și romane ca „Blocul de marmură" de Al. Simion, „Mergînd prin zăpadă" de Platon Pardău, „Iluminări" de Alexandru Ivasiuc, „Miezul și coaja" de Corneliu Ștefanache, experiențe artistice de valori diferite, distincte în peisajul literar al anului.

Valentin F. Mihăescu

Atitudini și formule critice

Această perioadă, deși nu a fost un moment de referință a criticii, consemnează suficiente apariții notabile, ce pot constitui obiectul unei discuții din punctul de vedere al sistemelor și metodelor de analiză, precum și a materiei propriu-zise. Vom aminti cîteva titluri fără a instaura neapărat și o ierarhizare sau a închide lista prezențelor semnificative : Ion Dodu Bălan — „Artă și ideal", Ov. S. Crohmălniceanu — „Literatura română între cele două războaie mondiale" (Vol. 2), N. Balotă — „De la *Ion* la *Bietul Ioanide*", Vasile Nicolescu — „Starea lirică", A. Marino — „Critica ideilor literare", Ion Vianu — „Stil și persoană", Sergiu Pavel Dan — „Proza fantastică românească", Al. Andriescu — „Relief contemporan", D. Micu — „Gîndirea și gîndirismul", I. Negoițescu — „Engrame", Mihai Ungheanu — „Arhipelag de semne", George Munteanu — „Sub semnul lui Aristarc", N. Ciobanu — „Incursiuni critice" sau relevantele „Panorame" ale lui Alexandru Piru. În articolul de față, ne vom opri doar asupra unora dintre pozițiile critice de mai sus menționate, asupra a trei unghiuri marcat personale de a percepe evoluția și formele literaturii, prin filtrele a trei modalități distincte, dar necesar complementare : istoria literară, critica sincronică și teoria literară.

Ambiționînd o cercetare exhaustivă a literaturii române interbelice, proză, poezie, dramaturgie, Ov. S. Crohmălniceanu utilizează în acest al doilea volum dedicat poeziei o „strategie" critică complexă, adecvată vastității materialului. Perspectiva diacronică, analiza textuală în genere pătrunzătoare, asimilînd cu prudență și elemente ale noii critici, încadrarea într-un context ideatic și teoretic mai larg, sînt tot atîtia parametri integrați unui sistem echilibrat bazat și pe o informație amănunțită, de unde impresia de solidaritate, de siguranță a judecăților critice. Reținem astfel caracterizări exacte, definind cu pregnanță spațiul poetic respectiv : „Pillat nu mai practică reconstituirile arheologice din *Visări pagine* ; lirismul acestor evocări rezultă dintr-o încintare care ridică armonia și echilibrul clasic la o filozofie a vieții. Sufletul n-are nevoie nici măcar de marmorele fără cusur, singur spațiul miraculos mediteranian e eternitate încorporată". Sau despre ciclul „Isarlic" al lui Ion Barbu : „Izolarea și stagnarea Isarlicului se răscumpără prin interiorizare, singurul act grație căruia poate fi atinsă adevărata desăvîrșire lăuntrică, ataraxia. Viața somnolentă își împlinește năzuințele în vis. „Cetatea strălucește de o albeață incredibilă ; varul ei ars sugerează o formă sui-generis de asceză. Acesta e și mesajul pe care ține să-l comunice Nastratin". De fapt capitolele consacrate „pleiadei" liricii interbelice, Blaga, Philippide, Barbu, Arghezi se transformă în mici monografii, conturînd întreaga activitate literară, formația culturală a scriitorului, concepția asupra artei etc. evidențiind tocmai acel ansamblu metodologic de care am vorbit. Desigur, un atare sistem nu lasă prea mult loc liber fanteziei, speculației creatoare, pornind de la text pentru a reveni la el în urma parcurgerii unui traiect tematic și stilistic spectaculos, așa cum proceda spre exemplu un George Călinescu sau E. Lovinescu. Poate cel puțin la fel de interesantă ar fi fost o abordare a formelor poeziei, relevînd prin aceasta metamorfozele și evoluția limbajului poetic sau o istorie axată pe descrierea curentelor și școlilor literare ca ipostaze ale unor anumite trepte în evoluția conștiinței literare. Dar criticul a optat pentru tratarea polivalentă a subiectului și în cadrul metodei adaptate reușita este incontestabilă cu toate că uneori, clasificarea taxinomică poate estompa tocmai originalitatea formulei.

O altă modalitate reprezentativă pentru peisajul critic actual este ilustrată de Mihai Ungheanu („Arhipelag de semne") preocupat mai ales de principiul generator al operei ca și de analiza planurilor principale, a personajelor centrale urmărind în același timp finalitatea construcției literare. Vom întîlni deci, nu de puține ori, formulări de genul : „abilitatea dispunerii planurilor", „comunicarea nefalsificată a scriitorului cu tema și universul său", „autorul a evitat desfășurarea lineară și a apelat la situații și gesturi semnificative" etc. Caracterizări ce exprimă un program și un unghi de descifrare aplicat cu consecvență. Acest procedeu a devenit vizibil încă din eseul despre Marin Preda unde sînt analizate coordonatele genetice „vocația și aspirația" și apoi delimitate în avatarurile creației românești, sistem evident și în „Pădurea de simboluri" cu acel memorabil studiu despre Sadoveanu precum și în analizele de proză ale ultimului volum. La D. R. Popescu este detectat un „program baroc", o „estetică a informului" manifestată în toate nivelele operei. Și, în fine, o subtilă ipoteză interpretativă asupra autorului „Morometilor" se intitulează „Candoare și violență la Marin Preda". Este de altfel cel mai reușit eseu al cărții unde opoziția amintită se ridică la rangul de nucleu semnificativ radiant în jurul căruia se încheagă și se structurează întreaga masă epică, și relațiile dintre personaje : „A vedea în copil o oază de puritate umană, un paradis pierdut, regenerator totuși prin simpla lui existență, în afara legilor aspre ale maturității, este ceea ce apropie proza lui Marin Preda de spiritul prozei dostoievskiene. Umilirii și obidirii sînt prezenți în opera lui Marin Preda și, plecînd mai ales de la ei, s-a pomenit numele marelui prozator rus în legătură cu cel al scriitorului român. Dar obidirea și umilința personajelor lui Marin Preda nu sînt privite ca soluție de existență. Ei au sufletul bolnav, dar nu și conștiința. Țugurlan a fost trecut odată printre „oamenii subteranei" dar eroul lui Marin Preda nu se complace în postura subterană. Obidirea lui este motorul care eliberează de umilință". Propoziții a căror valoare poate fi probată și prin observarea construcției personajului prncipal din „Delirul", scriere apărută ulterior acestor considerații. Ceea ce înseamnă că M. Ungheanu a definit un principiu structurant de profunzime ce poate fi verificat în oricare din romanele lui Marin Preda și în virtutea logicii interne a viziunii, și în romanele viitoare. Aducem drept argument cazul lui Stefan al lui Parizianu, a cărui evoluție și destin de excepție nu erau cu nimic anunțate de poziția periferică, aproape umilitoare în viața satului și a familiei Moromete. Se conturează astfel o perspectivă mai fecundă în sugestii, mai nuanțată despre opera lui Marin Preda și care sperăm va fi abordată într-un studiu de proporții corespunzătoare unde este posibilă dezvoltarea mai organică mai argumentată a subtilelor intuiții din acest crochiu critic. De altfel unul din punctele mai puțin solide ale criticii lui M. Ungheanu este menținerea uneori numai la nivelul marilor unități compoziționale, care nu de puține ori sînt la fel de importante în conturarea profilului mai complet a unui mare creator. Atunci cînd ele apar, a se vedea analiza lui Țugurlan, personaj secund în Moromeții, dar nu lipsit de semnificații, rezultatul este convingător. Autorul are „vocația" construcțiilor ample, mai puțin preocupat deocamdată de tăietura de bijutier. La polul opus se situează demersul lui A. Marino care practică o formă a meta-criticii pornind de la ideea posibilității de modelare a literaturii conform unei riguroase dialectici a coerenței interioare, în ciuda proteismului genurilor și a expresiei literare. Dar acest proces merge mai departe pentru a se ajunge la modelarea „ideilor literare" pe baza cărora se constituie în concepția teoreticianului, sistemele critice. Și Adrian Marino a realizat studii practice în acest sens cum sînt cele despre „Modern, modernism, modernitate", „avantgardă", „ideea de viitor în literatură" sau cele cuprinse în „Dicționarul ideilor literare". Sistemul autorului, absorbind o masă enormă de informații, care nu se resimte totuși ca un balast, este deschis evoluției și selecției topind în el componența concret istorică cu discursul abstract. Pornind de la posibilitatea stabilirii unor constante, a unor invariante spirituale, autorul reliefează dezvoltarea ideii respective și construiește trajectoria ei (aici ar fi componenta creatoare a demersului asupra căreia insistă A. Marino) în metamorfozele evoluției istorice. Modelul este deci punctul de convergență a materiei vii în plină mișcare a literaturii cu reflexia și meditația selectivă a actului critic. Fără a fi „o cheie universală" a celorlalte sisteme critice, construcția teoretică a lui Adrian Marino impune prin rigoarea și adîncimea demonstrației, prin posibilitățile noi pe care le deschide asupra criticii ca meditație și ilustrare a propriei condiții.

Paul Dugneanu

Rigorile ediției critice

Ediția de „Opere" Constantin Negruzzi a lui Liviu Leonte (vol. I, „Minerva", 1975), nu e nici o exagerare, constituie un model cu valoare într-adevăr științifică în ansamblul istoriografiei noastre literare de azi, primind pe drept premiul de stimă, al revistei **Manuscriptum.** Dobîndirea unui atare atribut de excepție este un fapt ce se cere pus în directă legătură cu modul strălucit în care autorul ei satisfăcea dezideratul (devenit obsesie pentru slujitorii domeniului în cauză) luării actului de reeditare a operelor clasice pe cont propriu Ceea ce impresionează în cazul ediției lui Liviu Leonte este organicul acord dintre competența profesională și ceea ce am numi neobișnuita naturalețe cu care istoricul literar se confruntă cu bogatul dosar lăsat de înaintași. Străin de orgoliul primatului, al exclusivității și al „ultimului cuvînt" de care sufăr atîtia dintre „specialiștii" în ediții mai mult sau mai puțin critice. Liviu Leonte, în schimb, are francheța de a se angaja într-un dialog pasionant, mereu înfiorat de o discretă intimitate intelectuală, cu înaintașii și, cînd e nevoie, cu contemporanii ce s-au ocupat de creația lui C. Negruzzi. Să nu ne înșelăm și să admitem că o lectură profitabilă în toate privințele consacrată unei ediții, la primul contact, neatractivă prin masivitatea aparatului ei critic, nu este posibilă decît dacă, în cele din urmă, documentul este de așa manieră pus în pagină încît să ne invite la o lectură simpatetică. Nu alta este explicația ce stă, de pildă, la obîrșia singularului fenomen de vitalizare „romanescă" invederat de edițiile critice ale lui Perpessicius, mai ales de cele consacrate creației eminesciene. Situație cu totul rară, Liviu Leonte izbutește, realmente, să insufle prodigioasei și complexei sale întreprinderi o atare însușire. Consecința cea mai de seamă a fenomenului stă în delimitarea clară a albiei bio-bibliografice a operei negruzziene, în așa fel încît aceasta e capabilă să trăiască prin sine, dată fiind imaginea ei de o coerență inextricabilă. Performanța lui Liviu Leonte este cu atît mai semnificativă cu cît obiectul cercetării sale îl formează personalitatea și opera unui scriitor care, pentru mulți, păreau definitiv clasate la scara istoriei literare și, drept urmare „neinteresante" din unghiul eventualelor tentative de interpretare, respectiv, de reeditare. Fără a cădea în obișnuitele infatuări crispate, într-o asemenea imprejurare, firește, obligația exegetului era aceea de a ne arăta că, în realitate, C. Negruzzi nu este un scriitor clasic „epuizat" nici măcar în ceea ce privește acțiunea de editare a operei sale. Și, într-adevăr, demonstrația lui Liviu Leonte este pe deplin convingătoare. Aici sînt de identificat marile merite ale ediției sale. La primul contact, operația istoricului literar apare cît se poate de simplă : conștiincioasa și metodica investigare a materiei și ordonarea acesteia după normele consacrate în economia aportului critic, adică a comentariilor și a variantelor. În fond, întreg acest material, cum arătam, impresionant prin masivitatea lui, este supus unei subtile explorări, totul pornind de la convingerea că Negruzzi, asemenea celor mai de seamă dintre contemporanii săi, este un ctitor, un deschizător de drumuri. Ca atare, însăși fapta sa literară poartă din plin însemnele acestui dat privilegiat dar și generator al tendințelor celor mai contradictorii. Ceea ce ne propune ediția lui Liviu Leonte este tocmai dramaticul și nobilul spectacol al infruntării dintre elementele instabile, circumscrise momentului istoric-literar patruzecioptist și postpatruzecioptist, într-o direcție, și elementele care, cu trecerea timpului, și-au dovedit stabilitatea devenind valori permanente, fiind, deci, emanația marelui talent al scriitorului, într-altă direcție. Punctul de vedere critic contemporan asupra personalității și operei negruzziene propus de Liviu Leonte își vădește valabilitatea grație temeinicului și suplului examen la care aceasta este supusă, fie că e scrutată la nivelul procesului de structurare a limbii literare, la acela al universului tematic, la acela al relațiilor cu tradiția, la acela al posterității literare a generației de la 1848 etc.

Concluzînd, să arătăm că în ediția lui Liviu Leonte, **C. Negruzzi — contemporanul nostru** ne este „restituit" cu o atare pregnanță încît ne putem întreba dacă eventuali interpreți pasionați de sugestiile „criticii creatoare" ai operei acestui viabil scriitor nu s-ar cuveni să-și reconsidere posibilitățile.

Nicolae Ciobanu

La ziua republicii, meditînd

Marșul muncii

Eu patria s-o cînt pot orișicînd,
E cum aș spune simplu că exist,
Că subt picioare simt acest pămînt,
Chiar dacă vesel sînt ori sînt mai trist.

Așa e țara. Simți cu ea la fel,
Te doare cînd o doare, chiar de tace,
Și simți în ea nestrămutatul țel
De-a fi mereu mai bine, de-a fi pace.

Eu știu că toți vulcanii varsă lavă,
Că veacurile toate nasc eroi,
Așa și noi luptăm visîndu-i slavă
Acestei comuniste ere noi.

Pot alții să viseze alte timpuri,
Cu domni și cu boieri și cu moșii —
Dar au apus străvechile Olimpuri
Și-n marșul muncii cîntă oameni noi.

Mihai Beniuc

An nou

An nou, primenitor, cum datina ne-o cere,
Și care vii, te-aud în clopote pe munți,
Un curcubeu de-adînci, înaripate sfere,
Un arbor ce-nflorește lîngă trunți,

Corăbii vii, catarge mari ce-și poartă
Viața și-n aer parcă ne zidim călări,
În patria ce libertate mi-e și soartă
Și reazem mi-e, lumină-ntr-adevăr

— Să stăpînim lumina care prin noi se zbate,
Furtunile le-am învățat demult, pe brînci,
Nu liniște s-aduci, ci-nrourare poate,
C-am tot rămas aici, am mai plecat
și-n stînci.

Fierb izvoarele-n noi și se-aud reci pe piatră
Împătimiți sîntem de cer și purtăm semn,
De la cel-mare și cel-drept moștenim vatră,
De la cel-tînăr, cel-viteaz primim îndemn.

Mi-e-mprejumuită lumea fragedă de lucruri
Și-mprejmuită-i gura parcă de lumini —
Dar ce spun eu ? — și-n spini văd ruguri,
Colindători văd dulci prin tinere grădini.

Văd nori cum clopote se-aprind ciorchine
Și pe ciorchini mari teascuri văd, calde
ninsori
Văd vinuri reci, văd piatra care-un arbor
ține
Și-n arborele-acela se-aprind sori.

Să stăpînim lumina care prin noi adie
Cu bucurie riul, ramul, toți
S-avem și grîu și poduri să durăm o mie
Semințe s-aruncăm pe cîmp ca niște roți

Nu dumnezei de-argilă goi și nici fatale
scinduri
Să-ndure lumea cerul cînd se supără-ades
Și trupul ei muncit e, semănat de ginduri,
O pilpîire numai pentr-un trist cules.

Și nici huzur, nici perne-adînci la tîmple,
Știind ce sîntem și știind ce vrem
Avem cu toții-un dor, să ni se-ntîmple
Cu ei trăim, nu-ngenunchem sub vremi

De la sudoarea sfîntă-a mîinilor peceți
Și noi sigilii punem pe secunde
Copiii-s teferi și bătrînii-s drepți
De fericirea tuturor viața răspunde.

Bărbații-s mai înalți și parcă mai poeți.
Frumoaselor le-aprinde cîte-o stea în plete
Și învățăm să fim și înțelepți
Cu drag l-întîmpinăm pe cel ce cu drag ne
vede

An nou, primenitor cum datina ne-o cere,
Și care vii, te-aud în clopote pe munți,
Un curcubeu de-adînci, înaripate sfere,
Un arbor ce-nflorește lîngă trunți.

A. I. Zăinescu

Datină

Ninge bogat peste tărîmul Patriei,
Va fi un an mănos — îmi zic,
Cît trestia de-nalt va crește grîul,
Cît vrabia va fi în spic.

Precum Traian, bădica din colind,
Ne ridicăm în scări, peste cîmpie,
Și tragem brazdă lată, de belșug,
Ca-ndestulată casa să ne fie.

O, boabele căzute-n lutul cald
Vor răsări-n lumină însutit,
Întinse lanuri, rumene de boare,
Vor undui ca mările în soare.

Și va veni, în nopțile cu lună,
Cloșca cu pui săi de aur
Să ciugulească-n rodnicele plaiuri
Grăunțele, ca-n Datina străbună...

Ion Segărceanu

Un Om pentru Patrie

Oameni,
Patria este locul iubirii,
iubirea omului pentru
pămîntul Natal,
pentru pămîntul frămîntat
de munți și de ape,
pentru Strămoșii cu profil aurit
de medalie-n piatră,
pentru floarea modestă de colț
și pentru curajul ei
de a crește pe piscuri,
pentru oasele albe
arate de pluguri și prefăcute
în piine,
pentru copiii cu ochi de pansele
abea înflorite,
pentru cinstea Martirilor
mistuită în flăcări,
pentru cinstea Martirilor
dezlănțuită în Soare,
dar mai ales Patria
este Limba în care se-nvață
intîia dată cuvîntul de Om
încins de seva speranțelor noastre
de Mîine.
Oameni, Patria este brevetul nostru
sacru
de Om.

Mariana Bulat

Temeinică, generoasă deschidere spre lume

Niciodată, cred, sentimentul nostru, al tuturor oamenilor de pe pămîntul românesc, că aparținem istoriei și că zidim prin faptele noastre istoria, n-a fost simțit cu o mai mare acuitate și profunzime ca în prezent. Sentimentul că făurim istoria națională și că facem parte integrantă, în același timp, din istoria universală. Într-o vreme în care distanțele sînt comprimate într-un mod inimaginabil în urmă cu o jumătate de secol, de pildă, conștiința că aparținem marii familii a popoarelor planetei este tot mai puternică și, ca urmare a acestei conștiințe, înșeși gesturile noastre de oameni ai comunității mondiale capătă valori, nuanțe și dimensiuni noi. Nu ne mai este indiferent astăzi ceea ce se întîmplă în cutare sau cutare colț al pămîntului. Nu poate fi indiferent, totodată, popoarelor de pe continent sau planetă, modul în care gîndim și acționăm noi. Într-o lume confruntată cu unele dintre cele mai grave probleme ale dezvoltării și chiar ale existenței sale, în care estimările asupra viitorului îmbracă aspecte de la cele mai fals-liniștitoare pînă la cele mai exagerat-pesimiste, o privire lucidă, realistă, asupra situației relațiilor dintre țări, asupra posibilelor dezvoltări ale acestora, asupra căilor și metodelor prin care popoarele însele pot contribui la ameliorarea lor, ni se pare nu numai posibilă ci și neapărat necesară.

O astfel de judecată lucidă și de participare înalt responsabilă la viața internațională a fost exprimată de curînd de către președintele Nicolae Ceaușescu, în fața celui mai înalt forum al țării, Marea Adunare Națională.

Bogăția de idei cuprinsă în cuvîntarea șefului statului și partidului nostru constituie temeiuri sigure pentru politica externă a României puse în slujba păcii, a colaborării internaționale, a prieteniei cu toate popoarele lumii ; comentatorii de politică externă vor găsi aici argumentele fundamentale ale concepției românești asupra relațiilor interstatale. Ceea ce aș vrea să remarc în primul rînd însă, ca om și ca scriitor aparținînd acestui pămînt, este acea determinare din interior a relațiilor internaționale, pe care o cuprinde această concepție, în sensul că toate generoasele deschideri ale politicii externe românești nu sînt altceva decît rezultatul firesc al unei politici interne de vastă construcție a țării, de substanțiale înnoiri social-economice, menite să aducă România tot mai aproape de țările dezvoltate din punct de vedere economic. În acest sens, România nu duce o politică externă de conjunctură, ci o politică externă bazată pe și determinată tocmai de realitățile sale interioare. Important este, în același timp, că aceste trebuințe interne ale țării noastre nu vin în contradicție cu interesele altor state, ele înscriindu-se firesc în aspirația generală a popoarelor de a se înălța prin forțele proprii pe calea progresului și civilizației, și, ca atare, nici determinările în planul politicii noastre externe nu pot leza interesele altora.

E de ajuns o simplă privire pe harta lumii, pentru a ne da seama de aproape incredibilele discrepanțe dintre nivelurile de dezvoltare ale unor regiuni ale globului, și nu ne trebuie decît un elementar bun simț pentru a ajunge la concluzia, de pildă, că ar fi mult mai bine ca, în loc să crească numărul încărcăturilor nucleare strategice de la 1 670 — în 1963, la aproximativ 11 000 — în 1975, sutele de milioane de dolari investiți în aceste arsenale ale distrugerii să fie folosite pentru stimularea dezvoltării zonelor rămase în urmă. Dar, se pare că numai bunul simț nu poate oferi cele mai sigure garanții în relațiile internaționale. Tocmai de aceea țara noastră, considerînd semnarea documentelor Actului final de la Helsinki drept o reușită în sensul creării unui real sistem de securitate în Europa și implicit în lume, cere respectarea întocmai a tuturor prevederilor din aceste documente, a tuturor principiilor democratice care au guvernat realizarea lor.

Acum, la sfîrșit de an și totodată la început de an nou, în cel mai reprezentativ forum al țării s-au analizat rezultatele remarcabile obținute de poporul nostru în planul de cinci ani, care s-a încheiat, precum și prevederile dezvoltării social-economice a României în anul 1976. Mi se pare cu atît mai semnificativ că tocmai într-un asemenea moment, în care au fost puse în evidență cu cea mai mare claritate așezările interne ale țării, s-au subliniat și liniile directoare ale politicii noastre externe. Un argument în plus pentru acea unitate indivizibilă a politicii statului și partidului nostru, a consecvenței sale.

Petre Ghelmez

În unire stă puterea

Enigmele, cel puțin în domeniul istoriei, sînt o simplă figură de stil. Istoria este un tezaur de fapte cunoscute, în curs de a fi cunoscute, sau ce vor fi descifrate în viitor. Ea este o sumă de fenomene politice, sociale, economice, culturale cu legături evidente, alteori greu sesizabile, dar, în orice caz, existente. Semnele de întrebare care mai stăruie asupra unor fenomene și fapte ale istoriei au, pe lîngă o motivație științifică, și una emoțională. Aceasta, cred eu, o individualizează, printre celelalte științe, pentru că viața unui popor, a unor oameni, chiar trecută în relicve, în documente, tot viață rămîne. O viață pe care anii, deceniile, veacurile, mileniile

Ion Grigore : „Satul iarna"

o sublimează în idei. Mai puțin a faptelor în sine, istoria ne apare ca o știință a descifrării și punerii în evidență a ideilor pe baza unor invulnerabile argumente. Una din marile idei, care nu este rezultatul sublimării numai a unui fapt istoric sau a unor fapte istorice, ci al întregii existențe a poporului nostru, este ideea unității. Ea n-a trăit doar în ființa, în spiritul personalităților ; oceastă idee a trăit în pieptul fiecărui om al acestui pămînt. În flacăra ei înaltă, capabilă să lumineze un întreg spațiu de vis și speranță, de luptă și încredere, de dăruire și sacrificiu, de iubire perpetuă — spațiul de naștere al poporului român — înaintașii noștri au găsit totdeauna imboldul de a vedea mai departe, în viitor, de a se bucura cînd bucuria nu era aproape, puterea de a-și spune răspicat cuvîntul în fața timpului. Ideea de unitate a românilor n-a putut fi învinsă de arbitrariul, de vicisitudinile istoriei și, dacă încercăm o metaforă, vom spune că ea a fost fluviul care a curs, statornic, prin toate teritoriile locuite de urmașii lui Decebal și Traian, cu apele nicicînd subțiate. În acest fluviu și-au oglindit chipurile marii bărbați ai țării, vrednicii săi oameni în timp de liniște și de urgie, s-au oglindit pădurile și munții, cetățile de la fruntarii.

Destinul țării există, trăiește, va trăi în interiorul acestei idei, ea însăși făuritoare de destine umane exemplare. Ea a făurit destinul lui Mihai Viteazul, pe cel al lui Bălcescu și Domnului Cuza, destinul marilor anonimi și tot ea făurește destinul nostru de astăzi — al patriei și al oamenilor săi. Cercetarea istorică a adus argumentele indubitabile ale unei simțiri seculare. Noi, generațiile de astăzi, cred, trebuie să vedem în ideea unității una dintre cele mai firești, mai emoționante, mai vii moșteniri pe care înaintașii ne-au lăsat-o cu dragoste și cu încredere în puterea noastră de a continua o istorie glorioasă într-un timp care cheamă de la sine spre împliniri majore. Peste treizeci de ani de istorie nouă înseamnă un timp de mari prefaceri politice, economice, sociale, o perioadă în care poporul român — condus de partidul său comunist — a trăit din plin ideea unității sale în jurul unui ideal scump, edificînd o societate nouă, a cărei valoare supremă este omul.

Florin Costinescu

O republică a literelor

Cînd, după încercări repetate, adesea exasperante, de-a prinde un capăt al fedii poetice izbutesc să includ în pagină „cîteva imagini și, prin jocul lor de oglinzi paralele, să înjghebez în sfîrșit ceva care să albă consistența realității, în acel moment fericit ce pare a desfunda torentele și a pune în mișcare morile sufletești crezute ruginite — se instalează deodată, pe nesimțite, deasupra umărului sting, înalt atentă, tăcut severă, umbra Cititorului necunoscut, cunoștință veche, din primele zile de trudă asupra hîrtiei.

N-are chip (îmi spuneam), nici respirație, e imobilă, prezența bănuită, cu toată înălțimea ei impunătoare, nu mă stînjenește (așa cum îl stînjenea pe Eduard din *Afinitățile elective* orice cititor care-i supraveghea peste umăr lecturile din salon), are o privire pătrunzătoare, dar nu intervine niciodată în cursul lucrării, deși eu mă opresc adesea să intervin indignat, să șterg, să reiau, să croiesc din nou texturile haosului.

Înalta, discreta, sever prietenoasa umbră a cititorului necunoscut are o biografie a ei, mai curînd o istorie a ei, și aceste rînduri de *ea* ține să se ocupe, convins fiind că, așa cum filogenia repetă ontogenia, istoria umbrei mele reproduce întocmai fazele mecanismului pe care orice scriitor le pune în mișcare prin scrisul lui, dacă scrisul acesta se vrea autentic, încărcat de înțelesuri, adresat (și cum ar putea fi altfel?) oamenilor.

Cîndva, la început, martorul acesta este o ființă cam simplută : semăna (așa fără chip, cum o simțeam) cu prietenii mei apropiați, care-mi

Mihai Lebaci : „Sărbătoarea recoltei"

ascultau sau citeau producțiile, se entuziasmau sau mă consolau. Mai tîrziu, cînd scrisul meu a îmbrăcat haina solemnă a literei de tipar și s-a răspîndit în publicații și volume, umbra veghetoare s-a îmbogățit cu note caracterologice multime, astfel că acum cuprinde în conturul învolburat din preajma mesei mele de scris nu un singur cititor, ci sute și mii, cunoscuți și anonimi, prieteni din cercuri largi și foarte largi.

Asta mă face să-mi amintesc de Escarpit, care povestește cît de tulburat a fost Byron cînd a primit o scrisoare de la un cititor din Orinoco, el care își știa cititorii cuprinși în aria unui colț îngust al Europei, și de observația lui Alain precum că mijloacele moderne de reproducere și difuzare își învecinează inima de inima nu cutărui cititor bănuit, ci de a contemporanilor neștiuți de pretutindeni, a generațiilor care îi urmează.

Înaintarea culturii noastre pe magistralele socialismului perfecționează sistematic legăturile scriitorului cu cititorii lui, modificînd substanțial calitatea și funcția acelei umbre care veghează scrisul și așteaptă rodul străduinței consumate în singurătate aparentă. Anii Republicii au operat în acest sens grave mutații, invitîndu-l pe scriitor în mijlocul oamenilor, înfățișîndu-i o realitate în neobosită transformare, dar creînd totodată în mecanismul complex al vieții sociale, un adevărat *vacuum* ospitalier, însetat în mod absolut de plăsmuirile sale, de tirajele cu cifre amețitoare, de scrisul său destinat oamenilor. Asaltul librăriilor, goana după cartea bună stau dovadă.

Se tipărește enorm și frumos, tirajele cărților ating cifre nevisate de înaintași, scriitorul român de astăzi trece, datorită unei politici culturale atente cu patrimoniul național, în coloanele active ale certelor valori sociale, i se așteaptă cuvîntul scris, construcția artistică excepțională, opinia. De unde, înainte, își petrecea singurătatea visării între patru pereți, el cu umbra cititorului său improbabil, acum se vede amical înconjurat de interesul și privirea a sute, mii și zeci de mii de prieteni. Pentru că cifrele spornice ale tirajelor, nenumăratele șezători literare și întîlniri cu cititorii, statutul care i s-a rezervat scriitorului în cetate împletesc zilnic între scriitor și masele însetate de adevăr și frumos, o punte de mătase de-o trăinicie cum n-a mai fost nicicînd. Cu asemenea realități, care se numesc realizări ale unei democrații în proces de desăvîrșire, îți este greu să-ți închipui cum de-a fost posibil altfel. Citesc *Notele* zilnice ale lui Camil Petrescu și nu vreau să cred că este adevărat (ceea ce, vai, e neîndoielnic) : cel care scrisese deja *Jocul ielelor*, *Suflete tari*, *Danton*, *Ultima noapte...*, *Patul lui Procust*, nu era înregistrat decît de cîțiva cititori — la peste 10 ani de la apariția lor ! — și, lucrù îngrozitor, n-avea adesea nici banii necesari pentru o masă de prînz, rezultat al faptului că volumele nu i se vînduseră, iar editorii încetaseră să-i mai acorde creditul.

Umbra proteguitoare a Cititorului necunoscut începe să aibă chip. Cărțile mele (dar numai ale mele ?) și-au epuizat tirajele în cîteva săptămîni de la lansare, unele au dispărut și din bibliotecile publice, împrumutate de cititori fanatici, care nu acceptă să le mai înapoieze. Asta e foarte semnificativ. Republica înseamnă o literatură pentru cei mulți, o literatură contemporană cu ideile și simțămintele celor de azi și de mîine, o literatură a gîndurilor nobile, a realităților, a adevărului și frumosului devenite bogăție a întregului popor.

Mircea Horia Simionescu

„Nicolae Bălcescu"
– sculptură de Paul Vasilescu –

Prestigiu și demnitate

O analiză, fie ea oricît de sumară, a poziției României în lumea contemporană, postbelică, nu poate să nu pornească de la constatarea că pe planul politicii externe țara noastră și-a cîștigat un binemeritat prestigiu care se consolidează pe zi ce trece. Acest proces de întărire a reputației României se datorește acceptării tot mai largi din partea a o mulțime de state și popoare a principiilor consecvent promovate în politica externă a României.

E firesc să ne punem problema de ce asistăm tocmai acum, în acești ani, la o afirmare plenară, la scară planetară, a validității principiilor ce au călăuzit politica externă a României în ultimele decenii, decenii ce corespund cu însăși existența republicii socialiste. Nimănui, răspunzînd, nu-i poate scăpa observația că într-o lume eliberată de coșmarul războiului, într-o Europă care își pansa rănile după dezastrele războiului mondial provocat de irresponsabilitatea criminală a fascismului, într-o lume în care se încerca reafirmarea democratismului în relațiile dintre state sfîrtecate și jefuite, în conformitate cu ideea promovării unei ordini bazată pe „dreptul" celui mai tare de a-și asigura „spațiul vital", fără de care oricum putea respira în voie, nimănui nu-i poate scăpa observația, deci, că într-o astfel de lume, era de datoria acelor state ce au simțit odată mai mult că violența și injustiția, ingerințele de orice fel, le periclitau libertatea, să afirme dreptul lor de a-și hotărî singure destinele. Că România a devenit un simbol al acestei hotăriri, nu este de mirare pentru acela ce cunoaște cît de cît istoria zbuciumată a țării noastre. Nu există poate în nici o parte a Europei un popor care să fi avut un destin atît de nefavorabil, popor nevoit să-și apere timp de milenii ființa în fața tuturor vicisitudinilor istoriei și conjuncturilor politice pe care nu le putea influența și împotriva cărora putea să se opună doar jertfindu-și fiii. Nu există nici un popor, cred, în Europa care să fi sacrificat atîtea avuții, iar raportat la numărul locuitorilor, să fi pierdut atîtea vieți cîte s-au pierdut la noi, pentru supraviețuirea însăși a națiunii. Conștiința existenței într-un stat liber și unitar, conștiința faptului că numai înțelegerea și echilibrul în raporturile dintre state pot să genereze condiții prielnice de dezvoltare unui popor — care știe din proprie experiență că liniștea și libertatea sînt elementele esențiale pentru consolidarea edificiului social — a determinat și determină trăsăturile fundamentale ale politicii României pe plan internațional. Trebuie spus că, deși constantă în orientarea ei generală care are ca piatră unghiulară principiile respectării suveranității și integrității teritoriale, al neamestecului în treburile interne, al promovării rezolvării pe cale pașnică a tuturor problemelor litigioase, politica externă a României a primit în ultimul deceniu o nouă strălucire, o nouă vigoare. Sub îndrumarea nemijlocită a președintelui Nicolae Ceaușescu, participarea României la rezolvarea problemelor lumii a devenit mult mai vie, mai activă. S-au promovat relații de colaborare, cu numeroase state ale lumii, plecîndu-se de la premiza că ele sînt o garanție pentru rezolvarea echilibrului necesar progresului și păcii. Tipul de relații promovat de România servește astăzi în multe părți ale lumii ca exemplu pentru modul în care țara noastră înțelege să-și aducă creator aportul la clarificarea și impunerea, prin efortul colectiv al tuturor popoarelor, principiilor coexistenței. România are astăzi legături economice cu 130 de state și în întreținerea lor se pleacă de la premiza că ele sînt factorul esențial pentru promovarea spiritului de colaborare și înțelegere între popoare.

Cine încearcă să plaseze într-o perspectivă istorică politica externă a României de astăzi, nu poate să nu se refere la un instrument esențial pentru explicarea atît a sensurilor, cît și a obiectivelor sale, la magistrala expunere făcută de președintele Nicolae Ceaușescu în fața Marii Adunări Naționale, în ziua de 18 decembrie a.c. Cel ce scrie aceste rînduri, și care are o formație culturală prevalent istorică, este convins că vorbește în cunoștință de cauză, cînd definește textul cuvîntării precum o capodoperă de gîndire politică, o intervenție teoretică de valoare inestimabilă, menită să constituie un punct de referință ferm și durabil în politica prezentă și viitoare a țării. Președintele țării noastre a analizat în mod strălucit profundele transformări intervenite în dezvoltarea social-politică a lumii contemporane, determinate de creșterea avîntului forțelor revoluționare, progresiste și democratice. Arătînd că în contextul politic actual se verifică justețea politicii României de colaborare activă cu toate statele, în scopul soluționării problemelor complexe ale lumii contemporane, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat că imperativul imediat al politicii externe a tuturor statelor trebuie să fie instaurarea unui climat de securitate, singurul garant al dezvoltării nestînjenite a vieții popoarelor. La realizarea unui nou curs, pozitiv, al vieții internaționale un rol de seamă revine, în concepția României, și faptul a fost relevat pe larg în textul citat, perfecționării tuturor modalităților de colaborare atît prin intermediul organismelor internaționale specializate, cît și prin relațiile directe.

Arătînd că făurirea unei noi ordini economice internaționale și lichidarea subdezvoltării sînt elementele esențiale de reașezării pe temelii noi, echitabile a raporturilor între state, președintele Nicolae Ceaușescu a reafirmat un principiu care reprezintă una din contribuțiile originale ale României în cadrul politicii internaționale. În viziunea românească, popoarele, scăpate de coșmarul pericolului nuclear prin acțiuni ferme în direcția dezarmării, trebuie să construiască împreună o lume în care conflictele să fie aplanate de însăși existența unei armonii, a unui echilibru în dezvoltarea economiei mondiale.

Sintetizînd voința poporului nostru de a-și hotărî singur destinul, fără a ignora că acesta este nemijlocit legat de cel al tuturor statelor, al tuturor popoarelor și al tuturor forțelor progresiste ce luptă pentru progres social, pentru lichidarea asupririlor sociale și naționale, discursul rostit la Marea Adunare Națională este, credem, sinteza strălucită a nenumărați ani în care istoria a obligat poporul nostru să asimileze tot atîtea învățăminte, este punctul de reper pentru activitatea pe plan internațional al unei țări care a așezat la temelia tuturor manifestărilor sale respectul pentru propria demnitate ca și pentru demnitatea tuturor țărilor și popoarelor.

Grigore Arbore

Patria noastră comună

Cînd sînt întrebat în ce loc anume al țării mă simt acasă, atunci în gînd iau trenul cu senzația călătoriei, memoria lucrează mai bine. Iau deci trenul care se îndreaptă spre Valea Prahovei și opresc întîi la Ploiești. Cunosc orașul dinaintea războiului și din timpul cînd, în vacanța de vară, bombardamentele erau la ordinea zilei. Nu-i plăcut să-ți aduci aminte. De oameni, da. Trăiesc la Ploiești oameni ; fii ai foștilor colegi de muncă ai tatălui meu pe care n-aș vrea și nici n-aș putea să-i șterg din memoria mea. Prin fereastră vezi pe alocuri rîul Prahova șerpuind prin cunoscutele stațiuni climaterice — o priveliște pitorească, desigur, pe care am cunoscut-o de-abia mai tîrziu...

Sinaia, de exemplu. Bunicul, tatăl mamei, dulgher de meserie, a fost chemat din Sighișoara, împreună cu alți meseriași, acum aproape o sută de ani, să lucreze la construirea castelului Peleș. Mama mi-a povestit despre el ; eu însă n-am apucat să-l cunosc. Mi-a mai spus că și-ar fi lăsat numele, Johann Barth, tăiat cu dalta într-o birnă undeva în castel. Mult mai tîrziu, într-un concediu de vară, am căutat-o, dar n-am putut-o găsi...

Apoi, în memorie îmi apare imaginea Brașovului, orașul în care m-am născut, unde am încercat primii pași, mai tîrziu primele litere și unde m-am chinuit cu tabla înmulțirii. Orașul Bisericii Negre, al Tîmpei, al unei civilizații seculare a devenit municipiul care-și primește vizitatorii cu gara nouă a unor cartiere moderne. Sentimental, orașul înseamnă pentru mine însă mai mult : este locul în care, pe o pajiște de munte, am prins primul fluture și, mai tîrziu, ca elev de liceu, am sărutat prima fată...

Trenul meu părăsește și gara Brașovului, îndreptîndu-se spre Mediaș. Se oprește de cîteva ori în orașe ce-mi sînt dragi, fiindcă îmi spun că mă apropii de locurile de care mă leagă atîtea. Undeva în apropiere de Dumbrăveni un drum de țară o ia la stînga. E drumul spre Biertan, unde a fost descoperit cunoscutul disc de bronz numit „donariu", datat din epoca constantineană, fiind una din primele dovezi ale procesului de creștinizare în Dacia. Comuna e dominată de o cetate bisericească cu o incintă fortificată, datînd din primii ani ai secolului XVI. La Biertan s-a născut tata și toți cei ce-au purtat cîndva numele lui și al meu, începînd din al treilea deceniu al secolului XVIII, cînd numele este pomenit prima dată în legătură cu un dulgher (tot un dulgher !) care avea o pipă. Acesta a reparat de unul singur strana bisericii de care vorbeam. De unde știu astea ? Din lada cu actele breslei, care cîndva se afla în tindă, alături de lada de grîu. Era plină de hîrtii prevăzute cu iscăliturî, decorativ întortocheate, cu ștampile și peceți...

Din trenul imaginar văd acum, așa cum spusesem, numai drumul care duce spre Biertan, apropiindu-mă însă tot timpul de Mediaș. Aici s-a născut prima fiică a noastră — azi studentă în anul trei — și tot aici mai trăiește și tata. În cetatea de pe Tîrnava am început să muncesc. Am învățat meseria de lăcătuș, care m-a hrănit timp de șase ani și m-a ajutat — sînt sigur de asta — să devin realist. Și această bogată experiență, viața mea m-a îndemnat să-mi aduc aportul, alături de toți fiii României de azi ; în realizarea acelor adevăruri care de acum aparțin prezentului, adevăruri ce caracterizează politica statului și partidului nostru în toate domeniile de activitate...

Da, cînd sînt întrebat, în ce loc anume mă simt mai acasă, atunci în gînd iau trenul care m-ar duce în țară : spre trecutul, prezentul, și viitorul patriei noastre comune.

Arnold Hauser

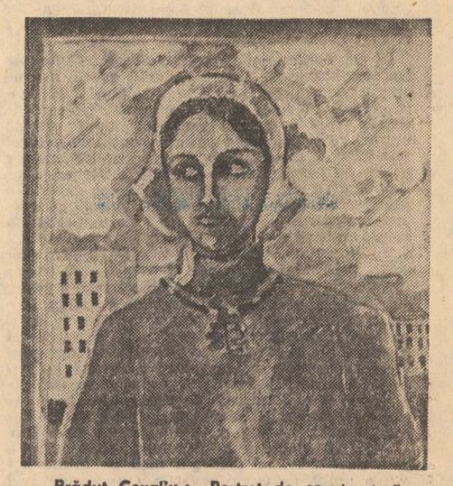

Brăduț Covaliu : „Portret de constructor"

Gînd la întîlnirea dintre cincinale

Urmare din pag. 1

clară, descifrată lucid, propusă minții și brațului nostru. Desigur, în această durată am și visat, am fost și romantici și poate uneori, unii, ne-am luptat și cu conturul de fum al morilor de vînt. Dar perspectiva de atunci, devenită azi retrospectivă, ne oferă numeroase unghiuri de vedere din care înțelegem ceea ce am făcut, ce trebuie să facem în continuare.

Stau mărturie faptele noastre că ceea ce am făcut, am făcut bine. Că fiecare, la locul lui de muncă, în vastele amfiteatre ale producției ori ale cărții (care, în ultimă instanță, tot producție înseamnă), s-a străduit să-și aducă plenar contribuția, întrecîndu-și eforturile în structura de oțel a patriei socialiste, în conturul ei spiritual.

Nu este o metaforă atunci cînd afirmăm că România anului 1975 echivalează cu 30 de Românii ale anului 1938. Saltul acesta de autodepășire, de maturizare națională din care noi înșine, fiecare în parte, am ieșit mai bărbați, a fost posibil numai datorită acestor cincinale, proiectelor îndrăznețe cuprinse în ele, cărora noi, de asemenea fiecare în parte, le-am tradus litera în faptă.

Cîte „Românii" se vor adăuga, cununi, în timpul ce vine, patriei de azi ? Mi-aș permite să citez aici din Expunerea prezentată de tovarășul Nicolae Ceaușescu la recenta sesiune a Marii Adunări Naționale : „Sub conducerea partidului, România a parcurs în acest cincinal un drum glorios, s-a ridicat pe o treaptă nouă, superioară, de prosperitate și progres, ceea ce a permis Congresului al XI-lea să stabilească obiective și mai îndrăznețe, să elaboreze planul dezvoltării pînă în 1980 și liniile de perspectivă pînă în 1990, să adopte Programul general de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a țării noastre spre comunism".

Așadar, o vastă perspectivă de muncă și creație, în cadrul căreia cincinalul ce-l inaugurăm impune exigențe și răspunderi sporite, măsurate cu rigla de calcul a științei, cu piscul încumetat al tehnicii.

Prin limpezimea și concretețea proiectelor, timpul noului cincinal, deși numit viitor, este atît de apropiat aspirațiilor noastre încît el poate — trebuie — să fie înțeles și ca prezent.

despre trecut, prezent și viitor

Invincibila locomotivă a istoriei

Mă uit în vreme și mă îmbăt de liniile multicolore, aproape inimaginabile, ale lumii, controversate și sublime. Mă uit în fiorul Olimpului și-l văd pe Hefaistos, talentatul și foarte urgisitul fiu al lui Zeus și al Herei, dînd la iveală unelte și podoabe îmbătîndu-ne parcă de măreția muncii și a artei. Mă uit în jocul macabru al timpurilor și văd omul grotelor, care sătul de întuneric și-a făurit arcul de foame și de ucidere să străpungă albastrul cerului și inima păsărilor întru hrana lui cea de toate zilele și întru hrana lui cea de toate felurile. Mă uit în zilele de speranță ale lui Spartacus și-i văd durerea incomensurabilă, dorința de un alt mîine și puterea puterii întru dobîndirea victoriei care i-a fost dată numai lui, Omului, de Maica Natură. Mă uit în sufletul cel mai temerar al lui Decebal, al celui mai tare rege de demult și văd iubirea lui fierbinte de țară și văd puterea de sacrificiu dacică, ceea ce nu se uită niciodată. Mă uit în mîinile și mințile făurilor români creatori de inele-vis, inele de logodnă, inele de cea mai originală logodnă cu fericirea, fericire din doi, fericire din dor de omenie și de omenire.

Mă uit în Eminescu și văd acea sublimă și acea dreaptă chemare: „Zdrobiți orînduiala cea crudă și nedreaptă" și nu mă mai mir cînd, cum numai el știa, ne admonesta:

— „De ce uitați că-n voi e număr și putere"... Mă uit în acest zbuciumat și inimitabil secol XX românesc și văd sîngele din Unirea cea mare, și văd sîngele grevei generale din 1920, sîngele minerilor din 1929, sîngele ceferiștilor din Februarie 1933, sîngele comuniștilor din bătălia împotriva fascismului, și văd „Firele de iarbă" ale lui W. Whitmann, firele din visul lor cel mai omenesc. Mă uit în **Actul libertății României, 23 August, 1944** și văd paginile înălțimii noastre: 6 Martie, 1945, — anul începutului democrației românești, 30 Decembrie, anul prăbușirii regilor, anul 2000, anul victoriei depline asupra acelor dungi de cărbune care n-au cedat încă, fiindcă, — dînd vîrf de lumină puterii faurilor — spune Eugen Jebeleanu în:

„Celor căzuți pentru libertate":

— „Dînd muguri milioane, fără șoapte
Pădurile au explodat azi-noapte
Și inima la fel
se răzvrătì, și-a devenit drapel". Mă uit adînc în istoria cea fără de moarte a sufletelor noastre și văd în cele patru zări de țară faurii acestui ev aprins, ctitori de lume nouă, înțiți din stîncă de Carpați și din albastru de mare și mă înclin adînc în umbra staturii lor incomensurabile.

A fost să fie așa, ca, faurii, Ei, Muncitorii, idolii acestui aprins ev românesc, să înțeleagă, — să înțeleagă deplin acea minune de nedesfăcut — că Ei sînt acea tulpină de oțel a unui stejar inimitabil ale cărui rădăcini sînt Ei, Țăranii, — cei ce vin din adîncimi încă nepătrunse, ce se pierd în istoria acestor pămînturi — că inestimabila lui coroană sînt Ei, Intelectualii, cei ce răsfring în idei și în imagini cuprinsul încă necuprins al Universului. A fost să fie așa ca acești fauri ai acestui aprins ev românesc, grei de lacrimi și de victorii, grei de aspirații să se constituie sub drapelul de frumusețe al **Umanității** sub numele de **„Clasa muncitoare"**, perla cea mai de preț din Coroana de nestemate a celui mai mare viteaz al acestor plaiuri **Partidul Comunist Român.**

Fiindcă acești fauri de iubire și demnitate, purtători ai steagurilor roșii și tricolore, ai steagurilor lumii să audă și să înțeleagă ceea ce spune un poet:

„Proletari din toate zările!
Trec pe vînt chemările.

Și s-au dus din cînt să bea:
frate-meu și soră-mea".

Mă uit adînc în inima și în demonstrația tonică a faurilor acestui ev aprins, a acestui ev de victorii românești și nu pot să înțeleg că Ei ar fi mai prejos decît Atlas care ținea bolta cerului pe umeri. Să le dăm aur și argint, să le dăm sufletul nostru fiindcă ei au înțeles atît de bine **Istoria.**

Ion Bănuță

Ion Musceleanu : „Țărancă"

Fața certă a viitorului

Avem exercițiul privirii faptelor noastre dintr-un punct situat foarte departe în viitor, concomitent cu desfășurarea lor, ca și cînd deși ele se află în plină derulare, mișcarea lor s-ar săvîrși sub un miraculos clopot de sticlă, momentul istoric, pe cale de a fi umplut și definit de mișcarea în curs, dar și tărmurînd-o pentru a da posibilitate altor evenimente să ia naștere și să progreseze pînă la desăvîrșire. Privirea concomitentă din viitor spre locul pe care ești ținut a făptui este indispensabilă dacă ne gîndim, mai ales, la aceea că cine lucrează are nevoie de sentimentul că lucrul lui nu se săvîrșește sub semnul hazardului. O furtună poate nimici livada însă nu are nici o legătură cu impulsul lăuntric al plantării ei pentru că acela care are facultatea de a privi din viitorul foarte depărtat — prezentul din chiar mijlocul lui, aduce de fapt viitorul în prezent, dotîndu-l pe acesta din urmă cu dimensiunea permanenței, a perenității.

Numai astfel faptele scapă din închisoarea oarbă a clipei și un caracter de universalitate le transfigurează și le trece din domeniul necesității în acela al libertății. Fără conștiința perspectivei istorice libertatea nu este deci cu putință.

Dar fără ea nu este posibil nici să înțelegi că în mecanismul unui ceasornic piesele nu pot fi mutate unele în locul celorlalte și mecanismul să continue totuși să funcționeze. Dacă am evacua humerusul în locul calcaneului și cu acesta din urmă am coloniza locul eliberat de prezența celui dintîi, viața ar refuza numaidecît monstruoasa alcătuire. Tot așa, dacă am aduce în locul unui popor ! — altul, risipind alturea pe cel dintîi, pămîntul și cerul s-ar urîți, făcute pentru a ține între capacele lor un conținut uman, și nu altul, mașinăria întreagă a lumii s-ar detracta, ar înțelepni.

Ca să putem îndeplini pe pămînt și sub cer funcția pentru care anume în locul unde am fost creați sîntem destinați, ne încadrăm într-un sistem de previziuni, trăim adică în prezentul etern al menirii noastre.

În ce ne privește, sîntem fixați pe roata de pămînt cu, drept osie, Carpații, și menirea noastră poartă numele ei. Aparținem prezentului etern al României, mod specific și, în același timp, universal al spiritului. Acesta, Proteu vesnic inedit este de față chiar și acolo unde este mai puțin așteptat și, prin poeți, este cîntecul popoarelor care muncesc mute. Cîntecul acesta este nu numai vocea ci și identitatea lor. Noi sîntem eminescieni așa cum francezii sînt racinieni. Cifrele, citite corect, nu pot infirma adevărul din vreme ce, dacă ar fi să echivalăm poezia cu visul, visul — produs al exfoliației neîncetate a lucrurilor, trecînd prin noi ca o ninsoare fără sfîrșit, venită de pretutindeni și în timpul somnului cînd o parte din noi, ca paznicul din Oedip, rămîne de veghe, în contemplație neodihnită, din zori și pînă în zori, e totdeauna concret, așa cum știm încă de la Lucrețiu. Incoerențele lui, întîmplătoare, nu-i turbură sensul ele fiind semnele epocii din cale afară dramatice, contradictorii, încă pe cale a se defini. În orice caz, drumul nostru, început din incinta sacră de la Sarmisegetuza și de pe podul lui Apolodor, duce spre mînăstirile Bucovinei și spre elanul constructiv al zilelor noastre, în perfectă linie dreaptă, trasată de un geometru superior Cînd căutăm scoici pe malul Mării Negre și în locul lor găsim, ce surpriză !— lut ars, cu efigii străvechi, în efigiile acestea citim nu numai nobilul semn al trecutului, minunarea clipei cînd le-am descoperit ci și, mai ales, fața certă a viitorului.

Radu Petrescu

Certitudinea faptei

Cei douăzeci și opt de ani de republică înseamnă noi orașe și multe șantiere, noi industrii și mari combinate, porturi și șosele, așezări redimensionate și sate în plină transformare, pămînturi făcute roditoare și construcții născute ca să rodească și să dureze. Toate acestea dau măsura unei Românii de 30 de ori mai puternică, mai bogată și mai productivă decît în anul 1938. Toate acestea sînt realități a căror materialitate poate fi privită, măsurată și cîntărită, expusă în limbajul cifrelor și, mai cu seamă, transpusă în limbajul atît de sensibil al bunurilor de toți folosite și care, în ultimă instanță, asigură cea mai mare parte din ceea ce numim bucuria și fericirea existenței. Nu este cel mai simplu lucru de pe lume să realizezi toate aceste uriașe transformări și eforturile ce-au fost necesare și sînt în continuare necesare pentru realizarea lor ne sînt cunoscute. Dar este un motiv de certitudine a vieții să te știi într-o țară mai îmbelșugată, mai harnică, mai consolidată, într-o țară unde primează demnitatea muncii și efigia efortului colectiv.

Întotdeauna verbul „a construi" a trebuit să primească o semnificație care să depășească simpla și momentana confruntare cu materia rebelă. O semnificație care să înnobileze lucrarea mîinilor și s-o facă să se adreseze și să glăsuiască în timp. Construim, firește, pentru o viață mai bună. Construim, însă, în același timp, pentru trăinicia, pentru durabilitatea noastră, pentru sentimentele pe care le inspiră și le fundamentează construcțiile. Dacă o existență îmbelșugată este capabilă să exprime virtuțile de ordin practic ale unui popor, gîndurile pe care își întemeiază lucrarea sa sînt în măsură să-i revele dimensiunile demnității sale. Or, alături de construcția materială și izvorînd din grandoarea desfășurării ei, cei douăzeci și opt de ani de republică mai înseamnă consolidarea acelui sentiment al demnității naționale fără de care nici o construcție nu este trainică.

Poporul român a avut întotdeauna conștiința individualității sale inconfundabile. Conștiință, subconștient păstrată uneori, alteori clar și răspicat afirmată în ciuda asalturilor atît de perfide adeseori ale istoriei și ale împrejurărilor. Dar dacă este unul din lucrurile cele mai de preț de pe lume să-ți păstrezi conștiința de popor, este cel puțin la fel de prețios să știi să hrănești această convingere cu fapte care s-o justifice necontenit și s-o scoată în lumină. Cei douăzeci și opt de ani care au trecut sînt marcați de asemenea fapte și astăzi putem spune cu mîndrie că ne cunoaștem mai bine istoria decît altădată: că ne cunoaștem mai profund valoarea și valorile, tradițiile și îndreptățirile la existență; că ne simțim mai solidari cu „tot ce mișcă-n țara asta" și mai solidari între noi; că formăm un întreg de neclintit pe care îl percepem în toate articulațiile și resursele sale.

Ca și independența, demnitatea națională se cîștigă și rezultă din ea. Sîntem astăzi o țară cu o voce distinctă, care este ascultată pe măsura demnității pe care a știut să și-o afirme. Demnitate a istoriei; demnitate a culturii și a continuității spirituale; demnitate a politicii și a convingerilor hotărîte; demnitate a trecutului și a prezentului colaborînd într-o sinteză fertilă; demnitate a tot ceea ce știm că trebuie să facem în viitor.

Demnitate care în lume poartă numele atît de armonios de România.

Dan Cristea

Un lung drum eroic

Republica Socialistă România, așa cum o avem azi, înseamnă, înainte de toate, un lung drum prin istorie. Ca idee, ea vine de demult, din perioada de naștere a poporului român și flacăra ei mocnită însemna dorința oamenilor de-a trăi egali pe pămînt. Ca mențiune explicită, republica nu apare întotdeauna în vocabularul celor care au dorit binele acestui popor, egalitatea, libertatea, frăția, neatîrnarea, consemnate limpede în cronicile înaintașilor, au presupus însă totdeauna ideea de republică, adică de conducere obștească a treburilor statului. Aspirația către o republică e o luptă continuă, la fel cum este întreaga istorie românească și numai vitregia unor timpuri de adîncă neliniște istorică au făcut ca republica, stat al tuturor, să nu se împlinească mai devreme pe aceste pămînturi, cu toate că ne-am aflat, de foarte multe ori, aproape de ea.

Muzeul nesfîrșit al limbii române păstrează, nealterate, înfățișările istorice ale republicii. Stolnicul Constantin Cantacuzino vorbește despre „Răspublicile — adecă-te otcîrmuirea de obște". Dimitrie Cantemir amintea despre o „publica" adică „sfatul a toată cetatea". În scrierile iluminiștilor ardeleni ideea de republică este serios dezbătută din punct de vedere teoretic. Ion Budai Deleanu afirmînd în limbajul său plin de culoare că „republica va să zică o stăpînire unde norodul, prin legi așezate de dînsul și prin dregători din mijlocul lui, cu voia obștei aleși, să cîrmuiască toate onorurile țării". În 1802 un cronicar austriac nota că niște „boieri s-ar putea să aibă ideea de-a alcătui o republică". Sînt ecouri cronicărești ale drumului către o republică populară, dar în hățișul atît de des al istoriei cronica n-a pătruns întotdeauna. Au fost lupte, răscoale, războaie de neatîrnare și de eliberare socială în care ideea de „otcîrmuire" a obștii răzbătea ca o vie dorință populară. Mai aproape de noi, flacăra aspirației pentru republică arde cu lumină mai mare. În 1802 logofătul Dimitrie Sturza elaborează primul proiect constituțional românesc de factură republicană : „Plan sau o formă de oblăduire republicană aristodemocratocească", vorbind de „lăcuitorii cu adevărat slobozi ai republicii." Revoluția lui Tudor Vladimirescu, înscriind în programul său eliberarea socială, emitea prin gura conducătorului său o idee de esență republicană ; patria este norodul iar nu tagma jefuitorilor. După 1821 niște boieri refugiați la Brașov alcătuiau un memoriu pentru „Îndreptarea țării (după cele) ce a pătimit în 1821 de la străini". Drumul republicii este presărat și cu conspirațiile celor care au voit înlăturarea domnilor și instaurarea unei puteri populare. Adolf David în 1834 la Sibiu, Leonte Radu în 1839 în Moldova și Mitiță Filipescu în 1840 în Țara Românească — încercau, prin conspirație, instaurarea unei forme republicane de guvernămînt. Dar strălucirea cea mai mare o are Republica din timpul Revoluției de la 1848. Bălcescu, revoluționarul de legendă al acelui moment de răscruce istorică, scria în „Manualul bunului român" că „Republica este o vorbă veche care va să zică lucru al tuturor. Republica este un stat în care oamenii adunați îngrijesc singuri de soarta lor fără a-și pune stăpîn pe cap, avînd în lucrarea lor drept regulă dreptatea și drept țintă frăția. Într-o republică poporul nu ascultă decît de slujbași aleși de dînsul chiar cu treaba hotărîtă și pe vreme hotărîtă. Acești slujbași sînt deopotrivă cu ceilalți oameni". „Ar fi cea mai mare dobitocie, scria înflăcăratul cap de revoluție, ca românii, după ce își vor cîștiga cu sînge libertatea lor, căci altfel nu se poate cîștiga libertatea, să meargă de bună voia lor să se dea pe veșnicie sau pe viață unui domn, crai sau împărat care să-i joace, să-i chinuiască, să-i despartă". La mică distanță în timp C. A. Rosetti întregea gîndul : „voim o republică românească și s-o dobîndim îndată ce ne vom uni cu noi înșine", afirma el, anunțînd „lupta cea mare între tiranie și libertate, între privilegiați și popor". În vremea lui Cuza forma de guvernare se apropie de cea republicană ; prin legi și reforme, prin dragostea față de popor, Cuza fu întîiul nostru președinte de republică, după cum afirmă Călinescu. Iar ca piatră de temelie, vine în 1877 Independența.

Lungul drum al republicii în istorie se împrejmezește odată cu pătrunderea ideilor socialiste, revoluționare în rîndul mișcării muncitorești. Pavat cu sînge proletar din greve și cu sînge țărănesc din răscoale, drumul republicii vine spre noi suiș. Gînditor al proletariatului român, Gherea scria în articolul său „Socialismul și republica" despre rădăcinile de clasă ale formei de guvernămînt : „cîtă vreme unele clase vor stăpîni în silnicie pe altele, atîta vreme va fi... regalitate sau o prezidență de republică apropiată de regalitate". „Mijloacele de producere unelte și pămînt, spune Gherea, să nu fie în mîna unei singure clase ci în mîna națiunii întregi". În 1918, Partidul Socialist dă o „Declarație de principii" în care se afirmă necesitatea întronării „dictaturii proletare în vederea realizării idealului comunist". În 1920 în Sala „Dacia" deputații cereau „o administrație dreaptă și o republică".

1921, an de marcă în drumul către noi al republicii, înseamnă pentru viața politică intrarea în arenă a comuniștilor. Este începutul unor acerbe lupte revoluționare intense, aproape trei decenii și culminată cu insurecția națională antifascistă armată. Din acest moment, drumul republicii către noi este mai firesc și mai lin. În 1947, la 30 Decembrie, zi romantică, Republica română ieșea deasupra „patrie a tuturor celor ce muncesc". Se deschide astfel lungul drum al republicii în istorie.

Mircea Florin Șandru

Timpul înalt al muncii

Munca este piinea noastră cea de toate zilele. Tot ce s-a făcut și tot ce trăim așa cum trăim în această țară, în această Republică Română s-a făcut prin muncă, cu munca fiecăruia. Adevărul despre lumea pe care nu ostenim s-o ridicăm se află în noi înșine, în puterea noastră de a ne descoperi mereu cu luciditatea conștiinței că aparținem unui timp încordat și că totul depinde de noi, de faptele, de încrederea și de îndrăzneala viselor noastre pentru a da patriei trăinicia marilor zidiri în care omul să se regăsească ca om.

Neîndoielnic, ceea ce a interesat și interesează societatea noastră — de fapt, ceea ce ne interesează pe toți deopotrivă — este munca ce-i dimensionează permanent mișcarea, munca creatoare, fiindcă aici, în munca creatoare, și numai astfel, valoarea socială tinde să se confunde cu trăirea individuală. Mijloc fundamental al vieții omenești, munca a păstrat totdeauna, și va păstra și de acum înainte, în conținutul și în caracterul său, secretul modului și limitele între care s-a desfășurat de-a lungul timpului (și se desfășoară) această viață. Aflîndu-se în sfera necesității, munca este — filozofic vorbind — și formă istorică determinată a autorealizării omului, a automodelării sale active, dezvăluind astfel, și de fiecare dată, cu fiece epocă și ordine socială gradul de libertate atins de om. Nu se poate deci concepe și nici ajunge la o înțelegere temeinică a unui anumit timp istoric — cu atît mai

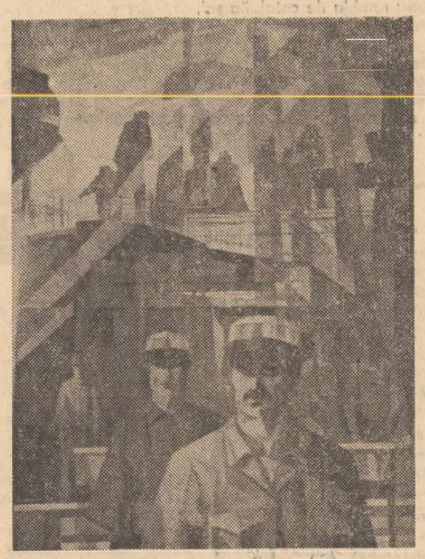

Spiru Chintilă : „Șantier"

mult a celui pe care-l traversăm, cu atît mai mult a civilizației pe care o înfăptuim și a consecințelor pe care această civilizație le impune în întreaga existență a fiecăruia dintre noi — fără a porni hotărît de la modificările petrecute sau pe cale de a se petrece în domeniul muncii. Atunci cînd Marx vorbea despre „depășirea muncii" pe o treaptă superioară de dezvoltare a societății omenești — societatea socialistă — era implicată aci și misiunea civilizatorie a socialismului, aceea de a transforma munca în autoafirmare creatoare a omului, în necesitate vitală.

Nu ne-am înșelat de aceea cîtuși de puțin ca societate și ca oameni ai acestei societăți așezînd munca pe treapta cea mai de sus a virtuților încă de la începuturile a ceea ce am numit și numim cu mîndrie firească — pentru că știm cîte sacrificii am făcut și vom mai face — noul destin al țării.

Am învățat de atunci — și continuăm să învățăm —, uneori greșind, alteori ocolind prea mult, să muncim mai bine și mai cu spor, să ne facem munca mai ușoară și să dovedim că am păși cu dreptul în revoluția științifică și tehnică a omenirii.

Am învățat de atunci — și continuăm să învățăm — că nu ne putem permite luxul de a risipi energia și inteligența umană în activități cu îndoielnice perspective economice, în structuri ineficiente sub raport social.

Știm astăzi mai bine ca ieri și poate mai puțin bine ca mîine că o muncă făcută prost, în dorul lelii, în așteptarea duioasă a chenzinei își pierde — și așa a fost totdeauna, și așa va fi totdeauna — atributele sociale și omenești esențiale.

Știm astăzi mai bine ca ieri că o muncă făcută bine, cu răspundere, cu competență, cu stăpînirea deplină a profesiunii, cu vocație se cere și bine răsplătită material și moral, nu doar în cîștigul omului care-și vede astfel recunoscută dăruirea și priceperea, ci și în cîștigul societății, al nostru, al tuturor.

Afirmarea socială fără multă și adevărată muncă creatoare este de la sine înțeles exclusă, deși, ici-colo, se mai petrece, mai funcționează adică rigoarea birocrației și a intermediarilor de tot soiul care nasc iepurește formula de lamentabilă persuasiune : „vorbe, nu fapte".

Ne pregătim să începem un cincinal al revoluției științifice și tehnice, suind astfel încă o spirală a transformării muncii în activitate creatoare, a autoafirmării active a omului, a împlinirii sale depline într-o societate ce-l consideră mai presus de orice. Totul, cum spuneam, depinde de noi, de încrederea și dăruirea cu care vom ști să fim și să rămînem totdeauna în miezul fierbinte al destinului patriei, acolo unde a fost, este și va fi nevoie de energia și de cutezanța noastră, de sacrificiul și de puterea noastră de muncă. Fiindcă o țară unde se muncește pentru folosul tuturor nu-și va pierde niciodată demnitatea și tinerețea. Vorbind despre realizările actualului cincinal, președintele republicii noastre spunea că ele „demonstrează cu putere consecvența cu care partidul și statul nostru urmăresc ca tot ceea ce se creează în țara noastră să servească omului". Iar pentru un om, a munci în uzină, pe cîmpia cu pămîntul generos, la planșa de desen sau la masa de scris, înseamnă a rămîne pe de-a întregul în trecerea vie a istoriei, înseamnă a-și croi drum în viață cu fruntea sus și cu sufletul curat, cu încordarea și neliniștea mai binelui, mai dreptului, mai frumosului.

Constantin Stoiciu

Democrația culturii

Nu se poate serios susține că în spațiul civilizației europene, spațiu în care civilizația noastră românească se remarcă printr-o originalitate organică, ar fi funcționat vreodată un sistem care să paralizeze circulația valorilor culturale. Din acest punct de vedere se poate vorbi de o „vocație a democrației" în spațiul european.

La vechii greci, democrația ateniană a impus egalitate a șanselor tuturor cetățenilor, mai

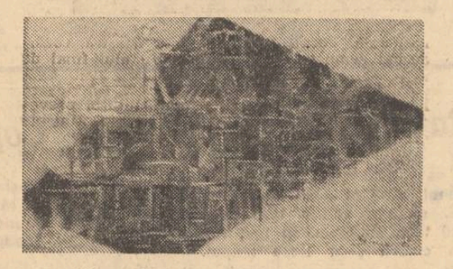

Adina Calonescu : „Ritm industrial"

puțin, firește, sclavilor, și nu mai este astăzi pentru nimeni un mister că numai caracterul mărginit, preferențial politic al democrației ateniene a antrenat și determinat dezastrul și politic și cultural al ilustrei cetăți.

Zguduită nu doar de valul barbar al migrațiilor ci și de furiile distructive ale creștinismului primitiv, civilizația și cultura europeană, s-au regăsit în magnifica încercare de asumare totală a Renașterii. Revoluțiile burgheze moderne și revoluția socialistă au laicizat treptat cultura.

Ceea ce distinge net superior stadiul socialist al democratizării culturii, pe lîngă nota științifică de cuprindere fără prejudecăți, tabuuri ori intoleranțe a întregii moșteniri culturale a umanității este reala democratizare a instituțiilor naționale și a căilor de acces către aceste instituții pentru întreaga națiune. Democratizarea culturii în țara noastră socialistă cunoaște o situație concret-istorică, de maximă dezvoltare organică a unei tradiții naționale.

Complet laicizată, cultura socialistă propune persoanei umane, ființă determinată istoric, o șansă a absolutului, un ideal de perfecțiune printr-o continuă depășire și redefinire a umanului.

Triada dialectică, structură a dinamicii realității istorice, postulează un proces al culturii care, fără a infirma unicitățile, lasă speranța continuă a desăvîrșirii.

Considerăm de aceea drept potrivit lucru pentru ilustrarea sublimă a dinamicii culturii românești, citarea unui fragment din cartea lui Constantin Noica „Eminescu sau gînduri despre omul deplin al culturii românești" : „Pentru deschiderea aceasta către cultură a lui Eminescu dau mărturie 44 de manuscrise păstrate cu grijă la Biblioteca Academiei Române. Cine le răsfoiește cu pietate își dă seama de ce e îndreptățit sentimentul că Eminescu este **altceva.** Dar ce este el ? Nu cumva, cunoscut pînă la capăt cu aceste 44 de manuscrise, în „cutremurul nervilor săi" — cum definea el singur gîndirea — sau în aproximativul cunoștințelor sale, ca și în mizeria vieții" — așa cum se reflectă ea uneori în manuscrise —, nu cumva Eminescu devine o dezamăgire ?

Nu a fost așa pentru nimeni, dintre cei care l-au cercetat direct în manuscrise. A putut fi așa doar pentru cei ce vedeau scoțîndu-se și tipărîndu-se din ele opere imperfecte. Dar ne-am bucura să apară, în fața manuscriselor, un tînăr care să aibă curajul de a spune : „În fond Eminescu nu e decît atît". Unul care să-l egaleze sau să-l poată depăși ca om de cultură, cu tot atîta cuprindere și belșug de idei pe cît apar în manuscrisele lui. Atunci abia s-ar putea invoca din nou vorba lui N. Iorga, de astă dată la propriu, spunîndu-se : „Un nou Eminescu apăru".

...Cînd o carte despre Eminescu, scrisă cu pietate, cuprinde asemenea rînduri, trebuie să înțelegem că în spațiul lumii civilizate, ascultînd de rigoarea unei atitudini culturale strict naționale, idolatria ori iconoclastia nu-și au locul decît ca mișcări interioare, particulare ale spiritului, fundamentală fiind existența împlinirii dinamice a destinului viu al unei culturi.

Cultura noastră socialistă, prin continua perfecționare a democratizării ei, trebuie să cristalizeze forme de artă de grandoare, care să grăiască despre unitatea spirituală a unui popor liber, stăpîn al cuceririlor sale revoluționare, sigur în făurirea unui destin original.

Cezar Ivănescu

Poem în alb

Să fie dar destinul nostru exemplar
cum exemplară e ninsoarea-n albul ei,
cum e fără schimbare cercul familiar
al celor care pretutindeni văd idei,

cum nesfîrșit de pură-i curgerea de nea
ce anulează galbenul de dinainte,
dacă deschide genele o stea,
dacă ne-mbrățișează vreun părinte,

iar noi n-o să îmbătrînim nicicînd,
atîta vreme cît Suntem în țară
și cît vedem atomii de zăpadă și de grîu
curgînd și astăzi ca odinioară,

cît ninge epopeic peste România
cu firele din barba unui zeu
și albe sînt albinele, cuvintele, hîrtia
și albi de dragoste și noi, mereu,

cît grîuri stau la pîndă să-ncolțească
în cheia de la ușă, în lemnul din ferești
și vezi cîmpia — „lebădă împărătească"
plutind pe grîuri viitoare ca pe vești.

Dan Mutașcu

Elegie în apărarea păcii

celor ce visează războiul

Vă rog să mă iertați că sînt tînăr
scuzați-mă că n-am murit de tot
că am pantere îngropate-n umăr
că îmi sărut dușmanii stinși pe bot

Dar mai ales pentru cele două războaie mondiale
pentru zăpada foștilor miei,
pentru că dealul se termină-n vale
pentru îmbătrînitele femei,

iertați-mă pentru greșelile voastre
pentru Hiroșima pentru copiii din flori
pentru mările moarte pentru dezastre
pentru caii plinși din abator.

Dar dacă mă gîndesc la ziua de mîine de ce-mi suflați în față
baloane de săpun trandafirii,
dacă iubesc vîlcelele cu verdeață
de ce-mi arătați iarba de pușcă din pulberării.

De ce îmi spuneți atît de precis
clipa în care soarele se va răci,
de ce sub dictatura mașinilor de scris
noi nu sîntem decît : a, b, c, d, e, f, g, h, i,...

Desigur din prea multă dragoste mi se va pune
frumosul-juvățul-minunatul de git
desigur rumeguș ales anume
să-mi încălzească limba de-mprumut,

de-aceea vă rog iertați-mă că-ndrăznesc să fiu tînăr
scuzați-mă că n-am murit de tot
acum cînd plîng și rîd și n-am un umăr
și pup oglinda tulbure pe bot.

Mircea Dinescu

Sub soarele dacic

Aici sub soarele dacic
dîndu-ne bineți de pe fiecare poartă de lemn
ca lumina să intre în casă împreună cu cel ostenit
și viața virilă să se-mpletească cu solidaritatea
aici unde sub castanii blînzi cu miez roșu
și arborii de tisă
trece vechiul drum al aurului și al lemnului
unde apele au denumiri de fecioare
și codrii de flăcăi crunți în războinare
aici sub sulițele bisericilor de lemn
cu sfinți naivi pe pereți
și candelabre cu păsări
atîrnate
în lanțuri de lemn
unde stogurile de fîn risipite pe dealuri
par uneori turnuri de pază
sau clopote de-aramă vestind apropiatele nunți
unde fiecare cocon e crescut
ca un strănepot de voievod
unde feciori în gaci largi
își opresc caii împodobiți cu panglici
la porțile fătucilor-domnițe purtînd pe zadii
negrul pămîntului
și roșul dragostei
unde vîrfurile brazilor ating cerul
și cerul e tras de patru perechi de plăvani
ca-n icoanele pe sticlă
unde casele au acoperișuri țuguiate ca munții
și chiar podurile de lemn
săltînd peste rîuri se acoperă
semn de respect trecătorului
unde turlele de lemn sînt cele mai înalte de pe pămînt
ca oamenii să fie cît mai aproape de soare
și-unde hora e cea mai lungă de pe pămînt
ca oamenii să rămînă veseli și-n neviață
și începe țara cu pieptare roșii
pe cea mai înaltă creangă
pe Arborul Vieții
răsare
neasfințit
soarele dacic.

Toma George Maiorescu

Cuvînt despre pămîntul natal

Numai acestui plai măreț și bun
pămîntul meu natal eu pot să-i spun ;
numai de-acest tărîm mă simt legat
cu inima, cu gîndul meu curat ;
privesc în ochii lui și văd cum saltă
imense ruguri prin istoria-i înaltă ;
mi-e spațiu unic, țărmul existent —
zidit e-n mine cu trecut prezent,
cu vise fără număr și-ntîmplări,
cu maci, cu goarna iernii și-adieri ;
ne leagă răni adînci, azi vindecate —
tot ce-i fragil, tot ce-i eternitate
și-un fulger dacă-n el m-ar prăvăli,
pe-acest pămînt din nou aș înflori.

Németi Rudolf
În românește de Dim. Rachici

m a p a m o n d

POEME DE

blas de otero

În traducerea lui EUGEN JEBELEANU

Lui Gabriel Celaya, a doua oară

Ca să-ncep,
incui ușa, deschid balconul și — ce stradă,
câți oameni
ce nu te cunosc, se uită la mine,
se răsucesc
pe călcâie,
și-acum cine poate răspunde, tu
înțelegi,
imposibil, viața mea
nu s-a sfârșit, o să-ți scriu altădată

Azi, pur și simplu, să vorbim. Îmi spui
să scriu, să public. Te-nșeli.
Scriu cât vreau
și cât pot.
Public, la naiba, ce sunt lăsat să public

Hai să bem o halbă. Băiete,
inc-o bere.

Și-așa cum îți spuneam, sânt mulțumit
de tine. Mica ta
Antologie e-o carte mare. (Să ne ferească domnul
de tomuri mari și fete urâte.)
O carte ce se deschide
ea singură : cum se deschide valul.

Vrei o țigară ?
În fine,
revenind
la scrisoarea ta, ce năzdrăvănii
îmi scrii.
Firește : „Am tăcut
ce-am fost în stare".
Dar lasă-l pe Pilat,
lasă melancolia.
Cine
cheamă, cine
răspunde, tu
și cu mine o știm prea bine
ca să ne „zădărim" zadarnic prin scrisori.

*Ca ni guer *)*

Iată-mă
față-n față cu tine Tibidabo **)
vorbind văzând
pământul ce-mi lipsea ca să scriu
„patria mea e și ea europeană și puternică"
mi-nalț torsul și se aurește
trec înghițind roma măslinii întru
prin Arcul din Bara ***)
de-odată sui iară-nghețat înnotând
Ebrul profund
cu brațe uriașe revin ajung la tine
Biscaya
copac ce-l port îndrăgindu-l de la rădăcini
și care-ntr-o zi doborât fu din'naltul
văzduhului ****)

Priviți urmele rănilor
răspândiți ecourile
țipătul minia
gemând
în mijlocu vuietelor
turbarea cumplită-a taurului ascultați
furia talazurile nu-i dumnezeu

oh nicicând nicicând
oh vreau, vreau să nu se uite nicicînd
grumazul sub lespede
laptele-nghețat pe chipul pe degetul
acestui copil
oh nicicând priviți iată
lumina echilibrând copacul vieții.

*) Ca Ni Guer = Guernica
**) Colină din Barcelona
***) Arc roman, lângă Tarragona
****) Stejarul din Guernica, simbolizând libertățile poporului basc, distruse de Franco

MXCLV

Vântul s-a oprit.
Secat,
Ebrul. Pulsul.
Râul Darro.

Oremus. Vântul oprit
de șaisprezece ani.

Poem fără cuvinte

Cuvinte pentru tine. Nu le rosti.
Strânge-ți
buzele.
Cum strângi pumnul, sfâșiind aerul.
Nu vreau
cuvinte. Spume
împotriva frumosului mal
al realității.
Tu.
Pletele
luminoase.
Roșu drapel rănit de-aurora
Când
mă privești, nu am cuvinte.
Lumea
se clatină o clipă.

Și știu că-i frumos să luptăm strâns uniți.

Rață

Cât aș vrea să fiu rață,
să-nnot, să-nnot de-alungu-ntregii lumi,
rață, să pot voiaja fără pașaport
și să trec, să revin, să trec frontierele,
cum cineva și-ar trece timpul.
Rață.
Rățușcă vagabondă.
Argint al Nordului.
Aur al Sudului. Rățușcă haimana.

Îngăduie-mi, o, Doamne, să fiu rață.
De ce atâtea piedici,
atâtea hârtii,
și-atâtea probleme ?
Rață.

La fel cum e aceea
ce-alunecă pe apă
și trompetează pururi...

Pe acest pământ

Pe mine
ceea ce mă doare
e pieptul.

(Pieptul
are forma
spaniei.)

Doctorul mi-a spus : — Mult aer,
mult a...

— De unde să-l iau ?

Logroño

Aici, la Ebru stând,
doar adevăru-l spun
în piatra grea și-n vânt
castalian rămân.

Voce

Am strâns vocea
ca pe-o cingătoare, în jurul
versului.

(Sării
din groază la credință).

Am strâns vocea.
Ca o mână,
ținând mânerul unui ciocan
sau coada unei seceri.

Copila râului

Să-și amintească sufletu-adormit
de râul ce cu pas aproape uman,
înfuriat că-și pierde apa'n van,
deadreptul în viață a țâșnit.

Aici este locul, același,
și apa la fel de curată,
ieri o fântână și-acuma
cum n'a fost nicicând de adâncă.

Mândru bărbat, tu ce ai atâta speranță
și chiar mai multă credință, și mai vitejească
decât don Rodrigo Manrique, privind din spre
azi către mâine :
mergi în pace făcînd grâul să crească...

Proprietatea cuvântului

Aceasta
mi-i casa.
Proprietatea
cuvântului.

Deschid
de spun : rambla de cotaluña sol,
fereastra.

Aceasta
mi-i patria.
Să sfredelesc
piatra ce doarme, până voiu descoperi spania.

Din afară

Teribilă, frumoasă Spanie,
cu tine sunt, în contrapirinei.

Umblă, căutând-o

„...Spania este, mai presus de toate celelalte, înaintată și, mai mult decât toate, prețuită pentru lealitatea sa. Ay, Spanie, nu-i limbă, nici minte, să poată înfățișa comorile tale.
Însă această împărăție atât de nobilă... fu zvânturată și răvășită de un puhoiu iscat de gâlceava fiilor săi cari zmuciră spadele unii împotriva celorlalți... și toți pierdură, căci robite fură toate cetățile Spaniei..."

Alfons X Înțeleptul
(Prima Cronică Generală a Spaniei)

Două talazuri față'n față.
Unul verde și celălalt negru.
Ceea ce ridica valul verde
acoperit era de cel negru.
Verdele reînverzea.
Cel negru-l sfărma furios.

Două Spanii față în față.

Când se încăierară,
când se încăierară,
pieri adevărata.

AICI ZACE
JUMĂTATE DIN SPANIA.
UCISĂ DE CEALALTĂ JUMĂTATE,

Acest oraș culege florile

Paris, ilustrată a cerului
iscălită de Sena.

II.

Da, da...
Paris, Paris pentru domnișori.

Pe această piatră voiu clădi

Îți sunt martor,
pământ al ochilor
mei
patrie adînc știută,
țărm pleoapelor
acestea,
scris neguros amestecat
cu sânge,
ce-alcătuiești caligrafia
buzelor mele.

Exprim mișcarea ta,
dau
amănuntele chipului tău,
le dărui
amar pe-aceste file
vântului.
Oh, piatră brăzdată.
Tu. Piatră de scandal.

Spanie retrogradă,
apă fără de vas, atunci
când ai apă ; vas
fără apă când ți-e
sete. „Doamne, ce bun
vasal
de-ar avea un bun..."*)
Tăcere.

*) „Doamne, ce bun vasal de-ar avea un bun stăpân", vers din „Poemul Cidului Campeador". Se referă la ingratitudinea regelui Alfons al Castiliei, când îl exilă pe Rodrig.

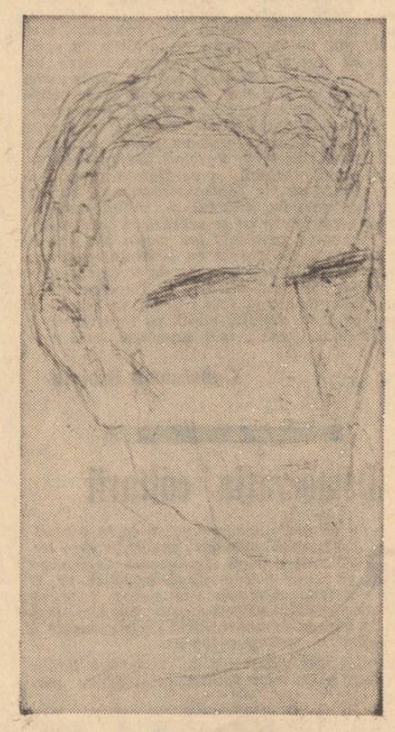

Născut la Bilbao, în 1916, Blas de Otero e unul dintre marii poeți de limbă spaniolă și unul dintre cei mai remarcabili poeți ai lumii. Viața și poezia lui, dedicate „imensei majorități" („a la inmensa mayoria"), fac corp comun împotriva „cerului zeilor absurzi". Ferm în credința sa, el nu face concesii non-artei, dar nici artei sofisticate.

„Patru poeme", „Înger cumplit de uman", „Cer pacea și cuvîntul". „Cu imensa majoritate", — sînt titlurile citorva dintre cărțile de poezie ale lui Blas de Otero.

Poezie profund originală, pe care suferința și speranța și-au săpat împletite sigiliul. Poezie în care obsesia Aerului (care în limbajul parabolic al lui Blas de Otero înseamnă Libertate) este dominantă, prezentă pînă la chin, niciodată pînă la deznădejde.

Tragismul și optimismul cel mai pur sînt exprimate de Blas de Otero cu fiorul mîndriei responsabilității a spaniolului și a umanistului.

O economie planificată a cuvintelor îi este impusă lui Blaș de Otero în permanență. Impusă nu doar de „diavolul alb", care este hîrtia, ci de atîția și atîția diavoli negri, care îl torturează nu doar pe Poet, ci Poporul spaniol.

Limbajul poetic al lui Blas de Otero este, așadar, în mod obligatoriu, discontinuu, plin de sacade, elipse, sugestii, cu aure multiple și — în aparență numai — contradictorii.

Dar (și aici se relevă marea artă a Poetului) din gîtlejul strangulat de călău nu țîșnește niciodată Minciuna, ci strigătul orbitor al Adevărului.

E. J.

revista străină

● **ANUL LITERAR ÎN FRANȚA** se încheie ca de obicei cu o seamă de premii și distincții acordate oamenilor de litere ; astfel : **Premiul Goncourt** i-a revenit lui Emile Ajar pentru „La vie devant soi" ; **Premiul Renaudot** lui Jean Joubert pentru „L'Homme de sable" ; **Premiul Les Createurs** lui Steve Non pentru romanul „Au secours" ; **Premiul Médicis étranger** lui Steven Millhauser pentru „La Vie trop brève d'Edwin Mulhouse (écrivain américain 1943—1954) racontée par Joffrey Cartwright" ; **Premiul Médicis français** lui Jacques Almira pentru „Le Voyage à Naucratis" ; **Premiul Femina** lui Claude Fataggi pentru „Maitre d'heure".

● **CEA MAI AMPLĂ** și documentată carte, consacrată pînă în prezent lui Paul Gauguin, a apărut de curînd în editura Gründ. Autorul, Pierre Leprohon, își concentrează studiul asupra tinereții pictorului ; aflăm astfel că Gauguin a fost cinci ani marinar, călătorind pe toate mările lumii și doisprezece ani om de bursă. Este semnalat și rolul pe care l-a jucat în viața sa Gustave Arosa care l-a inițiat în pictură și în artă în general. La 35 de ani Gauguin părăsește finanțele pentru pictură.

● **DIN 1966**, de cînd sculptorul și pictorul elvețian Alberto Giacometti s-a stins din viață, el a devenit un fel de legendă. Expoziția de curînd deschisă în galeriile Claude Bernard din Paris constituie, de aceea, un adevărat eveniment. Sînt expuse aci aproape 120 de desene care evocă întreaga carieră a artistului, cu excepția perioadei sale suprarealiste, desenele conturînd întreaga desfășurare a talentului său.

● **EDITURA BORDAS** publică un studiu al lui P. Ginestier, „Valori actuale ale teatrului clasic". Bazat pe faptul că astăzi tinerele companii teatrale care caută „noul" joacă pe Corneille, Racine, Molière, — autorul, datorită unei serioase documentări, relevă succesul actual al autorilor clasici, între piesele secolului XVII și formele teatrului de avangardă, chiar cele mai surprinzătoare, existînd strînse legături care în mod curios nu sînt luate în seamă. Importanta bibliografie, în care sînt analizate piesele și autorii jucați, constituie un surprinzător îndreptar pentru toți conducătorii de teatre.

● **PROBLEMATICA MUNCII PROFESIONALE A FEMEILOR**, din ce în ce mai acută în epoca noastră, este obiectul unei ample dezbateri pe care Przedpelski Mieczyslaw o face în volumul său apărut în editura varșoviană „Panstwowe Wydawnictwo Naukowe", intitulat „Structura și funcția femeilor în Polonia populară". Ne aflăm în fața analizei procesului schimbării funcției sau postului, rezultînd din dezvoltarea social-economică și a industrializării, a analizei factorilor activizării profesionale a femeilor (factori economici și neeconomici) și a perspectivelor acestei activizări.

● **PROFESORUL CHILIAN MARIO GONGORA**, unul dintre autoritățile mondiale în istoria colonială hispano-americană, a publicat de curînd în Cambridge University Press lucrarea „Studies in the Colonial History of Spanish America". Acest volum relevă o serie de monografii latino-americane și de eseuri despre perioada colonială. Autorul face apel la o seamă de documente privind natura cuceririi spaniole a Americii, cadrul instituțional al acestei acțiuni, sistemul de muncă al localnicilor, întîlnirea dintre cultura secolului XVIII și descoperirea și cucerirea imperiului american al Spaniei pe tărîmul ideilor.

● **ÎN URMA SĂPĂTURILOR**, începute încă din 1971 în districtul Auyang din provincia Honan, centrul politic și cultural al dinastiei Ciang, au fost date la iveală peste 4000 de inscripții pe oase de animale sau carapace de broască țestoasă. Aceste inscripții se referă între altele, la sacrificii rituale, la războaie, vînători și chiar la calendar și astronomie, constituind prețioase documente asupra celei mai vechi scrieri chinezești. Tot aci, pe lîngă descoperirile sus amintite, s-au găsit oase de cai și care, pline cu sclavi, considerați în acea epocă drept vite, care se îngropau odată cu caii și stăpînii decedați.

teatru

Trei surori

Trei surori este singura piesă a lui Cehov subintitulată de-a-dreptul dramă. Fare-se că în acest caz autorul n-a mai putut evita termenul propriu. Și totuși, atmosfera de aici este de aceeași esență cu lîncezeala dureroasă din **Unchiul Vanea (numită abia scene din viața la țară) sau cu ireversibila** descompunere din **Livada cu vișini** (numită, aceasta, **comedie**). Numai muzica, peste toi profundă și gravă, își interzice orice scord sprințar. Mărturisesc că am purces să asist la surprinzătorul spectacol al Teatrului de Comedie cu unele îndoieli, apriori justificate. Nu e vorba doar de dificultatea în sine a reprezentării lui Cehov, care în ultimii ani a determinat atîtea deziluzii. Nici de precedentele ilustre, ci mult mai direct — de compoziția distribuției. Majoritatea actorilor anunțați îmi erau cunoscuți (și recunoscuți ca atare de public) drept interpreți specializați ai unui anumit gen, despărțit prin distanțe cosmice de teatrul cehovian. Tocmai pe efectul, de rafinată intuiție spectaculară, ce derivă din aparenta incompatibilitate inițială dintre erou și interpret, incompatibilitate ce devine pe parcurs adecvare adîncă, a mizat regizorul Lucian Giurchescu. În acest chip el obține momente cuprinzătoare, cum ar fi, bunăoară, scena declarației lui Solionîi (întruchipat de Dumitru Rucăreanu) către Irina. Mai mult chiar, reușește să contrarieze prejudecata „tipului" cehovian în asemenea măsură încît actorul care l-a început pare cel mai „în rol" (Vladimir Găetan — Tuzenbah) lasă în final impresia cea mai palidă. Numai ochiul unui regizor deosebit putea vedea pe Stela Popescu sau pe Constantin Bălțărețu în Masa și, respectiv, Andrei, fără ca acest lucru să fie nelalocul lui dar dimpotrivă. Cred, bineînțeles, că o imagine prea vaporoasă asupra personajelor, fiind de prost gust, dăunează spiritului marelui dramaturg. În recenta premieră însă nu e vorba numai de contrariul acestei imagini, de o optică decentă adică, ci, cum să spun, de o aprofundare a naturii umane a personajelor printr-o tratare inedită a aparenței lor fizice. În mod necesar și privirea îndreptată spre înlăuntrul acestora este una lucidă, nemiloasă, o adevărată analiză scopică, indicîndu-le precis caracterul, frustrările și aspirațiile. Înăsprirea tratamentului ce le este aplicat (precizăm că pe parcursul celor patru acte nu se insinuează nici măcar umbra grosolăniei) ne face ca sfîșierea ce o simțim odată cu ele să fie și mai intensă. Am menționat mai sus pe cîtiva dintre interpreți. Jocul fiecăruia în parte ar merita însă considerații mai multi sau mai puțin dezvoltate. Ion Lucian, de exemplu, realizează o memorabilă compoziție, întruchipîndu-l pe Kulighin între resemnare și ferocitate. Din păcate, spațiul nu ne mai îngăduie decît să le scriem numele : Sanda Toma, Liliana Țicău, Vasilica Tastaman, Silviu Stănculescu, Cornel Vulpe, Aurel Giurumia. Și o ultimă referire : în esență, spectacolul **Teatrului de Comedie** rămîne totuși un spectacol de regizor în accepțiunea exemplară a expresiei.

Marius Robescu

film

Lumière — 80

Se împlinesc opt decenii de cînd — la 28 decembrie 1895 — în „Salonul indian" de la subsolul localului parizian „Grand Café" a avut loc prima proiecție publică. Autorul acelor filme este Louis Lumière, inventatorul recunoscut al cinematografului, iar programul cuprindea titluri înscrise în filele de început ale istoriei noii arte : Ieșirea de la Uzine, Sosirea trenului în gară (o succesiune de încadraturi conținînd, în pastilă, întreaga devenire a limbajului filmic), **Dejunul lui Bébé și Stropitorul stropit** (prima comedie și primul gag).

Așadar, 80 de ani. E mult ? E puțin ? În căutare de argumente am putea enumera nume de mari regizori, nume de școli, titluri de capodopere. Prozatori, poeți, oameni de teatru, critici, teoreticieni au venit spre film ca spre o altă Mecca. A cîștigat specificul filmic, s-a limpezit și și-a ordonat statutul, valoarea sintetică și calitățile inalienabile, definitorii.

Desigur, nu un compendiu de istorie a filmului e de făcut la această oară, aici. Pe noi ne interesează cel puțin două aspecte. Primul ne impune lectura cuvintelor de pe frontispiciul revistei „Film" : „Cinematograful francez să fie francez și să fie cinema". Louis Delluc, autorul acestora — și totodată al termenului genetic **cineast** — trasa două (cel puțin) dintre direcțiile de mare forță ale filmului : **specificul național** și **specificul filmic**. Am ajuns în felul acesta la noi acasă pentru a observa, dintr-un început, că nu stăm departe de prima înfățișare în lume a nou-născutei muze. Primul spectacol cinematografic s-a desfășurat la București la mai puțin de un an de la vizionarea Lumière, și anume la 27 mai 1896, în saloanele ziarului „L'Independance Roumaine", cu o listă similară de filme pentru ca, un an după aceea, operatorul Menu să dea întîiele vederi românești : **Inundațiile de la Galați, Bilciul Moșilor, Terasa Cafenelei Capșa. Defilarea.** Între productiile artistice care au urmat „Războiul Independenței" (1912) consonează cu ideea subliniată mai sus, dar nașterea adevărată avea să se producă, vai, mult mai tîrziu, după anul de răscruce 1944. Se poate spune că **epopeea națională** se îmbogățește pe parcurs cu titluri și teme de amplă rezonanță istorică și politică, atente la ecourile actualității.

Sînt succese și la capitolul „filmic". Nu prea multe însă de știm atît de bine că orice repetare se refuză de la sine). S-au pierdut cîteva generații. Cîteva ? Au intrat în atenție cîțiva tineri. Dar nu vrem să minimalizăm. Avem de aceea în vedere că momentul copilăriei a trecut. Dar copilăria însăși a cinematografului ne oferă o lecție. Ar fi bine să răsfoim, la acest jubileu, paginile unui dicționar cinematografic pentru a observa diagrama ideilor novatoare la oameni care au adus ceva de valoare. Întrebîndu-se, teoretizînd și cumulînd experiențe din alte domenii artistice, îndrăznind. Se pune azi la noi — s-ar putea să ne înșelăm — un anumit accent pe calitatea de practician a cineastului. Dar numai fervoarea intelectuală mai e în stare să îrige straturile nefriabile ale rutinei, și lucrul acesta se cam uită. Avem un exemplu clasic : Victor Iliu. Avem și altele : unu, două. Avem tineri care au reușit pentru că au gîndit cinematografic. Am ajuns la al doilea aspect. Ne apropiem de încheiere și n-am spus că încrederea în tineri înseamnă, din păcate, cu totul altceva decît încrederea în ideile tinere. Această corectie cade, neîndoios, în sarcina celor care se apropie în aceste fericite zodii, de film. Ei sînt ! Ei trebuie să gîndească filmic sau să moară înainte de a invidia condiția de administrator de platou.

Ion Lazăr

PROZATORUL EUGEN BARBU A ANUNȚAT DE MAI MULTĂ VREME ROMANUL „SĂPTĂMÎNA NEBUNILOR".

PENTRU PRIMA OARĂ, AUTORUL ÎNCREDINȚEAZĂ UN FRAGMENT UNEI REVISTE.

PUBLICĂM ÎN ACEST NUMĂR PRIMUL CAPITOL, INTITULAT **„UN INTRUS DE LA RĂSĂRIT..."** CU CREDINȚA CĂ FACEM PUBLIC NU NUMAI ÎNCEPUTUL UNUI ROMAN CI, POATE, ȘI UN CAPITOL DE ISTORIE LITERARĂ.

EUGEN BARBU

Săptămîna nebunilor

„...Vin turcii, turcii sunt aici, suntem impresurați de Karamanit, de pustiitorul lumii, de cel ce risipește popoarele, de învingătorul Asiei. Și acriții sunt bătaia de joc a histrionilor. Sunt ruginite lăncile arginteate, caii de luptă înșeuați cu aur sunt roși de păduchi... și Nichiforii singuri, stăpînitori și impetuoșii Tzimisces și centaurii Bulgaroctoni nu mai sunt decît fum, nour și cenușă, marele Dighenis Acritas a fost sorbit de Caron în adîncimi și în întunecimi ; a pierit inima elenismului"...

(PALAMAS : „MOARTEA BIZANȚULUI")

Veneția rămăsese demult în urmă. Prin cristalul verde aburit al **carozzei** nu se zăreau decît palele ploii, biciuind pomii fără frunze din marginea drumului. Fanalele trăsurii aruncau o lumină tremurătoare în noroiul alunecos. La cîte o cotitură beizadea Hrisant Hrisoscelu zărea trupurile aburite ale cailor, patru armăsari ungurești, bine hrăniți, biciuiți cu sîrg de către surugiu. Alături, silueta secretarului său livonian, trăit la Petrezbuc multă vreme, pe urmă în cancelariile lui Capodistria, fiul natural al contelui Goncearov, cum mințea cu seninătate, făcut cu o curvană regală de la curțile împărătești, pe nume Militrisa, moartă de ani vreo doisprezece în mizerie la Paris, de unde îl culesese, nici el nu mai știa cum, pentru că astfel de persoane suspecte, plutind în mocirla viciilor unui astfel de oraș cum era Luteția, mai curînd te vînează ei pe tine decît tu pe ei. Ei sunt trimiși de cine știe cine și nu afli nici pînă la moarte ce anume urmăresc. Semăna mai mult a grec decît a livonian, era un bărbat șters, îmbrăcat corect, răbdînd orice observație, fără nici o tresărire, ascultînd și memorînd totul cu precizie, neuitînd nimic, știind că orice greșeală se poate termina cu o concediere în asemenea vremi de nepace. Purta fracul voltairienilor, joben de mătase, mănuși albe, pantofi fără fluturi, baston și ceasornic englezesc la briu, cu lănțuguri de aur, în zarife subțiri, iar la asemenea vreme își arunca peste vestmintele scumpe de postav venețian, o pelerină neagră, ușoară pe care ploaia nemiloasă de afară avea s-o strice cu siguranță. Îl poftise să ia loc lîngă el pe bancheta trăsurii, dar refuzase demn, pentru a-i arăta că încă îl respectă ca pe un stăpîn deși nu știa dacă avea să mai capete vreun taler de la un om ca el încăput la mari datorii. Vremile ospețelor săvîrșite între **pahare și sănătăți**, lăsau loc răbdării. Nu vor mai fi desfătări cu lăutari, nu se vor mai juca cărțile, neprietenii se vor arăta nemiloși și-l vor părăsi pentru că în casa lui din București către care se îndrepta cu o inimă posacă nu se vor mai omori asupra mesii la feluri și bucate plătite de el și juruințele de dragoste ale femeilor se terminaseră. Nu era nici bătrîn măcar, la asta se gîndea beizadea Hrisant Hrisoscelu, fusese bogat, cereștii lui patroni îl părăsiseră, trebuia să invente ceva, să-l mintă întîi pe acest secretar care va duce iute vorba în țîrgul Bukurli că urmașul bogatului Hrisoscelu, bătrînul se ruinase pe unde umblase. Cu o noapte înainte dormise la Pesta, în casa baronului Burckhardt. Nu fusese o primire rece, dimpotrivă, masa îmbelșugată, tutunul bun și conversația agreabilă îi dăduseră pînă la un punct speranțe, dar cînd se vorbise despre un credit mai mare, gazda se prefăcuse a nu înțelege, lăsîndu-l să creadă că nu știe nimic din ce i se întîmplase și că-l tratează cum îl tratase pînă atunci, ca pe un om care nu are nevoie de nimic. Îi schimbase caii, dăruindu-i acești armăsari focoși și rugîndu-l să-și păstreze **carozza** în care călătorea de două zile, o trăsură lucrată cu grijă la Viana, numai atlazuri moi și oglinzi în care nisipul timpului încă nu întrase, trăsură care cu siguranță că-l va scoate din sărite pe Princepe cînd va ieși cu ea la plimbare pînă la helești, la Băneasa unde se plimbau elciii și boernașii bucureșcilor. În curtea palatului său cu pietrișul bine greblat, udat din belșug de ploaia interminabilă a acelui noemvrie, baronul Burckhardt îl îmbrățișase și-l bătuse pe umeri, urîndu-i sănătate și invitîndu-l ca la viitoarea călătorie la Paris sau la Veneția să-i facă cinstea de a înnopta la el... Vorbe, totul se terminase, îl aștepta coltucul lui Babic, Cutia milelor, azilul și tot restul de umilințe, avea să termine la troaca lui Moruzi, să primească pomană dacă nu și-o face cumva seama într-o astfel de noapte, cum era aceasta în care intra în București după cîțiva ani de risipă, de nebunie ca să-și ia locul între boerii ruginiți ce pindeau în cafenelele de lîngă Curtea Veche șvonurile din Divan sau în grădina Mavrului, unde se mai plimbau încă urmașii sărăciți de tot ai mazililor ce muriseră în închisoarea Bostangi sau așteptaseră cîte o jumătate de secol în mahalaua de la Cesmé-Bosfor, biziiți de muște ce erau zeițele acelor locuri și care desfătaseră pe filosofii greci... Pentru el, ca și pentru pegra aristocratică umplînd Pera ca niște păduchi, ușile Altarului Puterii se închiseră demult și pentru totdeauna. Ar fi fost mai bine să i se întîmple moarte decît să mai ajungă acolo unde îl ducea luxosul echipaj dăruit de baron. Un an ar mai fi reușit să-i mintă pe cei din jur, mai avea cîte ceva de vîndut, caii lui vestiți de la Herăstrău, cîteva pilcuri de păduri, niscaiva scule uitate pe cine știe unde, tocmai pentru astfel de împrejurări, cum învățase ca orice fiu de neam mare, vreo două mine de sare, cam stoarse și braniștele de vînătoare la care toți rîvneau, dar cînd începi să vinzi toată lumea știe că scapeți și atunci nimeni nu te mai bagă în seamă. Trebuia să se prefacă, cum o putea, cheltuind nebunește, ca și cînd averea lui ar fi sporit în lipsă și pe acolo pe unde fusese îi mersese bine. Era cunoscut ca risipitor, se și gîndise în săptămîna dinaintea plecării de la Veneția să cumpere pe cîteva mii de taleri niște pietre false de la un bijutier maran care locuia în vechiul ghetto, coliere și inele cu ametiste de răsîni lustruite și brățări atît de bine imitate că numai un bun cunoscător ar fi dibăcit, și asta după multe cercetări, că marfa lui bine încuiată într-o ladă de lemn scump nu face prea mult. Acum îi părea rău că înnoptase la baronul Burckhardt, pentru că acesta, oricum, în afară dacă nu era un om care nu bîrfea, va spune cuiva că urmașul Hrisoscelului scăpătase. Prețul era bun : o trăsură de 20 000 de taleri pe puțin care va orbi bucureșcii, dar o casă mare se ține cu sume nebunești și el trebuia să risipească, să dea serbări, să cheme lumea la el, să tragă artificii de Sfîntul Gheorghe cînd se trimiteau caii în Ceair, să îmbrace de Paști o icoană făcătoare de minuni în argint, să dea de pomană în fiecare simbătă, să înalțe slujbe la Mitropolie și să trimită cucoanelor pietre și scule cum nu se vedeau pe aici. Avea să scrie prietenilor lui, contelui Lagarde, verișoarei sale Elenco ce sta la Smirna și clocea pe parale bune rămase după bărbatul mort, contelui Luca de Gasperi Belleval și marchizului de Saint Aulaire pe care-i ținuse pe la moșiile lui ; mai erau alde Meitani, și el baron, cu titlu cumpărat la Viana, cavaler de Malta, alde Polizu Cendo, negustori, ca Hagi Moscu, Iancu Scuffa și chiar Manuk Bey dacă s-ar mai întoarce de pe la misterioasele lui treburi atît de amestecate. Mai erau zarafii care dădeau cu dobînzi grele sume mari, o să mai scrie lui Gianachi Dimitrie. Caribolu ce nu era nici el un fitecine, cu care făcuse afaceri familia lui din timpurile cele mai îndepărtate...

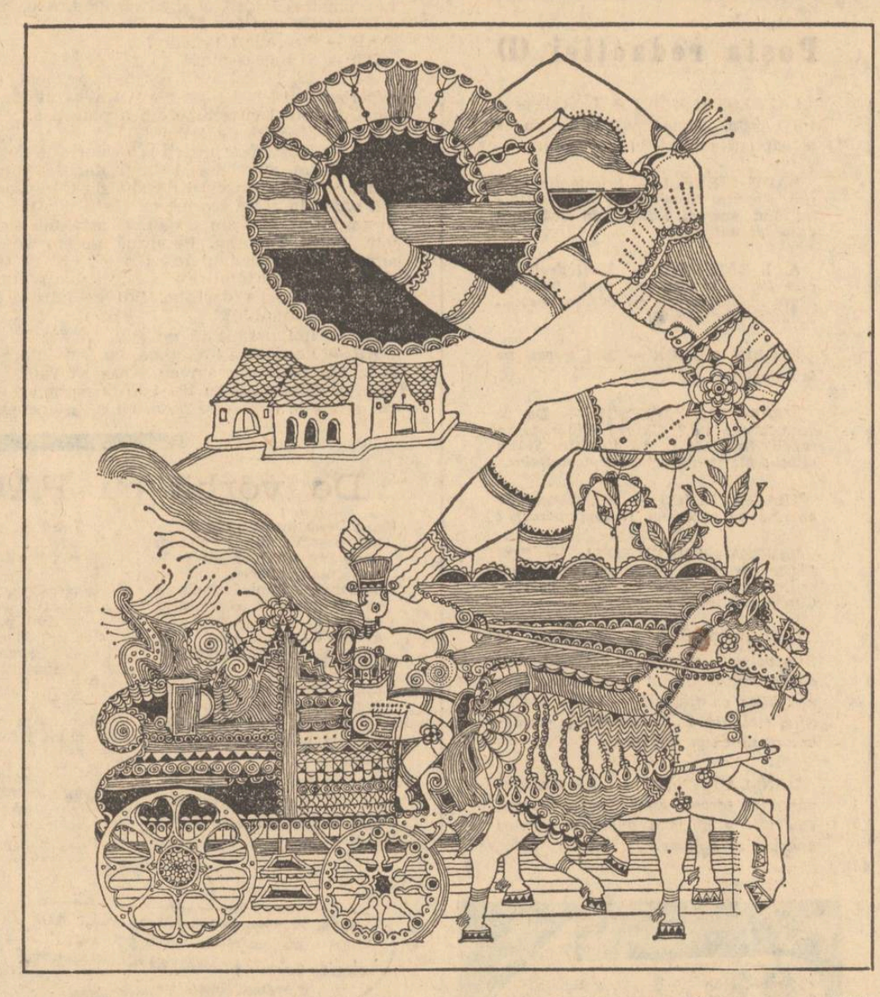

— Ne oprim, jupîne ? se auzi de pe capra trăsurii glasul umezit de frig al servitorului său pe care-l știa la spatele **carozzei**, ca să-i păzească cuferele grele, legate cu curele.

— Ajungem într-o jumătate de ceas, de ce să mai oprim ? se mirase vizitiul care vorbea românește. Caii au mîncat la Sibiu. Nouă o să ne dea boer Hrisoscelu ceva rachiu să ne încălzim și la noapte să te ții...

Se auzîră cîteva glume grosolane pe seama unor celetnice ce le știau ei amîndoi pe podul Beiliculuî unde așteptau în crișme sordide curvele podărese ce nu făceau nazuri. Livonianul nu spunea nimic, ploua pe el și nu scotea un cuvînt. Rafalele de ploaie tot mai loveau piezișîn lanternele de cristal ale trăsurii și în zare nu se deslușea nici o lumină de parcă Bucureșcii ar fi fost înghițiți de această noapte profundă de noemvrie.

— Vine bălana, zisese cu glas mare servitorul Iusufachi, gură bogată ce abia aștepta să ajungă acasă unde-i plăcea atît de mult.

Hrisant Hrisoscelu ura orașul pe care l-ar fi părăsit pentru totdeauna dacă ar fi putut, iar să te întorci acolo pe o asemenea vreme era ca și cînd te-ar fi aruncat cineva într-o latrină de mavrofori. La vremea asta pe ulițe se stingeau fanalele și umblau ucigașii, noroiul avea să înghoape roțile trăsurii pe care numai caii bine hrăniți ai baronului Burckhardt erau în stare s-o mai scoată din năclăiala lor. Se zăreau ici și colo mici luminițe, opaițe de seu care tremurau dincolo de pieile de porc ce țineau loc de geam deasupra ușilor ce închideau bordeiele ca niște morminte. Grădinarii din marginea Bucureșcilor intrau în iarnă cu familiile lor și nu aveau să mai iasă pînă la primăvară, stînd claie peste grămadă cu muieri și copii, mai rău ca niște animale. O sărăcie cumplită îi adunase laolaltă pe lîngă niște cărămidării de unde un strămoș de-al său scosese averea pe care stătuse el cu cei dinainte pînă în acel păgubos an al întoarcerii la București. Ca să uite de toată această mizerie își aminti de Rhodosul cel cu mori de vînt, de apa lui verde ca un smaragd în care rarile furtuni ale Asiei aruncau pescărușî uciși de oboseală ori rîndunicile venite de cine știe unde. Ce loc de pace ! Dar chioșcul de la Therapia cu florile lui violete de bouganvilleea, căzînd ca niște cascade, ori insulele Prinkipo-Haliki, anticamera domniilor fanarioți ce uitau cum sfîrșește fericirea vieții lor în așteptarea firmanelor cumpărate cu sute de pungi de aur, toată acea lume orientală, amestecată, plină de intrigi, cu micile ei tabieturi și pe urmă cu jalea veștilor sosite de departe și cu înmormîntările descăpățînaților și cu slujbele preoților. **U topos !** Nu există un asemenea loc, zisese careva. Ba exista, el trăise acolo, ani buni, văzuse mărirea și decăderea Vizanțului prin amănțirile altora, prin cele cetite și mai ales privind alaiurile celor fericiți ce se duceau spre bucuria incoronărilor între steagurile lor putrede de sîngele altora, în aplausurile mulțimii cărcia i se aruncau bani la răspîntii pentru a meni noroc și cum nu semănau aceste plecări fericite cu întoarcerile lipsite de semeție, cu ceremoniile deșuchiate ale luării puterii la care atît visase și el și-ai lui și la care n-ajunsese, la ziua cea fericită cînd un cal arăbesc cu tacîm de aur trebuia să-l ducă pînă la locul petrecerilor fastuoase unde Serenissimul ar fi trebuit să-i dea buzduganul cel bătut cu briliante. Ai lui țineseră numai poalele caftanului domnesc al altora, în urechile lor nu sunaseră niciodată miraculoasele cuvinte : **Mugibengè amel oluna,** cuvintele învestiturii, mereu alții urcau în scările cailor domnești, urmați de hageghianii, de la Divan, și ei călări, umbrînd zidurile Hàs Farunului de o umblătoare coloană fericită în soarele Marmaralei ce mirosea vara a hoit și scotea pe decapitați la maluri printre cipreși, devorați pe jumătate, niște biete trupuri lepădate, ceea ce mai rămăsese din strălucirea lumii. O, cum se înfiorau erodiile de stîrc alb în primăverile Stambulului, spre seară cînd mulțimea beată de slava Sultanilor ieșea în priveală să mai vadă un viitor mort dus cu alai spre curțile cele mari ! Cai, sudoare, cerșetori, șandalii bătîndu-se pentru un galben în praf și pe urmă coroane plutind pe apa mării, putrezite și ele de atîta vînturat si ciudatele sunete ale rugăciunilor muftiului și teroarea aceea nădușită din acest oraș al morții și al spectacolelor incoronărilor, fericirea și sfîrșitul crunt laolaltă, la distanțe mici de timp. Ritualul Amedeneului, privegheat de curioși, bogate vestminte, porțile Saraiului pline de umbra verde a chiparoșilor funebri ce vesteau cumplite sfîrșituri, tarafurile cîntînd în alaiuri și strigăte dulci de femei, ceaușii cu turbane uriașe, roșii, paicii în haine de ceremonie, cabanițe de jder proaspăt în care mai trăia parcă sîngele animalelor jertfite, mereu moartea și viața amestecîndu-se ca într-un perete pictat de o mînă nebună ce vedea cu un ochi metafizic învălmășala fără rațiune, gîndită strîmb, ironic, batjocorită din concepție, viața dînd naștere morții în chiar clipa ieșirii la lumină. Steaguri și dumbarale, tuiuri și vestminte în culori otrăvite, postavuri și lenețe mătăsării, strîmfi și văluri de gaz sub care zăceau ochi orbi, fără dragoste sau invidiînd cu ură aceste ceremonii nemeritate. Pe acele ulițe trăise sărac ca un șoarece, Nicolo Mavrocordat care vîndea stambă, pînă s-ajungă domn, după ce se prostituase luînd-o pe Ruxandra cea ciupită de vărsat, văduva lui Alexandru Coconul și care avea să-l nască mai tîrziu pe Alexandru Mavrocordat exaporitul ; pe aceleași ulițe trecuse cu vise turbate în cap, Alois Gritti, bogatul aventurier lombard ce rîvnea la tronul Ardealului și aproape îl și dobîndise, dar sfîrșise la galere ca și doctorul Rossi cel ce trăgea spre tronul Munteniei. Dar Rudolf Cantacuzen, cel ce vînduse Ordinul Sfîntul Gheorghe, moștenit de la Stolnicul Constantin Cantacuzen unui evreu și i se luase un regiment pentru desonoare, fiind spînzurat tot aici, nu copilărise pe aceleași ulițe blestemate ? Mavrocordații, de neam prost nu vînduseră întîi cărbuni și oi în Fenal ? Dar fostul domnitor Alexandru Callimachi nu cersise cu femeia lui bătrînă, mulțumit că a scăpat cu viață la poarta Iccapu și la chioșcul Bagdad, la locul numit Haz-Ordaua pe unde altă dată trecuse călare în fruntea unui strălucit cortegiu ? O, unde erau briliantele și blănițele de vulpi negre din visele lui copilărești și mantia roșie ca sîngele a Marelui Vizir, unde Miralemul, îmbrăcămințile ienicerilor și hanilor de Crimeea pe care-i văzuse, stînd în șeile cailor sălbatici ce mergeau rotindu-se ca saltimbancii la circ ? Unde dispăruseră parfumurile de demult, harnașamentele și pintenii de aur pierduți în praful curților cu intenție de către domnitorii făloși, unde mai stăteau ca într-o strană hazinelii împărătești, chilarliii cu tingirile lor ce orbeau mulțimea în soarele mereu primăvăratic de la Vosfor ? Înaintea beizadelei, acest intrus de la Răsărit, cum îi spunea în nopțile de nebunie amoroasă de la palatul Caragua de lîngă arcadele Loggettei, Herula Lucrezia Hrisoverghi, verișoara acelui straniu Hrisoverghi, omul care-i sărăcise și-l făcuse să-și piardă onoarea, împingîndu-l diabolic spre un mormînt mic și fără glorie nu se mai afla nimic...

Veneția, orașul fictiv dispăruse undeva în memoria lui ce trebuia să șteargă totul, dragostea pentru femeia venită de cine știe unde, din bordeiurile cairote ori de la Levantul puturos, șploană, ori o nerușinată femeie de lume ce-și risese de el ca de un copil, în decorul somptuar al Cetății Dogilor, rănindu-i sufletul pentru totdeauna. Suferise ca un cîine o lună și mai bine umblînd pe ulițele aurarilor, ori pe la Arsenal, căutînd-o, așteptînd să găsească vreun bilet sub ușă, cînd se întorcea în palatul închiriat pe o sumă colosală numai pentru amîndoi și parcă pentru o veșnicie, deși știa că nu o să reziste, că într-o zi tot ce mai avea în țară trebuia să fie vîndut și scos la mezat în Cochivechi, puțin păsîndu-i pentru că o iubea ca un nebun și nu mai știa ce să-i mai cumpere, cărînd trandafiri galbeni de Isfahan cu gondola în piața San Marco, atunci aduși pe ape din ținutul celor opt raiuri, trandafiri proaspeți, cu rouă încă pe ei, anume țînuți la întuneric, în cale, pe tăvi de argint sub care se punea ghiață și stropiți de mîini dibace să nu se treacă, să mai păstreze aromele persienești, anume pentru carnea ei în care îi înfigea acei ghimpi neotrăvitori, dar care o făceau să sîngere între sîni și-atunci înaltele odăi ale palatului Caragua răsunau de strigăte mici de durere și trandafirii striviți sub trupul ei mare și pietros expiau într-un nemaipomenit parfum și ei i se făcea frică și se ridica și se privea nebună în oglinzile vechi, cochete și plîngea și i se părea că aude pe scări pașii contelui Attilio Vimercatti venind să-i ucidă pe amîndoi, dar nu sosea nimeni, dinspre lagună se strecura numai un miros putred de mare ce descompunea sarea și-o lepăda pe sub zidurile vechi ale Veneției, și la șase seara, cînd mai aveau un ceas pînă ce trebuia să fugă, dusă de o gondolă neagră pe sub ziduri, asta numai spre iarnă ca acum, răsunau clopotele celor 60 de biserici ale orașului, un oraș al orgoliului, al tainelor, al otrăvitelor întîlniri între îndrăgostiții bogați, gata să se lase uciși numai pentru a se găsi cîte două ceasuri pe zi. O, acele seri disperate cînd asculta pustiu, golit, ploaia pe lagună și deslușea sub streșinile palatelor rumoarea porumbeilor ce își căutau culcușurile și pe sub balcoane treceau alte gondole cu alți îndrăgostiți la fel de nesăbuiți ca și ei și o știa pe Herula Lucrezia în brațele acelui bărbat brutal ce nu mai termina cu jocurile lui de cărți și o teroriza cu gelozia lui nebună. A doua zi sosea mușcată, cu răni rotunde pe spate și pe el îl apucau furiile, promitea că o să-l caute și-o să-l omoare fără îndoială pentru că astfel nu se mai putea, și ea, tîrfa, rîdea cu gura aceea sălbatică, mușcată de un alt amant, nu de soț și-l mințea cu nerușinare și inventa o mie de chinuri pe care le răbdase. Veneția îl amurg cînd nu venea la întîlnirile promise, spunînd după ce îi trimetea medalioane lobate cumpărate de la bijutierii de lîngă podul Rialto pe prețuri fabuloase, ori amulete conținînd Roata Norocului, sarazine sau lădițe arăbești aduse din Spania, cercei din Orient, cu cîte o lacrimă de briliant ce lua privirile la luminile luminărilor, damascuri străvezii prin care Herula Lucrezia privea luna cînd contele Attilio Vimercatti pleca în Toscana la moșie să vîneze și ea spunea că nu-l urmează pentru că suferă de stenahorie și cerea să fie lăsată cu cîteva prietene care jurau s-o distreze cît va lipsi el și o vor apăra de curtea bărbaților ; dar taftele de Persia și China, maramuturile de Famagusta și voalurile alexandrine, aduse din spurcatul oraș unde fetele erau desvirginate la șase ani, cîte antrepozite golise cu banii lui, pe cîți îi îmbogățise acest nabab venit de la Orient cine știe pentru ce încurcate trebi, că încurcate erau cu adevărat și nimeni nu le dădea de capăt. Odată, de gelozie, văzîndu-i un umăr mușcat, și abia acoperit cu pudră și cu dresuri, era să-i dea foc rochiei de argint de Murcia în care era îmbrăcată la cererea lui, atunci adusă pe lagună. În altă seară, cînd se certaseră pentru că ea voise să plece mai devreme aruncase pe fereastră după ea cu tot ce-i venise la îndemînă, de la covoarele maure pînă la sfeșnicele lucrate cu dăltița. Atunci se pierduse și o Psaltire regală din secolul al XIII-lea, trimisă și ea după înșelătoarea ce se depărta de sub ferestrele deschise ale palatului Caragua. Veneția bizantină, Veneția dragostelor fără noroc, cea plină de cupole de aramă peste care ploua cu sunete de bronz la fiecare oră, din campanile pentru ca oamenii să la aminte că timpul e iute trecător, Veneția cortilurilor în care mai răsunau copite de cai. Veneția tainică cu loggiile ei în care străluceau tainic chipurile palide ale femeilor și bărbaților căzuți parcă din afrescuri sub lumina facielor. Unde erau acele săli pline de hermeline, de perle, de tapiserii șterse de vreme, mîncate de rutina timpului, gemînd de rumoarea șoptită a curtezanelor între care el nu o vedea decît pe una, pe această Herula Lucrezia Vimercatti, sosită din ostrovul de la Paros și implantată ca un cancer în acest oraș al fildeșului și jaspului, în Veneția confidențială, intimă, plină de intrigi ca de o rîie spirituală fără moarte, Veneția onixului și a vaselor grele din care sburau păunițe coapte în uleiuri, scoțînd flăcări pe cioc la marile banchete din palatul baronului Philibert de Noailles, marele Maestru al Johaniților, rudă cu un Noailles ce luptase la Nicopole. Veneția ambasadorilor plini de intrigi, ca împărații chinezi de ceasornice, Veneția ce dădea cu o mînă plină de mir și lua cu două, pline de sînge ; Veneția tratatelor de voluptate, trăite dincolo de zidurile **garanza** din care seara, la amurg cădeau bucăți de tencuială într-o descompunere care cine știe cînd trebuia să ia sfîrșit. Veneția ducilor morți în zale sub care rodeau păduchii, hrăniți cu grăsime nobiliară, Veneția vanitoasă a arhiducilor, senzualul oraș în care se murea de sfîrșeală cînd începea să bată vîntul de iarnă, Bora, care lua locul leșiosului Sirocco, vîntul despre Sahara ce golea urbea de lume, vara, alungîndu-i cine știe unde, ah, dar ce oraș, părăsit, frumos, lăsat de capul lui să pută, să adăpostească pe cei ce fugeau de adevăr, Veneția aventurierilor, a femeilor ruinătoare, Veneția steagurilor bisericești pictate de cei mai mari pictori ai lumii, și ei sfîrșindu-se de lihtis în această pușcărie rău mirositoare, împodobită cu guri de tun desenate de Cellini sau Michelangiolo, locul unde se parfumau banii și hamurile cailor, orașul debordînd de rugi, cortegii și lepră. Surisuri și evantalii, cupe lucrate de bijutieri geniali în care spumega otrava subtilă cu gust de vin, oarbe oglinzi ce-l mistuiseră și pe el îmbrățișat, strivit în brațele acelei femei cu nume straniu : Herula Lucrezia. Smalturi și broderii, cearsafuri din care puteai să nu te mai ridici și chipurile strivite de fum la partidele de tarocchi, orașul ochilor divini, al mărgăritarelor jertfite mării, al baldachinelor păzite de halebardieri plătiți cu ora, sărmani actori de pantomimă ce locuiau undeva lîngă leii jigăriți ai Arsenalului.

Unde mergea el acum, spre ce întunecat oraș apăsat de prima ninsoare, de bătaia acelor fulgi rătăciți de vînt în cîmpia munteană ce se prefăceau iute în lacrimi și se striveau de cristalul verde al **carozzei ?** Cîteva flăcărui palide se zăreau abia în zare, ocrotite de geamurile lui Karoli Knappe, neamțul ce se ocupa de iluminatul Bucureșcilor. Unde erau brocarturile bogate și caii de paradă cu prapuri grei pe șoldurile bine hrănite, unde larma mulțimii sau lumina reflectată de pieliriile de Cordova, acele **cuori d'oro,** piatra de culoarea lămîii a palatelor la amurg pe care jucau umbrele subtile ale grădinilor, dar convoaiele de balestieri cu penaje și livrelele albe ale valeților de taină, bufonii de la Sevilla, nobilimea vorace, îmbrăcată în **camora** de damasc roșu și sbernii cu gulere scumpe ? Toți muriseră undeva în amintirea lui, și **gicolierii** veseli, aruncînd cu cercuri de metal în văzduh și înghițind flăcări, și servitorii plini de cuvinte, și zilele mari ale Carnavalului, la falsele **mascherate** cînd dincolo de veselia travestiului, ochii unor femei plîngeau. Orașul profundelor singurătăți rămăsese undeva în lacomul timp, numit trecut. Pentru Veneția aceea fictivă acum, el nu era, cum spusese atît de bine Herula Lucrezia Vimercatti, decît un intrus de la Răsărit...

Desene de Sabin Ștefănuță

televiziune

Caleidoscop

Această inspirată emisiune realizată de Bogdan Antonescu, numită **Caleidoscop cultural artistic** își propune o informare din actualitatea săptămînală a evenimentelor culturale. De fiecare dată plină de noutăți și informații cu adevărat atractive și interesante, emisiunea are și îndeminarea de a descoperi cele mai lăudabile manifestări artistice, fie că explorează și atrage atenția asupra celor mai bune realizate spectacole teatrale, fie că facilitează telespectatorilor posibilitatea întîlnirii pe micul ecran a numerosi idoli cinematografici, literari ori plastici care-și mărturisesc emoția sau atașamentul față de ceea ce au realizat, fiecare în domeniul specific de activitate.

Profilul acestei emisiuni este de informare și de atragere a atenției publicului spre tot ce are mișcarea artistică din țara noastră mai specific, mai semnificativ și mai expresiv. Ceea ce apreciem în mod deosebit este ținuta prezentării noutăților în cadrul emisiunii, tonul degajat, convingător al redactorului, fără mălițiile și insinuările inutile și întortocheate ce se strecoară (cu sau fără intenție) în comentariile altor emisiuni de acest gen. În fond, un caleidoscop cultural săptămînal are scopul relevării evenimentelor și manifestărilor majore, nu contestarea (reală sau discutabilă) a unor astfel de manifestări, are ca scop îndemnarea publicului spre vizitarea unor expoziții cu exponate valoroase, vizionarea unor piese montate interesant, procedarea la lectura unor cărți cu problematică actuală. Într-un ritm de-adreptul cuceritor, Bogdan Antonescu în decursul a douăzeci de minute ne aduce săptămîna culturală în fața ochilor.

A apărut **Almanahul literar 1976.** Semnează poeți, prozatori, dramaturgi și ziariști de seamă. S-a deschis salonul anual de pictură și sculptură al municipiului București, concentrînd în spațioasa sală Dalles sute de lucrări ce oglindesc în totalitatea lor realitățile contemporane, demonstrînd o mare varietate de teme, stiluri de interpretare, preocupări de sondare a realității înconjurătoare și a psihicului uman, numeroase și impresionante personalități artistice, salon de prestigiu la a cărui deschidere a vorbit pictorul Brăduț Covaliu, președintele U.A.P. Teatrul românesc a avut oaspeți de peste hotare care au fost impresionați de colectivele noastre artistice și de talentele regizorale. Manuela Gheorghiu ne-a prezentat ultima premieră cinematografică a casei de filme 1, filmul **Cursa,** apreciind că regizorul acestui film, Mircea Daneliuc, se dovedește încă de la acest film de debut un virtuos, iar filmul trăiește prin tensiunea încordată, alcătuită din amănunte aparent nesemnificative, detalii ce se sudează, se înmulțesc și duc la realizarea unei atmosfere copleșitoare. Îl vom revedea pe Mircea Albulescu, acest mare actor de teatru și film, care în ultimii ani s-a impus ca actor de primă calitate și înaltă ținută profesională.

Mîndria viorii românești contemporane, directorul Filarmonicii „George Enescu," cu o tehnică violonistică recunoscută ca extraordinară, Ion Voicu, ne-a făcut mărturisiri atît în privința proiectelor personale de muncă și interpretare, cît și în privința activității Filarmonicii în 1976.

Să urmărim, să ne bucurăm practic de aceste informații, aproape invitații imperative, să ne bucurăm de numeroasele posibilități de delectare a spiritului pe care viața culturală a capitalei ni le pune la dispoziție, să mulțumim lui Bogdan Antonescu pentru acest **caleidoscop cultural artistic** plin de tentații pe care-l realizează documentat și plin de bun gust într-un încîntător **Allegro spirituoso.**

Corina Cristea

plastică

Peisajul

Critica de artă are nostalgia manifestărilor plastice organizate pe o idee, de sinteză, cum li se spune îndeobște. Sub aparențe modeste, eficientă în fond, succintă și bine, reprezentativ organizată, expoziția de la Simeza, grupată sub genericul „Peisajul", vine să întîmpine cu succes dorința mai sus amintită. Expun, dacă am numărat exact, treizeci și cinci de pictori, cîte o singură lucrare, cîte un singur peisaj pentru fiecare artist. Încă o dată, într-un spațiu atît de restrîns, se poate vedea cît de mult îi este dat unei expoziții să se afirme, dacă există dragoste și pricepere de artă, dacă simplitatea nu este făcută de dragul simplității, profundă în cel mai curat sens al cuvîntului.

Există o înclinație firească și dintotdeauna a pictorului român pentru peisaj. Nicăieri poate, decît în acest perimetru, valențele coloristice care ne caracterizează nu se pun mai bine în valoare, acumulările individuale nu se armonizează mai pregnant, tradiția instăpînindu-se și putînd fi urmărită cu ușurință. Expoziția de față, în noile date ale artei, confirmă putința de exprimare plenară prin peisaj. Și este cu atît mai important acest fapt cu cît nu puțini sînt cei care mai decretează încă peisajul drept un gen minor, pe cale de dispariție. În sprijinul peisajului este invocată, pe de altă parte, inovația. Noi credem în puterea de sentiment, în sinceritatea trăirii, în puterea de înnobilare a unei teme eterne, singurele dimensiuni capabile să echilibreze tentațiile extremiste, să acorde peisajului grația lui primordială.

Caracteristică, în ceea ce privește organizarea paginii, îmi apare în peisajul contemporan unitatea, concentrarea de viziune. Privirea nu mai este solicitată de eterogen, de amorf, de disparitate. Artistul reține nuclee puternic singularizate. Din această oprire în esențial se degajă o atmosferă pe cît de inefabilă pe atît de intens arzătoare. Acalmia se umple treptat și numai în adîncime de o trepidație neîntîlnită altădată. Starea de spirit ricoșează mai dur din contactul cu realitatea, într-o încleștare pură, sesizabilă cu precădere. Ceva însă îndulcește aceste aspecte mai aspre. Este aplecarea, mereu resimțită de artistul român drept natura lui cea mai adevărată, către împlinirea clasică. O discretă ocrotire de sine, recunoscută în cele mai diverse aspecte ale naturii, încrezătoare în nevoia fundamental omenească de frumos, ne obligă să ne gîndim la aceste peisaje cu o nedesmințită încredere la izvoarele niciodată ostenite ale artei adevărate.

Oricît ar părea de ciudat, cu toată diferența de stil, de experiență, de talent chiar în ultimă instanță, pictorii reuniți prin peisaj fac operă colectivă. Îmbogățirea genului, evidentă, generală, pusă sub semnul sincerității, subliniază un avans al artei contemporane, constatat numai în momente de virf. Ideea ar trebui continuată, în cadrul unei alte expoziții, de anvergură, capabilă să cuprindă și alte nume de rezonanță, omise din diverse pricini în actuala manifestare, oricum memorabilă.

Grigore Hagiu

POST RESTANT

Adrisanți cunoscuți: Colaboratorii și redactorii Adresanți: Tot așa de cunoscuți

Lui MARIN SORESCU: Confirm primirea ilustratei din Oslo (i-am trimis-o mamei la Lilieci împreună cu o scrisoare). De fapt, te văzui de la **ferestrele** noastre cutreerînd, cu cobilița în spinare, șușelele Europei. Numai mustața (mai crescu ?) nu ți-o mai admirai prin redacție cam de multă vreme, măi Mărine. Vino repede : apărură **lilieci** și la București **(Teodor Balș).**

Lui EUGEN BARBU : La sugestia mai multor colaboratori, între care și colegii de pagină Eugen Simion, Mircea Iorgulescu, Nicolae Ciobanu, vă anunțăm că nu vom mai publica decît articole compuse din XII părți, în special studii exhaustive despre Dan Mutașcu (cel de pînă acum a fost nesatisfăcător) și, eventual, Marin Preda. Cît privește eseul **Rolul suav al neologismului în psaltirile și cazaniile din secolul al XVIII-lea** vă sfătuim să-l trimiteți revistei de specialitate **„Săptămîna".** Acolo credem că veți găsi toată înțelegerea noastră. **(L)**

SĂNZIANEI POP : Cel mai bun fotbalist al anului nu a fost Dudu Georgescu, cum greșit s-a anunțat dintr-o eroare de ortografie, ci Florin Cheran. Facem cuvenita rectificare. **(Federația de specialitate).**

Lui FLORIN COSTINESCU : Da, sînteți cel

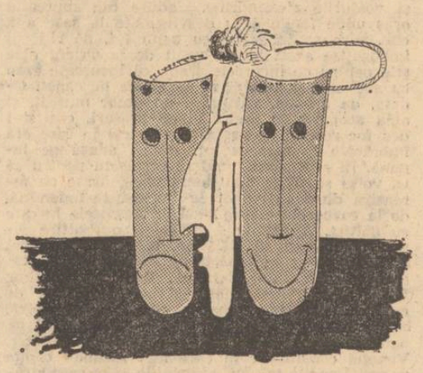

Marin Sorescu și „Mătcile" sale

mai mare scriitor român în viață... după Mircea Sântimbreanu **(Institutul de Metrologie).**

Lui DAN CRISTEA : Pentru analiza pertinentă, subtilă, de-a dreptul nobiliară a prea modestei mele cărți, primiți, vă rog, o cordială strîngere de mînă **(Ion Caraion).**

Lui CONSTANTIN STĂNESCU : Sugestia dv. de a inaugura o nouă rubrică săptămînală destinată **cărții de debut,** am luat-o în considerație. Poate, totuși, aveți vreo propunere în ceea ce privește criticul literar care s-o susțină. **(Nicolae Ciobanu)**

Lui FĂNUȘ NEAGU : 1. — Vă vom satisface doleanța : anul viitor vom rezerva mai mult spațiu în revistă pentru înserarea multiplelor și variatelor acțiuni **culturar-artistice** (sublinierea ne aparține) organizate de Asociația Scriitorilor din București. 2. — Echipa U.T.A. n-a publicat nici o poezie în revista noastră, deși ați cîștigat pariul cu Ion Băieșu. **(Adiddas)**

Lui MARIUS ROBESCU : Plec la Paris. M-am întors aseară de la Varșovia. Vezi în sertarul meu invitația pentru teatrul „Giulești". Se dă diseară „Cu oltencele nu-i de glumit". Trage-le o cronică în **România literară.** Îți aduc, la întoarcere, un pix pană. Pa ! **(Valentin Silvestru)**

Lui GHEORGHE PITUȚ : Am reținut pentru publicare bancurile dv. din Bihor. Treceți repede (dacă se poate pînă în anul ce vine) pe la redacție pentru a stabili, împreună cu Gheorghe Suciu, semnele grafice prin care să le redați, pe lîngă savoarea dialectală, și poantele. **(Teodor Balș).**

Lui NICHITA S.H. — N-am înțeles bine din manuscris dacă numele de familie este Stănescu sau Herder. Trimiteți-ne, oricum, adresa exactă pentru a vă putea expedia onorariul. **(A. Bătrîneanu).**

Lui DORIN TUDORAN : Vă așteptăm cu răbdare (pensionari sîntem) pentru interviurile pe care v-am solicitat să ni le luați. Avem și noi biografia rebuturilor noastre. **(Indescifrabil).**

Lui MATEI GAVRIL : Bătrîne, cred că ești spre fine cu lectura sonetului pe care l-am scris pe cînd eram balici la facultate. La noi ninge modru și albastru. De Anul Nou îți doresc : Servus ! **(Virgil Mazilescu).**

Lui ION GHEORGHE : V-am văzut rostind acel LOGOS TELEvisat. Ce subtile săGEȚI ați îndreptat contra adVERSarilor ; i-ați băgat în DrACI ! Era un SCOR ILOgic, DE CE BALul acela ? Cu prilejul Noului An vă triMIT o piatră suspectă mai multor pILIRI **(Sculptorul C. Iordache)**

Lui DAN LAURENȚIU : Te așteptăm în noaptea de revelion. Vor fi toți băieții-n păr (și-n barbă). Recital de versuri din dialectele fine ale insulei Haway (știi tu de cine traduse !) Menu auster : pișcoturi, votcă, lămîie. **(Aurel Covaci)**

Lui PAUL DUGNEANU : Ne pare rău, dar regulamentele în vigoare nu admit semnătura cu „elev" înainte. Cînd veți fi înaintat la gradul de sergent, da. În ce privește angajarea, vom discuta după ce vă lăsați la vatră. Străduiți-vă să obțineți însigna „militar de frunte". Cu „fondu" îi foarte complicat. **(Traian Iancu).**

Lui DAN ZAMFIRESCU : Din păcate, atît eseul despre **Angoasa ca sentiment sudesteuropean al domniților de altădată,** cît și cel despre **Evazionismul artiștilor bogomilici** nu pot să apară. Poate studiul dv. despre Kafka și călugărul Moxalie **(Indescifrabil).**

Lui CEZAR IVĂNESCU : Rod al unor intense cercetări efectuate sub conducerea maestrului S. Damian, vă comunicăm că rocada în jocul de șah se poate face cînd vrei. Dacă doriți să realizați o partidă formidabilă, nemaipomenită, groaznică și genială — alloo, cu dv. vorbesc — începeți jocul chiar cu rocada. **(Valeriu Cristea).**

Lui NICOLAE MANOLESCU : „Făcut rost de toate edițiile **Bietului Ioanide,** Colet impozant. Comunicați adresa exactă. Cu salutări colegiale", **(Eugen Marinescu).**

Lui EUGEN MARINESCU : „Citit de mai multe ori articolul. Comentat cu Alec. Colocviul e-n curs. Mii de mulțumiri." **(Nicolae Manolescu)**

Lui GRIGORE HAGIU : Vă rugăm să treceți pe la redacție. Ciclul **Sonetele de simbătă** dedicat mărcilor de șampanie românească ni se pare interesant. Găsiți bibliografie interesantă la Tudor George. Nu omiteți marca „Zalău". Se desface — poc ! — la T.A.P.L. Mogoșoaia. Șef de unitate Teodor Mazilu. Adevărată șampanică ! **(Un critic structuralist mistic)**

DOINEI URICARIU, SULTANEI CRAIA, MIRELEI ROZNOVEANU : Sărutăm minușițele. Vezi G. Călinescu : **Principii de estetică,** ed. pt. literatură 1968. Studiul **Domina bona,** pp. 244—291 **(Secția de critică)**

Lui IOAN ALEXANDRU : Nădăjduim întru Logos cu același Patos ca și dv. Totodată vă aducem bunăvestirea că a trecut mai mult de un leat de cînd sălășluim în aceeași revistă-Mamă. Fie ca prin aceeași vrednicie și curăție a sufletelor să statornicim pacea și lumina lină atît de trebuitoare Imnelor cu care, nevrednicii, suntem datori. **(Redacția)**

Celebritatea în flagrant delict

Poșta redacției (I)

LAURENȚIU ULICI — *Laudele pentru revista „Săptămîna" vă rugăm să le adresați respectivei publicații.*

RADU CÎRNECI — *Informație greșită, Premiul Nobel nu a fost desființat. Mai încercați ! Succes în alcătuirea viitoarei antologii.*

A. I. ZĂINESCU — *Aveți dreptate, este loc și pentru mai bine. Note de drum publicăm rar, cît despre poezii... Salutări tovărășești !*

FLORIN MUGUR — *Mai treceți pe la redacție.*

SMARANDA JELESCU — *De ce atîta timiditate ? Curaj ! Chiar puțin tupeu. Este tot ce vă lipsește. Și nu uitați : Măriți-vă cercul cunoștințelor.*

TRAIAN IANCU — *Nu, librete de operetă nu publicăm. N-aveți versuri ?*

MIRCEA IORGULESCU — *Pare foarte curios că sînteți printre puținii critici literari care nu scriu versuri. Care-i explicația ?*

SĂNZIANA POP — *„Tangouri și Bunăvoință", ca titlu e excelent, deși aduce aminte de „A l'ombre des jeunes filles en fleures" — într-o traducere mai liberă. Sîntem totuși nerăbdători să citim nuveleta.*

DAN LAURENȚIU — *„De sărbători poetul se sărbătorește". Foarte frumos. Din păcate nu mai publicăm versuri apărute în volume.*

parodii

■ ANA BLANDIANA

Descîntec de ploaie

Iubesc ploile, iubesc cu patimă ploile.
Și ploicelele și torențialele
Ploile mă spală de toate nevoile.
Stropii lor în păr mă-ncălzesc precum soarele.

Ploile miros a dragoste și-a floare de tei.
Ele-s frenezie, cintec, ispită.
Ploile sînt niște dezlănțuite femei
Eu doar pe ploaie mă simt iubită !

Cînd plouă, credeți-mă, sînt cam frumoasă.
(Aș putea zice : o superbă femeie !)
Pe ploaie nici legată nu stau în casă
Alerg pe fluviile fulgerelor, ca o scînteie.

Acesta-i adevărul. Ard ca o flacără.
Nu mă tem de nimic, de Nimbus, de Cumulus...
Fiindcă de trăznet (și de prieteni) mă apără
Sublimul meu paratrăznet, Romulus...

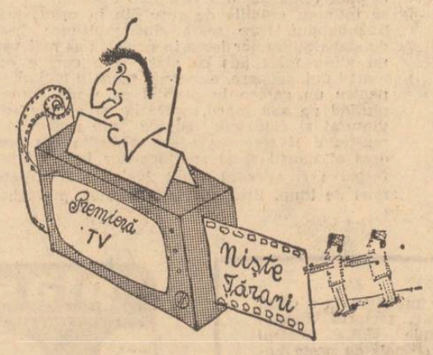

Se „pregătește" o premieră TV : Niște țărani de Dinu Săraru

INTERVIURI IMAGINARE

Cu Adrian Păunescu despre Adrian Păunescu

DT — Adică...
AP — Adică vrei să-ți dau un interviu ?
DT — În primul rînd...
AP — Nu, eu nu dau interviuri, eu ofer dialoguri...
DT — Fie și un dialog !
AP — Ceea ce nu este puțin ! Cînd arta, dar ce spun eu arta, cînd lumea-i plină de monologuri nu dialog... Ei află că am puterea nu numai să întreb, ci și să răspund. Ascult !
DT — Ce mai faci ?
AP — Teoretic ? Practic ?
DT — Și una și alta !
AP — Ei bine, anul acesta am făcut o experiență u-i-m-i-t-o-a-r-e ! Am văzut meciuri de fotbal cu echipe din divizia B-e.
DT — Meciuri de fotbal !
AP — Fără meschinării ! Meciuri de fotbal ! N-am avut destul timp dar la anul vreau să văd și meciuri din divizia C-e. Cînd am văzut în ziare scoruri ca 17—0 sau 19—2 m-am mirat. Mai am și puterea asta, mă mai mir, Dorin Tudoran. Pe urmă mi-am adus aminte versurile unui mare poet : „Și ce se mai poate, cînd totul se poate ?" și-am regretat mirarea mea degeaba. Știi ce întrebare pun eu destinului ?
DT — Îmi permit să nu știu.
AP — Permite-ți ! Ei bine, eu îmi interoghez așa destinul : am eu șansa să văd un meci ce se termină cu 18—1 în favoarea echipei aflată în deplasare ? Am eu de asemenea,

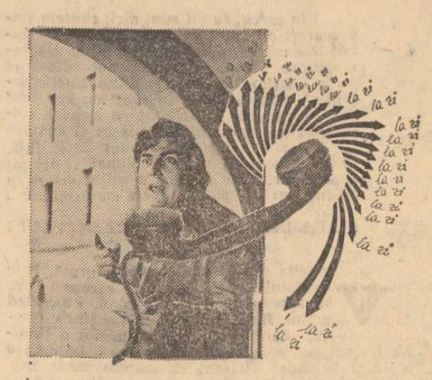

ocazia după care să scriu exaltat și la obiect și antologic și catilinar o cronică ?
DT — Și destinul ce zice ?
AP — O asemenea întrebare să nu-ți permiți. Hai să vorbim despre inefabil, despre cenaclul **Flacăra.**
DT — Exact ! Ce-i cu muzica tînără ?
AP — Notează : muzica e mereu tînără. Au spus-o alții, o spun și eu. Cu o diferență, eu nu aștept să vină muzica la mine, ies în întîmpinarea ei. Spre deosebire de iad, drumul spre muzică nu este pavat cu bune intenții.
DT — Tocmai...
AP — Ce tocmai ?
DT — Drumul spre muzică spre deosebire...
AP — Tovarășe Dorin Tudoran era vorba de un dialog, constat că am ancorat la cheiul trist al monologului. Dacă-i vorba să vorbesc singur n-am nevoie de colaboratori.
DT — La mulți ani !
AP — Remarcabilă sugestie !

p. conf. T. Stănescu

De vorbă cu PAUL CORNEL Chitic

Rep.: După întoarcerea dumneavoastră din Polonia, unde am aflat că ați avut un mare succes, condiții obiective împiedicîndu-vă să comunicați băștinașilor ceea ce considerați că aveați de spus, care sînt țelurile dumneavoastră imediate ?
P.C.C. : Vreau să fac culturism, carate și yoga, pentru că mă simt vulnerabil fizic la imixtiunile răuvoitorilor.
Rep. : Putem trage concluzia, că, pe viitor, nu veți mai insista cu arta ?
P.C.C. : Asta în nici un caz. Totul se va petrece în paralel.
Rep. : Un fel de dedublare ?
P.C.C. : Desigur.
Rep. : Credeți că un Chitic viguros fizic îl va putea sprijini pe artist ?
P.C.C. : Mi-o doresc.
Rep. : Și dacă-l va enerva dramaturgul ?
P.C.C. : Exclus. Nu contez pe el.
Rep. : Am observat că exercitați un control strict și asupra revistei „Teatru".
P.C.C. : Conducere și control.
Rep. : Se simțea nevoia unui om energic, dedublat, acolo.
P.C.C. : Am planuri mari. Cu Național și cu Comedia Franceză.
Rep. : Pentru a fi tradus însă, bănuiesc că teatrul dumneavoastră ar trebui să fie mai întîi citit de tălmăcitor.
P.C.C. : Chiar eu pot scrie direct în franțuzește.
Rep. : Atunci, într-adevăr, nu veți avea nici o dificultate. Vă urez, ca în Anul Nou 1976 să se nască măcar un singur copil care, cînd va crește, să devină cititorul pe care opera dumneavoastră îl așteaptă de-atîta vreme.

p. conf. Paul Neagu Basarab

parodii

■ ADRIAN PĂUNESCU

Da, mai avem...

Oltenie, minunea noastră sfîntă,
De ce-s așa puțini cei ce te cîntă ?
Doar și în Capitală de-am plecat,
Tot ne-au rămas afîtea de cîntat.
Da, mai avem un Jiu, avem un Motru,
Luncavățul, și Cerna, și Gilortul,
Da, mai avem un Dolj, avem o Bîrcă,
Dușmanilor le vom mai da de furcă,
Căci tomurile noastre elevate
În librării vor fi intens căutate
Și lumea-ntreagă ne va recunoaște,
Nu numai de Crăciun, nu doar de Paște...

Sînt fiul tău, Oltenie curată !...
De tine ființa mi-e cutremurată.
Ai șansa ca-n poemele-mi sublime
Să dăinuiești pentru viitorime.
Astfel și eu, oltean, născut acia,
Voi izbuti să birui veșnicia
Mîine, dacă-un poet, ori un miner, va
'Ncerca să-mi afle urma la „Minerva",
E greu de presupus cu va găsi-o.
Tu, însă, aparții slăvitei Clio.
Vei dăinui, Oltenie iubită,
Și noi, cu tine-alături, în ursită !...

Dar mai avem, Oltenie amară,
Mîndria de-a te ști și colinară.
Mîndria, delicată și subtilă
De a te ști voioasă și fertilă...
De vom cădea, îndoliind Carpații,
Rămîn nepoții, cuscrii și cumnații,
Rămîne-un cetățean, care — trăiască ! —
Va apăra cultura olteneacă
Și astfel, muică, ne-om plini menirea...
...Eu însumi de m-oi stinge, tine-ți firea.
Se va găsi cine să-ți cinte-aleanu' :
În locul meu rămîne Hinoveanu !

auto

parodii

Dintr-un alfabet liric concret

A (dică)

Aiurînd alerga Alighieri
Albăstrind arca anului alb.
Altă axă aruncă averii
Avalanșa abstractului act.

Acum aurul altă alpină
Albie are acolo arzînd.
Altul altora apă aduce
Aurind alabastrul argint.
A, acestea acum agrăind,
Ajunsese acolo agale.
Abur are albastrul alint.

Aură albă ascunsă aprind
Atingînd austera aureolă :
Aulularia aululînd !

B (arde)

Bardă veche, bardă veche,
Bardă nouă, bardă nouă,
Barză veche, barză veche,
Barză nouă, barză nouă.

Brazdă veche, brazdă veche,
Brazdă nouă, brazdă nouă.
Bardă, barză, brazdă veche,
Bardă, barză, brazdă nouă.

B-ardă bar dă baba ba
B-ardă bradul barda, barde !

G (Göttingen)

Göttingen öttingeng
Ttingengö tingengöt
Ingengött ngengötti
Gengöttin engötting
Ngöttinge göttingen,
Goethe, Johan Wolfgang.

Poem poem poem
Oemp oemp oemp
Empo empo empo
Mpoe mpoe mpoe,
Poe, Edgar Allan.

Gavril gavril gavril
Avrilg avrilg avrilg
Vrilga vrilga vrilga
Rilgav rilgav rilgav,
Rilke, Reiner Maria.

Liric vag, liric grav.
Ril lir — Regele Lear.
Secolul XX,
Göttingen, în April.

ȚȚ (urțure)

Țiță țapă țeapă țap
Țață țuță țuțe țol
Țapă țoapă țupa țop
Țandără țintar țințar.

Matei Gavril

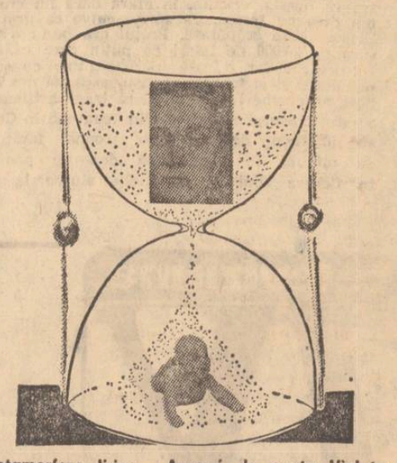

Metamorfoze lirice. Apropo de poeta Violeta Zamfirescu care într-un recent număr din „România literară" a publicat o fotografie din tinerețe

Întrebări și răspunsuri

INTREBARE : Admir poezia lui Alexandru Andrițoiu. Am citit cu plăcere ultimul său volum, *Drumul meu.* Am o nedumerire : de ce în el nu e vorba și de ruta București—Oradea ? — *(Președintele comitetului județean de cultură și educație socialistă Oradea).*

RĂSPUNS : Într-adevăr inexplicabil. Cu atît mai mult dacă o spuneți dvs. Sperăm s-o aflați direct de la autor.

INTREBARE : „Cineva mi-a sugerat că *Straniul paradis* al lui Laurențiu Fulga ar fi inspirat de viața instituției numită Uniunea Scriitorilor. Așa să fie ? *(Un inocent).*

RĂSPUNS : *Straniu paradis* e o reeditare. Dar mai știi ?

INTREBARE : Pentru ce cronicile de sport ale lui Fănuș Neagu și parodiile lui Mircea Micu sînt așa de melancolice ?

RĂSPUNS : De ce ne întrebați pe noi ?

parodii

■ NICOLAE DRAGOȘ

Scrisoare-n sat

Cîmpiile, desigur, au adormit sub perna
Țesută pe întinderi, sub horbota ninsorii.
Răspunde-mi, dragă tată, ce fac agricultorii ?
Ovăzul cum se-arată ? A răsărit lucerna ?

Și ce mai zice Motrul ? Se duce tot la vale ?
La deal nu vrea să curgă ? Nu e nici o speranță ?
De unde, tată dragă, atîta cutezanță ?
Măsurile, e timpul, să fie radicale !

Dar caprele fătară ? Cum se prezintă iezii ?
Să-i pot vedea mi-ar place, dar nu e rost acuma.
Căci, iată,-n „Manuscriptum", se cam îngroașă gluma.
Atenți dacă nu sîntem, ni-l fură pe Arghezi.

Încheie-ți haina, tată ! Se lasă înserarea.
E frig. Dar, după iarnă, se-arată primăvara
Și-atunci vei merge iarăși fără dulman. Iar vara
Va ride în azurul cu pomi cernindu-și floarea.

Dar ce mai face Motrul ? Tot limpede se-arată ?
Am vrut să-i scriu din Roma, cald, confesiv. — „te amo"
Nu-i mai scrisăi ! La vară ! Închei, pentru că am o
Ședință de colegiu. La revedere, tată !

■ LUCIAN AVRAMESCU

Valea Cricovului

Doar pe Cricov, singuri sau perechi,
Strugurii-n lumina lor căzînd,
Veșnic cresc printre coline vechi,
Spre-un lichid, din care bem, pe rînd,

Țițele pe deal, din care-am supt,
Ș-au cam veștejit, de cînd vecia
Blînd trecut-a către dedesupt,
Cam pe unde izvorăște via.

Cricovul ne-mbată. Uneori.
Dar nu e nici o nenorocire.
Poeți sîntem, și horticultori,
Iar alcoolul va ca să se mire.

Căci la vechiul vin, mult parfumat,
Noi am renunțat de bunăvoie...
Morcovul l-am aclimatizat.
Și-o să bem doar suc, de e nevoie...

Parodiile din această pagină: Doru Moțoc

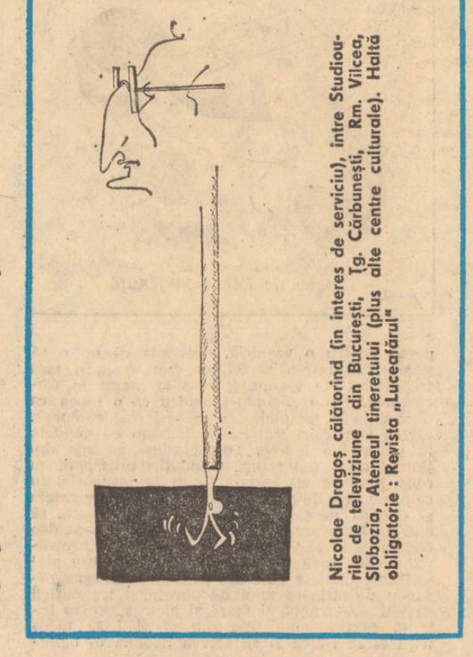

Nicolae Dragoș călătorind (în interes de serviciu), între Studiourile de televiziune din București, Tg. Cărbunești, Rm. Vîlcea, Slobozia, Ateneul tineretului (plus alte centre culturale). Halită obligatorie : Revista „Luceafărul"

Telegrame

Lui ION HOBANA : *„Îți transmit, stimate coleg, că farfurii zburătoare nu există. Am studiat îndelung traseul București—Brașov și vițăvercea și n-am văzut nici una. Propun reprofilare".* Voicu Bugariu.

Lui VOICU BUGARIU : *„Există. Dovadă cursele TAROM. Eu merg cu Carastan. Ei sînt printre noi. Propun prudență".* Ion Hobana.

Un reportaj autocritic

Poetul Catilina se hotărî brusc să iasă din casă ca să-și cumpere țigări și să scrie un reportaj despre țăranul cooperator Vasile Ciupeală, cetățean din Dedinvale, pe care îl văzuse de curînd la televizor. După ce rezolvă cu banii de documentare, contractă telefonic cu mai multe ziare și reviste, chiar și cu televiziunea și cele cinci case de filme în funcție de profilul tematic al fiecărui redactor, subiectul. Soția lui, îngrijorată de viitorul nesigur al căsniciei lor, își luă concediu medical ca să-l conducă la gară. În sfîrșit, după ce și împrumutul de la Fond îi fu dat pe sub o masă de către un funcționar deghizat în Scufița Roșie, poetul urcă grăbit în tren, nerăbdător să scrie despre viața și munca lui nea Vasile, pe care, din considerente estetice, nu avea de gînd să-l numească și Ciupeală.

Legănat de pernele moi ale canapelei (deși nu mergea atît de departe, luase bilet pînă la capul de linie tocmai pentru asta), poetul Catilina ațipi chiar în clipa în care vroia să-i recite vecinului, un pedichiurist în interes de serviciu, cîteva sute de versuri proprii, astfel că nu se trezi pînă la Sinaia, unde de altfel și coborî. Cînd se întoarse, după o săptămînă, dintre brazii împodobiți feeric cu membrii uniunilor de creație ce nu și-au pierdut cumpătu de ani de zile, reportajul era gata nins și nu avea mai mult de 100 de pagini. În primele zece erau descrise locurile străbătute de tren, mai ales cele din partea dreaptă, urmau altele 10 în care era lăudat în fel și chip un acar pe care Catilina apucase să-l vadă din tren, e drept cărunt și nu prea înalt, pe urmă o unitate a alimentației publice de la munte și, după o scurtă retrospectivă a istoriei satului Dedinvale („un sat în care casele n-au etaj, dar au curți în care cresc găini"), poetul îi atribuia copilăria sa aventuroasă lui nea Vasile. Bineînțeles însă că, fiind în imposibilitatea de a-l fi cunoscut, Catilina, uzînd de un vechi truc, făcu din acesta un erou reprezentativ și-l descrise gîndindu-se la un unchi de-al lui din Moldova. Pe alocuri, printre straturile de cuvinte, își înălțau cu grație capetele rimele întîmplătoare : răcît cu dărăcit, frumos cu copios, tacim cu tărîm ș.a. Un inspirat final pieptănat cu grijă, după ce fusese împrumutat din cuvîntul introductiv al unui frumos album de pictură impresionistă, asigură succesul reportajului apărut sub titlul „Oameni de piatră, socluri de granit". Nu mult după apariție, poetul Catilina primi o scrisoare de mulțumire de la Vasile Ciupeală.

Iulian Neacșu

MARIN PREDA:

Dialog în Casa plantelor

(fragment din „Singuraticul anonim")

Un amator de artă dacă intră într-o încăpere, tot amatori de artă caută. Și dacă nu caută el, îl găsesc ei. În „Casa plantelor", un fel de seră la marginea orașului, nu venise seara deși lumina, un bec mare stropit de murdăria mușteloi, era demult aprinsă. În aerul umed fumul țigărilor plutea ușor și culorile de pe tablouri păreau a se scurge.

Al lui Londonezu nu fuma dar asculta. Întîi o privise pe pictriță, „bună muiere da' cam fandosită, dacă-i trag eu o palmă îi scoț fumurile din cap", apoi se uită atent la bărbații adunați în jurul celor trei tablouri. Adicătelea ce-și vorbeau ei ?

Unul slab și deșirat, cu o bărbuță ca de țap, semăna cu un călugăr de la Cernica mort la ei în sat de dambla în timp ce bolborosea rugăciuni pentru venirea ploii în vara lui '46, se plimba colo-încoace și explica :

— Desigur, nu se mai poate picta nici troițe, nici schele în vîrful cărora fluturâ steaguri, doar interferența asta tragică de culori. Pictura, domnilor, trebuie să ne dezvețe să mai privim...

— Tombalanej !

— Poftim !

— Tombalanej ! repetă altul gras și pirpiriu cu o bască în carouri.

„Ce i-aș pune io păștia la treabă" se gîndea Al lui Londonezu.

— Pictura domnilor — continua slăbănogu — așa cum o dovedește drumul ei spiralat, are meritul, datoria și șansa să ne ajute să cunoaștem senzațiile în starea lor pură.

— Și viermuiala asta de culori, spirocheții ăștia cu ochi și cu o mînă fără patru degete crezi că...

— Reaua voință nu duce nicăieri dragul meu. Reține sfatul. Melanjul cromatic poate reprezenta o senzație în devenire, după cum poate explica biografia unui sentiment...

Al lui Londonezu avea așa un fel de draci în el, o dorință rîioasă de bătaie. „Dar cu cin'să te bați..."

Pictorița dădu și ea cu gura. Al lui Londonezu n-auzea ce zice. „Dacă asta știe să facă o ciorbă eu mai fac odată armata ! Armată d-aia cum am făcut eu la Calafat în '37 ! Etete la ia, asta se cere muncită și ziua și noaptea și ăștia bat cîmpii !".

Afară strălucea lumina amurgului și dinspre lac venea mirosul verii și măcăiala unui cîrd de rațe.

p. conf. T. Stănescu

Celebritatea în flagrant delict

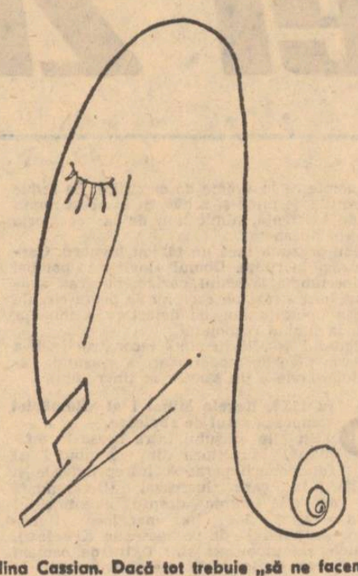

Nina Cassian. Dacă tot trebuie „să ne facem daruri"...

Revelion cu scriitorii

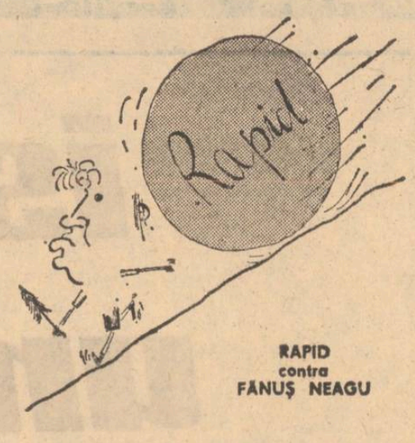

RAPID contra FĂNUȘ NEAGU

Șantier literar 1976

Laurențiu Fulga și un grup de colaboratori : Statutul asociațiilor de scriitori cu capitole versificate și numeroase planșe alb negru — roman de război —.

Nichita Stănescu : „Monede vechi și noi, de unde provin și cum pot fi folosite de îngeri" — poem fantastic —

Voicu Bugariu : Nostalgii brașovene — eseuri —

Adrian Păunescu : Analele cenaclului Flacăra — însemnări neutre

Ion Sofia Manolescu : Iarovizarea cartofilor — poemă

Ion Băieșu : Teatrul e meseria mea — piesă scurtă —

Fănuș Neagu : Frații Dudu Georgescu — poeme în proză —

N. Manolescu : Convorbiri cu M. Ungheanu

Ion Bănuță : Panorama mierii de albine — panoramă —

Alexandru Ivasiuc : Arborele genealogic — amintiri biografice —

Gheorghe Pituț : Manualul bunului automobilist — nuvelă —

Aurel Rău : Stele și belele — cronici dramatice —

Relatarea unui poet sincer și începător despre felul în care era să debuteze în revista „Luceafărul"

STIMAȚI REDACTORI,

Anul trecut fiind într-o marți și neavînd ce face, am zis să merg și eu pînă la revista ce cu onoare o conduceți. Am ajuns acolo cu diferite mijloace de transport ITB stînd departe și nesavînd alte posibilități de a mă depiasa. În primul rînd am fost foarte mirat că mi-au dat drumul înăuntru după ce am spus că sînt poet amator și mi-au luat buletinul și nu mi l-au dat decît la plecare. În redacție era foarte multă lume, în speciali diferiți scriitori și necunoscuți care vorbeau toți odată și se uitau în manuscrise. La mine s-a uitat un tovarăș foarte serios, fără nici o barbă sau alte lucruri excentrice și a zis să stau jos pînă se citește, lucru pe care nu l-am putut face întîi că nu se cuvenea și pe urmă că nu mai erau scaune. După ce a citit cu atenție o parte din ce am adus s-a exprimat frumos despre gîndurile mele și a zis că mă cunoaște și că precis am mai fost la dînsul și eu am zis că da, am mințit adică, pentru a nu-l contrazice. M-a întrebat dacă nu am mașină de scris sau nici o verișoară care să mă poată ajuta să bat dactilo, apoi a ales poezia **Trestia cea mlădie** și a citit-o încă odată în gînd. Tocmai cînd vroia să spună ceva a intrat în sală un scriitor cu ochelari de soare, destul de calm care a zis cu voce joasă „poftiți, fraților, la ședință". Și duși au fost .. Așteptînd împreună cu alți colegi necunoscuți am stat pînă la urmă pentru a primi răspunsul cuvenit. O bună parte din cei de acolo se cunoșteau între ei și schimbau idei literare și complimente și după ce s-au plictisit au zis: „Hai, să mergem că și mîine e o nouă zi"... Eu am rămas și pînă la urmă, destul de tîrziu seara că se aprinsese neonul în oraș, a intrat tovarășul care îmi luase poeziile și s-a uitat la mine lung întrebîndu-mă pe cine caut. Am crezut că glumește dar era serios și văzînd că nu mai are foile mele i-am dat exemplarul numărul doi avînd în vedere că lucrez cu indigou. După ce le-a văzut și le-a citit murmurat mi-a dat înapoi aproape tot, chiar și poezia cu trestia oprind alta mai fără rime dar la fel de lungă ca număr de strofe

A sucit-o pe toate părțile, a oftat odată tare de tot și a zis „asta ar merge dacă ar fi bătută la mașină". Apoi mi-a întins-o și a zis destul de colegial să merg după colț, la **România Literară** și să-mi încerc norocul fiindcă talent am.

Vreau să vă spun că am fost și acolo și un coleg de-al tovarășului mi-a luat poeziile, a ales **Trestia cea mlădie**, a împăturit-o, mi-a dat mîna destul de călduros, a zis s-o bat la mașină și să mă duc la revista **Luceafărul** unde se publică poeți începători cum sînt eu.

Am mai fost de cîteva ori dar de fiecare dată la vederea mea din ghionul ce-l am toți tovarășii erau repede convocați în ședință.

Vă trimit poezia prin poștă avînd în vedere că drumul e destul de lung și-mi ia o bună parte din timpul meu liber pe care-l închin compunerii de poezii. Dacă nu vă place **Trestia cea mlădie** vă rog trimiteți-o dv. la revista vecină ca să facă ceva cu ea.

Vă doresc multă inspirație,
Ostafie Zărzărel

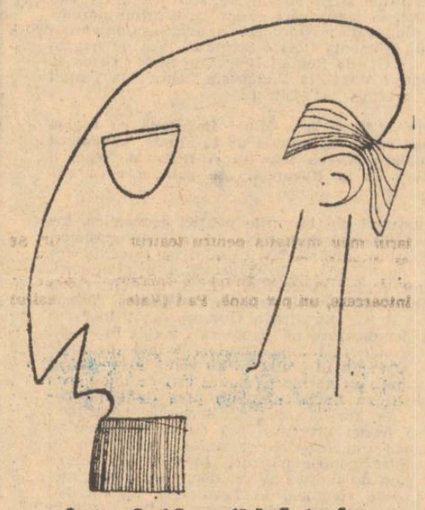

Teatru : Paul Everac fără „Zestrea" sc

Colaje și caricaturi de Sorin Postolache

O cronică de cenaclu

Din prezidiul acestei ședințe a cenaclului revistei a făcut parte tot colectivul redacțional. În semn de solidaritate nimeni nu a condus ședința. Experiment? Nu, o certă reușită.

Mai întîi a citit trei proze Melania-Marina Christina-Gina-Pusi-Ionete: „Astă vară n-am fost corigentă", „Pisica vecinului" și „Fumatul strict interzis".

Cei mai mulți dintre cei care au comentat lucrările autoarei au făcut referiri la cele citite Aurel Dragoș Munteanu a arătat că „Tînăra noastră colegă, pe care o felicităm cu ocazia debutul în cenaclu, trebuie să știe că marea dilemă a prozatorului — și spun asta dintr-o experiență îndelungată — constă în a alege între faptul de stil și textul de stări și de idei. Cum nu cunosc disponibilitățile afective și artistice ale tovarășei nu știu ce să-i recomand"

Gheorghe Suciu a declarat : „Eu mi-s de acord", iar Dorin Tudoran a rugat-o să adîncească sensurile prozei lui Vasile Băran. Nicolae Velea n-a avut, ca de obicei, nici o părere, iar un tînăr cenaclist al cărui nume ne scapă a zis: „Mie mi-a plăcut ultima schiță cînd ea și el sînt la ștrandul Ciurelul, el îmbrăcat cu un slip albastru, ea cu unul galben cu dungi maron. În acea fuziune de sentimente este clar că fumatul nu-și avea nici un rost". Unei cenaciiste i se pare că ; sensul, cheia prozei se află în replica finală cînd eroina se întoarce acasă și mama ei o întreabă: „De ce mi-ai luat slipul fără să-mi ceri voie?"

În partea a doua a ședinței au citit versuri Ortansa Arghir (poemul într-un vers „Nevroza cailor de curse") și Costel Doru Șteflea (poemul fluviu „Fără titlu").

Theodor Balș a exclamat: „Emițional", iar Voicu Bugariu a găsit, în versurile ascultate, „reminiscențe din Emil Isac, Li-Tai-Pe și Vasile Andronache". Mara Nicoară, după ce ne-a declarat, parafrazînd o expresie celebră „nu-i frumos ca o poetă să-și dea cu părerea despre poezie, ea trebuie s-o scrie" și-a manifestat aderțunea față de muzica folk. Dintre părerile exprimate pe marginea versurilor prezentate în cenaclu reținem următoarele:

„— Firlonul celor care mulg ugerul naturii a secătuit în poezie, poeziile sună frumos dar valoarea lor nu aș putea-o aprecia" (Teodor Purice)

„Sentimentalism apăsat de pudoare" (Nicolae Ciobanu)

„Nu despre poeziile ascultate vreau să vorbesc, ci despre poezia viitorului. Cum va arăta ea? Păi n-ați observat că în ultimii ani din 5 volume de debut 6 aparțin poetelor. Ah, unde-ți sînt bărbații, poezie?" (Carolina Ilica)

Pe urmă o tînără a vrut să recite o poezie, după ce a fost programată pentru una din ședințele lunii ianuarie. Nicolae Velea a tras concluziile. „Gata! Vă mulțumim pentru participare! Ora închiderii!"

Anonymus Notarius
p. cont. T. Stănescu

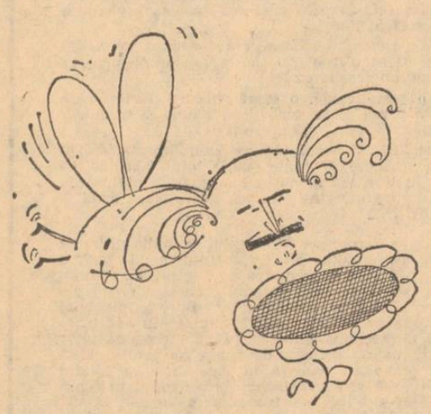

Ion Bănuță și „Albina"

Panorama pentru descîntecul cuvintelor

Parodie după Ion Bănuță

Ieși panoramă
din neos de mamă
din scaiete
din fete
din lingură
din singură
din Styx
din nix
din regi
din negi
din cuc
din papuc
din Iov
din mov
din antracit
din chibrit
din chică
din vasăzică
din lalea
din treaba mea
din beție
din chelie
din vers
din Univers
din labe
din silabe
din volume
din postume
din neghină
din albină
din nectar
din dicționar
și din tot ce-am scris...
Am zis !

Parodie de Stelian Filip

Poșta redacției (II)

Grigore Hagiu : *Am primit monografia comunei Otopeni. Este scrisă cu aplecare și pasiune. Vom tipări capitolul subintitulat „Via algeriană și adaptarea ei la țes". Trimiteți probe.*

Nicolae Velea : *Aveți un subiect de roman și căutați un colaborator specializat în stilul modern ? Vi-l recomandăm pe Șerban Nedelcu.*

Mircea Micu : *Textele dv. se nimeresc grozav de bine la rubrica „gigă" a revistei Săptămîna. Cît despre calitățile muzicale adresați-vă corului de copii radio.*

Geo Dumitrescu : *Deocamdată, du !*

Ion Băieșu : *Nu primim plocoane. De altfel, peștele trimis era afumat.*

Nicolae Dragoș : *Ați fost într-un sat și n-ați găsit gaz și drojdie de bere la cooperativa de acolo. Asta am înțeles din poema trimisă. Ați uitat să treceți numele satului. În vest, merge.*

Gheorghe Suciu : *Am primit povestirea în grai ardelenesc care e destul de bună deși n-am înțeles sensul celor 156 de regionalisme printre care curechi, moare sau more (?), brîncă, țingălău, laboșe și altele. Vă propunem să le scoatem intrucît proza „curge" și fără ele.*

Dan Cristea : *Nu. Nu trebuie să ai nici un alibi pentru a pătrunde în revistele literare. Poate vreți să spuneți pseudonim ?*

Mircea Dinescu : *Vi se pare că vă publicăm prea puțin ? Nouă ni se pare că trimiteți prea mult.*

Corina Cristea : *Încercați la revista Femeia.*

Traian Iancu : *La mulți bani !*

Dan Mutașcu : *Nu publicăm reproduceri în culori. Poemele le-am dat spre avizare unui specialist în bizantologie.*

Mic îndreptar pentru scriitorii care fac revelionul la Casa scriitorilor

1. Să fie punctuali și surizători.
2. Să aibă asupra lor cel puțin două trei file de manuscris avînd în vedere eterogenitatea mesenilor.
3. Să nu aducă de acasă sarmale, murături și instrumente de suflat.
4. Să nu bîrfească sub nici o formă.
5. Poeții nu vor sta cu spatele la critici și vor accepta să fie serviți numai după ce aceștia au consumat felul întîi.
6. Să nu dea telefoane cu prefix în provincie de la aparatul instituției.
7. Să nu organizeze coruri rivale.
8. La ora 12 fix să sărute pe toți cei prezenți indiferent dacă-i cunoaște sau nu.
9. Să nu manifeste tendințe de grup sau bisericuțe literare.
10. Să aibă umor.
11. În caz de incendiu să nu producă panică.
12. Să nu se recite versuri simultan din diversele colțuri ale sălii.
13. Criticii vor evita orice discuție în contradictoriu, după orele 23 în special.
14. Să nu aducă băuturi din afară.
15. Să nu se declare „cei mai talentați" chiar dacă impulsul interior îi îndeamnă.

Grupaj de Mircea Micu

umor involuntar

La Capre

Ne-am întîlnit la capre într-o seară
Cînd florile tremurînd adormeau,
De undeva ne cînta o vioară,
Iar de sus stelele străluceau
Ne-am privit, ne-a ajuns o privire,
N-am vrut să știu cine ești
Între zorii de argint ca-n povești
Ne-am întîlnit la capre
Cînd florile tremurînd adormeau
Ne-am sărutat pentru ultima oară
Iar de sus stelele ne priveau.

IONESCU LUY DARIEN

De-atitea ori...

De-atitea ori te-am rugat cu respect
Să vi cu mine la păduri
Și la grădinile mirosind a fin,
Acolo, în valea mea natală, ca aspect,
Unde am copilărit.
Dar n-ai venit. Și m-ai certat
Că-mi place să mă plimb în mod suspect.

Tu niciodată nu m-ai înțeles uman
Că mi-e dor de pîriul meu zglobiu
Cîntînd printre pietre diafan,
Și pădurea șoptind printre ramuri
Povești din veacul auriu,
Și grădinile atît de frumoase...
... Venite din cerul admirabil.
Tu niciodată nu te-ai purtat cu mine
Așa gentil, cum te-am crezut că ești,
Uman și echitabil...

O, deșeartă iubire, o zei, o sfinți !
Cum ai putut ca să mă minți ?...

CATTY ALMIRA

Iubirea mea, of, cine ești tu...

Cu mine și cu tine timp nu e,
Iubirea, iubirea, tu ești, da,
Furtuna zmălțuie oglinda,
Frumoasa mea, a mea, liniște...

Spațiul s-a pierdut departe,
Toată simțirea s-a scurs în ceruri
Gîndul ades, ades, în cercuri,
Oftatul, oftatul mi-l răzbate...

Tu ești în timp imensurabil
Univers cu multe, multe stele,
Iubirea mea, să ne jucăm cu ele,
În pace, pe pămînt, să trăim amabil !

PAUL PANĂ

Reverie

Nu știu ce să fac, privesc,
indelung pe geam gîndesc
La tot ce-i prezent, trecut,
fără a scăpa de urît,
Grea în lume e așteptarea,
îți pierzi momentan răbdarea !
Și devii nervos și tandru,
ca lemnul de palisandru !
Norocu-i că inteligența
îți oferă fin ciemența !
Și te readuce în starea
ce-ți solicită candoarea
De om demn și iscusit
să rezolvi ce-ai plănuit !

Morala :
Cînd ai sarcini infinite,
bine e să aștepți cuminte
Ca să le rezolvi treptat,
cu toate să fii împăcat .

D. ST. NICOLAE

Leana

Leana lui Safta de peste vîlcea
Nu demult s-a măritat
Cu Costică al lui Vrîncea
Băiat de treabă din sat.

Au trăit cîtva timp bine
Pîntr-o zi cînd s-au certat
Cînd Leana i-a strigat lui Costică :
— Eu cu tine am terminat.

— Văleu, Leano... ce-i cu tine ?
— Oare ce s-a întîmplat ?
— Poate că nu-ți mai convine
Viața de la noi din sat ?

O, Costică a-r fi mai bine
Să ne luăm apartament
Am trăi pe piceor mare
Cu plimbări de agrement

Aș purta rochițe rare
Pe alei cînd m-aș plimba
Aș fi ca o mîndră floare, —
Asta e dorința mea.

Dute Leano draagă
Dar n-am să te petrec
Eu rămîn la țară
În mediu țărănesc.

VASILE DUMITRU

Umoriștii, foarte mîndri de vocația lor, sînt adesea mai geloși pe efectele hazlii întîmplătoare decît pe producțiile colegilor de breaslă. Nu vrem, vai de noi, să zicem că asta ar fi o dovadă că acești colegi întru ale comicului nu prea au harul despre care vorbim aici ci doar că uneori întîmplarea poate fi cel mai bun autor comic. Citim astăzi texte ce au fost scrise altă dată cu o destinație foarte solemnă și ne pufnește rîsul. Ceea ce e solemn într-o epocă nu mai e la fel de serios în alta. Ne despărțim cum se știe rizînd de tarele trecutului. Și mai comice sînt însă producțiile literare recente care produc efecte comice în ciuda intenției autorilor care doresc să scrie sincer, emoționant, patetic. Ca în fiecare an, Geo Dumitrescu a ales din plicurile al căror conținut îl examinează cîteva mostre de umor involuntar. Oferim deci cititorilor revistei Luceafărul o serie de produse comice care pot pune în melancolie pe umoriștii de profesie.

Coincidență solidară

La cofetăria cea mare, de lîngă Cișmigiu,
Am întîlnit o fetișcană cu ochii mari și cu pistrui.
Purta pe cap o pangliuță alb, bleu, sau nu știu...

Trecu o lună, două, trei de cînd n-am mai văzut-o,
Dar, iată c-apăru.
Era ceva schimbat la ea,
Era mai înăltuță.

Și-așa trecu zi după zi,
Iar cînd ne întîlneam
Cu-n zîmbet cald ne salutam din ochi.

Dar, într-o zi n-am mai răbdat
I-am spus-o verde-n față că o iubesc,
Cu-n zîmbet cald m-a-ncurajat.

Și de atunci trecu un an de cînd ne întîlneam
Și mînă-n mînă alergam,
Pe străzi pe bulevarde, ca doi copii nebuni,

Curînd în drumul nostru, furtuna se-abătu.
Venea momentul culminant,
Cu ochii-n lacrimi, ea-mi șopti :
„La Calafat sînt repartizată, ca medic de copii".

Dar mare-i fu mirarea
Văzîndu-mi bucuria
Ce mi-o citea pe față.

Cu ochii ei mari mă privi,
La fel ca-n prima zi.
Căci, ca să vezi coincidență solidară,
În minunata zi de vară :
La fel și eu eram repartizat
Ca agronom la Calafat.

Și mai trecu o săptămînă
Și mînă-mînă alergam direct la Sfat.

LAZĂR VIRTOSU

Revenire la melodic

În frumoasa lună Mai
Paște calul lui Gheorghiță...
Tu pe malul apei stai
Iar în păr o garofiță.

Calul iarba a gătit
Și-a venit să-ți ceară apă
— „Ce-mi dai în schimb" — i-ai șoptit
Și el ți-a răspuns în șoaptă...

Gustînd apa, s-a oprit
Și-a cerut răcoritoare —
— „Riul ăsta-i otrăvit,
s-au în curs de poluare" —

Sfioasă i-ai dat să bea
Din termosu-ți oranjadă :
Calul mîndru necheza
Cuprins de-o plăcere oarbă

Și așa cum ți-a promis
Te-a lăsat să urci călare
În trap apoi a-ți pornit
Spre țara Zeului Soare.

N. ANDRADE

Dragoste deraiată

De ce m-am născut negricios
Că să iubesc blondine
Precum un Diesel deraiat
Sa-ndrăgostit de șine

Au toate-un zîmbet binevoi
Și refractar la soare
Alevea unui vagon gol
După ce trenul moare

Am auzit chiar că posed
Și-alte virtuți inerte
Ca un motor „Soiuz-Apoll(o)"
Explodînd trepte-trepte

Iar părul lor aurifer
E adorat de tigrii
Precum tramvaiul tras de cai
E preferat mașinii

Timp să vorbim nu mai avem
De blonde și de soare
Precum niponii-ar face-un tren
Pe șine piuitoare...

Apropo de blonde (nu tren)
Ador o blondă care
I-mi zîmbește stil „șah-etern"
— Dar eu sper „la mai mare" ! —

T. MOLDOVEANU

Păsărelele

În colivii meșteșugite de mîna omului artistic
Își desfășoară zilnic viața mici creaturi... calendaristic
Din tagma zburătoarelor terestre ce glăsuiesc melodic
Tot soiul de compuneri lirice, ciripind... folkloric,
În funcție de sezon, de specie sau de specificul terrei,
Făcînd o diferențiere de altitudine, a atmosferei :
Cele din crînguri, deîte sau miriști montane,
Avînd un gungurit adequat cu rezonanțe diafane !
Cele din ținuturi aride, tropicale,
Desfășurînd un concert de desfătare
Care, fie libere în natura terrei noastre,
Fie vremelnic captive în rezervații spațioase,
Sau izolat în colivii la casa omului cotidian,
Produc momente relaxatoare de zi cu zi și an cu an !
Deci, în munca cotidiană de zi cu zi
Și an cu an !
Deci, în munca cotidiană de zi cu zi
E o desfătare ciripitul păsărelelor vii
Și, în continuare, atunci cînd ne cultivăm.
Ne folosim de păsărele împăiate ca să ne documentăm !

N. S. DUMITRESCU

Moartea clespidrelor

Ceasurile noi bat viața-n visare
clespidrele trag ca să moară
vărsîndu-și nisipul pe piatra cuvîntului
din mijlocul zidului dărăpănat
rînd pe rînd nisipul se scurge din ele
curgînd printre zid
iar pe clespidre moarte-rămîn
semnele unor timpuri pierdute
Tristan Tzara și zidul,
iar ceasurile noi bat viața-n visare
și nici nu gîndesc că clespidrele trag ca să moară
numai timpul cel vechi ridică ochi a mirare
cum de clespidrele pot ca să moară

clespidrele moarte-rămîn
ca o pasăre a timpului moartă fără-o aripă
iar din semnele unor timpuri pierdute
apare Tristan Tzara uitatul
învîlvind din clespidre moarte
păsări ale timpului pierdut
c-an primele sale poieme
privind clespidrele el pare un zid
privind nisipul el vede alt zid
și timpul cel vechi învie și-acum
sănînd înscrinți pe ziduri
Tristan Tzara uitatul
și Lia blondă Lie.

ILIE BOȘOG

30 Decembrie 1947

istoria unei zile

Cînd în vara anului 1944, Lucreţiu Pătrăşcanu declara : „Partidul Comunist Român este şi rămîne un partid republican, dar pentru scoaterea României din Axă şi încheierea războiului antisovietic înţelege să colaboreze cu monarhia", nu trebuia să-şi facă nimeni nici un fel de iluzii privind viitorul dinastiei. Nu e momentul aici să trecem în revistă cronologia luptei antidinastice, confundată adeseori cu lupta de eliberare de sub agresiunea diferitelor seminţii, sau dimpotrivă de a parcurge etapele eroice ale luptei de neatîrnare în care domnitori distinşi ai ţării şi ai lumii au fost simboluri vii, active ale eliberării şi propăşirii. Dar e absolut obligatoriu să reamintim cuvintele prin care Bălcescu sintetiza idealul de republică la români : „Republica este un stat în care oameni adunaţi îngrijesc singuri de soarta lor, fără a-şi pune stăpîni pe cap, avînd în lucrarea lor drept regulă dreptatea şi drept ţintă frăţia". Aceasta era definiţia unei „republici democratice" pentru că Bălcescu opera o distincţie clară între aceasta şi republica aristocratică. Cert este că în spiritul poporului român, nesupus dictaturii şi asupririi, visul republican era similar cu o renaştere, cu o eliberare, cu o viaţă nouă. De aceea, în ziua în care reprezentantul Partidului Comunist Român avertiza la citva timp după actul de la 23 August „În credinţa că M. S. Regele Mihai I va fi ca şi în acele zile alături de poporul român şi de năzuinţele lui, Frontul Naţional Democratic înţelege să conlucreze în modul cel mai loial cu regele Mihai în opera de democratizare a ţării şi de realizare a tuturor obiectivelor naţionale"... opinia publică şi-a dat seama că acţionînd în contradicţie cu speranţele oamenilor, regalitatea se exclude de la sine din ecuaţiile viitorului. Fapt întîmplat, după o confruntare îndelungată şi plină de tensiune între forţele democratice şi camarila regală. La citeva minute după ce regele Mihai I va semna actul de abdicare, în şedinţa Consiliului de Miniştri, Petru Groza avea să declare că familia de Hohenzolern, „înţelegînd glasul vremurilor s-a retras"... „fără zguduiri, cum poate inamicii noştri n-ar fi dorit. Utilizînd o expresie a reginei mame, poporul a făcut azi divorţ — şi decent şi elegant — de monarhie. Vreau să se ştie pretutindeni şi aceasta este foarte important — că lucrul acesta s-a făcut cu cumînţenie, la timpul său".

Reportajul de faţă încearcă să reconstituie, răsfoind presa timpului şi prin convorbiri cu martori ai evenimentului, ziua de 30 Decembrie 1947, de dimineaţa pînă seara, în oraşul Bucureşti.

Bucureşti, marţi 30 decembrie 1947

Prin vitrinele cafenelelor cu luminile încă aprinse, la Capşa, la Regal, la Cafe de la Paix, la Nestor, chelnerii se mişcă lent, prin valuri de fum. Garderobierele vînd ţigări străine la preţuri exorbitante. Clienţii au un aer preocupat şi conspirativ ca după nopţi lungi de petreceri şi jocuri de cărţi. Cafeaua are un gust amar, de leşie. Pieţoni rari şi grăbiţi.

O dimineaţă de iarnă aparent obişnuită pentru cei 950 000 de locuitori ai Bucureştiului. Vînzătorii de ziare strigă, de sub porţi, de sub arcade, la încrucişări de străzi, titlurile ziarelor de dimineaţă : Naţiunea, Adevărul, Contemporanul, România liberă, Scînteia... Val de frig în Italia ! Ger la Roma ! Holeră în Siria ! Gripă la Londra ! Viscol la Budapesta ! Greve la Paris ! Noi arestări la Madrid !

Ora 11,45. Regele Mihai împreună cu regina mamă revin în capitală de la Sinaia. Consilierii apropiaţi, Mircea Ioaniţiu şi Dumitru Negel îi anunţă că în Bucureşti „se petrece ceva neobişnuit".

Într-unul din birourile poliţiei economice, într-o atmosferă de hotel al tristeţii şi regretelor, lîngă sobe încălzite cu cărbuni işi aşteaptă actele de trimitere în judecată cîţiva indivizi. Fostul consul general M. G. B. din str. Gogu Cantacuzino 58 stă rezemat de perete. Alături de el R. G. din strada Guttenberg 11 încearcă să-i demonstreze în şoaptă că i-a fost imposibil să ascundă mai bine aurul şi valuta incredinţate. Oamenii în uniformă au venit la el perfect informaţi, au desfăcut canatul uşii de unde s-au revărsat ca nucile dintr-un pom de iarnă cocoşei de aur şi apoi teancuri de bancnote : 17 095 franci elveţieni, 660 dolari reprezentînd o parte din rezervele fostului consul general transmise pentru păstrare fostului său administrator de moşie. „Vezi, domnule, făceai mai bine dacă rămîneai în Portugalia, nu ne mai încurcai pe noi aici, care sîntem oameni cinstiţi...". D. A. din strada Clucerului 60, fost declarant vamal şi M. D. din strada Praga 7, arhitect, măsoară de citeva ore cu paşi repezi, distanţa dintre sobă şi fereastră. Surprinşi pe cînd încercau să vîndă 1 000 dolari în restaurantul Capşa unui negustor de vinuri din Craiova, au fost nevoiţi să declare că banii proveneau de la secretarul unei legaţii străine din capitală. Fumînd calm, imperturbabil, un cartofor reperat de mult de poliţie care işi însuşise la ultima partidă de pocher în strada Plevnei 88, patru medalii de aur din timpul războiului de independenţă. Şi în sfîrşit două femei cu nume de rezonanţă istorică, descendente umile şi degenerate ale unor vechi familii boiereşti care ascunseseră într-un fotoliu citeva monezi de aur...

Comunicat : „Banca Naţională a României cumpără pînă la noi dispoziţiuni monedele de argint româneşti şi străine, la preţul de 2 306 lei pentru kilogramul de argint fin. Cei ce doresc să valorifice monedele de argint ce posedă se pot prezenta în capitală la ghişeele Băncii Naţionale din imobilul fost Chrissoveloni, str. Lipscani nr. 16, iar în provincie la sediile Băncii Naţionale a României."

În Piaţa 7 Noiembrie, unde s-a deschis de curînd un complex comercial modern cu hale şi magazine „pentru toate ramurile alimentare" precum şi pentru articole de menaj, jucării şi debite de tutun, e animaţie ca în ajun de revelion. Panglica inaugurală a fost tăiată la 21 decembrie, în prezenţa preşedintelui Consiliului de Miniştri, Petru Groza, a ministrului industriei şi comerţului Gheorghe Gheorghiu-Dej şi a altor oameni de stat şi politici. Gospodinele consultă preţurile oscilante de revelion : untură — 400—800 lei kg, ouă — 18—15 lei bucata, mere 54—60 lei kg, brînză de Brăila — 400 lei kg, magiun — 200 lei kg, nuci — 170 lei kg, prune „afumate sau opărite" — 100—160 lei kg. Ziarul „Dimineaţa" conchide : „Un revelion sobru !". Acelaşi ziar, parafrazînd prezicerile meteorologice publică pe manşeta paginii intîi următorul dialog : „D. Topor : Trăim de o bucată de timp vremuri de mari frămîntări atmosferice". Red — „Aşa se cheamă ?".

Ora 12,15. Petru Groza şi Gheorghe Gheorghiu-Dej sosesc la Palatul din Şoseaua Kisseleff. Sînt întîmpinaţi de Mihai I de Hohenzolern. Cei doi reprezentanţi ai poporului cer, în numele guvernului şi al tuturor forţelor democratice din ţară, regelui să abdice.

Ultimul număr din „Contemporanul" cumpărat de la intersecţia Bulevardului Elisabeta cu strada Brezoianu, publică pe prima pagină un articol de Zaharia Stancu : „Agnita Botorca ! Tineri muncitori voluntari ! O lucrare grea care cere trei bune luni de vară pentru a fi executată, terminată în numai treizeci de zile de ploaie şi zăpadă ! Faptul a surprins, iar unora li s-a părut de necrezut — acelor oameni vechi, înţepeniţi, orbi cărora nu le convine să priceapă că în ţara aceasta care a fost a tuturor delăsărilor, a tuturor năravurilor moştenite şi menţinute, s-a schimbat ceva esenţial : a apărut omul nou însufleţit de spirit înnoitor, bărbătesc, eroic. Omul acesta nou este văzut pretutindeni unde munca solicită braţe harnice şi minţi luminate — în întreprinderi, pe ogoare şi în birouri. Se pune ordine în aparatul de stat, se însănătoşeşte zi de zi aparatul nostru de stat, cunoscut prin corupţia, prin putreziciunea lui".

30 Decembrie 1947. Proclamarea Republicii Populare Române.

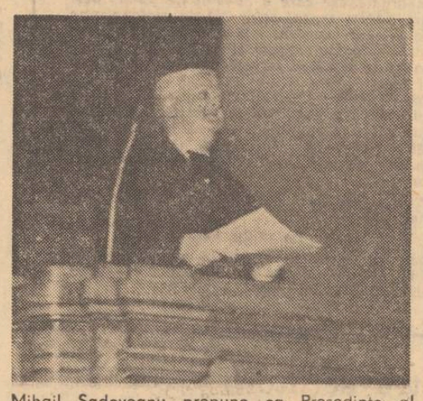

Mihail Sadoveanu propune ca Preşedinte al Prezidiului Marii Adunări Naţionale pe C.I. Parhon.

C.I. Parhon mulţumeşte pentru alegerea ca Preşedinte al Prezidiului M.A.N.

Redactorul care semnează cronica internă la un ziar cu sediul pe strada Sărindar, aşezat incomod în biroul său cu fereastra spre Palatul Telefoanelor, rememorează... Va să zică anul 1947 a fost un an plin de traumatisme şi de convulsii. Urarea regelui pentru anul 1947 : „Îndrept gîndul meu către atotputernicul şi-l rog să reverse bunătatea sa asupra poporului Meu şi să-i aducă un an nou, fericit şi îmbelşugat", nu s-a împlinit. Era şi imposibil. Pentru redactarea bilanţului pe anul 1947, trebuie trecute în revistă starea proastă a mijloacelor de producţie, ofensiva violentă a speculanţilor, lenevirea corpului fiscal, necontenita recurgere la tiparniţa Băncii Naţionale, recrudescenţa mişcărilor complotiste, conciliabule între conducătorii opoziţiei şi întîlniri mai mult sau mai puţin camuflate... Da, se încheie un an greu, frămîntat; un an de luptă, pentru supravieţuire şi ordine... Articolul bilanţ al anului 1947 se încheagă dificil, evenimentele şi fenomenele vieţii social-politice şi economice se aglomerează, aparent ilogic, ca într-o înlănţuire dramatică, imposibil de controlat. „Băiete, adu-mi o cafea şi un pachet de Naţionale !" Şi în timp ce paşii nervoşi ai comisionarului coboară pe trepte, primele cuvinte ale articolului se desfăşoară cînd calm şi ponderat, cînd avîntat şi patetic, cînd virulent şi pamfletar... Secretarul general de redacţie deschide la intervale neregulate uşa întrebînd din ochi dacă nu e gata. Tipografia aşteaptă...

Şi totuşi, anul 1947 a fost anul primului tractor românesc !

Prin celelalte birouri telefoanele sună fără întrerupere. Stenografele interceptează convorbirile. Corespondenţii de presă transmit :

● La Paris e linişte şi întuneric. Cafenelele se închid la ora 10 seara. Vitrinele stinse invită la somn şi melancolie. Doar grevele au animat ultimele săptămîni. Raţii insuficiente de alimente şi îmbrăcăminte, frig în apartamentele neîncălzite ; oamenii gonesc după cîştiguri anemice. Totală incertitudine asupra viitorului.

● La Londra domneşte tristeţea şi pesimismul. Viaţă citadină austeră. Luminile oraşului se sting din economie ca în vreme de camuflaj. Se reduc mereu raţiile de pîine şi zahăr. Şi în acest regim auster de existenţă, nimic nou de la căsătoria principesei Elisabeta...

● Viena prezintă încă un tablou lugubru. Cartiere întregi în ruine. Domul lovit de bombe, Opera incendiată, Vechiul parlament grav avariat. Sînt încă străzi pe care nu se poate circula din cauza operaţiunilor de detectare a minelor plantate în timpul războiului.

● Belgradul se află în plină reconstrucţie. S-a elaborat un plan de modernizare a oraşului. Întreaga Iugoslavie e un şantier al tineretului.

Ora 15,00. Regele Mihai I al României semnează actul de abdicare.

Străzile oraşului intră brusc în animaţie. Muncitorii din schimbul I şi funcţionarii părăsesc întreprinderile şi instituţiile în care lucrează. (Deocamdată nimeni nu ştie nimic despre evenimentul care a avut loc în marginea Bucureştiului, la palatul de pe şoseaua Kisseleff). Tramvaiele şi autobuzele sînt tixite de oameni care se întorc de la Atelierele Griviţa, de la Malaxa, de la Palatul C.F.R., de la Palatul telefoanelor, de la APACA, de la CAM.

Tramvaiele sfîşie bulevardele şi străzile înţesate de oameni care trec unii pe lîngă alţii preocupaţi şi gravi, şi uneori irascibili. Nenumărate cozi dinaintea magazinelor alimentare unde se împart raţiile de pîine, de mălai, de zahăr, de ulei, de sodă şi de săpun pe cartelele A.B.C. şi D_2.

Şi oamenii coboară pe rînd, prin staţii de tramvai, în lumina obosită de iarnă, cu mîinile în buzunarele paltoanelor şi pardesielor uzate, cu pălării şi căciuli trase pe ochi. Se poartă haine de celofibră şi bocanci cu talpă de carton presat.

Maistrul ţesător Gh. P. ajunge acasă tîrziu, cînd întunericul e compact. Aprinde aparatul de radio cîştigat la loteria de stat din 1938 şi în timp ce se spală pînă la briu ascultă o muzică greu de identificat. Operatorul de trafic feroviar I.P. s-a întins în pat şi a adormit cu ziarul „Adevărul" pe faţă, uitînd aprins aparatul de radio Orion cumpărat în rate de la un prieten. Soţia sa coase la maşină o rochie pentru mireasa de simbătă seara din casa vecină. M.P., inspector de bancă, îşi soarbe cafeaua liniştit. E în halat şi papuci. Îşi aprinde o havană şi se lasă adînc în jilţul de piele, sub veioza cu desene japoneze. Va răsuci butonul aparatului de radio Phillips mai tîrziu, ca să prindă ştirile de la Monte Carlo. În odaia de alături, fiica sa repetă cu glas tare lecţia de limba engleză. În salon, soţia cu prietenele sale joacă remi şi din cînd în cînd izbucnesc în ris sau comentează ultimele cancanuri moderne.

Pe străzi se redeschid porţile magazinelor. Rulourile se ridică zgomotos şi dincolo de vitrine reîncepe forfota cumpărăturilor de revelion. În faţa magazinului Delta de pe strada Krezulescu nr. 1, a apărut o mare reclamă : „Stringeţi bani albi pentru icre negre". Saloanele de coafură sînt pur şi simplu asediate. Femeile se pregătesc pentru spectacolele de seară şi pentru noaptea albă de an nou.

Alături de magazinul de pompe funebre cu sicrie de stejar şi coroane mortuare din hîrtie creponată, de pe strada C. Mille se află o inscripţie uriaşă semnată de Partidul Naţional Tărănist : „orice român se naşte dinastic, trăieşte dinastic şi moare dinastic". Peretele e ros de igrasie ca de cancer.

Oamenii trec pe stradă. Se salută. Îşi string mîinile.

„Atenţiune, Atenţiune. Peste citeva minute vom da o ştire extrem de importantă".

Gh. P. se grăbeşte spre cealaltă cameră. A mai auzit de citeva ori în viaţă vocea aceasta solemnă de crainic care încearcă să-şi stăpînească emoţia... A mai ascultat citeva ştiri anunţate la fel de sobru, uneori cu repercusiuni grave pentru propria sa existenţă... Soţia lui I.P. a întrerupt pedalarea mecanică la maşina de cusut, şi-a strigat soţul de citeva ori pînă cînd acesta, aproape sufocat, s-a ridicat din pat lăsînd să-i cadă ziarul pe covor... Pe uşa salonului izbucneşte fiul cel mai mic al inspectorului de bancă M.P. anunţînd că trebuie deschis aparatul de radio ; se

Cu entuziasm popular este sărbătorită Republica

transmite un comunicat important. Ziaristul M.M., intrînd în frizerie şi încercînd să-şi salute cunoştinţele, exuberant ca de obicei, e oprit cu gesturi şi exclamaţii stridente şi, obligat să rămînă în picioare, cu paltonul pe jumătate dezbrăcat, lîngă primul scaun unde se află un bărbat cu faţa plină de clăbuci de săpun.

Telefoanele trezesc brusc din amorţeală interioare calme de familie din oraş : Deschideţi aparatele de radio ! E ceva important. Domnul A.V. a străbătut camerele în goană şi s-a repezit asupra radioului, lăsînd telefonul să spînzure de-a lungul noptierei. E îmbrăcat în smoking ; soţia sa, în rochie albă de seară, cu briliante şi cercei perlaţi a rămas cu puful pudrierei în mînă. Se pregătesc de o serată dansantă în familia C.V., oameni cu moşie în Dolj, proaspăt reveniţi de la Paris unde şi-au făcut voiajul de nuntă... Întreg Bucureştiul este la ora aceasta (17.02) prins în convorbiri telefonice urgente ca într-o plasă de păianjen. Dar rămîn încă foarte mulţi oameni care nu au aparat de radio, care nu-şi pot da seama ce se întîmplă, care nici măcar nu întrevăd posibilitatea unui eveniment în stare să întrerupă gesturile fireşti, casnice, de fiecare seară...

Jucătorii de biliard au rămas cu tacurile în mîini şi bilele risipite pe masa verde. Telefonistele nu mai răspund la apel. Cei care completează telegramele şi scrisorile de felicitare de anul nou în holul Poştei Centrale ridică privirile şi pun tocurile alături...

„Atenţiune, Atenţiune. Regele Mihai I a abdicat. România a devenit Republică".

Gh. P. deschide uşa casei şi, pe jumătate gol, iese prin aerul murdar în stradă. Se deschid alte uşi, alte ferestre. „Aţi auzit ?" Oamenii se salută, zîmbesc, îşi fac semn cu pumnul ridicat în semn de solidaritate. Uraaa ! Gh. P. îşi îmbrăţişează vecinii. Cineva îi aruncă pe umeri o haină. I.P. îşi priveşte soţia care nu înţelege deocamdată nimic. „Extraordinar,

Pentru viitorul patriei votează tînărul deputat Nicolae Ceauşescu

auzi femeie ? A căzut regele". Se îmbracă grăbit să se întoarcă la serviciu şi să comenteze evenimentul cu cei din tura de după-amiază. Inspectorul de bancă M.P. a scuturat scrumul pe jos şi în tăcerea care s-a lăsat în apartament, printre femeile uimite de la masa de remi dă din cap cu resemnare : „Mda... Nemaipomenit. S-a dus Vodă..." „Dar ce înseamnă asta dragă ?" se miră soţia sa. Băiatul, student la medicină, dă din mînă în semn de nemulţumire pentru întrebarea femeii care n-a ştiut toată viaţa altceva decît să comande servitoare şi spălătorese, să facă dulceaţă, să meargă la filme şi să joace remi. „Înseamnă că am intrat şi noi în rîndul ţărilor civilizate".

Fata care face curat în salonul de coafură lasă telefonul din mînă şi o strigă tare pe patroană : „Coniţă, a telefonat Conu' Alexe şi a zis că s-a făcut republică". „E nebună" exclamă cineva. „Ce republică, mă ?" „Adică Republică. Zice că vodă a primit un picior în fund şi s-a dus dracului". Şi, evident, în vacarmul de nelămuriri, nimeni nu mai are chef de coafură în seara asta şi de toaletele de revelion.

Nea Gică de la Frizerie zice : „Păcat, era un băiat de treabă. Odată a venit la mine în frizerie şi l-am ras". „Ce ras, domnule, ăla n-avea barbă. Era spin". „Rade-mă pe mine, că vreau să mă duc la Palat să văd ce-i pe-acolo !" exclamă bărbatul cu faţa plină de săpun. M. M. ziaristul îi îmbrăţişează pe toţi sărind într-un picior şi iese pe stradă aşa netuns şi neras. În timp ce nea Gică scoate din perete portretul lui Mihai şi-l aruncă în sertar.

A. V. şi soţia sa string în grabă casetele cu bijuterii, se îmbracă pripit şi coboară în stradă. Femeia îşi pierde pantoful pe scară. Bărbatul o trage după el aproape descultă. Intră în maşină şi porneşte motorul. „Încotro ?". „La aeroport ! Poate că mai prindem un avion. S-a terminat..."

Dar străzile sînt pline de oameni. O frenezie îi cuprinde pe toţi. Femei, bărbaţi, copii, aleargă unii spre alţii, se îmbrăţişează, se strigă pe mune : cetăţene ! Cuvîntul sună încă neobişnuit, dar se aude din ce în ce mai des, „Trăiască Republica !" Mulţi, desigur nu ştiu ce înseamnă asta dar sînt convinşi că s-a întîmplat ceva cu totul extraordinar, cum ar fi descoperirea unui nou pămînt, a unei lumi noi.

Ediţiile speciale de după-amiază ale ziarelor, anunţînd cu titluri mari evenimentul, se smulg din mîini şi se citesc în grupuri. Sînt oameni care caută cu înfrigurare un ziar dar toate exemplarele au fost înghiţite de mulţimile care se revarsă pe străzi ca din imense stadioane. E o frenezie acum să fii deţinătorul unei ştiri atît de importante şi de care alţii s-ar putea să nu fi aflat. Din ce în ce mai mulţi trecători se salută cu pumnul ridicat. Fotoreporterii îi surprind în plin suris, în plină euforie. Sînt chipuri obosite, însemnate de suferinţă pe care se tipăreşte speranţa. Se prind în hore femei şi bărbaţi în Piaţa Palatului, în Piaţa Gării de Nord, la „Malaxa" şi la „Griviţa", la Bariera Vergului, în piaţa Unirii şi în piaţa 7 Noiembrie. Se cîntă Internaţionala. Se strigă lozinci : „Muncitori, ţărani, soldaţi / Republica s-apărăţi !", „Să trăiască, să-nflorească / Republica Românească", „Să muncim şi să luptăm / Republica s-apărăm", „Muncitori, soldaţi, ţărani / Toţi sîntem republicani"... S-au confecţionat ad-hoc, pancarte care ţîşnesc deasupra mulţimii ca pinzele de corăbii : „Trăiască Republica Populară Română".

Ora 19.10. **În clădirea Parlamentului de pe dealul Mitropoliei Dr. Petru Groza citeşte deputaţilor actul de abdicare a regelui. Membrii guvernului, deputaţii, publicul din balcoane se ridică în picioare şi ovaţionează minute în şir după fragmentul proclamaţiei care cuprinde : „Poporul român a dobîndit libertatea de a-şi clădi o nouă formă de stat — Republica Populară".**

Dacă un reporter de radio ar asculta acum replicile care se încrucişează de-a lungul şi de-a latul Bucureştiului ar putea imprima pe un disc cele ce urmează :

Dialogurile zilei :

M. I. profesor : Era de aşteptat. După greva regală era clar că Mihai nu mai are nici o putere.

M. A. actriţă : Deci, regii şi reginele ne-au rămas numai pe scenă. Şi cînd te gîndeşti că eu una n-am avut parte decît de roluri dintr-astea de regină.

A. M. profesor : Cine ştie ce asigurări o fi primit în Anglia... Acolo s-a întîlnit cu Churchill, cu Atlee, cu Bevin, cu Eden, cu transfugii... Ne putem aştepta la orice.

D. B. profesor : Nici vorbă. Puţin le pasă lor de Mihai I. Chestia e să nu golească visteria, cum a făcut Carol...

V. D. cazangiu : Gata, s-a terminat cu vodă. Poate că n-ar fi stricat să scăpăm de el mai devreme. La groapa cu lei...

E o seară caldă, o seară în care oamenii aşteaptă parcă să se dezlănţuie fragilă şi tremurătoare, ninsoarea albă a copilăriei.

Mobilizat de evenimentele zilei, Zaharia Stancu scrie : „Acum se poate spune totul, absolut totul ! Înlăturarea monarhiei înseamnă înlăturarea acelui care mărginea, fereca dezvoltarea artei şi culturii !"

În rotonda Atheneului se înalţă ultimele acorduri ale Concertului nr. 1, pentru pian şi orchestră de Ceaicovski. George Georgescu cheamă orchestra la un ultim şi sublim efort. Braţele pianistei Monique de la Bruchollerie plutesc în aer fracţiuni de secundă după care cad asemenea unor păsări mici şi delicate deasupra claviaturii. Pînă cînd orchestra eşuează în tăcere ca pe fundul unui ocean şi solista ridică brusc capul în semn de extaz şi eliberare. Izbucnesc aplauzele. Monique de la Bruchollerie revine de citeva ori în faţa publicului. La un moment dat, cineva, un bărbat mic de statură dar viguros, energic se urcă pe estradă şi cere linişte... E poetul Marcel Breslaşu. Anunţă că s-a proclamat Republica şi dă citire, într-un entuziasm general, primelor versuri închinate evenimentului. Atunci, în locul obişnuitelor bis-uri, Monique de la Bruchollerie şi George Georgescu oferă o nouă versiune a părţii I a concertului nr. 1. pentru pian şi orchestră de Ceaicovski, mult mai avîntată, mai patetică, mai solemnă, mai grandioasă decît înainte.

Părăsind Atheneul, melomanii din seara zilei de 30 decembrie 1947 pătrund în plin concert de iarnă cu lapoviţă şi ninsoare fragilă. Străbat Calea Victoriei, traversează piaţa din faţa palatului regal, plini de curiozitate, să surprindă ultimele gesturi, ultimele lumini aprinse ale monarhiei. Palatul e scufundat în întuneric.

Ziaristul M.M. entuziastul ziarist M.M., fixează momentul în „Contemporanul" printr-un reportaj în care se aud toate ceasurile oraşului bătînd :

„Undeva sînt probabil aprinse luminile. Fantomele acelea cu fireturi, cucoanele care se împiedică în scrobeala taftalelor, majordomii care au înghiţit bastoane colorate cu funde roşii şi verzi la capete, spionii anglo-americani aciuiţi după malacovurile principeselor îşi fac pe undeva bagajele şi vorbesc în şoaptă numărînd, numărînd, numărînd... Îngrămădind în cufere jetoane, cupoane, titluri, alămuri, pinteni, cămăşi cu plastron".

Noaptea tîrziu, pe toate lungimile de undă se răsfrînge unda de şoc a evenimentului petrecut în Şoseaua Kiseleff. Prima reacţie a B.B.C.-ului este „În Anglia nu abdicarea regelui a surprins lumea, ci faptul că el a putut domni atît de mult într-un stat comunist. În ultimul timp comuniştii s-au întărît iar puterea regelui a scăzut". Acelaşi post adaogă : „în vremurile actuale continuarea

Se distribuie ziarele care anunţă marea veste.

monarhiei în România ar fi fost o anomalie istorică".

Alte comentarii : „Dacă abdicarea regelui Mihai a surprins lumea aceasta se datoreşte numai momentului ales." (Le People) : „De cînd comuniştii ajunseseră stăpîni în ţară Mihai al României nu era decît umbra unui rege". (New-York) ; „În România nu s-a ridicat nici un singur protest în faţa abdicării regelui Mihai I; Adunarea română a votat proclamarea Republicii în unanimitate". (Regards) ; „Succesele obţinute de poporul român dovedesc din nou lumii întregi forţa vitală nelimitată a acestui nou tip de stat — Republica Populară" (Pravda).

...douăzeci şi opt de ani mai tîrziu, într-o zi de decembrie, cetăţeanul, care se opreşte la un chioşc de ziare de pe Calea Victoriei, citeşte cu un sentiment de mîndrie, în Scînteia, (nr. 10367), discursul tovarăşului Nicolae Ceauşescu la Sesiunea Marii Adunări Naţionale, în care, printre altele, sînt trecute în revistă faptele eroice ale oamenilor muncii din ţara noastră, măreţe realizări ale României socialiste : **„Toate aceste realizări demonstrează cu putere consecvenţa cu care partidul şi statul nostru urmăresc ca tot ceea ce se creează în ţara noastră să servească omului, bunăstării şi fericirii sale — aceasta fiind, de fapt, esenţa şi scopul final al operei de construcţie socialistă pe care o edificăm cu succes în România."**

În această frază de sinteză se reflectă şi perspectiva exactă a zilei de 30 Decembrie 1947 de-a lungul anilor ce au trecut şi, mai ales, al celor ce vin.

Adrian Dohotaru

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACŢIE
Redactor şef : Nicolae Dragoş
Ioan Alexandru, Teodor Balş (secretar general de redacţie), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct).

L

REDACŢIA : Bucureşti. Piaţa Scînteii. Nr. 1
ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff 10. tel 18 33 99
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion